ANUL XX
1
(766)
Sîmbătă
1 ianuarie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ANTICARIAT
LEI 25

republica

Republica înseamnă în modul cel mai deplin expresia organizată a binelui general. Lucrul public, cum îi spuneau anticii, este astăzi identificabil cu opera de construcție socialistă, cu cincinalele bogate în succese economice și cu schimbarea la față a țării. Călinescu spunea că scriitorul trebuie să stea ziua în vuietul cetății, pentru a se putea reculege, noaptea, în ritmurile creației durabile. Este larma șantierelor, a combinelor de pe ogoare și a motoarelor duduind în fabrici. România, republica socialistă de astăzi, este o țară nouă, cu temelii străvechi, o patrie de oameni devotați binelui colectiv, pentru care nu precupețesc nici energia, și nici talentul. Document edificator pentru conștiința socialistă a țării de astăzi a românilor, Codul eticii și echității socialiste, statuează în primul său paragraf trăsătura fundamentală a comunistului, datoria sa față de colectivitate. Nu există nicăieri în lume o expresie mai adîncă a vocației republicane. Participarea fiecăruia la treburile cetății creează premizele unei expansiuni fără precedent a energiilor naționale, și de aceea credem că numai sub zodia socialistă a țării au putut să se împlinească cele mai măreț aspirații ale unor înaintași cu gîndul atît de nobil, cum a fost Bălcescu, republicanul de la 1848. Eminescu, apărătorul „clăselor pozitive" ale națiunii, Goga, cîntărețul idealurilor de unitate ale națiunii, și al altora dintre cei care au pus urechea la inima poporului. Republica a însemnat visul propășirii pentru toată România modernă, iar transformarea ei în formă de viață a națiunii, în anii socialismului, adaugă încă un atribut fecund creației istorice a timpului pe care-l trăim, creație condusă cu clarviziune de Partidul Comunist Român, în frunte cu secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Viața de stat în formă republicană presupune cetățeni conștienți, minți pregătite să discearnă între binele și răul care pot stimula sau amenința creația colectivă. Insistența partidului nostru asupra educației socialiste este un corolar al funcției sale constituționale de conducător al societății. În zorii civilizației europene, un înțelept spunea că cel mai mare conducător este acela care creează buni cetățeni. Nimic nu este mai durabil decît edificarea conștiințelor și coagularea forțelor sufletești. Ele constituie un liant indestructibil, asigurînd permanența în timp Preocupîndu-se de asigurarea dezvoltării economice, fundamentală în societatea modernă, partidul comuniștilor români este preocupat de formarea unei conștiințe înaintate, fidelă tradițiilor de omenie și dreptate ale poporului român, și în același timp oglindă luminoasă a timpurilor de azi. În acest proces, literatura joacă un rol hotărîtor, prin verbul său înaripat și capacitatea sa de mobilizare a conștiințelor. Marile teme ale cărților noastre, patria, lupta în numele unui ideal, dăruirea pentru binele tuturor, progresul, toate se string în unghiul de foc al comunicării cu poporul, toate fac apel la simțirea și la cugetul poporului.

Republica este legată de un ideal de justiție socială. Regimul reprezentativ al formei de viață republicană aduce preponderența poporului în treburile publice. În toate domeniile vieții de astăzi din România, se poate spune că poporul este suveran. Democratizarea conducerii, la toate nivelele, apelul continuu al partidului de a lărgi baza de masă a tuturor manifestărilor publice este un element fundamental al programului său, pe care se cuvine a-l evidenția cu toată forța în preajma aniversării republicii. Pe această linie se înscrie, desigur, și organizarea festivalului de masă „Cîntarea României", amplă manifestare a talentelor și voinței de creație culturală a poporului nostru, care va rămîne, cu litere proeminente în cronica anilor pe care-i trăim. Secole de-a rîndul, cîntarea noastră românească a fost una de pătimire, într-o țară iubită, dar aflată la cheremul unor stăpînitori autohtoni sau străini. Tot folclorul și toată literatura română sînt o amplă „Cîntare a României", pentru că patria a fost întotdeauna resimțită ca bunul nostru cel mai de preț, și suprema datorie era înălțarea și glorificarea ei. După eliberare, fruntea României s-a înălțat mîndră, între națiunile vestite ale lumii, iar vocea ei s-a făcut auzită cu autoritate, spunînd adevăruri grave animate de un înalt spirit național constructiv. Cîntarea de astăzi a României este expresia sentimentului de mîndrie patriotică a cetățenilor unei patrii libere și prospere, stimată pentru conduita morală și pentru fidelitatea față de prieteni și față de idealurile înaintate, idealurile socialismului și păcii. Participarea literaturii la acest proces de exprimare a tendințelor adînci ale unei întregi națiuni nu poate fi decît una plină de responsabilitate, angajată prin fiecare carte, prin fiecare rînd tipărit la realizarea Programului istoric al partidului comunist, la împlinirea sarcinilor pe care le-a ridicat istoria în acești ani de mare construcție națională.

Aniversăm din nou Republica, într-un moment cînd pășește în cel de al 30-lea an al său, în ritmurile muncii, cu însuflețirea caracteristică marilor șantiere. Țara își trăiește ora creației continue, iar sărbătorile sînt prilejuri de jubilație în fața lucrărilor împlinite. Dar munca este garanția duratei, forma de viață a popoarelor viguroase și durabile. Reculegerea în asemenea momente de sărbătoare nu este abandon și contemplație obosită, ci respirație amplă în preajma unui nou acces, încă un r va însemna încă un pisc cucerit, încă o înălțime luată cu asalt. Privind cu încredere viitorul, năzuim mereu spre binele deplin al patriei noastre, România, spre gloria și plenitudinea ei istorică, supremă încununare a lucrului-public, așa cum l-a trasat cu marxistă previziune partidul, așa cum îl visează toți cetățenii săi.

Luceafărul

Desen de Cristina Moscu

Un călduros

„La mulți ani!"

tuturor cititorilor

și colaboratorilor noștri!

IN PAGINILE 4 ȘI 5

● Scriitorul și țara ● Semnează ● Alexandru Balaci ● Valeriu Bucuroiu ● Radu Cârneci ● Dan Deșliu ● Corneliu Leu.

●

● A patriei cinstire ● Versuri de ● Florența Albu ● Ion Murgeanu ● Marin Codreanu ● Miron Scorobete ● Ion Tudor ● Dinu Rachieri ● Mara Nicoară ● Ion Sofia Manolescu.

OPINII

Poezia tînără

Termenul de „stare a poeziei", care firește va fi fost folosit și mai înainte, a căpătat de cîtva timp o frecvență specială în presa noastră literară, probabil și datorită alegerii lui ca titlu de către un important poet român contemporan.

Ce va să zică în definitiv expresia de „stare a poeziei și de ce tinde ea a deveni un adevărat tic jurnalier ?

Presupun că poetul care și-a intitulat astfel cartea vieții sale s-a gîndit mai ales la „starea poetică", adică la acea dispoziție anume a spiritului, propice poeziei. În discuțiile prozaice însă, prin „starea poeziei" cată a se înțelege de fapt situația ei la un moment dat, plus o nuanță care nu poate scăpa ochiului atent, aceea de „stare pe loc", stagnanță. Criticii care cercetînd sau pretinzînd doar că cercetează poezia de azi, ajung la părerea că ea stagnează, nu puteau găsi un cuvînt mai potrivit decît acela de „stare" o poeziei ; căci o poezie care stă pe loc nu există sau nu are dreptul de a exista ; poezie înseamnă efervescență, erupție, mișcare a spiritului ; folosirea predilectă a expresiei de „stare a poeziei" a putea insinua de fapt moartea sau inexistența ei.

Care ar putea fi motivele unei atari afirmații ? Că „cei mai importanți poeți tineri" au încetat să mai scrie, preferind poeziei voiajurile în străinătate, premiile literare sau publicistica ; iar ceilalți, care au început să publice după ei, nu sînt de fapt poeți, ci doar niște mărunți „specialiști în poezie".

Dar „cei mai importanți poeți tineri" nu mai sînt nici tineri și nici n-au renunțat la poezie. Avem cărți recente sau pagini în reviste de Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Nichita Stănescu, Adrian Păunescu ; dacă însă această producție nu e considerată poezie, în cîte un articol de critică snoabă, de ce nu se spune explicit și nu se aduc argumentele necesare ?

Adevărata țintă este poezia mai tinerilor autori ; odată „clasați" autorii în vogă ai anilor '60—'70, se încearcă a se acredita în cîte un articol de critică ideea, de asemeni fără nici o argumentație, că după ei s-ar fi instalat vidul absolut, că poezia stă pe loc, adică a încetat de a exista.

Răspunsul este uimitor de simplu. Poezia română de azi nu stă pe loc ; există o mișcare poetică cel puțin la fel de fervență și intensă ca în deceniul trecut, poate însă că mai conținută, mai matură și mai responsabilă și de aceea mai eroică și mai adevărată.

O critică plină de sine, confortabil instalată și remunerată se va urni cu greu să ia notă de noua poezie, ba uneori pare a prefera ca aceasta să nu existe. Dar Mircea Dinescu există. El nu publică patru cărți pe an, ci o carte în patru ani, în care se pot citi și versurile : „bătrînilor ce țin o biserică în spinare / taie-le ziua de vineri / simbătă îți vor dovedi inutilitatea cinteculuî" sau : „Aș vrea să ies cu plugul prin oraș / cît este veacul bun de arătură / dar mă izbește zilnic peste gură / mina de ghips din somnul celor lași".

Sau cartea, tot de curînd apărută, a lui Ion Cocora, „Inventatorul de numere", din care, neputînd cita aici douăzeci de poeme lungi, voi cita unul singur, mai scurt : „A trăit fără vilvă / A trăit fără onoruri / A trăit fără o presimțire de lauri măcar / / Nu a trăit și fără comuniunea cu prietenul / Nu a trăit și fără dulcea desfătare a femeii / Nu a trăit și fără adevărul / : A trăit o viață de om / Afle-se astfel că a fost fericit".

Abia a ieșit de sub teasc cartea „Inorogul alb", a poetei Mara Nicoară, carte întru totul excepțională, care ar putea ea singură întemeia cariera unei poete de prim rang.

Este anunțat în fine să apară în librării volumul lui Emil Brumaru „Cîntece naive". Aceasta pentru a nu pomeni din cărțile de poezie ale anului în curs decît pe cele care, cu subiectivitatea inevitabilă, ne sînt nouă mai dragi

În presa literară publică tineri poeți și poete de neîndoielnică valoare, precum : Cezar Ivănescu Dorin Tudoran, Ileana Mălăncioiu, Marius Robescu, Lucia Negoiță, Adrian Popescu, Ion Mircea, Daniela Crăsnaru, Nicolae Turtureanu și încă alții ; autori foarte tineri însuflețesc cenaclurile și mulți dintre ei constituie certe promisiuni. Și este un act de cultură să constați contribuția reală a multor critici la afirmarea și susținerea acestor autori tineri de reală vocație.

Nu, poezia tînără nu stagnează ; ea nu stă pe loc, oricît o anumită critică stagnantă și leneșă s-ar complace în a pretinde contrariul evidenței. Pentru că așa cum prea bine observa recent unul dintre cei mai fini și mai sinceri iubitori ai poeziei, distins și mai în vîrstă critic, fără poezie viața umană însăși ar fi de neconceput, o greoaie înnămolire în starea pe loc.

Mihai Ursachi

JURNAL DE POET

Vocația istoriei

Faptele înaintașilor sînt singura experiență încheiată. Ceea ce se întîmplă acum sau în viitor sînt evenimente în desfășurare, al căror curs normal nu-l poate autentifica decît experiența pilduitoare a înaintașilor. Din această pricină, mai ales ca om al cuvîntului, intru patrie, știu că fără profundul atașament, fără vocația istoriei, nu se poate aduce spre vedere acea lumină ziditoare de care au nevoie contemporanii. Au fost poeți și gînditori care au socotit ca cea mai importantă misiune racordarea ființei lor la marile evenimente istorice ale patriei.

★

În lumea veche nu existau decît două feluri de evenimente : cele săvîrșite și cele încă nedesăvîrșite. Evenimentele nedesăvîrșite erau prezente, erau misiunea mea de-a lucra intru săvîrșirea lor. Ele puteau fi foarte vechi, puteau să fi început mai devreme decît cele săvîrșite deja. Trecut istoric pentru ei nu însemna orice eveniment ce nu se mai desfășoară acum, ci orice eveniment neterminat. În acest fel, omul se angaja în istorie în vederea desăvîrșirii ei. Bunăoară, ideea unirii începută de Mihai Viteazul a fost trei sute și ceva de ani un eveniment al prezentului. Pentru fiecare generație, această rană vie sîngera în istorie : fiecare a făcut ce i-a stat în putință pentru domolirea ei. Un eveniment, odată încheiat, devine far călăuzitor în ființa unei Patrii, devine viață întreagă, odată născut, întreg, începe să crească și să hotărnicească realitatea unui loc.

★

Rostul poetului este de-a ridica în grai marile evenimente din ființa Patriei. El trebuie să aibă limpedele discernămînt între evenimentul săvîrșit față de care trebuie să jubileze și între evenimentul încă lucrativ în șantierele căruia trebuie să intre cu dinamita vocii sale.

★

Ochii poetului și toate facultățile lui lucrătoare sînt îndreptate spre interiorul Patriei sale, întru înnobilarea lăuntrică a acestui vas păstrător. El trebuie să cunoască fiece mădular organic ce a ființat în această patrie, să-i cumpănească pricina în cele mai mici amănunte și să-l strige în grai cu măiestria bucuriei. Cine, dacă nu poetul, să știe fiece deal, fiece sanctuar și erou, fiece vînt ce limpezește stejarii Carpaților. La cei vechi nici un poet, nici un inspirat profetic n-avea voie să vorbească și să moară, să depună mărturia mesajului său în afara Patriei lui, a cetății împărătești. În acest fel, rostirea, ca și moartea lui deveneau pietre de temelie în ființa Patriei, nu hazard și jertfă de prisos, ci mărturie ziditoare.

Ioan Alexandru

Aici — unde ni-i sprijin viitorul

AICI — unde ni-i sprijin viitorul
aici — unde mileniile se rotesc
și-n propriile lor descîntece cobor
din treapta cea mai pură
și adîncă de mărgean
aripa să-și înalțe către viitor

aici — unde de-a dreptul ne-am născut
din țeasta încă vie a lui decebal
cu arme și cu mănăstiri în brațe
în nesfîrșit convoi voevodal

aici — unde-a fost mina încleștată
domol pe plug și aprig pe secure
din os pe os am înviat
cum tremură pădurea pe pădure

aici — unde ni-i neamul și pămîntul
și arșița s-a-mpreunat cu gerul

să se usuce lanțurile și să cadă
cu sîngele le-am supt tot fierul

aici — unde ni-i sprijin viitorul
și tot ce facem o să și rămînă
și țara pentru noi înseamnă
de-a pururi patria română

aici — unde se-ngînă lin
în zi de naștere tot anul
și-n locul grîului de sărbători
în piepturi ne zvîrlim cu lanul

aici — unde-ntr-o clipă binecuvîntată
cînd timpurile-nduplecate sînt și vor
din viața unui om se țese
un steag nemuritor

Grigore Hagiu

Stilul demn

Regăsesc în recent apărutele **Pagini de critică literară**, IV, (ediție alcătuită de George Muntean) scăpărătoarele disociații pe care Vladimir Streinu le face privitor la trei dintre confrații săi critici : Tudor Vianu, G. Călinescu, Perpessicius. Aceștia ar întruchipa trei stiluri mari în spațiul culturii noastre : **clasicul, barocul și rococoul.** Disocierile sînt fine și discutabile, ca orice notație care închide un spirit și o personalitate centrifugă, într-o formulă unică. Creatorul este ireductibil, dar acesta nu trebuie să împiedice criticul să-l prindă, pe cît este cu putință, într-o definiție acceptabilă. Dificultatea unui obiect poate fi, în procesul cunoașterii, nu numai o piedică, dar și o stimulare. Care poet înțelept spunea că pentru a scrie un poem bun trebuie să-ți inventezi obstacole cît mai mari ? Poezia este o dificultate învinsă.

Definițiile date de Vladimir Streinu sînt, oricîte obiecții am ridica, memorabile. Cînd el spune că G. Călinescu este „un Rastignac al Culturii" sau un „Gingis Khan cu nostalgia cruntă a Europei", avem sentimentul viu al unui puternic cezarism spiritual, ceea ce pentru G. Călinescu este exact. Formarea unui Perpessicius „orleanist", „gentilom al criticii literare" — desteaptă în noi imaginea galantă a unui foiletonist cu un stil grațios ornamental, ceea ce, iarăși, nu este departe de adevăr.

Vladimir Streinu însuși este un creator în critică și contribuția lui în cultura română nu a fost încă elucidată pe de-a-ntregul. Ce putem spune, recitind aceste ultime **pagini de critică literară**, este că ele n-au prins mucegaiul timpului și nici nu-l vor prinde, cred, vreodată, întrucît inteligența ce stă în spatele frazelor, de o rece, solemnă, frumusețe livrească, este ingenioasă și provocantă. Vladimir Streinu scrie totdeauna **în răspăr** cu opinia curentă, și chiar atunci cînd judecata lui nu diferă de judecata altora, stilul demn, senioriał îl diferențiază. Cea dintîi mișcare a fanteziei lui critice este **izolarea** obiectului artistic **(opera)** pentru a împiedica intimitățile dătătoare de confuzie. Dintre criticii care, în linia lui Maiorescu și Lovinescu, cred în posibilitatea autonomiei esteticului, Streinu este indiscutabil spiritul cel mai radical. Această intransigență se exprimă și în ceea ce ne-am obișnuit să numim **demersul** său critic. **Izolarea** operei este urmată de o înălțare a spiritului critic spre cercul de sus al ideilor acolo unde locuiesc modelele. Opera rămîne, în acest timp, într-un strat care o izolează de tot ceea ce ar putea falsifica judecata critică exactă. Numai criticul s-a plasat în alt cer pentru a o putea contempla cu o privire pătrunzătoare și rece.

Critica lui Vladimir Streinu nu este, cum se spune de obicei, **atașantă**, partizană, ea este superior normativă și, prin abundența concep-

Eugen Simion

Continuare în pag. a 5-a

Itinerarii sadoveniene

Nopțile de altădată

V

Ironia constă tocmai în faptul că personajele, majoritatea dintre ele, cred că acționează în chip autonom (iar parodia acestei autonomii izvorîte din curatul spirit de contrazicere o avem în convorbirea dintre cei doi primari) : misterul de care se înconjoară constituie mai mult aroganță decît „adîncimea" lor. Sofronie resimte în mărunțele umilințî pe care le concede „stăpînilor" lui conștiința unei superiorități. Cu ceilalți ironia umilinței prefăcute nu mai are rost și cu ei se poartă ca adevăratul stăpîn avînd la rîndu-i încredințarea că-i folosește. Prin el, însă fiecare își vede și apără propriile interese și așa mai departe.

DE LA LIMBAJUL SOLIDARITĂȚII LA FORMA UNEI STRATAGEME : CODUL MITIC

În acest chip privite, primim din partea tuturor personajelor, a întregii „umanități" a Borzei sugestia unei foarte scîndate solidarități, mai mult, solidaritatea este de fapt un lanț de complicități : o solidaritate **în exterior** care se neagă **în interior** prin divergență și, parțial, adversitate sau doar indiferență. Putem deci presupune că solidaritatea este una conjuncturală : că aproape întotdeauna în astfel de situații conjunctura însăși trebuie într-un fel creată spre a menține coeziunea ce altfel s-ar frînge. Armonia solidarității lipsește. Chiar dacă autorul trage numai din cînd în cînd și doar cîte un colț al cortinei mitologice este suficient spre a vedea cum conținutul neliniștii care solidarizează este foarte diferit la fiecare personaj. Ea rupe firele fragilei armonii. Această solidaritate divergentă nu este, se înțelege, indestructibilă căci fiecare se face, uneori fără să știe, instrumentul celuilalt și, culmea ironiei, prințul peceneg, Lupu Mavrocosti, cel care măcar aparent este chemat să creeze un soi de „echilibru al forțelor", solidarizîndu-le, este el însuși, cum

C. Stănescu

Continuare în pag. a 5-a

În paginile 6 și 7
„CÎND MUZELE SE-AMUZĂ"

● Revelion cu scriitorii ● Interviuri imaginare ● Poșta redacției ● Caricaturi ● Șantier literar ● Scenete ● Prezențe ● Epigrame ● Antologie negativă ●

● Semnează : Teodor Mazilu ● Gheorghe Suciu ● Andrei Ciurunga ● Iulian Neacșu ● H. Salem și Lucia Verona ● ● Florin Pucă ● Sorin Postolache ● Marian Oproiu ● Aurel Ștefan Alexandrescu ● Gelu Stoicescu

● ÎN ACEST NUMĂR : ● Colocviile «Luceafărului» : Scriitori tineri în 1976 ● Participă ● Mircea Iorgulescu ● Sorin Titel ● Dorin Tudoran ● Laurențiu Ulici ● M. Ungheanu ● Cartea românească în lume : Interviuri cu ● Dumitru Trancă ● Vasile Nicolescu ● Aurel Covaci ● Ion Hobana

495552 P

scriitori tineri în 1976

M. UNGHEANU : Bilanțul literar pe care vom încerca să-l facem astăzi nu este întru totul obișnuit. De obicei sfîrșitul de an provoacă treceri în revistă ale anului literar care au în vedere toată producția literară. Bilanțul nostru va încerca să se oprească însă mai ales la cărțile autorilor tineri din anul acesta. Există scriitori și chiar critici literari înclinați să afirme că nimic interesant nu s-a mai produs în literatura ultimilor ani și că nimic nu vine să tulbure liniștea scriitorilor lansați și afirmați în anii '60. A accepta o astfel de aserțiune înseamnă a accepta teza unei literaturi care nu evoluează sau a unei puternice secete literare. Producția literară la care ne referim infirmă și primul și cel de al doilea caz. Chiar rezumîndu-ne doar la 1976 putem susține fără temerea de a greși că ultimul an literar ne-a adus cîteva volume de literatură care ne vorbesc nu numai despre valoarea autorilor, ci și de o mentalitate literară aparte. Un volum de proză cum este cel al lui Nicolae Mateescu, **Stația de salvare**, ne descoperă nu numai un prozator tînăr, capabil să intre prin cîteva din bucățile sale în competiție cu cîțiva scriitori venerabili, dar și o independență a formulei : el nu urmează drumul multor colegi de generație adepți exclusivi ai noilor formule literare ci încearcă și reușește să concilieze fericit tradiționalismul cu moder-

M. UNGHEANU :

„Nu e suficient să constatăm situația privilegiată a unor scriitori în conștiința publicului. Important este să căutăm cauzele".

nitatea. Cartea de reportaje semnată de Eugen Seceleanu și Dorin Tudoran se distinge prin refuzul reportajului confecționat. Cu totul remarcabile sînt cărțile de poezie semnate de Mircea Dinescu, **Proprietarul de poduri**, Mara Nicoară, **Inorogul alb**, care afirmă scriitori de forță și de pronunțat rafinament. Cel puțin la fel de bine se reliefează producția criticilor tineri. Citez aici cartea despre **Caragiale și vîrsta modernă a literaturii**, scrisă de Al. Călinescu, și **Poezia lui G. Coșbuc** de Petru Poantă în care abordarea e îndrăzneață, spiritul realmente inovator, iar rezultatele de bună calitate. Sigur este însă că atît cărțile bune ale tinerilor veniți în ultimul timp în literatură cît și numele cu adevărat noi sînt puțin cunoscute. Mulți îl confundă de pildă pe Nicolae Mateescu cu Constantin Mateescu. E suficient acest exemplu pentru a sublinia o realitate de fapt..

LAURENȚIU ULICI : Poate că ar trebui să facem mai clar înțelesul pe care-l dăm termenului de „literatură a tinerilor", logic și cronologic. Dacă ne referim la „generația tînără" în ansamblul ei lărgim considerabil sfera problemei, fiindcă ar fi să aducem în discuție pe cei care au intrat în literatură în cel puțin ultimii zece ani, deci după 1966. Mai citim și azi, în diverse articole critice, propoziții care vorbesc bunăoară despre „tînărul poet Nichita Stănescu", sau despre „tînărul prozator Nicolae Breban", ori despre „tînărul critic Eugen Simion", atribute și încadrări valabile pentru „literatura tînără" dar inexacte pentru „literatura tinerilor". De aceea v-aș propune în locul termenului de generație tînără pe acela de **promoție** tînără, cu trimiterea expresă la scriitorii inițiați în ultimii doi, trei, patru ani. Asta pentru că în discuția noastră să nu pierdem terenul de sub picioare, gîndindu-ne la un lucru și vorbind despre altul. Promoția tînără este o realitate că să zic așa obiectivă, existînd ca atare indiferent de importanța ei literară, încît n-ar avea rostul să batem la uși deschise clamîndu-i dreptul la existență — îl are oricum —, chestiunea de fond rămînînd aceea a caracterelor definitorii pentru literatura ei. Apărută în alte condiții istorico-literare, estetice și de climat critic decît precedenta, promoția din ultimii ani pare să se fi conturat, în ce privește personalitatea ei literară, mai puțin polemic și, cum spunea M. Ungheanu, fără prea mult zgomot, într-o mare diversitate de opinie, de formație intelectuală, de orizont cultural, ordonată, totuși, de tendința cvasiunanimă spre ceea ce s-ar putea numi „realitatea imediată" — socială, afectivă, morală, estetică, etc. a tînărului scriitor.

DORIN TUDORAN : În artă, convingătoare și obligatorii sînt afirmările pe cont propriu. Cele în bloc, în grupuri nu-mi inspiră prea mare încredere, pentru că pot ascunde **vicii** numeroase și de fond. Cred mult mai mult în artistul care străbate drumul de la anonimat la notorietate singur, orgolios, învingîndu-și propriile-i slăbiciuni prin propriile-i virtuți. Cu alte cuvinte, nu cred — am mai spus-o — în generații, în promoții afișate înainte ca personalitățile ce le compun să fi reușit să se impună, să se fi particularizat, dacă nu definitiv, cel puțin evident. Apariția conștiinței de generație înaintea afirmării conștiințelor individuale mi se pare un spectacol întristător. Nu m-a impresionat niciodată un poet pentru generația din care a făcut sau face parte, ci pentru ceea ce a adus el, ca valoare, în această generație. Deși prețuiesc și respect poeți ca Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Cezar Baltag, Grigore Hagiu, nu am complexul „Generației '60".

MIRCEA IORGULESCU : Observația lui Laurențiu Ulici în legătură cu interesul — nu doar precumpănitor, ci total — pentru actualitate, existent în proza scriitorilor tineri este exactă și trebuie reținută, fiindcă numește una dintre notele definitorii ale acestei, să zicem, noi „promoții" literare. Însă preocuparea aceasta, care este constantă și care absoarbe atenția scriitorilor tineri, pentru prezent, pentru ceea ce se petrece acum, pentru problematica și aspectele vieții imediate ține totuși mai mult de o atitudine creatoare determinată decît de condiția lor de vîrstă. Spre deosebire, de pildă, de scriitorii tineri din anii '64-'68, ei **continuă** literatura existentă în momentul apariției lor, nu o contrazic. Mai mult decît disocierile de ordinul vîrstei sau al momentului debutului (elemente importante pentru scriitorii tineri din deceniul trecut), interesează acum deosebirile de mentalitate, de atitudine, de năzuință creatoare. Se poate constata astfel că pentru scriitorii tineri de astăzi solidaritatea de vîrstă, de formații ori de moment al intrării în literatură a devenit o chestiune secundară ; Desigur, afirmările în grup sînt mai spectaculoase și stîrnesc întotdeauna mai mult interes decît constituirea tenace, de unul singur și pe o durată lungă de timp a unei opere ; este totuși un fapt de natura evidentei că astăzi scriitorii tineri preferă unei juvenilități zgomotoase tăcerea elocventă a scrisului.

SORIN TITEL : Cred că diferențele țin mai ales de ceea ce aș numi „tipul de lansare". Dacă timpul a dat mai ales cîștig de cauză unor poeți ca Dan Laurențiu, Cezar Ivănescu, Marius Robescu, Ileana Mălăncioiu, Mihai Ursachi, Emil Brumaru ș.a. generația la care se referă Ulici a avut parte de o lansare mult mai „spectaculoasă". Interesul, atît cel al cititorilor, cît și cel al criticii, s-a concentrat rapid asupra lor, numele acestora, al unui Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Fănuș Neagu, D. R. Popescu s-a impus din primul moment. Creația lor a avut, după cum bine se știe, un caracter polemic, mai puțin teoretizat însă, mai degrabă demonstrat prin chiar operele în cauză. Cu cine se polemiza ? Cu o anumită literatură discursivă și fals patetică, cu acea literatură care, dincolo de exterioarele declarației „avintate", manifestă de fapt o mare indiferență față de om și problemele lui. Cînd într-o proză a lui Nicolae Velea un copil aproape adolescent își pune în gînd să bată niște cuie și să repare o poartă, el face, în sfîrșit, un gest firesc, autentic, emoționant, prin adevărul lui și, aș zice, prin frumusețea lui, după atîtea gesturi grandilocvente și lipsite de simplitate umană. Această povestire „firească" și emoționantă l-a impus pe Velea și a dat cîștig de cauză de fapt unei literaturi care pune în centrul ei omul simplu cu viața lui de fiecare zi, cu necazurile și bucuriile lui care au foarte mare importanță. Succesul imediat, vîlva care s-a creat în jurul prozei lui Velea nu ține, așadar, de întîmplare, se justifică prin polemica ei implicată. Velea ne-a arătat materia din care se face proza, într-un moment cînd prozatorii noștri — **Moromeții** rămîne, desigur, o minunată excepție — uitaseră aproape că există pe pămînt „micul om mare" și că el continuă, în ciuda falselor haine sărbătorești, cu care căutau unii să-l îmbrace, să sufere și să se bucure. Cu cele trei pagini ale lui Velea, nu numai autorul lor ci și o întreagă proză a cîștigat o bătălie literară.

M. UNGHEANU : Interesant ar fi să ne oprim la cîteva din cărțile semnificative de anul acesta atît ca valoare, cît și ca opțiune literară pentru a fixa discuția în concretul planului literar.

Critica mi se pare sectorul cel mai proeminent, cu cărți de debut interesante și diverse, Cornel Ungureanu și Gelu Ionescu, cu atitudini polemice vii, Mircea Iorgulescu, cu un interes susținut pentru debutanți, cu năzuința interpretării independente a scriitorilor mari străini, Mihai Zamfir, cu volume de critică datorate chiar scriitorilor care fac și critică, Dan Laurențiu. Nu lipsesc nici tentativele cele mai îndrăznețe. Petru Poantă încearcă să propună o nouă interpretare a lui G. Coșbuc, Al. Călinescu un Caragiale foarte modern, Zaharia Singeorzan, din păcate într-o carte nu foarte limpede, o nouă pistă pentru înțelegerea literaturii lui Mihail Sadoveanu. Dintre prozatori aș cita pe lîngă Nicolae Mateescu pe care l-am pomenit la început, pe Tudor Octavian cu **Noiembrie, viteză**, carte remarcabilă sub toate aspectele. Cărțile de poezie amintite ne arată și ele că tinerii scriitori tind să aducă o notă proprie în literatura pe care o scriu.

LAURENȚIU ULICI : Volumul lui Mircea Dinescu **Proprietarul de poduri** mi se pare de două ori semnificativ : întîi pentru autorul însuși care, sesizînd impasul vechii sale maniere, a reușit performanța de a se arăta cu o altă față și, al doilea, pentru că acest efort de schimbare corespunde unei orientări mai largi a poeziei tinerilor. Dar cazul lui Dinescu e interesant și dintr-un alt motiv, de pe partea mai puțin veselă a lucrurilor. Nu se mai poate face astăzi poezie serioasă debutînd, să zicem, la 25 de ani cu inocența culturală de la 16. Chestiunea se pune la fel și pentru celelalte genuri. Dar să revin... Pe lîngă cartea citată anterior ar fi de adăugat și altele, semnate, în acest an, de Mara Nicoară, Mircea Florin Șandru, Dinu Adam, Paul Balahur, Marin Constantin (cu un debut remarcabil), Șerban Foarță (autor în colaborare cu Andrei Ujică al unor superbe „texte" poetice), etc., făcînd să crească (sau promițînd s-o facă) numărul poeților tineri buni, afirmați în anii din urmă : Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu, Adrian Popescu, Olga Neagu, Ion Mircea, Carolina Ilica, Dinu Flămînd, Ion Stanciu, Dorin Tudoran, Dan Verona, Lucia Negoiță, Aurel Sorobetea. În proză remarcabile au fost volumele semnate de Nicolae Mateescu, Ioan Radin, Ion Tugui, Elena Nestor, Monica Săvulescu, Marcel Constantin Runcanu, Mihai Sin, autori care, împreună cu mai „vechii" Eugen Uricaru, Mihai Tatulici, Constantin Zărnescu, Eugen Seceleanu, Ștefan Găbrian, compun o formație de prozatori cu nimic mai prejos decît altele. În critică, tot în acest an cărțile citate și mai înainte, de reconsiderare în spirit modern a literaturii unor scriitori clasici semnate de Al. Călinescu (Caragiale) și Petru Poantă (Coșbuc), cartea lui Mircea Iorgulescu privind fenomenul literar contemporan, eseurile lui Gelu Ionescu, cu atitudini polemice vii, Mircea Iorgulescu, cu un interes susținut pentru debutanți, cu năzuința interpretării independente a scriitorilor mari străini, Mihai Zamfir, cu volume de critică datorate chiar scriitorilor care fac și critică, Dan Laurențiu. Nu lipsesc nici tentativele cele mai îndrăznețe. Petru Poantă încearcă să propună o nouă interpretare a lui G. Coșbuc, Al. Călinescu un Caragiale foarte modern, Zaharia Singeorzan, din păcate într-o carte nu foarte limpede, o nouă pistă pentru înțelegerea literaturii lui Mihail Sadoveanu. Dintre prozatori aș cita pe lîngă Nicolae Mateescu pe care l-am pomenit la început, pe Tudor Octavian cu **Noiembrie, viteză**, carte remarcabilă sub toate aspectele. Cărțile de poezie amintite ne arată și ele că tinerii scriitori tind să aducă o notă proprie în literatura pe care o scriu.

MIRCEA IORGULESCU :

„În critică, sobrietatea tinerilor contrazice gustul, întrat în deprindere, pentru paradox".

Mircea Dinescu. Și nu este vorba de o împrejurare excepțională, fiindcă profilul liric al acestui an literar este alcătuit, dacă nu avem prejudecata prestigiilor constituite și a formulelor consacrate, prin însumarea volumelor datorate poeților tineri : Adrian Popescu, Ileana Mălăncioiu, Florica Mitroi, Paul Emanuel, Horia Bădescu, Șerban Foarță și Andrei Ujică, Ioana Diaconescu, Mara Nicoară. În critică și istorie literară, în eseistică prezența tinerilor este de asemenea masivă și, lucru mult mai important decît simpla constatare de ordin cantitativ, această prezență se remarcă în primul rînd prin spiritul nou adus. **Poezia lui George Coșbuc** de Petru Poantă și **Caragiale sau vîrsta modernă a literaturii** de Al. Călinescu, lucrări recent apărute, sînt exemplare pentru acest spirit, pe care îl întîlnim, în forme firesc deosebite și nu fără inegalități, în cercetările „specializate" ale lui Dan Horia Mazilu **(Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea)**, Aurel Sasu **(Retorica literară românească)**, în eseistica lui Mihai Zamfir **(Imaginea ascunsă)**, Gelu Ionescu **(Romanul lecturii)**, Dana Dumitriu **(Ambasadorii sau despre realismul psihologic)**, în eseurile monografice ale lui Zaharia Sângeorzan **(Sadoveanu, temele fundamentale)** și Mircea Scarlat **(Miron Costin)**, în foiletonistica lui Ion Marcoș, Cornel Moraru, Daniel Dimitriu, Val. Condurache, Mihai Dinu Gheorghiu, Virgil Podoabă, Gheorghe Perian, Artur Silvestri, Mihai Coman, critici tineri și care, deși n-au debutat editorial, se remarcă prin seriozitate, prin aplicație, printr-o înțelegere vie și actuală a literaturii, prin onestitate și discernămînt. În proză semnalez apariția unui roman excepțional, **Cartea fiului** de Norman Manea. Cărțile lui Nicolae Damian **(Vara)**, Alexandru Papilian **(O seară de noiembrie)**, Mircea Opriță **(Adevărul despre himere)**, Alex. Rudeanu **(Coliba mansardei)**, Damian Necula **(Frica)**, Monica Săvulescu **(Lumea toată, slobodă)**, remarcabilul volum de debut al lui Ioan Radin **(Aventurile tînărului Serafim)** vădesc și în epică, în ciuda diferențelor dintre ele și fără a fi în afara oricăror observații critice, existența unui efort substanțial de înnoire.

SORIN TITEL : Să scrii bine nu-i, bine înțeles, nici ușor și nici simplu. Proza tinerilor — mă refer la prozatorii ce gravitează în jurul

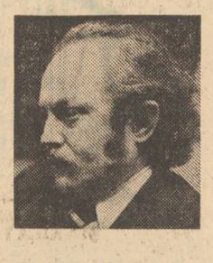

SORIN TITEL :

„Dacă vrem să fim lucizi, trebuie să recunoaștem că prozatorii „tineri" n-au cîștigat încă bătălia lor".

vîrstei de 30 de ani — producțiile acestora din ultimii ani, aproape că ne-au șocat printr-o deosebită siguranță și maturitate. Stîngăciile începutului nici vorbă să transpară din proza lui Mihai Sin, Gabriela Adameșteanu, Eugen Uricaru, M. C. Runcanu, Al. Deal, Radu Mareș ș.a. Talentul, adesea excepțional, al acestora, este în afara oricăror dubii. Se desprinde însă, din scrierile lor, un lucru care ar putea totuși să ne pună pe gînduri. Ei **nu știu exact despre ce ar trebui să scrie.** Sentimentul că nu se angajează cu întreaga lor ființă în proza pe care o fac, că, tot atît de bine ar putea scrie și despre alteva, se impune, în ciuda acurateței și frumuseții frazei lor impecabile. Riscul de a se transforma în buni caligrafi poate să se ivească pe neașteptate. La unii s-a și ivit. O anumită **anemie** caracterizează această proză, care n-a reușit, poate tocmai din acest motiv, să se impună în suficientă măsură atît în fața criticii, cît și în fața cititorilor ; aceștia din urmă, iau cu asalt librăriile, dispuși chiar să cumpere și să citească, de multe ori, cărți de un foarte scăzut nivel artistic, e adevărat, dar care primesc cîștig de cauză pentru că încearcă să pună (pun sau doar se fac numai că pun,), probleme de maximă acuitate. Se face o nedreptate, desigur. **Sepia** lui Runcanu sau **Focul sacru** al lui Al. Rudeanu sînt cărți mult mai bune decît atîtea tomuri însăilate în grabă a nu știu cărui scriitor avid de succes.

M. IORGULESCU : Totuși preferința lor pentru prezent are, chiar dacă nu în chip manifest, un sens polemic ; iar personajele acestor autori sînt de obicei oameni tineri care **trăiesc** o experiență, nu și-o reamintesc, se „formează" acum, personalitatea lor nu este dată și ireversibilă, interesînd numai prin posibilitatea unor revelații retrospective. Rațiunea existenței eroilor lui Alexandru Ivasiuc și Ion Lăncrănjan, de pildă, constă în rememorarea unor evenimente trăite ; adevărata lor acțiune este retrospectiva și această cufundare în trecut îi absoarbe uneori complet (cazul importantului director Paul Achim din **Iluminări**), paralizîndu-le orice legătură cu prezentul, în **Caloianul** lui Lăncrănjan această întrerupere realizîndu-se prin alegerea unui personaj foarte înaintat în vîrstă, deci fatal „rupt" de viața care îl înconjoară. Pentru acești eroi — la care mă refer, se înțelege, ca la niște întrupări ale unor formule de largă circulație — doar „trecutul" este viu și de aceea ei nici nu-și reprezintă altceva, chiar dacă este vorba, cum se întîmplă în romanele citate, de un trecut dramatic. E cit se poate de instructiv de altfel că atunci cînd Alexandru Ivasiuc a încercat să evite această formulă, ce, repet, nu-i este doar lui caracteristică, a apelat fie la o „reconstituire" oarecum istorică **(Apa)**, fie la un univers exotic, tot îndepărtat așadar, însă nu temporal ci spațial **(Racul)**. Apropierea prozatorilor tineri de viața imediată înseamnă de fapt efort de implicare, este indiciul unei participări intense și în cărțile lor nu este de aceea de căutat o „actualitate" efemeră, jurnalistică.

SORIN TITEL : O anumită indiferență față de lucrurile despre care ei scriu îi oprește pe tinerii scriitori parcă la jumătatea drumului. De pildă, o temă care ar fi putut fi cea a generației la care ne referim lansată, se pare, de Constantin Stoiciu cu filmul său „Diminețile unui băiat cuminte", atacată după aceea și de alți prozatori — C. A. Runcanu în **Sepia**, Al. Deal în **Anotimpul făgăduinței**, ca să citām numai cărți apărute în ultima vreme — și care ar fi putut să ofere o materie dintre cele mai incitante pentru un prozator gata să recurgă la propria sa biografie, o astfel de temă, deci, atît de generoasă, nu a fost totuși „exploatată" pînă la capăt. Cărțile la care ne-am referit sînt foarte bine scrise, dar, altfel, destul de cuminți, nici pe departe „incomode", cum ne-am fi așteptat, dacă ne gîndim la tema abordată. Încît sîntem, de ce n-am recunoaște acest lucru, încă în așteptarea cărții „incendiare" care să onoreze din plin **tema** la care ne referim.

MIRCEA IORGULESCU : Asemenea „înnoiri" artificiale există și iau cele mai diferite aspecte, de la simpla, ostentativă paradă de „mîiloace" strict tehnice (proza lui Radu Mareș) pînă la simularea dezinteresului total pentru „stil" ca dovadă de „sinceritate" și „franchețe". Pătrunderea limbajului jurnalistic și administrativ (cu „valențe" și „coordonate", cu „probleme" și cu „amplitudini") în literatură este desigur justificată atunci cînd servește unei intenții artistice (cum se întîmplă în cărțile lui Alexandru Monciu-Sudinschi, de pildă), dar devine un fenomen profund nociv atunci cînd acest limbaj greoi și inexpresiv e folosit drept unic instrument de comunicare, cum se întîmplă frecvent în romanele „fără stil". Aș remarca, de aceea, în acest sens, grija pentru cuvînt, pentru **adecvare** mai bine zis, existentă în epica tînără, ca o expresie a aceleiași lucidități și voințe de totalizare despre care vorbeam la începutul discuției noastre. Scriitorul tînăr de azi este atras de proprietatea și de exactitatea termenilor, el încearcă să făurească un „stil al comunicării" depline, unde claritatea, transparența să aibă totodată profunzime și complexitate. Dar această „simplitate" și înșeală adesea, dînd iluzia lipsei de adîncime. Venind după un moment de „înflorire" a ornamentației, după un exces de „podoabe" stilistice, această nouă literatură poate contraveni obișnuințelor, după cum în critică sobrietatea tinerilor contrazice gustul, intrat în deprinderea curentă, pentru paradox. Nici Petru Poantă și nici Alexandru Călinescu nu utilizează spectaculoasele și un pic teatralele răsturnări ale „opiniilor" răspîndite ; scriind despre Coșbuc și despre Caragiale, ei dau noi judecăți, metodic argumentate, nu aduc „păreri" sprințare și nici nu fac abuz de terminologii „la modă" („demers", „discurs" etc.). Încît receptarea acestor înnoiri de fond este dificilă și datorită caracterului lor, „discreției", lipsei voite de „spectaculos", respingerii programatice a formelor de „nefiresc". Dacă șochează prin ceva, această nouă literatură șochează tocmai prin încordata voință de „firesc" !

DORIN TUDORAN : Problema aceasta „ce au adus nou în literatură cărțile noilor promotii de scriitori" — este ori foarte simplă, ori foarte complicată. Ținînd cont de spațiul de care dispunem azi, eu aș opta pentru a fi mai simplu, mai puțin inventivi în demonstrații. Și aș răspunde astfel : cred că noutatea esențială pe care au adus-o cărțile Ilenei Mălăncioiu, Floricăi Mitroi, cele ale lui Mircea Dinescu, Adrian Popescu, Dan Verona, cele semnate de Daniela Crăsnaru ori Dinu Flămînd, Nicolae Ionel ori Carolina Ilica, ca să nu mai vorbim de „mai bătrînii" Dan Laurențiu, Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu, Virgil Mazilescu, Nicolae Prelipceanu, Marius Robescu, deci noutatea propusă de acești poeți constă **numai** în felul cum citesc ei lumea ; adică în unghiurile sub care poezia lor atacă „subiecte" ca : Viața, Moartea, Fericirea, Dezamăgirea, Iubirea, Speranța, Resemnarea. **Doar** atît propun ei : și altii ; ce va accepta istoria literară din cărțile lor, ce se va adăuga din **noutatea** poeziei lor la **fondul** de simțire și conștiință națională, asta este iarăși un lucru nu tocmai ușor de spus în două, trei fraze. Cărți semnificative ale anului 1976 ? Pot numi, dar riscul nu e mic ; mai trebuie să apară la cumpăna 1976—1977 cărți de Adrian Popescu, Horia Bădescu, Dinu Flămînd și nu doar atît. Oricum : „Ardere de tot", „Proprietarul de poduri", „Între cer și pămînt", „Spațiul de grație" și aș spune chiar „Inorogul alb", deși autoarea a preferat mai mult o antologie mascată, decît un volum de inedite. Dintre cărțile ilustrînd preocuparea tinerilor poeți pentru lirica patriotică, merită a fi menționată „Cartea runelor". Dar despre această experiență a lui Dan Verona și despre altele ar fi necesară o discuție aparte.

LAURENȚIU ULICI : Dacă se poate vorbi de o solidaritate a promoției tinere, aceasta trebuie căutată într-un ceva comun al literaturii celor mai mulți dintre scriitorii ei. Mă gîndesc la acea severă conștiință a relativității, a mișcării dialectice din fenomene, care-l ajută pe scriitorul tînăr să știe că între aparență și esență există mereu un spațiu al confuziei și al absolutului dogmatic. Conștiința aceasta, rezultat al unei observații atente și al analizei prin delimitare, se exprimă într-o atitudine specială pe care aș numi-o ironică. O ironie ce nu trebuie confundată cu omonimul sub care înțelegem în chip obișnuit acea calitate afectivă, tonală, lingvistică folosită pentru a minimaliza cutare sau cutare lucru. O ironie al cărei sens esențial este acela de relativizare, de autocenzură, de „supremă conștiință" cum spunea un filosof, de control lucid și responsabil asupra aparențelor de tot felul. Am găsit semnele unei astfel de atitudini în **Despre purpură** a lui Eugen Uricaru, în poeziile lui Mihai Ursachi, N. Prelipceanu, Dorin Tudoran, Mircea Dinescu, în cărțile de proză ale lui Bălăiță, Duda, Tatulici, în critica lui Al. Călinescu sau a lui Cornel Ungureanu. Mai mult, respectiva atitudine proprie promoției tinere e sesizabilă și în creațiile mai noi ale unor poeți sau prozatori din promoția anterioară, ca de pildă la Nichita Stănescu, ori la Marin Sorescu. Îndeobște atitudinea ironică este specifică — istoria literaturii române și universale ne-o dovedește — generațiilor de tranziție. Rămîne de văzut dacă acesta este cazul promoției tinere, oricum un anume sentiment al tranziției nu mi se pare a fi străin de ea.

DORIN TUDORAN : Sînt și alte lucruri care vorbesc despre personalitatea poeziei scrise de tineri. Iată : cei tineri au preluat din clasici, din clasici în viață, din tineri maeștri, din poezia celor de vîrsta lor. Dar v-aș atrage atenția și asupra unei realități cu nimic mai puțin evidente : influența pe care cei mai buni dintre tinerii poeți o exercită asupra poeziei... unora din „clasicii" în viață, asupra cărților unor tineri, cîndva, maeștri. Nu cred că e nevoie de nume — mai ales că mie faptul nu mi se pare condamnabil, ci absolut pozitiv, dovedind **dublul sens de iradiere al valorii,** drumul complex parcurs de **noutate,** de **originalitate.** Mă mulțumesc a vă întreba pe dumneavoastră, critici de meserie, dacă nu ați observat influența, nu mică, pe care poezia unor Dan Laurențiu, Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu, Mircea Dinescu și a altora o exercită asupra poeziei unor nume cu mult mai de mult consacrate și „omologate" ? N-ați observat dumneavoastră, să zicem, că între ironia lui Sorescu din **Singur printre poeți** și cea arborată în cărțile mai recente ale poetului există o vizibilă diferență ? Și nu se datorează asta și parcurgerii școlii ...celor mai tineri poeți, care au schimbat — și-mi place să cred, au ridicat — nivelul premizelor de unde poate fi valorificată ironia în poezie, fără ca aceasta din urmă să fie coborîtă la cotele jenante „atinse" de atîția, și-atîția poeți „ironici" ? A nu se înțelege de aici că eu sînt printre cei care-au exultat citind „La Lilieci" ori „Descîntoteca". Dimpotrivă. Dar asta e altă chestiune.

DORIN TUDORAN :

„Influența pe care cei mai buni dintre tinerii poeți o exercită asupra poeziei... unora din „clasicii" în viață".

M. UNGHEANU : Dorin Tudoran deschide o cale interesantă și profitabilă pentru discuția noastră. De obicei influența vine de la înaintași către succesori. El ne propune un alt circuit. O influență de la promoțiile mai tinere de prozatori la cele anterioare, al scriitorilor virstnici, „consacraților". Chestiunea merită a fi privită mai atent. Există la unii scriitori o îmbogățire a registrului care se face simultan cu a tinerilor dar nu întotdeauna din pricina lor. Cu **Prinzul de duminică,** Eugen Barbu nu e un contaminat de tineri ci de tonul unei proze noi. **Moartea lui Ipu** de Titus Popovici mi se pare a ilustra însă afirmația lui.

LAURENȚIU ULICI : Cum am mai spus modul cum este susținută literatura tinerilor de către critică, nu mă refer numai la criticii tineri, este nesemnificativ. Indiferența e uneori strigătoare la cer și nu de puține ori, datorită ei, se produc fel de fel de întîmplări bizare, chiar și paradoxuri. Nu-mi amintesc, de pildă, să mai fi scris cineva afară de Mircea Martin și subsemnatul despre debutul poetic al Olgăi Neagu, cu doi ani în urmă, deși valoarea acestui debut nu diferă prea mult de valoarea, bunăoară, a debutului Anei Blandiana. Nu știu să fi fost interesată critica noastră de debutul prozatorului Eugen Uricaru așa cum a fost interesată de debutul lui Nicolae Velea sau al lui Al. Ivasiuc, deși, în ce mă privește, consider debutul celui dintîi cel puțin la fel de important ca debutul celorlalți. Și pentru că ar fi să pun în evidență, evidentele. exemplele ar putea continua. Nu le mai dau. Și pentru că sîntem oaspeții **Luceafărului,** nu mă pot opri de a sugera acestei reviste, singura de altminteri interesată sistematic de literatura

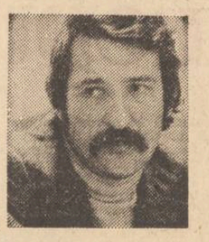

LAURENȚIU ULICI :

„Tendința cvasiunanimă spre ceea ce s-ar putea numi „realitatea imediată", socială, afectivă, morală, estetică, etc a tînărului scriitor".

tinerilor, să încerce a suplini pe celelalte, acordînd un spațiu **și mai larg** comentării critice a cărților scrise de autorii tineri.

SORIN TITEL : Cum să justificăm, care ar putea fi cauzele acestui interes scăzut al criticii față de producțiile scriitorilor mai tineri în comparație, bine înțeles, cu ceea ce se întîmpla în deceniile trecute ?... Iată că, în schimb „exigența" față de producțiile acestora îmbracă, uneori, forme neavenite și exagerate. Editurile și-au propus de cîțiva ani încoace, să organizeze concursuri pentru debutanți. Nici un tînăr nu poate publica pînă nu trece printr-un astfel de concurs. De ce n-ar manifesta edițiile o exigență tot atît de susținută față de producțiile unor autori care, aflați la nu știu cîta carte, nu reușesc să părăsească apele cenușii ale unei jenante mediocrități ? De ce să fim atît de necruțători cu debutanții — se știe doar, nu întotdeauna un debut a fost edificator pentru evoluția unui scriitor — atît de înțelegători, de concesivi cu ceilalți autori ? Iată de ce trebuie să ne punem întrebarea dacă nu cumva concursurile frînează, uneori apariția talentelor.

DORIN TUDORAN : Problema **criticii de susținere** mi se pare una dintre cele mai acute în ceea ce privește situația celor mai tinere promoții de scriitori. Dar problema **susținerii** este ceva mai largă. Iată : a dispărut excelenta colecție de debut „Luceafărul". De cîțiva ani, concursurile de debut ale edițiilor au venit s-o înlocuiască. Dar, o știm cu toții, rezultatele nu sînt deloc cele scontate.

Mai există o colecție „Albatros", în care, mai toți poeții de frunte ai „Generației '60, ajunși la a treia, a patra lor carte, își publicau volume selective, cărți care se constituiau în așteptate și revelatoare bilanțuri ale unei prime perioade de creație. A dispărut și această colecție. Cu ce a fost înlocuită ? Cu nimic. Sînt astăzi tineri poeți de recunoscută valoare, poeți ce se apropie de-a treia, a patra lor carte — alții au ajuns deja la cinci, șase volume —, dar în fața lor nu există șansa de-a se prezenta cititorului cu-o primă selecție. Adăugînd aici și „spinoasa problemă a tirajelor", avem în față situația exactă, și deloc confortabilă, a tînărului poet de azi, față în față cu cititorul său ; de prea multe ori, cu întîmplătorul și „fragmentarul" său cititor.

SORIN TITEL : Critica de susținere, și proza tinerilor trebuie să beneficieze de ea, ar putea avea un mai mare rol în formarea a ceea ce este nou în scrierile tinerilor. O carte bună se bucură de cîteva cronici optative și dispare din centrul de interes al criticii înainte ca ea să se poată fixa în memoria opiniei publice. A apărut, de pildă, recent, o foarte bună carte de proză pomenită de M. Ungheanu semnată de un tînăr — Nicolae Mateescu — **Stația de așteptare.** O carte polemică, de fapt, cu literatura care ignoră complexitatea vieții, cu proza care încearcă o investigare a realității doar la modul exterior, reportericesc, cartea unui scriitor care știe că a simplifica înseamnă, de fapt, a falsifica și care scrie „complicat" nu din orgoliu scriitoricesc, ci pentru că știe că și realitatea este mult mai complicată decît își închipuie unii, în sfîrșit, o carte foarte bună, dar care a trecut, în ciuda acestui fapt cu puține excepții, aproape neobservată. Datoria criticii (să mi se ierte cuvîntul poate prea apăsat) era, desigur, aceea de a impune o astfel de carte.

DORIN TUDORAN : Cred că pasul necesar și decisiv prin care, făcîndu-l, tînăra generație de poeți și-ar putea impune o amprentă mai puternică față de promoțiile imediat anterioare este acela de a înțelege că talentul nu poate fi risipit, la nesfîrșit, în simple culegeri de poezii. Acest salt la nivel de conștiință artistică poate fi sintetizat astfel : **de la cărți, la opere.** Cred că scriindu-ne fiecare carte cu conștiința că ea nu este un fulg grațios, pe care, însă, vîntul îl poate duce oriunde, ci o parte, o piatră dintr-un edificiu, putem realiza acest pas necesar. Marile literaturi nu s-au ridicat pe cărți, ci pe opere; oricît de spectaculoase, de originale și de valoroase sînt **cărțile.**

Revenind la „Generația '60", cred că Ion Gheorghe este cel care a înțeles primul necesitatea efortului de-a scrie opere, și nu doar cărți. Repet — șansa promoțiilor mai tinere stă în asumarea totală a acestui gest.

M. UNGHEANU : Discuția noastră concepută inițial ca un bilanț și-a lărgit sfera inițială tinzînd să devină un schimb de păreri despre literatura tinerilor în general, despre situația și mentalitatea scriitorului tînăr. Ceea ce în ultimă instanță nu e lipsit de interes și de importanță. Nu ajunge să-i citim pe tineri, ci trebuie să știm și cum gîndesc, ce probleme își pun și cum încearcă să le dezlege. Valoarea literaturii scriitorilor mai tineri este, cu rezervele pomenite, în afara discuției. Dacă am încerca să-i scoatem dintr-un tablou al literaturii române contemporane acesta ar deveni neîndoielnic mai sărac fără ei. Ei trăiesc actualul context literar sub semnul unei semnificative contradicții : pe de o parte simt că fac corp comun cu generația anilor '60, ale cărui idealuri literare le împărtășește, pe de alta ei simt nevoia unei separații de atitudine și de direcție. Cred că mulți dintre acești tineri nu fac distincția dintre principii literare generale și program literar. Evident principiile literare ale predecesorilor nu pot fi decît și ale lor : întoarcerea la tradițiile literaturii române, asimilarea cîștigurilor literare din literatura lumii, fermitatea criteriului valoric. Dar vremea cînd ele singure puteau mobiliza întreaga lume scriitoricească a trecut. Ele sînt astăzi bunuri comune, însușite de orice scriitor adevărat. Nu principiile literare, în fond aceleași, pot distinge contribuția unei generații de alta, ci un program literar, care, întuind necesitățile interne ale literaturii române contemporane, nobila ei misiune, ieșind în întîmpinarea dorinței cititorului, să cristalizeze un proiect literar nou o năzuință artistică adîncă.

„Sorbiți apa limpede, răcoritoare, și veșnic vie a izvoarelor patriei noastre"

NICOLAE CEAUȘESCU

arta plastică mesager al istoriei

anul 1977 este un an bogat în aniversări de o adîncă semnificație istorică : Centenarul Independenței, 70 de ani de la răscoalele din 1907, 30 de ani de la proclamarea Republicii. Un an ce va fi marcat prin organizarea unor ample manifestări cultural-artistice, la care vor fi prezenți, prin arta lor și artiștii plastici. Am pătruns în intimitatea atelierelor unor pictori și sculptori, luînd astfel contact direct cu ceea ce înseamnă laboratorul de idei al slujitorilor artelor frumoase. În fiecare atelier, pe fiecare șevalet sau stativ prind viață proiecte, gînduri, sentimente spre a reflecta și surprinde artistic, plastic întreaga efervescență creatoare proprie vieții noastre culturale, spirituale.

Deschiderea recentă a Expoziției Municipale este un grăitor exemplu al acestei munci, expoziție organizată ca un preludiu al marelui Festival național „Cîntarea României.

În numărul următor vom publica convorbirile cu pictorii Traian Brădean, Mihai Bandac, Ștefan Câlția și sculptorul Gheorghe Iliescu Călinești.

Pavel Bucur —, proiect pentru „Monumentul Independenței" din Calafat (sus) ; Bazorelieful de la Ciara monumentului (jos)

La Uniunea Artiștilor Plastici am stat de vorbă cu pictorul VIOREL MĂRGINEAN, rugîndu-l să ne spună cîteva lucruri despre faza pregătitoare a Expoziției, ținînd cont de faptul că a făcut parte din juriul de selectare a lucrărilor artiștilor plastici expuse, în prezent, la Expoziția Municipală.

— Expoziția Municipală, de curînd deschisă, nu este decît un preludiu al expoziției din primăvara anului viitor, care va face parte din Festivalul Cîntarea României.

În calitatea mea de membru al juriului ce vă pot spune ? Nu este ușor să faci o selecționare cît mai judicioasă, pentru că în fiecare dintre noi există un alt mod de a vedea, de a interpreta și înțelege lucrările propuse. A fost, totuși, o selecție severă, ținînd cont de faptul că s-au prezentat cam 700 de lucrări de pictură din care au fost selecționate peste 250 de lucrări. De multe ori am fost nevoiți să revenim asupra unei decizii. Unele lucrări nu erau definitivate. Dar prezenta imagine a expoziției de la Sala Dalles, (care în prezent nu mai corespunde necesităților, numărul participanților crescînd de la an la an) sală cu o capacitate de panotare de cca. 250 tablouri, este grăitoare. Oricîte eforturi ar face juriul de a se limita la un număr fix de lucrări Sala Dalles, totuși, rămîne mică, neputîndu-se face o panotare aerisită, corespunzătoare. Acest element este esențial într-o expoziție. Panotarea a fost executată de muzeografi de la Muzeul Republicii.

Expoziția Municipală este o expoziție a artiștilor din municipiul respectiv, adică este o manifestare de amploare ce se desfășoară în toată țara. Variată ca tematică și cu lucrări nuanțat rezolvate, predomină figurativul.

A fost o serioasă preocupare pentru ridicarea ținutei artistice a expoziției. De asemeni la expoziție participă și 8 pictori și sculptori ca invitați de onoare — Baba, Ciucurencu, Catul Bogadan, Ion Jalea, Irimescu, Mac Constantinescu, Boris Caragea. Ne-am gîndit, de asemeni, și la cei care de curînd ne-au părăsit — Hanry Catargi, O. Han și Milița Petrașcu, ca un omagiu adus operei lor.

Aș remarca faptul că participarea tineretului nu este prea reprezentativă, dar, cred, că este urmarea coincidenței Expoziției Municipale cu Expoziția Tineretului de la Cluj-Napoca, care după închidere, aceeași expoziție, sperăm că se va redeschide și la București. Și această expoziție este, de asemeni, o manifestare amplă, organizată de C.C. al U.T.C. cu lucrări de pictură, sculptură, grafică, tapiserie etc. Și aici sînt 15 invitați de onoare.

— Dumneavoastră cu ce lucrări participați la aceste expoziții ?

— La Expoziția Municipală particip cu două peisaje-compoziții, adică lumea văzută nu prin fereastra deschisă, ci interpretată. La Expoziția de la Cluj-Napoca particip cu lucrarea intitulată „Zi de odihnă". Pentru expoziția din primăvară, m-am gîndit foarte mult la o lucrare legată de 1907. Și referitor la problema **Războiului de Independență** știu ce voi face. Nu va fi o lucrare legată numai de acest eveniment istoric — 1877, ci în jurul lui voi face o compoziție cu probleme contemporane care mă vor conduce la concretizarea subiectului.

■ Pictura este viața mea

Pictorul ALEXANDRU CIUCURENCU, invitatul de onoare al Expoziției și deopotrivă și al nostru, a avut amabilitatea să ne destăinuie cîteva secrete legate de crezul său artistic pe care-l slujește cu atîta ardoare. A fost ca o lecție de pictură pe care nu putem să nu o consemnăm.

— Pictura românească, școala modernă de pictură românească prin reprezentanții ei cei mai de seamă are încă un prilej de a se manifesta plenar prin operele ce vor fi create și dedicate acestor evenimente.

Care este mobilul interior ce contribuie la declanșarea expresiei plastice în formă și culoare a unui pictor ?

— E bine cînd vorbești de pictură să știi ce să vorbești, adică să o cunoști în toate secretele și tainele meșteșugului ei. Am căutat să înțeleg pictura și ceea ce am înțeles am dorit să transmit și studenților mei pe cînd eram profesor la Institut. Și am fost aproape 30 de ani !

Mobil interior ? Mai întîi trebuiesc cunoscute elementele de bază ale meșteșugului artelor frumoase, ele te ajută să faci artă cu adevărat mai tîrziu. Să știi cam ce trebuie să aibă o lucrare ca să fie în rîndul artelor. Cîteva lucruri indispensabile : cunoașterea compoziției, adică felul de organizare a suprafeței pe care lucrezi. Acestei compoziții îi sînt supuse culoarea și valoarea. Valoarea în sensul de contrast între închis și deschis. Mai adaug un element subiectiv, dar care nu trebuie omis — interpretarea personală. Dacă nu există interpretare nu este pictură. Poate este mai ușoară exprimarea în literatură decît în pictură. Pictura are metehnele ei, are meșteșugul ei și dacă n-ai reușit să-l descifrezi, să intri în tainele ei degeaba te mai căznești.

Publicul nostru e un public dornic de o pictură bună și noi românii avem pictori excepționali. Ceea ce facem și realizăm noi românii în pictură ne ajută să facem și mai bine cunoscută și apreciată pictura noastră peste hotare, continuînd tradiția școlii românești de pictură. Pentru că noi pictorii de azi datorăm totul înaintașilor noștri a căror operă nu trebuie să o uităm niciodată. Cine iubește arta lui Pallady, a lui Luchian sau Andreescu nu poate face — dacă are talent — decît o pictură bună.

— Ce ne puteți spune despre pictorul Ciucurencu și despre mesajul picturii sale ?

— Eu ucenicia de pictor mi-am făcut-o printre iconarii meșteri de la Tulcea, care lucrau din instinct și simț artistic pur, moștenit din tată-n fiu, pentru că există o mare zestre anonimă îngropată prin sate, o tradiție veche a pămîntului a înaintașilor spre artele frumoase. O plămadă a lucrului, a poporului nostru de aici, iar eu nu sînt decît fiul acestui pămînt, al acestui popor, care știe să aprecieze, știe să păstreze taina frumosului și din sufletul căruia se ridică oameni care să meargă înainte cu mesajul artei lor.

— De la instinct artistic pînă la artă e un drum lung ?

— Instinctul e bun și el, dar totul trebuie condus după cap. Fără cap nu se poate face nimic. Oamenii care au cap pot să facă lucruri frumoase, pot să facă artă.

Eu am căutat să înțeleg pictura, să o pricep, pe urmă am scăpat de neajunsurile artei și lucrurile au mers așa cum trebuie. Dar aportul meu, munca pe care am depus-o nu e totul. Mai e nevoie de ceva, de acel ceva care să te roadă pe dinăuntru, să nu-ți dea pace.

Tot ceea ce fac, tot ceea ce gîndesc este în sensul picturii. Singurul lucru care mi-a mai rămas, către care rîvnesc este ca să fac pictură și să răsplătesc astfel tot ceea ce am primit, tot ceea ce mi s-a dat ca să ajung un pictor bun. Pictura este viața mea.

■ Arta lucrează asupra conștiinței nu a memoriei

— Ce semnificație are pentru dumneavoastră, ca artist plastic, acest an omagial, tovarășe SABIN BĂLAȘA ?

— Comemorarea acestor mari evenimente istorice nu mă solicită numai ca profesionist, ci ca om, ca cetățean .Semnificația pentru mine este aceeași ca pentru milioanele de oameni care trăiesc pe acest pămînt.

În vederea expoziției omagiale mi-am ales : „Evocarea lui Bălcescu". Modalitatea de expresie va fi ca totdeauna a mea.

— Modalitatea originală a expresiei dv. artistice v-au făcut cunoscut și v-au impus. Socotiți că diversitatea de stiluri și de tendințe se pot afla în contradicție cu o problematică social-istorică, sau dimpotrivă îmbogățesc gama expresiei artistice ?

— Stilul propriu, diversitatea de stiluri, se impun ca unică soluție de rezolvare a problematicii social-istorice în artă. Fără stiluri proprii, lucrările nu vor dura și nici acțiunea de a-i antrena pe artiști să creeze astfel de opere. Modalitățile stilistice nu pot veni în contradicție cu o temă social-istorică, ele îmbogățesc gama expresiei artistice, numai că, stilul — această ființă sinonimă cu cea a artistului — se întîlnește destul de rar. Contradicția însă apare foarte des atunci cînd se confundă stilul cu trucul, sau în cazul cînd stilul este de împrumut, fantomă, sau atunci cînd el se cheamă „modern" și punct.

— Există situații în care realizarea în pictură a unei teme anume poate

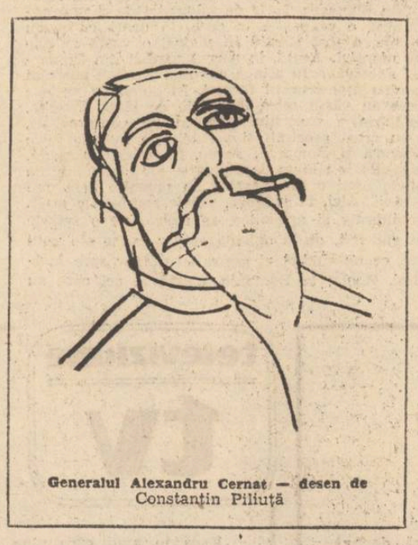

Generalul Alexandru Cernat — desen de Constantin Piliuță

duce la trădarea adevărului istoric, la o prezentare artistică plată, nenuanțată, echivocă sau chiar inexactă. Categoric nu asta este intenția artistului, dar cum poate fi explicat fenomenul ?

— Există cazuri, cînd artiștii, care pot rezolva foarte frumos peisaje sau naturi statice, nu pot rezolva o compoziție cu sensuri ample pe o tematică social-istorică. În asemenea cazuri comentariile sînt de prisos. Rămîne problema de a-i valorifica pe artiști cît mai rațional. În alte cazuri sînt artiști care nu au chemare pentru astfel de teme, dar sînt primii care se grăbesc să le execute. Cred că și acest lucru se poate remedia, dacă nu îi suprasolicităm prin comenzi și elogii. Trebuie să pornim de la principiul ca de la fiecare artist să cerem ceea ce poate el să dea mai bun, mai autentic.

Cred că lucrările cu problematică social-istorică se împart în două categorii : prima care solicită lucrări de artă, originale, care să dureze, capabile să trezească privitorilor sensuri adînci ale istoriei, sensuri ce se întîpăresc în conștiințe. Astfel de lucrări sînt cele solicitate pentru expozițiile publice, de stat, memoriale sau nememoriale. A doua categorie sînt lucrările necesare ca documente, lucrări ilustrative, implicit convenționale, care constituie, cred eu, o comandă separată cu destinația muzee istorice și mai ales pentru îndrumarea elevilor în învățămînt. În acest caz trebuiesc depistați artiștii cu înclinații spre acest gen, încurajați pentru a se specializa. Arta, firește, lucrează asupra conștiinței nu a memoriei, are o misiune mai mare.

■ Compoziția cu tematică socială — sursă nemijlocită de reflecție și inspirație

— Ce înseamnă pentru dv., ca artist plastic, anul 1977 tovarășe BENONE ȘUVĂILĂ ?

— În conștiința fiecăruia dintre noi, 1977 este un an cu profunde rezonanțe. Cele trei evenimente ce le vom sărbători marchează în fapt, afirmarea poporului nostru ca națiune, setea sa istorică de a fi stăpîn pe propriul lui destin.

În ce mă privește, pregătesc o compoziție care își propune să evoce dramaticul an 1907, lucrare ce reflectă, prin tematică, una din preocupările mele mai vechi.

— Care sînt sursele de inspirație ale unui pictor privitoare la evenimentul istoric propus să-l redea în lucrarea tematică respectivă ?

— Compoziția cu tematică socială a constituit dintotdeauna o sursă nemijlocită de reflecție și inspirație, sursă care, de altfel, legitimează deopotrivă conștiința socială a artistului cît și valoarea de document a creației.

În arta noastră acest fenomen se reflectă cu pregnanță, de la începuturile sale, în opere ale marilor pictori ca : Rosenthal, Tatarăscu, Amann, Grigorescu, Luchian, Tonitza, Iser, Baba, Ciucurencu, pentru a da cîteva nume doar. Artistul plastic de azi prin ce are el mai valoros este purtătorul acestui mesaj care, în continuitatea sa, înnobilează spațiul spiritual și cultural românesc. Realizarea unor astfel de compoziții reclamă o documentare minuțioasă, înțelegerea semnificațiilor pe care evenimentele amintite le stîrnesc în conștiința omului liber de astăzi. Realizarea unor astfel de compoziții reclamă o documentare minuțioasă mai ales în ce privește momentul istoric propriu-zis, iconografia legată de acel eveniment, cît și înțelegerea semnificațiilor pe care evenimentele redate le stîrnesc în conștiința contemporanilor.

■ Nu fac tablouri, fac niște lucruri care trebuiesc istoriei României

În atelierul pictorului CONSTANTIN PILIUȚĂ asist la un moment solemn. Unul din descendenții familiei Zambaccian, urmaș al tradiției omului iubitor de artă, primește din partea pictorului un peisaj cu vopseaua încă neuscată, abia desprins de pe șevalet. Un om pleacă fericit ținînd tabloul cu grijă departe de trup, ca să nu atingă vopseaua.

— Asta e. La mine tablourile nu se usucă în atelier, **spune pictorul parcă vrînd să justifice spontaneitatea gestului. Și din nou șevaletul e gol, așteptînd să primească viitoarea pînză. Nu de mult, am văzut cum un tablou a căpătat viață — și acum terminat se intitulează „Trecerea armatelor române peste Dunăre" și este prezent în Expoziția Municipală alături de portretul romancierului Marin Preda.**

Înainte de începerea interviului mi se sugerează un Motto sub care să se desfășoare discuția noastră. Motto : Îmi place să fac briul pe opt la mine-n grădină.

— Ce vă sugerează acest motto ?

— Cînd a trebuit să se facă lacul de acumulare de la Bicaz și au trebuit să fie sacrificate niște sate, satele n-au plecat în altă parte decît atunci cînd li s-au evacuat și cimitirele. Oamenii vii n-au plecat fără cei morți, spre deosebire de cei care părăsesc ocina românească lăsîndu-și mame copii, prieteni uitînd cît datorează celor dintre care s-au ridicat.

— Eu mă gîndesc la trecut și la istorie, la relația dintre oamenii pămîntului străbun și istoria națională. Dumneavoastră ce credeți ?

— Cred că peste toate relele secolului și murdăria înarmărilor și indisciplina diplomatică contemporană există în țara noastră o vrere de bine nu numai pentru cetățenii Republicii Socialiste România, ci și pentru întreaga umanitate, prin ce elaborează Partidul Comunist Român ca soluție de pace și frumusețe omenească. Consider că România, acea pitorească țară a jăfuirilor capitaliste, astăzi înseamnă o frumusețe de Coloană brâncușiană ca urcuș, pentru că am urcat toate treptele umane spre demnitate omenească și spre efort profesional, în așa fel încît țara va da soluții, pentru că Țara Românească dă talente. Cred în aceste lucruri cu toată puterea.

— Cum veți participa, ca artist plastic, la anul omagial 1977 ?

— Pentru sărbătorirea **Independenței**, aportul meu va fi de patru compoziții, din care am realizat două. Cu 1907, probabil, voi avea și o lucrare nouă ce se va numi „Odioasa crimă a burghezo-moșierimii din România" sau „Masacrul".

— V-ați apropiat cu mult interes, în pictura dv., de teme istorico-sociale încă de la primele expoziții care v-au făcut cunoscut și care v-au consacrat în fața publicului. Ce aduc nou tablourile dv ?

— Nu fac tablouri. Eu fac niște lucruri care trebuiesc istoriei României, pentru că eu cred că și jugul otomanilor, și jugul pe care l-a suportat poporul român de-a lungul timpului au fost trepte spre victoria cea mai mare a românilor împotriva jugului inerției. Iar această victorie se numește victoria comunismului.

Frumosul aducerii spre modern nu înseamnă o obrăznicie peste noapte, ci înseamnă un chin și o muncă istovitoare și de gînd și faptică în așa fel ca pînza ta să nu fie murdărită ci să fie înnobilată.

Doresc ca pictor să muncesc în așa fel încît cu puțin să însemn lucruri mari. Îmi omagiez România mea cu ce fac și cu ce pot.

Și ca încheiere aș vrea ca frunzele de toamnă, cele mai nobile sfîntenii de violoncel ale sufletului românului, să aibă satisfacția unei necăderi în toamnă.

■ Istoria țării — izvor viu de la care ne inspirăm și noi sculptorii

— Mai întîi v-am ruga tovarășe GRIGORE MINEA, ca în calitatea dv. de secretar al secției de sculptură din cadrul UAP să ne spuneți cîteva cuvinte despre preocupările sculptorilor în vederea participării, prin operele lor, la omagierea anului 1977, an atît de bogat în evenimente, de un profund interes istoric.

— Desigur că există o preocupare evidentă în acest sens. Încă din vară se lucrează pentru realizarea unor compoziții cu temă. S-au făcut contracte cu Comitetul Culturii și Educației Socialiste, contracte care sînt spre realizare. Aș menționa o serie de sculptori : Cristian Breazu, Aurel Bolea, Liana Acsinte, Lucian Murnu, Andrei Ostap, Nicăpetre s.a. care lucrează la aceste contracte. De asemeni, s-a participat masiv încă din primăvară la concursul pe tema Independenței, temă ce are ca scop realizarea unor monumente ce vor fi amplasate atît în țară cît și în București. Este vorba de proiectele semnate de sculptorii Paul Vasilescu, Mircea Ștefănescu, Ion Vlasiu, Gabriela Adoc, Pavel Bucur ș.a., proiecte care, sper, sînt în curs de definitivare. S-au realizat și sînt în curs de realizare un număr important de busturi monumentale cu eroi care au participat la războiul de Independență și care urmează a fi amplasate în primăvară în diferite orașe. Autorii sînt, printre alții, sculptorii Iliescu Călinești, Horia Flămîndu, Constantin Popovici, Ion Olteanu ș.a. Dar, în același timp, trebuie să spun că de la schița imaginată, de la proiect la lucrare este un drum lung pe care ne străduim să-l parcurgem acum.

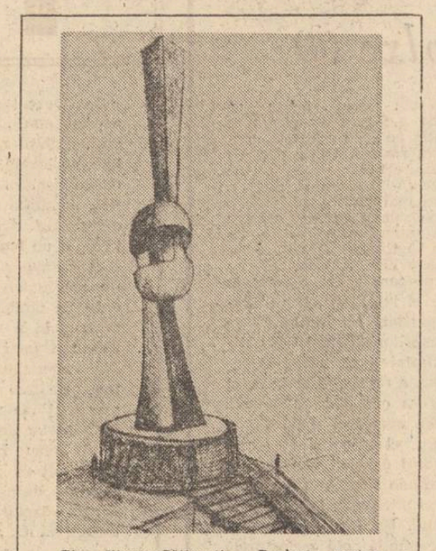

Gh. Iliescu-Călinești — Proiect pentru „Monumentul Eroilor" din Pitești

— Pentru realizarea acestor proiecte de lucrări monumentale cu subiect istoric, deci pornite de la o temă istorică esențială, la ce surse de inspirație apelați ?

— În primul rînd istoria țării și a poporului nostru este un izvor viu de la care ne inspirăm și noi sculptorii. Aș adăuga necesitatea cunoașterii operei înaintașilor noștri, atît în pictură și sculptură cît și documentările la diferite muzee — Muzeul de artă, Muzeul militar Central, Muzeul de istorie al partidului. Viziunea plastică a sculptorului va corela și închega toate aceste date și impresii pe parcursul unui drum lung de căutări de la schița de idei la lucrarea finită care urmează să transmită mesajul artistic, social și uman propus.

— Dumneavoastră la ce lucrați ?

— Printre altele lucrez la proiectul pentru relieful „Monumentului Eroilor" de la Pitești, unde colaborez la lucrarea sculptorului Gheorghe Iliescu Călinești cu o frescă istorică, ce va surprinde un moment din Războiul de Independență. Intenționez, de asemeni, să realizez o schiță mai veche, o statuie ecvestră cu un simbol foarte actual legat de Independență.

— Cum vedeți rezolvată, în viitor, problema amplasării lucrărilor de sculptură în contextul urbanisticii actuale ?

— Ansamblul, amplasamentul unei statui, a unui monument sau compoziții de mai mici dimensiuni sînt esențiale. Ele ajută și subliniază mesajul conținut de opera respectivă. De aceea, socotesc ca necesară existența unei „Pieți a Independenței", în sensul de spațiu larg, cuprinzător, care să permită detalierea lucrărilor respective care să ofere un cadru vital mesajului artistic, social și istoric materializat în bronz sau piatră și destinat generațiilor viitoare.

■ Un artist bun nu face manierism

În atelierul sculptorului MIRCEA ȘTEFĂNESCU am întîlnit și pe mai tînărul sculptor Adrian Popovici, găzduit pentru un timp aici. Cioplea în lemn un chip ; într-un colț al atelierului sculptorul Ion Olteanu, la fel ca Horia Flămîndu, urmăreau scena punctînd momentul de liniște ivit între două lovituri de ciocan și daltă cu vorbe spuse în șoaptă. Și peste tot, sus, domina, așezat pe un stativ înalt — Ștefan cel Mare, unul din proiectele de statuie ale sculptorului Mircea Ștefănescu.

— Sînteți autorul binecunoscutei statui a lui Ștefan cel Mare de la Vaslui, jalon al gîndirii artistice monumentale românești. Sînteți recent premiat al Uniunii Artiștilor Plastici cu premiul de artă monumentală, fapt ce încununează activitatea dv. și valorifică, în același timp, rezultatul muncii dv. de creație. Cu ce noi lucrări veți participa la anul omagial 1977 ?

— Am foarte multe proiecte. Pe unele le am deja pregătite, definitivate, altele sînt doar în faza de idee, de gînd ce trebuie să prindă viață. Iată acest bust monumental ce va fi de mari dimensiuni, 2,20 m, ce-l înfățișează pe Vlad Țepeș. Bust ce va fi amplasat în orașul Giurgiu. Apoi Monumentul de la Corabia (Siliștioara) ce va fi așezat, cel puțin în proiectele mele deocamdată, exact în punctul de unde a fost legat podul de vase cînd a trecut armata (marea armată, se spune) Dunărea în 1877. Locul, acest cap de pod, este de un profund simbol istoric care se cuvine a fi înscris în viitor printr-o operă de artă durabilă și grăitoare în timp.

De asemeni particip, împreună cu alți colegi de-ai mei, la definitivarea unui proiect pentru realizarea unui **Monument al Independenței** destinat a îmbogăți capitala țării cu noi monumente de reală valoare artistică. S-au propus mai multe variante, fiecare artist plastic străduindu-se să găsească o formă cît mai grăitoare, mai elocventă în omagierea actului de luptă și jertfă pentru cîștigarea independenței.

Am terminat acest bust a lui Ștefan cel Mare și aproape un an de zile am lucrat împreună cu sculptorul Horia Flămîndu la un bazorelief intitulat **Independența**, cu aspecte din viața lui Mihai Viteazul. Monumentul este pentru Alba Iulia.

— V-aș ruga să ne spuneți cîteva cuvinte despre secretul sculpturii, despre pericolul ivirii unui fel de manierism în alcătuirea unor monumente. Manierismul în artă nu este rezultatul lipsei de curaj în exprimarea artistică ?

— Nu curaj, ci seriozitate. Curajul în meseria noastră e altul. De manierism nu scapi decît atunci cînd crezi cu adevărat în ceea ce vrei să faci. Trebuie să știi să-ți faci meseria. Manierismul plutește întotdeauna, e drept, dar îl fac numai cei care n-au ce spune, ce comunica. Imposibilitatea de a face un lucru ca lumea, neputința te duc la manierism. Un artist bun nu poate face manierism.

— Adică, manierismul implică creație, **completează Horia Flămîndu.**

— Da, așa e. Lucrările originale se propun și se acceptă dacă sînt bune. Sunt atîtea concursuri, atîtea posibilități de a te exprima, încît este și păcat să nu faci artă adevărată.

— Cum lucrați la un monument ?

— Nu lucrăm. Monumentul se construiește ca orice clădire de spirit. A face un monumnet este o mare cinste, pentru că el reprezintă o datorie socială, civică a fiecărui artist conștient de misiunea lui, și trebuie să răspundă în cel mai înalt grad artistic acestei datorii. Mă tem că voi spune lucruri banale atunci cînd am să amintesc că un lucru rigid, dur, cum e o statuie, are la bază atîta efort, atîta muncă, dar că duritatea loviturilor de daltă este cu atît mai puternică cu cît este mînuită de o mai mare sensibilitate interioară. Poate ăsta e unul din secretele meseriei noastre.

Ultimele vorbe sînt spuse cu palmele întinse, parcă spre a completa fraza. Mîinile sculptorului, mîini bătătorite de piatră și metal, mîini lustruite de esența lemnului și de luciul bronzului, cu semnul muncii și al trudei artistice încrustate adînc în podul palmelor.

— ADRIAN POPOVICI, sculptor tînăr, reprezentant recunoscut al școlii de sculptură românească, s-a făcut cunoscut mai ales prin compoziții și portrete legate de evenimente și personalități ale vieții social-culturale românești. La ce lucrați acum ?

— Mă pregătesc pentru expoziție unde am să particip cu o sculptură în lemn. Se cheamă **Astronom.** Cu **Independența** voi face o compoziție, am început să lucrez la ea și să depășesc faza de schiță. Poate va avea un mesaj alegoric, sau am să mă refer la un moment deosebit din războiul de Independență. Compoziția asta o proiectez pentru bronz.

Ce să vă mai spun ? Mă preocupă să le termin, să lucrez la ele. Asta-i viața mea. Altfel nu le-aș face. Sper ca ele să vorbească de la sine. Sînt mesajul meu.

Convorbiri realizate de Cornelia Djigola

scriitorul și țara

La invitația Consiliului județean de cultură și educație socialistă, în zilele de 17 și 18 decembrie, un grup de scriitori a participat la manifestările înscrise sub egida Festivalului național „Cîntarea României", desfășurate de județul Buzău.

Publicăm în această pagină cîteva mărturii de scriitor inspirate de întîlnirile cu oamenii muncii din acest județ, de locurile vizitate.

CORNELIU LEU

La Buzău — de o mie șase sute de ori mîndru

La Buzău, într-un miez rece de zi iernatecă, am filmat, poate cu cea mai mare plăcere din viața mea, o peliculă de cincisprezece minute, proiectată pe fundalul a două cincinale. Am filmat cu atîta pasiune încît mi-am uitat vechea meserie de reporter cu carnet și creion, și n-am mai notat nimic dintre datele necesare comentariului vorbit ; nici cifre care să arate evoluția social-economică a orașului, nici nume de oameni. Rămîn deci, și în memoria peliculei, și în cea a cuvintelor pe care le aștern aici, doar cu imagini. Imagini vii, estompîndu-și culorile sub oțelul iarnii, căpătînd profunzime doar prin modul în care ele se repetă și contur schimbător prin mișcarea mașinii care mă tot purta pe niște străzi total necunoscute mie care cunoșteam cîndva atît de bine Buzăul.

Și astfel, la Buzău, înregistrînd pe peliculă am înregistrat și pe retină o cale foarte lungă, kilometri și kilometri, pe care se întindeau fabrici, uzine moderne, instalații solide inspirînd încredere și dîndu-ți un sentiment de perfecțiune în funcționare, ce-mi apărea ca-ntr-un vis frumos, pentru că totul era și foarte frumos și foarte tehnic. De abia apoi, cînd am montat filmul, mi s-a reconfirmat realitatea la parametrii ei reali și am revăzut una dintre cele mai frumoase platforme industriale ale țării, frumoasă tocmai prin chibzuiala cu care este alcătuită prin gospodărirea spațiului care nu-ți dă o clipă sentimentul de periferie industrială cum am fost obișnuiți cînva, în urbanisticile lăbărțate megaloman, ci strînsă, adunată, gospodărînd cu grijă forța, drumurile și instalațiile comune, pentru a fabrica concomitent geamuri, sîrmă, zahăr, motoare și zeci de alte produse, pe atît de diverse, pe atît de legate într-un proces unic de producție care se cheamă „dezvoltarea industrială a orașului". Acum după ce am încheiat-o, remarc această frază devenită kilometrică nu pentru că autorul ei n-ar avea puncte la îndemînă, ci din dorința mai bine zis din nevoia de a exprima și prin curgerea ei, sentimentul trăit pe acel bulevard modern ce te însoțește cu kilometri și kilometri de inspirată arhitectură industrială. Un bulevard imens, ca-n marile capitale ale lumii, pe care, rod a numai două cincinale, se înșiruie o puternică industrie diversă, funcționînd din plin. Un bulevard frumos, plin de sentimentul stenic al construcției socialiste în ampla ei desfășurare, pe care se pot plimba și perechi de îndrăgostiți, și oameni care vor să se recreeze, avînd garantat un spectacol cel puțin la fel de divers ca pe orice mare arteră urbană, întregit de surprizele a noi apariții cere-l tot amplifică.

Desigur, plimbarea adevărată, tihna unei piețe mai largi decît orice forum, placată cu marmură și mărginită de la vitrinele magazinelor moderne pînă la heraldica Palatului comunal, o au hărăzită buzoienii în centrul civic. Dar și acesta pune unele semne de întrebare, deoarece s-a multiplicat printr-un alt centru care se deschide acum în fața coloanelor clasice de la intrarea parcului „Cring" unde vin să se plimbe mîile de oameni ce stau mai aproape de el, și printr-o a treia piață, cu nimic mai prejos din punct de vedere arhitectonic, spre care se deschide mozaicul și fațada casei de cultură.

Mărturiseam : n-am mai avut timp să-mi notez cifrele. Am înregistrat numai imaginile acestui Buzău contemporan devenit de trei ori mai mare, și de trei ori mai puternic industrial, în acești ultimi zece ani. Și, sînt numai zece din cei o mie șase sute pe care i-a serbat de curînd !

VALERIU BUCUROIU

Inscripție sub tîmpla Pietroaselor

Stînd în cuibarul ei
milenii încheiate
Cloșca cu pui de soare
a încălzit
pripoarele.
Aici știe să urce fiecare
drum.
Au înflorit sub crengi
izvoarele
Și raze moi prin ierburi aleargă
acum.

Strugurii știu să muște din soare
Cînd nici dinții de lapte nu le-au crescut.
Cîntecul aici a-nvățat prima dată să zboare
Sub clopotul de fluturi nevăzut.

Migdalii au jeratic sub călciie de rai,
Toate aici de nesomn dogoresc.
Frunzele au făptură de nai
Și timpul ia chip omenesc.

Stîncile scriu mărturii peste vise.
Cutreieră prin sînge armura-ntregii firi.
Livezile au porțile deschise
Și-n mine se topesc atîtea amintiri.

String pămîntul la piept vorbindu-i
de-aproape.
S-au adunat în el, și anii, și bătrînii la
sfadă.
Aud tot. Nimic nu vreau să-mi scape,
Adun încet dovadă cu dovadă.

Lănci sclipesc prin grîuri înmuiate de foc,
Stele se-aprind de bucurie și groază.
Săgețile strămută cerul din loc,
Se clatină norii și caii nechează.

Pielea dușmanilor arde cu oase cu tot.
Rar cînd unul mai scapă prin colbul de
ură,
Altul umblă fără cap, ca un ciot,
I-atîrnă pe jos cuvintele din gură.

★

Anii s-au strecurat printre dimineți și
morminte
Cu-aripile-ntinse torcînd sub așteptare.
Anii au crescut din aduceri aminte
Curgînd odată cu zborul din soare.

Și mereu peste dealu-ncărunțit de lumină
A coborît la timp liniștea zilelor.
Florile toate horesc în grădină
Oștenii sînt iar la casele lor.

String pămîntul la piept vorbindu-i
de-aproape.
S-au adunat în el, și anii, și bătrînii la
sfadă.
Aud tot. Nimic nu vreau să-mi scape,
Adun încet dovadă cu dovadă.

Constantin Ion Popovici : „Pasărea dimineții"

RADU CÂRNECI

Poema statuilor

— Tuturor celor care, la Măgura Buzăului, au săvîrșit minunea —

Eu sunt al tăriei și-al gîndului
așteptînd în adîncul pămîntului
ca o inimă-n sfîntă durere :
piatra o ține, cerul o cere,
pînă ce mîna Omului
o scapă din mrejele somnului
tăindu-i vămile, toatele,
cum numai ea singură poate-le,

Atunci, din miezul de piatră,
minunile ni se arată
peste pajiști la marginea serii :
unele sunt ale tăcerii,
altele sfinte izbînzi,
în altele strămoșii sunt blînzi,
unele sunt vulturi pe cer
cu pliscuri și gheare de fer,
altele sunt de iubire și har,
din durere altele, din amar.

Ziua stau ca niște statui
sub ploile luminelor șui
privind zările cu hotarele
unde răsare și-apune soarele,
gîndind la ce-au fost și ce sînt,
la timp, la obștescul orînd,
la tainele lor, profundele,
nemurirea durîndu-le.

Numai noaptea la ceasul de dor
pădurea se deschide pridvor
și iată : voievozi și oșteni
se pregătesc de lupte în poeni,
cronicarii scriu despre gloria
lui Decebal, a lui Mihai, a lui Horia,
femeile sunt de iubire și rod,
bat clopote de nașteri, de prohod
și sub luna de piatră
ciinii istoriei latră...

Eu sunt al tăriei pămîntului
de veghe la țara cuvîntului.

măgura

ALEXANDRU BALACI

Scriitorii care au fost invitați săptămîna trecută să se întîlnească, sub egida Cîntării României, cu locuitorii dinamicului județ Buzău, vor păstra, între amintirile lor luminoase, calda ospitalitate a oamenilor acelor meleaguri, însetați de cultură și de cunoaștere, de frumusețe și de adevăr, ca oriunde în patria noastră. De la conducătorii treburilor publice care dovedesc cunoașterea temeinică a realităților și sînt orientați de puterea creatoare a perspectivei care însuflețește, pînă la elevii școlilor care se pregătesc pentru viitorul care le aparține, există o voință unică, atotdominatoare, de a construi sau de a se pregăti pentru construcția care va transforma întregul ținut istoric al Buzăului, pe care documentele trecutului îl pomenesc de peste o mie șase sute de ani.

Dar palida noastră însemnare va cristaliza în jurul acelei unice insule de frumusețe și de artă care se înalță pe aceste străbune pămînturi și se numește Măgura. Pentru unii scriitori drumul spre acest punct nodal de artă, a fost un pelerinaj meditativ spre unul dintre cele mai extraordinare „locuri" pe care le cunoaște lumea.

Ziua de 18 decembrie a început cu o dimineață de neverosimilă primăvară însorită și cu un scurt popas la un alt semn al istoriei milenare, la mînăstirea fortificată de la Bradu pe care arheologii o consideră contemporana lui Mircea cel Bătrîn. A fost într-adevăr un popas necesar, o etapă doveditoare a trecutului de artă al acestui popor, a cărui creație culturală demonstrează cum pe trunchiul viguros al milenarei sale tradiții, se altoiesc mlădițele cele mai moderne ale contemporaneității.

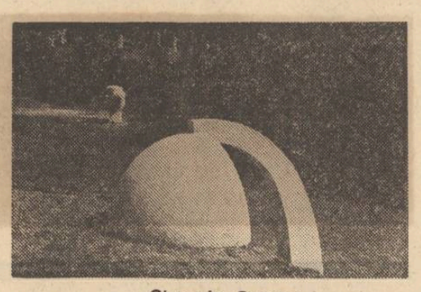

Gheorghe Coman : „Șipotul"

Măgura este o comună în plină dezvoltare, dar astăzi, tot mai mult în lume, toponimicul definește numai tabăra de sculptură care și-a încheiat aci, nu demult, cel de-al șaptelea an de activități. La alba ei înălțime se ajunge urmînd meandrele unui itinerar mirific, un drum al unei spirale ascendente, străjuit de arbori care, în soarele puternic al iernii par coloane implintate în cerul profund albastru. Pandantul colinei pe care se înalță emblematicele semne ale sculpturii românești, este armonica mînăstire Ciolanul, o altă insulă de pace, în a cărei incintă se află un muzeu bijuterie, cu icoane de lemn, oglinzi pictate și pe o față și pe alta, de miniaturiști demni de a ilustra sacrele scripturi ale întregii literaturi române. Iar în clădirea seculară din centrul patrulaterului peste care se revarsă lumina vie a soarelui de întîrziat decembrie, se pot privi cu intensă emoție, trei capodopere ale picturii românești, trei icoane, dintre care una este, în realitate, un magnific autoportret al pictorului Gheorghe Tattarescu, demn de orice mare muzeu al lumii.

Colina pe care se ridică alba cetate a artei se înalță în splendoarea acestui cer de sud, amintind cu intensitate de un alt loc al lumii, care poate fi comparat Măgurii. Este mica localitate Bomarzo, la 70 de kilometri de Roma, dominînd o prăpastie în care, în urmă cu patru secole, a fost săpată în piatră, o vastă galerie de monștri. Acolo, în parcul părăsit din Bomarzo, extravaganța atinge culmile, jertfind gustului pentru monstruosul formal. În gîndurile acelora care au văzut mica localitate de lîngă Viterbo, explozie a baroculuí admirat de suprarealiști, s-au creat asociații și paralelisme înverse între Măgura și Bomarzo. Acolo, în valea părăsită, giganticele siluete de piatră — erau înundate de apele unui ocean vegetal, în pozițiile cele mai stranii. Aici, la Măgura, albele semne ale artei, echilibrate și armonice, se ridică, pe o spirală ascendentă, de la oglinda apelor calme ale unui lac, ca un simbol al aspirației umane spre înălțimi. Acolo, la Bomarzo, există la cei care au modelat monstruoasele statui, voința estetică de a demonstra instabilitatea tuturor echilibrurilor, aici, la Măgura, legea estetică de care ascultă imensa horă a semnelor de piatră albă este, dimpotrivă, voința de a demonstra stabilitatea, înrădăcinarea profundă în pămîntul care ne poartă, în navigare infinită, între Galaxii. Acolo se poate rătăci pe poteci care de abia se mai deosebesc în inundația vegetației care îmbrățișează convulsiv pietrele prefigurînd monstri, încercînd să genereze oroarea, aici, frumusețea nu îngrozește, nudă și albă, sub soare, în dulcea ondulare a spațiului mioritic. Acolo, coloșii de piatră sînt supradimensionați, (o sirenă poate avea proporțiile unei coline), pentru a provoca stupoarea prin „frumusețea ei" dilatată, aici toate statuile ascultă de legi antropomorfice. Omul înțelege simetria care se revendică de la geometriile de aur, de la ordinea care urmează ritmurile universului, neschimbate în esența lor, ondulatorii doar. La Măgura, rațiunea de artă temperează tumulturile, învățînd despre calmele echilibruri acordate de o cunoaștere nefantastică. Calcarul inform, excavat din colinele care înconjoară atolul de frumusețe s-a transformat, sub daltă, în nuclee iradiante, fiecare grup statuar fiind un bloc simetric al spiritului artistic contemporan iar cele 112 statui ridicate pînă acum, o istorie a poporului român. Există la fiecare din cei 100 de artiști prezenți cu opere *in situ*, la Măgura, marea aspirație către poezie, încredere nestrămutată în artă, o intuiție sigură a universului, o căutare în trăirea ocultă a pietrei, după îndepărtarea crustelor învăluitoare. Există în structura modelată a calcarului vibrația construcției umane în înfrățirea cu frumusețea și natura, în simbioza între artă și social. Viața este simțită direct, lucrurile sînt surprinse în devenirea dialectică a interferenței între spațiu și timp. Inundația de la Măgura este generată, spre deosebire de Bomarzo, de incantația poeziei în care se manifestau stările de suflet ale maeștrilor cioplitori, în dezvăluirea lor originară în fața acelora care le sondează profunzimea.

Nu există nici un fir al Ariadnei în labirintul vegetal și de piatră erodată din parcul părăsit de la Bomarzo, înălțimile statuilor se pierd între liane iar dărîmăturile lor constelează ca așchiile albe ale meteoriților, prăpastiile în care curg ape lente. La Măgura, grupul de scriitori a avut drept călăuză, pe responsabilul cu activitățile spirituale ale județului, pe Lazăr Băciucu, care le-a putut descifra organizarea și toate simbolurile acestui unic muzeu de sculptură modernă în aer liber și în care după propria-i expresie, „artiștii plastici din toate colțurile pămîntului românesc încrustează în piatră pecetea spiritualității contemporane". În concepția acelora care au creat Tabăra de la Măgura ea este o „operă deschisă". Cîndva, toate colinele din jurul actualului nucleu central, vor fi constelate de semnele artei românești, simbolul ca și Coloana infinită a lui Brâncuși a locului sub soare al poporului român, îndrăgostit de ritmuri, de spații și de culori, îndreptîndu-se către un luminos destin istoric.

În Tabăra de sculptură de la Măgura orice călător poate afla mai mult decît frumusețea. În fața acestor semne valoroase ale artei el poate învăța și despre înțelegerea umană și universală, finalitatea noastră a tuturor.

DAN DEȘLIU

Imagini fugare

Am revăzut Buzăul zilele acestea, în două rînduri. Întîmplarea a făcut să poposesc de fiecare dată la Casa de cultură a sindicatelor, admirabilă operă edilitară, sugerînd parcă o aerogară modernă, adică un port la țărmii văzduhului. Primul prilej a fost acela al unui festival de cîntec și poezie. Stînd printre participanți, în raza reflectoarelor, am încercat să-mi aduc aminte unde se va fi petrecut „debutul" meu pe o scenă buzoiană, în urmă cu treizeci de ani... Eram actor-ucenic la Teatrul Poporului ; băteam drumurile țării, după vara neagră din '46, jucînd la public larg în săli strîmte, încălzite mai mult de focul sacru al interpreților... Bărbați și femei din generații diverse, cu fețe supte, cu haine sărăcăcioase, umpleau pînă la refuz încăperile — adesea improprii, înghesuindu-se pe bănci tînguitoare, în timp ce noi încercam să rezolvăm problema mișcării concomitente a treipatru personaje pe un podium înjghebat din cîteva mese. Ce-i drept, la Buzău am avut, chiar pe atunci, condiții mai bune, cred că am jucat în sala de festivități a unui liceu, adevărat local de lux față de improvizațiile obișnuite. Acum, în vastul hemiciclu, de rafinată concepție și execuție, în care aproape o mie de spectatori pot privi și asculta în condiții optime, mi-a fost imposibil să redeștept pe ecranul memoriei imaginea acelui teatru ad-hoc...

După o săptămînă, am intrat din nou în clădirea cu aliură de aeroport. Prieteni localnici m-au invitat să aruncăm o privire asupra originalei expoziții ce se deschidea chiar atunci, într-unul din holurile Casei de cultură. Văzusem aici tablouri, statuete, cărți de poezie și cărți de învățătură ; vedeam, de astădată, stelaje încărcate de nenumărate feluri de piine, de cornuri, chifle, jimble, bulci, alivenci — și se-nțelege de la sine, celebrii covrigi de Buzău.

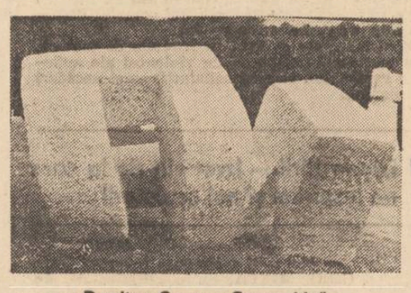

Dumitru Cușa : „Compoziție"

Meșteri brutari vrednici de laudă înfățișau astfel, în zeci de variante, propuneri practice pentru anul ce stă să înceapă, și așteptau opțiunile consumatorilor. Brusc, am plonjat din nou în toamna de acum trei decenii, m-am revăzut alături de colegii de iluzie pe străzile acelui orășel încă nedezmeticit din coșmarul războiului și al secetei, am retrăit intens, într-o secundă, întoarcerea voioasă la gară, în vagoanele de turneu, cu cele cîteva bucăți de mămăligă rece tirguite în unica piață, alături de brînza „de Pietroasele" și de ceapa ruginie care aveau să alcătuiască meniul zilei, pentru mulți dintre noi. Eram tineri și optimiști ; credeam cu patimă în ziua de mîine, de azi. Cu toate astea, nici eu, nici ceilalți nu întrezăream peste decenii clădirea cu siluetă de port la văzduh, în care se îmbină, firesc, poezia cuvintelor, a formelor și sunetelor și culorilor, cu aburul piinii de aur, pentru toți.

teatru

t

Zamolxe (II)

Se afirmă că statuile grecilor, descoperite albe de către moderni, erau colorate pe cînd străjuiau pe Acropole. Cu toate acestea noi ne închipuim astăzi civilizația elină ca pe o civilizație a albului. Imaginația noastră ideală refuză (suficient de justificat) să țină seama de un adevăr practic. Asemănător stau lucrurile cu spectacolul Teatrului Giulești realizat de Dinu Cernescu. Concretul reprezentației ni se pare oarecum sărac în comparație cu virtuțile sugestive ale textului. Regizorul a procedat în exclusivitate ca un om de teatru. El a retopit materia operei (efectuînd cum se obișnuiește — și nu e cazul să ne mai speriem — și unele omisiuni și intervenții) în scopul unei viziuni scenic coerente. Această viziune — redusă — tratează convingător și sobru parabola profetului ucis prin zeificare. Tonul sumbru, atmosfera tensionată, simbolismul, mișcarea stilizată, arată că aspectul probabil cel mai important al scrierii lui Blaga a fost înțeles de Dinu Cernescu. Sînt însă în această scriere și alte aspecte importante, e drept de o calitate deosebită, ce nu pot fi izolate și numite ca atare la fel de ușor. Există, de pildă, — și nu sîntem primii care le descoperim — un animism și o lumină aurorală, pe care reprezentația cred că le-a pierdut. Zamolxe — acest Zarathustra al Daciei — e un profet al germinației, al integrării organice în univers. Cuvintele lui nu au nimic orgolios ci urmăresc doar să facă să licărească lumina din lucruri. Poate că preocuparea de a *figura* a diminuat mult din atenția pe care regizorul trebuia s-o poarte rostirii. După părerea noastră, aceasta e chiar problema de bază a reprezentării teatrului blagian, specifică în cel mai înalt grad. Căci o mulțime din sensurile acestui teatru se pot revela numai prin rostire (în timp ce altele rămîn iremediabil accesibile doar lecturii). Avizat asupra semnificației pe care o are tăcerea în ansamblul operei lui Blaga, Dinu Cernescu n-a exploatat posibilitățile de dicțiune ale actorilor. Tocmai Gelu Nițu, apariție altminteri plauzibilă în rolul lui Zamolxe, a rămas dator la acest capitol. De aceea cea mai expresivă interpretare din spectacol o dă Constantin Cojocaru, el glăsuind și foarte adecvat în cadrul dificilei partituri a Ciobanului. Corado Negreanu, cu jocul său controlat și inteligent, impune personajul Magului, iar Ion Vilcu conferă o abia perceptibilă notă caricaturală (nu știm cît de bine venită) Vrăjitorului. Cu recunoscutele lor posibilități actoricești, Irina Mazanitis, Ion Pavelescu și Jorj Voicu fac proba unei bune integrări în atmosferă. Cum altfel ar putea fi calificată reprezentația Teatrului Giulești decît ca o contribuție necesară în construirea unei tradiții pe care dramaturgia lui Blaga o reclamă scenelor noastre ? Observațiile de mai sus îi subliniază, de fapt, meritul.

Marius Robescu

film

f

O fereastră spre cer

Captivantul și firescul nu-i lipsesc acestui nou „love story", cu zăpadă, schi, ambiții și absurdități adolescentine, accidente, spitale, tratamente medicale urmărite pînă la prozaic, schilozi, institute de recuperare umană, dezamăgiri, sentimente umane înălțătoare și un **happy-ending** forțat de nestăvilita putere a vieții, ce trebuie să fie mereu învingătoare. Povestea de dragoste dintre steaua zăpezii, speranța la schi a colegiului Bishop, Jill Kinmont (actrița Marilyn Hassett) și asul coborîrilor spectaculoase, pe pantele cele mai dificile, schiorul supranumit „Ciinele turbat" din cauza performanțelor de viteză, Dick Buek (actorul Beau Bridges), are importanță mai mult ca nuanțare morală a dezbaterilor despre destinele umane. Scenariul, adaptat după un roman al scriitorului E. G. Valens, așa cum sîntem anunțați în generic și atenționați în final, este urmarea unei întîmplări reale.

Emoționantul rezultă tocmai din verosimilul întîmplărilor, din lipsa oricărei intenții de falsificare prin trecerea lor în film. Aglomerarea de situații și răsturnări de situații creează o atmosferă convingătoare că indiferent de tragismul unui destin uman, viața continuă implacabil. E ceea ce descoperă și eroina la un moment dat al avatarurilor sale. De aceea, fiecare individualitate trebuie să depună eforturi de a supraviețui oricărui dezastru, de a fi util societății în indiferent ce mod, de a profita de viață în sensul justificării existenței.

Infirmă pe viață, privată pentru totdeauna de bucuriile firești ale trupului omenesc, Jill găsește suficiente resurse morale și spirituale ca să iubească, să depășească zguduitoarea lovitură a morții iubitului, să fie utilă ca învățătoare în școala de pe o rezervație indiană. Personajul cuceritor este neconformistul Buek, în ciuda atributelor sale aparente, dovedind o neobișnuită profunzime sufletească, o mare capacitate de a înțelege, iubi și ajuta aproapele. Numeroasele episoade înduioșătoare declanșează în sală efecte lacrimogene, poate pe drept cuvînt. E greu să suporți două ore nenorocirile ce se abat și se țin lanț pe capul unei fete tinere, frumoase și talentate, care, culmea !, se consideră „norocoasă" din cale afară.

Gîndindu-mă la considerația unui critic despre romanul englez dintre 930—945, că este „un roman superb-mediocru", cred că filmul lui Larry Peerce atinge aceeași performanță, este un film „superb-mediocru", cu o temă frumoasă, tratată corect, este un film excepțional colorat, un film cum am mai văzut și vom mai vedea.

Corina Cristea

televiziune

tv

Un an în imagini

Dacă în anul care vine ne putem considera mai buni și mai înțelepți lucrul acesta îl datorăm în bună măsură și televiziunii care s-a străduit zi de zi și, mai ales, seară de seară să aducă pe micrul ecran emisiuni reușite și interesante, pe potriva dorințelor, înțelegerii și gustului telespectatorilor. Părerea mea este că 1976 a fost un an bun pentru televiziune, micul ecran ne e mai drag, oamenii televiziunii mai apropiați, orele petrecute în fața televizorului mai plăcute și mai profitabile din punct de vedere spiritual. Se pare că studiourile de televiziune, redactorii, operatorii, regizorii, crainicii, scenografii, inginerii de sunet, monteuzele, șefii de producție, electricienii, toți oamenii care lucrează în culisele văzute și nevăzute ale acestei arte, au minuit cu mai multă simțire și cu mai mult meșteșug camera de luat vederi și banda sonoră, s-au apropiat mai mult de viață, de oameni, ne-au transmis mai multă căldură și bucurie și au surprins cu mai multă artă întîmplările, faptele, evenimentele și problemele din jurul nostru, mari și mici.

Marcel Grosu : „Vis"

Mă gîndesc, fără a spune cine știe ce vorbe mari, că televiziunea și-a exercitat în mai mare măsură funcțiile sale informativ-educative. Ne-au provenit cu mai mare rapiditate și în forme atrăgătoare informațiile de actualitate din țară și de pe glob, în acest sens televiziunea fiind o foarte bună gazetă de actualități. Și-a cîștigat locul de drept pe micul ecran omul obișnuit, omul muncii cu toate faptele și problemele sale, a cîștigat spațiu ancheta socială cu „cazurile" sale omenești, anchetă care ne invită la meditație și ne face mai înțelegători, s-a extins spațiul acordat tineretului, s-a difuzat mai multă informație tehnico-științifică, au cîștigat teren poezia, teatrul, opereta, informația culturală, filmul românesc, au fost promovate multe și numeroase talente din domeniul creației cultural-artistice și tehnico-științifice, au apărut emisiuni și rubrici noi, s-au diversificat modalitățile de expresie. Să amintim și cîteva din emisiunile care și-au conturat o notabilă individualitate în cadrul programelor TV. „Revista literar-artistică TV", „Teatru TV", „Drum de glorii", „Cel mai bun continuă", „Teleenciclopedia", „Ora științei și tehnicii", „Ancheta TV", „Mai aveți o întrebare", cărora le urăm „un an nou 1977 la fel de interesant și de telegenic".

Mircea Florin Șandru

a patriei cinstire

FLORENȚA ALBU

Herb

Război și pace
cu stelele, cu urșii, cu distanțele
urcate pas la pas,
cu viscolul, cu ploaia și pămîntul
roșcat, din care tai feliі, domesticindu-le,
însămînțindu-le, păzindu-le.

Sperietori din deal în deal
dind semn, alarma
de păsări, de mistreț, de urs.

Război și pace veche —
să trăiești în armonie
cu șirul oamenilor amintiri,
cu șirul stelelor și urșilor,
din neam de urși, de stele vechi.

Istorie-inscris în piatră,
în cer, pe fețe și pe trunchiuri,
pe piele de sălbăticiune,

Vreme uscată-ncet, la pas,
prin trecători,
răbdată — acolo unde a fost căzut
sămînța neamului
de oameni, urși și stele — rădăcini
îngăduindu-se în viață, în moarte.

ION MURGEANU

Respublica

Dicționarul meu latin
Învață să vorbească românește,
De la Traian cite puțin,
Din Eminescu cît vorbește !

Un miez amar în gura lui
Simțea, și i-a fost gura rană.
Acum să-i dăm Bălcescului
Latina noastră suverană !

Nepoți pe care nu i-a smuls
Nici clipa urii, nici urgia.
Acum ogorul ne e strîns
Poporul simtă România !

Grăiască gura lui în plin;
Ne facă vești, aducă dor, —
Dicționarul meu latin
În care voi putea să zbor !

Unde s-aude sfînt izvorul
De unde curge plină via !
Acolo zilnic bea poporul
De unde-i trează România !

MARIN CODREANU

Acum, ca niciodată

Acum, ca niciodată pe-acest pămînt de glorii
Ne flutură mai mîndru drapelul tricolor,
Căci ne-am croit destinul pe lauri de victorii,
Cu greu tribut de sînge plătit de-acest popor.

Oricît de grabnic timpul aleargă înainte
Și ne îndeamnă pașii să ținem ritm cu el,
Ne vom înălța privirea spre-o vreme mai fierbinte,
Cinstindu-ne eroii căzuți lîngă drapel.

Acum, ca niciodată, pe-acest pămînt de glorii
Ne flutură mai mîndru drapelul tricolor,
Cea mai bogată filă scriind-o în istorii,
Urcînd solare piscuri spre comunism, în zbor !

MIRON SCOROBETE

1600

Închinare, Ție, Mihai !
Sînt Negoiul ce nu m-am plecat
de cînd m-am născut
nici unui împărat.

Închinare, Ție, Mihai !
Sînt Mureșul ce nu m-am unduit
la porunca nici unui stăpîn nepoftit.

Închinare, Ție, Mihai !
Sîntem Siretul și ceva mai departe,
scapă-ne, Doamne, de silă și moarte !

Închinare, Ție, Mihai !
Eu sînt Țara.
Pune-mi la iarnă pe frunte în loc de nea
căciula aceea rotundă a ta !

ION TUDOR

Vom fi

Și suntem bărbații cei mai frumoși
Și mîndri ca cerbii-n pădure
Frunte plecată noi nu am avut,
Fluier avem, și blînda secure.

Și suntem bărbații cei mai frumoși
Stăpîni pe întinderi, pe vară,
Cu trupuri scăldate în rouă
Și-n vînt, pe culme de piatră.

Vom fi bărbații cei mai frumoși.

30 Decembrie 1947 —
desen de Sabin Ștefănuță

DIM. RACHICI

Mi-am făcut căuș palmele

Urc cărarea limpede
și-ntortocheată a verbului
spre-a depune pe culmi mărturie
pentru dreptatea ciocîrliei;
e amiază în vîrstă; se-aud clopotele
semințelor viitorilor arbori; ziua
ca o cerboaică-n putere
naște la mijlocul codrului;
mi-am făcut căuș palmele
pentru puiul ei
în drum spre mine să se adape.

MARA NICOARĂ

Oamenii

Prin noi patria gîndește.
Umerii noștri puternici
Susțin toate orașele viitorului.
Noi sîntem granița vie a patriei.
Sîngele nostru este mai vechi
decît orice cuvînt :
Sîntem atît de sinceri încît la manifestații
îl fluturăm în văzduh.
Douăzeci de milioane de oameni,
Douăzeci de milioane de steaguri roșii.

ION SOFIA MANOLESCU

Nunta

Lăsîndu-mă să intru pe poartă
înainte de trezirea săgetătorului
m-am aplecat de trei ori în afară
să-mi strig numele necunoscut.
De îndată ce am auzit bătînd
aripa nopții deasupra pămîntului
dîndu-mi drumul peste vaerul lumii
am ieșit să-mi văd nunta.
Înveșmîntat în păcatul primordial
pînă să ajung la căpătîiul fiului
am mușcat din steaua duhului meu
de teamă să nu mă sărute
pe întunericul frunții
Ajungînd la marginea ochilor neîntrebați
unde moartea se ascunde în naștere
am strigat încă o dată necunoașterea
de pe insula trupului nevinovat
și fără să mai pot tăgădui moartea
am plecat cu nunta din poarta sărutului.

EVOCĂRI : 1877

șoimii au trecut dunărea

(II)

● Anunțurile din gazete privind mersul trenurilor pe linia București — Giurgiu încă mai vorbesc despre legăturile cu mersul trenurilor de pe calea ferată otomană. Astfel, miercurea și simbăta, trenul nr. 1 are legătură cu trenul de poștă care pleacă la ora 1 și 40 de minute p. m. din Rusciuk la Varna, iar trenul nr. 4, în aceleași zile, are legătură cu trenul de poștă care sosește în Rusciuk din Varna la orele 3 p.m.

Nu peste multe săptămîni, aceste trenuri nu vor mai circula din cauza războiului.

● **„Midhat Pașa și-a fixat șederea sa la Neapoli" (Ziarele).**

● Se înființează două noi regimente de artilerie, numărul lor ajungînd acum la patru. Garnizoanele lor : București, Craiova, Roman și Focșani.

● „După mai multe întruniri, s-a votat o moțiune semnată de peste cinci sute de studenți prin care se cerea guvernului, ca să se aprobe înființarea unui batalion de studenți voluntari.

După mari stăruințe, pe la sfîrșitul lui ianuarie 1877, cererea ni se acordă și în prima duminică din februarie, ne adunăm în curtea poliției Capitalei, unde se prezintă maiorul de vînători Comăneanu cu doi ofițeri ce ne-au fost dați ca instructori și chiar în acea zi începem instrucția". **(Dr. Gh. Sabin : Amintiri din războiul Independenței).**

● „Din Brăila ni s-a trimis o broșurică în versuri, intitulată **„Urare adresată cu ocaziunea anului nou 1877, domnului I. C. Brătianu"** de D. Velicsianu. Lucrarea aceasta — firește — cade afară de domeniul criticii" **(Ziarele).**

● O știre din **Monitorul Oficial :** „Sgomotul că Cezarul ar fi dat ordin armatei de a trece Prutul la 28 februarie este lipsit de orice temei".

● „M.M.L.L. Domnul și Doamna au mers aseară, la orele 7½ seara, la Universitate, unde au fost întîmpinați la intrare de către D. doctor I. Zalomit, și de D. Em. Bacaloglu, profesor la facultatea de științe.

Înălțimile lor au trecut în cabinetul de fizică spre a observa fenomenul eclipsului de lună ce s-a produs în acea seară." **(Monitorul Oficial).**

● „Se semnalează o nouă activitate în preparativele armatei rusești a cărei stare este excelentă" **(Ziarele).**

● „Consolidatele turcești au scăzut la bursa din Constantinopole la 13.20" **(Ziarele)**

● Ziarele românești reiau o știre apărută în **L'Italia** în legătură cu eventualii succesori ai Sultanului Abdul Hamid : „Dacă ar fi în decretele Providenței ca Sultanul actual să trebuiască ca și nenorocitul său frate Murad, a

Nicolae Grigorescu :
„Roșior călare"

părăsi coroana și a reintra în viața privată, totul lasă să se creadă că acest deplorabil eveniment nu va trage după dînsul niște consecințe urite pentru imperiul otoman. În adevăr, după Abdul-Hamid, s-ar sui pe tron fratele său, Mehmed-Reschad effendi. Acest principe este născut la 3 noiembrie 1844, este un om bine făcut, respirînd sănătate și energie..."

● Ziarele românești reproduc un articol din gazeta franceză **La Liberté.** Un citat : „....Fabricele de tunuri, de puști, de equipamente militare, de corăbii cuirasate, de torpile sci. lucrez și produc ziua și noaptea. Cheltuielile armatelor absorb, în toate țările, cea mai mare parte a resurselor ce bugetele, din ce în ce mai încărcate, cer impozitului, adică economiei și travaliului..."

● **Familia (Budapesta)** relatează despre starea îngrijorătoare a sănătății Sultanului Abdul Hamid, reluînd o știre apărută în ziarul parizian **(Le Temps) :** „....Boala Sultanului Abdul Hamid se manifestă din ce în ce mai apriat. Doctorii povestesc rele. Deja el manifestă o activitate febrilă și fără scop. Aci voiește să facă o plimbare pe mare, și îndată își schimbă ideea. Altădată el anunță o excursiune într-unul din chioșcurile sale, și în ultimul moment se îmbracă spre a merge pe Bosfor sau în marea Marmara. El este adese cuprins de o spaimă copilărească. S-a pus păzitori în toate curțile și coridoarele palatului. Sultanul se închide pe dinlăuntru în odaie, ceea ce este cu totul contrariu obiceiurilor țării".

● După o depeșă telegrafică din Iași, ziarul **Telegraful** anunță : „Trupele care erau dislocate pînă acum la Bundoki, Varniza și Bender, și care compuneau aproape o diviziune, au părăsit de vreo cîteva zile cantonamentele lor de pînă aci, au trecut riul Botna, și și-au luat cantonamentele la Orak, aproape de fruntaria română. Aceste trupe fac pregătiri ca să treacă Prutul pe la Stănilești".

● „Ziarele din Boston publică detalii asupra unei experiențe ce s-a făcut în acel oraș în februariu curent și care a escitat o mare emoțiune. Profesorul **Graham Bell** a făcut să se audă de către 500 persoane, reunite în sala Liceului, cîntece și cuvinte pronunțate la Salem. Acest oraș este situat la o distanță de Boston aproape egală cu cea care separă Parisul de Versailles.

Principiul construcției acestui aparat este analog cu telefonul, inventat acum cîțiva ani de d. Sudre și experimentat cu succes la Paris". **(Ziarele).**

● E votat bugetul de venituri și cheltuieli al României pe anul 1877. Bugetul prevede :

Cheltuieli	87 666 906 lei
Venituri	81 004 284 lei
Deficit	6 662 622 lei

MARTIE

● Monitorul oficial reproduce după gazeta **Independance Belgique** următoarele : „Armata rusă, întrunită în Basarabia, nu se poate mișca din cauza intemperiilor stagiunii. La Chișinău un uragan, însoțit de niște viscole grozave de zăpadă, a ținut mai multe zile (...) Drumurile sînt impracticabile. Generalul șef al statului-major, care plecase (...) pentru a vedea la Odesa pe generalul comandant șef, a fost reținut la Bender din cauza grămădirei zăpezei.

Dacă generalii nu pot călători, cum s-ar putea pune în mișcare niște trupe numeroase ?..."

● „Sesiunea întîia a Curții cu Jurați s-a început ieri la 1 mart și va dura pînă la 10 curent". **(Curierul de Iași).**

Interesant de amintit e faptul că între noii jurați aleși pe această perioadă de zece zile se află menționat și **Eminescu.**

● Ziarele transmit știrea că la Constantinopole au fost lipite placarde la toate colțurile de strade, care coprind plîngeri că națiunea n-a fost consultată cu ocazia încheerii păcii cu Serbia. Aceleași placarde cer și depărtarea ministrului de război Redif-pașa și a mareșalului palatului Mahmud Damad-pașa, căci rămînerea acestora în funcțiune este vătămătoare viitorului națiunii.

Petru Vintilă

— va urma —

Prima parte a acestui serial a apărut în numărul 51 din 18 decembrie 1976

Nopțile de altădată

Urmare din pag. 1

am văzut, un dezechilibrat ! În aceasta constă puterea corosivă a ironiei sadoveniene, puțin luată în seamă deși toți comentatorii mărturisesc într-un fel sau altul că au simțit-o dar fără a o analiza, urmărindu-i pînă la capăt efectele.

Să vedem, în fine, mai de aproape ce fel de inamic adversar este inginerul Bernard, însă, ținînd cont de lumina ce o aruncă asupra lui interesele lui Lupu Mavrocosti : el ne apare ca un agresor inventat, o soluție de supraviețuire pentru ruinatul boier. Autorul avea de ales între două posibilități : să descrie direct interesele divergente și, ca atare, chiar lupta surdă ori spectaculoasă a purtătorilor acestora pe teritoriul Borzei găsind un inamic imaginar și fantezist sau să investească un personaj istoricește posibil, deci real, cu o funcție imaginară, de care acesta nu are însă cunoștință. Alegînd a doua alternativă, Sadoveanu ni se dezvăluie într-o postură neobișnuită. Nicăieri aproape spiritul „demistificator" nu este mai acid, mai dur decît în aceasta așa numită alegorie : nici vorbă, în **Nopțile de Sinziene** există un nivel mitologic dar să observăm că el nu este plasat cum ar trebui, în adîncime, ci la suprafață, așternut ca un văl subțire peste lume (fiind la îndemînă, speculația pe tema mitologică iese ca un fel de obligație patriotică de sub condeiul fiecărui comentator). Subminarea intrigii mitologice cu ajutorul aluziei ori explicației sociologice, urmărirea, aproape dedectivistică a fiecărui traseu ori fapt „mitic" de către un ochi lucid (am fi tentați să-i atribuim aici autorului „zîmbetul strîmb" al scepticei lucidități care îl definește pe pîrcălabul Ștefan Soroceanu din **Nunta domniței Ruxandra,** carte și ea construită pe echilibrul subțire, precar dintre o realitate aprigă și contradictorie și aparența ei idilică) : ironia, sarcasmul țin mereu companie misterului creat de legături nu atît de „tainice" ori invizibile cît mai ales nevăzute. Trebuie să vedem chiar în titlul romanului o intenție ironică : „nopțile de sinziene" semnifică o mitologie degradată, o virtute magică folosită în mod conștient ca un instrument de înșelare. Căci noaptea magică în care viețuitoarele vorbesc și sînt înțelese de om îndeplinește funcția unei manevre, sporind astfel densitatea ironiei ce se infiltrează, insidios, în spațiul mitic, desfigurînd spre a lămuri. Codul mitic, amintire a unei experiențe comune a solidarității, nu mai este aici limbajul solidarității ci forma unei stratageme.

Stilul demn

Urmare din pag. 1

telor, ușor ermetică. Streinu iubește formulele oraculare, frazele lui nu explică, frazele punctează, concentrează și, cînd vorbele existente nu sînt suficiente, criticul inventează expresii sintetice noi, preocupat mereu să înscrie opera într-o categorie. Categoria poate fi de ordin stilistic sau psihologic, natura ei contează mai puțin, ce contează este doar faptul că opera trebuie izolată în elementele ei de originalitate.

Scrisul (l'écriture) desăvîrșește ceea ce spiritul critic, fixat de la început în vecinătatea prototipurilor pure, concepe și clasează : scris de o eleganță provocatoare, cu propoziționile întinse ca niște arcuri, de un farmec controlat. Pentru a-l defini printr-o categorie stilistică mare, trebuie să ne deplasăm în lumea spirituală a Spaniei, pentru a privi măreția sumbră a portretelor în alb și negru, simbolismul lor ascensional. Vladimir Streinu, pornit din Teiul Argeșului, este ultimul nostru mare senior la Curtea Esteticii.

PREZENȚE

● Almanahul „Flacăra" 1977 se deschide cu documentarul **„România în lume prin opera celui mai iubit și reprezentativ fiu al său, Nicolae Ceaușescu".** Sînt consemnate opiniile unor cunoscuți oameni politici, editori, scriitori de pe diferite meridiane despre personalitatea proeminentă a președintelui nostru, ale acestui bărbat de stat „aflat în prima linie a politicii mondiale". Din cuprinsul almanahului semnalăm reportajele strînse sub titlul : **„Oameni ai cincinalului, oameni pentru cincinal",** articolul istoricului Al. Porțeanu : **„Independența — o istorie a trecutului, a prezentului și viitorului",** precum și amintirile moșului Petre Geantă, participant la răscoalele din 1907. Un loc aparte îl ocupă interviurile cu scriitorii **Eugen Barbu,** Nicolae Dragoș, Ion Gheorghe, Tașcu Gheorghiu, D.R. Popescu, Marin Preda (care publică un remarcabil fragment din viitoarea sa carte „Viața ca o pradă"), Dinu Săraru, Marin Sorescu, Franz Storch, Sütö András, interviuri ce se constituie în adevărate preludii la viitoare cărți de memorii. Subliniem prezența în paginile almanahului a unor prestigioase semnături : N. Carandino, Al. Cerna Rădulescu, Vlaicu Bârna, Constantin Georgescu (cu o savuroasă schiță), Cornel Bozbici, Arcadie Parcek.

● Almanahul literar este, desigur, unul din puținele volume care are privilegiul de a reține, într-un număr de pagini destul de redus, un mare număr de ilustre nume ale literaturii române de azi. Sînt prezenți, în această carte a anului, dintre poeți, Virgil Teodorescu, Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Marin Sorescu, Gheorghe Pituț, Nina Cassian, Ileana Mălăncioiu, Valeriu Bucuroiu, Angela Marinescu, Marius Robescu și alții. Sînt prezenți, dintre prozatori, Fănuș Neagu, Constantin Țoiu, Vasile Rebreanu și alții. Criticii sînt reprezentanți de Ov. S. Crohmălniceanu, Emil Manu, Marian Popa, M. N. Rusu, Cornel Regman.

Un loc aparte în această carte a scriitorilor îl ocupă traducerile din literaturi străine semnate de Ștefan Augustin Doinaș, Neli Arsenescu-Costinescu, Ion Caraion. Sînt prezenți de asemenea cu însemnate contribuții Niculae Stoian, Vasile Nețea, Nicolae Ciobanu, Cezar Ivănescu, Marin Mincu, Gheorghe Istrate, George Alboiu, Teodor Mazilu, G. Dimisianu, Frida Papadache, Al. Raicu, Ovidiu Papadima, N. Carandino. Tudor Mușatescu, Mircea Micu, Octavian Stoica.

radio

r

Retrospectivă

O retrospectivă poate fi de două feluri : critică (referitoare la emisiunile audiate) și autocritică (referitoare la cronicile scrise). Pentru că, privind în urmă, ne dăm seama ce cantitate infimă înseamnă rîndurile scrise de noi față de emisiunile radioului ne lăsăm (modești) la o parte. Și pentru că n-avem vreme (spațiu) de fraze albe să spunem :

— cele mai audiate (cele mai bune) emisiuni au fost cele de adresare directă, de îmbinare a știrilor politice interne și internaționale, a reportajelor, a transmisiilor în direct de acolo de unde oamenii muncii obțin zi de zi noi și minunate succese, cu comentarii, note, interviuri, muzică (bună). Acestea ar fi : „Radioprogramul dimineții" (cu acea oră de răspunsuri foarte utilă, oră ce-a intrat foarte repede în conștiința ascultătorilor), „De la 1 la 3" (care beneficiază și de o excelentă partitură muzicală de fiecare dată), „Orele serii" (cu o tabletă „Realitatea românească" excepțională), „O zi într-o oră" (nu numai o zi, dar și o întreagă lume într-o singură oră) și „Studioul T '76" (îmbinînd fericit emisiunile fixe cu comperajul), „Revista literară", radio, „Viața cărților" etc. Emisiuni bune și chiar foarte bune mai are radioul, dar acestea dețin toate calitățile radiofonice : a) sînt dinamice, b) sînt realizate cu un înalt grad de profesionalitate, c) sînt pluraliste, d) se adresează unui foarte larg public.

— anchetele sociale (într-o frumoasă, loială concurență cu cele de la TV) au oscilat între foarte frumoase și inabil făcute. Diferența nu este numai radiofonică ci și pedagogică. Pentru a fi profund educative adevărurile trebuie rostite cu multă atenție. Contează la fel de mult și *cum* nu numai *ce* spunem (mai ales cînd ne adresăm celor tineri).

— n-au făcut excepție (ba dimpotrivă) de la cele spuse mai sus nici scenariile radiofonice (domeniu în care se constată uneori o mediocritate nedorită).

— emisiunile pentru tineret au încercat anul acesta o rupere de șabloane și de didacticism supărător, intrînd într-un contact mai viu, mai direct cu publicul. Ieșirile din studio, realizarea unor emisiuni în direct *cu* și *pentru* tineri au fost, fără îndoială, bunuri cîștigate (ne referim la „Clubul invitaților" cu ieșiri la Ploiești și Slobozia). Din păcate, la altele continuă să domine o viziune înghețată, rigidă asupra realității, mai ales cînd reporterul se află în mijlocul oamenilor.

— „Meridian-club" și „Trecem pe recepție" sînt două emisiuni cu profil bine conturat, distinct. Ambele răspund unor imperative ale tinereții : călătoria și caleidoscopul (ca forme ale cunoașterii) ;

— programele muzicale (despre care nu am scris pînă acum) au cel mai serios „contracandidat" în emisiunile care nu au profil muzical. Pentru a fi cinstiți trebuie să spunem că nu vechimea unor melodii ci calitatea lor împiedică ascultătorul a fi mulțumit. Vom reveni însă.

Sperăm într-un an în care cu mici retușuri radioul să ne aducă numai bucurii.

Constantin Stan

plastică

p

*Istorie și actualitate (III)**

Mai sărac reprezentată, a fost secțiunea de sculptură. Numeric, locul principal l-a deținut portretul care, firește, în expozițiile cu un asemenea profil, nu poate înlocui acele lucrări ilustrative și pentru o anume viziune plastică și nu doar pentru forța modelării. Premiul pentru sculptură a revenit lui Ion Pop, muncitor la Tarnița, județul Cluj, pentru lucrarea în piatră **Bobîlna,** o compoziție de mici dimensiuni (0,760—0,350—0,370), în fapt scene în relief aproape plat desfășurat pe cele patru fețete longitudinale ale paralelipipedului pietrei. Pentru virtuțiile compoziției am mai reținut doar lucrările lui Mihăescu Virgil **(Memoria cetății,** poliester armat). Domokoș Lehel **(Constructorii,** basorelief bronz) și, în special, Mihai Buculei a cărui lucrare **(Erou)** vădește încă o dată largile disponibilități ale unui artist care are un deosebit simț al monumentalului. Cu o sculptură executată ceva mai în grabă, prin interpretarea unui cunoscut model iconografic, este prezent și Ion Ionuț **(Ștefan cel Mare).** Să ne fie îngăduit să credem că un oarecare efort de organizare ar fi permis o mai reprezentativă și poate chiar mai de calitate prezență a sculptorilor tineri în această expoziție.

Același lucru, în linii mari, s-ar putea spune și despre secțiunile de grafică și artă decorativă. Neîndoielnic, lucrarea cea mai realizată și sub profil tehnic este cea a Simonei Runcan **(Peisaj industrial,** gravură în metal) distinsă cu premiul U.A.P. Ca majoritatea gravurilor Simonei Runcan și aceasta are o anume răceală detașată a abordării temei, ceea ce dă, în cazul de față, obiectivitate imaginii. Gravurile lui Borusz Georgeta **(Șantier,** acvatintă), Adrian Dumitrache **(Portret,** acvatintă), Suzana Fintinaru **(Spațiu carpato-danubian,** xilogravură) toate premiate, pot fi considerate ca indicative pentru orientarea tematică a tuturor celorlalte. E pozitiv faptul că unii dintre exponenți sînt proaspeți absolvenți, afirmați cu brio în trupul studenției (Denisa Ionescu, Ștefan Orth etc.) dar nu e la fel de pozitiv faptul că lucrările prezentate nu sînt pe măsura posibilităților lor artistice. Poate că prezența într-o expoziție cu caracter republican ar fi trebuit să fie privită cu mai multă atenție de unii exponenți care s-ar fi lăsat astfel pradă mai greu unui conventionalism întreținut, e drept, de mijloace tehnice uneori remarcabile.

În ansamblu, se poate afirma însă că expoziția de la Cluj-Napoca constituie o experiență interesantă, un bun prilej de reflecție asupra necesității adecvării propriului meșteșug la generoase subiecte de inspirație.

Grigore Arbore

* **„Libertatea națională și independența statală a României în conștiința tineretului" — Expoziție de artă plastică, Cluj-Napoca, decembrie 1976.**

muzică

m

Un an într-o clipă

„Nu știu alții cum sînt", dar mie mi se pare nostalgic că, deși îi zicem Anul nou, cu ocazia acestei sărbători lumea privește și înapoi, la anul vechi. Fiindcă așa, pe nesimțite, a mai trecut un an, „tinerii compozitori" au mai îmbătrînit, dar tot tineri au rămas — „tinerețea e o stare a spiritului" —, sau, altfel spus, includerea în această categorie ascultă de criterii stilistice, nu de criterii de virstă. Dacă stilul nu-ți îmbătrînește, rămîi tînăr, în categorisirile rapide, toată viața, așa că s-ar putea institui titluri ca : decanul de virstă al tinerilor compozitori, un vechi tînăr compozitor, cel mai bătrîn tînăr compozitor...

În „El Aleph", nuvela lui Borges, eroul vede tot pămîntul, deodată, într-o fantă minusculă. Dacă ar fi să vedem anul întreg într-o fugară închidere de pleoape — în muzică timpul se contractă adesea, ca spațiul la Borges, aici jocul cu timpul e lucru serios, dar cronicarul respectă de regulă timpul, de unde se trage și denumirea profesiei — deci într-o clipeală, cum spuneau cei vechi, sugerînd mai bine etimologia, anul acesta ar părea anul colectivității, al solidității, dacă vreți, iar nu al vreunei personalități anume. Au fost în trecut ani ai vreunei descoperiri miraculoase, mai la timp sau mai cu întîrziere înfăptuite, să zicem anul lui Aurelian Octav Popa, anul lui Cornel Dumbrăveanu. Dar cel ce ne părăsește zilele astea este un an al nimănui. Adică al tuturor. Nu vreau să spun că s-au șters personalitățile, dar cînd o țară a început să conteze efectiv, din punct de vedere muzical, o anume compactitate a valorilor, o masivitate a atracțiilor efasează impresia de strălucire firavă a păsărilor rare. Personajul care se relevă cu tot mai multă pregnanță și-și impune prezența autoritar este unul colectiv în însăși esența sa — muzica de cameră, și în spatele său, semnificația pe care o citim se numește civilizație muzicală.

Situația lucrărilor aduse ca noutăți de anul ce s-a scurs nu poate fi desprinsă din context, din matitatea unei stagiuni bogată în fapte de zi cu zi care, datorită uneori unei anvizajări doar statistice și nu specific-calitative, adesea nu se văd, ca pădurea din cauza copacilor. Se produc astăzi un număr impresionant de premiere românești, ca niciodată. În Festivalul Enescu muzica autohtonă a jucat un mare rol, a fost într-adevăr una din axele de interes. În stagiunea obișnuită, Radioteleviziunea își menține rolul pilot, urmată, de loc neglijabil de stagiunea camerală a Filarmonicii. Dar, în genere, după inițiativele de acum cîțiva ani — și inițiativele în domeniul repertorial îmbătrînesc mai repede ca oriunde — nu s-a mai inventat nimic în privința formei de prezentare a lucrărilor, domeniu capital de invenție, dacă vrem să asigurăm viața unei lucrări, suflul entuziasmului public, în ultimă instanță să creștem nivelul conștientizării în participarea spectatorului meloman.

Clipa în care am revăzut stagiunea s-a scurs. Probabil că a fost o clipă luminoasă, și, cînd binele devine dominant, cînd determină culoarea clipei, meseria aceasta a noastră ne obligă să vrem mai mult. Dar să nu uităm ceea ce a devenit curent, cotidian.

Costin Cazaban

Pe cai, tovarăşe Grosu...

— FRAGMENT DIN COMEDIA INEDITA „MOBILĂ ŞI DURERE" —

Decorul: simplu şi auster al tovarăşului Grigore.

GRIGORE — Dragă tovarăşe Grosu, uite zilele vin şi se duc şi noi nu ne-am mai întîlnit cu cadrele de conducere la un pahar de vin de nu mai ţin minte. E posibil aşa ceva ? Se munceşte mult şi se bea prea puţin. Dacă mergem aşa în continuare ne anchilozăm, ne rupem de mase. Şi mie nu-mi place să mă rup de mase, am multe calităţi dar păcatul ăsta nu-l am

GROSU — E groaznic !

GRIGORE — Nu e suficient să ne lamentăm ca nişte babe, e groaznic, e groaznic, ştiu şi eu că-i foarte groaznic. Trebuie să acţinăm imediat. Pe cai, tovarăşe Grosu...

GROSU — Evident, pe cai, tovarăşe Grigore. Cai, cai, cai... Să dăm fiecare o sumă de.... să facem o reuniune tovărăşească, intimă, cu tovarăşele necăsătorite cu vinuri de export, cu puţină muzică languroasă şi mobilizatoare.

GRIGORE — Ce uşor recurgi tu la metodele cele mai simple, bătătorite şi arhibătătorite. *(cu ironie maximă)*. Să dăm fiecare o sumă de... Iar cu aceleaşi metode răsuflate, depăşite ! Lumea a evoluat, nu bate pasul pe loc cum îl baţi tu, banii nu se mai ţin la ciorap, nu se mai ascund în sticle, au apărut alte metode, C.E.C.-uri, conturi, viramenturi. Să dăm şi noi un chef care să fie plătit modern, de stat, prin virament, nu de fiecare om în parte. De ce alţii îşi plătesc chefurile prin virament sau anumite fonduri şi noi să recurgem iarăşi şi iarăşi la metoda învechită a buzunarului propriu.

GROSU — Da, da, a plăti bateriile la ghiaţă prin virament e desigur un ideal, cum ar fi de pildă, o iubire, dau şi eu exemplul care mi-e mai la îndemînă. Ce poate fi mai plăcut şi mai mobilizator decît să bei în contul statului ? ! Există o disciplină financiară din păcate. Ne trebuie un scop. Un scop înalt, ceva măreţ şi plauzibil.

GRIGORE — Trebuie o justificare. Cine spune că nu trebuie ? Noi n-avem nimic de ascuns. Aşa e şi drept. Nu trebuie să fim mecanici, să bem de dragul de a bea, să mîncăm şalău „bonne femme" de dragul de a

mînca şalău „bonne femme", trebuie să privim lucrurile în perspectivă.

GROSU — *(cu oarecare suspiciune)*. Unde să privim ?

GRIGORE — Unde dracu să privim ? Departe, cît mai departe... să bem pînă cădem sub masă cu sentimentul datoriei. Să mergem la „Doi cocoşi" cum mergem la serviciu, fără trufie, fără idei preconcepute.

GROSU — *(mai realist)* „Doi cocoşi" închide la ora douăsprezece.

GRIGORE — N-ar importanţă, am dat şi eu un exemplu. Importantă e ideea. Trebuie să bem în interes de serviciu.

GROSU — Trebuie găsit o justificare. Crezi că nu m-am gîndit la asta ? Depăşirea planului ar justifica o petrecere tovărăşească într-un cadru intim cu muzică bună.

GRIGORE — Planul l-am depăşit dar nu l-am îndeplinit.

GROSU — Aşa e ! Să dăm atunci o masă în cinstea echipei de fotbal. Băieţii stau în cantonament şi noi ne gîndim la viitorul lor...

GRIGORE — De-abia a promovat din B în C, ca să nu spunem c-a retrogradat. Nu e un succes atît de mare ca să merite să fie stropit cu un pahar de vin bun.

GROSU — D ece să fim mecanici ? De ce să sărbătorim numai victoriile. Putem să cinstim şi insuccesele aparente că doar si la înmormîntări se bea.

GRIGORE — Eşti un idiot !

GROSU — Sînt plătit pentru asta.

GRIGORE — Ce-ai zice de un schimb de experienţă ? De ce n-am progresa, analiza, generaliza mîncînd icre de Manciuria ? De ce ?

GROSU — Chiar aşa, de ce ?

GRIGORE — Ei, da, sărmanul schimb de experienţă, mînca-l-ar mama, tot el o să ne-aducă izbăvirea.

GROSU — Mie mi se pare şi logic. Dacă învăţăm din lipsurile noastre de ce nu învăţăm şi din lipsurile altora ? !

GRIGORE — Ai dreptate ! Să ieşim la aer, să vedem ce mai e nou în lume, ce gîndesc alţii, că uite vine bombardamentul informaţional. Avem nevoie de lupta de opinii. Ştii ce e lupta de opinii ?

GROSU — Doi oameni care au acceaşi părere şi se jenează s-o spună.

GRIGORE — Eşti un idiot !...

GROSU — Mă flataţi, tovarăşe Grigore .

GRIGORE — Gata. Ajunge cu atîta pălăvrăgeală mic burghezã.... Avem nevoie de un schimb de experienţă ca... *(după o pauză)* dă-mi imediat o comparaţie, autodidactule.

GROSU — *(nu se ştie de ce, se ridică în picioare)*. Cum avem nevoie de aer de oxigen.

GRIGORE — E bună ! Deci trebuie să organizăm un schimb de experienţă, şi asta-i important. Că pe lîngă schimbul de experienţă o să fie şi un pahar, două trei, patru, de vin, un antreu, o raţă cu varză, o ciorbă de burtă dimineaţa şi nişte clătite flambate la un moment dat, trece pe planul al doilea. Important este progresul.

GROSU — Just ! Foarte just ! Bem şi mergem înainte.

Teodor Mazilu

Cînd Muzele se-amuză

„Obiceiuri de iarnă la români" de Nicăpetre

Poşta redacţiei

adresată unui semnatar al Poştei redacţiei

Cu-atîtea bunătăţi în faţă,
oricît ai fi de aspru tu,
e prima oară cînd în viaţă
nu spui : „Deocamdată, nu !".

★

La naiba plicurile pline
ce-mi fură timpul, enervant.
Trimiteţi-mi vă rog mai bine
cîte-un curcan, la post restant.

★

N-ai cum să-i descoperi
căci s-ascund ca-n iarbă,
unii după Barbu,
alţii după barbă.

★

Dansînd c-o debutantă „bine",
a sărutat-o-n plin locaş —
iar ea s-a explicat, în fine :
„Nu public, domnule poştaş !".

Andrei Ciurunga

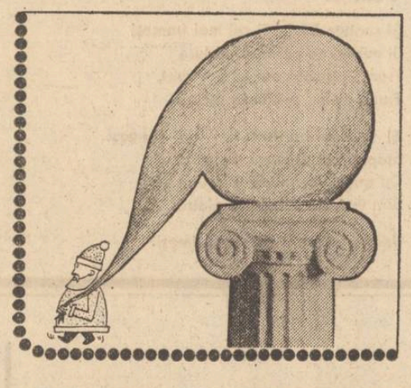

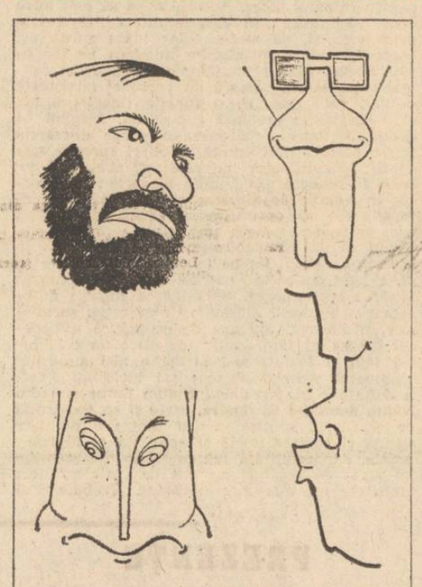

Sorin Postolache pretinde a fi făcut în această pagină portretele lui Lucian Raicu, Dan Cristea, Virgil Carianopol, Romulus Vulpescu, Paul Anghel, Dan Laurenţiu, Ioan Alexandru. Încercaţi identificarea !

Epigrame

NU TE LĂSA NICIODATĂ !

de Sănziana Pop

E firesc să nu ai teamă
Că eşti sau nu criticată,
Cînd debutul tău se cheamă
Nu te lăsa niciodată !

MINUS DUREREA

de Ion Cringuleanu

După ce-am citit volumul,
Ce-aş mai fi avut de spus ?
Decît c-a-mpărţit durerea :
La el, minus — la noi, plus.

EPIGRAME (ED. LITERA)

de Mircea Trifu

În epigramă, cînd şi-a luat avîntul
Duelu-n vorbă nimerit era,
Dar cum e greu ca să găseşti
cuvîntul
E mai uşor să-ncerci cu litera.

PROPRIETARUL DE PODURI

de Mircea Dinescu

Oricine poate să fie
Chiriaş de poduri, dar
Singur el — în poezie —
A ajuns proprietar.

CINE MĂ APĂRĂ ?

de Gheorghe Pituţ

Cine mă apără ? se poate
Să-ţi pui asemenea-ntrebare ?
Adună-ţi versurile toate
Şi-ai cea mai bună apărare.

CRONICARILOR PLASTICI
GRIGORE HAGIU ŞI GRIGORE ARBORE

Cei doi „Grigore", comentînd pictura,
Ne-aduc săptămînal un lucru nou :
Unul — şerlind — ne tot face figura.
Pe altul — de-l citeşti — rămîi tablou.

Gelu Stoicescu

Un poem scris pe o cerere

Mai mult necunoscut decît cunoscut, poetul Catilina hotărî într-o singură noapte să-şi scrie singur poeziile. Desigur că la început i-a fost destul de greu, dar se obişnuise să fie poet şi fără atîta bătaie de cap, scrisuri doar găsea în toate gazetele. Numai că, deşi folosise atîtea versuri cunoscute din poeţi cunoscuţi, Catilina, cum am spus, încă nu apucase să se bucure de recunoaşterea publică. Aceasta de altfel îl şi intriga, iar între prieteni chiar îşi exprima nedumerirea spunînd : „Nu se mai citeşte, dom'le, poezia bună. Adevăraţii, marii noştri poeţi sînt teribil de necunoscuţi." Hotărît să-şi schimbe soarta sa poetică şi vrînd să fie arătat cu degetul pe stradă, Catilina se apucă deci să compună singur o poezie pe care dorea să i-o dedice lui Traian Iancu pe care îl întîlnea întîmplător o dată, de două ori pe săptămînă şi atunci în grabă. Cu titlul i-a fost desigur cel mai uşor, pentru că, aşa cum bine observase poetul Catilina titlul nu rimează cu nimic şi este dat deobicei de redactorul-şef al revistei. Scrise deci dedicaţia : „În atenţia tovarăşului director Traian Iancu". Nici cu primul vers nu i-a fost prea greu, deocamdată nici acesta nu rima cu nimic. „Subsemnatul Catilina" a folosit prima grămadă de cuvinte care i-a trecut poetului Catilina prin cap înfiorîndu-l. „Născut la..." E bine oare că scriu unde, se întrebă Catilina, nu, îşi răspunse singur, dacă vor primi ai mei acasă scrisoarea aceea atît de politicoasă care începe cu „prin prezenta, vă aducem la cunoştinţă că aveţi o datorie...", ei ce-or să-mi mai trimită ? Mai bine să scriu ziua şi anul, dar altfel, frumos, în litere. Deci : „Născut la, în decembrie, ziua, anul nouă sute şi". Versul 1 s-a părut atît de insolit, încît o strigă din bucătărie pe gazdă, o femeie blîndă şi mărinimoasă în schimbul a numai 400 de lei, admiratoare fără rezerve a provincialelor fără rude în Bucureşti. „Asta da, oftă gazda, astea domnu poem Catilina este verburi, asta este o adevărată poetie pentru o romanţă, cum îmi cînta mie Gogulică, dumnezeu dă-l ierte". Catilina o asculta cu o satisfacţie uşor de înţeles, laudele contau în viaţa lui, nu ca la alţii care în loc să te laude, se laudă. O dădu repede afară din bucătărie, se sprijini în condei şi continuă într-un ritm ameţitor. Ideea exista încă din dedicaţie, aşa că ea nu mai conta, importantă devenise forma care s-o împingă în faţă : „Membru în membru în prieten cu şi duşman lui / În Valea Argessisum pe urma umbrei oastei cui / Documentare şase şapte în vederea a / am scris la rev. şi am dat la ed. o două, trei cărţi / ediţii cu prescurtări / mă angajez pînă să restitui din / drepturi şi nedrepturi şi îndrepturi / pe cuvînt de onoare adresa telefonul buletinul / Îndatorat pe vei al dumneavoastră". Cu semnătura poetul Catilina n-a prea avut mult de furcă. A semnat cu pseudonimul altuia.

Iulian Neacşu

Prezenţe

redactor : de mîna a doua
dactilografă : distrată
corector : distras

Comitetul fondului numerar anunţă întempestiv că toate bălţile de autor se vor face în ziua de 1 ianuarie 1977 (post-festum). Se serveşte, la licoare, şi o ciornă de burtă (specialitatea bucătarului Butuşină). Directorul instituţiei perspective atrage în mod dubios atenţia următorilor tovarăşi să-şi ridice sumele presante : Cecil Mazilescu, Ion Gluga, Nicolae Basta, Ion Silă (etc.).

★

La şezătoarea literară din TECOCI au participat mai mulţi miriitori. S-au citit poesie roză şi tabule rase de umor. Manifestarea s-a regretat şi la HÎRLĂU bucurîndu-se de o vargă participare.

★

De curînd a apărut într-o ţinută grafică reproşabilă „Galeria cu miţă sălbatică" de Cons. Ţoiu. Cartea s-a epuizat în cîteva bile.

★

Şedinţa secţiei de gura Humorului a avut joc marţea trecută. Au citit din lucrăturile lor : Buletin Silvestri, Ion Plăieşu, Cănuţă Tănase. În încheiere Micea Miciu a citit o parohie despre proza lui Ştefan Virfu.

★

Din realizările Asociaţiei scriitorilor de Bucureşti pe anul în care au petrecut : 1) Întocmirea unui plan de măsuri (vedre, ţoiuri, cinzeci din 2%) care a fost ciuptit pînă la ultimul strop ; 2) Editarea „Balamucului literar" (poezie şi reclamă) într-un triaj de casă ; 3) Organizarea unei excursii cu autobarul la Valea Vinului ; 4) Asigurarea concediului de odihnă pentru rude, prieteni, vecini şi alte verişoare în staţiunile Neptun şi Călimăneşti ; 5) O conferinţă despre tragedia bearcă. Referent : Ion Papuc. Coreferent M. Javrilă. Au luat cuvîntul Romulus Vulpescu şi Petre Ţuţea. Gheorghe Picuţ a tăcut. 6) Ţinerea unei şedinţe de analiza şuncii condusă de Fănuş Neagu.

★

În tartinele librăriilor se mai găsesc următoarele legume : „Ochii florilor" de Petre Gol, „Inorogul calp" de Mara Nicovală, „Mălin cu pantalon" de Ion Horea, „De-ar fi puşca iarbă verde" de Gheorghe Ciuciu „A pocnit-o" de Eugen Barbu, „Plita" de Vinu Dăraru. „Un pogon de flori" de Nicu Belea etc.

★

Loţatarii Casei de libaţie de la Mogoşoaia (Buhuş Neagu, Gligore Gagiu, Romul Buteanu, Clondir Pucă) sînt înştiinţaţi că aşezămîntul în cazină va intra în remolan (e) de sezon !

★

Redatorul, dactilofraga şi colectorul de servici vă vizează la mulţi ani şi să ne vedem cu ciine.

Gheorghe Suciu

Post-friptum : dactilofraga, redactaurul şi corectocul au fost eşantionaţi.

Mascota

VALENTINA : Mamă, i-am scris lui Lică o scrisoare de adio. Mi-am dat seama că nu-l iubesc şi nu mă pot mărita cu el.

MAMA : De ce, Valentina ? De ce nu-l iubeşti, Valentina ? Ce ţi-a făcut bietul băiat ? Nu s-a purtat frumos cu tine ?

VALENTINA : Nu, eu nu ştiu de ce nu-l iubesc dar ce pot să fac? Dacă nu-l iubesc, nu-l iubesc ! De purtat s-a purtat foarte frumos cu mine, m-a dus la cofetărie, la circ, e un om plăcut, ştie să converseze, e cult, citeşte toate almanahurile şi nimeni nu ştie să vorbească mai frumos decît el despre cutremurele din Japonia. Are toate calităţile posibile şi imposibile dar de iubit nu-l iubesc.

MAMA : Dacă ai avea bunăvoinţă, l-ai iubi.

VALENTINA : Am toată bunăvoinţa. Am vrut din toată inima să-l iubesc dar nu reuşesc. Am încercat să mă sugestionez, am cumpărat şi o carte „Prietenia şi dragostea, izvorul căsniciei fericite !" Am citit şi tot nu-l iubesc !

MAMA : Poate n-ai citit destul de atentă !

VALENTINA : Vai, mamă ! o ştiu pe dinafară. Mi se rupe inima de mila lui Lică, crede-mă ştiu cît e de simţitor şi cît de mult o să sufere cînd o să citească scrisoarea mea! Sînt sigură că o să plîngă... Numai de n-ar face vreo prostie ! Of, de ce nu-l iubesc ? De ce nu pot să-l iubesc ?

(Sună soneria)

VALENTINA : (speriată) El este !

MAMA : Vai, ce ne facem ? (izbucneşte în plîns).

VALENTINA : (plînge) Sărmanul Lică !

LICĂ : (cu jale) Bună ziua ! (molipsit, izbucneşte în plîns. Plîng în trio).

LICĂ : De ce nu vrei să mă iubeşti Valentina ?

VALENTINA : (plîngînd) Vreau, dar nu pot !

LICĂ :(plîngînd) Nu există nu Pot. Dacă omul vrea...

VALENTINA : Am toată bunăvoinţa, am depus toate eforturile, dar nu pot.

LICĂ : Deci, totul e pierdut. N-o să-ţi mai povestesc niciodată despre cutremurele din Japonia.

VALENTINA : Ce păcat !

LICĂ : Ţine, te rog, acest plic. Te rog, să-l deschizi numai după ce nu voi mai fi printre voi.

VALENTINA : (înspăimîntată) Lică, ce vrei să faci ?

LICĂ : Adio ! Te-am iubit mai mult decît în filme. Adio !

(Pleacă. Cele două femei plîng în duet)

VALENTINA : Mamă, n-am curaj să deschid plicul.

MAMA : Nici eu n-am inimă să fac asta ! Dar

sînt mamă şi e să mă sacrific. (deschide plicul şi citeşte).

„Vei ştii că te-am iubit nebuneşte şi n-o să te uit niciodată. N-o să ne mai vedem niciodată şi de aceea îţi mai cer două lucruri : Primul :să te gîndeşti din cînd în cînd la mine, iar al doilea să-mi restitui toate scrisorile, precum şi banii pe care i-am cheltuit cu tine. Alăturez alăturat lista cu cheltuielile efectuate în timp ce te-am iubit şi tu nu m-ai iubit.

1. Una pereche clipsuri (perle) 15 lei ;
2. Una cutie fondante (pentru mama soacră) 18,75 lei .
3. Un ruj de buze (ai vrut să vezi cum îţi stă dar buzele tale n-aveau nevoie) 20,25 lei.
4. Cinci brînzoaice şi una gogoaşă mare. 12 lei.
5. Un porumb fiert — 2 lei.
6. Douăzeci de mici (la restaurant) un sifon şi un ardei iute — 43 lei (bacşişul îl suport eu !)
7. O carte de bucate (ce vise am nutrit pe marginea ei !) 12,50 lei.
8. Cinci garoafe roşii aduse de ziua ta (cît de mult ţi-au plăcut ! M-ai sărutat pe obraz, atît de fericită erai de gestul şi atenţia mea. Spuneai că nu valorea, ci gestul contează. Şi acum ?) 25 lei.
9. 66 de bilete de tramvai, clasa I (nu te-am dus niciodată la a doua) 19,60 lei.
10. 38 pahare sifon, 4 Ci-co, 2 pepsi — 35 lei.
11. Două mascote de cofetărie — 8,30 lei.

Dacă am uitat, din cauza durerii, să pun ceva la socoteală, sper că de data asta vei fi mai sinceră decît în dragoste.

VALENTINA : (izbucneşte în ris) Dar mamă, de ce-mi pune la socoteală două mascote ? Eu n-am mîncat decît una !

MAMA : Nenorocitul, ţi-a pus la socoteală şi mascota lui !

VALENTINA : Ce mă făceam mamă, dacă reuşeam să-l iubesc !

H. Salem şi Lucia Verona

Creioanele

Dinspre masa mea de lucru, astă noapte
am auzit venind unele şoapte.
Vocile apoi s-au ridicat
ca la o ceartă. Am privit mirat.
Două creioane discutau cam „tare",
unul mai mic, altul ceva mai mare.
Pricina discuţiei nu o ştiu,
auzeam doar fragmente :
— Numai eu pot să scriu !
— Ba şi eu pot să scriu !

Am adormit şi le-am lăsat în pace :
pînă la urmă, tot au să se-mpace.
Dar în zori, cînd privii spre creioanele mele,
zării pe birou numai unul din ele.

Morala-i străveche şi n-am s-o dezic :
creionul cel mare înghite pe cel mic !

Andrei Ciurunga

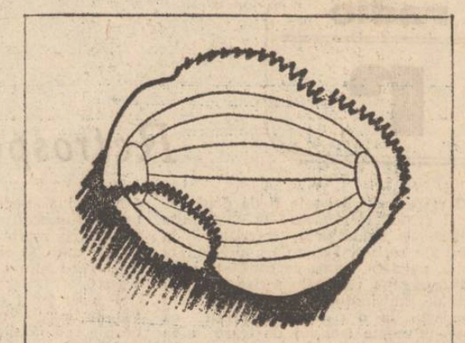

Forma inimii lui Tudor George, văzută de Sorin Postolache

VITRINA

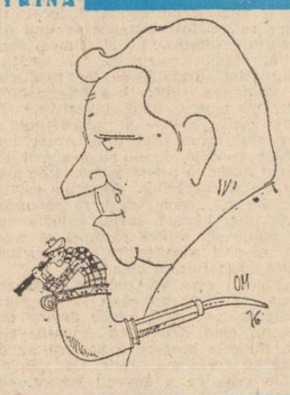

Eugen Barbu — „Incognito"

Şerban Cioculescu — „Itinerar critic" (II)

N. Carandino — „Radiografii teatrale"

Marin Sorescu — „Descintoteca"

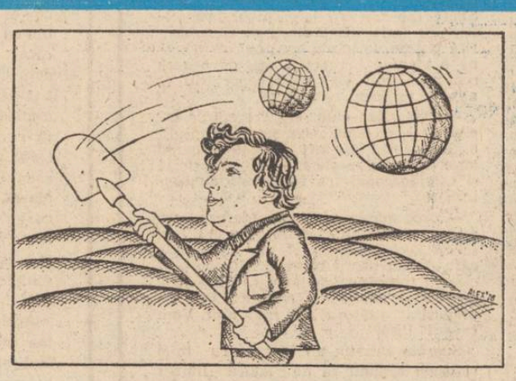

Adrian Păunescu „Pămîntul deocamdată"

Dorin Tudoran — în colecţia „Reporter XX"

Marian Oproiu

Aurel Ştefan Alexandrescu

Când Muzele se-amuză

Revelion cu scriitorii

BUCUREȘTI

Ușile redacțiilor au fost închise, redactorii s-au mutat la Casa scriitorilor. Este ultima noapte din an, clipa marilor rememorări, clipa bilanțului final. Dar iată și primitorul spațiu al celor atinși de muze și, mai tîrziu, de muzee.

Ambianță colorată, hîrtie creponată, hîrtie din bețișug, fanioane, lampioane, stadioane (pentru Tudor George). Intră, brat la brat, vorba francezului, tagma amicală a criticilor în viață: N. Ciobanu la cot cu Mircea Iorgulescu, Al. Piru ținînd strîns de mînă pe Darie Novăceanu, Darie Novăceanu cu restul lumii., N. Manolescu conversînd cu M. Ungheanu, feerie de lumini, confetti și bezele, bezele și confetti.....

Atent și îndatoritor Al. Oprea, cu echipa, supraveghează intrarea.

Meniul bogat, sarmale de Ardeal făcute după rețeta lui O. Stoica și compania, vin de Zghihara adus de membrii Cenaclului umoriștilor prin reprezentantul legal (V. Băran, cu bon de mînă), pește din bălțile Brăilei, complimente la toți (frații Florin și Teodor Pu(t)că, gata șocați de timpul care trece). Transportul nocturn asigurat de Gh. Pituț și Teodor Baiș, antrenul nocturn N. Velea; tortul nocturn Iacob Șhapira și familia.

Moment solemn, intrarea bărboșilor: Petre Stoica, Ion Th. Ilea, venit de la Bistrița Năsăud, Ion Petrache, Moniu Sudinski și alți colaboratori cum ar fi Florin Mugur, Ștefan Iureș și Romulus Guga, călătorit tocmai de la Tîrgu-Mureș. Conciliator principal tov. Udriște, zis fiiformul.

Se schimbă replici umoristice și sticle de Radeberger. După orele 0,1 se schimbă în general idei. Cei care au dau, cei care n-au, nu dau.

Cele mai multe idei le are Romulus Vulpescu, deși posedă doar o jumătate de normă. Sosit tîrziu, de pe teren, Traian Iancu face o ușoară reorganizare a locurilor.

Unii acceptă, alții nu acceptă, din simpatii personale. Se încinge tradiționala perinită și un grup de colindători, jumate de la „Flacăra", cealaltă de la „Almanahul literar" îngaimă pe două voci separate: „Hai, să dăm mînă cu mînă!" Dar Fănuș Neagu și Adrian Păunescu sînt absenți!

El află totul în aceeași noapte prin corespondenții voluntari din județe.

Într-un dulap stil Florentin, cu geamuri cristalizate de ger, e țintuit ardeleanul M. M.

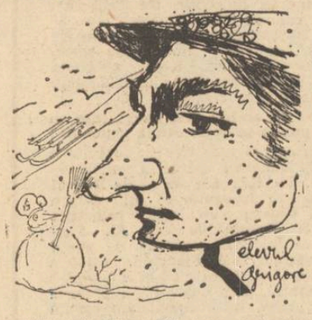

— Uite, mă, ăsta e ăla care ne face parodii!

— Hă, hă, hă!

— Lăsați-l, zice mai milos N. Stoian, orice om e supus greșelii! Parodistul e deschis (dulapul mai bine zis) și nimerește în brațele lui I. Grinevici:

— Pe mine de ce nu mă parodiezi? Ai? În aceeași clipă se crapă ușa și un tip în uniformă P.T.T.R. intră șocat de vesella generală și dă citire următoarei telegrame în grai moldovenesc:

„Invităm toți la Vaslui. Umor general. Restante toamnă"!

Motoarele pornesc, mașinile duduie, în afară de-a lui Gh. Pituț căreia îi lipsește un sonet.

Singur, meditativ, circumspect, filosofînd, distanțat (a primit recent locuință în „Balta albă") umoristul Teodor Mazilu coîncide pe limba lui Vergiliu: „O tempora, o mores!"

La o mică distanță în timp, i se înmînează nota de plată. Nu mai filosofează... !

Solemn și grav, Tudor George, fost rugbist în echipa de juniori a țării, exclamă semnificativ:

— Ora închiderii, colegi. Ahoe!

Mașina lui Gh Pituț pornește îmboldită de un „sonet aerian".

La anul și la mulți.... bani!

Interviuri imaginare

La întrebarea unui reporter de-al nostru, o întrebare simplă și netendențioasă,: „unde vă petreceți revelionul"?, am primit următoarele răspunsuri.

Alexandru Andrițoiu: În Laos tinere, să scriu un reportaj pentru „Familia".

Eugen Barbu: Ce te interesează pe dumneata? Vreau să petrec „incognito"!

Adrian Beldeanu: N-ați auzit ce-a spus patronul?

Ion Băieșu: Nicăieri! Am în cap subiectul unei tragedii...

Ana Blandiana: Nu știu. Depinde de croitoreasă.

C. Bărbuceanu: La Casa scriitorilor în inspecție.

Vasile Băran: În noaptea de revelion voi participa din partea cenaclului umoriștilor la două ședințori literare. Seara de la 20 la 22 la Vaslui și numai apoi la Piatra Olt.

Radu Cîrneci: Sînt de serviciu în tipografie. Cap limpede.

Nina Cassian: Ali hotărăște!

Nicolae Dragoș: Depinde de cei de la TV. Dacă au vre.an juriu....

Mircea Dinescu: Am găsit un club la Podul Basarab. Tacim pentru burlaci, ținuta obligatorie.

Ioana Diaconescu: (pe un ton suav) Dacă-mi dă voie tov. Haralamb Zincă, o să viu și eu aici la sediul unde îmi exercit zilnic profesiunea....

Șt. Aug. Doinaș: Nu știu. Oscilez între tentația de-a traduce din vechea baladă germană și un studiu despre arta prozodiei la ardelenii din zona munților Zarand... Zău, nu m-am decis!

Traian Iancu: Să știi că revelionu' nu-i cum hotărăște omu, nu mă duc în vreo speluncă, dacă trebuie, stau la muncă. Banii nu se fac așa, stînd în crișmă și a bea. Cine vrea să se distreze, trebuie să mediteze!....

Nicolae Manolescu: Sînt invitatul unui grup de poeți care fac revelionul împreună cu Mihai Ungheanu.

Dumitru Micu: Cu „frumoșii nebuni" la Sinaia!

Ion Sofia Manolescu: Bre, bădie, pi mini nu știu di șe m-or invitat niște tovărășele de la Consiliul femeilor. În cartier, bre!

Teodor Mazilu: Asta-i bună! De cînd obiceiul ăsta? Unde faci? Ce dregi? Totul are o limită în gazetărie. Dacă am chef îl fac la Predeal, dacă-n-am chef, nu-l fac. Vechii greci spuneau...

Fănuș Neagu: Cînd luna va sparge-n coliți rumegușul norilor vreau să mă duc cu sorcovă-n mînă în fața Federației de fotbal să vedem ce viață au dînșii acolo. M-au chemat și la Arad, dar nu zboară avioanele.

Adrian Păunescu: Turneu cu cenaclul! Pe 30 la Sibiu, pe 31 la Oradea, pe 32 la Iași, apoi la Bacău, Craiova și iar la Sibiu. N-avem timp de sărbătorit trecerea timpului.

Gheorghe Pituț: (modest și-n grai ardelenesc) Știți, io am o mașină și de fiecare dată, cînd vin sărbătorile să strică. Amu, musai, că merje da cum vine revelionul o apucă boala. Așa că oi fi în răpărație jenerală.

Reporterul: De ce n-o vindeți dacă vă priciniește atîtea necazuri?

Gheorghe Pituț: No, că după aia iară merje de zbîrnîie!

Mircea Sîntimbreanu: Am descoperit o baltă de știucă la kilometrul 46, direcția Cernica. Dacă-i merge mașina lui Băieșu acolo ne găsiți. La copcă!

Gh. Tomozei: Dau examen la școala de șoferi. N-aduce ceasul....

Nicolae Velea: În sînul familiei!

Poșta redacției

M.R. Iacoban: Sînteți ieșean și vreți să publicați într-o revistă de prestigiu și mare tiraj? Adresați-vă publicației „Orizont" care apare la Timișoara.

Horia Zilieru: Vreți să vă schimbați numele în Horia Pălmașu? Și, mă rog, ce vă împiedică?

Laurențiu Fulga: Nu publicăm aforisme tragice. Poate alții.

Petre Got: Adresa „domnișoarei poetese" pe care ne-ați cerut-o (politicos altfel) nu v-o putem comunica deoarece a devenit între timp „doamnă". Poate aveți altă idee.

Romulus Vulpescu: Nu v-am aminat publicarea „fiindcă nu corespund din punct de vedere vestimentar și al podoabei barbiliare" (așa cum susțineți). Textul e scris jumătate în franceza feudală, jumătate în esperanto. Neavînd un specialist în problemă sîntem nevoiți să vă publicăm doar poza. Asta ca să nu spuneți că ne formalizăm.

Aurel Rău: Aveți dreptate: e rău cu rău dar și fără Rău, e mai rău!

Grigore Hagiu: Treceți pe la redacție și vom vedea.

Nichita Stănescu: Am primit monezile (mai bine zis denarii) și haicuurile însoțitoare. Vi le restituim. Monezile le vom publica în numărul viitor.

Constantin Chiriță: Aveți vreun interes?

Dinu Săraru: Despre țărani au mai scris: Rebreanu, Reymond, Coșbuc, Tolstoi și mai recent Ion Țugui. Puteți continua.

Aurel Baranga. Ne consultați întrebîndu-ne dacă Paul Everac are sau nu umor. Mă rog, de unde să ne dăm seama de chestia asta?

Mircea Sîntimbreanu: N-avem loc în schemă!

Valentin Silvestru: Ne întrebați dacă am rîs sau nu cînd am citit schița dumneavoastră. Am rîs, tovarășe, am rîs!

Alexandru Ivasiuc: Am primit „racul". A fost repartizat secției de critică. Recuperăm apa. Foc există.

Tudor George: Doriți să știți adresa redactorului șef? E navetist!

Mircea Iorgulescu: Dragi salutări de la Nicolae Ciobanu.

Al Piru: Da. Virgil Ardeleanu este o persoană reală. Trăiește în Cluj, lucrează la revista „Steaua", a fost rugbist și are 1,82 înălțime. Putem realiza întîlnirea la care fă referiți. Mai meditați...

Teodor Păcă: Vreți să ne întîlnim undeva la o cafeluță și un vinișor? În ce scop?

Radu Dumitru: Am primit jumătate din piesa într-un act. Trimiteți și restul și vom vedea.

Șantier

Un alt reporter indiscret a aflat cîteva din proiectele de viitor ale scriitorilor care se pregătesc să întîmpine revelionul.

Aurel Rău: **(Cluj) Viața și opera dramatică a lui D.R. Popescu (eseu).**

D.R. Popescu: **(Tribuna) O halbă pentru Leonida Neamțu! (fragment de roman).**

Al. Ivasiuc: **„ARACUL" (volumul unu și doi din Apa și Racul).**

N. Breban: **„Cum am vîndut mașina". (interviu).**

Mircea Micu: **„Dacă nu puteți ziua, citiți noaptea" (glumiță).**

Ioanichie Olteanu: **„Starea Fondului literar" (baladă).**

Petre Stoica: **„Viața la țară" (aforisme).**

Vasile Rebreanu: **„California, mon amur" (transcriere fonetică).**

Constantin Nisipeanu: **„Cotizația, băieți"! (poem în vers alb).**

Ion Bănuță: **„Panorama albinelor mici și mari" (panorama).**

Ion Băieșu: **„Tanța și Costel" (tango).**

Traian Iancu: **„Legea nr. 5" (lege).**

Dinu Săraru: **„Starea țăranului de la 1850 încoace" (recensămînt).**

George Lesnea: **„Existînd în Iașul vast" (epigrame).**

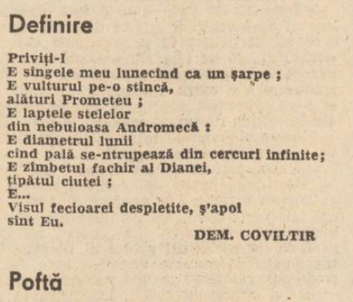

Alexandru Jebeleanu: **„Doi pe lume nu se poate" (scuze muzicale).**

Cornel Regman: **„Cu critica nu-i de glumit" (duet scenic).**

M. Nițescu: **„Ba-i de glumit, tovarășe l" (replică).**

Petre Got: **„Cămașa de mire" (iluzii seralice).**

Fănuș Neagu: **„Eu și Dumircea Mincu pe fotoliu" (roman).**

Amza Săceanu: **„Teatrul e viața mea" (cronici).**

N. Carandino: **„Ba a mea, stimabile!" (replici dramatice).**

Al. Raicu: **„Alo asociația... ? (consemnări).**

Adrian Beldeanu: **„Jurisprudențe" (sonete).**

Emil Brumaru: **„Mărarul deocamdată" (sfaturi de cămară).**

Adi Cușin: **„Trandafir de la Suceava m-am mutat în munți degeaba" (asonanțe).**

Anghel Dumbrăveanu: **„Fuga din hazard" (speculații literare).**

Alecu Ivan Ghilia: **„O excursie la Arad" (roman).**

Corneliu Leu: **„50 de bani" (scenariu de film polițist).**

Geo Dumitrescu: **„La Sinaia ninge, plouă, ni se pare nouă" (poșta redacției).**

Marin Mincu: **„A rivederci, Roma" (La revedere, în românește).**

Rubricile au fost realizate de Mircea Micu și familia Desene de Florin Pucă

ATELIER LITERAR

Poșta redacției

H. MENZAROS: Sînt vizibile unele semne de poezie Din păcate, n-am reușit să descifrăm în întregime manuscrisele (pe viitor, vă rugăm să folosiți mașina de scris), așa că nu putem adăuga alte precizări. (Firește că e o poezie feminină, cum ar putea fi altfel?...)

TRUȚĂ GHEORGHE: Povestirea dv. dovedește talent, fără doar și poate. Firește, mijloacele sînt încă șovăitoare, formula folosită (cu lungile repetări, uneori exagerate) e discutabilă, dialogul interior al lui Gore nu e întotdeauna „adevărat", etc. Dar dinamismul piesei e susținut, viguros, iar eroul e viu, expresiv, și problematica lui ciudată și patetică devine, pînă la urmă, convingătoare, adînc semnificativă. E cazul să stăruiți, să vă pregătiți cu seriozitate și ambiție pentru această muncă grea a prozei, pentru care, după toate semnele, aveți o anumită chemare. Țineți-ne și pe noi la curent.

V. DRUMEȘ: În penultimul plic, lucruri alarmant de slabe, uscate, lipsite de viață. Ceva-ceva, în „Autobiografie", „Urmașii", „Cuvintele". În ultimul, însă, cîteva pagini mai consistente, o desfășurare mai amplă, în zone noi, cu rezultate demne de interes: „Porumbelul", „Pentru speranță", „Iarna", „Izbînda", „Rază". Mulțumiri pentru urări și vorbe semnele de har pe care ne-ar fi plăcut bune.

A. BODNAR: Nu sînt, din păcate, să le întîlnim. Dar harul dv. pare să fie într-adevăr în profesia pe care v-ați ales-o, în mărturisirea din finalul scrisorii, care reprezintă cel mai frumos omagiu adus poeziei.

I. ENACHE: Nu apar confirmările așteptate. Ultimul plic ne aduce niște pagini căznite, greoaie, un fel de „lucru manual" neînsuflețit.

A. T. FURNEA: Multe jucării și bancuri (uneori cam ușurele, inconsistente). Printre ele, și cîteva pagini nițel mai înfiripate (dar nu la nivelul așteptărilor): „Zîmbetul omului", „Ecou", „Scrisoare Feliciei". Se pare că scrieți în mare grabă, „dintr-o aruncătură", și nu mai reveniți asupra textelor (deaceea rămîn în pagini multe lucruri în plus, multe lucruri „nerotunjite", multe „locuri virane", din care lipsesc adesea elemente esențiale...).

ARMINA RALU: Semne interesante, de bune perspective, în mai toate paginile, dar mai cu seamă în „Prevestire", „În dor", „Cînd se moare", „Ploaie", „Trădare" Amenințări de retorism, de grandiloevență ușor teatrală, sînt și ele prezente peste tot, reușind să compromită cîteva piese (altminteri, sortite reușitei). Dar, fără îndoială, vom primi vești și mai bune din partea dv.

GENU POLIXENE: Nu e nimic nou în ultimele trei plicuri (singura „noutate" ar fi acest „Schopin", de tristă originalitate !).

C. VALMA: „Grîu sub vis", „Ardeal", „Dragoste", ceva mai limpezi și mai firești. Dar, în general, predomină un soi de artificialitate, de dispoziție spre trucaj și eprubetă. Vom vedea în ce măsură fluxul liric (care nu lipsește) va reuși să biruie impedimentele de laborator.

AL. PRIBOIANU: Nu sînt lucruri noi, demne de atenție „Oglindă" e o intenție interesantă, care se pierde, însă, în mîlul retorismului.

V. IONESCU: „Pete de culoare", „Inger", „Lut", „Natură moartă", „Somn" „Joc".

ADRIAN ALUI GHEORGHE: Sînt cîteva pagini mai reușite: „O noapte", „Giordano Bruno" și, oarecum, „Nepetrecut de cîntec". „Dragoste statornică" și „Nepotolit joc", cu un tonus liric convingător, cu părți izbutite, ar mai trebui lucrate, în spiritul temei, mai sobru, cu mai puține „floricele" (gen „Inmirezmează ochiul". etc.). Spuneți-ne și semnătura definitivă.

Paulina Mihăiță, Florica Dumitru, Andrei Caucar, Delia Străuț, S. Secceleanu: Sînt unele semne bune; merită să insistați.

Ovidiu Rubin, Stelian Aldea (mai bună, „Cercul"), **E. Calahin, H. G. Leon, Dan Florian, Morizeu, Gellu Dorian, Samantha, Dan Cristian, Hasdrubal H., M. Casapu, V. Hristescu, Botez Maria, Vasile Dumitru, G. Ocnișoara, C. Bacu** (mai bine, în „Cumpănă sînt"), **Zoltes** („Vază de flori"), **G. Popescu-Tăriceni, I. Buse, Anca Aurelia, Marin Rada, M. Telian, Fănică Melancu:** Nimic nou! **Gh. Geacu, Marcu Mihai, Axente Ursu, Constanța Păduraru, A. Popa, Valer Valerianus, Emilia, M. Țigănuș, Daniel Bărbulescu, Trifan Felicia, D. Baladan, E. Nagib** (manuscrise dactilografiate), **Radu Bujor, Scutaru Ioan, Ovidiu Toma, Maria Avarvarei, Bonțea Vasile. F. P., Rogojinaru Gh.** (ceva mai bine, în „Fiică de toamnă"), **Colțuneac Ionel, Vaal Cimpeanu** (ceva, în „Sub coline"): Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Antologie negativă

Tradiționala „vitrină de rebuturi" a Atelierului literar nu poate lipsi nici în acest sfîrșit de an. Cititori și corespondenți o reclamă imperios, iar „colecția" (deosebit de abundentă) a coșului redacțional o impune fără doar și poate. Publicăm, deci, în această pagină, o nouă culegere din cele mai ciudate înșiruiri de versuri primite la redacție în cursul anului, convinși că, pe lîngă prilejul zîmbetului — cu care, după o celebră opinie, trebuie să ne despărțim de trecut — numeroșii noștri corespondenți (cei care au talent, firește, fără de care, în domeniul gingaș al literelor, orice stăruință e zadarnică) vor avea, și în acest chip, de învățat cite ceva în munca lor plină de aspirație către frumos. Dorindu-le, lor și tuturor cititorilor noștri, o lectură agreabilă și semnificativă, le adresăm, în același timp, cordiale urări de bine și La mulți ani!

G. D.

SISIF (caricatură de I. Vlăsceanu)

Pe sub a plopilor alee

Pe sub a plopilor alee
Aseară eu te-am așteptat,
Și freamătul lor ca o scîntee,
Pînă tîrziu l-am ascultat.

De m-ai mințit să-mi spui de ce,
Că eu te-am așteptat cu dor,
Iar vîntul cu ale lui ace
Mă înțepa uluitor.

Pe sub a plopilor alee,
De dorul tău aseară-am plîns,
Vîntul în loc n-a mai vrut să stee,
Și te-așteptam ca pe-un dulce vis.

Se făcuse miezul nopții,
Și eu singură am rămas,
Plopii șușoteau cu toții
Dînd nopții tainic glas.

LENUȚA SĂLĂVĂSTRU

Despărțire

Cînd ai plecat tu de la mine
Am plecat și eu de la tine
Cînd ieșeai tu din inima mea
Ieșeam și eu din a ta.

După cît-e am petrecut și am pățit
Drumul ni l-a tăiat un cuțit
Ori poate că
A destinului foarfecă

Ori bagsamă
A sorții ticăloasă lamă
Ce să mă fac? Ce să mă fac?
Străin ești de mine ca un copac
Cești clatină galbena lui frunză
Și nu vrea nicicum să mauză.

Sunt palidă de melancolie
Cum ieste o coală de hîrtie
pe care niciun poiet
N-a scris tristul său alfabet secret.

ROZALIA TRITEANU

Primul clopoțel

Era toamnă... a sunat,
Primul clopoțel.
Eram mică... am purtat,
Primul ghiozdănel.

Era iarnă... am înfruntat,
Primul viscolițel.
Era primăvară... am desenat,
Primul ghiocel.

Era vară... a sunat,
Ultimul clopoțel.
E vacanță.. am terminat,
Cu primul clopoțel.

ADINA PARADIS

Păpușă de departe

Ce vals ți-ar place ție mult,
În jurul tău să-i cînt?
Tu, să te-ndrepți spre dirijor
Și eu să-ncep să pling.

Cu ce-așî putea să cumpăr eu
Doar capul tău de ceară,
Să-l iau în brațe,
Să-l țin eu,
La mine în cămară.
La el să pot privi mereu,
Eu, să gîndesc nimica,
Privind atît la chipul tău,
Ochii să-ndemne mîna,
Să-mi fie teamă să-l sărut
De frica mea amară,
Dar să-i vorbesc atît de mult
Acelui chip de ceară!...

ION CLOȘCĂ

Clipa rătăcită a unui visător

Visez adese clipa petrecută
Cu tine, muză la izvorul Mureș
Văile și munți le cutreieram
Ca căprioarele pierdute în extaz

Din clipa cînd te-am văzut
Parțial de tine m-am îndrăgit
O zînă din paradis apărută
Gingașă și candidă tăcută

Măreață a fost ziua cînd te-am visat
Parcă dintr-o cupă de crin ai apărut
Cu nevinovata-ți a ta făptură
Parcă și acum te am în amintire

S-a dus amorul, dus a fost
O dată cu despărțirea mea
De muza demonică și albă
Pe o suprafață din rocadă
A clipei rătăcite a unui visător

Cum crinul ofilit își plimbă seva
Prin a infinitului de stele candide
Așa privirea mea se înfiripă
În a abisului vis de ninfe.

DINU ORBAN

De dor prea mult răpus

De mult te rog
revin-o
din depărtări
din larg
destul a-i stat pe acolo
și eu peaici pribeag.

Dar nu m-ai înțeles
și eu „te caut
sufăr
așa precum albina
nectar prin flori de nufăr

Un ins necunoscut
pe drum l-am întrebat
s'a spus că te-a văzut
la râu
afar din sat.

Chemat de dor spre tine
am alergat la râu
cu gînd că te găsesc
cu rufe de spălat.

Dar mi-ai simțit venirea
și-ai mers pe râu în sus
cu scop ca să mă lași
de dor prea mult, răpus.

TEODOR PĂRVAN

Să mor de plăcere

Să mor de plăcere
cu dinții de zăpadă
ca hublourile unui pachebot
ce nu vrea să plîngă,
și voi dormi acru
cu mintea departe și sacru.

Mă voi ghemui într-un colț
lîngă boaba de fasole mucegăită
ca o bombă pe fundul mării
și să simt mîinile mele cum furnică
în mîini de femeie antică.

VICTOR PERLESCU

Poezia

În sfera mea te prind cu drag.
Vezi brațul meu se-ntinde
Să prad cuvîntul care vag
M-a înrăit: te-aș suge.

Și n-aș dori ca o bomboană
Să te topești rapid
Știi, ești bomboană și te sug
Fiindcă mă simt candid.

Și dulce-aș vrea să fii mereu
Dar tare ca o piatră
Sugîndu-te să simt și eu
Cît ești de căutată.

Să gust înaltele-ți virtuți
Umorul și lirismul
Să te-angajez să mă ajuți
Să-ndepărtez snobismul.

În sfera mea te prind cu drag
Sub brațul meu te-ndoaie
Și îți promit să trec un prag
După această foaie...

M. Z. TACHE

Am luat plasă

Îi spun că vreau să o-ntîlnesc diseară,
Ea îmi răspunde afirmativ din cap,
La ora nouă plec pe ulicioară,
Dar ea, nebuna, și-a făcut de cap.

Și-n loc să vină colo la-ntîlnire,
S-a dus la dracu-n praznic la televizor,
Să vadă un film tot cu... iubire,
unde juca Călumbo ăla chior.

A fost prima dată cînd am luat plasă,
de la o fată care nu gîndeam
și am pornit-o binișor spre casă,
căci pe stradă nici un rost n-aveam

COSTEL PIPEREA

Cîntece de iarnă

Pe albele zăpezi din visul meu de ere
trecea-i ca o himeră cu geana tremurîndă
și eu muream de verde în ape diafane
pe umărul de singe al nopții de izbîndă.
Cu-o toamnă-n plus pe umeri
legat cu ziua-n rod
mă prăvăleam fugind din noapte siderală
și legic îmi urlau toți anii din ființă
cînd mă trezeam pe alge în ora matinală
...Și te doream arcadă în sufletu-mi pe mare.
tu rămînea-i statuie rănită grav de soare.

D. MOROȘANU

Amintirea unor vorbe de la soare spre cugetul omenesc

Da, parcă soarele, acest diamant,
Mi-a vorbit de Emanuiel Kant
Cu vorbele lui mă făcea
Umbra zării ce fecioara stîncelor
adesea i-mi tăcea
Cum i-mi tace luna între sfinți
Ca amintirea unor vorbe de la soare
Spre cugetul omenesc
De vrei, știi tu, omule, ca înainte de a vorbi,
Să nu mai minți!

PETRU PETRESCU

Epidrame

Dirl, dirl, dirl, lîngă salcîmi-salcîmi,
Cîntece legănate-n tăicîmi —
Acolo pierdusem veverița,
Scorburînd în glas pe Eveniță!

★

Doagă cîntă pe butoi dogită,
Toate după marea amăgită —
Pînă s-a spart lemnul, pînă-n vînt,
Cînd cepul sări, vinul fuse cînt.

★

Se îngropase chipul soarelui,
Pe creștetul adus pămîntului —
Din mana cărui răsări o floare,
Chipul său — rotită sărbătoare!

★

Pe cerul negru de noroidal,
S-a certat oichetele pe noda! —
Că n-avea și el un zal de noval,
Cum era atunci cor simpozional!

GHE. BARBA

Definire

Priviți-l
E singele meu lunecînd ca un șarpe;
E vulturul pe-o stîncă,
alături Prometeu;
E laptele stelelor
din nebuloasa Andromecă:
E diametrul lunii
cînd pală se-ntrupează din cercuri infinite;
E zîmbetul fachir al Dianei,
țipătul ciutei;
E...
Visul fecioarei despletite, s'apoi
sînt Eu.

DEM. COVILTIR

Poftă

Am o poftă acum sălbatică
să muște o pulpă de trestie goală
mă-ntreb citeodată ce-ar fi dacă
aș mușca pădurii din poală.

Aș rămîne solitar. Avid, crispat,
la marginea obiceiului de a minca pline,
dar mi-aș păstra neviolat
slăbiciunea de a nu mai rămîne.

Am poftă acum să muște
o umbră de cîine culcată în apă, —
eu n-am nevoie ca alții de carne
mie-mi trebuie un ecou să mă priceapă.

Am o poftă acum sălbatică ca Miltiade
nu știu precis, dar aș vrea un viitor,
cu o singură stradă, fără balustrade,
nu știu precis, dar aș vrea un compresor...

I. POPESCU-Napoca

Despărțire

De-acum un ocean e-ntre noi,
De-acum n-o să ne mai vezi pe-amîndoi,
Noi doi ce eram ca niște porumbei.
Ne-am despărțit din cauza ei
A gingașei Valerie.

Florile mele plîngeau după perdea...
Grădina și ea biata plîngea,
Cerul era cenușiu, întristat.
Ploua mereu, iar picăturile oftau,
Cînd oe fereastră picurau.

Afară vîntul vuia,
Afară, în ploaie „ea" sta
Și mă privea, dar ea plîngea
Cînd mă vedea, cum tristă eram,
Cum mereu o carte răsfoiam.

Însă vîntul deodată a stat.
Soarele s-a arătat, amurgul încet s-a lăsat:
Gary se întorcea
Valerie i-a spus ceva,
Cînd eu cu ochi pierduți priveam
pe-undeva!

Gary a venit apoi la mine
M-a întrebat: „nu mă simt bine?"
„Ba da!" — a fost răspunsul meu.
Dar Gary a-nceput să plîngă, udînd
obrazul meu
Oh! — ultimul sărut ce mi-l mai dăruia!
Sărutul durerii, deznădejdii,
Ultimul trebuia să fie al durerii...
„El" nu putea nimic să spună,
Căci lacrimi mari îi lunecau pe obraz,
Ca izvoarele din munții Caucaz.

Iar el a plecat spunîndu-mi „adio!"
Atît mi-a spus, iar ecoul răspundea:
...adio... o.. ooo... aa... a.. dii.. o..aa
Iar eu rămas-am în grădină,
Sub clar de lună plină...

Să pling iubirea noastră,
S-adorm de-a pururi cu capul pe-o piatră,
Să mor pronunțîndu-ți numele tău,
Să mor... să înviu din nou,
Doar pentru a te vedea pe tine...

SONYA AVRAM

REVISTA STRĂINĂ

● **MUZEUL „PUȘKIN" DIN MOSCOVA** păstrează peste 3 000 de tablouri, 350 000 de gravuri și 100 000 de piese numismatice, fiind una dintre cele mai importante instituții de acest gen din lume. Sub semnătura lui Vladimir Bodnarenko, revista **Aurora** publică un articol dedicat venerabilului centru de studii, frecventat zilnic de un mare număr de vizitatori. Aici se află piese rare, cum sînt portrete funerare din Fayum, pînze de Zurbaran și Murillo, peisaje de Constable și una dintre cele mai bune colecții din lume ale maeștrilor impresioniști.

● **REVISTA EXPRESS** publică ultimul interviu al lui André Malraux, cu prilejul apariției sale la Gallimard. Continuînd seria operelor de filozofia culturii, marele scriitor francez se întreabă asupra destinului operei de artă, asupra șanselor sale de a asigura eternitatea operelor în fața morții. Interviul este un document tulburător, primind semnificații noi în urma dispariției autorului **Condiției umane.** Declarațiile fuseseră înregistrate în vară, înaintea oricărui semn care să anunțe boala și moartea lui Malraux.

● **PATRICK GRAINVILLE, ULTIMUL GONCOURT,** continuă să fie controversat în presa franceză. Cartea sa este apreciată pentru forța imaginației și vocația dezlănțuită a tînărului scriitor. Critica formulează însă rezerve privind barocul discursului romanesc și inspirația insolită.

● **MANUSCRISE LITERARE INEDITE,** de o mare valoare, au fost găsite recent în depozitele unei bănci londoneze. Ele aparțin lui Byron și Shelley și au fost depuse de Scrope Berdmore Davies la o bancă, încă din anul 1820, cînd a părăsit Anglia. Davies era prieten apropiat al lui Byron și el însuși un autor cunoscut în epocă, elenist reputat și clasicizant de marcă. Se pare că graba sa de a pleca din Anglia s-ar fi datorat creditorilor. Manuscrisele au trecut apoi prin mai multe mîini, rămînînd necunoscute pînă azi cercetătorilor și marelui public.

● **O DESCOPERIRE SENZAȚIONALĂ** pentru arta greacească antică a fost făcută în Armenia, pe un șantier arheologic ce conținea piese din secolele II și I î.e.n. La Artașat, vechea capitală armeană, a fost deshumată o frumoasă statuie a Afroditei, constituind unul din cele mai splendide modele de acest gen aflătoare azi în lume. Specialiștii notează că există puține statui asemănătoare, încă patru, în muzeele franceze și britanice. În acest fel, Afrodita de la Artașat ar fi a cincea.

● **PATRU MUZEE SOVIETICE** au contribuit la constituirea expoziției **Tezaurul mormintelor scitice,** care a cuprins 170 de exponate admirate pentru rafinamentul lor neobișnuit. Sînt cuprinse piese aparținînd tuturor triburilor scitice, din regiuni variate, de pe țărmurile Mării Negre pînă în Extremul Orient. Obiectele de aur și argint, mai ales podoabele, sînt opere de artă, care pot stîrni invidia meșterilor de azi prin sentimentul proporțiilor și puritatea motivelor.

● **CEL DE-AL XIV-LEA CONGRES** al artei fotografice, ținut în Bulgaria, a prilejuit organizarea unei largi expoziții de fotografii, reunind expozanți din toate asociațiile naționale. Presa a remarcat orientarea marcată a fotografiilor către opere inspirate direct din realitățile sociale, o accentuare a militantismului acestei arte noi. În acest sens, referatul **Fotografia pentru pace și progres,** al artiștilor bulgari, reprezintă o adevărată expresie emblematică.

cartea românească în lume

Literatura unor nobile tradiții umaniste, revoluționare, în orizontul spiritual al contemporaneității

DUMITRU TRANCA,
directorul Direcției pentru cultură și presă din M.A.E.

„Procesul de pătrundere a valorilor culturii românești peste hotare s-a accelerat și diversificat foarte mult"

— Vă rugăm să circumscrieți sarcinile ce revin în mod deosebit Direcției Dumneavoastră cu privire la propaganda culturală peste hotare, la răspîndirea cărții românești și a celei de literatură contemporană în special ! În acest sens, Congresul educației politice și al culturii socialiste a adus o serie de obiective noi. Puteți să precizați ce măsuri au fost luate pentru extinderea acțiunilor și activizarea propagandei românești peste hotare ?

— Situată la confluența factorilor de creație, execuție, difuzare și decizie în materie de cunoaștere a valorilor culturale românești peste hotare, Direcției pentru cultură și presă din M.A.E. îi revine misiunea de corelare și mai ales de stimulare și de urmărire a acțiunilor foarte numeroase și variate întreprinse de foruri specializate, și care pot fi înglobate în noțiunea de propagandă românească peste hotare.

O primă misiune de onoare a D.C.P. este urmărirea apariției peste hotare și a difuzării lucrărilor tovarășului președinte Nicolae Ceaușescu cu care prilej constatăm cu satisfacție publicarea pînă acum a 48 de lucrări în 15 limbi și în 21 de țări.

Pe de altă parte, ei îi incumbă sarcina negocierii acordurilor și programelor de schimburi cultural-științifice, la nivel guvernamental, cu un număr de aproape 90 de țări de pe toate continentele. Aceste instrumente juridice bilaterale consemnează, pe principiul reciprocității, majoritatea acțiunilor românești care vor avea loc în diferite țări în domeniul învățămîntului, științei și culturii, inclusiv acțiuni foarte concrete cum ar fi acordarea de burse de studiu și specializare, schimburi de specialiști și oameni de cultură, organizarea de expoziții de artă, expoziții de carte, traduceri, coeditări, gale ale filmului, schimb de informații, spectacole, turnee artistice etc.

Măsurile pe care le luăm sau le preconizăm în direcția unei mai largi răspîndiri a culturii românești peste hotare poartă în mod necesar amprenta specificului relațiilor diplomatice și vizează o concepție de ansamblu urmărită, în principal, prin extinderea acordurilor și programelor de schimburi culturale cu un mai mare număr de state, îmbogățirea programelor care se negociază periodic cu acțiuni și opere românești de prestigiu și audiență în străinătate, urmărirea ecoului cultural al acestor manifestări peste granițe, informarea culturală și dotarea ambasadelor românești cu filme, cărți, discuri, reviste, pe care ele, cu mijloace caracteristice, să le aducă la cunoștința publicului străin etc.

— Considerați că producția de carte românească de azi, literatura contemporană, fenomenul cultural în general sînt cunoscute la valoarea lor ? Dacă nu, căror factori se datorează această lipsă de penetrație în conștiința lumii ?

— Pentru a aprecia dacă fenomenul cultural, producția de carte, în special literatura română contemporană sînt cunoscute peste hotare la valoarea lor ar trebui să ținem seama de limitele obiective ale posibilității lor de a fi cunoscute. Lăsînd la o parte muzica, artele plastice, dansul, de pildă, care se exprimă direct, cartea românească se lovește de obstacolul circulației restrînse a limbii noastre, care nu este de anvergură internațională și e destul de puțin răspîndită, în ciuda celor circa 163 de lectorate de limbă și literatură, istoria și civilizația poporului român care funcționează pe lîngă universități străine din 34 țări. Două căi ne sînt deschise pentru a face să circule cartea românească : traducerea și publicarea în limbi străine în țară și coeditările cu edituri străine. Pentru aceasta însă este nevoie de un cadru legislativ special care să dea prioritate funcției culturale a cărții și care să permită editurilor noastre să cheltuiască fonduri care, aparent și momentan, nu se justifică, dar care în viitor vor răsplăti toate eforturile. O asemenea legislație ar trebui să se extindă, evident, și la comerțul exterior cu cartea și alte bunuri culturale. Nu ne putem permite să așteptăm și să ne lăsăm cunoscuți, trebuie să contribuim la a ne face cunoscuți.

Traducerile ar trebui însoțite de o publicitate corespunzătoare în presa literară străină, de lansarea lucrărilor în prezența autorului și a critici literare străine. De fapt, pledez pentru acomodarea noastră la variatele condiții din exterior, unde nici autorii autohtoni nu pătrund atît de ușor, și mai ales de la sine, în conștiința publicului.

Apreciez, totuși, că procesul de pătrundere a valorilor culturii românești peste hotare s-a accelerat și diversificat mult și că faptele de cultură românească sînt azi incomparabil mai bine cunoscute peste hotare decît în trecut. „Pătrunderea în conștiința lumii", cum spuneți dv., este însă un proces îndelungat, sinuos și dificil, fiindcă presupune asimilarea acestor valori, integrarea lor în circuitul valorilor universale, ceea ce nu se realizează brusc. Convingerea mea intimă este că noi ne găsim abia la începutul acestui proces, dar că nu ne putem îndoi de progresul și reușita lui.

— În ce mod colaborează Ministerul, Direcția Dumneavoastră cu Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Uniunea scriitorilor și alte instituții care se preocupă de răspîndirea cărții românești peste hotare ? Ce considerați că trebuie făcut pentru a asigura o mai strînsă coordonare a acțiunilor și pentru a spori eficacitatea lor ?

— Ca să aveți un răspuns exact la această întrebare ar trebui să-i ascultați pe toți cei implicați. Cred că ați înregistra autocritici și deziderate fiindcă, în ceea ce ne privește, cooperarea dintre acești factori nu stă numai în urbanitatea relațiilor ci și în eficiența coordonării eforturilor. Cum această preocupare pentru răspîndirea cărții românești peste hotare se exprimă, deocamdată, mai ales prin dialoguri, mi se pare că n-ar fi lipsită de eficacitate o discuție multilaterală, pregătită dinainte și încheiată cu un inventar de soluții practice, prezentat factorilor de decizie, căci în principiu toți sîntem de acord, și cam de mult.

Într-un astfel de inventar de soluții, privind mai larga răspîndire a literaturii române contemporane, tipărită în limbi străine, eu aș include : alcătuirea de scurte prezentări, care să însoțească lucrările trimise pentru prospectare revistelor literare și editurilor străine ; traducerea în limbi străine a unor capitole de probă sau a cîtorva poezii care să ajute pe editorii străini în luarea unei decizii ; efectuarea în țară de traduceri literare (tryal copies) și remiterea lor celor care se ocupă de promovarea cărții românești peste hotare ; publicarea cel puțin a unui dicționar de literatură română contemporană în limbi de circulație internațională și reeditarea lui la intervale regulate ; sporirea numărului de lucrări editate în țară în limbi străine și oferirea lor spre vînzare în custodie librăriilor străine ; pregătirea unor traducători specializați pentru a traduce din limba română ; organizarea de expoziții de cărți literare române în străinătate prezentate de critici literari români și străini ; studierea profilului editurilor străine pentru a se stabili colecțiile destinate literaturii contemporane universale în cadrul cărora să fie incluse și lucrări literare românești ; sporirea periodicității și îmbunătățirea profilului buletinului „Livres roumains" ; stabilirea de noi contacte cu reviste literare străine de prestigiu în care să se publice medalioane ale unor scriitori români contemporani și fragmente ; editarea în țară a unor caiete periodice de literatură română contemporană în limbi străine etc.

— Dacă scriitorii pot contribui la mai buna cunoaștere a literaturii lor în străinătate și cum considerați că este posibil să participe la activitatea ministerului în care activați, pe această linie ? Nu ne gîndim, desigur, la aspectele administrative ale problemei, ci la o eventuală creștere a prestigiului cultural și a intensității unor acțiuni de propagandă.

— Mi se pare nu numai că un scriitor poate să aducă o contribuție importantă la procesul de difuzare peste granițe a literaturii proprii și a confraților, dar că el are și obligația aceasta față de literatura română. Misiunile noastre diplomatice contribuie la organizarea vizitelor, la stabilirea de contacte, la acțiuni de lansare, la mijlocirea de coeditări, la ținerea legăturilor cu editorii străini, chiar la difuzarea acestor lucrări. Orice ambasadă română este bucuroasă să sprijine și să participe la asemenea evenimente.

— Ce obiective prioritare aveți în vedere pentru anul viitor și cum răspund ele indicațiilor desprinse din Congresul educației politice și al culturii socialiste ?

— Preocupările D.C.P. sînt îndreptate în anul viitor, cu prioritate, spre : asigurarea condițiilor de apariție a lucrărilor președintelui Nicolae Ceaușescu în Polonia, Franța, Grecia, Suedia, S.U.A., Olanda, Kuweit, India, Canada, Pakistan ; coordonarea unui foarte mare număr de acțiuni externe menite să marcheze în străinătate centenarul independenței de stat a României, a XXX-a aniversare a republicii, 70 de ani de la răscoala țăranilor din 1907 ; pregătirea deschiderii Caselor de cultură românească în R. P. Ungară, R. F. Germania, R. P. Polonă, și R. P. Bulgaria ; sprijinirea editării unor lucrări de istorie a României, prezentare generală a țării, cărți social-politice în Brazilia, Grecia, Portugalia, Japonia, Iugoslavia, S.U.A., R.F.G., Polonia, Spania, Turcia, Iran.

Va fi urmărită și sprijinită apariția unor cărți de literatură română contemporană, în antologii sau lucrări de autor, (Eugen Barbu, Marin Preda, Titus Popovici, Alexandru Ivasiuc, Nichita Stănescu, Constantin Țoiu) în Anglia, Franța, Elveția, Suedia, Polonia, Cuba, Japonia etc.

VASILE NICOLESCU,
directorul Direcției publicațiilor literare și editurilor din C.C.E.S.

„Cititorul de pe alte meridiane e interesat de totalitatea căutărilor literaturii noastre"

— Care au fost principalele acțiuni ale Consiliului Culturii și Educației Socialiste pentru mai buna cunoaștere a literaturii române peste hotare ?

— Între 19—27 iunie 1976 a fost organizat colocviul traducătorilor străini de limbă română la care au participat 42 personalități culturale și editori din 20 de țări. Cu această ocazie au fost dezbătute principalele aspecte ale activității de traducere ale cărții românești în limbi străine și s-au prezentat informări asupra prozei, poeziei și criticii literare românești. Au fost încheiate înțelegeri concrete între participanți străini la colocviu și edit urile românești.

S-a continuat cu succes editarea publicațiilor : — „Cărți românești" în limbile franceză, engleză și rusă (urmează să apară și în limba germană). „Cahiers roumains d'études littéraires", îmbunătățindu-și profilul din „mers", reflectînd în profunzime specificul actual al literaturii noastre, publicînd numere tematice bine chibzuite și de mare interes pentru nevoia de informare exactă a cititorului străin, înregistrează succese reale și de prestigiu.

Se află în diferite stadii de lucru traduceri ale unor cărți românești reprezentative, în vederea publicării lor cu sprijinul UNESCO.

— Sînteți de părere că literatura noastră este cunoscută astăzi peste hotare la adevărata ei valoare ? Ce factori instituționali pot să intervină în răspîndirea cărții românești peste hotare și cum pot ei conlucra în vederea unei propagande eficace ?

— În ciuda difuziunii ei fără precedent — apar cărți românești numeroase și de bună calitate în multe țări ale lumii — literatura noastră este încă departe de a fi cunoscută, prin ceea ce are ea mai reprezentativ. Impure și mărunte traficuri de influență, mitomani ai condeiului, acaparează spații editoriale străine pe care niște relații intelectuale normale le-ar fi oferit cu siguranță altora. Mi-amintesc cu stupoare de o întîmplare petrecută în ghereta redacțională a unei venerabile edituri pariziene unde pledam în fața unui terțet de consilieri pentru publicarea romanelor „Bietul Ioanide" și „Craii de Curtea Veche". Din păienjenișul de sofisme ale interlocutorilor mei am dedus că este exclusă apariția acestor cărți. Motivul : primul suferă de o construcție prea barocă, celălalt de prea mult „stil" și pitoresc. A trebuit să intre în scenă regia unor mafioți ai undelor radiofonice ca nu după mulți ani, la aceeași editură — fără să mai tresară a vreo conștiință în privința stilului sau construcției — să apară improvizațiile tembele ale unor începători lipsiți de talent. „Virtuțile" — nu mai încape nici o îndoială — erau căutate în afara literaturii. Ce factori pot interveni pentru a așeza lucrurile în adevărata lor lumină ? În primul rînd scriitorii înșiși, care sînt factorii cei mai dinamici, mai supli, mai convingători. Sînt apoi lectorii universitari, editorii, gazetarii, oamenii de cultură în general. Aș cita apoi revistele care își fac un titlu de glorie din a „relansa" cu metodă valorile românești peste hotare : **Cahiers roumains d'études littéraires, Secolul 20, Revue roumaine, Livres roumains, Syntesis.** O misiune importantă au în această privință și revistele **Neue Litteratur, A Het, Utunk, Korunk, Igaz Szo, Novii Jivot.** Operația nu e deloc simplă. Personal am avut inițiativa cîtorva antologii de poezie românească (în Peru, Costa-Rica, Mexic), dar au intervenit sincope financiare, efectul distanțelor, inevitabila birocrație epistolară care, fără să anuleze inițiativele, prelungesc procesul de apariție. Știu că trebuie să apară în curînd în Cuba o amplă antologie. Alta este pregătită pentru editura pariziană Stock. Misiunea cea mai importantă în această privință revine factorilor specializați din Centrala editorială, I.R.R.C.S., Uniunea scriitorilor, Ministerul Afacerilor Externe. Traducem enorm din alte literaturi. Avem un argument real în dialogul cu celelalte țări.

Desen de Viorel Mărginean

— Ați călătorit și ați reprezentat literatura și cultura noastră în străinătate. Ce elemente considerați că pot să atragă atenția cititorului de pe alte meridiane asupra mesajului artistic al poporului nostru, asupra valorilor contemporane ?

— Cititorul de pe alte meridiane e interesat de totalitatea căutărilor literaturii noastre. Avem modele suverane în proză, poezie, eseu, dramaturgie. Cititorul din Tokio, Londra, Moscova sau Bogota vrea să cunoască ethos-ul specific al lumii noastre socialiste, dramele și bucuriile noastre, simțul monumentalului și al eternului care animă reveriile noastre artistice, acuitatea viziunii scriitorului român despre patria de azi și de mîine.

— Ce măsuri vă propuneți în anul următor pentru a transpune în viață indicațiile Congresului educației politice și al culturii socialiste în ceea ce privește propaganda culturală și răspîndirea cărții de literatură peste hotare ?

— Se prevede intensificarea realizării de traduceri de lucru atît din proză cît și din dramaturgie. Periodic, vor fi difuzate tuturor traducătorilor și editorilor interesați din străinătate selecții de carte românească din ultimele apariții editoriale în vederea traducerii și editărilor.

Se preconizează totodată organizarea peste hotare a unui număr însemnat de expoziții de carte.

Bibliotecile române de la Roma și New York vor fi îndrumate să organizeze un număr mai mare de acțiuni pentru popularizarea cărții românești. În acest scop, li se vor trimite o cantitate sporită de cărți, publicații și alte materiale adecvate nevoii de a face cunoscută cît mai sistematic cartea românească peste hotare.

AUREL COVACI,
secretarul secției de traduceri și literatură universală a Uniunii scriitorilor din R.S.R.

„Traducătorii sînt instrumentele destinelor universale ale literaturii române"

— Vă rugăm să precizați care sînt preocupările secției în ceea ce privește acțiunea de propagare a literaturii române peste hotare ! Mă gîndesc la faptul că traducătorii sînt adevărate punți între diferite literaturi ale lumii, mijlocind cunoașterea cea mai adîncă, întemeiată pe operele reprezentative ale popoarelor. În cadrul secției dumneavoastră s-a constituit și un colectiv preocupat de traducerea unor cărți românești...

— Această preocupare există, dar manifestările sînt sporadice, depinzînd mai ales de editori. Acum cîțiva ani, din inițiativa secției, a apărut traducerea în cinci limbi a unui florilegiu din lirica românească, în cinci volume separate, cu cinci titluri diferite. Traducerea s-a realizat în cadrul secției și a apărut la mai multe edituri. Din păcate, n-am depășit tirajul de 1 000 de exemplare, deși posibilitățile reale de difuzare ar fi fost uriașe.

— Venind vorba de antologii, cum au fost ele alcătuite ? Cine a întocmit sumarul și pe ce criterii ?

— Sumarul a reunit poezii ale unor autori din secolul XX, fiind propus de un „comitet de inițiativă", ca să-i spunem așa. De fapt s-a bazat pe traduceri gata făcute, publicate deja în revistele pentru străinătate.

— Nu cumva s-a făcut, în acest fel, un loc prea mare improvizației ?

— Într-un fel aveți dreptate. Am dispus de puțin timp la dispoziție pentru alcătuirea antologiilor de care vorbeam. Cu toate acestea, poeziile traduse erau reprezentative. **Testamentul** lui Tudor Arghezi nu mai e o improvizație, apariția lui era impusă de locul proeminent pe care îl ocupă în poezia noastră. Am căutat să menținem o asemenea atitudine față de toate poeziile selectate.

Mergînd mai departe, doresc să consemnez apariția unui volum Labiș, tradus de regretatul Aurel George Boești eanu. Profesoara Ana Cartian l-a tradus în englezește pe Creangă, luînd și un premiu. Recent a apărut **Meșterul Manole** în șase limbi : română, engleză, franceză, germană, rusă și spaniolă. Unele versiuni sînt recente.

— În vară a avut loc un Colocviu al traducătorilor din literatura română. Ce participare a avut secția de traduceri și literatură universală la acest colocviu și ce rezultate credeți că s-au obținut ?

— Sigur că traducătorii din țară au fost și ei prezenți la Colocviul de care vorbiți. Ar trebui să discutăm poate mai mult despre anumite stimulente morale, atît pentru cei care lucrează în țară în acest domeniu, cît mai ales pentru cei din străinătate. La noi s-au acordat medalii, prin ambasade, în străinătate. Ar fi fost salutar ca asemenea medalii să se acorde și la încheierea colocviului. Scriitorii vor să aibă prestigiu în fața confraților, a oamenilor cu aceleași preocupări. Traducătorii sînt instrumentele destinelor universale ale literaturii și trebuie să li se acorde o mai mare atenție. Există acum preocuparea de a publica cîte două volume de literatură română, traduse în limbi străine, la fiecare editură. Ar fi minunat. Gîndiți-vă, ar însemna 20 de volume pe an. În curînd s-ar constitui o adevărată bibliotecă de literatură română pentru străini. S-a discutat în Consiliul Uniunii despre așa ceva și aștept să se realizeze. Nu știu dacă este vorba de un plan fermă. Trebuie să alegem însă cu mai mare grijă cărțile pe care le vom traduce și pe autorii versiunilor străine. Uite, am văzut un Bacovia în limba rusă, foarte frumos ca aspect, tradus de Al. Ivănescu. Confrați din Uniunea Sovietică, buni cunoscători de limbă română, mi-au spus însă că este orice vrei, numai Bacovia nu !

— Ce credeți că trebuie întreprins pentru a se ridica nivelul propagandei culturale românești ?

— S-a discutat mult pe această temă, iar cineva a propus în organismele Uniunii să precizăm că toți scriitorii care merg în străinătate sînt obligați să se considere mesageri ai întregii literaturi române. Se poate face extrem de mult prin contacte personale. Se pot duce cărți. În Polonia la editura unde lucrează Irena Harasimovici, nu erau materiale la zi, în perioada cînd această cunoscută traducătoare a literaturii noastre pregătea o antologie a nuvelei românești, care a și apărut între timp. Nu știa, de pildă, nimic despre **Moartea lui Ipu** a lui Titus Popovici, pe care a introdus-o în sumar la recomandarea mea. Fac ministerului de externe sugestia să distribuie mai multe cărți prin ambasade, este foarte important. De asemenea, să răspîndească presa literară.

O altă problemă este cea a lectoratelor de limbă română. Prin intermediul lor, în mod firesc, se face cunoscută literatura română și se sădește dragostea față de România. Am discutat cu profesorul Ovidiu Drimba, care este la Torino. Am văzut cît se poate face, aproape fără nici un sprijin, expoziții de cărți, de pictură, conferințe cu diapozitive, proiecții de filme etc. Sînt sigur că țara noastră ar avea nevoie de cît mai mulți lectori de asemenea calibru intelectual.

— Ce trăsături ale literaturii române considerați că trebuie evidențiate în primul rînd pentru a interesa pe străini?

— O țară nu se impune în primul rînd prin cultură. De cele mai multe ori, interesul este stîrnit de prestigiul ei politic și economic. Mai cu seamă în ultimul deceniu, România și-a cîștigat o binemeritată prețuire peste hotare, datorită unei politici dinamice și înțelepte, activității secretarului general al partidului, președintele Nicolae Ceaușescu. Numele țării noastre se află azi în toată lumea pe prima pagină a ziarelor, cu cuvinte pline de admirație. România și-a conturat o puternică individualitate pe plan internațional. Odată cu această recunoaștere s-a produs și interesul pentru cultura ei.

Mai doresc să adaug ceva! Ca vechi lucrător în turism, subliniez importanța lui în răspîndirea culturii. Este o realitate pe care o neglijăm prea adesea. Turistul nu este atras numai de nisipul fin de la Marea Neagră, ci și de arhitectură și de cărți. Omul care călătorește este curios și însetat de alte orizonturi culturale. Totul este să-i poți oferi ceva...

— Ca iubitor al poeziei, cum puțini am cunoscut în literatura contemporană, spuneți-mi, vă rog, pe cine ați traduce în primul rînd dintre poeții de azi?

— E vorba de opțiuni foarte subiective. Foarte !... Cred că pe Nichita Stănescu, pe Mircea Dinescu și pe Ileana Mălăncioiu. Nu m-aș opri numai la ei, dar în acest moment i-aș prefera în primul rînd.

ION HOBANA,
secretar al Uniunii scriitorilor din R. S. România

„Cărțile cu interes potențial în străinătate se referă la actualitatea arzătoare și conțin cea mai mare încărcătură de specific național"

— Uniunea Scriitorilor este una dintre reprezentativele organizațiuni culturale din România, cu o pondere deosebită în propaganda peste hotare, atît prin aportul său permanent la tezaurul de bunuri intelectuale, prin funcțiile obștești, cît și prin activitatea politico-socială a membrilor săi. Vă rugăm să precizați care sînt principalele acțiuni ale Uniunii îndreptate în vederea unei mai bune cunoașteri a literaturii noastre în străinătate.

— În înțelegerile de colaborare cu alte uniuni există întotdeauna o clauză care prevede schimburile de cărți, desigur un schimb selectiv, menit să dea o imagine sugestivă asupra celor mai reprezentative lucrări care apar. Folosim cu precădere această clauză pentru a trimite cărți și publicații de la noi traducătorilor de limba română. Facem aceasta și cu prilejul vizitelor în țara noastră a unor scriitori din alte părți. Precizez însă că nu dăm curs deloc gustului personal, ci unor aprecieri obiective, bazate pe ecoul în presă, pe succesul la public (nu celui datorat elementelor facile !), avem în vedere și premiile literare etc.

— Pentru că ați deschis discuția pe această temă... Există cumva o listă preferențială a Uniunii ? Am auzit adeseori vorbindu-se de așa ceva.

— Nu, nu există o asemenea listă, pentru că nu există o asemenea concepție. Ne adresăm oaspeților noștri cam în felul următor: iată, această carte s-a bucurat de succes, a luat cutare și cutare premii, s-a tras în mai multe ediții, într-un răstimp foarte scurt... Repet, niciodată nu funcționează numai orientarea unei singure persoane sau a unui grup restrîns.

— Vă rog să arătați mai exact cum se constituie opinia pe baza căreia acționați !

— Toți oaspeții străini care trec pe la Uniune întreabă : ce cărți bune au apărut la voi în ultima vreme ? Eu, de pildă, am vorbit de **Delirul** lui Marin Preda sau **Incognito** al lui Eugen Barbu, despre **Galeria cu viță sălbatecă** a lui Țoiu, de **Iluminările** lui Al. Ivasiuc, de romanele lui D.R. Popescu, de poeții tineri (Dorin Tudoran, Dinu Flămînd, Daniela Crăsnaru, Dan Verona). I-am citit și am vorbit despre ei cu căldură. Dar chiar dacă părerile mele ar fi fost altele, tot recomandam cărțile acestor autori, pentru că ele au intrunit sufragiile criticii și ale publicului.

Dar să continuăm cu acțiunile Uniunii !... Al doilea aspect important în popularizarea literaturii române constă în munca efectivă de pregătire a unor grupaje de versuri și proză, pe care le trimitem la solicitarea unor publicații și edituri din alte țări. Am răspuns astfel cererilor venite din India, Finlanda, Uniunea Sovietică, Anglia, Polonia, Grecia, S.U.A. etc.

Pregătim și articole. De asemenea, antologii de versuri. Am trimis recent la editura Stock din Paris o mare antologie de poezie actuală, în care figurează toți poeții de astăzi.

— Cine a făcut sumarul ? Cum au fost alese poeziile ? Știți cît este de important pentru toată lumea să se asigure o selecție echilibrată !

— Pornind de la principiile expuse mai sus, ținînd seama deci de valoarea poeziilor, antologia a fost realizată de secția de relații externe a Uniunii Scriitorilor, cu sprijinul efectiv al unor critici, membri în Biroul Uniunii, respectiv Aurel Martin și Ov. S. Crohmălniceanu. Sprijinim întocmirea unor asemenea antologii și de către editori străini. În Polonia va apare anul viitor o mare antologie de poezie românească.

Un alt aspect asupra căruia aș vrea să insist se referă la traducerea „literală" a unor cărți pentru a le propune atenției unor editori străini. Este o formulă pentru a-i informa și incita în legătură cu apariții de mare succes la noi. Printre altele au fost traduse cărți de Marin Preda, Fănuș Neagu, Al. Ivasiuc. Vreau să subliniez că acestea sînt traduceri de prospectare.

— Considerați că publicațiile literare pot să facă mai mult pentru informarea publicului din alte țări asupra literaturii române ?

— Trimitem revistele noastre unui număr destul de mare de persoane, traducătorilor de literatură română, care pot astfel să-și facă o idee mai clară asupra peisajului nostru literar. Cred că **Secolul XX** a avut o inițiativă foarte bună, publicînd uneori traduceri. Un rol important deține **Cahiers Roumaines d'Etudes Litteraires,** care a pătruns departe și oferă un tablou dinamic al criticii noastre de azi. Este o revistă de ținută, ecourile pe care le avem la Uniune sînt foarte favorabile. Un rol revine și diferitelor ediții în limbi străine ale **Revistei române,** revistă cu un alt caracter, publicînd traduceri de literatură propriu-zisă.

Uniunea Scriitorilor consideră că o mare importanță va avea crearea acelui organism prevăzut în Programul de măsuri izvorît din hotărîrile Congresului al XI-lea și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste, în a cărui sarcină va intra coordonarea eforturilor de propagare a realizărilor noastre din multiple domenii.

— Vă rog să continuați cu trecerea în revistă a acțiunilor întreprinse de Uniunea Scriitorilor !

— O acțiune importantă o constituie invitarea unor personalități din străinătate care să ia contact cu realitățile românești și cu literatura noastră, devenind apoi mesagerii ei. Ne-au vizitat în acest scop: Kostas Asimakopoulos din Grecia, Stavros Daligiorgis din S.U.A., Vijjai Chanda din India, Martin Booth, Michael Impey, Danuta Bienkowska, Iuri Kojevnikov și alții.

Un rol de primă mînă îl au edițiile bilingve. Acțiunea ar trebui extinsă în sensul înscrierii în planurile fiecărei edituri a unor asemenea traduceri. Ar trebui găsite mijloacele de a face ca acestea să depășească aerul desuet pe care-l mai au uneori, apelîndu-se poate și la scriitori din alte țări, care să lucreze împreună cu traducătorii noștri, sau chiar cu autorii.

— Ce aspecte ale literaturii noastre credeți că pot interesa pe străini cu precădere ?

— Lucrările cu interes potențial se referă la actualitatea arzătoare și conțin cea mai mare încărcătură de specific național. În mod firesc, cititorul străin este interesat de literatura care-l îmbogățește intelectualicește și moralicește, prin cărți care se referă nemijlocit la experiența noastră din ultimii treizeci de ani.

Există categorii de cărți care trezesc un mare interes pe plan mondial, literatura-document, de pildă, în care avem atîtea reușite. Sau literatura științifico-fantastică. Unele din cărțile și antologiile noastre de science fiction au fost bine apreciate și peste hotare.

Interviuri de Aurel-Dragoș Munteanu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
2
(767)
Sîmbătă
8 ianuarie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

„In anul in care intrăm vom sărbători centenarul independenței — eveniment istoric de insemnătate hotăritoare pentru progresul economico-social al țării, pentru afirmarea liberă și independentă a națiunii noastre — va avea loc primul festival al muncii și creației poporului nostru, „Cintarea României", se vor desfășura lucrările Congresului cooperativelor agricole de producție, Congresului consiliilor oamenilor muncii și ale Conferinței Naționale a partidului. Să intimpinăm aceste evenimente și reuniuni cu noi succese in toate domeniile de activitate, in realizarea hotăririlor Congresului al XI-lea".

NICOLAE CEAUȘESCU
(Din Mesajul de Anul Nou)

În dimineața anului

Țara a pășit într-un nou an al existenței sale. Trecerea de la un an la altul a avut loc, cum era firesc, într-o solemnitate bărbătească. O solemnitate a împlinirilor, a muncii conștiente de sine. Colective din industrie, agricultură, din sectoarele de cercetare au raportat cu satisfacție indeplinirea obiectivelor primului an al actualului cincinal, cincinalul revoluției tehnico-științifice. Aceste rezultate, adunate în cununa de hărnicie a țării, sînt semnul concret al asumării depline a proiectelor cutezătoare de prosperitate și progres ale națiunii române, ale adeziunii plenare a intregului popor față de politica partidului, față de programul istoric adoptat la cel de-al XI-lea Congres.

La intîlnirea dintre ani, intreg poporul a ascultat cu bucurie și mindrie demnă **Mesajul de Anul Nou** adresat de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Cu bucuria de a afla, rostite de cel mai iubit fiu al țării, cuvinte prin care se realiza sinteza unui an de muncă și infăptuiri, cuvinte care cuprindeau în adînca lor sobrietate dimensiunile economice, sociale și spirituale ale unui an din biografia patriei, dimensiunile unei ființe libere, dăruită creației materiale și spirituale, idealurilor socialiste, dimensiunile poporului român. Dezvoltarea într-un ritm înalt a producției industriale, creșterea ei cu 11,5% față de anul 1975, realizarea celei mai mari recolte de cereale din istoria țării, infăptuirile importante din construcții, transporturi, alte ramuri ale economiei, dezvoltarea științei, învățămîntului și culturii, infăptuirea prevederilor programului partidului de ridicare a nivelului de trai — iată argumentele entuziasmului creator al oamenilor muncii, ale realismului hotăririlor partidului.

De pe platforma acestor impliniri, încă din prima zi a anului, intreaga țară a pornit ca prin muncă să confere anului 1977 dimensiuni pe măsura aspirațiilor tuturor. Ca întotdeauna, secretarul general al partidului a propus poporului prin vizita de lucru întreprinsă la începutul noului an în municipiul Craiova, un înalt exemplu de muncă, un îndemn comunist la valorificarea intregului potențial de energie și creație. In această vizită au fost analizate, cu minuțiozitate și exigență, la fața locului, probleme de fond privind realizarea planului de investiții, ridicarea nivelului tehnic și calitativ al producției, creșterea eficienței economice. Desfășurată în unități industriale cu profil distinct, vizita constituie — prin orientările și indicațiile prilejuite — o veritabilă „prelegere economică" pentru colectivele de muncă din intreaga țară, un îndemn la a acționa cu maximă răspundere și spirit de abnegație, pentru ca cel de-al doilea an al cincinalului să aducă noi realizări României contemporane, să ateste prin puterea faptelor justețea și realismul opțiunilor fundamentale ale partidului și poporului nostru.

Va fi anul 1977 anul unor memorabile evenimente istorice, politice, culturale, toate laolaltă mărturisind prețuirea pe care țara intreagă o acordă momentelor de seamă ale istoriei sale — sărbătorirea centenarului independenței, a 70 de ani de la răscoalele țărănești de la 1907, a trei decenii de la proclamarea Republicii —, inepuizabila capacitate de creație artistică, spirituală, — așa cum o atestă și o va atesta primul Festival național al muncii și creației, „Cintarea României" —, capacitatea de a aborda științific probleme majore ale construcției social-politice și de a propune soluții și orientări de înaltă eficiență — în cadrul lucrărilor Congresului cooperativelor agricole de producție, Congresului Consiliilor oamenilor muncii și ale Conferinței Naționale a Partidului.

Toate aceste evenimente își vor afla în mod specific rezonanța și în activitatea oamenilor de artă și cultură. Festivalul „Cintarea României" este, prin amploarea și țelurile sale, un nou și minunat prilej de afirmare a nobilei meniri a creatorului. Faptelor de muncă și viață exemplare ale poporului, omul de artă se simte firesc îndemnat să le afle echivalențe emoționante în pagina de poezie sau proză, în armoniile culorilor sau sunetelor. Cuvîntul scris se cuvine a demonstra tot mai puternic prezența angajată a creatorului în marele efort de construcție multilaterală, de creație al țării intregi.

Iată de ce, cînd președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a evocat în tradiționala urare de An nou măreția și strălucirea patriei, Partidul Comunist Român, forța politică conducătoare a societății noastre, unitatea și solidaritatea în numele idealurilor păcii, colaborării între popoare, ale socialismului, am trăit cu toții sentimente pe care le pot genera numai idealurile fundamentale, numai voința unanimă de a fi la înălțimea misiunii istorice a prezentului, a generoaselor perspective ale viitorului comunist al țării.

Luceafărul

Gheorghe Spiridon : „Belșug"

Țara

O, maica noastră, țara noastră
Pămintule de alinare
Maică a tuturor ciți sintem
Din veșnicie, vii sau morți
Ne naști din carnea ta pe lume, egali

Și ne arunci în soare
Și pînă la mormînt ne mingii
Ne ții pe brațe și ne porți
Pămintul tău de nemurire
Pămintul tău ars în lumină
Pămintul care ne susține
Pămintul care ne-a născut
Pămintul care nădușește rouă
Și aur și răsină
Pămintul care se așează pe trupul nostru

Ca un scut
Tu n-ai fost roabă prin trădare
Prin lăcomie sau prin spadă
Nu-i doar țărină și uitare
In cimitire ce s-au șters
Singe și flori întoarce plugul
Ce taie brazda prin zăpadă
Inimi și oase din pămintul
Care ne ține-n univers.

Mircea Florin Șandru

ANIVERSĂRI

Sextil Pușcariu — un secol de viață

Nu exista mod mai fericit de a sărbători un secol de la nașterea lui Sextil Pușcariu decît reeditarea acelei cărți esențiale numită **Limba română** vol. I, din 1940. Realizînd această retipărire într-o ediție prefațată de G. Istrate și adnotată de Ilie Dan, Editura Minerva face un act de cultură cu repercusiuni adînci : non-lingviștii vor observa mai ușor.

Pentru un nespecialist în lingvistică, Sextil Pușcariu a devenit o figură aproape mitică. Dacă l-am numi „cel mai mare lingvist român al secolului nostru" (cum a și fost, de altfel), am enunța una dintre acele fraze fără consecințe și inutil polemice. Dacă spunem, însă, că Sextil Pușcariu a făcut mai mult decît oricine pentru iradierea lingvisticii ca disciplină, în lumea intelectuală și în zona publicului larg — atunci emitem o judecată incontestabilă. Visul lui Sextil Pușcariu se pare că a fost acela de a realiza o emergență a lingvisticii în cît mai variate domenii spirituale. Și poate tocmai de aceea veritabilul elogiu al unei asemenea personalități îl poate face doar un non-lingvist.

Cînd un tînăr publică la vîrsta de 28 de ani, după ce a lucrat singur, un Dicționar al limbii române ; după ce, la vîrsta de 29 de ani, primește conducerea întreprinderii naționale pe care a constituit-o Dicționarul Academiei Române, (neterminat și apărut cu unele goluri pînă la litera L) ; cînd, concomitent, același lingvist pune bazele altui program gigantic, Atlasul limbii române (Sever Pop și Emil Petrovici au lucrat după un plan trasat de Pușcariu), ne dăm seama că avem a face cu o excepție la absolut toate nivelele, realizînd, pe teren național, opere fundamentale. Tradiția autohtonă a eforturilor în doze medii sau mici s-a aflat ruptă, programatic, încă de la primele lucrări ale savantului ardelean.

Dar tradiția locală, din prima jumătate a secolului nostru, avea să sufere o fericită eclipsă și la alt capitol. Există pornirea de a deveni lingvist (chiar mare lingvist) atașîndu-te unui domeniu foarte precis : avem foneticieni, dialectologi, gramatici, istorici ai limbii, lexicografi și stilisticieni. Cărui domeniu aparținea Pușcariu ? Tuturor. Cel care a scris și glosat copios dicționarele limbii române, cel care a dat **Studii istroromâne,** cel care a tratat monografic problemele de fonetică a limbii noastre(**Limba română**, vol. II) sau a conceput proiectul Atlasului lingvistic român nu mai accepta diferențe între compartimentele științei lingvistice : le trata pe toate ca un specialist, urmărind viziunea globală, dar fără a neglija detaliul — cu acea minuție extremă pe care i-a inoculat-o tinerețea sa neogramatică. **Etudes de linguistique roumaine,** din 1937, dau doar o vagă idee despre întinderea preocu-

Mihai Zamfir

Continuare în pag. a 2-a

ARHIVA „LUCEAFĂRULUI"

Moment

Ion Heliade Rădulescu

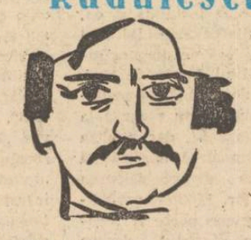

Desen de Sabin Ștefănuță

Două manuscrise literare necunoscute (pag. a 6-a)

FRAGMENTE CRITICE

Poeme de dragoste

Susținută de o parte a criticii și considerată o poetă profundă, o mare poetă chiar, contestată de cei care caută în poezie o expresie mai pregnantă, Ileana Mălăncioiu are, ca și poemele sale, un statut de nesiguranță la hotarul dintre două realități. **Ardere de tot,** culegerea recent apărută, nu modifică în esență temele, nici tonul, în continuare elegiac, cu asprimi și, din loc în loc, discordanțe care abat fluxul liric și dau acestui bocet mîndru o notă de violență biblică. Imaginația poetei se hrănea, în poemele anterioare, cu strigoi romantici, acum ea coboară la întîmplări sacre și crude, lirismul căutînd simboluri mai violente, cum sînt acelea ale lui Cain și ai Salomeei. Suferința erotică și-a depășit, cum zice Ileana Mălăncioiu, **ținutul,** timpul devoră spațiul sau invers, important fiind acest sentiment de durere copleșitoare de plinset general, profetic, exprimat într-un chip care evită de regulă ceie două primejdii ce amenință lirismul feminin : excesul de cerebralitate și monotonia chiotului visceral.

Originalitatea poeziei Ileanei Mălăncioiu îmi pare a veni din modul în care placează imaginarul (livrescul) pe o experiență existențială puternică. Imaginația scoate (naște) monștrii din cărți, existența interioară îi asumă și-i transformă în cele din urmă în instrumentele (expresiile) unei drame personale. Drama pare a fi de ordin erotic (în versuri este mereu vorba de un el neînțelegător, crud și de o iubire pe punctul de a se destrăma), dar drama se complică și se abstractizează pe măsură ce se exprimă. Poemele sînt, nici vorbă, profunde, elegia erotică agresează din ce în ce mai mult cosmosul tinzînd spre simboluri fundamentale. Ecourile din Bacovia și Blaga sînt asimilate, **macabrul** și propensiunea spre universal sînt invadate, la sfîrșit, de un tulburc sentiment erotic, revendicativ și tînjitor, împăcat în același timp.

În fond, vocea care se exprimă în **Ardere de tot** este aceea a unei Orfeu care vrea să smulgă iubirea de sub pu-

Eugen Simion

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Eminescu în spațiul românesc

Fiecare perioadă istorică la noi, dacă nu fiecare generație, a căutat și a găsit în geniul lui Eminescu un răspuns la aspirațiile lui.

Astfel, unii erau fascinați de imensa sa cultură universală, de cosmopolitismul său în sensul bun al cuvîntului, alții de mintea sa filosofică sau de asimilarea vechilor gîndiri și religii orientale de-a dreptul sau prin Schopenhauer; în anii noștri, treptat, însă, Eminescu este ceea ce a rostit pe scurt Maiorescu, mai pe larg Călinescu și mai profund Iorga, expresia geniului nostru național, poetul ancorat înainte de toate cu rădăcini ancestrale în istoria și ființa poporului român. In acest spațiu și timp autohton din care cresc și spre care se întorc toate hinefacerile geniului său.

Acest Eminescu al spațiului românesc, înainte de toate este mărturisit de cartea recentă : Eminescu — cultură și creație, semnată de acest mare pedagog și cărturar umanist al rîlelor noastre care este Zoe Dumitrescu-Bușulenga.

Scrisă parcă dintr-o suflare, însoțită de acribia științifică necesară, cartea aceasta are darul convingător de a ne întoarce asupra dimensiunii fundamentale a operei eminesciene, cea mai scumpă sufletului nostru, preocupată de ființa națională a poporului român, atît de fierbinte și cumpătat, totodată, exprimată în pagini nemuritoare de poezie, proză sau articol politic.

In cazul marilor spirite nu poate fi vorba de influențele altor culturi în sensul minimalizator, ci mai degrabă de atingeri catalitice declanșatoare, adîncimilor patriarhale tăinuite de ființa oricărui popor istoric.

Cu cît Eminescu a pătruns mai adînc dimensiunile spirituale ale diferitelor popoare vechi și mai noi, cu atît s-au deșteptat la viață rădăcinile cele mai adînci și sensibile ale etnicității sale carpato-dunărene.

Cu finețea amănuntului semnificativ, paginile cărții nu odihnesc în sfîrșitul unui capitol pînă ce sămînța de mărgăritar a gîndului eminescian n-a fost adusă pe urma razei în coroana de origine.

Capitolul Timp și spațiu național desfășoară harta istorică a spiritului românesc din ființa căruia Eminescu își urzește cititorile.

Pe pagini strălucite este urmărită munca lui Eminescu asupra izvoarelor de istorie brută, în cazul de față, mai ales asupra istoriei lui Herodot referitoare la invazia lui Darius asupra strămoșilor noștri, pînă ce evenimentul concret istoric este tras în fir de aur de însuflețirea marelui poet și transmutat în Destin, în adevăr pilduitor, peste veacuri pentru desfășurarea ulterioară a istoriei poporului nostru.

Același pămînt și aceeași apă, apărate de cotropirea lui Darius le va apăra cu vitejia-i patriarhală, mai tîrziu, Mircea cel Bătrîn în Scrisoarea a treia.

Se întîmplă cu Eminescu ceea ce s-a întîmplat cu marii poeți din alte popoare odată cu trecerea vremii : anume desfășurarea istoriei propriului lor popor nu este cea rămasă în cronici uscate, desvăluite, pline de amănunte nesemnificative, ci cea mutată în cuvîntul inspirat al marelui poet. Aceasta este istoria veridică în jurul căreia se mulează, crește și sporește dinamic, renăscător, mereu ființa unui popor. Așa a fost istoria noastră, cum o vede Eminescu, așa cum istoria grecilor e mai veridică prin Pindar și Sofocle decît prin analele ostenite.

Cu trecerea vremii, cuvîntul marelui poet se asimilează faptei așa cum a și fost conceput, și fapta cotidiană a vieții poetului devine eveniment simbolic grăitor peste veacuri. Zoe Dumitrescu-Bușulenga analizează convingător cum mormîntul la marginea mării, ce și-l sapă Eminescu prin versurile sale testamentare din Mai am un singur dor, cresc din adevărul acestui pămînt românesc, așezat din origini, geografic, jur-împrejurul Carpaților, deschis prin mare universalității.

Dar să dăm cuvîntul frazei care încheie în carte capitolul Motivul mării: „Poezia prin care Eminescu își mărturisește ultima dorință, aceea de a adormi pentru veșnicie și de a se îngropa la marginea mării, înseamnă pentru noi, oamenii, un testament simbolic al poeului național care, dincolo de metafora fanatică, se așează de strajă în marginea țării, far spre orizontul nemărginirii.

Este un dor de reintegrare conjugat desăvîrșit cu ritmurile mioritice la care se adaugă acelea ale mării, și care, de data aceasta, exprimă dominantele înseși ale unui subconștient colectiv dublînd conștiința unei apartenențe și a unității de neam și pămînt".

Ioan Alexandru

șantier literar 1977

Critica și proza de evocare

Interlocutorul nostru MIHAI GAFIȚA, editura „Cartea Românească"

— Prin ce se va caracteriza anul editorial 1977 pentru editura „Cartea Românească" ?

— Atît cît se poate judeca și aprecia în acest moment, de început de an nou literar, sectorul care se impune prin omogenitate și nivel ridicat este critica și eseul. Avem un număr de debuturi foarte valoroase la poezie și proză. Credem, de asemenea, că vom da un număr de 3-4 cărți importante din domeniul literaturii de inspirație istorică. Cea mai apropiată ca apariție, ca să dau un exemplu elocvent, este cartea lui Viorel Știrbu **Marele sigiliu.** Este o cronică a anilor 1840—1848, cu Bălcescu în centrul ei. E o viziune cu totul nouă, originală în care o documentație foarte

Continuare în pag. a 5-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Bălcescu

Cine privește un dagherotip din 1852 reprezentîndu-i pe Nicolae Bălcescu în ultimul său an de viață, nu poate să nu rămînă uimit de înfățișarea sa. Fără barba ce i-a făcut familiar atîtor generații, cu părul rărit, cu fața răvășită, numai ochii ard cu o intensitate neobișnuită. Nu mai rămăsese din ei decît flacăra... Și cum și noi știm că boala îa era fără leac, tot așa știa și el și prietenii săi, puțini, ce-i drept, la acea vreme. 1852 anunța evenimentele anului următor și multe lucruri se schimbaseră în cei patru ani de cînd tot ce avea mai bun inteligența și spiritul românesc luase calea exilului. Fără a-l uita pe prietenul lor, Nicu, oamenii care împărtășeră cu el bucuria victoriei și tristețea înfrîngerii, își căutau locul și rostul potrivit cu vremile ce se anunțau. Singurătatea și restriștea — străine fraternitate — o împărțea cu Bălcescu legendarul Avram Iancu, care întrista munții cu semnele dramaticei sale oboseli. M-am gîndit de multe ori dacă acel an amar, 1852, nu era, pentru cei doi bărbați, consecința tensiunii nervoase a lucrării lor pentru Patrie. Și eu zic că da. De altfel nu erau singurii. Ion Cîmpineanu, după evenimentele din toamna lui 1848 căzuse și el într-o stare de afișie-

Viorel Știrbu

Continuare în pag. a 6-a

Cartea patriei

Interlocutorul nostru MIRCEA RADU IACOBAN, editura „JUNIMEA"

— Anul 1977 va fi pentru literatura noastră contemporană mai ales anul uriașei manifestări culturale „Cintarea României". Care sînt cărțile cu care editura „Junimea" va întîmpina acest amplu eveniment ?

— Anticipînd cele cîteva acorduri editoriale ieșene în „Cîntarea României" aș atrage mai întîi atenția asupra unei cărți cu totul și cu totul aparte. Ea se înscrie în „familia" **Cronicii de la Arbore** vorbind despre dăinuire, menire și continuitate. Au scris-o doi modești învățători dintr-un sat moldovenesc ascuns printre coline și nemenționat în nici o hartă turistică : Dănești. Ca și Teodor Hrib de la Arborea-Sucevei învățătorii din Dănești-Vaslui și-au prefăcut casa într-un muzeu etnogra-

Continuare în pag. a 6-a

● IN ACEST NUMĂR : ● Evocări 1907 — „De la răscoală la revoluție" ● Cronica literară : M. Ungheanu despre „Scriitori români de azi" II, de Eugen Simion ● Poeme ● Varia : „Între E. Lovinescu și G. Călinescu" de Al. Piru ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● „Scrisul și sportul" de Tudor George ● Poezie cubaneză ● Revista străină ● Evocări 1877 — „Destinul lor : istorie" — reportaj de Cornel Nistorescu.

cronica literară

EUGEN SIMION: „Scriitori români de azi" II

Scriitori români de azi de Eugen Simion începe să ia în chip vădit, odată cu volumul al doilea al scrierii, înfățișarea unei istorii literare cu capitolele inversate. Dacă primul volum intrunea scriitori din mai multe generații repartizate succesiv după criteriul panoramelor literare, cel de-al doilea s-a fixat la scriitorii unei singure generații. „Cartea aceasta, care face parte dintr-un proiect critic mai larg, s-ar fi putut numi **Amurgul idolilor**, dar cum am oroare de titlurile poetice, am preferat să-i spun mai simplu : **Scriitori români de azi**", declară Eugen Simion într-o postfață. Idolii sînt scriitori a căror evoluție literară începe înainte de ultimul război mondial și se sfîrșește nu mult după ce ecourile războiului se stinseseră. E lesne de văzut că materia de studiu este mai omogenă, delimitată în chip natural, valorile mai bine fixate în conștiința publică, decît în volumul precedent ceea ce conferă de la sine unitate interioară celei de a doua cărți. Trăsătura comună a scrierilor analizate ar fi condiția lor de produse de amurg. Ceea ce-i așează pe autorii lor la un loc este, pe de altă parte, condiția lor de „idoli" literari, cu alte cuvinte maeștri admirați, titulatură frumoasă, de o mare elasticitate în **Scriitori români de azi**, deoarece ea înglobează, de pildă, atît pe Mihail Sadoveanu cît și pe Constantin Noica, „idoli" pe care, datele istoriei literare nu ne lasă să-i așezăm sub aceeași boltă spirituală. Nici „amurgul" creator nu-i același în cazurile citate. Dacă pentru Mihail Sadoveanu poate fi vorba de o etapă de sfîrșit a creației, numărul operelor apărute acum fiind covîrșite de volumul celor anterioare, nu aceeași e situația lui Constantin Noica a cărui bibliografie postbelică e comparabilă ca întindere cu cea dinaintea războiului. Mulți dintre scriitorii pe care Eugen Simion îi consideră prin titlu în amurgul creației sînt mai prolifici după război decît înainte, (Arghezi publică de pildă 20 de volume) sau cel puțin la fel de productivi. Înțelegem de aici că e vorba de o metaforă unificatoare și nu de un adevăr de istorie literară. De altfel chiar criticul recunoaște că această generație terminată „în forță", formulă care iarăși nu stă bine la un loc cu aceea a amurgului, dar care ne arată că adesea criticul e în stare să sacrifice un adevăr de dragul unei expresii de efect.

Modelul acestui al doilea volum din **Scriitori români de azi** este incontestabil cel de revizuiri critice al lui E. Lovinescu. „Am revizuit, la o nouă lectură a operelor, opinii critice mai vechi și ne-am revizuit noi înșine părerile pe care ni le făcusem mai înainte" declară autorul în postfață. Cu alte cuvinte Eugen Simion crede că literatura primului deceniu postbelic constituie un bun teren de revizuiri critice. Ceea ce s-a scris despre Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, G. Călinescu ș.a. este confruntat de critic după o nouă lectură care aduce impresiile și judecățile la zi. Cartea are de aceea coeziunea specială pe care i-o dă consecvența unei atitudini și, vom vedea, și a unor principii de lucru. Criticul vrea să vadă cum revoluția socialistă a influențat aceste destine literare și ce rămîne viu și durabil, esteticește vorbind, din acest contact nou cu ideile timpului a unor creatori vechi ca formație. Autorul are în vedere structurile adînci ale operei, altfel zis opera în toată întinderea ei temporală, și tinde să demonstreze nu ruptura, așa cum s-a afirmat altădată, între perioada veche a creației scriitorilor incorporați și cea nouă ci continuitatea. **Amurgul idolilor** nu este de aceea o culegere întîmplătoare de articole ci o construcție în care criticul verifică soliditatea materialului său față de cîteva repere fixe. (O operație anterioară asemănătoare, în care cartea de față are un punct de sprijin este **Panorama deceniului literar 1940—1950).**

Revizuirile lovinesciene luptau mai ales împotriva inerțiilor pe care judecățile mai vechi le instalaseră în conștiința literară. Sensul lor era evident polemic și a revizui însemna în cazul lui E. Lovinescu a scoate un autor de sub constelațiile dăruite de vechea critică și a-l așeza sub luminile mai necruțătoare ale judecății literare contemporane. O revizuire echivala adesea la E. Lovinescu cu o detronare, ceea ce nu se întîmplă totuși cu revizuirile lui Eugen Simion, mai puțin spectaculoase din acest punct de vedere, dar nu mai puțin tenace în a examina punctele de vedere anterioare și a aduce lumini noi în înțelegerea unor opere privite uneori mai înainte din unghiuri improprii. Trecerea timpului a sedimentat concluziile critice favorizînd operația.

O revizuire evidentă este capitolul despre Camil Petrescu dedicat mai ales analizei romanului **Un om între oameni.** Romanul a făcut, se știe, a aparițiie o mare impresie, Șerban Cioculescu recunoaște în el „capodopera" lui Camil Petrescu și „una din culmile literaturii noastre epice", păreri pe care Eugen Simion le citează, nu fără a se întreba : „Chestiunea ultimă care se pune este ce valoare au toate aceste căutări, proiecte, desfășurări ample de mase pe cuprinsul tuturor provinciilor românești și pe o distanță de mai multe decenii ?". Pînă la a o formula criticul a străbătut romanul în toate sensurile, ne-a atras atenția că el contrazice mai vechile credințe literare ale prozatorului, într-adevăr totalmente opuse, că paginile despre țărani sînt, în ciuda bunelor intenții, schematice, că boierimea este prezentată nu obiectiv ca în orice reconstituire istorică ci caricatural, că personalități importante ale revoluției de la 1848 sînt și ele caricaturizate de scriitor, (în speță Ion Heliade Rădulescu), autorul lui **Un om între oameni** concentrîndu-se mai ales asupra figurii revoluționarului Bălcescu. Pe scurt, prozatorul n-a fost ajutat în grandioasa sa tentativă de capacitatea de creație, nu păstrează distanța firească (obiectivitatea) față de evenimente intrate de mult în arhive, nu respectă adevărul istoric. Eugen Simion distinge în **Un om între oameni** trei romane : romanul rădăcinilor (adică al țărănimii), romanul unui oraș (București), romanul unei personalități revoluționare (Bălcescu), singurul reușit fiind, după opinia sa, cel de al doilea. La fel de evidentă este revizuirea în cazul prozei lui Ion Vinea, scriitor care s-a bucurat de o excelentă presă scrisă și orală în ciuda absenței tipăririi operei în volume. Romanele **Venin de mai** și **Lunatecii,** contrazic nu doar spiritul manifestărilor literare care l-au făcut cunoscut pe Ion Vinea ci și ideea, bine instalată și ea, despre demnitatea operei lui. Mai elocvent ca piesă de demonstrație este ineditul **Venin de mai,** lungă serie de acuplări amoroase. Eugen Simion nu recurge la concluzii tranșante, dar analiza degajă o atmosferă apreciativă și dă o idee despre valoarea fiecărui scriitor. Modelul revizuirilor lovinesciene poate fi recunoscut și în capitolul despre Mihai Ralea în care autorul analizează vigilent cărțile publicate după război de fostul critic al „Vieții românești" nu fără a-i sublinia curioasele căderi la un nivel de interpretare uniformizator în epocă.

Eugen Simion reacționează mai ales acolo unde opinia critică a fost disproporționată față de valoarea operei. **Ion Sîntu** a fost declarată de Paul Georgescu o operă mare. Criticul analizează romanul pentru a-i face evidentă lipsa de consistență. O prejudecată a însoțit și analiza poeziilor postbelice ale lui Tudor Arghezi. Criticul străbate toate cele douăzeci de volume ale poetului pentru a ajunge la concluzia că Arghezi este la fel de mare și în această operă de așazis „amurg" și că spiritul operei n-a fugit din cuvinte lăsîndu-ne doar în fața unui geniu verbal. Poezia lui G. Călinescu este pe larg analizată tocmai pentru că valoarea ei nu fusese luată cu adevărat în considerație. Romanele **Bietul Ioanide** și **Scrinul negru,** despre care s-au scris fraze excesive și în bine și în rău, sînt răbdător și captivant analizate din toate unghiurile pentru a ajunge la următoarea concluzie : **Scrinul negru** este rezistent mai ales în romanul Calvei Zănoagă unde autorul **Scrinului negru** dă marea măsură a capacității lui romanești și nu poate fi eliminat din literatură așa cum s-a încercat. Investigația critică este supli, criticul apelează atît la limbajul vechii critici cît și la cel nou, nu ignoră spiritul vechii critici față de care este foarte aproape prin imperativul judecății de valoare limpezi, dar nu disprețuiește nici metodele noi de analiză pe text, face loc tematismului critic, vorbește de figura operei, încearcă o critică de mijloace variate dacă nu una completă cum preconiza mai demult. Este incontestabil un volum care atestă maturitatea mijloacelor critice.

Surprinzător, într-o carte animată de ideea de justiție literară nu lipsesc injustițiile. Scrierile lui Mihail Sadoveanu sînt privite excesiv de aspru, nuvelele lui Camil Petrescu și G. Călinescu expediate neglijent, însemnările de călătorie ale lui Mihai Ralea suspectate nu numai de oboseală ci și de conformism ascuns. Deși analiza operei multor autori începe din jurul anului 1940, la Mihail Sadoveanu sînt evitate operele proeminente ale sfîrșitului de carieră, **Ostrovul lupilor, Oamenii mării sale, Anii de ucenicie,** parcă pentru a apăsa asupra unor scrieri fără însemnătate artistică care le urmează. **Nicoară Potcoavă** e redus doar la farmecul limbajului cînd opera e bogată și la alte nivele. De o mare suficiență suferă capitolul dedicat lui Petre Pandrea la care criticul vede mai ales haosul și nu caută structura ascunsă care s-ar fi cerut evidențiată de interpretare. Se vorbește prea mult despre „metafizica Olteniei", desigur în deridere, despre „codul rutier al ideologiei românești" din Pandrea, despre „înfumurarea" eseistului, despre injustițiile lui literare pentru ca imaginea rezultată să fie fidelă spiritului lui Petre Pandrea (pentru care preferăm interpretările anterioare ale lui Al. Piru și Ov. S. Crohmălniceanu).

În ochii lui Eugen Simion, Pandrea „încurcă toate lucrurile" și pe deasupra are o optică marxistă nesatisfăcătoare, un anume concept rămînînd pînă la urmă „insuficient din punctul de vedere al unui sociolog marxist care n-ar trebui să ignoreze, într-o teorie a statului, locul și rolul proletariatului". Este cota cea mai înaltă a disocierilor de idei pe care o atinge Eugen Simion în această carte unde de cîte ori se ocupă de scriitorii a căror operă presupune o perspectivă ideologică, spirituală, bine articulată (Mircea Eliade, Constantin Noica, Petre Pandrea) pagina nu mai este atît de tranșantă ca în cazul analizelor estetice. La Constantin Noica, apreciat mai ales ca gînditor în **Scriitori români de azi,** autorul e preocupat mai mult de „insuflețirea lirică" a eseistului și mai puțin de direcția gîndirii lui. «Din însemnările de pînă acum, reține Eugen Simion, reiese că Goethe este „marele duh sănătos în cultura lumii" și că întîlnirea culturii noastre cu el (prin Pârvan, Blaga, Mircea Eliade, Tudor Vianu) reprezintă una din cele trei porți spre universalitate, celelalte două fiind deschiderea spre presocratici și deschiderea către înțelepciunea indiană». Ce părere are criticul despre vectorii culturali propuși ? „Propoziționea aceasta ar fi plăcut lui Tudor Vianu", zice el, dar nu știm ce părere are despre ea Eugen Simion pe care în cazul lui Petre Pandrea l-am văzut interesat de exprimarea corectă a unui punct de vedere marxist. Aceste „trei porți spre universalitate", incontestabil nobile, nu sînt însă singurele, dar criticul nu observă exclusivismul de spirit al opțiunii lui Constantin Noica pe care în alte împrejurări, a se vedea părerea despre Valery, îl amendează. Există, desigur și alte porți ale spiritului capabile să ne ducă la universalitate. În alte împrejurări criticul subscrie fără spirit critic la idei discutabile, dacă nu cu totul contestabile : „Literatura modernă n-ar fi străină, scrie Eugen Simion, de această operație (a descoperirii **sacrului** în **profan,** n.n.), cu atît mai necesară cu cît ea se dezvoltă într-o lume (societatea industrială) din care Dumnezeu (religia) a dispărut. Renașterea artei ar fi posibilă prin redescoperirea funcției mitului". Ziceam în altă parte că de dragul formulărilor criticul sacrifică adevărul. A murit într-adevăr arta, a dispărut într-adevăr religia ? Eugen Simion nu-și mai pune aceste întrebări asimilînd fraze seducătoare, dar în fond de o mare relativitate. În altă parte criticul nu observă că documentele psihologice pe care le pune la îndemîna literaturii moderne, „psihanaliza și sociologia marxistă" nu pot fi calitativ aceleași și că cele două discipline nu pot sta cel puțin din punct de vedere științific pe același plan.

În sfîrșit, criticul nu este peste tot la fel de neglijent la capitolul disocierii ideilor de natură politică, delimitîndu-se, de pildă, de o interpretare a **Bietului Ioanide** (N. Manolescu care făcea din G. Călinescu un simpatizant al centurionilor) astfel : «A apropia revolta lui Tudorel de spiritul omului revoltat de tip existențialist, (operație ce s-a făcut în critică), mi se pare a contrazice sensul real al cărții. E îndoielnic, de exemplu, că G. Călinescu s-a gîndit să sugereze prin aventura **centurionilor** „ideea de trăire spirituală". „Tendința e, dimpotrivă, de a o caricaturiza". Încheiem acest capitol zicînd că un critic atît de exigent față de inconsecvența marxistă a lui Petre Pandrea, se cădea să fie consecvent cu exigența afișată și în cazul altor autori pe care itinerariul lui îi are în vedere. O temă, în cazul de față cea a poziției marxiste, odată introdusă în discuție impune consecvență critică.

Cum de la un volum la altul Eugen Simion a arătat că știe să țină seamă de observațiile critice nu ne îndoim că următoarele cărți vor ține seamă și de cele care se fac acum. **Scriitori români de azi sau Amurgul idolilor** este o carte incitantă și orice discuție despre ea, utilă atît autorului cît și cititorilor, rămîne o discuție deschisă.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Poezia ca logos

Caligrafiată sub lumina tulburătoare a graiului eminescian, poezia acestui al doilea volum *) semnat de Paul Balahur se vrea o netă angajare a tînărului poet la carul de foc al cuvintelor. Gestul de legitimare artistică al poetului ieșean nu se face în descendență modernă, de suspiciune în cuvînt și deci de hăituire a lui, ci în cea de nelimitată încredere în forța creatoare și re-creatoare a logosului. Paul Balahur își concepe introspecția poetică în spiritul unei călătorii de-a lungul acelei blinde raze de „lumină lină", care coboară în poezia noastră de azi de la Blaga pînă la „Imnele" lui Ioan Alexandru. Graiul este văzut ca supremă șansă de viețuire și supraviețuire, ca lege morală ce supune și căreia i se supune totul: „Dacă sîntem, sîntem numai prin tine, / Plai cu stea bună, casă cu lumine. / Ram cu miresme, nume de vocale, / Dacă avem, avem dintr-ale tale. / / Dacă rostim, rostirea nostră-i una / Păstrînd ființa ta dintotdeauna. / / Și mierea-i una întrupată-n grai, / Noi te avem pentru că tu ne ai / ... / Ieșindu-ți ție în întîmpinare / Ca mierea-n faguri viețile ne-am pus, / Lumina ta urieșindu-ți sus / În sufletele noastre să coboare. / / Lumină lină care ești lumină / Și grai întîmpinărilor de grai — / Fiind mereu, te-avem numai pe tine / Și tu, fiind, numai pe noi ne ai". Astfel stînd lucrurile, poeziile cu contur de artă poetică cumulează imagini despre puterea miraculoasă a cuvîntului, culminînd într-o strofă din **A doua idilă** cu ideea posibilei reconstituiri a unei lumi pierdute, numai după **nume,** gest amintind de afirmația unui vestit paleontolog, care pretindea c-ar putea reconstitui, un animal numai după unul din oasele sale : „De s-ar pierde lumea-n lume / Și n-am mai putea găsi-o / Am reface-o după nume: / a-e-i-o, a-e-i-o".

Prezentă și în volumul de debut — **Anotimpul corăbiilor,** 1974 — obsesia purității ocupă în **Făt-Frumos din grai** un loc important. Într-o sinteză cu notabile reușite, poezia de-acum a lui Paul Balahur îngemănează ideea purității și cea a rodirii într-un sentiment de frumoasă altitudine poetică. „Cu simburii în miezuri / iți scriu în puritate. / Un murmur răvășește polen peste nefire. / Întocmai vom atinge, / călăuziți de lire, / limanul magic unde / voința ta străbate" sau „Mama tinără tresare în somn, / Frunza sub verde-i căzută. / Mîinile în basme răstoarnă / Zăpezi peste iarnă... / Deasupra mea un bulb cumplit / În zările tăioase se-nfășoară. / Mama tinără tresare în somn, / Botul stelei mă împinge-afară". Nu poate scăpa cititorului atent al acestui volum o bine asimilată experiență Dan Laurențiu — Mihai Ursachi — Cezar Ivănescu (uneori) cu bune foloase dar revendicînd o mai netă personalizare a discursului liric.

Ciclul celor **șapte idile** și cel care împrumută titlul său întregului volum — **Făt-Frumos din grai,** secvențe în care poetul eminescianizează delicat muzical, dar și ușor ostentativ, programatic mi se par a da și măsura evidentelor riscuri presupuse de **metoda** pentru care a optat poetul în această carte. Nu puține versuri sînt în limpezimea lor didactic-explicative („Astfel vieții noastre / îi copiem tiparul: / un șir de vieți în care / și noi ne vom cuprinde / păstrînd aprinsă torța / împrospătîndu-i jarul"), altele trădează plăcerea versului **decisiv,** aproape apodictic („Există o măsură / în toate răpitoare: / sîntem o întîlnire / a semnelor din jur..."). De asemeni, multe din finalurile idilelor sfîrșesc în versuri sentențioase, chiar dacă, uneori, o ușoară undă de subțire ironie le salvează. În total, aceste două întinse secvențe ale cărții — în care se mai pot descifra, printre altele, și dialoguri posibile cu modelele avute în vedere — dovedesc că o astfel de experiență a trecerii prin porțile de aur ridicate uneori, pînă la subtilă idolatrie, poate constitui laboratorul unei cărți ; a uneia singură, însă.

Personal, îl prefer ca poet pe Paul Balahur în poezii ca **noiembrie** („Noiembrie în golul după rază / Cu pasărea alături ți-așternu — / Pasăre doarme, tu ești trează, / Dar cel ce te gîndește nu ești tu, / Ci martie cu schiptrele soizoase, / Cap bărbătesc încoronat abia / Că nu vedem o pasăre, ci oase / Legîndu-se în zbor deasupra ta"), în discrete elegii („Dacă te duci înseamnă încă / În alte lumi că luminezi / Ca mușchiul stelelor sub stîncă / Și ca magneții sub zăpezi), sau în versuri precum cele ce deschid poezia **trei cicluri:** „Ca vina de la git, maică, / fratele mi se zbate; / El trage pe sub mare / trei clopote de os".

Poet stăpîn de-acum pe mijloacele sale artistice — pînă la subtilitate, deseori — Paul Balahur se înscrie, prin această opțiune a reîntemeierii graiului și a reîntemeierii prin grai, într-o aventură lirică de primă mărime ; dură și plină de capcane. Proba forței talentului său, evident astăzi, ne-o va da, cred, răbdarea și inteligența artistică pe care o presupune o astfel de nobilă încercare.

Dorin Tudoran

*) **Paul Balahur, „Făt-Frumos din grai", Editura Eminescu, 1976.**

proză

Proză ironică și barocă

figură pitorească a lumii literare, ziarist cu activitate notabilă, Vlad Musatescu cuceri în ultimul timp o repede notorietate între cititorii de proză aventuroasă: un ciclu de jocuri ale detectivului Al Conan Doi din care au apărut pînă acum 3 volume și este sub teascul tiparului — al patrulea. Cum în aceste cărți nota izbitoare e multimea și consistența ospetelor, criticii îl clasificară pe autor între parodiști, ca un lăudător al plăcerilor gastronomice. Pînă la un punct așa și este, căci Vlad Musatescu a creat un soi de „erou pe dos", de profesiune scriitor fără cărți și fără viitor, pasionat de criminalistică și cu imaginație febrilă, un Mannix de 120 kg. întotdeauna în defect față de regimul alimentar pe care nu-l respectă. Aspectul parodic e învederat : personajul e o interpretare în limba română a lui Arthur Conan Doyle, o copie în caricato a superbilor detectivi de profesie, băieți frumoși cu mușchi elastici, minuitori de pistoale. Al Conan Doi minuiește însă tacîmurile și investigațiile lui se consumă lapidar între 2—3 mese copioase. Dar mai e aici și **ironie,** fiindcă suportul umoristic e de natură intelectuală și presupune instrucție spre a prinde avalanșa de anecdote, calambururi și de vorbire turbure din toate aceste cărți.

Tot fabuloase, însă din speță rabelaisiană, sînt ospețele, adevărate jafuri alimentare, unde insatiabilul Al Conan Doi e insotit permanent de 5 pînă la 20 de tovarăși. Gradul de operativitate nutritivă este excepțional și hrana dispare cu o repeziciune magică. Înghițită de ceata mereu flămîndă. Zeci de pui fripți, cuintale de brînză, sute de ouă au fost consumate pînă acum în romanele lui Vlad Musatescu. Însă această foame nu are doar sensul concret, frust, și ca atare nota inerentă de vulgaritate pe care ar presupune-o. Al Conan Doi mănîncă la fel ca Pantagruel și bea ca poeții persani fiindcă bulimia lui este expresia unui spirit anxios, tracasat, a unui experimentalist al cărui scop este cunoașterea. De ar fi altfel, atunci ar însemna că orice poezie unde e vorba de vin aparține unui alcoolic iar Rabelais ar fi suferit fiziologicește de hipertiroidie. Nu un flămînd digestiv este Al Conan Doi ci un flămînd cerebral, un Brand laic și burlesc. Dar tovarășii lui, cum sînt ? Nu s-a observat că îndărătul umoristicii, Vlad Musatescu face și **o proză de moravuri.** Om curios, Al Conan Doi merge în deltă, apoi la Posada nimerind într-o vilă dubioasă unde s-au retras tot felul de indivizi, ajungînd deocamdată („De-a baba oarba") la Colții Lupchii, localitate montană unde dă peste ciliva falsificatori de băuturi. Umanitatea sa e din toate mediile sociale și conține în general chipuri caricate ale unor paraziți din vremea de azi. Doi frați delapidatori (Certega și Gaterek), un cîntăret ratat, de o incultură totală, tip de „urlatore" contemporan (Lucky-Lucky), un reporter frenetic care-i pozează pe toți, doi băieți nedespărțiți (Mogam și Bigam), cu activitate suspectă, Gulliver Naiba, care invocă pe Belzebuth. Toată fauna aceasta de oameni cu viață nesigură, hoți, ciubucari, imbecili, și-a găsit în Vlad Musatescu satiricul malitios. Duplicitatea, limbajul neologistic, însă incorect, trivialitatea care se vede ca o sursă în spatele acestor măști — iată ce a surprins ochiul lui Vlad Musatescu, comunicînd totul fără stinienire. Prozatorul mai are două preferințe, din care scoate efecte umoristice irezistibile. Mai întîi, el pastișează, cu intenția fină de a submina, acel limbaj anglizat al tineretului de azi(ca atare, limba romanului foiește de expresii rebarbative, neinteligibile fără un cod). E aici și o satiră de natură sociologică, neîndoios. În al doilea rînd, acea deviație aproape neînsemnată, cu rezultat grotesc ori macabru : brînza dietetică de vaci devine „brînza de veci". În totul, expresivitatea și efectele vin de aci și din acea complicație barocă a frazei, unde pentru un amănunt neînsemnat sînt evocate elemente străine, într-o foială care sufocă obiectul primar. Vlad Musatescu e un prozator imagist, de formulă barocă și ca atare codificată, un sociolog al mediilor parazitare și un elogiator al investigației pur interesate în cadrul umanității integrale, fără raport la locul geografic și la proporția simpatiei.

Artur Silvestri

*) **Vlad Musatescu : „De-a baba oarba" (Jocurile detectivului Conan), editura Albatros, 1976.**

cartea de debut

Tonalitate imnică

fără să fi beneficiat pînă acum de o prezență cît de cît relevabilă în presa literară, Maria Urbanovici debutează cu un volum *) ce merită toată atenția. În chip deosebit, poezia ei atrage prin fondul de sentimentalitate ingenuă sublimată în „strigăt feminin" discret purificat de reziduurile așa-zisei trăiri viscerale a eroticului. Tonalitatea imnică a cîntecului de dragoste și în cazul acestei tinere poete indică aspirația spre anumite forme de expresie capabile să autonomizeze în plan artistic materia erotică de extracție presupus autobiografică. Nu atît sentimentul pudorii cît mai ales dorința legitimă de a conferi poemului o structură de sine stătătoare explică o atare „impersonalizare" a eului poetic. Prin aceasta, elegia eroticului își potențează fondul meditativ, concomitent cu deschiderea spre analogia metaforic-simbolică revelatoare : „În noaptea de iarnă / las ferestrele deschise larg / poate zburătorul vine prin ceață pînă la mine / rugul așteaptă. / Unul pe altul ne vom zidi în trupul alb ; din el / va începe să ningă / cea mai curată zăpadă / a lumii" **(Poate zburătorul vine).** Sau : „Ne vom jertfi toate zăpezile — și albul, / la jumătatea înaltului, / va-ncremeni în așteptare. / Linia trasă pe pămînt / acum se adîncește și mai mult, / de-o parte femeile, / de-o parte bărbații / și între ei fiii războinici în zale de abur, / Toți cu același chip / se pregătesc să-nfrunte patima lumii / cînd soarele răsare, / cînd soarele apune" **(Soarele răsare, soarele apune).** / La fel în : **Spre aducere-aminte, Prima noapte de la marginea ei, Elegie, Ceremonii, Rit, Poem pentru iubire veșnică, Ritmul tăcerii, Timp hiperboreic.**

Să observăm însă că încrederea nelimitată în formula aleasă nu e întotdeauna de bun augur nici în ceea ce o privește pe Maria Urbanovici. Așa se face că în nu puține rînduri întîlnim și în cartea ei poezii care suferă de o searbădă distincție intelectuală, cum se întîmplă, de exemplu și în **Poem niciodată cu iubire,** în care ,contrar așteptărilor autoarei, diversitatea termenilor de referință metaforică sfîrșește prin a nu face decît să accentueze senzația de vid liric : „Gîndul a trecut prin toate războaiele, / prin atelierul unde se sculpta iubirea, / inima ta am purtat-o de la început / și norii caleștile zeilor / din întinsa împărăție / unde-mi păstrez și azi tronul, mingii aerul și te respir, / rămîn acolo sus, mai trec stolurile / Francesca da Rimini, Isolda, Euridice..." În genere, tonalitatea imnică din poezia Mariei Urbanovici își găsește cimp mănos de manifestare atunci cînd poemul se revendică de la stări poetice avînd un conținut sentimental neîndoielnic, chiar dacă acesta se bucură de o subtilă disimulare. Versul de fățișă exaltare retorică, deocamdată, i se refuză cu toată decizia și ceea ce rezultă de pe urma unor tentative de acest gen stă evident sub semnul versificației incontinente : „Pentru izbăvire, / pentru smerenie / și drumul luminii pînă la noi / să nu mai poată înghețul să-mi bea / singele din împreunarea florii. / Visez poemul meu s-aducă semne deslușite / respirația eliberată din strimtoarea cerului / jur pe toate cuvintele care mi-au învățat oamenii / pînă la uitare !" **(Poem).** De acest viciu sînt minate o serie întreagă din poeziile inserate în sumarul cărții : **Pămînt veșnic, Remember, Primul om, Noaptea care ne-a zidit, Rostire, Petrecere veșnică, Numai această nemingiiere, Aidoma pămîntului și cerului** etc. Și e păcat că se întîmplă așa, întrucît revenim la ceea ce afirmam la început, arătînd că, totuși, Maria Urbanovici propune un debut poetic demn de toată încrederea.

Nicolae Ciobanu

*) **Maria Urbanovici : „În prelungirea luminii", versuri, editura „Cartea românească", 1976.**

„Marele singuratic" la editura „Grasset"

Marin Preda făcea teoria romanului problematic, care față de proza artistă are mai multe șanse să intre în circulația universală. Faptele vin să-i confirme teoria. După întrusul, tradus în suedeză, subliniem traducerea în limba franceză, limbă de mare circulație și cu un prestigiu literar verificat, a romanului Marele singuratic, sub titlul Le Grand Solitaire. Claude B. Levenson a tradus pentru francezi una din cărțile cele mai semnificative ale scriitorului român și totodată un roman cu o tematică și o problematică actuală dintre cele mai semnificative pentru realitățile României socialiste. Nu ne bucură doar traducerea ci și alegerea unui roman dedicat unui activist de partid, problemelor lui de conștiință, deciziei lui de a se afla în primele rînduri ale celor care traduc cu promptitudine în faptă cuvîntul partidului — activiștii de partid. Prin Nicolae Moromete, Marin Preda a creat un personaj reprezentativ al zilelor noastre, iar traducerea lui Claude B. Levenson, expresivă, servește fidel romanul lui Marin Preda prin care fenomenul românesc trece încăodată granițele țării într-o înfățișare demnă de „un grand ecrivain roumain", cum precizează pe banderola ediția versiunii franceze a Marelui singuratic.

Sextil Pușcariu

Urmare din pag. 1

părților lui Pușcariu. Contribuțiile sale de amănunt, mai ales în domeniul etimologic, rămîn fundamentale și o culegere a tuturor etimologiilor sale ar constitui, poate, cea mai pasionantă lucrare a lingvistului român.

Într-un mod aproape normal, pe măsura trecerii anilor, mulți lingviști reiau, în diverse variante, contribuțiile realizate în epoca tinereții și a maturității : aprofundarea, pînă la limitele posibilului, a domeniului de predilecție constituie o tentație căreia puțini îi scapă. Ni se pare că personalitatea lui Sextil Pușcariu a fost croită pe un model diferit : proteismul incredibil al individualității sale creatoare uimește în egală măsură pe inițiat și pe neinițiat. Poate mai mult pe cel dintîi. Începută sub auspicii neogramatice, cariera sa a fost o lungă epuizare a istorismului și o continuă depășire a lui. După cum spunea Pușcariu însuși în introducerea la primul volum din **Limba română** : „Cei ce intrasem în templul științei în epoca în care istorismul era stăpînitor ne dezbărăm cu greu de metoda istorică".

De la primele încercări, realizate în jurul vîrstei de 20 de ani și calchiate pe metoda lui Meyer-Lübke, Sextil Pușcariu s-a ridicat la viziunea fonologică asupra sunetelor limbii și la conceperea intuitivă a limbii drept un sistem, în accepție aproape structuralistă. Neogramaticul inițial a asimilat lecția școlii de la Praga și a tuturor marilor seisme spirituale care au modificat configurația teoriei limbii. O viziune organic modificată întîlnim cu satisfacție în sute de exemple din **Limba română** vol. I.

Mari fizicieni simt uneori nevoia de a scrie o fizică elementară sau o „fizică pe înțelesul tuturor". La zenitul evoluției sale, Pușcariu dădea primul volum din **Limba română,** poate cea mai armonioasă și mai originală carte de lingvistică pe care o are, pînă astăzi, cultura românească, o carte accesibilă eventual și literatului, istoricului, medicului sau inginerului. „Lingvistica pentru toți" în varianta **Limbii române** vol. I se înfățișează absolut nouă ca metodă și limbaj, **dar fără** nici o abdicare de la nivelul cerut marii sinteze.

Ce-i drept, Sextil Pușcariu frecventase cu pasiune istoria și literatura : cercetările sale despre originea poporului român, despre influența germană sau franceză asupra culturii noastre, atestau pe istoricul desăvîrșit ; încercările literare, notabila **Istorie a literaturii române. Epoca veche,** sau articolele despre poeții contemporani sînt în egală măsură elocvente. Dar **Limba română** vol. I asociază intim aceste discipline, pentru realizarea unui produs nou. În această carte, limba noastră devine o entitate vie, aproape palpabilă, într-o descriere ce fuge frecvent de tehnicism ; o aventură spirituală palpitantă, ale cărei faze sînt refăcute, experimental, pentru uzul nostru. Privirea sincronică din partea I **(Limbă și expresie),** mic tratat de lingvistică teoretică cu exemple predominant românești, este completată de privirea diacronică din partea a II-a **(Limbă și națiune).** Din rezultatele unor cercetări dispuse pe decenii, Sextil Pușcariu a filtrat esențele. **Limba română** vol. I, pe care o putem citi acum din nou, este una dintre acele cărți fără vîrstă apartenente la un Umanism scris obligatoriu cu majuscule. Adevărurile esențiale ale trecutului nostru lingvistic și cultural vor fi enunțate aici cu calm, fără violențe sau polemici, în formule de valoare semiternă.

În frazele de mai sus s-ar putea sintetiza impresia lăsată de o recitire a **Limbii române** vol. I. Spuneam la început că un non-lingvist pare, eventual, mai abilitat să-i facă elogiul : aceasta și pentru că el nu încearcă nici unul dintre complexele de culpă pe care, sperăm, le are majoritatea lingviștilor în fața unei tăceri ce a înconjurat ani de-a rîndul numele lui Sextil Pușcariu.

Limba română de Sextil Pușcariu — una dintre marile cărți ale culturii noastre ? Pare acum un adevăr curent, care nu mai necesită argumentare. Dar, conform unei amuzante vorbe franțuzești, „Ce qui va sans dire va parfois mieux en le disant".

prezențe

● **„Coloana"** (supliment politic-social-cultural editat de „Gazeta Gorjului"), cuprinde, în ultimul său număr din 1976 o seamă de articole, versuri, interviuri, documentare, reportaje, eseuri născute, așa cum e firesc, din realitățile pămîntului care i-a dat lumii pe Brâncuși și Arghezi. Sub titlul „Cîntarea României", sînt grupate poezii închinate țării la cea de a XXIX-a aniversare a Republicii. Constantin Băbălău, membru al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean Gorj al P.C.R., publică articolul „Să gîndim și să acționăm în spirit revoluționar". Menționăm de asemeni paginile închinate oamenilor de azi ai Gorjului, muncii lor, responsabilității cu care privesc sarcinile ce le au în acest cincinal al revoluției tehnico-științifice. O pagină a revistei este consacrată „Epopeii naționale a independenței". Contribuții remarcabile asupra personalității lui Constantin Brâncuși aduc, printre alții, Ion Pogorilovschi, conf. dr. Gheorghe Drondoe, Alexandru Tănase, Alvin Toffler, Ion Becheru ș.a.

● **Anul acesta, la 24 și 25 septembrie** se va desfășura la Suceava faza finală a celei de a IX-a ediții a concursului de poezie „Nicolae Labiș". Manifestarea, care se înscrie în festivalul „Cîntarea României", este organizată în cinstea sărbătoririi centenarului Independenței de stat a României și împlinirii a 70 de ani de la răscoalele din 1907. Tinerii poeți sînt chemați să evoce aceste memorabile evenimente, să omagieze în poezii de înaltă ținută artistică patria și partidul, poezii inspirate din universul spiritual al omului de azi, din munca și viața lui, din idealurile umaniste ale societății noastre socialiste.

● CĂRȚI PRIMITE LA REDACȚIE ● Apariții recente la editura UNIVERS : ● **René Wellek : „Istoria criticii literare moderne" vol. III ● Manuel Scorza : „Garabombo invizibilul"** — Colecția romanul secolului XX ● **Viktor Șklovski : „Despre proză" vol. II** — Colecția „Studii" ● **Corneliu Barborică : „Istoria literaturii slovace" ● Kim Si Sip : „Noi povestiri auzite pe muntele BROASTEI-TESTOASE DE AUR"** — povestiri clasice coreene ● **Endora Welty : „Bătălii pierdute"**, roman, în românește de Profira Sadoveanu ● **Bruno Schulz : „Manechinele"** — colecția „Globus" ● **Ignacio Aldecoa : „Gran sol"** — roman distins cu Premiul criticii, 1957 — colecția „Globus".

evocări: 1907

Ștefan Luchian : „1907"

Octav Băncilă : „Înainte de 1907"

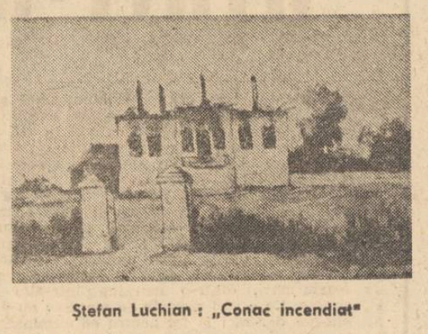

Ștefan Luchian : „Conac incendiat"

Francisc Șirato : „Mort pe cimp

Aurel Jiquidi : „Tatăl și fiul"

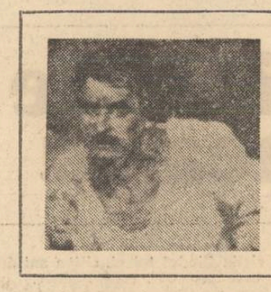

de la răscoală la revoluție (III)

● Atac la siguranța statului

Se întreprind adevărate expediții de pedepsire ; la 18 martie, printre satele bombardate se află și Terpezița ; după bombardament copiii, în număr de 30, au fost scoși în marginea satului și împușcați : 22 morți, 7 răniți și 1 scăpat teafăr.

În restul timpului autoritățile continuă să caute instigatori în această „stihie neagră care bîntuie țara". Închipuite sau întemeiate, acuzațiile curg din toate părțile. Cei care apără sau au apărat vreodată interesele țăranilor devin peste noapte **bănuiți, răspunzători** și **acuzați** pentru ceea ce se întîmplă. Mai ales învățătorii și preoții sînt aceia care, stînd mereu printre țărani, par a fi străcurat în sate idei „subversive", îndemnînd „pe plugarul român să aibă pretenții nesăbuite".

Ziarul **Epoca** inserează în editorialul său : „Mai ales în Oltenia aflăm cu tristețe că în fruntea răscoalelor se află învățători. Aceștia sînt conducătorii, aceștia atacă cei dintîi și cu mai multă furie proprietățile...".

Dar situația nu va dura pentru că s-au luat măsurile necesare ; cel puțin, așa e asigurat domnul ministru de justiție de către **Procurorele General pe lîngă Curtea de Apel din Craiova :** „Conform ordinului domniei voastre, actualmente toți judecătorii de instrucție își dau toate silințele pentru descoperirea adevăraților agenți provocatori cari... prin diferite unelțiri dibace, au introdus în spiritul țăranilor ideea de răsvrătire și dorința de jaf și de incendiu...".

În fiecare județ mișcările învățătorilor sînt supravegheate cu atenție și sancționate prompt ; de pildă, ce a urmărit Radu Ciurumelea, învățător din comuna Voetin, aducînd la București petiții semnate de săteni ? Cele 13 petiții înaintate M.S. Regelui din partea a 13 sate învecinate, sînt suficiente pentru ca Radu Ciurumelea să fie judecat și condamnat ca instigator.

Ioan Macoveiu și Vasile Macoveiu, învățători din Măstăcani și respectiv Fărțănești, sînt și ei acuzați că, prin cercurile culturale pe care le-au înființat, „au dezvoltat pofta săteanului de-a avea pămînt" ; tot așa, cei doi „...într-o convorbire avută într-o berărie din Galați, au căutat să scuze devastările făcute de țărani".

Învățătorul Vasile Cahu din Țuțcani este și el declarat vinovat de a fi scris în timpul răscoalei „un act de solidaritate pentru ca sătenii, oriunde vor merge, să se bazeze pe unire între ei în scopul cumpărării de pămînt ; în urma denunțării sale de administrația comunală, învățătorul a fost adus la Parchet și depus ca instigator, urmînd a fi judecat". Printre probele în sprijinul acuzării se numără și un „document" găsit la domiciliul lui Vasile Cahu în timpul percheziției : „O poezie făcută de el în formă populară și prin care se excită populațiunea rurală la ură de clasă".

Se face mare caz și de activitatea „suspectă" a învățătorului C.A. Ionescu din Tg. Frumușica ; tot el este conducătorul băncii populare din Flămînzi de unde, cum prea bine se știe, au pornit răscoalele. Ministrul de interne este anunțat strict confidențial că „Acest Ionescu întreține corespondență cu P. Moșoiu, anarhist cunoscut din capitală, căruia i-a scris mai multe scrisori și a primit în schimb ultimul număr din **Revista Ideei**, și-i urează cea mai deplină izbîndă în noul an în care intră revista". Tot lui P. Moșoiu învățătorul Ionescu i-a mai scris „...ce era pe atunci în comuna Frumușica și ce a pățit și el, fiind cunoscut că luptă pentru emanciparea țăranului, din punct de vedere economic".

În județul Vlașca, printre învățătorii turbulenți se numără Stan M. Crudu ; el este „...o fire svăpăiată, cu o imaginație bolnăvicioasă ; dovadă caetele lui de versuri și nuvele intitulate : **Din goana vieții** găsite la percheziția ce i s-a făcut".

Dintre titularii învățători în județul Olt, D. Georgescu din Crimpoala este bănuit și apoi confirmat ca instigator ; acuzația care i se aduce este că a părăsit comuna cu o zi înainte de răscoale, instrucția dovedind că scopul acestei plecări a fost „procurarea de ziare spre a se comunica sătenilor starea de lucruri". Dar nu numai că a îndrăznit să comită un asemenea atac la siguranța statului, dar a și citit sătenilor adunați în număr mare un ordin al Prefecturii, în care se vorbește de distrugerea șoarecilor și mușuroaielor, atrăgînd atenția țăranilor de interpretarea ce trebuie dată acestui ordin și însinuind ce trebuie să înțeleagă ei prin cuvintele **șoareci și mușuroaie...** Învățătorul însă contestă acestea și declară că a citit niște instrucțiuni privitoare la arboricultură. Atîta doar că, direct de la primărie, sătenii au plecat cu toții și au dat foc casei proprietarului.

În județul Argeș a fost depus ca instigator învățătorul Ion Predescu care este totodată preot în comuna Băsenii-Stărci. El a fost ridicat din gara Costești pentru vina de a fi pronunțat în public cuvinte de mustrare la adresa unui căpitan care spunea călătorilor că „de acum înainte se va trage în carne vie". Ion Predescu a strigat atunci : „Cum o să trageți în ei, domnule căpitan, nu sînt frații noștri ?".

Preotul Ioan Opran din Rămînești dă următoarea declarație : „O zi întreagă, un sătean

Gheorghe Spiridon : „Eroilor de la 1907"

anume Nicolae Vasile a cîntat cu goarna în mijlocul satului chemînd lumea la răscoală și spunînd că așa este ordin M-am dus la el, l-am sfătuit, dar nu am fost ascultat nici de el, nici de cei adunați în jurul lui, și cînd i-am văzut că pleacă spre Singeru, m-am luat după ei, dar n-am reușit a întoarce îndărăt decît pe un bătrîn și, fiind seară, m-am dus în pădure și m-am rugat".

O anonimă îl pune la curent pe ministru cu faptele lui Ioan M. Iliescu din Paroschia care „în loc de a se ocupa de misiunea sa, se ocupă de politică și este în comună un adevărat agitator care împinge pe săteni la revolte". Astfel, „Prin intermediul său ca învățător, și-a permis a introduce în audiență la M.S. Regele pe un sătean, spre a protesta... Aceasta denotă că acest învățător agită satul profitînd de poziția sa de învățător, a cărei misiune mult mai înaltă și mai frumoasă nici n-o cunoaște". În plus „Ca mod de educație a copiilor nu găsește altceva mai bun de făcut decît a împune copiilor să scrie reclamațiuni către autoritatea comunală, pe care mai în urmă le trece ca fiind făcute de locuitorii din sat". „Afară de aceasta, după ce a avut onoarea de a fi primit de M.S. Regele sub motiv de a-i prezenta monografia școalei, întorcîndu-se în sat, purtarea sa a devenit cu totul barrocă : umblă toată ziua prin sat îmbrăcat într-un costum fantastic, țărănesc, avînd la căciulă prinse 3—4 scrisori și le spune la săteni că acel costum i l-a dăruit M.S. Regele, și că scrisorile sînt de la oameni influenți care-l protejează. Astfel că, zice dînsul, el e mai puternic ca ori și cine și că le va împărți moșia".

Atunci cînd învățătorii adoptă costume **fantastice**, țărănești adică, atunci cînd scriu poezii, atunci cînd sprijină pe săteni și le scriu petițiile îngrijorați de soarta lor, ei par a deveni **periculoși și vinovăția e ca și dovedită.**

● Cînd ne vom frăminta cu ei

„Ce e de făcut cu acești învățători ?" se întreabă revizorul școlar T. Gheorghiu. Ei au fost chemați să educe pe țărani și pe copiii lor ; au înființat cercuri culturale, au semănat în mintea sătenilor speranța unei vieți mai bune, necunoscută de ei și părinții lor. Acum „...ei sînt arestați și bătuți prin cazărmi pentru marea crimă de a fi scris și vorbit în favoarea țăranilor". Cum își vor mai îndeplini menirea de aici înainte ? „Se vor simți descurajați de a mai începe din inimă o muncă pentru care, drept răsplată, nu se găsește decît calificativele **instigator** sau **incendiator.** Pe orășeni, crede revizorul, îi desparte de săteni o adevărată prăpastie ; numai atunci se va umple această prăpastie : „...cînd îi vom cunoaște mai bine pe țărani ; și numai atunci se va cîștiga încrederea lor, cînd ne vom frăminta cu ei".

Era un act de curaj să așterni pe hîrtie asemenea vorbe de bun simț într-o vreme în care **vînătoarea de vrăjitoare** era în toi ; dacă ne gîndim însă că ministrul căruia i se trimitea raportul era Spiru Haret, putem să înțelegem că T. Gheorghiu nu se adresa **autorităților,** ci unui om.

Departe de a încuraja porniri ca acestea, guvernul pretinde cercetări drastice în legătură cu învățătorii și preoții ; fie și numai faptul că, în mod public, ei sînt declarați primejdioși, face ca armata și jandarmii să se **ocupe** în mod special de ei.

Revizorul școlar M. Niculescu scrie : „O bună parte din învățători au fost insultați, maltratați, unii înjosiți în fața sătenilor, fiind puși să îngenunche în fața mulțimei, ba chiar și bătuți pînă la sînge, cum e cazul învățătorului M. Slăvescu din Tretnicu de Sus, și aceste insulte și maltratări le-au suferit mai cu seamă din partea ofițerilor și arendașilor a căror furie se dezlănțuia acum...".

Era limpede că, pornind la **vînătoare de vrăjitoare,** autoritățile vor să dea satisfacție cuiva, dar cui anume ? Desigur că nu lui Tuturigă St. Dumitru din Ogrișoru căruia, artileria bombardînd, i-a omorît un cal și care roagă pe **Domnul ministru** să fie despăgubit cu cît se poate... Tuturigă St. Dumitru nu mai are a se răzbuna pe nimeni, în timp ce mînia arendașilor, a proprietarilor și ofițerilor abia acum la proporții ; chiar dacă nu s-au descoperit cu adevărat niște organizații subversive, iar vina celor bănuiți nu poate fi dovedită pînă la capăt, imaginația **stîmbăilor și onorabilior e** îndeajuns de aprinsă pentru a sfîrși cît mai convenabil acest tablou nu prea convingător.

La 1 aprilie, după terminarea răscoalelor, învățătorul Ghețu Stancu din comuna Corlatele a fost bătut de un locotenent și de doi soldați pentru motivul că nu a salutat reglementar pe „domnul ofițer".

În Gorj, învățătorul C. Dobrescu a fost denunțat de proprietarul Iancu Poenaru, din cauza unor neînțelegeri anterioare ; căpitanul Sc. Petroianu l-a chemat afară din clasă și a vrut să-l execute imediat ; a fost oprit cu mare greutate de un număr de fruntași din sat, de primar și preot. Tot domnul căpitan Sc. Petroianu, întîlnindu-se pe drum cu învățătorul M. Stoicoiu de la Vladimiru, s-a repezit la el și l-a luat la bătaie cu cravașa ; lovind s-a înfuriat mai rău, a scos revolverul și, vrînd să se dea cîțiva pași înapoi ca să tragă, s-a împiedicat în sabie și a căzut. Sculat de jos de către soldații care încercau să-l liniștească, s-a potolit și a plecat mai departe.

Vînătoarea de vrăjitoare inaugurată la 1907 și-a arătat roadele și mai tîrziu cînd nu puțini au fost aceia care, puși față în față cu cultura și cu reprezentanții ei, au dus mîna la buzunar ca să caute pistolul.

Nicolae Mateescu

Va urma

colocviile «luceafarului»

Arta plastică, mesager al istoriei

■ Orice tablou trebuie să aibă la bază un sentiment al pictorului

— Tovarășe TRAIAN BRĂDEAN, sînteți cunoscut ca un pictor preocupat să redea în pictura sa asprimea și severitatea unor realități trecute. Care sînt sursele de inspirație, și, mai ales, cum interpretați, de pe ce poziție, aceste izvoare de inspirație social-istorică ?

— Din cele patru zări ale pămîntului străvechi, inimile au bătut într-un cuget și o simțire cu ale acelora de pe redută, la Plevna ; după trei și patru decenii la Flămînzi și Mărășești ; apoi la Grivița și, după toate, pînă la Tatra. Cu sfîntă jertfă generațiile istorice și-au apărat vatra și libertatea, vărsînd din inima lor mare fluviul de sînge drept stavilă cotropirii inamice și nedreptății sociale.

Sub aura milenarelor lupte victorioase date cu pieptul, cu brațele și cu mintea, poporul român și-a plămădit limba și statornicit hotarul și astăzi cu mîndrie inima-i încălzește vorbirea la fapta de bine și omenie, aducînd prinos de laudă „junei și bravei (sale) armate" ce acum o sută de ani a îngenunchiat istorica robie.

Nesecat de milenii, marele fluviu vital zvicnește, azi, sub timpla creatoare a întregului popor, încît inima fiecărui ins este sacră lacră a strămoșilor săi, este gura care cîntă pulsul alert al istoriei. De aceea, eu, ca pictor, văd în comunistul român nedesprins trecutul istoric ; căci prin străbuni el a fost dac, a fost răzăș, pandur, pașoptist, răsculat și grevist, că întreaga experiență de viață și de luptă a înaintașilor săi este țăria lui. Sentimentul patriotic moștenit și în același timp întreținut prin educație, cred că este fondul plăsmuit al compozițiilor cu tematică istorică. Oricare tablou tematic trebuie să aibă la bază un sentiment al pictorului, semn al legăturii sale sincere cu natura și totodată al aprecierii mediului social-politic. Pentru mine aceasta este scînteia subiectului și a tensiunii care întreține vie relația componentelor din suprafața tabloului, clarifică cu alte cuvinte, mesajul ; bineînțeles toate acestea trebuie asigurate de pe un fundament profesional sănătos. Cu mijloace de expresie șubrede și fără har subiectul își diminuează semnificația, se banalizează Subiectul este înnobilat și capătă forță de comunicare numai dacă este exprimat de pe o treaptă ridicată a meseriei, atunci cînd pictorul cunoaște bine consecințele efectelor optice complexe asupra componentelor tabloului și totodată asupra psihicului privitorului. Nararea sau literaturizarea este bagatelizată, uneori, fără temei : să nu uităm, însă, că acestea sînt date ale epocii și prin valoarea lor obiectivă au reconstituit adesea chiar și întregi perioade istorice. În cele mai numeroase cazuri povestirile pictate sau cioplite sunt totodată și capodopere artistice naționale și universale, mîndria muzeelor lumii.

— Cunose un tablou realizat de dv. încă din 1958 care are ca temă răscoala din 1907, iar la Expoziția Municipală participați cu un tablou intitulat „La trecutu-ți mare, mare viitor", și la cea de la Cluj-Napoca cu un tablou intitulat „Moții Ianculuí", titluri foarte sugestive. Ce ne puteți spune despre pictura dv., despre mesajul cuprins în ea ?

— Pictura pe care o realizez este inspirată din istorie, din lupta clasei muncitoare și din viața și munca țăranilor. Aș vrea — lupt pentru aceasta — ca lucrările mele să aibă o dublă calitate : să reflecte spiritul constructiv contemporan al patriei mele și totodată să fie operă de artă. Sînt conștient că năzuiesc spre ceva greu de atins, dar printr-o muncă asiduă și lucidă, sper, ca efortul meu să nu fie doar vis.

■ Artiștii au reflectat întotdeauna adevărul

— MIHAI BANDAC, ce înseamnă să fii autentic în pictură, să fii apropiat de om, de realitatea vieții ?

— Ce înseamnă să fii autentic în pictură ? Înseamnă, ca și în celelalte arte, să fii tu însuți un autentic, să crezi cu putere în ceea ce faci, să crezi cu putere în eficacitatea sau destinul lucrului tău. Este la fel de important, atunci cînd considerăm motivația autenticității, să avem în vedere și alte calități : capacitatea deosebită pe care trebuie să o aibă artistul de a recepta realitatea înconjurătoare, de a selecta acele lucruri, fenomene, idei, în măsură să transmită semnificații, să constituie simboluri care, prin transfigurare artistică, să emționeze și să transmită pe bază afectivă mesajul propus. Prin definiție, artistul, și numai cel autentic, este sensibil, vibrează în plus față de ceilalți contemporani, dorește să le transmită acele idei nobile și frumoase care au animat întotdeauna conștiințele înaintate. Demersul artistic, autenticitatea sa, nu pot fi asigurate de căutări formale, sterile, ele fiind legate nemijlocit de realizarea deplină a intențiilor și gîndurilor artistului și a artei autentice. Este de preferat, de multe ori, și istoria artei confirmă, un gest autentic, de artă, mai puțin, să spunem, realizat estetic, — unor căutări formale, lipsite de intenție și finalitate și care, în ultimă instanță nu interesează pe contemporanii artistului și categoric nici judecata posterității. Este adevărat că în atelier demersul artistului trebuie să aibă în vedere toate tipurile de experiență și căutări specifice.

— Care este legătura dintre viziunea personală a artistului asupra eroilor și a evenimentelor istorice și adevărul istoric ?

— Martori ai evenimentelor ce punctează întreaga istorie a omenirii, artiștii autentici au reflectat întotdeauna adevărul, au meditat mai mult sau mai puțin adecuat asupra conexiunilor și implicațiilor acestor evenimente, au propus puncte de vedere logice și dătătoare de soluții, în ultimă instanță opera lor constituindu-se ca un istrument important de cunoaștere profundă a condiției umane, tot ea, opera, putînd deveni un instrument specific omenesc, capabil să propună idei și soluții de reorganizare și de prospectare a viitorului. În același timp, este un adevăr faptul că viziunile, modurile de interpretare a acestor eroi sau realități istorice au diferit dar s-au întîlnit întotdeauna în ceea ce privește valorificarea obiectivă. În acest sens putem considera și elogia pe acei artiști contemporani care, reflectînd în operele lor momentele importante sau figurile emoționante ale eroilor poporului nostru, au găsit acel limbaj și acea expresie menite să corespundă imaginilor în care credem cu toții. Mai mult decît atît, în multe din portretele și compozițiile realizate de cei mai valoroși artiști, ne-am întîlnit cu originale și nobile idei, cu mai puțin cunoscute posturi sociale și politice ale acestor eroi, aducîndu-se astfel o contribuție esențială la efortul istoricilor și filozofilor de a descoperi adevărul.

— Vă înscrieți în categoria pictorilor figurativi, continuatori ai celor mai bune tradiții românești. Este vorba de o opțiune ?

— Figurativă sau nu, pictura ce poartă încărcătură emoțională și mesajul de idei poate să fie și chiar este acceptată de către societate. Personal cred, însă, cu putere, în superioritatea

Traian Brădean : „La trecutu-ți mare, mare viitor"

picturii figurative, în capacitatea ei de a selecta și transmite în plus, mai ales atunci cînd este asigurată condiția autenticității Se poartă, în ultimii ani discuții furtunoase asupra superiorității unuia sau altuia dintre genurile tradiționale ale picturii. Indiferent de noile cuceriri și de cîștigurile realizate în evoluția normală a „fenomenului", fiecare dintre genurile specifice acreditate de întreaga evoluție a istoriei picturii, conține capacități și posibilități specifice de elucitare a unei problematici umane. Este poate, și motivația pentru care cred în continuare în importanța și valențele peisajului ca gen, în capacitatea sa de a transmite bucuria, tristețea, reveriile ce le avem în fața naturii. Și faptul că particip cu două tablouri, peisaje, și la expoziția deschisă în Capitală nu poate fi interpretat ca o întîmplare, ci ca o opțiune.

■ Expoziția — o sărbătoare

— Pe pictorul ȘTEFAN CĂLȚIA, șeful secției de pictură din cadrul U.A.P., l-am rugat să ne spună ce înseamnă pentru un pictor participarea la o expoziție omagială ?

— Îmi plac mult sărbătorile, poate doar și numai pentru faptul că în ele găsești răgazul de a gîndi asupra ceasurilor pline de voluptate, cînd în frămîntarea tainică a zilei mai adaugi, ori crezi că mai adaugi, ceva de la tine. Pentru mine o expoziție, ca Salonul de pictură și sculptură, e o sărbătoare. Mă îmbrac cu hainele de duminică și aduc, pentru a fi arătată prietenilor, oamenilor lucrarea pe care o cred cea mai izbutită și de care cred că ei au atunci cel mai mult nevoie.

— Dar participarea la o expoziție personală ?

— Nu mă pot lipsi de aceste expoziții pe care le numim personale pentru că atunci mă întorc în mine mai bine ca oricînd, și, ca un gospodar așez din nou lucrurile, găsind gînduri noi pe care le rînduiesc și așa încep a mă lupta cu timpul și pacea pentru ele. Vin atunci, de asemeni, cu ce am mai bun, dar cu sentimentul sincer că mai mult nu pot face. Pentru că lucrul care-l facem noi pictorii e un lucru deosebit, nu toți oamenii pictează. Dar sentimental vorbind mă simt ca un țăran care ară, care seamănă, care-și face munca lui de zi de zi, la fel și eu — pictez.

— Ce are în vedere secția de pictură din cadrul U.A.P., pentru omagierea anului 1977 ?

— Sigur că noi încercăm ca prin programul expozițional firesc să aducem în fața publicului acele personalități care să se apropie cel mai profund de această sărbătoare — Cîntarea României. Vom organiza expoziții de grup cu participarea unui număr restrîns de expozanți. Am căutat ca să ne concentrăm în jurul acelor pictori care răspund prin arta lor cel mai bine tematic.

Vrem ca în toate sălile expoziționale ale Uniunii să se reflecte în modul cel mai pregnant efervescența creatoare a artiștilor plastici din România.

■ Tradiția unui sentiment fundamental

— Tovarășe GHEORGHE ILIESCU CĂLINEȘTI, am aflat că lucrați pentru un „Monument al Eroilor" ce va fi ridicat în orașul Pitești și care va omagia lupta eroilor patriei pentru cucerirea, apărarea și menținerea dreptului de existență a ființei naționale. Ce stă la originea acestei lucrări ?

— Participăm la transformarea orașelor țării, la ridicarea gradului de urbanitate și de civilizație a orașelor de provincie, transformări ce se impun din ce în ce mai mult datorită noilor condiții de viață, a cerințelor vitale ale epocii ce o trăim. Aceluiași proces de transformare îi este supus și orașul Pitești de care mă leagă un sentiment puternic, intim și deplin. De aici dorința mea de a crea un monument pentru orașul meu natal. Am gîndit și am lucrat mulți ani la acest proiect, și iată acum prilejul de a transforma proiectul în realitate.

— Pentru realizarea monumentului ați plecat de la o temă. Ce simbolizează ea în această ultimă versiune plastică ?

— Omagiu postum, în viziunea epocii noastre, adus eroilor patriei pentru luptă, jertfă și izbîndă în cucerirea, apărarea și menținerea dreptului de existență a ființei naționale ; omagiu suprem al generației noastre adus generațiilor anterioare pentru eroismul de care au dat dovadă, nu doar în accepția faptelor de arme, ci în sensul cel mai larg al cuvîntului, eroism cotidian, cunoscut sau anonim, datorită căruia noi, cei de azi, sîntem, iar cei de mîine vor fi ; eroism pe care noi avem datoria a-l prelua conștienți spre a înmîna flacăra vie a generațiilor viitoare.

— Cum va fi rezolvat plastic acest mesaj ?

— În sprijinul ideii de a realiza un monument omagial închinat eroilor, rezultatele unor studii și analize m-au condus la a opta pentru aspectul general, formal de obelisc, nu în sensul vechi egiptean, ci în înțelesul formulei artistice, în viziunea contemporană, în accepțiunea transfigurării și supradimensionării unui stîlp, a unei coloane cu semnificație primară binecunoscută, tradițională. Sub aspectul interpretării estetice a funcției artistice folosesc o îmbinare a motivelor simbolic, transsimbolic și alegoric. Iar în ceea ce privește mesajul, conținutul de idei sugerat și intenționat în scopul cunoașterii și recunoașterii, contemplării, meditației prin mijlocirea expresiei acestei lucrări, a conștiinței destinului nostru istoric de a exista și a fi noi înșine, pornesc de la un temei real ; înalta tensiune social politică și culturală a epocii, cu noua ei mitologie, și noul ei destin, esențializat și obiectivizat în stil propriu în proiectul acestui monument.

— La baza monumentului vor fi așezate trei reliefuri lucrate de dv., de sculptorii Grigore Minea și Nicăpetre. Ce cuprind ele ?

— În cele trei reliefuri vor fi reprezentate emoționante momente de luptă, jertfă și izbîndă ale ostașilor noștri participanți la Războiul de independență, Primul război mondial, Insurecția antifascistă.

— Ce reprezintă elementul vertical al obeliscului omagial de la Pitești ?

—A fost gîndit ca un însemn alegoric, bipolar, arhitectonic și plastic exprimat cu mijloace pure, simplificate și esențializate, dar în a cărui investitură să-și găsească expresie o multitudine de sensuri. Astfel momentul „NOD" ilustrat, corelat într-o interferență și întrepătrundere fenomenologică și plastică reprezintă un dialog testamentar, permanentă solie deschisă între trecut și prezent, prezent și viitor ; uriaș punct de altoire prin care se face un continuu împrumut și schimb de seve spirituale ; sugestie esențializată a echivalenței dăruirii și preluării jertfei și recunoștinței, jertfei și victoriei ; mesaj continuu transmis din generație în generație, generațiilor viitoare.

Reporter

grete tartler

Drum de apă vie

Cad poamele-n livezi de parcă-s visul
celor ce n-au murit cînd le-a fost dat...
Altminteri cercul nu cunoaște moarte :
cei tineri mai visează în lumina
pe care frunzele nu s-au uscat —
și parcă-mping în zare marea roată
de raze, blînd urnind văzduhul
spre chip de blid și de ulcior — din lutul
mai proaspăt care-abia s-a închegat...
„Dar unde-i trupul lui Mihai Viteazul,
unde..."
În ramuri zilele-au rămas întregi.
„Dar unde-i trupul Brîncovean, dar
unde..."
Sînt fructe care nu le mai culegi.
Eu știu :
cînd visul lor se va sfîrși
o să răsară drum de Apă Vie
unind căzutul cap cu-acel mormînt
pe care nimenea nu-l știe.

Roata

Mă-ntorc adesea-n burgul transilvan
să caut prin bucoavne vii colirii
în care ochii roșii de cetit
să-mi înflorească mari ca trandafirii ;
să caut scoarță veche, ce să pun
în pravul lumii care-mi vine-n față,
cu pasărea să aflu ciocănind
prin trunchiu-ntreg, minuscula povață ;
bătrînul bibliotecar vorbind
pe latinește, ca printr-o oglindă,
deschide lespezi sure de argint
și văd izvoarele cum se perindă —
într-o fîntînă curg mii de fîntîni
un fel de orgă, unde doar o dată
ți-e dat să cînți — și burgul transilvan
să te mai ducă-n lume ca o roată.

Cumpăna

Urcînd de-a lungul zilei, vezi drumul o fîntînă,
o cumpănă oprită cu floarea către cer
pe care se așează o barză și începe
să-i scoată pentru cuib piroanele de fier.

Le-adună ca pe paie, columna se înclină,
un capăt scoate apă din nevăzut cuvînt,
la capul celălalt cresc puii și apasă
cu trupul lor fierbinte spre pămînt.

Preaînsetat privești la cumpăna cea dreaptă :
atît ai așteptat, că puii au crescut —
la fel de greu atîrnă ca apa către care
nădăjduiai privind la cuibul început.

Lumina-i de argint în ciutură și-n păsări —
te-apleci să bei cu ochii închiși ca din izvor,
dar se aude un mare și veșnic zvon de aripi
și puii se ridică în aripile lor.

Nici nu mai știi de vadra căzută în fîntînă —
cu chipul ars de flăcări privești în zbor cum
pier
și iar aștepți să vină o pasăre, să vină
pe cumpăna oprită cu floarea către cer.

Cercul lalelei

Destul de greu mă desfac din cercul trecut :
lalelele mai au nevoie de pămînt,
cu cît le ridic în furcă mai sus
se destramă ca o căpiță zburînd.

Știu coasa în mînă singură s-o țin,
știu să pregătesc ginduri pentru iernat ;
limba și inima ca două lalele ; pelin
pe o piele de vacă, întins la uscat.

Cepe de floare-mi rămîn înfipte în trup
luminînd peste an ca focul sub ghiață,
făptura am să mi-o mut ca pe-un stup
în altă petrecere de verdeață.

Mai trag o roată, văd florile picurînd,
globii căzuți se fac ouă de pasăre,
vara înmiresmată le va cloci în curînd
și-or să cînte ca șerpii cu aripi de mazăre.

Greu mă desfac din cercul lalelei, cosesc
cu mijlocul gol în lumina fierbinte,
Mi-e sete și asta-i un lucru firesc —
apa cea vie-am băut-o-nainte.

grigore georgiu

Către țară

Tu mă-aștepți cu cerul tras pe ochi
Precum arena dalbă-a zilelor dintîi
Ai născut cuvîntul ce-mi va fi hotar
Și piatră de-amintiri la căpătîi.

E-un ceas de foc căci fiii tăi
Din leagăn sar de-a dreptul pe redută
E-o vîrstă grea de mire și oștean
Cînd morții tăi în mine se strămută.

Și inima mi-o seceră adînc
Nu soarta florilor înăbușite-n parc
Cît nechezatul cailor împiedecați în fugă
Și nerăbdarea săgeților din arc ;

E secolul grăbit și-n neorînduială
Sînt smuls din mine însumi din vecii
Prin hore de pămînt aud cum strigă
Singele tău rămas în bătălii.

Un stîlp de foc la mijloc de cuvinte
În noi rămîi un gînd de pază
Eu mă adun și mă destram
'N-oglinda ta de limpede amiază.

Românul știe pe de rost istoria

Mai știm noi astăzi, miri frumoși,
Cîți dorm în legea pulberii fără mormînt
Cîți au trudit în graiul românesc
S-avem în fața lumii drept cuvînt ?
Dacă purtăm aceste vechi insigne
Peceți pe sufletul de miere și de lapte
E semn că știm, că n-am uitat
Cîți au murit cu fața către miazănoapte
Cîți au murit cu fața către miazăzi...
Cîți dintre-ai noștri trași pe roată
Ne mai zidesc pe dinăuntru-n legămînt
Cîți ne veghează-n cimitirele-anonime
Cu ochii limpezi deschiși în pămînt ?
Ni-i martor cerul în sfidare
Cum ne-au trecut prin sabie și foc milenii

Gheorghe Spiridon : „Posada 1330"

Bălcescu stă sub cruce la Palermo
Pe Iancu-n munți îl scutură vedenii.
Românul știe pe de rost istoria
Cît am trăit cu fața ingropată-n jale
Și cum ne-am ridicat cu spada fumegînd
Cînd ne-au strivit ograda străini de frunza ei.
Dar ceasul biruințelor bătu solemn.
Sub stîlpii porții drepți sub lună
Cresc laolaltă înfrățite-n rod
Trei spice-mperecheate-ntr-o cunună.
Stăm toți pe-aceeași cumpănă-a rostirii
Prin noi se-naltă patria-n tării
Într-o izbindă grea sîntem deodată
Strămoși, uncheși, părinți și fii.

dintr-un capăt la celălalt,

nicolae neagu

ca peste tot, lume de toată mîna, adică și mai așa, și mai altfel. Nu se poate fără deosebiri, nu e bine să se poată, ideea cu toți la fel, toți o apă, e o poveste pentru haimanale pentru că nimeni nu seamănă cu nimeni și cine-a zis că toți să fie totuna avea în vedere altceva și anume dreptul fiecăruia de-a nu fi oprit de nicăieri, de-a încerca tot atît cît și altul, oriunde.

Cîte unul reușește mai bine, cîte un altul mai puțin, de-aici și pînă dincolo, cum spuneam, lume : mai singură, mai unită, mai pentru ea ori mai pentru toți dar în lucrurile mari și foarte mari, dintr-o margine într-alta ca o cîmpie. Ce e mai departe de margine nu e chiar altceva dar nici la fel pentru că altminteri cum se explică, de exemplu, că dacă zice unu' :

— Bă, știai că ăi din cutare loc (aici vine nu nume de comună vecină) au luat premiul pe județ (ori pe țară) la (să zicem) rapiță ? tu răspunzi :

— Da ?! Bravo ! și cînd zici bravo te bucuri pentru ei dar te și gîndești că poate, poate la anul au să fie ai noștri în locul lor. Sau, alt exemplu, vine un nor mare și vinăt, de ploaie cu piatră și cîte unu' se-nchină :

— Dă-o, doamne, pe Tîrgoviște !

— Da' ce-ai, mă, tu cu Tîrgoviștea ? îl întrebi.

— Nimic, ce să am ? răspunde ăla, tocmai că n-am zic ce zic fiindcă acolo una ca asta strică ceva brazde de flori fără de care, la o adică, se mai poate, nu ? pe cînd aici lovește direct în pîine și retează binișor și dintr-a ălora.

Ori, tot un exemplu, își face unu' o casă mare, mare de-a latul. Altul, mai ceva, își face una mare de-a lungul, adică cu fațadă întinsă. Acum, că nu se mai poate (cine a apucat să facă e bun făcut dar nu se mai poate) și avînd în vedere și cum sună legea, altcineva își trîntește una cu etaj.

— Ca Bogdan, bagi tu de seamă, mai mult în glumă (ăsta, Bogdan, e fostul boier).

— Și ce, mă, mă oprește cineva ? Ori n-am dreptul ?! sare în sus cel cu etajul.

— Ai, mă, cum să n-ai.

Dar bucuria celui cu casa în două nivele, frumoasă, n-are nimeni ce zice, dar cam multă pentru două persoane că omul e tînăr, neinsurat, stă acolo doar cu mă-sa (Deocamdată, zice el, pînă găsesc ce-mi trebuie și ne punem pe trai și pe fabricat copii) deci, bucuria lui e scurtă fiindcă altul, mai cu moț, își toarnă în alt loc dar nu prea departe, parcă special nu prea departe, una tot ca a lui dar îi mai pune deasupra o turlă ca la primăriile cu ceas. (A lui e fără ceas dar are pe creastă un paratrăsnet cu virful despicat în trei).

— Măi, măi, ce drăcie ! se miră, de-al dracului cu glas tare, trecînd, cel doar cu etajul.

— Ce e, mă ?! se miră și-l întreabă totodată, umflat, proprietarul cu turlă. Te pomenești că trecu tac-to pe drum doar în izmene, mai adaugă el fără să știe că asta, treaba cu „doar în izmene", acum treizeci, patruzeci de ani era cît se poate de în firea lucrului.

Așa, dacă stai să le cîntărești pe toate, bagi de seamă că, uneori, cîte unu' îți dă lipsă și la vorbe dar în orice caz față de ce e în altă parte, la oraș, de exemplu, mai ales dacă e și mai mare (poate să zică orcine ce-o vrea, eu am văzut și știu) e distanță și măcar într-o privință diferența e-n bine fiindcă acolo, o fi la servici cum o fi, dar cînd e acasă fiecare stă între pereții lui : n-aude, nu vede, nu-i pasă. Aici, și-a luat unu' bicicletă ? Hai la mat la o țuică, două, sau, mai nou, un coniac. Și-a luat „mobră" ? E și mai și ca să nu mai vorbim de mașină (că există și cazuri dintr-astea), ori cînd botează sau cunună. Toată lumea e cu toată lumea, mai mereu, și de la o vreme au învățat să se bucure și cei cărora doar le-a nins ori le-a plouat.

Altcineva, auzindu-mă, ar putea socoti că eu cam exagerez cu ce spun, cît spun și mai ales despre cîte spun dar asta e o idee falsă : toată lumea zice, bine, rău, zice și cînd n-o auzi consideră că se pronunță în gînd. Faptul acesta e, cred eu, cea mai mare ambiție a cuiva : să zică sau să știe că ar putea zice. Dintr-o asemenea treabă crește, citeodată, răsadul ca după o ploaie bună după cum, altă dată, se vestejește ca după îngheț, de aia, adaug la ce-am zis : uită-te și la cine cască gura și la ce se petrece cînd o cască.

— Ce faci acolo, nene ? întrebi, să zicem, de exemplu, pe unu'.

— Ce să fac ? răspunde.

Mă urc pe prispă, mă dau jos.

Din asta ai putea trage concluzia că ăsta nu face nimic și poți să ai dreptate dar și să te înșeli dacă omul se urcă pe prispă ca să pună ceva acolo și se dă jos ca să mai ia.

Nu se ajunge ușor la adevăr, e lucru știut, cîte unu' nu ajunge niciodată, altuia i se pare că-l tot ajunge, mereu, iar eu cred că mai mult contează dacă-l cauți cu dinadinsul decît dacă dai peste el întîmplător. Asta e o părere cum pot fi și altele și foarte bine e numai cînd despre același lucru există mai multe idei și o singură concluzie dar cea mai potrivită fiindcă cine nu știe că se mai întîmplă și pe dos ? O situație ca asta din urmă ori rezistă prea mult, ori se schimbă prea iute și pe tăcute ca să nu se bage de seamă dacă nu cumva se explică despre ea pe cum că, de fapt, zicerea a fost de la început bună dar s-a greșit cînd s-a bătut litera și, într-o altă concluzie, se hotărăște că trebuie sancționat cel cu tiparul. Eu însă am să spun una care, de la jumătate încolo a fost cu totul altfel de unde s-ar cuveni scoasă învățătura că

se poate coti, pînă la sfîrșit, și încotro trebuie.

Am avut într-un an un an bun pentru băieții cu cartea. Cînd spun așa e și cu pagubă și cu cîștig. Cu pagubă fiindcă știa, premianții, urcă pe tren, parcă toți într-o zi și se tot duc care încotro și cu cîștig fiindcă tot ei, cîțiva ani după aceea, ajung care profesor, care inginer, care doctor, care mai nu știu ce și deși în felul cel mai adevărat i-am pierdut, într-altul ne socotim plătiți pentru că știa, acolo, oricum, tot ai noștri rămîn. Dar ca să nu zicem că ne frigem de tot pe cîte unu' îl îndemnăm și convingem noi să meargă acolo unde ne doare mai tare, ăsta, convinsul se duce acolo, stă ce stă, ajunge ce ajunge adică ce ne trebuia nouă să ajungă și se întoarce. Ca să zici însă că se întîmplă numai așa înseamnă să nu te pricepi la oameni fiindcă uite, de exemplu, unu' din știa, după ce-a terminat ce-a terminat, a fost oprit acolo, în școală, ca foarte bun să-i învețe pe alții ceva ce, după cum am aflat, nu era chiar meseria lui și din care, ca să le spună ălora ce se cerea să le spună, el însuși mai trebuia să buchisească.

— Păi, bine mă, cum vine asta ? l-a întrebat al lui, ăl bătrîn, supărat mai mult că rămîne singur decît că celălalt pleacă fiindcă într-adevăr celălalt, fiu-său, să decisese să plece.

— Vine cum vine, i-a răspuns ăla în doi peri.

— Și, e bine ?

— Știe dracu' ?

— Și-atunci ?

— Atunci, nimic. Ce ne împiedică să vedem ? Fiecare experiență, ca experiență, e bună la ceva.

— Și noi ?

— Care... noi ?

— Cum care ?! Noi, ăștialalți, de-aici ?

— Are să vă vină altul, fiți liniștiți, nu rămîne nimeni fără.

— Și, zici tu că e bine așa ? a insistat bătrînul.

— Nu ți-am spus că nu știu ? l-a răspuns fiu-său, înțepat. Vom mai vedea.

Cînd a spus ăla așa, că „vom mai vedea", eu cred că el n-a considerat treaba asta chiar ca un fel de răspuns dat ca să fie fiindcă, ceva mai tîrziu, s-a văzut că la mijloc nu fusese de fapt (că-i trecuse lui de la început prin cap, că nu-i trecuse), decît o aminare.

Stă acolo omul ce stă, vede că, pe de o parte se omoară el, singur, ca să-i poată învăța, cum trebuie, pe ăia dați în grija lui dar pe de altă parte începe să uite din celălalt capăt pe care-l știuse bine la început dar de care, acum, nu se mai atinge, mai trage el, poate și vreo altă nădejde care, cum se mai întîmplă, nu i se împlinește și, pînă la urmă, într-o zi, își ia bălatul inima-n dinți și valiza-n spinare (vorba vine) și se întoarce îndărăt, la noi.

— Ce-i facem, mă, lu' ăsta ? a întrebat atunci unu'.

— Ce-ai vrea tu să-i faci ?

— Știu eu ? Nu-i facem chiar nimic, nimic ? a insistat ăla, nedumerit.

— Ba, da, mă, îl pupăm, de exemplu, și-l băgăm în traistă așa, cald cum e, am zis eu.

Ăla a rămas pe ginduri, s-a mai și uitat spre mine cam dintr-o parte iar eu n-am avut atunci timp să-i explic (adevărul e că trebuia să explic la mai mulți) că știa cu capul doldora sînt peste tot, în toată lumea, o nație mai aparte cu care, dacă vrei să faci ceva, e mai bine să te ai bine (nu cu orice preț, ar obiecta, poate, cineva, iar eu zic că, tocmai, cînd e cazul, chiar cu orice preț) cu cîte unu' ca ăsta chiar cînd nu e cel mai bun ai ce face, ai unde-l pune, pe cînd cu ceilalți, de ! ca să nu mai zic că al nostru, pe lîngă că era al nostru era și dintre cei pe care nu-i lepezi numai fiindcă, de exemplu, nu-ți place cum își mișcă picioarele cînd umblă.

Vorbe, cum zicea cineva, unora, ca mine, prea le place, altora, destui, prea puțin sau deloc, cîte o dată credem că fără ele nici n-am putea și eu, cînd e vorba de mine, sînt chiar convins că așa e.

Dar ce să mai zică unu' surd și mut ?

adică unu' care nici nu le aude, nici nu le pipăie cu buza ?

Unu' ca ăsta, ai putea să crezi la prima vedere, ori că mult n-o mai duce de greu ce-i vine, ori că nu e bun de nimic și dacă judeci așa eu îți propun să-i întrebi pe oameni despre al lu' Calomfir sau, pentru că e mai ușor altfel, să mă lași să-ți povestesc eu și cu ocazia asta ai să pricepi și altele la care nici nu te așteptai.

Ăsta al lu' Calomfir e unu' și surd și mut dar cel mai mult contează, zic eu, că e mut pentru că defectul celălalt nu-l prea bagi în seamă pe cînd așa, unu' care nu zice nimic nici de bine,

viorel varga

Împlinirea anotimpului

Petale cad pe drumul lung de țară
Sau poate ninsori sînt
Toarse de tălpile fiilor tăi
La ceasul în care înaripate cîntece de suflet
Tîrcoale ne dau

Și iată, mă apropii cu gîndul curat
În roșu arzînd, de binecuvîntata grădină ;
Imnuri de slavă rostesc, înalț osanale
Bunului neam și credințelor sale.

Gheorghe Spiridon : „Alba Iulia 1918"

Al tău sînt

Mai mult decît vinul
Îți voi lăuda mingîierile
Pînă la lungirea umbrelor,
Pînă la pîrguirea roadelor viitoare.

Știu,
O fîntînă pecetluită ești,
O grădină închisă
De pe degetele tale
Picură cea mai aleasă smirnă,
Vino să minem noaptea în sate —
Au înflorit rodiile, a-nmugurit via

Vino iubito ca oștile sub steagurile lor
Al tău sînt,
Al celei ce suie
Turma să-și pască printre cedri și crini.

Numele tău

Mina dă muguri, semnul unui fruct
Plină-i de imnuri inima ta țară ;
Se-aprinde amurgul și arde
Înfierbîntat ca ruga-ntîia oară.

Binecuvîntat de ploi roditoare ți-e trupul
Greu de cei ce te-au păzit și-au plecat
Stringîndu-și săbiile și năvoadele albe
Dintotdeauna binecuvîntat.

Plini de averi, slăvindu-ți lumina
Mindrii-s bărbații tăi între bărbații lumii
De mii de ani trecînd ne-nvinși
Precum un cînt spre murmurul genunii.

Numele tău ca mireasma vărsată
Scris cu aur și rod, cu piine și sare
Preadulce este pe buzele celor
Ce numai pentru tine înaltă a lor cîntare.

Numele tău rotund de-mpliniri
Numele tău ca mireasma adiată
Patrie-mamă, patrie-lîră, patrie-rug
Binecuvîntată fii, binecuvîntată !

teatru

t

Interviu

Această piesă reia tema preferată a Ecaterinei Oproiu, tratată neslăbit în ultimii ani, anume condiția femeii. De o construcție dramatică propriu-zisă abia dacă se poate vorbi, iar în ce privește substanța, ea este aceeași din interviurile publicate în „Contemporanul", interviuri intîmpinate cu real interes, și adunate apoi într-o carte. În completare ar mai trebui spus că ideile autoarei (uneori pînă și cuvintele) erau cunoscute publicului dintr-o memorabilă convorbire televizată unde Aristide Buhoiu juca rolul de reprezentant tipic al genului masculin. De altfel și pretextul dramatic e același — o emisiune festivă ce se pregătește pe platourile televiziunii și care se transformă într-un veritabil duel existențial între o ea și un el. El — deloc prost dar mediocru și chiar meschin. Ea — patetică și strălucită. El — cam lipsit de argumente. Ea — producîndu-le din abundență. Firește, partizanatul nedisimulat prejudiciază partial profunzimea textului. Cum însă la mijloc este o teză de demonstrat, înțelegem că cele două personaje se justifică mai ales prin rolul „de legătură" pe care-l fac. De aceea și intriga sentimentală dintre ele e punctul slab al piesei. Monoloagele, în schimb, sînt vii, proaspete, autentice — calități ce le-au fost recunoscute încă de pe vremea cînd erau numai... interviuri. Judecate ca argumente, am avut surpriza să constatăm că ele vin uneori în răspăr cu teza însăși, depășind-o spre fericirea spectacolului. N-am să ascund că părerile cu privire la sexul opus (advers !?) exprimate de sudoriță, de exemplu, le socot mai profunde și mai feminine decît agitatele considerații ale reporterei. Tot așa, n-am să ascund impresia terifiantă pe care mi-a lăsat-o personajul Avocatei, tocmai fiindcă accentuează magistral defecte care mai persistă : sărăcie a efectelor, îngustime burgheză, închipuire. Foarte pregnant caracterologic a fost realizat și portretul Primăriței, emoționant prin modestie și simț al datoriei. Mai neizbutită, credem, flecăreala celor două tinere fruntașe în producție. Revenind la personajele de legătură, la Reporter și la Reporteră, constatăm că Octavian Cotescu face încă o dată dovada umorului său original (și cîtă nevoie era !), numai în parte blajin, în timp ce admirabila actriță Gina Patrichi apelează aproape pe tot parcursul reprezentației la tonul sacadat, disociativ și ostentativ. Însă creațiile cele mai aplaudate aparțin Dragăi Olteanu-Matei, Tamarei Buciuceanu-Botez, în special, și Marianei Mihuț. Acestea au și partiturile cele mai generoase, în sensul în care vorbeam la început : acuitate a observației sociale, autenticitate. Dînd glas unui text mai convențional, Ica Matache a părut stînjenită și nu a izbutit în aceeași măsură. Concluzia ? Spectacolul **Teatrului Bulandra**, regizat cu simț al nuanțelor și remarcabilă acuratețe de Cătălina Buzoianu rămîne interesant prin cîteva creații actoricești și, desigur, nu prin puține din realitățile surprinse pe viu de autoarea piesei.

Marius Robescu

film

f

Povestea dragostei

Ion Creangă este în **Povestea poreclei** același hitru maestru al echivocului din celelalte istorisiri ale sale ; transformînd **Povestea porcului** în **Povestea dragostei**, (după experiența nu prea reușită cu **Harap Alb**), Ion Popescu Gopo își propune să demistifice, să dea echivocului și fantasticului o explicație. Porcul, care-și are la Creangă hazul lui, devine în versiunea lui Gopo un extraterestru coborît lîngă coliba babei și a moșului cu o farfurie zburătoare.

M-am întrebat adesea de ce basmele transpuse pe ecran își pierd în mare măsură puterea de fascinație ; pînă și cele mai grandioase montări, cele mai fanteziste întruchipări de monștri, balauri și așa mai departe, nu reușesc decît să ne strivească, să ne transforme în spectatori pasivi ai închipuirii altora ; nu este oare imaginația oricăruia din noi mai fastuoasă, mai fabuloasă decît orice construcție, din butaforie ? **Pinocchio** al lui Luigi Commencini este printre puținele reușite ale genului și trebuie să observăm că filmul nu uzează de o recuzită și de decoruri grandilocvente ci dimpotrivă, se străduie să rămînă cît mai mult timp în granițele unei lumi imediate.

Poate că nimic nu ne îndeamnă mai mult la generozitate și la visare decît basmul, în timp ce lucrarea de demistificare a lui Ion Popescu Gopo, ușor ironică, vag spirituală, ne taie de la început orice apetit pentru reverie, regizorul propunîndu-și să viseze și pentru noi.

Slăbiciunea pe care Ion Popescu Gopo o are pentru **omulețul** său, atît de drag și nouă, face ca aventurile atît de umanului personaj să fie încărcate de sens, în timp ce aici, în **Povestea dragostei** regizorul Gopo are slăbiciuni și își îngăduie un festin eastmancolor alăturînd arbitrar un moș și o babă ca din tablourile lui Breughel cu extratereștri dansînd într-un decor presupus terifiant, doi tineri frumoși ca Romeo și Julieta ai lui Zefirelli, cu o călătorie cosmică pe o scară (pentru că are **trepte**) și cu un simpatic cioroi animat. Regizorul își dă friu liber fanteziei fără să se întrebe cine îl urmează și pînă unde.

Mitologia contemporană cu care Ion Popescu Gopo încearcă să înlocuiască naivele poate închipuiri de basm, are și o morală a ei care ar putea fi rezumată prin foarte comoda concluzie **dragostea învinge** ; dar pentru a învinge, dragostea trebuie să aibă și adversari care sînt nici mai mult nici mai puțin decît extratereștrii în cauză... De ce monștrii noii mitologii trebuie să vină din cosmos ? Basmul dintotdeauna a sugerat că ei vin din somnul rațiunii și nu a greșit nici măcar o dată.

M. Nicolae

televiziune

tv

Sentimente în alb

Zgîrcită-n zăpadă ca niciodată iarna anului abia început este iarnă adevărată doar pe micul ecran. De neunde, de unde, operatorii scot la iveală uriașe provizii de-omăt. Cota ninsorii la televizor este mai mare decît pe Omul așa că cine are chef să viseze poate să tragă perdelele, să se cufunde-n fotoliu și să creadă, privind imaginile hașurate de albul zăpezii, că ninge de-adevărat.

Duminică dimineața a nins peste VIAȚA SATULUI : a căzut zăpadă peste somnul cîmpiei, peste acoperișele caselor, peste umerii reporterilor, peste căciulile interlocutorilor care vorbeau prin jeturi de aburi ca telegarii lui Făt-Frumos.

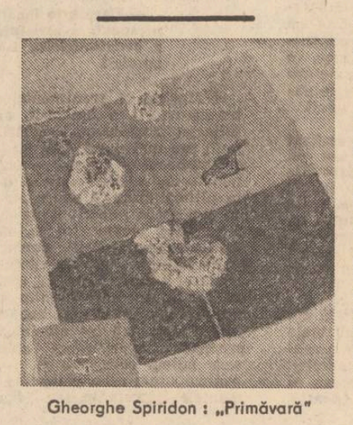

Gheorghe Spiridon : „Primăvară"

Duminică după-amiază a nins peste ANUL SPORTIV 1976 care din fericire continuă și în 1977. A nins mult cu goluri, ce-i drept, dar emisiunile precedente bătuseră recordul în privința zăpezii așa că decorul marilor combinate alpine de la Madonna di Campiglio și Innsbruk a fost fundalul firesc pe care autorul emisiunii și-a desfășurat excelentul său comentariu sportiv.

FRUMUSEȚILE MONTANE prezentate de Alexandru Satmari ne-au mutat și mai adînc înspre iarna de altădată cu munți de ghiață, cu păduri prăbușite sub blănuri scînteietoare, cu animale ieșite la pradă și vînători ieșiți la prădare sub un soare mecanic ca o roată cu dinți.

MOȘ GERILĂ CINEFIL a scos din arhivă nume pelicule „albe" arătîndu-ne zăpezile de-odinioară chiar în... original. S-a cîntat, s-a dansat și s-a ris cu asezonări potrivite de palete și clopoței.

În sfîrșit, în reluarea de marți a filmului cu cel mai mare număr de spectatori mari și mici de pe micul ecran, într-un moment culminant cînd Heide visează că este iarăși acasă, Biedermaierul, simbol al răului în excelenta peliculă japoneză, este acoperit cu drapelele albe ale cețurilor înzăpezite din Alpi.

SLALOMUL PRINTRE CAMERE DE LUAT VEDERI executat magistral de Viorel Raba a încheiat acest festin cu zăpadă care ne-a arătat încă-o dată cîtă iubire de semeni arde printre dragii noștri colegi de la televiziune care află și știu cum să facă pentru ca micul ecran să țină cu omul și să-i fie inimii sale de vreun folos.

Sânziana Pop

nici de rău, niciodată, nenorocită viață trebuie să ducă și unii chiar așa și consideră deși ăsta, al nostru, a avut poate și-un noroc : ăsta n-a vorbit de la început, s-a născut, cum s-ar spune, gata învățat să nu spună nici măcar cum îl cheamă. Pentru el faptul că nici n-a auzit a fost, cred eu, un lucru mai ales în avantajul lui dacă am în vedere că multe chiar nu merită să le auzi și dacă ai face socoteala mai multe nu merită decît merită adică, trăgînd linie, el mai mult a cîștigat decît a pierdut. N-a învățat carte că n-a putut, n-a avut cum și asta a fost pentru el tot o afacere : învățătura ori o faci cînd, cum dar mai ales cită trebuie, ori, dacă nu, mai bine, în timpul ăsta faci altceva și cu el, cu mutul așa a și fost : cînd alții, abia veniți din armată, plănuiau ce și cum să înceapă el își avea gospodăria gata întemeiată și, în plus, și nevastă iar nevastă-sa era atît de ușoară la limbă încît ai fi zis că-și zice că are ea, neapărat, misiunea să consume vorbe și în locul lui. Cu timpul femeia și-a pierdut din nărav și, mai tîrziu, pînă să dobîndească băiatul pe care-l au, aproape că nu-i mai plăcea nici să audă, nici să spună.

Cînd s-a născut băiatul, s-a schimbat situația, cu ăsta trebuia să vorbească cineva, trebuia să-l învețe cineva să vorbească și cine să fie ăla dacă nu ea ? Probabil însă că și mutu' a încercat să comunice cu copilul, în felul lui, și cînd spun asta mă gîndesc la ceva anume, care-mi întărește părerea, ceva la care nu te aștepți și abia aici e partea cea mai cu miez a faptului : băiatul, căruia oamenii îi zic tot al lu' Calomfir dar în plus și ăl mic, adică ăl mic al lu' Calomfir, i-a moștenit pe amîndoi în ce aveau ei mai aparte, dar dacă ar fi fost numai atît asta n-ar fi însemnat mare lucru peste ceea ce se mai întîmplă și altora, el însă și-a

Gheorghe Spiridon : „Omagiu"

moștenit părinții cu unele deosebiri în bine și mai ales cu adaosuri. De vorbit vorbește, de exemplu, ca ea, ca mă-sa, dar cu alt haz și altă adîncime și se exprimă prin semne, cu mîinile și cu chipul, ca mutu' dar frumos (fîndcă el n-o mai face cășnit și de nevoie) și cu alte înțelesuri.

Dacă te gîndești bine (și s-a găsit, unde trebuie, cineva care s-o și facă) una cu alta, laolaltă, îl arată pe artist și, în concluzie, ăl mic al lu' Calomfir s-a născut deci (ori s-a ales după aceea), așa, adică însemnat cu pecetea harului dar, aproape de necrezut (și aici stă, de fapt, mirarea) din două păcate de beteșuguri părintești.

La un concurs pentru elevi, unu' din astea care se tot petrec de la o vreme, ăl mic al lu' Calomfir a luat la nu știu ce probă, una artistică, se-nțelege, locul întîi pe țară și drept răsplată a fost trimis (împreună cu alții că, desigur, n-a fost el singurul cîștigător) într-o tabără, undeva pe la nemți, îmi pare. Cît a stat ăsta acolo i-a băgat în draci și pe ăia (asta am aflat-o de la alții, nu de la el) încît mai în glumă, mai în serios, aproape ar fi fost în stare să-l trimită și ei nu știu unde.

Cînd s-a întors, l-a întrebat unu' de-aici, de la noi, cam așa de exemplu :

— Cum a fost, mă, acolo ?

— Cum să fie ? Frumos.

— Și, ce-ai văzut ?

— L u m e.

— De care ? (În capul ăluia, ideea de întrebare bătea, cred eu, într-o anumită direcție).

— Ca peste tot, a răspuns ăl mic al lu' Calomfir, și mai așa, și mai altfel.

Asta cu „și mai așa, și mai altfel" de la el o știu și-o țin minte de unde concluzia că se poate învăța de la oricine dar eu, în plus, mai adaug că, într-un fel nici nu se poate fără deosebiri fiindcă nimeni nu seamănă cu nimeni.

Acuma, zic eu așa, s-ar putea crede că, deocamdată, nu mai e nimic de adăugat mai ales dacă mai și vezi nu departe, pe dreapta, tabla aceea galbenă. Acolo e marginea de care vorbeam la început, locul unde se termină ai noștri și încep ceilalți dar vine, de exemplu, de undeva, unu' și trece tot așa ca noi dintr-o margine în cealaltă și pe urmă dincolo sau, invers, de dincolo încoace și ăla nu mai bagă de seamă nici o deosebire, pentru el toate sînt totuna.

Ca să subliniez ideea asta sau una asemănătoare și cu ea și închei, cineva, prevăzător, de mult, a însemnat același loc cu un puț cu cumpănă săpat și alcătuit, zic eu, special într-un anumit fel : cu capătul de cumpănă al găleții de-o parte a marginii și greutatea de cealaltă **ca să nu poată, de exemplu, niciodată una fără alta.**

gheorghe istrate

Frunze developate

Lui Ioniță G. Andron din Țara Oașului — cel care a fotografiat sfetnicii lui Decebal...

Curg din văzduh frunzele aspre
cu grele tiparele noastre
resorbite chipuri din primordiale izvoare
developate perpetuu de soare...

O frunză-lacrimă aleargă prin lume
ca flacăra din tăciune-n tăciune
ca lampa luminii din boare în boare
ca timpul — din uitare-n uitare.

O lacrimă-frunză mereu ne răstoarnă
prin sîngele plîns, din rană în rană —
o undă tăiată mereu din talazul
în care-și cufundă lumea obrazul,
cum piatra adînc în piatră coboară
pînă la steaua sa celulară...

Pe-o frunză-am chemat și-am cules
pietrele voastre din univers
și-n oglinda ei, vinovat,
am arătat omul nearătat...

Astfel mi-e pleoapa culcată pe pleoapă :
solz muritor de veșnică apă
astfel mi-e sceptrul în care adun
sufletul lumii — cel bun

frunza în care pururea cern
sufletul lumii — etern...

Ritual

Putea-vom, oare, să uităm, femele,
miratul trup prin care noi am nins ?
Răsuflul ploii-nălță-n curcubee
dorințele uitate într-adins...

Din risipite — carele-amintirii
ne-adună vremea într-un mal stingher ;
pe-această piatră albă a iubirii
îngenunchează sufletu-n tăceri.

Vai, ce săgeți de ceață-nainteză
spre ochii noștri — ținte lăcrimînd !
femeia lumii, doamne, delirează
și ne ucide-n visul ei, pe rînd !

Stăm amuțind la țărmul ei ce doarme —
ca luntrile în nori ne-om prăbuși,
ca niște gloanțe ce orbesc în arme,
ca niște stele mari pierind prin zi...

„Omagiu partidului" — tapiserie de Gheorghe Spiridon

Critica și proza de evocare

Urmare din pag. 1

amplă este valorificată dintr-un unghi îndrăzneț. Ne așteptăm ca să fie întîmpinată cu un interes poate chiar contradictoriu, dar nu mai puțin știm că este o carte care propune pe calea literaturii o viziune nouă a personalității lui Bălcescu nu pe cea tradițională construită în secolul care a urmat revoluției.

La romane pregătim lucrări de cea mai apropiată trimitere istorică, cu subiect privind Independența. În acest sens avem un roman, compus ca un serial de episoade, **Acel an 77** — romanul cronologic al Războiului de Independență (o suită de date strict documentare) de Petru Vintilă. Aș mai menționa un roman foarte interesant al lui Corneliu Leu, se numește **Plîngerea lui Dracula** — un fel de memorii, și Marius Tupan cu romanul **Crisalide.**

Nuvele, proză scurtă și schițe nu prea sînt. Totuși avem o traducere de Arnold Hauser-Elești volum de nuvele, și Leonida Neamțu — **Cînd moare inimicul cel mai bun,** schițe.

La critică — cartea lui Dinu Pillat **Dostoievschi în conștiința românească,** Dan Cristea **Arcade imaginare.** Cărțile semnate de Petre Dan Gorcea **Nesomnul capodoperelor** și Eugen Negrici **Expresivitate involuntară** — le-aș menționa în mod deosebit pentru originalitatea cu care se propun cititorului. De asemeni cartea criticului Ion Ianoși **Poveste cu doi necunoscuți — Dostoievschi și Tolstoi** care este o exegeză critică de mare profunzime și originalitate expusă într-o formă foarte atractivă la lectură, ca un veritabil roman cu doi eroi. De asemeni urmează să plece la tipografie, pentru a apare tot în trimestrul 1, un volum de eseuri critice semnat de Virgil Teodorescu, **Armonia contrariilor** — este o autobiografie masivă, spirituală, lirică, cetățenească. Ion Caraion cu **Bacovia, sfîrșitul continuu,** care cuprind în afara unei interpretări profunde și originale a personalității poeziei bacoviene pe plan european, totodată realizează și un fel de excurs asupra liricii de acest gen, definindu-se profilul și înălțimea poeziei prin comparație, în universalitate.

— Ce debut propune în mod deosebit Editura ?

— Dragomir Horomnea cu romanul său intitulat **Cer cuvîntul** prin care se propune, încă de la debut, ca un prozator valoros, iar faptul că după citirea manuscrisului directorul editurii, scriitorul Marin Preda a conceput un text de prezentare a cărții spune de la început foarte mult.

Mai pot menționa două romane interesante ce urmează să plece curînd spre tipărire. Este vorba de Mircea Săndulescu cu **Victorie clandestină** și Ion Dan Nicolescu **Rana statuilor.**

cornelia djigola

Lacul

Lui Mihai Eminescu

oglinde reci de valuri
ieșeau încet din timp
culcînd pe-ntinsul moale
covorul adormit

oglinde reci de valuri
se tălmăceau în timp
pustie era clipa
restrînsă-n anotimp

oglinde reci de valuri
se tălmăceau murind.

Mîinile

Mîinile țipaseră în ele durerea deschise
și mingiiau o aromă dulce întîrziată
a mugurelui ca un bot bălai de căprioară
surprinsă.

Cuprinsă de liniile întortocheate din palmă
tremura undeva o creangă ce se încrîncenase
în poteca moleșită galbenă
de trecerea repezită a pașilor.

Suridea mugurul întîrziat
iar mîinile
păstrau căldura de inimă
calme.

Ego

M-am născut cînd aveam șapte ani
Ce a fost înainte îmi spune mama
Ce a fost după știu mai bine decît ea
Fiindcă s-au săpat în mine zi cu zi
Ceas cu ceas, clipă cu clipă
De aceea n-o cred cînd îmi spune
Că m-am jucat în țărîna drumului cu copiii.

Remember

atunci puteam
să-ți dărui flori de gheață
să le arunci în transparența
de cristal a geamului

apoi puteam
să le topesc cu răsuflarea mea
să le transform în picături de apă
acum pot
să-mi umplu brațele cu flori
s-alerg spre tine întîmpinîndu-te.

Tapiserie de Gheorghe Spiridon

Homer

Uitase de cînd privea focul
jocul nedeslușit al focului și
ochii au început să i se topească
și să curgă-n picături transparente

A privit așa pînă ce focul
ce-i bătea în sclipiri dureroase
obrazul
s-a stins

Ochii
de cele văzute
s-au contopit cu jarul
și orbitele au rămas goale.

Acuarelă

Nu vreau să-mi desenez
o acuarelă intitulată simplu
și atît de natural — Marină

Nici să-mi apropii obrazul
de valuri, palmele-nspumate
ale mării bănuite

Nu vreau să-mi lipesc ochii
de cerul neacoperit de nori

Sau să-mi încarc pleoapele
cu cearșăne albastre
ca să fiu mai femeie

Nu, nu vreau decît
să pot veni mereu
îmbrăcată-n rochia aceea simplă
albastră, albastră de tot
ca o acuarelă intitulată
atît de simplu — Marină

patrel berceanu

Orfeu

dar pietrele visleau dintotdeauna
în tării
superbe și inconștiente
spre marea spăimîntare
a norilor de seară

eu n-am făcut altceva
decît că
întemeiat pe o mai veche bănuială
a purtătorilor de liră
v-am oferit un cer
în locul unui văzduh
lipsit de-nvățăminte.

Cînd va fi nevoie de mine

din raza de soare
mi-am făcut
o armă
dacă veți avea nevoie de mine
pot fi găsit
cu ușurință

mă aflu la oricare
capăt
al ei.

Eu unul cred

vreau să cred
că și pentru voi
lacrima
e încă la mare preț
tocmai de aceea n-o să mă auziți
vreodată zicînd
veniți
dar veniți o dată prieteni
avem de pierdut
o bătălie frumoasă.

Confesiunea bunului tăietor de copaci

cîndva legam la ochi aleșii
cu o năframă albă
am renunțat pentru că nu puteam
lăsa la infinit
iluzia
de a lovi din față

și sentimentul oarecum
mai vag
că sufletul oricum rămîne
undeva o palmă
mai la dreapta
sau mai sus

Proiect pentru o bibliotecă publică

nu zic că o nenorocire
intră în casă cu gînd
să ne facă curat în bucătărie
mă gîndesc doar să nu găsească
înăuntru un grumaz
gata plecat
mă gîndesc să aduc în bibliotecă
stejarul doborît azi noapte de furtună
un manual de etică e oricînd
binevenit.

E greu de-nchipuit

...dar ultimul poem era întocmai
unei slăbiciuni —
leșul depus
cu mare pompă în
trezoreria de rouă
a lumii — altfel
e greu de-nchipuit poetul
dind fuga
spre un rastel cu flori.

radio

r

Capodopera

Există lucruri pe care le păstrăm închise în suflet o viață, obișnuiți fiind cu ele. Dar re-ascultate într-un anume context sau într-o anume stare de spirit, ceva se schimbă, ne intrigă și din fericire pentru noi, revenim asupra prejudecăților sau hotărîrilor pe care ni le formasem fără să stăm prea mult pe gînduri.

Telemann (e vorba de Georg Philipp, compozitorul născut la Magdeburg), prietenul lui Bach a compus „și" piese de tezaur. Acestea ar fi cele mai noi cuvinte pe care le-am auzit despre marele compozitor. Așadar, a compus „și" piese de tezaur. Iată că au existat pe lume mari artiști contemporani, prieteni ai titanilor muzicii, cei care au fost așezați în umbra geniilor de către literatura de specialitate. Capodopera, însă, a fost creată. Fie ca ea să nu poarte numele autorului nedreptățit (cel căruia i se socotește drept cel mai mare merit prietenia cu titanul), căci ea tot va rezista timpului. Capodoperele muzicii baroce ar putea figura, fiind la fel de prețioase, alături de lucrările de geniu ale muzicii tuturor timpurilor. Să-i pomenim pe Alessandro Marcello, pe Carl Philipp Emanuel Bach, pe Antonio Vivaldi. Capodopera, acesta era unul din subiectele ultimei emisiuni **„Invitațiile Euterpei".** Emisiune cu totul deosebită prin felul alcătuirii ei : muzica este întotdeauna corelată cu celelalte arte. Emoționant este felul în care ascultătorul este familiarizat cu capodopera, apropiat de ea. Ascultăm cele mai bune interpretări ale lucrărilor muzicale care nu ne îngheață prin inaccesibilitatea lor, ci misterul lor este sporit prin căldura comentariilor. Lipsesc lungile teorii plictisitoare, lipsesc frazele **„tehniciste".** Opera compozitorului este pusă în context cu viața lui, căci ce altceva poate fi opera de artă decît întîmplările extraordinare din viața unui creator ? Ne reamintim despre Brahms că abia într-un tîrziu i s-a recunoscut geniul simfonistic, deși Schumann prevăzuse cu mult timp înainte evoluția acestui emoționant liric al simfoniei.

Despre capodoperă ? Dar se poate, oare, **„împărți"** capodopera ? Că ea aparține **„categoriei"** numită **„titani"** sau că **„din cînd în cînd"** a mai apărut și la cei socotiți mediocri ? Fiecare dintre arte are misterul ei care sporește cu cît ne încăpățînăm s-o clasificăm pe specii, sub-specii sau chiar supra-specii. Frumusețea, întocmai ca și viața, se îmbogățește din însăși trupul ei, necerînd nimănui nimic, fiind în schimb de o copleșitoare generozitate. Ea nu se crispează nici în fața îngrădirilor, nici în fața nepăsării. Neantul, înstelatul neant, cel fără de margini, înseamnă libertate.

Mulțumim **„Invitațiilor Euterpei"** că ne lasă trei ceasuri de visare, de uimire, de fericire și de întrebări. Și mai mulțumim realizatorilor ei că nu ne încoltesc cu acele teorii care numai teorii nu sînt și care ne-ar face să răsucim butonul aparatului.

Ioana Diaconescu

plastică

p

Gheorghe Spiridon

Pictorul Gheorghe Spiridon a expus rar, în saloanele oficiale, nu nereprezentativ dar departe totuși de a ne putea forma o impresie decisă. Revelația expoziției de la Orizont este aceea a unei pregnante maturități. La toate nivelele, sedimentația de viziune și de meșteșug se impune. Este o maturitate venită din adîncuri, sporită de-a lungul multor ani de pictură. Și, mai ales, o maturitate care exclude experiența factice. În fiecare lucrare parcă, pictorul punîndu-și aceleași întrebări asupra condiției artei, a puterii ei de implicație în forul nostru interior cel mai intim. Ceva grav în permanență, dincolo de aparențe se face simțit în pînzele și tapiseriile lui Gheorghe Spiridon, un fel de suprapunere lentă, răbdătoare și puternică între esențe. O astfel de artă este rezultatul unui mod de a gîndi viața, cu sobrietate și răspundere, un fel de accedere la o demnitate mai înaltă a însuși actului creator.

Gheorghe Spiridon expune pictură și tapiserie. Un fericit prilej de a înțelege mai îndeaproape arta lui în genere. Nu știu dacă un anume proces de decantare a pornit dinspre tapiserie către pictură, ori, mult mai probabil, dinspre pictură către tapiserie. Rezultatul ne interesează însă pentru definirea personalității artistului. Există o materialitate definitorie a culorii și desenului, un fel de simț al tactilității orientat să exulte de frumusețile plinului, de culoarea devenită materie stratificată și rezonantă, o densitate a intensității care-i este proprie lui Gheorghe Spiridon. Originalitatea se sprijină pe interpretarea mai adecvată și îndelung frecventată a celor două genuri. Desigur, pornind numai de la aceste date prealabile, nu vom fi capabili să străbatem întreg universul artei lui Gheorghe Spiridon. O izbitoare particularitate este știința compunerii. Fiecare lucrare este gîndită drept o compoziție, mai mult sau mai puțin amplă, dar o compoziție. Aceasta corespunde unei structuri intime creatoare. Este o rigoare a unui spirit care se bucură de realitate printr-o reducere cît mai relevantă. Peisajul, natura statică, compoziția propriu-zisă, devin tot atîtea prilejuri de meditație la o organizare a elementelor de structură. Este marea lecție pornită de la un Luchian și Petrașcu, de la un Ghiață și Ciucurencu, pe care Gheorghe Spiridon o face să fie tradiție perenă și folositoare. Vorbind despre culoare, ești tentat la un moment dat să o vezi la Gheorghe Spiridon mai ternă decît în realitate. Ea nu sare în ochi, nu se impune cu violență, dar dacă o privești mai îndelung, observi acea stranie strălucire care deosebește net pietrele rare de cele doar colorate cu sîrg.

Nu ne-am oprit la titluri. Am fi putut să enumerăm lucrările care ne plac nouă mai mult. Dar trebuia subliniat întregul. De altfel, după cum au remarcat, în caldele lor luări de cuvînt și Constantin Piliuță și Dan Grigorescu, la selecția foarte parcimonioasă ar fi putut fi adăugate încă alte multe lucrări ale pictorului, rămase în atelier. S-ar fi cuvenit, firește, un spațiu mai mare, cum se procedează îndeobște în cazul retrospectivelor. În generația sa, numărînd foarte multe nume consolidate în pictura contemporană românească, Gheorghe Spiridon se impune prin această expoziție drept unul dintre artiștii ei reprezentativi.

Grigore Hagiu

muzică

m

Din codex-uri și cronici

Umblînd în această iarnă pe străzile cu zăpadă și cahle medievale ale unui burg transilvan, un prieten îmi desena din cîteva stele un car, o ursă, o lîră... Cu toții ne oprim în fața unor puncte strălucitoare, încercînd să unim într-un desen imaginar lumea necunoscută. Muzica prelungește însă propriile ei raze între stîlpii de susținere, încît efortul de reconstituire e mai mic. Un disc recent apărut, valorificînd formația de muzică veche dirijată de Ludovic Baci (căruia îi aparțin și transcrierile, prelucrările pieselor) este o astfel de reconstituire din puncte luminoase. **„Compozitori transilvăneni din secolele XVI—XVIII"** ne trimit veștile unor ierni de clopote și clinchete pe care meșteri cu șorțuri de piele, bătînd metale, dansatori cu cisme greoaie și doamne cu cercei de argint le uitaseră între file de codex-uri și tabulaturi.

Putem asculta dansurile românești notate de **Ion Căianu** (1629—1687) laolaltă cu allemandele și sarabandele vremii în acel **„Codex Caioni"** care testă cunoașterea folclorului românesc și unguresc, într-o formă școlită și de către păturile nobiliare apusene. Ion Căianu, care învățase muzica în Mînăștirul Clujului, Sebeșel și Șumuleul Ciucului, fiind apoi organist, constructor de orgi, tipograf și educator muzical, se dovedește și primul compozitor român care a „descoperit" valorificarea folclorului. Simplitatea și dinamica, voioșia îmbinată cu solemnitatea caracterizează și **„Intrada"** cu **„Două dansuri valahe"** din suita **„Musikalisch türkscher Eulenspiegel"** de **Daniel Speer** (1636—1707). Muzician la curtea lui Gheorghe Ștefan, acesta găsea că intonațiile românești se potrivesc bine formelor specifice de dans mono — sau tripartite, știind — nu degeaba își spunea „Simplicissimus Dac" — cam în ce ritmuri le-ar place boierilor băștinași să salte (așa încît și dansurile sale ungare, cazace sau leșești aveau destule elemente din folclorul local).

O lume trainică de optimism cimpenesc, miresme de mere și puritate de picturi pe sticlă străbat din celelalte lucrări cintate cîndva la lăută sau la orgile Sibiului, Mediașului, Sighișoarei. **Fantezia ricercar,** dintre notațiile rămase în „Intabulatura" și „Harmoniarum musicorum" ale lui **Valentin Greff Bacfare** (1507—1576) este transcrisă de Ludovic Baci pentru formație de viole da gamba și blockflöte ; **Dietum-ul** în Do major al sibianului **Johann Sartorius** junior (1712—1787) — lucrare asemănătoare cu oratoriul și cantata — aduce în echilibrul proporțiilor și severitatea structurii ornamente care amintesc vecinătatea muzicii bizantine. Numai titlul volumelor din care sînt culese ariile lui **Gabriel Reilich (1610—1677) — „Pădure spirituală de flori și roze"** — ar fi de ajuns să ne îndemne să întîmpinăm cu interes apariția discului. Adăugînd și valoarea interpretării, a reactualizării partiturilor, care devin documente ale unității muzicale a poporului român, deschiderea acestor porți cu ferecătură transilvană poate fi una din sărbătorile serilor noastre.

Cronicar

arhiva «Luceafărului»

175 de ani de la naștere

moment ion heliade rădulescu

Două manuscrise literare necunoscute

INEDIT

Ion Heliade Rădulescu alături de fiica sa, Maria, în 1866

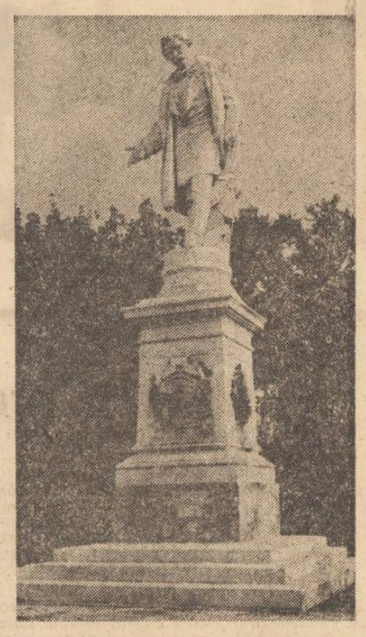

Monumentul Heliade. Carte poștală din 1906. În spatele statuii, grădina palatului Șuțu.

Din opera literară a lui Ion Heliade Rădulescu se păstrează un număr relativ restrins de manuscrise. Ediţiile critice realizate pînă acum de G. Baiculescu, D. Popovici şi Vladimir Drimba au avut la dispoziţie, în majoritatea cazurilor, textul tipărit. Spre deosebire de primele două, ediţia critică a lui Vladimir Drimba nu este antologică, ci încearcă să cuprindă întreaga creaţie literară a lui Ion Heliade Rădulescu. Editorul reproduce ultima variantă publicată în timpul vieţii scriitorului, amendînd uneori exagerările lingvistice şi preferînd în aceste cazuri o variantă anterioară.

Astfel, poezia **20 Decembrie 1843** a fost publicată pentru prima oară în broşura **20 Decembrie 1843. La Estraordinara Generala Adunare** din acelaşi an, apoi în **Curier de ambe sexe**, ambele ediţii ; Vladimir Drimba reproduce textul după cea de a doua ediţie, de la 1862.

O altă poezie, **Portretul**, a fost publicată în **Curs intreg de poezie generală**, I (1868) de unde este reprodusă în ediţia **Opere** din 1967 a lui Vladimir Drimba. La note editorul semnalează păstrarea acestei poezii în ms. 3634 (f. 80r—81v) din colecţia Bibliotecii Academiei.

Existenţa a două manuscrise necunoscute a acestor poeme ne permite cîteva precizări. **Primul manuscris,** opt pagini şi jumătate scrise, din totalul de zece, foi de format 27 x 20 cm, cu un timbru sec în partea stîngă sus a paginii — marca fabricii de hîrtie, poartă titlul **20 Decemvrie 1842.** Poezia a fost scrisă cu ocazia numirii lui George Dim. Bibescu ca domn al Ţării Româneşti la data de 20 decembrie 1842, ceea ce corespunde pe stil nou cu data de 1 ianuarie 1843. (Ceremonia propriu-zisă de inscăunare a avut loc la 14/26 februarie 1843, cînd noul domn a îmbrăcat o mantie albă ca a lui Mihai Viteazul, **exprimîndu-şi** astfel dorinţa de a urma pe eroul „tot mai viu în sufletul românesc" — după expresia lui Nicolae Iorga în comentariul la acest eveniment istoric).

Manuscrisul, cu caractere chirilice este cursiv, îngrijit scris, fără modificări, ceea ce justifică presupunerea că ne aflăm în faţa unei copii transcrise în vederea tipăririi. În afara diferenţei de titlu, manuscrisul prezintă şi alte deosebiri faţă de celelalte variante cunoscute. În primul rînd preferinţa pentru prima formă în dublete ca : **inger**-angel, **sfint**-sint, **răposaţi**-trapasaţi, **botezaţi**-baptezaţi, **nădejde**-speranţă, **duh**-spirit, **izbîndă**-succes, **viteaz**-brav. Apoi, cîteva versuri de o mai fericită expresie : **Se spală d-a lor patimi, în cuget botezaţi"** faţă de „Şi pură d-orice patimi în cuget baptezaţi" sau **„Nădejdi celui ce plînge, lumin-adevărată"** faţă de „Speranţă la durere, lumina întreită". Manuscrisul nu cuprinde şi notele autorului, ci numai numerotarea lor la versurile respective (doar 10 numerotări faţă de cele 18 note cunoscute).

Al doilea manuscris, patru pagini, cu acelaşi format şi aceeaşi calitate de hîrtie ca şi cel din-

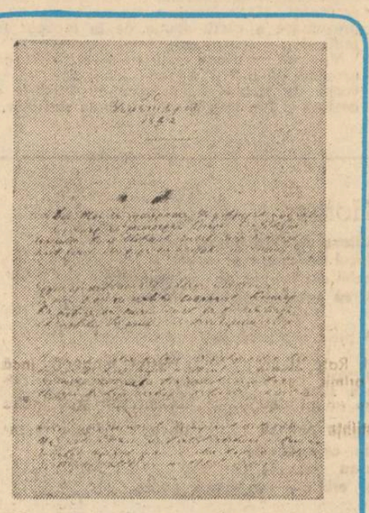

Prima foaie a mss necunoscut al poemului 20 Decemvrie 1842

tîi, poartă titlul cu caractere latine **La portretul M*****. Restul manuscrisului, cu caractere chirilice, este scris cu îngrijire, probabil tot în vederea trimiterii la tipografie. Faţă de manuscrisul ms. 3634, cu caractere latine şi cu numeroase modificări, manuscris de lucru, **La portretul M***** nu este datat. Dar specificul grafiei şi calitatea hîrtiei ne determină să subliniem apropierea de caracteristicile corespondenţei lui Ion Heliade Rădulescu din perioada 1842—1844. Manuscrisul din colecţia Bibliotecii Academiei poartă însemnarea, cu cerneală diferită de cea cu care este scris restul textului, a anului 1847, aceeaşi datare ca şi la tipărire.

În privinţa diferenţelor, manuscrisul nostru se caracterizează printr-o serie de versuri inedite, printre care o întreagă strofă : **„Ca-n vis Mazaniello, în cruda-i agonie / repetă nişte tonuri din libertatea sa / Lucia o cerească aude armonie / L-ardentele-i suspine ce-abia se desemna".** Cele două nume proprii ce apar în această strofă intercalată înaintea ultimelor două, din versiunile cunoscute, ar putea permite identificarea unui model, dacă acesta a existat.

În privinţa datării cu certitudine a manuscriselor nu ne putem pronunţa, avînd în vedere transcrierile sau revizuirile pentru tipar ce constituie şi în cazul altor manuscrise o importantă problemă a bibliografiei lui Ion Heliade Rădulescu. Pe baza caracteristicilor celor două manuscrise putem susţine însă faptul că ele sînt anterioare variantelor cunoscute pînă acum, şi le-am data cu anii 1842, respectiv 1842—1844.

George Potra
Gheorghe Buluţă

ferestre

Zăganul

Pe limb cățelul pămîntului.

Nimeni nu e mai dibaci în a adulmeca urmele anului care se duce, decît dihania asta mică, stînd cu botul pe labe, în adînc, la capătul unui sistem de hrube şi peşteri ; şi pe care mă îndur s-o scot la plimbare, din cînd în cînd, cînd aud în mine scîncet de fiară. Poate nevoia de a fi veşnic pe drumuri, set-a de călătorii, nu e decît itinerariul obligatoriu pe care mi-l impune cățelul pămîntului. Sînt legat sufleteşte de toate gîzele, de animale, păsări, de tot vînatul. La sfîrşit de an, am norocul unui loc de început de lume. O căldare între munţi, cu zări care coboară în vîrtej de spirale pînă la hornurile caselor, pe unde se varsă în cer alte spirale : respiraţia celor care aburesc geamuri. A nins ieri, brazii şi tufele sînt în lamé, ca nişte cucoane care au ţinut să-şi ia ochii la revelion. Aerul e tare, distilat de nouă ori (numai în oraş se respiră poşircă). Stelele — toate la locul lor ştiut, (ştiut şi cam uitat, căci luat cu treburi le văd din an în paşte, de un an nou, de un paşte.) Par frecate cu glaspapier de un vînt cu ghiaţă care a bătut ieri de la potrivit în sus. (Venind azi spre Cheia am mai văzut pe creste fuioare de vîscol, pe care le-am luat drept nori). Nu departe, poarta crestată a Zăganului, dată de perete. Muntele care a avut şi un vultur al său.

Cum se leagă lucrurile ! În urmă cu cîteva luni, un prieten pe care-l admir pentru sensibilitatea şi cunoştinţele enciclopedice, îmi arăta pana unui zăgan, moştenită din tată-n fiu, într-o familie de păstori, care dormeau în genunchi — patul echivalînd cu locul unde se aşterneau nişte genunchiere — sprijiniţi în bîtă — poziţia cea mai bună de supraveghere a turmei chiar prin somn, în orice moment gata de plecare. În glasul său simţeam ceva din emoţia generaţiilor trecute — teama şi evlavia păstorilor faţă de acel zeu al înălţimilor, zăganul, care cerea din cînd în cînd jertfă o mioară. Planînd peste poeni, o speria cu umbra aripilor ce măsura în amplitudine trei metri, îndrumînd-o către prăpastie... Ultimul zăgan — condorul Europei — a fost împuşcat în urmă cu cîteva decenii îmi spunea amicul, cu tristeţe. De atunci am tot încercat să găsesc cuvintele unui blestem pentru vînătorul imbecil care a împuşcat ultimul zăgan, în acea beţie prostească pe care o încearcă cei care au posibilitatea de a privi prinţr-o cătare pe aceşti copii tot mai neputincioşi ai naturii — păsările şi animalele. Să mai lăsăm fiarele şi în natură, de frumuseţe, să nu le mutăm pe toate în om.

Aşa e cățelul pămîntului ? Tu eşti o bestie mică, nimeni nu te-a văzut niciodată în afară de mine, tu eşti responsabil cu cutremurele, le simţi cu un minut înainte, latri, şi aici la Cheia sînt înregistrate pe un grafic. Numai aici putea domni zăganul — planînd peste prăpastii, avînd sub ochiul ager această căldare — călduroasă, cu care or fi mers cu botezul dumnezeu şi sfîntul Petru — dumnezeu cu d mic, Petru cu P mare — cînd mergeau prin lume cu căldăruşa de botez şi botezau lucrurile. Şi vulturului i-a dat numele muntelui.

Cumpănesc stări de melancolie că a mai trecut un an, cu stări de bucurie secretă, în acest loc unde se află o instalaţie pentru detectarea tuturor cutremurelor din lume. Am contemplat chiar o hartă a globului cu faimoasa centură de foc. O hartă pe care e trecută data tuturor cutremurelor şi numărul victimelor. Dar cutremurele sufleteşti ? Şi le înregistrează fiecare, cu instalaţii proprii, notînd pe răbojul frunţii idealurile victime sub dărîmături. Am fost cam nervos anul trecut şi aici am aflat şi cauza... Trebuie să dormi orientat nord sud, pe direcţia liniilor de forţă ale pămîntului. Ori patul meu... cum a fost orientat ? Am dormit pe sistemul vechi. Nu, îl răsucim... Aud răsucirea a o mie de paturi, plătesc cu răsucirea a o mie de paturi pe direcţia liniilor de forţă ale pămîntului, deci nord sud — suport cheltuiala parchetului scrîşelat, mobila zgîriată măcar o parte a omenirii să fie liniştită să doarmă cu fruntea sus în 1977. Cățelul pămîntului îmi spune că numai oamenii trec dintr-un an într-altul. Măcar în adîncul pămîntului să bată, anul care vine, vînt slab pînă la potrivit. Să nu mai fie cutremure.

Zăganul zăngăne din creste. Helicopter primitiv de piatră, ţîşnit din adîncuri şi prăbuşit la suprafaţă, în masivul Ciucaşului, cu elicele încă mai rotindu-se în vîrtejuri de zăpadă. Pilotul — o pasăre, a continuat să mai zboare o vreme.

Marin Sorescu

Cheia, 31 XII 1976

VARIA

Între E. Lovinescu şi G. Călinescu

Sub un lung titlu **Confruntări în critica deceniilor IV-VII** (C.R. 1975) Ileana Vrancea a publicat cel de-al treilea volum din seria studiilor sale de reevaluare a lui E. Lovinescu referindu-se acum la **Posteritatea lui critică.** Se vede uşor că actualul studiu are ca model lucrarea din 1943 a lui E. Lovinescu, **Titu Maiorescu şi posteritatea lui critică.** Reţinînd din opera criticilor din primele patru decenii ale secolului nostru numai referirile la Titu Maiorescu, autorul grupa criticii în trei generaţii după data manifestării, a vîrstei literare, în prima trecîndu-l pe Mihail Dragomirescu (n. 1868), în a doua pe el însuşi (n. 1881), iar în a treia pe G. Călinescu, Şerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, Vladimir Streinu şi Tudor Vianu. Mai ales criticii din această din urmă generaţie postmaioresciană s-au manifestat şi în favoarea sau contra lui E. Lovinescu, s-au confruntat cu lovinescianismul, cu posteritatea lui.

Părăsind în lucrarea sa criteriul generaţiilor folosit de Lovinescu, pentru că, nici maiorescianismul, nici lovinescianismul nu a dat naştere unor certuri de vîrste, ci unor înfruntări ideologice (pe care în treacăt fie zis, Lovinescu nu le omite), Ileana Vrancea urmăreşte posteritatea lui Lovinescu în patru etape, începînd încă din timpul vieţii criticului şi pînă în 1972.

E. Lovinescu a murit la 16 iulie 1943. Intîia etapă a posterităţii sale trebuie stabilită, după Ileana Vrancea, între 1939 şi 1944 în trei momente semnificative : primul ar fi anul 1936 cînd Iorga îl împiedică să fie ales „membru al Academiei", al doilea anul 1942 şi al treilea anul 1943 cînd în ziarul lui Liviu Rebreanu, **Viaţa,** apare **Manifestul cercului literar** de la Sibiu redactat de Ion Negoiţescu şi semnat de Victor Iancu, Eugen Todoran, Cornel Regman, Ovidiu Drimba, Ion Oană, Radu Stanca, Romeo Dăscălescu şi Ştefan Aug. Doinaş.

Faptul că Lovinescu nu a fost ales membru al Academiei este desigur mîhnitor, dar nu decide asupra posterităţii sale, după cum nu decide în cazul lui Ibrăileanu. Mult mai mari consecinţe asupra posterităţii lui Lovinescu are articolul lui G. Călinescu publicat în trei numere din **Viaţa românească** în 1937 (iulie-octombrie), în anul cînd apărea compendiul de **Istoria literaturii române contemporane,** articol reprodus de G. Călinescu cu mici modificări în **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** (1941). Acest studiu de amploare a însemnat întîia imagine complexă a criticului şi este de mirare că Ileana Vrancea îl omite. E. Lovinescu nu a rămas indiferent la articolul din **Viaţa românească,** a răspuns întîi în **Adevărul literar şi artistic,** din 10 iulie 1973, cu articolul **Careu de portrete,** reprodus în volumul din 1941 **Aqua forte,** iar după retipărirea lui în **Istoria literaturii...** a replicat în **Curentul literar** din 13 septembrie 1941 (articol reprodus, dimpreună cu celălalt, în **Titu Maiorescu şi posteritatea lui critică).** E. Lovinescu era mai satisfăcut de articolul lui G. Călinescu **Masca apoliniană a d-lui E. Lovinescu,** apărut în **Vremea** (dec. 1930-februarie 1931), şi din bibliografia **G. Călinescu** de Ion Bălu, p. 363 (punctul 3927), vedem că la 19 ianuarie 1942 redacţia revistei **Vremea** întreabă pe G. Călinescu dacă este de acord să i se reproducă acest articol în volumul omagial **E. Lovinescu.** Probabil G. Călinescu a indicat articolul din **Istoria literaturii...** care n-a fost acceptat şi omagiul a apărut astfel fără colaborarea lui. Revista **Manuscriptum** (1975, nr. 4) a publicat textul călinescian **Simplă convorbire de idei cu dl. E. Lovinescu,** răspuns la articolul lui E. Lovinescu din **Curierul literar,** încredinţat de mine revistei **Curier ieşan** care însă (vezi nr. 17 din 1 februarie 1943) l-a refuzat. Între timp E. Lovinescu murind, G. Călinescu renunţă la „convorbirea de idei" polemică, mulţumindu-se cu cîteva reflecţii privitor la modul în care a fost înţeles Lovinescu în timpul vieţii **(Ochii contemporanilor** în **Vremea** din 8 noiembrie 1943). În fine, alte **Meditaţii în jurul lui E. Lovinescu** de G. Călinescu apar în **Vremea** din 30 iulie 1944. E. Lovinescu atribuia lui G. Călinescu inteligenţă (spusese citind o diatribă a cuiva despre **Istoria literaturii... :** „E o carte genială, domnii mei !", vezi Bălu, p. 464) dar îl învinuia în acelaşi timp de subiectivism, de unde întrebarea lui G. Călinescu în **Simplă convorbire de idei... :** „Prostul obiectiv poate fi istoric ?"

A doua etapă a posterităţii lui E. Lovinescu se cuprinde, după Ileana Vrancea, între 1944—1947. Este descrisă între aceste date activitatea critică în spiritul lovinescianismului a lui Şerban Cioculescu şi Vladimir Streinu ca şi a criticilor noi care, dacă nu se reclamă de la Lovinescu, nu sînt împotriva orientării sale din ultimii ani de viaţă, cînd disocierea valorilor nu era întreprinsă în sensul izolării esteticului de etic sau etnic, mai larg, de social-politic, ci în scopul luptei împotriva obscurantismului fascist. Sigur, în această perioadă mai scriau Pompiliu Constantinescu, Tudor Vianu şi Perpessicius, ultimii mai mult sau mai puţin lovinescianizaţi, dar autoarea dă prea mari proporţii unor recenzii despre **Istoria literaturii** române de D. Murărăşu, manual cu unele tendinţe retrograde despre care îmi amintesc că am scris şi eu în **Timpul.** Se semnalează apariţia compendiului de **Istoria literaturii române** de G. Călinescu, fără să se arate atitudinea lovinescienilor în legătură cu această carte, de pildă atitudinea lui Pompiliu Constantinescu din 1945 **(Scrieri, II).** Citîm cîteva rînduri : „Inteligenţă subtilă, percepţie critică fină, fantezie aprinsă, sensibilitate nobilă şi talent plastic abundent, dl. G. Călinescu, este atît de dotat, încît se foloseşte — simultan sau succesiv — de marile sale însuşiri, oferindu-ne cel mai atractiv spectacol din critica noastră de astăzi. Temperament impresionist, personalitatea sa îmbină în mod ciudat impulsivitatea lui Iorga cu maliţia şi rafinamentul lui E. Lovinescu ; nu vreau să spun că ar fi o apariţie hibridă, alcătuită din două naturi care se exclud, ci din contră, sau cu aproximaţie o formulă care să ne sugereze, măcar pe departe, o fizionomie spirituală atît de excepţională."

Dacă pînă şi Pompiliu Constantinescu acorda toate sufragiile în primul rînd lui G. Călinescu (el a fost singurul care nu s-a raliat campaniei anticălinesciene din 1941) este limpede că posteritatea lui Lovinescu era încă de pe acum în scădere, doar sentimental întreţinută de cîte un articol precum cel al lui Tudor Vianu din **Lumea** 30 septembrie 1945 (directorul revistei, G. Călinescu, apreciază articolul v. **Gazeta literară** din 12 martie 1966). Cît despre Asociaţia „Prietenii lui E. Lovinescu", înfiinţată la 24 februarie 1946, aceasta în afară de cîteva întîlniri a membrilor, n-a făcut nimic. Constat că am scris şi eu un articol, de care aproape uitasem, despre E. Lovinescu în **Naţiunea** nr. 52 din 25 mai 1946.

În etapa a treia, 1948—1962, Ileana Vrancea descoperă un număr de „lovituri greşit îndreptate" ale criticilor împotriva lui E. Lovinescu şi a lovinescianismului, printre care şi una a mea din **Opera lui G. Ibrăileanu.** Această carte, scrisă odată cu **Viaţa lui G. Ibrăileanu** apărută în 1946 pe care autoarea o citează, era anunţată şi trebuia să apară concomitent, cînd, fără nici o motivare, editura mi-a restituit-o în spalturi. Nu am mai putut s-o public decît cu îndreptările redactorului Editurii de Stat pentru literatură şi artă Savin Bratu în 1959 şi numai după ce Savin Bratu şi-a tipărit la Editura tineretului, cu circa o lună înainte, a sa **Ibrăileanu-Omul.** Am restituit textul meu din 1946 abia în a doua ediţie a cărţii, în 1967. A fost vorba nu de a revizui, ci de a restitui vechile clasificări ale lovinescianismului susţinute de mine în perioada 1944—1947, cunoscute şi recunoscute de Ileana Vrancea. După cum se ştie, semnificativ pentru poziţii atunci, am fost nevoit să părăsesc temporar o funcţie universitară în 1949 odată cu profesorul G. Călinescu, deoarece noul profesor chemat şi-a adus alţi colaboratori, printre care s-a numărat la un moment dat şi autoarea studiului aici analizat. Nu puteam să mă călăuzesc în 1967 de alte studii, deoarece „adevărul istoric" nu era încă definitiv „restabilit între timp". Într-o cronică la cartea Ilenei Vrancea (din **Luceafărul nr. 41 (702) 11 oct. 1975),** Mihai Ungheanu a arătat că în 1959 autoarea era cam de aceeaşi părere cu Savin Bratu privitor la Titu Maiorescu şi că, chiar pe E. Lovinescu continua să-l considere „reprezentant al estetismului postmaiorescian" (cam în spiritul eseului lui N. Tertulian din acelaşi an **E. Lovinescu şi contradicţiile estetismului),** propagator, în vremea sa, de „teorii estetice dăunătoare" şi de concepţii aflate „la antipodul esteticii marxiste" susţinător al neamestecului criteriilor în politică. Patru ani mai tîrziu, Ileana Vrancea mai credea că lucrarea lui E. Lovinescu **P. P. Carp, critic literar şi literat** din 1942 fusese scrisă la sugestii de dreapta şi că prin urmare Lovinescu fusese minat în critica sa nu o dată de „oribile mobiluri".

Ultima etapă a posterităţii lui E. Lovinescu de care autoarea se ocupă în cartea sa (anii 1963—1972) este deschisă de articolul **Prelimnarii la un studiu despre E. Lovinescu** de Ileana Vrancea publicat în **Viaţa românească,** 1963 nr. 8. Este interesant că una din întîile ample reconsiderări a criticului, studiul Ilenei Vrancea **E. Lovinescu, critic literar,** apărea în 1966, anul morţii lui G. Călinescu. Aceasta explică de ce reconsiderarea nu a fost întîmpinată cu atenţia aşteptată. Nici Şerban Cioculescu, nici Vladimir Streinu, nici I. Negoiţescu, nici Paul Georgescu nici un critic de la care putea veni o apreciere pozitivă, o aprobare, nu s-a pronunţat, Şerban Cioculescu vorbind despre Lovinescu abia la **25 de ani de la moartea** lui în **Gazeta literară** din 11 iulie 1968, Vladimir Streinu comemorînd şi el **Semicentenarul** „Sburătorului" în **România literară** nr. 17 din 1969, iar I. Negoiţescu publicînd doar **O amintire** în **Viaţa românească,** 1969 nr. 2 şi abia în 1970 micromonografia **E. Lovinescu,** Ileana Vrancea însăşi şi-a întregit lucrarea din 1965 în 1969 cu **E. Lovinescu-Artistul** în prima parte (despre literatura lui Lovinescu), cum am arătat altădată, mai mult negativ, iar în partea a doua (despre arta criticului) tardiv şi superfluu. O lucrare fundamentală despre **E. Lovinescu** a publicat în 1971 Eugen Simion. În fine despre **E. Lovinescu şi antinomiile criticii** scrie Florin Mihăilescu în 1972, dată la care Ileana Vrancea se opreşte. Semnificativ pentru posteritatea lui E. Lovinescu este că **Bibliografia literaturii române 1948—1960,** sub redacţia Tudor Vianu, Editura Academiei, 1965, nu înregistrează pe E. Lovinescu, înserînd doar studiul lui N. Tertulian şi traducerea lui Lovinescu în proză din **Odiseia,** reeditată în 1955, cu o prezentare de Tudor Vianu. Se poate spune totuşi că astăzi s-a făcut pe deplin dreptate lui E. Lovinescu şi că locul său în evoluţia criticii literare româneşti nu mai este contestat de nimeni. S-a vorbit chiar de „permanenţele" operei lovinesciene.

Eroarea lucrării **Confruntări în critica deceniilor IV-VII** — este, între altele, de a reduce întreaga dezvoltare a criticii din ultimele trei decenii la problema : **pro** sau **contra** E. Lovinescu. Mai întîi se ignoră faptul că din 1941, cînd a apărut monumentala **Istorie a literaturii române,** atenţia nu numai a publicului şi a scriitorilor, dar şi a majorităţii criticilor, era confiscată nu de Lovinescu, ci de G. Călinescu. Mulţi din criticii iviţi în această perioadă se trag din G. Călinescu, chiar cei care preferă „discipolatul" (cuvîntul aparţine Ilenei Vrancea) lui Lovinescu, ca, de exemplu, I. Negoiţescu. Nu este vorba, desigur, de o descendenţă marxistă, dar nici criticii marxişti n-au privilegiat marxismul de la E. Lovinescu, de care, dimpotrivă, ca N. Tertulian, s-au delimitat. E. Lovinescu a avut vederi democratice, antifasciste în ultima fază a existenţei sale, dar un marxist n-a fost, după cum n-a fost socialist Titu Maiorescu (vezi şi articolul lui G. Călinescu, **Titu Maiorescu, socialist ? !** în **Contemporanul** din 28 iunie 1963). I se poate acorda lui E. Lovinescu un rol de direcţie în literatura română între cele două războaie mondiale pînă în 1937. De la această dată şi mai ales după 23 August 1944, literatura română confruntată de G. Călinescu încă două decenii, se îndreaptă pe alte căi, pe care E. Lovinescu şi discipolii săi nu le-au întrevăzut şi nici n-aveau cum să le întrevadă, determinate, cum erau, nu de o direcţie critică personală, ci de cauze social-politice şi istorice mult mai adînci.

Al. Piru

Poeme de dragoste

Urmare din pag. 1

terea morţilor. Există în versuri un întreg scenariu cu plecări şi întoarceri, coboriri în coridoare întunecate, la miez de noapte, pregătiri de a depăşi limita, de a traversa un deşert, un gol imens. Drumul nu este ireversibil, abia ajunsă la capătul deşertului trebuie să străbată din nou nisipurile pe care tocmai le părăsise. Ea se găseşte în orice clipă la hotarul în care moartea se întîlneşte cu suferinţa sentimentelor, la punctul în care existenţa şi imaginarul (cu obsesiile lui tenebroase) fuzionează. Sugestia mai profundă din aceste poeme dominate de imaginea golului bacovian este că suferinţa purifică. Trăită pînă la capăt (pînă la limita insuportabilului), durerea eliberează şi linişteşte spiritul. Ultima metaforă din seria acestor poeme ce indică o frustrare şi neliniştе este aceea a presimţirii **focului** („trebuie să fie în apropiere un foc"). Focul poate distruge, dar, prin ardere, poate şi purifica. **Ardere de tot** devine, atunci, simbolul unei existenţe care se consumă pentru o idee, voind, totuşi, să ocrotească obiectul ei. Iubirea neîmplinită este şi suferinţa, dar şi posibilitatea ei de a trăi.

Toate poemele dau sugestia imposibilităţii de a ieşi din cercul unor neliniştі existenţiale : sufletul s-a lepădat de trup, capul s-a desprins de umeri, cuplul înaintează „încet către miezul nopţii", pămîntul a crescut între cei blestemaţi să-şi caute bucuria iubirii într-o suferinţă atroce („vai cît pămînt este acum între noi, iubite"), prăpastia s-a adîncit, **golul** s-a lărgit, cerul s-a golit şi el, chipul se profilează pe oasele spălate de ploi, în fine, venele s-au rupt şi „golul" dintre ele măreşte sentimentul deznădejdii. Această obsesie este esenţială la Ileana Mălăncioiu, poetă capabilă, totuşi, să trăiască şi în alt registru liric. În mijlocul deşertului de nisipuri arzătoare se deschide ochiul unei oaze, în spaţiul care devorează lucrurile, cîteva obiecte încep să capete consistenţă. Ca şi cînele încrement în ger, într-un poem de o cruzime purificată, o ureche a poeziei se deschide spre lumina universului. Alternanţa de violenţă a macabrului şi transparenţa, puritatea elementelor naturale este aproape generală în lirica Ileanei Mălăncioiu :

„Aer rarefiat din ce în ce mai rece / un cîine zace singur încrement în ger / cu o ureche albă lipită de pămînt şi cealaltă deschisă către cer // păstorul s-a îndepărtat demult / turmele şi ele s-au dus / în tăcerea asta se aude / numai glasul mielului de sus // el face să se-mbrace în ceaţă albă munţii / apoi înalţă ceaţa şi-o risipeşte-n vînt / dezvăluind mereu un cîine părăsit / zăcînd cu o ureche lipită de pămînt".

Foarte puternică şi originală prin lipsă de artificiu, prin prozaismul voit al expresiei este sugestia de frig a singurătăţii demne, de asumare lucidă a suferinţei :

„Cel pe care îl aşteptam a venit / el este eu şi sînt şi mai singură / rupe-l puţin din tîmpla mea / ca să mai pot chema pe cineva / / dar lasă-mi o urmă ca rana / sau ca golul din os / din care odată cu el mina ta / o parte din craniu mi-a scos // şi să-mi păstrezi celulele acestea / ca bobul de cafea / de care gura unui înger / din cînd în cînd se atingea // ştiu c-am să vin cîndva tiptil tiptil / şi-am să je-nghit la loc îndurerată / cum un nebun a înghiţit odată / un creier de copil".

Unele poeme amintesc stăruitor de Bacovia **(Pastel, Ningea pe trupul...)** şi de imagistica macabră a simbolismului, dar chiar şi în aceste acorduri livreşti Ileana Mălăncioiu reuşeşte să fie personală printr-un fel de vigoare barbară a tonului, neobişnuită la o poetă. Cadavrul peste care ninge frumos este o imagine decupată, desigur, din **Plumb,** ca şi aceea a corbilor ce au supt trupurile morţilor, dar lîngă imaginea dinainte se aşează alta, traducînd o înăsprire progresivă a privirii, o întunecare lentă a orizontului. Astfel de treceri, alternanţe de lumină şi întuneric, de suavitate şi cruzime dau poemelor o gradaţie şi, încă o dată, o originalitate remarcabilă.

Ileana Mălăncioiu şi-a delimitat un spaţiu liric şi-l umple, cu modestie, cu rîvnă, cu fantomele unei imaginaţii prolifice. Surprinde lipsa notei de teatralitate în nişte poeme care trăiesc liric în vecinătatea atîtor simboluri demonice. Originalitatea, vreau să spun inteligenţa acestei poete, este să trateze normal fantasticul şi demoniacul, să adopte o mască (erosul încercat de mai multe feluri de spaime) şi să facă astfel ca masca să exprime mai bine, mai sfîşietor decît chipul propriu drama din adîncul fiinţei. Aproape toate temele din **Arderе de tot** au fost tratate şi de alţii, Ileana Mălăncioiu acceptă, am impresia, deliberat riscul acestei confruntări, introducînd, în vechi tipare pulsaţia unei fantezii orgolioase şi „rele". Ca şi spaţiul din **Ultima amintire,** ea îşi devoră obiectele pe care le-a inventat, trăind, în acest timp, cu teama că procesul se poate împlini, că stingerea universului nu poate fi oprită. Subtilă, încă o dată, senzaţia de violenţă şi umilinţă în faţa lucrurilor, de spaimă de gol, de inconsistenţa pămîntului pustiit :

„spaţiul devora toate lucrurile din el / priveam în tăcere în urma lor / spre locul acela unde nu se mai vede nimic / ca-n pîntecele unui animal incolor // care mistuie lumea şi flămînzeşte / în chiar vremea în care mănîncă / totul pînă la ultima fiinţă vie / şi pînă la ultima stîncă // în care a fost îngropat un om / şi pînă la ultima cruce / pusă în spatele său / nainte de-a se duce // aşteptam cu spaimă să ne vină rîndul / se apropia fantastica oră / spaţiul devora toate lucrurile din el / şi ne uitam neputincioşi cum le devoră".

Poemele Ileanei Mălăncioiu sînt substanţiale şi, purificată, eliberată de cîteva clişee livreşti, vocea ei se va auzi, cred, din ce în ce mai limpede şi mai personală.

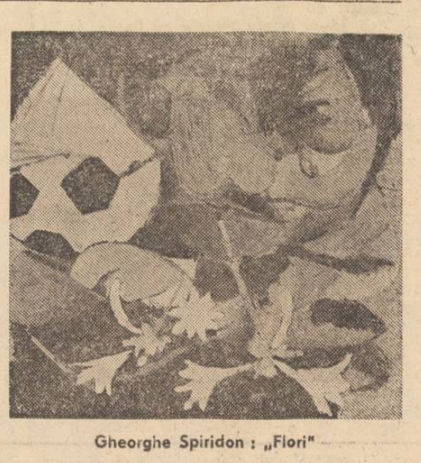

Gheorghe Spiridon : „Flori"

Bălcescu

Urmare din pag. 1

toare oboseală, stare din care nu şi-a mai revenit niciodată. Dar viaţa acestor bărbaţi, astfel terminată, rămîne o pildă de devotament şi de putere de sacrificiu pentru Ţară, pentru universul românesc. Nu sînt lucruri noi, cele scrise aici. Momentului 1848 i-a fost dedicată o literatură beletristică şi istorică, atît de bogată încît ne-am putea mulţumi cu cît s-a dat. Norocul meu a fost că acum cinci ani, cînd am prezentat proiectul romanului editurii „Cartea Românească", directorul editurii, Marin Preda, şi redactorul şef Mihai Gafiţa, mi-au făcut cinstea încrederii domniilor lor şi mi-au dat tot ajutorul să ies la lumină cu acest roman.

Am, de fapt convingerea că nici o altă editură nu s-ar fi împovărat cu un roman ciclic. Ei bine, „Cartea Românească" a făcut-o. Dacă romanul are slăbiciuni, ele îmi aparţin şi sînt singur răspunzător de ele. Dacă, însă, dimpotrivă, cartea va fi o contribuţie, atunci sigur meritul meu este mai mic decît al editurii.

În sfîrşit, probabil că la apariţia acestor rînduri cartea, intitulată „Marele Sigiliu", să se afle în librării, fiind tipărită iar eu întrebîndu-mă acum de la ce am pornit şi la ce am ajuns.

Vorbeam de acel dagherotip. Ceea ce m-a emoţionat, în urmă cu ani, a fost tinereţea acelor bărbaţi care au făcut totul pentru a crea ţara. Şi nu oricum. Ci : ţara să se bizuie, întîi şi întîi pe sine, pe puterea ei materială şi morală, să-şi apere independenţa nu numai cu arma dar şi cu disciplina politică, statală, socială, publică, în conformitate cu exigenţele existenţei suverane, Ţara să se dezbare de orice complexe, să-şi creeze cadre care să-i ştie face politica şi să-i administreze cu dreptate, cu bun simţ avuţia. Patria să-şi apere oamenii, iar românii să-şi iubească patria, fără emfază, dar cu dîrzenie, cu fermitate, cu mîndrie sobră. Ulterior, problematica romanului, ca să mă exprim preţios, s-a amplificat. M-am străduit să restitui adevăruri istorice, unele cunoscute dar răstălmăcite, altele necunoscute, sau mai bine zis, socotite neimportante. Mi-am îngăduit libertatea de a le socoti importante şi sper să nu fi greşit. Cine citeşte cu atenţie scrierile acelor ani, şi mai ales ale lui Bălcescu, va găsi în ele idei de o prospeţime excepţională, de o maturitate politică remarcabilă şi de o mare actualitate. Căci gîndind politic, au gîndit în perspectivă. Cine urmăreşte activitatea acelor tineri bărbaţi va descoperi în ei oameni a căror viaţă publică se înalţă la demnităţile cele mai înalte ale organizării ţării, statului, instituţionalizării cuceririlor revoluţionare.

Desigur, nu mi-aş permite să-mi explic cartea, ea trebuie singură să se explice. Ceea ce, poate se cuvine să spun, este de ce tocmai despre 1848 despre Bălcescu am îndrăznit să scriu. Din motivele de mai sus.

Cartea Patriei

Urmare din pag. 1

fic inedit, pitoresc şi emoţionant. Dar nu **pitorescul** reprezintă adevărata dimensiune a acestei cărţi ci viziunea profundă asupra destinului românilor, asupra vechimii acestui neam în spaţiul vechii Dacii, toate concluziile fiind urmarea credinţei că lucrurile vechi au în continuare o viaţă a lor ale cărei ritmuri se simt şi azi în straturile cele mai adînci ale fiinţei noastre. Văzînd că „trecutul se înfige ca o pană în prezent" autorii apelează la argumente ale arheologiei, filologiei, antropologiei, etnografiei, pentru a ajunge la o emoţionantă înţelegere a ceea ce Camil Petrescu numea „fenomenul românesc" şi care rămîne, poate, înafara definiţiilor riguroase dar este totdeauna prezent în ceea ce înseamnă trăire adevărată, înţeleaptă şi responsabilă. Cărtea pe care redactorii editurii Junimea au descoperit-o într-un cvasi-necunoscut sat moldovean se numeşte **Dăinuiri Dăneştene** iar autorii ei sînt învăţătorii Eugenia şi Constantin Buraga.

— Cum se vor face simţite istoria trecută şi istoria prezentului în cărţile acestui nou an ?

— Cîntarea României a stimulat şi publicarea a trei cărţi care de fapt sînt una : **Cartea Eroilor, Cartea Patriei, Cartea Naturii,** în fond o singură **carte a patriotismului** înţeles ca sentiment înălţător al dragostei faţă de tot ceea ce se leagă de îndelungata noastră existenţă ca popor. În fine, tot despre o carte alcătuită din cărţi : **Eminesciana.** „Păşim alături de Eminescu în luptele zilei de azi" spunea Tudor Vianu. Unsprezece noi apariţii în colecţia **Eminesciana** vor întregi în 1977 acea bibliotecă de inimă şi cuget pe care **Instituţia naţională Eminescu** o aşteaptă şi o merită cu prisosinţă.

L6 8 IANUARIE 1977

atelier literar
poșta redacției

G. M. BUCOVICIOR : Neașteptat de slabe, convenționale, neinsuflețite, „lucru manual". Observațiile anterioare rămîn valabile; în plus, un îndemn : studiu serios, sistematic, în domeniul poeziei, lectură multă, diversă. (Proporțional, scăderea activității grafice, care nu trebuie să devină grafomanie!). Cite un fir de poezie, mai mult sau mai puțin convingător, în „Așteaptă", „Moara de nea", „Alge", „Sfiala", „Simbioză". Dar lucrurile nu ating nivelul reușitei astfel că nu putem reține nimic. Pe viitor, nu ne mai trimiteți tot ce scrieți, ci numai cele 5—6 poezii pe care, după o selecție aspră, le considerați mai bune.

R. HECKER : Ne bucură vestea înființării cenaclului dv., vă felicităm și vă dorim succes, sperînd să primim vești tot mai bune din partea lui. Versurile de acum, din păcate, nu ne dau semnele bune pe care le-am fi sperat.

ALEXIS V. : Sînt pagini naive, stîngace, de început, în care nu prea se văd semne de perspectivă. Ideea de a „nu mai pierde timpul în zadar" e într-adevăr oportună. Cel puțin deocamdată. Pînă cînd, redînd învățăturii locul îndreptățit, veți putea reveni, mai bine înarmat, la tentativele literare.

ELENA MUNTEANU : Pare să fie ceva, dar încă nu putem trage toate concluziile din numai două pagini.

K. FRANCISKO : Da, pare să fie mai bine, în ansamblu, și mai ales în „Război", „Am venit", „O urmă", „Săpînd", „Pluguri albe", „Vin aproape", „Cum visez uneori". Sînt, însă, unele pagini lustruite și meșterite prea mult (sau mai bine zis, neinspirat), pînă cînd freamătul se stinge, îngheață. Mai sînt și alte neajunsuri, de care am mai vorbit, dar promisiunile din scrisoare sînt o garanție serioasă.

P. CERNAT : În general, lucruri mai curate, uneori cam naive („Concert galben", „La ora nouă", „Poezie de toamnă"). Ca să nu mai fie neînțelegeri, semnați-vă citeț (cu majuscule) fiecare poezie cu numele sub care doriți să apară (ne declinăm orice răspundere pentru eventuale greșeli sau deformări!).

V. P. M : Lucruri frumoase. „Scrisoare", „Nu știu", „Delict", „Portret", „Uneori", „În timp ce", „Afiș". (Vestea dedusă ne-a întristat, alături de dv.).

PETCU MARINA : Nu se văd înzestrări deosebite în crîmpeiul pe care ni-l trimiteți. Sfatul cerut este să vă continuați studiile.

I. DRAGOMIRESCU : Pagini de început, cam tulburi, șovăitoare. Ceva mai bine, în „Alungați toamna". Trebuie să citiți multă poezie, să studiați experiența, tehnica marilor poeți contemporani, ca să vă puteți perfecționa mijloacele de expresie, gustul artistic etc.

L. C. M. : Nu e tocmai exactă caracterizarea pe care o faceți paginilor dv. Dar ideea de „a învăța lumea de la capăt" nu e rea. (Poate că accentul ar trebui pus, însă, pe rafinarea expresiei, sporirea, îmbunătățirea capacității de a „spune", de a sugera, de a plasticiza etc.). Lucruri bune, și de data asta : „Lacrimă", „Toamnă", „Fiecare" și chiar „Poezia calculatorului". (V-am rugat să vă iscăliți citeț manuscrisele, renunțînd la acea „parafă" spectaculoasă, dar puerilă și fără rost, care produce dificultăți și incurcături în procesul tiparului. Manuscrisele trebuie să aibă, în toate detaliile, aceeași înfățișare îngrijită, clară, pe care o redă tiparul în revistă).

M. POENARU : Regres trist în ultimele (prea numeroase) plicuri. Semnele de schimbare de data trecută nu se confirmă, din nefericire, și „fabrica" a revenit la producția (cenușie, monotonă) de serie.

Lucian Doru Voiculescu, Roland Smither, I. Pajureanu (întrebările ne depășesc), **Mihail Dragodan, Vasile Vecinu, Dumitru Paul Oprescu, Antoneta M. Alexe, Pompiliu Comșa** (ceva mai bine, în „Luptele tale"), **M. Modruj** (mai bună, „Un pom"), **Dumitrescu Constantin, Stelian Dobre, Rogvaiv-Zimnicea :** Nimic nou!

Alex. Almado (mai bine, în „Frunză unică"), **I. Zliska, Mari V. Alinescu, Scalddac, Bodomoi Ioana, Brane Dumitru, Ion Bratu, Traian Călin, Ion Stupina, Ștefan Dincă, Vereșescu Alexandru, Gamulea Șerban, Mircea Bogdan, Baicea Ion, Munteanu Nicolai, George Negruț** (ceva, în „M-am reconstituit"), **Marius Dumitrescu** (ceva, în „N-am uitat"), **Grancia Paraschiva, Zidaru Petrache, Dobre Ion, Adrian Vladu, Constantin Nuță, I. Nechitoaea, Tuzu Angela, Marinescu Radu, I.C.B., V. Novac, Rad Mariana, Dan Bara, Antonia Cristina, Ștefan Eugen, Hoza Ilie :** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Dor

E o seară cu grauri cîntînd
în ceață
draga mea
undeva jos portul a înflorit
ca o dulce livadă
întunericul e un monstru lichid
lingă tîmplă ochii tăi
pilpîie ca un fulger tăcut
în sîngele meu timpul bate
fluturi de bronz
plouă cu flori de cireș
și un porumbel a scăpat
printre case,
spre cer.

CRISTINEL PRICOP

Cercul

Îți amintești, fratele meu,
Copii fiind,
Cum ne scăpase cercul într-o zi la vale
Și alergînd să-l prindem
Deodată ne-am oprit la jumătate cale.
Tu ai pornit spre cîmpia cu roadele,
Spre cîmpia mănoasă te-ai dus
Eu am apucat-o înspre păduri, înspre munți,
Închipuind o imposibilă rostogolire în sus
Apoi tu te-ai întors cu brațele pline
De spice și poame de soi
Iar eu,
Eu urc ne-ncetat deștrămînd nopții năvoadele,
Urc ne-ncetat căutînd
Cercul cu care-ntr-o zi ne jucam amîndoi.

STELIAN ALDEA

Gheorghe Spiridon : „Rod"

Concert galben

Toamna nu te văd niciodată
Mi se așează mereu frunze
Pe ochi. Și-i închid.
Ceața se-nalță-ntre noi ca un zid.

Toamna nu ajung niciodată pînă la tine
Se fac brumă degetele cînd le întind
Cuvintele înghețate pe buze în jind.

Și ești atît de aproape spre toamnă
Că mă tem să nu zbori
Din inima mea în vreo noapte
Spre zori.

PETRE CERNAT

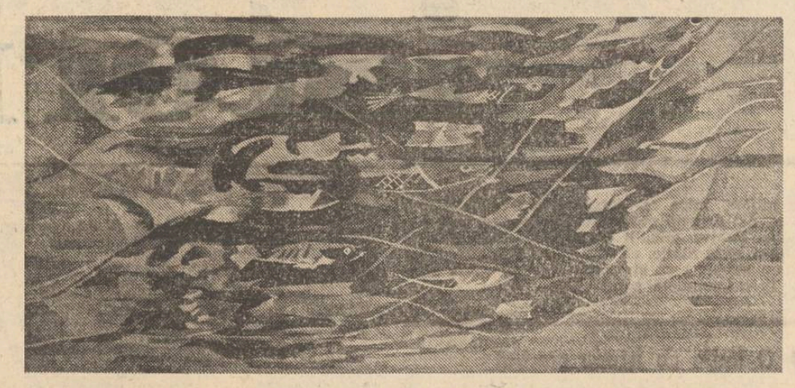

Gheorghe Spiridon : „Delta" I

Poate-un izvor

Ți-aș găzdui, liniște ninsă,
aripă moale de vultur bătrîn,
razele-absente de lună stinsă,
roata de gînduri fără stăpîn.

Pe iarba tăcută ce uită să crească
trupul meu palid și-aduce aminte
cuvîntul dornic dintre cuvinte
vreascul, ram să-l rodească.

Te-aș găzdui, albastru contur,
Cînd somnul ar sta să te ducă pe apă
Ți-aș aduna lumina-n aproape,
adîncului tău de-aș putea să te fur.

Poate-o cărare, poate-un izvor,
necunoscute să-mi fi rămas
la vreo răscruce fără popas,
poate-o cărare, poate-un izvor...

LILIANA POPESCU

Un pom

Cînd sădesc un pom
Îmi place să știu de ce îl pun acolo :
Să știu că eu îl ud că eu îl îngrijesc...
Și vreau ca eu să-i gust răcoroasa taină
A primului rod.
Nimic nu-i mai drept decît să treci
— Alături de el —
Vînturile, arșițele, ploile și marele salt
Către veșnicul mîine.
Înainte de a-l privi, privește-mă.
Privește-l, înainte de a mă privi...
Și nu te teme dacă,
Ostenit de numeroasele tale griji,
O să ne confunzi întotdeauna.

MIHAI MODRUJ

Rază

Vine o zi și o clipă cînd simți
Că nici o iubire nu e destul de mare
Să poți răscumpăra cu ea
Lumina strivită sub talpă.
Îți rămîne atît : să te mistui
Pînă la ultima fibră,
Pînă la ultimul gînd
Încît cel ce te privește
Să nu simtă că-l apasă
Mai mult decît
Povara unei raze

VALERIU DRUMEȘ

poezie cubaneză

JOSÉ MARTINEZ MATOS

Aproape de seară

Aproape de seară
lăstunii
își revarsă asupra mării
strigătul lor pătrunzător,
minutele domoale
plutesc
ca niște corăbii.
Subțirile lăcuste
ingină vîntul.
Aproape de seară
orașul aprinde focuri
și revarsă
peste mulțimea de oameni, lumini.
Omul și-a oprit mașina
și-a oprit inima —
caută mîinile iubitoare.
Cineva cîntă
sub arborele de coral
în asfințit,
iar într-o fereastră —
eu și versurile acestea.

LUIS MARRÉ

Cîntec pentru noua zi

Îți voi vorbi despre fericire,
Nu despre vise și dureri,
Îți voi vorbi despre fericire,
Despre ceea ce noi zidim.

Iartă-mă, vorbesc cu tine,
fără a-mi lăsa lucrul,
pe urma cîntecului meu
merg mii de mîini
și, mai puternic decît orice cuvinte
răsună cîntecul nostru convins.

Yanes Orlando : „Semănătorul"

Astfel încît ascultă
cîntecul iubirii,
privindu-mi mîinile
în timp ce lucrează !

RAUL LUIS

Fericirea

„Ce este aceea fericire ?" —
m-ai întrebat...
Iar eu
nu știu ce ar trebui
să-ți răspund...

Da. Într-adevăr —
ascultă
iată, să zicem, Karl Marx —
sensul ei îl vedea
în luptă,
și numai în luptă.
Poate în aceasta
se găsește cu adevărat
ceea ce noi numim
fericire.

În românește de
Anatol Ghermanski

VICTOR CASAUS

Gramatică istorică

Istoria pulsa în liniște
iar ei cu nepăsare au început
să schimbe accente
să scurteze silabe
să adauge sunete
să dea cuvintelor alt sens
Știau atît de puțin despre toate acestea
și nicicînd nu au gîndit
ce vor da vieții mai mult de sînge și sudoare
Din sunete și glasuri
din strigăte și blasfemii
din vorbe utile
și forme stîngace
au clădit : încet încet
Au venit apoi cei care i-au dat nume :
limba
Plugari artizani sclavi
țărani oieri pădurari
meșteri calfe zidari
cu vieți de mult stinse
Tot de la ei am învățat
cuvintele vorbă faptă
sudalmă solidaritate suflet

În românește de
Irina Voinovscki

Horváth István

• S-a stins din viață Horváth István, unul dintre cei mai importanți scriitori de expresie maghiară din România. Originar din părțile Mureșului (s-a născut în localitatea Bichiș, la 10 octombrie 1909), Horváth István debutează în jurul vîrstei de 30 de ani, publicînd poezie și proză scurtă de sinceră inspirație populară, universul vieții țărănești constituind de pe acuma sursa sa de inspirație fundamentală. Culegerile de versuri și povestiri apărute în anii de după debutul ce are loc în ziarul „Magyar Nep" din Cluj atestă în chip elocvent orientarea sa realist-populară (Pribegiile mele, Se desfășoară satul, Rața și cocoșul, Se desfac mugurii). Încă din primii ani de după Eliberare, Horváth István aderă deschis, făcînd dovada unei înalte conștiințe politice și patriotice, la idealurile revoluționare ale literaturii noastre. Opera sa de căpătîi, amplul și vigurosul roman Brazdă peste haturi (1950), (tradus și în limba română) care îi aduce și laurii Premiului de Stat, s-a bucurat de un mare succes datorită autenticității cu care sînt reconstituite evenimentele dramatice legate de trecerea revoluționară a țărănimii la noile forme de viață socialistă. După romanul Brazdă peste haturi, Horváth István continuă să publice alte scrieri în proză și poezie, vădind aceeași orientare realist-militantă: Cu literă nouă, versuri, 1951, Pe pămîntul țării noastre frumoase, versuri, 1952, Zorile lui Balogh Eszti, roman, 1954, Contele Csaly, roman, Crizanteme, versuri, 1960, Datorie de cinste, versuri, 1962, Versuri, 1965, Am zidit un turn, versuri, 1972, Strigătul liniștii, versuri, 1975.

Prețuit de masele largi de cititori, al cărer cîntăreț inspirat și credincios a fost întotdeauna, Horváth István se înscrie cu cinste în istoria literaturii noastre contemporane.

Scrisul și sportul

Poate că printre cele mai măgulitoare elogii care mi s-ar fi adus cîndva în planul criticii literare, cum și printre cuvintele de care îmi place să-mi amintesc mai ades sînt acelea care vor să certifice puntea de legătură dintre scrisul meu și sport. Profesorul Al. Piru mărturisea într-a sa panoramă critică asupra poeziei românești contemporane din ultimul sfert de secol (vol. II) efortul susținut și concentrarea îndelung solicitată pentru lectura trilogiei mele de sonete, cuprinzînd aproximativ opt sute de titluri, remarcînd, pe bună dreptate, dincolo de considerațiile strict critice, abordarea unui copleșitor travaliu, ce vizează stilul și abnegația atleților în pregătirea performanțelor sportive de vîrf. Prietenul Paul Anghel, într-un articol publicat oarecînd în **Contemporanul**, intitulat „Cu puteri maxime", subliniază această „performanță vitală" de a trăi mai intens „într-o zi cît în zece" fără ca să ne scutim de eforturile maxime și nu uita să subliniez semnificația tematică din volumul meu **Armura de sudoare.**

Într-adevăr, nu am considerat niciodată poezia și scrisul însuși drept un mijloc de evaziune din realitatea imediată, ci tocmai dimpotrivă, ca pe un angajament activ și vital cu întemperiile și adversitățile de orice fel și în speță cu însăși proteica materie lexică, purificatoare și permanentă. Mi-a fost propriu întotdeauna tonusul competițional, chiar dacă în multe împrejurări și curse contra cronometru mi-a fost dat să împărtășesc singurătatea alergătorului de cursă lungă, pînă să ating bucuria performanțelor. Am considerat scrisul drept o constantă vitală, imperativă ca respirația și firescul mișcării, iar cărțile pe care m-am învrednicit să le dau tiparului sînt, desigur, numai eșantioane și fragmente rășlețe dintr-un jurnal de bord permanent pe care, într-un sublim mimesis, l-am străduit fidel unor destine titanice pe care le-au marcat zeii și icoanele mele : Alain Gerbault, Alain Bombard, Chichester, Antoine de St. Exupéry, Hayerdahl Jacques Cousteau...

Aceste memorabile nume, la empireul cărora sînt încă multe de adăugat, îmi permit să fac o călduroasă trimitere către cartea **Scriitorii români și lumea sportului** Ed. Stadion-1974 a fostului atlet venusist Virgil Ludu care pledează pentru o mai bună înțelegere a literaturii sportive, cu precădere a celei din țara noastră, urmărind, totodată, și încadrarea judicioasă a producțiilor și scriitorilor noștri valoroși în fondul universal.

Ar fi, în sfîrșit, de semnalat faptul că revistele literare cum și exegeții lor omit, în continuare, asemenea contribuții eseistice, considerîndu-le fie prea specioase, fie nedemne de luat în seamă, ceea ce constituie, evident, o eroare nu numai subiectivă, dar și de probitate profesională. În acest sens, o plăcută surpriză mi-a sugerat venerabilul Șerban Cioculescu în „Breviarul" săptămînal din **România literară** acordînd o cuvenită atenție culegerii **Sportul în aforisme** (ediție îngrijită și prefațată de Victor Bănciulescu și Tiberiu Cornișan, în Editura Sport-Turism, 1976), chiar dacă se arată conservator și propagandist, ca Spiru Haret, al formelor de educație fizică tradițională, odinioară predilecte : trînta și oina.

Ne facem o datorie față de cititorii noștri, menționînd aici și cei de-al doilea volum al prestigiosului gazetar Victor Bănciulescu, apărut tot în 1976, la aceeași Editură Sport Turism, intitulat **Acest straniu secol al sportului** — titlu care preia o pregnantă definiție a societății contemporane și veacului XX, aparținînd lui François Mauriac. Pe bună dreptate, acest secol apare straniu datorită saltului realizat în tehnică, dar și datorită sportului cu implicațiile sale, acest secol este, în mod paradoxal bolnav de comoditate dar și de viteză, premeditînd sedentarismul, odată cu migrația spre cosmos.

În contextul acestor fenomene, în cadrul cărora durata se măsoară cu ornice noi, iar clipa e o pîlpîială imperceptibilă, atomică, strădania omului, pe cît mai nimicnizată apare mai evidentă și mai eroică și ea merită **Elogiul efemerei performanțe,** acel grațios elogiu adus în cartea cu același titlu (Ed. Sport. Turism, 1975) de către tandrul meu coleg de sport și de litere, **Dumitru Manoileanu.**

Pentru că vorbim de beletristica sportivă, **pentru iubitorii de rugby a apărut în 1976, tot la Editura** Sport Turism, volumul **Inscripții pe un balon oval,** alcătuit de către ziariștii Tiberiu Stama, Emanuel Fântâneanu și Mihai Niculescu, din cincisprezece portrete de sportivi ce ar întruchipa 15-le de aur ai rugbyului românesc.

O carte despre fotbal **Cu cărțile pe față — un** succint istoric al campionatelor **României — ne-a** oferit prodigiosul publicist Ion Chirilă avînd în pregătire pe curînd și o prețioasă lucrare **despre Nadia** Comăneci.

Problema cea mai importantă pe care o ridică beletristica sportivă este tirajul. Dacă, **după cum arătam** mai înainte, criticii și exegeții trec sub tăcere acest sector, publicul e însetat de această literatură, cartea se vinde și se cere cu insistență, epuizîndu-se rapid, chiar dacă e vorba de un tiraj de masă, ca acela al cărții **Ce rău v-am făcut ?** (Junimea — 1976) de Constantin Teașcă. Ceea ce pare bizar e faptul că tocmai editura de specialitate (Sport-Turism) publică asemenea lucrări în tiraje insuficiente ceea ce nu dovedește o informare și o colaborare strînsă cu CNEFS-ul, după cum anchetele Direcției difuzării presei în rețeaua de librării din țară se dovedesc superficiale, iar comenzile neconcludente, mai revenind pe deasupra Editurii și neajunsul de a publica „în pierdere". În ceea ce mă privește, observ că poezia a rămas aceeași cenușăreasă neglijată. Am scris o carte de imnuri pindarice în cinstea rugbyului **Sub semnul lui Hercule,** cu un tiraj de 1 500 de exemplare, din care s-au vîndut numai la lansare 300 de cărți, mulți dintre solicitanți rămînînd fără volum. **Imnurile olimpice** (Ed. Stadion 1975) — mi s-au tras, bibliografic, numai în 500 exemplare. Visam uneori că asemenea cărți, sperate și buchisite de-o viață, să fie incluse în biletul de intrare la marile meciuri. La jocul de rugby România-Franța din 14 nov. 1976 aș fi fost fericit ca fiecare suporter să aibă în mînă, în loc de program, cartea pe care am visat s-o dărui marelui public : **Sub semnul lui Hercule.** Este un „record" la care mai am dreptul să sper ! Pentru Poezie ! Pentru Sport !

Tudor George

revista străină

● **LA LENINGRAD** au început lucrările de restaurare a primei clădiri din piatră din vechea capitală a Rusiei, Petersburg. Este vorba de un palat construit în prima jumătate a sec. XVIII care a aparținut primului guvernator general al orașului, Aleksander Menșikov. După ce s-a demolat o parte din anexele construite ulterior, s-au descoperit 30.000 de plăci de teracotă cu desene de valoare inestimabilă. Printre ele se află și unele din primele portrete ale împăratului Petru I. După restaurare, în palat se va deschide un muzeu al epocii lui Petru I.

● **ORAȘUL BRNO** a fost pentru a șaptea oară locul unei mari confruntări a graficei aplicate. Punctul central al acestei a șaptea bienale l-au constituit grafica și ilustrația de carte, împărțite în 3 categorii : prima este destinată cărților, ilustrației lor, aranjamentului tipografic, supracopertei și legătoriei ; a doua, ilustrarea și aranjamentul jurnalelor și revistelor ; a treia rezervată propunerii de noi tipuri de scriere. Simpozionul, cît și exemplarele expuse au confirmat importanța crescîndă a noilor sisteme și a mijloacelor de comunicare în care grafica aplicată își are în evidență. Confruntarea mutuală a rezultatelor realizate în acest domeniu este o condiție necesară pentru ridicarea în permanență a realizărilor grafice.

● **PICTORULUI FRANCEZ GUSTAVE MOREAU** (1826—1898) artist strălucit, creator al unei arte simbolice, — dovadă și celebrul său tablou „Oedip și Sfinxul", — i-a fost dedicat de curînd un album GUSTAVE MOREAU, SA VIE, SON OEUVRE, album îngrijit de Pierre-Louis Mathieu, conservator al muzeului care poartă numele pictorului, și editat de „Bibliothèque des Arts" din Paris. Presimțindu-și moartea, pictorul a mai adăugat două etaje casei moștenită de la părinți, din strada La Rochefoucauld 14, pentru a servi drept muzeu al lucrărilor sale, deseori neterminate, — acuarele, desene cît și faimoasele „palete" semnate și încadrate, care prefigurează arta abstractă. Muzeul a fost deschis în 1902, iar primul său conservator a fost elevul favorit al pictorului, Georges Rouault. Albumul de față cuprinde peste 500 de ilustrații alb-negru și color.

● **O FOARTE INTERESANTĂ** lucrare documentară, editată de K.I.W. din Varșovia, redactată de Feliks Tich, a apărut în librăriile poloneze sub titlul ARHIVE ALE MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI Lucrarea cuprinde scrisori inedite ale Rozei Luxemburg către militanții social-democrației din Regatul Poloniei și al Lituaniei, amintiri ale militanților polonezi și mișcării muncitorești din Belgia, cît și amintiri ale muncitorilor care au participat la revoluția din 1905—1907 în regatul Poloniei.

● **ISTORIA LEGĂTURILOR AUSTRO-ROMÂNE** încă din epoca veche și o întreagă serie de aspecte determinate au făcut obiectul primului simpozion al istoricilor români și austrieci, care s-a ținut la Viena în palatul Palffy la sfîrșitul anului 1976. Simpozionul a fost organizat de Institutul austriac al Europei de Est și Sud-Est în cadrul acordului cultural. Discuțiile purtate au avut ca subiecte : „Revoluția de la 1848 în principatele române" ; „Problema românească în monarhia danubiană și arhiducele Franz-Ferdinand, moștenitorul tronului" și „România în arhivele austriace".

● **GALERIILE ALBERTINA DIN VIENA** au expus cu mare succes în 1975 la galeriile muzeului Luvru din Paris. 65 de desene din sec. XV-XVII. În replică, începînd de la 19 noiembrie 1976 se pot vedea în galeriile Albertina 67 desene de la muzeul Luvru, aparținînd unui număr de 36 maeștri francezi din secolul XIX. Expoziția care va rămîne deschisă pînă la 25 ianuarie 1977 și purtînd titlul „De la Ingres la Cézanne" a avut un larg ecou în presă, eu subliniînd aspectul cuprinzător al expoziției, caracterul unic al originalelor de bună calitate, bogăția și varietatea impresionantă a stilurilor, a tehnicii și a concepțiilor.

● **ÎNTR-UNUL DIN VECHILE MAUSOLEE** din Kazahstan s-a descoperit încunabulul unui coran din secolul al XII-lea. Încunabulul are 60 de pagini acoperite cu un scris foarte frumos și citeț. Coranul respectiv va fi cea mai veche carte aflată în Biblioteca republicană din Kazahstan care dispune de trei milioane de volume.

● **ISTORIA LITERATURII MEDIEVALE** este lipsită de o piesă muzeală de autoritate. Cercetările efectuate în legătură cu masa rotundă a celebrului Arthur au dus la concluzia că, de fapt, fusese confecționată mai tîrziu cu aproape o mie de ani decît perioada în care se presupune că ar fi trăit legendarul rege. Arthur a fost modelul cavalerismului din Evul Mediu timpuriu și a inspirat, împreună cu vasalii săi, celebrul roman dedicat „mesei rotunde" și convorbirilor purtate aici pe tema virtuților eroice ale unui adevărat senior. Păstrată de castelul Winchester, o asemenea masă de stejar, atribuită lui Arthur, a fost cioplită abia în secolul al XIV-lea și impodobită în secolul al XVI-lea. Răspîndirea romanului și prețuirea de care se bucura la curte l-a făcut pe regele Edward al III-lea să o comande aidoma celei descrise de truverii care i-au cîntat pe Arthur.

întîmplări cu scriitori

Un motel cu probleme

Fiind la Alba Iulia într-o suită de ședințe literare, organizatorii, din dorința de-a crea mediu ambiant propice firilor romantice au decis să ne cazeze într-un motel așezat în vîrful unui deal, plasat la jumătate distanță dintre Sebeș-Alba și Sibiu.

Echipa era bună și, mai ales inventivă. Romulus Vulpescu ca un cowboy hîrsut atrăgînd privirile picoliților. Tomozei suav și brunet concurîndu-i cu mare succes, Mircea Dinescu cu o lansetă în mînă interesîndu-se dacă în jur există vreo apă curgătoare, Ion Horea, mucalit și meditativ, gata oricînd să croiască un calambur fin și subsemnatul.

Împreună cu noi era și o tînără colegă blondă și tăcută care se arătă speriată din primul moment de faptul că va trebui să înnoptăm într-un motel plasat în plin cîmp, doldora de „cetățeni străini" și foarte aproape de drumul mare. Spunea „drumul mare" referîndu-se la șoseaua națională ca și cum acel loc ar fi fost bîntuit de fioroase cete haiducești.

Am fost repartizați fiecare în cîte o cameră : motelul era prevăzut cu balcoane care comunicau între ele așa că ne-a fost foarte ușor să realizăm farsa pregătită de comun acord. Seara, Mircea Dinescu însoțit de Vulpescu traversează balconul de lemn și se opresc în dreptul camerei mele care se afla lîngă camera distinsei colege. Își dreg vocile astfel încît discuția să fie cît mai „sonoră" și încep :

— Nea Mircea, te-au atăcat și pe dumneata ?

Gheorghe Spiridon : „Natură moartă cu portocale"

Mă apropii de geamul deschis și răcnesc pe măsura cerințelor :

— Din plin ! Nu mai pot suporta. Am să reclam !
— Ce soluri sînt ?
— Diferite.
— Ta sfătuim să nu stingi lumina.

Atrasă de insolitul dialogului, poetesa se arată în partea ei de balcon și întreabă cu glas stins :

— Despre ce vorbiți, cine să ne atace ?

Noi ezităm cu nasurile în pămînt mimînd jenă și stînjeneală. Ca un făcut, părînd că nu observă prezența nimănui, Ion Horea se apropie într-un mic galop făcînd mișcări ciudate cu mîinile de-alungul corpului ceea ce într-un limbaj mai dezinvolt înseamnă „a te scărpina" și rostește în grai ardelenesc :

— S-or băgat și-n piele ! Io zic că-s plosnițe !

Colega noastră pălește ca Ofelia în ultimul act, dă un strigăt și se retrage în cameră începînd să se uite cu atenție pe pereți, cercetînd cuvertura și crăpăturile de lemn. Ne apropiem cu fețe grave și înrigiorate.

— Am înțeles, se tînguie ea. Sînt plosnițe.

— Și purici, adaugă Mircea Dinescu, începînd să se scarpine cu lanseta între omoplați.

— Ce-i de făcut, n-o să dorm toată noaptea. Mîine la ședătoare o să fiu distrusă.

— De fapt, meditează Tomozei, se zice că mușcătura lor nu e totdeauna dăunătoare. Chestia e că sînt cei mai mari purtători de microbi.

— Eu am cunoscut pe unul care-a făcut gălbinare din chestia asta, completez eu cu competență.

— Hepatită se spune, precizează cu binecunoscuta-i erudiție Vulpescu.

— Hepatită sau gălbinare tot aia e. Chestia e că te îngălbenești.

— Ce importanță are dacă-i hepatită sau gălbinare, se lamentează disperată colega între muze. Ce facem ? Eu mă duc să reclam.

— Nu e cazul, intervine Vulpescu. Uite, eu sînt crescut la țară...

— Cum la țară, se miră poeta, știam că ești bucureștean.

— Numai în adolescență... și la țară erau slavă domnului pe vremea mea mai mulți decît oricînd. Și scăpam de ei cu foi de pelin.

Cineva a inventat pe loc și poezia : „Dacă dai un chil de vin / îți culegem noi pelin".

Și i-am cules un brat de „ierburi diferite", i le-am așezat deasupra păturii și ne-am retras.

A dormit iepurește, dar s-a odihnit oricum. Dimineața a specificat cu caligrafia-i feminină în condica de reclamații „prezența unor insecte rușinoase", cerînd luarea de grabnice măsuri.

Mircea Micu

Imagini din războiul de la 1877 apărute în presa străină : Detașamente ale armatei române în marș (The Illustrated London News, 3 noiembrie 1877) ; Reduta Griviția (Illustriete Zeitung, 1877) ; Un spital din Turnu Măgurele — după Koenen — (Illustriete Zeitung, 1877)

destinul lor: istoria

• Decorații în serie

„Vă rog să faceți ca oamenii să aibă asupra lor cele două zile de hrană, afară de astăzi și ca restul aprovizionărilor ce se află în care să fie trimise înapoi... În prevederea unei mișcări mîine veți face ca supa să fie dis de dimineață gata iar pentru supa de seară se va distribui carne friptă". (Verbița, 28 august, Cristodulo Cerchez).

Au plecat cu ranițele pline, mulți n-au apucat să-și înfulece hrana rece care le-a rămas în loc de colac pentru trecerea vămilor. Se dădeau ordine, se încercau lamele săbiilor cu buricul degetelor, se curățau țevile puștilor cu cîlți și cîrpe și se desfășurau în vînt steagurile. Pe ale unora scria „Emanciparea popoarelor creștine din Orient". Cînd le desfășurau pe ale noastre, fără asemenea țeluri mărețe, li se spunea soldaților : „Să înălțăm și noi drapelul nostru care poartă semnul de viață de sine stătătoare, semnul de independență a Statului Român". „Domnule general, Am onoare a vă face cunoscut că prin înaltul decret că toată oștirea română nu va forma decît o singură armată. Comandamentele de corpuri și celelalte nu mai există. Domnia voastră sînteți însărcinat de a supraveghea și activa instrucția tuturor recruților și milițienilor din România. Vă rog dar dați ordin tuturor ofițerilor care compuneau Statul major al acelui Corp de a se prezenta la Marele Cartier al armatei, care este la Muselim Selo" (Generalul Al. Cernat către generalul Nicolae Haralambie).

Alții scriau acasă, mai puțin oficial, cu limba română pe care o știau și cu gramatica învățată în viața de fiecare zi. „Dragă Smarando, Sunt bine. La 27 august. Regimentul 13 Dorobanți a primit ordin să atace un redan care era în fața frontului Plevna"... (Maior D. Macri). Glumeau ca întotdeauna cînd o glumă bună face bine la primejdie.

— Dacă se întîmplă să năvălească turcii peste noi, Domnule Macri, unde ne retragem ?

— La ei !

Steaua României, Crucea trecerii Dunării, Apărarea independenței, Virtutea militară.

În țară se uitase de medalii. Se bătuseră puține, cam atîtea cîte se folosesc într-un război. Nimeni nu se gîndise că s-ar putea să fie nevoie de atîtea, că vor trebui trimise pachete întregi unor comandanți pentru că dacă ar fi chemat soldații la marele cartier general pentru decorare ar fi rămas frontul pustiu. Redutele au fost multe, atacurile și mai multe, astfel încît unii au ajuns să aibă pieptul încărcat cu metal ieftin dar care își schimbase valoarea și rostul peste noapte.

Înainte de a ataca Griviția ofițerii dădeau instrucțiuni, să se alerge pînă la redută fără oprire și să înceapă focul abia cînd se va ajunge pe drumul acoperit de marginea șanțului. Au pornit la atac și înaintea lor s-a deschis deodată o vale, nepreväzută pe nici o hartă, lată cît o pomană țigănească. Pentru ca să o treacă au mai trebuit să moară unii, au murit, și ceilalți au ajuns pe margine, tot mai puțini, chiar foarte puțini.

Dar au căzut redutele una după alta. Au intrat în ele și le-au găsit goale, arse și pustii, cu nimic măreț între ziduri. Pentru niște orașe obișnuite, ceva mai mari decît niște comune, sau chiar comune, pe care numai faptul că astăzi sînt pomenite atît de des mă face să cred că sînt orașe, căzuse Valter Măcicineanu, căpitanul Caracalia, Maiorul Moise Groza, maiorul Șonțu, bărbați zdraveni care omorau sub ei un cal și făceau să sune pămîntul sub ciubotele lor mari.

„Eram înainte. Gloanțele plouau ca piatra. Turcii erau la trei sute de pași, se găteau de retragere. Deodată văd un turc spătos înaintea mea, fugind cu un steag. Îl ochesc, el cade, mă arunc pe el cînd voia să descarce revolverul, îi înfig baioneta în piept și trag steagul : turcul îl ținea strîns. Mă silesc să-i smulg. Atunci doi turci se aruncă asupră-mi. Mă pun în apărare. Din fericire sergentul și caporalul meu îmi vin în ajutor. Culc la pămînt un turc, ei culcă la pămînt pe celălalt și eu am smuls steagul. (Grigore Ion).

Valter Măcicineanu a murit strigînd „După el și după mine". Murea primul, îi lua locul al doilea, murea și el, îl înlocuia al treilea și tot așa pînă la ultimul care și el își va fi zis, înainte prietene, că acum ești singur. Toți aceștia au niște nume de eroi de roman, de vedete sportive sau de cinema, de corsari și de campioni.. Mihai Romano, Caracalia, Șonțu, Măcicineanu, Handoca, Macri, Groza etc. Dădea soarele rece de toamnă peste ei pentru ultima dată și ofițerii scriau cu tocurile lor de campanie muind peniția în cerneală neagră :

„Vă raportez cu onoare că toate gradele ofițerești și de trupă și-au făcut datoria cu multă onoare și bravură, regretînd din suflet moartea maiorului Șonțu și a căpitanului Caracalia și locotenentului Chivu Stănescu".

Un ofițer cucerise Rahova mai repede decît se așteptă, s-a trezit singur între zidurile caselor și s-a speriat, s-a pus undeva la un loc ferit și pe genunchi a scris un bilețel către primul român care va ieși înainte : „Domnului colonel Slăniceanu sau oricărui comandant român care va avea trupe împrejurul Rahovei. Am ocupat Rahova, sînt aici cu trupele mele din Bechet. Vino pe dată cu trupele dumitale și-mi dă ajutor".

După ce scrisese românilor să-i vină în ajutor („Vino grabnic în ajutorul nostru. Turcii ne prăpădesc. Cauza creștină e pierdută") marele duce Nicolae a închinat un pahar și a vărsat cîteva picături pentru cei morți, a luat și el cîte medalii mai avea și le-a trimis românilor care schimbaseră mai repede decît se așteptau alții indicatoarele istoriei.

„Regimentului 15 Dorobanți îi doresc ca totdeauna să arate același avînt la atac, aceeași nepăsare înaintea pericolului și aceeași bravură în luptă". (Generalul Al. Cernat).

De prin sate primarii scriau miniștrilor cam cîți răniți pot găzdui pe teritoriul comunei. În București se încheiau testamentele morților publicați în Monitorul Oficial („Subsemnații mahalagii și proprietari din suburbia Brezoianu, culoarea verde, atestăm prin prezenta dovadă că doamna Luxandra Valter este mama căpitanului Nicolae Valter Măcicineanu, mort în luptele din jurul Plevnei, că numitul repauzat nu a fost însurat...") și se adunau ofrande pentru familiile dispărutilor.

La sud de Dunăre ardeau case, ploua și nu vedeai pe cer o stea cu săptămînile. Prin acest infern ei mergeau înainte prin arături, prin grîu, mei, orz și porumb, căzînd mereu în șanțuri, uneori fără a ști unde vor ajunge căci nu se vedea înainte nici la doi pași .La Plevna li se spusese ca fiecare dintre ei să aibă la îndemînă cinci pari ascuțiți, „pe acești pari îi veți înfinge (după ce veți intra în șanțurile Plevnei) pe peretii lor. Veți pune piciorul pe cel dintîi, veți înfinge altul, veți scoate pe cel dintîi și-l veți înfinge mai sus. Veți pune piciorul pe ei, astfel veți urca în Plevna, ținînd pușca în dinți. Unde va fi șanțul mai mic veți sări cu ajutorul prăjinei". Cine știe dacă toți au reținut ordinea în care să împlinte țărușii, numai de ordine nu-și aduceau ei aminte, dar modul în care au învins, puterea, credința, entuziasmul și bărbăția de atunci rămîne poate și pentru unii istorici un mare mister. Numai o țară lipită de toate cutele sufletului, de încheieturi și de vise îi putea purta atît de departe. Au învins fără să facă la urmă banchete pompoase, în loc de odihnă s-au apucat să-și caute morții și să-i îngroape după buna cuviință.

La un moment dat au căutat 5 soldați români prinși de turci și omoriți. Au găsit doi îngropați într-un șanț mic. Lîngă ei era doar un cap retezat. Pe cei doi i-au îngropat mai adînc, au pus la mijloc, între ei, singurul cap la îndemînă și au dat drumul pămîntului cu lopețile de campanie. Pentru soldații cu numărul 4 385 și 3 238 nu s-a scris nimic, ei sînt de fapt două numere și un singur cap, străjuind prietenia fără sfîrșit în mărunțaiele pămîntului.

• O lecție de istorie practică

Alături de căciulari plecaseră și ei, tineri, entuziaști, singuri, spinateci, cu lecțiile de istorie proaspete în memorie, cu o țară pe care o știau destul de puțin, poate că mai mult o visau. Puteau să stea acasă pentru că nu-i chemase nimeni să moară pe Valea Plîngerii, pe Valea Bucovului, pe acele văi prin care astăzi cresc cei mai frumoși trandafiri din lume. Dar au plecat pentru că știau bine lecțiile de istorie și voiau să-și treacă examenul și la partea practică la fel de strălucit. Fiii de prinți urmăreau războiul din fotoliu, citind ziarele la o cafea. Ion Pastia și-ar fi putut găsi și el un post, cel puțin de contopist, nici nu terminase liceul, tatăl lui era primar de Iași, abia începuse să poarte papion și să dea întîlniri seara sub teii Copoului. Pe front nimeni nu l-a băgat în seamă, în ziua atacului cine știe ce ofițer l-a pus să păzească bagajele. N-a rezistat. Nu se putea întoarce acasă de pe front spunînd că și el a contribuit la victorie păzind bagajele. Poate că nu voia nici să fie întrebat de cineva cum a murit cutare și el să răspundă : Nu știu, eu am fost la paza bagajelor. A întrebat doar, permiteți să merg la atac, ca și cum a merge la atac n-ar fi ceva mai greu decît a te plimba de mînă și a plecat sub privirile ofițerilor perciunați și bărboși. Ei își vor fi zis că ar fi bine să-l oprească să nu se joace de-a războiul, dar el era departe, cu divizia lui ce înainta prin văile umede, cețoase și reci în care vîntul umed de la Dunăre ajungea greu. Acest tînăr Ion Pastia, nici mic, nici mare de statură, cam la fel cu cei de vîrsta lui, a ajuns acolo unde se întîlneau vîrfurile baionetelor, unde uiți de tot și-n ultima clipă îți aduci aminte de mamă și de tată. Părea mai vesel ca oricînd. Chiar și fără obuzul căzut lîngă el liceanul de 17 ani ar fi trecut în istorie de nota 10 al celor 20 de secole.

Gheorghe Gheorgheevici plecase și el pe front de la o școală militară de infanterie și cavalerie din București. Preda elevilor Istoria României și-l admira pe Bălcescu, îi cunoștea unele scrieri pe de rost. Cînd a ajuns pe Valea Bucovului, acea vale lungă și cețoasă, azi valea pogoanelor de trandafiri, a strigat ca într-un roman istoric „Înainte ca la Călugăreni" după ce, cu cîteva zile înainte, scria mamei lui, că alteceva nu are. „la revedere, Grigore" și a trecut pentru totdeauna în lumea trandafirilor fără miros. Cu el au căzut și alții la fel de tineri, cărora la

Reportaj de Cornel Nistorescu

cîteva zile după luptă ziarele le căutau fotografiile și amănunte biografice. Pentru unii rudele vor fi trimis, dar pentru alții, care nu se fotografiaseră niciodată, era mai greu, așa că redactorii au fost puși în situația de a se mulțumi cu cîteva amănunte și cu scrisorile măsluite sau imaginate în pripă. N-avea cine să conteste, mulți dintre ei nu mai aveau pe nimeni pe lume, fuseseră copii săraci de prăvălie sau slugi, tineri fără dare de mînă. Pentru ei țara fusese singura soluție.

Petre Cardașu era răzeș din Fălticeni, de 26 de ani, fără prea multă carte, fără fotografii cu papion și eghileți de ofițer imberb. La 21 de ani din băiat de prăvălie, prin tragere la sorți, devenise militar și la 26, înainte sau după onomastică, nu mai era din el decît numele, un nume de țăran ca atîtea altele pe care se sprijinea țara ca pe niște grinzi. Iustin Handoca seamănă cu un mare actor care prin anii 60 a făcut epocă, Elvis Prisley, și se înrolase în armată la 17 ani. La 17 ani cîți ani poate avea un om dacă nu 17 ani ? La 21 la fel,adică tot 21. Dar ca să ataci Griviția de trei ori la 21 de ani și să nu cazi decît atunci cînd a trăi începuse să devină o eroare iți trebuie oase tari, coapte, piept de alergător și inimă sănătoasă de om iubitor. Numai faptul că nimeni n-avea timp să aștepte ca ei să îmbătrînească și sufletul mult prea mare i-a făcut să intre mai repede pe porțile istoriei îmbătrînite. Pe unii dintre ei îi crescuseră mătușile, pe alții pînă atunci nu i-a întrebat nimeni niciodată dacă au vreun necaz, dacă nu se simt singuri sau nu le este foame. Dar s-au dus și-au rămas în acele locuri stăpînite acum de pogoane de trandafiri și dacă nu sînt trandafiri atunci este vorba la mijloc de o eroare inexplicabilă, căci altceva în acele văi nu poate crește și dacă într-adevăr crește atunci nu mai are importanță. Acasă cei bătrîni, căci se va fi găsit pentru fiecare o mamă, un tată, un vecin, au pus sicriul gol, după obiceiul pămîntului, la locul cuvenit, cu brad tînăr și împodobit la cap, cum se făcea tuturor morților tineri, nelumiți și singuri.

„Acum iubitul meu frate se află îngropat sub un stejar lîngă un maior și un căpitan... De nu m-oi întoarce să știi că așa am murit și eu". (Scrisoare către o mamă).

Brutus Petrescu a călcat toate colinele și văile prin care va fi rămas Marin Georgescu, Alexandru Florescu, Petre Mateescu din Fălticenii vechi, Dimitrie Radovici, Craiovean, Grigore Ion din Mihăilești de pe Valea Prahovei, adică cea mai tînără generație a țării. N-a făcut parte niciodată dintr-o coloană de atac, el pregătea pămîntul pentru a fi bun pentru război, ridica Valuri în dosul cărora să se ascundă ceilalți de moarte, săpa șanțuri, construia redute și semiredute. Cînd totul era pe terminate, cînd nu se mai murea și țara era, să zicem, liberă el s-a întîlnit, fără putere de a mai face un gest de împotrivire, cu tifosul de la Mazir Mahala, lăsînd valurile de pămînt în stăpînirea ierbii.

Prietenul meu din toate aceste istorii este însă altul, un moldovean Gh. Donici care a început istoria de două ori, după ce a terminat școala în Bacău și Iași iar liceul la Paris. Cînd am aflat de el m-am tot întrebat ce i-o fi trebuit lui război, de ce-o fi venit de la Paris ca să se înroleze într-un regiment de călărași. Pe front l-au urmărit turcii ca pe o stafie, fiind, poate singurul furier militar cu studii la Paris. Din Valea seacă la Paris, de acolo înapoi la Bacău și Iași, și iar pe drumuri spre miazăzi spre Plevna, Rahova, Smîrdan și Vidin. La 29 de ani cînd s-a întors în țară odată cu independența era deja bătrîn, și-a început viața de la capăt, s-a însurat, a început să meargă la vînătoare de urși pe la Căiuți și Oituz, a făcut agricultură și a ajuns subprefect și senator. Cînd istoria a avut nevoie iar de tineri, în primul război mondial a plecat iar de acasă, cu cei 67 de ani ai săi în spate, pe un cal și cu vechea lui flintă de vînat urși. Terminase un război ca sergent și începea altul tot ca sergent, dar nimeni nu voia să-l înțeleagă, să-l îngăduie în vreun regiment, tocmai pe el, care fusese și la șepteșepte și avea o colecție de decorații și de amintiri cu oameni tineri rămași pe văile trandafirilor. După umblat îndelung pe la ușile mărimilor a primit aprobarea să plece iar pentru țară, cum poate și cu ce are. Se mișca printre tinerii soldați care-l strigau „bătrîne". În 1916 cu Regimentul 9 roșiori a călărit pe un cal alb 106 kilometri și a descălecat la Pirșani, ieșind de durerea oaselor, direct în istorie, după ce cu experiența lui de vînător, primar și erou a spus celor tineri „Fraților și iubiților mei copii ! Mergeți fără frică..." Cînd se raporta că „a șarjat cu avînt" era departe în istorie, lîngă cei fără dureri, veșnic tineri, morți ai unei singure țări.

Profesorii și studenții părăsiseră și ei bibliotecile și sălile de cursuri. De la facultatea de medicină din București 14 studenți au plecat pe front cîntînd Marseilleza, cu pancartă pe care scria „Marele cartier general al celor 14 studenți voluntari de la medicină". Prin mirosul de iarbă de pușcă la început au simulat lupte și răniți ca să-i învețe pe barbieri meseria de sanitar. Dar înainte ca ei s-o prindă cît de cît a început să se moară de-adevăratelea. Atunci studenții începători într-ale medicinei au devenit doctori adevărați iar barbierii sanitari și felceri. Cu o mînă pansau, cu cealaltă trăgeau cu pușca și de ar mai fi avut vreo cîteva tot nu le-ar fi ajuns

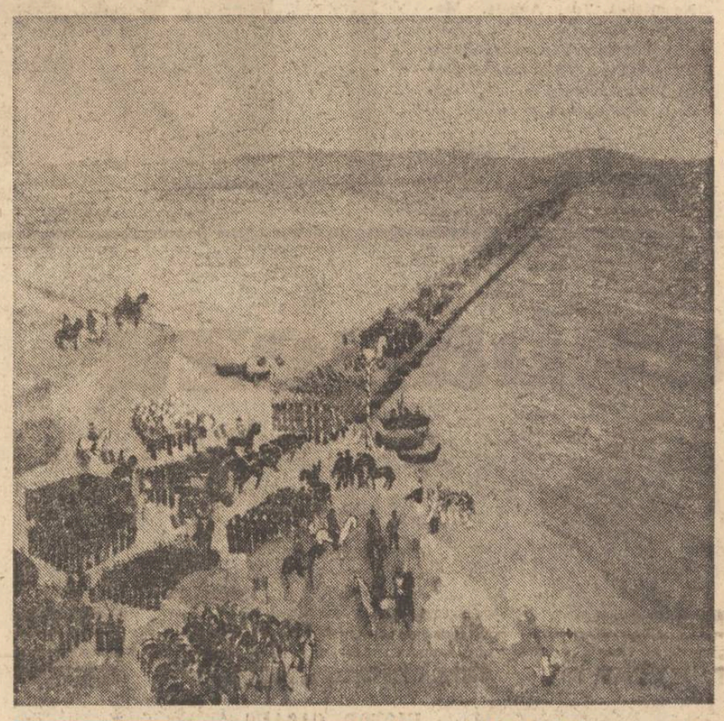

Constantin Piliuță : „Trecerea armatelor române peste Dunăre"

• Ultimele știri

Fiecare cumpăra ziarele și le deschidea direct la pagina cu știri de pe teatrul rezbelului, parcurgea listele la început oprindu-se numai la inițiale și abia cînd nu întîlnea numele căutat răsufla ușurat. Începuseră să se întoarcă acasă unul cîte unul. Printre primii a venit în București Grigore Ion, cu tuiul lui răpit de la turci, cu pălăria găurită de trei gloanțe. A intrat în oraș împreună cu maiorul Candiano Popescu, nu fusese lăsat singur ca să nu se sperie și ca să fie prezentat cum se cuvine. În 6 septembrie pe Podul Mogoșoaei trecea el aclamat de mulțime. De la ferestre se aruncau flori, se fluturau batiste și i se trimiteau sărutări cu miile. Seara la Național în sala arhiplină a apărut pe scenă în aclamațiile frenetice. Cred că în afară de arătarea tuiului n-a fost în stare să facă și să spună nimic. Țăranul la bucurie rămîne mut. Nici ceasul de aur trimis de funcționarii unei primării nu-i va fi zmuls cuvinte în plus. Cînd el se bucura și nu putea ieși singur pe străzi de teama mulțimii, alții în același București făceau afaceri cu căruțe de mahorcă, în vreme ce pe front unii trăgeau în piept fum de pușcă. Se furau bijuterii și apăreau cărți, se făceau colecte și se dădeau concerte în folosul celor răniți. M. Pascaly dădea spectacole pe la grădina Guichard, sosea Osman pașa la București, îl aștepta lumea să-l vadă ca pe o balenă și ziarele anunțau hotelul în care va locui, apartamentul și numărul camerelor rezervate acestui prizonier. După Osman pașa au mai apărut trenuri încărcate cu prizonieri turci și lumea îi întîmpina în tăcere, se uita la ei ca la curiozități și nimic mai mult. Cei bolnavi și cei răniți erau duși în spitalele mari și tratați cum se cuvine. Căpitanul Nuiman Ibraim, adjutor major (?) Suliman Itream și soldatul Emer Usein au fost la un moment dat cu un picior pe lumea cealaltă. Ce îi costa pe doctorii de la spitalul Brîncovenesc să-și plătească datoriile pentru rudele rămase dincolo de Dunăre din cauza pacienților. Nu le-ar fi zis nimeni nimic, nici lor și nici ofițerilor dacă nu dispuneau tratarea prizonierilor. Dar le-au dat ceai, piine, medicamente și haine pînă cînd s-au făcut sănătoși și cine știe care dintre doctori, cînd turcii se așteptau să fie duși la corvezi ori prin temnițe, s-a dus la ei și le-a zis cum s-a priceput că se pot duce unde vor, cu Alah al lor cu tot, numai să nu se mai întoarcă. Nu-i pusese nimeni să sape măcar o fîntînă în piatră care să rămînă semn al unui timp de mult dispărut din oglinda oricărei ape.

Pe urmă au sosit dorobanții cu uniforma lor care îi distingea de ceilalți doar prin căciulă și prin medalii.

În 16 ianuarie 1878 pe scările Palatului domnesc 100 de dorobanți din Regimentul 13 stăteau jos și își fumau țigările. Fumau și își ziceau poate că „Bine că totul s-a terminat cu bine, dar parcă ăștia n-au prea suferit în lipsa noastră, că prea au rămas la fel de multe cupeurile și trăsurile scumpe". După intrarea în sala tronului, obosiți cum erau au mai strigat o dată „Trăiască regimentul 13". și-au clătit urechile cu vorbele dăruite de suveran și vor fi așteptat să se termine totul cît mai repede spre a o lua spre casă.

Nemai găsind amănunte biografice noi în legătură cu eroii independenței, ziarele publicau povestiri în serial și ultimele noutăți în legătură cu încheierea păcii.

„Femei sărace, femei din popor, care rugau pe mama orfanilor să le primească munca de o săptămînă pentru ajutorul răniților", notau străini.

„O mîndrie de altă natură decît aceea ieșită din situație și din avere, răsări în adîncul nației" (Nicolae Iorga).

Erau de mult timp acasă cei care avuseseră norocul de a se întoarce cînd de la Sinaia în 28 iulie 1878 pornea ordinul acesta : „Armata este pusă pe picior de pace pe ziua de 5 August 1878".

Ordinul venea tîrziu, după independență, cînd cei care se mai întorseseră cu ea în țară se gîndeau obosiți la cei rămași pentru totdeauna prin văile lungi și cețoase pe care astăzi trebuie neapărat să crească hectare de trandafiri.

• Batalioanele memoriei

Ploua lung și desfundat de primăvară. Tunurile Muzeului militar central se mai spălau o dată și apa intra în lemnul vechi al roților de car țărănesc, în porii și crăpăturile cauciucului uzat de atîta pămînt bătut. Istoria în aer liber ieșea din iarnă curată și proaspătă, stingheră în dosul plăcuțelor explicative care înghesuiau existența obiectelor în cîteva frazea Pe o așa ploaie dimineața la muzeu nu venise nimeni. Femeile abia se dezbrăcau, își aranjau cumpărăturile după perdele de catifea groasă și îmbrăcau alene uniformele.. Cînd am intrat s-au speriat, surprinse în viața lor de fiecare zi, fără aerul protocolar și solemn din timpul vizitelor. Au început să strige. Se chemau din dosul perdelelor, se încheiau la nasturi și își aranjau părul, se mișcau în dosul ușilor închise de parcă rugau manechinele să treacă la locul lor obișnuit pe postamente sau în cutiile de sticlă organică. Au deschis ușile privindu-mă mirate, aproape supărate, ce v-a apucat să veniți tocmai la ora aceasta, și au aprins becurile și lămpile dispuse în așa fel ca lumina să cadă dintr-o anume direcție spre a arăta vizitatorului istoria dintr-o anume poziție și perspectivă.

Tuiuri și iatagane mîncate de timp, puști unse, curate întreținute cu vaselină, pe sub care rugina se strecoară ușor ca o mireasmă și împinge istoria tot mai departe, se înșiruie sub vitrine. Pe pereți se văd fotografii și hărți, articole îngălbenite decupate din ziarele vremii și fotocopii cu urmele xeroxului. Dacă încerci să le citești ochii îți alunecă mai departe pe telegrame și pe scrisori, pe obiecte particulare care au avut șansa de a aparține unor oameni adevărați. Altfel și-ar fi sfîrșit existența în lăzile de gunoi sau printre vechituri.

Un muzeu nu poate pretinde niciodată că epuizează istoria, că o reproduce la scara 1/1. Un al doilea muzeu n-ar mai fi posibil iar unul mare, cu realitatea mutată în încăperile numerotate și aranjate pe epoci, n-ar fi decît o mare favoare făcută minților leneșe, care dincolo de privit nu mai rămîn cu nimic. Muzeele sînt o lume salvată și cărțile noastre limpezi de istorie.

„Milioane de Români din Transilvania, Banat și Bucovina urmăresc cu simțăminte frățești această luptă glorioasă a fraților lor împotriva porții otomane".

Pe o scîndură lată au semnat pe cîmpul de luptă cam toți cei care se aflau în acel moment prin preajmă, români, prizonieri turci, bulgari și ruși. Încerc să mă așez în toate pozițiile ca să înțeleg semnăturile, măcar cele cu litere latine, pînă cînd dau de numele pictorului Grigorescu. Celelalte îmi fug pe sub ochi, mi se pare că am făcut o descoperire și numele crește, Grigorescu în războiul de independență, și cuvintele se repetă mereu pînă cînd din adîncul memoriei se adună lecția de română. O văd pe una dintre profesoare, pe de vremea cînd eram la liceu, stînd la catedră și dictînd cursiv ca la elevii din clasele mici, „marii noștri scriitori, pictori sau muzicieni au fost și mari patrioți. Grigorescu a participat ca un erou la războiul de independență. Eminescu satiriza trădătorii de țară, Alecsandri a glorificat eroii războiului și dacă n-ar fi fost atît de mulți pînă la urmă fiecare erou s-ar fi ales cu o poezie".

Sub sticla unei vitrine am văzut o goarnă de alamă, galbenă, turtită, cu mușțiucul de suflat ros. Așa arăta pentru că în carnețel am scris „o goarnă cum al văzut la o înmormîntare" ca să țin minte înfățișarea ei absolut identică. Văzusem cu cîțiva ani în urmă într-un sat din Oltenia o înmormîntare a unui bătrîn care făcuse multe bravuri în primul război, sicriul era cărat cu carul, doi boi gălbui călcau încet asfaltul străzii și în urmă veneau o mulțime de bătrîni și bătrîne îmbrăcați cu haine albe și descoperiți. La urmă de tot mergea un bătrîn cu o goarnă, goarna din muzeu parcă și cînta lung și sfîșietor deșteptarea. Fuseseră camarazi în război și de fiecare dată la cinci dimineața îi sunase deșteptarea. Cînd mă gîndesc la țăranul acela cu goarna lui mă apucă singurătatea.

„Una din surprizele acestui război e neașteptata valoare și vitejie arătată de trupele românești și în genere eficacitatea și soliadritatea armatei române. Acum se vede că armata română contează ceva și trebuie să se țină seama de ea cînd se vor face schimbări în cartea Europei referitoare la România". (The Daily News).

Pistoale, săbii, carabine, iatagane, scrisori, tunulețe și un instrument muzical. Instrumentul seamănă cu o lampă de tavan de stil vechi, e din alamă și e greu de imaginat pe unde scoate sunete. Pe o tăbliță scrie doar „Instrument muzical turcesc din timpul războiului". Nu mi-am notat altceva și-mi aduc aminte cum mă întrebam cine să-l fi făcut. Turcii ca să cînte cu el la război ? Românii ? Captură sau producție proprie ca să le cînte turcilor în ciudă ? Îmi mai amintesc cum în fața lui m-a pufnit rîsul. Deodată mi s-a părut că seamănă cu un petromax cu motorină sau cu un cap de motor cu explozie pe care înainte de a-l porni trebui să-l încălzești cu lampa de benzină și să dai zdravăn la manivelă.

„Moise Groza-căpitan".

„Azi e timpul cînd Românii în avîntul și entuziasmul suvenirilor trecute iau arma pentru a-și apăra independența". (Socialistul).

„Bărbătească păsire a României pe cîmpul de rezbel a schimbat cu o singură lovitură situația statului român. Eroii care țin sus și tare pe cîmpiile de luptă ale Bulgariei Drapelul român care e împodobit cu lauri nemuritori, nu-și varsă în zadar sîngele lor". (Der Ostern).

„Soldat în pantofi". M-am apropiat mereu de fața manechinelor, cu obrajii îmbujorați. Barba se ține bine cu un pansament de maxilare, iar obrazul semăna cu culoarea roșie a merelor de gips înlăuntrul cărora se pune mărunțiș. Soldații poartă pantofi noi, cu talpă de bovine, din cei cu 210, pe care-i poți schimba în orice magazin, lustruiți și fără nici o urmă de noroi. Unul avea șiretul desfăcut dar cînd m-am aplecat să i-l înnod supraveghetoarea m-a avertizat : „Nu atingeți exponatele !".

Lîngă un perete stă rezemată o bucată de poartă zdrențuită de un obuz, ceva din fosta poartă a cîtadelei Vidinului care astăzi pare o scîndură crăpată și arsă, ori dată cu motorină în care cineva a dat o izbitură cu năduf.

Începusem să scriu ceva despre telegrama unui ofițer către primarul Brăilei prin care îi aducea la cunoștință că cele două tunuri date de urbe armatei române, Teribilul și Infatigabilul și-au făcut datoria la cucerirea Rahovei, cînd cerneala mi s-a terminat din stilou. Afară ploua închis și eu am luat-o de la început cu exponatele încercînd să reținceva pentru altă vizită. Un muzeu nu se termină niciodată.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
3
(768)
Sîmbătă
15 ianuarie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

poetul

Realitatea unică a poeziei lui Mihai Eminescu poate să fie transmisă și percepută, fără intermediar, ca o incantație generală, ca o imensă revărsare de lumini și de sunete. Laserul ei magic străbate unica crustă în care se înfășoară „lucrurile", pentru atingerea acelui nucleu încărcat de toate valențele care îngăduie descifrarea caracterelor de taină ale lumii. Poetul are totdeauna viziunea acestui pămînt, chiar în abisalele sale rătăciri cosmice, reprezentarea omului și a naturii, cu miile de voci interioare, devenind muzică și artă perfectă sub semnul său creator. Perpetua căutare și neliniștea însuflețesc orice vers eminescian, în a cărui transparență de cristal de stîncă, se răsfrînge dinamismul existențial de la creșterea umilă a firului de iarbă pînă la năpraznica mișcare a cosmosului. Se pot stabili astfel, raporturi noi între aparența vizibilă și miezul criptic al realității, urmărite pe un itinerar de tulburătoare căutare a adevărului. Cel mai important reprezentant al ultimului romantism european nu este, așa cum a putut să fie considerat de unii cercetători grăbiți, exclusivul poet al „pădurii și al izvoarelor", al iubirii și melancoliei crepusculare. El este într-adevăr însetat de absolut, (o distinsă exegetă străină, **Rosa del Conte**, își va intitula o vastă monografie : **Eminescu o dell' assoluto**), în determinarea raporturilor între existență temporală și eternitate, în strădania, constantă și eroică, de a învinge timpul și labilitatea, fixîndu-se în dimensiunile perene ale frumuseții. Eminescu este o fericită sinteză, o culme de asimilare a modernității spiritualității europene, înălțată pînă la scăpărarea intermitentă a astrelor, pe temeliile puternice ale tradițiilor milenarei culturi a poporului său, al cărui loc important și originalitate, în patrimoniul spiritual al lumii, le-a putut cunoaște ca nimeni altul. Ca și celălalt mare romantic neolatin, Giacomo Leopardi, Mihai Eminescu nu a fost poetul zonelor de umbre ale pesimismului universal, ci un spirit magnific, în perpetuă agitație, răzvrătit împotriva destinului advers propriei ființe, patriei sau coralității umane. Neconformismul său s-a izbit de zidurile invizibile ale normelor constrîngătoare, determinate de axele timpului și spațiului, în jurul cărora s-a rotit scurta sa existență. Revoltat împotriva limitării orizontului și cunoașterii el a aspirat în permanență spre transformarea condiției umane. El nu a fost niciodată un sceptic și este un exemplu unic (încă o dată comparabil lui Leopardi), de trăire atît de puțini ani, de ardere mistuitoare, de fervoare, de meditație, de investigare profundă în jurul simburelui de mister al lumii, afirmînd adevărul, conștient pe deplin de responsabilitatea sa de creator și de apartenența la istoria oamenilor și a poporului său. El a fost o voce gravă a conștiinței, declarînd umanității necesitatea de a lupta împotriva durerii și a răului prin strîngerea solidară a tuturor celor care au fost atinși de aripa neagră a melancoliei. Prin magica facultate expresivă a artei sale, el s-a ridicat deasupra tuturor cuceririlor estetice anterioare pe care le-a sigilat cu timbrul și sonurile unice ale poeziei sale. Spirit intransigent, sub semnul înalt al unei etice unice, el a trăit cu încordare, orice experiență, neretras în turnuri, ci participînd direct la complexele probleme ale spiritualității românești contemporane. Întreaga lui creație este determinată de voința concordanței între etic și estetic, aflîndu-și izvoarele într-o uriașă forță intelectuală a cărei modernitate transcende criza romantică a disperării și alienării, recunoscînd omului facultatea de a modela lumea. Energia versurilor sale a exaltat trecutul istoric al acestor binecuvîntate plaiuri, demnitatea omului care le locuiește, sperînd totdeauna în viitorul de lumini al patriei. Meditînd asupra istoriei, Eminescu i-a răsfrînt puterea exemplificatoare asupra contemporaneității.

Înalta sinteză între gîndire și sentiment, între sensibilitate și emoție, afirmă marea forță etică a versurilor lui Mihai Eminescu, poet, totdeauna în stare de veghe.

Alexandru Balaci

Lui Mihai Eminescu

La tîmpla Poetului, ca la o poartă subțire dar definitivă, sufletul lucrurilor bate răzbunător. Zi și noapte, neîntrerupt, înăuntru și în afară — aceeași inversunare. Uneori — asediul ia forma unei ploi de mercur. Alteori — pare că însăși marea se află strînsă în mănușa de fier care izbește fără odihnă.

Aici, anotimpurile se nasc și dispar sub aceeași lumină. Nimic nu le deosebește, iar trecerea lor seamănă cu locul în care o apă se varsă în alta. Și în toată această vreme, fiecare izbitură sună ca o decapitare ; — asemeni unei magnolii înflorite în mijlocul lunii ianuarie.

La tîmpla Poetului, aerul se ridică subțire și foarte tece, ca o lamă de brici. Și-acolo unde nici o pasăre nu se poate ridica, navighează amenințător umbrele lucrurilor — flote de-a pururi pierdute în timp.

La tîmpla Poetului, legile spațiului delirează.

Dorin Tudoran

Eminescu și cultura franceză

În M. Rașcu, scria G. Călinescu în **Opera lui Mihai Eminescu**, I, ediția a II-a, 1969, p. 382, „cel dintîi, în strălucitele articole din **Îndreptar** 1930, a scos în evidență cultura franceză a poetului" (M. Eminescu). A făcut acest lucru în studiul **Eminescu și Alecsandri** din 1936, în două articole din ale sale **Convingeri literare** (1937), **Eminescu și Lamartine** și **Eminescu și Th. Gautier**, într-un studiu mai amplu **Ecouri franceze în opera lui Eminescu**, apărut fragmentar în **Îndreptar**, 1930 și în **Secolul**, 1932, și în două articole publicate tot fragmentar. **În legătură cu poezia „La Steaua"** (**Îndreptar**, 1930) și M. Eminescu, **Poezii de iubire**, în volumul **Alte opere din literatura română** (1938). Toate au fost acum adunate, completate cu părțile inedite încredințate de autor la moarte lui Albert Schreiber (m. în 1973) și puse la punct pentru tipar de D. Murărașu în volumul **Eminescu și cultura franceză** (Minerva, Confluențe, 1976). Francez de origine (n. 1890 — m. 1972), I.M. Rașcu a fost elevul lui Ovid Densușianu (despre care ne spune că nu punea nici un preț pe Apollinaire și Valéry) și ca bursier la Fontenay-aux-Roses în Franța a audiat cursurile de literatură comparată ale lui F. Baldensperger și P. Hazard. Era adeptul lansonianului G. Rudler în materie de surse („Chestiunea surselor, zicea acesta, este prima care se pune criticului și istoricului, cînd lucrează metodic. Înainte de a studia o gîndire în sine, o artă în sine, te întrebi de unde s-au născut și din ce sînt făcute). Despre Eminescu, I.M. Rașcu năzuia să dea ceva în sensul lui J. Vianney, **Les Sources de Leconte de Lisle** (1907) sau M. Ibrovy, **J.M. Heredia. Les sources des Trophées** (1923). În genere fără prejudecăți, I.M. Rașcu se mulțumea și numai cu descoperiri

Al. Piru

Continuare în pag. a 3-a

În pagina a 8-a
EMINESCU — scriitor național și universal
eseu de
George Munteanu
Evocări 1877
„Șoimii au trecut Dunărea"

Scepticismul învins

Etichetarea grăbită a lui **Paul Zarifopol** drept un teoretician care s-ar fi mișcat stingaci și dezorientat în perimetrul culturii noastre, mi se pare tot mai greu de menținut astăzi, după cercetarea minuțioasă a uriașului volum de file manuscris (peste 18 000 de pagini inedite de excepție, note bibliografice, caiete de studiu, conspecte, planuri de articole și chiar articole finite) aflate în arhiva Muzeului Literaturii Române. E drept că Zarifopol nu a scris sistematic, dintre scriitorii români, decît despre Caragiale, iar în alte cazuri a dovedit preferințe stranii, dar oare lucrul nu s-a întîmplat și altor critici ilustri — să ne gîndim numai la Mihail Dragomirescu — ce n-au fost suspectați pentru aceasta de necunoaștere ci, cel mult, de un gust prea subiectiv?

Fapt este că numeroase note, conspecte, planuri și chiar studii inedite dovedesc că, deși a scris puține studii despre autorii români, Zarifopol a urmărit sistematic viața literară autohtonă, acordînd o atenție teoretică, **profesională**, și nu doar hedonist-delectativă, cum s-a susținut, operei principalilor ei reprezentanți. În mod deosebit ne-a reținut atenția o mapă cu file-manuscris, înregistrată în arhiva M.L.R. cu numărul 12 942, purtînd pe prima filă mențiunea „M. Eminescu" și conținînd note, trimiteri bibliografice precum și conspecte adnotate ale unor studii privind opera și personalitatea marelui poet. Interesant este în primul rînd faptul că filele grupate în această mapă, provenind evident din perioade diferite, cuprind note și semnalări bibliografice din 1905 (!) pînă în 1932 ceea ce dovedește preocuparea sa constantă pentru opera eminesciană și îndeobște pentru avatarurile

Victor Ernest Maşek

Continuare în pag. a 6-a

Însemnări despre
Anton Holban

Vocația literară înseamnă putința de a fi obiectiv, adică mai mult decît a fi în lume : a fi lumea, toate lucrurile și mișcarea determinată de diversitatea lor. Există astfel o organizare spontană, interioară al cărei moment de maximă evidență artistul îl face să treacă prin tunelul de cristal al cărții și în sensul acesta distincția dintre viață și artă a părut și va părea totdeauna bizară, dacă nu cumva simțim că ce nu intră în carte aparține unor acte mai puțin demne de interes, fiindcă sînt mai puțin expresive, ale mișcării. Însă, dacă ar fi așa, ar însemna că idolatrii vieții, ai „trăirii" în defavoarea artei au o opinie în fond defavorabilă despre obiectul cultului lor. Iată o situație paradoxală. Sandu, din **O moarte care nu dovedește nimic**, se află la Suresnes, în Franța, și gîndindu-se la Irina, rămasă în țară, trece prin starea de spirit a celui care nu mai poate impune alterității capriciile sale de spectator blazat al jocului condus de el, pe care îl prestează o actriță cu posibilități modeste, nule chiar. „Teribil, să ai asupra unei femei toată puterea, să faci ce vrei cu ea, să o silești să facă orice ți-ar trece prin cap, s-o faci nenorocită sau fericită aproape în aceeași clipă și apoi să nu mai poți nimic. Din cauza depărtării, să te simți neputincios de a schimba cît de puțin mersul evenimentului. Și impresia că orice sforțare e vană. Cu ajutorul ației am mișcat paiața cum am vrut, în dansurile cele mai capricioase, și acum, ața rupîndu-se, paiața rămîne nemișcată oricît m-aș strîmba, oricît aș întoarce în mînă firul rupt sau oricîtă artă aș pune". A aprecia atît de mult un lucru tocmai pentru că îți dă iluzia că îl poți deprecia, că îți este inferior, aceasta aduce cu complacerea unora într-un etern limbaj degradat, persiflant în gol. Artistul nu are niciodată sentimentul de a vieții între paiațe, cum se exprimă Sandu ; pentru că și în formele ei mai puțin evidente mișcarea rămîne prezentă și îl duce de la o carte la alta.

Mișcarea aceasta, asociere de la sine a lucrurilor după afinități, o numesc compoziție iar pentru

Radu Petrescu

Continuare în pag. a 7-a

Scrisoare unui tînăr prieten

Dragul meu,

Nu cunosc voluptate mai mare decît dialogul cu un poet tînăr, căruia să-i pot semnala un eveniment, un simplu fapt divers, o carte, sau bucuria descoperirii unui tablou. Îmi aduc aminte, în adolescența mea îndepărtată, am locuit, o vreme, peste drum de Miron Radu Paraschivescu, și-mi amintesc, emoționat și azi, de surpriza vizitelor lui nocturne, la cele mai neverosimile ceasuri, cînd venea și-mi bătea în ușă, ca să-mi aducă o poezie descoperită de el, în cine știe ce publicație obscură. Vreau să-ți spun, dragul meu, că a apărut, acum cîteva zile, un volum de versuri, prin care — vorba divinului Ion Barbu, la apariția „Crailor", „lirica noastră s-a căftănit" : „Pămîntul, deocamdată" de Adrian Păunescu. N-am să-ți divulg temeiurile entuziasmului meu — să știi că nu sînt un entuziast de profesie, sînt, mai de grabă, un lector sceptic —, sigur că le vei descoperi, singur. Îți las acest privilegiu, fiindcă vreau să fac un test, și pentru că sînt încredințat că eu am dreptate. Am citit, acum cîteva nopți, prefața lui René Char la volumul „Rimbaud", apărut la Gallimard, o prefață pe care merită s-o citești, și-ți stă la dispoziție, în care, ilustrul Char afirmă, nu fără o evidentă nuanță de melancolie, că poezia e făcută să fie înțeleasă, atunci cînd, peste existența poetului, au sunat, de mult, trîmbițele nemărginirii. Cu tot cultul meu,

Aurel Baranga

Continuare în pag. a 7-a

șantier literar 1977

Cărțile anului

EDITURA DACIA

În acest an, atît de bogat în aniversări care marchează trecerea României în cel de-al doilea secol de independență națională și în al patrulea deceniu de existență a Republicii, editurile noastre dau dovadă de o activitate neobosită, menită să ilustreze pleniar evenimentele istorice care au dus la această luminoasă perspectivă de dezvoltare multilaterală a poporului nostru, ce va fi exprimată în ampla manifestare cultural-artistică, intitulată „Cîntarea României". Revista noastră publică, spre informarea cititorilor ei, titlurile celor mai importante lucrări, inspirate din cele trei mari evenimente istorice, a căror aniversare va avea loc în acest an, Independența de stat a României, Răscoala din 1907 și Proclamarea Republicii ; ele vor apare la editurile DACIA, EMINESCU, ALBATROS și KRITERION.

Directorul editurii clujene, **ALEXANDRU CĂPRARIU** anunță nu mai puțin de 11 lucrări, în limbile română, maghiară și germană. Citîm dintre ele romanele „Moise Groza", „Rug și flacără" și „Cîmpul de maci", aparținînd scriitorilor Petru Vinitiă, Eugen Uricaru și N. Calomfirescu, două albume privind Războiul pentru Independență, aparținînd lui Mircea Toca și Vasile Igna, un volum de traduceri în limba maghiară a unor texte de scriitori români de la 1877, intitulat „Ostașii noștri", în colecția „Biblioteca școlarului", două culegeri de documente în limbile română și germană, una de

Continuare în pag. a 7-a

„Cînd libertatea se numește Grivița și Plevna"

De regulă — deși pare cu totul altfel — greu îți explici de ce-ai ales un subiect. Iar cînd este vorba despre un subiect copleșitor prin însemnătatea lui istorică, simple lămuriri raționale nu-s suficiente, neapărat trebuie să scormonești în cenușa propriilor ani trecuți, pentru a găsi grăuntele de foc, sentimental, care ți-a declanșat alegerea...

Am ales „Peneș Curcanul". Cine nu știe : „Plecat-am nouă din Vaslui / Și cu sergentul, zece, / Și nu-i era, zău, nimănui, / În piept inima rece !" Cine nu știe că eroul literar a existat, ca erou al realității cîmpului de luptă : Constantin Țurcanu ? Cine n-a recitat poezia lui Vasile Alecsandri, în copilăria mai apropiată sau mai îndepărtată ? Copilăria — cum admirabil spune un celebru scriitor — acest vast teritoriu din care a ieșit fiecare dintre noi ! De unde sînt ? Sînt din copilăria mea. Sînt din copilăria mea la fel cum sînt dintr-o țară...

Cîndva, în copilăria mea, am avut prilejul să văd zilnic piciorul rănit la Mărășești, al unui om care plecase voluntar pe front : o pieliță subțire, pergamentoasă, gata-gata să se fisu-

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Despre Natură

Natura are aceeași destinație ca și omul, este înscrisă în sfera omenescului sau mai bine zis omul este cuprins în rînduiala naturii. Însuși cuvîntul latin ca și cel elin ne duc la naștere, la fiu, la ceea ce apare ca urmare a perpetuării organice din sînea sa fără vreo intervenție periodică sau întîmplătoare, străină.

Între Natură și Poesie este în acest sens o adîncă deosebire. Natura naște urmași, Poesia trebuie să depună un efort uriaș pentru a face prozeliți. De aceea educația prin Natură este cea mai veche școală de pedagogie iar poesia ca să poată străbate în sufletul formativ al omului trebuie să ucenicească îndelung asupra naturii.

★

Poeții vechi erau trimeși în munți, la malul mării, pe insule, în codrii să deprindă

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

În paginile 4–5
„Femeia tînără de lîngă fîntînă"
Fragmente din romanul „Săptămîna nebunilor"
de EUGEN BARBU

CENACLUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL"

● Prima ședință din acest an a cenaclului revistei noastre va avea loc luni 17 ianuarie, ora 16,30, la Casa Scriitorilor din Calea Victoriei 115. ● Vor citi poeții Adrian Frățilă și Artur Bădiță și prozatorul Aurel Antonie, membri ai cenaclului „Columna" din Tg. Jiu.

cronica literară

Zoe Dumitrescu — Bușulenga: „Eminescu — cultură și creație"

Destinul critic al creației eminesciene nu cunoaște propriu-zis etape ori momente prea distincte de criză „clasică" a receptării : încheiată, încă din ultimii ani ai existenței poetului opera n-a suferit contestări durabile, în orice caz este dificil să vorbim, ca în cazul altora despre un con de umbră al neînțelegerii. Adevărata „criză" de care se poate, în schimb, vorbi a luat mult mai des chipul unui anumit exces al înțelegerii : forma lipsei de rezonanță s-a exprimat din timp în timp într-o iubire fără mijloace. Poate că în jurul niciunui creator român n-au răsunat mai asurzitor valurile sonore ale acestei iubiri pe cît de îndreptățite în resortul ei ultim pe atît de inadecvate și de nepricepute în maniera, și nu o dată în direcția în care s-a manifestat. Adulației lipsite de mijloace îi este preferabilă atitudinea negativă a contestării căci nimic nu naște și nu consolidează mai temeinic prejudecăți definitive decît acest tip, relativ frecvent de iubire plină de conținut propriu, dar, în realitate fără obiect sau foarte departe de el. Cele trei nivele ale receptării operei eminesciene, al criticii, al publicului și al poeților înșiși au suferit în genere, fiecare în forma sa, de același exces în unilateralitate. Izbit de noutatea fără precedent a cîntecului eminescian, publicul, scrie Zoe Dumitrescu-Bușulenga, autoarea recentei exegeze, temeinică și complexă, „a învățat repede numele autorului și, datorită polisemiei funciare a oricărei creații de geniu, a crezut că înțelege, mai cu seamă în muzica pieselor mici lirice, un glas al tristeților iubirii care-i părea, familiar". Alexandru Vlahuță „vorbea chiar în 1892 despre un adevărat „curent Eminescu", cerînd ieșirea din această vrajă (căreia, după părerea noastră, nu-i pricepeau aproape deloc rațiunile)". Urmarea persistentă a acestui complex encomiastic precedat de unul narcotizant este, între altele, reacția contrară, venită din partea unor spirite cît se poate de avizate : iubirea nemăsurată este dovada neînțelegerii, iar respectul „exagerat" duce la prejudecăți. Recomandarea măsurii în termeni energici n-a întîrziat să se producă și, odată cu ea, un anume fel de neîncredere exprimată îndeosebi prin apelul la moderație. Sub cuvînt că noutatea, cultura și filosofia lui Eminescu n-ar trebui să ne „sperie", i s-au retras poetului dimensiunile reale, mai ales în privința culturii și a spiritului filosofic. Mai recent, o tentativă de a-l considera pe Eminescu „omul deplin al culturii românești" a stîrnit suspiciuni, reacții negative, însă, nu cum ar fi fost firesc, în legătură cu probele aduse în sprijinul unei astfel de susțineri — reacții oricînd posibile ! — dar cu ipoteza de lucru însăși socotită, în linia aceleiași temeri de consecințele iubirilor exagerate, dăunătoare bunei vizibilități. Însă aceasta nu înseamnă decît că trebuie găsită forma unei iubiri adevărate, mijlocitoare și nu renunțarea la ea.

Eminescu — cultură și creație de Zoe Dumitrescu-Bușulenga este o exegeză pilduitoare tocmai în direcția cercetării și susținerii universalității poetului național, topind într-o viziune personală contribuții anterioare, și folosindu-se cu măsură și subtilitate de metode de lucru dintre cele mai moderne. Acestea din urmă, însă, nu se văd fiindcă, dînd iubirii sale forma unei înalte pasiuni intelectuale, autoarea lasă altora plăcerea de a fi urmați și urmăriți în laboratorul exegezelor. Tehnica de lucru și — în bună măsură — erudiția sînt relegate într-un subsol imaginar, luxul „aparatului tehnic" stînjenind claritatea interpretării și a expunerii. Paginile fiecărui capitol al acestei exegeze dedicate „universului motivelor" restituie într-un comentariu de o remarcabilă densitate, unitatea fundamentală a fragmentelor privite din unghiul unei viziuni comprehensive a întregului.

Motivele, urmărite în corelațiile lor, sînt cel istoric (timp și spațiu național), mitul pădurii, marea, „doma", cuplul, „Hyperion", melancolia, visul, toate însă structurate ca valori lirice și totodată culturale și filozofice. Nivelul motivelor ce susțin apartenența la o tipologie universală, cea romantică, (floarea albastră, lacul, luna, teiul, noaptea, obsesia motivului oniric, călătoria cosmică, îngerul și demonul, titanul, zburătorul, ș.a.) este dublat, în adîncime, de apartenența poetului la alte virste spirituale, corespunzătoare străvechilor înțelepciuni tradiționale, autohtone sau din arii foarte îndepărtate de cultură înrudită (motivul virstei de aur, insula, codrul, cuplul, transmigrarea sufletelor, stingerea, micro și macro timpul, cosmogonia, apocalipsa etc.). Un motiv din repertoriul romantic va comunica, astfel, ca printr-un ochean istors cu îndepărtate origini asupra cărora se dau relațiile necesare pentru a proba și a face înțeleasă condiția umană și filozofică a poetului : „Ca un bard clar văzător al popoarelor antice, ca un **poeta vates**, Eminescu readuce din străfunduri inițiatice motivele grave, fundamentale, legate de soarta cosmosului mare și a celui mic și le îmbracă în context romantic. Ele însele vorbesc despre unitățile originare pierdute, despre o virstă de aur a lumii de mult revolută și în care nu se mai poate intra decît prin succesive regresii cumulate". Recuzita romantică ascunde așadar conținuturi ale căror virste spirituale sînt diferite sau neromantice încît „ultimul mare romantic european" se dovedește de pe acum o formulă neîncăpătoare pentru vasta metafizică a contrariilor ce se cheamă unul pe altul într-o rotire neîncetată pe cerul înalt al poeziei eminesciene. Calitatea esențială a exegezei ni se pare că provine din darul autoarei de a face toate aceste lucruri palpabile, din știința de a sensibiliza dialectica abstracțiunilor într-un comentariu analitic de o rară densitate ideologică, spirituală. O intuiție fundamentală, desigur nu spontană, dar care pune nu știu ce aripi erudiției, constă în descifrarea rațiunii adînc filosofice a sistemului metaforic pe care se bizuie lirismul eminescian : alegerea termenilor, a simbolurilor, a motivelor și regnurilor în creația poetului național nu este un simplu reflex al tipologiei romantice, dar o specifică și necesară sensibilizare a unor categorii ținînd de filozofia istoriei trăită însă la nivelul experienței neamului său : „Din lumea cosmică, din elementele ei suverane, își alege soarele care nu poate fi niciodată covirsit de marea oricît de adîncă a norilor. (..Cum e un soare numai prin mările de nor"). Din regnul mineral s-a oprit, pentru acea analogie esențială cu obstinata rezistentă a națiunii și a duratei ei în fața timpului dușmănos, la duritatea rocilor și a metalelor, [...] Iar din regnul vegetal, o metaforă simbol l-a obsedat pe poet ca și pe ginditorul politic, aceea a stejarului aflat în ghinda care va crește irezistibil fără nici un obstacol sau înfringînd orice obstacol". Astfel, acea universală sete de a găsi „cuvîntul ce exprimă adevărul" ia forma adevărului istoric și național în care metafora, motivul, simbolul, lirismul, într-un cuvînt, devin forme sensibile ale necesității, unități ireductibile ce fac pe deplin compatibilă poezia cu filozofia, metafora cu istoria. Poetul tălmăcește un filozof, liricul dă formă categoriilor și conceptelor abstracte, marilor antinomii spirituale. Analizele cărții, motivele, „fragmentele" ce dau seamă de întreg sînt rînd pe rînd deschise în acest dublu înțeles, exegeza făcînd parte deopotrivă filozofului și poetului, reconciliați într-o unitate exemplară, dar tocmai așa făcînd mai acută, într-un mod mai sesizant, contradicția tragică fundamentală în care există eroul eminescian, în oricare dintre ipostazele sale, de la virsta solară paradisiacă și pînă la atonia sonetelor.

Interpretarea motivelor este prezidată de un consecvent unghi filosofic, în subtext se scrie de fapt o istorie a „condiției umane" afirmate în poezie căci ceea ce se urmărește nu constă în simpla determinare a filiației motivelor, o hartă a lor ci biografia exemplară a fiecăruia. Un același motiv urmărit la virste lirice diferite ne dă sugestia vieții lui organice în poezie, cu naștere, creștere și stingerea sa pe traiectorii care le unește sau le desparte, în jurul unor opțiuni fundamentale : ademenirea pădurii încremenite, veșnice și amara necesitate a ieșirii în cîmpia pieritoare, supraviețuirea posibilă în timpul mitic și căderea inevitabilă în cel profan, ascensiunea celestă pe raza iluziei dar și supunerea la imperativul unei radicale deziluzionări ș.a.m.d. Comentarea motivelor poetice și a lirismului are darul de a ne transfera de fiecare dată în spațiul filozofic al poemelor pentru ca, la rîndu-i, acest cer mai înalt de care adesea exegeții se apropie cu oarecare scepticism („poezia filosofică" fiind, nu-i așa, o „specie" ambiguă cu statut neprecizat), să palpite de constelații al căror lirism nu face altceva decît să dea corp ideilor, abstracțiunilor, categoriilor concepute și trăite de poet cu o inegalabilă aptitudine și amplitudine filosofică. Trebuie să dispui însă de speciala știință a autoarei de a vedea acele locuri privilegiate, porți sau punți spre zonele profunde ale gîndirii eminesciene atrasă de experimentarea mai multor tipuri de spiritualitate a căror confruntare dramatică este închisă în „spațiile secrete" ale poemelor sale. Un exemplu : subliniind excepționala însemnătate **a porții solare** în arhitectura grandios-mitică din poeme și din prozele eminesciene întreaga cercetare a „domei" în chipul unui pătrunzător comentariu de inițiere în simbolistica peisajului dramatizat" altfel un loc comun în recuzita romantică. Însă acest „loc comun" ascunde aici o organizare unică, cu totul originală, dacă urmăm descifrarea propusă. În spiritul său, simpla comparație a edificării „prin gînd" cu clădirea proiectată de popoarele antice ale Asiei, cu turnul Babel, desfășoară în imaginația nutrită de o vastă cultură interpretări de o mare generozitate a ideii asupra concepției eminesciene despre cunoaștere precum și asupra modului de transgresare a interdicțiilor în cunoaștere. „Doma" simbolizează în ultimă instanță o cale de acces spre adevărurile interzise, iar impulsul spre acestea, desigur de intensitate romantică, își are originea într-o spiritualitate „deschisă", autohtonă : „și chiar în împărăția soarelui palatele sînt prevăzute cu intrări în veci deschise, cu scări netezi, cu acele accesorii importante deci, care fac posibilă comunicarea cu lumea oamenilor („Zeii Daciei acolo locuiau — poarta solară / În a oamenilor lume scările de stinci coboară...") Față cu vecinica deschidere a porților împărăției zeilor solari la Daci, vecinica închidere a porții de la doma lui Dumnezeu, cu aspectul de interdicție pe care-l îmbracă, arată o deosebire foarte marcată între două tipuri de spiritualitate. Cea dacică, deschisă, întemeiată pe comunicarea fără bariere între transcendent și imanent, între divinitate și lume. Cea dintîi dădea naștere la eroi și stiutori care înțelegeau adevărurile mari de izvoarele lor înțelepte..." Eroul liric eminescian resimte contradicția fundamentală între faptul de **a trăi** într-un tip de spiritualitate interdictivă la care nu aderă și de a avea acces prin cunoaștere și conștințire la un altul, fiind, metaforic, „un fel de avatar al unui ins din celălalt tip de spiritualitate arhaică". Astfel de sesizări, profunde și revelatoare, fac din volumul **Eminescu — cultură și creație** o contribuție de prim rang la mai adînca integrare a filosofiei și creației eminesciene în cultura lumii prin chipul său național ireductibil.

C. Stănescu

viața cărților

poezie

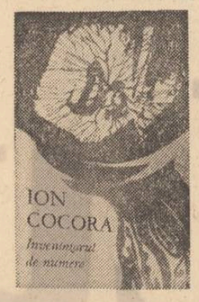

Bucuria revelației

Această carte *) impune în lumina clară a ideii de literatură un poet care, deși evident înzestrat, a șovăit multă vreme la răscrucea cu nenumăratele drumuri posibile ale verbului pînă cînd, iată, a îndrăznit (sau s-a decis ?) să înfrunte unul, transformîndu-i într-o virtualitate anonimă, a tuturor, într-o realitate personală, a sa. Ion Cocora nu mai **evocă** o anecdotică biografică incertă scontînd prin natura particulară a lucrurilor, efecte în sfera interesantului, ci **invocă** o lume nouă, vie și imprevizibilă, pe calea divinatorie a imaginației și memoriei. Această subiectivitate care nu se mai exprimă direct în fluxul amăgitor al confesiunii, ci se proiectează în elementele concrete ale obiectivității neutre, este o subiectivitate de gradul al doilea și ea dă tonul impersonal al poemelor, asigurîndu-le astfel autonomia, adică libertatea de a fi ele însele, de a-și alege propriul lor statut estetic. Deși poate aminti uneori prin ritmul fastuos de odele lui Paul Claudel sau de elogiile lui Saint-John Perse (o tautologie de bun simț ne învață că numai cine nu s-a născut încă nu are părinți), dar fără mistica imobilismului sacral a primului și cea a repetabilității istoriei a celui de-al doilea, discursul se organizează ca un triumf al eu-lui asupra lui însuși prin simularea metamorfozelor vocii unilaterale a autorului în limbajul universal al lucrurilor. Desigur, spunem „simulare", întrucît această părăsire de sine, această „dezinteresare" de capriciile propriului torent emoțional este numai aparentă, dar ea vorbește cu atît mai mult despre forța poetului de a se dărui cu senină generozitate sau de a îmblînzi și armoniza o exterioritate care în sine nu poate fi decît ostilă și discordantă.

Unitară în structura ei generală, cartea este împărțită în trei secțiuni care, prin varietatea nivelelor semnificative, pot sugera diferite viteze de execuție ale unei compoziții muzicale. Astfel, cartea întîia, **Plante de dincolo**, se deschide cu un elogiu al poetului, conținîndu-și în sine și drama îndoielii, dar și bucuria revelației, într-un ritm de andante al înaintării cortegiului de imagini spre contemplarea unei lumi dedicate artelor păcii : „Blîndețea fulgerului stăpînește o clipă și întoarce iarăși sufletul în singurătate și semne / / în lumina puțină (sau imaginară) tărmul e abia bănuit și stîncile se văd în larg și ca peste lănci piciorul ezită să calce / / o prinț moștenitor al visului spirit ultragiat nevirstnic mire al mării, iată meditația e prielnică și vine noaptea cu armuri fabuloase și cuvinte pentru o lungă așteptare cu merinde și fringhii docile / / roagă-te vieții pînă se ridică lacrima înecaților piatră fără cămin durere trăită în contemplarea stelei mai înainte ca prin lume să umble săgețile" **(Prinț)**. Datoria nobilă a poetului este de a evoca patria prin verbul genuin, de a-și ridica turnul de cuvinte la înălțimea imperativului el moral : „Ca prim vis / zăpezile ridică steaguri tămăduitoare / acoperă dinții mărunți ai turmelor / pe întinderi de mentă / / dar cineva se leagă cu viața / că va tălmăci floarea împărătească / a macului / / zăvorît dacă ar fi / ori adulmecat de zaruri / poetul știe că oriunde un turn / dezaprobă cuvîntul dacă nu cîntă / o patrie" **(Oriunde un turn)**. Această primă secțiune cu un tempo de andante, deși saturată de concret, alunecă lent, ca într-un ritual al triumfului și gloriei artei dobîndite prin asceză și conștiința jertfei : „Verbe noaptea / pendule în agonie / bronzuri umplîndu-mă de halucinații și viitor / pentru voi nici moartea și nici gloria / nu înseamnă nimic / departe e asceza / dar ființa mai păstrează în adînc / un soroc al inefabilului / prealuminată sabie / peste un cap / înapripat" **(Verbe noaptea)**. Este un veritabil dans al cuvîntului, elogiul imaginii aproape transparente, extatice, refăcînd din carnea himerică a lucrurilor un topos izomorf unde ceea ce ochiul vede contrastant și discontinuu, urechea aude omogen și muzical.

Dacă prima secțiune are în centrul ei problematica artei ca asceză, a doua, **Viața netrăită a faunului**, cu un ritm interior de scherzo se structurează pe apologia existenței concrete trăită ca bucurie. Instrumentelor de coarde le-au luat locul cele de percuție și suflat, solemnitatea ritualică s-a dezintegrat într-o explozie de exuberanță a tuturor regnurilor, iar în această sărbătoare a elanului vital saltă copitele șugubețe ale ludicului Pan : „Vor sosi caravanele cu ierburi faimoase / vor sosi pînă în zori farduri și vopsele de păr / vor sosi rădăcinile din care să se extragă esențe de bărbăție / vrăjitoarea să fie fără grijă / la balurile insulei își va unge sigur trupul cu uleiuri sacre / o perucă de aur va atrage sigur bîrfa nimfelor / vrăjitoarea să fie fără grijă / cei prevăzători vor avea la timp armuri și lasouri / cei sceptici vor fi primiți în breasla crescătorilor / de viermi de mătase / meșteșugul lor va fi la mare căutare / vrăjitoarea să fie fără grijă / în zori cîmpul va fi încă verde / în zori nimeni nu se va mai văicări de nervi / în zori nu e o glumă faunul va striga am dovezi / faunul va striga de pe versantul cețos al hieroglifelor / a mea e știința care duce viața la biruință" **(Vor sosi caravane)**. Menționînd că partea a treia, **Inventatorul de numere**, pe un ritm meditativ, de adagio (toate corespondențele muzicale trebuiesc luate, evident, **cum grano salis**), reia tema artistului prin Pitagora, căutătorul esenței abstracte a lucrurilor, esență identificată în număr, vom încheia subliniind că ultima carte a lui Ion Cocora nu este numai o izbîndă a autorului ei, ci și una dintre cele mai bune apărute la sfîrșitul anului trecut.

Dan Laurențiu

*) **Ion Cocora : „Inventatorul de numere", editura Dacia, 1976.**

proză

Anecdotic și pitoresc

Romanul istoric al lui Radu Nițu se înscrie cu destulă dificultate în rigorile genului. Pe de o parte, din cauza intențiilor parodice mai mult sau mai puțin camuflate vizînd clișeele și șabloanele scrierilor despre haiduci, iar pe de alta din cauza insuficientei stăpîniri a legilor narațiunii istorice; acumulare dramatică de fapte, destine excepționale, pregătire gradată și exploatarea cu maximum de efect a misterului etc.

Materia cărții se încheagă în jurul aventurilor unei cete de haiduci în preajma și după revoluția de la 1848 în Muntenia. Evenimentul istoric, și aceasta este intenția autorului, rămîne un fundal pentru desfășurarea acțiunii. Paralel se încearcă schițarea în culori vii a unui tablou, pe alocuri destul de veridic, al satului oltenesc sub latura lui anecdotică și pitorească. Spunem în paralel pentru că cele două planuri, cel al haiducilor și cel al vieții satului nu prea se întretaie, prezența primilor fiind percepută mai ales prin comentariile (savuroase, de altfel) babelor sau prin însemnările în „călidar" ale popii Clae și ale țircovnicului. Alegerea unui astfel de procedeu permite detașarea de subiect, distanțarea parodică, subminarea din interior a situațiilor și ceea ce se pierde în dramatism și tensiune se cîștigă în umor și culoare. Iată cum sună un astfel de comentariu scris „în litere chirilice" de țircovnic: „Așa că bietul conu Sache Papidon s-a prăpădit de măsele. Nu-i spuneam eu mereu că de la măsele o să i se tragă? Ridea: „Fugi, bă d'aci". Acum, dacă muri, ajunse și el la vorba mea. Fiindcă n-a vrut să mă asculte. Păcat, părinte, că murișii înaintea lui și n-apucași să-i cînți prohodul.

Interesul cărții stă în limbaj, în truculenta verbală a personajelor. Narațiunea este tiravă și fragmentată, întîmplările și situațiile neverosimile, un șir invariabil de arestări și evadări ale haiducilor, în schimb, dialogurile sînt dinamice, suculente, îmbrăcînd haina dialectală și regională fără a deveni supărătoare. Funcțiile întregii povestiri sînt preluate de dialog și relatare. Personajele vădesc o mare poftă de vorbă și ciorovăială în orice moment, în orice context, și trăiesc mult mai puțin prin acțiuni și fapte decît prin modul de a se exprima. De fapt, ar fi mai potrivit să vorbim de o lume onomastică decît de siluete și caractere.

Numele sînt alese pentru sonoritatea lor și cîtuși de puțin pentru a defini un profil (psihic sau moral). Pitorescul și umorul popular, risul plin și sănătos constituie legea acestei lumi. Haiducii se numesc, Taure, Obogeanu, Țavă, Birlogea, Spătaru, Corbaru, Liucimir etc., țiganii lăutari, Basangeac, Bașandrică, iar hanurile poartă firme nu mai puțin burlești: „La cai verzi pe pereți "...La oul de aur" etc.

Uneori însă autorul sarjează pe latura pitorescului, a expresiilor regionale și argotice, umorul fiind, atunci, cel puțin de calitate îndoielnică. În general se păstrează totuși un echilibru sensibil între aspectul de jovialitate populară al stilului și intenția parodică sau tronică a gustului modern. De aceea, pasajele cele mai reușite sînt tocmai acelea ale comentariilor și scrisorilor de care am amintit, unde culoarea locală este filtrată de ironie, e punctată de un acid spirit de observație, relevînd dincolo de pasta groasă, psihologia și comportamentul unor categorii sociale. Radu Nițu utilizează cu destulă abilitate tehnica arhaizării și pe cea a stilizării și dozării limbajului popular, dialectul inscriindu-se din acest punct de vedere în tradiția prozei bănățene a unui Vlad Delamarina sau Ion Pop Reteganul. Dacă nu ne aflăm în fața unui roman istoric elaborat conform exigențelor și canoanelor genului, în schimb ne aflăm în fața unei, nu de puține ori realizată, comedii de limbaj.

Paul Dugneanu

*) **Radu Nițu : „Pădurea nu doarme", editura „Albatros", 1976.**

critică

De la „fereastra modernității"

Critica manifestă, la o privire mai detașată, ca și obiectul asupra căruia se pronunță, o serie de ticuri verbale. Ceea ce era la început o perspectivă înnoitoare, impusă de un ochi perspicace, viu, capabil să improspăteze sensurile operei poate deveni, prin repetiția necesară în consolidarea unei deprinderi analitice, o schemă, golindu-se treptat de conținutul inițial. Într-o vreme, s-a căutat în opere clasicismul, apoi romantismul, mai nou modernitatea. Peisajul literar privit din spatele a tot felul de ferestre, cînd baroce, cînd sociologice, cînd realiste, și-a îmbogățit sensurile în măsura în care privirea criticilor a decupat în spațiul literaturii o imagine coerentă, de semnificare și nu de pulverizare a operelor. Analiza operei din perspectiva modernității nu e nouă nici în exegeza caragialiană. Ea a fost deschisă de Paul Zarifopol. „Sunt vechi domnule" spunea Caragiale. Deloc convins, Zarifopol își va axa, cel dintîi, întreaga interpretare a operei bunului său prieten, pe infirmarea deschisă și argumentată a respectivei păreri, „fiindcă acea **viziune a lui era doar modernă și nu clasicistă** (s.n), cu voia ori fără voia lui". Reluînd teza modernității, după mai bine de patru decenii de la lansarea ei, Al. Călinescu *) e conștient de pericolul de a o transforma într-un șablon fiind prevenit de faptul că prin suprasolicitare orice portret modern al scriitorului poate suferi de academism. Atent la fața și reversul medaliei oricărei ipoteze critice, stăpîn pe mai multe tipuri de lectură, criticul nu are obstinația punctului de vedere unic. Adept al principiului polisemiei textului, spirit tutelat de deschidere, criticul e avizat de faptul că opera nu e numai deschisă ci și închisă, lucru adesea uitat de la Umberto Ecco încoace. Lectura sa va fi selectivă și nu cumulativă, demonstrînd necesitatea de a domina în actul critic ipotezele acolo unde ești tentat să le dai expansiune. Imaginea modernității lui Caragiale devine în această carte intensivă și nu extensivă, echilibrînd „libertatea interpretării și constringerea pe care o exercită textul". Deloc paradoxal, avertismentul lansat cititorilor de către critic, de pe baricadele luptei pentru polivalență, reamintește cuvintele lui Caragiale : „Nu în toate cuvintele moftului stă un indoit înțeles". Sîntem preveniți în fond că există pe lîngă privirea mozaicată a criticii și una bioculară sau monoculară cu care putem vedea în profunzime semnificațiile textului. Apelînd la o serie de teze susținute de A. Jolles și de reprezentantii **Opoiazului**, Al. Călinescu privește opera lui Caragiale ca rodul unei ample morfologii a genurilor instauratoare și restauratoare. Criticul definește procesul de „substituire dialectică între viața cotidiană și literatură... între genurile canonizate și cele joase", specific creației analizate. Caragiale e „primul poietician român", autorul unei poetici moderne. Criticul ne pune față în față cu un scriitor care nu se disimulează ci se denunță, dezvăluindu-și mecanismele, autointerpretîndu-se. Descoperim în Caragiale un scriitor care se privește scriind, un autor care dă codul operei lui, care incorporează în scrierile sale un dicționar implicit al limbii și limbajului său artistic, un creator care ne dezvăluie mecanismul exercițiilor sale de stil ridicîndu-le la statutul de operă, prefigurîndu-le pe Queneau. Omnisciența lui Balzac stăpînea realul, comedia umană, omniscienta lui Caragiale stăpînește și toată comedia scriiturilor și stilurilor, dar refuză retorica, îmbrățișînd poetica, chemată să joace un rol tranzitoriu și de relevare a discursurilor cum a demonstrat Tzvetan Todorov în **Gramatica Decameronului.** Virsta modernă a literaturii este virsta în care scriitorii se autorevelă, în care ne iau martorii scriiturilor lor, ne fac participanții unui spectacol dat de scriitură la care aceasta este personaj, dilemă, tensiune a operei, adică Graalul căutat.

Pentru Al. Călinescu modernitatea e ea însăși o schemă, pe care o corectează mereu, o nuanțează salvînd-o de banalizare și osificare, de fervoare și patetisme, de balastul erudiției neselective capabile să-l introducă pe Caragiale într-un inventar al literaturii secolului XX și nu într-o paradigmă. Lectia lui Caragiale conținută de ultima interpretare a operei lui, fără a fi răspicat rostită, dar cu atît mai convingătoare, ne pare a fi de aceea : „curat clasic, curat modern",

Doina Uricariu

* Al. Călinescu, „Caragiale sau virsta modernă a literaturii", Ed. Albatros, Buc., 1976

prezențe

PE SCENĂ : EMINESCU

● **Cu prilejul împlinirii a 127 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu, Muzeul literaturii române prezintă, în cadrul stagiunii istorice a Teatrului — atelier „MANUSCRIPTUM", drama „BOGDAN DRAGOS". Regizorul Mihai Dimiu, împreună cu un colectiv de actori de la Teatrul „Ion Creangă" a reușit să închege un spectacol unitar dintr-un text neterminat, care poartă totuși pecetea geniului eminescian. Despre destinul acestei piese, care a trebuit să aștepte o sută de ani pînă la premieră va vorbi Mihai Dimiu, iar Ioan Alexandru va aduce omagiul unui poet contemporan, poetului nostru național.**

Spectacolul va avea loc azi, 13 ianuarie, la orele 12, în sala Teatrului „Ion Creangă" din str. Piața Amzei.

● **Deosebită ni se pare inițiativa de a publica în „suplimentul" unui ziar, versuri, scenarii, cintece, librete de dans tematic, montaje literar-muzicale, prețioase îndrumări metodice în activitatea formațiilor care participă la festivalul național „Cîntarea României". O astfel de inițiativă oferă săptămînalul „Flamura Prahovei" prin Suplimentul său literar-artistic care își dorește să fie, așa cum se arată în articolul program „un modest, dar sincer omagiu adus de aici, din vatra tradițiilor prahovene de luptă revoluționară și muncă plină de hărnicie, Romîniei socialiste, Partidului Comunist Român, tovarășului Nicolae Ceaușescu — supreme temeiuri ale mîndriei și încrederii noastre în viitor". Găsim în paginile editate de „Flamura", grupate într-o „secțiune de aur" poeme de Miron Radu Paraschivescu, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Vasile Nicolescu, Nichita Stănescu, Mihai Negulescu, poeți ce-și leagă numele de această parte de țară.**

Alături, un spațiu larg este acoperit cu versurile tinerilor membri ai cenaclurilor literare din județ, în care descifrăm, nu de puține ori, însemnele unor reale vocații. O mențiune pentru pagina dăruită creației populare inspirate de memorabilele evenimente de la 1877. Piesele publicate acum pentru intîia oară au, unele, o reală valoare artistică și documentară.

Suplimentul gazetei prahovene (prin rivna poetului Corneliu Șerban și a lui Ion Voicu) este, negreșit, un veritabil instrument de lucru, dar și o oglindă a vieții literar-artistice a județului.

● **Filmului „Prin cenușa imperiului", aparținînd regizorului Andrei Blaier, i-a fost decernată o mențiune specială la cea de-a IX-a ediție a întîlnirii internaționale a filmului și tineretului de la Cannes. Ecranizare după romanul lui Zaharia Stancu, „Jocul cu moartea", filmul, care s-a bucurat de succes pe ecranele noastre, a primit și sufragiile publicului francez, fiind notat favorabil într-un referendum al tinerilor spectatori. La manifestarea de la Cannes au fost confruntate 29 de filme aparținînd unor cinеaști din diferite țări ale lumii.**

cartea de debut

concursul de debut al editurii „eminescu"

De curînd au apărut în librării volumele tinerilor laureați ai concursului de debut — ediția a II-a — al editurii „Eminescu". Evenimentul merită o atenție specială și, ca atare, începînd cu foiletonul de față, în cîteva numere succesive ale revistei noastre, Al. Piru împreună cu subsemnatul ne vom ocupa de el comentînd volumele noilor aspiranți la gloria literară.

Ingenuitate patetică

Gabriel Chifu — care a primit și unul din premiile revistei „Luceafărul" în 1976 —, cu volumul său *), aminteste oarecum de debutul lui Mircea Dinescu. Cuceritoare este și la el sinceritatea tineresc-ingenuă a ceea ce, preluînd memorabila formulare a lui Miron Radu Paraschivescu, numim „declarația patetică" inculcată poemului. Încrederea poetului în simțămintele și cuvintele sale pare a fi nelimitată în ceea ce privește puterea de a-și convinge cititorul să-l asculte, să ia aminte la debordantul vitalism ce-i străbate discursul-confesie : „Mărturisesc — mi-e peste puteri să mă închipui pe mine murind. / Nu mă tem nici de tramvaiele somnambule / care alunecă aidoma unor pumnale / prin noaptea ca o inimă, / nici de alteeva. Sînt sigur, eu n-am să mor, / nu am timp pentru asta. Luna / e și ea un fel de soare intim de-al meu, / noaptea — o zi intermediară, o zi de lucru. / Vreau să termin casa albă, cu mușcate, pentru / voi, trebuie să arăt că demnitatea / e singura cheie bună pentru toate ușile. / Și încă n-am izbutit cu verbul meu / să oblig un cais să înflorească — așa că / n-am să mor, n-am timp pentru asta, / cînd mă gîndesc la moartea mea / îmi vine să rid..." etc. Gabriel Chifu ne convinge de puritatea vocii sale poetice mai ales atunci cînd rememorarea autobiografiei ideale este autentică, în sensul implantării ei într-un spațiu și într-un timp realmente înfiorate de propria lor mitologie. Prin aceasta, actualitatea, mai exact, istoricitatea poeziei sale este remarcabilă : „Cade seara peste Dolj ca un cocor blînd. / Mă duc pe malul Dunării și / îngenunchez — // Fluviul acesta n-a mințit niciodată. / Un zîmbet îi stăruie pe chip ; / vai, Dunărea a cunoscut toate generațiile / de năvălitori. I-a văzut înainte / de a ne călca pămîntul (înveșmîntați / în aur !) și după... / Știe de acum că orice trufie nu e decît / anticamera umilintei viitoare — și / zîmbește : în pîntec îi are pe toți străinii / aceia — unii sînt / valuri curate, alții pești sau / sălcii plîngătoare..." **(Dunărea ca un salcîm înflorit)**. Iar infuzia de spirit dramatic pe care cîntecul de dragoste însuși o primește odată cu așezarea lui sub cupola marei cîntări a existenței — prin alte cuvinte, **amor universalis** — este la fel de bine venită : „Pentru ca riul să curgă / și gutuiul să înflorească. / cineva, în adîncuri, noapte de noapte / se lasă ucis de fiul său. // Pentru ca în dreptul nostru cerul să aibă / această claritate hieratică, / undeva pomii cresc cu rădăcinile / în aer și cu mugurii în pămînt, / roua se bagă slugă la demoni. // Pentru ca tu, iubito, să poți merge / prin iarbă, să auzi ciocîrlîile, să auzi / ploile, să ajungi tulburătoare la mine, / acela, ascultă-l, stă în genunchi plîngînd, / se roagă și în golul unde talpa-ți / tocmai vrea să se așeze / își așterne inima-piatră" **(Prețuri)**. De altfel, spre deosebire de prima parte a cărții **(Drumul spre voi)**, unde poezia de adresare directă — emanație nedisimulată a „vocii inimii" — își face jocul aproape fără opreliște, în a doua parte **(Îndeletniciri de noapte)** dialogul poetului cu el însuși, contemplarea mai lucidă a propriului eu, impun o tonalitate lirică mult surdinizată, interiorizată. Precum în ultimul poem citat, simțirea poetică aspiră la sublimarea în structuri poematice potențate de o simbolistică relativ coerentă și, firește, relativ autonomă. Pe această linie, de bun augur ni se par tentativele de plonjare în leit-motivele mitice de anvergură : **Noul Pygmalion, Inegalitate, Siv.** Și cel puțin ultima din cele trei poezii citate, amintind discret de „imaterialitatea" învăluitor amphionică a liricii lui Nichita Stănescu, ni se pare de-a dreptul frumoasă : „O dată în an / între clipa ce a fost și clipa ce-o să fie / e un gol înalt cu gust de veșnicie, / în vînturi vechi lumina înmugurește / și din adîncul deschis împărătește / atunci se arată / Siv, / cel ce însală timpul. // Cuvintele stau în el fără buze. / Privirile sale n-au ochi. / Durerea lui n-are carne — / desfigurat de nemurire. Siv // trăgînd după sine văzduhul / atunci ni se oprește-n prag" etc.

Aflîndu-ne la capitolul contaminărilor pe care, inevitabil, și poezia lui Gabriel Chifu le suferă cu superbă uitare de sine, este necesar, credem, să atragem totuși atenția tînărului autor că, uneori „împrumuturile" se produc aproape direct : din Eugen Jebeleanu **(Ceea ce am uitat)**, din Marin Sorescu **(Dar va veni)**, din Mircea Dinescu, Dan Laurențiu. Individualizarea deplină a timbrului poetic, și în cazul unui tînăr atît de înzestrat precum Gabriel Chifu, reclamă accentuarea efortului de reprimare a unor asemenea momente de rămînere în umbra modelelor tutelare.

Nicolae Ciobanu

*) **Gabriel Chifu: „Sălaș în inimă", Versuri, Editura Eminescu, 1976.**

L2 15 IANUARIE 1977.

biografia debuturilor

„Este atît de frumoasă şi bogată limba românească, încît e o mare bucurie să-i poţi gusta mai adînc din fascinaţie şi belşug“

invitatul nostru

Desen de Damian

Bazil Gruia

■ „Prietenii mei sînt nuferi negri acum“

— Pentru mulţi cititori — mai ales din rîndul celor tineri — numele dumneavoastră, stimate Bazil Gruia, este aproape necunoscut. Vă invit să începem această convorbire prin a explica tăcerea dumneavoastră editorială întinsă pe o perioadă nu tocmai scurtă : 1929—1968.

— Aş avea multe să vă spun sub acest raport. Dar în esenţă cred că, dacă în materie de tehnică e necesară o anume iniţiere şi experienţă, tot astfel în domeniul artei şi literaturii este nevoie, în afară de talent — în măsură egală — de o stăruitoare aplecare asupra lucrării, de un efort continuu întru perfecţionare şi autodepăşire.

— Nu-mi plac nici mie „grăbiţii“, dar, de ce n-aş recunoaşte-o ?, mi se pare că cei aproape 40 de ani scurşi între debutul dumneavoastră editorial şi a doua carte constituie un „stadiu de laborator“ excesiv de întins.

— Debutînd în 1929 cu placheta de versuri „În Ţara Toamnei“, remarcată, între alţii, de G. Călinescu în „Viaţa literară“, am considerat că, totuşi, e cazul unui popas mai îndelung în periplul meu literar, întrucît nu ştiam exact dacă „talentul real dar încă dibuitor“, semnalat de marele critic, îşi va găsi sau nu realizarea, ori toate străduinţele se vor reduce — aşa cum spunea un italian celebru — la un efort asemănător cu cel al chelnerilor, care într-o zi fac mii de paşi într-un local, fără ca, efectiv, să înainteze cituşi de puţin.

Nu-mi cunoşteam posibilităţile, nu ştiam de cîte carate sînt. N-o ştiu nici azi. Dar cine şi le poate şti cu exactitate ?

Mă hotărîsem să nu mai public nici o carte înainte de a încerca o limpezire cu mine însumi. Abia după ani, după decenii de căutări, m-am hotărît să public „Arderea etapelor“ (1968). Au urmat „Obsesia verii“ (1972) şi, recent, „Patima albă“, volum onorat de prefaţa lui Şerban Cioculescu.

— Citind ampla prefaţă a profesorului Şerban Cioculescu şi amintindu-mi foarte frumoasele cuvinte pe care le-a scris cu prilejul apariţiei „Obsesiei verii“ mi-a venit în minte o întrebare insidioasă. Deci, de cînd îl cunoaşteţi pe Şerban Cioculescu şi în ce raporturi vă aflaţi cu Domnia Sa cînd a apărut „Obsesia verii“ ?

— Da, întrebarea pare justificată, numai că trebuie să aflaţi că l-am cunoscut pe decanul de azi al criticii româneşti abia în 1972, dorind să-i mulţumesc pentru aprecierile pe care găsise de cuviinţă să le formuleze în „România literară“ (nr. 27/1972) pe marginea volumului meu „Obsesia verii“. Am profitat, deci, de ocazia unei deplasări la Bucureşti, în vederea documentării la „Biblioteca Academiei“ asupra unor manuscrise Blaga ; l-am căutat pe Şerban Cioculescu, socotind o plăcută îndatorire elementară a-i aduce mulţumirile de cuviinţă. În cadrul unei convorbiri de peste o oră, şi mai mult decît agreabilă, printre alte subiecte abordate, am fost întrebat şi despre noile mele preocupări. Mi-am îngăduit să-i solicit, în acest context, materiale pentru cartea mea documentară Blaga, ce-o aveam atunci în pregătire, şi magistrul m-a asigurat că o astfel de carte va prezenta un interes deosebit, dar că dînsul îşi va publica amintirile şi documentele despre Blaga într-o carte proprie. În schimb, vorbindu-i şi despre noul meu volum de versuri s-a arătat dispus să-i scrie o prefaţă. Aşa s-a întîmplat apoi, că editura „Dacia“, trimiţînd manuscrisul marelui critic, după mai multe luni l-a reprimit însoţit de prefaţa, pe care azi o cunoaşteţi.

— Vă invit să facem cîţiva paşi înapoi, rugîndu-vă să mai staruiţi, prin alte detalii, asupra debutului dumneavoastră şi chiar asupra anilor anteriori lui, ani care, firească, ne pot spune ceva despre formarea dumneavoastră spirituală.

— De fapt, am început să scriu versuri pe cînd eram elev în clasa a treia (azi a şaptea), la liceul din Turda. Aveam 14 ani. Începuse în clasă o adevărată bătălie emulativă între cei care eram „fari“ la limba română. Printre ei se număra şi Pavel Dan, prozatorul de mai tîrziu. Mi-l amintesc bine, începuse şi el să scrie, era sfios, sobru în spuse şi fapte, sîrguincios la învăţătură. Eram amîndoi printre eminenţii clasei. Cum ne făceam o concurenţă loială, eram buni prieteni. Graţie amabilităţii unui alt fost coleg de clasă, Eugen Giscă, talentat desenator iar azi unul din plasticienii noştri de prestigiu, am ajuns recent în posesia unei fotografii din timpul şcolarităţii mele la Turda. A fost una din marile bucurii ale ultimilor doi ani, prilejuindu-mi o emoţie despre a cărei intensitate oferă o pală imagine mica mea poemă „Prietenii mei sunt nuferi negri acum“. Dacă n-am dedicat-o expres lui Pavel Dan, aceasta se datorează faptului că am ezitat să o consider cea mai adecvată expresie a rememorării prieteniei de odinioară.

După cîţiva ani, în clasa a patra, m-am transferat la liceul din Aiud. Într-o bună zi, îmi parvine din partea lui Pavel Dan invitaţia de a colabora la o revistă redactată de el — „Fire de tort“. Firească, m-a bucurat acest semn de prietenie şi i-am trimis o poezie intitulată „Pămîntul“, pe care a publicat-o în proximul număr al revistei.

Prin clasa a şasea de liceu scriam pe nerăsuflate, de preferinţă versuri. Aveam cîteva caiete pline cu stanţe rimate şi cîteva povestiri de vînătoare. Fusesem ales preşedintele „Societăţii de lectură“ a liceului şi reuşisem să scot o revistă, trasă la şapirograf, pentru uzul elevilor. N-aş fi crezut că voi relata vreodată atît de detaliat aceste lucruri. O fac doar fiindcă aminteaţi înainte de îndelungata mea ucenicie în ale scrisului, indispensabilă, zic eu, oricărui creator.

— Cum se numea revista pe care o scoteaţi ?

— O spun azi, cu imens amuzament interior pentru orgoliul de odinioară : numele meu figura, ca prim-redactor, pe frontispiciul revistei, botezată cu un nume acustic şi caustic : „Ghionoaia“, pentru că publica, exceptînd partea propriu-zisă literară, numeroase materiale de satiră şi umor, zeflemisind apucături şi practici şcoleresti mai puţin lăudabile şi redînd cu antren întîmplări hazlii din viaţa elevilor. Aceasta întrucît încă de pe atunci constatasem că suscita interesul cititorilor numai ceea ce este direct legat de viaţă şi preocupările lor.

— Dintre profesori, vă ajuta cineva ?

— Dacă activitatea noastră s-a dovedit eficientă, aceasta se datora, desigur, îndrumării directorului liceului, poetul Ovidiu Hulea. Acest distins om de cultură şi delicat poet lua parte la şezătorile „Societăţii de lectură“, ne încuraja, ne stimula în dragostea pentru literatură şi scris. Ne vorbea — şi cu cită pasiune şi persuasiune — despre măreţia poeziei lui Eminescu, Coşbuc, Goga, despre proza lui Sadoveanu şi Rebreanu. Pentru el literatura era piinea cea de toate zilele — aşa cum o spunea undeva atît de plastic într-o poezie. În familia lui, literatura era la ea acasă. Soţia lui, Livia Hulea-Rebreanu, sora autorului romanului „Ion“, era ea însăşi poetă.

Cei cinci ani petrecuţi în ambianţa arătată la liceul din Aiud au contribuit, fără să-mi fi putut da seama atunci, şi la stimularea pasiunii mele pentru operele marilor noştri clasici, şi la accentuarea interesului de a-mi antrena exprimarea sensibilităţii în construcţii prozodice. În două rînduri, în ultimele clase de liceu, Ovidiu Hulea m-a trimis la concursurile „Tinerimii române“ din Bucureşti, la care luau parte elevi din întreaga ţară. La unul din concursuri l-am cunoscut pe Ovidiu Papadima, pe care, regret, nu l-am mai întîlnit de atunci decît în scrierile lui şi poate, şi el în ale mele. Am obţinut la ambele concursuri menţiuni speciale.

— Sînteţi născut, din cîte ştiu, în Cisteiul de Mureş. Liceul l-aţi făcut la oraş. Cum simţiţi că s-au împletit în sensibilitatea dumneavoastră elementele celor două medii ?

— Aproape în fiecare sîmbătă mergeam de la Aiud acasă, în Cisteiul de Mureş. Revedeam şesul şi dealurile, pădurile şi rîul copilăriei. Astăzi îmi dau seama că impresiile şi percepţiile adunate sub zările natale, în copilărie, adolescenţă şi în revenirile de mai tîrziu constituie o inestimabilă mină de emoţii, un colţ viu al universului meu sufletesc în care sînt mereu şi irezistibil să mă-ntorc. Versul meu a încercat să surprindă înefabilul locurilor. Toate elementele pornite de la obîrşii s-au convertit în intime componente, în surse de mereu şi mereu uimită meditaţie. Pot spune că nu am scris niciodată vreun rînd fără ca acesta să fi trecut mai întîi prin sîngele şi respiraţia mea.

Nici mai tîrziu, la Cluj, contactul meu strîns cu satul natal nu a încetat. Dacă aş trage azi o linie de la etajul al treilea al locuinţei mele din Cluj-Napoca pînă în vîrful vilei de odinioară, pînă în zarea Mureşului şi a pădurilor prin care hoinăream la vînătoare — uneori mai mult de frumos decît de jivine — şi apoi m-aş întoarce pe aceeaşi linie, tot n-aş putea delimita cu precizie, cum nici în sufletul meu, unde e punctul de certă interferenţă a rusticului cu orizontul citadin.

■ „Imaginara cameră a larilor“

— V-aş ruga să ne întoarcem din nou la debutul dumneavoastră editorial şi la tot ce l-a precedat şi anunţat.

— Debutul meu editorial, „În Ţara Toamnei“, s-a produs la „Tipografia Naţională“ din Cluj, în 1929. Cartea a fost discutată în mai multe cronici şi recenzii, dintre care, pe lîngă cea deosebit de flatantă pentru un debutant ca mine, datorată lui G. Călinescu, mi le amintesc pe cele ale lui George A. Petre, Vladimir Nicoară, pe care ulterior le-am mai găsit dintre multele pierdute. Regret acum că n-am avut prevederea de a le păstra.

— De ce ? Cam ce ar însemna răsfoirea acelor cronici ?

— Cred că pentru fiecare creator răsfoirea unor astfel de înscrisuri foarte vechi este undeva egală cu reculegerea într-o imaginară cameră a larilor.

— Înţeleg că dintre toate acele recenzii, cronici, cea semnată de G. Călinescu v-a interesat cel mai mult. Numai pentru că purta girul marelui critic ?

— Nu doar pentru asta, ci şi pentru că G. Călinescu a sesizat cîteva lucruri esenţiale din ceea ce putea fi încercarea prozodică a unui tînăr la 17—18 ani.

— Cînd aţi debutat în publicistică ?

— Ca student, la Cluj, în pagina culturală a cotidianului „Patria“, cu poezia „Iubire“, care a intrat şi în volumul de debut. Această pagină era îngrijită de poetul Teofil Bugnariu, un real talent, despre care am aflat că abia astăzi îşi stringe poeziile într-un volum. Am publicat şi în „Societatea de mîine“, revistă condusă de Ion Clopoţel şi, pe lîngă alte efemeride, în „Unirea“ din Blaj.

Cu graba inerentă tinereţii — ulterior regretată — mi-am strîns 30 de piese în volumul apărut la „Tipografia Naţională“. Pe urmă, în ciuda încurajărilor criticii, am avut la un moment dat impresia că poezia volumului nu era purtătoarea unui autentic — originale matrici stilistice. În consecinţă, am luat hotărîrea să nu mai dau altceva tiparului pînă nu voi avea convingerea realei smulgeri din „acceptabil“. Am scris şi am ars, scriam parcă tot mai descurajat, mai greu, mai cu teamă, pînă cînd, şi datorită acumulărilor greutăţilor vieţii şi solicitărilor la care mă obliga conştiinţa profesională de avocat, luam tot mai rar în mînă o filă de hîrtie pentru transcrierea unei emoţii lirice, pentru un vers. Am renunţat cu totul atunci cînd mi-am dat seama clar că merită să reîncep numai în clipa în care voi simţi imperios nevoia să scriu ; atît de imperios, încît să nu mai pot face altfel. vers.

— După cîte ştiu, aţi desfăşurat, cu intermitenţe, şi o activitate publicistică. De numele dumneavoastră se leagă istoria unui proces răsunător în epocă. Pe de altă parte, în urmă cu doi ani v-a apărut volumul „Blaga inedit, amintiri şi documente“, în care aţi dovedit nu puţine calităţi de eseist şi istoric literar. Dar, şi în domeniul publicisticii mi se pare că s-a repetat, întrucîtva, traiectoria ciudată a vocaţiei lirice.

— Am făcut parte, pe vremuri, din „Sindicatul Presei române“ din Ardeal şi Banat, care număra printre membrii săi pe Ion Agârbiceanu, Lucian Blaga, Ion Clopoţel, Aron Cotruş. Într-adevăr, din activitatea mea publicistică se poate aminti articolul apărut în săptămînalul „Chemarea“ (nr. 2/1930), articol ce a declanşat un răsunător, pe atunci, proces de presă cu mareşalul Averescu, pe tema răscoalelor ţărăneşti din 1907. Pentru acuzaţiile aduse, Averescu mi-a intentat o acţiune penală la Tribunalul din Cluj. Procesul a avut un larg ecou în opinia publică şi în presa vremii, fiind vorba de reluarea dezbaterilor cu privire la responsabilităţile în reprimarea răscoalelor din 1907. S-au angajat în apărare, benevol, peste 180 de avocaţi, în frunte cu aşii barourilor de atunci : Radu Rosetti, V. Toncescu, V. V. Stanciu, Ionel Pop, Pompiliu Ioniţescu etc. Totuşi, am fost condamnat la 15 zile închisoare, dîndu-se astfel satisfacţie mareşalului, care, deşi în vîrstă de 71 de ani, s-a deplasat personal la Cluj şi s-a prezentat în instanţă însoţit şi el de un număr mare de avocaţi, pentru a cere condamnarea unui tînăr de 21 de ani, pentru vina de a fi ridicat, cel dintîi în publicistica din Ardeal, problema răscoalelor de la 1907. De fapt, susţinusem în articolul incriminat că mareşalul Averescu, deşi un eminent militar, încărcat de glorie, din punct de vedere politic nu se putea erija în „prieten al ţărănimii“, cum era considerat de adepţii săi politici, din moment ce în 1907 a acceptat să intre ca ministru de război în guvernul de atunci şi să-şi asume sarcina de reprimare a răscoalei, soldată cu 11 000 de morţi.

Apoi, mi s-a întîmplat şi în domeniul publicisticii ceea ce mi s-a întîmplat şi în cazul poeziei. Abia după mulţi ani, după decenii chiar, mi-am reluat şi în acest domeniu activitatea. Datorită unui sentiment de obligaţie morală faţă de memoria celui care mi-a acordat aleasa lui prietenie, Lucian Blaga, am început să public amintirile mele şi ale altora, în majoritatea lor însoţite de documente, despre marele poet. Pe parcurs, am conceput ideea unei cărţi, izbutind să adun un important număr de mărturii orale şi scrise, care configurează, zic eu, mai pregnant pe Blaga. Cartea, după cum se ştie, a apărut în 1974 la editura „Dacia“, care de la început a manifestat mult interes faţă de ideea iniţierii primilor paşi pentru fundarea unui tezaur documentar Blaga, atît de acut necesar viitorului monograf.

Pregătesc acum — şi datorită bunăvoinţei unor depozitari de documente — o a doua carte despre viaţa şi opera poetului. În acest context, amintesc că în curînd voi preda editurii şi un nou volum de versuri iar într-o preocupare de perspectivă am inclus un volum de „Memorii judiciare“, unul documentar-memorialistic despre Goga şi... încă unele proiecte, dar despre asta — cu alt prilej.

■ „Am sperat întotdeauna că timpul îmi va fi fidel“

— Oprindu-mă la volumul despre Goga, aş vrea să vă întreb cam ce lucruri noi despre „poetul pătimirii noastre“ vom putea găsi în proiectata carte ?

— Voi vorbi în această viitoare carte despre *Goga romantic, un episod inedit de tinereţe, definitoriu pentru evoluţia sensibilităţii sale.*

— Adică ?

— ...În 1900, pe cînd Goga era elev în clasa ultimă a liceului din Braşov, a cunoscut pe eleva de la „Scoala pedagogică“ din Blaj, Aurelia Rusu, la nunta fratelui acestuia, care a avut loc în Tohanul vechi. S-a înfiripat atunci o idilă care a durat cîţiva ani şi la cel mai înalt nivel afectiv, poate tocmai pentru că s-a rezumat doar la o corespondenţă asiduă, la visuri pe care împrejurări potrivnice le-au curmat. Cert e că Aurelia Rusu, femeie de o rară frumuseţe, a continuat să poarte toată viaţa în suflet amintirea lui Goga. Aş putea spune că din această amintire, mai bine zis din proiecţia ei, şi-a construit unica ei raţiune de a trăi puritatea, frumosul, desăvîrşirea. Poetul nu ignora toate acestea.

Aurelia Rusu s-a stins la vîrsta de 92 de ani, în satul Bontăieni, de lîngă Baia Mare, unde funcţionase cîteva decenii ca învăţătoare.

— Ar exista două „probleme“ în acest caz. Prima, că o astfel de carte mi se pare a se afla pe muchie de cuţit, din multe considerente, începînd cu chestiunea utilităţii ei şi terminînd cu rănirea unor sensibilităţi. În al doilea rînd, parcă s-a mai scris ceva pe această temă, aşa că m-ar interesa procentul de inedit al cărţii dumneavoastră.

— Faptul că mă gîndesc s-o scriu, dovedeşte că nu mă îndoiesc de utilitatea ei, constient fiind de unele inerente riscuri. În al doilea rînd, e adevărat că Victor Ilieşu a publicat şi comentat acum cîţiva ani, versuri aflate în unele din cele 50 de ilustrate ale lui Goga către Aurelia (erau 51, dar una s-a pierdut). La fel de adevărat este că aceste versuri au fost reproduse într-un volum şi de Dan Smîntînescu. Dar în cartea mea vor fi reproduse toate cele 50 de ilustrate cu textele şi datele respective, punîndu-se astfel la dispoziţia istoricului literar multe elemente inedite referitoare la acest „compartiment“ al existenţei lui Goga, cu interesante implicaţii în creaţia sa.

— V-aş ruga să-mi reproduceţi prima propoziţie din prima ilustrată şi ultima, din ultima ilustrată.

— „Braşov, 19 februarie 900. Arareori se întîmplă cu mine ca amintirea unor clipe să fie atît de puternică, atît de zguduitoare“ şi „Budapesta, 23 febr. 903. — Aşa-i că-mi promiţi, că nu te superi dacă gîndesc din cînd în cînd la clipe atît de dragi... Sărut mîna. Octavian.“.

— Stimate Bazil Gruia, cunosc foarte multe prejudecăţi în ceea ce priveşte felul de-a fi „cîntăriţi“ tinerii scriitori. Aş vrea să aflu de la dumneavoastră cîteva din prejudecăţile prin care sînt „văzuţi“ mai virstnicii lor colegi.

— Ştim cu toţii că valoarea nu este egală cu gradul de popularitate al unui scriitor, nici cu unele năzuinţe veleitare. Păstrînd aceeaşi linie a discreţiei pe care am urmat-o de-a lungul deceniilor, am sperat totdeauna că timpul îmi va fi fidel. Oricum, în ceea ce-i priveşte pe creatorii mai în virstă, s-a încetăţenit, cu adevărat, o serie întreagă de prejudecăţi.

Mai întîi, că ar trăi practic în exclusivitate pe contul celor petrecute cîndva, trăirea lor limitîndu-se, astfel, la rememorare. Or, aşa cum am scris cîndva „amintirea nu-i decît întîia treaptă dintr-un urcuş neîntrerupt“.

În al doilea rînd, plonjarea în artă, ar constitui, chipurile, o compensaţie a restringerii vitalismului biologic.

În al treilea rînd, pînă şi exprimarea unei nostalgii, ca să nu mai vorbesc de aceea a unui sentiment tragic este etichetată drept nu ceea ce este, ci ca expresie a unei acute obsesii a... apropierii sfîrşitului. Nu mai insist : seria prejudecăţilor de acest fel e greu epuizabilă.

— Cum v-aţi simţit în preajma acestor prejudecăţi, mai ales cînd ele vă vizau în mod direct ?

— Pot să afirm că a existat o anumită perioadă în viaţa mea — a durat cîţiva ani, între 35—40 — cînd, rememorarea în sens de retrăire, de reconstituire cît mai exactă a unui moment petrecut cîndva, a exercitat asupra mea o seducţie irezistibilă. Dar perioada aceasta a dispărut tot atît de brusc şi aparent nemotivată prin nimic, precum apăruse. De atunci a trecut un sfert de secol fără să mai fi resimţit nevoia de a apela la rememorare, în felul arătat mai sus. Într-un cuvînt, n-am mai schimbat niciodată şi n-o fac nici acum, clipa prezentului cu aceea, oricît de frumoasă, a revolutului, chiar dacă nu-l exilez cu totul. Mai mult, am impresia că niciodată n-am trăit ceva la o asemenea tensiune ca în ultimii 15 ani. Şi aceasta, datorită faptului că viaţa şi frumuseţile ei îmi oferă zilnic inepuizabile surprize. Un gest, un ris auzit pe stradă găsesc în mine ecoul altui gest, altui ris aidoma lui, fiecare pol temporal amplificîndu-se unul în celălalt. Se naşte astfel nu atît o nouă lume imaginară — deşi la modul metaforic ar putea fi numită şi aşa — cît o percepere subtilă, euforică, a celor mai fine nuanţe care alcătuiesc resorturile sufleteşti, iar la suprafaţă, gestul, cuvîntul. Or, tocmai perceperea aceasta declanşează la nivelul omenescului şi artisticului trăiri de nebănuită profunzime. Iată, deci, că departe de a constitui o compensaţie a vitalismului restrîns, arta se dovedeşte a fi, cel puţin în ce mă priveşte, şi un puternic stimulent biologic. Arta nu cunoaşte virstă — un adevăr profund şi nu doar o formulă bombastică.

— Ce crede azi, la aproape o jumătate de secol de la debutul editorial, cel care în 1929 se gîndea să nu mai scrie versuri ? A aflat ceva despre numărul caratelor acelui „talent real dar încă dibuitor“ ?

— Firească, nu pot face autoaprecieri. Tot ce pot afirma este că „Patima albă, aş vrea să fie şi o luptă pentru cuvînt, pentru dezlănţuirea puterilor lui miraculoase. Este, cum am spus-o de atîtea ori, atît de frumoasă şi bogată limba românească, încît e o mare bucurie să-i poţi gusta cît mai adînc din fascinaţie şi belşug. Am credinţa că abia acum îmi trăiesc tinereţea literară !

Reporter

Eminescu şi cultura franceză

Urmare din pag. 1

de analogii sau coincidenţe şi susţinea că chiar în cazul unei traduceri nu trebuie să avem în vedere numai modelul, ci şi alte elemente de cultură care pot interveni în procesul de transpunere într-o altă limbă. Era foarte erudit în materie de literatură şi cultură franceză şi română (citează cărţi puţin cunoscute despre Eminescu precum : I. Pătrăşcoiu, **M. Eminescu pessimistischer Weltanschauungs mit besonderer Beziehung auf den Pessimmismus Schopenhauers,** Tg. Jiu, 1905 : Al. Nanu, **Le poète Eminescu et la poesie lyrique francaise,** Paris, 1930 şi Aurel Vasiliu, **Bucovina în viaţa şi opera lui Eminescu,** Cernăuţi, 1943), recunoştea onest contribuţiile altora în problema cercetată de el, dar ironiza sarcastic însuşirea cercetărilor sale în chip nemărturisit de alţii, îndeosebi de N. Georgescu-Tistu **(Icoana Stelei ce-a murit,** extras din **Revista istorică română,** 1946, vol. XVI, fascicola 3) şi Radu Manoliu **(Izvoarele şi motivele procedeelor din poeziile lui Eminescu, Preocupări literare, I,** mai 1936).

Vom spicui cîteva din contribuţiile comparatiste ale lui I.M. Raşcu, observînd de la început că ele privesc mai ales cultura, lecturile lui Eminescu, şi mai puţin influenţele în opera sa. El a fost, de pildă, cel dintîi care a pus în legătură poemul eminescian **Amorul unei marmure** cu piesa de teatru **Les filles de marbre** a lui Th. Barrière şi Lambert Thiboust din 1853, reprezentată şi la noi. De asemenea el a descoperit că scrisoarea lui Théophile Gautier citată de Eminescu la finele nuvelei **Sărmanul Dionis** este desprinsă din **Histoire de l'art dramatique en France,** III, 1859. Epitetul de „Baron de Trois Étoiles“ dat de Eminescu lui D. Petrino aparţine lui V. Hugo şi se găseşte în **Littérature et philosophie melées,** (Paris, 1897), I. M. Raşcu emite ipoteza că nuvela **Ioan Vestimie** ar fi o traducere, ca şi poezia **Făt Frumos din tei** unde, într-o variantă, Blanca se exprimă : „Nu voi tată să fiu **nonne“** (ms. 2284). Eminescu se documenta adînc în orice domeniu. Într-un articol, **Literatura privitoare la Dobrogea,** recenza între altele : A. Boué, **La Turquie d'Europe, I—IV,** Paris, 1840 ; Bazancourt, **L'expédition de Crimée,** I—II 1856; A. Viquesnel, **Voyage dans la Turquie d'Europe,** Paris, 1855 ; Ioan Ionescu, **Voyage agricole dans la Dobroudja** 1850 ; E. Taibout de Marigny, **Hydrographie de la Mer Noire et de la Mer d'Azov,** 1856 ; Paleocapa. **Memoire hydrographique sur les bouches du Danube,** Paris, 1857. Citise multe alte cărţi, de politică precum : Edouard Marbeau, **Un nouveau régime,** lucrări despre chestiuni literare ca **L'art d'écrire** de Charles Gidel, **Etudes sur la propriété littéraire** de Ferd Worms, **Propriété littérraire** de Robert de Barrois, **De la corruption littéraire en France** de Charles Poitevin, Latour Dumoulin, **Travaux sur l'administration comparée de différents peuples dont les journaux ont publié divers extraits.** Într-un manuscris (2291, f. 67) găsim notat numele lui Lissagaray autorul unei **Histoire de la Commune,** la care a participat. În alte manuscrise dăm peste **Histoire de la Commune** de Vesigné, Londra 1872 şi **Die letzte 7 Tage,** 1871, de acelaşi Oliver Lissagaray.

Două ecouri din operetele lui Meilhac şi Halévy. Unul din **Orfeu în Infern** în **Umbra lui Istrate Dabija-vievood** („Cînd eram vodă la Moldova"..., „Cînd eram crai în Beoţia...") şi altul în **Scrisoarea II :** „Te-ai adaos / La cel cor ce-n operetă e condus de Menelaos" unde opereta e **La Belle Hélène.** Deoarece în povestirea **Visul unei nopţi de iarnă** se vorbeşte de **La danse macabre** de Saint-Saëns, am dedus că Eminescu ştia şi de **Samson et Dalila** (1877) de unde poate i-a venit ideea din **Scrisoarea V.**

Aflăm din studiul lui I.M. Raşcu că Bal Mabille era prin 1867 „la plus recherché du monde frivole", că se dansa aici cancan şi că localul fusese cîntat de autorul de „Chansons" Gustave Nadaud.

G. Călinescu atribuie şi în ediţia a doua, din 1947, a lucrării sale **Opera lui Eminescu** poetului piesa **Juneţea lui Mirabeau.** Cum a dovedit N. Şerban în **Racine en Roumanie,** piesa aparţine lui Aylie Sanglé şi a fost tradusă în româneşte de I. Panu. Eminescu dă doar rezumatul a trei acte. Caragiale a stilizat-o pentru reprezentaţie în 1871, după cum ne încredinţează Şerban Cioculescu în **Viaţa lui I. L. Caragiale** (1940). Cît despre proiectul de comedie **Văduva din Ephes,** G. Călinescu crede că Eminescu ar fi urmat pe Lessing cu **Die Matrone von Ephesus** comedie într-un act, sau pe Ernst Raupach care scrisese şi un **Mirabeau,** în vreme ce I. M. Raşcu propune comedia în proză într-un act din 1702 **La Matronne d'Ephèse** de Antoine de Lamotte-Houdard din care nu-i exclus ca Lessing să se fi inspirat (subiectul il tratase în 1665 La Fontaine în **Contes** şi în 1666 Brantôme în **Vies des dames galantes).**

D. Murăşcu nu a corectat titlul dat greşit de Raşcu unei glume de atelier a lui Eminescu **Furtişagurile lui Cocovei Marello** unde e vorba de furtişagul lui Iacob Negruzzi (Cocovei e numele unui erou al său) şi **Vicienie şi amor** după piesa lui Agustin Moreto, **El desdén con el desdén,** din care se inspira şi Molière în **La princesse d'Elide,** Carlo Gozzi în **Principessa Filosofa** şi Camil Petrescu în **Dona Diana.**

Eminescu admira pe Molière, nu şi pe Corneille şi Racine, deşi după **Polyeucte** de Corneille, proiecta o piesă **Cruce-a Dacia sau Joe şi Crist,** poate ca urmare a campaniei lui Lessing în contra teatrului francez din **Briefe, die neueste Literatur betreffend** (1759—1765) şi **Hamburghische Dramaturgie** (1767). În privinţa lui Racine, urma poate şi pe August Wilhelm von Schlegel, **Comparaison entre „Phèdre" de Racine et celle d'Euripide,** Paris, 1807. Faptul că Eminescu a tradus o piesă de Emile Augier, **Le Joueur de flûte,** sub titlul **Laïs,** s-ar datora tot lui Lessing care era pentru teatrul robust, fără prea multă imaginaţie.

Eminescu admira Comuna, dar, curios, şi pe Napoleon III, detronat de revoluţia din 1870, şi pe Thiers care reprimase Comuna. Îi plăcuse fraza lui Thiers : „Republica va fi conservatoare sau nu va fi."

Pentru aforismul : „Omul acopere cu ipocrizie şi vorbe mari tocmai ceea ce-i adevărată rădăcină a faptelor lui : egoismul", I. M. Raşcu descopere izvorul în La Rochefoucauld care însă poate fi, măcar pentru a doua parte, Schopenhauer, autorul propoziţiei : „Egoismus das ist der Kern des Lebens". Cît despre articolul **Fintîna Blanduziei** din revista cu acelaşi nume semnat E., unde Schopenhauer e pentru prima dată infirmat de Eminescu, (în 1888 !) se ştie că nu-i decît un plagiat din **Minciunile convenţionale** de Max Nordau, tradus probabil de altcineva, întrebarea fiind dacă măcar adaosul final cu elogiul lui Vasile Alecsandri şi al artei clasice îi aparţine (traducătorul nu ştie că Schopenhauer recomanda şi el virtuţile artei clasice).

Eminescu a fost un statornic admirator al lui Alecsandri şi nu era desigur răspunzător cînd în 1885 Delavrancea scria despre **Despot-Vodă** că „e o mare copilărie făcută de un poet şi premiată grăsun de Academie". Dintr-o Corespondenţă inedită a Zoei Mandrea, excerptată de noi ştim sigur că Eminescu nu participase în 1879 la lectura dramei în casa lui Maiorescu şi nici la premiera ei. Domnitorul Carol, de faţă, s-ar fi simţit jignit de aluziile în contra principilor străini şi antidinastice, aplaudate de public. Premiera a avut loc la 30 septembrie, iar Eminescu face cronica ei în **Timpul** la 2 noiembrie 1879 afirmînd : „E fără nici o contestare drama cea mai bună care s-a scris în limba noastră".

Murărăşu n-a corectat data publicării poeziei lui Eminescu **Nu mă-nţelegi** care nu e 1879, ci aşa cum a dovedit Ibrăileanu, 1886.

I. M. Raşcu ştia despre o notă a lui Eminescu în legătură cu contesa Dash (vicomtesse de Poilloüe de Saint-Mars, 1804—1872, căsătorită cu Grigore M. Sturdza, beizadea Vitică, autoare de un mare număr de romane sentimentale începînd din 1840 şi de ghiduri ale vieţii mondene mult timp reeditate, de asemenea a unor **Mémoires des autres,** apărute postum între 1896—1897. Eminescu îi face acest portret : „Grasă şi puternică. Mihai Sturdza o zăreşte şi o admiră. Ţăranii se minunau deoarece minca broaşte şi cocostîrci. Amănunte despre amorul lor. Pat de stejar-solid. Altele n-ar fi rezistat. Alte constatări nu se pot reproduce. Contesa a scris mai multe romanuri, în care e vorba de împrejurările din Moldova" (ms. 2276, f. 199). Tatăl prinţului Grigore, scrie I. M. Raşcu a fost în contra acestei uniri. Mama prinţului însă le-a dat casă şi loc la Lăzăreşti, lîngă Prut.

Alte observaţii : Cuvîntul **Chandelier** folosit de Eminescu în **Scrisoarea V** („tu-i juca pe elefantul, Chandelier sau paravan") ar fi un ecou din comedia lui Alfred de Musset **Le Chandelier** (1848) unde rolul de confident spion îl joacă Fortunio. Se dau prea puţine dovezi că **Cezara** şi **La aniversară** ar avea stilul lui Musset din **Le fils du Titien** (nuvelă şi un sonet). I. M. Raşcu a emis ipoteza că partea a doua din **Cezara** ar fi doar o traducere. Alţi autori citaţi... Dumas-père, Paul de Kock şi Octave Feuillet. Dar se ştie că în **La aniversară** eroii, Elis şi Ermil, îşi dau numele de Tolla (după numele feminin dintr-un roman de Edmond About) şi Bertrand din comedia lui Shakespeare **All's Well that Ends Well).**

Unde erudiţia la I. M. Raşcu se desvăluie în întregime este în legătură cu poezia **La Steaua.** Tema nu se află numai în poezia lui Gottfried Keller, **Siehst du den Stern (Neuere Gedichte,** 1851) din care Eminescu traduce, adăugînd o strofă finală, dar şi în **Les étoiles éteintes** din volumul **La jeunesse pensive** (1881), în romanul lui Flaubert, **Bouvard et Pécuchet** (1881) în sonetul **Le grand silence** de Octave Houdaille, în **Les Étoiles** din volumul **Les Amantes** (1879) de Leon Dierx, în poezia greceacă **Poate** (1889) de G. G. Drosinis (tr. de Th. Simenski), în **Eureka an Essay on the material and spiritual Univers** (1848) de Edgar Allan Poe, în **Voyage autour de mon jardin,** Lettre XI, de Alphonse Karr, în **L'avènement inimaginabile, Dans les ténèbres** de Leon Bloy, în **La Pensée d'Edouard Rod,** morceaux choisies, 1911, în Prosper Mérimée, **Une correspondance inédite,** 1897, în Camille Mauclair, **Le soleil des morts,** în sonetul **Grandeur morale** de E. Manuel, în Émile Vita, **Le lac des pleurs et quelques autres poésies nouvelles,** 1926, în **L'Astre** din volumul **Le Dieu dans l'homme,** 1885 de Jean Aicard, în **Semblance chère,** după Gottfried Keller din volumul **Sous l'oeil du Sphinx,** 1926, de Léo Bachelin. Enumerarea acestor titluri nu poate fi în nici un fel interpretată ca o contestare a unicităţii poemei eminesciene. Poezia lui Eminescu nu a apărut întîia oară în **Convorbiri literare** din 1 decembrie 1882, ci cum a arătat D. Murărăşu, în ziarul **România liberă** din 25 octombrie 1886, la rubrica **Mai nou.** Însă poezia nu era nouă ci definitiv încheagată încă de prin 1882—1883 (cel mai vechi manuscris e din 1878—1879).

varia

ioana ieronim

Desen

şi ochiul descreşte ca luna
şi braţul, cumpăna cerească
nu se mai vede, nu mai este decit
dorinţă

acolo, departe, o vietate
încearcă să afle –
mina, se cheamă,
frumoasă e, nemuritoare –
între noi se prăbuşeşte un fluviu

Spunea

Cineva spunea : leagă-ţi mîinile
sau leagă-ţi picioarele
şi dansul tău va fi plin de graţie

Spunea cineva : tu să-ţi fereci un ochi
amîndoi ochii – atunci abia va învinge
lumina

Cuvintele nu se aştern nu se dorm
nici hrănesc
doar va fi odată un ultim cuvînt
o picătură de apă alungită
a cădere
iar tu, impuritatea incertă în globul incert

Cine vorbea de insetarea cuvintelor
cine vorbea de burgul etern al cuvintelor
aşterne-ţi lut pe timpane,
doar cîntecul e fără păcat

Mereu

Cu voioşie-aş vrea să cînt
Mereu poeme de iubire
Şi să petrecem, fără gînd
Prin codrii, ţărmuri peste fire

Dar dulcea, tandra mea neştire
S-a ispitit din traiul sfînt.
Cu voioşie-aş vrea să cînt
Mereu poeme de iubire.

Zadarnic. Otrăvind potire
De floare şi de om, curînd
Veni duşmanul, fără ştire,
Mai blînd ca tine, mult mai blînd.
Cu voioşie-aş vrea să cînt

Azi am crezut

Azi am crezut a vedea
Inima-n jivine cum lumină,
Soarele întuneca
Ţărina caldă şi nestrăină

Iar vorba ne aştepta
Plină de har şi de teamă plină,
Azi am crezut a vedea
Inima-n jivine cum lumină

Un tărîm ne însenina
O cerească grădină
Ecce terra, cineva glăsuia,
Frumoasă corabie lină
Azi am crezut a vedea

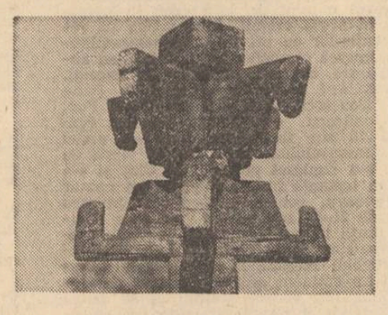

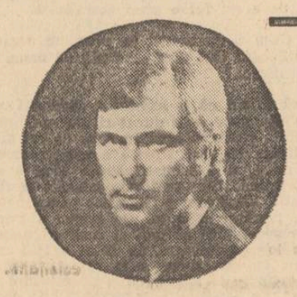

dan rotaru

Elegie scrisă cu inima

E linişte în ruga pe care-o lasă-n lume,
cînd intră-n iarnă, şerpii, (ca-ntr-un frumos
Poem).
O, trec pe lîngă mine acum nepăsătoare,
cuvintele în care de obicei te chem !

Le simt cu viaţa rostul, pe care noi, niciunul,
nu-l punem niciodată, în trupuri, pe cîntar.
Atît de singuri sîntem acum, şi-atît
de-aproape,
că ni se pare casa un timp imaginar.

Numai iubirile

Ploile spală viaţa din statui,
iluziile sucombă pe trotuare,
lumina scade-n puful de gutui
şi îngerii se scaldă-n felinare.

Privesc cum curge vîntul printre noi,
ca un copil ce spune-o rugăciune.
Mă biciuie ferestre, dar nu pot
să scot cuvintele dintr-o minune.

Numai iubirile păzesc un mers
în care se consumă-atîtea drame.
Curgînd în ele zilnic, tu ai şters
copilăria-oglinzilor din rame.

Sînt gata să răspund

Din ce în ce cu viaţa umblînd în risipire,
car arborii în toamnă, cu tîmpla în declin,
cu teama de-a fi singur la mesele de mire,
cînd îndurarea scade în aburul de vin,

asemeni cupei unde trădări se plămădesc,
cînd mîna mi-o întinde noiembrie muribund,
veghează de-un cal din care aripi de linişti
cresc,
de cugetarea lumii sînt gata să răspund !

Sufletul din noi

Se hotărăşte soarta pămîntului în flori ;
cerneala iscă umbra amiezilor din lume.
Ne-ameninţă paloarea a zeci de mii de sori,
şi varul de pe mare de teamă face spume.

E o tăcere blîndă în merii din livezi,
unde acelaşi aer imaginează-albine,
unde un somn al ierbii, pe care poţi să-l vezi,
improvizează pleoape din sufletul din tine.

E-atîta gol în urma pe care-o laşi pe drum,
că paşii ard asemeni oglinzilor din lună.
În trupul meu se-ntîmplă un Univers acum,
şi-o floare luminează în tot ce-o să apună.

femeia tînără

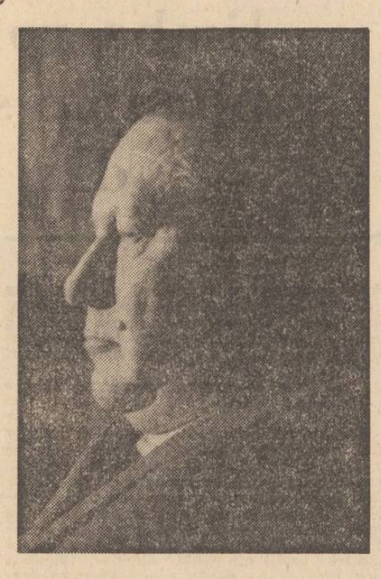

Fragmente din romanul „SĂPTĂMÎNA NEBUNILOR" de

eugen barbu

O cunoscuse abia după cîteva luni din întîmplare, cînd, spunîndu-i povestea sa tristă lui Cristo Hrisoverghi, acesta începu să rîdă prostește :

— Trebuie să fie verişoara mea, numai ea are părul roşu, poartă perucă la serbări ca să nu fie recunoscută, zisese. Nu e înaltă, bine zidită ? Cu un mers de leoaică şi are un mijloc cît un inel de logodnă prin care trece cu toată dacă-şi pune mintea ?

Atunci, în ochii lui Hrisant Hrisoscelu, lucise nebunia.

— Nu se poate să am un astfel de noroc !

— Vino cu mine la contele Vimercatti şi ai s-o cunoşti, e soţia lui.

Ar fi vrut să urle, să-şi sfîşie obrazul în clipa aceea, să orbească, să fie ars pe rug numai să nu fi aflat o astfel de veste şi celălalt văzîndu-i desolarea de pe chip ghicise.

— Nu trebuie să te îngrijorezi prea mult, la Veneţia pudoarea femeilor nu este chiar atît de mare... O iubeşti...

— Ce vrei să spui ? sărise iar, gata să-l înjunghie.

Celălalt îl privise cu ironie şi risese ascuţit, chiţăind ca un şoarece.

— Doar nu oi fi gelos şi pe viaţa ei de dinainte ? Ce-a fost a trecut, prezentul se ascunde în cuvîntul **acum** şi viitorul încă nu s-a născut, cunoşti aceste frumoase versuri ?

Tăcuse crunt, căutînd în pămînt.

— Atunci ? îl întrebase Cristo Hrisoverghi.

— Atunci, spune-mi unde să fiu diseară şi la cîte ceasuri ?

— Cunoşti palatul Pesaro ?

— Îl voi găsi.

— Lîngă el se află palatul Vimercatti. Spui numele meu lacheului...

— Bine... La cît ?

— După 10 seara, stăpînii dorm pînă pe la 9, au obiceiuri siciliene. Contele e gurmand, ai grijă să pierzi la cărţi dacă te invită ca să te faci simpatic, moare după un cîştig. Cunoşti **tarochi** ?

— Cum, nu ?

— Joacă pe sume mici ca să reziştî.

— Am bani, se fudulise ca şi cînd ar fi lansat o provocare.

Hrisoverghi îl privise cu atenţie. Nu ştia nimic despre el pe atunci, se cunoscuseră la marchesa Modiglioni, într-o seară şi, tineri amîndoi, frumoşi amîndoi, spirituali din fire, se împrieteniseră fulgerător.

— Cum vrei, dacă o s-o faci pe grandomanul n-ai decît, eu te-am sfătuit prietenește cum s-ar cuveni să te porţi... Şi încă ceva : nu pomeni nimic despre Napoleon. El a desfiinţat Republica Veneţiană.

Plecase posomorît. Nu mai era vară, ploua zilnic, o ploaie ţîriită de toamnă apăsînd acoperişurile. Nu ieşea decît rar la o cafenea unde trebuia să-l întîlnească într-o duminică dimineaţa pe trimisul terzimanului de la Stambul, omul lui de legătură cu Eteria pentru care venise aici cu o mare sumă de bani să-l corupă pe acela ca să lucreze pentru cauza lor. Nu aveau o dată fixă de întîlnire, trebuia numai să se afle în fiecare duminică dimineaţă, la unsprezece în acea locantă pustie în sezonul ploilor, aşteptînd să apară un necunoscut care-i va spune cîteva vorbe, într-un anumit fel. Se dusese întins pe Calle del Mandollo şi dormise neîntors trei ceasuri bune, voind să uite de frica ce-i inspira ideea de a o revedea. Pe la opt seara se sculase, aprinsese luminarea şi-şi privise chipul pustiit de suferinţa acelor luni trecute cînd nu făcuse altceva decît să vină în fiecare duminică în micuţa cafenea şi în celelalte zile să aştepte ori să pîndească pe străzile înguste ale augustului oraş o femeie cu părul roşu ce nu mai trecea. Arăta bolnav, chipul supt şi buzele vinete nu aveau să-i facă nici o impresie verişoarei lui Cristo. I se părea că hainele întinse pe pat şi cămaşa de mătase chinezească cu butoni de diamant erau umezite de briza marină ce intra prin ferești. Chemase o femeie care deretica prin hotel şi o rugase să mai puie fierul pe fracul lui de mătase şi să aibe grijă să nu-l ardă cumva. În priviri avea o uimire tristă, i se părea că arată ca un prost ce nu poate fi luat în seamă, ori ca unul abia scăpat dintr-un ospiciu. „Ce face o muiere dintr-un om", şi injurase birjereşte. Trebuia să bea ceva, un lichior sau un vermut ; a, să fi găsit o gură de anason era şi mai bine. Simţea un gust sălciu în cerul gurii, era prăbuşit, fără vlagă, nu ar fi fost în stare să lege două cuvinte în acea noapte şi mai trebuia să mai şi joace **tarochi** ; n-avea inspiraţiune, mai bine s-ar fi culcat şi nu s-ar mai fi sculat niciodată. Era noemvrie, pe canale ploua şi bătea un vînt rece şi ascuţit, biciuindu-i obrazul. Plecase devreme, învelindu-se într-o manta şi ţinîndu-şi jobenul cu degetele să nu i-l ia vîntul. O să ajungă ud leoarcă, cu ghetele scofîlcite, la asta nu se gîndise, dar acum era prea tîrziu ca să se mai întoarcă, ar fi putut să se urce într-o birje, într-un **Coucou-empire** sau într-un **Tilbury** de care era plină Veneţia, dar nu-i mai păsa de nimic, îi era o frică îngrozitoare de clipa cînd avea s-o vadă din nou pe femeie şi de aceea putea să plouă cu găleata pentru că nu-i mai păsa de nimic.

Ajunse puţin peste ceasurile zece în faţa unui peron luminat sărăcăcios de un lampadar pe care-l sgîlţiia vîntul. Crezu la început că a greşit locul, dar după toate detaliile se afla în faţa intrării palatului Vimercatti. Un valet cu barbeţi, absent, rece, fără priviri îl întîmpină salutîndu-l cam cu dispreţ în italiană pentru că nu înţelegea probabil cum un invitat într-o astfel de casă sosește pe jos, dar pe faţa lui nu se citea nici o mirare, bărbatul între două vîrste avea indiferenţa condescendentă a servitorilor de casă mare şi asta îl mai liniştî asupra celor ce aveau să i se întîmple în seara aceea ciudată, plină de ploaie şi vînt. Bănuise că va fi invitat la una dintre acele recepţii de care acest oraş nu ducea deloc lipsă, dar nu se auzea sgomotul de voci obişnuit în astfel de împrejurări şi nici ferestrele nu arătau a fi luminate **à giorno**, cum se cuvenea în asemenea ocazii. Lacheul desfăcuse un cortil uriaş de mătase sub care Hrisant Hrisoscelu intră docil, urmîndu-l pînă la peronul de marmură foarte alunecoasă din pricina unei mizge ce se strînsese pe treptele joase. Intrară şi prima senzaţie pe care o încercă văzîndu-se într-o oglindă din micul şi întunecosul vestibul fu dezastruoasă. Ar fi trebuit să se întoarcă cît se putea de repede şi să dispară în ulîţele veneţiene. Arăta ca un şoarece ud. Părul îi scăpa de sub jobenul umezit care părea şi el strivit, avea o faţă galbenă din pricina luminei luminărilor şovăitoare probabil. Ceea ce îl isbi de la început fu o cîzmă metalică pentru umbrele, în care într-adevăr se zăreau cîteva, scuturate afară înainte de a fi virite ca într-un rastel. Pe pereţii din faţa scării principale cîteva coşuri ale abundenţei stricau şi mai mult imaginea pe care şi-o făcuse despre această casă de oameni bogaţi. Palatul Vimercatti avea ceva cazon, asta plutea în aer, prea multă marmură care mărea senzaţia că intri într-un mausoleu, încăperile pe care le ghicea în jur trebuie să fi fost prea înalte şi mari, reci, prost încălzite în acest anotimp, o senzaţie neprimitoare îşi făcea loc în sufletul vizitatorului, dar Hrisant se prefăcu nepăsător, îşi lăsă pelerina îmblănită cu jder şi valetul o aşeză într-un fel de furcă florentină cît vizitatorul privi pereţii tapisaţi cu hîrtie, oroare, nu cu mătase după moda franceză, fapt ce mărea senzaţia că se află într-un palat cu pereţii de lemn, cu toată acea desfăşurare de ancadramente de piatră, cînd vînătă, cînd albă. Un galben stins, vechi, afumat domina încăperile ce păreau pustii, nelocuite şi lipsa de glasuri, de animaţie îl făcu să se întrebe încă o dată dacă nimerise unde trebuia, dacă nu cumva Cristo Hrisoverghi îi jucase vreo farsă.

Valetul îl conduse pe scările drepte, greoaie şi ele, neacoperite de covoare, la capătul cărora vegheau două statuete cu cîte un lampadar în mînă. Uşile din capătul scărilor erau vopsite în alb şi-i aminteau lui Hrisant Hrisoscelu un lazaret de lîngă Lido pe care-l vizitase toamna trecută. Intrară într-un mic salonaş pe podelele căruia fuseseră aruncate cîteva covoare de lînă albă, ceea ce le dădea un aer sărac şi mărea impresia de spital pentru că sub o fereastră care se deschidea spre Piaţa Ducalelor vizitatorul zări şi o canapea de piele, îngustă şi incomodă, cu o oglindă Directoire deasupra, după ultima modă. Aplicele de bronz aurit, dublate cu dungi negre de marmură, îi lăsară un gust mortuar de morgă sau de capelă. Prin alte uşi deschise, trăgînd cu coada ochiului zări două sau trei interioare întunecoase şi gustul lugubru al gazdelor îl sperie. „Trebuie să fie un om militar", gîndi Hrisant Hrisoscelu, numai ei stau într-un grajd ca acesta, chit că e încadrat numai în rame de marmură. Ca să mai îndulcească senzaţia de rece şi neprimitor, din instinct, probabil contele Attillio Vimercatti care alesese mobilele cu siguranţă, el şi nu acea femeie, pentru că altfel totul ar fi fost dezastruos, golise un **tambour** de metal în care plantase un ficus cu frunze palmate. Intră în salonul şi el tapisat cu hîrtie — în dungi albastre şi albe, cu un plafon depărtat, sub care spînzurau lumînări fine fără miros într-un policandel cît o roată de car. Perdelele lungi de taffetas, albe şi albastre, cu cordeluţe ce le sugrumau la mijloc, astupau puţina lumină ce ar fi trebuit să izbucnească din piaţa Ducalelor de la felinarele de jos. O masă joasă, acoperită cu o placă de fier şi decorată cu motive antice peste care se aşternuse o placă de marmură neagră, sporea senzaţia de funerar pe care i-o isca mobila din jur care ar fi fost foarte potrivită pentru un palat oficial în care să fie duse tratative, dar nu într-o locuinţă destinată să îmbie o femeie.

— Ai sosit ? se auzi vocea prietenoasă a lui Cristo Hrisoverghi.

Se ivise printr-una din acele uşi albe. Era înalt, atletic, cu o privire şovăitoare, jaboul de dantelă în care sclipea o perlă mare, ca şi redingota albastră, cu guler mare de catifea, croită foarte bine pe corpul lui bine proporţionat, sugrumată pe talie, încheiată în faţă cu nasturi de mătase îi dădea o înfăţişare distinsă pe care Hrisant Hrisoscelu o pierduse din pricina ploii de afară. Cristo purta butoni de aur la vesta cu revere şi din toată înfăţişarea lui respira o agresivitate încărcată de şiretenie.

— Nu arăţi prea bine, de ce naiba n-ai luat o trăsură pînă aici ?

Nu-l certa, era numai îngrijorat de aspectul lui umil.

— Poate există un loc unde pot să-mi pun hainele în ordine ? sugeră Hrisant Hrisoscelu.

— O să găsim, dar trebuie să te prezint gazdelor mai întîi, urmează-mă. Lucreţia vorbeşte cu două prietene, bărbaţii joacă **Ombre** în seră, acolo-i place lui Attillio să stea pe o astfel de vreme... Ori nu ştii **Ombre** ?

Nu ştia şi asta era o nenorocire.

— Nici **Faro** ?

— Nici.

— Atunci nu ne rămîne decît biliardul. Femeile nu ne primesc pînă nu termină cu bîrfa lor.

Intraseră într-un salon dominat de un şemineu din marmură neagră ale cărui coloane măreau senzaţia de marţial a încăperii. Pe consolă, o pendulă de bronz aurit cu două obeliscuri şi ele de piatră sporea urîţenia din jur.

— Cred că aici poţi să te usuci puţin pînă le spun eu ceva ca să te scuz. De altfel, să ştii că puţin le pasă, la noi vin oameni pe care eu, de pildă, care sunt un familiar al casei, nici nu-i cunosc. Spun dacă-i găsesc mîncînd ceva la bufetul rece că sunt în trecere şi molfăie mai departe. Uneori nici n-apucă să dea bună ziua gazdelor. O să te obişnuieşti cu ei.

Hrisant Hrisoscelu se apropie de focul leneş care trebuia să repare ceea ce stricase vremea de afară. Nişte flăcări leneşe abia încălzeau aerul din jur. Se rezemă cu spatele de suprafaţa rece a căminului şi aşteptă să simtă în spate dogoarea, privind peretele din faţă pe care spînzura o oglindă cu lauri şi arme, dîncolo de care se ghicea sera despre care-i vorbise Cristo şi unde se aflau bărbaţii. Prin geamurile aburite Hrisant Hrisoscelu văzu silueta unei lămpi de alabastru în formă de urnă. În mijlocul vastului salon ce părea golit de mobilă, pe o masă greoaie ca un catafalc, un vas argintat de flori încerca să înveselească ceea ce se vedea în jur : bronzuri şi statuete cu subiecte mitologice, un covor oribil imitînd o tablă de şah şi perdelele de taffetas, sugrumate la mijloc, lăsînd să scape imaginea cîtorva siluete de clădiri din piaţa Ducalelor. Printr-o altă uşă, la fel de înaltă şi albă, rece, impersonală se vedea un fel de **salle à manger**, tapisată şi ea cu hîrtie şi cu un perete pictat în care se zăreau **Antilele** în viziunea lui Leroy. O masă de acaju, o piesă de altfel destul de scumpă, socoti Hrisant Hrisoscelu, nu salva nimic din impresia de neprimitor pe care oaspetele o simţea, cum nu salvau nimic scaunele în gondolă cu desene de epocă şi lumina puţină venită de la o lustră aurită, cizelată ce arăta în detalii un bufet jos, acoperit şi el cu marmură gris şi negru, susţinut de doi grifoni. În rest, inventarie Hrisant Hrisoscelu, argintărie formată din ceainice rotunde, ovale, de formă marabout, cafetiere antice, farfurii desenate la Londra şi o ceramică pompeiană. Printr-o altă uşă pe care o vedea într-o oglindă şi ea încadrată în marmură, abia se distingeau gueridoane din acaju, o comodă rectangulară cu trei sertare şi picioare de leu, aparţinînd unei mici biblioteci, reflectînd o altă oglindă. **Les psychés**, încadrată în lemn, ornamentată cu palmieri şi lebede şi două scaune **à la romaine**.

— Ei, te-ai uscat puţin ? Pot să te-arăt femeilor ? întrebase Cristo Hrisoverghi care apăruse de undeva din acești pereţi ce se asemănau cu oglinzile care-i reflectau.

— Încă puţin, deşi nu cred să salvez cine ştie ce...

Hrisant Hrisoscelu îşi potrivea părul umezit cu degetele şi simţea că se urăşte. La drept vorbind, ar fi preferat să fugă undeva să se ascundă, să nu mai fie văzut.

Şi în această aşteptare tăcută, oaspetele se simţi deodată privit. Nu ştia de unde vine senzaţia aceasta, dar se întoarse şi auzi o voce de

teatru t

Vara trecută la Ciulimsk

„Vara trecută la Ciulimsk" este piesa unui tînăr, adică a unui om care trăieşte încă ficţiunea din cărţi ca pe o realitate şi care descoperă realitatea curajos şi nesocotit, însufleţit de o mare dragoste pentru semeni. O seriozitate naivă, cuceritoare şi poetică reprezintă principala ei calitate. Autorul — Vampilov — face parte din acel soi de genii care dispar mai înainte de a se fi afirmat pregnant, adăstînd în viaţă la hotarul unde materia nu s-a închegat (şi pentru el nu se va închega niciodată) deplin din aburi. Ciulimskul, această localitate siberiană, este deopotrivă produsul fanteziei cehoviene a scriitorului ca şi spaţiul unor halucinante concreteţi. Aici se tinjeşte ca în secolul trecut (căci omul nu se schimbă nici atît de repede nici atît de profund cum s-ar putea crede) se iubeşte ca în secolul trecut (din gelozie se trage chiar cu revolverul) oameni simpli vin din taiga să-şi afle dreptatea la uşa birocraţilor, peste toate acestea exprimîndu-se convingător actualitatea. Locul acţiunii este un obişnuit bufet unde se servesc pirjoale, se bea ceai şi din cînd în cînd, desigur, vodcă. Prin urmare clasica atmosferă statică, încărcată însă, ca după-amiezele de vară, de electricitate, unde sentimentele se dezlănţuie brusc şi furtunos. E de remarcat cum literatura rusă îşi perpetuează în acest exemplu, şi încă în forme lesne de recunoscut, viguroasa sa încredere în umanitate. Totul ar părea o ilustraţie de manual dacă accentul trăirii autentice n-ar fi atît de marcat, dacă situaţiile nu ar vădi un emoţionant plin existenţial.

Regizorul D. D. Neleanu a găsit într-un merituos limbaj realist tonul potrivit spectacolului : un realism trenant la început, precipitat ulterior, urmărind să atingă neverosimilul prin intensitate. Dacă nu a izbutit pînă la capăt, aceasta se întîmplă din pricină că nu a unificat suficient jocul interpreţilor în sensul unei egale participări la dramă. E limpede că unii caută din inerţie pitorescul iar alţii părăsesc parcă obosiţi starea proprie personajelor lor, insuşită doar superficial. În seara cînd am urmărit noi spectacolul s-au ivit şi cîteva nevinovate bîlbăieli amatoristice. Debutul, semnificativ pentru *Teatrul Mic*, a trei tineri actori ce au evoluat pînă de curînd pe alte scene, s-a dovedit de bun augur mai ales în cazul lui Vistrian Roman. El a dat chip expresiv lui Şamanov, tipul omului superior eşuat în provincie. Ioana Pavelescu, avînd toate datele exterioare necesare identificării cu Valentina, tînăra ce visează, de altfel ca toţi ceilalţi, la o schimbare de biografie, face un joc prea palid şi reţinut. Parţial reuşeşte şi Petre Moraru în rolul lui Paşa, frustratul violent şi destructiv. Cît despre actorii cu experienţă care i-au încadrat pe debutanţi, ne-au plăcut Tatiana Iekel deoarece pigmentează cu credibilă vulgaritate partitura sa de mamă şi soţie tragică, Monica Ghiuţă în atît de feminina (am zice chiar femeiasca) ipostază a farmacistei şi Dumitru Furdui întruchipîndu-l pe caricaturalul Meciotkin, dezagreabilă notabilitate locală.

Marius Robescu

film f

O reţetă comodă

Reţeta a fost receptată cu uşurinţă, se pare că prezintă un anumit gen de confort, asemenea confortului oferit de magazinele **Gospodina**, care oferă gospodinelor varianta semipreparatelor. Deci primul pas este cel mai sigur — alegerea unei distribuţii „trăznet", o aglomerare de actori cu nume răsunătoare, talente incontestabile, a căror glorie nu mai poate fi şubrezită de nimic. Această alegere va declanşa în public reacţia firească de a dori să revadă pe Vasilica Tastaman, Toma Caragiu, Mircea Albulescu, Ion Caramitru, ş.a. şi în acelaşi timp speranţa de a vedea o „comedie". În tiparul stabilit rezultatele sînt adesea nesatisfăcătoare. Rare sînt excepţiile şi dacă sînt, ele n-au fost pînă acum decît explozii în desfăşurarea filmului, mărunte promisiuni, niciodată n-au constituit un atribut al filmului integral, făcînd din el o abatere de la regulă. În acest sens putem vorbi de cîteva calităţi remarcabile ale filmului lui Petre Bokor după un scenariu de Valentin Silvestru, la care regizorul colaborează.

Abordarea schiţelor implică ingeniozitate în speculareа situaţiilor celor mai banale, nu lipsite de haz. Tratamentul regizoral este acela al **„moralităţilor"** care altădată încîntau atît de mult publicul tîrgurilor şi al bîlciurilor, prin îngroşarea nefirească a defectelor umane, a întîmplărilor duplicitare ce oscilează între tragic şi grotesc, a situaţiilor mereu răsturnate dar care niciodată nu rămîn aluzive, ci se încheie cu o frumoasă şi înţeleaptă învăţătură, aşa cum chiar filmul se termină, recomandînd hazul dar şi **povaţa**. Suitei de scenete nu-i lipseşte dinamismul, dar nici didacticismul (ceea ce nu era necesar). Există momente excelente, foarte bine dozate, foarte bine surprinse şi speculate de ochiul regizoral, în care satira lucrează nu numai la suprafaţă ci şi subteran, printr-o diluţie rafinată şi acidă, ramificată şi penetrantă, implicînd şi alte subiecte decît cel expus, sugerînd şi alte moravuri decît cele divulgate direct. E cazul episodului **Petrecerea** (în care simpla prezenţă filmică a lui Ion Caramitru stilizează tonalitatea **sketch**-ului), e cazul episodului **Lumbago** (în care publicul din sală îl reîntîlneşte cu bucurie aproape infantilă pe Dem „Rădulescu) care, fără a evita vulgarul, reuşeşte să creeze ilarul. Slabe secvenţele din **Tufă de Veneţia, Tango, Cana**, tributare criticii şablonarde şi absurde. Există evidente efecte de bine prin intervenţiile muzicale fără cusur (muzica : Adrian Enescu).

Fără a avea „aplauze furtunoase" pentru film, salutăm cîteva posibilităţi ale filmului, pe care Petre Bokor, în viitor, sperăm să le crească armonios, cu cît mai multă seriozitate şi măiestrie.

Corina Cristea

televiziune tv

Bucuriile scrisului

La început de an scriitorii visează cărţi. Întrebaţi orice scriitor din ţara asta la ce se gîndeşte la începutul unui an şi veţi vedea că fiecare îşi doreşte să scrie o carte frumoasă, o carte grozavă. Mă documentez pentru o carte, mă gîndesc la o carte, sper să scriu o carte, nădăjduiesc să termin cartea începută anul trecut, visez la o carte, nădăjduiesc să fiu sănătos şi să termin cartea. Cîţi scriitori atîtea răspunsuri şi tot atîtea feluri de-a visa cărţi, tot atîtea iubiri de cuvînt şi de spirit. Parcă cu fiecare an care începe nădejdile şi energia scriitorilor cresc, optimismul şi încrederea lor în puterile scrisului se amplifică. O carte, oricare ar fi ea, e întotdeauna mai mult cîştig decît pagubă şi scriitorii, oricare ar fi ei, intră în noul an cu nădejdi sporite şi cu o bucurie care li se citeşte imediat pe chipuri ; au sentimentul încrederii în munca lor, în „utilitatea" scrisului lor, în menirea lor socială.

Revista literar-artistică TV de săptămîna trecută şi-a asumat dificila misiune de-a ne prezenta noul an literar artistic 1977. Ce cărţi vom citi în 1977? Ce pagini va consacra literatura celor trei mari evenimente pe care le vom aniversa în acest an : 1877, 1907, 1947 ? Ce proiecte, ginduri, speranţe dedicaţi noului an literar ? La aceste întrebări a răspuns un număr considerabil de oameni de litere. Dincolo de răspunsurile concrete, de speranţele şi planurile fiecăruia reţinem comparaţia Anei Blandiana : Anul nou seamănă cu un caiet de şcolar, nou şi imaculat, în faţa căruia retrăim acelaşi miracol pe care l-au trăit în veac toţi iubitorii cuvîntului aflaţi singuri în faţa unui dreptunghi alb şi pur de hîrtie. În faţa unui asemenea an tînăr începem truda literară cu mai mare dragoste şi cu mai mare curaj ca pînă acum şi nădăjduim să aducem la lumina zilei cărţi mai profunde şi mai frumoase.

Din emisiune aflăm că „Madrigalul", acest cor care întruchipează curatul sunet al perfecţiunii, această personificare a armoniei universale a muzicii, a obţinut premiul Sagitaria d'Oro, o distincţie marcantă în arena culturală. Sincer să fiu, faptul nu mai surprinde pe nimeni ; Madrigalul deţine de mai multă vreme premiul Perfecţiunii şi concertele sale sînt cotate de mai multă vreme ca o minune a muzicii. L-am revăzut, la fel de neobosit, pe profesorul Marin Constantin, fondatorul acestei trupe mirifice, şi ne-am convins încă o dată că „Madrigalul" nu e numai o idee ci şi expresia unei munci artistice fără răgaz.

Biblioteca pentru toţi, emisiune care şi-a cîştigat o bună audienţă în rîndul telespectatorilor, ne-a adus aminte de Pompiliu Constantinescu, criticul care şi-a cîştigat un loc de seamă în istoria criticii noastre literare. Din dialoguri, comentarii, amintiri, fotografii, facsimile, emisiunea — ale cărei ambiţii monografice au reuşit pe deplin — ne-a arătat un Pompiliu Constantinescu inteligent şi actual în judecăţile sale critice : prin activitatea sa literară el reabilitează practic critica foiletonistică.

Mircea Florin Şandru

de lîngă fîntînă

femeie, gravă, aproape bărbătească, cu inflexiuni metalice, cum au mezzosopranele.

— Îmi pare bine că te văd, deşi nu arăţi prea bine, Cristo mi-a vorbit despre dumneata.

Vorbea o italiană uşor deformată, era o grecoaică, ghici Hrisant Hrisoscelu, totul o spunea, numele, profilul acela şi agresivitatea cuvintelor. O grecoaică născută în arhipel, la Paros sau la Rhodos, poate că se şi intilniseră acolo vreodată, de demult, in umbra morilor de vint. Herula Lucrezia Vimercatti nu mai semăna deloc cu femeia tinără de lingă fintina Santa Maria della Salute, pierduse aerul acela copilăros şi rătăcit de animal fugărit de mulţimea ieşită la serbarea Bucintorelui. Părea mai inaltă, o Junonă, călcind cu siguranţă în aceste încăperi croite parcă pe măsura ei, intr-o rochie **„Cheveux de la Reine“**, cu o jupă rotundă căzind pînă pe virful pantofului negru peste care aruncase o jachetă de catifea, o cazacă **Monpensier**, mulîndu-i talia. Purta un smarald în corsaj şi-l privea cu un aer amuzat de parcă ar fi văzut un animal curios.

— Du-l undeva să se schimbe, ii spusese vărului său, lui Cristo Hrisoverghi cu o voce, nu atit poruncitoare cit persuasivă care-l intrigase pe Hrisant chiar de atunci. Şi înainte ca el să protesteze pentru că nici nu concepea să se îmbrace cu haine de împrumut, femeia adăugă, adresindu-i-se ironic : N-ai avut bani pentru o trăsură sau ai picat la Veneţia cu un **Mail-coach ?**

Îl lua peste picior şi el nu găsi replică, lucru pe care avea să nu şi-l ierte multă vreme. Adică venise în acest oraş destrăbălat cu trăsura de bagaje, cu un poştalion ordinar ? Ce-i dădea

— Atunci cînd te mai văd ? îl întrebase Cristo desolat, dar nu cu curiozitate.

— Duminica dimineaţa sunt la o cafenea de lingă Rialto, treci pe acolo, nu se poate să nu dai de mine, şi in clipa următoare se afla pe peronul de afară, simţind umezeala de afară care-l biciui o clipă peste obrajii infierbintaţi.

Nu mai ploua. Era o noapte rece şi nourii alergau goniţi de vint peste lagună.

Hrisant străbătuse o piaţă plină de peşte, cu **peate** unsuroase in faţa cărora se inghesuiau nişte femei gălăgioase, tocmindu-se şi strigind la vinzători, alegind cu miini lacome aterine sau raci, scrumbii vinete in lumina spectrală a felinarelor, totul arătind ca un plumb turbure in coşurile mari pline de solzi şi resturi. Era lumea săracă ce se alegea cu resturile. Cei bogaţi nu tirguiau noaptea. Apele canalului San Roco somnolau sub lumina albastră a unui felinar aburit. Acum totul îi era indiferent, lucrurile se terminaseră înainte de a începe. Vrusese într-adevăr să moară in acea noapte cind rătăcise pînă spre **Tragheto** unde se ridicau nişte clădiri răpănoase şi in balcoane spinzurau rufe umede ce nu se mai uscau in acea vreme rece şi umedă de noemvrie. Timpul trecuse greu, se intorsese spre palatul Vimercatti mult mai tirziu şi privise ferestrele inguste şi asudate de căldura din interior in care nu mai sclipea nici o lumină. În clipa aceea clopotele Veneţiei băteau miezul de noapte şi pe uliţele pustii nu mai treceau decit ciini sgribuliţi. O duşmănie surdă pentru femeia

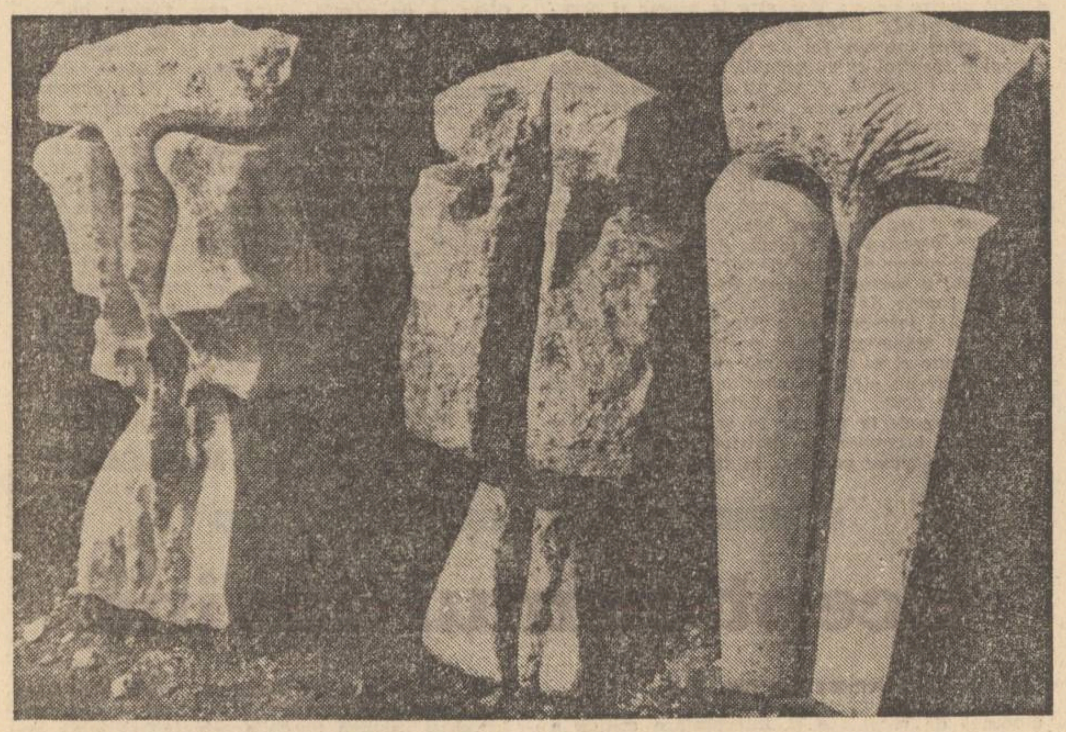

Sculpturi de Nicăpetre

dreptul să se poarte astfel cu el ? Şi simţi că o urăşte din toată inima.

— Nu te supăra pe ea, are o limbă ascuţită, o scuză Cristo Hrisoverghi simţind că celălalt era furios. Nu vrei mai bine să mergem în seră, să-ţi prezint pe contele Vimercatti ?

Femeia dispăruse în încăperea alăturată şi atunci îşi dădu seama că lingă fintina Santa Maria della Salute purtase perucă pentru că acum avea un păr negru care îi arăta adevărata virstă : nu mai mult de 30 de ani.

Primul impuls pe care-l avu fu să fugă şi să se arunce în apele turburi ale canalului San Roco. Un sentiment de dezastru îl bintuia. Redingota şi pantalonii strinşi pe pulpe îl stringeau, se simţea ca într-un sac cusut, gata să fie aruncat în adincurile Bosforului ca în poveştile acelor rude îndepărtate pe care le auzise sub sicomorii de la Bosphorion, cind tot acel peisaj paradisiac se intuneca de grozăviile evocărilor teribile ale mazililor bătrini pe care-i cunoscuse, acriţi, încărcaţi de ură, gata să moară nemulţumiţi, ducind dincolo de sfirşitul lor o duşmănie nevindecabilă. Era o seară pierdută aşa încit îi spuse lui Cristo :

— Aş vrea să mă retrag, cred că mă înţelegi. S-ar putea să ies fără să fiu văzut ? Ţi-aş fi recunoscător dacă ai prezenta scuzele mele contelui. Spune-i orice : că mi s-a făcut rău, că am răcit, pricepi ?

Celălalt, ca orice bărbat bine crescut nu comenta in nici un fel această plecare pre- şi-i arătă o uşă masivă de stejar prin care pătrunseră într-un alt salon in care mobila era acoperită cu huse şi uriaşe dulapuri de haine şi scaune şi fotolii, nu în desordine, dar arătind oricum ca o încăpere care nu era folosită. Coboriră o scară în formă de melc, probabil o scară de serviciu, rece, impersonală, luminată numai de nişte lanterne şovăitoare şi se treziră în vestibulul în care Hrisant îşi regăsi pelerina umedă pe care şi-o svirli pe umeri.

aceea creştea in el şi nu putea s-o stăpinească. Avea să-i arate el Herulei Lucrezia-Vimercatti, îngîmfatei ăsteia care-i spusese că sosise în Veneţia într-o trăsură de bagaje, ca ultimul sărăntoc ! Era bogat, avea s-o umilească, s-o facă să-şi dea seama de ce e în stare, cheltuind banii scoşi din vinzarea unei moşii numai într-o săptămină. O să părăsească micul hotel în care locuia pentru a nu atrage atenţia cuiva, puţin îi păsa de streinul acela ce nu mai sosea şi de cauza Eteriei şi de banii ei, încredinţaţi de oamenii de nădejde pentru ciştigarea unei chehaiele. Erau lucruri mai frumoase în viaţa asta ! O să închirieze unul din aceste palate pe care le vedea acum, palate in care proprietarii lor nu locuiau aproape niciodată pentru că le închiriau streinilor cu bani, pe sume colosale : 50 000 de taleri pe an fereastra dacă se afla lingă San Marc sau la Rialto. Miine chiar avea să cheme croitorii şi o să-şi comande citeva costume şi-o să iasă din existenţa mizeră pe care şi-o impusese de cind intrase în Eterie, o să mobileze cu gustul lui oriental toate acele încăperi reci şi streine şi-o să le arate acestor militari, sau ce dracu era contele Vimercatti şi vărul Herulei Lucrezia, ce înseamnă luxul şi bunul gust, o să arunce în dreapta şi-n stinga cu funduclii turceşti pe care avea să-i schimbe pe ducaţi veneţieni şi-atunci mai stăm noi de vorbă, doamnă !

Bătea un angelus mînăstiresc în zori cind se intorsese in micul hotel din **Calle del Mandollo,** plătind ce datora şi cerind italianului somnoros care fusese trezit la o oră atit de neobişnuită să-i aducă cit putea de repede un samsar de case pentru că avea treabă cu el. Portarul sau proprietarul acelui hotel de mina a treia îl privise ca pe un nebun, dar văzind bacşişul primit făcu o cruce mare şi îngînă ceva în argoul veneţian care putea să însemne ori că a spart o bancă de lingă Procuraţiile Vechi, ori că a ciştigat în noaptea aceea la jocul de cărţi o avere. Nu dormise decit citeva ore, pe urmă străbătuse Veneţia cu samsarul guraliv, pe nume Giacometti şi cercetase cu atenţie fiecare clădire pe care o vedea. Toate arătau părăsite, neingrijite, mirosind a ingrasie şi a vechi, dînd spre curţi interioare pline de lume sgomotoasă sau spre locuri sordide care ar fi anulat priveliştea feerică a lagunei. Palatul Caragua pe care-l închirie pe timp de un an de zile trebuia încă renovat, scările erau rupte pe alocuri, obloanele sburau la un vint mai mare, prin plafoanele pictate intra o umezeală urită şi olanele acoperişului erau ciuruite de porumbei. Trebuiau citeva săptămini de muncă pentru a-l pune la punct şi el se grăbea. Chemă un arhitect şi-i spuse că nu se uita la bani, aşa incit să tocmească pietrari şi zidari dintre cei mai buni. Faianţa din băi arăta ca vai de ea, ceramica podelelor trebuia lustruită bine cu ceară şi negustorii din bazare aduşi de mirosul banului sosiră pe rind, inghesuindu-se în faţa locuinţei care dădea spre San Marc, undeva într-o uliţă ce se ascundea după Campanilă. De undeva dintr-un unghi secret, dimineaţa puteai să vezi **Tetrarhii**, îmbrăţişaţi doi cite doi cu cite o mină pe umăr şi cu cealaltă stăpînind spadele. La amurg pe lagună soseau gondolele din largul mării ori dinspre Murano şi toată piaţa aceea părea stropită cu bolovani albi şi negri : porumbeii lacomi şi devoratori ai Veneţiei, luminaţi de ultimele raze de soare. Mirosea a iod şi aerul sărat îţi făcea sete. Din interiorul clădirii se auzeau bocăniturile dulgherilor şi un miros de talaş umplea coridoarele. Se cărau covoare şi mobilă, hamalii strigau spre cei ce minuiau scripeţii de sus şi fringhiile să fie atenţi şi să nu sgirie cumva dulapurile grele, cu încuietori metalice pentru că le-ar fi plătit cu capul. Spoitorii urcau pe schelele exterioare şi vopseau cu un roşu **garanza** faţada intrării principale. Pe treptele palatului, îmblănite cu muşchi care se scufundau în apa neliniştită a unui canal, mişuna o mulţime veselă şi gălăgioasă. Trecători curioşi se opreau să vadă ce se intimpla cu acest palat închiriat de un nebun venit de la Orient care răsipise o avere în mai puţin de două luni şi încă nu se oprea. Se ivise şi un negustor tunisian cu care Hrisant Hrisoscelu vorbi îndelung, cerindu-i să-l acopere pereţii cu mătase vişinie de Lyon şi să găsească de unde o şti citeva tapiserii normande şi oglinzi **Sansovino** care se găseau în acest oraş. Acela dibui pe undeva veselă de porcelan de Meissen şi lămpi şi lustre de Bohemia, lanterne arabe şi lăzi de zestre aduse din Andalucia, fanale maure cu sticle colorate care îndulceau lumina şi o filtrau, covoare grele şi moi, între care un Sarouk uriaş pentru marele salon de primire, valorind singur 60 000 de taleri. Văzind atita risipă, negustorul se deslănţui şi el şi scormoni prin trimişii lui şi aruncă în faţa lui Hrisant Hrisoscelu **Tebrizuri şi Şirazuri** vechi în desene nebune, covoare de rugăciune aduse cu corăbiile de la Alexandria, transformind unele colţuri ale acestui şubred palat Caragua în adevărate tabernacole. Înghesuise mobila joasă din lemn intarsiat cu fierul roşu, sofale acoperite cu **Ferahanuri şi Korasanuri** în nuanţe stinse, cum numai în apartamentele nobiliare de la Stambul mai puteai găsi dacă ai fi pătruns vreodată în palatele paşalelor. Şi cind totul fu gata sau aproape gata îl rugă printr-o scrisoare pe Cristo Hrisoverghi, a cărui adresă o ştia, să vină şi să-i facă o vizită pentru a-şi da avizul.

Vărul Herulei Lucrezia Vimercatti sosi cu puţină întirziere deşi era mincat de o curiozitate lesne de bănuit, inspectind totul cu o privire, nu rece, dar nici încintată, trădind o detaşare calculată pentru că nu voia să-i arate acestui strein că e invidios sau că-i apreciază gustul, după un mai vechi obicei al oamenilor de genul său. Hrisant Hrisoscelu îl urma fără un cuvint, corectind din mers ceea ce scăpase negustorilor, mai aşezind mobila uşoară sau îndreptind furios covoarele care nu fuseseră aşternute cum trebuia.

— Frumos, foarte frumos, spusese în cele din urmă oaspetele, dar trebuie să te fi costat o avere. Nu mai vorbesc despre chirie că ştiu cit se cere aici...

Hrisant nu-i răspunsese decit după ce se plimbase cu miinile la spate în jurul lui, privind melancolic laguna.

— Bănuieşti de ce-am făcut-o...

— Da, dar asta nu mă împiedică să-ţi spun că eşti nebun...

— N-are nici o importanţă. Crezi că va veni aici dacă o invit cu soţul ei ?

— Încearcă. S-ar putea să te şi refuze, o cunosc mai bine...

Hrisant Hrisoscelu simţise cum i se usucă cerul gurii de spaimă.

— Am supărat-o pentru că am plecat atunci fără să-mi iau rămas bun de la ea ?

— Nu ştiu exact. A refuzat să vorbească. Nici eu n-am insistat.

Se făcuse un minut de tăcere grea, ameninţătoare după care Hrisant Hrisoscelu privise încă o dată piaţa pardosită cu porumbei şi Campanila care sclipea în soarele primăvăratic, cum era soarele aici chiar spre sfirşitul lui decembrie.

— Dacă nu vine, o să chem nişte **puttane** şi o să inaugurez palatul fără ea. Crede-mă, nu glumesc...

— La ce ţi-ar folosi asta ?

— Nu ştiu, răspunsese celălalt, dintr-odată golit de orice avint.

miron scorobete

În munţi

O, codrii mei, fără de preţ stindarde
pe care toamnele cu gloanţe reci
le-aşteaptă-nnegurate de departe
la vechi strîmtori, pe negrele poteci,

desfăşuraţi-vă în vîntul verii
ca înaintea grelei bătălii —
cu vulturii, cu cerbii şi cu jderii
arzînd în voi ca nişte steme vii !

Un timp din larg

Amiază tînără. Şi bate-un timp
din larg spre-o altă nentrupată mare
şi clopote îmi bat în sînge cînd te schimb
tu, clipă, pogorînd din aşteptare !

Curg ceruri clare către-un cer deschis
cu sorii detunînd lumini în stînga
şi ca sămînţa în pămînturi, stînca
îşi creşte statua în vis.

Columna

Urcă fără timp, fără vatră
pe drumul de piatră, sub cerul de piatră.
Cum vin din începuturi,
se scoală sub lănci, adorm pe scuturi,
lumina le cade pe coifuri ; sub za

Inima îi se ascunde.

Pămîntul de n-ar învia
într-o creangă de măr, în albastre unde.
cum ar putea să-i mai poarte
cum urcă întruna pe drum şerpuit
prin foc şi prin moarte ?
Ce patimă nepămîntească
îi duce — şi unde ?

Urcă spre noi să ne nască.

Antiqua

Cobor în noapte dealurile-ncet,
nemişcate, de parcă
toate mădularele de trudă le dor.
Sanctuarele stau în încremenire.
Pînă şi timpul, ca niciodată,
cu tîmpla pe cadranul de ardezie
a aţipit.

Numai luna,
peste atîta nemişcare —

luna ca un cap desprins
caută fără-ncetare
trunchiul unui rege ne-nvins.

Tîrziu îi răspunde vîntul :
— El e pămîntul. N-a murit. E pămîntul.

carolina ilica

Poetul

Demonul singurătăţii
Vine neînaripat
Şi cu pleoapele pe ochi
Mă întreabă cîteodat' :

— Cine eşti de ştii să cînţi ?
Mă fac om cînd te ascult
Niciodată, niciodată
N-am ştiut ce să-i răspund.

Precum norocul

Eram atît de aproape de tine
Precum numai norocul poate fi,
Fără să ştiu că această atingere
Ne-ar putea, m-ar putea risipi.

Văzul s-a scurs. Auzul s-a stins.
Braţele-abia mă mai ţin.
Iar somnul se apleacă peste mine
Nepăsător. Şi rece. Şi străin.

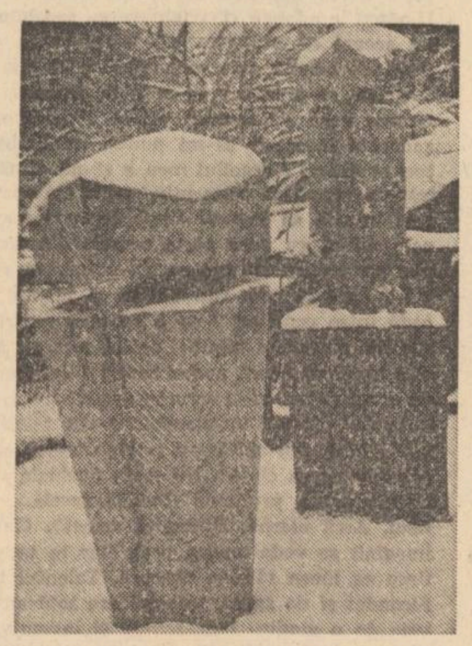

Aur şi safire

Urechea mea, cea care îţi aude
Şi răsuflarea ca o-nşiruire
Neterminată, şi-ndrăzneala şoaptei,
O răsplăteşti cu aur şi safire.

Pîlpîitoare ca un far, arată
Îndepărtarea ţărmului de tine,
Cînd tinereţea ca un rîu te poartă
Spre rătăcirea mărilor străine.

Dulce confuzie

Picuri de rouă : două femei ;
Ce spui despre una se potriveşte şi
celeilalte.
Dulce confuzie din care bei,
Împletire de plante.

Dar cine te plînge precum n-ai mai fi
(Deşi înspre ea te grăbeşti),
Ai să ştii — şuşotesc — n-ai să ştii —
Clopote moi, sufleteşti.

Ochi de copil

(Închipuire)

Ochi de copil ai tu, iubita mea,
Cu gene aurii şi tremurate.
Nestăpînitul iezer al lacrimilor tale
Mă spală de sfieli şi de păcate.

Tu plîngi cînd plec. Dar plîngi şi cînd rămîn.
O, dragoste pierdută de pe cînd
Nici nu ştiam că eu sînt valul
Rîvnind să-şi surpe dulcele pămînt !

O tristeţe, o durere

Visul asupreşte somnul
Cu-ntîmplări ce nu mai sînt.
Ca o boală fără margini
Depărtarea m-a înfrînt.

O tristeţe mă-nconjoară,
O durere-n loc mă ţine :
Cum ţi-ai împărţi iubitul
Cu femeile străine.

radio

r

Omul potrivit la locul potrivit

Şoferul : „Noi sintem trei fraţi. Fraţii mei au devenit de la bun început şoferi. Eu m-am făcut cofetar. Ne întîlneam seara acasă, ei povesteau despre motoare, maşini, şi eu miroseam a vanilie. Eu nu zic că nu trebuie cineva şi la cofetari. Acu' sînt şofer pe autobasculantă, car pietriş. Vă imaginaţi ce înseamnă să conduci o maşină ? Şi-apoi : gîndiţi-vă că eu car pietrişul ăsta cu un scop“.

Reporterul : „Vreţi să spuneţi că înainte nu munceaţi cu atîta pasiune ca acum cînd vă place, cînd vă iubiţi meseria ?“

Şoferul : „Păi nu ? Noi şoferii cînd trecem pe lîng-un bloc ne spunem : uite, aicea eu am cărat pietrişul sau cărămizile sau cimentul. Că noi avem legături cu tot felul de întreprinderi. Ce, e puţin ?“

Profesorul dr. Romeo Dăscălescu de la M.E.I. : „Orientarea şcolară şi profesională este o activitate educativă de mare amploare. Colaborare intensă între şcoală şi familie...“

Reporterul : „...şi elev !“

Prof. dr. .....elev, este un triptic obligatoriu. Opţiunea profesională trebuie să înceapă din fragedă vîrstă“.

Dima Anastasiu, şef instituţie : „Omul lucrează mai bine acolo unde aptitudinile, cunoştinţele sale sînt folosite din plin. Rezolvarea ei (a problemei supuse discuţiei, n.n.) ar însemna rezolvarea multor probleme“.

Reporterul : „O tînără de 25 de ani dă acum cinci ani, adică la terminarea liceului la institutul de teatru, secţia actorie, dar nu reuşeşte. Se înscrie la o şcoală populară de artă. O termină. Dă din nou la I.A.T.C., secţia regie. Tot nu reuşeşte. Acum face o meserie care nu-i place“.

Tînăra : „Ar fi trebuit să dau la filologie. Fac poezie, îmi place să citesc“.

Reporterul : „Munca în atelierele-şcoală îi familiarizează pe elevi cu munca. Dar elevul trebuie să înţeleagă sensul practicii“.

Un elev : „Desigur, nu poţi să tragi la rindea în atelier şi pe urmă să dai la franceză“.

O foarte tînără educatoare : „Mie, de cînd eram mică îmi plăcea să mă joc cu copiii. Şi mă jucam aşa : eu eram profesoara şi ei elevii“.

Ancheta socială de vineri seara s-a intitulat **Omul potrivit la locul potrivit.** Ea s-a dorit : **O anchetă despre necesitatea ca fiecare tînăr să ocupe în producţie locul pe care i-l conferă pregătirea sa.**

Au rămas neclarificate următoarele probleme :

— ce se întîmplă cînd tinerii ocupă alte posturi decît cele corespunzătoare pregătirii lor ?

— ce se întîmplă cu acei tineri cărora statul le-a asigurat condiţiile necesare pentru pregătirea într-un anumit domeniu şi care, pe neaşteptate, s-au trezit nepotriviţi pentru meserii ca : şofer transport în comun, profesor la ţară. Altfel, ancheta a fost corectă, corectă.

Constantin Stan

plastică

p

Ştefan Câlţia

Nota foarte personală a lui Ştefan Câlţia vine să infirme ideia unei posibile monotonii a picturii noastre actuale. Dacă, în ultima vreme, au început să fie cam mulţi cei care se aseamănă izbitor între ei, viziunea particulară a lui Ştefan Câlţia, cu doar cîteva raportări la colegii de breaslă, de generaţie, ne convinge în ceea ce priveşte resursele încă inepuizabile ale înnoirii. Nu este vorba numai de preluarea lecţiilor unor maeştri care au revoluţionat pictura ci mai ales de o apropiere mai consecventă a realităţii. Ştefan Câlţia ştie să se raporteze mereu la o lume constituită, în perimetrul căreia, prin trăire îndelungată, metafora devine singurul mod, dar şi cel mai înalt, de comunicare. Interesant, preaplinul se exprimă cu parcimonie, rodeşte concentrat, cu austeritate. Motivele, deşi atît de noi, par tradiţionale. Aici, în această misterioasă înmagazinare de canoane, aceleaşi şi totuşi mereu transfigurate, purtînd girul unui generos anonimat, stă poate legătura cea mai adevărată a lui Ştefan Câlţia cu arta populară, cu sensul ei prim. Reducţia tematică, avînd în centru fantasma unui sat, reînviat din amintirile copilăriei, favorizează apariţia aceluiaşi personagiu, călător şi descoperitor al propriilor sale spaţii interioare. Apariţii simbolice, poate zodiacale, pasărea şi peştele duc spre limanuri nevăzute imaginea satului dematerializat, constrîns parcă prin descîntec la o ingenuă micşorare. Totul se petrece parcă înăuntrul unei viitoare înmuguriri. Clipă a latenţelor. La Ştefan Câlţia această încetinire în preajma miracolului este resimţită în tot dramatismul ei conţinut, persistentă asemenea unei nevăzute lungimi de undă la care sensibilitatea este mereu conectată, impregnată în lucruri pînă la cea mai propice deformare, cînd dublele oglinzi stabilesc acelaşi contur, dimpreună cu văzduhul care le delimitează. Iarna, anotimp al rarefierii, pe de o parte, al cristalizării, pe de alta, permiţînd pătrunderea mai directă la esenţă, este anotimpul preferat. Puţinele flori care le pictează Ştefan Câlţia mai mult întăresc decît să înlăture senzaţia de permanenţă a iernii. Pictorul vede întotdeauna din arbori doar scheletul lor rămuros. Dealurile lui nu sînt niciodată înverzite. Zăpada, mai mult impresie decît prezentă, se constituie din albul simplu al oricărui obiect. O lume stagnată, mai pură, făcîndu-şi loc printre accentele cînd groteşti, cînd dramatice, cu liniştea, cîtă se cuvine, spiritului creator. Atmosfera carnavalescă a multora din lucrări stă pe muchie de cuţit cu sentimentul iluziei. O lume restrînsă pentru a putea capta mai bine rezonanţele altfel copleşitoare. Constrîngere în miez şi alunecare în vis deopotrivă. În sfîrşit, o intercepţie a basmului, a povestei, în care starea de fapt ne scapă, bănuită doar, tensiunea asociaţiilor neaşteptate, aura tainică ce le înconjoară fiind importante. Odată deschis acest univers ar trebui investigat cu mai multă hotărîre. Posibilităţile lui Ştefan Câlţia reclamă o renuntare la unele elemente de simplă bufonadă, la preferinţele pentru îngroşarea grotescului, vizibile mai ales în măştile personagiilor, la încrucişările de stiluri uneori pe parcursul aceleiaşi lucrări, la substituirile de trăire prin manieră. Forţa lui Ştefan Câlţia este de a fi descoperit pe cont propriu fantasticul nud, virginal, nediscursiv.

Grigore Hagiu

muzică

m

Ordine şi expresie

Momentul muzical universal este astăzi al unei depline ospitalităţi, putînd să primească, să dea adăpost oricărei tentative conceptuale, în aşa măsură încît noutatea se lasă din ce în ce mai greu invitată, pentru că totul pare a fi fost descoperit, probat. Nu există nici o posibilitate stilistică sau arhitecturală care să nu fie susţinută de măcar o personalitate indiscutabilă şi negată de mai multe personalităţi, tot indiscutabile.

Marile convingeri sînt totdeauna puţin exclusiviste, clemenţa estetică este semn de şubrezire spirituală la artişti, prin tradiţie subiectivi. Cînd domneşte o bonomie amabilă sau indiferentă zborul ideatic este scurt. Aceste consideraţii privesc avangarda muzicală internaţională şi nu muzica românească ce se găseşte tocmai pe traiectoria îndrăzneţ arcuită a celei mai fertile perioade din istoria artei sunetelor la noi.

Această, să-i zicem, asociativitate conceptuală a avangardei se datoreşte unei dezorientări gramaticale, în primul rînd. În muzică, pînă în ultimii ani, prejudecăţile structurale, considerentele de organizare ale actului componistic, treceau pe primul plan, înaintea expresiei. Muzica s-a desprins mai tîrziu de problematica livrescă a formelor, care desigur există în toate artele, dar acolo intră mai natural în bagajul indispensabil, intraductibil în precept al talentului. De ajuns să-i privim pe compozitorii însemnaţi ai ultimelor decenii din Europa — seamănă mult a profesori universitari.

Celelalte arte s-au eliberat mai demult de întrebarea „cum spui“ pentru a se concentra asupra lui „ce spui“. Desigur „ce“ şi „cum“ sînt legate în muzică mai de nedespărţit ca oriunde. Ele se condiţionează reciproc pînă la indispensabil. Totuşi, atenţia tinde să se mute de la procedeu la efectul său, de la acţiunea de organizare a materiei sonore la preocuparea de a investi această materie cu taina captivării. Desigur că această taină, marii compozitori au stăpînit-o inerent. În abolirea prejudecăţilor un rol important, poate cel mai important, l-a avut compozitorul John Cage, care şi-a propus metodic să testeze limitele muzicii — pînă unde se poate extinde aria acestui cuvînt. Cu atît mai mare este importanţa lui, cu cît a apărut după o perioadă de exagerare a scriiturii, unde conta mai mult logica intimă a ordonării sunetelor, decît ce se auzea.

Declinul regulilor prestabilite are consecinţe interesant favorabile expansiunii prizei psihologice a muzicii. Preocupîndu-se mai puţin de a acredita valabilitatea metodei, compozitorul va anvizaja trama muzicală din unghiul străvechi, dar oarecum subteran, mediat, al expresivităţii. Intrăm într-o perioadă în care muzica va trebui în primul rînd să placă.

Costin Cazaban

Cîntarea României

Tribună a inimii

Popoarele care nu cîntă nu-şi pot urni norii de umbră de pe cer. Patria mea care-şi cîntă fiinţa se poate recunoaşte după limpezimea privirii, după felul în care urmele ei nu se şterg prin negurile timpului, după greutatea sufletească a cuvintelor limbii sale. Nu este adevărat că o limbă poate cînta singură, este însă un adevăr că există momente cînd cuvintele dintr-un preaplin de simţire îşi fac mai uşor loc pe firmamentul care le luminează. Un asemenea moment este această serbare a culturii noastre care se cheamă „Cîntarea României". Nu rămîne doar prilejul de a cînta, ci şi o piatră de încercare întru mai bine şi mai frumos. Cuvintele noastre, şi înţeleg acum prin cuvînt întreaga gamă de expresie artistică, au datoria de a împrumuta realităţii trainice, chiar trăinicia acestei realităţi. Un poem care cîntă **noile Porţi de Fier** nu trebuie să fie mai puţin adevărat decît realitatea obiectului său, iar cultura socialistă a României de azi se construieşte cu tăria sempiternă a civilizaţiei pe care se înalţă.

După cum nimeni n-o să aibă şi nu are orgoliul la fel de nefiresc de-a crede că ctitoria aceasta de cultură naţională începe azi, fie şi pentru simplul („simplu"?), motiv că sărbătoarea ale cărei falduri ne înfăşoară poartă numele primei ode de rezonanţă profundă din cultura română: „Cîntarea României" a revoluţionarului Alecu Russo. Dar cred cu tărie că este prima dată cînd generozitatea acestei teme — cinstirea prin cîntec a patriei — se întîlneşte cu o la fel de generoasă şi de integrală formă practică de manifestare.

Să nu ne sfiim să spunem: cîştigul real al acestei serbări a talentelor a început deja să se măsoare prin suflul de proaspăt şi inedit pe care i le conferă festivalului manifestarea artistică de amatori. Această zestre crescîndă a festivalului ne dovedeşte, încă o dată, dacă mai era nevoie, că în a-ţi cînta patria nu există amatorism, nici zone, condamnate anonimatului. Un alt cîştig al acestei serbări este dimensiunea sa sincretică; de pretutindeni, înspre pretutindeni, presa, radioul şi televiziunea se pun în slujba revelării demersului concertat al tuturor artelor. Acestor convingătoare prime dovezi ale împlinirii sale li se alătură din mers altele noi. Este de datoria noastră să le relevăm susţinut, pentru că este bine, pentru că este nevoie, pentru că trebuie mulţumit în acest fel prinosului de suflet care le-a născut.

Patrel Berceanu

Din agenda festivalului

● **Duminică, 9 ianuarie, s-a desfăşurat la Deva festivalul judeţean al datinilor şi obiceiurilor laice de iarnă. Pe scenă s-au întîlnit echipe de dubaşi, colindători şi căluşari din zonele Haţegului, Orăştiei, din Poiana Ruscăi şi de pe Valea Streiului. Programul a mai cuprins şi o paradă a portului popular specific zonelor etnografice din judeţul Hunedoara. În finalul acestei ample manifestări, la Casa municipală de cultură din localitate a avut loc un simpozion pe tema „Obiceiurile laice de iarnă în judeţul Hunedoara".** ● **În aceeaşi zi, în mai multe comune şi sate din judeţul Timiş au avut loc bogate spectacole cultural-artistice. Printre protagoniştii acestor manifestări s-au numărat ţărani cooperatori, mecanizatori agricoli, intelectuali şi elevi din Cărpiniş, Voiteni şi din alte localităţi.** ● **Tot duminică, în toate localităţile judeţului Galaţi, la cămine culturale, case de cultură, biblioteci, muzee, la cluburi şi săli de festivităţi ale întreprinderilor au avut loc bogate manifestări culturale: „Eroii de la Plevna", montaj literar-muzical — Casa de cultură a sindicatelor din Galaţi; „Odă României", recital de poezie — Căminul cultural din Pechea; „Partid iubit, te cîntă ţara", montaj literar-cinematografic — Cinematograful Ţiglina; „Eroi gălăţeni participanţi la războiul de independenţă", expunere — Muzeul judeţean de istorie.** ● **Casele de cultură şi alte aşezăminte culturale din judeţul Braşov au găzduit, duminică 9 ianuarie, bogate manifestări desfăşurate în cadrul Festivalului: „File din istoria P.C.R. şi a U.T.C.", expunere — clubul „Rulmentul"; „Cinstim munca", expoziţie a artiştilor plastici amatori — Clubul întreprinderii de autocamioane. În comunele şi satele judeţului au fost organizate concursuri „Cine ştie, cîştigă" cu tema „File din istoria acestui pămînt".**

FRAGMENTE CRITICE

Simboluri poetice

Poezia înfumurat melancolică, cu teribilisme frumoase de „înger rural" rătăcit în romantica orăşenească din **Invocaţie nimănui** (1971) şi **Elegii de cînd eram mai tînăr** (1973), continuă cu o notă mai violentă şi o temă mai precisă în **Proprietarul de poduri** (C.R., 1976), unul din volumele cele mai bune de versuri ale anului ce s-a încheiat. Mircea Dinescu este un liric original care cu un ochi trage la simbolurile lui Blaga, iar cu altul la imagismul violent al avangardiştilor noştri de la care deprinde ştiinţa (mă rog: tehnica) de a pune totul în metaforă. Talentul remarcabil, crescut şi el cum cresc cercurile în trunchiul copacului, îl fereşte să fie, şi într-un caz şi în altul, un manierist fin cum apar atîţia pe urmele unei şcoli sau a unei mari personalităţi literare. Versurile lui au o puternică latură senzorială, sînt sincere şi directe, cu naivităţi delicioase şi răsfăţuri de adolescent întîrziat. O căutare a imaginii rare există şi la Mircea Dinescu, însă căutarea nu devine un stil în sine, versul nu este sofisticat şi poemul nu seamănă cu un discurs din care a curs viaţa emoţiei elementare. Cînd el spune că „pianul spală rufe" şi că hazardul este „roz şi chel" sau oftează prefăcut: „oh prin dantura toamnei apăreai / ca zaharul prin oasele de cai" — impresia este, întîi de sfidare a logicei poetice normale, de silnicie în imprecizie şi gratuitate. Fantezia coboară însă repede la planuri acceptabile de relaţii şi poemul înaintează fără dificultate pe tulpina unei idei clare şi delectabile. În **Cîntec de inimă albastră** jelania însinuantă din poezia lui Miron Radu Paraschivescu şi Geo Dumitrescu este pusă pe o notă mai suavă, **of**-ul şi **ah**-ul se diafanizează, iubirea pare a fi o boală de înger fără căpătîi: „Mai ştii cum te strigam pe-atunci / „icoană cu picioare lungi" // veneai pe riu sau riu erai / curgeai în mine pînă-n rai // cu limba preschimbată-n bici / vinam pe coapse iepuri mici // coseam prin pulpe fin mieriu / erai mireasmă eram viu // Dar of of of desiş de ochi / acum de mine trag trei popi / / carnea-mi miroase de pe-acum / a scindurică de salcîm // pe cînd minzeşte muşti din cai / mie ţărina-mi spune hai // mie ulcica-mi zice blid / iubire —măr rostogolit".

„Îngerul" se afundă prin circiumi şi atunci se aud nişte cîntece goliardice **(Baladă amurgitului)** triste şi spăşite, nu într-atît însă să nu se simtă în ele plăcerea spiritului de a suge vinul gălbui şi de a petrece cu heruvimii de git. **Îngerul** este şi la Mircea Dinescu simbolul poetului, şi întreg volumul **Proprietarul de poduri** este dominat de faptele lui scandaloase. El este bolnav de exoduri, bea, s-a văzut înainte, vin de mai, adoarme pe cîmp şi macii îl pipăie cu oarecare obscenitate, sau doarme pe sub podurile Senei şi plînge, în piaţă, printre maşini. Din penele lui de azur **se îngraşă pernele** şi, înspăimîntat de automatizarea vieţii, zboară spre un cer gol, pentru a reveni să ruginească într-un cimitir de maşini.

Toate aceste nevinovate peregrinări de tînăr iubitor de viaţa naturală şi înfricoşat de civilizaţia uniformizatoare (cele mai multe poeme sînt datate: Paris, 1974) încep să aibă un sens, să definească o poziţie faţă de obiectele proliferante. Mircea Dinescu se apropie, la acest punct, de Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Gh. Pituţ şi, de mulţi alţi **expresionişti rurali** obsedaţi sub influenţa, negreşit, şi a lui Blaga, de dispariţia miturilor vechi sub presiunea civilizaţiei industriale. Dinescu nu este atît de grav şi versul lui nu arată încrîncenarea, radicalitatea ţărănească pe care o aflăm în poemele lui Ion Gheorghe, de pildă, unde iarba duce o luptă dramatică cu betonul. **Proprietarul de poduri** arată doar o melancolie visătoare de faun care se plimbă printr-un oraş „păscut de tramvaie". Muntean cu simţul gratuităţii şi al ironiei, Mircea Dinescu pune inconformismului său o limită şi, prin violenţa imaginii insolite, diminuează forţa negaţiei, nu însă şi pe aceea a poeziei care iese mai pură, mai detaşată din şirul acestor juvenile plîngeri. În fantezia, cînd încruntată, cînd fermecată a acestui **proprietar de poduri** se petrec, totuşi, fapte teribile: un „dumnezeu lichid" urlă-n maşini, Maria îşi vinde pruncul în biserici, iar **înţeleptul** (alt mit al poeziei lui Dinescu) umblă „cu un căluş de trandafiri" în gură. Cu ideea morţii miturilor în faţă imaginaţia lui se dezlănţuie, ca într-o bună parte din poezia modernă, de altfel. Inedit la Mircea Dinescu ar fi limbajul violent profan în care el tratează această temă, modul voit impertinent de a vorbi de simboluri mari în termeni de boemă bucureşteană. Limbajul are farmec, cu condiţia ca el să nu devină o manieră de a trata lucrurile grave din univers. A vorbi de zeii de pe cutiile de conserve sau de „plictisiţii din paradis" care scuipă deasupra noastră, înseamnă — în sensul adevărat al poeziei, de altfel — a sugera o deplorabilă prozaizare a vieţii, o pierdere a simţului sacru într-o lume (notaţiile sînt de asemenea din Paris) cosmarescă. Aici, **icoana** (mitul) „umblă pe şenile", răsuflarea iubitei miroase a benzină, Pan îşi plimbă „buze de singe pe conductele reci", iar Isus se fotografiază ca o vedetă de cinema.

După fantasticul înorog al lui Blaga, Dinescu aduce în poeme profana capră. Într-un loc apare şi **minzul** (întîlnit şi la Ioan Alexandru), închis într-o mansardă. Este simbolul vieţii elementare, al naturii expansive. Însă mai puternic, mai revendicativ este, cum ziceam, simbolul **caprei** care nu respectă legile vieţii urbane: „capra mănîncă trandafirii grădinilor municipale / roaţiile tramvaiele ca pe morcovii cruzi / nu pleacă dimineaţa la birou / nu citeşte gazeta de seară / dezbracă stîlpii de telegraf ca pe duzi / ignoră semafoarele cu nerusinare / nu-şi doreşte limuzină şi jur / n-a brevetat încă iarba artificială / deşi mai ştie cîte ceva despre păduri: / statuia din centru a fost schimbată / oraşul se leagănă într-un scrînciob de fum / numai această capră încăpăţînată / dă lapte şi nu se-ntreabă cum".

Privighetoarea, în schimb, este un vechi simbol romantic. Mircea Dinescu îl reia în nişte versuri mai crude şi mai patetice decît cele dinainte, voind a da sugestia cercurilor de violenţă ce înconjură, în secolul al XX-lea, cîntecul. Macedonski este tradus în imagismul tăios al micului suprarealism, cu afectarea, intoleranţa morală şi gustul pentru insolit, în latură formală, cunoscute, toate, din poemele avangardiştilor noştri. Dinescu le adaugă **(Privighetoarea secolului XX)** un accent de puritate ultragiată şi, în acelaşi timp, de boemă care se plictiseşte să stăruie în tragedie, să creadă prea mult în dezastre: „Din fiecare veac coboară un cal să ronţăie statui / zadarnic încercaţi să-mi puneţi pe limbă lipitori abstracte / orgoliul meu e să-mi plimb rana într-un vagon de clasa-ntîi / norii ghimpaţi să-i trec în silă ca îngerul lipsit de acte / apoi să car pămînt cu gura peste oraşele din zori / în piei de iepure ghitara să mi-o îmbrac să vină cîinii / s-aud cum rup din ea şi pieptul să-mi cadă între cerşetori / ca o monedă azvîrlită de sus din turnurile plînii. / / Hai seraţi genunchii iernii să nască numai vineţi fulgi / un dans de gropi se-ncinge-n ceruri de parcă m-ar chemă la nuntă, / forţaţi un trandafir s-are, tăiaţi-i unghiile lungi / şi-bălsămaţi privighetoarea căci vai privighetoarea cîntă". Nu toate poemele sînt, să ne înţelegem, profunde **(Baladă veselă..., Musafirul, Arcă eternă, Duminică spartă).** Maşinăria imaginii se vede uneori prea clar în versuri în timp ce ideea rămîne obscură. Talentul trebuie fecundat şi de spirit, lirismul are totdeauna nevoie de o gîndire îndrăzneaţă şi inventivă care să transpună emoţia frustă într-un simbol memorabil.

Proprietarul de poduri arată o trecere de la poezia unei vîrste la o poezie ce îşi asumă, cu o mai mare responsabilitate, condiţia sa. Aceste semne de viguroasă maturitate trebuie, în continuare, cultivate. Lirismul exuberant şi cu graţie juvenil al lui Mircea Dinescu începe să-şi schimbe glasul şi să privească cu o mai mare gravitate în jur.

Eugen Simion

Sculpturi de Nicăpetre

Despre Natură

Urmare din pag. 1

graiul firii Naturii înainte de-a fi lăsaţi să vorbească oamenilor. Veneau din Natură spre om, înnoiţi, echilibraţi, pătrunşi de o rinduială, o răbdare şi o statornicie care îi fereau de imaginaţie excesivă, de fabulos şi evaziv, păstrîndu-i aproape de taina realităţii, îmbiindu-i stăruitor să guste din simburele august a ceea ce este.

Aşa se explică atîta istorie, atîta adevăr istoric întreţesut în lucrarea poeţilor adevăraţi crescuţi în firea naturii.

★

Cum va putea un poet vorbi despre om, această podoabă deplină a universului, dacă el nu pricepe mai întîi îndelung rînduiala fraţilor omului care sunt făpturile Naturii? Omul este cea mai complexă şi nobilă creatură, dar drumul spre această desăvîrşire trece pe la casa de aur a fiecărei slujitoare din sînul naturii. Un mare bizantinolog înainte de-a vorbi despre frescele Voroneţului avea obiceiul să evoce albinele Moldovei, flora şi pădurile, se apropia de oamenii moldoveni înveşniciţi în zugrăveală.

★

Este destul să vezi natura, să dobîndeşti puterea de a-i spune viaţa în grai convingător, ca versul tău să fie primit în inima omului.

Mare parte din poesia modernă se veşteşte atît de repede pentru că făuritorii ei n-au ucenicit îndeajuns asupra Naturii înainte de-a vorbi omului. Cuvîntul este hrana spiritului omenesc; aşa cum trupul refuză pîinea artificială, este evitat şi cuvîntul care vine pe altă cale decît a candorii trandafirului.

★

Hölderlin cerea tînărului poet să se ferească de imaginaţie şi de vin căci amîndouă te îndepărtează treptat înstrăinîndu-te de fiinţa caldă şi profundă şi nobilă a făpturilor realităţii Naturii.

„Cînd libertatea se numeşte Griviţa şi Plevna"

Urmare din pag. 1

reze, parcă, la cel mai mărunt efort — faţă-n faţă cu sensibilitatea încordată a copilului de altădată... Unde şi cînd să se fi făcut impactul între amintirea personală şi bineştiutele versuri: „Plecat-am nouă din Vaslui"?... Cuvintele acestea, pe care le ştim cu toţii din fragedă pruncie, dobîndesc — pe parcursul existenţei — o înflăcărată încărcătură, căci par să nu mai încapă în limitele impuse de sunete, de litere — simţămintele nu acceptă nici un fel de constringere, mai ales cînd în balanţă se află cele mai de preţ sentimente ale omului: IUBIREA DE PATRIE. Aceste cuvinte din „Peneş Curcanul" ne aparţin, aşa cum pămîntul ţării ne aparţine pînă la cel din urmă fir de iarbă, pînă la cel din urmă strop de rouă. Rostindu-le în memoria sa afectivă, fiecare se simte cuprins de o stare neobişnuită — confruntat fiind cu propria-i copilărie şi cu paşii de început şi de neuitat, ai ţării — încetînd de-a mai fi un individ separat, ci, prin incandescenţa simţămintelor fundamentale, unit în viaţa de toate zilele, în conştiinţă, cu ceilalţi. Idei nobile, abstracţiuni, capătă astfel rezonanţă în sufletele şi conştiinţele timpului prezent.

În cartea la care lucrez actualmente pentru Editura Eminescu, intitulată „Cînd libertatea se numeşte Griviţa şi Plevna", nu mă mulţumesc să reconstitui liniar faptele, biografiile; bazîndu-mă pe experienţa pe care o am în „literatura-document", încerc să reorchestrez într-o ordine semnificativă evenimentele epocii, dar şi destinele indivizilor, astfel încît adevărul istoric să se exprime, în special, în SUNETUL cărţii, şi nicidecum doar în minuţiozitatea cu care-a fost alcătuită, scrisă. Destine aparent paralele se interferează (Constantin Ţurcanu — Vasile Alecsandri), amintiri sînt confruntate cu documentele vremii — în intenţia autorului fiind ca orice filă din „Cînd libertatea se numeşte Griviţa şi Plevna" să semene unei oglinzi plasate dinaintea altei oglinzi: în jocul liniilor de fugă, multiplicîndu-se în profunzimea timpului şi a spaţiului, oameni, întîmplări, gînduri, simţăminte, cimentate de simplele şi totodată nepieritoarele versuri: „Plecat-am nouă din Vaslui / Şi cu sergentul, zece"... Sergentul Constantin Ţurcanu îşi doarme somnul de veci în Vasluiul natal, înconjurat de mormintele a nouă alţi „curcani" — voi restabili şi existenţele lor... Zece cărămizi de singe şi flacără sacră, la temelia ţării. Mii, milioane de asemenea cărămizi, pretutindeni, frămîntate din argila nemuritoare a istoriei naţionale, arse în focul luptelor.

ferestre

Un poet al culorii

Parcă ar picta cu indigoul aşezat pe retina noastră, indigoul zboară şi ne rămîn în minte cîpii după imaginile lui. Doresc de mai multă vreme să-i fac un portret, şi ce m-a oprit de fiecare dată a fost caracterul proteic, goana artei sale în zone unde cuvintele sînt de prisos.

O pojghiţă subţire de vis acoperă picturile lui Sabin Bălaşa, aşezate ca pe fundul unui lac albastru îngheţat. E o membrană străvezie, pe care pleoapelor adolescenţilor săi — băieţi încremeniţi într-un hieratism avîntat, fete incomate şi suple ca nişte arcuri — o mişcă şi o vîntură cu pleoapele, încărcînd-o de o poezie stranie şi singulară în pictura românească. Optînd pentru figurativ, în sensul renascentist, cu grija boticelliană pentru puritatea desenului, pictorul e modern prin încărcătura de magie. Penelul cade ritmic şi obsesiv pe pînză, ca într-un ritual. Ca şi Ion Gheorghiu — un alt meşter al culorii, explorînd însă o altă zonă, astfel încît aceşti doi prieteni ai mei n-or să fie niciodată rivali — Bălaşa are un univers al său, obsesiv, greu de clintit. Că se simte bine aici, ne-o mărturiseşte bucuria extraordinară a creaţiei pe care o degajă pictura sa. Totodată, aş spune că pictorul îşi depăşeşte universul, tîrîndu-l după sine. Sînt, de mulţi ani, spectatorul artei sale, cunoscînd-o în curgerea ei — nescăldîndu-se de două ori în apele aceluiaşi rîu. Omul se lasă cu toată fiinţa sa pe penelul plin de polen, care, uneori, poate luneca în abis. Fatalitatea era dată dintruînceput: acasă, nu ne despart decît un deal, şi-o vale. L-am studiat cu blîndeţe şi răbdare şi l-am acceptat cu spectacolul lui cu tot. E un spectacol atît pictura lui cît şi omul. Dă-i cîţiva metri de perete şi-l faci fericit pentru un an. Vorbeşte la perete şi peretele îi răspunde, îi dă mingea, un dialog fascinant. Intră într-un fel de transă a emoţiei şi atunci e inspirat şi vulnerabil, pot să-i mănînce cîinii din buzunare, şi el nu reacţionează pentru că nu găseşte asta atît de important faţă de ceea ce are în cap. Universitatea din Iaşi se poate mîndri că e posesoarea unor fresce de mare valoare, de pe acum stîrnind entuziasme. Nevoia de a idealiza este, la Bălaşa, organică, mîna nu i se mişcă pe pînză dacă el nu crede în ce face şi transfigurarea realităţii se produce în fuzee, în virtutea unui ideal. Alb de nevoia de vis ca un morar de făina pe care o macină. Realitatea lui e înaripată cu văluri pe umerii fetelor, cu coame de păr ca blocuri de marmură. Iar această într-aripare a fiinţelor şi obiectelor pictate şi transfigurate în poziţie de zbor, este oprită brusc şi ni se prezintă sub formă de secvenţe dintr-un ciclu în continuă devenire. Aşa îmi explic acum fixitatea halucinantă a lucrărilor sale, care te privesc în ochi, şi au un aer de uimire încremenită. Artistul autentic, orice ar face, îşi pune pecetea, în mod fatal aceeaşi şi cam în acelaşi loc şi analiza evoluţiei se poate face numai cu instrumentele sale. Nu poţi intra în universul lui Bălaşa cerîndu-i să renunţe la albastru, să fie mai abstract, ori să renunţe la metafore. Este printre cei care şi-au perfecţionat incontinuu ochiul şi mîna, mînat de un demon al căutării, îmboldit cu furca din iad, de lîngă cazanul cu smoală şi trimis lîngă şevalet. O codiţă de drăcuşor şterge incontinuu ultimele tuşe făcîndu-l să fie nemulţumit şi să înceapă mereu altceva. Sabin Bălaşa mi-a ilustrat cu ani în urmă cartea „Unde fugim de-acasă?". Odată intrat în univers, nu se mai oprea, mereu îmi arăta planşe pe care le considera doar faze intermediare, palide ilustraţii la ceea ce ar fi vrut să facă. A trebuit să i se smulgă pur şi simplu ilustraţiile de pe masă, aşa cum erau, excelente desene-pictură — doar aparent pentru copii, aşa cum era şi cartea. Şi-a încercat puterile în multe domenii. A fost atras deopotrivă de frescă şi film. În filmul de animaţie, căruia i-a dăruit un preţios număr de ani, a introdus pictura sub aparat, un gen al lui — şi care nu va avea mulţi imitatori pentru că îţi cere un efort pe care numai un temerar îl poate face. La expoziţia personală, pe care trebuie să şi-o facă odată şi odată, aceste fascinante filme trebuie neapărat prezentate, pentru că e vorba tot de pictură pe peliculă. De altfel munca aceasta i-a modificat pictura, făcînd-o mai metaforică. A învăţat succesiunea imaginilor, mişcarea culorii. Fiecare secvenţă este stadiul incrementi al unei deveniri. Scenele pot fi luate şi separat, avînd valoare în sine, dar puse să alerge unele după altele creează o horă care lărgeşte mult ideea fiecărui tablou. Etapa următoare a fost fresca. Frescele de la Iaşi sînt tot filme — pe perete. După cum filmele au fost tot pictură, mascată — talentul lui fiind aşa de puternic încît nu i-a îngăduit să se despersonalizeze ci a adus genul şi tehnica la el — tehnica filmului animat, a frescei. Dar cum spuneam s-a lăsat modificat creator de exigenţele propriilor instrumente. Michelangelo, mi se pare, deosebea pictura de sculptură prin aceea că prima se face prin adăugarea de materie, iar a doua prin scobire, luarea de materie. Sculptura ar fi deci un fel de luare de sînge (din marmură) iar picturii îi donezi sînge. Privesc într-o reproducere scena „Amfiteatrului" (Universitatea Iaşi) unde mi se pare că se ia şi dă sînge pe măsură ce personajele se îndepărtează. (În fond o altă definiţie a perspectivei). Iar grupul numit „Aspiraţie" (fete cabrate, cu sîni puternic oxigenaţi, privirea, curată şi îndrăzneaţă, tineri spiritualizaţi, totodată plini de forţă) pare un basorelief pe cer. Sabin Bălaşa e pictorul cerului românesc reflectat în ochi de adolescent.

Marin Sorescu

Scepticismul învins

Urmare din pag. 1

modului de receptare şi interpretare critică a ei. În al doilea rînd, semnificativă mi se pare însăşi existenţa, respectiv alcătuirea de către Zarifopol a acestui plic de note şi date teoretice preliminare, procedeu tipic pentru minuţia şi scrupulozitatea sa ştiinţifică şi care a precedat în toate cazurile redactarea studiilor sau articolelor pe care le-a scris. S-ar părea aşadar că, cel puţin într-o anumită perioadă, Zarifopol intenţiona să scrie un studiu despre Eminescu, dar, după cum se ştie, acest ipotetic proiect n-a fost realizat niciodată. Faptul ne-a intrigat, făcîndu-ne să acordăm o atenţie sporită modului în care, de-alungul întregii sale opere, în menţiuni ori observaţii sporadice, fragmentare, Zarifopol l-a receptat şi caracterizat pe Eminescu, pentru ca, punînd în legătură datele astfel dobîndite cu cele din amintitele manuscrise inedite, să riscăm un răspuns la întrebare: **de ce totuşi n-a scris Zarifopol un studiu despre Eminescu?**

Se ştie că spiritul polemic, contestatar reprezintă principala trăsătură distinctivă a personalităţii sale critice. Nu există articol sau studiu ce-i poartă semnătura, din care să nu se degaje acel scepticism programatic pe care Zarifopol l-a practicat întotdeauna ca o supremă măsură de precauţie şi conservare a lucidităţii critice în faţa marilor valori: „întîi îndoieşte-te, cercetează şi abia apoi acceptă". Nu există personalitate literară ori culturală, străină sau autohtonă, faţă de care Zarifopol să nu fi manifestat această îndoială metodică, acest skepsis raţionalist atingînd, nu odată, virulenţa unui iconoclasm acid. Cu o singură şi mereu repetată excepţie: Mihai Eminescu. Dar să nu anticipăm.

Spuneam că incisivitatea sa critică n-a cruţat de regulă pe nimeni. Tratamentul i-a fost aplicat şi lui Caragiale, a cărui operă a preţuit-o atît de mult şi de care l-au legat firele trainice ale unei comuniuni intelectuale, Incisivitatea lui Zarifopol şi-a încercat ascuţişul şi asupra platoşei de extaz şi adulaţie fără rezerve ridicată în jurul unor mari personalităţi ale literaturii universale: Schiller, Goethe, Molière sau, mai apropiatul de noi, Proust. Ni se pare elocventă în acest sens — spre a înţelege exact ce a însemnat Eminescu pentru Zarifopol, precum şi semnificaţia preţuirii pe care i-o acordă — să prezentăm comparativ, foarte pe scurt, felul în care a scris despre o personalitate ca Goethe, de pildă. Reproşîndu-i nu puţinele „versuri sarbede, didactice", „vioiciunea falsă şi stîngace" sau „patosul gol de temperament", Zarifopol se plînge de „plictiseala magistrală, imperturbabilă, aproape gigantică a poeziei lui Goethe". În sfîrşit, iată şi cunoscuta alăturare directă, atît de absolutizant dihotomică: „Nu-i de înţeles de ce nu am putea spune în auzul tuturor că punînd o poezie a lui Eminescu alături de una a lui Goethe, se va vedea numaidecît că a lui Eminescu este admirabilă iar a lui Goethe regretabilă, dacă nu chiar lamentabilă". Şi toate acestea fără a-i nega marelui poet german meritele incontestabile, de care criticul se arată a fi perfect conştient, de vreme ce-i recunoaşte, tot el, „o unică desăvîrşire în arta literară, toată cîtă au făcut-o oamenii care sînt", iar în plan intelectual, „o inteligenţă excepţional de intensă" aparţinînd unui „geniu al înţelegerii obiective". Simple inconsecvenţe? Contradicţie? Nu, ci doar refuz lucid al oricărei iconolatrii menite să paralizeze spiritul şi reflexul critic.

Ce vrem să demonstrăm, totuşi, producînd aceste dovezi de intransigenţă critică severă?

În primul rînd, ceea ce am mai afirmat, şi anume că ea se manifestă în toate ocaziile, indiferent de valoarea autorului analizat.

În al doilea rînd că ea este structural inerentă lui Zarifopol care pur şi simplu nu poate demara critic altfel decît polemic şi contestatar chiar şi acolo unde ajunge pînă la urmă să laude şi să aprobe. Atunci însă cînd împlinirea estetică a unei opere atinge perfecţiunea, neoferind scepticismului nici o asperitate de care să se agaţe, interesul criticului nu se trezeşte, motivaţia psihologică nu atinge intensitatea necesară travaliului intelectual cerut de redactarea unui studiu sistematic. Întocmai acesta e cazul lui Eminescu, care se apropia, în viziunea criticului, ca nimeni altul, de idealul perfecţiunii artistice.

Aşadar, opinia pe care dorim s-o avansăm acum este că Zarifopol nu şi-a concretizat niciodată observaţiile şi judecăţile de valoare despre Eminescu sub forma unui studiu sistematic deoarece era principial incapabil să scrie altfel decît polemic, critic şi maliţios, iar în cazul lui Eminescu, pentru prima dată, nu mai avea nimic de obiectat. El nu putea închina ode. De aceea, iconoclasmul său s-a înclinat mut în faţa poetului ce întruchipa în cel mai înalt grad idealul său de perfecţiune estetică. Admiraţia sa nu era însă, nici în cazul lui Eminescu, cea a unei adulări fanatice, a unei credinţe orbeşti, proprii celor ce-şi „astupă urechile refuzînd să audă argumentele care ar putea umbri idolul căruia i se închină" cum îi caracteriza Bacon atît de plastic pe iconoduli. În mapa de manuscrise amintită găsim o dovadă elocventă că Zarifopol nu şi-a părăsit nici acum luciditatea şi distanţa critică faţă de opera studiată. Astfel, conspectînd şi adnotînd un articol al lui Anghel Demetriescu (publicat în 1900/1901 în „Literatura şi arta română") despre rima la Eminescu, Zarifopol subliniază **originalitatea şi perfecţiunea meşteşugului** poetic a lui Eminescu, făcînd subtile trimiteri la rimele compuse şi la cele dialectale din lirica germană a epocii şi evidenţiind totodată inventivitatea lexicală unică a poetului. În acelaşi timp însă, conspectarea scrupuloasă a argumentelor prin care Demetriescu încearcă să minimalizeze capacitatea de invenţie eminesciană, reducînd-o la transpunerea şi „localizarea" în limba română a unor tehnici de rimare preluate de la poetul german Friedrich Rückert (rima compusă, gazelul şi glossa), ca şi transcrierea fidelă a exemplelor comparative concrete din articol, dovedeşte că Zarifopol nu căuta să eludeze obiecţiile critice care i se aduceau poetului, că le arunca în balanţa judecăţii sale critice, **chiar dacă nu s-a lăsat influenţat de ele.** Aceeaşi atitudine lucidă, obiectivă a avut-o şi faţă de **omul** Eminescu, pe care nu socotea că-l pîngăreşte, ori că-i întinează strălucirea acceptînd să-l privească la dimensiunea reală, neidealizată a trăsăturilor sale psihice şi fizice. Astfel, în aceeaşi mapă de manuscrise inedite există cîteva file pe care Zarifopol conspectează cu interes, revenind de două ori asupra lui, la perioade diferite, studiul doctorului C. Vlad, din 1932, despre „Eminescu din punct de vedere psihanalitic", demers primit cu reticenţă de nu puţini eminescologi ca un delict de „lez majestate" sau, cel puţin, ca o impietate.

Şi cu toate acestea de cîte ori se referă, cu un prilej sau altul, la Eminescu, acesta apare aureolat de nimbul unui zeu întangibil, creînd în zonele perfecţiunii absolute. Am fost tentaţi să ne imaginăm cum ar fi arătat, în aceste condiţii, un studiu al lui Zarifopol despre Eminescu şi am încercat să reconstruim din fragmente disparate, după tehnica „portretului robot" o filă imaginară şi, ca atare, inedită a ipoteticului studiu.

Eruditul Zarifopol ar fi început, desigur, prin a preţui mai întîi erudiţia lui Eminescu. Să-i dăm cuvîntul prin intermediul citatelor selectate: „În constelaţia Caragiale — Vlahuţă — Delavrancea, Eminescu a fost un izolat cu dragostea lui aprinsă şi serioasă de învăţătură", de aici... „ezitările subtile, rezerva şi scrupulul pentru nuanţe pe care lectura şi reflecţia bogată le-au dezvoltat în spiritul atît de viguros şi adînc al poetului"... „poate cel mai profund cultivat dintre toţi artiştii europeni ai vremii sale". „Creierul acestui om era un multiplicator excepţional; dar însăşi setea lui de cultură era o parte vie din talentul acesta de aşa rară vigoare (...) Capacitatea de a se cultiva a lui Eminescu şi cultivarea lui de fapt, a făcut ca producţia lui să fie atît de inovatoare, să ridice neaşteptat nivelul gîndirii şi al scrisului românesc"... „Cred că în literatura lumii sînt rare apariţiile care să dea impresia unei uriaşe inovaţii în aşa grad ca Eminescu. Şi cariera lui s-a oprit înainte de maturitate. Prin factura şi prin substanţa ei, arta lui a făcut să se învechească dintr-o dată tot ce pîn' la dînsul era poezie în literatura română. Proza lui Eminescu, atît de original abruptă sau periodizată, e surprinzător de independentă de cea mai bună proză (adesea prea franceză) a contemporanilor, şi prin aceasta chiar mai instructivă poate decît oricare alta"... **„Sărmanul Dionis** nu-i artă românească pentru că acolo e vorba de vremea lui Alexandru cel Bun, ci pentru că un geniu artistic de o rară vigoare a legat original educaţia lui poetică asupra trecutului românesc cu filozofia idealistă nemţească şi a dat astfel literaturii noastre o bogăţie hotărît nouă şi proprie".

Şi iată cum ar fi arătat, probabil, concluzia: „Lăsînd la o parte chiar ideea de rang, aşez pe Eminescu"... „această minune de om"... „printre artiştii de felul lui Homer. Eschil, Dante, Shakespeare. Eminescu era din neamul celor puternici şi bogaţi fără măsură, el a fost un dătător de legi, un începător de tradiţii artistice".

Cine ar putea recunoaşte în aceste rînduri, lipsite de vervă iconoclastă, de maliţiozitate şi incisivitate polemică, amprenta stilistică a lui Zarifopol? În faţa creaţiei eminesciene scepticismul său, omniprezent, s-a declarat pentru prima şi singura oară învins. Astfel, autoanihilarea criticului, absenţa studiului, semnifică în cazul de faţă prezenta omagiului suprem pe care Zarifopol putea să-l aducă lui Eminescu.

atelier literar
poșta redacției

DAN NISTOR : Nu sînt schimbări decisive, deși uneori se aud sunete de bun augur („Poem de dragoste", „Spațiul sonor"). Reveniți (dar cu selecții mai exigente).

GEORGE RUSU: Schița, deși curat și cu oarecare îndeminare scrisă, e ușoară, inconsistentă. Încă nu putem trage concluzii întemeiate.

NICOLESCU IONEL : E prea devreme să vă gîndiți la un roman. N-aveți nici experiența necesară, nici nu se știe dacă aveți talent pentru o asemenea treabă și, pe deasupra, nivelul cunoștințelor dv. de limba română, gramatică și ortografie, e de-a dreptul catastrofal. Renunțați, deci, deocamdată, la ambițiile de romancier și ocupați-vă cu nădejde de școală. Romancieri agramați nu există sau, în orice caz, nu trebuie să existe.

D. OROS : Proza reia niște motive îndelung frecventate, fără a reuși să evite convențiile și locurile comune. Povestirea e și neglijent, stîngaci scrisă. Și versurile sînt dezamăgitoare, la un nivel modest, improvizații grafice neinspirate. Ceva mai bine, în „Călăuză pe lungul drum".

SILVIA DAN : În general, e ceva mai bine („Poem", „Întoarcere").

N. DEREACI : Sînt lucruri interesante, care par să ateste anumite înzestrări (chiar dacă aerul de parafrază livrească poate reduce oarecum optimismul cititorului). Să vedem ce mai urmează.

ONEA SAVU-LUCIAN : Sînt ceva semne, dar maniera și mijloacele prozodice sînt cam vechi, prăfuite, nu tocmai compatibile cu motivele dv. tematice, cu „mentalitatea" lirică, fantezia și spiritualitatea unui tînăr aspirant la poezie din zilele noastre. Mai-bună ni s-a părut „Oglindă". Dar trebuie să vă puneți la curent cu cuceririle moderne ale poeziei.

NICULAE ALEXANDRU : E ceva candid și grațios în zvonurile copilăriei din „Bunica de zăpadă", dar lucrurile nu ajung, în ansamblu, la nivelul reușitei. Mulțumiri pentru urări.

GALERIU : Sînt citeva accente, ici-colo („Supus al anotimpurilor", „Este un an", etc.) dar trebuie extins registrul expresiei, poate chiar și cel tematic (spre evitarea monotoniei și inerției) și trebuie desfăcute aripile mai larg, mai curajos.

Desen
de Nicăpetre

M. NEMEȘ : Din păcate, n-avem nici o posibilitate de a decide în acest domeniu. Le-am încredințat redacției, sperînd că, în funcție de spațiu și necesități specifice, vor putea fi folosite.

NICK OCTAVIAN VAL : N-am înțeles ce vreți, să spuneți în legătură cu „Destine". Versurile, în care apar pe alocuri și zvonuri de poezie, rămîn, din păcate, în aceeași zonă a improvizației facile, înfrigurate, de multe ori „în dodii", fără un mesaj coerent, alteori clipocind în apele stătute ale banalității și conveționalismului. În ultimul plic, cu semnătura adevărată (nu era nevoie de scuze și explicații, — toate neplăcerile încurcăturii produse le-ați incasat dv., nu noi...), nivelul și factura versurilor sînt, din nefericire, aceleași. Se pare că trebuie să scrieți mai puțin, mai supravegheat, eliminînd vorbele parazitare, îndoielnice, de umplutură, reprimînd tendința de concesie față de jumătatea de sens (sau de gust).

Cosmina D., Ioan Covaciu, Capentea Mina, Adrian Șandru, C. Țara, Conecini Mihai, Marcel Săminţă (mai bine, în „Dimineața"), **Emilia Augusta Poenaru, Nicolae Crișan, Căldare Viorica, Paul Modora, Maria Vilcea, Marin Nicolae, Vasile Bradea, Corina Tașcu. Vasile P. Ion Sandu, A. Căpităneanu, Mircea Nedeia, Aurel Teodorescu, Rain Ioan** (mai bine, în „Somn"), **Ioan Stăniloiu, E.M. Cernăianu, Cantoriu Corina, Valentina Băloi, C. Cerna-Drăganu, Anton Ceaușescu, Cezar Popa, N. Peptan, Cojoc Grigore, C. Constantin (Urziceni), George Adrian Popescu, Dorcos, Cătălina Cătălin, Giol Lenuța, Papillon** (ceva mai bine, în „Semn"), **Tesa Flim 108, Filer Doina, Dan Gavril Mircea, Ion Biriș, V. Alinescu, Răduc Ion, C. Florin, Lucian Mircea** (ceva mai bine, în „Nu uita"), **Musceleanu Katō, T. Ioan, Albert Tioreanu, Alex. Răducu, Petru E., Constantin Cucu :** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

MANUSCRISELE NEISCĂLITE : „Cînd vorbirea era cîntare", „Țarcul de aștri", „Cînt cu condeiul", etc.

Geo Dumitrescu

Poștașul mulțumește tuturor celor ce i-au trimis felicitări și urări cu prilejul noului an, adresîndu-le, la rîndul său, un cordial „La mulți ani !".

Natură moartă cu fructe și flori

Un chip de demult
se oglindește din nou
în lacrima ta și
îmi amintesc că
trebuie să plec cum
tu ești chemat să rămîi
ca o statuie în ceață
cu ochiul orb și
profil tremurat
e soarta poesiei să fie
dăruită mulțimii cum
fructul strigă petalelor
să ne despărțim
să ne despărțim
mulțumim toți adierii
ce ne aduce floarea depărtărilor.

VIORICA IONESCU

Confesiune

Nu am să-mi reproșez că am dorit
să trăiesc viața unei păsări
nici că nu am avut putere să-i înțeleg
pe cei care au avut timp să scrie elegii
nu-mi reproșez că în copilul meu
bunicul a murit a doua oară
nici că prietenii mei nu m-au găsit în cîntec
că amintirilor le-am pus ochelari
că iarna urcam vîntul pe acoperișuri
să nu-l mănînce lupii
nici că în vin am sperat să găsesc rotunjimea pămîntului
și nici că nu am renunțat să caut în ochii iubitei
liniștea pe care o mai întîlnisem într-o luncă
puțini pași îmi trebuie să mă îndepărtez de mine.

V. PETRESCU-MĂRGEAN

Olarul

Numai degetele tale simt
fiorul atingerii de lut, numai tu
înțelegi mitul, olar
cu stele-n ochi
și pe vase.

sugerînd miticele femei cretane
unduitoare între pietrificat
și fluid, purtătoare
de amfore pe drumul
spre oracolul
niciodată
atins..

FRANCISC KOCSIS

Cele ce-au fost

Cele ce-au fost la-nceput
doar vînt și ploaie
au început să prindă din ce în ce
mai multă consistență
firul de iarbă răsare pe lună,
pasărea își face cuib temeinic
de zidărie,
trandafirii își leapădă spinii
dinaintea unei frumuseți egale
și cite și mai cite,
dar mai ales, iubito,
am devenit poet
și nu te mint decît pe jumătate
orideciteori îți spun că te iubesc —
cealaltă jumătate aparține lumii.

VALERIU PRUTEANU

Întoarcerea gîndului

Cît de lin
coborîse tăcerea
peste aceste păduri
cu vîrfurile
topite în stele!
Și deodată,
singuratice păsări
țipară zburînd
înspre lună.
Se întorcea gîndul
în mine
răvășind cu pași melancolici
drumurile de frunze
ale lumii,
el care credea
în rotunjimea tăcerii
și a lumii.

COSTEL ȘTEFĂNESCU

Flaut

Aș vrea să plouă mărunt
și de departe să te zăresc o flacără albă
tremurînd în peisajul umed al asfaltului
să alerg către tine și să te îmbrățișez
ca pe o prietenă veche din copilărie
ca și cum ai fi chiar copilăria mea
să ne privim în ochi, adînc
dincolo de cuvinte — să ne privim frumos
tăcerea — și tu să-mi zîmbești
și nu ironie, nu tandrețe, ci
bunătate să fie surîsul tău
fiindcă de bunătate aș vrea să
vorbim
și să-ți spun : „o, încă nu sîntem
la jumătatea drumului nostru
încă nu sîntem"
și cîtă puritate în prea multa
lumină,
în primăvăratecа lumină
sufletul meu — un praf invizibil
și creasta sufletului tău pe care
doar o floare de colț și cîntecul
unui flaut pot ajunge.

CRISTINEL PRICOP

Visul semințel

Nu e distanță prea mare
De la mine la plantă, de la plantă la stea...
Tot ce mă-nconjoară 'mi-este supus,
Pot să-i spun să plece... să stea...

Oricît ar crește nu-mi trece de umăr ;
Sînt plin de voință și de putere.
Pot să distrug lumea și s-o recreez
Dacă-mi trebuie și-mi face plăcere.

Sau pot să zac în ce există
Ca un vas ce nu se scufundă vreodată,
Dacă mișcarea n-ar fi singurul sens
Ce duce spre lumină, spre roată...

Gînduri noi rodesc din sămînța străveche,
Fiind unică, e-aceeași mereu.

Lumea aceasta e visul semințel
Ce doarme — somn mare și greu.

EMIL GAVRILIU

Scrisoare unui tînăr prieten

Urmare din pag. 1

consecvent, pentru Char, nu-i împărtășesc ipoteza. Fără îndoială, istoria literaturii universale — și Rimbaud este un exemplu —, a cunoscut asemenea cazuri. Dar eu cred că poezia e făcută ca să fie scrisă azi și înțeleasă azi. Nu cred în poezia destinată să fie „descoperită" peste veacuri, chiar dacă la cazul lui Rimbaud îmi poți adăuga încă unul, la fel de dramatic, pe autorul „Cîntecelor lui Maldoror". Nu îndrăznesc să-mi ofensez contemporanii, acuzîndu-i global și nediferențiat, de ignoranță sau de indiferență intelectuală. Bineînțeles, poezia nu e nici proză și nici teatru, arte infinit mai accesibile unor mari mase umane. Poezia are drumul ei propriu, insidios și tenace, misterios și plin de enigme, dar are această cale, doar de ea știută, prin care ajunge la conștiințele oamenilor. Aș fi dezolat dacă ai înțelege de aici, că pledez pentru o accesibilitate sprințară, găunoasă, declarativă, gălăgioasă și arogantă ; să lăsăm o asemenea „accesibilitate" semi-fabricatelor și confecțiilor. Există însă și o accesibilitate superioară, grație căreia fiecare lector, indiferent de nivelul lui de cultură și de pregătire literară, înțelege ceva dintr-o poezie, chiar dacă fiecare se alege cu altceva. La doisprezece ani, „Luceafărul" mi s-a părut un simplu basm, dar cît de fermecător și cît de fascinant ; astăzi, la anii senectuții, stau în fața „Luceafărului", ca înaintea Sfinxului. Poezia superior-accesibilă se dezvăluie treptat, de parcă un divin capriciu i-ar divulga secretele, cu scumpătate și zgircenie. Cine este orgoliosul care să susțină că a epuizat misterele „Cărții lui Iov" ?

Poezia e făcută nu ca să fie citită, ci recitită.

Te îmbrățișez, dragul meu, frățește.

Însemnări despre Anton Holban

Urmare din pag. 1

intervenția formatoare din afară a fabricantului, a neartistului, cred că e bine să preferăm noțiunea de **ordonanță.** Cînd adepții „autenticității" condamnă compoziția, e bine să știm că au în vedere ordonanța, care singură parvine la sensibilitatea inaptă pentru realitate. Repetiția, serialitatea sînt elemente fără de care mișcarea se anulează. În niște însemnări despre Proust, Anton Holban respinge însă episodul „madeleinei" pentru că se repetă și este deci literatură. („Prin literatură să înțelegem anumite efecte conștiente îmbinate și puse la un loc anumit") : „Astfel, însuși detaliul celebru al „madeleinei" e convențional. Desigur, e foarte fină observația că o senzație îți poate aduce aminte brusc de o atmosferă pe care ai trăit-o odinioară, dar la care nu te-ai mai gîndit, sau, mai ales, n-ai mai simțit-o tresărind în tine, ci ai știut-o ca un adevăr obiectiv, fără mari legături cu viața ta. Dar Proust multiplică detaliul și astfel îl face să-și piardă din însemnătate, căci arată că e vorba mai mult de o idee ce l-a persecutat și de care e încîntat că a descoperit-o. Așa i se întîmplă aduceri-aminte asemănătoare în trei ocazii diferite, dar care se suprapun ca sens : „madeleina", „o picătură de ceai", „felul lui de a păși pe un trotuar la un moment dat" (Opere, III, 1975, p. 70—71). Confuzia între compoziție și ordonanță, pornind de la distincția între ce numește Croce poezie și elementele formative, este foarte vizibilă. Așa cum unii preferă vorbirea degradată tocmai pentru că este degradată, tot astfel există cititori foarte inteligenți pentru care rostul cărților este de a da informații, a răspunde la întrebări sau a ține de urît : „Oricum ar fi, Proust îți dă deseori prilejul să ai un tovarăș intim. Racine rămîne operă de artă, admirabil construită, dar de la care nu poți scoate multe răspunsuri pentru întrebările tale, de atîtea ori îndurerate și totdeauna dezorganizate" (Opere, III, p. 71). Iar confuzia aceasta vine în strînsă legătură cu despărțirea în formă și fond, despărțire în baza căreia Anton Holban notează la Hortensia Papadat-Bengescu exclamațiile, întrebările care nu așteaptă răspuns, familiaritatea, emfaza, „repetirile", suspensiunile, termeni științifici, uneori și populari, franțuzismele, italienismele, cacofoniile, improprietățile : „Stilul autoarei nu e rezultatul unei îndelungi meditații și experiențe, ci expresia unui temperament liric", ceea ce ar mina impresia de obiectivitate pe care romanul este ținut să-l comunice. „Cu toate că d-na H.P.B. este în mare progres, ultimile două romane (printre care **Concert din muzică de Bach,** n.n.) mai trebuie netezite". Netezind o propoziție enormă ca „Un simț prevăzător îl făcea prudent" **(Concert din muzică de Bach,** 1975, p. 181).

De altfel, Anton Holban nota gînduri sceptice cu privire la capacitatea romancierului de a formula judecăți critice : „Un romancier, cînd își dă părerea asupra altui scriitor, face greșeli și mai mari, fie că, necrezîndu-se obligat să rămîie obiectiv, își permite toate complezențele sau toate paradoxele ca să înducă pe ceilalți în eroare, fie că un scriitor mare nu are neapărat discernămînt pentru ceilalți". **(Romancierii, critici de artă).** În ce-l privește, autorul **Ioanei** simte a-și comunica în scris gîndurile despre cărți, despre pictură și muzică, acea plăcere pe care Sandu, eroul său, o are de a întreține ființele iubite cu lecturi alese, cu muzica cea mai înaltă, pentru a le obișnui să guste arta și să poată vorbi inteligent despre ea. Camil Petrescu transcrie lecția de filosofie pe care eroul din **Ultima noapte de dragoste, intîia noapte de război** o predă, în pat, soției lui. Conținutul prelegerilor lui Sandu și avînd ca auditoare pe Irina, Ioana, Milly, Dania ne este accesibil în aceste articole, cronici, totdeauna, ca atare, interesante, fine, incitînd la discuție, deseori avînd și farmecul și neașteptatul confesiunii, cum e cazul, de exemplu cu **Autografe (Opere,** III, p. 394) în care vorbește de colecția sa de autografe ale marilor muzicieni în trecere prin București și de amatorii de muzică, fără bilet de intrare, care parveneau totuși să se introducă, „ascunși cu orele pe după statui, tremurînd în același timp de emoția de a auzi muzică și de spaima de a nu fi descoperiți și dați afară", în sala Ateneului.

Ca romancier, Anton Holban se situează la mare distanță de poziția pe care în atîtea locuri o sugerează articolele sale. Analist fără spaima și oboseala bărbatului analitic, prin definiție celibatar, triumful său, în **Jocurile Daniei,** este de a se aplica spiritului analitic funcționînd în gol, atît de intermitentă, nesigură, himerică este, în acest caz, ocazia feminină care îl declanșează.

Cărțile anului

Urmare din pag. 1

texte privind modul cum a fost oglindită Independența în literatura scriitorilor transilvăneni, o epopee a Independenței și o selecție de poezii de Coșbuc, „Cîntece de vitejie", prefațată de C. Cubleșan.

Criticul **VALERIU RĂPEANU,** directorul Editurii Eminescu și-a propus, ca, pe lîngă o serie numeroasă de titluri de cărți de poezie, aparținînd unor cunoscuți poeți ca Mihai Beniuc, Virgil Teodorescu, Vasile Nicolescu, Adrian Păunescu, Gheorghe Tomozei, Teodor Balș și Nicolae Dragoș, să publice o seamă de debutanți și cîteva culegeri de piese într-un act, scrise de autori prestigioși ai acestui gen, precum și un caiet cu cele mai reușite producții ale membrilor unor cercuri literare din țară. Vor apărea, deasemeni, romanele „Lumea cea mare" de Dan Mutașcu și „Asaltul" de Radu Theodoru și Marin Dragu, închinate Independenței, volumul „1877 în conștiința literară românească" de Vasile Netea, cuprinzînd documente și mărturii și reportajul „Cînd libertatea se numește Grivița și Plevna" de Mihai Stoian. Răscoala din 1907 va fi comemorată printr-un volum colectiv de proză și publicistică inedită cu titlul „1907—1977"; prin reportajul „De la răscoală la revoluție" de N. Mateescu, precum și romanul Adei Orleanu și cel al lui Florin Bănescu.

În planul Editurii Albatros, scriitorul **MIRCEA ȘINTIMBREANU** a programat apariția a nu mai puțin de 150 de cărți, semnate de autori aparținînd tuturor generațiilor. Pe tema Răscoalei de la 1907, va apărea romanul „Marea vîlvătaie" de Ion Marin Iovescu, reportajul-evocare „La cina din 1907" de Șt. Fay și o ediție bibliofilă a ciclului de poezii „1907" de Tudor Arghezi, ilustrat de Constantin Baciu. Două romane-frescă vor evoca evenimentul Războiului pentru Independență : „Cronica eroică" de Radu Theodoru și „Ulmul de la Ionășești" de Alex. Bădăuță. O antologie de 30 de poeme originale dedicate zilei de 30 Decembrie 1947, cu titlul „Omagiul Republicii" va apare în decembrie 1977.

Editura Kriterion, sub îndrumarea scriitorului **DOMOKOS GEZA** va publica amintirile din Războiul pentru Independență ale doctorului Ludovic Fialla, într-o ediție bilingvă, română și maghiară, un volum de studii, scrisori și articole, punînd în lumină ecoul Războiului de Independență în conștiința contemporanilor, o antologie omagială de poezii și proză de autori români și germani, ilustrînd lupta poporului român pentru independență, volumul de poezii patriotice „Pămînt natal" — selecție reprezentativă din lirica poeților români și maghiari din România — și o antologie intitulată „Laudă Patriei", reunind cei mai cunoscuți poeți români, maghiari și germani din țara noastră.

Toate aceștea vin să ilustreze rolul tot mai activ pe care îl are literatura în educația patriotică a cititorilor din patria noastră.

revista străină

● **LA PARIS, ÎN COLȚUL STRĂZII AUBRY-LE-BOUCHER,** se află un imobil la ale cărui ferestre se pot vedea zi și noapte o tînără femeie privind dintr-o parte, o pisică răsfățîndu-se, iar pe una din balustrade o pasăre. Totul nu este decît o aparență înșelătoare, pentru că deschise sau închise, cu perdele sau fără, cu balcoane, jaluzele sau fără toate acestea, ferestrele sînt false. Imobilul are în realitate pereți rigizi de beton, adăpostind o centrală de ventilație, dar pentru a nu ieși din ritmicitatea străzii, lucrarea a fost încredințată pictorului Fabio Rieti, specializat în genul respectiv de pictură, care este des întîlnit în Franța : un fel de decor de teatru care nu supără pe nimeni, care dă iluzia de real.

● **PENTRU TOȚI CITITORII,** și în special pentru „brechtieni", publicarea în editura „L'Arche" a „Jurnalului de lucru" (Journal de travail) al lui Bertold Brecht, constituie un eveniment. Jurnalul cuprinde perioada 1938—1955, cînd acesta a locuit succesiv, ca emigrat, în Danemarca, Suedia, Finlanda, Statele Unite și Elveția, înainte de a se reîntoarce la Berlin, unde producția sa literară devine mai intensă. Nu este vorba de un jurnal intim, ci de note și reflecții asupra activității sale proprii în raport cu o lume măcinată de război și de consecințele pe care le declanșează, considerații duse cu măiestrie la bun sfîrșit de către Philippe Ivernel, care a completat lucrarea cu un amplu studiu conducînd la o mai bună înțelegere a operei lui Brecht.

● **UN DOCUMENT,** actul de naștere al ideii socialiste în Polonia îl reprezintă cartea „De pe cîmpul de luptă" apărută la Geneva în 1836 în editura „Lupta claselor" aparținînd organizației „Proletaryjat". Pentru a releva atît importanța cît și actualitatea lucrării, editura poloneză Ossolineum din Varșovia a reprodus după ediția princeps a cărții o nouă ediție completată cu o postfață semnată de **Feliks Tych.**

● **„AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL PE MARE"** este titlul cărții semnată de Lipinski Jerzy și apărută în a patra ediție la editura W.M. din Gdansk. Această nouă ediție revăzută și completată cu articole descrie bătăliile gigantice care s-au dat pe mările globului — în Oceanul Atlantic și apele învecinate, pe întinderea Oceanului Pacific și mările Nordului îndepărtat. Autorul, marinar de cursă lungă, nu se limitează doar la o înșiruire a evenimentelor, ci analizează fondul politic și economic, el însuși luînd parte la lupte pe distrugătorul „Gerland". Volumul este completat cu hărți și schițe semnate de Marian Trocha, descrieri ale navelor semnate de Mieczysław Kuligiewicz și situația flotelor de război ale statelor participante, documentar aparținînd lui Tadeusz Wywerka Prekurat.

● **PRINCIPALUL ACCENT AL MARELUI FESTIVAL AL CINEMATOGRAFULUI AUSTRIAC,** „Vienala 1977" care va avea loc la Viena între 24 martie și 14 aprilie anul acesta, va avea drept obiect filme consacrate copilăriei, adică opere a căror tematică trebuie să fie dată de viața copiilor și problemele lor. În 1977, Vienala își va informa deasemenea publicul asupra celor mai recente realizări internaționale de filme de lung metraj. Principala retrospectivă, al cărei subiect nu a fost încă fixat, va fi organizată de „Filmmuseum"-ul austriac. Cele două retrospective din 1976 au obținut un mare succes internațional : retrospectiva Kuroșava, prezentat la Paris, iar retrospectiva Werner-Hochbaum, proiectată la Londra și Berlin, urmînd a fi prezentată în continuare la New-York, Oslo și Stockholm.

● **IPOTEZA CĂ LOCALITATEA PANDJIKENTU,** ultima capitală a anticei Sordiane, care mai este supranumită și Pompeiul Asiei Centrale, are o vechime de 5 000 de ani. Concluzia a putut fi trasă de arheologii sovietici după al 30-lea sezon de săpături. S-a reușit să se desgroape aproape o treime din oraș. Fragmente de teracotă, de ceramică și alte obiecte descoperite aici au și fost expuse în muzeele din Moscova, Leningrad și din alte orașe ale țării. Citadela conducătorilor Pendjikistanului este un model de arhitectură monumentală. El a fost dărîmat de cotropitori în secolul XIII î.e.n. Iar după aceea a fost părăsit.

● **ÎN CADRUL CELUI DE-AL 13-LEA FESTIVAL INTERNAȚIONAL AL FILMULUI EDUCATIV,** care a avut loc la Teheran, filmul românesc „Cine a furat apa" (scenariu, decor, regie Genoveva Georgescu) a obținut premiul „Delfinul de bronz".

● **THE MANILA REVIEW,** cunoscuta publicație filipineză, publică studiul Rosalindei L. Oroso consacrat lui I.P. Soliongco, una din personalitățile dominante ale vieții culturale din arhipelag. Inutilul Criticul cinic drept intelectual, textul evocă amplu cultură și energia neobișnuită a lui Soliongco, rectitudinea sa morală, precum și necesitatea de a stringe într-o culegere pamfletele răspîndite prin reviste de celebrul eseist. Soliongco a fost în același timp un mare îndrumător, un exemplu viu pentru tînăra generație de scriitori filipinezi, lăsînd în urma sa o pleiadă de continuatori străluciți.

● **UN SUCCES DE PRESTIGIU** reeditează Thomas Pynchon cu ultimul său roman **San Francisco Cry.** Pynchon se impusese încă de la primele cărți „V" și „Rainbow", despre care s-a spus, în recenziile de după apariție, că reprezintă „o mare messă apocaliptică orchestrată de un Ken Russel al condeiului". **San Francisco Cry** este scrisă în stil parabolic, procedeele compoziționale insolite vizînd ceea ce critica a denumit : „descompunerea unei societăți în criză. Romanul își pierde capul fiindcă lumea este nebună, nebună, nebună. Pynchon își aruncă un ochi la Hieronymus Bosch asupra misterelor Californiei, acest ținut încărcat de minunății, care a devenit un muzeu al ororilor, unde tropăie rinocerii lui Ionesco".

sport

Hai, Buzău, Buzău!...

Frește, ploșenia jubiliară
stîrnită de cei una mie
șase sute de ani durată
atribuiți orașului Buzău
— situat ca un vîrf de
săgeată la curbura arcului carpatic — nu putea să
treacă insesizabilă și neinspiratoare pentru poeții și reporterii contemporani. Și revista noastră a dat atenția cuvenită acestui grandios eveniment. Dintotdeauna, ținutul Buzăului, identificat prin peisaglile selenare sugerate de vulcanii săi nămoloși, dar și de focurile veșnice, și-a avut mitologia lui proprie și simbolistica ancestrală. Socot, însă, că o cronică a momentului actual, copleșit de metamorfoze edilitare și realizări industrial-economice sau culturale, s-ar putea intitula **Pîrgă,** cu titlul împrumutat de la sublimul mag al poeziei române Vasile Voiculescu, născut lîngă apa Buzăului, la Pîrșcov. Drept heraldică ilustrativă, s-ar impune evocator **Ștejarul** din Cringul Buzăului, pictat de Ioan Andreescu.

Părtaș la această bucurie, în ceea ce mă privește, le voi aminti buzoienilor și o altă aniversare. Dacă, de curînd, rugbyul românesc a sărbătorit-o pe cea de-a șaizecea, apoi și rugbyul buzoian a marcat pe răboj douăzeci de trepte. Am avut cinstea, prin 1957, să fiu cel dintîi antrenor al echipei cheferiste de rugby LOCOMOTIVA-Buzău, activînd și ca jucător. Era o formație muncitorească, iscată din dragostea fostului „metalist" Duri Rîmniceanu și a tractoristului Ion Sîrbu, la care se adăogaseră cîțiva militari de la Școala de aviație Boboc — Buzău și numeroși elevi din școlile orașului. Actualmente, s-a alcătuit o nouă formație denumită A. S. CONSTRUCTORUL — Buzău, care, prin strădania unei suite de antrenori inimoși Ghica-Bani, Grigore Aman, Titi Ionescu și, în sfîrșit, Ionescu-Bizanu a promovat în rîndul divizionarelor A, consolidînd un centru rugbyst de prima importanță. Solicitîndu-mi-se de către conducerea acestei echipe cîteva rînduri evocatoare, cu această ocazie, îndătinat cum sînt stihuirii de cînd mă știu, mi-am amintit de acel dulce tărăgănat cîntec folcloric, **Hai, Buzău, Buzău, Buzău !...** și am dedicat buzoienilor mei următoarele versuri omagiale :

Cum trece timpul ? Trece ca o apă
Cu murmurul părerilor de rău
Și ca un riu în amintire sapă
Un cîntec tandru : „Hai, Buzău, Buzău !"...

Mă-ntorc în timp, spre anii de junie
Și-nspre Buzăul tinereții mele,
Cînd auzeam de Vulturul Ilie —
Un vultur blînd, scoborîtor din stele !

Eu n-apucai să-l văd, dar, spre nămiază,
Destui bătrîni sălțau privirea-n zare —
Zăganul legendar părînd să-l vază
Cu-aripa-n slăvi, ca-ntr-un sigiliu, pe soare !...

Îmi fuse dat, în schimb, să trec prin Cringul
Sortit lui Andreescu, să-i dezmierde
Cu-al său penel, de-a latul și de-a lungul,
Prin răcorosul cer — nespus de verde !

Ori, alteori, în resemnata oră,
Păseam prin ținitirim, printre brîndușe —
Înduioșat cum timpul ne devoră —
Pios, ca-n „Rugăciunea" ta, Brâncușe !

Cum lasă timpul apa-n zbor să-i treacă !
Dar, parcă-n zbor, cu cît mai iute trece,
Cu-atît ți-mplintă-n suflet, ca-ntr-o teacă,
Rugina amintirii spada-i rece !...

O, tîrg străvechi, cu basme și cu umbre
Atît de dragi, care persistă-n inemi,
Lăsa-vei, azi, uitarea să te-adumbre ?
Al tinereții rug aprins mai ține-mi !

O, eu eram, p-atunci, atît de june
Și tresăltam prin tandrul fir al ierbii,
Stîrnindu-mă-n focoasă răpejune,
Cum zburdă-n salturi, printre arbori, cerbii !

Mai amintește-ți rugbiul tinereții —
Aripile din piept : „LOCOMOTIVA" ! —
Cînd noi zburam, pe-arenă, ca eretii,
Cu-aprinse piete-n vîntul dimpotrivă !

O, șarjele acelor tineri ! Parcă
Jucau cu noi și arborii pădurii
Mi-i amintesc ! Și-un dor de-atunci mă-ncearcă :
De Sîrbu, de Enache, de nea Duri !

Balonu-oval îl văd, în joaca gravă,
Cît soarele, urcat pînă-n tărie —
Pe Scara lui Hercul, plutind în slavă —
Mai legendar ca Vulturul-Ilie !

Cîntam, cîndva, prin tîrgul d-altădată,
Un cîntec nou, ce-n veci l-om ține minte :
Cu-a tinereții flacără curată,
Purtînd în palmă inima fierbinte !

Că-n vatra noastră focul nu se stinge,
Nici cîntul tinerese, care-i cîntară,
Îndrăgostiți de soare și de minge,
Atleții buzoieni d-odinioară !

Constructori avîntați pe schele saltă
Străvechiul tîrg, cu blocuri-i încunună !
Iar flacăra rugbystă-i tot mai naltă !
Noi asistăm — ca zeii — la tribună !

Salut, urmași ai tinereții noastre —
Peren izvor ce duhu-n veci nu-și pierde !
O, cer fecund cu luminoase astre !
Creșteți, Cring al tinereții — veșnic verde !

O, tîrg străvechi — Buzăule d-alt'dată —
Cum cîntă timpul pe duioase-arcușe !
Renaști și tu, în zorii ce s-arată,
Ca Phoenixul, din propria-i cenușe !

Cum trece timpul ! Trece ca o apă,
Înflăcărînd noi lumi cu pulsul său
Și-a tinereții floare, ce-o adapă
C-un veșnic cîntec :

„Hai, Buzău, Buzău !..."

Tudor George

intîmplări cu scriitori

Tragi cu pușca nu ia foc...!

● Într-un decembrie capitonat cu zăpadă (să fie zece ani de-atunci ?) admirabilul om și poet Nicolae Tăutu mă interpelează în curtea Uniunii :

— Ce faci ardelean dezrădăcinat ? Vrei să-ți vezi meleagurile natale ?

Și luîndu-mă afectuos de braț îmi explică cu lux de amănunte cum urmează să facă un turneu poetic în zona Aradului, însoțit de cîțiva redactori și scriitori militari.

— Organizăm și o vînătoare. Știi să tragi cu pușca ?

— Nu, sînt soldat neinstruit, declar eu rușinat.

— Ce contează, te luăm pe post de gonaci.

După cîteva zile am descins în orașul de pe Mureș. Eu cu o simplă valiză de voiaj, ceilalți, acompaniați de diverse ambalaje cinegetice, conținînd instrumente de vînat. După-amiază are loc prima ședătoare apoi, „program de vole" pînă a doua zi cînd urma să mergem la vînătoare. Tăutu, ca șef al grupului, mă trage de o parte :

— Te rog fă pe gazda. Arată-le tot ce se poate vedea în oraș. Dar nu ceva expeditiv, să fie o vizită de durată. Știi, în particular îți spun, toți vor să vadă stadionul UTA...

— E cam departe...

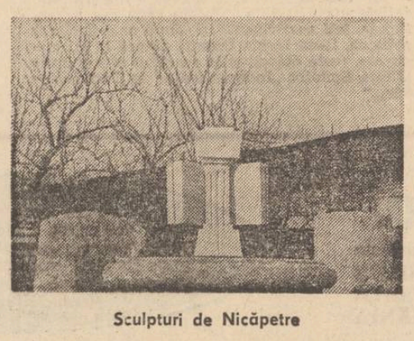

Sculpturi de Nicăpetre

— Cu atît mai bine, zîmbește hîtru nea Tilică. Aș vrea să-i întrețli două-trei ore. Nu uita de proverbiala ospitalitate ardelenească...

Apoi cu un ton serios și pătruns de gravitatea momentului comunică coechipierilor dorința subsemnatului(mai mult decît arzătoare) de-a le arăta orașul.

Plecăm urmăriți de un zîmbet blajin și însoțiți de regretele cele mai sincere : „as merge și eu dar am ceva urgent de terminat, mă găsiți la hotel". Ne urnim într-o caravană nu prea vioale și după aproximativ trei ore de „arătare a orașului" ne întoarcem frînți de oboseală la hotel.

A doua zi, echipați pînă-n dinți urcăm într-un microbus și ne îndreptăm spre locul unde urma să ne dovedim talentele de ochitori.

— Sper că nu aveți trac, surîde Nicolae Tăutu. E un pasaj plin de urechiați. Ochiți cu grijă deoarece sînt foarte abili.

Ajungem, se fixează locurile, gonacii își încep meseria, iepurii năvălesc într-adevăr „în cîrduri".

Se aud pocnete de armă și toți care treceau prin dreptul puștii lui Nea Tilică deveneau brusc vițioare fripturi împănate. Restul participanților n-au „nimerit" nici măcar o coadă de urechiat.

Urmează nedumeriri, controlul puștilor, replici necrutătoare din partea poetului care regreta c-a plecat la vînătoare cu niște începători. Ne înapoiem într-o atmosferă sumbră și „prada" este transmisă la bucătăria restaurantului spre transformare.

În timp ce așteptam friptura, Tăutu se arăta mai mult decît volubil și în același timp compătimitor. La sfîrșit, îl întreb plin de curiozitate :

— Cum vă explicați că n-a nimerit nici unul ?

— Din pricina dumitale !

— Din pricina mea ?...

— Da N-ai fost cu ei în turul orașului ?

— M-ați rugat...

— Exact. Ei bine, în vremea cît le arătai stadionul și împrejurimile eu am urcat în cameră. Știi că stăm toți într-un apartament. Și am rugat un ospătar să-mi aducă niște nisip. Sînt un expert în balistică. Nu mi-a trebuit mult să înlocuiesc alicele la gloanțele lor. Fiindcă ești soldat neinstruit te informez că nici un iepure nu poate fi împușcat cu nisip... Asta-i tot !

Mircea Micu

EMINESCU — scriitor național și universal*)

Universalitatea operei unui scriitor e un dat, nu numai decît și un rezultat. Ea rezidă — vrem să spunem — în valoarea intrinsecă a respectivei opere, nu neapărat în audiența de care aceasta se bucură de la un anume moment înainte pe meridianele lumii. Shakespeare era **Shakespeare** încă de pe cînd își reprezenta piesele la teatrul „Globe", nu abia după ce a fost descoperit și impus definitiv lumii de precursorii și corifeii romantismului european.

Pînă să-și afle Eminescu vreun traducător ideal într-o limbă de mare circulație, sau pînă se vor înmulți cunoscătorii de literatură care să ne învețe temeinic limba și să-l citească pe Eminescu de-a dreptul în original, poate să mai treacă destul timp. Și cu toate acestea, afirmația lui Maiorescu din decembrie 1883, cînd își anunța sora de la Iași de apariția prin grija sa a primului volum de **Poezii** eminesciene, era încă atunci valabilă : „Poeziile, așa cum sunt ele orînduite, sunt cele mai strălucite din cîte s-au scris vreodată în românește și unele chiar în alte limbi". Timpul l-a corectat pe Maiorescu numai în sensul că prudentul său „unele" a devenit pînă în ceasul de față „multe" !

Fiind, prin urmare, o „imanență" și (cel puțin pînă acum) nu „obiectivarea" adecvată a acesteia — în ce constă din perspectiva actuală universalitatea operei eminesciene ? Să ne adresăm pentru moment celui mai strălucit comentator ahtohton al poetului, lui G. Călinescu, care acum unsprezece ani a oferit un răspuns pertinent chiar la întrebarea ce ne preocupă : „Universalitatea unui poet, cînd n-o confundăm cu efemera notorietate, este împrejurarea prin care opera sa, zămislită în timpul și spațiul pe care le exprimă, iese din limitele epocii sale și ale țării unde a luat ființă și devine inteligibilă întregii umanități. Pentru cei care au evadat astfel din contingențele imediate, noțiunile de clasicism, romantism pierd orice sens. Însă universalitatea fiind un punct cosmic al unei verticale pe pămînt, iar nu o abstracție, orice poet universal este **ipso facto** un poet național. Homer era grec, Dante florentin, Shakespeare englez ; extirpați din opera lor ceea ce e concret etnic, sublimele îngustimi dacă vreți, și totul rămîne inert și fără puls. Universalitatea este o inimă individuală, puternică și sonoră, ale cărei bătăi istorice se aud pe orice punct al globului, precum și-n viitor". Nemaicitînd **in extenso** alte opinii, precum e cea emisă de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, după care **Luceafărul** lui Eminescu include sensuri mai profunde decît **Hyperion**-ul lui John Keats, sau afirmația lui Edgar Papu, în virtutea căreia Eminescu este cel mai mare poet al „categoriei departelui" din poezia lumii, sau opinia Rosei del Conte, potrivit căreia e greu de aflat vreun mare poet care să fi avut o mai acută percepție a „timpului cosmic" decît Eminescu, — să expunem propriile noastre considerații, pornind de la o remarcă a lui G. Călinescu.

G. Călinescu distingea — am văzut — că „universalitatea" unei opere nu e „o abstracție" și că „orice poet universal este **ipso facto** un poet național". Un „poet național" ? Iată, credem, tocmai „datul", imanența de la care trebuie pornit în orice discuție despre universalitatea unui scriitor — a unuia aparținînd unei națiuni mari sau mici, exprimîndu-se într-o limbă de mare răspîndire sau de circulație restrînsă etc. Eminescu însuși subînțelegea că discuția nu poate fi pornită decît de pe această bază, cînd, într-un articol fără titlu din ziarul **Timpul** (6 și 7 mai 1880), făcea următoarea distingere : „Goethe zicea că partea cea mai bună a unei literaturi e cea intraductibilă — și avea cuvînt". Iar în continuare, pe un ton categoric : „o adevărată literatură trainică, care să ne placă nouă și să fie originală pentru alții, nu se poate întemeia decît pe graiul viu al poporului nostru propriu, pe tradițiile, obiceiurile și istoria lui, pe geniul lui. Tot ce-ați produce în afară de geniul într-adevăr național [...] nu va avea valoare și trăinicie, nici pentru noi, nici pentru străinătate".

Și cine s-a pătruns în chip mai desăvîrșit de asemenea adevăruri, între scriitorii români mai vechi ori mai noi ? Tocmai Eminescu. Deodată cu dînsul (ori după el) s-au ivit dintre români și alți scriitori de excepțională valoare, precum Creangă, Caragiale, Sadoveanu, Arghezi, Rebreanu, Bacovia, Blaga, Barbu, atîția alții. Nimeni însă — cel puțin pînă acum, la cea de a o sută douăzeci și cincea aniversare a nașterii sale — n-a exprimat mai limpede, mai cuprinzător, cu mai mult atașament și mai mare iscusință artistică, felul de a fi, stările fundamentale de suflet și de cuget, revendicările, aspirațiile esențiale ale poporului român. Iar aceasta s-a întîmplat din pricină că, perfect conștient de statura lui lăuntrică încă de pe la ieșirea din adolescență, Eminescu a înțeles ca nici un alt scriitor de-al nostru că geniul e un ins dotat cu însușirile — și cu voința — trebuitoare exprimării limpezi și durabile a ceea ce simt ori gîndesc toți. La șaptesprezece ani, într-un caiet masiv ce se păstrează acum la Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, Eminescu nota cu ardoarea romantică a intrării în prima tinerețe : „Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor cum soarele soarbe un nour de aur din marea de amar" (Cf. **Ms. rom. 2 254, f. 18 v.**). Era aceasta o simplă metaforă veleitară ? Nicidecum. Era un mod al cunoașterii de sine care implica un legămînt corespunzător față de el însuși, de poporul său, de oameni îndeobște. Ca să devină „nour de aur", subînțelegea fără îndoială tînărul Eminescu, trebuia să domine prin solaritatea cunoașterii „marea de amar" a existenței celor din propriu-i neam, a semenilor de pretutindeni. **Perspectiva universalistă** devenea așadar pentru Eminescu emblema sub al cărei semn își situa din bun început activitatea.

Și cum, pe care drumuri a înțeles să meargă poetul național al românilor, spre a dobîndi din bună vreme acea perspectivă universală asupra a tot și a toate, spre a deveni acel „nour de aur" după care oamenii să se poată lua — în momentele lor de dezorientare — ca după o veritabilă cale lactee ? Nimeni în literatura noastră, înainte și după Eminescu, n-a mai dovedit ca el capacitatea de a cunoaște — prin intermediul prodigiosului folclor milenar românesc, ca și al „scripturelor române" din secolele XVI—XIX — valorile fundamentale, profund specifice, ale sufletului românesc dintotdeauna. Nimeni n-a știut să le urmărească atît de funcțional pînă la tainica lor rădăcină comună, să le propulseze spre orizontul culturii moderne a lumii într-o constelație atît de organică și cu o atare putere semnificantă. Nici un scriitor român n-a confruntat atît de cutezător și de fructuos, ca Eminescu, gîndirea românească din veac cu gîndirea „codrilor de secoli" (cum se exprima poetul în **Memento mori**), începînd de la cărțile vedice, trecînd prin budism, prin gîndirea elină a lui Platon, dar și a presocraticilor (care i-au nutrit abundent viziunea dinamică despre lumea tangibilă), prin stoicii romani, gînditorii Renașterii, Kant (din a cărui **Critică a rațiunii pure** a tradus cu remarcablă adecvare), Schopenhauer. Și nimeni n-a confruntat atît de lucid, de fără complexe, cultura românească anterioară cu valorile implicate în marile opere ale omenirii din toate timpurile și locurile, între care capodoperele unui Shakespeare ori Goethe erau prețuite în mod deosebit. E și azi, pentru unii, motiv de uimire că un scriitor atît de „imaginativ" ca Eminescu se familiarizase temeinic nu numai cu științe ca istoria, astronomia ș.a., ci era un veritabil expert în discipline ce pot să pară atît de „antipoetice" ca economia politică. Printre cei cîtiva mari „moderni" care au depășit limitele vechiului „Orbis Terrarum" al culturii — poate cu mai multă cutezanță și eficiență decît a „mirandoleștilor" Renașterii — se numără, prin urmare și un român. Iar asemenea confruntări multiple și fără complexe au devenit posibile pentru bunul motiv că Eminescu aflase în gîndirea românească veche suficiente temeiuri de a o face cu încredere (E o temă de explorări care va trebui mult frecventată de acum înainte).

Esteticienii afirmă uneori că semnul distinctiv al unui poet liric de anvergură este simțul **ubicuității imaginative**, repeziciunea necomparabilă

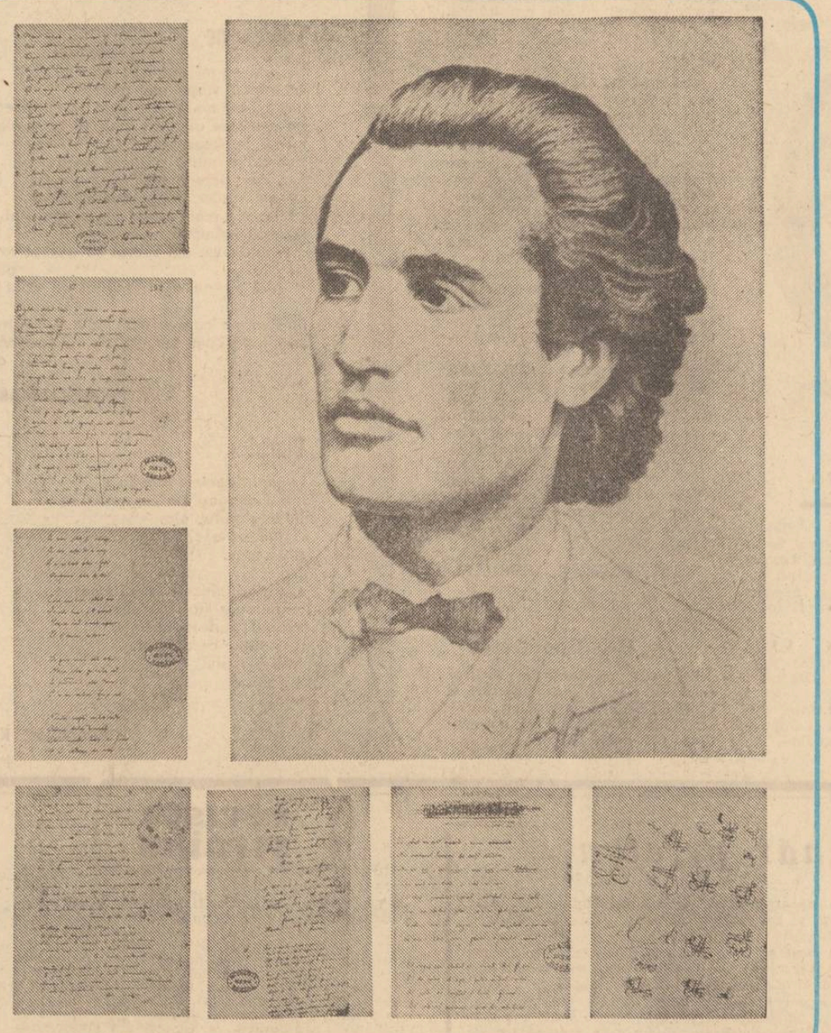

cu nimic și felul plauzibil al fanteziei lui de a se deplasa în spațiu și în timp, în microcosm și macrocosm. O asemenea însușire poseda în cel mai înalt grad Eminescu. În poeme de mare întindere și plasticitate, ori în proiecte de drame gîndite tot atît de cutezător (**Memento mori, Sarmis, Gemenii, Decebal** ș.a.). scriitorul a evocat ca nimeni altul vremurile obîrșiei noastre daco-romane și cele încă mai îndepărtate ale vechilor civilizații asiro-babiloniene, egiptene, eline etc., ca și desfășurarea istoriei umane pînă în epoca revoluției franceze de la 1789. Toate compunerile amintite ar merita discuții prelungi, fiindcă virtutea lor principală pentru noi e de a le resimți drept „contemporane". Să ne mulțumim a spune, de astă dată, că, încorporînd în versuri fără de moarte o viziune cu nimic mai prejos decît aceea din celebrele **Legenda secolelor** de Victor Hugo sau **Tragedia omului** de Madách Imre, **Memento mori** e poate mai pe măsura modului nostru de a gîndi decît celelalte două poeme, care includ sensuri în bună măsură limitate la epoca zămislirii lor. Civilizațiile, înflorind, apoi surpîndu-se, pentru omul adevărat — sugerează Eminescu, în **Memento mori** — ieșirea reală din asemenea „fatalități" nu poate fi decît în potențarea stării de **luciditate** (oricît de amară ar fi ea). În a sta de veghe la ceea ce în poem se numește uriașa „roată a istoriei". Fiindcă, pe măsură ce se pătrunde de noima suișului și coborîșului civilizațiilor, paralel, în nemărginitul spațiu himeric dinăuntrul său, omul simte cum crește **„refuzul fără sfîrșit a ceea ce contrazice la nesfîrșit** aspirațiile spre consolidarea „părții bune" a condiției sale ; istoria însăși, în devenirea ei fără odihnă, monumentele civilizatorice ale culturii, astfel se ivesc. Hotărît lucru, de ar fi avut prilejul să cunoască **Memento mori**, autorul **Mitului lui Sisif** și-ar fi recunoscut în Eminescu un precursor mai puțin „angoasat" decît a putut fi el însuși !

Scrutarea cu luciditate amară a ceea ce contrazice — fie și în contexte social-istorice mereu schimbate — „tot ce-i drept, frumos și bun" (acest „simbur al lumii" a cărei descoperire era atribuită în **Memento mori** unui mag egiptean), iscă la Eminescu, prin irepresibilă împotrivire, tocmai refacerea unor asemenea supreme valori — cu mijloacele marii arte — în **spațiul himericului**, unde puțini poeți de seamă ai lumii au cutezat să se avînte cît și el. Pornind de la o veche legendă, a evocat într-un poem de complexe semnificații „diamantul Nordului", iar în altul **(Rime alegorice)** — nisipurile arzătoare ale Saharei. L-a purtat mintea, într-o strălucită alcătuire poematică, pînă la „Gangele măreț" al vechilor înzi. Într-un fragment de proză fastuos-descriptivă — posibilă încheiere a romanului postum, neterminat, **Geniu pustiu** — și-a dus unul din numeroșii săi eroi răzvrătiți împotriva inechităților sociale pînă în fortăreața Petropavlovsk și în ghețurile siberiene. În alte poeme grandioase **(Fecioru de împărat fără de stea, Dacă treci riu Selenei)**, în nuvela **Sărmanul Dionis** — probabil singurul caz cînd fantasticul de mare stil (gen Hoffmann, Poe, Jean Paul, Tieck) și-a tras aproape integral substanța din implicațiile unei mari filosofii, cea clasică germană — Eminescu și-a purtat simbolicii eroi însetați de plenitudine pînă în lună, sau și mai departe, printre astre, în spațiul metagalactic. Acolo a închipuit el mirifice lumi ale perfecțiunii, în raport cu care poate și viziunile (mai previzibile) din **Paradisul** lui Dante pălesc. În ordinea „demiurgiei" cunoașterii **imaginative**, acesta e și sensul celebrului zbor „hyperionic" din **Luceafărul**, ori al zborului de neoprit din cugetul „bătrînului dascăl" (într-o versiune preliminară: Kant) ce l-a dus pe Eminescu la ideea poetică din **Scrisoarea I.**

E în dreptul oricărui popor să simtă alese satisfacții la ideea de a fi iscat un asemenea poet, la care **dragostea de patrie** și **deschiderea spre semenii din alte neamuri** fac una. E pentru români un motiv de legitimă mîndrie că, într-un poem ca **Împărat și proletar**, Eminescu a celebrat în versuri cu căderi de avalanșă — printre primii în lume și, probabil, singurul depășind cele ce putea fi „ocazionalism" la cei ce-au încercat să imortalizeze artistic evenimentul — Comuna din Paris, în care el vedea simbolul acelei **dreptăți unanime** pentru care și astăzi oamenii de pe diferite meridiane plătesc grele jertfe de suferință și sînge. „Vizionarismul" de fel utopic al lui Eminescu ne face să considerăm și acum, ca în cunoscuta lui **Scrisoare III**, că e de demnitatea fiecărui popor să nu asuprească alte popoare și, în același timp, să-și apere ca pe însăși rațiunea de a fi „sărăcia, și nevoile și neamul" ; vedem în asemenea versuri cu mireasmă de arhaică înțelepciune românească un chip metaforic de a sublinia îndreptățirea fiecărui popor de a aprecia singur, în deplina lui cunoștință de cauză, tocmai căile proprii de a ieși din suferință și nevoi. Recunoaștem cu o încîntare și astăzi nediminuată natura eternă a patriei în versurile de vrajă și cîntec infinit din **Călin (File din poveste)** : „De treci codrii de aramă, de departe vezi albind / Și-auzi mîndra glăsuire a pădurii de argint..." Ne farmecă, generație după generație, acordurile unice ale cîntecelor eminesciene de iubire, din capodopere precum **Sara pe deal, Dorința. Din valurile vremii** și cîte altele, în care — exultant ori elegiac — Orfeul versului românesc își reprezenta dragostea ca pe un fel de „religie laică", dacă se poate zice astfel, ca pe o forță lăuntrică menită a da preț, frumusețe, îndemn de a crește în propriii lor ochi, oamenilor dintotdeauna.

George Munteanu

*) **Extras rezumativ din comunicările: „Qu'est-ce que l'Eminescianisme" și „Eminescu als Dichter der Weltliteratur", prezentate la Colocviile „Eminescu" de la Sorbona (martie 1975) și, respectiv, de la Stuttgart (noiembrie 1975).**

șoimii au trecut dunărea

Nicolae Grigorescu : „Baterie de artilerie în marș"

● După eșecul conferinței de la Constantinopol, Marile Puteri mai fac o ultimă încercare pentru a îndepărta un conflict armat între Rusia și Turcia. Iată ce spune **Titu Maiorescu** în acest context : „Toți reprezentanții lor (ai Marilor Puteri, n.n.) afară de cel otoman se adună într-o nouă conferință, la Londra, și semnează acolo la 19/31 martie 1877 un „protocol", ale cărui concluzii însă Turcia le refuză iarăș, și acum Rusia declară formal războiul". **(cf. Istoria contemporană a României).**

● Este chemat sub arme o parte din contingentul anului 1877, în total 14 000 de recruți, repartizați după cum urmează : 5 000 pentru armata permanentă, 2 000 pentru călărași și 7 000 pentru dorobanți. Tentativă de acostare și debarcare pe malul românesc al Dunării în sectorul Giurgiu (Smirda—Malul Roșu), a șase bărci turcești încărcate cu militari. Posturile române le lasă a se apropia pînă la o sută de metri și apoi deschid focul. Detașamentul turc de debarcare se retrage.

● O depeșă telegrafică din Iași : „Marele-principe Nicolae vizitează în Bender garnizoana. Eri a avut loc între Bender și Kaușani o mare manevră a celei d-a opta diviziune de cavalerie. Acest corp de armată va fi întărit încă cu două regimente de cazaci Saporog..." **(Ziarele).**

● Ministrul român de externe avizează telegrafic pe agentul nostru diplomatic în legătură cu posibilitatea ruperii rapide a relațiilor cu Poarta și în legătură cu procedura plecării spre țară : „Evenimentele agravîndu-se, fiți gata să părăsiți Constantinopolul la primul ordin, fără nici o altă formalitate ; la fel, cancelarul. Dragomanul poate rămîne, nefiind român. Împachetați cu cea mai mare discreție arhivele politice în lăzi și cele ale cancelariei, pe care le veți trimite la un nou ordin, pe drumul Galați, la București. Legația belgiană, căreia vă veți adresa în ultimul moment, nu vrea să se încarce cu păstrarea lor. Dvs. veți pune supușii români sub protecția misiunii belgiene. Dvs. veți primi imediat salariile pe luna aprilie și cheltuielile de drum pentru Dvs., cancelar și copist. Casele agenției și ale cancelariei le dați pe seama proprietarilor care le vor avea în pază și răspundere pînă la reintoarcerea agentului și personalului. Vă recomand cea mai mare discreție." **(Documente privind istoria României, vol. II).**

● Cu asentimentul autorităților românești, un grup de ofițeri ruși vizitează „lucrările de apărare de la Calafat și de la podul peste Siret, cari se urmează cu mare activitate. La Barboși e deja gata fortul pentru o baterie și trebuie numai trupa". **(Un martor ocular).**

● „Armata turcească din Bulgaria este de 140 000 oameni cu o artilerie de 170 tunuri. Cea mai mare concentrațiune a trupelor este la Vidin, în fața Calafatului, unde se numără 75 000 oameni și 100 tunuri". **(Ziarele).**

● În legătură cu înființarea „Ospelului Independența", iată mărturia medicului **Ludovic Fialla** (în lucrarea sa **Reminiscențe din războiul Româno-ruso-turc al anului 1877 și rolul Societății Crucea Roșie...)** :

„...Și astfel s-au adunat și o serie de Dame la domiciliul Dlui C.A. Rosetti, și, animate de amorul patriei și al poporului, au și început a face colectă de bani, care au prosperat cu rapiditate. Damele au ezitat, dacă trebuie să facă baracele aici la șosea, sau să meargă la Turnu-Măgurele unde, probabil, vom fi mai aproape de cîmpul luptelor.

Avem cunoștința D-lui și a D-nei C.A. Rosetti. Atunci însă, fiind mai adese ori în contact cu D-lor, am admirat simplicitatea obiceiurilor în casă și afabilitatea lor, dar am fost surprins de vigoarea și impetuozitatea convicțiunilor lor, întru a proceda repede în acțiune, ca evenimentele să ne găsească pregătiți.

D-nul Rosetti — și aici a avut o inspirațiune profetică, și cu cuvinte înfocate eșite din inimă, a atins pe toți participanții și, după ce a declarat că soția sa, D-na Maria Rosetti, pleacă la Turnu-Măgurele, toate obiecțiunile au căzut și s-a decis a înființa Spitalul „Independența" la Turnu-Măgurele..."

APRILIE

● Consiliul de război la Petersburg, în care se ia act că Turcia a respins protocolul de la Londra și că orice pertractări cu Turcia sînt de aci înainte fără folos. Se decide mobilizarea generală a forțelor armate imperiale.

● Generalul **Alexandru Cernat** e numit ministru de război.

● Giurgiul a fost asigurat contra oricărei surprinderi, printr-o garnizoană destul de tare. Tot așa va fi pusă și Oltenița în stare de apărare, de oarece turcii au grămădit trupe în localitatea din față, Turtucaia. Cel mai important punct însă de pe linia Dunării și în același timp cel mai greu de păstrat, deoarece poate fi atacat din două părți, Calafatul are nevoie de artilerie puternică pentru armarea pozițiunilor sale.

● I. Cimpineanu, ministru de externe, trimite agentului diplomatic al României la Constantinopol instrucțiuni privind starea de tensiune militară provocată pe linia Dunării de concentrarea forțelor armate turcești de-a lungul frontierei dunărene. Iată textul : „Concentrarea trupelor turcești pe tot litoralul Dunării și mai ales la Vidin, ca și pregătirile pentru trecerea Dunării au produs o mare neliniște pe tot malul românesc. În fața emoției locuitorilor și în fața cererilor lor adresate guvernului de a veghea asupra securității lor sîntem obligați, pentru a liniști spiritele și pentru a împiedica imigrarea în interior, să concentrăm trupe pe locurile care par să fie amenințate. Pentru a ne cruța toate sacrificiile cerute de această concentrare turcă. Vă dăm însărcinarea de a merge în numele guvernului Alteței Sale la Ministerul Afacerilor Străine, pentru a obține asigurarea că teritoriul nostru nu va fi invadat".

Acesta este ultimul act oficial pe care îl semnează **I. Cimpineanu** în calitatea sa de ministru de externe.

M. Kogălniceanu intră în guvern ca titular al Ministerului de Externe.

● În numele guvernelor român și rus, **Mihail Kogălniceanu**, Ministrul afacerilor străine al României, și Baronul **Dimitri Stuart**, Agent diplomatic și consul general al Rusiei în România, semnează Textul Convenției militare româno-ruse și textul anexelor ei.

Convenția propriu-zisă are următoarele patru articole :

Articolul I

Guvernul Alteței Sale Domnului României Carol I asigură armatei ruse care va fi chemată a merge în Turcia, liberă trecere prin teritoriul României și tratamentul rezervat armatelor amice.

Toate cheltuielile care ar putea fi ocazionate de trebuințele armatei ruse, de transportul său precum și pentru satisfacerea tuturor trebuințelor sale, cad naturalmente în sarcina Guvernului Imperial.

Articolul II

Pentru ca niciun inconvenient sau pericol să nu rezulte pentru România din faptul trecerii trupelor ruse pe teritoriul său, guvernul Majestății Sale Imperatorul tuturor Rusiilor se obligă a menține și a face a se respecta drepturile politice ale Statului Român, astfel cum rezultă din legile interioare, și tratatele existente, precum și a menține și a apăra integritatea actuală a României.

Articolul III

Toate detaliurile relative la trecerea trupelor ruse, la relațiunile lor cu autoritățile locale, precum și toate învoielile cari ar trebui să fie luate pentru acest sfîrșit, vor fi consemnate într-o convențiune specială care va fi încheiată de delegații ambelor guverne, și ratificată în același timp ca și cea de față, și va intra în lucrare de îndată.

Articolul IV

Guvernul Alteței Sale Domnului României se obligă a obține pentru Convențiunea de față precum și pentru cea menționată la art. precedent ratificarea cerută de legile române și a face imediat executorii stipulațiunile cuprinse întrinsa.

● Preluînd conducerea Ministerului de Război, generalul Alexandru Cernat dă un Ordin de zi pe armată. Un citat din acest Ordin : „...Activitatea și energia sînt mai necesare astăzi decît oricînd, spre a putea da o mai mare impulsie și o mai repede dezvoltare instrucției și formării soldatului nostru, insuflîndu-i-se acea disciplină adevărat militară, care face pe om a merge cu abnegație pînă la sacrificiul vieții sale. Din parte-mi, mă voi sili ca, prin dreptatea și imparțialitatea ce voi pune în toate actele mele, să atrag confiența și stima tuturor camarazilor mei."

Petru Vintilă

Va urma

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
4
(769)
Sîmbătă
22 ianuarie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

„e scris pe tricolor unire“

1859-1877-1918

Conștiința unității

Conștiința politică a națiunilor a cristalizat adeseori imagini generice, menite să exprime atitudinile istorice fundamentale. Unirea este pentru români aspirația care străbate epocile, reprezentînd forma supremă de mobilizare a energiilor colective și temeiul existenței libere în lume. Pe steagul nostru am scris unire, putem spune, parafrazînd cuvintele unui cintec înflăcărat. Este semnificativ, în acest sens, faptul că marii bărbați ai istoriei românești sînt celebrați pentru acțiunea lor unificatoare de țară, în chip de părinți fondatori. Este trăsătura pe care istoria noastră o recunoaște drept virtute supremă a conducătorului cetății, forma cea mai adîncă a dragostei de țară. Grecii de demult credeau că binele este finalitatea acțiunii sale, romanii o găseau în strădania către justiție. Dintre popoarele vechi ale Europei, românii au considerat întotdeauna că unirea poate conduce la transformarea tuturor acestor idealuri în cadru de viață al popoarelor. Burebista a unit triburile dacice, și-l simțim atît de apropiat de noi, Decebal s-a opus romanilor, strîngînd în jurul său atîtea căpetenii viteze, ca într-un mănunchi... Actul de naștere al poporului român, în structura sa de astăzi, unește două ramuri splendide ale unei umanități europene de sursă antică : dacii și romanii.. Dintotdeauna, cnejii și voevozii plaiurilor românești au năzuit să fie aproape de frații lor, pentru a se apăra de urgie. A venit apoi Marele Mihai, cu gestul său ferm, înfăptuind prima unire a celor trei principate, avînd conștiința matricei comune și a unui destin pe care trebuia să-l confirme viitorul. Exista pentru această conștiință un mediu vital, era limba noastră. Unitatea de limbă, nealterată de trecerea timpului, a înfățișat în permanență românilor de pretutindeni un termen de referință pentru aspirația lor fundamentală. Cărțile vechi au circulat în toate ținuturile locuite de români, peste toate opreliștile, ele au întărit substanța națională a fraților aflați pe versanții acelorași munți tutelari. Cînd au fost întreprinse tentativele sistematice de consemnare a istoriei diferitelor principate românești, cronicarii au evidențiat în primul rînd unitatea limbii și a ținuturilor istorice, subliniind originea comună și toate trăsăturile care-i unesc, identitatea poporului nostru.

Unirea a fost așadar tendința întregii noastre istorii, iar nu rezultatul unor circumstanțe favorabile sau expresia bunăvoinței marilor puteri ale timpului. Ea corespunde realității de fapt existente de două mii de ani. Am fost uniți întotdeauna, chiar atunci cînd structurile medievale arătau altfel. Eram uniți în limba, în inimile și în cugetele noastre. Am avut aceeași cultură, încît istoria modernă, consfințind realitățile, n-a făcut decît să recunoască faptele inalienabile ale vieții poporului român. Actul istoric de la 24 Ianuarie 1859 își găsește continuarea firească în Războiul de independență de la 1877, impunînd dreptul României de a exista neatîrnată, iar apoi în acel minunat Decembrie 1918, cînd Ardealul, prin voința liber exprimată a locuitorilor reuniți în Marea Adunare Populară de la Alba-Iulia, vota unirea cu țara, în chip de încununare a voinței de veacuri a tuturor românilor. Erau reluate aceleași cuvinte cu care își exprimau cererile fundamentale țăranii și intelectualii adunați în 1848 pe Cîmpia Libertății de la Blaj. Unirea cu țara, aceasta era paradigma tuturor năzuințelor. În unire se aflau libertatea, garanția neatîrnării, condiția progresului, a propășirii și a binelui general.

Există în toate documentele vremii o trăsătură care înnobilează aceste mari acte istorice puse sub semnul unirii. Poate că nicăieri în altă parte nu a fost evidențiat cu mai multă hotărîre faptul că voința de unire a românilor nu țintește împotriva nimănui, constituind, dimpotrivă, un element de stabilitate politică și socială, în spiritul realităților de veacuri ale istoriei, asigurînd cadrul de desfășurare a vieții naționalităților și relații pașnice, de colaborare fructuoasă, cu vecinii. Poate că nicăieri în altă parte nu se găsește o filozofie politică mai constructivă în ceea ce privește relațiile internaționale, ca în aceste puternice afirmații ale unității românilor. Conștiința de sine, realizată în acte politice majore, este premiza unui răspuns echilibrat la problemele lumii, este garanția prezenței creatoare a țării noastre în contextul istoric al lumii moderne. Istoria și-a impus cu fermitate legitățile, conducînd la dizolvarea vechilor construcții statale medievale și permițînd nașterea națiunilor, a noilor unități politice. Rezultatul acestui proces firesc îl constituie națiuni cu o viață liberă, tinzînd la o creație istorică de un alt tip, excluzînd conflictele între ele și permițîndu-le să-și afirme particularitățile. România, în toată existența sa de stat unitar și suveran, a proclamat adeziunea la principiul liberei afirmări a tuturor entităților naționale. Unirea este prilejul cel mai firesc de exprimare a respectului de sine și a respectului față de ceilalți.

Istoria românilor poate fi înțeleasă numai din perspectiva unirii. Iată conceptul fundamental pe care l-a creat viața milenară a acestei colectivități naționale de la Dunăre și Carpați, a cărui lumină trăiește și astăzi, ridicată la o nouă valoare de acțiunea istorică a Partidului Comunist Român, expresie a tendințelor istorice ale poporului nostru. În unire vom fi liberi, în unire se vor desăvîrși aspirațiile noastre, se vor realiza planurile de construcție a unei țări prospere, se va asigura o viață de pace și prietenie cu vecinii și cu toate popoarele din lume.

Aurel-Dragoș Munteanu

„Unirea Munteniei și Moldovei și înfăptuirea în anul 1859 a statului național a constituit un moment crucial în destinele poporului nostru, marcînd intrarea României într-o etapă nouă a evoluției sale istorice. Lupta pentru libertate și independență națională se ridică pe o treaptă superioară, astfel că la mai puțin de două decenii după unire este cucerită, cu arma în mînă, prin mari sacrificii și jertfe de sînge, suveranitatea de stat a patriei noastre“.

NICOLAE CEAUȘESCU

Literatură angajată și angajantă

În lupta pentru Unirea Principatelor, care a luat o amploare din ce în ce mai accentuată odată cu revoluția lui Tudor Vladimirescu și cu apariția primelor periodice românești, **Curierul românesc, Albina românească** (1829) și a foilor de la Brașov (1848), a generat o bogată literatură beletristică și istorică, în fluviul căreia și-au dat întîlnire toate izvoarele inspirației patriotice a lui Vasile Cîrlova, Ion Heliade Rădulescu, Iancu Văcărescu, Grigore Alexandrescu, Gheorghe Asachi, Al. Hrisoverghi, C. Negruzzi, M. Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Alecu Russo, C. Negri, N. Bălcescu, D. Bolintineanu, C. A. Rosetti, George Barițiu, Andrei Mureșianu și a atîtor altora.

Scrierile istorice ale lui Aaron Florian (**O idee repede de istoria Principatului Țării Românești**, 1835), **M. Kogălniceanu (Histoire de la Valachie, Moldavie...** 1837, **Cuvînt la deschiderea cursului de istorie națională**, 1843), N. Bălcescu (**Puterea armată și arta militară la români**, 1844) — care continuau tradiția istorică a cronicarilor și a eruditilor Școlii ardelene — au dat o puternică armătură ideologică și documentară luptei începute, dar ele, fiind scrise îndeosebi pentru pătura intelectuală, au pătruns prea puțin în adîncul maselor populare, și le-au stimulat prea puțin în această direcție.

Rolul de a mobiliza aceste mase, rolul mobilizării poporului în toată întinderea și adîncimea lui, avea să revină, alături de vechile tradiții folclorice reprezentate de **Miorița** și

Vasile Netea

Continuare în pag. a 7-a

În paginile 4—5
File de istorie, file de epopee
TUNUL DE CATIFEA
O metaforă dramatică la 1877
de Valentin Munteanu

●

Evocări : 1877
DE LA RĂSCOALĂ LA REVOLUȚIE
de Nicolae Mateescu

În pagina a 8-a
1859 — 1877 — 1918
permanența unui ideal

„VISAREA UNEI ISTORII“
Arhivele istoricului : act de la 1859, citite de un scriitor de astăzi :
Sânziana Pop

Patriotul Cuza

În frumoasa zi de mai, cînd Simion Bărnuțiu spunea răspicat, spre auzul și știința tuturor, precum că libertatea este întîi de toate națională, Alexandru Ioan Cuza, alături de ceilalți revoluționari moldoveni emigrați în Transilvania, se afla în fața a 50 000 de români ce se adunaseră la Blaj pentru a face cunoscute două lucruri fundamentale : „Sînt aici întru drepturile mele !“ și „Noi vrem să ne unim cu țara !“.

Că Alexandru Ioan Cuza era emoționat o știm ; știm doar că participase, cu puțină vreme înainte, la alcătuirea *protestului*, redactat de Vasile Alecsandri, protest inspirat intitulat „În numele Moldovei, a omenirii și a lui Dumnezeu“, și, mai inspirat, poate, adresat „fraților români din toată România“. Nu știm dacă, în sinea lui, Cuza se gîndea că peste un deceniu colonelul Alexandru Ioan Cuza avea să devină primul Domn al României. Poate că da, poate că nu. Era un bărbat

Viorel Știrbu

Continuare în pag. a 6-a

Zăpada de aur

Ianuarie,
urme de cerbi pe zăpada căzută
azi-noapte, uimire,
Ianuarie,
albă, înaltă, fosnitoare zidire,
deschizi cu fruntea și anul și veacul
o, menirea ta,
sfînta menire de-a fi
timpului țării
poarta tricoloră
și pragul...

De-al pămîntului fiind,
Ianuarie,
treci an de an
prin memoria noastră
alături de Cuza Alexandru Ioan,
ningi peste Milcov,
riul sorbit după îndemnul firii
ningi peste dulcea Moldovă
ningi peste Hora de neam,
a Unirii.

Ianuarie — veșnic
Ianuarie — faur
călătorind peste mari amintiri și statui
zăpada este cînt, este aur.

Florin Costinescu

Vrere unică

Cel dintîi sentiment al legăturii noastre în timp l-a constituit DORUL. Dor cu dor înseamnă o chemare de a aprinde un foc pe vatra cea veche a strămoșilor. O chemare, sunet dulce de corn, prin noaptea amară a veacurilor trecute. Acolo, jos, unde se citorește întîiul temei, prin chiar jertfa noastră de început, ne-am rostit lumii ca popor. Zidirile de frăție vin dinspre Dosoftei și ceilalți bărbați neodihniți ai neamului ce au căutat mult cuvîntul care apropie gestul care nu dezbină, văpaia cea vie. **Cîntarea României** pe care ne-a dăruit-o Russo. **Răsunetul** lui Mureșanu, **Hora Unirii** a lui Alecsandri. **Bogdan Dragoș**, drama reconstituită de Eminescu — sînt cîteva din pietrele **pentru templul cel mare** pe care anii 1859—1877—1918 — l-au numit România. I-au acordat virtutea supremă de a fi. Din travaliul cel greu al istoriei, printre lupte și suferințe nenumărate. Un popor eroic își ridica stindardul. Urmele care se păstrează au valoarea unor **argumente definitive** că românii au fost de la începutul începuturilor un neam, că au simțit la fel și și-au mărturisit simțirea în mlădierea latină. Cine nu va regăsi în Castelul de la Hunedoara, la Putna sau Moldovița demnitatea voievodală a unor oameni care s-au socotit „de același sînge“ ? Zugravul Toma de la Humor, meșterii cei tineri de la Argeș se preocupă a găsi culorile cele trainice ale permanenței noastre. Idealul Unirii ne luminează lupta de ieri, ne călăuzește pașii de azi, ne guvernează izbînzile de mîine. Zestrea pe care părinții din părinți ne-o lasă de la naștere — balsam și încredere, punct de sprijin întru viața noastră întreagă, este patria. Se cuvine mereu a ne întoarce priviri'e și **dorul** către cei care prin tot ce au făurit prin veac — și-au așezat trupurile în temelii. Uniți, cei de azi, fii ai lumii care ne-a dat, să pășim cu fruntile deschise spre mîine. Dinspre dulcele oraș al Cantemirului și al lui Alecsandri, ne ajung și ne înfioară acordurile sfinte ale Horei Unirii. Sîntem **noi** pentru că existăm ca popor prin vrerea noastră unică. Prin forța de germinație a gîndului drept, prin **nemoartea** cuvintelor limbii române.

George Chirilă

JURNAL DE POET

Istoria

Poetul este ca o lampă în jurul căreia vin noaptea fluturii elementelor. Așa cum se adună ochii vietăților în jurul focului și stau acolo de priveghi, așa începe și povestea cîntecului.

Totul este arderea lui, ca el să aibă energia lăuntrică ce poate lumina în lume, singurul imprejurul căruia să se adune chipurile de slavă ale făpturilor.

Numai în astfel de oameni transpare realitatea tainică a lumii și istoria își află odihna.

★

Poporul nostru s-a adeverit în istoria sa de-o cutezanță și statornicie, de-un spirit de jertfă excepționale ; a dat lumii figuri fără seamăn, de la Decebal la Bălcescu, Neagoe și Mircea, pe marii sacrificați Brâncoveanu și Mihai Viteazul, Antim Ivireanu sau Horia și Cloșca, Iancu, Tudor Vladimirescu și Alexandru Ioan Cuza.

Ei sînt alături de mitioanele de anonimi ce zac sub holdele acestei patrii pe care trebuie s-o iubim și păstrăm ca lumina ochilor, lumina și pacea și bucuria noastră. Fără ei ne-ar fi frig în istorie și poate că nici n-am mai fi.

Este un mare adevăr acesta că jertfa lor ne-a păstrat ființa istorică și ne-a adeverit mereu ca semințe.

Pe măsura jertfei lor trebuie să viețuim și noi iar evocarea lor în scris și faptă este cea mai mare datorie a scriitorului de astăzi.

★

Istoria devine natură acolo unde a fost spirit de jertfă și adevăr. Așa cum contemplăm natura țării, stele și stejari, vulturi și coline, izvoare și fîntîni, așa trebuie să fie și istoria caldă și eliberatoare. Ea este a doua natură a omului. Aceeași înfrigurare și bucurie ne pătrunde cînd intrăm în sanctuarul istoriei sau în cel al naturii.

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

Scrisoare unui tînăr prieten

Fericit cel care...

Astă toamnă, întors dintr-o călătorie lungă, am găsit acasă o ilustrată de la Budapesta, cu două rînduri care parafrazau un leit-motiv din ultima mea carte. Iscălitura fiind indescifrabilă și neavînd cunoștință de vreun prieten care la data marcată de poștă să se fi aflat în Ungaria, am dedus că ilustrata misterioasă era o glumă puțin romantică a unui necunoscut, un om sensibil la unele simboluri ; în orice caz, reluînd acel leit-motiv care, ce-i drept, era o cheie a cărții, dar numai pentru cine îl în-

Radu Tudoran

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Marin Sorescu: Descîntoteca

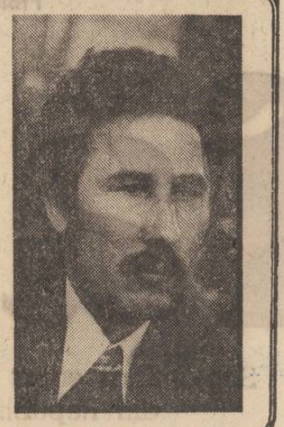

Observația cea mai la îndemînă ce se poate face asupra receptării și circulației poeziei lui Marin Sorescu privește natura succesului de care se bucură această poezie. Sursa lui este, sociologic, în afectarea familiarității cotidiene, deci o cale de comunicare directă, să spunem așa, cu omul de pe stradă, cu un om-cititor întîmplător, invitat să calce pe un fel de punte a lipsei de sfială, a egalității. Poetul are aerul de a-și alege interlocutorii și ascultătorii la întîmplare, din toate categoriile, fără criterii mai înalte căci poezia, nu-i așa, trebuie să răzbată pînă la ultimul om (și, mai departe, ce înseamnă „ultimul om“ ?!). În realitate, această complicitate smulsă prin abolirea solemnității și a sfiielii, printr-o ostentativă lipsă de „sfințenie“ a chemării este periculoasă căci prima victimă a „mașinii poetice“ este chiar acest cititor familiar încîntat de considerația și încrederea ce i se dau. Poetul atrage spre a respinge, conjură spre a persifla, afirmă pentru a nega chiar cu mijloacele utilizate spre a capta bunăvoința prezumtivului lector. **Astfel, complicele pedepsit frecvent în această „Descîntotecă“ este o Evă familiară, chemată, invocată ca o muză dar prin intermediul căreia farmecele iubirii sînt „demistificate“.** Poetul se închipuie primul spectator și victimă a „frumuseții care prostește“ iar „Descîntoteca“, sîntem preveniți, ar fi o datorie : „Ți-am rămas dator o stare de spirit / Mai elevată și asta din cauza ta. / Nu că aș voi să-ți reproșez ceva, dimpotrivă. / Ia-o drept compliment adus frumuseții tale / Care — s-o spun pe șleau — prostește. / Nu, nu pe purtător, ce te uiți așa la mine ? / Pe spectator, pe mine în cazul tău, ori al meu / Ah, logica și poeții de azi ! / Sînt spectatorul dezlănțuirii tale de forțe astrale. / Planetă nedescoperită“. Această neobișnuită invocație către o Afrodită pe care poezia de pînă acum n-a slujit-o este prima formă a respectului întors în dispreț și persiflare, a îndeplinirii unei datorii ce ia repede, prin parodie, forma contrară. Tot ce urmează *pare* să confirme neputința de a sluji o muză decăzută, deși invocațiile, implorările, explicațiile și declarațiile se țin lanț. Cu cît devin mai numeroase și mai aprinse cu atît sporește lipsa de respect. Adam și Eva de pe stradă sînt puși să discute între două vitrine despre iubirea înaltă la care nu mai au acces. *Descîntoteca* este, cum o arată și numele, o colecție de „descîntece“ menite să izbăvească un cuplu derizoriu de o iubire falsă ori falsificată. Muza invocată așa cum am văzut este conjurată să participe, să se echipeze în fața unui spectator „prostit“ spre a-l izbăvi de naivitate și candoare (la care însă nu poate renunța) : „Vreau să-mi fac o descîntotecă mare de dragoste... / Dă-mi și tu o mînă de ajutor. / Pune placa, pune-ți buzele, / Pielea fetii, coada ochilor la lucru. / Părul, dă-i drumul pe spate. / Fă așa ca și cînd ai mătura cu el totul, / Inclusiv pe mine. / Prăfuitul — nu vezi ce sentimental sînt ? / Asta ca să faci vînt. / Foarte trebuincios în vrăji. / Joacă, fă-te frumoasă. / Fă ce știi — n-o să te învăț eu“. Astfel echipată, muza transformată în manechinul sau în clovnul cu farmecele recuzitei lipite nu în fața oglinzii dar a spectatorului în chip de oglindă, căci adesea el este cel imitat, (e aici, desigur, și o parabolă mai generală : a prepărării inefabilului cu mijloace foarte palpabile, inclusiv „rețeta“ grotescă a iluziei poetice înseși, dar, ce ciudat, deși o știm, poezia continuă să ne emoționeze) este pusă a trăi și vorbi cu „sinceritate“, să dovedească, în fine, cea mai înaltă și pură iubire. Fantezia produce așadar o glumă atroce dar sub regimul ei trebuie ascultată și judecată întreaga *Descîntotecă*, în mod fatal inegală căci, bazată pe un singur procedeu, consecvența se vede adesea pusă în dificultate. Nu poți susține cu aceeași intensitate și expresivitate un maraton al mimării „nesincerității“, există pe parcurs destule căderi de ton, căderi **aproape inevitabile, la urma urmei ca și în viață. Totul este** compus și vorbit sub regimul ironic sentimental al acelui „ca și cînd“ („Fă așa ca și cînd ai mătura cu el totul...“). Fiindcă în *Descintoteca* totul *este* vorbit : să ne prefacem că vorbim, că iubim, că murim... În acest „rai pe dos“ al absenței autenticității personajele cuplului se chinuie zadarnic să trăiască și să simtă normal, simplu, firesc : cele mai înalte și bune intenții iau chipul grimasei. Firescul după care acest cuplu inautentic aleargă cu atîta ardoare se încarcă de bizarerie și grotesc de unde poetul scoate efecte remarcabile, dar în alt regim decît cel ai simplei parodii : „M-o fi aruncat cineva la coș, sau mi se pare. / Nămolul e ca opiumul, te-ai uns o dată, / Te tot duci la fund / Și ce-o să ne facem cînd o să dispară, / N-o să se mai găsească nici nici, / Atît de bogat în toate, / C-a început să nu mai miroase ghiolul, nu simți ? / Dacă-l tot luăm și dăm pe noi, / Iar acesta se prepară în sute, mii de ani, / Tot putrezesc viermișori de apă sărată. / Și asta nu se poate de azi pe mîine. / Tine oul deasupra — atît e de sărată apa. / Toți aproape că merg pe valuri, înainte mergători în serie. / Și crusta li se înmoaie, se întorc iar acasă în pielile lor / Sînt bărbați, femei — toți oameni de treabă“. Raiul absurd al „oamenilor de treabă“ are o etică proprie, nu a exagerării dar a înșelării conștiente : „În versiunea noastră raiul e totul, / De iad să n-auzim. / Dac-o să nimerim în același iad. / Să te faci că nu mă cunoști. / Să nu declari nimic. / Ai mîncat tot mărul, puteai să-mi lași jumătate, / Poate cădea bine. / Acum o să-ntorc raiul pe dos după poame“ ; și un cod, o cheie de lectură : „În loc de Adam și Eva a se citi, cutare și cutare. / La urmă va trebui să mai dăm o erată la erată : / Cutare nu e cutare și cutare nu e cutare. / Important este că eu știu. / Tu știi. / Restul nu ne interesează. / Eu știu că mă iubești. / Tu știi că te iubesc...“. În modestul rai al cuplurilor cumsecade important e „să știi“, încolo poți minți cît vrei. Cuplul acesta e pus că „cadă“ des în șabloane și formule curente, de uz familiar, delictul de inerție lingvistică divulgă unul de conținut sufletesc, parodia vizează consacrarea minciunii confortabile sub vorbele consacrate cu magică putere de încredințare : „Sînt oameni care se iubesc o viață-ntreagă. / Îi privește, ceea ce eu nu prea cred, poate. / Mai fac pauze — nu, fără pauze ? — mă rog. / Nu întoarce nici unul capul. / O țin asa drept înainte ?“ Limpede este aici doar echivocul, forma aluziei și bănuielii compun singura certitudine pe cînd conținutul propriu-zis, deși formulat cu o siguranță plină de claritate („Sînt oameni care se iubesc o viață-ntreagă“), exprimă o suspiciune și acoperă un scepticism cam dizolvante : „Și unde voiam să ajungem / Cu exemplul celor care se iubesc **într-una ? / A, ai aruncat și tu o vorbă. / Ideea perechii nepereche e zemoasă, / Vom mai medita. / Cineva ascultă la ușă, tot intră, / Ne întreabă dacă n-am vrea cafea, / Știu, te gîndești la o casă părăsită, / Undeva într-o pădure, / O colibă bîntuită de stafii și noi printre ele / Și din cînd în cînd / Să ducem degetul la buze și să le spunem : / Pss ! umblați în virful degetelor, / Că aici se trăiește, / Nu sînteți numai voi, ce dracu !“ Efectul dizolvant vine dintr-un mic accident lingvistic : poetul a înlocuit „aici se moare“ (sau „doarme“) cu „aici se trăiește“, căci, încă o dată, legea „raiului“ său, să spunem erotic, este mereu una a *înlocuirii* (iubirea cu mimarea iubirii, autenticul cu goana inutilă după autentic, moartea cu viața derizorie mai rea decît moartea ș.a.m.d.).**

În acest paradis despodobit spre a fi cît mai accesibil, mai comunicativ și, desigur, mai familiar (în universurile prea ornate stările și sentimentele se împleticesc poetic !) gonirea sistematică a limbajului „figurat“ sporește fondul amar al ironiei și cu cît lucrurile se iau mai în serios și se spun mai „pe șleau“, cu atît sînt mai greu de crezut. Rezultă că ceea ce se afirmă de fapt se neagă : este modul de a recupera, în alt plan, adevărul care rămîne după ce minciuna s-a afirmat cu putere. Poezia lui Marin Sorescu este în același timp o negație și o afirmație paradoxală dar condiția valorii efectelor nu provine din paradoxul poeziei ci al gîndirii poetice, al mentalității profunde, creatoare. Poetul pare a porni de la o justificată și organică neîmpăcare cu inflația locului comun, în gîndire, în vorbire, în modul de a privi și simți (năzuință a radicalității), cu acea creștere insesizabilă a „raiului oamenilor cumsecade“, a paradisului derizoriu. Procedeul este în esență o terapeutică prin exorcizare, „descintecul“ este o formă (și ea ineficace, dar poetul ne face să „stim“ acest lucru) de a lecui limbajul, gîndirea, viața sentimentală de maladia convenționalismului și artificializării. În punctul de plecare, ceea ce face Marin Sorescu, analog unei atitudini „maioresciene“ în cultură (se găsește mai puțin spirit caragialesc în această poezie decît s-a spus), este un „război rece“ al sentimentului autentic contra beției de cuvinte, a formelor fără fond, contra retoricii goale. Ceea ce se obține este inegal ca valoare și eficacitate dar mereu demn de atenție. Riscul, aproape de neocolit, constă în transformarea pe nesimțite a deriziunii terapeutice, cu o miză, în fond superioară, în tic, în reflex produs fără necesitate cu efecte chiar contrare scopului, un fel de poetizare facilă a lipsei de poezie.

Dar să ne apropiem încă o dată de acest „rai cu parmen auriu“, spațiul poetic al cuplului din *Descintoteca*. Observăm îndată că situațiile și dialogurile ce umplu schemele acestei poezii sînt animate de tumultuoasa însuflețire a unui ocean de bune intenții : nimic nu arată mai mult personajele cuplului decît o debordantă bunăcredință, o adevărată inflație de solicitudine și dorință de perfecționare în ordine sentimentală și morală. Ele sînt gata mereu să se servească reciproc, să se supună marilor focuri ale iubirii, depun o sîrguință înduioșătoare de a-și fi pe plac unul altuia (mitul perechii ideale). Și cu cît cresc volumul și intensitatea bunelor intenții și al cumsecădeniei declarate cu atîta sinceritate, cu atît distanțele se măresc, un gen de voioasă înstrăinare, o inconștiență surizătoare pun stăpînire pe ele. S-ar zice că este o veselie pe care cuplul o duce cu sine și ,ori mai ales, în viața de dincolo. Încă un pas și atîta dorință de apropiere și cumsecădenie poate provoca grave nefericiri. Această senină nefericire, înduioșător de net, de „simplu“ dată pe față (căci poetul cultivă, cum s-a spus, comunicarea directă, înlăturînd cu un gest salutar barierele ermetice, obstacolele dintre el și cititorul pe care-l privește țintă în ochi : spre a-i spune ce vede acolo) constituie spectacolul unei alarmante eroziuni, golit de orice mister (nici nu e cazul !) : este chipul *infernului banal* unde se înfundă cu încredințarea că se înalță cuplul mitic derizoriu, un Adam și o Evă ridicoli și triști, străduindu-se „să învețe“ lecția iubirii ca la un curs de reciclare. Într-un joc întors, este poetizată invazia uniformității, se face elogiul castanelor dar din unghiul perfectei lor asemănări : speriat parcă de atîta asemănare poetul simulează confuzia, nerecunoașterea propriei „personalități“, o nesfîrșită „oglindire“ (înstrăinare ?) în altul : „Am contemplat aseară o pereche / Si am tresărit / Cu inima cît un purice / Dacă ești tu, dacă sînt eu ?“. În „raiul cu parmen auriu“ al acestei nesfîrșite, monotone oglindiri, ce-i de făcut ? Cineva poruncește : „Trebuie să stai lîngă mine / Și să te văd că suferi. / Să mă alinți. / Să te văd că te neliniștești — zici / Ori pe tine te apucă dorul de ducă, / Haiducia, vrei să pleci în haiducie...“. Căci „Eu sînt omul plecărilor, / Explorator, da, m-a făcut mama explorator, / Dar plec și mă-ntorc...“ În acest chip — deseori foarte încolțit de riscul facilității — nici o frază nu mai poate continua serios : neadevărul seriozității se răzbună prin întorsătura (adesea și ea previzibilă), pe care o ia, lipind solemnității umbra contrastantă a persiflării. Această coborîre a solemnului în derizoriu, utilizîndu-i propriile mijloace, ștergerea deosebirilor, a variației de tonalitate, mania echivalării, un fel de egalizare mic-burgheză a cuvintelor traduce structura mentală a insului mijlociu. El „desacralizează“ cu hărnicie. În ce măsură limbajul — și tot ce acesta presupune — ridiculizat, „desacralizat“ se purifică în vederea unei adevărate recuperări, într-un cer mai înalt, a poeziei astfel „izgonite“ ? *Descintoteca* reprezintă, din acest unghi, premisa unei atari recuperări. Bucăți precum *Via, Discul aruncătorului de discuri* ș.a. conțin semnele restituirii. Suprasaturat de atîta simulare și afectare izvorîte în fond dintr-o sentimentalitate rănită, tonul lejer al eroului se stringe, chipul poeziei se încrețește, o crispare bruscă o acoperă desvăluind un simptom nevrotic, o subită revoltă ca și cum, sătul de lipsa de sacru și de mister, eroul își aruncă masca de mai înainte : „Că uite, discul lunii vine spre noi, / În mare viteză, / Să ne strivească / Și eu trebuie să-l arunc departe. / Încordîndu-mi toți muschii / Să-l azvîrl vîjîind pe cerul plin de nori / Dau cu luna după vircolaci / Asta fac eu în timpul liber / Dacă vrei să știi, / Căci mereu mă întrebi ce fac eu / Cînd nu sînt cu tine. / Am îndeletniciri astrale, mă uit la cer.“ Neașteptată tulburătoare smulgere a măștii, dezvăluire a unui chip tragic. Un chip de pe care teama de ridicol este, în fine, șterasă de surisul amar al melancoliei. Poetul își usucă lacrimile într-o grimasă parodică.

C. Stănescu

viața cărților

poezie

Fireștile reînnoiri

Faptul că poezia lui A. I. Zăinescu nu se bucură încă de atenția cuvenită — remarca o făcea și Lucian Raicu în finalul comentariului său la *Grădinile ascunse*, volum imediat anterior celui de azi *) — se datorează, în bună măsură, credem noi, și atitudinii poetului, care, o bună bucată de vreme, a părut a se afla într-o continuă căutare a temelor. De fapt, s-ar putea ca A. I. Zăinescu mai mult să le fi „evitat“, această luptă împotriva temelor ce i s-ar supune mai ușor venind dintr-un considerent ce ține de inteligența artistică : poetul a fost dintotdeauna conștient că pe filonul liric ce i se potrivește mai bine se află, deja bine plasați, citiva poeți de-o marcantă personalitate. Unul dintre ei este Ion Gheorghe. Așadar, ni se pare că A. I. Zăinescu se află în cea mai imediată apropiere de reușita lirică, atunci cînd scrie despre **nebuloasa țăranului,** cum singur o numește. Deși „evitată“ pe cît posibil, cu fiecare volum în parte **tema** și-a croit drum și astăzi, în „Legea vieі“, ea apare rotundă, cu bune împliniri, dînd centrul de greutate al unui volum în care evadările de la **tema cheie** nu sînt puține și nici ușor de trecut cu vederea. Dar privite strict din unghiul personalizării acestei poezii, ele nu sînt decît subsidiarii ale **nebuloasei** de care pomeneam, temă în plină și, probabil, irepresibilă expansiune, chiar dacă din punct de vedere al spațiului ocupat în volum poeziile respective nu par a avea o prioritate ușor sesizabilă. Însă de la elementele care formează decorul liric **și pînă la** simpla comparație **(„L-apleacă-n-tr-o fereastră unde / Ca niște țărani dorm aștrii“),** de la meditația asupra destinului uman și pînă la concretețea, deseori colțuroasă, a imaginilor, poezia lui A. I. Zăinescu gravitează în jurul nucleului reprezentat de realitatea țărănească. Chiar cînd vorbește despre oraș, poetul operează cu imagini dintr-un fond figurativ al ruralului : „Ca turme mari cu muget de asfalt orașele : / Pasc dulce iarba pe-o colină, seara“ ; realitatea citadină nu i se pare poetului decît tot o citire a spiritului țărănesc, aflat și la temelia tuturor acestor hărți noi pe care le vedem crescînd sub ochii noștri. Sufletul și mîna țăranului sînt prezente peste tot : „De arbori nu ne putem lipsi / De țărani chiar dacă scad, / Sufletul lor eu l-am văzut preschimbat în cofraje, / Ei au netezit templele-n care noi astăzi visăm, / În pereții sufrageriilor noastre dorm țărani, / Noi sîntem primele lor vămi / Dar vom trudi încă ani și ani. / Au crescut hărțile lumii și s-au așezat, / În loc de frunte fiecare poartă o hartă. / Harta lacrimei sale — un sat / Prin care țăranii ies seara la poartă“. Mai limpede decît în alte volume ale sale, de astă dată A. I. Zăinescu aduce un omagiu țăranului — naturalului, în ultimă instanță. De altfel, singura statuie (lirică, firește) pe care o acceptă poetul este tocmai „Statuia primului țăran ce-a-nțeles-zărit, / Enorm, un curcubeu deasupra mîinii“.

Firește, o astfel de poezie nu poate evita dramatismul unor situații, pe care, inevitabil, procesul transformării țărănimii le aduce cu sine. În poemul ce împrumută titlul său întregii cărți, poetul, gîndindu-se la aceasta, invocă **legea vieі,** adică puterea de reînnoire a fibrei, de nouă trecere pe rod. Astfel trebuie înțeleasă întreaga metaforă a cărții : nevoia păstrării spiritului locurilor, a datinilor, nevoia de om : „Și vă veți întoarce tot mai mulți acasă, / Veți întări de-azur terasele cu viță / Ca niște plaje-ale sufletului, verzi, / Peste care marea să sufle. // Și numai umbra, umbra-acestor nori, doar patima, / Un rug pe călcătura tulbure a voastră, / Cînd dealurile încă **mai vor om** și încă / De rădăcină fragedă de om vorbește iarba. / Se fîsîpește pe culmi, sunet parcă, / Și ni se-nfige în tălpi“.

Legea vieі este un volum a cărui valoare o dau și altfel de poezii : **erotice** („Iubire“, „Am așteptat iarna“, „Dulcele în amar“, etc), **patriotice** („Columnă dacică“, „Acei părinți ai patriei“, „A fi comunist“), **parabolele** („Cloplitorul“, „Întoarcerea fiului risipitor la părintele său și mai risipitor“, „Ce număr port“). Poemele lungi încă nu-i reușesc lui A. I. Zăinescu ; unele sînt prea păstoase, altele subțiază ideea pe care se dezvoltă **la nesfîrșit.**

Pentru că tot se află într-un vizibil proces de personalizare, poezia lui A. I. Zăinescu cred că poate scăpa, în sfîrșit, de cele cîteva tutele vizibile, dintre care, așa cum spuneam și altă dată, cea a lui Ion Gheorghe este și acum apăsătoare în unele momente („Sub fragedă, roșie luna de-aprilie“, unde **iarba** este cea a lui Ion Gheorghe ; prea mult). De asemeni, nu i-ar strica poetului o mai atentă supraveghere a materialului lingvistic pentru evitarea unor accidente neplăcute, dintre care amintim aici numai ticul, mania **azurului : semn de-azur, freamătă de-azur, i s-au aprins de-azur pleoapele, religie de-azur, nu sîntem de-azur, cînd o-chiu-azururi..., Aripi crude de-azur, Din care-azur să bem, faruri mari de-azur, sferă de azur, joc fraged de-azur, Pentru care de-azur trudim,** etc.

În total, **Legea vieі** mi se pare nu doar un volum în care întîlnim revanșa unei teme, ci și o carte ce repropune un autor interesant.

Dorin Tudoran

*) **A. I. Zăinescu, „Legea vieі“, Editura Cartea Românească, 1976.**

proză

Mecanismele puterii

După primele trei romane („Vestibul“, „Interval“, „Cunoaștere de noapte“), care fac dovada unei remarcabile tehnici a introspecției, cu efecte nedorite însă, datorate psihologismului excesiv ce relativizează pînă la anulare obiectul asupra căruia se aplică, în proza lui Alexandru Ivasiuc se petrece o schimbare notabilă. Este vorba de mai marele credit acordat de scriitor epicului și, implicit, manifestărilor „exterioare“ ale personajelor. În ordinea apariției, „Păsările“, „Apa“ și „Iluminări“ ilustrează, în proporții diferite, această observație, tinzînd către un echilibru între analiză și epic. Modificarea raportului, profitabilă din mai multe puncte de vedere (fie chiar și numai cel al accesibilității) a condus la rezultate asupra cărora critica s-a pronunțat la momentul potrivit. Am amintit faptul, pentru că recentul roman* al lui Alexandru Ivasiuc se încadrează în ceea ce am numi a doua perioadă a creației sale, atît prin cantitatea epicului cît și printr-o aceeași obsesie : exercitarea puterii. Romanul urmărește pregătirea și desfășurarea unei lovituri de stat într-o fictivă țară sud-americană, premisă interesantă pentru o incursiune în domeniul politicii, urmărind descifrarea mecanismului puterii și delimitarea pozițiilor în angrenajele acestuia. Lovitura este minuțios calculată de către Don Athanasios, tehnician al puterii avînd drept deviză maxima eficiență. O cauză imediată a declanșării acțiunii nu există. Este gestul puterii discreționare ce se cere confirmată și-și află justificarea în scopul vizat de tenebrosul personaj : „Puterea statuiul va fi pe deplin arbitrară și misterioasă. Nimeni nu se va simți la adăpost pentru că adevăratul criteriu va rămîne sau va părea ascuns. În realitate, desigur, cu excepții vor dispare criteriile (...). Nevinovații vor fi asimilați vinovaților. Un nenorocit împușcat se va crede că avea legături oculte cu marii capi ai stingii. Misterul trebuie să-i învăluie și pe ei, ca și pe noi. Forțe misterioase se vor lupta și lupta va plana deasupra oamenilor, a bieților oameni“. Așadar, ideea menținerii puterii prin instaurarea unui climat de suspiciune și teamă, ilustrată cu un personaj demonic, construit pe această singură dimensiune, decorat artificios, după canon, cu atributele clasice ale unui geniu al răului. Fără relief psihologic (neașteptat la un prozator ce și-a arătat cu prisosință aptitudinile în această direcție) apar și reprezentanții celorlalte poziții. Anarhistul Benevisto, conducătorul unui grup de extremă stîngă, este un dogmatic, care crede ca și Athanasios (semnificativă coincidență) în necesitatea promovării spiritului gregar. Schematic prezentată este terorista Tahireh (înrudită spiritual cu inițiatorul putchului, pe linia eficienței imediate) a cărei poziție se rezumă la aplicarea legii talionului. Această simplificare esențializează desigur atitudinile, sporind acuitatea și actualitatea schimbului indirect de idei, dar, în plan strict literar, transformă personajele în simple exemplificări, lipsite de substanță. „Racul“ este însă mai mult decît o incitantă dezbatere ideologică purtată între exponenții unor doctrine diferite, care nu pot înțelege că, fără să știe, fac același joc. Revelația aceasta o va avea Miguel și de aceea miza pusă de scriitor pe acest personaj este deosebit de mare. Concentrarea atenției asupra acestuia ar justifica și neglijențele stilistice, uneori supărătoare.

Atras de mirajul puterii, Miguel parcurge drumul spre depersonalizare. Abdică de la convingerile sale comuniste și trece de partea cealaltă, devenind secretarul lui Don Athanasios, care-l desemnează drept conducător al represiunii. Este un moment de criză, cînd conștiința îl îndeamnă să-și avertizeze fostii camarazi. O va face dar gestul său se dovedește inutil. Benevisto îl consideră un provocator. Ceea ce îl caracterizează pe Miguel este o extremă labilitate morală. Încearcă fără succes să fugă din țară împreună cu Tahereh, se întoarce de la aeroport și conduce execuțiile (secvență de un realism halucinant), este numit „coordonator cu funcții speciale“ pe lîngă președintele guvernului marionetă instalat după lovitura de stat.

Iată-l deci un privilegiat, un inițiat în tainele puterii, inventator de reguli cărora ceilalți li se supun. Dar acestă iluzie se destramă curînd. Miguel înțelege că este neinsemnatul „pion“ al unui joc fără „figuri“ pe o scenă a absurdului de unde „regizorul“ a plecat demult.

Lumea dezumanizată, populată de raci placizi, a cărei viziune o are Miguel înainte de moarte, reprezintă imaginea simbolică a depersonalizării și involuției, dar sirenele care vestesc în finalul cărții greva muncitorilor, marchează începutul insurecției rațiunii. Mereu interesantă în plan ideologic, proza lui Alexandru Ivasiuc reușește cu „Racul“, o performanță superioară, creînd un modern personaj dilematic din a cărui confruntare cu un context specific s-a născut, de fapt, o meditație profundă asupra existenței. Ceea ce înseamnă, cu siguranță, literatură.

Valentin F. Mihăescu

*) **Al. Ivasiuc : „Racul“, Editura „Albatros“, 1976.**

critică

Eseuri despre poezie

Poetul Dan Laurențiu scrie despre poezie *), „intorcîndu-se la sine“, implicîndu-se permanent în comentariu cu sentimentul întemeierii propriei ființe : „Cartea de față este reflexul teoretic al unui comentator care, timp de peste un deceniu, a trăit poezia — „stare de grație“ a spiritului creator —... ca pe propriul său argument ontologic“. Desigur, nu numai opțiunea pentru eseu legitimează această scrutare de sine, acest autoportret implicat în fiecare pagină a cărții. Cele douăzeci și nouă de prezențe lirice contemporane, strînse precum în portretele de corporații, pictate de Rembrandt sau Franz Hals, sînt tot atîtea imagini diferențiate ale poeziei, tot atîtea chipuri identificabile și identificate ale liricii actuale. Pregnanța conceptuală, analiza semnificațiilor, tehnica eclerajului infirmă, în aceste eseuri, principiul distanței necesare criticului sau istoricului literar față de opera interpretată. De regulă, se susține incompatibilitatea ce există între creator și spiritul critic. Actul critic e validat în genere de capacitatea renunțării la subiectivitate (iluzorie), de putința detașării de sine. Cartea aceasta e statuată de ideea că : „unde este artă, cu necesitate trebuie să fie și spiritul critic imanent acelei arte, iar unde nu este spirit critic nu putem spera să luăm cunoștință de un produs artistic“... Presupunînd o poetică în care frumosul și binele (Kalos) sînt trepte ale spiritului, eseurile poetului despre confrații săi relevă o remarcabilă artă a portretului critic, ca în articolele despre Maria Banuș, Grigore Hagiu, Eugen Jebeleanu, Nichita Stănescu ș.a. Dan Laurențiu posedă o vocație sigură în alegerea unor reale linii de forță, definitorii pentru un destin poetic. Lipsesc firesc din această carte cîteva nume importante ale poeziei contemporane. Dar omisiunea lor, decurgînd din caracterul de eseu al cărții, nu reprezintă o judecată de valoare.

În schimb, nu întîlnim lirismul într-o situație de obediență față de dogma unor etichete ca „pictural“, „muzical“, „original“, „modern“, „feminin“, „conceptual“, „abstract“ etc. Poezia este privită în deplina ei demnitate de a fi ea însăși, ca o lume ce instituie și o cultură morală și nu ca un text căruia lectura — „umbra operei“ — i s-ar putea impune cu o autoritate independentă de corpul ce a proiectat-o. Dan Laurențiu nu alege drept punct de sprijin al eseurilor sale o lectură trăită ci un principiu arhitectonic, atent la ceea ce trebuie să-i supraviețuiască creației unui poet, construind oarecum în sensul folosit de Valéry în prezentarea metodei lui Leonardo da Vinci. Treptat se instituie **o filosofie a poeziei din interiorul ei,** clădită pe autodezvăluirea identității artistice și morale a comentatorului, care nu-și poate permite astfel elogiul derizoriului sau idolatriile, nici anecdoticul sau poza. Eseurile sînt concentrate fără să fie rigide, decupînd vocile poeziei aproape aforistic. Li se refuză portretelor decorativismul, stridențele, clarobscurul sau compoziția hibridă. Dan Laurențiu se apleacă asupra poeziei alegînd libertatea și responsabilitatea de a fi el însuși. Eseurile sale demonstrează că maxima angajare a poetului comentator față de poezie poate duce la o imagine mai obiectivă, mai adevărată, **mai morală** (s.n.) **a spațiului și legităților lirismului** decît am fi tentați să credem potrivit concepției ce refuză artistului obiectivitatea și spiritul critic. Căci este oare mai subiectiv un tablou ca **Meninele** lui Velasquez pentru că surprindem pe pînză alături de mai multe portrete și autoportretul pictorului ? În nici un caz. Precum în tabloul amintit, al cărui subiect e în realitate pictura, în volumul lui Dan Laurențiu poezia e definită în funcție de modul în care ea se particularizează în creația concretă a artistului respectiv, **după chipul și asemănarea sa** (s.n.), „pentru a-i da chipul și asemănarea sa“, deci individualitatea.

Doina Uricariu

*) **Dan Laurențiu, „Eseuri asupra stării de grație“, editura „Cartea Românească“ 1976.**

cartea de debut

concursul de debut al editurii „eminescu“

Alți poeți laureați

Astru natal, premiat la ediția a doua a concursului de debut al Editurii Eminescu nu e chiar prima carte a profesorului din Găești, Tudor Cristea (n. 10 decembrie 1945 în Jugureni-Dîmbovița), deoarece, sub curiosul pseudonim George Buzinovski, i-a apărut în „Biblioteca Argeș“, condusă de poetul Gheorghe Tomozei, placheta **Copacul îngîndurat** în 1972.

Afară de cîteva imagini, precum aceea a casei părinților („pierdută / între meri dulci, sub vița de vie“), de sentimentul de iubire împins pînă la prosternare (tu, în genunchi, în fața femeii să te-nchini / uimit de bucuria ce-o poartă-n mădulare, / tu să te lași ucis de carnea ei, / să te afunzi în dragoste ca-n moarte...“) și mai de grabă de devoțiunea față de un Eros profan („stă trupul femeii alb și fraged, / cu nările fremătînde, cu un fluviu de păr / revărsat peste umerii goi, / stă carnea ei așteptînd înfiorată să cadă / în oceanul verde al luminii“) nu mai găsim aproape nimic personal, poetul declarînd la un moment dat singur că e lipsit de capacitatea de reprezentare a lumii sau a eului. „Nu pot, zice el în poezia intitulată **Toamnă,** vedea / și prinde nimic“. De unde căderea în clișee ale limbajului poetic, extrem de populat de păsări, pești, alge și în deosebi oase. Pe pleoapele unui bătrîn se cern flori de măr, ca în **Bunicul** lui Delavrancea, și „întrebări liniștite / ca niște păsări albe“. O adiere trecută prin preajmă e „bîntuită de negre păsări / cu oasele grele“. Primăvara „năvălește pe dedesubt / apa mărilor fosnind de pești și plante. / În zidul caselor umblă noaptea și ziua / și camera are miros de alge“. Undeva „noaptea / își lasă mîlul mereu / ca o apă întunecată prin care / pești întunecați cu ochi roșii / plutesc într-o tăcere de moarte“. Într-un **Cîntec simplu,** sub scîndura unei corăbii scufundate „algele se agață de vise“ și „peștii-i izbesc în tăcere pîntecul“. În fine în **Dorul și lacrima** se exprimă dorința de a pleca într-o lume ciudată unde „ca peștii fierbinți / din oceanele soarelui / să umble prin tine / umbrele lumii acesteia“.

Oasele însă ocupă în modul de existență și fantezie al poetului primul loc. „Peste aceste cîmpii, scrie Tudor Cristea, va cobori umbra trupului meu / cufundat în apele somnului / neîmpăcat și atunci / precum vîntur astăzi țărina / plină de oase în palme...“ **(Dar nu...) ;** „...Sub zidul prin care apele timpului curg / iarba o simt încercînd / să-mi învăluie oasele...“ **(Toamnă) ;** „Va fi o toamnă / în oasele mele o teamă ușoară...“ **(Elegie) ;** „...Femeia care trece totdeauna pe stradă / își va dezvălui ucigătoare ascunzișuri / pe care le voi privi cu cea mai adîncă / liniște care zace în oasele mele...“ **(Numai puțin înspăimîntat) ;** „...Neputînd / să-ți uiți trupul, cuvintele, rănile, carnea amorțită și oasele / rotunjite pe drumuri străine...“ **(Trecut) ;** „Caut ceva ce-am pierdut demult, / ceva învelit într-o mie de ape, / o celulă cu respirația fragedă, / ochii verzi ai unui copil : / dar prin oase îmi curge nisipul timpului întunecînd luminările ochiului / ca o suflare de vînt“.

Modelul poeziilor lui Tudor Cristea în versuri libere, acceptabile la prima vedere, mi se pare al **Oaselor de sepie (Ossi di seppia,** 1925) de Eugenio Montale, tradus în românește de Dragoș Vrînceanu și care a servit, după cum am mai arătat, și lui Anghel Dumbrăveanu în **Oase de corăbii** (1968). Tonul e de literatură, cum scrie Montale însuși, de dragoste „tînguioasă“ : „Nu am decît aceste fraze obosite / pe care ar putea să mi le fure chiar mîine / studenții isteți în versuri adevărate“. Dar tot el adaugă în aceeași poezie din ciclul „Mediterraneo“, „Și rombul tău crește, și se dilată / azuria umbră nouă. / Mă părăsesc pe rînd gîndurile. / Nu am simțuri ; nici simț. Nu am limite“. Oasele de sepie, cochilii folosite drept colivii, nu sînt pentru Montale, poet fără limite, un spațiu închis. La Tudor Cristea oasele nu ajung metafore.

★

Nicolae Boghian (n. 2 februarie 1946 în Ghigoiești-Neamț) scrie în **Ofranda mișcării,** alt volum premiat la concursul de debut al Editurii Eminescu, ediția a doua, o poezie de aparență meditativă, în versuri cuminți : „Nu mai cunoaștem în mers / decît pulsul / orelor arse sub semnul tăcerii ; / brațele — arcuri — așteaptă, invers, / ostoirea imenselor trepte ale serii. / / Poate mai mult decît fiorul / întîiului glas / săgetînd așteptarea, / ascundem fiorul celui rămas / ofrandă mișcării, în sine uitarea...“.

Meditațiile, fragile, sînt repede convertite în poeme de dragoste : „Aud suspinul Căii Lactee. / Doar surisul tău de femeie / aparte / schimbă rotirile în univers..“. Dar poetul nu e decît „brotacul-poet / pînă dincolo de orice speranță“, dornic mereu de alte metamorfoze : „Peste de aur m-aș preface / acum / plutind în pîntecul nopții / și cum / săgetarea aceasta ar fi / ca un gînd / despre trupul tău duios / și plăpînd, / săgetarea aceasta ar fi / ca un semn : / tu să mă cauți, eu să te / -ndemn“.

Nu se poate contesta grația cîte unui fragment : „Cum se rotește-n amurguri / aerul ars din cetate ! / Tu cu-n suris te acoperi / de marea-mi singurătate“.

Conștient că gîndirea e altceva decît poezia, Nicolae Boghian concepe existența ca un „abur“ cu tendința de a se ridica în sus, adică avînd dorința desprinderii de contingent : „Aburul albastru ne atrage spre munte / fără gînd, fără urmă de cugetare ; / umedă și potolită privirea / se naște pe sine, sens și mișcare ; / în fruct se preface, apoi, / alergînd printre arbori / așteptîndu-ne, dureros îmbiindu-ne / la contopire, la reîntrupare. / Aburul nostru curge spre munte, / este miracol sau rod poate fi — / ființa mea îl absoarbe să dăinuie, / sens și mișcare, eternul a fi“.

În micul său registru, Nicolae Boghian are oarecare dezinvoltură.

Al. Piru

despre responsabilitățile tinerilor regizori (I)

● De cine depinde personalizarea regizorului tînăr?

MARIUS ROBESCU : Stimați regizori tineri, revista „Luceafărul" vă invită la o discuție despre modul actual de exercitare a profesiunii dumneavoastră. În genere, e admisă ideea că în spectacolul contemporan de teatru regia ocupă locul determinant. E cunoscut de asemenea faptul că școala românească de regie se bucură de un binemeritat prestigiu, în urma unor serii de experiențe remarcabile, prestigiu nu doar național, ci care a depășit hotarele țării. Întrucît vă privește, dumneavoastră nu reprezentați numai „noul val" în regia românească de teatru, ci sînteți, fiecare în parte, autorii unor spectacole care au întrunit aprecierile publicului și ale criticii de specialitate, precum și regizori care anticipați noi împliniri artistice, chemate să contribuie la afirmarea teatrului ca o veritabilă tribună de educație civică, spirituală, așa cum i-a fost cu limpezime prefigurată misiunea la Congresul educației politice și al culturii socialiste. Totuși, ca să nu se creadă că ne lăudăm în sînul aceleiași generații, tovarășul Valentin Silvestru, care are o experiență mai îndelungată, reprezintă pentru noi, în acest sens o garanție. Vă propun să începem discuția de la condițiile în care vă desfășurați meseria, care e, poate, mai mult decît atît, o vocație.

VALENTIN SILVESTRU : Să mulțumim cu căldură revistei „Luceafărul" care a avut inițiativa și ne-a dat posibilitatea a continua într-un fel o dezbatere foarte largă cu întreaga generație de regizori care n-au atins încă 40 de ani, și care s-a numit **Colocviul regiei tinere de la Birlad.** Dumneavoastră, cei din jurul acestei mese, sînteți și în convingerea mea reprezentativi în sensul deplin pentru regia românească de azi și întrebarea primă ar fi dacă vă și afirmați pe deplin, cu toată putința creatoare, în teatrele unde lucrați și în teatrele unde colaborați, dacă există cumva probleme cărora nu le-ați aflat soluția și care grevează asupra formării și dezvoltării dumneavoastră ?

ALEXA VISARION : Cred că există cu adevărat la ora actuală o generație de tineri regizori capabili să satisfacă cerințele climatului cultural în care se găsește teatrul românesc. După o perioadă de solicitare maximă și de implicare maximă a artei spectacolului românesc în mișcarea culturală au existat cîțiva ani buni în care arta spectacolului a căutat, a încercat dar de multe ori nu a reușit să făurească lucrări care să însemne ceva și care să propună o relație contemporană autentică între public și teatru. Cu această generație tînără, din care facem și noi parte, s-a ajuns să se revigoreze mișcarea noastră teatrală, încercindu-se pe căi deosebite și în același timp apropiate ca țel și preocupări esențiale — mă refer la seriozitatea cu care tinerii regizori abordează probleme importante ale dramaturgiei naționale și ale artei spectacolului în general — să facem un pas important înainte pentru acest nou deceniu de teatru. Deoarece, cu noi va începe un nou deceniu artistic, obligînd în primul rînd spectacolul românesc de teatru să redeschidă pentru scenă marile texte clasice românești. Așteptăm, de pildă, din nou **O scrisoare pierdută** realizată de noi, care să vorbească prin opera lui Caragiale publicului de azi, așteptăm să realizăm opere ale unor autori mai puțin jucați, ca Mihail Sebastian și Camil Petrescu.

MARIUS ROBESCU : Și Lucian Blaga.

ALEXA VISARION : Da. Orice operă importantă trăiește prin actualitatea ei și are valoare dacă autorul redevine mereu un autor viu, care vorbește acum, pentru noi, și prin această infuzie a lui în sensibilitatea noastră duce mai departe filonul culturii românești. Noi regizorii am ajuns, la ora actuală, datorită străduinței unor oameni de cea mai bună intenție din cultura românească, să avem un statut de independentă responsabilă, care ne obligă și prin care sîntem obligați să ne creăm **un program teatral.**

DAN MICU : Mie mi se pare — am spus-o și la colocviul de la Birlad și după aceea, într-un articol din revista „Teatrul", — că actuala organizare administrativă a sistemului de teatru la noi nu mai este întrutotul apță să exprime ceea ce se cere de la teatrul românesc activ și socialist. O personalitate puternică, în formare, sau formată regizoral, personalități actoricești în formare sau formate au nevoie de un cadru nou, mult mai propriu, de existență și de creație comună. Și acest cadru cred că nu poate să fie decît **echipa de teatru.** Cred că echipele de teatru sînt în stare, ar putea fi în stare, să acopere necesitățile spirituale, culturale, și ale celor care practică teatrul, și ale spectatorilor. Ele ar orienta gîndirea și expresia teatrală în direcții reale. Ele ar orienta spectatorii către centre reale de gîndire, diferențiate și importante fiecare dintre ele.

VALENTIN SILVESTRU : Nu vedeți actualmente nici un nucleu artistic generator de asemenea posibilități ? Vorbiți ca de o ipotecă ce ar greva asupra întregului cîmp teatral...

DAN MICU : Cred că, în general, întregul cîmp teatral ar trebui reorganizat pe baza acestor opțiuni. Sigur că există nuclee posibile, nuclee virtuale, unele cu o experiență de voință, dar nu de acțiune. Există nuclee care au vrut să fie echipe, care au încercat să fie echipe, dar pe care structura administrativă le-a făcut să sucombe înainte de a se fi putut exprima cu adevărat.

VALENTIN SILVESTRU : Totuși, dacă mă gîndesc la dumneavoastră — care sînteți aici, precum și la alți 30—40, de calibre diferite ca talent și capacitate de creație — dumneavoastră v-ați afirmat — poate cu dificultăți, poate nu pînă la capăt — **în structura existentă.** Înseamnă că a existat o condiție care fie că a asigurat afirmarea și dezvoltarea, fie că s-au și stabilit afinități colective capabile să modeleze actori și regizori.

ALEXANDRU TOCILESCU : Dacă e vorba de condițiile în care lucrăm noi, apoi în primul rînd, senzația mea este că lucrăm puțin față de capacitatea noastră fizică de lucru. Eu n-am mai lucrat nimic la teatrul din Pitești din luna mai 1976, pentru că întotdeauna a existat un anumit soi de motive, în începerea unui spectacol. Toată lumea îmi spune : „mai stai", „să mai vedem". Cred că toate astea vin dintr-o slabă înțelegere a ceea ce de fapt dorește publicul. Pentru că noi și ceilalți colegi ai noștri nu am prea făcut spectacole proaste, care n-au avut adeziunea publicului. Noi, generația noastră și generațiile care trebuie educate în direcția dragostei pentru teatru, am putea gîndi și lucra bine colaborînd, ajutîndu-ne, discutînd, purtînd discuții sincere, deschise pertinente și calificate cu persoanele cu care sîntem în contact cînd facem un spectacol. Ar fi dintre cele mai importante deziderate ale noastre. Să dăm idei, să trasăm un drum regizoral pe care să-l supunem apoi aprobării. Niciunul dintre noi nu are intenția de a colporta mici idei nesemnificative sau de a acredita opinii false care nu au nici o valoare. Toți sîntem conștienți de marile răspunderi ale teatrului în opera de formare și afirmare a conștiinței înaintate, inițiați pe multiple planuri în societatea noastră socialistă. Ceea ce am realizat pînă acum a fost tocmai un teatru foarte serios, nu unul formal. Formalismul nu este apanajul nostru.

IULIAN VIȘA : Ce înseamnă, pentru mine, condiția obiectivă a regizorului tînăr de azi ? Repartizat în teatru, tînărul regizor ia contact cu colectivul artistic alcătuit în majoritatea covîrșitoare a cazurilor din actori rutinați, cu vastă experiență profesională. Raportul ce se clădește inevitabil poate fi formulat astfel :

lipsa „de experiență" — experiența copleșitoare.
ori
gîndul proaspăt — rutină
novator — rezistență la nou

proces foarte asemănător perioadei încordate a trecerii de la marele mut, la filmul vorbitor, caracterizat prin scepticism, teamă, refuz categoric.

Teatrul „dotat" cu un regizor tînăr este bucuros ca acesta să lucreze cît mai puțin cu putință la sediu, fiindcă el refuză continuu și alarmant piesuțele insipide, distribuțiile forțate. Noroc că există și teatre care auzind de existența regizorului X și știind că acesta va face „o trăsnaie nouă", îl invită să monteze, în speranța că spectacolul lui îi va aduce pe toți pentru cîteva clipe în atenția opiniei publice. Regizorul tînăr lucrează asiduu, cere mult și multe, într-un cuvînt nu e comod. Și iată-l peregrinînd din teatru în teatru, încercînd a-și împlini, chiar și grație întîmplării, programul regizoral pe care și l-a schițat.

● Armonii și contradicții în relația regizor-actor

VALENTIN SILVESTRU : Desenul pe care îl faceți condiției obiective a regizorului tînăr arată că apar unele dificultăți, nu tocmai mici, în calea dorinței și voinței de a realiza și de a vă realiza. Unele din aceste dificultăți sînt reale, altele să vedem dacă nu provin cumva dintr-un studiu mai puțin aplicat al realităților date. Să adăstăm deci puțin și asupra condiției subiective a creației regizorale. Vorbeați despre faptul că dumneavoastră nu greșiți și că opțiunile dumneavoastră în ceea ce privește formulele de spectacol sînt sigure, în afara oricăror îndoieli. Eu pretind însă că în viața creatoare a fiecăruia dintre cei ce vă aflați aici au existat și date care nu confirmă un asemenea verdict. Alexa Visarion, regizor admirabil și care trăiește în conștiința mea ca un artist de mare forță creatoare, a făcut spectacolul de excepție **Năpasta** la Teatrul Giulești, a montat anterior, într-un mod original, remarcabil, piese de Blaga, D. R. Popescu, Cehov și de alți autori, a lucrat cu personalitate **Procurorul** la Tg. Mureș, **Puterea și adevărul** la Birlad etc. În același timp, în palmaresul său există și unele opțiuni pe care nu le-am înțeles, să zicem **Scufița roșie,** precum și spectacole care nu i-au reușit. Dan Micu, admirat de mulți oameni de teatru, de mulți critici de toate generațiile, a realizat opere scenice de o valoare înaltă, indiscutabilă : **Prințesa Turandot, Piticul din grădina de vară...** Dar cu surprindere am observat că la București a pus în scenă **Nu am încredere în bărbați** într-o încercare minoră, nerealizată, și ne-am trezit că semnează chiar o comedioară, simpatică în felul ei, — dar numai într-o parte — **Fotbal,** la Giulești. Alexandru Tocilescu a dat lucrări reprezentative, a avut inițiative repertoriale și spectaculare de originalitate și fantezie, dar a produs și reprezentații de nivel mijlociu, iar experiența sa la teatrul de păpuși mi s-a părut nesemnificativă. De unde provin aceste denivelări într-un arc atît de larg ? Care coardă din alcătuirea dumneavoastră n-a avut, în cazurile amintite — și în destule altele, privindu-i și pe alții — tensiunea normală ? Întrebarea e cu atît mai stringentă cu cît unele din aceste spectacole n-au făcut parte din obligațiile dumneavoastră exprese, adică nu le-ați lucrat în teatrele unde erați angajați.

ALEXANDRU TOCILESCU : Pot să dau o parte din răspuns : interesul nostru de a lucra cu trupe din București, oraș care rămîne totuși focarul de teatru și focarul de cultură al țării, este uneori grevat de raporturile în care ne aflăm, la începuturile noastre, cu conducerile teatrelor cărora **noi** sîntem puși în situația de a le solicita o colaborare. Există regizori senatori de drept în teatrele respective ; ei își aleg piesele cele mai interesante, iar celelalte piese, care rămîn descoperite, sînt puse la dispoziția celor ce se oferă să le monteze. Prin situația asta trec și eu acum, încercînd să realizez colaborarea cu cîteva dintre teatrele bucureștene : ori accept ori închei discuția. Iată deci o cauză : nu noi alegem textele, nu noi le propunem.

ALEXA VISARION : Sîntem o generație de regizori, dar sîntem, totodată, oameni foarte deosebiți și, fiecare, măcar cu un început de personalitate. De aceea, nu tot ce spunem noi aici se aplică și tuturor celorlalți colegi. De exemplu, cred că aș avea un răspuns pentru Tocilescu : nu socot că tot ceea ce facem noi e bun. Eu, de exemplu, nu sînt convins că tot ceea ce am făcut, chiar spectacolele de răsunet, au fost pe deplin realizate. Unele nici nu mă mai mulțumesc la ora actuală. Dar cîteva au împlinit un gînd inițial. Nu numai că nu se poate să facem doar lucruri desăvîrșite, dar cîteodată chiar un gînd bun, un prim pas orientat bine, nu se finalizează din incapacitatea noastră, alteori datorită imposibilității ca aceste gînduri să capete forma rîvnită. Am montat la Botoșani un spectacol cu un text de Shakespeare, care a ieșit foarte prost ; nu cunoșteam atunci — și am avut poate șansa ca acel spectacol să lasă prost — diferența dintre idee și mijloace. Făcusem un spectacol de mijloace, aveam un inventar de mijloace moderne și încercam să le aplic la un text supunînd acestor mijloace un gînd și nu supunînd mijloacele gîndului. Sînt etape, și noi, fiind oameni tineri, care avem de învățat (depinde **cum** și **ce** învățăm) cred că unele dintre nerealizări ni se datoresc în primul rînd nouă înșine. Sînt convins că ne folosesc pînă la urmă, cel puțin dintr-un punct de vedere. Nu există om care face artă, să nu aibă și eșecuri. Există însă și o sumă de condiții ale actului artistic. Eu m-am luptat pentru fiecare piesă în parte. Nu las din mînă o piesă care mă interesează. A face un compromis înseamnă a compromite gîndul inițial. Ca să ni se dea credit, trebuie să impunem a ni se da la cota pe care o pretinde momentul actual al teatrului nostru. Cu **Scufița roșie** am vrut să fac un altfel de spectacol decît avea nevoie atunci teatrul meu. Teatrul dorea un spectacol exclusiv pentru copii. Eu cred că și spectacolul pentru copii trebuie săvîrșit foarte serios și foarte profund. Dar instituția nu voia un spectacol cum îl voiam eu, un spectacol substanțial. Am acceptat totuși să-l montez pentru că actorii erau interesați de o reprezentație care să pună la încercare disponibilitatea lor de mișcare, de expresie. Critica de teatru care a analizat apoi montarea ar fi trebuit să judece mai la obiect. În afară de cîțiva oameni care scriu cronică de teatru analitică, în general se tipăresc articole pline de comparații, epitete și metafore în care nu se analizează ce a vrut să facă echipa respectivă.

MARIUS ROBESCU : E oare obligația criticului să știe ce „a vrut" regizorul ? Datoria criticului onest este să aprecieze **fapte** de artă și nu intenții.

ALEXA VISARION : Condiția subiectivă a regizorului se leagă de faptul că nu putem face tot ce intenționăm — datorită posibilităților existente : text, actori, etc. — dar trebuie să facem foarte bine sau aproape de gîndirea noastră, ceea ce facem. De aceea a propune un program teatral presupune ca și atunci cînd realizezi doar o parte din el, acea parte să fie și ea semnificativă. Nu mă refer numai la punerea în scenă a unor texte importante. Noi trebuie să ne formăm actorii de mîine. Noi n-am format o generație de actori așa cum au format-o profesorii noștri. Cu generația formată de noi acum vor lucra trei-patru generații de regizori. Mircea Diaconu, Florin Zamfirescu, Ovidiu Iulfu Moldovan sînt talentați, ei lucrează acum cu noi, dar vor avea de lucru și cu mulți alții. Revin la ideea dragă mie de a face o selecție, noi între noi, pe criterii certe de valoare. Poate ajungem astfel și la ceea ce se numește echipă.

IULIAN VIȘA : Mai e ceva în ce privește condiția de creație : regizorii mai vîrstnici, afirmați, au dreptul la spații de repetiții confortabile, ca ore și durată a lucrului, la întregul spectacol. Tînărul regizor e presat să termine în timpul cel mai scurt cu putință, neglijîndu-i-se dreptul la avantajele maestrului. Neavînd timpul necesar studiului, muncii cu actorul, și nici acea toleranță de timp ce-ar trebui acordată celui ce încă tatonează, ce încearcă încă, șovăind a se exprima, regizorul aflat la început de drum este obligat să recurgă la soluții imediate și se sufocă în **ele gonit de data prea apropiată a premierei.**

Unii din dumneavoastră ați remarcat faptul că eu, de exemplu, am realizat spectacole inegale, citind ca reușite **Tragedia fecioarei** de la Sibiu și **Slugă la doi stăpîni** la Piatra Neamț în contrast cu altele, neimplinite, ca **Tineri căsătoriți caută cameră** sau **Menajera** la Sibiu. Primele două spectacole le-am gîndit multă vreme și am reușit să le impun, în timp ce celelalte citate mi s-au propus, la scurt timp după ce de abia terminasem un spectacol ! Timpul insuficient de pregătire teoretică și de lucru practic a dus la rezultatele cunoscute, pe care nu le neg ; le explic.

Au existat piese **(Gheorghe Lazăr** a lui N. Iorga), care mi-au fost refuzate pe motivul că sînt prea tînăr și se riscă realizarea unui spectacol **modern** care ar alunga lumea de la teatru.

DAN MICU : Alexa nu vrea să recunoască o evidență pe care o văd foarte bine. El însuși, de cînd a început să facă regie de teatru, a încercat — uneori a reușit, alteori nu a reușit — să adune sau să păstreze în jurul lui, în jurul credinței lui despre teatru, despre spectacol, un grup de actori interesați și apți să exprime idealul comun de gîndire și de expresie. La Tg. Mureș, unde am fost prima dată regizor, cred că am ajuns în timp să fac spectacole de real ecou pentru că erau făcute cu un colectiv de actori, cu o echipă în devenire, cu care aveam o experiență comună, construită în timp, o experiență ce-și pierde tristul apanaj de efemeritate și-și cîștigă unul fericit de permanență.

ALEXA VISARION : Cu toate că forma administrativă era aceeași.

DAN MICU : Dar forma administrativă de la Tg. Mureș acceptase să existe, să se exprime și să servească gîndul de expresivitate al echipei ce se formase înăuntrul ei. În momentul în care am venit în București — și aici îi dau dreptate lui Tocilescu — idealul și dorința mea s-au lovit de cursele pe care instituțiile teatrale din București, interesate și de bună credință dealtfel, mi le-au întins — și se întîmplă să le întindă oricărui regizor. Am fost tentat cu nade deosebit de interesante și aveam dreptate să accept, pentru că Teatrul Giulești, unde am pus **Fotbal,** are un grup de actori tineri, și nu numai tineri, foarte interesanți, foarte dornici să accepte oricare gînd creator nou. Paradoxal a fost că ne-am întîlnit pe un text care nu a oferit nici pe departe prilejul unei reale împliniri.

VALENTIN SILVESTRU : Ce înțelegeți prin expresia „ne-am întîlnit pe un text" ? Care este mecanismul care a determinat **această** întîlnire tocmai pe **acest** text ?

MARIUS ROBESCU : S-a nimerit, pur și simplu ?

DAN MICU : Teatrul a propus colaborarea și mi-a dat mînă liberă în alegerea distribuției. Întîi a propus colaborarea. După colaborare, s-au propus un număr de texte, dintre care **Fotbal** era totuși cel mai interesant.

VALENTIN SILVESTRU : Aveați posibilitatea de a refuza, de vreme ce vă îndoiați de text ? Sau nu aveați această posibilitate ?

DAN MICU : Dacă aș fi avut mai mult curaj, da.

MARIUS ROBESCU : Aveați posibilitatea să propuneți alt text ?

DAN MICU : În clipa aceea, nu.

VALENTIN SILVESTRU : Ajutați-ne să demontăm mai în amănunțime mecanismul care vă duce pe dumneavoastră la — să zicem — reușite parțiale.

DAN MICU : La toate spectacolele mele de care îmi amintesc cu tăcere, au fost texte care nu s-ar cuveni să existe în teatru. În ceea ce privește **Paradisul** de Horia Lovinescu la Nottara, aici s-a manifestat din partea mea o neînțelegere a contextului în care piesa a fost scrisă și la care context ea se referea, și o necunoaștere a trupei cu care lucram. În momentul acela am oferit textului soluții formale.

MARIUS ROBESCU : Sînt cel puțin două probleme importante și concrete. Prima dintre ele, se referă la relația regizor-actor. Știu că Dan Micu a avut neajunsuri cu actorii formați de alți regizori și într-o altă concepție teatrală — foarte stimabilă de altfel, glorioasă chiar, a lui Liviu Ciulei. Alexa crede că actorii pe care îi formează el acum vor fi utili pentru trei-patru generații de regizori. Nu cred. Eu cred că fiecare generație de regizori trebuie să-și formeze actorii. Aici văd sensul concepției lui Dan Micu despre echipă. Va veni alt regizor, care va avea alte vederi și altfel de talent și vă va continua, desigur, dar va și schimba multe lucruri.

ALEXA VISARION : Nu-i chiar așa. Un actor se formează pe o anumită structură, nu pe un tip de mijloace. Ion Caramitru va putea juca și în regia lui Liviu Ciulei, și în cea a lui Dan Micu, și în a unui regizor care e încă student acum.

MARIUS ROBESCU : În privința lui Caramitru sînt de acord. Dar el e un actor de excepție. Nu cred că un regizor bun trebuie să colaboreze numai cu personalități, el poate conlucra și cu actori mai puțin formați dar care să-l exprime pe el, să-i convină, cum se zice.

IULIAN VIȘA : Realizările regizorului sînt strîns legate de actorii pe care-i are la dispoziție ; or, materialul nostru de lucru este adeseori demult deprofesionalizat. Echipa actoricească este o condiție fără de care îmi este tot mai greu să mă exprim coerent. La Sibiu am încercat a mi-o forma, dar totul e doar în fașă, (fiindcă, ce păcat, spectacolele bune sînt obligat să le realizez aiurea), nu pot avea o continuitate în cadrul embrionului de echipă sibiană.

MARIUS ROBESCU : Expusesem o primă problemă care mi s-a părut importantă și concretă. Cealaltă, tot atît de importantă și concretă, mi s-a părut a fi relația complicată dintre regizor și repertoriu, capacitatea pe care o are regizorul de a-și influența alcătuirea repertoriului, de a interveni în fixarea listei de piese care se numește repertoriu. Am impresia că cele mai multe dintre eșecurile regizorale s-au petrecut tocmai din pricină că artiștilor în cauză nu le convenea structural piesa respectivă.

> ● Şcoala românească de regie se bucură de un binemeritat prestigiu ● Cred că există cu adevărat o generaţie de tineri regizori capabili să satisfacă cerinţele climatului cultural în care se găseşte teatrul românesc ● A colporta mici idei nesemnificative sau a acorda opinii false, fără valoare, nu poate fi idealul regizorului adevărat.

● Probleme reale și probleme imaginare ale programului personal

VALENTIN SILVESTRU : Discuția atinge în acest punct o chestiune esențială pentru destinul teatrului și anume : dacă putem statua că într-o mișcare teatrală există structuri închise, incomunicante și posibilități strict limitate de străpungere a acestor structuri ; dacă există o imposibilitate pentru un regizor de a lucra cu anumiți actori și o posibilitate relativ limitată de a lucra cu alți actori ; dacă există neputință funciară de a se lucra cu un tip de piese sau regia e deschisă tuturor tipurilor de lucrări teatrale.

Nici tradiția teatrului românesc, nici experiența teatrului universal nu confirmă atari stări de incomunicabilitate. După cum știți, Ion Sava a lucrat cu o trupă strălucită la Iași, a montat însă cu ea, nevoit, și piese derizorii. Ceea ce a izbutit la București cu **Frumoasa din pădurea adormită** de Rosso di San Secondo a însemnat o experiență importantă în ce privește lansarea unor actori și a unei idei de transpunere, dar nu și ca afirmare a unei piese, n-a fost un succes literar. Existențele dumneavoastră pledează pentru comunicabilități și interferențe. Dumneavoastră ajungeți într-un teatru format să spunem, cu tradiții, dar la un moment dat, cîștigînd încrederea actorilor, oferindu-le o modalitate novatoare de lucru, atrăgîndu-i pentru un gînd important și angajîndu-i într-un repertoriu serios, ei merg cu dumneavoastră — și uite, așa se realizează **Meșterul Manole** sau **Unchiul Vania** la Național clujean ori **Năpasta** la Giulești. Există trupe care au fost declarate multă vreme total afone, ca aceea de la Turda, iată însă că Aurel Manea a investit energie și talent în acel loc și a izbutit excelente spectacole, unul cu o comedie de Kataev. Cel dintîi examen al său, strălucit examen, l-a dat la Sibiu, nu la București. Există actori din țară care se integrează în trupele bucureștene și alții care după activități glorioase în orașe mici vin de vegetează aici anonimi pînă ies la pensie. Teatrul e veșnic context. În acest context asistăm îndeobște la reușite cînd principalii factori de creație convin asupra unei idei însemnate de teatru. Pentru realizarea acestei idei e nevoie uneori de un regizor, alteori de un director. De pildă, directorul care l-a invitat pe Dan Micu la București a avut o idee excelentă. Nu se poate realiza nici la noi, nici aiurea, maximum de garanții în vederea reușitei. Nici nu știm dacă există posibilitatea unor garanții îndubitabile. Sînt regizori importanți a căror viață și creație pledează tocmai pentru deschidere continuă, generoasă față de posibilitățile de a înriuri lumea prin teatru, care-și schimbă ei înșiși formulele și refuză închistarea, fie și într-un concept, altminteri atrăgător, cum ar fi echipa fixă. Evident, orice concepție estetică stabilă presupune accepții și refuzuri — în primul rînd, însă, cred eu, de principii creatoare, orientări ideologice și estetice, un crez artistic ferm ducînd nu la întrepeniri și separări, ci la multiplicarea continuă a confluențelor.

Formulînd asemenea opinii, pe care vă rog să le luați, dacă socotiți că e cazul, în discuție, trec totuși, binișor, la întrebarea următoare. Ea se referă la noțiunea interesantă și plină de miez — programul personal al creatorului. Atîta vreme cît regizorul are posibilitatea de a lucra nu numai pe o scenă, putînd fi deci, temporar, cooptat și în alte colective, programul acesta personal înseamnă o sumă de responsabilități reciproce. Ce înțelegeți dumneavoastră prin **program personal ?** Uneori ne lăsați impresia, nouă, celor care vă studiem activitatea, că abdicați de la acest program personal, că l-ați suspendat sau că exigențele care-l determinaseră nu mai funcționează. Ați lansat autori români, ați lansat piese în premieră absolută ? Ați impus cu consecvență, fără abdicări, o modalitate nouă de a face teatru ?

Masă rotundă organizată de Marius Robescu și Valentin Silvestru

(Într-un număr viitor, continuarea discuției în problema raporturilor regizorilor cu autorii dramatici și în cea cu actorii-creatori și actorii-funcționari).

Cîntarea României

„Eternă țară, timp mereu vibrînd"

Prezența studenților în manifestările culturale de nivel național era, pînă nu de multă vreme, dominată de cei din București, Cluj-Napoca, Iași, Timișoara și, eventual, Brașov. Festivalurile naționale ale artei studențești în ultimele ediții au adus în prim-plan valori artistice din centre universitare aproape inexistente cu două decenii în urmă, ajungîndu-se în 1976 la o veritabilă desfășurare de forțe culturale studențești. A scrie despre formațiile studențești din București, Iași sau Cluj-Napoca nu ar aduce noutăți în plus. Ele s-au impus deja în perimetrul cultural extra-studențesc, ca valori de sine stătătoare, concurînd de la egal la egal cu echipe profesioniste consacrate pe plan național. Plusul lor de forță provine dintr-o abordare inedită a fenomenului artistic, abandonînd formulele prăfuite în favoarea unor experimente demne de luat în seamă.

La Craiova s-a înființat, cu ani în urmă, o facultate de filologie, Craiova lui Al. Macedonski, Ion Maiorescu Brâncuși, N. Titulescu, Ion Țuculescu, Al. Balaci, Mihnea Gheorghiu. Facultatea a pornit încet dar sigur și în scurt timp aici au apărut cadre didactice de prestigiu. Ba, mai mult, pe lîngă tomurile lor din librării, au început să apară cărțile discipolilor. A apărut Daniela Crăsnaru, Dumitru Velea etc.

Vocația de artiști, pe lîngă cea de profesori s-a conturat destul de repede. Cîteva formații artistice ale studenților Facultății de filologie din Craiova la ediția F.N.A.S. din 1974 și 1976 au devenit laureate. Anul festivalului național **Cîntarea României** readuce în atenția spectatorilor studenții acestei facultăți. În 1976 aceste formații au trecut prin cîteva locuri de seamă ale istoriei românilor. „Pe urmele eroilor" se intitula o serie de spectacole dedicate aniversării Independenței României. Studenții de azi au cîntat pe locurile războiului de independență de la Calafat și Vidin, s-au confruntat cu gestul artistic al țăranilor din străvechea Oltenie și cu muncitorii unui mare centru industrial contemporan. Cu un cor de 40 de fete (laureat al F.N.A.S.), condus de profesorul Boris Chelaru, și cu un montaj literar intitulat **Eternă țară — timp mereu vibrînd** (cu versuri ale studenților și cadrelor didactice-poeți), studenții filologi au epuizat direcțiile din sud-vestul României de azi. Pe aceleași trasee cu cele două formații a călcat și o formație de dansuri. Selectînd valori ale creației populare din cercetările de teren, grupul folcloric a repus în circulație texte și dansuri de o valoare incontestabilă. Gestul ca atare merită luat în seamă, în contextul altor prelucrări după ureche a creației populare, ajunsă în unele cazuri în fața unor veritabile mistificări în raport cu semnificația și forma inițială. O preluare cît de cît științifică, bazată pe cunoașterea profundă a realităților folclorice, dă spectacolelor forță și expresie. Cîntece dintr-o veritabilă arhivă spirituală se reîntîlnesc astfel cu omul contemporan prin intermediul acestor discipoli. Mioara Florescu, Georgeta Popa și Mihai Boduar se pot considera, fără gloria imediată a unui Ion Dolănescu sau Maria Ciobanu, veritabili interpreți de muzică populară.

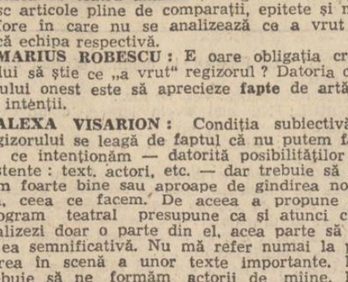

Mihai Rusu : „Cîntarea României"

În festivalul național **Cîntarea României,** studenții Facultății de filologie din Craiova au hotărît să participe în faza județeană, alături de formațiile tinerilor muncitori și țărani. Gestul ca atare comportă mai multe semnificații. Legarea studenților de viață, de realitățile contemporane, întîlnirea pe plan cultural cu cei în mijlocul cărora vor lucra, nu poate să aibă decît un efect stimulator. Creația studenților se va confrunta cu cea a tinerilor din alte medii de viață. Vor concura la poezie Ion Gheorghișor, Ion Popescu, Mihai Măceș și Liana Marcu, iar la critică Constantin Barbu și Ghiță Marius. Între timp, cercurile științifice studențești vor include în tematica lor de cercetare lucrări axate pe evoluția și desfășurarea importantelor aniversări ale anului 1977.

...Se pregăteau de spectacole, se pregăteau de sesiune. I-am urmărit în două după-amiezi. Nu diferă cu nimic de tinerii obișnuiți din zilele noastre. Doar examenele îi pot face mai tăcuți și-i pot lipsi de o arhicunoscută exuberanță și volubilitate. Sesiunea era încă departe. Repetau la nesfîrșit pași de dans spre a le da ritmul și geometria văzută undeva într-o comună. Corul de fete se împărțea între gînduri la cine știe ce poveste de dragoste și vocea hotărîtă a dirijorului nemulțumit de o tonalitate.

Ce vor reprezenta spectacolele filologilor în Festivalul național **Cîntarea României ?** Un plus de calitate, o profundă manifestare de patriotism și o serioasă pregătire pentru a deveni nu numai profesori, ci și veritabili animatori culturali. De altfel, prezența studenților în acest prestigios festival poate aduna mai multe asemenea spectacole și formații. Mulți dintre studenții facultăților cu profil artistic din țară conduc și instruiesc formații de tineri muncitori, asigurînd un plus de calitate.

Prezența studenților filologi din Craiova merită urmărită cu toată atenția. Resursele culturale ale Craiovei se așează pe temeliile tradițiilor culturale românești, își așează ultima vîrstă a creației într-un perimetru al marilor izbînzi.

Ilie Motora

VIRGIL CARIANOPOL

Dorobanțul gornist

Sunînd atacul, el, gornistul
Prin goarna lui parcă vorbea,
Parcă-ndemna pe fiecare,
Pe orice ins ce se bătea,

Cei care-l auzeau mai aprigi,
Mai fără teamă s-avintau.
cu cîntu-acesta dorobanții
Mai cu putere se băteau.

Dar a venit din zări o schijă,
Pe cînd cînta mai avintat,
L-a doborît, dar cîntul încă
Suna, suna neîncetat.

Cînd l-au găsit stringea în brațe
Răcitul corn, nici nu gemea,
Era prezent pentru lumină
Dar pentru el nu mai era.

Unde plecase ? Nu departe.
Suise-n iureșul furtunii
Să sune lupta pentru viață
Din cornul strălucit al lunii.

■

DUMITRU BĂLĂEȚ

Lumină

În snopii cu spicul înțelesului copt va înflori
o altă lumină,
nouă va fi raza, nouă orbita gîndului
gravitînd spre adîncuri
unde în somn cu pleoapele străvezii
se odihnește cuvîntul
și trec cețuri luminoase în jurul lui, baletul
de umbre
al inserărilor pe zăpezi ; neliniștea clipei
curgînd în destin
ca o lacrimă la chemarea stelei ; mai jos
somnul
în deriva luminii ca-ntr-o voință de fluviu
ocrotitor
plutirii de lebede la adierea trestiei gînditoare.
Și cînd cîmpiile vor fi cuprinse din nou de
clinchetul sevelor,
un nor de argint va suna deșteptarea sub
țesătură de fulgere ;
din adîncul visului voi veni să-mi aduc aminte
de mine,
să văd turmele și cintecele plaiului odrăslind,
clătinătoarea uimire a frunzelor ; asupra
freamătului
voi stărui îndelung și mireasma cuvintelor
în nervuri cărnoase de floare.

■

ION MĂRGINEANU

Portretul poporului meu

sub talpa singelui mănos
flacăra-n semințe se divide
numai unirea cu sufletul lui
gura florilor deschide

foșnesc prin os cărunte bătălii
și-orgoliul sevei de goruni
numai unirea cu inima lui
țesut-a peste cîmp cununi

curată casă e oglinda
în care numele e nuntă
numai unirea cu visele lui
trecerea vremii o înfruntă

sub talpa crezului de țară
cenușa se divide-n dor
cu el se scrie harnic chipul
acestui minunat popor

■

VIOREL SÂNPETREAN

Flamură vie

Tălmăcit este graiul
Aplecat către lume, de roade prea plin.
Amiaza izbînzii e vara cea clară,
Metalice vești rămîn mute în noapte,
Și urcă-n ghirlande în grădina solară.

O, dulcele semn
Ca o flamură vie în setea de sare.
Metalice vești rămîn mute în noapte,
În cumpăna lumii trezești murmurare,
Pe virfuri de valuri, corabie de șoapte.

FILE DE ISTORIE, FILE DE EPOPEE

tunul de catifea

O metaforă dramatică la 1877

O casă dărăpănată în mijlocul viscolului. Lîngă ea un șopron, dărăpănat și el, în care stau închiși vreo douăzeci de prizonieri turci. Între casă și șopron — un tun și lada lui de muniții. Căpitanul dă ocol — zadarnic — în jurul ciudatei așezări în căutarea unui drum.
În casa rău apărată de ușa și ferestrele stricate, Volintirul scrie ceva pe genunchi. Roșiorul își curăță arma. Într-un colț — o bătrînă uitată de ani.

valentin munteanu

VOLINTIRUL : „Ziua a patra... Ieri am terminat pîinea... Noaptea a mai nins..."
ROȘIORUL : Lasă-l dracului de pomelnic !
VOLINTIRUL : *(imperturbabil)* „Au murit doi prizonieri... Tunul e în bună stare..." Astea-s cuvintele trebuitoare pe cînd n-om mai fi...
ROȘIORUL : Cînd n-om mai fi nu ne mai e trebuitor nimic.
VOLINTIRUL : Nu nouă... Să știe țara că ne-am rătăcit, c-am tras după noi prin cele zăpezi un tun, că nu l-am dat turcului, c-am luat douăzeci de prinși.
ROȘIORUL: Și că ni-e foame !
VOLINTIRUL: Și că ni-e foame. E scris tot... Cei doi prizonieri au murit înghețați ?
ROȘIORUL: Înghețați, cum o să murim și noi...
VOLINTIRUL: *(scrie)* „Prinșii au murit înghețați".
ROȘIORUL: Mai scrie: cum o să murim și noi... Băbuțo, nu mai ai pe undeva vreun fir de mălai, o coajă de ceapă, un cartof degerat, orice...? *(a intrat Căpitanul).*
CĂPITANUL: Las-o-n pace ! Știi că n-are... Băbuțo, caută de-ți amintește cîte poște sînt pînă la Plevna, pe unde vine adică... Încolo sau încolo... Și locului ăsta cum îi spune ?...
BĂTRÎNA: Nu-i spune nici cum. E o casă, nu-i un loc... Iar Plevna... Feciorul meu, demult, Hristo îl chema, a fost răstignit la Plevna în Vinerea Mare... Haiduc. L-au batjocorit zicîndu-i să învie...
ROȘIORUL: Iar începe...
BĂTRÎNA: Pe Mirko l-au dus în robie de la doi ani... Todor a trecut la credința lor și s-a chemat Selim. A căzut la Beograd, tot de mult... Numai eu am rămas. Mi-o fi murit moartea, așa cred...
CĂPITANUL: Dar locul ăsta trebuie să aibă un nume... Un nume ! Uite harta asta !
BĂTRÎNA: N-are, nepoate... Sau îl are pe al meu... Dar numele meu l-am uitat. Îi țin minte doar pe Hristo, Mirko și Todor... Hristo era cel mai frumos...
VOLINTIRUL: Bătrîna a vorbit ieri despre niște lucruri și oameni de mai bine de o sută de ani... Le-am notat pe toate.
CĂPITANUL: De notat ne arde nouă !... Harta nu-i bună la nimic ! De jur împrejur zăpadă și dealuri iar aici o babă nebună care nu știe nici unde locuiește... *(agitație în șopron)* Sigur, așteaptă masa. Strigă-le, roșiorule că azi nu se mănîncă... Nici noi n-am luat în gură decît zăpadă... Și zăpada, se știe, nu-ngrașă deloc. Băbuțo, poate, totuși îți amintești... *(Roșiorul a ieșit).*
BĂTRÎNA: Îmi amintesc tot... Și de Hristo, și de Mirko și de Todor... Parc-a fost ieri... Dar poate chiar ieri a fost... Hristo era frumos ca Mîntuitorul...
CĂPTANUL: Volintirule, s-o luăm de la capăt... Adu-ți pomelnicul mai la lumină... Cînd s-a lăsat ceața noi eram aici. Cu trei tunuri. În stînga era bateria sergentului Zăgan, în dreapta a căpitanului Lambru... Au năvălit turcii... Numai tunul ăsta era înhămat... Caii s-au speriat și au luat-o la fugă... Noi am rămas să luptăm cu liftele păgîne... Vezi dacă și-n pomelnicul tău e așa...
VOLINTIRUL: Așa-i...
CĂPITANUL: Încep să-mi pierd mințile... Se zice că de foame poți să-ți pierzi mințile... Cît a durat măcelul ? Preț de un ceas, de două ?
VOLINTIRUL: Un ceas...
CĂPITANUL: Apoi, noi ăștia trei care-am rămas am pornit pe urmele roților... Ceața nu se ridicase...
VOLINTIRUL: Și nu s-a ridicat toată noaptea...
CĂPITANUL: La ziuă am dat de tun și de caii sfîrtecați de lupi... Ne-am înhămat în locul cailor...
VOLINTIRUL: „Căpestrele, chingile erau pline de sînge". Așa am scris și așa era...
CĂPITANUL: Apoi în cale ne-au ieșit turcii... Am pus tunul în bătaie și... *(cruce)* Slavă domnului că n-a fost nevoie să tragem. Și ei erau rătăciți prin ceața din timpul luptei. S-au predat.. *(bătînd cu mîna pe hartă)* Și unde sîntem acum ? În spatele lor, în spatele alor noștri ? Cine ne va găsi în pustietatea asta ? Moartea, da, de asta sînt sigur... Dar eu nu vreau să mor !...
VOLINTIRUL: *(încet)* Nici eu...
CĂPITANUL: Ai scris și asta ?
VOLINTIRUL: Nu. Aici scriu numai ce ni se întîmplă nu și altele... Adică ce gîndesc sau la ce visez... Vreau să vă întreb ceva...
CĂPITANUL : Întreabă, hai, întreabă. Chiar dacă nu se cade...
VOLINTIRUL: Despre tunul nostru...
CĂPITANUL: Ce e cu el ? E uns, strălucește, e arma noastră cea mai de temut. Cu un tun ești învingător în orice luptă...
VOLINTIRUL: Știu, domnule căpitan... Dar de ce nu ne lăsați să ne apropiem de el ?
CĂPITANUL: Pentru că nu știți să-l mînuiți. Iar lada cu obuze poate lua foc oricînd. Și atunci...
VOLINTIRUL: Dar dacă lada asta... e goală ?
CĂPITANUL: Cum ? Volintir cum poți vorbi așa căpitanului tău ? Treci în post !
VOLINTIRUL: Am înțeles, domnule căpitan... *(iese).*
CĂPITANUL: Ei, drăcia dracului ! Cine i-a mai lăsat la rezbel și pe mucoșii ăștia !? *(ușa, roșior).* Ei, roșior ce se aude cu prinșii ?
ROȘIORUL: Ca și cu noi. Li-e foame...
CĂPITANUL: Numai la mîncare ți-e gîndul... Dacă era după alde tine rămîneai acasă la mămăligă și mai stăteam o mie de ani sub turci... Ce minte o fi aia care are-n ea numai gîndul mîncării ?
ROȘIORUL: Minte proastă de țăran... L-ați pedepsit pe volintir ?
CĂPITANUL: Pentru același lucru de care te-am iertat pe tine. Tot la mîncare îl ducea mintea...
ROȘIORUL: Vedeți ? Și doar el e băiat cu școală...
CĂPITANUL: Tocmai de aia l-am pedepsit... Inspecția armelor ! Ia să-ți văd pușca...
ROȘIORUL: Am înțeles, să trăiți...*(prezintă arma)*
CĂPITANUL: Mda... Asta ce-i ?
ROȘIORUL: O pată...
CĂPITANUL: De rugină...
ROȘIORUL: De sînge, domnu' căpitan... Mai trece prin bandaj și... Vedeți, s-a dus...
CĂPITANUL: Bine... Unde ai făcut instrucția ? fără acoperiș nu știu... A, și mai e lada de obuze... Numai bună de foc...
CĂPITANUL: *(ars)* Lada de obuze ? Cum îndrăznești, soldat ?.
ROȘIORUL: Mă gîndeam că, poate, e goală și că ne amăgiți așa, ca să nu ne fie frică...
VOLINTIRUL: *(intră speriat)* Domnu' căpitan ! Turcii ! Vin turcii ! Din vîrful dealului am văzut apropiindu-se un pîlc întreg, călări !
CĂPITANUL: La tun ! La tun ! *(ușă trîntită, pași prin zăpada înghețată)* Tunul în poziție de luptă ! *(agitație la prizonieri)* Au simțit că le vin neamurile... Baionetele la arme.. !
VOLINTIRUL: Domn' căpitan, sîntem numai trei...
CĂPITANUL: Ba douăzeci și unu... Socotește singur... „Românul are șapte vieți în pieptu-i de aramă", adaugă și tunul și-o să vezi că sîntem de două ori cît ei... Baionetele la arm !
(tensiune, apoi liniște)
ROȘIORUL: Au apărut pe creastă... Au cai odihniți.
VOLINTIRUL: Pușca nu bate pînă la ei...
CĂPITANUL: Îi lăsăm să se apropie.
VOLINTIRUL: Dar tunul bate...
CĂPITANUL: Am spus: îi lăsăm să se apropie.. Ce scrii acolo ?
VOLINTIRUL: Că-i lăsăm să se apropie... „Sînt mulți în vîrful dealului... Caii joacă nerăbdători în zăpada adîncă... Poate nu-s o sută da-s mulți. De ce nu ne atacă ?..." Domnu' căpitan, de ce nu ne-atacă ?
CĂPITANUL: I-o fi speriat tunul... Uite că vine unul cu o năframă albă...
ROȘIORUL : Un sol... *(murmure la prizonieri)* Gura ! Dacă scoate unul vreo vorbă către sol îl împușc. Tălmăcește Hussein, ce-am poruncit !...
VOLINTIRUL: „Se apropie un sol". O, de-ar fi un sol de pace !
ROȘIORUL: Pace cu cotropitorii ? Mai bine moartea ! Eu trag în el, domn' căpitan...
CĂPITANUL: Nu, e sol... Toți domnitorii noștri i-au primit bine pe soli.
ROȘIORUL: Vreți să-i și ospătăm ! Cu zăpadă ! După legea mea, mai bine cu pămînt.
TURCUL: *(a ajuns)*: Bună ziua... Sînt Ibrahim, ienicer, trimis al luminatului Amza, comandantul și stăpînul meu...
ROȘIORUL: Descalecă, ienicerule ! Te afli în fața unui căpitan din armata română...
TURCUL: Descalec... Doar că armata română și toți căpitanii ei mai au puține zile de trăit. Mă închin deci în fața unui mort. Fie-ți țărîna ușoară, parcă așa se spune la voi...
CĂPITANUL: Dacă ai venit pentru prohod poți să faci calea întoarsă. După ce vom spulbera stolul vostru vom ști să ne bocim morții și singuri...
TURCUL: Luminatul Amza, viteaz între viteji, soare al Burgasului, iubit de Allah, preamărit de oștenii săi...
pe noi românii și i-ai putea da stăpînului tău un sfat...
TURCUL: N-am trecut Dunărea niciodată.
CĂPITANUL: Atunci ?
TURCUL : Nu știu... Cînd am auzit întîi vorbindu-se românește am înțeles tot și m-am trezit vorbind și eu o limbă care nici nu știam că există...
VOLINTIRUL: E român, domnule căpitan !
TURCUL: Sînt turc.
CĂPITANUL: Ba ești român... Furat de copil de la noi și dus în oastea secătuită...
TURCUL: Sînt turc...
VOLINTIRUL: Omule, ești român... Vorbești ca oamenii de lîngă București...
TURCUL: Sînt turc... Alah să vă lumineze gîndurile...
(În șopron animație potolită de cîte un MĂ ! al Roșiorului. Căpitanul curăță tunul. Roșiorul aruncă zăpadă din jurul lui. Volintirul scrie sprijinit de șopron.)
VOLINTIRUL: „Și turcul venit cu solia era român de-al nostru trecut de copil la credința păgînă. Dumnezeu să-l ierte că nu știe ce face"...
ROȘIORUL: Iar scrii ?
VOLINTIRUL: „Și e tot mai frig. În jumătatea asta de ceas cît ne-a rămas de trăit, a zis domnu' căpitan să intrăm pe rînd în coliba fără foc a bulgăroaicei. Să putem lupta". „Și, dragi părinți, să-mi iertați moartea timpurie, dar sînt lucruri pentru care merită să mori. Neatîrnarea țării merită... Cînd scriu ȚARĂ degetele înghețate se dezmorțesc... Țară... Țară..." *(căpitanul ocolește din nou mica așezare)*
ROȘIORUL: Mai lasă scrisul, volintirule, și du-te de te-ncălzește... Da-ntîi ascultă aici... Tu chiar crezi că tunul ăsta are ghiulele ? Da ce-a lăcătuit domn' căpitan lada aia de parcă ar ține în ea tezaurul țării, nu ghiulele ?... Și pe țeavă s-o fi aflînd vreo una ? Hm, ce zici ? Eu sînt roșior, nu mă pricep la tunuri, tu ca volintir care nu te pricepi la nimic, poate știi... Sau ai amuțit de frică ?
VOLINTIRUL: Nu știu... Numai domn' căpitan... Da nu-l întreba... Bine că trăim... „Dragi părinți, spuneți tuturor să fie foarte fericiți în primul rînd pentru că trăiesc"...
ROȘIORUL: Ai căpiat, Volintirule ! Lasă scrisul și du-te la căldură !
CĂPITANUL: *(a apărut)* Du-te volintirule...
ROȘIORUL: Să trăiți, dom' căpitan. Căpraria de roșiori e gata de război...
CĂPITANUL: Bine, roșiorule... Du-te și tu la căldură... Mai avem puțin pînă începe...
ROȘIORUL: Să trăiți; pe mine căldura mă moleșește, îmi dă somn...
VOLINTIRUL: Și pe mine. Spuneați că mai avem puțin...
CĂPITANUL : Cîți ani ai, volintirule ?...
VOLINTIRUL: În acte 18...
CĂPITANUL: Nu te-am întrebat niciodată dacă mai ai frați, surori...
VOLINTIRUL: Nici nu era cînd, domnule căpitan... Sînt singur la părinți...
CĂPITANUL: Bine... și-acum să hotărîm...
ROȘIORUL: Ce să hotărîm ?...
CĂPITANUL: Ce ne-au propus turcii... Mai avem cîteva minute. Deobicei nu cer părerea trupei dar acum... Adică rămînem să luptăm sau...
ROȘIORUL: Domnule căpitan, eu credeam că hotărîrea ați luat-o de cum a venit solul...
VOLINTIRUL : Iar eu credeam că mai demult... De la 9 mai...
CĂPITANUL: Și nu eu. Ci România. Vă mulțumesc...
ROȘIORUL: Hei, prizonieri... Ascultă comanda la mine ! Dacă s-o întîmpla s-o mierlesc să mă îngropați ca lumea... Cel puțin un metru jumătate sub pămînt, nu în zăpadă. E ordin ! Tălmăcește, Hussein !...
CĂPITANUL: A venit momentul... Roșior, alege un prizonier și adu-l alci...
ROȘIORUL: Am înțeles...
CĂPITANUL : Leagă-l...
ROȘIORUL: Să trăiți, e legat...
CĂPITANUL : Leagă-l de tun...
VOLINTIRUL: Domnule căpitan...
CĂPITAN: Ordin, am spus...
VOLINTIRUL : Da, domnule căpitan...
(De departe, împușcături).
VOLINTIRUL: De ce nu atacă ? Ce văd ? Iar vine solul ăla spurcat ? Ce mai vrea ? De ce nu atacă ? Să atace ! Vreau să atace ! Vreau să atace ! E dreptul meu să mor luptînd !
(solul a ajuns lîngă tun)
CĂPITANUL: Ce mai vrei, Ibrahim ?...
TURCUL: Pace.
CĂPITANUL: N-o primim. Ne-ați dat acea jumătate de ceas. A trecut. Alta nu ne mai trebuie... Avem cu ce lupta.
TURCUL: Pace am zis... O ștafetă a vizirului Osman l-a înștiințat acum pe marele și luminatul Amza că garnizoana noastră s-a predat azi dimineață. Noi, ca și voi, eram un pîlc rătăcit în viscol și noapte... Ordinul sună răspicat: să ne încredințăm armatelor române, ruse și voluntarilor bulgari...
ROȘIORUL: Nu e un șiretlic ?
TURCUL: Alah mi-e martor...
ROȘIORUL: Spune Dumnezeu și-atunci te cred, românul dracului !
CĂPITANUL: Și de ce n-a venit Amza însuși ?
TURCUL: La auzul veștii măritul Amza și-a luat viața... El și doi ofițeri. Am rămas 32... Iată sabia mea.
Turcii coboară panta aruncîndu-și armele într-un maldăr lîngă tun. Roșiorul îi strînge apoi într-o parte).
CĂPITANUL: Facem convoiul... Tunul în față... Prizonierii după el... Ibrahim, ieși dintre prizonieri... N-auzi ?
TURCUL: Nu domnule căpitan... Eu sînt prizonier turc.
VOLINTIRUL: Rămîi cu bine, băbuțo... Ei, vezi, ai trăit-o și pe asta ! Ești scăpată de turci... Hei, băbuțo ! Domnule căpitan, e rece ! A murit...
CĂPITANUL : Roșior, ține cheia de la lada cu muniții și aruncă pietroaiele din ea... Convoi, alinierea... În urma tunului, înainte marș ! *(Și convoiul se pune în mișcare).*

Aurel Nedel : „Șarja roșiorilor"

ROȘIORUL: La Ploiești, la domnul căpitan Zăgănescu.
CĂPITANUL: Bine... Vezi de foc...
ROȘIORUL: Nu mai avem lemne, domn' căpitan...
CĂPITANUL: Bine... Turcii și-au îngropat morții ?
ROȘIORUL: Încă de dimineață... Le-au spus ceva pe limba lor apoi au acoperit groapa mai mult cu zăpadă decît cu pămînt. Erau tineri ai dracului... Dumnezeul lor să-i odihnească... Dar cu bătrîna ce-i ? Domn' căpitan, a murit bătrîna !...
BĂTRÎNA : Nu ți-am spus că mie mi-a murit moartea ?... Mi-a ghicit o ghicitoare că o să trăiesc atît cît vor fi turcii stăpîni pe pămîntul meu. Și turcii o să fie veșnic stăpîni.
ROȘIORUL: *(ride)* Auziți-o, domn' căpitan !... Băbuțo, păi nu mai sînt... Noi sîntem români, de peste Dunăre dacă știi unde-i Dunărea...
BĂTRÎNA: Nu știu, nepoate... Hristo știa... Mi-a povestit odată... De mult...
ROȘIORUL: Păi, noi băbuțo, te-am scăpat de turci. Uite-i afară, legați unul de altul.
CĂPITANUL: Las-o... Mai bine-ai găsi niște lemne...
ROȘIORUL: Lemne-neam, dom'căpitan... Doar dacă desfacem paiele de pe acoperiș... Dar rămîne băbuța fără adăpost... Văd că de foame mai trăiește încă o sută de ani, dar
CĂPITANUL: Mai scurt, ienicerule...
TURCUL : Vă cere luminatul Amza să predați deîndată și fără vărsare de sînge tunul vostru, armele voastre și prizonierii... Iar voi...
CĂPITANUL: *(voios)* Ia uite-i că se-ngrijesc și de soarta noastră. Ce e cu noi ?
TURCUL: Voi puteți pleca în cele patru vînturi căci de nu vă vor ucide alți ieniceri sau spahii vă vor purta de grijă lupii !
ROȘIORUL: Eu îl împușc, domnule căpitan...
TURCUL: Moartea mea nu vă scapă de a voastră. Sînteți numai trei...
CĂPITANUL: Și un tun. Deși ni l-ai cerut, l-ai uitat...
TURCUL: Slăvitul Amza așteaptă răspuns într-o jumătate de ceas... Și răspunsul să fie ăsta : lăsați totul aici și porniți înspre pădure... Vă luați cu voi numai viețile pe care milostivul Amza vi le lasă...
CĂPITANUL: Spune-i, ienicerule, lui Amza... Sau nu, nu-i spune nimic. Vom cumpăni și veți avea răspunsul la timpul potrivit.
TURCUL: Prea bine... Vă doresc gînduri bune...
CĂPITANUL: Stai o clipă, ienicerule... Tu ești turc ?
TURCUL: Turc.
CĂPITANUL: Și de unde știi așa de bine românește ? Ai avut vreo slujbă prin principate ? Atunci înseamnă că ne cunoști bine

---

teatru

t

Pelicanul

Teatrul lui Strindberg este structurat, după cum se știe, în jurul unor teme — pe cît de puține ca număr, pe atît de profunde, pregnante : mă gîndesc la obsesia neînțelegerii dintre membrii cuplului conjugal, la cea a raportului dintre stăpîn și servitor și, în fine, la copilul-victimă al iresponsabilității părinților săi. Nu e de mirare deci, că toate acestea, apar și în **Pelicanul,** text montat de curînd pe scena teatrului Bulandra.

Că-ar aduce în plus această piesă față de altele — din dramaturgia lui Strindberg ? Sau prin ce ne-ar aminti ea capodoperele literaturii dramatice universale ? Prin mai multe aspecte, demne de semnalat. Mă gîndesc, în primul rînd, la faptul că (la fel ca la Cehov) cei patru eroi principali ai textului, nu pot începe o viață nouă. Deoarece trecutul lor stă sub semnul culpei, sub zodia neîmplinirii și-a pesimismului ; fiecare din cei trei membri ai familiei este marcat de monstruozitatea mamei ; complexat și dezabuzat datorită egoismului ei. Ori o viață nouă nu se poate începe fără o energie supranaturală. De aceea, mi-aș permite să fac un calambur, afirmînd că singura viață nouă la care au acces cei trei membri ai familiei este **moartea :** copiii nu se împotrivesc focului care-a cuprins casa, iar mama lor împlinește în final, acel gînd care o urmărea de la începutul piesei : sinuciderea.

Apoi, fiindcă tot am pornit pe panta comparațiilor, vreau să semnalez asemănarea dintre piesa lui Strindberg și **Hamlet.** Ca și în capodopera shakespeareană, Tatăl, deși absent din piesă, domină acțiunea precum stafia bătrînului Rege, dezvăluind — prin scrisoarea lăsată după moartea sa, fiului — adevărul despre vădu și ginerele ei. Sînt deci, alături de atuurile caracteristice teatrului lui Strindberg (sondarea atentă și abilă a subconștientului, conflictul excelent construit — între sexe și între generații, psihologia complexă a eroilor) motive în plus de justificare a opțiunii repertoriale a teatrului Bulandra (care a mai jucat, cu-cîțiva ani în urmă, și **Dansul morții).**

Spectacolul însă are destule momente derutante ; acestea se datorează desigur, regizorului Ion Taub (care conferă o doză de artificialitate relațiilor dintre eroi), dar și unor buni actori ai teatrului — Ileana Predescu și Emmerich Schäffer, supralicitînd **echivocul** psihanalist al raporturilor dintre soacră și ginere. Textul **sugerează** aceste raporturi în mod discret ; actorii însă, accentuîndu-le, cad deseori în primejdia jocului comentat, ostentativ, excesiv explicat.

E adevărat însă că balanța spectacolului se mai echilibrează prin jocul celor doi proaspeți angajați ai teatrului (tinerii actori Petre Lupu și Luminița Gheorghiu), remarcați în ultimii ani pe scenele din Sibiu și Botoșani, remarcabili — de asemenea — acum în rolurile celor doi frați. Secvența refuzului terciului de cereale, ori tabloul final al incendiului (realizate și din punct de vedere regizoral) ne-au făcut să întîmpinăm parțial favorabil acea seară Strindberg.

Bogdan Ulmu

---

film

f

Serenadă pentru etajul XII

S-a vorbit îndeajuns de drastic despre filmul lui Carol Corfanta, al scenaristului Tudor Popescu și al tuturor celorlalți (mai ales al celorlalți !), ca să mai fi rămas argumente pentru încă o pledoarie a acuzării ; și totuși mi s-a părut că, mai mult decît alte premiere din ultima vreme, filmul are o logică a lui : sentimentală-sentimentală, subțirică-subțirică, dar logică. Am avut astfel, la sfîrșit, impresia că am văzut o operetă și, pentru cei care agreează genul, intenția are logica ei. Zic **operetă** deși se cîntă mai puțin decît în operete și din cu totul alte motive. Spre dezamăgirea noastră, nici operetă nu a rămas însă acest carnaval al cunoscuților și răsfățaților noștri actori de comedie, străduindu-se mereu, și nu înțelegem de ce, să ne aducă cu picioarele pe pămînt. E cauza pentru care filmul nu e plauzibil nici ca film, ca o lume aparte care trăiește după criteriile ei, nici comparat cu realitatea.

S-a împămîntenit ideea că avem actori de comedie deosebit de buni, dar comedia, iată, nu e pe măsura lor... Și cu adevărat actorii sînt sclipitori, dar nu toți împreună, în distribuții șoc din punct de vedere al afișului, însă absolut de neînțeles cînd ne gîndim la unitatea de concepție. **Serenada** lui Carol Corfanta ne angajează cînd cu un realism lacrimogen, cînd cu o scenă de comedie bufă ; dăm cînd de Puiu Călinescu, — personaj de desene animate —, cînd de jocul tandru, cald, al Ilenei Stana Ionescu, Olga Bucătaru și Toma Caragiu, sîntem copleșiți de umorul vulcanic al Dragăi Olteanu, dar sărim repede la o comedie de moravuri despre meseriașii reuniți, hop și Dem Rădulescu fugărit de o mașină sub privirile unei figurații care stă ca într-un tablou vivant, aliniată cu sfoara de regizorul secund, categoric inapt să aibă vreo inițiativă... Ei, va spune cineva, așa e viața ! Ne lovim în viață de tot felul de situații și oameni. Da, dar filmul nu e așa ! Adică n-ar trebui să fie. Personajele unui film s-ar cuveni să fie, la o ultimă analiză, din aceeași familie ; funcționează la orice artist un criteriu unic de „distribuție", dar nu din lipsă de imaginație, ci tocmai pentru că imaginația fără scop nu e artă.

Un actor, mai ales unul de comedie, e o individualitate mult prea bine definită pentru a se potrivi oriunde și cu oricine, aproape imposibil de convins să facă altceva decît ce știe. La primul său lung-metraj Carol Corfanta a regizat o adevărată paradă în care trec la rampă, ca să le fie admirat sclipiciul, personaje din trecute sau viitoare comedii. Așa se face că am avut prilejul să asistăm la „execuția" unui regizor și a unui film : fiecare în parte a fost tras de „rechinii comediei" spre cele patru puncte cardinale.

N. M

---

televiziune

tv

Programul II

Multă vreme programul II a însemnat o reluare a emisiunilor de pe programul I: uneori cu rost, alteori fără. Iată însă că de o vreme programul II își dobîndește o personalitate tot mai clar conturată făcînd, de ce să n-o spunem, concurență „periculoasă" emisiunilor difuzate pe canalul principal.

O selecție de scurt-metraj realizate de studioul „Al. Sahia", (filme pe care le-am pierdut la difuzarea pe marele ecran) grupate într-o veritabilă antologie a documentarului românesc ne-au determinat să gîndim în termeni elogioși activitatea excepțională a operatorilor și regizorilor de la studioul Sahia a căror îndelungată experiență ar fi, poate, de real folos și unor emisiuni curente ale televiziunii : reportaje de actualitate și filme pe teme istorice care ar avea de cîștigat, credem, în ceea ce privește densitatea materialului și abordarea mai incisivă a problemelor.

Un „regal" al programului II îl constituie o emisiune deja clasică : „Biruit-au gîndul", realizată de unul din cei mai buni profesioniști ai emisiunilor literare de la televiziune: Arșaluiz Ceamurian. Ca toate celelalte pelicule ale acestui excelent serial cultural și ultima emisiune realizată cu prilejul bicentenarului nașterii marelui cărturar român, Dinicu Golescu a stat sub semnul unei informații exhaustive, de calitate, refuzînd clar discursul retoric și abundența metaforică, tinzînd a oferi sinteze, o lectură atentă, inteligentă și nouă a clasicilor, o lecție de literatură română în sensul cel mai fericit al cuvîntului.

„Bucureștiul necunoscut", această arhivă sentimentală întocmită însă după criterii științifice, este alt cap de afiș al Programului II, o mărturie inestimabilă pentru trecutul unui oraș în continuă prefacere. Pentru o mai mare varietate a emisiunilor le sugerăm însă, autorilor să înglobeze alături de reportaje și mărturiile unor veterani ai orașului, interviuri „de epocă", menite să dinamizeze ritmul cam lent, uneori, al peliculei.

În sfîrșit, reportajul de actualitate. În „expansiune" crescîndă pe programul II, nu reluat de pe programul I ci în premieră, această legătură cu pămîntul atît de necesară în sumarul televiziunii și despre care vom vorbi în cronicile viitoare ne întărește convingerea că programul II are dreptul legitim de a deveni orișicînd... programul I.

S. P.

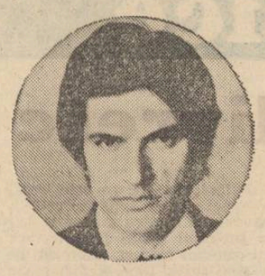

mircea florin șandru

Veacul

Marea colcăie de cuirasate și de căutători de petrol,
Cerul, de avioane care înghit păsări în turbina cu gaze
O greutate ciudată apasă pe umerii noștri, oameni ai veacului
Uneori noaptea aerul se face dur ca o răzătoare de cobalt
Poiii pămintului scot flăcări magnetice, copiii gem în somn
Soarele scade în sinea sa, iar voi citiți cărți despre femei inocente
Voi visați crupele iuți ale cailor în care singele gilgiie,
Prăpăstii în care aerul arde, păduri pure, ape sălbatice
Voi trăiți în cărți ca în păduri diafane, ca intre luminări de răsină
Dar nu simțiți cum se lasă o greutate ciudată pe umerii voștri
Nu simțiți cum cade, cenușie, peste orașe, zăpada
Cum se sinucid pe tărmul mării balenele, cum rătăcesc păsările sub dunga planetei
Stați scufundați în cărți și ele impart lumea în două, bine și rău,
Și trăiți într-una din cele două părți ale sale, bine sau rău
Nu auziți cum trec furtuni de nisip pe orașe
Numai pasărea trăiește între bine și rău
Numai pasărea trăiește în lumina de-afară
Ea face echilibru pe lama cuțitului de oțel
Din ghearele ei șiroiește singele pe podele
Și din singe cresc trandafiri cu mirosuri fantastice
Nimeni nu mai are curajul său
Să semene trandafiri
Între bine și rău.

Viața

Așa vom spune într-o zi, noi am văzut El Dorado
Am călătorit prin lume, am trecut pustiuri și munți
Am dormit pe pămintul gol, am simțit vintul cum ne ustură fața
Am văzut viața cu formele ei schimbătoare, viața și moartea
Am zidit o casă, am iubit o femeie, am avut un copil
Am văzut zilele trecînd una după alta, ca niște mănunchiuri de frunze
Așa vom spune într-o zi, noi am cunoscut fericirea
Am văzut orașele murind în pămint, altele urcînd din văi de cenușă
Am fost bucuroși, am fost tineri, am simțit carnea uscîndu-se pe umerii noștri
Așa vom spune într-o zi, noi am cunoscut fericirea
Pirjoliți de vint, arși de zăpezi, cu pielea ca o pelerină uscată...
Așa stăm într-o zi în odihnă
Nemișcați, numai cu gîndul călătorind către El Dorado
Și păsările coboară pe umerii noștri ca pe niște co ici
Se lasă pe venele noastre albastre și dorm
Un somn ca de moarte
Dorm pe umerii noștri ca pe niște stinci de metal
Ca pe niște bărci, ca pe niște trunchiuri
Prăvălite.

Ruguri pe zăpadă

La marginea orașului zăpada arde
Pe cămăși, pe singe, pe boturi de cal
Sintem la vinătoare pe cimpia fantastică.
In evul tăcut și crepuscular
Iată ninge sălbatic din prăpăstii
Pe umerii noștri zăpada se stinge
Pe cămășile noastre, pe piepturi, pe față
Cu aburi reci de spumă și de singe

Cit vezi cu ochii numai trupurile noastre arzînd
Ca niște uriașe ruguri pe zăpadă.

---

evocări:

1907

de la răscoală la revoluție

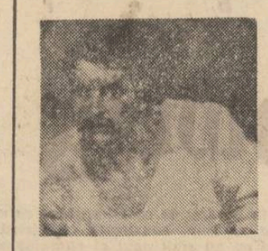

Cazul înfățișat în acest serial este, fără îndoială, în desfășurarea răscoalei din 1907 un caz singular, majoritatea covîrșitoare a intelectualității satelor fiind, ca de atîtea ori în istorie, alături de cei oprimați. Inserarea acestui episod are rostul de a descoperi tragedia acelui an sub un unghi de vedere inedit.

● Un stîlp al societății

Învățătorul Leahu a rămas în București două zile — atît cît a socotit că le trebuie țăranilor ca să dea foc la arendaș și să se potolească. Într-adevăr, luni și marți conacul a fost ars, devastat, arendașul abia a scăpat cu fuga, dar miercuri era liniște peste tot ; cel puțin așa avu impresia învățătorul cînd trecu de la gară, pe ulița principală. Acum, că își lăsase copiii la adăpost și în sat se potolise febra cea mare, putea să se întoarcă liniștit la treburile sale. De fapt era numai un fel de-a vorbi pentru că, ce era în sufletul lui, numai liniște nu se putea numi. Cu siguranță că avea să fie tras la răspundere — că a plecat tocmai în ajunul răscoalei, că în loc să apere „interesele țării" și-a pus pielea la adăpost... Și, mă rog, ce-ar fi vrut de la el ? Să iasă în fața țăranilor și să-i oprească de unul singur ? Apoi, brava domnule învățător Leahu ! Guvernul, armata, jandarmii, nu sînt în stare să țină țăranii în loc și te găsiși tu, un pirlit de învățător, să te pui de-a curmezișul ? Învățătorii să potolească țara ? Le convenea dumnealor să dea vina pe învățători că, la urma urmelor, cineva trebuia scos vinovat... Dar cu un an în urmă, cînd a scris chiar ministrului Vlădescu, personal, de ce nu l-au luat în seamă ? Nici măcar nu i s-a răspuns la scrisoare !... Încă de anul trecut s-a simțit dator să-l pună la curent pe domnul ministru cu ideile subversive pe care le răspîndea V. Mosoiu în **Revista ideei.** El unul, ca învățător de țară care știe ce gîndește țăranul și cunoaște cît e de încrezător în zvonuri, se speriase citind vreo două pagini din revista aceea ; era de-ajuns ca asemenea păreri să ajungă la cunoștința țăranilor, a vreunui învățător pornit contra arendașului sau autorităților, ca să le înfierbînte mințile... A sfătuit pe ministru să facă percheziție la Mosoiu și la Bogdan Pitești, să oprească la frontieră intrarea în țară a anarhiștilor străini care veneau la Expoziție... Acuma, cînd se adeverea că bănuielile lui au fost întemeiate, de ce tot lui să i se ceară socoteală ? Că a fugit ? Iată ceva ce nu putea să înțeleagă nici el ! Toată viața suferise că nu are prilejul să arate ce e în stare ; și ce poate fi mai trist decît să nutrești ambiții mari, să simți că istoria are nevoie de tine, dar să vezi zilele trecînd una după alta, fără să-ți lase speranța că vei fi luat în seamă ?... Întotdeauna își spusese că, cine știe, soarta va fi avînd pregătită și pentru el o zi anume. Așa a fost : ziua a venit, dar a lăsat-o să-i scape. Dacă ar fi umblat din sat în sat, ca un apostol, și ar fi potolit țăranii ? Se și vedea vorbindu-le inspirat, iar ei căzînd în genunchi, sărutîndu-i mîinile și căinduse... Din păcate i-a fost frică ; și nu o frică oarecare, ci de-a dreptul un fel de leșin, cu greață, parcă i-ar fi venit să verse.

Cînd socru-său îl văzu intrînd în casă, nici nu-l lăsă bine să închidă ușa după el că se și apucă să plîngă și să-l blesteme ; învățătorul nu-i dădu atenție. Ce-ar fi vrut moșul ? Să-l ia și pe el la București ? Parcă se uita cineva la un bătrîn de 86 de ani...

Își luă din nou haina pe el și alergă la școală, dar nu venise nici o telegramă, nici o circulară... Era semn bun. Îngrijitorul școlii zicea că și dirigintele a fugit și nu s-a arătat încă... Învîrtindu-se prin cancelarie, Leahu își zise că ar trebui să facă un fel de dare de seamă... Să aibă un document la mînă... Puse mîna pe registrul de prezență, încuie ușa și se așeză la masă. Era tît de cît un act oficial în care nu puteau să încapă mistificări... Îl deschise mai spre sfîrșit, unde începeau paginile albe, înmuie tocul în cerneală și scrise cu litere mari : DUMINICĂ 11 MARTIE. Era ziua cînd fugise la București dar, dacă tot se hotărîse să mărturisească adevărul, se cuvenea să atragă atenția că nu fugise chiar așa, nepăsător... Înainte de-a pleca vorbise și cu jandarmii, vorbise cu domnul proprietar Leonte chiar simbătă... Trebuiau amintite și acestea. Scrise mai departe : „Am sfătuit pe proprietari și arendași să evite nemulțumirile, iar pe domnul arendaș St. Paulopol să se păzească de săteni. Am pus pe jandarmi să afle ce se vorbește în cîrciumi și am cerut prin scrisori arestarea instigatorilor din comună...". Chiar așa fusese : scrisese proprietarilor arătînd cine sînt oamenii mai turbulenți. Rămase o clipă cu privirea în gol, apoi se aplecă din nou deasupra foii de hîrtie : „Eu nu știam ce e prin județele apropiate, căci se oprise jurnalele la sate". Oricît ocolea însă mărturisirea, ea trebuia să vină ; se scărpină în creștet, se foi pe scaun, dar își luă inima în dinți și adăugă dintr-o suflare : „Am cerut concediu pentru interese de familie și am plecat în concediu". Vru să închidă registrul, măcar să nu mai vadă aceste ultime cuvinte, dar își aminti că în seara cînd plecase la București se întîlnise pe drumul spre gară cu jandarmul din Crimpoaia care fugea cît îl țineau picioarele, fără chipiu, el știa încotro ; cînd și-a dat seama că e jandarmul, l-a strigat să-l întrebe ce s-a întîmplat, dar acela se speriase sărindu-i mai mulți în căruță și apucase la fugă peste cîmp fără să se mai uite înapoi... Parcă a auzit jandarmul ce i-a strigat el atunci ? Și dacă a auzit, numai să poftească să spună că nu-i așa ! Începu de la cap de rînd : „Am spus șefului de jandarmi din Crimpoaia, cu care m-am întîlnit pe drum ; Du-te imediat la Șerbănești de Jos, arestează instigatorii care fac agitații și cere 4—5 soldați, pînă la venirea mea din concediu...".

Reieșea clar că a fost obligat să plece, dar nu a neglijat nici îndatoririle mai înalte... Mulțumit, închise registrul în sertar, încuie și cancelaria, își pipăi pistolul din buzunar și se îndreptă spre primărie. Încă nu știa bine care-i atmosfera în sat așa că, după primii pași, o luă mai încet, mai cu fereală.

Seara, cînd trecu din nou pe la școală era cu adevărat liniștit : prefectul trimisese o gardă care patrula prin sat, așa că dinspre partea țăranilor nu erau motive de îngrijorare. Aprinse lampa în cancelarie, scoase registrul și scrise : MIERCURI 14 MARTIE : „În tot cursul zilei de azi am stat în permanență pe lîngă autorități și am dat tot concursul autorităților...".

Gîndindu-se cum să continue, se apucă să roadă capătul tocului ; din raport trebuia să lasă în evidență și atitudinea lui față de răscoale, nu numai ce-a făcut, ce-a dres !... Așadar : „...am dat tot concursul autorităților pentru încetarea cu desăvîrșire a unei revoluții agraro-anarhistă generală, cu un caracter așa de violent și criminal, încît e fără precedent în istoria întregei omeniri din toate statele".

Recitind cele scrise, el însuși se tulbură puțin și iarăși i se făcu frică ; avea impresia că el singur stă în fața stihiei, cu sabia goală în mînă, că pe umerii lui se sprijină tot greul... Cutremurat înmuie tocul în călimară și continuă : „Proprietățile au fost arse, prădate și devastate. Cînd le vezi, te ia jalea și ți se întristează sufletul. Sătenii noștri — cei pașnici odinioară — au călcat și răsturnat toate legile firii omenești, fără nici o rușine de omenire și fără frică de Dumnezeu".

Articolul „Dumnezeu să-i ierte" de N. Iorga, apărut în „Neamul românesc" din 8 martie 1907

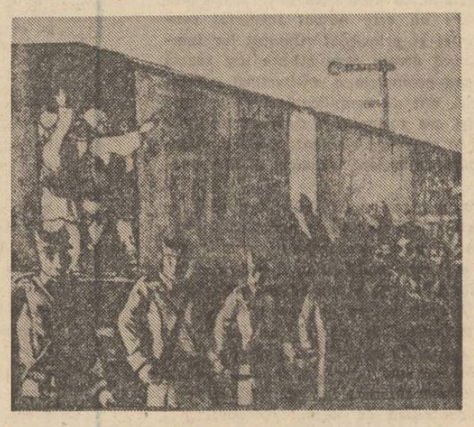

Aurel Jiquidi : „Solidaritate" (din ciclul 1907)

Brăduț Covaliu : „1907 — Execuția"

„Chiar așa, cugetă el. Ce-o fi zicînd de noi Franța, ce-o fi zicînd Anglia, ce-o fi zicînd Europa ?". Își mai aminti că a cheltuit vreo treizeci de lei cu telegramele. „Doar n-o să-i plătesc eu, din buzunar !" mormăi. Ezită o clipă, apoi trecu în registru : „Am dat telegrame : d-lui Leonte, d-lui Colibășeanu și la da-sa Blaremberg, care-mi trimisese mai nainte 400 de lei pentru biserică". Scoase din dulap banii de la doamna Blaremberg și-i băgă în buzunar. Să poftească dirigintele să întrebe unde sînt banii ! Dumnealui s-a ascuns în fundul pămîntului, s-a băgat cine știe pe unde, și mai are pretenții ? Ia să-l încondeieze oleacă la catastif și pe dinsul, că nu strică ! Începu un aliniat nou : „Nemai venind copiii la școală și în lipsa domnului diriginte P. Vlădescu, am luat imediat dispoziții cu miine să înceapă cursurile... Am avizat totodată pe d. diriginte că poate veni la post, căci mișcarea o consider ca potolită. În urmă am auzit că e arestat".

Dimineața găsise în fața primăriei cîtiva țărani cu care a stat de vorbă. Ce-ar fi să scrie că le-a ținut un discurs ? Dar în ce calitate să țină el discursuri prin sat ? Rezolvă chestiunea amintind că a ținut discursuri „ca modest învățător în postul al II-lea". I-a îndemnat să se liniștească, le-a pus în vedere rigorile legilor la care se expun și că vor fi împușcați fără milă...

I se năzări că pe geamul cancelariei se uită careva la el ; sări de pe scaun, scoase pistolul și se dădu lîngă perete. Nu era nimeni. Oricum, i se făcuse frică așa că încuie tot, stinse lampa și trecu peste gard, pe din dos. Abia după ce deslegă ciinii și puse drugul la ușă, se mai liniști puțin. Socru-său, popa, stătea în genunchi în fața candelei și se ruga. Să-i fie de bine !

A doua zi, imediat ce ajunse la primărie, află că se orînduia pază la magazii și la pătulele încă nearse ; se luă după soldați, deși ar fi trebuit să se ducă la școală. Asta era mai important ! În plus, cu soldații alături, altfel se simțea. Luară satele și cătunele la rînd lăsînd ici și colo cîte trei-patru soldați.

Seara scrise în registru : „Am dat concurs autorităților la menținerea liniștei și ordinei legale, și personal am cerut să se pună gărzi la proprietatea Momiceni și la proprietatea Brincoveanu. Am fost, însoțit de o gardă, în cătunul Șerbăneștii de Sus și cătunul Buta... Am stăruit a se pune gărzi la o magazie a domnului Caracostea rămasă nearsă și la magazia și pătulul din cătunul Buta, asemenea nearse...".

Nu fusese o zi ca oricare. Soldații primiseră ordin să se poarte fără menajamente și, asistînd el însuși la expediția aceasta de intimidare, simțise ca o plăcută amețeală ce înseamnă să fii printre cei tari, cu legea și puterea de partea ta.

Cînd închise catalogul, nu se putu stăpîni să nu-i mîngîie coperțile și, sincer vorbind, nu era departe de el gîndul că, toate cîte erau scrise acolo, se întîmplaseră întocmai așa... Își făcu planul ca a doua zi să mai treacă o dată prin Stăneștii de Sus și Buta, singur. Țăranii văzuseră că armata e cu el, așa că n-au să îndrăznească nimica...

În seara următoare scrise în registru :

16 MARTIE, VINERI : „Astăzi, asemenea am dat tot concursul autorităților. Am pus să se tragă clopotele și să se vestească tot satul, bărbați și femei, să vie la sfînta biserică. Preotul paroh I. Angelescu a refuzat să se îmbrace în odăjdii. Preotul Constantin Șerbănescu, socrul meu în vîrstă de 83 de ani, s-a îmbrăcat în sfintele odăjdii, a luat crucea și evanghelia și a făcut o mică slujbă...".

Socru-său n-a vrut nici el să iasă din casă : abia cînd l-a văzut că scoate pistolul s-a albit și-a făcut cruce și n-a mai zis nimica. Nu era vina lui că a trebuit să-l amenințe... Ce să-i faci dacă n-a înțeles singur că e vorba de viitorul familiei lor ? Nici nu și-a dat seama cînd s-a trezit cu pistolul în mînă... Ridică din umeri și continuă : „Apoi le-am ținut țăranilor un lung discurs și i-am înfricoșat. Le-am arătat urmările grozăviilor anarhice făptuite. I-am povățuit a rămînea pașnici și liniștiți și a-și relua fiecare firul ocupațiunilor. Același lucru l-am făcut și la biserica din Șerbăneștii de Sus, și la biserica din Buta, unde sătenii veniseră să dea cu cărămizi după mine și ziceau că sînt un ciine... M-am răstit cu mîna pe revolver la ei și nu mi-au făcut nimica...".

Încheie cu o frază care îi plăcu foarte mult : „Autoritățile — cu care mă găsesc în cele mai bune raporturi —, le-am recomandat să lucreze cu severitate și înțelepciune ; să nu facă nimeni acte de răzbunare personală și să dea tot concursul legal necesar armatei și altor autorități venite în comună pentru cercetări locale...".

Îi mergea la inimă cum a adus-o din condei : pînă și un prost putea să priceapă că, dacă în zilele acelea satul a avut cu adevărat un conducător înțelept care l-a readus pe calea cea bună, apoi acela a fost tocmai el, învățătorul Leahu...

Cînd ajunse acasă și găsi telegrama prin care era chemat la Slatina, de prefectul însuși, se simți de parcă ar fi fost făcut părtaș la o mare taină. Aproape că nu dormi în noaptea aceea și dimineața, cu un ceas înainte de sosirea trenului, se afla în gară — nu cumva să-l piardă.

La întoarcere, a doua zi, era atît de fiert încît nici nu-i mai venea să scrie în catalog ; își făcu totuși datoria în silă, bombănind și înjurînd : „Ne-a chemat domnul prefect spre a ne consfătui asupra situației nenorocite a țării... Domnul prefect ne-a reproșat că nu ne-am făcut datoria toți pe deplin și ne-a dat povețele cerute de împrejurările triste în care se află patria. Au vorbit mai mulți colegi arătînd situația de la sate și că învățătorii și-au făcut datoria, iar eu, deși mi se acordase cuvîntul, am fost împiedicat de a vorbi și mi s-a ridicat cuvîntul, după ce pronunțasem o singură propozițiune, de d. T. Protopopescu...".

Aceasta era așadar recunoștința pentru cîte făcuse ? Trinti cu pumnul în masă ! Ca un fel de răzbunare adăugă : „Am cumpărat încă trei cutii de cartușe pentru siguranța mea personală și a familiei mele, nemaiavînd nici o încredere în nimeni !".

Duminică, ieșind iară în sat, fi mai trecu supărarea ; prea se arătase fioros pînă acuma, în zilele care trecuseră și țăranii se purtau cu respect, ocolindu-l pe departe și salutîndu-l pînă la pămînt. Era de-ajuns ca să-i revină încrederea în sine. La registru se întoarse și mai hotărît parcă ; semnă sub fiecare din zilele precedente, ca să se știe cine a scris, puse data și așternu cu o mînă sigură : „Azi am făcut un denunț de s-a arestat ginerele lui Ioniță Andreiu care a adus intîiul focul în sat și face propagandă de răzvrătire între țărani. I-am luat personal declarațiunea amănunțită, care e de-o mare importanță... Responsabilitățile acestui flagel înspăimîntător pentru țara noastră, ele cad în sarcina unor agenți secreți veniți de nu se știe de unde, ca și a ginerelui de mai sus. Chiar acum, cu puțin timp înainte, am trecut împreună cu șeful garnizoanei să controlăm gărzile de noapte, cîte doi în fiecare post. Am găsit lipsă de la post pe gardistul Pirvu, iar gărzile : Ilie Costache și Tudor Pleașcă i-am găsit dormind. Am consiliat pe șef să-i pedepsească !".

În zilele următoare învățătorul își făcu datoria cu același zel, cu grijă să nu lipsească de la nici un eveniment important ; ar fi fost de așteptat să se resimtă după atîta tevatură, dar ciudat lucru, parcă niciodată în viața lui nu fusese mai neobosit ca acuma.

Amînti în registru fiecare împrejurare și pentru marți 20 consemnă : „Astăzi am cerut arestarea elevului absentat tot anul, Costache A. Anton din cl. II-a care, după informațiile căpătate, s-a dovedit a fi fost printre răzvrătiții care au pus foc la acaretele proprietății. I-am luat interogatoriul, l-am pedepsit, apoi i-am făcut morala cerută de împrejurări în fața elevilor, arătîndu-i rigorile legei ; apoi l-am dus personal autorităților și l-am predat, eliminîndu-l pentru totdeauna din școală ca criminal...".

Ultima notă din registru datează din 25 martie. Cu un scris tremurat, învățătorul Leahu își încheie însemnările astfel : „Am vestit toți locuitorii să vie la biserică, unde le-am ținut o predică : Despre rugăciune și puterea rugăciunei la creștini. Despre supunerea la autorități și legi ; Dreptul de proprietate este un drept sfînt din toate timpurile și din toate țările lumii ; Nelegiuirile făptuite : foc, omor, devastări, prădări și crime fără precedente în pașnica noastră țară și fără precedente în istoria întregei omeniri, cu citațiuni din sfînta Scriptură, după canoane și după poruncile religiunei creștine...".

Sărmanul învățător Leahu nu se mai gîndea decît la țară și nu mai asculta, de la o vreme, decît de poruncile sfintei Scripturi ; nu mai avea cum să-și dea seama că, într-un fel, viața e una singură și merită trăită.

Nicolae Mateescu

(va urma)

---

radio

r

Teiul sfînt

Clipa de tăcere în care nici respirația nu se aude. O clipă, cutremurată sublim, ca aerul albastru sub valurile iernii. O clipă ca un fulger încremenit, orbitor, prin strălucirea lui, pentru ochii noștri, ai muritorilor. Clipa de tăcere pentru ziua de 15 ianuarie.

Capetele noastre să se plece în această unică zi în care preamărim aniversarea aceluia pe care, gura noastră tremurătoare îl numește **Eminescu.** Ziua în care mărețul nume răsună ca într-o vale de aur în sufletul nostru. Sub sabia fulgerătoare a luminii, încremenită și ea, se adeverește încă o dată coplesitorul vers : „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată".

În ediția emisiunii **„Odă limbii române"**, ediție dedicată emoționantei aniversări, au răsunat versurile poemului **„Memento mori"**, poem de o copleșitoare vibrație cuprinzînd în el Adevărul și Iubirea față de încercatul nostru pămînt. Ascultînd fragmentele transmise, ne-am întrebat din nou cum de se pot scrie, uneori cu atîta ușurință poeme fade cînd e de ajuns să-și reamintești poemul eminescian pentru a te opri din scris pentru o vreme, pentru a cugeta dacă ești demn, dacă ai în tine chemarea și puterea de a scrie cum se cuvine. Perfecțiunea ar fi, în acest fel, o lovitură de grație, salvatoare lovitură de grație pentru cel ce scrie. Se cuvine tăcerea și rostirea în șoaptă apăsată a iubirii noastre sacre. Comentariul discret pe marginea fragmentelor poemului amintea de măreția naturii, bogăția pămîntului, proslăvirea eroilor care au vrut „Mai bine-o moarte crudă decît o viață sclavă".

După rostirea numelui lui **Eminescu** se cuvine tăcere. Cum am mai putea, după rostirea acestui nume să mai spunem vreo josnicie fără ca gura noastră în flăcări, să ardă, fără ca buzele noastre să devină cenușă ? Glasul pe care l-am ascultat rostind aceste adevăruri simple și cutremurătoare a fost glasul lui Geo Bogza. Și mai spunea, despre teiul sfînt și despre numele etern, **Eminescu**, despre Acela care „se oglindește ca universul într-un strop de apă". Mărturia unui mare scriitor, în puține cuvinte, alese cuvinte, mărturie în care și aerul dintre cuvinte vibrează de înaltă și pioasă iubire.

Emisiunea „Odă limbii române" a păstrat clipa în care pleoapele iernii au vibrat, sublima clipă în care am înțeles — a cîta oară ? — de ce este etern numele lui **Eminescu.**

Ioana Diaconescu

---

plastică

p

Izvorul comun

Tendința firească de a considera **Saloanele** drept manifestări cu valoare indicativă pentru modul în care operele de artă sînt în consonanță cu imperativele artistice ale epocii a dus, în repetate rînduri, la aprecieri nu tocmai pozitive pentru modul cum, de-a lungul anilor, au fost alcătuite. Sigur că o expoziție — care reunește cîteva sute de picturi și cîteva zeci de sculpturi — reflectă în mod elocvent o stare de lucruri existentă pe planul creației atunci cînd ea reflectă elocvent ceea ce, în acele momente, se produce în atelierele artiștilor. Din acest punct de vedere se poate spune — și faptul a fost observat deja de majoritatea **cronicarilor — că recent închisul Salon de pictură și sculptură al municipiului București** are un grad de reprezentativitate cum puține expoziții asemănătoare au avut. Reiese destul de limpede un tablou mozaicat dar convingător al preocupărilor diverse ale pictorilor și sculptorilor bucureșteni, reiese destul de limpede că etapele actuale ale procesului de creație al multora dintre ei corespund, în linii mari, cu ceea ce expun. Reiese, în fine, și aceasta ne pare a fi lucrul cel mai important, că în pofida diversității stilistice o apropiere se poate stabili între majoritatea lucrărilor, că o anume revendicare a lor de la un izvor comun este posibilă. Izvorul comun ar fi o reflecție generoasă asupra semnificațiilor naturii, istoriei, realității ca factori inseparabili ai existenței. Asemenea afirmații pot fi, neîndoielnic, făcute în multiple ocazii, cu ocazia diferitelor expoziții colective. Rămîne însă incontestabil faptul că fără a fi vizibil un efort de „tematizare", **Salonul** reușește să aibă, în linii mari, o coerență ce vădește o anume organicitate, ceea ce nu am putea afirma despre multe expoziții, anterioare, de același gen. Organicitate care, subliniem, este nu numai reflexul pe planul artei a conștiinței comune că problematica artei trebuie să reia, în forme specifice, problematica vieții sociale, ci și rezultatul unui efort de a găsi echivalențele stilistice, modalitățile de exprimare cele mai potrivite pentru un orizont tematic din ce în ce mai larg, mai deschis. Dacă în anii trecuți critica își mai punea încă problema tratării în mod diferențiat și cu mijloace adecvate a anumitor subiecte, legate fie de evenimentele unei istorii eroice, fie de raporturile între om și spațiul înconjurător, fie de o anume atitudine în fața vieții sau de un anume mod de a se proiecta pe sine și propria sensibilitate, ni se pare că în stadiul actual o atare discuție ar fi complet depășită. Vibrînd pe diferite coarde și la diferite intensități, în fața unor evenimente trăite personal, sau doar prin intermediul memoriei colective, mulți pictori care au expus la Dalles confirmă părerea că la ora actuală pictura noastră, în ansamblul său, se găsește într-o fază acută de precizare a propriilor disponibilități, de valorificare inteligentă a unei experiențe și tradiții artistice fertile și de punere în concordanță a acestora cu necesitatea unei tot mai profunde și naturale participări la sfera umanului. Nu putem să nu remarcăm că foarte mulți pictori tineri ilustrează prin lucrările lor afirmația noastră. Orientarea tematică și stilistică a pînzelor lor este un semn al unei viitoare continuități pe linia schițată aici sumar.

Grigore Arbore

---

muzică

m

„În gînduri cu poemul"...

O iarnă grea, cu viscole care potolesc nostalgia zăpezilor de altădată, ne adună în jurul discurilor — deși viața muzicală merge înainte cu destule evenimente. La filarmonică se cîntă Mathäus-Passion : concurența făcută discului e certă.

La Sala Mică, un nou portret cameral, **Marțian Negrea**, a prilejuit luni 17 ianuarie întîlnirea cîtorva interpreți și pasionați ai muzicii camerale : evocarea devenind în felul acesta adresare directă. De cîte ori nu ni se pare că o piesă muzicală a fost anume scrisă pentru a răspunde unor stări sufletești, unor gînduri care ne frămîntă ! Unui amic îi place să asculte Appassionata sau un concert pentru pian de Schumann ca să se apuce cu entuziasm de o treabă practică ; corale le de Bach îi oferă de-a gata starea de meditație, etc. Muzica devine uneori un leac sigur, o soluție concretă.

Quartetul în Mi bemol Major de **Marțian Negrea** pare a fi un astfel de îndemn — ai spune creat pentru versurile lui Călinescu : „În gînduri cu poemul, mari chiote la cîmpuri"... Toată atmosfera Georgicon-ului, cu vinjoasă încredere dar și marghiolie, cu lirisme pastorale dar și umor țărănesc, se află în acest quartet : model de prospețime melodică și transfigurare ritmică. Răspunsurile vioaie la vioară și violă, ca niște strigăte peste munte, optimile de acompaniament care ne amintesc gorduna petrecerilor transilvane, motivele de joc repetate și contracintate, melodia de neuitat a părții a doua, Andantino, toate acestea aduc, prin toată perdeaua regulilor de armonie și contrapunct tradițional respectate, o lume vie, o prospețime molipsitoare. Cei patru interpreți au realizat de altfel atît reliefarea vocilor, unisonurile dificile, cît și toată subtilitatea nuanțelor — remarcîndu-se îndeosebi Lucian Rogalski și Constantin Buică, prin generozitatea partiturii adevărați „conducători" ai ritmurilor.

Ghețarul Scărișoara Martie, o altă evocare ardeleană a lui Marțian Negrea, cu generozitate și limpezime cîntată de Aurelian Octav Popa și Alexandrina Zorleanu, a avut nu atît structura glacială a muzicii devenită arhitectură cît curgerea unor reînvieri, a unor zări susținute de arpegiile pianului, a unor chemări de bucium — sau, în registru foarte înalt, de fluier păstoresc.

Liedurile pe versuri de **Lucian Blaga**, cîntate de Elena Grigorescu ; și suita pentru pian **Impresii de la țară**, interpretată de Lavinia Tomulescu-Coman cu deosebită vivacitate, inteligență și culoare, s-au integrat aceleiași atmosfere robuste a serii de evocare (comentată de muzicologul Eugen Pricope).

Toate aceste lucrări ar putea fi ascultate și în cadrul festivalului „Cîntarea României" : lucrări contemporane de o autentică valoare, accesibile multor interpretări, adevărate modele ale școlii românești de compoziție.

Grete Tartler

r e m e m b e r

Braunschweig

I

Unul dintre peisajele germane în spațiul căruia civilizația mi s-a părut un lucru cu totul regretabil l-am întîlnit în zona Saxoniei de Jos — Niedersachsen, cum i se spune — acolo unde stepa de altădată, cu singulara și sălbatica ei monotonie, a fost expugnată de agricultura, necruțătoare a zilelor noastre, abia salvîndu-și amintirea în perimetrul unei rezervații, spre Lüneburg. Cîmpul jos cu orizonturile lui concave și galbene, capabile să-ți inculce o beție a spațiului și a dezolării, mai păstrează doar urme vagi din magnifica lui pustietate de odinioară, pe care o plîng mestecenii răzleți, clopotnițele de lemn și corbii... pretutindenea simți lingoarea unei naturi hăituite, silită să-și piardă frumusețea și nebunia originară, să devină cuminte și rezonabilă ca un animal de povară, chiar atunci cînd se oferă oamenilor care ne mai fiind în stare s-o trăiască, să se lase absorbiți în ființa ei, se mulțumesc s-o admire. Pînă și puținele case vechi, enormele și sumbrele construcții ce închideau sub acoperișul lor laolaltă oameni, vitele, finul, în timp ce vîntul brun al miezului nopții prefăcea în fluiere oasele cailor morți, par a hiberna în plină vară, ferecate în mutismul lor de muzee ale singurătății. Numai lumina e aceeași. Albă și crudă planînd cu indiferență deasupra peisajului alienat, sfidînd soarele șters ce stăruie pe cer ca și cînd n-ar fi izvorul acestei lumini ci o umilă fereastră cu vitralii decolorate și palide, prin care de undeva dintr-un abis invers, își revarsă razele reci și sticloase, o lună imensă... unde s-au dus bărbații, unde sînt ființele înaripate, unde sînt purtătorii de spadă ce călăreau subt această lumină, unde-au pierit păstorii, poeții, vînătorii de lupi... nu, nu evoc trecutul, nu este nici un suspin paseist în cuvintele mele... cînt doar o dimensiune pierdută și privesc un alt cîmp, un cîmp în sine unde grămezi de aripi putrezesc la pămînt stratificate de generații ca frunzele moarte...

Apoi mă trezesc într-o gară ireproșabil modernă, de forma unui calorifer, pe care scrie Braunschweig, ca pe marginea de sus a unei pagini de jurnal stendhalian. Nu am nici cea mai vagă idee despre înfățișarea orașului — și în asemenea împrejurări nu te amenință deziluzia. Din păcate Stendhal n-a locuit aici : cel ce-și scria jurnalul și corespondența dintre zidurile orașului era Henri Beyle, tînăr slujbaș imperial, rîvnitor, realist pînă și în efuziunile sale și foarte atent la legile slalomului ierarhic. În locul lui, îmi vorbesc de departe, din evul mediu, un duce legendar și un bufon sub semnul cărora pătrund în incinta orașului în căutarea acelor Traditionsinseln *notate pe micul pliant procurat la hotel.*

★

Nu mi-aș fi închipuit niciodată că vechiul centru al orașului poate fi atît de singular și de frumos : un amestec de monumente impunătoare, orgolioase, ușor sumbre ca pretutindeni în nord și de case burgheze ca niște porumbare enorme, construite cu risipă de fantezie și cu un simț acut al ritmului arhitectural. Tonurile de alb-negru ale cotofenei se îngînă pe fațadele acestor case lipsite de exuberanță dar nu și de o eleganță geometrică. Picturalul lor rezidă în profunzimea volumelor, a feluritelor excrescențe, a geamurilor și a grinzilor aparente purtînd adeseori sculpturi care înnobilează lemnul bătrîn — un fel de frize cu motive diverse, frunze, evantaiuri, lanțuri, scări stilizate de o manieră ce-mi amintește ceardacurile caselor din Munții Gorjului unde-a văzut lumina zilei Brâncuși. Lemnul germanic mi-a dat întotdeauna un sentiment de înrudire căci și noi am trăit în lumea pădurilor și vechea noastră civilizație a fost, la origini, tot o civilizație a lemnului. Dar aceste case din Braunschweig, care nu seamănă cu nimic din tot ceea ce am văzut în alte orașe germane, au și o masivitate specifică, încît lemnul capătă, în alcătuirea lor, funcții monumentale ; nu este numai scheletul construcțiilor ci și principiul ritmului lor interior. Privind aceste case mi-am dat seama că întreaga geometrie a arhitecturii germanice vechi, atît de complicată și de savantă uneori, își are formula ei de reductibilitate supremă în structura elementară a triunghiului, a cărui aventură estetică o caracterizează.

Ce straniu efect au negrul și brunul întunecat... culori de inimă ale nemților, ce capătă în acest spațiu o vibrație afectivă aparte și chiar o inexplicabilă căldură pentru că nu derivă din întuneric și nu reprezintă gradul zero al luminii solare ci își au sursele în umbra pădurilor, în păsări, în frunze, în lacuri... poate de aceea casele vechi de la Braunschweig nu par posomorite chiar atunci cînd pe fațadele lor culorile se închid și se învenințează cu negrul compact. Mai curînd albul are aici pe suprafețele caselor ceva tăios, îl simți pe retină rece ca o atingere de zăpadă și parcă îți vin în auz țipete de pasăre septentrională care pîndește din ceață mărunta faună a mării.

Oraș liniștit. Fără aflux de turiști, fără graiuri străine încrucișate în văzduhul rarefiat. Cîntecul flașnetarului cu o singură mînă, fluierul mierlelor, clipocitul apei în fîntîna metalică din inima unei piețe, vuietul stins al vîntului — toate se contopesc într-o muzică de duminecă veche, revenită din cine știe ce secol uitat. Și un ris puternic se deslănțuie perpetuîndu-și ecoul pînă departe, venind din vremuri încă mai vechi sau din vremurile de niciodată cînd va fi trăit personajul de bronz, cu nas ascuțit și iscoditor care stă pe soclu odihnindu-se între două maimuțe.

a. e. baconsky

Fericit cel care...

Urmare din pag. 1

registra ca pe o obsesie, corespondentul necunoscut dovedea că îl înțelesese întocmai ca mine.

A urmat o scrisoare, după un timp, și o citez doar ca să situez întîmplarea într-o realitate controlabilă ; corespondentul meu, iscălind mai clar de astădată, era un tînăr, student la Iași, la o facultate tehnică. Își anunța venirea în București și intenția de a mă vizita, nu pentru a-mi cere sfaturi literare, ci numai din dorința de a mă cunoaște. Sacrificînd timpul cît aș fi scrjs o pagină de carte, i-am răspuns, împotriva obiceiului care, deși rămîne o nepolitețe gravă, mi-a îngăduit pînă astăzi să-mi termin cărțile.

Poate că am mai primit o scrisoare după alt timp, dar cum pe urmă au trecut luni fără ca tînărul să mai dea un semn de viață, mi-a venit în minte iscălitura indescifrabilă de la Budapesta și am început să cred că autorul corespondenței nu era decît o ficțiune.

Astăzi, prima zi de iarnă adevărată, cu ger și cu viscol, mi-a telefonat de pe aeroportul Băneasa, unde tocmai sosise de la Iași, cu avionul de ora nouă și jumătate. Crezusem că nici nu mai merg avioanele ; așa mi se întîmplă iarna, cred că nimic nu mai merge.

Aș fi propus o convorbire după amiaza, cînd îmi termin lucrul zilei, dacă nu m-aș fi gîndit că pînă atunci tînărul, străin de oraș, trebuia să aștepte pe afară ; și-apoi, cînd cineva vine cu avionul, înseamnă că este mînat de o grabă. L-am poftit să vină, n-aveam încotro, mi-am părăsit lucrul pentru care poate nu am să dorm la noapte și am stat de vorbă, uitîndu-mă pe furiș la stiloul lăsat pe masă, peste o pagină albă.

Student la electrotehnică ; i-ar fi plăcut mai mult calculatoarele, de aceea la început n-a învățat cu toată tragerea de inimă ; acum se descurcă. Ar vrea să găsească o metodă de cunoaștere a vieții, să-și facă un stil și o disciplină. Dacă-i așa, i-am spus, electrotehnica e foarte bună ; prin cei doi poli electrici vei cunoaște polii pămîntului și nu vei încurca niciodată punctele cardinale.

Trebuia să știu ce mai are de gînd, dacă venise cu avionul, pe o zi cu viscol cînd eu, deși nu sînt un nevolnic, nici n-am îndrăznit să ies din casă. L-am întrebat deci, între altele, ce-a căutat la Budapesta. Nimic altceva, decît să vadă ; a umblat mult cu piciorul, cum fac și eu în orașe necunoscute și cum recomand oricui vrea să asculte... Cît a stat ? O săptămînă... Foarte bine ! E timp să le vezi pe toate... Și cum s-a dus acolo ? Cu mijloace minime... Mi-a povestit, am înțeles, am crezut. Ca să călătorești așa, departe de o casă unde ai duce-o mult mai bine, înseamnă să te mîne o sete de cunoaștere tiranică.

Tot vorbind, m-a cuprins deodată îngrijorarea : ce-i dau eu în schimb acestui tînăr, dacă a făcut drumul pînă aici numai pentru mine ?

— Am foarte puțin timp, i-am spus.

— Nici eu nu am mai mult, mi-a răspuns. Mă întorc cu primul avion ; plec numaidecît la aeroport.

Afară viscolea din ce în ce mai urît.

— Dacă o ține tot așa, avionul n-o să mai plece.

— Nu-i nimic ; într-un fel, tot am să ajung.

— Bine, dar de ce-ai mai venit ?

— Doar ca să văd cum e cu avionul ; n-am mai zburat niciodată.

— Și tocmai într-o zi atît de zburlită ?

— N-am ales-o !

Fericit cel pe care nu-l întoarce din drum vremea urîtă !...

Am povestit întîmplarea pentru cine, între tinerii mei tovarăși de breaslă, va simți într-o zi nevoia să zboare pe viscol.

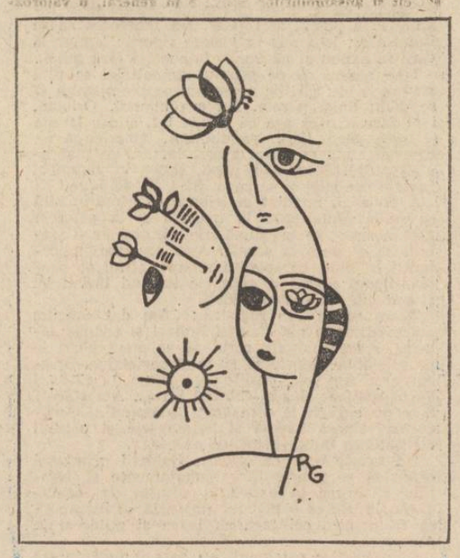

Istorie

Urmare din pag. 1

Obiectul poeziei este viața în cele două hipostaze ale sale : natura care este viața vie de astăzi și istoria care este viața triumfală, adică cea luminătoare din trecut, marea noastră premergătoare și edificatoare.

★

Bălcescu și Eminescu pe de-o parte și Iorga și Sadoveanu pe de alta sînt ctitori de patrie tocmai datorită simțului lor istoric deosebit.

Pe lira lui Eminescu, din cele șapte coarde, trei sînt ale istoriei, trei ale naturii și numai una a persoanei sale : poate de aceea a și rămas neînțrecut la noi, întrucît și-a asumat ființa acestei patrii în întregul ei organic, întru păstrarea ei prin cuvînt.

★

Istoria nu înseamnă în primul rînd istoria propriilor tăi părinți, rudele tale față de care ai un oarecare simțămînt de atașament ; istorie înseamnă mai ales jertfa celor intrați în conștiința mulțimilor, cei care au cutremurat epoca sau momentul de urgie prin care trecea patria lor, izbăvind-o.

Pentru ca viețuirea unui popor să-și poată dura tihna creatoare are nevoie de acești prinți imaculați, de acest Brâncoveanu și Horia, de acest Iancu și Bălcescu, de acest Mihai Viteazul sau Ștefan cel Mare, iar păstrarea lor prin cuvînt este o necesitate absolută pentru durata pe mai departe a unei patrii.

★

Jertfa în istorie înseamnă biruința gîndului pentru care este jertfa. Mihai Viteazul a biruit. Brâncoveanu este biruitor. Bălcescu și Horia ard pe cerul patriei în veac stele nepieritoare.

fragmente critice

Fantasticul livresc

Am citit recent două cărți care, deosebindu-se în multe privințe, se apropie prin fascinația pe care o arată față de universul copilăriei. Nu e vorba de cărți pentru sau despre copii (cel puțin acesta este cazul *Bibliotecii fantastice* de Sonia Larian), deși elementele cu care operează ar putea înșela. Lumea copilăriei este un pretext pentru o literatură de imaginație matură pusă în slujba clasificării morale și a studiului de caractere. Elementul nou față de proza de tip alegoric este în *Biblioteca fantastică* utilizarea deliberată a livrescului ca sursă de creație epică. Personajele acestei încîntătoare narațiuni, scrise cu fantezie și ironie, sînt celebrități din proza animalieră ca Lupul moralist sau Lupul din *Scufița Roșie*, Vulpea Liberală, Corbul din fabula *Corbul și Vulpea*, Struțocămila din *Istoria ieroglifică*, baronul de Renard din *Romanul vulpii* etc., eroi eterni, memorabili, ca și aceia din *Iliada* sau *Comedia umană*. Ideea de a-i pune la un loc este igenioasă, și Sonia Larian, pornind de la o premiză atît de puțin obișnuită în proză, se îndreaptă spre o formulă de fantastic livresc. Scopul artei este, în genere, să dea iluzia realității, să cultive, în fine, în noi acel sentiment de autenticitate care să ne facă, la urmă, să credem că ceea ce se petrece într-o operă s-a întîmplat sau se poate întîmpla în viață. „Convenția" artei nu este decît o cale de a ajunge la înțelegerea realității. Autoarea *Bibliotecii fantastice* răstoarnă această schemă, eroii săi sînt eroii altora și, introduși într-o intrigă nouă, trag după ei umbra unui imens prestigiu literar. E vorba, așadar, de o dublă convenție : mai întîi una de natură alegorică (viețuitoare care vorbesc și se comportă ca oamenii, intrînd, ca și aceștia, în relații sociale și afective) și a doua ce vine să împrăștie iluzia dinainte, aducînd în scenă niște simboluri deja cunoscute, fixate în *muzeul* nostru *imaginar*. Personajele cărții sînt, în acest fel, de două ori neverosimile, dar, ce curios, impresia ultimă este de verosimilitate. Odată pus în temă, spiritul nostru acceptă acest mecanism de lentile duble și, introdus în universul fantastic al cărții, urmărește cu o vie curiozitate niște eroi vechi în împrejurări inedite. Cine nu știe de Lupul viclean și asasin din *Scufița Roșie !* Ei bine, în *Biblioteca fantastică* Lupul acesta primitiv este un filozof peripatetician mînat de orgoliu. Vulpea liberală, mai bine plasată social, are zi de primire, organizează spectacole reușite, servește mîncăruri rafinate, este, în fine, o mondenă snoabă, imitînd manierele unei aristocrate din secolul al XVIII-lea. Casa ei devine un salon deschis în care au acces celebritățile pădurii. Descrierea unei reuniuni în casa doamnei Vulpe liberale este făcută cu minuție de prozator realist, urmînd protocolul marilor recepții din proza lui Balzac sau Tolstoi. Invitații sînt anunțați solemn de către un bătrîn viezure, șeful ceremonialului : „Doamna Vulpe din fabula *Corbul și Vulpea* ; „Doamna și domnul Corb" ; „Baronul de Renard și baronul d'Ysengrin !" etc. Ce se poate întîmpla într-un *salon* de animale celebre ? Se discută, evident, politică, se pun la cale noi reuniuni mondene, se schimbă vești, se adresează invitații, femeile frumoase și tinere sînt curtate de către tineri ambițioși și manierați, într-un univers fantastic livresc, se întîmplă, pe scurt, fapte de tot soiul, dintre acelea ce definesc caracterul indivizilor și fixează o atmosferă de viață.

Alt loc de întîlnire (prozatoarea are predilecție pentru *marile reuniuni !*) este biblioteca pe care o conduce un personaj reputat ca savant, Șoarecele bibliotecă. În altă parte este înfățișat un pitoresc revelion în colonia viezurilor într-o deplină libertate a simțurilor, fapt ce contrariază pe Lupul fudul și obtuz din *Scufița Roșie*. Biblioteca este organizată după principii moderne, cu secretară, telefon, cameră de așteptare etc. Cititorii (iepuri, ciini mai obscuri) pregătesc doctorate, alcătuiesc antologii și, în acest scop, cercetează un număr mare de cărți, scot fișe etc. Șoarecele, consultat de toți, are un dar ciudat. E suficient să citească, de pildă, despre un căpcăun într-un text oarecare pentru ca ficțiunea să capete corporalitate și să ia loc în sala de așteptare. Fără a-și pierde prestigiul și simbolismul lor livresc, personajele tind, în noile împrejurări propuse de narațiune, să-și depășească condiția și relațiile cunoscute. Boul este totdeauna însoțit de vițel. Ciinele are o reală afecțiune pentru Cățel, adversarii din literatură

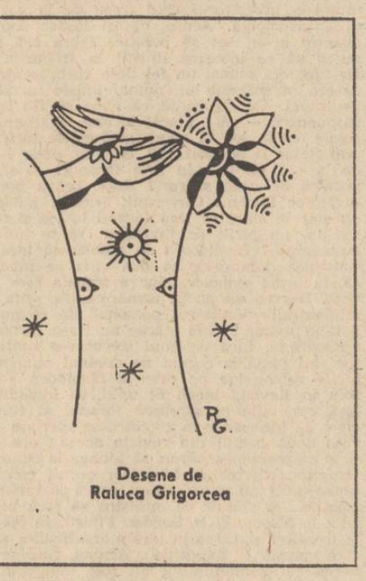

Desene de
Raluca Grigorcea

au devenit în viața comună prieteni sau invers. Arta simplifică și fixează o tipologie, viața complică, transformă totul. Dar, să nu uităm, *viața* înseamnă aici tot ficțiune, ieșiți din determinarea cărților, eroii intră în determinarea altora, dînd o iluzie nouă de existență autentică. Toate acestea sînt scrise cu inteligență și ironie, două însușiri fără de care o carte de fantastic livresc ar părea o invenție fastidioasă. *Biblioteca fantastică* este, dimpotrivă, o carte vie, antrenantă. Cu excepția unor pagini mai mult eseistice decît epice (acelea, de pildă, ce relatează discuția dintre Bufnița din fabula *Mierla și bufnița* și Papagalul din *Papagalul și celelalte păsări*, unde este vorba și de mituri cosmogonice și de versurile lui Bolintineanu !), noua carte a Soniei Larian dovedește o remarcabilă putere de invenție. Pornind de la niște ficțiuni arhicunoscute, ea ne face a le accepta încă o dată și a le urmări amuzați, curioși, într-o creație nouă în care concentrează, fără a se ascunde, toate convențiile literaturii. Universul livresc este, ca și existența obiectivă, fecund, literatura poate ieși și din literatură. Dar ce urmărim în operă și ce ne cucerește, cu adevărat, este tot iluzia vieții adevărate.

★

Monica Pillat rela o carte mai veche *(Cei 13 și misterul)* într-o narațiune nouă : *Corabia timpului* (Ed. Ion Creangă, 1976), unde, așa cum arată prefațatorul volumului, Ov. S. Crohmălniceanu, sînt reunite trei formule epice cunoscute : romanul polițist, literatura de aventuri și proza științifico-fantastică. Modelele sînt transparente (Poe, Lewis Carrol), nouă, originală este invenția epică și tipologia. Cartea este legată mai direct de psihologia (să-i spunem astfel), unei vîrste și de gustul lor pentru mister și aventură Însă *Corabia timpului* poate fi o lectură plăcută și pentru oamenii maturi, interesați de subtilitățile bine construite. Dăm și aici peste convențiile genului : apariții misterioase, comploturi, răpiri, acțiuni de eliberare, în fine, toate schemele romanului polițist și ale literaturii de aventuri sînt plasate în miraculos și fantastic printr-o inteligentă antropomorfizare a elementelor naturale. Scoicile și Șerpii au o viață spirituală, stîncile și arborii comunică printr-un limbaj evoluat, Soarele și Șoricelii vorbesc normal, ca doi vecini egali în fața existenței. Monica Pillat voiește să ne dea ceea ce ne dă de regulă o literatură de acest fel : sugestia solidarității universale, miracolul unității în lumea vieții naturale. Pe această idee, ea construiește o narațiune simplă, unde este vorba de un Băiat cu imaginația fierbinte care pleacă însoțit de Șoricelul detectiv Jeff, de cocheta pisică Rosamunda, de vicleanul Șarpe Ș., numit Invincibilul Ș., de productiva găină Vasilica, de greul de cap, dar bunul la suflet Petcu cel blind de speță măgar etc. ... pleacă, zic, într-o călătorie plină de peripeții ce ne amintesc de marile modele ale genului, de la *Robinson Crusoe* la cunoscutele *Aventuri ale lui Arthur Gordon Pym de Nantucket*. Călătoria se termină într-un ținut al Umbrelor, eroii fiind înghițiți, simbolic bine înțeles, de ceață, pentru a fi salvați de acțiunea distrugătoare a timpului în partea a treia a cărții (*Detectivul și visul*) prin puterea iubirii și a prieteniei. Prima parte a acestei narațiuni pentru copii, dar, repetăm, cu finețuri pentru oamenii mari, este un scurt roman polițist cu decor și elemente de viață contemporană, Șerpii, șoarecii, pisicile au profesiuni și habitudini moderne. Merg la bar, poartă blugi, dansează rock, pun la cale *rapturi*, se confruntă cu bandele rivale, cu deosebirea că spațiul lor de acțiune nu este New York-ul sau foburgul parizian, ci un grajd sau o pădurice. Grupul Băiatului este atacat de banda Corei, o bufniță intrigantă și, dacă reținn bine, vanitoasă, însă intervine foarte pozitiv barza Ortansa, care-i salvează. Ieșiți din această aventură, cei 13, la care se adaogă curînd Calul de mare Ibus și broasca Donavella, pornesc într-o călătorie lungă și primejdioasă spre ținuturi necunoscute. Au loc atacuri piraterești, rătăciri pe insule pustii, lupte dramatice cu valurile și apariția, la urmă, a Cîrdului de soboli, un fel de întrupări ale stihiei dezlănțuite. Călătorii se pierd în ceața oceanului care este, în planul simbolurilor, o ceață a timpului ce învăluie totul. Pentru a regăsi cărarea pierdută a copilăriei (sugestia ne poate trimite și la Alain Fournier), eroii, indivizi acum maturi, instalați într-o lume computerizată, trebuie să descopere în ei *„timpul iubirii"* și „prietenia fără sfîrșit". Aceasta se petrece, s-a văzut, în *Detectivul și visul* unde intriga polițistă este complicată cu elemente de literatură științifico-fantastică sub semnul unui simbolism transparent : puterea prieteniei și a solidarității umane de a împiedica destrămarea în timp.

Există în cartea savuroasă a Monicăi Pillat și o încercare de tipologie literară, pe cît mijloacele genului o permit. Detectivul Jeff este suspicios și onest, cu o putere de intuiție demnă de Kojak și un curaj comparabil cu acela al Sfîntului. *Corabia timpului* este o carte cu simboluri mari într-o lume a făpturilor mici. Ea se citește cu plăcere și interes.

Eugen Simion

FERESTRE

Conferința

Cum se întîmplă de obicei cu evidențele, care trebuie apărate, certificate că există, voi încerca și eu a demonstra că da, există o dramaturgie română contemporană, care formează dealtfel și tema conferinței de azi*). Nu sînt conferențiar, că atunci n-aș scrie nimic și aș semna conf. Marin Sorescu. Elocvența mea, orală, în astfel de ocazii se termină după maximum cinci minute. Lăsînd la o parte istoricul temei, mă voi grăbi așadar să spun, în cele cinci minute, ce am pe inimă în legătură cu teatrul de azi.

Teatrul face parte dintre genurile literare cu două moașe, (Două-trei-patru). Prima, critica literară, mereu dezorientată vizavi de teatru, pe care îl include și nu-l include în literatură, împingîndu-l mai degrabă spre curtea vecinilor, care nici aceștia nu sînt prea hotărîți. A doua moașă este publicul, cel care se duce la teatru, se așează în fotolii și ce i se dă, trebuie să înghită. O astfel de situație e generoasă pentru piesele proaste, ambigui, care se strecoară în felul acesta nesancționate. Critica literară cînd se ocupă de-o piesă, nu depășește deobicei criteriul tematic(Las la o parte cronicarul dramatic, serios, avizat). Dar mai departe, ce e cu aceste producții, ce se pretină, ce sînt și cum de sînt așa cum sînt — bune sau rele — nu se merge. Dealtfel, scriitorii, inclusiv criticii, nu prea se duc la teatru. Spre a preîntîmpina această imobilitate s-a încercat în ultima vreme să se teoretizeze (și eu am fost printre aceia) teatrul la domiciliu, sub formă de carte. Piesa este scrisă pentru scenă, dar cel care mînuiește condeiul e, în primul rînd, *scriitor*. Se va juca piesa sau nu. Dar ea poate fi citită, poate fi băgată în seamă ca literatură. În ultimii ani cred că se poate vorbi de o forțare a ușilor literaturii — uși deschise de obicei — de către dramaturgia tînără.

Îmi face plăcere să vorbesc despre doi dintre reprezentanții acestei noi direcții, Paul Anghel și Dumitru Radu Popescu.

Paul Anghel reprezintă, după mine, în peisajul literar un fericit caz de luciditate, erudiție și talent. O personalitate proteică aflată într-un foarte fericit moment al creației, judecînd după ultimele lucrări publicate — „Arhiva sentimentală" II și piesa despre Burebista, din care a apărut un fragment în „România Literară".

Cu cîțiva ani în urmă a publicat piesele „Săptămîna patimilor" și „Viteazul", două capodopere ale teatrului istoric, prin care de altfel acest gen este reabilitat la noi. Citindu-i piesele am sentimentul contemplării unor fragmente de frescă — descoperite sub un strat mai vechi de tencuială și scoase la iveală cu mare grijă, undeva aproape de altar, sau în tinda unei biserici unde se pictează ctitoriile.

Paul Anghel aduce în scenă eroi — Mihai Viteazul și Ștefan cel Mare, dar nu întîlnim aici nimic din recuzita obișnuită în astfel de ocazii. Piesele au hieratism, personajele apar prelungite ca și cînd ar fi privite la lumina unor luminări, replicile sînt mai mult decît replici, au în spatele lor cutii de rezonanță din lemn ales. Niciunui autor nu i-a reușit la noi o astfel de arhitectură cu personaje date, cu întîmplări date, chiar cu vorbe luate din cronici, arhitectură care se înalță parcă de la sine. Secretul unei astfel de reușite îl știe doar Paul Anghel. Cred că e vorba de sentimentul de extaz cu care privește istoria — în deplină cunoștință de cauză, autorul fiind unul dintre scriitorii frecați de arhive — sentiment de extaz care ni se transmite, după principiul cît suflet pui într-o operă, atîta viață îi dai, atîta viață are. Cu piesa despre Burebista autorul merge și mai departe, nu numai în timp, dar și în simplitatea formulei dramatice, personajul principal căpătînd o măreție stranie. Prezența lui Paul Anghel e tonică. Prin ideile sclipitoare și prin exemplul de creație — paralelismul între teoreticianul plin de vervă cu extraordinară intuiție și dramaturgul inspirat, dînd naștere unui proces continuu de stimulare în artă. Paul Anghel se scapără și se aprinde de la sine și se întrece cu sine. Un fenomen extrem de interesant.

D.R. Popescu vine în dramaturgie din proză — cu bocancii plini de praf, cu tolba plină de fapte, întîmplări, e un dramaturg al imediatului. Această încărcătură colorează teatrul său, dîndu-i acea particularitate bolovănoasă. Îmi place formula lui.

Mă număr printre acei care nu intră în panică descoperind talentul altuia, și nu încearcă să-l diminueze dîntr-o secretă teamă (știută de toată lumea). Un nume nu poate fi umbrit de apariția altuia. Cred că dimpotrivă cu cît sînt mai mulți buni, cu atît soluția literară lese mai puțin diluată (ca la acumulatorul cu mai mulți elemenți). D.R. Popescu merge la masa de lucru ca la un ogor care trebuie șmotruit zi de zi, rezultatele ținînd, ca la recoltă adevărată, de media dintre ce ai semănat, vreme (intemperii) și alte boabe. Numărul pieselor publicate e, de pe acum, apreciabil. „Vara imposibilei iubiri" (1966). „Cezar, măscăriciul nebunilor" (1968), „Acești îngeri triști" (1969), „Pisica în noaptea anului nou" (1970), „Piticul în grădina de vară" (1971), „O pasăre dintr-o altă zi" (1972) „Pasărea Shakespeare" (1973) „Balconul" (1975) „Timpul în doi" („Lapte de pasăre") (1976). După cum se vede, ritm bun de profesionist, cu respirație de alergător de cursă lungă. Deși titlurile sînt poetice, ceea ce urmează nu e lirism ci, de cele mai multe ori, o confruntare dură, brutală de caractere. E în acest teatru o îndîrjire care ne duce cu gîndul la furioșii englezi. Dezbateri etice, probleme de morală, conflicte puternice. Analiza de fond a acestor producții(pe care o vom face cu altă ocazie), ne va permite să degajăm originalitatea autorului. Vom numi teatrul lui D.R. Popescu teluric, gard viu la o porțiune importantă de realitate pe care o parcelează și-o lucrează cu strășnicie.

Marin Sorescu

**) Fragment dintr-o conferință despre teatrul de azi, ținută la Universitatea Populară.*

Patriotul Cuza

Urmare din pag. 1

În toată puterea cuvîntului, un bărbat care judeca și făcea politică, era un om organizat, un administrator eminent, un diplomat fin, era un om de spirit, era un om drept, era un mare patriot. Acestea și altele, i-au hărăzit un loc de o anume semnificație istorică. Oricare, Alecsandri, Kogălniceanu, Negri ar fi meritat-o și ei, dar alegerea istoriei a căzut asupra lui. Poporul a vrut unirea, poporul era adevăratul Suveran, Domnitorul fiind simbolul suveranității sale. Că Alexandru Ioan Cuza a fost un cap de țară eminent nu este decît o dovadă că poporul dobîndise maturitatea politică de a-și impune conducătorii potriviți făpturii lucrărilor sale mari, la înălțimea înaltelor sale idealuri. Cuza a fost adus în fruntea țării în momentul în care țara a fost conștientă că se poate „mîntui prin sine". Adică de a exista pe harta Europei ca stat, cu un cuvînt al ei de afirmat în treburile Balcanilor, ale continentului. Căci — fără a face incursiuni de mare specializare în istorie — vedem că de la Tudor Vladimirescu încoace toate mișcările din Muntenia, Transilvania, Moldova aveau neapărat — și inevitabil — și caracter național. În 1843, cînd la București Alexandru Ghica era înlăturat de la putere, în Principate s-a purtat o vreme ideea ca Mihail Sturza, domnitorul Moldovei, să ocupe și tronul Țării Românești. Împrejurările nu erau însă prea norocoase, iar, pe de altă parte, Sturza însuși începuse a nu mai fi iubit de popor. 1848 a răscolit adînc conștiințele, iar anii ce au urmat, ani grei, cu cerul libertății înnourat, au limpezit totuși gîndirea politică românească, ducînd-o spre memorabilul ianuarie 1859. Cine a trăit atunci, cine s-a aflat la Iași, la Focșani, la Craiova, la București, pe întregul pămînt românesc, de dincolo și de dincoace de Carpați, a serbat cu frenezie înfăptuirea marelui ideal. Ce emoție trebuie să fi fost atunci... Un popor harnic, iscusit, inteligent, pășea în rîndurile națiunilor lumii. Un drum greu, un drum complicat, dar el s-a fost străbătut cu tenacitate, cu demnitate, ireversibil. Și chiar dacă au trecut ani pînă cînd țișnirea de mai de la Blaj, *Noi vrem să ne unim cu Țara !* s-a împlinit, conștiința naționalității, conștiința apartenenței, au fost mereu treze, mereu vii. Românii și-au construit cu trudă, cu sacrificii cu neclintită voință Patria lor și România Europei.

atelier literar

poșta redacției

PUȘCAȘIU NICOLAE : În „Pavel Covaci" sînt unele calități, mai ales pe latura umorului, dar lucrurile sînt trase de păr, șarjate excesiv, pînă la caricatură.

I. CIOANCĂȘ : Cam uscate, didactice, fără freamăt. Ceva mai bine, în „Oameni buni", „Tinguirea lui Manole".

A. ALBU : N-ați avut nici un răspuns în Noembrie (probabil, plicul n-a ajuns pînă la noi). Textele de acum, pe lîngă șovăieli și stîngăcii, prezintă și unele semne de bun augur. Mai ales în „Brâncușiană". „Învață să te dărui", „Din toamnă, mușcat de șarpele singurătății". Să vedem ce mai urmează.

T.N. VASILA : Mulțumiri pentru vești și urări, dar și pentru excelentul slogan, atît de înțelept și pedagogic („pauzele lungi și dese ne conduce la succese"), pe care ar trebui să-l savureze și să-l adopte destul de mulți dintre înfrigurații și nerăbdătorii care ne scriu. S-auzim de bine !

DONICI 20 : Ne pare rău că nu vă putem fi de folos, dar „jurisdicția" noastră nu depășește limitele acestei rubrici (unde „trigrama" dv. nu mai încape !...). Paginile trimise (altminteri, alerte, simpatice, amuzante, uneori) le-am predat redacției spre a decide.

ADAM GABUREL : Deocamdată, se văd mai de grabă eforturile de a epata cu orice preț, exhibiționism și ostentație, clovnerie căznită, de mîna a doua (și de gust îndoielnic) și mai puțin semnele vocației lirice. Care, însă, parcă n-ar lipsi cu desăvîrșire. Să vedem ce mai urmează. (Pe viitor, bateți la mașină sau străduiți-vă să scrieți citeț).

M. POENARU : O licărire în „Joc de curaj", „Moștenind". În rest, aceeași nestăpînită, industrioasă producție de serie.

M. GLĂVAN : Pare să fie ceva — lectura „pe ghicite" (iritantă, la urma urmei) ne-a împiedicat să realizăm destul de clar ce și cum („Ora de seară", „Plin, orașul". „Poem", „Sfîrșitul vacanței" și, poate, altele). Reveniți, cu manuscrise mai îngrijite care să ne îngăduie o lectură normală și, deci, o evaluare mai amănunțită.

L. BARA-CIHEI : Nu sînt încă elementele decisive, pentru concluzia pe care ne-o cereți. Sînt pagini și mai bune și mai rele. Dintre primele, „Un gînd al măsint destule pagini frumoase („Levitație", „Viciu", „Sentiment", „Cascadă", „Ninsori", „Semn", „Deschisa rană", „Clovnească", „Vorbire"), care vă obligă la eforturi mai mari și mai consecvente, la o responsabilitate mai mare față de zestrea pe care o dețineți. Scrieți mai mult, refaceți-vă obișnuința de a scrie zilnic, cu continuitate, restabilind astfel „circuitele" firești, și feriți-vă de crispări, resemnări și inhibiții (căci, după vorba unui distins prieten comun, „inhibiția strică amiciția" !...). Scrieți-ne mai des, mai pe larg, mai degajat, și țineți-ne la curent cu strădaniile, impasurile și — fără doar și poate — izbînzile dv.

turătorului de stradă", „Portret". Se pare că scrieți prea mult (cu prea mare îngăduință față de condei) și citiți și studiați prea puțin. E cazul să inversați raportul !

F. TEI : Nu sînt deloc „zbateri în gol", cu toate că acum lumina cade mai altfel, cu toate că o amarnică neîmpăcare tulbură izvoarele (cu prea multe spaime, regrete, reproșuri...), cu toate că, în fine, condeiul, ținut prea mult în pauză, se mișcă ceva mai greoi, mai nesigur. Dar

ILEANA MIREA : E ceva interesant în „Așteptare". Desigur, e prea puțin ca să putem trage toate concluziile. Așteptăm. (Dar scrieți mai citeț).

TUDOR ȘTEFĂNESCU : Vagi semne, încă neconcludente, dar sesizabile totuși. Să vedem ce mai urmează.

F. A. ȚIRIAC : Spirituale, uneori ușor înfiorate, par să fie niște semne de bun augur. Să mai vedem.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Fascinație", „Pe sub stele tremurinde", „Lumea copilăriei" „Gînduri de toamnă" ; „Închinare", „Iubire de țară" ; „Vatra țării", „Cîntare Patriei".

Botez Maria, C. Dascălu, Cucu M. Murgu, F. Pîrvuleț, Ț. Nicu, Cloșcă Ion, I. Pajureanu, Viorel Andreescu, Onassis, Geo Anton, Mariana Năstase : Nimic nou ! **Nicolae Trandafir** (ceva, în „Autoportret") **Maria Constantinescu, Nicolae George Stănciulescu, Vasile Biloiu, Anca Mihăescu, Constantin Bujor, Domnița Soceanu, Viorel Iacob, Ilie Virgil Comeanu, Paul Radoveanu, Mira Ciontu, Geacu Gheorghe, Constanța Păduraru :** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Vlad Țepeș

odată cu vlad
țeapa a intrat
în istorie
cu vîrful
în sus
a căpătat nume
de osîndă
de dreptate
și de domn
țeapa lui vlad
e turnul chindiei
care-și întinde
umbra
pînă la București
aici unde
marele bărbat
și-a durat
temei de cetate
și silă de hoți

HORIA GLINIASTEI

Dorința

Aș vrea să cînt adevărul care lipsește acestei lumi
freamătul pe care îl face o femeie trecînd prin visul tău,
aș vrea să cînt purtarea arborilor
cînd pe sub ei buzele îndrăgostiților
împart timpul în două,
primele ierburi ce ridică somnul din ochii căprioarelor
aș vrea să cînt aceste mîini
în care patria își află adevărata greutate
dragostea și ura
frigul ce umblă ca o pușlama prin nervuri
imnul zorilor scris de aripile porumbeilor
iată-mă murdărind moartea pe bot de cuvinte
ca și cum poezia ar avea cariera asigurată
ca și cum eșecul ar fi o sămînță plină de viitor.

V. PETRESCU-MĂRGEAN

Toamnă

Noaptea,
visători anonimi înhămați la
umbra imensă a gloriei
și uneori
mari focuri de artificii
invocînd o sărbătoare străină.

Trec păsări prin apa
amenințătoare a văzduhului...

Din întuneric, maimuța
galbenă a toamnei
aruncă în mine cu frunze.

LUCIAN CODRIN

Neagoe Basarab povățuindu-și fiul

Amăgește-ți teama proprie, cumpănește
Zestrea pe care rămășilor ai s-o vinzi ;
Încinge-ți sabia, fluturã mantia domnește,
Chipul tău palid va rămîne-n oglinzi.

Vor fi dimineți în care-o să simți
Conturul soarelui ca pe-o inexplicabilă rană
Pe pîrtia jertfei trec lin cei cuminți,
Durerea ne urcă pe tron ca-ntr-o strană.

Fiilor tăi să le dai sfaturi despre
Tainele peștilor și trecerea lunii pe cer
Pasul lor să nu șovăie înapoi spre obîrșii ;
Bucuroși sînt născuții, împăcați cei ce pier.

Solilor tăi să le pui o pasăre albă pe umăr
Traversînd veacul cu mirată iubire ;
Golul dintre cuvinte, fără de număr,
Despre trecerea noastră va răspîndi știre.

ANCA-SMARANDA DIGĂ

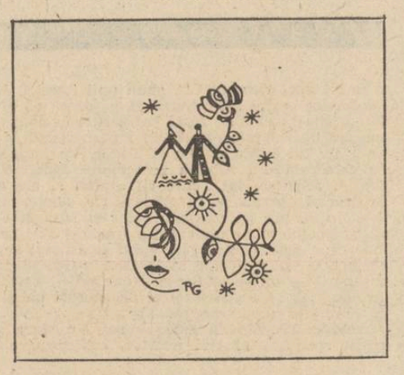

Joc de iubire

de ce ascunzi la spate mîna
în care ții clepsidra canibală
în vis mi-a șoptit vîntul
secretul cenușii albe cenușii negre
gura ta aduce tot mai mult
cu un cioc de pasăre beată
și-mi cere încă sărutul
cu o singură mînă mă mingii
cu cealaltă îmi aperi sfîrșitul
zile și nopți amestec de cenușă fertilă
hrană pentru cîmpii viitoare

VIORICA IONESCU

Patrie

Acoperă-mi urechile
și am să te recunosc
după liniște

Acoperă-mi ochii
și mă pierde
în lanul brobonit de grîu :
Am să te deschei de pe umerii holdelor
mă vei durea sub pleoapa unui spic

Acoperă-mi gura
cu întrebările culcate în garoafe.
Învăluie-mă pe mine
cu o iubire mare.

Și ca să te recunosc deplin,
fîntînile rotunjindu-ți seninul,
palmele limpezind fîntîni,
zilele noastre umblînd de mînă
cu tine.
Va trebui să scriem o boabă de sudoare
cu fiecare deget..."

DOINA POLOGEA

Statornicie

Bătrîni copaci orbecălesc în noapte.
Cu albe crengi își pipăie sfîrșitul ;
Și, resemnați, se închircesc în sine,
În tainițe zbîrcite își feresc
Puțina lor suflare și putere.

La ce bun să-și mai zbată rara coamă,
Prin care vîntul se hlizește timp.
Și numai pentru corbi și cucuvele
Prielnic loc de cobe a rămas ?

După un timp, în zori, mlădițe blînde
Scîncesc ca pruncii cînd în loc de vlagă
Cu-nșelătoare hrană se înfruptă.

Atunci tăcuții arbori se topesc
Și, fără teamă, lunecă-n adîncuri.

Temei avînd, se-nalță drept urmașii.

T. N. HALMYRIS

Florile

Că-i în petale noaptea cînd mor culorile
în flori, o nobilă substanță preamișcătoare
parfumează carnea frunzelor, arar o apă
pură se ridică în abur ușor sufletul florilor
ce se duc înspre pieire nu are nimic
a ne spune și ce știm noi despre
tristețea petalelor, petalele acoperite
cu stranii materii minerale pierzîndu-se
în pămînt, halucinant culorile din
petale ne bîntuie văzul și moartea
fiecărei flori lasă o pată în lumină
umbră tremurătoare, umbră .

VICTOR CROITORU

O precizare

Tovarășe Redactor-șef

Vă rog să binevoiți a publica următorul text, care restabilește un fapt, după mine important pentru istoria „minoră" a lingvisticii noastre. Este vorba de afirmația lui Mihai Zamfir privitoare la ignorarea, din partea lingviștilor români, a lui Sextil Pușcariu.

PRECIZARE

În articolul lui Mihai Zamfir consacrat lui Sextil Pușcariu, care a apărut în „Luceafărul", cu data de 8 I.a.c. și pe care l-am citit cu interes și cu toată atenția cuvenită, se face o afirmație sau, dacă vreți, o apreciere cu privire la atitudinea lingviștilor noștri față de opera acestui mare învățat Se vorbește anume de tăcerea care a înconjurat numele lui Sextil Pușcariu. Țin să precizez că lucrările acestui lingvist au fost mereu citate, cînd, bineînțeles, problema cercetată de unul sau altul dintre noi impunea luarea în considerație a lucrărilor lui Sextil Pușcariu, aceasta în ipoteza că el s-a ocupat, într-un fel oarecare, de problema respectivă. Iar dacă cele două volume, intitulate Limba română au întîmpinat *dificultăți în ce privește nu numai publicarea, ci și, după aceea, difuzarea lor, faptul nu ne poate fi imputat nouă. Mai adaug că în revista clujeană* Cercetări de lingvistică XI, *1966, p. 151—159, a apărut un articol, cit se poate de elogios, scris de mine, despre activitatea științifică a lui Sextil Pușcariu.*

Vă mulțumesc anticipat pentru satisfacerea dorinței mele și vă rog să primiți calde salutări tovărășești.

Iorgu Iordan

București, 16.I.1977

Literatură angajată și angajantă

Urmare din pag. a 2-a

de **Miu copilul,** literaturii beletristice a timpului, poeților contemporani, îmbibați de un puternic romantism, poeziei care, prin limba și muzica ei, a avut întotdeauna drumul larg deschis spre urechea și inima maselor populare. **Marșul oștirii române** al lui Vasile Cîrlova, evocarea Tîrgoviștei prin același Cîrlova și prin Heliade Rădulescu și Grigore Alexandrescu, a ruinelor Cetății Neamțului prin Al. Hrisoverghi, a **Umbrei lui Mircea la Cozia** de Grigore Alexandrescu, a **Altarului Mănăstirii Putna** de V. Alecsandri, emoționantele balade ale lui D. Bolintineanu **(Mama lui Ștefan cel Mare, Mircea cel Mare și solii, Ultima noapte a lui Mihai Viteazul),** pentru a le aminti numai pe acestea, au pătruns grabnic în străturile largi ale întregului popor român, devenind pîrghiile și pilonii înălțării conștiinței sale naționale. Pentru circulația lor intensă și pentru conținutul lor eroic, reflex al conștiinței populare românești, ele au fost considerate de George Barițiu, într-un sens figurat, firește, ca „proprietate bună și dreaptă a poporului".

La 1848 prin Vasile Alecsandri, prin Andrei Mureșianu și alții, poezia patriotică românească a făcut un nou salt, ea împunîndu-se ca o chemare la lupta revoluționară, ca o adevărată goarnă a revoluției. În poema **Deșteptarea României,** răspîndită în mii de foi volante, poetul moldovean striga pătruns de o adîncă înflăcărare : „Hai copii de-acelaș sînge ! hai cu toți, într-o unire, / Libertate-acum sau moarte să cătăm să dobîndim, / Pas români, lumea ne vede. Pentru-a patriei iubire, / Pentru-a mamei desrobire, / Viața noastră să jertfim !"

La rîndul lui poetul ardelean exclama și el prin marele său marș **Deșteaptă-te române :** „Români din patru unghiuri, acum ori niciodată / Uniți-vă în cuget, uniți-vă-n simțiri" adăugînd în final : „Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină, / Decît să fim sclavi iarăși în vechiul nost-pămînt !"

În timp de numai cîteva decenii s-a creat și impus astfel o captivantă poezie angajată, care a avut o puternică influență asupra dezvoltării conștiinței naționale românești, al cărei principal obiectiv patriotic a devenit după revoluția din 1848 **Unirea Principatelor.**

Poezia prepașoptistă și pașoptistă s-a caracterizat prin balade, ode și marșuri, poezia Unirii se va exprima îndeosebi prin cîntece, hore și imnuri. Capodopera ei avea să fie **Hora Unirii,** a cărei versiune, dedicată românilor din Transilvania, fusese scrisă de Alecsandri încă din anul 1848, pe cînd poetul se afla refugiat la Brașov, și fusese publicată în „Foaie pentru minte, inimă și literatură" sub titlul **Hora Ardealului,** fiind semnată **Un român** (1848, nr. 24, p. 192). Ea se va dezvolta în simțirea și gîndirea poetului concomitent cu creșterea luptei pentru unire, și se va definitiva abia în 1856, în urma congresului de la Paris, cînd Principatele au fost chemate, prin convocarea adunărilor ad-hoc, să se pronunțe ele însele asupra sorții lor. Publicată la 9 iunie 1856 în ziarul lui M. Kogălniceanu, **Steaua Dunării,** principalul ziar unionist al Moldovei, și pusă pe note în același an de Alexandru Flechtenmacher (cor în unison și pian), „Hora Unirii" a devenit cu repeziciune cel mai iubit, cel mai reprezentativ și cel mai cîntat cîntec al timpului, el fiind adevăratul manifest al Unirii. În cel mai simplu limbaj, cu cele mai puține cuvinte, dar în același timp cu cele mai clare și mai concludente imagini, se rostea cea mai fierbinte chemare a vremii, imperativul ei național : „Hai să dăm mînă cu mînă / Cei cu inimă română, / Să-nvîrtim hora frației / Pe pămîntul României. / Măi muntene, măi vecine, / Vino să te prinzi cu mine / Și la viață cu unire / Și la moarte cu-nfrățire. / Amîndoi sîntem de-o mamă / De-o făptură și de-o samă, / Ca doi brazi într-o tulpină, / Ca doi ochi într-o lumină".

Cine n-a cîntat „Hora Unirii", cine n-a jucat-o, cui nu i s-a înfiorat sufletul la auzirea cadențelor ei ? Prin ea Alecsandri a devenit cel mai angajat poet al țării și a determinat pe Eminescu, ținînd seama de întreaga sa creație poetică, să-l numească „rege al poeziei" românești.

Horei lui Alecsandri, care va scrie și o **Horă a lui Cuza Vodă,** i-a urmat apoi oda **La Unire** și **Marșul Unirii** de George Sion, **La Români** de George Crețeanu, **Unirea Principatelor** de Grigore Alexandrescu, **La unire** și **Hora lui Cuza** de D. Bolintineanu și atîtea altele scrise de Cezar Bolliac, C. I. Aricescu, George Baronzi, D. Ralet, D. Dăscălescu (reeditat în 1909 de N. Iorga), Iustin Popfiu.

O întreagă generație de poeți angajați !

Angajată ieri, literatura Unirii a devenit astăzi, prin exemplul ei, o literatură angajantă pentru toți scriitorii români — o literatură cu care la 24 ianuarie 1977 nu putem fi decît contemporani.

Cîntecul în imagini al pămîntului

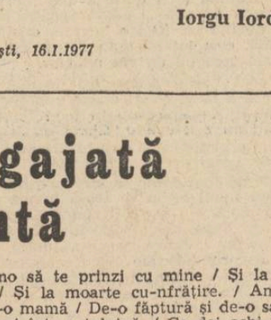

● Profesorul Wilhelm Nyssen a publicat la editura Paulinus din Trier (1977) un splendid album intitulat **Bildgesang der Erde (Cîntecul în imagini al pămîntului),** consacrat mănăstirilor din Moldova. Studiul care însoțește frumoasele reproduceri se referă la contextul istoric și spiritual, descifrînd semnificația frescelor exterioare și punînd în lumină originalitatea lor stilistică. Prieten devotat al României, doctor honoris causa al unei instituții de învățămînt superior de la noi, profesorul Nyssen confirmă încă o dată prin lucrarea sa interesul crescînd față de mesajul peren al unei spiritualități adînci, care și-a găsit în artă o formă de expresie adecvată.

A.D.M.

revista străină

● **CARTEA DE LITERATURĂ — DOCUMENT** continuă să se afle în primul plan al interesului manifestat de publicul francez. Romanul Victoriei Théramme, publicată la Editions des Femmes, este inspirată din experiența personală a autoarei, fostă conducătoare auto și taximetristă în Paris. Taxiul este pentru Victoria Théramme un mijloc de a investiga diferite medii și psihologii, într-un limbaj ce amintește de Queneau, de Céline și Henri Miller. În recenzia din **Express** este formulată următoarea apreciere : „Victoria Théramme este martor, uneori în parte, consolează și întărește..." Ceea ce în ultimă instanță definește angajarea autoarei.

● **O NOUĂ ORGANIZAȚIE PROFESIONALĂ A SCRIITORILOR AMERICANI,** menită să asigure protecția intereselor autorilor împotriva marelui capital, s-a impus atenției internaționale. Este vorba de „Fiction Collective", care a publicat deja două-sprezece volume, iar scriitorii-membri au participat la dezbateri și emisiuni radiofonice, la seminarii în universități și la lecturi publice. Una din cărțile editate sub egida asociației, **Căutînd supraviețuitori,** a primit în 1975 Premiul St. Lawrence, subliniind astfel interesul marelui public pentru literatura de calitate, eliberată de injoncțiunile intereselor comerciale. La ora de față au fost înregistrate peste douăzeci de inițiative similare ale scriitorilor din lumea banului care triumfă prea adesea asupra interesului artistic.

● **IMAGINILE DE GROAZĂ** ale producțiilor „negre" au revenit pe ecranele occidentale, umplînd din nou buzunarele producătorilor. Celebrul King Kong a fost reluat în teatru, la Londra, și în film la Holywood, de către Dino de Laurentiis, producătorul italian strămutat peste ocean. El a comandat pentru ultima sa montare o fiară mecanică în greutate de 6 tone și jumătate, care „joacă" alături de Jessica Lange, sub bagheta lui John Guillermin, despre a cărui montare, „Infernul dominant", un critic scria : „este acel tip de film despre care nu poți spune niciodată cărui regizor aparține". Apreciere concludentă în legătură cu subvaloarea artistică a unor asemenea producții de cosmar !

● **TEATRUL NAȚIONAL DIN LONDRA,** supranumit Olivier Theatre, unul din cele trei Naționale britanice, a fost inaugurat cu piesa lui Christopher Marlowe, **Marele Tamburlaine,** în cea dintîi montare din ultimii douăzeci și cinci de ani. Regizorul spectacolului este Peter Hall, un director de scenă controversat, iar principalii actori aparțin fostei echipe de la realizarea Hamlet-ului londonez : Albert Finney, Denis Quilley, Barbara Jefford și alții. Spectacolul a debutat sub auspicii puțin favorabile, dar succesul său a fost imens. John Heilpern încheia cu aceste cuvinte cronica sa din **Observer :** „Finney nu numai că a supraviețuit seara premierei, dar literalmente a intrat în levitație. La fel cu toți ceilalți membri ai trupei. Iar spectatorii s-au ridicat și au aplaudat. Au aplaudat cu entuziasm fiindcă i-au văzut pe actori zburînd. Ah, veți spune, au văzut ei piciorele actorilor ridicîndu-se deasupra scenei ? Nu interesează, nu interesează chiar deloc, dacă într-adevăr zburau".

● **CEA DE A DOUĂZECEA EXPOZIȚIE NAȚIONALĂ DIN INDIA** s-a bucurat de participarea cea mai largă, înregistrînd peste 1 600 de lucrări, trimise la aproximativ 800 de artiști, din care au fost selecționate 170 de tablouri, 65 de lucrări de grafică și 36 de sculpturi, aparținînd unui număr de 197 de artiști. Criticii au remarcat forța unor imagini tradiționale, aduse din nou la viață de pictorii contemporani, subliniind realizările în acest sens ale lui C.D. Mistry, Kanti Panchal, Vinay Trivedi și Nilima Sheikh. Comentarii favorabile au întrunit și lucrările cu imagistică modernă, ale lui Abdul Karine, Om Prakash, Shabbir Hassan Quazi și Nagji Patel. În ansamblu, expoziția reflectă preocupări diverse și tehnici variate, folosind materialele cele mai eterogene.

● **REINER MARIA RILKE,** ajunsese, într-o anumită epocă a vieții sale, să scrie în jur de o sută cincisprezece scrisori pe săptămînă. O parte au apărut recent în cel de-al treilea volum al **Operelor, Corespondența,** tradus de Ph. Jaccotet și publicat la Seuil. Sînt documente extrem de prețioase în ceea ce privește raporturile sale cu Lou Andreas-Salome și mai ales cele cu Rodin. În rîndurile autorului **Elegiilor duineze,** scrie un comentator, „...Rilke poetul și Rodin sculptorul pot să se întîlnească, să se amestece într-un fond comun". Acest fond poematic comun este splendid relevat în scrisori.

● **A APĂRUT UN FLORILEGIU DE POEZIE JAPONEZĂ** intitulat **Shin Jin Mei,** aparținînd maestrului Sosan, din secolul șapte, conținînd 584 de ideograme, în 146 de fraze foarte scurte, traduse de Taisen Deshimaru, cunoscut autor de comentarii zen. Critica textelor a evidențiat frumusețea liniei, admirabil reprodusă de traducător, cum se vede și în acest catren : „Dacă oprim orice fel de mișcare / Spiritul nostru va deveni liniștit / Iar din această liniște / În cele din urmă se va naște din nou mișcarea". Cartea este frumos ilustrată cu grupuri din epoca lui Sosan.

● **LA INTERSECȚIA STRĂZILOR RAKOVSKI ȘI IVAN VAZOV DIN SOFIA** se află **Casa memorială** „Ivan Vazov" — primul muzeu de literatură din țară. A trecut o jumătate de veac de cînd s-a inaugurat această casă-muzeu. Acest eveniment cultural a fost marcat la 28 noiembrie 1926. În prezent aici sînt cuprinse și păstrate cele mai valoroase manuscrise, obiecte, opere neprețuite, lăsate moștenire de patriarhul literaturii bulgare. În acest răstimp de o jumătate de veac **Casa memorială** „Ivan Vazov" a fost vizitată de aproximativ 2 milioane de cetățeni bulgari și oaspeți din străinătate.

prezențe

● **Sub egida Academiei Republicii Socialiste România, a Academiei de științe sociale și politice și a Uniunii Scriitorilor, în ziua de 18 ianuarie 1977 a avut loc sesiunea științifică comemorativă organizată cu prilejul împlinirii a 175 de ani de la nașterea lui Ioan Heliade Rădulescu. Desfășurată în aula Academiei R.S. România, în cadrul sesiunii au fost omagiate personalitatea și opera marelui cărturar și scriitor, propunîndu-se participanților următoarele comunicări :** I. Heliade Rădulescu în revoluția de la 1848, **(Vasile Maciu),** I. Heliade Rădulescu și problemele limbii literare **(Boris Cazacu),** I. Heliade Rădulescu, promotor al literaturii române moderne. **(George Ivașcu),** I. Heliade Rădulescu, scriitorul, **(Dimitrie Păcurariu).** Cuvîntul de deschidere a sesiunii a fost ținut de **Zoe Dumitrescu-Bușulenga.**

● **Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist a editat de curînd o culegere de „Cîntece pentru tineret" care oferă atît formațiilor corale participante la Festivalul național „Cîntarea României" cît și ansamblurilor artistice în general, o valoroasă selecție de cîntece și marșuri patriotice. Caietul se deschide, binevenit, cu corul „E scris pe tricolor unire" de Ciprian Porumbescu. Melodia amplă, maiestuoasă a acestui cîntec înălțat de atîtea generații este astăzi mai proaspătă, mai vie, mai fierbinte prin textul care, inspirat, i-a fost adaptat : „E scris pe tricolor unire, / Pe roșul steag liberator / Prin luptă, sub a lor umbrire / Spre comunism urcăm în zbor". Cîntecul lui Ciprian Porumbescu nu este numai o făclie purtată de generațiile trecute, pe care, autorii acestei culegeri o vor transmisă tinerilor de azi ; cîntecul acesta este o prefață și un program al întregului caiet. Compozitori, maeștri ai muzicii corale, alături de poeți de renume aduc în vers și melodii străbătute de un fierbinte patriotism un omagiu patriei socialiste, partidului, tineretului, muncii. „Aripi de zbor tineresc", „Ani de aur", „Tineri ni-s anii", „Noi tineretul României", „Cu suflet vibrînd pentru țară", „Comunist și student", „Tineretul țării", „Cu fruntea către viitor" sînt doar cîteva din cîntecele care au intrat în repertoriul de bază al formațiilor corale.**

Sînt prezenți în paginile acestei culegeri, între alți cunoscuți poeți și compozitori, cu melodii și versuri generoase, inspirate Gheorghe Dumitrescu, Radu Paladi, Adrian Păunescu, Gheorghe Bazavan, Emil Lerescu, Alexandru Andrițoiu, Nicolae Tăutu, Niculae Stoian, Eugen Frunză, Mircea Neagu, Mihai Negulescu, Laurențiu Profeta, Vlaicu Bârna, Florin Comișel, Dan Fruntelată, Ion Segărceanu, Smaranda Oțeanu, Nicolae Costin, Ion Meițoiu, Temistocle Popa, Vasile V. Vasilache ș.a.

● **„Comentar" — cenaclu cu o susținută activitate, care a reușit să adune în jurul unor înimoși oameni de condei cu o îndelungată prezență în publicistică și literatură, o seamă de tineri talentați, dornici de afirmare, a editat, de curînd, un nou număr al publicației sale — oglindă a muncii desfășurate în cadrul „salonului literar-artistic" de pe lîngă Casa de cultură a sectorului 4. Aproape jumătate din paginile acestei „antologii" sînt rezervate lucrărilor unor debutanți. Ni se pare demn de subliniat faptul. Desigur, un cenaclu are datoria de a propulsa în cîmpul publicisticii tinere talente ; dar ca „senatorii" să fie atît de darnici cu mai tinerii confrați, într-o publicație cu o periodicitate, totuși, destul de puțin stabilă, este un fapt pe cît de rar întîlnit, pe atît de stimabil. Chiar dacă nu toate „piesele" înscrise sub emblema „debutului" își merită prezența într-o „antologie", rămîne, fără doar și poate notabilă generozitatea cu care tinerii au fost primiți aici, în „templul literei tipărite". Dintre debuturi ni se pare convingătoare proza „Mecanica fluidelor și Mitran" — o „falsă replică" la o proză apărută în revista noastră, în care o altă fețetă a unei oglinzi poliedrice descoperă iarăși pe inginerul Mitran, personaj, care, așa cum se scria și în prezentarea din „Luceafărul", are calitățile unui viabil erou literar. Desigur, despre autorul lui „Mitran.." vom mai auzi, așa cum am fi bucuroși să auzim și de mulți dintre cei cărora li s-a oferit șansa să debuteze acum în „Comentar". Pentru aceasta trebuie să subliniem meritele celor care îngrijesc această antologie — Paul Teodorescu, Toma Alexandrescu, Constantin Bivolaru — și să salutăm prezența în paginile publicației a lui Gh. Bulgăr, Petru Sfetca, Mihail Straje, Viorel Cosma, George Acsineanu, Teodor Răducan, Nicolae Ivanovici și a altora**

Numărul consemnat de noi se încheie cu un buletin al activității salonului literar-artistic „Comentar" care ni se pare bogat și, deci, demn de laude.

sport

Prestigioase prezențe românești

● După „eșecul" de argint din cadrul Olimpiadei canadiene, handbalul românesc și-a reconfirmat nu numai valoarea, cît mai ales resursele. Cu patru titluri mondiale (numai la masculin !), bronzul și argintul olimpic (1972, 1976), trei titluri mondiale consecutive în competiția echipelor universitare, **Școala românească** de handbal se poate mîndri de-acum cu o **tradiție a performanțelor** de primă mărime. Succesul obținut duminică la Varșovia (în urma unui turneu în care n-a cedat nici un punct și a impus în tînărul Mihai Mironiuc, 38 de goluri, un golgheter incontestabil) este cu atît mai îmbucurător, cu cît, anul viitor, în Danemarca, greul prezenței noastre în competiția supremă îl vor duce, probabil, tocmai acești tineri. Căci alături de-un Gațu, Licu, Stockl, Voinea și ceilalți „monștri sacri", a venit rîndul lui Drăgăniță, Gabrovski, Folker, Mironiuc să simtă pe umerii lor greutatea epoleților de aur pe care-i are de apărat handbalul românesc. Adăugînd performanței de la Varșovia promițătoarea prezență a **Stelei** în „Cupa Campionilor Europeni", avem convingerea că anul 1977 va fi încă unul dintre cei strălucitori în viața handbalului românesc.

● Prin evoluțiile lor în „Cupa Campionilor europeni" și, respectiv, „Cupa Cupelor", echipele de volei masculin **Dinamo** și **Steaua** ne-au readus în memorie acei ani de vîrf, în care supremația mondială a echipelor masculine de club din Europa se disputa între... două echipe românești ! Da, după cîțiva ani de eclipsă (parțial... totală) voleiul masculin românesc pare a avea șanse să se relanseze în elita europeană. **Dinamo,** după eliminarea deținătoarei trofeului de anul trecut — **Dukla Liberec** — a trecut și de **S. K. Leipzig,** într-un meci pe care l-a dominat cu autoritate. De la „bătrînii" Schreiber și Udișteanu pînă la atît de talentații Tutovan și Păușescu, dinamoviștii au dovedit că alcătuiesc un team redutabil și constant. **Steaua** a eliminat o echipă din care au făcut parte nu mai puțin de trei dintre celebritățile campioanei olimpice și mondiale. Anihilîndu-l pe Gawlowschi — unul din cei mai buni trăgători din lume — steliștii au probat că au la ora actuală un potențial defensiv cu care pot sta în calea oricărui atac de clasă. Sigur, tuturor acestor reușite le mai lipsește confirmarea definitivă, adică tocmai ce pot oferi meciurile din turneele finale ale marilor competiții în care s-au calificat cele două echipe ale noastre. **T.S.K.A. Sofia, T.S.K.A. Moscova, Vardar Skoplije, Radiotehnika Riga, Aero-Odolena Voda, Honved Budapesta** nu sînt doar numele viitoarelor partenere de întrecere, ci și **examene** care să ne spună dacă pentru voleiul românesc masculin a sosit o nouă epocă de aur.

● Nici baschetul nu ne-a mai adus de mult bucuria unor rezultate de mare valoare. De aceea, jocurile de pînă acum ale echipei **Steaua** în grupa semifinală a „Cupei Cupelor" trebuie socotite drept ceea ce sînt, adică **prezențe excelente la nivel european.** La interval de o săptămînă, steliștii au depășit două dintre marile echipe de club ale continentului. Fiindcă atît **Forst Cantu,** cît și **Juventud Badalona** reprezintă azi (adică de cîțiva ani buni !) nume de referință. Beneficiind de jucători ca Marzzorati (declarat anul trecut drept „numărul unu european") Recalcatti, Santilliana, Margal, Filba, întărite cu profesioniști nord-americani (precum Wingo, Lienhard, Buescher) cele două echipe care-au trecut prin Sala Floreasca au trebuit să se recunoască învinse. Și asta pentru că **Steaua** (cu un Costel Cernat, jucător ce poate evolua în orice mare echipă, Oczelak — mai exact și mai decis decît în alți ani, Dumitru — lăsat, în sfîrșit, să conducă, din teren, echipa, Tarău și Cîmpeanu — surprinzător de prompți în momentele dificile ale partidelor) s-a constituit într-un adversar incomod, ambițios și puternic. Asta nu trebuie să ne facă a uita, că retururile acestor partide ne-ar putea aduce înfrîngeri — poate la diferențe surprinzătoare. Dar numai aceste două victorii de pînă acum, ce-au făcut din **Steaua** liderul neașteptat al grupei semifinale a „Cupei Cupelor", pot constitui singure semnele unei, de mult așteptate, remarcabile prezențe la nivel european a baschetului nostru. Cu gîndul la acei jucători de 2,03, 2,05, 2,15 — fără de care șansele unei echipe de baschet sînt limitate — să ne bucurăm de aceste excelente performanțe.

Puma

1859-1877-1918: permanența unui ideal

„visarea unei istorii”

Iași, 1859

Deschiderea Adunărei elective a principatului Moldovei s-au făcut duminică, în 28 dechemvrie, cu solenitatea prescrisă de programul.

La 7 oare dimineață, nouă lovituri de tun au încunoștiințat capitalei ziua menită pentru deschiderea Adunărei (...)

„Sara, edificiile publice erau iluminate, toate administrațiile ținutale au căpătat ordin a celebra această zi ca o serbare națională, și în care s-au împărțit între nevoiași pîine și carne".

„Peste noapte, tot orașul e în mișcare. Poporul în cete mari se poartă pe uliță. Patrulele se preumblă și nu cutează să atace pe nimeni. Ferestrele caimacamilor sînt vizitate cu urlete... Caimacamii se retrag în palatul domnesc unde santinele se îndoiesc, și soldații primesc ordine a încărca armele cu gloanțe și a da foc asupra poporului cînd ar cuteza a călca palatul. Cu toate aceste, nici un exces, nici o neorînduială din partea poporului... dar cine poate prevede ce o să fie a doua zi ?"

Arhivele istoricului act de la 1859, citite de un scriitor de astăzi: SÂNZIANA POP

• Probe pentru eternitate

În dimineața zilei de 24 noiembrie 1843, tînărul care urcă pe podiumul catedrei de Istorie Națională de la Academia Mihăileană din Iași rosti un discurs de inaugurare care avu efectul fulgerător că auditoriul izbucni în urale iar cursul fu suspendat. Profesorul scund, cu predilecție clară pentru chelie, ochelari cu sticla rotundă și jiletcă prea strîmtă pe-un trunchi robust — defini cu voce înaltă ca patrie-a lui „tot acel cuprins de loc în care se vorbește românește". „Istoria este testamentul lăsat de către strămoși strănepoților ca să le slujească de tălmăcire vremii de față și de povățuire pentru viitorime". iar „singura povățuire pentru viitorime este unirea degrabă a moldovenilor cu muntenii și cu românii transilvăneni". Efectul în public al acestor „uriașe" afirmații fu — spun documentele — „fără măsură", dar măsura domnească aplicată profesorului Kogălniceanu fu suspendarea lui fără drept de apel. Iată însă că **lecția de istorie** a genialului dascăl în vîrstă de numai 21 de ani se adeveri în anii care urmară într-o atît de mare măsură încît Unirea își are în acel discurs rostit la Academia Mihăileană unul din documen-

> „O viață nouă se începe astăzi pentru România. Ea intră în fine, pe calea care o va conduce către îndeplinirea destinelor sale...
> Astăzi, statul nostru s-a așezat pe o temelie întinsă. O eră nouă ni s-a deschis. Sosiți în acest stadiu al viitorului nostru, trebuie să nu perdem din vedere că consolidarea Unirii cere din partea tuturor o abnegație completă, care va face a înceta fluctuațiile prin care au trecut pînă acum. Să renunțăm, dar, la însăși amintirea dezbinărilor din trecut, a căror reînnoire ar putea compromite Unirea dobîndită cu prețul atîtor necurmate silințe, și să punem toată activitatea noastră într-o comună conlucrare pentru dezvoltarea morală și materială a României".
>
> ALEXANDRU IOAN CUZA

tele fundamentale care o pot explica. Pentru că Unirea trebuie explicată. Memorabilul eveniment de la 24 ianuarie 1859 trebuie înțeles acum, și a trebuit să fie-înțeles și-atunci, la ora ivirii în lume, de către o întreagă Europă uimită de felul simplu și categoric în care cele două Principate Române au știut să-și impună cu demnitate punctul lor de vedere, aducînd pe tronul țării unite — împotriva tuturor piedicilor dinăuntru și din afară — nu domn străin, cum prevedeau documentele ci domn pămîntean ! acel act sublim de întregire a făptuirii naționale a trebuit să fie-înțeles — nu ca o victorie fulgerătoare — atît de fulgerătoare și de surprinzătoare că nici n-a fost vreme să se dea preveniri diplomatice — ci ca o lucrare străveche și răbdătoare, o devenire transmisă din tată în fiu și din generație în generație, conștiința unității naționale comunicată pînă și-n testamente drept cea mai de preț moștenire și datorie de împlinit. Cum s-ar putea înțelege alminteri aceea afirmație atît de cutezătoare a tînărului profesor Kogălniceanu care, la 21 de ani, (șaisprezece ani înainte de înfăptuirea Unirii) era **sigur** că teritoriul locuit de români este o singură țară, și că unică este și istoria lui ? Cum s-ar putea înțelege entuziasmul unei asistențe ridicată-n picioare ca să ovaționeze cu lacrimi de bucurie discursul unui adolescent ? Cum s-a putut ca Hora Unirii să fie cîntată în tot perimetrul Carpaților **5 ani înainte** ca ea să devină imnul unionist ? De ce n-a avut nici un fel de putere milionul de galbeni aruncat în campania electorală de Sturdza iar alegera domnului Cuza „a fost prima alegere săvîrșită fără să se cheltuiască un singur ban ?" De ce s-au rugat în genunchi românii ardeleni pentru domnul ales la Iași și la București ?

„Este curios cum contemporanii nu ne-au lăsat lămuriri mai multe asupra acestui eveniment de o importanță deosebită !", spun unii istorici. Nu este deloc curios ! Cine vrea să găsească va afla lămuririle-acestea pe toată scara istoriei noastre, treaptă de treaptă, recapitulînd pașoptismul, revoluțiile lui Horia, Iancu și Tudor, înscăunarea în catedrala din Alba a principelui Mihai Viteazul, alianțele lui Țepeș cu Ștefan și ale lui Mircea cu Alexandru, revoltele și răscoalele, războaiele dacilor cu romanii, chiar și izbînda atît de străveche și de uluitoare a tracilor, acei războinici ciudați pentru care calul și drumul ar fi trebuit să însemne mai mult decît patria și care au simțit — nu se știe de ce și de cînd — dorința fierbinte să se unească : (cei de aceeași obîrșie) în hotarele unei singure țări.

Aceasta credem că este Unirea : o stare de spirit specifică istoriei noastre, conștiința uni-

Primirea lui Cuza de către sultan (După un desen de Grandchamp, publicat în „Illustration" din 10 noiembrie 1860)

tății naționale transmisă ca un tezaur și ca o temă a luptei și care într-una din victoriile ei, la 24 ianuarie 1859 fără prea multe ștampile și documente, s-a împlinit.

„Poporul, de cum s-a făcut ziuă, se adună pe Dealul Mitropoliei în mai multe mii. Pe la 8 oare, oștirea se adună și se închide în curtea fostului domn Bibescu, care este sub poalele Dealului Mitropoliei. Veselia e pe toate fețele, poporul este liniștit cașicînd așteaptă rezultatul unei solemnități... Deputații încep a venii. Aga de oraș, știind că două zile în șir nu putuse să ție cu geandarmeria poarta Mitropoliei, făcu apel la popor ca să o păzească el însuși. Poporul convingîndu-se că buna orînduială trebuia să se păzească, pentru ca Adunarea să poată lucra în liniște, pune la poartă o gardă de cîțiva juni școlari, aceștia nu lasă pe nimeni fără bilet și nimeni nu cutează a sforța poarta".

„Cînd consulii străini suiră dealul Mitropoliei se mirară de ordinea și liniștea ce domneau".

„Adunarea la 11 3/4 se deschide, se cetește apelul nominal, apoi procesul verbal. Ordinul zilei cheamă alegerea comisiilor verificatoare. Înainte de a procede la aceasta, o parte din deputați cer de la prezident cîteva momente de înțelegere în secret. Consulii puterilor streine și publicul din sală se aflau în neastîmpăr. Nimeni, pînă a opta zi, nu credea că Adunarea va face alegerea Domnului".

> „Pe lîngă ideea unirii și odată cu ea apăruse celelalte două mari idei pe care se razimă întreaga dezvoltare a poporului român ; originea lui romană, pîrghia cea mai puternică a civilizării sale, și aceea a stăruinței sale în Dacia Traiană, sprijinul cel mai puternic al românilor de peste munți. De îndată ce aceste idei luară naștere în mintea poporului român, se zămislise în el și odrasla unitației politice, care aștepta numai momentul favorabil pentru a se dezvolta și ea ca un arbore trainic".
>
> A. D. XENOPOL

• Tineretul Dacic

La data cînd nu era un mare istoric ci numai un firav adolescent cu privire mistuitoare, Eudoxiu-Hurmuzaki își numea bunii prieteni plecați din Moldova în școlile Europei : tineretul dacic. Ne-am putea opri la această simplă-întrebare : de ce ? De ce la 1837, unsprezece ani înainte de revoluția din 1848 și douăzeci și doi de ani înainte de săvîrșirea Unirii, studenții Moldovei plecați la Viena și la Paris își spuneau, nici mai mult nici mai puțin decît — „daci". Documentele colecției Hurmuzaki depun mărturie clară că cel ce le-a adunat cu atîta grijă, răbdare și imensă iubire, n-a fost un exaltat. Munca de istoric a lui Bălcescu a fost, și ea, uriașă, iar activitatea politico-socială a lui Kogălniceanu a făcut din el un tribun. Fără-îndoială că tinerii aceștia hotărîți să facă figură frumoasă în universitățile Europei nu erau exaltați. Dimpotrivă, mărturiile contemporanilor și ceea ce au lăsat în tezaurul culturii naționale îi așează într-o lumină în care foarte puține generații s-au mai aflat. Greu de crezut, deci, că „tinerii daci" erau o licență poetică și nu exprimarea concisă a unui program. Program politic la 18—20 de ani : Imposibil, spun psihologii. Foarte posibil, spune istoria. Și-adevărește : ei sînt organizatorii și capii revoluției de la 1848 ; ei sînt organizatorii și înfăptuitorii Unirii, participanți la două dintre cele mai grele și semnificative victorii din istoria patriei. Tinerii de 18—20 de ani, porniți la școlile Europei pentru a asimila cultura și cunoștințele avansate ale Occidentului, pentru a face propagandă țării, tinerii plăpînzi și atît de melancolici din fotografiile vremii, palizi sub pletele brune, prematur maturi cu mustăți și cu barbă, numindu-se nu moldoveni și munteni ci „daci", adică reprezentanți ai țării-întregi, ai unui popor cu deplină conștiință de rolul pe care avea să-l joace în granițele Europei, autori ai unor programe de radicale schimbări social-politice, redactori de excepționale publicații progresiste, militanți activi în cîmpul culturii naționale, manifestînd opoziție netă față de reacțiune, simpatizînd cu masele populare, preluînd benevol funcția de exponenți ai doleanțelor acestora în presă și în divanele ad-hoc, escaladînd baricadele revoluției fără frică de gloanțe, tribuni ai poporului fără teamă de moarte, aruncați în temniță, deportați, exilați, prigoniți peste hotarele țării, nu mă tîrziu decît

> „Unirea României într-un singur stat nu este o idee numai în capetele cîtorva români prea înaintați ; nu este o idee ieșită din dezbaterile de la '48, încoace ; ea a fost sîntimentul național în toate părțile României de cînd istoria a început a ne spune cîte ceva despre Dacia. Sîntiment la cei vechi locuitori ai ei din natură și adoptat de coloniile romane, de la cele dintîiu pînă la cele din urmă, cu întreite titluri : Natura tărîmului, Omogenitatea și Omonomia".
>
> CEZAR BOLLIAC

un deceniu ei, tot ei — înafară de pierderea ireparabilă a iubitului Nicu Bălcescu — adică Kogălniceanu și Ghica. Cuza și Panu, Frații Rosetti și Hurmuzaki, Alecsandri și Costache Negri, marcați vizibil de cele trăite, bărbați acum, în vîrstă de 30 de ani, cu privirea ușor adumbrită, dar în aceleași impecabile redingote, manifestînd cu aceeași energică vehemență contra măsluirii listelor electorale, pentru alegere liberă, pentru domn pămîntean, forțînd judecătoriile să le ia în seamă numeroasele contestații, ridicînd populația spre tribunale pentru a-i sprijini, izbutind să reînscrie în liste pe toți pașoptiștii eliminați,

Alexandru Ioan Cuza inaugurează Universitatea din Iași (24 octombrie 1860)

manifestînd pentru reforma agrară, pentru libertate politică, votînd unanim pentru Cuza umăr la umăr, prieteni de vîrstă, tovarăși de luptă, solidari pe parcursul a 25 de ani de viață, una din cele mai luminate și luminoase generații din istoria spiritului românesc :„tineretul dacic", cum le plăcea să se cheme și cum i-a înregistrat pentru eternitate acel băiat cu privire vizionară : o generație de două ori revoluționară și eroică pentru că a fost pașoptistă dar și unionistă, o generație sacrificată și salvată printr-un sublim ideal.

„23 ianuarie, 1859, București

Între 10 și 11 ore, deputații se duc la adunare. Un batalion de oștire ocupă partea de răsărit a curței Mitropoliei. Porțile sînt închise și păzite cu santinelă de dorobanți de ai poliției. Poporul începe a se aduna pe șoselele Dealului Mitropoliei ; voiește să intre dar nu se dă voie decît acelor cu bilete... Profitînd de venirea episcopului de Buzău, poporul trece peste santinele și porțile nu se mai închid, curtea Mitropoliei este ticsită de popor. Semnalul se dă și un alt batalion vine asupra Mitropoliei".

„Prezența trupelor nu împiedică strîngerea de gloată în curte și chiar pătrunderea în sală a multă lume neautorizată".

„Între aceste camera se deschide, se citește procesul verbal. Discuțiunea se începe din capăt, dar este întreruptă de strigătele poporului de afară. Se trimite o deputațiune ca să întrebe cererea poporului. Poporul întreabă : ce caută oștirea și cere depărtarea ei. Adunarea invită pe spătarul (carile este și deputat) ca să dea ordin oștirei să se depărteze. Poporul amenință să pătrundă în Adunare... urlete și vociferări înfricoșate... vor să spargă ușele clopotniței și cer să tragă clopotele... Spătariul dă ordin și batalionul care începuse a intra în curtea Mitropoliei se întoarce... Poporul stă nemișcat pînă la ieșirea deputaților. Nici un exces ! Camera au rămas de a doua zi să se convoace și să procedă la alegerea comăsiunei verificatoare. Poporul se răsăpește, fiecine merge pela casele sale".

Alexandru Ioan Cuza — portret de Mișu Popp

• Domn liber-ales

Fără nici o îndoială că la data suirii sale în scaun Alexandru Ioan Cuza, întîiul domn al românilor din Muntenia și Moldova, era un bărbat frumos : frunte înaltă, privire deschisă, mustață și barbă întunecate, făcînd acel contrast de paloare cu-obrazul care îi face pe toți bărbații acelui timp de glorioasă istorie să semene între ei izbitor. Dar așa cum Bălcescu și-a dus frumusețe-n mormînt fără a culege de pe urmele ei brumă de fericire, Alexandru Ioan Cuza a rămas, și el, în documentele vremii „o mîndrețe de om" care n-a precupețit niciodată să-și pună pielea cît mai scump la bătaie ca să slujească fără abatere pînă la moarte morala, dreptatea și spiritul.

Urcarea în scaunul țării unite a domnitorului Cuza a fost altă izbîndă „ciudată" pentru care documentele ne lipsesc. Nici o lucrare, uneltire, intrigă, urzeală, complot nu s-au descoperit, nu au premers alegerea lui cu vot unanim.

De ce a cedat Vasile Alecsandri domnia lui Negri ? De ce n-a făcut Negri opoziție la Cuza ? De ce n-a intrat Kogălniceanu în joc ? Șansele acestor bărbați au fost uriașe ! Cînd s-a mai pomenit ca domnia să fie cedată cu reverențe unui candidat numit „mai drept și mai bun ?"

„Alegîndu-te pe tine domn în țara noastră am voit să arătăm lumii aceia ce toată lumea dorește : la legi nouă, om nou", îi spune Kogălniceanu lui Cuza după depunerea jurămîntului : Ce semnificație pot îmbrăca aceste atitudini, cuvintele atît de profetice ale lui Kogălniceanu, dacă nu validarea unanimă în făptura lui Alexandru Ioan Cuza a unei personalități de excepție, verificată timp de 25 de ani nu numai cu filtrele adeseori subiective ale prieteniei de-o viață, dar prin acea încercare-uriașă care a fost revoluția pașoptistă, prin acea încercare fundamentală care a fost așezarea lui Cuza într-un post cheie al justiției Moldovene și unde tot ce-a făcut a fost bun și drept și frumos pînă la granița trecerii adevărului în legendă, prin acea încercare fundamentală care a fost așezarea lui Cuza în fruntea armatei Moldovei, cauză principală de primenire a stării morale și materiale-a oștirii, prin acea încercare fundamentală care a fost numirea lui Cuza în postul de pîrcălab de Galați, timp în care numele său s-a legat de reforme cu caracter democratic, activități menite să ușureze suferințele celor săraci și mulți, prin demisia pe care și-a dat-o atunci cînd listele electorale au fost siluite prin radierea din ele a luptătorilor pașoptiști. Iată de ce documentele pentru suirea lui Cuza în scaunul celor două Principate Unite lipsesc. Pentru că întreaga sa viață închinată cauzei patriei sale ține locul acestor hîrtii necesare și pentru că ceea ce a făcut după aceea a confirmat și mai mult, încrederea uriașă care i s-a acordat : legea lui Cuza și reforma agrară, așa cum a visat-o Bălcescu, așa cum a promulgat-o revoluția de la 1848.

> „Visul strămoșilor noștri, marele scop național al lui Ștefan și al lui Mihai, s-a realizat : Astăzi avem o Românie".
>
> MIHAIL KOGĂLNICEANU

„A putut fi ales cu aclamații, fără intrigi, fără violență, fără corupție, prin singurul fapt al unei alegeri legale și al unei adunări libere", scria consulul Victor Place.

„Alegerea lui Alexandru Cuza a fost o manifestare cu totul națională. Adaug, și nu-mi va fi greu să demonstrez că această manifestare devenise necesară", scrie Ceclard, consulul Franței la București. **„Este un om excepțional".**

„Duminică, la 8 ale corentei, Prințul Alexandru Ioan I a făcut intrarea sa în Capitala țării: bucuria generală manifesta, cu entuziasmul cel mai călduros, speranțele frumoase și încrederea fermă ce inspiră pe tot românul în era măreață pe care prezentul o deschide viitorului ; o epocă de renaștere, de regenerare, pe care țara o așteaptă după atîția timpi de nefericire și de suferinți.

De la cort, pînă aproape de capătul șoselei spre Băneasa, erau oștirile înșirate. Jandarmii poliției, cavaleria, artileria fără tunuri, școala de hirurgie, muzica statului-major, infanteria, stau toți gata sub arme, să primească pe înălțimea-sa.

Spectacolul cel mai frumos și măreț era mulțimea poporului care se adunase ca să salute pe prințul constituțional ; din strada Mogoșoaiei pînă la Șosea, d-o parte, și pînă la Mitropolie, de alta, popului furnica atît de numeros, încît circulația unui singur om era o nespusă dificultate".

„La 2 și jumătate ore, m.s. sosi unde era așteptat... se urcă în trăsură... și porni la Mitropolie (...) Cortegiul înainta prin aclamările de bucurie, de felicitări, de „Ura !" ale poporului

Alexandru Ioan Cuza în timpul unor inundații, în cartierul Tabaci (Tablou de Th. Aman)

care-l înconjura trăsura ; pe la ferestre damele îl salutau și-i aruncau buchete și cununi de flori. De la un loc i se aruncă mai mulți porumbei ; domnul prinse unul și, dezlegîndu-l, îl liberă.

Ajuns la Mitropolie, domnul merse de sărută iconostasul și ascultă Te-Deum, trecu în sala Adunărei unde-l așteptau toți d.d. deputați, dame și o numeroasă lume dupin toate tribunele. M.S.

> „Pentru marea, istorica adunare națională de la Alba-Iulia, unde s-a hotărît alipirea Transilvaniei la patria-mumă n-a fost nevoie de o deosebită pregătire a opiniei publice. Pregătirea se făcuse vreme de sute de ani".
>
> LUCIAN BLAGA

pronunță jurămîntul, zise cîteva cuvinte și-n urmă se întoarse la palat.

Seara toată, capitala era iluminată, populațiunea voiasă se strecura pe ulițe cu aclamări și strigăte de „Ura ! Ttrăiască măria sa prințul Cuza !" Lăutarii, în toate părțile. Oștirea cu puștile de-a umere, amestecată printre popor, se bucura de fericirea generală. Astfeliu, poporul cu muzica, cu miliția, cu faclele aprinse s-au purtat pe toate ulițele urînd pe consuli, urînd pe deputați, jucînd Hora Unirei pe la toate răspîntenile.

Dar, o, Dumnezeule : Fapta este atît de mare, bucuria atît de mare, încît pana tremură în mîna mea și... o las".

Să ieșim în uliți, prea iubit cetitoriu, să cîntăm alături de alții „Hora fericirei poporului român" :

„Hai să dăm mînă cu mînă,
Cei cu inima română".

...Și chemarea profetică a acestui fundamental moment avea să-și afle rezonanțe istorice, în 1877 cînd poporul își făurea prin jertfe și eroism independența națională, în 1918, cînd la 1 decembrie cuvintele săpate în memoria vremii „noi vrem să ne unim cu țara", deveneau realitate, în întreaga istorie a patriei.

Momentul sosirii domnitorului Alexandru Ioan Cuza la solemnitatea deschiderii Adunării Țării Românești (stînga) ; „România liberă" — gravură din anii Războiului de Independență (mijloc) ; Participanți la Marea adunare națională de la 1 decembrie 1918 (dreapta)

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
5
(770)
Simbătă
29 ianuarie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

sărbătoarea cărții

Manifestare ajunsă la cea de-a șaptesprezecea ediție, **Luna cărții la sate** se va desfășura în acest an în perioada 30 ianuarie — 28 februarie. Tradiționalele acțiuni de popularizare și difuzare a **Cărții la sate** se încadrează, de această dată, sub semnul activ al etapei de masă a Festivalului național al educației și culturii socialiste **Cîntarea României.** Așadar, în mod firesc, sărbătoarea **Cărții** va purta amprenta aniversării marilor evenimente marcate de această primă parte a anului : Centenarul independenței de stat a României și împlinirea a 70 de ani de la răscoalele țărănești din 1907. În același timp, chemate să contribuie la transpunerea în viață a prevederilor Programului de măsuri pentru aplicarea hotărîrilor Congresului al XI-lea al partidului și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste, manifestările prilejuite de această **sărbătoare a Cărții** își propun să se constituie într-un important element din amplul proces de ridicare continuă a nivelului general de cunoaștere al maselor, de educare socialistă a oamenilor în spiritul Programului Partidului Comunist Român.

Fie că se vor desfășura la Flămînzi, județul Botoșani, locul de unde a țîșnit prima scînteie a răscoalelor țărănești de-acum șaptezeci de ani, fie că vor fi găzduite de o comună precum Poiana Mare, din Dolj, importantele manifestări ale acestei acțiuni de proporții naționale vor avea același scop și forme asemănătoare de realizare : dezbaterea, în prezența autorilor, a unor lucrări reprezentative social-politice, științifice, tehnice și beletristice ; lansarea unor lucrări care apar în această perioadă ; prezentarea producției editoriale curente și în perspectivă ; recitaluri de poezie patriotică la care-și vor da concursul membrii asociațiilor scriitorilor, ai cercurilor și cenaclurilor literare din județe și ai colectivelor de artiști profesioniști și amatori. Și pentru ca dialogul între editori, scriitori pe de-o parte și cititorii de la sate, pe de alta, să fie cît mai viu și eficient, planurile editoriale vor fi și ele supuse dezbaterilor în vederea unei mai sigure cunoașteri a necesarului de carte în toate localitățile țării.

Dacă pentru lucrătorii din rețeaua de difuzare a cărții aceste manifestări vor însemna prilejuri de-a afla, la fața locului, cît de exact și eficient s-a desfășurat munca lor din anul 1976, pentru scriitori, **Luna cărții la sate** constituie încă o posibilitate de a lua pulsul adevăratei vieți a cărții. Față în față cu cititorii, creatorii de literatură vor avea noi probe că personajele cărților lor pot purta, oricînd, aura densă după care pot fi **citiți** oriunde oamenii acestui pămînt. Cititori, scriitori, bibliotecari, activiști culturali, toți deopotrivă putem face din această manifestare o adevărată sărbătoare a spiritului și a muncii, astfel încît, cifrele tirajelor, numărul bibliotecilor sătești și al librăriilor comunale să capete strălucirea caldă dar fermă a unor borne, ce vor vorbi viitorului despre adevăratele și înaltele cote la care, cu toții, am visat și trudit pentru a ridica necontenit spiritul timpului nostru.

Luceafărul

125 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI ION LUCA CARAGIALE

Un clasic modern

Cele mai recente studii despre Caragiale, **Caragiale și începuturile teatrului european modern** (1974) de I. Constantinescu și **Caragiale sau vîrsta modernă a literaturii** (1976) de Al. Călinescu atrag atenția îndeosebi asupra modernității dramaturgului și prozatorului, asupra faptului că autorul **Scrisorii pierdute** și al **Momentelor** este ca și Alfred Jarry (al cărui **Ubu roi** e din 1888) un precursor al teatrului lui Ionesco și Becket, prin urmare un vizionar al epocii sale și un contemporan al nostru. Deși argumentele care se aduc în favoarea acestei teze sînt demne de luat în seamă, credem că ele nu răstoarnă considerarea mai veche a lui Caragiale drept un scriitor clasic, atît în sensul de durabil al acestui cuvînt, cît și în înțelesul de autor moralist, de observator al umanității pe latura morală și totdeodată de clasificator al ei pe tipuri. S-a uitat că scriitorii clasici sînt clasici tocmai fiindcă sînt moderni, actuali oricînd, capabili prin surprinderea universalului, a etern-omenescului, de a trezi oricînd ecou, de a fi asimilabili permanent.

Pornind de la niște observații ale profesorului Klaus Lazarowicz, istoric contemporan al artei dramatice, I. Constantinescu susține că revoluția modernă în teatru are loc sub lozinca reteatralizării teatrului, a eliberării lui de sub jugul literaturii. Ca și Martin Esslin, Caragiale a insistat în vremea sa asupra caracterului relativ autonom al teatrului față de literatură, deoarece nu cuvîntul e totul în teatru, ci reprezentarea scenică, teatrul putînd fi înțeles mai bine ca o artă totală sau ca o sinteză a tuturor artelor pe care un Gordon Craig o vedea întruchipată nu în autor sau în actor, ci în regizor.

De acord cu I. Constantinescu că, om de teatru complet, Caragiale nu era mulțumit de rețetele teatrului romantic și postromantic și a înțeles că timpul său impune o redescoperire a formelor originare ale artei scenice. A adoptat astfel în comedii și în dramă numeroase procedee vechi, adaptîndu-le condițiilor locale și istorice, nu printr-o simplă travestire, ci printr-o adevărată metamorfoză. Vechile tipuri comice aveau o deformare semnificativă fizică, nasul enorm, calviția, cocoașa, tipurile lui Caragiale deplasează defectele spre interior, simbolizînd credu-

Al. Piru

Continuare în pag. a 7-a

Misiunea artei

Concepția estetică a lui Caragiale e realistă, cu vizibile înclinații spre clasicism. Scriitorul pledează, în articole și în corespondență, pentru concizie și sobrietate, pentru precizie și claritate, repudiind prolixitatea și diluția verbală, descripțiile și digresiunile narative lungi, stilul afectat, pompos retoric. Parodiile sale la adresa poeziei romantice și simboliste, opiniile, deloc favorabile, despre teatrul romantic al lui Schiller și Hugo (**Cîteva păreri** ș.a.) se înscriază aceleiași concepții. Tendința spre clasicism e foarte puternică la Caragiale, ea atenuează sensibil, dar nu anulează, orientarea fundamentală realistă vădită în structura adîncă a creației sale de prozator și dramaturg. Nu la acest aspect însă doresc să mă refer în articolul de față, ci la concepția de ansamblu a lui Caragiale privind menirea operei de artă și a creatorului.

„Că vorba nu e să umpli lumea largă cu o operă, ci o operă strîmtă s-o umpli cu lumea", îi scria Caragiale, în 1909, lui Mihail Dragomirescu, voind a sublinia o idee care revine frecvent în opiniile despre literatură ale marelui scriitor : legătura creației literare și a creatorului cu viața, cu epoca în care acesta scrie. Într-o suită de scrisori, din același an, către Vlahuță, destinate publicării și publicate de altfel, tot atunci, în foiletonul ziarului **Universul,** sub titlul **Politică și literatură,** Caragiale pleda pentru participarea scriitorului la viața politică și socială. Combătînd ideea prietenului său, poetul, că artistul trebuie să rămînă deoparte de vălmășagul vieții politice care, afirma el, ar fi dăunătoare creației, autorul **Scrisorii**

Dim. Păcurariu

Continuare în pag. a 7-a

În pagina a 8-a
Tinerețea clasicilor
ION LUCA CARAGIALE
• Articole • eseuri • consemnări de • Pompiliu Marcea • Șt. Cazimir • Constandina Brezu • Artur Silvestri

JURNAL DE POET

Meșterul

Poporul român a celebrat în două episoade naționale două prototipuri omenești : Păstorul și Meșterul, unul păstorul naturii, celălalt făuritor de istorie. Amîndouă aceste îndeletniciri arhaice sînt culte, atît păstorul cît și meșterul cultivă un loc în vederea unei Patrii. Îngrijirea naturii, rămînerea în firea ei ziditoare cere o adîncă viață psihologică și o mare putere de dăruire și adesea păstorul în civilizațiile milenare este jertfește pentru turma sa. În istoria poporului nostru, ca păstori vor rămîne : Brâncoveanu, Mihai Viteazul, Horia, Cloșca, alături de mii și mii de păstori necunoscuți din popor care, prin jertfa lor, păstrează nemijlocita legătură a omului locului cu firea naturii iar ca meșteri un Neagoe, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, Matei Basarab, Cantemir, Școala ardeleană și milioanele de oameni din popor, făuritori de istorie.

Păstorul este legătura nemijlocită cu firea naturii și, într-o Patrie, existența sa este absolut necesară. Nu trebuie să fie

Continuare în pag. a 6-a

Ioan Alexandru

Din plai de Olt

Din plai de Olt s-au nemurit prin cronici
Viteji ai țării și mîndria ei
Cu inimi românești, visînd statornici
Ca să-i dureze țării nou temei.

Din plai de Olt, erou între eroi
Veni s-aducă Țării românești
Un nou destin, clădit de oameni noi —
Din plai de Olt, stejar de Scornicești.

Cel mai de seamă fiu al țării este
Și-s două inimi : Patria — Partidul
Ce bat în pieptul Lui, muncitorește
Destinul țării ne-nfricat slujindu-l.

Toți sîntem o voință, cuprinși în unic gînd
În juru-i strînși, ca spițele în roți
Spre viitor urcăm, muncind, visînd
Constructori comuniști și patrioți.

Din plai de Olt, erou între eroi
Cu inima un steag cît toată țara
Cuvînt de purpură-a sădit în noi
Ca să răsară-n inimi primăvara.

Nicolae Dragoș

FESTIVALUL NAȚIONAL „CÎNTAREA ROMÂNIEI"

Oțel și cîntec

Călare pe ger, iarna colindă orașul. E o seară de cristal spart pe alocuri de vagi irizații cafenii — piramidele de minereu lămurit în foc. Rești la ora șarjelor. Înțepenit între flăcări, metalul se înmoaie, apoi își sapă albia de foc spre oțelării. E ora la care pe obrazul aspru al orașului, obraz poleit cu praf ciocolatiu de mină, sudoarea se prelinge, apoi se pierde aidoma unui ued în coasta unei dune. În sfîrșit, văd șarja. Mi se spune : „e cea mai scurtă din luna asta". Apoi, oamenii. Taciturni, sau mai degrabă preocupați, refuzîndu-și din capul locului plăcerea de a sta un minut de vorbă. Poleiți din cap pînă-n picioare cu același praf cafeniu, topitorii așteaptă explozia flăcărilor. O clipă mai tîrziu, limbi de foc de o indescriptibilă violență învăluie arhitectura metalică a furnalului. Bărbații încep să se agite. Cu un inexplicabil fior de teamă cuibărit undeva într-o refractară circumvoluțiune a creierului, mă apropii. Alături, cineva golește o sticlă de apă. A cîncea după șapte ore de muncă. Flăcările se retrag la fel de brusc precum au apărut, supte parcă de foalele unui mitic fierar. Urmează o liniște asurzitoare. Bărbați înalți și tăcuți îmi trec încet-încet prin fața ochilor. Totul pare un film tăiat la mijloc și dat apoi cu încetinitorul.

Călare pe ger, arșița cuptoarelor se cuibărește în oameni. Cuptoarele torc, torc și macină pe dinlăuntru felii de paleozoic. Se pregătește o nouă șarjă.

Astfel mi s-a părut a fi, în acea seară de neuitat, lumea din spatele halelor cenușii. Cu această imagine aș fi rămas și aș fi păstrat-o (în mine și numai în mine) nealterată peste timp dacă, o seară mai tîrziu, nu m-aș fi întîlnit cu unul din acei oameni memorabili.

...La Ateneul tineretului din Reșița — prima zi din finala pe județ a Festivalului „Cîntarea României" pentru elevii din liceele real-umaniste și de specialitate. Niculae Cuzmaș, prim-topitor la furnalul I și-a scos paltonul și l-a atîrnat pe speteaza scaunului din față. În sală — copii, elevi, cîțiva profesori, juriul, în loja cocoțată deasupra ușii principale. În spatele scenei, în rochii lungi (un „Madrigal" nicidecum mimat), fetele din corul de cameră al Liceului 2 din Reșița. Urcă și-și iau locurile pe podium în amfiteatru. Douăsprezece fete. În dreapta, sus, Violeta Cuzmaș, fiica prim-topitorului Nicolae Cuzmaș. Cineva s-a așezat în scaunul din față. Nicolae își ia paltonul, căciula și fularul, le împăturește și le pune pe genunchi, apoi îmi spune șoptit : „Se cîntă Marin Constantin și Palestrina. Mi-a spus fii-mea. Ai să-i auzi". Primul cor de cameră din Reșița a debutat atunci. „Un debut neașteptat de reușit" —

Pavel Perfil

Continuare în pag. a 6-a

ANIVERSĂRI

Întrebarea unei vieți

Evocînd amintirea lui Ștefan Petică omagiem o promisiune. Puțini scriitori au lăsat atît de tiranic această impresie, instaurată în cititor odată cu primele pagini, fortificată după aceea : în ciuda sutelor de poezii, proze și articole lăsate, Ștefan Petică n-a făcut toată viața altceva decît să se exerseze, să compună **ébauches** din ce în ce mai perfecționate pentru viitoarea mare operă niciodată scrisă. Marea Promisiune nerealizată, în fața căreia ne înclinăm astăzi, nu este nici pe departe un rezultat al analizei noastre ulterioare. Ea se afla înscrisă în destinul poetului, într-un destin asumat conștient.

Să precizăm : dacă ar fi păstrat — față de el însuși — statutul spiritual al poetului romantic, Petică s-ar fi cufundat încă de la vîrsta de 20 de ani în scrierea unor „opere fundamentale" și și-ar fi liniștit conștiința cu sute de poezii lejere — produse, de altfel, ale unui vizibil talent. Este familiar secolului al XIX-lea crudul destin al unui poet romantic dispărut înainte de 30 de ani. Dar scriitorul nostru a refuzat asemenea perspectivă. Deși se știa minat de o boală implacabilă, a respins romantismul și doza de improvizație impenitentă pe care o presupune perceperea artei sub semn romantic. Petică a înțeles înaintea altora că epoca romantică trecuse și că etapa „simbolistă" sau „modernistă" a literaturii se clădea sub un nou imperativ : sub imperativul **culturii.** Pentru România de la finele secolului trecut imperativul se traducea prin schimbarea sensibilității, prin ieșirea din orbitele provinciale. Știindu-se condamnat, Petică a făcut o opțiune — în perspectiva timpului — eroică : a refuzat facilitățile condiției de poet romantic și a adoptat condiția poetului simbolist, saturat de cultură, pe cea a hiperartistului care trăiește la nivelul Europei timpului său. **Cultură** — iată cheia de pătrundere în universul artei lui Ștefan Petică. Nu ni se pare exagerată afirmația că, pentru a înțelege opera lui Petică, un permanent fundal cultural, un subtext livresc rămîne indispensa-

Mihai Zamfir

Continuare în pag. a 6-a

Blestem

pentru ucigașul lui Decebal

„Tiberius Claudius Maximus Veteranus se vivo faciendum curavit... quod cepisset Decebalum et caput eius pertulisset ei Ranisstoro...".

(Fragment din inscripția de pe piatra funerară găsită lîngă vechiul Philippi, în Grecia de nord).

Pe unde-au ars pămîntul pașii
Lui Alexandru Macedon,
Tu primu-ai fost, ca toți trufașii,
Bătrîn smintit și fanfaron,
Încă de viu să te-ngrijești
De mersul laudei postume
Că tu, chiar șchiopătînd, tîrăști
Un cap prin care moare-o lume,
Că-ți scrii pe frunte josnicia
În osul pietrii de mormînt
Cu Pluto să-ți unești vecia
Sub val de sînge murmurînd,
Sub valul care iți asvîrle
Disprețul lui august, regesc,
Scriind cu delte și cu gîrle
Pămînturi tinere ce cresc
La Dunărea furată-n chipul
Lui Decebal și-ascuns în noi
Cei mulți ca sarea și nisipul
Nebiruiți în vreun război,
Schimbînd în mări cetăți Carpații,
În sacre Sarmisegetuze
Ce nu-și mai pling decapitații
Ci ard cu risul lor pe buze.
Și-n timp ce capul lui, temutul,
Pe cerul nostru-i prima stea,
Vărsînd o lacrimă pe slutul
Și pe nimicnicia ta,
Doar piatra sură iți mai spune
Ca de-un blestem ucisă calea,
În cimitirul fără lume,
De marmori albe, la Cavala.

Ion Brad

Scrisoare unui tînăr prieten

Elegie la o carte ignorată

A trecut aproape — ca să nu zic, complet — ignorată în 1975, anul apariției sale, ca și mai tîrziu, una dintre cele mai interesante și mai substanțiale cărți scrise la noi în ultimul timp : Tragicul, O fenomenologie a limitei și depășirii, *de Gabriel Liiceanu. Cite cronici, cîte recenzii, cîte note — oricît de modeste — s-au învrednicit să consemneze această apariție ? Nici o revistă literară, sau de cultură generală, nu s-a gîndit să ceară unui colaborator avizat cîteva rînduri despre această carte. Mărturisesc că, înainte de a vorbi despre conținutul însuși al acestei lucrări excepționale, aș vrea să-mi lămuresc, mie însumi, fenomenul straniu al unei asemenea omisiuni.*

O conspirație a tăcerii ? O, nu ! Prea ar fi frumos !. Aceasta ar presupune că autorul, dacă nu cartea însăși, ar fi fost ținta unei atenții speciale, chiar dacă greșit orientate. Orice acțiune negativă concertată își pune într-o lumină necruțătoare obiectul propriu, îl tabuizează prin chiar faptul de a interzice pronunțarea numelui său. Deși intelectual de rasă, autorul acestei cărți nu e decît un debutant, specie încă inofensivă de scriitor, incapabil să atragă asupră-și fulgerele sau

Ștefan Aug. Doinaș

Continuare în pag. a 7-a

CENACLUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL»

● **Luni 31 ianuarie a.c., ora 16,30 va avea loc la Casa scriitorilor din Calea Victoriei 115 a 40-a ședință a Cenaclului revistei „Luceafărul" ● Vor citi versuri Ioana Crăciun și Mircea Brăiliță**

cronica literară

Petru Poantă:
„POEZIA LUI GEORGE COȘBUC"

●

Ion Bălu:
„MARIN PREDA"

Un eseu critic de o remarcabilă finețe scrie Petru Poantă despre poezia lui George Coșbuc. Criticul dezvoltă frumos citeva sugestii din acea „excursie la țară, la noi" pe care voia să o facă Vladimir Streinu recitind pe George Coșbuc spre a descoperi în opera poetului țărănimii o „sinteză de spirit românesc" aflat la „virsta baladică". Început însă ca o inofensivă „excursiune" în natură prin intermediul poeziei lui Coșbuc eseul lui Vladimir Streinu își neagă, la un moment dat, în chip spectaculos premisa (procedeu ce trădează și un anumit narcisism critic) luînd forma unei incursiuni în „antinatură", în universul cultural și livresc al poeziei analizate. Dacă lui Gherea această poezie i s-a putut părea o creațiune care „exprimă gîndiri, sentimente, pasiuni, exprimă o viață întreagă străină nouă, orășenilor" din contră, criticului Vladimir Streinu noua lectură îi dă sentimentul unei regăsiri într-un alt plan : „Nouă, azi, scrie criticul, poetul ne apare oarecum diferit. **Cu deosebire în chestiunea înfățișării vieții țărănești, idilismul acesteia, adică deformarea** ei în sensul inocenței, starea festivă sub care e văzută neîntrerupt, fericirea muncii și a condiției generale țărănești sînt elemente nu atît străine „nouă orășenilor"; ele se găsesc implicate în însuși modul de a vedea pe țăran — al intelectualului orășean. Cu aceiași ochi priveau cîmpul și syracuzanii, pe gustul cărora scria Theocrit — și saloanele franceze pentru a căror desfătare scria un Delille sau un Parny. Căci perspectiva bucolică se deschide de pe „trotuar" asupra vieții rustice...". Și, după ce subliniază dominanta epică a viziunii, eterogenitatea motivelor cu care „cărturarul din el i-a ispitit talentul", „ingenuitatea ritmică" („Cu George Coșbuc, din acest punct de vedere ne aflăm în vremea prozodiilor glorioase, după care un Horațiu împerechea iambii cu dactilii, dactilii cu troheii și combina coriambii"), traducerea emoțiilor în figuri sonore, în fine, respirația acordată în perfectă gamă retorică a celui ce a petrecut un timp în intimitatea poetică a clasicității greco-latine (fiind citați ca aparținînd din acest punct de vedere aceleiași serii Eminescu, Coșbuc, Duiliu Zamfirescu) criticul conchide cu acest îndemn : „Atențiunii critice, îi recomandă pentru viitor natura lui de geniu horațian al versificației".

Pornind deci de la atari sugestii Petru Poantă dă curs recomandării, supunînd poezia lui Coșbuc unei „atențiuni critice" plină de finețe și subtilitate. Însă dacă finețea este o formă a sensibilității iar subtilitatea un joc al inteligenței, o tehnică a discriminării, eseul său despre poezia lui Coșbuc stă sub semnul celei dintîi subordonîndu-și abilitățile celei de a doua. Căci subtilitatea discriminează oarecum neutral, complăcîndu-se nu rareori în alexandrinism intelectual, sacrifică de dragul spectaculosului pe cînd finețea sensibilității, constructivă în esență ei, este adezivă, încheagă într-un tot unitar, într-o viziune străbătută de accent axiologic ceea ce lectura „subtilă" doar a știut să vadă discriminînd și aducînd într-un spectaculos prim plan. Trebuie de aceea spus numaidecît că deși se bizuie pe „semnalizările" cu adevărat noi ale lui Vl. Streinu noul text critic nu îi este totuși subordonat și cu atît mai puțin subaltern. Dimpotrivă, îl preia pentru a-l nega într-un spirit mai constructiv : „excursiunea" lui Vl. Streinu de-a lungul căreia se petrecea acea modificare de perspectivă, evadare din „natură" în „text", din universul natural în salonul artificial, închidea într-o însemnată măsură orizontul lecturii, îi conferea destul de exclusivist un punct final dincolo de care nu mai putea fi nimic altceva decît un pustiu formal, o perfecțiune sonoră rotunjită în ea însăși. Subtilul critic a discriminat excluzivist semnalînd cu justețe eroarea gheristă însă propunînd la rîndu-i o viziune nu mai puțin exclusivă golind pînă la urmă poezia, într-o demonstrație de mare subtilitate, de carne și sînge, acordîndu-i autorului genialitatea versificării. Subtilitatea lecturii reduce universul liric la o mașinărie poetică. Preluînd ceea ce e de preluat, noul critic operează de fapt o restituire. Poezia lui Coșbuc, este adevărat, „trădează" natura în genul în care o face și rafinamentul „țăranilor" lui Creangă : însă o trădează filtrînd-o prin tiparul unei culturi specifice și nu uscîndu-i seva. Dacă natura este anarhică, aceea din poezia lui Coșbuc, susține pe bună dreptate criticul, este silită să răspundă unui apel și să se organizeze în virtutea unui cod, ea nu e doar materia unui joc și a unei inscenări dar și instrumentul unui mesaj; respingînd „mitologia", poetul îi împrumută însă tiparele și tipologia pentru funcția ori valoarea lor civilizatoare; apoi, simulînd o serie (!), de sentimente, sfîrșește prin a și le asuma : din joc, îndeletnicire, virtuozitate (formală ori mimetică, e totuna) poezia se vede modificată, în momentele ei într-adevăr „festive", într-un ritual al dramatismului și al gravității. (Ea își recunoaște mai adînc propria sa condiție mai ales acolo și atunci cînd, de exemplu, îl prevestește pe Goga). O lectură numai subtilă rămîne în chip fatal la o „soluție" fără ieșire : a lui Vladimir Streinu ori a lui Gherea. Poezia lui Coșbuc ar fi, astfel, întruchiparea supremă dar vană a unui rafinament formal, într-un caz, încoronarea absolută a sufletului țărănesc în celălalt. Petru Poantă este la fel de departe, după ce și-a asumat partea de adevăr din astfel de erori, de ambele soluții. Și astfel, recitind cu finețe și nu doar cu subtilitate, poeziei lui Coșbuc îi este redată — dincolo de scenerie și perfecțiune formală, de masca ei livrească ori teatrală — dimensiunea **autenticului** constînd într-o voce a naturii umanizate de modele culturale, într-un limbaj artificial apt însă de a exprima și nu doar mima, convingeri sincere și adevărate, adesea în tonalitatea unei vehemențe naturale ce pare că și-a „uitat" cultura. Criticul dispune de tactul de a lăsa, cînd e cazul, finețea să învingă orgoliile subtilității, scrind atunci, poate, paginile cele mai frumoase (simplitate, concizie, sobrietatea stilului ideologic al criticii în capitole precum **Lupta vieții, eroicul, poezia patriotică și socială** dar nu numai în ele) dintr-un eseu în totul valoros și convingător.

★

În colecția „Monografii" a Editurii „Albatros", Ion Bălu publică un studiu despre Marin Preda care „coboară, scrie autorul, tot mai vizibil spre fondul național specific (?) distanțîndu-se valoric de predecesori și contemporani totodată". Monografia, de 190 de pagini, este împărțită în nouă capitole și douăzeci și trei de subcapitole acestea din urmă, la rîndul lor, divizate tematic. Astfel, subcapitolul **„Întîlnirea din pămînturi"** din secțiunea a doua intitulată **„Redescoperirea universului rural"** cuprinde : a. **Ignonimia**, b. **Erosul**, c. **Fantasticul**, d. **Thanatosul**; din cea de-a treia, **„Odiseea Moromeților"**, subcapitolul **„Utopia exilului voluntar"** (!) : d. **Satul sub Zarișstea cosmică**, e. **Criza structurilor arhaice**, f. **Organizarea narativă**, g. **Eveniment și personaj**, h. **Harta sentimentelor umane**, pentru ca al șaselea, din aceeași secțiune, să fie împărțit doar de primele patru litere ale alfabetului : a. **Gradul zero** (!), b. **Forțele de opoziție**, c. **Solitudinea lui Ilie Moromete**, d. **Maieutica moromețiană**... Mai departe dăm de **„Tragica vară fierbinte a lui Niculae Moromete"** și de **„Ceilalți"** (**Țugurlan, Valache, Vasile al Moașei**) apoi **„Universul iluziilor pierdute și regăsite** (cu **Fascinația desăvîrșirii, Imago mundi, Discurs și comunicare, Vinovăția omului și impasibilitatea istoriei, Visul, dragostea și spaima**) ș.a.m.d., un sumar fastidios și, cum să spun, plin de reminiscențe de tot felul („Tragica vară fierbinte", „Ceilalți", „Vinovăția omului...", „Utopia exilului voluntar...", „Gradul zero..." și altele : parcă am mai întîlnit asemenea titluri dar ele vin din prea multe direcții ca să le putem concepe la un loc alcătuind, nu-i așa, un sumar... În fine, să spunem că monografia lui Ion Bălu amestecă într-un chip cam usuratic lecturi dintre cele mai diverse (lucru altfel meritoriu), într-un fel de critică encomiastică de care opera unui scriitor de factura lui Marin Preda nu are nici cea mai mică nevoie. Lipsită de orice noutate pagina autorului se înecă în valuri de admirație neîngrijită. Cînd prețuirea se exprimă așa : „Atmosfera specifică noului meridian este sugestiv sugerată prin întuirea dimensiunilor lui temporale..." sau „Vorbele, încărcate de o stranie rezonanță, scufundă în plină enigmă anteriorul, deschizîndu-l neașteptat spre plurale interpretări" nu-i vorba de „stil" ci, dacă se poate, de o critică fără spirit critc. Autorul manifestă nu știu ce aer atotințelegător, comunică impresii de tot soiul afectînd o siguranță rezumativă și adoptînd tonul prea ferm al certitudinilor definitive pe marginea unui text literar plin de febra întrebărilor, a neliniștilor, a căutărilor. S-ar zice că, demult, criticul a depășit chiar și cele mai neinsemnate (!) îndoieli ale scriitorului pe urmele cărora calcă, de aceea, pătruns de o sănătoasă edificare : rareori atita neaderență în totul celei mai aprinse declarații de prețuire și admirație ! Prețuire și admirație cuvenite, nici vorbă, însă în cu totul altă formă și cu mijloacele spiritului critic aici cu desăvîrșire absent.

C. Stănescu

viața cărților

poezie

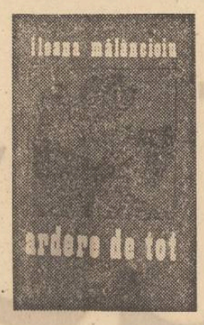

Călătoria ritualică

Ultima carte *) a Ilenei Mălăncioiu reintegrează călătoria ritualică, monotonă sub soarele negru al melancoliei din volumele **Către Ieronim** și **Inima reginei**, călătoria unui suflet îndoliat de o dragoste fără noroc și care-și visează împlinirea și odihna în exercitarea propriului său nume **dezgolit de relativitatea corporalului. Pe această polaritate inversată,** trup-suflet („parcă sîntem undeva foarte aproape de tine / și tu însuți ne spui dulcele meu domn / că trupul nostru nu este decît un coșmar / al sufletului care se zvircolește în somn") se întemeiază gravurile în alb-negru ale unui discurs ce tinde să fixeze imaginile perisabile ale ființei într-o oglindă eternă, ca argument suprem invocat împotriva eroziunii biologice. Pe această ecuație paradoxală — trupul este visul, imaginea sufletului — se înalță un sistem de metafore orientate nu către forme plastice, ci spre hieratice abstracțiuni care ajung să se nutrească din ele însele ca în ritualul fabulosului personaj al lui Ion Barbu.

Poveste a unei iubiri care, trăind sub regimul ascezei, își interzice baia de culori purificatoare a senzorialului, cartea Ilenei Mălăncioiu este povestea inițierii într-o iubire spirituală, iar îndrăgostiții se întîlnesc în lumea umbrelor, deși dorul de lumea reală nu este complet abolit : „arată-mi-te acum căci într-o zi mă vei căuta și nu voi mai fi / sufletul meu lepădat de trup ca pruncul înainte de vreme / va umbla gol pe drumul sufletelor și nu va ști / nici numele cu care să te cheme / / atunci vei vrea poate să fii carnea mea trecătoare / și singele meu cald care a fost odată / și mîngîierea lui urcînd ușor pe șira spinării / ca gîndul către tine curată". Cuvintele, imaginile ajung să se ordoneze în virtutea unui **principiu al impăcării formelor discordante ale elanului vital într-o geometrie a spațiilor răcoroase, stil**izarea sentimentului mergînd pînă la anularea oricărei nuanțe de morbidețe erotică. Nu suferința pasională, fumegîndă a trupului îndrăgostit, ci tînguirea surdinizată a trupului astral mișcă sau, mai bine zis, fixează spiritul acestor **poeme** sterilizate în laboratorul aseptic al transcendenței imobile : „ci iarăși sufletul desprins de trup / acea adiere nespus de ușoară pe care / uneori în nopțile foarte lungi / începem s-o vedem cum apare / / ... / / și totuși cît aș vrea să văd odată un suflet / să-l țin în palmă ca pe o pasăre și să zic : / e sufletul omului acela care stă lîngă noi sub soare / și din care mă temeam că **n-a mai rămas nimic**".

Epurată, eliberată de accidental, de formele ei pămîntești, dragostea acestor suflete pure își caută o împlinire oranie, o împlinire, ca să spunem așa, prin vid, ca-n emisferele de Magdeburg, la fel de indestructibilă (ipotetic !) precum aceea realizată de anularea distanțelor prin materia compactă, triumfătoare. De aici senzația că nu participăm în realitate la spectacolul unei iubiri „cu funerar vesmînt" în care îndrăgostiții **se caută fără speranța că se vor întîlni, ci la o victorie, ce-i drept, à la Pyrrhus, victorie a sufletului împotriva rătăcirilor trupului, a imaginii abstracte împotriva sursei concrete : „vin suflete din cer ca păsări albe / și trec ca duhul tău în taină peste ape / și aripile care le-aduc către pămînt / par niște vechi lopeți ce așteptăm să scape / / ... / / și aripile lor ușoare precum pleoapa / ce bate peste ochiul deschis întru mister / lasă-n văzduh doar calea abstractă ca un unghi / prin care parcă s-au întors în cer".**

În planul stilistic această poezie a ecoului, a oglindirii și stilizării care se tratează pe sine ca pe însăși sursa, originea imanentă a lucrurilor, a suferit o reducție hotărîtă a lexicului în sensul purificării sale de orice reminiscențe aparținînd la un grup sau altul lingvistic (de pildă, cel rural), efortul de esențializare manifestîndu-se printr-o economie a mijloacelor dusă pînă la asceză. Deși au ca punct de plecare și finalitate două zeități pe cît de temute, pe atît de telurice — Eros și Thanatos — poemele înaintează într-o pace netulburată, riguroasă ca însăși ordinea spirituală, a ideii pe care o **sărbătoresc. În același sens este de remarcat modernitatea** detașării în scriitura sentimentului, flux și reflux la „universalia sunt nomina", încercarea de a ieși din esoterismul unei experiențe particulare condamnate la o solitudine intransgresabilă. Puritatea sentimentului, a **adorației spirituale, și-a creat un „trup" pe măsură în materialitatea** transparentă, senină a limbajului ca în acest spațiu transcris într-o manieră izotermă și izomorfă, echivalentă doar cu progresiva sa deschidere semantică : „aer rarefiat din ce în ce mai rece / un ciine zace singur încremenit în ger / cu o ureche albă lipită de pămînt / și cealaltă deschisă către cer / / păstorul s-a îndepărtat demult / turmele și ele s-au dus / în tăcerea asta se aude / numai glasul mielului de sus / / el face să se-mbrace în ceață albă munții / apoi înalță ceața și-o risipește-n vînt / dezvăluind mereu un ciine părăsit / zăcînd cu o ureche lipită de pămînt".

Dan Laurențiu

*) **Ileana Mălăncioiu : „Ardere de tot", Editura Cartea Românească, 1976.**

reportaj

Reportaj în stare „pură"

Transcrierea unui itinerar prin lumea americană este desigur o tentație iar poate să însemne în același timp și o mare dificultate. Greutatea e a alegerii, a selecției reprezentative dintr-un imens și amețitor caleidoscop de imagini. Statele Unite pot fi considerate mai degrabă un continent, și nu numai ca întindere. Fiecare stat federal își are propriile legi, tradiții și obiceiuri ce îl diferențiază în tușe uneori accentuate, de celelalte, fără a pierde însă culoarea unificatoare, amprenta comună. A găsi imaginea sintetică și nuanțată a unei realități atît de diverse, nu de puține ori contradictorii, cum dovedește și cartea de față, dar în același timp profund solidară, nu este un lucru de loc ușor. Din acest punct de vedere, volumul de reportaje *) semnat de Neagu Udroiu constituie o dificultate învinsă. Autorul a știut să găsească unul din firele Ariadnei care să-l conducă prin labirintul, să le spunem, „impresiilor americane". Formula aleasă este cuprinzătoare, semnificativă. O mare cantitate de informație prezentată eliptic, aproape în stare pură, sau folosind stilul autorului, în „concentrate", în „pilule", punctată de comentarii și observații nu de puține ori atestînd ochiul unui umorist incisiv. Ilustrative în acest sens pot fi și titlurile unor astfel de tablete : **O raită prin scrinul bunicii, Hochei și politică, Caut nimicitor de bacterii, Pentru un snop de impulsuri în plus, Curcanul împănat cu reclame, Păstrează-l, poți cumpăra un hamburger, Vă scriu de pe Uranus, Un tramvai numit speranță, Înapoi, pe ulița copilăriei, Zidarul-șef Cary, Pălăria și lasoul dv.** etc. Aspectele abordate sînt din cele mai variate tinzînd spre o imagine de ansamblu cît mai completă, cît mai reprezentativă, de la viața economică și politică la hochei, de la viața universitară la poluare și droguri, de la balet la viața intimă a străzilor și magazinelor, de la portretele unor senatori și oameni politici la cele de fermier și simpli muncitori, de la șomaj la timpul liber și distracții, de la aglomerările sufocante ale marilor orase, la întinderea pustie încă a preeriei, de la medicină și futurologie la publicitate și consum etc.

Tehnica este aceea a scenariului, a decupajului semnificativ prezentarea devenind astfel mai alertă, mai dinamică. Iată un astfel de „decupaj" în care un eveniment ce ar solicita cîteva pagini este redus la esențial, la cîteva notații și gesturi caracteristice și desigur „poanta" de final. „Mîine o delegație a Congresului pleacă în Europa. Va ajunge și la București. Se inaugurează acolo o expoziție unde își prezintă opera artiști din statele Vestului mijlociu. În fruntea grupului oficial, dl. James Pearson, republican din Kansas. Bat la ușa cabinetului cînd avea cel mai puțin nevoie să fie deranjat : abia sosise din țară și își punea la punct hîrtiile de drum. Cele trei secretare din primul birou care se numesc Jo, Jane și Janice, mi-l aduc cît ai clipi din ochi pe secretarul de presă, care, la rîndu-i, peste alte cîteva clipe mă introduce la senator : „N-am fost niciodată pînă acum în țara dv. și sînt bucuros să fac asta într-un moment cînd relațiile noastre se dezvoltă. Sper într-o vizită interesantă și bună atît pentru români cît și pentru americani". Îi notez frazele, mulțumesc pentru amabilitate și rostesc „bay now" celor trei „J" din anticameră.

Reportajele lui Neagu Udroiu constituie o lectură plăcută și instructivă nu numai prin interesul și calitatea informației ci și prin perspectivă din care este perceput materialul, prin spiritul critic, dinamismul și nu de puține ori, umorul expunerii.

Paul Dugneanu

*) **Neagu Udroiu : „Reporter pe Mississipi", Editura politică, 1976.**

critică

Un dialog al artelor poetice

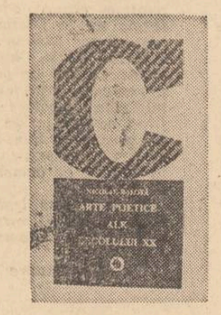

Reenunțînd la distincția operată de E.R. Curtius între teoria despre poezie și poetică, mai puțin definitorie pentru secolul nostru, Nicolae Balotă prezintă în ultimul său volum o extrem de utilă imagine a poeticii românești postsimboliste dintr-o triplă perspectivă. Sînt sondate mai întîi concepțiile despre poezie lucide și speculative ale poeților (de la Tudor Anghezi la Radu Stanca), în calitatea lor de artă poetică și de **„apologie pro arte sua"**, de lucrări acroamatice asemeni **Poeticii** lui Aristotel, nesortite inițial răspîndirii în marele public (note, jurnal, etc.) sau, dimpotrivă, destinate acestuia.

Această primă secțiune își pierde caracterul monologal, fiind pusă față în față cu intervențiile criticilor și esteticienilor români, dintr-o aceeași perioadă, obținîndu-se, astfel, **o poetică dialogală** a epocii, chiar una **polifonică**, în care ideile — mai puțin normative sau legislative — se completează și nuanțează precum în artele poetice difuze din dialogurile platoniciene. În capitolul destinat criticilor și esteticienilor e salutară prezența lui Pius Servien și Vasile Pârvan, alături de Zarifopol, Vianu, Călinescu. Nicolae Balotă nu apelează însă la toate numele reprezentative ale epocii (Dragomirescu, Caracostea ș.a.) și nu pune în lumină întreaga contribuție a unui Vladimir Streinu sau Ion Biberi. În sfîrșit, situarea conceptiilor naționale despre poezie în contextul european introduce cea de-a treia dimensiune în această lucrare ca o permanență, lărgind spațiul și semnificațiile acestui dialog al artelor poetice, dînd volum și adîncime unor teorii care de obicei sînt citite univoc, „bidimensional". Oricît de amplă, lucrarea lui Nicolae Balotă nu poate fi considerată exhaustivă. Comparatismul ce stă la baza cărții, conferindu-i cea de-a treia dimensiune poate fi el însuși lărgit, printr-o depășire a granițelor Europei și, desigur, printr-o altă componență a participanților la acest simpozion al artelor poetice, la care, alături de poeți, critici și esteticieni, ar putea fi prezenți și prozatori sau filosofi (ținîndu-se seama astfel și de expansiunea prozei).

Semnificativ este faptul că alegînd drept problematică a studiului său artele poetice ale secolului XX, Nicolae Balotă operează selecția acestora în funcție de impactul unor curente și crezuri poetice (dada, suprarealism, futurism, Croce, Henri Bremond, Valéry, T.S. Eliot, Claudel) în spațiul național, volumul tratînd, mai eseistic, mai sinuos decît Philippe Van Tieghem, în primul rînd marile doctrine literare ale acestui secol în România, cu excepția prozei și a dramaturgiei.

Neîndoielnic o astfel de lucrare propune un orizont spectaculos cunoașterii poeticilor românești și celor europene de rezonanță internă, orizont care nu e doar unul al afinităților ci și unul al diferențierilor. E un orizont uneori îndepărtat, de unde și mai slaba vizibilitate sau clarobscurul ce acoperă o serie de elemente specifice, independente, din artele poetice naționale, orizont pe care, lărgîndu-l, nu trebuie să uităm că optăm astfel pentru un relief al cîmpiei, al nivelărilor și generalizărilor. Totuși, Nicolae Balotă — autor al unei construcții critice, în care impresia e modelată de erudiție, dar și erudiția de impresie — clădește și prin acest volum un edificiu arborescent, labirintic, vrăjit de detalii și de coincidența opuselor dar și de „discordia concors", supunînd unor tensiuni mai degrabă baroce decît clasice artele poetice naționale și internaționale ale ultimului secol.

Lăudabila difuzare a unor universalii poetice pe care însiși creatorii le-au urmărit și pus în lumină prin verbul lor (orfismul, poezia pură, antipoezia, dialectica contrariilor, muzica numerelor etc.) poate pune criticului uneori probleme de definire și aplicare specifică. Astfel, credem că substanța orfismului se pulverizează prin recunoașterea lui concomitent la Ion Barbu, Mihai Beniuc și în genere la mai mulți poeți.

Punîndu-și lucrarea sub semnul preferintei lui Rilke pentru „sfaturile poeților", Nicolae Balotă realizează, pe parcursul acestui bogat studiu, o pledoarie implicită pentru noblețea criticii a spiritului creator, pentru dimensiunea axiologică a poeticii trăite.

Doina Uricariu

*) **Nicolae Balotă : „Arte poetice ale secolului XX". Editura Minerva, 1976.**

prezențe

„LA TRECUTU-ȚI MARE, MARE VIITOR"

— Serbările „Scînteii tineretului" și ale revistei „Luceafărul" —

● Cea de-a cincea manifestare din suita de evocări istorice „La trecutu-ți mare, mare viitor" — organizată de ziarul „Scînteia tineretului" și revista „Luceafărul" a fost dedicată lunii seara, la Ateneul tineretului, celebrării actului istoric al Unirii și centenarului Independenței de stat a României. Spectacolul a avut, desigur, ca punct de înaltă trăire patriotică momentul în care întreaga asistență, în picioare, a cîntat „Hora Unirii". Actorii Emanoil Petruț și George Paul Avram au recitat din lirica iubirii de țară. Poeții Nicolae Dragoș, Daniela Crăsnaru, Mircea Dinescu, Mircea Florin Șandru au citit versuri proprii, dedicate patriei și partidului. Corul „Preludiu" al Ansamblului U.T.C. a prezentat piese de valoare din albumul cîntecului revoluționar și patriotic. Muzica tînără a avut în Adrian Antonescu, Mihai Onu, Zoia Alecu, Mircea Florian, Benedict Popescu și Constantin Moțet, interpreți de o deosebită originalitate. Alături de acești „consacrați" au cîntat Silvia Ilieș, Georgeta Ghițău, Gh. Laurențiu — elevi ai liceului „Dr. Petru Groza", și Alex. Ivanov. Formația vocal-instrumentală „Iris" (Ion Olteanu, Emil Lechințeanu, Ion Dumitrescu) a susținut, în încheierea manifestării, un program antrenant, aplaudat cu generozitate de un numeros public.

● Academia R.S.R., Academia de științe sociale și politice și Uniunea scriitorilor patronează o sesiune științifică consacrată lui I.L. Caragiale, de la a cărui naștere se împlinesc 125 de ani. La această manifestare, care va avea loc luni 31 ianuarie a.c., ora 9, în aula Academiei R.S.R., vor prezenta comunicări : acad. Theodor Burghele, președintele Academiei R.S.R., acad. Șerban Cioculescu **(Portretul lui I.L. Caragiale)**, Eugen Barbu, membru corespondent al Academiei **(Receptarea operei lui I.L. Caragiale)**, Mihai Vornicu, cercetător științific **(Realism și clasicism în opera lui I.L. Caragiale)**, prof. Gheorghe Ivănescu, membru corespondent al Academiei **(Limba lui Caragiale și a personajelor sale)**, prof. Silvian Iosifescu **(Activitatea ziaristică și formația lui Caragiale)**, Szemlér Férenc **(Prezența lui I.L. Caragiale în literatura maghiară)**, Matei Socor, membru corespondent al Academiei **(Un libret de operă scris de I.L. Caragiale)**, François Pamfil, grafician **(Ilustrația la opera lui I.L. Caragiale)**.

● Comitetul de cultură și educație socialistă Prahova și Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă au editat foaia volantă „CÎNTAREA ROMÂNIEI". Publicația pune la dispoziția colectivelor artistice din județ, în sprijinul desfășurării Festivalului național al educației politice și culturii socialiste un bogat material literar : poezii, scenete, montaje literare.

●

NOI APARIȚII LA EDITURA „MINERVA"

Mihail Kogălniceanu : **Scrieri literare.**
E. Lovinescu : **Memorii.**
Nicolae Labiș : **Poezii.**
Nicolae Manolescu : **Introducere în opera lui Alexandru Odobescu.**
Euripide : **Electra.**
Mircea Muthu : **Literatura română și spiritul sud-est european.**
George Dan : **Bună dimineața.**
Traian Chelariu : **Teatru.**
Florin Mihăilescu : **Conceptul de critică literară în România.**
G Gheorghiță : **Sburătorul.**
Poezii patriotice și revoluționare (antologie)

cartea de debut

concursul de debut al editurii „eminescu"

O poetă și un prozator

Virginia Mușat se înscrie și ea în albia acelui curent dominant din cîmpul poeziei feminine contemporane căruia îi este caracteristică o aproape programatică repudiere a lirismului de factură intimistă. Tot ceea ce, într-un fel sau altul, ar putea divulga cantonarea în sfera poemului acaparat de „cîntecul inimii" este supus, prin „obiectivare", celui mai lucid proces de sublimare în meditație poetică. Precum la Ana Blandiana, de exemplu, tînăra poetă pare a fi urmărită de dorința identificării „dublului" ființei sale, scrutîndu-și cu simț analitic propriul chip, implicit propria existență. Deocamdată, aflată în faza de început a tentației de „obiectivare" a confesiei, Virginia Mușat pendulează vădit între poemul ce apelează la tehnica proiectării eului poetic într-un sistem de asociații simbolice relativ autonome și poemul-discurs în care materia lirică aspiră la dobîndirea dimensiunii meditative în chip nemijlocit, la modul retoric. Evident, rezultatele cele mai bune aparțin celei dintîi formule și, în acest sens, un frumos poem precum cel intitulat **Cai albi** propune „o viziune a sentimentelor" cu adevărat emoționantă : „Și poate nici eu nu voi atinge / Marginea cailor albi descrescînd în lumină / Și pămînturile lor arate-n galop / Semănate cu praf de aripă / Împărțind bucuria vitezei cu pletele mele / Poate nici eu nu voi ști să mint / Cînd se-apropie noaptea / Ca un miel să mă țin de turmele-stele / Jur-împrejur deschizîndu-le-arene / Vibrațiile ochilor le voi simți oare / În trapul cailor albi fără vină / Cu mușchii subțiați de trufia uimirii / Și poate nici eu nu-i voi vedea / La capătul drumului ne-nceput / Explodînd în lumină". În schimb, referindu-ne la cea de a doua modalitate, să arătăm că întruziunile patetismului vidat de atributul sinceritătii subtextuale fac ravagii : „Oare vrea cineva să mă urmeze / Să-și răsucească trupul în jurul patului de flori / Frunze iertate să mă-ngroape-n nervuri siameze / Pioase brațele nopții să m-ascundă de zori / Cruci de zăpadă să se-ndure să-mi facă ușoare / Lespezi de piatră pe buzele mele cărunte / Oare vrea cineva putrezind să renască-n izvoare / Cu dragostea ta să m-atingă pe frunte ?" **(Oare vrea cineva ?)**. În altă ordine de idei, în planul expresiei, am observa prezența unor asocieri metaforice vădit dizarmonioase : „Și iată că trupul mi se zbircește / în buzunarul copilăriei", „catifeaua iubirii mîncată de molii" ; „grădină croșetată cu umbre" ; „o-ntrebare naufragiată" ; „Și vinul vechi de ce-și încarcă spinarea cu-nțelepciune" ; „cafeaua încrețită de taine" ; „Umerii ochilor singerează diafan" ; „fluturii adorm pe claritate" ; „șingele flotat de lumină" etc.

În prima parte a cărții se află un ciclu de poezii de inspirație patriotică, dintre care unele sînt remarcabile. Iată acest fragment desprins din poezia **Podoabe de taină**, cuceritor prin sinceritatea lui îmnică : „Asemeni unui orizont necuprins de lumină / E gîndul meu din care-i fac țării / În fiecare iarnă / Covoare de hermină / În fiecare primăvară / O cîntătoare grădină / Să mi se ia pentru o vreme trupul / Să rămîn ploaie de raze pe fruntea țării / Din virsta mea de aur / Să curgă stelele, toamnele, fructele verii / În seri înaripate / Cu podoabe de taină / Sămbrac a patriei cetate".

★

Volumul de proză al lui Sorin Holban conține două nuvele de o factură surprinzător „romanescă" : **Te urăsc, iubita mea** și **Pendulul**. Conferind atributul de mai înainte celor două narațiuni, nu ne gîndim neapărat la dimensiunile lor, care, altfel, nici nu sînt atît de extinse, spre a putea afirma că, din acest punct de vedere, scrierile întrunesc calitățile unor „microromane". Chestiunea e alta : atît în enunțul lor tematic, după cum și în ceea ce privește ordonarea conflictului sau distribuirea personajelor, cele două bucăți revendicau un tratament pe măsura premiselor de la care purced. În ambele se simte încă de la început că prozatorul are în vedere destine umane variate, implicate în biografii spirituale și evenimențiale complexe, rezultate din interferarea unei mari diversități de planuri epice ori analitice, aparținînd, la rîndul lor, fie timpului revolut, fie prezentului narativ. Iată, prima lucrare, **Te urăsc, iubita mea**, în nucleul ei intim, un „roman" de dragoste de un melodramatism straniu prin împrejurările care îl declanșează, în afara celor doi protagoniști, succesiv, aduce în prim plan întîmplări și personaje al căror examen atent, ne dăm seama repede, este singurul în măsură a explica, epic și psihologic, cum s-a ajuns la iubirea dintre tînărul arhitect Cezar Dragnea și studenta Cleopatra Cristoloveanu, eveniment, la prima vedere, desprins parcă din rubrica faptului divers a unui ziar de seară. Dar Sorin Holban nu are răbdarea necesară să refacă, de pildă, „romanul" părinților Cleopatrei, unde se află sursa riscantei „filosofii de viață" a tinerei eroine, ori pe acela conținînd nefericita aventură amoroasă a aceleiași cu un anume doctor, aventură ce determină întreg cursul narativ al scrierii cu episodul tentativei de sinucidere din final. Firește, **Te urăsc, iubita mea**, chiar așa cum se prezintă acum, întrunește calitățile unui scenariu de film atractiv prin ritmul său alert, prin concretețea (am spune, documentară) a faptelor etc. Este însă lesne de presupus că, artisticește, rezultatele ar fi fost cu totul altele dacă aceste însușiri ar fi fost supuse unui proces de creație romanescă revelator. Reclamăm un atare fapt din partea lui Sorin Holban întrucît, judecînd mai ales după situația multora dintre fragmentele celei de a doua nuvele — **Pendulul** —, el dispune de certe însușiri și în această direcție. Eliberat de reziduurile viziunii exagerat reportericești din prima scriere, acum, în **Pendulul**, (superioară și ca „scriitură" celeilalte) autorul vădește un sporit simț analitic, o mai pronunțată detașare față de subiect, în așa fel încît impresia că ne aflăm în fața unei schițe de roman ce se cere reluată, dusă la capăt, devine de-a dreptul presantă.

Nicolae Ciobanu

L2 29 IANUARIE 1977

Matca originară

demonstrînd persistența fondului nostru rural, poemele lui Ion Gheorghe din **Noimele** se înscriu pe linia unui patetic și vibrant elogiu adus țărănimii, văzută aceasta, deopotrivă, în laturile ei mitice cît și în cele istorice. Noblețea de stirpe a acestei clase, dăinuirea ei ancestrală, ritualitatea organică, travaliul grandios și formativ desfășurat la scara întregii istorii, pătimirea seculară, calitatea morală și valoarea socială a lumii satelor, iată cîteva din temele acestui lirism, aspru și crud, mîndru și revendicativ, îmbrăcat în straiele unui romantism țărănesc nu întru totul nou sub raportul propensiunilor sale, dar de un programatism sensibil conștientizat și asumat pînă la ultimele consecințe, într-un spirit de afirmare deschisă și de responsabilitate individuală care îi impun forța deosebită și nota distinctă printre manifestări congenere. Căci nu există nimic idilic, festiv, nostalgic exterior sau impus în gîndirea poetului care se simte chemat să deslușească „sfintele hieroglife de pe tărani" ori care, ca și altii, vede în tărănime „talpa țării", matca originară din care s-a tras civilizația, iar în țărani „stîlpi de pod și neclintiti piloni de stej" așezați la frontariile țării, ci, dimpotrivă, se poate observa peste tot un perfect corp comun cu mentalitatea rurală și cu ceea ce îi constituie trăsăturile caracteristice, în sensibilitate și în imaginație, și anume radicalismul ei justitiar, constiința valorii morale și a rezistenței în timp, credința într-un infailibil simt de dreptate care spune că lucrurile nu stau altfel decît stau în realitate. Altfel spus, Ion Gheorghe nu scrie despre țărani, ci vrea să se simtă și se simte pînă la capăt un poet de „obîrșie țărănească", pe atît de imperativă și de neocolit în impulsurile sale, pe cît este de primordială și de limpede în contur : „Eu însumi sînt uitătura din fruntea țăranului, ce nu pot s-o tulbure, / toate mașinile vînturătoare de pleavă — / am fost dat în robie acestor misterioase noime de pulbere, / pe care curge fluviul istoriei învătîndu-mă o cuvîntare grozavă".

Un mare orgoliu și profund răsplătit al apartenenței la această lume, un soi de mesianism al exprimării virtuților și pătimirilor ei istorice, ultim aspect sub care poetul se întîlnește cu Goga, o privire dinăuntru, de un realism magic, a acestor organisme fabuloase care sînt satele și viața lor, un mod transant, violent și neîndurplecat în a se rosti asupra a ceea ce crede că este esențial și adevărat în existența și în destinul țărănimii atinse de aripa amplă a istoriei, toate acestea, intuitiv sau deliberat percepute, și îmbinate cu o vocație extraordinară de a se situa în centrul convulsionatei dramaturgii cosmice, fac din Ion Gheorghe creatorul unui univers în care, pe de o parte, orice lucru are valoare și sens, înscriindu-se într-o imuabilă ierarhie, iar, pe de alta, se propune el însuși prin consistență și semnificație ca o normă morală și socială. Lumea construită și descrisă de Ion Gheorghe apare astfel ca o lume a grandorii și a nobleței, dar nu a unei noblețe fastuoase, ci a uneia dobîndite la capătul trudei și al chinului, al obidei și al stigmatizării. Căci ceea ce înnobilează „carnea și sufletul acestei sfinte făpturi" a țărăniei, ceea ce-i conferă sigiliul de neconfundat al demnității, al rezistenței și identității se constituie la Ion Gheorghe atît din atribute asa-zicînd traditionale, îndelung dezbătute, teoretizate sau poetizate în literatura noastră, și cărora poetul le acordă acum nu o dată interpretări și semnificații noi, cît și din însușiri pe care imaginația sa le proiectează gigantic și simbolic totodată pe trupul colectiv al țărănimii. Personajul poetului este, în același timp, un personaj fabulos, plămădă a cosmosului și a mitologiei, viețuind într-un univers ce-și are deschise porțile comuniunii cu Mumele, cu forțele primare, dar și un personaj social, făurind istoria și fiind modelat, la rîndu-i, de această făurire a istoriei. Plimbîndu-ne ochiul prin perimetrul mitic al satului, unde un fapt simplu și brutal, cum e petrecerea cailor ori cum e vindecarea unei răni **(De trintitură)**, este transferat în domeniul semnificației ascunse, sensibilizat și spiritualizat, așadar, Ion Gheorghe ne oferă totdeodată tabloul unei țărănimi primejduite în timp de capcanele istoriei, strîngîndu-și și trezindu-și forțele amorțite printr-un fantastic efort cumulativ și printr-un adevărat geniu al sfortării. Vechea idee poetică a legăturii dintre generații cade la Ion Gheorghe în adevărate hăuri imaginative cu rădăcini pierdute în nebuloase de timp și spațiu. Tot ceea ce se petrece în poemele sale este astfel urmarea, în genere, a unei grozave trudiri, nu o dată însoțite de lacrimi și chin, în înfățișarea căreia poetul pune o imaginație hesiodică. Muncile propriu-zise, muncile nașterii sau ale germinației obscure, procesele vitale și elementare ale materiei găsesc în Ion Gheorghe un poet pe potriva elanului misterios care le patronează și le animă. O bătrînă cu furca ei de tors e asemuită unui copac noduros din scorbura căruia a încolțit o ramură : „Cînd țăranca face gheme, / fusele sînt idoli goi de lemne — / tăvălindu-se jupuite de firul de tort, / rămîn ca oasele unui mort, / albe de putrezire, de vreme. // Umblă de cum se luminează, pînă se-ntunecă, / de-o sută de ori n-a găsit-o moartea pe-acasă : / a dus în circă o sută de care de lînă și cînepă, / i-a-nfrunzit furca în coapsa-i de salcie scorburoasă". Treieratul la locomobilă (mereu fantastica „machina" din mai vechi poeme ale autorului) face din această operație țărănească un ritual înfricosat petrecut în atelierul unui Hefaistos : „Un idol înlăuntru mistuia ofrandele spitei mele : / acolo soarele stăpînea la seceriș o mie de altare — / lui i se-njunghiau snopii, copiii blonzi ai zeiței Semele, / aruncați cu nespurcate furci de lemn tare. // În toiul acelei sălbatice petreceri, / fetele cîntau lovite-n piept cu snopii și-aruncate în brînci — / ca niște mame nebune spintecau c-o sută de seceri / scutecele propriilor prunci". În fine, germinația antropologică presupune de fiecare dată efortul inconstient al unui infinit șir de strămoși : „Țăranca nu știe cui dă lapte — pentru cine duce jugul de vită, / care strămoș căzut în noima pînteculuí ei, / îi destramă ființa în lăcomie neistovită, / tăbărînd în scorbura aceasta bezmetic, precum roiul în lemnul de tei. // Căci venindu-le sorocul să se-ntoarcă, / morții se fac boare, nouri și ploaie — / încît sămînța nu-i decît o barcă / în care străbunul doarme somnul de mumie bălaie".

Această vocație deosebită a lui Ion Gheorghe pentru relevarea proceselor trudnic și enorm germinative, vocație care se îmbină cu viziunea satului ca loc al tuturor germenilor, morali și biologici, este netăgăduit transformată aici într-un mesaj cu caracter social vizînd atît o etică a efortului și a travaliului colectiv și individual, cît și valorile și calitățile umane născute dintr-o asemenea morală tradițională. Elogiul adus clasei țărănești poate fi astfel citit, implicit, ca un elogiu a tot ceea ce constituie spațiu pur al vieții, rezistență la clișee, la contrafacere și artificiu. Țăranul lui Ion Gheorghe nu este numai și numai un țăran, ci, în primul rînd, un om al valorilor umane organice și stabile. O etică robustă și sănătoasă, infuzată de cele mai multe ori materiei poetice de o mare concretețe și plasticitate, dar citeodată lăsată și pe seama discursului subiectiv, greoi și moralizator, acordă cărții lui Ion Gheorghe, abordînd aspecte complexe ale existenței țărănești, un net accent al francheței și sincerității, accent care nu poate proveni decît dintr-o reală și convingătoare implicare în domeniile vieții. Consemnînd viziuni, meditații sau neliniști ale poetului, chiar dacă toate acestea îmbracă uneori cadre arhaice ori iau ton epopeic, citim în ele întrebări pe care ni le pune însăși actualitatea.

Dan Cristea

• Începînd cu analizele critice din prezenta pagină, „Luceafărul" își propune ca în cîteva din numerele viitoare să treacă în revistă cărți reprezentative ale anului literar 1976. Desfășurată sub semnul majorelor imperative tematice și estetice ale Congresului educației politice și al culturii socialiste, viața literară a anului trecut se caracterizează prin adeziune la spiritualitatea revoluționară, constructivă a personalității omului de azi, angajat în nobilul efort de edificare în patria noastră a societății socialiste multilateral dezvoltate, a educării sale în spiritul patriotismului și al solidarității internaționaliste. Acest atribut major își face simțită prezența în cărți semnate de numeroși autori între care citäm pe Mihai Beniuc, Virgil Teodorescu, Radu Boureanu, Mihai Cruceanu, Teodor Balș, Ion Horea, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Ion Gheorghe, Dan Verona A.I. Zăinescu, Mircea Dinescu, Petre Ghelmez (poezie), D.R. Popescu, Constantin Țoiu, Teodor Mazilu, Dinu Săraru, Al. Ivasiuc, Mihai Stoian, Nicolae Damian, Platon Pardău, Vasile Rebreanu, Viorel Știrbu, Al. Papilian, Ștefan Pîrvu (proză), Șerban Cioculescu, Ion Vlad, Valeriu Cristea, Cornel Regman, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Eugen Simion, Pompiliu Marcea, Dan Laurențiu, Nicolae Balotă, Z. Ornea, Al. Săndulescu, Al. Călinescu (critică și istorie literară). Analizate aproape toate în cadrul rubricilor de critică ale revistei, ne propunem, acum, să revenim asupra cărților autorilor amintiți, din dorința de a le impune atenției cititorilor într-o viziune sintetică și, desigur, revelatoare din perspectiva anului literar de-abia încheiat.

cărțile anului 1976

Bucuria cîntării

În volumul Imnele Transilvaniei, *poezia lui Ioan Alexandru se definește prin năzuința obiectivării. Poetul este mai puțin preocupat de problemele sinelui, de raporturile lui cu realitatea exterioară, de angoasele sale adînci; lirica sa devine un instrument de laudă a lumii, de preamărire a istoriei și a personalităților ei. Prin aceasta, poezia (în sine) nu este mai puțin subiectivă (adică act de creație, rod al unei viziuni personale, instituire a unui topos imagistic). Obiectivarea liricii lui Ioan Alexandru derivă din obiectul ales și nu din modificarea statutului poeziei ca atare. Privit sub această latură, actualul volum ne readuce în memorie opera lui Goga. Analogia se referă nu numai la teritoriul cîntat (Transilvania), ci și la structura de profunzime a universului liric. Ioan Alexandru reia (desigur în termenii unei alte retorici poetice), cîteva din idealurile fundamentale ale liricii lui Goga. Printre ele putem aminti de năzuința unei vieți rînduite după datină, al cărei curs lin și fără momente dramatice să se desfășoare în sînul satului natal în imediata apropiere a oamenilor pămîntului (vezi* Clopotarul). *Idealul apostolic, drag poetului din Răsinari, se regăsește, trecut prin întreaga metafizică bizantină, în persoana lui Picu Procopie Pătruț. Ca și Goga, Ioan Alexandru reconstituie gama de profiluri tipologice, definitorie pentru sat: lelea Ana, Maria sau Teodosia, Ionul Danii și Ion de lemn. Portretele depășesc stadiul simplei descripții, capătă consistență existențială și, implicit, dimensiuni simbolice. În sfîrșit, idealul poetului care dă glas nu lumii sale interioare, ci Patriei sale generice, formulat de Goga în* Rugăciune, *reapare în versurile: „Transilvania clopot înghețat / În azur icnind fără de limbă, / Smulge-mă de-aici de pe pămînt / Și-n bătaie sacră mă preschimbă"* (Transilvania). *Poetul este un Demiurg care, prin actul cuvîntării, dezleagă zăgazurile vieții: „Pruncii înădușe păsunile-s pustii / De cînd nu ploi pe țară un cuvînt"* (Poetul). *Patria însăși este punctul de convergență care unește trecutul de sacrificiu, prezentul de bucurie și vise și „graiul", formă supremă de manifestare a ființei umane: „Dormim acum ? De bună seamă / Că asta-i veșnicia pe pămînt / Cînd osemintele au devenit mireasmă / Și cînd mireasma s-a făcut cuvînt"* (Teiul). *Spre deosebire de Goga, care se dorea „poet al pătimirii noastre", Ioan Alexandru declară: „Scriu pe lumină cu lumină / Imne senine cum s-au scris / Pe vremea cînd Adam era tovarăș / Cu cerul sfînt în Paradis // ...Simt numai bucurie și uimire / Iubire numai milă și avînt"* (Lumină).

La antici, condiția imnului implica întotdeauna prezența a doi termeni : unul era realitatea contingentă iar celălalt era mitologia. Elementul cotidian era transfigurat prin omologarea sa cu una din faptele conținute de repertoriul mitologic. Heracles, Dionisos, Apolo erau pe rînd actualizați în funcție de cerințele contextului imediat, obiect al sanctificării prin imn. Mitul servea ca termen valorizator, în măsură să redimensioneze realul, să-i confere aura supremă a sacralității. Cu mult mai dificilă este situația imnului în epoca modernă, acum cînd în secolul nostru laic și pozitiv, termenul considerat a fi valorizator este absent. Poetul va recurge atunci la propria lui mitologie, la reprezentările simbolice specifice liricii sale, transfigurînd realitatea prin încadrarea ei în categoriile toposului său poetic. Din punct de vedere logic, situația este narcisiacă, dar ea este suficient de fecundă din punctul de vedere al poeziei.

Imnele pe care Ioan Alexandru le închină personalităților neamului sau plaiurilor strămoșești sînt caracterizate de acest circuit complex prin care realul este înglobat în coordonatele sistemului poetic prefigurat anterior. Realitatea obiectivă este astfel integrată în universul (subiectiv) al proiecțiilor lirice : patria poetului este Patria, adică rodul trăirilor și concepțiilor sale artistice, o construcție poetică care distilează în cuvînt sentimentul patriotic. În lumea poeziei lui Ioan Alexandru, universul este plin de Ființă : aici golul ontic, generator de îndoială și angoase nu își are locul. Preaplinul acestei lumi provine din erupția nestăvilită a vieții, a fertilității ridicată la rang de entelehie cosmică. Poetul reia blagienele încantații ale semințelor : bobul, izvor de virtualități, este cîntat în toate ipostazele sale. Semănatul este omologat cu o litanie grandioasă: „Despovărat de zvon de ciocîrlii / Bobul de grîu este în pielea goală // Întins pe masă e spălat cu mir / Și-n zori e dus pe zările de apă / Sămănătorul îl ridică-n vînt / Și funia luminii îl îngroapă" (Mărgăritar). *Ioan Alexandru redescoperă acel simțămînt (atît de înrădăcinat în cultura noastră populară) de sacralizare a cosmosului, de unire osmotică între mișcările firii și cele ale vieții umane și sociale, sub oblăduirea marelui ciclu al vieții eterne. În această lume în sărbătoare,* nunta *este ritualul suprem : ea unește nivelele existenței, sanctifică și alungă izolarea. Alături de alte străvechi mituri, și reprezentări mitologice (șarpele, taurul, stejarul), poetul reia și temele mioritice. În Patria poeziei sale, pruncii sînt urcați, încă din leagăn, pe virfurile munților, călîți în stîne, hrăniți cu lapte tare, pentru că, atunci cînd venea ceasul "...păstorul prunc era despovărat / De sarcina părintelui, de moștenire / Căci pe obrazul feciorelnic răsărea / Bărbia blînd-a veșnicului mire"* (Imnul străbunilor).

În sensul acestor „variațiuni" poetice pe marginea simbolurilor perene ale literaturii se cuvine să ne oprim asupra reprezentării lirice a pelicanului. Ideea sacrificiului, a celui care se dăruie, prin creație, lumii, era legată, în simbolul inițial, de poetul de geniu, de jertfa sa, de suferințele artistului într-o lume prea îngustă pentru el. La Ioan Alexandru (în direcția aceleiași tendințe de obiectivare, de renunțare la preocupările individuale) pelicanul devine simbol al Patriei, sau, mai exact, al conștiinței de patrie, adică a acelui vis comun din care ne hrănim de veacuri speranțele și hotărirea de-a lupta : „Pornit-a pelicanul pe pămînt / Pasărea asta atotneputincioasă / Măicuța asta strîmbă cu pui după ea / A Patrie începe să miroasă" (Pelicanul). *Toposul poetic fiind treptat instituit, transfigurarea imnică a realității se face prin asimilarea ei la categoriile universului liric. Dacă copiii generici ai Patriei se inițiază în tainele firii prin urcarea la munte și traiul la stînă, atunci și Mihai Eminescu: „Cînd bea din țîța maicii lapte bun / Și prunc apoi se-ndreaptă către stînă / Prin țara asta, coșniță din rai, albinele cu-aure-l / Încununa..."* (Imnul lui Mihai Eminescu). *Sau, iată cum este încadrată figura lui Mihai Viteazul în universul simbolic al poetului: „... Mihai Viteazul, trupul tău, / Butuc, ce singeră-n istorie pe roată, / Spițele neamului s-au împlintat, / În inima Păstorului de piatră. / Atîta vreme cît un vrej e viu, / Și-i tras / Cu rădăcinile-n Părinte, cerul cel sfînt / Patriarhal Mihai, cu capul tău în brațe / Se învirte. Și astă țara-i Patrie sub noi, / Și tremură aici de bucurie și-n miez de noapte / Se rupe de pămînt și spinzură acolo-n veșnicie"* (Imnul lui Mihai Viteazul). *Ori de cîte ori poetul este pus în „situația imnică", el re-activează simbolurile fundamentale ale liricii sale, integrînd în constelația lor elementul contingent. Tehnica nu e lipsită de fisuri, căci, prin prea frecventa repetiție, unele imagini își pierd puterea și prospețimea inițială. Trăirea poetică riscă să devină o schemă eflorescentă de adjective. În acest caz, cuvintele se golesc de conținutul lor simbolic, pierd contactul cu strălucirea poetică din care s-au desprins, devin simplu efort de poetizare a unui obiect dat.*

Reordonîndu-și spațiul liric (sub pecetea unei concepții estetice adeseori teoretizată), Ioan Alexandru instaurează o lume a trăirilor senine, a euforiei și beatitudinii vieții. Poezia imnică obligă poetul la o atitudine de sărbătoare, la permanenta hieratizare a universului său. Imnul, prin însăși condiția sa, este un moment de excepție, este „strigătul fără grai / De spaimă sacră și de bucurie" (Imnul), *care pecetluiește realitatea într-o ipostază unică, irepetabilă. Transformarea „momentului imnic" într-o „stare imnică", încercarea de a aplica aceeași matrice tuturor aspectelor realității, nu se putea realiza de-a lungul acestui volum, altminteri remarcabil, cu aceeași intensitate a tonusului liric. În actuala ei alcătuire, poezia lui Ioan Alexandru marchează momentul unei evoluții lirice fertile și plină de învățăminte.*

Mihai Coman

Pledoarie pentru omenie

Romanul lui Constantin Țoiu „Galeria cu viță sălbatică" reconstituie — într-o narațiune sinuoasă, cu salturi și reveniri în timp, cu secvențe ce par distribuite întîmplător, cu dese paranteze cuprinzînd multe episoade laterale — perioada anilor cincizeci, unele ramificații epice prelungindu-se pînă în 1965. Arborescența construcției derivă din tipul de narațiune. „O altă paranteză a Galeriei trebuie să adauge aici un alt fapt de istorie... o scenă istorică", se aude într-un loc vocea autorului ; în altă parte unul dintre naratori notează : „Povestea cerea aici un ocol, o despărțire vremelnică pentru o regăsire mai bogată în înțelesuri". Fraze de acest gen se repetă des în roman, atrăgînd atenția că ne aflăm în fața a ceea ce am numi „narațiune cu etaje". Accesul de la un nivel la altul, adică de la un eveniment sau biografie la altele distanțate în timp, se face fie prin comentariul personajelor grupate în simbolica „Galerie cu viță sălbatică" (numită alteori „Echipa trecătoare prin lume"), fie prin intermediul lui Chiril Merișor, exponent al unei categorii sociale dar și individualitate pregnantă, personajul-cheie al romanului. Destinul acestuia constituie axul povestirii, în jurul căruia se ordonează faptele ce capătă, prin raportare, valoare semnificantă : „Dar ce era Chiril ? Păcătosul Chiril ? Nu era el eclerorul ? Cercetașul ? Trimisul Galeriei, arca plină pînă la refuz de amintiri, și care măsoară cu riscuri și într-un zbor al porumbelului singuratic întinderea vastă, netedă în aparență a conștiinței, ascunzînd însă dedesubt atîtea prăpăstii și piscuri ?".

Drama lui Chiril vine din impactul tragic dintre încercarea de detașare contemplativă, de situare în acel iluzoriu „punct ireductibil", deasupra evenimentelor, și modul ferm în care este selectat de acestea, ales, implicat. O serie de nenorociri se va abate asupra sa.

Cavadia, unul dintre comentatorii Galeriei, îi reproșează „prosteasca sinceritate" care ar trebui subordonată necesității istorice „lăsîndu-i-se friu liber (...) în mod progresiv și abia după ce micile sau marile defecte, date în vileag, ale unei anumite etape ale revoluției, nu mai pot să pună în pericol nimic". Așadar, soluția lașității mergînd spre oportunismul pe care Cavadia îl afișează cu cinism. Este vorba de fapt de înțelegerea raportului dintre necesitate și libertate și de acceptarea acestuia. Chiril se sinucide în timp ce Cavadia prosperă. Fără să le opună explicit, autorul oferă posibilitatea alegerii între două modele de conduită morală : „Galeria miza pe ei ; cînd pe unul cînd pe altul, cunoscînd și legea cîștigătorului ce trebuie neapărat să lase pe cineva în urmă. O mîngîiere exista și aici, dacă ne gîndim ce-și spun în clipa înfrîngerii toți înfrînții, că ultimii vor fi cîndva cei dintîi".

„Vina" lui Chiril pare a fi aceea de a nu putea trăi într-un singur plan al existenței. Presiunea realului îi anulează instinctul de conservare. Retragerea în imaginar este supapa necesară. Același rol îl joacă „jurnalul de bord" (imagine reflectată de conștiință a dramaticei epoci) și relațiile cu membrii Galeriei. Cînd și aceste ultime punți se rup, solitarul Chiril nu se mai poate împotrivi. În planul compoziției căderea eroului este marcată prin preluarea temporară a funcției de narator de către un alt personaj și apoi de vocea autorului.

Eșecul individual al lui Chiril, semnifică de fapt un triumf în plan moral. Lecțiile despre legile succesului social, ținute de Cavadia, nu-i schimbă convingerile, suspiciunea anchetatorului, deși îl descumpănește (anunțîndu-i „prezumția de vinovăție" ca mijloc de șantajare a conștiinței, despre care-i vorbise înțeleptul anticar Brummer) nu-l determină să-și piardă încrederea în omenie, ca semn al integrității morale.

Destinul lui Chiril Merișor intersectează traiectoriile descrise de alte personaje, definite în contextul aceleiași epoci. Excelente sînt paginile dedicate psihologiei de grup a sătenilor din Jurilofca, colectivitate ce se conduce după un cod moral propriu, ce-și duce viața pe un fond de omenie nealterată de asprimea vremurilor. Atunci cînd evocă spațiul copilăriei, autorul împletește observația dură, naturalistă, cu elemente de pitoresc și poezie ce reamintesc lirismul tulburător al scrierilor mai vechi.

„Galeria cu viță sălbatică", construcție amplă, minuțios elaborată, impecabilă din punct de vedere stilistic, este înainte de toate un roman social cu puternică tentă politică, jurnal retrospectiv al unei perioade în care „istoriile" se confruntă cu Istoria abordată din unghi moral, cu adîncă luciditate.

Valentin F. Mihăescu

Lectură și construcție

Prin volumul **Lecturi constructive** ale criticului Ion Vlad — ca de altfel și în celelalte cărți ale acestui autor — se afirmă o atitudine consonantă în multe puncte cu aceea a lui Adrian Marino. S-ar putea întrevedea aici liniile de forță ale unei ideologii literare pe cale de a se constitui ca o „școală", pentru care ar fi definitorii asumarea unei tradiții, aspirația spre ordonarea și clarificarea conceptelor, către erudiție și rigoare, către teoretizare și construcție.

Lecturi constructive este o carte constituită din materiale mai vechi — studii și articole publicate în reviste — structurate pe armătura cîtorva principii fundamentale. Gruparea studiilor pe secțiuni sau capitole urmează criteriul tematic și realizează o anumită unitate în jurul unui articol teoretic cu rol de introducere la fiecare capitol. Unitatea cărții se datorează principiilor estetice care o susțin. Unul dintre acestea, fundamental, este „lectura în calitatea ei de afirmare a valorilor și ideilor și de continuă revenire la operă prin re-citirea ei fidelă".

Cartea este construită pe premise teoretice explicite, pornind de la „cunoașterea conceptelor", afirmînd ca metodă „examenul riguros și pertinent", cu constiința continuității tradiției inaugurate de Titu Maiorescu și „continuată de personalitățile cele mai de seamă ale culturii românești : C. Dobrogeanu-Gherea, G. Ibrăileanu, Eugen Lovinescu, George Călinescu, Tudor Vianu, Paul Zarifopol, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu". Asumarea tradiției și a continuării ei este una dintre constantele gîndirii teoretice a lui Ion Vlad. Autorul **Lecturilor constructive** își propune să urmărească „un proces de integrare și însumare a literaturii în contextul unei istorii vii, în dialectica ideilor și opțiunilor".

O altă constantă a cărții este încrederea în actul critic ca formă de **afirmare**, act „polemic prin natura sa, întrucît el se plasează în opoziție cu alte serii de afirmații (judecăți de valoare) deloc destructive". Ideea **afirmării** este prezentă în toate studiile cuprinse în volum și în mod special în prima secțiune, consacrată criticii literare românești de la Eugen Lovinescu și Tudor Vianu pînă la generația lui Nicolae Manolescu și Mircea Iorgulescu. Legată de această idee este aceea a **construcției** ca condiție a criticii — pilonul portant al cărții. În ceea ce scrie referitor la Tudor Vianu sînt cuprinse în mod semnificativ dezideratele lui Ion Vlad : „Tudor Vianu a **construit** în cea mai înaltă accepție a cuvîntului, o cercetare fundamentală — ca dimensiune ideologică — cercetare aplicată la faptele creației și verificată prin analize, călăuzite, fără excepție, de o privire diacronică asupra culturii". Acestei atitudini critice i se alătură Ion Vlad, adăugînd : „Pentru Tudor Vianu, critica presupune intervenția activă, militantă, creatoare de valori (atitudine constructivă prin definiție)".

Lectura activă, creatoare de noi valori, ca polemică constructivă și ca afirmație, aceasta este aspirația lui Ion Vlad, explicită și implicită în articolele sale. Aceasta determină punctul său de vedere asupra criticii și teoriei literare, ca și asupra prozei. Construcția și afirmarea valorilor constituie obiectivul cărții, dezideratul ei fundamental : „judecăți și lecturi care sporesc universul general al operelor (act de reelaborare, de reificare sub semnul informației, al culturii și al vocației analitice)". În opera de re-construcție și afirmare a valorilor rolul disciplinei „călăuzită de o perspectivă intelectuală superioară" este considerabil. Această disciplină presupune în primul rînd acceptarea funcției directoare a conceptului, a teoretizării și a rigorii, pe care Ion Vlad le subliniază în repetate rînduri în studiile consacrate criticii literare românești.

O componentă esențială a atitudinii critice a autorului este opțiunea pentru coordonatele clasicității. În afirmarea clasicismului ca entitate perenă și activă, Ion Vlad se întîlnește din nou cu gîndirea lui Adrian Marino, deși există, evident, mari deosebiri de nuanță. Capitolul **Lectura clasicilor** și articolul teoretic introductiv **Sentimentul clasicității** constituie un exemplu de afirmare în sensul la care aspiră Ion Vlad, pentru care „clasicii realizează dimensiunea cea mai rezistentă a unei literaturi, valorile fundamentale ale acesteia". Evaluarea literaturii contemporane impune raportarea la acest termen activ: receptarea clasicilor, „punerea lor în acord cu propriile noastre criterii și cu programul nostru estetic". Critic preocupat în primul rînd de **afirmarea** valorilor, Ion Vlad își consacră studiile marilor creații ale literaturii române, fidel dezideratului său conform căruia „Critica literară își validează participarea la **elaborarea** și la evaluarea literaturii în măsura în care produce **noi lumini** despre opere întrate în clasificația istoriei literare și dacă propune o **altă** posibilă reprezentare a unei creații prin eliberarea unor semnificații considerabil îmbogățite ca orizont ideologic și estetic". Este ceea ce încearcă să realizeze autorul în capitolul consacrat romanului. Privind romanul **Bietul Ioanide** ca o posibilă retorică implicită a teoreticianului George Călinescu, Ion Vlad urmărește ordonarea epică, pledînd pentru interpretarea romanului ca o carte barocă. În romanele lui Zaharia Stancu, autorul **Lecturilor constructive** întrevede ca dominantă principală „discursul epic deschis" desfășurat de la **Desculț**, ca operă-matcă, pînă la **Ce mult te-am iubit**, interpretat ca operă a „cristalizării motivelor", cu „acorduri de oratoriu și recviem". Sensuri constructive majore sînt evidențiate în opera lui Marin Preda, văzut ca explorator al unor fenomene, ordonate apoi într-o serie superioară, ca un constructor de factură clasică epică, aspirînd „spre totalitate, în sensul reprezentării plurale a **ethosului** unei colectivități".

Toate „lecturile" lui Ion Vlad constituie expresia căutării elementului constructiv, afirmativ și dinamic al creațiilor, abordate dintr-o perspectivă la rîndul ei constructivă. Judecățile criticului asupra predecesorilor și contemporanilor săi, cu aplicare la obiect, sînt într-atît marcate de **atitudinea** și de principiile sale, încît se pot generaliza, dobîndind statut teoretic. Ion Vlad practică o critică ce nu este nici descriptivă, nici normativă, dar el este și rămîne un „universitar", pentru care teoretizarea este premisă metodologică, dar și concluzie. Ea ține de disciplină, dar și de structura autorului, care operează în general cu locuri comune, în mod conștient și poate chiar programatic : „Formulările noastre, cum se vede, aparțin unui strat comun al teoriei literare". Meritul său constă în aceea că din aceste locuri comune extrage cîteva principii active pe care își construiește cartea și față de care rămîne consecvent. Ion Vlad nu este un teoretician cu contribuții originale, dar realizează ceea ce își propune : „comprehensiunea pentru valorile spirituale românești", afirmarea lor. Iar „a afirma — cum spune el însuși — înseamnă să știi să alegi și să argumentezi".

Sultana Craia

Viorel Mărginean : „Pe zare"

a patriei cinstire

ion iuga

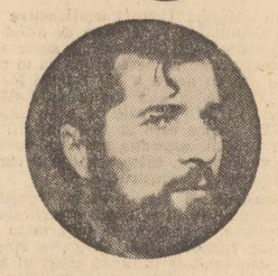

MARMAȚIA

Fragmente

Părinții

Au pogorit pe sub pământ
în vis sunt fluturi sub pământ
pe oase zări au ctitorit
cu turle arse-n asfințit
prin ierburi ard statui de gol
numele lor urmele lor
prin luminări de ape strigă
veșmîntul lor țesut ferigă
albastre păsări subt pământ
cu aripile-n noi și-n cint
în trupul nostru de copii
urcînd plante din noapte-n zi

deschidem ușa casei lor
numele lor urmele lor
ii auzim urcînd în dealuri
unind arbori în alte maluri
cu graiul nostru de copii
mișcind casa din noapte-n zi

Tatăl meu

Nici o rostire pe prispa de aer
pajiștea-n ulcele s-a uscat
argila părinților ne-nsoțește urma
în ploaie se-aprinde Tatăl meu miniat

și grinzile în cozi de rîndunică
lovesc prin clopot cerul, calul-om,
fereastra-i tot deschisă-n seară
cînd fulgeră-n semințe cerul-pom

pe miei de ceață și cu ochii-nchiși
urca stejarul de sub deal trăznit
își luase Tatăl nostru casa-n spate
în ochiul inimii și muntele sucit

vîrf între vîrfuri ușa minții lui
ne încălzea cu cer neatîrnat
stele cioplea pe prispa de aer
vetre în vatră Tatăl meu miniat

Vin voievozii

Pe cai mărunți
urcă zilele-n munți
pe șei de piatră femei transparente
de dragoste —
pe ele mîna coboară
luminișuri de lumină
pe cupola scripturilor din Peri
la Apșa să se-ntoarcă voievozii
să-și caute opincile de fier
pling femeile transparente —
la Apșa cîntecul cum leagănul
prins la grindă cu timpul grăiește
săbiile izvoarelor latine
ascultați-le-n păduri —
vin voievozii în opinci
vin cu mii de țintirime
peste Iza munți-mulțime

Groapa lor de suflet aprinsă

Am săpat o zi și mi-am întîlnit părinții
groapa lor de suflet aprinsă
cerul de pînză
cu oasele lor sfărîmate stele

am săpat două zile
și-am cunoscut averea bunicului —
grîul din blid roșu n-a învățat să moară
nici banul de-argint în lăcașul inimii

după alte zile de lucru
mi-am găsit numele
sigiliu pe o piatră de cetate
(istoricii-i zic piatră de hotar) —
n-am săpat mai adînc
mi-e teamă
să nu mă cuprindă clopotul
și turla de jos

desene, în 1907

O povestire de

radu petrescu

— Nu mai pot țipă, brusc, Lila, cînd pe aleea pe care veneau dinspre poarta de la șosea spre conac, două găini îi sărîră speriate ca și printre picioare. Puțin mai încolo, de după niște arbuști, Maria Avram se ivi la strigătul ei, peste ie cu o haină militară fără nasturi și buzunare și coborîndu-i adînc spre genunchii ascunși de fota neagră cu fluturi argintii care-i încingea strîns mijlocul. Era însărcinată și, trasă la față, arăta a avea mai puțin decît cei nouăsprezece ani reali. Constatînd că doamnei nu i se întîmplase nimic, vru să se întoarcă și atunci Lila țipă la ea de-a binelea furioasă :

— Nu ți-am spus să nu te mai văd cu ghetele alea în picioare, nefăcute și cu șireturile tiriș ? M-am săturat, nu mai pot, se adresă din nou, în timp ce femeia se retrăgea repede între arbuști. soțului ei foarte agasat, ce sînt eu să-mi trec viața aici, în miros de staul și printre găini ude ? Așa a fost înțelegerea noastră cînd ne-am luat ? Nu ți-a pus mama condiția să nu mă tii la țară ? Și cu ăștia, continuă să strige în timp ce se apropiau de casă, nu știu ce e de la o vreme, că se uită la noi ca niște asasini. O să vină și la noi, ca la Dragomirescu, să ne dea foc.

Obișnuit de mult cu aceste veșnice izbucniri ale soției sale, Petre Panaitescu îi răspunse, numărind ridurile de pe fața ei lungă și căzută, dezagreabilă :

— Mai știi ? Prin sat, adineauri, arătau destul de nervoși ca s-o facă și pe asta. Vor pămînt.

— Să-ți ia ție pămîntul ? rise ea. Dar tu nici nu-l mai ai, e ipotecat tot și stai aici ca un fel de administrator al creditorilor tăi, fără speranță că ai să le plătești vreodată. Pămîntul, ți l-au luat de mult pocherul și petrecerile.

— Ei, exclamă el shiriit, urît, nu fi și tu atît de disprețuitoare. Menajează-te — și o privi atît de apăsat, încît ea își trecu degetele pe obraz, ca pentru a-l șterge, a-l întinde.

Casa era acum drept în fața lor. O clădire cu un etaj, jupuită, care aducea a gară, cu ferestrele prea mari. Lemnul traforat al tindei care, la etaj, parcurgea fațada de la un capăt la celălalt, urîțea și mai mult clădirea.

Pe Lila o întîlnise în alee. Venea de la gară cu cabrioleta și, străbătînd satul printre grupurile de cîte trei-patru oameni strînși mai peste tot, îl văzuse pe Gheorghiță, fiu-său, jucîndu-se cu Dumitru, nepotul Mariei Avram, pe iarba din fața curții celui din urmă. Băieții erau plini de noroi pînă în ochi.

— Ce e asta ? strigă lui Gheorghiță oprind cabrioleta. Nu ți-e rușine, așa murdar ? Marș acasă și o să vorbim noi !

Înainte de a porni mai departe, tatăl lui Dumitru ieși de după uluci și spuse și el, fără să privească la Panaitescu :

— Du-te, băiete, nu auzi ? Nu ți se cade ție să stai în rînd cu Dumitru, că el are alte socoteli.

După trei secunde de tăcere, adăugă la fel de așezat și neguros :

— Nu e timp acum de jucat în drum.

Gheorghiță (Lila îi spunea George, nu admitea varianta preferată de soțul ei) își întoarse ochii de la tatăl său la tatăl lui Dumitru și apoi trebui să încerce să se uite și la lelea Florica, mama prietenului său de joacă. Ea îi striga ascuțit lui Dumitru din pridvorul dărăpănat, de sub niște țoale înșirate pe sfoară la uscat :

— Ce e, mă, dare-ar boala în tine, nu ți-am spus să nu te mai joci cu ăsta că feștelești obrazul boierului ?

Cabrioleta o pornise, dar fără ca celui din ea să-i fi scăpat vreun cuvînt din cîte le rostiseră soții Avram. Lucrurile se petrecuseră atît de repede, încît nu-i scăpă nici expresia absorbită, palidă, de pe fețele vorbitorilor. Aveau ceva mai mult și mai violent de spus, ceva care nici nu ar fi fost cuvînt, ci gest.

Venise de la oraș, supărat că nu obținuse împrumutul la care spera. Nu mai avea credit.

— Cum să-ți mai dau dumitale, îi spusese directorul băncii, cînd dumneata nu-ți poți plăti nici datoriile la joc ?

Biroul era plin de lume, toți cunoscuți de-ai lui, din oraș, și Panaitescu se mulțumi să rîdă agresiv și să-i murmure, cu ochii aproape sărîți din cap :

— Ei vezi ?, ăsta e păcatul tău, că pui prea mult la inimă treburile altora.

Și pentru că directorul dădu din umeri și îl întoarse spatele, fu gata să se asvîrle asupra lui, să-l strîngă de git.

— Lasă-l dracului, Pierre, îi spuse la ureche, reținîndu-l zdravăn de braț, Smadoviceanu, decanul Baroului și văr de-al doilea cu Panaitescu, e supărat. Ieri l-au bătut țăranii pe ginere-său în gară, la Adînca, a trebuit să-l ducă la spital.

— Dar ce mă fac, dragă, ce mă fac ! Fără bani știa sînt pierdut, rămîn pe drumuri cu Lila și cu Gheorghiță cu tot. Și este și obraznic ciocoiul ! Dacă mai spune o vorbă, îi trăsnesc două perechi de palme.

Smadoviceanu, continuînd să-l țină de braț, îl tamponă cu mîna stîngă, liniștitor pe umăr :

— Fii cuminte. Nimeni nu se gîndește acum să te execute. Vor vedea ce este de făcut, însă după ce se termină cu barbariile de la țară, adăugă evident fără să se gîndească la ce spune, ceea ce îl jigni pe solicitant mai mult decît răspunsul disprețuitor al directorului. Apropo, ce aveți de gînd ?

— La mine, la Răscruci, e încă liniște, deși parcă ceva mocnește.

— Adu-i la oraș măcar pe Lila și pe băiat, dacă nu poți pleca tu, că lui Dragomirescu, nu prea departe de voi, acum un ceas i-au pus foc. A telegrafiat la prefectură novela colonelului Gheorghiu.

— Prin urmare a început și la noi în județ, se ridică o voce peste tumult.

— Eu cred, spuse Smadoviceanu, că e urgent să se trimită trupa la sate, pentru pază. Mă duc la prefect să îl întreb ce măsuri înțelege să ia. Veniți cu mine.

Înainte de a ieși pe ușă, unul dintre cei de față șopti vecinului său :

— Păi ce să mai întrebe el, că el și-a adus la moșie încă de acum trei zile o companie și mi se pare că și un tun ?

Cine l-ar fi întîlnit atunci, pe străzile orașului, pe Panaitescu, înalt, uscat, cu obrazul galben ca luminarea, țeapăn în hainele lui de o bună tăietură dar cam lustruite, obsedat de împrumutul pe care umbla zadarnic să-l obțină și manifestînd față de evenimentele care puteau să aibă și pentru el cele mai grave consecințe o indiferență politicoasă, l-ar fi privit curios.

Ortansa Daniel fu chiar speriată cînd se pomeni cu el în casă. Erau, pe departe, rude; între ei fusese vorba, demult, de căsătorie și de atunci nu-l mai întîlnise decît, foarte rar, la cunoștințe comune, unde schimbaseră de fiecare dată cîteva cuvinte cu totul indiferente. Era o ființă profund rațională, dar tot pe atît de timidă și pe deasupra și cu o mare frică de a face rău, așa încît cînd Panaitescu ajunse să-și formuleze cererea, bîlbîi roșindu-se „Dar soțul meu...", fără să fie în stare să mai adauge o vorbă. O privi lung, așteptînd fie să leșine de-a binelea, fie să aibă puterea de a-i da un răspuns legat, vorbi într-o doară de persoanele întîlnite în oraș cercetînd în același timp cu interes luxosul ei salon în care albul predomina și, pentru că starea ei părea mai curînd să se înrăutățească, fie să retrase, roșu el însuși, ca un adolescent, pînă în vîrful urechilor. Fusese ultima lui speranță. Dar cînd coborî din tren și se sui în cabrioletă să se ducă la el, la Răscruci, lăsîndu-l pe vizitiu să se întoarcă pe jos, din tensiunea lui nu mai rămăsese nimic vizibil, absorbită toată în secretul interiorității sale.

Intrînd în sat, îi trebuise totuși un efort să se stăpînească : în două rînduri, grupurile de oameni nu se grăbiră să se dea la o parte din fața calului, obligîndu-l să le ocolească.

— Cum, Alexandre, spuse unuia, cu voce tremurată de enervare, tu parcă nu mă mai cunoști !

— Ba te cunosc, domnule, cum să nu, îi răspunse acela, făcînd domol un pas în lături ,să lase loc cabrioletei și îi întoarse spatele.

Trecînd mai departe, auzi rîsete morocănoase în urma lui. Printre ele avu impresia că-l aude și pe al lui Vasile Avram, bărbatul Mariei. Dintre cîți erau strînși în drum, cîte unul, ici colo, dacă i se uita în ochi, îl saluta, însă ca și pe furiș, întorcînd imediat capul în altă parte.

Maria îi întîmpină în casă, pe el și pe Lila. Își schimbase bocancii cu niște papuci și dăduse jos de pe umeri haina militară.

— Mario, o să vină și Gheorghiță. Pregătește cada să-i faci baie cum o intra pe ușă. Ce e cu ea că tremură ? o întreabă pe soția lui după ce femeia se retrase.

— Cu frămîntările din sat, spuse Lila, Vasile nu-i mai dă voie să vină la noi, ieri a bătut-o rău și acum îi e frică să nu apară aici și să iasă cine știe ce. De cînd cu focul de la Dragomirescu, tremur mereu. Jandarmii, Ghiță și Platon, s-au ascuns, nu-i mai găsești. Ce facem ?

— Să vedem. Mă duc să mă întind puțin, că sînt obosit.

Primul gînd, după ce își încrucișă palmele sub ceafă și-și lăsă pleoapele, să nu mai vadă nimic, fu că s-a terminat. Nu mai putea amîna nici o datorie, iar de plătit nu avea cu ce. Pămîntul, casa, totul va trece în mîinile altora și nici așa nu va scăpa. Îl vor urmări toată viața, ca niște ciini. Iar al doilea gînd nu mai decurse, căci Lila intră pierită și-i șopti :

— Se adună la primărie, lîngă noi. Acum o să ne pomenim cu ei în curte. Să plecăm !

— La primărie ? repetă Panaitescu mașinal. Cine ? A, da. Iordache, strigă pe fereastră logofătului, să pună caii la trăsură și s-o țină gata. Voi încuiați ușile să nu iasă și să nu intre nimeni pînă nu mă întorc, se adresă Lilei. Plecăm la oraș, dar întîi să termin pe aici, cu ăștia. Să las totul în ordine pentru cei care vor veni cu toba, de ! încheie, și două lacrimi extravagante i se uscară îndată în ochi.

Din alee, i se păru că îl zărește pe Gheorghiță sărind pe fereastra băii în curte și alergînd într-un mod foarte curios cu Dumitru spre magazie, dar nu avea timp să se încredințeze că a văzut bine.

— V-ați adunat cu toții, se adresă omului, din mulțime, care îi stătea în drum.

— După timp, cucoane, rise acela, și după treabă.

Uimiți de a-l vedea acolo, oamenii se strînseră, neîncrezători, cu zîmbete ironice, în jurul său.

— De ce v-ați necăjit pînă aici, că tot veneam noi, auzi pe careva.

— Dar Marin unde este ? îl întrebă pe același, fără să bage în seamă remarca și cu aceeași voce albă.

Primarul, încurcat, speriat, își făcu loc.

— Uite, Marine, de ce am venit. Să le spui oamenilor că pot să între cu plugurile chiar acum. Eu n-am nimic împotrivă și n-o să-i oprească nimeni. Dacă vor ei, așa să fie.

— Ce să vrem, că e ordin ! rise altul în spatele său.

— Da ? Ei, cu atît mai bine.

Risul omului se transformă în încruntare :

— Vorbești de parcă dumneata ne-ai da voie ! S-a terminat cu domnia !

— Lasă, mă Dinule, izbucni Marin, primarul, nu vezi că dumnealui a venit cu binele ? De ce te răstești tu așa ?

— Că n-o să-i pup mîna, făcu un gest de lehamite cel căruia i se zisese Dinu și, sub risetele din jur, Panaitescu simți că amețește.

— Haideți cu mine, spuse tare de astă dată. Să facem totul în ordine, ca oamenii.

Un mare grup o și luase spre conac. Se mișcă el însuși, dus de puhoi, în aceeași direcție, călcă într-o băltoacă și pantofii i se umplură de apă noroioasă. Dacă totuși văzuse bine și băieții... Gheorghiță, acum, pe afară... Ce situație !... Marin vorbea de condici, toată lumea voia condicile și Panaitescu îi asigura, întorcîndu-și capul în toate părțile, că, sigur, li se va da imediat ce vor ajunge, că așa se cuvine. Cu bunicul și cu tatăl său nu s-au înțeles ei, dar el este altfel, lui îi plac dreptatea și ordinea.

— Lasă, domnule Panaitescu, îi spunea Marin, că știu ei cum să facă, nu-i mai agitați și dumneavoastră că și așa... Sînt destui ăi care... Mă și mir... Mă, Ilie, strigă deodată, fugi, mă, și spune-le ălora să nu mai dea foc, ce, au înebunit ? Arde, cucoane, se întoarse spre Panaitescu, au pus foc la hambar.

Panaitescu privi în dreapta, continuînd să mărșăluiască în învălmășeală.

— E în regulă. Bine le-a făcut. Numai casa..., și grăbi pasul, împiedicîndu-se de unul și de altul.

— Stai binișor, țipă la el o babă, sărind otrăvită de sub călcătura lui.

Constantin Piliuță : „1907"

Panaitescu măsura flăcările înalte, șiroind în sus ca niște fintini arteziene, și repeta :

— Casa, băieți, feriți casa !

— Da las-o ciorilor de casă ! Nu vezi că dai peste oameni ? țipă încă o dată, cu maximă dușmănie, bătrîna, captivă, umăr la umăr cu el, a mulțimii în care o supremă curiozitate o împinsese.

Dumitru îl chemase prin semne, din curte. Ținea în mînă dreaptă cîteva foi de hîrtie. Neaflîndu-și pantofii, luați de careva să-i curețe, Gheorghiță își băgase picioarele în ghetele Marîei. Găsi ușile încuiate, astfel că deschise fereastra joasă a băii și sări în curte. Ghetele, foarte mari pentru el, c uaspect de bocanci militari și cu șireturile desfăcute, îi scăpară din picioare. Pămîntul, rece și apos, atins cu tălpile goale, îl cutremură, ca și cînd ar fi călcat pe sîrme electrice. Se șterse, apăsat, pe iarbă, își viri picioarele în ghetele care, întîi una și imediat cealaltă, cu gurile spre cer, căzuseră mult înaintea lui și alergă spre Dumitru. De departe, logofătul care tocmai înhăma caii îi văzu și le strigă, agitat, ceva, dar vorbele nu ajunseră pînă la ei. Îndată ce fură la adăpost în spatele magaziei, Dumitru îi povesti cum fugise de acasă și la sfîrșit întinse către el mîna în care ținea foile de hîrtie :

— Am făcut niște desemnuri.

Văzuse în reviste reproduceri fotografice după opere de artă, dar experiența directă nu i-o oferiseră decît peisajele convenționale și naturile într-adevăr moarte agățate la ei, din loc în loc, pe pereți. Acum, desenele făcute de Dumitru cu un cărbune scos din sobă și cu trei creioane colorate, care mai mult zgîriaseră hîrtia cadrilată a caietului de aritmetică, îl amuțiră. Omuleții verde-roșu-albastru cu palmele desfăcute în lături sau deasupra capului ca niște sori plini de raze, porcii negri, cu gene rare, în iarba roșie, locomotivele cu, înfipt în coș, un copac de scîntei, îi dezvăluiră o lume a mișcării și a culorii în ventilații aeriene imense. Își spuse că la această lume se gîndise tatăl lui Dumitru cînd pomenise de „socotelile" fiului.

Revenind, cincizeci și ceva de ani mai tîrziu, în sat, cu treburile serviciului — prietenul său din copilărie decedase, glorios, în cartierul monahilor artei, la Paris, cu doi ani înainte —, nu avu nevoie să întrebe de el pe nimeni, dar nici nu ar fi avut pe cine să întrebe. Tatăl lui și lelea Florica nu mai erau în viață, muriseși Maria Avram cu soțul ei. Vasile, iar copiii celor din urmă se răspîndiseră prin țară, pe la lucrări de canalizare.

Satul însuși arăta altfel, cu multe case noi, solide, parcă din beton, vopsite surprinzător. Familia la care trase pentru o noapte avea un frigider în care își putu pune alimentele aduse. pentru orice împrejurare, în servietă (ouă răscoapte, brînză, cîteva roșii, trei sute de grame de parizer, pîine) și, seara trebui să se uite cîtva timp la televizorul gazdei așezat pe o măsuță, deasupra unui vast milieu de nailon. Mai greu oarecum fu la plecare, căci la autobuzul care urma să-l ducă la gară toate locurile se vînduseră. Își luă bilet pentru cursa următoare și profită de timpul liber neprevăzut pentru a se plimba, cu servieta acum ușurată, pe cîmp, să ia aer, să-și umple ochiul cu depărtări, cu orizont rar.

Dar atunci, peste umărul lui, Dumitru privea și el desenele, cu bunătate, ca și cînd ar fi fost făcute de un frate mai mic al său, al lui Dumitru, apoi și el și Gheorghiță începuseră să tușească, înecați de o pală de fum care se răsuci și pe hîrtiile lor. Abia astfel auziră voci multe, violente, și ieșiră de după magazie.

Ardea, în fața lor, hambarul. Prin porțile deschise ale curții, un lung și gros roi de fluturi albi umplea, într-o revărsare continuă, poalele negre ale fumului și ale flăcărilor de care cerul însuși era gravid. Invazia albă se oprea în fața casei și, în mijlocul unui nou șuvoi, Gheorghiță îl recunoscu pe tatăl său.

Primarul îl ținea aproape și Panaitescu bătu și strigă pînă ce soția lui se arătă la fereastră.

— Să-i dai registrele din biroul meu, îi spuse Lilei. Du-te, Marine, și ia-le că, dacă întru eu, vin oamenii după mine și cine știe ce se întîmplă. Și spune-i soției mele să iasă cu băia'ul, odată cu tine, ca să plecăm.

Gheorghiță o văzu pe mama lui cu o valiză în mînă, însoțită de Maria, care ducea altă valiză. Îl striga, Panaitescu, în panică, se uita în toate părțile după el și alergă, împreună cu Dumitru, spre ei. Dat fiind însă că pînă acolo trebui să se strecoare printre genunchii oamenilor, nu înțelese, cînd ajunse în sfîrșit, ce s-a întîmplat, de ce tatăl îl ținea pe Vasile Avram de piepții cămășii, iar acela îl lovea cu pumnii. Maria, vînătă, cu broboada căzută, cu ia ruptă, țipa și plîngea. Băiatul, de mînă cu Dumitru, privea bătaia fără să pătrundă ceva, îl dureau în schimb picioarele și întîi unul, apoi celălalt, le scoase din adîncul ghetelor și-și așeză tălpile arse alături, pe pămînt.

Cîțiva se băgară între bărbații încălerați și îi despărțiră. Alții intrau pe ușa dată de perete a casei.

— Mină repede, strigă Lila, sfîșietor, logofătului de pe capră, cînd trăsura ieși în drum, căzu pe banchetă și începu să șteargă cu batista sîngele de pe fața lui Panaitescu.

— Dar ce e cu băiatul ăsta ? întrebă el scandalizat cînd fu în stare să remarce picioarele goale ale lui Gheorghiță, întinse, între ei doi, oarecît dincolo de bancheta de pluș a trăsurii, cu labele plecate, paralel, puțin într-o parte și vîrîte amîndouă în mîtene de noroi.

Își scoase pardesiul, haina, dădu Lilei vesta de lînă pe care o purta peste cămașă și își îmbrăcă apoi haina și pardesiul.

Ca să le distragă și să-și distragă atenția de la cele întîmplate, își compuse o figură luminoasă.

— Desene ? și-i făcu semn spre hîrtii. Vrei să mi le dai ?

Gheorghiță i le întinse.

— Foarte frumoase desene !

— Le-a făcut Dumitru, spuse băiatul, triumfător, și pe chipul tatălui se lăsă, brusc, plictiseala. Întinse mîna stîngă, în care le ținea, să și-o sprijine de coșul trăsurii. Lovite de vînt, hîrtiile tremurau.

Lila era încă aplecată deasupra picioarelor băiatului, pe care le învelea, le ascundea în vesta de lînă, și Panaitescu îi spuse :

— Uite că ți s-a realizat visul, acum o să trăiești la oraș, cum a vrut maică-ta. Dar să te ferești de ciini.

— Adică de ce ?

— Adică de ciini.

Gheorghiță, ca să nu audă lucruri nedestinate urechilor lui, ațintea din toate puterile tremurul în vînt al hîrtiilor.

— Lasă, zise ea ridicîndu-se, avem timp să ne gîndim la asta. Numai să ajungem odată.

Drumul era pustiu. Gheorghiță văzu cum se desfac, hotărît, degetele sprijinite pe coșul trăsurii și cum zboară în urmă, în cuprinsul deșert, locomotive, porci, omuleți.

— Cum te simți acum ? îl întrebă Panaitescu. Te-ai mai încălzit ?

teatru

Oamenii cavernelor

Fiind întrebat, cîndva, care este filosofia sa de viață, William Saroyan, a mărturisit : „Oamenii trăiesc fără să facă filosofie, dar poate că filosofia cea mai înțeleaptă este cea mai simplă : și anume cea care spune : a fi pe pămînt și a fi bucuros că te afli pe pămînt." Firește că nu alta este și concepția despre existență a eroilor autorului american. Pentru că, personajele din **Oamenii cavernelor** nu au acces la nefericirea gorkiană, ori cehoviană (dar nici la fericirea aceasta !). Deși se află „la fund", histrionii din piesa lui Saroyan nu se vor sinucide niciodată, pentru că întotdeauna se va găsi un teatru părăsit care să-i adăpostească și să-i stimuleze „profesional". Păguboși, dar feriți de violență (la Saroyan, spre deosebire de Gorki, nu se „dă la cap" !). Regele clownilor, Regina melodramelor și Ducele boxului profesionist, sînt scutiți de ipoteza complexelor și-a ridicolului din simplul și invidiabilul motiv că **trăiesc pe o scenă**. În consecință, orice cuvînt de-al lor nu poate fi raportat la realitate, deoarece teatrul — mai ales la Saroyan ! — este ficțiune și nu document, generozitate și nu cinism, iluzie și nu adevăr. Nici Fata, nici familia Ursarului, nu pot rămîne cu cei trei artiști (în ciuda ospitalității lor) pentru că aparțin Realității. Și pentru că, pînă la urmă, nu pot să renunțe la ea.

În spectacolul realizat de regizorul Dinu Cernescu și în scenografia inspirată a Adrianei Leonescu pe scena Teatrului Mic, aceste două tărîmuri erau foarte clar delimitate : unul (teatrul) concretizat la maximum, populat cu obiecte precise, clare, univoce ; celălalt (lumea exterioară) abstract, imprecis, o lumină aburindă perimetrată de dimensiunile ușii. Mai mult decît atît, cele două spații de joc, sînt investite — dramaturgic, dar și spectacular — cu semnificații temporale : primul este trecutul, dar și prezentul ; celălalt — supapa către viitor.

Dar, spre surprinderea noastră, Dinu Cernescu, regizor pasionat de **vizualitate**, de data aceasta și-a propus să fie un foarte discret maestru de joc, oprindu-se aici cu aluziile metaforic-poetice. În concluzie, talentul și experiența sa profesională au fost canalizate spre mai puțin spectaculosul capitol numit, îndeobște, „munca cu actorii". Vizibilă, în primul rînd, în creațiile interpretative de excepție ale Elizei Petrăchescu (revenită pe scena teatrului, după o prea lungă absență !) și Vasile Nițulescu. Ambii, ocolind cu inegalabilă dibăcie melodrama și sentimentalismul ieftin (la care putea predispune pe oricine textul) și conturînd cu mare frumusețe și inteligență făpturile bătrînilor artiști. Nu-i de mirare deci, că alături de ei, doi buni tineri actori, ca Mitică Popescu și Carmen Galin „s-au văzut", mai puțin decît în alte dăți, ușor eclipsați de personalitățile celor de mai sus. Foarte buni, în două roluri episodice. Petre Moraru și Mișu Dinvale ; invizibil, în alt rol — mai generos — Andrei Codarcea. Nepotrivită — cu cerințele unui spectacol realist — ilustrația muzicală.

Bogdan Ulmu

film

Valențe

O moarte prematură desvăluie adesea și scoate în evidență multiplele valențe pe care un artist a încercat să și le satisfacă în efortul de a crea o operă de artă. E și cazul lui Vasili Makarovici Șukșin (1929—1974), scriitor, actor de film și remarcabil cineast, a cărui contribuție la desvoltarea literaturii și cinematografiei sovietice este cunoscută marelui public, al cărui nume va fi comemorat omagial și va fi purtătorul de onoare al unei burse, în toate institutele de cinematografie ale Uniunii Sovietice.

Filmul lui Șukșin, **Călina roșie**, este de multi considerat ca un fenomen artistic în care sînt expuse trăsăturile generale și caracteristice ale unor structuri umane și ale unor fizionomii greu de explicat. Uluitor este amestecul de metafore poetice cu un narativ de-a dreptul primitiv, încărcat de detalii ale vieții la țară, de la datini și vestimentar la cele mai specifice nuanțe de vorbire dialectală. Întîlnirea lui Iegor Prokudin cu mestecenii atinge aproape bizarul și poartă o bogată încărcătură sentimentală. Sensibilitatea lui sufletească e mereu rănită de reacomodarea cu viata obișnuită, după ani de penitență și privațiune, suspiciunea părinților Liubei, curiozitatea inchizitorială a vecinilor, propriile introspecții și îndoieli, impulsurile duplicitare, îl lovesc mereu, îi întrerup mereu cîntecul de dragoste ce se înfiripă suav, plin de lirism, în contextul brutal și oarecum naiv, pe care celelalte prezențe îl alcătuiesc. Acul emoției vibrează fără încetare între delicat și brutal, între diafan și caricare, între comedie și dramă, între tragedie și melodramă. Aceste oscilații, acest amestec eclectic, ar fi putut duce la un film mediocru dacă n-ar fi avut ca armătură interioară și ca liant subteran, marele talent care a fost Șukșin.

Discordanțele aparente, întoarcerile brusce de la ridicol la grav, diversitatea temelor atacate în față, direct, tonalitatea atît de diversă a genurilor abordate, de fiecare dată surprinzătoare, aproape șocantă, realizează un labirint perfect construit — labirintul sufletesc al lui Iegor (interpret : regizorul Șukșin), labirintul ridicat de contorsiunile spirituale ale lui Iegor, în efortul și zbuciumul său de a se rupe din abisul moral în care căzuse și de a reveni la viața de o frumusețe pură, pe care pămîntul țării o trăia intens, la societatea permanent închegată într-o pulsație puternică, vitală, în stare să reabiliteze omul rătăcit și să și-l reintegreze.

Șocantul scenelor și al stilurilor ce se succed în acest film nu rupe filmul, nu-i alterează unitatea. **Călina roșie** este un impresionant exemplu de cinematografie modernă, în care sinteza părților analizate cu minuție se transformă într-un spirit al timpului.

Corina Cristea

televiziune

Emisiuni de ecou

● Sărbătoare scumpă inimii noastre, „Ziua Unirii" a fost celebrată în toată țara prin numeroase manifestări omagiale. Situîndu-se la înălțimea momentului, televiziunea a transmis pe micul ecran secvențe vii, pline de culoare, uriașe hore ale contemporanilor noștri strîns uniți în cuget și în simțire. Într-adevăr, impresionante aceste momente omagiale, desfășurate pe fundalul sonor al „Horei..." lui Alecsandri , cîntecul nemuritor care ne ridică sîngele în inimă și ne redă dintr-o dată sentimentul istoriei și al permanenței idealurilor noastre. Remarcabile și cele trei emisiuni tematice : **„Unită patrie vitează", „Unirea principatelor"** și **„E scris pe tricolor unire !"**, prin care poeții de azi au adăugat noi poeme la cîntarea Unirii.

● **„Ora tineretului"**, emisiune relativ nouă pe micul ecran își definește din ce în ce mai mult personalitatea. Cele mai frumoase secvențe din emisiunea de săptămîna trecută au fost filmate la „Stațiunea tinerilor naturaliști" din Jibou-Sălaj unde, din dragoste pentru natură și mai ales pentru flori, elevii cultivă în cimp și în sere peste 1 500 de soiuri de plante. În prim plan mîini delicate de liceeni strîngînd în jurul pulpelor veșminte de iarnă, mîini frumoase de adolescente mingiind corola florilor, voci blînde de adolescenți răsunînd în aerul umed-lăcrămos al serelor. Un frumos poem despre tinerețe și despre mirifica lume a florilor de seră. Mai reținem din emisiune numeroasele dialoguri cu tinerii care vorbesc despre viață și idealuri, despre fericire și despre iubire. Memorabilă comparația unuia dintre ei : „viața e un nesfîrșit schimb de experiență".

● Prin „Recitalul" său de balade **Tudor Gheorghe** pătrunde în zona de aur a cîntecului românesc, acolo pe unde se plimba odinioară Maria Tănase și unde așteaptă să fie redescoperite multe cîntece de viață și de moarte. Cu talentul și inteligența care-l caracterizează, acest original rapsod știe să reziste modelor trecătoare și să aducă la lumină cîntece vechi excepționale, rămase în rafturi de arhivă sau în caietele folcloriștilor, amintindu-ne că muzica sufletului nostru e fără moarte. Hotărît lucru, baladele românești și-au găsit interpretul.

● **Ion Marinescu despre Ion Marinescu.** Reluarea medalioanelor actoricești la televiziune ni se pare foarte inspirată, fie și numai pentru faptul că avem la ora actuală o galerie de mari actori care merită să vină mai aproape de public. Ion Marinescu, acest actor talentat și inteligent, cu disponibilități interpretative fără limite, acest mare actor și-a rememorat în fața noastră izbînzile și ne-a convins că o carieră artistică se construiește greu, cu pasiune și iubire.

● **„Camera de alături"** de **Paul Everac** e o piesă în care remarcăm ascuțimea dezbaterii despre sinceritatea față de noi înșine. Am urmărit un spectacol echilibrat (regia Ion Cojar) și o bună distribuție (Ion Lucian, Tina Ionescu, Valeria Seciu, Traian Stănescu, Valeria Gagealov, Ileana Stana Ionescu) în partituri convingătoare, lipsite de stridențe.

Mircea Florin Șandru

lucia negoiță

Femeie pieptănîndu-și părul

„șterg luciul oglinzii, în urmă
cele ce-au fost se adună în stol..."
beau cu al șaselea simț
nedesfăcut din urzeală
apă nesfîrșită, nu pot s-o înghit,
un coș uriaș
cu faruri de vreme uitate,
sandalele apoi
de zeiță crudă cu șarpe
armură e părul

se rupe din el vocea pruncului
se înalță incendiu de păpădie
în febra înmulțirii
adoarme pe varul ploilor stins,
armură e părul
ține primăvara pe-o parte
toamna în cealaltă,
cînd vultur cu gîtlejul
încălzind mlaștina lunii,
cînd păun cu mersul greoi
și penet colorat.

Transfer

credeam, am crezut, încă mai cred
în vapoarele acestea
din pînză de purpură ce m-au acoperit
întinse pe sfoara subțire

ele îmi aduc din cîmpie flori uscate
umilele cu zîmții înghețați
ce le fac să rămînă
monezi pentru plămada zgurei în flăcără,

credeam, încă mai cred
că pot cîștiga un război
cu o pereche de mîinji
muindu-și coama în aburul fugii
peste colină,

șuvoiul auzului primul adoarme
se înfige în speteaza balanței
coboară în adînc
se ridică apoi, ia aerul peștilor
magnetizat de-oglinda apei
fie-mi liniștea plină

aș vrea împăcarea
femeilor cu cefele asurzitoare
și mersul moale pe talpa întreagă
ele pun struguri în lăzi, sicrie cu aer
îi despart de viață
n-am cum să le-opresc,

mă ustură rănile strugurilor, iată
pistruile se întind feroce pe obraz
pling în pumni cum mi-ar fi rușine
de prea multă iubire.

Un plaur îmbălsămat

nu mai au loc maldărele de castane în rafturile vechi
ele alunecă pe clopotul zgomotos al formei lor
gările auzului risipesc aer sticlos din saline
gifiie trenuri sentimentale impușcate de zbor,

lovesc fereastra pînă strivesc în nemișcare pleoapa
via în ziduri urcă țesutul subțire, zămislit vinul doare
seara varsă-n afară bruma strugurilor de feciorie
ține peretele cald rămas în picioare,

un plaur îmbălsămat se-nmulțește pe apa
de tinăr trup sortit în visul ploios să mă poarte
de parcă mirosul în trestie s-ar preschimba
adorm fără să cînt, nu se cîntă la moarte.

cenaclul revistei «luceafărul»

A XXXIX-A ȘEDINȚĂ

Debutul ședinței l-au constituit lecturile lui Ion Scorobete și Dinu Constantin, ambii începători, primul scriind o poezie „palidă și desuetă", iar al doilea una care „nu corespunde cu ceea ce îndeobște se înțelege prin poezie", după cum i-a caracterizat Dan Cristea.

În așteptarea membrilor cenaclului „Columna" din Tg. Jiu, poetul Nicolae Dragoș a invitat să citească pe cîțiva dintre obișnuiții participanți ai cenaclului nostru. Florian Grigoriu, vorbitor asiduu, a citit cîteva poezii. Dorin Tudoran l-a caracterizat ca pe un „poet corect, care știe să facă versuri de toate genurile, în mod onorabil, dar neconvingător", iar Artur Silvestri ca pe un „amator de poezie cu o conștiință artistică stimabilă în sentimente și destul de meșteșugărească". Valter Hristescu a constituit, ca poet, o surpriză, cel puțin pentru Dorin Tudoran. Doina Uricariu a caracterizat versurile lui Valter Hristescu drept „pregnante și impresionabile, deși autorul nu are capacitatea de a da coerență nici măcar unui singur poem". Artur Silvestri a spus că autorul „a depășit stadiul amatorismului pur, făcînd un suprarealism furios, de ordin vizionar", citind o singură poezie clară, pe cea intitulată **Pirosistem.**

Revelația primei părți a ședinței a constituit-o Aurel Dumitrașcu, un „suav lungan" (citat din Nichita Stănescu) de 21 de ani, care a șocat printr-o „naivitate debordantă" (Doina Uricariu), fiind în același timp o apariție „promițătoare" și un „poet adevărat", pentru Artur Silvestri, „un poet care are un suflet mare" conform credinței estetice a lui Neagu Vulcănescu. Dorin Tudoran a remarcat faptul că, făcînd o „poezie naivă" (expresie propusă în ședință de Doina Uricariu), „Aurel Dumitrașcu, surpriza plăcută a serii, se află în situația cea mai dificilă, întrucît el a impresionat așa cum cade prima zăpadă". Tatiana Lucsandra l-a definit ca pe un „hipersensibil", iar Mihai Coman a precizat că „naivitatea este, rezultatul ultim al culturii, iar poetul în cauză e la un început de evoluție". Oricum, Aurel Dumitrașcu rămîne în memoria participanților la cenaclu o amintire deosebit de pregnantă. Poezia „Fratele meu" și cele despre ploaie, relevă un talent autentic.

Mariana Devesel, prin cele două proze citite nu a făcut decît să-și reconfirme vocația pe care o are. Caracterizînd-o, Dorin Tudoran a arătat că există la ea „o inadecvare între genul de sensibilitate pe care o are, specific secolului al XIX-lea, și problemele asupra cărora aceasta se aplică, specifice secolului nostru".

ARTUR BĂDIȚA, ADRIAN FRĂȚILĂ și AUREL ANTONIE, membri ai cenaclului din Tg. Jiu, a căror prezență în cenaclul nostru s-a datorat inițiativei poetului **Nicolae Diaconu,** unul din conducătorii cenaclului „Columna", au citit, primii doi, poezie, iar al treilea proză ; lectura lor a stîrnit multă însuflețire în rîndurile membrilor cenaclului nostru. Dinu Flămînd a vorbit despre **Mozaicul** lui Aurel Antonie în termeni pozitivi, spunînd că „face un gen de proză fantastică în rigorile căruia știe să se înscrie". Dintre poeți l-a preferat pe Artur Bădița care are „o rigoare internă, e mai deschis și necomplexat, cu o metaforă proaspătă și cu unelte noi, netocite, cu toate că încă e dispersat și nefixat într-un univers tematic". Despre Adrian Frățilă — „un caz foarte interesant" — același a spus că în ciuda „științei efective de a versifica, nu-și suspectează propriile facilități care-i vin din atracția rimei și a ritmului". Despre același poet, Dorin Tudoran a spus că „deși e un poet evident talentat, cu șanse previzibile, se găsește în situația îngrijorătoare de-a fi marcat de influența masivă a lui Adrian Păunescu, de al cărui patent va trebui să scape". Dan Cristea a precizat că deși este vorba de ecouri din Adrian Păunescu și din Mircea Dinescu, în poezia lui Adrian Frățilă se observă „fluența verbală, forța imaginației, puterea de asociație și o stare de spirit salutară, coerență, această poezie fiind lipsită de incongruența apăsătoare a modelului". Despre Artur Bădița, același critic a spus că este „un poet excelent, impresionant, cu multă finețe de spirit, cultură poetică, știință a construcției, avînd versuri sintagme care strălucesc în montura poeziilor". Proza lui Aurel Antonie a satisfăcut și pretențiile altor vorbitori ca Dorin Tudoran („proză care vine din stil"), Ion Stratan („emoționantă tocmai pentru că iese din rigorile genului") și Mihai Coman („un fantastic foarte rațional, amintindu-i pe Borges").

Remarcînd nivelul discuțiilor, determinat de valoarea crescîndă a textelor citite, în încheiere, poetul Nicolae Dragoș a exprimat încă o dată dorința revistei „Luceafărul" de a-și îndeplini răspunderile ce-i revin, invitînd să citească în cenaclu și publicînd cele mai bune texte pe care le oferă autorii din întreaga țară.

Cronicar

ADRIAN FRĂȚILĂ

Scrisoare tinerei generații

Pămîntul, prieteni, nu e un palat
Împodobit de lungă sărbătoare
Nici viața nu-i o blîndă vînătoare
Să-ți vină-n brațe dulcele vinat

Pămîntul, prieteni, nu-i un cald regat
Cu o coroană pentru fiecare
Crude zăpezi și umbre de popoare
La temelia lui s-au adunat

Aș vrea să spun că nu-i un rai pictat
Într-o divină formă și culoare
Ci labirint clocotitor prin care
Își află drumul drept cel mai bărbat

Se-nșiră unii într-un fel ciudat
Prin picle moi înaintînd călare
Și-mpart sub zdrențe semnul de rigoare
Al biciului pe veacuri înnodat

Negustători de pete-au aruncat
Orașele sub droguri și ninsoare
Cînd a lupta pentru un drept mai mare
Înseamnă plumbul unui grav păcat

Fețe subțiri pe mări s-au perindat
S-adune colonii la cingătoare
Sau acordînd prietenii amare
Pe filigranul unui fals tratat

Noi prin istorii nu am navigat
Cîrpind pe stemă Indii sau Canare
Nu sîntem neam de păsări călătoare
Să vînturăm planeta-n lung și-n lat

Vedeți, prieteni, noi nu am cărat
Aurul greu al lumii-n buzunare
Ne-am șters cu cinste fruntea de sudoare
La capătul ogorului din sat

Nu scoatem Miorița la mezat
Atrași de străluciri amăgitoare
Cerul ar fi prelungă renunțare
În lacrimile noastre suspendat

Cine, nebun, de-aici s-a depărtat
Adulmecînd prin alte părți o stare
A dat peste nisipuri mișcătoare
La marginea unui tărîm uscat

Prieteni, munca nu e bal mascat
Risipă de confetii și pahare
Nu, viața nu-i o blîndă vînătoare
Să-ți vină-n brațe dulcele vinat.

AUREL ANTONIE

mozaicul

Ideea mozaicului îi venise Imperatorului într-una din crizele sale artistice. Cochetase pe rînd cu toate artele și acum era în căutarea unei noi forme de exprimare, care să le reunească pe toate. Și găsise mozaicul. După cîteva încercări, necesare pentru a se convinge că munca la mozaic este grea și îndelungată, chemă la el pe toți mozaicarii din Imperiu și, arătîndu-le lucrarea începută, le ordonă s-o termine. Mozaicarii se apucară de lucru și în cîteva luni era gata. Un frumos mozaic înțărădit cu un balcon din marmură albă cu balustradă de abanos. O pînză de apă spăla continuu suprafața mozaicului, făcînd culorile să se miște într-un joc unduitor.

Bineînțeles că mozaicul îl reprezenta pe Imperator pe calul de luptă, în armură și cu viziera ridicată. Imaginea degaja forță, grandoare și un nemăsurat orgoliu ce trecea dincolo de marginile înguste ale lucrării.

La cîteva zile de la inaugurare, căpitanul gărzii aduse în fața Imperatorului, care-și admira opera, un tînăr țigănos cu privirile aprinse. Părea că întreaga-i făptură trăia prin ochii aceia puternici. Căpitanul gărzii își izbi dreapta înmănușată de inimă și i se adresă Imperatorului privindu-l în ochi :

— Omul acesta vrea să-ți vorbească, Stăpîn al Lumii, zice că e mozaicar.

— Du-te, îl expedie Imperatorul. Apoi adresîndu-se tînărului ce îngenunchease : Zici că ești mozaicar ?

— Da, Soare al Lumii !

— Atunci apropie-te și privește această nestemată a artei și spune-mi dacă ochii tăi au mai văzut un alt mozaic care să-l egaleze !

— Lumină a Pămîntului, ochii mei sînt orbiți de atîta frumusețe și nu cred să existe altul care să-l întreacă, dar...

— Dar ce ? Se încruntă Imperatorul.

— Dar este în mintea mea un mozaic a cărui grandoare este pe măsura strălucirii tale. Putere Nemărginită. Un mozaic imens pe care nici un ochi omenesc să nu-l poată cuprinde, un mozaic pentru ochii unui zeu sau ai unui Imperator. Necuprinsul măreției tale nu poate fi închis în acest mozaic limitat pe care niște bieți meșteșugari l-au făurit întru nemurirea numelui tău. Privește-l Putere Supremă, cum se zbuciumă, cum privirile-ți mîndre se împiedică în acest orizont limitat...

— Taci ! Urlă Imperatorul strîngînd în mîini balustrada de lemn. Privea încruntat obiectul pe care pînă mai adineaori îl considerase perfect. „Ce este perfecțiunea ? Și mai ales, unde este perfecțiunea ? Cum este posibil ca cuvintele unui om să-mi schimbe dispoziția, și cum este posibil ca niște simple cuvinte să schimbe calitatea unui obiect, care, din cea mai frumoasă operă de artă, să devină o lucrare de duzină ? De fapt, nu cuvintele în sine, ci imaginația mea stîrnită și orgoliul. În fond tot eu i-am dat această calitate de operă inegalabilă și tot eu pot să i-o iau. Nimic nu este absolut, ci totul depinde de mine. De mine cît timp am să trăiesc, dar mai tîrziu un alt Imperator va nega tot ce am creat, va crea alte mozaicuri pe care le va considera perfecte. Dar un mozaic imens ale cărui margini să nu le cuprindă nici un ochi omenesc, nu va putea fi negat de nici un alt muritor. Poate numai de zei. Dar ce mîndrie, să fiu contestat de zei ! Nici piramidele n-au fost egalate, nici negate și nici distruse..."

— Ascultă omule, poți să faci un asemenea mozaic ?

— Pot ! Ochii tînărului străluceau intens.

Construcția mozaicului începu a doua zi pe o cîmpie întinsă de la marginea deșertului. Munții albaștri dinspre miază-noapte furnizau piatra, iar marmura colorată se aducea din provinciile din sud. În primele zile mozaicarul puse sclavii să-i aducă materialele în mijlocul cîmpiei și apoi, într-o noapte, începu lucrul. Dimineața cărăușii îl găsiră în plină activitate. Stătea aplecat asupra lucrului și nu vorbea cu nimeni. Mozaicarul lucră toată ziua fără să întrerupă lucrul nici pentru a mînca. Dimineața, cînd sclavii aduseră coșurile cu pietre colorate, îl găsiră lucrînd și mîncarea neatinsă. A doua zi, la fel. În fiecare dimineață îl găseau postat într-un alt punct de lucru al mozaicului. Se răspîndi vestea că mozaicarul nu doarme niciodată. Mozaicul se întindea în cîmpie după un plan ciudat lăsînd uneori locuri goale, ca niște ochiuri de țarină în suprafața de piatră.

Cînd Imperatorul veni să vadă lucrarea, mozaicul depășise marginile cîmpiei și începuse să acopere deșertul. Era peste puterile unui om să construiască o suprafață atît de mare de mozaic oricîte ajutoare ar fi avut. Imperatorul merse cinci ore pe suprafața mozaicului pînă ce dădu de tînărul lucrător. Linii colorate se fugăreau și se întretăiau pe suprafața imensă ocolind pete grele de culoare închisă. Fără a coborî de pe cal, Imperatorul întrebă dacă acest mozaic o să-l reprezinte pe el, întrucît nu deslușește nimic care să semene cu un chip de om. Mozaicarul, care nu lăsase lucrul, îi explică că ceea ce putea el cuprinde cu privirea în cîmpia aceea, nu reprezintă decît unul dintre zîmții de la un pinten. Imperatorul părăsi mozaicul copleșit.

La cîteva zile, Imperatorul primi vizita vistiernicului, care îl anunță că noul mozaic riscă să înghită toate veniturile Imperiului. Se hotărî noi impozite pentru populație.

După două luni, cînd toți sclavii Imperiului lucrau sub ordinele tînărului mozaicar, deșertul dispăruse sub platoșa de piatră și mozaicul amenința să atingă granița cu poporul Nuberilor. Mozaicul avea nevoie de spațiu și Imperatorul de aur așa că războiul izbucni. După Nuberi, căzură pradă mozaicului mănoasele cîmpii din Țara lui Burus. Cam în această perioadă se pierdu legătura cu mozaicarul, care nu mai era de găsit pe suprafața imposibil de cuprins a mozaicului. Totuși se părea că acesta continuă să lucreze la vreuna din margini, întrucît mozaicul creștea mereu. Începu să circule zvonul că mozaicul ar crește singur și că mozaicarul ar fi fost înghițit de piatra dezlănțuită.

Vastele cîmpii pe care altă dată creștea grîul, dispăruseră acoperite de piatră. Foametea începu să se facă simțită, și în Imperiu izbucniră primele răscoale. Constrîns de situația creată, Imperatorul hotărî încetarea lucrărilor la mozaic. Dar era prea tîrziu. Tînărul mozaicar nu era de găsit și mozaicul creștea neîntrerupt. Războaiele purtate undeva la granițele Imperiului, își pierdură sensul atunci cînd mozaicul invadă cîmpurile de bătaie. Învinși și învingători dispăreau înghițiți de această imagine de piatră a unui orgoliu nemăsurat.

Începu un exod spre marginile mozaicului, dar acesta creștea mai repede decît puteau merge oamenii care pereau de foame pe suprafața strălucitoare. Cadavrele erau absorbite în piatră și doar oasele se integrau cu strălucirea lor albă în arabescurile desenului. Munți și ape dispăreau acoperite de piatră. Pămîntul întreg se sufoca sub platoșa multicolră a mozaicului.

Cînd întreaga planetă sucombă sub platoșa de piatră, Imperatorul rămase singurul supraviețuitor. Atunci avu posibilitatea să vadă mozaicul în imensa lui desfășurare. Giganticul mozaic, care încătușase planeta, îl reprezenta pe Imperator ghemuit, plîngînd.

ARTUR BĂDIȚA

Poeme

De trei ori în trei dimineți
ochii tăi lovesc pămîntul ca un val,
de trei ori trei corăbii
nu se clintesc și nu se întunecă.

Deasupra-l mult caprifol cu florile nea —
nimic n-a țipat mai grav decît norii,
nimic nu s-a destrămat ca pasul vietăților
în părul tău despletit peste umbrite dumbrăvi.

E liniște ; atîta purpură strîngi între buze
încît ți s-ar putea spune otravă —
la tine strig : fulger, joc, amforă,
la tine strig ca la metaforă.

Ți-oi aduce lalele din Carpați
cu duhul zăpezii-n petale,
ți-oi aduce scoici din lemn tatuat
de pe stîncile sterpe din nord.

Dacă toate acestea dispar,
rămîne cenușa —
de trei ori trei dimineți
ochii tăi lovesc pămîntul ca un val.

* * *

Să vezi și să spui totul despre vîrsta
la care e arzător să fii liber ;
să rămîi asemeni amiezii uitat pe cîmpuri,
ca somnul și toți ai tăi de acasă, întreg ;

să dorești ceva și în așteptare să vezi și să simți
cum lumea se îngroapă în limpezi zăpezi ;
să guști piinea ; să te înalți ; să crezi în ea,
în iarba pură cînd o strivești între dinți ;

să gîndești : oamenii se înțeleg după anotimpuri —
șiruri prelungi ;
încep o convorbire care n-ajunge la noi ;
drumul lor la fabrică și drumul lor spre casă
înseamnă o stare, o piine ;

să gîndești : omul e un poem.

* * *

Se presupune o fi o toamnă fără corn și sălbăticiuni
în mișcările iuți ale apei
și-ale însoțitorilor ei călăreți.
Își așează inima pe fața marelui astrolog
și iscă un flagel de fîntîni
cînd trecătorii par ca visele
pe limpezile ei coarde.
Sintaxă a mișcării, omul devine liber
ca un miros de rășini pe pămînt.

radio

r

Memoria pietrei

Realizatorii emisiunii „Meridian-club" au avut o excelentă idee : evocarea războiului de independență printr-un ciclu ce pornește de la monumentele în piatră și bronz ridicate în memoria faptelor de vitejie săvîrșite de ostașii români în dreapta și nobila lor luptă de la 1877. Frumoasei, patrioticei inițiative i s-a adăugat și ingeniozitate pentru că fiecare evocare este urmată de cîteva întrebări, întrebări la care sînt invitați să răspundă toți cei care urmăresc emisiunea.

Cinstindu-și eroii, un popor își cinstește istoria, se cinstește pe sine. Și cine oare, călător de aici sau de aiurea, nu a fost uimit de multimea de monumente semănate de-a lungul unor vremi vitrege pentru poporul român ? Încrustate în piatră faptele rămîn aduceri-aminte „a acelor timpuri eroice" care — așa cum spunea Bălcescu — „să deștepte în noi simțimentul datoriței ce avem d-a păstra și d-a mări pentru viitorime" această prețioasă moștenire.

Primul — din cele 14 — popas a fost făcut de către col. Florian Tucă, dr. în istorie, la Calafat, oras de numele căruia se leagă întîiele fapte de vitejie ale anului 1877, fapte cinstite prin două monumente. Pe faleza de la Calafat se ridică o coloană memorială în cinstea artileriștilor români care au ripostat ferm la provocarea artileriei otomane instalată la Vidin. Să derulăm și noi faptele așa cum ele au fost povestite de col. Florian Tucă : la 20 aprilie 1877 marele cartier general român a ordonat artileriei să intre în dispozitiv de acoperire. Regimentele 1 și 2 artilerie au primit misiunea de a „nu trage nici un foc înainte de a fi atacate sau ca trecerea Dunării să fie amenințată". La 26 aprilie artileria otomană de la Vidin deschide focul fără declarație de război. Tunarii noștri răspund vehement. Primul proiectil a fost tras de tunul numărul 1 de calibru 88, al bateriei 7 condusă de sublocotenent Petre Vasiliu, avînd ca servanți pe sergent-major Petre Mihăiescu, sg. Dumitru Dragnea, sold. Dumitru Vlad s.a. Cronicile consemnează : „Această baterie cauzară multe stricăciuni în portul Vidin". Monumentul de pe faleză glorifică faptele de bărbăție ale primilor noștri oșteni care și-au îndeplinit exemplar misiunea în campania pentru dobîndirea independenței.

Un al doilea monument aflat în centrul Calafatului este de fapt un complex monumental ridicat eroilor de la 1877. Tot aici se află și un obelisc închinat primului tunar român, răpus la datorie în ziua de 14 iunie 1877.

Să transcriem și cele două întrebări ce-au urmat evocării : 1. Precizați ce scrie pe frontispiciul monumentului de pe faleza de la Cafalat ; și 2. Care este numele tunarului român căzut la datorie în ziua de 14 iunie 1877 ?

Remarcînd forma atractivă a acestui moment al emisiunii **„Meridian-club"**, modul activ de a face cunoscute momentele esențiale ale desfășurării războiului pentru independență, sîntem convinși că, de fapt, concursul va avea nenumărați cîștigători. Adică pe toți cei care vor urmări aceste pasionante evocări semnate de col. Florian Tucă.

Constantin Stan

plastică

p

Precizări necesare

Faptul că **Salonul** municipal a reflectat în linii mari realitatea din atelierele multor pictori, este, cum arătam în numărul trecut, cît se poate de pozitiv. Trebuie să facem însă precizarea că în general, și lucrul este știut, nivelul unei manifestări expoziționale trebuie considerat în ansamblul său, ținînd cont, evident, atît de ponderea numerică a lucrărilor de bună factură artistică cît și a celor ce indică realizări revelatoare pentru direcția fertilă în care evoluează arta unor artiști de talent recunoscut. Nu este de ignorat însă nici un alt aspect, acela legat de eventuala recrudescență a unor formule depășite, a unor modalități de exprimare desuete, a altora de o vizibilă artificialitate, dublate în multe cazuri de o evidentă lipsă de talent. În asemenea cazuri critica și odată cu ea juriile, nu se poate exprima decît după ce s-a eliberat puțin de graba ce nu permite a sesiza disimularea. Căci în cele mai multe cazuri rateul se salvează prin drapareа operei în haine ce par a-i fi pe măsură. Practicantul formulei depășite va fi, spre exemplu, prezent la mai toate manifestările cu naturi moarte, în pictura cărora, cu timpul, s-a specializat ; modalitatea de exprimare desuetă se maschează foarte bine prin introducerea unui instrument mecanic, de regulă tractor, într-un cîmp de culoare cenușie ; artificialitatea se evită, de pildă, prin intensificarea culorilor fundalurilor unor convenționale peisaje industriale. În unele din cazuri, să o spunem fără ocoluri, lipsa de forță de exprimare, de prospețime în rezolvarea plastică a temei încearcă să se salveze prin revendicarea unui anume orizont tematic de actualitate. Este de neînțeles cum cineva își mai poate imagina că simplul enunț al unei teme poate stîrni emoție în privitor. Cum s-ar putea taxa, de pildă, încercarea de a prezenta un dreptunghi de pînză cu două zone de culoare ca pe o imagine simbol a răscoalei de la 1907. Să fim bine înțeleși : nu avem obiecții de principiu împotriva practicării nonfigurativului, dar înțelegem ca el să nu fie văduvit de orice sens. Despre o anume formă a sa Brâncuși nu a spus niciodată că reprezintă corabia sau chiar oul lui Columb. A intitulat-o **Facerea lumii,** ceea ce, pe de altă parte, era foarte sugestiv. De lecția aceasta ar trebui să-și aducă aminte unii autori de titluri din tablouri !

În ce ne privește găsim exagerate laudele nediferențiate aduse **Salonului** municipal în unele articole. Plutește în unele articole, un anume miros de tămîie ori de cîte ori se deschide o expoziție de anvergură. Luați de valul dorinței de a cita cu zel tot ce este foarte reușit, promițător, pasabil, uneori uităm că mai există mediocritate, lipsă de talent, impostură.

Cît despre sculptura acestui **Salon,** cu rare excepții, ni s-a părut modestă și ca idei și ca execuție tehnică. Au lipsit de altfel unele nume marcante (Apostu, Maitec).

Grigore Arbore

muzică

m

Monumentul

Oricîte pagini sau volume ai scrie, tot trebuie să alegi între toate uimirile și necuprinderile pe care oratoriul „Matthäus passion" — de curînd la Filarmonică — poate cea mai nesfîrșită capodoperă a muzicii, ți le suscită. Mulțimea, densitatea ideilor și sugestiilor ce te traversează în cele trei ore de audiție fac imposibilă întrezărirea marginilor. În cantitatea de calitate artistică ce o revarsă partitura trebuie să te prinzi de un fir, chiar subțire, cu care să străbați prin valurile de frumusețe aruncate asupră-ți de atît de puțin zgîrcitul întru geniu Bach și să nu te îneci într-o mută uimire.

Poate atîta fertilitate ideatică se datorește modului în care Bach te face să intuiești din primele note amploarea excepțională a capodoperei. Uvertura primului cor are înscrise în fiecare interval intensitatea geniului, simți imediat, în afara oricărei preconcepții, călcătura pasului gigantic. Oratoriul accede în rîndul monumentelor muzicale nu prin cîte o idee formidabilă, ci prin orice întorsătură melodică, prin oricare din înlănțuirile armonice atît de frumos, savant, stereotipe.

Claude Lévi-Strauss socotea cultura și societatea, pornind de la orînduirile primitive, ca două răspunsuri complementare date perisabilității. La Bach, totul este cultură, aș zice hipercultură, din impactul autorității gestuale asupra fiecărei fraze sau conduct armonic. Această exacerbare a manevrei componistice a făcut ca oratoriul să fie catalogat ca teatral, dar Bach și-a luat și el precauțiile necesare ; ostentativ parcă, nici un personaj nu se adresează și nu răspunde direct altuia, ci numai prin intermediul povestitorului, compozitorul accentuînd astfel că, în ciuda rolurilor fixe și evidente, ne aflăm în genul epic și nu dramatic (același lucru s-a menționat și despre dramaturgia wagneriană — Th. W. Adorno).

Priza partiturii se argumentează într-o sumă de procedee mai locale sau mai generale. (Compozitorul Dieter Schnebel observa pedala din primul cor și senzația corespondentă de claustrare). Trecînd peste rezolvările uimitor inventive ale fiecărui moment, ceea ce dă tragismul dar și echilibrul partiturii este economia muzicală virtuoasă. Folosirea infinită a acelorași cadențe, a aceluiași tip de declamație, a întorsăturilor odihnitor previzibile și totuși niciodată suficiente, generează trăsătura cea mai captivantă a opus-ului, (ale cărei consecințe ideatice nu pot fi elucidate atît de lesne, dar consecințele le simt milioane de ascultători) — circularitatea, mobilitatea sferică a demersurilor muzicale.

Între atîția titani ai interpretării care și-au măsurat forțele cu redutabila partitură a rămas loc pentru a elogia și această versiune propusă de dirijorul Mircea Cristescu, evidențiată prin neafectare și înțelegere a esențelor. În ordinea volumului de efort și talent cheltuit aici se remarcă Valentin Teodorian, un recitator de aleasă cultură și intenție declamatorie și Nicolae Licaret, revenindu-i dificila sarcină a asigurării basului cifrat, la clavecin. Si celelalte partituri vocale au găsit în Emilia Petrescu, Martha Kessler, Gheorghe Crăsnaru și Nicolae Constantinescu acea garnitură omogenă de interpreți, răspunzînd solicitărilor în acord cu exigențele textului.

Costin Cazaban

r e m e m b e r

Braunschweig

II

Cine a fost Till ? Am cetit cîndva o carte prezentată de Lemonnier și Romain Rolland drept «Biblia Flamanzilor», epitet pretențios și bombastic — al cărui erou purta acest nume asociat metaforei gongorice alcătuită dintr-o oglindă și o bufniță. Cartea, un fel de hibrid cu elemente de roman picaresc, epopee și operetă cam îndoielnică, înfățișa un personaj flamand, născut și mort nu departe de Bruges unde stăruie și azi mormîntul lui lîngă turnul unei biserici de țară. Era în prima jumătate a veacului al XIV-lea. Erou național rabelaisian, cervantesc, cu obișnuitul fond tragic descoperit întotdeauna de criticii subtili în literatura de factură comică, acest Till colindă și azi Europa, călare pe un catîr convențional și livresc, încoronat cu laurii locurilor comune ale tuturor grafiturilor, pe care eroii celebri au fost blestemați dintotdeauna să le suporte. Dar iată că mai există și un alt Till, care, în mod bizar, pare a fi totuși același. El a trăit și a murit în aceeași vreme, are un mormînt aflat tot lîngă turnul unei biserici numai că respectivul turn se înalță la Mölln, pe drumul ce coboară de la Lübeck spre Lüneburg. Și locul nașterii sale e altul : nu mai este satul de lîngă Bruges ci Schöppenstadt, o localitate situată undeva nu departe de Braunschweig, de unde și rostul statuii pe care o privesc în această piață a orașului, în ansamblul fîntînii cu două maimuțe. Are și acest Till legendele sale ce s-au și tipărit în vremea Renașterii, una dintre ediții, apărută la Strassburg pe la începutul secolului al XVI-lea, atribuită fiind chiar și unui autor Thomas Murner, vehement adversar al Reformei, care nu pare s-o fi scris în realitate — dar cel de al doilea Till a rămas mai obscur și n-are aureola de erou național, ceea ce mă face să cred că va fi existat cu adevărat. Oricum, pentru mine statuia de la Braunschweig rămîne reprezentarea unei abstracțiuni : cum există în lume statui ale Libertății sau ale Justiției, de ce n-ar exista, la urma urmelor și o statuie a înțelepciunii bufe, a clovneriei și a risului ? Figura de pe soclu pălăvrăgind jovial cu maimuțele nu e decît o posibilă Germanie ludibunda, țară ce are din cînd în cînd complexul propriei sale seriozități și simte nevoia de a izbucni într-un enorm hohot de ris compensator, impenitent, poate și ușor forțat, mai cu seamă aici, în părțile de miază-noapte unde toate par a se întersuna să te învețe catehismul singurătății și al mutismului. Și această nevoie inexorabilă de farsă, de bufonerie, de ris, mariată cu axiomatica înțelepciune germanică, a căpătat un nume : Till Eulenspiegel.

* * *

Domul St. Blasius cu turnurile lui octogonale neterminate și cu insolita clopotniță e, ca foarte adesea în spațiul germanic, de un romanic goticizat, cu numeroase excrescențe ulterioare care nu-i afectează armonia chiar dacă dau o impresie de eteroclit. Rareori poți vedea o catedrală mai sobră, ai cărei constructori necunoscuți par a-și fi propus să evite cu orice preț tot ceea ce depășește stricta articulare a formelor și a volumelor, pentru a accentua asupra monumentalității de ansamblu într-adevăr impresionantă. Pietrele acestui Dom au canonul muteniei. Nici o vibrație. Nici o muzică. Masivitatea se alcătuiește sub cerul înalt într-o deplină tăcere. Chiar și în interior domină sobrietatea, ca și cînd ar menaja un spațiu de rezonanță celor cîteva capodopere singulare care te surprind și te tulbură. Pictura murală din secolul al XIII-lea descoperită abia în veacul trecut e, din păcate, încă aproape necunoscută deși anvergura ei artistică nu este deloc neglijabilă. Atîtea lucrări savante și consacrate nici nu pomenesc despre existența ei. Ca și de altfel despre ciudatul crucifix sculptat în lemn, provenit din vechea biserică romanică aflată la originile Domului și cuprinsă în structura lui actuală, și așezat în fundul navei laterale de la nord care este ea însăși o capodoperă a goticului tîrziu, cu superbele ei coloane răsucite în spirală, un gotic de o eleganță manieristă și de un rafinament sesizant, ce l-ar fi entuziasmat pe Parmigianino cel obsedat de «anamorphosis» și de jocul perspectivelor deviate.

Crucifixul din Domul de la Braunschweig e una dintre operele pe care nu le poți uita niciodată, chiar dacă ești neinițiat în istoria artelor. Un Crist răstignit învesmîntat într-o lungă și largă hlamidă, cu o figură alungită la modul El Greco dar și cu sugestii de expresionism asiat, mai cu seamă sesizabil în stilizarea pletelor și a mustății. Un exeget amintește, în contingența lui, despre o imagine de la Lucca dar, cu excepția vestmîntului care coincide într-adevăr, nimic nu mi se pare a justifica o asemenea apropiere, crucifixul de la Braunschweig fiind, în realitate, tot ce poate fi mai opus artei italiene și întregului Sud european. Figura e aceea a unui călugăr posomorît sau, mai curînd, a unui pustnic silvestru, strămoș milenar, primitiv, al genealogiei lui Kierkegaard, care trăia ascuns într-o colibă de lemn, halucinînd Țara Sfîntă de la miază-zi și străduindu-se să traducă Scripturile *în graiul emblematic al vechilor lui amintiri păgîne... apoi barbarii nordici cu focuri nocturne și berbeci fripți întregi, martiriul solitarului inflexibil, împăcarea și moartea sălbatică, în pustiul pădurilor, fără știre, fără plîngere, fără cuvînt.*

Pe cingătoarea de lemn o inscripție de pe la 1160 spune în limba latină : „Imervard me fecit", *ciudată iscălitură de artist în plin ev mediu al anonimatului. Sau poate că numele acesta enigmatic n-a fost transcris decît în temeiul devoțiunii artistului și astfel nu reprezintă decît o rugă eternizată, o invocare a harului și a îndurării cerești. Căci despre un Imerward al sculpturii nu se știe nimic. Acest cap alungit și straniu, semănînd a ferigă stilizată antropomorf, e poate capul lui, al artistului însuși. Cred că va fi fost monah la claustrul benedictin St. Aegidien. Acolo își petrecea timpul cetind vechi manuscrise latine și tăind în trunchiuri de arbori forme prelungi dintre care multe vor fi pierit în incendii uitate ca și mormîntul lui unde, cu cîteva sute de ani mai tîrziu, îngenunchia, plin de evlavie, un tînăr artist de la Lübeck pe nume Bernt Notke, unicul lui moștenitor.*

a. e. b a c o n s k y

fragmente critice

Eseistica poeților

Este inutil să mai înșirăm aici toate argumentele ce explică interesul nostru pentru critica (eseistica) poeților. Unul dintre ele trebuie, totuși, amintit : citim cărțile de eseuri scrise de poeți cu speranța ascunsă să descoperim, într-o exprimare mai liberă și mai directă, o conștiință lirică judecîndu-se pe sine. Uneori citim aceste texte critice pentru frumusețea lor demonstrativă. Cînd nu se mulțumesc să facă metafore în proză, poeții pot fi interesați prin modul lor de a gîndi problemele artei și ale existenței, uneori chiar prin judecățile critice pe care le dau despre alții. Nu sînt de acord cu G. Călinescu că cei mai buni critici sînt cei care ratează sau izbutesc în alt gen literar, dar poate fi acceptată ideea că un poet are intuiții fine despre o operă și intuițiile lui ajung să se exprime analitic într-un text coerent și demonstrativ.

Pe scurt, cînd nu este convențională și fastidios „lirică", critica scrisă de poeți poate interesa în cel mai înalt grad, și n-ar fi poate fără rost ca un autor care a ajuns, să zicem, la 15—20 de volume de versuri, să se țină o vreme departe de poezie (în manifestarea ei publică, cel puțin) pentru a avea răgazul să se confrunte cu lumea ideilor sub forma, mai abstractă, a eseisticii.

Mă apropriu cu aceste gînduri de **Pălărierul silabelor,** masivul volum de eseuri publicat nu de mult de Ion Caraion. Este a treia culegere de acest fel datorată unui poet înzestrat — e limpede — cu dar polemic, informat și cu o cultură literară ce se observă nu atît din numărul mare de referințe pe care le cuprinde textul său critic, cît, mai ales, din modul ingenios de a conduce o idee și de a grupa în jurul ei toate acele subtilități ale unei gîndiri iscoditoare și fecunde. Ion Caraion este un poet care împinge limbajul spre limita de sus a posibilului ; eseistul procedează în același chip, fraza lui este crispată (trădînd o încordare extremă a gîndirii) și explozivă, revendicativă într-un mod ce impune gravitate și simpatie. Ion Caraion pare veșnic **supărat,** mereu în stare de pîndă, modul lui de a primi ideile altora impune, întîi, o retragere tactică într-o suspiciune ce se dovedește pînă la urmă fecundă. El nu se hotărăște să primească ușor o operă, o idee, **obiectul** trebuie ținut oarecare vreme la distanță, tatonat, încercat cu dinții unui **spirit decis să nu ierte nimic,** să nu protejeze nici o reputație în clipa în care reputația a coborît sub o anumită linie. Pălărierul pune silabelor sale o cuimă însingerată, afirmația are nevoie, pentru a se impune, de o negație dublă, uneori triplă, altfel bucuria n-ar fi întreagă, talentul n-ar avea spațiul necesar pentru a-și întinde, în libertate, aripile.

Virgil Almășan : „Compoziție — grup II"

Textele critice ale lui Caraion dau, la suprafața lor, o impresie de interminabilă luptă de gherilă, de hărțuială cu fantomele. Fantomele sînt, uneori, criticii, văzuți în altă parte **(Duelul cu crinii)** ca niște indivizi aberanți, îmbătrîniți „la porțile legendei". Fantomele rămîn însă, de regulă, sub forma lor abstractă, aluzivă, coborîtă sub înfățișări de fum în vreun specimen de provincie cerebrală care (aflăm într-un loc) „se scarpină de riia neghiobiei personale lîngă zapiazul acestui copleșitor arbore". Arborele este, aici, Tudor Arghezi, în altă parte Blaga, Voiculescu, Bacovia. Despre ei, Ion Caraion scrie niște pagini ofensive, iritate, nu de poezia mare pe care o are sub ochi și o ocrotește, ci față de prostul gust, indiferența, reaua credință a altora. Cînd aceștia nu există, eseistul îi inventează, fără ei articolul n-ar fi posibil. Poezia este o materie imponderabilă, virginală, împresurată (așa ne fac să credem niște însemnări de prin 1944—1945 !) de forțe agresive, uneori poezia trebuie apărată de omul ce o face, capricios și violent. Ion Caraion, relatează în niște amuzante „întîmplări ale neuitării", pățaniile lui cu poeții, ființe fragile și, nu de puține ori, vanitoase, imprevizibile. Ion Barbu apare în redacția unei reviste și mulțumește în fraze mari, oraculare, pentru un articol care tocmai a apărut, apoi același poet mare protestează împotriva unei mici erori de datare, avînd sentimentul că la mijloc este o cabală. Împotriva ideii unui Blaga **taciturn,** Caraion aduce imaginea unui poet sociabil, „cu virginități și prospețimi de copil", ceea ce contravine, într-adevăr, mitului pus în circulație chiar de poet și explicitat, apoi, de critică, despre un liric „mut ca o lebădă", exprimat prin tăceri.

Chestiunea n-are, în fond, **prea mare** importanță, singurul fapt important este că aceste ciudate „întîmplări ale neuitării" vor să sfîșie vălul ce ascunde un mister poetic și să dea o idee mai limpede despre omul ce se ascunde dincolo. Ele dau, în același timp, o sugestie despre cel (mai ales despre **cel)** care primește cu o simpatică tăgăduință spectacolul unei personalități complexe. Spectacolul se repetă la alte dimensiuni ori de cîte ori sensibilitatea acută a lui Ion Caraion întîlnește în drumul ei imprevizibil ceva sau pe cineva față de care trebuie să se replieze, să ia distanță sau să-l îmbrățișeze cu o iubire revendicativă, neîmpăcată. Frazele acestea aspre ce izvorăsc dintr-o abruptă dragoste pentru literatură ca profesiune (rari poeți să creadă și să apere, ca Ion Caraion, profesiunea demnă de scriitor !) se concentrează într-o metaforă războinică și insolită. Lirismul lui Zaharia Stancu este „discret și ciufulit", prin proza lui Ionel Teodoreanu trec — „cargouri de metafore și mentolări de cuvinte", lirica lui Ion Vinea, profundă și originală în ochii criticului, nu-și dovedește personalitatea decît dacă este purtată prin încăperile „de lut, idilism, cucuruz și apă goală, ori de trandafiri, ale liricii noastre din zorii veacului" etc.

Proza critică reproduce, în acest chip, tensiunea și iregularitățile unui spirit care înțelege poezia ca o sinteză, imposibilă pentru logica obișnuită, între lucruri îndepărtate. Într-un loc Caraion citează cele 38 de încercări ale lui Sandburg de a defini poezia și ochii noștri cad, surprinși, asupra acestei propoziții : „poezia-i realizarea sintezei dintre zambile și biscuiți". Propoziție provocantă, menită să sugereze lupta poetului cu limitele limbajului. Ea traduce, într-un anumit sens, și efortul lui Ion Caraion (continuat și în eseistică) de a străpunge frontierele dintre noțiuni și de a sili limbajul să primească și să exprime legături noi. Pagina nu este, din această pricină, fluentă, nu are ceea ce se cheamă „poezie" și nu sugerează o stare de contemplație senină. Ieșită din reacții incontrolabile și pusă sub semnul unei „hegemonii a incertitudinilor", pagina critică este fragmentară, ruptă, în ritmul unui jurnal fără o cronologie și fără disciplină.

O bună parte din aceste **texte** biciuite de spaime vechi și biciuitoare, la rîndul lor, se ocupă de ceea ce Ion Caraion numește într-o fericită formulare „anonimii pindari ai himerii". El dă o listă de poeți nedreptățiți, uitați, pieriți înainte de vreme și, evocîndu-i, spiritul lui se inflamează din nou, cere singe, reparație urgentă, apoi, după ce supapele au evacuat veninul, el se liniștește și trece la o demonstrație constructivă. Sergiu Ludescu, C. T. Lituon, Dem. Iliescu sînt analizați pe larg, cu multe și edificatoare citate. Demonstrația își atinge scopul ; citind aceste rînduri reparatorii, noi, criticii avem un sentiment de culpă, sîntem rușinați de a fi scăpat din vedere niște poeme ce nu merită a fi ignorate. Eseistica lui Caraion are și această latură culturală pozitivă, ea vrea să recupereze (ceea ce este, indiscutabil nobil și just) acele „aschii (din) catalogul frumos" al poeziei pierdute în naufragiile vieții.

Nu toate observațiile, obstinațiile eseistului primesc adeziunea noastră (Nichita Stănescu și Marin Sorescu sînt și aici ironizați), dar eseistica aceasta strînsă între coperțile unui volum cu un titlu așa de neobișnuit, lasă, în ansamblu, o impresie de mobilitate și îndrîzire a spiritului în sfera unei confesiuni superioare prin autenticitatea și vitalitatea ei.

Eugen Simion

Întrebarea unei vieți

Urmare din pag. 1

bil. Poezia **sa e** născută din ideea aproape abstractă a muzicalității, a unui fluid armonic dincolo de cuvinte, în care fiecare termen are o valoare exclusiv fonică. În cîmpul reprezentărilor, poetul operează cu clișee : parcuri sălbăticite, castele, fecioare palide în decor decrepit, recluziuni monastice, personaje masculine la limita dintre poet rătăcitor și cavaler medieval — prin urmare cu toate aparițiile simbolismului mediu de tip Th. de Banville sau Henri de Régnier. Dar nu inovațiile tematice contează, ci trecerea tuturor cuvintelor în scheme de melodicitate. Versurile lui Petică nu pot fi traduse în schițe plastice, ci pe portativ muzical. Poate pentru prima dată înainte de ultimele compuneri macedonskiene, poezia românească înceta de a stîrni reprezentări vizuale pentru a se transforma în melodie. Credem că poetul nu începea scrierea unei poezii avînd în minte o anumită temă sau motiv poetic, ci aflîndu-se sub obsesia unui anumit ritm : „Plutea o durere ca-n tainele sfinte / Pe sala cea veche și-n flacări aprinse. / Murea ziua albă pe stofele-ntinse, / Iar flautul magic plîngea înainte." În poemul în proză, instaurat odată cu Petică sub forme novatoare perfect izolate, această tentație de referire la portativul livresc este și mai vizibilă. Aici, scriitorul privește un banal colț de realitate printr-o „ceață livrescă", urmărind contururile inedite obținute : astfel ar putea fi rezumat principiul stilistic ce stă la baza poemelor sale în proză. Dacă eliminăm melodiile spaniole, catedralele gotice sau aluziile la tablourile clasice, aceste compuneri se destramă, își pierd orice consistență interioară. Idila cu vecina de mansardă devine semnificativă doar amintindu-i scriitorului „de episodul din **Vita nuova** cînd Beatrice salută pe Dante" **(Idilele din mansarde)** ; Tecuciul capătă semnificație doar fiindcă pare „un mic Trianon, un Trianon aproape asiatic, dar un Trianon în ruină" **(Tecuciul depărtat)** ; melodia de pe o stradă bucureșteană — numai pentru că evocă „toate bogățiile țării superbilor Cid și Don Quichote" **(Cîntec vechi)** etc. Realitatea și cultura se reflectă în cele două oglinzi paralele manevrate continuu și care își împrumută reflexele. Livrescul autorului român cu destin balzacian este atît de acaparant și într-atîta substanțial creațiunii sale, încît încetează de a fi un repros sau un elogiu. Aluzia de artă este rațiunea existenței operei lui Petică. În paranteză fie spus, aceste simple adevăruri sînt suficiente pentru a contrazice eventualul „prerafaelism" al poetului român : admirația pentru anumite scrieri ale lui Ruskin nu l-a dus niciodată la acceptarea naivității voluntare prerafaelite. Autor al unei subtile **écriture d'art,** trecîndu-și fiecare frază prin filtrul aluziilor estetice, Petică este mult mai aproape de un Oscar Wilde sau chiar de un William Morris (cf. **Hopes and Fears of Arts,** 1889), atunci cînd condamnă opacitatea publicului și căderea gustului în timele înțelegerii burgheze.

Realizările concrete ale lui Ștefan Petică nu trec de stadiul promisiunii. Dar familiarizarea cu lumea spirituală pe care și-a construit-o scriitorul român deschide o perspectivă nebănuită asupra culturii noastre din secolul al XX-lea. Dacă analizăm, fie și sumar, referințele culturale ca reflex al mentalității poetului, stofa excepțională cu care avem a face iese rapid la iveală. Nume exotice pentru publicul românesc — deși astăzi de primă mărime — răsar cu o spontaneitate uimitoare. A-l cita familiar pe Maeterlinck, Mallarmé, Stephan George, Hugo von Hoffmannsthal, Gide sau Wilde la 1900 denota deja o cultură contemporană de gust sigur și de nivel superior ; dar a cunoaște perfect semnificațiile operei lui Léon Bloy, Nietzsche sau Gorki (cel din anii debutului !) — semiignorați la nivel european — a-i pune la locul lor, cu nonșalanță și justețe, pe Alecsandri, Gherea sau Maiorescu, a arăta dimensiunile literare modeste ale lui Lamartine (idolul oficial al poeților români) însemna mai mult decît informație culturală : era prefigurarea mentalității ce se va dezvolta la noi abia către mijlocul secolului al XX-lea. Rîndurile lui Petică despre Eminescu, valorificat pe linie pur muzicală și încantatorie sau despre influența lui Wagner asupra literaturii contemporane atestă cel mai fin estet pe care, la 1900, îl avea critica românească. Între mentalitatea generației lui Maiorescu, aflată atunci la zenit, și propria sa mentalitate, Petică sapă prăpastia dintre două viziuni artistice.

Destinul crud al poetului, mort la numai 27 de ani, în 1904, constituie, doar, o circumstanță suplimentară în a ni-l face și mai atașat. Consumat de arderi rimbaudiene în numai cîțiva ani, Petică și-a făcut din întrebarea „Spre ce se îndreaptă arta ?" întrebarea propriei sale vieți. În literatura română, el inaugurează tipul de creator specific epocii noastre, pentru care clarificarea problemelor teoretice ale artei este la fel de importantă ca și propria-i operă, iar elucidarea acestora în termeni teoretici înseamnă o condiție a scrierii versurilor sau prozei. Fără, îndoială, contemporanii nu și-au dat seama, din lipsa perspectivei istorice, cu cine aveau a face : ei rămîneau impresionați de stilul existenței acestui Trubadur, de cultura sa neobișnuită, de destinul lui. Noi avem, însă, motive mai profunde pentru a omagia astăzi pe Ștefan Petică : în literatura noastră, este între primii oameni ai secolului XX.

Oțel și cîntec

Urmare din pag. 1

avea să mi se destăinuie mai tîrziu profesoara Mariana Trică, inițiatorul, îndrumătorul și dirijorul corului. În hol, cu Violeta alături, topitorul Cuzmaș îmi spune : „Nu-i așa că au cîntat ca alea de la operă ? Ce mi-e Reșița, ce mi-e Timișoara ? Atîta numa' că sala de acolo e ceva mai mare".

Călare pe ger, iarna colindă orașul. Coborîm cîteșitrei spre albia Birzavei. O noapte nefiresc de senină. Pe fondul munților de calcar vechi cele două cosuri ale oțelăriei. Fumul subțire taie în trei felii munții și cerul apoi se pierde în aerul rarefiat al nopții. Simt cum iarna se topește la buza marilor hale. Din streașina lor picură frînturi dintr-o fantastică melodie. Poate e chiar ecoul pe care Violeta ni-l așează pe suflet. Coborîm odată cu el, apoi intrăm, frumoși și curați, în peisajul fierbinte al orașului. Doar prim-topitorul se grăbește. Pînă la intrarea în schimbul trei n-a mai rămas decît o oră.

„Antologia inocenței"

De la o prima expoziție Tia Peltz — cred că era prin 1963 — reții mișcarea, viul unui buluc de ochi — schițele calde, fugare, impresiile pline de umor — curiozitatea egală a copiilor — modele și a pictoriței, acest „ochi în ochi", descoperindu-se, minunîndu-se.

Recenta expoziție a Tiei Peltz, de la Galeriile Municipiului București înseamnă o întoarcere la acele prime etape ? Da și nu. Fiind dedicată Anului internațional al copilului, se remarcă din nou prin asemenea înfloriri aparent spontane — ochii, uimirile, seriozitățile — expresiile lor inepuizabile ; și totuși, recenta expoziție nu se întoarce, pur și simplu, la datele celelalte etape, nu reia niște experiențe artistice părăsite (pentru că, de fapt, chipul copilului a rămas o permanență a artei sale). Tia Peltz aprofundează, vine cu un ochi lucid — aceea de-acum este etapa unei maturități — nu numai a tehnicii folosite, ci și a unui mesaj de gravă umanitate.

Trecînd prin etapele mai recente, prin sarcasmele de spectator al arenelor — circ, străinătăți — prin contrastele și stridențele unor medii, ochiul artistei aduce din acele experiențe, numai un plus de dragoste pentru puritatea copilăriei, dar și frica de urîtul, de golul, de caricatura de dincolo. Aceea de azi este, cred, o altă înțelegere a semnificațiilor lumii copilăriei. Peste chipurile dolofane, drăgălașe, strînse în brațele unor mame, adesea desfigurate de dragoste și spaimă, planează amenințările unei lumi deloc pașnice, deloc roze. „Contopire", „Marea dragoste". „Maternitate". „Viață" sînt cîteva din desenele care reții atenția prin sublimul sentimentului — un fel de a da viață, de a prinde viață, dramatic. Este sacrificiul, **maternitățile** acestea vorbesc, în toate tonurile luminoase, despre sacrificiul, despre prețul vieții. Chiar și copiii văd parcă mai mult decît cei din primele schițe ale Tiei Peltz ; ochii lor se bucură, înfloresc încă de toate minunile unei omeniri care naște, renaște ; dar ochii aceștia văd mai mult, uneori văd dincolo de numai văzul. În fața ochilor acestor copii ai senzația unui hiper-realism ; ochii acestor copii s-au născut cu memoria unei lumi întregi — sînt copiii maturizați — adesea, nu numai gura lor, ci și ochii întreabă, devoră necunoscutul. Aceste chipuri ale inocenței sînt, adesea, umbrite de conflictul lumii, de foamea, de neliniștile ei. Și aici, tocmai aici, descapăr mesajul artistei, în acest avertisment. Culorile sînt, nu numai rozul, auriul, verdele, frăgezimile, ci și cenușiul, negrul, umbrirea. Dar mai sînt și „băsmăluțele", „spectatorii" numai ochi și urechi, **grădinițele** de copii, „albumele de familie" ale unei copilării triumfătoare. Artista ajunge la acea simplitate a expresiei care presupune, de-acum, însumări, cunoaștere, înțelegere dinăuntru, aprofundare. Schițele, din cîteva tușuri sobre, din cîteva nimbări delicate de culoare, emană un lirism autentic.

Există, în expoziție, o suită „La fotograf", anunțînd probabil, o nouă etapă. Personaje caragialești, prăfuite, mode, trufii, prostie — totul are aerul fotografiilor de familie din vechi albume — părinții, bunicii, nepoții împăiați în fala lor scorțoasă, ridicolă. Și, toți aceștia, în contrast cu micii noștri contemporani, privindu-i de pe peretele opus, din noile „albume de familie". Sînt, de fapt, două etape, privite prin psihologia a două copilării, sînt două registre ale expresiei artistice.

Noua expoziție Tia Peltz este o etapă, o sedimentare și o sublimare de formule artistice parcurse parcă, spre îmbogățirea, spre aprofundarea celei mai dragi, mai aproape inimii ei. Pentru că, mi se pare, Tia Peltz va rămîne cunoscută mai ales prin acest viu, inepuizabil omagiu adus copilăriei, prin această „antologie a inocenței", acest limbaj esențializat al sentimentelor etern umane.

Florența Albu

Meșterul

Urmare din pag. 1

păstor de oi, pentru aceasta poate fi și medic sau primar, poet sau biolog sau fizician atomist.

Meșterul are menirea de-a descoperi într-o patrie cea de-a doua fire a lucrurilor. Stejarul are o față a sa, în codru viețuind, în puterea vînturilor și anotimpurilor iar odată doborît, curățat, meșterului îi este dat să-i descopere și aducă în lumină cea de-a doua fire a sa făuritoare în alt fel de istorie.

Poetul popular i-a căutat cu egală măiestrie pe acești doi mari ctitori de patrie și s-a solidarizat cu destinul amîndorura. Existența lor este complementară, nu paralelă, deși destinul lor poate fi identic. Și în acest fel se adeverește maturitatea poporului făuritor de istorie cu o firească aplecare spre observație asupra naturii și cu o mînă ageră făuritoare de adăpost și scut ocrotitor.

La poeții antici apar acești doi oameni ai locului slăviți în poeme. Pindar îl cîntă și pe Apolo și pe un constructor de canale de irigație sau pe un primar într-o cetate mai puțin cunoscută .Turnurile și sanctuarele celor vechi sînt folosite ca și firea naturii, în cuvînt. Întîmplărilor din sînul naturii le corespundeau evenimente din fapta oamenilor.

Istoria unui popor lucrează cu amîndouă aceste mădulare. O pădure defrișată înainte de a fi păstorită înseamnă pustiire, precum o cetate, un sanctuar neridicate în cuvînt înseamnă tot pustiire. După păstor urmează meșterul și după meșter iarăși păstorul care de data asta este cu necesitate poet.

Luna cărții la sate

30 ianuarie — 28 februarie

Manifestare cultural-educativă de masă „Luna cărții la sate" aflată la cea de a 17-a ediție, se desfășoară în contextul etapei de masă a Festivalului național al educației și culturii socialiste „Cîntarea României", sub semnul Centenarului independenței de stat a României și al împlinirii a 70 de ani de la răscoalele țărănești din 1907.

Acțiunile de popularizare și difuzare la sate a cărții social-politice, agrotehnice, de informare științifică și de beletristică ce vor avea loc cu acest prilej sînt chemate să contribuie la transpunerea în viață a prevederilor Programului de măsuri pentru aplicarea hotărîrilor Congresului al XI-lea al partidului și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste, în domeniul muncii ideologice, politice și cultural -educative.

Manifestările din cadrul acestei ediții a „Lunii cărții la sate" vor fi coordonate de Comitetele județene de cultură și educație socialistă și de Uniunile județene ale cooperativelor de consum, sub conducerea directă a Consiliilor județene de educație politică și cultură socialistă „Luna cărții la sate" se va desfășura în perioada 30 ianuarie — 28 februarie și va cuprinde manifestări dedicate aniversărilor enunțate, precum și „zile" ale cărții social-politice, de informare științifică, agrozootehnică și beletristică.

Pe tot parcursul „Lunii cărții la sate" se vor organiza — cu concursul scriitorilor, al cenaclurilor literare, al editurilor, și al organizațiilor de masă și obștești, dezbaterea unor lucrări reprezentative social-politice, științifice, tehnice și beletristice, lansarea unor lucrări în curs de apariție, recitaluri de poezie patriotică etc.

Pentru buna desfășurare a manifestărilor organizate cu acest prilej, uniunile județene ale cooperativelor de consum vor asigura prin rețeaua de difuzare a cărții, organizarea de standuri cu vînzare în toate comunele și satele țării, în întreprinderi și unități agricole, în școli, piețe și tîrguri, în scopul formării și completării bibliotecilor personale. În această amplă acțiune vor fi antrenați toți factorii educaționali locali, organizațiile de masă și obștești, scriitori, editori și cei ce se ocupă de difuzarea cărții — librari și bibliotecari.

Activitatea de difuzare a cărții la sate este desfășurată de cooperația de consum. Rețeaua sa de librării și raioane s-a extins an de an, ajungînd în cursul anului 1976 la peste 2 200 unități, la care se adaugă cele 6 500 puncte de desfacere a cărții în cadrul magazinelor sătești, 5 500 difuzori de carte din rîndul cadrelor didactice, care asigură răspîndirea cărții în rîndul elevilor, 4 677 standuri mobile organizate în cadrul unităților agricole socialiste, întreprinderilor și instituțiilor din mediul rural, 543 librării școlare cu caracter obștesc, conduse de elevi sub îndrumarea cadrelor didactice, precum și cele 34 secții județene „Cartea prin poștă" și secția centrală din București, care primește zilnic peste 1 000 de scrisori-comenzi din partea cititorilor de la sate.

Organizațiile cooperatiste de consum, în strînsă colaborare cu factorii educaționali locali și organizațiile de masă și obștești au organizat pe tot parcursul anului trecut numeroase concursuri ca : „Cel mai bun difuzor de carte", „Cel mai bun librar", „Elevi fruntași în difuzarea cărții", „Cine citește folosește", „Fiecare casă cu bibliotecă proprie". etc., care s-au soldat cu realizări importante în difuzarea cărții.

În cursul anului 1976 s-au răspîndit la sate prin rețeaua cooperației de consum de difuzare a cărții, 2 300 titluri într-un tiraj de peste 11 milioane exemplare în valoare de 137 500 000 lei, reprezentînd o creștere de 8,2 la sută față de 1975.

Călăuzite nemijlocit de organizațiile locale de partid, cu concursul calificat al creatorilor, editorilor și difuzorilor de carte, manifestările din cadrul „Lunii cărții la sate" îmbogățesc o tradiție prețioasă a timpurilor noastre.

atelier literar
poșta redacției

I. GOGEANU : S-ar putea bănui un zvon liric, dincolo de haina scorțoasă, greoaie, vetustă, care îmbracă poemul. Dar, într-o singură pagină, încă nu putem trage concluzii.

G.M. BUCOVICIOR : Fragmentul e scris curat, are calitățile narative pe care le cere specia abordată. Nu știm cum va arăta întregul, îndeminarea construcției rămînind, în acest caz specific, decisivă. Versurile, însă, sînt în scădere de tonus, de substanță, parcă lipsite de clorofilă, palide, evazive (ceva mai bine, în „Iți aștept căderea", „Minus").

BOGZA DANIEL : Acolo unde joaca vorbelor, fără sens, fără vibrație, face loc unui gînd, unei imagini, se poate vorbi și de un început de poezie („Taina", „Îngeri desculți").

ION MARTIN : Ar fi o adiere lirică, pe ici-pe colo, dar aglomerația retorică a cuvintelor o stinghерește și o împuținează vizibil. Oricum, e cazul să mai încercați.

MIHAELA NEAGU : E ceva. Încă tulbure, nedefinit, șovăitor, dar e un semn că ar putea fi, la un moment dat, mai bine.

R. FOTIADE : Lucruri mai slabe de data asta (ceva mai bine, în „Apus"). Trebuie să puneți accentul principal pe lectură și studiu.

I. ZAVERA : „În visul meu o cobră", „Strania devenire", „Cîntec nepieritor".

DAN POPESCU : Răspundem, pe scurt, întrebărilor dv : 1. Oricine poate publica la „Luceafărul" schițe, nuvele (romane nu, pentru că, după cum se vede, nu încap). 2. Manuscrisele care se publică se și „renumerează", cum ziceți (înseamnă că lucrările au întrunit condițiile necesare publicării, autorul nefiind agramat). 3. Romanele se trimit direct uneia (sau mai multora) din edițiile noastre, care abia așteaptă să le publice.

M.H. SIM : Fragmentul nu ne spune nimic în plus, față de paginile anterioare.

MIRCEA POPESCU : Textul e neglijent redactat, învălmășit, haotic, nu se poate înțelege aproape nimic din desfășurarea faptelor, a dialogului etc.

EM. GV. : Ne-a mîhnit vestea dv., dar sîntem siguri că

Viorica Iacob : „Șantier"

veți răzbi, într-un fel sau în altul. Întrebarea pe care ne-o puneți e nespus de grea ; de altfel, cam știți și dv. — nu se poate altfel — cum merg lucrurile în această problemă (cine ar putea calcula exact o șansă ?...). Trebuie să încercați, totuși — vă dorim succes ! În versurile din ultimele două plicuri, cîteva lucruri bune : „Singur", „Devenire", „Scrisoare", „Să plecăm", „Partea", „Noapte", „Poeții", „Credeam". Cîteva care mai trebuie lucrate : „Poezie" (primele două strofe, frumoase), „Prin cărți" (cu finalul „căzut" — „condiția mea anonimă"...), „Pe-aici" (cu strofele 3 și 5 nereușite).

I. NEGREȘ : În fiecare pagină, sînt și bune semne de poezie. Compoziția încă n-are destulă rigoare și limpezime, procesul de cristalizare e încă incipient, dar perspectivele sînt, după cît se pare, favorabile.

MELANIE : Sînt și unele semne bune (mai cu seamă în „Tristeți de toamnă", „Monotonie"). Merită să insistați.

Hanenora Menzaros, Dan Mihail Popa, Dom Petric, Apostol George, Pulbere Petrică, Marin Tudor Decatane, Mihai Poenaru, N.M. Ciucașu, Dorin M. Ștefănescu, Ana Solomeș (pe viitor, mai citeț), **Ioan Ionel, Mariane S. Gligor, Iulian Crudu :** Nimic nou !

Popa Valeriu, Ionescu Cornel, Imnimus, Augustina Coravu, Sebestyen Paul, Rodica Neve Suh, Iosif Șutic, Cărășel Aurel, Panaitescu Doina, Tudor Lavinia, P.G., Contele de S., Paul Spirescu, Buda Maria, Nicolae Viziteu, Baicea Ion, Ion Crețu Delazimbru, Carmen, Teleanu Cristina, Boga Alex.-Țuny, Gavrilă Mariana, C. Bulboacă, Ana Tărină, Zoicaș Vasile, Doralin Ama, Mircea Ioanid, Canache Gheorghe (e nevoie, mai întîi de multă lectură, tentă, studioasă), **Ion Stupina, Doina Suciu, Lukacs Ianoș, Vancea D., Roșu Teodor, Dan S. Cioca, Iulian Mocanu, N. Stroescu-Șovarna, Petre Valentin, Paris Daphné, Boban Liviu, Dan Dorian :** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

MANUSCRISE NEÎSCĂLITE : „Singurătate", „Cuvîntul", „Frumoasă Penelopă", „Seară de toamnă", „Neliniște", „Flăminde întrebări" etc. ; „Numire", „Clipa așteptării", „Căderea frunzelor" etc. ; „Nebunul", „Cînd tu", „Jocul nostru ne desparte", „Cei singurătatea ?" ; „Către steaua", „E legea" „Pe rîu", „Fugara", „Pierdere".

Geo Dumitrescu

Balada planetei albastre

— Planeta albastră devine un mit,
planeta albastră se tulbură foarte,
aici m-am născut, am trudit, m-am jertfit
cu dragostea mea să o apăr de moarte

— Cu laptele ei pămîntesc ne-a hrănit,
miracolu-i curge prin mîinile noastre,
întinde-ți aripile, dor infinit,
purifică visul planetei albastre

— De geamătul ei sînt profund zguduit,
mi-i sete de-a liniștii pură licoare,
Planeta albastră e singurul mit
creat de lumină-n lumină să zboare !

PETRE VLAD

Minus

Minus o umbră
toate sînt legate de soare
a mea
de-o floare.

Minus o bucurie
toate sînt legate de mare
a mea
de uitare

Minus o iubire
toate izvorăsc din cînt
a mea
din pămînt.

G. M. BUCOVICIOR

Învață

Învață de la pietre
învață de la păsări
învață de la rădăcini
de la oameni și
de la flori
învață de la tot
cît poți învăța
și cînd vei putea să arzi
pe rugul atîtor existențe
întreg și pur universul tău
învață din risipa luminii
să te dărui mereu lor
precum soarele se dăruie mereu
pămîntului.

AUREL ALBU

Oameni buni

Oameni buni, toamna tîrziu
Sunetele rămase, din cîntecul păsărilor
Își caută loc de taină în cuvînt
Și aleargă prin ploile reci
Pînă cînd aud rădăcina ierbii
Rotunjindu-se-n pămînt.
Oameni buni, în orice cuvînt

Henri Catargi : „Fete la malul mării"

Tremură o fărîmă din încrederea izvoarelor
Că dincolo de fiecare stîncă e marea
De vin mereu din adîncul pămîntului.
Oameni buni, în fiecare cuvînt
E o fărîmă din bucuria piinii de a se frînge
Să crească lumina din ochii copiilor
Și mai e, oameni buni, în cuvînt,
O fărîmă care se preface în stîncă
Dacă nu sînteți drepți ca brazii
Și statornici ca munții,
De care se izbește și se frînge
Sufletul meu
Pe care mama l-a crescut și l-a modelat
După chipul singurului ei mister :
Cîntecul privighetorii.

IOANA CIOANCAȘ

Lut și ulcioare

stropesc argila care va fi arsă
apă stătută va închide în mijloc
de aceea nu promit să întrerup
gîndul violent fără întoarceri
să nu mai scriu în jurnal
nici un rînd dar din nou
înflorește speranța că
mărturisirea ne ușurează și
rămîn ca lutul crăpat
în arșița verilor respirînd
cu toți porii
a mărturisi unei fol albe fără ecou
unei urechi puritane unui prieten
și string cuvinte și le risipesc
cercuri concentrice în aceeași apă
spin de alinare.

VIORICA IONESCU

Dragoste

Dragostea animalelor către plante și
dragostea peștilor către apă,
dragostea păsărilor către văzduh
și dragostea punctului către linie
dragostea verbului către vers
și dragostea cuvîntului către idee
dragostea cercului către sferă
și dragostea pămîntului către cer.
E-o dragoste în aer, e-o dragoste în apă
în soare, pe pămînt, în plante tot
iubire este, numai gîndul meu
rătăcitor între rătăcitori m-a pierdut
și inima mea s-a robit neliniștii.

VICTOR CROITORU

Unghi

Mi se pare ciudat uneori
felul meu
de a privi lumea.
Astfel iubesc mai mult
lujerul
ce crește la umbra
unui copac mare
sau între sferă și ou,
aleg oul
teribil ecou
pe drumul rotunzimii.

ȘTEFANESCU I. COSTEL

Menelaos Ludemis

În ziua de 22 ianuarie 1977 a încetat din viață cunoscutul scriitor grec Menelaos Ludemis. Născut la 27 octombrie 1915, de-a lungul prodigioasei sale activități literare, Menelaos Ludemis s-a impus ca unul dintre cei mai importanți scriitori greci contemporani. Poet, prozator și publicist de o remarcabilă înzestrare, el a scris un mare număr de lucrări avînd o înaltă ținută artistică, străbătute de un adînc spirit militant, imagine distinctă, revelatoare a existenței umane din epoca noastră. Credincios tradițiilor progresiste ale literaturii grecești moderne, devotat aspirațiilor de libertate ale poporului, Menelaos Ludemis, prin scrisul său, se impune ca una dintre cele mai patetice conștiințe artistice ale literaturii patriei sale. Consacrarea i-au adus-o volumul de deosebită valoare artistică precum : „Vapoarele n-au ancorat încă", „Noapte, viață", „Amintirile unui sfînt ambulant" și multe altele. O bună parte din cele mai mult de 50 de volume, cîte însumează opera sa, au fost traduse în numeroase limbi străine, ducînd astfel mesajul umanist al operei scriitorului. Menelaos Ludemis a fost, de asemenea, un militant revoluționar remarcabil, ceea ce i-a atras privarea de libertate, întemnițarea.

În 1958, scriitorul s-a stabilit în România, unde a creat o bună parte a operei sale, bucurîndu-se de multă simpatie și apreciere. Dobîndind o temeinică cunoaștere a culturii și literaturii române, pe care le-a admirat în chip deosebit, în același timp, Menelaos Ludemis a desfășurat o prețioasă activitate de răspîndire peste hotare a operei multor scriitori români contemporani. În acest fel, contribuția lui Menelaos Ludemis la întărirea prieteniei și a adîncirii cunoașterii dintre poporul român și poporul grec se înscrie la loc de cinste în biografia sa.

Obștea scriitoricească din România, din rîndul căreia a avut numeroși buni prieteni, aduce un ultim și cald omagiu lui Menelaos Ludemis.

Ion Istrati

A încetat din viață scriitorul Ion Istrati, născut la 19 ianuarie 1919 în localitatea Hudești, județul Botoșani. Începîndu-și activitatea ca reporter și publicist în timpul celui de-al doilea război mondial, după Eliberare Ion Istrati desfășoară o constantă activitate de prozator, oglindind în romanele și povestirile sale **(Bostanii, 1950, Griu înfrățit, idem, Trandafir de la Moldova, 1952, Macazul, 1955, La fîntîna cu găleata, 1962 ș.a.)** aspecte legate de transformările social-politice petrecute în viața satului moldovean între anii '50—'60. Partea cea mai trainică a scrisului lui Ion Istrati o formează lucrările cu caracter memorialistic, din rîndul cărora se detașează volumul **Din neagra țărănie (1957)**, cuceritor prin tonul nostalgic-evocator și prin limbajul pitoresc de o savoare aparte. Prin moartea lui Ion Istrati, viața noastră literară suferă o grea pierdere.

revista străină

● **S-A ÎNCHEIAT EDITAREA OPERELOR** complete ale lui Fiodor Dostoievski, în 17 volume. Ediția a fost pregătită de Academia de Științe a U.R.S.S. și tipărită în 200 000 exemplare. Va apare o ediție a Operelor lui Dostoievski în 13 volume, care va cuprinde articole, recenzii, cuvîntări, jurnalul scriitorului, opera sa epistolară.

● **UNA DINTRE CELE MAI IMPORTANTE ȘI MAI INTERESANTE CORESPONDENȚE LITERARE,** cunoscută pînă în prezent, — Proust-Rivière — a apărut în collection Blanche a editurii Gallimard, sub titlul „Marcel Proust-Jacques Rivière — Correspondance — 1914—1922". Îmbogățită de 12 scrisori inedite — respectiv șapte ale lui Proust și cinci ale lui Rivière — volumul este precedat de două prefețe : Philip Kolb (1955 — Plon) și Jean Mouton (1976). Corespondența relevă două prietenii, două portrete și o dramă : una din prieteniile celebre ale epocii noastre, portretele a doi oameni de litere care au marcat marea reînnoire literară franceză și drama unui om de geniu care simțindu-și sfîrșitul luptă cu disperare să-și termine opera. De altfel, toate scrisorile gravitează în jurul giganticei opere a lui Proust, pe care a dorit cu ardoare să o desăvîrșească.

● **REGIZORUL POLONEZ DE FILM TOMASZ ZYGADLO,** deținător a mai multor premii pentru scurt-metraje și mai cu seamă Marele Premiu al Festivalului de la Cracovia, a început turnarea primului său lung-metraj care poartă titlul „Rebus". Acțiunea se desfășoară în mediul tineretului, dezbătînd toate problemele legate de preocupările lor.

● **ÎN CÎMPIA RINULUI, LA GÖNNERSDORF,** s-au încheiat, după opt ani de muncă, săpăturile unei tabere de vînători din era glaciară. Pînă în prezent, nici o așezare preistorică din lume nu a adăpostit un număr de documente atît de bine conservate privind viața oamenilor care au trăit acum 12.500 de ani. Operele de artă paleolitică, îndeosebi gravuri pe plăci de șisturi, au trezit un deosebit interes. Se apreciază că vor fi necesari cel puțin cinci ani pentru a extrage și descifra toate aceste vestigii.

● **ÎN SERIA „ARTA POLONEZĂ" A EDITURII W.A.F.,** a apărut o interesantă monografie, ARTA POLONEZĂ ÎN LUPTĂ, 1939—1945, semnată de Janina Jaworska, care spune, printre altele, în Introducere: „Soarta națiunii era aceea a artiștilor și a artei — o manifestare în plus de revoltă împotriva realității crude". Lucrarea este o remarcabilă încercare de a prezenta, într-o schiță concisă, participarea artiștilor plastici la lupta întregului popor pentru libertate. Autoarea prezintă arta polonezã în lupta în cîmpurile de concentrare, în închisori, în lagărele de prizonieri de război cît și lucrărilor artiștilor pe care întîmplarea i-a împrăștiat în toată lumea. Volumul este completat cu peste o sută de reproduceri în alb-negru și color.

● **REGIZORII SOVIETICI ALEXANDR ALOV ȘI VLADIMIR NAUMOV** au realizat un film în patru serii, „Legenda lui Tiel". Autorii au urmat cu fidelitate textul originalului literar și au menținut în film majoritatea scenelor și dialogurilor. O mare atenție s-a acordat reproducerii pe ecran a fondului istoric, a detaliilor privind viața și moravurile din Flandra. Unele scene au fost turnate în Belgia, Olanda, Polonia precum și în republicile baltice sovietice. „Legenda lui Tiel" este una din cele mai mari producții sovietice de film. O grandoare deosebită a fost realizată în scenele bătăliilor navale, precum și cele legate de istoria bătăliei pentru Leiden.

● **FESTIVALUL DE LA SALZBURG** a achiziționat pentru anul 1977 drepturile de creație asupra Monologului Hemingway din „Moartea unui vînător" de Rolf Hochhuth. Regizorul Ernst Haeusserman a distribuit în rolul lui Hemingway doi mari actori : Kurt Jürgens și Bernhard Wicki. Teatrul din Salzburg nefiind disponibil din cauza unor lucrări, piesa va fi montată în marea sală Mozarteum. Cu ocazia festivalului din 1978 a fost inclusă în program, pentru prima oară după 30 de ani, piesa poetului dramatic Franz Grillparzer (1791—1872), „Visul, o viață".

● **ÎN EDITURA AMERICANĂ HOUGHTON MIFFLIN CO.** a apărut de curînd o antologie a poemelor publicate în Statele Unite de către Archibald Mac Leish, între anii 1917—1976. Bucurîndu-se de o mare notorietate, poetul a avut o carieră puțin obișnuită. Exercitînd mai multe profesiuni — avocat, autor de piese de succes, jucate pe Broadway, profesor la Harvard, jurnalist, asistent secretar de Stat, — Mifflin a mai fost și de trei ori laureat al Premiului Pulitzer. În 1920, cînd trăia la Paris, s-a împrietenit cu Hemingway, Dos Passos și Fitzgerald. În timpul guvernului Roosvelt, el a fost bibliotecar al Congresului, în care epocă a scris majoritatea operelor sale. În această antologie sînt incluse toate poemele care l-au făcut celebru.

● **MUZEUL NAȚIONAL „GHEORGHI DIMITROV"** în cei douăzeci și cinci de ani de existență s-a transformat într-un tezaur valoros de documente, fotografii, relicve prețioase, care constituie o sursă de cunoaștere nu numai a vieții și operei lui Gh. Dimitrov, dar și a cunoașterii istoriei Partidului Comunist Bulgar și a mișcării muncitorești și comuniste din întreaga lume. În fondul muzeului sînt păstrate aproximativ 400 000 documente, printre care se află documente unicate, privind procesul de la Leipzig din perioada luptei de rezistență antifascistă, precum și perioada de după victoria revoluției socialiste din Bulgaria. O sursă importantă pentru istorie o constituie și cele peste 500 de memorii, publicate în două volume.

Misiunea artei

Urmare din pag. 1

pierdute cita, în sprijinul opiniei sale, exemplul lui Dante, a cărui experiență de luptător politic a îmbogățit opera poetului. De asemenea, Caragiale nu împărtășea părerea lui Vlahuță că Eminescu, dacă ar mai fi trăit și ar fi participat la viața politică, ar fi încetat să mai fie poetul pe care-l admirăm. „În vremea asta așa de tulburе, de acră și lipsită de orice credință", subliniază el chiar la începutul primei scrisori, „rostul literaților ar fi, credea, s-o limpezească, s-o îndulcească și să-i inspire un pic de credință". De aci nu rezultă, precizează scriitorul în încheiere, că e partizanul artei cu tendință, ci „al tendinței cu artă", cu talent adică.

„Tendința cu artă" se simte peste tot în scrisul lui Caragiale, de la comedii la schițe și nuvele ; iar în articole și în corespondență, atitudinea sa militantă se exprimă deschis. Concludentă, în această privință, e poziția scriitorului față de răscoalele țărănești din 1907. Literatura românească a epocii aproape că nu cunoaște scriere mai vehement protestatară și mai acuzatoare la adresa guvernanților vremii și a celor două partide politice care-și disputau puterea în stat, decît pamfletul caragialian **1907 din primăvară pînă în toamnă**, publicat în ziarul vienez **Die Zeit**, apoi în broșură și în versiune românească la București. De la Berlin, scriitorul se interesa de impresia produsă de scrierea sa, sesizat deja de primele reacții oficiale și hotărît, dacă aceste reacții ostile s-ar fi înmulțit, să pornească o întreagă campanie împotriva „oligarhiei". „Dacă m-ar sicîi prea mult", îi scria, la 15 noiembrie, aceluiași Mihail Dragomirescu, „apoi, atunci nu-i departe din Wilmersdorf pînă-ntr-o mahala a Bucureștilor ! să nu te pomenești că vin să scot cu o «Tîntă a Democrațiunii Române cu sufragiu universal» mai abitir decît a lui Venturianu, prefăcînd redacția **Convorbirilor noastre atît de** inocentă într-o strajnică vizuină jacobină. Pînă acuma am arătat partea ridiculă a oligarhiei ; să nu schimb cîntecul și perdeaua, și să m-apuc, mai cu dinadinsul, a-i arăta partea sinistră !"

Caragiale repudiază poezia romantico-pesimistă, de factură epigonică, larg cultivată la sfîrșitul veacului trecut, ca și „novela sentimentală și lăcrimoasă" **(Cîteva păreri anonime).** În numeroase articole despre teatru, a criticat cu vehemență localizările și traducerile din teatrul boulevardier străin, plagiatele, pledînd pentru promovarea consecventă, în repertoriul teatrelor noastre, a creației dramatice originale și a operelor valoroase din dramaturgia universală. Într-un raport către scriitorul Delavrancea, primarul Capitalei, Caragiale propunea înființarea unui teatru popular, alături de Teatrul Național, slujit de „talente reale" și în care să se dea reprezentații de comedie și operă, de balet și de varietăți, concerte, să se țină conferințe etc. O atenție aparte acorda raportului creării unei mari orchestre permanente (un fel de filarmonică), care să dea concerte, cu prețuri mici și care, se sublinia, „ar deschide era unei serioase dezvoltări a gustului muzical la noi". Orchestre existau în București, dar erau improvizate, cu „elemente de strînsură", fără cultură muzicală, nu aveau stabilitate și serveau doar distracțiilor din localuri. Muzica națională, cea populară în primul rînd, cu adevărat frumoasă, e cîntată, se spunea în raport, doar de tarafele de lăutari. Ea, adevărată comoară, își așteaptă muzicienii și interpreții care să o ridice „la demnitatea artei europene".

Importantă este nu numai ideia unui teatru popular, înțeles ca o instituție de cultură complexă, „focar de mișcare intelectuală" pentru educație obștească, ci și faptul că în concepția lui Caragiale o atare instituție urma să desfășoare o activitate de calitate, „la nivel european". Noțiunea de **popular** nu însemna, prin urmare, doar divertisment pe înțelesul și gustul tuturor, ci artă la nivelul cel mai înalt destinată poporului, menită a forma gustul artistic, educația intelectuală și cetățenească în păturі largi ale societății. Proiectul scriitorului anticipează, cum se vede, inițiative și realizări ale anilor noștri.

Scriitorul și-a iubit poporul, i-a împărtășit durerile și bucuriile și a fost încrezător în destinul acestuia. „Românii sînt astăzi un neam întreg de peste zece milioane de suflete, avînd una și aceeași limbă (nu ca s-o lăudăm noi), extraordinar de frumoasă și de... grea", îi scria, cu mîndrie, lui Vlahuță, în 1910 ; „avînd un mod de gîndire deosebit al lui, o comoară neprețuită de filozofie morală, de humor și de poezie — atît mai originală avuție cu cît este un amestec de moștenitori și de dobîndiri antice... pecetluite toate cu netăgăduita lui nobilă pecetie romanică, latină, care-l arată bun și netăgăduit stăpîn al lor".

Un clasic modern

Urmare din pag. 1

Regenerarea schiței s-a produs, scrie Al. Călinescu, la sfîrșitul secolului al XIX-lea, conform demonstrației poeticienilor din „Societatea pentru studiul limbajului poetic" (Tînianov, Șklovski, Tomașevski) prin „asimilarea formelor literaturii minore și a elementelor din viața cotidiană". Tehnica e vizibilă la Alphonse Allais **(Vive la vie !** 1892, **On n'a pas des boeufs,** 1896) și Alfred Jarry **(Almanach du père Ubu,** 1899). La Jarry întîlnim mofturi, varietăți, fapte diverse, cazuri judiciare, specific caragialești, la Allais descoperim coincidențe : Allais propune nivelarea colinei Montmartre, Caragiale dă în **Ghimpele** din 1874 (Zig-zag) ideea răzuirii Carpaților. Allais sugerează iluminatul cu ochi de tigru, Caragiale are în vedere, în **Moftul român** din 1893 **(Savantul),** utilizarea licuricilor.

Se poate accepta ideea că autorul **Momentelor** (Al. Călinescu se ocupă îndeosebi de proza lui Caragiale) e primul poetician modern, adică un partizan al antiteoricei pe baza principiului că esența operei e coerența, logica ei internă, și decisivă e construcția, felul cum se înfăptuiește arhitectura operei. Scriitorul imaginează dezvoltările posibile ale narațiunii, transformă un text în altul, arată chipul în care modificarea unor elemente ale narațiunii duce la restructurarea textului. Autodenunțîndu-și procedeul, face, în același timp, literatură potențială în felul lui Queneau, literatură de ale cărei chei s-a ocupat Paul Fournel **(Clefs pour la littérature potentielle,** 1972).

După modelul faimosului **Dictionnaire des idées reçues** al lui Flaubert, Al. Călinescu adaugă antologiei sale de texte caragialiene un **Dictionar de idei** primite deschis, adică putînd fi refăcut, îmbogățit, continuat.

Recunoscînd ideea de polisemie a textelor proclamată de critica actuală, Al. Călinescu respectă și necesitatea întoarcerii la text, a obligației lecturii impuse de adevărul textului. Dacă prin lumea lui Caragiale înțelegem o lume pe dos, un univers carnavalesc, cam așa cum o înțelege și I. Constantinescu, atunci figura predominantă, emblematică a acestei lumi este oximoronul, constînd din asocierea ironică a doi termeni contradictorii de tipul „curat-murdar", „fosforescență sumbră", „vechituri nouă". Cînd Caragiale spunea despre el că e vechi, desigur că subînțelesul era că e un clasic, prin referința la lumea morală, la proporție și echilibru, dar și un reformator al scrisului, un remodelator al lui, un modern.

Elegie la o carte

Urmare din pag. 1

Ignorarea metodică a confraților. Cît despre tema cărții, ea constituie un subiect dintr-un domeniu în care, cel puțin la noi, nu există încă rivalități.

Un subiect care nu mai e „la modă" ? Mă îndoiesc. E adevărat că în ultimele decenii, declarațiile despre „moartea tragediei" s-au înmulțit. Dar aceasta nu este, oare, cea mai bună dovadă a atenției de care se bucură categoria estetică a tragicului, chiar dacă nu judecată în sine, ci în reflexul ei — tragedia, ca gen teatral ? Căci toate aceste declarații vorbesc tocmai despre dispariția tragediei, adică a unui anume gen literar, dar nicidecum despre absența din artă sau din istorie a fenomenului tragic.

Să ne aflăm în fața unei probleme prea „speciale" și a unei abordări prea... filozofice ? Mă tem că da, și regret, — dar nu pentru autorul ei. Ce-i drept, problematica tragicului nu este o temă la îndemîna oricui ; e adevărat că mișcarea intelectului în sfera ideilor generale necesită o pregătire filozofică serioasă, și că e departe de a fi un simplu „sport intelectual" pentru care cineva ar putea să se „antreneze" ușor, consultînd dicționare de termeni sau izvoare de mîna a doua. Or, cronicarii noștri de azi, cu foarte puține excepții, din păcate, scriu mai ales despre autori care nu le pun astfel de probleme, care — într-un fel sau altul — le pot oferi o mică anecdotă, și despre o seamă de cărți pe care le transformă ei înșiși în pretext anecdotic : — oare actul critic n-a devenit un fel de succedaneu narativ ? n-avem chiar critici de poezie care „povestesc" subiectul unui poem liric, cu o rivnă de premianți la Limba Română ?

Fără îndoială, cartea lui Gabriel Liiceanu poate să-i inspăimînte pe asemenea critici „slabi de inger" prin nivelul ei teoretic, prin seriozitatea cercetării, prin originalitatea ideilor, — tot atîtea calități care resping lectura improvizată, mare amatoare de improvizații literare. E o carte care obligă la efort intelectual susținut, cu totul deranjant pentru comoditatea unei gîndiri lenețe. Virtuțile ei majore se situează înafara climatului intelectual călduț, hrănit cu lecturi superficiale, cu răsfoirea grăbită a summelor filozofice : ele se recunosc abia într-o sferă a lecturii de specialitate, pe cît de substanțială, pe atît de îndrăzneață, efectuată de pe poziții personale (aș putea să vorbesc aici chiar despre un parti-pris al fișelor de lectură, care țin locul unei simple bibliografii, la finele cărții) și într-o zonă în care meditația la obiect, luînd „pe cont propriu" problematica tragicului, are șansa de a fi cristalizat într-o concepție originală. Și atunci, mă întreb : oare o „teorie a tragicului", prima — după cîte știu — elaborată la noi, nu merita să trezească din dulcea lor amorțire atitea spirite în căutare de contribuții specific românești de valoare ?

Ca unul care, în tinerețe, m-am ocupat de aceeași problemă (teza mea de licență în Filozofia Culturii se intitula „Tragic și demonic"), mărturisesc că nu sunt de acord cu „teoria tragicului", așa cum o fundează Gabriel Liiceanu în subcapitolul „Determinarea tragicului în limitele geografiei ființei", simburele ideatic al întregii cărți. Dar, dincolo de acest dezacord teoretic, nu pot să nu admir rigoarea gîndirii sale, fundamentarea aproape more geometrico a noțiunii de tragic : o gîndire în care claritatea și precizia ideilor, forța argumentării, eleganța expresiei și vibrația intelectuală converg fericit pentru a închega un text filozofic dens și limpid. În același timp, dacă e vorba să utilizeze sugestiva expresie a criticului Gelu Ionescu, nu pot să nu dau ca exemplu de adevărat „roman al lecturii" partea a doua a cărții lui Gabriel Liiceanu, aceea în care Nietzsche este supus, pe rînd, unei lecturi ontologice și, apoi, unei lecturi hermeneutice, iar — după aceea — diverși topoi ai culturii mediteraniene — de la parabola „fiului risipitor" pînă la „corabia beată" a lui Rimbaud — sunt citiți cu o mare prospețime a ochiului și cu un farmec aparte al rostirii. La urma urmelor, chiar pentru cititorul care cunoaște problematica tragicului doar „din auzite", dar nu este lipsit de agerimea de minte necesară parcurgerii în adînc a unui text teoretic, paginile acestei cărți sunt incitante datorită tonului ferm în care sunt scrise, siguranței cu care sunt formulate opiniile personale.

Pe fondul — și în pofida —unei absențe de la datorie (regretabilă, dar vai ! explicabilă) a cronicarilor noștri, mulți și de tot felul, cartea lui Gabriel Liiceanu rămîne, incontestabil, o prezență. Personal, îmi rezerv nu dreptul, ci datoria de a stîrni nisipul unui pustiu...

ion luca caragiale

Conștiința socială și spiritul creației

Pentru mulți contemporani imaginea marelui scriitor era cea a unui indiferent sub raportul idealului social. Gherea însuși, critic atit de pătrunzător al teatrului caragialian și prieten apropiat al dramaturgului, a acreditat o asemenea idee în cunoscutul său studiu plin de altfel de sugestii fertile. Criticul socialist, militant deschis pentru o atitudine socială explicită și fermă, regreta că în scrisul lui Caragiale „nu se simte nici amărăciunea, nici revolta... și de aceea risul lui nu poate să aibă acea adîncă seriozitate, acea mare însemnătate socială pe care ar putea să o aibă, dacă autorul nostru ar ride cu același talent, dar pătruns de un ideal social înalt". Și mai departe : „Dl Caragiale e indiferent în materie de politică socială ; el n-are acel înalt ideal trebuincios, ceea ce scade în parte însemnătatea satirei sale". De o perfectă bunăcredință, aceste observații ale lui Gherea sînt, în realitate, evidente injustiții față de un autor care și-a extras partea covîrșitoare a operei sale din realitatea imediată pe care o oglindește în spiritul deplinei verosimilități. Avea, de aceea, dreptate Ibrăileanu, contestînd indiferența și absența idealului social și demonstrînd că autorul **Scrisorii pierdute** este „cel mai mare istoric al epocii dintre 1870—1900" și care „a aruncat asupra realității noastre sociale privirea cea mai sigură, cea mai scrutătoare și cea mai pătrunzătoare". Dar „indiferența" caragialiană, acceptată și de alți experți, trebuie să fi fost urmarea unei erori de apreciere psihologică, adică o asimilare a obiectivității, a distanței suverane față de obiect, ca absența atitudinii. Umorul suprem al scriitorului a fost identificat cu lipsa combativității pentru o cauză, ceea ce era, iarăși, o eroare, căci această cauză trebuie căutată tocmai într-un ideal foarte înalt, ce depășește un program efemer, circumscriindu-se în sfera unui umanism emancipat de tutelă și de sloganuri, așa de frecvente în epoca de după 1860, atît de fierbinte în inovații de doctrină. De aceea are multă dreptate Ibrăileanu cînd, în **Spiritul critic în cultura românească,** încadrează pe Caragiale, ca și pe Eminescu (deși credem că situația celor doi diferă) în „critica socială extremă", alături de socialiști. Altfel spus, Caragiale depășește programul ideologiei liberale ori conservatoare, dominante în epocă, afiliindu-se spiritualității populare (în care intrau și socialiștii) care, prin faptul că reprezintă cele mai largi și cele mai legitime aspirații, tind, ele însele, prin aceasta, spre un înalt grad de obiectivitate.

Afirmasem că I. L. Caragiale este un autor al contemporaneității, opera sa este inspirată de contextul social, de evenimentele și de umanitatea vremii pe care a trăit-o. N-a uzat de fantezie, deși imaginația nu-i lipsea : „Simt enorm și văd monstruos", a declarat o dată, iar unele din scrierile sale precum povestile și nuvelele psihologice o atestă. N-a fost fascinat de mentalitatea romantică ilustrată de „laudatio temporis acti" și nu și-a proiectat eroi și destine într-o perspectivă nebuloasă. Materia primă a operei sale o constituia realitatea imediată, așa cum s-a întîmplat totdeauna în cazul marilor scriitori realiști. Și este, desigur, la îndemîna oricărui comentator să demonstreze adîncimea conștiinței sociale a scriitorului aducînd probe din publicistica sa, inspirată, și nu se putea altfel, din cele mai acute probleme ale vremii. Sînt, de asemenea, evidente pobele furnizate de schițe precum **Arendașul român,** în care scriitorul „indiferent" ia apărarea celei mai oropsite categorii a vieții sociale românești a veacului trecut, pentru care dovedește nu numai cea mai largă comprehensiune dar și cea mai umană compasiune, ceea ce este cu totul elocvent pentru un scriitor care-și reprima, programatic, sentimentalismul, față de care propunea o „onorabilă distanță". Dar proba cea mai decisivă, prin care scriitorul își **divulgă** credințele sociale este reacția față de evenimentele lui 1907. Departe de țară, autorul **Năpastei** vibrează profund la represiunea sălbatecă dezlănțuită de autoritățile burghezo-moșierești, luînd apărarea miilor de Ioni la nefericirea cărora se întristase încă dinainte (interesant că țăranii din scrisul său se numesc Ion : în **Arendașul român, Năpasta, Bietul Ion,** fapt semnificativ pentru solidaritatea cu ei a marelui Ion Luca). Pamfletul **1907 din primăvară pînă-n toamnă,** publicat chiar în toiul singeroaselor evenimente în ziarul vienez **Die Zeit,** este cea mai convingătoare probă a atașamentului față de această categorie socială și a adeziunii sale față de idealurile de egalitate socială, de omenie și de dreptate.

Dacă faptele de mai sus sînt probante prin ele însele, rămîne de demonstrat în ce măsură celelalte scrieri, adică teatrul său comic, exprimă, desigur indirect, o conștiință socială. Am și încercat să sugerăm evidența acestui adevăr tocmai prin ceea ce i s-a reproșat ca limită, ca „absență a unui ideal social mai înalt", adică prin disponibilitatea de obiectivare superioară a scriitorului. Altfel spus, doza de veridicitate a celor comunicate, prin însuși faptul că autorul vede totul de la o mare înălțime, iese sporită. Căci totdeauna subiectivitatea, chiar cea mai acceptabilă sub raport moral, limitează perspectiva care, în mod ideal, trebuie să fie cea absolută. Cînd dramaturgul, ezitînd între a da cîștig de cauză în obținerea scaunului de deputat lui Cațavencu sau Farfuridi, găsește, după luni de căutare, soluția cu Dandanache, o sinteză a celor doi („mai prost decît Farfuridi și mai canalie decît Cațavencu"), el nu exprimă numai o opțiune artistică, ci, implicit, una socială. Așa cum se știe, conflictul din **Scrisoarea pierdută** se petrece în legătură cu un eveniment „arzător la ordinea zilei" și anume revizuirea constituției preconizată de partidul liberal și comportînd, odată cu dizolvarea corpurilor legiuitoare, alegeri generale noi. Protagoniștii sînt, nu așa cum se spune de regulă, conservatori și liberali ci partizani, mai decișI sau mai rezervați ai reformei constituționale. Desigur, autorul nu s-a afiliat niciuneia din cele două categorii, ridiculizîndu-le pe amîndouă. Dar ridiculizarea nu s-a produs, niciodată, în absența unei conștiințe sociale, mai afirmată sau mai disimulată, n-are importanță. Faptul în sine că marele artist n-a găsit, în societatea înaltă a vremii, precum și în ierarhia administrativă, nici un punct de reper etic, nu este, în sine, o atitudine ? Iar în imprejurările lui 1907 opțiunile, dar mai ales convingerile sale demofile, antiburgheze și antiboierești — proba conștiinței sociale a scriitorului — ies deasupra oricărui echivoc.

Pompiliu Marcea

Lumi și esențe

A fost Caragiale un filozof, se poate extrage ca atare din opera lui o idee unitară despre univers ? In înțelesul didactic, se înțelege că nu putea fi, intrucît, informat pe apucate, de la Eminescu, era de părere că Schopenhauer și Kant ar fi niște „moftangii". Nu simpatiza cu omul înflăcărat, cu vorbirea ardentă și era departe de acea teribilă inflamare morală a lui Eminescu. A stat întotdeauna de o parte și dacă s-a amestecat în politică, a fost din acel demon nepedepsit al cunoașterii și al ironiei sub formele cele mai pătrunzătoare. Caragiale era un spirit de „dix-huitième", un iluminist tardiv - însă fără nici o aptitudine de apostol. Dar expresia e pretutindeni modernă.

Omul era scurmător, curios, avid de senzații grozave, avea în minte să se instruiască, intrînd prin tot felul de medii, călătorind cu toate mijloacele, atent aproape exclusiv la cadrul psihic, la umanitate. Mai peste tot, în proza lui Caragiale, se călătorește : cu trenul, cu brișca, cu trăsura. Însă artistul e străin, el desfășoară totul fără emoție ca pe un „déja vecu". Imposibilitatea lui Caragiale stă în aceea că el este instruit și explică aceste narațiuni cu scopul de a ne clarifica și pe noi. Proza lui este proza despre călătorii a unui sedentar. Aceasta ar fi întîia treaptă a operei lui I. L. Caragiale : instinctul migrației contemplat la rece. Autorul are de găsit o judecată despre umanitate, și a găsit-o. Căutarea ei este reparabilă în proze. Dar teatrul ? Aici instrucția e dată, mecanismul și-a pierdut finețea lui inefabilă. Nici o emoție epistemică nu mai tulbură pe scriitor. Spațiile s-au micșorat cu timpul (și mai înainte se închiseseră : vagoane, berării, terase de restaurant) și s-au închis (bufet, frizerie) („D'ale Carnavalului"), orașul provincial („O scrisoare pierdută"), camera vetustă („Conu Leonida față cu reacțiunea").

De altfel, omenirea acestui „teatru" e fantastă, visătoare, iubește mistificația, artificiul, surprizele, „lucrătura", trăiește, într-un cuvînt, în voite lumi fictive. Stimabilă, în fond, această complicată stare se prăbușește cînd esența neagă suprafața, ucide masca și pirjolește orgoliul sub focul tare al clasificării. Personajul comic e un palimpsest a cărui scriere dintîi se arată la cea mai ușoară ștergere a filei sufletești.

La Caragiale toți viețuiesc în această complicitate a iluziilor, făcînd din lumea comediilor — copiată după natură, o țară fantastică, swiftiană. Ceea ce izbește la Caragiale este normalitatea superficială a vieții. Oamenii citesc ziare, se urmăresc, fac intrigi, se bat pînă la sînge și „pupat piața endependenței", mănîncă, beau. Nimic aberant nu pare a-i tulbura. Însă îndărătul acestei normalități suflă vîntul pustiului, fiindcă mințile sînt golite, raționamentul are o impecabilă ilogicitate, veracitatea se inconjoară de o duzină de ipoteze. Figura lumii caragialești este iritabilitatea.

De altfel, unitatea acestei fărîmițate utopii e înverderată. Lumii voiajorilor îi corespunde umanitatea presei. Reporterul, cu prototipul în Caracudi, este această zeitate a informației, a noutății, a știrilor, în fine, a neîntreruptei investigații. Nu o dată Caragiale și-a revărsat acizii asupra ziarelor contemporane cu el. Oare numai dintr-o superioritate de gazetar cu aptitudine scriitoricească ? Presa vremii e, în topografia lumilor caragialești, agentul mistificației. Ea întreține iluzia și exhortează la fapte fără cuget, ea ucide adevărul asupra lumii obiective și o inconjoară de o ceață groasă. Nimeni de la el pînă azi n-a pictat mai subtil această manie a comentariului factios, tipică ziaristicii vremii de atunci. Cinci ziare, cinci partide, cinci versiuni — aceasta este ideea foarte modernă despre adevăr a lui Caragiale. Și nu este numai atît — însă și stilurile sînt schimbătoare, semn că ziaristul e o pură expresie a unei ideologii care se exprimă în el aproape mecanic. Presa e, la Caragiale, mitologia lumii utopice.

Dar urbea ? Ea este locuită și condusă de funcționari. Nu e vorba numai de amploaiatul fără importanță, de omul umil care își pune speranța în „două loturi", nici de pensionarul speriat de „revuluție". „Funcționar" e și Tipătescu, e și Trahanache, la fel ca și Nae Cațavencu sau „dipotatul" Dandanache. Toți sînt o expresie a unei legi străine, sînt niște mecanisme care funcționează fără a hotărî singuri, deși au această profundă iluzie, a puterii proprii de a decide.

Eroul lui Caragiale e determinat de o vastă mașinărie de relații (de ordin ierarhic, economic, afectiv, ori pur agresiv — „Lanțul slăbiciunilor"), este iluzionat de ziarul cotidian (care îi ține loc de messă și de îndrumător moral), are enorme reprezentări despre sine și despre „ai lui". Prototipul acestei lumi (după cum ziaristul tipic e Caracudi) pare a fi Mitică. Utopia „funcționărească" a lui Caragiale pare a fi alcătuită dintr-o multiplicare de Mitici în diferite circumstanțe și dispoziții. Mitică este omul care își creează superioritatea, luîndu-se după închipuire, acceptă tovărășia provincialilor spre a se simți inițiat, introdus, adică „mai deștept". N-are o înfățișare izbitoare și e incalificabil ca un principiu. Are în schimb „doxă" și emite apoftegme.

Caracteristică e de altfel și filozofia acestei Utopii sumbre, a cărei expresie în ordinea umanității constă într-o regresiune pe scara evoluției animale pînă la o treaptă apropape de antropoid. De altfel, „persianismul" lui Caragiale, un Rica al nostru dar cu un secol mai tîrziu, luă în cîteva rînduri o formă curat utopică. În 1874, în „Ghimpele", face o mică „lettre persanné".

În „Gaște și gîște literare" descoperim tehnica „ficțiunii falșilor străini". În fine, la 1893 Caragiale urma să țină o conferință cu subiectul „Un basm oriental". De aici s-a născut probabil, ideea unei utopii cu aspectul ei de viață pură, normală.

Ca filozof al societății sale, Caragiale e un „pesimist" și ca judecător metafizic al lumii e un „schopenhauerian". Cu ochii lui, exorbitați aproape ca la miopi, I. L. Caragiale contempla însăși utopia lui sumbră.

Artur Silvestri

În imagini și dincolo de ele

● **Capitala Republicii Democrate Germane — BERLINUL în care a și murit acum 65 de ani — a omagiat recent personalitatea dramaturgului român. Sub auspiciile Asociației de teatru s-a deschis, la începutul lui 1927, în incinta Universității „Humbold", expoziția „I.L. Caragiale și lumea teatrului românesc", realizată de către Muzeul literaturii române din București.**

Pentru prima dată o astfel de temă face — în exclusivitate — obiectul unei expoziții (cele precedente, prilejuite de centenarul nașterii și semicentenarul morții scriitorului, fiind consacrate vieții și operei în ansamblu). Și, deloc întîmplător, întrucît — inițial — în toamna anului care s-a încheiat, aceeași expoziție a fost prezentată în foaierul teatrului din Weimar, drept „prefață" la premiera din seara de 11 septembrie 1976, cu piesa „D-ale carnavalului". Venind să-i înfățișeze publicului pe autorul pe care reputata instituție îi înscrie pe afișele sale, „prefața" la spectacolul propriu-zis creia nu numai atmosfera necesară intrării în sală; ci demonstra, implicit, în climatul în care sînt atît de vii și pretutindeni prezente contribuțiile lui Goethe și Schiller la dezvoltarea teatrului clasic german, că numai peste cîteva decenii de la ei, în spațiul său spiritual, Caragiale avea să fie un mare promotor al teatrului modern european.

★

Conexînd grafic mărturii literare, aspecte care privesc „realitatea teatrală" la Caragiale, dar transfigurate în infinitatea de ipostaze ale teritoriului și epocii caragialești, expoziția se silește — cu alte cuvinte — să restituie, tocmai, unitatea firească a convietuirii, într-o UNICĂ natură, a harului regizoral și actoricese, a virtuților greu egalabile — de tălmăcitor, cît și a geniului dramatic care încununează fruntea originalului creator; fără a omite aici talentul cronicarului teatral, dublat de percutanta intuiție a gînditorului. Traseul acestei experiențe biografice, proiectat în imagini, întruchipează sintetic chipul OMULUI DE TEATRU COMPLET CARE A FOST, la vremea lui, Caragiale.

Postfața expoziției are drept temă, perioada berlineză a scriitorului. Peisajul local apare în redarea existenței de la acel început de secol, cînd prietenia lui Caragiale cu Paul Zarifopol (aflat atunci la Leipzig) devine foarte strînsă. Pentru că schimbul de scrisori dintre cei doi prieteni, purtat acolo, contribuie la reconstituirea atmosferei, prin detaliile grafice ale epistolelor, ca și prin cărțile poștale ilustrate. Una dintre cărțile poștale, adresată unui prieten din țară, reproduce istorica Alexanderplatz. Pe fundalul acesteia sînt reconstituite două principale momente: unul amintește de o ultimă strădanie a dramaturgului de a scrie o nouă piesă „Titircă, Sotirescu & Cie". Beneficiind de faptul că singurul caiet — manuscris — (restul pierdute) se află la Muzeul literaturii române, acesta a fost „răsfoit" anume pentru public, paginile demonstrînd reluarea vechilor personaje, schițarea actelor I și al II-lea ale piesei. Celălalt important moment ține de atitudinea pamfletarului. Aici scrie el rechizitoriul „1907, din primăvară pînă în toamnă" (publicîndu-l, cum se știe, în gazeta „Die Zeit"). Frămîntările din țară, ca și efectul articolului, fac obiectul corespondenței cu prietenii confrați — Vlahuță, Delavrancea. Acum, la cei 70 de ani de la răscoalele din 1907, înțelegem mai strict momentul biografic ilustrat, datorită cu-

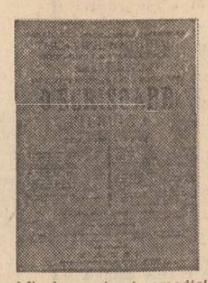

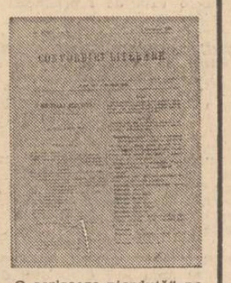

Afișul premierei comediei „O scrisoare pierdută" pe scena națională bucureștean (stînga) ; „Convorbiri literare" din 1 februarie 1885 în care a fost publicată piesa.

vintelor lui Tudor Vianu: „Cînd se vor produce răscoalele țărănești din 1907, revulsia din adîncuri a țării adevărate, Caragiale va face încă o dată rechizitoriul lumii lui, dar nu prin imagine artistică, ci în forma analizei politice de o deosebită luciditate, în articolul „1907, din primăvară pînă în toamnă". Caragiale ne-a pus atunci în mînă cheia operei sale, una din cele mai însemnate ale realismului european". (Tudor Vianu — „Caragiale în literatura lumii").

Exponatele insistă asupra începuturilor, suprapunîndu-se în cazul lui Caragiale, cu însăși descendența scriitorului ; relevă travaliul de traducător, care l-a și adus o binemeritată izbîndă în epocă. Manifestarea dramaturgului — în tripla ipostază : a elaborării pieselor, a lecturilor la „Junimea" cît și a reprezentațiilor scenice — constituie, prin grupajele manuscriptice și iconografice, centrul de greutate al expunerii. Sînt remarcate astfel, ritmurile și formele energiei creatoare, tribulațiile eșecurilor, dar și cucerirea cu răbdare a gloriei cu care îl recompensează capodopera „O scrisoare pierdută".

Constandina Brezu

Aspecte ale construcției dramatice în comedii

Tehnica dramatică a autorului **Scrisorii pierdute** — iată, dacă trecem cu vederea elogiile fugitive și mai mult sau mai puțin convenționale, o problemă neglijată aproape complet de comentatorii scrisului său.[1] Aprecierea din 1885 a lui Titu Maiorescu, semnalînd în comediile lui Caragiale „multă cunoștință a artei dramatice", n-a primit pînă acum sprijinul unor demonstrații aplicate. Lucru cu atît mai regretabil, cu cît este vorba de un aspect al înzestrării scriitorului umbrit într-o măsură însemnată de vechea noastră obișnuință cu opera. Cine mai percepe astăzi, ca în vremea premierelor absolute, știința dramaturgului de a trezi și întreține curiozitatea, de a crea suspensii și a rezerva surprize, de a produce lovituri de teatru, cînd aproape orice ins care pășește în sala de spectacol cunoaște piesa pe dinafară ? Situația realmente stranie, în care privitorul avizat l-ar putea invidia sincer pe cel total neprevenit, mai apt decît el să surprindă și să guste unele elemente ale sintezei artistice, și nu dintre cele mai puțin importante.

Interesul lui Caragiale față de problemele construcției dramatice, privite sub aspectul lor pur tehnic, este consecința firească a marii atenții ce li s-a acordat într-o lungă perioadă a secolului trecut, cînd comediografii de succes ai vremii, în frunte cu cei francezi (Scribe, Labiche, Victorien Sardou), se afirmau mai presus de orice ca niște foarte abili artizani, stăpînind fără greș toate secretele meseriei, și cînd critica dramatică, prin Jules Janin și prin alți exponenți cu autoritate, mergea în prețuirea piesei „bine construite" pînă la o veritabilă fetișizare a ei. Considerațiile directe ale lui Caragiale asupra domeniului în discuție sînt puține, dar revelatoare. La Berlin, în interviul acordat tînărului publicist ardelean Horia Petra-Petrescu, scriitorul (preocupat la acea dată de proiectul comediei **Titircă, Sotirescu & c-ia)** sublinia cu insistență imperativul menținerii neslăbite a interesului („Trebuie să-ți ții publicul cu răsuflarea reținută, într-o comedie, să-l duci din emoție în emoție" ; „Publicul care să-i dai ghionturi, ca să spun așa... Cînd iese din teatru să se întrebe : „Ce a fost asta, nene ?"), abordînd în același spirit unele chestiuni de tehnică a expoziției, cum ar fi regizarea intrărilor în scenă („Și să pregătești terenul. Să-i vorbești de Tache, de Mache, și cînd apar aceștia pe scenă — să-și zică plin de satisfacție : Iată-l ! Acesta-i Tache ! Îl cunosc eu prea bine !") și importanța decisivă a primei ridicări de cortină („De la început atîrnă de multe ori soarta unei piese teatrale. După cum e începutul, **andante sau conbrio,** așa se predispune și publicul pentru scenele viitoare").

Este suficient să ne fixăm atenția asupra expoziției la **O noapte furtunoasă** și asupra aceleia a **Scrisorii pierdute** spre a observa cîtă ingeniozitate tehnică și mai ales cîtă știință a scenei se află concentrate într-un spațiu restrîns. Realizarea unei bune expoziții constituie, după opinia specialistilor, un adevărat test al iscusinței teatrale. Supusă paradoxului de a fi anterioară acțiunii și totuși ea însăși o acțiune (observația îi aparține lui Marmontel), expoziția conține în chip inevitabil o bună doză de artificiu. Să ne mărginim a o ilustra prin supliciul impus confidenților, obligați să asculte cu răbdare — din nevoia informării publicului — ceea ce de fapt, în virtutea propriei lor funcții, s-ar fi cuvenit să știe de mult. Greutatea cea mare este, așadar, de a imprima expoziției o țintă firească : „expoziția cea mai bună va fi aceea care nu va avea aerul de a fi o expoziție"[2]. Cum trece Caragiale acest dificil examen, în cadrul primei lui comedii ? Expoziția **Nopții furtunoase** poate fi delimitată cu ușurință, pornind de la faptul că — în varianta inițială a piesei, apărută în „Convorbiri literare", 1879, numerele 7 și 8 — ea alcătuia un tablou distinct : convorbirea dintre Jupin Dumitrache și Ipingescu (scenele I—IV) se desfășura în aer liber, cei doi șezînd pe o lavită în fața cherestegiriei. Conceperea expoziției ca o entitate deosebită și modul realizării ei atestă asimilarea lecției lui Scribe (din opera căruia Caragiale tradusese, în 1878, **La camaraderie).** Principalul reper al filiației îl marchează folosirea convețsației a două personaje ca mijloc de a le trece în revistă pe celelalte și de a le fixa astfel locul în cadrul conflictului potențial. Pe această schemă de eficiență verificată, suflul creator al lui Caragiale se manifestă plenar și liber. Stilpii expoziției, care nu vor lipsi nici o clipă din scenă, sînt Jupîn Dumitrache și Ipingescu. Rolul celui dintîi este de a povesti, al celuilalt — de a stimula narațiunea. Întrebările lui Ipingescu, în spiritul unei logici riguroase de polițist („Care bagabont ?", „de unde știi că-i bagabont ?", „De unde știi că era amploiat ?" ș.a.m.d.), asigură progresul expunerii și extrag la momentul oportun toate dezvoltările necesare. Temele discuției, la o privire rapidă, se vădesc în număr de patru : 1. tema „bagabontului", cu ideea conexă a primejdiei care amenință „onoarea de familist" a Jupînului ; 2. tema Chiriac-Veta, cu ideea securității conjugale garantate de „omul de încredere" ; 3. tema Ziței, cu ideea disponibilității ei după divorț („Lac să fie, că broaște destule !") ; 4. lectura articolului din **Vocea Patriotului Națională,** cu manifestarea unei admirații fără limite față de autor. E de remarcat că planul geometric al expoziției nu ni se dezvăluie decît prin analiză, iar succesiunea temelor — deși riguros calculată — pare rodul unor tranziții spontane. Prezența, de pildă, a lui Ghiță Tîrcădău pe lista celor rebeli la obligațiile gărzii civice asigură în chipul cel mai firesc introducerea în discuție a Ziței („Om stricat, domnule ! Păi de ce am dezvorțat-o pe Zița de el, gîndești ?"). Arta scriitorului se face simțită și în modul de a estompa caracterul static al expoziției. Puținătatea mișcării scenice e compensată prin varietatea temelor discuției, prin interesul faptelor povestite și — într-o măsură apreciabilă — prin voiciunea mișcării evocate. Dincolo de spațiul închis al scenei (întîmplarea de la „Iunion", apoi drumul pînă în Dealul Spirii cu „moftangiul după noi" etc.). În sfîrșit, ceea ce — cum spuneam la început — ne apare astăzi cu mai puțină claritate : expoziția conține o serie de „trepte" prin falsele informații pe care ni le oferă, trecute prin prisma deformantă a personajelor. „Bagabontul" hulit în scena I și publicistul admirat în scena a IV-a sînt una și aceeași persoană, dar asta n-o vom afla (dacă n-am știi-o dinainte !) decît în cuprinsul actului I. O surpriză și mai intensă ne va produce (ar trebui să ne producă !) dezvăluirea adevăratelor relații dintre Veta și Chiriac, după ce despre cea dintîi aflasem că „nu-l prea are la ochi buni" pe tejghetar. Expoziția ne plasează, astfel, sub cel mai autentic sigiliu caragialesc, într-o lume a iluziilor tandre, a căror apropiată destrămare o pregătește, acid, autorul.

„O scrisoare pierdută" la teatrul din Tampere — Suedia — în regia lui Sică Alexandrescu (1956)

Cum se prezintă lucrurile în **Scrisoarea pierdută ?** Expoziția înregistrează aici un spor apreciabil de dinamism și realizează mai deplin condiția adecvării optime, adică aceea de a nu părea o expoziție. Formula însăși e inedită. În **Noaptea furtunoasă,** convorbirea a două personaje aborda succesiv cîteva teme distincte. În **Scrisoarea pierdută** mai multe personaje abordează succesiv o temă unică : tema scrisorii. Cel dintîi e Pristanda relatînd reuniunea de la Cațavencu, al cărei martor neștiut fusese, cățărat pe ulucile gardului. Narațiunea lui se întrerupe din lipsă de informații complete (deficitul acestora e un mijloc de atițare a curiozității : „Cine să fie ? Ce scrisoare ?"), introducînd însă ideea unei scrisori enigmatice — posibilă sursă de surprize electorale. Tema va fi reluată de Trahanache, din gura căruia aflăm textul integral al scrisorii („Am citit-o de zece ori poate : o știu pe dinafară !"), fără totuși a putea fi siguri de autenticitatea documentului, pe care — ca spectatori neavizați — l-am putea crede și rodul unei „plastografii". Dubiile se vor risipi prin abordarea temei de către Zoe, de la care vom afla și pretențiile lui Cațavencu („Mi-a propus să-mi dea înapoi scrisoarea, cu condiția să-i asigurăm alegerea. Aminteri, publică scrisoarea poimîne..."). Replica nemijlocită a lui Tipătescu („Lupta este desperată. Vrea să ne omoare, trebuie să-l omorîm !...") marchează, în fapt, încheierea expoziției : taberele s-au definit cu claritate, miza conflictului de asemenea.

Prin comparație cu **Noaptea furtunoasă,** expoziția **Scrisorii pierdute** ni se pare mai apropiată de condiția veridicității totale. Unele deslușiri oferite lui Ipingescu de către Jupîn Dumitrache („Aș ! de el nu mă sfiesc. (...) Atîta om de încredere am...") puteau să pară ușor tardive, în raport cu vechimea prezumată a amiciției celor doi. Nimic de acest fel în **Scrisoarea pierdută,** unde totul e subordonat nevoii de informare a personajelor, și nicidecum a celor din sală. Dincolo de aceasta, cele două expoziții ne apar înrudite prin structura lor „muzicală", adică prin sugestiile de acest tip pe care le implică în formula lor de construcție. Expoziția **Nopții furtunoase,** prin fixarea citorva motive în vederea dezvoltării ulterioare, are aspectul unei aventuri. Expoziția **Scrisorii pierdute,** prin tratarea succesivă a unui motiv unic de către mai multe instrumente, e o „temă cu variațiuni".

Șt. Cazimir

[1] **Două excepții notabile : Anton Holban, Cîteva reflexii în preajma „Scrisorii pierdute", în Opere, 3, Minerva, 1975, p. 181—188 ; V. Mindra, Structura situațiilor în comedia „O scrisoare pierdută", în Incursiuni în istoria dramaturgiei române, Minerva, 1971, p. 104—112.**

[2] **Jacques Scherer, La dramaturgie classique en France, Paris, 1959, p. 59.**

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
6
(771)
Sîmbătă
5 februarie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Opera și cititorul

Reținem din admirabilul eseu călinescian **Ozymandias** — o „cronică a optimistului" din 1956 — următoarea frază : **„Azi, eu cred că scriitorii și artiștii trebuie să se intîlnească cu cetățenii, dar vorbind nu despre ei, ci despre viață de la înălțimea experienței lor".** Dacă luăm aminte și la cele spuse în pasajul concluziv al eseului, unde, totodată, este dezvăluită sursa mitologică a temei generale dezbătute, vom înțelege întru totul tîlcul acestui postulat numai aparent contradictoriu : **„Esențialul este** — conchide autorul — **a munci pentru semenii tăi și a nu te lăsa îmboinăvit de iluzii deșarte. Îmi răsună în minte un sonet ironic de P. B. Shelley, despre un fragment de statuie uriașă, zăcînd în pustiu și din care n-au mai rămas decît două picioare pe un piedestal, o bucată a feței și o inscripție : «Numele meu este Ozymandias, rege al regilor: / Priviți operele mele, o, voi, puternicilor și disperați !» Mi se pare că mai avem încă și azi (...) asemenea Ozymandias, profesînd cultul personalității lor prin inscripții colosale, ce vor zace în nisipul pustiului".**

Iată, așadar, definit însuși statutul moral ce se cuvine a sta la baza contactului, a întîlnirii directe dintre scriitor și cititor. Simplu spus, unica rațiune a acestui act vizează scopuri superior educative. Ideea că, la întîlnirea cu cititorii, scriitorii de azi au datoria de a vorbi despre viață „de la înălțimea experienței lor", are un înțeles pe cît de limpede, tot pe atît de profund. Eliberat de vanitatea „reputației personale", refractar deci în fața unei asemenea concepții „personaliste", cum tot G. Călinescu zice, scriitorul angajat în tulburătoarea și plina de răspundere confruntare „pe viu" cu cititorul trebuie să se bizuie exclusiv pe adevărul experienței lui de viață inculcat propriei creații. Acesta fiind miezul problemei privită din perspectivă așazicînd teoretică, firește că discutarea și rezolvarea aspectelor practice, adică de „metodologie", reclamă maximum de atenție. Nu intrăm prea mult în chestiunile de ordin strict organizatoric. Observăm totuși în treacăt că și aici sînt încă multe de făcut : în pofida progreselor importante obținute pînă acum, fie că avem în vedere activitatea unuia sau altuia dintre factorii răspunzători, din ceea ce se știe de pe teren, faptele nu se desfășoară întotdeauna așa cum s-ar cuveni, pentru a se crea cel mai propice cadru de întîlnire — în librării, la școli, la cluburi, la cămine culturale etc. — a scriitorilor cu cititorii. Probabil că instituirea unui sistem de lucru coerent, avînd o funcționalitate bine pusă la punct, ar fi de natură să înlăture multe din neajunsurile ce mai persistă, între care spiritul de improvizație nu deține ultimul loc, dimpotrivă.

Revenim însă la punctele de reper oferite de postulate călinesciene și observăm că **forma ideală pe care o capătă întîlnirea scriitorului cu cititorul este, indiscutabil, dialogul.** Cel dintîi își vorbește celui de al doilea despre viață prin intermediul operei prezentate sau citite. Omenește vorbind, totodată, el, scriitorul, este interesat de succesul tentativei sale, mai exact de însăși judecata de valoare formulată ad hoc de interlocutorul său, cititorul. (După cum va fi mereu interesat de realitatea vieții interlocutorilor săi, sursă vitală pentru imaginația creatoare a omului de litere). În această indeterminare rezidă adevăratul și revelatorul raport de reciprocitate, la urma urmei, de cointeresare etico-estetică. Mai persistă cumva în conștiința scriitorului contemporan credința că opera sa are o existență sieși suficientă, sensibilă doar la legile destinului „absolut" și totalmente indiferentă față de circumstanțele imediate în care își face apariția, adică față de judecata primilor ei cititori ? Dacă da, drept răspuns, ne îngăduim a mai decupa un pasaj din eseul **Ozymandias : „Niciodată valoarea unei opere n-a scăpat masei, mai devreme sau mai tîrziu. Publicul de o anume categorie se întîmplă a se delecta cu lucruri mediocre, masa reclamă capodopere. Prin urmare, scumpe Alter-Ego, cuminte este a sta discret și a aștepta. Este cu neputință ca mulțimea trecînd prin fața lui Apollo din Belvedere să nu bage de seamă că are în față o operă sublimă".**

Este de datoria și stă în puterea scriitorului contemporan să contribuie la transpunere în fapt lucida și realista aserțiune călinesciană. Cu condiția să aibă curajul de a-și asuma în toate privințele răspunderile și riscurile ce decurg de aici. Ceea ce, evident, e numai și numai în folosul său.

Nicolae Ciobanu

Din nou în vizită de lucru, în mijlocul muncitorilor și specialiștilor, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, a propus națiunii un înalt exemplu de responsabilitate comunistă și patriotism, de grijă față de ziua de mîine, luminoasă, a României socialiste

OPINII

Personajul tînăr, erou al literaturii

În primăvara lui 1975, cînd așteptam apariția primului meu roman, **Lumină pentru cei singuri**, am discutat cu cineva dintr-o editură posibilitatea publicării de către instituția sa a unui volum al meu de note de călătorie.

— Dar am auzit, mi-a spus, că ai scris un roman despre tineret, despre studenți. De ce nu vrei să ne dai și nouă un asemenea roman ? Ți-ar apărea foarte repede.

I-am promis că voi gîndi serios la oferta sa atît de promptă. Oricum, cel puțin o bună bucată de vreme de acum înainte intenționez să scriu despre tineret, despre vîrsta și generația mea, despre problemele ei deloc simple.

— Uite cum trebuie să fie romanul — a început interlocutorul meu cu metodă. Să prezinte descoperirea vieții la vîrsta tinereții, înfiorarea în fața misterului cunoașterii, prima dragoste, eventual prima decepție, alegerea unei profesiuni, viața de facultate, poftim, dacă vrei, să apară și un profesor mai antipatic, nu mă supăr, dar totuși cu părțile lui bune, în fine, portretele unor colegi de servici, de generație, de facultate, depinde cum ți-i alegi...

L-am întrerupt. Eventualul meu roman a expirat... N-am înțeles niciodată de ce vîrsta tinereții, o vîrstă atît de complexă și deschisă unor posibilități multiple de abordare, apare în mintea unor oameni care au reușit s-o depășească atît de plată și schematică. După cum n-am înțeles nici de ce tînărul trebuie văzut neapărat ca un fel de zăpăuc naiv și de un optimism inatacabil, pentru care, la limita de jos a tinereții, rasul „tuleielor" reprezintă un act cu semnificații major simbolice, iar la limita ei superioară, el trebuie obligatoriu să se confrunte cu universul.

Tînărul se vede redus astfel ca existență și preocupări tocmai la locurile lui comune, la acele emoții în fața universului, cunoașterii și alte generalități vagi de același calibru, pe care orice om rezonabil, ca să se poată încadra într-o realitate concretă, vie, complexă, trebuie cu necesitate să le depășească, să pătrundă și dincolo de domeniul generalității a-

Gabriel Gafița

Continuare în pag. a 6-a

1907

Și porțile răbdării se preschimbară-n lavă
Arzînd catapetesme pe-o gură de mormînt.
Da, am cîntat din pluguri, din furci și din topoare
Voința mea de glie, tăria mea de vînt.

Mă colinda o sete de țarină, de brazdă
Culcată pe izvoare cu tîmpla către ploi,
Dulăi să nu mai fie, dulăi să nu mai latre,
Și vatra mea nu fie țițină de noroi.

Pe mările-nnoptării conace navigau,
Ca un blestem pe focuri de izbîndă.
Și înscrumind pe coasă tîrziii ochi de șerpi,
În zodia pămîntului împotrivirea cîntă.

Mii de plugari-idee, de Petre și Ioni,
Ne-nvinși suiră steaua grozavului liman.
Și iar bătură tunuri în vatra mea de singe,
De la Flămînzi la Vlașca și pînă-n Teleorman.

Anton Grecu

JURNAL DE POET

Parabola

Para-balein, a arunca pe lîngă, este unul dintre cele mai vechi instrumente de lucru în toate artele, prezent în cele mai vechi culturi legate de tradițiile orale. Întrebuințarea a izvorît din două motive: pe de o parte din neputința de-a sesiza direct ce se întîmplă cu un fenomen spiritual sau natural iar pe de alta de-a cruța de la profanare o realitate spirituală din tradiția unui popor. Piatra aruncată de simbol lovește direct la țintă, luînd-o cu sine, merge cu țintă cu tot mai departe, piatra aruncată de parabolă trece pe lîngă, atrăgînd atenția asupra obiectului ce-l are de sesizat dar netulburîndu-i statornica și tainica viețuire. Existența obiectului, Patria lui, adesea este necunoscută iar parabola pornește intuitiv cu toată teama și prudența în căutare, adesea rătăcind sau lovind în cimp total opus și tocmai în acest fel deșteptînd un ecou în ținta dorită. Ca piatra sau floarea aruncată în vederea sesizării obiectului căutat să aibă puterile scontate, prezentarea lor depășește o simplă descriere : adesea virtuțile obiectului impros-pătează și animă firea sesizatorului însă în așa fel că asemănările pun și mai bine în lumină deosebirile în loc să impuțineze ființa obiectului, o bucură și încarcă de valoare admirabilă. Cînd Eminescu spune : „La steaua care-a răsărit / E-o cale-atît de lungă / Că mii de ani i-au trebuit / Luminii să ne-ajungă" el aruncă steaua lîngă grădina Logosului a cărei lumină pătrunde atît de anevoios firea muritorilor.

Mai ales pentru folosirea Parabolei poetul trebuie să fie un mare cunoscător al firii lucrurilor. Ele nu pot fi folosite ca șezătoare de obiect decît în straiul lor firesc, în cămașa lor sărbătorească și organică. Cunoașterea științifică a lumii pentru cei vechi ținea tot de poezie; nu erau separate în căi de cunoaștere deosebite. Curios este că astăzi, după secole de sciziune între aceste două vase păstrătoare ale lumii, ele se reapropie și omul de știință va folosi parabola și metafora poetică pentru a-și numi relațiile și observațiile din sînul materiei.

Pe cît de importantă este cunoașterea în amănunt a firii lucrurilor cu care se aruncă spre obiectul de sesizat tot pe atît de pasională și proaspătă trebuie să fie inițiativa obiectului ca și fuziunea lui cu persoana lucrătoare în vederea alcătuirii unei Patrii în ființa graiului.

Din aceste pricini, prezența parabolei în cuvînt este mai anevoioasă și relativ rară, prezentă însă la marii inspirați, acolo unde interesul pentru subiect, cu frămîntările inerente, s-a limpezit și-n firea vorbitorului se arată copleșitoare realitatea eternă a cosmosului.

Ioan Alexandru

Începînd cu numărul viitor
EUGEN JEBELEANU
va semna rubrica
săptămînală

Confesiuni

În pagina a 8-a
Evocări : 1877
ȘOIMII AU TRECUT DUNĂREA
de Petru Vintilă

Colocviile «Luceafărului»
DESPRE RESPONSABILITĂȚILE
TINERILOR REGIZORI (II)

Șontu 1877

Mă durea dorul meu de-atîta dor
mă durea singele din alior
mă durea jugul surd și otoman
mă durea jugul din noi, tot avan.

Mă durea lacrima, — de dintr-a mea —
mă durea sabia-n care murea
lon, în strimbul, negrul epitaf...
Mă dureau culorile de zaraf.

România se-ntregea în drapel
putrezea jugul de veacuri, mișel, —
toți ne adunam într-un singur om
se-nfiorau floare, pămînt și pom.

A zbucnit, din Noi, Șontu... Maiorul !
Grivița. Victoria. Și Dorul.
O, Libertate ! Sărbătoresc
drapelul frăției, românesc.

Șontule din imn, — singe-al meu vărsat —
dăruindu-mi-te, nu te-am uitat
ești în mine,-n nesfîrșit de veac.
Mă pierd în sufletul tău de leac.

Ion Bănuță

Memorii și memorialiști

Abundența „memoriilor" se datorește, de multe ori, stilului plicticos al unor scrieri de istorie. Aceasta nu înseamnă, în mod automat, că paginile de confesiune, sau de justificare, lipsite de gir universitar, ar presupune un plus de adevăr sau măcar o minimă garanție de obiectivitate.

E greu să nu fabulezi scriind despre trecut și prea puțini își respectă îndeajuns semnătura, pentru a nu-și întocmi — la adăpostul unei sincerități simulate — un autoelogiu. Asta presupunînd că amintirea n-ar juca povestitorului, mai mult sau mai puțin virstnic, farsa involuntară a inexactității. Mai rare sînt cazurile de autodenunț cînd, urmînd exemplul lui Procopie din Cesareea, istoricul oficial își mărturisește, singur și nesilit, impostura.

Nu se pot stabili, totuși, reguli în acel gen istorico-literar care, de la Xenofon și pînă în zilele noastre, continuă să stîrnească deopotrivă curiozitatea cititorilor și contestația specialiștilor.

Pînă la urmă, totul depinde de talent. Sînt cazuri destule, în care pasiunea a întunecat adevărul, dar a izbutit să acorde cuvintului scris o strălucire perenă. După cum, destui impostori lipsiți de ambele calificări, parvin să speculeze curiozitatea publică și să încurce drumurile artei și ale științei, fără alt folos decît al vanității personale, cu orice preț gîdilate. Cazurile cele mai flagrante nu sînt, totuși, cele mai repede constatabile. Cititorul, chiar avizat, nu se poate desprinde total de magia literei tipărite, iar adesea imposturile grave au mai multă șansă de a fi crezute decît insidioasele sugestii. Memorialistul se recomandă îndeobște prin calitatea lui de martor unic sau măcar privilegiat, darul scrisului fiind inițial presupus aceluia care își asumă dreptul să lămurească pe alții...

Există apoi genul memorialiștilor care în viață au scăpat toate tramvaiele — dar care ne povestesc despre cele petrecute, alături de ei, în stație ! Ei descriu oameni și întîmplări din vehiculele în care n-au avut acces, suplinind cu o imaginație mai mult sau mai puțin fertilă, fie o incapacitate de afirmare personală, fie chiar o nedreptate a destinului. Nu sînt puțini nici aceia care pîndesc moartea personajelor ilustre, pentru a se strecura, — fără riscul unei dezmințiri, în presupusa lor intimitate. Am putea cita astfel de dialoguri imaginare, scrise fără precauțiunea fabulației mărturisite, în care personajul este „pus la punct", „încuiat" sau „lămurit" fără nici o jenă. Cînd impostorul are curaj, el are grijă să atribuie presupusului interlocutor aprecieri de care altfel nicicînd, în viață și în scris, nu se bucurase. **„Dumneata care ai talent cu carul"... „Desigur, o cultură ca a dumitale nu se poate lăsa înșelată"... „Inteligența de care dai dovadă, te-a salvat desigur din această situație"...** Asemenea expresii presărate în „conversație", au scopul de a estompa deosebirile de nivel, provocînd — pe lîngă surisul celor puțini, admirația numeroșilor cititori curenți.

Excesiva de buna părere despre sine comportă și alte riscuri pentru memorialist. El este

N. Carandino

Continuare în pag. a 2-a

ÎNTÎLNIRILE „LUCEAFĂRULUI"
ORGANIZATE ÎN COLABORARE CU COMITETUL DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ AL JUDEȚULUI ILFOV

Într-un sat din Bărăgan

Cea mai recentă întîlnire a „LUCEAFĂRULUI" s-a desfășurat sîmbătă, 29 ianuarie, în comuna Gîrbovi, județul Ilfov. Înscriindu-se în suita acțiunilor pe care revista noastră le va realiza în acest an, în cadrul Festivalului național „Cîntarea României", întîlnirea de la Gîrbovi — organizată în colaborare cu Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Ilfov — a constituit un fructuos dialog între scriitori, actorii și interpreții de muzică tînără prezenți la această manifestare și oamenii comunei-gazdă.

De ce tocmai la Gîrbovi ?

De ce tocmai în Bărăgan ?

Argumentele nu sînt nici puține și nici de natură „sentimentală". Dintre ele, vom numi numai unul, adică tocmai pe acela care ne-a determinat să alegem drept loc al acestei Întîlniri comuna Gîrbovi. Într-un cuvînt, acest argument sună astfel : MUNCA.

Sînt ani buni, de cînd țăranii cooperatori din Gîrbovi se situează în vîrful ierarhiei celor mai bune rezultate din agricultură. Sînt ani buni, de cînd recoltele de la Gîrbovi sînt aproape duble față de producțiile medii obținute pe plan național. Adică, sînt ani buni, de cînd acești oameni trimit Țării plinea ei de toate zilele, asigurînd, în același timp, vagoane de cereale pentru fondul de stat. Și pentru că oricită dragoste avem noi pentru cuvinte, trebuie să recunoaștem și cifrelor calitatea lor plastică, puterea de-a emoționa, iată cum se rezumă statistic rezultatele record ale C.A.P.-ului din Gîrbovi pe anul 1976 :

— 200 de hectare pe care s-au obținut producții de grîu de 6 021 kg/ha.

— 1 800 de hectare pe care s-au obținut producții de porumb de 7 510 kg/ha.

— 500 de hectare pe care s-au realizat producții de sfeclă de zahăr de 49 000 kg/ha.

— 400 de hectare pe care s-au realizat producții de floarea soarelui de 2 800 kg/ha.

La toate acestea se mai poate adăuga că, planificîndu-și să realizeze o normă zilnică de 40 lei, C.A.P.-ul din Gîrbovi a reușit să ridice valoarea acestei norme la 51 lei pe zi, iar că la nivelul producției globale, planificate la 58.000 de lei, s-a realizat un spor de 20.000 de lei.

Și-apoi, în alegerea Gîrbovilor ca loc de desfășurare al acestui dialog a cîntărit, și încă foarte mult, titlul de Erou al Muncii Socialiste pe care C.A.P.-ul de aici l-a primit de trei ori consecutiv — 1974, 1975, 1976 ! — adăugîndu-i și Medalia de aur „Secera și ciocanul".

Pentru că Festivalul național „Cîntarea României" a fost conceput, așa cum arăta și secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, nu numai ca un festival al creației și interpretării artistice, ci și ca unul al hărniciei, am considerat că alegînd Gîrbovii ca loc de desfășurare a acestei Întîlniri nu facem altceva, decît să aducem un binemeritat omagiu unor oameni pentru care munca — deseori eroică — a devenit obișnuință, stil de viață.

În paginile 3, 4 și 5 ale revistei noastre de azi, veți putea citi nu numai poeziile recitate de scriitorii ce-au ținut să-i cunoască pe harnicii oameni ai Gîrbovilor, ci și trei reportaje despre munca acestora, reportaje care au trecut, mai întîi, proba de foc a citirii lor în fața celora cărora le-au fost dedicate.

Luceafărul

● In paginile 3, 4 și 5 : ● ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI» ● Semnează ● Nicolae Mateescu ● Sănziana Pop ● Cornel Nistorescu ● Florin Costinescu ● Daniela Crăsmaru ● Cornelia Djigola ● George Chirilă ● Liliana Ursu ● Ioana Diaconescu ● Viorel Cosma ● Dan Verona ● Veronica Galiș ● Alexandru Brad ● Cornel Negrea.

Scrisoare unui tînăr prieten

Spre mari adîncuri

Criteriile de apreciere a poeților variază totdeauna de la critic la critic, de la cititor la cititor. Ele impun un scriitor adevărat fie prin totala sa realizare artistică, fie numai prin cîteva poezii care sînt sortite să rămînă timpului.

În cazul nostru, fiind vorba de un scriitor tînăr, aceste criterii sînt deosebite de ale scriitorului matur. Ele trebuie să ajute, să statorniceacă, să lumineze drumul străbătut pînă acum de poet, arătîndu-i că această cale a poeziei pe care a mers este cea adevărată.

În acest sens, **Florin Costinescu,** că despre el e vorba, este unul dintre poeții care întrunește aceste criterii. El este, pînă acum, numai autorul a două volume de poezie, dar un scriitor cu o veche activitate poetică, căruia i-a trebuit mult timp de meditație pentru a se hotărî să purceadă la apariția în volum.

Prima sa carte de poezie se cheamă **Adierea Tărîmului,** apărută la editura „Albatros" în anul 1972, iar a doua **Ramura de veșnicie** apărută la editura „Eminescu", în anul 1974.

I-am cunoscut mai întîi poeziile publicate prin reviste, apoi pe cele statornicite în volume iar după aceea pe cele citite fie la șezătorile literare ale revistei „Luceafărul", fie la alte șezători la care am participat împreună.

El este un poet cald cînd este vorba de poezia lirică și stîncos atunci cînd face apel la poezia patriotică și patriotică. Interesant, de la bun început, mi s-a părut la Florin Costinescu, faptul că fără a se depărta de subiectul propus el poate spune exact ceea ce gîndește și mai ales că știe unde trebuie să se oprească.

Poetul a acumulat mult timp experiența acelui nevăzut al său, care l-a ajutat să-și formeze, să-și găsească un drum propriu. Cuvîntul său transmite, comunică, toată gama sa de sentimente.

Virgil Carianopol

Continuare în pag. a 7-a

● IN ACEST NUMĂR : ● **Cronica literară** de M. Ungheanu ● Viața cărților ● **Remember** de A. E. Baconski ● **Fragmente critice** de Eugen Simion ● **Ferestre** de Marin Sorescu ● **Atelier literar** de Geo Dumitrescu ● **Mapamond :** Otar Șalamberidze în tălmăcirea lui Dumitru M. Ion ● **Revista străină**

cronica literară

Ion Ţugui: Voivodeasa

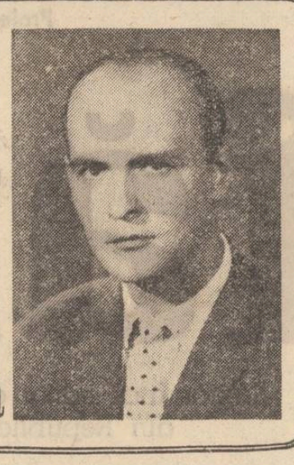

metamorfoza poetului în romancier nu se petrece niciodată fără a lăsa urme ale fostei îndeletniciri. După patru volume de versuri, Ion Ţugui publică un roman din care autorul cărţilor anterioare n-a dispărut în întregime. **Voivodeasa** este un roman în care epicul şi liricul coexistă în doze care fac fuziunea discutabilă. Titlul romanului este şi numele localităţii de a cărei fizionomie spirituală este preocupat autorul. Titlul divulgă şi o intenţie monografică pe care romanul o confirmă. Romanul **Voivodeasa** urmăreşte să înfăţişeze cum reacţionează ţăranii unui sat din Bucovina în faţa unor evenimente cruciale din viaţa satelor. Figura cea mai caracteristică este din acest punct de vedere primarul Remezi.

Sîntem în 1945, primul an după război cînd apele nu s-au aşezat încă. Comuniştii sînt expuşi atacurilor organizate, violenţei, asasinatului. **Voivodeasa** e terorizată de o bandă ascunsă în munţi a cărei deviză este pedepsirea fiecărui comunist care acţionează în perimetrul ei de viaţă. Au de suferit însă nu numai comuniştii. Torturaţi şi suprimaţi, ori de cîte ori cad în puterile bandei lui Nacu, sînt şi oameni simpli ai satului. Violenţa lui Nancu, fost legionar, e cea mai bună propagandă contra acţiunilor lui. Oamenii satului, pierdut în munţi şi păduri, nu vor întîrzia să reacţioneze. Primarul Remezi, din care autorul încearcă să facă păstrătorul unui bun simţ tradiţional şi al unui echilibru exemplar, este cel ce se decide la lupta deschisă cu bandele lui Nancu. După război armele sînt peste tot iar Voivodeasa şi împrejurimile devin teatrul unui mic război civil în care oamenii lui Nancu şi însuşi Nancu îşi află sfîrşitul. Finalul romanului subliniază factura poematică a scrierii. Ion Ţugui a dorit să scrie poemul rezistenţei tradiţionale a unei aşezări româneşti, să facă elogiul calităţilor morale ale unor oameni simpli pe care deşi o experienţă milenară îi îndeamnă la expectativă, ştiu totuşi să iasă din ea atunci cînd evenimentele o cer.

Romanul-cronică, pentru că **Voivodeasa** este un roman-cronică deghizat, a fost transformat în poem. Este oare această scădere pe care autorul **Voivodesei** o aduce epicului doar urmarea faptului că Ion Ţugui este mai întîi un poet sau este vorba de a scrie programatic un roman în care epicul să fie înecat de digresiunea lirică? Romanul e construit cu abilitate, ceea ce ne arată că autorul lui a prevăzut dozajul şi a calculat efectele, semn că nu e vorba doar de o inerţie ci de o deliberare compoziţională. Chestiunea este dacă o încărcătură epică atît de trepidantă cum este aceea din **Voivodeasa** poate fi încorsetată în chingile unei scrieri de flux poematic. Ca la mulţi începători într-ale romanului, autorul **Voivodesei** tinde să realizeze într-o singură carte ceea ce ar fi firesc să aparţină unor cărţi diferite.

Cel care ţine în **Voivodeasa** cronica satului este Lucian Remezi. Romanul este din această perspectivă o carte de amintiri în care evenimentele personale se împletesc cu evenimentele colective, **Voivodeasa** fiind atît un roman al satului cît şi unul al lui Lucian, mai precis al iubirii lui pentru Valeria. Pentru a satisface cele două planuri ale romanului, cel individual şi cel al colectivităţii, autorul alternează perspectiva lui Lucian cu perspectiva naratorului. La rîndul ei, perspectiva tînărului Lucian, fiul primarului, nu este doar aceea a amintirii, ci şi aceea a unui fel de jurnal interior. Lucian nu e numai un martor al satului, ci şi un martor al frămîntărilor lui intime. Între cititor şi evenimentele grave ale romanului se interpun mereu fie pasajele jurnalului interior ale lui Lucian, fie trimbele poematice ale naratorului.

Romanul se încarcă, deşi programatic, inutil, uneori din dorinţa de a nu face din **Voivodeasa** o carte de curată şi sugestivă epică. Pentru mulţi prozatori de astăzi faptul în pagina de proză este impudic, iar epicul propriu-zis o chestiune anacronică. De această maladie s-a lăsat contaminat, se pare, şi Ion Ţugui, care impachetează în văluri colorate şi nesfîrşite o materie epică explozivă, a cărei violenţă răzbate totuşi în paginile cărţii. Ceea ce poate interesa cu precădere în **Voivodeasa** sînt tocmai aspectele pe care autorul le ţine adesea în planul doi. Dacă dezbrăcăm romanul de veşmintele lui încărcate, ajungem la o tramă puternică, de aspect senzaţional, suficientă pentru a susţine singură un roman. De o parte se află satul, de alta bandele înarmate. Legătura cu centrul e insuficientă, simpatizanţii comunişti terorizaţi. Din analiza faptelor, relatate retrospectiv şi rezumativ în vreun colţ de pagină, tragem concluzia că satul nu e chiar atît de pasiv pe cît ne lasă să înţelegem în general autorul. Dacă bandele sînt active şi trimit iscoade sau mesageri primejdioşi în sat, ei reuşind să strecoare chiar într-o funcţie importantă pe unul de-ai lor, nici cei din sat nu se lasă mai prejos. Cîteva episoade aduc sub ochii cititorului tabăra din munte a lui Nancu, zugrăvită de un voivodesean care a înşelat banda strecurîndu-se în rîndul ei. Dacă Ion Ţugui ar fi dat drept de cetate în cartea sa mai des epicului, romanul ar fi pierdut, desigur, în bună măsură, teza sa tradiţională, dar ar fi fost, presupunem, mai convingător. Cartea are însă forţă şi culoare, intuiţia mişcărilor colective şi a existenţelor străjuite de tradiţie ceea ce compensează latura ei superfluă.

Debutul în roman al lui Ion Ţugui ni-l arată pe autorul **Voivodesei** în posesia unei materii epice dense, a unei reale capacităţi de a construi, dar ne sesizează totodată şi preferinţa lui pentru forme inadecvate materiei epice pe care mizează.

M. Ungheanu

viaţa cărţilor

poezie

Mitul îndrăgostitului

Catalogat drept poet **erotic-muzical** (ceea ce, sigur, este) Horia Zilieru face figură aparte printre poeţii Erosului. Şi asta, pentru că, mai presus de orice, poezia sa este o încercare de a revitaliza **mitul îndrăgostitului.** Într-o lume plină de demitizări de tot felul, tentativa lui Horia Zilieru poartă aura „anacronicului", semămînd, citeodată, cu o aventură donquijotescă, în care, o parte din cuvinte se transformă în palele unor mori de vînt ce fring alte cuvinte, devenite diafane dar „neputincioase" lănci, plesnind în frumoase sonorităţi. Cu toate astea, poetul are curajul de-a înainta pe această punte de ceară, pe care dogoarea unui ochi de Argus ar putea-o topi, prăbuşind-o într-un haos, ce-i drept muzical.

În poezia lui Horia Zilieru, iluzia se vindecă prin iluzie, himera cheamă himeră: „Femeia ce-n sînii de aur îşi trage / cenuşa din focuri aprinse sub mare / de-o virstă cu mine în ceruri îşi are / legenda şi astrul şi bezna vorace. // Pe zeul cenuşei e apa-ntristată / urmîndu-i văpaia şi umbra lactee, / cînd cald cimitirul cămaşa deschele / şi iese hymera demult aşteptată". Pentru poet, Erosul este principiul vital existent în orice loc al cosmosului („Un strop de singe e în orice astru"), iar şansa cîntăreţului iubirii stă în risipirea, în dezagregarea lui în puzderii de „atomi de-amor". **(Atom** este un cuvînt ce revine foarte des în poezia lui Horia Zilieru, în sintagme ce nu lasă nici o îndoială asupra **ipostazei astrale a iubirii, aşa cum** o înţelege poetul).

Horia Zilieru are un acut simţ **al înscenării** — aproape fiecare poezie a sa este **un spectacol,** un joc al ipostazelor de factură **dramatică** (fireşte, nu în ultimul rînd, tocmai în accepţiunea de spectacol). Mecanismul se declanşează prin agitarea culorilor, parfumurilor, sunetelor. Apoi se produce alunecarea în **hipnoza erotică,** după care jocul parfumurilor, culorilor, sunetelor creşte, se hrăneşte din sine ajungînd în finaluri în care îşi este sieşi suficient, un fel de comă erotică: „Doamnă fantomă, / roza calvar e; / craniul meu mare / intră în comă". Din figuraţia poeziilor se detaşează **roza** şi **crinul,** simboluri ale feminităţii şi, respectiv, virilităţii.

Ceea ce nu s-a observat privitor la erotica lui Horia Zilieru este viermele de aur al ironiei care sapă tunele pe sub cuvintele poetului. Şi un degustător avizat al unor astfel de poezii, grele de parfumuri şi sonorităţi, poate să simtă sub untdelemnul aromat al versurilor, briciul transparent al cianurii. Mai mult, poetului nu-i este străină otrava parodică: „că mi-i craniul locuit / de un crin mai ortoman, / os de hiperboreean". Autorul se şi confesează în citeva rînduri, decisiv, pentru ca lectorul să-şi poată consolida **ipoteza** în care-l vede pe poet nu într-atît de cotropit de hipnoza erotică. În fapt, poetul este nu cel hipnotizat, ci acel care hipnotizează; transa îl e destinată „victimei", căci, fără îndoială, poetul joacă aici **un rol: cel** de „vampir" îndrăgostit. Beţia erotică a poetului este una... trează („În beţia veşnic trează, / iarna formelor viseză") şi nici n-ar putea fi altfel, căci, atîta vreme cît un îndrăgostit are puterea de-a admira spectacolul propriilor nervi încendiaţi, ori luciditatea de-a spune că e **posedat de foc,** e pe jumătate salvat! Dar, furat de joc, visînd la acea revitalizare a mitului îndrăgostitului, Horia Zilieru scrie cele mai bune poezii ale cărţii în momentele în care cu greu mai poţi depista graniţa dintre joc şi totala implicare în traumă. Jocul devine atît de complicat **(Divina plagă, Petrecut prin flăcări),** de grav **(Galactica vedere, Fratele miniei),** se rafinează într-atît, încît devenind o entitate aparte, cu-o viaţă autonomă, pare a-l fi „devalizat" pe trubadur de minima luciditate. Aici, ermetismul de bună calitate al liricii lui Horia Zilieru face lege, lăsîndu-te, deseori, să ghiceşti dacă poeziile sînt ode la iubita pierdută sau elegii pentru la fel de pierdutul Androgin: „Lumina lină-n singe-mi luminează / făptura ce-am pierdut odinioară / şi lacrima întoarsă înconjoară / fără iubiri şi ură vechea rază".

Ca şi **Cartea de copilărire,** volumul imediat anterior, şi **Astralia** este, în anumite secvenţe, o carte de iniţiere, o „Învăţătură a lui..., către fiul său...". Dacă volumul de acum doi ani era o călăuză în ţara copilăriei, **Astralia** este un testament prin care tatăl lasă fiului drept moştenire cheile (şi obligaţia) cu care să deschidă miraculele **„teatrului nunţii".** „Fluture bolnav", „vîslă obosită", albină ce nu mai naşte **divina sudoare,** tatăl lasă fiului **cămaşa de amant** (pentru poezia lui Horia Zilieru, **amant** înseamnă slujitor devotat şi desăvîrşit al Iubirii): „Peste puţin, cămaşa mea de in / voi scoate-o s-o îmbraci în desfătare, / cum îşi jupoaie pielea şi moare / sub lovituri de raze albul crin. // E tot ce-ţi dau din ce am moştenit / ca riul sfînt o spumă-mbelşugată, / cînd se întrec vergile să-i bată / pierdutul grai în ritmul adormit".

Aşadar, spectacol cînd grav, cînd ironic, invocînd clemenţă pentru starea de melancolie, poezia erotică a lui Horia Zilieru este, în fapt, un imn adus Iubirii, pe care o înţelege ca pe unicul grai universal. Astral, adică.

Dorin Tudoran

*) **Horia Zilieru: „Astralia", Editura „Junimea", 1976.**

prezenţe

● **Almanahul TRIBUNA '77** este dedicat ţăranului şi satului românesc, la împlinirea celor 70 de ani de la marea răscoală, „un omagiu adus istoricului eveniment şi martirilor săi". Cartea, căci despre o adevărată carte este vorba, se deschide cu un ruchet de ginduri „de credinţe şi de sentimente ale unor „străluciţi fii ai acţiunii şi spiritualităţii poporului român" despre ţărănime şi despre străvechea noastră masă spirituală istorică, satul." „Destinul nostru ca neam, ca stat şi ca putere culturală, atîrnă de cantitatea de aur curat ce se află în sufletul ţăranului, scria Liviu Rebreanu. Dar mai atîrnă, în aceeaşi măsură şi de felul cum va fi utilizat şi transformat acest aur în valori eterne..."

Ceea ce impresionează în almanahul Tribuna este, fără îndoială, sublinierea ideii că răscoalele din 1907 au stîrnit o puternică luare de poziţii în toate provinciile româneşti, ţărănimea, copleşitoarea masă a populaţiei, deci, nefiind nicidecum despărţită de frontiere sau de crestele munţilor „Ţăranii bucovineni din satele situate de-a lungul frontierei şi-au manifestat intenţia de a trece în România pentru a sprijini pe răsculaţi", se arată în articolul „1907 în Bucovina". Lucrul acesta nelinişteşte guvernul austro-ungar care hotărăşte să ocupe cu armată frontiera „de la Suceava pînă la Mihăileni". În presa din Transilvania sînt consemnate cu durere pătimirile ţăranilor din Moldova şi Muntenia. Iată cuvinte transcrise din gazeta „Tribuna" din 7 iulie 1907: „Am mărturisit-o şi-o mai spunem şi acum: noi şi fraţii din România, deşi trăim în două ţări (...) ne simţim însă un singur neam... Ca doi fraţi dintr-o tulpină... Cînd ar peri ei, fără îndoială s-ar trage clopotul şi deasupra noastră şi dimpotrivă: slăbind noi, s-ar apropia şi ei de primejdie. Iată de ce, astă primăvară, în martie, cînd asupra României s-a abătut nenorocirea mare a răscoalei ţăranilor, am fost îndureraţi cum nu ni s-a mai întîmplat să fim". Răscoalele din 1907 nu sînt privite ca un eveniment singular: el este o verigă în lanţul luptelor duse secole de-a rîndul de ţărănime împotriva asupririi, pentru păstrarea fiinţei naţionale, pentru independenţă. În almanah sînt consemnate „Grevele de seceriş în comitatul Bihor la sfîrşitul sec. al XIX-lea şi începutul sec. al XX-lea", „Răscoala lui Horea", „Răscoala ţăranilor din 1888", „Marile răscoale ţărăneşti din Evul Mediu", „Obiectivele revoluţiei burghezo-democratice din noiembrie 1918 în satele Transilvaniei", „Răzvrătirea moţilor de la 1852" — toate creionînd un amplu tablou al mişcărilor ţărăneşti izbucnite pentru impunerea Dreptăţii sociale şi naţionale. Într-un număr de articole este pus în evidenţă rolul activ al mişcării socialiste, al muncitorilor în vremea răscoalei, precum şi hotărîrea cu care scriitorii, oamenii de cultură au apărat cauza ţăranilor, ca pe o cauză a lor proprie. Publicarea unor documente inedite despre marea răscoală, adevărate incizii făcute cu instrumentul straniu, rece, obiectiv al relatării procesului verbal sau al ordonanţelor, completează generos sumarul unei veritabile cărţi despre 1907.

● **„ARCADIA" — supliment** politic, social-cultural editat de gazeta „Tribuna Ialomiţei" înfăţişează în linii ferme saltul întinsei cîmpii, altădată nedesprinsă din imaginea noroiului şi a sărăciei, spre civilizaţia comunistă de azi şi de mîine. Revista consemnează pe prima pagină evenimentele de căpătîi pe care le-a trăit Bărăganul în toamna anului trecut: Vizita tovarăşului Nicolae Ceauşescu în Ialomiţa, conferirea titlului de Erou al Muncii Socialiste judeţului, inaugurarea, în prezenţa Secretarului general al partidului, a lucrărilor de construcţie a combinatului siderurgic Călăraşi. Liniile de forţă ale actualităţii economice şi social-politice ale judeţului sînt expuse în articolul „77 centenar" de Marin Vasile, membru al C.C. al P.C.R., prim secretar al Comitetului judeţean de partid, preşedintele Consiliului popular judeţean. Articole, studii, consemnări, memorii, versuri şi proze întregesc sumarul acestei reviste în care semnează, alături de personalităţi distinse ale literaturii, numeroşi tineri mulţi dintre ei găzduiţi de revista noastră: Marin Lupşanu, Doina Cernica, Victor Marin Basarab, Mihai Vişoiu, Marcel Bărăganu ş.a.

Sub emblema festivalului „Cîntarea României" sînt consemnate cîteva dintre acţiunile ce se desfăşoară în judeţ în cadrul acestei ample manifestări.

Florenţa Albu, Fănuş Neagu, Nichita Stănescu, Mircea Dinescu, George Alboiu, Mircea Micu, Gheorghe Istrate aduc în cuvînt de baladă o închinare acestui pămînt al griului, oamenilor acestor locuri.

cartea de debut

concursul de debut al editurii „eminescu"

Debuturi la a doua instanţă

În Caietul **debutanţilor** publicat de Editura Albatros în 1975 figurează cu zece poezii **(Lemn pentru corăbii)** Sterian Vicol, laureat al concursului de debut al Editurii „Eminescu", ediţia a II-a, cu volumul de poezii **Harfele griului.** Licenţiat în română şi franceză, Sterian Vicol (n. 9 mai 1943) e din Tuţcani—Vaslui, în prezent redactor la ziarul **Viaţa nouă** din Galaţi.

Din cele zece poezii mai vechi, nouă sînt reproduse cu mici sincopări în **Harfele griului,** titlu promiţător, din nefericire fără acoperire în volum unde se spune ceva despre griu, însă prea puţin şi mai niciodată convenabil. Ni se vorbeşte de „laptele griului", de griul care „luminează cu lampa sub pămînt", de „tipătul griului în curentul electric" şi în sfîrşit de griul care „să-nchipuie o lîră culcată pe cîmpie c-o muzică în ea", în poezia **Griul,** intitulată în prima formă **Auzul.** S-ar zice că poetul e atent la ecourile sonore ale naturii, preocupat de imagini muzicale, de ritmuri. Cu toate că poeziile sînt în genere versificate, nimic mai afon. Să întregim ultimul citat: „Şi griul tot să-nchipuie o lîră / Culcată pe cîmpe c-o muzică în ea / Cine trece o aude şi o gură îl respiră / Sub auzul prim ce doarme într-o stea"! Probabil poetul a vrut să spună că cine trece pe lîngă un lan de griu e ca şi sorbit de muzica astrelor. Totuşi e greu să fii respirat „sub auz", nu merge să ne exprimăm aşa. Dar Sterian Vicol e o victimă a poeţilor cu dinadinsul întortocheaţi. „Gura mi-e un fluture senin", declară el altundeva, ceea ce se mai poate accepta, dar ce va să zică o „gură de aer neumblat / cît un pumn de abur zeiesc"? Sau: „Era pămîntu-acela în gazdă la un zeu / Fertil ca o mireasă ce o nunteşti mereu..." Aici supără şi ideea că pămîntul e „ţinut în gazdă" şi că mireasa poate fi nuntită „mereu".

Numărăm destule oase şi la Sterian Vicol, de exemplu: „Soarele trece prin trupul meu sunînd / orga oaselor spre locul mamei / spre un ochi negru-negru..."; „Bea fiul lapte din ţiţa ne-ncepută / Şi-i zumzăie în oase aerul de floare...", „Trec caii prin riu cu boturile-n sus / Peştii înoată în oasele lor..." şi în fine: „Umblă cineva prin fagurii de oase / Cum hoţii într-un tren deraiat." Păsările apar mai rar, nu lipsesc totuşi nişte păsări „parfumate". De la Ileana Mălăncioiu provine metafora păsării tăiate, o singură dată întrebuinţată de poet cu un cuvînt al său, ambiguu ca sens, **a vărui:** „O pasăre tăiată cu aripi văruind şi pietrele şi anii". Aici **a vărui** înseamnă a face alb ca de var. La fel în versul: „carnea mărului văruind grădina", ceea ce e mai greu de admis, ca şi în versul: „Gura ta de cintec de-mi văruia-ncăperi"...

Îl aşteptăm pe Sterian Vicol mai frust.

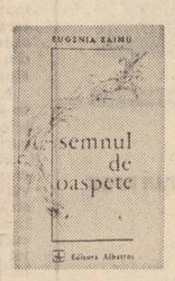

În acelaşi **Caiet al debutanţilor** pe 1975 găsim douăsprezece poezii sub titlul de **Memoria somnului** ale Eugeniei Zaimu (Stoica) căreia Editura Albatros îi tipăreşte şi volumul **Semnul de oaspete** (1976) împărţit în două părţi sub cîte un motto (I: „Cîtă trudă de-aici pînă la zidirea copacului" şi II: „Cealaltă fiinţă a mea se numeşte patrie").

Poeziile, dispuse cu numere, fără titlu, au un aer (mai ales în prima parte) ermetic, lăsînd greu să se ghicească sensul, ceva de oracol, notînd, mai mult sau mai puţin coerent, confesiuni şi viziuni. Punctul de plecare e, uneori şi sub raport expresiv, Lucian Blaga. Un exemplu: „Să nu te apropii, / e frig / şi paşii umbrelor răsună / din colo / unde adoarme-n scoici pădurea. / Tăcere lîngă nopţi! / Eu nu voi fi, / doar semnul lăsat în piatră / şi veghea ta alături / pe care o aud/ şi faţa ta săpată-n ochii mei. / O cită cuminţenie se scurge în pămînturi / din somnul zeilor!" Presupunem că e o aşteptare sau o fugă din faţa iubitului pe care poeta îl recunoaşte numai după „semnul de oaspete".

Totul e prea misterios şi vaporos, cînd nu prea apropiat de model (adesea **Paşii profetului).** Putem cu toate acestea distinge cîte o secvenţă mai lămurită, o anumită capacitate de a figura diafanul şi graţiosul, ori cel puţin înfiorarea în faţa fiinţelor fragile, ca şi vegetale: „Am — scrie Eugenia Zaimu —cutezanţa plînsului / şi a tăcerii // cînd vitrina cu jucării s-a spart / şi-au invadat-o fluturii de noapte / cu aripi catifelate, înşelătoare. / Un fluture doarme / cu faţa spre mine / pare o zeitate de piatră. / Suspină în somn, visează / flacăra orbitoare / şi tremură de frigul arsurii / cu aripile împreunate / a rugăciune". E frumos spus: „mă strecor în iarbă ca o şopîrlă rănită / în căutarea umbrei", de nu s-ar simţi şi aici poetul cu „pierduta ţesătură de minuni", altfel spus, al „corolei de minuni" a lumii.

Din păcate, în partea a doua, autoarea se pierde într-o cu totul inconsistentă evocare pur nominală a strămoşilor în stilul „dulcilor" doine dacice (dacă am şti cum suna „limba lui Decebal"), adică a griului „semănat de Burebista între două victorii", a izvorului „din care a băut Traian la Sarmisegetuza", a lui Zamolxe cel blind, a credinciosului Vezina şi a muntelui Cogheon.

Metafora păsării se află şi în **Semnul de oaspete** unde devine unanimă: „Pasăre fără somn, cu veghea pe umăr / în cuiburi de munţi, / pasăre de apă vislind la bărci fără număr / încărcate cu aur şi smirnă / pasărea-nţelepciunii / la căpătîiul bătrînilor adormiţi / spre odihnă puţină / şi la copaia de prunc / unde se zămislesc o doină, / un buzdugan şi un bucium de seară, / Pasăre-om, pasăre-licăr, pasăre-ţară". Eugenia Zaimu e de fapt autoare de poeme în proză lirică.

Al. Piru

Memorii şi memorialişti

Urmare din pag. 1

înclinat să acorde oamenilor pe care i-a cunoscut şi faptelor în care a fost amestecat, o strălucire cu atît mai larg presupusă cu cît mai neîndreptăţită...

Confratele şi prietenul nostru Al. Rally (admirabil traducător al poeţilor „Pleiadei"), răspundea argumentelor noastre într-un mod foarte original. În realitate n-ar exista memorii „bune" şi memorii „proaste". Toate ar fi, în fond, admirabile. Fiindcă ar păstra, fie chiar fragmentar sau deformat, ceva din ceea ce altfel este sortit pieirii. Cît despre importanţa lucrurilor relatate, nu putem şti **astăzi** interesul pe care un amănunt, pentru noi nesemnificativ, l-ar căpăta mîine, adică peste o sută sau o mie de ani.

Argumentul ar fi, desigur, de luat în considerare, dacă n-ar interveni fabulaţia, dacă relatarea martorului ar fi... fotografică sau cît de cît fidelă. Asta, firească, dacă însuşi felul de a fabula în memorialistică n-ar constitui, la un moment dat, un motiv de interes pentru nişte urmaşi grijuliii să afle cu orice preţ chiar adevărul... minciunii!

prozǎ

Literatură pentru adolescenţi

După „Sublima Sora Camelia", carte a cărei calitate esenţială era ironia, nuanţată cu fineţe şi integrată în mesajul moral generos, Mircea Palaghiu revine în atenţia cititorilor cu un nou roman *) dedicat dificilei virste a adolescenţei. Deloc spectaculos, subiectul cărţii se rezumă uşor, fiind asemănător deselor anchete sociale întreprinse de televiziune. În limbaj moralizator, elevul Alexandru Chivi este victima unei familii dezbinate, lăsat pradă uşoară influenţelor nefaste ale unui mediu propice disoluţiei morale. În fapt, tînărul erou este în posesia unei autentice table de valori morale deja constituite, de pe ale cărei poziţii se raportează la ceilalţi, judecînd, fără ostentaţie didacticistă, micro-climatul familial al cărui rod este. Experienţele trăite nu fac decît să confirme faptul că în plan moral Alexandru este „judecător" şi nu vinovat.

În primele capitole asistăm la derularea unor situaţii epice cu totul previzibile. Potrivit convenţiei, tatăl şi mama nu se înţeleg, speră într-un „binefăcător" divorţ, care să le redea (nu-i aşa) libertatea de acţiune pierdută în urma necugetatului mariaj. Despărţirea este pentru copii un act de cunoaştere, oferind posibilitatea unei prime opţiuni. Alexandru alege fără şovăială: „Dacă hotăriţi despărţirea părinţilor, vă declar că vreau să rămîn cu tatăl meu". Fermitatea sa nu ţine de raţiune ci de candoarea specifică virstei. Alexandru rămîne cu tatăl pentru că astfel interesele echipei de fotbal al cărui „goal-keeper" este, sînt salvate. Caz de complicată psihologie infantilă, comentat de autor cu blîndă ironie. Dealtfel, în acest plan al psihologiei se produce evoluţia personajului, intuit exact în faza desprinderii forţate de copilărie. Altfel, lucrurile decurg previzibil. Băiatul rămîne cu tatăl, fata pleacă în altă localitate cu mama. Ce-ar putea urma de-aici încolo? Copilul duce dorul mamei, o caută dar n-o găseşte, tatăl îl neglijează, prietenii îl părăsesc. Aşadar, o situaţie epică banală prin verosimil, alunecînd, în pofida detaşării ironice, spre melodramă.

De-abia acum, însă, cartea devine interesantă. Păstrîndu-şi puritatea morală nealterată, eroul rămas singur ia existenţa pe cont propriu. Graniţa fragilă dintre copilărie şi adolescenţă este depăşită cu fiecare întîmplare „gesturile" personajului devenind trepte necesare de cunoaştere în formarea unei personalităţi. În lipsa modelelor clasice (tatăl, mama) tînărul (deja) îşi construieşte altele, ce par a se abate de la rigida normă morală. Situaţia reclamă o soluţie. Finalul cărţii oferă doar un „happy end" dictat de nevoia exemplarităţii: „Daţi un exemplu de semnificaţie etică. Vă implor! Este ultimul lucru din programul propus pe care vi-l cer, pe care vi-l cerem cu toţii! Şi terminăm romanul!" Scriitorul eschivează prin autoironie, lăsîndu-şi personajul la răscruce de drumuri. Dar ajuns aici, Alexandru a lăsat în urmă copilăria.

Observînd lumea cu privirea eroului său, a cărui candoare creează prin inadecvare efecte subtil ironice, Mircea Palaghiu reuşeşte să traseze coordonatele universului adolescentin, într-o carte adresată virstei la care întrebările înseamnă începutul unei delimitări.

Valentin F. Mihăescu

*) **Mircea Palaghiu: „Arhipelagul Alexandru", Editura „Albatros", 1976.**

critică

Lecturi de scriitor

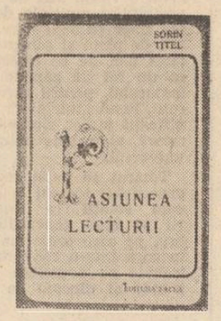

Deschizîndu-şi cartea sa de critică *) cu aceste fraze: „Înainte de a începe să scrie, orice prozator este un pasionat cititor de romane. «Pasiunea lecturii» este desigur anterioară dorinţei de a scrie dacă nu cumva ea este factorul principal care o declanşează. Orice prozator e aşadar mai întîi cititor de romane şi numai după aceea autorul lor", — Sorin Titel ne face implicit o mărturisire şi o profesiune de credinţă. Căci, fără îndoială, pasiunea şi seriozitatea pe care le pune în lecturile sale, varietatea şi mobilitatea acestor lecturi, lenta lor sedimentare, obţinută prin reveniri şi meditaţii statornice asupra unor opere de răscruce din literatura noastră şi din cea universală, se constituie printre lucrurile cele mai evidente ale acestui volum, prezentîndu-ne, în dublă ipostază, un privilegiat „cititor de romane", după formula lui Thibaudet, dar şi un scriitor capabil să reflecteze substanţial şi cu folos asupra artei lui şi asupra artei altor autori. Sînt, în această privinţă, de acord cu Sorin Titel care înţelege că „pasiunea lecturii" depăşeşte noţiunea de „cultură" în sensul ei restrîns-acumulativ, ea implicînd o intimitate a convieţuirii în universul marilor opere, o bucurie, deopotrivă, erudită şi naivă a contactului cu lumea cărţilor. Or, în măsura în care Sorin Titel se dovedeşte un bun cunoscător al cîtorva mari creaţii româneşti şi totodată un bun cititor de critică, alegîndu-şi cu uşurinţă exemple şi citate, cazuri şi argumente, mişcîndu-se cu o anume dezinvoltură de bun-gust în perimetrul temelor alese şi cu o familiaritate a reflecţiei aflată la antipodul crispării sau al ireverenţei, prozatorul-critic e de asemeni mereu apt să-şi manifeste o curiozitate de proaspăt cititor şi o aviditate netocită faţă de acele amănunte ale creaţiei şi ale psihologiei creatorului pe care blazarea pretimpurie a cititorului obişnuit este dispusă să le nesocotească sau să le treacă uneori cu vederea.

De altfel, cele mai interesante pagini de eseu din cartea lui Sorin Titel mi se par tocmai acelea izvorîte dintr-o **curiozitate cordială** faţă de modul cum gîndesc diferiţi scriitori dinaintea problemelor de viaţă şi de creaţie, faţă de modul cum şi-au pus aceste probleme şi cum au încercat rezolvarea lor. Un astfel de eseu, **Despre certitudinile scriitorului,** pornit în stilul său critic pe care l-am defini familiar prin accentul pe care îl pune pe aspecte aparent secundare, nu întîrzie cu toate astea să se oprească asupra unei chestiuni cu adevărat importante pentru orice om al cuvîntului: „Poate scriitorul să trăiască în lumea propriilor sale certitudini, indiferent la ce se întîmplă în jurul său, poate să se bucure de creaţia sa, cînd, să zicem, lumea din jurul său se prăbuşeşte? Sentimentul împlinirii sale ca scriitor poate acoperi în el marile dureri pricinuite de ce se întîmplă la un moment dat în lume? Poate trăi scriitorul dar cu certitudini literare, doar cu sentimentul datoriei împlinite faţă de propria sa chemare?".

Există în aceste rînduri, ca şi în altele ale volumului, o privire din interior a creaţiei, de loc emfatică sau grandilocventă, o atenţie apăsată la unicitatea scriitorului şi a personajului, la comportamentul lor în diferite situaţii, o abordare a cîtorva probleme privind arta romanului mereu din unghiul de vedere a ceea ce-i acordă acestuia o reală dimensiune de cunoaştere: prezenţa omului, cu fondul său nesubstituibil, de o complexitate incomensurabilă. Şi dacă marile creaţii româneşti constituie întotdeauna pentru Sorin Titel adevărate repere „sacre", de la care poate începe şi se poate orienta orice discuţie, în acelaşi timp se poate vorbi aici de o receptare şi de o pledoarie implicită tocmai pentru o artă care să afirme, dincolo de rigoarea construcţiei sau de arhitectura savantă, dincolo aşadar de chestiunile pur tehnice, o forţă a vieţii, forţă pe care literatura e capabilă de a o obţine din „prezenţa detaliului", din „concreteţea amănuntului", cu alte cuvinte din „multitudinea obiectelor, a lucrurilor de tot soiul pe care trebuie să le găseşti neapărat într-un roman adevărat".

Profesînd o critică mobilă, pe care mărturisesc totuşi a o prefera pe latura eseului, Sorin Titel se arată un cititor de cărţi care ştie, pe de o parte, să-şi dezvăluie deschis opţiunile în materie literară, iar, pe de alta, să şi le susţină cu o vădită eleganţă a tonului, subtil şi avizat, cordial şi ferm.

Dan Cristea

*) **Sorin Titel: „Pasiunea lecturii" Editura „Facla", 1976.**

ÎN CADRUL FESTIVALULUI NAȚIONAL «CÎNTAREA ROMÂNIEI»

un sat din bărăgan

Pentru ziua de mîine

— Fă cum te-am rugat eu, spunea la telefon contabilul șef al cooperativei agricole din Gîrbovi dar, se vede treaba, celălalt era de altă părere. Să facem așa cum trebuie, ca să am conștiința împăcată. La urma urmelor, altceva ce-ți rămîne din viață ? a adăugat omul din biroul de alături, care nu mai era la prima tinerețe.

Nu știu dacă ultimele cuvinte le-a spus celuilalt, ca să fie înțeles mai bine, sau a vorbit doar cu sine însuși, după ce a închis telefonul, însă m-am întrebat și eu : chiar așa, altceva ce-ți rămîne ? Trebuie să treci de prima tinerețe pentru a începe să socotești ce-o să rămînă din toate cîte le ai ?

La Gîrbovi oamenii muncesc și cîștigă îndeajuns pentru a nu se mai mulțumi cu sobele de teracotă, cu covoarele de iută, cu orice fel de case și cu orice fel de îmbrăcăminte. Se discută cum trebuie instalat un boiler și cum se pune faianță în baie... Dar, pentru a înțelege cum trăiesc cei de aici, va trebui totuși să ne întrebăm : au cugetul împăcat ?

Iarna, Bărăganul pare a fi pus sub un clopot de sticlă; bate un vînt tăios și nuntașii care trec pe stradă ducînd luminările împodobite cu garoafe, în frunte cu mireasa care ține pe umeri un palton de împrumut, chiuie și tropăie, mai de veselie și mai de frig. Cîteodată îți vine să crezi că și-atît ajunge; să-ți vezi de nunțile și botezurile tale, fără să te-ntrebi asupra anului care a trecut, sau a celui care vine; să ai cugetul împăcat că ești în rînd cu oamenii... Vor fi fiind poate și triști pe-aici, ca peste tot, dar ca să ajungi la ele trebuie să mergi la fiecare om în parte; și-apoi, cum spunea cineva, condițiile obiective trebuie avute în vedere și discutate; pe cele subiective le știm cu toții...

E drept că la un loc, oamenii din Gîrbovi pot să aibă conștiința împăcată : au avut aproape în fiecare an producțiile cele mai mari din țară, au făcut multe și pentru comuna în care trăiesc... Totuși, după atîtea probleme de oameni care muncesc pămîntul, însuși președintele Dobra Marcel a fost subiectul de discuție al adunării generale. De ce ? Pentru că, din cînd în cînd, chiar dacă faptele oamenilor vorbesc de la sine, ei nu trebuie să uite că sînt aleși. Se judecă înainte de orice dacă au conștiința împăcată — dacă, așa cum se zice, pentru a face planul la lînă n-au pus cumva să fie tunși și mieii...

Așadar, ce spun despre președintele lor cei care au luat cuvîntul ?

Maxim Dumitru : „În general e greu să arăți omului în față, dar e bine de știut că funcțiile îndeplinite pînă în prezent și-au găsit omul potrivit. Datorită dînsului și comuna a progresat, s-a ridicat pe o treaptă superioară".

Ca om în societatea din Gîrbovi — constată Dumitrașcu Dumitru — președintele se comportă frumos. „În general, încheie vorbitorul, în ceea ce privește pe Dobra Marcel, cuvintele sînt de prisos. Cred că merită toate calificativele maxime care i se pot atribui unui om".

Radu Viorel spune că, deși îl cunoaște pe președinte de puțină vreme, a putut să-și dea seama că are o mare putere de convingere, că este cinstit, demn, bun conducător. Și alți președinți, din alte C.A.P.-uri se interesează de activitatea depusă de dînsul.

Vasile St. Alexandru își amintește că tovarășul Dobra Marcel a fost om cinstit întotdeauna — și înainte, adică, de a fi fost membru cooperator... Tovarășul Dobra Marcel este omul care îi ajută pe toți. A căutat să înțeleagă pe orice membru cooperator care a venit la dînsul cu vreo problemă.

Inginerul Olteanu Iordan ține să adauge că tovarășul Dobra Marcel a dat dovadă de putere de muncă, spirit de răspundere și se comportă frumos în societate. Este într-adevăr un om despre care merită să se spună că este capabil...

Secretarul de partid al comunei, Lăceanu Ion, încheie arătînd că tovarășul Dobra Marcel este, practic, produsul colectivului de la Gîrbovi. Și-a perfecționat stilul de muncă aproape în fiecare zi. Oriunde este un lucru bun realizat, se știe că a acționat tovarășul Marcel, dar acolo unde încă nu a ajuns, să caute să nu-i mai scape nimic... Să nu uite că este loc și pentru mai bine. Să citească tot mai mult, să se prezinte și mai bine pentru ziua de mîine...

Întrebați fiind ce-au produs, cei din Gîrbovi pot să înceapă cu cuvintele : un om. Dar nu orice fel de om, ci unul cu conștiința împăcată.

Nicolae Mateescu

C.A.P. Gîrbovi, de trei ori, în 1974, 1975 și 1976, Erou al muncii socialiste

Dedicație la un portret

Nimic din înfățișarea președintelui cooperativei agricole din Gîrbovi n-ar spune că este un om deosebit. Marcel Dobra pare un om ca toți oamenii. Făptura sa face parte firească din peisajul cîmpiei, seamănă cu pămîntul, cu apa și cerul, care în locul acela fără hotare nu-împiedică ochiul pe nici un fel de-amănunt. Pus să aleagă între o sută de oameni reporterul nu l-ar fi rugat să facă un pas înainte tocmai pe Marcel Dobre. Spelb cumva, boiul președintelui cooperativei din Gîrbovi pare spălat de aceeași lumină care face ca și Bărăganul să se citească de către privire ca un loc știut și foarte obișnuit.

Foarte neobișnuit în făptura atît de obișnuită a președintelui de la Gîrbovi este însă liniștea uriașă de care șade înconjurat. Ca o găoace a unui fluture de mătase stă liniștea dejurimprejurul acestui bărbat. Și ca o cucă domnească. Numai vechii-împărați ai istoriei mai vin către noi plutind în asemenea bule de liniște absolută, desprinși de cele lumești de parcă cineva i-ar fi decupat din viață lipindu-i de-a dreptul pe cer. Orice vrei, orice-întrebi, de rău sau de bine, nu-i încrețește fruntea, nu-l tulbură. Răspunde cum numai Sfinxul va fi știut să răspundă : calm și egal, fără să clintească pleoapa, fără participare, fără pauză și fără ridicarea de tonuri, de parcă toate răspunsurile ar fi știute de dinainte și campania agricolă, indiferent de previziunile meteorologice, i-ar sta în micul buzunar pentru ceas.

În pragul acestui teritoriu de liniște neclintită nu poți să nu te întrebi cu firească uimire : de unde îi vine acestui bărbat amestecat pînă-n git în destinul agrar al cîmpiei române, stăpînirea de sine ? Amenințat sistematic de capriciile naturii, de firea niciodată ghicită pînă la capăt a pămîntului și-a seminței, de nunta lor cînd grăbită, cînd amînată, încercat de-opotrivă de oamenii pe care-i conduce și care, oricît de harnici și de destoinici, sînt totuși oameni, purtînd sub pielea lor lustruită de vîntul cîmpiei nu rotițe dințate ci sînge și nervi ? Lovit ca o cremene de obligațiile muncii sale cotidiene cum de scoate în lume un obraz atît de-împăcat ?

„Răspunderea", spune președintele Dobra. „De pe la 24 de ani. Destul de puțini și de tineri pentru a le așeza în spinare destinele unui sat cooperativizat".

Iată însă că nimeni nu l-a întrebat vreodată dacă vrea sau nu vrea ca la vîrsta aceea cînd omului îi șade încă nespus de frumos și de bine să mai călărească fără vreo țintă hergheliile roșii ale cîmpiei sau să se trîntească în iarba înaltă și să se piardă cu ochii în zare, el să-și cumpere încălțări cu talpă de fontă, pentru a lua dintr-o graniță-ntr-alta pe arșiță, pe zăpadă și moină, prin troiene și uriașe noroaie întinderea amețitoare a Bărăganului, ca să afle dacă ceea ce cere pămîntul — omul este în stare să înțeleagă și dacă ceea ce omul așteaptă — pămîntul este în stare să dea ! Nimeni nu l-a întrebat dacă la vîrsta aceea cînd el însuși mai avea nevoi de îndemnuri și sfaturi era sau nu pregătit să vorbească spre lume cu legile-n mînă ca un încercat înțelept ? Cu un chip prea blajin și cu o fire prea blîndă, poate că Marcel Dobra urma să apuce pe o cărare ceva mai ferită de locul prin care istoria anilor de atuncea mărșăluia sub steagul roșu al revoluției !

„Nimic n-am știut dinainte, spune. Cîte sînt toate, și bune și rele, le-am învățat. Atît doar : că unii se îndoiau amarnic de mine și-a trebuit să le arăt, și celor ce cred și celor ce nu vor să creadă, că sînt în stare la vîrsta aceea să izbîndesc".

Izbînzile președintelui Marcel Dobra sînt o legendă acum pentru sat. Le povestesc cu plăcere egală și oamenii, și eroul, și n-ai să poți descifra niciodată sub zîmbetul larg al acestor legende dacă fabula lor trebuie înțeleasă cum că oamenii au vrut peste timp să-l încerce pe președintele Dobra sau, dimpotrivă, el a vrut să-i dezbare prin timp de anume năravuri pe consăteni. În orice caz : ardeii care au călătorit pe o geografie cu mult mai extinsă decît localitatea în care trebuiau să ajungă, purtînd neștiute de nimeni, în ei, mesajele președintelui : „Cine mă cumpără să scrie la C.A.P. Gîrbovi pe numele Dobra Marcel", travestiul aceluiași în paznic ca să încerce „iubirea" de bunul obștesc a unora dintre cetățeni sînt snoave acuma, întîmplări de care oamenii nu uită să-și aducă aminte dar fără ciudă, ba dimpotrivă : faptul că Marcel Dobra n-a lovit niciodată cu pumnul în masă, ci i-a adus pe calea rușinii la legea cea dreaptă, așa cum din tată în fiu pildele populare spun că scăpau de năravuri oamenii rătăcitori, înțelepciunea sa pretimpurie, minunata sa răbdare și stăpînire de sine, le-a arătat că băiatul așezat în fruntea comunei este, înainte de toate, nespus de inteligent.

Eroul muncii socialiste, Marcel Dobra, președintele C.A.P. Gîrbovi

„Oamenii m-au făcut cum sînt", spune președintele.

„Președintele ne-a făcut cum sîntem", spun oamenii.

Destinul lui Marcel Dobra a avut cum se spune, șansa istoriei : șansa pe care de-a-lungul trecutului nostru au mai avut-o toate acele formidabile generații care în stare de pură adolescență, au fost determinate prin împrejurările sociale să devină active : să se mobilizeze și să se maturizeze politic, să preia asupra lor destinele țării la o vîrstă cînd laptele mamei mai miroase în pielea băieților.

Marcel Dobra n-are 40 de ani. N-a trebuit să împlinească vîrsta aceasta pentru ca să merite steaua de aur a muncii. N-a trebuit să împlinească vîrsta aceasta pentru ca să poarte pe toate meridianele lumii experiența unui sat românesc.

— „Unde e președintele?" — am întrebat un om.

— „N-aș putea cunoaște să vă spun unde este Marcel", mi-a răspuns acel om.

Așa se pare : că toate ulițele din Gîrbovi duc de la oameni la președinte și de la președinte la consăteni.

„Fiecare om să șadă în locul unde s-a născut", zic oamenii că zice președintele.

„Vine o putere din pămînt care te face de fier", zice președintele că zic oamenii.

Cine știe : poate că cine se uită mai bine vede cum crește și fierul de-odată cu grîul, la Gîrbovi, în Bărăgan.

Sânziana Pop

Oameni și pămînturi

Cîmpul ca o tapiserie

Bărăganul este singura noastră cîmpie adevărată, o tapiserie întinsă la soare între munți și marele fluviu. Zeci de kilometri omul rămîne singura înălțime și abia cînd monotonia se sparge de o cumpănă de fîntînă sau de un pîlc de copaci îmensitatea se clatină o clipă. Drumurile prăfuite au miros de porumb și ierburile unduiesc ca pe fundul oceanului. Iernile vin încet, cu pas de vulpe, și își întind blana, întîi moale și odihnitoare, apoi zburlită și murdară, peste arăturile proaspete și cenușii. Aici pămîntul suge mai multă apă, devine un fel de cămilă pentru trecut prin vară, e gras, plin de pofte, omenesc și de multe ori sălbatic, bun și îndărătnic, prietenos și nepăsător. Vine cu tine oriunde, te mingiie pe mîini și pe tălpi sau te face să sîngerezi, te părăsește și te cheamă, te amețește și te minte sau te face să visezi. Pentru cei coborîți din nord cîmpia de la stînga fluviului rămîne un nedezlegat mister. Lipsește piatra și bradul, semnul verticalei și al înălțimii cea fără de margini de deasupra capului. Pentru ei e greu de înțeles că cerul s-ar putea afla, nu sus, ci undeva la orizont, că există un anotimp în care triumful salcîmilor este copleșitor, un fel de sărbătoare a mirosului și a privitului, cînd simți că te apropii de o stare ciudată, asemeni corpului pe cale de a se dispersa în mii de particole, că se poate călători prin istorie în case de lut amestecat cu paie și singurul loc de fugă este adîncul pămîntului, dacă nu luăm în considerare și văzduhul în care, pînă în ziua de azi, nimeni n-a reușit să se ascundă.

Cine nu iubește Bărăganul, fie se teme de tot ce este nemărginit, fie n-a avut răbdarea să privească universul dintr-un singur punct.

Toamna tîrziu satele cîmpiei mărșăluiesc spre iarnă. Par niște corăbii navigînd pe mări de ceață. Salcîmii își lipesc crengile de cer, totul se îngroașe, devine mai greu, bolovanii se sfărîmă ca un cristal sub picioare, iar oamenii vorbesc scăpînd coloane de abur.

Gîrbovi e așezat acolo unde, după ce vor fi trecut Dunărea, negustorii străini vor fi obosit de mersul prin grîne, porumbiști și mărăcini ticsite cu dropii, acolo unde vara incendia ierburile ca-n stepă, într-un spectacol irepetabil la cîteva sute de ani, cînd vechiul peisaj de vînătoare a pierit. Scriptele arată că satul a avut aceleași coordonate geografice pe glob vreo 500 de ani. Mai încolo nu se știe nimic, totul fiind cuprins în nesfîrșita cîmpie a timpului.

De unde vine satul românesc și încotro merge el ? În mare, răspunsul e destul de simplu. Vine de undeva și merge altundeva, asemeni călătorilor de meserie, dar nu prin spațiu, ci prin vremurile cele fără de hotar. Anotimpurile seamănă ca două picături de ploaie, diminețile la fel, duminicile și înmormîntările sînt duminici și înmormîntări de cîteva sute sau mii de ani iar vîntul bate din aceleași direcții. Cu toate acestea nu se plictisește nimeni, chiar dacă, de o sută de ori într-o iarnă, ninge încet și sigur. Sînt momente în care cel mai important eveniment este fluieratul unui tren undeva foarte departe.

Mulți țărani din Gîrbovi n-au umblat prea mult pe meridianele globului. Înainte de al doilea război mondial puțini au pornit în căutarea aurului spre America, ori spre a se așeza pe pămînturi pustii prin Australia, cum făcuseră mulți, mai ales din nord, chemați de reclamele ziarelor. Ani de-a rîndul au trăit convinși că osia lumii trece prin mijlocul satului lor și că principala preocupare a populației planetei este să admire ce se petrece la ei în fiecare secundă.

Asta a fost cam pînă în 1968, cînd 9 camioane, din cele de transportat porumbul de la tarlale, acoperite cu prelate, au pornit în convoi, cu 300 din cei mai curioși, spre a ocoli România acelui timp. Dacă totuși cineva ar fi avut curajul să-i însoțească spre a le surprinde reacțiile de uimire și exclamațiile naive în fața lucrurilor nemaivăzute ar fi rămas dezamăgit, ei călătorind impasibili și așteptînd mereu alt oraș, nu se știe de ce ; ba chiar se poate spune că au avut obiecții mărunte în legătură cu diverse lucruri, nu pentru că acestea ar fi fost nereușite, ci pentru că nu semănau cu cele cunoscute din satul lor din nord-estul Bărăganului. Au trecut pînă și prin București, București, eh, București — își vor fi zis unii — aici avem copii și nepoți și dacă ei pot să trăiască și se descurcă înseamnă că și noi am putea, iar dacă putem și noi s-o scoatem la capăt atunci în mod sigur nu e mare lucru, cum nu e nici Parisul, din moment ce unii dintre ai noștri ajung să reprezinte țara ocolo, de unde curajul de a crede că ei, dacă sînt din Gîrbovi, s-ar putea descurca și la Roma și la Stockholm, fiind suficient să spună că locuiesc vis-à-vis de primărie și sînt rudă cu cutare. De la București au trecut prin Pitești și Tîrgu Jiu, și dacă nu i-au uimit Bucureștii nu aveau cum să-i bage-n sperieți cele două orașe, mirate de convoiul lent de camioane, încărcate cu bărbați și femei, nu soldați, cum văzuseră cu 25 de ani înainte, pe vremea războiului. Era un regiment de țărani pornit pe șosele și, din cînd în cînd, pe drumuri de țară — cele care duc la monumente. Au văzut apoi munții — Munții Carpați — feblețea milioanelor de turiști — și iar au strîmbat din nas, aer curat, aer curat, dar ce să faci cu pămîntul ? e puțin și sterp, cu prea multă piatră ; au coborît în Transilvania, au dormit prin școli fără elevi, aflate în vacanță și mirosind a var proaspăt, au dormit și pe marginea șoselelor, pe pajiști, așa cum dormeau și acasă pe vremea culesului, obișnuiți să se întindă sub cerul liber.

Unul ține minte un pod peste o cale ferată, i-a plăcut ideea și a rîs, deși nu e nimic neobișnuit sau de rîs în asta, altuia i-au plăcut parcurile sau cetățile medievale — adică ce n-aveau acasă. Din Ardeal au trecut în Moldova, puțin obosiți, au coborît spre sud și abia spre sfîrșitul călătoriei au exclamat sinceri, surprinși, cu o perplexitate copilărească : „Vai, de asta n-avem !". Era marea. Într-adevăr, deși vor primi cîteva premii naționale și vor fi decorați cu Ordinul Muncii de două ori, satul lor nu va avea o mare în sensul pur al cuvîntului. La un moment dat, prin 1972, s-au trezit în mijlocul unei cîmpii de apă. Venea din toate părțile și ieșea din pămînt. Fiecare se temea să iasă din casă și privea de la ferestre cum năvălește apa, așteptînd să devină albastră și să se ridice în valuri, așa cum o văzuseră în 1968 de pe țărm. Asta a fost în prima zi, căci în următoarele au improvizat bărci, și-au suflecat pantalonii pînă deasupra genunchilor și au pornit desculți (sau cu cizme) la săpat de canale. Acea săptămînă de luptă a rezolvat și problema mării ; i-a obligat să recunoască în sinea lor că și-o doreau prea mult și aproape fără nici un rost.

Marea descoperire din cîmpie

Gîrbovii anului 1977 se întind de-a lungul unei șosele șerpuitoare, pe locul unei foste păduri de stejari bătrîni. Vara satul este pustiu. Dimineața cînd bate de trei ceasuri oamenii sînt în picioare și se îndreaptă spre camioanele care îi așteaptă pe la colțuri de străzi ; pornesc spre cîmp și se pierd în nori de praf. Vara cu adevărat puțini își pot vedea satul pe lumină. Nu ai cu cine schimba o vorbă de duh și cui cere un pahar de apă. Copiii mici se trezesc odată cu oamenii mari și iau drumul grădiniței pînă după apusul soarelui.

Gîrbovii pe vreme de iarnă par a dormi în tăcerea cîmpiei. Par, pentru că așa se văd de departe, dar în realitate se mișcă și trăiesc un fel de viață pe dinlăuntru. Mulți lucrează în magazii, în grajduri, la covoare, la ferme sau se învîrt în jurul casei. O moară macină fără încetare, zi și noapte, pentru țărani, alta macină pentru animale. Uneori îți se pare că auzi bătăile motoarelor, pac, pac, dar poate să nu fie adevărat. Făina curge moale printre degetele țăranilor încărcați de pulberea albă de grîu. Mustățile par acoperite de promoroacă.

Dimineața șoseaua se aglomerează. Vin autobuzele cu profesori, pleacă la slujbe cei tineri, legați de industrie și se grăbesc copiii înfofoliți spre școli. În satul celor 16 circiumi, în 1943, există azi 44 cadre didactice, 2 grădinițe și 900 de elevi. Iar de pe pămîntul ce se întinde în jurul satului pînă cine știe unde se scot în fiecare an 70 de milioane de lei.

Iarna de azi nu mai are nimic comun cu viața de urs în bîrlog. Se repară parazăpezile, se învelesc pomii și se îngrijesc casele. De la distanță se vede o competiție tacită între țărani. Orgoliile se măsoară în suprafața și numărul camerelor, în înălțimea fruntariilor, în „cine are copii mai școliți" și în saci de grîu. Țăranul de azi se supune din ce în ce mai mult aparatelor electrice. Așteaptă marfa magazinelor și întreabă mereu ce este nou. Prin asta se apropie mult de lumea industrială. De fapt există în viața acestui sat un anume ritm industrial, ceva din obișnuința în care toți știu ce au de făcut. Fiecare știe cine pune un bec, cine păzește un cîmp sau cine bate un cui. Dimineața la cinci se adună comuniștii. Vara o fac la trei ca să nu piardă timpul.

Gîrbovi rămîne pentru mine o mare descoperire din cîmpia Bărăganului. Unul dintre cele mai bogate și mai orgolioase sate din sud. Are adesea ritmul unei ceasornicării, ba chiar eleganța unui oraș agricol. Doar cînd trec tractoarele vechi, cîteva tractoare de pe vremea ultimului război mondial, adaptate pentru agricultură, tușind ca niște babe căptușite, de tuse, îți aduci aminte că te afli într-un sat imens, care prin anii 1960 nu însemna mare lucru, cu cele 10 vaci cu tot ale unui C.A.P. înconjurat de unii cu neîncredere.

Cum ieși în largul arăturilor satul se îneacă treptat, pînă redevine un sat oarecare de cîmpie. Dar pentru țăranii celor 70 de milioane pe an, părerile de departe nu au absolut nici o importanță.

Fragmente din jurnale posibile

Anul acesta a fost secetă. Doar în august au picat două guri de ploaie. A mai căzut o ploiță cînd dădea să lege porumbul și cînd nu ne mai așteptam a pornit să curgă de sus că vedeam cum se ridică tuleile. Înainte, de venea cineva și ne zicea, măi țăran, ia pămîntul și fă ce vrei cu el, nu-l luam, că era ars și uscat ca o mămăligă învechită. A dat aurul peste noi, că a ieșit atîta porumb că nu mai avem unde să-l punem". (Ion Coman).

„Eu sînt șeful brigăzii de bătrîni. Toată lumea îmi zice «reprezentantul tineretului». Am lucrat și pe mușiile lui alde Cantacuzino, Miltiade și Nicu Hagianov. Mergeam cu calul la boranit de pămînt. În zi de azi, nimerica nu-mi zice să ies la muncă. He, he, am cam îmbătrînit. Ziua se duce, luna trece și una două mai pierd un an. Dar cînd văd ce-i, nu mai am stare. Adun tinerii de 60—70 de ani și le zic, băă bosorogilor, nu vedeți cîtă treabă este, haideți să punem mîna cum putem, la ce-i mai ușor că ziua se duce, luna trece și la urmă ne trezim c-am făcut și noi ceva, Cîndva voiau cai, căruță și pogoane. Azi vor case. Dacă ar putea, cît sînt de bătrîni, și le-ar face să se întoarcă și după soare. Aveau paturi cu paie. Și-au cumpărat dormeze mai ceva ca ale boierilor". (Grigoraș Grigore).

„Am dat un frate în război" (Vasile Gh. Marin).

„Cel mai zdravăn om din sat stă lîngă grădiniță. Nu știu dacă o mai fi unul ca el în tot județul. E puternic și bun. Cînd se înfurie zice doar „găsite-ar boala". Dar lumea se teme de furia lui. Odată doi veri au cumpărat un cal. Au ajuns să se certe. S-a pus între ei, a scos căpăstrul calului și a strigat o dată din adîncul plămînilor : dii, boală, și calul a fugit înapoi la stăpîn. De frică să nu-l supere n-au mai prididit cu mulțumirile". (Dobrea C. Petre).

„De cînd conduc Jaguarul C.A.P.-ului am schimbat patru ingineri. Pe capră îmi place să stau numai în halat. Seara cînd termin slujba stau de vorbă cu calul. L-am botezat Mahomed, c-am făcut armata la Capul Kaliacra, și-l întreb, mă Mahomed, tu ce zici, să beau o cinzeacă de rachiu alb cu sirop, că azi am umblat destul. Mahomed dă din cap, și asta înseamnă că o merit. Dacă-i dau drumul de pe cîmp și-i zic, Mahomed, du-te acasă că am treabă, el dă din cap și pleacă". (Marin Năstase).

„Chiar de-aș pleca din Gîrbovi tot nu scap de chestia aia cu magrafonu'. Eram conductor de cai și duceam motorină la cîmp. Un inginer mi-a zis, ce faci dumneata, mă nea Picioagă de ai caii atît de grași ? Păi ce să fac ? Îi bag în porumbiște și le dau știuleți să roadă pînă se fac rotunzi ca țevile. Măi nea Picioagă, or să te

Cornel Nistorescu

Continuare în pag. a 6-a

Oameni din Bărăgan

întîlnirile «Luceafărului»

„Om și munte și izvor Toți al căror domn le-a fost Al Independenței dor“

Poezii scrise pentru întîlnirea revistei „Luceafărul“ cu țăranii cooperatori din comuna Gîrbovi

FLORIN COSTINESCU

Odă la dorul Independenței

Peste suflete române din vechime domnitor
uns de datina simțirii a fost legendarul dor,
sceptrul lui urcat în slavă drept, ca o iluminare,
era semn că el domnește peste-o țară și-o suflare.

Și-a durat cetăți de scaun nu în piatră, nu în lemn
ci în inimă de om care-și poartă soarta demn,
și-a avut cetăți destule, cîți au fost pe-aicea oameni,
de-au iubit acest pămînt bun să-l cînți, să-l plîngi, să-l sameni.

El ne-a spus luptați la Plevna, la Smirdan cu indirjire,
el ne-a spus că pentru țară merită orice jertfire,
el ne-a spus, sub trei culori — roșii, galbene, albastre,
că-i aproape anul unu al independenței noastre.

Frați, cuvîntul împărțindu-l, știind cît de dulce-l slova
au venit, ostași, din vechea țară a lui Ștefan-Moldova,
frați, purtînd în suflet visul, singur patriei stăpîn
au venit spre front, ostași, dinspre Mircea cel Bătrîn.

Au venit de peste munți și cu fapta și cu gîndul
frați la frați, întru unire, cum le este legămîntul
tot români viteji, de-un neam : vocea fulgeră ca para
să fim liberi cum ni-i vrerea și independentă țara !
Au venit fără oprire : om și munte și izvor,
toți al căror domn le-a fost al independenței dor,
în an furtunos de veac — timp de naștere și țara
au venit chemați de singe și de vatra milenară.

Cîntecul dorobanțului tînăr

Satule dintre coline,
cînd am să mă-ntorc la tine ?
sînt departe acum, departe
mult pămînt ne mai desparte...

S-au copt nucii, s-au copt prunii
ce mi-or mai făcea bătrînii ?
mult mi-e dor de vorba lor
parcă-i văd stînd în pridvor...

Parcă-ar aștepta ? Pe cine ?
Pe-un fecior care nu vine...
pe-un fecior care-a plecat
cînd țara l-a fost chemat...

Bună mamă, tată bun
multe-aș vrea ca să vă spun
de aici de unde sînt
pe acest străin pămînt

Auziți-mi vorba mea
v-o trimit pe-o altă stea
cînd sînt zările senine
să știți că vorbiți cu mine

V-o trimit pe-un fir de vînt
să știți că trăiesc și cînt
cînt de dor și alinare
că mai sînt încă sub soare

C-am luat fluiere de-acasă
și-oi avea curînd mireasă
și vom face nuntă mare
sus în deal lîngă izvoare

Tot gîndindu-mă la voi
am uitat și de nevoi
despre mine numai bine
satule dintre coline.

Mîine-n zori, un nou atac
poate-n ierburi am să zac
nu fi tristă mamă-a mea,
m-oi găsi cu lacrima...

CORNEL NEGREA

Inima mea

Deschideți-mi larg porțile
Inima mea a crescut prea mult
Poate de vîntul pe care l-am urmărit
Prin spațiu solare
Poate de snopii ce se băteau în frunți ca flăcăii
În zi de sărbătoare.
Sau poate de cîntecul despre moșii plecați
S-aducă în trăiști fericirea
Veniți rudele mele,
Pe inima-mi crescută puneți-vă dește
Ca să credeți că spicul din mine
Se întinde și crește
Viața devine pătimașă cu viața-mi
Veniți cu toții, vă dau inima mea :
În joc de fîntîni, pulbere de stea.

DANIELA CRĂSNARU

Cu fiecare deal și rîu și vale

Aceleași ape bat în vadul lumii.
aceiași codri veșnici străjuiesc
hotarele de gînd păstrînd în sine
acest pămînt, de-a pururi românesc.

S-au scuturat ca ploaia florii anii
cînd sterpi, cînd plini de rod și luminați
de cînd românii-au hotărît să fie
ei, singurii stăpîni peste Carpați.

Astfel uniți pe-acest pămînt de glorii
de lacrimi și de lupte inegale
am apărat această stea a noastră
cu fiecare deal și rîu și vale

Chiar dacă în laboratoare sterpe
inventatorii de cămile încă
speraă, cîndva, să rupă trupul țării
la o străină, tulbure, poruncă

noi am rămas aici ; fără cîntire
de-o veșnicie suntem și vom fi
noi, unicii stăpîni, noi voievozii
ai singurei din lume Românii.

Păduri românești

Privesc imaginea pădurii în apă
cu mult mai adevărată, spălată de timp
de limba veșniciei nicicînd n-am fost mai aproape
ca în acest anotimp

Nu departe sînt urmele unei fiare rănite.

Oh, vînătorile, la care n-am curajul
pînă la capăt să mă gîndesc !
Sîngele cald al unei vietăți fără umbră
urcă în frunze pe drumul împărătesc.

Păstrate în suflet ca într-o lacră :
lumina și aerul sfîșiat de privire.
Ce rău ți s-ar mai putea întîmpla în această
clipă desprinsă din nemurire ?

Păduri românești, în care totul e veșnic...

De veșnicia voastră
ca de cea mai sfîntă chemare cuprins
gîndul atinse, chiar dacă pentru o clipă
pragul copilăriei, peste care a nins.

CORNELIA DJIGOLA

Destăinuire

Știi ?
poate nu te-ai gîndit niciodată
dar mie, mie îmi plac rufele spălate
și întinse de mama pe frînghie la soare
în curtea de la marginea lumii
îmi plac așa
parcă agățate de cer
prinse-n cîrligele de lemn
legănîndu-se albe aripi eliberate

Știi ?
în albul lor imaculat și transparent
ca într-o oglindă
o văd mereu pe mama
aplecată deasupra apei
strivind cu putere
bumbacul albicios al eșarfei și
gîndind la mine.

Știi ?
acum, cînd prinde-n palme
negrul bluzei își amintește de
suferințele pe care le-am uitat împreună
de-a lungul anilor și trece grăbită
la rochia galbenă strivind-o
în podul palmelor obosite
retrăind pentru a nu știu cîta oară
copilăria mea pe care o cunoaște
mult mai bine decît mine.

Știi ?
îmi plac rufele întinse
cu palme obosite, grele
de mama pe frînghie la soare
și ca un dar ce-mi dărui
le iau în brațe și respir
mirosul lor muncit, curat.

GEORGE CHIRILĂ

Cîntec în cîmp

Răcoarea păsări albe înspică,
dimineața aleargă prin sîngele meu ca un mînz,
am ajuns,totul îmi apare la fel, dar cît de schimbat,
fierberea nepotolită a sevelor
copleșește
frunte și amintire acum.
Voi rămîne anotimp lung
să-mi cern vis întru iubire nouă
poate că în semințe sînt chiar chipurile
noastre de altădată ascunse
și ele încolțesc iarăși, vedeți ? — am rămas împreună
oricîte lupte s-ar fi abătut asupra traiului
nostru, am rămas împreună,
sub luminarea acestui clopot de azur
treaz lîngă setea pămîntului.
Am venit cu un tren de departe,
am întîrziat prin gări și-mi pare rău —
vroiam mai repede să fiu lîngă voi, între voi
de fapt n-am plecat niciodată, martore
îmi sînt aceste imnuri nestăvilite
din care se ridică florile soarelui,
ca niște fete-fecioare, în care se cosește ovăzul
și se clădesc proverbele.
Mă întrebați ce mai fac ? — Asemenea vouă
mă înfășor în adierea acestui cîmp străvechi
și surîd ca un copil
descoperind în ochii altui copil, drumul...
Și ochii mei se fac vinovați de iubire.
Pămîntul e mustos, răsucește aburi
și luna martie ca o carte se deschide
peste traiul nostru cel tînăr.
Buzele ghicesc uimite primăvara,
deasupra satului trec privighetori,
și înțelesuri adînci
ca niște rîuri pe care
neodihniții meșteri
le-au săpat aici de la naștere.

Ianuarie, 1977

LILIANA URSU

Baladă pentru cei plecați

Cămașa lor ruptă
De atîtea ninsori.
Pe pămînt pribeagă
Și spintecată de săbiile ierbii,
Tace.
Alături fluierul sfărîmat
Sub cizma atitor războaie ;
Doar cîntecul și iubirea de patrie
Ținute lîngă inimă mereu
Acum înstelate cu trei gloanțe
Ar vrea să ne strige.

Cîntare

Zîmbesc țăranii noștri
Ei ce cu lacrima
De atîtea ori
Au urcat soarele pe cer
Cu sufletul cîmpiile
Le-au dus la stele
Dincolo de nori.
Și nopțile istoriei
Le-au biruit
Cu pieptul lor.
Acum zîmbesc țăranii noștri
Și grîul crește
Sub blînda lumină
A zîmbetului lor.

Sînt ascultate cu emoție, cu atenție poemele și cîntecele patriotice, aduse aici, în Bărăgan drept omagiu pentru cinste și hărnicie

IOANA DIACONESCU

Brâncoveanu

Printr-o ogivă a cetății, fiule,
iată, eu, cu haina sărmană,
te rog și te plîng și te jertfesc
prea înaltei mele meniri.
Capul tău de miel pleacă-se,
ochii tăi adînci clipească des,
vei simți lumina astfel cum îți tulbură
prea delicatele pleoape.
Nările tale palpită. Simți
mirosul finului și-al brazilor ? Știu
că e grea pedeapsa de-a fi încă viu
cînd te așteaptă atît de cumplitele răni
vestind sfîrșitul.
Iată, cineva încearcă să mă cumpere,
îmi arată chinul tău și, vai
haina mea apasă umerii cei mîndri,
umerii ce-odată semeți îi purtai.
Vezi cetatea-n ceață, ochii tăi de singe
tulbură credința-n care încă stau,
ochiul meu năpraznic nu mai poate plînge
și nu pot, păstrîndu-te, viața să ți-o iau.

Dulcea lumină

Gură a Dunării
Înflorită în brațe amare,
Strălucitoare înflorind
Legănîndu-și petalele
— O Floare a Soarelui
Rotindu-se după soare.
Dar iată stolul purpuriu
Cum fascinează dangătul mării,
Cum Dunărea tot mai adîncă se face,
Cum tot mai înaltă murmură
Legănată în timp de pace.
O, nu aruncați voi stele
săgețile voastre-aprinse mesaie,
Că doru-i tot mai mare
Și patima tot mai adîncă
A Florii Soarelui rotindu-se după soare.
Iată o stea călătoare rotindu-se,
O liberă stea, copleșitoare.
Ascultați și priviți
Și murmurul vostru de iubire
Să-ntreacă înfriguratele vînturi
care-ngheață suflarea
Dacă numai o clipă uitați
Mîngîierea și dulcea lumină
A Florii Soarelui
Rotindu-se după Soare.

VIOREL COSMA

Eroi de legendă

Din lutul acesta al țării
Cu grîne ce-n spice rodesc,
Din piini aburind pentru cină
Eroi de legendă vorbesc.

Din piscuri de munte semețe
Spre cer cînd privirea țintesc,
Din brazi, din goruni și din cetini
Eroi de legendă vorbesc.

Din dealuri cu coame bogate
Pe care ciorchinii mustesc,
Din vinul ciocnit în pocale
Eroi de legendă vorbesc.

Din valuri de ape străbune
Ce drum înspre vale-și croiesc
Și poartă lumini în baraje
Eroi de legendă vorbesc.

Din țara bogată-n poeme
Eroi de legendă vorbesc
Și-i țara plămadă de cîntec,
De suflet și grai românesc.

teatru

t

Tineri îndrăgostiți caută cameră

S-ar putea crede că această piesă, cu tineri și pentru tineri, *Teatrul Bulandra* a inclus-o în repertoriul său tocmai fiindcă reprezintă o sarcină relativ ușoară, că experimentatul colectiv bucureștean repetă în fața publicului un examen trecut dinainte. În realitate lucrurile nu stau astfel: am văzut *Tineri îndrăgostiți caută cameră* și pe alte scene și știu cît e de greu să faci un spectacol cuceritor din această piesă cuceritoare. Simpla tinerețe a interpreților nu e suficientă, ba aș spune chiar neindicată fiindcă rareori tinerețea preferă să se joace pe sine. E necesară, în acest caz, o anumită ironie care să nu escamoteze aspectele neplăcute ale unei virste, ce-i drept, foarte frumoase. Se pare că ea nu a lipsit regizorului Petre Popescu, constructorul unui spectacol de remarcabilă acurateță în care accentul nu cade pe candoarea eroilor, așa cum ar găsi firesc o privire superficială, ci tocmai pe maturitatea lor. Copilărește vorbesc și se poartă în piesa lui Roscin mai ales maturii, în timp ce Alioșa, Aliona sau prietena lor Varea dau dovadă de o mare seriozitate și spirit de răspundere în privința (esențială) a propriilor sentimente. Tabloul vieții tinerilor căsătoriți ce se desfășoară în permanență sub supravegherea iscoditoare a virstnicilor este în sine, dincolo de deosebirea de mentalități și temperamente, de domeniul tragicului comic. La aceasta se adaugă transformările care se petrec cu înșiși eroii, ceea ce dezvoltă o mare gamă de nuanțe între stările fundamentale : sublimul și penibilul. Aproape toate aceste nuanțe *s-au simțit* în reprezentație. În chip de reproș s-ar putea invoca doar faptul că ea este un pic prea lungă, în partea a doua în special. Poate că episodul cu fosta iubită ar fi trebuit scurtat ori eliminat cu totul — îmi permit o sugestie — în orice caz el dilează dacă nu piesa cel puțin această variantă scenică a ei. De asemenea accelerarea ritmului în unele momente i-ar fi ascuțit mesajul, optimizîndu-i traiectoria la public. Se înțelege, observațiile noastre au rostul de a confirma un succes. Cheia lui o constituie eminentul cuplu Ion Caramitru — Mihaela Marinescu, ambii depășind și în realitate, cu puțin, etatea personajelor întruchipate. Ion Caramitru dezvoltă, ca întotdeauna, jocul său interiorizat, de o extraordinară armonie subtextuală, în timp ce Mihaela Marinescu ne uimește prin decizia sufletească pe care o atribuie Alionei. În cealaltă latură a sa, spectacolul prilejuiește o adevărată expoziție de artă a portretului, realizat cu mijloace teatrale. Mihai Mereuță, Mihaela Juvara, Gina Petrini și Dumitru Onofrei așează în rame ideale imaginile părinților, deosebite și totuși asemănătoare prin acel aer comun, imposibil de definit, pe care îl dau grija, bunăvoința și neînțelegerea adunate la un loc. Mariella Petrescu compune convingător, surprinzîndu-ne, rolul unei tinere „deziluzionate“ iar Tamara Buciuceanu se dedă cu delicii unei partituri în nota celor cu care ne-a obișnuit. Apariții mai puțin semnificative pentru înzestrarea lor au fost Aurelia Sorescu, Vasile Florescu, Rodica Suciu, Ștefan Velniciuc, Ion Calomiet, Anca Bejenaru, N. Luchian Botez.

Marius Robescu

film

f

Pianul în aer

Un pianist celebru se mută într-un bloc ; e abia trecut de douăzeci de ani, angelic, suav ca o garofiță, are acea inocență agresivă a celor lipsiți de copilărie : joacă fotbal în fața blocului, sparge geamuri, își permite să fie sincer, să creadă că lumea e făcută pentru a te folosi de ea... Comitetul de bloc, obligat să ia parte la zilnicul „proces tehnologic“ al creației, intră în panică. Într-o societate care trăiește revoluția tehnico-științifică mai e nevoie de artă ? se întreabă acești oameni obișnuiți gata să accepte arta, în fond, dar fără pianist...

Péter Bacsó, scenarist și regizor, e tendențios. De dragul tezei, interesat să nu rateze demonstrația, șarjează. Filmul devine astfel o satiră, plină de savoare fără îndoială, un act de justiție ca orice satiră, dar e de observat că regizorul își face dreptate sie însuși în primul rînd, își descarcă sufletul de un of care îl persecută și, din acest nonconformism, din refuzul programatic al melodramei, cade în păcatul tuturor justițiarilor — criza de autoritate. Declarînd război idilei, Bacsó realizează o idilă, fie ea și satirică. Atunci însă cînd locul comun nu-l mai calcă pe nervi, atunci cînd devine mai înțelegător față de slăbiciunea omenească, regizorul atinge acel imponderabil al filmului de referință : o ieșire cu bicicleta în doi, — profesorul oportunist ducîndu-l pe celebrul pianist să sape straturile cu varză —, un om care doarme într-o barcă visînd un concert de Mozart, o fată din prima căsătorie și o a treia soție în două roluri feminine de o teribilă concretețe, memorabile discuții și sugestii despre artă așa, cum doar din ingenuitate pot să apară.

O foarte acidă pledoarie pentru artă și omenie, corodează însă și silueta morală a oamenilor care trec prin cadru, îi face adeseori artificioși, demonstrativi... Uneori Péter Bacsó ne pare a fi nedrept deși are dreptate, agresiv deși ar fi fost de-ajuns și un ton mai calm.

În universul moral, în familia de idei pe care ultima generație de regizori maghiari încearcă să le impună, filmul **Pianul în aer** vine cu aportul său, deloc neglijabil, căci Péter Bacsó are ceva de spus. Ca orice demonstrație, și aceasta forțează puțin lucrurile, dar cît de spectaculos rămîne totuși gestul lui Columb care a obligat un ou să stea așa cum vroia el !...

N.M.

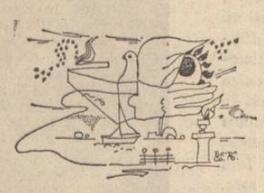

Desen de Octavian Berindei

televiziune

tv

Absențe nemotivate

Singurele lecții pe care le mai ținminte și astăzi din anii de școală sînt lecțiile de botanică. Mulajele din gips reprezentînd imense semințe dicotiledonate, florile roșii din lemn demontabile pînă la fragilul pistil, familia cruciferelor pictate cu galben și secțiunile colorate în tuberculi de cartofi transformau lecția de științe ale naturii într-o lume de forme ciudate dar foarte concrete care se lăsau privite cu ochiul, pipăite cu mîna și rămîneau în cap. Metoda intuitivă are avantajul teribil al probelor. Ceea ce ne cade sub simțuri se lipește și de memorie. Ținînd seama de adevărul acesta, emisiunile dedicate elevilor pe micul ecran se sprijină în mare măsură pe puterea exemplelor. Orice lecție de biologie este, difuzată prin **Teleșcoală**, un film documentar palpitant, matematica are intrigă polițistă, experiențele de fizică și chimie sînt ca și făcute de noi. Cu literatura română lucrurile stau, din păcate, mai rău. O lecție despre Mihail Sadoveanu nu se poate exemplifica cu un portret al lui Mihail Sadoveanu și, oricît de rare și de frumoase ediții ale princeps din Eminescu, filmate de la distanță și mai de aproape nu ne fac mai familiare versurile strînse între coperți. Din asemenea motive, aparent obiective, televiziunea apelează în cazul literaturii la... verb. Personalități marcante ale vieții noastre universitare, profesori și scriitori consacrați sînt invitați să **vorbească** elevilor despre cutare temă din manualul școlar. Iată însă că vorbirea de după paravanul de sticlă nu este cu nimic mai concretă decît vorbirea într-un spațiu școlar. Rolul televiziunii este, în acest caz, formal. Imaginile n-au înlocuit cuvintele și miracolul care decide ca ceea ce se vede pe micul ecran să fie aglutinat rapid de memorie nu s-a-ntîmplat.

Repunem o întrebare firească : de ce nu se fac la televiziune filme despre scriitorii clasici români ? N-am văzut nici o peliculă memorabilă despre Eminescu, Caragiale sau Creangă, un film curat și cuminte, în stilul atît de răspîndit pretutindeni al biografiei filmate cît mai aproape de adevăr ? Au fost suficiente asemenea pilde pe micul ecran, filme în seria marilor personalități ale culturii universale care ne-au familiarizat cu viața și opera unor Michelangelo, Leonardo da Vinci, înregistrată pentru micul ecran cît mai aproape de litera cărții. „Viața lui Mihai Eminescu“ de Călinescu poate deveni lesne un asemenea serial palpitant.

Pe micul ecran cuvîntul nu poate concura forța de sugestie a imaginii. Televiziunea este un imperiu al concretului vizual, noțiunea avînd mai ales rol explicativ. Literatura poate fi citită nu numai cu ochiul minții ci și cu acela al aparatului de luat vederi. Și aparatul de 16 milimetri vede uluitor. El vede din toate părțile deodată, înregistrează o realitate inedită în absolut.

Este deci momentul ca pe micul ecran destinul literaturii să fie trecut cu mai multă nădejde din sarcina profesorilor și-a criticilor, oricît de celebri, în sarcina... operatorilor și a regizorilor „specialiști“.

Sânziana Pop

întîlnirile «Luceafărului»

DAN VERONA

Visătorii de libertate

Părinții noștri n-au dorit războiu
Vinul l-au vrut în viță să coboare
Dar libertatea i-a mînat mereu
Să-mbătrînească doar pe cai călare

Țărani sfioși ce nu s-au depărtat
Nicicînd prea mult de casa părintească
Si-au supt ființa cu miros de fin
Pentru-a intra-n mantaua soldățească

N-au fost născuți să doarmă în cazărmi
Ci mai curînd s-asculte-n grîu lumina
Mustața lor aspră de tutun
Nu prea se-obișnuia cu disciplina

Si patul pușții dacă-l mîngîiau
Ei mîngîiau de-acasă dulce lemnul —
Batalioane de sergenți-lemnari
Plecați să tragă la rîndea Infernul

Pe limba lor cea dulce-am înțeles
Dorul adînc de Limba Românească
Inalta Doamnă care-n univers
N-a încetat nicicînd să ne iubească

Ei n-au rîvnit de aur epoleți
Ei n-au rîvnit nici cîmp de bătălie
Si-acolo printre gloanțe se mișcau
Ca-ntr-un atelier de lemnărie

Ei au visat doar miere dulce-n stup
Ei n-au dorit cu nimeni a se bate
Dar le-a plăcut să-asculte, o voiau,
Ecoul singelui în libertate

Destinul van nu va putea nicicînd
Să-și spele-n rouă mîinile de vina
De-a fi trimis pe-acești sfioși țărani
Să poarte grei bocanci ca ghilotina

Cu trupul lor de stele-mpovărat
Nici moartea nu și-a prea făcut reclamă
Căci un țăran ce moare ca soldat
E-n univers nevindecată rană

Îndrăgostiți au fost de-acest pămînt
Cu sufletul aprins de grea iubire
De pîine însă-au fost mereu furați
Si-n loc de grîu au dat de cimitire

Dacă-au murit ei n-au murit
Prin veac îi poartă Limba Românească
Înaltă Doamnă care-n univers
N-a încetat nicicînd să ne iubească.

Cu capul descoperit

Țara noastră fără somn
S-a născut pe piept de domn ;
Țara noastră blînd izvod
Stă pe braț de voievod,
Țara noastră cu sfială
A crescut pe-o catedrală
Plină ochi cu oseminte —
De la toți cite-un părinte
Înțelept și nevîndut :
Dus pe scuturi, nu sub scut.
Si-au venit străini alai
Să ne-o vînture sub cai,
Împărați după canon
Ca sergenții de pluton
Au visat-o din amvon
Să ne-o facă Vavilon.
Si-au venit din zări umile
Să ne-o rupă cu cămile
Să ne-o ia din grai de moarte
S-o planteze-n altă parte.
Unii-au vrut-o pe furiș
Alții au plătit bacșiș
Si-au căzut așa ca-n somn
Capete de domn, de om
Cum cad merele din pom.
Nu doar simple căpățîni :
Capete de domni români
Aruncate prin fîntîni.
Si cu plînset de copii
Lustruiră-argintării
Si cu aur zi de zi
Astupară visterii
Pivnițe de-mpărății.
Singe cum e blîndul vin
A plătit țara din plin
De la Sfînt Miron Costin
A plătit celor din țară
Cruzi ca puii de fiară —
Si celor de dinafară.
Plînge-n codri fără somn
Glas de pasăre, de om —
Ioan Vodă cel Viteaz
Domn cu nepătat obraz :
Și mai jos fără alean
Șade Domnul Brîncovean
Pungășit de-un hoț sultan
De lumină și caftan.
Pe un cîmp cu flori de mai
Stă mîhnit și fără grai
Domnul Voievod Mihai
Cu fantome-n loc de cai.
Rană trasă din trădare
Peste veac încă-l mai doare
Și nu este-n ceruri soare
Să-i aducă alinare ;
Doar brîndușele ce-i cresc
Prin postavul soldățesc
Și un frate îngeresc
Os domnesc și țărănesc
Tudorul Vladimiresc.
Din Sicilii se arată
Umbra sfîntă înnoptată
A Bălcescului ce vine
Noaptea-n țară să se-aline
Și să bea ca-n sărbătoare
Din a lanculuì cîntare.
Țara noastră fără somn
S-a născut pe braț de domn
Țara noastră sfînt izvod
Stă pe braț de voievod.
Ea ni-i ultimul cuvînt :
Cîți au fruntea sus în vînt
Tot atîția sub pămînt
Și cîți meri pe deal s-alină
Tot atîția sub colină
Și cît grîu se bate-n lume
Tot atîta-i jos cărbune ;
Cîtă țară pe pămînt
Tot atîta dedesubt.

Doamne, fie-i numai bine
Țării noastre ce ne ține
Fie-i sfintele coline
Colindate de albine
Nu de vînt și mărăcine.
Fie-n veacuri să rodească
Viața ei cea latinească
Brincovean Vladimirească
Plînsă-n Limba Românească.
Fie-i somnul omenesc
Nu-n vestonul soldățesc
La pridvor împărătesc
Ci vegheat de-un ochi firesc
Ochi de Miron Costinesc
Ochiul veșnic românesc.

VERONICA GALIȘ

Izvoarele

Nu poți umbla ca surdul pe pămînt
Să urci fără să-ți pese pe-o colină,
Izvoarele se-aud pe dedesubt
Cum pling să scoată capul la lumină.

Genunchiul să ți-l pleci la un izvor
Ca-n fața maicii din copilărie,
Acolo ca un fiu rătăcitor
Vei prinde sunet grav de veșnicie.

Nu poți călca nepăsător și surd
Izvoarele sînt și morminte sfinte
Și s-ar putea să strige-ndurerat
Vreunul prins în bezna prea fierbinte.

Unde zărești mesteacăn visător
Trebuie să fie undeva pe-aproape
Ciudatul pui al vreunui blînd izvor
Ce vrea din sînul ierbii moi să scape.

Izvoarele sub lespezi fără leac
Dau glas ca oarbele privighetori sub soare
Cel ce-și ucide propriul său izvor
Nealinat în zarea lumii moare.

ALEXANDRU BRAD

Țară

Intreg, numai la izvoarele tale mă simt,
Numai cerul tău îmi ține steaua înaltă,
Mîinile se fac aripi cînd aerul tău îl presimt
Sub neodihnitele zări vuind laolaltă.

Durerii și visului de-a trece tulbure ape,
Golgote de Plevne, de Griviță și de aspre Doftane
Le-ai plătit la nevoie cu sîngele atît de aproape
Al pruncilor — prețul preaziditelor Ane.

Numai aici, la picioarele tale, țară de grîne
Stăm de vorbă în pace cu cei trecuți în ființa ta,
ca o boare,
Ctitori ai rostului nostru de a fi și-a rămîne
Sufletescul oțel moștenit, ce nu moare.

Fruntea lor de pe steme în amieze de foc
Luminase statornic bărbătească, steaua noastră
polară
Nestinsă de-atîtea săgeți și de-atît nenoroc
Cît poate să îndure doar iubirea de țară.

Venind de departe pe singerate de lupte cărări
Timpul nostru i-a rotunjit numelui tău veșnicia
Și locul în lume, o țară între țări
Și-n ea stăpîni pe toate, doar noi, din România !

Aplauze pentru poezia și cîntecul patriotic

Actorii Mariana Cercel, Eugenia Maci și George Paul Avram

Așadar, la sfîrșitul lui ianuarie, scriitori și poeți, actori și interpreți de muzică tînără, membri ai cenaclului revistei LUCEAFĂRUL, sau prieteni ai revistei, am fost oaspeți ai oamenilor din Girbovi.

Pentru comună ziua de 29 ianuarie s-a dovedit a fi o zi plină. Ziua confirmărilor rezultatelor obținute în luna ce abia se desprindea din calendar odată cu ultimele file. Ziua sfîrșitului unei săptămîni de muncă. Ziua propunerilor pentru luna ce se apropia, pentru anul întreg, așa cum s-au concretizat ele în adunarea generală a membrilor cooperatori. Adunare care începuse gospodărește, dimineața.

Deci, cooperatorii din Girbovi ne întîmpinau cu satisfacția celor ce încă de dimineață elaboraseră planul de luptă pentru viitoarele izbînzi ale comunei.

Marcel Dobra, gazda noastră, președintele CAP-ului, erou al muncii socialiste, este comunistul de exemplu al comunei, omul de acțiune al acestei mari familii ce poartă un nume propriu deja binecunoscut de oamenii țării — Girbovi. Am spus binecunoscut, pentru că Girbovii este comuna ce a adunat în palmaresul istoriei ei contemporane distincții, diplome, premii și medalii care, toate la un loc, fac dovada hărniciei acestor oameni, care fac dovada preocupării spre mai bine, spre mai frumos. Fac dovada demnității muncii și a roadelor ei. În mijlocul acestor oameni și pentru acești oameni revista noastră Luceafărul, în colaborare cu Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Ilfov, a organizat, în cadrul Festivalului național „Cîntarea României", o întîlnire cu poezia și cîntecul patriotic.

În răgazul ivit între terminarea adunării și începerea programului de poezie și cîntec cițiva

Benedict Popescu, Adrian Antonescu, Constantin Moțet și Mihai Onu, interpreți de muzică tînără

dintre membrii colectivului ce s-a deplasat la Girbovi au vizitat comuna. Tineri scriitori, tineri reporteri, tineri poeți au străbătut străzile, au privit casele, au stat de vorbă cu cooperatorii. Scriitorii Sânziana Pop, Dorin Tudoran și Nicolae Mateescu au participat la o întîlnire cu cititori ai volumului de reportaje al tînărului scriitor Nicolae Mateescu — Războiul piinii, dezbatere pe care o publicăm în paginile de față. Aici au regăsit aspecte din viața unui alt sat, tot din Bărăgan — Rusețu, sat surprins de reporter chiar în momentul întemeierii lui.

În sfîrșit, amiaza aceleiași zile a prilejuit oamenilor din comună o întîlnire în sala Căminului cultural, sală ce s-a dovedit de astă dată neîncăpătoare.

Pe scenă au luat loc poeții Nicolae Dragoș, Mircea Dinescu, Florin Costinescu, Alexandru Brad, Dorin Tudoran, Dan Verona, George Chirilă, Ioana Diaconescu, Liliana Ursu, Daniela Crăsnaru, Veronica Galiș și Cornelia Djigola, scriitorii Sânziana Pop, Nicolae Mateescu și Cornel Nistorescu, actorii Mariana Cercel, Eugenia Maci, George Paul Avram, interpreții de muzică tînără Benedict Popescu, Adrian Antonescu, Mihai Onu și Constantin Moțet, care, împreună cu poeții Viorel Cosma, Ion Văduva și Cornel Negrea membri ai cenaclurilor literare din județ, și cu membrii formațiilor artistice de amatori din județ și din Girbovi, din rîndul cărora desprindem prezența Grupului vocal, al Grupului de armonici, al Brigăzii de agitație din comuna gazdă și a soliștilor vocali Breazu Lenuța, Vlaicu Olimpia, Vasile Dumitru precum și a instrumeniștilor Stancu Pavel (flaut), Coman Florică (fluier, caval), au prezentat în cinstea cooperatorilor un spectacol de poezie și cîntec, desfășurat pe durata a peste patru ore.

S-a recitat din poezia lui Eminescu, Coșbuc, Macedonski, Dumitru Popescu, Nichita Stănescu, Adrian Păunescu ș.a. Poeții au citit din creațiile lor inedite, multe dintre poezii fiind scrise pentru această manifestare dedicată omagierii centenarului independenței, a idealurilor patriotice ale țării. Un moment important a fost marcat de tinerii reporteri prezenți — Sânziana Pop, Cornel Nistorescu și Nicolae Mateescu care au citit reportaje inspirate din istoria și realitățile comunei gazdă cunoscute în documentări prealabile. Reportajele citite, semn al preocupării revistei de a stimula cunoașterea vieții satului contemporan și a o surprinde în pagini autentice, au fost primite cu interes de oamenii aflați în sală, spectatori și eroi deopotrivă, care s-au recunoscut, au aflat cu bucurie fapte din viața și munca lor asupra cărora ochiul reporterului a aruncat lumina caldă a cuvîntului. Oamenii s-au văzut înțeleși, prețuiți.

Un cuvînt de laudă îl merită cu prisosință artiștii amatori din comună, interpreții de balade populare din județ, care au făcut, prin talentul lor și frumusețea textelor prezentate, încă o dată dovada perenității artei populare.

Cuvintele rostite, în numele gazdelor, în încheierea manifestării, de tovarășul Marcel Dobra au venit să confirme inițiativa revistei de a fi mereu prezentă în mijlocul celor ce făuresc pîinea sau oțelul patriei, a celor cărora le dedicăm gîndul și cuvîntul nostru.

Această manifestare culturală se înscrie în suita acțiunilor pe care revista Luceafărul le întreprinde în cadrul festivalului „Cîntarea României" — festival al muncii, hărniciei, al creației libere ce se desfășoară în întreaga țară.

O carte despre viață, o viață pentru cărți

Vorba lui Creangă, **nu știu alții cum sînt...**, dar, reporter fiind, tare l-am invidiat, simbătă, 29 ianuarie, pe colegul meu Nicolae Mateescu ! Să scrii o carte foarte bună, un reportaj de toată frumusețea, și să mai ai și șansa de-a te întîlni și asculta oameni care au tot dreptul să-ți spună cît de bine ai surprins viața lor în paginile tale — iată o performanță, care atinsă, îți luminează o bună parte a existenței tale de scriitor și reporter.

Sigur, o să mi se spună, „Războiul piinii" nu e o carte despre Girbovi ! Sigur, o să mi se spună, țăranii acestei comune n-au de unde să știe cît de bine a lucrat reporterul, cît de fidel a fost el față de o realitate !

În primă instanță, cam așa ar fi, numai că, prezent fiind la întîlnirea lui Nicolae Mateescu cu cititorii cărții sale, țărani, intelectuali, pensionari din Girbovi, mi-am dat seama că lucrurile sînt ceva mai complicate ; de fapt, ceva mai simple. Și anume : nu cred că țăranii, intelectualii din Rusețu — comuna în care Nicolae Mateescu s-a documentat pentru cartea sa și a cărei biografie a pus-o pe hîrtie — nu cred, spuneam, că acești oameni ar fi discutat cu mai multă însuflețire, aplicație și patos al adevărului cartea aceasta, decît au făcut-o cei din Girbovi. Asta, fiindcă în carte există unele date generale ale locului geografic în care el, girboveanu, trăiește, dar sînt și amănunte care se deosebesc de viața lui de zi cu zi. Acest amestec, fericit zic eu, de **potriveală** și **noutate** față de propria ta condiție de viață și muncă nu poate fi decît un imbold de-a judeca o carte cu o curiozitate în care obiectivitatea și subiectivitatea sînt într-un raport aproape echitabil.

Mărturisesc, toate aceste gînduri, devenite pentru mine convingeri, s-au născut tocmai în toiul multiplului dialog purtat la Girbovi **pe marginea** cărții lui Nicolae Mateescu. Acum, faptele :

Un autor —Nicolae Mateescu, doi colegi de-ai săi — Sânziana Pop și Dorin Tudoran, aproape douăzeci de cititori ai unei cărți — „Războiul piinii", Editura Eminescu, 1975, cu toții adunați într-o încăpere din cadrul sediului C.A.P.-ului din Girbovi.

La început, o ușoară stinghereală, datorată, în mod sigur, și lipsei „de experiență" a unor astfel de întîlniri. Dar a fost de-ajuns ca Sânziana Pop să-l prezinte în cîteva cuvinte pe autorul cărții, pe care oamenii strînși în acea încăpere o aveau în mînă și o citiseră, pentru ca acestia să-și spună, fără ocolișuri **tactice** opiniile despre carte.

Mi-ar fi ușor să fac o cronică în care să notez întîi numele fiecărui vorbitor iar apoi să transcriu fraze convenabile din tot ceea ce a spus despre carte. Într-un fel și-ntr-o oarecare măsură, chiar am s-o fac, numai că, mai întîi trebuie să vă spun cum arătau acești oameni.

Bineînțeles, se vedea pe chipul lor că nu se scoală în fiecare zi ca și cum ar fi duminică ; erau, adică, chipurile unor oameni peste care munca așternuse o lumină nobilă, ca a unui aur ce-și merită cu prisosință caratele. Erau curați, limpezi în priviri ; unii mai sfioși, alții cu priviri mai iscoditoare, în care puteai citi dorința de-a intra în dialog, de-a fi „arțăgoși", adică de-a pune întrebări și tăria de-a răspunde la întrebări. Aveau o liniște pe care numai munca și gîndul curat ți-o pot da. Dar mai presus de toate — mai presus pentru curiozitatea unui scriitor ! — arătau, cu adevărat, ca niște **cititori !** Erau, adică, oameni care citesc, și nu așa,

Reporter

Continuare în pag. a 6-a

Discuție vie, utilă prietenească între autorul volumului „Războiul piinii" și autorii piinii

radio

r

Emisiuni de poezie

În veacul acesta cînd timpul, parcă, aleargă mai repede ca oricînd, acum, cînd mașina devenită imperator își impune supremația, cînd pămîntul și cerul sînt, deopotrivă, subiectele celor mai înalte cuceriri ale științei, acum, cînd răsună în sufletul nostru doruri de nestins, avem nevoie mai mult ca oricînd de poezie.

Desigur, cu atît mai lăudabilă este inițiativa Radiodifuziunii de a crea spațiu unor emisiuni ca „Moment poetic" (lansată cu ani în urmă) și, mai recent, pe programul trei, emisiunii „Poetica". Iubitorii de poezie au putut asculta, uneori în interpretări magistrale, pagini lirice din literatura universală și românească, de la poezia clasică pînă la cea contemporană ; i s-a oferit poetului contemporan posibilitatea ca în cadrul emisiunii „Moment poetic" să-și recite cele mai noi creații ale sale. Dar de ce „moment" poetic ? Spațiul acordat acestei emisiuni este de numai cinci minute. Ascultăm trei poezii aparținînd lui Eminescu, sau alte trei din atît de valoroasa lirică indiană, timp în care sufletul ascultătorului abia s-a deschis către poezie. Firește, nu omitem frumoasa inițiativă de a se oferi „momentul poetic" pe durata unei săptămîni unui poet clasic sau contemporan. Dar aceasta nu poate fi generalizată decît cu riscul restringerii numărului de autori. Dacă unui solist de muzică ușoară i se acordă și douăzeci și cinci de minute de spațiu, de ce unor importanți poeți contemporani să le fie rezervate numai... cinci minute ? Și, desigur, poate că în afara sporirii spațiului emisiunii s-ar cuveni schimbarea titlului ei, cuvîntul „moment" părîndu-mi a minimaliza poeziei conținutul emisiunii.

Dacă emisiunea „Moment poetic" cu excepția spațiului restrîns, prin criteriile care guvernează selecția, prin calitatea unor interpretări, prin contribuția la stimularea creației originale a făcut mari servicii poeziei universale și românești, în emisiunea „Poetica" ne este dat să ascultăm nu o dată versuri de nedorită banalitate, nesemnificative pentru poezia noastră contemporană, versuri culese fără discernămînt din reviste sau cenacluri literare, aparținînd unor poeți a căror vocație este mai mult decît discutabilă. Rareori ascultăm aici versuri ale poetilor contemporani care fac cinste literaturii de azi. De ce, cînd și spațiul acestei emisiuni este atît de restrîns, să ascultăm versuri cu totul nesemnificative ? Avem poeți de mare valoare, din creația cărora se pot desprinde cele mai frumoase versuri. Atunci emisiunea și-ar merita cu adevărat frumosul titlu „Poetica".

Sînt sugestii făcute cu dragoste pentru vers, sugestii asupra cărora, sper, vor medita realizatorii acestor emisiuni care cuprind în ele tot ceea ce are mai de preț poezia.

Ioana Diaconescu

plastică

p

Portretul

Cînd Brâncuși începuse să-l deseneze pe Joyce, era pătruns de rigorile portretului, sîrguința depusă pentru respectarea de esență a modelului stă mărturie. Dezamăgirii marelui prozator, el îi răspunde, mai în glumă, mai în serios, cu acea celebră spirală, intruziune pe care numai el și-o putea permite în perimetrul artei. Numirea emblematică s-a dovedit fatală artiștilor mediocri. Procedeul a subliniat doar o stranie pauză spirituală. Într-un portret, cu oricîte artificii uneori ajutătoare, vrem să vedem omul. Mai ales cînd portretul reprezintă o personă cu stare civilă precisă. Fascinația nu este numai a pictorului. Ci și a celor care-au servit de model. Este un fel de comunicare și de supraviețuire. Burghezii lui Rembrandt, cu toată stîngăcia lor, au intuit celebritatea. Stupiditatea lor este dublată de o genială violenie. Din pudoare poate și nonconformism, dar mai ales dintr-o nevoie intimă de cunoaștere, de înțelegere cît mai adîncă, la o limită altfel greu de pătruns, autoportretul năzuiește să exprime, prin ființă palpabilă, o latură concentrată a umanității. Creatorul surprinzîndu-se pe sine în ipostază de model exemplar. Celebrele autoportrete ale lui Luchian, Andreescu, Pallady sînt pentru acești artiști un motiv în plus de a comunica mai direct chintesența unei opere. Artele lor poetice sînt canonizate prin proprie reprezentare figurală. Nu însingurarea, nu boala, nu încrîncenarea, ci noblețea, demnitatea, voința transpar în aceste autoportrete, depășind materia către spiritul profund ce-o animă și-i dă sens. Pot vedea oare mai bine cei din afară ? Portretul dedicat de Paciurea lui Luchian, cu acea figură osoasă, rezistentă, saturată de îngîndurare, rămasă aproape numai la ea însăși peste o fantomantică paralizie, continuă în formă și se aseamănă în spirit cu imaginea de sine a pictorului însuși.

Priza directă la prezent ne interesează în cel mai înalt grad. Vrem să știm în primul rînd cum arată oamenii vii ai acestor zile. Vrem să le înțelegem destinele încă din viață, ale lor și ale noastre, pentru că nimeni nu va ști mai bine și nu va sta mai drept mărturie acestui timp, acestei societăți decît oamenii care o traversează, construind-o. Amintindu-mi de impunătorul Mihail Sadoveanu al lui Corneliu Baba, recent am privit îndelung și admirat un portret Marin Preda de Constantin Piliuță. Îl cunosc bine pe Marin Preda, am citit tot ce-a scris, dar revelația n-a fost mai puțin ascuțită. Există în acest portret intuiția de excepție a solarității permanente cu care este învestit acest mare scriitor român. Din tinerească, vărateca, inefabila aură ce-l înconjoară, din luminozitatea ușoară dar stăruitoare a chipului, se acumulează o forță nepreväzută, blîndețea se concentrează pînă la a deveni percutantă pe o singură subțiratecă dar teribilă lungime de undă, în fața căreia sufletul îți este pătruns pînă la ascunzișul de tine însuți neștiut. Este acel Marin Preda cunoscut nouă și înțeles de generațiile viitoare. O lucrare unică, pe măsura vocației lui Constantin Piliuță. O fericită consonare, dorită, dacă s-ar putea, cît mai multora.

Grigore Hagiu

muzică

m

„Brevis"

Quartetul, formația armonioasă care oferă interpreților atît satisfacția de a-și dovedi timbrul personal cît și cea de integrare în plinătate polifonică, quartetul este parcă un simbol al înțelegerii. Îmi amintesc cum, într-o seară de vară, într-un sat de lîngă Sibiu am văzut o familie de țărani — părinții și cei doi feciori — adunîndu-se în jurul unui quartet de Haydn... deși abia se întorseseră de la muncă. Una din cele mai frumoase seri, pentru care Haydn scrisese parcă anume înțeleptele și blîndele sale pagini.

Sub egida „Cîntării României" am ascultat duminică 30 ianuarie, la Sala Mică, recitalul unei formații de ținută : quartetul **„Brevis"**, alcătuit din soliștii Radu Paraschivescu (vioara I), Ivan Iacobovici (vioară II), Adriana Filip-Chirilov (violă), Mariana Kauntz (violoncel). Cuvîntul cheie pentru interpretarea oferită a fost „sensibilitate" — una din cele mai subtile apropieri de idee și sunet. Ce-i drept, programul romantic impunea acest lucru... **Quartetul nr. 29 în la minor** de **Schubert** ne-a cuprins de la primele măsuri cu neliniștea, zumzetul de întrebări despre soarta lumii, în care tema cîntată atît de luminos și curat de vioara I se năștea parcă de la sine. Acel lamento pe țesătura de optimi în piano cuprindea și nucleele de dramatism și avînt, începutul jocurilor de nuanțe din dezvoltare. Adevărată punte de puritate cîmpenească între două valuri de nostalgie, Andantino-ul „Rosamundei", cu dialoguri pe un fond de acompaniament alcătuit parcă din albine și izvoare, ne-a dus sore Menuet, acea misterioasă parte a III-a care lămurește sensul lucrării. Tema liedului „Zeii Greciei" este întrebarea pusă întîi de violoncel : „Lume armonioasă, unde ești ?" — și reluată apoi de toate instrumentele, cu mari valuri de nuanțe. Delicat, coerent cîntat, Finalul a adus o ritmicizare, o ordonare prin contraste, care a dovedit cît de adînc a fost înțeleasă înlănțuirea paginilor schubertiene.

În aceeași lume de dramatice dialoguri am ascultat **Quartetul în La op. 13 de Mendelssohn-Bartholdy,** mai violent ritmic, mai patetic, reculegerile romantice părînd în acest context și mai contrastante. Pregnanța sonorității violei pe tema din finalul părții I-a, delicatețea răspunsurilor din partea a doua, generozitatea și avîntul temelor din final au oferit tuturor interpreților posibilitatea de a-și desfășura frazele cu strălucire personală. Poate că totuși ar fi trebuit mai multă sobrietate în reluarea ca un memento a temelor, în ultima parte — spre a sublinia caracterul de reculegere pe care compozitorul voise a-l imprima.

Impresionant ne-a părut modul în care piesa românească, **Quartetul** de **Mihai Moldovan,** s-a integrat în atmosfera romantică a serii : după un solo de cello vestitor, cîntat de Mariana Kauntz cu frumoase diferențe de nuanțe, cu forță sau non-vibrato eteric, vocile intrau ca un murmur de germinații, registrele se schimbau prin contraste, dialogurile între violă, vioara II-a îmblînzeau generos plăcile de acorduri, de ostinate. De altfel, datorită deplinei înțelegeri din partea interpreților, această lucrare care a avut locul de introducere în programul concertului ar fi putut foarte bine să-i fie concluzie.

Grete Tartler

r e m e m b e r

Braunschweig

III

Admirator al lui Imerward va fi fost însă, cu siguranță, și superbul Heinrich der Löwe, ducele de pe atunci, care doarme în Dom alături de legiuita lui consoartă Matilda coboritoare dintr-o stirpe englezească. El a zidit catedrala și poate că la dorința lui, bizarul și supradimensionatul crucifix va fi fost așezat în incinta ei. Ducele venea din Bavaria, fusese călător pe drumul Palestinei și era vasalul rebel și dezavuat al lui Frederic Barbarossa. Pe lespedea din fața marelui sfeșnic cu șapte brațe — o capodoperă de aurărie medievală germanică — e sculptat cu sabia într-o mină și cu macheta cititoriei sale în cealaltă, un tînăr, fără aer războinic și aventuros, mai curînd semănînd a principe mecenat cum poate că va fi fost, deși cronicile ni-l arată viteaz și meritîndu-și din plin numele. E foarte posibil ca personajul de piatră din Dom să nu-i semene lui, fiind doar întruchiparea unei paradigme : ducele ctitor, blajin și drept credincios, adormit întru Domnul la anul de grație 1195. Adevărata lui statuie se află afară, în piața Burgului, pe un soclu de piatră înalt și impunător, și e poate prima sculptură în aer liber a evului mediu, de îndată ce a fost ridicată în 1166.

Originalitatea lui Heinrich der Löwe — care-i dă dreptul de a figura și în Istoria Artelor ! — este de a fi ideat această operă neobișnuită : un leu de bronz, în mărime naturală, stilizat în maniera caracteristică a sculpturii romanice. Astfel, prima statuie a evului mediu reprezintă o fiară. Splendid aliment al inversunărilor obtuze ce se vor simți iarăși solicitate să reia diatribele împotriva «obscurantismului», a «întunericului» și a altor asemenea caractere cu care ignoranța prezumțioasă a investit, în mod curent, una dintre cele mai strălucite epoci istorice cînd se articulează de fapt întregul univers de valori al spiritualității europene : evul mediu al romanicului și goticului, al marilor ginditori scolastici și al lui Dante, al mozaicurilor și al lui Cimabue, al marilor poeți germani, provensali sau toscani și al skalzilor nordici, al miniaturiștilor și al lui Nicolas de Verdun... la urma urmelor chiar Braunschweigul, renumit azi pentru excelenta lui producție de aparate fotografice, n-a mai avut ocazia de a vedea ivindu-se în perimetrul său un sculptor de talia misteriosului Imerward sau a maestrului care a turnat în bronz acest leu din Burgplatz. Și totuși fiara urcată pe soclu, impetuoasă și mîndră, cu răgetul ei sonor îndreptat spre pustietățile de odinioară, colindate de cavalerii care rîneau la bogăția cetății lui Heinrich, nu e o fiară. Este imaginea cea mai pregnantă a Ducelui și a scurtei lui genealogii. Este statuia unei metafore...

* * *

Liniște pe străzi vechi și prin piețe mărginite de capodopere... admirabila fațadă rinascentistă a halelor de postav, proiectată de Hans Lampe, e cu adevărat rinascentistă doar prin spiritul ei și prin maniera de a armoniza sugestii arhitecturale foarte eteroclite, traducînd în graiul Renașterii o morfologie germanică anxioasă... una dintre cele mai vechi Primării gotice aflate în întreg spațiul german, pare o biserică profană ritmată riguros, unde sfinții sculptați sub baldachine sînt principii caselor domnitoare de altădată și soțiile lor, chipuri hieratice purtîndu-și coroanele și însemnele puterii ca pe niște atribute ale harului, fericiți în acest Paradis și piatră, meritat sau nemeritat, a milor de anonimi ce au construit Europa Gotică, lăsînd posterității sigiliul inefabil al geniului lor și, din cînd în cînd, cîte un nume tăcut ca o ideogramă indescifrabilă... și amintirea lor e în văzduh, în ploaie, în vîntul care vine dinspre bărăganul de la miază-noapte rostind pe deasupra orașului cuvinte vechi neînțelese de nimenea și dindu-mi mie, călătorului străin și îndepărtat, un sentiment al timpului și al risipei...

a. e. b a c o n s k y

Personajul tînăr, erou al literaturii

Urmare din pag. 1

bordate în mod vag și superficial, să pătrundă acolo unde este fondul său uman individual, unic, nerepetabil și ireductibil la categorii prestabilite. Desigur că există și aspectele pe care le avea în vedere interlocutorul meu, iar pentru literatură nu este, firește, interzis să se ocupe și de ele ; se pot scrie opere mari cu asemenea subiecte și s-au scris : **Romeo și Julieta, Enigma Otiliei, La răscruce de vînturi** sau romanele lui Dickens, **Mizerabilii** lui Hugo în anumite capitole sau **Cuore,** iar mai aproape de noi **Cireșarii** lui Constantin Chiriță, însă aceste cărți depășesc generalitățile simpliste dezvoltîndu-și eroii în contact direct cu unele realități complexe ale vieții. Dar a reduce deliberat aria unui scriitor ce vrea să scrie despre tineri exclusiv la înfiorarea în fața universului, la încrederea în vise, la prima dragoste și la naivitatea inconștientă a eroului, pe motivul că numai atît reprezintă virsta tinereții în tipicitatea ei, este, mi se pare, cel puțin exagerat. Apoi nu cred că e treaba literaturii să se ocupe doar de simptomele virstei, cînd un scriitor își propune să creeze un personaj — sau mai multe — care să aibă virsta adolescenței sau tinereții. Pentru asta există psihologia virstelor, există psihanaliza, pedagogia specializată pe fiecare an de viață sau conferințele de orientare profesională. Ca și cum o literatură despre virsta bătrinelii ar fi obligată să rămînă exclusiv la stadiul preocupărilor legate de pensie, ochelari, nepoți și lumbago.

Statistic, cel mai mare număr de personaje literare, în toate literaturile și în toate timpurile, sînt tineri. Și cel mai mare număr de cititori deasemeni. Dacă scriitorii dintotdeauna ar fi gîndit numai în termenii psihologiei virstelor despre eroii lor tineri, cu siguranță că o mulțime dintre ei s-ar fi anulat singuri — autori și personaje deopotrivă. Și tot statistic, deși statistica nu spune prea mult despre aprecierea literară, interesul publicului merge către acea operă artistică ai cărei protagoniști sînt oamenii tineri, tocmai datorită deschiderii foarte largi a acestora către toate domeniile vieții ; o literatură despre tineri ar trebui, cred, să pornească mai degrabă, pentru a fi viabilă, interesantă, nu de la generalități, ci de la tipuri particulare, adică virsta personajului să fie o condiție — un cadru, nu o etichetă. Cu alte cuvinte, literatura despre tineri să se axeze nu pe simptomele virstei ci pe problematica și cazurile ei.

Mă gîndesc la atitea și atitea cazuri de eroi tineri. Ca să dau numai un exemplu mai recent : Paul Ștefan din **Delirul** lui Marin Preda este un tînăr la virsta confruntării cu universul, cu viața. Dar el trăiește o dramă complexă pe care nu o poate opri, nici influența și prin care trece împreună cu toată țara : demonstrația de forță a mișcării de dreapta, rebeliunea legionară, intrarea României în război, actele crîncene de cruzime și sadism ale fascismului. În final, cînd eroul rămîne cu un tic nervos : acela de a zvîcni instinctiv de cînd se trezise pe front cu o bucată de carne omenească pe umăr ; sau tot în acel final memorabil, cînd află că reportajele sale scrise cu toată sinceritatea și buna credință de pe front fuseseră „aranjate" în redacția ziarului de ceilalți reporteri rămași acasă, pentru a le adapta vremurilor care impuneau ele adevărul ce vroiau să-l afle, cititorul s-ar simți tras pe sfoară dacă Marin Preda i-ar spune că tînărul său erou a șters totul cu buretele și s-a întors cu seninătate la amorul lui pentru capricioasa bucureșteană Luki, sau la optimismul și încrederea în oameni, în viață, pe care doar știm că trebuie să le aibă virsta de douăzeci de ani a lui Paul Ștefan.

Tocmai pentru că este virsta cînd se conturează caracterul, destinul omului matur de mai tirziu, tinerețea cere o tratare extrem de serioasă, plină de o înțelegere nu ironic superioară, ci care să se identifice intim cu modul de a gîndi, de a simți al eroilor tineri. Cititorul tînăr nu vrea nici el ca literatura despre cei ca el să-i pună în față o oglindă concavă ca la Moși, unde să se vadă pe sine, într-adevăr, însă deformat, alungit, cu picioare scurte sau cu capul în jos. Nu se vrea nici subapreciat, clasat sub o definiție generică de **tînăr,** adică un prototip spre care să privim cu un fel de nostalgie binevoitoare și cu un zîmbet puțin stupid. Eroul tînăr se cere tratat la fel ca și eroul matur, în confruntări semnificative, uneori dureroase, care îl vor marca, poate, foarte sever. Cu alte cuvinte, eroul tînăr al zilelor noastre solicită singur, parcă, să fie aruncat de la început în miezul relațiilor umane, al complicațiilor și greutăților, să se facă din el un **caz,** nu un **simbol** al virstei, al generației sale.

Iar pasiunea interlocutorului meu de la începutul acestui articol de a nivela deliberat, înainte chiar de a se fi născut, eroii tineri ai literaturii noastre contemporane și de a-i concepe direct ca pe niște secreții ale virstei lor, cu sentimente confecționate, didactici și lipsiți de profunzime, de viață, de substanță, schematici și cu un destin moralizator, mi s-a părut în opoziție evidentă cu adevărul vieții.

O carte despre viață

Urmare din pag. a 5-a

pentru că vine „tovarășul scriitor" să se-ntîlnească cu ei. Chiar și cei care n-au vorbit, chiar și cei care s-au mulțumit doar să dea din cap — în semn că „DA !" ori „NU !" — aveau acea liniște a cititorului care știe că a citit cu inimă curată o carte.

Ce-au spus ?

Spre bucuria autorului, acești oameni au fost de acord că volumul său reflectă — cinstit și bogat — viața oamenilor din cimpia Bărăganului. Fără să-i cunoască pe cei din Rușețu, oamenii din Gîrbovi au intuit cu precizie punctele forte și cele nevralgice ale cărții. Fiindcă, așa cum spunea unul dintre ei, „cîmpia e una singură, chiar de e mai bogată ori mai năpăstuită".

Pe Emilian Apostol l-a impresionat modul cum scriitorul a surprins mecanismul trecerii de la un mod de viață, la un altul. I-a plăcut fraza curată, ușoară și deseori „hazlie" a autorului. Se bucura. Se bucura că scriitorii vin spre cîmpie, „fiindcă, zicea el, Bărăganul nu prea a avut noroc pînă acum de scriitori. Poate că o astfel de carte îi va îndemna și pe alții să se desprindă pentru o lună două de oraș și să trăiască printre cei care asigură piinea țării".

Zîncăi Vasile i-a plăcut că în „Războiul piinii" nu se vede doar lupta, doar frămîntările campaniei de secerat, ci și sufletul oamenilor. Spunea tot ea, „cel care a scris această carte nu poate fi decît un îndrăgostit de Bărăgan !". Nicolae Mateescu n-a negat, dar nici n-a confirmat această idee ; s-a mulțumit doar a răspunde că a încercat, în luna petrecută la Rușețu, să-i cunoască pe oameni și prin ei — pămîntul Bărăganului. Și mai întreba autorul, vădit emoționat : „Spuneți-mi, e utilă această carte ?".

Oamenii n-au strigat toți în cor „DAA !", n-au spus nici măcar, „Vai, se poate ?". Nu. S-au mulțumit a-l cîntări pe tînărul scriitor din privire, iar unul dintre ei a spus : „În cartea dumneavoastră sînt mai multe asemănări cu realitatea, decît deosebiri. Cred că „Războiul piinii" e un bun început. Vă urez să aveți puterea și dragostea să continuați acest drum. Avem nevoie cu toții de el : și noi cititorii, și dumneavoastră scriitorii". Omul se numea State Marin și prin mina lui trecuseră, ca elevi, ca oameni, mulți din oamenii prezenți acolo, ca și foarte mulți alții. Pe cel de față, îi urmărea și cu interesul fostului dascăl. A și spus, de altfel : „Mi-a plăcut cum a pus problemele Emilian Apostol. Mi-a fost elev. Mi-a plăcut ; a înțeles cum se cuvine cartea".

...A înțeles cum se cuvine cartea !

Ce-ar fi fost această carte, dacă scriitorul ar fi scris-o despre oamenii din Gîrbovi ? Ce-ar fi apărut nou în structura ei ? Ce-ar fi lipsit ? Întrebările noastre n-au „speriat" pe nimeni.

„Da, a spus, cineva, poate că noi sîntem ceva mai primitori decît ăi din Rușețu. Sîntem și mai înstăriți, mai vechi p-aci, prin cîmpie. Poate ați fi spus că noi ne sculăm mai devreme decît toți ăi din părțile noastre, să așa ne-am obișnuit din tată în fiu, să fim la 3 în picioare. Și-apoi, poate ați fi scris în carte că nici la inundații nu ne-am lăsat. Prea pusesem multă sudoare în toate, ca să le lăsăm, așa, luate de niște apă afurisită. Eu știu ? Dacă o veni unul dintre-ai dumneavoastră pe-aici, o mai găsi cite ceva de spus. Oamenii sînt ei toți la fel, da' gîrboveanul e mai altfel".

„Cum e cu sudoarea, am întrebat eu. Cum e ?".

„Păi, a spus un țăran, care mai mult și-a șoptit numele, de asudat, asudam și înainte. Sudoarea e într-un fel aceeași ; dar, parcă nici nu e la fel ! Adică, pe vremuri, munceam tot atît, și mai greu, dar viața noastră era așa mai, mai, mai..." „Mai nevăzută de-ăi cu carte și știință avansată" îl completează vecinul. „Așa, da : eram mai nevăzuți. Mie mi-a plăcut cartea dumnealui, tocmai d-asta : s-a uitat cum trebuie la oameni, la drumuri, la cîmpie. Așa zic eu".

Ce nu le-a plăcut din cartea lui Nicolae Mateescu ?

„Nu știu dacă e ceva ce nu mi-a plăcut, spune Emilian Apostol, dar, dacă ar fi fost o carte despre Gîrbovi, mi-ar fi plăcut să scrie în ea și despre tradițiile noastre, pe care le-am c-am uitat. Sigur, e bun el progresu', dar tradițiile noi le-am făcut, noi trebuie să le apărăm. E drept ?".

Oamenii din Gîrbovi nu s-au sfiit să spună, că de s-ar scrie și o carte despre ei, problema tinerilor care fug la oraș n-ar trebui să lipsească. „Mulți din cei care-au plecat, s-au întors ; da cite unii, ăi de se țin mai mîndri, preferă să se întoarcă la țară, dar în alte părți, nu la Gîrbovi. De ce le-o fi rușine ? Tînăr ești, minte mai puțină, dar, dacă recunoști c-ai greșit, nimeni nu-ți taie capul. S-au întors ei „cu coada între picioare" acasă și ăi de-au plecat mai departe, d-apăi ăi de s-au dus doar pîn' la București. Noi îi așteptăm, că muncă e pentru toți !".

Ce-aș mai putea să adaug ?

O carte despre viață, o viață pentru cărți ; și o oră în care, scriitori, țărani, învățători, funcționari s-au privit cinstit, fără „complexe", siguri că fiecare dintre ei are de ce să-i respecte pe ceilalți.

fragmente critice

Însemnări despre poezie

De remarcat că poeții noștri pînă mai ieri tineri, ajunși, azi, la o incontestabilă reputație literară, simt din ce în ce mai mult necesitatea de a-și defini **obiectul** artei lor într-alt chip decît o făcuseră pînă acum, printr-o **poezie a poeziei.** Ei aleg calea mai aridă a eseului sau a notațiilor mărunte, aforistice, voind să dea o corporalitate ființei de fum a poeziei. Marin Sorescu a publicat mai demult un volum de eseuri și anunță apariția, în curînd, a unei noi culegeri de proze critice. Nichita Stănescu a scris o **carte de recitire** despre scriitorii mai vechi și, dacă este să-i dăm crezare, pregătește o ediție nouă, unde metafora se pune într-un chip mai hotărît sub dominația ideii critice. Ion Gheorghe face de mai multă vreme studii arheologice și publică lucrări, nu știm cît de exacte sub raport științific, dar îndrăznețe ca ipoteză, despre mitologia noastră protolatină. Ioan Alexandru ține săptămînal un **jurnal** unde este mereu vorba despre ființa păstorească (la modul figurat) a poetului și de „miala" sacră din baladă. Cezar Baltag publica, mai demult, niște originale **ideograme** și este de bănuit că interesul lui pentru mituri va lua, într-o zi, forma mai sistematică a unui eseu. În fine, Dan Laurențiu este prezent în librării cu o carte despre **Starea de grație** a poeziei, articole, în fapt, despre cîțiva poeți contemporani, după ce, alți poeți, Șt. Aug. Doinaș, Vasile Nicolescu, au publicat anul trecut culegeri de eseuri pe teme similare.

Poezia noastră se uită, va să zică, îndelung și cu o privire cercetătoare în oglinda criticii, voind să se înțeleagă pe sine și să comunice într-un chip mai direct rațional ceea ce înțelege. Valéry punea mare preț pe acest spirit critic al creatorului și, într-un loc, spune că valoarea unui poet depinde în ultimă instanță de puterea lui de a fi propriul său critic. Întrebarea este dacă acest lucru este posibil. Cele mai multe exemple ne arată că poetul este un rău critic pentru sine și, deseori, rău critic pentru alții, însă chiar injustițiile lui pot fi elocvente atita vreme cît injustiția are în spate un punct de vedere, o subiectivitate creatoare.

Am reface, atunci, propoziționea lui Valéry în felul următor : esențial pentru un poet este **conștiința lui interogativă.** A defini poezia devine, din această perspectivă, o căutare nu de metafore inedite pentru o imprecizie veche, ci o interogație asupra soluțiilor false. Am convingerea că poezia se definește mai bine prin ceea ce nu este decît prin ceea ce este. Formulele memorabile sînt acelea care înlătură o prejudecată, o soluție constrîngătoare. Eliberarea **obiectului** poetic de norme devine, atunci, preocuparea principală a celor care cred cu tărie că poezia este mai mult decît un **discurs,** o organizare interioară a limbajului. Riscul este de a rămîne, în continuare, în sfera vagului și a ambiguității, dar mulți acceptă mai ușor acest risc decît să accepte ideea că poezia se poate **formaliza.** Ana Blandiana este printre ei. Noua ei carte de eseuri **(Eu scriu, tu scrii, el, ea scrie)** propune nu o elucidare a misterului poeziei, ci o adîncire a lui prin eliminarea soluțiilor inacceptabile. Prima parte **(Eu scriu)** este formată dintr-o alăturare de fraze aforistice ce surprind prin acuitatea lor. Ele propun o definiție a poeziei prin negarea definițiilor cu cea mai mare audiență. Modelul în lirică este pentru Ana Blandiana capodopera neterminată, opera în drum spre perfecțiune, perfecțiunea fiind inaccesibilă. Ea este, va să zică, împotriva unui mit care veghează, de regulă, orice operă mare : mitul desăvîrșitului, mitul perfecțiunii. Ana Blandiana este și împotriva formelor fixe, mergînd prin a recunoaște că are spaimă de **rimă** și, în genere, față de orice obligă la o limitare a spiritului creator. Ea visează la o poezie scrisă nu cu cuvinte, ci cu schelete de cuvinte : „o poezie simplă, aproape eliptică, schematică, avînd farmecul desenelor făcute de copii în fața cărora nu ești niciodată sigur dacă nu cumva schema este chiar esența". Poezia nu-i dă, apoi, senzația **cunoașterii,** ci a **recunoașterii,** elocvența poeziei nu se cîntărește prin **cuvinte,** ci prin **liniștea dintre ele** etc.

Totul este, la acest nivel, discutabil, calitatea notațiilor vine din concizia și puterea lor de a

răsturna o aparență înșelătoare, chiar dacă după un număr de rînduri poeta revine asupra unei idei impunînd o constrîngere acolo unde prevăzuse o libertate. După ce se arată, de pildă, iritată de ideea de a trece aburul poeziei printr-un sistem de forme fixe, ea aduce în discuție, în alte circumstanțe, ideea de disciplină în artă scriind, de altfel cu dreptate : „arta are nevoie de constrîngere în aceeași măsură în care are nevoie de libertate". Unde este atunci adevărul ? Adevărul stă în frumusețea acestor fragmente aforistice ce exprimă o tensiune a spiritului în contact cu obiectul fragil al poeziei. Cînd Ana Blandiana scrie că marii poeți seamănă între ei și că „numai mediocrițăile sînt pline de originalitate" ea forțează, evident, paradoxul. Adevărul stă de cealaltă parte a frazei : mediocrițăile seamănă între ele, marii scriitori sînt, oricită oroare avem față de locurile comune, ireductibili, plini de originalitate.

Aforismele acestea subtile sînt dezvoltate în capitolele următoare ale cărții **(Tu scrii, El, ea scrie)** în niște tablete (nu toate profunde, unele rămîn convenționale) ce se țin la jumătatea drumului dintre critică și poezie. Ele recomandă, în esență, **muncă** și **spaimă** față de literatură (tabletele se adresează cu precădere începătorilor). Aerul sever de moralist este corectat de plăcerea formulelor muzicale. Poezia devine „un atît de aburos domeniu", „inefabila tortură", o „lumină stranie", o „tragere a cuvintelor în ele însele" etc. Propoziția celebră a lui Eliade Rădulescu („scrieți, băieți, scrieți") primește determinări noi, solemne, frumoase și constrîngătoare încît pot descuraja pe începătorul entuziast : „Scrieți, băieți" dar cultivați-vă spaima de literatură ; scrieți, băieți, dar bănuiți-vă mereu cuvintele că nu sînt în stare să exprime ceea ce sufletul vostru vrea ; scrieți, băieți, urînd cuvintele prea dispuse să se înșire pe pagină, prea bucuroase să se îndrepte spre tipografie ! Atunci cînd în dosul fiecărei litere se va ascunde mai mult decît ochii muți sînt în stare să spună, veți avea dreptul, vom avea dreptul să plecăm urechea maturi la copilărosul îndemn ajuns, șoaptă numai, pînă la noi : scrieți, băieți...".

Rima mai este odată **ridiculizată,** poeta visînd la o melodie desfăcută de sunete, la ritmuri care să n-aibă de-aface cu numărătoarea **picioarelor de vers,** la o poezie, în fine, „blîndă și gravă, limpede și tainică, în care vorbele să se împreune ascultînd porunci misterioase, nu inflexibile legi". Din această pricină, Blandiana se teme de **rima implacabilă** și recomandă, din nou, libertăți pe care, în altă parte, le va sancționa. Poezia devine, atunci, o libertate înlănțuită de legi, un efort spre eliberare ce n-ajunge la ultima lui țintă, o **muncă,** în fine, în care bucuria descoperirii cuvîntului este urmată de spaima față de cuvînt. Notația lui Rimbaud : „ainsi, je travaille a me rendre voyant" este întoarsă pe toate părțile. Ana Blandiana scoate din ea o definiție mai largă a poetului ca o comuniune între universuri ostile : „Sclav al botezului, damnat de curcubeu, vagabond și vizionar, păgîn și gînditor al dumnezeirii (...) victimă și călău...". Ideea vine de la romantici, inedită este înlănțuirea de metafore grațioase care îndulcesc asprimea contrastelor.

Fiind vorba de poezie, trebuie spus că Ana Blandiana este cu hotărîre împotriva „poeziei feminine", o vocabulă, după ea, lipsită de adevăr. Poezia este fără gen și într-o discuție mai veche din **Luceafărul** ea îmi reproșa că am folosit această îndezirabilă formulă în **Scriitori români de azi (I).** Însă formula este, ca atîtea altele, o convenție, de altfel foarte veche în critică. Ea nu sugerează o treaptă valorică în poezie, ci doar o posibilă familie de spirite lirice. Multă vreme poezia scrisă de femei se înrudea printr-o tematică comună (poezia universului mic, poezia erotică în latură senzorială sau conceptuală etc), azi multe autoare de poeme au oroare de **specificitatea** feminină și vor să facă o lirică intelectuală, străină de temele tradiționale. Cea mai răspîndită este poezia care cerebralizează pasiunile, poezia, să zicem, nu de dragoste, ci despre dragoste, și care constă în eliminarea sistematică a notei viscerale. Principial, lirica de acest fel nu este mai bună sau mai rea decît cea dinainte, încît orice discuție pe această temă mi se pare fără rost. Fuga de **feminitate** devine, astfel, o temă a „liricii feminine", formulă prin care trebuie să înțelegem nu o fatalitate biologică ci o sensibilitate matinală față de lucruri. Ana Blandiana n-are, în consecință, de ce să se teamă de această convenție.

Eugen Simion

FERESTRE

Riscul lecturilor infidele

● N. Manolescu face cronică literară de cînd era mic. Așa i-a fost lui dat (ă) ! Faptul în sine n-ar fi rău, dacă această longevitate cronicărească n-ar ameninta să se transforme într-o întîrziere critică. I s-a accentuat, spre maturitate, înclinația spre superficialitate și îngîmfare față de scriitorul român. Însemnările lui despre cărți, cu oarecare sevă la început, vioaie, ceea ce a făcut opinia publică să îi acorde credit ani în șir, cu mult mai mare decît a fost criticul capabil a dovedi că poate, însemnările lui, deci, de fapt recenzii scrise pe genunchi, s-au tot anemiat, decloroflilizat. Pădurea-i franceză, verde în față, e de fapt o ramură uscată, un vreasc. Punînd de 10-12 ani note scriitorilor a ajuns să-și cartea despre sine o opinie atît de înaltă, încît abia dacă mai catadicsește să pună mina pe cartea despre care scrie ; crede că nota lui e totul. Și-a pierdut cheful, bucuria lecturii. Citind cărți proaste, condeiul i s-a copilărit ; citind cărți bune n-a devenit mai fraged. Acum, și mai demult, le încurcă. Sare cu aceeași dezinvoltură de pe trambulină și într-un bazin plin ochi și într-unul gol și pe-o cîrpă udă. Și nici nu știe unde-i place mai mult ! Să ne înțelegem : opinia lui e cea care sare, n-am nimic cu persoana (cu persoana sînt prieten). Parcă ar aștepta ca scriitorul să aibă o stare de jenă după fiecare op, să meargă cu căciula în mină la critic și să-i spună șpășit : „M-a pus dracul și-am mai scris o carte, ia vezi tu dacă e bună !" Și să aștepte la ușă calificativul. Ei, nici chiar așa ! De cînd e literatura română literatură, tot scriitorii au făcut-o, s-avem iertare, nu (numai) criticii. Acești cînd au fost foarte buni — și-am avut norocul de exegeți minunați — s-au apropiat de opere, cu mare stimă, dragoste, nepermițîndu-și să încurce bazinele — decît cu riscul de rigoare.

N. Manolescu a luat de la George Călinescu, în primul rînd, tocmai ce trebuie să ia la urmă de tot, dacă mai voia să ia și el ceva, altceva decît exemplu de cum trebuie oficiat actul critic. A luat tonul superior, care, dacă-l prindea bine pe maestru, omul fiind, într-adevăr, un geniu, ajungînd la formula lapidară după studii și distilări îndelungate, bașca talentul, lui Manolescu acest aer călinescian îi vine ca hainele de pomană. Se observă la croială.

Nu poți înlocui analiza cu nimic, în această meserie, pe care și-a ales-o singur, și-ar fi de presupus să-i și placă. Citindu-i cinci cronici, una după alta, dai imediat de schemă. Vezi cum procedează, mereu în același fel : Despre ce este cartea supusă exegezii ? Despre roșcove. Cine-a mai scris despre roșcove, sau cine-a mai mincat, sau l-a chemat Roșcovescu, ori a fost roșcovan în obraz ? Cutare și cutare. Se dau citate din toți, apoi din noua carte (citate cît mai lungi). Și vede în ce măsură se potrivesc citatele noi cu cele vechi (trebuie să se potrivească). Și asta e tot, Manolescu și-a spus opinia : cartea e despre roșcove. Această critică simplificatoare n-o mai fac decît elevii, la ex-

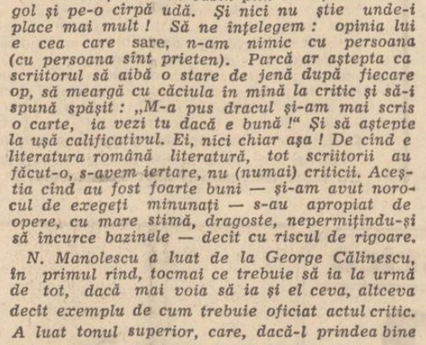

temporal, trebuind să spună în treizeci de minute cam tot ce le trăznește lor prin cap și bănuiesc c-ar avea oarecare legătură cu subiectul. Nu e permis să te pronunți, de pe o zi pe alta, despre un studiu serios de vreo mie de pagini, citind doar un capitol și jumătate. Tot atît de grav e pentru un critic, cînd citește cărțile dar nu le înțelege. Despre volumul meu „La lilieci", Manolescu a avut păreri bune, dar care nu m-au interesat pentru că nu erau cît de cît exacte. A crezut că e vorba de o replică parodică la poezia semănătoristă de la începutul veacului ! Asta se nimerea ca nuca-n perete. Nu, dragă Manolescule, acolo nu e vorba de nici o replică la semănătorism, e vorba de cu totul altceva. (Dar nu-ți spun, că trebuie să descoperi singur). Ultimul meu volum „Descintoteca" îl obligă la o „apreciere moderată". Că opinia lui în ce mă privește e mai moderată ori mai accelerată, asta mă deranjează mai puțin. Nu obișnuiesc să mă îngrijorez pentru cărțile mele (decît pînă în momentul apariției).

După aceea le las în plata domnului, să-și aibă soarta lor. Evident că în jurul lor se face o ceată de opinii, și mai bune și mai rele, (n-a fost unul în țara asta care să vrea să mă blameze și să nu izbutească), și nu e rostul meu să mă bag. Intervenția de azi ia-o ca un gest de atenție. Iar n-ai înțeles ce vreau să spun cu această „Descintoteca". Da, au scris poezii de dragoste și Camil Petrescu, o fi mai scris și Minulescu, eu știu c-a scris și Eminescu — și încă mulți alții. Dar cu aceste nume, plus cîteva versuri decupate tendențios dintr-o țesătură specială, care se destramă dacă nu te apropii de ea cu grijă — deci numai cu acestea nu înseamnă că mi-ai analizat cartea. „Descintoteca" înseamnă altceva decît ai înțeles în grabă, dar nu-ți spun ce, pentru că trebuie să descoperi singur. Iar parodie ? Iar umor ? Se vede că nu mi-ai citit atent decît prima carte — și atunci într-adevăr citeai foarte atent, dar de atunci au trecut vreo 13 ani (număr cu ghinion).

Și cu acestea am încheiat dialogul cu N. Manolescu (sper c-a observat c-a fost un dialog, felul lui distrat mă face de-acum în colo să-i atrag atenția). Eu n-aș scrie o carte întreagă despre un autor care nu-mi place. Noroc că Sadoveanu a avut, înaintea lui, cîțiva admiratori constanți, plus poporul, altfel stiva de cărți, printre care atîtea capodopere, ar fi sucombat brusc sub grimasele noului și grăbitului de glorie estet. Dar deocamdată e vorba de cronici. De fragilitatea lor își dă seamă însuși autorul, care se abține să le publice în volum. Pentru că atunci s-ar vedea limpede cîte inadvertențe, cîte meandre, cîte contraziceri de la o cronică la alta, pe cine-a criticat și pe cine-a lăudat (Eh, pe cine a lăudat !).

Literatura română ar fi pusă în situația unei soții care află cu stupoare, după mai mult de un deceniu, că soțul i-a fost infidel (e un cuvînt care-i place lui N. Manolescu) încă din luna de miere. Dar să nu facem din asta o dramă pasională. Pentru că tocmai pasiunea îi lipsi cronicarului, pasiunea adevărului.

N. Manolescu a dat cîteva zeci de mii de sfaturi scriitorilor români (cincizeci la sută celor decedați). Să nu se supere așadar dacă o să-mi permit să-i dau și eu unul, în numele celor vii, în legătură cu săptăminala lui cronică literară, de post și de dulce, în ultima vreme tot mai mult de post : ai obosit, prietene, mai scrie și altceva ! Era, într-un fel, fatal să ți se deterioreze antenele, celulele gustului, dacă gustul literar o fi avînd celule, lasă-le un timp să regenereze. Să se odihnească în întuneric ca bobul de grîu, în întuneric unde se deprinde și bucuria creației și pioșenia și respectul față de cei care cred în ceea ce fac. Scrie altceva, poate poezii (mi se pare că numai tu ai mai rămas) și mai revii în critica literară cînd te vei simți întremat.

Marin Sorescu

Oameni și pămînturi

Urmare din pag. a 3-a

prindă într-o zi și-or să te pună să plătești ce-au mincat caii de la C.A.P. Păi 'mneata crezi că Picioagă-i așa de prost ca să se nască unul care să-l prindă ? Eu cred ! Atunci mai bine ai crede că nu se termină porumbul oricît aș da eu la cai. Și cum crezi că s-or putea să mă prindă ? Uite așa, a zis inginerul și a dat drumul la magrafon și s-a auzit cum spunea Picioagă că îngrașe caii. O lună de zile n-am scos o vorbă din gură. Toată lumea mă întreba cum a fost cu magrafonul. Eu tăceam ca nu cumva să mai aibă unul. Dar să trăiască și Picioagă ăsta că n-au avut și-a rămas tot crai mare" (Radu De Picioagă).

● Înainte de răsăritul soarelui

La trei dimineața am pornit prin sat. O brumă groasă mă despărțea de tot și-mi scîrțiia sub tălpi. Din cînd în cînd se auzeau cocoși răgușiți și hămăieli de ciini zgribuliți. Becurile par stele mici și congelate prinse cu ață de case și deasupra drumului. Nu adie nici vîntul, nimeni nu strigă și nu calcă. Îți vine să te oprești și să aștepți acea căldură moale a înghețului să te cuprindă ca un vis și să vezi cu bucurie cum te integrezi peisajului. Pămîntul înghețat se sfărîmă sub picioare ca niște bucăți de sticlă rămase în urma accidentului. Totul este dur, cu muchii ascuțite și zgîrietoare.

O căruță stă cu roțile înțepenite în bolovanii înghețați. Țăranul cu o mină ține de hățuri și cu cealaltă mînuiește biciul. Cureaua fluieră usturător pe spatele cailor. Diii, boale, diii și lovește cu mînie, dii că înghețăm aici pînă dimineață. Pune un umăr la loitră, tine hățurile în dinți și strigă înfundat, dii, că înghețăm. Caii stau locului, nici măcar nu încearcă să tragă. Așteaptă cuminți să le pătrundă biciul în carnea caldă și să înghețe cu stăpîn cu tot. Omului îi vine să plîngă de ciudă. Lasă corbaciul și hățurile și se apropie de ei. Îi mîngîie pe bot, le cuprinde capetele cu brațul și se roagă de ei. Caii îl privesc uimiți cu ochii lor limpezi. Îi scarpină sub ureche și ei fornăie de cîteva ori. Hai s-o scoatem de aici că pînă dimineață înghețăm, curva asta de frig abia așteaptă. Prinde hățurile. Haideți, dragii tatii, haideți, încet, încet, dii, dii. Caii stau locului și privesc undeva departe unde nu se vede nimic. Furia omului izbucnește mai aprigă, îndoită sau întreită, ia biciul de capăt și începe să-i ardă cu codiriștea. Dintr-un grajd cineva strigă ca dintr-un tunel foarte adînc : lasă-i, mă, că-i omori. Vocea se rostogolește ca o minge pe covorul de brumă și se pierde. Liniștea se instaurează iar de parcă se aude cum se nasc cristalele de gheață.

Într-un grajd de vite e cald. Miroase a bălegar și a păr de animal, un miros puternic și convingător de viață adevărată, de fiecare zi. Vacile stau întinse și rumegă liniștite. Respiră greu și lung, asemeni pămîntului spre primăvară cînd alunecă zăpezile. Sînt grase și mari, de rase cu nume încurcat, reprezentînd victorii în lupta omului de sute de ani cu ciudățeniile și misterele pămîntului, în speranța unor minuni, a reușitelor în a-i zmulge din ce în ce mai mult, devenite uneori amăgiri, chiar resemnări că n-o să poată lua mai mult decît Măria-sa binevoiește să-i ofere.

Apar grăjdarii, țărani somnoroși, cu căciuli de miel trase pînă deasupra sprincenelor. Își freacă întîi mîinile și trag adînc în piept aerul cald. Își spun 'neața și își caută furcile. Metalul ascuțit se aude lovind pardoseala de ciment. Încep să mugească viețîi din țarcurile mici. Mamele întorc capul și le răspund, chiar dacă ritmul industrial le separă mai repede și desființează acea legătură unică, aproape omenească în patetismul ei, dintre animal și puiul său. Îngrijitorii vorbesc cu vitele, le spun pe nume, iar ele se numesc Agafoae, Franceza, Fifi, Pedeapsa, Vera, Ginta, Elena din Troia sau Gloria.

Spre ora cinci țăranii îmbracă halate albe. Întind pe culoare bidoane curate de aluminiu și încep să mulgă. Se așează pe scăunele și pun găletile sub uger. Laptele țîrîie ca ploaia pe un acoperiș de tablă, pe urmă se aude din ce în ce mai încet, parcă susură în spuma groasă și albă. Unul îi spune ceva Reginei. L-a lovit cu coada peste obraz și nu-i dă pace să mulgă. Apoi își vede liniștit de treabă iar ea îi fișchiuiește obrazul din cînd în cînd.

Cînd răsare soarele Fifi și Elena din Troia sînt singure și mănîncă liniștite.

atelier literar
poșta redacției

TARIF: E o anumită tensiune și un patos citeodată convingător în puținele pagini trimise. Și poate chiar mai mult. Să vedem, însă, ce mai urmează.

ȘIMON PETRE: Lucruri în general modeste, convenționale, printre care, însă, uneori, se ivesc și unele accente demne de interes și dătătoare de speranță (mai ales în „Scrisoare patriei", „Pastel cu țara", „Instantaneu").

IOAN IOSIF EUFROSINA ȘTEFAN: Migală, acuratețe, o anume îndeminare prozodică, într-un efort neinsoțit, din păcate, de un har deosebit, efort tributar (în privința „arsenalului" poetic, a atmosferei și „aluriii", a motivelor tematice, chiar și a imaginilor și a lexicului etc., nu și în ce privește nivelul performanței lirice) marilor maeștri, străvechi ai sonetului erotic. Întregul manuscris, de altfel, are aerul unei traduceri, cam „stinse", de fidelități imediate, nu și inspirate, din texte peste care au trecut veacuri numeroase...

ELIANA: Nu e rău, pentru început. Se poate, firește, și mai bine și sperăm să fie așa în viitoarele plicuri.

OLTEANU V. DOINA: Paginile trimise sînt mai interesante prin faptele de viață cuprinse, relatarea lor fiind încă destul de stîngace. E și firesc să fie așa, ținînd seama de experiența dv. redusă în privința literaturii și poate (dacă nu ne înșelăm) de pregătirea școlară insuficientă. De aceea, primul sfat pe care vi-l putem da este să vă străduiți, în ciuda tuturor greutăților, să vă continuați studiile. E bine, de asemenea, să vă continuați și povestirea (e, oricum, un exercițiu util), dar, mai cu seamă, să vă dedicați cea mai mare parte a timpului, lecturii. Scrieți-ne, din cînd în cînd, cum merg lucrurile și, pînă una-alta, puneți pe hîrtie și întîmplările de după '71, pe care intenționați să ni le povestiți. Vă dorim succes!

ST. PENTEK: N-am găsit, în plicurile trimise, temeiuri suficient de clare pentru înscrierea dv. în rîndurile celor „aleși" (iar scrisorile dv. tînguitoare nu ne sînt de nici un ajutor, în acest sens...). Pare să fie, mai degrabă, vorba de un soi de mimare a poeziei, o vînturare frenetică, nesfîrșită, de vorbe care nu prea izbutesc să **spună** ceva, să emită o vibrație, un zvon, să exprime o stare, un gînd etc. Înfrigurarea cu care

scrieți, „apetitul" pentru cantitate (cîte 7, 8, 10 poezii într-o singură zi!), oroarea dv. declarată pentru bruion, pentru lucrul asupra manuscrisului (de fapt, lenea, lipsa de educație, de exigență și scrupulozitate artistică) nu sînt de natură să vă înlesnească apropierea de adevărata poezie (ele stingheresc sau chiar anulează acumulările, decantarea, procesul așa-zis de „gestație" etc.). Chiar dacă, uneori, datorită exercițiului îndelungat, cantitativ (sau datorită purei întîmplări!) unele texte par să capete un aer de poezie (înșelător pentru cititorul mai puțin avizat), cum se întîmplă, bunăoară, în „Sîntem singuri", nu aceasta este „metoda" de lucru, mai ales în cazul unui condei încă neformat, care încă își caută mijloacele și drumul (adevăratele metode, modalități, „secrete de fabricație" etc., le veți putea descoperi zăbovind, mai mult decît se pare că o faceți, mai insistent, mai profund, mai curios, asupra operelor și experiențelor marilor creatori de poezie). Scrieți (și trimiteți) mai puțin, mai „zgîrcit", mai supravegheat, mai selectiv, și vom vedea ce va mai fi.

V. BALTAZAR: Încă nu e ceea ce trebuie, dar nu lipsesc unele semne de speranță.

STELA BICA: Multă sensibilitate și amărăciune, care uneori se traduc într-un zvon liric discret, timid, dar nu lipsit de perspective. Stăruiți.

M. MĂGUREANU: Delicată, sensibilă, lirică, „Povestea pentru Lulu". Dar cam firavă, inconsistentă.

ION DUNCA: Nu mai ținem minte antecedentele de care vorbiți. Ele sînt, desigur, plauzibile, în lumina textelor de acum. Care, însă, dincolo de realele calități (reale și, mai ales, potențiale) au și niște mari cusururi: un retorism gîlgîitor, o ebuliție verbală tulbure, antrenînd multe impurități și „materiale" parazitare și amenințînd torențial structura, sensurile, cîntecul, mesajul poemelor. Cele mai interesante pagini (nescutite nici ele de neajunsurile pomenite) ni s-au părut: „Ecce homo", „Spre galaxii", „Auzind pașii", „Părăsește cupola". Nu vă putem prezenta, deocamdată, cum ați dorit, dar vom alege ceva.

Geo Dumitrescu

Cu gîndul la 1907

cum sfînt se mlădie cîmpia
priviți voi rupți din trupul ei
și cînd cărările nu au
alt nume pentru copiii voștri
mai căutați printre semințe
un dor un vis un cîntec
și il duratți cu sînge și sudoare
peste ființa lor prelinsă
din cerul flămîndelor iubiri.

D. BORCEA

Porumbelul

Fiecare dintre noi
Poartă în inimă un porumbel.
Unii îl țin închis o viață
Întreagă
Pentru a-și mîngîia singurătatea ;
Alții ar vrea să-i dea drumul
Dar o fac prea tîrziu,
Cînd zborul nu se mai înfiripă.

Eu, care cred că libertatea noastră
E zborul lor comun spre înălțimi,
În fața voastră vin și vă întreb :
Cum aș putea
Din inimă hulubul slobozi,
Fără ca voi să vedeți în acesta
O simplă scamatorie ?

VALERIU DRUMEȘ

Viciu de refracție

E ochiul mai bătrîn ca mine
și mai înțelept
nu mai primește nimic din afară
lumină nu mai împarte
încremenite imagini
ca pe fundul unui lac
se subțiază tot mai uscate
limpezind apa
în cercuri de moarte
dar eu știu că în beznă
fluvii limpezi poartă rodul
atitor lincede cîmpii
urletul deșertului nu le întoarce
dar eu știu strivită mina
cum o să mai cadă
pe albul hîrtiei de piatră
și nu va fi nimic să-i redea
freamătul de altădată
devorată voi fi de șoapte
cum nisipul fierbinte
în asurzitoarea tăcere absoarbe.

FLORIANA TEI

Nisip

Și ne vom risipi încet,
încet...
Tu vei lua o pană de pasăre
și vei zbura.
Eu voi lua o limbă de ceas
și voi afla
lumina.
Tu mă vei uita de la buze
Eu te voi lăsa de la gînduri
Încet,
încet, nu ne vom reaminti decît că
am fost linia dreaptă a unui zbor,
ori mîna unui val.
Și astfel neștiuți în lume
ne vom pierde,
ca ori și ce,
ca ori și unde.

ION PLEȘA

În paginile 6 și 7 lucrări de Cici Constantinescu

Uneori

Uneori nici aerul nu poate suporta atita tăcere
și inventează luna, citeva păsări rătăcite
copacii ce părăsesc orice salut
și fug cu rădăcini.

Uneori așteptării i se rupe toarta
ca unui ulcior
și nu o mai putem duce în mîini
și nu o mai putem duce în lacrimi
găsim poezia
cenușăreasă a bucuriei și morții.

V. PETRESCU-MARGEAN

SPRE GALAXII

Luna

Mișcarea s-a stîrnit mai vie-n scheletul încovoiat
Ca o claviculă pe cerul fără vîrstă
Și strălucind acolo grămada ei de oase
Lumina ne pătrunde
Ne tulbură somnul într-atît încît
Aidoma păsărilor pierdute în timp uriașe
Trezindu-ne rămînem fără moarte

Apoi

Apoi pasărea curge în ou zborul trece în coajă
Să-ntindem frunțile să căscăm gurile pînă sus
De unde pasărea ou devine cădere
Să cuprindem unghiul căderii de la soare-răsare
La soare-apune
Unghi alfa-zet unghi viață-moarte

Pasărea curge în ou zborul trece în coajă
Coaja în flăcări
Iarna se descompune spînzură pe dealuri moale fluidă
Și de la mîinile-i înghețate deasupra pe stînci
Trupul ei se desface în cețuri și vis și prelingere

ION DUNCA

Cum visez uneori

Iată, s-au rînduit preafrumos
de-a dreapta și stînga mea copacii triști
și ielele
și în față,
cu pleoapele închise a liniște și împăcare
merge tăcută poezia
spre tărmuri
de pace
și cînt ;
dar bubuie tunuri în inima stelei
și-i plînge ochiul imens
în vegetale, de lacrimi
se scutură trupul
ca de fiarele
pădurilor
temute —
trezește-te, frate, îți strig,
s-aprindem pe dealuri focuri vestitoare,
înalțe-se fumul rămuros spre aștri
țintă tunurilor : omul e frate
cu sine și cu fratele său...

Tu dormi,
Copacii-s umbre și ielele nopți,
și poezia e omul pe care-l visăm uneori
punînd lemne pe foc
să ardă relele
din noi.

FRANCISC KOCSIS

MAPAMOND

otar șalamberidze

„Nu, Martinov, poeții-s nedestoinici țintași. Ținta lor mereu este versul, doar versul", spune Otar Șalamberidze și aceste cuvinte curate superba lor înlănțuire sînt crez poetic, și strigăt de mîngîiere și de ocrotire a sensibilității creatoare ; poetul, în puține vorbe, dezvoltă o parabolă-semnal.

Poezia lui Otar Șalamberidze e un cîntec sincer despre lupta omului cu el însuși, cu multele, mari și mici, nenorociri ale vieții. Cîntecul, liniștea, gîngășia unei adieri, le simți și te fac să prețuiești bucuria, suferința și dragostea de viață pe care-o trezește în tine curgerea delicată a poeziei lui Șalamberidze. Poeziile sale au dramatism ; un personaj se plimbă pe potecile de simțuri și te imploră să nu cazi în genunchi în fața vieții care este grea și nobletea de a lupta cu ea nu o au decît cei care prețuiesc culorile sîngelui, creatorii, dătornicii perpetui ai munciior care nu se pot termina. Otar Șalamberidze este unul din poeții de seamă ai Georgiei ; autor a peste zece volume de versuri el s-a impus prin sinceritatea rostirii poetice ; simți în versurile lui cum respiră pămîntul țării sale, metaforele universului caucazian, măreția și vitejia neamului său, mîndria și sufletul curat al georgianului. Poezia sa este sufletul său și-n ea cîntă păsări și-n ea sînt apele și florile și ființele patriei sale.

Otar Șalamberidze este unul dintre marii admiratori ai poeziei române ; numeroase poeme despre România, minunate și calde au încheiat un ciclu cu un titlu simplu : **Bună ziua, Românie !**

În curînd, la Tbilisi, Otar Șalamberidze va publica o masivă antologie de poezie românească.

Elegia filomelului care cîntă cu ochii închiși

În cringul des,
Beat de cîntecul dragostei de ce să închid
Pleoapele ochilor ?
E cîntecul sufletului sau piriul
Și-a frînt gîtul,
Iar zîna pădurii a pus mîna gingașă
Sub primele lui lacrimi care se-ating
De pămînt ?
Doamne, apără pe toți creatori-visătorii
Care, cîntînd, închid ochii.

Mici muzicanți pe strada Tomis

Noapte.
Constanța.
Strada Tomis.
Doi băieți
Cu acordeoane enorme legate la piept.

Ei merg cu-un pas atît de greu,
De parcă strada aceasta
Ar fi papucii bătrînilor,
În care uneori își tîrșesc picioarele goale.
Degete iuți
Ciugulesc sunetele,
Dar sunetele
Precum grăunțele se risipeau
În botul nopții deodată.
Luna bolnavă de toamnă,
Cu surisul fals al stewardesei
Îi conduce pe cei doi pitici muzicanți.

Mangalia [1]

Din Constanța te cheamă o sută de căi,
Iar pînzele dorințelor mele le-am desfăcut
Numai spre una :
Dacă mergi din oraș cît tragi o săgeată
Ai să-ajungi în Mangalia de vis.
Inspirația mereu trebuie să-ți fie-nsetată
Și adăpată numai de ploaia de versuri.
Pesemne Mangalia eu am ales-o din pricină că
Vraja cuvîntului mi-a adus aminte de Samargalia [2]
Cum am să mă-arăt în fața Mangaliei
Pe care și de departe am știut-o frățește,
Pînă cînd în inima inimii mele nu va pătrunde
Un vers iluminat de fidelitatea prieteniei ?
Ce vînt, ce vînt e în Mangalia !
E vîntul sau unui tigru i-e foame ?
De cîtă vreme pe aici nimeni n-a mai călcat,
S-au plictisit și hotelurile fără oaspeți !
Cine știe cum în ciocîrlie s-a prefăcut gîndul meu?
Sau cum ostenesc cîntînd pretutindeni ?
Eu credeam că-am venit în Mangalia singur
Dar am întîlnit șvitkațebi [3] de plopi.
Cum a crescut visul meu în Mangalia ?
Cuvîntul Mangalia sună de parcă Margalia-ar fi.
Eu am crezut că singur am fost, că singur venisem,
Dar undele Mării mele Negre aicea se-arată.
Ce vînt, ce vînt e în Mangalia, ce strigăt
De galben, ce strigăt, cîtă paloare, cît tremur de frunze !
Frunzelor acestora le voi povesti, picătură cu picătură
Cum este acuma țara mea, Sakartvelo [4] !

Prezentare și traducere Dumitru M. Ion

[1]) Din ciclul **Bună ziua, Românie !**
[2]) Sau Margalia. Vechea denumire a Megreliei (ținut în Colhida).
[3]) Septet de cîntăreț (taraf — în limba georgiană).
[4]) Georgia (R.S. Gruzină).

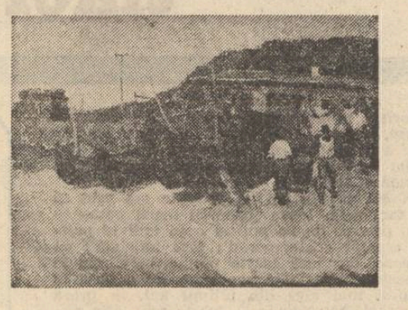

Majoratul olimpic

I

Reluînd „Cidul" lui Pierre Corneille, într-o evocatoare străduanie de limbă română a lui Șt. O. Iosif, vom recita celebra replică din scena „gîlcevii" pe care Don Rodrigo o adresează Contelui Don Gomez, tatăl Ximenei, astfel : **„E-adevărat, sînt tînăr, dar pentr-un suflet mare / Valoarea nu așteaptă ca vîrsta s-o măsoare !"**

Desigur, moartea Contelui implică însuși conflictul clasicei tragedii, dar animă și mîrșavul oprobiu al Cardinalului Richeleiu, cu camarila sa, a „nemuritorilor" incluși în Academia franceză, împotriva autorului ce proslăvea vitejia spaniolă și elogia duelul. Duelul — care avea să devină cîndva, în epoca noastră, o probă olimpică ! Dar nu despre aceasta e vorba. E vorba despre asaltul minorilor, într-o firească evoluție umană, asupra limitelor maturității, performanțelor obiective și fișelor bio-medicale. Pentru că Don Rodrigo reprezintă un tînăr atlet, romantic, ce-i drept, dar și înzestrat cu o „modernă" tehnică asupra sclerozatului Conte !

Dacă la anticii greci **efebia** dura între vîrsta de optsprezece și douăzeci de ani, pînă ce adolescentul, trecut prin exerciții palestrice și studii gymnaziale, devenea apt de corpul hoplîților (luptătorilor), iar la romani, exersînd pe „Cîmpul lui Marte", pretimpuriu, între cincisprezece și șaptesprezece ani, copiii purtători ai togei praetexte deveneau veritabili războinici, apoi în cele mai multe legislații moderne majoratul civil e marcat prin răbojul celor optsprezece ani, ca și la noi.

Cum se vede, nu sîntem departe de aprecierile străbunilor. Majoratul olimpic — pe care, pentru o clipă doresc a-l observa acum — este un termen ce se cuvine a fi precizat și merită o anume atenție, chiar și fără cel mai insignifiant impuls romantic. Pare, probabil, de tărîmul legendei, performanța tînărului Robert Mathias (S.U.A.) de la Olimpiada din 1948, disputată la Londra, cînd, la vîrsta de numai șaptesprezece ani, cucerește, nici mai mult nici mai puțin decît **decatlonul**, performanță reeditată și în 1954, la Helsinki, drept care municipalitatea și cetățenii orașului său de baștină (Tulare — California) vor fi de acord să-și preschimbe nomenclatura în Mathiasville !

Se știe, de asemenea, că, la prima lui cursă de alergare, cînd avea numai cincisprezece ani, Jesse Owens marca suta de metri în 10,3 secunde ! Cassius Clay, la vîrsta de optsprezece ani, în 1969, pe ringul arenei „Palladzetto dello Sport", marchează olimpică treaptă, confirmînd mai apoi rangul său și devenind un boxer a cărui ulterioară evoluție este universal apreciată.

Tudor George

Spre mari adîncuri

Urmare din pag. 1

Căldura poeziei sale nu se răcește de la el pînă la cititor, acesta fiind încă un criteriu de recunoaștere a unui poet adevărat. De la poezia de dragoste, la cea de meditație, la cea partinică și patriotică, poetul trece cu ușurință, ajutat fiind de lunga sa ucenicie în slujba poeziei.

Semnul scăderii, poezia care, spre exemplu, a apărut în revista „Luceafărul", mi s-a părut o realizare deosebită : „Urcă femeie treptele verii, / anii învață semnul scăderii, / Zodia, surisul, prea plinul / Îți mai bucură încă destinul — Minus un fruct- seară de ce e ? / Urcă treptele verii femeie, / urcă-te / caută pe treapta cea nouă, / o ramură verde, o voce de rouă, / minus o rază, fulgerind o scînteie, / urcă treptele verii, femeie, / jumătate întoarsă spre ce-ai lăsat, / jumătate pierdută în ce ai visat. / Minus o zbatere, un cer o mărea, / urcă treptele verii femeie / urcă-te, urcă-te, urcă-le-aprig e ceasul / în care se pierde anul și pasul".

La fel mi s-a părut și poezia de meditație **Permanența alegere** : „Unii construiesc pe nisip și le e de ajuns / să spere pentru o noapte ; / alții clădesc pe piatră și nu le ajunge o viață / să creadă că au trecut dincolo de speranță. / Toți au chipul la fel. / Dar nu în rouă mai-mult-decît-o-oglindă / dar nu în ochiul de căprioară mai-mult-decît-o-lucire. / Prin ce îi deosebește lumina / de îi alege fără greș / ziua și noaptea ? / Într-o parte unii : într-o parte ceilalți : / Ce simplu ar fi ! / dar omenirea nu se măsoară / cu firul de plumb."

Dar pentru a ilustra mai bine, pentru a face mai luminoasă străduania lui Florin Costinescu, nu mă pot reține să nu reproduc și poezia **Casa Părintească,** din volumul **Ramura de veșnicie** : „Casa părintească n-are nume, / ard pereții-n timp ca patru sfinți, / păsările pe sub streșini / se întorc tîrziu, fără părinți. / Vin din nord, ori dinspre sud, / Casa-i casă cum e dorul dor prin lume, / gem în grinzi păduri, știe-le văzduhul / și adînci și fără nume. / Vin în ea și apele și munții / cîte-o dată să se adăpostească- / și cînd nu mai e al nostru, trupul / se întoarce-n casa părintească".

Poezia lui Florin Costinescu trebuie cunoscută în toată profunzimea ei, poetul fiind un mare modest. Îmbinînd clasicul cu modernul, el reușește, de cele mai multe ori, prin sugestie, să dea o poezie de mari adîncimi.

De altfel, în același context se integrează și poezia **Întemeieri,** poezie patriotică, de densă atmosferă : „Foc verde este grîul la ora cu zăpezi / învăluind cadrane în pulbere de mătase, / să crezi în rodnicie, pămîntule, să crezi / cum omul sincer crede în vorbele-i frumoase. / El a stîrnit incendiul de grîne, liniștit, / ce-nclină lin cîmpia spre dor și spre visare, / și iată înc-o iarnă la poarta unui mit / primită după datini cu pîine și cu sare. / Un bob de grîu poveste-i sau adevăr — nu știm / Cînd ochiu-i bănuiește ținînd în mîini pămîntul, / din el și spicul urcă, prin el întrezărim / și greutatea faptei strălucirind cuvîntul. // Întemeieri sub albul cu liniștea-nfrățit, / cetăți subpămîntene în care bobul crește, / purtăm oricînd în palme un soare la zenit, / și-o vară-n care rodul, minunea și-o-mplinește".

Încheiem cu greu citatele, pentru că aș mai avea încă multe poezii de reprodus. Din cîte se vede însă și din cîte încă păstrează poeziile publicate prin reviste și volume, poetul făcînd apel la cele mai deosebite sentimente, le ajută pe toate să-și capete chipul întreg, să se contureze cît mai pregnant. Poezia sa, fără a fi ostentativă, curge asemenea unui riu liniștit la suprafață, dar muncind în adîncuri pentru a înlătura ori piedicile limbii care i se așează în cale, ori sentimentul că nu se lasă supus. Dar despre Florin Costinescu vor mai vorbi și alți confrați, pentru că poezia sa merită această cinstire. El mai are de parcurs de acum încolo, cred, încă un drum deosebit și lung, un drum pe care va putea întîlni și deșerturi și furtuni, dar nu va trebui să descurajeze niciodată. Poezia sa va ieși mereu reînnoită, așa cum primăvara se întoarce după viscolele iernii, totdeauna mai frumoasă, mai setoasă, mai dătătoare de viață...

revista străină

● **PRIN EDITAREA UNUI NOU VOLUM** cu caiete de conversație ale lui Ludwig van Beethoven, editura VEB din Leipzig cinstește cea de-a 150-a aniversare a zilei morții marelui compozitor. Pînă acum s-au editat 5 din cele 11 volume ale acestei ediții critice. Caietele de conversație sînt pentru anii 1819—1827, în care contactul compozitorului cu lumea înconjurătoare nu mai putea fi menținut decît prin cuvîntul scris, devenit azi un material prețios, dar foarte greu de selecționat. Odată cu această ediție, editura își continuă eforturile pentru cunoașterea mai profundă a operei și a personalității compozitorului.

● **ORAȘUL LADOGA** este socotit a fi cea mai veche așezare „internațională" din Europa răsăriteană, unde slavi, scandinavi, finlandezi, turci și arabi aveau legături strînse între ei. În urma săpăturilor arheologice efectuate în acest străvechi oraș, situat la vărsarea riului Volhov în lacul Ladoga, au fost făcute noi descoperiri relevate în cadrul tradiționalei întîlniri a „scandinaviștilor", care a avut loc la Leningrad, — obiecte de uz casnic și sculpturi în lemn, unele folosite de meșterii antici cu care confecționau bijuterii din lemn, foarte asemănătoare cu cele din epoca vikingilor. Cercetătorii remarcă faptul că obiectele aparținînd culturii materiale a scandinavilor se află aproape întotdeauna împreună cu cele slave, ceea ce demonstrează legăturile între culturile respective și influențele reciproce.

● **DIN VASTA LUCRARE „ISTORIA LITERATURII POLONEZE",** prevăzută în mai multe volume, a fost de curînd editat un prim volum, referitor la bogăția vieții culturale și literaturii Renașterii poloneze (editura P.W.N. Varșovia). Sînt prezentați principalii scriitori ai acelei perioade, cît și vastul fond literar al Renașterii în contextul evenimentelor culturale europene, de la sfîrșitul secolului XV pînă la finele celui de-al XVI-lea. Menționăm că sub îngrijirea lui Kazimierz Wyka, în acest volum semnează Jerzy Ziomek (pentru Renaștere), Halina Geber (note bibliografice), Ewa Chojecka (alegerea tablourilor și vignetelor).

● **CU NUMAI CÎTEVA ZILE** înaintea apariției primei ample monografii consacrate operei sale, a murit, la 71 de ani, pictorul Fritz Winter. Fiu al unui miner din Westfalia, autodidact, el a studiat la Bauhaus, avîndu-i ca profesori pe Klee și Kandinsky. Defăimat ca „artist degenerat" în anii național-socialismului, Winter continuă să picteze, în ciuda interdicției, folosind pînză de sac și hîrtie de scris. Ciclul de 40 de guașe „Forțele germinative ale pămîntului", realizat în anii sumbri ai războiului, va fi accesibil publicului abia în deceniul șase rămînînd una dintre cele mai impresionante mărturii ale artei germane moderne interzise, în care organicitatea structurii se împletește cu valențele poeticului într-un echilibru dramatic. În vara trecută i-a fost decernat „Premiul Rubens".

● **CU PRILEJUL APARIȚIEI LA GRASSET** a traducerii romanului său **Toamna patriarhului, revista Express** publică o convorbire cu celebrul romancier sud-american Gabriel Garcia Marquez. Sînt evocate circumstanțele formării sale ca scriitor, împrejurările în care și-a publicat primele romane. Unele mărturisiri privesc laboratorul de creație, atitudinea față de scris a lui Marquez : „Toate romanele mele au fost rezultatul unei îndelungi elaborări interne. Pentru **Un veac de singurătate** am luat note timp de șaptesprezece ani și cred că am copt **Patriarhul** în alți cincisprezece ani. Într-un cuvînt, în momentul cînd termin un roman, știu bine ce voi face cu următorul, pentru că îmi umblă de multă vreme prin cap".

● **UN FRUMOS SUCCES A OBȚINUT EXPOZIȚIA „Arta la 1900 în Ungaria",** deschisă în această iarnă la Paris. Citîm din cronica lui Otto Hahn : „Cel mai uimitor rămîne Tivadar Csontvary, farmacist, care a învățat pictura numai la 40 de ani. Utilizînd culoarea și desenul cu o libertate totală, el creează peisaje de vis, cu o mare febrilitate. Fără a se preocupa să afirme o inspirație circumscrisă, el își impune extazele". De fapt, comentatorul încheie cu o concluzie la care putem circumscrie : „Talentul se repartizează în mod egal în toată lumea, iată învățătura pe care o putem deduce din această expoziție".

● **A MURIT ANAIS NIN,** autoarea mult cititului **Jurnal,** precum și a altor cărți, „D. H. Laurence, un studiu neprofesional", „Copiii albatrosului", „Inima cu patru camere", „În favoarea omului sensibil". Anais Nin s-a născut la Paris, dar a trăit în Statele Unite, unde a fost și o mare sprijinitoare a unor talente ce aveau să se impună între numele mari ale secolului : Henry Miller, Durrel, Scott Fitzgerald și compozitorul Leonard Bernstein. Mult discutatul **Jurnal** a fost considerat multă vreme un manifest al feminismului **avant la lettre.**

● **ULTIMA CARTE A LUI ARTHUR HAILEY, „THE MONEYCHANGERS",** se inspiră din lumea bancară, impunînd recenzenților prin minuția reconstituirii de atmosferă și a mecanismelor acestor instituții specifice lumii capitaliste. Lupta pentru supraviețuire, morala lui **homo homini lupus,** insensibilitatea „învingătorilor" din cursa pentru putere sînt aliate cu naivitatea falsificatorilor și în general a protestului anarhic împotriva lumii banului. Verismul din Hailey a dat o carte specifică talentului robust al autorului, aplecat îndeosebi către evidențierea contextului social.

● **UN AUTOR „REDESCOPERIT"** de critica literară franceză este Chateaubriand. Publicarea unor ediții critice și a mai multor studii monografice a prilejuit revistei **La Quinzaine littéraire** un întreg număr, făcînd bilanțul prezenței clasicului francez în conștiința actuală. Citîm din concluzii : „De la Chateaubriand la problemele epocii noastre itinerariul poate că nu este atît de insolit pe cît am putea să credem".

intîmplări cu scriitori

Am fost hipnotizat de Iosefini

● Prietenii îl zic Bubu, Bubulică, Fufu, dar îl cheamă Vintilă Ornaru (pseudonim ales de Victor Tulbure) și e dramaturg, poet și prozator. Ne amenință uneori: „Mă, o să scriu un roman ce n-a văzut Europa ! **Mahalaua colosală** se numește și e tot autobiografic !"

Dar cea mai mare pasiune a acestui vesnic bine dispus coleg, este jocul de curse. Duminică de duminică, pe vînt sau pe ploaie, migrează neabătut spre Ploiești, fremătînd de nerăbdare, mîncîndu-și unghiile milimetru cu milimetru, așteptînd să înceapă marele spectacol fără de care viața lui n-ar avea nici un sens.

— Vino, mă ardeleanule, la curse dacă vrei să simți că trăiești !

— Viu, nea Vintilă, îi răspund eu după a zecea interpelare Și m-am dus !

Intîi că din clipa în care am intrat în incinta hipodromului, companionul meu, omul care trebuia să mă inițieze în marile taine ale turfului s-a transformat radical. A devenit agitat, morocănos și la toate întrebările mele, legate de tehnica jocului, răspunde monosilabic. Ne așezăm lîngă gard, urmărind caii ce trebuiau să evolueze. Bubu schimbă impresii profesionale cînd cu cei din tribună, care se vede că-l cunosc destul de bine, cînd cu conducătorii mascați cu ochelari de soare, impasibili și gravi defilîndu-ne prin față.

Se consumă primele trei curse, fără emoții deosebite; nu jucăm nimic pînă în cursa a patra. Bubu se îndreaptă spre casele de bilete, îmi șoptește de cîteva ori numele unui cal „Senzația" sau așa ceva, eu nu prea înțeleg dar aștept resemnat la gard păstrîndu-i locul. Se întoarce radios, rumen de emoție ținînd în mîna stîngă o mare cantitate de semințe prăjite. La microfon se anunță sacramental : „Încetați jocurile, întindeți benzile, start !", lumea începe să țipe și să comenteze, Bubu repetă mereu „uite-o !", deși eu nu vedeam nimic, și ținea palma doldora de semințe într-o nemișcare suspectă. Înainte de-a ajunge caii la potou, tentat de semințele prăjite, întind mîna și iau două bucăți.

Bubu scoate un răcnet infernal, se întoarce spre mine și aruncă restul semințelor în iarbă izbucnind :

— De ce, domnule ? De ce ? Am pierdut din pricina ta !

— Cum adică, bîigui eu nedumerit, gata să mă ofer să cumpăr un sac de semințe.

— Mi-am pus în gînd **„Dacă Micu nu se atinge de semințe pînă la sfîrșitul cursei, cîștigă Senzația"** ei bine, și te-ai atins și în clipa aceea am știut că pierd cursa. Nu te mai iau cu mine niciodată !

N-am fost o vreme pînă cînd, într-o duminică, auzind că Ornaru „concurează" în calitate de conducător mă fac luntre și punte și-l urmăresc în entuziasta-i evoluție.

— Joci pe mine. Merg la cîștig sigur !

Am jucat totul pe Ornaru. Și, evident, am pierdut, Bubu ieșise pe ultimul loc cu... huiduieli.

La sfîrșit îndreptîndu-ne posomoriți spre autobuzul de întoarcere îi întreb timid :

— Bine, nea Bubule, cum se face c-ai venit pe ultimul loc ?

Ornaru s-a uitat în stînga și-n dreapta și, deși nu era nimeni în jur, mi-a șoptit :

— Am fost hipnotizat ! Înainte de curse m-am întîlnit cu Iosefini care mi-a spus „ai să vii ultimul" și ultimul am venit. M-a hipnotizat !

— Bine, dar lapa ?

— Nu contează calul... Eu eram elementul principal în cursă, motorul care.... Și după o clipă de meditație: Las' că i-o fac eu. Mă duc la circ cînd face scamatoria cu femeia tăiată și-am să strig : „Oameni buni, e o șmecherie, lada are fund dublu !"

Mircea Micu

Șoimii au trecut dunărea

IV

● **Vă amintiți cum începe romanul lui Duiliu Zamfirescu, „In război" :** „Ziua de 11/23 aprilie a anului 1877 era o zi ca toate celelalte, cu nouri pe o parte a cerului, cu soare pe alta, și n-ar fi avut darul să scoată pe ulițe atita lume, dacă liniștiții cetățeni ai capitalei nu ar fi fost turburați de zgomotul asurzitor al vînzătorilor de jurnale, cari, alergînd ca niște scăpați din balamuc, strigau cît le lua gura : „România liberă de mîine, cu trecerea rușilor !"

● **Împăratul Rusiei publică faimosul manifest** care începe astfel : „Supușii noștri fideli cunosc interesul cel viu ce am purtat popoarelor creștine, subjugate de Turcia. Dorința noastră de a ameliora soarta lor și a o garanta, se împărtășește de întreaga națiune rusă, care se arată și astăzi gata de a face mari sacrificii spre a ușura soarta creștinilor din peninsula balcanică..." (cf. **Războiul Oriental ilustrat, de A.P. Alessi și M. Pop**).

Manifestul s-a citit trupelor, în ecoul salvelor de artilerie.

● **Țarul trece în revistă trupele pregătite de a intra în război și puse sub comanda fratelui său, Marele duce Nicolae.**

După trecerea în revistă a corpului al VIII-lea de armată, Țarul adresă către trupe următoarele : „Regret că mă văd silit a vă trimite la luptă. Eu am așteptat cît am putut. Însă dacă onoarea Rusiei este atacată, sînt sigur, cum că cu toții pînă la cel din urmă soldat o veți apăra și păstra." (cf. **Războiul Oriental ilustrat**).

● **Ordinul Țarului Alexandru adresat trupelor de a trece Prutul. În momentul trecerii fluviului, le-a spus soldaților : „Dumnezeu vă păzească. Voi veți ști apăra onoarea armelor rusești".**

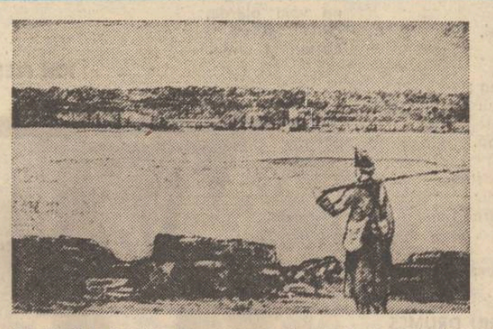

De strajă la Dunăre. Reproducere din ziarul „Resboiul" nr. 120 din 19 noiembrie 1877 (stînga) ; **Ostași români în tranșeele din jurul Plevnei.** Reproducere din albumul „Plevna 1877" (mijloc) ; **Ostași români escortînd un convoi de prizonieri capturați la Plevna.** Reproducere din revista „Most", organ al Asociației bulgaro-române, Sofia 1948 (dreapta).

● **Marele duce Nicolae adresează poporului român un manifest :**

Locuitori români !

Prin porunca M. Sale împăratului tuturor Rușilor, armata sa, ce se află sub comanda mea e însărcinată a combate în contra Turciei și intră astăzi în țara voastră, care nu pentru întiia dată a întîmpinat cu bucurie oștirile rusești, vestindu-vă aceasta vă declar că venim la voi ca vechi prieteni și voitori de bine. Nădăjduiesc a găsi la voi aceeași sufletească primire care au arătat-o strămbunii voștri oștirilor noastre în trecutele războaie, ce le-am avut cu Turcii. Din partea mea conformîndu-mă împărăteștei Sale Măriri, prea Înaltului meu frate, socot de a mea datorie a face cunoscut, vouă românilor, că trecerea oștirilor noastre prin țara aceasta unde vor sta numai vremelnic, nu trebuie nici de cum să vă turbure, guvernul vostru fiind considerat de noi ca un guvern amic. Vă invit dar prin aceasta a urma în pace îndeletnicirile voastre și a ușura armatei chipul de a satisface nevoile și trebuințele sale. Totodată am luat toate măsurile pentru ca orice s-ar da armatei să fie plătit fără întîrziere și pre întregul de către casieria militară. Vă este cunoscut că armata Majestății Sale se vestește prin puternică disciplină ; sînt încredințat că ea își va păzi cinstea în mijlocul vostru ; oștirile noastre nu vă vor turbura liniștea și vor respecta legile, persoanele și averile cetățenilor pașnici". (cf. **Războiul Oriental ilustrat**).

● **Frig și vînt tăios. Baronul Stuart, consulul rus la București, a revenit de la Chișinău și, de față fiind primul ministru Ion Brătianu și ministrul de externe, e primit în audiență de domnitorul Carol.** Baronul Stuart e însărcinat să declare că înaintarea armatei rusești era cu neputință de amînat mai mult, după ce se făcuse la Constantinopol declarația de război și după ce se dăduse în același timp ordin pentru începerea ostilităților în Asia. Se înțelege de la sine că Rusia va respecta în toate punctele convențiunea încheiată cu România și marele duce a anunțat solemn pe poporul român că armata rusească vine ca prietenă în țară amică.

Prințul Carol răspunde la acestea :

„Sper că împăratul, înainte de apropiata sa întoarcere la Petersburg, precum și marele duce îmi vor repeta în scris explicațiile pe care le ascultai de la dta, căci guvernul meu are trebuință de aceste acte spre a-și lămuri înaintea Camerelor atitudinea și a reduce la tăcere opoziția contra tractatului, opoziție care de sigur o să se producă".

● **Regimentul 13 dorobanți ocupă poziție de luptă în zona satului Stănești „aproape de Giurgiu și în dreptul Rusciucului".**

„...Îndată ce ne-am instalat în acest sat, am început a face recunoaștere la Dunăre, stabilind avanposturi, patrule și făcînd esplorări în diferite direcțiuni. Atunci s-a dat ordin a se ascuți virful de la baionetele armelor, tesacele de la sergenți căci atuncea fiecare sergent și caporal avea tesac, asemenea toboșarii și muzicanții, și săbiile de la cavalerie și ale ofițerilor ! (...) Ascuțirea acestor arme s-a făcut la o mare tocilă, care era la o moară de foc la marginea acelui sat". **(Mihail Dumitrescu : Amintiri și episoade din războiul pentru independență).**

Petru Vintilă

Va urma

colocviile «luceafărului»

Despre responsabilitățile tinerilor regizori (II)

ALEXA VISARION : Pentru mine, teatrul înseamnă o semnificație pe care o dau vieții, o semnificație care nu este aceeași, permanentă, ci e influențată de factori exteriori, economici, sociali, etici. Mobilul programului meu este în primul rînd un mobil de mărturie față de prezentul socialist — și prin operele vechi și prin cele noi. Deci nu o posibilitate estetică, ci una existențială în primul rînd. Sună pretențios, dar ceea ce vă spun e adevărul vital al muncii mele. Aleg anumite piese fiindcă ele îmi dau șansa de a mă exprima explicit, sau implicit, pe mine, în contextul social în care trăiesc. A fost o perioadă în care acest program însemna posibilitatea de a realiza spectacole directe, fiindcă socoteam că respectiva modalitate de teatru exprima forța mea de a mă angaja. Această etapă s-a modificat, cred că am fost determinat să mi-o modific, de către factori subiectivi. Am început la un moment dat să am mai multe îndoieli, să mă întreb, să-mi pun întrebări la care nu pot răspunde încă ; mi le pun aceste întrebări legate de spectacol însuși ca interogație, ca o posibilitate de a întreba. Cel mai greu în regie e să citești piesa gîndindu-te la toate spectacolele care există în această piesă. Și e foarte anevoios să optezi pentru unul din spectacolele aflate în piesa respectivă. Întrebările pe care mi le pun pentru ca aceste piese să devină un spectacol de teatru sînt șansa mea de a depune o mărturie, de a vorbi și de a întreține un dialog cu cei ce vin la teatru. Și nu criteriul estetic mă interesează foarte mult. Eu nu știu să inventez. Sînt un regizor de structură analitică. Ceea ce mă stimulează sînt tocmai variantele pe care textul mi le solicită. Aș vrea să izbutesc montări care se leagă în primul rînd de propunerea ca generația noastră să revină asupra marilor texte românești. Piese de Caragiale, de Camil Petrescu, de Sebastian, de exemplu. Eu cred că am înțeles în opera teatrală a lui Sebastian altceva decît ce s-a înțeles pînă acum. Mă gîndesc la **Steaua fără nume :** piesa asta nu s-a pus, așa cum ar fi cerut ea. La fel am convingerea că **Richard al III-lea** poate să devină spectacol de altă factură decît cel de la Național ; vreau să pun în scenă această piesă. Eu am propus **Macbeth,** după spectacolul de la Ploiești. Pe mine mă interesa foarte mult și cred că ar fi important să vedem în aceeași stagiune trei variante la **Macbeth.** Aceasta dezvoltă capacitatea creatoare a artei spectacolului românesc de teatru. Noi putem exista, pentru că au existat înaintașii noștri, profesorii noștri. Nu sîntem apariții într-un desert. Nu sîntem nici genii ale regiei, ci muncitori care lucrează cu mai mult sau mai puțin spor.

ALEXANDRU TOCILESCU : Dacă l-ai găsit, ăsta e drumul tău estetic.

ALEXA VISARION : Factura estetică e un rezultat.

ALEXANDRU TOCILESCU : Felul meu de a gîndi teatrul este marcat de o idee adîncă, anume că un spectacol nu reprezintă numai povestea piesei, ci trebuie să reprezinte lumea, să poată îngloba în el existența și ființa în general, să treacă dincolo de barierele, de marginile și sfera de interes pur față de ceea ce se întîmplă în subiect. Voi încerca, am încercat, încerc, simt nevoia să pun problema existenței, să discut despre lume, și să înglobez universul mic al unui spectacol în universul mare. Într-un fel, am un soi de gîndire mai sentimental decît Visarion și caut să mă apropii pe alte căi de ceea ce se întîmplă într-un text, vreau să descopăr inefabilul lucrurilor.

VALENTIN SILVESTRU : Există vreunul din spectacolele semnate pînă acum care v-au exprimat pe de-a-ntregul, sau măcar în bună parte, din unghiul dumneavoastră de vedere ?

ALEXANDRU TOCILESCU : Au existat lucrări în care am descoperit modalități de a da la iveală ideea mea despre teatru. Într-un fel, eu mă ofer unui text. Trebuie să existe o undă dublă de soc, impactul să fie reciproc.

VALENTIN SILVESTRU : Ați avut posibilitatea să realizați acest impact direct cu vreun autor ?

ALEXANDRU TOCILESCU : Am un text, **Pericles** de Shakespeare, cu care cred că aș avea ceva de spus. Mai există o lucrare pe care o visez de numai cinci ani, **Măștile negre.**

Pentru mine rostul lucrurilor se raportează mereu la teatru. Nu pot să exist fără să gîndesc asupra a ceea ce mă modifică în legătură cu un spectacol viitor. Orice operă de artă mă sensibilizează numai din punctul de vedere al teatrului.

DAN MICU : Cred că aproape fără excepție, spectacolele la care țin și care socot că m-au exprimat cel mai bine au fost construite pe texte ce puneau problema libertății, mai exact a tipului de libertate pe care-l reprezintă marea personalitate. Indivizii puternici se exprimă direct, proporțional cu forța personalității pe care o au. Și **Turandot** și **Piticul din grădina de vară** și Molière din **Cabala bigoților** de Bulgakov au personalități pentru care se pune și am pus în mod expres problema libertății lor expresive pe latitudinile politice, artistice, intime.

VALENTIN SILVESTRU : Să mă iertați, probabil că greșesc față de dumneavoastră, însă am înțeles noțiunea de **program** ca un corp de criterii, nu numai de generalități ori de tendințe intime. Mi s-a părut că într-un program se cuprind idei, ca să zic așa, mai creative, precum și schița unui anumit concept de realism delimitîndu-se față de antecesori. Apoi o orientare repertorială programatică, presupunînd lansarea de piese, o contribuție personală tenace la îmbogățirea literaturii dramatice românești. Un program de concepție și creație. **Program** nu înseamnă și **acțiune ?**

DAN MICU : În ce mă privește am vrut să arăt exact asta. Ideea libertății marii personalități o privesc de pe poziția unui individ politic și creator contemporan ; fără îndoială că sînt piese, dar încă foarte puține, care pun la noi această importantă problemă. Ea e pusă în literatură, mai ales din ultimii ani, în proză — în nuvelă sau roman — foarte acut. Din păcate, în literatura dramatică e mai puțin abordată — sau deloc. Gîndul meu nu poate ocoli comandamentele politice, dimpotrivă. Va ocoli mereu piesele proaste ale unor autori.

ALEXANDRU TOCILESCU : Nu cunoaștem direct prea mulți autori. Și-apoi îi cunoaștem ocazional, în momente festive. Emil Poenaru, mi s-a părut mai interesant decît piesa sa **Cafeaua actriței** pusă în scenă de mine. Lucrarea reprezintă o anume încercare a lui. Eu l-am stimulat, propunîndu-i s-o lucrez într-un fel mai apropiat de el însuși. Am găsit o piesă a lui Petru Vintilă, **Cămașa morții.** Piesa aceasta ar merita să fie cunoscută...

DAN MICU : Eu am pus în scenă trei piese românești. N-am citat mai adineauri **Răceala** de Marin Sorescu, care intră tot în opțiunea mea despre personalitatea liberă să aleagă între bine și rău, între ratiune și contrarațiune.

VALENTIN SILVESTRU : Dumneavoastră ați convenit direct cu autorul s-o puneți în scenă ?

DAN MICU : La vremea aceea nu știam că Sorescu a scris **Răceala.** El m-a căutat.

VALENTIN SILVESTRU : Ne place să credem că și dumneavoastră aveți îndatorirea de a-i căuta pe autori, că vă preocupă anumiți autori, că le cercetați lucrările chiar înainte ca ele să fie tipărite.

DAN MICU : Am făcut acest lucru cu Iosif Naghiu, care îmi spunea că are „foarte multe". Ne mai căutăm.

ALEXA VISARION : Vă referiți la o interferență de gînduri între regizori și autori. Ei bine, sînt întîmplătoare contactele între anumiți autori și regizori.

DAN MICU : Pentru mine, pînă acum, dialogul a fost uneori bun, important, dar pornirea a venit de la dramaturgi către mine. Sigur că rostul meu a fost să accept sau nu, și atunci cînd am acceptat am făcut-o în funcție de gustul meu, de momentul meu regizoral, expresiv, iar de un timp încoace am fost interesat să provoc spre scrierea pieselor autori tineri sau nu, dar cu care pot să ajung la idei comune pentru o mai largă perioadă de timp. În această idee de echipă, care să dezvolte în timp idealul artistic, intră, în primul rînd, angajarea în jurul acestei echipe, fie în interiorul instituției formate, fie ca o altă formă de instituție de teatru, colaborarea cu autorii. Un punct primordial. Ar fi minunat ca anumiți autori de teatru care ne convin și care pot determina idei echipelor, să scrie anume pentru aceste echipe, să scrie pentru actori, pentru regizorii respectivi și spectacolele echipei să-i provoace la întrebări și răspunsuri pe dramaturgi.

IULIAN VIȘA : Fiecare tînăr artist are, cred, un program. Acolo unde muncesc în momentul de față am început un capitol al programului meu, lucrul cu actorii, care mi se pare important. Am strîns în jurul meu cîțiva actori cu care mă înțeleg. Vreau să încercăm o metodă nouă de colaborare între actori și regizor. Mi-am propus să nu mai expun o concepție regizorală, pe care toți s-o accepte, ci să citim împreună, să discutăm, să elaborăm în comun concepția. Acum lucrăm așa la **Singele** de Horia Lovinescu. Cuvîntul echipă e foarte frumos, dar în clipa în care îi rog să discute, le ofer libertatea de a emite opinii despre ceea ce vom lucra, adică de a fi toți regizori, încep invidiile personale. Unul gîndește într-un fel o scenă, celălalt îi ripostează cu altă replică, unul se supără, altul părăsește repetiția. Din programul meu face parte deocamdată un nou mod de lucru cu actorii.

VALENTIN SILVESTRU : Sînt surprins de o anume susținere a dumneavoastră, deoarece cu acești „funcționari" Aurel Manea a făcut la Sibiu un spectacol foarte bun, Alexandru Tatos tot acolo, **Zamolxe,** iar dumneavoastră, tot acolo, **Tragedia fecioarei.** Nu cred că e cazul să-i judecați pe actori după modul cum teoretizează. Unii pot teoretiza, alții nu, unii știu să se exprime și în fraze generale, alții nu. Au existat și prozatori care au dat opere fundamentale și care au avut anume anevoințe cînd trebuiau

Valentin Silvestru

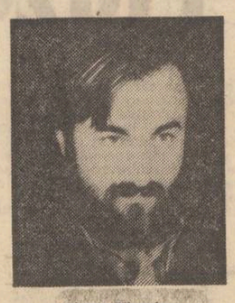

Alexa Visarion

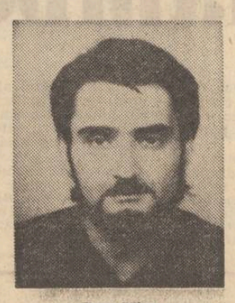

Dan Micu

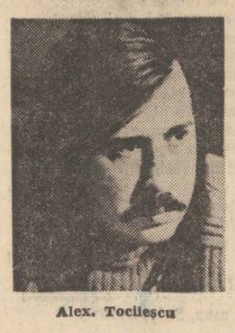

Alex. Tocilescu

Iulian Vișa

Marius Robescu

să-și expună principiile creatoare. După cum unii care cuvintează nespus de frumos scriu nespus de urît.

IULIAN VIȘA : Un program regizoral trebuie susținut în primul rînd de directorul teatrului. Încă nu am întîlnit un director într-un teatru care să fie alături de regizori, mai ales dacă se numesc tineri regizori. Mi s-a spus că sînt lipsit de „probitate profesională" pentru că „îmi permit" să cer personal unele piese. Mi se spune că anumite titluri nu sînt „capabil" să le fac, că nu am „probitatea profesională" necesară realizării lor. Aceasta vine din teama directorului față de bătrînii actori rutinați. Pînă acum numai de astfel de directori am dat. La Piatra Neamț actorii au fost alături de mine în realizarea spectacolului. Mulți se întrebau de ce jucăm acest spectacol atît de pătimaș. Pentru că tot timpul ne-am bătut pentru el, ca să demonstrăm că poate să iasă la public. Actorii m-au sprijinit și l-au sprijinit.

ALEXA VISARION : Ceea ce putem noi face, și e nevoie să facem pentru teatrul românesc, e ca acest program regizoral personal să fie discutat la cele mai responsabile nivele în cîmpul nostru artistic, și să fie susținut pentru a putea fi aplicat.

VALENTIN SILVESTRU : Un program implică o acțiune personală foarte stăruitoare, consecventă, încăpățînată, întîmpinînd fatal inerții. În ceea ce spuneți dumneavoastră intervine mereu revendicarea de „a se aproba", „a se da garanții". E ideea aceasta că întîi trebuie să convenim definitiv și cu toții că așa e bine și nu altfel, și deabia după aceea să trecem la treabă. Într-adevăr, ar fi o condiție ideală. Dar ea nu poate exista ca atare, în stare pură, nici în alte sfere ale vieții. Știți prea bine că însuși președintele țării critică, nu o dată, în documente programatice, inerțiile, spiritul rutinier, conservatorismul care se opun dezvoltării într-un domeniu sau altul al activității generale. În cultură ignoranța, impostura, conservatorismul au uneori forme puternice. Se naște deci o problemă de luptă. Nu sînt convins că trebuie să vă puneți și să puneți toate problemele care sînt de competența a diverși factori, dar în același timp nu cred că puteți eluda problema luptei pentru noul în literatură, pentru angajarea teatrului în edificarea unei conștiințe noi, înaintate, revoluționare. Ați vorbit despre autori. Unii autori de astăzi, autori importanți, Aurel Baranga, să zicem, cînd evocă viața lor în teatru, leagă începuturile lor și afirmarea lor de un regizor, Sică Alexandrescu, de exemplu — în cazul lui Baranga. Sică Alexandrescu s-a bătut mult și tare ca Baranga să apară pe scenă și să fie jucat în continuare la Teatrul Național. Pentru ca Horia Lovinescu să debuteze scenic s-au bătut mai ales un director de teatru, Lucia Sturdza Bulandra și un critic, Traian Șelmaru. Nu era chiar atît de simplu. Activitatea artistică autentică implică esențialmente spirit combativ. Nu știu cum a izbutit Alexa Visarion să pună în scenă piesa lui Ion Băiești, **Vinovatul,** la Nottara, știu însă că a stăruit pentru ea. Știu că Dan Micu a militat pentru **Piticul din grădina de vară** de D. R. Popescu pe care a montat-o în premieră absolută. De asemeni a luptat cu tenaciate pentru Romulus Guga și pentru piesa lui de debut **Speranța nu moare în zori.** Nici lui Iulian Vișa nu i-a fost ușor. Afirmarea regizorului trece implicit prin afirmarea autorului, și a trupei, și a teatrului în care regizorul dorește să-și îndeplinească programul. Acest program nu e niciodată strict personal. Regizorul trăiește prin alții, nu are o creație independentă. Este un artist autonom, fără îndoială, dar natura artei sale e că se realizează prin alții.

MARIUS ROBESCU : Mă gîndesc că regizorul trebuie să se integreze într-un anumit climat cultural și lucrul ăsta mi-a amintit de o anumită tendință de a se autonomiza excesiv în cadrul propriilor concepții. Dacă e pe lume o meserie care trebuie să fie deschisă tuturor formelor de manifestare ale spiritului artistic, tocmai regia este aceasta. Pentru că din toate profesiunile artistice, regia depinde cel mai puțin de un anumit material artistic. Or, regizorul e chemat să le înglobeze pe toate într-o așezare pe care s-o stabilească singur ; dar trebuie să participe la aceste fenomene, să se dezvolte paralel cu ele și nu divergent, căci ele fac desenul vieții culturale într-o țară la un moment dat. Vorbeam despre tendința exagerată a autonomizării regiei. Regia mi se pare, prin sine, ca artă, cît se poate de deschisă către toate formele de expresie artistică. Muzică, poezie... Și, bineînțeles, colaborarea cu creatorii din aceste domenii. Sau măcar cunoașterea lor.

VALENTIN SILVESTRU : Ideea lui Marius Robescu e, într-adevăr, solicitantă. A fost o perioadă cînd regizorul era un om mult mai prezent în viața culturală și avea antene mai înalte către manifestări de altă natură decît teatrul. Era o forță activă în ceea ce privește relația teatrului cu publicul, în formule foarte diferite. Cînd stai de vorbă azi cu unii colegi de ai dumneavoastră ai sentimentul că regizorii tineri sînt întrucîtva retranșați într-o activitate scenică strictă. E activ, e talentat, are idei dar iată, de pildă, în chestiunea aceasta, a contactelor directe cu publicul — pe care teatrul trebuie să le stabilească nu numai prin spectacole — unii factori culturali pretind că nu se pot bizui pe regizorul tînăr. Cîndva regizorii aveau tendința de a cerceta amănunțit literatura pentru a descoperi posibili dramaturgi ; datorită și eforturilor unor înaintași ai dumneavoastră au venit spre dramaturgie un număr important de prozatori și poeți, care au îmbogățit dramaturgia deceniului 7 cu opere de personalitate remarcabilă. Un director-regizor a avut recent ideea — e vorba de Constantin Dinischiotu de la Botoșani — de a se prezenta la celebrul sculptor Vida Geza ca să-l întrebe dacă n-ar dori să facă scenografia unui spectacol teatral. Artistul a fost foarte plăcut surprins și a acceptat. La fel a procedat directorul-regizor și cu reputatul pictor C. Piliuță. Prezența regiei în viața teatrului este absolut necesară ca o prezență multilaterală. Faptul că unii dintre dumneavoastră nu sînteți membri în Comitetele oamenilor muncii din teatrele unde lucrați, că nu faceți parte din forurile colective care hotărăsc destinul teatrului dv. se datorește uneori și împrejurării că sînteți abia la începutul carierei, alteori erorii de apreciere a celor ce decid în materie. Dar uneori se datorește și neinteresului sau, dacă îmi permiteți, dezinteresului unora dintre dumneavoastră pentru o atare activitate. Generația anterioară de regizori era mult mai prezentă în viața teatrală și în viața publică.

ALEXANDRU TOCILESCU : Eu lucrez, la Pitești, pentru întemeierea unui pop-club. Este un gen care mă interesează.

IULIAN VIȘA : Eu am făcut o experiență după reprezentație, cu publicul care dorea să rămînă în sală : luam fragmente din spectacol și încercam să le discutăm concret cu spectatorii eu și cu actorii, în scopul scenic, în intenția regizorală și așa mai departe. Arătam chiar culisele teatrului, cum am rezolvat anumite probleme tehnice etc. Aceste spectacole laborator au durat mult, publicul solicitîndu-le. Acum vreau să fac un spectacol al meu în care să solicit intervenția publicului pe parcursul reprezentației : în clipa în care există o problemă de discutat, un lucru de întrebat să răspundem pe loc, poate ajungem la un spectacol pe care să-l refacem în urma discuțiilor concrete cu spectatorii.

ALEXANDRU TOCILESCU : La noi, la Pitești, Tudor Mărăscu propune două variante de distribuție în **Domnul Puntila și sluga sa Matti ;** spectatorul alege cine îl joacă de exemplu pe Puntila și cine pe Matti în acea seară și în funcție de aceștia se completează distribuția. Astfel ies două spectacole aproape diferite.

VALENTIN SILVESTRU : Aceste experiențe de atragere a publicului mi se par profitabile. Ceea ce a făcut Alexa Visarion cînd a montat, la Combinatul de la Slatina, o piesă despre oameni ai timpului nostru mi s-a părut de bun augur. Remarc în direcția aceasta că e necesar să existe o exprimare mai amplă a regizorilor și sub raport publicistic. Unii aveți idei personale remarcabile, scrieți excelent, ați atras atenția, ați fost citiți cu interes totuși noi vă oferim în continuare prea puțin spațiu. De-abia în 1976 revista „Teatrul" a deschis o tribună a tinerilor regizori, în urma colocviului de la Bîrlad. După trei decenii de teatru românesc nou, nu avem nici o carte scrisă de un regizor. Nici Liviu Ciulei, a cărui creație e atît de bogată, n-a scris o carte. Întreaga mișcare teatrală este răspunzătoare pentru drumul dumneavoastră creator, al regizorilor tineri, iar dumneavoastră sînteți răspunzători față de întreaga mișcare teatrală. La urma urmei, toți sîntem implicați și responsabili. O mișcare teatrală se compune din particulele creatoare pe care le reprezintă autorii, regizorii, actorii, criticii, scenografii, activiștii culturali, și o eroare în acest cîmp de atitea interdependențe ar greva asupra tuturor, provocînd neîmpliniri care l-ar păgubi pe beneficiarul esențial al teatrului — spectatorul.

Masă rotundă organizată de Marius Robescu și Valentin Silvestru

N.R. Publicînd masa rotundă cu cîțiva dintre cei mai reprezentativi regizori ai generației tinere, revista noastră consideră că a supus discuției nu numai probleme profesionale specifice, ci și unele din chestiunile mai generale ale activității artistice, culturale din teatrele dramatice. Era și firesc, deoarece prin locul pe care îl ocupă într-o instituție de artă scenică, regizorul e implicat cu datorii și prerogative esențiale în întreaga muncă de creație și organizare. Dealtminteri, cu toate notele subiective, firești într-un fel, din intervențiile participanților s-a putut observa că ei înșiși au conștiința clară a responsabilităților lor, efortul fiecăruia fiind de a propune soluții mai eficace și metode mai bune de angajare a actului teatral în ansamblul culturii socialiste, precum și de fructificare superioară a talentelor individuale și a colectivelor. De aceea „Luceafărul" propune și celorlalți regizori, de toate virstele, precum și directorilor, actorilor, activiștilor teatrali să-și exprime în continuare opiniile asupra problemelor supuse dezbaterii (în numerele 4 și 6) pentru a contribui astfel la o mai eficientă integrare a teatrului în mișcarea spirituală novatoare și de amplu caracter popular, atît de intens stimulată acum de Festivalul național „Cîntarea României".

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
7
(772)
Simbătă
12 februarie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Certitudinile unui bilanț

Semnul sigur al vigorii unei economii se află în constanța rezultatelor ei. Din această perspectivă economia românească, prin principiile științifice care-i guvernează afirmarea, și obiectivele ce-i configurează structura, se dovedește o economie puternică, sănătoasă. **Comunicatul Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale,** Comitetului de Stat al Planificării și Direcției Centrale de Statistică cu privire la îndeplinirea Planului național unic de dezvoltare economico-socială a Republicii Socialiste România pe anul 1976, aduce încă o dată argumentul edificator al realizărilor, al drumului mereu ascendent al dezvoltării economice și sociale a patriei. Creșterile înregistrate în 1976 față de anul precedent la producția globală industrială și agricolă, în activitatea de investiții, de comerț exterior, creșterea venitului național precum și a cheltuielilor pentru acțiuni social-culturale de la bugetul de stat propun un tablou dinamic, însuflețitor al economiei românești, argumentează prin fapte că România pășește ferm pe calea progresului și civilizației.

Din multiplele semnificații care se desprind din acest document de sinteză menționăm în primul rînd justețea politicii partidului de dezvoltare economico-socială a țării, caracterul realist al obiectivelor prevăzute pentru fiecare etapă, ținînd seama de posibilitățile existente, de cerințele actuale și de perspectivă. Profund conștienți de caracterul patriotic, înalt umanist al politicii partidului, oamenii muncii de la orașe și sate, indiferent de naționalitate, s-au angajat cu întreaga lor energie și putere de creație în înfăptuirea exemplară a sarcinilor economice. Bilanțul primului an al actualului cincinal, un bilanț rodnic și multilateral, aduce dovezile concrete ale entuziasmului în muncă, ale participării devotate la traducerea în viață a politicii partidului. Citim în Comunicatul ședinței comune a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., a Biroului Permanent al Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale și a Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România : **„Dezvoltarea economiei naționale în anul care a trecut se caracterizează prin creșterea, în ritmuri înalte, a producției materiale și venitului național, accelerarea procesului de modernizare a structurii producției, îmbunătățirea repartizării teritoriale a forțelor de producție, utilizarea mai deplină a resurselor materiale și de muncă, ridicarea eficienței activității economice, lărgirea schimburilor comerciale și a colaborării economice și tehnico-științifice cu alte state. Producția industrială s-a dezvoltat într-un ritm de 11,5 la sută față de anul anterior. În agricultură s-a obținut cea mai mare recoltă de cereale din istoria țării. Sporirea producției bunurilor materiale, creșterea eficienței economice și stabilitatea prețurilor au asigurat o circulație bănească sănătoasă, contribuind la întărirea monedei naționale. De asemenea, știința, învățămîntul, cultura, întreaga viață spirituală a poporului au cunoscut o puternică dezvoltare. S-a asigurat creșterea veniturilor populației, a bunăstării oamenilor muncii, înfăptuirea consecventă a prevederilor Programului partidului de ridicare continuă a nivelului de trai material și spiritual al întregului popor".** Sînt cuprinse în aceste fraze care prin sobrietatea lor comunică nemijlocit importanța faptelor ce le-au generat, adevăruri de esență ale organizării, desfășurării și finalizării activităților economice. În acest însuflețitor raport al națiunii către sine, fiecare membru al societății românești contemporane își găsește exprimate eforturile proprii, dăruirea în muncă, voința ca imaginea generală a țării să fie tot mai luminoasă. De aici și privirea lucidă cu care întîmpinăm înfăptuirile generatoare de înalte satisfacții civice ; de aici nominalizarea neajunsurilor existente și definirea cu precizie a sarcinilor ce stau în fața întregii țări în acest an, în anii ce vor urma. Numai astfel energiile și gîndirea creatoare ale națiunii își vor afla o valorificare deplină, istoria prezentului va fi una a faptelor de muncă și creație pe măsura țelurilor cutezătoare, însuflețite de partid întregului popor. În acest context consemnăm ca pe un exemplu viu, mobilizator noua și deosebit de fructuoasa analiză întreprinsă de tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu prilejul recentei vizite de lucru la Complexul expozițional din Piața Scînteii. Aceasta se adaugă analizelor sistematice consacrate problemelor promovării largi a progresului tehnic, creșterii eficienței economice.

Există în conștiința fiecăruia certitudinea că, pe fundamentul importantelor realizări economice și sociale obținute pînă în prezent, militînd activ, pentru ca obiectivele cincinalului actual să fie traduse în practică vom fi mîine cetățenii demni ai unei țări mai puternice, mai bogate, așa cum o merită o țară care a înălțat munca pe soclul cel mai înalt al principiilor moral-cetățenești.

Luceafărul

Brăduț Covaliu: „Luarea Plevnei" (stînga); „Predarea lui Osman" (dreapta)

întîia jertfă

Sergentului Constantin Popescu, întîia jertfă a războiului pentru independență

Nici Ștefan, nici Mihai nu s-a numit,
ca voievozii amplelor victorii,
ci s-a drapat în faldul prenumelui cumplit
al Brîncoveanului tăiat cu toți feciorii.

A fost întîia jertfă. Întîiul țării val
dintr-o piezișă Dunăre de sînge —
întîia lacrimă ce s-a prelins egal
pe toți obrajii mamelor românce.

Nu l-a cîntat în versuri Vasile-Alecsandri —
decît în piatră numele-i săpară
pioase mîini, la Calafat, aci,
ca pe-o fățișă bornă legendară.

Nici Mircea, nici Ion nu s-a chemat,
dar a-mbrăcat cămașa-nverșunării
de nenuntită moarte — cu care i-a tăiat
întîiul drum de foc Neatîrnării...

Andrei Ciurunga

Privind o fotografie a lui Brâncuși

Am în față o fotografie cu Brâncuși făcînd gimnastică, pe care, fără să vreau, încep să îl asociez în gînd cu Tolstoi. Nu fiindcă sînt la modă asocierile riscante (de altfel cu Brâncuși și cu Tolstoi cred că nimeni nu mai riscă nimic), ci fiindcă, barba albă a originalului numit ades Sfîntul din Montparnasse pe care îl privesc fotografiat exersînd la inele, se poate compara ușor — chiar dacă nu prea seamănă una cu cealaltă — cu barba la fel de originalului sfînt de la Iasnaia Poliana care la optzeci de ani mergea pe bicicletă.

Asocierea involuntară a celor două ilustre personaje, fiecare în parte apreciat la rîndul său ca fiind inițiat din fire în legile universului și în secretele originare, atrage după sine tentația de a stabili anumite paralelisme și la nivelul operei lor.

Oare nu cumva, începi să te întrebi, ilustra femeie comună numită Natașa Rostova, frumoasă atît cît să îl poată consola pe prințul Andrei Bolkonski și înțeleaptă cît să se consoleze mai apoi cu Pierre Bezuhov spre a trăi cît îi va fi dat să trăiască și spre a-și împlini menirea femeiască de a face copii, este, în felul său,

Ileana Mălăncioiu

Continuare în pag. a 7-a

Aniversări

200 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI CONSTANTIN (DINICU) GOLESCU

Politică, morală socială, cultură

Făcînd parte dintr-un întreg „program" de acțiuni practice, cunoscuta **Însemnare a călătoriei mele** a fost redactată de marele logofăt Constantin (Dinicu) Golescu, în 1826 și este în cea mai mare parte o relatare cu caracter retrospectiv. Hotărîrea de a scrie **Însemnarea...** și de a o tipări o luase probabil marele logofăt în vederea întoarcerii în țară, unde influența turcă începuse a fi iarăși într-o anume scădere ; însuși domnitorul Grigore Ghica își schimbă, de altfel, în cursul anului 1826 și în special după încheierea Convenției ruso-turce de la Akkerman, atitudinea față de cele două mari puteri semnatare și față de reprezentanții lor. Nu este întîmplător că în memorialul său nu relatează decît călătoriile în Occident, deși făcuse și altele și nu cu prea multă vreme în urmă, ci tot în perioada emigrației ; însă intenția lui Constantin Golescu fiind să dea compatrioților săi o carte „de învățătură", informativă și stimulatoare, el „alege", pentru a-l descrie în **Însemnarea...**, itinerariul care îi oferea cele mai multe posibilități de a scoate în evidență foloasele unei bune administrații, ale stabilității politice și legislative, ale culturii, ale învățămîntului, ale respectării normelor de conduită socială.

Principala „temă" a **Însemnării...** este „ocîrmuirea" și îl vedem pe Constantin (Dinicu) Golescu firesc interesat de raporturile dintre „ocîrmuitor" și „norod". Avînd prilejul de a asista la „încoronația" de la Bratislava („Prezburg-Pojonu") a „măririi-sale împărătesii a împăratului Austrii Franțisc al doilea", el descrie mai puțin evenimentul propriu-zis, care capătă

Mircea Iorgulescu

Continuare în pag. a 3-a

În paginile 4–5
„VIAȚA CA O PRADĂ"
fragmente de roman de
MARIN PREDA

Cîntarea României

Sub simbolul creației

Marți, 1 februarie, în sala Tehnic-Clubului din Pitești, în cadrul manifestărilor festivalului „Cîntarea României" a avut loc vernisajul expoziției de pictură a tinerilor Gheorghe Dican, Florin Dumitru și Marius Rizu. Au fost expuse 18 pînze exprimînd peisajul industrial și natural contemporan, realitățile județului, realizările României socialiste.

Un public numeros în mare majoritate tînăr a luat parte la vernisaj manifestînd un deosebit interes pentru operele expuse. Prezenți în sala Tehnic-Clubului am cules cîteva din opiniile vizitatorilor și ale celor care au expus :

GHEORGHE DICAN : «Festivalul „Cîntarea României" este un excelent prilej de realizare a unor acțiuni cultural-artistice, fiind o adevărată mișcare cu caracter de masă, care se manifestă creator în toate domeniile activității culturale, fără încorsetări și restricții tematice. Caracterul militant al acestei mișcări culturale îi asigură un amplu ecou asupra întregii vieți materiale

N. Stoicescu

Continuare în pag. a 6-a

Tînăr în Agora

Virtuțile pămîntului

Dintre evenimentele memorabile pe care le-am trăit — unul continuă încă să mă fascineze. Vorbind despre el, trebuie să recunosc că personalitatea pămîntului românesc mi-a fost dat s-o recunosc și altfel, într-o uimitoare expoziție de ceramică multimilenară — găzduită anul trecut la Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România — cumul al civilizațiilor străvechi, suprapuse, care au culminat cu nașterea poporului român.

Pămîntul nu se mulțumește doar cu forma roadelor sale. Focul sacru, inițial, își înviltoară, nevăzute, limbile de arșiță, răscolindu-l continuu. De opt mii de ani, țărîna de sub picioarele noastre germinează forme de artă, replică celor naturale — vegetale și animale. Pămîntul acesta, neistovit și fraged, dintotdeauna ne-a căutat ochii și mîinile. Iar țara rotundă ca o gură de amforă a răspuns.

Văd șirul de mîini modelînd de-a lungul celor opt milenii, căutînd forma ideală în care lutul autohton să se exprime pe sine. Văd un muzeu de capodopere, o vistierie secretă în care se păstrează arhetipul miraculos al seminței din care arta renaște perpetuu.

Pămînt de Moldova, pămînt de Transilvania, pămînt de Muntenia — pămînturi surori, sprijinind într-o îmbrățișare comună urciorul în care arde flacăra veșnică a neamului.

Vocile lutului se pot auzi. Pe portativul lor e scris un motiv încizat, un decor ca o emblemă a frumuseții : motivul soarelui, al omului, al bradului, al șarpelui, al valului... Motivul e un îndemn de exprimare a duhului local, o fereastră prin care pămîntul se vede pre sine însuși în ipostaze superioare, gîndit și creat ca o literă curată — sinteză a spiritului. Nu forme — ci un alfabet al civilizației multimilenare cum niciodată n-aș fi crezut că voi vedea, un alfabet

Gheorghe Istrate

Continuare în pag. a 3-a

Eugen Jebeleanu
Arena

Cella Delavrancea sau Evlavia față de Artă

Remarcabile într-o totul, cîteva pagini, intitulate: „Întîlnire cu Rainer Maria Rilke", apărute în ultimul număr al „Secolului 20" și semnate de Cella Delavrancea.

De mult n-am mai avut prilejul să citesc o evocare făcută cu mijloace atît de — în aparență — simple și atît de subtile.

Scrisul nici nu mai este scris, ci o respirație calmă.

Un spirit al înălțimilor, detașat de tot ceea ce este meschin și prisoselnic, domină (cu cîtă naturalețe și cu cîtă nobilă modestie...) aceste pagini fermecătoare, care ar trebui să fie citite de cît mai mulți: scriitori și nescriitori.

Pianistă ilustră, autoare a volumului „Vraja", cuprinzînd o seamă de nuvele „de excepție", cum ar spune amicul meu criticul X, printre care cea intitulată „Semnul" este la înălțimea unora dintre cele mai bune pagini ale lui Mateiu Caragiale, — Cella Delavrancea ne împărtășește amintirile, de o prospețime cuceritoare.

Rugată de Rilke să-i cînte din Bach, poetul îl spusese, la urmă : „Muzica, după ce cînți dumneata, doamnă, coboară în zona cea mai adîncă a sufletului, unde va rămîne în veci audibilă".

★

Să poți pătrunde în zonele cele mai adînci ale sufletului e ceea ce își dorește oricare artist. Dar cum poți izbuti, — iată întrebarea.

Aici intră în joc Spiritul înălțimilor. Nu poți ajunge pînă la el decît prin Evlavie : Evlavie față de Artă și față de cei care o făuresc.

Trăind în mijlocul unor personalități precum : I. L. Caragiale, Nicolae Grigorescu, George Enescu, Rainer Maria Rilke, Edmond Jaloux, François Mauriac, astfel cum a trăit Cella Delavrancea, nu mai respiri aerul poetului bufon, nici al romancierului căznit, nici al criticului chițibușar, nici măcar al specialistului în toate și în nimic.

Desigur nu oricui îi este dat să întîlnească asemenea artiști. Însă cu operele lor ne putem întîlni oricînd.

Ni-o spune cu modestie și cu cîtă noblețe Cella Delavrancea, pe care o avem aici, în mijlocul nostru.

Căci omul care nu are evlavie față de Artă își are, încă, o parte din ființă în Peșteră...

Jurnal de poet

Paralelismul

Ades întrebuințată în poesia veche și mai nouă este această evocare a două sau mai multe fapte sau mișcări ce se scurg paralel una pe lîngă alta. Cînd Pindar spune :

Prețioasă anume este apa și aurul precum
focul încins
Ce licăre prin noapte, îi mărește pe oameni
altfel decît bogăția

Dacă însă dorești,
Suflet scump, întrecerile sacre să le lauzi
Urmărește soarele,

avem de-a face cu un paralelism gradual ca și în această strajă eminesciană :

Și dacă norii deși se duc
Și iese-n luciu luna
E ca aminte să-mi aduc
De tine-ntotdeauna.

Sînt evocate realități din natură și suflet ce cresc una pe lîngă alta în vederea unui catharsis eliberator așa cum se înalță ciocîrlia în rotocoale mari din ce în ce mai scurte apoi pînă

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

Scrisoare unui tînăr prieten

O poezie compactă și severă

Lucia Negoiță are o carte de poeme, o carte ciudată pentru un începător, ținută la o tonalitate neutră, la interdicția elanului liber, dar la nivelul de profunzime și gravitate al unui sunet rar, minunat de fecund pînă la sfîrșit, extrăgînd din floarea temelor o mireasmă veșnic împodobită, care îi face cartea o consemnare de momente surprinzătoare. Am rămas surprins de un asemenea început din care sentimentalitatea era exclusă și totuși inovația emoției se menținea fără greș în reflexul ei superior, care face rostul oricărei culegeri de poezie. Am așteptat să văd reacții comună, în primele ei semne, și continuarea poetică, dar totul s-a amestecat în valul apariților literare și n-am mai putut avea nici o veste despre cum a evoluat destinul Luciei Negoiță pînă acum de curînd cînd în **Luceafărul** i-a apărut un număr de poeme noi. Ea este deci la ordinea zilei și faptul m-a bucurat nespus de mult. În curînd îi va apare un nou volum de poezii, pe care l-am văzut anunțat. Evolutia poetei este deci în curs și ea merită cu atît mai mult scrisoarea noastră.

Desfășurarea poeziei lui Rilke seamănă debutului poetei noastre În „Elegile duineze" sintaxa rilkeană salvează mersu poeziei prin întortocherea expresiei conform unei gîndiri similare. Gîndirea poetei este în schimb concretă și limbajul ei o urmărește de aproape, făcînd-o să fie întrepătrunsă de un farmec figurativ legat de

Dragoș Vrânceanu

Continuare în pag. a 7-a

Desen de
Mihai Gheorghe

● **CENACLUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL»** ● A 41-a ședință a Cenaclului revistei „Luceafărul" va avea loc luni 14 februarie a.c., ora 16,30, la Casa Scriitorilor din Calea Victoriei 115 ● Vor citi poezie Vasile Andronache, Gheorghe Bâjenaru și Ion Stratan.

cronica literară

Adrian Păunescu: Pămîntul deocamdată

Adrian Păunescu este unul din acei poeți care ține să-și declame versurile „în gura mare". Factura withmaneană a poeziei lui nu poate scăpa cititorului. **Pămîntul deocamdată,** titlu care divulgă aria pe care o are în vedere glasul poetului, conține numeroase poezii care definesc menirea poetului. Aceste arte poetice văd în poet o imensă cutie de rezonanță a durerilor lumii fie ele mari sau mici, iar în poet pe vestitorul cu voce de aramă care încearcă să țină trează conștiința contemporanilor săi. „Nu fi căutătorul căldurii liniștite, / Ci fii poetul muncii, și-al cinstei, și-al dreptății, / Nu chiriaș cu ora în inima cetății / Nu bardul mizerabil la mese de elite. // Ridică-te, poete, și nu le mai da pace / Dezbracă-i de convenții și-mbracă-i în cuvinte, / Cu interjecții tună-l pe-acela care minte / Și adu muzicala istorie incoace, // Poet ireversibil al clasei care face, / Teavă de crin în care cîntă spre cer morminte" **(Condiția cîntărețului revoluționar).**

Poetul consideră veacul războaielor mondiale și al bombei atomice un veac cumplit și nelinițitor în care orice indolență rămîne o crimă. „Adesea mut rămîne cel ce știe / Ce veac noros, ce vremuri de gîlceavă. / Am fost poet în epoca grozavă, / De revoluție și tragedie. // Cine putea ca un burghez să doarmă / Cînd harta lumii începea a plînge ? ! / Pămîntul respira prin țevi de armă / Ziarele mai miroseau a sînge". **(Marior)** Desigur că poezia unei astfel de suferințe fără precedent are un sunet și o înfățișare aparte. Sub condeiul poetului mapamondul ia o înfățișare neagră : „Mină cu mină știu cum să se spele, / De-atita cald tot omului i-i rece, / Al nostru plins abia de-l mai întrece / Osia lumii scîrțiind sub stele. // S-a anunțat o mare premieră: / În zori de ziuă, în mijlocul pieții, / Se vor alinia toți cîntăreții / Cu atestate, din această eră. // Și vor cînta ca la mai mari chitare, / La șreangurile de spînzurătoare." **(Cîntăreții protestului)** Imaginea surprinzătoare, șocantă caracterizează de altfel majoritatea versurilor lui Adrian Păunescu. Poetul disprețuiește pudorile poetice comune și trece totul în vers cu o gesticulație de mare siguranță. Ceea ce pare numai o problemă de istorie literară devine la Adrian Păunescu materie poetică în **Goga la Rășinari :** „A părăsit și Goga Rășinarii / Pentru o mincinoasă nemurire, / Contradictoriu a trecut de fire, / guvernele-l disputa cu plugarii. // Îi crește voga și îi scade voga, / În Rășinari el buciumă cuvinte, / Adevărește jos, iar sus ne minte, / Contradictoriul, zbuciumatul Goga". Dacă pentru unii inspirația poetică se definește prin limitare, pentru Adrian Păunescu ea înseamnă mai ales lipsa de graniți. Sînt foarte expresive pentru capacitatea lui de a încerca convertirea oricărui fapt în poezie următoarele două versuri : „Cred că nu-i moarte moartea, ci un fel / de neputință de a vorbi ce vezi". „A vorbi ce vezi" este pentru Adrian Păunescu chiar poezia. Registrul său tematic este extrem de larg și **Pămîntul deocamdată** ne oferă o imagine expresivă a capacității de cuprindere a poetului.

Sigiliul complex și singular al poeziei lui Adrian Păunescu în această concepție își are rădăcinile. Inconformismul său literar este evident și autorul **Pămîntului deocamdată** nu se sfiește să adopte atitudini, teme și versificații care unora pot părea anecdotice. Adrian Păunescu ține însă la menirea socială a poetului, la rostul agitatoric al poeziei, la adresarea directă, la neglijarea regulilor atunci cînd acest fel de poezie e încorsetată de ele. El vrea să ne vorbească de „plînsul lumii", de primejdiile care amenință omenirea, de durerea universală pe care adesea o neglijăm cu toții. Misionarismul poeziei lui, anacronic doar pentru cei ce consideră că veacul misionarilor a trecut, este de o autentică noblețe : „Unde sînt flori eu simt că-i și otravă / Minia unui veac o simt în creieri, / Ca lăcăte se-aud în aer greieri, / Tocind mărunt în liniștea grozavă" **(Floare și cenușă).** Acesta e „pămîntul deocamdată" de care vorbește titlul cărții și de care vorbește întreaga carte : un teritoriu fatal infestat de indiferența omului pentru propriul său trecut.

Ca un corolar al suferinței umanității stă continua degradare a naturii. Citeva din cele mai bune poezii ale volumului sînt hrănite de spaima în fața alterării neîncetate a mediului natural : „Acum, cînd cade toamna pe pămînt, / Ca un cosmar al unei boli ciudate, / Acum să trecem prin acele sate / În care merele în meri mai sînt // Acum să ne iluminăm de tot, / Pînă-n adîncul inimii și-al firii / Ce disperare, cum se duc martirii / Și a-și rosti plecarea nu mai pot. // Foioasele în vîntul toamnei ard, / Mușcate singeros și trist de lună. / Și turturelele se despreună / Acum, noi doi în focul revanșard / Acum, atît de singuri pe pămînt, / Să recităm Bacovia, plîngînd". **(Dor de Bacovia).** Ruperea de sat nu mai este ca în poeziile de la începutul secolului o tînguire după un mediu social văzut ca un paradis pierdut, ci ca o rupere de mediul natural, o alienare a omului : „Că geamu-nchis dau goana spre oraș. / Și cînt regretul că plecăm din sate, / Că moartea o trăim pe săturate / Și că în noi nu e nimic gingaș // Tu pleci, natură, ne vezi mici și lași, / Făcînd puține și dorind de toate / O inimă de lift în piept ne bate, / Tu pleci, dar soarta noastră cui o lași ? // Cu geamu-nchis călătorim în gol, / Nici o furnică astăzi nu mai știe / A noastră cauză și-al nostru rol, / Ce căutăm în lumea lor pustie / Trecînd noi, oamenii în ultim stol, / Direct din insomnie-n veșnicie./ **(Cu geamu-nchis).**

Descrierea largului registru tematic al lui Adrian Păunescu ar deveni foarte lungă dacă ne-am apleca asupra fiecărei teme. De ce nu e preocupat poetul ? El ne vorbește despre țărani, despre doctori, despre trecutul uitat, despre sentimentele necultivate, despre gropari și despre olari, despre trădare și crimă, despre violență și indolență. **Pămîntul deocamdată** este o altă carte de suferințe ale unui copil al veacului său.

Latura etică a poeziei lui Adrian Păunescu are vădite afinități cu aceea a lui Nicolae Labiș. Inerția sub diversele ei forme stîrnește dezgustul, tristețea, mînia poetului. Indiferența vinovată, ignoranța la fel de vinovată fac obiectul atenției acestuia în **Protocolul morții :** „Mai grav decît că nimenea nu știe / Este că nimeni astăzi nu întreabă / Ce s-a-ntîmplat, ce monstruoasă treabă, / De-i negru steagul la Academie // A mai murit un moș, zic unii tineri / E steag de vizite, spun vorbe stranii / Vreun burtăverde-l dus, surid profanii, / E unul ce scria-n gazete vineri. // De-atitea lupte și-nclestări și haos, / Care de mici, care de mari proporții, / Noi nu mai știm nici protocolul morții, / Ca triști să stăm lîngă un trist rapaos. // Și dacă acest negru steag, o, dacă, / Mai neagră pîinea noastră o s-o facă ?" Ultimele două versuri au adesea în **Pămîntul deocamdată** o funcție de provocare care le scoate din atmosfera strofelor care le premerg. Adrian Păunescu deliberează aceste provocări cu tot riscul ce-l implică destrămarea atmosferei odată constituită. Poezia lui are orgoliul de a se adresa mai ales conștiințelor, de a zgudui inerțiile de gîndire, de a îndemna la meditație. Plaga birocrației este înfierată într-o poezie cu titlul **Birocrație** expresivă pentru direcția în care evoluează Adrian Păunescu : „Bolnavii merg să ia adeverință / Că sînt bolnavi, că au nevoi, că-i doare, / Că e normal să ia asigurare / Pentru o dovedită suferință. // Cei sănătoși convoacă o ședință, / Adesea mică, uneori și mare, / În care se exprimă fiecare / Despre bolnavi cu multă chibzuință. // Și pînă hotărăsc ce se cuvine, / Ce tratament, ce pensie de boală, / Se-ntîmplă întîmplarea infernală: / Nici birocraților nu le e bine. // O, de ne-am crede cel puțin în boală / Măcar pentru impresia finală."

Obosit de infern poetul caută paradisul. Cele două extreme ale poeziei lui Adrian Păunescu sînt iadul și raiul. Citeva pasteluri ne descoperă un spațiu de calm și de liniște, departe de urletele și atrocitățile veacului, în care sufletul obosit al bardului se odihnește înaintea unei noi bătălii : „E-atîta liniște-n gospodăria / Agapiei cea fără de apus, / Ce suflet laolaltă-aici a pus / Credința, truda, visul, curăția ? // Aruncă brazii aer pur în vale, / Cu luciu bate vîntul de la est, / Gustăm un vin de fagure celest / Lîngă bucatele voievodale"... **(Închinare la Agapia).**

Aceste spații molcome sînt și sediile cele mai firești ale erosului. Adrian Păunescu scrie o poezie de dragoste în care convulsia și iluminarea fac adesea casă bună : „Caisa în veșnica noapte de vară e coaptă / Și șade să crape sub lună pe ram, / Lumina caisei sub care ne-mbrățișăm / La marginea lumii suferă și ne așteaptă. // Iubito, să rupem preazilnicul ham, / Să mergem acolo, caisa e-aprinsă și coaptă, / Să reînvățăm să mai fim cum eram / Cînd lumea în lanțuri ne azvîrlea din șoaptă în șoaptă. // Tu știi cîtă lume de lume-i ucisă, / Tu știi cîți atenți ucigași pot veni / Nimeni nu ne poate ierta, frageda mea Monalisă, / Pentru enigma orgolioasă că sîntem vii / Să mergem să ne ascundem ca două stafii / Sub lumina lunară a unui apogeu de caisă". **(Apogeu de caisă).**

Un cuvînt trebuie spus despre forma fixă pe care poetul a adoptat-o pentru toate poeziile din **Pămîntul deocamdată.** Din această carte versul liber, cu o singură excepție, este absent. Toate poeziile sînt sonete. Versurile torențiale de altădată sînt canalizate deliberat în albia unei formule care prin constrîngerile inevitabile să oblige la concentrare și expresivitate. În ciuda licențelor poetice, la care Adrian Păunescu nu renunță niciodată, experiența a reușit. Energia poeziei lui, patosul ei n-au fost strangulate de noua formulă ci puse mai bine în valoare. Înaltul patetism al acestei poezii îngrijite, nobletea sentimentelor cîștigă prin subordonarea liber acceptată de poet. Poezia patriotică, veche iubire a lui Adrian Păunescu, iese și ea potențată din întîlnirea unui fond tumultuos cu formele fixe. Prin ea, autorul **Pămîntului deocamdată** se alătură celor mai buni poeți români ai patosului și aspirației milenare. Emul al lui Goga, Adrian Păunescu este și el un poet al „jalei metafizice de popor străvechi" : „Să mergi pe malul Oltului ținîndu-ți / La gură sufletul să nu zvicnească / De-atîta liniște dumnezeiască, / De-un Olt lăuntric regăsit la rîndu-ți. // De două mii de ani aceste turme / Au luat-o-n sus cu pace-ncetioară, / Și-ai lor ciobani au și uitat să moară, / Pe munții plini, pe blîndele lor urme." **(Plîns conjugat).**

Prin crezul său poetic, prin patosul nefăcut al poeziilor, prin adresa lor directă, prin singularitatea ei, **Pămîntul deocamdată** se înfățișează ca un eveniment literar.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Periplu ironic și polemic

Unul din textele esențiale despre (nu **pe marginea !**) poezia lui Petre Stoica a fost scris, și nu întîmplător, de un poet pentru care exercițiul critic nu s-a constituit niciodată într-o simplă cochetărie „de creator" : Dan Laurențiu. Foileton din care, declarat ori nu, s-au inspirat multe din comentariile asupra poeziei lui Petre Stoica, **Deriziune și miracol** a numit, cu fină exactitate, **genul proxim, diferența specifică, necunoscuta și modernitatea** acestei poezii. Un atent „inventar" al ei a scos în prim plan elemente precum : **deriziune, miracol, realitate-fabulos, inocență imaginară, lume familiar-obiectuală.** Absolut toate formează și acum *) substanța și „aparența" poeziei lui Petre Stoica. Fără a fi devenit manieristă, aceasta poezie este aceeași și în acest ultim volum. Totuși, deși nu s-a schimbat, ceva nu mai este tocmai... ca înainte. Și anume : de sub carapacea acestei poezii (strat protector format dintr-un aliaj în care, în proporții bine „jucate", au intrat disimularea, inocența, tandrețea) a răzbătut azi o sevă, care mai mult bănuită decît descoperită, a hrănit, probabil, totdeauna poezia lui Petre Stoica. Este vorba de **fibra polemică** a acestei poezii, pe care poetul nu și-a reprimat-o, dar folosind-o într-un accentuat regim de **blindete,** a reușit să ne-o ascundă, făcînd din ea apa vie a poeziei sale ; nevăzut, dar permanent izvor cu virtuți regeneratoare.

Fără a schimba tonul, atît de cunoscut și personal, al emisiei sale lirice, poetul a **modificat,** „din mers", cadența accentelor și dintr-o dată tăietura versului a căpătat alt unghi ; parcă mai incisiv. Fin tehnician al poeziei, Petre Stoica n-a creat însă și acel spațiu rebarbativ prin care, în asemenea cazuri de modificare a straturilor lirice, se strecoară ostentația, ca un „fenomen secundar". Poeziile de-acum par a fi niște „revizuiri" ale ipostazelor de pînă azi. Noile accente sînt ușor detectabile, fie că e vorba de poezii în care Petre Stoica reia „tema" realității-supranaturale, **Aceste mîini,** pe cea a călătoriei în jurul propriei camere (care nu exclude tocmai ideea comunicării), **Senin,** ori cînd își exprimă, din nou, credința că orice experiență poate deveni fundamentală, dacă i te abandonezi cu desăvîrșire, **Știu.** Nu altfel stau lucrurile atunci cînd poetul „reconsideră" jocul fragil al aparențelor, **O certitudine,** cînd aduce laude inocenților (falșilor inițiați).

Primul resort al stării polemice din poezia lui Petre Stoica este... autoironia — **În egală măsură, Ultimul, Decizie** („eu m-am decis pentru lupta fără sfîrșit / împotriva noilor tipuri de arme / epuizat adorm în livada mărarului / dar mîinzul vecinului nechează într-una / cerînd îndurare"). Poetul resimte rugina deriziunii în care „se complace" și atunci scrie astfel : „Atîtea cioburi de sticlă în nisip / atîtea cutii de conserve pe țărm / atîta spray și atîtea cărți pe cearșaf // și nici o corabie venind dinspre Atica", dovedind că nostalgia marilor întîmplări nu-l ocolește. În felul acesta pare a biciui acel alter ego sub stăpînirea căruia a scris orgolios : „Eu nu scriu poeme cu biscuiți / nu scriu poeme cu substrat hegelian / nu scriu poeme înaripate de mitologia grecească /.../ scriu despre solnițele și viorile din bodegile aglomerate / scriu despre puii de pisică pe care îi aruncați în baltă / scriu în așa fel încît poezia să fie pusă sub semnul întrebării". Nu-i pot scăpa unui lector atent nici deosebirile, nici identitatea celor două poziții pe care poetul le rezumă, reconciliindu-le, în versuri precum „Scriu și scriu / ca să-mi distrug posibilitatea de-a primi o cunună de lauri", versuri înrudindu-se, într-un fel, cu acela, atît de frumos, al lui Gellu Naum : „Ca să-mi anihilez prea marea puritate".

Sigur, spune poetul, ironie și polemic, as putea demitiza la infinit, dar... „As putea să vă spun și alte lucruri dezagreabile / despre Scufita roșie și chiar / despre celelalte basme cu care / vă întrețineți suplețea intelectuală // prefer însă tăcerea și bucuria pe care / mi-o oferă înotul / spre celălalt țărm". Tot în acest volum găsim și una din cele mai frumoase piese antirăzboinice ale lui Petre Stoica, **Noantea războiului,** cu mult peste nivelul multora din „variantele" pe aceeași temă pe care ni le-a oferit poetul.

Asumat de mult (și cu mari reușite) jocul cu maximele riscuri ale banalității se produce și aici sub ochii cititorului, ca un spectacol de prestidigitație. As zice însă că, de această dată, Petre Stoica... riscă prea mult ! Și nu mă gîndesc la elementele prin care trăiește poezia sa, ci la o chestiune „tehnică". E vorba de finalurile voit explicite, aplicate deseori, ca o ștampilă, de poet, pentru a risipi orice mister ce nu convine tocmai aurei banalității întreținute de el. As cita aici poezii ca **Desen de copil, Încotro, Un copil, Oală sonită, Stampă veche,** ale căror finaluri destramă parcă farmecul poeziilor.

Poet important al liricii române de azi, spirit modern, Petre Stoica aduce, cu acest volum, noi înostaze poeziei sale, fără a-i trăda substanța și farmecul inconfundabil.

Dorin Tudoran

*) **Petre Stoica, „Iepuri și anotimpuri", Editura „Cartea Românească", 1976.**

proză

Jurnale de călătorie

Jurnalul *) lui Mircea Zaciu se edifică pornind de la o intenție polemică. Suspectînd genul, fie de compilație și parafrazare a unor ghiduri turistice, fie de artificiu livresc sau sentimentalism retoric, autorul își propune să scrie un „anti-jurnal". Conceptul nu este însă destul de clar definit (de la noul roman încoace, termenii cu „anti", anti-roman, anti-literară etc., exercită un fel de fascinație sonoră, chiar dacă sensul lor rămîne ambiguu), dar înseamnă probabil negarea de la început a pretențiilor de sinceritate desăvîrșită și autenticitate ce se atribuie confesiunilor, recunoașterea influențelor multiple, subiective sau obiective, care deformează mai mult sau mai puțin adevărul.

Acest program teoretic este respectat de Mircea Zaciu care transformă aproape fiecare însemnare a călătoriei sale, într-un fapt de memorie, ceea ce îi dă o binevenită libertate în manevrarea materialului literar, a impresiilor și asociațiilor celor mai neașteptate, fără a pierde însă echilibrul și simțul realității. Notația directă sau, cel mai ades, mediată, se întîlnește cu incursiunile (subtile și competente, fără prețiozitate) în literatură și artă, documentul, scrisorile și statistica, cu citatul poetic sau evocarea lirică. Iată cum funcționează un astfel de lanț asociativ al „teritoriilor" memoriei. Un drum prin Renania cu o familie germană declanșează acest itinerar de astă-dată în spațiul imagistic. În cîteva linii este caracterizată situația socială și economică a familiei, pentru ca apoi să se treacă la portretizarea fiecărui membru, încadrîndu-i într-o tipologie („Doamna M. e modelul femeii germane" etc), pentru a se ajunge apoi la modul preparării băuturilor germane. Masa la un restaurant în incinta castelului Schlosse Rheydt îl trimite, prin intermediul reflecțiilor asupra unui ritual de tradiție, la o cină într-o casă țărănească din Săpînța. Iar un citat din La Rochelle este urmat de astfel de fulgurații poetice. „Acasă, am aprins două lumînări pentru morții mei și m-am gîndit că la noi cimitirele sînt grele de flori și flăcări acum, că și acolo departe la Săpînța, printre cruciile colorate ale lui Ion Stan Pătrașu ard luminările mici de ceară, cu flăcări timide și fără amintiri".

În general, ochiul lui Mircea Zaciu este însă ironic și critic, puțin sensibil la culoare sau pitoresc. Autorul face cu mult mai multă plăcere o teorie despre condiția literară a jurnalului, decît un portret sau o descriere de peisaj. În orice situație caută să surprindă semnificația, interesîndu-l mai puțin prezentarea, expresia, care de obicei constituie obiectul unui memorial de călătorie. De aici și o oarecare uscăciune, compensată însă de spectacolul inteligenței.

Jurnalul lui Mircea Zaciu (denumirea mai potrivită ar fi „caiete") cu excepția unei anume ostentații se impune ca una din reușitele îndubitabile ale genului.

Dacă însemnările de călătorie ale lui Mircea Zaciu se desfășoară în nuantate tonuri de gri, în schimb, cele ale lui Anghel Dumbrăveanu din **Chemarea Mărilor** *) sînt pline de culoare și temperament. Periplul cuprinde, ca etape, Cuba, Iugoslavia și Gruzia, memorialistul fiind, de fiecare dată, coplesit de poet. Oamenii, locurile, peisajele sînt acoperite de un val de lirism, de efuziuni patetice fără a cădea însă în retorism. Anghel Dumbrăveanu este mai sensibil la privelistea exterioară, înregistrînd și fixînd obiectul în chip cinematografic. Din această cauză și cel mai realizat episod al călătoriei îl constituie popasul în Cuba, unde paleta cromatică a scriitorului se poate desfășura în voie. „Ut pictura poesis" este emblema cea mai potrivită pentru a caracteriza acest volum. Cuba trăiește, în evocarea lui Anghel Dumbrăveanu, în ritmuri de sambă. Celelalte crochiuri, păstrînd aceeași atmosferă poetică, adaugă o notă de temperanță descrierii. Mișcarea aparatului de filmat este mai lentă, amănuntul cîștigă în importanță. Dar se pierde parcă ceva din dinamismul și viitoarea de culori a primei părți. În ansamblu, însă, jurnalul de călătorie al lui Anghel Dumbrăveanu este un pictural poem în proză, recomandabil mai degrabă amatorilor de poezie decît celor interesați de date și comentarii tipice genului.

Paul Dugneanu

*) **Mircea Zaciu : „Teritorii". Editura „Dacia", 1976 : Anghel Dumbrăveanu : „Chemarea mărilor". Editura „Dacia", 1976.**

prezențe

CAHIERS ROUMAINS D'ÉTUDES LITTÉRAIRES 3/1976

● Cel de-al treilea număr al revistei **Cahiers roumains d'études littéraires** e consacrat tematic ipostazelor realismului în edificatoarea lor permanență și înnoire. Într-un asemenea context, prezența lui Brâncuși în studiile remarcabile semnate de Barbu Brezianu, Edgar Papu și Dan Grigorescu, ține mai puțin de un act festiv dedicat unui centenar, impunîndu-se ca o dimensiune complementară și catalizatoare în însuși procesul de configurare a realismului. Într-un articol cu sugestive trimiteri la contribuția românească, Marcel Duță definește **Problemele realismului în literatura română,** strîns legate de destinul romanului, de confruntarea cu creația internațională și de edificarea unei gîndiri estetice autohtone. Spațiul artistic românesc e traversat și tutelat de numeroase mărturii ale zbaterii pentru realism. El refuză deopotrivă excesele și închistarea unor formule antirealiste sau pseudorealiste. Istoria literaturii române dezvăluie în toate secțiunile ei profiluri distincte, născute la incidența cu realismul. În studiul lui I. Negoițescu, opera lui M. Blecher dezvăluie cititorului nouă constante formale, „expresii ale aceleiași experiențe de profunzime", ce-și asumă realismul. Ov. S. Crohmălniceanu scrie despre **Marin Preda și Morometii.** În plan național scriitorul e considerat drept primul român care a creat o literatură analitică în lumea rurală, din care nu lipsește realismul fantastic. Formula sa narativă, rece, modernă e comparată (și diferențiată) cu cea a lui Dostoievski, Faulkner, Kafka ș.a. „Nici M. Sadoveanu, nici Camil Petrescu, nici Eugen Barbu nu permit valorificarea tezelor lui Lukács. Mai mult : „toată literatura română istorică... impune reformularea poeticii romanului istoric...", scrie Adrian Marino în studiul său despre **Principele** lui Eugen Barbu **(Dimensiunile istorice ale realismului).** Încă o dată e adusă în discuție necesitatea unor lucrări subordonate unicității și exemplarității literaturii naționale. Universul liric creat de Nichita Stănescu e comentat de A. Martin, din perspectiva relației dintre poezie și realitate. Vocația realismului național e confruntată cu cea a scriitorilor străini. Astfel opera lui Erwin Wickert e urmărită de Romul Munteanu în funcție de raportul între realitatea istorică și ficțiune. Irina Bădescu semnează un articol concentrat pe marginea problematicii verosimilului cu referințe la Barbey d'Aurevilly, iar Silvian Iosifescu e prezent cu un capitol din cartea sa recent apărută, **Mobilitatea privirii,** în care e urmărit procesul de dezintegrare al ficțiunii. Louis Vax analizează **Rolurile realismului în literatura fantastică,** iar Hans Jürgen Greif cîteva teme din romanul **A rebours.** Această bogată panoramă a realismului trece în revistă nu numai creația ci și fațetele gîndirii critice actuale, din care nu lipsesc numele lui St. Aug. Doinaș, Adriana Iliescu, Livius Ciocârlie, André Helbo și Klaus Heitmann și antologia lui F.W.J. Hemmings. Întregul număr devine astfel o contribuție originală, de referință și un punct de plecare în definirea unei tipologii și morfologii a realismului.

D. U.

cartea de debut

concursul de debut al editurii „eminescu"

Roman, povestire, reportaj

● În punctul lui de plecare, scurtul roman **Ochiul zilei de ieri** al lui Horia Ungureanu pare că aspiră la derularea unei cronici epice menită a fixa, în succesiunea lor, momente dintre cele mai reprezentative din istoria unei așezări rurale ardelenești, pe nume Ridiș, aflată undeva la limita dintre munți și Cîmpia de Vest, în ținutul Aradului. Așa cum începe, scrierea îndreptățește atari presupuneri. În linia obișnuitei și solidei tradiții a prozei ardelenești, romanul debutează molcom, printr-o descriere amănunțită, chemată a delimita topografia și geografia locurilor, după cum și a anunța personajele despre care va fi vorba în continuare : „Cu mult înainte de a se ridica școala veche, dărîmată acum aproape cu totul, mai înainte chiar de venirea străbunicului lui Hurony, a lui Arpad cel șchiop, care a pus apoi stăpînire pe toată localitatea, satul era înconjurat din trei părți de pădure și numai spre nord, în dreapta și în stînga drumului ce duce la Tîrnova, se înșirau ogoare și fînețe, iar în dreapta creșteau și vii. Codrii se revărsau peste sat aproape înghițindu-l cu ramurile arborilor uriași, dar mai ales spre sud se întuneca, deasă, pădurea bătrînă" ș.a.m.d. Iată însă că lucrurile nu se întîmplă cum ne-am fi așteptat. Chiar după primul capitol, autorul nu dovedește prin aproape nimic interes pentru reconstituirea riguroasă, cronologicește ordonată epic, a istoriei satului Ridiș, cu oamenii lui, cu viețile acestora. Atît cît se constituie, acestea ies la lumină incidental, prin reveniri și „uitări" imprevizibile, totul depinzînd de capriciile memoriei afective a naratorului. Firește, am fi nedrepți dacă din acest punct de vedere nu i-am recunoaște lui Horia Ungureanu reale însușiri de povestitor sensibil la elementele de atmosferă, dăruit, în același timp cu un bun simț în a „înscena" materia epică evocată. Există astfel, în scrierea sa, cîteva momente asupra cărora planează binefăcător realismul dens și piclos din nuvelele lui Slavici, mai ales din **Moara cu noroc.** Deocamdată, însă, am încheia spunînd că tipologia memorabilă a prozei lui Slavici, în ce-l privește pe Horia Ungureanu, este doar **simțită** și nu **studiată** cu detașarea creatorului epic edificat asupra viziunii și mijloacelor sale.

● Un caz tipic de autor ce caută cu omenească îndreptățire șansa de a-și face cunoscute în scris „poveștile" de viață trăite direct sau auzite de la alții, dar fără a se întreba nici un moment în ce anume constă semnificația literară (implicit umană !) a acestor „povești" bune de spus doar în momentele de sporovăială destinsă, este, desigur, acela al Dinei Balș, cu volumul ei **Zborul vieții.** Așa stînd lucrurile, sigur, cititorul mai puțin pretențios se poate lăsa prins de ritmul anecdotic al unei bucăți precum **Bătaia,** în care este relatată cu multă însuflețire dragostea dintre „starostele" unei șatre de țigani și mai tînăra țigancă Leana, dragoste a cărei istorie este presărată cu peripeții recoltate în drumețiile ei prin munți, prin deltă, pe la mănăstirile din Oltenia și Moldova etc. N-am putea zice însă că intenția transfigurării, prezența imaginarului lipsesc cu desăvîrșire în volumul **Zborul vieții.** De pildă, în **Dincolo de zid** se dă curs unei întîmplări învăluite în mister ce ar fi avut loc în timpul războiului. Eroii sînt un brav ofițer, supranumit Vienezul, și o enigmatic-voluptuoasă „prințesă", Cella, al căror „roman" de dragoste se petrece într-o noapte de groază și într-un soi de conac gotic, nelipsind nici obsesia pieții de flori Rambala Kilometrica din Barcelona, nici vraja pianului, nici „dansul amețitor" declanșat de valsurile lui Strauss (Johann, probabil) etc.

● Reportajele lui Sergiu Andon din volumul **În căutarea salamandrelor** reține atenția mai ales prin densitatea materialului informativ. Sub acest raport, autorul dă o bună lecție publicistului de ocazie care — „artist" cum se crede — consideră realitatea palpabilă drept un pretext pentru subtilele lui divagații liricizanto-meditative. În consecință, spre a-și argumenta ideea reportericească, autorul nu se sfiește a da curs unor pasaje ca acesta : „Putem face și un mic calcul. Dacă socotim că în tura unui operator circulă 50 de trenuri înseamnă că îi subestimăm munca. Dacă admitem că are cuprinse la „firul" său numai 10 stații de cale ferată — de asemenea, îl subapreciem. Dar să socotim 50 de trenuri care intră și ies (deci cel puțin 2 operații cu fiecare) prin 10 gări. Asta înseamnă minimum 1 000 de comunicări în 8 ore, adică mai mult de 2 comunicări pe minut".

Reprosul ce se poate face genului de reportaj cultivat de Sergiu Andon vizează alt aspect; anume, excesiva confundare a insului cu profesiunea, în dauna efortului de surprindere a individualității, a ceea ce omul real are ca posibil personaj literar. Și mai e ceva : eroul privilegiat al reportajului literar este, de fapt, însuși autorul. El este acela care, angajat în aventura cunoașterii de sine prin confruntări decisive cu datele realului, propune cititorului un punct de vedere revelator asupra existenței. Or, sub acest aspect, volumul **În căutarea salamandrelor** suferă de prea multă impersonalitate.

Nicolae Ciobanu

critică

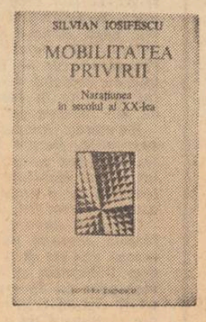

Mobilitatea comentariului critic

Schimbările suferite de punctul de vedere al naratorului, modificările optice, flexibilitatea și viteza deconcertantă cu care alternează unghiurile privirii în proza ultimilor trei sferturi de veac, infirmînd orice orgoliu al sistematizărilor absolute, fac obiectul ultimei cărți*) publicate de Silvian Iosifescu. O carte, în primul rînd, a **delimitărilor,** o trecere în revistă liberă și necrispată a fenomenelor epice, care nu se lasă orbită de caruselul modificărilor ce pulverizează și remodelează ficțiunea, naratorul, timpul și spațiul în proză. Punînd în lumină „mobilitatea privirii", ca un „factor comun" al mutațiilor ce caracterizează universul epic contemporan în oricare din nivelurile sale — voce, cadru, timp, martor, monolog, scriitură —, Silvian Iosifescu pledează în același timp pentru mobilitatea privirii critice, demonstrînd rigiditatea, fixismul, lipsa de acoperire reală a unor instrumente și etichete lansate de exegeza narațiunii contemporane. Gestul diferențierii, delimitarea nuanței subliniază refuzul de a identifica actul critic cu un utopic tablou al lui Mendeleev dedicat prozei. La prima vedere, construcția critică e absentă într-un demers care mai mult infirmă decît confirmă teze critice de largă circulație de la Thibaudet la Barthes sau relativizează formule artistice lansate cu obstinație de chiar creatorii lor de la **Proust la** Robbe-Grillet, Hortensia Papadat-Bengescu și Camil Petrescu. Dar fără a fi manifestă, fără a-și dezvelopa ea însăși pozitivul imaginii, construcția e implicată, în studiile lui Silvian Iosifescu. E mai puțin un plan nou și mai mult o retușare a planurilor și concepțiilor arhitectonice propuse de alți critici. Obiecțiile aduse edificiilor prea greoaie, prea simetrice și oarecum lipsite de „aer", în sensul de mobilitate și viață, deplasarea unor puncte de vedere, confruntarea și completarea lor nu au la bază atitudinea celui ce demolează ci dimpotrivă sînt tipice restauratorului. Cartea lui Silvian Iosifescu sacrifică sau judecă actul critic din perspectiva apărării și eliberării creației. Criticul e mai puțin interesat de certurile metodologice, de emblematica metalimbajelor la modă. Nu aspiră la o „tipologie a narației care s-ar dori cît de cît completă" și care „ar fi obligată să străbată tot cîmpul esteticii contemporane", pentru că, pe bună dreptate : „un astfel de zgîriie-nori ar fi un instrument de lucru puțin eficace". Opțiunea criticului merge spre o strategie și tactică vie, axată pe o înțelegere **integrală** a textului. Rezultă că interpretarea nu poate fi subordonată unilateral psihologiei sau psihanalizei, lui Bergson sau lui Einstein, formalizărilor de orice natură : „Ar fi cu totul irelevant să căutăm un semn algebric pentru ansamblul fenomenului"...

Dincolo de **reintoarcerea la text,** descoperim la Silvian Iosifescu și o adeziune pentru logica polivalentă, pentru logicile naturale, în toate aceste obiecții pe care le aduce etichetelor critice și relațiilor univoce, și nu „încrucișate" din arsenalul lui Jean Pouillon, Todorov, Wayne C. Booth, Claude-Edmonde Magny ș.a. Atitudinea aceasta provine și dintr-o neîncredere în logica bivalentă. Silvian Iosifescu e un **dialectician** în critica criticii.

Fiecare din cele șase secțiuni ale cărții sînt tot atîtea răsturnări ale perspectivelor metafizice, absolutiste cu care critica a privit proza contemporană. Critica dialectică nu înseamnă însă nici relativism critic și nici fragmentarism sau mozaic al lecturilor. Scrisă cu multă libertate, din memorie, fără cenzura fișelor și a bibliografiei, **Mobilitatea privirii** e un eseu. Eseu al concentrării, extrem de concret, saturat de exemple, din care lipsește vagul critic. Ipotezele nu sînt deloc noi. Silvian Iosifescu **redeschide** ferestre închise, drumuri bătătorite și procese critice de mult clasate. Eseul devine astfel un recurs. Criticul face din nou viabile și stimulatoare o serie de mai vechi perspective. Sînt puse față în față cît mai multe idei despre proză. Criticul conferă **dimensiunea sociabilității și a dialogului** tezei critice individuale, solilocviului critic și scrie o carte incitantă despre proza contemporană din care nu lipsesc numele lui Ion Budai-Deleanu, Caragiale, Eminescu, Odobescu, Negruzzi, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Sadoveanu, Marin Preda, Eugen Barbu, a multor prozatori contemporani. O carte în care e prezentă și critica românească prin Ibrăileanu, Vianu și Călinescu, redimensionată datorită acestei confruntări de la egal la egal cu alte meridiane critice.

Doina Uricariu

*) **Silvian Iosifescu : „Mobilitatea privirii, Narațiunea în secolul al XX-lea", Editura „Eminescu", 1976**

opțiuni

Modernitatea metaforei

Mai mulți critici au încercat să-l comenteze pe Virgil Teodorescu în afara suprarealismului. Faptul este fals căci autorul, așa cum a arătat-o în selecții, nu-și reneagă cituși de puțin această perioadă. E drept că poetul nu respectă, așa cum n-a reușit niciunul dintre suprarealiști, niște principii abstracte. Chiar aderind la un manifest poeții adevărați și-au păstrat trăsăturile personale.

Să ne oprim deci la timpul său suprarealist. Anumite trăsături distinctive se pot desprinde clar încă din această perioadă. Libertatea „dicteului", proclamată de suprarealiști drept lege supremă, se manifestă în conformitate cu legile lirice ale fiecărui poet. Pentru Virgil Teodorescu libertatea poetică — nostalgie ascunsă a tuturor poeților — este manifestă și are la origine reacția față de rigoarea expresiei (rigoare pe care o stăpînește de altfel foarte bine). Nu vom face aici o trecere în revistă a diferitelor modalități prin care autorii de avangardă au încercat să scape de sub tutela clișeelor. Pentru Virgil Teodorescu acțiunea de „eliberare" din obișnuințe ni se pare destul de precis detectabilă.

Se poate observa mai întîi că poeziei sale de avangardă îi sînt cunoscute elementele de primă importanță din poezia tradițională și mai ales metafora și imaginea. Marca principală a poeziei de la începutul secolului, metafora, e deseori prezentă la Virgil Teodorescu. Ceea ce este inedit e contextul în care această unitate tradițională e prezentă. S-ar putea face — și oarecum s-a și făcut — o teorie a felului cum poezia tradițională se transformă în poezie modernă. Oricîtă originalitate își dorește o nouă mișcare lirică ea este, implacabil, prin chiar gestul negației, legată de tot ce-a fost înaintea apariției ei. La Virgil Teodorescu surprinde, ca o notă specifică, — chiar dacă prezentă, mai puțin pregnant, și la alți poeți — folosirea unor metafore și imagini lucrate în spiritul vechii poetici încadrate într-un ansamblu categoric antitradițional. Poetul atacă structurile tradiționale, dar le cunoaște și le stăpînește foarte bine. Mișcările sale „de atac" nu sînt furibunde ci calculate și între ele se pot întîlni zone de calm, de liniște, de echilibru: „Rochia ta seamănă cu un ciine de vînătoare care aleargă prin oraș" — imagine proaspătă pe tipare tradiționale, „lucrată" atent, urmată, în aceeași poezie (**Miinile libere**) de „Oamenii adună pietre rotunde înverzite de salivă / Și își astupă gura pînă la sufocare". **Cămășile de flăcări**, unde întîlnim o imagine echilibrată — „Corpurile oamenilor dispar în ziduri pentru totdeauna / Și în locul lor rămîne iedera", sugerare intensă a transcederii regnurilor și proiecție a condiției citadine — începe prin cîteva versuri aparținînd unei cu totul alte estetici, dar urmărind aceeași idee. Despre poezia lui Virgil Teodorescu din prima perioadă putem spune că e și poezie suprarealistă. Poeții suprarealiști (poeți de vocație) sînt însă tot atît de diferiți între ei ca oricare alții — Aragon și Breton, Desnos și Eluard, au foarte multe puncte în care se despart. Autorul **Poeziei neîntrerupte** apare cititorului, în primul rînd, dincolo de eticheta critică, prin această construcție de edificiu la care s-au folosit materiale din arhitectura unor culturi anterioare. O motivație a acestui gest estetic există și ea ar fi aceea a poetului stăpîn pe mijloacele sale care constată însă că aceste mijloace bine stăpînite îi îngrădesc libertatea lirică. Virgil Teodorescu fiind „constrîns" la o asemenea poziție nu poate decît oscila între lirism și antilirism. Aceasta e și motivul pentru care stau alături poezii de o transparență deosebită cu altele, aglomerînd întuneric și zgură. Poziția teoretică pe care noi o deducem apare aproape explicit, uneori, în versuri: „Aș vrea să fiu groparul absurdului banal / obișnuit cu hrana deprinderilor vechi: / zadarnică podoabă ce-atîrnă la urechi / în ape de cristal. // Aș vrea să-ngrop durerea făcută din nimic / și-aș vrea, peste țărîna bombată ca un piept, / copacul reveriei eterne să-l ridic / cu trunchiul drept." (**Cu o cazma de tuci**). Cele două „extreme" între care ezită condiția unei anumite modalități lirice se pot remarca foarte repede: „Nimeni nu rupe trestii în timpul visului în afară de un personagiu mascat / Pe spatele unui enorm pește zburător / El își atinge în treacăt părul despletit care răsună încet ca o vioară / Părul tău e bun pentru înbălsămat cadavre / Părul tău e bun pentru șters pahare / Pentru împletit glugile străvezii cînd plutesc pe deasupra ta / Ca pe deasupra unei mlaștini secrete / În timpul visului nimeni nu rupe trestii / Dar mîinile lui îmi caută cu înfrigurare vinele pentru a le arunca în cazane aprinse / Și masca pe care niciodată nu și-o ridică / E făcută din apă și dintr-un fir palid de spermă / Pe farfurii eu îți aduc proprii mei ochi între bucăți de gheață / Ca să pot privi prin tine cum curge sîngele cînd dormi / Cînd somnul te înghite ca pe o pradă" (**Nimeni nu rupe trestii**). E un exemplu de violență lexicală. Cuvintele și expresiile prudente sînt repudiate și locul lor este luat de acelea îndeobște eliminate din orice spunere poetică obișnuită. Alteori lexicul rămîne tradițional, dar structurile în care sînt supuse cuvintele sînt noi, nemaifolosite. Nu mai este violentată percepția imediată, senzitivă, ci se trece la discreditarea sensului. „Cum dorm pîlniile în valvele scoicilor alături de cearcănele tale / Și în ierbare cum dorm fulgii murdari ai memoriei tale / Prin care tentativele mele trec și se pierd ca un filon de aramă / La cină ne cheamă un clopot surd și ușile se deschid ca într-un transatlantic / Buzele tale sînt la o distanță enormă / Sînt boabe de cafea dintr-o plantație îndepărtată / Și în timp ce exploratorii biciuiesc scafandrii care vin fără perle / Buzele toate complică buzele tale răstoarnă la fund coșurile de plută / Poate acum sînt pe nisip și așteaptă / Fluxul de seară al mării de sud". (**Nimic nu e de neînțeles**).

Vom remarca cele două modalități de a fi nou ale poetului. Una din ele este aceea amintită la început. Metafore, simboluri, imagini tradiționale sînt montate într-un context distructiv, acid, brutal, făcînd un contrast neașteptat cu acesta. A doua modalitate este folosirea concepției formale tradiționale a poeziilor, figurilor etc., dar termenii din care sînt alcătuite sînt neobișnuiți. Procedeele descrise aici au o arie de cuprindere destul de mare și pot fi aplicate, într-o anumită măsură scrierilor de avangardă. Poetul alcătuiește un adevărat „tabel al lui Mendeleev" de unități metaforice și imagistice, exemplare în spiritul poeziei pe care face efortul de a o depăși. Dar, așa cum majoritatea elementelor chimice se găsesc relativ rar în stare pură, tot așa aceste elemente nu apar decît în substanța unor poeme care la o privire grăbită pot fi numite suprarealiste. Iată, în exemple, cîteva dintre „elemente": **umbra** („...la miezul nopții iese o umbră stropită de un grădinar / Și umbra e un cerb acoperit de răni" — **Poți călători zile nesfîrșite**), **florile** („...cînd toate florile vor fi niște cești de sînge" — **Obrazul surpriză**), **vîntul** („...mîna stranie a vîntului de nord" — **Cercurile de lemn îngrozesc arborii**), **vocea** („...vocea ta ca o zăpadă liniștită" — **Ghimpii adoră** și „Corespondența vocii tale e un liliac izbindu-se de ziduri"; „pianele se prăbușesc în vocea ta" — **Substanță**), și, corelat, **cuvintele** („...aventura (...) cuvintelor cu riduri de bătrîne" — **Viitoarele mele aventuri**), și **limbajul** („Limbajul a fost ucis de vînt" — **Călătorie**), **oglinda** („Mă sperie oglinda ca o privire moartă" — **Nefast**) și ceea ce poate oglindi în ea — **obrazul** („În obrazul de sîrmă ard varuri așa cum trec stoluri de vulpi / Cu aripile întinse cîteva ore în șir" — **Apropierea nopții**), **absența** („Absența ta să fie paharul nenceput" — **Noaptea meduzele își desfac voalurile**), **zăpada** și **focul** („transparenta balanță a zăpezii și a focului" — **Negru oranjului**), **sîngele** („Dacă aș cădea sîngele tău m-ar prinde ca o plasă bine întinsă" — **Sub linia de plutire a vapoarelor**; „Sîngele meu e un ceai tare în care meduzele se descompun" — **Un poem de beatitudine**), **cifrele** („În cifra cinci somnambulii își pierd echilibrul dar somnul continuă înăuntru ei"; „În cifra aceasta se varsă trei fluvii cu totul altfel decît în munți" — **Echilibrul imuabil**), dar și termeni mai abstracți ca **viteza** („Nu vă grăbiți viteza a-nghețat" — **Metodă**) sau **intransigența** („intransigența însăși am cucerit-o-atunci — / o umbră infernală cu aripile lungi / în care ziua sapă" — **Am cucerit pe vremuri**). Prezența unor asemenea „nuclee" este de remarcat mai ales în poeziile unei prime perioade, dar ea se păstrează ca o caracteristică a tuturor etapelor (citatele sînt din mai multe volume). De remarcat, repetăm, că imaginile subliniate sînt toate construite în spiritul poeziei tradiționale.

S-ar putea face desigur observația că ceea ce numim noi **elemente** sînt noțiuni eterogene, denumind de la obiecte la stări sufletești sau calități ale materiei! Ne vom mărgini să spunem că într-o asemenea clasificare nu locul în vorbirea cotidiană sau valoarea gramaticală a termenului contează, ci poziția lui în ordinea poetică. Pentru poezie toate aceste elemente se supun unei aceleiași ordini, sînt relativ egale și la fel de necesare. Ar mai fi de spus că imaginea „statică" prezentată de noi aici nu trebuie să înșele. Mișcarea, existentă în această configurare de tablou, este o mișcare secretă, lăuntrică, nu una declarată. Este o transformare a unor proprietăți vechi — puse în circuite, în conexiuni inexistente pînă atunci.

Ajuns în acest punct Virgil Teodorescu trece la o poezie ordonată formal, „recîștigată" după intensa ei punere sub semnul întrebării. „Noua" poezie „tradițională" e folosită după „curățirea" și împrospătarea posibilităților ei de expresie. Este greu de presupus că autorul ar fi putut renunța, subit, la propensiunea sa pentru inovație. Ceea ce trebuie însă să subliniem este transmutarea tendinței din planul formal în cel al sensurilor. Se vor căuta nu noi forme poetice ci noi mesaje. „Trecerea" se face treptat, uneori coexistînd acțiunea novatoare pe amîndouă planurile: „Și dacă fruntea mea aparține proletariatului / ca nările de jeratec ale lopeții, / și dacă poemul meu e pentru el / vultur pleșuv sau aripi foarte albe, / pentru voi, dușmani scelerați ai dialecticii, / e un venin, / e o rindea, / un fus — / sau o neîntreruptă explozie de muguri / deasupra stîrvurilor voastre" — **Poemul întîlnirilor**.

În general poezia lui Virgil Teodorescu din ultima vreme e gravă, voit monocordă, urmărind inculcarea adevărurilor. Se întîlnesc însă și zone de destindere, de apetit al „jocului": „Două cimpoaie iconoclaste / pîndeau să-și vîre sula-n coaste / pe cînd un fluture miop / stă ca bimpașa într-un vîrf de plop. / Evenimentul s-a precipitat (...) și întîmplarea ca o farandolă, (...) căzu în apă, bildibic. // Cimpoaiele, plesnind, și-au dat cu sic." — **Vasilica**.

Drumul parcurs în poezie de Virgil Teodorescu este oarecum asemănător cu cel al lui Paul Eluard și Aragon. O perioadă mai nouă de creație, respectînd sistemele poetice repudiate cîndva și recîștigate după o aventură lirică personală, este dedicată cîntării unor noi realități sociale. Aparițiile susținute din presă ni-l arată pe poet participant activ, prin creația sa, la noua ordine, socialistă, a lumii noastre. Acțiunea sa originală de înnoire a limbajului a fost continuată și deseori se văd semnele continuării organice a pasiunii sale originare. Pe o traiectorie poetică atît de variată este exclus să nu apară, din cînd în cînd, poezii care nu se încadrează în proiectul ambițios al poetului.

Afirmînd un mecanism poetic original, precizat, în liniile sale secrete, chiar din începuturile poetice, completat apoi cu atenție într-un firesc proces de evoluție, Virgil Teodorescu marchează personal poezia noastră modernă.

Constantin Pricop

cărțile anului 1976

Confluențe

Z. Ornea avea desigur, dreptul, după impunătoarele sinteze despre junimism, sămănătorism, poporanism și țărănism să-și dezvolte unele idei, teze și portrete, în mod separat, să-și valorifice fișele care, prin natura structurii tomurilor amintite, rămîneau pe dinafară. Presupunem însă că cea mai mare parte a studiilor și articolelor din sumar ilustrează preocupări ulterioare. Și într-un caz și în celălalt, Confluențele se cer citite ca un volum complementar celorlalte cărți ale autorului și nu ca unul suplimentar. Deși s-ar putea să ne înșelăm și volumul de față să devină o avant-premieră la altul, sau la altele, exceptînd, desigur, cea de a treia secțiune, Literatură și semnificație, care are caracter mai degrabă aleatoriu. Argumentul cărții ne și previne asupra unei monografii despre curentul de la Contemporanul, „aflată în faze avansate de pregătire".

Punctele de rezistență ale Confluențelor sînt, după opinia noastră, Tradiționalism și evoluție în confruntările ideologice din deceniul al treilea și cel pentru studii despre Gherea. Bune, utile, ni se par și paginile consacrate lui Virgil Madgearu și Petre Andrei, deși am fi vrut mai multe date de ordin biografic. Ceea ce caracterizează aceste contribuții ca și întreaga activitate critică a lui Z. Ornea este voința autorului de a descifra mobilurile politice ori de ideologie politică în studierea curentelor, momentelor și personalităților de care se ocupă. Criticul este un cunoscător temeinic al vieții publice românești și cei care-l cunoaștem mai de-aproape, știm bine că nu există publicație mai importantă care să fi rămas în afara lentilelor sale atente și vigilente. Cercetarea directă, nemijlocită a surselor, informația de primă mînă, exhaustivă, asigură viabilitatea și dau sentimentul de încredere în ipotezele și concluziile formulate. Evident, criticul poate avea prejudecăți, simpatii ori idiosincrazii, dar găsește întotdeauna un minimum de probe credibile; nimic nu se plăsmuiește din gol, nu se „inventează" și, chiar dacă opiniile noastre pot să nu adere la ale sale, ori pot chiar să li se opună, vom recunoaște totdeauna în autorul Poporanismului un interlocutor serios și un partener redutabil. Nu știm dacă Z. Ornea s-a gîndit — bănuim că da — la o lucrare amplă, ce s-ar putea numi Istoria doctrinelor politice românești care s-ar dovedi extrem de necesară tuturor celor ce se preocupă de viața noastră spirituală. Adevărata sa vocație, așa cum s-a ilustrat și în cărțile de pînă acum, o vedem tocmai în slujba acestui domeniu atît de important și, din păcate, atît de timid abordat. Este inutil să adăugăm cît de folositoare sînt asemenea lucrări pentru cercetătorul literar înclinat, din orgoliu, să citească textul scriitorilor în sine, fără determinările de rigoare din afară și care, la un examen critic riguros, sînt mai revelatoare decît bănuim. O critică completă și care, orice am spune, este forma superioară a disciplinei, are nevoie vitală de asemenea lucrări. Putem afirma chiar că în absența lor e imposibilă. Cît serviciu aduc, prin urmare, istoriei literare și culturale cărțile și studiile lui Z. Ornea, nu mai e nevoie să subliniem.

Dar, cum din fericire nu avem de-a face cu un cercetător și un critic din categoria celor idilici nu-l vom dezamăgi recenzîndu-i, noi însine, în manieră idilică, recentul volum. Observațiile noastre privesc, mai întîi, o problemă metodologică și pentru a fi înțeleși vom exemplifica tocmai prin contribuțiile cele mai relevante. În Tradiționalism și evoluție în confruntările ideologice din deceniul al treilea, schema problematicii este completă și convingătoare, dar forțele care se înfruntă sînt eșalonate în funcție de teza pe care autorul vrea s-o demonstreze, omițîndu-se, din motive tactice, pentru că ar complica lucrurile, combatanți de anvergură al căror rol, în tabloul epocii, este mai important decît al altora, evocați insistent, și aceasta pentru că exegetul are, de la început, un punct de vedere foarte ferm, ca să nu spunem rigid, acordînd termenului de evoluție un conținut eminamente pozitiv, echivalîndu-l cu noțiunea de progres, iar termenului de tradiționalism, cu toate precauțiile luate, un conținut negativ, asimilîndu-l cu regresul, ca un factor frenativ, ca să folosim un cuvînt des utilizat de autor. Este, de aceea, de înțeles de ce aproape nu sînt menționați — dacă nu ca promotori teoretici ai tradiționalismului — cel puțin ca susținători, cum au fost, în fapt, creatori ca Nicolae Iorga, Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga, Liviu Rebreanu ș.a., dar se acordă un spațiu disproporționat tinerilor zgomotoși de la Crinul alb, a căror influență asupra spiritului epocii a fost nulă tocmai prin excesul tezelor emise. Z. Ornea îi „extermină", însă, cu voluptate după ce ei au fost reduși la tăcere încă din epocă iar unul (e vorba de Pandrea) a evoluat într-o direcție neașteptată. În ce-i privește însă pe marii autori tradiționaliști menționați, influența lor a fost considerabilă și criticul știe bine acest lucru, dar implicarea lor nu servea demonstrației, fixată, cum am văzut apriori și nu, cum era mai normal, aposteriori. S-ar fi putut, atunci, observa că, prin critica adusă societății capitaliste, opunîndu-i virtuțile trecutului și ale țăranului, acești creatori au servit cauza progresului națiunii într-o măsură ce trebuie mereu rezolvată. Și e de mirare că Z. Ornea n-a valorificat mai decis acest aspect al lucrurilor care-o duce spre o viziune mai complexă asupra epocii. Criticul respinge, însă, ab initio, tradiționalismul, și chiar dacă de multe ori e constrîns să-i recunoască merite importante, reflexele apriorismului de care vorbeam se trădează îndată tocmai atunci cînd nu te aștepți, adică în ocazii în care este vorba despre altceva. Fidel unei mentalități mai vechi, după care sămănătorismul era redus la autorii minori, excluzîndu-se tocmai cei care-l reprezentau la cel mai ridicat nivel, acest curent devenise un adevărat cal de bătaie pentru critica „științifică". În Confluențe tratamentul nu e fundamental diferit. Spicuim la întîmplare dintr-un studiu despre Gherea: „Cum sonurile orientării sămănătoriste începuseră să-și iradieze undele încă de prin 1895, iar lumea rurală era înfățișată lilial în cusături strălucitoare de chermeză..." (pag. 168). O pagină mai departe se vorbește despre „un alt motiv ideologic fundamental pentru sămănătorism" și anume: „extazierea stărilor revolute din viața satului, cînd iobăgia era o realitate împovărătoare, de loc demnă de elogiul ce i se rezerva". Dar cine, stăm și ne întrebăm, aducea elogii iobăgiei? Coșbuc? Vlahuță? Sadoveanu? Goga? Agârbiceanu? Iorga? Adică reprezentanții de marcă ai curentului? La pagina 209, vorbindu-se despre Lovinescu se aruncă noi săgeți împotriva „intoleranței din vremea sămănătoristă", reînviată la sfîrșitul deceniului al patrulea, ceea ce ni se pare absolut excesiv. Într-un eseu fără obiect precis („Arta — expresie a semnificației umane") i se atribuie, (tot sămănătorismului firește) confundare a esteticului cu culturalul, epoca dominată de acest curent fiind „vidată de opere majore". Așa să fie, însă? N-au dat, tocmai atunci, „opere majore" scriitorii mai sus enumerați? Și încă nu puține. S-ar putea spune, că tot ceea ce s-a creat, durabil, atunci trebuie pus obligatoriu în legătură cu sămănătorismul. Ovid Densușianu, la „Viața nouă"?, deși se înscria pe linia „evoluției", a „citadinizării" literaturii n-a dat mai nimic comparabil cu adversarii săi de la Sămănătorul. La altă pagină, (242), în care-i vorba de Pompiliu Constantinescu, se amintește de producțiile „mediocre și submediocre" sub „însemnele" sămănătorismului și gîndirismului. S-ar mai putea adăuga și alte exemple. Nu insistăm însă spre a nu crea, cumva, impresia că asemenea aprecieri sînt dominante. Căci ceea ce într-adevăr este dominant și caracteristic Confluențelor lui Z. Ornea este rigoarea și exactitatea, atît în ansamblu cît și pe detalii.

Pompiliu Marcea

Desen de Mihai Gheorghe

Sensul moral

Lirica lui Ion Horea, orientată către un timp psihologic al evocărilor blînde, operînd în această perspectivă o selecție tematică și stilistică suficient de clară pentru a impune o imagine constantă, diferențiată a poetului, ni se relevă, cu unele note specifice, și în volumul **Măslinul lui Platon** publicat anul trecut la editura „Dacia". Alcătuită din trei secțiuni, puse bine în valoare și prin machetarea și prezentarea grafică a lui Romulus Vulpescu, cartea își păstrează unitatea morfologică, chiar dacă registrele sintactice ale discursului pot fi diferite. Astfel, o trăsătură generală, comună celor trei cicluri ale volumului ar fi aceea că evocările tandre sau ușor melancolice, reiterările în spațiile predilecte ale memoriei, crimpeiele de pastel domestic ori sălbatic nu funcționează în sine, în pură gratuitate estetică, ci se integrează unui sens moral. Voluptatea peisajelor în strălucirea lor frustă a trecut într-o altă vîrstă, aceea a scrutării responsabile de sine, a contemplării golurilor și aderențelor dintre ființe și lucruri nu atît în ordinea lor de simultaneitate spațială cît în aceea de succesiune în istorie și în timp.

Făcînd parte din acea rasă de poeți pentru care evocarea peisajelor nu are neapărat o funcție magică de reevaluare la alte dimensiuni a unei etape din existență, Ion Horea își circumscrie fragmentele de biografie personală unor date mai largi, de geografie și istorie transilvană, tocmai pentru a evita riscul tonului minor, nu lipsit de sens în astfel de împrejurări. Reîntoarcerea pe meleagurile natale, evocarea părinților și a istoriei, iată, de altfel și cadrul primului ciclu al volumului, **Cearcăn.** Poetul adoptă aici tonul ceremonios, cum i se cuvine fiului întors printre umbrele străbunilor: „Vălmășirilor nu-s / Potrivit după fire, / Și străbat mai presus / Doar tărîmul Iubire, // Și pornesc înapoi / Către timpuri neclare, / După-un zeu, Litovoi, // După Gelu călare. // Ispitind cîte-un semn, / Mă opresc pe la vetre / Sub odăjdii de lemn / Unde-a stat Sfîntu-Petre. // Din poveste e tot / Și sînt cel al poveștii, / Dintr-un neam, cum socot, / Al țărînii aceștii... // Și mă-ntorc la ce sînt, / La lumina de țară / Să mă rog la pămînt / De din zori pînă-n seară"... (**Un salcîm de-o mai fi**). Solidaritatea cu generațiile trecute, reale și legendare, are inflexiuni de înflăcărare eminesciană: „...Prin Cîmpia Transilvană se mai vede-o umbră mută / Cum se-apleacă pe pămîntul de cînd lumea și-l sărută; / Domnul Șincai pătimirea și-o trecu de nouă sate / Cu Scriptura țării scrisă, în desaga jumătate; / Sălciile-s dezgolite-n bîntuiri tîrzii de brumă, / La Papiu Ilarianul șiruri de salcîmi îndrumă / Peste dealuri unde coama-i miezuină de hotare / Și de unde vîrfuri albe deslușești în depărtare; / Multe veacuri de pe-această vale-a trecerii afla-i-or / Semnul binecuvîntării Sfîntului Părinte Maior; / Lîngă marginea pădurii întîrziu și-ncet îngînu-l / Blestemul ce-l tot mai zice cînd și cînd Urcan Bătrînul..." (**Lîngă un păr sălbatic...**). Mai toate poemele acestui ciclu respiră aerul unor clare imperative etice și poartă amprenta dramatică a timpului istoric.

A doua secțiune, **Elada**, este alcătuită din „douăsprezece inscripții închinate lui Francisc Păcurariu" (**Capul Surion, Mikene, Corint, La Eleuzis, Spre Cytera, La Delfi, Atena, Agora, La Epidaur, La Maraton, Dafne, Măslinul lui Platon**) și evocă o călătorie a poetului într-o Grecie modernă văzută pe fundalul unei Elade istorice și mitologice. Pentru a ne face o idee despre aceste stampe cu inflexiuni de fine înscenări pedagogice, să reproducem, dintre ele, **Atena**: „Pe-o uliță coboară-n Agora Dioscurii, / Țin Corele păcatul zeiesc în colțul gurii / Și timpu-i prins în blocuri de marmoră ce-nclină / O mărturie-a lumii rămasă în ruină. / Areopagu-așteaptă sub zodii mai curate / Să-ntoarcă judecata din urmă lui Socrate, / Și filosofi se plimbă subt pinii solitari. / Spre Tezeion amurgu-i aprins și bat fierari / Din legea nu știu cărui om iscusit ori zeu. / Așteaptă Temistocle la zidul din Pireu, / Și negustori în pivnițî pustii mai cară marfă. // În pîlpîiri stelare, Acropole-i o harfă".

Ion Horea își pune în valoare în modul cel mai clar latura de moralist, de gînditor asupra semnificației etice a habitudinilor și acțiunilor omenești, bune și rele, generoase ori meschine, în ciclul ultim de **Rondeluri.** Forma fixă a poeziilor se potrivește aici cu rigoarea spiritului univoc în care autorul urmărește evoluția semnificației într-un plan secund, deși planul secund se metamorfozează brusc în primul nivel al discursului. Melodioase, curățate de obscuritatea și sugestiile multiple ale limbajului nereferențial, **Rondelurile** lui Ion Horea țin să edifice, să atragă luarea aminte ca orice mic îndreptar gnomic folositor în ocazii majore. Claritatea și eleganța fac nota comună a acestor poeme.

Dan Laurențiu

Virtuțile pămîntului

Urmare din pag. 1

urias a cărui mișcare în spațiu ne așează pe cel mai statornic meridian. Forme de lut, litere de lut ori oase de lut — suport al unei meditații în lut — adevărată filosofie mai presus de cuvinte...

Am pășit, așadar, prin lumina inspirată și rafinată a opt milenii de înțelepciune creatoare. Pămîntul — în subsolul căruia s-au depozitat mesaje pentru poporul care avea să se nască, să se înțeleagă și să se prețuiască — lua chip mereu mai apropiat de vrerile sale, reverberindu-și măștile metamorfozate pînă la fereastra luminii care ne naște pe noi, astăzi.

Lutul ars păstrează, înghețat într-o stare pură, zvonul tuturor vremilor petrecute. Imaginația lui se exprimă în forme definitive, iar rostirea lui nu înșală niciodată. Un muzeu de semințe ale simțirii plastice și ale gîndirii riguroase. Dovada virtuții unui sol pe care aveam să ne naștem, să-l cultivăm și să-l nemurim. Un muzeu tulburător, o expoziție fără precedent, o aulă a unui pămînt care arde creator de cel puțin opt mii de ani. România este un muzeu viu și activ, o țară solară, iubitoare a gîndului drept și curat ca un vas în care zodiile nasc izvorul unei lumini românești, a adevărului.

Aflați la confluența mileniilor, punem și noi sigiliul tinereții noastre pe buza unei amfore în care timpul curge continuu, nerisipindu-ne.

Politică, morală socială, cultură

Urmare din pag. 1

din această cauză aspectul unei „pilde", făcînd în schimb reflecții în legătură cu natura relațiilor dintre împărăteasă și supuși, de îndată puse într-un elocvent contrast cu situația din Valahia: „pe la noi, la acest feli de paradie, unii înjură, alții scuipă, și muierile blestemă; căci nu numai nu au pricină pentru care din tot sufletul să ureze bine stăpînitorilor, ci împotrivă". Urmează, prin acea tipică stilului său generalizare, o observație ce depășește cadrul concret al relatării: „Foarte mic lucru este și făr'de mulțumire sufletească, făr'de laudă și cinste, de a stăpîni un om măcar multe împărății cu a sa numai tiranicească putere și prăpădeniia norodului. Și iarăși mare fericire, mulțumire sufletească, laudă și cinste este cînd un stăpînitor este încredințat că acel puțin norod pe care el îl ocîrmuiește, că îl iubește, și de aceia nu are nici pricină a să teme de al său norod, ci în veci este pintre ei, făr'de nici o pază". Aceste reflecții sînt reluate de mai multe ori în cuprinsul **Însemnării...**, fiind posibil a se scoate de aici un curat „manual al bunului ocîrmuitor", fără a lipsi ideea, cu totul revoluționară pentru acea vreme, după care un „norod" nemulțumit are puterea, dacă vrea, să-și înlăture „stăpînitorul", insinuată în descrierea „lăcașului împărătesc" din Viena, a cărui curte este „ca o piață slobodă", „căci (împăratul — n.n.) nu are trebuință de a să împrejura cu ziduri, nici cînd să culcă a să închide cu lacăte multe, fiindcă cunoaște întru adevăr iubirea norodului și a tuturor celor deobște pămînteni și streini, căci singur să simpte că-i sînt urmările către norod, întocmai ca ale unui părinte către fii. Și mai vîrtos, că **cînd norodul nu-l va iubi, acele lacăte să pot socoti ca niște nodături de panglici".** (s.n.)

În deprinderile curente din Valahia Golescu vede, întemeiat, o expresie a oprimării: „O! Cît ne-am folosi toți de obște cînd și lingușirea către cei mai mari măcar oareșce s-ar mai împuțina, de nu va fi mijloc cu totul să lipsească! Și răsteala către cei mai mici, măcar de s-ar înjumătăți, căci atunci s-ar mai cunoaște bunul din rău, prietenul din vrăjmaș și curatul din prefăcut. Care toate aceste prefaceri să vădesc cînd vreunul ce este în naltă treaptă scade din putere-i, fiindcă atunci acea mincinoasă plecăciune și prefăcut prieteșug și, în scurt, lingușirea ce să arăta către cel mai mare sau bogat, și numai în vremea ce avea trebuință de acela, să preface în răutate, obrăsnicie și necunoștință. **Acestea toate nu fac mărturie de om slobod, luminat și cinstit, căci aceia să poartă cu acea firească solobozenie,** ce mai sus am cuvîntat, să arată în toată vremea tot cu un mijloc către toți, cinstind pe fieșcare pe cît să cuvine" (s.n.).

La fel de aspru cum este cu „înjuguirea" se arată Golescu și față de „neînvățătură"; el descoperă strînsa relație dintre lipsa de libertate și înapoierea spirituală, avînd chiar intuiția că menținerea poporului său în ignoranță este deliberată și nu se datorează doar factorilor externi, otomanilor mai precis, ci și interesului unor „pămînteni". În concepția autorului **Însemnării...** progresul social este irealizabil fără cultură: „...cu neștiința vom și intra în pămînt. Și copiii noștri, neavînd de la cine să învețe și a să îndrepta, asemenea ca noi vor și urma, de nu și mai rău; căci învederat lucru este că noi am rămas în urma tutulor neamurilor, în vreme ce în anii cei vechi au fost începere de deșteptare prin mulți care au dus la lumină, alții tălmăcind cărți, cum și grămatica, tipografia, școale, spitaluri, care să coprind la întîiiaș cuvîntare. Și în loc să să înmulțească cu cursul anilor, nu numai că nu s-au înmulțit, ci nici acelea nu au stat în ființa lor, și mai vîrtos cea spre mai mare pagubă și rușine este, căci s-au și împuținat, cum școalele, care, **sub cuvînt de mai bună prefacere, s-au stricat în anii trecuți, spre a nu să lumina neamul. Pentru care aș fi pus condei asupra streinilor, de nu aș ști că aceia au avut ajutoare de la pămînteni"** (s.n.).

O mare încredere în cuvîntul tipărit, în învățătură și în cultură îl susține de altfel pe Constantin Golescu în însăși scrierea **Însemnării...**; scrisul, pentru el, este o formă de acțiune, idee avînd semnificația unei rupturi față de mentalitatea curentă, căci anunțai intrarea într-o epocă nouă: **„condeile nu vor mai fi uscate, și asemenea urmări nu vor mai fi cunoscute numai duhovnicilor și suferite de pătimași, ci condeiul va da în veleagul obștii atît urmările cele spre folosul neamului, cît și cele spre prăpădenia lui"** (s.n.).

La scurtă vreme după întoarcerea în țară, el organizează o Societate literară ce-și are sediul în marea casă de pe Podul Mogoșoaiei pe care o cumpărase încă din 1812; aici își citește fratele său Gheorghe (Iordache) gramatica pe care o întocmise și tot aici își citește și Heliade Rădulescu gramatica lui și traducerile din Lamartine; aici se plănuiește scoaterea unei gazete, dar, „fiindcă guvernul de atunci, deși național, de la 1822, nu îndrăzni să-i dea voie", cum zice Herva Hodoș, marele logofăt trimite pe I.M.C. Rosetti în străinătate și acesta tipărește efemera publicație **Fama Lipscăi**; mai tîrziu, în timpul ocupației rusești din 1828, Constantin Golescu obține de la Kisseleff încuviințarea de apariție a unui periodic și-l însărcinează pe Heliade să scoată **Curierul românesc.** În aceeași casă — situată pe locul unde astăzi se află Palatul Republicii — se va deschide o librărie și se va înființa, de către neamțul Walbaum, un cabinet de lectură, „un ce cu totul nou pînă atunci la noi — unde se primeau gazete franțuzești și nemțești, reviste și diferite cărți franțuzești".

La 7 august 1830 **Curierul românesc** anunța apropiata apariție a unei noi lucrări a marelui logofăt: o „hartă statistică" a Țării Românești însoțită de o „prescurtare a Istorii patrii, începînd cu 200 de ani înaintea Mîntuitorului pînă în zilele noastre"; dar la 5 octombrie, în același an, gazeta ce-și datora apariția „ostenelilor" autorului **Însemnării...** vestește „moartea păgubitoare" a lui Constantin Golescu, datorată epidemiei de ciumă și holeră, la numai 53 de ani.

Constantin Piliuță :
„Portretul scriitorului Marin Preda"

Fragmente din romanul cu același titlu de

marin preda

viața

Într-o zi frati-meu Nilă îmi spuse în timp ce ne pregăteam de culcare (eram numai noi doi, soția lui, însărcinată, o trimisese la țară să nască ; aici cine s-o ajute ? în timp ce acolo erau moașe și rude care se pricepeau) :

— Du-te și tu pe la Ilie !... Al nàbi, nu știu ce-a făcut !

N-aveam nici-un chef ! Nu-mi mai plăcea de el. Era cel mai mare dintre cei trei copii cu care venise tata de la prima lui muiere după ce lucrase un timp la U.C.B. stîrnind disprețul nostru, al tuturor (la U.C.B. adică Uzinele Comunale București), fusese măturător de stradă, intrase la S.T.B., Societatea Tramvaie București unde se calificase sudor-autogen. Ar fi trebuit, după această victorie, să fie mulțumit și să se împace cu familia. N-ași fi putut zice că se purta urît cu mine, dar nici bine nu se purta, ceva turbure îi apărea în ochi cînd îmi vorbea, că, îmi spunea el cu un scepticism agasat, ce cred eu că o să ajung dacă sînt la școală ? Și ăsta, ca și alții, din sat și mai tîrziu din București, vedeau pentru mine cu ochii minții un sfîrșit lamentabil. Era o dorință a lor obscură, dintr-o aversiune inexplicabilă ? Ceva din mine nu le inspira simpatia ? Ceva subteran, fără nume, de care eu nu știam, o lua înaintea dorinței mele de apropiere prin simpla mea prezență, și năștea pofta să ajung rău, să sfîrșesc „pe sub poduri" cum îmi spusese acest frate cînd îl vizitasem prima oară în acea toamnă ? „Sînt elev", îi spusesem. „Ei și ce dacă ești elev ? Cîți bacalaureați n-am văzut eu cu tîrnul în mînă ?" El scăpase de acest tîrn, era mîndru și acum îi intrase în cap ideea funestă, care avea să-i scurteze viața la cincizeci de ani, să-și facă o casă în București „să le arate el lor"... Cine erau acei **lor** nu înțelegeam.

Un singur lucru mă împiedica să-l urăsc și eu : fata cu care trăia. Era o Florică frumoasă, care îl iubea, mică de statură, cu ochii limpezi, subțiriică și cu trăsături neobișnuit de delicate. Era fată în casă undeva (acolo îi vizitasem, în odăița ei, unde trăiau împreună).

— Da ce-a făcut ? îl întreb eu pe Nilă, nu prea curios, cu gîndul să nu mă duc.

Nilă parcă nici nu mă auzi. Somnolent și cu un aer pierdut, copleșit de gînduri, uită să-mi răspundă.

— Ce-a făcut, mă, Nilă ?

— Ei, ce să facă, spuse el deodată îmblînzit. Înțelesei. Ilie era frati-său, nu făcuse nimic, îl ierta. Totuși ceva se întîmplase.

— ...S-a mutat, murmură el în prada unor gînduri care nu se exprimau.

— Da ? zic. Și ?

El dădu din cap cu ceva în el care se îndoia : făcuse sau nu făcuse bine Ilie că se mutase ? Da, părea el să spună, oamenii se mai mută...

Și își luă din cap șapca lui pe care scria **portar,** o puse pe masă cu mișcări încetinite și începu să se dezbrace.

A doua zi făcui un pachet din cărțile pe care le citisem și plecai la anticar să le schimb (plăteam numai cititul, anticarul îmi dădea banii de garanție înapoi și din ei luam altele). În hol, Nilă stătea măreț în spatele biroului său de portar. Îmi dădu să mănînc un sandvici cu șuncă și o sticlă de bere. Cîștiga bine Nilă pentru serviciile lui aduse locatarilor, dar nu știam de ce avea mereu acel aer împovărat. Nu era trist (fiindcă la un pahar avea un surîs de încîntare fermecător și fruntea lui lată și încreștită de o liniștită nedumerire se descreștea în sfîrșit) dar lupta parcă mereu cu gînduri care nu căpătau glas. Ducea o luptă cu sine sau cu ceva ? Nimeni nu știa, fiindcă stîrnit de frati-său nu se desvăluia, chiar dacă acela îi spunea lucruri mușcătoare, de pildă în legătură cu nevastă-sa, căreia îi cam plăcea să bea și nici prea vrednică nu era, sau în legătură cu viitorul lui, nu prea sigur, după părerea lui frati-său. Dar și în Nilă zăcea un ins care știa să devină mușcător. „Taci că ai ajuns tu mare, mormăia el, ai tăiat Bucureștiul pe din două".

Erau vorbele tatălui nostru, de o ironie pe care Ilie o suportase greu cît stătuse acasă. „Ilie al meu, spunea el oamenilor, a tăiat Bucureștiul pe din două : jumate e al lui". Ce să răspunzi la asta ? Nimic !

— Vezi, zise Nilă, că stă acuma în Colentina, pe strada... Iai tramvaiul... Te dai jos la cap, unde întoarce. Tu mai ai bani ?

I-am răspuns că nu prea mai aveam și mi-a întins cîteva sute. În timp ce înapoiam cărțile anticarului mi-am dat seama că totuși se întîmplase ceva cu frati-meu Ilie și n-am mai luat alte cărți, hotărît să mă duc și să văd.

Am găsit greu strada, dacă stradă se putea numi, cîteva case răslețe la jumătate de oră de mers pe jos de la capătul tramvaiului 1. Am intrat în curte unde o țigancă groasă și urîtă scutura ceva și am întrebat dacă acolo stătea Ilie Călărașu.

— Aicea stă, îmi răspunse femeia cu o voce izbitor de mieroasă, față de urîțenia balaoacheșă a chipului ei. E la servici, dar trebuie să pice. Tu cine ești ?

I-am răspuns că sînt fratele lui.

— A, trebuie să fii Mărin, zise.

De ce trebuia să fiu chiar acel Mărin ? De unde dracu știa ?

— Hai în casă.

— Da tu, zic, cine ești ?

— Sînt muierea lui !

M-am posomorît. Vasăzică asta era. Ilie se despărțise de Florica și luase țiganca asta. Am avut o ezitare. Să mai intru sau să plec ?

— Intră, zise ea, că Ilie trebuie să vie și el acuma. Săptămîna asta lucrează noaptea, de la unsprezece la șapte, dar după ce iese din schimb se mai duce și el cu alții să-și dreagă gîtul în vreo bodegă. Muncitorul, adaugă ea, ce plăcere să aibă și el după ce iese de la muncă ? Să stea la un pahar cu alții, mai vorbesc și ei de-ale lor...

Am intrat. Urîta femeie nu era și năroadă, dimpotrivă, o mare știință a vieții se ghicea din spusele ei. Era domoală, odihnitoare iar mierea în care își învăluia cuvintele atrăgea.

— Ce să-ți dau eu ție ? mă întrebă ea după ce intrai în odaie. O cafea, o dulceață ?

— Și una și alta, îi răspunsei.

Odaia avea pămînt pe jos, dar era curată, cu calendar în perete și nelipsitele fotografii. Se duse în odaia de la intrare, care era bucătărie și îmi pregăti, la lampa cu gaz, o cafea. De-acolo îmi vorbea. Ce mai face tata (adică taicămeu !) dar surorile, ce mai zice Nilă... Ne știa pe toți ca și cînd am fi fost rude de ani de zile La cafea se așeză pe pat lîngă mine cu niște cărți în mînă și îmi șopti :

— Să-ți ghicesc...

O lăsai să-mi ghicească. Că, începu ea să-mi spună toate acele lucruri care te întrebai de unde dracu le știa o ghicitoare, (fiindcă erau adevărate) mie nu mai mi-era gîndul la școală, ași vrea să plec, dar o să mai stau totuși un timp... O damă de tobă îmi purta gîndul, un crai de... Un drum cu un dar de bani... Aiurea, care drum și de unde bani ? O întrerupsei :

— De cînd te cunoști tu cu nenea ?

— Păi de prin primăvară !

Nu aveam, pe atunci, grija de a nu vorbi cu oamenii despre lucruri care constituiau secretul existenței lor. Mă interesa acel secret și vroiam ca pe un drept al meu, să-l aflu. Poate de aceea îmi doreau unii să ajung rău ?

— Și i-a plăcut lui de tine ?! am întrebat-o și am izbucnit în ris.

Dar țiganca a zîmbit și ea, deloc turburată.

— I-a plăcut, Mărine, mi-a răspuns senină. De ce să nu-i placă ? Sînt muiere tînără și știu să am grijă de-un bărbat. De Ilie trebuie să ai grijă. Așa e el.

Așa deci. Ce vroia să spună ?

— Florica l-a lăsat, sau a lăsat-o el pe ea ?

— El a lăsat-o !

— De ce ?

— Păi de unde să știu eu ? Crezi că știu ?

Îmi răspundea cu blîndețe. Ar fi putut s-o ponegrească pe cealaltă. Oricum, părăsind-o pe Florica nenea o fi ponegrit-o fără doar și poate, il cunoșteam bine și gîndeam că în orice caz n-a lăsat-o el degeaba. Țiganca știa, dar spre deosebire de altele din rasa ei, nu-i mergea gura la rele.

— Și bordeiul ăsta, zic, plătiți chirie...

— Plătim.

— Și tu lucrezi undeva ?

— Lucrez. Sînt muncitoare la o fabrică de mobilă. Săptămîna asta sînt după masă.

— Ai frați, surori ?...

— Am o grămadă.

În clipa aceea auzirăm o tuse afară. Muierea îmi șopti cu nespusă duioșie, aproape umilință :

— E Ilie.

Într-adevăr, el era. Intră și nu se miră că mă găsea acolo. Mă întrebă, posomorît, ce mai face Nilă. Și îmi spuse ceva neplăcut. Că dacă era închisă școala de ce nu mă duceam acasă ? Îi înțelesei gîndul, că adică stăteam pe capul lui frati-său. Mi-l confirmă el însuși.

— Crezi că Nilă e bancher ?

— O să-i dau eu, odată, banii îndărăt, îi răspunsei desvăluindu-mi un gînd pe care îl aveam, să nu uit, adică vreodată binele pe care Nilă mi-l făcuse.

Fuma cu sete, nu mai zise nimic, ceru de mîncare și spuse că vrea să se culce.

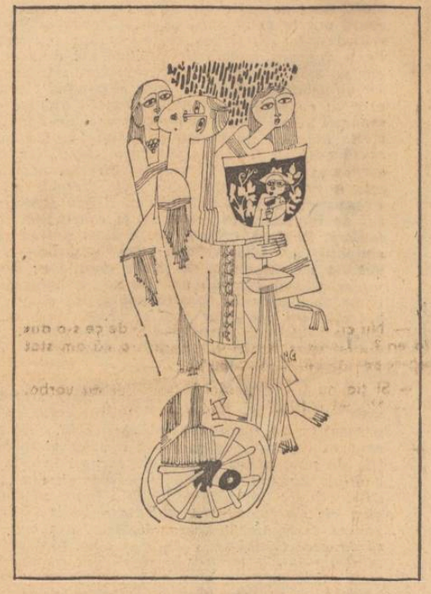

— Legionarii tăi, spuse deodată privindu-mă țintă, l-au omorît pe Iorga. Nici trei luni nu le dau și se duc dracului. Așa că vezi, mai adăugă, ca un avertisment pentru mine.

Uitai că legionarii erau „ai mei", uluit de știre. Îl întrebai :

— Cînd l-au omorît ?

— L-au omorît, răspunse el sec, aruncînd țigarea și scuipînd peste ea.

Cu ăsta nu se putea vorbi. Mă ridicai și plecai.

La primul chioșc cumpărai un ziar, îl răsfoii chiar acolo, dar nu se găsea în el nici-o știre despre Iorga. E adevărat, îl întrebai pe omul din chioșc, că Nicolae Iorga a fost omorît ? Omul confirmă, auzise și el dar adăugă că în ziare nu apăruse nimic, sau îi scăpase lui. Cînd se petrecuse ?... Dădu din umeri. Zilele astea. Mă îndepărtai.

Nu știam despre Iorga cu mult mai mult decît tatăl meu : că era un mare cărturar. Nu citisem de el prea multe lucrări în afară de **Istoria românilor,** iar în **O viață de om, așa cum a fost** căutasem elementul senzațional, cum procă nu-i știam numele de familie. M-am hotărît să aștept ora trei. Dacă lucra dimineața avea să iasă, dacă lucra în schimbul doi, avea să vină, mi-a explicat portarul. Nu mi-am dat seama nici cînd s-a făcut ora trei, nici cînd a venit. M-am pomenit apucat de braț. I-am văzut chipul îngrijorat :

— Ce e cu tine, zise. Nu mai trăiesc cu Ilie. S-a întîmplat ceva ?

— Nu s-a întîmplat nimic, i-am răspuns eu ferm, înțelegînd într-o clipă că își închipuia că m-o fi trimis frati-meu.

A înțeles și ea în aceiași clipă din glasul meu că nu eram mesagerul unei împăcări, pe care poate o dorea, ci venisem... El, de ce venisem ?!

— Ai fost și ai văzut-o ? zise ea intuind că știam eu ceva, nu venisem de-a surda.

— Da, am fost chiar azi.

— Cine e ?

— O țigancă, zic.

— Și pentru o țigancă, Marine ?

Pusese întrebarea ei spontan și cu un patetism simplu, ca și cînd era pentru ea un adevăr de nezdruncinat că o țigancă nu putea lua decît tot un țigan... și iată, tocmai ea fusese schimbată astfel. ...Dumnezeu i-a făcut pe oameni diferiți, de ce să se amestece între ei ?

Valul de fete și muieri care intrau și ieșeau din schimb se subțiase. Ne îndreptarăm spre stația de tramvai. Nu mai arăta atît de frumoasă Florica. Loviți, oamenii se întunecă, ceva străin pune stăpînire pe ei, le spulberă frumusețea privirii, le ia surisul, le chircește sufletul și le desfigurează chipul. Ași fi vrut s-o văd că arată ca înainte și i-am răspuns :

— Și ce dacă e țigancă ? Parcă dacă ar fi fost o prințesă ți-ar fi părut mai bine ?

Ne-am urcat în tramvai și ne-am așezat. O tristețe gravă, care îi mai armoniza chipul ei pe care îl știam frumos, i se așternuse peste trăsături. Era îmbrăcată sărac, într-un palton vechi, dar cu ghete curate în picioare. Nu înțelegeam. Astfel de suferințe, erau departe de mine. De ce să părăsești, mă întrebam, starea anterioară? Glasul era vesel, jocul privirii atît de atrăgător... Chiar atît de... Bănuiam că sufletul nostru nu e înconjurat de ziduri de netrecut, că alții, perfizi și puternici, ne puteau surprinde și sări peste el și să producă în noi ravagii, dar pe urmă îi gonești de-acolo și redevii stăpîn. Asta cînd n-o dorești, în conflictele noastre cu alții, dar de bună voie să lași pe cineva să intre fără să știi cine e ? Frati-meu nu-și ascundea firea vindicativă, lipsa de respect pentru orice fel de oameni... Pentru el nimeni nu era bun. Nu iubea pe nimeni, nici măcar pe sine, mersul său legănat se armoniza cu grimasa chipului, veșnic iritat și nemulțumit. Clipe senine petrecuse doar la țară, dar scurte, cînd fuma rîndind și îi spunea cîte unei tinere și frumoase muieri : „...bine fă, Mariță, te măritași și nu mă pusei și eu odată pe tine"...De, Ilie, dacă te puneai pe altele, ce să-ți fac ?" Avea un cinism degajat și parcă asculta și el adesea un cîntec în el, al tinereții în floare, cînd se credea, poate, nemuritor. Acum, deși nu trecuse cu mult de treizeci de ani, pentru mine era bătrîn.

— Și ce faci tu la Filatură ? Cum te-ai angajat ?

— Am citit în ziar, la stăpîn... Fiindcă de la început am vrut să intru într-o fabrică, dar el m-a băgat la stăpîn, era șeful lui de la S.T.B., un inginer.

— Cînd ai venit tu în București ?

Știam că venise de la țară, dar nu știam de cînd și cum îl cunoscuse pe frati-meu. Mi-a răspuns că pe primăvară și că tot atunci îl cunoscuse și pe el, dar că nu trăiau demult împreună.

— Bine că nu m-a lăsat însărcinată. Rămîneam cu copilul în brațe.

— Păi vezi ? zic.

— Ce să văd ?

— Că ai noroc... Zic, tu ai pe cineva pe-aici, vre-o rudă...

— N-am pe nimeni.

— Și acum unde stai ?

Stătea prin apropiere de Filatură, pe Pantelimon. Ne dădurăm jos, oprirăm la o brutărie de unde ea cumpără o franzelă, pe urmă intrarăm într-o curte. În odaia ei intrai direct de pe pămînt. Proprietarul stătea în față într-o casă adevărată, iar de-a lungul curții întinse, făcuse aceste cămărușe de închiriat. Singurul geam era cel al ușii. Sobă n-avea, dar avea o plită, sub care aprinse focul cu lemne și aerul se mai desmorți. Scoase dintr-un mic dulap salam, sparse cîteva ouă într-o tigaie și ne așezarăm la mica măsuță de lîngă plită și mîncarăm. Avea și cafea.

— După ce mă calific mă mut din odaia asta.

— Merge greu cu calificarea ?

mitea titlul și nu găsisem nimic deosebit. Îmi dădeam seama că nu trebuie să fie un roman, dar oricum, cîte nu se întîmplă într-o viață de om mai ales **așa cum a fost.** Rousseau, care ni se recomandase la cursuri pentru **Emile** ca viitori dascăli, în **Confessions** își povestea într-adevăr viața **dans toute verité,** sporindu-ne nemăsurat ochiul mirării pentru sinceritatea totală pe care autorul o promitea și nu se trăda. Mai tîrziu aveam să aflu că autorul român se teme să fie sincer pînă la capăt ; dacă se va zice : i-auzi, a furat, a înșelat, a fost viclean, a făcut școala de jandarmi, a primit ouă, găini... avem altă fire, ne place să rîdem de natura umană, e marea noastră distracție. Atît ar trebui, să încerce cineva să-și exploreze sufletul sub ochii tuturor, am avea de ce rîde... Gîndiți-că ce-ar fi să vină un ins corupt, să facă mărturisiri ? Un tip bășinos, o purcea sifilitică ? El trebuie să ne arate că e cult, are acest complex, murdăriile propriului suflet le varsă în capul contemporanilor. Bineînțeles că tot nu scapă, vine unul care tot îi schițează adevărata biografie. Cînd, un an mai tîrziu, avea să apară **Istoria literaturii române,** de G. Călinescu, aveam într-adevăr să fiu uluit. Viața autorului român, avea să apară în scurte portrete geniale, unele nedrepte, era adevărat, altele șarjate, dar cît de necesare pentru cititorul fascinat de biografia adevărată. Nu cum și-o dorea autorul (care își ferise opera cu îndîrjire, cu referiri aureolate, sau cu tot atît de vagi amintiri menite să-i confere o lumină care nu era nici măcar o aspirație), ci aruncînd fulgere de lumină revelatoare, și nu călăuzit de dorința de a scandaliza, și de a surprinde contradicția dintre viață și operă, pentru a o descifra mai bine cititorului pe cea din urmă, și mai ales pentru a oferi o viziune totală.

Despre Iorga aflam prea puține din mărturia sa. Aveau însă alții grijă s-o facă oral. Auzisem că în timpul cît fusese el odată prim-ministru nu plătise lefurile funcționarilor statului trei luni de zile. Învățătorii din sat îl injurau și povesteau că o delegație de profesori din București se dusese cu o jalbă după el, la mare. „Domnule prim-ministru, dacă nu ne plătiți salariile, îi spuseseră ei, nu ne rămîne decît să ne spînzurăm !" Cărturarul tăcuse cîteva clipe, reflectînd, apoi avusese un gest : „De ce, le răspunsese el, să vă spînzurați ? Mai bine aruncați-vă în mare !" Erau, fără îndoială, cuvinte născocite de dușmanii lui, căci nu ducea lipsă, îi avea, numeroși, necruțători și în politică și în cultură. Cei mai orbiți erau legionarii, care credeau că el era vinovat de moartea Căpitanului lor. O spuneau și cei din sat, cei mici, cu luciri de ură fanatică în priviri. „De ce nu fugise din țară imediat după 6 septembrie ? mă întrebam. Protectorul său, Carol al II-lea, fusese detronat, la ce se mai putea aștepta ?" Nu înțelegeam... Știam, din istorie, cum domnitori sau șefi de oști, în loc să se păzească, mergeau drept spre cursele pe care li le întindeau dușmanii lor, cum erau prinși și călăul le tăia capetele. Mă opream din citit, prins de nedumerire. În luptă trebuie să te aperi, să-ți cunoști adversarii, sau să nu îți faci, să nu intri în acea luptă dacă nu ești înzestrat cu inteligența necesară pentru a dibui firele comploturilor și răsturnărilor. Marele Mihai părăsise Muntenia și se aliase cu un oarecare Basta. Ucigașii îl găsiseră singur în cortul lui, nepăzit, departe de tabăra sa, care trebuia să-l apere. Îl crezuse prieten, pe acel Basta ? Și Brâncoveanu ? De ce se dusese el la Istanbul cînd știa ce joc dublu făcuse ?...

De ce intrase Iorga în politică, un cărturar, cînd știa care erau moravurile partidelor politice din timpul său ? Venise el cu un partid mai bun ? Nu venise. De ce nu-și văzuse de cărțile lui ? Era puțin lucru să scrii cărți ? Rousseau, Voltaire, Diderot, Montesquieu, fuseseră mai puternici decît regii scriind cărți. Nu ei îi inspiraseră pe Robespierre și Danton, revoluționarii care aveau să schimbe destinul Franței ? Era adevărat că nici scrierea cărților nu era o indeletnicire pașnică, fără riscul de a fi exilat, urmărit, închis. În Rousseau se aruncase cu pietre, unele din cărțile lui fuseseră interzise și i se pregătea **une lettre de cachet.** Dar de atunci moravurile societăților evoluaseră. Așa credeam... Știam că marele cărturar iubise neamul românesc, dar iată cum alții, care și ei ziceau că iubesc neamul românesc, îl omoriseră...

În aceiași zi am căutat-o pe Florica. A ieșit o doamnă care mi-a spus că nu mai e la ei de cîteva săptămîni. Am întrebat-o dacă nu știe cumva unde e.

— Nu știu unde e, dar mi-a spus că o să lucreze la **Filatura românească de bumbac.** Caut-o acolo...

Am găsit ușor Filatura, dar cînd portarul m-a întrebat, Florica și mai cum, mi-am dat seama

teatru

t

Fortul

După o activitate destul de întinsă ca dramaturg (a tipărit două volume de teatru, multe piese i s-au transmis la radio), ca adaptator și exeget **(Dramaturgia lui Cehov — 1972)** Leonida Teodorescu debutează pe o scenă bucureșteană cu **Fortul,** una din lucrările sale mai recente. E vorba de o dramă ce întrunește într-o singură tratare două teme grave : tema eroismului și tema **omologării** ulterioare a acestuia de societate. Act simplu și clar ca lumina zilei în momentul cînd se săvîrșește, eroismul poate deveni ambiguu și cu neputință de dovedit atunci cînd intervin factori complecși, unii din ei îndreptățiți, majoritatea însă numai rodul suspiciunii. Fără să am impresia că-l răstălmăcesc pe autor aș spune că în discuție nu e atît chestiunea perspectivei cît riscul moral (consecutiv celui fizic, imediat) pe care-l presupune orice act eroic. Parabola lui Andrei e formulată de dramaturg într-un registru și el ambivalent, de realism scenic strict mai întîi, de viziune simbolică și lirică mai apoi. Desigur, planurile se întrepătrund, dar fără a lăsa pretutindeni impresia de fericită organicitate. Deși premisele piesei sale sînt puse cu bărbătească asprime, Leonida Teodorescu cade uneori cu inocență (reprosabilă unui scriitor matur) în plasa literaturizării, fenomen ce se observă fie în dialog fie în conturul personajelor.

Spectacolul de la Teatrul **Ion Vasilescu** oscilează sesizabil între formula narațiunii dramatice și cea a procesului-dezbatere. Fiind însă mult mai bogat din punct de vedere expresiv ca altele, contează, după părerea noastră, drept cea mai interesantă realizare a teatrului din ultimul timp. Regizorul George Teodorescu a pus la contribuție o seamă de **tropi** care, chiar dacă n-au fost croiți anume pentru lucrarea în discuție, sînt în orice caz bine aleși, o „îmbracă" și citeodată o nuanțează pe aceasta. În ordinea interpretărilor actoricești, l-aș remarca în primul rînd pe Mihai Dobre în rolul necunoscutului. Afectînd inițial o comportare absurdă, personajul, de altfel cel mai izbutit al piesei, se relevă pînă la urmă, printre celelalte, drept exemplu convingător de umanitate. Ceea ce îl caracterizează e un fel de căutare febrilă a sensului clipei pierdute, nu pentru a recupera irecuperabilul, nici a voi să demonstreze ceva, ci din neputința de a-și refuza participarea. Interpret de finețe, Mihai Dobre exprimă toate acestea cu vădită sinceritate. Bun fiindcă și-a impus sobrietate este și Sorin Postelnicu, actor înzestrat, în căutare de roluri pînă acum și tributar ostentației superficiale. Fără a străluci într-o galerie de tipuri asemănătoare, Andrei al său e totuși plauzibil și, pe alocuri, emoționant. Reținem, de asemenea, pe Sanda Maria Dandu într-o scurtă apariție perfect concepută și numai parțial pe Adina Popescu, mai degrabă în virtutea altor roluri, diferite de acesta din urmă.

Marius Robescu

film

f

Legea morală în coordonatele violenței

Țară întinsă ar fi fost un western excelent dacă s-ar fi terminat cu un sfert de oră mai devreme. Implicațiile morale și mai ales angajarea personajelor în acțiunile de impunere ale legii morale, într-un spațiu în care atotputernică este violența, sînt foarte bine dozate în compoziția filmului, dîndu-i captivant și calitate, pînă în final, cînd începe, aproape inexplicabil, o diluare obositoare și lipsită de sens. Tot ceea ce spectatorul a intuit și voia să rămînă insinuat devine o explicație întinsă în imagini derulate greoi, legea morală se impune prin scene care plictisesc.

Regizorul William Wyler pare prins de eroii săi, de actorii săi, nu-i vine să-i părăsească. E și greu, distribuția fiind una dintre cele mai evidente calități ale filmului. Jim Mackay — purtătorul mesajului nobil, eroul înzestrat cu curaj și simț justițiar, este interpretat de Gregory Peck, acest actor formidabil, pentru care fiecare rol se pare că a fost un prilej de demonstrație ale multiplelor posibilități filmice, de la **Moby Dick** și **Jucătorul,** la acest western. Compania lui Charlton Heston (Steve Leach) și a tulburătoarei Jean Simmons (celebra actriță căreia Laurence Olivier i-a încredințat în Hamlet-ul său rolul Ofeliei) este la înălțime.

Cunoscuta poveste a eroului de la oraș care nimerește în vestul sălbatic și are de înfruntat legea nescrisă a pămîntului și a puterii haitelor de ciini nici nu mai contează. Tiparul a fost folosit adesea, ceea ce mai poate impresiona e nuanța. **Țară întinsă** este un film al nuanței și al desvăluirii unor substrate sociale în mod discret. Este un film parcă anume făcut pentru actorii aleși, parcă anume făcut să le scoată în evidență strălucirea.

Există în această privință scene bine filmate : cavalcada grupelor de călăreți în drum spre Black Cannyon, demonstrația virtuților hipice de la început, înaintarea oamenilor maiorului prin trecătorile șerpuitoare, urmărirea tensionată de pe marginea țarcului a calului Fulger — calul nărăvaș care n-avea cum să lipsească dintr-un asemenea film.

Un film plăcut, pe înțelesul tuturor, care, așa cum am mai spus, putea să-și concentreze **învățătura** cu mai multă atenție în economia filmului. Gregory Peck rămîne însă un actor care merită să fie văzut în orice film.

Corina Cristea

televiziune

tv

Istoria văzută de aproape

● Un reporter al **„Orei tineretului"** stă de vorbă cu doi bătrîni din Salcia, satul descultților lui Zaharia Stancu, despre răscoală. Camera de luat vederi se apropie de fețele lor ascuțite, dar ei n-o văd, nu se sinchisesc de lumina puternică a proiectorului care aruncă umbre prin încăpere. O, atunci eram tînără, spune bătrîna cu privirea scufundată în memorie, eram tînără și frumoasă atunci cînd am pus foc conacului. Aparatul de filmat face un ocol și bătrînul apare în prim-plan, cu fața tăiată în piatră, cu zbîrciturile una lîngă alta, cu venele gîtului ca un mănunchi de fringhii. Bătrînul o întrerupe din cînd în cînd, o aprobă („da, așa a fost") și ea povestește înainte dusă, senină, aproape apatică, împăcată cu sine, cu vocea puțin răgușită de parcă straturile de ani s-ar fi așezat peste vremurile acelea grozave, straturi uriașe de zăpadă pură prin care imaginea și sunetele acelor zile (strigătele țăranilor, înaintarea lor îndîrjită, răpăitul armelor ucigașe) ar veni de foarte departe.

Cum zic, acest bătrîn și această bătrînă din Salcia lui Zaharia Stancu călătoreau prin memorie și din amintirile lor parcă răsăreau trandafiri. În rest, satul acoperit de zăpadă, oameni muncind, fumul caselor urcînd spre cer : o așezare de oameni înaintînd prin istorie.

● **Flămînzi — 1907** reportaj de Dionisie Șincan. Imagini de iarnă din Flămînzi, lumină plumburie, zăpadă care cade egal peste cer, tractoare, răscolind zăpada și lăsînd urme în infinitul anotimpului. Vocile blînde ale bătrînilor povestesc : ne singerau mîinile, seceram pogoane de spini, am văzut multă lume adunată la casa notarului. „Dacă nu ne dați pămînt ni-l luăm singuri", povestește un bătrîn învățător din Flămînzi. Și deodată, în prim plan copiii flămînzenilor de azi, chipuri obișnuite de copii în clasă : unul privește pe fereastră, unul stă cu creionul suspendat deasupra hîrtiei, altul notează febril, altul urmărește neclintit lecția profesorului. Imaginația noastră livrescă ne face să căutăm pe chipul lor trăsăturile țăranilor de altădată, urmele acelei îndîrjiri cu care bunicii și străbunicii lor au dat foc nedreptății, urcînd dintr-o dată pe orbita de sînge a istoriei. Ce s-a păstrat, în matricea acestor copii, din viața, din sîngele și din sufletul răsculaților de la 1907 ? Poate ambiția, setea cu care învață, curajul de-a intra în viață, așa cum bunicii lor intrau în istorie purtînd pe cap o coroană de flăcări.

● Concursurile pentru tineret se numără printre preferințele telespectatorilor. **„Drum de glorii"** — emisiunea concurs care a antrenat în fața micului ecran impresionante forțe artistice și a pus la încercări inteligența, pregătirea și perspicacitatea tinerilor care s-au întrecut sub emblema județelor lor. Acum cînd prima etapă a concursului se apropie de sfîrșit (și cînd echipa județului Vaslui rămîne neîntrecută) aprecierea noastră este că **„Drum de glorii"** este o inițiativă întru totul reușită. La fel și concursul **„Cel mai bun continuă",** interesant, antrenant și educativ. Felicitări reprezentantei județului Suceava, o tînără țesătoare care a întrecut, pe rînd, doi tineri profesori, un inginer și un student șef de promoție.

Mircea Florin Șandru

ca o pradă

— Nu, dar leafă mai bună nu-mi dă decît după trei luni. Nu e grea calificarea, mașinile merg singure, dar sînt supravegheată pînă mi se dau mîinile... Trebuie să scoți în viteză fusele, să legi repede firul cînd se rupe. Am avut noroc cu o maistoriță care s-a dus la inginer și i-a spus : „de ce să mătură fata asta pe jos degeaba cînd te uiți la ea și vezi că îi merge mintea, n-are nevoie să stea atîta vreme pînă se învață cu mașinile". Fiindcă așa era obiceiul acolo, cîteva luni să mături atelierul... Mi-a dat un halat alb, mi-a spus să viu îngrijită la lucru, să fiu curată și pieptănată... În trei zile a început să mă lase singură, dar se cam supăra : „de ce nu ești atentă, n-ai văzut că s-a oprit un fus ?" Nu vedeam... fusele se învîrtesc de-ți iau ochii, ai zice că nici nu merg. Și atunci cum să-ți dai seama că unul s-a oprit ? Trebuie să te uiți bine !

Și pe Ilie unde l-ai cunoscut ?

— La S.T.B... Mă dusesem tot așa, după ziar, să intru funcționară la registratură. Dar mi-au spus că nu mă pot angaja, trebuia să am patru clase de liceu. La ieșire am stat și eu pe la poartă... Ce să fac, ziceam, unde să mă duc... Acasă sîntem șase frați pe șase pogoane de pămînt, nu pot să mă întorc... Și atunci l-am văzut pe el, mergea agale, știi cum calcă el, așa în dorul lelii și cu capul sus, ai fi zis că e mare șef acolo. „Nu știți, zic, unde pot să lucrez și eu ?". „De unde ești, fă ?" zice. Era să mă supăr și să plec, dar zic, stai Florico, ăsta o fi și el de pe la țară, de-aia vorbește așa, și pe urmă ție îți mai arde că-ți zice fă ? I-am spus eu de unde sînt și am plecat amîndoi. Am intrat într-un birt și am mîncat ciorbă împreună. Pe urmă el a cerut o sticlă de vin. Nu vorbea nimic, dar după vin s-a deschis la față și mi-a spus că o să vorbească el cu inginerul, poate îmi găsește ceva... „Unde stai ?" zice. I-am spus că dorm pe jos la cineva de la noi din sat, că nu e loc, au și ei o odaie cu trei copii... Lucrează la Depozitul sanitar, încarcă, descarcă... „Găsim noi", zice. Mi-a plăcut de el că nu pălăvrăgea... Sta, așa, pe gînduri și bea tutun. Îi plăcea să-și răsucească încet foița și să trosnească tabacherea. Mă așteptam să mă cheme la el, cum auzisem că se întîmplă și știam că trebuie să mă feresc. Nu m-a chemat, m-a dus la Obor, să-mi arate tîrîmbele și am intrat și într-o baracă, cu unul care ridica o muiere în aer fără să se atingă de ea, cu o nuia în mînă... Am stat pînă pe seară, am băut țuică fiartă și am mîncat mititei. Ne-am și pozat... Cum să-ți spun, mi-a plăcut de el, era potolit, un om serios... Ne-am despărțit și mi-a spus să viu poimîine, tot așa, la poartă și să-l aștept. Am venit și mi-a spus că a vorbit cu inginerul, că să mă duc la el fată în casă pînă una alta, să nu mai dorm pe jos... M-am gîndit. Avea dreptate. Pînă găsesc ceva mai bun ce rost are să dorm pe jos și să mănînc mîncarea altuia, și-ăla sărac. Inginerul a fost mulțumit că știam să spăl și să calc, că voi, zicea, fetele astea de la țară sînteți bune la toate dar nu știți să călcați o cămașă. Așa și era, dar eu am un frate mai mic la liceu, foarte boieros, învață bine, are bursă, și cînd venea în vacanță, vroia să aibă cămășile albe ca o colilie și bine călcate, că se ducea și el cu domnișoarele să se plimbe... Împrumutam mașina de călcat de la un croitor vecin cu noi și nu mă lăsa pînă nu-i făceam gulerul țepăn, fără nici-o dungă... Și într-o zi vine Ilie pe la mine și-mi spune : „Fă, zice, tu ești fată mare ?" „Nu sînt Ilie, da' ce-ți veni ?" „Ai vreun băiat pe-acolo prin sat care te așteaptă ?" „N-am nici un băiat !". „Hai să ne luăm !" zice. „Cum să ne luăm, zic, așa fără forme ?", „Facem noi și formele". Am stat și m-am gîndit. De două luni de cînd ne cunoșteam, tot bine se purta, venea și mă lua cînd eram liberă, se îmbrăca îngrijit, cu cravată frumoasă la gît, cu un fular de mătase... Ne întîlneam cu Nilă... Îmi dădeam seama, sîntem țărani, nu mahalagii... N-avea nici el pe nimeni, îmi spusese odată Nilă că nu era încurcat... Nilă ținea la mine și credea că ne-am și luat, îi părea bine de Ilie, uite bă, al nàbi, zicea, găsi și el o fată tinerică și frumoasă... Parcă îi părea rău. A lui nu era nici prea tinerică și nici frumoasă, am găsit-o odată acasă, cu claia de păr nețeselată... Dormea, era beată tun, nici n-am putut s-o trezesc. Era o minune, Nilă clătina din cap și l-am descusut. Că înainte de mine Ilie nu arăta așa. Bea, injura pe ăia din sat (n-a vrut să-mi spună pe cine), avea o otravă în el, și pe el, pe Nilă îl lua peste picior... acum... hm !... Al nàbi, știi cum zice Nilă și rîdea și el blînd, se dădea pe spate și zicea : „Beți, bă ! Hai bă să bem !" Ce să înțeleg eu ? Că Ilie nu mai înjura pe nimeni, că bea cu măsură, că îi plăcea să stea cu mine... O fi ! mi-am zis. Omul singur... Era la noi unul în sat pe care nu vrea să-l ia nimeni, nu știu de ce; nu numai o fată, dar și un flăcău poate să rămînă neînsurat... Am stat și m-am gîndit. De ce nu se însurase el pînă atunci ? De ce ! Cine știe de ce, o fi așteptat și el să-și facă un rost... Și-l făcuse ! Și în seara aia cînd mi-a spus să ne luăm, bine, i-am spus, ne luăm, ești om mare, știi ce faci, am încredere în tine... Dimineața i-am făcut un ceai, a plecat la servici și seara s-a întors. Îmi spunea din ziua-aia, nevestică.

Florica se opri și dădu din umeri. Asupra acelor amintiri se da martoră pe sine că totul a pornit de la el și nu de la ea.

— Crezi că am pomenit eu de casă, Marine ? A început să-mi spună că noi trebuie să ne facem o casă în București, și eu să nu mai lucrez nicăieri, să ne-o zidim noi singuri, cu mîinile noastre dar că trebuie să ne cumpărăm întîi un loc, să strîngem bani... Cum să nu ! facem Ilie, orice fată vrea casa el, aia nu e viață să plătești mereu chirie. Nici nu știu cum a trecut vara. Și pe toamnă așa îl văd că începe să vie acasă posomorît. Nu mai zicea nimic de casă, iar de forme parcă uitase ce zisese. Era supărat parcă cine știe ce i-aș fi făcut. M-am supărat și eu. Nu vrei să te însori, treaba ta, dar nu da vina pe mine. Nu i-am spus nimic, am așteptat. Cine știe ce-o fi, îi trece lui. Și acum două săptămîni îl văd că își ia hainele, își face geamantanul și cu mine în casă pleacă fără să-mi spună și el o vorbă. Florico, mie nu mai îmi place de tine, am găsit alta, mă duc...

— Și parcă dacă ți-ar fi spus era mai bine ? am zis eu.

— Da ce, sîntem ciini ! ? zise ea indignată.

Desene de
Mihai Gheorghe

— Adică la ce îți folosea ție să-ți spună ? Să te vadă plîngînd ?

— Eu să plîng ? I zise ea cu o mîndrie neașteptată. Dar trăiești cu cineva, îi spui c-o iei, că vrei să-ți faci casă... De ce ? De ce îi mai spui ? Mai bine taci ! ·

— Da ce s-a întîmplat cu el ? zic. I-ai făcut ceva ?

— Nu i-am făcut nimic !

— Țiganca nu te-a vorbit de rău, dar mi-a spus că ea știe să aibă grijă de-un bărbat. Că așa e Ilie, trebuie să ai grijă de el.

— Eu n-am avut grijă ?

— Eu știu ? Așa i s-o fi părut lui.

Florica rămase tăcută.

— Nu l-am gîdilat la tălpi, spuse ea deodată, sarcastică și frumusețea pe care i-o cunoșteam străluci intens pe chipul ei. Țineam la el, dar așteptam să facă pasul. De ce nu-l făcea ?

— Țiganca e foarte mieroasă, zisei și izbucnii în rîs.

Dar ea avea lacrimi în ochi și rămăsei și eu tăcut. Într-un tîrziu o întrebai :

— Și tu ce ai acuma ?

— ...Am plecat din sat tot din pricina unui nătărău, zise ea deodată. Că te iau azi, că te iau mîine, dar tact-tău, zice, nu poate să-ți dea două pogoane de pămînt ? De unde să-mi dea ?

Și nu mai zise nimic. Iar eu înțelesei : cînd erai așa ca mine, cînd nu te înșelase nimeni, puteai să rîzi. Dar ea fusese înșelată de două ori.

— Cel mai bine, zisei eu, e să nu te lași înșelat.

— Și cum să trăiești ? tresări ea.

— Poți să trăiești și singur.

Da, dar fata asta era stăpînită de un gînd : un bărbat al ei, o casă... Cum să i-l smulgi ? Și dacă ar fi fost urîtă sau o neroadă, ai mai fi putut zice că asta e soarta neroadelor și a uritelor, să rămînă singure.

— Parcă ai fi o babă, îi spusei rizînd din nou. Ai să te califici și o să-ți găsești tu un băiat cu care să te înțelegi.

— Dar cum, zise ea, chiar cu o țigancă ? !

— Ei, asta e acuma, hohotii eu. Asta te doare pe tine! Dacă o să-ți spun că e groasă și urîtă, te pomenești că nu mai dormi trei zile...

Izbucni și ea în rîs.

— Chiar așa, grasă și urîtă ? Eu credeam că trebuie să fie una de-ale ochioase și afurisite...

— Nu e !

— Bietul Ilie ! exclamă ea atunci nedumerită, dar senină. Mai rău o să fie dacă o să-i pară rău, fiindcă eu cu el nu mai mă împac.

— Fii fără grijă, n-o să-i pară. Dacă vrei să știi, spusei eu îmbătat de propria-mi știință despre viață pe care nu înțelegeam de unde o aveam, Ilie te-a iubit sincer, cît a putut și el, pe urmă n-a mai putut și a plecat. Pe țiganca aia nu trebuie s-o iubească. Tu ești de vină ! Acum ai înțeles ?

Nu înțelegea.

— Marine, ce spui tu n-are nici un rost... Ilie ținea la mine și eu nu pot să înțeleg ce l-a apucat de-a fugit...

Nu mai puteam însă nici eu să-i repet ceea ce îi spusesem. Gîndul trecuse prin capul meu ca un fulger, ea nu-l prinsese și îmi zburase și mie din minte. Am rămas amîndoi tăcuți și nedumeriți.

— Zici că eu sînt de vină, reluă ea într-un tîrziu. De ce ?

Păi aici era ! Nu mai știam nici eu de ce. Se purtase bine cu el, îl iubise, avusese încredere. Dar dacă ar fi făcut totul pe dos, să nu-l fi primit în odaia ei, să-i fi rîs în nas, să nu fi dat doi bani pe promisiunile lui... Cine știe ? Poate ar fi fugit de la început (și atunci n-ar mai fi fost înșelată) dar poate s-ar fi prins de ea prin acest joc pe care unele fete îl au din naștere, sau îl învață de nevoie, după prima dezamăgire și ar fi iubit-o toată viața. Nu știam însă pe atunci că asta, e, la o fată, o armă fără greș, mai puternică decît sinceritatea totală și încrederea. Încît am tăcut mai departe stingherit.

Ea reluă încăpățînată :

— Zici că n-a mai putut să mă iubească. Dar la început cum a putut ? Era om în toată firea.

— Să nu crezi, îi răspunsei, că i-a făcut țiganca farmece.

— Nu cred în farmece. Dar atunci de ce s-a dus la ea ?... Unde Dumnezeu o fi găsit-o că am stat aproape tot timpul împreună...

— Și ție nu ți-e frig aici ? schimbai eu vorba.

— Nu mi-e frig, mă bag sub pătură.

Mă ridicai să plec. Dar rămăsesem cu sentimentul că îi adîncisem o îndoială, faptul că ea ar fi vinovată. Și ideia care mă fulgerase îmi reveni pe neașteptate :

— Ești vinovată că nu ți-ai dat seama de un lucru simplu : frati-meu nu era de tine.

— Cum să-mi dau seama ? Ți-am povestit, îmi plăcea, se purta bine...

— Îți plăcea, se purta bine, risei eu. Uite că nu s-a purtat bine !

Asta era dovada, se purtase bine un timp. Tăcurăm iarăși. Se gîndea, părea să înțeleagă. Îmi îmbrăcai paltonul. Îmi puse mîna pe braț.

— Am bănuit eu, zise, că e așa cum spui tu, dar credeam că... nu știam...

Nu știa ce ? Că rivala ei era groasă și urîtă ? o întrebai. Ea rise, apoi adăugă că îi părea rău de el. Mă așezai pe scaun cu paltonul pe mine. De pe atunci îmi plăcea să mă despart bine de cineva, să nu turbur un om și apoi să-l părăsesc.

— Da, zic, și mie îmi pare rău, dar nu mai e nimic de făcut. Nilă avea dreptate cînd dădea din cap că era o mare minune ce se întîmpla cu Ilie. Sigur, ne pare rău că minunea asta se termină. Și lui îi părea rău, nu înțelegeam, cînd mi-a spus să mă duc pe la el, de ce arăta așa de... cum să-ți spun... parcă era un bou care trage la apă și țăranul, în loc să-l lase, îl înjură și dă cu ciomagul în el. I-ar fi plăcut și lui să aibă o cumnată ca tine, așa frumoasă. Dar ce să-i faci dacă nenea a tras în altă parte. Acuma totul s-a stricat. Nu e din vina ta.

— Bine, Marine ! Tu cum stai cu școala ?

— Merge ! E în reparație din pricina cutremurului. Stau la Nilă.

— Bine...

Deci era bine ! Puteam să mă duc.

M-a condus pînă la tramvai, m-am urcat și l-am făcut un semn nedefinit cu mîna, adică n-o să ne mai vedem... sau poate... cine știe... la revedere... Dar nu era bine deloc. Urmărind-o cu ochii prin geam am văzut cum, rămasă singură în stație, deodată o spaimă bruscă i-a acoperit chipul. Nu se mai gîndea la mine, mi-am dat seama, dar rămăsese cu ea însăși și cu o întrebare, pe care nu reușisem să i-o alung și nici s-o lămuresc : de ce fusese părăsită ? Zadarnic îmi povestise, degeaba încercasem să-i explic... Am vrut să mă dau jos la stația următoare, dar simțeam că nici resursele mele nu erau mari. Ce puteam să-i spun ? Abia mulți ani mai tîrziu aveam să înțeleg că singurătatea celor

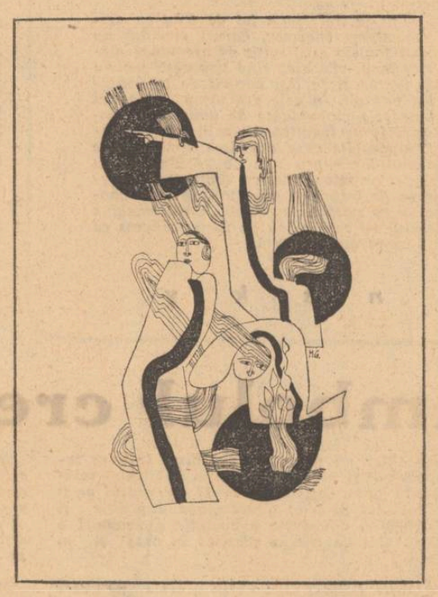

părăsiți nu e chinuitoare din iubire, ci din pricina chiar a acelei singurătăți. Și că e bun în acele ore grele oricine e alături de noi și că atunci se fac și cele mai mari greșeli : nu suporți acest gol care se face în suflet și nu alegi pe cel care vine să-l umple.

Am căutat-o pe Florica nu mult timp după această întîlnire și am găsit-o cu un ins pipernicit, de-acolo de la Filatură. Mi-am dat seama repede că între ei nu era dragoste, ci unire între doi nefericiți. Adică ea era nefericită și el prăpăditul care se agățase de ea și fusese acceptat. Era atît de pricăjit la minte, nu numai la trup (fiindcă adesea un trup firav ascunde o imensă voință) încît tot timpul cît am stat eu de vorbă cu ea, el n-a scos un cuvînt, deși părea să aibă treizeci de ani, era, adică, un bărbat format, iar în meserie era electrician, deci ceva tot știa. Pe lîngă el, frati-meu Ilie, cu gama lui de ură nedefinită împotriva satului pe care îl părăsise, de ranchiună nedomolită împotriva tatălui și a mamei vitrege, de ambiție **să le arate el lor** de ce e în stare, de faptul că știa cine e Iorga și legionarii (cărora nu le dădea nici trei luni : **nu le dădea,** înseamnă că îi judeca) era o puternică personalitate. Numai Florica avea în ochi o strălucire de mîndrie care însă nu-mi plăcea. De ce ar fi fost ea așa de mîndră? Individul de lîngă ea nici măcar nu arăta acea supunere față de o fată care îi era superioară, supunere, să zicem de ciine, dar care își iubește stăpînul. Era tern, insignifiant, tăcut fără să ascundă un gînd, o intenție și nici măcar nu prea călăuzit de un instinct oarecare : va trăi cu această fată, va întemeia o familie, va fi un sprijin pentru ea și copiii care vor urma... Dimpotrivă, fără să pară neajutorat, nu inspira totuși siguranța că nu va fi pentru ea o povară. În natură însă sînt ierburi pe care nu le mănîncă nici oamenii, nici animalele, nici păsările. Au un singur merit : cresc din pămînt, fixează țărîna să n-o ia ploile. Individul ăsta semăna parcă cu o astfel de iarbă : o fixa pe Florica de viață, să n-o ia apele, de care însă, credeam eu, n-ar fi trebuit să se teamă...

poeme la 1907

ION MURGEANU

Livezile de gloanțe-s impușcate

O mie nouă sute șapte !
Îți fată vaca însă nu-ți dă lapte
O mie nouă sute șapte !
Copiii de la țară nu au lapte

O mie nouă sute șapte !
Acceleratele ce trec prin sate
O mie nouă sute șapte !
Moșii se vînd iar domnii cară acte

O mie nouă sute șapte !
Buboaie vechi acuma gata-s sparte
O mie nouă sute șapte !
Cînd au plesnit răbdările în sate

O mie nouă sute șapte !
Ce storcătură ca de mere coapte
O mie nouă sute șapte !
Livezile de gloanțe-s impușcate

O mie nouă sute șapte !
De ciumă se vorbește și de moarte
O mie nouă sute șapte !
N-a fost de cînd e țară, — atîta moarte

O mie nouă sute șapte !
Al-te șap-te sa-pe la-te
O mie nouă sute șapte !
Țăran lîngă țăran întinși pe spate

O mie nouă sute șapte !
S-a tras și-n Dumnezeu dar pe la spate
O mie nouă sute șapte !
Se strînge cavaleria-n armate

O mie nouă sute șapte !
Și încă alte sape late
O mie nouă sute șapte !
Șoapte șapte șoapte șapte

acceleratele ce trec prin sate...

NICOLAE ARIEȘESCU

Elegia fîntînilor

Au mai rămas fîntîni înstrăinate
cu ciuturile scîrțiind de vînt
ca niște umbre arse în cîmpie
pierdute printre haturi de pămînt ;

turme de vite-aici s-au adăpat
din limpedea, răcoritoarea apă,
o, cîți drumeți își potoliră setea
și cîți țărani lucrînd din zori la sapă ;

azi doar un scîrțiit prelung, tîrziu
abia de mai răzbate dus de vînt,
se-aud încă istorii de demult
vuind în mari răscoale sub pămînt,

și focuri, vîlvătăi arzînd în noapte
atunci, în anul nouăsute șapte !

VALENTIN DEȘLIU

Sămînța

În vremi mai grele, -n vremi de pace,
sub brazda răsturnată iară,
ca-n fiecare primăvară,
de mii și mii de ani încoace,
e și cenușă din conace
și-avem, mereu să ținem minte,
și unsprezece mii morminte
săpate de același „vraci"
ce mai imparte lumea încă
în mari bogați și mulți săraci,
în pușl pe trai și buni de muncă.

În diminețile cu rouă
sub brazda răsturnată iară,
ca-n fiecare primăvară
azi aruncăm sămînța nouă,
de griu, de orz, ovăz, secară,
iar în pătule și hambare
e hrană pentru-ntreaga țară
cum munca-i pentru toți chemare.

radio

r

Diverse

Renunțăm pentru un moment la comentarea într-o singură cronică a unui eveniment radiofonic, acordînd credit acestei formule pentru că am observat că, uneori, ne scapă emisiuni, anunțuri importante. De altfel, titulatura nu are obișnuita nuanță peiorativă : „treburi mai puțin arzătoare", ci este o încercare de a surprinde esența radiofonicului.

Formula diverse (cu mai elegantul „diversificare") pare condiția de bază a oricărei emisiuni (și, deci, a radiofonicului). Așadar :

— „Fonoteca de aur" a cinstit memoria lui Caragiale. Ecaterina Logadi și Cella Delavrancea au depănat emoționante amintiri.

— „Biografia unei capodopere" a prezentat filmul „O noapte furtunoasă" de Jean Georgescu.

— Din „Semnale cu adresă" :

● echipa de control obștesc, un colectiv de înaltă răspundere cetățenească ; 3 500 de astfel de echipe (adică 18 000 de oameni) își aduc o contribuție însemnată la îmbunătățirea aprovizionării și deservirii populației ;

● În Constanța semafoarele se schimbă (funcționează după legi bizare) : da, cînd nu prea e nevoie, ba, atunci cînd e foarte mare nevoie ; să tot ai drum și mașină...

● o gospodină se scoală în fiecare zi la 5 pentru a putea spăla cu apă caldă, situația la blocurile din cartierul „1 Mai" durează doar de... 3 ani ; între timp s-au făcut cîteva dosare de promisiuni, dar apa caldă continuă să curgă nestingherită (și ilegal) către unii particulari ;

— dacă aș fi fost elev de clasa a IV-a și dacă reporterul ar fi fost atît de (ne)inspirat încît să mă întrebe de ce-mi iubesc eu tovarășa învățătoare eu aș fi răspuns : pentru că e bună, sau pentru că seamănă cu bunica, sau pentru că scrie frumos, dar cred că în nici un caz nu aș fi putut răspunde ca elevul dintr-o emisiune pentru elevi (ce fel de elevi ?) : iubesc profesorul drept, cinstit, sever cu cei leneși, dar înțelegător, părintește cu cei ce învață. Uite-așa, pe mine nu m-ar fi dus mintea la 10 ani să spun asta !

— de luni seara a început pe programul II (orele 17,30) serialul „Să nu uiți, Darie". Să lăsăm considerațiile pe seama compatibilității radiofonic-literare, serial-roman, roman liric-dramatizare (oh, și cîte alte probleme nu se mai ivesc în astfel de cazuri) și să regretăm că anunțul va apărea cînd serialul acesta se va fi sfîrșit. Dar, Zaharia Stancu este așa de prezent în inimile ascultătorilor (cititorilor) noștri încît sperăm că va fi ascultat și fără îndemnul nostru.

Constantin Stan

plastică

p

Pictura contemporană

În „Pictura românească în imagini" (Ediția a II-a revăzută, Editura Meridiane, București, 1976), volum îngrijit, frumos ilustrat, după capitolele „Pictura veche. Antecedente. Evul mediu", de Vasile Drăguț, „Pictura în secolul al XIX-lea de Vasile Florea, „Pictura în prima jumătate a secolului al XX-lea", de Dan Grigorescu, urmează, încheind ciclurile, cel intitulat „Pictura contemporană", semnat de Marin Mihalache. Este, firește, din pricini lesne de închipuit și capitolul care ne interesează cel mai mult. Cu atît mai mult cu cît redactarea lui se izbește de obstacole reale. Pe de o parte, lipsește încă acea distanțare temporală, necesară actului critic capabil de o largă generalizare, pe de altă parte, e totuși greu să scrii cu deplină detașare despre cei în viață. Cu alte cuvinte, preferabilă sintezelor pripite, s-ar impune analiza atentă, mai ales în cazurile artiștilor care sînt încă atît de departe de a-și fi definitivat personalitatea și opera. Temeritatea întreprinderii, pe care o subliniem și noi, a resimțit-o din plin autorul, încît alături de constatarea : „Marea experiență a impresionismului, ca și a celorlalte tendințe fundamentale ale epocii moderne, a continuat să rodească în pictura românească într-un fel propriu nouă, absorbită cu prudență și discernămînt : partea lor de noutate a fost filtrată prin sensibilitatea specifică oamenilor acestui spațiu carpato-dunărean, armonizată cu fondul autohton, cu felul nostru de a simți și a ne reprezenta lumea", găsește necesar să noteze : „Dată fiind interferența tendințelor, ca și trecerea rapidă a unor artiști, îndeosebi mai tineri, de la o viziune la alta, în căutarea unor noi mijloace de expresie, nu am putut rămîne la o riguroasă încadrare pe tendințe și curente". Este aleasă deci metoda analitică despre care vorbeam. Și într-adevăr, autorul se referă cu pricepere și sensibilitate la operă mai mult decît la autori, schițînd desfășurarea în spațiu a picturii noastre contemporane. Avem astfel posibilitatea unui contact aproape direct, cu tot ceea ce s-a creat mai bun în cele cîteva decenii de artă actuală, într-un proces comun cu cel al marilor prefaceri sociale. Ierarhizările nu lipsesc. Este discutabil însă, cred, să mai vorbim astăzi, decît integrîndu-le într-un context mai larg, despre „școlile" de la Iași, Cluj-Napoca sau oricare alte centre de cultură din țară. Cît privește subcapitolul de „pictură feminină", nu-i mai vedem rostul, cele mai multe din autoarele pomenite situîndu-se pe coordonate mai sigure ale picturii. În introducerea capitolului, esențială, alături de foarte bine citații Camil Ressu, Henri Catargi, Dumitru Ghiață, Lucian Grigorescu, pleiadă descinzînd din plinul picturii interbelice și hotărînd într-un fel dezvoltarea celei strict actuale, trebuia amintit și Pallady. În aceeași ordine de idei, Ion Țuculescu, alt punct de referință, trebuia mai degrabă trecut, în fruntea oricărei introduceri, drept un mare continuator și deschizător de drumuri decît numai un pictor excepțional inspirat de arta populară. Încheiem aceste sumare sugestii, remarcînd încă o dată temeritatea criticului Marin Mihalache, autor ce reușește să treacă dincolo de inerente obstacole, alcătuind în bună măsură un tablou plauzibil al picturii noastre contemporane.

Grigore Hagiu

muzică

m

Fișier

Avalanșa de prime audiții românești produse în ultimele zile ne obligă la drămuirea atentă a vorbelor. Într-un cadru aparte, s-a putut audia „Vibrații" de Mihai Moldovan, Petre Bocotan, în fruntea orchestrei de cameră a R.T.V. ne-a descoperit această piesă mai veche, pe care aș situa-o, altfel decît s-a spus, mai aproape de vecinele ei în timp. Lirismul ei nu mi se pare a fi altul decît cel pe care Mihai Moldovan îl are întotdeauna. Este parcă o autobiografie poetică, unde compozitorul insistă asupra emoției intervalicii, silindu-ne să-i recunoaștem autoritatea semnăturii.

Toate celelalte lucrări despre care avem a vorbi s-au dat în cadrul unei forme de concert inaugurată în urmă cu vreo cinci ani, ale cărei rezultate acum putem să le apreciem mai exact — concertul urmat de discuții (concert-dezbatere la R.T.V., Dialog cu publicul la Societatea „Muzica"). Acum, spun, apreciem ca indiscutabil pozitive urmările inițiativei, în apropierea publicului de muzica românească, în abolirea unor prejudecăți, a tabu-ului concertistic, muzeistic, al „operei" ce nu poate fi palpată cu vorbe, pusă în discuție. Astfel muzica a venit mult la îndemîna masei de nespecialiști, se constituie în prilej de meditație schimbînd receptarea senzorială cu una intelectivă, grăbește deschiderea și potențează impactul moral al frumuseții sonore. Faptul esențial este modificarea tipului de participare a publicului devenită activă, constientă, combativă.

În Sonata K. N. de Nicolae Brînduș se face cu evidență simțit un al doilea nivel, superior, al prezenței componistice. Compozitorul nu rămîne între sunete, subjugat lor, ci le comandă ideatic exemplar, le înlătură rezistența, inoculîndu-le substanță și sens. Forța gîndirii și ingeniozitatea ei autorizează acest nou succes al lui Nicolae Brînduș. „Cicloide" de Sorin Vulcu, singura reaudiere a serilor, s-a citit mult sporită în coerență și logică internă, în mare măsură și datorită prezenței strălucitoare, captivante a clarinetistului Florian Popa, excepțional și în precedenta.

Iancu Dumitrescu („Jocul genezei") își cunoaște perfect registrul și scopul expresiv, este de admirat pentru modul în care scrie, azi cînd compoziția este minată uneori de livresc, avînd în față nevoia de trăire prin scris. Întrucîtva asemănător, Vlad Ulpiu („Mozaic") este un liric, iubește și trăiește materialul muzical, îl supune unei abstractizări a formei fără să-i secătuiască seva, potențele emoționale.

Treptat am ajuns la cei mai tineri emisari ai componisticii actuale, și Horia Rațiu („Cvartet"), absolvent recent, este unul dintre cei mai promițători. Ce a arătat acum este siguranță, însușire fermă a modelelor, credință convingătoare și viguroasă în muzica pe care o face. Și, în cele din urmă, doi studenți : Mihaela Gavrilă-Sturza — într-o continuă comunicare liric-constructiv, amîndouă de bună calitate, și Vincențiu Coban — îndeplinindu-și exercițiul impus de programă dar vădind mult mai mult decît atît : imaginația de a-și încadra tema într-o linie procedurală actuală, eleganța racourci-ului.

Costin Cazaban

r e m e m b e r

Braunschweig

IV

Atmosfera e rarefiată. Mari scriitori, mari gînditori, mari muzicieni nu par a fi trăit aici. N-am întîlnit case ilustre. Doar teatrul unde s-au reprezentat în premieră Emilia Galotti *a lui Lessing, acum două sute de ani şi apoi în 1829, prima parte din* Faust, *în timp ce Goethe bătrîn şi bolnav trona la Weimar, printre admiratori şi pelerini. Altminteri comerţul şi industria îşi împart suprafaţa de azi a oraşului căutîndu-şi confortul printre insulele nobleţei lui medievale, încercînd să-şi însuşească blazoane vechi şi să beneficieze de legendele domesticite ad-hoc, ca şi peisajul de la nord de Braunschweig. Nici prezenţa universităţii nu se simte prea mult, tipul ostentativ al studentului fiind rar şi chiar grupurile ce-şi supralicitează dezinvoltura la modul studenţesc, prin alte oraşe germane, par aici mai potolite şi mai rezonabile. Dacă mari spirite n-au viеţuit la Braunschweig, s-a întîmplat în schimb să moară unul dintre cei mai impunători clasici ai literelor germane : Lessing al cărui mormînt la Magnifriedhof continuă a fi loc de pelerinaj. El şi-a petrecut ultimul deceniu de viaţă — şi poate cel mai dramatic — ca bibliotecar al Ducelui de Braunschweig dar cum preţioasa şi renumita Bibliotecă nu se află aici ci în fosta reşedinţă a ducilor Wolfenbüttel, aflată la vreo zece kilometri distanţă, a trăit în micul oraş unde stăruie o casă memorială între ai cărei pereţi a fost scrisă piesa* Nathan înţeleptul. *Întemeietorul literaturii moderne germane — în sensul că lecţia lui de demnitate naţională se implică axiomatic în existenţa însăşi a acestei literaturi — ar putea fi foarte actual astăzi cînd fauna parazitară proliferează sub semnul unei avangarde mereu mai decolorate şi un vînt de alienare interlopă se lasă adulmecat cu inexplicabilă voluptate... dacă aş fi literat vest-german, as propune organizarea unui Congres Naţional al Scriitorilor aici în Braunschweig, la mormîntul lui Lessing... deşi, de pe soclul lui, aşezat între cele două maimuţe, Till rîde homeric de ingenuitatea mea...*

• • •

Am rămas legat sentimental de acest oraş atît de sobru, atît de lipsit de exuberanţă între tonurile lui de cotofană septentrională sau de trunchi de mesteacăn deasupra căruia trec uneori culori suave. Sub cerul lui rece şi clar zidurile vechi îşi sporesc parcă masivitatea şi oamenii trecînd pe străzi par cu atît mai comunicativi cu cît sînt mai reticenţi, mai tăcuţi, mai învăluiţi de gînduri. Prin generoasele spaţii verzi care mărginesc incinta medievală se aud păsări, cîntînd şi ele fără prea mult aplomb, mai curînd cu o delicateţe sfioasă ca şi cînd ar asculta de bagheta unui vrăjitor fără grai, undeva trece o apă lină de culoarea ochiului mort... îmi vin în memorie versuri de Georg Heym şi de Gottfried Benn. Atmosfera Braunschweigului e înrudită oarecum cu aceea a oraşelor Danemarcei dar fără ţipătul interior şi convulsiile sufocate ale Peninsulei dominate de steaua lui Kierkegaard. Aici clopotele au glasul leului de bronz, umbrele sînt mai verticale şi mai înalte iar lumina albă şi crudă care vine din stepele Lüneburgului se întîlneşte cu brumele stinse ale munţilor Harz ce-şi arată spre sud crestele colindate odinioară de tînărul şi impenitentul Heine.

Am nimerit şi într-un fel de City cu agitaţie, magazine elegante, baruri etc. dar nu la Braunschweig eşti ispitit de asemenea plăceri mondene, mai ales cînd poposeşti pentru puţină vreme şi te laşi cucerit de irezistibilele lui vestigii. În cele din urmă părăseşti şi frumoasele monumente de piatră ale goticului care te-au încîntat şi rămîi, printre acele incomparabile case atît de caracteristice cu lemnul lor negru plin de sculpturi, cu madonele lor minuscule, cu acoperişele enorme pline de întuneric evocator, de timp condensat şi de păsări... e cea din urmă imagine a oraşului pe care o iau cu mine, convins că nu mă va părăsi niciodată.

a. e. baconsky

Fragmente critice

cultul clasicilor

g. Călinescu lua în rîs, în 1937, pe acei recenzenţi obstinaţi care se foloseau de clasici ca să lovească în literatura contemporană. Împotriva fanatismului, spiritului de agresivitate ce se manifesta în cultul pentru scriitorii vechi, criticul lucid şi constructiv recomanda „moderaţiune", zicînd că adevărata, singura formă de iubire în literatură nu se poate manifesta decît prin mijlocirea spiritului critic. Atitudinea lui este, indiscutabil, justă şi cine deschide **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** sau monografiile despre Eminescu şi Creangă poate observa că G. Călinescu renunţă la sentimentul, mai vechi în critică, de pioşenie faţă de scriitorii clasici, punînd stima lui pe singurul teren posibil pentru un critic : acela al adevărului estetic. Opera, clasică sau modernă, trebuie să satisfacă, dacă este o creaţie cu adevărat vie, exigenţele unei sensibilităţi ce se modifică odată cu rotirea generaţiilor. Eminescu place pentru că spune mereu ceva generaţiilor ce îl citesc, **mitul** lui continuă să crească pentru că opera susţine o biografie exemplară, iar biografia vine în întîmpinarea unei mari opere. Rar caz în care omul şi opera formează un tot inseparabil, fericită întîlnire între o creaţie şi un destin ce se susţin reciproc. De aceea, pentru noi, românii, Eminescu este mai mult decît un mare poet, Eminescu este, cum zice cineva, **conştiinţa noastră cea mai bună**, un model etern, un arhetip. Ar mai fi el, întreb, dacă poezia şi proza ar înceta să mai spună ceva, să mai placă în sens estetic noilor rînduri de cititori excedaţi, ameninţaţi de o producţie literară în progres geometric ?

Revenind la G. Călinescu, trebuie spus că, între timp, a devenit el însuşi clasic şi opera lui întîmpină acum gustul şi exigenţele unor promoţii noi de cititori. Iese G. Călinescu micşorat din această confruntare ? N-aş crede. G. Călinescu este un scriitor total, un mare critic, un creator, dacă termenul nu ne sperie, genial, opera lui (mai ales cea critică) a fecundat literatura română şi va continua, negreşit, s-o influenţeze şi de aici înainte, dar a-i scoate opera în afara spiritului critic ar fi o greşală pe care el, cel dintîi, ar respinge-o. Cine mă iubeşte, spunea el prietenilor mai tineri, se desparte de mine. Şi tot el : modul meu de a stima este de a face obiecţii (aceasta este o propoziţie mai veche).

Pentru ce, mă întreb, i-am face lui G. Călinescu injustiţia profundă, impolitеţea de a nu-i respecta îndemnul ? De a nu pune, cu alte cuvinte, între admiraţia noastră puternică şi opera lui vastă cumpăna dreaptă a spiritului critic ? Critic fiind, am privit totdeauna cu ochi răi pe cei care îl contestau pe G. Călinescu pentru neglijabile erori de gust şi, în genere, detest pe cei care, din ignoranţă sau snobism, se năpustesc împotriva clasicilor cu atîta absurditate reproşîndu-le îngustimi, scăderi ce aparţin istoriei. Dar nici transformarea clasicilor într-un obiect de cult orb nu-i bună ; clasicii, ca să trăiască estetic şi să se bucure de preţuirea noastră cea mai adîncă, trebuie să se supună examenului nostru critic, singura formă de omagiu. Luăm cazul lui Alecsandri. Poetul înfumurat şi ignorant de azi poate să-l disprеţuiască găsind că versurile sînt prea clare şi puterea lui de transfigurare prea simplă. Însă Alecsandri este o prezenţă culturală impunătoare, el domină, realmente, mijlocul secolului al XIX-lea, făcînd legătura între primii romantici şi Eminescu, într-o formulă în care intră şi elemente de clasicism. Opera lui nu-şi mai păstrează, în totalitate, valoarea estetică, o parte din ea s-a datat, menţinîndu-şi numai însemnătatea culturală. Nici aceasta nu-i de ignorat, dar atitudinea nediferenţiată, encomiastică faţă de o operă intrată în istorie şi, în acelaşi timp, marcată serios de istorie, este un semn de imaturitate în critică. Opera, în latura ei cea mai rezistentă, iese purificată, întărită din asemenea cercetare fără părtinire, fără încrîncenare. Fanatismul nu protejează, nu distruge şi nici nu impune o operă, fanatismul creează doar o stare de iritare în jurul unui autor, îndepărtînd — prin negaţie absurdă sau laudă jignitoare — opera de publicul său. Macedonski, ca să luăm un alt exemplu, este un liric fundamental cu imprevizibile căderi. Ce ar deveni el dacă reliefurile variate ale operei ar fi îmbrăţişate cu o intoleranţă, fanatică devoţiune ? Nu ştim ce ar deveni, dar pentru oarecare vreme piscurile mîndre ale poeziei sale nu s-ar mai putea vedea de ceaţa acestei regretabile confuzii.

Literatura română este, cred, suficient de puternică, matură pentru ca scriitorii ei, clasici şi moderni, să nu fie ruşinaţi nici de spiritul apologetic, nici de tăgăduinţa invariabilă a sceptic ilor. Există, în fond, o singură categorie de scriitori, într-o comuniune secretă. **Clasicii** participă aproape cu regularitate la bătăliile literare contemporane, **scriitorii contemporani** deschid, adesea, o fereastră spre înţelegerea unui autor din trecut. Bacovia, care nu reprezenta, pentru generaţia dintre cele două războaie, un mare poet, a început să fie înţeles ca atare odată cu afirmarea tinerilor poeţi în jurul anului 1960. Ei l-au „descoperit" pe Bacovia într-un chip mai profund, tipul de sensibilitate al poeziei lor a făcut posibilă înţelegerea de către marele public a poeziei din **Plumb** şi **Scintei galbene**. Aşadar : nu numai vii sînt guvernaţi de morţi, dar şi morţii resuscitează, în literatură, prin alianţele spirituale pe care reuşesc să le încheie cu noile generaţii. Pentru ca alianţele să fie posibile, trebuie, încă o dată, ca opera clasică să se bucure, ca şi opera modernă, de libertăţile spiritului nostru critic.

Între atitudinea sceptică, clasicofobă, a lui Paul Zarifopol şi intoleranţa pe care o arată unii faţă de orice obiecţie adusă clasicilor, noi trebuie să alegem calea dreaptă a stimei pline de adevăr estetic. Clasicii nu trebuie bătuţi protector pe umăr, nu trebuie nici transformaţi în temple înfricoşătoare. Ei trebuie să circule firesc înfruntînd, laolaltă cu scriitorii contemporani, exigenţele epocii noastre.

Eugen Simion

Ferestre

Prin Maramureş

Troiţa de la Berbeşti. Trecusem de ea — e greu de observat, confundîndu-se cu o poartă, rugăm să întoarcă maşina. Da, o minunăţie. Se spune că a fost lucrată de nişte robi originari din Săliştea Maramureşului, care munceau la Berbeşti pe moşia boierului Rednic. Au vrut să facă o cruce „să nu mai fie alta ca ea pe apele acestea" („Apele acestea" adică Iza şi Mara). Robii au fost eliberaţi după aceea de stăpînul care a fost mulţumit de troiţă. Acum e într-o stare cam proastă — neîngrijită (cred unii că operele de artă ar trebui să se îngrijească singure ?). Au dispărut icoana Sfîntului Gheorghe, chipul morţii, scara, suliţa, cocoşul, ciocanul şi cleştele.

Trifoi pe garduri (podine) ca pieile unor animale întinse la uscat. Căi de fîn — soldaţi de paie (de fîn) în dispozitiv. Cînepa uscîndu-se pe porţi, scoasă din Iza. Satul Oncesti. Trecem prin satul Oncesti. Dacă intri într-o casă, vezi cam aceleaşi obiecte : laiţele dejurimprejurul unei odăi, culmea cu scoarţe (aici se numeşte rudă). Paturile înalte, cu saltele umplute cu iarbă, ori frunze. Icoane pe sticlă. Cîntecul unui maramureşan ajuns în America :

„Iar acolo ce să vezi ?
Numai negri şi englezi".

Năneşti, sat. Birsana, sat. Bisericuţa de la Jbâr (comuna Birsana) e pomenită în documente din 1310. În altar se află ceata îngerilor cu ochi mulţi (ca la Ţuculescu). Ceata heruvimilor celor cu ochi mulţi. Ceata celor cu şase aripi. Scurt popas la casa bătrînească a prietenului nostru D. Ni se arată o diplomă din 1607 de recunoaştere a nobleţei familiei Pasca de Ieud şi de întărire a domeniilor pe care le-a avut. S-a acordat această diplomă de către Sigismund Racozi, anul 1607. Citesc cu voce tare, scuzîndu-mă că sînt la ora de silabisire.

Mîncăm pită cu slană, bem cîte un pahar de vin. Bătrînii sînt foarte bucuroşi să aibă musafiri, prieteni de-ai băiatului lor. „Poftiţi mai" ne spune la plecare doamna (Reţin expresia „poftiţi mai").

Strîmtura — loc unde au fost bătuţi tătarii în 1717. Duceau cu ei peste 12 000 oameni, care au avut norocul cu aceşti maramureşeni de ispravă ce i-au pîndit pe tătari la strîmtoare şi i-au împuţinat foarte. Debitul Izei a scăzut la jumătate în ultimii ani din cauza despăduririi.

Rozavlea, sat. De la Rozavlea valea Izei se lărgeşte. Privesc spre culmile despădurite. Femei cu furci în briu şi zăvelci vîrstate cu negru. (Se mai păstrează încă aici, ceea ce la mine la Bulzeşti a dispărut în ultimii ani. Dacă nu apucam să văd acolo în copilărie portul, obiceiurile, lucrurile vechi, credeam că nici n-au existat). Case acoperite cu şindrilă. Numai femei pe drum. Bărbaţii sînt plecaţi : „pe lume". (Duşi la lucru prin ţară, în special la coasă, ori pe la construcţii, la Galaţi, Bucureşti, Cluj-Napoca. Sînt foarte muncitori şi sînt căutaţi).

Biserica din Rozavlea. Zugrăvia e mai bine conservată. Locaşul a fost adus aici din altă localitate în 1817 (majoritatea bisericilor au fost atunci arse de tătari). Construită din lemn de brad. Nu se foloseau cuiele. Aceasta a fost pictată în timpul lui Francisc Iosef. Crisnic, înseamnă paracliser. În biserică femeile stau în spate, bărbaţii în faţă. Biserica e oarecum a bărbaţilor. Înăuntru cuvintele sună reverberate de pictura pe pînză aplicată pe scînduri. Pictura pe pînză e, de fapt, numai la locurile de îmbinare, în rest e direct pe lemn.

Sieu, sat. Aici se vorbeşte cu a în loc de ă. Merg pe cărare. Cojelcă, furcă de tors. La Ieud e obiceiul numit „adunarea nepoatelor". Odată pe an se duc femeile la moaşa satului toate odată la cea care le-a fost moaşă. Îi duc daruri. Există şi un ritual : trec prin faţa moaşei şi rostesc (sau aceasta rosteşte ?) : „Să ai parte de sănătate, dumitale şi cea care te-a făcut pe dumneata". O spală apoi (deci ele îi spun aşa moaşei) cu apa dintr-un blid în care e un ban şi darurile aduse i le vîntură de trei ori peste creştet (O spală cu daruri). Moaşa le dăruieşte ceva şi joacă toate „De-a babele prin casă". un joc numai de femei. Interesant acest cult al moaşei la Ieud. De altfel este satul unde există cei mai mulţi copii pe cap de locuitor — media fiind cam 7—8. Unele femei nasc şi cîte 12, pentru că aici se consideră cel mai mare păcat să nu aduci pe lume copii. Vedem copii mulţi prin toate curţile şi femei tinere foarte chipeşe. Biserica din Deal, ridicată în 1364, este cea mai veche din Maramureş. Trec gîrla, ure un povîrniş. Biserica e închisă cu gard, un cimitir cu cruci de piatră. Tot din lemn de brad, geamurile sînt foarte mici. De ţinut minte : scara dintr-un lemn. Biserica a fost trăznită anul acesta (1975) în iulie 16. Isac, Avram şi Iacov ţin în burtă (poala sufletului) iadul. Aici s-a păstrat „Zbornicul de Ieud" (cel mai vechi). Ieudişorul, aşa se chema apa. Femei spălînd pînză. Bat rufele pe piatre cu pranicul. Biserica din Ieud/ Vale e făcută după 1717. Pictura din 1841. Mai sosesţe un grup de turişti străini. O doamnă c-o maimuţă. O fi voie să intre maimuţa în biserică ? E foarte sperioasă, sare pe umerii doamnei şi dă semne c-ar vrea să se urce pe pereţi (cu stăpînă cu tot) să vadă pictura mai de aproape. La Ieud bătrînii poartă alb, de aceea albia Ieudişorului e mereu plină, ca o albie de rufe. (La Săpînţa mai mult galben).

Marin Sorescu

Sub simbolul creaţiei

Urmare din pag. 1

şi sociale a României de astăzi. Cele şase tablouri pe care le expun („Natură şi industrie", „Sondă I", „Sondă II", „Autoportret", „Apus de soare" şi „Iarnă") încearcă să dovedească faptul că arta plastică pe care o practic este adînc ancorată în contemporaneitate atît în ce priveşte stilul, modalitatea de expresie, cît şi tematica».

GHEORGHE PANTELIE : «Sînt în această expoziţie lucruri de calitate, nu sînt copii servile ale realităţii, sînt creaţii realizate în baza unui limbaj cultural precis formulat. După părerea mea cei ce expun astă seară sînt net detaşaţi de ceea ce se cheamă „amatorism". Pictura lor porneşte dintr-un unghi contemporan, modalitatea de expresie se apropie de concepţia picturii de muzicalitate, de armonie ; ei pun accentul pe elementul cromatic şi pe lumină. Pînzele sînt în totalitatea lor numai bucurie, numai optimism, într-o tonalitate sănătoasă, lipsită de tragism, nu sînt expresii ale unei arte de refulare. Evident, aceste realizări sînt şi rezultatul indirect al condiţiilor pe care le au astăzi tinerii pictori din Piteşti. Există astăzi ateliere, săli de expoziţie, există chiar un magazin specializat în care tablourile pot fi puse la dispoziţia publicului interesat. În orice caz, acum 10—15 ani oraşul ar fi fost încîntat să aibă o asemenea expoziţie şi realizarea ei dovedeşte o evoluţie ascendentă a fenomenului de creaţie plastică în oraş şi în judeţ».

FLORIN DUMITRU : «Prin pînzele pe care le expun încerc pe de o parte să realizez punţi de comunicaţie cu generaţia din care fac parte, pe de altă parte să mă integrez în procesul continuităţii cu arta înaintaşilor, şi poate că este o coincidenţă semnificativă faptul că expoziţia noastră se desfăşoară paralel cu cea a profesorului nostru Gheorghe Pantelie, aflată la galeriile Metopa, *tot în cadrul aceluiaşi generos şi amplu festival „Cîntarea României". În orice caz festivalul care se desfăşoară şi în care se include şi această expoziţie de grup are o importanţă covîrşitoare dată fiind utilitatea artei şi culturii în general pentru om, pentru prezent ca şi pentru lărgirea orizontului de vederi pentru viitorul evoluţiei societăţii umane. Orice s-ar spune arta este vizionară, este o privire responsabilă aruncată în viitor».*

MARIUS RIZU : «Etapa pe care o trăim astăzi cu toţii este deosebit de fertilă pentru o artă realistă, adresată omului care munceşte, pentru o artă ancorată în prezent şi festivalul care se desfăşoară are un rol stimulator pentru artiştii din toate domeniile şi la toate nivelele pe scara cunoaşterii artistice».

MIRELA CORNELIA VOICU : «Am remarcat expresivitatea lucrărilor expuse, sensibilitatea cu care au fost lucrate mai ales în cazul peisajelor de iarnă. Majoritatea lucrărilor exprimă o anume apropiere de problema naturii şi a ambientului industrial în care trăim, exprimă starea catarctică, de relaxare, pe care natura este în stare s-o genereze omului contemporan, dar şi — în întîmpinarea funcţiei sociale a artei — ridică problema responsabilităţii în faţa naturii. Expoziţia pe care o avem în faţă beneficiază şi de încadrarea ei în festivalul „Cîntarea României", festival care înseamnă de fapt sentimentul stimulator al creaţiei, al utilităţii sociale, participarea conştientă a fiecărui artist prin opera sa, prin fapta sa creatoare la viaţa societăţii».

cenaclul revistei „luceafărul"

A 40-A ŞEDINŢĂ

A fost o şedinţă de cenaclu reuşită, atît prin calitatea versurilor care s-au citit, cît şi prin nivelul ridicat al unor discuţii. Poeţi de vîrstă şi factură diferită, **Ioana Crăciun** şi **Mircea Brăiliţa** au fost receptaţi, fiecare în parte, pe măsura talentului lor.

Foarte tînără, abia elevă în clasa a XI-a, Ioana Crăciun a făcut totuşi dovada unui „debut de bun augur", după cum s-a exprimat poetul Mircea Dinescu. „Este foarte bine ca în cenaclul nostru să vină autori tineri, neîmbătrîniţi prin cenacluri. Poeta care a citit în seara aceasta este un asemenea exemplu. Poezia ei este frustă, vehiculează imagini pregnante, netocite, este o poezie uşor suprarealistă, în marginea accesibilităţii, totuşi". Mai temperat, entuziasmul lui Radu Stoenescu n-a depăşit recunoaşterea unei poezii „tipică vîrstei adolescenţei, cu o naturaleţe şi o candoare firească". Mult mai interesant i s-a părut Mircea Brăiliţa, în care întrevede un poet „ale cărui versuri deschid perspective şi pun întrebări grave asupra menirii artei. Este o poezie mult mai bogată în conţinut şi de aceea şi mai greu accesibilă". Consecvent hîtru în afirmaţiile sale, Florian Grigoriu a precizat că : „n-aş vrea să mă simt ca un orb într-o cameră întunecată şi care-şi caută pălăria, dar în legătură cu cele citite trebuie multă atenţie. Poezia Ioanei Crăciun mi-a adus aminte de o carte de cugetări universale. Fiecare vers încearcă să fie un raţionament. O anume sălbăticie a limbajului mă face să văd influenţe argheziene". Citează ca izbutite poeziile „Coborît-din-scrinciob" şi „Eu şi ai mei". Poezia lui Mircea Brăiliţa îi pare, în schimb, vorbitorului „deja vue", cu toate că „Ştefan între anotimpuri" este un poem remarcabil. Valter Cristescu aplaudă, şi el, poezia Ioanei Crăciun care „îşi face un autoportret în adolescenţă fără aură peiorativă". Poetul i se pare „cam lung, cu toate că lungimile astea cu speculaţii posibile e (!) o tehnologie actuală". „Remarcabilă" i se pare poezia Ioanei Crăciun şi lui Cazimir Ionescu. Maria Cristina Moisin declară că „deşi am venit la cenaclu după o zi lungă de lucru, mă bucur. Am fost martora unei manifestări de talent". Entuziasmul lui Neagu Vulcănescu a fost în privinţa poetei nemărginit : „Este un creator tînăr, enorm de tînăr" a afirmat vorbitorul. „Ioana Crăciun se joacă cu poezia". Poetul, în schimb, nu i-a plăcut. Iată şi spicuiri din intervenţia lui Vasile Andronache : „Din versurile citite de Ioana Crăciun „Fotografii" mi-a părut producţia literară a unui poet format. În ce-l priveşte pe Mircea Brăiliţa, el este un poet format. Remarcabilă în versurile sale este ştiinţa prozodiei. Este o creaţie în marginea poeziei eseniene".

Nicolae Ciobanu a precizat din capul locului : „Cei doi autori nu se pot compara. Nu există nici o linie de contact. Ioana Crăciun scrie o poezie de confecţiune ingenuu-teribilă, cu sinceritate specifică vîrstei pe care o are, salvată de exclamaţia puerilă prin candoare. Sperăm că versurile vor evolua către o autocenzură în aşa fel ca erupţiile exclamative să fie conduse de un flux ideatic. Deocamdată, poezia se situează într-o stare de spirit specifică vîrstei şi care pe ici-colo cristalizează în versuri, nu încă în poezii. La polul opus se află poezia lui Mircea Brăiliţa, cu o poezie de o foarte riguroasă elaboraţie dar care nu-şi refuză un anume romantism al ideilor. Are ceva din sonul discursurilor eminesciene. Este un neoromantism contemporan aşa cum îl descoperim la Philippide dar şi intruziuni blagiene şi, poate, ecouri din baladele lui Doinaş. O anume solemnitate îmnică conferă acestor versuri o valoare distinctă. O poezie cu mîză foarte mare, de unde şi dificultăţile pe care poetul şi le asumă cu discreţie. Scrie în două registre : baladesc şi abstractizant, punct de penetraţie a ideilor, a formulărilor conceptuale, o poezie aproape silogistică, de unde şi dificultatea recepţiei. În cîmpul poeziei tinere, unde se face exces de imagism, inflaţie metaforică, Mircea Brăiliţa vine cu gravitate, cu un punct de vedere liric care se constituie în pledoarie pentru întoarcerea la sursa primordială a poeziei care este cunoaşterea poetică". În intervenţia sa, Aurel-Dragoş Munteanu a declarat că „Ne aflăm în pragul apariţiei unui poet, Mircea Brăiliţa. O spun cu cel mai pur îndemn de cititor. Creează sentimentul profund de comunicare cu un om care gîndeşte, care se caută, care are curajul de a-şi „murmura" stările, de a fi el însuşi. Cuvintele au mister, au o viaţă esenţială, au realizat o comunicare deplină". A recitit poezia „Remember", revelînd prin lectură sensul ei grav şi tulburător. Ioana Crăciun i s-a părut vorbitorului „disonantă. Spirit rebel caracteristic vîrstei". Lui Valentin F. Mihăescu i-a plăcut mai mult poeta, care „Ascunde totuşi o seriozitate. Nu putem vorbi de un univers constituit, dar semne că se va întîmpla aşa există". În schimb, Mircea Brăiliţa face „o încercare de atitudine poetică care se opreşte la stadiul de frondă. Nu-ţi dă senzaţia nemărginirii la care aspiră". Pădureanu Constanţa a ţinut să precizeze lapidar că : „Poetul al doilea este un adevărat poet" în timp ce Horia Zilieru, oaspete de la Iaşi al cenaclului nostru, a afirmat că : „Poezia nu se poate judeca cu şurubelniţa şi nici cu radarul. Ea este o stare de graţie care se comunică. Ioana Crăciun are toate şansele de a urca în imperiul poeziei, are o trăire autentică, meditativă". În ce-l priveşte pe Mircea Brăiliţa „el este o garanţie că poezia noastră de astăzi continuă". Luînd cuvîntul în continuare, Marius Robescu a spus : „E un efort să pătrunzi într-o atmosferă curat-lirică. Acesta este cazul lui Mircea Brăiliţa care se edifică existenţial prin fiecare cuvînt. Aceasta şi este marca poetului adevărat". Ioana Crăciun i se pare „promiţătoare în unele versuri, dar fără urmarea aşteptată. Nu se edifică interior". Grigore Hagiu a spus, între altele : „A fost o seară de poezie adevărată : o debutantă şi un poet format, nepublicat din păcate pînă acum sau publicat prea rar. Păcat că anumite discuţii din cenaclu au fost sub nivelul poeziilor, dar şi foarte bine că intervenţiile lui Nicolae Ciobanu, Aurel-Dragoş Munteanu şi Marius Robescu au fost un model de cum ar trebui să se vorbească în cenaclu". El a apreciat că Ioana Crăciun „este foarte talentată şi va face sigur poezie. Versurile ei arată o privire a realităţii în esenţă". În ce-l priveşte pe Mircea Brăiliţa, consideră că a ajuns la o „maturitate poetică. Practică o poezie a posibilităţii de a crea un mister prin poezie". În încheiere, Teodor Bals a salutat „cu bucurie poeţii şi comentariile care au fost la nivelul poeziilor".

Cronicar

Mircea Brăiliţa

Poem prin lumină

Anii sunt limpezi. drum de cleştare
trece prin fiinţa ta slabă. în ţară
pămîntul luceşte acum ca oglinda.
cade pe gură o rază de soare
şi îţi aduce din ceruri merinda.
ca pe un mic meteor
clipa o laşi prăbuşită fierbinte
rîsul copilului tău nu dezminte
înaltul viitor
şi-ntr-o seară
veacuri se-adună plutind ca un nor
pacea grădinilor melci înfioară
şi iată venind şi aceşti homerizi
cu guri aeriene bolborosind încă

greu
e să spui cum dispare o stîncă
atinsă de zefir
mai greu : să deschizi
mormintele care ascund doar nume
să sapi la aceeaşi sălbatică floare
pînă cînd umbra se scufundă în stratul roditor
şi grădinari de mîine se-ntorc să te îndrume
şi-s oameni
doar oameni în aerul tremurător
ceva mai sus o aură
şi mai sus o boare
şi ţara
intră în roirea întîmplărilor
ca stupul celest.

Ştefan între anotimpuri

Umbla
în aerul fumegător de vară (poate-ntr-o zi
cum n-am închipui-o noi nicicînd)
cîmpul trecut în călărire
da rod mai grabnic (nicăire
s-au dus prin ei secerătorii ca în imensul lor mormînt).

Veghea
aşternerile frunzei (cu vînt din codrul nespus
atinge toamna ca şi-atunci Ţara de Jos Ţara de Sus).

Lumina iernilor cumplite
spunea că e bătaia stelei
pe fruntea cerbului din basm Moldav.
Cetăţi biserici smălţuite
străfundul ochiului ce miră
au împrimăvărat dorinţa ascunsului în Domn zugrav.

Şi-n anii curşi atunci ai ţării
vezi flacăra neînchinării
pe Ştefan om în zale grele tăind în timp sfinţită spiră.

O ! Vreme ! cum i-ai petrecut
răsufletul prin colb curat
dă spaimă vinturilor apei
acum cînd se urnesc vedenii
de pe cîmpia-însingerată
sub ochiul lui înourat ;
că pentru singur om puterea tărîmului e copleşire
şi fiind ales mai grea îi este şi deslegarea de odihnă
(la Putna nu s-a stins lumina ci arde ca o grea privire

pe culmile Moldovei umblă
un duh prea mare fără tihnă !)

Ioana Crăciun

Coborît-din-scrinciob

Pămîntul şi-a zvîrlit opincile în soare :
„Mai meargă şi mezinul la cules ciuperci !
Pe mine cu pluguri încaltă-mă,
ci hai pe malul frumos".

Ci hai pe malul frumos.
Piinea stă chircită în scrinciobul grîului.
În cîrpe de piatră a-nfăşat-o mezinul.
Ană, copilă, venit-am să-ţi ar mănăstirile.

Ci nu-mi mai alăpta ridurile.
Coborît-din-scrinciob păşeşte pe ape,
păşeşte pe grîu Coborît-din-scrinciob,
cu picioarele goale.

Cîmpoiul

Pădurea nesomnului am cărat-o la vale
buştean cu buştean pe rîuri furate.
Cirezii domneşti cuvenitu-i-s-a
grajd din lemn de măslin.

Vara sînt iarbă grasă,
iarna sînt fîn.
Vara sînt apă de rîu,
iarna sînt apa din jgheaburi.

În uger, bivoliţa pîinii poartă sîngele meu.
Din bivoliţa morţii mi-a rămas doar cîmpoiul.

Eu şi ai mei

Moaşa ripelor a mituit vrăbiile :
„Vere drum, ea e Roua. Copila lui Ploaie.
Am adus-o din rai. În plîmbare".
Aşa să-i spuneţi.

Şi a descălecat.
Şi m-am născut floare.

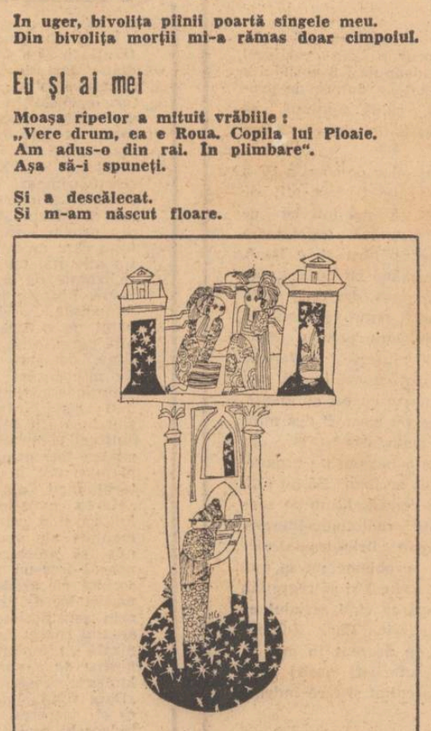

Paralelisme

Urmare din pag. 1

cînd se opreşte în vîrful piramidei şi devine cîntec pur.

Ţine de firea poetului de-a străvedea afinităţile graduale din sînul naturii pentru că a bate laolaltă realităţi ce nu se lămuresc reciproc, la voia întîmplării, nu ţine de însufleţirea unui grai. Mereu se cere din această privinţă o cît mai pasionată şi exactă cunoaştere a firii lucrurilor lumii în lumina chipului omenesc. Acolo unde există o ierarhie a valorilor, apare în mod firesc şi acest paralelism gradual care poate fi şi invers gradual precum în aceste versuri :

Voi imne, stăpînele murmurelor,
Cine-i zeul, cine-i eroul, cine-i bărbatul
Pe care-l vom slăvi ?

Ierarhia elină apare limpede aici începînd însă de sus în jos nu de jos în sus precum în exemplul precedent. Există un paralelism spaţial şi unul temporal corespunzînd contemplativităţii statice eline şi respectiv dinamismului istoric semit. În analiza poeziei graiurilor respective învăţaţii arată aceasta.

Şi în acest caz se adevereşte absoluta coeziune între formă şi conţinut.

atelier literar
poșta redacției

M. C. ROMANOVSKI : E ceva „păunescianism" — cum ziceți — dar mai mult în aparență. În fond, sună adesea a gol, sub rostogolirea oratorică, grandilocventă, a vorbelor (printre ele, frecvente formule perfect opace, fără transfer, fără „sînge", de tip „zăpadă de privighetori", „ferestre de paseri", etc. etc.). Cîteva lucruri mai reușite (mai puțin hăulitoare și mai cu miez) : „Privirea prin lupă", „Monologul ghilotinei". Și printre celelalte mai există idei, zvonuri și semne interesante, care ne lasă să așteptăm rezultate viitoare mai bune. În piesele cu versificație tradițională (cu ritm și rimă), se cere o mai mare scrupulozitate și rigoare, evitarea ritmurilor schioape, „hurducate", a rimelor aproximative, neglijente etc.

A. BODNAR : Poezia vădește sensibilitate, dar și lipsă de experiență, naivitate. Dar, dintr-o singură pagină, nu putem trage toate concluziile. Cellalt mod de a sluji poezia, de care ne vorbiți, e plin de noblețe și gîndul de a-l adopta vă face cinste. Mulțumim pentru amabila invitație; într-o bună zi, sperăm să-i putem răspunde cu toată plăcerea.

BOGART W. : Poeziile sînt mai slabe și mai tulburi ca altădată (ceva mai bine, în „Poem"). Dacă profesorul dv. a reușit să vă facă o oră atît de frumoasă și emoționantă, cum ziceți, meritată, desigur, toate felicitările și, mai ales, merită cît mai multă atenție (permanentă) din partea dv. (în sensul că, după cum se vede, aveți ce învăța de la el și vă poate ajuta, între altele, să eliminați și numeroasele nesiguranțe, erori și lacune în materie de limbă și stil, care mai există în manuscrisele dv.). Manualul școlar reprezintă, în toate cazurile și în toate sensurile, un punct de plecare; pornind de-aici, un elev dornic de a-și îmbogăți cunoștințele și de a le aprofunda (și acesta trebuie să fie, în primul rînd, cazul unui aspirant la poezie, ca dv.), va găsi oricînd la îndemînă fel de fel de istorii și dicționare literare, studii și monografii etc., care să răspundă la toate întrebările și nelămuririle.

R.M.I. : În general, lucruri mai slabe, inconsistente. „Riscul", confuză, expediată, re-

editează neglijențe și imprecizii mai vechi. Ceva mai infiripată și mai semnificativă, „Lăstunii" (dar nu prea departe de reportaj).

EMMANUEL : Pare să fi crescut întrucîtva îndeminarea și siguranța expresiei. Spunem „pare", pentru că lectura noastră a fost plină de lacune, datorită scrisului adesea neciteț. De aceea vă rugăm să recurgeți pe viitor la o mașină de scris.

TRUȚĂ GHEORGHE : V-am răspuns în nr. 1, din 1 Ianuarie a.c. (nu rezultă că ați fi citit acest răspuns). „Strada la ora 4" confirmă în parte zestrea pe care am sesizat-o în „A doua povestire". Acum, însă, lucrurile nu mai ajung la aceeași tensiune, ochiul-sensibil, scormonitor — e solicitat mai mult în suprafață, de culori și mișcări exterioare, ca o peliculă documentară (cam aglomerată, prelungită) cu un neinspirat decupaj și montaj. Singurul eveniment din ea (accidentul) e tratat cu oboseală, „la botul calului", cu pierderea totală a implicațiilor dramatice (ca și, de altfel, a celor exterior-spectaculare, de pitoresc etc., urmărite pînă aici cu atîta sensibilitate și apetit). Firește, proza e și o problemă de experiență, de acumulări, de muncă intensă și, în acest sens, indicațiile de data trecută rămîn cu totul valabile. Țineți-ne la curent.

BOCA MIHAI : Ceva mai bine, parcă (dar nu fără un rest de discursivitate retorică), în „Încurcă lume", „O luminare". „Iubirea ta".

I. CRAIOVA : Cînd nu amintește de Ion Pillat și de alții, cînd concesiile față de prozodie și convenționalism nu sînt prea flagrante și prea numeroase, pagina tinde să sune convingător și să făgăduiască mai mult („Bunicul meu", „La hanul").

V. CROITORU : Din ultimele plicuri, „Tu, spirit al meu", „Vis cu cai", „Stare de vis, de cosmar, de casă" (aceasta, cu finalul nu prea reușit). Ar trebui, poate supraveghiat mai bine fluxul grafic, care uneori antrenează elemente parazitare, repetări, reluări, monotonie etc. Proiectul poemului amplu, de care ne spuneți, e desigur binevenit și poate fi, între altele, în lumina observației de mai sus, un exercițiu și un test util.

A. DERLEA : Nu sînt noutăți, din păcate. Pagini domoale, modeste, fără „zvic". Ceva mai bine, în „Tie, prietene", „Singurul loc".

Geo Dumitrescu

N. R. — Manuscrisele nu se înapoiază.

Prin această grădină

Ridică-te și umblă
prin această grădină
nimeni nu se teme de iarbă
în miezul zilei culorile se-amestecă,
linii cad fulgerate
spre a alcătui
portretul în mișcare al omului.
și lingă securi ruginite
pacea măslinului,
respirația suavă a unei flori
în palmele femeii –
timpul oprit cînd nopțile lui
au statura luminii.
ridică-te și umblă
poetul are grijă să-ți
înnobileze cîrjele, felul ciudat
de-a privi cerul
pe care nu-l poți umple
decît cu dorința.
migrează spre osia lumii
vertebrele timpului
pe nisip nici un fluture rănit de aer,
nici un ou care să nu fie de vultur
ridică-te și umblă, omule
prin această imensă grădină
a ta

Cînd părul tău mă sărută

Prin sîngele meu
statuia timpului curge
are un braț de foc,
sîni de madonă
și ochi de luceafăr.
mai ales noaptea aud
foșnetul cuvintelor
ce-i alcătuiesc soclul –
cînd trec prin dreptul mării
mai am ceva de spus
în această toamnă albastră
arborii îmi fac semn să vorbesc
în șoaptă : doarme cîte-un prunc
în fiecare lucru.
insule visează corăbii
de-abia întors din flautul visului,
plec să aduc amintirea
unei iubiri întregi
și luna secerată ca un spic
îmi cade la picioare.
nu-i ușor să-ți plutească
o statuie prin sînge, iubito
cînd părul tău mă sărută,
ochii se tulbură o clipă
ci zăpezile gîndului ard mai departe
imperturbabile
sub piramidele vagi ale timpului

Versuri de Valeriu Pruteanu

Umbra zăpezii

Umbra zăpezii vei ști-o
cînd peste arbori
o stea prăbușită mai fumegă ;
văi ale gîndului prin
care curg
fluvii de păsări
(frunze ale unui anotimp veșnic)

Desene de
Mihai Gheorghe

nici loc de mănăstire, nici
cîntecul de fiecare zi.
tu treci strada cu ciorchinii
iubirii storși în clepsidre
de amețeală marea îți întinde
o mină de apă
intri într-o floare, privești
fiecare fibră a luminii
și nu ți-e teamă de vint.
din cuvinte răstorni
imaginile fixe ale lumii
pe oglinzi de iarbă
și din fragmente,
acest foc aspru al lucidității

Aripa de ceară a visului

Numele tău se pierde
în fața fiecărei rădăcini
nu înfloreși decît o dată
și fîntînile dorm în gîndul tău.
niciodată singur
atît timp cît crinii și fluturii
vor ninge peste lume
în preajma lor
nici o fiară mai blîndă ca
lupul nu va fi,
nici o lumină nu va fi tulburată.
a ta e neliniștea perpetuă –
te naști și mori în fiece cuvînt
martor anonim al respirației
lucrurilor
cînd nici nu se bănuie măcar
sufletul pietrelor, ochii de un
roz-violaceu ai cîmpiei.
și cazi acolo unde e necesar
să crească un izvor
setea va fi împlinită
niciodată singur rupînd crengile
cerului pentru adăpost,
niciodată mistuit de propria ta frumusețe
ci martor al timpului
despicînd văzduhul tăcerii
cu aripa de ceară a visului...

Note de toamnă

Sub ploaia de frunze
vertebrele orașului par obosite
lumina se prelinge ca o
miere tîrzie pe degete
și noaptea,
carnea blondă a dragostei
ca un șimbur de candelă.
regatul de apă se-ntinde
cum deschizi ușile
timpla visează mai departe
alcătuirea firească a lumii
(gînduri tremurătoare abia)
și pleoapele deschid în lucruri
universuri –
în această toamnă
cu soare flămînd
și ciulini răstigniți pe șosele.
tulbure gură, desigur
cînd liniștea-i ou de rostogolit
printre pietre,
cînd tălpi suave calcă
pe cioburi de suflet
și nesfîrșit de lungă întrebarea
fără cuvinte, ce-nflorește pur
din căderea albastră a stelelor...

O poezie compactă și severă

Urmare din pag. 1

limba vorbită și elementele ei : „Iar se zbat pe creștete fire de iarbă / iar uităm ce să facem să le împlinzim, / păianjenii în cărți cu miros vestед de iarbă / și iarba încăodată ne poruncește să fim, / s-ar putea din aburul ei să ardă alături opaițul / nechemat s-ar putea vinzătorul de iarbă să fi venit / pentru judecata dintîi sau socoteala să o ceară, de ce / prea repede iarba încolțește pe cheile vechiului schit /" **(Lament pentru iarbă).** E vorba de o poezie compactă, de o notă modernă originală, menținută departe de orice incantație intelectualizantă, pe terenul direct al vieții. Este o poezie severă, în care cuta existenței face volute foarte subțiri de suavitate feminină, ca în poezia „Cît despre acei fragi", în care risul și plînsul se ascund și se păstrează într-o rigurozitate care ne surprinde. Este o poezie în care simțul grav al vieții este cules cu un fel de asprime : „Cît despre acei fragi sălbatici / ni se pare că încăodată nu-i voi clinti / din regnul lor neîncoronat, / acolo este veșnică vară / ca aburi de piine / sticlesc staminele arbuștilor, / cei plecați și fără greșeală / visează domoale focuri / aprinse în lungile pocale, / struguri striviți atîrnă / în buzunarele vechi / pe de rost, urmele vindecate / milos se umplu / de apă dulce, de pergamente / zgîriate cu miros de fum, / nici o gară pe aproape / umflat întuneric pe plajă, ceața cere dezlegare / legii ei strivite, biruitor / te întorci, dar / lanțurile cărăbiilor / nu ți se aștern în cale, / pietrele ascuțite mă ajung — nu pot opri / tălpile dezvelite de drum ; / — nici o gară aproape, / zbor linced peste timpane moi / ca aerul fără sfîrșit curge laptele / lui însuși închinîndu-se, / hrană, desigur, pentru / jivinele care au născut / hrană de adormit fii". Ne uimește desigur această asprime de viziune care nu are nimic forțat dar care aduce o percepere a vieții realistă și foarte susținută în diapazonul ei, ca pe o notă specifică, respectînd plasticitatea viziunii vieții și anunțînd o poezie personală, distinctă. Este un material care anunță multe lucruri. Ne amintim că, poezia unui Ion Gheorghe a început la fel, punîndu-ne în fața unui vers pînă la urmă dintre cele mai viguroase ale actualității. Ni se pare că această poezie nouă este vrednică de toată atenția, ea descoperind în peisajul nostru un mod de a simți original, care va sublinia o transfigurare a realității dintre cele mai frapante. Lucia Negoiță vine cu un mesaj care în adevăr ne izbește și ne pune în fața unei creații ce va constitui poate în poezia noastră o nouă apariție în măsură să accentueze originalitatea ei funciară, ca semnal al unei naturi predestinate, subliniind posibilitățile liricii românești.

Privind o fotografie a lui Brâncuși

Urmare din pag. 1

tot atît de străină de propria ei înfățișare concretă și de propriile senzații, și, totodată, tocmai de aceea, la fel de senzațională cum este în esența sa Cumințenia pămîntului ?

Fără îndoială că da, și, fără îndoială că, instinctul acut al vieții și al necesității perpetuării ei este cel ce ține cu picioarele bine lipite de sol, atît Cumințenia pămîntului *cu frumusețea ei controversată, cît și statuia înălțată Natașei, către care, furați de perfecțiunea plăsmuirii, continuăm să privim mai curînd cu ochii dilatați ai prințului Andrei, decît cu cei înțelepți ai lui Tolstoi.*

Fața impasibilă a femeii cioplite în piatră de Brâncuși ca de apele mai multor milenii, exprimă un fel de liniște nemărginită, proprie atît începutului cît și sfîrșitului. Liniște și nu umilință, așa cum remarca într-un foarte frumos comentariu Dan Hăulică, intrucît, în accepția lui Brâncuși, cumințenia pămîntului nu este urmarea însușirii unei vinovății în fața cerului, ci are un sens primordial.

Fața Natașei Rostova, despre care Tolstoi ne înștiințează în epilogul romanului său că a dat viață mai multor copii, că s-a cam îngrășat și a devenit cam prea casnică pentru a ne-o mai închipui așa cum arăta la primul bal, trebuie că este la fel de impasibilă cu cea a Cumințeniei pămîntului *și că exprimă aceeași liniște de sfîrșit și de început ca și chipul de zeitate păgînă al acesteia.*

Noi avem tentația să o găsim vinovată fiindcă s-a consolat odată și încă odată, dar Tolstoi, atras de instinctul ei acut pentru viață care se manifestă ca înțelepciune nu o pune să se umilească ci îi așează pe față lumina liniștii materne, spre a-i învălui noua frumusețe, mai greu de acceptat ca atare, dar mai durabilă decît cea menită să provoace senzație.

Aș putea extinde paralela Brâncuși-Tolstoi și la alte „personaje".

Aș putea numi complexul de la Tirgu-Jiu închinat eroilor din 1916 un fel de Război și pace *al sculpturii secolului nostru, și poate că nu aș greși.*

Dar nu asta mă preocupă acum.

Am încă în gînd chipul bătrînului Brâncuși făcînd exerciții la inele și prin asociație cu el pe cel al octogenarului Tolstoi, mergînd pe bicicletă... Două ființe în intimă corespondență cu forțele universului, de-o potrivă încercate de focul cumințeniei.

revista străină

● **L'INDEPENDENCE ROUMAINE** din 24 ianuarie 1977 se deschide cu un mesaj al președintelui Republicii Socialiste România, adresat directorului Centrului Cultural Românesc de la Universitatea din Louvain, profesorul Mihail Steriade : „Apreciez în mod deosebit interesul față de cultura românească manifestat în cadrul prestigioasei Universități din Louvain și consider că programul Centrului condus de dumneavoastră cu un înalt spirit de dăruire se înscrie, în chip fericit, în sensul preocupărilor nobile pentru mai buna cunoaștere reciprocă a popoarelor român și belgian între care se dezvoltă relații de prietenie și strînsă conlucrare". De asemenea, revista publică un editorial semnat de Mihail Steriade, ale cărui cuvinte de încheiere sînt următoarele : „Orice român, oricine ar fi și oriunde s-ar găsi, are datoria de a-și susține poporul din care provine, de a menține vie limba sa maternă, de a face cunoscută moștenirea istorică și culturală a națiunii sale (...)." Mai sînt publicate articole consacrate președintelui român, originii daco-romane a poporului și a limbii române, precum și poezii de Dumitru Popescu și Vasile Nicolescu, sub genericul **Cîntarea României.**

● **CE S-A ÎNTIMPLAT CU ADEVĂRATUL HAMLET ?** „S-a întors în moarte", după cum spune Shakespeare, dar cum și unde ? Aceasta este din timp în timp întrebarea care și-o pun istoricii danezi. Despre Hamlet tot ce se știe este numai din legendă. Istoricul Saxo, denumit și Gramaticus, a transmis, după tradiția orală, la 500—600 de ani după moartea lui Hamlet, că acesta ar fi trăit în secolul VI sau VII și i se spunea „Ultimul mare rege independent al Jutlandei". Anker Kirkeby, gazetar și istoric amator danez, după îndelungi studii și cercetări a stabilit că într-adevăr mormîntul „nefericitului prinț al Danemarcei" se află în cîmpia Ammel din Jutlanda de Est, acolo unde, după tradiție, l-a arătat și Saxo, a cărui istorie este pentru danezi exact ceea ce semnifică saga pentru islandezi, el fiind și primul cronicar al vieții lui Hamlet : „Amled" cum era numit în limba daneză, ar fi căzut într-o luptă locală și ar fi fost înmormîntat la Ammelhede, colină care de atunci îi poartă numele. Călătorii doritori să-i vadă mormîntul, ajung la o ridicătură de pămînt, unde în 1936 a fost pus un însemn funerar cu inscripții în memoria Regelui Amled, care înlocuiește cercul de pietre ce marcase timp de secole acel loc, pînă cînd fermierii le-au luat ca să-și împrejmuiască grădinile. Legenda lui Amled a fost luată ca subiect atît de barzii islandezi, cît și de poeții danezi ai secolului XVIII, dar cea mai cunoscută operă inspirată de figura sa aparține desigur lui Shakespeare.

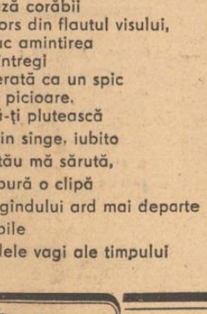

● **ÎNTRE FLUVIUL DON ȘI RÂUL SEVERNII DONEȚ,** în stepele din sudul Rusiei, a fost descoperit un cimitir al anticilor sarmați, vecinii legendarilor sciți. Se apreciază că în locul respectiv ar fi fost îngropată și una din conducătoarele tribului. În morminte s-au găsit arme, amfore, podoabe de aur, o brățară care simboliza puterea, toate datînd din secolul IV î.e.n. Este stabilit faptul că la sarmați, despre care se știe că ar fi trăit în secolul VI î.e.n. triburile erau conduse de femei. Descriind acest trib de amazoane războinice, Herodot amintește că nici o tînără sarmată nu se putea mărita înainte de a ucide măcar un dușman.

● **UNUL DIN EVENIMENTELE CELE MAI IMPORTANTE** din perioada de după război în Polonia în domeniul literaturii este publicarea de către Institutul Național de Editură P.I.W. a OPERELOR COMPLETE ale marelui poet polonez (multă vreme necunoscut), Cyprian Norwid. Profesorul Victor Gomulicki, inițiatorul pregătirii celor unsprezece volume ale acestei opere, a spus despre Norwid (1821—1883) : „...el îmbină în mod armonios profunzimea conținutului cu o formă de expresie originală. Mare novator, poetul a făcut totul pentru ca poezia sa intelectuală și moralistă, pe cît de debordantă în semnificații, să solicite o cooperare conștientă a cititorului, să servească în mod civic contemporaneitatea, fără să piardă din caracterul ei universal". În pofida diferențelor și barierelor de limbă, poezia lui Norwid a găsit o seamă de admiratori și propagatori înflăcărați printre scriitorii ruși, americani, cehi, englezi, unguri, etc.

● **OPERELE LUI BEETHOVEN** ocupă de decenii un loc important în programul editurilor din R.D.G. Astfel, Breitkopf und Härtel a publicat concerte pentru solişti, simfonii, muzică de cameră, extrase de pian și alte materiale privind opera compozitorului. Edition Peters din Leipzig este însă editura cu cele mai bogate tradiții, care a întreținut contacte strînse cu opera lui Beethoven ; a fost întemeiată în decembrie 1800 de către Franz Anton Hoffmeister și de Ambrosius Kühnel. Aici au fost editate în urmă cu 175 de ani Simfonia nr. 1, Concertul de pian nr. 2 și mai multe piese de muzică de cameră ale lui Beethoven. Cu un an înaintea acestor apariții, Beethoven scrisese celor doi editori : „Faptul că vreți să editați operele lui Sebastian Bach este un lucru care mă bucură mult, căci inima mea este întru totul de partea marii arte a acestui părinte al armoniei, și doresc să văd realizat acest lucru cît mai curînd..." Cu prilejul celei de-a 150-a aniversări a zilei morții compozitorului, Edition Peters va publica o ediție istorico-critică a operei lui Beethoven.

● **FESTIVALUL ARTISTIC DE LA BREGENZ** în 1977 a programat reprezentarea unor piese de Marivaux, Nestroy și Alexandre Dumas. Este vorba de cunoscuta **Jocul dragostei și al întîmplării** care va fi reluată la Burgtheater din Viena, într-o montare nouă, în timp ce Teatrul Popular din capitala austriacă va programa **Gewürzkrämerkleeblatt** lui Joham Nestroy, iar teatrul din Vararlberg, **Cei trei mușchetari** în adaptarea lui Roger Planchon. Spectacolele vor avea loc în aer liber, printre clădirile cartierelor vechi din Bregenz.

● **HELGA PEDERSEN** a publicat la Copenhaga o carte dedicată șederii lui Céline în Danemarca. Se știa că autorul **Voiajului la capătul nopții** s-a refugiat în Danemarca în condiții puțin flatante pentru el, fiind urmărit de autoritățile izvorîte din Rezistență, pentru colaborare cu ocupantul german, întorcîndu-se în Franța numai după amnistierea culpei sale. Ceea ce nu l-a împiedicat mai apoi să profereze atribute insultătoare la adresa țării care îi acordase azil, în stilul dezechilibrat din **Bagatele pentru un masacru.** Helga Pedersen analizează circumstanțele șederii lui Céline în țara care i-a inspirat și cîteva cărți, întreprinzînd o analiză eminamente critică, supunînd atitudinile romancierului unei lumini necruțătoare.

● **SCRIITORUL POLONEZ LEON WANTULA,** miner în mina de huilă Chwalowice, a dat dovadă, în vederea anului literar 1977 de o neobosită activitate. A terminat de curînd un nou roman „Și vara sub cer", pe care o va preda editurii „Slask", în care este vorba de rolul femeii în viața socială a bazinului carbonifer din Rybnik, cel de-al zecelea roman al său intitulat „O cupă plină de dragoste", tratînd despre rolul armatei în viața social-economică, va apare în editura MON în 1977, iar pentru editura „Czytelnik" pregătește un roman al cărui titlu provizoriu este „Strălucirea diamantelor".

întîmplări cu scriitori

Ce are, de n-are ?...

● Vară, căldură toridă, bulevardul pustiit de moleșeală. Ora cînd cei mai rîvniți lucru din lume e o halbă de bere, rece, gulerată ca o rochie Maria Stuart, băută eventual cu un amic, pe tăcute, respectînd reverii reciproce, melancolii estivale...

Astfel gîndeau la unison poeții Tudor George (zis Ahoe !) și confratele întru barbă și condei Teodor Pică (zis Pică) în timp ce înaintau în pași de caw-boys blazați spre oaza cu grădină de vară alintată „Grădinița".

Păreau desprinși din vechile filme cu căutători de aur, picați pe calea aerului taman din Colorado, dar lor nu le păsa de privirile cititorilor, aveau un țel precis și o dorință și mai precisă : gulerata bere și vorba latinului **„Primum vivere, deinde philosophari"** (adică, în traducere liberă : întîi să bem și apoi să vorbim.)

S-au așezat deci la umbra unui oțetar plăpînd și-au cerut pe mutește îndoind degetul mîic al fiecărei mîini personale, cîte patru halbe garnisite cu spumă de nori. Ospătarul s-a întors radiînd de fericire (îi cunoștea) așezînd platoul pe masă punînd halbele în mod egal, față-n față și zîmbind profesional a rostit cu modestie :

— Poftă bună la bere, s-o beți cu plăcere !

La care, Ahoe, plictisit de vorbirea rimată, l-a replicat printre țigară și colțul buzei stîngi : „cară-te vere !", începînd să soarbă în tihnă lichidul auriu ca mierea ce se vinde în piața Matache în sticle de ness cumpărate de la consumator.

Tocmai se credeau la orice adăpost, scutiți de interpelări admirative (să nu uităm că poeții au admiratorii lor) cînd, în lumina orbitoare a după-amiezii, înaintînd cu energie neasemuită în direcția mesei, se arată un ins dește rat, purtînd sub braț un dosar în care nu puteau fi decît poezii.

— Ne-am ras ! filosofează Pică avînd avantajul privelișt ii.

— O să ne radem, dacă vrei.

— Lasă asta și răsuceș te-te !

Pînă să facă Tudor George mișcarea sugerată, deș iratul cu dosarul sub braț se afla în buza mesei răcnind ca la înviorare :

— Salutăm, maeș tri ! Ce plăcere, bine că v-am găsit.

— În ce problemă ? S-a interesat Pică cu voce de funcționar de la spațiu.

— Păi, poezie. Vreau să vedeți dacă am talent sau nu.

A chemat ospătarul și a mai comandat un rînd după care a încercat să citească din voluminosul dosar capsat, șnuruit și cu poză personală pe prima filă.

— Nu asta nu, citim noi !

Și-au alipit scaunele, și-au aruncat priviri consultative și în cele din urmă bolborosind într-un ritm se opreau din cînd în cînd întrebîndu-se reciproc :

— Are ?

— N-are ! venea răspunsul.

Posesorul dosarului îi mînca din ochi încercînd să ghicească sensul acestui dialog monosilabic.

Urmau o serie de foi parcurse cu viteză uluitoare pentru căldura de-afară, apoi o pauză lungă, apoi :

— Are ?

— N-are !

Însul se ridică de la masă săltat de nedumerire, le smulge dosarul din mînă și-ntreabă stupefiat :

— Da ce-are, de n-are, fraților ? Ce-are ?

— Are că n-are, au replicat într-un glas cei doi.

Apoi au chemat ospătarul cerînd „plata pentru toată lumea".

— Partea mea o plătesc și fac și cinste.

— Nu, că n-ai, a zis Ahoe cu ton dezarmant, și dacă n-ai, nu dai. Da și dacă aveai...

— Da ce-am de n-am ? a întrebat inoportunul versificator uitîndu-se îndelung la dosarul legat în șapte fiare și șapte sine și parafat și șnuruit și cu poză personală pe fila întîi.

Mircea Micu

sport

Contradicții explicabile

Echipa de rugby a Franței a mai atenuat ceva din amărăciunea înfrîngerii de la București cîștigînd la Paris importantul meci cu Țara Galilor din turneul celor 5 națiuni. Francezii n-au strălucit, iar galezii nu s-au arătat în formă, dar o victorie e o victorie. Excepțional a fost jocul nouarului și decarului Franței, respectiv Fourou și Romeu, care n-au jucat la București.

Am privit acest meci însă mai ales din punctul de vedere al obiecțiilor pe care presa franceză le face jocului românilor de ani de zile, obiecții la care n-au renunțat nici după recenta înfrîngere de la București. La ce se reduc ele ? Românii preferă, zice presa franceză, un joc închis, nu joacă la mînă. În plus, românii ar practica și un joc foarte tare, plîngere care s-a auzit din nou după falimentul XV-lui francez de pe Giulești. Ciudate obiecții din partea unor ziariști care proslăvesc jocul echipei Beziers, recomandată de ei drept cel mai bun XV francuzesc, XV care se caracterizează prin jocul închis. Cît despre jocul în forță, care depășește adesea limita regulamentului, nu numai Beziers ci și alte chipe franceze care ne-au vizitat țara ne-au oferit mostre demne de meditație. Nu e cazul să se înțeleagă de aici că am fi partizanii manierelor nesportive pe terenul de sport. Ceea ce urmărim să subliniem este ipocrizia bine exersată a unei prese sportive care se joacă de-a obiectivitatea. Nu știm ce va scrie presa franceză despre meciul cu Țara Galilor. Dar ceea ce am văzut ne arată că francezii una predică și alta practică. Jocul francezilor a fost închis, extrem de prudent, (adică așa cum proceda XV-le românesc împotriva Franței), dintr-un motiv evident : Franța a jucat la rezultat, lucru pe care ziariștii francezi nu l-au iertat niciodată rugbiștilor români deși motivul acestora din urmă era același. Cît despre corectitudinea sportivilor francezi nu putem spune decît atît : s-au purtat ca și la București, între ei strălucind prin călcarea în picioare a adversarilor în ambele reprize înaintașul Palmie. Am mai reținut și „pudoarea" tehnicienilor francezi de transmisie TV care au „uitat" să mai dea reluarea unor infracțiuni nu tocmai onorabile. Fazele excelente de joc ale echipei franceze, care au fost, deși nu prea multe, nu trebuie să ne facă să închidem ochii la ceea ce e mai puțin glorios în jocul ei. Pe scurt, Franța a cîștigat împotriva Țării Galilor cu exact mijloacele pe care le-a reproșat românilor după întîlnirea de pe Giulești, mijloace în cazul meciului de pe Giulești evocate mai mult ca o justificare decît ca un adevăr.

Discobol

Majoratul olimpic

II

Este de notat faptul că dacă **băieții fenomenali** subliniază performanțe ce demonstrează vigoarea și promptitudinea virilă a unor reflexe vitale, partea feminină va da cîștig de cauză minorelor în probele de grație și elasticitate, specifice patinajului artistic, înotului și gimnasticei, însă mult mai pretimpuriu.

Mi s-a părut uluitoare și dureroasă, în 1972, la München, declarația micuței sirene Shane Gould (Australia), cîștigătoare, la vîrsta de numai cincisprezece ani, a cinci medalii olimpice de aur : „Predau ștafeta surorii mele, Jenny, de nouă ani. Eu sînt prea bătrînă ! La Montreal, voi avea nouăsprezece ani !..."

Încă mai zilele trecute, o altă înotătoare — fenomen, australianca Jenny Turrall, deținătoare a cîtorva recorduri mondiale, printre care cele de opt sute și o mie cinci sute de metri și-a anunțat „retragerea" din probele competitive, la vîrsta de șaisprezece ani ! Dacă performanța junioarei noastre Mihaela Peneș (la șaptesprezece ani !) care devine campioană olimpică la Tokio, în 1964, printr-o prielnică aruncare de suliță la 60.5 m., ar putea fi pusă, oarecum, pe seama zeilor, apoi nici o obiecție nu mai poate îndreptăți afrontul cuiva față de Nadia Comăneci, care, la Montreal, a obținut de șapte ori neobișnuita notă maximă : zece !

Ca și campioana Shane Gould, cea care se plîngea de... bătrînețe (!), campioanei noastre Nadia îi plac mult păpușile !

Într-un impresionant interviu, obținut de către ziaristul Ion Chirilă de la emeritul antrenor din Onești, Bela Karoly, acesta declară despre Nadia, prefigurînd olimpiada moscovită din 1980 : „Copila gimnastă a reușit să termine victorioasă. De ce n-ar fi victorioasă și adolescenta care a învățat să muncească încă de la vîrsta copilăriei ?..."

Într-un alt interviu, acordat corespondentului sportiv al agenției de presă „Novosti", gimnasta sovietică Nelli Kim, olimpionică, de asemeni, a precizat : „Fetițe de 12—13 ani execută cu ușurință elemente foarte complicate și dificile, la care eu nu aș fi îndrăznit să mă gîndesc, la acea vîrstă. Romînca Nadia Comăneci este prototipul acestor copii-minune".

Pe drept cuvînt, ne întrebăm ce mai poate adăuga virtuții sale cea mai tînără sportivă, distinsă cu înaltul titlu de „Erou al Muncii Socialiste" și Medalia de Aur „Secera și Ciocanul", consacrată de nenumărate foruri internaționale drept „cea mai bună sportivă a lumii în anul 1976" ? De bună seamă că numai o consecvență cu sine însăși — „Everestul a doua oară, pe un versant mult mai greu, pe care n-a urcat nimeni, niciodată !" — cotă absolută, pe care o preconizează iarăși acel hăruit cu nesaț antrenor al ei !

Pe atunci, examenul „de maturitate" al Nadiei, în cadrul școlii va fi cel obișnuit, al fiecărui tînăr.

Ea va fi însă împovărată, încă de pe acum, cu gloriosul „majorat olimpic" !

Tudor George

de la răscoală la revoluție

EDITIE SPECIALA

OPINIA

ZIAR CONSERVATOR COTIDIAN

Mersul revoluțiunei agrare. MÎINE VOM AVEA UN NOU GUVERN

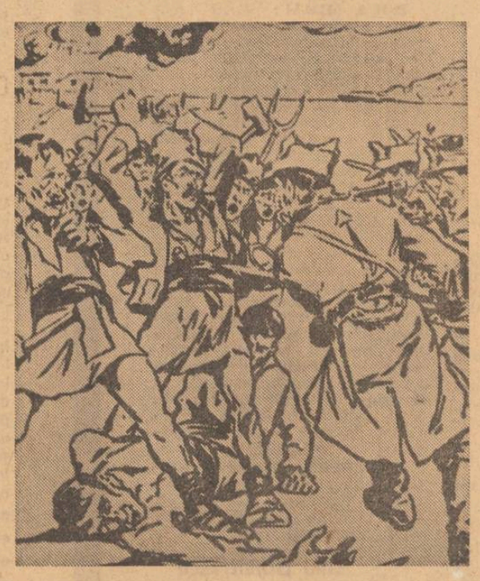

Octav Băncilă : „Înmormîntarea 1907" (stînga sus) ● „Adevăratul jubileu" — desen apărut în ziarul „Adevărul" din 11 mai 1907 (dreapta) ● Pagină de titlu a ziarului „Opinia" din 12 martie 1907.

● Datoria „claselor dirigente"

În Divanurile ad-hoc ale Moldovei și Munteniei s-au întîlnit pentru prima dată față în față proprietarii și țăranii; se mai întîlniseră ei și altădată, nici vorbă, dar nu ca acum — pentru a hotărî împreună soarta țării, de la egal la egal; și nu că boierii n-ar fi știut și singuri ce e de făcut, dar trebuia să se dovedească Europei că întreaga națiune e pentru Unire; ca pe orice alt cîmp de luptă, generalii n-ar fi fost de-ajuns pentru a duce bătălia.

Nu întîmplător, primul lucru pe care l-au făcut țăranii a fost să aducă vorba de pămînt dar, pentru a se lăsa convinsă, Europa trebuia să aibă în față un popor unit în cuget și simțire, iară nu cîțiva oameni în discordie... S-a promis țăranilor atunci, în mod solemn, că problema are să fie rezolvată în viitor; neînțelegerile dinlăuntru puteau să mai aștepte cîțiva ani, pînă cînd țara avea să fie țară — să aibă mai întîi acel **viitor** și abia după aceea să se vadă cum va fi el folosit.

După 1864 s-a încercat să se aducă în Parlament și cîțiva reprezentanți ai țăranilor: li s-au cumpărat haine noi și căciuli mai de doamne-ajută, s-au ținut discursuri despre nație și popor... După primele efuziuni, entuziasmul s-a stins însă : sătenii de carnaval, îmbrăcați în costume populare, au adus din nou vorba de pămînt și au ținut-o una și bună, fără să înțeleagă că țara are și „interese mai înalte". Așa se face că la următoarea Cameră greșeala n-a mai fost repetată, iar țăranii, ori de cîte ori au avut de spus cîte ceva, au trebuit să se răscoale.

La 1889, după anul mișcărilor țărănești, P.P. Carp a luat cuvîntul la Cameră:

— „Cum că nu toate visurile socialiștilor pot fi realizate, aceasta n-am nevoie s-o mai spun. Dar nu aș vrea ca partea legitimă a revendicărilor lor să fie cîștigate în luptă cu noi, ci împreună cu noi, ca o operă pacinică a înțelepciunii tuturor... Cea mai mare mișcare socială venită de jos a fost a creștinismului, mișcare care anunța stîrpirea împilatorilor. Ei bine, cînd această mișcare a isbutit, în favoarea cui au fost escamotate principiile ei ? În favoarea guvernanților, iară nu în favoarea poporului de jos... De-aceia, domnilor, eu cred că clasele dirigente au datoria de-a lua în mîna lor rezolvarea chestiunilor sociale...".

Așadar o invitație adresată tuturor de a hotări asupra problemelor sociale ? Nicidecum ! Doar îndemnul de a lua cu și mai multă hotărîre în mînă rezolvarea acelor chestiuni, care în orice caz nu trebuiau să se rezolve singure... Și, fiind vorba de interesul altora, cine alții decît niște avocați ar fi putut să-l apere mai bine ? De aceea, nu întîmplător, majoritatea deputaților din parlament erau avocați. Din păcate, la 1907 principiile erau încă escamotate...

● O lege fără precedent

La sfîrșitul lui februarie Parlamentul dezbătea proiectul de lege în legătură cu corpul de avocați; de ce era nevoie ca interesele avocaților chiar, să fie apărate de o lege ? Era problema în cauză atît de arzătoare încît să merite discuții îndelungate și contradictorii, ședințe la rînd ? Domnul deputat G. Bădescu se ridică nemulțumit.

— „Onorată Cameră, zise el, mi se pare că privilegiul pentru onorariile avocaților este un drept prea excesiv, prea mare... Nu văd pentru ce onorariile avocaților să fie garantate de lege, pe cînd sînt alte profesiuni, mult mai interesante decît avocații, care n-au onorariile lor garantate".

Se auziră cîteva aplauze sporadice — ale celor „de alte profesiuni", probabil.

— „De altminteri, continuă G. Bădescu, în practică avocații pot lua măsurile necesare ca onorariile lor să nu fie în pericol. Mi se pare că această lege a fost făcută de avocați pentru avocați și prin care avocații își constituie drepturi excesive și inutile...".

Domnul Tanoviceanu, profesor la Facultatea de drept, părea atins în orgoliul său de om al legilor; ce suferință trebuie să fie să vezi niște bieți neștiutori amestecîndu-se în chestiuni pe care nu au căderea să le judece !

— „Domnilor, spuse el, vă rog să nu vă mirați de faptul că legea corpului de advocați se discută de atîta timp, mai ales cînd e vorba de onorariile avocaților. Fiindcă sîntem mulți avocați la Cameră, aceasta ar fi cauza pentru care discuțiunile asupra acestei legi durează atît ?".

Era desigur o întrebare retorică și după ea ar fi putut să urmeze o lovitură hotărîtoare, dar cîteva voci din sală, din acel anonimat care fierește de primejdii, răspunseră totuși:

— „Da, fiindcă sîntem mulți advocați !".

Lui I. Tanoviceanu aproape că nu-i venea să creadă: juriștii înșiși recunoșteau deschis că au în vedere doar interese personale ? Apoi acesta e cinism în toată regula !

— „Eu nu sînt de părerea domniilor voastre ! zise deputatul de parcă ar fi dezbrăcat o haină care nu-i era pe plac. De ordinar, cînd legile se fac într-o țară, cei care le fac se conduc după legile care s-au făcut în alte țări. Relativ la punctul pe care îl discutăm astăzi, nu avem nici un precedent în legislația străină... Legislația străină nu admite acțiunea pentru onorariu și înțelegeți că e foarte greu a face o lege fără precedent...".

Ca bun cunoscător al istoriei legislației, domnul Tanoviceanu putea să fie mîndru de felul în care prezentase lucrurile: în locul unor meschine interese, iată, o situație înălțătoare pentru un Parlament încă tînăr, care a devenit însă atît de scrupulos încît face legi chiar și acolo unde națiuni cu tradiție lasă lucrurile la voia întîmplării.

● Discursuri, discursuri...

În ședința din 28 februarie, înainte de începerea dezbaterilor la ordinea zilei, I.I.C. Brătianu ceru cuvîntul. În sală atmosfera era aprinsă date fiind veștile care veneau din Moldova, din jurul Botoșanilor. Mișcările țărănești de acolo nu puteau fi trecute cu vederea, mai ales de liberali, căci ar fi fost o greșală să scape prilejul de a atrage încă o dată atenția asupra slăbiciunilor guvernului conservator...

— „Domnule președinte, zise I. I. C. Brătianu, am onoarea a interpela pe domnul prim-ministru dacă nu crede că trebuie să ia cele mai grabnice măsuri pentru a pune capăt cît mai repede abuzurilor marilor trusturi arendășești cari au provocat începutul de nemulțumire din districtul Botoșani, pentru ca nu cumva într-altfel protestările legitime contra speculatorilor muncei țărănești să nu se întindă și să nu degenereze în mișcări cu caracter primejdios".

Președintele C. Cantacuzino-Pașcanu rosti formula sacramentală: „Se va comunica domnului prim-ministru", așa că era de așteptat un răspuns din partea guvernului, cît de curînd. Pînă una-alta, adunarea reluă discuția asupra onorariului avocaților: 5,10 sau 15% din suma în litigiu ?

Primul ministru G. Gr. Cantacuzino își anunțase prezența la Cameră pentru 3 martie. Pînă atunci I.I.C. Brătianu putea să-și dezvolte interpelarea, iar guvernul avea timp să formuleze un răspuns... De altfel primul ministru nu trebuia să se gîndească prea mult pentru a hotărî ce poziție să adopte; în ultimele zile, concentrînd armată în cîteva puncte ale Moldovei, guvernul își arătase limpede atitudinea.

Mai mulți deputați, proprietari din nordul Moldovei primiseră telegrame îngrijorătoare de pe moșiile lor și spiritele se agitau îndeajuns pentru a presupune că ședința nu va fi una oarecare. Însuși Take Ionescu părea a fi venit pregătit să ia cuvîntul. După cîteva saluturi amabile și strîngeri de mînă în dreapta și în stînga, se duse la locul său: niciodată nu mergea direct în banca rezervată, nu umbla solitar ca acele păsări de pradă de care se feresc toți; era și astăzi îmbrăcat elegant, îngrijit, fără să cadă în minuțiile de toaletă ale unui excentric, ținuta lui era aceea a unui gentleman și nu a unui dandy cosmopolit, dar erau totuși amănunte care dovedeau că va vorbi — printre care și acela că își răsfoia notițele din mapa lui de avocat. Întrebarea era însă, despre ce va vorbi ? Să fi primit din partea guvernului o sarcină specială ?... Deocamdată schimbă cîteva vorbe cu vecinul, banalități de bunăseamă, apoi își încrucișă mîinile și ascultă cu atenție.

I se dădu cuvîntul lui I.I.C. Brătianu.

— „O mină de oameni, spuse el, străini de interesele mari ale dezvoltării noastre economice și sociale, s-au făcut stăpîni, prin arendare, pe întinderi tot mai mari din suprafața cultivabilă a țării. O singură familie asociată posedă, astfel, o întindere superioară multora din districtele țării. Sute de mii de hectare și sute de mii de țărani stau sub dominația monopolistică a citorva indivizi, care n-au nici o grijă de starea în care vor rămîne localitățile ce le stăpînesc după sfîrșitul contractelor lor, servindu-se de influențe pentru a nesocoti cele mai elementare noțiuni de dreptate...".

Să se ia măsuri, propunea deputatul, și încă imediat. „Într-altfel, mai zise vag amenințător, alimentată de starea nemulțumitoare a majorității țărănimii, aceste protestațiunii degenerînd și întinzîndu-se, ar putea lua un caracter mai grav și primejdios".

Nu era pentru prima dată cînd liberalii atrăgeau atenția asupra pericolului pe care îl reprezentau trusturile arendășești, deși ele se înfiripaseră în timpul ultimului guvern liberal; acum însă, protestînd, nu mai aveau aerul că-și apără cauza lor, de vreme ce țăranii înșiși erau nemulțumiți. Dar conservatorii chiar, erau împotriva trusturilor; proprietar fiind, nu puteai să vezi cu ochi buni întinzîndu-se o asemenea putere economică; era o concurență deloc neglijabilă și, se punea întrebarea, cît se va mai putea rezista în fața ei ?

Deși era rîndul primului ministru să vorbească, cîteva priviri se îndreptaseră spre Take Ionescu; acesta rămînea însă la locul său, fără să-și arate în vreun fel părerea. În sfîrșit G. Gr. Cantacuzino se ridică și adunarea se tulbură o clipă, apoi se făcu liniște adîncă.

— „Domnilor, oftă el, de multă vreme chestiunea trusturilor arendășești a făcut obiectul unor discuții în guvern... Din păcate sînt multe dificultăți în găsirea soluțiilor căci, înlăturîndu-se pentru viitor pericolul trusturilor arendășești, trebuie să se țină seamă și de drepturile cîștigate în mod legal de acestea...".

Nu se putea să nu simți că în fața adunării se află un om cu mari răspunderi — un om care, judecînd situația, nu la în seamă atît părerile personale, cît are în vedere păstrarea legalității... Domeniile arendate se întindeau pe zi ce trece ? Ajunseseră să fie adevărate țări în țară ? Nu era în afara legii. Arendașii devastau în egală măsură localitățile, pămîntul și moralul țăranilor ? Legea nu avea nimic împotrivă... Sătenii aveau și ei prevăzute drepturi, dar nu știau să și le apere și nu aveau puterea să o facă... Cine era vinovat ? Era știut lucru că partea de lege favorabilă țăranului era trecută cu vederea, în timp ce aceea îndreptată împotriva lui era aplicată amarnic... Singurul lucru nelegal rămînea așadar revolta !

În cuvintele primului ministru se simțea gustul de cenușă pe care îl au toți cei înșelați în așteptările lor; și cum să nu fie așa, cînd vezi că o muncă fără preget e răsplătită cu tulburări și răzmerițe ? Domnia sa avea destulă demnitate ca să nu se plîngă de ingratitudinea soartei, dar arăta ca unul care și-a întors ochii de la cele lumești spre un tărîm mai înalt, al suferinței.

— „Este bine, spuse în încheierea discursului, să așteptăm timpuri mai liniștite spre a vedea cum vom rezolvi chestiunea trusturilor. Iar acum, cînd focul poate lua proporțiuni îngrijorătoare pentru interesele țării, prima datorie a unui guvern conștient de misiunea sa este, înainte de toate, a menține ordinea publică amenințată și a împiedica desfășurarea pasiunilor nesănătoase și a poftelor neînfrînate".

Ce însemna deci conform legii **pasiune nesănătoasă** și **poftă neînfrînată** ? Era vorba desigur de pretențiile țăranilor care cereau învoieli mai ușoare și strigau că n-au ce minca... Poftele arendașilor erau legale, sănătoase și foarte bine ținute în frîu.

● Domnilor, istoria ne privește

Alocuțiunea fu întîmpinată cu aplauze prelungite. Guvernul se pronunțase cît se poate de limpede și, dacă mai existaseră îndoieli, acum ele erau spulberate... Entuziasmat, D. C. Ioanid ceru cuvîntul.

— „Domnilor, declară el gîtuit de emoție, discursul domnului prim-ministru a avut un efect liniștitor asupra chestiunii țărănești, prin declarația că, față de cei ce tulbură ordinea, guvernul își va face datoria".

Sigur că doar o clipă de entuziasm îl putea ameți pînă într-atît pe domnul deputat Ioanid, încît să-și închipuie că chestiunea țărănească s-a și liniștit. De fapt, una era situația în țară, și alta ușurarea pe care domnia sa o simțea în clipele acelea. Cuprins de înflăcărare, ceru chiar ca discursul să fie afișat în toate satele și comunele țării...

Take Ionescu tăcea în continuare, și cei care bănuiseră că-l vor auzi vorbind începuseră să creadă că s-au înșelat. Se trecuse la discutarea proiectului de lege în legătură cu corpul de avocați, dar spusele primului ministru se comentau încă, în surdină, și nimeni nu mai era atent la desfășurarea ședinței. Pe neașteptate, ministrul de finanțe se ridică de la locul său.

— „Chestiunea privilegiilor pentru plata onorariilor, zise el, a dat loc la multe discuțiuni și voturi grele, încît aș propune onoratei majorități ca, lucrul cel mai înțelept, să se renunțe cu totul la aceste privilegii".

În prima clipă, deputaților li se păru că nu au auzit bine... Cum adică ? Chiar un avocat, Take Ionescu însuși, să se dezică de tagma din care face parte ? Ieri-alaltăieri domnul Bădescu a încercat să se opună, dar nici nu a fost luat în seamă.... Atîta doar că acum, Take Ionescu nu arunca cuvinte grele ci dimpotrivă, avea un zîmbet înțelegător.

— „Să votăm legea fără această chestiune, mai spuse. E o chestiune care, ați văzut, oricum cercam a o organiza, era greu...".

Ce se ascundea în spatele acestui zîmbet ? Încetul cu încetul deputații începură să înțeleagă. S-au auzit aplauze, cîteva, apoi întreg Parlamentul se zgudui sub ropotele de aplauze. Nu era puțin lucru să ți se ceară, în cuvinte atît de simple, un sacrificiu. Și se dovedea încă o dată că nu e totul să vorbești și să ai dreptate ; mai e nevoie, pe deasupra, să vorbești la momentul potrivit... Oricum, plăcerea de a vota o lege fără precedent rămînea, și în același timp interesele personale erau sacrificate, în mod public, unor scopuri mai înalte, ale țării. Nodul gordian fusese tăiat cu o singură lovitură, fără prea mari osteneli retorice. Take Ionescu nu a spus-o, dar toți au înțeles-o: „Domnilor, istoria a început să ne privească, să ne judece !"... Și ce poate fi mai înduioșător decît să te simți judecat de istorie chiar în clipa în care faci un mare sacrificiu ?

Nicolae Mateescu

Va urma

EVOCĂRI: 1877

La începutul filmului artistic românesc:

Filmul „Războiul pentru independență"

1912... După 35 de ani de la declararea Războiului pentru Independență, în vitrinele librăriilor cărțile cu relatări ale luptelor, unele la a patra și la a cincea ediție, aveau coperțile îngălbenite. Se scursese de la memorabilul eveniment un sfert de secol și încă un deceniu. Multe din răni avuseseră timp să se cicatrizeze. O nouă generație se ridicase și prinsese a-și face loc în viață... Și iată că întreg cortegiul de emoții al trecutului și gloriosului Război e retrăit cu aceeași acuitate și profunzime. Cinematografele din București vremii, și nu numai din București, prezentau publicului filmul artistic în „5 acte și 22 de tablouri", „Războiul pentru Independență", în unele versiuni purtînd și titlul „Independența României". Ne grăbim să adăugăm : unul din primele filme artistice românești și primul ce ni s-a păstrat.

La 65 de ani de la premieră și la 100 de la evenimentele din care s-a inspirat, filmul „Războiul pentru Independență" ni se relevă ca un moment cu adînci rezonanțe pentru arta și cinematografia noastră națională.

Pînă la acea dată publicul putuse vedea pe pînza cinematografelor unele imagini documentare luate cu diferite prilejuri de operatori români și străini din actualitatea românească ; doar cu un an în urmă cîteva încercări în filmul de ficțiune treziseră oarecari speranțe. După care urmează „Războiul pentru Independență", dînd publicului sentimentul că o artă nouă, alături de aceea desfășurată pe scenele teatrelor, ba avînd o și mai puternică fascinație, se născuse. Și, ce era încă și mai important, aceasta nouă artă avea de la început un veșmînt și un suflet național. Citim aceasta în aproape toate cronicile inserate în publicațiile timpului. „Reconstituirea cinematografică a războiului independenței române exercită o atît de puternică impresie asupra noastră, tocmai grație faptului că nu a fost tratată sub forma unei drame banale, ci sub aceea grandioasă a învierii unor pagini de istorie... Niciuna din întreprinderile mercantile de cinematograf nu a realizat o asemenea operă, căci lipsea și preocuparea morală și partea materială" („Adevărul", 3 septembrie 1912") ; „Trebuie să fim recunoscători celor care ne-au făcut să gustăm această artă genuină românească, în forma reprezentațiilor de cinematograf" („Revărsat de zori" — Lugoj, august 1912).

Datorită rivnei din ultimii ani a cercetătorilor cunoaștem astăzi suficiente date asupra primului film artistic românesc notabil.

Regia filmului a fost asigurată de tînărul **Grigore Brezeanu**, inițial regizor la Teatrul Național, fiul marelui actor al naționalului de atunci. **Ion Brezeanu**. Un împătimit al cinematografului, cum am spune astăzi. **Grigore Brezeanu** nu se rezumă numai la regie ; e un pionier și un animator în sensul larg al cuvîntului, îngrijindu-se de amenajarea unor săli de cinematograf, de importarea aparatelor de proiecție adecvate, de înființarea de societăți de producție pentru filme educative... Dar mai ales **Grigore Brezeanu** se dovedește un neîntrecut organizator în producerea unui film de o asemenea amploare cum e „Războiul pentru Independență", presupunînd angajarea de fonduri considerabile, aparatură tehnică, specializată și rară, atragerea unui mare număr de artiști și a unei figurații de-a-dreptul de necrezut (peste 80 000 de oameni ce trebuiau într-un anume fel îmbrăcați și dirijați în timpul filmărilor !). Izbutește să-și apropie în această întreprindere de mare anvergură forțele artistice cele mai reprezentative ale timpului, precum și sprijinul autorităților.

Se constituie în acest scop o asociație de artiști ai Teatrului Național din care fac parte **Constantin Nottara, Aristide Demetriad, Ion Brezeanu, Petre Liciu, Vasile Toneanu, Nicolae Soreanu** și, firește, **Grigore Brezeanu.** E atras printre principalii producători ai filmului directorul **Teatrului Liric, Leon Popescu,** care avea să avanseze și o bună parte din costurile de producție (investiția anunțată în presă variază între 200 000 și 400 000 lei). Imaginea îi e încredințată operatorului francez **Daineau,** „chemat în țară împreună cu aparatul său" asistat de doi tineri români, **Nicolae Barbelian** și **Gheorghe Ionescu.**

Primul tur de manivelă e dat la începutul lunii martie 1912. Interioarele sînt filmate în București, pe un platou improvizat în curtea **Teatrului Liric** din piața cu nume simbolic **Valter Mărăcineanu.** Scenele exterioare, preponderente, sînt turnate cele mai multe în chiar locurile în care s-au desfășurat evenimentele : Brăila, Măcin, Turnu-Severin, București... Surse documentare semnalează în această perioadă un adevărat „platou de filmare" la **Ciurel** și între **Băneasa** și **Otopeni.** Operațiile de developaj, montaj și copiere s-au executat la Paris,

SOCIETATEA ROMÂNĂ „FILM DE ARTĂ" „LEON M. POPESCU"

INDEPENDENȚA ROMÂNIEI

RĂZBOIUL ROMÂNO-RUSO-TURC

1877–78

SUBIECTUL FILMULUI

în laboratoarele Casei **Pathè—Freres.** Ele erau terminate, inclusiv copiile de tiraj, la mijlocul lunii iulie 1912. Premiera pentru public are loc la 1 septembrie 1912, la Teatrul-Cinema „Bulevard-Palace" din București, fiind reluat apoi la toate sălile de cinematograf existente. Filmul a fost deasemenea prezentat, la scurt timp, în principalele orașe din Vechiul Regat, din Transilvania și Banat. Există referințe cu privire la prezentarea filmului la **Budapesta** (de către casa de filme „Apollo"), **Viena** (prin intermediul firmei „Lifka—Birskop"), **Petersburg** și **Paris** (prin prestigioasa firmă „Pathè").

Să consemnăm prezența în numeroasa distribuție a actorilor : **Aristide Demetriad, Constantin Nottara, Aurel Athanasescu, Ion Niculescu, Ion Brezeanu, Vasile Toneanu, Nicolae Soreanu, Aurel Barbelian, Gheorghe Ciprian, Jeni Metaxa-Doro, Constanța Demetriade, Aristizza Romanescu, Maria Ciucurescu, Agepsina Macri, Ecaterina Zimniceanu, Olimpia Birsan, Sonia Cluceru, Maria Giurgea, Maria Filotti, Elvira Popescu** ș.a.

Filmul se bucură de un mare succes de public și de presă.

Un capitol neelucidat în întregime pînă acum din istoricul filmului „Războiul pentru Independență" era scenariul. Din notițele apărute în presa vremii se cunoștea că între autori se numărau, pe lîngă neobositul și mereu prezentul **Grigore Brezeanu,** actorii **Petre Liciu, Aristide Demetriad** și însuși marele **Constantin Nottara.** „Filmografia adnotată 1897—1907", întocmită sub egida Arhivei Naționale de Filme, îl consideră pierdut, menționînd o singură pagină din acesta reprodusă în facsimil în ziarul „Cuvîntul" din 25 decembrie 1933.

O descoperire recentă făcută de noi la Biblioteca Academiei ne pune, însfîrșit, în fața subiectului filmului, șapte pagini de text tipărite, cu subtitluri și vignete, exclusiv coperta, purtînd în josul său mențiunea : „București, Minerva, Institut de artă grafică și editură, b-dul Academiei, 3 — str. Edgar Quinet, 4, 1912". Micul opuscul se află înregistrat la B.A.R.S.R. sub nr. 33 895. În cele cincisprezece capitole — unele împărțite la rîndu-le în cîte două, trei subcapitole — la care se adaugă și un epilog, e rezumată întreaga acțiune a filmului. Este păstrat și în narațiune firul faptelor istorice, cu surprinzătoare, suverană indiferență pentru gradație și pentru celelalte efecte artistice. Punctele elemente artistice (mai exact, literale) sînt împrumutate din „Peneș Curcanul" a lui **Vasile Alecsandri.**

Sîntem îndreptățiți să credem că acesta este textul care a stat la baza elaborării filmului, de un scenariu literar mai desvoltat și de un decupaj regizoral în sensul curent al cuvîntului neputînd fi vorba. În sprijinul ipotezei noastre stă mărturie însuși filmul. El respectă întocmai, în desfășurarea sa, capitolele și subcapitolele din opusculul mai sus amintit, imaginea filmică nefăcînd altceva decît să ilustreze, să umple și să „vivacizeze" cadrul dinainte fixat. Este evidentă lipsa unor detalii „literare" care să poarte marca originalității creatoare, ca și cea a indicațiilor regizorale pe fiecare cadru. De altfel, cum ar fi putut fuziona într-o concepție unitară, originală, viziunile unor personalități atît de diferite ca **Aristide Demetriad, C.I. Nottara, Petre Liciu, Grigore Brezeanu ?** E clar, aceste nume, poate în afară de ultimul, au doar o funcție reprezentativă. Astfel se explică și de ce mari actori ai timpului, **Ion Brezeanu, Aristizza Romanescu** și mulți alții, au acceptat să apară în roluri episodice și chiar ca simpli figuranți. De asemenea, existînd indicațiile tehnice obișnuite într-un scenariu în amănunt elaborat, actorii n-ar fi jucat „fiecare în legea lui", ca pe scenă, cu fața la aparat.

Imperfecțiunile de amănunt se topeau însă în văpaia trăirilor colective, miile, zecile de mii de interpreți jucînd „dincolo de ficțiune", cu sentimentul că participă și creează o epopee eroică națională unică. „Trecerea Dunării" a cerut o deplasare tocmai la Măcin, iar luptele de la „Munții Verzi" au fost filmate în regiunea Severinului, cu participarea întregii divizii de acolo. Ofițerii activi erau consultați și adesea actori, iar casa în care se îmbrăcau și se machiau protagoniștii era un adevărat comandament de război pe care fîlfîia drapelul național !

Subiectul, „story"-ul acestui film aparține în egală măsură tuturor, de la primul interpret pînă la ultimul figurant, fiind o proiecție aproape palpabilă a conștiințelor. Și aceasta — paradoxal — departe de a fi o lacună, dă un plus de gravitate și de dramatism narațiunii, făcînd să se asemene, prin intensitatea trăirilor, mai cu seamă în scenele de masă, cu Misterele evului mediu la care, după cum se știe, participa întreaga colectivitate a unei așezări sau a unui mare oraș.

Să nu uităm, așadar, că la începuturile filmului nostru artistic se află o pagină de foc a istoriei naționale și că ea a fost transfigurată în imagini de un patetism pilduitor.

Florian Avramescu
P. Popescu-Gogan

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
8
(773)
Sîmbătă
19 februarie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Cuvîntul poetic

În ultimii ani poezia patriotică românească a cunoscut o dezvoltare deosebită. Poeți din toate generațiile au cultivat-o intens, tineri autori, recent afirmați, au îmbrățișat-o cu toată convingerea. La ora actuală nu există, practic, vreun poet român contemporan care să nu fi publicat poezii patriotice, de opțiune politică sau de atitudine civică. Prin intermediul unor diferite filiere de sensibilitate, marile idei politice ale contemporaneității românești au fost susținute cu fervoare.

Au apărut numeroase volume de poezie patriotică, multe dintre ele datorate unor poeți aflați în primele etape ale afirmării lor literare. Editurile au încurajat în mod constant alcătuirea unor antologii, în care au fost alăturate poezii patriotice semnate de autori clasici și contemporani, ideea de patrie în poezia românească fiind urmărită de la primele ei manifestări și pînă azi. Iată cîteva dintre aceste antologii : **Eroica. Antologie de poezie patriotică**, alcătuită de Niculae Stoian (Editura Minerva, Buc., 1974), **Poezie și istorie la 1848**, antologie de Emil Manu (Editura Albatros, Buc., 1974), **Culegere de literatură patriotică și militantă**, ediție îngrijită de George Sorin Movileanu și Dumitru Andronache (Editura Albatros, Buc., f. a.), **Pădurea de steme**, selecție de George Mirea și Vasile Butufei (Editura Eminescu, Buc., 1975), **Poezii patriotice**, culegere de Constanța Iliescu (Editura didactică și pedagogică, Buc., 1976). Aceste antologii sînt doar cîteva dintre cele care au apărut în ultimii ani.

Discernămîntul critic al antologatorilor a lăsat de dorit în anumite împrejurări, datorită unei exagerate generozități. În mod incontestabil însă, aceste antologii — reușite în majoritatea cazurilor — au contribuit în mod specific la propagarea sentimentului patriotic. Pe de altă parte, ele s-au înscris în perimetrul tentativelor contemporane de resuscitare a poeziei cu succes de public, pentru care postura autotelică nu este definitorie.

Colaborările intense ale poeților contemporani la presa scrisă și vorbită au dovedit, de asemenea, că preocuparea pentru poezia patriotică și militantă nu are un caracter circumstanțial, ci reprezintă o constantă semnificativă a epocii actuale. Un sens similar au avut și numeroasele festivaluri de poezie patriotică, precum și frecventele întîlniri ale poeților cu cititorii, în cadrul cărora au fost recitate poezii ale iubirii de patrie și ale opțiunii politice. În repetate ocazii rezonanța publicului și mai ales a tineretului la aceste poezii a fost remarcabilă, dovedind că în contemporaneitate drumul poeziei către obscurizare și transformare tot mai deplină în expresie siesi suficientă nu este singurul posibil. Amploarea deosebită a festivalului național „Cîntarea României" este o nouă și convingătoare dovadă a vitalității acestui gen poetic.

Cîteva volume au încercat, cu rezultate notabile, priviri critice de ansamblu. În acest context trebuie să citățm, în primul rînd, **Ideea de patrie în cultura română** de Al. Hanță (Editura Minerva, Buc., 1976), ce conține o consțiincioasă investigare cronologică și tematologică.

O carte interesantă mai ales datorită transliterărilor critice ale unor poezii a publicat în 1974 Aurel Martin (**Pro patria**, Editura Militară). Deși însumează o serie de articole scrise la mari intervale de timp, cele mai multe dintre ele fiind comentarii „practice" de poezie, **Pro patria** reușește să capteze o imagine sintetică. Considerațiile teoretice sînt axate mai ales pe conceptul de eroic. Disociațiile sînt interesante, dar este evident că autorul se simte mai la largul său atunci cînd practică un comentariu care se dispensează de armătura conceptuală. Cartea lui Aurel Martin este remarcabilă și pentru dimensiunea sa patetică. Criticul se lansează în discursuri înflăcărate, ce sprijină poezia patriotică nu numai prin argumente, ci și prin pasiunea savant-elocventă cu care acestea sînt invocate și înlănțuite.

O altă culegere de articole ce urmăresc raporturile dintre ideea de patrie și literatură este **Creație și implicare** de Ion Lotreanu (Editura Albatros, Buc., 1976). Sînt incluse aici comentarii ale unor volume de versuri și eseuri pe marginea relației dintre ideea de patrie și poezie. Ion Lotreanu propune cîteva disociații interesante, în care încearcă să depășească considerarea poeziei patriotice conform unui criteriu exclusiv estetic, propunînd însumarea ei în spațiul larg al ideii de umanism.

Au mai apărut în ultimii ani și alte culegeri de eseuri și articole în care considerațiile despre poezia patriotică românească au ocupat un spațiu important. Fără să le mai trecem în revistă, vom reține doar faptul că autorii lor s-au limitat mai ales la enunțarea unor adevăruri indeobște cunoscute în legătură cu diferitele motivații ale existenței și înfloririi actuale ale poeziei patriotice și civice și la recenzarea unor volume cu acest profil. O considerare de ansamblu a acestei poezii, în care să fie propusă o construcție teoretică unificatoare, prin intermediul căreia să fie urmărit specificul poeziei patriotice românești, nu avem încă.

Au apărut, de asemenea, numeroase contribuții teoretice în legătură cu raporturile dintre social și artistic. Asistăm, totodată, la resuscitarea de-a dreptul spectaculoasă a preocupărilor pentru problemele de retorică. Sînt două direcții de cercetare, a căror convergență cu criteriul estetic poate duce la rezultate promițătoare.

Faptele rezumate mai sus constituie circumstanțe exterioare. Cît privește împrejurările subiective care ne determină să abordăm o temă în legătură cu care nu puțini literați „subțiri", au zîmbete condescendente, acestea sînt următoarele. În vara anului 1975 am publicat în revista „Luceafărul" o serie de șapte articole intitulate **Poezie și opțiune politică**. În acest ciclu am propus mai întîi o schiță teoretică și apoi, prin prisma acesteia, am analizat în mod succint scrierile cîtorva dintre cei mai importanți autori români contemporani, care au scris poezie de opțiune politică (incluzînd în această categorie poeziile patriotice și de atitudine civică). La o recitire atentă a textului, am observat că unele nuclee teoretice deosebit de promițătoare sînt prea expeditiv tratate, că unele comentarii nu fac în mod mulțumitor trecerea de la principiul teoretic la analiza practică.

Pe de altă parte, au apărut cîteva noi probleme teoretice, a căror dezbatere ni s-a părut tentantă și actuală. Poate critica de poezie să se refere la obiectul lecturii sale altfel decît prin adoptarea unei atitudini sacralizante ? Este transmisibilă poezia unui public mult mai larg decît acela al „inițiaților" ? În ce măsură se poate vorbi despre o poezie transindividuală, fără a se contrazice criteriul unicității operei de artă ? Există un divorț total între lirism și retorică, sau acestе două modalități de exprimare pot să se afle într-o simbioză justificată de anumiți factori descriptibili ? Poezia este expresie pură sau entitate a cărei eterogenie specifică poate fi descrisă ?

Voicu Bugariu

Tovarășul Nicolae Ceaușescu vorbind la Consfătuirea pe țară în problemele controlului oamenilor muncii, eveniment de seamă pentru viața social-politică a țării, pentru adîncirea democrației socialiste

Jurnal de poet

Educația

Omul este ceea ce este, învățînd, spune Pindar. Fără educație nu există libertate. Pe frontispiciul unei mari universități europene stă scris : însușirea adevărului prin învățătură vă face liberi.

Copilul are cea mai mare libertate cu cît depinde mai mult de iubirea părinților săi, omul liber depinde de iubirea ocrotitoare a părinților săi, înaintași iar aceștia sînt cei mai buni fii ai omenirii care ne-au lăsat pilda vieții lor în opere de seamă în diferite graiuri și civilizații de-a lungul veacurilor.

Grecii au ajuns la o înflorire spirituală pilduitoare prin educație, prin această paideia care înseamnă formarea omului plenar în trup și suflet prin tot ce-i frumos și bun din frageda copilărie. Respectul pentru paideia era atît de mare încît grecii au văzut în ea o față a divinului iar această cinstire exprimă adevărul că omul netrecut prin focul spiritului nu-și poate concretiza în faptă istorică înzestrările.

Un mare fizician contemporan Heissenberg afirma că a ajuns la descoperiri științifice de timpuriu și fiindcă a avut parte de o educație umanistă încă din familie, tatăl său fiind un bizantinolog de seamă.

Unanimitatea străbate o epocă foarte complexă, de un mare rafinament și profunzime pe de o parte, iar pe de alta sărăcită de multă superficialitate. Aceasta din urmă este expresia lipsei de educație temeinică bazată pe marile valori spirituale ale omenirii. Educația nu-i seacă înșiruire de sentințe morale ci captarea ființei umane prin puterea convingătoare pe care o tăinuiesc marile personalități ale lumii, prin lucrarea lor în poezie, pictură, muzică, în filozofie și istorie. Puterea cuvîntului poetic inspirat poate fi renăscătoare de generații. Nu se poate ca un om, pătrunzînd în universul lui Sofocle, al lui Dante sau Shakespeare, al lui Eminescu sau ascultîndu-l pe Bach să nu devină mai bun și mai vrednic în toate faptele sale. Nu se poate văzînd Voronețul, Chartres sau San Marco să nu fii copleșit de frumusețea nepieritoare.

Iar omul crescut în spiritul acestei generoase moșteniri devine cu adevărat coroana creaturilor.

Ioan Alexandru

Eugen Jebeleanu
Arena

Pro Patria

...Ca în toate categoriile activității umane, și în artă există genii (puține), talente, mari, medii, mici — și destui imbecili. Este, la urma urmei, și explicabil. Talentele mari sînt stimulate de genii, cele mijlocii de cele mari, și așa mai departe. Numai cu imbecilii se schimbă povestea, pentru că imbecilii rămîn imbecili. Plumbul lor este idestructibil, și tocmai de aceea poate induce, nu doar pe unul singur, în eroare. Am cunoscut imbecili, decretați — pe o perioadă care a însemnat însuși miezul vieții atătora, — poeți de valoarea lui Eminescu, dacă nu chiar mai mari. Asta la noi... În Franța, un Paul Déroulède, autorul „Cîntecelor soldatului" („Chants du soldat", ouvrage couronné par l'Académie française, 129-e édition), al „Noilor cîntece ale soldatului" (Nouveaux chants du soldat", 110-e édition), și al multor alți culegeri de fligoarne și tromboane, a însemnat, pentru o bună parte a burgheziei franceze din ultimul pătrar al secolului XIX, cel mai de seamă „poet al Patriei". Asta se întîmpla în același secol în care Baudelaire era pus, de aceeași societate, la stîlpul infamiei pentru că îi lezase precarul simț moral : în același secol, în care Lautréamont murea, într-o totul necunoscut, într-o mansardă sordidă... și așa mai departe... Dar — o să mă întrebi — Arta, Arta nu trebuie să fie patriotică ? Nu arta patriotică este arta adevărată ? Există ceva mai presus de arta patriotică ?

Nu e nevoie ca întrebările să se transforme într-o perorație ; răspunsul este limpede, liniștit și irefutabil : singura artă patriotică este Arta. În domeniul artei, cele mai sacre sentimente, neconvertite în artă, compromit și patriotismul și arta. Cine oare ar îndrăzni să spună despre Rabelais și despre Shakespeare și despre Villon și despre Dostoievski că nu sunt sfinți copii ai patriei lor și ai umanității, prin întreaga lor operă, cu toate că, nu o dată, ei reînvie în fața noastră nu numai virtutea, ci și trădarea, și întregul cortegiu al slăbiciunilor firii omenești ? Stegari ai Patriei lor, și ai omenirii, aceștia sunt, și nu cei care au sentimente patriotice sau simulează că le au.

Numai cu sentimente patriotice sau cu simularea lor nu se poate face Artă.

Înălțător e sentimentul patriotic, ca și acel al libertății și al omeniei !

Pro Patria ! Pro Humanitas ! Cît de sublim sună !

Dar și cuvîntul Artă !

Să nu confundăm, așadar, temele și subiectele (oricît ar fi ele de grandioase) cu incorporarea și înălțarea lor spre bolțile cele mai înalte ale Artei, acolo unde stăpînesc vulturii stelelor. Dacă izbutim să transformăm în Artă tot ceea ce merită — este enorm, și este Pro Patria și Pro Humanitas.

Construcția critică

Printre manuscrisele rămase în redacție, am aflat acest articol al regretatului nostru coleg, criticul Nicolae Baltag. Semnificativ, este un articol despre unul din profesorii săi : Al. Piru. Publicîndu-l, aducem un omagiu calităților critice ale celui care a fost Nicolae Baltag.

Pînă acum cîtăva vreme, mai precis, pînă la dispariția genialului său mentor (G. Călinescu), dimensiunile personalității discipolului păreau să nu fi ieșit cu totul din penumbră. Sau poate — în fața strălucirii maestrului — penumbra aparținea retinei noastre. Oricum, „călinescianismul" — veritabilă „instituție" a rigorii fără dogmă, a „savurării" (fără rictusuri, fără ticuri posace) a faptelor literare, a atitudinii consecvent estetice față de acestea — îl marcase fără a-l înfeuda. Venerația profundă pentru Profesor, unele declarații, înțelese de cejlalți numai în litera lor, au putut, uneori, înșela. Nu, însă, pe principalii „actori". De la primele articole publicate în „Jurnalul literar", Călinescu sesizase independența de spirit a tînărului colaborator, iar Al. Piru cedează, și azi, cu nedisimulată plăcere, celorlalți, blazonul care i se tot oferă. După opinia sa, „lovinescianul" Negoițescu este mai „călinescian" decît el, Piru, iar Eugen Simion — și decît Piru, și decît Marino.

De bună seamă, criticul nu ezită, ori de cîte ori are ocazia, să proclame „regalitatea" literară a lui Călinescu, să precizeze poziția **oricărui** literat român față de acela : „Orice ar face", declară Al. Piru într-un interviu, „literatul" român, fie poet, fie prozator, fie el critic sau istoric literar, se lovește cu capul de G. Călinescu". Întrebarea ar fi ce face literatul român după impactul cu spiritul călinescian ? În cazul de față, care a fost itinerarul ulterior acestui moment, parcurs de Al. Piru însuși ?

Unul din traseele lui trece prin **poezie**. În „Lumea", „Însemnări ieșene" anterior, apoi în „Jurnalul literar", cu pseudonim (Ioana Sîrbu, Yvonne Mavrodin, A. Vasilescu) sau fără, Al. Piru a publicat mai ales sonete, unde reveria tandră, de veche cantilenă simbolistă, pare contrazisă de preocuparea aproape parnasiană pentru „chipul", exterior al versului. Stihurile nu sînt lipsite de frumusețe, frumusețea lor are, totuși, un aer cam programatic, cam demonstrativ. De altfel, autorul n-a mai recidivat beletristic decît abia peste trei decenii, cu **proză**. Apărut în 1969, **„Cearta"** avea să fie un roman

Nicolae Baltag

Continuare în pag. a 7-a

În pagina a 8-a
Evocări : 1877
„Ultimul act din
ASEDIUL PLEVNEI"
de Mihai Pelin
•
Mapamond :
POEME AFRICANE

Cîntarea României

Un simbol peren

„Cîntarea României" nu este numai un concurs, ci și un simbol. Desigur, elementul competitiv își are locul și importanța cuvenită, dar, din această întrecere de o deosebită amploare, marele învingător va fi arta, rodul talentului risipit cu dărnicie în creații artistice pline de vigoare. „Cîntarea României" poate fi însă și un simbol, o materializare fastuoasă a puterii creatoare a poporului român. Manifestările concursului nu pot rămîne indiferente în fața filonului de trăiri artistice și de valori culturale, pe care folclorul le-a născut și le-a păstrat cu o nețărmurită grijă, de-a lungul veacurilor unei tumultuoase istorii naționale. Cît de ușor se pot transforma scenele concursului în plaiuri ale cîntecului bătrînesc, ale doinei și ale obiceiurilor tradiționale românești ! Nu mă gîndesc numai la formațiile organizate, care sînt pregătite în mod special pentru spectacole, ci la acele grupuri folclorice spontane, pentru care a cînta și a juca este încă un act vital, un moment de afirmare firească a comorilor tradiției locale. Mă gîndesc la acei păstrători ai străvechilor balade și doine, la aceia care în firidele sufletului și memoriei lor albite de ani au adunat, strop cu strop, licoarea rară a veacuri și veacuri de artă românească.

Și nu numai folclorul tradițional își așteaptă firească valorificare, ci și folclorul nou, creațiile răsărite în anii socialismului își au locul în constelația artistică a concursului. E drept, nu totdeauna antologiile de folclor nou au fost realizate după criterii riguroase, științifi-

Mihai Coman

Continuare în pag. a 6-a

apărătorii limbii române

Croitori de lux părinții n-au avut pentru vestoane
Nu și-au parfumat perciunii, n-au vrut lumea s-o răstoarne —
Dorobanți brumați de soartă ce-au rivnit drept decorații
Numai mere din grădina ce împrejmuie Carpații

Cînd se-aprinse tricolorul peste Grivița de singe
Brâncoveanu-ucis de Poartă fericit porni a plînge
Și din cer cînd se desprinse aurita Semilună
Ioan ruptul de cămile se-ntrupă iar din țărînă

Dorobanți țesuți din aripi și din lacrimi ce alină
Cînd au pus mîna pe armă se făcu-n Balcani lumină
Dorobanți cu suflet liber dar cu inima acasă
Unde-i aștepta o mamă și un deal svicnind sub coasă

Cei căzuți se luminară căci mirosul cald al piinii
Prin mantaua ciuruită le-au învăluit plăminii
Dorobanți cu chipul mîndru și cu suflet de văpaie
În genunchi pictați de-un frate Grigorescu Nicolae

Ne-amintim de ei și aripi vor din umeri să ne crească
Și-i va vindeca de moarte veșnic Limba Românească
Și în piept s-or face păsări gloanțele spre alinare —
Dorobanți bărbați de seamă în veșmînt de sărbătoare

Dan Verona

În pagina a 3-a
Colocviile «Luceafărului»
„Concepție și atitudine
în critica de azi"
• Articole de • Nicolae Ciobanu
și • Nicolae Balotă
•
„Realism și profunzime în
pictura lui Constable" —
Un eseu de Vasile Nicolescu

Eroi politici ai antichității

Un elegant și erudit studiu : **Eroi politici ai antichității**, semnează filologul Al. N. Cizek. El desfășoară o fenomenologie a eroismului politic urmărind „evidențierea metamorfozelor și ipostazierilor petrecute în funcție de determinările social-politice, specifice fazelor evoluției societății antice". Sînt precizate, mai întîi, „cele două sensuri ale împlinirii idealității presupuse de eroic". Ele constau în „determinarea interioară a unui caracter etic și estetic" în raport cu norme sociale stabile și „raportarea exterioară a acestei superiorități intrinsece", adică a capacității de „a lua asupră-și, în întregime, greutatea acțiunii politice". Ipostazele fundamentale ale heros-ului antic : arhetipurile mitice ale eroului politic, eroul cetății și eroul mai presus de cetate sînt permanent raportate la un fascicul de invariante ce alcătuiesc datele existenței personalităților ca atare : genos (neam), genesis (naștere), paideia (educație), anatrophe (creștere), ethos (moravuri), praxeis (fapte) și thanatos (moarte). Materialul de ilustrare a politropiei eroului politic e alcătuit din istoriografii, biografii, legende, mituri, basme, cînturi populare, cînturi eroice, retorică enconomiastică, opere filosofice. Sporadic și neconvingător conjugate cu celelalte ilustrări sînt dovezile din rîndul artelor plastice. În mare, se poate spune că demonstrația fenomenologică surprinde dramatica devenire istorică „a modelului cuceritorului în model al întemeiatorului". Metoda autorului înveterează un fel de structuralism genetic ponderat : din repertoriul studiat se derivă prin succesive sinteze, portrete și fățuiri exemplare și, cînd e cazul, procedeul e completat cu stabilirea omologiilor probante dintre seriile istorică și ideologică, sau filosofic-artistică. Fără să instituie un pat procustian, autorul preferă în analizele sale cadența de triadă. Astfel, studiul se divide în trei mari secțiuni, după cum e privit eroul mitic, acela al cetății și, ultimul, supranumit mai presus de cetate. Pentru fiecare asemenea tip generic se stabilesc trei virste, corespunzînd apariției, înfloririi și decadenței lui. Unitatea de concepție fiind indubitabilă, ne putem opri

Mircea Constantinescu

Continuare în pag. a 6-a

• IN ACEST NUMĂR : • Cronica literară de M. Ungheanu • Cartea de debut de Al. Piru • Tineri poeți și prozatori : • Alexandru Papilian, Dan Mutașcu • Ion Cringuleanu • A patriei cinstire • Remember de A. E Baconsky • Fragmente critice de Eugen Simion • Aniversări : Elena Văcărescu • Ferestre de Marin Sorescu • Atelier literar de Geo Dumitrescu • Revista străină • Cultura românească în lume.

cronica literară

Mihai Zamfir: „Imaginea ascunsă"

dacă Dostoievski a avut în România o carieră literară plină de accidente, Proust s-a bucurat în schimb de o altă primire. Mihai Zamfir în **Imaginea ascunsă. Structura narativă a romanului proustian** trece în revistă principalele contribuții românești privitoare la Proust ajungînd la concluzia unei suprinzător de prompte înțelegeri a marelui scriitor francez care și-a cucerit tirziu gloria la el acasă. Desigur, cantitativ bibliografia franceză este fatal superioară celei românești, dar lucrul pe care vrea să-l sublinieze Mihai Zamfir este că intuiția critică românească a fost justă încă din faza în care Marcel Proust era judecat la el acasă după canoane improprii. Recapitularea contribuțiilor critice franceze și românești constituie introducerea, uvertura lucrării. Înainte de a proceda la analiza propriu zisă, Mihai Zamfir ține însă să precizeze direcția critică din care se revendică, să anunțe metoda de lucru.

Reducerea narațiunii la un model logic simplu în linia lui Prop. **Morfologia basmului** direcția fertilă în critica literară contemporană, nu i se pare potrivită analizei lui Proust. Aflarea unui model narativ abstract nu este posibilă în cazul unei opere în care narațiunea în sens tradițional este abolită. Autorul va apela de aceea la analiza nivelelor narației care oferă avantajul unei analize descătușată de prezența tiranică a unui model narativ cheie. Un alt refuz de metodă este acela al analizelor fragmentare. Mihai Zamfir își propune o analiză a întregului respingînd analizele parțiale care pot da naștere la concluzii fără valabilitate pentru toată opera. Cercetarea genezei textului românesc vine să sublinieze particularitățile creației lui Proust. Mihai Zamfir nu se înscrie printre cei ce văd în autorul lui **Jean Santeuil** un improvizator, iar în romanul **În căutarea timpului pierdut** un esafodaj la a cărui întocmire a prezidat întîmplarea, ci afirmă caracterul unei deliberate și riguroase construcții romanești, operă de vaste simetrii. Stilul prudent al autorului nu ne împiedică să observăm polemismul cărții. În geografia labirintică a interpretării lui Proust el a optat pentru o atitudine și o interpretare care-l așează adesea în opoziție cu multe exegeze acceptate. Urmărind geneza textului Mihai Zamifr caută să evidențieze extraordinara unitate tematică și artistică a întregii opere scrisă de M. Proust. Stilul acestuia are un „model nuclear" pe care criticul îl descoperă încă în primele pagini ale scriitorului. Trăirea intensă a „momentelor perfecte", atît de caracteristice în romanul celebrității lui Proust, e recunoscută și în primele lui scrieri. Familiarizat intim cu opera lui Proust, Mihai Zamfir ne poate aduce decupaje convingătoare în care fraza scrisă în tinerețe revine amplificată într-o altă desfășurare mai tirziu pentru a căpăta, în opera de maturitate, expresia și strălucirea maximă. Întreaga operă devine din acest punct de vedere un exercițiu stilistic consecvent care a fost încununat de reușita unei mari opere. „Toată viața, zice criticul, Proust va dezvolta aceste fraze inițiale, le va transforma în paragrafe, va urmări arborescent paragrafele". Dilatarea n-ar mai fi, deci specifică doar ultimelor două volume ale marelui scriitor, ci un principiu constant de lucru al scriitorului. Ciclul crește din cîteva nuclee frazeologice și autorul nu se ferește să afirme că izvorul romanului se află de fapt într-o singură frază, care dezvoltată gigantic a dat cele 16 volume cunoscute. Discontinuitatea, fragmentarismul domină romanul, de unde iritarea vechii critici împotriva ei. Fragmentarismului temporal criticul îi caută un corespondent în fragmentarismul spațial. Proust nu e creatorul spațiilor multiple ci al unui spațiu închis interior. Camera închisă, acvariumul, joacă de aceea un rol important în economia operei. Cercetarea stilistică propriu zisă se dedică metaforei proustiene.

Aceasta s-ar distinge prin nonconformismul ei la vechile definiții. Metafora proustiană nu este deci o comparație eliptică, care presupune comparabilitatea termenilor, ci punerea în relație a unor termeni extrem de diferiți. Chiar comparația, analizată și ea, tinde către această libertate de asociere în care este văzută una din liniile moderne ale proustianismului. Cele mai interesante pasaje ale cărții le găsim în aceste pagini de analiză stilistică unde criticul face dovada meticuloasei sale priceperi. Noutatea studiului, mai ales în această analiză stilistică rezidă. Ea i-a relevat criticului și ceea ce el numește latura parodică a literaturii lui Proust. Pe scurt, scriindu-și romanul, scriitorul ar fi avut în vedere un model abstract al romanului tradițional de care s-a delimitat adesea parodiindu-l. Cu alte cuvinte, Marcel Proust s-ar despărți de literatura secolului al XIX-lea rizind. Romanul ciclic al lui Proust, criticul vede un „antiroman al secolului XIX", deoarece tot ceea ce constituia tăria și interesul romanului tradițional este aici întors pe dos. Nuanțată este demonstrația pulverizării personajului de tip balzacian, ca și acea privind dizolvarea epicului sau a metamorfozei descrierii sub pana lui Proust. Dar autorul nu se limitează doar la investigarea structurii narative a romanului, miezul, și noutatea lucrării sale, ci pășește și pe terenul unor demonstrații extrastilistice. În stabilirea de filiații pentru opera lui Proust, poziția lui Mihai Zamfir este radicală. Nu experiența artistică a literaților predecesori ar fi prezidat nașterea marelui său roman ci muzica, arta plastică și arhitectura. Radicalismul, vizibil aici, este însă de fapt al întregii cărți. Mihai Zamfir e interesat să sublinieze singularitatea excepțională a lui Marcel Proust în spațiul literar și nu se ferește de rigidități. Nici principial, nici practic nu se poate susține o asemenea ruptură între Proust și înaintașii săi, iar originalitatea lui n-ar ieși cu nimic amenințată dintr-o atare relație. Obiecție care nu se ridică însă împotriva raportărilor la muzică, artă plastică, arhitectură la care autorul ține, pe drept cuvînt, atît de mult. Reforma imaginii lui Proust scriitorul și omul nu se oprește însă aici. Analiza manuscriselor care a dus la stabilirea caracterului nucleal al unor fraze inițiale documentează pe Mihai Zamfir asupra laboratorului scriitorului ceea ce îl conduce și către respingerea unei imagini simplificatoate a scriitorului : o tinerețe leneșă și oscilantă, o maturitate grăbită să se afirme artistic. Nimic mai fals decît această tirzie descoperire a vocației, conchide criticul, evidențiind miile de pagini scrise de Proust neîncetat de-a lungul timpului.

Ele configurează o altă dinamică psihologică a lui Proust decît cea a tradiționalelor biografii. Interesant este că pornit să scrie mai ales o cercetare de tip exclusiv stilistic, care să pună decisiv în valoare singularitatea și noutatea artistică a lui Proust, Mihai Zamfir nu s-a menținut doar în perimetrul ei apelînd și la alte instrumente de lucru. Rezultatul este o carte mai originală în fond decît pare.

Incontestabil Mihai Zamfir folosește o bibliografie vastă care i-a ușurat considerabil efortul sintetic. Dar ceea ce interesează este coerența acestei sinteze, coerență prezentă în **imagini ascunse**. Fastidioasele precauții metodice dau, din păcate, adesea un caracter pedant tentativei lui Mihai Zamfir. **Imaginea ascunsă**, alături de alte cîteva eseuri dedicate scriitorilor străini, ne indică emanciparea criticii literare românești de faza inhibitivă a exegezei autorilor străini.

M. Ungheanu

cartea de debut

Lucian Blaga, poet și dramaturg

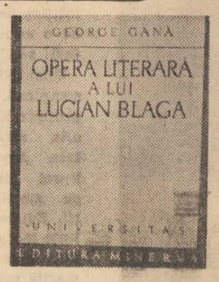

despre poezia și dramaturgia lui Lucian Blaga există articole de E. Lovinescu, Tudor Vianu, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Perpessicius, Sextil Pușcariu, Ion Breazu, Octav Șuluțiu, C. Fintineru și cîteva volume de Ov. S. Crohmălniceanu (1963), D. Micu (1967), Mariana Șora (1970), Pavel Bellu (1970), Melania Livadă (1974), Mircea Vaida (1975), Alexandra Indrieș (1976), alte articole de I. D. Bălan, G. Ivașcu, N. Tertulian, N. Balotă, Nicolae Manolescu, M. Tomuș, Eugen Todoran, Al. Paleologu, Ion Negoițescu, Eugen Simion ș.a. Aproape toată lumea a scris cîte ceva despre Lucian Blaga și ultimul cercetător, George Gană, dădea în manuscrisul tezei sale de doctorat **Opera literară a lui Lucian Blaga** o lungă listă bibliografică pe care în versiunea tipărită a lucrării („Minerva", Universitas 1976) n-a mai inclus-o. Sigur, despre Blaga nu s-a spus încă totul, dar s-au spus multe lucruri și chiar ignorînd bibliografia nu vom fi originali în întregime.

O caracteristică a lui George Gană este de a nu cita aproape pe nimeni și de a analiza pe Lucian Blaga în el însuși fără referințe la alți poeți români. Lucrarea sa nu e de istorie literară, dar nici eseu, ci studiu monografic, opera literară fiind privită ca un tot, sincronic. Nu se face măcar distincția dintre poeziile dinainte de război și poeziile de după 23 August 1944, mai puțin reputate și studiate, în mare parte postume, dar cantitativ egale cu cele dinainte și, calitativ, prin nimic mai prejos.

Patru capitole inițiale fixează „fundamentele operei" (sentimentul misterului cosmic, melancolia și vocația creației), cercetează legăturile dintre operă și biografie, dintre operă și formația spirituală a autorului, contactul cu lumea culturii românești, orientale și europene, în fine sînt analizate „primele scrieri", adică premizele creației literare ulterioare, totul în 120 de pagini. Această parte poate fi socotită un studiu genetic al operei literare a lui Lucian Blaga și imputația care i s-ar putea aduce este că nu face decît prea puține raportări la gîndirea filozofică a poetului nu pentru a deduce literatura din filozofie, dar măcar pentru a individualiza această literatură, pentru a o diferența de aceea a lui Arghezi sau Barbu. E adevărat că mai departe ni se dă un citat semnificativ care ar fi putut figura însă în această primă parte („Sensuri ascunse, ce ar putea să fie formulate în chip abstract, nu se găsesc în poezia mea decît ca alunecări, pe care însumi le condamn. Toate sensurile țin de domeniul unei sensibilități metafizice ce coboară în adînc și vine din adînc, ele n-au confinii cu înțelegerea filozofică discursivă"). Se pare, de altfel, că George Gană are mari rezerve chiar față de acea parte a filozofiei lui Blaga care a fost reconsiderată și despre noțiunea de spațiu mioritic susține că e „datul ei cel mai neclar" pe care-l „putem ignora fără pagubă". În schimb se fac bune delimitări între Blaga și arta bizantină („Românul, scrie poetul, opune stilului bizantin, pretutindeni unde acesta a fost adoptat, o tehnică specială, prin care se înconjură primejdiile inerente acestui stil" — căderea în abstracțiune moartă și degenerarea în clișeu hieratic), și foarte exacte apropieri de expresionism, în care reprezentarea artistică se face prin esențe („Artistul expresionist are o viziune cosmocentrică, obiectul lui propriu-zis e cosmicul, pe care-l intuiește în fenomenele imediate și-l revelează ; el nu-și fixează privirea asupra datului senzorial pentru el însuși, ci îl contemplă din perspectiva cosmicului, a absolutului. Acuzat că ar fi fost influențat de Arno Holz, Blaga mărturisește afinitățile lui cu Trakl, Werfel, Däubler și Rilke. Opera sa depășește marginile expresionismului și nu ilustrează decît anumite aspecte ale lui, pe acelea ale expresionismului primitivist, gotic și baroc (după clasificarea lui Marholz), expresionismul propriu-zis (numit astfel de Paulsen și Sokel). Cu aceste direcții, Blaga are, după George Gană, în comun „sentimentul metafizic, esențializarea imaginii lumii, cultivarea mitului, vizionarismul, cultul primitivității, arhaicului, originarului, regresiunea spre vegetativ".

Trecînd la analiza universului poetic al lui Blaga, George Gană semnalează mai întîi „haosul diafan", procesul cosmogonic infinit prin care existența triumfă mereu asupra neantului, și „corola de lumini a lumii", realitatea cosmică palpabilă și totdeodată manifestare a absolutului. Nu mai puțin de zece teme, dacă trecem peste categoria de poet solar în care Blaga e de la început integrat, sînt subsumate poeziei miracolului cosmic și anume : pămîntul transparent (nostalgia începutului, cînd pămîntul era „străveziu"), atracția neptunică (marea e metaforă a apei, element primordial, component al materiei esențiale), cîmpul și pădurea (spații care întrețin sentimentul de a te afla în interiorul fluxului vital, cosmic), muntele (loc al regenerării, izbăvitor de neliniștit), fauna (inorogul, prezent la Cantemir și la Rilke, este la Blaga „simbolul năzuinței la intrare în cosmic"), orașul (resimțit ca înstrăinat de natură), satul (simbol al cosmosului fictiv al poetului, obîrșia, centrul regenerator al lumii), mirabila sămînță (simbol al germinației, al forțelor vitale ale universului divinizate), cosmosul diafan, lumea poveste (lumea fabuloasă, provenită din prefacerea celei reale în ficțiune, basm) în fine magic și mitic (metamorfozele regnurilor, recursul la miturile care se acordă cu sursele interioare și cu sensul lirismului său).

În structura poeziei lui Blaga intră de asemenea alte șapte motive : tăcerea (tensiunea între tăcere și cuvînt), somnul (mod de a participa la viața profundă a universului și de sporire a existenței individuale), iubirea (împărtășire din substanța originară a lumii), tristețea metafizică (a cărei salvare e în lume, în puterea poetului de a-și domina melancolia), marea trecere (obsesie a timpului devorator), nimicul (spaima de neființă) lacrima (filtrul întunecat prin care omul vede lumea), lauda suferinței dorul perpetuu, dorul-dor (este o stare de suferință pe care poetul o cultivă pentru virtuțile ei creatoare).

Desigur că înșirate în acest chip, temele nu par a acoperi întregul univers liric al lui Blaga, compus, după cum ne avertizează criticul în niște preliminarii la studiul său, din aproape 500 de poeme, cam tot atît de întins cît acela al lui Eminescu și nu mult mai mic decît cel al lui Arghezi. În realitate, autorul face multe și pertinente observații de conținut în cadrul fiecărei diviziuni stabilite și se poate spune că nu-i scapă nimic din ceea ce merită să fie pus în evidență. Dar avem a face cu o operă cam pe jumătate foarte puțin cunoscută, revelată în întregime abia în ediția din 1974 întocmită de Dorli Blaga. Deocamdată, cartea lui George Gană are un caracter predominant exegetic. În privința analizei estetice a poeziei lui Lucian Blaga, mai sînt, fără îndoială, multe de spus și nu ne îndoim că se vor spune la timpul potrivit.

Solidă în studiul lui George Gană este analiza operei dramatice, compusă din zece piese pe care criticul le grupează în trei categorii : lirism și istoric (**Zamolxe, Tulburarea apelor, Cruciada copiilor, Avram Iancu** și **Arca lui Noe**) ; drama creatorului (**Meșterul Manole** și **Anton Pann**), de la cosmic la psihologic (**Daria** și **Fapta** sau **Ivanca**) ; o prelucrare (**Înviere**).

Scurt dar substanțial este portretul final cu reliefarea principalelor linii de dezvoltare a creației lui Blaga : prelungirea sau convertirea realului în mitic, vocația naturii, deschiderea spre totul cosmic și spre sensul lui metafizic, pendularea între realul imediat dispretuit și absolutul fără consistență, sacralizarea păgînă a naturii, limbajul clasic, integrarea în marea tradiție a literaturii române, nu singularizare ostentativă, nici situare excentrică.

Al. Piru

prezențe

TRIBUNA, NR. 6. — 1977

● **ULTIMUL număr al săptămînalului clujan se deschide cu articolul „Tribuna" — tribună a ideilor înaintate, semnat de tovarășul Ștefan Mocuța, prim-secretar al Comitetului județean Cluj al P.C.R., din care reținem următoarele aprecieri : În luna februarie, în ziua a zecea, se împlinesc două decenii de cînd prin grija statului major al societății noastre — Partidul Comunist Român — se corecta o eroare a timpurilor mai vechi și „Tribuna" își anunța cititorii că, „îndreptîndu-și atenția în primul rînd spre fenomenul cultural... își propune să continue tradiția militantă a presei românești din Transilvania (...) La capătul celor două decenii de activitate, de eforturi și căutări, condeiele „Tribunei" se prezintă cu un bilanț bogat. În acest răstimp, cele peste 1 000 de numere ale revistei care au însumat cîteva milioane de exemplare au oferit numeroșilor cititori, pe lîngă o bogată informare științifică, artistică și literară și adevărate creații ale genului. În felul acesta, „Tribuna" s-a afirmat și continuă să se afirme ca un autentic for care creează și difuzează cultură înaintată".**

În sumarul acestui număr jubiliar sînt prezenți un mare număr de colaboratori prestigioși, autori ai unor valoroase și interesante eseuri, articole, poezii, fragmente de proză, și teatru, însemnări, comentarii etc. Semnalăm, astfel, numele lui Eugen Jebeleanu, Geo Bogza, Mihai Beniuc, D. R. Popescu, Liviu Rusu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Romul Munteanu, Dumitru Ghișe, Adrian Marino, Ion Vlad, George Bălăiță, Aurel Rău, Petre Stoica, Vasile Rebreanu, Teohar Mihadaș, Anghel Dumbrăveanu, Ovidiu Genaru, Mircea Radu Iacoban, Augustin Buzura, Létay Lajos, Radu Cosașu, Horia Zilieru, Emil Brumaru, Norman Manea, Fodor Sándor, Alexa Visarion, Valentin Silvestru și alții. Colectivul redacțional al „Luceafărului" adresează „Tribunei" sincere urări de succes, realizări cît mai trainice întru propășirea culturii și artei românești contemporane.

● Consemnăm ca deosebit de utilă inițiativa Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Ilfov, a centrului de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă de a scoate o culegere de montaje muzical-literare pentru uzul formațiilor artistice de amatori. Ideea care a călăuzit cele două organisme de cultură este deosebit de generoasă, binecunoscut fiind faptul că multe colective artistice solicită asemenea antologii, acum, în prima ediție a Festivalului național „Cîntarea României".

Placheta de față cuprinde 10 montaje, în care întîlnim numeroase pagini cu versuri frumoase, înfiorate de autentică trăire artistică susținute de un vibrant patetism civic. Nu putem trece însă cu vederea cantități deloc neglijabile de rimări stîngace, puerile, de strofe care mimează poezia. Iată un prim exemplu : „Spre echilibrul lumii, de-atitea ori în transă / Noi am intrat și pielea ne-a scăpărat sub bici / Dar am ținut cu dinții de marea noastră șansă..." Și mai departe : „Pe marele istoriei talaz /.../noi la vîsle tragem cu-ncordare". (autorul montajului Marin Constantin).

Am putea transcrie în continuare versuri de asemenea facturâ, în care o idee evidentă capătă, în fuga condeiului, nuanțe de parodie. Într-o scenetă intitulată „Pieptul de aramă". G. Mateescu ritmează cosbucian nici mai mult, nici mai puțin de 545 de versuri, fără să mai punem la socoteală și indicațiile de regie („Ileana și Anica sar și privesc", „Uralele se întețesc continuu", „Fuge în salturi", „Mitru și ceilalți. Le dă ordinul de luptă" etc.) Cobuz, unul dintre eroi, după ce o îmbrățișează pe Ileana, relatează printre altele : „...Scrîșneam din dinți de neputință, / Cu flinta lîngă mine / Și-mi era ciudă că-n ființă / Puterea nu mă ține" (...) „Odată, cînd căzut (sic !) Ștefan / Trăsnit în fruntea lată, / Străpunse un profet dușman / Cu pieptul, dintr-o dată !" ș.a.m.d. Într-un alt montaj întîlnim imagini ca acestea : **„Deschidem porți prin care trec nervi pe magistrale", „Produsele luminii în sufletele noastre".** (autor Gh. Băjenaru). În montajul semnat de Vasilica Constantin, găsim versuri ce pot figura nestingherit într-o eventuală antologie a banalității : „Pe drumul falnic de-mpliniri / Izvor de noi ziduri". Și pentru că am ajuns la sonuri de muzică ușoară, să-l citâm pe George Filip cu un fragment din montajul „Țara poemelor" : „Mi-ai spus un (s.n.) cuvînt : / Să nu mă mai tem / Și eu l-am făcut / Fragment de poem (...) Mi-ai dat un **fior / Firav** și **subțire** / (s.n.) Și eu l-am făcut / Poem de iubire..." Ne oprim aici cu transcrierea. Nu punerea în lumină a versurilor de valoare din această culegere am urmărit-o în rîndurile de față. Am dorit, consemnînd utilitatea unei inițiative, să îndemnăm la reflecție pe cei ce vor trece la transpunerea lor scenică. Cu un spor de exigență, de revizuire critică a calității unor versuri, de înlăturare a versurilor de o vădită stîngăcie sau banalitate, antologia poate căpăta o altă înfățișare, devenind pe deplin utilă.

viața cărților

poezie

Utopia erotică

a treia carte *) de poezii a lui Dorin Tudoran este un ardent monolog asupra iubirii și ne dezvăluie cu mai multă claritate portretul conflictual al artistului în tinerețe. Deși partitura poemelor, uneori elegii și extaze, alteori adevărate **querelles d'amour**, este dublă, spunem că această carte este **un monolog tocmai prin tonul său de confesiune dramatică în registrul analogiilor tensionate, interogative**, de parcă cel de-al doilea personaj al cuplului, cea de-a doua voce a dialogului s-ar fi retras în replica fantomatică a limbajului gestual, fără îndoială nu mai puțin semnificativ, nu mai puțin capabil să provoace, ca prezență pură în afara cuvîntului, emoția tandră sau crudă, grațioasă sau violentă, a interlocutorului. O imagine-simbol a spiritului eruptiv, neliniștit din care iau naștere aceste poeme de dragoste, cu alte cuvinte ale unei existențe surprinse în stadiul ei de criză fecundă, generatoare de perspective și energii nebănuite, credem că o ilustrează un **Cintec** pendulînd stilizat între polul morții și polul vieții : „Tu porți pe umăr, iubito, / Sticloasă pușcă de gheață. / Pe-o teavă — glonțul de moarte. / Pe alta — glonțul de viață. // Tu porți pe umăr, iubito, / Tunel ce crește pe cer. / Prin el orbecăie astăzi / Păsări cu sînge de fier. // Tu porți pe umăr, iubito, / O rază ce-a înghețat — / Pe ea alunecă-n lume / Un trup de zeu decapitat. // Tu porți pe umăr, iubito, / Un os de înger, transparent — / Sîngele meu pe el apasă / Frenetic, roșu continent. // **Tu porți pe umăr, tu porți** / Sticloasă pușcă de gheață. / Prin ea se-aude, iubito, / Lovindu-se moartea de viață". Jocul violent al dragostei exorcizînd ordinea integrării cosmice, dorința imperioasă de participare consangvină la oscilația armonioasă a regnurilor, sunt văzute nu numai ca o pedeapsă și o maledicțiune, dar și ca o înaltă favoare și o binecuvîntare a naturii care reprimește în pacea sa maternă cuplul expulzat în timpuri imemoriale, redîndu-i vocației sale de fericire și perfecțiune spirituală : „Vai, am știut, văzîndu-te pe mare / plutind cu talpă de ninsoare afinată, / că tu îmi ești pedeapsa, animalul care / îmi va sădi trei colți de foc în beregată. // .../// Am dus mîna la gît, ca pe un leac divin, / dar mi-au căzut în palmă trei rănі sfrălucitoare : / O, colții tăi de foc, din ce abisuri vin / să mă vineze-n somn ca pe o aminare ? // Cerul părea o plasmă, balans liliachiu, / tu nu te mai vedeai; lăsașeși doar un șal: / am vrut să îl ating — vai, Doamnă nu mai știu, / parcă s-a rupt în mine un tandru animal" **(Pedeapsa).**

Sintaxa dialogală eu-tu cu implicarea vocilor alternative ale discursului instituind un al treilea nivel al semnificațiilor, nivel corespunzător intenționalității sub aspectul său de enipehomen natural, cu valoare neutră și integratoare, nu este decît o formă **ad hoc** prin care poetul își ordonează fondul dramatic al unei problematici pe cît de universale, pe atît de specifice, de irepetabile în viziunea sa personală. Trăsătura principală a poemelor fiind aceea că, la nivelul fenomenologic, eu-l rătăcește în căutarea drumului spre non-eu, non-eu identificabil aici cu tu-ul reprezentat de femeia iubită, limbajul se orientează spre confesiune, iar confesiunea peregrinului devine unica mărturie a acestui demers multiplu în datele sale inițiale. Vocea autoritară, cu străluciri sticloase, interogative a autorului se compensează, își găsește echilibrul într-o alteritate al cărei trecut și viitor se odihnește în prezentul hipertrofiat de ochiul pineal al erosului, încît **tu**-ul, femeia iubită, își recapătă rolul și de glorioasă eminență substanțială. Numind-o „maică iubită" și „altar" poetul, fără a mitiza ori demitiza cu obstinații nu o dată la modă și mai totdeauna cu efecte lamentabile, își recreează acel spațiu sacru în prelungirea iubirii pasionale ca un element altfel preexistent în jocurile supuse ordinii și armoniei. Uneori mefiența, suspectarea iubitei de a nu fi ceea ce pare, de a-și fi pierdut calitatea pură de ființă mintuitoare, un fel de a zice **vade retro !**, de a citi în semnele vizibile o amenințare, o primejdie invizibilă, toate întorcîndu-se cu aceeași forță și asupra lui însuși, își fac simțite prezența sufocătoare în versuri ca acestea : „Nu sînt acesta eu, cum aș putea să fiu, / cînd dragostea îmi bate cu alte legi în geam, / nu le-nțeleg și trupul de-abia de mi-l mai știu / și-ncep să uit, o, Doamnă, de sînt al vreunui neam. // Nici tu nu ești, sau ești, ori ai putea să fii / steaua căzută-n rece trecătoare, / în care se mai văd doar oase de copii / visîndu-se aripe și încercînd să zboare. // Nu sînt acesta eu, cuvintele-mi sînt viermi / din care va-nflori mătasea cea mai pură : / nici tu nu ești aceea, chiar dacă te asterni / peste verdeața lumii : azi, crinul pe lebădă nu jură. **(Lebădă și crin).**

Constituit ca utopia erotică a bărbatului și femeii aspirînd să refacă unitatea plutonică a androginului inițial, volumul **Uneori, plutirea** închide, în muzicalitatea sa percutantă și învăluitoare, experiența unui poet care, angajat cu toată gravitatea pe căile maiore ale artei sale, ni se impune ca un profil distinct în lirica de astăzi.

Dan Laurențiu

*) **Dorin Tudoran : „Uneori, plutirea", editura „Eminescu", 1977.**

proză

Proză enunțiativă

cronica evenimentelor orășelului moldovenesc N (romanul „Cercul" ed. Eminescu, 1975) este continuată, fără zăbavă, de către Platon Pardău în noua sa carte *), apărută nu de mult într-o elegantă ediție. Dimensiunea politică, vizibilă dar secundară în „Cercul" pare a deveni acum dominantă dacă judecăm după statutul social al eroilor. Mihail Petreanu, unul dintre personajele principale ale volumului anterior, este ales prim secretar de partid al județului cu capitala în N. Iată-l, așadar, repetînd de fapt, în alt „cero" temporal, evoluția lui Ieremia, modelul existențial negat mai întîi, dar apoi urmat cu fidelitatea dictată de o structură psihică asemănătoare.

Noua investitură îl obligă pe erou la decizii și măsuri eficiente, luate cu rapiditatea impusă de derularea imprevizibilă a evenimentelor. Dar Mihail Petreanu este „un complicat", cu reacții ciudate și spectaculoase, motivate nu atît de situația epică sau de o logică aparte, născută din subiectivitatea personajului, cît de voința scriitorului care-i acordă din exterior atributul complexității. Se simte aici teama de clișeele în alb-negru ale unei literaturi schematice, intenția proprie oricărui creator adevărat de a prinde imponderabilele sufletului omenesc. Pornind la drum deci, bine intenționat, autorul nu reușește, din nefericire, o „pictură" a nuanțelor ci doar „filmul" violent colorat al evenimentelor, cu secvențe interesante în sine, montate împreună fără să constituie, însă, un ansamblu semnificativ. Faptul este evident dacă urmărim evoluția protagonistului. Actele sale sînt derutante și contradictorii. Înalta funcție pe care o ocupă, „stăpîn și servitor al unui teritoriu de aproape cinci mii de kilometri pătrați", presupune deschidere spre ceilalți, dar, surpriză : «El, care vorbea puțin, acum aproape amuțise. Își esențializase, din aceleași **motive de prudență**, limbajul la cîte un „mda" sau „știu eu ?" exprimate mai mult prin mișcările capului decît rostite clar. **Se mohorî și se însingură»** (s.n.). Această stare nu durează însă mult și iată că „În trei zile și trei nopți de stat în sat, Mihail se dezbrăca de plăcile de piatră ale somnolenței. Nu numai că lăsa toate puntile țesînd din claustrarea impusă (? !) dar căuta să dea piept cu cei de care se temuse mai cumplit".

Cauza acestor spectaculoase schimbări de umoare este un secret pe care autorul îl păstrează cu strășnicie.

Înțelegem că eroul își asumă riscurile unei poziții politice pe muchie de cuțit, din dorința sinceră de înlăturare a prejudecăților și de formare a unei mentalități noi bazată pe esența umanistă a prezentului. Așa se explică îndemnul de a-l citi pe Marx, adresat biroului județean de partid, ancheta despre frică și cea de la Atelierele C.F.R., precum și numirea noilor cadre de conducere în oraș. De altfel, aceste secvențe de dezbatere ideologică cuprind paginile cele mai reușite ale cărții. Scriitorul renunță la artificialitatea prețioasă a limbajului, personajul se eliberează de bizareria comportamentală cu pretenții de complexitate, faptele au coerență și încep să semnifice.

Desfășurat, în mare parte, în lumea activiștilor de partid, romanul promitea dezvoltarea unor conflicte și desăvîrșirea unor portrete abia schițate în „Cercul". Cu puține excepții, dimensiunea politică domină doar enunțiativ. Zuică și Văraru, personaje interesante în „Cercul", sînt, aici, șterse. Convingător prezentată apare doar enigmatica relație Mihail — Faliboga, abandonată însă spre finalul cărții. În plină ascensiune (în plan literar) de la un volum la altul, este Călin, fiul lui Petreanu, aflat la vîrsta adolescenței. Ironic pînă la obrăznicie, excepțional dotat intelectual, tînărul pare a trăi o incipientă dramă a lucidității. Să așteptăm așadar, romanul maturității lui Călin.

Valentin F. Mihăescu

*) **Platon Pardău : „Cu ochii dragostei", editura „Cartea Românească", 1976.**

critică

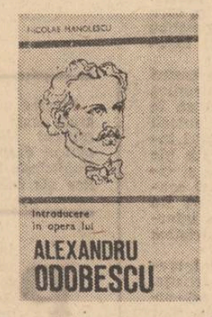

Odobescu recitit

eseul lui Nicolae Manolescu*) despre autorul lui „Pseudokyneghetikos" reprezintă o lectură sistematică a operei odobesciene, și în acest fel are meritul de a discuta clar și în detaliu fie scrieri nu demult tipărite (o parte a corespondenței și cîteva articole restituite în 1965 de Geo Șerban în volumul „Pagini regăsite"), fie scrieri pe care critica tradițională le-a atins de-abia în treacăt („Istoria archeologiei" și „Le trésor"), din pricina conținutului lor mai mult „științific" decît literar. Eroarea s-a manifestat într-adevăr nu numai în acest caz particular, ci este o eroare de principiu, căci restrîngerea estetizantă a naturii literaturii a scindat atît opere în „literare" și „neliteraree", cît a dus și la eliminarea din cuprinsul istoriei literaturii noastre a unor scrieri care, fără să fie literatură propriu-zisă, adică ficțiune, participă negreșit la formarea și unitatea unui stil literar.

Cu toate astea, revenind la Odobescu, ideea de „a lichida o veche dicotomie critică (și alții s-au lovit de ea) care ține la un Odobescu dublu : de o parte, artistul, prozatorul ; de alta, savantul, eruditul", idee în care N. Manolescu vede noutatea substanțială și de perspectivă a eseului său, aparține, de drept, lui Vladimir Streinu. Acesta vorbește primul și fără putință de răstălmăcire, în excelentul studiu din „Clasicii noștri", despre unitatea de stil și de conștiință artistică a întregii opere odobesciene, ridicîndu-se cu numeroase dovezi împotriva judecății care „taie în două pe viul Odobescu" ; după cum, tot Vladimir Streinu este întîiul critic care observă că „Scenele istorice" nu sînt nuvele, ci „studii de formă nouă, un anumit fel de studii, de care Odobescu avea să scrie tot timpul, schimbînd numai domeniul de cercetări". E drept, de asemeni, a-i concede lui Vladimir Streinu întîietatea în ce privește relevarea semnificației literare a „Istoriei" și a „Tezaurului". Cum Nicolae Manolescu pare uneori a-l amenda pe Vladimir Streinu, a cărui teză în fond o sistematizează și o detaliază, să mai aducem în discuție încă o problemă : scriind, de pildă, că Odobescu este „unica sinteză deplină a tuturor aspirațiilor românești din secolul al XIX-lea", autorul „Clasicilor noștri" nu comitea o exagerare, ci se referea precis la culturalitatea eterogenă a acestuia, circumscrisă deplin la exigențele și imperativele veacului în care s-a născut și a murit. Sinteză de aspirații și nu sinteză valorică, se înțelege clar din textul lui Vladimir Streinu, astfel că spunînd despre Odobescu că este un scriitor de tranziție spre epoca marilor clasici N. Manolescu deplasează numai accentul de pe culturalitatea militantă pe valoarea literară propriu-zisă. Cu Odobescu dispare, așadar, un tip de personalitate creată de anume condiții istorice și la această personalitate se gîndea îndubitabil Vladimir Streinu. Fără a fi encomiastici, se cuvine totuși să acordăm **toată recunoașterea** celor care au scris înaintea noastră defrișînd terenuri întelenite.

Ceea ce-i reușește, în schimb, lui N. Manolescu, pe lîngă pagini frumoase și inspirate, cum sînt acelea despre „Pseudokyneghetikos", este o lectură, cum afirmam, sistematică a operei pe firul cronologiei sale, scoțînd, pe de o parte, în evidență individualitatea estetică a scrierilor care o compun, iar, pe de alta, afirmînd unitatea lor stilistică, dincolo de speciile sau de genurile cărora le aparțin. Ideea, de un „structuralism ingenuu" (așa cum însuși autorul și-o definește), e de a concepe proza odobesciană fascinată de Obiect, pe care tinde să-l „restituie" în chipul cel mai direct. Cum descrierea Obiectului, prin care autorul înțelege realul, e stinjenită în „Scene istorice" de ficțiune, cum aceeași descriere este în „Pseudokyneghetikos" și în „Istorie" ordonată de o tematică, urmarea este că „Le Trésor" reprezintă în opera lui Odobescu triumful deplin al Obiectului». Poate că mai simplu era a spune, eliminînd totodată pericolul de a vedea în „Tezaur" opera capitală a lui Odobescu, din moment ce idealul său artistic se realizează aici pe deplin, și de a păstra în același timp individualitatea funcțională a scrierilor, că încercarea lui Odobescu este, de a se debarasa de model și de convenția literară, căutîndu-și libertatea de exprimare în însăși ambiguitatea comportamentului său față de norma constituită. Dar, mă rog, termenii sînt discutabili ca în orice încercare de sistematizare. Mai discutabilă e asertiunea autorului despre frivolitatea intelectuală a lui Odobescu („există totdeauna o frivolitate a spiritului nesustinut de inimă" — parcă și Faguet spunea asta), cînd tocmai un înalt și adesea patetic mesaj al spiritului, cum, de altfel, și remarcă N. Manolescu în analiza la „Istorie", constituie registrul substanțial odobescian. În fine, să mai semnalăm autorului, pe lîngă frumoasele lui reușite de stil, două accidente de exprimare : „Mihnea fură mireasa din patul nuptial și, deoarece boierii colporteză știrea, le dă să mănînce în pilaf mărgăritare ce s-ar fi găsit a doua zi în camera lui" și „Anca scapă din chioșcul unde se afla cu bărbatul ei îndoind zăbrelele de lemn" (!).

„Introducere în opera lui Alexandru Odobescu" este o carte vioaie, detașată, uneori chiar prea detașată, inteligentă și plăcută la lectură, asemeni materiei care a inspirat-o.

Dan Cristea

*) **Nicolae Manolescu : „Introducere în opera lui Alexandru Odobescu", editura „Minerva", 1976.**

concepție și atitudine în critica de azi

Descoperirea, susținerea și ierarhizarea valorilor

Oricît de intensă ar fi aspirația criticii literare contemporane spre modernitate — în sensul edificării unor premise cît mai temeinice din punct de vedere estetico-filosofic și socio-psihologic, după cum și în sensul recurgerii la metodologii dintre cele mai complexe, supersistematizante, chiar —, în cele din urmă, trebuie să ne resemnăm la ideea că fundamental pentru eficacitatea demersului analitico-interpretativ rămîne criteriul valorii. Evident, e pe deplin adevărat faptul că din unghi strict profesional volorificarea dezideratului în cauză este determinată în chip hotărîtor și de bogăția „aparatului" decurgînd din utilizarea surselor și mijloacelor amintite. Idealul criticii complete, cel puțin sub raport „tehnic" nu poate fi atins în afara unei asemenea efort de restructurare interdisciplinară, la urma urmei, de sincronizare cu progresele înregistrate în cîmpul domeniilor de studiu înrudite. Chestiunea e însă ca acest întreg „aparat" să-și vădească funcționalitatea punîndu-se în slujba marelui „loc comun" care este criteriul valorii. Dacă dorim să fim sinceri cu noi înșine, să recunoaștem că aici se află unicul resort intim capabil a declanșa ceea ce numim „drama creației" și în cazul criticului. Admitem astfel că și privilegiul criticului de a trăi această dramă este obligatoriu, căci, în fond, o asemenea implicare umană îndreptățește considerarea actului critic ca act de creație. În articolul lui T. Maiorescu Despre progresul adevărului în judecarea lucrărilor literare *(1883) întîlnim o expresie care, în contextul prezentelor reflecții, merită o atenție deosebită. Anume, este vorba de expresia* entuziasm impersonal, *al cărei înțeles poate fi dedus perfect din următoarele considerații formulate de critic : „Nu scopul de a ajunge la un folos individual prin scriere : nu deșertăciunea de a te vedea trecut printre autori ; nu ambițiunea de a întrece pe alții — nu aceste interese personale îți dau dreptul de intrare în literatură. Numai* entuziasmul impersonal pentru ceea ce știi că este adevărat în gîndirea ta și pentru ceea ce simți că este frumos în închipuirea ta *(s.n.), numai aceasta îți pune pe frunte semnul celor chemați". „Prin negura egoismului nu străbate lumina adevărului, nici căldura frumosului" — iată ideea morală (atît de maioresciană și prin exprimarea ei aforistică !) a întregii demonstrații întreprinsă în articolul la care ne referim.*

Înscriind — mutatis, mutandis — *preceptul maioresçian în cîmpul criticii curente, vom spune deci că însemnele palpabile, în stare să facă dovada vocației noastre pentru afirmarea stării de „entuziasm impersonal" în fața fenomenului literar la zi, practic, constă în efortul selectării și al susținerii valorilor. Prin aceasta ne eliberăm de variatele forme de „egoism" ce planează asupra exercițiului nostru profesional. Spunem variate forme de egoism pentru că, efectiv, chestiunea, este mai complicată decît se crede adesea. În esență, am împărți „egoismele" de care suferă critica noastră de azi în două categorii :* vinovate *și* nevinovate. *Disocierea noastră se bizuie pe identificarea raporturilor ce se stabilesc între practica demersului critic și conștiința profesională, implicit umană, a exponenților acestui demers. Este vorba de atributul pe care — se știe — E. Lovinescu îl considera hotărîtor pentru viabilitatea oricărui destin de critic. „Mai mult decît competență și talent — citim în al său eseu* Confesiuni asupra carierei mele de critic *—, criticului i se cere conștiință profesională. Prin laudă și blam putind deveni lesne un instrument de ascensiune socială (...), critica trebuie să se ferească de compromis, complezență, coliziune de interese, ca de o primejdie mortală". Cum se vede „egoismele"* vinovate, *inclusiv sursa lor, sînt numite de însuși E. Lovinescu, exemplu de critic a cărui carieră a putut fi mîntuită de asemenea păcate întrucît, așa cum singur mărturisește în același loc, date fiind împrejurările vieții publice din timpurile sale, a trebuit să accepte condiția unei existențe de „renunțare" și „ascеză". Se poate susține în momentul de față cînd, evident, existența noastră socială este guvernată de criterii morale eminamente constructive, profund umaniste, că tare precum cele enumerate de marele critic și altele de aceeași natură au dispărut cu desăvîrșire din viața literară contemporană ? Ar însemna să escamotăm cu bună știință adevărul dacă am susține că o atare întrebare nu se mai justifică. Analiza lucidă, pătrunsă de spirit obiectiv a problemei este de natură să evidențieze nu puține (și deloc neinsemnate !) avataruri ce barează accesul criticii de azi la efortul dezinteresat al descoperirii și impunerii valorilor.*

Se înțelege, nici „egoismele" nevinovate *de care se resimte frecvent peisajul nostru critic nu trebuiesc neglijate. Este adevărat, ele nu sînt emanația abaterilor de la conștiința profesională luată în accepția propusă de E. Lovinescu. Snobismul beletrizant, lectura superficial-arogantă, obstinația erudiției disproporționate și a metodologiei sufocante, la polul opus simplismului dezarmant, scepticismul programatic, cultivat în chip expres spre a-ți alcătui un statut de critic „temut", sau, dimpotrivă, receptivitatea nediferențiată, egalizatoare, pornită din impulsul de a fi „bun" cu toți, de a nu supăra pe nimeni etc., așadar, astfel de fenomene des întîlnite încă sînt mai degrabă semne ale insuficientei vocații critice, care, nu încape discuție, merită și ele același tratament sever.* Vinovate *sau* nevinovate, *„egoismele" ce planează asupra actului critic actual sînt tot atîtea piedici puse în calea finalității acestui act :* selectarea, impunerea și ierarhizarea valorilor ; *în primul rînd, a acelor valori care prin problematica lor, prin universul existențial transfigurat într-o operă sau alta, poartă pecetea intrinsec istorică, social-morală, a vieții omului de azi, angajat în marele efort de edificare a unei noi civilizații, socialiste. Or, datorită maturității ei artistice incontestabile, complexității și diversității ei valorice, literatura română de azi reclamă o asemenea operație în chip imperios.*

Nicolae Ciobanu

Pentru o critică totală

Ideea de *totalitate* asociată criticii pare să corespundă unui ideal cu neputință de atins, și să constituie — ca atare — un fel de cvadratură a cercului a cărei realizare nu merită să fie nici măcar încercată, căci este imposibilă. Și totuși, dacă într-o epocă a tuturor specializărilor, a atîtor limitări meșteșugărești (practic utile, fără îndoială, căci duc la o concentrare a forțelor pe spații mici), mai putem atribui criticii rosturile unei discipline atotcuprinzătoare în domeniul literelor și artelor este pentru că nu vedem în ea doar o tehnică a interpretării și o practică a judecății, ci mult mai mult decît atît : o artă a acordurilor posibile, o artă care mijlocește.

S-a vorbit adeseori în ultimii ani, despre uzurpările de care critica s-ar face vinovată, prin invadarea unor ținuturi ce nu-i aparțineau, prin arogarea unor drepturi și privilegii pe care nu le poseda în baza tradițiilor ei. „Eseizarea" literaturii, imixtiunea conștiinței critice în actele propriu-zis „creatoare", faptul însuși că, în diverse ipostaze ale sale, critica se proclamă creatoare, sînt numai cîteva din fenomenele care țin de „uzurparea" amintită. Dar efervescența criticii în ultimele două decenii, apariția diverselor „noi critici", a unei dispute complicate privind statutul criticii, modelele, metodele ei, toate acestea înseamnă altceva decît un simplu imperialism exacerbat al acestei discipline. Firește, nu ne gîndim — vorbind despre critică — doar la exercițiul cronicarului, la practica judecătorească — foiletonistă (atît de necesară, de altfel !) —, ci la toate acele demersuri ale inteligenței speculative, exploratoare, care au drept obiect cunoașterea literaturii. Într-un sens mai restrîns, critica se mărginește la interpretarea operelor. Într-altul, mult mai larg, ea înglobează toate cercetările literare. Dacă există o știință a literaturii, aceasta cuprinde în spațiul ei istoria literară, comparatistica, dar și poetica, stilistica, retorica, ba chiar și sociologia literaturii.

De aproximativ un secol, critica nu mai e înstanța austeră, întrucîtva scolastic-academică a unui simplu tribunal al literelor. Ea este o artă care a fost și este practicată adeseori de mari artiști înzestrați cu o înaltă și lucidă conștiință. Dar ea este, totodată, o disciplină ce-și formulează criteriile, categoriile, ce-și făurește uneltele. Evoluția criticii literare din ultimele două decenii face tot mai mult dintr-însa terenul de întîlnire al creației literare cu meditația filosofic-eseistică, pe de o parte, cu voința unei sistematizări științifice pe de altă parte. Faptul că marile curente filosofice ale timpului, ca și diverse științe ce-și propun explorarea sistematică a universului uman — psihologie, antropologie, sociologie, etnologie etc. — își descoperă relații cu tărîmul faptelor literar-artistice, faptul că ele oferă perspective asupra literaturii și artelor dovedește necesitatea unei mutații în statutul criticii. Aceasta devine locul unor dezbateri esențiale privind condiția umană.

Astfel, critica actuală utilizează spațiul creației artistice pentru a institui dezbateri ce nu sînt exclusiv estetice. Sau, mai exact, opera de artă se oferă criticului ca un univers ce se cere explorat, pus în relații cu alte universuri și valorizat cu judecăți de valoare ce țin de un orizont axiologic mai vast decît cel strict estetic. Desigur, transcenderea esteticului implică, cel puțin, traversarea lui, înseamnă utilizarea criteriilor estetice. Parafrazînd o frază a lui Locke, după care n-ar fi nimic în intelect ce să nu fi trecut în prealabil prin simțuri, tot astfel am putea spune că nici-o critică transestetică nu se poate dispensa de experiența estetică. De altfel, o experiență autarhică a valorilor, închise în sfere separate între ele — aici sfera estetică, dincolo cea etică ori social-politică — este o iluzie. După cum valorile comunică între ele, tot astfel critica — artă și disciplină a comunicărilor — trebuie să se situeze la confluența valorilor.

Așadar, critica este și trebuie să fie *totală*, pentru că pornește de la o experiență antropologică totală, a omului întreg și nu numai a omului unidimensional, specialist al scrituriii. Apoi, critica este și trebuie să fie totală întrucît universul axiologic la care se referă, care îi oferă prilejul tuturor demersurilor sale, nu este numai acela al unor valori anume, ci al sferei întregi, a tuturor valorilor posibile. Critica totală refuză unilateralitatea, îngustimea metodologică, sau orice restricție a obiectului ei. Ea nu este exclusiv apanajul unei deprinderi discursive a vorbirii despre opera literară în termenii unui impresionism superficial. Ea este, cum spuneam, o artă a acordurilor posibile, dar, ca atare, ea nu are drept cîmp al manevrelor sale toate dezacordurile posibile, între scriitor și scrisul său, între operă și cititor, între critic și critic ? Tărîmul criticii nu e insula preafericiților din care sînt excluse dezacordurile. Dar tocmai în acest spațiu al dialogului critic disciplina aceasta trebuie să se dovedească a fi o mare mediatoare. Numai o critică totală — filosofic, axiologic și antropologic fundată — poate să participe la construirea unei culturi. A construi însemnînd, mai întîi de toate, a proiecta și a pune temeiuri, putem vorbi despre o inițiativă critică în proiectarea, orientarea și edificarea unei literaturi.

Nicolae Balotă

Realism și profunzime în pictura lui constable

Constable : „Catedrala din Salisbury văzută dinspre livadă"

Un eseu de Vasile Nicolescu

Poate nu într-atît de recules, nu într-atît de taciturn, de solemn morocănos și reținut cum ne apare cînd îl judecăm în relație cu contemporanul său, exaltatul Turner, Constable dibuie cu o tenacitate parcă mai puțin vizibilă, dar cu atît mai înverșunată, și misterul culorii, materia ei palpabilă. Mai puțin spectaculos, Constable își îmbracă spiritul în materia zgrunțuroasă sau uleioasă a vopselelor sale, e obsedat de fluidul germinativ al universului, el caută rădăcina de viață a culorii, se ascunde calm în natura care dăinuie, ca să dăinuiască odată cu ea. E un apostol umil al naturii, al unei naturi ce renaște. Turner e un răzvrătit prometeic, un șiret impetuos în fața misterului. Panteist, Constable se uită la scocul unei mori cu ochii uimiți ai celui care ar privi Geneza lumilor. Numai un spirit pătrunzător și exaltat ca Ruskin putea să intuiască personalitatea peisagistului cînd a scris aceste rînduri: „Constable simte într-un peisaj că iarba e umedă, pășunile netede și ramurile umbroase, cu alte cuvinte aproape tot atît cît ar putea surprinde numai pentru ei doi un pui de ciută și o ciocîrlie". Fără viziuni ciclopice, fără halo-uri fantastice, fără ambitus-ul cosmic turnerian, recules în contemplație, în sinceritatea nemărginită a contemplației, mai „olandez", Constable atinge totuși sublimitatea marii arte. Măreția în simplitate a peisajelor lui, armonia lor structurală, obținute pe căi aparent mai obișnuite, ne pun în contact cu Taina, cu frumusețea organică a lumii. E de ajuns să privești „suitele" de „nori" de la Victoria and Albert Museum sau eflorescența noroasă din alte pînze ca să simți modulația și sensul reveriei sale. E suficient să privești apa somnolent visătoare din **Șesuri cu apă lîngă Salisbury,** densitatea aeriană, dacă putem spune așa, a elementului acvatic în care plutesc, răsturnate, coroanele de un verde întunecat ale arborilor de pe mal, ca să-ți dai seama de adevărul — perfect valabil pentru sensibilitatea pictorului — formulat de Gaston Bachelard pe marginea reveriei sale. E suficient să privești apa somnolent **Telle est la loi phénoménologique de la rêverie poétique. La poésie continue la beauté du monde, esthétise le monde.** Mereu aprinsă, emotivitatea cucernică și sănătoasă a lui Constable recompune și continuă frumusețea lumii în frumusețea culorilor sale.

Constable n-a simțit, asemenea majorității romanticilor, impulsul marilor chemări, evaziuni, fascinația mitologiilor, a unor pămînturi sau mări necunoscute. Pornind de la asemenea constatări, o judecată schematică, naiv contrastivă, ni-l dezvăluie într-o robustețe excesiv prozaică, lipsită de idealitatea unei personalități frămîntate, chinuite, dramatice.

Din punctul de vedere al unui biograf romantic, Constable a avut o viață aproape lineară, sumară în evenimente, exterior inexpresivă și fără nimic din însemnele extraordinarului. Privind-o însă mai îndeaproape și fără superstiții, avem revelația unei vieți compacte existențial, a unei vieți **obișnuite** dar cu atît mai densă în trăire, a unei vieți desfășurată ritualic în stima efortului de împlinire și desăvîrșire a talentului prin muncă și încordare. Fiu al unui morar din East Bergholt, pictorul trăiește de mic în intimitate cu o natură radioasă și care îi solicită permanent privirea, interesul, sensibilitatea. Priveliștile din Suffolk sînt pentru retina uimită a copilului tot atîtea capodopere picturale decupate cu gesturi largi de o mînă nevăzută. Profunde, odihnitoare, încărcate cu un mister al speranței, aceste **tablouri** naturale se reverberează cu ecouri infinite în sufletul său. Va mărturisi mai tîrziu: „Asociez copilăriei mele lipsite de griji tot ceea ce se află pe malurile Stour-ului. Acele scene au făcut din mine un pictor... Ele m-au făcut să mă gîndesc la tablouri încă înainte de a fi ținut în mînă un creion". Posedat de demonul picturii, Constable simte de timpuriu nevoia unei autocunoașteri mai profunde, chiar a unei împliniri. Grație interesului și grijii materne, este prezentat unui filantrop al timpului, Sir George Beaumont — personaj întîlnit și în biografia altor pictori — care îi facilitează contactul cu acuarelele lui Girtin și pînza lui Claude Lorrain **Hagar și îngerul.** Emoția întîlnirii cu Lorrain este uriașă.

În febra cristalizării personalității sale, Constable nu poate ocoli, pentru un moment, semnul eșecului și al crizei: Smith, gravorul londonez care dădea lecții prin corespondență, îl sfătuiește să renunțe la pictură. Oprindu-se asupra acestui moment al vieții pictorului, J. J. Mayoux precizează: «El (Smith, n.n.) îi atrăsese atenția, încă înaintea acestui fatal verdict, asupra interesului și dificultății de a reda lumina în mișcare sau, mai exact, în vibrație asupra obiectelor „pitorești"... Smith îi arată importanța gamei tonurilor de verde și i-l revelează pe Gainsborough, compatriotul său care va rămîne pentru totdeauna unul dintre sfinții săi mijlocitori».

Descoperirea olandezilor Ruysdael, Hobbema, Rubens îi înflăcărează indicibil imaginația. Ochiul atent al pictorului descoperă legile severe care structurează mai ales peisajele lui Hobbema. Cursurile de la Royal Academy (1799) unde ajunsese printr-o scrisoare de recomandare către Farrington, întîia confruntare cu opinia criticii, după ce expune un peisaj în cadrul salonului de vară al Academiei, îi încordează și mai mult voința de a-și defini personalitatea. Pe de altă parte naturismul blînd intimist, de nuanță franciscană aproape, al poeziei lui Wordsworth, tentația unei întoarceri către sufletul curat al naturii, patosul acesteia îl absorb într-o meditație care-i impun atitudini tot mai strîns consonante cu temperamentul său. Străin într-o bună măsură de spiritul evenimentelor, nedorind sau fiind incapabil să le descifreze sensul convulsiv, străin de spasmele istoriei contemporane, de mărirea și decăderea anumitor instituții sau idealuri, refuzînd poza, ștaiful, intolerant cu mondenitatea, Constable caută un refugiu în domesticitatea unei vieți simple, de muncă severă, de tenace disciplină interioară. La 33 de ani o cere de soție pe Maria Bicknell cu care se logodește. Are complexul unei căsătorii imaginare, părinții fetei refuzînd timp de aproape șase ani să accepte consfințirea căsătoriei.

Pictorul, care comprimase atîta dureroasă iluzie, atîta elegiacă așteptare, trăiește în primii ani de căsătorie, anotimpul unei mari, nevisate plenitudini creatoare. Pictură „neîntreruptă", creația sa din această perioadă este cea mai solară, mai vie și mai entuziastă **(Moara din Flatford** nu e un exemplu singular). Celebritatea pe care i-o aduce participarea, cam silnică, la marea expoziție pariziană din 1824 cu **The Haywain (Carul cu fîn)** nu-i distrage într-atît atenția încît să uite de nevoia pe care o simte permanent de a-și împrospăta limbajul, de a dobîndi o libertate suverană în stăpînirea mijloacelor de expresie. Contrapunctul tragic care vine odată cu boala soției și apoi cu moartea acesteia (1828) îl găsește însă, ca om, complet dezarmat. Numai o voință crîncenă de echilibru îl ține departe de prăbușire. Și poate grija pentru cei șapte copii. Și poate forța talentului, iluzia purificatoare a creației, a speranței care nu l-a părăsit niciodată, că va izbuti. Biografia operei ne dezvăluie mecanismele unei sensibilități pe care viața artistului, în datele cunoscute, este totuși departe de a ne-o mărturisi.

Desăvîrșit autodidact, Constable a condensat în opera sa o trăire spirituală de înaltă calitate poetică și umană. Analizată atent, interpretată — după marile experiențe ale unui Corot, după victoriile picturale ale lui Monet, după căutările artei moderne — pictura lui Constable pare astăzi infinit mai bogată în resursele ei poetice, în puterea de a concentra și esențializa natura, în farmecul necompozit cu care ne încîntă ochiul. Disprețuind în secret somnolența prenatală a celor care experimentează în gol — amatori de hieroglife abstracte — condensînd limbajul artei sale, pictorul e un realist și un romantic în același timp, o structură de o complexitate cu totul aparte. Decupa impecabil orice detaliu, dar era mereu atent la veridicitate și la ritm, la profunzimea perspectivei, la expresia de vivacitate a ansamblului. Pe de altă parte, structura acestei picturi ține de polifonia savantă a marilor maeștri ai culturii. Dramatismul picturii lui Constable e sublimat în cea mai derutantă armonie. Nu este suficient să compui furtuni pentru a fi dramatic. Nu e de ajuns să fii în conflict cu epoca ta, cu societatea, cu inerțiile sau prejudecățile ei ca să fii cu adevărat dramatic. Constable a înțeles că nu subiectele în sine dau măsura talentului în artă ci direcția sentimentului, sensul viziunii, mijloacele, capacitatea de a organiza masele coloristice, facultatea de a urmări și orchestra efectele, de a contrapuncta din interior tentele viguroase și de a le da imperceptibil reliefuri nervoase sau echilibrul matității. Motivul furtunii, de exemplu, îl preocupă și pe el iar unii exegeți văd în **Hadleigh Castle** „cel mai spontan, cel mai natural tragic" tablou al său, stabilind chiar o apropiere de halucinanta pînză **Lanul de grîu cu nori** a lui Van Gogh. Știe să picteze cu virtuozitate ceruri fantaste, hăuri tenebroase, turnuri și stînci prevestind spaima. Contemporan cu Coleridge și Blake, al tentativelor unor Fuseli sau Palmer, el nu se putea sustrage climatului epocii sale. Dar creația lui Constable, trădînd chiar asemenea puseuri care țin de regiunile fantasticului, se împlinește, mai ales la celălalt pol, solid articulată într-un spațiu sufletesc mereu cald și proaspăt în care soarele, ca simbol al luminii, rămîne principiul suprem, ordonator al universului. Pictor al bucuriei, bucurie îndarata scoarței unui copac — infinit al reverberațiilor luminoase ale materiei — bucurie în exaltarea transparenței apoi, bucurie în faldurile de nori mișcați de vise sau în etalarea verdelui de intensitate minerală din **Wivenhoe Park,** Constable, asemenea romanticului Thomson, autorul poemului **Vara,** ne dezvăluie surisul adînc al naturii, iluzia tonică a armoniei finale a lucrurilor.

★

Spontan și savant în același timp în minuirea culorii, atras către expresie mai mult de sinceritate și prospețime decît de iluzia unei perfecțiuni abstracte și reci, Constable impresionează azi mai ales prin eboșele sale, prin lucrările și studiile pregătitoare. (E de prisos să mai subliniez că „schițele" sale nu erau simple improvizații ci răsfrîngeri succesive ale marilor lui reverii, semne ale încleștării dramatice ale luptei sale cu „demonul" lumii, cu nevăzutul). De aceea impresionează „citirea" tehnicii lui temperamentale pe care o face un Aurélien Digéon, constatînd, pe bună dreptate, la Constable: «Pe de o parte o operă fugoasă, pasionată, care surprinde încă pe privitorul de azi (chiar după Impresionism, chiar după Van Gogh) prin vitalitatea aproape brutală, prin inepuizabila vibrație a culorilor și luminilor sale, pe de altă parte o schiță mai calmă, surdinizată, „isprăvită" în toate detaliile. O admirăm mai mult, poate, pe cea de a doua dacă n-am văzut-o pe cea dintîi: aceea pe care cataloagele o numesc: „ultim studiu pentru tablou". Nu cred că trebuie să ezităm a vedea în aceste **studii,** în aceste schițe, adevăratele originale, „adevăratele mele tablouri" iar în celelalte, replici după gustul marelui public». Problema, așa cum este pusă, pare de strictă măiestrie dar nu ne poate lăsa indiferenți. O critică predispusă la o analiză conformistă va rămîne prizonieră concepției după care adevăratele pînze sînt tocmai cele **isprăvite** și nu invers. Observatorii lucizi ai artei lui Constable au enunțat însă și ideea că majoritatea pînzelor nu trădează cizelura definitivă, pictorul rezervîndu-și excursul infinit asupra fiecărui motiv, asupra fiecărei idei picturale ; în fond care maestru adevărat a reușit să pună punctul final, semnul definitiv al cizelurii absolute ? Sînt poate terminate, rotunjite, definitive **Les Trophées** ale lui Heredia sau **Emaux et Camées** ale lui Gautier, dar nu-i văd pe marii maeștri împăcați cu ideea că au încheiat definitiv opera. În ciuda oricărei perfecțiuni... E terminată **Judecata de apoi** a lui Michelangelo ? Sînt terminate **Păsările** lui Brâncuși ? Orice desăvîrșire e relativă și poate tocmai în aceasta rezidă farmecul ascuns al unor creații, perfecțiunea fiind cel mai adesea, la scara acestor înțelesuri firești, un atribut pe care-l împrumută obiectului artistic subiectivitatea noastră exaltată, dorința de a răspunde cît mai complet unei provocări exercitate asupra noastră de ceea ce este încă enigmatic, de ceea ce este rostit numai pe sfert sau jumătate.

De aceea impresionează cu atît mai mult „citirea" iluziei picturale la Constable pe care o realizează, cu tulburătoare pătrundere, un filosof al culturii cum este Gombrich.

Efectul de inegalabilă prospețime este atins de Constable în cele mai multe dintre pînzele sale. Cunoaștem succesul produs la Paris de **Carul cu fîn (The Haywain,** 1824), care a trezit entuziasmul unor Charles Nodier, Delacroix sau Thackeray personalități care au văzut în pînza rusticului din Suffolk un moment de fericită cumpănă și deschidere de noi orizonturi în istoria picturii. În culmea admirației, spune legenda, Delacroix și-ar fi repictat faimoasa pînză **Masacrul din Chios.** Capodopera vieții lui Constable, armonie de grandoare arhitecturală și lirică profunzime, **Catedrala din Salisbury,** sau în egală măsură schițele pregătitoare ale acesteia, peisajele de la Suffolk, Hampstead, Weymouth, Flatford, Dedham, seria acuarelelor în care reia și dezvoltă mereu din alte unghiuri aceleași motive, celelalte lucrări intrate în legenda vieții pictorului, **Calul alb (The White Horse), Săritura calului (The Leaping Horse)** sau strania compoziție **Stonehenge,** respiră la înalta altitudine poetică a inspirației marelui peisagist.

Lanul de grîu (The Cornfield, 1826), altă capodoperă, se înscrie în spiritul acelorași revanșe misterioase ale artistului preocupat să capteze, printr-un limbaj mereu nou, cît mai mult adevăr din natură. Maestru al profunzimilor „orizontale", Constable dilată spațiul tabloului pînă la a încorpora în ființa lui tot necuprinsul. Este o senzație de vastitate care poate da privitorului vertije. Dar pictorul urmărește aici efecte mult mai subtile. Spațiul e sugerat și prin alte mijloace decît cele tradiționale. Granulația fină de alb întinsă pe suprafața tabloului dă un efect neașteptat de prospețime și luminozitate în adîncime. Așa numita „zăpadă a lui Constable", așternută ca o pulbere de ninsoare pe pînză, este numai unul din procedeele sale care anunță îndrăznelile de mai tîrziu ale pictorilor impresioniști. Preocuparea pentru „lumină", pentru găsirea unui limbaj al luminii prin culoare, apare foarte timpuriu la Costable. Nu ne uimise el descoperind „lumina perlată" la Rubens, așa numita **dewy light ?** În fond meditațiile lui Constable despre lumină reflectă perfect atenția sa pentru esența peisajului : „Poate că sacrificiile pe care le fac luminii și strălucirii sînt prea mari. Și totuși acolo rezidă esența peisajului".

E de prisos să mai stăruim asupra apropierii unui atare punct de vedere față de cel profesat de un Monet sau Pissarro. (Estetica impresionismului va asimila tacit lecția pictorului din Suffolk). Între aceste căutări se înscriu multe dintre marile sale pînze, mari în sensul profunzimii sentimentului, studii aproape finite sau schițe din care, în același grai comun poeziei unui Wordsworth sau Thomson se revarsă imnul perpetuu închinat frumuseții firii. Dar tot atît de importantă pentru expresivitatea lor modernă rămîn amintitele suite de studii în acuarelă sau ulei dedicate norilor. Pictorul care privea cu pupilele lăuntrice dilatate de emoție în porii materiei terestre, care urmărea umbra pe luciul unei frunze, verdele și brunul arborilor, rotirea unei spițe la roata căruței, săgeata unei catedrale și fulgerările razelor în picurii de rouă, curcubee, cai în încordarea care precede săritura, bărci, pînze de corăbii, ziduri, pluguri și șleauri, priveliști și siluete umane, a știut să privească deopotrivă, cu un abandon de vizionar, cu un impresionant instinct al reveriei, în absolut, contemplînd cerul, ființa norilor. Privind cerul, Constable mărturisește cu o intuiție foarte modernă : „Cerul trebuie să joace, și va juca, pentru mine totdeauna un rol esențial. E greu să numești un gen de peisaj în care cerul să nu fie cheia de boltă, să nu determine scara valorilor, să nu fie organul principal al sentimentului."

Știm că sînt date care probează îndubitabil interesul și curiozitatea pictorului pentru problemele atmosferei.

Constable era sincer preocupat de aspectul fizic al norilor. Nota de cele mai multe ori pe spatele unor peisaje cu nori „data exactă, ora și direcția vîntului". Totodată interesul lui era stîrnit, cel puțin în egală măsură, și de problemele **redării** efemerului. Metoda propusă de peisagistul Cozens în cartea sa, de mare răsunet în epocă, **(„O nouă metodă de a stimula crearea unor compoziții originale în desenul de peisaj"),** nu putea să-l lase indiferent. Nu putea să-l lase indiferent, mai ales, studiul lui Luke Howard **„Despre schimbarea norilor",** apărut la Londra în 1820. Aceste pînze trădează neliniștea artistului. În ele se revarsă marele suflu liric, deloc retoric, acordurile ample și suave ale sufletului său deschis marilor spații.

Triumf al inefabilului prin culoare, „norii", nu au nimic fizic propriu-zis. Nici o scenografie convențională, nici o regie abilă, nici un sacrificiu nu se insinuează în discursul poetic al realizării acestor constelații de aburi, de stări evanescente ale materiei care visează. Vedem aici mai mult extaz decît știință. Știința rămîne invizibilă în spatele tușelor care prefigurează impresionismul. Fugoși sau odihnindu-se blînd în imensitatea eterului, fulgurali sau denși, alburii sau negurоși, norii reprezentați în pînzele de la Victoria and Albert Museum alcătuiesc „Sixtina" peisajului romantic englez așa cum **Nuferii** lui Monet, de la Orangerie, vor fi „Sixtina impresionismului".

Este de presupus că în aceste chipuri efemere ale absolutului, discretul dar nu mai puțin pasionatul Constable, artistul care a ocolit întotdeauna excesele, își pictează, într-o candidă dezlănțuire, propriul chip.

Prin cantitatea lor de iluzie, de destrămare și vis, prin nepăminteana lor libertate, suitele de nori rămîn, poate cele mai adevărate autoportrete ale sale.

a patriei cinstire

MARIN LUPȘANU

Piine caldă

Un pilc de adolescenți
invlăstărind cu rădăcina unui izvor
să răcorească timplele patriei,
semințele zvirlite in brazdă migrind către cer
și rănile patriei tămăduite.
In urmă, o pădure de impliniri inaltă
cit un cintec de ciocirlie,
riul trecind granița, fluturind
ca un steag de pace și copacul
zvirlindu-și rodul peste hotar.
Poate de aceea, această țară,
miroase de la mari depărtări ca o piine caldă.

ION SEGĂRCEANU

Ca o statuie vie

Stăteam in fața mării, pe țărmul ars de soare
Privind cum cresc din hăuri mari valuri — și se sparg,
Cum, stoluri, pescărușii vislesc țipind in zare
Purtați de vintul toamnei, cu nourii, in larg.
Eram ca dup-o dirză, decisă bătălie
Cu trupu-ncins de ierburi strivite și amare.
Intors precum oștenii, cind dorul ii sfișie,
La magice lăcașe de rugă și-ntremare.
„—Tu, nesfirșit imperiu de ape și tumult
Ce-nchizi misterul lumii in recile-ți castele,
Ai orgii tale zbucium incovoiat l-ascult
Suind sub bolți de smoală spre licărul de stele.
Tu, spațiu fără stavili, legănătoare hartă
Ce nu cunoști inghețul, cum nu cunoști răgazuri,
Ia-mi gindurile toate, in lung noian le poartă
Corăbii visătoare pe-naltele talazuri..."
Așa rosteam acolo, ingenunchiat pios
Ca o statuie vie in crincenă veghere
Și stoicul meu suflet psalmodia duios
Cu briza inserării, un cint de mingiiere.
Un cint pe care marea, vuind, il absorbea
Superb amplificindu-l, ca-n vaste tonomate,
Aprinsele-i silabe — cununi de-azur și nea —
Călătoreau pe valuri, spre zările-nspumate...

RODIAN DRĂGOI

Ziua de miine

Iarna frumusețea prinde și mai multă putere,
fiecare copac are trup de pasăre și de baladă,
in istorie e cald, dragostea pentru patrie
este cea mai curată și fierbinte zăpadă.

Ca niște ruguri se văd sentimentele-n om
cind ține-n miini o piine visătoare,
de-a valma urcă-n mine prin tulnice strămoșii
și ninge pe pămint și-n calendare.

Spre fiecare barcă vine măcar un riu
și caii trec cu flăcări mari in coame
O, de aceste nemaivăzute ținuturi
ochilor mei mereu le este foame.

Ziua de miine ca un fruct se coace
fiece bob de griu este cit o cimpie,
iată, sub un brad senin rostesc numele patriei
și cuvintul intră de-a dreptu-n veșnicie.

MIHAI ADRIAN ERES

Partidul

e virsta de aur a țării

Partidul e riul care spumegind răsună,
lumina-n care culorile se scaldă,
clipa eternă care rămine
asemenea iubirii de țară
ce luminează de veacuri.

Partidul e dorul,
virsta de aur a țării
și singele vărsat
ce a schimbat culoarea amiezii,
e limba noastră românească
in care s-au topit dureri,
e limba-n care ard eroii
ce-au apărat cu trupul lor
același tricolor.

Două schițe de

alexandru papilian

puștiul

Ce vină avea el că se rupsese ? Dacă ăia de la magazie nu-s in stare să-i dea unelte bune, cum să lucreze el cum trebuie ?

— Te uiți la mine, spuse Furcă, maistrul cel mic și slab, nervos in permanență și iute la minie, te uiți la mine de parcă ai vrea să scuip eu pe ruptură, să ți-l lipesc, ă ?

Mircea Butufei ridică din umeri.

— Și ce dai din umeri ? Ăsta-i un răspuns ? Bă, cu mine nu te joci. Ce ridici din umeri ?

— Păi ce să fac ? S-a rupt ? S-a rupt. Ce să-i fac eu !

— Să te duci dracu să iei altu. Că n-oi vrea poate să ți-l aduc tot eu și p-ăsta !

— Se rupe și-ăla, spuse Mircea, și simți că se inroșește la față de nervi și emoție, se rupe și-ăla, că nu e cuțite cu vidia.

— Nu e pe naiba. Dacă nu știi să-i iei... Ailalți cum a făcut rost, ă ?

— Nea Furcă...

— Ce nea Furcă, care nea Furcă ? Peste-un sfert de oră să fii aici cu cuțit, sau deloc.

Și Furcă se intoarse cu spatele topindu-se printre strungurile aliniate oblic de-a lungul aleii principale a halei. Lua-l-ar... Mircea scuipă cu ciudă in lături.

— Bă, vezi că faci inundație, ii strigă cineva, un bărbat intre două virste, zimbindu-i.

Mircea ridică din nou din umeri, cu năduf.

Celălalt ii făcu semn să vină la el.

— Ce vrea ăla ? spuse bărbatul urmărind cu atenție bara groasă de două degete pe care o fileta.

— S-a rupt dracului. Și-ăia de la magazie zice că n-are cuțite cu vidia. De un' să scot io cuțit cu vidia dacă nici ăia n-are ?

— De unde ești, făcu celălalt, din Moldova ?

— Din Vrancea. De lingă Focșani.

— Băăă, se minună celălalt oprind strungu', la voi se face vin bun. Dai un litru dacă-ți fac rost de-un cuțit ?

— Dau, ce să fac ! Că mă ia ăsta-n registru și nu mai scap dă el.

— Ai cu mine, spuse celălalt. Cum iți zice ?

— Butufei. Mircea.

— Mie Rică. Poți să-mi zici nea Rică.

Mircea se abținu să-l intrebe care ii e celălalt nume. Era și așa destul de mult că se oferise să-l ajute.

Venise de două zile in uzină, direct de pe băncile profesionalei, și vroia cu tot dinadinsul să se stabilească aici, in București. Acasă, ce să facă acasă, la Focșani ?

— Da de ce venişi in București ? il intrebă Rică de parcă i-ar fi ghicit gindurile.

Se indreptau către magazia de materiale aflată de partea cealaltă a halelor, dincolo de lăcătușerie. Aerul vibra de zgomotul hirșiit al motoarelor.

Mircea ridică din umeri.

— Fiin'că răspunse el, la Focșani e ai mei.

— Păi tomna d-aia puteai să te duci acolo. Aici unde stai ?

— La cămin.

— Și potolu ?

— La cantină.

— Da vreo gagică ai ?

— Ihiii, se lăudă Mircea.

Celălalt il privi cu coada ochiului, neincrezător parcă. Mircea simți că mersese prea departe cu răspunsurile. Lasă că și intrebările fuseseră cam multe, dar poate că el ar fi făcut mai bine dacă s-ar fi arătat mai reținut, mai inchis. Cine știe ce neam de om o mai fi și ăsta.

— Dacă n-ai gagică și vrei să-nveți cum stă chestia aia, spune-mi mie, zise Rică, și-ți fac eu trampa. Da te costă niște vin. Pentru mine și pentru ea.

Mircea dădu tăcut din cap. Ideea in general nu-i displăcea. Il privi pe Rică. Nu, nu putea avea incredere in el. Era prea mare diferența de virstă dintre ei și prea mare interesul pe care i-l arăta omul acela intrat demult in maturitate. De ce se purta astfel ? Ce vroia de la el ?

— O vezi p-aia ? spuse Rică arătindu-i cu o mișcare din cap căruciorul electric condus de o femeie care probabil că nu avea mai mult de 25 de ani, dar care părea obosită, vestejită. Gina, ii făcu el semn dar femeia nu-l auzi și nu-l văzu, sau poate se prefăcu că nu-l aude și nu-l vede trecind mai departe cu căruciorul ei electric incărcat de coșuri cu șpan alb ori inălbăstrit de căldura așchierii. E moartă după puștani ca alde tine, continuă bărbatul, nu trebuie decit să te uiți o dată la ea, și după aia doar să fii tare. Numa să-ți placă.

— Ei, pe naiba, se miră Mircea, chiar așa ?

— Chiar așa, răspunse Rică, și in vocea lui răsună ceva spart. Dacă-ți zic !...

La magazie, pină să apară magazionerul, se certară cu ajutoarea lui, o fată de vreo 18 ani, o domnișoară in toată regula care se arăta destul de nemulțumită de viață — de ce ? nu se știa — și care ii tratä de sus, intimidindu-l pe Mircea la inceput, dar sfirșind prin a-l enerva cind văzu cum se inmoaie ca plumbul incălzit la auzul cuvintelor lui nea Rică, vorbe cu dublu inteles dar invăluitoare, nejignitoare, ci sunind mai degrabă a compliment, chiar curtenitoare. Adică ce avea mă rog Rică ăsta, un bărbat aproape bătrin, de reușea s-o vrăjească pe sclifosita aia, in loc ca ea să se uite la el, că era tinăr, sănătos, puternic... Privi cu ciudă la „deux-pieces"-ul albastru deschis in care era imbrăcată fata și peste care iși pusese, mai mult de formă, halatul cenușiu. Ce rotunjimi avea !... Și și le sucea și invirtea prin fața lui nea Rică, iar nu pentru el. Dă-o dracului.

Cind apăru magazionerul, un om apropiat de virsta pensiei, fata incetă dintr-odată să se mai sclifosească, deveni brusc indiferentă, dar nu indeajuns de repede pentru ca bătrinul, magazionerul, să nu observe ; zimbi larg la vederea lui Rică, dar era un zimbet incleștat, cu mușchii maxilarelor incordați.

— N-am, spuse el auzindu-le cererea. Nu sint cuțite cu vidia.

— Hai, nea Țone, că n-or fi intrat in sac, făcu Rică. Nici nu ți le cer pentru mine — pentru puștiu-ăsta, că-i nou aici.

— Nu ți-am mai spus și azi dimineață că nu avem ? se intoarce Țone parcă furios spre Mircea, dar se inmuie cind văzu privirea umedă a tinărului care spunea că el n-are nici o vină că insistă, dar că așa e treaba in ziua aceea, iar dacă n-ar fi fost Rică, poate, el nici n-ar mai fi apărut acum aici, in magazie, să-l tulbure pe Țone...

— Ia vezi tu, Nuți, spuse Țone, vezi in cutia aia de sub ceasurile de presiune.

Nuți dispăru filfiiindu-și halatul ei cenușiu imbrăcat peste splendoarea aceea azurie care-i fura ochii lui Mircea. Magazionerul se intoarse spre ei.

— Altceva mai vreți ?

— Nu, spuse Rică — și se făcu nevăzut intr-o clipă.

Mircea clipi nedumerit din ochi. Unde dispăruse ? Apoi iși explică. Inspre magazie, ieșind parcă din masa de lemn și metal a bancurilor de lăcătușerie, se indrepta spre ei silueta măruntă a lui nea Furcă, maistrul.

Nuți apăru și ea cu un cuțit cu vidia in mină. Țone o privi intunecat, iar fata ii ocoli uitătura simțindu-se probabil vinovată.

— Ai văzut, spuse Furcă, ai văzut că se poate ?

Mircea se răsuci spre el ținind cuțitul in mina stingă. Zimbi.

— Se poate fiindcă a fost nea Țone bun..., spuse el.

Fu rindul lui Furcă să zimbească schimbind totodată o privire cu Țone peste umărul lui Mircea.

— Da ăsta, Rică, ce căuta ? făcu el neadresindu-se cuiva in special.

— A venit cu mine, să m-ajute...

Iarăși un schimb de priviri cu Țone.

— Gata, ai luat, ai semnat...

— N-am semnat.

— Păi semnează, ce mai stai.

Mircea semnă de primire, puse cuțitul in buzunarul salopetei, dar se răzgindi, il scoase din nou.

— Vrei o țigară, spuse Furcă pe un ton constatativ și oarecum dezaprobator dar nu decis, astfel incit Mircea indrăzni să confirme.

— Fumează, fumează băiete, că e plăminii tăi nu ai altuia. Și ce dacă bagi pilitură-n ei ? Las că te ține pină la trei'j'de ani și p-ormă dai in primire.

Mircea renunță. Decit să audă vorbe dintr-astea, acum cind tocmai se mai liniștise găsind și cuțitul cu vidia, mai bine...

Ajunseseră in hala lor, dar pină la strungul unde lucra el mai era ceva cale. Iar Furcă părea că vrea să meargă pină acolo. Să-l vadă cum lucrează, te pomenești !

— Ce treabă ai tu cu Rică ? făcu nea Furcă.

— Niciuna. El s-a băgat in vorbă. Și m-a ajutat...

— Bă, dacă ești băiat bun, nu te băga-n vorbă cu toți. Stai, așteaptă, să vezi de unde vine omu, ce vrea, un' se duce...

— Da dacă nu-i răspund, cum să văd ? spuse Mircea.

Furcă tăcu. Avea și băiatul dreptate, nu ?

— Nea Furcă, spuse Mircea arătind către căruciorul condus de femeia veștejită care insă nu avea mai mult de 25 de ani, cine-i asta ?

— Ete puștiu, se miră Furcă, ai și pus ochii. Da i-ai pus degeaba. E nevasta lui Rică.

Figura lui Mircea se lungi.

— Da nu mai e impreună, s-a despărțit, nu ? făcu el după citeva secunde.

— Asta de unde-o mai știi, se răsuci oprindu-se in loc Furcă. Ți-a spus el ? Că dacă-ți spunea, o și știai, nu mă mai intrebai pe mine...

Mircea nu răspunse, dar figura lui spunea destul. Se posomorise rău, copilărește, serios.

— Ce-i bă, ți-a pierit piuitul ? auzi el vocea lui Furcă.

Mircea ridică ochii spre el. In privirea lui parcă indurerată se citea neclar o intrebare : De ce eu, de ce tocmai eu ?

Furcă se posomori și el. Ce fel de băiat o fi și ăsta ? Ce viață o fi dus pină acum ? Atit de tinăr, și totuși...

— Hai, bă, spuse morocănos, reluindu-și drumul.

tandrețe

Violeta se incăpățina să tacă. Alb. Fără expresie. Ca și cum n-ar fi auzit. Ca și cum n-ar fi vrut să audă. Se oprise o clipă in mijlocul camerei. Pălise. Se făcuse ca peretele. Apoi iși reluase treaba : măturase și acum ștergea praful.

— Ce-i, mă, femeie ?

Vocea lui Gică sună aspru, răgușită, plină de nervi dar și de neliniște. Așa ceva nu se mai intimplase intre ei.

— Ce-i, mă, femeie ?

O privi neliniștit. Se căsătoriseră in urmă cu cinci luni. Iar inainte de asta „fuseseră prieteni", „vorbiseră" alte patru sau cinci. Lucrau in secții diferite, aveau și programe diferite. Nu se cunoscuseră pină la 1 Mai, cind se intilniseră cu totul intimplător in sala de dans a clubului. Violeta purta pe atunci o fustă roșie și o bluză albă dintr-un material străveziu care lăsa să i se vadă pielea, furoul, totul foarte gingaș și atrăgător. El, Gică, se imbrăcase, ca un făcut, in niște pantaloni roșii, mult evazați, și o cămașă albă. Li se păruse că e vorba de o predestinare. Mai ales că amindoi aveau ochii căprui, că se ințeleseseră bine in seara aceea. Că se plăcuseră unul pe altul — cum zimbeau, cum gindeau, ce spuneau, ce-și doreau.

Violeta termină de șters praful de pe televizor și ieși pe balcon să scuture cirpa. Apoi reveni și trecu in bucătărie.

Gică o privi cu plăcere și ingrijorare. Se schimbaseră și unul și celălalt de cind se căsătoriseră. Intii că acum locuiau impreună, nu ca inainte, fiecare la căminul lui. Avuseseră noroc. Chiar la două săptămini după nuntă se eliberase o garsonieră din blocul uzinei, iar Turcea de la comitetul de partid pusese o vorbă bună pentru ei. Și uite așa, acum locuiau impreună intr-o garsonieră cu tot confortul, cu balcon și debara, aproape de uzină, chiar lingă complexul alimentar. Iși luaseră și aragaz și frigider și televizor, in rate, desigur, dar oricum, se cheamă că le aveau.

La inceput, cind primiseră casa, cind veniseră ai lor să-i vadă instalați, fiecare cu cite ceva in brațe, cu cite un cadou, așa, atit Gică precum și Violeta, erau destul de incurcați. Descoperiseră că nu se cunoșteau cum trebuie. Erau puși in situații cu totul noi, in care fiecare trebuia să țină seama de celălalt. Ceea ce era și foarte plăcut dar și ciudat, puțin obositor. In orice caz treaba asta le cerea un alt soi de atenție ca pină acum.

Din bucătărie se auzi un zgomot de veselă spartă. Gică se sculă repede de pe pat (patul cumpărat de tatăl Violetei, timplarul), și se repezi spre bucătărie. Violeta stringea de pe jos cioburile unei cești de faianță. Intoarse capul spre el.

— Am crezut că ți s-a intimplat ceva, spuse el.

Violeta zimbi. Era bine, foarte bine că avea grijă de ea. Gică plecă inapoi, in cameră.

Violeta se ridică și simți că amețește. Erau semne sigure. Absolut sigure. Dar dacă nu erau ? Poate că nu era vorba decit de ceva trecător. In tot cazul n-avea de ce să-l deranjeze pe Gică. Oricum, dacă nu e nimic ? Dar dacă e ? se gindi ea peste o frintură de secundă. Gică spunea că e mai bine să nu se grăbească cu copiii, că au toată viața inaintea lor. Intii să se mai așeze și ei, să se mai distreze, iar mai incolo, pe la 26—27 de ani, să-i dea drumul. Și atunci ? Cum să-i spună ? El ce-o să zică ? Ei, sigur, acum dacă s-a intimplat, s-a intimplat. Așa a fost să fie. Gică n-avea de ce să fie nemulțumit. Dar dacă nu era nimic ? Nu, mai bine să aștepte, să se convingă ea, să fie sigură. Il și vedea pe Gică, intii fericit — ce urma să facă bărbatul ei in situația asta, nu știa — și apoi dezamăgit, dezumflat, poate chiar reproșindu-i. Nu, mai bine să mai aștepte.

Privi pe fereastră. Afară era o toamnă ca in povești, aurie, ușor picloasă, caldă.

— Mergem la film ? spuse ea intrind in cameră.

— Mă, femeie, ce-i cu tine ?

Lumina din privirea lui Gică ii incălzi inima. Era tot ce-și dorea acolo. Surise. Ce caraghios ! Gică se maturizase, devenise cu adevărat un bărbat. Violeta il observase atentă cum iși descoperă responsabilitățile, cum incearcă să o ințeleagă pe ea, cum iși caută propriile posibilități sufletești de a trăi in noile condiții puse de viața in doi. Nu erau prea deslușite gindurile astea, și Violeta nici nu incerca să le limpezească. Ii era de ajuns să simtă. Și să simtă așa cum simțea in clipa aceasta. O zgudui un fior de emoție. Nu, pe cuvint, era chiar fericită.

— Vreau să mergem la film. Pe jos.

Gică dădu din cap. Bine, dacă vroia ea... Violeta ieși in vestibul, să se schimbe.

Ce-o fi cu ea, se intrebă el, ce-i cu schimbarea asta ? De unde i se trage ?

De citeva zile părea mai agitată. Se oprea deodată in loc. Pălea. Zimbea fără motiv. Și lui nu-i spunea nimic. Chiar și atunci cind o intreba „ce-i, mă, femeie ?", intrebarea care-i plăcea foarte mult și căreia nu-i rezista. Zimbi deschis, a desfătare și parcă fermecat. Nu-și mai amintea cum ii venise prima oară s-o intrebe așa, „ce-i, mă, femeie ?", dar descoperise atunci in ochii ei un val de bucurie și de satisfacție. Ii plăcea probabil felul in care o stăpinea — cu o duritate aparentă, nițel ironică și autoironică dar serioasă, caldă totodată.

Acum insă nici intrebarea aceasta nu-și atingea scopul.

Violeta reintră in cameră. Avea pe ea tot fusta aceea roșie și bluza albă in care fusese imbrăcată cind se cunoscuseră. El insă nu mai avea pantalonii cei roșii. Nu mai mergeau cu noua lui situație, de cap de familie, cu casă, nevastă, de om serios...

Se ridică.

Afară, toamna ii cuprinse in lumina ei cernută, plină de culori aprinse, ca o sărbătoare.

Violeta se agăță de brațul lui Gică, iar el, cu o indiferență prefăcută, deveni ceva mai țeapăn, mai elegant, așa cum ii stă bine unui bărbat care conduce o femeie.

— Ce film e ? intrebă Gică.

— Nu știu. Da' după film vreau să mergem la local, să dansăm.

Gică tresări uimit. Asta chiar că era ceva cu totul nou. De obicei Violeta fugea sperioasă de asemenea ieșiri in timpul săptăminii. Simbăta, uneori duminica, da. Dar altfel, cind a doua zi trebuiau să se trezească devreme !... Și acum ?

Se opri brusc. Violetei i se urcă singele in obraji. Inima ii bătea repede.

Gică iși puse miinile pe umerii ei. O privi in lumina ochilor.

— Mă, femeie, spuse el, tu ai rămas.

Violeta lăsă ochii in jos.

— Cred că, murmură ea drept răspuns.

Gică nu spunea nimic. Temătoare, Violeta ridică ochii și-i intilni privirea.

Zimbi timidă, puțin vinovată. Părea că-și cere iertare.

Gică surise. Părea fericit. Și era, oricum, bun. Bun. O iubea.

Violeta iși zise că ea nu era ca el. Ar fi vrut să fie. Dar ea... Ea, făcea și ea ce putea.

— Ce-i, mă, femeie ? — spuse el cu o voce puțin tremurată. Ți-e frică ?

Violeta ridică din umeri. Apoi iși lăsă incet capul intr-o parte, sprijinindu-și obrazul de mina lui.

Gică o cuprinse pe după umeri. Violeta iși petrecu brațul in jurul mijlocului lui. Scenă clasică de tandrețe.

Toamna călduroasă arunca pete de lumină pe asfalt, pe blocurile alb-albastre, verzi, cenușii, portocalii. Spre capătul aleei strălucea, ca in ilustrate, sau poate mai mult chiar, un copac cu frunze galbene și roșii, ca vilvătaia unei flăcări.

teatru

t

Oameni feluriți

Montind **Oameni feluriți de Anton** Holban, Teatrul Nottara a urmărit, desigur, ceea ce se cheamă o **reconsiderare.** Pină astăzi această piesă a rămas aproape necunoscută nu numai marelui public dar și prețuitorilor fideli ai scriitorului. Notorietatea, cită o are, Anton Holban o datorează romanelor și, de ce să n-o spunem, superioarei naturi de intelectual cu care era inzestrat. Nu mă voi grăbi să calific drept „proustiană" opera sa in proză, deși acest lucru indeobște se face, pe motive ce țin de o reală vocație analitică dar și de o anumită superficialitate in stabilirea genului proxim, dovedită de critică. Adevărat că Holban, el insuși, prefera această filiație. In ce mă privește, cred că avem de-a face in cazul lui cu o tipică dificultate de fixare — ori de „clasare", ca să intrebuințez un termen mai brutal. In aparență **Oameni feluriți,** piesă isprăvită pe cind autorul avea nouăsprezece ani, vine să sporească amintita dificultate. In realitate ea poate fi socotită — dimpotrivă — drept lămuritoare. Cind se intoarce s-o judece, ani buni mai tirziu, scriitorul era obsedat deja de importanța literară a „eu-lui", așa incit o va pune tot sub semnul investigării acestuia, a vivisecției executate pe proprie persoană. Insă piesa demonstrează mai cu seamă calități de observator, pe care de fapt Holban nu și le-a refuzat niciodată. Nu evoluția copilului Coca e semnificativă pe parcursul celor citeva tablouri (deși traduce negreșit o experiență directă) ci mediul provincial care o conține. Intr-o oarecare măsură situația Ortansei in mijlocul „alor săi" o amintește pe cea a Margaretei din **Gaițele.** Tocmai Maria, Mihai, Irina și Mișu, acești sentimentali fără suflet, constituie materia dramei, iar nu suferința Ortansei, care nu depășește o expresie minoră. Regizorul Dan Nasta a ințeles cum nu se poate mai bine acest adevăr, propunind intr-un aspect al reprezentației sale (cel mai plauzibil) un crud, aproape halucinant realism, definit nu doar de gesturi ci și de afecte mărunte. Irepresibila inclinare spre simbol il conduce insă și la un al doilea aspect, mai pretențios, mai epatant, dar care nu face decit să-l submineze pe primul. Așa, de exemplu, in plină atmosferă stagnantă, apăsătoare, **verosimilă,** răsună deodată un fel de muzică a sferelor... Ca argument invoc și faptul că cei mai buni interpreți ai săi sint titularii rolurilor ce impun pasta groasă, adică Ioana Manolescu, Petrică Popa, Lili Nica Dumitrescu. Un joc interiorizat, remarcabil, face Margareta Pogonat in Ortansa. Personajul insă, cu toată poziția sa centrală, rămine din păcate un pretext. Cit despre Ștefan Sileanu, iși impregnează eroul — pe violentul Jean — cu nu știu ce notă de ilaritate, deplasată fără indoială.

Marius Robescu

film

f

Accident

Sergiu Nicolaescu este unul din puținii noștri regizori care fac film cu plăcere, increzător mai mult in vitalitatea proprie decit in cine știe ce idei grave, insensibil la cintecele de sirenă ale filmului de artă ; este așadar un om de acțiune, mijloacele pe care le folosește fiind dintre cele mai simple și mai eficace. Dar, tot ca la orice om de acțiune, platforma estetică a lui Sergiu Nicolaescu e minată de primejdiile suficienței, intirzierii in visuri și idealuri adolescentine și al unui simplism supărător ori de cite ori regizorul abordează teme mai abstracte.

Accident completează seria „incoruptibililor" — intruchipați de Sergiu Nicolaescu — cu silueta unui maior de miliție pornit in urmărirea palpitantă a unor răufăcători ; e de observat că maiorul de miliție nu tună și fulgeră impotriva autorilor repetatelor accidente, ba chiar ii privește cu oarecare compătimire și ințelegere, ca pe niște rătăciți, fapt care ar trebui să ni-l facă simpatic ; tot așa, el nu impușcă decit in ultimă instanță — dar absolut in ultimă instanță —, cu un regret enorm, ceea ce iară ni-l face simpatic. Intotdeauna i-a plăcut lui Sergiu Nicolaescu să joace rolul de „incoruptibil", om superior care dorește mai mult decit orice să rămină cu „miinile curate", dar nu știu cum se intimplă că in cele din urmă tot impușcă el pe cineva, oricit i-ar fi de neplăcut. E obligat să o facă pentru că răufăcătorul e recidivist și chiar in timpul filmului recidivează cu incăpățînare alegindu-și parcă victimele astfel incit să fie cit mai inocente, mai neajutorate — de preferat fiind femeile și copiii —, citeva vizite la spital desăvirșind acest tablou care ne rupe inima... Răufăcătorul e astfel genul de om care caută cu luminarea să fie impușcat ; in final, după ce e rănit (și nu ucis !), o mină salvatoare se intinde totuși spre el, ca un semn de supremă omenie a maiorului justițiar, acesta devenind astfel simpatic la culme.

S-ar zice că atunci cind iși face filmele, in afară de grija pentru propriul portret, pe regizor nu-l interesează altceva decit să se-nconjoare de citiva băieți de treabă care intruchipează idealurile sale de fair-play, să aleagă locuri de filmare inedite și să dea de lucru cascadorilor — ceea ce-nseamnă că jumătate din film a și fost făcut. Condiția de succes pentru un asemenea stil de lucru ar fi un scenariu cu autoritate pentru că altfel, Sergiu Nicolaescu nu face decit să se servească de echipa de filmare, de colaboratori și de actori, fapt care-i transformă pe toți in instrumente mai mult sau mai puțin docile. De data aceasta insă, scenariul lui D. Carabăț nu are orizont, dintre colaboratorii de pe generic singur A. Salamanian, realizatorul benzii sonore, revelindu-ni-se ca o personalitate distinctă. Inzestratul actor George Mihăiță, de care depindea in mare măsură justificarea filmului, nu a reușit să facă din personajul său decit un oarecare aiurit — prea puțin față de faptele sale, insuficient pentru a explica o asemenea desfășurare de forțe precum urmărirea sa.

Nicolae Mateescu

televiziune

tv

Emisiuni „de profil"

Nu s-ar crede că și pe vreme de iarnă Cimpia Română ar putea trăi aventura care vara face ca ochiul nostru să privească mereu fascinat spre uriașa campanie-a piinii ; iată insă că imaginile care ne vin acum dintr-acolo sint la fel de dinamice și de tensionate, și viitorul grăunțelor de porumb și de griu pare atit de fierbinte incit, pină ce nu aflăm exact ce și cum o să se intimple, nu ne mișcăm de lingă televizor.

Lăudăm iarăși **Viața satului.** Este o emisiune exemplară pentru modul in care poate fi inteleasă și practicată televiziunea. O emisiune care a radiat discursul substituindu-i imaginea. O emisiune care a reușit să facă din problema cartofului și a sfeclei de zahăr cel mai palpitant serial de duminică al toamnei care-a trecut. O emisiune care și-a depășit profilul de strictă specialitate vehiculind nu **termeni ci imagini** ale unei realități accesibile, pregnante, comunicată in cea mai directă și vie formă a ei.

Consultațiile juridice de luni se situează, din păcate, la polul opus. Și **Intrebări și răspunsuri.** Iată două emisiuni **de profil,** extrem de importante și de interesante, deservite insă de forma lor : cițiva specialiști sint chemați să vorbească minute in șir, pe un ton monoton și in termeni de grea accesibilitate, nestinjeniți de vreo intrebare a reporterului, emanind un aer doct, altminteri nespus de plicticos. Nici o ezitare, nici o emoție, o bilbă cit de mică dar atit de umană !, nici un accident. Totul se știe de dinainte și se recită sau se citește sub ochiul incremenit in același unghi de vedere al aparatului de filmat. Dacă Programul de Televiziune anunță un „Dialog pe teme juridice" atunci să asistăm la un dialog, nu la o prelegere. Să fie o dezbatere vie, incitantă, cu intrebări și răspunsuri ritmate, conforme stilului de televiziune. Subiectul era atit de interesant ! Ce nu se putea spune și **arăta,** mai ales in problema „neințelegerilor locative !". Dar in problema atit de fierbinte și de la ordinea zilei a „Umanismului contemporan" ! Așa cum se prezintă, sub formă de cursuri, emisiunea de miercuri a Ștefanei Bratu se potrivește cu spațiul școlii, nu al televiziunii. Imboldul telespectatorului este de a lua notițe, nu de a privi. Oare marile probleme ale ideologiei nu sint adecvate pentru forme mai elastice de punere in scenă : anchete, dezbateri, mese rotunde, interviuri comentate, opinii etc. ? Mult mai dificile prin terminologia de specialitate pe care o vehiculează, descoperirile științifice prezentate in **Mai aveți o intrebare,** de pildă, au totuși un caracter atractiv, probează documente, acceptă polemica, sint pasionante prin ritmul dialogului.

Succesul — „de tradiție" in unele cazuri — pe care il repurtează săptăminal emisiuni cu profil de specialitate in televiziune, demonstrează convingător, credem, că in realitatea care ne inconjoară nu există probleme inadaptabile la specificul televiziunii ci doar o comoditate care se poate adapta.

Sânziana Pop

lunea cea mare

dan mutașcu

Ca orice fanatic, locotenentul Erzil simte falimentul ideii pentru care s-a bătut pînă atunci ; și tot ca orice fanatic nu poate accepta falimentul propriu-zis al ideii. De-aia s-a și hotărît să ia douăzeci și cinci de oameni — ce-a mai rămas din plutonul lui Medelioglu (nepot al grăsunului care dăduse, în 1821, la Drăgășani, semnalul de începere al măcelului Batalionului sacru al **mavroforilor**, adică al zavergiilor voluntari, adunați dintre studenții greci din București, de la Măgureanu) și să se ducă să-i împuște, cu orice preț, pe cei trei sute de prizonieri români din pivnița hanului lui Hesiotis...

Locotenentul Erzil n-are decît treizeci și unu de ani, e înalt, cu fața ciupită de vărsat și arătînd ca un pardesiu ros de molii, decorat de cinci ori și viața nu i-a aruncat niciodată, în brațe nici iubitele, nici prietenii ca pe cartofi ; mai mult singur, Erzil, fost copil de trupă, ofițer excelent, rece, sever, încăpățînat a simțit mai tot timpul în nări mireasma gloriei și-a bunăstării.

S-a visat (oho, de cîte ori !) Pașă, guvernator, comandant de garnizoană și tot visînd asemenea lucruri a început să doarmă tot mai puțin și tot mai rău, a făcut riduri adînci, vineții, ca de izbitură de pumn în jurul ochilor îngusti, parcă prea apropiați de nas, ca la ereți, s-a îmbolnăvit de stomac și gura, cînd nu fuma țigară de la țigară, a ajuns să-i miroasă a piersici putrede, să tușească, să se înece, să asude fără rost, chiar să se bilbîie puțin.

După o încercare nereușită de a se căsători cu fata unui negustător de cositor din Adrianopole, Erzil s-a însingurat și mai tare, bombănind, tot timpul, rușinat și deopotrivă mînios, cînd se încrucișa cu vreo femeie, căutînd să plece cît mai repede de lîngă ea și privind înapoi, cu ochi incolori, îngustați.

Pe tot timpul asediului Plevnei, Erzil s-a băgat, matematic, numai acolo unde pericolul era, cu adevărat, mare ori foarte mare, tulburîndu-i, jignindu-i aproape, pe ceilalți ofițeri care nu tineau să moară neapărat (nici chiar pentru Sultanul sultanilor) fiindcă pricepuseră, din instinct sau din experiență de front, că atît victoria cît și înfrîngerea ar trebui să se încheie, și una și alta, cu aceeași ceremonie tristă și funebră.

Așa încît Erzil ajunsese să se însingureze, frămîntîndu-se, pînă la limita la care oricine începe să se vadă pe sine însuși doar ca pe o umbră, sau ca pe un soi de supra-om, și dă probe de nebunie, celorlalți.

Locotenentul Erzil se scofîlcise, nasul i se ascuțise, nu mai zîmbea delpc, nu-i păsa dacă nu mănîncă, se gîrbovise, arăta urît și solemn ca un cadavru, pielea feții i se făcuse ca de lemn, mormăia cîte ceva într-una, blestema, implora, amenința, invoca versete din Coran, dintre care cel mai des îl tipa pe acesta : „Cînd întîlniți necredincioși, ei, bine, ucideți-i de îndată, măcelăriți-i, iar pe cei prinși puneți-i în lanțuri din care să nu poată fugi niciodată".

Apărea unde și cînd te așteptai mai puțin, înveninîndu-i, turbîndu-i pe toți, plin de răutate în fond nevinovată, de vreme ce aceasta era organică la el, crezută pură și justițiară.

Ofițerii ceilalți abia îl salutau. Soldații, de obicei, se temeau de el, dar, în același timp, cînd îl auzeau comandîndu-le, urlat, ca un scos din minți, vorbindu-le, înainte, fără noimă, gîgîit, de victoria care va fi, pînă în cele din urmă, tot a lor, îl urmau ca fascinați, hipnotizați, copleșiți de forța de atracție pe care, o are de obicei, răul asupra oamenilor obosiți, speriați, răniți, încolțiți, dintr-un oraș ca și cucerit, pe jumătate dărîmat, bîntuit de tifos, mort de foame, jefuit în fiecare clipă de cei ce dezertau, sau se pregăteau să dezerteze, așteptîndu-și sfîrșitul pe care ajunsese să și-l dorească mai grăbit.

Adunîndu-i pe cei douăzeci și cinci de oameni rămași din plutonul lui Medelioglu, locotenentul Erzil e sigur, ca întotdeauna în ultima vreme, cum am mai spus-o, că face o faptă mare.

O faptă de arme despre care se va mai vorbi, ceva măreț și le și spune asta soldaților ce stau dinaintea lui, urîndu-l, socotindu-l nebun, nebărbieriți, urduroși, înfrigurați și înmuiați pînă la piele de lapovița nesfîrșită a acestui noiembrie dezastruos pentru Semilună, simțindu-se neputincioși, sfîrșiți, gata să ridice mîinile în sus odată **numai să se termine totul**, flămînzi și amețiți.

Dar n-au încotro ; cea mai importantă rațiune a celui de sub arme, fie în timp de pace, fie în timp de război, e să execute ordinele superiorilor săi.

Așa că toți douăzeci și cinci, printre care și doi sergenți, Sadri Sitki și Ali Nusret, ambii voinici și șireți, dornici să-și scape pielea, îl urmează, în noapte, pe Erzil, dar în vreme ce dau un colț, în preajma unui maidan unde înainte de război venea mereu un circ, Ali Nusret îi spune încet, aplecîndu-se spre el, lui Sadri Sitki :

„Ce-ar fi să-l împușcăm o dată pe nebunul ăsta ? Cine știe ce-are de gînd să facă ? Dracu' știe unde are de gînd să ne ducă... Hai, să scăpăm de el !"

„Cum ?" întreabă tot în șoaptă celălalt sergent, în vreme ce picioarele obosite îi clefăie prin noroi.

„Uite-așa ! Tu te faci că vrei să-l întrebi ceva, iar eu mă apropii pe la spate și-i trag în ceafă un foc de revolver".

„Da' de unde-ai tu revolver ?" se trezește întrebind prostește celălalt.

„Am, ce te privește de unde-l am ! ? Vrei să-l dăm gata ?"

Fața lui Sadri Sitki e aspră și cenușiu-cafenie ca șoricul de porc. Ali Nusret tușește și scuipă într-una :

„Și dacă vreunul dintre soldați clăpănește ceva ?"

N-apucă însă, nici unul dintre ei, să mai zică nimic că și aud comanda „Stai" și-și dau, brusc, seama unde i-a adus nebunul de Erzil și tot brusc înțeleg și de ce i-a dus acolo : ca să-i pună să-i împuște pe cei trei sute de prizonieri români.

„Alah e mare..." scapă îngrozit Sadri Sitki.

Se îneacă vorbind :

„Doar n-o să ne pună să-i căsăpim pe nenorociții ăia ! Chiar dacă-s ghiauri, sînt prinșii noștri, nimeni n-are dreptul, după legea războiului...".

Și totuși Erzil le comandă și de-a valma ei execută comenzile. Cei doi sergenți le execută ca beți. Sadri Sitki simte că i s-a făcut gura iască, scapă cîteva cartușe pe jos, le adună cu greu, scîncind ca o bătrînă, îi ajunge pe ceilalți care intră-n curtea hanului, în pas alergător.

Ușa de la pivnița lui uriașă e deschisă, două sentinele „din cele vechi" cer explicații, Erzil o izbește pe una dintre sentinele cu sabia peste față, crestîndu-i fruntea, cealaltă cade-n genunchi, sînt aduse de alte trei sentinele tot dintre cele de dinainte, puse de Osman-Pașa, niște lămpi de alamă cu lumina șovăitoare, de-un galben murdar, rău.

Așezate pe treptele ce coboară în pivniță și la picioarele treptelor cariate, lămpile fac o lumină de iad, ce sperie prizonierii, dintre care cei mai mulți adormiseră, care cum putuseră ; ei încep să se scoale într-un murmur buimac, se freacă la ochi, buimăciți, cască, strănută, clipesc, își suflă nasul, înjură.

Un flăcău din Tîrgoviște, Racoviceanu strigă : „Ce dracu' vor ăștia cu noi în miez de noapte (de fapt miezul nopții n-a venit încă), să ne numere ?"

Și încearcă să rîdă, spart, dar nimeni nu rîde odată cu el.

Doctorul Pătîrlăgeanu înțelege primul ce urmează. Încearcă să-și facă loc printre cei treziți, mai speră să poată spune măcar cîteva vorbe, în franțuzește, locotenentului ce stă în capul scării pivniței, cu sabia goală în mînă, subțire, alb, cu un cap ca de mort, mai disperat ca ei, în vreme ce vreo două duzini de soldați dau buzna-n pivniță și așteaptă, cu armele în mîini, în cumpănire și, deodată, doctorului Pătîrlăgeanu totul i se pare limpede, monstruos și zadarnic.

El aude, lîngă el, pe Iancu Grigore Lucaci scrîșnind din dinți atît de tare că mulți prizonieri întorc capul spre el și-l vede pe Ilie Stratilat închinîndu-se :

„Ne împușcă ! Zăpăcitul ăla din capul scărilor ne împușcă... Fără să-i pese de nici un fel de...".

Chiar atunci se aude glasul isteric, în stare să-ți facă părul măciucă, al locotenentului Erzil și pivnița se umple, într-o clipă, de fum, de flăcările scurte țîșnind din țevile armelor, de bubuituri înăbușite sub tavanul scund de cărămidă, de țipete, horcăituri, tropăituri.

Încercînd să scape de focul armelor ce trag de la o distanță atît de mică încît sare praf din stofa izbită de gloanțe, oamenii se îmbrîncesc, se izbesc, se zgîrie, se calcă în picioare, cad, se agață unii de alții, plîng, conjură, uită cine sînt și de ce sînt acolo. Erzil bagă de seamă însă, de sus, de pe trepte, că n-au căzut, de fapt, nici cincizeci dintre prizonierii din pivniță și ordonă încetarea focului.

Face asadar, un semn înțeles pînă și de prizonieri și primul morman de morți e împins de cîțiva dintre ostașii turci, cu paturile armelor și cizmele, spre peretele din dreapta al pivniței.

Lumina lămpilor tremură, bîjbîie. Doctorul Pătîrlăgeanu iese dintre ai săi și le spune rar, de parcă n-ar fi vorba de moarte și oamenii îl ascultă schimbați deodată, cu fețele pămîntii și ochii aprinși, duși în fundul capului, clătinîndu-se pe picioare și începînd să se desfacă din grămezile, din ghemurile de trupuri stropșite de peretele din fund al marii pivnițe a hanului :

„Degeaba ne călcăm în picioare... Nebunul ăla de pe scară tot o să ne împuște pe toți..."

Oamenii tac, răsuflă greu, șuierat, parcă zeci de foale de fierărie se umflă și se golesc, pe rînd, repede, de aer. Aerul din pivniță, cît a mai rămas e de nerespirat. Tac toți. Nu mai strigă și nu mai plînge nimeni.

„Fraților, urmează doctorul uimit el însuși că mai are glas, dacă tot ne împușcă bezmeticii și ticăloșii ăștia, măcar... (se oprește o clipă, închide ochii, își trage sufletul și opintindu-se urmează) ...să le-arătăm cum știu să moară niște români !"

„Așa e, doctorașule, pupați-aș sufletu'", se aude un glas răstit și doctorului Pătîrlăgeanu i se pare că e glasul lui Costică Ogășanu, armurierul din Brăila.

Și-ntr-adevăr oamenii încep să se tragă în părți, să-i facă loc armurierului și Ogășanu, voinic, cărunt, cu mutra lui ciudată, de om căruia-i vine să plîngă mereu, iese în față, lîngă doctor, și ridicînd mîna dreaptă cu degetul mare chircit printre alte două le dă cu tifla turcilor strigîndu-le :

„Asta o să ne luați, mă prăpădiților... Atît o s-aveți de la noi ! Vreți să ne fie frică, da ? Vreți să ne fie frică ? !"

Și tot atunci Erzil răcnește, răpăiala reîncepe, două dintre lămpi se sting, dar în secunda în care doctorul Pătîrlăgeanu cade cu gîtul străpuns de un glonte, sergentul Sadri Sitki, ochind cu grijă, de jos, de aproape, și din stînga, îl nimerește cu un glonte de pușcă, drept între ochi pe locotenentul Erzil care moare, pe loc, zvîcnind din picioare, între scări. Turcii se opresc din tras și-i numără pe cei scăpați.

Fragment din romanul cu același titlu inspirat din evenimentele de la 1877.

Desene de Traian Brădean

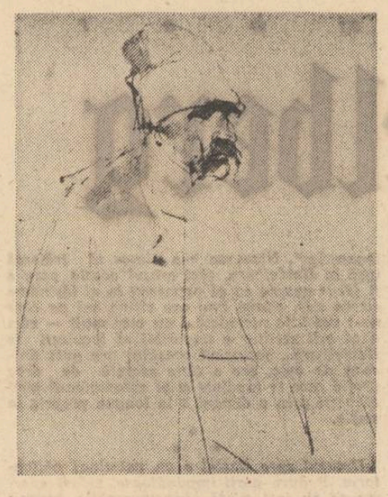

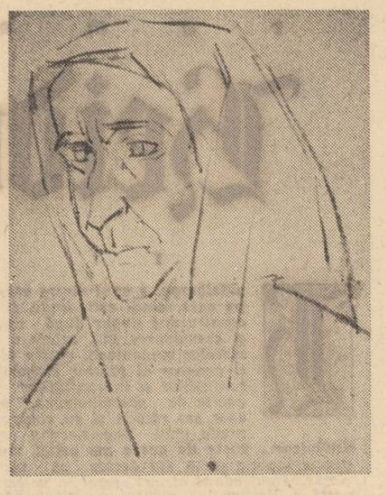

DIN POEMELE INDEPENDENȚEI

ion crînguleanu

Viscol din pămînt

Ca o zăpadă cosmică, noaptea,
Crinii ning troiene pe șesuri ;

Stelele scapătă guri de rai,
Candele reci se aprind în văzduhuri,
Stejarii pe dealuri
Cîntă imnuri,
Ninsorile florilor
Luminează pămîntul
La un secol de adîncime.

Miroase a timp sfînt
Fiecare fir de iarbă crescut pe dealuri,
El vine, ca o trimitere veșnică
Din oasele și somnul celor
Care s-au ridicat prin steagul pămîntului
În arderea albă
A piinii libere.

Ca o zăpadă sfîntă
Vin crinii din ei ningînd
Cu goarnele și ning frumos spre lună.

Martiri pe frontul de luptă

O țară, ca să fie frumoasă
Cere, uneori, să arzi de singur, în casă,
România v-a strigat vouă să intrați
Nu prin serbări,
prin cîmpii și Carpați
Ci prin fumul morții, prin răstigniri violente
Spre sunetele ei independente.

Trupurile voastre s-au dăruit
Luminii, prin glonț și cuțit.
Prin infern vă treceți, fără capete sau picioare,
Unii erați de piatră,
Alții de luminare
Și-ați răsturnat catapeteasme unui frig
de putregai
Cîntînd la gura morții
Cum cîntă omul singur la nai.

O țară ca să fie țară
Face miere dulce
dar arde mierea amară.
Prin venin și gloanțe ați devenit temelie
Timpul s-a dus,
Voi ați rămas Românie !...

Piinea independenței

Știați ce-i piinea,
dar vă devora amară
Fierea turnată-n ea, cînd grîul da în lapte
Și cugetați, prin întuneric,
la aprinse fapte,
Din lanțuri, trupul să-l goniți afară.
Nu zdrențele, nici frigul
vă trăgeau mai tare
Spre jocul morții negru și latent,
Vroiați mormîntul baremi
să-l știți independent
Cînd luna, dintr-o ploaie,
pe Carpați tresare.

Nu trupurile voastre răstignite vă dureau,
Nici sarea lacrimilor
ce curgea pe munte,
Aveați un foc înveninat sub frunte
Și-n el atîtea mii de ani,
mocnit, ardeau.

La semnul jertfei ridicat pe zare
În mîna voastră piinea, încoltise gheare.

Dorobanții pămîntului

La hotare, din cînd în cînd
Inimile voastre ies noaptea din pămînt
Și ard, luminează pur cîte-o clipă,
Atît cît să bată eternitatea dintr-o aripă.
Trupul pămîntului se umple de-o tăcere
Care vine din altarele voastre de miere,
De suferință și rugină ;
Altare de pace liberă și lumină.
Prin zarea cuvintului
Trec poeții daci, stăpînii pămîntului,
Pînă la voi, unda lor, ajunge curată,
Apoi, își grăbește sunetul
Pe văile noastre să bată.
Voi ați cîștigat învierea murind,
Stelele în lacrima voastră se-aprind ;
Voi ați dat pămîntului bucuria luminii ;
Somnul vostru
E sonata lunii.
Și-astfel, pe hotare, din cînd în cînd
Inimile voastre ies noaptea din pămînt,
Și luminează, pur, cîte-o clipă,
Atît cît să bată eternitatea
Dintr-o aripă.

Încă mai alergau

Se mai vedeau alergînd
Multă vreme și după moarte,
Trupuri fără capete, cu armele-n mînă
Treceau prin durere și luptau mai departe.
Fără mîini, fără picioare,
Morți de cîte o oră, de cîte o zi,
În loc de inimă, înroșiți numai de-o floare
Se tîrau prin sensul verbului „a fi".
Și focul se lățea, urca pînă-n limete ;
Cu frunți retezate, fără voci și lumină,
Trași de moarte-n pămînt pe un scripete,
Ei mai luptau,
Mai ardeau
Și cădeau într-o lacrimă lină.
D-r unii, fără capete, nu mai aveau
Nici lacrimi, nici zîmbet, nici răcnet, doar pe revere
Arșița morții și-o înroșeau ;
Spectacolul era o mare-nviere.
Ei nu spre moarte porniseră, ei către viață,
Către piinea vie, către brațul independent
Își măsurau patria, cînd îi bătea în față
Soarele ca un ochi roșu
Privind spre continent !...
Pe spinarea sfîntului nostru pămînt
Se vedeau trupuri fără capete, fără mîini
Alergînd și luptînd...

radio

r

Reportajul

Reportajul a fost și rămîne unul din subiectele cele mai controversate ale literaturii. Greutatea încadrării lui într-un gen se datorește dublei sale valențe : reportajul este, în același timp, și document al realității în care trăim, și operă de artă. Dacă ne gîndim că realitatea devine cuvînt, că prin folosirea cuvîntului scriitorul re-creează o lume pe care a văzut-o, ea existînd obiectiv, dar trecută prin filtrul sensibilității, emoției, talentului și, de ce nu, al subiectivității sale, deci dacă avem în vedere toate acestea, desigur că reportajul aparține literaturii.

Multă vreme s-a vorbit despre reportaj ca despre un gen intermediar între realitate și ficțiune. Felul acesta de a aborda tema nu făcea decît să compromită noțiunea care nu mai putea fi încadrată în nici o realitate. Apoi s-a folosit și se mai folosește încă termenul de „reportaj literar". În acest caz avem de a face cu un pleonasm, fiindcă oricît de arid ar fi subiectul reportajului, el nu poate fi strict informativ, ci, reprezintă realitatea așa cum este ea văzută de scriitor.

Reportajul este privit astăzi ca „operă deschisă", așezat la locul pe care-l merită și datorită evoluției limbajului literar precum și datorită atenuării granițelor dintre diferitele genuri literare. Majoritatea romanelor care se scriu azi în lume sînt romane-document și în același timp a apărut un nou tip de roman în care realismul fantastic are un rol foarte important în construcția cărții. Îmbinarea fericită dintre realitatea înconjurătoare și fantazie (fantazie aparținînd cîndva poemelor fantastice și poveștilor), fac ca între noul gen de roman și literatura-document (reportaj) hotarele să fie aproape inexistente.

Ediția dedicată reportajului, ediție a „Revistei literare radio" a dezbătut și dezvoltat temele de mai sus ; meritul acestei emisiuni redactate de Radu Felix constă în încercarea de a reabilita termenul, de a clarifica (atît cît este cu putință într-un timp scurt) mult controversata problemă a reportajului. Momentele cele mai bune ale emisiunii au fost cele semnate de maestrul genului, Geo Bogza, care ne-a demonstrat încă o dată că nu putem despărți ceea ce trăim de ceea ce scriem, precum și cele semnate de criticul Daniel Dimitriu, care a susținut cauza reportajului ca gen aparținînd literaturii. Pe un subiect considerat deobicei arid — o emisiune realizată, aș spune, parcă, cu bucurie.

Ioana Diaconescu

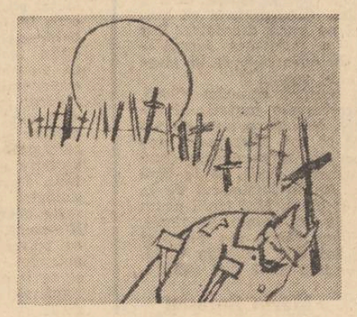

plastică

p

Sub semnul continuității)*

Expoziția de la Dalles are o tematică extrem de clar precizată și acest fapt a obligat ca selecția lucrărilor să fie extrem de riguroasă nu doar în ceea ce îi privește pe artiștii plastici contemporani ci și pe antecesorii lor. Căci nefăcîndu-ne nici o restringere cronologică era firesc să se încerce a se pune în evidență firul unei evoluții atît a picturii cît și a sculpturii și graficii românești din ultimul secol. Ideea, firește, a fost aceea că există un spirit de continuitate, în abordarea variată de pe poziiile tradițiilor artei realiste a problematicii aderente la viața țărănimii. Fără îndoială că expoziția a vrut să marcheze prin imagini momentul de cotitură produs în ultimele decenii în existența oropsitei clase de la a cărei măreață și tragică ridicare la luptă pentru apărarea drepturilor sale comemorăm șaptezeci de ani. Trebuie spus că deși o mare parte a lucrărilor artiștilor contemporani au un caracter comemorativo-celebrativ, pus în evidență prin mijloacele specifice fiecăruia, aceasta nu diminuează capacitatea expoziției de a se oferi drept mărturie validă a unei tendințe de la al cărei izvor au băut apă, cam din 1948 încoace, în pictură, spre exemplu, personalități diverse începînd cu Baba, Ciucurencu și continuînd cu Almășanu, Piliuță, Covaliu, Brădean, Pacea, cu Bițan și cu Șetran, cu Ion Grigore și Bandac și atîția alții mai virstnici și mai tineri, mai cunoscuți și mai puțin cunoscuți, mai talentați și mai puțin talentați. În sculptură a avut loc un fenomen similar și ar fi aproape de prisos să citîm nume căci ar trebui să plecăm de la Jalea, Irimescu, Caragea, Vida și să ajungem, de pildă, pînă la Paul Vasilescu, ba chiar mult mai aproape.

Dacă, deci, lucrările prezentate în secțiunea expoziției ilustrată de artiștii contemporani corespund în mare intențiilor organizatorilor de a pune în valoare o direcție de preocupări constantă a acestora, încadrate în precise orizonturi tematice și în perspective stilistice ce au la bază poetici personale — dar cu unele trăsături comune date tocmai de exigențele încadrării operei în sfera realului —, nu este de uitat că selecția operată a fost destul de incisivă. Întrucît un număr mult mai mare de artiști au prezentat juriului lucrări elaborate în mod special pentru această expoziție socot că ar trebui găsită o modalitate de expunere a unor lucrări pinze, sculpturi și gravuri meritorii rămase, din diferite motive (spațiul limitat, viziune asupra modalității de organizare etc) neselecționate de către juriu. Sînt pe de altă parte de părere că grafica ar fi trebuit expusă separat, într-o altă sală, ceea ce ar fi creat un spațiu mai larg de desfășurare picturii. În secțiunea cu caracter istoric selecția putea fi, cred, mai generoasă. Oricum aceste observații nu alterează imaginea de ansamblu a unei expoziții importante, alcătuită cu pondere și inteligență dar și cu grija de a releva tendința constantă a artei noastre de a se lega durabil de realitate, de tot ce are legătură cu sfera umanului.

Grigore Arbore

*) **Țărănimea — puternică forță socială și revoluționară.** Expoziția de pictură, sculptură și grafică, Sala Dalles.

muzică

m

„Atheneum"

Încercăm să dovedim că între lumile vechi de artă și ființa noastră contemporană nu există bariere, că același fir străbate și pieptul bizantinilor, romanilor, nordicilor medievali, și inimile noastre moderne — mai ales pe teritoriul acesta carpato-dunărean, aflat la intretăierea atîtor influențe. Încercarea e frumoasă și are rost : totul e ca firul acela de artă autentică să fie găsit. La acest lucru mă gîndeam ascultînd concertul de luni 14 februarie, la Sala Mică, unde prin lucrările muzicale interpretate, poemele citite, picturile expuse de Octav Grigorescu, Paul Gherasim, Marin Gherasim, Horia Bernea, Gheorghe Berindei și comentariul lui Titus Mocanu, se încerca o astfel de sinteză.

Ceea ce a ferit seara de eclectism a fost tocmai „firul de aur" care nu se va pierde niciodată, adus de data aceasta la lumină de talentul unor interpreți. Se poate deci spune că structurarea serii s-a datorat în primul rînd lor. Ne referim mai ales la **Voicu Vasinca**, flautist care a știut să ducă același suflu luminos, un ritm bine marcat și întreagă claritate a spiritului epocii atît în „Péchrev-ul" lui Dimitrie Cantemir (acompaniat la percuție de N. Albulescu) cît și în „Dansurile medievale engleze" sau în „Melopeea pentru flaut și bandă magnetică" de Liviu Glodeanu. Un suflu viu, o „mergere" interioară a demonstrat drumul de la muzica bizantin-orientală și cea nordică pînă la sinteza zilelor noastre. La fel s-a întîmplat cu tînărul chitarist **Costin Canelis** : subliniind esența populară, simplitatea formei armoniei și contrapunctului în „Villancico" lui Juan del Encina, în „Dansurile engleze" sau în „Cîntecele engleze elisabetane", s-a dovedit o adevărată călăuză printre esențele muzicii medievale.

Un merit deosebit le revine sopranei **Steliana Calos** și tenorului **I. Deveselu**, dialogînd cu frumoase nuanțări în „Cîntecele elisabetane", demonstrînd școala spaniolă (I. Deveselu în Juan del Encina) și pe cea bizantină („Urare lui Constantin Brîncoveanu" de Timotei sin Agăi Jipei — transparentă așezare a lumii, cîntată emoționant de Steliana Calos).

Între aceste puncte de sprijin ale programului, corul Filarmonicii dirijat de Vasile Pântea a interpretat madrigale (în mod inspirat, din sală, accentuînd senzația de ubicuitate) ; Mihai Constantinescu a cîtit poemele sale „Inimile arheologii" și „Ovidiu", iar Ioan Alexandru „Imnul lui Constantin Brîncoveanu" — momente deosebite, integrîndu-se în suflul de evocare. Revin deci la ideea că numai asemenea dăruiri au putut să păstreze structura, firul ideatic al serii : altminteri, prea multe intervenții, de multe ori fără simțirea spiritului piesei (de exemplu „Passacaglia" din Sonata Bizantină de Paul Constantinescu : o interpretare învălmășită, brutală, lipsită de hieratismul dorit de autor și luminozitate tematică).

Din asemenea încercări se poate însă învăța ; și este admirabil că, datorită „Cîntării României" se amplifică acest proces de afirmare a spiritualității românești.

Grete Tartler

r e m e m b e r

Heidelberg

I

Heidelbergul e unul dintre orașele pe care, cînd ești tînăr, ți le construiești singur după chipul și asemănarea ta... cetate a himerelor studențești, spațiu ideal și generos al tuturor elanurilor, confuziilor și ingenuităților juvenile de pretutindenea, prin care am rătăcit și eu cîndva în prada unei Begeisterung *hölderliniene... poate de aceea am ezitat multă vreme înainte de a mă decide să vizitez Heidelbergul adevărat, cel așezat în valea îngustă a Neckarului, printre munții împăduriți, dominați de silueta romantică a impunătorului castel ruinat unde principii palatini își desfășurară genealogia de veacuri... mai ales cînd, coborînd cu trenul de la Köln și oprindu-mă pentru cîteva clipe în gara orașului, îl vedeam străjuit de coșurile unor fabrici impetuoase, mă încerca teama de a nu-mi spulbera iluziile de odinioară, de a nu lăsa să se aștearnă peste Heidelbergul meu de nicăieri imaginea unui oraș pozitiv, agitat, expugnat de administrație și de tehnocrație. Cînd într-o zi am coborît în sfîrșit pe peronul acelei gări și m-am instalat la o pensiune foarte studențească, nu prea departe de vechea Universitate, am înțeles că ezitările mele anterioare fuseseră neîntemeiate : orașul pe care-l cunoscusem fără să-l fi văzut era în realitate foarte asemănător cu acela unde poposisem.*

Dacă fac abstracție de mutațiile firești ale civilizației, Heidelbergul de azi e cam același oraș pe care-l cînta entuziast Hölderlin pe la 1800... nici chiar barbariile aeriene ale celui de-al doilea război mondial nu l-au afectat prea mult, încît farmecul și frumusețea rustică, pe care i-o elogia poetul Diotimei în cunoscuta lui Odă, te întîmpină și azi de îndată ce pornești pe acele fröhliche Gassen *atît de caracteristice. Înecat în vegetație, adunat în valea îngustă a riului între munții verzi și cerul lui brumat de nouri destrămați și anarhici, orașul acesta te cucerește spontan și inexplicabil printr-o frumusețe care e mai presus de arhitectură sau de urbanistică: Heidelbergul are frumusețea inefabilă a spiritualității și a intelectului, lumina aceea interioară care exaltă și transfigurează trăsăturile celei mai anodine fizionomii... mai mult ca oriunde îmi dau seama că tradiția nu e numai un blazon abstract... aici sentimentul ei se materializează, tradiția se convertește în valoare concretă, asemenea aerului care supus lichefierii devine materie palpabilă... pe străzile orașului circulă nu atît fantomele multor mari bărbați ai Germaniei cît mai cu seamă fantomele unor virste ale lor... Jean Paul cel adulat de femei și Gottfried Keller a cărui iubită îl preferase pe Feuerbach și Lenau poetul născut departe de pămînt românesc, chinuit de acel „Kühle Schauer" al melancoliei lui dizolvante și Clemens Brentano, der fahrende Schüler, umbrit de zodia generoasei lui nefericiri și baronul Achim von Arnim, soțul Bettinei și frații Grimm și Görres... o superbă trăsătură aurită îl așteaptă pe Goethe aici undeva pe străzile orașului ca să-l ducă spre glorie în timp ce Gérard de Nerval viitorul său traducător hoinărește cu buzunarele goale prin această cetate* „riante et brumeuse, encaissée par les montagnes... pleine d'étudiants, de cafés et de brasseries". *Nimenea n-a rămas să trăiască însă la Heidelberg, căci orașul acesta pare a fi făcut anume ca să poposești în el lăsîndu-i cîteva zile, cîteva luni sau cîțiva ani pe care nu-i vei uita niciodată... nu mai mult — căci dacă ești scriitor e imposibil să locuiești în Heidelberg... farmecul orașului are gust dulceag de mac, are o tărie secretă de drog perfid care te învăluie și te escamotează încît sfîrșești prin a deveni à la longue propria ta stație.*

• •

Urcușul spre Castel e un pelerinaj obligatoriu. Poduri, porți impunătoare, ziduri enorme ce au fost odată inexpugnabile, turnuri oarbe încremenite în aer ca niște cadavre verticale pe care nici moartea nu le-a învins pe de-a întregul... undeva o placă memorială spune că lui Goethe îi plăcuse să rătăcească printre aceste ruine în vremea unui sejour al său prin 1814 cînd era trecut bine de șaizeci de ani... ceea ce m-a impresionat poate cel mai mult în personalitatea lui este miraculoasa transvasare a tuturor virstelor... dacă era nevoie, putea fi destul de bătrîn și la douăzeci de ani după cum putea fi tînăr la șaizeci sau la șaptezeci, încît calendarul său numără întotdeauna cifre echivoce și irelevante... poate că geniul nu e numai «l'enfance retrouvée à volonté» cum credea Baudelaire, ci și bătrînețea regăsită fie și la virstele cele mai fragede, capacitatea de a fi bătrîn ori de cîte ori vrei, ceea ce nu e întotdeauna atît de ușor pe cît s-ar putea crede, căci mediocrul confundă registrele și devine tînăr cînd ar trebui să fie bătrîn și bătrîn cînd ar trebui să dea dovadă de tinerețe !... ce puteau să-i spună lui Goethe aceste superbe ruine și ce-i vor fi spunînd turistului american, brav slujbaș de bancă, dentist sau cîrciumar din provincie ! Schäft ein Lied in allen Ruinen, *așa spune parafrazîndu-l pe Eichendorf, baronul urmărit de castele enigmatice, care a rătăcit și el cîndva pe străzile Heidelbergului... și acest cîntec fiecare și-l traduce în limba lui dacă e capabil să-l trezească din somn... și eu l-am desteptat ca să-mi aducă aminte de Yetta, preoteasă a pădurilor imemoriale, care-și avusese aici sanctuarul ei de Pythie teutonă, sau poate una dintre femeile atotstiutoare invocate în straniile* Merseburger Zauberssprüche, *umblînd prin codri, punînd capcane și rozînd cu dinții lanțurile, frumoasă asemenea celei mai frumoase vrăjitoare pictată de Baldung... din orbitele goale și negre ale unui turn se preling lacrimi cînd vine seara și bufnițe cu două rînduri de aripi își încearcă sborul de mătase peste pădure, urmărind același iepure bătrîn pe care nu-l vor ajunge niciodată... apoi bardul fără chip, ascuns undeva printre ruine evocă umbra lui Heidilo, războinicul franc stăpînitor în Odenwald, care bea vin dintr-un craniu ferecat în aur și visa bogățiile Ravennei cucerită de Dietrich căruia latinii i-au zis Teodoric... Heidilo a avut aici întîiul castel ale cărui pietre și cărămizi vor fi ajuns pînă azi încorporate mereu de meșterii care lucrară timp de patru secole, zidind și rezidind această magnifică apusă... cînd avare istoria ruinele amuțesc istovindu-și cîntecul lor care se hrănește din întuneric și din legendă... pentru mine istoria acestei reședințe se reduce la două nume : Ruprecht și Liselotte.*

a. e. baconsky

Fragmente critice

Despre critică

Obiecția cea mai serioasă ce se poate aduce **școlii formaliste** în critică este aceea că ea ignoră **existența** omului în opera de artă, prin existență înțelegînd un destin individual în raporturile lui cu istoria. Opera, sintem de acord, este o arhitectură de forme legate unele de altele după o logică ce poate și trebuie să fie determinată, analizată în ansamblu și separat, pe fragmente izolate, dar în interiorul acestei construcții ingenioase se află, să nu uităm, o experiență umană, deci o **existență** ce se caută și se exprimă. Mult mai profunzi mi se par acei **critici noi** de felul lui Jean-Pierre Richard și Jean Rousset care, luînd în considerație **practica scrisului** (l'écriture) vor să descopere în ea o **căutare de sine,** o experiență, un mod, în fine, particular de a se observa și de a se construi. O astfel de critică (s-o numim **integratoare**) are, între altele, avantajul că depășește vechea dilemă a criticii tradiționale între **conținutul** și **forma operei.** Opera este o unitate dialectică, forma nu-i decît o manifestare a conținutului, conținutul există la nivelul formelor. Descoperind un tip de narațiune, creatorul se descoperă și se exprimă pe sine, în literatură **formele** nu circulă în chip neutru, impersonal, în felul prefabricatelor folosite în construcții. Un roman, un poem, o pagină de eseu reprezintă, spune Jean Pierre Richard, „o aventură de a fi", ceea ce, tradus într-un limbaj critic mai exact, înseamnă că la orice nivel și în orice fragment al operei se exprimă o viziune, un **demers** personal, un tip de relație cu existența privită în toate formele ei de manifestare. Experiența (existența) se definește nu numai prin ideile, simbolurile vizibile, ea se exprimă și printr-un șir de noțiuni și relații mai abstracte (cum sînt acelea de timp și spațiu) sau, dimpotrivă, prin niște raporturi foarte concrete cu lucrurile în materialitatea lor cea mai plină. De la Bachelard pînă la **tematiștii** mai noi, criticii sînt de acord că prezența în operă a unui peisaj, repetiția unor **corpuri,** predominanța unor elemente din sfera naturii nu sînt întîmplătoare. Opera trăiește și în acest cerc de probleme, creatorul se manifestă și aici, și, dacă vrem să spunem ceva fundamental despre el, trebuie **să împingem** analiza și spre acest plan.

Avem, atunci, o definiție mai profundă a operei literare și, în genere, a spiritului creator văzut în legăturile sale complexe cu o realitate vastă, tradusă într-o gamă întinsă de nuanțe, de la idee la senzație. Critica modernă tinde astfel să devină o critică **totalizantă,** o critică, cum s-a zis de atîtea ori, a profunzimilor, aducînd în cîmpul analizei și partea nevăzută a icebergului. Funcția literaturii fiind „recuperarea totalității ființei" (Sartre), critica trebuie să tindă a reconstitui aventura spiritului creator în acest proces, observîndu-se, descoperindu-se, în fine, exprimîndu-se în același timp pe sine. Ea nu este o martoră impersonală, este o conștiință care dă seama despre altă conștiință, o **apropiere** spirituală de ceva (opera) care, la rîndul ei, și-a asumat o realitate în ansamblu și în amănunt.

Deschiderea spre profunzimile operei nu trebuie, totuși, să sacrifice ceea ce se petrece la suprafața ei. Ar fi, cu adevărat, o pură aberație să cercetăm umbra unui obiect și să ignorăm, în analiză, obiectul ca atare. Faptul se petrece, totuși, într-o critică fragmentară și agresivă, mîndră de fragmentarismul ei. O astfel de critică tinde să înlăture, în comentariu, **experiența** (existența), ființa totalizantă ce stă la baza operei, izolînd **l'écriture** nu numai de omul ce a produs-o, dar și de ceea ce ea comunică, semnifică. Dar, să zicem, analiza structurală are o situație specială, ea nu vine decît în atingere cu critica literară propriu-zisă, deși fumurile, inclemența pe care le arată unii teoreticieni ai școlii pe mine, unul, mă irită. Bonapartiștii **noii retorici** fac o larmă insuportabilă, intoleranța lor este tot atît de mare și de optuză (în ce privește literatura) ca și aceea a criticii pozitiviste pe care o combat. Cu vestonul închis la gît și cu ochelarii fumurii bine înfipți pe nas, dl. Jean Ricardou (un spirit, altfel, pătrunzător) terorizează simpozioanele, colocviile la care participă. În treacăt fie spus, puțină ironie și mai mult relativism nu i-ar strica. Literatura nu-i deloc (sau, mă rog, n-ar trebui să fie) paradisul fanatismelor !

Dacă lăsăm de o parte, zic, cazul analizei structurale (folositoare criticii adevărate în măsura în care îi poate furniza detalii despre tehnica operei literare), mai complicat mi se pare acela al criticii care, acceptînd ideea operei ca încercare de recuperare a totalității ființei, abstractizează relațiile acestei ființe cu existența încît, la urmă, experiența ei nu se mai poate determina în plan istoric și la nivelul valorilor umane. Oricît am accepta noi ideea că omul este un produs al complexelor biologice, că experiența din **mica copilărie** este esențială pentru fixarea obsesiilor fundamentale ale individului (perceptibile mai tîrziu în opera de artă), ne este imposibil să admitem, totuși, că experiența socio-istorică a omului nu are nici o însemnătate și că activitatea rațională nu definește un tip uman.

Critica modernă (integratoare, totalizantă, critică, încă o dată, a profunzimilor) nu poate, după opinia mea, săvîrși o nouă injustiție încercînd să repare o veche eroare. Ea trebuie să fie, prin forța lucrurilor, sintetică, să privească opera ca un produs cu cauze multiple și, dacă este cu adevărat conștientă de forța și responsabilitatea ei, critica trebuie să ajungă într-un chip sau altul la ceea ce este esențial în operă : **experiența** (existența) **omului.** Cei care, din curiozitate pentru subsolurile textului literar, trec cu vederea etajele aceluiași text (ideile, conținutul manifest, **vizibilul** din operă) nu oferă, în fond, în critică decît o soluție parțială și tranzitorie. Opera este un tot, o unitate, critica trebuie să surprindă sensul acestei unități, altminteri ea ajunge să nege ziua din pricina nopții, să nu vadă pomul și fructele pe care le produce dintr-o iubire oarbă pentru rădăcinile ascunse în pămînt. Opțiunea pentru o metodologie nouă în critică nu trebuie, vreau să spun, să echivaleze cu substituirea unei intoleranțe prin altă intoleranță. Situația criticii literare n-ar fi de invidiat dacă, repudiind pe Nisard, ar trebui să accepte despotismul înfumurat al lui Ricardou. Există, din fericire, și posibilitatea altor soluții.

Eugen Simion

Un simbol peren

Urmare din pag. 1

ce, pentru a oferi profilul autentic al vieții satului contemporan. N-au lipsit exagerările, dar nici minimalizările. Iată un moment deosebit de prielnic pentru re-evaluarea valorilor artei populare contemporane, pentru impunerea lor în fața acelui „folclor de consum", de valoare îndoielnică, din nefericire atît de prolific în ultimii ani.

Mulți cred că creația populară autentică și, în consecință, folclorul ca fenomen viu, a dispărut. Se impun însă cîteva observații critice. Definiția amintită se referă la latura sociologică a creației (circulația, tehnica de transmitere etc.), fără a viza însă miezul genuin din care se naște textul folcloric. În al doilea rînd chiar dacă contextul socio-economic al satului s-a schimbat, aceasta nu implică, în mod necesar, dispariția creației artistice populare. În ultimă instanță, argumentele de mai sus dovedesc doar că definiția tradițională a creației folclorice este depășită de stadiul actual culturii populare. Polemica trebuie purtată nu cu realitatea vie, ci cu modelul teoretic care și-a pierdut valabilitatea.

Pe alte căi, cu mijloace noi, arta populară își continuă creșterea firească, transfigurînd estetic cotidianul, viața febrilă a satului de azi. Tocmai această ardere interioară, această vîlvătaie a puterilor creatoare ale poporului nostru, redată în nota celei mai responsabile autenticități, în elementaritatea sa nobilă, își cere locul pe scena concursului „Cîntarea României". Prin ea, prin tot ce poartă pecetea valorilor culturii populare române, această întrecere artistică poate capăta valențele unui simbol al vitalității creatoare a neamului nostru.

aniversări

elena văcărescu

Poeta unei mari nostalgii

Elena Văcărescu potențează luciri inedite ale unui blazon onorat pe spațiul aproape a două secole de dinastia poetică a Văcăreștilor, asimilîndu-și genealogia unei experiențe poetice hotărîtoare : „O, luminos cortegiu de cîntăreți străbuni, / Șirag de aezi ce-n mine urziți precum un roi / Sălbaticele zboruri de ritmi mănoși și buni, / Tot cîntecu-mi e rugă cînd mă gîndesc la voi". **(Strămbunilor)**

Pe malurile Senei are tăria să se afirme ca un rapsod al Dîmboviței (volumul **Le Raphsode de la Dambovita)** transfigurîndu-și nostos-ul într-o poezie lirică de profunzime și care o smulge din vertijul orientărilor poetice de la întretălierea celor două veacuri configurîndu-i o personalitate distinctă. Grefa culturală, mărturisită cu sinceritate, devine creatoare și simbioza se realizează definitoriu : „Ca apa jucăușă, în graiul meu am pus / Undiri orientale și mlădieri de-apus") **(Întreagă eu din tine ies).**

Simbolurile din țara natală se păstrează și accentuează ; poema **Pe malurile Oltului** reia ideea finală din **Oltul** lui Goga, cunoscut și tradus de poetă, în virtutea unui dor fierbinte de autohtonizare : „Dacă aș fi avut un singur erou din propriul neam, / să-l iubesc pe maluri de Olt ce fuge departe, / Mai presus de ardoare și timp, și decît îndrăzneam, / Mai presus de carne și suflet, și moarte !" **(Pe malurile Oltului).** Viziunea e feminină — cultivată de altfel cu mîndrie : „Vreau să rămîn femeie și trestie cum sînt" **(Pe lavița de piatră)** — stilizînd eroicul, pentru a-l eterniza, din perspectivă erotică : „Din lacrima mea, apele fluviului cresc..."

Iubitul moare de iatagan turcesc, fiind impodobit cu „pumnalul de-agată și aur" **(Un vis doar).** Dar haiducul rămîne un simplu simbol, sleit de vitalitatea exploziv dîn **Durda** lui Nicolae Văcărescu și cotropit de visuri străine pe care le destăinuiește pădurilor **(Cîntecul haiducului),** prin urmare un interiorizat desprins din baladele romantice cuite. E evidentă în cazul Elenei Văcărescu medierea livrescă a trăirilor poetice, relevabilă, chiar la nivelul confesiunii, prin stabilirea unui regim de confluență cu destinul cenușaresei, „Simbol de care veșnic sînt gata să mă-mbăt !..." **(Cenușăreasa)** sau invocarea asiduă a lui Shelley, Chateaubriand, Verlaine, Keats, Fingal între cenzurarea superioară a poeziei de iubire, ori resemantizarea recuzitei anacreontice : privighetoarea, turtureaua etc.

Farmecul poeziei vine din permanenta tendință de depășire a convenționalului, a **katekon**-ului : („Cînd îmi vorbea : **se cuvenea** / Să nu mă-nbăt **de glasul lui,** / Dar zorii ardeau fereastra mea / Și-n ering april pornea hai-hui" **(Cînd el trecea)** și din dramatismul căutării versului atotcuprinzător, în sensul posibilității echivalării trăirii la nivelul cuvîntului, preocupare imanentă poeticii moderne : „Caută bine, pînă la fundul primelor timpuri, / Cuvintele spuse de-ntîia iubire, / sensul și sunetu-n care mai murmură simburi / De tinerețe a sîngelui, **de strălucire" (Spune-mi cuvinte vechi).**

Senzualitatea se rarefiază și e sublimată într-o metaforică discursivă, pigmentată cu sentințe sau alegorii ținînd de folclorul românesc **(Inimă neagră)** și de prolectițiile lirice de mare expresivitate : „totu-așteaptă Logodnicul, alesul, frumosul zeu, ce-n dreapta / A sa privire, mîndră, de-nfioară Natura, seducînd-o, trezind-o din visare" **(Auroră).** Se realizează o poezie a **ideii de iubire în cel mai autentic bun-gust dix-neuvième siecle,** cu inima „pecetluită" și „plină de mărețe morți", cu regrete și „seri roze", jurăminte de fidelitate și inimi zdrobite precum în „Un vase brisé" a lui Sully Prudhomme.

Apetența pentru spațiile întinse și orizonturile largi : marea, stepa, cîmpia (...la plaine / A l'éspace que hante et remplit mon desir **Mon regard suit au lointain),** tenta de reflexivitate : „Natura e ecoul, făptura repetînd, / E muzica cea straniе venind din Dumnezeu" **(Absența)** nuanțează vigoarea Văcăreștilor și o confirmă în același timp. Lipsit de solaritate, poemul primește tentă elegiacă și profunzimea clară a unui „cîntec românesc" profilează o posibilă variantă mioritică : „Soarele-n fruntea grîului, / Mamă, din inima mea, / Soarele-i dus... Vei vedea / Cum, lîngă buza mormîntului / Giulgiul îmi doarme pe mîini. / Nu povesti la fîntîni / Merilor, nu povesti / Cringului, nu-l mohori, / Ei fericită mă cred / De cînd venit-a spre mine / Ei, cum spre foc, iarna, vine / Pruncul cu frunte de ied"...

Folclorul e receptat sub aspectul unei literaturi de excepție, în sensul racordării la experiențele primare, de transgresare a teluricului în ritual, aspectul formal fiind neglijat. Ar fi interesant de urmărit traiectoria sensibilizării receptării în raport cu precursorii, apropiindu-se prin intensitatea captării de Goga, iar prin aplecarea spre taină și latura ascunsă a lumii de M. Sadoveanu ori V. Voiculescu.

Cochetăria cu simbolismul n-a lipsit nici ea și virtuozitatea prozodică este atît de fină, încît un poem **ca Imitable** din volumul **Dans l'or du soir,** pus alături, cum s-a procedat, de **Chansons d'automne** a lui Verlaine e edificator prin similitudini. Transpar chiar facilități prozaice : „Le vent gémit, la neige **tombe** / Et l'on entend rire la **tombe"** demistificînd cu procedee moderne sobrietatea unui motiv tratat de Iancu Văcărescu, cu morgă preromantică, în **Către morminturi.**

Elena Văcărescu sintetizează în personalitatea ei proteică „virste fundamentale" ale poeziei românești.

Ecaterina Vaum

Cîteva documente inedite

Participarea intensă la viața literară a Franței a Elenei Văcărescu, nu a rupt-o nici o secundă de fenomenul cultural din România, unde se va întoarce, din cînd în cînd, să-și împărtășeze confrații, să inspire aerul unic din spațiul Văcăreștilor și să electrizeze spiritele tuturor românilor.

Încredințăm tiparului cîteva piese documentare. Se știe că, înainte de intrarea României în primul război mondial, Elena Văcărescu a conferențiat la

Elena Văcărescu vorbind în fața statuiei lui Mistral — Paris, 1942

Iași și București, entuziasmînd prin luciditate și curaj civic. O mărturie elocventă în acest sens, sînt și cele două catrene scrise în albumul domnișoarei Georgeta Vrabie : „Allons nous en — la nuit est là / l'heure este finie ; / Regarde encore / Et retenons tous deux // jusqu' à notre agonie // Le cher décor. / L'herbe un peu violette où // la douceur moldave / semble pleuvoir / Et puis, à la fontaine, / une femme qui lave / son fuseau noir Hélène Vacaresco / Iassy ce 12 avril 1915". („Să plecăm — noaptea a sosit / ceasul s-a sfîrșit; / Privește încă / și să păstrăm în minte / pînă în ora agoniei / acest scump decor / Iarba ușor violetă / în care pare să plouă / dulceața Moldovei... / și pe urmă, la fîntînă / o femeie își spală / caierul ei negru").

Imaginea contrastivă în care apare **ȚARA** este admirabil redată, așa încît comentariul nostru e de prisos. În același an îi scrie Sarinei Cassvan : **„Voi fi așteptată la nr. 232 Calea Victoriei, marți, la ora 11 1/2. Cu deosebită stimă, Elena Văcărescu. Data și subiectul conferinței au aprobarea mea. E(lena) V(ăcărescu). Iulie 26, 1915".** Este vorba de aceleași conferințe, cu scop bine definit, de care am amintit mai sus. O altă scrisoare, de data aceasta din anul 1924, adresată poetului Demostene Botez, dovedește cît de receptivă era în promovarea talentelor autentice (reproducem textul scrisorii în traducere).

Paris 5 Strada Washington 14, decembrie 1924

Domnule și scumpe confrate,

Prilejul nu este zadarnic decît pentru dumneavoastră (vai !) care mi-a permis să citesc și să apreciez foarte mult aceste versuri frumoase. Dar statutele comitetului a cărui președintă am fost numită de curînd sînt clare și definitive.

Comitetului românesc care sub patronajul M.S. Regina își are sediul în București, lui trebuie să-i fie prezentate, de către autorii români, volumele pe care le prezintă concursului în acest sfîrșit de an, în care noi așteptăm cele trei opere anunțate deja. Numărul de trei este în acest caz fatidic. Vă mulțumesc pentru amabilele dumneavoastră cuvinte, mulțumesc mai ales pentru plăcerea pe care mi-o dă lectura poemelor dumneavoastră și credeți în sentimentele mele de simpatie sinceră și frățească. Elena Văcărescu.

Așa cum dovedește și misiva de față, soarta scriitorilor români o interesa în gradul cel mai înalt, urmărindu-i, citindu-i, cînd s-a ivit ocazia nimerită, impunîndu-i în conștiința Europei.

Ultimul document pe care îl publicăm, este o patetică scrisoare adresată vărului ei primar, Radu Făicoianu, prin care îl înștiințează de izbînzile repurtate :

Cannes, 12 Iulie 1942

Scumpe Radule,

Întotdeauna trebuie să-ți mulțumesc. Portretul lui Papa la Mănăstirea Dealului ! Ce dulce amintire. Ai aflat poate ce frumoasă izbîndă am avut la Lyon, la Nisa și aici cu conferințele mele. A fost lucru mare. Zoe mi-a scris despre căsuța de la Costești. J'ai fait le necessaire. Ce dor am de voi toți. Îmbrățișări, dragoste adîncă.

Elena Văcărescu

Aceste emoționante frînturi de gînduri, integrate biografiei poetei, sugerează noi viziuni exegetice, fixîndu-i definitiv portretul în galeria oamenilor de excepție ai culturii românești. Originalele textelor inedite de mai înainte se găsesc în arhiva Georgetei Vrabie, Sarinei Cassvan, a familiei poetului Demostene Botez și a subsemnatului.

Nicolae Scurtu

Desen de Tudor Jebeleanu

Eroi politici ai antichității

Urmare din pag. 1

asupra oricărui moment al demonstrației unde se catagrafiază, în paralel, eroismul grecesc și roman. Surplusurile de informație și comparativitate cu lumea „barbară" privesc mai ales ipostazele eroului în virsta sa mitic-legendară. Preferind a zăbovi asupra controversatului caz oferit de Alexandru al Macedoniei, inevitabil că vom reține unele confruntări cu simetricul său roman, Cezar. Aparțin amîndoi tipologiei eroului cuceritor, așa cum îl desăvîrșește epoca elenistică-romană. E momentul cînd „pentru a realiza datele fenomenologiei eroismului... pe care le presupune dizolvarea cetății în imperiul elenistic sau roman, urmează să cercetăm simultan, în spirit comparatist și sincretic, textele filosofice, morale, istoriografice ce converg în relevarea unui model uman eroic". Entitatea heros-ului, acum susceptibilă să comporte puternice tensionări lăuntrice, e figurată tridimensional, ca reținînd cu suflet rațional, unul afectiv-volitiv și unul pasional. În epocă, natura excepțională rezultă din conjuncția componentelor **psiheia** și **paideia** și e „străină și rebarbativă pentru egalitarismul specific spiritului cetății antice". Asta întrucît „kalokagathia noii epoci nu mai reprezintă un reflex al armoniei și ordinii... vieții din cetate" iar polarizarea e „determinată în esență de relaționarea **physis-paideia".** „Natura" fiind invariantă, modificabilă se vădește doar „educația". Modelul filosofic al eroului, pendinte de variabila „educație" (paideia) rezultă prin omologarea trăsăturilor propuse de Socrate, Platon, Aristotel sau Cicero și Tit Liviu. Dar este epoca cînd unui erou descărnat de „orice predicate ale socialului și particularului" i se opune simultan un erou de tip expansionist, numit de A.N. Cizek „antimodel eroic". Etica acestuia e „răstălmăcită ca antietică din perspectiva egocentrismului individului supra-om". Dogma simptomatică a antieroului sofistic ar fi : „este bine ceea ce este în folosul celui puternic", prin ea fiind sancționat un sistem „de anti-valori etice și psihologice concurente celor convenționale". În alți termeni, în portretul personajului tiranic caracteristic epocii sînt vizibile motive care evocă ritualul metamorfozelor dionisiace. Însă acum „dionisiacul nu echivalează cu o imitație sacrală, ci cu o deformare patologică, cu o dezagregare a umanității personajului" reprezentînd respectiv „o rătăcire furibundă, în care se depășesc și se sfidează norme și limite umane și divine, în setea nemăsurată de cuceriri... ce duce la fatală prăbușire". Ocazia servește lui A.N. Cizek pentru a preciza că eroul cuceritor este și un erou politic numai „în măsura în care itinerariul său expeditionar implică o atitudine de civilizator și fondator al unui stat ecumenic, potrivit unor norme și principii politice care-și arată superioritatea din perspectiva timpului istoric". Cum bine se știe, situația s-a verificat prin campaniile împăratului Traian în Dacia. În fine, atît Alexandru cît și Cezar sînt descriși în continuare într-o strînsă raportare la datele bios-ului : genesis, genos, paideia etc.

Tocmai datorită superioarelor calități privind erudiția și sistema lucrării sînt regretabile unele inconsecvențe. Prietenul lui Ghilgameș este Enkidu, nu Emkidu ; atributele lui Cezar le preferăm cezarice, nu cezariene (chiar și la singular) ; transcrierea în caractere latine a semantemelor elene face inoperantă folosirea, alternată, a alfabetului grec în atîtea locuri, îngreunînd inutil lectura ; la pag. 122 apare dubletul spartan-spartiat, la p. 219, sus, apare Cicero în loc de Cezar, la p. 100, mijloc, apare **paideusis** în loc de **paideia,** la p. 88 într-o notă citim „etică normativă", reuniune amendabilă ca pleonasm, iar pe pag. anterioară „katabaza occidentală", un pleonasm pur, întrucît însuși autorul precizează la p. 14 că drumul apusean al eroului „se numește **Katabasis".** Observațiile privesc suprafața lucrării, iar nu substanța ei care probează în A.N. Cizek un cunoscător superlativ al temei eroismului politic al antichității. Întrucît valoarea euristică și cea semasiologică ale studiului sînt pregnante, nedumerește absența confruntării cu mitosofia lui Nietzsche, Jung, Blaga, Eliade, Gramatopol fapt ce privează lucrarea de o anume dimensiune polemică. Oricum, ea rămîne multiplu incitantă și se înscrie simultan pe orbita contribuțiilor românești din domeniile mitografiei și politologiei.

Ferestre

Prin Maramureș (II)

Mănăstirea din Peri unde s-au scos primele texte rotacizante. Meșter-grindă (grinda meșterului) în altar. Copiii se țin droale după noi. Mihai D. vorbește prietenos cu ei. Află că o familie poate avea pînă la 16—17 prunci. (deci peste ceea ce știam). Intrăm la familia Ticola Gh. 12 copii care trăiesc. Casa e ca o cetate și tatăl comandant. Nu suflă unul. Fiecare cu „al lui servici" : cutare la porci, cutare la miei, cutare la cai, altul la lemne (altul la tăiat și altul la tocmit). Ierarhie strașnică, după virstă. F=ș, v=z : să siu (să fiu), viu (ziu). Farină (făină). Numele prescurtate : Mari și în general toate cuvintele mai lungi. Faimosul : mămăli cu bri cu la. (Mămăligă cu brînză cu lapte) „Vino neică și ți-oi da / Mămăli cu bri cu la"

Graba vorbirii. Vorbesc făcînd din limba română un cod din cuvinte păstrîndu-se primele silabe. Ma (mama), ta (tata). Nu departe de aici la Cuhea fenomenul e invers : se lungesc cuvintele. Mamale (mama), tatale (tata). În fiecare luni e tîrg. Se string din mai multe sate și, înainte de a-l auzi vorbind, îl cunoști pe fiecare după haine și după față. Are chipul într-alt chip, ca să zic așa. La mine în sat bătrînii spuneau : „te cunosc după săbaș". Pe Mara, de exemplu, oamenii au gîtul scurt. Intră și fizionomia în rezonanță cu văile, cu aerul. Vara toți sînt duși la fîn, pe Tibleș, cu purcel, cu vacă și copii (cei de pin-acuma) plus intenții frumoase de viitor. Rămîn acasă bătrînii, cu dealurile lor cunoscute, cu bisericile lor țuguiate pînă sub tălpile lui dumnezeu — cerul e mai jos și tălpile aproape ating apele ca argintul — tălpi sfinte ferecate în argintul apelor iuți. Cei tineri se duc sub munte și-și fac curte. Repede se împlintă o cujbă pentru ceaun și pietrele budzări și năclad. Acolo e vaca legată, acolo e purcelul. Cînd se zărește de ziuă toți cei în putere sînt pe brazdă, la coasă, cît e încă roua pe fîn. (Ce știu cei de la oraș care n-au tras odată cu coasa !) Seara la povești. Și așa din poveste în poveste apare Prislea, mereu înlocuit de un alt Prislea și mai Prislea. Finul îl transportă de pe plai iarna cu săniile.

„Ceaunul îl atîrnăm în cujbă — ceaunul e legat c-un cerc de drod (sîrmă), apoi cînd serbe (fierbe) ceaunul, atunci punem farina, după ce s-a pus farina se crapă cu coleșerul în două, apoi se amestecă, apoi se răstoarnă pe-o ștergură, de cinepă păstrată anume pentru coleșă. Apoi se ie din virful coleșii o lingură, se toarnă brînza și ea se topește... Și mîncăm cole cu bri cu la că se pune și lapte. Și se mai ia slănina, se crapă pînă la sor (șorici) și atît e de bună, ți-ai bate copiii". Asta e viața sus la munte, pînă spre toamnă. Toamna coboară muierile de la fîn, toate grele, că acolo și aerul și apa, toate sînt bune. Am uitat să spun că seara fac focuri și hinesc (horesc), de-a mai mare dragul.

Vizităm biserica din Bogdan Vodă (Cuhea), tot din lemn, și tot din 1717. E făcută pe locul celei arse (lemnul arde, ăsta e neajunsul lui, mai ales în atingere cu focul — focul tătarilor, dar vezi că maramureșenii se pun imediat pe treabă și înlocuiesc lemn cu lemn). Numai bisericile de pe valea Cosăului n-au ars atunci, n-au fost vătămate de tătari. Și candelabrul la unele biserici e de lemn, cu lănțișoare tot din lemn. Albul vestmintelor trebuie să fi fost legat în vechime de vreun ritual, de e păstrat cu sfințenie. Niște găuri rotunde, perfect rotunde prin turle, : sînt făcute de cioçănitori, dușmanele bisericuțelor. Scobesc cu ciocul după larvele presupuse a exista sub scoarța ciudaților copaci. O ciocănitoare chiar acum lucrează, parcă tivește cu iuțeală și îndeminare cheotoarea unui mintean. (Găurile sînt aliniate și la distanță egală, ca și cînd ar corespunde unor nasturi cusuți pe cer). Ce aud ? „Du-te-n cas din tindă. În cas unde-s căsanii".

Scoate uioga cu horincă (sticla cu horincă). Toți beau dintr-un pahar, deobicei. Intîi bea cel care umple paharul și la urmă pe rînd ceilalți. Cînd moare cineva, merg cu el, la petrecanie (la înmormîntare). Femeile (rudele) sînt despletite. Bărbații au capul descoperit. („Mă uncheșe, să nu mori iarnă, că mi-or îngheța urechile. Musai să țip clopul"). Mihai Dimiu l-a cunoscut cu altă ocazie pe primarul din Cuhea și mergem la el. Un tip foarte interesant, cu adevărat stirpe de voievozi (după înfățișare și fel de a se purta). I se spune Moșul (n-are cinzeci de ani, e falnic, îmbrăcat în port tradițional). Vrea să-i facă acolo la Cuhea, locul de baștină al lui Bogdan Vodă, o statuie, dar una mare și pe cal. „Că atunci cînd or descălecat maramureșenii în Moldova, n-or fi descălecat de pe jos, ci de pe cal și musai ca aici Bogdan să apară călare. (Un armăsar cît mai mare, îl îndemn eu și pe bună dreptate). Dar nu un cal de cerșeală — se înfierbîntă Moșul — doar toată țara asta românească-o fi în stare să-i facă un cal domnului român !"

Stăm pe lavită, bem horincă, mîncăm colașă, slană, pepine murat (castravete murat). Murătura e hircheleană (iute), horinca e tare, eu mă prefac că beau. Auzind că mă interesează cîntecele, Moșul roagă pe cineva să cheme două muieri care beau un păhărel, două, să le vină glasul. Încep să cînte. Au în buzunarul de la pieptar drîmba, o scot și cîntă. Mai cîntă acum în Botiza și în poenele de sub munte, muntenii. Pe femei le cheamă Simon Maria din Vișeu și Andraș Maria (41) de ani din Bogdan Vodă. Glasuri extraordinare — una cîntă mai subțire.

Marin Sorescu

atelier literar

poșta redacției

V. PR.: Da, e mai bine, mai limpede și mai cursiv, în tonalități majore. Ciclul e omogen, în toate sensurile, și pare compatibil — să sperăm ! — cu sugestia pe care ne-ați făcut-o. Despre „pledoaria pentru optimism"... nihil, nisi bene !...

SILVIA DAN: Pare să fie ceva mai bine, dar lucrurile rămîn încă în limite convenționale, modeste, lipsite de suflu, vibrație, îndrăzneală (și, pare-se, de un suport mai consistent și mai profund de experiență a cărții, a studiului etc.).

VAL. DR.: În ultimele plicuri, cîteva pagini interesante, pe linia obișnuită (nici mai sus, nici mai la dreapta sau mai la stînga !...). Ați „cantonat" oare definitiv ?, nu mai e nimic de căutat, de încercat, de descoperit?, rămîneți la acest circuit închis (în general, de mică anvergură), din care e prea devreme să faceți o obsesie și o manieră ?... Sau veți avea puterea și talentul (pe care îl aveți, după toate semnele !) să evadați mai în larg, să inventați din nou vorbele, imaginile, poezia ? Deocamdată: „Scoaterea copilului", „Întîmplătoarele pierderi", „Urme de cizme", „Acoperămînt", „Pe spinări de cai", „Marile cîmpii", „Către toți frații", „O boală", „Prieteni", „Pentru cei ce se-ngroapă", „Înainte de tine", „Teamă". (Dar nu ne mai trimiteți de mai multe ori aceleași texte).

DAN TĂTARU: Nimic nou ! „După părerea mea — ziceți — scrisul de mînă nu poate micșora valoarea poeziilor — dacă o are." (N.R. Mai corect: **dacă o au...**). Adîncă observație ! Ce ne facem însă dacă scrisul de mînă e necitet ? (cum recunoașteți, de altfel). Răspunsul e și el la mintea cocoșului !...

E. COZEANU: Nu prea sînt noutăți. Ceva mai bine, în „Vinat în Septembrie", „Detenție", „Ochii". În ultimul plic, nimic !

IONI: Nimic nou ! Ceva, în „Detașare", „Notă senzuală". N-am înțeles mare lucru din scrisorile dv., sacadate, discontinue, pline de aluzii enigmatice (chestia cu „capcanele" etc.). În general, scrisorile trebuie să fie mai clare (și mai scurte !); ele pot lipsi cu totul, eventual, dacă nu-și propun un rost, o utilitate.

TEODOR MARIANU: Se pot observa unele îndemînări de prozator aproape în toate lucrările, mai ales în „Petec de lumină", „Muzicanții", „După nuntă".

A. DUMITRAȘCU: Nu sînt nici acum, din păcate, semne de progres. Aceleași scrisori exaltate, grandilocvente, dar cam pustii de gînduri și preocupări serioase (am prefera să ne spuneți, bunăoară, ce cărți ați mai citit, ce descoperiri sau pasiuni ați mai făcut printre poeții lumii etc.), aceleași versuri de slabă tensiune și adîncime, sentimental-decorative, plutind la suprafața dulceagă, minoră, convențională, a lucrurilor (ceva mai „răsărite", „Cu o șoaptă", „Lebăda", „Singur"). N-ar fi timpul, oare, să treceți la o abordare mai serioasă, mai activă, a acestei grave probleme care este poezia și să vă gîndiți mai profund (adolescența nu e o profesiune sau o vocație, ci doar un anotimp, și anume foarte trecător...) la ceea ce sînteți dator să faceți cu și pentru talentul dv. (atîta cît e, sau, mai bine zis, atîta cît mai e) ?

D. MAZILU: Pagini prea aglomerate, îmbîcsite, greu (sau chiar imposibil) de urmărit, în succesiunea vocilor, reale sau imaginare, întretăiate, confuze, înnăbușite în inoportune descrieri pline de detalii parazitare, etc. Ceva mai simplu, mai degajat, mai cursiv, parcă, în „Spectacolul". Dar încă nu sînt semnele decisive.

IULIAN CRUDU: Ați trecut la un fel de „bandă rulantă", care aleargă cu o prea mare viteză și înfrigurare, astfel că majoritatea „produselor" sînt rebuturi. Recenta avalanșă de plicuri nu ne-a oferit, din păcate, decît prilejul de a observa că drumul pe care ați luat-o e greșit, plin de „vorbe goale", înșirate neglijent, grăbit, fără scrupuluri artistice.

ELV. I: Versurile nu ne aduc, din păcate, noutăți. Foarte uscate, livrești, compuneri de efort și de program, ele nu prea ajung la incandescență și freamăt. Mulțumiri pentru mesajul ilustrat. Cît despre politețe (îi acordați o măsură exagerată), ea nu depășește obligația minimă, obișnuită, de a arăta cuiva strada, adresa căutată (mai ales cînd poartă în brațe un buchet de flori !...). Lucrurile sînt mult mai simple...

VIRGIL ORGA, Nicolae Pavel, D. Anghel, F.A. Țiriac, M. Poenaru, Viorel Iacob, Bozga Daniel, Sergiu Moldovan, Lucian Mircea (ce facem însă cu „v-ă rog", „i-mi aparține", „a-ți trecut", etc. ?), **Dumitru Branc** (ceva, în „Iar eu la sfîrșit"), **E. Calahin, Popescu Marian, I. Borangic, Triță Constantin, Al. Bălănescu, Șerbiana** (ceva mai bine, în „Despre patrie"), **Aurel Nechifor (Hernest), V. Alinescu, P. Desuboadeci, Mirela Vâlsan, Onassis, Stelian Aldea, Aspiros, Sipoceiv P. Iorgu. I. Baba Fiscuțianu, Teodor Pîrvan, George Munteanu, Pălălău Iuliana, Viorel Andreescu, Stelian Dobre, Virgil Gălățeanu, Albert Tioreanu, Freddy Lăpușanski, Adam Gabriel, Baicea Ion, Irofte Constantin, Nicolae Diaconu, Ion Biriș, I. Crețu-Delazimbru,**: Nimic nou !

Petre Ivancu, T. Tinca, V. Bradea, G. Nazareth, Mihai Prodan, Ion C. Victor, Maria Magdalena, V. S. Antin: Sînt unele semne; merită să insistați.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

O noapte pentru noi

Tu aduci stelele – eu luna
cine aduce întunericul ?

Seara se lasă ca o pasăre
peste iarna înviforată
de visele noastre
prin care ne strecurăm
raze subțiri de lumină.

Eu te aduc pe tine
tu mă aduci pe mine
cine taie iarba
sub capetele noastre ?

ADRIAN ALUI GHEORGHE

Despre coborîrea timpului

Aidoma unei luntre
Cuvîntul ne trece pieziș dinspre șesuri
Pe povîrnișul înțelegerii ;
Cel care șovăie între regnuri
Mirat se va stinge.
Libertate e în rînduiala firii,
Sub învelișul plantei și elitrele
Gizei.
Gustul clipei tale va fi august ori sălciu,
Se va hotărî odată cu aplecarea luminii
Spre toamnă
Din care cenușă ai rodit

Timpul coborî-va atunci în cugetul tău
Dimpreună cu primenirea ultimă a slovelor.
...Și de-această fericire,
Izbăvirea ta va fi numai lacrima.

ANCA-SMARANDA DIGĂ

Delict

Ce bine ar fi dacă fiecare
și-ar împărți iubirea și durerea în cuvinte
și le-ar rîndui în poezie,
pasărea ar rămîne o bucată de lut
incandescent
Invingînd gravitația
pădurile ar rămîne ce au fost, serafice
industrii
cîmpia, o femeie simplă culcată între maci
am fi scutiți de simbolurile atotcuprinzătoare
uneori îmi pare că e mai bine să lupți
pentru a restabili adevărul în denumirea unei
străzi
decît să furi poeziei gloria
devenind un delincvent mondial.

V. PETRESCU-MĂRGEAN

Ghiocei

luați-mă de mînă și purtați-mă
prin lume
pentru ca zîmbetul meu
să fie învățătură de minte
celor ce se-ngroapă-n zăpadă
și-și spun... ghiocei.

VALERIU DRĂGUȘANU

Desene de Tudor Jebeleanu

Al acestui pămînt

Străină-mi este
slăbiciunea vîntului de-a trece. Firească,
puterea apei ținîndu-mi matca
și îndîrjirea pietrei de
a nu se da în lături.

Neoprit
pe drumul pe care însumi
îl desfac să-mi fie
lumină, statornică lumină,
să nu-mi rămînă pașii orbi,
eu sunt de mult aici,
pînă-n măduva oaselor,
om al acestui pămînt, cum
stejarul, pînă-n măduva sevelor,
stejar.

N-am vîrsta cercurilor
desenate geometric, dar
în fața Timpului,
tinerețea fără bătrînețe
a Adevărului o am
și viața-i fără de moarte.

LILIANA POPESCU

Iarna

Iarna, cu poduri de gheață
Sudînd depărtările,
Cu maluri fericite că acum
Își unesc buzele într-un sărut,
Cu răsuflarea noastră urcînd
Ca aburii unui oracol.

Iarnă, cu ritualul ninsorii
Închipuind un stol de mirese
În căutarea bărbaților dispăruți
De veacuri,
Și la geamuri, crivățul
Vorbindu-ne cu glasul strămoșilor.

VALERIU DRUMEȘ

Culori pentru un autoportret

Două
sau trei
sînt de ajuns
bucata asta de pînză
a fost înghesuită toată
într-un grăunte —
să nu se creadă prea
asuprită
voi lua puțin
din vopseaua cu care orologiile
însemnează orele
și voi urmări cu un vîrf
de creion un drum
cu praf cu gropi și cu șanțuri
bănuind roțile carului vostru
treceți puțin mai tîrziu
și să vedeți
ceva sălbatic ca
o coală nescrisă căci dacă
voi fi terminat
va atîrna pe perete o
umbră transparentă ca o
aripă de libelulă.

D. BORCEA

Brâncușiana

Și totuși
moare în fiecare clipă o pasăre
rănită în zbor

și totuși pomii rămîn
și după moarte-n picioare
lumina spălîndu-i mai departe
cu ploi, cu vînt și cu soare

și totuși nu ne cumințim
și cioplim din copaci
păsări nemuritoare

AUREL ALBU

Construcția critică

Urmare din pag. 1

de analiză, de „cazuistică" sentimentală, în descendența întreprinderilor similare, evident superioare ale lui Ibrăileanu (**„Adela"**), A. Holban și, mai ales, Camil Petrescu.

Fără îndoială, însă, activitatea **de critic și istoric literar** a fost aceea care i-a conferit lui Al. Piru prestigiul și autoritatea de azi, precum și un loc privilegiat în panorama „literelor" românești. În istoria literară, contribuția lui este imposibil de ocolit. Deși nu a dat, încă, o istorie completă a literaturii noastre, Al. Piru va fi, probabil — după Iorga și Călinescu — cel dintîi care o va face. Volumele publicate pînă acum, **„Literatura română veche"** (1961) și **„Literatura română premodernă"** (1964), vizînd perioade tratate în treacăt de Călinescu și din altă perspectivă de Iorga, sînt lucrări solide. Ele sînt net superioare, ca să luăm un singur exemplu, mai apropiat de noi, tratatului colectiv de **Istoria literaturii române**, apărut la Editura Academiei, în capitolele dedicate aceleiași epoci. De altfel, deși face și el parte din colectivul de elaborare a tratatului amintit, Al. Piru — pornind de la ideea că nu există personalități bi sau tricefale — preferă lucrările individuale, alcătuite de o singură persoană: „Se vede mai bine concepția, capacitatea de pătrundere, stilul". Iar în lucrările de istorie literară ale autorului acestea se reflectă în justețea principiului. „Spirit critic tinzînd la construcție", Al. Piru, fără a-și „liriciza" domeniul preferat de manifestare, își depășește formula în care-l „exilase" Călinescu, ajungînd la **creația** critică. Și, dublat necontenit de critic, istoricul literar **construiește și creează** — dintr-un noian inform de materiale, cercetate, de regulă, la sursă, în lava încă incandescentă a începuturilor — un ansamblu armonios, cu **o structură modernă, în care figura spirituală a epocilor literare**, a literaturii înseși, întîmpină cu un „zîmbet" viu, prietenos, din comtemporaneitate parcă, pe cei veniți să o contemple. Cu forța „magică" a cuvîntului său, Iorga părea să mărească distanța dintre prezent și trecut, te introducea într-o civilizație veche, de pe pergamentele căreia te invita, într-un fel, să scuturi împreună cu el praful, te conducea, apoi, în firidele întunecoase ale mînăstirilor, în atmosfera lor rece, jilavă, în căutarea unui manuscris rar sau a unei tipărituri rătăcite prin alte timpuri. În viziunea lui Al. Piru, frapantă este nu restituirea unei imagini oarecum tombale, ci, dimpotrivă, dinamice, pline încă de viață. La el, nu cititorul călătorește în urmă, spre a bate la porțile altor epoci ; dimpotrivă, epocile călătoresc — prin undele lor neașteptate de modernitate — către sensibilitatea cititorului de azi, ca spre un nou destin. În acest mod, autorul revelează caracterul organic, solidar, al diverselor etape din cultura și literatura poporului român, etape capabile să susțină un dialog fructuos și... pasionant, peste veacuri. Pasionant, plin de vervă și nelipsit de umor, căci Al. Piru știe, ca nimeni altul, să monteze într-un peisaj — în reprezentarea altora, arid, dezolant, de o plicticoasă monotonie — un spectacol fascinant, în care rigoarea științifică nu sacrifică niciodată pasta expresivă de culoare și în care gesturile și mimica „actorilor", de o, uneori, fermecătoare vetustețe, alteori de o modernitate uluitoare, ascunsă, însă, sub voalul unei sinteze arhaice, recompun profilul vital, autentic, al unor „contemporani de demult". Concepția consecvent estetică îi guvernează demersul și-l ferește de rătăciri zadarnice în teritorii străine literaturii sau măcar formelor ei incipiente. Și aici, ca și în **critică**, cercetarea sa refuză superficialitatea. Construcția nu se ridică la întîmplare, în necunoscut. Ea este consecința unui „sondaj absolut", unui „studiu total", în care nimic n-a rămas neexaminat, nedrămuit. Ca atare, periodizările, genurile, seriile, generațiile, concluziile — în majoritate, fixate judicios — vor avea și ele o tentă „decisivă", „definitivă", care nu admite replică. Criticul și istoricul literar știe, evident, că, de pildă, orice periodizare rămîne o convenție ; el își argumentează, însă, cu atîta probitate aceste „convenții", încît ți se impun, la un moment dat, ca singurele posibile.

Sugeram, mai sus, că, în personalitatea lui Al. Piru, criticul și istoricul literar coexistă și, cu o expresie barbiană, „își sînt afini". Istoricul literar nu se poate dispensa de criteriul valorii, în timp ce criticul nu poate eluda perspectiva. Ceva mai mult încă. Studiile critice ale lui Al. Piru, deși autonome, lasă pe undeva impresia unui segment de istorie literară. Cu simple rectificări de tehnică, privite din alt unghi, materialul „eseului" monografic Ibrăileanu (**„Viața..."**, 1946, **și „Opera..."**, 1959), al studiilor critice (**„Liviu Rebreanu"**, 1965 ; **„C. Negruzzi"**, 1966 ; **„Introducere în opera lui I. Eliade Rădulescu"**, 1971), toate **„Analizele și sintezele critice"**, toate cronicile literare publicate în revista „Ramuri", spre a nu mai aminti de **„Panorama deceniului literar românesc 1940—1950"** (1968) pot fi cu ușurință convertite în capitole de istorie literară. Căci, după cum afirmă textual în prefața **„Panoramei..."**: „nu am practicat niciodată și nu practicăm critica pură, fără perspectivă istorică". Pînă cînd, însă, **„Istoria..."** se va configura integral, să examinăm, pe scurt, modalitatea în care își exercită Al. Piru magistratura critică.

Evident, fără nici un fel de complexe față de scriitorii comentați. Căci, în viziunea sa, critica este o activitate „egală dacă nu identică" aceleia de poet, prozator sau dramaturg. Veritabila critică înseamnă — chiar și pentru acest spirit, nu de puține ori contestatar — afirmație, nu negație. Criticul încearcă, mai întîi, să proiecteze, în paginile sale, imaginea operei (vocație de constructor și, în anumite cazuri, de creator), iar dacă aceasta nu se încheagă, trage concluzia că opera nu există. Atunci afirmația capătă semnul negativ. Imaginea operei, în regia criticului, se constituie, de cele mai multe ori, cu mijloace desprinse din opera în discuție. Nu, însă, cu mijloacele literaturii. Lui Al. Piru îi repugnă hibridul, „literaturizarea" critică, căruia îi preferă constant analiza și sinteza, observația, descripția, expunerea de idei. Sau... parodia care, alături de articolele polemice, (acele „precizări" și „controverse" sau „rectificări" cuprinse în **„Varia"**), devine arma cea mai de temut a campaniilor sale. Cînd opera este precară, încîlcită, minoră, criticul, forțînd puțin nota, are voluptatea (nu întotdeauna amară) contemplării imaginii ei deformate (de a cărei „amenajare" muzeală nu rămîne întotdeauna străin), în timp ce, pe frontispiciul acesteia, slăbiciunile și ridicolul involuntar figurează ca principale detalii „ornamentale". Apoi, invită cititorii la „vernisaj". „Prezentarea" o oficiază tot criticul — în fraze clare, transparente, argumentate cu o suspectă sobrietate : fără nici o șansă de scăpare pentru autor. Judecata sa de valoare este, uneori, implicată în conturule imaginii critice, alteori — exprimată direct.

Criteriile pe baza cărora se formulează verdictele lui Al. Piru sînt destul de generale, elastice fără exces, sobre fără rigidități. Temperament febril, Al. Piru se dovedește, totuși un diagnostician echilibrat, de fibră clasică, la care concluzia păstrează o tentă de obiectivitate, pe alocuri, rece, o detașare aparent impersonală de cel care o emite. Valoarea se verifică, în instanța sa, prin raportare la un model ideal, abstract, mental, construit nu aprioric, ci după frecventarea capodoperelor artei universale. Se apreciază, apoi, în sensul acelei **simpatii** puse în circulație de estetica romantică, a acelei comuniuni dintre artist și critic. Desigur, criticul nu poate coincide cu natura integrală a creatorului, a artistului. Un mare artist va „arunca", însă, în operă atîtea mesaje, încît o parte din acestea vor vibra, inevitabil, pe lungimea de undă a recepției criticului. În sensul acesta trebuie interpretate și profesiunile de credință ale lui Al. Piru. Afirmațiile lasă cale deschisă unei anume subiectivități critice, dar, va replica autorul, pentru unii, numai cei lipsiți de originalitate trec drept critici obiectivi. Pentru el, în schimb, subiectivitatea, care tinde spre obiectivitate, adică spre o recunoaștere **a rațiunii ei**, nu trebuie confundată cu injustiția și arbitrariul, cu care nu poate stabili raporturi sinonimice.

Opțiunile lui Al. Piru — ferme, neezitante, avînd mereu în vedere un anumit model ideal de frumusețe — au stîrnit ele însele, cîteodată, mai ales în cazul unor scriitori contemporani, iritații și contestări. I s-a reproșat criticului, mai ales de către cei în cauză, o anume lipsă de suplețe în analiză, un refuz al formulelor mai noi ale artei. Nu ne propunem să arbitrăm — ar trebui s-o facem altfel, de la caz la caz. Vom observa, numai că „lipsa de suplețe" echivalează, adesea, cu rectitudinea ; că „refuzurile" criticului — mai receptiv decît mulți cronicari tineri față de literatura „tînără" — vizează mai ales anumite incongruențe de viziune și compoziție, încercările de a pune în circulație surogate rizibile și ilizibile, sub pretext de modernitate ; ele opun un **veto** hotărît imposturii, tolerată sau chiar încurajată de confrați indulgenți, lipsiți de cultură și de spirit critic. Ele vizează, de asemenea, dovezile flagrante de aculturalitate — „dușman" cu care Al. Piru se arată întotdeauna necruțător. Unele „refuzuri" vor fi, probabil, ratificate de istoria literară drept injustiții — timpul, se știe, nu-i scoate nici pe critici în afara „legilor" sale dure. Ceea ce rămîne remarcabil în „opera" criticului este, în afara spectacolului construcției critice, acea implacabilă cumpănă, acel înalt punct din care examinează valorile.

Indiscutabil, prin personalitatea sa critică, Al. Piru contribuie la întărirea conștiinței de sine a unei literaturi, constituind fermentul ei de echilibru, de menținere în zona marilor valori.

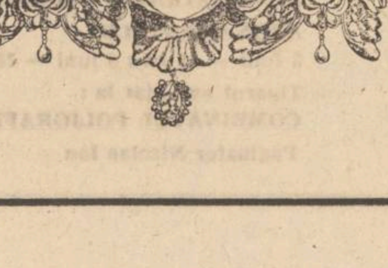

Cultura românească în lume

● **KINDLERS LITERATUR LEXIKON** tipărit de editura Kindler din Zürich și în Republica Federală Germania, la München, face loc, în volumul cinci, șase și șapte, unor ample articole consacrate literaturii române, semnate de Nicolae Manolescu și Gavril Scridon. Cel de-al doilea autor recenzează dicționarul Kindlers, într-un text apărut în revista **Steaua**, din care cităm : „Așa cum se prezintă în **Kindlers Literatur Lexikon**, literatura română are o carte de vizită corespunzătoare, cea mai onorabilă din toate lexicoanele încheiate pînă în prezent".

● **LA TUBINGEN** a apărut de curînd o remarcabilă antologie intitulată **Rumänische Gedichte** (Poezii românești), realizată de editura Kriterion din București în colaborare cu Institutul pentru relațiile cu străinătatea din Stuttgart și cu editura Horst Erdman. Antologia cuprinde versuri de Arghezi, Lucian Blaga și Ion Barbu, selectate de Hedi Hauser și Michael Rehs. Versiunile aparțin lui Alfred — Margul Sperber, Wolf Aichelburg, Franz Hodjek, Dieter Roth, Joachim Wittstock, Lotte Berg și Anca Curticăpeanu. Prefața este semnată de Mircea Zaciu.

● **UN NOU DISC ROMÂNESC PREMIAT PESTE HOTARE !** Înregistrarea operei „Oedip" de George Enescu, realizată de Casa de discuri Electrecord din București în colaborare cu firma japoneză Victor Musical Industries a obținut premiul întîi la Festivalul japonez de artă, o manifestare prestigioasă intrată în tradițiile culturale din Țara Soarelui Răsare.

● **LA MOSCOVA,** în Editura Progres, a apărut volumul „Fii cuminte, Cristofor și alte piese" („Opinia publică" și „Interesul general") în traducerea Elenei Azernicova, într-un tiraj de masă, cu o amplă prefață semnată de G.A. Tostonogov, Artist al Poporului din U.R.S.S., directorul Teatrului „Maxim Gorki" din Leningrad. Această apariție urmează unor repetate succese obținute de dramaturgia lui Aurel Baranga pe scenele mai multor republici unionale și în capitala sovietică.

● **IN CANADA** a fost deschisă o expoziție de carte românească, prilejuind o largă informare asupra celor mai variate preocupări ale editurilor din țara noastră. Cu această ocazie vor fi organizate și alte manifestări consacrate culturii românești : conferințe, simpozioane etc. Sînt prezentate publicului apariții din domeniul literar, politic, economic și tehnic.

● **JOURNAL DES POETES** din Bruxelles publică sub titlul **Trois poètes de Transylvanie** un grupaj de versuri semnate de Ioan Alexandru, Ion Pop și Adrian Popescu, în traducerea lui Gèrard Bayo. Cele trei grupaje sînt precedate de scurte note introductive, surprinzînd trăsăturile caracteristice ale universului artistic reprezentat de autorii antologați. Publicația bruxelleazä mai include, de asemenea, o recenzie la antologia poeziei franceze, apărută în **Biblioteca pentru toți** sub semnătura lui Ion Caraion și Ov. S. Crohmălniceanu.

Ipoteze Peștera lui Zalmoxis

S-a trecut cu o nejustificată lipsă de interes peste ceea ce am putea numi Peștera lui Zalmoxis, acea locuință de sub pămînt pe care zeul daco-geților, așa cum rezultă din textul lui Herodot, **și-o comandase** „puse să i se facă o locuință sub pămînt"[1]). Incontestabil, o asemenea lucrare a avut nevoie de calcule care nici azi nu sînt la îndemîna oricărui constructor. Fiind vorba de locuința unui zeu, arhitectura acesteia trebuie să fi prezentat originalitate. Textul lui Herodot lasă să se înțeleagă că durata construirii lăcașului subpămîntean se suprapune timpului cît Zalmoxis (în fapt, preotul zeului) predica poporului despre nemurire. Or inițierea unui popor într-o dogmă, realizarea, la nivelul datinilor (și cuvîntul **datină** este sinonim cu lege !) a unor practici de viață menite să susțină ontologia zamolxiană, zalmoxizarea ca atare a daco-geților s-a înfăptuit în cel puțin o generație. Mitul povestit de Herodot, după relatările grecilor din Pont, contemporani lui ne sugerează indirect în persoana lui Zalmoxis un straniu misionar coborît parcă din irealitate, la fel ca acei civilizatori păstrați în mitologia și istoria popoarelor antice.

Interesant ne apare faptul că inițierea în cultul zalmoxian se făcea în timpul ospețelor : altfel spus, modul de inițiere este ospățul, spațiu concret al bucuriei pămîntești pe care zeul geto-dac nu-l neagă, ci îl afirmă și-l continuă și în transcendent, idee cu totul de neconceput în dogmele altor popoare ale antichității. Ospățul este un fel de teritoriu academic în care ideile își descoperă o originală matrice pedagogică, un distinct principiu de propagare și asimilare a conceptelor bazat pe psihologia specială a momentului respectiv de activitate umană, moment care devine o desfătare a trupului dar și a spiritului. Asimilate, ideile deveneau credințe și datini. Zalmoxis îi învăța pe getodaci despre veșnicia lumii, subliniind permanența individului ca entitate spirituală, faptul că viața pămîntească ar fi o stare fenomenală, că prin moarte individul nu ar dispărea ci ar cunoaște o altă stare fenomenală ; astfel, prin anularea ideii de moarte absolută și prin promovarea credinței că valorile umane viețuiesc și în spațiul transcendent, se ajungea la un fel de ideologie a fericirii eterne : fiecare stare de agregare a sufletului, etapa om, etapa non-om, trebuie trăită din plin, cu bucurie, omul în esența lui fiind o energie conștientă în continuă mișcare. Disperarea este inutilă, întrucît prin moarte omul ca esență nu ar pierde nimic, el despărțindu-se numai de una dintre structurile sale fenomenale impuse de Ordinea Lumii. „În timpul ospețelor, spune Herodot, îi învăța că nici el și nici urmașii acestora în veac nu vor muri, ci **se vor muta numai (s.n.)** într-un loc unde trăind de-a-pururea vor avea parte de toate bunătățile"[2]).

Templul plutonic al lui Zalmoxis s-a realizat în timpul acestor ospățuri : „...puse să i se **facă o locuință sub pămînt. Cînd locuința** îi fu gata, se făcu nevăzut din mijlocul tracilor, coborînd în adîncul **încăperilor (s.n.)** subpămîntene unde stătu ascuns vreme de trei ani"[3]). Am subliniat pluralul **„încăperi"** care sugerează dimensiunea ieșită din comun a „ascunzătorii" lui Zalmoxis, care era un domiciliu confortabil dar greu de imaginat pentru o construcție realizată sub pămînt, mai ales cînd știm cît de greu se realizează cu mijloace moderne un simplu pasaj subteran. Existența unui „proiect" la baza acestei „peșteri" nu reprezintă o noutate în istoria și mitologia antichității. Iahve i-a comandat lui Moise un cort sfînt menit să simbolizeze, împreună cu chivotul, contractul dintre el și poporul său. Amănuntele construcției acestui cort sînt atît de bine reținute de mitologie, încît și astăzi ar putea fi realizat.

Incontestabil, funcționalitatea **„peșterii"** era legată de un ritual specific. Faptul că Zalmoxis, preotul zeului, rămînea trei ani în adîncul subteran, în acele „încăperi", ne permite să intuim că fiecare odaie își avea rostul ei, trecerea prin ele, viețuirea în ele se făcea într-o ordine legată de ritmul cosmic, de ritmul meditației în armonie cu poziția astrelor. Această locuință a zeului getic ne amintește, prin aceasta, de templul Barabudur, ale cărei încăperi au frescă pictate, basoreliefuri și sculpturi menite să evoce scene din mitologia brahmană, purificarea și intrarea în teritoriul sinelui descătușat. Retragerea în „peșteră" ne apare un **act egal** cu tapasul rișilor indieni.

„Peștera", cetate subterană, **avea, cum ne** confirmă urmele din folclorul românesc, **o organizare** după modelul trupului uman, cu nouă galerii de intrare (și de comunicare cu suprafața). Întunericul din cetatea subterană imita întunericul din trupul uman, preotul din „peșteră", în acel ritual de trei ani, simboliza sufletul închis în temnița innoptată a trupului. În felul acesta „asprimea de sine" executată de preot timp de trei ani în uriașul trup-cetate de sub pămînt, exprima perioada celor trei cicluri pe care sufletul le încheagă diacronic în trupul uman : copilăria, tinerețea, bătrînețea. Ieșirea sufletului din trup era socotită ca **o naștere**. După trei ani de tapas, preotul zalmoxian părăsea subpămîntul și, născîndu-se, apărea în lumina Soarelui, aidoma sufletului ce se desprindea de corpul uman. Peștera lui **Zalmoxis** se voia deci o reprezentare plastică a **realității** fizice și metafizice umane. „Renunțînd cu mintea la toate faptele — spune un pasaj din Bhagavad-gita — **cel întrupat** stă fericit **și** stăpîn în cetatea cu nouă porți"[4]). Evident, **această** cetate este corpul uman cu cele nouă orificii. După Atharva-Veda „zeii au pătruns în corpul uman după ce zeul Tvastr, cel care a făurit corpul tuturor ființelor, a perforat găurile simțurilor, făcînd astfel din om un **sălaș al** zeilor"[5]).

În substratul folclorului **românesc**, **așa cum** arătam în altă parte, realitatea mitică a „peșterii" lui Zalmoxis este conservată în opoziția dintre **lumea albă**, a naturii sensibile, a Soarelui, și **lumea neagră**, **a înstrăinării prin** moarte.

Paul Tutungiu

[1]. Herodot, Istorii, vol. I, Editura științifică 1961, cartea a IV-a
[2]. Idem
[3]. Idem
[4]. Filosofia indiană în texte, Editura științifică 1971
[5]. Idem

revista străină

● **ARHEOLOGUL SOVIETIC SERGHEI BIBIKOV** a făcut o descoperire senzațională : el a demonstrat că oasele de mamut colorate, găsite cu prilejul unor săpături în satul Mezin din Ucraina, nu sînt altceva decît niște instrumente muzicale de percuție ale străvechilor locuitori ai Pămîntului. Arheologii au observat pe aceste oase porțiuni netede ale suprafeței ca și cum cineva ar fi ciocănit cu ele. Așa s-a născut ipoteza că ar fi vorba de „tobă", „castaniete", „tamburină". Ipoteza a fost confirmată de aparatele de precizie ale criminaliștilor : efectul unor lovituri frecvente și concentrate. „Orchestra" din Mezin are o vîrstă de aproximativ 20 000 de ani.

● **COMEMORAREA CUNOSCUTULUI POET AUSTRIAC RAINER MARIA RILKE,** festivitate care a avut loc de curînd în R.F.G. (la Bonn) cu ocazia împlinirii a cincizeci de ani de la moartea sa, a stîrnit în toată presa polemici stîrnind aprecierile cele mai contradictorii asupra valorii poetului, cît și a rolului său în literatura germană și influența operei sale. Rilke, după cum se știe, a locuit timp îndelungat la Paris, perioadă în care a fost secretarul lui Podin. Paul Valéry vedea în el omul cel mai delicat și cel mai înzestrat spirit al epocii sale, în contradicție cu Brecht, care îl acuza de tendințe spre snobism. Este, desigur, greu să fii de partea celor care îl văd ca pe un poet de salon sau a celor care îl aureolează cu un mesianism politic de orientare socială. De nu ar rămîne însă de la el decît „meseria" de aurar al limbii germane, aceasta ar fi suficient să justifice admirația tuturor.

● **PROBLEMELE CONCEPȚIEI MARXISTE A OMULUI,** ca ființă activă modelată de practica obiectivă și perfecționîndu-și în mod constructiv anturajul natural și social, sînt tratate în cartea scriitorului polonez Kuczynski Janusz, apărută în editura P I W din Varșovia, și intitulată „Homo creator. Introducere la dialectica omului". În prima parte a lucrării autorul studiază problematica teoriei marxiste a practicii și a creației. În cea de a doua el schițează ontologia marxistă a omului, analizează problemele polivalente și complexe ale relațiilor omului cu lumea care îl înconjoară. El reia mai multe probleme fundamentale ale antropologiei filozofice.

● **CUNOSCUTUL SCRIITOR FRANCEZ ALAIN BOSQUET,** laureat al premiului Sainte-Beuve în 1957, pentru cartea sa „Primul testament", al premiului Interaliat în 1966 pentru „Confesiunea mexicană", Marele premiu de Poezie al Academiei franceze în 1968, și membru al Juriului Renaudot, a apărut în luna ianuarie a acestui an în editura Gallimard cu volumul, **Cartea îndoielii și a iertării (Le livre du doute et de la grace).** După cîteva pagini de reflexii asupra sacrului în poezia modernă, în care poetul afirmă că ateismul rămîne singura lui armă împotriva idolatriei, el oferă o serie de poeme. Este vorba de versuri libere. Într-un limbaj direct, iar poetul își amintește în aceeași măsură de formele de litanie ale vechilor scrieri, cît și de focurile de artificii suprarealiste. Prin inspirația ei, această culegere arată o înnoire completă a poeziei lui Alain Bosquet.

● **ESEISTUL ȘI POLEMISTUL FRANCEZ RAYMOND PICARD,** critic literar și profesor la Sorbona, dispărut prematur din viața literară, a fost sedus totdeauna de opera și personalitatea lui Racine. Teza sa de doctorat în 1956, „Cariera lui Jean Racine" a făcut vîlvă. Cu timpul, scriitorul avea să-și lărgească orizontul cercetărilor, să aprofundeze analiza marilor texte clasice și să-și angajeze gîndirea pe căile metodologiei. Din această intensă activitate, au rămas numeroase articole apărute în diverse reviste, și chiar inedite. Prietenii scriitorului în amintirea și omagierea lui au făcut o culegere, arătînd în mare orientările sale, culegere în care, bineînțeles, Racine își păstrează locul de frunte, printre alte subiecte de meditație : apocriful ca gen literar, Molière comic sau tragic. Lirismul religios din secolul XVII, portretul literar, Manon Lescaut, de Brun și Corneille, Mignard și Racine, Racine și Chauveau, Partenonul și estetica **barocă**, unitatea spirituală a lui Georges de la Tour. Culegerea a apărut în Bibliothèque des idées a Editurii Gallimard și este intitulată „De la Racine la Partheon".

● **ETIEMBLE PREFAȚEAZĂ REEDITAREA** lucrării lui Julien Benda, **Sfîrșitul eternului**, continuarea celebrei **Trădarea intelectualilor**, mult discutata carte a eseistului francez. Benda circumscrie aici misiunea intelectualului : aceea de a căuta și a spune adevărul, indiferent de circumstanțe. Este vital pentru umanitate ca **să existe spirite** libere, dedicate gîndirii și afirmării valorilor ei. Referindu-se, desigur, la experiența istorică a unui extremism torționar, Etiemble conchide în acești termeni în prefața sa : „Intelectualul spune adevărul, el promovează justiția, în deplină libertate ; spiritul coercitiv își face meseria : îl închide, îl torturează și îl asasinează".

● **CEL DE-AL OPTULEA COLOCVIU CULTURAL AUSTRIAC** s-a ținut în 29 și 30 ianuarie la Baden, lîngă Viena, avînd ca temă, **Cultura la televiziune.** Lucrările s-au desfășurat în cadrul a **trei grupe** de lucru, incluzînd și participarea unor **experți** din alte țări. Scopul acestui colocviu a **fost de** natură practică, vizînd ameliorarea **calității unor** programe culturale de televiziune. Pentru 1978 televiziunea austriacă planifică reprezentarea operei lui Richard Strauss, **Arabella**, ale cărei filmări au început la Viena. Muzica este executată de Orchestra filarmonică din capitala austriacă, sub direcția lui Georg Solti, cu Gundula Janovitz în rolul principal. Direcția de scenă e semnată de Otto Schenk.

● **UN EVENIMENT EDITORIAL** este cartea lui Martin Heidegger, **Schelling. Tratatul din 1809 asupra esenței libertății umane**, apărut recent în traducerea lui Jean François Courtine. Volumul reunește cursul ținut în semestrul de vară 1936 la Universitatea din Freiburg în Breisgau, precum și manuscrisele preparatoare ale seminariilor din 1945 și note din 1941—1943. Interpretarea **Cercetărilor asupra esenței libertății umane** vizează determinarea voinței ca fundament al unei metafizici a subiectivității.

Ultimul act din asediul Plevnei

Reconstituirea evenimentelor militare, ale războiului nostru de independență, în virtejul cărora, de la simplu ostaș la general, românii au aruncat în balanța istoriei întreaga lor putere morală reprezintă, pentru istoric și literat, o datorie de onoare. Chemarea acestei datorii am ascultat-o așternind pe hîrtie rîndurile de mai jos, în care narăm, sprijinindu-ne pe documente de epocă, unul dintre episoadele cele mai dramatice ale asediului Plevnei. Și, totodată, reliefînd cooperarea militară dintre cele două armate, română și rusă, în ceasul culminant al războiului.

Nu întîmplător, al șaselea sector al frontului de asediu, singurul prin care, în mod logic, Osman Pașa ar fi putut tenta o străpungere a blocadei, fusese pus sub comanda generalului Ganețki, comandantul corpului de grenadiri ruși. În acest sector, între Trina și Susurlu, pe o linie care trecea prin Dolni Etropol, așteptau diviziile a II-a și a III-a de grenadiri din gardă imperială, întărite cu artilerie, precum și regimentele 4 cazaci, 9 dragoni, 9 lăncieri și 9 husari, laolaltă cu brigada colonelului Grigore Cantilli, și ea întărită cu artilerie. În preajma lor, patrulau escadroanele brigăzii Formac, alcătuite din regimentele 5 și 6 călărași. Iar mărunțele rectificări ale dispoztivului de asediu, aflat în această zi în situația de a fi el însuși asediat, nu mai aveau o importanță strategică, ci una tactică, adică de ordin practic. De pildă, faptul că vedetele brigăzii de călărași Formac au fost schimbate, în ultimul moment, cu ostași din regimentul 9 de lăncieri ruși era cît se poate de firesc : grenadirii urmau să ia primii în piept valul turc și cei ce erau datori să-i alerteze la timp nu mai aveau cum să se insoțească cu interpreți. Oricum, pentru generalul Racoviță, comandantul diviziei a IV-a române, ce-și sprijinea flancul drept pe acești călărași, cert era că ofițerii statului său major îi semnalaseră la vreme efortul turcilor de a dubla podul de piatră peste rîul Vid cu o construcție improvizată. Ieșirea lui Osman Pașa din Plevna era o chestiune de ore...

De asemenea, cert era faptul că, pentru a sparge blocada, mușirul turc trebuia să dea peste cap, în total, 42 batalioane, 24 escadroane și 12 baterii, ceea ce nu era chiar atît de puțin. Dar către ora 15 a zilei, i s-ar fi putut opune, lui Osman Pașa, 62 batalioane de infanterie, opt regimente de cavalerie și 192 de tunuri. Cele mai bune trupe fiind ostașii colonelului Grigore Cantilli, regimentele de cetate din Kerci, Alexandropol, Donaburg, Bobruisk și Bender și formațiunile de garnizoană din Tiflis, Odessa și Kiev. Desfășurate în această zi pe o linie care măsura aproape 20 km. Dar lupta, declanșată înainte de 8 dimineața, a durat mai puțin de cinci ore...

Aici, pe malul stîng al Vidului, în al 6-lea sector al frontului de asediu, divizia a IV-a română, plasată la început în rezerva grenadirilor ruși, trăia febra premergătoare bătăliilor decisive. Frontul pozițiilor ei, de la Dimirkioi la Dolni și Gorni Etropol, se întindea pe o lungime de șapte kilometri, din care aproape jumătate reveneau brigăzii Cantilli. După detașarea acestui corp de trupă peste riu, în paralel cu lucrările genistice în care se retranșase regimentul 17 Arhanghelskgorod, prima grijă a generalului Racoviță a fost să ordone întreprinderea neîntîrziată a unor lucrări proprii de fortificații, ce ar fi dublat lanțul lunetelor și redutelor ruse.

Părăsindu-și căminele, cu o desperare firească, oamenii locului priveau de departe cum cresc valurile de pămînt în jurul gospodăriilor lor, cum malurile apelor curgînd în coasta satului lor erau legate în pripă cu poduri de lemn, cum în lungul drumurilor de țară se înmulțeau de la zi la zi semnalele optice, călăuze neclintite ale unor marșuri care încă nu începuseră. Și altarul sacrificiului acestor bulgari amărîți, în acest prag de iarnă, în care nimeni nu mai avea timp să le asculte plîngerile, creștea din pămînt și din birne, îngălbenea orizontul cu culoarea stinsă a lutului răscolit de cazmale. Pînă cînd prima zăpadă le-a învăluit în albul ei pur, încît nu mai puteau fi distinse în largul acelui cimp troienit. Și nu era rău, pentru că ceasul bătăliei sunase...

În zorii zilei de 28 noiembrie 1877, generalul Ganețki a ordonat tuturor bateriilor de artilerie din sectorul său să-și concentreze focul asupra ieșirii din orașul asediat. În fața Bucovului, tot atunci, pentru „a bate coloanele ce se vedeau ieșind din Plevna", căpitanul Cremineanu, comandantul bateriei a 5-a din regimentul 1 artilerie, instala în poziție de tragere o secție a sublocotenentului Constantin Coandă și, „la 7 ore, aproape ridicîndu-se ceața, incepură a se distinge trupele inamice, masate în fața podului de pe Vid". Roind între chesoane și tunuri, sergentul Haralambie Otobac, caporalul Ion Pistol, soldații Vasile Paul Spiru și Ion Trandafirescu își așezau muniția la îndemînă, și cînd orizontul se limpezește, Constantin Coandă ordonă tragerea a două proiectile asupra coloanelor otomane. Declanșat de la 6500 m, tirul nu vădea un rezultat concludent. „Proiectilele — constata căpitanul Cremineanu —, căzînd sub un unghi prea mare, exploziile obuzelor nu erau mai deloc eficace". Și pe fondul sonor al acestor explozii și-au început marșul spre Dimirkioi și cele trei batalioane din rezerva brigăzii lui Othon Sachelarie, împreună cu un batalion din Verbița și trei baterii.

Capitularea Plevnei — Momentul predării armatei turcești 28 XI 1877

După forțele de șoc ale lui Osman El Ghazi, comandate de Tahir Pașa, șeful statului major al armatei asediate, destinate să răzbească primele dîncolo de dispozitivul de apărare al sectorului 6, se înșirau 4 000 de samare și 1 000 de trăsuri, în jurul cărora, printre cerchezii ridicați în șaua unor cai istoviți, roiau cîteva mii de bătrîni, femei și copii, aproape toată populația musulmană din Plevna. Ceea ce fusese cîndva o armată, împestrițată de desperați care nu purtau armele, se dovedea a fi acum un jalnic convoi al dezastrului, ce-l făcea pe ofițerul norvegian Gunnar Solfest Flood să se gîndească la „migrațiunea popoarelor".

Și nenorocirea tuturor a început chiar din clipele în care bateriile române și ruse au declanșat focul lor de baraj : explodau asurzitor chesoanele cu obuze și samarele cu muniție de infanterie, care cu roțile sfărîmate se înțepeneau într-o rînă, încurcînd drumul ticsit, și caii, cabrîndu-se, nechezau sălbatic spre cerul încă tulbure al dimineții, Iar tunurile nu conteneau : lungind sau scurtind tragerea, așterneau peste toată această viermuială un covor răsunător de explozii. „Nu-și va putea niciodată nimeni închipui — mărturisește o filă cernită din **Istoricul războiului din 1877—1878**, alcătuit de mai mulți ofițeri — spectacolul îngrozitor al învălmășelii și al învălmășelii produse de însemnatul număr de trupe și convoiuri diferite înțesate pe un spațiu restrîns de teren, care erau măcelărite prin grindina de obuze și de gloanțe, ce împresurarea arunca în zidurile de oameni și de dobitoace". Numai tunurile cățărate pe înălțimile Opanezului și ale botului de deal ce domina podurile — cel din piatră și cel provizoriu, construit în noaptea aceea — mai puteau să sprijine, cît de cît, nizamii și redifii lui Tahir Pașa, porniți vijelios în marșul de trei kilometri, ce-i despărțea de avangărzile lui Ganețki. Și, în spatele lor, zadarnic se agita miralaiul Said Bey să-și degajeze cerchezii din degringoladă, cu atît mai mult cu cît aceștia erau nedormiți din ajun.

Cînd s-a declanșat canonada, ofițerii mai virstnici din subordinea lui Ganețki, deasupra cărora duelul de artilerie făcea văzduhul să fiarbă, își aminteau poate episoadele din luptele purtate la Sevastopol. Era zgomotul luptei, inconfundabil pentru acești vechi ostași, cărora, practic, de la asediul Sevastopolului, nu li se mai oferise prilejul să lupte în alt război. Și ostași vechi puteau fi întîlniți în toate corpurile de trupă de pe malul stîng al Vidului, comandate de acest îndărătnic Ganețki. Dintre românii din jurul Plevnei nu participase nimeni la asediul Sevastopolului. Bătrîn și bolnav, fotograful și pictorul Carol Popp de Szathmary, care imortalizase mai multe scene de luptă în Crimeea anului 1855, părăsise bivuacul din Dimirkioi...

Peste zăpada sclipitoare a cimpului, dincolo de Vid, șirurile strînse ale tiraliorilor otomani se mișcau repede și cu agilitate, frămîntînd cu încălțările grele coaja înghețată a pămîntului dur. După trecerea lor, puntea aceasta de ghiață și lut o desfundau fără milă picioarele împleticite ale companiilor de asalt, copitele cailor sau roțile greoaie ale tunurilor, chesoanelor și carelor încărcate cu provizii de muniție și hrană. Dar mișcarea aceasta a lor, înaintea a toate, avea în ea ceva nestatornic și foarte fragil, ca și cum un vînt secătuit de putere le-ar fi legănat șirurile în aerul tare al dimineții. Era, însă, o simplă părere a privirilor obosite de așteptarea prelungă. Mai repede decît s-ar fi crezut, regimentul siberian din divizia a III-a de grenadiri s-a văzut nevoit să suporte în plin asaltul primei linii de atac a nizamilor. Și acestora le-a fost suficientă o jumătate de oră pentru a-i scoate pe siberieni din a treia redută, armată cu trei baterii. Încît, după ora 9, entuziasmat de neașteptatul succes, Osman Pașa ordonă atacul asupra celei de-a doua linii de apărare. Cade apoi și a patra redută, ținută de grenadirii unui regiment din Ucraina, e încertă și soarta redutei a cincea, dar își revin curajoși ucrainienii, o apără la baionetă și, timp de aproape un ceas, ei sînt singurii care mai rezistă acolo. În timp ce aripa stîngă a otomanilor este împinsă energic de Osman Pașa spre Gorni Etropol.

Mai grav era faptul că intențiile turcilor nu erau nici acum deslușite, cînd lupta devenise fierbinte. Încă nu se știa încotro vrea mușirul să spargă blocada : spre Sofia sau spre Vidin ? „Întunericul și negura de iarnă impiedicau de a se deosebi în mod lămurit" direcția efortului lor desperat. Aparent, Osman Pașa ar fi vrut să scurteze drumul prin Gorni Etropol, călcînd în picioare divizia a III-a de grenadiri, pentru a ieși la șoseaua spre Trestenik. Aceasta era calea Vidinului. Și tot atît de bine putea să-și propună și un alt scop : nimicind divizia a III-a de grenadiri, i s-ar fi oferit posibilitatea tentantă de a întoarce frontul celei de-a II-a, lovind-o din coastă înainte de a fi realizat aceasta complicata schimbare de flanc. Și drumul spre Sofia, atunci, ar fi fost liber în calea convoaielor.

Erau clipe de cumpănă... Cu toate tunurile din prima linie pierdute, generalul Ganețki a aruncat în foc alte patru regimente. Linia a doua a grenadirilor era în pericol de a fi definitiv străpunsă de coloanele brigăzilor lui Tefic Pașa și Iunius Bey. Dar și în această clipă de cumpănă, cum se întîmplă în orice război, norocul a înclinat spre cei curajoși și viteji. Cînd sosirea ajutoarelor devine un fapt cert, cele două divizii de grenadiri se ridică deasupra dezastrului. „Ne-am înțeles cum să intrunim cea mai mare parte din armata aliată, în cel mai scurt timp, la locul unde inamicul ar vroi să străbată linia de inconjurare" — nota generalul Alexandru Cernat în jurnalul său de campanie și, acum, cu toate că lucrurile nu decurgeau chiar cu precizia din ziua în care „am făcut repetiție cu trupele", dispozitivul menit să-l zdrobească pe Osman Pașa era pus în mișcare. Totodată, obuzelor care-i dezorganizau înaintarea trupelor li se adăugaseră, de aproape un ceas, rachetele românești cu pyroxilină, aparent inofensive ca efect distructiv, dar culcînd la pămînt moralul nizamilor, ca orice armă necunoscută.

Totuși, revenirea miraculoasă a grenadirilor nu producea un rezultat concludent, iar îndoiala care îl cuprindea pe Ganețki mai avea un izvor. Își cunoștea prea puțin trupele, preluase comanda lor abia în ziua în care generalul Gurko declanșase operațiunile la sud și sud-vest de Plevna, cu scopul de a preîntimpina o apropiere a turcilor din Sofia spre orașul asediat.

Dincolo de toate, în ceasul acela de cumpănă, o retragere a rușilor ar fi provocat un dezastru. În primul rînd, ea ar fi dezorganizat periculos marșul celor două brigăzi, din diviziile a II-a și a III-a de grenadiri, care, din Dolni Dubnic, din redutele construite acolo de compania de geniu a locotenentului Munteanu, și din Gorni Etropol, se precipitau în ajutorul primei linii de apărare. Întîrziindu-li-se înaintarea, după 10,30, turcii ar fi fost stăpîni pe cîmpul de luptă și nu ar mai fi primit din cimp atacul din flancuri al brigăzii a I-a din divizia a V-a de infanterie rusă și al brigăzii I-a din divizia a IV-a română, care afluiau cu repeziciune spre punctul critic al luptelor. Ar fi fost deja instalați cu o parte a artileriei lor în redutele abandonate de ruși, continuînd bătălia dintr-o poziție net favorabilă. Iar dacă nu le-a izbutit această intenție, fără îndoială, s-a întîmplat astfel și datorită formidabilei concentrații de artilerie din sectorul al 6-lea : 192 de tunuri, fără să mai socotim și bateriile Alexandrescu și Grămăticescu. Și din aceste 192 de tunuri, turcii abia capturaseră șase. Pisați fără milă de ploaia obuzelor, din acest ceàs de cumpănă, în care norocul îi părăsise, ei trebuiau să facă față și tirului de carabine al trupelor românești proaspete, intrînd succesiv într-o luptă a cărei soartă nu mai putea nimeni s-o întoarcă.

Și acum au survenit momentele decisive. Aflați în imposibilitate de a se retrage, din cauza convoaielor ingrămădite în spatele lor, companiile turcești se încăpățînau să reziste în cimp. În spatele batalioanelor ce se abandonau unui superb sacrificiu — 1800 de oameni au pierdut grenadirii în ziua aceea —, generalul Ganețki își reorganiza trupele scoase temporar din foc, iar acestora li se adăugau, din minut în minut, forțe noi, dintr-o rezervă practic inepuizabilă. „Aproape la gura țevii" — numai 300 de metri îi despărțeau pe ruși de nizami —, cele două armate își nimiceau reciproc floarea ostașilor, într-o încleștare din care nimeni nu părea să mai poată alege izbînda. Pentru că soarta bătăliei, deși aici, în stînga rîului Vid, au căzut cei mai mulți soldați, se jucase în altă parte, acolo unde românii dezarmaseră ariergarda lui Osman Pașa.

La rîndul lor, și artileriștii români mai aveau un cuvînt de spus. De la observatorul brigăzii sale, colonelul Othon Sachelarie remarcase încă din zori ineficacitatea tirului declanșat de sublocotenentul Constantin Coandă asupra coloanelor desfășurate pe podurile de peste Vid. În acele clipe de început de dimineață, însă, era în imposibilitate de a-și ajuta cu ceva subalternul. Abia atunci cînd turcii din prima linie de fortificații de la Opanez se retranșează în reduta cea mare, ordonă secției să urmeze infanteria și, printr-un salt energic înainte, aceasta se plasează într-o poziție net favorabilă. Prețul plătit a fost rana soldatului Ion Trandafirescu și moartea unui cal lovit în greabăn de o schijă. Curînd, minuind cu dexteritate deriva și înălțătorul, sergentul Haralambie Otobac declanșează cel dintîi tirul, la distanțe situate între 3900 și 4400 de metri. De data aceasta, „efectul proiectilelor a fost admirabil, obuzele eclatau chiar în mijlocul coloanelor" — va raporta, chiar la sfîrșitul acelei zile, căpitanul Cremineanu. Și numai în această luptă secția Coandă a bateriei lui, cu tirul dirijat de maiorul Vartiadi, a consumat 41 de șrapnele și 60 de obuze, croind breșe largi în convoaiele inamice, cărora Osman Pașa nu mai era în măsură să le imprime avînt.

La început, îngrijorat de întîrzierea de neînțeles a lui Adil Pașa, care trebuia de aproape două ore să-l ajungă din urmă cu ariergarda din fortificațiile Bucov, Grivița și Opanez, mușirul turc repezise curier după curier în profunzimile șirurilor de convoaie îngrămădite în dezordine, dincolo și dincoace de podurile peste Vid. Nici unul dintre acești curieri nu a mai izbutit să revină. Sau poate că nu mai întrezăreau nici un rost în a-i aduce mușirului vestea cea proastă. Iar acesta se dumirește asupra propriei lui situații abia cînd două baterii românești, instalate în Opanezul atunci capturat, deschid focul asupra sa, nu în salve, ci după cum izbuteau servanții să reîncarce piesele de artilerie, pieziș și din spate. Abia acum înțelege dimensiunea dramei pe care o trăia armata turcească. Din Plevna nu-i mai putea parveni nici un sprijin.

În același timp, după ceasuri lungi de închietudine, intra în luptă brigada colonelului Grigore Cantilli din Dimirkioi. Cu misiunea de a ataca inamicul din flancul drept, bătut cînd de tunurile căpitanului Cremineanu. Și brigada Cantilli înainta impetuos spre lumina acestei flăcări în stingere, precedată de bateria călăreață a căpitanului Alexandrescu.

Nu trecuse un sfert de ceas peste 12... Prins între două focuri și aflat în imposibilitate de a mai înainta, Osman Pașa ordonase retragerea către Vid. Chiar dacă ar fi trecut de diviziile a II-a și a III-a de grenadirii, drumul spre Sofia era închis de oamenii generalului Gurko, instalați cu nădejde în Vrața, Osikov și Teteven. Îi parvenise această informație prin intermediul unui locotenent rus căzut prizonier și interogat chiar în virtejul frenetic al luptei. Și înțelegerea tîrzie a acestei situații fără ieșire așterne pe fața mușirului consternarea. Un cal cade sub el, „falnicul armăsar misirliu, dar al sultanului", cu genunchii secerați de explozia unui obuz, și Osman Pașa încalecă altul. Apoi soldații săi îl pierd din priviri. Simțind că „bătălia se învirtește în loc" și „sărind de pe calul împușcat sub el", Osman Pașa ar fi ieșit de unul singur din luptă. Realitatea era că, lovit de un glonț în piciorul stîng, se abandonase escortei ce-l purta într-o căruță peste podul din piatră al riului Vid. spre un loc mai ferit. Nu departe de gura Plevnei, unde ostașii din divizia de ariergardă, a bătrînului, dar furtunosului Adil Pașa, se predau în masă trupelor reunite ale diviziilor a II-a și a III-a române. Dar acestea erau fapte despre care nizamii și redifii, încă încleștați în lupta cu rușii, nu aveau cunoștință. Rîndurile lor, în acest miez al cosmarului, erau secerate de bateriile Alexandrescu și Grămăticescu din brigada Cantilli și de întreaga artilerie a diviziei a III-a de grenadiri ruși. Și ravagiile cele mai mari le suportau valurile de nizami și redifi antrenați în întrecerea înapoi peste poduri, descurajate și de zvonul care se răspîndise ca fulgerul că mușirul lor ar fi fost ucis. Peste toate, brigada română Cantilli și brigada I din divizia a V-a de infanterie rusă perseverau în flancurile îndelung hărțuite, prin salve succesive de artilerie și prin tirul nimicitor al carabinelor, strîngînd cu șirurile lor de trăgători cleștele dur al încercuirii. Apoi, Osman Pașa ar fi îndrumat un sol către cel mai apropiat comandant al trupelor românești. Dar și acesta era un fapt despre care nizamii, redifii și cerchezii încă nu aveau cunoștință. Vor afla despre petrecerea lui abia către orele 2 ale zilei.

„O, putere morală, tu ești regina armatelor.." — ar fi exclamat un cunoscut căpitan de oști, în prima jumătate a acestui secol răvășit de războaie. Și nu este de necrezut că în această amiază, în care se încheia o bătălie cumplită, un ostaș din brigada Cantilli, poate soldatul Gheorghe Dăilă din regimentul 7 linie, astăzi rănit și mort abia la 8 decembrie 1877, să fi inșirat primele versuri ale unui cintec trist de război :

„Sîngele soldatului / Bate pieptul calului..."

Mihai Pelin

MAPAMOND

poeme africane

Poezia africană e o poezie de senzații, proaspătă, puternică, vitală, strălucind de metafore și de idei contorsionate, străbătută de ritmuri interioare ciudate, ca un foc mocnit, ca un vulcan gata de erupție. Ea vine din trecutul imemorial, din pînza obscură a descintecelor tribale, pentru a izbucni strălucitoare și densă în conștiința secolului XX.

Cînd citești poezie africană ai senzația că descoperi în întuneric un zăcămînt necunoscut și fosforescent. Istoria acestui continent pîrjolit de soarele sudului e tînără și popoarele sale se ridică acum la o nouă conștiință și demnitate a istoriei. Vocile poeților sînt voci de conștiință ale popoarelor lor. Poate de aceea poemele au o identitate a tonului, fie că aparțin unor poeți din Ciad, Coasta de Fildeș, Republica Malgașă, Sierra Leone, Ghana sau Africa de Sud. „Să bem pentru renaștere / Să bem pentru muguri / Prieteni, să bem pentru viață / ...Pentru că brațele noastre se înlănțuie iar / Pentru că degetele noastre se împletesc iar / Pentru că hora se rotunjește iar / Pentru că satele trăiesc iar / Pentru că orașele pulsează iar / Pentru că moartea a fost alungată / Cu gura strînsă în botniță / Cu gura zdrobită / Sub zvîcnirea colosală / A Marii Revoluții."

Sînt poemele unui continent renăscut, o arcă a popoarelor tinere.

V. A.

BERNARD B. DADIÉ

(Coasta de Fildeș)

Liniile din palmele noastre

Liniile din palmele noastre
nu sînt paralele
drumuri în munți
crăpături în trunchiurile copacilor
sau urme de lupte homerice.

Liniile din palmele noastre
nu sînt meridiane
tranșee înguste
dîre pe cîmpii
cărări în păr
poteci în hățișuri.

Ele nu sînt
străzi ale suferinței
canale pentru lacrimi
șanțuri pentru ură
frînghii pentru spînzurați
nici bucăți
nici crîmpeie
nici resturi
din asta... din aia...

Liniile din palmele noastre
nici galbene
nici negre
nici albe
nu sînt granițe
șanțuri între satele noastre
nici fire în gheme de ură.

Liniile din palmele noastre
sînt linii ale Vieții
ale Destinului
ale Inimii
ale Iubirii.

Blînde lanțuri
ce ne leagă
pe unii de alții,
vii și morți.

Liniile din palmele noastre
nici albe
nici negre
nici galbene,

Liniile din palmele noastre
Leagă buchetele noastre de vise.

ABIOSEN NICOL

(Sierra Leone)

În junglă

Mă reintorc acasă
De-a lungul coastelor Guineei
Și văd iar frumoasele voastre orașe :
Dakar, Accra, Cotonou,
Lagos, Bathurst, Bissau,
Apoi Freetown sau Libreville.
Stau de vorbă cu oamenii.

Ei spun : Du-te în junglă
Acolo se află adevărata Africă.
De oriunde vii
Acolo e locul de unde te tragi.
Du-te în junglă — cît mai adînc.
Îți vei afla inima ascunsă
Sufletul tău ancestral
Și tăcut.

Și am plecat
Pe drumul meu
Dansînd.

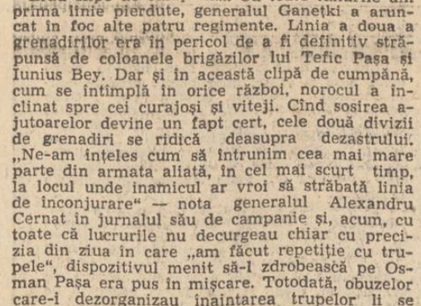

Amadou Wade Saar (Senegal) : „Scenă de muncă"

J. J. RABEARIVELO

(Republica Malgașă)

* * *

Nu mai există anotimpuri
în aceste ținuturi sălbatice
intinse peste jumătate din lume
și impodobind-o cu plante ciudate.
Zvicnire de singe vegetal
într-o incilceală de liane intunecate
în care se îneacă intotdeauna
orice mișcare a ramurilor vii.
Derută a păsărilor rătăcite
care nu-și mai găsesc cuibul,
zbatere de aripi — scînteieri —
lovindu-se de pereții de brumă
ridicați din pămîntul
nici fierbinte nici rece
ca pielea celor care se culcă
departe de viață și de moarte.

DAVID DIOP

(Senegal)

Africa

Africa Africa mea
Africa mîndrilor războinici din savanele ancestrale
Africa cîntată de strămoși
La țărmul fluviului îndepărtat
Nu te-am cunoscut niciodată
Dar privirea mi-e plină de singele tău
Frumosul tău singe negru răspîndit în cîmpii
Singele sudorii tale
Sudoarea trudei tale
Truda sclaviei
Sclavia copiilor tăi
Africa spune-mi Africa
Al tău este oare acest spate curbat
Rotunjit sub povara umilinței
Acest spate tăiat de dungi roșii
Ce se oferă biciului pe drumurile de amiază
Atunci o voce gravă îmi răspunde
Fiule cutezător acest copac puternic și tînăr
Crescut singur în mijlocul florilor albe și pălite
E Africa Africa ta care respinge
Respinge răbdător îndirjit
Fructele lui au tot mai mult
Gustul amar al libertății.

În românește de
Victoria Andreescu

Tovarăși, ascultați

Tovarăși, ascultați al veacurilor vaier
de foc negru din Africa-n Americi
L-au ucis pe Mamba
Ca pe cei șapte din Martinsville
Ca pe Malgaș în scrîșnetul pustiu al închisorii
În privirile lui, tovarăși, era
Calda credință a unei inimi ferme
Și zimbetul lui biruia suferința
Dincolo de rănile trupului său chinuit
Scruta culorile limpezi din buchetul speranței
E-adevărat că l-au ucis pe Mamba negrul cu părul alb
Care de-atîtea ori ne-a dat lumină și lapte
Gura i-o simt pe visele mele
Și freamătul pieptului său
Și cugetul mă doare
Ca pe o plantă smulsă din pămînt.
Dar iată că mai nalt ca suferința mea
Mai limpede ca dimineața-n care fiara se trezi
Se-nalță strigătul a sute de popoare zdrobind vizuinile
Și singele meu de ani de surghiun
Singele ce-au crezut c-o să sece-n coșciugul cuvintelor
Zvicnește din nou biruind întunericul
Tovarăși, ascultați al veacurilor vaier
De foc negru din Africa-n Americi
E semnul soarelui-răsare
Semn e frățesc că visele-s pe rod.

În românește de
Geo Vasile

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
9
(774)
Sîmbătă
26 februarie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

O solie de prietenie și pace

Dimensiunile actualității în viața internațională sînt realizate prin evenimente capabile să-și pună amprenta asupra intregii evoluții istorice a umanității. Apariția unor noi energii pe scena politică a fost, încă de la începutul secolului, recunoscută în chip de factor hotărîtor al progresului istoric, adăugînd epocii noastre unele trăsături care o disting față de toate cele dinainte. În primul rînd, secolul revoluțiilor naționale și sociale, cum îl numea Malraux, semnifică apariția, în cadrul comunității internaționale, a unor state interesate direct în crearea unui climat de justiție și echitate. Aceste deziderate sînt promovate constant de țara noastră, fiind un element principial de politică externă a României. Prin vocea autorizată și reprezentativă a președintelui României socialiste, au fost reiterate constant voința noastră de a construi un climat internațional de colaborare cu toate țările lumii, încrederea poporului român și a statului nostru în capacitatea omului de a-și asigura un viitor de prosperitate și pace. Participarea țării noastre la activitățile și reuniunile statelor nealiniate a exprimat tocmai aprecierea partidului nostru că țările în curs de dezvoltare constituie o realitate majoră a lumii de azi, un factor de progres pe calea instaurării unui climat de colaborarea activă în viața internațională, bazată pe respectarea independenței și a suveranității fiecărui stat. Vizitele tovarășului Nicolae Ceaușescu în diferite țări ale lumii au fost de fiecare dată prilejul afirmării politicii externe a României, caracterizată prin dinamism și eficacitate, manifestînd încredere în negocierile deschise, animate de voința de a depăși impasurile în care se mai găsește uneori viața internațională. Prestigiul personal al președintelui român a adus de fiecare dată o notă de autoritate în documentele adoptate, constituind un element important în realizarea continuității unor relații atît de supuse diferitelor ocurente din viața internațională. România are astăzi prieteni buni și siguri pe toate continentele, prestigiul său extern se află la cote inimaginabile în trecut. Activitatea neobosită a secretarului general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, prezența noastră în toate forurile mondiale, susținînd cauza păcii, a progresului și bunăstării tuturor statelor, capacitatea economiei românești de a participa la schimburile de bunuri și la cooperarea internațională, iată cîteva elemente ce asigură prestigiul de astăzi al țării noastre, locul său respectat între celelalte state ale lumii.

Noua vizită a tovarășului Nicolae Ceaușescu în Africa se înscrie în acest context prestigios de inițiative menite să promoveze încă o dată trăsăturile fundamentale și să confirme justețea orientărilor din politica externă a României. Lumea de astăzi cunoaște o serie de probleme a căror rezolvare impune reunirea eforturilor politice. Amploarea problemelor economice face necesară o nouă ordine economică, excluzînd lipsa de echitate între statele dezvoltate și cele în curs de dezvoltare. Este vitală promovarea unor schimburi internaționale bazate pe interes mutual, care se disting în primul rînd prin stabilitate, făcînd imposibil jocul liber al manevrelor de culise, perpetuarea exploatării celor mai săraci de către cei mai bogați. Militantă activă pentru o nouă ordine economică, țara noastră a urmărit constant înscrierea acestor deziderate în toate relațiile sale. Destinul nostru este legat de promovarea echității și a unor noi raporturi între popoare. Sîntem de partea progresului, alături de ziua de mîine a istoriei universale, în rînd cu toate statele ce au scuturat jugul dominației străine și au pășit pe calea afirmării unei identități proprii și a unei dezvoltări economice și sociale de sine stătătoare. De aceea, cuvintele de înaltă apreciere la adresa soliei de pace și colaborare a poporului român, adresate încă din primele zile ale vizitei în Africa, răspund orientării adînci a politicii noastre externe, atît din punct de vedere politic, cît și din cel economic, recunoscînd o coordonată permanentă a activității noastre externe. România are în Africa prieteni vechi și statornici. Între cele două războaie mondiale ne-am aflat printre statele care și-au ridicat glasul împotriva agresiunii fasciste pe continentul african, iar mai recent am sprijinit material-iceste și din punct de vedere politic lupta de eliberare a popoarelor de sub dominație colonialistă, fiind printre primii care am deschis larg porțile colaborării industriale și ale construcției economice cu țările ce și-au cucerit curînd independența, asistîndu-le în eforturile lor de trecere spre o economie armonioasă și dinamică. Este vorba de realizarea interesului mutual, vizitele președintelui român înscriindu-se pe linia inițiativelor sale de promovare și diversificare a schimburilor, de asigurare a tuturor posibilităților de afirmare a economiei românești pe arena mondială. Prietenia nu înseamnă numai sentimente frumoase, ci lupta comună pentru dezvoltare, sprijin reciproc, crearea unor posibilități noi de bunăstare și progres. Oricît ar părea de paradoxal, cunoașterea mai bună a șanselor de colaborare, negocierile directe între șeful statului român și conducătorii de stat africani, departe, în țările unui continent încărcat de exotism, reprezintă o sursă trainică a dezvoltării economice interne, demonstrînd încă o dată legătura dialectică între cele două laturi ale politicii partidului nostru. Economiile naționale sînt astăzi determinate de amploarea piețelor, de libera circulație a informației tehnologice, de prestigiul produselor și de atitia factori internaționali. Este de neconceput o reală expansiune industrială pe plan național, fără un comerț exterior bogat, fără trainice relații cu toate țările lumii.

Luceafărul

Continuare în pag. a 2-a

ION GRIGORE: „Sfîrșit 1907"
(Din expoziția „Țărănimea, puternică forță socială și revoluționară")

Vorbind despre adevăr

Epoca noastră este printre altele epoca marilor încordări de dincolo de atmosfera pămîntului, a cuceririlor cosmice, a cuceririlor microcosmice, a conferințelor generale de pace și securitate în Europa și în lume.

Problemele cu care este confruntată lumea modernă, răsfrînte și multiplicate într-o complexitate extrem de mare în viața și destinul fiecărei națiuni, cer din partea tuturor componenților umanității o limpezire, o stabilire clară și conștientă a poziției lor față de această lume.

Scriitorul contemporan, produs al culturilor naționale și al aceleia universale, este unul dintre oamenii chemați în primul rînd să răspundă acestor extrem de importante probleme. Posibilitățile de interpretare cresc, fenomenele cu care omul de astăzi se întîlnește din ce în ce mai des provin parcă din ce în ce mai mult din viitor, coordonatele de pe care un spirit vorbește altui spirit, coordonatele de pe care se judecă lumea contemporană se unesc din ce în ce mai mult într-un fapt complex și, nimic paradoxal, din ce în ce mai unitar.

În cazul societății românești de azi, nimeni nu susține că e perfectă, că nu mai există neajunsuri, că nu există încă înlăturarea unor contradicții mai vechi sau mai noi. Este ca și cum am spune că nu avem istoria pe care o avem. În același timp, însă, România socialistă, ca și oricare altă țară, nu poate admite criticile, denigrările și insultele aduse națiunii de către apatrizii ori glosatorii răsăriți aiurea — critici, denigrări și insulte proferate în schimbul unor jalnice stipendii.

Odată cu afirmarea națiunii noastre, literatura română a trăit toate experiențele majore ale acesteia. De șansă istorică s-au bucurat însă numai operele oamenilor pasionați și dăruiți total mersului înainte, spre progres și dezvoltare al țării. Deoarece sigur este un lucru : operele valoroase și durabile sînt profund patriotice. Căci valoarea unei opere — în cele din urmă întotdeauna culturală — consistă mai cu seamă în strălucirea pe care o dă fundalului ce a generat-o, națiunii căreia îi aparține creatorul, țării, patriei autorului. O epocă vorbește lumii prealexandru Papilian

Continuare în pag. a 2-a

În acest număr :

● Colocviile «Luceafărului» : ● **„Literatura despre tineri"** ● **Semnează :** ● **Mircea Sântimbreanu** și ● **Ioan Adam** ● **„Concepție și atitudine în critica de azi"** ● **Articole de** ● **Mircea Iorgulescu** și ● **Doina Uricariu** ● Proză de **Marin Sorescu** ● Poeme de **Florența Albu** ● Remember de **A.E. Baconsky** ● Fragmente critice : **„Poezia lui Emil Botta" de Eugen Simion** ● Puncte de vedere : **„Balcanism și balcanitate de Nicolae Șerban Tanașoca** ● Atelier literar de **Geo Dumitrescu** ● Cultura românească în lume : **„Informații riguroase în Meyers Lexikon"** ● Opțiuni : ● **Cărțile anului 1976 : Articole de** ● **Alex. Ștefănescu,** ● **Dan Cristea** și ● **Mihai Coman** ● **Convorbire cu poeții sovietici Stanislav Kuniaev și Anatoli Cepurov** ●

statornicie

Cine te-a citit, pămîntule
viteazule, sfîntule,
bulgăre cu bulgăre
vatră cu vatră,
și i-a rămas inima rece, de piatră ?

Te-am citit,
te citim,
de cîte ori ne naștem,
de cîte ori murim.

În lunecarea timpului —
lumină, statornicie —
tu ne hrănești
cu grîu
și cu omenie.

Cine nu ți-a sărutat tîndele
și nu ți-a dus la gură merindele
fruct cu fruct,
cumenicătură cu cumenicătură
și n-a simțit vorbă dulce în gură ?

În palmele țăranului
aduni vîrsta de aur a anului,
în loc de cununi
ceri pentru setea omului
strălimpezi fîntîni

Cine la rădăcinile tale n-a umblat
și frumusețea nu l-a săturat
sclipire cu sclipire
jertfe dintre cele mai scumpe
și n-a simțit cum pieptul de răsărituri
i se umple ?

Prin tine,
am fost și sîntem în istorie
pămînt —
lumină fără întrerupere —
memorie.

Cine nu ți-a băut din aburi înălțimea
cu geana
întru iubirea dintre Manole și Ana,
cine nu te cunoaște, pămîntule
viteazule, sfîntule,

Casă ne ești —
înaltă alcătuire —
de munți și de ape, de mănoase cîmpii
și mai ales trainică,
nepieritoare iubire.

Florin Costinescu

Scriitorii și Festivalul Cîntarea României

Profeticele vorbe ale poetului, „Sînt suflet din sufletul neamului meu" nu au pentru noi doar o valoare simbolică. Ele exprimă o permanență a conștiinței scriitoricești, indisolubil legată de tot ceea ce înseamnă cinste și frumusețe, entuziasm și adevăr — mai exact spus — solidaritate umană în fața istoriei de ieri, de azi și de mîine.

Generos cu marea artă dintotdeauna sufletul poporului nostru, așa cum îl știm, s-a exprimat în capodopere nemuritoare începînd cu „Miorița" și versul eminescian pînă la cei „patru evanghelisti" ai poeziei secolului nostru : Arghezi, Bacovia, Barbu și Blaga.

Dar dacă ei, toți înaintașii ne-au lăsat „o limbă ca un fagure de miere" și o dulce aplecare „pentru tot ce devine în patrie", nu este mai puțin adevărat că scriitorii de azi, indiferent de virstă, au mai limpede în minte rostul misiunii lor pe pămînt și în societate.

Este, aș spune, o șansă pentru scriitorul de azi că poate trăi și crea în acest „miez de ev aprins", că poate fi contemporan și implicat direct în spectaculoasele transformări ce se produc în patrie în anii celei mai profunde revoluții, pe care a trăit-o poporul român. Nu este vorba, așa cum se știe dealtfel, numai de un efort tintind o creștere a bunăstării materiale a fiecăruia dintre noi, ci de o acțiune complexă de metamorfozare a conștiințelor, de eradicare completă a vechilor tare lăsate moștenire de o societate definitiv apusă. Dar, ambiția noastră, a tuturor, trece dincolo de această tentativă de demolare a bordeielor spirituale. Ea are în vedere cristalizarea unui nou mod de a gîndi și de a acționa în fața realităților vremii de azi. Iar misiunea scriitorului, în această formidabilă dinamică socială și psihologică, nu este deloc ușoară.

Dincolo de unele imperfecțiuni organizatorice, „Cîntarea României", acest mare festival al spiritualității națiunii noastre, exprimă elocvent posibilitățile enorme pe care le avem. Un tezaur inestimabil de talent și sensibilitate este pus în valoare în cadrul unor manifestări artistice de toate genurile.

Rolul scriitorului, în această complexă acțiune culturală, este cu atît mai mare cu cît prestigiul său poate influența, uneori hotărîtor, concepția și perspectivele de dezvoltare ale talentelor care, mîine, vor fi purtătorii de cuvînt ai scrisului românesc.

A te apleca cu grijă, dragoste și înțelegere asupra fiecărei mlădițe de frumusețe zămislită din gîndul și inima unui om este pentru scriitor nu numai un imperativ moral dar și o datorie patriotică. Cu atît mai mult scrisul nostru trebuie să se integreze armonios și definitiv în acest elan unanim de înălțare a conștiinței și gîndirii națiunii care este „Cîntarea României".

Prestigiul și autoritatea artistică, dobîndite prin trudă în mîile de nopți albe, aplecat deasupra manuscrisului, trebuie certificat prin participarea nemijlocită la viața Cetății. Este, cum s-ar spune, „certificatul de garanție" a valorii lucrului nostru de bine și frumusețe.

Corneliu Sturzu

După douăzeci de ani

Înconjurat la apariție de o teribilă polemică, însă bine clasificat, romanul „Groapa" dă și o idee asupra literaturii lui Eugen Barbu. Era mai întîi acolo proza unui mediu : reîntors în cadru citadin, romanul descoperea progresiv geografia urbană, cu începere de la mahala. Rămînea însă ceva din Gorki (totuși prozatorul se ferea să se vadă aceasta) și o vagă idee de proză rusească, însă termenul de raport e aci G. M. Zamfirescu și acea literatură interbelică a „maidanului" (T. C. Stan, Stoian Gh. Tudor, Aureliu Cornea). Vasăzică „Groapa" innoda un fir sempitern și încă nedepănat pînă la capăt, resuscita medii umane investigate pînă atunci fragmentar sau cu tendință. Acestei lumi crepusculare, de mahala pe calea dispariției, Eugen Barbu îi va fi rapsodul.

Critica a clasificat „Groapa" drept o carte în tot cazul bizară fiindcă ieșea din faimosul principiu al „tipizării", sprijinindu-se pe un sistem pitoresc (susținut și teoreticește de prozator). Însă „pitorescul" în sine nu-i o formă prosastică adîncă ; el distrage, nu instruiește, dă știri despre superficia lumii și ocolește esența. Eugen Barbu susținea „pitorescul" literar nu pentru culoare ci din pasiune pentru „stranietă", dintr-o atracție pentru excentric și extravagant. „Groapa" Cutarida era, la acea oră, aproape un orizont imaginar prin raport la mișcările prozei coetanee. De altfel „pitorești" însă la moduri felurite, vor fi și celelalte producțiuni ale scriitorului pînă la „Princepele".

Inițial naturalist, Eugen Barbu a cîștigat în viziune pe baza unei instrucții continue, sporind continutistic o „perspectivă despre univers" aflată în schiță de la întîia carte. Trebuie să se vadă aci sforțarea unui spirit, în esența lui vitalist, de a se înconjura de categorii, de a transfigura pura energie prin agentul intelectual.

Prozatorul a încercat „Groapa" în focul, ne declară, a 13 versiuni : semn că Eugen Barbu,

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 2-a

Eugen Jebeleanu
Arena

Să vină tuciul

Acum, să vină tuciul,
acum să vină zgura,
acum să vină himalaiele
de schije, mai desgustătoare și mai atrăgătoare
decît pielea rinocerului,
schijele care-au plouat pe noi
în cel de-al doilea
și în primul război
Mondial
și în toate războaiele
ce-au rîs de noi
cu boturile tunurilor
cu razele săbiilor,
cu grîul infam al prăștiilor.
De la început pînă acum.
Căci am ajuns la metalele
cele mai lucioase.
Ați putea să terminați.
Voi, care — prin alții — din bezna minelor
ați tras aurul tulburător,
și spada, care a fost
cea mai curată
pînă ce s-a umplut de sînge
și care ne-ați învățat
să ne recunoaștem ochii
albaștri în luciul baionetelor.
Acum — să vină tuciul
tuciul fără nici o lucire,
tuciul sobelor în jurul cărora
să ne adunăm în pieile goale,
tuciul lipsit de glorie,
tuciul ca o negresă muribundă
fără nici o speranță
Să vină metalul care au duce pe oameni
nici în pămînt, nici în lună
Metalul frate cu pielea rinocerului
să vină tuciul.

Varia

O carte și șapte personaje

Sub acest titlu Dim. Păcurariu și Claude Pichois, profesor francez la Universitatea Vanderbilt din Nashville (U.S.A.), urmăresc soarta culegerii de poezii din D. Bolintineanu publicate în versiune franceză la editorul Dentu în 1866, **Brises d'Orient**. Traducerea poeziilor a făcut-o într-o primă formă autorul însuși, deci primul personaj din cele șapte este D. Bolintineanu. Al doilea, Ulysse de Marsillac, a făcut prima verificare a traducerii. Al treilea, Ange Pechméja, era prietenul și colaboratorul lui Marsillac și a tradus în limba franceză 18 capitole din romanul lui Nicolae Filimon **Ciocoii vechi și noi**. Al patrulea, George Marianu, pe atunci student în drept la Paris, a fost principalul organizator al publicării volumului **Brises d'Orient**. Leon Pleé, al cincilea, a sprijinit entuziast publicarea volumului, al șaselea, Henri Cantel, a făcut a doua verificare a traducerii, în fine, al șaptelea, Philarète Chasles, profesor la Collège de France, a semnat prefața.

Cel dintîi care s-a referit la împrejurările și ecoul stîrnit la apariție în Franța de culegerea **Brises d'Orient** este Aurel Martin în articolul său publicat în **Gazeta literară** din 1 și 8 octombrie 1964 : **Bolintineanu văzut de scriitori francezi**. Petre Costinescu semnalează primul corespondența inedită aflată la B.A.R.S.R. în legătură cu editarea volumului în articolul **Cum a apărut la Paris Brises d'Orient de Dimitrie Bolintineanu în Revista de istorie și teorie literară**, 1967, nr. 1. Același a publicat în volumul colectiv **Documente și manuscrise literare**, I. E.A.R., 1967, șaisprezece scrisori ale lui Bolintineanu către George Marianu datate ianuarie 1865 — decembrie 1866. Chestiunea este reluată de D. Păcurariu în scurta sa monografie **D. Bolintineanu**, ediția a II-a, 1969 și amintită de T. Vîrgolici în lucrarea de doctorat **Dimitrie Bolintineanu și epoca sa** (1971).

Actualul studiu al lui D. Păcurariu publică în anexe două scrisori ale lui Ulysse de Marsillac către Philarète Chasles din arhiva Chasles în posesia lui Claude Pichois, autor în 1965 a studiului în două volume **Philarète Chasles et la vie littéraire au temps du romantisme** : opt scrisori ale lui George Marianu către D. Bolintineanu din B.A.R.S.R. ; o scrisoare a lui Henri Cantel către Philarète Chasles din B.A.R.S.R. ; șase scrisori ale lui George Marianu către Philarète

Al. Piru

Continuare în pag. a 7-a

Cenaclul revistei „Luceafărul"

● Ședința XLII va avea loc luni 28 februarie a.c. orele 16,30 la Casa scriitorilor din Calea Victoriei 115 ● Vor citi versuri : ● Corneliu Valma ● Ioachim Ștefan și ● Radu Sergiu Ruba

Scrisoare unui tînăr prieten

Fără crez uman arta rămîne un fluture cu aripi sculturate

În cei 50 de ani ai mei de activitate literară nu puține pagini am scris despre scriitori care mai erau prezenți între noi numai prin opera lor, despre autori din generația care mă preceda — cea dintre cele două războaie mondiale — despre cei din generația mea — cea din timpul și din epoca postbelică — ori despre tinerii a căror aureolă se schita la orizont. Aceasta fără a mă pretinde un critic cît mai curînd un cronicar literar ori un observator dornic să accentueze ceea ce merită, ori se cere pus în valoare.

Citeodată în vitregia timpului a fost nevoie de acest lucru chiar privitor la clasicii de mult aflați în panteonul nemuririi și chiar la clasicii în viață. Dar să lăsăm aceasta. Acele timpuri au trecut. Iar propria mea generație, măcar unii dintre ei, ar trebui să recunoască că am avut, în ceea ce-i privește, o mînă bună. Cei care au luat-o razna e datorită fie vremurilor tulburi dinaintea și din timpul celui de-al doilea război mondial, fie înclinațiilor și rătăcirilor lor proprii, neînțelegînd încotro se îndreaptă poporul în frunte cu P.C.R., și pe ce drum va merge, nici înainte, nici după 23 August 1944 deși semne ar fi avut destule, și nu s-ar putea spune că nu ar fi avut unii talent, ca să se valorifice.

Ape tulburi au mai continuat să apară și după eliberare, unii neînțelegînd că riurile mari ale istoriei au drumul hotărît și că tulbureala e

Mihai Beniuc

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Viorel Știrbu: Marele sigiliu

dificultatea romanului istoric este cunoscută. El nu cere numai puterea de creație, ci și un efort de documentare în vederea reconstituirii atmosferei de epocă, a evenimentelor, a relațiilor specifice momentului etc.

Specie dificilă, romanul istoric n-a dat multe romane de marcă în literatura noastră. Romane de minuția și amploarea lui **Henric al IV-lea** de Heinrich Mann lipsesc. Evocările sadoveniene nu se impun prin forța reconstituirii complexe, tăria lor stînd în altă parte. Performanța unui roman de vastă și meticuloasă reconstituire a realizat-o Camil Petrescu în **Un om între oameni.** Închinat mai ales lui Nicolae Bălcescu romanul se ocupă, firesc, de revoluția română de la **1848** și galeria de personaje atestate documentar evocată în roman este foarte bogată.

Momentul de la 1848 rămîne ispititor pentru prozatorul interesat de istorie. Revoluționarii de frunte au fost mai ales tineri de remarcabilă strălucire și distincție intelectuală. Istorici, poeți, prozatori, gazetari, profesori, ei au alcătuit un uimitor buchet de personalități a căror misiune conștient asumată, crearea unei Românii moderne și independentă, în ciuda condițiilor timpului, este iarăși de natură să absoarbă atenția unui scriitor. Sarcina descifrării adevărurilor acestei realități e tot atît de grea și pentru romancier și pentru istoric. Nu întîmplător în legătură cu luptătorii patruzecișioptului au circulat etichete ironice sau minimalizatoare. „Bojuriștii“, „filfizonii“, „farmazonii“ ne sînt înfățișați adesea ca persoane pline de avînt, mișcate de frumoase miraje, dar lipsiți de simț practic. Teoria formelor fără fond pusă în circulație de un adversar al pașoptiștilor, Titu Maiorescu, crea cadrul teoretic al acestei asertiuni. Neînțelegerile dintre conducătorii revoluției, nu puține, și nu de scurtă durată, fracțiunile au dăinuit și după căderea revoluției colorînd prin polemicile lor presa politică din România, au contribuit și ele la denaturarea înfățișării adevărate. Restituirea unei imagini limpezi a evenimentelor revoluției nu este cel mai simplu lucru.

Scriitorii contemporani 48-lui care au evocat evenimentele n-au putut-o face cu detașare. Dacă Al. Pelimon poate fi citit cu încredere pentru latura documentară a **Revoluțiunii române din anul 1848,** Gr.H. Grandea scrie în **Vlăsia sau Ciocoii noi** un adevărat pamflet cu cheie în care cîțiva revoluționari sînt dezavuați. Caracteristica literaturii mai recente inspirate de 1848 este interesul pentru figura lui Nicolae Bălcescu văzut ca produsul cel mai pur al aspirațiilor revoluțiunii române. Toate încercările notabile văd mișcarea mai ales prin prisma atitudinilor lui Nicolae Bălcescu, ceea ce dă la o privire retrospectivă sentimentul unei oarecare monotonii. Bălcescu este eroul povestirii scrisă în stil cinematografic de Mircea Zaciu **Amiaza unei revoluții.** Tot el este eroul scurtului roman, mai degrabă o nuvelă, scris de Cezar Petrescu : **Ajun de revoluție 1848,** același revoluționar stînd și în centrul romanului lui Camil Petrescu. In două nuvele, care continuă de fapt portretistica din istoria lui literară, G. Călinescu se ocupă pe rînd de Nicolae Bălcescu și de poetul Ion Catina. Predilecția e însoțită, la aproape toți cei citați, de o simplificare a liniilor care conturează epoca, revoluția și relațiile între personalitățile ei majore, simplificare operată mai ales în favoarea reliefării rolului și personalității lui Nicolae Bălcescu.

Încercarea lui Viorel Știrbu de a rescrie romanul lui Bălcescu este cu atît mai interesantă. Romanul istoric este în fond o operă de maturitate și verificarea forțelor unui tînăr scriitor care încearcă o mare temă merită toată atenția. În cazul despre care vorbim el nu se confruntă numai cu un imens material documentar, începînd cu literatura propriu zisă a scriitorilor pașoptiști și terminînd cu corespondența lor sau cu notele consulare, dar și cu portretele pe care pînă acum timpul le-a făcut atît revoluției cît și militanților ei. Ce constatăm din acest punct de vedere ? Documentația romanului este serioasă. Fără a fi minuțios cum este **Un om între oameni, Marele sigiliu** trece în revistă principalele evenimente ale revoluției cu mînă sigură. Naratorul se află mai ales acolo unde se află și Bălcescu și o parte din preparativele revoluției la care acesta nu participase iese din sfera de interes a cărții. Multe din personajele cu rol de seamă la Camil Petrescu nu ocupă nici un loc în **Marele sigiliu.** Numele lui Cezar Bolliac este, de pildă, cu totul absent. Înțelegem că autorul n-a intenționat o reconstituire a epocii și că nu cadrul îl interesează. Vastele tablouri de epocă, atît de numeroase în **Un om între oameni** sînt cu totul străine **Marelui sigiliu.**

Camil Petrescu este interesat de mecanismul social, de mecanismul revoluției, de justificarea participării revoluționare a fiecărui personaj. Tipul de roman pe care și-l propune Viorel Știrbu este însă altul și singura înrudire cu romanul lui Camil Petrescu o dă doar substanța istorică comună. Atît formula romanului cît și interpretarea evenimentelor și a personalităților revoluției, diferă. **Marele sigiliu** este un roman istoric fără „culoare locală“. Viorel Știrbu încearcă să realizeze specificitatea epocii nu prin policromia exterioară, ci prin urmărirea și concepția oamenilor revoluției și în primul rînd, covîrșitor, pe aceea a lui Nicolae Bălcescu. Pînzele pitorești din Camil Petrescu lipsesc. Cartea are un singur ton și o singură culoare și această restrîngere de planuri și diversități este, cel puțin teoretic, mai aproape de spiritul lui Bălcescu, așa cum ni-l înfățișează scrierile lui. În ele nu culoarea este importantă ci incandescența ideilor. Viorel Știrbu încearcă să scrie un roman al ideilor revoluției române de la 1848 văzute de spiritul ei cel mai intransigent Nicolae Bălcescu. Vocabula atotprezentă a cărții este verbul „a gîndi“. Pe Viorel Știrbu îl interesează în cel mai înalt grad, e chiar substanța **Marelui sigiliu,** ce gîndesc revoluționarii și în primul rînd Revoluționarul. Romanul se constituie ca o acumulare de dialoguri, monologuri, de fapt discursuri deghizate pe tema revoluției și a României în revoluție în care recunoaștem adesea textul istoricului Bălcescu inserate firesc discuției. Retorismul epocii fiind cunoscut am fi înclinați să acordăm prezenței lor o intenție de „culoare locală“. Eroare. Pe autor îl interesează, alături de participanții ei, clarificarea problemelor revoluției române. Pentru un cititor cu prejudecata romanului psihologic tradițional în care fiecare gest trebuie să aibă o justificare aceste pagini pot părea mohorîte. Efectul lor îl dă însă acumularea. Ele vorbesc de drama istorică a unui personaj a cărui demnitate, independență și realizare sînt amenințate permanent de prezența a trei vecini puternici și ostili. Personajul este România la 1848 fărîmițată în trei provincii care nu se pot uni din pricina intereselor străine.

Cauza acestei orientări a romanului pare a fi impactul cu documentele. Absorbit de ele și de spiritul lor autorul a renunțat la ambiția evocării propriu-zise. **Marele sigiliu** e o carte care încearcă să decripteze îndepărtînd primul strat istoric, cel pitoresc, figuri, intrigi, cancanuri, sensul mai adînc al împrejurărilor și întîmplărilor de la 1848. Depopularea parțială vine din această intenție a decriptării profunde. Autorul elimină mulțimea de personaje care ne-ar fi îngreuiat accesul și ne plasează în miezul dezbaterii propriu-zise a revoluției.

Noutatea cărții este rezultatul decriptării realizată. Dacă înaintașii, Camil Petrescu îndeosebi, vedeau în această revoluție mai ales mișcarea socială, emanciparea păturilor de jos, caricaturizînd pe boieri, adesea și pe revoluționari, Viorel Știrbu tinde să dea o înfățișare complexă actului de la 1848 subliniindu-i atît latura socială și politică cît și pe cea națională, pe care scrierile lui Bălcescu o afirmă de altfel cu patos. Revoluția este privită din acest punct de vedere și dintr-o perspectivă internațională. Suveranitatea și independența României, visate de Nicolae Bălcescu, obligau la această deschidere. Mișcarea dinăuntru e conectată la eventualele mișcări dinafară. Romanul face evident faptul că revoluția a eșuat nu atît din pricina disensiunilor din sînul guvernului de care beletristică anterioară a făcut caz cît din pricina intervențiilor externe.

Perspectiva fiind alta deosebirile față de romanul lui Camil Petrescu vor fi și ele subliniate. Una din devizele secrete ale revoluției fiind unirea celor trei țări, Transilvania și problemele ei sînt una din prezențele cardinale ale cărții. Nici Eliade, nici Brătianu nu sînt văzuți prin optica partizană a unor surse reactualizate uneori recent. Rolul excepțional al lui Ion Brătianu în întreținerea febrei revoluționare și în ridicarea maselor de bucureșteni și de țărani este pus cu vigoare în evidență. Paginile descriind atentatul împotriva lui Bibescu, izbucnirea revoluției, jurămîntul guvernului, arestarea acestuia, conflictul cu mulțimea sosită în fața palatului, tratativele cu Solomon, tratativele cu turcii sînt pagini trepidante cu aerul unor sobre gravuri în lemn.

Marele sigiliu se constituie aproape integral antitetic față de majoritatea scrierilor închinate de scriitori anului 1848 și revoluționarilor. Anume teze, revolute, din **Un om între oameni,** sînt corectate fără insistență. Portretul lui Nicolae Bălcescu către care tinde întregul roman aflat abia la primul volum este unul scos de sub semnul idealismului, fanatismului luminat și sub care era așezat de obicei. Viorel Știrbu vede în Nicolae Bălcescu, întemeiat pe documente, un revoluționar capabil și de fapte, nu numai de teorii. Autorul a simțit falsul portretului anterior și a încercat să fixeze o imagine nouă. Sugestiile vin, după cîte lasă să se vadă romanul, din chiar scrierile lui și din corespondență. Nuanța este aceea a unui revoluționar pentru care acțiunea nu este ca la Ion Brătianu o vocație, ci rezultatul unei deliberări adînci.

Viorel Știrbu a scris o carte remarcabilă prin tensiunea ideilor și perspectiva propusă. Ochiul care privește evenimentele este actual și N. Bălcescu devine de aceea contemporanul nostru. În primul volum romancierul e absorbit de document. Următoarele volume ar cîștiga din absorbirea documentelor de către narator.

M. Ungheanu

prezențe

● Bilunarul „Tribuna României“ omagiază prin numeroase studii și eseuri pe Ion Luca Caragiale, la împlinirea a 125 de ani de la naștere. Semnate de personalități ale istoriei, criticii literare și teatrale, ale publicisticii, articolele găzduite de revistă dovedesc încă o dată inepuizabila sursă de comentarii critice pe care o oferă opera caragealiană. Autorul capodoperei „O scrisoare pierdută“ e privit nu numai ca un clasic al literaturii noastre ci ca un scriitor ce aparține lumii. „Caragiale ne apare excepțional de înzestrat pe plan național, scrie Edgar Papu, dar cu adevărat genial numai în perspectivă universală“. Virgil Cândea, Marin Sorescu, Al. Hanță, Ion Roman, Al. Piru, St. Cazimir, G. Ivașcu, George Munteanu, Silvian Iosifescu, Nicolae Balotă, Al. Călinescu, Romulus Rusan, Gh. Bulgăr, Al. Rosetti, Șerban Cioculescu, Ioan Masoff, N. Carandino, Mihai Dimiu — iată cîțiva dintre cei care îl evocă pe marele scriitor.

● O apreciabilă contribuție la cunoașterea valorilor culturii românești în lume o aduce, desigur, „Revue roumaine“ (tipărită și în rusă, engleză și germană). Numărul 1/1977 al revistei (1977 este al 31-lea an de apariție) este dedicat creației artistice populare. Interpretările sînt puse deopotrivă sub semnul tradiției și actualității. Prima secțiune a revistei este dedicată traducerilor (în franceză) a unor nestemate folclorice. Excelente echivalențe în graiul lui Rabelais oferă D.I. Suchianu ca și Andrée Fleury și Ana Bentoiu. În celelalte secțiuni „Comentarii“ (care reunește, printre altele, semnăturile lui Adrian Fochi, Pavel Ruxăndoiu, Dan Grigorescu, Paul Petrescu) și „Dezbateri asupra creației populare — prezent și perspective“ (semnează Ion Vlădutiu, Harry Brauner, Romulus Vulcănescu ș.a.) sînt evidențiate atît originalitatea folclorului românesc, cît și vitalitatea, caracterul inepuizabil, amprenta pe care o lasă creația populară asupra celei culte. Interesant eseul „De la [illegible] la viitor“ semnat de Ov. Papadima.

La împlinirea celor 70 de ani de la răscoalele țărănești de la 1907, publicația oferă în tălmăcire cîteva dintre cele mai cunoscute piese inspirate de anul marilor revolte.

● Teatrul atelier „Manuscriptum“ al Muzeului literaturii române va prezenta luni 28 februarie 1977, ora 19, în sala Studio a Teatrului Nottara, în premieră, un spectacol-coupé ; „Răposatul postelnic“ de B. P. Hașdeu și „Cuminecătura“ de G. M. Zamfirescu. Acțiunea ambelor „acte dramatice“ se petrece în vremea domniei lui Alexandru Lăpușneanu.

Regia spectacolului, realizat în colaborare cu Teatrul Nottara, aparține lui Romulus Vulpescu. Vor interpreta actorii : Cristina Tacoi, Ruxandra Sireteanu, Mircea Anghelescu, Val Săndulescu, Ștefan Radoff, Petrică Popa, Ion Siminie și Radu Dunăreanu. Tudor Gheorghe va interpreta cîteva balade celebre.

● Muzeul literaturii române în colaborare cu Consiliul municipal al Organizației pionierilor (Casa sectorului 5) „editează“ cel de-al 20-lea număr (1/1977) al „Revistei literar-artistice pentru elevi“ consacrat evocării evenimentelor tragice ale anului 1907. Prefața revistei va fi rostită de scriitorul Petre Sălcudeanu. Manifestarea va avea loc duminică, 27 februarie, orele 10.30 la sediul muzeului din str. Fundației nr. 4.

O solie de prietenie și pace

Urmare din pag. 1

Prestigiul politic al României este întărit de vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu în Africa și prin voința de cunoaștere pe care o manifestă în acest fel țara noastră, președintele român. Cunoașterea reciprocă este cel mai bun temei al dialogului, iată una din premizele politicii noastre externe ! Vizitind obiective industriale, centre culturale, cunoscind la fața locului obiceiurile, noile deprinderi, preocupările diferitelor popoare, poți să înțelegi mai bine spiritul care trebuie să anime relațiile reciproce. Sînt impresionante mărturiile de simpatie, recunoașterea contribuției țării noastre la instaurarea noului climat în relațiile dintre state. Președintele român se duce acolo unde se află prietenii noștri, acolo unde interesele țării impun prezența sa, acolo unde o cer voința de cooperare și sentimentele noastre internaționaliste. Africa înseamnă pentru noi și continentul unei culturi străvechi, al afirmării unor literaturi splendide, cu ecouri din mituri imemoriale și cu descoperiri de mijloace noi de expresie. Promovarea constantă de legături politice și economice a constituit terenul propice unei mai bune informări culturale, al unor numeroase traduceri și al hotărîrii de a face mai mult pentru cunoașterea reciprocă. Iată un alt motiv care face din vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu un motiv de interes major pentru scriitorul doritor să participe la tot ceea ce este mai semnificativ în cultura de azi. Consemnăm cu legitimă satisfacție acțiunile sale de politică externă, activitatea neobosită de prestigios militant internaționalist, de om de stat respectat pe toate meridianele. Călătoriile peste hotare ale Președintelui țării noastre au reprezentat întotdeauna evenimente majore ale vieții internaționale, consemnate în declarații solemne, adoptate mai apoi și de marile organizații ale statelor lumii, ca documente oficiale. Noua vizită în Africa este pe această linie un element de continuitate, un prilej de afirmare a prestigiului ascendent al României socialiste.

Vorbind despre adevăr

Urmare din pag. 1

zente și viitoare prin spiritualitatea sa, spiritualitate ce refuză regresul, oricită obstinație s-ar afla în inițiativa unor forțe sau ale altora.

Progresul începe de la adevăr. Iar adevărul României contemporane, socialiste, este efortul „de a uni forțele creatoare ale poporului nostru în înfăptuirea programului de dezvoltare economică și socială a țării“ este efortul de a spori civilizația noastră, inconfundabilă, determinată de două milenii de istorie.

Cu ocazia celei mai recente cuvîntări a sale, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, arăta : „În ce ne privește — vreau să fiu bine înțeles și să se înțeleagă de către toată lumea — vom face totul pentru a asigura poporului nostru pacea, liniștea necesară realizării Programului elaborat de Congresul al XI-lea, înfăptuirii societății comuniste ! Vom face totul pentru a apăra independența și suveranitatea patriei noastre socialiste !“ Deziderat pentru care „am pornit și pornim de la faptul că problemele ce trebuie soluționate într-o țară, greutățile de învins se rezolvă nu fugind ci punînd umărul, unind eforturile tuturor pentru a înlătura lipsurile, pentru a înfăptui în comun o viață mai bună pentru toată lumea“.

Acesta este adevărul de la care pornește România de azi, socialistă. Acesta este adevărul pe care România îl recere respectat, așa cum și România respectă adevărul tuturor națiunilor și statelor lumii.

După douăzeci de ani

Urmare din pag. 1

în ciuda productivității editoriale, e un scriitor cu scrupul estetic. El nu admite perfectibilitatea operei ca întreg ci vede producția izolată ca fapt absolut, imperfectibil. Observația directă nu-i place dacă e fotografică, abhoră reportajul sec și voiește a da operei dimensiuni universale. E celebră nota din „Jurnal“ (p. 304) unde Eugen Zarbu dă în stil concettistic cheia romanului „Groapa“. „Universalismul“, înțeles ca idee a unei conștiințe integrale, este iarăși o notă fundamentală a celor mai multe producțiuni. De la „Groapa“ la „Princepele“, ideea romanescă și-a creat tensiunea : a inventat un termen de raport, încă obscur la intiia apariție, și a căutat să-l armonizeze. Două sînt așadar „stările“ fundamentale la Eugen Barbu : vitalitatea și livrescul, detectabile în amestec și niciodată în aspect elementar. Ce este excentricitate, capătă o surdină intelectivă, ce este reconstituit cărturărește, dobîndește energie din instinct. Ce-ar fi fost „Groapa“ în lipsa factorului transfigurator ? O colecție de obiceiuri inedite, un muzeu de cuțitari, un roman lizibil, bun pentru omul comun. Însă, cum s-a zis, e aci și o imagine în cadru simbolic, aproape redusă la un mecanism vid, al voinței de putere și al ascensiunii în planul social. Ceva din Balzac era aci însă trecut prin mediile slave și prin literatura proletară. De altfel, prozatorul a făcut mereu experimente, sensibil la cîte o lectură deosebită, spre a depăși succesiv înrîuriri din Malraux, Faulkner și, în sfîrșit Marquez („Miresele“).

„Metamorfoza“ e una din temele prozei, însemnînd surprinderea umanității în epoci de tranziție, cînd echilibrul e rupt și ordinea — spartă, vreme într-un cuvînt de „facere a lumii“. Ceea ce va fi spirit fantast mai tîrziu, e în „Groapa“ una din capodoperele literaturii noastre contemporane, realism „pitoresc“, spiritul mișcîndu-se în evoluție cu sensuri felurite, potrivit temperamentului unui autor baroc și teribil cum este Eugen Barbu.

viața cărților

poezie

De la tentație la imagine

dinu Flămând, mai aproape de pozitivismul laic al timpurilor moderne, ne propune în ultima sa carte*) o copilărie ceva mai puțin dispusă a se revendica de la proiectul vîrstei de aur a omului, preferind ca în locul noțiunilor, categoriilor disjuncte de înger și demon, frumos și urît, bine și rău, să se limiteze la un jurnal de cinestezii infantile combinate (altoite ?) cu altele ținînd de vîrsta sa prezentă, sau invers, cele prezente (sau recente) altoindu-le pe fragilele mlădițe ale unui trecut incert. Poetul care dispune de o suficientă detașare intelectuală cîștigată prin frecventarea răbdurie a cărților (uneori, ce-i drept, exagerată, ca în cazul celebrei inscripții delfice asumată de Socrate ca deviză filosofică — **gnôthi seauton** — și devenită dintr-o clipire ironică din ochi, **noti se auton)** oscilează între imaginea frustă, plină de savoarea energiilor elementare ale vieții și ecoul ei ca un joc secund al conștiinței livrești dobîndite într-o alchimie diacronică. Această pendulare, această absență a lianților între clipa trecută și cea prezentă, între scintilația memoriei și opacitatea fecundă a senzației imediate, **deși se reclamă** dintr-un program obișnuit al refuzului melodramei, al demitizării belcanto-ului, se constituie pînă la urmă și în slăbiciunea fundamentală și în farmecul particular al actualelor **Altoiuri.**

Ni s-a părut frapantă mai ales la un poet cu antrenamentul scrisului pus la punct (și nu numai într-o singură direcție), puterea irepresibilă de autodislocare a asociațiilor, tragerea insolită a cuvintelor pe roata centrifugă a disparităților de tot felul, pînă cînd am ajuns la un text sunînd ca un autorepros în melancolia lui confesivă : „Tu scoți / cu mîna de abur pînze din copcă, / **Albe ca gerul pînze, dar nu ale mele, / dar nu ale păcii absentă din mine“.** Ultimele două versuri pe care le-am subliniat ar fi putut însemna o mărturisire de un oarecare dramatism a unui suflet neîmpăcat cu sine, zbuciumat pînă și în prezența (spirituală !) a mamei, dacă sentimentul împăcării, și, mai general, al contemplației ca prag liminar al oricărei intuiții estetice, nu ar căpăta la pagina următoare, în poezia **Zori,** o valoare grotescă, evident negativă în pofida începutului de mai neutră descripție domestică : **„va veni / împăcarea în somn, ca un trîntor / scos la marginea stupului, mort“** (s.n.).

Așadar, spunînd un **nu !** încruntat (sau gelos, tot una) repaosului și contemplației, armoniei cu sine și ocrotirii păcii forțelor germinative, poetul va proceda și cu forma abstractă a altoiurilor sale, ale altoiurilor de cuvinte, cum, probabil, va fi procedat și cu cea concretă, evident părăsită de multă vreme, în zarea copilăriei. Cu alte cuvinte, Dinu Flămând ori nu are încă suficientă detașare de vîrsta copilăriei pe care o evocă și deci nu o poate **invoca** în imaginea sa particulară, irepetabilă, ori aspirația la imaginea concretă, opacă în candoarea ei frustă ține de un simț deviat în planul actelor volitive. În ambele ipoteze, însă, rezultatul este același. Improprietăților de percepție (și expresie) mimînd registre diabolice-crudel-moderne ale poeților primitivi, elementari („Măseaua — știu !— o crăpi cînd te doare / ochiul bolnav îl strivești și îl scuipi, / dar sub viespar, sub un roi / capul meu este negru și părul zumzet“ : „Tu mă desfunzi. Eu trăiam năclăit. / tu încerci invierea cu mine, gură la gură“ ; „ne rătăcim prin mare, ne răcim“ etc.) le preferăm poeziile poate mai elaborate, mai „livrești“, dar incontestabil cu alte ecouri meditative precum în această impalidată **Convalescență :** „Cît de multe voci pentru atît de puține auzuri, / cît de mică flacăra unei cărți — pîlpîire / de rază prin gheață : / cît de stranie rana închisă, dar oare / se-nchide și pe înăuntru / și ai putea să o lingi pe sub coajă ? // Și cît de utopică sfiiciunea / răului scos la lumină (violentă / sfioasă !) / și cît de omenească, de zi cu zi / și egală cu sine, puternică, / nepăsarea / și energia vieții dăruindu-se !“

Dan Laurențiu

***) Dinu Flămând : „Altoiuri“, Editura „Eminescu“, 1976.**

proză

Un roman al „privirii“

noul volum al lui Norman Manea*), reunind două microromane, **Simona** și **August,** stă sub semnul heterodoxiei. Un conglomerat de atitudini și perspective, uneori funcțional stilistic, alteori doar confuz. Autorul invederează o practică a lecturilor moderne, o asimilare a cîtorva din procedeele retoricii noului roman (întretăierea firelor narațiunii, schimbarea alternativă a unghiului de percepție, transformarea livrescului în fapte de viață, absența intrigii, exacerbarea amănuntului etc.), procedee pe care le exersează, nu cu destulă consecvență, în cele două narațiuni.

Spunem „nu cu destulă consecvență“, pentru că scriitorul nu știe să păstreze tonul neutru, impersonal care este unul din parametrii romanului modern. Se face de prea multe ori simțită prezența sa în universul romanesc, prin îngroșări și apăsări de ton. În schimb, multe din intervențiile sale, să le spunem colaterale, sînt pline de interes, vădind ochiul unui romancier exersat pe amănunt.

Prima narațiune, după cum am mai specificat, lipsită de scheletul intrigii și al construcției proporționale, este o astfel de rețea în ochiurile căreia se condensează masa informațiilor și a digresiunilor. Personajele nu prea există, sînt concepute unilateral, multe dintre ele parcă nici nu au nume, fiind indexate generic: Poetul, Studentul, Universitarul ,Eleva, Farmacistul etc. Iar acțiunea nu este decît un arc de cerc între două puncte: Banchetul dat de Poet și moartea sa. În acest interval de timp se creionează destine, se refac amintiri, se confruntă situații, mișcarea în ansamblu dînd senzația de viață, deși personajele sînt simple marionete, mînuite prea vizibil de autor.

Ceea ce dă însă valențe romanului este percepția hipersensibilă a realității. Altfel spus, se poate vorbi în această carte de o veritabilă temă a privirii, mai bine zis a vizualizării. Orice fapt, orice senzație, orice gînd, orice stare psihică trece mai întîi prin baia privirii. Abstract sau concret, totul ia forme plastice. Nu întîmplător una din vocile povestirii — pentru că este mult mai potrivit a vorbi de voci sau măști decît de caractere sau existențe, afirmă : „Soarele lumina atunci pe brațul canapelei roșii o pată prelungă de praf. Dintr-o pată de praf, care e, ca acum, și o pată de soare răsar capetele de demon, lebede ninse, dinții roșii de sînge ai pruncilor, gîtul gingaș al vrăjitoarelor, verdele umed și proaspăt al ierbii retezate de galopul cailor“. De altfel, una din siluetele feminine, Sia Strihan, care ar fi trebuit să constituie centrul vital al acțiunii nu este decît un pretext pentru introducerea în text a unor considerații eseistice despre tabloul lui Pierro di Cosimo, portretul Simonettei Vespucci. Autorul interferează, aici cu subtilitate și inteligență, cele două planuri, real și fictiv.

Într-unui din eseurile sale, **Condei, cărbune și otravă,** Oscar Wilde menționa că (pornind de la identitatea originară pictură-literatură) unele dintre cele mai frumoase pagini de beletristică se datoresc parafrazării și poetizării pe marginea unor motive picturale. Și pasajele cele mai reușite ale acestui microroman sînt într-adevăr, cele inspirate de tabloul de o frumusețe stranie a Simonettei Vespucci. Norman Manea creează mai viabil pornind de la un registru mediat, decît de la observația directă. Cînd părăsește acest teritoriu, stilul devine ușor artificial, dacă nu chiar neglijent.

Cea de-a doua narațiune dezvoltă aceeași tehnică a anvelopei, a liniei care se răsucește în jurul unui punct, fără a-l atinge vreodată. Un tînăr inginer intră prin concurs într-un invidiat institut de cercetări. Relațiile lui cu acest mediu, la nivelul fluxului gîndirii, al senzațiilor, al stărilor și sentimentelor și mult mai puțin al faptelor, formează substanța povestirii. O perspectivă de ochi cameleonic disecînd cu precizie și pătrundere, uneori cu finețe, situațiile, fără a le putea însă integra unui sens. Și aici personajele sînt mai mult niște ipostaze ale unei teme pe care am numi-o starea de zădărnicie, de torpoare. Inginerul A.P., ca și toți ceilalți care-l înconjoară trăiesc o viață de rutină fără șocuri sau tulburări, scurgîndu-se monoton și previzibil. Reunite însă, experiențele și trăirile tuturor personajelor nu se încheagă pe deplin într-o viziune coerentă. Norman Manea rămîne un scriitor deosebit de interesant pe fragmente, fără forța de a le integra, deocamdată, unei arhitecturi impunătoare.

Paul Dugneanu

***) Norman Manea : „Cartea fiului“, Editura „Eminescu“, 1976.**

cartea de debut

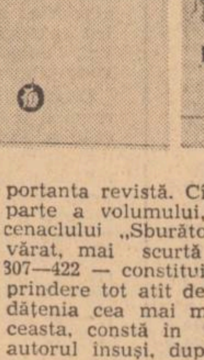

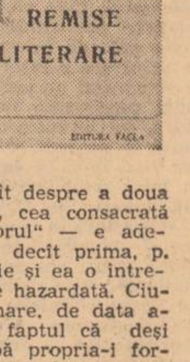

Investigație și document

autorul acestui volum*) avînd dimensiuni cu totul nejustificate (534 p.) este și el victima unei mentalități destul de răspîndite în cîmpul cercetării istoric-literare de azi. Anume, ne referim la cazurile în care deși apare destul de limpede faptul că efortul investigativ nu se poate solda decît cu întocmirea unor lucrări de profil strict documentar, totuși, autorii în cauză dau la iveală tomuri ce uimesc prin dezarmanta lor masivitate. Expresia celei mai irepresibile îngrămădiri de materie brută, asemenea „lucrări“ rezultă direct din noianul de fișe ce curg, pur și simplu, fără opreliște în pagina (re)tipărită. Într-un atare context, volumul lui G. Gheorghiță constituie realmente o performanță. Astfel, stupefiați de cantitatea citatelor ce-l invadează literalmente, nu ne-am putut reprima pornirea de a recurge la serviciile statisticii. Rezultatul, să spunem așa, este concludent : sondajul arată că partea de „creație“ critică a lui G. Gheorghiță nu depășește patruzeci-patruzeci și cinci la sută din economia cărții. Aceasta, evident, dacă facem abstracție de înțesatele trimiteri aflate la subsolul aproape fiecărei pagini și de cele optzeci de pagini cîte însumează „tabla de materii“ a revistei „Sburătorul“, luată și ea de-a gata, adică, folosind cuvintele lui G. Gheorghiță însuși, „așa cum se află tipărită la fiecare al 26-lea număr, iar în ultima serie la finele numărului dublu 11—12, mai—iunie 1927“.

Conștiincioasa explicitare, prin rezumare concisă, a textelor indicate aici ar fi dat șansă autorului de a întocmi o onestă bibliografie analitică, instrument de lucru atît de necesar pentru aceia care doresc să cunoască mai de aproape importanta revistă. Cît despre a doua parte a volumului, cea consacrată cenaclului „Sburătorul“ — e adevărat, mai scurtă decît prima, p. 307—422 — constituie și ea o întreprindere tot atît de hazardată. Ciudățenia cea mai mare, de data aceasta, constă în faptul că deși autorul însuși, după propria-i formulare, este conștient de „imposibilitatea scrierii unei istorii a „Sburătorului“ (cauza principală : necunoașterea jurnalului lui E. Lovinescu în care este înregistrată cvasi-complet cronica cenaclului), totuși în „cuvînt înainte“ el speră ca în lucrarea sa viața cercului „să apară complexă și variată, fără a ocoli în cel mai autentic spirit „sburătorist“, partea anecdotică și pitorească“. Speranță deșartă, evident, întrucît îngrămădirea de interminabile citate, aproape toate extrase din surse arhicunoscute (memoriile lovinesciene, articole omagiale, interviuri, mărturisiri și amintiri de multe ori publicate și interpretate etc.) nu cristalizează nicidecum într-o viziune epico-eseistică de sine stătătoare. Dealtfel, observăm în treacăt, capitolul intitulat **Revista și cercul „Sburătorul“** din monografia lui Eugen Simion, **E. Lovinescu, scepticul mîntuit,** face complet inutilă fastidioasa risipă de citate din această parte a volumului publicat de G. Gheorghiță ; cu atît mai mult cu cît posibilitățile de caracterizare critică ale lui G. Gheorghiță își află suprema împlinire în formulări de natura celor ce urmează : „fantastul Al. Macedonski“ „ubicuul Al. T. Stamatiad“, „atît de personalul volum de interviuri al lui Felix Aderca“, Hortensia Papadat-Bengescu, „marea noastră romancieră, prietena spirituală, de o viață, a criticului“, „această observație de remarcabilă finețe“ (a lui Tudor Vianu), „Sociabilitatea sa, amabilitatea acestui european și om de lume desăvîrșit“ (care este E. Lovinescu), „acest maestru al răstălmăcirii“ ș.a. Aceasta fiind, în ansamblu, „valoarea“ lucrării, s-ar putea crede că discutarea ei în perspectiva temei abordate nu mai are sens. Dar cartea, din nefericire, **există,** circulă și are în atenție complexa problemă a raporturilor dintre E. Lovinescu și contemporanii săi. Or, privită din unghiul obiectivității critice, al probității argumentației, al capacității de a discerne între aparența și esența faptelor etc., volumul **Sburătorul** este efectiv o eroare. Dar asupra întregei chestiuni vom reveni într-un viitor articol de analiză detaliată.

prezent de multă vreme în paginile publicațiilor timișorene cu articole, studii, cronici, recenzii, după cum și cu poezii, Nicolae Țirioi a publicat recent volumul **Premise literare****), în care este adunată o parte din activitatea sa critică și istoric-literară. Să observăm însă că, în pofida exercițiului îndelungat, postura de interpret al textului literar lui N. Țirioi nu-i convine aproape deloc. Închistarea în formulări uscat didactice, iată viciul fundamental al exegezelor sale.

Partea viabilă a volumului, de un real interes documentar, o formează secțiunea **Retrospective.** Mai ales studiul **Mișcarea literară din Banat între cele două războaie,** cu cele zece capitole ale sale, se recomandă ca un instrument de lucru necesar pentru aceia care se arată interesați de dezvoltarea istoriei literaturii române în totalitatea ei. Această parte a lucrării lui N. Țirioi duce mai departe cercetarea lui I. D. Suciu cu volumul **Literatura bănățeană de la început pînă la Unire, 1852—1918, Timișoara, 1940.** Desigur, din unghiul judecății critice, nici această parte a cărții lui N Țirioi nu este scutită de neajunsuri, cel mai de seamă fiind, fără îndoială, spiritul hagiografic. Cu toate acestea este cît se poate de interesant a urmări modul în care fenomenul literar-cultural din această parte a țării caută a se detașa tot mai mult de avatarurile regionalist-locale, spre a se integra în dinamica artei și culturii naționale.

Nicolae Ciobanu

***) G. Gheorghiță : „Sburătorul“, editura „Minerva“, 1976 ; **) Nicolae Țirioi : „Premise literare“, Editura „Facla“, 1976.**

● Deși se bucură de o răspîndire atît de largă în masa de cititori, trebuie totuși spus că literatura dedicată copiilor și tineretului nu stă în atenția criticii în aceeași măsură. Situația este cu atît mai de neînțeles cu cît tradiția literaturii române ne arată că „genul" s-a bucurat de o constantă atenție. Practic aproape că nu există scriitor român important care să nu fi dat la iveală opere remarcabile atît prin viziunea artistică după cum și în ceea ce privește universul tematic ce se adresează celor mai tinere generații. Cultivînd cu dăruire dragostea pentru frumos și sentimentele cele mai nobile, (iubirea de țară, de trecutul ei istoric, de frumusețile ei naturale, cunoașterea tradițiilor poporului, cinstea, omenia etc.), literatura marilor înaintași ce se adresează nemijlocit generațiilor tinere, firește, obligă pe scriitorul de astăzi atras de „genul" la care ne referim la autoexigență, în așa fel încît criteriile de evaluare artistică să nu difere cu nimic de acelea la care se apelează în cazul literaturii majore în general. Date fiind aspectele specifice ale universului vieții omului de astăzi, inclusiv ale tineretului, avînd în vedere mutațiile ce se produc în psihologia, în puterea de percepere intelectuală a cititorului tînăr contemporan, într-un cuvînt luînd în considerare circumstanțele de un fel deosebit ale civilizației moderne în ambianța căreia se dezvoltă personalitatea omului de astăzi, întrebarea legitimă care se pune în legătură cu producția editorială curentă este dacă aceasta corespunde unor asemenea noi deziderate. Discuția pe care o inițiază revista noastră prin articolele ce urmează își propune să atragă atenția asupra acestor probleme de indiscutabilă însemnătate, menite în ultimă instanță să definească condiția morală și estetică a literaturii pentru copii și tineret.

literatura despre tineri

Adevărul personajului tînăr

Citesc, ca editor, destule manuscrise. — deci cărți potențiale. Nu puține dintre acestea — circa 150 pe an doar la editura „Albatros" — își depășesc, de altfel, condiția ipotetică și devin cărți. Unele foarte bune, altele pasabile sau măcar „nenocive", cum eufemistic se spune, iar printre ele — se poate ascunde tocmai de cititor acest lucru ? — destule neîmplinite, ectoplasmatice, destrămîndu-se rapid sau treptat la lumina zilei, ca orice fantome. Contrabanda valorică prin care aceste manuscrise au trecut granița ne este, desigur, imputabilă, dar deghizarea a fost cel mai adesea abilă, căci multe manuscrise se drapează într-o plastică exterioară de tip Kitsch, iar măsluirea nu e nici într-un caz ușor de depistat. Cu atît mai mult cînd vameșul, luat de iureșul ofertelor, lucrează somnolent sau rutinier. Căci citeva ștampile tot au agonisit aceste pașapoarte trucate. Și sînt, la prima vedere, valabile. Ceva atmosferă, ceva culoare, cîte un personaj, niscaiva observație, un pic de îndeminare legitimează pe ici-colo subprodusul. Numai că el sună a gol sau fals. Ceva nu e în regulă, cum se spune, dar fisura e mai greu de depistat și editorul, evitînd prea complicate analize, surogatul primește „viza de ieșire" doar în temeiul ambalajului. Monstrul iese apoi în lume, se vîră cu insolență în vitrine, ba chiar revendică lansări, tămîie, premii.

Dar unde, în ce zonă ar trebui introdusă sonda de control ? Ce anume ar demasca cel mai adesea trucajul ? Cred că printre altele — și în primul rînd — examinarea organicității materiei de viață, analiza corespondenței cu adevărul vieții a datelor încorporate în manuscris. Se va observa că foarte adesea tocmai aici e „lipitura", Hic jacet lepus, de aici sare iepurele. Nu voi încerca demonstrația pe toate coordonatele unei cărți. Mă voi limita la unele observații privind hibriditatea unor personaje, care întocmai sirenelor își arată la vedere doar trupul, ascunzindu-și sub unde coada de pește. Și cîntă apoi, pentru a ne vrăji, de ani de zile, în două-trei-patru variante aceleași cîntece de adormit copiii-lectori. Iată, într-un asemenea manuscris un homuncul botezat tînără studentă. Dar autorul nu e în stare să transporte cu acest personaj nici o altă valoare a realității noastre în afara micului bovarism matrimonial. Nimic, nici un punct cardinal al realității nu își trimite vectorul pînă la această studentă comunistă care așteaptă, se lasă tîrîtă, se chinuie, fără voință, fără ideal, prinsă parcă într-un sorb de mizerie și abulie. Ce are tineresc în ea această tînără ? La ce îi folosesc tinerețea, studiile, mediul ? Frivolă, slabă, dezorientată, nemotivată atît în îndărătnicie cît și în slăbiciune, personajul se afundă, inevitabil victimă, într-o veritabilă cloacă. Sau, cum glăsuiește autorul : „era ca un joc de-a baba oarba, în care partenerii nu reușeau să intre în ritm, să se găsească. Acest contratimp dădea, practic, vieții umane un continuu aspect de nefericire". Diagnostic perfect intemeiat, numai că nefericirea e a autorului care trișează cu nonșalanță adevărul personajului tînăr, care omite, de dragul etajului instinctual, tot ceea ce, inevitabil, un tînăr al zilelor noastre gîndește despre sine, despre alții, despre viitor.

Sau, iată un erou, dintr-un alt manuscris, activist pe linie de tineret și care, nimic mai firesc, iubește. Iubește... perlat și nefericit cînd pe o colegă, cînd pe alta. Nimic de obiectat, e cu putință și e firească ezitarea, îndoiala. Ba chiar salutară uneori. Numai că între personajul îndrăgostit și personajul activist rămîne o falie de netrecut cîtă vreme contorsionările lui amoroase nu se leagă în nici un fel, nu beneficiază cîtuși de puțin de maturitatea social-politică a aceluiași erou, dus de foarte epidermice și nesemnificative stări mult prea departe de luciditatea ce-i este concedată ca activist. Un Werther pitic, un Ladima complexat, se zbuciumă în interiorul unui tînăr care organizează viața altora, are idealuri, puncte de vedere, care vorbește tot timpul de satisfacții profesionale, de „viața ca o sărbătoare" și care rămîne un anacronic de tipul eroilor lui Brăilescu-Voinești, suferinzi și neînțeleși. Această miopie asupra întregului nu duce automat la eșuarea integrală a manuscrisului. Numai că autorii se încrîncenează pe fragmente și oricît ar izbuti, pierzînd din vedere ținta, nu construiesc decît labirinturi fără ieșire, făcute din birfă măruntă și notații dispărate. Uneori această flagrantă disjungere a personalității eroilor, raportată la talentul real al autorilor, este aproape de neînțeles. Am în vedere de pildă, un manuscris în care eroul, un inginer de șantier, un formidabil organizator al muncii și disciplinei de echipă — conduce echipe de țărani-navetiști — nu trece de motivările larvare ale banului sau fricii. Dar poate cineva deveni constructor, avîntat pînă la performanță și abnegație, fără o zvîcnire de conștiință socialistă ? Sedus de naturalism, autorul și-a contrazis și înlăturat și însăși premiza pusă ca temelie a cărții, în însăși ființa tînărului inginer : marea satisfacție a creației sociale, a înălțării „casei de pămînt" ca izvor al eroismului în muncă.

Sînt, desigur, și alte cauze de eșec. Pe șantierul unei edituri zac destule structuri și carcase ambițioase ca niște transatlantice, dar care nu vor putea lua niciodată largul. Examinarea lor poate dovedi destule vicii de proiectare, de construcție, de „putere-instalată" ș.a. Dar, foarte adesea, viciul constă în însăși ignorarea faptului că vasele nu sînt făcute să navigheze goale. Că însuși rostul lor, spre deosebire de corăbioarele de hîrtie, este să poarte o anume încărcătură, spre o anumită destinație.

Mircea Sântimbreanu

Nostalgia fabulosului

Literatura pentru copii și tineret, despre care se discută de la o vreme la intervale aproape regulate, are un statut controversat. Urmărind cu atenție dezbaterile pe această gingașă temă, se poate depista un paradox : genul acesta de literatură se definește nu atît prin afirmații, cît prin negații. Mărturisesc că nu cunosc vreun critic care să știe „cum trebuie să fie" o carte destinată acestei categorii de cititori ; sînt numeroși însă, printr-o inefabilă lege a compensației, cei care îi circumscriu trăsăturile particularizante spunînd „cum nu trebuie să fie". Toată această incertitudine teoretică, definirea prin ricoseu, nu sînt lipsite de urmări pe planul literaturii înseși. Deși criticul nu influențează în mod direct creația, indirect o face întotdeauna. Incertitudinile lui au ca reflex incertitudinile scriitorului. Prejudecățile lui se transmit și acestuia printr-o osmoză al cărei mecanism nu este întotdeauna la vedere. O preconcepție recentă (soldată cu o literatură populată de roboți, mașinării, calculatoare) denunță subtil incompatibilitatea dintre spiritul acestui ev tehnicist și „anacronismul" recuzitei tradiționale a literaturii pentru cele mai noi contigente de cititori. Feții Frumoși, zmeii, balaurii ar fi, zic unii, personaje revolute într-o lume dominată de febra expedițiilor cosmice. Și totuși, lucrurile nu stau chiar așa. Luciditatea, capacitatea de a vedea contradicția dintre lumea fabulosului și lumea reală nu sînt cuceriri de ultim moment. Cititorul român este înclinat spre fabulos, are gustul miraculului (debarasat de accesorii, de dozări și gradări organice) chiar atunci cînd are conștiința inautenticității faptelor narate, a caracterului lor fantastic. Un Grigorie, dascăl în Tîrnăuca, copiind la 1802 **Alexandria** (manuscrisul se află la Biblioteca Academiei), nu se poate reține să adauge pe marginea secvenței descinderii în infern : „Frate cititoriule, care ți se va tîmpla a ceti pe această carte această istorie în car(e) scrie de unde ar fi intrat Alexandru într-acea peșteră, carele zic să fie fostu iadul, eu n-am scris-o cu dovadă ca aceia care să fie de crezut. ce dup(ă) cum am aflat și eu scris de alți istorici așa și eu am scris ca să s(ă) afle aice. Iară lucrul cu adevărat și cu dovad(ă) n-am pus". Scepticului copist nu i-a trecut însă nici un moment prin minte să elimine episodul, cunoscută fiindu-i setea de fabulos a semenilor. „Dar aceasta se petrecea acum două veacuri, s-ar putea replica. Într-o civilizație mașinistă există un alt **saeculum**". Da și nu. Cele mai bune cărți moderne pentru tinerii cititori tot filonul tradițional al fantasticului îl exploatează. John R. R. Tolkien, autorul fermecătoarei cărți **O poveste cu un hobbit,** era un riguros om de știință, trăitor într-o societate industrializată, cibernetizată. Personajul său, Bilbo Baggins, este un anti-erou care nu se simte stînjenit deloc de recuzita anacronică (spiriduși, gnomi, pitici, iele) a basmului englez. Și nici cititorii, mari sau mici, dovada supremă fiind excepționalul succes mondial de public. Într-o altă carte celebră (tradusă de curînd și la noi), **Ciberiada** de Stanislaw Lem, nu basmul tradițional este adaptat la lumea roboților, ci se produce fenomenul exact invers. Personajele Electron Blindatus, Cristalida, programatorii cibernetici Trurl și Clapautius se conformează logicii basmului, aceasta fiind dealtfel singura posibilitate a umanizării lor. Examinînd lucrurile și într-un alt plan, este o întrebare de pus dacă universul basmului este atît de perimat, dacă aceasta se află într-o stare de totală incompatibilitate cu spiritul modern. S-a publicat anul trecut, la Editura Minerva, antologia **Basmele călătorilor în timp,** identificîndu-se în citeva povestiri la prima vedere desuete, noțiuni de o excepțională actualitate : fascinația timpului zero, paradoxul timpului, anularea cronologiei, transmutarea elementelor. Exemplele ar mai putea continua. Concluzia poate fi formulată, cred, însă și pe baza celor oferite. Șansa unei mari literaturi pentru copii trebuie căutată nu în abolirea categorică a fabulosului tradițional, ci în preluarea acestuia în spirit modern. Fiecare popor își are o mitologie. Morfologia oricărei culturi nu se poate dispensa de mit. Fiindcă mitologia este cariatidă ce susține sufletul unui popor, este, cum metaforiza un poet, „scutul lui de etern". Un autor celebru ne avertiza dealtfel într-un distih memorabil : **„Cînd de legendă o țară se desparte / Să moară osiaditā-n rîg va fi".** Totul depinde deci de capacitatea scriitorului contemporan de a citi creator mitologia, nu de a o concura prin fantoșe cibernetizate.

O carte despre tineri se scrie, afirma un prozator cunoscut, la fel ca oricare alta, dar ceva mai bine. Riscul cel mare este copilăreala, comborirea deliberată spre un orizont de înțelegere presupus primar, redus. Cărțile pentru cei tineri, pentru copii chiar, sînt bune atunci cînd îl interesează și pe matur, cînd nu-l lasă indiferent, sau cu un zîmbet condescendent pe buze.

O sociologie a lecturii trebuie să țină, firește seama de dialectica generațiilor și a receptării. Literatura pentru copii și tineret se face de fapt cu gîndul la cei mari, luînd în calcul și o fertilă „degradare" ulterioară. **Călătoriile lui Gulliver** era inițial o parabolă tragică pentru uzul adulților, un roman scris de un iluminist decepționat. Cînd a scris **Robison Crusoe,** Daniel Defoe nu prevedea excepționala carieră viitoare a cărții în rîndul copiilor. Coborînd la o altă vîrstă a literaturii, am putea constata că și **Romanele mesei rotunde** au făcut întîi deliciul celor mari. Cine citește cu ochi neauriți de preconcepții aceste volume frecventate cu frenezie de tineri, poate sublinia o trăsătură generală a cărții pentru tineret, îi poate izola germenele vitalității : explozia epicului, refuzul moralizărilor, deschiderea spre mister. Cititorul tînăr ascunde în taine lăuntrice nostalgia unui eu de compensație. El se îndreaptă din instinct spre proza comportamentistă, spre lectura care-l educă prin logica faptelor, nu printr-o morală însinuată — cu nereprimate satisfacții pedagogice — din exterior.

Ce poate învăța scriitorul contemporan parcurgînd aceste scrieri cu mare prizā la tineri ? În primul rînd, refuzul „cărților de învățătură". Tînărul vrea **eroi** excepționali (supraființi citeodată) nu copilări suspecte, false uimiri, voioșii mimate sau gravități confecționate.

Cartea pentru tineret nu înseamnă totuși, cum se crede, doar carte de aventuri sau științifico-fantastică. În treacăt fie spus, înșiruirii aride și previzibile „a aventurilor" specifice unei vîrste, trebuie să-i preferăm figurarea însăși a vîrstei aventurii, a vîrstei care caută. Cărți bune vor fi cele care rezistă la această probă de foc. La anii romantismului se citește tot : de la romanul istoric la basmul în care se inculcă fantasticul de tip intelectual sau ficțiunea paraștiințifică, de la literatura de popularizare la cărțile de debut în proză sau poezie. Toată această literatură poate educa. Cu o condiție : să educe ca artă. Adevăratele cărți pentru tineri sînt cu Oameni. Iar dacă tînărul neagă ceva, acest ceva este subaprecierea lui de către scriitor. El nu vrea soluții confecționate, este alergic la didacticism. Tonul catedratic (fie el mascat sub o vervă de circumstanță), sfătoșenia, periculoasa dorință de a spune totul, astupînd astfel orice deschidere spre enigmatic, spre misterios, nu fac niciodată popular pe vreun scriitor, cu atît mai mult printre tineri ale căror reacții psihologice sînt extrem de mobile. Un adevăr de bun simț, s-ar zice, și totuși ce puțină lume-l înțelege. Mărturisesc că la numele lui Radu Tudoran, Constantin Chiriță, Mircea Sântimbreanu, Al. Mitru și n-aș putea adăuga decît încă vreo citeva.

Ioan Adam

MAC CONSTANTINESCU: „Răscoala din 1907"

concepție și atitudine în critica de azi

Datorii mereu actuale

Multe, poate chiar cele mai multe din marile romane ce s-au scris aiurea și la noi sînt romane de dragoste ; dar dacă, pornindu-se de aici, s-ar scoate regula restrictivă că numai despre iubire se pot scrie romane mari și această regulă ar deveni criteriu inflexibil de selecție și de judecată, atunci cu siguranță că astfel îngrădit „genul proteic" ar dispărea într-un chip jalnic, sufocat de propria-i monotonă abundență.

Diversitatea — a unui gen, a întregii literaturii existente la un moment dat — este o condiție și totodată o expresie a elanului creator. Uniformitatea duce la apatie, la fals și la mortificare. Năzuind să conțină o imagine completă a omului, literatura nu poate fi unidimensională, indiferent de aspectul — stilistic, tematic, problematic, al situării spațiale sau temporale, al calităților „materiei" etc. — sub care s-ar manifesta limitarea.

Creația însăși implică depășirea marginilor știute și acceptate ; este, fundamental, un proces de deschidere a unor noi orizonturi și de lărgire a celor cunoscute : marea creație, spunea G. Călinescu, „e totdeauna revoluționară, surprinde prin noutatea ei, reface concepția despre lume și implicit judecă literatura veche".

Elementul dinamic al actului creator și spiritul critic, tot Călinescu zicînd că fiecare creator adevărat trebuie să-l aibă „neapărat" ; iar pentru a nu fi înțeles aiurea, că ar respinge „critica profesională", el menționa că spiritul critic lipsește creatorului care „disprețuiește opinia criticii contemporane".

Se poate face astfel observația că între lipsa de spirit critic și stimularea uniformității literare există o strînsă legătură ; este de altfel un adevăr elementar că epocile literar terne sînt și epoci de absență a spiritului critic, după cum în epocile de mare avînt creator spiritul critic înflorește.

Dacă în creația propriu-zisă prezența spiritului critic nu este obligatoriu explicită și discursivă, în critică nu poate fi decît directă, vădindu-se în primul rînd în funcțiunea de, cum se zice în chip obișnuit, orientare a criticii. Acest rol, care este de altfel dublu, e adesea înțeles într-o accepțiune cam sumară și cu efecte de fel acceptabile. Noțiunea de „orientare " este prefăcută, în absența spiritului critic, chiar în contrariul ei, încît poate deveni curată dezorientare. Dar în ce constă, în fond, acțiunea de a orienta a criticii ? E limpede că, mai întîi, termenul se raportează la critica literaturii prezentului. E, astfel, vorba de orientarea publicului printr-o informare onestă, competentă și făcută cu discernămînt în privința mișcării literare la zi, văzută în toată varietatea ei, fără a se neglija un aspect sau altul, cu o firească insistență asupra **noului.** Criticul este un **valorificator** și a trece sub tăcere, din prejudecată sau din nepricepere, întinse zone ale literaturii înseamnă a nu face orientare sau a orienta greșit. În același timp, cum, nu este o simplă registratură, o instituție de inventariere, ci expresia cea mai directă a conștiinței literare a unei epoci, așadar un factor activ al literaturii momentului, critica înrîurește inevitabil procesul creator. Și este, la rîndul său, influențată de mersul creației : spiritul critic este mobil și deschis, nu rigid și limitat. Critica prezumțioasă, care „dă lecții", și respingerea grosolan-arogantă a criticii sînt manifestări extremiste care, cu toată aparența contrazicere dintre ele, pornesc din aceeași stare de spirit și au caracteristic faptul de a fi lipsite de spirit critic. În ambele aceste situații critica este scoasă în afara literaturii și văzută ca o unealtă, căreia fie că i se atribuie un rol atotputernic, fie că îi este negată orice îndreptățire. Într-un caz criticul e socotit un fel de pedagog absolut, în altul e considerat o inutilitate dăunătoare. Aceste moduri de a privi critica nu sînt noi și în forme variate există și azi, uneori cu agresivitate, alteori mai discret, semnalîndu-și însă întotdeauna prezența printr-o abdicare de la spiritul critic, dacă nu chiar prin ofensiva contra lui.

Fals critic, fiindcă spiritul implică reacția hotărîtă și consecventă împotriva oricărei absolutizări, criticul „pedagog absolut" are oroare de varietate și de nou, stabilind criterii și norme exterioare faptului literar, introducînd discriminări artificiale, încercînd să alinieze realitatea vie a creației după canoane sterile. Tipul cel mai răspîndit al unei asemenea critici mortificante îl reprezintă **critica fetișistă,** prețuind o scriere în funcție exclusiv de caracterele materiei înfățișate sau de importanța în sine a „problemelor" puse și rămînînd indiferentă față de modul cum anume sînt puse „problemele" și cum este tratată „materia". Exaltînd, să zicem, romanele istorice, pentru simplul motiv tematic, o asemenea critică va respinge sau, mai frecvent, va ignora o narațiune de profundă semnificație literară și umană avînd ca erou, să zicem, un banal inginer din zilele noastre. O poezie a spațiului casnic sau a roadelor, o carte despre copilărie, un roman sau un poem aducînd vibrația unei neliniști, o înaltă tensiune sufletească și spirituală vor fi îndepărtate cu un gest reflex în favoarea unor producțiuni care colportează **toate** „problemele" mari și grave ale unui moment istoric, „dezbătîndu-le" cu o superficialitate voioasă care de fapt le trivializează și le degradează. În același timp, scrieri de ecou grav și care participă într-adevăr la conturarea spiritului creator al unei epoci sînt uneori doar consemnate în grabă și fără adîncime. Prin acțiunea acestei critici peisajul literar contemporan apare inevitabil sărăcit și aplatizat.

Mircea Iorgulescu

Arta deschiderii critice

„Este cel mai bun criticul, care nu este prizonierul unei singure structuri și acela care, reușind să se depășească pe sine, poate intra și răsfrînge dinlăuntru structurile de opere cele mai diverse", scria Tudor Vianu în **Estetica.** Cuvintele sale pledau astfel pentru deschiderea comprehensivă și interpretativă a criticului și condiționau marea instaurare săvîrșită de cel ce se pronunță asupra artei, de putința de a stăpîni și impune o relație critică, conform dezideratului starobinskian, în contact cu opere și genuri de stiluri diferite, acoperind un spectru larg.

Paradoxal, într-o epocă în care granițele genurilor și speciilor literare sînt tot mai labile, într-o epocă ce proclamă deschiderea operei și polivalența lecturii, există o atracție pentru închidere a criticii, o tentație evidentă spre specializare și o intoleranță la diversitate, aproape o atitudine autarhică. Certurile între antici și moderni sînt înlocuite de cele între breslele critice,specializate în „prizoniere ale unei singure structuri", cum ar spune Tudor Vianu. Dar criticul de valoare e un Proteu. Deschiderea aceasta proteică nu e același lucru cu cameleonismul. Ea își asumă un adevăr vechi, transmis din generație în generație, care spune că arcașii, pentru a ochi bine, țintesc mai sus, văd adică mai mult decît ținta simplă. De aceea, criticul de valoare, posesor al deschiderii, mi se pare asemănător unui specialist în arta bonsaiului, meșter în creșterea copacilor miniaturali din specii de arbori falnici. Căci imaginea despre literatură impusă de critic concentrează în spațiul citorva volume și surprinde la scara redusă clocotitoare vitalitate a arborelui înalt, bogăția ramurilor și echilibrul trunchiului, forța rădăcinilor și taina cu care acestea își hrănesc copacul. Bonsai vine de la **bon** care înseamnă **vas** și de la **sai,** care înseamnă **cultură.** Știința și arta criticului e de fapt **creșterea** într-un vas, într-o formulă critică a **unei culturi.** Construcția lui trebuie să fie **vie,** capabilă să sugereze precum bonsaiul, un peisaj, exprimînd în același timp frumusețea acestuia și eternitatea. Micul copăcel, bonsaiul, nu-și pierde cu nimic din monumentalitate. Nu întîmplător bonsaiul începe să capete o formă acceptabilă în cel puțin zece ani, tot astfel cum atitudinea unui critic, arborele lui literar, nu ne apare de la început, ci e rodul acestui grădinărit perseverent, dedicat cultivării unei plante perene. Deschiderea criticului e acest grădinărit complet, pe care-l presupune arta bonsaiului, ce reunește cunoștințe atît de diferite, pentru a deveni o cultivare a întregului și nu a fragmentului. O istorie literară, și orice text critic integrat în aceasta, e un monument natural. Respectă proporțiile și bogăția formelor, ține seama de toate elementele, de rădăcini și de trunchi de ramuri, de frunze și flori. Operele citate de critic sînt supuse în interpretarea sa, precum bonsaiul, la numeroase operații, dar dacă imaginea critică e perfectă nici unul din artificiile sau experiențele la care a fost supusă creația (lecturile, metoda) nu trebuie să fie vizibil, tot astfel cum pe coaja unui bonsai perfect nu se văd urmele grefelor sau ale tăieturilor. Orice imagine a literaturii e cu atît mai creditabilă cu cît poartă patina vremii sau altfel spus, judecata de valoare a timpului, ceea ce în cazul bonsaiului perfect este numit „sabi". Iarna bonsaii sînt transplantați în teren deschis pentru a-și reface forțele. Deschiderea criticului spre opere diferite nu poate nici ea exclude formele naturale de dragul celor artificiale sau invers. Tot de deschidere ține armonia imaginii critice, care, asemeni artei bonsaiului, trebuie să prețuiască în aceeași măsură dirijarea rădăcinilor și a ramurilor. Orice neglijare a formelor artistice tradiționale sau moderne strică echilibrul imaginii critice. Dar armonia aceasteia, ca rezultat al deschiderii nu înseamnă simetrie, fiind greșită așezarea operelor pe tulpina istoriei literare, simetric precum niște ramuri cu dispoziție opusă, adică înțelegerea lor doar ca tragice sau netragice, realiste sau nerealiste, ironice sau neironice. Deschiderea criticului e acest act de supraveghere permanentă și integrală a literaturii, ce nu poate fi neglijat nici o singură zi. Ea rezidă în continuitatea unui gest de devotament și presupune sentimentul întemeierii unei legături între generații. Bonsaiul e plantat de tată, dus la maturitate de copii și crescut de generațiile următoare. Ramurile lui nu vor ascunde niciodată trunchiul și nu-l vor lăsa descoperit, iar rădăcinile se vor vedea puțin totdeauna pentru a da sentimentul că arborele e viu și nu artificial. În același mod imaginea criticului va transforma literatura fără s-o distrugă, îi va impune personalitatea sa, fără s-o usuce, ci păstrînd-o vie. În fața lui va sta exemplul naturii, care, oricît de debordantă și tumultuoasă, poate fi ținută în frîu, ruptă de pămîntul inițial, smulsă sălbăticiei și ignoranței și crescută într-un vas închis, dăruită culturii. Într-un bonsai e concentrat timpul și vibrează frămîntările specifice naturii alături de dimensiunea eternității. Într-o imagine a literaturii, născută din deschiderea criticului descoperim aceleași atribute : liniile contează mai mult decît culoarea, sensul lor mai mult decît simetriile fade, semnificația subordonează cantitatea. Arta criticului, deschiderea lui, e arta de a păstra vie literatura, de a răsădi în spiritul altora copacul ei monumental, taina de a ține în viață acest arbore falnic, reducîndu-l la o structură, mai aproape de înțelegere. Arta deschiderii critice e arta de **a crește valori,** generozitatea privirii care renunță la contemplare pentru a construi, „reușind să se depășească pe sine".

Doina Uricariu

Din poemele lui 1907

florența albu

In memoriam

Seamănă
să răsară floarea soarelui,
să răsară ochii, să se bucure ochii,
uciși de primăvară, semănații,
românii purtind nume de țară,
ispășind pentru noblețea de țară.

Îi așez în eternitate,
în spițele, în roata pămîntului,
rotindu-se în stele,
plugari, semănători, secerători,
veghetori, la pragul cîmpiei.

Închinăciune, nemuritorilor,
socul vostru, pămîntul,
semințele, rădăcina perenă,
piinea hrănindu-ne pururi,
la Dunăre ;

lanuri de floarea soarelui
ochii voștri
înfloriad după soare.

Legendă

Plecăciune la munți, la clară legendă

Oamenii își fac semne de rămas bun.
Se depărtează căruța pictată cu faraoance
și caii de fum.

Tu care stai liliac înflorit
în ochiul ochiului meu,
te micșorezi acolo, te faci
piatră, pietricică mirositoare ;

pînă la vama de argint
se spulberă frunză și întrebare,
pînă la vama de-aramă
se mai aude marea —
crește nisipul pînă la vama zăpezii —
intră, mireasă, soro lume,
lasă la prag întîmplarea cu nume.

Oamenii își fac semne de rămas bun.
Se depărtează căruța pictată cu faraoance
și caii de fum.

Mergînd

Și mergînd, și mergiiind,
și mirosind pămîntul umed, bun,
pămîntul putrezind
înverzind, înflorind
— mamă, îl strig.

Acolo, înăuntru se petrece lumina,
alchimia,
cernerea soarelui, apei, sării,
sîngelui viu

Și mergînd, și mergiiind,
aud pasărea, plînsul mic,
bucuria, durerea adunate bine
între aripi, cu ouăle.

Și mergînd, și mergiiind,
văd plînsul, stînsul, asfințitul,
curge pe față ființa luminii,
respirația lumii,
răsare iarba, astfel răsare iarba,
mă ridică iarba la cer.

Hore

Încep să mă-nvîrt, să mă-nvîrt
în horele prea fericiților, prea fericitelor
ierburi, copaci, stele, celestele
apele morților, viilor ;

soare, fîntîni, grîne, fîntîni,
nepomeniții, nepomenitele
noastre iubiri, rădăcini,
vetre de foc, așezări, părăsiri,

nepomeniții, nepomenitele,
vreme la sud, la nordul, apusul
pămîntului tras pe roată, pe roți,
cu drumul robilor, dorului,
Dormăruntului,
cîmpia cu iernile, verile

Încep să mă-nvîrt, să mă-nvîrt,
în rotirea
de ceruri, de stele căzătoare,
semănătoare de stele,
pe cînd mai cad, pe cînd mai suie
vestile noastre, solii noștri, în vîrfuri
de spice, la cer.

Himera pămîntului

Himera pămîntului, duhul pămîntului,
șopîrla, pasărea cu fire de om !
Tronează în vreme,
șade în eternitate —
coada ei și ghearele ei cuprind pămîntul
îl îmbrățișează și uită,
îl ucide în uitarea îmbrățișării.

Oase ori bulgări ori fluiere
atinge cu gheara
stîrnind o lumină tixită în straturi

Țărani, praf și pulbere,
floare de răzmeriță
răsare colo și colo
sub labele uitînd să păşească.

Himeră cu stea în frunte,
ostenito,
tronezi, pe pămîntul, soclu etern.
Cită îndrăzneală de mult,
să te minii, să sfîșii, să pîrjolești,

Și iar ești șarpe fantastic,
fața imblînzită de atita tristețe
cum stai între bolovani
și-n jurul tău, morții răsar, înfloresc
sîngele voinicului, rodul pămîntului.

a trăi pur și

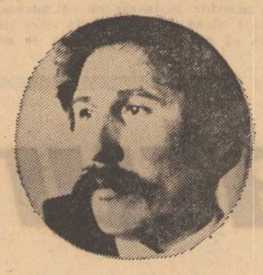

marin sorescu

O căută la școală Erau mai multe școli la T. Merse și el la întîmplare la una dintre ele, se duse la cancelarie și-ntrebă de profesoara Diana-Ioana. „E la oră" — i se spuse, „abia a intrat, va trebui să așteptați cam mult". Asta nu-l deranja, era bucuros și oarecum surprins c-a avut noroc, așa dintr-o dată. Nu era obișnuit să-i reușească vreun lucru, cît de mic ; se mira întotdeauna cînd, scăpărînd, vedea că într-adevăr chibritul ia foc : „Ia te uită !". Nu rămase în cancelarie, îi era lehamite să intre în vorbă cu cele cîteva persoane aflate acolo, în general profesori tineri. Putea spune că e de la ziar, că a venit să culeagă material despre școala lor, bineînțeles, aceștia s-ar fi simțit flatați. Adică presa se interesează de modul în care se predă la T., ori s-ar fi speriat, dumnezeu știe ! Întrebă cînd sună de ieșire și spuse că revine. Se învîrti în jurul școlii. Orașul, cît se vedea de acolo, era mic. Un oraș de provincie — cu provincia în el — se gîndi. N-o văzuse pe Diana din ziua aceea, cînd cu — muzeul — zîmbi — și nu putea jura că nu-i fusese dor. Dor e un fel de a spune. Se gîndise la ea, și atît. Îi era teamă c-o găsește încurcată (ce cuvînt urît !) cu altcineva aici, mai mult pentru asta venise. Ea nu era tipul de femeie care, pusă pe o bancă în parc, poate rămîne singură mai mult de zece minute. Se găsesc imediat amatori, să se așeze alături, încercînd a intra în vorbă. Nu că ea ar fi fost o „provocatoare", dar atrăgea atenția. Atrăgea atenția de la o poștă. Toți bărbații voiau să fie în preajmă-i. La cancelarie nu-l privise unul cam lung și chioriș auzind că se interesează de ea ?

— O cunoașteți ? întrebase.

— Bineînțeles... Și voise să adauge. „E soția mea" — să vadă ce mutră va face dobitocul de matematică, deși putea foarte bine să fie de geografie ori de caligrafie și desen și nu neapărat dobitoc.

Cînd auzi sunetul clopoțelului, mai stătu vreun minut și intră. Coridorul se umplu deja de copii, uriți și gălăgioși. Nu știu de ce astăzi totul i se părea urît. Fetele parcă nu erau pieptănate ca lumea, uniformele cădeau rău pe ele, le făceau lălii — totuși observă vreo două-trei „mai iștete la corp", iar băieții precis se duceau acum la W.C. să tragă un fum. Își aminti de modul barbar în care colegii săi, care fumau toți, îl siliseră o dată să fumeze și el aproape o țigară întreagă, prinzîndu-l în „colțul fumătorilor" și ținîndu-l de pulpană să nu plece. Mai rizînd, mai împotrivindu-se, atunci luase cunoștință de gustul țigării... care nici nu era rău... dar nu simțise nevoia să persevereze. Profesoara ieși, cu catalogul sub braț, înconjurată de puștani — era de așteptat — care sub pretextul că cer niște explicații, i se virau în suflet. Îi veni să-i ia la palme. Apoi se gîndi că n-au nici o vină — dacă el însuși se înghesuie. Ce caută el aici ? Putea să-i dea ei o palmă, și să plece. Asta ar fi fost de pomină, s-ar fi comentat în toată școala — „A venit bărbatul profesoarei Dănălău — măcar că ea pretindea că e divorțată — și i-a dat o palmă, de față cu clasa și tot corpul profesoral. A răsunat cancelaria". Tudor uitase că n-a spus că e bărbatul, avusese intenția, dar nu se pronunțase. Totuși, palma putea fi dată, retroactiv, ca să ne exprimăm astfel, ca și cînd acum ea i-ar fi făcut figura din urmă cu atîția ani, cînd fugise cu Constantiniu... și el acum vine indignat și se poartă bărbătește. Ginduri, ginduri, ginduri....

— Diana !

— Ia te uită ! (Pe obraji o umbră în îmbujorare).

Ar fi vrut ca ea să-i sară de gît, dar nici pomeneală de așa ceva. Putea face el gestul, era timorată de prezența elevilor, însă nu era tocmai el omul unor asemenea inițiative.

— Stai puțin, să duc catalogul, spuse profesoara. Ai picat bine... tocmai am o fereastră.

— Am picat pe fereastră...

— Exact...

Prima „fereastră" pe care o escalada în viața lui sentimentală, romanul lui de dragoste nu era prea aventuros. Un Casanova fără memorii și memorie, un Casanova ramolit înainte de cunoaștere și... interiorizat.

Părea că se așteptase la o astfel de vizită. Era sincer bucuroasă că-l vede... însă cam încurcată. Îl luă de mînă și-l prezentă tuturor profesorilor din cancelarie — „nu era nevoie", se gîndi Tudor. Spuse că e acela care... ca și cînd toată lumea trebuia să-l cunoască și-l făcu să se simtă stingherit. Era învățat să se strecoare prin viață, nu-i plăcea să fie centrul atenției, nici măcar pentru un minut. Ar fi dorit un colț liniștit de unde să observe viața. Iar în cazul concret, un colț liniștit unde să fie singur cu ea. Îi propuse să iasă să ia puțin aer, „pe fereastră". Plecară, dar în dreptul porții, ea se opri și-l rugă să aștepte un minut. Sosi și tînărul profesor, cel care îl întrebase la început dacă o cunoaște. Diana i-l prezentase în cancelarie, dar el nu-l luase în seamă, nici nu era atent la numele pe care le spuneau cei cu care dădea mîna. Un tip destul de bine legat de altfel, însă acesta nu era un motiv să i-l facă mai simpatic. Mai ales cînd înțelese că vrea să-i însoțească în plimbarea lor, întrucît și el avea o fereastră. „Te privește" — îi replică Tudor, în gînd bineînțeles. „Vedea-te-aș spînzurat în clasa-ntîia primară, la ora de dirigenție". Deci — după cum bănuise, Diana... tot femee !...

— E cumva băiatul tău ? o întrebă el, neputîndu-și stăpîni răutatea. Data trecută, cînd ne-am văzut, am uitat să te întreb dacă ai copii.

— Tudor ! tot așa ai rămas, îl dojeni ea. Îi spuse că domnul Mărăcinescu e un fin intelectual, un om cu o conversație aleasă... (Ca și cînd pentru asta venise el de la București... că acolo nu putea întîlni tipi fini și cu conversație !).

— Uite care e chestia... eu n-am mult timp (,,de pierdut..." s-ar fi subînțeles ?)... mergem spre gară și în drum discutăm... ce avem de discutat. — De ce am venit ? Mi-ai spus de existența unei „stafii" în Cluj... doamna aceea blondă... pe care a cunoscut-o Nucu Constantiniu. Zi-mi unde ar putea fi găsită, pentru că... ți-am spus atunci... e iubita... logodnica, mă rog, a prietenului meu... De la fuga ei... a intrat într-o criză...

— ...financiară, spuse domnul cu conversație aleasă.

—Nu, nene ! Nu e vorba de bani, ci de suflet ! replică Tudor tăios. De-asta am bătut atîta cale ! spuse el, spre a șterge orice echivoc (,,Sper că proasta asta vede că m-am înfuriat ? Ori e atît de îngrămădită, încît nu-și dă seama ? Bine era dacă o pocneam din capul locului. Acum sare idiotul ăsta la mine".)

Diana își aduse aminte și... mărturisi pe tonul cel mai natural că fostu-i bărbat, coleg de altfel cu dumnealui... arată spre Tudor — era cel mai mare crai din lume.

— Lasă asta, spuse Tudor. Unde stă ?

— Cine ?

— Omul acela...

— A, da ! Spuse strada și numărul, dar îi atrase atenția să nu facă vreo gafă, întrucît el e acum recăsătorit și bineînțeles că persoana aceea nu poate sta la el ; e pe undeva pe la vreun hotel... dacă n-o fi plecat. La el o aventură nu durează mai mult de trei săptămîni... nu din cauză că s-ar plictisi, ci pentru că... găsește alteeva. Persoana „nouă" nu trebuie să fie neapărat mai drăguță sau, mă rog, să aibe cine știe ce calități în plus față de cea precedentă. Ba, citeodată, chiar dimpotrivă. Însă, așa e el, mereu în mișcare.

— Cui pe cui se scoate ! rosti domnul Mărăcineanu.

(„Și mărăcine pe mărăcine").

Mărăcinescu mai încercă să atragă atenția asupra situației precare a reporterului, care... ce face dacă nu găsește eroi ? Ce pune-n ziar ? Nu era, desigur, o indeletnicire de invidiat să alergi de colo-colo, cu carnetul de notițe în mînă, să vinezi întîmplări, care, de cele mai multe ori, n-au nici o semnificație. Pentru că faptele în sine — aproape întotdeauna — n-au absolut nici o semnificație, și peroră pe ideea asta încă vreun sfert de oră.

— Faptul c-am venit să discut c-o veche cunoștință de facultate pentru o jumătate de oră, și în loc să vorbesc cu ea trebuie să-mi pierd timpul cu dumneata, eu îl socotesc, totuși, foarte semnificativ, zise Tudor. Se miră și el că-i sărise totuși țandăra. Uneori, putea răbda astfel de martirii pînă la capăt.

Mărăcinescu se făcu roșu... dădu să zică ceva și cum Diana intervenî, apărîndu-l oarecum pe Tudor, mînia lui se orientă spre aceasta. O făcu cu ou și cu oțet, o insultă ca un derbedeu și plecă.

— Să nu crezi că mă tragi pe sfoară ! îi mai aruncă el peste umăr. Cu mine faci pe mironosița și între timp mergi pe la București și-ți dai întîlnire cu pretinși colegi.

Dispăru după colț, așa că, în caz că Tudor, care își revenise cel mai greu, ar fi vrut să fugă după el, să-l... ce să-i facă ? era foarte solid — de două ori cît el... nu era sigur că-l mai putea prinde...

— A șters-o, măgarul...

Îi păru rău de ea... uitîndu-se, cît fusese de umilită, înțelese situația, cumplită, de-a fi regina balului la T... Ce a sperat, ce-a visat și ce-a ajuns ! O iubea și în sfîrșit rămăseseră singuri... Ca și cînd atît ar fi așteptat, fata îi căzu în brațe... se lăsă moale în brațele lui... erau acolo pe stradă... și dintr-o dată el se simți responsabil...

— E vina mea ! rosti încet.

(Diana începuse abia acum să plîngă, iar lui nu-i mai veneau alte propoziții ori fraze în cap.) Lumea — deși rară — le lua seama... Tudor văzu o bancă, se așezară.

— E vina mea ! tot spunea într-una.

— E vina ta ! zise în sfîrșit Diana, cu o mare claritate, apăsînd pe cuvinte... și Tudor înțelese că dacă viața acestei femei frumoase avusese această curbă nenorocită... responsabil era într-adevăr el și numai el. O iubise, poate că și ea... se prăpădea după dinsul, dar el, în loc să ia inițiative... o deruta pur și simplu, o ținea încurcată...

— E prietenul tău ? întrebă, pe tonul cel mai firesc.

— Nuu ! spuse ea, printre sughițuri. Îmi face curte ! Atît. Și, strîngîndu-se lîngă el... ce bine c-ai venit ! Te-am așteptat... o, cît te-am așteptat...

Lui Tudor nu i se mai făcuseră mărturisiri așa directe... și chiar de către ea... Parcă nu-i venea a crede...

— Zici și tu așa...

— Tu ești altfel de om... Acum cunosc viața, pot aprecia...

Stăteau acolo la marginea străzii pe o bancă, era primăvară... și dintr-o dată tîrgul acesta mic și cu bube-n cap i se păru foarte simpatic. Între șipcile spetezii observă un păianjen care își țesea pînza în formă de X... Dacă ar mai face un X ar ieși secolul douăzeci.

— Ia te uită... ce păianjen enigmatic... zise el, arătîndu-i fenomenul.

Diana se uită însă la ceas...

— Aoleu... peste cinci minute sună de intrare... mai am două ore... Și repede, spre a lua-o înaintea lui Tudor, care se pregătea nu știu ce să spună. Să nu-mi pomenești nimic de gară... Acum nu te mai las să pleci... Pînă la unu te plimbi, cunoști și tu orașul... du-te la librărie, poți găsi cărți pe care nu le prinzi la București. Și la 1 mă aștepți în fața școlii. Dacă fugi, să știi că-mi fac seama... mă arunc înaintea trenului...

— Ca Ana Karenina, spuse flăcăul, care nu putea să scape astăzi, nu știu de ce, de tirania literaturii.

O conduse pînă la școală, cu grijă, ca și cum i-ar fi fost teamă ca ea să nu calce greșit și să-și scrîntească vreun picior, ori cine știe ce să i se-ntîmple. Era prima dată cînd o femeie i se încredința spre păstrare (sentimentul îl mai în-

1907: Două documente inedite

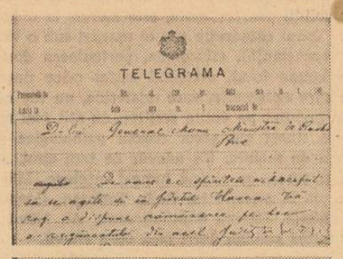
TELEGRAMA

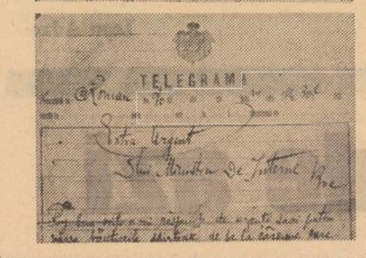
TELEGRAMĂ

Preocupat de salvarea și colecționarea unor vechi mărturii asupra istoriei și culturii noastre, rămase în posesia unor persoane particulare, am avut norocul să descopăr cu peste un deceniu în urmă un impresionant pachet de mărturii despre anul 1907, telegrame originale adresate fostului prim ministru G.G. Cantacuzino supranumit Nababul. Aceste telegrame, au fost predate de subsemnatul Muzeului de istorie al orașului Ploiești prin directorul muzeului, regretatul profesor Nicola Simache. Ele au apărut între timp în publicațiile documentare privind anul 1907. Ulterior am descoperit încă două telegrame din același pachet, pe care le donez Muzeului de istorie al Republicii Socialiste România, și al căror conținut îl comunicăm mai jos, deoarece nu este lipsit de semnificație pentru modul cum au reacționat factorii de represiune la mișcările țărănești.

Prima telegramă este adresată de prefectul de Roman. C. Balaes. Este menționată numai ziua : 24 și ora 11, fără lună, cu adaosul „Extra Urgent". Textul sună astfel :

„Dlui Ministru de Interne, București.

Rog bine voiți a-mi răspunde de urgență dacă putem vărsa băuturile spirtoase de pe la circiume care sunt unele din cele mai mari cauze a întărirei revoltelor. Aștept și vă rog să-mi răspundeți cît de curînd deoarece la anul 1888 această măsură au fost foarte folositoare. Prefect Roman, C. Balaes".

Telegrama a fost predată primului ministru, care pune următoarea rezoluție : *„Răspuns tele gramei no.%. Luați toate măsurile trebuincioase pentru apărarea ordinei publice. Prim ministru Gr. Gr. C".*

A doua telegramă, datată 23/3, ora 10.40 și avînd numărul 168 este adresată „Dlui General Manu, Ministru de Război, București" de însuși primul ministru (textul autograf) și are următorul conținut : *„Deoarece spiritele au început să se agite și în județul Vlașca, vă rog a dispune rămînerea pe loc a regimentului din acel județ. Prim-ministru, Gr.Gr.C.".*

Părîndu-i-se însă insuficient, adaugă cu o mînă nervoasă scris mare, cu un semn care trimite în josul paginii :

„și de orice — ni se cere necondiționat cavaleria din Moldova, vă rog a mobiliza regimentele de călărași din toată țara".

Prim-ministru ss. Gr.Gr.C

Ambele documente oglindesc starea de spirit a cercurilor guvernante și totodată naivitatea de a crede că se pot rezolva contradicțiile fundamentale ale unei societăți vărsînd țuica din crișme. Este totodată semnificativă memoria încă vie a răscoalelor de la 1888, premergătoare marilor răscoale din anul 1907. În sfîrșit, se vede clar din telegrama primului ministru că ridicarea țărănimii n-a avut caracterul unor acte săvîrșite sub imperiul consumației alcoolului, ci a fost precedată de „agitația spiritelor" cu alte cuvinte de o reflecție asupra unor stări de lucruri la care nu se mai putea face față decît pe această cale. Prin aceste noi mărturii putem privi în realitatea tensionată a unei epoci și în mentalitatea celor ce au ucis în numele „ordinei publice" mii de țărani !.

N. Vasilescu-Capsali

teatru t

Potopul

Orice premieră cu o lucrare dramatică semnată de Mihail Sebastian (chiar și atunci cînd este doar o prelucrare după Berger) firește că nu ne poate lăsa indiferenți. **Potopul,** spectacolul Teatrului evreesc, merită atenția noastră.

De ce a ales Sebastian, pentru prelucrare, tocmai **Potopul** lui Berger ? Din mai multe motive. O dată, așa cum mărturisește chiar el, din admirație pentru trupa de la Vilna (care a jucat, cu succes, piesa) ; apoi, pentru adînca semnificație umană a textului, nu lipsit de imediat ecou în epocă (1944) ; și, în fine, deoarece frumusețea replicilor, tristețea lor, melancolia și regretul cuprins în situațiile-limită ale lucrării, sînt calități familiare autorului, întîlnite în **Insula** sau **Jocul de-a vacanța.** Căci și în **Potopul,** fraternizarea, solidaritatea, prietenia, iubirea, sînt posibile doar în timpul accidentului, care uniformizează pozițiile sociale ale personajelor ; depășirea stării de excepție reinstaurează relațiile meschine, alienarea, injustiția. Imi permit, de aceea, să nu cred în **spectaculozitatea** situației, în atu-ul **de gen** al piesei (literatura catastrofică), ci în mesajul ei peren, universal valabil. De altfel, potopul din textul lui Sebastian nu este primordial fizic, ci moral, el existînd mai mult în conștințele eroilor și mai puțin în realitatea „meteorologică".

Și aici cred că regizorul George Teodorescu a descoperit cheia contemporană a piesei : „În spectacolul nostru Potopul începe abia atunci cînd această omenire egoistă și mediocră (e vorba de lumea piesei, n.n.) consideră că stihiile s-au îndepărtat". Ploaia de pe banda magnetică, introdusă în finalul reprezentației ca un memento, ca un sol al unei neliniști responsabile, mi se pare ideea cea mai bună a spectacolului. Interesantă este și sugestia scenografică (decorul arată ca o cursă de șoareci), deși Mihaela Demetriade, autoarea lui, i-a dat un aer — paradoxal ! — agreabil. Ambilor însă, li se poate reproșa — repet, pînă în momentul finalului — lipsa unei tensiuni scenice, a unei anxietăți menită să susțină conflictul.

Cît privește distribuția, aș vrea să citez o idee a lui Sebastian publicată chiar în 1944, în programul de sală al spectacolului de la Barașeum : „Actorul e responsabil de ceea ce joacă și solidar cu ceea ce joacă". Într-adevăr, se poate spune că o parte a distribuției montării Teatrului evreesc a înțeles această necesitate : mă gîndesc la Carol Marcovici (Avocatul — avantajat și de un frumos costum), Aby Kitzl (Actorul — remarcabil prin mobilitate), Rudy Rosenfeld (Desenatorul — expresiv) și Mano Rippel (Omul de afaceri — convingător).

Bogdan Ulmu

film f

Răscoala

Reîntîlnirea cu filmul lui Mircea Mureșan în ediție color, ne oferă prilejul de a constata că avem de a face cu un flim neașteptat de bun. Cu siguranță că gravitatea conflictelor dramatice, pe care romanul lui Rebreanu le abordează, asigură o bună parte a succesului filmului dar meritele ecranizării sînt numeroase.

Selectarea elementelor celor mai sugestive în desfășurarea acțiunii este cît se poate de inspirată, imaginile nu trenează, dialogul — cam declamatoriu ca interpretare, adesea stîngaci (nereușind să fie altfel nici în filmele recente) nu are încărcături inutile ci operează cu comunicări esențiale. Regizorul are excelenta idee de a specula prestanța cinematografică a actorului Ilarion Ciobanu în rolul lui Petre Petre și, depărtîndu-se de roman, face din el un element de legătură între imaginile ce se adună pregătind scenele răscoalei din final. Petre Petre devine astfel personajul-cheie, într-un film cu mari implicații sociale, liantul între multiplele și variatele scene de la conac, din sat, de la camera deputaților, etc. Filmul își creează astfel o independență față de romanul care l-a inspirat și prin aceasta o adevărată valoare artistică.

Adesea un gest, un portret, o pereche de mîini aspre împreunate, o privire, suplinesc o poveste, prin capacitatea de a sugera și implica, pentru că sînt folosite exact în momentul în care puteau avea o asemenea capacitate.

Meritul regizorului Mircea Mureșan este de a fi realizat un film unitar pornind de la o operă majoră, greu de concentrat în limitele peliculei și a timpului rezervat desfășurării unui film.

Răscoala este unul dintre puținele filme românești în care țăranii ca masă sînt verosimili, în care satul există firesc, nu sub jenanta senzație de butaforie și operetă, pe care o dau alte filme. Colindătorii, jafu de la Babaroaga și ospățul bogat înfăptuit cu mirare și timiditate, vizita la București la casa Nadinei, curajul înfruntării personalității boierului Miron Iuga (curaj rezultat din mizeria unei vieți oprimate dar și din psihologia țăranului care crede că îndeplinește o poruncă revoltîndu-se) deruta dureroasă din fața plutonului în atac, uluirea că totuși soldații trag, fuga nedumerită spre o salvare imposibilă, sînt scene de mare emoție artistică. Dar parcă nici una nu vibrează la o atît de înaltă intensitate ca aceea a dansului, o ciuleandră crispată, bătută în noroi de opinci înfundate cu paie, legată de picioare ososase, unsuroase, o ciuleandră cu iz de disperare, rotită de oameni cu fețe schimonosite de nemulțumire, grave ca la îndeplinirea unui ritual al tristeții.

Toți actorii sînt bine distribuiți. Veritabile creații de interpretare au avut Emil Botta și Nicolae Secăreanu. Muzica lui Tiberiu Olah și imaginea lui Nicu Stan, unul dintre cei mai buni operatori de film pe care îi avem, fac din filmul **Răscoala** un film românesc de **mare gală.**

Corina Cristea

televiziune tv

Început de săptămînă

Cum săptămîna televiziunii se încheie duminica, ne-am putea aștepta ca ziua de luni să fie o zi mai cenușie, cu emisiuni nici prea, prea nici foarte, foarte, potrivit circumstanței că exigențele telespectatorului sînt ceva mai atenuate lunea și excesive duminica. Televiziunea ține însă să ne contrazică începînd săptămîna cu un program bine echilibrat, la scara de sus a pretențiilor. Bunăoară „Panoramic", („economia și viața") este una din cele mai reușite emisiuni ale televiziunii. Secvențele și rubricile emisiunii militează pentru inteligență, hărnicie și bun gust și condamnă neglijența, lenea, birocrația, lipsa de inițiativă. Modalitățile reportericești ale emisiunii sînt foarte diverse. Despre Gara de Nord se vorbește cu mijloacele rafinate ale reportajului literar (planuri îndepărtate irizate de lumina dimineții, trenuri care vin și pleacă, oameni care așteaptă, chipuri nevăzute răspunzînd în off întrebării : ce reprezintă pentru dumneavoastră Gara de Nord ? totul trecut prin filtrul înțepoșat, ușor melancolic al camerei de luat vederi ; despre sticlarii din comuna Tomești-Timiș vorbește aproape numai imaginea, reflexele fulgerătoare ale unor minunate cristaluri care le egalează pe cele de Murano. Cînd reporterii și imaginea se opresc asupra unei firme șchioape sau asupra unor ambalaje hazlii sau analizează aplicarea incorectă a unor tarife într-o cooperativă, tonul este de o ironie sarcastică. De reținut promptitudinea cu care emisiunea răspunde scrisorilor cetățenilor.

● Alexandru Balaci, Al. Ivasiuc, Szász János, Ioana Diaconescu, Geo Dumitrescu, Adrian Păunescu, Frantz Storch, Radu Beligan, Constantin Lucaci, Marin Constantin, Zeno Vancea, Ion Dumitrescu sînt tot atîtea personalități care au reafirmat în cadrul unei dezbateri găzduite cu generozitate de televiziune adevăruri importante despre rolul literaturii și artei în societate. Dincolo de conținutul dezbaterii în sine, bucuria noastră pură și simplă a fost aceea de a îi văzut și revăzut pe micul ecran chipul unor scriitori și artiști puternic afirmați în peisajul creației contemporane. Emisiunea a plăcut, fie și numai pentru faptul că o întîlnire cu un număr atît de mare de oameni ai artei reprezintă în sine un eveniment, un spectacol.

● Odată cu trecerea prin fața camerelor de luat vederi a reprezentativei județului Buzău, s-a încheiat prima fază a emisiunii-concurs pentru tineret „Drum de glorii". Se cuvine să adresăm felicitări tuturor realizatorilor acestei emisiuni interesante, antrenante și educative : C.C. al U.T.C., consiliile U.A.S.C., Consiliul Național al Organizației Pionierilor, Muzeul R.S.R. și evident Televiziunea, care au realizat timp de mai bine de un an una din cele mai reușite emisiuni ale micului ecran. Cele 40 de ediții de emisiuni, însumînd circa 53 de ore de emisie reprezintă un frumos omagiu adus țării și marii sale sărbători. Centenarul Independenței, fiind totodată un minunat prilej de exprimare a potențialului artistic al tineretului, a dorinței de cunoaștere, de afirmare și de întrecere. Așteptăm cu interes și emoție etapa a doua

Mircea Florin Șandru

simplu

cercase, totuși, tot cu ea, cu ani în urmă, și atunci, ca prostul, chiar o păstrase pentru alții, dar acum gata !) și dintr-o dată crescu în proprii săi ochi, ca și cînd ar fi fost numit șeful unei expediții în vestul sălbatic ori în bălțile Brăilei... Își dădu seama că viața are și momente frumoase. E plăcut să fii tînăr — și alte banalități de felul acesta — care îl făceau fericit. Începu să-și scrie în gînd demisia, și așa urma să fie dat afară, să le-o ia el înainte, și se va muta aici la T... un oraș foarte frumos, cu un pitoresc unic... N-ar fi de mirare ca pe undeva pe aici să se găsească niște vestigii romane și chiar numele să derive de la Titus Andronicus... ori Titus Livius... Fu întrerupt din aceste gînduri îndrăznețe în fața liceului de vocea Dianei. Întîlnise un profesor mai în vîrstă — deci simpatic — și răspunzînd salutului politicos al acestuia, găsise cu cale să i-l prezinte pe Tudor, care auzi ca prin vis aceste cuvinte :

George Apostu : „Compoziție"

— Logodnicul meu !

(„Eu sînt sau ăsta o fi ?")

— Deci la prînz, la ora unu, mă aștepți aici — pa-!

Diana îl sărută în văzul elevilor care, dînd să intre în clădirea școlii, întoarseră capul mirați. Tudor se gîndi cu spaimă fericită că soarta lui e oarecum pecetluită.

În ziua aceea fu într-al nouălea cer. Descoperi o mulțime de calități provinciei românești, își dădu seama că numai acolo se poate lucra în liniște, zidit între cărți, cu femeia iubită, dedicîndu-se studiului serios și renunțînd la orice agitație exterioară, care însemnă pierdere de vreme. Zeci de prieteni, telefoane, fuga de colo-colo prin sălile de spectacole, citirea ziarelor, care au menirea de-a te ține într-o stare de încordare artificială. Gata, s-a terminat ! Va trăi ca un călugăr, ca un filozof ! Un alt om simțea cum intră în pielea lui, era ca un șarpe năpîrlit, în prima zi după năpîrlire. Pînă să termine Diana cele două ore de predare, scrise chiar un poem în gînd — plimbîndu-se pe străzi și dînd cu piciorul într-o cutie goală de conserve. Felul lui de-a se concentra. De mult nu mai avusese inspirație ! Venea de la sine — atît de ușor ! Se opri să-și noteze poemul pe un plic mototolit, în care își primise ultimul salariu, în așa fel încît după titlul „Avînt" — se putea citi „1050 lei". Poezia bine-înțeles era stenografiată, numai el o putea descifra.

Odaia mobilată, închiriată de tînăra profesoară, se afla pe undeva pe la periferie, noroc că periferia nu era departe de centru. O casă modestă pe dinafară, dar intrînd înăuntru arăta mult mai bine, impresia ți se mai lumina, parcă s-ar fi deschis o fereastră în impresie. Camera era destul de spațioasă, cu un pat vechi cu tăblii de lemn, un dulap cu cărți și un preș țărănesc, întins pe jos de la ușă pînă la pat. Diana se scuză pentru dezordine. De fapt, totul sclipea de curățenie ; profesoara avea un fel de manie bolnăvicioasă cu privire la asta : ce vedea freca. Dacă trebuia să plece la operă și observa o pată pe tăblia mobilei, întîrzia ca s-o scoată. Spuse că toate lucrurile le lăsase la Cluj — mobila și celelalte. Și opera. Își adusese aici doar strictul necesar. Îi puse în mînă o perie și-l trimise în hol să-și curețe pantofii. Ea însăși veni cu o perie de haine și-i dădu pe spinare. Gulerul lui era aproape alb. „E felul meu de a protesta contra secolului agitat", se scuza Tudor de obicei. „Mă cojesc ca un sfînt de pe o frescă veche". Acum sfîntul fu luat la frecat, „pus la punct", și se gîndi că n-ar fi de mirare dacă s-ar pomeni dus la biserică.

Plecară însă după cumpărături. El îi propuse să mănînce undeva la un restaurant, dar ea se opuse. Voia să-i arate cît e de gospodină. Cumpărară ouă, ardei, o sticlă de șampanie, niște cotlete. Bucătăria era și aici comună — cu gazda — niște bătrînei simpatici și Diana îl prezentă iarăși drept logodnicul ei. — „Înseamnă că nu le-a mai adus altul" — se gîndi el cu plăcere. Nu se poate să le prezinte logodnicii așa unul după altul, în șir indian.

Discutară pe larg despre viitorul lor. Sigur, era dispus să se-nsoare. N-o făcuse pînă atunci, pentru că... o așteptase. Acum cînd lucrurile se limpeziseră, ce-i mai împiedica să dea curs unei iubiri vechi — dar nu învechite — dar nu învechite ? (Repetiție cu efect : Diana îl sărută pe frunte). Numai că el nu stătea mai strălucit decît ea. E drept că avea un post la București, dar deocamdată îl cam bătea vîntul (postul), din cauza unor certuri. Dacă și-ar fi pus mintea, ar fi putut găsi, pînă la urmă, altceva. Era important că acum avea buletin de București și, de bine de rău, o casă. Însă în această casă nu stătea singur. Asta era problema. Ea ar dori să vină la București ? Dacă nu, el parcă ar fi tentat să se mute la T., sau la Dolhasca, sau în satul acela din Oltenia, unde activase ca profesor cunoștința lor comună, Burculeț, și fusese impuns de-o vacă.

— Sper că vaca nu mai există ? zise Diana.

Ea ar fi fost dispusă să-l urmeze oriunde. Desigur, pentru el, ideal ar fi să se fixeze la București.

— Nu mai scriu... m-am lăsat. Abia azi am mai pus pe hîrtie o poezie, după foarte multă vreme. I-o citi.

Ea se declară încîntată, făcînd doar obiecții în ce privește folosirea unui cuvînt cam prozaic. Însă Tudor tocmai la aceste cuvine ținea foarte mult. Tînăra luă din dulap un caiet cu linii, ne-nceput, scrise pe el „Tudor Frățilă — Opere" — și-i transcrise citeț „Avîntul". După masă îl scoase în tîrg să-i arăte bilciul. Nu era o glumă. Exista într-adevăr un fel de bilci la o margine a orașului, cu tiribombe, căluței, trageri la țintă, loz în plic, cîștiguri la belciuge — aruncai un belciug pe gîtul unei sticle și dacă nimereai umflai sticla. Mergeau ținîndu-se de mînă, să nu se piardă, doamne ferește, în atîta lume și își amintiră de-un bilci asemănător, vizitat de ei în timpul excursiei aceleia din studenție. Undeva în Moldova, da, la Fălticeni ! Numai că atunci nu mai voise s-o țină de mînă. Mai bine nu-și mai amintea ! De ce-ai fugit întotdeauna de mine ? — o întrebă, dacă tot își adusese aminte. Dacă tot făcuse drumul în direcția aceasta a reproșurilor. Nu era acela locul unor mărturisiri totale. Însă Diana îl opri undeva între niște tarabe și, în îmbrînceala lumii pestrițe, care se vîntura, încolo și-ncoace, ca și cînd n-ar fi fost vorba de-un orășel, ci de o mare metropolă — ceva în genul Place Pigalle —, atît de mulți gură-cască erau, îi explică ce mult ținuse la el. Și dacă, totuși, îl ocolise, fusese ca să nu-l distrugă. Ea nu e făcută să aducă fericire cuiva. Poartă ghinion... chiar și „bietul" Nucu Constantiniu ce de zile fripte mai îndurase din cauza ei !...

— De ce-i zici „bietul" ? Spuneai că, în general, se descurcă băiatul.

— Da, dar... poate tocmai de aceea a apucat-o pe drumul acesta, pentru că m-a iubit... Și eu n-am fost capabilă să-i răspund cu aceeași monedă.

„Lasă-l, că nu e numismat" — gîndi Tudor. Apoi, tare :

— Nu-ți mai găsi tu vini închipuite. El era pe drumul acesta înainte de-a te cunoaște. Ai fost a cincea roată la căruță — iartă-mă că-ți spun — care i-ai făcut traiul amar, e drept, dar din alte motive : că i te-ai agățat de gît și n-ai vrut să-i mai dai drumul. A trebuit să se căsătorească peste voința lui. Și apoi tot scandalul acela...

Merseră la un magazin și-și cumpără pantofi. Acasă îi probă și Diana mărturisi că îi vin foarte bine, e cel mai bine bărbat încălțat.

Încălțat sau descult — cum se pomeni mai apoi — refuzînd să mai pună ceva-n picioare și mergînd descult prin casă, sub pretext că e prea plin de electricitate, Tudor se simțea bine, mai bine ca niciodată. Parcă avea aripi, și nu degeaba poezia lui din acea dimineață se numea cum se numea. Aceste aripi erau însă cosmice, își descoperi un zbor interior, în casă. Observă c-ar putea fi un soț ideal. — „Dacă mă vei numi soțul tău, aș fi atît de mîndru încît voi atinge cu creștetul tavanul".

Fericirea nu e interesantă ca literatură. E o lumină intensă, care tocmai pentru că e intensă, concentrată, nu are nuanțe și pare banală. Însă nu mai voia, îi era lehamite de imaginea literară, năzuia să trăiască pur și simplu, ieșit din coordonate, ca un animal. Simplitatea cu care se purtă Diana cu el îl umplea de o uimire plăcută și caldă, un sentiment de dulce lesin, asemănător celui pe care trebuiau să-l încerce patricienii romani în cada fierbinte, cînd apa se înroșea treptat cu sîngele lor.

(Fragment din romanul „Trei dinți din față" în curs de apariție la Editura „Eminescu").

cenaclul revistei «luceafărul»

A XLI-A ȘEDINȚĂ

Conducînd cea de-a 41-a ședință a cenaclului nostru, poetul Grigore Hagiu, remarca, pe bună dreptate, că aceasta a avut darul de-a ne arăta cam la ce nivel se află cîțiva din poeții și vorbitorii cenaclului. Firește, vom începe cu poeții. Ei au fost trei : **Ion Stratan, Gheorghe Băjenaru** — care au mai citit în cadrul cenaclului, și **Vasile Andronache**, autor a două plachete de versuri. Din cele spuse de cei doisprezece vorbitori, portretele celor trei autori ascultați ar fi cam următoarele :

ION STRATAN — Poezie intelectuală, intelectualistă chiar ; multă construcție, mai puțină emoție. (Valentin F. Mihăescu). N-are o suferință pe față. (Valter Hristescu). Din poezia lui Stratan lipsește subiectivitatea. Între aspirația poetului și realizarea programului propus există azi o discrepanță care se face simțită la nivelul performanței atinsă de această poezie. (Grigore Georgiu) Tot ce pot spune despre poezia lui Stratan e : tot mai mare e Cehov ! (Florian Grigoriu) Din punct de vedere geometric „Descercuind triunghiul" e greșit. (Același) Stratan scrie sub dicteu. În poezia „Nord" l-am bănuit de sărăcie tematică, de sărăcie metaforică. (Ion Roșu) Să mai sedimenteze din haos, să se apropie de cristalul metaforei, să nu prăvale haosul ; este un poet bun în sensul lui. (Neagu Vulcănescu) Stratan este un poet foarte interesant, mai bine zis, un om foarte interesant. Sigur, e adevărat, în acest stadiu la el este mai puternică știința versului decît emoția, sensibilitatea. Uneori pare a-și sugruma pur și simplu această emoție. Dar metaforele poeziei sale, de mare vigoare, mă fac să cred că orice va scrie de-acum Stratan se va afla sub semnul unui bun control intelectual. (Grigore Hagiu) Poetul mi se pare preocupat de cuvînt, vădește o anumită plăcere pentru a urma modele ilustre din aria poeziei ermetice. Are însă conștiința ieșirii din automatismele creației și mi se pare că se află într-o situație dramatică : dorința de a construi un anumit edificiu liric nu se conjugă prea bine cu puterea de-a reuși acest lucru. (Nicolae Ciobanu)

GHEORGHE BĂJENARU — Înarmat cu dragoste față de patrie (Valeria Deleanu) Bun versificator. (Valentin F. Mihăescu) Tonul folcloric bine asimilat. (Florian Grigoriu) Poezie la antipod de cea a lui Stratan. Rima, ritmul îi frînează imaginația. (Valeriu Perianu) Convinge. Să fie mai atent la titluri. (Mircea Roșoga) Să nu vorbești, cînd nu stăpînești verbul ; Homer n-a făcut așa. (Neagu Vulcănescu) Poet cu oarecari resurse, dar mi se pare că, de o vreme, bate pasul pe loc. De-asta l-am și programat să citească, pentru a vedea cum rezistă poezia lui la o nouă întîlnire cu membrii cenaclului. (Grigore Hagiu) Din punct de vedere al dificultății asumate de poezia sa, Băjenaru se află în cea mai comodă situație : versificație comună, metaforă la îndemînă, lipsă de sfială în fața marilor teme. Se observă un mare apetit pentru locurile comune. (Nicolae Ciobanu)

VASILE ANDRONACHE — Poetul mi se pare mai sincer decît ceilalți doi colegi ai săi (Valentin F. Mihăescu) Andronache cîntă frumos pe-o singură strună, dar are mai multă sevă decît ceilalți doi. (Valeria Deleanu) Poetul așteaptă vești din lume ; deci mi se pare atent. (Florian Grigoriu) Și bune și rele, mai bine zis și bune și mai puțin bune poeziile sale. Confirmă un sunet curat de poet. (Ion Roșu). N-am reținut nici o poezie anume. (Mircea Roșoga) Cum trăiește așa și scrie : cînd bine, cînd rău. (Neagu Vulcănescu) Mi se pare că Andronache n-a citit astă seară lucrurile cele mai reprezentative pentru stadiul poeziei sale de-acum. Oricum, cred că reușește cel mai sigur în lucrările miniaturale, în care forța unei singure metafore reușește să concentreze și să transmită mesajul. Poeziile mai lungi, precum cea dedicată lui Eminescu — ați observat cu toții — sînt mult mai puțin reușite. (Grigore Hagiu) Poezia din seara aceasta face din Vasile Andronache, cel puțin pentru mine, un poet straniu, greu de prins într-o formulă. Mă gîndeam să-l încadrez în acea familie de poeți de dinaintea lui Eminescu, de fapt, de dinaintea lui Grigore Alexandrescu, în poezia cărora cuvintele se bat cap în cap, provoacă și întrețin dizarmonii la nivelul versului, dar vorbesc despre un suflet poetic ardent. Aș mai adăuga și faptul că Vasile Andronache mi se pare încă un poet nedecis, încîntat cîteodată de stadiul în care se află și lipsindu-i dorința de a se autodepăși. Pare a încerca să dea cu tifla unor exigențe de care orice poet trebuie să țină seamă. (Nicolae Ciobanu)

Cititorii noștri vor înțelege, fie și numai din această selecție a opiniilor exprimate, care este și stadiul la care au ajuns (ori au rămas) unii din vorbitorii cenaclului. „Perlelor" selectate de noi le-am alăturat fragmente din luările la cuvînt cele mai „la obiect", tocmai spre a-i face, încă o dată, pe vorbitorii improvizați să aspire către un limbaj critic, cît de cît perfecționat, propriu unui comentariu de poezie. De aceea am și păstrat pentru finalul acestei cronici sublinierea foarte exactului, informatului și aplicatului cuvînt rostit de tînărul critic Mihai Coman, nu întîmplător premiat de revista noastră anul trecut.

Cronicar

Vasile Andronache

Poem

Îmi place să vă întîmpin
Cu ochi iscoditori și să vă-ntreb
Dacă prin buzunare mai aveți
Un petec înflorit de lume

Dacă fîntîna pur-a ochiului
N-a tulburat-o încă nevoia de-a minți
Dacă mai țineți minte
Zăpada fragedă a mieilor de-acasă

Vă întreb dacă un crin
Atins de mîna voastră
Nu se-mbujorează de rușine
Și pentru-aceasta viața
Mi-e un cearcăn friguros

Eroul necunoscut

Cîntau pădurile în depărtare dureros
Cînd te-a lovit în frunte glonțul la Smîrdan
Și erai tînăr, dîrz și viforos

Clopotul unei flori îți atingea obrazul
Parcă era o mînă ca umbra de ușoară
Dorul de-ai tăi a început prin rană să te doară

Vedeai vulturi prin cețuri de opal planînd în slavă
Și-un curcubeu în trei culori ținînd
Ca-ntr-un inel hotarul țării

Prin viscol sîngele era o lavă
Pe buze-ți pîlpîia un nume sfînt
Și-n jur se adîncea răcoarea nopții
Intrai în nemurire îmbrăcînd cămașa de pămînt
Cu partea dinspre țară aprinsă de culori

Și peste ani o punte se întinde
Sufletul meu te caută ca pe-un tipar
Rupt de un glonț și risipit pe-aiurea
În brațe pulberea mai stringe-un crin de var
Și faptul c-o mireasă așteptă un mire
Ce nu s-a mai întors mă tulbură și doare

Statuia din Bazaltul Carpaților îți ține locul
Și frigurosul gol între ai tăi încălzit
De steaua recunoștinței noastre
Roș trandafir ți-aprindem de sărbători pe soclu.

Gheorghe Băjenaru

În leagănul verde al ierbii

Eroilor Patriei

Au venit mai întîi păsările,
Ca și cînd ar fi vestit anotimpul etern.
Din aripile lor țîșnea sevă,
Iar trupurile noastre se preschimbau
În grădini suspendate pe boltă.
Și cerul tremura ca o frunză de codru
Adunîndu-și mireasma în murmurul lumii.
Au venit apoi prin iarba părinților
Sunete lungi răscolindu-ne inimile
Din care ne-am făcut cuiburi
Pentru pui ce se vor întoarce
Ca și noi în același cerc.
Au venit apoi visele într-un riu
De galaxii nepieritoare ducîndu-se.
Numai noi am rămas aici, fără teamă de timp,
Cu capul sprijinit de cîte o piatră,
Scînteind în leagănul verde al ierbii.

Prin glasul tăcerii

Coboară auzul prin pori de pămînt,
Pe treptele lui pieptul ierbii respiră...
Se-naltă, se frînge în cîntec de liră,
Imperiul ierbii bătute de vînt.
Se-aprind candelabre și flori de topaz,
Pustiul devine imensă pădure,
Cresc arbori flexibili pe stepele dure
Și riul ne poartă lumina-n talaz.
E aerul tropot și veacul se duce
Ca umbra gonită de soarele verii,
Precum este iarba însemn primăverii
Vom fi peste veacuri uniți la răscruce,
Rostind adevăruri prin glasul tăcerii...

Ion Stratan

Zi pămîntească

năpîrlești
pe gît cercurile copacilor
un melc ți-a furat toate durerile
zornăitoare

prin rufele-ntinse trec gesturile
celor ce n-or să le poarte

o rochie ca un pește ud
se usucă în palmă

fagii caută o pădure să se iubească

doar stelele
scutură mierla de aripi

și ți-o lasă pentru o
zi
pămîntească

Umblet

vîntul s-a ghemuit într-un bob de piper
apele se usucă plutind
iedera leagă norii și caii
chemă-mă, cheamă-mă să îi desprind

adu-mi un viezure să roadă timpul
de ce nu este să mă desprinzi
lasă-mă singur, singur cu umbletul
împins de ripe, scos de oglinzi

radio

r

Literare...

— **Momentul poetic** de pe programul II și-a continuat prezentarea „peizajelor" din „1907" de Tudor Arghezi, iar ediția radiofonică „1907 în pagini de literatură și publicistică" (marți, pr. I, orele 9,20) a avut ca temă : «Răscoala în paginile „Vieții românești»». Nu numai utile, dar și foarte interesante, la un ridicat nivel profesional, cele două emisiuni au făcut dovada certă a pasiunii cu care au fost realizate.

— **Limba română** (redactor Ana Mihaela Ciobanu) de vineri, pr. II, orele 14,30, s-a ocupat de „capcanele" în care cad cei mici (elevii clasei a VIII-a) sau cei mari (cei care au trecut de această clasă) din pricina normelor gramaticale. Ele (capcanele) au fost de felul acestora „da-ți-l-as", „spu-su-ți-s-a" „fiicele și fiii", dar și „doi de i" (sau „doi de e") asa cum spuneau elevii clasei a VIII-a si pe care reporterul nu-i corecta („doi i", „doi e") pentru că spunea la fel ca ei. Ocupîndu-se de probleme de cultivare a limbii, emisiunea a prezentat un test (o dictare) cu diverse construcții gramaticale pe care copiii au încercat să le explice. Uneori au reușit, alteori nu. În sprijinul lor a venit conf. dr. Ion Diaconescu care, metodic, a stabilit de fiecare dată relații între gramatică, ortografie și punctuație. Cu tot caracterul ei didactic, emisiunea s-a urmărit (datorită montajului) cu mult interes atingîndu-și, pedagogic vorbind, scopul.

— **Studioul de poezie** (marți, pr. II, 19,10) s-a deplasat la Hîrlău și a adunat poezii sub genericul „Poeme ale luptei pentru libertate și independență, pentru făurirea societății socialiste".

— **Teatrul radiofonic** a prezentat o premieră : „Soarele alb" de Elisabeta și Adrian Munțiu (luni, pr. I, 20). Multă vreme nu ne-am dumirit : voiserâ autorii să culeagă toate șabloanele unui dialog ? greșisem noi la citirea programului ? Pînă la urmă ne-am lămurit : se confundă, regretabil, teatrul cu vorbăria goală.

Programul III a adus una din cele mai bune piese ale dramaturgiei noastre contemporane : „Acești îngeri triști" de Dumitru Radu Popescu. Ascultată, văzută sau citită această piesă probează din plin talentul proteic al autorului. La polul opus romanelor sale ce cultivă barocul, ascunzînd în fapte disparate o aceeași tramă epică, piesa lui D.R. Popescu se apropie prin violența limbajului, prin agresivitatea de care dau dovadă personajele pentru a-și ascunde adevărata față (sensibilă, vulnerabilă) de teatrul englez „al tinerilor furioși". Sperăm că va fi reluată cît de curînd și pe programul I.

— Sub titlul **Itinerar moldav. Pagini de istorie și Spiritualitate românească** emisiunea retrospectivă a concursului **Cine știe cîștigă** aflat la aproape două decenii de existență, a confirmat încă o dată largul său ecou, efortul permanent către inventivitate creatoare. Evocînd sutele de concurenți bine pregătiți, devotați unor teme dintre cele mai diverse, aducem un firesc omagiu realizatorilor acestei populare emisiuni, între care s-a impus prin profesionalism și dăruire redactora Tereza Pisarciuc.

Constantin Stan

plastică

p

Din nou despre sculptură

Am mai remarcat și cu alte prilejuri că în unele dintre cele mai reprezentative expoziții nu sînt prezenți, de regulă, unele personalități marcante ale sculpturii noastre actuale. Faptul trebuie să îndemne la reflecție (pe organizatori), căci este greu de presupus că pentru inițiative de anvergură națională aceștia nu ar avea lucrări adecvate în cazul în care nu le-au făcut special. În cronica la municipala de pictură și sculptură semnalam, cu regret, absența lui Maitec și Apostu. În expoziția de acum de la Dalles*) ar trebui să remarc alte absențe. Sigur că aria tematică și spațiul de expunere — fatalmente restrîns — implică și o limitare a numărului artiștilor prezenți. Intrucît însă s-a apelat și la lucrări mai vechi ale unor artiști maturi, sau încă aproape de tinerețe, nu văd motivul pentru care nu ar fi putut fi prezent un Iliescu-Călinești, să zicem. În general, cu unele excepții, nivelul calitativ al sculpturii expuse este mediu, deși nu ne îndoim că ar fi putut fi și mai bun. Pentru aceasta erau la îndemînă două posibilități : fie să se fi punctat mai mult pe opere deja intrate în patrimoniu ; fie să se fi făcut — cu un interval de timp rezonabil înainte — sondaje în atelierele artiștilor. Oricum, nu de critici și organizatori ducem lipsă. Remarc în această expoziție cîteva sculpturi care, cred, mărturisesc atît interesul unor artiști de virste diferite pentru o problematică generoasă cît și largile lor disponibilități în interpretarea datelor realului. Relieful, în lemn, al lui **George Apostu** are toate caracteristicile artei acestui sculptor care ar fi trebuit de mai multă vreme să facă și monumente. Fermitatea contururilor este dublată de o anume dulceață a lor, dar și de un aer de provizorie odihnă a imaginii în materie. **Mihai Buculei** realizează o imagine dramatică, de o puternică forță expresivă, în chipul țăranului martirizat și răstignit de un copac. **Ion Iancuț** vădește aceeași capacitate, semnalată de noi și cu alte prilejuri, de a modela cu știință și de a da o încărcătură emoțională reprezentării. Din păcate preferă în continuare materialele nedefinite. **Paul Vasilescu** schițează un portret al lui Horia conturînd volume ferme și încărcate de energie. Trebuie să mărturisim însă că, în general, sculptura prezentă în expoziția de la Dalles nu confirmă constatarea făcută în repetate rînduri, conform căreia în acest domeniu al artelor plastice disponibilitățile existente pot fi valorificate pe măsura unor împliniri deja afirmate în multiple ocazii.

Grigore Arbore

*) **Țărănimea — puternică forță socială și revoluționară.** Expoziție de pictură, sculptură și grafică. Sala Dalles.

muzică

m

Răgaz de amintire

Începînd cu compozitori în viață, **Portretele camerale** văzute ca acte de deosebită gratitudine, au ajuns firesc să la drumul invers, să se adreseze de citâva vreme clasicilor naționali. Reconsiderările acestea au și ceva demonstrativ, căci pilonii interbelici a ceea ce denumim astăzi școală de compoziție românească au fost chemați, poate mai rar ca în alte domenii artistice, să depună mărturie pentru ce se întîmplă astăzi în muzică. Referirea curentă se face la muzica populară, ca și cum nu ar exista deja o tradiție cultă ce va fi asimilat la vremea ei modelul arhaic. Nu credem să existe o singură posibilitate de referință (și nici aceasta nu este imuabilă, imaginarea ei se schimbă, destul să ne gîndim ce însemna folclorul înainte de Constantin Brăiloiu și ce înseamnă de atunci, ori, nu avem nici un motiv să presupunem că s-a spus tot ce era de spus), ci doar că viziunea diacronică este prea timidă.

Desigur, un medalion Alfred Alessandrescu pune în acest sens probleme delicate de lămurit, filiațiile sale franceze fiind de necontrazis, aportul la proprietatea stilistică națională — mediat. Dar, consecvenți în privirea istorică, îl vedem pe compozitor ca încheind o etapă — a asimilării modelelor — fiind primul, dacă îl separăm pe Enescu, unde aceste modele sînt cu deplină virtuozitate re-create.

Dar poate însuși Alfred Alessandrescu, în suprema sa modestie artistică, a dat tonul categorisirilor pripite ulterioare. Există un mod de a fi național, un dat structural inalienabil și care nu se poate măsura cu nici un etalon exterior compoziției însăși. Reaudiat în grupaj (nu lesne de alcătuit din opus-uri camerale, pentru că Alfred Alessandrescu a strălucit în orchestră), o dată trecute de cea mai intimă familiaritate întorsăturile și armoniile Franck-Fauré-Debussy, o vădită față, autohtonă, se relevă ascultătorului atent. O pulsație intimă a muzicii sale rezonează cu muzica spațiului românesc pe deasupra mijloacelor endogene : acolo unde modelul fragmenta discursul, la compozitorul român găsim o continuitate specifică, un sens de arc a cărui tensiune nu slăbește pînă în finalul ce întrerupe, adesea cu o surpriză studiată (Adagio pentru două viori și pian), fiorul incantatoriu. Ținuta exemplară a lucrului muzical, profesionalismul impresionant prin sinceritate se argumentează astfel într-o paginație subtil proprie, națională.

În general, aceste Portrete camerale, mai ales cele comemorative, fiindcă se adresează unui public ce nu a avut un contact direct cu personalitatea compozitorului, au nevoie de a fi cu dăruire traduse în fapt sonor, spre a nu părea o prestație culturală de ocazie. Ori, ceea ce caracterizează mai deplin interpretarea muzicală actuală de la noi este tocmai dăruirea. S-a văzut și acum o plăcere a actului concertistic, o devoțiune ce leagă peste generații pe compozitor și interpret.

Costin Cazaban

r e m e m b e r

Heidelberg

II

Ruprecht a fost un principe elector care a știut să profite de conflictele din sînul Sorbonei și să întemeieze, cu ajutorul indezirabililor de la Paris, întîia universitate germană în Heidelbergul de lemn al sfîrșitului celui de al paisprezecelea veac. Orașul de pescari de pe Neckar, vegheat de spiritul sfîntului Johann Nepomuk, patronul tagmei, devenea astfel dintr-odată simbolul viitoarei Germanii savante, patria gîndirii și a științelor, a rigorii și a gravității melancolice, pe care aveau s-o admire peste patru sute de ani cei mai de seamă poeți și învățați ai Franței de la Hugo la Taine, de la Michelet la Gérard de Nerval, de la Renan la Musset, de la Quinet — ale cărui scrisori din Heidelberg sînt adevărate imnuri către Germania — la M-me de Staël sau Lamartine. Întemeind această universitate, Ruprecht devine astfel ctitorul unei alte țări, a unei Germanii a spiritului, țară în sine, mai presus de istorie și geografie, ce și-a avut la Heidelberg întîia ei capitală. Despre această țară suprapusă spusese Hölderlin : „...aus deiner / Tiefe die Fremden ihr Bestes haben !...“ el cel mai străin de contingent, cel mai abstras dintre poeții germani, cel mai dureros captiv al unor înălțimi pe care liricii Europei rareori le-au atins. Și Ruprecht care doarme subt o lespede veche, cu impenetrabilul său suris gotic pietrificat, își va fi visînd urmașii în deriva unor timpuri imprevizibile și va fi visînd și castelul acesta pustiu, năpădit de turiștii ce profanează totul cu ireverența lor jovială, năpădit de amurguri la fel de somptuoase și de sălbatice ca și altădată și de amintirile dizolvate în negrul ce patinează tăcutele și oarbele ziduri.

Dar Liselotte ? Numele acesta ce mi-a rămas ca un ecou îndepărtat din paginile lui Saint-Simon, era al unei fete suave și trandafirii asemenea Clotildelor ce-l urmăriseră pe marele nostru Eminescu în anii tinereții cînd studia el însuși la o universitate din lumea germanică. O fată născută prin veacul al șaptesprezecelea în acest castel, fiică de principe palatin, pe care fratele lui Ludovic al XIV-lea o luă de nevastă, ducînd-o în țara lui, unde viața la curtea Regelui-Soare nu avea să-i pară decît un exil aurit. Ce imensă virtute, ce demnitate exemplară la această „și rogue et fière Allemande“ cum o numește memorialistul francez, povestind cum odată, spre stupoarea martorilor scenei, în timp ce monarhul îi făcea „une révérence très marquée et basse“, Liselotte sau Madame, cum îi spune Saint-Simon — i-a întors pur și simplu spatele, indignată de intenția lui de a-și căsători o fiică nelegitimă cu fiul ei... cum altădată aceleași fiu, nefericitul duce de Chartres, după ce acceptase în principiu căsătoria cu respectiva bastardă a lui Ludovic, fusese pălmuit în public de orgolioasa și inflexibila mamă. Și în ultimă instanță, cită personalitate va fi avut această femeie care trăind la cea mai fastuoasă și mai ilustră curte a Europei baroculuí, își permitea luxul de a rămîne impasibilă și de a duce dorul pădurilor natale, al berii și al cîntecelor de pe valea Neckarului ! Mă gîndesc la dezolarea ei cînd își dădea seama că devenise pretextul sub care mercenarii lui Ludovic al XIV-lea distrugeau Heidelbergul și prefăceau în ruine castelul strămoșilor ei spre indignarea de mai tîrziu a lui Victor Hugo ce va vitupera împotriva soldaților francezi : „Ils violèrent la famille, ils violèrent la réligion, ils violerent la mort...“ Pe Liselotte însă moartea a găsit-o departe de țara ei, bătrînă, singură, luptînd zadarnic să scape din subtila pînză de păianjen a intrigilor Doamnei de Maintenon, frisonînd de răceala presimțită a pămîntului străin ce avea s-o îmbrățișeze cu nepăsarea lui rituală. Dacă ar fi existat un François Villon modern, ar fi trecut-o cu siguranță în rîndul acelor «Dames du temps jadis» către care tîlharul medieval privea cu admirație și nostalgie, cinstindu-le cu nepieritoarea lui metaforă a zăpezilor de odinioară.

* * *

În pragul amurgului acest conglomerat de construcții își dezvăluie splendorile care-l alcătuiesc : de la romanicul tîrziu pînă în vremea baroculuí, ruinele castelului ilustrează o întreagă istorie a artei europene... nu voi uita perfecțiunea tăieturii gotice de la ferestrele vechii aripi a lui Ruprecht... e ca și cînd meșterul anonim ar fi compus o savantă ecuație a luminii și a cerului, ale cărei necunoscute planează și azi în văzduh. Fațada clădirii lui Ottheinrich e unul din cele mai desăvîrșite exemplare de arhitectură rinascentistă din cîte mi-a fost dat să văd în întregul spațiu germanic și poate unicul în care nu se implică aproape deloc penchant-ul spre forma deschisă, acel baroc imanent al arhitecturii germane, derivînd dintr-o structură deschisă misterelor și anxietății obscure... germanii nu au percepția orizontalului în artă și tocmai de aceea fațada aripii lui Ottheinrich are pentru mine ceva insolit, cu toate că se păstrează esențialmente în aria tiparelor lor stilistice și pare a fi mai curînd produsul unui moment de interferență italică decît al unor influențe propriu-zise... cred că insolitul vine și din contrastul amplasării : o armonie de forme și linii de un desăvîrșit echilibru meridional, situată în mijlocul unei păduri teutone copleșită de umbra zeităților nordului și de proiectile fabuloase ale unei ontologii abisale... de altfel întregul ansamblu al castelului are o aureolă de legendă mai mult decît o patină istorică, pare a veni mai curînd din timpul transcendental decît dintr-un ev mediu circumscris și concret... evul mediu germanic îl simți în preajma superbei și sumbrei Festung Marienberg de la Würzburg... aici mi-am dat seama însă că — asemenea baroculuí în artă — romantismul în lumea germanilor e o categorie ontologică și nu o simplă etapă a evoluției universului lor moral și sensibil... de aceea marii romantici germani formează o familie aparte și scrisul lor se sustrage miraculos fatalului coeficient de desuetudine ce sigilează, fie și imperceptibil, literatura europeană a romantismului.

a. e. baconsky

fragmente critice

poezia lui emil botta

I

Volumul de versuri **Un dor fără saţiu** (Ed. Eminescu, 1976) atrage atenția asupra unui poet pe care critica, după ce l-a îmbrățișat cu ardoare și a văzut în el „poate cea mai frumoasă nădejde a noului nostru lirism“ (Vladimir Streinu, 1937), l-a ignorat multă vreme. A contribuit la crearea acestei atmosfere de liniște neprielnică în jurul operei poetul însuși, om delicat și singuratic, iubitor de himere și închinător, ca Nerval, la steaua neagră a Melancoliei. Aceasta este cel puțin imaginea pe care o lasă poemele sale elegiace străbătute de sarcasm și sparte, din loc în loc, de comedii verbale în stilul fantaștilor simboliști, elemente ce fac și mai apăsătoare, întunecate reveriile și meditațiile lui Emil Botta. Lirismul este în primele volume (**Întunecatul April**, 1937 ; **Pe-o gură de rai**, 1943) mai muzical și, în ciuda numeroaselor semne de dezolare aspră și a unei mitologii crepusculare, el lasă o senzație de transparență, de lumină subțire, tremurătoare în niște versuri ce n-are nimic de-a face cu suprarealismul (cum s-a spus). Versurile sînt, dimpotrivă, clare, bine articulate, imaginea rară și căutată, cu multe abstracțiuni livrești plasate într-un decor romantic. Poetul este un El Desdichado care somnolează în solitudinea camerei sau se pierde prin codrii umbroși unde izvoarele bocesc iar păsările fac previziuni funeste :

„Singur umblam prin desime, / prin a Rusalelor codru vestit. / Negru de tristețe, tristeții sortit, / singur umblam prin desime. / Cînd auzit-am auzit / glas ca de zimbri, metalic, ascuțit : / Briareu ! / Aici în desime nu-i nime, / doar păgînească treime, / tăcutele doar elocinți vegetale și ziulica și eu. / Ah, e codrul, titanul cu brațe o mie, / strămoșul codru e Briareu. / Și mi-a dat domnul neliniștea setei nebune, / rubedenia vulcanelor crăpate de sete, / simpatia stîncii, a focarelor bete, / purtam pe buze munți de cărbune ! / Ai băut a vieții și a morții frumusețe toată, / codrule mare, Briareu ! / Dar gura mea e gură de cîntec, fîntînă secată, / gură de iad căreia îi e sete mereu“ **(Briareu)**.

Reminiscențe, desigur, din Poe, Eminescu, Laforgue, Keats, imaginație romantică spiritualizată și voit teatralizată, patetism îmblînzit de o ironie repede convertită într-o atitudine de îndepărtare de lucruri pînă a da sentimentul unei existențe disperate, — toate acestea se văd numaidecît în poeme, dar forța lirică adevărată a lui Emil Botta vine din iubirea lui tragică pentru himere. Poezia configurează o țară mitică de păduri profunde și fluvii întunecate pe care plutesc nave rimbauldiene, un ținut de amiezi faunești prin care aleargă minotauri și cîntă mierla mistică, pe solul lui cresc maci „haotici“ și rătăcesc într-o dezordine lumească vinovată „sleahta bizarilor, haita de îngeri“, în timp ce deasupra, pe bolta cerului, strălucesc palid „boieriţele, jupiniţele“ stele.

Acest spațiu poetic (unul dintre cele mai originale pe care le oferă poezia românească mai nouă) este, încă o dată, produsul unei imaginații lirice dominate, fecundate de cultură. Literatura poate fi și ea sursă de emoție lirică și, dacă avem de-a face cu un talent puternic, simbolurile celebre intrate odată în conștiința noastră pot reapărea într-o mitologie poetică nouă. Este cazul lui Emil Botta, care, în cele mai reușite poeme, introduce — lîngă emoția directă — o sugestie trasă din lecturi. Noaptea va fi, atunci, ossiánică, cîntărețul din flaut va fi fugărit prin păduri de Eumenidele, zei silvani ademenesc spre locuri ascunse Driadele, vulpile decolorate de soare vor aduce în minte imaginea infantelor, iar ursii greoi și solemni pe

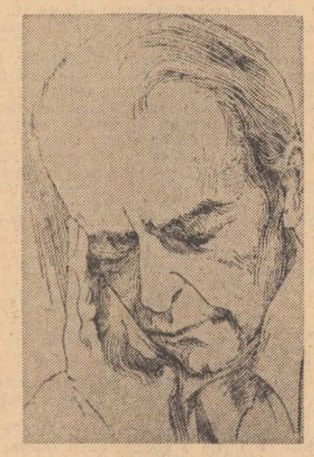

Desen de Teodor Bogoi

aceea a Granzilor de Spania. O fată ce aleargă prin poiene urmărind idilic un fluture nu-i, în imaginația prolifică a lui Emil Botta, decît o miss Anabell fluturînd un drapel negru etc.

Imaginația lirică urcă, mitizează prin mai multe rînduri de referințe livrești obiectele comune ce vin în atingere cu poemul, pentru ca, în altă parte, aceeași imaginație să coboare, printr-o silită luare în rîs, modelele. Lirismul trăiește astfel între două stări extreme, poetul lunatic este mereu întovărășit de un saltimbanc. Însă imaginea dintîi este mai puternică, gesticulația arlechinului nu reușește să umbrească fizionomia poetului damnat să rămînă în această lume **le ténébreaux — le veuf — l'inconsolé.** Sub diverse expresii, poeziile lui Emil Botta reiau această efigie nervaliană. Cel care trece prin păduri fantomatice este urmărît de Piaza Rea, printre oameni el merge „cu fruntea sus“ și se simte „în exil“, în fine, pașii lui se lasă conduși de „adoniana lucire a stelei pierdute“. Altă dată **(Cavalerul cu melc de aur)** creatorul la înfățișarea unui cavaler urmat de **Scutierul Tristeţe** sau pe aceea a călătorului ce trece în rădvan negru, printre copaci care plîng, spre „curtea Craiului Amurg“. Imaginea cea mai profund lirică a acestui sentiment de melancolică damnațiune o aflăm în poemul **Un dor fără saţiu** din volumul **Pe-o gură de rai :**

„De un dor fără saţiu-s învins / și nu știu ce sete mă arde. / Parcă mereu, din adînc, / un ochi răpitor de Himeră / ar vrea să mă piardă. / Și pururi n-am pace, / nici al stelei vrăjit du-te-vino în spații, / nici timpii de aur, nici anii-lumină / izvoare sub lună, ori dornică cîntă, / nimic nu mă stinge, nimic nu m-alină / și parc-aș visa o planetă pierdută. / E atîta nepace în sufletul meu, / bătut de alean și de umbre cuprins... / Un dor fără saţiu m-a-nvins, / și nu știu ce sete mă arde mereu“.

Temele și figurația poetică nu se schimbă în ciclul **Vineri** (1971) și în poemele recente : **Un dor fără saţiu** (1976) care repetă numai titlul nu și versurile ca atare din 1943. Nouă este doar înfățișarea materială (ca să spunem astfel) a poemului, transpus, acum, în versuri libere și cu o imagistică mai săracă. Mitologia poetică a lui Emil Botta capătă o notă mai apăsat națională, deși trimiterile la alte spații de cultură nu lipsesc. În înscenări lirice aproape copilărești în simplitatea lor poetul strînge la un loc **mieii și mialele** din Țara Bihorului și, reluînd de mai multe ori imaginea mierlei, face din ea simbolul unei păsări sfinte („îngereasca mierlă“). Mierla este numită într-un vers „doamna mea“, deci mierla cu glas dulce poate simboliza și iubirea (sincretism romantic răspîndit). La ușă îi bat zmei ce se cheamă „Bălaşul, Zamfirul, Berbantul“, la o nuntă cosmică participă „toți Crinii“, scriși cu majusculă, în alt loc e vorba de o Dînsa, fără altă determinare sau de „acea Țară“ și „acel Ținut“ etc. Orice element trecut în poezie capătă prin această ridicare la putere simbolică o nuanță de sublimitate. Prozaicul adverb **înăuntru** devine un majestuos, înfricoșător **Înăuntru, vîntul** ia înfățișarea mitică a Vîntului, o stea, care poate fi identificată și cu iubirea, intră în această mitologie ce spiritualizează totul ca o zeiască „Lucitoare“. După același principiu poetic (care în fond, este vechi, poeții conceptualiști îl foloseau în chip curent !) o abstracțiune ca **teroarea** poate să personifice ființa mitică a **Teroarei** și Emil Botta scrie un poem („Împresurarea“) în ton de ironie afectuoasă unde vine vorba de „silvestre oștiri“, de copaci metamorfozați, de „umé și mumé“ etc. El formează, astfel, cadrul liric concret pentru abstracțiunea pe care a inventat-o. Poemul în discuție nu mi se pare profund și nici altele care mizează prea ușor pe putința lucrurilor de a sugera, printr-o simplă antropomorfizare, o realitate lirică adîncă și misterioasă. Nici elementele de mitologie populară (ielele, Joimăriţele) nu dau, aici, consistență poemelor abstracte, sufocate de prea multe clișee estete și rarefiate de prea multă sentimentalitate : „Cercelus de venin, / inelus de venin / oh, multe carate / are Dînsa mea, flusturateca. / La răsărita soarelui / orchestra de iarbă, / la pupitrul de iarbă, / dirigentul orchestrei / în fracul de iarbă / a izbucnit / ca din pămînt. / Este a III-a, Eroica, / a spus Dînsa, flusturateca, / primăvărateca. / Aceste sonuri multisolemne, / acest diminuendo frenetic, / acest crescendo vertiginos, / totul și totul e Summa, / e a III-a, Eroica, / simfonia de iarbă, / de April majestuos“. **(Ielele, dînsele).**

Lirismul redevine, în schimb, profund cînd reapare ironia protectoare **(Witz-ul)** și sugestia unei realități ermetice vizionare, ca în **Cervantes** : „Fiți foarte atenți / cu acest manuscris. / Fiți atenți cu litera T. / cu înțelesu-i profund. / cu fragila-i structură. / Eu evoc un secol de aur, / un instrument de tortură : / între eroare și teroare / stă subtila, suava literă T. / Pe o cruce în formă de T, / a fost răstignită Himera : NUESTRO SENOR / DON QUIJOTE / EL CRISTO ESPANOL“.

sau, în alt poem, unde își fac loc ideea timpului ce crește în urmă și nostalgia eminesciană de eternitate : „Mă duce dorul către umbre iară, / străbune codru, vechiul meu Alcide, / cu gure dulci m-au sărutat silfide, / m-a prins, în plasa ei, plăcuta seară, // Nu-s astre-n cer cîte visez iubi, / nu-i noapte atîta cîtă ard să port, / departe-s, vai, de-al veșniciei cort ; în umbra lui regească vrere-aș fi ! / / Veste s-a dus că nu mai sîntem tineri, / s-a istovit al tinereții pas... / Din focul clipei stinse ce-a rămas ? / Lacrime doar, ce-s partea crudei Vineri. // Război am vrut, mă rog acum de pace, / străbune codru, vechiul meu Alcide, / în poartă bat și te implor : deschide. / Sînt, tot, o noapte. Frig mi se mai face !“ **(Soledad).**

Eugen Simion

balcanism și balcanitate

Puncte de vedere

Ne-am depărtat definitiv de vremea cînd „balcanic“ era calificativul de dispreț și indulgență, dacă nu de ocară, aplicat acelor expresii ale complexului de inferioritate culturală, acelor fenomene de inaderență reală la formele totuși adoptate ale unei civilizații superioare ce păreau să fie proprii Sud-Estului european. Nimeni nu se mai gîndește azi să-l folosească astfel și orice ofensivă împotriva lui stîrnește asocierea cu tristele întreprinderi ale Cavalerului Morilor de Vînt. S-a constituit în schimb în prezent o ramură a științelor umane, balcanologia, care, cu mijloace și metode adecvate, încearcă să surprindă caracterele complexului de viață sud-est european sau balcanic, de a cărui relativă unitate puțini se mai îndoiesc. Într-adevăr, prin jocul geografiei și istoriei, popoarele din Peninsula Balcanică, păstrîndu-și fiecare fizionomia proprie, s-au găsit supuse unui destin comun : cultura și civilizația lor au dobîndit trăsături în multe privințe asemănătoare.

Oamenii de știință și-au luat sarcina de a explica de ce și în ce se aseamănă aceste popoare și culturi, în ce fel și prin ce se deosebesc unele de altele, cum au acționat asupra fiecăruia în parte și asupra tuturor la un loc factorii istorici de unitate, ca și, dimpotrivă, care au fost și în ce chip s-au manifestat factorii de diversificare în zonă. Rolul tracilor în geneza popoarelor balcanice, influența elenismului, desfășurarea și rezultatele expansiunii romane, aportul Orientului, efectele migrațiilor „scitice“, ale statornicirii slavilor în Balcani, rolul Bizanțului care a dominat Peninsula și, apoi, al Imperiului otoman care i-a luat locul, pătrunderea filosofiei luminilor și a spiritului revoluționar occidental, iată numai cîteva din temele încă neepuizate ale acestor cercetări.

Prin aceleași împrejurări geoistorice care se impun fără solicitare voliționale individuale, românii se găsesc încadrați în acest complex de viață balcanic. Balcanitatea culturii și a civilizației românești este o realitate și e de datoria specialiștilor să definească locul nostru, cu tot ce ne apropie și tot ce ne individualizează, în acest ansamblu internațional. Trăsăturile istorice ale dezvoltării țărilor românești singularizează poziția românilor față de vecinii lor. Ei și-au înțeles chemarea și nu întîmplător Bucureștiul a deținut, de la Nicolae Iorga, rolul unui centru precursor în studiile balcanice.

Condiție istorică, balcanitatea nu s-a transformat însă niciodată într-un ideal spiritual. Ea nu a fost o idee creatoare de cultură ca, de pildă, romanitatea și elenismul, ca așa-numitul ilirism sau slavismul în vremea redeșteptării naționale a popoarelor din Peninsulă. Concept operant în cercetarea științifică și salutar în cugetarea politică pentru fundamentarea teoretică a unor acțiuni de apropiere și prietenească solidarizare a popoarelor balcanice, balcanitatea, cu a ei natură geografică și istorică, nu putea susține prin ea însăși eforturi creatoare de cultură.

Oameni de litere ca E. Lovinescu, Pompiliu Constantinescu, G. Călinescu, mai recent C. Ciopraga au fost convinși că la români cel puțin o asemenea direcție balcanizantă ar fi existat măcar pe plan literar, ca un fenomen secundar, un „interludiu“ original, au încercat să-i definească conținutul. Ar fi balcanizanți, prin opera sau numai prin anumite scrieri ale lor, A. Pann, N. Filimon, I. Ghica, I. L. Caragiale și fiul său Mateiu, Ion Barbu. Balcanismul pe care ei îl cultivă în variante foarte diverse ar consta mai ales în preferința pentru un anumit mediu de care sînt legați direct sau indirect, mediul urban românesc al veacului trecut, saturat de elemente umane și de civilizație de tradiție turco-fanariotă. Balcanismul, spune C. Ciopraga, este „un complex de tendințe în evantai, amalgamate într-o noțiune fatalmente fluctuantă, cu prioritatea elementului turco-bizantin“. Balcanice ar fi, după unii, o serie întreagă de realități morale negative, specifice acestui mediu, nesfîrșita gamă a insuficiențelor și a viciilor, a patimilor de tot soiul, de la lipsa de scrupule în agonisirea averii la rafinamentul bolnăvicios în luxurie, de la perfidia neastîmpărată la lene și abulie. Evocînd tipurile umane care le întruchipează, ciocoi, levantini, fanarioți, scriitorii noștri s-ar „cobori“ așadar „în zona balcanică a lumii noastre“ (P Constantinescu). Balcanică ar fi, însă și o anumită „atitudine în fața vieții“, de astădată pozitivă, care s-ar „traduce printr-un umor exercitat asupra omului și a deșertăciunilor ce-l ispitesc, prin frîna bunului simț... printr-un sarcasm al fanteziei“ exercitat asupra tentativelor nesăbuite de a depăși condiția umană, implicînd totuși și „iluzia esențial orientală că viața după capriciul poftelor ar fi mai frumoasă decît viața cu străduințile și tihna ei modestă“ (P. Constantinescu). Produsul literar tipic balcanic al acestei atitudini ar fi povestirea cu tîlc de felul lui **Kir Ianulea.** Balcanismul literar ar fi deci, în fond, valorificarea estetică, singura posibilă, a unei realități inferioare, o notă definitorie a sa fiind constituită de lexicul specific, împănat din abundență cu elemente turcești și grecești. Pentru G. Călinescu, Mateiu Caragiale era promotor al balcanismului literar prin cultivarea acelui „amestec gras de expresii măscărroase, de impulsuri lașive, de conștiință a unei ereditați aventuroase și tulburi, totul purificat și văzut de sus de o inteligență superioară“. Au fost încercate și caracterizări ale modalităților regionale de receptare a balcanismului în literatura noastră, precum și interpretări sociologice ale aderenței unor scriitori români la balcanism. C. Ciopraga crede că muntenii sînt mai receptivi la balcanism decît moldovenii. Ei ar fi fost mai sensibili la aspectele pitorești, hilare, caricaturale, bizare, luciferice chiar ale balcanismului, în vreme ce moldovenii ar fi sesizat mai ales înfățișările lui somptuos-feerice, rafinat decadente. Exemple : eroii lui Mateiu Caragiale și prințul Lai Cantacuzin sau tot **Divanul persian** al lui Sadoveanu. După boierul generos și ruralul etic, G. Călinescu delimita în rîndul scriitorilor tagma „balcanicilor, a micilor tîrgoveți sau boiernași, de obicei cu îndepărtat sînge grecesc ori vag peninsular, mai toți munteni“ inteligenți, nestatornici, zeflemiști, plebei și pitorești în expresie, între care așeza pe Caragiale, Minulescu, Arghezi.

Reducerea balcanității la una singură din înfățișările sale istorice — regimul turco-fanariot cu consecințele sale — nu ni se pare justificată. Dominația otomană nu a fost decît unul dintre factorii care au dat Balcanilor caracterele lor specifice generale. Să ne gîndim numai la limbă, acest „modelator virtual al oricărei creațiuni literare“ (D. Caracostea) : a devenit oare limba română mai balcanică prin afluxul de turcisme și grecisme din veacul al XVIII-lea decît era, în urma împrumuturilor anterioare sau prin acțiunea substratului tracic asupra latinei ? Sau, referindu-ne la literatură, este opera parenetică a lui Neagoe Basarab decît pare, prin lumea pe care o evocă, romanul lui N. Filimon ? Este poezia lui Dosoftei mai puțin balcanică decît stihuirile lui Anton Pann ? Putem, cu alte cuvinte, afirma că vreuna din manifestările noastre culturale din trecut, anterioare „prinderii noastre în rețeaua stilului turco-fanariot“ (C. Ciopraga) este mai ușor de înțeles în afara ambianței sud-est europene în care s-a produs și care, într-un fel sau altul, a marcat-o cu pecetea-i caracteristică ? Desigur, nu.

Dar, fascinați de pitorescul real și de savoarea specifică pe care materia și lexicul atît de impregnate de elemente turco-grecești le conferă operelor acestor scriitori socotiți „balcanizați“, nu pierdem oare din vedere semnele mai profunde, mai de fond ale balcanității lor ? Analiza decorului fanariot al lui **Kir Ianulea** ne spune, credem, mai puțin despre balcanitatea lui I. L. Caragiale, decît compararea întregii sale opere cu aceea a omologului său sîrb Branislav Nušić. Pentru că amîndoi ilustrează același moment balcanic al realismului literar, angajat în critica aceloraşi fenomene specifice trecerii societății fie ea românească, fie sârbească, la formele de organizare burghezo-liberale. Tot așa, idealizarea regimului nobiliar autohton de către N. Filimon și rechizitoriul său împotriva agentului străin, fanariot, de disoluție a vechii ordini par să-și găsească **mutatis mutandis** corespondentul mai modest în vreuna din acele scrieri sîrbești, analizate cîndva de Dušan Popović. În acest reflex ideologic similar, mai mult decît în culoarea „balcanică“ a operei lui Filimon ni se revelează balcanitatea lui.

Dar nici poetica acestor scriitori nu ni se pare că justifică în vreun fel caracterizarea lor ca balcanizanți, în sensul restrictiv dat termenului de unii critici. Implicînd biruirea dificultății și echilibrul mijloacelor, expresivitatea prin concizione și acuratețe realistă a notației, puritatea orfică a cîntecului și funcția lui spirituală superioară, idealul estetic afirmat, teoretizat și servit de ei rupe cu tradițiile retorice ale Peninsulei. Ctitori de forme literare, ei ilustrează, alături de contemporanii sud-dunăreni, momentul **balcanic** al unei revoluții estetice în sens europenizant și modernist, fiecare în felul și în timpul său. Pitorescul de epocă al scrisului unor Ion Ghica sau N. Filimon e un element secundar, mai puțin definitoriu pentru acești scriitori decît intenția realistă din care el decurge. Și nu prin ipotetica valorificare estetică a sorditului este Mateiu Caragiale un balcanic, ci prin curajul de a recunoaște condiția balcanică, a lui și a eroilor săi, de a o accepta și examina cu luciditate, convins că va descoperi și în mediul aristocrației române, cu antecedente fanariote, aceiași factori de istorie și tot atîta tragică umanitate ca oriunde în lume. Vocabularul măscăros sau gras nu-i dominanta stilului său atît de latin, nici proprietatea exclusivă a Balcanilor.

Prin poarta involuntar deschisă a balcanismului astfel înțeles, restrictiv și inexact, se pot strecura însă mituri revolute. Să ni se sugereze în sfîrșit că aurul netemporal al poeziei poate fi obținut și din miluri de mahala prin simple transmutații de alchimie estetică. Deopotrivă false, rezultate din generalizări grăbite și judecăți impresioniste subiective, toate acestea nu pot servi literaturii noastre. Împotriva lor mai curînd decît în vederea promovării unui ipotetic balcanism pitoresc și bizar se ridica Ion Barbu, deghizat ostentativ în veșminte turcești și reclamînd o „mai dreaptă prețuire a lumii lui Anton Pann“ Poetul nu făcea, ca și Mateiu Caragiale și după cum a demonstrat luminos Tudor Vianu, decît să ne recomande înțelegerea mai senină și mai lucidă a poziției noastre în lumea balcanică, a Balcanilor înșiși.

Balcanici prin datul fatal al istoriei, nu avem dar să ne îngrijim de consolidarea acestei condiții de care nu sîntem răspunzători, ci de înnobilarea ei prin acte de voință culturală în sens umanist și în spiritul vremii. Cît privește problema balcanismului literar în genere și aceea a balcanității literaturii noastre, ele cad în sarcina, credem, exclusivă a literaturii comparate.

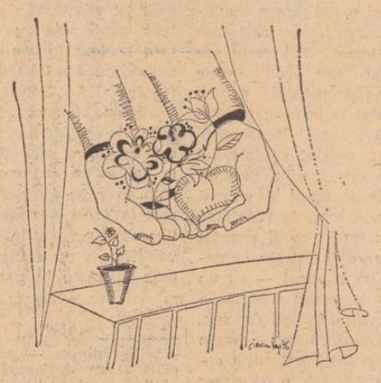

Desen de Simona Pop

Nicolae Şerban Tanaşoca

Fără crez uman, arta rămîne un fluture cu aripi scuturate

Urmare din pag. 1

o învolburare învîrtejită local și trecătoare. Timpul a dovedit-o din plin : 1. S-a ivit la Școala de literatură a Uniunii Scriitorilor din generația lui Labiș, ca să dau un mai luminos punct de reper ; 2. Au avut loc marile centenare naționale Eminescu și Caragiale, iar apoi s-au făcut importantele reconsiderări Arghezi, Goga, mai apoi Blaga, ca să nu mai vorbim de Barbu și Bacovia ; sau de colosalul sprijin oferit întru toate de Mihai Sadoveanu, N. D. Cocea, Hortensia Papadat-Bengescu, Perpessicius, Gala Galaction, G Călinescu și alții. Și toate acestea înainte de 1954 sau 1956 ; și toate acestea cu sprijinul P.C.R., ca să nu-și facă nimeni iluzii că minunile au plouat din cer.

Firește că structura spirituală a generațiilor de literați a început să se schimbe după eliberare, impregnîndu-se tot mai mult de ideile socialismului. Încă din școala de literatură se vedea că nu numai Labiș, ci și Andriţoiu, Ion Gheorghe, la care se adăugau cei din Cluj, ca Aurel Rău, sau din Iași, ca Horia Zilieru, vor constitui o nouă generație de poeți, modelîndu-și formele de creație artistică după noile conținuturi ale vieții. După ei au venit, realizînd un important pas de originalitate înainte, cu mai artistice moduri de exprimare, un Nichita Stănescu, un Ioan Alexandru sau un Marin Sorescu, ca să amintesc numai români ; căci la drept vorbind maghiarii și germanii din țară n-au rămas mai în urmă.

Azi avem un nou atlas liric în față, sub a cărui vegetație bogată și variată, murmură izvoarele patriotismului socialist, însumate sub nume generice ca Epopeea Națională *sau* Cîntarea României, *punctate de aniversări cu încandescență istorică.*

Cînd mi s-a cerut să pun degetul pe unul sau altul din numele semnificative care s-au impus ori răsar zilnic, am șovăit și nu am putut lua o decizie. Constanța Buzea, Nicolae Dragoș, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Dumitru M. Ion, Mircea Dinescu sau care altul ? Cum spun francezii : L'ambarras du choix ! *De altfel și din cronicile, recenziile și eseurile criticilor noștri mai tineri reiese că sîntem în zodia unei mai mări efervescențe și eflorescențe lirice. Cui din aceste fenomene originare, ca să folosesc limbajul lui Lucian Blaga, și originale, dar incompatibile fără înaintași, să mă adresez ? Și cu ce anume ?*

Cu laude ar fi prea ieftin. Iar „rețete“ n-am dat niciodată, nici măcar mie însumi. Cînd mi s-a spus că sînt eminescian sau arghezian, m-am apărat crîncen, spunînd că e vorba de poeți mult mai mari ca mine. Cînd mi s-a spus că aș fi un continuator al lui Goga, am zis : „Exagerat ! E mult mai mare“. Între noi doi însă e o diferență. Goga nu era comunist. Iar pe turnul meu e flamura comunismului, care se simte și în modestele mele versuri cum sună și flutură în vîntul vremii. Dar i-am citit pe toți acești poeți și pe mulți alții.

Fiind un inveterat cititor de versuri, aș putea trasa drumurile pe care le-au străbătut ori au navigat pînă au ajuns în rada numeroaselor porturi ale poeziei. De corăbiile poeților s-au lipit alge de aur și scoici cu perle, nici ei nu mai știau bine de pe unde. Dar lîna de aur pe care au adus-o le aparține : magia strecurată în semantica maleabilă a cuvintelor, condimentate cu pulberea stelară a frumosului ce le-a umplut de farmece steagul convingerilor și crezului uman. Fără acest crez arta rămîne un fluture cu aripi scuturate, strălucinde și șterse, incapabile de zbor. Dar aceia cărora aș fi vrut să le spun un cuvînt, o știu la fel de bine ca și mine, prietenul lor.

intîmplări cu scriitori

Cocteil á la Cluj

I

● Îl păstrez o frumoasă amintire lui Zaharia Stancu din vremea cît am lucrat la Uniunea Scriitorilor sub președenția lui.

Mă fascina prin personalitatea sa, prin aerul de bărbat decis, prin vigurozitatea interioară a mișcărilor, mă fascinau ochii săi albaștri și reci. Și de ce să nu mărturisesc (ce rău îmi pare că nu i-am spus-o niciodată) mă temeam de el ! Era un soi de frică cuviincioasă, asemănătoare cu teama ce mă cuprindea, mai tînăr fiind, în fața mamei, așteptînd să fiu „judecat“ pentru cine știe ce năzbîtie.

Mă chema rar la el în birou și de fiecare dată întrevederea se termina invariabil prin cuvintele : „Dă-ți demisia, să-ți dai demisia !“.

Îl irita, probabil, aerul respectuos flegmatic pe care îl afișam, faptul că-l priveam în ochi (era un mod de autoîmbărbătare) lăsîndu-l să-mi facă o mie de reproșuri, fără să răspund. Dacă la Casa scriitorilor cîntase cu o seară înainte nu știu care poet apucat de defulări lirice, vinovatul eram eu. Trebuia să-l fi oprit ! Dacă la o casă de creație doi confrați mai temperamentali își disputau nu știu ce număr de cameră, pe motiv de comoditate, așezarea ferestrei, mobilier, priveliște, vinovatul eram tot eu. În marea majoritate a cazurilor am fost însă mulțumit pe drept. Nu eram chiar ușă de mănăstire !

Îmi amintesc că „ultima demisie“ (ce rău îmi pare c-a fost ultima) mi-a fost cerută datorită unei întîmplări la care nu participasem chiar direct. Cel mult prin... sugestii.

Eram la Cluj, într-un prestigios turneu, luat nu în calitate de scriitor ci în cea de funcționar administrativ pătruns de abnegație și zel, aghiotantul poetului Traian Iancu, directorul cel mai expert în tainele protocolului, închipuindu-și (sancta naivitas) că prezența mea ar contribui la bunul mers al organizării.

Copleșit de prezența atîtor personalități ilustre pe care urma să le însoțim (Zaharia Stancu, Radu Boureanu, Eugen Jebeleanu, Laurențiu Fulga), m-a avertizat cu autoritate de bănățean :

— Mîcule, să fii atent ! Sîntem cu președintele. Totul trebuie să meargă snur ! Ață !

Primele două zile organizarea a mers mai mult decît **snur.** A fost ireproșabilă. Protocolul respectat, ora de sculare de asemenea, întîlnirile rodnice și plăcute. Ce mai, nici o greșeală, nici un repros.

În seara ultimei zile (dimineața urma să aibă loc întoarcerea la București cu mașinile) Traian Iancu îmi zice cu efuziune, nu în calitate de director ci „ca de la poet la poet“ :

— Vino să te țuc ! Padișahul e foarte mulțumit. (Padișahul era porecla de alint, numele „conspirativ“ folosit cînd era vorba de președinte). Fac cinste cu un coniac mare !

Mă așez la masa prietenilor mei șoferi, cărora Iancu le dăduse permisiunea să comande în contul lui „orice băutură că sînteți feciori faini“.

Deocamdată parlamentau cu aprindere, nedecisi, obstinați mereu de îndîrjirea șoferului pus la dispoziția lui Eugen Jebeleanu, care la orice sugestie făcea o grimasă de om profund plictisit rostind un interminabil : „vax, am băut asta !“.

— Ce să-i comandăm englezului ăstuia, nea Mîcule ? mă interoghează în șoaptă șoferul președintelui.

— Cocteil á la Cluj, sugerez eu, precis că n-a mai băut.

— Și cum vine băutura asta ?

— Păi, un fel de amestec... Un pic de vodcă, ceva lichior, citva coniac, rom să-i dea culoare, o lingură de turț, mastică să-i aromeze, ceva vin roșu, două picături de whiski, gheață...

— Și după aia mai trăiește ? vru să știe interlocutorul.

— Dacă puneți un pic de boia, ceva piper, sos picant, e-n regulă. Nu ! se apleacă...

Convins că rețeta a fost luată drept o glumă nevinovată m-am ridicat îndreptîndu-mă spre o masă unde stăteau cîțiva scriitori localnici.

Mircea Micu

atelier literar
poșta redacției

L. LETCA : Prea multe plicuri, nerăbdătoare (și nu tocmai lizibile !). Cîteva dintre ele, neinteresante (inclusiv ultimul). Unul, cu semne bune : „Călătorind, pădurile", „Moment", „Caii" „Încearcănă-mă". Ar fi : de scris mai puțin mai „strîns", mai supraveghiat, de citit și studiat mai mult, de trimis mai „economic", mai selectiv și, oricum, mai citeț. Bună ziua !

D. BORCEA : În ultimul plic, lucruri mai ingrijite, mai de substanță, cele mai multe. În penultimul, mai slăbuțe (de citat, doar „Copil și veghere"). Încercarea, dacă ați făcut-o, va avea și ea, desigur, șansele și învățămintele ei. Succes !

A. DE CHAMONIX : Ne pare rău, dar n-am găsit, nici de data asta, elemente care să sugereze o probabilă extindere a zonelor de experiență și a modalităților, dincolo de ceea ce pare să fi devenit o manieră, un joc singular și însingurat, inaccesibil, ocult, care-și ajunge sieși, refuzînd orice participare sau asistență. O manieră, cum ar zice foarte expresiv și „à propos" personajul din „Rodeo" (de altfel, singura pagină care permite relația firească, elementară, literatură-cititor) de a condiționa „funcționarea haotică a modului inform", de a arde „pe dată orice însemn dat în vileag de arcuirea zgomotoasă a mecanismului", etc. (Cît privește generosul semn de egalitate pe care-l așezați între **mit** și **mitologicale**, veți recunoaște că e cel puțin imposibil; sensurile, clare, nu vă pot scăpa, iar eludarea lor n-are cum să vă fie de folos).

LUCIAN PETRESCU : Excelentă scrisoare ! Versurile, mult prea elaborate („la rece") într-o formulă predominant ermetică, încifrată. Dar nici ermetismul nu se poate dispensa de spontaneitate. Sperăm să primim vești mai bune, mai „deschise", la nivelul unor aptitudini care se întrevăd sau se bănuiesc printre rînduri.

AL. PRIBOIENI : Versurile, în cea mai mare parte, alunecă spre cronica rimată, ușoară, superficială (mai bune, „Peste coline", „Felicitări"). Scrisoarea, însă, e cît se poate de justă, plină de idei și proiecte binevenite. În ultimul plic, lucruri din ce în ce mai slabe.

EMILE AJAR : În general lucruri modeste, fără nerv, fără vibrație. Pe ici, pe colo, cîte un vag ecou liric, care lasă unele speranțe („După creație", „Toamnă", „Măști").

IULIAN MOCANU : Sînteți primul, în istoria „Atelierului literar", care vă bucurați că un prieten al dv. a fost publicat la „Antologia negativă" ! „În anul acesta — mai spuneți — voi lupta să am și eu aceeași satisfacție care a avut-o prietenul meu". O mai fi cineva, în afară de dv., care să nu fi înțeles ce reprezintă această „antologie negativă" („vitrină de rebuturi", cum am numit-o adesea) care-și propune de fiecare dată să demonstreze practic cum **nu** trebuie să se scrie versurile ?... În orice caz, judecînd după nivelul textelor pe care ni le-ați trimis pînă acum, se pare că aveți, toate șansele să vă vedeți visul împlinit !...

S. SECELEANU : Nu sînt lucruri noi, revelatoare. Am putea spune chiar că impresia de-acum e mai puțin favorabilă decît data trecută, printre pagini de elaborări greoaie, fără tensiune lirică, cu iz desuet, didactic. O „primă" de optimism ar părea să existe, totuși, ici-colo, mai ales în „Anatomie" și, oarecum, „Ipostază".

DONICI 20 : Redacția nu consideră că textele dv. sînt publicabile în „Luceafărul".

N. POPA : Dacă ați reflecta un pic, ați înțelege destul de ușor de ce nu putem trimite răspunsuri „la domiciliu". Nu, nu putem face nici o excepție (e de la sine înțeles).

Petre Lazăr, Adina Werther, Meda Musat, Dobre Enache, Lavinia D., Gheorghe Sterpu, Spălatu Marin, Bobirc Gică, Florian Neamțu, G. Georgescu, Alexandru Ion, Bălașa Elena Maria, Petre Lobrezan, Coco, Cesig Ioan, Dincă E., Sergiu Someșan, Florian Florea, Ela Gavril, C. Cornel-Bucovineanu, Natalia Ilmen, Lenk Sivynn, Inc Inculeț Bălan, V. Marcel, Nestor Ioanid, Stoica Ovidiu, Costel Alexandru, Constantin Cerna-Drăganu, Icar, Marinescu, Alexandru Rodica, C. Dimitrion, Marin Purcărin, Zaharia Vasile, Grig. Ionescu-Eforie, Ionel Bătrînu, U.U., Urucu D. Constantin (ceva, în „Laudă arborilor"), **Gh. Barbu Aristide, D. Chiseleteanu, Roman Dacian, Mihalache Julieta, Rolland Filip, Jill Kinmont, Lupuleasa A.R., Jean-Paul, Emanuel Santis, Veli Nejdet, Cănccan M. Gavril, Gh. I. Ungureanu, Florin Mirea, Savu Florica :** încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Tînguirea lui Manole

O, dacă-aș fi-ntrebat,
Dacă-aș fi aflat,
Că zidul acela trist, neisprăvit
De pasărea Phöenix n-are mărturie,
Nu-mi zideam pe Ana în adînc de piatră,
Nu-mi scoteam din sînge apa și lumina
Ca să leg nisipul riurilor frînte
Pentru înălțare pe-o străină vatră.
Într-o semeție rece și ostilă
Se ridică-n zare ce-am fost, ce nu sînt,
Speriați stejarii ca de-un rece vînt
Se destramă-n cete și s-ajung la ei
Azi nu-mi mai cresc aripi ca de-atîtea ori
Cînd mi-erau deajuns două-trei scîntei.

IOANA CIOANCAȘ

Cîntare Patriei

— Ca un fir de iarbă-mpodobit de rouă
pasărea să-și stingă setea cînd nu plouă,
ca în miez de noapte, bîntuiți de lună,
mugurii-n explozii cînd se încunună,
ca o-nfiorare și o alinare
un cireș sălbatic luminînd de floare,
prin pădurea arsă de singurătate
ca un cerb chemîndu-și ciutele-nstelate,
ca o prăbușire, drumul să se vadă,
cursul împlinîndu-și limpedea cascadă,
ca un zvon de aripi, zorii cînd se crapă,
care înspăimîntă liniștea toroapă,
ca un salt în vis prin faptă și cuvînt
îmi iubesc pămîntul, patria mi-o cînt. —

PETRE VLAD

Privirea prin lupă

Cîteva zile trebuiesc omului să ajungă
în lună
Cîteva ore pentru a străbate pămîntul
de la un pol la altul
Cîteva minute trebuiesc omului pentru
a mînca o pasăre
Cîteva secunde pentru a o ucide.
— E mai ușor să ucizi
viața implică responsabilitatea de a crește —

Cîteva zile trebuiesc omului să ajungă
în lună
Cîteva sute de ani trebuiesc oamenilor să se
salute,
să se respecte,
să se cunoască,
să se iubească,
dacă bat cu aceeași inimă
dacă vorbesc cu aceleași gînduri
dacă se întîlnesc...
unul cu celălalt.

MARIAN C. ROMANOVSKI

„Nicolae Labiș" —
ulei de Mircea Barzuca

Imaginea ta

Ce vis ți-ai așternut sub pleoape
cînd noaptea ți-a pus pecetea peste ele,
ce sunet a intonat inima ta cînd
liniștea a înfierat-o cu semnu-i
și degetele de ce s-au strîns apăsat
peste piept mamă, ca o ușoară mîngîiere
viața a plecat de lîngă tine
trecîndu-te în liniște și-n minerală stare.
Ce gînd ți-a încremenit sub frunte
buzele lăsîndu-le într-un zîmbet nemișcat
și-aduceai aminte de copilărie
de oameni, de timpuri, de locuri,
cîte lacrimi au rămas neplînse
cîte cuvinte nerostite, cîte mîngîieri,
cîte lucruri învățate cu mîna ta
n-au trecut în uitare, pierdute.
Pămîntul cuprinzîndu-te pecetluiește-n
ochii mei imaginea unei movile
acoperită cu toate culorile florilor.

VICTOR CROITORU

Părăsește cupola sunete O

Părăsește cupola sunete O cea fără
margini a trupului tău
Tu, oul cuvintelor țeasta și regele lor
Gura mea te așteaptă
Căci vreau a nu te încredința invocațiilor
searbede
Nici vitrinelor muzeale nici
Marilor războaie masmedice sau acelor
fleșcăite poeme
De seară ridicate odată cu trupul tău la
rang de Europă
Cu schele constructorii înconjoară cenușa
păsării Phoenix
Cerul e un paianjen uriaș și ochiul te umple
De binecuvîntarea luminii
Toate acestea-s lîngă mîinile mele
Alung muștele așezate pe pîntecul tău
portocal
Mă dezbrac în fața ta să implor
În toată puterea și strălucirea trupească
a vieții
Literă mare sunet zeule O
La umbra schelelor păsării Phoenix înfloresc
Odăile nopților prin care pînă la tine
Am străbătut atîtea ciudate meleaguri
Grabnic sosind asfințitul mă lași
contemplîndu-te
Să-ți depun la picioare aceste multe cuvinte

Ciinii nordului latră numele tău scris
acolo pe ceruri
Te-a răpus somnul te-au mușcat vulturii
Semințele zorilor înfloresc pe marginea
rănilor tale
Și tu nu-mi răspunzi
Gura mea rontăie nudul amar al imaginii
despre tine
Poamă pentru un alt anotimp — semn
că nu cugeți
Părăsește cupola sunete O cea fără
margini a trupului tău
Și tu schelele false ale acestor
meridiane pe drojdie
Pasăre Phoenix

ION DUNCA

Grîu sub vis

O șa verde deasupra norilor
Gardul de lacrimi care păzește ființele ce
comunică prin somn
pace înmiresmată
sau țintirim lovit de proiectile
Din orice crăpătură a amintirii
va sări afară grîul
Un moșneag se va pleca să rupă
neghina și macii
pentru a perpetua glasul recoltei în cor

CORNELIU VALMA

cultura românească în lume

Informații riguroase în Meyers Lexikon

Apărut în prestigioasa editură din R.D. Germană „VEB Bibliographisches Institut", cel de-al 11-lea volum din enciclopedia „Meyers neues Lexikon" (ediția 2-a revăzută) se adaugă serioaselor instrumente de lucru datorate acestei instituții. Printre articolele cuprinse, optsprezece pagini sînt închinate **României.** Un mare stoc de informații vin să lămurească problemele esențiale : natură, populație, economie, stat și societate, istorie, literatură, artă plastică și arhitectură, muzică, teatru și film. Ilustrații numeroase, vederi din România, scene istorice, portrete, reproduceri după cele mai valoroase opere de artă, tabele cu statistici minuțioase...

Despre industrie și agricultură, capitole ample, cu tabele ale principalelor produse industriale, ale dezvoltării tuturor ramurilor, ale produselor agricole, reflectă ritmul viu al industrializării și intensificării agriculturii.

La paragraful „Structura statului" — o definiție concisă : „România este o republică socialistă care construiește societatea socialistă multilateral dezvoltată. Este un stat suveran, independent și unitar al celor ce muncesc de la orașe și sate, în care întreaga putere aparține poporului" (p. 680). Se accentuează participarea tuturor oamenilor muncii, țărănimii și intelectualității, fără deosebire de naționalitate, la făurirea vieții și dezvoltării societății socialiste.

Dicționarul face loc unor pasaje ample despre P.C.R., U.T.C., sindicate, ocrotirea sănătății, generalizarea învățămîntului de 10 ani, „legăturile mai strînse ale școlii cu viața" (p. 681), milioanele de volume din biblioteci, răspîndirea radioului și televiziunii, a cotidienelor și periodicelor „multe din ele scoase pentru cetățeni de naționalitate maghiară, germană, etc." (p. 682).

Capitolul „Istorie" cuprinde explicații detaliate — aproape un sfert din articol. „Între 1900—1700 î.e.n. s-au așezat aici tracii care s-au contopit cu populația băștinașă. În epoca de bronz (1800—800 î.e.n.) s-au format triburi care în sec. 5 î.e.n. au primit denumirea de geți și mai tîrziu daci (...). La Marea Neagră existau în acest timp cetăți grecești — Histria, Tomis, Callatis. În sec. 1 î.e.n. Burebista a creat un stat de mare întindere sub numele de Dacia (...). Împăratul roman Traian a purtat împotriva dacilor două războaie, i-a supus cu toată împotrivirea desfășurată sub conducerea regelui Decebal. Cea mai mare parte a Daciei a devenit provincie romană în care civilizația și limba latină au înlocuit treptat pînă la romanizarea deplină limba și obiceiurile dace. Atacurile goților și răscoalele sclavilor din interiorul provinciei l-au determinat pe împăratul roman Aurelian să-și retragă armata și administrația, pe malul sudic al Dunării...".

Este tratată cu rigoare științifică formarea poporului român și a limbii române ; despre alcătuirea statelor feudale și luptele cu turcii, despre unirea țărilor române sub Mihai Viteazul ; despre dezvoltarea culturală din secolul XVIII, formarea conștiinței naționale românești. „În Transilvania, Școala ardeleană se străduia să dovedească unitatea și continuitatea poporului român prin argumente istorice și filologice" (p. 683). Principalele evenimente, revoluția de la 1848, Unirea, Independența, **sînt pe larg lămurite și ilustrate.** Un punct de vedere just este adoptat în legătură cu realizarea statului național, a evenimentelor care au precedat și condus la împlinirea acestei aspirații de veacuri a poporului nostru : „România a participat din 1913 la al 2-lea război balcanic și din august 1916, de partea Antantei, la primul război mondial. Trupe germane și austriece au ocupat două treimi din țară. La 7.V.1918 puterile centrale au încheiat cu România o pace înrobitoare, care a fost anulată după victoria Antantei. Forțele victorioase au recunoscut prin tratatul de la Trianon (1920) Unirea Transilvaniei și Banatului răsăritean cu România, realizată încă din 1918 prin mișcarea burghezo-democratică — ceea ce a împlinit procesul de formare al unui stat unitar național român"... (p. 684).

Astfel se trece mai departe prin toate treptele care duc la edificiul istoriei noastre moderne — mișcările muncitorești, formarea P.C.R., a frontului patriotic antihitlerist ; Eliberarea de la 23 August 1944, instaurarea republicii, naționalizarea, etc. — pînă la prefacerile zilelor noastre, construirea societății socialiste multilateral dezvoltate.

Un amplu capitol este dedicat literaturii. După o succintă istorie literară, începînd cu scrisoarea lui Neacșu și enumerînd toți marii noștri scriitori, precum și curentele literare, se fac referiri și la literatura contemporană.

Un accent deosebit este pus pe muzica populară : sînt remarcate influențele trace, bizantine, orientale, se comentează genurile de folclor muzical precum și cercetările muzicologice efectuate în acest domeniu (Brăiloiu, Breazul). În aceeași măsură sînt amintite influențele artei populare în plastică, unde înfrățirea mai multor stiluri a creat trăsături cu totul specifice. Arhitectura oferă perlele sale, burgurile din Transilvania, bisericile de lemn din Maramureș, cele pictate din Bucovina etc. Urmează înșiruirile celor mai de seamă pictori, sculptori, compozitori și dirijori — precum și un paragraf dedicat dezvoltării teatrului și filmului în țara noastră.

În încheiere este publicat un capitol intitulat „Rumänische Sprache" — „limba română". Este „una din limbile romanice formate în timpul creșterii și decăderii imperiului roman" (p. 691) — dar pentru noi, care o vorbim și o iubim atît, cum ar putea fi definită ? Iată încă un folos al lexicoanelor... să ne gîndim în ce fel am putea demonstra lumii incomparabila frumusețe a limbii române.

Grete Tartler

● **MAI VECHI TRADUCĂTOR DIN LIMBA ROMÂNĂ, MICHAEL IMPEY** a realizat o versiune engleză a poemelor lui Tudor Arghezi, în colaborare cu Brian Swann, un reputat autor de short-stories. Volumul se intitulează **Selected Poems of Tudor Arghezi** și a apărut în editura Universității Princeton din Statele Unite. Într-un comentariu din **România literară,** Dan Grigorescu încheia suita aprecierilor sale asupra acestei noi versiuni datorate profesorului Impey : «Cartea publicată de Princeton University Press consemnează un moment plin de semnificații din istoria cunoașterii în lume a unuia dintre marii poeți români. Lui Michael Impey și lui Brian Swann li se cuvine, pentru aceasta, omagiul celor care cred în valoarea universală a acestui poet care — cum se spune în prefață — „aparține mai presus de orice secolului al XX-lea"»

● **EDITURA VARȘOVIANĂ LUDOWA SPOLDZIELNIA WYDAWNICZA** a publicat romanul scriitorului român Mihnea Gheorghiu, **A venit un om din răsărit.** Versiunea poloneză este realizată de Janina Wrzoskowa și a apărut într-un tiraj de masă. De asemenea, consemnăm **apariția** unui articol de Valentin Silvestru, consacrat spectacolului cu **Matca** lui Marin Sorescu în cadrul festivalului Teatrului Național din Paris, publicat în volumul dedicat de editorii polonezi acestui eveniment.

● **PROFESORUL MICHAEL IMPEY** de la Universitatea Kentucky publică în revista **Books Abroad** un articol dedicat liricii feminine din România, cu mai multe traduceri foarte reușite. Tot **Books Abroad** numără de mai mulți ani între colaboratorii săi pe criticul Virgil Nemoianu, care în același număr recenzează romanul lui Ion Lăncrănjan, **Caloianul.** Este discutat și romanul **Delirul** de Marin Preda.

● **PREMIUL PUBLICULUI** pe anul 1977 a fost dedicat la Festivalul filmului de televiziune din Monte Carlo peliculei **Nadia Comăneci, nașterea unui miracol,** aparținînd televiziunii române. Filmul a fost turnat de Nicolae Opriței, după scenariul Manuelei Gheorghiu și s-a bucurat de calde aprecieri din partea juriului și a tuturor celor care l-au vizionat, devenind cea mai populară peliculă a festivalului, cum atestă și titulatura premiului obținut.

● **UN MARE SUCCES** a obținut ansamblul **Doina** al tineretului capitalei în emisfera australă. Un lung turneu a purtat pe artiștii români în Australia și Noua Zeelandă, unde au fost aplaudați cu frenezie de spectatorii care au apreciat acuratețea costumelor, ritmul dansurilor și notele nostalgice ale doinelor din Carpați. Televiziunea din cele două țări, precum și presa scrisă, nu și-au precupețit elogiile la adresa artiștilor români.

● **CORUL „MADRIGAL"** a obținut în aceste zile premiul internațional **Una vita per l'arte David Michelangelo.** El va fi decernat în ziua de 6 iunie cu prilejul celei de a patra ediții **Sagittario d'oro** cînd **Madrigalul** va da un spectacol la teatrul **Fonti din Fiuggi.** Această prestigioasă distincție se acordă o dată la doi ani și constituie încă un diamant în cununa de minuni a **Madrigalului.**

sport

Daciada — sănătate și performanță

Nu e o descoperire a timpurilor moderne că sănătatea unui popor reprezintă unul din bunurile sale fundamentale. Dacă ar fi să ne gîndim fie și numai la anticul *Mens sana in corpore sano* și tot ne-ar fi ușor să înțelegem că, de-alungul timpurilor, oamenii s-au dorit nu doar deștepți, ci și sănătoși. Sănătatea omului este sănătatea *Cetății,* fără de care zidurile acesteia ar fi mai șubrede. Deși am luat cunoștință de acest adevăr, deseori, noi oamenii moderni, am uitat mijloacele cele mai directe și naturale de a ne întreține și cultiva sănătatea. Am renunțat, nu de puține ori, la mișcare, la simplele și plăcutele exerciții fizice și ne-am repezit, în schimb, spre cutiile cu pastile, cu medicamente și întăritoare ce nu ne pot oferi decît simple paleative pentru atît de precara noastră condiție fizică. Mai mult, aceeași lume modernă a făcut din sport doar sursa atingerii unor performanțe uluitoare, la îndemîna celor care-și sacrifică mulți ani pentru a lupta cu secunda, centimetrul, gramul. Am uitat, deseori, că sportul nu trebuie să fie, în primul rînd, o industrie, din care „manageri" iscusiți să stoarcă venituri fabuloase, ci că menirea fundamentală a aportului este aceea de a forma oameni sănătoși, cînd le facem chibzuit ele se numesc *educație fizică,* adică educația trupului care să înfrunte boala, zgomotul, noxele de tot felul, moartea prin prematură degradare fizică.

În acest spirit, de înaltă responsabilitate față de sănătatea poporului, a fost concepută — din inițiativa secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — și marea competiție sportivă „DACIADA", care va începe, în toate localitățile țării, la 20 martie. Și iată, nu e o simplă coincidență, ci una fericită, că manifestările „DACIADEI" debutează într-o perioadă în care, Festivalul național „Cîntarea României" se află în plină desfășurare. Căci formarea și afirmarea calităților fizice și morale ale tinerei generații nu pot fi concepute la noi, decît în strînsă legătură cu afirmarea spiritului artistic, creator de frumos al acestor oameni. Și asemeni „Cîntării României" și „DACIADA" se va desfășura în mod diferențiat, avînd sarcini precise pentru sportul de masă și pentru cel de performanță, adică, ceea ce în „Cîntarea României" reprezintă manifestările susținute de artiștii amatori și, respectiv, cei profesioniști. Pentru a se constitui într-un adevărat sistem unitar de desfășurare, „DACIADA" este patronată de mai multe organisme : Consiliul Național pentru Educație Fizică și Sport, Uniunea Generală a Sindicatelor, Comitetul Central al U.T.C., Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști, Consiliul Național al Organizației Pionierilor, Uniunea Națională a Cooperativelor Agricole de Producție, Ministerul Educației și Învățămîntului, Ministerul Apărării Naționale, Ministerul de Interne, Uniunea Centrală a Cooperativelor Meșteșugărești.

Deocamdată, regulamentul acestei competiții nu este definitivat și, tocmai de aceea, sperăm că propunerile în vederea alcătuirii lui pot încă sosi. Și aici, tinerii pot avea un rol determinant : prin inițiativă, prin deschidere spre nou, prin pasiune ei pot contribui la alcătuirea unei *Carte* pe măsura marilor obiective ale acestei competiții naționale.

DACIADA este un bun prilej de îmbinare, de „reconciliere" a *Performanței sportive de înaltă valoare* cu *Bunăstarea fizică.* Nu avem de făcut, decît să fim credincioși unui program ce vizează la consolidarea unui *tonus vital* atît de necesar zilei de azi ; și, mai ales, celei de mîine.

O carte și șapte personaje

Urmare din pag. 1

Chasles din B.A.R.S.R. ; o scrisoare a auditorilor români înmînată lui Chasles la 16 aprilie 1866 la Collège de France (arhiva Chasles) ; o scrisoare a lui Bolintineanu către Philarète Chasles (aceeași arhivă) ; o scrisoare a lui Bolintineanu către Philarète Chasles (ibid.) ; zece scrisori ale lui Philarète Chasles către George Marianu din B.A.R.S.R. ; o scrisoare a lui Léon Plée către George Marianu și alta a lui George Marianu către Elias Regnault, ambele aflate la B.A.R.S.R. În sfîrșit, în anexe se dau două conferințe ale lui Philarète Chasles despre literatura română apărute în **Revue de cours littéraires de la France et de l'étranger** la 16 iunie și 13 octombrie 1866. Numai prima dintre acestea, ocupîndu-se de Bolintineanu în special, a fost reprodusă în traducere în limba română în **Buletinul instrucțiunii publice** din 30 iunie 1866 cu note de V.A. Urechia și de aici în ziarele **Ordinea** (16 octombrie 1866) și **Trompeta Carpaților** (20 octombrie 1866).

Intrucît despre ecoul stîrnit în Franța de poeziile lui Bolintineanu s-a mai vorbit (comentariile lui Henri Lavoix în **Le Moniteur Universel** din 8 mai 1866, A.G. în **Atheneum Français** din 15 mai 1866, André Lefèvre în **L'Illustration** din 19 mai 1866, Théodore de Banville în **Revue du XIX-e siècle** octombrie, 1866, Virgile Rossel, **Histoire de la littérature française hors de France,** 1895), e cazul să ne ocupăm mai îndeaproape de cele două prelegeri despre literatura română ale lui Philarète Chasles.

Pornind de la convingerea ilustrată în operele lui Michelet și Quinet că sufletul unui popor se reflectă cel mai bine în literatura populară și în operele marilor scriitori, Chasles se întreabă care este caracterul specific al literaturii celor opt milioane de români urmași ai coloniștilor lui Traian. Temeliile în ceea ce privește limba, poezia și viața i se par indubitabil latine. „De la Traian care a implintat cohortele sale în Dacia, geniul roman, agricol și războinic, a plămădit obiceiurile și, a disciplinat sufletele... Cu toate vicisitudinile timpurilor, civilizația **romană** trăiește și persistă în Dacia **românească".** Pentru a da o idee despre armonia „naivă și solemnă" și „gravitatea muzicală și dulce" ale limbii române, Chasles analizează cavalcada nocturnă a eroului din basmul **Mihnea și baba** pe care o citează în românește, în traducere franceză literală și în traducere latină, constient că limba română este urmasa latinei populare, nu clasice. Sigur, în lipsa unui dicționar etimologic al limbii române, autorul comite și unele erori scuzabile și anume : consideră cuvintele **balaur, clatină** și **crivăț** de origine dacă, deși în realitate sînt slave. Tot dac e considerat onomatopeicul **sfîrîie** și latinul **sfîșie** (din **exfasciare**). Cuvîntul latin **tare** (din **talem**) e considerat de origine grecească, la fel cu **iad,** care e slav. Cuvintele de origine latină **palid** și **pădure** (din **padulem**) sînt socotite primul slav, iar al doilea dac. Cuvintele **babă** și **tropotă** sînt considerate de origine maghiară, cînd în realitate sînt slave. Tot slav e cuvîntul **haină,** socotit germanic. A **fîlfîi** nu e de origine slavă, ci o formație onomatopeică, la fel cu **fișie** și **bubue** redate prin corespondentele latine **fremunt** și **reboat.** Cuvintele **a trece** și **a bate** nu se traduc prin **transire** și **percutare** și prin **traiecere** și **battuere,** însă tradus **autem,** vine din **ipsa,** iar **incălecare** și **intunecare** traduse : **in caballum ire** și **in tenebras ire** vin din **incaballicare** și **intunicare.** Mai departe Chasles dă echivalentul citorva expresii românești : moartea e logodnica oamenilor ; bunătate — sin matern ; un om în minie : se face Dunăre ; Napoleon sau geniu : cu stea în frunte ; o femeie frumoasă : ruptă din soare. În concluzie : „limba vorbită în Dacia traiană a rezistat la toate invaziile, iar obiceiurile, suferind alterări inevitabile, au conservat o personalitate neînfrîntă".

Cea de a doua lecție a lui Chasles, adusă acum întiia oară la cunoștința noastră, debutează tot printr-o observație privitoare la latinitatea Românie i : „Am văzut, scrie Chasles, populațiile române păstrînd obstinat peste catastrofele și suferințele istoriei, elementele limbii latine. Acest frumos idiom roman pe care coloniștii lui Traian și fiii lor l-au vorbit sub vechii stejari ai Daciei sălbatice, servește încă de bază solidă dialectelor Principatelor dunărene". Sînt socotite vestigii latine dansurile populare **hora** (care însă nu vine din lat. **chorus,** cum credea Alecsandri, ci din ngr. **horos**) și **călușarii** derivat din **cantus saliari** (de fapt din **călus cal** + **uș** + **ar**), pentru a se vorbi apoi de baladele populare din colecția Alecsandri (versiune franceză apărută la Paris în 1855) **Soarele și luna** și **Monastirea Argeșului.** În prima, autorul regăsește mitul nupțiilor nelegiuite dintre frate și soră, dintre Phebus Apollo și Diana, introdus, după credința sa, în momentul cînd creștinismul a distrus tradițiile păgîne. În a doua e vorba de momentul cînd spiritul nomad se află în fața unei noi civilizații : „Dacii, scrie Chasles au resimțit o triplă durere, cînd invadarea cohortelor armate, apoi opresiunea dură a disciplinei crestine, în fine construcția mînăstirilor, au distrus una după alta toate meterezele libertăților lor nomade". Mitul jertfei necesare pentru ca zidul să trăiască, a soției lui Manole îngropată împreună cu pruncul ei, inspiră acest comentariu îndrăznet : „Blestemate fie mînăstirile care nu fac decît victime ! Blestemați arhitecții, meșterii, lucrătorii, asupririi ! Orașe și mînăstiri, fiți blestemate ! Temeliile voastre se scaldă în sînge ! Zaceți pe suferințele umane. Orice edificiu e construit pe cheltuiala săracilor : orice societate face victime ; orice dezvoltare a civilizației se ispășește..." „Nu cunosc, încheie Chasles, comentariu filozofic mai redutabil și mai dramatic asupra fundării societăților, o mai jalnică plîngere asupra mersului totodată necesar, dureros, al civilizației umane !".

Prin numeroasele documente și precizări pe care lucrarea celor doi profesori le aduce în legătură cu dosarul traducerii și ecoului poeziilor lui Bolintineanu și a literaturii române culte și populare în Franța se încheie încă o problemă de istorie literară și literatură comparată, bogată în consecințe și sugestii cu privire la studiile de acest fel la noi.

revista străină

● **DRAMATURGUL ENGLEZ BEN TRAVERS** este încă foarte activ la cei 90 de ani ai săi, cunoscînd în această stagiune un val de popularitate. În acest an, el are patru piese în repertoriul britanic, dintre care una la Național. Longevivul scriitor este încă foarte activ, organizînd întîlniri cu cititorii, la care nu se dă în lături să-și demonstreze capacitatea fizică, prin exerciții de gimnastică. Ceea ce este însă și mai important, cum scria Michael Billington de la **The Guardian :** „Poate că are într-adevăr nouăzeci de ani, dar este adevărat că noua sa piesă este așteptată de toată lumea (și ea se pregătește deja), și că ești sigur de faptul că va fi la fel de primăvărătecă și de alertă cum erau cele scrise de Ben Travers cei de demult".

● **A FOST REALIZAT UN INVENTAR COMPLET AL MONUMENȚELOR CULTURALE** din valea Katmandu, remis într-un cadru oficial secretarului general al UNESCO, Mahtar M'Bow. Este vorba de o nouă acțiune de protejare a bunurilor culturale, prin cunoașterea lor și punerea sub egida organizațiilor internaționale. De altfel, volumul a fost întreprins sub egida Națiunilor Unite de către M. Rimal și Dr. Sharma, două personalități nepaleze, împreună cu M. Prusha, expertul O.N.U., și Dr. Sekler de la Universitatea Harvard. Sînt înregistrate opere de arhitectură și sculptură unice în lume prin valoarea artistică și vechime.

● **PENTRU OPERĂ SE PUNE ÎNTREBAREA : „A FI SAU A NU FI ?".** Întrebarea a fost dezbătută în numeroase rînduri de muzicologi din diferite țări, dar ea nu este actuală pentru scena lirică sovietică. Dimpotrivă, în U.R.S.S. interesul față de operă crește. Dacă în stagiunea 1970—1971, spectacolele celor 42 de teatre de operă au fost vizionate de 12 milioane de spectatori, în stagiunea trecută numărul spectatorilor a ajuns la 14 milioane.

Și mai este ceva. Spectatorul de operă a întinerit. Întotdeauna s-a considerat că genul operei este greu accesibil și cere o pregătire specială nu numai din partea artistului, ci și a spectatorului (virsta medie a spectatorului de operă era apreciată la 30 de ani). Acum însă, la spectacolele teatrelor lirice vin și tineri de 18 ani, care se interesează de operă în paralel cu muzica modernă.

● **ÎN URMĂ CU MULTE SUTE DE ANI** au fost pictate scene reprezentînd sosirea unor soli la Samarkand. Astăzi aceste imagini își trăiesc a doua tinerețe, culorile lor au fost complet împrospătate. De fapt este vorba de fragmente de pictură murală datînd din secolele VI—VII, descoperite în urma unor cercetări arheologice efectuate pe locul vechii așezări Afrasiab.

Împrospătarea picturii vechi se face cu ajutorul unei substanțe polimerice realizate la Institutul de arheologie al Academiei de științe a R.S.S. Uzbece. Pentru realizarea operațiunii de împrospătare este suficient ca pînza tabloului să fie impregnată cu substanța respectivă. După impregnare, operele de artă antică se mai pot păstra timp foarte îndelungat.

● **ARAM HACIATURIAN, CUNOSCUTUL DIRIJOR ȘI COMPOZITOR SOVIETIC** a obținut un succes de zile mari în fruntea orchestrei simfonice din Londra. El a dirijat două concerte, la Royal Albert Hall și Royal Festival Hall, unde a avut în repertoriu propriile sale compoziții **Simfonia a 2-a,** un concert pentru pian și fragmente din baletele **Spartacus** și **Gaianeh.** După douăzeci de ani de la prima sa apariție londoneză, compozitorul sovietic a fost literalmente copleșitor, apreciază criticii muzicali din capitala britanică.

● **MARELE ROMANCIER BOLESLAW PRUS,** cunoscut la noi din traducerea celebrului său roman **Păpușa,** apărut în tiraj de masă, este considerat a fi cel mai varșovian dintre scriitorii polonezi. Cu toate acestea, el nu a avut pînă în ultimul timp un monument în capitala polonezâ. De curînd a fost dezvelită o statuie în pîin centrul Varșoviei, operă aparținînd sculptoriței Anna Kaminska-Lapinska, reprezentîndu-l pe cunoscutul autor într-o ținută meditativă. Boleslaw Prus este unul dintre cei mai autentici reprezentanți ai realismului european, fondatorul romanului polonez modern.

● **JERZI PUTRAMENT, UNUL DINTRE AUTORII DE SUCCES AI CONTEMPORANEITĂȚII,** declară în legătură cu viitoarea lui carte : „Scriu un roman ce se ocupă de trei generații din aceiași familie. Istoria începe în 1932 și se termină în zilele noastre. Titlul provizoriu este **Aleșii.** Lucrez întotdeauna la o singură carte și nu am altceva pe masa de lucru. De asemenea, am predat editorilor continuarea amintirilor mele, **Jumătate de secol".**

● **PROBLEMA TRADUCERILOR** este una dintre cele mai importante dintre cele care confruntă cultura actuală, consideră publicația vest-germană **Die Welt.** Titlul articolului este semnificativ pentru condiția traducătorului în societatea capitalistă : **Traducătorii — oamenii cei mai săraci.** Într-o societate supusă banului, munca celui care lucrează la echivalențele literare în alte limbi nu are nici o valoare, suferind legile dure ale pieței, care prețuiește mai mult ieftele negre decît romanele lui Joyce. Este un apel de un mare dramatism intelectual, aruncînd o lumină crudă asupra statutului artistului din Occident.

● **ANUL ACESTA SE ÎMPLINESC 200 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI HEINRICH VON KLEIST** marele dramaturg german, reprezentant caracteristic al romantismului european, atît prin operă, cît și prin viața încheiată printr-o sinucidere de tip wertherian. În Franța se tipărește opera sa, într-o nouă traducere, iar orașul natal al scriitorului, Frankfurt pe Oder, va găzdui o serie de manifestări omagiale, atît pe plan academic, prin conferințe și simpozioane științifice dedicate lui Kleist, cît și artistic, prin reluarea pe scenă și în lecturi dramatizate a unor lucrări ale sale. Va fi lecturi dramatizate a unor lucrări ale sale.

● **ÎN CADRUL BIBLIOTECII MOLCIANOV-SIBIRSKI DIN IRKUTSK** se păstrează un caiet din pergament îngălbenit de vreme care nu este altceva decît un manuscris în limba italiană cu numeroase desene de păsări, care au o vechime de cinci secole. Manuscrisul murdar și uzat este anexat la o ediție de lux a traducerilor textului în limbile italiană și franceză modernă care se numește „Codul despre zborul păsărilor" scris de unul din marile genii ale omenirii, Leonardo Da Vinci.

În luna aprilie 1892, manuscrisul lui Leonardo a fost vîndut în cadrul unei licitații, la prețul de 4 000 de lire, proprietarului de mine de aur din Siberia de răsărit, Fiodor Sabasnikov. Imediat după ce a făcut achiziția, el s-a adresat unor renumiți meșteri poligrafiști din Austria, directorului muzeului Luvru Ravesson și prof. Giovanni Piumati. A fost confecționat un pergament asemănător celui pe care scria Leonardo. Piumati a făcut traducerea în limba italiană modernă, iar Ravesson în limba franceză. Maeștrii vienezi au realizat un facsimil excepțional de pe versiunea originală, despre care specialistul sovietic S. Belov scria : „Ediția realizată de Sabașnikov reprezintă o raritate bibliografică și un model neîntrecut de confecționare de facsimile de pe manuscrise din secolele XV—XVI". Copia se găsește la Torino.

Cartea unor prezențe

O netă impresie de soliditate, de adecvare și probitate profesională oferă volumul al doilea al lui Eugen Simion din „Scriitori români de azi". Este, după părerea noastră, cartea cea mai matură a criticului, îmbinînd armonios receptarea literaturii și expresia personală a valorilor ei cu o privire calmă și larg cuprinzătoare. Stăpînind materia pînă în cele mai mici amănunte ale ei, citind și recitind totul cu o conștiință limpede și nesofisticată, amatoare de claritați și de expuneri directe, preluînd și disociind informații diverse cu spirit critic, dar mereu însoțit de un ton al deplinei civilități, autorul se așează temeinic și, am putea completa, **gospodărește,** în mijlocul operelor analizate, fără grabă și fără complexe, cu acel simț al proprietății legitimat atît de demnitatea și gravitatea cu care tratează orice fapt literar, cît și de sentimentul convingător al lucrului bine întocmit, firesc și sigur asamblat. O asemenea siguranță în atitudine poate ieși din frivolitate și orgoliu, din inconștiență și hipertrofie a eului. Dimpotrivă, la Eugen Simion o simțim acoperită, asumată și proiectată în afară de ceea ce știe și de ceea ce a citit fără dubii și dincolo de prejudecăți, de ceea ce a consultat și de ceea ce a trecut, migălos și atent, prin filtrul propriei personalități. Criticul nu ne înșeală, nu face gesturi emfatice și grandilocvente și nu emite ieftine paradoxuri de dragul unei simple gimnastici a minții. El are acut sentimentul valorii, al valorii scriitorului și al valorii literaturii în ansamblu, ca și al lucrului care merită cu adevărat atenția și creditul nostru și, permițîndu-ne să lărgim metafora gospodărească, se comportă ca un gospodar cu hambarul și ograda pline de roadele muncii sale, în spetă de imaginea totalității operei și a întregului ei traiect critic.

Ceea ce însuflețește conduita critică a lui Eugen Simion este, prin urmare, sensibilitatea deosebită pentru firescul lucrurilor, sensibilitate care înainte de a fi transformată în metodă și raționament se manifestă ca un instinct securizant. Criticul nu zăbovește în sterile probleme și discuții raționinante, și asta nu pentru că n-ar poseda apetit teoretic, ci pentru că găsește că e mai normal și mai aproape de miezul adevărului de a judeca după criteriile infailibile ale întregului, ale plenitudinii și normelor firești de existență și comportament. Firescul nu exclude, de asemeni, indoiala, dar o face fructuoasă și dătătoare de soluții comparabile cu ordinea și limpezimea manifestărilor naturale. Astfel, autorul acestui masiv și substanțial tom de critică găsește că e normal, firesc de a include pe cîtiva din marii scriitori de dinainte de război în compartimentul **scriitorilor români de azi,** din moment ce ei constituie o **„prezență spirituală** vie și fecundă, cu o mare influență asupra generațiilor noi"; după cum, este tot atît de firesc, înainte ca vreo metodă critică să ne învețe cu necesitate, să le privim operele nu prin prisma unei rupturi survenite în contact cu ideile noi ale timpului postbelic, ci prin aceea a continuității și a evoluției în cadrul unei structuri unitare. A insista și a argumenta mai mult asupra acestei evidente ar reprezenta o abatere de la coerența și normalitatea lucrurilor. Din sensibilitate la ordinea specifică a firescului, din rezistență la clișee și adevăruri necontrolate, din spirit critic continuu prezent și manifest și care, el însuși constituie o garanție a naturaleței, a seriozității și onestității provine și punerea sub semnul întrebării a unor asertiuni deja clasate și incrementate, a unor puncte sensibile din bibliografia marilor scriitori pe care Eugen Simion îi are în vedere. Supunerea unora din aceste scrieri „sensibile" la o nouă lectură și la o nouă judecată, exprimată clar și direct; chiar și atunci cînd criticul nu poate întruni toate adeziunile noastre, nu înseamnă altceva decît a te instala în normalitatea comportamentului critic, mai străin decît orice de stagnări și de false pudori sau false legitimități. Aceeași normalitate de comportament critic elimină hagiografia și obnubilarea simțului valoric și deși criticul are în față cîtiva dintre „idolii" literaturii noastre el nu se sfiește de a formula rezerve și aprecieri strict critice. Demnitatea literaturii se naște și din demnitatea cu care știm s-o privim și s-o considerăm. Se înșeală cine crede că aceste păreri reținute sînt operațiuni de „demolare", pentru că Eugen Simion posedă ca puțini alți critici acel grav sentiment al valorii scriitorului și, implicit, al valorii scriitorului clasic. Dacă luăm un exemplu, de pildă, nimeni de bună credință, sperăm, nu se va îndoi de faptul că Blaga figurează negreșit printre marile „iubiri" ale criticului (în paranteză fie spus, capitolul dedicat lui Blaga reprezintă unul din cele mai complete și mai serioase capitole ale întregului volum). Cu toate acestea, sînt și porțiuni unde criticul se desprinde, se desprinde aproape dureros, din vraja lirismului blagian pentru a se situa într-un punct de observație din care poezia să fie scrutată nu numai în acest caz particular, ci prin lentila măritoare a unor mai generale opțiuni de viață și de literatură: „Știința de a privi amănuntul (cum cerea și Novalis și, în genere, romanticii germani) în perspectivă cosmică face din Blaga un mare poet, însă obstinația pe care el o pune în a descoperi în orice element o dimensiune a universalului obosește după un număr de pagini spiritul nostru, dornic din cînd în cînd de propoziții mai simple, de expresii mai directe ale existenței. Aerul veșnic grav, privirea aruncată neîntrerupt dincolo de zare dă repede o impresie de **literatură** în poezie". Să remarcăm că aceste opțiuni care temperează aici elanul criticului nu înseamnă nicidecum inapetență la grandios și sublim sau la vasta perspectivă a privelиștilor universale, ci sînt urmarea aceleiași supuneri la normele firescului, simplității și adevării, reieșind din percepția directă a vieții, din experiență individuală în limitele umanității, din atenție la pulsul unic și inconfundabil al existenței. Înțelegem, în cîteva cuvinte, că departe de a fi circotașe minimalizări ori pedante obiecții, frazele criticului citate mai sus participă la modul său propriu de a valorifica literatura și sînt un indiciu, coerent reperabil, al criteriilor de care se folosește gustul său estetic, mai sensibil la faptele care se pun în slujba existenței vii decît în slujba conceptelor uscate.

În fine, tot un comportament firesc, ferit în genere de exagerări și fanatisme și cultivînd o anume distanță a bunului-simț îl determină pe Eugen Simion să uzeze, deopotrivă, în demersul său de metodele criticii tradiționale și de metodele noi de critică modernă, în special de cele aparținînd tematismului în accepțiunea lui Jean-Paul Richard. Portretul literar (excelent e, de exemplu, cel al lui T. Vianu), descripția operei, rezumatul și analiza ei (unul din punctele forte ale criticii lui Eugen Simion), trimiterile de ordin mai general se asociază, așadar, și nu vedem nici o incongruență în asta, cu căutarea și punerea în relație a „temelor" și „figurilor" unei mitologii subiective, făcînd astfel ca investigația criticului să se înfățișeze ca un ansamblu arhitectural cu mai multe caturi. Critica sporește în profunzime pe măsură ce-i străbatem toate nivelele și, dincolo de preferințe sau idiosincrazii, lasă mereu impresia seriozității în construcție și a imaginației în ipoteze.

Aprecierile lui Eugen Simion, fiind vorba, în genere, de scriitori reprezentativi, cu lungă carieră interpretativă, intră indeobște, în ce privește valoarea de ansamblu a operelor discutate, în consensul mai general al criticii. Față de alte interpretări, comentariul criticului la poezia lui T. Arghezi face un pas mai hotărît, și pe merit deplin, după părerea noastră, spre viziunea unui Arghezi al profunzimilor, după cum ciclurile „Cîntare omului" și „1907" sînt citite acum cu un ochi surprinzător de proaspăt și puse într-o legătură mai strînsă cu motivele obsedante ale poetului. Cîteva mici injustiții se pot, totuși, semnala, mai cu seamă în interiorul valoric al operelor. Astfel, e greu de susținut că „Scrinul negru" e „indiscutabil" cel mai slab roman al lui G. Călinescu și așezat, prin urmare, sub cota estetică a „Cărții nunții"; tot așa, e amendabilă afirmația că romancierul „Camil Petrescu a voit să scrie o operă despre un mare spirit și, amestecînd documentul cu ficțiunea, a dat o biografie ce nu convinge epic". Nu numai că biografia lui Bălcescu, prin patetismul și dramatismul cu care e înfățișată în roman, este pe multe porțiuni convingătoare și esteticește sensibilă, dar, în acest caz, Eugen Simion pare a reabilita, fără să-și dea seama, tocmai **ruptura** pe care o combătuse în evoluția acestor scriitori, de vreme ce nu observă că „Un om între oameni" se înscrie perfect, cu toate părțile lui mai puțin realizate, în tipicul comportament camilpetrescian și era previzibil prin însăși imprevizibilitatea lui. Sugestia autobiografică din roman, de care a vorbit o parte a criticii, nu-i de asemeni de neglijat și ea dă o dimensiune a cărții pe care Eugen Simion o scapă din vedere. În genere, apoi, a explica numai prin presiunea proletcultisă eșecurile din creația unor autori deplin formați și reprezentativi, într-un cuvînt scriitori de excepție, presupune o îngustare a perspectivei asupra procesului creator, care s-ar fi cerut mai dramatic reprezentat în paginile respective ale lui Eugen Simion. Iar punctele de vedere estetice și sociologice din unele capitole (de exemplu cel despre Petre Pandrea sau cel despre Mircea Eliade) care comportă desigur, unele amendamente, așa cum de altfel s-a și făcut.

Aceste cîteva inconsecvențe nu știrbesc totuși din meritele unei cărți incitante și substanțiale, cu multe lecturi de referință, și care ne prezintă un critic într-o fecundă maturizare a tuturor posibilităților sale. „Scriitori români de azi" (II) e una din cele mai bune cărți de critică apărute în ultimul timp.

Dan Cristea

cărțile anului 1976

Ziarul din 33 aprilie

Puțini cititori își mai amintesc azi, că în 1965, cînd debuta cu volumul **Ultrasentimente,** Adrian Păunescu scria o poezie ezitantă și capricioasă, constind fie în etajări și supraetajări de abstracții, fie în interjecții vitaliste, rostite cu stîngăcie. Poetul părea că ține foarte mult să vorbească fără să aibă încă ceva important să spună. Valul de actualități care i-a inundat mai tîrziu „teritoriul liric" a șters complet amintirea acelei ariditați. În momentul de față pe Adrian Păunescu nu ni-l putem închipui decît perorînd necontenit și nereușind, totuși, să-și exprime pînă la capăt clocotul de ginduri și sentimente.

De ginduri și sentimente sau, mai exact spus, de reacții la tot ceea ce se petrece în realitatea imediată. În privința aceasta, ultimul său volum, **Pămîntul deocamdată,** constituie exemplul cel mai pregnant, semănînd cu un ziar în care ar fi cuprinsă întreaga viață a planetei. Limbajul neologistic, transant și operativ, titlurile, la figurat vorbind, de-o șchioapă **(Ziua de 33 aprilie, Acuzat de crimă, Catastrofă naturală, Imburghezitul, Condiția cîntărețului revoluționar** etc.), varietatea uimitoare a subiectelor, creind impresia unui adevărat vacarm tipografic — totul îndreptățește o asemenea comparație. Desigur, este vorba de un **altfel** de ziar decît cele cu care ne-am obișnuit, învăpăiat de lirism, profetic, aproape fabulos, însă tehnica de construcție — dacă se poate numi astfel — rămîne aceeași. Nu întîmplător analiza duce aproape inevitabil la identificarea „genurilor publicistice" cultivate.

Cel mai răspîndit (de fapt, cel care **pare** cel mai răspîndit, din cauza remanenței sale în memorie) este **pamfletul.** Temperament vulcanic, poetul repudiază atitudinile pasive — sedentarismul (un poem se intitulează chiar **Biografia unui sedentar !),** birocratismul, conformismul etc. — și, pentru a le discredita, le caricaturizează enorm, sacrificînd nuanțele. Înverșunarea sa atinge o intensitate atît de mare încît depășește obișnuita „ură" romantică, haotică, răvășitoare, și se transformă într-o furie rece. Drept urmare, caricaturizarea este realizată metodic, neiertător, pînă la ultimele consecințe. Ca în teatrul absurd, printr-un raționament logic se ajunge la o situație paradoxală: „Bolnavii merg să ia adeverință / Că sînt bolnavi, că au nevoi, că-i doare, / Că e normal să ia asigurare / Pentru o dovedită suferință. // Cei sănătoși convoacă o ședință, / Adesea mică, uneori și mare, / În care se exprimă fiecare / Despre bolnavi cu multă chibzuință. // Și pînă hotărăsc ce se cuvine, / Ce tratament, ce pensie de boală, / Se-ntîmplă întîmplarea infernală: / Nici birocrații nu le e bine". **(Birocrație).** Prin acest sarcasm radical (care răbufnește uneori și în poeme cu altă dominantă afectivă) Adrian Păunescu se apropie de Eugen Jebeleanu din **Hanibal,** secțiunea **Pârabole civice.** Deosebirea ține de situare: la Eugen Jebeleanu amarele reflecții sînt retrospective și au o notă de mizantropie, în timp ce la Adrian Păunescu reprezintă o formă de acțiune, un mod de a spera.

Tot atît de pătimaș sînt scrise **profesiunile de credință.** Folosind de cele mai multe ori persoana întîi plural, poetul scandează principii morale elementare care, tocmai prin elementaritatea lor, se impun ca singurele posibile, de necontrazis. Treapta supremă de adeziune a lui Adrian Păunescu o reprezintă această înșiruire triumfătoare: „Există oameni de simplitate / De muncă și de grîu și de iubire. / Ei sînt sămînța bună-n omenire / Și de la ei durează astăzi toate. // Pămîntul nu-i curat la o poruncă / Nici nu va fi prin ordin sau insultă. / Că tragedia lumii e prea multă / De-aceea o salvare-avem: în muncă. // Cosmonautii ducă-se în lună. / Să plece în sisteme filozofii. / Eu mă închin la truda cea comună / A celui care seamănă cartofii, / Spre a nu-i fi planetei pururi foame // La muncitori mă-nchin, și-apoi la mame". **(Truda comună).** Intonația simplă și solemnă, solidaritatea cu oamenii obișnuiți, anonimi, cu însăși condiția de om, ca și o anumită sinceritate sfîrșitoare (o lacrimă — de duioșie? — strălucește întotdeauna în privirea poetului) conferă declarațiilor o mare putere de propagare în conștiințe.

Alte „rubrici" conțin **note de călătorie** („Aruncă brazii aer pur în vale, / Cu luciu bate vîntul de la est, / Gustăm un vin de fagure celest / Lîngă bucatele voievodale". — **Închinare la Agapia), anchete sociale** curajoase, demistificatoare, de genul celor din **Flacăra** („Să fii țăran și să nu-ți fie bine, / Ceva inexplicabil cînd te doare, / Să n-ai atîția bani în buzunare, / Cu-o boală mult mai scumpă decît tine..." — **Boli scumpe), reportaje** din viața străzii („Salvările trec noaptea și nu știu unde trec, / Și nu știu ce se-ntîmplă cu oamenii din ele, / Se-aud deodată toate tragic fugind sub stele, / Amenințate parcă de-un pămîntesc înec". — **Grupuri), necrologuri** („S-a liniștit în cimitirul Bellu / încă un luptător dintre aceia / ce-și confundau mormîntul cu tranșeea / și-aveau, drept haină zilnică, drapelul"), **faptul divers** („Acum se pune iarna, ce bine e acum, / De-a voronet se joacă senin cu noi zugravul, / Unui schior în munte i-a fost găsit cadavrul, / Era ca o statuie ieșită brusc în drum." — **Drum greu)** și chiar **revista presei** („Ziarul parcurgîndu-l, privirile încete / Contemplă drama lumii din timpuri noi și vechi, / Cum iată se-mpreună și se despart perechi, / Cum zice și anunțul «vînd două verighete»." — **Mica publicitate).** În cadrul fiecărei formule se produce o transcendere a convenției (întîmplările devin simboluri, impresiile — definiții ș.a.m.d.), astfel încît poezia își recapătă puritatea. Este o puritate obținută prin încandescență, prin topirea datelor realității în creuzetul sensibilității și, drept urmare, opusă oricărui purism estetic. Arderea, e adevărat, nu se produce întotdeauna complet sau lasă în urmă citeodată zgură; s-a sesizat, de altfel, deja inegalitatea valorică a pieselor din acest volum (ca și din cele precedente). Însă există un dinamism, un elan, un sens energic general care îl absolvă pe poet de asemenea inerții.

Anvergura whitmaniană și ardența maiakovskiană par incompatibile cu sonetul, considerat prin tradiție o formă fixă elegantă, statuară, impersonală. În consecință, s-a spus că, adoptînd-o, poetul a trebuit să-și reprime dorința impetuoasă de a vorbi, că și-a impus o disciplină a cuvîntului. De fapt, nimic nu e mai productiv în poezie decît un cadru metric rigid. Spre deosebire de versul alb, care înaintează în necunoscut și tinde să se stingă de la sine, sonetul oferă mereu un spațiu care trebuie ocupat, provoacă inspirația. Optînd pentru cele paisprezece versuri, Adrian Păunescu a dovedit că se cunoaște bine pe sine.

Dacă în privința aceasta poetul a mers la sigur, în alta — alegerea cuvintelor — a riscat. Însă riscul său este însuși riscul modernității. Există, în fond, două posibilități de constituire a unui limbaj liric și ambele au în literatura actuală adepți. Prima direcție — ecou tîrziu al preferinței junimiste pentru o artă nedatabilă și nelocalizabilă — îi reunește pe adepții terminologiei poetice consacrate: elemente ca marea și cerul, iubirea și singurătatea, lumina și întunericul — par să spună ei — nu s-au demodat două mii de ani și în consecință e foarte probabil că nu se vor demoda nici în următorii două mii. A doua direcție — inaugurată cîndva de Tudor Arghezi și reinaugurată de generația lui Geo Dumitrescu — consideră, dimpotrivă, că adevărata combustie lirică nu poate fi întreținută decît prin alimentarea cu oxigenul noțiunilor la „ordinea zilei". Adrian Păunescu se înscrie în această categorie. El recurge, fără complexe, la cuvinte puse în circulație recent de mass-media, la expresii lipsite de un trecut literar prestigios. Sindrom, boxă, diurnă, nevroză, dosar, contabil, navetist, bicicletă — iată numai cîteva dintre sutele de exemple posibile.

Situarea în actualitate ca într-un mediu natural, sesizarea „problemelor" care plutesc în aer, „soluționarea" lor din perspectiva bunului simț reprezintă caracteristicile care explică succesul de public al poeziei lui Adrian Păunescu. Și este de crezut că tot ele îi vor asigura și durabilitatea întrucît de multe ori surprinderea clipei constituie în artă o garanție a rezistenței la timp.

Alex. Ștefănescu

Critică și generalitate

Lucrările lui N. Balotă se caracterizează prin vastitatea domeniului abordat și prin soliditatea construcției critice. Autorul își domină materialul prin bogăția informației, și o remarcabilă erudiție. Un aparat critic variat este pus în mișcare pentru a interpreta, compara și integra în sisteme mai cuprinzătoare fiecare lucrare studiată. Criticul se simte atras mai ales de probleme de largă întindere: curente și direcții literare, concepte fundamentale etc. În linia acestor preocupări se inscrie și ultimul său volum. Arte poetice ale secolului XX. *Lucrarea cuprinde o suită de eseuri dedicate poeticilor românești(partea cea mai substanțială a cărții) și celor străine. Pentru fiecare autor studiat, N. Balotă depune o minuțioasă muncă de cercetare. Studiile debutează prin prezentarea celor mai importante idei ale scriitorului respectiv, unind citate și afirmații deseori răzlețite în diferite texte. Treptat, se conturează un mod de gîndire estetică particular, chiar dacă nu întotdeauna explicit și sistematic. Criticul trece apoi la compararea opiniilor desprinse din sursele cercetate, cu alte curente literare, cu texte estetice ori filozofice. Nicolae Balotă tranșează decisiv raportul dintre esteticile românești și cele străine: nu este vorba de imitație, ci de o dezvoltare sincronică. Artele poetice române răspund problematicii literaturii noastre, sînt ancorate într-o realitate culturală vie.*

Criticul clasifică și etichetează cu fervoare. Comentînd următoarea afirmație a lui I. Pillat: „Poezia nouă caută o eliberare din legile materiei în domeniul spiritual; în spatele fenomenului trecător ea caută forma eternă... forma pură", N. Balotă concide: „Platonism estetic... Pillat înțelege prin poezia pură o tendință a poeziei din toate timpurile, dar conștientă abia în timpurile moderne, spre esență, spre idee (platonică) sau, spre durata pură". De fapt, I. Pillat înțelege prin poezia pură, exact ceea ce a spus și nimic mai mult. Cel care înțelege prin ea „platonism" este criticul, adică acela care gîndește textul individual prin categorii generale. Critica, așa cum o aplică N. Balotă, este una de formație culturală; autorul întrevede în obiectul studiat, dincolo de conținutul său specific, elemente universal valabile.

Orice „artă poetică" presupune un număr determinat de întrebări fundamentale: raportul poeziei cu viața, cu limba, cu gîndirea, cu tradiția etc. Se poate presupune că un studiu asupra artelor poetice ar fi trebuit să arate felul în care fiecare gînditor răspunde (mai mult sau mai puțin sistematic) acestor probleme. Sub acest aspect, cartea lui N. Balotă este mai puțin o sinteză, cît o suită de studii asupra unei teme date. Nepreocupat de „genul proxim", autorul este mai atent la „diferențele specifice", se lasă captivat de problemele particulare tratate de fiecare scriitor în parte. De aceea, tocmai concentul de bază, cel care dă și titlul cărții, este cel mai puțin clarificat.

Și lucrul acesta este firesc dacă ne referim la diversitatea textelor studiate: poezii, articole ocazionale, studii, sisteme estetice ori filozofice. Nu influențează oare condiția specifică fiecărui tip de demers cognitiv asupra viziunii teoretice care va rezulta? Există o deosebire de conținut fundamentală între o artă poetică scrisă de un poet și una scrisă de un gînditor. Poziția lor față de poezie este diferită. O poezie, „artă poetică", exprimă o raportare metaforică, prin termeni metaforici, la condiția liricii. Textul critic se bazează pe concepte, pe raporturi abstracte. Poetul, sau mai exact, gîndirea poetică, vor beneficia de o nelimitată libertate, fie metafore, fie tautologii afirmațiile sale nu pot fi discutate prin canonul logic (vezi citatele din T. Tzara sau din Arghezi). Criticul, filozoful sînt întotdeauna presați de sistemul lor de gîndire: poezia este un concept, o verigă într-un lanț de deducții. Concreteța și imanența ei vor fi deseori trunchiate în favoarea armoniei teoretice a construcției generale. Criticul se află într-o situație paradoxală: el trebuie să explice, prin termeni generali, o experiență particulară. De aceea o anumită ponderație a afirmațiilor, născută din sentimentul inadecvării *uneltelor, este necesară. Citindu-l pe Arghezi: „Senzația lovește cuvîntul, iar el deschide versul", N. Balotă nu se poate opri să nu comenteze: „Idee ingenioasă, chiar dacă mecanismul propus nu este întru totul corect". Există oare un model, o rețetă universal valabilă pentru crearea poeziei? Evident că nu. Arghezi afirmă o stare de fapt născută din propria-i experiență poetică, singura adevărată și autentică, singura în măsură să fie un criteriu de evaluare a formulei sale.*

În esență, cartea lui N. Balotă, utilă și instructivă, atestă, încă o dată, soliditatea construcției critice pe care a probat-o, în atîtea alte lucrări, acest spirit de vastă și aleasă cultură.

Mihai Coman

„Prietenia este sursă de poezie"

— Convorbire cu poeții sovietici Stanislav Kuniaev și Anatoli Cepurov —

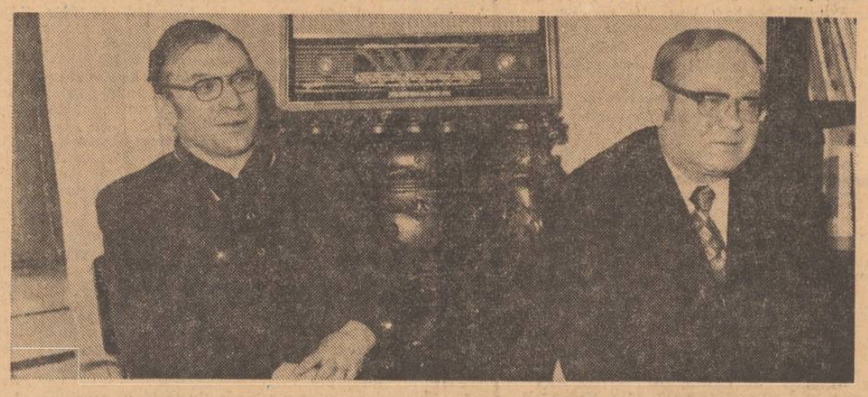

Cu prilejul unei vizite făcute la redacție de poeții sovietici STANISLAV KUNIAEV și ANATOLI CEPUROV, convorbirea a debutat firesc, în legătură cu poezia tînără de astăzi.

— Ce preocupări au reprezentanții săi mai proeminenți?

STANISLAV KUNIAEV: Cred că putem considera poezia tînără drept fenomenul literar cel mai nou dintr-o epocă dată. Orice noutate este determinată de timpul în care se naște. La noi, în ultima vreme a devenit din nou foarte populară tema războiului. Ceea ce frapează la tinerii sub treizeci de ani este prezența masivă în scrisul lor a Marelui Război pentru apărarea patriei. Uite, generația lui Cepurov a participat la război, generația mea l-a trăit cu sensibilitatea traumatizată a copilului, dar cei de acum s-au născut după război. Cu toate acestea, l-au transformat într-o experiență interioară și i-au făcut loc în versurile lor. L-aș numi, de exemplu, pe Iuri Kuznețov, unul dintre cei mai populari poeți din ultimii doi—trei ani, foarte citit de toată lumea. Lucrează acum la un amplu poem, **Stalingrad.** Mă gîndesc, de fapt, că el continuă o tradiție în literatura rusă. Lermontov a scris **Borodino,** deși abia se născuse cînd a început războiul cu Napoleon, o altă mare experiență defensivă a poporului nostru.

— Cum se explică această preocupare la oameni tineri, despre care putem presupune că sînt mai orientați către actualitatea imediată? Ce îi face receptivi la tragedia războiului și la eroismul acelor ani?

ANATOLI CEPUROV: Vedeți, aceasta este o mare problemă spirituală, transmiterea anumitor trăsături create de sufluI comun al acelor ani. În timpul luptelor păreau firești solidaritatea, eroismul, capacitatea de jertfă pentru salvarea țării. Ceea ce nu înseamnă că astăzi lipsesc exemplele de dăruire și eroism. Patosul cetățenesc al poeziei constă tocmai în legătura dintre acei ani și ceea ce trăim noi astăzi. În lume s-au schimbat multe lucruri, dar ceea ce este bun trebuie să rămînă. Poezia cetățenească este datoare să păstreze valorile colective.

— Mă gîndesc la faptul că tratarea războiului cu Napoleon în literatura clasică rusă a însemnat de fapt o luare de poziție față de probleme foarte actuale în anii cînd au fost scrise cărțile, nu numai pe vremea războiului propriu-zis. Însemna un mod de constituire a noii conștiințe, ca în „Război și Pace" care se termină cu decembriștii, enunțînd o problemă vie pînă la sfîrșitul secolului trecut...

STANISLAV KUNIAEV: Cel de al doilea război mondial a însemnat pentru noi cu totul altceva. Se punea problema esențială: mori sau trăiești. Era încărcată de cel mai mare patetism, avea o dimensiune umană fără precedent. Celelalte concluzii s-au născut mai tîrziu. Important este să nu uităm esențialul. Sigur că războiul a deschis un proces în contemporaneitate, că ecoul său în conștiințe este multiplu.

ANATOLI CEPUROV: Eu o să mă refer mai mult la poeții leningrădeni. Acordăm o mare atenție tinerilor, pentru ei scoatem și revista **Tînărul Leningrad,** într-o editură de prestigiu. Poetul Oleg Țakunov își povestește în prima sa carte experiența de copil din timpul blocadei. Așa era, într-adevăr: trăiai sau mureai. Experiența de azi a lui Țakunov este interpretată prin ochii de atunci. Alți poeți se ocupă însă de eroismul prezent. Așa este Nikolai Malișev, care nu stă în Leningrad, fiind geolog și participînd la expediții în ținuturi îndepărtate. Experiența lui artistică este mult impregnată de viața lui. Acești poeți sînt legați de profesiunile lor. Mai dau exemplul lui Anatoli Belov, căruia i-a apărut nu de mult o carte. Lucrează în fabrică și studiază concomitent factultatea de ziaristică. Ei participă la viață și de aceea scrisul lor este mai convingător.

STANISLAV KUNIAEV: Am să dau și eu două exemple, în acest sens. Alec Kocetkov este lăcătuș în împrejurimile Moscovei, dar în curînd îi va apare o carte foarte interesantă de versuri. Din Kuzbas mi-a trimis poezii un muncitor constructor. Mi s-a părut foarte talentat și chiar înzestrat cu o pregătire artistică remarcabilă, deși nu învățase în vreun institut. L-am recomandat unei edituri și i-am făcut și prefața, cu toate că nu-l cunoșteam personal.

— Ce citesc tinerii scriitori sovietici? Care sînt poeții lor preferați?

STANISLAV KUNIAEV: Există puternice rădăcini în poezia rusă. Sînt poeți care depășesc moda și nu vor ieși curînd din interesul contemporanilor: Maiakovski, Esenin, Anna Ahmatova. Tînărul poet are multe posibilități de a alege. Ceea ce mi se pare important este însă talentul său. Și caracterul... Dacă nu are caracter, va pierde curînd sentimentul drumului său propriu. Poetul de azi are multe probleme cu ispitele lumii. Noi, oamenii, nu sîntem desăvîrșiți. Ca să treci peste limite îți trebuie caracter. Nu încetez să le spun poeților tineri că trebuie să-și cultive caracterul .Uitați-vă, îl citesc pe Lermontov, scrisorile lui, și-mi dau seama că avea un suflet eroic, și că numai așa a putut să scrie **Borodino.** Sufletul lui mare i-a dictat și soluțiile artistice.

— Care este audiența poeziei sovietice de astăzi? Ce s-a schimbat în ultima vreme în preferințele cititorilor?

STANISLAV KUNIAEV: Am avut de curînd o seară de poezie la Palatul sporturilor din Lujniki, cu participarea a 14 000 de spectatori. Eram curios, nu mai avuseseră loc asemenea manifestări de zece ani, apăruse între timp un nou cititor. Alături de poeți cunoscuți, au citit și doi-trei poeți pe care eu îi consider „de cameră", cu audiență mai restrînsă. Ei bine, toți au avut un succes eclatant. Interesul pentru poezie nu s-a stins, dimpotrivă. Am fost obligați să citim mai mult decît voiam, să revenim la rampă. Esența poeziei ruse constă în marea sa comunicabilitate, în posibilitatea de a fi înțeleasă pe toată gama societății, de la publicul de restaurant, unde se cîntă poeziile lui Esenin, pînă la aula universitară.

— Cum credeți că pot traducerile influența festinul poeziei?

ANATOLI CEPUROV: Am petrecut mult timp în diferite republicii unionale, am cunoscut poezia Asiei sovietice și sînt sigur că am suferit influențe. Am cunoscut, de pildă poezia unui popor care a început să scrie abia în anii treizeci. Pînă atunci avusese numai literatură orală. Este vorba de urmașii polovețîlor, stabiliți în nisipurile din Kara Kum și Kizil Kum. Prin noi, ei au cunoscut poezia rusă. Ne-am îmbogățit cu toții. Tot așa, am fost mult timp în Lituania.

STANISLAV KUNIAEV: Și eu sînt interesat de poezia altora, dar nu cred în experiențele pur livrești. Totul este viața trăită, ardoarea ei, intensitatea cu care te cufunzi în șuvoiul ei. În literatura rusă de azi există influențe certe ale unor scriitori din republicile unionale, cum sînt Mejelaitis, Cinghiz Aitmatov sau Valeri Bikov.

— Credeți că vizita în România va avea un ecou în creația dumneavoastră?

ANATOLI CEPUROV: Sînt sigur. Sper să mai revin în țara dumneavoastră. Am avut un timp, admirabil, am stabilit contacte interesante și folositoare pentru ambele părți.

STANISLAV KUNIAEV: Și eu cred că această cunoștință făcută cu România va avea un ecou în poezia mea. Drumurile poeziei sînt atît de diverse. Ne-am simțit foarte bine în mijlocul dumneavoastră, iar prietenia este sursă de poezie, de asta sînt sigur. Așa că pot spune cu certitudine că, într-un fel, România va fi prezentă în scrisul meu.

Aurel-Dragoș Munteanu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef: Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an —52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
10
(775)
Sîmbătă
5 martie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Necesitatea culturii

Atît în viața noastră cotidiană, cît și în scrierile foarte diferite pe care le citim, avem adeseori prilejul să întîlnim expresii ca **om de cultură, personaj incult, individ puțin cultivat**, popoare cu o cultură avansată, grupuri sociale cu o **cultură arhaică** sau țări cu o **cultură tînără**. După cum ușor se poate constata, conotațiile de acest gen, fie că vizează individul, fie că au în vedere grupuri sociale mai mici sau unele popoare în totalitatea lor, capătă o semnificație axiologică.

Apreciată în diversele sale etape de dezvoltare, istoria societății ca entitate globală, ca și aceea a indivizilor situați în contextul existenței cotidiene, demonstrează în ce măsură cultura reprezintă un factor de emancipare și progres, o forță ce-i conferă omului acel depozit de informații și habitudini, menite să-i conserve viața și să se reproducă pentru a dăinui în timp într-o devenire continuă. Înzestrată cu anumite însușiri și aptitudini ce o deosebesc de celelalte făpturi vii, ființa umană, din momentul în care a ieșit din acea ipostază relativă de existență solitară și s-a integrat într-un grup, a fost nevoită să se supună **normelor** de conviețuire în comun, să accepte **statutul** unei **autorități** și să găsească un **cod** comun de **comunicare**.

Cele mai elementare nevoi de ordin nutritiv, reproductiv și de securitate a vieții i-au obligat pe acei oameni ce atingeau stadiul **sapienței**, să-și găsească sau să-și construiască acele instrumente, veșminte și adăposturi, ce le puteau asigura existența și perpetuarea în timp prin reproducere. Referindu-se la această etapă de dezvoltare a grupului social mic, antropologul american Bronislaw Malinowski preciza în cartea sa, **O teorie științifică a culturii** (1944) că pe această cale s-a ajuns la **„crearea unui nou mediu, secund sau artificial. Acest mediu, care nu este altceva decît însăși cultura, trebuie să fie în mod permanent reprodus, întreținut și guvernat. El (grupul) și-a creat deci, ceea ce se poate numi într-un mod foarte general, un nou nivel de viață, care depinde de nivelul cultural al comunității, de mediu și de randamentul util al grupului"**.

Dar o concepție antropologică pur funcțională asupra culturii poate demonstra în mod neîndoielnic doar utilitatea acesteia. Ea nu oferă însă o motivație complexă a **progresului culturii**. Răspunzînd unor nevoi primordiale, omul și-a făurit instrumente de muncă, de apărare, de achiziții a unor produse nutritive și de protecție elementară împotriva vicisitudinilor mediului ambiant. Dar piatra care taie nu-l ducea în mod imperios pe om spre cuțit și secure, arcul de vînătoare nu impunea meșteșugul săgeții otrăvite, blana de protecție nu determina înlocuirea ei cu veșmîntul frumos, comunicarea inițială nu era încă poezia, gestul nu era dans și semnul pe stînci nu devenise încă desen, așa cum nici pluta nu lăsa să se întrevadă luntrea și corabia. Din această cauză antropologii și sociologii culturii au pus în circulație conceptul de **nevoi derivate**. Premisele genetice ale ființei umane sînt de așa natură, încît, printre celelalte viețuitoare, să dispună de capacitatea de-a acumula experiență, de a-și forma deprinderi și de a transforma totul în informații sedimentate într-o memorie colectivă, ce îi asigură puterea de conservare și transmisie. Pornind de la premisa că **„omul vrea să trăiască"**, iar **„omenirea tinde să supraviețuiască"**, I. M. Lotman ajunge, pe bună dreptate, la concluzia că progresul cultural al societății se bazează pe **„rezerve de informație supragenetică"**, cultura fiind considerată de el ca o **„totalitate a informației nonereditare, ca o memorie generală a colectivității mai restrînse : naționale, de clasă și altele..."**.

În felul acesta, transmisia de informații face ca satisfacerea **nevoilor** elementare să genereze alte **necesități derivate**, iar acestea să determine convertirea lor în **noi idealuri**, spre care societatea tinde în permanență. Progresul culturii și al civilizației i-a determinat pe numeroși scriitori și filozofi să privească **ruptura** omului de natura sa primordială, ca și ipoteticul divorț între **datele genetice** și **modelul** uman creat prin educație și cultură, fie cu o nostalgie dureroasă, fie cu un optimism nețărmurit și idilic. Atît Marx cît și Engels au semnalat acest pericol. De aceea au și propus studiul **omului generic**, integrat în natura pe care o modifică și care la rîndul său îl poate transforma. Acest punct de vedere a fost confirmat de numeroși geneticieni contemporani, ca și de sociologii culturii ce-și confruntă concluziile cu ale antropologilor și ale biologilor.

Studiul omului, privit ca un produs exclusiv al educației și culturii sau ca o simplă moștenire fatalistă a eredității, rămîne la fel de eronat și unilateral. Întemeindu-se pe date genetice și social-culturale, Edgar Morin ajunge la concluzia firească că **„De la nașterea sa orice individ începe să recepteze moștenirea culturală, care îi asigură formația și orientarea, dezvoltarea existenței sociale. Moștenirea culturală nu vine doar să se «suprapună» asupra «eredității genetice». Ea se combină cu aceasta. Determină stimulențe și inhibiții ce contribuie la orice ontogeneză individuală și modulează expresia genetică într-un fenotip uman"**.

Ființa umană nu este, așadar, o simplă pastă informativă pe care o modelează cultura în chip integral. **Modelele culturale** la care se referă atît antropologii cît și pedagogii au un efect incontestabil asupra individului. Funcția lor exemplară și coercitivă, determinată de **carta** fiecărei societăți, de moravurile și tabuurile sale poate duce doar la o relativă uniformizare a comportamentului uman, determinată de moștenirea culturală. Dar **„rezultatele combinațiilor între moștenirea culturală și ereditatea genetică"** relevate de Edgar Morin, sporesc variantele individuale. Ele duc la concluzia, relevată de același cercetător, că teoria **modelelor culturale** trebuie să fie **„localizată, relativizată, dialectizată"**.

Raportul dintre național și universal în cultură, ca și determinarea elementelor specifice ale unei culturi, trebuie explorate tot pe această cale.

Cultura nu este deci un lux, un act ornamental, un simplu produs ludic cu care omul se joacă în societate, chiar dacă unele fenomene de cultură pot să fie **jucate**. Huizinga face în **Homo ludens** cea mai elocventă demonstrație în acest sens.

Cultura este o necesitate care permite individului să se acomodeze cu grupul social, iar societății în general îi asigură capacitatea de perpetuare și progres.

Fără îndoială că orice **modele culturale** au și o funcție coercitivă, «represivă» Referindu-se la relația dintre individ și cultură, Herbert Marcuse observa că fenomenele de cultură **„nu impun numai constrîngeri asupra existenței sale sociale, ci și asupra existenței biologice. Ele nu se limitează doar la anumite părți ale funcției umane, ci chiar la structura instinctuală. În acest timp o asemenea constrîngere este, de fapt, condiția prealabilă a progresului"**.

Într-adevăr, prin actele de cultură care au și o funcție civilizatorie și pedagogică **homo demens** devine un **homo sapiens**. Reducția exploziei instinctuale, ereditare, afective transformă **omul natural** într-o **ființă socială**. Funcția activă a **modelului cultural** îl angajează în **existența pentru sine**, dar și **pentru societatea** în care trăiește.

Necesitatea culturii se transformă astfel într-un imperativ social și etic.

Romul Munteanu

Corneliu Baba: „1907"

SCRIITORI ROMÂNI DESPRE 1907

SPIRIDON POPESCU, I. C. VISSARION, PANAIT ISTRATI, LIVIU REBREANU, C. STERE, CEZAR PETRESCU, ZAHARIA STANCU

Interpretați de **Pompiliu Marcea, Alex. Ștefănescu, Paul Dugneanu, Valentin F. Mihăescu, M. Ungheanu, Sultana Craia**

(paginile 2–3)

Jurnal de poet

Maramureș

I

Maramureșul este cununa României, nu numai a Transilvaniei, este osul domnesc al sufletului nostru, ochiul voievodal căruia îi datorăm înainte de toate împrăștierea luminii cuvîntului românesc în limba daco-romanilor peste toată românătatea.

Indemnul maramureșenilor a mers fulger din lămpi în lămpi, și prin aceste arhaice traduceri din primele veacuri ale celui de-al doilea mileniu al eonului nostru, păstrate în copii în codicele voronețene, care intră în limba obștească pe înțelesul tuturor, limba românească singura limbă pe care maramureșenii au vorbit-o vreodată, cu care s-au strigat și mîngîiat unii pe alții și s-au sărbătorit și s-au încuscrit și luptat și s-au fericit și tînguit și bocit de dincolo de Burebista pînă în ceasul în care scriu aceste rînduri.

Maramureșul este fiul cuvîntului, este născut din grai, așa cum Moldova este fiica ochiului ro-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

Forța creației

Apariția acum 20 de ani, într-o literatură, șerbezită de activitatea lipsită de orice dragoste față de țară a unor indivizi lipsiți de talent literar și de cea mai elementară grijă față de ființa culturii, încercau s-o timoreze pînă la a-i crea un reflex al fricii și neîncrederii în sine, apariția în literatura română a romanului „Groapa" de Eugen Barbu a fost și rămîne un eveniment, nu doar literar, ci un eveniment încărcat de grave virtuți umane, **un eveniment al conștiinței tainice a „firescului"** la care aspira o întreagă spiritualitate.

Romanul „Groapa" a părut multora lipsit de o importanță reală, un roman al mahalalei și cam atît. Dar adevărul e că, sub aparența modestă, a unui debut în roman, își făcea intrarea în literatura română, în cultura română, unul din cei mai importanți scriitori ai ei, omul plin de contradicții, capabil să schimbe culoarea unui climat literar, omul devorat de ideea măreției și hăituit de propriile, lăuntricele-i gelozii, conștiința creatoare oricînd gata să-și facă pînă la capăt exercițiul ei fundamental care e întrebarea.

Cunosc și numărul și importanța dușmanilor lui Eugen Barbu. Dar chiar în această împrejurare poate fi citită forța lui neobișnuită. În reacția pe care o stîrnește el poate fi deslușită într-adevăr intensitatea acțiunii lui.

Romanul „Groapa" este piatra de temelie a uneia din cele mai substanțiale, mai contradictorii, și mai contestate cariere artistice din istoria noastră literară. Paradoxul face ca temelia carierei excepționale a lui Eugen Barbu să fie o groapă. Paradoxul face ca unul dintre scriitorii, care vor scrie o

Adrian Păunescu

Continuare în pag. a 6-a

Ghioceii

Atunci cînd energiile naturii, reținute de armistițiul hibernal, se pregătesc să-și recupereze timpul pierdut în lupta cu somnul, năvălind în arterele arborilor, atunci cînd așteptăm cu nerăbdare explozia gramineelor și a florilor de zarzăr, nici n-am observat cum au trecut ghioceii, cum moare avantgarda primăverii.

Întotdeauna m-am gîndit, cu o dragoste plină de recunoștință, la aceste gingașe spărgătoare de ghiață care apar, în flotile modeste dar pline de cutezanță, cu pavoazul lor desfășurat în culorile păcii, ca să vestească, cu prețul tinerei lor vieți, o nouă cruciera a tinereții pămîntului.

Acești zurgălăi agresti măriți de mii de ori și stilizați în afișele comerciale care ne invită să consumăm „mărțișorul", apar, în ochii minții mele, asemenea hiperbolei care însoțește amintirea unora dintre eroii umanității. Enormul clopot de carton, ca o parașută în acțiune, a fost, la începutul legendei sale, doar o pură și neinsemnată floare de cîmp, inodoră și aproape incoloră, care a avut curajul și tăria de a lansa primul semnal al primăverii peste întinderile amorțite ale pustiei reci.

A fost un erou anonim, un cercetaș, îmbrăcat în alb costum de camuflaj ca să nu-l dovedească dușmanul înainte de a-și fi îndeplinit misiunea : Căzut pentru Patrie. Sau ca un explorator îndrăzneț pe căi nebătute, gata să moară fără tapaj, cu sentimentul că și-a făcut datoria față de

Mihnea Gheorghiu

Continuare în pag. a 7-a

Atitudini

Ipoteză și aproximație

Făcînd parte dintr-o viitoare trilogie, **Literatura română și spiritul sud-est european** de M. Muthu, recent apărută, își propune să delimiteze „principalele etape istorice ale conceptului de balcanism" în literatura română, cercetare pe cît de nouă și de interesantă pe atît de complicată. O definiție clară a balcanismului lipsește în carte, el fiind considerat „o ipostaziere a conceptului... de spirit sud-est european" (p. 16), însă și acesta, „din lipsa pînă în prezent a unei definiții mulțumitoare", este înlocuit cu noțiunea de „balcanitate" (p. 19—20) care interesează numai „întrucît ea generează... serii estetice de tipul **motivelor** și **temelor**, încorporate în ceea ce am numit **balcanism** literar, obiectivul de bază al cercetării noastre". Puțin mai jos ne încurcăm însă de tot : „ca realitate estetică însă, deci ca ficțiune literar-artistică, balcanismul se detașează de balcanitate și, respectiv, de «spiritul sud-est european», ei nefiind un corespondent și nici un simplu reflex al celor două concepte" (p. 21).

Autorul consideră că balcanismul este, cel puțin în prima sa formă, o moștenire a bizantinismului și **Învățăturile lui Neagoe** ajung astfel prima operă a literaturii noastre care se poate subsuma conceptului respectiv : „balcanitatea **Învățăturilor** și în primul rînd bizantinismul acestora trebuie să-l căutăm... în dualismul de factură propriu-zis bizantină ce a caracterizat, timp de un mileniu, cu normale alternări de planuri, cultura și spiritul imperiului din răsăritul continentului" (p. 33). De fapt, pe o structură nutrită din lecturile morale și religioase ale timpului, în mare parte bizantine (dar și sîrbe și bulgare), **Învățăturile** sînt o operă autonomă care reflectă gîndirea și condițiile specifice societății românești a timpului ; au spus-o și au demonstrat-o numeroși cercetători printre care Dan Zamfirescu, arătînd că opera lui Neagoe aduce „o adevărată **tehnică** a guvernării autoritare, element nou, **modern**, care distanțează net **Învățăturile** de parenetica medievală bizantină..." **(Neagoe Basarab și învățăturile către fiul său**, 1973, p. 290).

Teza „bizantinismului" (id est balcanismului) **Învățăturilor** se sprijină pe ideea „dualității" specific bizantine, de unde ar proveni „bipolaritatea" sa, caracterul laic și religios totodată ; însă ideea dualității specific bizantine este absurdă pentru că orice cultură medievală este „duală", clasică, tradiționalistă, iubitoare de artificiu, cultivînd o limbă puristă sau chiar o limbă moartă (latina, elina) în clasele suprapuse, novatoare, dinamică, directă, exprimată în limba vernaculară în clasele populare. Autorul își întemeiază teza pe un citat din Louis Bréhier (nu-l mai reproduc ; se găsește în cartea lui M. Muthu la p. 33, tradus cu trei greșeli în șapte rînduri, între care o schimbare de sens căci **mélodes** e redat prin **melodii**) care nu demonstrează însă nimic. Bréhier explică în întregul capitol al cărui titlu l-a derutat pe autor **(Le dualisme de l'art byzantin)** că arta bizantină are două aspecte distincte datorită unei separări nete între cele două clase : „au sommet, la sacro-sainte hiérarchie, le monde de la cour... l'ele-

Mircea Anghelescu

Continuare în pag. a 7-a

flămînzii

răscoala e o uriașă cîmpie
inverzită de lacrimi, unde hora
disperării se-nvirte, se-nvirte, auziți
hora care plînge prin vinele luminii ?
răscoala e o uriașă piine
și pe țăran, piinea l-a născut,
nu, țăranul acesta flămînd
nu e o iluzie, chiar dacă
viața lui a fost,
asemenea realității,
la fel de găunoasă !
acel martie,
cît de bine-a-nțeles
locul țăranului în lume,
cum se naște el în timp ce
nimeni nu-l ia-n seamă,
numai cîmpia veghindu-i cu evlavie
miraculoasa nastere,
auziți înfricoșătoarea horă
ce se-nvirte ?
hora de singe
prin care cîmpia supraviețuiește,
răscoala-i un uriaș țăran,
flămînzii, durerea și pumnii lor
ridicați pe cer drept steaguri de luptă,
de mii de ani existau și încă
nu știau să rîdă,
ei care cu singele lor
îi hrăneau pămîntului întregul,
ei nefăcînd parte din nici-un întreg,
ei care n-au cunoscut fericirea
prin nici-un simț,
nici măcar prin cuvinte,
într-o viață, numărîndu-și pe degete
zilele-n care-au mîncat pe săturate,
ei s-au prăvălit în măcel
știind că foamea din ei îi apără de moarte,
îi sudează de viață, de timpul brut,
flămînzii, foamea lor
s-a făcut linie dreaptă,
orizont impietritor de lumi,
o,
ce duri le sînt pumnii !
cu greutatea lor ar putea strivi
întreg globul pămîntesc.

M.N. Florian

Eugen Jebeleanu
Arena

Cioburi

Și o povară-i fiecare zi
Te doare ceea ce-ți făcea plăcere,
și ce se înalță — scurmă pămîntul
Aștepți să treacă fiecare zi
ca o durere — și să se sfîrșească
Somnul e un sac legat la gură ; visul
e ceeace a fost și nu mai poate
să fie niciodată ; fiece copil este
o lacrimă care atîrnă
și'n care te răsfrîngi știind prea bine
că o să fie asemeni ție-odată...
Oftatul e un nour fără ploaie
și fără de mireazma grîului
prin care ai trecut cîndva...
Îți salți pe umeri anii și privești
jur împrejur și ești mereu mai singur.
Atâția au căzut. Nu au ajuns
măcar pînă'n răspîntia ce-arată
o roată cu trei dinți știrbiți...
Și ești atît de sfărîmat, încît
nici truda n'are de ce să se prindă...
Cioburi. Și ți-este sete și nu vrei
să bei nimic... Și nu poți nici să sbori
și nici să te îngropi.
Și lunecă pe lîngă tine umbre
ce și-au pierdut stăpînii.

Al lu' Parizianu și „romanul" său

Ca punct de pornire, tipologic deci, Paul Ștefan, eroul central din **Delirul** de Marin Preda, în chip surprinzător, amintește de prototipul balzacian. Avînd și ceva din temperamentul pasional-romantic, caracteristic eroilor stendhalieni, al lu'Parizianu se arată decis din primul moment să străpungă limitele existenței stereotipe, lipsită de perspectivă, din Siliștea-Gumești, angajîndu-se în îndrăzneața cursă de cucerire a vieții odată cu plecarea la București. Asemenea unui erou balzacian ivit în alt veac și în altă parte a lumii, chiar în primele pagini ale romanului, personajul lui Marin Preda apare bîntuit de o asemenea ambiție. În discuția purtată cu mai tînărul Niculae Moromete, el își definește clar programul de viață : „acum că bita nu mai are nici o mahmudea să vîndă, trebuie să întrerup liceul fiindcă tata stă și nu muncește, zice, cu patru clase de liceu pot să devin și eu funcționar... Ei bine, nici nu-mi trece prin cap ! Funcționar ! rînji al lui Parizianu batjocoritor, și deodată tăcu". Convins că se cunoaște îndeajuns, că știe ce vrea și ce poate, el nu ezită să afirme că e gata să înfrunte fatalitatea timpului în care trăiește : „Acceptăm să fim astfel aruncați în lume (...), dar n-o să acceptăm fatalitățile mizerabile impuse de oameni...". „O singură primejdie care mă pîndește (de altfel și pe tine) — îi mai spune el lui Niculae — e să nu văd cu proprii mei ochi. Breugel are un tablou cu niște orbi care merg înainte și dau într-o groapă. Curios e că cei care n-au căzut încă stau cu mîna întinsă și înaintează încrezători, orientîndu-se după cel din față, care în curînd se va prăbuși". E sintetizat în aceste destăinuiri, revelator potențate în plan simbolic, credo-ul în virtutea căruia Ștefan va acționa odată cu intrarea sa în deliranta cursă a vieții bucureștene. Linia directoare a „programului" este dată de încrederea în propriile forțe și de mîndria cu care se afirmă primatul opțiunii individuale, indiciu al unei orgolioase conștiințe de sine dar și al lucidității cu care este sesizată obstinata presiune exercitată de timpul istoric asupra libertății morale a individului. Se observă astfel că arivismul programatic al personajului se dizolvă în elanul său tineresc dominat de puritatea morală, în dorința

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

file de istorie, file de epopee

scriitori români

Spiridon Popescu: „Rătăcirea din Stoborâni"

1909

Din cîte se ştie, Spiridon Popescu a fost, mai intîi, un cercetător al vieţii şi psihologiei rurale şi faptul va avea repercusiuni în proza sa, de inspiraţie exclusiv rurală, publicată mai ales în **Viaţa Românească**. Cea mai importantă scriere, **Moş Gheorghe la expoziţie**, are şi un subtitlu semnificativ : **Din psihologia celor mulţi**. Spiridon Popescu avea nu atît o conştiinţă de artist, cît una de ento-psiholog, avînd, cum declară, intenţia de a da „studii" de psihologie populară. În ce măsură această preocupare a favorizat sau a păgubit pe scriitor rămîne de văzut. Ibrăileanu îl consideră creator de „ţărani adevăraţi" adevărul fiind ilustrat mai ales de reacţiile sufleteşti. „Cauza principală pentru care critica română modernă ucide, cînd îi vine la îndemînă, pe Spiridon Popescu, sînt ţăranii lui adevăraţi, spune criticul în 1911. A ! S-ar mai înţelege ţărani sentimentalizaţi, îmbrăcaţi numai ţărăneşte. Aceştia plac criticii române moderne, ca şi băieţii care-şi fac voluntariatul în haine particulare — duducilor. Şi trebuie s-o recunoaştem ţăranii d-lui Spiridon Popescu sînt moglani şi topîrlani, şi miroase nu numai a iuft, dar şi a dohot — ca ţăranu.... Dar pe acest ţăran, noi avem îndrăzneala să spunem că nimeni nu l-a zugrăvit aşa de bine realist, în vremea asta de suspinuri romantice şi de altiţe tricolore".

Într-o bună măsură observaţia lui Ibrăileanu se poate confirma la lectura nuvelei **Rătăcirea din Stoborâni**, în care este zugrăvită răscoala din 1907 într-un sat sau mai exact în trei sate : Stoborâni, Soreni şi Chiţcani. Faptele se petrec între 10—19 martie. Oamenii sub influenţa mişcărilor începute în satele vecine, găsesc prilejul să-şi exteriorizeze nemulţumirile şi revolta pentru că viaţa lor este la discreţia boierului şi vechililor. Din primăvară pînă-ntoamnă asudă ca nişte robi pe ogoare, iar iarna n-au ce mînca, nici ei nici vitele. Obştea ţărănească este totuşi diferenţiată, scriitorul n-are o viziune idilică şi uniformă asupra sufletului ţărănesc. „Alde Covrig" se-nţeleg pe ascuns cu boierul cu privire la condiţiile învoielilor şi fac pe exponenţii satului beneficiind de gratuitatea păşunatului, deşi de ochii lumii, li se taie şi lor chitanţă. Sînt, deci, ţărani vicleni, care pactizează cu duşmanul. Şi, dacă pînă acum le-a mers jocul, de data asta cînd vîntul răzmeriţei le suflă încurajînd unor asemenea indivizi „li s-a înfundat": „Cîţiva nespălaţi i-au şi umflat în pumni şi-n ghionturi". Căci „vine revoluţia ! şi dacă vine revoluţia, firească că poţi pune căciula pe o ureche şi poţi să iai în pumni pe alde Covrig şi pe mama lor !" Cu alte cuvinte, fără un stimulent din afară, deşi subjugaţi, ţăranii suferă în tăcere. Este, fără îndoială, o latură reală a psihologiei ţărăneşti, umilită de secole şi aproape abrutizată. Dar aerul tare al „revoluţiei" îi animă şi le dă un asemenea curaj încît sînt de nerecunoscut. Psihologia umilă se converteşte într-o adevărată stare euforică, aproape imposibil de controlat căci ea provine dintr-un fel de explozie nedirijată. De unde poate şi denumirea de „rătăcire" adică de reacţie nesupraveghiată, izvorîtă din impuls şi nu din calcul. Propunem, prin urmare, o interpretare psihologică a titlului, mai firească în contextul preocupărilor autorului, în locul celei ideologice de pînă acum. Nu trebuie, firească să se creadă că o reacţie psihică izvorîtă spontan este inferioară alteia ce provine din calcul. Credem că, dimpotrivă, izvorăşte cu energia şi forţa lucrurilor naturale şi e mai puternică, nu poate fi zăgăzuită. Revenind la nuvela ce ne preocupă, constatăm, încă de la început, un fel de dispoziţie sărbătorească a oamenilor. La crişmă, cînd cineva citeşte ziarul, în care se subliniau, cu titluri mari, **Răscoalele din judeţul Botoşani, Răscoalele din judeţul Iaşi, Răscoalele din judeţul Vaslui** etc. un ţăran izbucneşte : „Aţi auzit voi, nătărăilor ?... Aşa români mai zic şi eu ! halal de dinşii !" Iar scriitorul notează, semnificativ „rătăcirea" ; „Cum se-nvirtesc valurile zorite de virtejul furtunii, aşa se ridică, se ciocnesc şi străbat rîndurile mulţimii aceştia, care aleargă, unii fără să ştie încotro". Cuconu Petrache, boierul, fuge ca un iepure din faţa iureşului ţăranilor, care se miră cu candoare, exprimîndu-şi o secretă satisfacţie, că boierii „ştiu de frică". Pentru că în mentalitatea lor un om bogat şi puternic trebuia să fie şi curajos, iar cei umili fricoşi : „Aşa da !... las' să mai ştie şi ei de frica noastră !" exclamă Gheorghe Mohor. Psihologia rurală este apoi ilustrată prin alte numeroase împrejurări şi ea se exprimă, de atîtea ori printr-o inevitabilă candoare, mai bine spus naivitate, perfect explicabilă prin lipsa de experienţă socială conflictuală. Cînd boierul fuge din sat oamenii cred că a plecat definitiv şi că moşia le-a rămas, în mod firesc, lor : „Ei, moşia ...moşia ....e a noastră frate ! firească că-i a noastră ! Că dacă el a fugit, a cui să fie moşia ? Negreşit că moşia-i a noastră !"

Nici prin gînd nu le trecea că boierul s-ar putea reîntoarce spre a le-o smulge şi, cînd unul aruncă o asemenea vorbă, e privit cu neîncredere : „Ei aş !"

Punîndu-se problema împărţirii pămîntului, aşa de uşor şi de frumos dobîndit, credeau ei, încep să se chivernisească cu privire la distribuirea lui. Căci unele locuri erau fertile, altele sterile şi, dintr-o dată intră în joc psihologia individualistă a eroilor. Un ţăran îşi trimite nevasta într-un sat vecin, la Soreni, pentru a aduce doi bătrîni care ştiu cum era înainte împărţită moşia (căci odinioară era a ţăranilor, de la Cuza) cu gîndul secret de a profita de această împrejurare şi a pune mîna pe ogoarele cele mai „grase". Multă discuţie se duce în jurul hîrtiilor de proprietate, de învoieli, de datorii etc. căci ţăranii, ca orice om simplu, au o adevărată superstiţie a hîrtiilor. Oamenii însă nu şi-au pregătit deloc mişcarea, sînt nehotăriţi şi aşteaptă unul de la altul iniţiative, temporizînd lucrurile. Cînd Stanciu, un plugar mai îndrăzneţ îl loveşte cu cuţitul pe Gurmaie, vechilul, mulţi se trag înapoi îngroziţi temindu-se de urmări. Revin însă repede fiind ademeniţi de avantajele de care ar putea fi frustaţi prin dezertare. Micile satisfacţii obţinute sînt exprimate cu o mare candoare sufletească. Un ţăran descalţă pe vechil şi merge ţanţoş cu cismele acestuia, altul face la fel cu căciula, o stacană de vin din butoiul boieresc le dă satisfacţia răzbunării etc. Sînt, în fond, aceste acte, aproape infantile, expresia unui fond sufletesc de o mare puritate. Asemenea particularităţi ale sufletului rural sînt vizibile şi în alte împrejurări, ca de pildă, salvarea vitelor de la incendiul pe care-l aprinseseră la conacul boieresc : „vita munceşte ca şi omul şi-i păcat să ardă". Ţăranii au, deasemenea, într-un înalt grad, superstiţia autorităţii. Ajunşi la primărie, sînt de părere că primăria este însuşi statul, cu care nu trebuie să te pui rău, ca şi cînd între stat şi clasele sociale ar fi o limită totală. Ca oameni simpli, au deasemenea respectul învăţăturii : mereu se vorbeşte de „studienţii" care vin şi fac dreptate, ajutîndu-i pe oameni. Cînd se zvoneşte că vine armata, aproape nimeni nu crede : „Armata ?... Prostie... ce să caute armata cînd ei pun chiar azi stăpînirea pe moşie ? ! Ce treabă are armata cu nevoia lor ?" Cum se ştie, armata apare, totuşi, în final, îndeplinind o cumplită misiune : exterminarea răsculaţilor. Credinţele oamenilor, convingerile lor, s-au dovedit nişte erori, nişte „rătăciri". Am putea considera, mai bine zis reconsidera, credem şi în acest sens, titlul nuvelei. **Rătăcirea din Stoborâni** este, cronologiceşte, întîia proză de amploare din literatura română despre 1907. Iar recitirea ei atentă ni se pare nu numai profitabilă încă, ci şi revelatoare pentru cunoaşterea de către Spiridon Popescu a psihologiei ţărăneşti într-un moment de mare tensiune. Într-o asemenea perspectivă nuvela poate fi reconsiderată cu indiscutabil folos.

Pompiliu Marcea

Teodor Bogoi : „După represalii"

I. C. Vissarion: „Lupii"

1915

Lupii, „piesă socială în 4 acte" apărută în 1915 şi republicată în 1957 în **Biblioteca pentru toţi**, este astăzi tot atît de puţin cunoscută ca şi celelalte scrieri ale lui Iancu Constantin Vissarion, tipărite sau rămase în manuscris. Se pot găsi explicaţii ale acestei prematuri căderi în uitare — condescendenţa cu care critica l-a privit pe scriitorul-ţăran, includerea sa simplificatoare printre sămănătorişti şi includerea, de asemenea simplificatoare, a sămănătorismului însuşi printre direcţiile literare neviabile etc. —, dar mai importantă decît căutarea lor este, în fond, aducerea în actualitate a textului respectiv, demn de interes fie şi numai pentru că aparţine unuia dintre „obscurii făuritori — cum se exprimă Arghezi — ai răscoalei din 1907".

I.C. Vissarion a participat, într-adevăr, în mod direct la evenimentele din acel an tragic (se ştie că pentru atitudinea sa „instigatoare" a fost arestat şi condamnat la moarte şi că doar intervenţia unor simpatizanţi l-a salvat în ultimul moment), iar această participare înainte de toate „sufletească" — este propria lui formulare — conferă lucrării dramatice o autenticitate nediminuată nici de caracterul ei tezist şi nici de nivelul îndeajuns de rudimentar al tehnicii de construcţie.

Piesa are o structură liniară, de povestire, ritmul fiindu-i întreţinut de mobilitatea dialogului şi oralitatea replicilor. În primul act, cel mai amplu, sînt prezentate, în mişcare, principalele personaje : pe de o parte Naie, administratorul unei moşii, şi Profiriţa, soţia lui, vizitaţi amîndoi şi, implicit, inspectaţi de „conaşu" Nicu, proprietarul moşiei, iar pe de altă parte ţăranii veşnic flămînzi, obsedaţi de încheierea „învoielilor" şi de obţinerea unor împrumuturi, printre ei distingîndu-se Ion, simbol, ca şi personajul omonim al lui Rebreanu, al clasei sale, Marin, un Păcală mai puţin exuberant, înzestrat îndeosebi cu spirit de observaţie şi intuiţie psihologică, şi Stanca, sora sa, semănînd prin demnitate, curaj şi simţ al dreptăţii cu Anca şi Vitoria. Între aceste personaje există şi alte relaţii decît cele declarate, relaţii „clandestine" pe care scriitorul le divulgă fugitiv, fie prin scurte scene de „taină", fie prin schiţarea unui limbaj cu subînţelesuri. Astfel, rămas singur cu Profiriţa, cu puţin timp înainte de sosirea lui Nicu, Naie face o criză de gelozie anticipată : „Să nu mă faci să turbez !... El plăteşte ca să-l slujesc, nu ca să-i rizi tu... Scurt...". Marin, înţelegînd imediat situaţia, încearcă să-o exploateze în avantajul tovarăşilor săi : „Am sfîrşit porumbul ! Luaţi-l dumneavoastră pe conaşu cu vorbuliţe mai dulci — îi spune el Profiriţei într-un moment în care Naie lipseşte de acasă — şi făceţi-l să ne dea porumb pe datorie...". Pe jumătate măgulită, pe jumătate şantajată, Profiriţa acceptă jocul, pretinzîndu-le însă ţăranilor, cu abilitate, noi daruri, „secrete" pe lîngă cele oferite aproape oficial lui Naie. În sfîrşit, după venirea proprietarului se pune în mişcare alt angrenaj de aparenţe şi interese : Nicu se preface că vrea doar să afle ce s-a mai întîmplat în sat deşi, în realitate, urmăreşte să ştie cum i se administrează averea. Naie îi prezintă situaţia în termenii cei mai liniştitori, dar isprăvnicelul Tureatcă, un gafeur „prompt" ca cetăţeanul turmentat, îl dă mereu de gol, iar Profiriţa, „damă bună", intervine cu diplomaţie pentru a preîntîmpina orice conflict.

Următoarele două acte, mai sumbre şi necaragialeşti — sau, mai exact spus, caragialeşti doar prin prezenţa temporară a unui nebun delirant şi profetic, descins parcă din **Năpasta** — au ca decor locuinţa săracă a lui Ion, în care Lixandra, soţia sa, grav bolnavă, îşi trăieşte ultimele zile. Bătut de arendaş, hărţuit de celelalte oficialităţi ale satului, îndurerat de soarta copiilor mereu flămînzi şi disperat la gîndul că Lixandra va muri, Ion fură, cu o inocenţă de Jean Valjean, un sac de mălai, dar este prins şi trimis în judecată. Jandarmii o rid

Ştefan Luchian : „La împărţitul porumbului"

cu urmăritul. Memorabilă este o scenă din actul trei şi anume aceea în care Pirjol, perceptorul, furios că Ion nu-i plăteşte taxele şi impozitele, „pune secfestru" pe avutul acestuia, avutul constînd în : „o pătură veche de cîlţi", „patru perne de lînă umplute cu paie", „o fustă de stambă" şi „o ie femeiască cu fluturi" — vestmîntul de mireasă al Lixandrei.

Răzvrătirea propriu-zisă este înfăţişată în actul patru. Grupul de ţărani revoltaţi tratează întîi cu boierul Nicu care recurge la stilul discursurilor electorale din epocă pentru a cîştiga timp : „Căci toţi, mă, de vreme ce sîntem români, sîntem fraţi...". Apoi, după ce acesta fuge, răsculaţii, însoţiţi de Ion, intors recent din închisoare, asediază din nou conacul şi îl prind pe Naie. Sînt gata să-l omoare, surzi la implorările lui şi la rugăminţile Profiriţei, dar deodată se produce un fel de iluminare creştină : Ion, transfigurat de amintirea Lixandrei şi a copiilor pe care i-a iubit atît de mult, îi iartă, iar toţi ceilalţi îl urmează. Gestul lor se dovedeşte însă repede profund nerealist : la apariţia soldaţilor, care îi împuşcă pe ţărani fără milă, administratorul îşi recapătă aroganţa şi cruzimea.

Lupii nu reprezintă singura scriere consacrată de I.C. Vissarion răzmeriţei. În fragmentele care ne-au rămas din probabil neterminatul roman **Răsculaţii** sînt evocate aceleaşi momente (de exemplu, în **Epilogul răscoalei** — drama soldaţilor care trebuie să-şi omoare, la figurat vorbind, propriii părinţi), iar în numeroase schiţe şi nuvele (**Mirlanii, Pleacă-te rob, Plăvanii** etc.) apar aspecte ale vieţii ţărăneşti care explică anul 1907. Însă nicăieri ca în piesa de teatru, materia nu este atît de elocvent organizată : lucrarea rezumă întreaga concepţie a scriitorului despre lumea satului şi despre răscoală.

I.C. Vissarion sesizează, în principal, o ruptură definitivă, ireconciliabilă între clase. Reprezentanţii acestora par să facă parte din regnuri diferite, între care nu există nici o posibilitate de comunicare. „Din ziua aceea — spune Profiriţa amintindu-şi o vizită în casa sordidă a unui sătean — spui drept, Naie, mi-e scîrbă cînd văd ţărani, sau cînd aud vorbindu-se despre ei". La rîndul lor, ţăranii îi consideră pe boieri şi arendaşi un fel de lupi care s-au abătut în haite asupra satelor (aceasta este şi semnificaţia titlului). Insistînd asupra acestei incompatibilităţi, scriitorul indică răzvrătirea ca unică soluţie logică de salvare a majorităţii.

Drama, cum am mai spus, este înabil demonstrativă şi conţine destule naivităţi (caricaturi făcute „cu ciudă", situaţii înduioşătoare „pînă la lacrimi" etc.), dar, în ansamblu, se impune printr-o cunoaştere directă aproape brutală, a condiţiei ţărăneşti. Sărăcia, în special, cu toate stările sufleteşti pe care le provoacă, de la umilinţă şi pînă la exasperare, are un tragism halucinant.

Alex. Ştefănescu

Panait Istrati: „Ciulinii Bărăganului"

1928

Dacă **Răscoala** lui Liviu Rebreanu este romanul epopeic al revoltei ţărăneşti din 1907, dacă ciclul de versuri al lui Arghezi intitulat **1907** este pamfletul violent al evenimentului, **Ciulinii Bărăganului** de Panait Istrati reprezintă în schimb poemul elegiac al acelui cutremurător an. Scriitorul a fost, se pare, profund marcat de acest fapt istoric, de cruzimea cu care a fost înăbuşită răscoala şi în „România muncitoare" (6-II-1911) mărturisea : „În inima fiecăruia dintre noi — şi aici cuprindem toate văduvele şi orfanii celor 11 000 — e o rană care veşnic va sîngera". Şi **Ciulinii Bărăganului** înseamnă o astfel de oglindă-memorie a rănii „care veşnic va sîngera". Povestirea cuprinde două părţi distincte : prima — o evocare poematică a cîmpiei, a pămîntului cînd în tonalităţi de lamento cînd în accente imnice, cea de-a doua, mai accentuat epică, relatînd un episod din desfăşurarea răscoalei. Sînt pagini din cele mai reuşite dedicate cîmpiei Bărăganului ca spaţiu semnificativ al unor sentimente şi existenţe arhetipice : „Bărăganul e singuratec. Pe spinarea lui nici un copac ! Şi de la un puţ la altul, ai tot timpul să mori de sete. Nici de foame nu te apără. Dar dacă cumva eşti înarmat contra acestor două nevoi ale gurii şi dacă vrei să te afli singur cu dumnezeul tău atunci du-te pe Bărăgan : e ţinutul pe care creatorul l-a hărăzit Munteniei pentru ca românul să poată visa în voie. O pasăre care zboară între două lanţuri de munţi e ceva demn de milă. Pe Bărăgan, aceeaşi pasăre urcă cu ea în zbor, pămîntul şi depărtatele lui zări. Întins pe spate, simţi cum talerul pămîntesc se înalţă spre zenit. E cea mai frumoasă ascensiune ce poate s-o facă nevolnicul lipsit de toate".

De la acest cadru genetic, Bărăganul fabulos şi mitic, scriitorul îşi îngustează treptat raza vizuală îndreptîndu-se spre realitatea socială aspră a satului.

Eroul cărţii este, ca şi în **Desculţ** al lui Zaharia Stancu, un copil, Matache, trăind cu un sentiment de apăsare viaţa lipsită de perspective a satului, de o sărăcie lucie şi avînd ca şi Darie, nostalgia depărtărilor. Treptat sînt inserate în lirismul atmosferei descrieri sau afirmaţii ale ţăranilor ce conturează tabloul descurajant al existenţei lor. Tonul rapsodic se topeşte în accorduri de elegie întunecată. Această scenă a „păinii" este reprezentativă : „Cît trebuia să fie de bună mai ales pentru gurile de copii, m-am convins cînd am ajuns în sat, unde copiii făceau un război groaznic ţinîndu-se de cotiga brutarului.

— Dă-ne pîine, pîine, pîine !

N-auzeai decît vorbele astea, şi lătratul ciinilor, înnebuniţi şi ei de trecerea brutarului".

În altă parte, cuvintele unui ţăran, referitoare la boieri sună profetic : „Povestea ciulinilor ! făcu fratele lui Ionel cu faţa întunecată. Nu-i nici vina copilului nici a părinţilor. Toată ţara de la Dorohoi la Virciorova nu-i decît un bărăgan pe care se plimbă cu biciu-n mînă, ciulini veninoşi da-n altfel. Ăla-s ciulinii pe care trebuie să-i stîrpim, dacă nu vrem să ne vedem printre alte nenorociri şi copiii plecînd, de-acasă şi pornind în lume !". Dintr-o astfel de realitate crudă, sufocantă, dură, din astfel de bolgii dantesti încearcă să evadeze Matache şi alţi copii, fugind din sat plin de iluzii pe cărările pustii, nesfîrşite ale Bărăganului odată cu venirea toamnei şi scuturarea ciulinilor.

Drum al speranţelor risipite, pentru că majoritatea copiilor se întorc epuizaţi înapoi, doar Matache şi prietenul său reuşind să se rupă din cercul magic al resemnării definitive.

Pentru cei mulţi rămîne doar beţia de senzaţii a plecării admirabil surprinsă de prozator : „La lumina unui cer uşor albit de zori, cîrduri risipite de ciulini teposi, săreau în văzduhul semiobscur cînd sărutînd pămîntul nesigur, cînd dispărînd sus în bezna nopţii ca nişte înnebunitoare jerbe de umbre rotunde dezlănţuite de un dumnezeu ieşit din minţi".

Partea a doua, mult mai restrînsă, înfăţişează condensat, dinamic, acumularea de fapte care a dus la răscoală, curprinsă în aşezarea a „trei sate" şi ridicată apoi la rangul de simbol. Descrierii fruste a realităţilor sumbre ale satului, mizeria, foametea, neomenia boierului i se adaugă şi aici comportamentul, vorbele rostite de ţărani, comentariile lor pentru a se realiza o frescă cît mai cuprinzătoare. Ajuns aici, printr-un concurs de împrejurări, Matache este martorul desfăşurării evenimentelor. Adoptînd perspectiva unui copil, scriitorul va simplifica fatal unele lucruri, va schematiza unele situaţii şi va neglija unele relaţii de profunzime. Individualul este redus în favoarea generalului. În schimb, emanaţia este mai puternică, trăirea mai directă şi mai patetică. Masacrul ţăranilor răsculaţi, bombardarea celor trei sate de către artilerie lasă în inima şi imaginaţia copilului o amprentă de neşters : „Acoastă fugă din sat, în toiul nopţii, sub bombardament am numit-o totdeauna „fugă din iad". O clipă am crezut că n-o să mai reuşim. Cădeau obuze peste tot, bordeiele în flăcări împrăştiau în toate vînturile paiele aprinse ale acoperişurilor. Nu se mai uita nimeni la cadavrele pe care le loveai la fiecare pas, dar se agăţau de noi cei vii care ne împiedicau să fugim".

Scăpaţi cu viaţă din represiunile răscoalei, cei doi copii, Matache şi prietenul său Ion, reiau acelaşi drum al speranţelor şi al deziluziei :

„— Încotro, Ionele ?

— În lume, Matache, cu ciulinii după noi".

Finalul rămîne deschis ; un alt prag de pornire al unui alt posibil conflict într-o lume deocamdată neschimbată. Structura este lirică, repetiţia motivelor deschizînd porţi sugestiei. Răscoala din 1907 îşi găseşte unul dintre ecourile sale cele mai viabile în poematizarea elegiacă a lui Panait Istrati **„Ciulinii Bărăganului"**.

Paul Dugneanu

Mircea Ionescu : „1907"

Liviu Rebreanu: „Răscoala"

1932

Că simpla prezenţă în opera literară a evenimentelor istorice cu adîncă rezonanţă în cugetul naţiunii nu atrage după sine în chip necesar şi valoarea artistică, este un adevăr care prin repetare a devenit loc comun. La fel de adevărat este însă şi faptul că istoria oferă teme privilegiate, a căror tratare literară, pentru a se ridica la înălţimea semnificaţiei lor, reclamă un talent şi o conştiinţă artistică pe măsură. Poate că aici se află cauza pentru care răscoalele din 1907, eveniment ce domină începutul acestui secol, nu au generat o literatură bogată sub aspect cantitativ, dar au determinat apariţia monumentalului roman al lui Liviu Rebreanu. Pînă la *„Ion* şi *„Răscoala"* cu puţine excepţii (una remarcabilă se numeşte Ion Slavici) prozatorii români nu au avut percepţia atît de exactă a lumii rurale. Literatura cu ţărani (a problemelor ţărăneşti) era de fapt o literatură *despre ţărani*, construită fie pe ideea generozităţii, a cumsecădeniei, a compasiunii necesare, fie mizînd doar pe spectaculos sau pitoresc. Dar, iată, veni Rebreanu, pentru ca epopeea rurală să se nască din cunoaşterea interioară a satului românesc şi a psihologiei ţăranului. De aceea, după *Ion*, *Răscoala* zmulge una din rarele exclamaţii admirative ale lui Călinescu.

Procesul de elaborare al *Răscoalei* pare a fi cel mai lung din toată creaţia scriitorului. Potrivit mărturiilor sale, o primă formă a cărţii era gata încă în 1922, dar versiunea definitivă avea să vină abia peste zece ani, după ce autorul apelează la documentaţia de teren. Artistul nu face însă operă de stenograf, nu ilustrează, nu rezumă, ci creează dizolvînd complet documentul în ficţiune. *Răscoala* este operă de ficţiune pură; ceea ce nu exclude nicidecum raportarea şi confruntarea cu evenimentul istoric a cărui înţelegere esenţială o potenţează astfel. Iată, exprimată mai tîrziu, în cuvinte simple, rod al unei experienţe literare excepţionale, această relaţie complexă : „Este negreşit, o oglindă a vieţii literatura, dar o oglindă selectivă, sintetică, în care se arată *sufletul cel mare şi etern* al omului şi al *neamului*" (s.n.) În *Ion* eroul, estetic *reprezentativ* pentru ţărănimea ardeleană, este cel al cărui nume dă şi titlul romanului şi în jurul căruia se structurează întreaga materie epică. Reducţia psihologică operată de autor vizează tocmai valoarea tipică atribuită personajului. Dar în *Răscoala* ? Evenimentul istoric impunea aici scriitorului un alt tip de construcţie. Mişcările ţărăneşti din 1907 nu constituiau un protest singular izolat ci o izbucnire de forţe fără precedent, o părăsire spontană şi violentă a albiei din care se revarsă nu o picătură, dar fluviul întreg al nemulţumirilor. Prin urmare *Răscoala* este un „roman al gloatei" în care „avem face cu un ţăran colectiv" (Călinescu) surprins cu „realism dur" (Ov. S. Crohmălniceanu) în trecerea de la nemulţumirea mocnită la explozia revoltei. Pe această linie, critica a subliniat singularitatea artei lui Rebreanu în intuirea exactă a psihologiei maselor. În privinţa individualizării, adică a artei de a crea personaje, G. Călinescu (şi de la el încoace majoritatea comentatorilor romanului) contestă existenţa în *Răscoala* a vreunui personaj memorabil, reprezentativ pentru masele ţărăneşti. Ţăranii văzuţi individual ar fi astfel doar fragmente, detalii fără existenţă de sine stătătoare, avînd funcţionalitate doar în grup. Sigur că această viziune domină, *„Răscoala* este redevabilă conceptului sociologic al mulţimilor omeneşti" (T. Vianu). Dar mulţimea poate produce un exponent aflat în relaţii complexe cu grupul căruia îi impune sau i se supune. În *Răscoala* acest rol îl joacă (la început fără o conştiinţă clară) Petre Petre. Nu numai pentru că raportat la ceilalţi ţărani de pe moşia lui Iuga, el ocupă un loc mai important în economia romanului (motiv suficient de altfel pentru a-l privi cu mai multă atenţie) dar mai cu seamă fiindcă destinul său are valoare exemplară. Petre Petre apare în roman încă din primul capitol. Autorul îi face un scurt portret fizic, insistînd asupra mîinilor mari, noduroase, expresie a forţei. Pentru caporalul lăsat de curînd la vatră problema importantă rămîne cea a pămîntului. „Ba pămînt nu prea avem şi tare ne-ar trebui" îi răspunde el lui Herdelea. Rezolvarea nu o întrevede : *„Om aştepta, ce să facem !* mormăi Petre Petre, coborînd ochii spre genunchi, la *şapca pe care o mototolise cumplit"* (s.n.) Răzbate de aici tensiunea aşteptării nemulţumite, devenită mai tîrziu constanta stării de spirit a întregii colectivităţi rurale. Întors în sat, Petre Petre nu are posibilitatea opţiunii din *Ion*. În Amara nu există nici Vasile Baciu şi nici Ana, toţi sînt săraci lipiţi, iar flăcăul este nevoit să amîne nunta cu Mărioara. Odată cu nemulţumirea lui Petre („Apoi de, că dumnealor au prea mult şi noi nu avem deloc..." sau „Ei, dar de lăsat nu mă las să ştiu de bine că se întîmplă orice...") cresc şi nemulţumirile celorlalţi. Grupul îşi exercită rapid influenţa asimilatoare asupra tînărului carè lipsise din sat doi ani. Dar caporalul devenit vizitiu al boierului va fi primul care, după eşecul călătoriei delegaţiei de ţărani la Bucureşti pentru cumpărarea moşiei Babaroaga, rosteşte în tăcerea descurajată : „Apoi pînă n-om pune mîna pe topoare nici noi n-om..." Tot Petre îl va îndemna la răzbunare pe umilitul Chirilă Păun. Începînd de acum, grupul îl consideră unul dintre conducători care-i anticipează şi-i determină reacţiile : „Mulţimea de ţărani fu pătrunsă brusc de un fior, parcă răcnetele lui Petre i-ar fi răscolit toate durerile". În această calitate de reprezentant al mulţimii, de care începe să fie conştient („Taci mulcom moşule, că avem întîi nişte răfuieli, dar pe urmă om face noi cum o fi mai bine, cu toţii ! zise Petre cam ţanţoş, ca un cocoş tînăr cînd se găteşte să cînte") soseşte Petre la conacul Nadinei. Privită din acest unghi, scena violului care i-a determinat pe unii comentatori să vorbească de o obsesie erotică ce ar domina întreg comportamentul lui Petre, poate căpăta o interpretare mai nuanţată. Nu este vorba doar de un caz explicabil cu mijloacele psihanalizei ci de o simbolică răfuială, gîndită ca act justiţiar, la fel cu răzbunarea cruntă a lui Chirilă Păun şi cu incendierea conacelor boiereşti. Sau, păstrînd terminologia psihanalitică, defularea spontană a unei îndelung cenzurate revolte sociale.

Petre Petre este un adevărat cap de răscoală, reprezentant al mulţimii. Organizează rezistenţa în faţa armatei, încearcă să evite panica, moare ca un luptător. Prezent în momentele importante ale naraţiunii, personajul evoluează odată cu precipitarea evenimentelor pînă la înţelegerea caracterului ireconciliabil al conflictului generat de „problema ţărănească" : „Trupa îşi reluase înaintarea automat. Petre, parcă numai atunci şi-ar fi adus aminte, ridică puşca la ochi şi trase cu sete". Secvenţa morţii lui Petre se bucură de atenţia specială a autorului. Eroul stă singur în faţa armelor detaşamentului de represalii, înfruntîndu-i pe soldaţi cu demnitate, ca un simbol al răzvrătirii. Valoarea reprezentativă a personajului se confirmă astfel pentru ultima oară.

Valentin F. Mihăescu

despre 1907

**„Gîndul meu zboară acuma pios spre mormintele voastre,
Vouă vă dau ce-am mai sfînt din durerile inimii mele !
Sîngele vostru vărsat ne rămîie de-a-pururi ca pildă"**

D. Anghel și Șt. O. Iosif

C. Stere: „Uraganul"

1936

Uraganul este în ciclul romanesc a lui C. Stere, **În preajma revoluției**, romanul marilor mișcări sociale. Vania Răutu în drumurile sale la Chișinău și Odessa urmărește zguduitorul spectacol al dezlănțuirii revoluției ruse „față de care", scrie naratorul „și Marea Revoluție franceză părea un joc de copii". Prima imagine a revoluției de la 1905 ne-o procură un țăran, Dumitru Murariu : „Mi-o spus Zaharia care are un ficior, Tănasă, în **gvardia** din **Piter**, că s-o grămădit acolo la **Dvoreț** norod mult, di s-o făcut omătul negru. Și au strigat împăratului : dă-ni voi și dreptati și pămint !... Dar boierii l-au spăriet pi împărat și l-au ascuns în beciu și au început să tragă în norod și cu puști și cu tunuri... Prăpăd mare !... Și norodu s-o tulburat și nu mai știi paci și așteaptă numai cuvînt de la studienți, ca să-i răpună pi tăți boerii...". Optica țărănească asupra evenimentelor va fi urmărită de autor mai ales cu prilejul dezlănțuirii marii răscoale țărănești din România anului 1907. La Odessa, Vania Răutu nimerește în miezul unui miting. Mulțimea se agită, mai mulți oratori vorbesc în același timp, armata ezită să tragă, guvernatorul dă ordin trupelor să elibereze strada, manifestanții irump în spațiul gol înghesuind pe comandanții trupei. Ingenios „comisarul butoi", călărit de un demonstrant, se salvează procurînd mulțimii o lozincă : „Să trăiască amiralul Siniavin !", „Să trăiască părintele poporului..." pe care mulțimea o preia mecanic fraternizînd cu dușmanul împotriva căruia demonstrează. Oratorii pleacă dezamăgiți de deruta mulțimii. Decepționat este și Vania Răutu. Se mișcă și satele drept care o deplasare între Odessa și Chișinău nu se poate face decît pe o rută ferită de zona în care țăranii dau foc conacelor și încarcă tot ce se poate împărți. Ostașii refuză să se mai supună. Haosul este general. Descrierea pogromului din Odessa este antologică după cum și paginile în care ne este înfățișat pacificatorul satelor Bruenn. Reapare și în acest ultim volum al ciclului revoluționarul de extremă stîngă Danilov. Figura lui crește impunător de-a lungul romanului și citeva din liniile cele mai importante ale portretului său sînt trasate în **Uraganul**. Disprețul pentru soluțiile de compromis, răceala logică, exclusivismul revoluționar fac din Artamon Danilov una din figurile semnificative ale ciclului **În preajma revoluției. Uraganul** descrie sfîrșitul austerului revoluționar. Prins de Bruenn pe care-l pălmuiește, Artamon Danilov sucombă, fără să scoată un vaiet sub interminabilele lovituri de cnut pe care groaznicul conducător de represalii i le hotărăște.

Felul cum C. Stere vede răscoala țăranilor români la 1907 se apropie mai mult de **Rătăcirea din Stoborăni**, a lui Spiridon Popescu decît de **Răscoala** lui Liviu Rebreanu. C. Stere e interesat de mecanismul mișcării țărănești, de cauzele declanșării și **Uraganul** este din această cauză mai aproape de document decît de creație. Ca și Cezar Petrescu care redacta cam în același timp trilogia **1907**, C. Stere se ocupă mai ales de răscoalele din Moldova fără a ignora însă și pe cele mai violente din Muntenia pe care le-a avut în primul rînd în vedere L. Rebreanu. C. Stere este un bun observator al comportamentului țărănesc și urmărirea de către narator a evenimentelor devine un studiu de psihologie țărănească. Izbucnirea răscoalei e în aer și țăranii care pînă atunci se purtau deschis cu Vania Răutu devin închiși și bănuitori. Pe ocolite unul din ei încearcă totuși să afle dacă nu vin „studienții". Sătenii privesc cu rezervă pe orice surtucar și moș Spiridon Oanea este aproape ostracizat datorită fiului său care este lefegiu și surtucar. Ciubotele galbene orășenești ale acestuia provoacă reacții de delimitare semnificative pentru starea de spirit a țăranilor. Fostul sergent Nichita Bardă pronunță vorbe zeflemisitoare la adresa lor. Atmosfera e inflamabilă și tot Nichita e cel care aduce în secret vestea : „Zice așa : Așteptați semnul !... Vin pînă nu se desprimăvărează, ca să intrăm cu plugul... Zice să dăm cu badanaua: cu roșu pentru foc, cu negru unde-i să nu rămîie piatră de piatră...". Cei așteptați sînt „studienții". Începe expectativa. Venirea lor e un fenomen de autosugestie. Un flăcăiaș aduce în sat vestea apariției „studenților": „— S-a oprit lîngă mine, — se zori și mai mult băetanul și un boier... negricios — roșu la față... cu ochii ca de jăratic... îmi zice așa : Măi flăcăule, care-i drumul la Izvoreni ?... Aista-i, — zic — și cirmește la dreapta... Și cel mai bălai zice așa : Îi departe pînă la Izvoreni ?... Cam o poștie, zic... Dar dumneavoastră cine sînteți ?... Și cel negricios zice așa : Studienți !... — Și negriciosu zice așa : Ai foc, băiete ?... **Foc și lumină să fie !...** Și cînd au pornit să bată cremenea cu amnaru meu, așa săreau scînteile mari ca fulgerele, de s-a luminat jur împrejur ca ziua... Și cum a apucat iasca a prins s-o învirtească așa, iaca așa s-o învîrtească — băiatul descria un cerc mare, cît își putea lungi brațul : Așa învîrtea... așa tot învîrtea... de se făcuse o roată mare de foc... mai mare ca roata morii lui moș Tănasă !... Și cînd mi-o aruncat înapoi amnaru și cremenea, roata de foc a rămas pe cer !... M-a-a-re... acolo, dinspre Prut !... Și-apoi s-o prăvălit cu încetu la noi, în țarină... Și negriciosul se uită încolo și ochii îi ard ca jăratecu și-mi zice așa: Aista-i semnul cel bun, băiete !... Ești din Vaideei ?... Să spui așa la oameni, că știi de la studienți : Foc și lumină să fie ! Și... dreptate !... Și... pămînt !... Și s-au făcut nevăzuți : Nici sanie, nici cai, nici studienți !...". Incitată gloata se deplasează amenințător la curtea arendașului Froim. Acesta e despuiat de bunuri, depus în caretă cu familie cu tot și scos din sat. Vitele și bucatele sînt împărțite, conacul și grajdurile arse. Nichita Bardă care conduce mulțimea se îngrijește mai ales să afle condicile de învoieli și să le distrugă. Represiunea nu întîrzie și eroul ei, literar vorbind, devine același Nichită Bardă mobilizat acum pentru potolirea răscoalelor. Trupa s-a apropiat de răsculați, care înaintează însă fără sfială. Căpitanul comandă foc. Cad cîteva trupuri și mulțimea se împrăștie. „— Domnule căpitan, vă rog să-mi dați o permisie ! tresări căpitanul Feștilă la un apel răgușit. În fața lui stătea în poziție reglementară, dar fără pic de sînge în față și cu ochii sărîți, sergentul Nichita Bardă.

— Ce permisie ?... Cum permisie ?... Pentru ce permisie ?... Acum ? hîrii buimăcit căpitanul.

— Să trăiți, domnule căpitan ! urmă sacadat și încă mai sugrumat sergentul Nichita Bardă : Să îngrop pe tata !

— Să îngropi ?... Pe tata ?... Cum să îngropi ?... Pentru ce să-l îngropi ? — bolborosea căpitanul fără să-și dea seamă ce vorbește.

— Să trăiți, domnule căpitan, e mort...

— Cum mort ?... De ce e mort ?... Unde e mort ?... se sperie căpitanul și fața-i, acoperită subit de o paloare cadaverică, fu inundată de sudori reci.

Sergentul Nichita Bardă stătea rigid, cu mîna la cozoroc, fixînd drept în ochi pe căpitan. O ușoară mișcare a ochiului spre stînga, îngrozi pe comandantul de companie. Abia avu tăria să-și arunce o clipă privirea spre cei căzuți, întrevăzînd un braț lung și uscat, ridicat spre cer, cu un obraz livid și o lungă barbă albă, mușiată în băltoaga însîngerată...". (Împrejurarea, reală, e relatată de Virgil Arion în **Pagini din timpul răscoalelor țărănești).**

Paginile de roman pe care C. Stere le închină anului 1907 nu sînt un simplu memorial cum s-a afirmat despre întreg romanul **În preajma revoluției.** Deși **Uraganul** se ocupă de izbucnirea răscoalelor în nordul țării și de participarea la potolirea lor a unor prefecți proveniți din rîndurile socialiștilor, C. Stere a fost unul dintre ei, romanul nu se limitează doar la experiența directă a autorului. C. Stere urmărea să destrame legenda unei răscoale animată de sentimente antisemite, pe care alungarea mai multor arendași evrei din Moldova o hrănea fatalmente, motiv pentru care introduce în romanul său întîmplări din Muntenia răsculată. Ori de cîte ori are de a face cu psihologia mulțimilor, scriitorul se simte în elementul său. Conflictul surd dintre țăranii și orășenii mobilizați laolaltă într-o gară oarecare pentru potolirea răscoalei, duce la fraternizarea celor două părți care minate acum de suflul răscoalei devastează un orășel din Oltenia. „Și prin ironia soartei, prăvălioara singurului evreu din Alexeni, Moise Grinfeld tinichigiul, a rămas neatinsă, ca de altfel și alte locuințe ale sărăcimii...". Descrierea represiunilor la care au fost supuși țăranii procură romanului episoade expresive cum sînt cele despre urmărirea băjenarilor de la Golășești bombardați ziua și noaptea sub cerul liber.

Invinuit de a fi făcut de multe ori simplă jurnalistică, ceea ce e adevărat, sau de a fi transferat formal romanului datele propriei sale biografii fără nici o încercare de a le transfigura, ceea ce este inexact, C. Stere a scris un roman rezistent în ansamblu. Accentul subiectiv nu poate fi totuși ignorat. Ultimele volume ale ciclului, între care și **Uraganul**, se disting prin sarcasm și viziune pamfletară. Latifundiarii țării, în care C. Stere vede pe adevărații autori morali ai răscoalei, pe principalii ei „instigatori" par descinși din jurnalistica eminesciană : „În asistență, cu toată uniformitatea portului, care vădea o tinerețe trecută pe bulevardele Parisului, se puteau distinge două tipuri predominante : oameni de peșteră, cu fălci viguroase, obrazuri apoplectice și ochi bulbucați ca două bule injectate de sînge, și germinația Levantului, cu pielea măslinie, și chiar cu ochii gata să se scurgă ca untdelemnul rînced".

Scriind despre răscoală C. Stere are o teză : între pătura de sus și cea de jos este o prăpastie. Clasa de sus are o datorie față de cea de jos pe care nu și-o recunoaște. Răscoala n-a făcut decît să pună în evidență falsitatea alcătuirilor sociale românești la începutul secolului XX și să scoată în evidență **datoria** față de țărănime. Teza **Uraganului** ca și a întregului ciclu este evident poporanistă. Înfățișînd răscoala naratorul e stînjenit deci de ideolog care vrea să facă o demonstrație. O antologie a scrierilor închinate lui 1907 nu poate trece însă cu vederea cel de al 8-lea volum al ciclului **În preajma revoluției, Uraganul.**

Alexandru Ciucurencu : „Răsculații ilui 1907"

Cezar Petrescu: „1907"

I, II, III

1935 – 1937

Imaginea pe care o reține cu precădere un țăran venit să vadă expoziția jubiliară din 1906 a statului român este aceea a boierilor „venind la vale". Toboganul foarte frecventat de vizitatori este cel care-i procură imaginea de semnificație simbolică și premonitorie. Romanele lui Cezar Petrescu sînt de obicei prezidate de imagini cu funcție metaforică. Traiectoria descendentă a șiragului colorat și vijelios de vizitatori ai expoziției închide în sine și ideea trilogiei *1907**) pe care Cezar Petrescu o închină cunoscutei răscoale țărănești din același an. În *1907* Cezar Petrescu își propune să înfățișeze sfîrșitul ineluctabil al marilor proprietari de pămînt din România. Personajul principal al romanului e unul colectiv, boierimea, și declinul ei meritat, din punctul de vedere al autorului, stă cu precădere în atenția lui.

Cine a luat romanul *1907* drept romanul răscoalei a greșit. Răscoala țăranilor ocupă abia a treia parte a trilogiei, celelalte două fiind închinate împrejurărilor dinaintea răscoalei. Trilogia este cronica unui an, anul răscoalei, și romanul cauzelor ei. Comparația care s-a făcut, strivitoare după G. Călinescu, cu *Răscoala* lui Liviu Rebreanu, nu este decît parțial îndreptățită. *Răscoala* este romanul revoltei țărănești, *1907* este cronica epocii. Cea mai mare parte a cărții înfățișează relațiile moșierilor cu latifundiile lor și, acolo unde este cazul, cu țăranii de pe aceste proprietăți. Scriitorul trece în revistă variatele ipostaze ale boierimii timpului. *1907* ne vorbește atît despre boierii iubitori de moșie, care-și petrec viața legați de sediile de la țară cît și despre cei care au rupt complet legătura cu proprietățile lor. Fatal, intră în scenă arendașii, evrei. La rîndul ei fiecare categorie are trăsăturile ei. Între cei legați de pămînt sînt boieri patriarhali ca Iordache Cumpătă, care înțeleg să-și vadă de treburile moșiei întreținînd bune relații cu țăranii, dar și alții care manifestă un dispreț suveran față de ei, cazul lui Damian Cumpătă. Voicu Cojan, boier muntean, este o ființă aprigă în permanent război cu țăranii săi. Ceilalți, absenteiștii, se împart în două categorii : cei cu sediul la Paris sau cei cu sediul în Capitală. Între aceștia din urmă se naște vagul sentiment al datoriei față de țărănime, înțeleasă ca o întoarcere în conacele bătrînilor, dar gîndul e părăsit repede.

Trilogia lui Cezar Petrescu e mai aproape de *Uraganul* lui C. Stere decît de *Răscoala* lui Liviu Rebreanu. Prizonieri ai unui fel de viață din care nu mai pot ieși marii proprietari, în același timp și oamenii politici ai țării, sînt absorbiți de comedia rotativei politice și nu observă realele drame ale țării. Ipostazierea lor caricaturală, atît în *Uraganul* cît și în *1907*, ține să sublinieze condiția lor de jucării stricate. Cu fiecare capitol scriitorul nu vrea decît să întărească imaginea fixată pe retina țăranului venit la București : boierii se duc într-adevăr de-a berbeleacul. Regenerarea lor este imposibilă.

Trilogia e construită riguros atît din punctul de vedere al demonstrării sfîrșitului inexorabil al boierimii cît și al expunerii principalelor episoade ale anului răscoalei. Nejustificate în economia trilogiei sînt episoadele privitoare la Adrian Petreanu și Irina Măgură fără de care romanul ar fi cîștigat în ritm și concentrație. Diluția rămîne călcîiul vulnerabil al prozei lui Cezar Petrescu și aici. Rigoarea de care am pomenit privește mai ales construcția cărții, arhitectura romanescă, și mai puțin concentrarea narațiunii. Vigoarea lipsește tocmai într-un roman care ar fi avut nevoie de vigoare. Personajele sînt palide, acțiunea molcomă. Narațiunea dispersează atenția pe un cîmp foarte larg și atunci cînd ajunge la descrierea exploziei care a fost răscoala, strîngerea numeroaselor fire într-un singur pumn devine anevoioasă. Rebreanu se fixase la un singur sat pentru a putea cîștiga în adîncime. Cezar Petrescu ne poartă prin toată țara. Dorința lui e de a ne da o imagine integrală a anului răscoalei și din acest punct de vedere scopul este atins. *1907* a fost criticat pentru anume tente idilice, mai corect ar fi fost spus, utopia cărții. Nimic mai inexact. Mizeria țăranilor e cruntă în acest roman și răzmirița lor justificată. Documentația romanului este impecabilă și descriind boierimea timpului, inclusiv pe Iordache Cumpătă, blajin cu țăranii, Cezar Petrescu nu face decît să se mențină în documentele vremii.

Partea a treia a trilogiei, intitulată *Pămînt... mormînt*, care descrie răscoala și represiunea care i-a urmat, se deschide cu o imagine premonitorie de incontestabilă forță persuasivă : „O lanternă înainta spre triaj, în întunericul umed. Prin geamul roșu, lumina balansată de brațul nevăzut al ceferistului nevăzut, vărsa șuvoaie de sînge pe omătul murdar, în băltoacele sleite, pe traversele negre de păcură, de-a lungul șinelor ude și lucii. Dire parcă de sînge, apropiindu-se parcă tiriș, prelingîndu-se parcă viclean, venind către dînșii din beznă, să-i caute, ca în arătările de vis rău. Glasul soldaților a tăcut. S-a auzit în noapte numai un cal strănutînd. Apoi o armă lunecînd jos, hîrșcăit, pe un perete aspru de piatră. O armă care a căzut și nimeni n-a ridicat-o. Toți așteptau". Deși exactă, sugestivă, descrierea răscoalei nu este însă memorabilă și din acest punct de vedere comparația cu *Răscoala* este într-adevăr strivitoare. Este de reținut conturul gigantic pe care-l capătă, prin decupajul autorului, ființa țărani supraveghind încremeniți curtea arendașului. Un țăran își expune planul tactic : vulpea vine întotdeauna la puii săi. Astfel arendașul nu poate să scape deoarece copiii săi sînt în sat. Febra demolării este absorbantă și unul din revoltații lucizi, care ține să se acționeze cu socoteală, se trezește luat și el de valul general al distrugerii desfăcînd cu toporul mașinile moderne abia importate. O răsculată, batjocorită de arendașul fugit, se îmbracă în rochia de mireasă a stăpînei, complex al revanșei, și se așează în fruntea răsculaților. Căutînd pe instigatori anchetatorii o găsesc, imagine livrească, înecată în iaz asemenea Ofeliei. Grădina îngrijită a lui Damian Cumpătă provoacă sfîșia țăranilor care au năpădit-o, dar un singur gest strică echilibrul firav al situației și totul va fi devastat. Situația, mai artistic, fusese înfățișată în *Răscoala*. Cruntă e răscoala în Muntenia văzută în contururi mai groase, excesive. Voicu Cojan este asasinat pe cîmp. Acasă la el răsculații obligă pe doamna Cojan să cînte la pian pînă cînd un țăran îi taie mîinile cu securea. Fetița ei este biciuită pînă moare. Intenția a fost de a evidenția violența particulară a răscoalei muntene, dar sistematizarea cruzimii pentru spectacol duce la melodramă. Unele detalii, crude, sînt memorabile. Inocentă în cochetăria ei precoce, o fetiță ridică din șingele moartei o brățară.

E. Lovinescu a trecut pe Cezar Petrescu printre semănătoriști și eticheta a fost preluată fără a se ține seamă de faptul că prin semănătorism criticul *Sburătorului* înțelegea de-a valma pe semănătoriști și poporaniști. Tezele trilogiei *1907* sînt însă, contrariu clasificărilor în uz, curente poporaniste. Ideea „datoriei" față de țărănime, deviză principală a doctrinei politice poporaniste și aceea a „datoriilor uitate" caracteristică literaturii poporaniste sînt exprimate limpede încă din *Întunecare*. Jurămintele tranșeelor se fac în virtutea datoriei față de țăranul ostaș ale cărui virtuți războiul le-a scos din nou în evidență. În *1907* un personaj animat de chemarea datoriei față de țărănime este agronomul Dimitrie Petreanu. Ideea datoriei se naște și în fiul său Adrian care însă se degradează cu timpul nefiind la înălțimea misiunii. Impulsul datoriei animă și pe Iordache Cumpătă și chiar pe Jack Medoveanu. Vina boierimii era de a-și fi uitat datoriile morale față de popor. Utopia poporanistă și țărănistă prezidează paginile trilogiei lui Cezar Petrescu, iar capitolul poporanismului literar îl poate revendica, cel puțin în acest caz, pe deplin. Evident tezele prea stăruitoare strică literaturii și dăunează și acestei cărți. Cauza principală a insuficienței romanului *1907* nu stă în tezele lui ci în scleroza artistică.

M. Ungheanu

*) E.S.P.L.A., 1957.

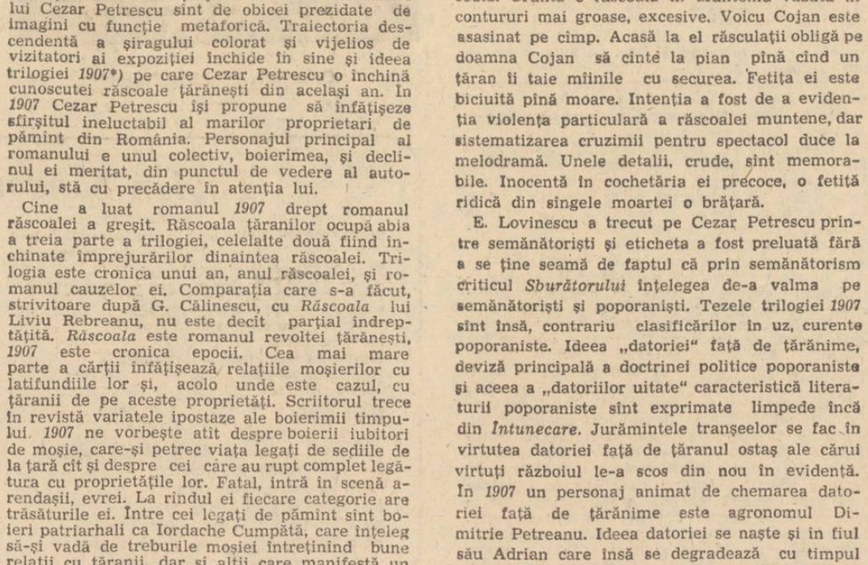

Eugen Popa : „1907 – Răscoala"

Zaharia Stancu: „Desculț"

1948

Într-o virtuală bibliografie pe criterii valorice, cuprinzînd literatura consacrată răscoalei din 1907, romanul **Desculț** ar ocupa unul din primele locuri, deși în economia romanului, față de volumul său în ultima versiune, evenimentul din primăvara lui 1907 este un episod restrîns. În prima versiune acest episod constituia nucleul însuși al romanului. Forța de atracție a acestui nucleu se exercită încă, structurînd, pe plan simbolic romanul și reținînd în jurul său ulterioarele aluviuni epice aglomerate de variantele următoare.

Răscoala este evenimentul de referință, în legătură subterană cu toate zonele romanului. Este demn de remarcat faptul că principalele romane rurale ale literaturii române se deosebesc printr-o atitudine a scriitorului, semnificativă pe mai multe planuri. În **Răscoala** lui Liviu Rebreanu, experiența evenimentului nu modifică esențial conștiința clasei, clasă formată și aproape imuabilă în datele ei istorice și psihologice, lucru explicabil prin aceea că punctul de vedere al scriitorului este comun cu acela al familiei Herdelea, ca și prin aceea că el însuși n-a cunoscut decît o singură lume, a cărei schimbare n-a întrevăzut-o. De aici viziunea sa statică asupra unei clase înțeleasă ca un complex de date psihologice imuabile. Ceilalți doi mari autori ai celor mai importante romane rurale muntenești, Zaharia Stancu și Marin Preda, au o viziune total diferită de a lui Rebreanu, determinată pe de o parte de coordonatele istorice în care li s-a înscris existența, pe de altă parte de apartenența lor la clasa țărănească, ca membri și martori ai acesteia. Ei au putut concepe schimbarea acestei clase, de unde viziunea lor dinamică. De altfel un aspect comun celor doi prozatori este și acela că cele două romane capitale, **Desculț** și **Moromeții**, au constituit nuclee ale întregii creații. Pentru fiecare din cei doi prozatori aceste romane au avut funcția unor **opere prime**, fundamentale, din care și-au tras seva toate celelalte cărți ce le-au urmat, ele avînd — la nivelul biografiei literare — poziția cheie.

Răscoala este experiența fundamentală a lui Darie — personajul-narator —, evenimentul central și modelator al conștiinței sale individuale și de clasă. De altfel episoadele consacrate răscoalei, restrînse ca număr și ca întindere au și maxima concentrație tragică, tradusă într-o excepțională forță de sugestie și de atmosferă. Episoadele care culminează cu declanșarea conflictului conțin tragismul latent al unei clase nedreptățite de istorie, tragism convertit în acțiunea spontană și paroxistică de revanșă justițiară.

O maximă condensare stilistică creează tensiunea și scenele dobîndesc vigoarea unor secvențe cinematografice de o mare plasticitate : „Bătrîna arůncă priviri speriate în toate părțile: Nu vede decît pămîntul negru, noroios, frămîntat de picioare desculțe, noduroase, ca și ale ei. Nu vede decît garduri vechi, putrede, și dincolo de garduri cocioabe afumate, pustii. Ridică ochii în sus. Deasupra satului cerul e vînăt, posomorît, încruntat, amenințător, gata din clipă în clipă să slobozească șuvoaie de ploaie". Această ostilitate universală, această ariditate dezesperantă, apăsătoare se face frecvent simțită în paginile romanului. Stăruie o apăsare nelămurită, vînturi sterpe bat salcîmii, acești arbori ai sărăciei, „slăvile cerului parcă ar fi fost de plumb", bucuriile sînt amare. Există în ultimele pagini ale romanului un lung și crud poem al suferinței care anulează, prin cadențate acumulări, posibila frumusețe a lumii, într-un ritm dureros, într-o lamentație scrisnită ce poartă pecetea unui duh justițiar.

Episoadele răscoalei sînt urmate de un poem introdus mai tîrziu, **Iarbă**, contrapunct stilistic și simbolic, poem al speranței și melopee a trecerii timpului. Iarba, „Iarbă cu vîrful subțire / Iarbă lucioasă sticloasă (...) iarbă nouă, iarbă proaspătă" însemnează într-un etern calendar scurgerea vremii.

Trecerea anilor este transfigurată, pentru Darie, în ciclurile vegetale, în înfloriri și scuturări. O sămînță uitată, un zarzăr firav între buruieni, un pom înflorit întîia oară din sămînța rătăcită înseamnă echivalentul a trei ani de viață.

O cruce dreaptă, înnegrită de ploi, este semnul trecerii anilor de după răscoală, acea cruce pentru cei căzuți în 1907 pe care o întîlnește Darie plecînd la oraș, monument simplu a cărui revedere semnifică refuzul uitării. Pentru țăranii lui Zaharia Stancu trecerea timpului se transpune în astfel de imagini sintetice, poetice și cu încărcătură simbolică. Istoria nu se scrie pentru ei, timpul lor nu-l înregistrează nimeni în afară de copiii ce cresc, de pomii ce răsar, de crucile ce se înnegresc. Tot ce le rămîne este propria lor memorie ca document, ca monument și continuitate.

În romanul **Desculț** memoria este un factor de o însemnătate capitală și aceasta nu numai pentru că narațiunea îmbracă forma rememorării. Există un episod, aparent fără importanță, în care un țăran vede la oraș un monument închinat eroilor de la 1877 și cineva îl lămurește că „oamenii au ridicat un monument ca să-și aducă aminte de alți oameni care au trăit cîndva și care acum au putrezit". Acest om sacrifică totul pentru a-și ridica în fața casei un monument pe care va pune să se scrie : „Am ridicat acest monument, eu, moș Ispas Capră, ca să-și aducă lumea aminte de mine". Episodul este încadrat între referirile la un alt monument, al unui obscur general, monument derizoriu prin vanitatea „ilustrului". Dar acel monument al lui Ispas Capră, ridicat cu prețul sacrificiului de o viață, traduce aspirația instinctivă a revanșei asupra timpului și asupra istoriei. Este aici aspirația unei clase care purtînd istoria pe umeri a fost redusă la anonimat, ignorată, uitată, disprețuită și care, începînd cu momentul crucial al răscoalei, începe să se afirme, să-și ceară drepturile, să spere.

Memoria rămîne bunul ei cel mai de preț. Atitudinea față de memorie are două variante : din perspectiva prezent — trecut, memoria avînd funcția de a reînvia fapte și oameni, avînd nevoie de stimulentul unor naive monumente. Cealaltă variantă a memoriei în romanul **Desculț** implică perspectiva prezent — viitor. Memoria devine depozitară, în mod conștient și voluntar, a unor investiții afective, care vor trebui să rodească peste timp.

Acel „să nu uiți, Darie", repetat obsesiv, subliniază valoarea unui mesaj prețios, a unui mesaj al unei clase, care trebuie proiectat în viitor. A nu uita este pentru personaj și narator o datorie. Memoria își asumă aici responsabilitatea de a se constitui ea însăși ca un monument al evenimentelor tragice, ca un semn al speranței și al continuității. Printr-o asemenea asumare a memoriei Zaharia Stancu ridică, prin romanul **Desculț**, un monument... Aere perennius.

Sultana Craia

Din poemele lui 1907

emilian marcu

Să treci curat ca un început de april

Să treci curat cum ar trece o ploaie în cîmp
să treci înspre țara de sus printre rodii
cum trece țăranul cu capul, în april, fulgerat
curat, simburele nostru să-l semene-n zodii,

Să treci, mîna să ți se preschimbe-ntr-un crin
de mina țăranului semănătă-n cîmpie
tu să aștepți pînă-ți înflorește privirea ;
așa roua te va inveli pe această tipsie

Să treci curat ca un început de april
mina țăranului să te caute pînă
trecerea ta va însemna o frumoasă izbîndă
pînă vraja șarpelui fi-va învelită de lună

Să treci curat precum un început de zi
pînă mina țăranului, pe cîmp, va înflori.

Clopotul pîinii

Mirosul pîinii se leagănă pe sat
griu-n ciubere își caută-ncoltire,
de focul sacru cuptoarele turbează,
țăranca-n singe plămădește-un mire.

Uleiu-n candelă se lasă viscolit
pînă, în taină, cuptorul se-nfierbîntă
și din aluatul proaspăt pregătit
se-arată piinea rumenă și sfîntă

Noi auzim deodată între cărămizi
clopotul pîinii sunînd a sărbătoare,
griu-n ciubere-și caută-ncoltirea
pe cînd țăranca trage piinea din cuptoare

Mirosul pîinii se leagănă pe sat
și griul din ciubere se vrea însămînțat.

Deschid această carte

Deschid această carte și-n literele ei
ca într-o apă sfîntă mă oglindesc și cat
lungi temelii de castru și temelia casei
mi se deschide-n față zidită peste-un sat.

Pe prispele cu fluturi și busuioc în grinzi
unde se odihneau odată miresele și mirii
aud pocnind sămînța și totul se-nfioară
și dă în spic recolta la marginea privirii.

Deschid această carte. Întrinsa mă afund
ca într-o sacră mare și-n litera ei cresc
străbunii mei răpuși pe un afet de prund
și văd cum totul naște pe osul lor domnesc.

Deschid această carte și-n filele-i de lut
văd cum se schimbă-n floare străbunii mei de humă,
în ei ca într-o apă mă oglindesc și-ascult
pămîntul cum rodește în Sfînta Țară Mumă.

●

VALERIA DELEANU

Celor ce-au aprins ruguri la Flăminzi

M-aș întoarce,
și aș opri brațul
care trece de legea omeniei,
în timp ce ca într-o armură aș închide
trupul ce clarul primăverii din seva lui îl suie.

Singele prelins l-aș înflori în grădinile lumii,
pleoapa morții aș ridica-o de pe ochii blînzi,
n-aș înopta să nu destram lumina
celor care zbătîndu-se în rană,
aprins-au ruguri la Flăminzi.

constantin georgescu — tăcere

Prins între noapte și zi, Simion Sotelecan alerga nebunește cu căruța, pe dunga ruginie a zorilor. Bolovanii înghețați ai drumului sunau înfundat, dureros parcă. Fusese o iarnă săracă în zăpadă, dar geroasă, și sfîrșitul acela de februarie în loc să vestească dezlegarea ploilor de primăvară, părea mai curînd un decembrie întîrziat. Omul lovea spinările cailor fără răutate, aplecîndu-se mult în față, ca într-o rugă mărturisită unui prieten îngăduitor. Moartea bătrînului Sotelecan îi fusese vestită în puterea nopții. Îl știa bolnav, dar nu avusese presimțiri. Nu credea în ele. Era un bărbat zdravăn, cu o față cioplită dur, puțin peste patruzeci de ani. Muncea la conac din ziua în care se isprăvise războiul. Îl luase băiatul boierului. Luptaseră amîndoi într-o companie. El soldat, celălalt locotenent. Se dovedise om de suflet. Simion făcea de toate : era și grăjdar de duminică, și argat, și bătăiaș la vînătorile plănuite de boierul bătrîn, îngreja ciinii și trăgea vinul în nopțile sticloase de toamnă. La vreo patru ani locotenentul venise la conac cu o femeie frumoasă. Petrache Marloiu, vătaf, om de sat, născocise că ar fi fost franțuzoaică. Enculescu n-a vrut-o. A dat-o afară din casa lui. Au plecat amîndoi noaptea, pe jos pînă la tren. Sotelecan a scos doi cai din grajd, dar bătrînul l-a văzut și l-a tăiat cu vina de bou peste obraz. Semnul o să-i impodobească chipul pînă o să închidă ochii. Cu un an sau doi în urmă a primit veste de la un cunoscut, că băiatul i s-a stins prin nu știu ce capitală a lumii... Tot Petrache Marloiu a povestit, dar asta în mare taină, că boierul s-ar fi bucurat. Avea un nepot de pe urma unei fete, care murise și ea. Pînă să plece la învățătură, copilul crescuse mai mult printre ciini. Petrache Enculescu îi amintea și de cîte trei ori pe zi : „Așa sunt și ăștia — și făcea semn cu fruntea undeva spre miază-zi, parte în care se contura slab satul — dacă vrei să-i stăpînești, trebuie să le arunci mîncarea la picioarele tale ; la fel ca la ciini !...“ Nepotul crescuse ; în toamna trecută ieșise ofițer de jandarmi și de bucurie, bătrînul Enculescu lăsase să-i scape o lacrimă în văzul lumii. Îi semăna în toate : lovea cu cravașa cu aceeași sete și în ciini, și în oameni. Dar mai ales în oameni ; de ciini se pare că se mai temea...

După ce se însurase, băiatul îl încîntase pe Sotelecan să se mute la conac. Și ca să-și dovedească mărinimia, îi îngăduise să-și încropească două odăițe și-o sală în fundul conacului, dincolo de grajduri. Din pricina lor, casa lui Simion nu primea niciodată soarele drept în ferestre, ca și cînd el n-ar fi avut dreptul la o asemenea dăruire. Pentru hotărîrea asta, tată-său, îl înjurase de toți dumnezeii cunoscuți și necunoscuți, mamă-sa îl jelise ca pe morți — poate din asta i s-a și tras, era cel mai mic și l-ar fi vrut lîngă ei după obiceiul pămîntului — frate-său mai mare venise călare tocmai de la Cocora și-l smintise în bătaie, dar Simion se încăpățînase în hotărîrea lui, rămînînd credincios boierului. „N-o să putem trăi fără el, ascultați-mă pe mine“, le spusese, ducîndu-și palma la obrazul zdrelit, ca într-o mirare inutilă. Sotelecan, bătrînul se făcuse vînăt la față. Intrase în tinda casei să ia toporul cu gînd să arunce după el, numai că Simion închisese poarta de la drum cu grijă și se îndepărta drept pe inima șoselei, cu un mers legănat. Din ziua aceea s-au văzut rar ; nici măcar de Paști și de Crăciun, cum au obiceiul cei care fac parte din același neam. Marloiu i-a povestit boierului tot și Petrache Enculescu i-a dat o viteluță ca dar, cînd i s-a născut primul băiat. Îl botezase duminica, într-o toamnă umedă și răcoroasă, cu salcîmii mereu uzi, și cu o grădină în care totul părea neprietenos și trist. Cu două săptămîni în urmă își îngropase mama și tot drumul pînă la cimitir călcase în urma lui Sotelecan bătrînul fără să scoată o vorbă. Nu-l iertase și de la groapă a venit direct la conac, luînd-o de-a dreptul peste cîmp. La două săptămîni, botezul. Avusese șapte inși la masă. Enculescu îi trimisese o vadră de țuică prin Petrache Marloiu, care se îmbătase și îi ciupise nevasta în vreo citeva rînduri de obraz. Simion deschisese ușa, îl pălmuise și-i dăduse vînt afară, fără să spună decît : „Tot trebuia să mai iasă niței fumul de țigară !...“ În afara ăstuia, în casa lui nu se mai făcuse nici un alt botez. Ar fi trebuit să mai facă unul cam la doi ani, dar a avut nuntă ofițerul de jandarmi, femeia lui a muncit trei zile și trei nopți încheiate, a udat-o o ploaie rece de noiembrie, boierului celui bătrîn i-a căsunat pe ea cum că n-ar face destulă treabă, a lovit-o cu cisma și femeia a lepădat copilul mort. Simion Sotelecan era cu docarul la tren să aștepte niște invitați la nuntă. A avut mare noroc că nu s-a prăpădit și ea... În ziua aceea — sau în noaptea aceea — ori în zilele și-n nopțile care au urmat, și cît a fost nunta nepotului la conac, l-a păscut gîndul să pună foc și să se piardă în lume. N-a mișcat nici un deget. S-a înfășurat într-o tăcere prelungită și atît.

Tată-său nu i-a trimis niciodată vorbă cum că și-ar simți sfîrșitul și ar vrea să-i vorbească. Aflase de la oamenii care lucrau la conac că-i bolnav, dar nu îndrăznise să se ducă să-l vadă. Ar fi avut destule să-și spună. Ultima dată se văzuseră în noaptea de Paști. Se duseseră amîndoi „să aprindă lumină“ la mormîntul maică-si. Nu s-au stînjenit. Fiecare avea chibrit. Sotelecan, bătrînul se arcuise de spate ; îl împovărase anii ; privea dincolo de marginea salcîmilor la o margine de lună, rătăcită printre mărăcini. „N-ai mai dat pe-acasă, Simioane“, i-a spus domol, de parcă ar fi reluat o vorbire întreruptă. „...Am și eu necazurile mele.“ „Necazuri de slugă, i-a retezat bătrînul vorba. Să fi stat la casa ta. Aveai bucățica ta de pămînt, ți-l munceai și-ți creșteai copiii. Tu ți-ai vîndut sufletul. Mai bine îl arvuneai pe necuratul. Măcar de la ăla te așteptai să-și țină cuvîntul și să te plătească !“ Ieșiseră printr-o spărtură din gardul cimitirului, tăiaseră o bucată de cîmp și scurtînd drumul cu cîțiva pași, intraseră prin cealaltă margine a satului. Își purtaseră umbrele tăcute cumva mai într-o parte, din pricina lunii care își pregătea scăpătatul, mestecîndu-și în taină gînduri fără răspuns. „Ai auzit că mă judec cu Petrache Enculescu pentru pămînt, Simioane ? Vrea să-mi ia fișia aia dinspre apă. Și nu pentru că i-ar face trebuință, nu, vrea să mă frîngă, fiindcă l-am înfruntat. Dar să știi că nu mă tem de el, Simioane ! La o adică am să-mi păzesc pămîntul cu toporu'. Eu îl am moștenire de la bietu' taica. El l-a avut de la bitu-său, că noi suntem d-aci Simioane, nu veniți din cine știe ce parte a lumii !... Se opriseră în jumătatea drumului ca să poată gîndi mai întins. Piatra de hotar a neamului nostru e înfiptă în capul locului, și-o știe toată lumea acolo. Enculescu a plătit avocați. Eu n-am cu ce-i plăti. Și chiar de-aș fi avut, tot nu-i plăteam. Am dreptatea de partea mea, Simioane ! Dacă s-ar mai scula încă vreo cîțiva inși cu mine, nu i-ar mai da mîna lui Petrache să ne taie fețele cu vina lui de bou. Ar trebui să-ți iei femeia“... Aici bătrînul se opri. Era un prag pe care nu-l putea trece chiar de la prima încercare. Simion se rupsese de lîngă el. „Dacă toată lumea doarme, tată, de ce să stai dumneata s-o păzești ? Chiar dacă nu dormi, stai culcat ! ...Nu te poți ridica împotriva boierului. E prea puternic ; are banul de partea lui. Și dacă are banul, are și dreptatea și puterea !...“

Roțile căruței continuau să salte ritmic pe deasupra bolovanilor înghețați ai drumului, împărțindu-i gîndurile în fișii inegale. Vedea spinările cailor, ude de nădușeală, și marginile pămîntului, alergîndu-i pe laturile căruței. Se stinsese și taică-său. Asta însemna că el va trebui să-i ducă numele nepătat mai departe, mai departe, ca să-l dea în primire altui urmaș, la fel de curat cum îl primise. Curtea înghețată în care intră i se păru aproape pustie. Trei femei se încălzeau lîngă focul unei pirostrii, pe care clocotea o căldare de aramă, iar dinspre fundul ogrăzii se auzea ronțăitul unui fierăstrău, mușcînd cu lăcomie scîndură uscată de brad. Înainte de-a intra, găsi vreme să desfacă hamurile la cai și să le arunce un braț de coceni în față. Trecu pragul și rămase într-o cumpănire neclară. Sotelecan, bătrînul își dormea somnul vegheat de un sfeșnic cu luminările pe jumătate arse. Poate că ar fi trebuit să alerge, să se zbată, să dea o mînă de ajutor, numai că el rămăsese lîngă ușă, fără lacrimi, în cumpănirea aceea nesigură, cu ochii sprijiniți pe obrazul tatălui său. „Am venit, taică, zicea, mișcîndu-și buzele domol ca într-un cîntec. Uite,, vezi ? Sunt aici, lîngă dumneata. Am să-mi iau femeia...“ Simion Sotelecan știa cum pierduse pămîntul, dar nu se putea rupe de la conac. Ar fi trebuit să-l urască pe moșier. Așa ar fi făcut oricare. El se temea să nu-l loveacă. „Mă judec pentru pămînt cu tac-tu ?...“ Nu înțelegea dacă-l întreabă ori dacă are nevoie numai de confirmarea lui. Dădea zăpada în lături de pe lîngă zidurile conacului. Petrache

Constantin Piliuță : „Fracul“

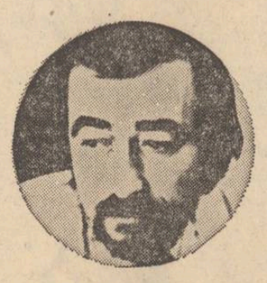

Enculescu stătea cu vreo două trepte mai sus decît el. Avea armă de vînătoare pe umăr și privea cu îngăduința stăpînului care poate să striveacă, fără să dea socoteală nimănui. „Să nu-l lovești, boierule, zicea Simion în gînd. Pămîntul e al nostru de cînd ne știm. Avem și piatră de hotar...“ Trecuse de scările conacului. „N-am nevoie de pămîntul lui, Simioane, dar de luat i-l iau, ca să nu mai ridice capul și altădată. Să se pună el cu mine, mă ? Să mă înfrunte el pe mine ?...“ Simion trecuse și de colțul casei. Acum nu-l mai vedea. De liniștea dimineții se lovi un foc repetat de armă. Omul tresări. Își rezemă lopata de ieșitura zidului. Albul neclintit al zăpezii era murdărit de sîngele unui ciine voinic, care murise fulgerător. Simion Sotelecan își duse amîndouă palmele la ochi. „N-am avut nimic cu el, a zis Petrache Enculescu, dar dacă mi-a stat în cale...“ După care a ridicat țeviile puștii în sus, ca să-i mai golească o dată încărcătura. Pînă să bage alte cartușe în ea, pînă să-i potrivească cocoașele, ar fi avut vreme să-l lovească în cap cu lopata, să-i zdrobească fața, să-l piseze, ca să murdărească și el zăpada ceva mai într-o parte de ciinele ucis. Ar fi făcut bine, ar fi făcut rău ?...

Odaia s-a umplut de lume. S-au umplut și tinda și prispa... Mortul n-a fost în dușmănie cu nimeni... Simion se uită întins pe fereastră. Și drumul s-a umplut de lume. Nici trei săptămîni n-au trecut de cînd a pierdut pămîntul. Oare din supărarea asta să se fi stins ?... A ținut piept procesului aproape o vară, o toamnă și iarna asta pînă spre sfîrșitul ei. Pînă la urmă Petrache Enculescu tot l-a doborît. În viața lui nu se lovise un timp atît de lung de dîrzenia unui om. A fost o vreme cînd s-a temut că el o să piardă. Asta l-a înrăit și mai mult. Poate de aceea a săpat cu mîna lui la rădăcina pietrei de hotar, fără să se clintească de lîngă ea pînă ce n-a fost smulsă pămîntului. Oamenii se așteptau că o să-i pună s-o sfarme cu baroasele. Nu ; el a pus să se curețe numele Sotelecanilor și a dus piatra la conac... „Multă lume a venit să-l petreacă,“ gîndește Simion, mutindu-și din nou privirea pe chipul celui din coșciug. „De ce te pui dumneata cu el, tată ? încearcă să lege o vorbă mai veche. Închide și dumneata ochii și rabdă. O să-i vină și lui rîndul și o să se ducă. Poate că nepotu-său o să se dovedească altfel de om...“ „Omul nu trebuie să rabde, Simioane, a zis bătrînul. Omului i-a fost dat răbdarea numai în batjocură !...“ Iar își aruncă privirea în drum. Lumea se mișcă. Parcă s-a oprit o căruță. Primăvara amăgitoare înflorise geamul cu desenul subțire al înghețului. Imaginile de-afară prind contururi ciudate. Căruța are numai un singur cal. În dreapta oiștii stă un arhanghel. Stîlpii porților mari s-au unit între ei, arcuindu-se întîi spre părți, și, abia undeva, foarte sus, unindu-se. După ce-a intrat în curte, căruța trecu prin dreptul unui colț de geam neînghețat și reveni la normal. Caii erau cai, iar de hățurile lor ținea Petrache Marloiu. Sotelecan ieși în capul prispei. „M-a trimis boierul să vă aduc piatra de hotar, mă ! A zis să i-o pun lu' tac-tu pe coșciug, ca să nu lasă noaptea și să se ducă la conac să-l sperie.“ După care rise în galopuri. Simion își simți sîngele năvălindu-i în cap, dar nu se clinti. „Întîi să-l așez la locul lui, boierule, și pe urmă ne socotim noi“, gîndi, ca și cînd cel căruia i se adresase i-ar fi stat alături. Apoi cu glas zise către cei din curte : „Măi, nea Aroane, Dumitre, mă, Lache Dogăruș, Pațelea, dați-mi o mînă de ajutor ! Cei chemați se apropiară temători de căruță. Se vede că privirile celui după prispă tăiau. Și tot el, băgînd spaimă în oameni : Lăsați-o mai la poartă, poate o să mai am nevoie de ea !...“ După vorbele astea intră în casă. Petrache Marloiu biciui caii și ieși în fugă, hodorogind căruța pe deasupra podului șubred... Dacă s-a dus de-a dreptul la conac și dacă a vorbit în ziua aceea cu Petrache Enculescu, nimeni n-a aflat niciodată. Un lucru rămîne însă sigur : s-a temut să-i iasă înainte lui Simion Sotelecan, cu toate că l-a văzut seara, întorcîndu-se cu căruța la conac...

La o primă vedere această întoarcere putea să-i pară ciudată oricui. Să-ți îngropi tatăl și de la cimitir s-o iei de-a dreptul peste cîmp ? Să nu te-ntorci în curtea părinților tăi nici măcar la pomenirea numelui lor ? Se întinse masă lungă din scînduri de brad date la rindea, începînd de la poarta mare — care rămăsese larg deschisă — și pînă în fundul curții, lîngă un salcîm strîmb, alături de care își trăsese căruța fratele mai mare al lui Simion. Se ocoliseră între ei. Numai în urma mortului călcaseră alături — nu se cădea altfel — frecîndu-și umărul unul de al celuilalt, ca într-o împăcare silită. Nu se dușmăneau, măcar că Ilie Sotelecan pe el îl socotea vinovat de moartea bătrînului. Și cu toate acestea, Simion venise pînă acasă, dar prin cîmp și numai pînă în fundul grădinii, ca să vadă dacă lumea stătea la masă, cîntînd memoria tatălui lor. Nimeni nu-i băgase prezența. O vreme nici nu se urcase în căruță. Se ținuse numai în coasta ei, afară din făgașul drumului, lăsînd caii să-și istovească mersul într-un pas domol. Cădea soarele în marginea de apus a cerului, pămîntul se dezgheța numai părelnic, nori vineți se adunau parcă anume deasupra cîmpului și el călca tot într-o latură a căruței, ținîndu-și căciula în mînă, ca și cum s-ar mai fi aflat încă în urma lui Sotelecan, bătrînul. La o ruptură a drumului împinse caii pe făgașul care ducea spre apă. Știa locul în care fusese înfiptă piatra de hotar. În apropierea ei se înălța un singer bătrîn, nimeni nu știa cine-l sădise — dar de bună seamă că tot unul de-al lor — la umbra căruia se odihniseră la amiază toți Sotelecanii, din tată-n fiu, de cînd se știau ei. Aici îl adusese maică-sa pe lume și din pricina asta copacul îi era drag ca o ființă vie. Dacă l-ar fi legat cineva la ochi și i-ar fi dat drumul noaptea, pe viscol, ar fi făcut poate un oarecare ocol, dar tot ar fi dat peste el. Mergea cu capul în jos, ținîndu-se de loitra căruței. Caii nu cunoșteau drumul, că nu erau ai lui — dar ăsta nu era un motiv de mihnire. Chiar dacă singerul s-ar fi aflat la capătul lumii, în noaptea aceea trebuia să ajungă pînă la el. Îi veni în gînd să fumeze o țigară. Își puse căciula, se opri să-și scoată tabacherea, răsuci îndelung tutunul în foiță și cînd dădu să și-o aprindă, privirile nu-i mai descoperiră singerul. Alergă după căruță. Părăsind făgașul drumului, caii se dădură speriați într-o parte. Se vedeau malurile gropii din care fusese smulsă piatra lor de hotar, iar mai într-o parte copacul, doborît de curînd. Își simți ochii umezi. Petrache Enculescu îi omorîse tatăl pentru a doua oară... Pămîntul era plin de așchii sărite din trupul singerului. Se cunoștea că cei care-l tăiaseră erau oameni ciinoși la suflet. În clipele următoare, Simion Sotelecan făcu un lucru neașteptat. Începu să alerge prin arătura înghețată, sărind sprinten peste trunchiul căzut și plesnind din biciul cu care despica șuierînd lumina săracă a zilei care murea. Cînd osteni se lăsă în genunchi hohotind întins, de parcă s-ar fi aflat în fața gropii proaspete, rămasă în cimitir. Cînd s-a ridicat, înserarea acoperise pămîntul. Și-a umplut buzunarele cu așchii umede, a întors căruța și nu s-a oprit decît în fundul ogrăzii lui. A dat gardul într-o parte și a intrat. Curtea rămăsese din nou pustie. Mergea înaintea cailor, tîrîndu-i de căpestre. La colțul casei s-a întîlnit cu frate-său. „Am venit să iau piatra, nene. Am spus eu că o să mai am nevoie de ea !...“ Ilie nu i-a zis nimic. S-a uitat la el cum desface un cal din hamuri, cum dă căruța îndărăt pînă în apropierea semnului de hotar al moștenirii lor, cum o petrece pe dedesubt cu lanțul de la crucioaie, cum cară scînduri ca să facă pod pînă la inima căruței, apoi cum priponește calul de lanț, cum îl trece înaintea oiștei și cum îl lovește cu pleasna biciului pînă ce piatra de hotar pe care stătuse scris pînă în dimineața aceea numele lor, al Sotelecanilor, ajunge în tronul căruței. După ce și-a isprăvit treaba, a oftat întins, s-a apropiat de frate-său, ca să-i spună numai: „Să nu mă judeci cu răutate, nene. N-o car la mine, că mi s-ar cuveni. Mă frămîntă al gînd...“ Ascultîndu-l, Ilie Sotelecan își duse dreapta spre frunte, vru s-o coboare în jos, pînă spre cureaua pantalonilor, numai

Fábián Sándor: „Declarație“

Subsemnatul, domiciliat aci-n prezentul plin
de prospețime,
faur de vise, însă și de planuri,
fiu al acestei epoci, declar : îmi pare bine
că astăzi fapta crește peste timp
și-accelerația a prins atari elanuri
încît, ca mîine,
doar cale-mi trebuie — durată nu —
spre țintă, ca să o ating...

Mărturisesc
că, astăzi, bucurie
mai mult înseamnă decît simpla voioșie
sau rîsul vesel, sau iubirea,
oricît de dulce se-nfiripă ;
înseamnă-ntregul existenței
pe care timpul — mecanism subtil —
ne-o construiește, clipă după clipă.

Eu știu ce spun copacii mari de-afară,
despre noi, oamenii : „Da, vor războaie,
căci știu să crească, încăpățînații —
dar e o vină :
pot fi clintiți din loc, căci nu au rădăcină“.
Însă nu-i cred, de cînd cunosc și cînt
voința comunistă — rădăcină dîrză —
a-toate-răzbitoare și plină de avînt.

Eu, subsemnatul, cred că de popor
mai plin te leagă ea, decît
îi leagă pe copaci, de glie, rădăcina lor ;
că ea găsește-n suflet — ca ele, în pămînt —
sevele bucuriei ascunse în adînc.

În românește de
Gelu Păteanu

teatru

t

Răceala (I)

Față cu ceea ce se spune despre Marin Sorescu, excesiv și dintr-o parte și din cealaltă, prefer o simplă constatare, modestă în sine dar pozitivă. Anume că vocația acestui (printre altele și) dramaturg se dezvoltă în creații din ce în ce mai ample, mai organice, că ceea ce deunăzi era mai mult un ghimpe (ascuțit, e drept, dar la fel de nud, de uscat) se acoperă acum cu o carne deasă și substanțială, devine simbure. Scrisul lui Marin Sorescu a cîștigat, în plus, o anumită libertate care-i dă posibilitatea să se dispenseze pînă și de inteligența prea exersată a autorului său, revelîndu-se — cum să spun — obiectiv și convingător în momentele sale fericite ca un lucru din natură. Așteptată cu deosebit interes **Răceala**, această din urmă piesă, este o lucrare contemporană care tratează materia istoriei. Nu altceva s-ar putea spune, de exemplu, despre **Romulus cel Mare** de Dürrenmatt. Numai că la Sorescu nu Mahomed este centrul piesei, ci doar centrul unei zone a piesei. Această zonă, abundentă în paradoxuri, vorbe de duh și sclipitoare dialoguri, care de altminteri îi vin scriitorului ca o mănușă, ar putea fi calificată drept **demitizantă**. Într-adevăr, cuceritorul Constantinopolului pare, ca în toate întruchipările de acest fel, un mecanism ce-și contemplă propria-i mișcare, găsind singur că aceasta se produce în gol. Mahomed nu are nici măcar iluziile, crescute din bun simț și spirit de dreptate, ale criticului său, pașa Vidinului. El însuși nu întrevede faptelor nici-o finalitate, săvîrșindu-le cu cinism. În opoziție cu zona reprezentată de sultan, servindu-i contraponderea, piesa conține și o alta, pe care o vom numi **rituală**. Aparent, în centrul ei se află Vlad, domnul Munteniei, zis Țepeș. Însă domnul nu se arată. El este un nume generic sub care se cuprinde **țara**, bărbați și femei, un tot indestructibil întîmpinînd evenimentele cu străveche și trainică neînduplecare. Istoria, în acest caz, este concepută sub specia eternității. De prisos să facem precizarea că cele două zone, definite de noi cu termeni estetici, reprezintă mai mult decît două modalități literare extreme. De altfel, ambele își găsesc comentatorul (și raisoneur-ul) în personajul — extraordinar al scripcarului Pinzaru. Bogată în implicații, de o remarcabilă complexitate artistică, drama **Răceala** conține numeroase scene asupra cărora ar merita să întîrziem. Spațiul ne limitează la desenul de mai sus care, dacă îi trasează configurația, e departe de a-i extrage toate semnificațiile. Cît despre spectacol — cu certitudine **evenimentul** de pînă acum al stagiunii — în numărul viitor al revistei.

Marius Robescu

film

f

Cursa

În peisajul filmului nostru, Mircea Danieliuc vine cu o mare dorință de firesc, de adevăr ; ca pe mulți din colegii săi de generație, contrafacerea îl nemulțumește pînă într-atît, încît filmul său este ostentativ simplu, ostentativ modest, dar cît de sugestivă se dovedește a fi această rezervă, cît de mult cîștigă lumea de pe ecran atunci cînd regizorul își reține efuziunile și pornirile vindicative !

Revăzînd **Cursa**, filmul de debut al lui Mircea Danieliuc, programat săptămîna trecută la televiziune, am avut din nou sentimentul că regizorul, pe lîngă sarcina de a pune în scenă un fapt de viață, a reușit și performanța de loc ușoară, de a propune un mod mai concret de a vedea lumea, o viziune mai firească asupra realității.

Atacul la adresa convenției, a modelelor gata confecționate, nu este doar o intuiție vagă a regizorului ; cu ce am fi rămas, cunoscînd pe cei doi șoferi care pleacă în cursă doar din filmul pe care reporterul de actualități îl face în uzină ? **Cursa** este drumul spre înțelegerea mai adîncă a omului de lîngă noi, un crez artistic, o pledoarie pentru gestul simplu, împotriva grandilocvenței, a producției în serie de eroi și eroism. În intenția lui Mircea Danieliuc, protagoniștii filmului sînt un argument ; omenia lor profundă nu vine dintr-o sfințenie aparte, din împrejurări, din declarații și îndelungi priviri introspective, ci de acolo că, urmăriți discret, cei doi șoferi își dezvăluie o adîncă lume sufletească. Pudoarea pe care oamenii o au îndeobște în vorbe și în fapte, este aici respectată ; între filmul **faptelor** și filmul **dezbatere**, Mircea Danieliuc alege filmul **sugestie** și nu greșește de loc : pentru a nu forța realitatea din dorința de a se exprima, regizorul sugerează ce se află dincolo de cuvinte și de fapte.

Tora Vasilescu, Mircea Albulescu și Constantin Diplan, toți la un loc dar și fiecare în parte, au realizat aici deziderатul oricărui actor de film : o prezență plină de sens, mai adîncă decît ceea ce se declară în cuvinte, mai mult decît faptele lor, mai avantajoasă decît cea oferită de operator. Valentin Plătăreanu sau Olga Bucătaru, au în personajele episodice pe care le interpretează, cea mai semnificativă apariție a lor pe ecran, fapt care dovedește încă o dată unitatea de concepție a filmului.

Dar **Cursa** rămîne totuși filmul de început al lui Mircea Danieliuc ; din teamă de ridicol, gestul este uneori prea mic — precum de pildă acel ghem de lînă care, în final, se desiră în urma trailerului, fapt care ar putea să ne facă să-l bănuim pe regizor de sfială, de îndoieli, ceea ce nu este de loc așa. Să așteptăm, deci, acel film de maturitate al lui Mircea Danieliuc, care să dea mai puțină atenție la ceea ce trebuie demolat, care să se concentreze mai mult asupra propriei construcții, să afirme cu mai multă tărie același crez omenesc.

N.M.

televiziune

tv

Mărturisiri

● Nu faptul că am stat toată duminica în casă în fața televizorului — într-o zi autentică de primăvară — să văd filmul **Andrei Rubliov** m-a nemulțumit, filmul fiind schimbat în ultimul moment cu **Adio arme.** Am văzut așadar două filme bune unul duminică și altul miercuri. Norocul meu a fost că producția studiourilor sovietice, filmul laureat la Cannes cu premiul criticii internaționale l-am văzut și pe ecrane așa că am putut să-l povestec și în timp ce se transmitea la T.V. celor doi prieteni veniți la mine. Filmul pe ecran a durat citeva ore iar aici a fost concentrat în așa fel, și nu aș putea spune că în modul cel mai fericit, doar în două ore. După ce l-am văzut pe Anatoli Solonițin, Nikolai Grinko și Ivan Lapikov în **Andrei Rubliov** mărturisesc că am scos televizorul din priză. Mi-a părut rău cînd am auzit a doua zi că emisiunea de varietăți de duminică, semnată de Alexandru Bocănet și Ovidiu Dumitru a avut chiar umor.

● Și că tot sîntem la capitolul mărturisirilor făcute în fața micului ecran, de citeva duminici nu numai **Taina mărilor** „îmi strică“ programul zilei ci și seria reportajelor semnate de **Aristide Buhoiu, „Drumuri europene.**

● Evenimentul teatrului T.V. a fost, desigur, programarea capodoperei shakesperiene **„Antoniu și Cleopatra“** jucat magistral de actorii de la Royal Shakespeare Company, trupă care acum cîțiva ani a făcut un turneu și la noi în țară. Mai mult decît jocul actorilor a impresionat felul în care a fost văzută piesa de ochiul aparatului de filmat. În această privință, spectacolul a fost o adevărată lecție.

● Revista literar-artistică T.V. prin cronica literară lucidă semnată de **Cornel Regman** la volumele de poezie premiate la ediția a doua a concursului de debut organizat de Editura Eminescu a informat publicul larg și pe această cale asupra celor mai tinere talente scriitoricești care s-au remarcat în ultimul timp.

● Simbătă ca de obicei un program S.T.A.S., teleenciclopedia. Un șerif la el acasă, nu numai la New-York, o satiră și umor, citeva romanțe și cam atît.

Cronicar

Aurelia Heinrich Belicincu : „Ultimul drum“

prelungită

că mîna nu-l mai ascultă şi alunecă moale de-a lungul buzunarului. Simion plecase de lîngă el. Îl văzuse cărînd doi snopi de coceni pe care-i aruncase deasupra pietrei din căruţă — înţelegea că făcea asta ca s-o ascundă — şi ţinîndu-se în urma lui pînă în capul grădinii, aşeză la loc gardul, după ce Simion Sotelecan se pierdu în cîmp. Dacă Petrache Marloiu l-ar fi bănuit în seara aceea cînd se întorcea cu căruţa la conac...

Nu s-a plîns la nimeni şi nimeni nu i-a putut citi în suflet. Trăsese căruţa într-o parte mai neumblată a conacului boieresc, îi băgase o buturugă sub osia din faţă, îi scosese o roată — chipurile ca să-i înlocuiască nişte spiţe putrede — mai aruncase nişte paie deasupra — ştia că nimeni n-o să scormonească prin ele — şi se prinsese într-o aşteptare lungă, aparent lipsită de scop. Au trecut puţine zile. Petrache Enculescu l-a urmărit bănuitor în vreo cîteva rînduri, jucîndu-se cu arma de vînătoare sus, în pridvorul conacului. Într-o seară a dat pe la el ofiţerul de jandarmi: „Am auzit că l-ai îngropat pe tac-tu, Simioane!" „Ce să fac, boierule — ştia că-i face plăcere să i se spună aşa — dacă i s-a isprăvit ghemul! Nu ştiţi dumneavoastră? Viaţa noastră e ca o sfoară strînsă pe un ghem. Desfaci din el, desfaci... Al lui s-a isprăvit!..." Cînd au ieşit afară, jandarmul i-a spus: „Îmi place de tine, Simioane; eşti băiat înţelept, n-am să te uit !..." Uitîndu-se după umbra lui, care se pierdea făcîndu-se una cu clădirea întunecată a conacului, în lumina felinarului pe care-l aprinsese ca să-i lumineze calea, Sotelecan văzu cu uimire că a început să ningă. Pămîntul prinsese o pojghiţă de ghiaţă deasupra şi fulgii de zăpadă mari şi lăptoşi se aşterneau cu repeziciune, producînd un foşnet stins. Cînd şi cînd salcîmii se înfiorau într-un susur uşor; nu era vînt, ci răsuflarea nopţii de iarnă. Intră grăbit în casă, îşi luă căciula, haina de dimie, suflă sub sticla felinarului şi se prelinse ca o umbră pînă la cai. La conac geamurile erau luminate, aşa că n-o să i se bănuiască lipsa. Petrache Enculescu avea oaspeţi la jocul de cărţi şi cînd juca, nu-l mai interesa de nimeni şi de nimic. Împinse roata din faţă pe butucul osiei — îi schimbase cîteva spiţe, la nimereală, ca să nu-l ia nimeni la ochi şi să-l pîrască la curte, (le cioplise cu mîna lui, păzind şi noaptea paiele de grîu din tronul căruţei.) — legă copitele cailor cu nişte basmale vechi de-ale nevestei şi ieşi prin fundul armanului. Făcu mai întîi un ocol — drumul era bătătorit şi nu se cunoşteau urmele roţilor — dădu caii în trap şi se duse mult spre apusul pămîntului. Îi dăduse şi inima în trap, amestecîndu-se cu loviturile înfundate ale copitelor şi el struni caii. Nu, trapul lor nu se auzea ; aveau copitele bine înfăşurate. Trecu peste un şanţ în care se adunau ploile de primăvară, zăbovind pînă spre coacerea grîului şi se îndreptă spre sat. Gura lopeţii pe care o luase cu el să-mprăştie pămîntul asemeni căutătorilor de comori se lovi de piatră şi el răscoli sub coceni şi-o scoase, nu cumva fierul să zgîrie puţinul ce mai rămăsese din numele Sotelecanilor. Intră în sat, trecu prin dreptul casei lor — semăna cu o casă părăsită şi în clipa aceea el se hotărî să se mute cu nevasta şi copilul în ea — trecu prin dreptul cîrciumii lui Papă-Lină — se auzea vorba unor muşterii întîrziaţi, pe care negustorul nu izbutise încă să-i scoată afară — şi în lumina unui felinar atîrnat sub streaşina prăvăliei văzu cum ninge cu nişte fulgi mari, aproape nişte cocoloaşe, căzînd grei asupra satului. Liniştea lor îngropa din ce în ce trapul inimii lui. Coti pe uliţa bisericii, opri în faţa cimitirului, vru să-şi facă o cruce dar se răzgîndi, împinse cu mîna portiţa de sub clopotniţă dar nu intră, şi în loc de închinăciune se adresă în şoaptă dumnezeului său : „O pun la loc, tată. Dacă n-oi putea eu, îi las vorbă băiatului s-o scoată la lumina zilei. Poate că el o să apuce altfel de timpuri !... Tu, dacă te ai bine cu vreun sfînt, zi-i să ţină ninsoarea asta măcar pînă la ziuă, ca să astupe locul. Am s-o bag adînc, ca să n-o poată lovi cu fierul plugului oamenii lui Petrache Enculescu, cînd s-o desprimăvăra. Şi întorcîndu-se la căruţă : Mă duc, tată să nu mă prindă lumina cu treaba neisprăvită !..." Acum, după ce făcuse şi acest ultim popas, Simion Sotelecan se simţea în stare să iasă în cîmp şi să ia drumul Coleliei. Era un întuneric greu şi îşi scosese căciula, ca să simtă umezeala zăpezii. Dacă ar fi fost după el pe bătrîn l-ar fi îngropat deasupra norilor, ca să nu-l apese pămîntul şi să vadă de-acolo trunchiul retezat al sîngerului. Cu cît înainta în cîmp, cu atîta creştea şi spaima de a nu se întîlni cu cineva. „După ce-o îngrop, trec apa şi mă întorc pe alt drum. Asta dacă se opreşte ninsoarea şi nu acoperă ca lumea urmele căruţei", gîndi el.

„Să ştii, tată, spunea şoptit, aruncînd pămîntul amestecat cu zăpadă afînată deasupra pietrei de hotar a Sotelecanilor — fără să-şi dea seama dacă în vorbirea lui întreruptă este pomenit bătrînul ori se adresează băiatului său — că ăsta este mormîntul nostru. Aici zace bitu, şi bitu lui bitu, tot aici îşi doarme somnul bietu' taica şi dacă mă gîndesc bine, tot aici sînt îngropat şi eu. Noi stăm la temelia fîşiei ăsteia de pămînt. Numele nostru, al Sotelecanilor, că şi numele ni l-am îngropat !..." Punea pauze largi între cuvinte, parcă anume ca ele să se întipărească în mintea şi-n sufletul celui căruia îi erau adresate. Ningea domol peste întinderi şi Simion Sotelecan stătea pe trunchiul sîngerului doborît. Închipuindu-şi pămîntul lui Petrache Enculescu împărţit în fîşii lungi şi mănoase, avînd la cap, în rînd cu al lor, statornice pietre de hotar. Şi tot la închipuirea lui se aşterneau şiruri de sîngeri, cu crengile viguroase înfipte în albastru. Ningea domol, acoperind cu alb proaspăt locul în care fusese îngropată piatra de hotar a Sotelecanilor, semn durabil al adevăraţilor stăpîni de moşie...

Aron Calaneauţu, care venea împreună cu cumnatu-său Marin Madolciu de la o cumetrie din Valea Măcrişului, susţine că l-ar fi găsit în zori încălzindu-se la flacăra unui foc aprins din crengile sîngerului doborît. Era numai în cămaşă şi cu căciula în cap. Ceva mai încolo, înhămaţi la căruţă, caii păreau că dorm sub ninsoarea bogată. Unul avea spinarea acoperită cu haina de dimie, celălalt cu bunda lui Simion. Ei l-au crezut degerat. Cînd s-au apropiat, au văzut că fumează. Madolciu l-a socotit nebun şi a vrut să fugă fără să-l aţîţe. Cumnatu-său a dat zăpada la o parte şi s-a aşezat alături, pe trunchiul copacului doborît. «Ce faci, Sotelecane ?» l-am întrebat cu grijă, povesteşte el cui are vreme să-l asculte. «Mă uit cum ninge, mi-a răspuns.» «Nu ne duci şi pe noi cu căruţa pînă în sat ?» «V-aş duce, dacă ar fi cu faţa într-acolo...» «Ţi-o întoarcem noi, Simioane.» «Nu se poate, că are roţile înfipte în pămînt...» Aron Calaneauţu şi-a trecut palma peste faţă, s-a ridicat şi i-a zis : „Să-ţi las nişte tutun. Eu vin de la cumetrie şi am destul." „Asta, da." Şi a întins căciula de parcă ar fi cerut cuiva de pomană. Cei doi cumnaţi n-au mai zăbovit. Aproape de intrarea în sat, Madolciu l-a întrebat în şoaptă : „Crezi că Sotelecan ştie că azi e duminică ?..."

Vida Geza : „Răscoala"

★

...Fără să-i dea de veste stăpînului, Simion Sotelecan se mutase în casa bătrînească chiar în noaptea în care îşi strivise între dinţi buza de jos. Îşi luase copilul în braţe şi pornise spre sat, frămîntînd arătura cîmpului. În urma lui venea nevastă-sa cu două boccele în mîini. Asta era toată strînsura lor. Petrache Enculescu îi descoperise lipsa în zori. „Te duci după el şi-l aduci la conac," îi poruncise lui Marloiu. Vătaful îl privise dintr-o parte. „Ăla îmi dă cu toporu' în cap," spuse el, încercînd să scape. „Să te omoare dacă eşti prost !" îi aruncă moşierul, semn că el a isprăvit tot ce avea de spus. Plecase călare. Avea şi el cravaşă din curele împletite. Cam pe la jumătatea împleticurii îi legase doi canaci de lînă — unul roşu, altul verde — de parcă existenţa lor ar fi făcut loviturile mai puţin dureroase. Marloiu nu îndrăznise încă să ridice cravaşa şi asupra oamenilor, cum făcea stăpînul său, măcar că avea şi el vreo cîţiva pe care i-ar fi plăcut să-i poată călca în picioare. Mergea în pas domol, încercînd să-şi închipuie întîlnirea dintre el şi Sotelecan. Era spre seară. „Nebunu' ăsta bătrîn nu mă putea trimite pe zi ?" se întreba el, sufocîndu-se de necaz. Pe linia zării, de unde nu pierise însă, stăruia un soare portocaliu, lipsit de vlagă. Luna, cu lucirea ei aurie pe albastrul închis din ceasul asfinţitului se tîra dinspre răsărit, sigură de sine, împrăştiind peste petecele rare de zăpadă murdară umbrele neclare ale amurgului. Nu opri în poarta lui Sotelecan. „Mă duc la cîrciumă, gîndi el. Îi trimit vorbă să vină acolo. Doi ,trei inşi tot au să mai fie dinaintea tejghelei... Nebunului îi stă la îndemînă să dea ordine, dar nu ştie cît sînt ăştia de nărăvaşi ! El îi aţîţă şi eu trebuie să-i împac..." Din coşurile caselor fumul se ridica în stîlpi împletiţi, spulberîndu-se apoi în văzduh ; prin sat plutea miros de coceni arşi, de balegă proaspătă. Ciriitul ciorilor se auzea sec şi desluşit. Noaptea venea din cîmp, stingînd culorile ; îndată ce soarele apusese, o stea sfioasă ca o fată de măritat la cea dintîi vedere, se ivi deasupra cumpenei fîntînii din bătătura Sotelecanilor... În două rînduri i-a trimis vorbă că-l aşteaptă la Papă-Lină. Simion nu s-a dus şi vătaful a oftat uşurat. „Spune-i lu' Marloiu că am copilu' bolnav şi nu pot să vin." Simţind că acesta era adevărul — schimbase cîteva cuvinte cu un vecin de-al lui Sotelecan, „Eu zic că are aprindere la plămîni," îşi dăduse omul cu părerea — Marloiu îi făcuse vînt lui Lambe Brandiburu. „Du-te, mă, şi spune-i că dacă nu vine la conac, cît ai zice peşte, a zis boieru' că-l aduce cu jandarmii !" Simion a dat răspuns ameninţării sale : „Cu jandarmii s-o aducă pe mă-sa din groapă, nu pe mine ! A uitat că mă trag din osul Sotelecanilor ? !..." Numai că Marloiu n-a avut curajul să ducă un asemenea răspuns, măcar că a băut şi i-a cîntat Brandiburu pînă aproape de ziuă...

★

Petrache Enculescu avea nevoie de el la conac. Organizase „vînătoare regală", cum îi plăcea lui s-o numească. O astfel de vînătoare nu putea fi organizată decît o dată pe an, şi numai primăvara. Atunci venea de la Paris, pentru două săptămîni, Axineta Mardale, dragostea nelegiuită a moşierului, care-şi mai păstrase o sfoară de pămînt de cîteva sute de pogoane, undeva prin părţile Sloboziei. „În nici un alt loc din lume primăvara nu izbucneşte ca la noi", spunea Axineta, care împrumutase pentru cele două săptămîni un uşor „r" franţuzesc. În Bucureşti nu rămînea decît o zi sau două. Trăgea la un hotel din Calea Victoriei — nu chiar de mîna întîi — aprindea o lumînare la mormîntul lui Isidor Mardale — măcar că divorţase de el cu mai bine de treizeci de ani în urmă — după care lua trenul şi pleca la Petrache Enculescu, să vadă izbucnirea primăverii. Sosirea şi-o anunţa din vreme printr-o scrisoare parfumată, purtînd ştampila poştei pariziene. Scrisoarea asta o aştepta bătrînul un an încheiat, şi în tot acest timp pregătea „vînătoarea regală". După ce petrecea mai bine din cele două săptămîni la conacul vechiului amant, Axineta Mardale dădea o fugă şi pe la sfoara ei de pămînt, după care se urca în tren şi pleca din nou la Paris să rontăie resturile averilor pe care i le trecuse pe nume Isidor, înainte de divorţ.

Petrache Enculescu avea mare nevoie de Sotelecan. „Parizianca", cum o alinta el, n-ar fi făcut un singur pas pe jos. Plăcerea ei era să urmărească vînătoarea dintr-o caleaşcă pe ciucuri, pe capra căreia n-ar fi admis nici în ruptul capului un alt vizitiu în afara lui Simion. În timpul vînătorii, gura strîmbă de invidie a lui Epifanie Cozărescu scăpa la urechea lui Manuşaride : „Bătrînă, da' nebună ! Asta ar da jumătate din avere, numai să-şi împartă într-o noapte aşternutul cu Sotelecan !... Poftă de femeie nărăvită la Pariz !..." Manuşaride tăcea. Nu-i plăcea să se amestece. Lipsindu-i vizitiul, boieroaica ceruse suspendarea vînătorii. Zăcuse aproape întreaga zi, tolănită într-un fotoliu, sus, în cerdacul conacului. Avea dreptate. Primăvara venise din cîmpul pe care arătura se ivise în pete negre de sub zăpada topită. În noaptea trecută se stîrnise un vînt cald şi umed, norii se aşternuseră deasupra satului şi în revărsatul zorilor se dezlănţuise o ploaie îmbelşugată, iar zăpada care începuse mai de mult să se topească, se mistuia acum în şuvoaie de apă. Dincolo de grădini, pămîntul se golise de albul învechit ; doar pojghiţa subţire de ghiaţă, ce mai stăruia în drum şi în ochiurile de apă, se lipise cu nădejde de iarba veche şi de movile, agăţîndu-se de ele şi căutînd parcă ocrotire. În casa lui Simion Sotelecan, copilul se stingea încet. Se vede că Dumnezeu nu auzise rugămintea femeii, şi, prins cu alte treburi, nu-i putuse ocroti... „Ar trebui să intri în casă, o sfătui Petrache Enculescu, acoperindu-i umerii cu un şal de lînă, uitat de nevasta jandarmului. A fost o zi frumoasă, aşa ai tu noroc, parcă ai aduce cu tine zilele frumoase, dar spre seară tot o să se lase frig. Ţine cont că suntem abia la sfîrşitul lui martie..."

Se abătuse şi în casa lui Sotelecan o undă tîrzie de lumină. Copilul deschisese ochii şi îi privise pe amîndoi lung, cu stăruinţă. Lui Simion începură să-i tremure genunchii. Se uită la băiat într-o implorare mută. După o vreme şopti numai : „Fă o minune, Doamne, că eşti mare şi poţi !..." Copilul închise ochii ca să-i deschidă din nou şi să murmure întretăiat, printre buzele arse : „Lapte, mamă..." Îşi mai rostogoli o dată privirea, poate în căutarea tatălui său, nu-l mai găsi, îşi mişcă degetele unei singure mîini ca într-un joc inutil şi adormi pentru totdeauna. Viaţa se scursese lent din privirea lui. Părea că se retrage şi se scufundă în orbite, ca flacăra unei candele ce pîlpîie în noapte. Peste pupile, înainte de a şi le acoperi, se aşezase ceva, ca un smalţ opac. Numai că Sotelecan nu avea cum să-i afle sfîrşitul. El alerga ca un bezmetic de-a curmezişul cîmpului, spre conacul lui Petrache Enculescu. „Iartă-mă, boierule, iartă-mă şi nu mă lăsa, striga el, sugrumat de alergătură. Muncesc fără simbrie o jumătate de viaţă la dumneata, dar lasă-mă să mulg o vacă. Mi se prăpădeşte copilul, boierule, şi să nu treacă dincolo cu dorul unei căni de lapte ! Pentru ce ţi-am greşit — dacă ţi-am greşit cumva — din mine poţi să jupoi şi un petec de piele. Ai dreptul să mă pedepseşti, aşa mi-ai spus, numai lasă-mă să-i duc băiatului o oală cu lapte proaspăt. Poate face Dumnezeu o minune, şi dacă o face, jumătate din ea dumitale ţi se cuvine !..." Se împiedică într-o coamă a pămîntului şi se prăbuşi dincolo de ea, zdrelindu-şi faţa în aşchiile arăturii. Se ridică, îşi trecu palma peste chipul însîngerat şi continuă să alerge, sărind peste bolovani. În bătaia lunii pline , fuga lui avea ceva caraghios şi în acelaşi timp jalnic.

La conac începuse jocul de cărţi. Petrache Enculescu pierdea. Chiriac Manuşaride vorbi primul. Ceruse o sumă neînsemnată. Epifanie Cozărescu plusă. Ofiţerul îl suspectă. Ştia ce împărţise, dar cărţile putea să-i joace şi lui o festă. În plus, îl ştia pe moşier că trăieşte din reputaţia şi creditul ce mai rămîne cîtva timp de pe urma unei averi pierdute. El nu dispunea de „valută forte", cum o numeau ceilalţi. Ceruse peste Manuşaride, douăzeci de pogoane de pămînt. Ofiţerul acceptă. „Voi cum staţi cu ţăranii ?" aruncă o vorbă Axintea Mardale, venind de afară, unde îşi fumase ţigara. Moşierul din Valea-Căpitanului avu o tresărire bruscă. Scăpă o carte din mînă — Petrache Enculescu avu vreme să vadă că era o damă de treflă — se repezi după ea, o adăposti printre celelalte şi rămase cu o privire întrebătoare, adresată femeii. „Am auzit zvonuri la Bucureşti, că s-au produs unele ciocniri între stăpîni şi slugi !...". „Poate la ăştia, se repezi gazda, cu scopul de a întrerupe discuţia. În ce mă priveşte...". Se răzgîndi şi nu mai dădu nici un amănunt cu privire la moşia lui, de teamă să nu se retragă partenerii de joc. Cu cartea pe care o avea în mînă era exclus să nu cîştige. Numai că o asemenea carte trebuia speculată. „Ai devenit de nerecunoscut, Petrache !" Moşierul se prefăcu că n-o aude. Se uită la nepot, făcu cîte un scurt popas şi pe chipurile celorlalţi doi jucători şi spuse sec : „Plus zece mii!...". Chiriac Manuşaride îşi mai privi o dată cărţile, plesni una din ele cu unghia degetului mare — se înţelegea că din pricina ei nu putea să plătească — şi aruncîndu-le peste postavul mesei hotărî : „Nu". Plictisită, parizianca ieşise din nou. Epifanie Cozărescu avu nevoie de un răgaz mai întins. „Cîte ai luat, Enculescule ?" întrebă el, devenind brusc interesat. „Trebuia să fii atent ! Dar fiindcă suntem prieteni, ei bine, una". „Una, repetă celălalt, ca şi cînd cifra ar fi fost foarte mare şi ca s-o poată reţine, trebuia mai întîi s-o repete. Oho ; una... Zece mii ai zis ? Şi, dîndu-şi singur răspunsul : Zece mii. Cît face asta ? Douăzeci de pogoane de pămînt ? Bine, plătesc !" cu glasul sugrumat de emoţie, Petrache Enculescu îi ceru : „Semnează hîrtia, Epifanie, să nu-mi spui mîine că ai uitat...". Jucătorul se supuse. Avea hîrtii dinainte semnate. Banii lui însemnau cinci pogoane, zece, douăzeci... În următoarea clipă ar fi fost rîndul jandarmului să se pronunţe. Nu mai avu vreme. Axineta intrase tremurînd. Nu-i dădu nimeni atenţie. „Un bărbat încearcă să se strecoare de-a lungul grajdurilor, Petrache ! vorbi ea întretăiat, uitînd să mai puncteze pe „r"-ul acela franţuzesc. Poate că a venit să pună foc ! Am auzit că aşa se obişnuieşte în primăvara asta !". Faţa ei împrumutase culoarea albului tocit al încăperii. Moşierul îşi aşeză cărţile pe masă cu faţa în jos, acoperindu-le cu palma. Se cunoştea că a intrat în panică. Femeia nu-l iertă. „Spuneai că la tine pe moşie...". Glasul ei devenise batjocoritor. Bătrînul nu-i acordă răgazul să isprăvească. Desprinse arma cu trei ţevi din panoplia aflată pe peretele de la răsărit — (se vede că ăsta era altarul lui) — îi controlă cocoaşele şi ieşi în cerdac. Curtea conacului strălucea albă în lumina lunii. Umbra de care pomenise femeia nu se vedea, şi el pierdu un hohot de rîs dement. „Nu cumva umbra ta ai văzut-o ?" încercă el să-i întoarcă bătaia de joc. „Mă crezi nebună ?..." Între timp, bărbaţii rămaşi în încăpere îi văzuseră cărţile. Ofiţerul greşise pentru prima dată, greşeală care putea să-i fie fatală. Careul de aşi lui trebuia să-i vină... Îşi retrase banii — Epifanie Cozărescu hîrtiile care-i purtau semnătura, Manuşaride un rest neînsemnat, (nu se certaseră) —şi, scoţîndu-şi revolverul din toc, ieşi în cerdac, alături de unchiu-său. „Tu rămîi aici, îl opri Petrache Enculescu : ai grijă de doamna ! Iar dacă a văzut pe cineva şi nu i s-a năzărit, ştiu eu cine poate să fie acel cineva...". Coborî treptele şi se pierdu dincolo de zidul casei. Făcu cîţiva paşi şi încremeni. Într-adevăr, pe uşa grajdului se strecura un bărbat înalt, bine legat. „El e", gîndi moşierul, urmărindu-l cum se prelinge, de parcă ar fi încercat să găsească o zonă de întuneric. Nu strigă la necunoscut să-l oprească. Duse arma la ochi şi trase. Noaptea plesni la încheieturi. Se auziseră două focuri. Nu apăsase pe cocoşul pentru glonţ. „Ţi-am spus că e dreptul meu să hotărăsc pedeapsa ?" îl certă în gînd ce cel ciuruit de alicele celor două cartuşe. După acest ultim gînd se întoarse la masa de joc. Se prefăcu că nu-i dă atenţie. Suflă cu putere pe ţevile armei de vînătoare, vru s-o agaţe la locul ei şi oprindu-se ca din întîmplare în spatele lui Epifanie Cozărescu, îl ameninţă cu glas scăzut : „Dacă nu puneţi pe masă tot ce mi se cuvenea, o încarc din nou !".

Simion Sotelecan îl văzuse cu o frîntură de clipă mai înainte, dar acum nu mai putea să fugă. Ar fi vărsat laptele muls pentru băiatul lui, care ar fi băut o gură înainte de a trece dincolo. „Trebuie să scap, boierule, a fost întîiul lui gînd, încercînd să nu se reteze, în clipa în care l-au muşcat alicele. Trebuie să ajung cu laptele la copil !...". La acest gînd simţi o forţă neobişnuită cum îi cuprinde întregul trup. Trecu în fugă de poarta ce da în cîmp şi pentru prima oară de la facerea lumii, pămîntul acelor locuri a fost stropit nu numai de sîngele lui, dar şi de picături de lapte... Alerga peste arătură, în bătaia lunii. Din cînd în cînd se oprea să răsufle. Începuseră să-l părăsească puterile. O pojghiţă sidefie părea că-i acoperă ochii. Se opri din nou, încercă să se ţină drept, ca apoi să fugă din nou sub bătaia lunii...

Poate că i s-a părut mai apropiat locul în care îngropase piatra de hotar a Sotelecanilor decît casa. Întîi a căzut într-un genunchi, cerînd îndurare aceluiaşi Dumnezeu închipuit. Undeva înaintea lui, pe cerul Văii-Căpitanului, se pregătea parcă un nou răsărit de lună, numai că el nu avu vreme să-l mai vadă în toată măreţia lui. Ardeau hambarele şi conacul lui Chiriac Manuşaride... S-a răsucit încet pe-o coastă, s-a proptit cu mîna stîngă în umezeala pămîntului şi s-a aplecat într-o ultimă îmbrăţişare deasupra semnului stăpînirii neamului lor... L-au găsit în zori. Zăcea acolo, întins pe pămînt, şi avea o faţă de parcă stătea şi se mira. Parcă era o frîntură de lume desprinsă de undeva ; căzuse şi zăcea nemişcat, mirîndu-se...

Snagov, noiembrie—decembrie 1976

Din poemele lui 1907

gheorghe istrate

Amintiri

Bureţi setoşi de sînge se petrec
peste cenuşa de ţăran rămasă
ca o pecingine-n cîmpia deasă
ca rana unui mare-nnec.

Ce ploi au încercat să spele anii
din armele prin care a zburat
un porumbel mereu decapitat
lovind în carnea celor daţi Satanii ?

Stăm deseori la vadul unde vin
popoarele de umbră şi ne-ntreabă
ce-am mai lăsat istoriei, din grabă,
ce-am mai uitat prin ţintirim...

Să ne tăiem aş vrea pe pleoapă semn
prin el să cerem soarelui să ardă
s-aprindă flama sîngelui pe bardă
şi seva luptei s-o rodească-n lemn.

Din amintiri să ne-arătăm curaţi,
prin noi pămîntul nu se mai desparte —
noi cerem dreptul nostru la nemoarte,
noi ţinem pleoapele peste Carpaţi !

Pămîntule!

Stăm iarăşi de vorbă ca doi bătrîni
spate în spate privind veşnicia —
eu cu o floare săpată în mîini,
tu învechindu-mi copilăria.

Stăm amîndoi în aceeaşi cămaşă
sudorile noastre fumegă-n cer,
iarba ta sîngerînd e frumoasă
fluturii tăi mai aspru mă cer...

Îţi caut în palme zodia bună
şi mă inundă zodia rea,
apele tale dau semne de lună
sîngele meu rătăceşte în stea.

Iarăşi şi iarăşi ca doi bătrîni
desfacem anume vechi pergamente —
tu în slovele tale de humă m-aduni,
eu te pierd în cuvintele mele absente.

Ion Ressu : „1907"

MIHAELA DAVIDESCU

1907

Şapte bătăi în inima veacului
şapte doruri în veacul inimilor
şapte răzbunări cărunte de patimi
şapte focuri în ochi şi în stele
şapte doine de ură şi jale
şapte zile cîte zeci de ani
şapte :
le iubim azi
torcîndu-le-n cîntecul gliei.

radio

r

O viaţă dăruită muzicii

Dacă ritmul inimii sale, respiraţia sa, bătăile sîngelui său, dacă lumina ochilor, într-un cuvînt, dacă viaţa sa este totuna cu arta, atunci creatorul a atins fruntea stelelor. Johannes Brahms este, în această direcţie, un exemplu care te înfioară. Dacă în tumultuosul secol al XIX-lea, secol al romantismului, alţi compozitori îşi manifestau pasiunea lor pentru artă şi în alte direcţii decît cele muzicale, Brahms s-a dăruit numai muzicii. El nu va fi niciodată „copilul minune", (deşi la cinci ani lua lecţii de pian şi de flaut, iar la cincisprezece ani interpreta piese pentru pian de Bach şi Beethoven). El nu va fi privit ca un miracol printre mediocrităţi, ci ca un adevărat artist alegînd din instinct calea perfecţiunii. Pasiunea pentru muzică nu a însemnat crispare, ci sublim devotament. Îndepărtarea de farmecul vieţii nu a însemnat ruperea de viaţă ci trăirea ei din plin, cu patimă, prin muzică. Dăruit muzicii şi numai muzicii, pentru Brahms genurile ei vor fi adevărate forme de viaţă. De aceea, sonatele compuse în fragedă tinereţe vor fi „trei simfonii deghizate" (cum le numise Schumann) ; de aceea, Simfonia I-a, reluată, întreruptă, transformată pe parcursul a douăzeci de ani este ea însăşi expresia dramatismului întregii sale vieţi. (La doisprezece ani Brahms era nevoit să dea lecţii de pian, şi, după cum însuşi compozitorul o mărturisea, această aspră experienţă a fost deosebit de importantă pentru începuturile sale componistice care sînt adevărate acte de insurgenţă).

Deşi la treizeci de ani, după zece ani de peregrinări i se oferă o viaţă liniştită, fiind numit directorul Academiei din Viena, lucrările sale vor purta pe veci amprenta mistuitoarelor chinuri ale creaţiei, deci, ale vieţii sale. „Gînditor prin sunete" Brahms nu se va împăca niciodată cu un destin luminos şi cu o viaţă comodă, deşi va fi nevoit să le accepte. Consecvent şi fidel crezului său, Brahms va încheia seria lucrărilor sale tot cu sonata, aşa cum începuse, dovadă a statornicei sale iubiri : muzica.

Alcătuită şi comentată cu emoţie şi competenţă de muzicologul Ioana Ştefănescu, emisiunea „O viaţă dăruită muzicii" din cadrul „Casetelor muzicale duminicale" a fost un prilej de reîntîlnire cu cele mai semnificative momente din viaţa şi opera marelui compozitor Johannes Brahms (momente asupra cărora am revenit în prezenta cronică). Comentariul făcut cu simplitate şi căldură ne-a reamintit că arta înseamnă dăruire totală şi că ajunge o simplă viaţă, una singură, pentru a trăi veşnic, purtînd lîngă tîmple măreţia aştrilor.

Ioana Diaconescu

plastică

p

Reprivind clasicii

Una din ideile rodnice ale organizatorilor actualei expoziţii de la Dalles, manifestare complexă închinată răscoalelor ţărăneşti de la 1907, a fost de a include, alături de arta strict contemporană, multe lucrări ale clasicilor noştri. Este interesant, prin optica artei moderne, să observi de pildă la un Nicolae Grigorescu, în tabloul intitulat *Drum greu*, o deosebită forţă de pătrundere, un dramatism conţinut, vizionar fără nici-o urmă de îndulcire a realităţii. Peisajul este dens, ameninţător, are ceva de infern pe care omul se străduie, trebuie să-l treacă plătind orice tribut. Într-o lumină nouă ne apare şi lucrarea *Cap de ţărancă* de Ion Andreescu. Există în acest portret, subliniată cu o pasiune exemplară, o demnitate a figurii care depăşeşte modelul, definind o clasă socială. Este în fond, ţăranca lui Sadoveanu, acea Vitorie Lipan care întruneşte în caracterul ei de excepţie dimensiunile morale ale unei întregi umanităţi. Definirea socială exactă; pregnantă, o observăm cu acest prilej mult mai bine la Ştefan Luchian. Acest mare însingurat al florilor, îşi află o vigoare nebănuită în tratarea compoziţională, cu multe personaje, de grup social constituit, în celebra *La împărţitul porumbului*. Siguranţa acestor ţărani din tablou, adevăraţi stăpîni ai pămîntului, în ciuda veşmintelor ponosite, a înfometării care li se citeşte pe chipuri, este covîrşitoare. Sînt miile de „desculţi" care încep să-şi înţeleagă destinul revoluţionar. Sînt oamenii înfrăţiţi mereu cu frumosul, păstrători ai depozitelor de umanitate românească, reduşi la mizerie materială dar îmbogăţiţi spiritualiceşte. Acestea sînt sentimentele care te stăpînesc privind tablourile lui Gh. Petraşcu şi Iosif Izer : *Casa la ţară* şi *Oameni buni*. Interiorizarea, devenită tradiţie, bun comun al artei naţionale, este poate linia de forţă cea mai evidentă a lui Camil Ressu. *Cosaşii*, o altă capodoperă a picturii româneşti, construită cu un simţ al măsurii, al ritmului şi echilibrului unice, rămîne proaspătă şi emoţionantă, adusă parcă direct din atelier în expoziţie, cu uleiul încă neuscat. Are o transparenţă, o luminozitate pe care nu i le-am remarcat altădată, subliniind o înaltă puritate de suflet a personajelor. Gravitatea adîncă a sufletului ţărănesc, iubitor de ordine şi frumos, creator în sensul cel mai înalt al cuvîntului, capătă acorduri inedite la Ion Ţuculescu. Un interior ţărănesc pictat de el (astfel se intitulează şi tabloul) este un fericit mod indirect de subliniere a bogăţiei spirituale. Apropiindu-ne de arta contemporană, nu putem să nu-i amintim pe Corneliu Baba şi Alexandru Ciucurencu, lucrările lor inspirate de anul 1907 reprezentînd un apogeu al unor strălucite cariere plastice. Prin ei, compoziţiile de amploare, de largă respiraţie epică, dau măsura unor însuşiri de continuitate şi înnoire deopotrivă. *1907*, *Ţăranii*, excepţionala *Odihnă la cîmp* şi *Răscoala* de Corneliu Baba, *Epilogul răscoalei* de Alexandru Ciucurencu, subliniază încă o dată patosul artei angajate, înţeleasă drept sinceritate şi dăruire totală. Meritul expoziţiei, pornind de la ideea unei retrospective a picturii româneşti în genere, este de a oferi prilejul unei mai bune repriviri a clasicilor. Într-o lumină care, după cum s-a văzut, favorizează o înţelegere mai acută a tradiţiei.

Grigore Hagiu

muzică

m

Talente noi în concurs

Printre mereu mai bine organizatele manifestări din cadrul „Cîntării României" am putut asculta duminică 27 februarie la Sala Mică un concert de muzică românească a cărui densitate şi amploare este cu atît mai demnă de relevat, cu cît tinereţea interpreţilor nu a însemnat decît un plus de vigoare, subliniind talente incontestabile. Elevi ai Liceului de Muzică nr. 1, unii dintre ei bine cunoscuţi publicului din concertele „Tribunei tinerilor muzicieni", din recitale şi participări la concursuri internaţionale, au prezentat un program alcătuit după criteriile de concurs — care s-a dovedit o adevărată trecere în revistă a muzicii româneşti, începînd cu G. Dinicu şi Nottara, terminînd cu tineri compozitori (Anton Dogaru, Felicia Donceanu).

Dintre contribuţiile aduse de cele două coruri a impresionat îndeosebi prelucrarea lui S. Sarchizov după „Balada" lui C. Porumbescu, avînd drept solistă pe Mihaela Martin, laureată a Festivalului de la Glasgow ; lucrările lui Anton Dogaru, „Creanga de aur" şi „Sergentul", după V. Alecsandri, „Balada lui Iancu" de M. Brumariu — şi, într-o formaţie vocal-simfonică de amploare, „Balada lui Gh. Doja", de C. Palade. Orchestra de cameră condusă de Adrian Petcu a constituit un moment într-adevăr deosebit prin acurateţea, perfecta coeziune sonoră, luminozitatea „Concertului" de Vivaldi sau a „Preludiului la unison" de Enescu. Greu de făcut ar fi o selecţie între solişti, cu toţii la un nivel care depăşeşte cu mult etapa de profesionalizare — în care se află prin forţa împrejurărilor, datorită vîrstei lor tinere. Printre violonişti s-au remarcat totuşi în mod deosebit Roxana Dură, Amelia Mihalcea ; Anca Biţan, cu „Mica suită" de M. Jora, Lenuţa Ciulei cu strălucitorul „Capriciu" de V. Filip, Mihaela Martin, într-un Impromptu-Concertant de Enescu. Sunetul cald, frazarea inteligentă a violoncelistei Yvonne Timoianu în „Serenada" de Paşcanu, precum şi, la violă, expresivitatea Julietei Romanescu şi a Corneliei Petroiu, sobrietatea şi forţa structurii interioare la pianiştii Viniciu Moroianu şi Luminiţa Niţescu au impresionat ca nişte ultime trepte spre pragul măiestriei artistice.

Formaţia de muzică populară a demonstrat cît este de util, am putea spune de neînlocuit, studiul folclorului pentru tinerii muzicieni. Avem nevoie de ansambluri care să înţeleagă subtilitatea şi prospeţimea melodiilor populare nu numai la modul empiric, avem nevoie de valorificări curate şi nepoluate ale folclorului — ceea ce nu se poate realiza doar „după ureche", ci pe calea unui studiu disciplinat. A fost deci îmbucurător să vedem cum un grup de tineri printre care soliştii Lavinia Crăciunescu (canto popular) şi Viorel Belu (nai) realizează într-un mod deosebit de viu cîteva din cele mai cunoscute cîntece populare. Vom putea deci urmări în etapele următoare ale Festivalului noi puncte de vedere în interpretarea atît a muzicii culte cît şi a celei populare româneşti.

Grete Tartler

r e m e m b e r

Heidelberg

III

Și iarăși întîmpin soarele brumat al Heidelbergului jos, pe Neckar, riul poeților șvabi, trec podul vechi, cobor în preajma apei pe o cărare pierdută prin boschete pline de studenți pletoși și de fete cu sînii goi sub bluzele transparente ce nu sînt decît ii românești în genul celei pictată de Matisse într-o pînză celebră... tineri nonșalanți veniți din toate colțurile lumii în acest oraș care nu e decît o metaforă a Universității, urmăriți de privirile acuzatoare ale cîte unui bătrîn ce-mi amintește cuvintele moralistului francez cînd spune că bătrînii dau sfaturi bune pentru a se consola că nu mai sînt capabili de fapte rele... nu știu de ce la Heidelberg, pe malul Neckarului într-o după-amiază cu soare, am avut sentimentul că tinerii aceștia de azi sînt, în fond, foarte asemănători cu studenții de pe vremea lui Ruprecht și că toate invectivele părinților scandalizați de «tînăra generație» nu sînt decît o formă de nostalgie agresivă după virstele pierdute și ireversibile... totul conjugat desigur și cu o apreciabilă doză de amnezie care îi face să creadă că acum douăzeci, treizeci ori patruzeci de ani tinerii arătau altfel decît cei din zilele noastre... poate că mă înșel în această privință dar la Heidelberg ești ispitit să cultivi asemenea gînduri după cum ești ispitit să regreți mai mult ca oricînd faptul de a nu mai fi student, cu toate că tinerii întîlniți păreau a nu fi deloc conștienți de privilegiul virstei și al acestui oraș cu incomparabila lui atmosferă.

★

Am încercat și o dezamăgire la Heidelberg: Philosophenweg, Hölderlin-Anlage, locuri idealmente sacre, de pelerinaj pentru rătăciții cu duhul din a căror tagmă fac parte, sînt, în realitate, cu totul altceva decît m-aș fi așteptat... nici o senzație de Parnas germanic, nici un fel de Kräfte der Höhe, *nimic dintr-un loc* Wo sein einsames Haupt in Wolken der heilige Berg hüllt... *nu* schweigende Pfade des Hains, *nu* Platons frommer Garten, *ca să mă exprim în graiul poetului... acolo unde ingenuitatea mea căutase un spațiu al solitudinii și al meditației, o ideală acustică pentru soliloviile mute ale spiritului, n-am întîlnit decît un cartier rezidențial de protipendadă burgheză, cu vile elegante și inaccesibile îndărătul zidurilor pline de glicină și iederă, construite spectaculos și abrupt într-un relief propice fanteziei arhitecturale... amintirea filosofilor relegată tot mai mult în domeniile apocrifului, o umilesc femei între două virste care-și plimbă câinii enormi și bine hrăniți, sau grupurile gălăgioase de Playboy, iar turiști bogați și ignoranți urcă în mașinile lor extravagante, sfidînd sărăcia de odinioară a Poetului Diotimei... nu, hotărît, cei ce se străduiesc să «întemeieze ființa prin cuvînt» cum ar spune Heidegger nu au ce căuta în acest High Life-Anlage unde inteleptii invocați de Hölderlin,* die / Kalten und Kühnen, die Unbestechbarn, *ar avea coșmarul unei panorame a deșertăciunilor, unde Hölderlin însuși ar muri de zădărnicie, de dezolare și de frig.*

Mă consolează doar frumusețea unor arbori bătrîni care murmură în frunzele lor de un verde intens, singura înțelepciune rămasă din vremuri vechi, împărtășind-o celor capabili să înțeleagă limbajul lor ocult... în tovărășia acestor capaci urc muntele pînă spre ruinele unor fortificații din vremea celților și încerc să ascult în neliniștea sonoră a păsărilor pădurii răspunsul la toate acele întrebări la care trecătorii aceștia mondeni n-ar mai fi în stare să-mi răspundă...

a. e. b a c o n s k y

fragmente critice

poezia lui emil botta

II

Erotica lui Emil Botta este discretă, stranie, supusă, în orice caz, unui sentiment mai adînc de neîmplinire, de dor fără sațiu, cum spune el. Obișnuita sugestie de cruzime dulce, de plăcere în suferință pe care o aflăm la toți romanticii ? Emil Botta este mai aproape de poeții moderni prin gustul lui pentru macabru și teatralitate. Dragostea este o robie grea, femeia este o realitate misterioasă pe care poetul o ascunde sub inițiale **(L)** din discreție, evident, dar și cu sentimentul că orice vorbă clară împuținează, risipește ceva ce trebuie să rămînă într-o profundă indeterminare. Versurile sînt, la rîndul lor, enigmatice, putînd fi, la urmă, interpretate în mai multe feluri : „Tu erai apa care doarme, / eram țărmure înmărmurit. / Și ce brațe de piatră avea / stînca scitilor, acel țărmure scit ! // Și mă făcui vultur pleșuv, / pasăre de foc ce vultureste cîta, / brat de văpăi vulturește îmbrățișa / apa, apa care dormea. // În rătăcire m-am rătăcit, / în ceruri gigante printre nori. / Și în rătăcire eram fericit, / dînd uitării acel țărmure scit".

Tema erotică este exprimată mai limpede în volumul, **Un dor fără sațiu**, unde dăm, iarăși peste aceeași mitologie neobișnuită : **Cîmpia de os, Vedenia, Vrăjitorul, Cîmbrul, Pierde-Vară, femeia-Pierzare, Năzdrăvancele, Pădurencele, Ingrid-Scandinava** dătătoare de otravă, **Doamna cu toporaș**, un **Orb** și un **Strengar** care, bănuim, este creatorul, pus sub simbolul arlechinesc al lui Til-Buh-Oglindă. Elementele acestei mitologii poetice vin, parte, din folclorul românesc, altele din cărți sau sînt pur și simplu, rodul unor „dezordonate plăsmuiri ale minții" **(Dormind)**. Ele se concentrează în niște poeme mai declamatorii decît cele dinainte însă, dacă dăm de-o parte ceața acestei retorici deslînate, dăm, uneori, peste o confesiune lirică tulburătoare. Arlechinul a îmbătrînit și are din ce în ce mai mult gustul tragediei. Poetul este, într-o definiție care se repetă sub alte simboluri, un **buimac de odinioară**, un „Dus-Pierde-Vară" ceea ce ne trimite cu gîndul la sublimul Trîntor din povestirile fantastice. Timpul a făcut din el un martir și într-un poem dăm peste acest portret în stil mioritic într-o variantă cosmardescă : „Negre stele, / mure în chenar de pădure, / drept ochii sleiți / de lumină goliți. / Și obrajii scobiți / NIMENEA să-i șteargă. / Să rupă din cer / NIMENEA, ștergare de fier. / Și ochi și steiuri de sare / drept plînsete, / drept lacrimi amare. / Și pene de corb / în stîncă tăiate, / drept plete / fluturînd apucate, / drept bocete / la cer înălțate. / Drept stufoasă barbă, / firav fir de iarbă, / grîul care a dat / în spic tremurat. / Și l-ar fi ajuns / pe trist Pierde-Vară, / ce l-ar fi ajuns ? / Clopotul în dungă / drept fluier melodios : / aleargă, / aleargă Vedenie, pe cîmpia de os !".

Multe din aceste balade (glasul **Petrului Cercel, Ca un strigăt, Ar fi o baladă, Pietrele scrise)** sînt niște lamentații oraculare unde este vorba de moarte, dar și de iubire, de melancolie, de amurguri și de personaje bizare pe care Emil Botta le rotește în niște versuri crispate, gîfîitoare, de o stranie poezie, ca acestea : „Steaguri de aur au, / un vis le abate / și flutură aurul. / Și ce liniștite stau / stolurile, / în ce rugăciune stau / fermecatele ! / La idolești altare / slujiți / voi, slujitoare, / voi, steaguri de aur, / paseri cu glasul de om. / Și mie, supusul, / ce-mi spuneți ? / Care-i menirea supusului ? / — Drumul e aspru / și Legea e aspră. / Du-te la munți, / La Pietrele Scrise. / ...Neagră, neagră / noaptea se făcea, / steaua era sub obroc, / un opaiț luna era. / Și la munți, la scrisele pietre, // nimica, nimica scria. / Și așa, / sărmana-mi tristețe / a intrat la greu, la stăpîn, / la Pietrele Scrise, / la oraculare. / Și m-am văzut / într-un vis uriaș / visînd a tinerețel splendoare : aripi de aur / și stoluri și stoluri. / Oh, Melancolie, / tu Înseninare !".

Aici și în alte poeme se prefigurează o călătorie în vis și un spațiu poetic nou în care moartea și iubirea stau laolaltă, obiectele și închipuirea lor se confundă. Un spațiu halucinant în care se află un Munte diamantin și coridoare albe, păduri negre și delirante „contra-păsări" și „anii-păsări". Una dintre ele, **pasărea galbenă-n cioc, este sigur** simbolul morții. Un corb pleșuv a orbit și poetul îl numește „un Oedip al păsărilor", voind să dea, probabil, sugestia îmbătrînirii universului, a stingerii materiei, idee reluată și în altă parte : „Și aud / sunete seci, sacadate, / sunete lemnoase, / oasele troznind, / ca și cum un cariu / ar toca stîlpii lumii / Și cad globul-soare / Și altele stele, / scrișnind" **(Ingrid)**.

Este greu de prins tonul adevărat și adîncimea acestor poeme ce stau mereu la frontiera dintre proiecția onirică și meditația sceptică. Planurile se întretaie, tragedianul comentează cu amărăciune pe arlechin, rațiunea reconstituie visele negre și se lasă în cele din urmă împresurată de ele. Mai statornic, mai ușor de determinat este, în continuare, simbolul creatorului rătăcit, acum, într-un vis continuu și terorizat de obiectele din jur. El trăiește în „starea de umbră" și, „uzurpat și trădat", se lasă chinuit, posedat de vedenii. „Ghiara Himerei" nu l-a slăbit, dar contactul cu himerele a luat forma unui efort teribil. Într-un loc poetul este numit, cu o metaforă de coșmar, un alpinist trist, un „Sisif al moliilor". El simte tot mai des „amarnicul preț al cenușii", visele sale sînt mai bolnave, cerurile se deschid și pe o vale a plînsului el simte suflul neantului : „vine un chip fără chip, / vine o voce fără voce, / un sunet fără sunet, / vine o față fără față, / vine canalia cea luminoasă, / cu aripi mii. / Și ce țesătură, / ce scriere cuneiformă, / ce misterioasă, / ce țepi de arici / în fluturare hidoasă ! / Nu mă lupt cu tine / ca Iacob cu îngerul, / nu mă cosi, nu mă secera, / nu mă chemă Iacob, / sînt altcineva. / Făpturile visului meu / sînt preacurate, / mîinile mele sînt ostenite, / la piept așezate. / A sunat stingerea / și se lasă liniște, liniște. / Și numai cristali / și doar minerale / în spelunca din vale."

În acest univers cotropit de vedenii rele apare și corbul poësc sub înfățișarea unui cuc de pripas **(Fachir)** iar în locul rosei **trémière,** floarea mistică din **Artemis,** apare la Emil Botta orhideea „floarea / într-un extaz, / ca întoarsă din moarte"... Într-o parabolă asupra artelor **(Păsările de Aristofan),** în legendara cameră a poetului aflat în comunicare cu fortele nopții intră **Pasărea-lîră,** apoi **Pasărea Condeier** pentru a-și prezenta scrisorile de acreditare. Fantezia este, aici, mai senină, ori de cîte ori întîlnește formele compensatoare ale ironiei, poezia urcă din zonele de umbră metafizică spre ținuturi mai calme : „Și citii / extemporalele / din ora de ornitologie / pe trimestrul trii. / Și citii / despre Menura Superba / și despre Sagittarius Serpentarius / citii / foarte frumoase infamii. / S-a făcut ! Considerați-vă / la voi acasă, le vorbii / acelor păsări nu prea zglobii".

Un punct de referință în lirismul lui Emil Botta este Eminescu, pus în rîndul arhetipurilor, miturilor fundamentale. Numele lui circulă și în versurile mai vechi, în volumul **Un dor fără sațiu** iubirea pentru Eminescu ia forma unui cult. Poetul ar fi suferit de o boală ciudată, de o teribilă manie a grandorii, boala creatorului adevărat : aceea de a se identifica cu creația, cu himera : „Eminescu se credea Eminescu".

Cu o orhidee în mînă și o mierlă himerică pe umăr un cavaler întristat străbate, în poezia recentă a lui Emil Botta, un ținut de metamorfoze onirice din care spiritul nostru reține cîteva substanțiale viziuni crepusculare.

Eugen Simion

P.S. În articolul nostru precedent s-au strecurat cîteva erori. Se va citi corect : ...de lumină subțire, tremurătoare în niște versuri ce n-au nimic... ; ....,izvoare sub lună, ori dornică ciută / nimic nu mă stinge... ; ...La ușă îi bat zmei ce se cheamă „Bălașul, Zamfirul, Berlantul" ; în poezia „Telelea Dînsele" se va citi : ...dirigentul orchestrei / în fracul de iarbă / se înclina. / Și un cîntec de iarbă / a izbucnit...

viața cărților

CARTEA DE DEBUT

concursul de debut al editurii „albatros"

Sub semnul lui Blaga

Mă opresc la doi din cei trei laureați, la Ion Bogdan și Marian Dopcea, amîndoi licențiați ai Facultății de limbă și literatură din București.

Ion Bogdan, autorul volumului **Cerb alb** (1976), pe numele adevărat Dumitru Iuga (n. Sălișteа de Sus — Maramureș la 20 mai 1944) este, ca și Ion Iuga, un elev al lui Lucian Blaga de la care vine ideea de a sacraliza natura, de a popula universul fizic cu zei („pe culmile nordului / unde atît de limpezi sînt zeii" ; „zeii nu mai adorm universul are geamuri / de catifea") și, în loc de inorog, cu un „cerb solar" și „cerbi ciudat de albi". Ion Bogdan își vrea poemul „prea-luminos", cu cuvinte „ca niște ochi de fecioară cu părul tomnatec", el care a cunoscut „marile cetăți ale țării" și „fetele sale prea-luminoasele". Din Blaga vin deasemenea laudele materiei și spiritului, misterului cosmic : „Bucură-te / nemaiștiută lumină a venit să te cauți / alte taine încearcă împătimitul spațiu... / bucură-te suflet al meu / nemaiștiută lumină a venit să te cauți / în trecerea ta spre moarte".

Versul, în mare parte proză ritmată, are suavități de litanie : „Nu mai aprinde verzi luminări / brazii vin singuri ascultă / cum răsună tăcerea e / acest univers și știu / îl doare sîngele meu nelimitat culoar / spre undeva pe aici curge uite / a obosit / fete fecioare planetele / păr de aur au despletit se tinguie / limpede cad asemeni lacrimilor..."

Existența în „valea pămîntului" e urmarea logosului primordial, a cuvîntului „semn și îndemn", „rostuit", pus, pe buzele „de lemn", nemișcate, ale poetului. Poetul e în definiția lui Ion Iuga o stea vestitoare a eliberării din contingent sau dimpotrivă martoră a relegării în lut : „Poetul e în lume stea de veghe — / în clipe de grea cumpănă venind / precum o floare fără de seamăn / să lumineze inimă și gînd / în casa lumii aripa-i semeață / zvonește zborul nalt și pur de mîine — / iar dacă din pămînt își face strîmtă casă / de veghe steaua lui de-a pururea rămîne". În mod obișnuit, Ion Iuga practică o poezie de simplă conglomerare de propoziții, frizînd pierderea șirului cuvintelor, de unde o impresie de incoerență sau de limbaj mimetic : „Au început să cadă amurgurile / toate și se aprinde în sînge un / singur semn vieții iar și iar / această dragoste și simț comun / absurd se tem tăcerile din mine / e cineva acolo undeva neunde / îmi torturează aerul ce-l port / semnul incertitudinii plantate-n tine / iubirea mea singurătatea mea / îndătinată să fii femeie / frunză de arbore și de sărut / pînă-n adînc și albă / inima / dragostea mea posibilă / și exuberantă". Rareori acest limbaj e constrîns prozodic : „Poate se va-ntîmpla un alt timp fără vamă / în trup de limpede fecioară / limite lungi s-aprindă să-l destrame / precum iubirile ce-l înfioară / poate doar iarbă fi-vom numai împreună / lîngă liniștea grea a pămîntului — / ascultă printre stele undeva sună / odăile albe ale cuvîntului".

Sub semnul poeziei lui Blaga stă și debutul liric al lui Marian Dopcea (n. 7 martie 1951 în Ludișor — Brașov) din **Despărțirea de plante.** Întîlnim „numele" (tiparele eterne ale lucrurilor), „nunțile" (legăturile nebănuite între lucruri), zeul sau zeii ascunși, înfrățirea panică a elementelor numită de Marian Dopcea „vălmășie". pe zeul Pan însuși, riul mitologic al abundenței Achelaos, cunoscutele „semne". Volumul se deschide cu un cîntec de laudă : „Laud tărîmul sfînt, neanimal, / Ascunsul drum al sevei către zi / Și Firea mumă (focul vegetal / Ce-i arde-n vine mă străbate și / Nu om sînt eu ci arbor, nour, deal). / Cînt, copleșit de-nalte bucurii / Această mare, sacră vălmășie, / Lumina ce mi-i hărăzită mie". Poemul e un program pe care, excelent versificator, Marian Dopcea îl execută original în surprinzătoare secvențe, uneori în forme fixe : „Vezi fluture cercind eterul moale, / în primăvară pajiști înflorite, / minjii strivind lăstarii sub copite, / cu Firea, Mumele, înscrisă-n poale ; / de aur pești în ape despletite, / albine ostenind între petale — / ascultă ale gîzelor țimbale, / șfioasele nuntiri învălurite. / Vezi și te bucură de-acestea toate / semen al meu, prieten scump și frate — / nuntind și tu. Îmbată-ți cu azur / simțirea naltă, ochiul minunat : / Întreaga Fire-i pentru nuntă — pat / altar și preot. Alb e totul, pur". Interesantă este transpunerea viziunii lui Blaga din **Pașii profetului** în ritmul **Odei — în metru antic** de Eminescu : „Sunet de flaut aud și măslinii / foșnind ; mă-nconjoară / freamătul pieților largi ; cîntă, cîntă... / scuturi lovite... cununi... eolinele harfe, // Ce sărbătoare-i aceasta ? Grăiește Socrate ? / E vreun sofist în oraș, purtător unei faime străine ? / Nedeslușit îmi atinge urechea / vuietul mării. // Ah, și se stinge pesemne un zeu / părăsind înghețatul tărîm al lui Orcus / trecu, amintindu-și o clipă de slavă, / pe lîngă mine".

Toată firea poartă pecetea acestui zeu dătător de viață : „El pretutindeni pătrunde și-i grea sărutarea-i — și semne / Rămîn pretutindeni : Și dornică-i firea mereu să le-ndure — / Pe muguri și var, pe coline și putrede lemne."

Marian Dopcea este un poet promițător despre care fără îndoială vom mai auzi.

Al. Piru

CRITICA

Ideologie și sociologie literară

O interesantă și totodată utilă lucrare*) de ideologie și sociologie literară românească ne oferă L. Volovici, în descendența mai vechilor sau mai recentelor studii în materie, semnate, printre alții, de D. Popovici, Paul Cornea, Al. Piru, Mircea Anghelescu, Virgil Cândea, Al. Duțu, G. Ivașcu, Adrian Marino. Din tabloul mai larg al evoluției mentalităților și al mișcării ideilor în cultura noastră, autorul cărții de față își alege un aspect deopotrivă de elocvent și de semnificativ sub raportul mutațiilor intervenite în timp, aspect pe care îl tratează cu inteligență critică și cu o bună stăpînire a materialului faptic, deși, citeodată, acesta nu suficient de „topit" în masa considerațiilor de un ordin mai general, și anume : procesul de formare a conștiinței scriitoricești în cultura română. Ce înseamnă în realitate acest proces e suficient a spune că el coincide de fapt cu însușirea conștiinței moderne a literaturii, vizînd, pe de o parte, poziția autorului față de artă pe care o practică și față de obiectul artei sale, cît și, pe de altă parte, relația sa mai amplă cu manifestările vieții și ale societății. Autorul studiului intuiește astfel exact dubla față a artelor poetice, fie explicite, fie implicite, și care nu se mărginesc, în ultimă instanță, numai la o înțelegere interioară a artei, ci presupun o determinare mai extinsă a legăturilor scriitorului cu lumea. Prin urmare, trecerea de la „amatorismul" poeților de tranziție (Văcărești, Conachi) la romantismul mesianic al pașoptiștilor semnifică, pe lîngă o altă înțelegere a conceptului de poezie, și o altă înțelegere a actului de a scrie, a rolului scriitorului și al literaturii în genere, a poziției și locului pe care îl ocupă, atît scriitorul, cît și literatura, în cadrul societății și al culturii.

Cum era și firesc, dată fiind importanța momentului pașoptist și a ideologiei lui literare în cristalizarea definirii și condiției scriitorului, cea mai mare parte a studiului e consacrată acestui moment care aduce în literatura română „și un nou tip de poet și scriitor, determinat de o nouă înțelegere a literaturii și a funcțiilor ei". Ipostazele poetului romantic pașoptist sînt analizate cu exemple și imagini oferite de I. Eliade Rădulescu („cel dintîi care realizează imaginea poetului genial, inspirat, bard și profet, creator de legi și religii pentru semenii săi"), Andrei Mureșanu, Ioan Catina, Grigore Alexandrescu, Gh. Asachi, Cezar Bolliac, C.A. Rosetti, Alecsandri din „Lăcrimioare" și „Mărgăritărele", Radu Ionescu, cu o bună percepere a temei care circulă în epocă, aceea a *destinului poetului*, dar fără, totuși, de a pune un accent mai apăsat pe figurările proprii, individualizante ale acestei tematici și pe deosebirile evidente de realizare estetică. Perspectiva estetică asupra conceptului de poezie intră, de altfel, mai puțin în vederile autorului studiului care, subliniind definirea ei etică și socială, lasă deoparte încercările de a privi poezia prin prisma atributelor principale, propriu-zise ale creației artistice. De exemplu, faptul că în epocă se vorbește destul de mult despre noțiunea de „fantezie" e un lucru care scapă din argumentele aduse în discuție de autor. De asemeni, menirea înaltă care i se acordă acum poeziei provine și din faptul, caracteristic, definitoriu romantic, după opinia lui R. Wellek, de a vedea în ea „prima din toate formele de cunoaștere". Pe o poziție amendabilă și greu de susținut în realitate se așează L. Volovici, după părerea noastră, și atunci cînd crede că angajarea pașoptiștilor în acțiuni practice și înregimentarea lor pe tărîmul faptelor politice sau culturale ar fi fost „dăunătoare creației lor". Sau, ca în cazul lui Eliade Rădulescu, faptul că asumarea atîtor atribuții și inițiative „nu făcea, într-o măsură, decît să-i submineze creația, *mesianismul* său avînd valoare în măsura în care s-a convertit într-o atitudine lirică, adică în măsura în care a rămas, spre dezolarea poetului, «numai» literatură". Dimpotrivă, Eliade Rădulescu este un mare scriitor așa cum este și cu toate inițiativele lui peste care nu se poate trece, iar vocația literară nu s-a manifestat la el mai puțin din cauza „mesianismului", ci a găsit tocmai una din formele potrivite structurii sale de a se manifesta.

Partea efectiv cea mai interesantă a lucrării lui L. Volovici este aceea dedicată sociologiei scriitorului (poate și mai conformă formației autorului), trecînd în revistă cu referiri minuțioase și semnificative originea și poziția socială a scriitorilor, situația lor economică, rolul unor instituții sociale și asociații, relațiile intrinseci ale vieții literare, atmosfera acesteia, reflexele literare ale vieții autorilor, circuitul cărții etc. Neașteptat, față de extensia și pertinența acestor capitole în economia studiului, lipsește o referire mai detaliată la mediul și rolul pe care l-au avut în epocă saloanele literare, deși informațiile în această privință nu lipsesc cu totul.

Pe o temă care nu și-a pierdut de loc din actualitate, cartea lui L. Volovici este o lucrare merituoasă și documentată.

Dan Cristea

*) **L. Volovici : „Apariția scriitorului în cultura românească", Junimea, 1976.**

Forța creației

Urmare din pag. 1

parte din epopeea anilor noștri, să dea o primă falsă sugestie despre sine ancorîndu-și imaginația și expresia literară într-o lume a mahalalei. Pînă azi există și se mai nasc oameni care îl consideră pe Eugen Barbu un cîntăreț al mahalalei. Confuzia este simplă dar durabilă. Se confundă tema cu ideea. Cine scrie despre bunkerul lui Hitler devine hitlerist ? Mi se pare că nu.

Shakespeare este un scriitor de curte numai pentru că s-a ocupat de un anume Hamlet, prinț de Danemarca ? Shakespeare este un înfocat filodanez, tot din aceleași motive ? Aș îndrăzni să zic : nu.

Nu putem vorbi de Eugen Barbu ca scriitor al mahalalei, decît dacă scriem pamflete despre el. Acolo da, acolo regula jocului este minimalizarea calităților adversarului și hipertrofierea delirantă a defectelor lui. Dar în cercetarea noastră literară firească nu putem, în niciun chip, considera „Groapa" un roman al mahalalei, așa cum nu știu ce mare scriitor nu este director de școală de corecție pentru că s-a ocupat și de derbedei în cărțile sale, așa cum tipograful care culege o carte despre lues nu devine, automat, sifilitic. Acestea sînt teme, acestea sînt simple accidente care încorporate în biografie ajung să nu ne mai pară simple accidente.

Esențiale în „Groapa" ne apar două aspecte.

Primul este **jocul formidabil al puterii.** Eroii din „Groapa" joacă acest joc al puterii. Al puterii și al simplei nevoi de a exista. Așadar „Groapa" prefigurează cu violență și în același timp cu duioșie următorul roman fundamental al lui Eugen Barbu, în care tema puterii apare subliniată și răspicată : „Principele".

Constantin Ritivoiu : „Răscoală"

Al doilea lucru important pe care l-a adus în conștiința generală Eugen Barbu este războiul limbajului. Dar în acest război era investită (într-ascuns) soarta de adînc a unei întregi culturi care, punînd prin una din conștiințele sale această problemă a limbajului, revendica în fapt dreptul ei la libertate, căci limbajul este și o expresie a libertății.

Firește, Eugen Barbu nu apare singur, căci singurătatea i-ar fi fost fatală. Poate că el însuși nu înțelege pînă la capăt nici azi că fără mari scriitori ai momentului ca Marin Preda, M. R. Paraschivescu, G. Călinescu, N. Labiș, Eugen Jebeleanu, A. E. Baconsky climatul în care a apărut „Groapa" ar fi strivit grandoarea, vai, atît de fragilă și atît de aproape de uitare a oricărei singularități artistice.

(Poate că această absurdă ciocnire a vanităților la care participă, și pe care chiar o provoacă uneori Eugen Barbu, merită o discuție separată, căci multe din dilemele și scăderile vieții literare vin din aceste războaie inutile. Dar acum sîntem la o sărbătoare...)

Se cuvine, deci, ca la una din sărbătorile spiritului și ale libertății noastre, cînd se împlinesc 20 de ani de la apariția scandaloasă, irezistibilă a acestei cărți, să omagiem în Eugen Barbu, nu numai pe marele scriitor, ci și pe omul dificil, curios, straniu pe care de atîtea ori l-am găsit în polemică sau în luptă cu noi, — încît avem dreptul să-i spunem de data asta și cuvintele frumoase pe care le merită, — să omagiem pe omul care a avut inspirația și curajul să participe la regăsirea tonului fundamental al unei culturi românești organice, pe precursorul indubitabil al multora din realizările noastre de azi.

Eugen Barbu a fost între cei care, prin opera lor, au protestat împotriva dogmei.

I se cuvine, la 20 de ani de la deschiderea acelei lupte, elogiul recunoștinței noastre. Sigur că da ,romanul „Groapa" a fost într-o asemenea măsură încorporat în gustul public încît i-am pierdut aproape dimensiunile. El pare astăzi o izbîndă comună de dimensiuni oarecari. De fapt, adevărul e altul. Tot ceea ce au făcut puținii scriitori curajoși și adevărați ai momentului aceluia se constituie într-un gest de eroism intelectual și creator. Căci ei au făcut-o, într-un aer apăsat de umbrele mari ale dogmei și dezorientării.

Dacă n-ar fi fost scris acum douăzeci de ani de Eugen Barbu, eu cred că romanul „Groapa" ar fi trebuit scris de acum încolo și cine știe dacă s-ar fi mai putut găsi un om atît de subjugat de vocația sa, care să-l scrie, și cine știe, dacă dificiliul literar românesc ar fi arătat așa cum arată și cine știe dacă gustul nostru n-ar fi fost mult mai strîmt și mai trist.

Romanul „Groapa" este incomparabil.

Al lu' Parizianu și „romanul" său

Urmare din pag. 1

sa de a fi o conștiință activă a timpului în care îi este hărăzit a trăi.

„Distribuirea" lui Ștefan în rolul de „erou" al unui timp istoric ieșit din comun datorită delirantelor evenimente ce-i marchează trecerea e o chestiune care ține de fatalitatea destinului individual dar și de inexorabilele determinări ale existenței sociale. Și personajul înțelege să-și interpreteze acest dublu rol cu întreaga sa putere de a se dărui vieții. Două sînt planurile pe care se derulează în principal „romanul" trăit de al lu'Parizianu : cel erotic și cel impus de situarea eroului în miezul evenimentelor de anvergură istorică.

Voind a realiza un „roman de dragoste" tipic pentru tînăra generație de intelectuali a acelor ani (ceea ce exclude din capul locului intenția de a crea simple intermezzo-uri amoroase destinate a însenina din cînd în cînd atmosfera sumbră a epocii), prozatorul intuiește cu mare subtilitate, așa-zicînd, condiția moral-istorică a sentimentului. Jocul dragostei, în **Delirul,** închide marele pariu al personajelor cu ele însele de a respecta integritatea uneia dintre cele mai umane forme sub care se manifestă libertatea individuală aflată în acerbe confruntări cu vicisitudinile istoriei. Acesta este substratul aparent amuzantei competiții amoroase la care îi angajează nu mai puțin aparent mofturoasa Luchi pe cei trei adoratori ai săi : Mihai Spurcaciu, Adrian Popescu și Paul Ștefan. De luăm bine seama, constatăm că din punctul de vedere al lui Luchi (în definitiv, și ea discretă „port-voce" a autorului !), piatra de încercare pentru fiecare dintre ei constă tocmai în măsura în care este satisfăcut amintitul criteriu. Al lu'Parizianu acaparează brusc atenția fetei, cucerindu-i iubirea datorită derutantului său mod natural de a fi.

Curiozitatea e de a constata că superba vocație a lui Ștefan pentru iubirea, „totală" se vădește în chip plenar tocmai atunci cînd timpul istoric, solicitîndu-l la maximum, atentează nemilos la libertatea sa interioară. Stările de trecătoare amnezie, cînd simțămîntul pare să se fi atrofiat cu desăvîrșire, se ivesc în momentele în care Ștefan este efectiv catapultat în dinamica evenimentelor, cum se întîmplă, de exemplu, în episodul înăbușirii rebeliunii legionare sau în acela consacrat „aventurii" sale pe front, în calitate de corespondent de presă. În subconștientul său, Ștefan acumulează inepuizabile rezerve afective ce vor erupe îndată după trecerea „crizei". Exasperată de repetarea unor asemenea amnezii, Luchi primește de la Ștefan o explicație pe cît de stranie, pe atît de semnificativă din unghi bio-psihologic : Știi ?... Mie mi se întîmplă că uit de mine ceasuri întregi. Ca și cum nici n-aș fi eu, ci un altul. Pe urmă mă trezesc ca dintr-o buimăceală și îmi dau seama că viața mea s-a întrerupt, timpul meu a fost mort...".

Privită dintr-o perspectivă mai largă, această somnambulie închide în ea momente de răscruce înscrise în biografia morală și intelectuală a personajului, căci acum au loc marile revelații ale cunoașterii de sine, ca urmare a feluritelor metamorfoze interioare prin care trece experiența ce se consumă în planul vieții obiective. Așadar, aici trebuie căutată reala motivație psihologică a neobișnuit de rapidei maturizări cunoscută de Ștefan în scurtul răstimp dintre momentul plecării lui din sat și începutul războiului.

Farmecul deosebit degajat de al lu'Parizianu își are originea în ingenuitatea gravă, responsabilă cu care el se dăruiește evenimentelor, în puritatea morală cu care adoptă ipostaza de participant la aceasta. De aici și îndreptățirea sa de a judeca — reprezentîndu-l pe autor pînă la o anumită limită — faptele istoriei contemporane lui. Ceea ce am numi idealismul activ al eroului are drept resort credința sa în faptul că ordinea firească a vieții nu poate fi dată peste cap nici chiar într-o epocă de masivă infiltrare a anormalului, atîta vreme cît mai există ființi ca el, capabili să trăiască normal, adică să se conformeze criteriilor morale impuse de propria libertate de cuget și simțire. Care este gradul de eficacitate practică al acestei etici, iată întrebarea cu care autorul își hărțuiește eroul în subtext, dar al cărei răspuns definitiv, pînă la sfîrșitul întîiului volum al romanului, nu-l aflăm încă. Un fapt e cert însă de pe acum : maturizarea lui Paul Ștefan — caracteristică pentru conștiința unui tînăr intelectual ce-și definește personalitatea politică într-o epocă precum cea descrisă în roman — nu comportă nici un dubiu. Scurta dar hotăritoarea sa experiență de gazetar, participarea la atîtea evenimente sîngeroase — începînd cu cele din sat, continuînd cu cele din capitală și, pentru moment, încheindu-se cu sinistrul spectacol al frontului, inițierea în „secretele" ideologiei extremist-legionare, scrutarea și evaluarea fenomenului hitlerist etc., deci toate acestea, judecate cu luciditate, de pe poziția unui sincer umanism patetic, sînt simptomatice pentru viitoarele opțiuni ale lui Ștefan. Calea menită a face trecere de la stadiul de **conștiință activă** la acela de **conștiință revoluționară** este deschisă. Ucenicia la patronul ziarului „Voința" pare să fi luat sfîrșit. Altele vor fi coordonatele militantismului său de gazetar patriot. Datorită iminentei reconsiderări a statutului său existențial, însuși „romanul" de dragoste dintre Ștefan și Luchi se va orienta, probabil, pe alte făgașe, străine de sinuozitățile de pînă acum.

atelier literar
poșta redacției

P. CERNAT : Nu sînt lucruri noi, din păcate, — jucării, mai vechi și mai noi, unele cam ușurele, superficiale, inconsistente, de gust îndoielnic. Ceva mai altfel, „Noroi pe cizme". Ceva, și în prelungita „Poezie neagră". Dar, în general, cam prea puțin. N-ați înțeles nici de data asta — ziceți — de ce am ales... etc. Ar fi timpul să înțelegeți mai mult, dacă vă mai uitați din cînd în cînd prin reviste, etc.

A. ALBU : Multe lucruri palide, uscate, dar și cîteva pagini de substanță și vibrație, care confirmă speranțele : „Poem", „Cînd dormi", „Cît locuiești", „Dar lasă". (Lectura e, însă, de multe ori dificilă și incertă : străduiți-vă să scrieți mai citeț, dacă n-aveți o mașină de scris prin apropiere).

AL. HORIA : Cîteva pagini frumoase : „Metafora", „Fără cuvinte", „Ispita". E și părerea noastră, dar, după cum știți, socoteala de-acasă...

A. GIRDAP : Printre pagini de efort prozodic și cărturăresc, îndelung lustruite (uneori, pînă la dispariția freamătului), și una mai spontană, mai dezinvoltă („Träumerei") și încă una care atinge o anumită tensiune („În forul meu").

B. HORASANGIAN : Nu sînt noutăți. Enumerații divagante, nu lipsite de monotonie, dar lipsite parcă, de „pigmenți", de nerv. Ceva mai bine, „Roz Tiepolo", „Amăgirea".

A.I. ORCAN : Mulțumiri pentru amabilul gest. Din păcate, versurile nu ne dau semne suficiente de bun augur (poate, ceva în „Deziderat", „De ce"). Mai încercați.

I. NEGRILĂ : Ne pare rău, dar antecedentele de care vorbiți nu prea se confirmă în paginile trimise, destul de uscate, convenționale, lipsite de fior. Ceva, în „Vis", „Caii timpului".

E. MARIA-NISTOR : Incontestabil, poezia dv. „Idolul visurilor mele" e frumoasă și dovedește mult talent. Am fi publicat-o, fără doar și poate, la loc de cinste, dar s-a întîmplat s-o mai fi publicat o dată, tot noi,

Vasile Dobrian : „Epilog 1907"

acum vreo zece ani, într-o formă strict identică. E drept, cu acel prilej, ea a apărut sub alt titlu („Beția amanților") și sub o semnătură simțitor diferită : Charles Baudelaire (în ediția „Les fleurs du mal". Ed. pentru literatură universală, 1968). Coincidența e, desigur, neplăcută, în toate eventualitățile : dacă ați dorit să ne „testați" memoria, sperăm ce ne-am descurcat destul de bine, nu ? ; dacă ați dorit să vă ușurați debutul în literatură cu ajutorul lui Baudelaire, s-a întîmplat să nimeriți — curat ghinion ! — chiar peste autorul ediției amintite !

D. CERNESCU : E o creștere a tensiunii, a vibrației, a capacității expresiei, în toate trei piesele (nepublicabile, din păcate...).

M. SĂSĂRMAN : E ceva, dar încă tulbure, nesigur, cu alunecări în prozaic, și artificial. Dar e cazul să continuați.

M. TERZIAN : Mulțumiri pentru frumoasa imagine a școlii dv. Versurile, din păcate, sînt foarte prozaice, uscate, lipsite de vibrație.

I. Aedlos, M. Valentin, O.M.I., Dorkos, Jeti, H.T. Remus, Selejan Viorica, Puiu Eteșan, Litoiu Constantin, Grigoriu Adriana, Gabriel Marinescu, Babi Liviu, Luchian Mihnea, Zăgan Costel, Mihăescu Gabriel, G. Ignotus — Dimbovița, Costache Liviu, Tedy Waldob, Marius Dumitrescu, Traian Dărjan, Marin Dumitrache, Andrei Ionel, Em. Achelăriței, Mihai Sardescu, George Baladi, Butnaru Gheorghe, Dan Gheorghe, Firicel Povară, Lucian Cristea, Marinescu Ion-Victor, Nufărul de baltă, Louis de Fou, Traian Călin, Raluca Negreanu, Piutorac Dumitru-Alexandru, Alead Repin : Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

MANUSCRISE NEISCĂLITE: „Bătrîna toamnă", „Ritm", „Absență", „Cadențe", etc. ; „Eu-s doar mormîntul", „Amintire", „În lacrimi", „Zbor invers", „Izvorul, tu", „Iarba aceasta", „Glas ascuns", etc. ; „Poetul, poezia și țara" ; „Fetei care cîntă", „Cîntec de pian în zori", „Vis", etc. ; „Aud tăcerea", „Odată bucurie", „Luceafărului", „Anotimpuri", „Reverie", „Blînda rază a soarelui" ; „O... nu rămii", „Tu... n-ai făcut".

Geo Dumitrescu

Săpind

Nu pot îngenunchia lîngă o albie secată
în așteptarea ploilor, ci mai ușor sap adînc
o fîntînă
ca o privire spre cer ;
îmi sapă prin sînge carpatina Ana
fîntîni adînci
cît stepele din soare, săpăm cu-același gînd
avar
colinele de lîngă inimi, dar eu sînt acela
care încep să mor în inima ei
mai curînd decît amiezile...

Umbra încă ne măsoară
brațele istovite
cînd norii de îndoială se risipesc
străpunși de reavănul amurg —
izvoarele se-ncumetă
și curg...

FRANCISKO KOCSIS

Autobiografie

Despre existența mea vă pot spune
Atît :
Iubirile mele, bune sau rele,
Nu cunosc nici un nod ;
Pe unele și-acum le mai înfășor
Pe ghemul inimii,
Pe altele le-am retezat
Fără cruțare,
Deși capătul lor mă doare,
Încă mă doare.
De oameni mă apropii ca de cărți
Vorbitoare,
Din care culeg cît mă pricep.
Restul rămîne să-l învăț de la arbori,
De la riu
Și de la acest pămînt înțelept.

VALERIU DRUMEȘ

Liniștea nopții

Aud în somn arpegii la un clavecin
acordat după inima mea,
necunoscute tonuri îmi străpung auzul
sunete ciudate îmi lărmuie-n urechi
sub timple îmi zvîcnește o cavalcadă
de zgomote, noaptea tulbură în mine
doar liniștea iluzorie a stelelor
atotmișcătoare în spațiu.

VICTOR CROITORU

Assisi

Din nori presărați vamă a sufletelor
urcă apele în val și în aburi
închipuind un oraș suspendat peste mare
și coloane de marmură gălbuie
sprijină o altă existență

amprenta unei respirații înghețate
de zeu uitat de urmași
străzi în prăpastie
străzi în spirală
în locul cîmpiei știute
se întinde în hamac așteptarea
și numele orașului a fost salvat.

VIORICA IONESCU

Camil Ressu : „O familie de țărani"

Ispita

Alpinistul urcă
pe zidul de piatră
din ce în ce
mai singur
palmele rănite îi sîngerează
ca niște garoafe
strivite de stîncă
e atît de sus
că trupul lui se lipește
de bolta cerului
visează mereu să atingă
piscul fragil
ca un mugure.

ALEXANDRU HORIA

Poem

Simplitatea, ca pe o cămașă de tort
o port lîngă inimă și dogoare-n cuvînt.
Simplitatea e puritatea unui omăt
căzut la vreme peste pămînt.

Cum presimți izvorul sub piatră
înfășurat în taină adîncă.
Simplitatea o simți veșnic în piept
ecou prăvălit din stîncă în stîncă.

Unde ziua se mută în noapte
La fel de mioritic ca în trecut
simplitatea e o ciutură de lemn
și-un ochi de fîntînă la fel de tăcut.

Vino dar să bem simplu și pe săturate
apa ce-aprinde gura cănilor de lut.
Vino pe unde iarba doinește în noapte
la fel de adînc și la fel de durut.

Aici, undeva, într-un colț de baladă,
aici niciodată nu ne vom schimba.
Aici, dacii, aici noi, aici viitorul...
Aici fă-te frumoasă și nu uita :

Omul și pămîntul rămîn mereu
sufletului cel mai adevărat — neamul ;
simplitate a-nfloririi, a rodirii
cum stă pe umerii primăverii ramul.

AUREL ALBU

Către toți frații

Alb să-mi fie veșmîntul și curată
inima.

Să mă arăt lumii scump la mîngîiere
și drept la vorbă.

Dacă îmi veți semăna
cărările cu sămînță de mesteacăn
și mă veți trage de mînecă
să văd cum apun părinții la marginea
cîmpiei
încă mi se va părea ușoară
călătoria
și legea pe care v-o închin
să fie bunătatea voastră nemăsurată
și fericirea voastră cea de toate zilele
tăiată pe masă și împărțită
la toți frații
acestei lumi întregi.

VALERIU DRĂGUȘANU

Ipoteză și aproximație

Urmare din pag. 1

ment conservateur par excellence... Mais ce n'était là qu'une minorité et au-dessus d'elle vivait la masse du peuple..." Fenomenul nu este specific bizantin și Bréhier n-a afirmat-o niciîeri (cum ar fi putut ?), iar îmbinarea „hieraticului cu dinamicul" de care vorbește autorul (p. 34) după D. Zamfirescu nu este caracteristică numai artei bizantine, nici doar **Învățăturilor,** căci „hieratismul și dinamismul corespund celor două extreme între care se desfășoară întreaga viață a lumii medievale : idealul ascetic și participarea activă la tumultuoasa viață reală", cum a arătat tocmai un cercetător al acestor probleme (E. Lăzărescu în SCIA, 1967, p. 199).

Discuția despre intelectualismul isihasmului, despre funcția reconciliatoare a palamismului, despre Maxim Mărturisitorul, origenistul Evagrius și toată erudiția sud-est europeană a acestui capitol, care amintește o pagină celebră a lui Lovinescu (mai potrivită cărții în discuție decît celei pentru care a fost scrisă), este fără legătură cu balcanismul și inutilă pentru că isihasmul **Învățăturilor** a fost demonstrat mai filologic și mai la obiect (D. Zamfirescu, op. cit., p. 84—86) ; însă a spune că „încercarea de a apropia divinitatea de scara umanului" este o „etapă" a „hesychiei" (p. 34) înseamnă a întoarce realitatea cu capul în jos, căci isihasmul presupune dimpotrivă, apropierea sufletului de divinitate prin ascezã, prin extaz, prin „liniște".

Nici unul din argumentele invocate mai departe în favoarea „balcanismului" lui Cantemir nu arată altceva decît cultura sa orientală și tendința politică antiotomană a operei sale, pe care o întîlnim nu numai în Balcani ci și la cărturarii ruși, polonezi etc. Ce este balcanic în opera sa, din punct de vedere literar, care să poată fi integrat „unor serii estetice", cum zice autorul ? După părerea noastră, nimic ; dar interpretînd faptele din diferite unghiuri pentru a le putea considera „balcanice" (în **Învățături,** balcanismul este bizantinism, iar la Cantemir același balcanism e orientalism), autorul ajunge inevitabil la contradicții : o dată se afirmă : „Cantemir nu cercetează cauzele «creșterii» și «descreșterii» puterii otomane" (p. 73), pentru ca peste cîteva pagini să citim : „ideea de cauzalitate nu-i putea fi străină prințului (ca și întregului spațiu oriental), care și enumeră cîteva din cauzele «descreșterii» Semilunei" (p. 79).

Întreaga construcție teoretică a cărții, toată ipoteza balcanismului (sau spiritului sud-est european) nu poate fi discutată serios din cauza acestor contradicții, interpretări forțate sau erori de informație pe care autorul le produce din abundență, cel puțin în partea privitoare la literatura noastră veche. O întreagă viziune a omului și creatorului Cantemir, sfîșiat între Orient și Occident, este desprinsă din descrierea unui portret presupus a-l reprezenta pe principe (p. 59), dar identificarea lui Iorga nu a fost confirmată și se pare că nici nu are șanse să fie (cf. A. M. Musicescu în R.E.S.E.E., 1973, p. 630), „Diwanurile" literaturii arabe au doar sensul de antologie, nu și de judecată (p. 63), precizarea surselor lui Cantemir și identificarea lui Saadi-effendi nu e „dificilă" (tot p. 63), ea s-a făcut de I. Matei (R.E.S.E.E., 1972, p. 283 și urm.), istoria lui Văcărescu nu este „de fapt o compilație a celei cantemiriene" (p. 74 nota) din mai multe motive, printre care și acela că ea ajunge pînă la 1791 și folosește izvoare ulterioare lui Cantemir, **Sistema religiei mahometane** a lui Cantemir nu e mai „obiectivă" decît **De Curano** și studiile asupra lor nu lipsesc (V. Cândea are două), cartea din care Cantemir a împrumutat anecdotele cu Nasreddin nu este descrierea călătoriei lui Ewlya Celebi (p. 83 nota), cum a arătat Gh. I. Constantin (în **Türk kültürü araştirmalari,** XV, 1—2, p. 299), poezia lui Alecu Văcărescu nu poate fi inspirată din **Noul Erotocrit** al lui D. Fotino, cum crede autorul după A. Camariano (p. 107 nota), pentru că poetul nostru moare cu 19 ani înainte de apariția cărții grecești, **Cuvîntul către Dimonikos** nu este al lui Isocrate (p. 115), ci al unui anonim, anecdotele lui Nastratin nu sînt „mismaiele" (p. 139), ci „letaif" sau „hykaiet", balcanismul lui Pann și al lui Nastratin nu se poate discuta fără raportări la Hităr Peter din folclorul bulgar despre care V. Velcev a dat o ultimă monografie în 1975 (autorul citează și cărți apărute în 1976 !) ș.a.m.d. Țineam apoi, oarecum, la teoria că „ciocoiul nou" al lui Filimon ar fi fost așa cum îl vedea Heliade într-o pagină din **Echilibru între antiteze** (cf. prefața la Filimon, **Opere,** I, 1975, p. XLIII), pe care autorul mi-o expropriază fără multă vorbă (p. 102) ; i-aș fi sugerat numai să preia și demonstrația heliadismului lui Filimon, aflată pe pagina anterioară, fără care teoria rămîne o simplă presupunere.

Însă dincolo de aceste amănunte, cercetarea balcanismului în literatura română ridică unele probleme interesante și cartea lui M. Muhtu are meritul de a le stimula. Autorul crede că se poate vorbi de balcanism încă din sec. al XVI-lea. A pune însă balcanismul în descendența bizantinismului mi se pare o eroare ; balcanismul este, într-un sens, o negare a bizantinismului, o realitate constituită dintr-o sumă de trăsături specifice literaturilor naționale din Balcani, refuzînd ecumenismul imperial bizantin și înglobînd, printre altele, aportul specific al culturii turco-orientale. Nu se poate deci acceptă un balcanism înainte de epoca modernă, de începutul mișcării de renaștere culturală de la sfîrșitul sec. al XVIII-lea.

Ghioceii

Urmare din pag. 1

știință și progres. Căzut pentru Umanitate. El a explorat întunericul rece și a descoperit, sau a inventat, ceva. Ghiocelul a inventat primăvara.

După el veni-vor mulți să ne arate ce știu, ce pot și ce vor. Iar noi, fascinați de furtunile echinoxului, seduși de parfumuri și culori noi, de alte gusturi și mode, il vom fi uitat pe modestul înaintaș, răpus înainte de vreme pe calea soarelui, de propriul său destin. Sau ni-l vom reaminti doar ca o emblemă de publicitate, reconstituit la o șvarț monstruoasă, pentru luna cadourilor, un fel de moș-gerilă cu coif de cosmonaut.

El a intrat în legendă, în „domeniul public", dar a rămas suspendat și inert într-o vitrină, supus exegezei și interpretărilor, ca personalitățile postume.

Apoi trece ceasul acesta și trece vara. Și dacă vine iarăși frigul și omătul ? Omul și istoria lui cunosc bine lecția aceasta. Și atunci, de ce abia atunci, aștepta-vom timpul ghiocelului ca să-i prețuim după merit curajul și sacrificiul și mesajul ?

A fost odată un februarie dur și singeros, urmat de un martie triumfal. Era vremea ghiocelor, iar unii dintre noi au numit-o „vremea zăpezilor fierbinți". Istoria nu face însă poezie, și a botezat-o cu numele unuia dintre capitolele sale curente.

În toată Europa era, pe atunci, o primăvară similară, plină de eroi necunoscuți și de ghiocei însingerați. Ne-am făcut, atunci, după victorie, promisiuni de pace și omenie. Cel mai înalt mesaj, revoluționar, al supraviețuitorilor ultimei ierni de război a fost : pacea și omenia. Așa a venit, așa vine primăvara.

Glorie ghiocelor omenirii și să le fie zăpada ușoară.

Cultura românească în lume

● **UNESCO** a inclus pe lista manifestărilor internaționale cîteva din personalitățile ilustre ale literaturii și artei românești : Sextil Pușcariu, Dinicu Golescu, Tiberiu Brediceanu, Francisc Șirato, Emil Girleanu, Elena Farago, Ion Păun Pincio și alții. Este încă o dovadă a prețuirii de care se bucură aportul culturii noastre la tezaurul umanității.

● **REVISTA „CONTACT"** de la Paris, care apare sub îndrumarea unei personalități de talia lui Olivier Clement, recent încununat cu laurii academici ai titlului de Doctor honoris causa, conferiți de o instituție românească de învățămînt superior, — publică în deschiderea celui de-al 93-lea număr al său o poezie a scriitoarei române Lidia Stăniloaie, intitulată **O poveste adevărată.**

● **LA MOSCOVA,** în revista **Inostrannaia Literatura** a apărut traducerea nuvelei **Duios Anastasia trecea** de Dumitru Radu Popescu. Versiunea rusă este realizată de Lila Dolgoșeva, traducătoare cu state vechi în propagarea literaturii române contemporane în Uniunea Sovietică. Textul este însoțit de o elogioasă prezentare semnată de Ion Druță.

● **GEORGE LĂZĂRESCU,** profesor de limbă și literatură română la Universitatea din Pisa, a prezidat o seară omagială dedicată marelui sculptor Constantin Brâncuși. Manifestarea a avut loc la Palatul Strozzi din Florența și s-a desfășurat sub auspiciile Asociației Italia — România, fiind încununată de un frumos succes.

● **SCRIITORUL ȘI PROFESORUL MIRCEA ELIADE** și-a preluat fotoliul pentru care fusese ales la Academia Regală de Limbă și Literatură Franceză din Belgia, în locul rămas vacant după moartea Marthei Bibescu. Discursul său de recepție a fost consacrat moștenirii culturale a marii scriitoare, precum și originii poporului și a culturii românești, semnificației sale în patrimoniul universal. A răspuns Marcel Lobel, directorul Academiei, care și-a consacrat alocuțiunea prezentării operei lui Mircea Eliade.

● **REVISTA IUGOSLAVĂ, Lumina** include în numărul 4 de anul trecut un studiu consacrat genului literar de cea mai fierbinte actualitate, **Opinii despre reportajul românesc,** semnat de George Muntean. Sînt analizate, din perspectivă istorică, trăsăturile definitorii ale reportajului, precum și situația sa de azi în literatura noastră. Cercetătorul român este unul dintre cunoscătorii adînci ai subiectului, în legătură cu care a publicat și în țară o antologie, însoțită de comentarii pertinente.

sport

Rezultate și semnificații

● În Turneul celor 5 națiuni, Franța a mai repurtat o victorie: 4—3 cu Anglia. Ce înseamnă o victorie cu 4—3 la rugby nu e prea greu de înțeles. Nărăviții acestui sport știu de altfel că după vechiul regulament care acorda pentru eseu 3 puncte în loc de 4 că acum scorul ar fi fost egal. Scorul spune ceva despre echilibrul de forțe din teren, dar nu spune totul. Anglia a prezentat o echipă superioară net celei din anii trecuți și a trecut pe lîngă victoria care de fapt i se cuvenea. Ea a jucat tușele și grămezile, atît cele ordonate cît și cele spontane, nelăsînd francezilor nici o speranță. Conservatorismul lor i-a privat însă de victorie. Rugbiștii englezi au jucat mai ales pe înaintare și au ținut să marce în forță, prin acțiuni individuale. Francezii au oprit miraculos în ultimă instanță la o jumătate de metru de propriul lor but patru acțiuni consecutive ale englezilor desfășurate pe ambele părți ale terenului. Înaintașii englezi ajunși în fața butului nu mai colaborează însă mizînd totul pe forța individuală de pereție, pe aplombul personal. Este adevărat că aceste faze au fost superbe, cele mai frumoase din întreg meciul și că englezilor le revine în primul rînd meritul marelui spectacol de rugby care a fost meciul Anglia—Franța, dar este regretabil că astfel ei și-au îndepărtat practic victoria de dragul canoanelor nescrise ale rugbyului britanic. Fața de acțiunile continue ale englezilor, care au oferit și spectatorilor și francezilor o adevărată lecție de rugby, echipa franceză a presat mai puțin dar a făcut un joc mai atent, mai viclean, cu o mai bună legătură între înaintare și treisferturi. A strălucit din nou Fourou. El a dat de altfel o rapidă și surprinzătoare pasă troacarilor săi care acționînd decis și rapid, plus o doză de șansă, au reușit un eseu nesperat. Foarte puțin pentru un meci, dar suficient pentru cele trei puncte puse în joc. Vorbind drept, Franța a cîștigat pentru că joacă colectiv și rapid în fazele de finalizare, ceea ce englezii nu fac. Treisferturile franceze sînt în plus superioare celor engleze, iar în materie de lovituri de picior de orice fel echipa Franței are cîștig de cauză în fața celei engleze. Dacă ar fi avut un bun transformeur echipa Angliei ar fi terminat victorioasă la o distanță concludentă. Cu toate acestea cît de inteligibil și frumos este rugbyul ne-a arătat-o în primul rînd echipa Angliei. După acest meci mai curînd ne-am teme de o înfrîngere a noastră cu Anglia decît cu Franța.

● Fotbalul s-a arătat din nou pe micile ecrane. Scorurile etapei de după sînt cunoscute. Meciul televizat dintre craioveni și petroșeneni a fost viu, meritoriu, dar fără acel angajament pe care cronicarii l-ar putea numi competitiv. A învins echipa cu un gabarit mai mare și cu un stil de joc mai modern. Golul lui Beldeanu a fost un gol „continental" și a decis soarta meciului. Frumoasei broderii a echipei lui Mulțescu craiovenii i-au răspuns cu un joc mai simplu, care a avut în vedere poarta adversă. Ei au șutat mai mult de la distanță și acesta e poate unul din secretele victoriei lor. Scorul de 3—0 ni se pare exagerat. **Jiul** e o echipă bună și victoria ei în acest meci nu ne-ar fi mirat.

● Încă o dată problema comentariilor sportive. Spicherul se înființează la microfon pentru a ne spune banalități. Lăsăm la o parte calitatea limbii române vorbite de spicherii radioteleviziunii. Ceea ce se cere de la ei e măcar o judecată limpede asupra calității sportive a meciurilor. Ni se dau în schimb informații oarecare. Cele privind vîrsta, nunțile, nașterile de copii sînt destul de cunoscute. Într-un moment în care calitatea competitivă a fotbalului nostru e în discuție, firesc ar fi ca aceste comentarii să privească disputele balonului rotund prin prisma fotbalului de înaltă competitivitate din R. F. Germania, Polonia, Cehoslovacia, Anglia, etc. Comparînd **Jiul** cu **Progresul** sau **Crișul** cu **Dinamo** nu obținem nimic concludent. Așteptăm comentarii în care stilul tehnic și tactic al echipelor noastre să fie comparat cu cel al echipelor de mare talie pentru a învedera diferențele și laturile unde mai e de lucrat. Pe această cale și comentariul fotbalistic **Tele** se poate înscrie în climatul fecund dorit de toată lumea pentru sportul nostru de performanță.

Discobol

revista străină

● **DUPĂ UN „CVARTET",** celebrul scriitor englez Lawrence Durrell a început un cvintet de romane, punînd primul volum, intitulat : **Domnul sau Prințul tenebrelor.** Recenzenții evită o judecată definitivă asupra acestei noi tentative a lui Durrell, cu atît mai mult cu cît autorul **Cvartetului Alexandria** precizase în legătură cu tehnica lui : „Suita mea românească se aseamănă unui caleidoscop de copii, cititorii trebuie să ia cele patru volume ei înșiși, făcînd un fel de soluție lichidă în capul lor, pentru a găsi acolo propriul lor continuum". **Prințul tenebrelor** introduce personajele și temele care se vor dezvolta în volumele ulterioare ale cvintetului. Suita... urmează ! Celălalt volum anunțat : **Livia sau îngropat de viu !**

● **A FOST REPUBLICAT SIGBJORN OBSTFELDER,** poetul norvegian care a fost prototipul lui Malte Laurids Brigge, celebrul personaj al lui Reiner Maria Rilke. În realitate, el a trăit între 1866 și 1900, constituind, după expresia lui André Mathieu din **La Quinzaine littéraire,** un fel de Jules Laforgue hiperborean. El era bolnav de neliniștea specifică sfîrșitului de veac, un căutător al absolutului, caracterizat prin angoasă indeterminată. Traducerea lui în franceză, apărută în colecție „Poezia țărilor scandinave", reactualizează un fîlon cu repercusiuni adînci asupra literaturii dinaintea primului război mondial și mai ales asupra expresionismului european.

● **O ADEVĂRATĂ SENZAȚIE** a constituit-o publicarea pentru prima dată, a textului integral al **Jurnalului** ținut de marele istoric francez Michelet. În recenzia consacrată volumelor III și IV, precum și cărții lui Paul Viallaneix, **Michelet după o sută de ani.** Hubert Juin salută cu entuziasm apariția **Jurnalului.** Se știe că există o interdicție testamentară de a publica **Jurnalul,** pînă în 1950, după care au trebuit ani îndelungi de cercetare pentru stabilirea variantei optime. Principala revelație a acestor ultimi treisprezece ani ai însemnărilor lui Michelet privește pe „idolul" vieții sale : Athenaïs Mialaret, a doua sa soție, și evidențiază rolul jucat de această femeie excepțională în toată activitatea sa.

● **UN TÎNĂR RESTAURATOR** a refăcut copertele unei cărți vechi. Inițiurînd învelișul de piele al scoarței, a observat că în loc de scîndurele, așa cum de obicei se întîmplă să fie umplutura cărților vechi, de data aceasta ea era alcătuită din cîteva file lipite laolaltă. Filele exterioare erau din hîrtie ordinară, rudimentară, dar cele de pe la mijloc se asemănau cu pergamentul. S-a dovedit că pe acest pergament se află un text care, dintr-o simplă privire doar, se putea constata că e foarte vechi. Caracterul literelor se asemăna cu scrierea uncială : litere aproape pătrate, la intervale egale, caracterizîndu-se printr-o scriere continuă. Care este originea acestui manuscris, în ce scriere și în ce limbă este scris, ce ne dezvăluie el și care este însemnătatea lui ? La aceste întrebări și la încă multe altele urmează să răspundă paleografii, slaviștii și filologii. După părerea paleografului Hristo Kodov, textul descoperit e de origine etiopiană, mai precis în **Tagrai,** proprie scrierii nord-abisiniene și nu în **Ahmari,** care e proprie scrierii sud-abisiniene.

● **DEZVOLTAREA CONTACTELOR CULTURALE** în spiritul actului final al Conferinței de la Helsinki este o preocupare a oamenilor de cultură bulgari. Arta bulgară în toate genurile ei va fi prezentată în cursul anului 1977, atît în țările socialiste precum și în multe alte țări cu care un atare schimb a existat în proporții reduse. Astfel de pildă, prezentarea expoziției „Tezaurul tracic" în S.U.A. și Mexic va fi însoțită de o serie de alte manifestări ale artei și culturii bulgare contemporane. În lunile aprilie și mai 1977 vor avea loc în Franța o serie de manifestări muzicale ; expoziția „Icoane bulgărești" va fi prezentată în Austria, pe cînd în Japonia, Canada, India și alte țări, în afară de prezentarea expozițiilor, vor evolua diferite formații muzicale și vor avea loc o serie de alte manifestări culturale. Pentru prima dată Bulgaria va desfășura o serie de acțiuni culturale și în continentul african — Nigeria, Angola, Mozambic și alte țări.

● **LO DUCA,** cunoscutul scriitor și scenarist italian, a avut ideea unui roman-colaj, realizat din cinci volume ale lui Casanova. Titlul, **Iscameromul,** reunește fragmente de literatură quasi-științifico-fantastică, împingînd experimentul pînă la absurd. Deci, Casanova ar fi prefigurat „călătoria" imaginată mai tîrziu de Jules Verne în centrul pămîntului, concepțiile lui Fourier și altele. Parcă „virtuțile" lui Casanova erau mai convingătoare în alte domenii, în ciuda „ajutorului" modern al lui lo Duca !...

● **CUNOSCUTUL SCRIITOR SOVIETIC VALENTIN KATAEV** a împlinit 80 de ani. El s-a născut la 28 ianuarie 1897 la Odesa, într-o familie de intelectuali și a început să scrie și să publice foarte devreme. Prima lui poezie „Toamna", a apărut în anul 1910, după care scrierile tînărului poet au început să se publice sistematic în ziare. Asupra evoluției tînărului scriitor au avut o influență decisivă două întîlniri literare din anul 1914. Una — cu eminentul prozator Ivan Bunin, de la care Kataev a învățat măiestria realistă „priceperea de a descrie lucrurile", „plastica cuvîntului", precum și „simfonismul" stilului. Cealaltă — cu Vladimir Maiakovski, întîlnire care l-a legat pentru totdeauna de marele poet.

Valentin Kataev s-a manifestat în diverse genuri — în poezie și proză, în dramaturgie și în ziaristică. Comedia sa „Cvadratura cercului" s-a jucat pe multe scene ale lumii.

● **CAHIERS DE L'HERNE** publică ultimul său număr, dedicîndu-l marelui poet Charles Peguy, animatorul pasionantelor **Les Cahiers de la Quinzaine,** reeditate în întregime la Editura Slatkine din Geneva. Este vorba de 238 de Caiete, apărută în 1898 și 1914, înaintea plecării lui Pèguy pe front. Cahiers de l'Herne adună semnături prestigioase de comentatori ai tentativei artistice și sociale a marelui poet, precum și cîteva texte necunoscute ale sale.

Maramureș

Urmare din pag. 1

mănesc și țara românească este fiica sufletului mistriei Meșterului Manole.

Civilizația Maramureșului este una a cuvîntului, a întrupării acestuia în sanctuare de stejar.

Ei au rostit întîia oară sufletul mioriței în limba română, de la ei ne provin cele mai vechi piei de animale rașchiate pe care au așternut cu flacăra luminărilor de ceară întîiele fraze cîntătoare ale sufletului nostru românesc plecînd de la stavropighia Sf. Mihail din Peri, cea mai veche lavră românească, cu ancora neatîrnării svîrlită peste munți direct în inima Bizanțului, cînd acesta era încă în floare.

Oameni liberi care n-au cunoscut niciodată ca stăpîn decît cerul de deasupra creștetelor lor, care au păstrat gîndul că sînt împărați din vremile lui Decebal pînă la coconul de trei anișori îmbrăcat ca un împărat, socotit ca atare de părinții săi.

Cred că acest gînd voievodal păstrat în fiecare familie, prin fiecare nou născut, vreme de două mii de ani, acest gînd întrupat neîntrerupt, hrănit cu sîngele lor, cu iubire, sufletul prea plin al acestei realități voievodale este o constantă a istoriei poporului nostru.

În aceste republici de lemn care sînt pînă astăzi satele vechi maramureșene s-a păstrat, sufletul împăraților neamului nostru.

întîmplări cu scriitori

Cocteil á la Cluj

II

La puțin timp, din direcția mesei de la care venisem, s-a auzit un geamăt prelung, apoi un strănut acoperit de glasuri optimiste care-l îndemnau cu bunăvoință :

— Bea-l tot ! Pînă în fund, așa se bea cocteilul à la Cluj !

Cusurgiul băutor acceptase pînă la urmă combinația năstrușnică și acum, în semn de bărbăție, încerca să înghițeze lichidul gros și cu aspect dubios. Trebuie că exala un miros de nesuportat, dovadă lanțul de strănuturi slobozite. Izbuti în aplauzele comesenilor, după care se prăbuși pe scaun ca lovit de paralizie generală.

Nu mai știu cum l-au dus în cameră. Oricum, dimineața, (se fixase piecarea la ora 9) mîncînd în braseria pentru micul dejun am avut senzația că intru într-o peșteră rămasă din era glaciară. Toată lumea era prezentă în afară de beneficiarul cocteilului din ajun.

— Ce-i cu tipul ? mă interesez discret.

— Doarme ca o vaiză-n gară. L-am tras din pat. l-am udat, degeaba ! Îmi arunc privirile spre masa confraților stăpînită de un val de tăcere. Zaharia Stancu mă privea cum privește un amator o sculptură futuristă. Eugen Jebeleanu se agita făcînd haz de necaz :

— Să facem ceva. Să chemăm un doctor. Să i se facă o clismă !

Traian Iancu se apropie de mine și mă chestionează complice :

— Ce i-ați dat să bea nefericitului ăluia că doarme ca un șarpe boua !

— Nu știu, dragă, că n-am stat cu ei la masă. Poate că a băut cocteil à la Cluj...

Se mai fac cîteva încercări de trezire, fără rezultatul scontat. Curg observații caustice la adresa „excelentei organizări" în timp ce președintele furios își arunca priviri sfredelitoare. În sfîrșit, pe la orele 13, îmbăiat, masat și frecționat, dar mai ales... încurajat, își face apariția mult așteptatul șofer cerîndu-și scuzele de rigoare și declarînd că e gata de drum. Se pleacă într-o atmosferă de îngrăciune.

După cîteva zile de la întoarcerea în București sînt chemat „urgent" la președinte. Secretara, platinată, parfumată, se uită la mine ca la un sinucigaș și-n timp ce rostește în gînd „dumnezeau să-ți ajute", surîde profesional și-mi face semn să intru.

Deschid și-mi dau seama dintr-o privire că lucrurile nu sînt prea roze.

— Te-am chemat să-ți dai demisia ! Dă-ți imediat demisia ! mă somează președintele cu glas sec.

— Am înțeles, tovarășe președinte, mă conformez eu. Îmi dau imediat demisia.

Mă înclin salutînd bățos și păsesc hotărît spre ieșire.

— Unde te duci ? Nu ești curios să afli pentru ce-ți dai demisia ? Nu ești curios ?

— Ba, cam sînt, mărturisesc eu.

— Pentru cocteilul à la Cluj, pentru asta ți-o dai...

— Atunci, filosofez eu, să-și dea demisia șoferul dumneavoastră că el l-a comandat nu eu.

— Da ? Nu mai spune ?! Să-și dea demisia șoferul meu ! Și ? Rămîi să conduci dumneata mașina ? Ți-ar plăcea să conduci dumneata mașina...

Am plecat stăpînindu-mi zîmbetul și mi-am scris demisia care probabil, a fost aruncată la coș ca și celelalte.

După două luni îl întîlnesc pe Zaharia Stancu în hol. Mă privește zîmbind și-mi zice :

— Micule, scrie-mi și mie rețeta cocteilului de la Cluj. Am un prieten care mă iubește și vreau să i-l prepar cu mîna mea. Cu mîna mea să i-l prepar... Da' pun doză triplă !

Mircea Micu

de la răscoală la revoluție

Muncitorii de la Atelierele CFR Pașcani eliberînd pe țărani — **desen (stînga sus)** ● Vladimir Șetran: „Evocare 1907" **(dreapta sus)** ● Pagină de titlu a ziarului „Țara" din 15 martie 1907 **(stînga jos)** ● Pagină de titlu a ziarului l'Humanité **(dreapta jos)**

● În așteptarea „justiției imanente"

Marea boierime își apără cu atîta îndîrjire privilegiile și moșiile invocînd dreptul sacru la proprietate, încît orice încercare de a știrbi această autoritate a fost inutilă. Pînă și liberalii, ale căror interese sînt stînjenite de marea proprietate, sînt cuprinși de exasperare în fața îndărătniciei cu care conservatorii rezistă pe poziție ; exasperarea aceasta a luat uneori forme radicale și, pentru a participa de pe poziții oficiale la lupta împotriva feudalilor întîrziați, mai mulți socialiști au trecut și ei în tabăra liberală. Dar ce rămînea totuși de făcut ? Pămîntul statului, cît fusese, se împărțise de mult : luaseră din el Regele și țăranii. Moșiile mînăstirești secularizate fuseseră împărțite și ele. Cînd s-a ajuns însă în fața marii proprietăți, nu s-a mai putut înainta nici măcar un pas.

S-ar zice că ultima speranță a liberalilor a rămas o minune cerească ; fiind și ei vajnici apărători ai proprietății, nu cunosc alte căi de schimbare decît lupta economică, îndemnurile la rațiune și apelurile la omenie. Dar cum să lupți economic împotriva marii proprietăți, atunci cînd mulți dintre ai tăi sînt și ei proprietari, într-o țară eminamente agricolă ? Cît despre omenie și rațiune, cînd sînt în joc interese personale atît de mari nici nu mai poate fi vorba...

Într-un acces de neputință Emil Costinescu luase cuvîntul în Parlament ca să amenințe cu mînia divină : „În societatea modernă, spunea el, nu se poate jigni demnitatea cuiva fără ca pedeapsa să vie, adeseori fără să se poată prevedea de unde, dar vine prin ceea ce s-a numit atît de bine : justiția imanentă a lucrurilor". Și încă domnul Costinescu e numai jignit de impertinența conservatorilor, dar ce se va fi întîmplînd în sufletul a cinci milioane de țărani reduși la condiția de muritori de foame, care nici ei nu mai au speranța că situația se va schimba într-o bună zi ?

La începutul lui martie 1906, cronicile mondene anunță apropiata reprezentație, la Teatrul Național, a piesei franceze **Madame Flirt**, comedioară de salon, care avea să fie jucată în limba franceză chiar de domni și doamne din înalta societate bucureșteană. Spectacolul urmează să aibă loc la 13 martie și, în după-amiaza zilei, studenții Universității se întrunesc în sala **Eintracht** ca să protesteze împotriva acestei provocări. Era cu adevărat o provocare să faci cauză publică doar din asemenea inutilități rafinate, atunci cînd erau în țară probleme sociale grave, a căror rezolvare nu mai suferea amînare.

Înflăcărați de discursul lui Nicolae Iorga, studenții se adună în fața teatrului, manifestînd împotriva acestui gest de dispreț public față de adevăratele probleme de conștiință care ar fi trebuit să frămînte cultura noastră. Prefectul poliției îngăduise demonstrația, dar fiii primului ministru Gh. Gr. Cantacuzino, înjigniți de un asemenea afront, cer ca studenții să fie învățați minte. Poliția, jandarmii și trupa, chemate să facă ordine, împrăștie mulțimea care huiduia și în urma ciocnirii cîtiva studenți sînt răniți : foaierul teatrului se transformă în infirmerie și, față cu aceste împrejurări, spectacolul nu mai poate să aibă loc.

Situația grea a țărănimii urmărește de ani de zile fiecare guvern, ca o fantomă răzbunătoare : și de fiecare dată promite Parlamentul un proiect minunat pentru rezolvarea **chestiei țărănești** dar, ca un făcut, tot de-atîtea ori el e amînat, urmînd a fi studiat mai în profunzime... Și acum, de vreme ce se fac pregătiri pentru sărbătorirea a 40 de ani de domnie a regelui Carol, nu e cazul să se discute în parlament despre țărani. Liberalii insisi trebuie să dea dovadă de respect față de suveran, așa că **Independența**, unul din ziarele lor, declară că ar fi **violent și nelogic** ca, în asemenea împrejurări festive, Adunarea deputaților să fie din nou scena unor certuri pentru pămînt ; sesiunea parlamentară trebuie să fie, se spune, „un număr din programa sărbătorilor jubiliare proiectate".

● Glasul și voința „străzii"

La sfîrșitul anului 1906 studenții din Iași organizează la Prigoreni și Podul Iloaiei două serbări „pentru a stabili o legătură sufletească mai puternică cu țăranul român și a da prilejul studenților și țăranilor să se cunoască unii pe alții". Intrarea studenților în sala de clasă e salutată de corul de școlari și de adulți sub conducerea învățătorului Budariu. Învățătorul mulțumește apoi studenților pentru interesul pe care-l arată poporului, cît și pentru ajutorul în haine și bani, oferit școlarilor săraci. În cuvîntul său de răspuns, studentul Măcărăscu arată că studenții sînt și ei fii de țărani, că sînt alături de durerile acestora cu sufletul și cu mintea. Un grup de elevi cîntă colinde de Crăciun, apoi studentii Măcărăscu și Ionescu fac cîteva proiecțiuni „cu caracter național", în timpul cărora colegii lor, Chirică și Voinescu „zic cu mult sentiment cîteva doine".

După cuvîntările sătenilor și învățătorului, în care aceștia vorbesc despre nevoile lor, G. Măcărăscu, Lăzărescu, I. Voinescu și E. Ionescu țin și ei scurte discursuri în care îndeamnă pe săteni la unire și credință în ziua de mîine...

Studenții din București au înființat și ei o „Asociație pentru îmbunătățirea soartei țăranilor". Scopurile asociației sînt legate de ridicarea culturală a sătenilor prin înființarea de biblioteci, prin șezători și întîlniri cu oamenii.

Dar ce e cu acești studenți și cu profesorii lor care, în loc să-și vadă de ale lor, se amestecă în treburile guvernului, ale statului ? Indignat P. P. Carp spune că cei care ridică pe studenți nu pot fi calificați decît drept nebuni : „niciodată și pentru nimic în lume, declară el, strada nu poate să aibă voință și glas".

La 1 martie, aflînd că guvernul a trimis armată pentru a potoli revoltele din Moldova, studenții din Iași dau publicității un manifest : „Români, armata a fost trimisă să liniștească pe rebelii (??) țărani (!??!) Măcelurile de la 1888 și 89, sîngele vărsat la Slatina, sînt prea îngrozitoare pentru a fi uitate... Studențimea universitară convinsă de dreptatea pașnicului și blîndului țăran român, protestează contra măsurilor luate și declară că va lupta din răsputeri dacă măsurile de altădată se vor repeta și acum !".

Există totuși o „justiție imanentă", așa cum credea E. Costinescu ? E de presupus, date fiind răscoalele care se întind în toată țara, că justiția cît și dorința de dreptate, se află tot undeva pe pămînt...

La 2 martie studenții încheie la ziarul conservator **Opinia** din Iași un proces-verbal în care scriu că vor recurge la măsurile pe care le vor considera necesare, dacă respectivul cotidian va publica cuvinte jignitoare la adresa țăranilor sau studenților.

Universul arată că tineretul universitar din Iași, s-a declarat solidar cu țărănimea și a hotărît să lupte pentru ca chestiunea țărănească să fie imediat luată în serios, cercetată și rezolvată. O agitație paralelă începe să se producă și în sînul studențimii din București.

Într-adevăr, studenții Universității din București se întrunesc în sala Dacia ; se țin cuvîntări în care guvernul și partidele politice sînt acuzate de nepăsare. Moțiunea votată de studenți cere : Dispariția clasei arendașilor ; schimbarea învoielilor agricole ; lupta pentru obținerea votului direct și secret pentru toți românii.

În fața acestei presiuni, ziarul **Conservatorul** scrie că amestecul studenților și profesorilor universitari în răscoale e detestabil ; primii sînt prea tineri și nu cunosc problemele economice, iar ceilalți comit o crimă cînd îi îndeamnă la asemenea manifestări.

La 12 martie, o nouă adunare a studenților are loc în sala Dacia. **Conservatorul** comentează în articolul său de fond : „Studenții și doi profesori universitari își urmează opera anarhică... Întrunirea de ieri, de la sala Dacia, nu ne sfiim a o spune, este o faptă nepatriotică, nesocotită, culpabilă".

Întrunirea e cît pe ce să se termine cu vărsare de sînge ; la ieșirea din sală studenții o iau pe strada Carol cu steaguri în frunte, urmați de o mulțime de curioși ; la intersecția cu Calea Victoriei strada este barată de un pluton de sergenți. Cu tricolorul înainte, studenții vor să treacă spre piața Teatrului cîntînd **Deșteaptă-te, române** ; se sună atunci din trompetă, se fac somatii, după care se dă ordinul de încărcare a armelor ; văzînd acestea, demonstranții și mulțimea care îi urmează se împrăștie.

P. P. Carp spune la Cameră, nu fără ironie : „Proletarul cîmpean e mai periculos decît proletarul de tîrguri, pentru că proletarul de tîrguri, la nevoie, îl ai grămadă dacă ai armată, pe cînd proletarul de cîmp răsculat în sute de locuri, munceste armata luni de zile și nu poți să ajungi la rezultat decît după ce s-a acoperit țara de ruine..."

● Testamentul lui Ștefan cel Mare

Conservatorii nu au însă de luptat numai împotriva studenților ; sînt în primul rînd răscoalele care s-au întins pînă în Oltenia, sînt socialiștii de la **România muncitoare**, din Pașcani și din alte părți, mai sînt desigur și liberalii, care urmăresc să pună mîna pe putere. „Momentele prin care trecem sînt grele, scrie **Patriotul.** La adăpostul unui om de știință ca dl. dr. Cantacuzino se vinde în Obor, de către vopsitorul N. Oprescu „Visul Maicei domnului" care cuprinde de fapt manifeste socialiste și poezia lui George Coșbuc „Noi vrem pămînt"... Cu durere se constată că chiar cei de la catedrele universitare încurajează mișcarea țărănească. În contra domnului N. Iorga s-ar cere intervenția guvernului. Articolul său din **Neamul românesc**, „Dumnezeu să-i ierte !", e o crimă de lèse națiune în împrejurările actuale...". La prefectura de poliție a capitalei vin nenumărați arendași cu amenințări la adresa lui Nicolae Iorga și studenții, îngrijorați, cer să fie apărat...

Dar, se întreabă tot mai insistent conservatorii, nu liberalii sînt cei care au încurajat întotdeauna și pe socialiști și pe studenți ? Nu ei l-au adoptat pe C. Stere, profesorul universitar din Iași, și pe atîția alții ?

România muncitoare publică un apel către studenți în care, printre altele, se spune : „Veniți să luptați alături de noi pentru muncitori, pentru țărani, pentru întregul popor... Trăiască uniunea dintre muncă și știință ! Trăiască lupta socialistă !"

Guvernul vorbește tot mai des de organizații subversive, despre rolul studenților în organizarea răscoalelor și chiar de instigări directe ale unor studenți. Într-un interviu acordat ziarului **Die Zeit**, Take Ionescu spune : „Astăzi e lămurit că avem de-a face cu o organizație cu întinse ramificațiuni, ale cărei urme vor conduce desigur la descoperirea centrelor... De unde și-a luat revoluția începutul nu știm, dar avem astăzi numeroase indicațiuni. În diferite sate au sosit nu de mult persoane parte călări, parte cu velocipede, care aduceau cuvîntul de ordine al revoluției din sat în sat... Aproape toți s-au dat drept studenți, spunînd că studenții reprezintă o putere formidabilă. Ei au băgat în capul țăranilor tot felul de povești, spunînd că guvernul ascunde testamentul lui Ștefan cel Mare care ar fi lăsat moștenire întreg pămîntul țării țăranilor. În alte părți s-a spus că împăratul Traian a dat această poruncă..."

„Studentul", scrie **Conservatorul.** Așadar ce e **studentul ?** „În special cuvîntul **student** pare să fi fost un simbol în pregătirea mișcărilor care **se reprimă cu atîtea sacrificii** (s. n.)... De îndată ce s-a lățit vestea că studenții conduși de profesorii lor se agită pentru pămîntul țăranilor și că, sprijiniți din toate părțile, studenții aceștia au o situație atît de privilegiată încît neorînduielile săvîrșite de ei rămîn nepedepsite, cuvîntul **student** a devenit pentru țăranul ignorant, sinonim cu ceva extraordinar, cu ceva al cărui titlu nu se poate defini, dar care înseamnă pe scurt **atotputernic...".**

Toate aceste bănuieli și presupuneri nu-și mai au însă rostul pentru că la 12 martie guvernul conservator este înlocuit cu cel liberal. În Parlament are loc o scenă memorabilă în care conservatori și liberali laolaltă își string mîinile, ca o apoteoză a elanului patriotic, asigurîndu-se de sprijinul reciproc în potolirea răscoalei, dincolo de interesele de partid... Conservatorii promit că vor înceta lupta politică, dar lucrurile nu sînt chiar atît de simple pe cît par. **Conservatorul** scrie : „Atitudinea noastră va fi a unor oameni de ordine și adevărați patrioți". Dar liberalii n-au procedat niciodată așa, arată oficiosul conservator ; la 1888 de pildă, au dezlănțuit o adevărată campanie de presă împotriva guvernului conservator care încerca să stăvilească răscoala. E cît se poate de limpede că răscoalele de acum sînt tot opera instigațiilor liberale, atît din presă cît și asupra studenților, direct. La întrunirea din sala Dacia, studenții agitau placarde pe care scria : „În loc de pîine guvernul dă țăranilor gloanțe ! Să răzbunăm pe frații noștri omoriți în Moldova !...". Cine îi împingea să ia o asemenea atitudine ? „Dar noi nu ne vom opri în fața unor asemenea considerente, mai declară **Conservatorul.** Vom înceta focurile luptei politice și vom da concursul nostru pentru restabilirea liniștei. Așa știe să răspundă partidul conservator la întreaga campanie de injurii, de atacuri și atîtări criminale ale partidului liberal... Cîte n-am avea noi de spus ?... Am avea multe de zis și multe de scris, însă tăcem !".

În fiecare număr al său **Conservatorul** publică asemenea „tăceri" însinuante, luîndu-și aerul de victime ale unor criminale mașinații. Și cu adevărat, împotriva conservatorilor se ridicaseră nu numai țăranii, ci și tot restul suflării românești. Acuzați de nepăsare, de incapacitate, de o odioasă politică în problema țărănească, fosta majoritate trebuia acum să se apere cum putea. Atacurile sînt însă atît de vehemente încît Gh. Gr. Cantacuzino publică un articol manifest care nu mai este o simplă luare de poziție, însoțită de obișnuitele injurii și acuzații, ci o amenințare sumbră, disperată, o adevărată declarație de război : „În zadar caută **Voința națională** să ne intimideze arătînd că vor fi 4 000 de proprietari față cu un milion de săteni. Căci, la nevoie, nu vom deștepta numai pe proprietarii aceștia, ci ne vom adresa la toți cei ce posedă ceva în țara românească : la vier și la podgorean, la crescătorul de vite și la arendaș, la negustor și la meseriaș... la bancher și la intermediar, într-un cuvînt la tot ce trăiește din capital... Nu masele au condus și vor conduce vreodată Statele ; intelectualii și capitaliștii frămîntă masele populare ca o pastă mlădioasă care ia forma pe care o mină dibace poate să i-o dea".

De fapt, spaima conservatorilor nu are temei. Liberalii nu vor merge pînă acolo încît să desființeze marea proprietate, așa cum amenință, așa că „sfîrșitul lumii" nu a venit încă... Și apoi, doar în vorbe liberalii sînt revoluționari ; a fost de-ajuns să vină la guvern, să procedeze la înăbușirea sălbatică a răscoalei, pentru a-și ridica și ei împotrivă toată suflarea românească. Nu au rămas decît două partide unul în fața altuia, ca întotdeauna, cîtiva oameni care se blestemă și se amenință unii pe alții, așa cum vor continua să facă mulți ani de-aici înainte...

Nicolae Mateescu

(va urma)

columna și trofeul

Vechiul interes al Europei pentru Dacia istorică se confirmă. Dacia n-a dispărut fără a lăsa urme în conștiința europeană. În evul mediu germanii erau mîndri de prezumtiva lor legătură de sînge cu geții, iar spaniolii au perpetuat prin onomastica lor glorioasele nume ale celor învinși de romani. Cartea lui Paul Mac Kendrik Pietrele dacilor vorbesc **se așează firesc în prelungirea tradiției interesului occidental pentru Dacia ante-romană. Autorul ei face o succintă și avertizată prezentare a vestigiilor arheologice străvechi de pe teritoriul patriei noastre dovedind o justă interpretare a relicvelor de pe teritoriul patriei noastre. Revista noastră reproduce un fragment din cartea în curs de apariție la Editura științifică și enciclopedică.**

Adamclisi : Tropaeum Traiani

Istoricii oficiali romani sînt gata oricînd să afirme că națiunea lor nu a purtat niciodată războaie nedrepte și în această privință autorii romani nu fac excepție de la regulă. Potrivit consemnărilor oficiale, Traian a întreprins campaniile dacice din 101—102 și 105—106 pentru a spăla rușinea păcii încheiată de Domitian în anul 89, după un război îndeajuns de important pentru a tenta pana istoricului Cornelius Tacitus, a cărui lucrare s-a pierdut însă. S-a afirmat cu îndreptățire, fără îndoială, că Decebal adăpostea dezertori și folosea banii pe care romanii îi dăduseră ca să respecte pacea, pentru a plăti inginerii romani care să-i construiască fortărețe împotriva romanilor. Dar a existat incontestabil și un motiv economic : atracția pe care o exercitau minele de aur ale dacilor. Dacia era renumită pentru bogățiile ei fabuloase, asemenea Californiei sau unui El Dorado. Oricare ar fi fost motivele, agresiunea romană ar fi dus, dacă era încununată de succes, la dispariția statului dac și, de aceea, rezistența a fost eroică. Din fericire pentru noi, atît agresiunea cît și eroismul sînt consemnate vizual și frapant pe două monumente care au supraviețuit : banda spiralică a Columnei lui Traian din Roma și metopele și crenelările trofeului înălțat la Adamclisi în Dobrogea (fig. 2. 1). Le vom utiliza pe amîndouă în acest capitol — desigur cu toate precauțiile necesare — ca surse principale pentru descrierea celor două războaie dacice purtate de Traian.

Pregătirile au durat trei ani. Traian a trebuit să organizeze o armată din legionari romani și din auxiliari ne-romani (cavalerie, arcași, prăștiași), reprezentați cu toții pe columnă și evaluați la aproximativ 100—150 000 de oameni. A fost obligat să facă pregătiri logistice minuțioase, mai ales în privința construirii drumurilor militare. Pe malul iugoslav al Dunării, vizavi de Ogradena (fig. 1,1, nr. 33), la aproximativ 9,5 km sud-vest de Orșova (vechea Dierna ; fig. 4, 1) se mai putea vedea, în vara anului 1971, o inscripție, Tabula Traiana, săpată în stîncă, care relata o remarcabilă realizare inginerească : cum a tăiat Traian munții și a îndepărtat pintenii proeminenți de piatră pentru a construi un drum pe sub stîncile ce bordează malul fluviului.

În sfîrșit, la 25 martie 101 e.n., pregătirile se încheiaseră. Din întîmplare cunoaștem data exactă, fiindcă preoții din Roma — venerabilii frați Arval — au oficiat rugăciunea la plecarea lui Traian și au săpat-o apoi în piatră, iar inscripția s-a păstrat și se poate vedea în curtea Muzeului Termelor din Roma. Preoții Templului Capitolin din Roma au închinat rugi Preabunului și Atotputernicului Jupiter pentru ca Traian să biruie repede și să se întoarcă nevătămat. Traian, cel mai bun dintre principi, este trecut cu rangul și titlurile sale. Dacă rugăciunea le era ascultată, preoții promiteau să aducă jertfă un taur cu coarnele aurite. Aceeași rugăciune și promisiune a fost făcută și altor unsprezece zei, zeițe și abstracțiuni personificate — printre care Marte, zeul războiului ; Neptun, paznicul călătorilor pe mare și fluviu ; Hercule, cel care a săvîrșit muncile și Fortuna Redux (Zeița Norocului), care garantează întoarcerea fără primejdii. Se vede, astfel, ce importanță i s-a dat expediției ale cărei dificultăți erau bine cunoscute.

Traian însuși a ținut un jurnal de campanie, din care s-a păstrat doar o singură frază. Dar e probabil că jurnalul a servit ca principală bază faptică pentru mărturia săpată pe columna pe care ne propunem să o descriem acum. Monumentul a fost inaugurat la 12 mai 113 e.n. după șapte ani de lucru. Columna are o înălțime de 39,83 m și este compusă din 17 tamburi de marmoră suprapuși, cu diametrul de 3,7 m. Pe fusul columnei a fost sculptată o bandă spiralică de marmoră cu o lungime de 200 m, care conține 155 de scene separate și peste 2 500 de figuri. Este monumentul lui Traian în două sensuri, întrucît după moartea sa, cenușa sa adunată într-o urnă de aur, a fost depusă în încăperea de la baza columnei. Statuia din bronz aurit a împăratului, care odinioară încununa columna, a fost înlocuită în 1588 cu statuia Sf. Petru. Cu o aprobare specială poți urca cele 185 de trepte ale scării în spirală ce duce în vîrful monumentului, însă aceasta, evident, nu-ți oferă nici o vedere a reliefurilor. În antichitate sculpturile puteau fi urmărite mai bine de pe acoperișurile-porticuri ale bibliotecilor care flancau columna.

Pentru a înțelege succesiunea episoadelor, cercetătorul trebuie să se învîrtească în jurul columnei ca un cal în arenă. Banda sculptată se urmărește la fel de greu ca plafonul Capelei Sixtine. Dar satisfacția este mare. În timpul celui de-al doilea război mondial, monumentul a fost protejat de raidurile aeriene prin construirea unor schele. Esafodajul a permis fotografierea frontală, în plan detaliu a reliefurilor, însă reproducerile executate au fost slabe. Fotografiile prezentate aici sînt luate după mulaje în ghips. Mulajele înseși pot fi văzute comod în muzeul Victoria și Albert din Londra ; în Museo della Civittà Romana, pe terenurile de la Esposizione Universale Romana, la sud de Roma ; sau în noul Muzeu de Istorie Națională din București.

Un proiect atît de ambițios nu putea fi realizat fizic de un singur om. Într-adevăr, calitatea artistică a reliefurilor diferă după talentul meșterului sau ucenicului care a lucrat secțiunea dată. Însă planul general a fost opera unui sculptor de geniu. Acesta a știut să dea reliefului adîncimea potrivită pentru a obține contururi distincte, fără a sparge linia arhitectonică a benzii ; figurile sînt energice, compoziția echilibrată. Artistul s-a străduit să mențină tensiunea dintre tonul retoric și narațiunea istorică și a utilizat cu pricepere contrastul și spațiul de care dispunea ; mai presus de toate, el a dovedit înțelegere și compasiune umanitară pentru situația fără speranțe a celor cuceriți. Reliefurile compun un Imn de luptă a Republicii — evocare a sîngelui, sudorii și lacrimilor, care reprezintă prețul războiului și pentru învingători și pentru învinși. Dar nu numai atît. Pe columnă nu predomină scenele de luptă, bătăliile ocupînd doar un sfert din spațiul total. Tema majoră a monumentului o constituie trăinicia și maiestatea păcii romane. Firește, Traian este omniprezent, dar nu numai în postura de cuceritor. El întruchipează clemența, dreptatea și pietatea — calități ce trebuie să caracterizeze un bun conducător. Totuși eroul reliefurilor nu este împăratul, ci soldatul roman anonim, muncitor, care străbate disciplinat, pe jos, distanțele. Iar vitejia dacilor în vremuri de restriște, demnitatea lui Decebal în înfrîngere, sînt portretizate cu un umanism care fac din creatorul anonim al acestei capodopere o personă demnă de toată cinstea. Sînt savanți care țin neapărat să înlăture anonimatul și, în consecință, emit ipoteza că planul și execuția reliefurilor de pe columnă trebuie atribuite lui Apollodoros din Damasc. Atelierul lui Apollodoros, arhitectul sirian al lui Traian a proiectat Forumul — din complexul căruia făcea parte și columna — și renumitul pod peste Dunăre, pe care îl vom descrie mai jos.

În lipsa unor surse literare contemporane pentru războaiele dacice purtate de Traian, ar fi o absurditate să luăm reliefurile de pe columnă ca evidență verbatim pentru detaliile campaniilor. Sîntem aproape siguri că sculptorul și ucenicii săi n-au văzut teatrul de război din Dacia : în plus, oricît de mult ar fi simpatizat maestrul proiectant cu oprimații, nu i-am fi putut cere să înfățișeze armatele romane înfrînte ; doar una din cele două mii cinci sute de figuri înfățișează un soldat roman rănit.

Columna lui Traian din Roma este monumentul comemorativ familiar al războaielor dacice. În mod nemeritat Trofeul său de la Adamclisi din Dobrogea este mai puțin cunoscut. Cele 49 de metope sculptate care s-au păstrat, alcătuiesc cel mai remarcabil monument de artă provincială primitivă din lumea romană. Traian a hotărît construirea lui fie pentru a celebra o victorie importantă din timpul primului său război dacic (Columna, scena XXXVIII), fie pentru ca să-i comemoreze pe ostașii căzuți în timpul războiului lui Domitian (85—89 e.n.), fie din ambele motive.

Ca operă de artă trofeul este inferior columnei. Concepția artistică a monumentului de la Adamclisi este mult mai modestă și execuția mai grosolană. Însă, credem noi, amîndouă transmit același mesaj : armatele romane sînt invincibile dar eroismul dac este admirabil, destinul lor patetic. Păcat că Decebal și statul său au fost doborîți în plină înflorire. Dar, după obiceiul lor, și în Dacia romanii s-au silit să consolideze prin artele păcii ceea ce cîștigaseră prin neînduplecarea războiului. Nici nu s-a sfîrșit bine războiul și Traian a început să organizeze Dacia ca provincie a Imperiului roman. Cum a funcționat această organizare, cum arăta Dacia romană și în ce măsură dacii au prosperat sub stăpînirea romană o vom afla în capitolul următor.

Paul Mac Kendrik

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
11
(776)
Sîmbătă
12 martie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Stă în puterea noastră

Pînă săptămîna trecută n-am fi crezut că în vocabularul și în existența noastră cotidiană pot pătrunde, brutal și sălbatic, expresii de genul „fostele locuințe“ sau „fostele adrese“. Aveam, desigur, într-o limbă atît de bogată și expresivă, destule expresii care surprindeau plastic chiar realități într-o continuă mișcare și transformare, aveam metafore pe care le-am fi dorit din toată inima suficiente pentru orice fapt de viață nou apărut, pentru cele mai spectaculoase evenimente sociale. Spuneam, de pildă, „vechea locuință“ sau „vechea adresă“, însă alăturarea acestor de cuvinte avea un sens exact, însemna despărțirea de un trecut încă familiar, palpabil, devenit vechi numai printr-o firească raportare la altceva nou ; nu semnifica, în nici un caz, o rupere tragică, definitivă, de niște locuri care au încetat să mai existe.

În noaptea de 4 martie însă o nouă experiență de viață a îmbogățit în mod dureros și nedorit de nimeni istoria poporului nostru, și așa greu încercată în ultimii ani de vitregia conștientă a calamităților naturale. A fost o tragedie care ne-a secătuit sufletele și care ne-a smuls pentru o vreme de lîngă îndatoririle noastre pașnice, umplîndu-ne inimile de suferință și revoltă. Apoi, treptat, locul durerii mute l-a luat încrîncenarea iar suferința s-a prelungit în hotărîrea fermă de a depăși prin luptă neînfricată și acest obstacol căzut orbește în mijlocul unui drum drept. Om lîngă om, populația Capitalei și a celorlalte județe atinse de seism a înălțat un adevărat zid al bărbăției, în sprijinul vieților omenești care mai puteau fi salvate, în slujba readucerii vieții pe făgașul ei dintotdeauna. Ceas după ceas, ajutoarele sosite din toate colțurile patriei s-au înmănunchiat într-o adevărată caravană a solidarității comuniste, la fel de trainică în zile de restriște ca și în clipele cele mai obișnuite. Iar frontul larg în care s-a înrolat întregul nostru popor a demonstrat încă o dată felul cum știe țara să treacă prin momentele de cumpănă, tăria ei întotdeauna biruitoare, oricît de mari ar fi piedicile care i se ridică împotrivă. Aceeași lecție aspră, plină de eroism, ca și în 1970. Aceeași lecție ca și în 1975.

Și, tot ca atunci, în anii cînd am avut de înfruntat năvala dezlănțuită a apelor, cel care ne-a îmbărbătat, ne-a dat mai multă încredere în noi înșine, cel care a condus nemijlocit operațiile de înlăturare a efectelor cutremurului a fost din nou cel dintîi bărbat al țării, omul pe care l-am ales în fruntea partidului și a patriei, cu încrederea nedezmințită că în persoana sa destinele poporului nostru se află în mîini sigure, viguroase. O încredere pe care ne-a dovedit apoi, de nenumărate ori, că o merită cu prisosință, prin activitatea sa neobosită, prin contribuția sa remarcabilă la marile înfăptuiri ale prezentului socialist, prin prezența sa de militant comunist, de patriot înflăcărat, alături de întregul popor, la toate bucuriile și durerile lui. Abia sosit din solia de pace și prietenie dusă pe pămîntul îndepărtat al Africii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, s-a deplasat imediat la punctele cele mai dramatice ale dezastrului, pentru a analiza la fața locului, printr-o modalitate de lucru care îi este atît de caracteristică, pagubele pricinuite, măsurile impuse de împrejurări, stadiul tuturor lucrărilor întreprinse. De atunci, mai multe zile la rînd, pînă la orele tîrzii ale nopților, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a aflat fără întrerupere în mijlocul echipelor de intervenție, al familiilor de sinistrați, în Capitală ca și în alte localități ale țării, însuflețind oamenii prin vorbele și prin exemplul faptei sale.

Cuvîntul de ordine al acestor zile și nopți de bătălie încleștată și tristă a fost cel pe care tot secretarul general al partidului l-a rostit cel dintîi, cu spiritul de omenie pe care i-l cunoaștem de mult : pe primul plan — salvarea operativă a tuturor supraviețuitorilor. Apoi, alături de acesta, celelalte măsuri esențiale, toate de maximă urgență : lichidarea efectelor cutremurului, normalizarea vieții economice, buna aprovizionare a rețelei comerciale. Îndemnurile decretului prezidențial se răsfrîngeau adînc în conștiința fiecăruia dintre noi, ca un apel grav și patetic, pătruns de compasiune și căldură : „Stă în puterea noastră, a întregului nostru popor condus de partid, să depășească, ca de atîtea ori de-a lungul anilor, aceste momente grele, să asigure mersul ferm al întregii noastre societăți pe calea socialismului, a bunăstării și progresului.“ Și că stă într-adevăr în puterea noastră, a tuturor la un loc, mai uniți ca oricînd în jurul partidului comunist și al conducătorului său, am dovedit și vom dovedi și de data aceasta. Prezența celui mai bun fiu al poporului alături de noi, în fruntea noastră, este elementul care ne îmbărbătează inimile și ne insuflă, ca întotdeauna, certitudinea în victorie. Gîndirea sa nesovăitoare, cutezanța sa lucidă, care ne este și în aceste zile un minunat exemplu mobilizator, înțelepciunea și omenia sa întruchipează cele mai alese trăsături de caracter ale poporului și totodată năzuințele statornice ale fiecărui cetățean spre o viață fericită și demnă. Ne răsună și acum în memorie angajamentul solemn pe care l-a rostit de la tribuna Congresului XI : „Nu voi considera nimic mai presus decît poporul meu, partidul, socialismul“. O nouă dovadă a modului cum tovarășul Nicolae Ceaușescu știe să-și respecte cuvîntul dat se oferă emoționant și acum, sub ochii noștri, consolidîndu-ne legămîntul de a-l urma și de azi înainte cu nestrămutată hotărîre.

Putem spune de pe acum, din clipele în care amintirea tragicelor evenimente este încă atît de aproape de noi și în adîncul ființei noastre : „fostele adrese“ vor renaște în scurtă vreme tot pe vechile locuri, „fostele locuințe“ se vor înălța din nou, mai frumoase, mai trainice. Nu depinde decît de noi și, odată ce stă în puterile noastre, așa cum ne asigură președintele țării, totul este posibil. Viața va reintra curînd în drepturile ei, încălcate numai vremelnic de furia nestiutor dușmănoasă a cataclismului, pentru că pretutindeni unde omul este prezent viața se înalță și ea, triumfătoare. Iar despre om nu se poate vorbi niciodată la timpul trecut, în pofida oricăror victime și sacrificii. Oamenii pot fi, citeodată, înfrînți, pot îngenunchia sau pieri sub povara prea multor adversități — omul însă nu poate fi nimicit niciodată.

D. Matală

Această noapte și această zi

Această noapte de patru martie
fără puncte cardinale fără deosebire de singe
intrată în istorie cu drepturi egale
de durere de așezare la marile răspîntii...
această zi în care făptura noastră
și-a văzut atomii de la mari depărtări
cum unul într-altul aderă și sprijină
adună și string la sine ființarea supremă...
această necruțătoare lumină
strălucind pe un suflet fără fisură
încă o dată mai trainic așezînd omul
pe drept cuvînt în centrul universului...
această fierbinte și aspră
solidară-ncredere numai în noi
izbucnită la suprafață asemeni balsamului
din măruntaiele cele mai adînci ale pămîntului..
această inimă-nmuiată în delirul cosmic
și revenită-n umilința ei tenace
trecut prin ea chiar cel mai mare fluviu
s-ar încărca de electricitate...
această noapte și această zi
cum nu se pot vedea decît în clipa
cînd se alege-n matca lui de aur un popor
și-ngrașă iar ogoarele cenușa mătăsoasă....

Grigore Hagiu

«Să stăpînim durerea care pe om supune»

Semnează : Dan Cristea, D. Honciuc, Mihai Zamfir, Ion Cringuleanu, Soria Postolache, Gheorghe Suciu, Teodor Anastasiu, Gheorghe Pituț, Matei Gavril, Mihaela Davidescu, Angela Marinescu, Alexandru Papilian, Viorel Varga, Cornelia Djigola.

în paginile 2 și 3

«Să stăpînim durerea care pe om supune»

Inimi alăturate

Luna lui martie pornise lin, poate prea lin cu zile ușoare înfrețurate în lumină de transparență tremurată frumos și tocmai ne pregăteam în acest martie senin să comemorăm șaptezeci de ani ai unui martie — la noi bolnav, cînd oamenii, unsprezece mii, muriseră din dragoste pentru pămînt, cînd...

Cînd a venit acea oră nouă și douăzeci și două de minute a serii de 4 martie, de surpare în timp, prăbușire și fixare și rotire dureroasă în memorie, cînd pămîntul a avut poate un coșmar absurd și zilele în care voiam să cinstim pios prin realizări înalte durerile de altădată au devenit ele însele clipe și zile de durere imediată iar martie 1977, — un martie strigător de nedrept, bolnav.

„Primăvara '77“ mai surîd și tresar voios, scrise colorat și cu majuscule literele de pe hîrtie de reclamă înveselitor îmbietoare aflate deasupra sau dedesubtul unor magazine bucureștene de sezon. Ele, aceste litere și aceste reclame, capătă și treptat au și degajă ironie tristă, involuntară și te uiți la ele nostalgic, ca și cum nu te-ar despărți două sau trei zile ci continente scufundate de trăiri și situații, legate logic și necesar. Pentru că pe nici o bluză, pe nici un piept sau rever nu mai tresar argintiu și complicat buclate de șnururi, mărțișoare; — din loc în loc și din timp în timp se pot vedea revere tăiate de panglici subțiri, îndoliate.

Trec, prin sau pe alături, grupuri de oameni aflați în fața grămezilor de moloz rămase de pe urma blocurilor din Magheru. Sînt bucureștean prin adopțiune, deci aveam o privire din afară, într-un fel critică asupra comportamentului bucureștenilor. Știu că dacă erau trei trebuia să răsară o glumă. Nu înflorește nici o glumă. Ei stau cu respirația tăiată pentru că sus, la etajul — cred nouă, deoarece și eu ameteam numărindu-le emoționat, un echipaj aflat într-o cușcă sprijinită și dirijată de macara căuta să intre într-o cameră, apartament, oricum printr-un geam unde ar mai fi putut supraviețui cineva.

Și ei uitau să-și reaprindă țigările.

Și sprijineau, cu privirile parcă, lucrul de acolo. Țigările atîrnau pe buze, niciodată aprinse sau demult stinse.

Oamenii de ordine îi îndemnau să circule, dar și ei trăgeau cu ochiul să vadă ce se întîmplă. Și a început să plouă și oamenii care mărunțeau sub pleoape praful de moloz sprijineau cu privirea și cu respirația tăiată salvarea unei vieți.

Nu era curiozitate — era participare.

Pentru că i-am văzut pe unii dintre ei ajutînd efectiv, dezbrăcați de haine la urcarea în camioane pe strada Nikos Beloiannis a lucrurilor familiilor sinistrate, minuind lucrurile cu gingășie deși privirea proprietarilor era absentă, pierdută și oricum fără reproș.

Și se urcau în camioane pe al căror parbriz era lipită eticheta „pentru intervenții“ scaune și oglinzi, obișnuințe și împliniri, dureri și copii plînși ori lacomi de curiozitate, mame cu ochi secați și bărbați îngrijorați, cu umerii prăbușiți.

Dar lîngă ei, alături de ei, pulsează permanent și sigur pieptul și inima devotată fără preget a celor care prin faptă, a celor care prin dăruire vor face ca acest coșmar al pămîntului să fie transformat într-un efort unanim al inimilor și umerilor socialist alăturate. Cuvintele cele mai alese n-au cum spune și acoperi totul.

Deocamdată și mie scrisul, condeiul de consemnat îmi pare prea aplecat spre lacrimă, dar sînt sigur, sînt prea convins că prin luciditatea omeniei și participării solidare vom trece și sări peste acest scurt vis urît al pămîntului.

Nicolae Velea

De la început

Într-o noapte a anului 1940, tata ne-a luat pe cei șase copii în brațe și ne-a aruncat în grădină, sub un măr. „Stați aici, ne-a zis el, e cutremur“. În jurul nostru, animalele mugeau și zbierau, ciinii urlau, pomii fosneau. Aveam sentimentul că sosise sfîrșitul lumii.

Acum, în 1977, eu însumi tată, mi-am strîns copiii în jurul meu, simțind o primejdie de moarte, dar neînțelegînd, la început, despre ce este vorba. În minutele următoare am văzut mii de oameni pe stradă, umblînd printre ruine. Dezastrul mi s-a părut neverosimil și incredibil. Parcă două războaie mondiale trecuseră, deodată, peste oraș.

Poporul nostru este un popor norocos. Nu pentru că ar fi ferit de nenorociri, ci fiindcă a descoperit misterul supraviețuirii, puterea de a-și șterge lacrima cu o mînă și de a pune cu cealaltă, la loc, cărămida care a căzut din zidul casei. El știe că unica soluție în astfel de situații-limită e să iei totul de la început. Căci, de fapt, ce este viața dacă nu o perpetuă luare a lucrurilor de la început ?

Ion Băieșu

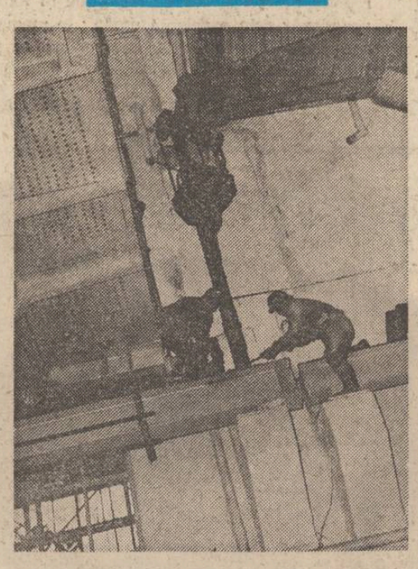

Seninătate, curaj, înțelepciune

O veche înțelepciune română, veche de aproape două milenii, rostită de Marc Aureliu, glăsuiește : „Dumnezeule, dă-mi seninătatea de a accepta ceea ce nu pot schimba, curajul de a schimba ceea ce pot și înțelepciunea de a putea distinge între aceste două lucruri, să știu ceea ce nu se poate și nu trebuie schimbat și ceea ce se poate și trebuie să fie schimbat“.

Avem seninătatea de a privi urgia în față. Știm că trebuie să schimbăm cîte ceva. Totuși nu sîntem dispuși să renunțăm la ceea ce reprezintă însăși esența ființei noastre.

În viața popoarelor ca și a oamenilor există momente de grea încercare. Trecem acum prin unul din aceste momente, datorită cruntei loviturl oarbe a naturii. În asemenea momente, — aidoma unor momente istorice, cînd se hotărăște soarta oamenilor pentru mult timp și cea a popoarelor pentru ani și decenii, — clarviziunea și înțelepciunea, fermitatea și hotărîrea, curajul și spiritul de sacrificiu determină traiectoria noastră istorică.

Poporul nostru știe, din bogata sa istorie, că atunci cînd nu poți ocoli primejdia, nu-ți rămîne altceva decît s-o înfrunți curajos, dovada căreia a și dat din plin în noaptea dramatică a cutremurului catastrofal.

Pentru a ieși din această situație, statul nostru socialist și partidul nostru comunist, sub conducerea nemijlocită a tovarășului nostru Nicolae Ceaușescu, iau hotăriri și măsuri excepționale !

Scopul nostru rămîne neschimbat ; dar se schimbă întrucîtva optica mijloacelor. Se impun noi priorități, noi opțiuni, stabilirea de noi corelații dintre diferite sectoare ale vieții noastre. Restabilirea echilibrului zdruncinat reclamă imperativ aceste măsuri. În definitiv progresul științific, tehnic, dezvoltarea economică reprezintă doar mijloace pentru progresul social și uman.

Nu este ușor de luat aceste hotăriri dar n-avem altă alegere.

Trăim momente grele. E nevoie și de sacrificii, căci, cum spune un proverb străvechi, prima treaptă pe care ne înălțăm în lume este un altar de sacrificii. Sîntem dispuși să le facem ! Să le facem cu chibzuială.

Trăim într-o lume în care schimbările au loc cu accelerație. Adaptarea rapidă la noile realități a devenit o lege a progresului.

Încrederea noastră este nestrămutată în curajul, spiritul de sacrificiu și demnitatea poporului nostru. Aceasta va asigura redresarea vieții noastre, va determina ca „apele“ să reintre cît mai grabnic în albia lor normală.

În momentele marilor încercări, oamenii, popoarele apar în adevărata lor lumină. Așa s-a înfățișat poporul nostru și în aceste zile grele, în fața lumii întregi, cucerind stima și admirația tuturor. S-a dovedit încă o dată că omul este măsura tuturor timpurilor. Și dacă este adevărat că istoria servește pentru a cunoaște virtuțile care fac forța unei națiuni, în acele ceasuri de groază din 4 martie, prin comportarea sa, poporul nostru a confirmat cu strălucire acest adevăr. Populația capitalei noastre a suportat cu stoicism și în adîncă tăcere tragedia, căci tăcerea și hotărîrea de a înfrunta urgia s-au dovedit a fi virtuți ce încununează pe cei puternici, modești și înțelepți, durerea transformîndu-se în măreție dătătoare de lumină.

Valter Roman

CONTEMPORANII NOȘTRI

Ultimele colaborări semnate de Veronica Porumbacu, A. E. Baconsky, Mihai Gafița, Virgil Gheorghiu, Al. Ivasiuc, Mihail Petroveanu

în pagina a 6-a

Eugen Jebeleanu
Arena

De profundis

Lasă lacrimile, du-te la rîu
și unește-le cu tremurul undelor
veșnic renăscute.
Dacă ți-ai smulge un ochi,
și i-ai putea reînvia, — ai face-o ?
Da. Dar tu știi că nu pot,
bestie a Deșertăciunii. Tu
îți bați joc de neputința mea,
ticălosule !
Iarăși ne-ai pedepsit,
nu pentru vre-o vină, ci
pentrucă ne simțeam mai ai noștri
cu ei.
Ne-ai smuls vrabia, micuța vrabie,
pentrucă nu făcea o umbră
ca a vulturului ?
Nu. Ci pentrucă învățase
să ciripească
și era ceva care știi că ne lipsește
acum.
Năframa, năframa, Veronica,
iat-o — legănată de vînt.
Dormi, dormi pe paiul unei raze,
vrăbiuță,
care nu știai să ciugulești,
ci doar să cînți.
Să cînte, însă foarte trist,
clapele negre și albe-ale mării,
să netezească nisipul
deșertăciunii noastre !
Legene-se clopotele stejarilor,
sunînd doar în inimi,
și reamintindu-și de faunul tău
nepieritor,
Virgil...
Și tu, cel care-ai simțit
cadavrele în vid,
cel pe care — ultima oară —
l-am întîlnit
într-o grădină a eternității
unde plutește harfa mea blondă,
dormi acolo, unde voi veni și eu
nu peste mult timp,
Anatol. Ne vom revedea
departe de tărîtoare, departe
de cei care te-au disprețuit,
ne disprețuiesc, nefericiții...
Căci ei sunt surzi și la straniile tobe
ale pămîntului,
și la sinistra darabană a lunii.
Repede ați înnoptat...
Ei nu înnoptează niciodată.
Strălucesc.
Ați înnoptat, fără să ne spuneți
măcar un „bună seara“,
chiar dacă un pic ironic.
Ne-ați lăsat **pe pămînt.**
În noapte. Noapte. Și mi-e
din ce în ce mai frig.
Aș striga, și trebuie să tac.
Poate este mai bine.
De jur împrejur este atîta zgomot.
Vreau un pic de liniște
și foarte puțin pămînt.
Dați-mi mîinile voastre,
să suflu în ele și să le încălzesc
cu cîteva picături de rouă fierbinte.
Inimile sus, frați ai mei.
Ne vom revedea.
Rîul curge repede. Plutesc
pe brațele sale.

«să stăpînim durerea

Energia eroismului colectiv

• Pentru cel venit din noile cartiere ale orașului, deacolo unde blocurile au rămas blocuri, cu siluetele lor zvelte și familiare, de acolo unde, după o groaznică clipă de suspensie, viața și-a reintrat în drepturi, în responsabilități și datorii, imaginile întîlnite pe bulevardul Magheru, pe Calea Victoriei, pe strada Ion Ghica sau în Piața Rosetti par incredibile. Trecem pe lîngă locuri care au ecou în memoria fiecăruia ; pe lîngă locuri de care ne simțim legați prin mii și mii de fire afective și care erau într-atît de obișnuite ochiului nostru, încît, vreme de cîteva momente, le putem reconstitui, din moloz și dărîmături, întregi și intacte așa cum erau pînă mai ieri. Trecem mai ales prin locuri unde, pînă în seara zilei de 4 martie, pulsa existența cu tot ceea ce înseamnă ea. Locuri care nu mai sînt și care reprezentau Orașul, parte inconfundabilă din identitatea lui, porțiuni nesubstituibile din corpul și sufletul său, existențe care nu mai răspund, frînte și nimicite. Cu atît mai dureros impresionante sînt aceste frînturi de existență cu cît urmele de viață pe care le poartă cu ele sînt încă de neșters : resturi de pereți ce mai au aninate pe ele tablouri și fotografii de familie, resturi de mobilier și de biblioteci, resturi din toate acele lucruri care, începînd de la cele mai mici și mai neînsemnate obiecte pînă la lucrurile de îmbrăcăminte, semnifică un uni-

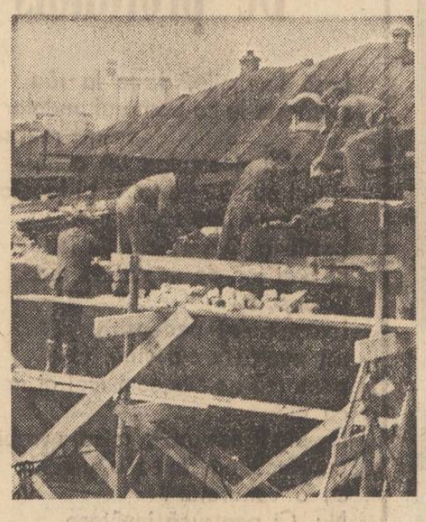

vers familial, o gospodărie umană, prezența și efortul omului, amintirile și necesitățile omenești. Toate acestea mai pîlpîie încă, în pofida ilogicului și a iraționalului, și mai cu seamă mai pîlpîie încă, de neînvins, sub mormanele informe, catastrofice, sub zidurile năruite și sub fierăria monstruos răsucită, vieți de oameni.

Pentru salvarea acestor vieți primejduite, ele însele în luptă cu stihia și disperarea, uneori timp de zeci de ore, se dă pretutindeni pe unde trecem o bătălie îndîrjită. Bătălia numărul unu : bătălia vieții și a devotamentului uman. Pentru această bătălie, a ostașilor cu și fără uniformă, și pentru toți cei care participă la ea, în diferite moduri și cu diferite responsabilități, versul fatalist și jălalnic al psalmistului „Acolo șezum și plînsem" răsună necunoscut și neavenit. Este, de altfel, în acest vers o psihologie străină de psihologia poporului nostru, pentru care lacrima a constituit mai întotdeauna nu o lamentație a zădărniciei, ci un prilej de a-și strînge mai dîrz și mai unit rîndurile și forțele sale. Mărturii ale acestui comportament existențial și esențial, mărturii ale acestei energii pe care nu o pot înfrînge nici durerea, nici restriștea sînt toate faptele care au urmat catastrofei de la 4 martie. Fapte semnate cu nume de oameni și altele, la fel de numeroase, intrînd în mare masă a eroismului colectiv. Le știam o parte din ele din relatări sau le presupuneam, așa cum presupunem întotdeauna, în clipele de nevoie, lipit de umărul nostru umărul semenului de alături. Dar la fața locului, acolo unde cu o infinită răbdare și răspundere se încearcă și se reușește uneori, după eforturi extraordinare, recuperarea unor vieți, acolo unde se salvează cu nu mai puține eforturi bunuri rămase printre mormanele de moloz, aceste gesturi capătă rezonanța oamenilor care le înfăptuiesc. Explozia de bucurie cu care a fost primită scoaterea de sub ruine a unei femei, după ore și ore de încercări repetate, dîrzenia cu care se lupta cu sfărămăturile de beton soldatul Gentimir Nelu din Vaslui, curajul deosebit al muncitorului de 23 de ani de la I.R.U.C., Cristian Andreescu, care, legat cu cabluri de telefon, a intrat prin zeci de camere prăbușite în căutare de supraviețuitori, la chemarea propriei sale conștiințe, felul cum din fostul imobil de pe strada Ion Ghica erau scoase la suprafață lucruri îngropate de dărîmături, toate acestea, indiferent de formele prin care se manifestă și de zonele pe care le acoperă, au numele mai simplu și mai generic al omeniei. Al omeniei și al solidarității la capătul cărora se întîlnește și se plămădește viața, triumfătoare pe deasupra tuturor durelor încercări la care e supusă.

Dan Cristea

Calm și fraternitate

• Omul aruncat deasupra grămezii de etaje mai era acolo. Doar după un sfert de oră. Desculț și cu picioarele întinse, lipite și părul în dezordine bătea cu pumnii în moloz și tot îi certa pe ai lui de dedesubt „de ce, de ce ?" Și în comunicarea lui vroia să spună și ceva mai inteligibil, dar nu izbutea decît să strige și să bată cu pumnii în moloz. Cu o sublimare și o curățenie a vocii pînă la neomenesc. Tăcea și se uita, spre a-și da seama dacă vede cu vederea lui cea nouă, la lumea din stradă care abia pricepea și ea cu priceperea cea nouă. „Școala" mi-a ajuns la urechi și am alergat acolo. Am urcat pînă în vîrful muntelui cel nou unde am dat peste o bătrînă cu fața prăfuită în alb, despuiată, cu brațele desfăcute, aruncată de prăbușire pe vîrful muntelui cel nou. Nu mai avea nevoie de nici un ajutor. Am coborît la poalele muntelui. O voce de fată ce răzbătea de sub pietre anunța că e calmă și are răbdare. Judecata mi se opri : „calmă". Și mai striga că simte vag lumina de lanternă. Asta era tot ce mai rămăsese în metropola milioanelor de becuri : o lanternă. De dedesubt fata transmitea mesajele altei fete mai din adînc. Vorbeam pentru prima dată în viața mea cu cineva de pe lumea cealaltă. Și totuși era o voce de om viu, timbru particular și cald și sublimat. Nu striga ajutor ci explica unde este. Doar atît : „Dar veniți". „Venim, venim". Cîțiva tineri împreună cu un plutonier de miliție au început să scormonească grabnic în scorbura de unde venea vocea. Începea eroismul și fraternitatea în noapte și în anonimat. Dinspre Universitate se apropia o mașină precedată de o voce amplificată : „Vă rugăm păstrați calmul. Sala Palatului vă este pusă la dispoziție". La fel : fraternitate și soluție.

La restaurantul „Dunărea" bucăți de pereți se clătinau în vînt ca niște foi de tablă. Alergam așa cum alerga un fir de vînt de pe o stradă pe alta, era aruncat într-un colț spre a o apuca spre altul. Pe Brezoianu un braț de macara se apleca să apuce cîte ceva din rezultatele anxietății inepte a întunericului subteran apucat de călduri. Dar viața... solidaritatea, fraternitatea. Am văzut cum omul chemat de o voce de sub ruine se ducea înăuntru, s-o salveze. Nu se poate închipui o scorbură, un acces spre capcane și taine mai necunoscute omului ca acelea și totuși omul a înfruntat această dezordine sfidătoare a materiei.

Piața Rosetti. Omul care striga nu mai era acolo. Un tînăr locotenent cu doi civili scoteau primul supraviețuitor. Asta se întîmpla sus. Ceva mai jos, între doi pereți un coș alb de masă plastică. Atîrna stupid de o bucată de cordea colorată, din material fin : vreo rochie sfîșiată. Proprietarul lui îl tot arăta cu degetul. Și, doamne, ținea numaidecît să fie crezut că-i coșul de hîrtii de la biroul lui, dar că nu-i mai trebuie, renunță la el. Avea dedesubt, soția, copilul și mama. Unul din cei trei de sus, dispăruse înăuntru, între dărîmături. O nișă mult mai îngustă decît îmi puteam închipui că poate încăpea un om. Centrate acolo farurile a două mașini militare. După o vreme omul a ieșit, a vorbit ceva cu ceilalți doi și a poruncit să se stingă luminile. Mai rămăsese un far mic deasupra unei cabine și a poruncit să se stingă și acela. El era cel ce mosea peste primul nou născut după cutremur și poruncea să se facă lumină. Doar un fascicol îngust al unei lanterne pe care o punea unul din cei trei. Fu adusă targa. Omul cu drept de erou s-a aplecat, s-a lipit cu pieptul de buza de sus a nișei și a început să tragă. Și în scurt timp la lumina mică a lanternei stătea, odihnindu-se ca pe o bucată de stîncă, în fața unei colibe, primul sosit din eternitatea absolută a celor cîteva secunde : o femeie. Era doar transpirată și cu privirile goale.

Viața, superioară tuturor forțelor. Așa gîndesc. Trecuseră peste douăzeci de ore și ceea ce aveam să văd îmi opri respirația. A doua zi, în spatele Teatrului Național în vîntul însorit și în fumul ce ieșea de dedesubtul muntelui de moloz, apăru, dintre dărîmături, mai întîi o mînă, apoi, singură, neobservată și neîntîmpinată de nimeni, o femeie de vreo 30 de ani îmbrăcată într-un pardesiu negru și o basma verde pe cap. Pur și simplu, după ce stătuse 20 de ore, ieșise. Numai că animația, vocile, efortul din afară, îi dăduse speranță și putere. Altfel nu se explică. Doar atît cu o singură carte în mînă. Calmă, fără zgomot s-a dus la locul ei de sinistrat, adică la dos, sub peretele teatrului și de-acolo se uita. Inaccesibilă și detașată. Mă uitam hipnotizat. Nu numai la ea, ci la viață, viață.

O femeie, în capot, care-și trase nervoasă poalele pe picioare transportată în fugă pe targă, anunța că a mai rămas înăuntru un bătrîn cu piciorul rupt. Că soțul ei era mort, așa că să-l scoată întîi pe rănit. Omenie.

Sfîrșitul neluminii e lumina, a eternității unui minut ziua de 24 de ore și speranța și puterea acestui popor glorios care nu o dată s-a ridicat mai sus punînd apăsat piciorul pe un morman de ruine. Și solidaritate și fraternitate și durată, făcută nu din catastrofe, ci din mintea limpede și hotărîtă din spatele lacrimii.

D. Honciuc

Răspunsul cărților

• La anul 1755, un cutremur de pămînt (Cutremurul, cu majusculă, în limba portugheză din ultimele două secole) distrugea aproape complet Lisabona. Una dintre marile metropole ale lumii dispărea, îngropind sub dărîmături aproximativ 10 000 de oameni. După trecerea primelor ore, văzînd dezolarea din jur, voltairianul marchiz de Pombal primul ministru al țării este întrebat. „Și acum ce facem ?" La care, cu mult calm, ministrul răspunse : „Avem grijă de cei vii, îngropăm pe cei morți și luăm totul de la capăt".

În inevitabila cruzime a frazei se află, probabil, unicul răspuns magnific pe care o mare conștiință umană îl poate da calamității supra-umane.

Mărturia uriașului efort făcut atunci de o țară sărăcită și mică este și astăzi prezentă sub forma orașului geometric, desenat concentric spre o însorită și superbă piață, pe malul fluviului. Iar statuia înaltă a ministrului Pombal privește, senină, de pe înălțimea unui soclu în care sînt sculptate baso-reliefuri și statui înfățișînd scene de efort constructiv, opera ce a înfruntat deja mai bine de două veacuri.

Omenirea este tînără, de la Platon încoace nu ne-am schimbat — din fericire — decît imperceptibil. Din zorii helleni și pînă astăzi au trecut doar cîteva clipe de eternitate.

Apelul la fondul de aur nu la numai aspect doctrinar sau patetic : în timpul din urmă, în mijlocul nenorocirii pe care-o trăiește Bucureștiul, acest apel instinctiv a îmbrăcat forma cea mai banală, dar cea mai emoționantă: protejarea și transportarea, după aceea a oamenilor, a cărților. Este greu de calculat în cifre ceea ce pare deja incalculabil, însă importanța articolului **Carte** în vasta operațiune a salvării vieților și a bunurilor capătă proporții imposibile în secolul al XVIII-lea.

În casele sinistrate sau complet distruse, dezordinea cărților punea o notă tragică — salvarea și ordonarea lor ajunge un gest prioritar. S-ar părea că forța brutală s-a abătut predilect asupra bibliotecilor, iar oamenii de litere au plătit un tribut greu nenorocirii. Dar răspunsul uman a fost prompt : din patru transporturi sau din patru baloturi pornite spre cămine improvizate, trei erau pline cu cărți.

Camioanele care transportau fragmente de obiecte, mărturie tragică a fragilității, luau rareori cărți. Pentru că acestea erau împachetate aparte, asamblate grijuliu, mutate cu precauțiuni speciale — aproape ca niște ființe. Mai vag sau mai clar, toată lumea intuia că ele reprezintă o promisiune de viitor. Soldații, muncitorii și voluntarii, în luptă cu dărîmăturile, devin deodată prudenți, înconjoară ca pe entități gingașe cărțile apărute fortuit sub cazma. Sub fragilitatea lor concretă se află, latentă, o forță spirituală enormă care poate schimba lumea și care nu mai este pusă azi la îndoială de către nimeni.

Gestul culegerii cărții dintre dărîmături, repetat de mii și mii de ori, pune în lumină un adevăr prin excelență uman : în momente de cea mai neagră restriște, partea cea mai bună a naturii noastre irumpe triumfător.

Mihai Zamfir

Ridică-te, frumoasă Patrie

Ridică-te, frumoasă patrie, cît munții
Din însăși biruința forței tale mari ;
Ridică-te din piatră, din lumina frunții
Din piinea vie, te ridică, din stejar !

Din fiecare piept, din brațul fiecărui,
Din tricolorul românesc, biruitor,
Să înțeleagă însuși Timpul cum te dărui,
Cum ești mîndria și puterea tuturor.

Nu moartea nici durerea te-or reține,
Un trandafir de foc e toată forța ta !
Roditã grabnic astăzi, pentru mîine
Tu ești voința omenească de-a dura.

Străveche, tînără și țară viitoare,
Tărîm de rodnicie mîndră,
vatră românească
Tu știi să te ridici din tot ce doare,
Cum știi să faci chiar piatra să-nflorească !

Dinamică temeinicie pentru totdeauna,
Plural gîndind cu fruntea tuturor,
Tu ești și patria și forța și lumina
Acestui neînvins și încercat popor.

Ion Crînguleanu

Clipe de neuitat

• *Duminică. Ora 17,30.* La blocul de lîngă strada Snagov în sguarul alăturat se află depozitate sute de cărți și bunuri ce au mai putut fi salvate. Privirea îmi este atrasă de *Istoria literaturii române* a lui G. Călinescu. Am luat-o în mînă și am răsfoit-o. Era doar jumătate din ce fusese. Aș fi dorit să aflu cui a aparținut. Pe pagina de titlu nu avea nici o semnătură. Am pus-o la loc în maldărul de cărți care altădată fusese o bibliotecă. „Puteți s-o luați — mi-a zis cineva. Să fie pomană de sufletul morților". Am lăsat-o însă la locul ei, acolo, între zecile de cărți, n-am vrut să-i deranjez misterul și tăcerea. Nu știu dacă am făcut bine.

Ora 18. În Piața Romană viața își reia cursul normal încet și sigur. Un factor poștal, în colțul de la A.S.E. își grupează tacticos, pe marginea unei clădiri, scrisorile în două : unele adrese există, altele au dispărut pentru totdeauna. La agenția Loto-Pronosport din colțul străzii, un tînăr își verifică numerele la loto în timp ce un bunic, cu mîinile tremurînde, își încearcă norocul la loz în plic. Pe mormanele de moloz echipele de voluntari și militari lucrează.

Ora 19. La blocul fostei cofetării Scala Dumitru Stănică, controlor de trafic la centrala auto îmi relatează: „La un moment dat, sub dărîmături, am zărit o nișă. M-am aplecat și am auzit voci. Imediat operațiile de escavare s-au oprit și după ore lungi, locotenenții Ion Lioca și Dan Iuraș au intrat pe rînd sub dărîmături și au reușit să scoată de acolo două victime. Era o mamă și o fiică. Sosiți la fața locului, la ceas tîrziu de noapte, tovarășul *Nicolae Ceaușescu* și tovarășa *Elena Ceaușescu* au dat un impuls nou acțiunilor. L-am văzut pe președintele Republicii cum a coborît între ruine la subsolul clădirii unde a sugerat cum să se lucreze în continuare. L-am văzut pe tovarășul *Nicolae Ceaușescu* și pe tovarășa *Elena Ceaușescu* cum au felicitat echipele de intervenție alcătuite din militari, membri ai gărzilor patriotice, studenți, muncitori de diferite profesii, pe specialiști. Am văzut cum președintele Republicii asculta cu răbdare tot ce i s-a raportat de la acel punct de lucru, cum a cerut să se lucreze în continuare pentru a fi salvate și alte vieți. Tovarășul *Nicolae Ceaușescu* și tovarășa *Elena Ceaușescu*, toți cei prezenți, au fost profund impresionați cînd victimele, cu lacrimi în ochi au mulțumit salvatorilor și au zîmbit familiei regăsite. Sînt clipe care nu se uită.

Sorin Postolache

Adevărul celui care clădește

• În aceste zile de grea cumpănă prin care trece semința românească mi-am găsit alinarea și sprijinul necesar în opera părintelui Sadoveanu. Am citit pînă m-am simțit dîrz și, oarecum, senin.

Aș fi putut la fel de bine citi din Șincai, Eminescu, Blaga ori alți autori de reazim. Pe oricare i-aș fi cercetat în aceste zile de durere și solidaritate mereu proaspătă, știu sigur că mi-ar fi fost de învățătură și fortificare sufletească.

„Acest colț al Dunării și al Mării a fost o strungă pe unde s-au grămădit toate năvălirile veacurilor, bătînd repetat, ca și crivățurile și viscolele... Cum se alinau spulberele, populațiile vechi statornice ieșeau la luminișuri, ca roii cei grăbiți din luna lui mai".

„Toate sînt trebuitoare, pentru ca oamenii să vadă calea înțelepciunii".

„Depozitul umanității e alcătuit dintr-un material imponderabil. Nu-l plouă, nu-l ninge, nu-l spulberă furtunile. Sămînța lui rodește neașteptat și în aparență bizar. Astfel pot cunoaște în florile de azi ale pămîntului Moldovei, esența unei jertfe de altădată".

„În ziua de 29 august a anului 71, sărbătoarea Tăierii cinstitului cap a sfîntului proroc Ioan, fiind Vodă la prînz cu boierii săi în spătăria cea mai din castel, s-a simțit mare cutremur... Voievodul a ieșit în soarele amiezii. Curtenii l-au urmat... Ștefan-Vodă s-a oprit în fața șiragurilor privind ațintit, fără să mustre pe nimeni ...Măria sa, la vremea aceea, era trecut de patruzeci de ani. Umbla cu fruntea goală, cum ieșise de la masă, și în plete avea înflorite alb grijile, năcazurile și gîndurile. Era cu sprîncenele încruntate și cu mustățile puțin zbîrlite. Toți cei bătrîni știau să citească pe obrazul lui balan, blîndețe".

Și atîtea alte șiruri de adîncă înțelepciune și sobră frumusețe.

Căci acum avem nevoie de cuvinte simple, despresurate de orice metaforă prețioasă sau vorbărie searbădă. Numai pe cuvintele simple și vechi ne putem sprijini, prin ele ne putem îmbărbăta, doar înțelesurile lor primare ne pot da iarăși puterea de a învinge din nou.

Așadar, ne vom sprijini iarăși pe cuvintele bătrîne și simple ale înțeleptei limbi care și-a zidit în ea sufletul și istoria : pămînt și țară, jertfă și lucrare, casă și gospodărie, omenie și încredere în destinul nostru neînduplecat de nici o forță vrășmașă.

Mai sever astăzi ca în alte zile ne strîngem mîinile cu toată semnificația implicată, ca odinioară.

Ne întoarcem la izvoarele limpezi ale **mitelor** noastre bătrîne, luîndu-ne din ele apa vie de care avem trebuință. Astfel mitului străvechi al meșterului Manole îi vom da, din nou, sensurile lui de la început. Adevărul celui care clădește, durează, dincolo de jertfa depusă. Un comentariu specializat și din ce în ce mai restrictiv limitase semnificația mitului doar la opera artistului și, cu oarecare sfială, și a savantului. Uitasem, parcă, de meșter și de țăranul care l-a zămislit și care l-a perpetuat prin vreme. Uitasem, parcă, sau numai neglijasem, că este vorba de ridicarea unei case, a unui lăcaș, de o lucrare, oricît de modestă. De ridicarea unei cărămizi peste altă cărămidă ; de o recoltă în care mureau și înviau anotimpurile cu toată răbdarea lor. Același lucru îl fac și acum, în toiul aparentului dezastru, pentru că aparent este... Neamul acesta va ieși la **luminișuri** și de astă dată !

Cutremurul de la 4 martie, care ne-a încercat atît de crîncen, despărțindu-ne de unii din prietenii noștri și ducîndu-ne de rîpă unele din avuțiile noastre, nu-l înțelegem ca pe-o fatalitate. În istoria noastră am răzbit altele și mai mari. În urma acestui sinistru am rămas cu o lecție aspră, dar tonică. În molozurile și spulberările lui s-a surpat și o parte din sumețiile și deșertăciunile noastre. Poate-i adevărat și axiomul care spune că nu poți să înveți cu adevărat decît trecînd prin suferință.

Conștiința noastră e mai pură acum. Ne vom ridica din nou vetrele, cum făcuseră de atîtea ori în istoria noastră bimilenară strămoșii, și știm că jertfa de acum le va da o durabilitate sporită.

Iată, ne strîngem mîinile cu toată semnificația implicată, ca odinioară.

Gheorghe Suciu

Țara ochilor noștri

Aceasta e țara ochilor noștri !
Echilibrul pămîntului
E pulsul nostru,
Respirația existenței,
Puritatea vegetală
A gîndurilor, a sudorii,
Pe care uneori le plătim
Cu singe, le rodim
Cu creier omenesc.
Cît era de necesar ?
Cît ne cere pămîntul de flori ?
Vrerea cioplită
Din propria țară
Cu lujerul nostru
Ii sîntem altoi,
Creați de pămînt,
Pămîntul rodim !
Seismele sînt legile naturii
Pe care numai legea vieții
Le-nfruntă,
Le macină,
Le-nvinge !
Pentru cei care și-au sudat
Cu viața numele-n stîncă,
Ne-nfrînți de ruine
Ne-nfrînți în avînt,
Iluminați
De timpii renăscuți
Prin muncă,
Vom lua-o iar de la-nceput.
Aceasta e țara ochilor noștri !

Teodor Al. nasiu

care pe om supune»

Copilul

• Din nenumăratele victime ale cutremurului din seara zilei de 4 martie 1977, am cunoscut înainte cu multă vreme un copil numit Răzvan. Dacă îngerii l-ar fi văzut sînt sigur acum că l-au văzut, ar fi fost geloşi pe frumuseţea lui de tînăr la a cărui alcătuire au lucrat pămîntul cel mai inefabil, cea mai limpede apă, spiritul pur. Era un adolescent suav şi puternic, cel mai albastru adolescent pe care mi-a fost dat să-l văd vreodată. Înalt şi de 16 ani, mima gesturile tatălui său, mergînd aplecat ca şi cum ar fi purtat în spate povara unei întregi vieţi de care n-a mai avut noroc. Avea reacţii galeşe dar iuţi şi un dinamism copleşitor al întregii sale fiinţe. Cu un cătel de rasă legat la picior, alerga escaladînd garduri şi ziduri în speranţa că va descoperi castele şi poduri transcendentale. Cred că acum împreună cu cătelul său aleargă pe spatele lunii să ajungă la ocheanul îndreptat spre pămînt.

Gheorghe Pituţ

Încredere în ziua de mîine

• În seara zilei de 4 martie, ajunsesem acasă după o călătorie de cîteva zile prin ţară şi, rugat de mama, curăţasem în timpul zilei toţi pomii din livada părintească ceea ce mi-a produs o oboseală binefăcătoare. Intrasem în aşternut stînd de vorba cu cei de acasă, cînd geamurile bufetului au prins să se mişte cu zgomot, ca şi cum cineva ar fi mişcat bufetul, atingîndu-l sau păşind greu prin faţa lui. Cum nimeni nu se afla în apropierea acestuia, conversaţia s-a întrerupt brusc şi toţi am ascultat privind nedumeriţi. O clipă mai tîrziu am simţit că pereţii se mişcă, iar candelabrul a început să se balanseze energic. Totul a durat circa un sfert sau poate chiar o jumătate de minut. Apoi s-a liniştit.

La puţin timp după aceea, m-a vizitat un fost coleg de şcoală care, după ce a terminat facultatea de agronomie din Cluj-Napoca, a ajuns, actualmente, inginer şef al C.A.P. Coruş-Săliştea Nouă ; acesta spunea că nu simţise cutremurul. Abia sosise cu maşina din Cluj-Napoca. Am reluat conversaţia şi i-am mărturisit surpriza plăcută pe care mi-a produs-o înfăţişarea cîmpului în timp ce veneam cu autobuzul spre casă : rîpe şi albii de rîuri întortocheate prin care se spunea — cînd eram mic — că locuiau stafiile şi dracii, căpătaseră o înfăţişare geometrică, absolut ordonată ; o echipă de oameni mai săpau încă pe malul rîului care străbate valea seacă, în apropierea localităţii Popeşti, la circa 6 km de Cluj-Napoca.

Lucrarea, în care s-au investit nouă milioane de lei, are drept scop redresarea agriculturii prin scăderea procentului de umiditate şi prin schimbarea compoziţiei solului astfel încît acesta să poată produce culturi superioare. Cu modestia, dar şi cu încrederea ce-l caracterizează, fostul meu prieten din copilărie mi-a vorbit apoi despre planurile lui serioase de a face din C.A.P. Coruş-Săliştea Nouă o unitate fruntaşă. Mi-a vorbit cu mîndrie de drumul ascendent pe care trebuie să păşească satul contemporan, de noua civilizaţie a satului şi de noua viaţă a oamenilor de la sate care nu doar că poate rivaliza cu cea a oraşenilor, dar poate, în multe privinţe, să o întrecă. Mi-a vorbit cu speranţă şi din nou cu încredere şi bucurie de asfaltarea drumului pietruit care leagă satul de oraş. Şi m-a convins deplin. M-a convins nu pentru că a doua zi am aflat de cutremurul care a zguduit capitala, ci pentru că am simţit în vorbele lui o hotărîre nestrămutată de a acţiona neabătut. Îl cred capabil de cel mai înalt sacrificiu, prinos adus pe altarul bunăstării şi fericirii consătenilor mei.

Sosit în Bucureşti, în ciuda mîhnirii profunde pricinuită de pierderile provocate de cutremur, m-am gîndit la încrederea cu care inginerul agronom Barz Ion mi-a vorbit despre viitorul unităţii pe care o conduce, căpătînd treptat, dar în scurt timp, convingerea că ceea ce natura a dărîmat cu forţa ei teribilă, brutală, omul va reclădi mult mai solid şi imperisabil. Este un adevăr incontestabil faptul că în fiecare nenorocire există şi un dram de noroc. Cred în coeficientul de bine al acestei nenorociri. Cred în călirea poporului român.

Matei Gavril

Studenţii, ca o armată...

• Am aflat ce înseamnă panică — gol, durere — întuneric — viaţă într-o noapte de martie cu lună furioasă...

Am învăţat ce înseamnă neputinţă — sacrificiu — luptă — iubire — Om în dimineaţa de simbătă : nu mai era loc pentru uimire îndoliată, rănile Bucureştiului urlau şi era de datoria noastră, a tuturor celor care realizăm ce înseamnă să trăieşti, să le auzim chemarea.

Neliniştea m-a minat pe străzile atît de cunoscute : o durere fizică mă cuprindea în faţa fiecărui uriaş de cărămidă răpus, un fior de bucurie cînd îmi spuneam: „a rezistat", şi o dorinţă absurdă ca totul să fie ireal, un decor de film, din carton; şi mîine să fie totul ca de obicei...

Şi am simţit un impuls categoric: trebuie să fac, trebuie să facem ceva, alături de oamenii în uniforme şi căşti care se luptă necontenit pentru viaţă.

Nu eram singura care gîndeam astfel La Facultate, pe Pitar-Moş, profesori şi studenţi aşteptau înfrigurati doar un semn să pornim.

N-am săvîrşit fapte de eroism, ca acei mulţi fericiţi anonimi care au sfidat moartea salvînd vieţile altora cu preţul propriilor vieţi; am ajutat doar unor oameni speriaţi şi deznădăjduiţi să-şi părăsească apartamentele din blocul fisurat şi aplecat periculos spre strada Amzei, cu ceea ce agonisiseră în anii de trudă cinstită. Le-am văzut feţele luminîndu-se cu fiecare obiect din casă salvat, cu fiecare carte din bibliotecă ajunsă în siguranţă, cu fiecare amintire intimă restituită. Vedeam cum micul lor univers omenesc prindea din nou contur, căpăta sens. Aflaseră că vor primi locuinţe şi recunoştinţa le era nemăsurată. O picătură din această recunoştinţă ni s-a transmis şi nouă şi ne-am simţit mai tari, mai mulţumiţi de noi înşine, mai oameni.

Mihaela Davidescu

Poemul soldatului

Sublimarea sfîntă a unei catastrofe — actul izvorît din nenorocire
Este mult mai puternic —
Nebunia soldatului de a-şi învinge umilul său rost este construcţie pură
Trăirea profundă a morţii neaşteptate a unor oameni sănătoşi —
Izvor ce naşte echilibru, izvor înfipt în nefiinţă —.
Prăbuşirea unui spaţiu fizic de o frumuseţe rară.
Prăbuşirea limitei celei mai precare.
Către ce pol apus, către care colină, stincă,
Sau realitate veşnică ne ducem.
Vis sălbatic, acum, în faţa morţii brutale
Vis pe-o luntre care arde.
Nici măcar obrazul, craniul zdrobit, mîinile încrucişate şi fine
Nu le-am zărit.
Închis în sicriul inutil — iată poemul despre întuneric —
Creier uman încă nepregătit — purpură fără trup —.
Şi toată scîrba şi toată frica mea — în faţa acestor semne de netăgăduit
Ale unei lumi ce nu cunoaşte odihna, ci numai mişcarea fără
Sens aparent şi fără lege aparentă —,
Sînt egale cu noaptea boreală cea mai rece.
În frica şi neputinţa mea stă puterea de a le pătrunde
Pînă acolo unde pot gîndi cum energia soldatului
Se pierde în lumină, în eternă contemplaţie.

Angela Marinescu

Cu gîndul la reconstrucţie

• Aceia care au trăit cutremurul, îşi vor fi dat seama mai tîrziu că nu există cu adevărat posibilitate de a cuvînta despre ceea ce a fost

Cei ce au făcut parte din echipele de intervenţie, aceia pe umerii cărora a stat şi stă sarcina de a salva ceea ce se poate salva, nu vor uita niciodată figurile îngrijorate ale supravieţuitorilor care s-au repezit spre ruine, figurile celor cu familii, cu prieteni dispăruţi într-o jumătate de minut. Nu vor uita niciodată ce au scos de sub dărîmături. Nu vor putea împărtăşi nimănui pe deplin sentimentul încercat la salvarea unor oameni.

Cei care au primit ajutoare medicale, materiale, sociale ; aceia care au muncit zi şi noapte la înlăturarea ruinelor, la salvarea şi îngrijirea oamenilor, la repunerea în funcţiune a importantelor obiective economice şi industriale atinse de zguduirea aceasta nimicitoare ; aceia care, în alte părţi ale ţării au muncit zi şi noapte pentru a spori producţia, pentru a asigura zonelor sinistrate alimentele, medicamentele, utilajele necesare — toţi aceştia nu vor putea uita felul în care au acţionat oamenii acestei ţări, muncitori, ostaşi, ţărani, gărzi patriotice, pompieri, studenţi, tineri, voluntari, fără deosebire de naţionalitate, sub ferma conducere a partidului şi statului, răspunzînd indicaţiilor cel mai adesea date la faţa locului de către secretarul general al partidului, preşedintele republicii, tovarăşul **Nicolae Ceauşescu.**

Nimeni nu va putea uita. Şi nimeni nu va putea înţelege cum de mai există oameni pe acest glob de pămînt, care se mai gîndesc la război.

Prieteni, am trăit un moment greu. După cele două inundaţii devastatoare, un cutremur de mari proporţii în egală măsură devastator. Naţiunea română, atît de greu încercată de istorie, face din nou faţă încercărilor.

Să ne gîndim la cei dispăruţi. Şi să ne unim forţele pentru a depăşi şi de data aceasta impasul în care ne aflăm. Mai presus de noi se află destinul poporului, al naţiunii române, al patriei noastre. Trebuie să ne îndeplinim sarcina fără a ne gîndi la sacrificii. Trebuie să fim la înălţimea înaintaşilor noştri, la înălţimea idealurilor strălucitoare care ne-au animat întotdeauna. În aceste clipe de nedescris, în fiecare dintre noi vibrează şi trăieşte cu maximă intensitate România, ţara noastră.

Alexandru Papilian.

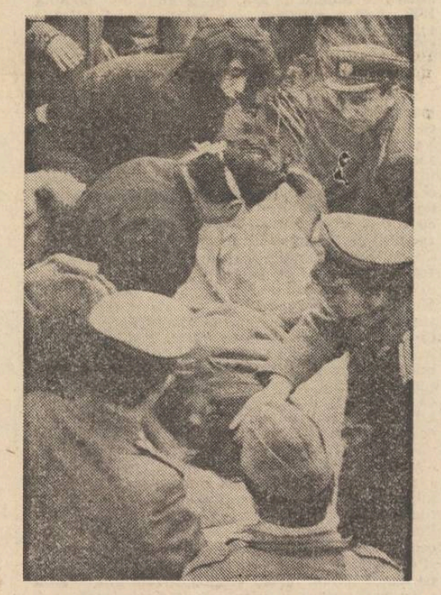

Vom birui!

Vom trece peste această încercare
Total absurdă şi deloc dorită,
Vom birui ! Dorinţa ni-e călită,
În inimile noastre va fi soare !

Sămînţa va plesni din nou sub glie
Şi pruncii iarăşi vor avea păpuşi,
Nicicînd n-am fost înfrînţi, supuşi
De mii de ani cunoaştem cuvîntul
bărbăţie !

Ţăria-n vînturi nu ni se destramă,
Iubirea veşnic ne rămîne trează ;
Precum o mamă-i binecuvintează
Ţara pe cei ce-i vindecă o rană.

Vom trece peste această încercare,
Vom birui, viteazul meu popor !
Avem un comandant cutezător
În patria fără de-asemănare.

Viorel Varga

Condiţia eroică a profesiunii de medic

• Mă aflu în cabinetul Profesorului Dr. Agrippa Ionescu, de la **Spitalul Clinic de chirurgie plastică şi reparatorie,** de fapt, fostul spital, pentru că în prezent se fac toate intervenţiile în vederea evacuării bolnavilor.

— Sînt în măsură să vă spun, ne-a declarat profesorul, ce a urmat cutremurului, stînd aproape în cîteva minute am sosit la spital. Nu aveam lumină, urgenţele soseau într-un ritm din ce în ce mai mare. Între timp au sosit toţi doctorii, pînă la 4 dimineaţa, indiferent de distanţa la care stăteau şi am asigurat asistenţa de urgenţă, care a început la luminare. Am tratat 108 bolnavi, afară de cei operaţi pe întuneric şi care au plecat, circa 20—30. Din totalul celor asistaţi chirurgical 41 au rămas în spital. Ne-am îndreptat atenţia asupra bolnavilor. Trebuiau mutaţi cu grijă, unii fiind imobilizaţi, alţii erau la reanimare. Am făcut tot ce omeneşte este posibil ca să-i putem adăposti în condiţii optime de igienă şi spaţiu. Astfel la **Liceul de informatică** de vizavi am mutat 75 de paturi cu 137 bolnavi sub îngrijirea dr. Sabău. Asta a fost prima fază, după care a început o operaţie de triere a bolnavilor. Ni s-a repartizat de către Comandamentul medical constituit un număr de paturi în cadrul Spitalului P.T.T. neafectat de cutremur, dar impropriu pentru profilul nostru. Totuşi au fost mutaţi aici 31 de bolnavi, în general urgenţele sosite în noaptea de 4 şi după aceea. De la 4 şi pînă la 6 martie s-a lucrat neîntrerupt, s-a operat în blocul nostru operator, iar apoi echipa noastră de urgenţă a operat în cadrul Spitalului P.T.T. Din 9 martie am primit ajutorul din partea **Institutului de endocrinologie,** oferindu-ni-se spaţiu, 50 de paturi, acces la sala de operaţie, camera de gardă, unde vom rezolva urgenţele noastre pe capitală. Ulterior vom vedea. Aici, la vechiul sediu, facem tot ce putem ca să asigurăm materiale, sterilizări, tratament ambulatoriu.

Profesorul nu vorbeşte deloc despre el. Mereu despre alţii. Să dăm cît mai multe nume, mi-a zis mai tîrziu. Toţi medicii s-au comportat excepţional.

— Întîmplări deosebite ?

— Un laborant, Pleşa, care stă în noul cartier Balta Albă din Bucureşti a ajuns aici într-o oră. A venit numai într-o fugă... (Aflu că Pleşa Ioan are 57 de ani şi că în tinereţe a făcut atletism — cros şi marş, iar străbaterea celor peste 12 km nu a fost o problemă). Secundarii, medicii care nu sînt angajaţii noştri au fost toţi prezenţi în aceeaşi noapte de 4 martie. Directorul spitalului dr. Vasiliu Aurel, deşi nu mai are locuinţă, a venit imediat şi de atunci e în mijlocul nostru. Victime, morţi, nu avem. Încercăm să ne facem în continuare datoria pentru OM.

Profesorul e ferm şi inspiră încredere. Încerc să mi-l imaginez cărind, alături de ceilalţi, bolnavii de la o clădire la alta, şi-mi dau seama că a fost în stare s-o facă şi că o va face ori de cîte ori va fi nevoie.

★

Pe dr. Pîrvu Nicolae l-am găsit în ziua de 9 martie la Camera de gardă a fostului spital, asigurînd tratamentul ambulatorilor, alături de dr. Isac Aurelia, asistente, surori, alţi medici. Doctorul Pîrvu a fost de gardă în noaptea de 4 martie, şeful acestei gărzi, dr. Borcea Valeriu.

— Da. A fost cea mai grea gardă pe care am avut-o din cariera mea. Bolnavii au ieşit afară. Nu puteţi înţelege asta ! Toţi ! Chiar şi cei care de luni de zile stăteau imobilizaţi. În salon n-au rămas decît 5 bolnavi. Restul erau la parter şi în curte. Apoi bolnavii, speriaţi, nu mai doreau să reintre în saloane. Cu grijă i-am convins să intre în spital, în amfiteatru, ca să se simtă ocrotiţi. Odată liniştea oarecum restabilită s-a trecut la treabă. Nu a fost refuzat nici-un bolnav care se prezenta la noi. Au fost operaţi sau pansaţi.

— Cum aţi „lucrat", cum aţi operat ?

— La început pe întuneric, afară, apoi la lumina farurilor. Era o salvare, şi, apoi a apărut o Dacie 1300. Nu ştiu a cui era. (De la profesorul Agrippa Ionescu aflăm că era maşina dr. Borcea). Înăuntru continua activitatea la lumina lumînării. Mai tîrziu ni s-a reparat lumina. Profesorul a constituit echipe chirurgicale conduse de dr. Isac, dr. Rădulescu, dr. Borcea, dr. Pîrvu, dr. Nestorică, şi alţii pe rînd, cărora li se repartizau bolnavii pe care îi cărau în braţe.

Dr. Nicolae Pîrvu, cu ţinuta lui de ofiţer britanic şi cu faţa care exprimă energie şi inteligenţă, îmi pare o întruchipare a calmului şi a omeniei.

— Aţi avut vreo urgenţă deosebită ?

— Au fost multe, dar de Moldoveanu Gheorghe, un tînăr de 19 ani, muncitor, îmi amintesc mai mult. Venise la noi cu un politraumatism grav. Pierduse mult sînge, aşa că intervenţia noastră se impunea de urgenţă. Orice clipă pierdută putea fi fatală. L-am operat. Totul, sperăm, să meargă bine.

— Altceva ? (Mă uit la ochii doctorului Pîrvu, la oboseala de pe chip, dar şi la liniştea şi liniştea cu care-i primeşte pe bolnavi la camera de gardă. În sfîrşit zîmbeşte, după atîtea ore de muncă).

— Altceva ? Acum s-a dovedit spiritul de sacrificiu şi abnegaţie al cadrelor medicale. Zile întregi s-a operat şi s-a lucrat. Am cărat bolnavii în spate, paturi. Tot personalul, medici, asistente, laboranţi, am muncit cot la cot. Dintre cadrele medii, printre cei care au venit încă de la început au fost : Mihaela Bancu, Liliana Mihăilescu, Mihaela Ene care au rămas pînă duminică.

Un doctor bandajat pansează

Într-una din sălile spitalului întîlnesc trei doctori mai tineri. Sînt „secundarii" care au participat alături de medicii şi personalul spitalului pentru asigurarea asistenţei, tratamentului. Sînt dr. Nagy M. Gabor, medic secundar, an I, chirurgie plastică — Oradea, de fapt este din Cluj ; dr. Vilhan Carol, din Timişoara ; dr. Schmit Doina, din Braşov. Toţi trei au fost prezenţi în spital din noaptea de 4 martie alături de toţi ceilalţi. Dr. Nagy a fost chiar de gardă alături de dr. Pîrvu, dr. Borcea, dr. anestezist Oprea Axenia.

— Am lucrat continuu. Pansamente, tratamente de urgenţă, am făcut şi lucruri mai grele, care necesitau anumite condiţii speciale, ca de exemplu perfuzii pentru cei şocaţi. Îmi amintesc de o urgenţă, îmi spune dr. Nagy, o femeie — Chiriţă Carmen, care a fost operată atunci, aici. Este una din persoanele care s-au salvat în noaptea aceea din cofetăria Scala. Din fosta cofetărie ! Acum se simte bine, este internată la P.T.T.

— De cînd lucraţi ?

— De vineri pînă sîmbătă după amiază, duminică de dimineaţa pînă seara, iar de luni 12 ore.

— Sînteţi obosiţi ?

Mă uit pe chipurile celor trei. În loc de răspuns zîmbesc, semn că asta e ! aşa trebuie să facem ! Nici unul nu pleacă. Acum stau să fumeze o ţigară, trăgîndu-şi sufletul. Dar nu pentru mult timp. Sînt chemaţi de dr. Chietan Nicolae ca să ajute la căratul paturilor. E nevoie şi de asta. Asta e !

✲

Dr. Pîrvu mă cheamă să-mi arate pe unul dintre „urgenţele" venite în noaptea de 4 martie. Îmi spune că este unul din cei de la Scala. Norocos supravieţuitor ! El şi nevasta lui. Mi se atrage atenţia — să remarc calmul şi luciditatea pacientului. Nici teamă, nici înfricoşare. E fericit că trăieşte şi el şi soţia...

E fericit că a fost ajutat de doctorii de aici. De acest colectiv de medici, care au reuşit să facă minuni în faţa unor cazuri ce păreau irecuperabile. Fapte, rezultate ce le-au adus o faimă internaţională, de prestigiu şi cinste în munca şi profesiunea ce o slujesc cu suflet şi ştiinţă sub directa îndrumare a prof. dr. Arippa Ionescu.

— Mă numesc Chiriţă Constantin, subinginer, am 26 de ani. Pe soţia mea o cheamă Chiriţă Carmen.

— Povestiţi-ne cum a fost ?

— Eram la Scala, la cofetărie. Mîncasem prăjitura şi aveam oranjada pe masă. Cînd... paharul s-a răsturnat. Am strigat — cutremur. Mi-am luat soţia în braţe şi am ieşit în fugă. Apoi... în locul cofetăriei nu mai rămăsese decît praf. Soţia sîngera. Eu la fel. Eram răniţi. Eu doar la mîini, soţia la genunchi şi la mîini. Mai grav. Mi-am smuls

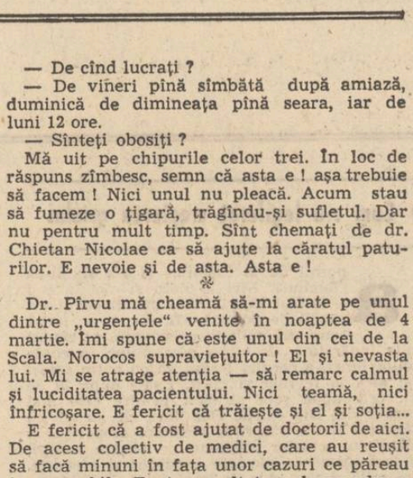

cămaşa şi am pansat-o. Cineva m-a ajutat să mă urc în maşină. Aveam ambele mîini lovite de sticlă. Am condus cum am putut pînă la Brîncovenesc. Aici am fost pansat de un doctor, care era şi el rănit. Avea piciorul lovit, spitalul fusese avariat. Dar şi în condiţiile astea, cu piciorul imobilizat, bandajat doctorul m-a pansat pe mine şi pe soţie. Nu-i ştiu numele, poate-l aflaţi dvs., şi-mi pare rău. A fost primul ajutor primit. Apoi am plecat acasă. De aici am luat legătura cu un doctor cunoscut. Dr. Cojocaru de la V. Roaită. Dimineaţa la 7 am fost îndrumaţi la Spitalul de aici unde soţia a fost operată de dr. Rădulescu. Cu noi acum totul e bine. La servici am fost dat dispărut. Lucrez la Institutul de Fizică atomică, la un laborator, care din fericire nu a fost deteriorat. Mă voi prezenta la slujbă.

★

— Doctorul Vasiliu Aurel, directorul spitalului se opreşte pentru o clipă şi mă ascultă atent. După noaptea aceea aici îşi are casa,

blocul în care locuia fiind avariat. Îl întreb dacă a fost acasă, la familie. Îmi răspunde că totul e în ordine, nu e îngrijorat.

★

Îl căutăm pe dr. Sabău. Toată lumea îmi spune că este la liceu, şi eu soseam mereu în urma lui. Ieşise din operaţie sau plecase la endocrinologie. Am apucat să-l văd doar din fugă, am reţinut o figură frumoasă de actor american, un spate masiv şi atît. Nu-l puteam opri. Mergea din nou la operaţie.

★

Trecuse de miezul zilei. Aici activitatea nu încetase. Profesorul dr. Agrippa Ionescu, reîntors de la bolnavii spitalizaţi la P.T.T., după ce făcuse o operaţie, porneşte către spitalul de Endocrinologie, gazdă provizorie a colegilor de breaslă de la Spitalul de aici. Ne urcăm în maşină, dr. Borcea, din nou medic de gardă, dr. Milicescu, medic de gardă, dr. Isac sînt la noul sediu. Dr. Cernăianu, endocrinolog face „oficiile" de gazdă. Profesorul Agrippa Ionescu trece prin toate saloanele, prin toate camerele ce le sînt, deocamdată, puse la dispoziţie, împreună cu dr. Negoescu directorul ştiinţific al **Institutului de endocrinologie,** pentru a definitiva ultimele probleme, deocamdată, gospodăreşti. Între timp dr. Borcea rezolvă o operaţie. O urgenţă venită din oraş.

Saloanele sînt curate, cu paturi pregătite, albe, unde deja stau 11 bolnavi, cu surorile aflate la datorie. Sterilizarea, radiografia, anestezia, garda, sala de operaţii, toate serviciile sînt repuse în activitate.

Profesorul Agrippa Ionescu s-a întors la fostul Spital. Sunt încă multe de rezolvat Dar calmul şi ordinea se aşterne peste tot. Medicii sînt la posturi, asigurînd viaţa oamenilor.

Cornelia Djigola

file de istorie, file de epopee

de la flăminzi

● Cum s-a legiferat creșterea grîului

Apornit de la Flăminzi și s-a sfîrșit la Flăminda. Nici în nord și nici în sud n-au fost locurile cele mai fierbinți ale anului de pomină 907, an cu o iarnă petrecută mult în primăvară, cu zăpezi lipite îndărătnic de burta pămîntului, în ciuda ploilor lungi, a cerului leșios, an cu puțin soare, mai ales în fevruar și mart. Luate după 70 de ani, cele două sate nu sînt printre cele mai grozave din cite există. Dar între ele au ars cu înfricoșat foc la răsăritul secolului acoperișul și calabalîcul caselor stăpînite de obraze subțiri, au fost călcați în picioare condicari și arendași, fără milă și fără cale de împăciuire. Prăpădenia s-a domolit la Flăminda, în Mehedinți, după ce cuprinsese Moldova și Muntenia și s-a ales poporul cu mulți morți iar lumea proprietarilor cu pagubă și cu o mare învățătură de minte : cu pămîntul nu e de glumit — nimeni nu despărțea țăranul de pămînt, vorbea de el ca despre rădăcinile și frunzișul unui singur pom.

Începuse a umbla cursul anului 1907, cînd erau două regimuri, unul pentru proprietari și unul pentru săraci, cum spune Nicolae Iorga, și la Flăminzi, un sat care a dat sau nu oșteni marelui și slăvitului Ștefan cel Mare, țăranii așteptau să se facă învoielile pentru pămînt cu Berman Suster sau Moschi Fischer, arendași potrivnici. Fischer promitea mujicilor chilipiruri, se judeca în tribunale cu Suster și cîștiga arendarea acestei moșii, mai mult bogată decît săracă, pentru 17 ani. Era zăpadă încă bună de sanie și noaptea un frig de puteai prinde vrăbiile cu mîna. Neliniștiți, țăranii din Flăminzi i-au cerut vechilului Grigore Constantinescu să meargă la Botoșani și să-l întrebe pe Fischer de preț și de „chilipirurile" promise. Constantinescu pleacă la Botoșani și-a doua zi, cînd lumea îl aștepta la primărie, se duce, de teamă, la un cumnat să mănînce, fără să spună nimic. Cînd apare gloata, Constantinescu, vechilul moșiei, iese pe prispă și le strigă : „Ce căutați aici, bă mămăligarilor. S-a dus ieftineala. O să ajungeți 7 la o mămăligă". Va să zică asta era. Adică era rău și li se promitea mai rău. Ion Dolhescu a pus mîna pe el, Trifan Grosu l-a împins și ceilalți l-au ciomăgit. Așa a început „răscularea", și a pornit să zboare vestea spre sud, în timp ce, prin orașe, lumea bună se ținea în zaiafeturi, serate dansante sau pleca spre vest, să cheltuiască banii lichizi.

Se zice că seara s-ar fi deschis spre miazăzi o zare de foc, iar a doua zi, cînd soarele s-a așezat spre apus, de dedesubtul lui s-a făcut zarea albă. Luna era verde și urechile pămîntului se ascuțiseră. Nu striga nimeni, dar se auzea de la un sat la altul și în urma cuvintelor șoptite se ridicau limbile focurilor.

Dacă te apropii de Flăminzi, fie dinspre toamnă ori dinspre primăvară, întîiul adevăr care îți iese înainte sînt arăturile. Nu poți scăpa de ele, mai ales în primăvară, cînd se pornesc ploile cele bune, cînd se înviorează cerul în nouri și de sus curge necurmat zile în șir. Pămîntul crud parcă se scurge în valuri și-n el plantele își svîrcolesc rădăcinile ca peștii înfometați în căutare de hrană. Șoseaua udă e singura punte spre insula satului plutind în mijlocul oceanului cenușiu de pămînt. Casele galbene păzesc șoseaua o bună bucată de drum. Fiind martie, se simte de departe cum se desfac semințele, cum apa suie înapoi spre vîrfurile crengilor și cum singele animalelor se subțiază. Cînd se oprește ploaia, peste sat cade mai multă lumină. Zgomotele sînt puține. Parcă cineva ar fi legiferat liniștea pentru creșterea grîului, a răsadurilor și pentru înmugurirea pomilor.

Într-o încăpere a unei case vechi, de 3 ani, Eugenia Baraboi, femeie cu 3 copii, primărița din Flăminzi, împarte lunile de primară pe săptămîni, pe străzi și pe culturi de plante. Socotește bărbații care au mai plecat spre industrie, îi scade pe cei care lucrau la pămînt, își imaginează clădiri neîncepute încă de-o parte și de alta a șoselei și o Casă de cultură. Pe la ea trec toate visele acestui sat de primăvară pînă iarna.

La școală se aud copiii vorbind subțire. Profesorii ascultă undeva în mijlocul lor și privesc pe geam în așteptarea soarelui. Un elev povestește de conflictul lui Creangă cu Moș Chiorpec Ciubotarul. 72 de profesori din comuna Flăminzi, indiferent dacă sînt sau nu de istorie, repetă în fiecare an celor 1 300 de elevi, că la un moment dat istoria a început în satul lor, așa cum căderea lui Napoleon a început la Berezina. 7 200 de suflete știu amănunte, mai multe sau mai puține, despre acest început. Se vorbește mult, se scrie prin ziare și se aude la radio pomenindu-se numele satului, ajuns la mare cinste prin multe cărți și poezii. Mai ales simbăta și duminica, năvălesc autocarele. Vin copiii de la sute de kilometri distanță să vadă satul Flăminzi, cel pomenit în toate manualele de istorie și de literatură română și se așteaptă să vadă cine știe ce, și în afara unui mic muzeu, nu află decît un sat obișnuit, chiar foarte obișnuit, asemeni celui din care vin. Se înghesuie în jurul obiectelor de muzeu și se miră, mai mult din convenție, pentru că în sinea lor se așteptaseră să vadă ceva mult mai crunt. Dar o roată de car, un lanț ruginit, o cîrpă învechită nu li se pare mult și de aceea le privesc mai mult cu speranța că vor descoperi ceva uimitor de care să povestească părinților.

Trec autobuzele pe șoseaua udă și lasă țăranii orașelor prin satele lor. Mai trec căruțe și foarte rar tractoare cu remorci grele, încărcate cu saci de îngrășăminte. Revin goale și zgomotoase, cu cauciucurile unse de pămîntul crud și moale, încă necopt. Bineînțeles că C.A.P.-ul se numește „1907" și dacă, asta fiind nu foarte departe, aici va apare o întreprindere sau un complex, va purta cu siguranță același nume. Parcă, pentru sărbătorirea acestui an, pămîntul de la Flăminzi a dat cel mai mult. Cînd vezi tractoarele cum ies în larg cu îngrășămintele, gîndul te poartă la tinerețea pămîntului, el, pămîntul cel sărac, care a suportat atîtea secetă, paragină,

Marcel Olinescu : „La curtea boierească"

singe, bombe și zguduiri, a devenit iar bun, generos, gata să-ți întindă o mînă și să te urmeze pe drumuri glorioase. Și dacă pe el mai merge Dumitru Simionescu, Ion Agafiței, Gh. Nichita ș.a., născuți pe la începutul secolului, înseamnă că-și iubește memoria și vrea mult să se știe prin cîte a trecut spre a rămîne pămînt, același lucru de cînd spun savanții că a apărut și mereu altceva cu fiecare anotimp.

Fiind obișnuiți cu harta României agățată pe perete și cu Flăminzii, în partea de sus, ni se pare că spre Galați și spre Muntenia se coboară, că vii mai repede și că, de aceea, focul și răscoala au ajuns la Dunăre cu atîta iuțeală.

Cu iuțeala vîntului, focul a coborît spre sud. Pe șosele au început să bată pasul unitățile militare. Prin orașe cînd se spărgea un geam, lu-

GHEORGHE IZBĂȘESCU

Cronică — 1907

Sta ziua tulburată, la pîndă, ascultînd
cum crește-n sate setea de coase
și topoare
cum brazdele lovite de pașii răsculați
se înfierbîntă — lavă amenințătoare.

Ei, fiii piinii pilpiind însingerată,
ei, fiii cîmpului pe roată tras
prin porțile miniei au slobozit deodată
ura nerăbdătoare în grozavul ceas,
făcînd să tremure hoții de țarină-n conace
hoții de doină, de limpedele grîu,
căci flăcările prins-au în blestemul țării
pe toți cei care-au poluat
suflet de iarbă și de grîu.

Dar tunurile bubuiră în piepturile grave
ale părinților de glie
de la Flăminzi și pînă-n Bărăgan...
Pămîntul românesc, însă, se mai năștea
o dată
din lacrima învingătoare de țăran.

mea tresărea speriată și se ghemuia prin cotloane, se baricada, ca într-o piesă de Caragiale. Frica de țărani le întrase în oase. Un colonel vorbea eroic armatei : „Veți fi având poate rude printre cei ce s-au răzvrătit asta să nu vă împiedice de a vă face datoria de oștean către tron și țară. Și pe fiul meu de-l veți întîlni printre acei rătăciți și nu se va supune... să trageți în el fără a sta la cumpănă". Va să zică, să tragă în fiul lui, spunea colonelul, încercînd să dea dovadă de un spirit eroic convins că fiul său oricum n-are ce să caute printre acești oameni, că are de toate și nici măcar întîmplarea nu-l va scoate printre răsculați. Focul a ajuns în Vrancea, la Suraia și Vultur, două mari sate de la cotul Vrancei, azi aproape orașe, cu unități economice ale căror produse taie granițele Europei. Unii din fiii țăranilor de pe aici erau în armată, li se vorbea de eroism și ei se gîndeau că părinții lor stau în fața pușii celor ai căror părinți stau în fața pușii altora. Ghiță Talabă din Vultur-Vrancea era soldat. Se ruga de țărani să plece, „duceți-vă, oameni buni, o să muriți și dacă muriți, pămîntul nu mai face două parale". Și acasă la el, soldați din alte sate spuneau părinților săi, „duceți-vă oameni buni, vedeți-vă de treabă" și trăgeau în vînt. Marin Ulmeteanu, un bătrîn respectabil, a rămas 70 de ani să poarte în spate o durere. Ionică Cernat, om de 91 de ani, în 1877, a fost mutilat în războiul din Dobrogea, bătut în 1907, rănit în primul război mondial, și complet sărăcit în cel de-al doilea. Ene Negrea și-a văzut tatăl legat de un cheson. Alexandrache Vasile a fost fugărit printr-o pădurice și împușcat în picior ca un iepure, Mel Dumitru a spart pianul boierului. Și toți aceștia sînt bătrîni respectabili care așteaptă în fiecare an primăvara și soarele spre a se încălzi și spre a lăsa friu liber memoriei. În afară de privit, de stat la soare și de dat sfaturi, cînd cineva este la încurcătură, nu mai fac nimic. Eventual, mai rid. Dar numai cînd uită și e vremea frumoasă.

● La cîteva decenii după Rebreanu

„Trecură valea. Drumul continua drept ca o ață și în puține minute intrară în Babaroaga, un sat amărît, două uliță încrucișate, niște căscioare murdare, prin ogrăzi mulți copii și orătănii, ici-colo vreun țăran pipernicit iar pe un dîmbuleț, mai afară, o biserică de lemn ca o jucărie stricată" scrie Liviu Rebreanu în romanul **Răscoala** despre Babaroaga, moșia Nadinei. Satul se întinde de-a lungul apei Dîmbovnicului pe un pămînt nici bogat nici prea sărac. Podzolul clisos a fost și rămîne îndărătnic la muncă. El trebuie arat adînc, mai mult de-un genunche ca să înghită apă pentru o vară. Altfel porumbul la prima secetă se îngălbănește și crește mic, cu știuletele amărît și sec. După anul de pomină 1917, cînd a călătorit prin aceste locuri, lui Liviu Rebreanu nu i-au putut scăpa îndărătnicia țăranilor, pămîntul aspru dar mai ales numele acestui sat. Sună a gol, a oboseală și are o rezonanță stranie. Casele sărace și viața pauperă l-au determinat să-și plaseze o parte din acțiunea romanului prin aceste locuri, mai ales că o parte din ele fuseseră stăpînite de un mare boier. Babaroaga, unul din satele comunei Mozăceni, județul Argeș a avut marea șansă de a intra în literatură și nu într-un roman oarecare ci într-unul din cele mai de seamă. Dar a intrat doar cu numele și cu istoria unui moment, nu cu istoria sa de sat străvechi așezat pe apa Mozacului, nume provenit probabil de la un ostean distins într-o bătălie cu turcii. Babaroaga a intrat în literatură cu 1907 dar pe porțile istoriei a intrat cu sute de ani înainte. În 1620 Gavril Moghilă voevod semna un act de eliberare din rumînie pentru Constantin, Vlad, Tagoe și alții. Ce-a fost înainte de asta nu se mai știe, căci înscrisurile au pierit. Au rămas ascunse în pămînt urmele altor sute de ani dinainte de anul semnăturii lui Gavril Moghilă Voievod, semn că satul vine prin istorie din același loc, că el a rămas un punct fix în univers de milenii și că oricît s-ar învîrti și zgudui pămîntul tot acolo va rămîne. Au trecut sutele de ani și țăranii din Mozăceni și Babaroaga au luptat cu podzolul spre a-l face să rodească mai mult. Satele din împrejurimi au pierit sub săbiile războaielor cu turcii sau în neputincioasele înfruntări cu molimele. În secolul trecut actuala comună Mozăceni avea 4 sate : Găvana, Sudiți, Dumbrăveni și Obidiți. În 1802 a bîntuit ciuma neagră și rînd pe rînd țăranii și-au îngropat familiile pînă n-au mai rămas în viață decît ciocli, care spre sfîrșit s-au îngropat între ei pînă la unul. Găvana a dispărut în urma unui război cu trimișii lui Alah în Europa iar sudiți tot de pe urma ciumei. Cei rămași în viață și-au lăsat lucrurile pe teritoriile devastate de boală și s-au mutat de-a lungul unui drum care taie cîmpia strîmtă a Dîmbovnicului. Țăranii din Obidiți cu sat cu tot, fiind vremea în care, dacă te sătural de un sat, puteai să-l dai cuiva pentru cine știe ce, au fost vînduți lui Suțu, iar acesta, cine știe de ce, i-a vîndut mănăstirii Glavacioc pînă cînd a venit secularizarea averilor mănăstirești făcută de Domnul Cuza. Ce-a mai rămas din aceste patru sate s-a adunat de-a lungul acelui drum, în jurul unei așezări. Au sporit casele și țăranii au împins viața înainte în ciuda războaielor, a podzolului îndărătnic și a sărăciei consfințite prin legi. Domnul Cuza a plecat, sau mai bine zis a fost alungat pentru visele sale neobișnuite în acele vremuri și **„mai binele"** țăranilor s-a aminat pentru alte decenii. A venit apoi anul 1877 și n-a mai avut importanță că erau bogați sau săraci. Era vorba de țară, ea îi chema și ei au plecat, săraci cum erau, au devenit soldați și au trecut Dunărea, mulți rămînînd pentru totdeauna la dreapta marelui fluviu. Îndepliniseră ordinul țării și s-au întors. În registrele comunei scrie limpede : decorați cu Steaua României, Crucea trecerii Dunării, Virtutea Militară, Apărarea Independenței. După măretul an au continuat seculara lor confruntare cu podzolul secetos pînă în 1907, cînd țara a luat foc aprinsă de opincari, cum le ziceau unii. N-au apucat să-și verse mînia pentru că armata sosise dinainte ca să prevină eventualele incendii. Au plecat de sub ochii iscoditori ai ofițerilor, au ajuns la Șerboieni și Glavacioc, acolo unde se putea face dreptate. Dar nici dreptatea aceasta n-a ținut mult, vreo cîteva zile, pentru că s-au întors bătuți și înfometați cu visul lor aminat încă o dată pentru altă bucată de vreme. A venit anul 1916, anul în care i-a rechemat țara și ei, țărani conștiincioși, convinși că sînt așteptați și că pămîntul stă pe umerii lor, au plecat iar. Au dat soldați, dar mai ales și-au dat cota de morți în războiul de întregire a neamului. 157 din cei plecați au rămas pe la Mărășești, Mărăști și Oituz, prin Galiția și Alpii italieni. Cei vii au venit iar la podzolul cel arat cu plugul de lemn tras de 3 perechi de boi și l-au lucrat deși aveau decorații, deși în cinstea lor, dar mai ales în amintirea celor rămași pe hotarele Europei, se ridicase în mijlocul satului un monument. Abia după război, prin 1921 au primit pămînt. Să fie al lor și să devină oameni pentru că numai pămîntul în acele vremuri îi putea ridica la demnitatea de oameni. În acea perioadă a trecut prin Mozăceni și Babaroaga, Liviu Rebreanu pregătind intrarea în literatură a satelor de pe malul Dîmbovnicului. Mergeau spre **„mai bine"**, dar foarte încet. Grîul, orzul și porumbul agonisit îl vindeau la Giurgiu de unde se întorceau cu unelte și cu alte lucruri necesare vieții. A mai venit un război și iar au dus greul, adică au dat foarte mulți tineri bărbați și au primit anunțuri despre oameni morți, care au luptat eroic. Au subliniat numele în registre și asta însemna că își făcuseră încă o dată datoria față de țară, așteptînd în schimb acel **„mai bine"** pentru care se zdrobeau de atîtea secole.

Au trecut peste 33 de ani din noua viață a satelor Mozăceni și Babaroaga, 33 de ani în care au crescut pînă s-au alipit unul de altul. Era primăvară și era cald cînd am călcat pentru prima oară pe aceste locuri. Se desmorțea pămîntul, bătrînul podzol, și se ieșea la cîmp deși soarele tare lăsa să se înțeleagă întoarcerea ploilor, a vintoaicelor și a „babelor" pline de capricii. Privite azi aceste sate cu siguranță că nu seamănă cu Roma sau cu Parisul. Dar privite în comparație cu ce mai țin minte bătrînii de la alți bătrîni și așa mai departe îți dai seama că e vorba de cu totul altceva. Din ce era înainte o așezare de oameni alungați de ciumă s-a format un sat lung de 9 kilometri, cu multe case scoase parcă din cutie, zugrăvite în culori calde. Au trecut 33 de ani din **mai binele** Mozăcenilor și a Babaroagei, deci nu prea mulți dacă ne gîndim la cîți au înainte și aceștia ani au schimbat totul. Primii pași din **mai binele** Mozăcenilor și Babaroagei au început cu rezolvarea problemei țărănești. Țăranii voiau pămînt, nu dintr-un hiperacut simț al posesiei. Voiau pămînt pentru că el le dădea posibilitatea să fie oameni. **Dacă o asemenea posibilitate ar fi venit de la apă, ar fi visat cîmpii întinse de apă.** Dar atunci au început să înțeleagă, nu deodată, că poți fi om pe pămînt nu numai stăpînind pămînt, că demnitatea poate veni de la mai multe. Astfel, de la primul învățător de pe vremuri, Bănuță Popescu, au ajuns azi la 40 de profesori. Mulți dintre aceștia s-au născut pe malurile Dîmbovnicului, s-au școlit aici, apoi la Universități și-au revenit în satele podzolului. Soții Tămagă s-au întors să profeseze în acest loc. Ea predă limba și literatura română iar el lucrează la C.A.P. ca inginer șef. O altă familie de tineri din aceleași locuri a preferat să-și lege viața de aceste sate. Mulți dintre copiii Mozăcenilor și Babaroagei sînt astăzi ingineri și profesori prin localitățile vecine. Pusă în fața unei liste cu absolvenții școlii, profesoarele de istorie din Mozăceni refac o parte din harta județului cu sate și orașe în care foștii lor elevi stau la catedre, în livezi sau în inima industriei.

Problema țărănească, redusă întîi la un singur cuvînt — pămîntul — adică **„mai bine"** a început să se traducă altfel, să însemne școli și un loc de cultură, spital, dispensar, lumină, apă și magazine. Toate acestea existente în comuna Mozăceni nu pe hîrtie, ci pipăibile, noi și moderne, nu au venit deodată și de la sine. Au apărut după săptămîni fără duminici, după zile fără nopți și după ani. Prin 1940 un funcționar de la primăria comunei scrie despre țăranii de aici : „Crime nu se săvîrșesc ; locuitorii nu sînt vicioși". Atîta doar că erau săraci și probabil că așta era totuși singurul lor viciu, dacă sărăcia putea fi considerată un viciu. Pămîntul nu dădea mult și dacă nu dădea n-aveau ce-i face. În anul 1977 nu mai au nici măcar acest presupus viciu al sărăciei.

Din 1950 a început șovăielnic un C.A.P. Mai întîi greu, încet și nesigur. Pămîntul sărăcăcios și îndărătnic, oamenii neîncrezători sau preferînd să aștepte. În 1961 erau 3 C.A.P.-uri. În 1973 unul singur le adunase pe toate trei. Care ar fi diferența între 1961 și 1973 ? În ani ar fi vorba de 12. Diferența crește vertiginos cînd se socotește în bani sau în kilograme. De la cele 800 de kilograme de grîu la hectar, de care mai îți vine să rîzi, cam cît se recolta și pe vremuri, au ajuns la aproape 4 000. Față de alții nu e mult. În Bărăgan se scoate încă o dată pe atît sau mai mult. Dar la Mozăceni pămîntul nu e gras și nici binevoitor. Trebuie săpat de-un genunche și mai bine, altfel se usucă toate sau cînd plouă bălțește apa. Pentru asta au fost aduse mașini speciale de scalificat pămîntul, de arat la adîncime.

Un alt om cu birou friguros era primarul. Într-un oraș ai ghici imediat motivele. Instituții multe, străzi, probleme, întîlniri și ședințe. Dar într-o comună doar cu 3 sate ? Într-o comună cu 3 sate trebuie să știi totul despre fiecare om. De la nevoi pînă la speranțe. Și pe deasupra să mai visezi și tu. Dan Dumitru, primarul din Mozăceni visează, ca atîția alți primari din satele mari ale României pe care i-am întîlnit în ultimii ani, visează orașul. Toți spun că din acea zi pot ieși la pensie, numai să vină acel oraș visat și pe urmă se pot odihni. Pentru ei orașul este suprema mărire a satului românesc. Iar comuna aceasta se apropie repede, chiar dacă, în **Răscoala**, Liviu Rebreanu scrie despre Babaroaga „un sat amărît, două uliță încrucișate, niște căscioare murdare, prin ogrăzi mulți copii și orătănii, ici și colo un țăran pipernicit, iar pe un dîmbuleț mai afară o biserică de lemn ca o jucărie stricată".

● Liniște în cîmpia nebună

Deasupra cîmpiei se ridica încet luna. Șoseaua părea o panglică cenușie spînzurată la capete de cer. Nu trecea nimeni pe șosea și luna creștea amenințătoare ca o plasă aruncată de sus gata să te acopere în orice clipă, să-ți împiedice mișcările și să te imobilizeze la pămînt. Cîmpia nebună adormea încet pe covoare de grîu, în mustața lui deasă și cărnoasă. Nimic nu-ți sporește spaima în aceste locuri devenite certitudini. Cîmpia te primește în lumea ei și-ți dăruiește înainte de toate liniște. Simți cum îți înlocuiește singele cu o nemăsurată tăcere și cum te golește de neliniști, chiar dacă în jurul tău în pămînt stau oameni și cai, arme și oale cu bani, vase și obiecte din diferite epoci, oase de animale domestice, acea civilizație subpămînteană a fiecărui ținut care ne consolidează terenul de sub picioare, existența și viitorul. După cîteva ore îți vine greu să te smulgi din această lume, să te desparți de ea, de cîmpia nebună în care au luptat țărani, au călărit armate străine, au ars pînă și firele de iarbă, fugeau animalele din fața cortegiilor de vînătoare, cădeau zidurile sub obuzele de tun, mureau vitele de sete, dar mai ales acei străini necunoscători ai cîmpiei împotriva cărora Mărin Sa a ridicat și ultimul fir de iarbă sau de cenușă. Dacă te simte prieten cîmpia începe să-ți cînte, cîntă numai pentru tine, prizonierul lunii și al întinderii, te ia de mînă și te poartă în lumea ei, spre sate și pîlcuri de copaci, te ridică în aer și te ajută să zbori. Cînd treci de hotarele ei te strigă și te cheamă înapoi, îți spune că nu și-a terminat de povestit viața, te roagă s-o asculți și-n încheiere îți cere s-o iubești.

Spre sudul acestei cîmpii nebune, pe malul sting al fluviului, cam la 40 de kilometri de mal stă Galicea Mare, un sat așezat cam la jumătatea drumului între Craiova — marea magazie de cereale, a vremii, și Calafat — poarta pe care acestea ieșeau în occidentul și orientul Europei. Fiind la mijloc, satul își făcea datoria de loc de popas pentru convoaiele de căruțași, îi adăpostea pentru o noapte și îi trezea dis-de-dimineață spre a prinde primul vas care ieșea din port icnind sub greutatea grîului și-a porumbului. Zeci de ani țăranii din Galicea Mare au privit cu jind trecerea acestor convoaie spre sud și-au înghițit în gol de fiecare dată cînd căruțele încărcate cu cereale se pierdeau sub faldurile orizontului. Trimiteau și ei spre Calafat asemenea căruțe și cînd le vedeau cum pleacă simțeau că li se rup din suflet, își simțeau trupul slăbit și, abia cînd nu se mai vedeau, un gol imens li se căsca în stomac. Își aduceau aminte de foame și stringeau din dinți. Ani de-a rîndul, decenii, poate chiar secole, au suportat foamea și trecerea acestor convoaie spre sud. Visau că va veni o zi cînd căruțele nu vor mai trece, cînd grîul va rămîne al lor să-și umple burțile goale și elastice, aproape de gumă, după atîta ros de coji și fierturi de scaieți. Oricît era de frumos acest vis el nu ținea de foame. Iar așezarea de calici zisă și Calicea pentru oamenii din convoaie a rezistat acestei iluzii pînă în anul 1907. Ani de-a rîndul s-a spus despre ei că sînt o adunătură de calici și hoți. N-au atacat aceste convoaie poate și pentru a demonstra lumii din cîmpie că n-au furat nimic în viața lor și nu vor fura niciodată, că sînt calici, dar asta nu-i împiedică să respecte drumul mare și bogăția lui. Asta a durat pînă în 1907 și după, încă vreo 40 de ani după asta. Chiar și în acea primăvară cînd îi țintuia foametea nu au atacat convoaiele. Le-au lăsat să alunece spre sud deși foamea le-ar fi dat dreptul să le oprească, să ia tot și să se satur. Dar le-au lăsat să meargă, eventual le-au dat foc sau le-au distrus, dar în nici un caz nu au luat din grîu și din porumb ca să nu fie vreodată învinuiți că au furat bunurile cuiva.

Prin 1907 stăpînea prin aceste locuri prințul Gh. Bibescu. De cînd exista satul și de cînd exista prințul nimeni nu poate spune că o adevărată întîlnire a avut loc. Se spune că un

Octav Băncilă : „Muncitorul și țăranul"

---

televiziune

tv

Imagini dureros de reale

● În mod firesc, pentru mulți dintre noi amintirea clipelor de dinaintea cutremurului se leagă de micul ecran. Urmăream la televizor „Dulce și amar", povestea aproape obișnuită a unui licean plecat de acasă, izgonit de un tată neînțelegător și brutal. Filmul se derula în liniște și povestea duioasă a liceanului ajunsese aproape la jumătate cînd deodată pămîntul a gemut și a zvicnit ca un taur lovit de lancea toreadorului...

Multe ore după înspăimîntătorul seism ecranele televizoarelor au tăcut, ca niște simboluri mute ale calamității oarbe care ne lovise. Apoi pe micul ecran au năvălit imaginile : distrugerile întristătoare ale cutremurului, durerea celor loviți, munca fără răgaz și fără liniște a oamenilor pentru înlăturarea rănilor dezastrului. Mulți dintre noi am fost acolo și cunoaștem situația pe viu, alții le-am văzut numai prin intermediul camerelor de luat vederi. Prin mijlocirea micului ecran țara a fost alături de cei loviți, prin imaginile dureros de reale ale televiziunii ne-am aflat cu toții pe locurile salvării și reconstrucției.

Oricîte ar fi aceste imagini, nu le vom uita. Prea mare a fost tensiunea nervoasă a acelor nopți și a zilelor care au urmat, prea multe încercări ne-au fost date să trăim dintr-odată. Au fost clipe grele. Au fost momente care ne vor rămîne pe memorie ca o arsură adîncă, au fost ceasuri care nu se uită într-o viață de om. Ne vom aminti mereu acel minut al seismului cînd am simțit moartea urlînd în pereții zidurilor, pămîntul clătinîndu-se din încheieturi, casele dintre pămînt și cer alunecînd în neant, lumea alergînd în noapte sub un cer straniu și disperat de albastru. Nu vom uita acele uriașe mormane de beton și fier, nu vom uita chipurile tumefiate ale victimelor purtate cu durere pe un pat de brațe, nu vom uita sunetul trist al acelor fantomatice mașini ale salvării gonind în noapte.

Dar mai întîi și mai întîi nu-i vom uita pe acei oameni — muncitori, soldați, elevi, studenți — toți acei care au lucrat zi și noapte umăr la umăr într-o unitate de neclintit și cu o îndîrjire pe care ți-o dau doar marile dureri și încrederea în mai binele viitorului. Pentru că imediat după ce a murit în pămînt spasmul uriaș al cataclismului, zeci de mii de oameni într-o impresionantă unitate și într-o organizare perfectă, ca o uriașă ARMATĂ A SALVĂRII, au lucrat metodic zile și nopți pentru a îmblînzi și cicatriza rănile marelui oraș lovit de cutremur. Puterea orașului prin oamenii săi, puterea poporului îmbărbătat de conducătorul său, puterea țării întregi a fost și de această dată biruitoare. E adevărat, sînt vieți care nu mai sînt, oameni care nu mai există și în amintirea lor se cuvine să păstrăm o clipă de tăcere. Dar ei au rămas în noi și din amintirea lor arde cu flacără mare puterea noastră de a înălța o viață mai năvalnică și mai triumfătoare.

În aceste zile de grele încercări și Televiziunea a fost la post. Zile și nopți, asemeni acelor oameni admirabili care au muncit zi și noapte să înlăture efectele cutremurului, reporterii televiziunii s-au aflat mereu la locurile sinistrului, transmițînd către țară activitatea neobosită a oamenilor, pîndind pentru noi clipe excepționale, acelea în care viața, oamenii prinși sub moloz erau scoși la lumină. Din acest punct de vedere reporterii televiziunii și-au făcut datoria nu numai ca niște buni profesioniști dar și ca niște bravi ostași ai imaginii, ca oameni adevărați. Munca lor, efortul lor de a aduce în fiecare moment la cunoștința țării, activitatea plină de abnegație, veghea încordată a conducerii partidului și statului nostru în frunte cu tovarășul **Nicolae Ceaușescu**, care a condus direct uriașul efort de înlăturare a efectelor dezastrului, imaginile document care au traversat de dimineața pînă seara ecranul televizorului au fost tot atîtea apeluri la calm, la organizare, la muncă, tot atîtea înfățișări tonice ale dăruirii colective din aceste zile de grea cumpănă. De aceea trebuie să-i apreciem pe reporterii televiziunii iar munca lor, efortul lor de a fi prezenți zi și noapte în punctele fierbinți ale Bucureștiului și a cecelorlalte localități atinse de seism, să o trecem, în modul cel mai firesc în contul general al eforturilor depuse de noi toți pentru reintrarea vieții în coordonatele sale normale.

Într-un fel televiziunea ne-a ținut mai aproape de situația concretă, a adus mai aproape de noi tristețea celor crunt loviți de cutremur și ne-a făcut să ne simțim mai aproape de ei. Televiziunea a fost pentru noi canalul de legătură cu conducerea țării, care ne-a dat putere și calm și ne-a făcut să trecem mai ușor peste durerile noastre. Reporterii au adus mai aproape de noi chipurile eroilor, ale acelora care au adus la lumină oameni vii, vieți agățate cu disperare de viață. Am văzut cu toții fața desfigurată a orașului, am văzut cu toții intervenția hotărîtă a oamenilor pentru ca totul să reintre în normal. Acum cînd scriu această cronică și cînd televizorul aruncă în încăperi o lumină aproape obișnuită, aproape optimistă, acum cînd rănile marelui oraș încep să se vindece mă gîndesc că televiziunea ar putea face un gest cu valoare de simbol. S-ar putea da din nou pe micul ecran filmul „Dulce și amar" pe care l-am putea vedea de la un capăt la altul. Ar fi un frumos simbol al puterii, încrederii și speranțelor noastre. Ar fi ca un ceas oprit la orele 21,24 care începe din nou să meargă.

Mircea Florin Șandru

file de istorie, file de epopee

la flămînda

singur țăran din Galicea i-a văzut undeva, în sertarele arendașului, fotografia ilustrului personaj al acelei vremi și că acel țăran a plecat a doua zi în lume să-l caute, a bătut Bucureștii unde a aflat că prințul e la Paris și s-a hotărît să plece și la Paris și ar fi plecat dacă ar fi avut cu ce. Voia să-l întîlnească și să-i spună că nu mai pot și ori, ori, adică ori face el ceva să-i scape de această stare, ori vor face ei. Cum prințul a fost de negăsit, a dispărut și ultima șansă de evitare a răscoalei. Prințul era la Paris. Doar mîna sa nevăzută și lungă se întindea din cînd în cînd pînă deasupra moșiei, aduna banii, pedepsea pe nesupuși și-i răsplătea pe credincioși. În dimineața de 9 martie, cînd mîna prințului Bibescu n-a mai ajuns la Galicea să-i potolească pe calici, aceștia se ridicau din paturile lor de nuiele, își încălțau opincile de lemn ori din piele de cal sau umblau desculți pe pămîntul răcoros. S-au învîrtit cu toții prin casele lor acoperite cu stuf, au trecut pe la gropile săpate în pămînt, pe fundul cărora nu mai era nici o boabă de grîu și de porumb. Asta i-a trezit de-a binelea, fiind și punctul de pornire al unei hotăriri. Hotărîrea lor însemna „așa nu se mai poate" și fără să-și spună nimic, din instinct, au pornit spre mijlocul satului. Așteptau ceva și spre amiază dinspre gara Băilești au apărut rezerviștii, foștii combatanți în armata măriei sale regele. Veneau de la Calafat, și-n gară aflaseră că țara este în răscoală. S-au mișcat toți cu nedumerire, făcîndu-se că nu înțeleg, deși fiecare știa că aștepta asta de atîția zeci de ani. Era gîndul lor ascuns pe care se temeau să și-l mărturisească chiar și atunci cînd se vedea pe fețele tuturor că așteptaseră mult. În acele clipe nelămurite a apărut un om. Era înalt și slab, un fel de turn de oase, din vîrful căruia îi iscodeau niște ochi negri și înrăiți. Omul striga „icre negre" și lor taman de icre negre nu le ardea. „Omul" se făcea că nu bagă de seamă și se strecura în mijlocul lor strigînd „icre negre, icre negre" ca și cum nu i-ar fi văzut și n-ar fi bănuit nimic. Cînd ei se întrebau dacă acest om e prost sau nebun, dacă se face să-și pună mintea cu el și să-l alunge, „omul" s-a aplecat spre urechile lor ațintite la cel mai mic zgomot și le-a șoptit : „țara e-n răscoală, voi ce așteptați ?" Urechile lor au crescut și au înghițit cuvintele „omului" care s-a îndreptat din mijloc și-a continuat să strige : „icre negre, icre negre". Era un necunoscut care avea să facă la fel în satele vecine pînă cînd va fi prins și arestat, dar tot cu același nume, „omul cu icre negre". Florea Iordache Zamfir, Ion Riza, Tudor Iordache, Sandu Catană, Ion Radu, Ion Ciuciulin, Marin Nicolitu, Stancu Ilie Cioaca și alții, toți morți în ziua de azi, s-au trezit mergînd mînioși spre conacul fraților Naiculescu, arendașii moșiei prințului. Clopotele sunau de parcă ar fi înnebunit fără să le atingă nimeni și ei se trezeau alergînd. În acest timp o căruță ducea în fin spre Calafat doi frați îngroziți, lăsînd în urma lor 11 focuri mari și dogoritoare. De la Galicea au plecat la Nadejdea, au aprins și s-au întors mîniosi, convinși că de acum totul s-a sfîrșit. Ei, care la 1848 ridicaseră un briu roșu în semn de steag, care făcuseră „grevă" prin 1900 lăsînd un an pămîntul prințului în stăpînirea ciulinilor, și pentru asta fuseseră duși legați la Calafat și Craiova, deveniseră stăpîni, deși tot pentru ei, tot pe la 1900, într-un abecedar scria : „Vezi omule, și-nvață cum neamul zburător / Nici seamănă, nici ară, nici seceră vreodată / La vreme împarte o hrană îmbelșugată / Cu darnica sa mînă înaltul creator / Ce va să fie mîine, nu te îngrîji a ști". Dar ei nu erau păsări, nu știau să citească și mai presus de acestea voiau să știe ce vor minca mîine. Poezia nu preciza și ei nu aveau de unde să știe ce vor da copiilor și nevestelor. Dar s-au auzit și aici tunurile și a apărut o caleașcă neagră cu un procuror și un ofițer. Brusc țăranii au devenit mieroși, buni și nevinovați, amăgitori și plini de promisiuni. Că vor fi cuminți, că vor sluji prințului, că-i vor plăti despăgubiri, că le pare rău și că nu vor mai face asta niciodată. Au așteptat să plece oamenii puterii și s-au întors spre conace, le-au incendiat cu mai multă furie și și-au dat seama că stau între doi munți. Viața de om și moartea, și vor urca pe unul dintre ei, oricare le va fi dat. Primarul primea pe atunci o telegramă. „Sînteți rugați a întrebuința toate mijloacele morale pentru potolirea satelor răsculate". Astfel în 16 martie apare la Galicea Mare batalionul 5 vînători, cel mai potrivit „mijloc moral" de potolire a țăranilor. Mulți dintre ei au urcat negurosul munte al morții iar ceilalți au rămas la poalele vieții, acolo unde totul era cu putință. Un tînăr fusese arestat. Unul dintre capii răscoalei a cerut să-i spună ceva și a înfipt un cuțit în el pentru că era prea tînăr și putea vorbi despre secretele țăranilor. Femeile au început să aștepte întoarcerea celor vii din pușcării.

Și iar au început să treacă spre sud convoalele cu căruțe încărcate cu cereale, pe drumul ce taie cîmpia nebună de la Craiova la Calafat. În 1909 Ministerul Instrucțiunii publice și al cultelor trimitea și la Galicea Mare o circulară : „Vi se pune în vedere obligativitatea învățămîntului, se va aplica în ordinea arătată în regulament. În ceea ce privește copiii înscriși din oficiu veți înscrie în prima linie pe toți cei cu dare de mînă și în urmă veți proceda și la înscrierea celor săraci pînă la completarea locurilor disponibile în clasă și în clase". Exista o ordine și existau locuri, dar nu pentru ei și pentru copiii lor. Le rămînea doar să privească mersul convoaielor spre sud și să „învețe" din acel an 1907.

În anul 1977 mai există drumul care taie cîmpia de la Craiova la Calafat. O șosea dreaptă, ca o margine de oglindă, împarte satele în două. Galicea Mare a rămas tot cam la mijlocul distanței și aici se odihnesc oamenii înainte de-a ataca ultima parte a călătoriei. Fiind la jumătatea drumului, satul are obligația de a-i primi pe călători, de a-i ajuta să se odihnească. Pentru asta s-au deschis magazine în care drumețul își ia ce are nevoie, mănîncă și își desfată privirea. În centru, nu departe de fostul han e liceul real-umanist și un C.A.P., noul prinț al acestei părți de cîmpie. Peste cîțiva ani cei care pleacă sau se întorc în sud vor poposi într-un oraș agro-industrial. Vor întîlni pe străzile orașului muncitorii unui mare complex de creșterea animalelor iar spre amiază se vor strecura cu greu printre cele cîteva mii de copii ieșiți din școli. Vor privi aglomerația și agitația de amiază a acestui mic oraș agricol, ivit după cel de-al doilea război mondial. Și vor mai observa că nimeni nu-i bagă în seamă că merg spre Calafat sau spre Craiova, deoarece, azi, nimeni nu mai urmărește convoalele cu grîne cum trec spre sud. Ele trec doar prin memoria celor bătrîni. Cei tineri au devenit insensibili la camioane și autoturisme, indiferent ale cui ar fi, și își văd liniștiți de viața lor de fiecare zi. Cîmpia nebună s-a liniștit definitiv, a devenit cîmpia țăranilor bogați, indiferenți la cine trece spre Calafat și cine trece spre Craiova. Drumurile cîmpiei au devenit libere și nu mai țin în curele speranțele unui sat obsedat de convoaiele căruțelor încărcate cu grîu, care acum 70 de ani li se rupeau din suflet și piereau sub faldurile orizontului.

Alexandru Ciucurencu : „Epilogul răscoalei"

● Muzeul pămîntului

Există în Cîmpia Băilești un oraș mic cu toate casele galbene, răscoapte și îmbătrînite de vreme. Sînt case vechi așezate de-a lungul unei străzi drepte care se scurge în cîmpie la un capăt iar la altul se închide cu un monument în cinstea eroilor, cei care după război n-au mai putut comite acte de eroism, oricîte prilejuri s-au ivit. Sub streașinile acestor case stau numele morților scrise pe tăblii de lemn sau de sticlă, morții noștri buni care ne privegheză viața, așa cum credeau romanii. Vînturile suflă puternic și ridică praful pînă acoperă cerul. E un oraș de cîmpie, aspru în înfățișare, fără nimic în plus. Seamănă cu orașele americane din filmele western. Lipsesc doar caii, crimele și moravurile de epocă. Iar acest oraș din Cîmpia Băilești, întins între Jiu și riul Blahnița are un mic muzeu așezat în conacul fostului arendaș Gabroveanu. E un fel de vilă, o reședință liniștită cîndva pentru un om cu trunchiul gros și cu ochi care vedeau tot ce se petrecea pe moșie cale de cîteva zeci de kilometri. În jurul conacului e liniște și-n ziua de azi. Vîntul bate în ramurile cîtorva pini bătrîni și fluieră subțire spre seară așa cum fluieră un păr lung de fată bătut de Austru. Trec prin acest muzeu în fiecare an cîteva mii de turiști. Nu e vizitat ca marile muzee de istorie sau de artă. Pentru turiștii români conține doar cîteva obiecte de interes deosebit. Obiectele din muzeu nu zmulg semne de exclamație pentru că sînt obiecte obișnuite. Și pentru că au făcut parte din viața noastră uneori le băgăm în seamă mai puțin. Muzeul Cîmpiei Băilești din Băilești conține obiecte simple. Baniță, rariță, carafe de lemn, șei de lemn, polomeac de aramă pentru apă, scărițe de șa, tingire, cauce pentru apă, ladă de zestre, scăriță pentru sanie, meliță, darace de lînă, sucală, războ de țesut, lergătoare pentru urzit, mașină de scos semințele din bumbac, ostie pentru pescuit, plase, năpastă etc. Cînd intră străinii rămîn uimiți în fața acestei lumi mici, înghesuită într-un fost conac. Nu pot înțelege cum a rezistat satul românesc atîtea secole cu aceste obiecte de lemn, cum n-a reușit nimeni să-l urnească din vatra sa, în ciuda fragilității și simplității acestor obiecte. Noi în muzeele cîmpiei nu avem tunuri, nici arme, nu avem mașini sau blazoane, nu steaguri de luptă sau coifuri strălucitoare. Doar niște amărîte de donițe și de opinci din coaje de copac sau cioplite în lemn, cîteva unelte aproape primare și acele scoarțe cu un colorit amețitor. Iar pentru vizitatorii străini e greu de înțeles cum a stat neclintit țăranul și satul românesc atîtea secole și cum s-a apărat doar cu aceste obiecte fragile. Acestea sînt și oricît le-ai învîrti pe o parte și pe alta rămîn obiecte de lemn. Atunci se naște întrebarea : Cine erau posesorii acestor obiecte ? De bună seamă că nu erau nobili și nu visau mărirea. Lumea „agricolă" a obiectelor le arată că n-au iubit nici războiul și unii ajung să se mire. N-au iubit harța și războiul, asta e clar, dar cum s-au apărat acești oameni ? Întrebarea rămîne în gol pentru că ei nu pot înțelege cum un om încălțat cu opinci de lemn e de neînfrînt chiar dacă se apără cu o furcă, cu o cange de pescuit, cu îmblăciile, cu seceri sau cu sape. Logic acești oameni ar fi trebuit să piardă înfruntarea cu alții, chiar și cea cu existența, iar dacă n-au pierdut-o înseamnă că nu tot ceea ce este pentru unii ilogic, este și pentru alții. Acești turiști părăsesc muzeul contrariați de-a binelea și se întîlnesc cu casele acestui oraș mic, de cîmpie și văd agățate pe pereți tăblii cu numele strămoșilor și anul morții fără să înțeleagă de ce își iubesc țăranii români atît de mult strămoșii. Oamenii din această zonă agricolă, s-au legat de pămînt de două milenii și pentru încă vreo cîteva care vor mai veni. Dacă răsfoiești istoria acestui ținut poți înțelege pătimașa legătură între om și cîmpie. La Băilești în 1821 panduriі au înfruntat turcii. Aici a luptat Tudor Vladimirescu, aici țăranii au atacat armata după înăbușirea revoluției de la 1848. Știau de Proclamația de la Islaz și cereau respectarea ei, își știau drepturile și luptau de atîtea secole pentru un anume viitor. Trăiau într-un sat cu nume ciudat, care venea din ciudățeniile limbii române. Unii cred că ar veni de la vechile băi leșești, sau de la boii unor anume Ionești. Indiferent de unde venea acest nume, cam de pe la 1800 pînă în 1907 țăranii de aici au stat ca un cui în coastele autorităților. Au umblat cu jalba, și-au plătit avocați care să-i ajute în tribunale să-și cîștige dreptatea, au lovit cu furie în oamenii puterii și apoi s-au ascuns în păduri de unde se întorceau ca lotri să-și facă singuri dreptate.

Ce era în Băilești în 1907 ? Erau 10 000 de locuitori și stăpîneau 4 044 de hectare față de cele 7 228 ale prințului Știrbei, erau patru școli primare și 1000 de copii de virstă școlară din care frecventau 160, erau 9 ateliere de tîmplărie și croitorie și — cam dublul acestui număr — circiumi. Mai erau bordeie iar unii nu aveau nici atît. Tudor Vățu, unul dintre capii răscoalei nu avea nici măcar un bordei, dormea pe la prieteni, dar mai ales sub cerul liber. Să zicem că unii n-ar fi avut motive să se ridice. Dar să condamni la moarte oameni care pur și simplu cereau un loc omenesc sub soare, că voiau să aibă unde dormi și ce minca atîta vreme cît ei munceau tot timpul cuprins între două întunericuri, depășește și pentru vizitatorii străini care află de istoria orașului orice logică și limită. Dar cum asta s-a întîmplat, ei sînt puși în situația de-a accepta încă o dată că în istoria țăranului român s-au petrecut multe lucruri ilogice și incredibile.

Așa a venit acel 10 martie 1907. S-au strîns toți acești umiliți pe nedrept în fața gării, fără să-i cheme nimeni, avînd acea presimțire a omului înaintea unor mari evenimente și au aflat că „opinca" a trecut la putere, că joacă pe covoarele boierești, că taie și spintecă în carne de stăpîn și au pornit spre ce-i durea de atîția ani. Au aprins grajdurile, au tras clopotele, au incendiat pătulele și magaziile și-au atacat conacul. **New York Times** relata la scurtă vreme după răscoală că la Băilești țăranii încercau să se apropie de conac simulînd procesiuni de înmormîntare sau împingînd înainte vitele satului. Dar prințul Știrbei avusese grijă să aibă la îndemînă armată, întrucît știa cu precizie prețul exact al acelui pămînt și ce pierde dacă îl scapă de sub stăpînire. Au văzut soldații de la Calafat trecînd și spre alte sate și le strigau să tragă în vînt ca la nuntă. Îl căutau pe arendaș pentru că pe prinț nu-l văzuseră în viața lor. Arendașul fugise și ei rămaseseră singuri stăpîni ai acelei părți de cîmpie. Adevărul era amețitor. Pămîntul ardea. Cerul la fel. Nu mai exista nimic în afara unei incredibile și mult așteptate biruințe. Se credeau stăpînii atotputernici ai pămîntului iar femeile își priveau bărbații și îi găseau mai frumoși. Acest vis a durat 4 zile iar într-a cincea, cu două ceasuri după-amiază a început sfîrșitul acestei bucurii. Cădea prima ghiulea de tun și cădeau primii oameni. Ca într-o revoluție satul a fost luat cu asalt. Țăranii nu s-au retras, și-au îndepărtat nevestele și copiii și au rămas să țină piept, să-și apere mica și amăgitoarea lor victorie. Proiectilele au aprins 125 de case. Patruzeci și doi de țărani au murit. O sută au fost răniți. Trei sute au plecat spre pușcării. O fetiță de 11 ani cînd se pregătea să ia drumul bejaniei cu tatăl său a fost ucisă de un glonț. Un țăran, Ilie Ciobanu a rămas să poarte aproape cincizeci de ani o cicatrice imensă de la ochi peste vîrful capului pînă la ceafă. Ștefan Durlă a fost împușcat și a lăsat în urma sa o nevastă cu doi copii iar la o vreme după înăbușirea răscoalei, drept despăgubire, soția sa a primit de la regina mamă **un leu**, cu mențiunea „pentru moartea soțului dv.". Tot atunci după răscoală un țăran îi scrisese lui Nicolae Iorga : „Noi arseserăm un singur pătul al prințului dară nouă știm că ne-a ars tot". Satul mirosea a ars și a molimă, mulți stăteau întinși cu brațele pe piept pe sub pămînt și la întoarcere acest țăran nu mai avea puterea să se gîndească la nimic. Cînd ies străinii din acest mic muzeu al cîmpiei Băilești se întîlnesc cu orașul. Dacă cineva le spune mai multe despre acel an 1907 cînd satul a ars, privesc orașul și încearcă să descopere în el urmele focului. Dacă pleacă fără să afle atunci privirea le alunecă pe casele galbene, aliniate în stilul orașelor agricole, case nu prea mari, dar nici pipernicite. Sînt case funcționale, construite în primul rînd cu o anumită tehnică de a evita puterea vîntului, case care nu au nimic în plus și nimic în minus. Dacă totuși primesc cîteva explicații află că orașul are 20 000 de locuitori, că pe locul morii prințului Știrbei se află o întreprindere, în conacul arendașului funcționează muzeul și o grădiniță, că pe locul fostelor magazii și grajduri se află casa de cultură și cinematograful orașului. Ultimii ani au adus și industria în ade piese turnate și una de celule electrice preceastă lume agricolă. A apărut o întreprindere

HARALAMBIE ȚUGUI

Preludiu

Vibrau în adîncul de țară
Ca o bătaie de aripi solară,
Ca o inimă de izvor, neadormită
Ce pururi palpită :

Glas de neam nemurind, chemare
de neam
În fiecare brazdă și ram,
În fiecare cuvînt rostit, ascultat
De vii și de morți, ne-ncetat.

Dor și durere, amarnice, gemene
Mîndrii nesupuse, în frunți de cremene ;
Ochiul de veghe pe metereze,
Semnul puterii în brațele treze.

Veacuri de lupte în glie rămase
Cu mărturia sfintelor oase ;
Cerul din ochii venind din pămînt
Prin iarbă și arbor de legămînt.

O fremătare și-o cutezare
Fără odihnă și alinare ;
Un clopot de foc sunînd, zi și noapte,
Cu grai de izbîndă în libertate.

Ne-am scris în ele nădejdile, visele
Cu toate văpăile singelui, neînvinsele —
Totdeauna cu inimă tandră și dreaptă,
Totdeauna cu frunte-nțeleaptă...

● „Icre negre, icre negre"

Satul oamenilor moțați e așezat pe piriul Balasan, în dreapta șoselei ce străluce spre Calafat. Pe vremea ciumei lui Caragea satul s-a despopulat iar pe vremea vestitului Petrache Romanescu, om cu case luxoase în centrul Craiovei, au fost aduși săracii din satele vecine, spre a sluji măritului boier rămas singur pe toată întinderea cîmpiei. Se poate spune că satul Moțătei are un cartier nou. Cartierul se numește Moțătei-gară și este la 5 km de satul vechi, peste amintita șosea. A început să existe după cel de-al doilea război mondial și istoria sa numără numai cîteva zeci de ani. Se mai poate spune că între cele două sate se ară de secole și că arind sau săpînd temelii pentru case strănepoții moțaților au descoperit tezaure de monede din timpul împăratului român Godenaus Pius sau a lui Filip Arabul. Alți țărani au

Constantin Nicolae : „Martie 1945, la Flăminzi"

descoperit în morminte străvechi orientate de la răsărit la apus morți cu fața în sus încercînd să vadă ce se mai petrece în lume și morți străini cu fața în jos, nepăsători la ce va fi pe acest pămînt străin pentru ei. Mulți ani prin satele vecine se spunea „dacă ai fată de urit s-o măriți cu Moțătei". Asta însemna că o împingi în brațele disperării, îi dorești atît de mult răul încît o trimiți la foamete și supunere. Și totuși satul acesta răsfirat pe malul unui piriu și a cîtorva din puținele coline ale cîmpiei a devenit o emblemă pentru întreaga zonă. Povestea cu măritarea fetei în Moțătei o mai știu doar bătrînii. Celelalte se uită încet.

La Moțătei copiii știu că înainte se trăia greu și că pe aici a trecut răscoala din 1907. Cei de virstă mijlocie știu că părinții lor au atacat armata în timpul răsmeriței, că au fost uciși, iar bătrînii, din ce în ce mai puțini, își aduc aminte că pe la începutul secolului stăteau cu un picior în groapă și cu altul, pe care și-l propteau bine ca să nu alunece, în viață. Își aduc aminte că era primăvară, că nu se întorseseră păsările și venise vremea ieșirii la lucrul cîmpului. Erau hotăriți să lase totul baltă, așa cum lăsaseră și în 1904 cînd boierul pierduse toată recolta. Îl lăsaseră să vadă cum se descurcă fără ei. Și el s-a descurcat bine, a lăsat pămîntul în paragină și a trăit din banii care-i avea. Iar ei s-au descurcat prost. Capii acelei „greve" au fost arestați, duși la Craiova, bătuți și închiși pentru o vreme, să nu se bucure cum pe moșia stăpînului cresc ciulinii și se plimbă animalele în voie. Aveau de gînd să-i boicoteze bogăția și în 1907. Dacă sînt săraci ei, cei care muncesc, de ce să nu sărăcească și el, cel care șade. În 11 martie, spre seară, a apărut în sat un bărbat slab, înalt, călare pe un cal alb. S-a oprit în mijlocul satului și-a început să strige „icre negre, icre negre, cine ia icre negre ?" Omul venea de departe, trecuse prin alte sate și strigase la fel și-n urma lui se aprinseseră conacele, magaziile și pătulele. Nimeni nu știa cum se numește. I se spunea „omul cu icre negre", sau mai simplu, „omul" ori „icre negre". Abia la Moțătei s-a aflat că se numește Ion Bădulescu, zis Zdrincu, dar cine e și de unde vine nu a putut să afle nimeni. Acest zis Zdrincu, de fapt muncitor, i-a adunat pe oameni și le-a explicat că țara întreagă s-a ridicat împotriva bogaților, că țăranii o duc rău și a venit vremea. Bărbații l-au ascultat cu luare aminte. Omul avea dreptate și ei așteptau o asemenea clipă. Au început să chibzuiască despre răscoală. Dar a venit primarul și le-a cerut „omul". L-a arestat și țăranii nu se puteau lipsi de acest om ; pentru ei coborise parcă din cer și nu-l puteau pierde atît de ușor și de repede. Au pus mîna pe primar, l-au zdrobit sub picioare, au aprins conacul Romanescu, conacul Nică Marincu și au trecut la altele, semnele bogăției și puterii. Au trecut apoi la hîrtii. Credeau că tot răul vieții lor vine de la aceste hîrtoage și arderea acestora i-ar scăpa pentru totdeauna de greu. Le-au ars și le-au rupt în mii de bucățele, cu speranța că aruncă în vînt legile țării, fără să-și dea seama că era o utopie, că în spatele hîrtiilor stăteau oameni și chiar dacă acestea au pornit pe căile vîntului, autorii lor au rămas pe pămînt, puternici și îndrăgostiți de bani. Se spune că toți acești stăpîni ar fi fugit, s-ar fi îmbrăcat soldați și s-ar fi reintors să-i omoare pe țărani. Un asemenea lucru i-a înfuriat peste măsură. Vasăzică nu veniseră soldați adevărați, fiii lor, ci se travestiseră bogații ca să aibă cum să-i omoare. Au atacat armata, acei falși soldați, și-au încercat să-i scape pe arestați. Un oarecare Nică Pișleag, cap de răscoală, cînd și-a văzut cunoscuții legați cu funia și duși spre Craiova a venit să-i scape și a fost crăpat în două cu o sabie. Florea și Grigore Urziceanu au încercat să fugă și au fost uciși. Au fost duși la Ocnele Mari capii din 1904, toți conducători în 1907, Gheorghe Surdu a fost condamnat la muncă silnică pe viață. I s-a făcut apoi o „favoare" comutîndu-i-se pedeapsa la 25 de ani și apoi încă una, de la 25 la 5 ani. I-a făcut pe aceștia, s-a întors acasă dar n-a mai trăit mult, semn că iertarea fusese doar o amăgire. Au mai murit Marcu Stănuca, Marin Pîrvan, Ion Surdu, Iovan Balcan, Ion Mitran, Ion Potlogea etc. Și la acest etc. intră aproape toți morții din acea vreme și din anii următori. Iar acel zis Zdrincu, muncitor într-un oraș apropiat, a dispărut. El strigase „jos boierii, sus opinca". Pentru eliberarea sa țăranii strigaseră „dați-ne omul" și omoriseră primarul. Unii zic că ar fi fost omorît atunci, alții că ar fi săpat la sare pînă la sfîrșitul vieții. După răscoală protoereul iconom Săndulescu scria preotului comunei Moțătei „să nu se oficieze serviciul de înmormîntare răzvrătiților omoriți ca unii ce prin faptele lor nu pot fi socotiți între creștini". Toate acestea bătrînii foarte bătrîni, le mai țin minte. Ei sînt chemați la școli să povestească elevilor. Aceștia află că satul lor de azi nu arată așa de cînd lumea, că problema țărănească, de care azi nu se mai vorbește, a însemnat forță și luptă. Nu departe de Moțătei, la Flăminda în Mehedinți, s-a stins ce se pornise la Flăminzi. Între Flăminzi și Flăminda au încăput mii de morți, între Flăminzi și Flăminda s-a văzut că puterea numărul unu a țării era țărănimea. A început cu Flăminzii și s-a sfîrșit cu Flăminda, semn că nu se schimbaseră multe. Doar banul cel udat cu lacrimi se ruginise de sînge. La 70 de ani, acest traseu refăcut, chiar și în grabă, e atît de departe de acel an, încît la sfîrșitul lui ajungi la concluzia că și satul uită cu vremea, oricîte a îndurat el pe parcursul veacurilor.

Dacă pui întrebarea cea mai banală unui țăran „cum e ?" el îți răspunde la fel de banal „bine". De aici începe dialogul în care își caută argumentele. Vrînd, nevrînd, se întoarce la „răvăluție" „cînd noi o duceam așa și așa", „cînd satul arăta așa și așa". Dacă încerci o individualizare a satului ajungi în cele din urmă la oameni. Criteriile cifrelor nu sînt operante. Un sat are două școli cu 42 de profesori. Altul are tot 2 școli cu 45 de profesori. Trei profesori diferență nu spun că un sat este mai grazov ca altul. Din punctul acesta de vedere satele românești sînt identice. Diferența provine că unul are un magazin sau două în plus iar celălalt are o formație de dansatori celebră în Europa. În mare, nici oamenii nu sînt diferiți. Toți au bătrîni sau frați de-al bătrînilor morți sau arestați și bătuți prin 1907, toți au frați sau părinți morți în cele două războaie mondiale și toți au fii prin orașe pe fronturile industriei. Diferența vine abia cînd te apropii de fiecare în parte, cînd ți se dezvăluie în toate adîncurile sufletului, lipsit de umbre, de mîhneli și zguduituri. Găsești în ei acea imensă liniște de seară a cîmpiei, acea simplitate misterioasă a orizontului de unde se ridică luna ca un ochi deschis spre începutul secolului și spre sfîrșitul său, vremea măririi satului românesc.

Cornel Nistorescu

---

radio r

Puterea stă în noi

● Nu numai mîna tremură apucînd să scrie aceste rînduri, ci și sufletul, și auzul și văzul. Vorbe mari nu încap, doar o singură vorbă, o uriașă lacrimă întunecată și amară, o veșnică pată pe obrazul curat al lumii. Un singur cuvînt și o îngenunchere lîngă inimile ce au încetat să bată, zdrobite de fulgerul negru al unei mîinii mai presus de orice închipuire. Niciodată zîmbetul copiilor noștri nu a rămas încremenit, transformat apoi în spaimă, așa cum a rămas în minutul acelei seri grozave. Niciodată nu mi-aș fi închipuit, nici în cel mai absurd vis, că frumoasele case ale Bucureștiului s-ar putea năruі într-o singură clipă. Niciodată noi nu am plîns dintr-odată atîția morți. Niciodată mamele nu și-au căutat printre ruine copiii ca acum. Niciodată urgie mai cumplită n-am văzut noi, noi aceștia de pe palma de pămînt în formă de lacrimă, numită România. Niciodată nu ne-am fi închipuit că putem pierde dintr-odată atîția prieteni necunoscuți, atîția confrați. Viețile lor au fost întrerupte de o mînă nemiloasă.

Încremenească pentru o clipă, sfîntă clipă,

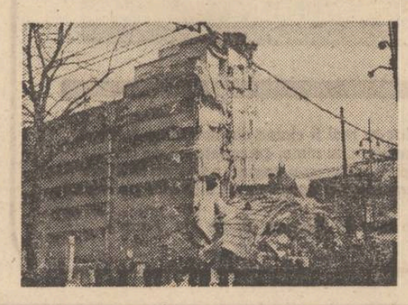

respirația noastră, inimile noastre oprească-se, în amintirea acelora ce nu mai sînt.

Am trecut, chiar în acea noapte, pe străzile devastate, printre clădirile surpate cu geamăt, parcă. Lumina, nefirească pentru acea oră, părea o sfidare față de catastrofa care se petrecuse într-un singur minut. Încerc acum să descopăr cuvinte noi, cuvinte care să ne apere, cuvinte-platoșă, cuvinte-mîngîiere. Și îmi spun că ele, aceste cuvinte nu există. Că existăm numai noi, și că puterea numai din noi trebuie să vină. Că lumea cu toate ale ei, este nespus de frumoasă. Că legea naturii este una, de o asprime pe care pînă acum nici nu o bănuiam, dar că natura continuă să înflorească, iarba să cînte, soarele să lumineze. Vaierul celor dispăruți ne va răsuna multă vreme în auz, zgomotul surd, țipătul caselor va vibra poate pentru totdeauna în inimile noastre. Dar viața își urmează cursul înainte, copiii își văd de jocul lor și rîsul lor curat înseamnă totul.

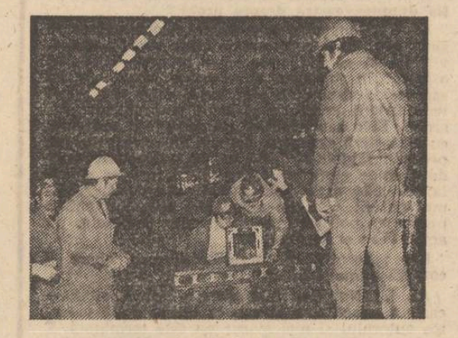

Există acei oameni minunați, cu adevărat eroi, cei care, și acum, zi și noapte, salvează vieți, punîndu-și în primejdie viața lor proprie. E cumplit să cauți printre dărîmături, e mai mult decît copleșitor să auzi geamătul aceluia care încă mai trăiește, și care trebuie scos la lumina zilei. Și, fără cuvinte, omagiul nostru față de cei care și-au pus în primejdie viața pentru salvarea acelor care, din fericire, mai trăiesc.

În acele ore ale nopții și zilelor ce au urmat, reporterii și crainicii Radioteleviziunii au fost alături de suferință, de jale, de durere, de speranță. Am ascultat transmisii în direct, care ne-au cutremurat. Întîmplări, fapte, cifre, pierderi care sînt, și acum, de necrezut. Glasurile lor, ale acelor reporteri și crainici răsunau în auzul nostru altfel decît le știam noi. Copleșite de emoție ele invadau urechea noastră avidă de noi vești, de o licărire de speranță. Ei, oamenii aceia, însemnau în clipele acelea vocea adevărului. Noi ascultam și ei erau la locurile catastrofelor. Noi, copleșiți de aceleași emoții, ei trebuind să-și stăpînească glasul și plînsul din piept. Ei, reporterii și crainicii noștri care au avut cumplita și covîrșitoarea datorie de a fi *acolo* și de a transmite de *acolo*. Curajul, iubirea, tăria și speranța, toate acestea ne-au legat de acele glasuri calde și stăpînite.

Cuvinte nu sînt. Rîndurile mele, scrise stîngaci, vor să fie o fărîmă din copleșitoarea emoție care mă cuprinde. Încerc să mă gîndesc că viața triumfă. Încerc. Încă nu pot să mă iau după rîsul copiilor. Încerc să mă uit la soare. Și lumina lui triumfă, deasupra norului negru care a zguduit din temelii pămîntul sfînt al țării mele.

Ioana Diaconescu

A. E. Baconsky

Remember

HEIDELBERG IV

Un uşor exces de mondenitate se simte şi pe străzi : Heidelbergul e unul dintre cele mai elegante oraşe germane, invadat de toalete, bijuterii, automobile de lux şi de limbile franceză şi engleză ale căror silabe diseminate în văzduhul oraşului îi creează un fel de halo *sonor. Tinerii cu care mă întreţin pasager în preajma zidurilor vechii universităţi, văd pretutindenea în masa eteroclită a străzii,* businessmani *americani pasibili de invectivele banalizate şi devenite slogane ale unei indignări de vogă curentă... mărturisesc a nu avea simpatii speciale nici pentru oamenii de afaceri, nici pentru lumea noului continent transatlantic, dar această aversiune programatică şi nediferenţiată, practicată azi de către intelectualii Europei Occidentale, la adresa americanilor, începe să mă agaseze ca o imensă prostie... o formă de snobism provincial şi meschin, un joc de societate inventat de plictiseala exasperată a sybaritismului sufocat în propria-i monotonie... m-am plictisit şi de doamnele bogate cu vederi* progresiste *şi de dramele intelectualilor* dezamăgiţi *şi de* jeanpaulsartrism *şi de cei ce „nu vor putea uita niciodată etc." dar care, în schimb, ştiu foarte bine să se prefacă a nu vedea astăzi ceea ce nu le convine să vadă... mi-e dor de oameni normali, simpli şi «neinteresanţi», lipsiţi de toată problematica sofisticată îndărătul căreia se ascund nu o dată adevăratele virtuţi ale acestui secol : mizeria morală, oportunismul, laşitatea, minciuna... adică mi-e dor de studenţii unui Heidelberg prezumptiv şi ideal care poate că n-a dispărut pe de-a întregul. Poate că dacă aş rămîne o vreme aici, bătînd frumoasele cafenele vechi ale oraşului, amestecîndu-mă în masa acestor tineri ce par atît de comunicativi, aş izbuti să descopăr zonele cele mai pure ale sufletului juvenil, cele mai nepoluate de* mode *intelectuale ce ravajează întregul Occident transformînd aversiunea firească şi salutară a tineretului împotriva «civilizaţiei de consum», într-o simplă şi superficială competiţie mondenă... nicăieri mai mult ca la Heidelberg n-am simţit tentaţia de a întemeia o sectă nouă şi insolită, cea mai clandestină şi mai primejdioasă dintre toate : un fel de confrerie a oamenilor normali care să-şi permită luxul enorm de a avea reacţii firesti, să iubească şi să deteste exact ceea ce le place ori le revoltă, făcînd o totală abstracţie de sloganele sumare ale acestui* dandysm à rebours *propovăduit de feluriti idoli de bulevard ce şi-au făcut din erezie o profesie foarte confortabilă... şi această tentaţie pe care am simţit-o la Heidelberg colaborează şi ea la o posibilă definiţie a oraşului.*

★

Heidelbergul seamănă oarecum acelor exemplare de frumuseţe feminină ale căror trăsături luate în parte nu sînt neapărat frumoase ; farmecul lui ţine mai mult de acordul perfect al elementelor componente, decît de valoarea intrinsecă a acestor elemente. Că există piese excelente în arhitectura veche, cum ar fi casa numită Zum Ritter *cu splendida ei faţadă de renaştere tîrzie sau* Das Englische Haus *sau podul vechi, nu se poate desigur nega — dar oraşul nu are nici magnificenţa imperială a Bambergului, nici fastul aulic de la Würzburg, nici agresivitatea orgolioasă a Lübeckului... nu întîlneşti Domuri impunătoare sau vechi Primării somptuoase. Dar fiecare lucru are exact dimensiunea, forma şi locul pe care le reclamă parcă un principiu de anatomie ocultă şi fiecare lucru are exact replica potrivită la feluritele ceasuri ale zilei şi nopţii. Piaţa mică are copacii crescuţi acolo unde îi caută lumina şi umbra casei, bisericii sau statuii, strada trece şerpuind ca un riu ideal, clopotul turnului bate atunci cînd trebuie, cînd sunetul lui face să vibreze văzduhul încremenit al unei după-amiezi întîrziate. Vîntul, ploaia, negura vin întotdeauna la timp şi modifică iluzoriu fizionomia unei case, a unei pieţe sau a unei răspîntii de străzi. Pînă şi umbrele ilustre ale celebrităţilor de odinioară îşi fac apariţia armonios şi euritmic ca şi cînd ar asculta indicaţiile unui regizor necunoscut, autor el însuşi al scenariului după care se desfăşoară, într-o desăvîrşită «Einstimmung» viaţa oraşului de azi şi de altădată. Şi trecătorul ce parcurge străzile, indiferent dacă e un cărturar erudit sau un ignorant rătăcit în perimetrul lor, simte presiunea discretă dar ineluctabilă a acestui ritual şi capătă el însuşi, fără să-şi dea seama, patina efemeră a unui element al oraşului*

Şi totuşi... totuşi aceşti studenţi de la Heidelberg par atît de nepăsători faţă de aureola pe care fără voie o poartă... poate că se simt şi ei excedaţi de prea multa eleganţă a oraşului, la care nepăsarea lor va fi fiind un răspuns... poate că-i agasează postura lor involuntară de obiecte ale curiozităţii tuturor acestor străini ce asaltează cu impietate un oraş de mitologie universitară, căutînd parcă să-i inhaleze atmosfera cu aceeaşi aviditate cu care bolnavii de piept trag în plămîni aerul tare al vreunei staţiuni climaterice ascunse între cutele de piatră ale Alpilor elveţieni... şi-atunci i-aş înţelege perfect... cred că dacă eu însumi aş fi printre ei, reeditînd printr-un miracol un episod de biografie studenţească, plimbîndu-mă pe aceste străzi invadate de lumea profană şi eteroclită a vizitatorilor, aş avea nostalgia Heidelbergului de lemn al lui Ruprecht, cu pescarii lui hirsuţi sub binecuvîntarea Sfîntului Nepomuk, cu studenţii lui exaltaţi de tainele unor discipline încrucişate, cu profesorii lui gravi, severi şi stîngaci asemenea cărturarilor văzuţi de Erasm din Rotterdam... dar asemenea nostalgii sînt îngăduite numai celor obosiţi de fier, de beton şi de sticlă... pentru mine reprezintă încă un lux nepermis.

Mihai Gafiţa

„Neoiobăgia" lui Gherea

Întrebarea trebuie să ne-o punem : ar fi scris oare Dobrogeanu-Gherea faimosul său studiu asupra ţărănimii, dacă n-ar fi fost răscoalele din 1907 ?

E vorba de **Neoiobăgia.** Tulburări ale satului erau permanente, „răscoala" era o stare endemică a universului rustic — altădată considerat ca unul idilic, un decor al unor ceremonialuri ciclice, tradiţionale, de un pitoresc aromit cu vechi surse primitive, mistice. Izbucniri la care Gherea fusese martor avuseseră loc numeroase ; în 1883, 1884, se declanşase explozia din 1888, ca urmare a legiuirii agricole din 1887, a liberalilor ; fuseseră apoi cele din 1894 şi 1896 de proporţii ameninţătoare. Inerenţa răscoalelor din lumea satelor era constatată de Gherea ca un fenomen legic, implicit condiţiilor create, odată cu ieşirea ţăranilor din iobăgie. „Anul 1864, avea să spună el în **Neoiobăgia,** purta în sinul său anul teribil 1907". Improprietărirea ţăranilor de către Cuza în pofida frumoaselor intenţii, genera mereu premisele stării de răscoală. Gherea, dacă îşi propusese un atare studiu complet de sociologie rurală anunţat implicit de cercetările sale asupra socialismului ştiinţific şi asupra clasei proletare — nu l-a elaborat şi nu l-a scos atunci cînd s-a produs cea mai vastă descărcare a lumii satului, cu dimensiuni de natură să primejduiască fiinţa însăşi a ţării...

E semnificativ că Gherea nu se va ocupa în studiul său decît în treacăt de latura cea mai aparentă, cea mai spectaculoasă a răscoalelor — de distrugerile săvîrşite de unii şi de represiunea singeroasă, de crima declanşată de ceilalţi. Şi unele şi altele deveneau inevitabile, de vreme ce răscoalele izbucniseră şi incendiaseră atît de grav ţara. Luciditatea lui Gherea e aici extraordinară ; subiectivitatea lui de revoluţionar, pasiunea lui de luptător se abstrag cu totul, lăsînd loc tonalităţii grave a observatorului rece, a omului de ştiinţă împarţial, nedominat de latura tragică a spectacolului unei ţări în ebuliţie generală. Obiectivitatea lui se concentrează asupra laturii care privea explicaţiile cauzelor, în vederea clarificării unei rivalităţi politice, pentru elaborarea unui program social-politic şi economic de viitor. Gherea identifica în răscoale una dintre ipostazele luptei de cu totul altă natură decît înfruntarea oricît de singeroasă între ţăranii ajunşi la capătul răbdării şi moşieri, arendaşi, sprijiniţi de autorităţi şi de guvern — era „lupta uriaşă dintre muncă şi capital, din care trebuia să iasă o lume nouă... Toată frămîntarea şi lupta şi zbuciumul uriaş şi neîncetat de acolo (şi, în cazul dat, din lumea satului, înţelegem noi, cei de azi), nu sînt durerile care vestesc apropierea morţii, ci sînt frămîntările uriaşe şi durerile naşterii... Acolo naşte **viitorul !"**

Cu aceste fraze se încheie **Neoiobăgia,** lăsînd pe seama ziaristicii şi literaturii să descrie pojarul propriu-zis — ceea ce romanele, nuvelele, reportajele, poeziile şi piesele de teatru aveau să facă din plin — el însuşi, Gherea, asumîndu-şi sarcina de a descifra cauzele, factorii determinanţi şi perspectivele fenomenului.

Perioada precedentă, de peste un sfert de secol, fusese marcată mereu de atari exegeze. **Contemporanul** le practica frecvent, căci sursele lor erau mereu la ordinea zilei ; în aceeaşi perioadă, Eminescu atacase din plin problema, şi cu o argumentaţie ce va fi evocată de studiul lui Gherea, în gazetăria de la **Timpul.** Presa socialistă şi muncitorească avea drept subiect de bază contracţiile şi procesele noi din lumea satului, unde se aspreau mereu relaţiile de proprietate asupra pămîntului şi cele de muncă între micul stăpînitor de pămînt — ţăranul — şi marele stăpînitor de pămînt — moşierul şi arendaşul, inclusiv statul, în multiplele sale ipostaze, de proprietar el însuşi, de organizator, de autor al legilor învoielilor agricole, de legislator în economie şi justiţie, etc. Apăruse, cu un deceniu înaintea răscoalelor din 1907, faimosul studiu al lui Vasile Kogălniceanu — fiul marelui iniţiator şi înfăptuitor al împroprietăririi ţăranilor, la 1864 — **Chestiunea ţărănească,** socotit unul dintre „instigatorii" la răscoale. Totodată, apăruse şi teoria poporanistă asupra dezvoltării sociale — aceasta încă în 1893 şi ea dobîndise, începînd din 1906, marea tribună a **Vieţii româneşti** ; se desfăşurase toată acţiunea a ceea ce avea să se numească semănătorism, după 1901, cînd apăruse revista **Semănătorul,** dar, fusese anticipat de **Vatra** încă din 1894 şi de alte publicaţii.

Dintre toate aceste direcţii de gîndire şi acţiune în sfera problemelor ţărăneşti, Gherea îsi preia drept obiectiv central, pentru polemica sa, ansamblul teoriilor poporaniste, socotite de el drept principala diversiune în privinţa soluţiei problemei ţărăneşti, nu pentru că n-ar porni de la realităţile care generează vîlvătaia din 1907, dar pentru că puneau fals, din punctul de vedere al socialiştilor, şi termenii problemei, orientau strîmb demonstraţia ei şi ca atare ajungeau să preconizeze rezolvări străine de fondul, de specificul ei.

Desigur, nici răspunsul pe care Gherea îl dă poporanistilor nu este cel mai obiectiv. Lucreţiu Pătrăscanu a criticat mai tîrziu pe drept cuvînt perspectiva discutabilă a lui Gherea asupra socialismului în ţările înapoiate, perspectivă care afectează şi **Neoiobăgia.** Cartea lui Gherea are însă meritul de a fi încercat după exceptionala cercetare a istoricului Radu Rosetti de a pune pe baze marxiste problema.

Gherea e nevoit deci să reia în discuţie toate laturile problemei ţărăneşti. Evenimentul tragic al răscoalei pivotează în centrul întregii demonstraţii, pentru că Gherea e convins că acestea erau inerente condiţiei ţăranului — şi a celui devenit proprietar la 1864, şi a celui rămas atunci fără pămînt şi a celui care, ulterior, avea să redevină proletar agricol (prin vînzarea ogorului, prin reîmpărţiri, prin procese pierdute, etc.). **Neoiobăgia** este sinteza cea mai amplă şi mai ştiinţifică a unor lucrări similare, cum erau : C. Garoflid — **Problema agrară şi dezlegarea ei,** Gh. Maior — **România agricolă,**

Radu Rosetti — **Pentru ce s-au răsculat ţăranii,** I. G. Bibicescu — **În chestiunea agrară,** I. L. Caragiale — **1907. Din primăvară pînă în toamnă** şi menţionata **Chestiunea ţărănească** de Vasile Kogălniceanu. Propriu-zis, răscoalele sînt tratate în capitolul al V-lea, intitulat **Revoltele ţărăneşti** şi consacrat seismelor satelor încă din secolul al XIX-lea, aşadar şi celor din 1888 şi 1894. Gherea analizează mai puţin evenimentul, cît starea sau fenomenul, realitatea permanentă şi răscoala, dimensiunea sau coordonata răscoalei din perimetrul agricol. O largă demonstraţie este făcută în jurul „instigatorilor", care, în concepţia zilei trebuiau să reducă starea de răscoală la un număr de provocatori şi provocări.

Însă principalul instigator a fost Statul însuşi, afirmă Gherea, Statul care a făcut incomplet improprietărirea, n-a creat cadrul material pentru ca ţăranul să-şi poată şi nu mumai pămîntul, să şi-l poată plăti, să nu trebuiască să se înrobească la Stat, la moşier şi arendaş.

Armata e un alt instigator, continuă el, căci serviciul militar obligă pe ţărani să cunoască mirajul unei alte vieţi, aceea citadină, civilizată, ea „revoluţionează capul şi sufletul ţăranului". Întors în sat, fostul soldat „e alt om", el nu mai suportă „să muncească o viaţă întreagă, gol şi flămînd, sub arapnicul feciorului boieresc şi jandarmului rural". Gherea va face o amplă şi senzaţională expunere asupra „fostului sergent" din armată, aşadar a ţăranului deprins să se ridice în fruntea obştei, „să conducă". Acest fost sergent va deveni un revoltat, un revoltat sistematic, un conducător şi tălmăcitor al nemulţumirilor surde şi inconştiente ale ţărănimii... La 1907, în capul revoltaţilor s-au găsit... în special foşti sergenţi în armată, „căci, precizează Gherea, cei trei ani de şcoală de la cazarmă, devin apoi în viaţa satului... o şcoală de revoltă".

Neoiobăgia ia apoi minuţios în dezbatere rolul „instigator" al presei de informaţie, care dezbătea problema ţărănească, dădea relaţii despre mişcările din mediul rural ; a presei politice, în care se denunţau reciproc partidele în toate laturile programului lor, inclusiv aceea privind satul ; a **Monitorului oficial,** care consemna dezbaterile din parlament, înfruntările sau numai invectivele aruncate de deputaţi ; dar care exprimau deopotrivă critica boierimii ; critica burgheziei, a arendăşimii, a formelor noi ale vieţii publice. Gherea dezbate rolul şcolii, al legiuirilor agricole în generarea şi dezvoltarea germenilor răscoalei, al administraţiei de stat, aliată sau rivală puterii de stat, şi în orice caz adversară ţărănimii. **Acumularea contradicţiilor** de tot felul, aceasta explică potenţialul permanent de revoltă, iminenţa răscoalelor, care aşteaptă numai scînteia ca poporul să se-aprindă. La 1907, afirmă Gherea, această scînteie incendiară a fost mai ales o versiune de ordin rasial, dar nu mai puţin studiul învederează că acumularea contradicţiilor ajunsese la un asemenea stadiu, încît orice putea declanşa explozia. Marele Kogălniceanu avea astfel dreptate cînd arăta că un an agricol bun făcea ca ţăranul să aibă mai puţină recoltă, căci el era constrîns de învoieli să o adune pe a moşierului şi arendaşului, nu pe a sa. Iar anul 1906 fusese un excelent an agricol.

Gherea arată cum păturile politice se fereau în genere să facă propagandă politică la sate, tocmai ca să evite confruntările riscante, dar în 1906, cu ocazia expoziţiei jubiliare, fusese adus satul în Capitală, în vederea unei propagande de excepţie şi care a dat rezultate inverse decît cele dorite.

Neoiobăgia, de la a cărei primă apariţie au trecut aproape şapte decenii, s-a tipărit în 1910 şi care a fost reeditată chiar acum, în momentul comemorării răscoalelor din 1907, este o operă de analiză profundă, realistă şi totodată vizionară. Dobrogeanu-Gherea, exprimînd la acea dată punctul partidului socialist în curs de reorganizare, al marxiştilor români ai vremii aflaţi în dispută cu poporanismul, ne apare azi ca un precursor de o remarcabilă cuprindere a fenomenului social-economic şi a perspectivelor lui.

Alexandru Ivasiuc

„Sînt un adept al romanului politic"

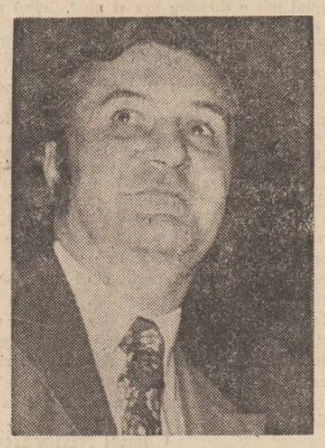

Rep. : De cînd datează începuturile activităţii dvs. literare ?

Al. I. : Începuturile mele literare nu numai cele publicate dar chiar primele încercări şi proiecte au venit relativ tîrziu. Am debutat în revistă, la **„Gazeta literară",** în iulie 1964. Aveam treizeci şi unu de ani şi scrisesem prima mea schiţă cu cîteva luni înainte. N-am fost nici măcar amator-poet în pubertate şi adolescenţă, poate pentru că apelul pentru mine al literaturii de atunci era nul şi prestigiul ei inexistent. La paisprezece ani citisem pe Baudelaire — care mă fascina fără să-l prea înţeleg şi ştiam versuri pe de rost, nu numai şcolare, din Eminescu şi chiar Bacovia şi Arghezi. La cincisprezece ani am început să citesc „Istoria literaturii", a lui Călinescu. Am avut parte, datorită tatălui meu, pedagog şi om de ştiinţă cu preocupări filozofice şi o solidă cultură clasică, de o educaţie îngrijită. Ce putea să-mi spună A. Toma ? Apoi, era şi o chestiune de structură. Totdeauna m-a interesat mai mult filosofia şi istoria.

Rep. : Cam ce ştiaţi despre literatura vremii cînd aţi devenit publicist ?

Al. I. : Aproape nimic. Nu citisem o revistă literară contemporană pînă în anul 1963.

Rep. : Cum puteţi defini principala sursă de inspiraţie din opera dumneavoastră ?

Al. I. : Povestirile bunicii mele maramureşene, despre vremuri de demult m-au făcut să sufăr de un uşor snobism. La cinci ani ştiam că mă trag dintr-o stirpe de războinici a căror fapte au atras atenţia lui Iancu de Hunedoara şi Matei Corvin şi care, după diplomă **„au slujit cu credinţă, vărsîndu-şi singele în războaie contra invadatorilor turci".**

Aceasta este o latură, cealaltă, cel puţin la fel de importantă, este experienţa mea personală extrem de variată şi de liniară. În sfîrşit, a treia, care-i dă armătura necesară, este lectura textelor filosofice.

Rep. : Aţi crezut în forţa şi talentul dumneavoastră ?

Al. I : Nu prea. Toţi cred că avem îndoieli dar eu în ceea ce mă privea aveam ceva de spus şi demoni de care să mă eliberez.

Rep. : Ce v-a determinat să vă alegeţi meseria de scriitor, de publicist militant ?

Al. I. : Aici nu mi-am ales meseria ci m-a ales. De scris scriu spontan, nu sînt laborios pe manuscris. Aşa ies cuvintele din mine, aşezate în structuri. Cît priveşte viaţa plină de noutăţi a societăţii noastre contemporane ea este pentru mine o continuă problemă pentru înţelegerea căreia probabil că voi consuma întreaga viaţă intelectuală. Eliberarea tuturor de orice îi împiedică să se manifeste şi să se realizeze reprezintă pentru mine mersul istoriei, aşa cum o înţelege omul modern.

Rep. : Ce credeţi că este esenţial în concepţia dumneavoastră despre proză ?

Al. I. : Concepţia mea despre proză are, ca să spun aşa, două componente. Una strict estetică, vizibilă în cărţile mele, care înţelege proza ca o întrebare constructivă aruncată lumii, pentru care orice modalităţi sînt bune dacă sînt adecvate facerii sensibile şi acute a problemei inscrise. Epic sau eseistic, cu personaje sau fără, cu atmosferă sau fără, dincolo de orice canoane, pregnanţa ideii şi forţa ei de pătrundere este după mine esenţială. Cealaltă latură se referă la obsesiile mele, legate mai ales de mecanismul puterii. Sînt un adept al romanului politic pentru că politica ne defineşte destinele, în acest veac şi în acest loc.

Rep. : Socotiţi că durabilitatea unei opere îl conferă numai tiparul.

Al. I. : Nu. Cea mai mare — după mine — carte a veacului a apărut la 10 ani după moartea autorului şi nici măcar nu este terminată. E vorba de „Omul fără însuşiri" a lui Musil. Kafka a fost descoperit şi el după moarte. Cît priveşte durabilitatea operei mele, exemplul nu mă

Continuare în pag. a 7-a

În semn de omagiu revista „Luceafărul" publică în această pagină ultimele colaborări ale scriitorilor dispăruţi datorită catastrofei de la 4 martie 1977.

Mihail Petroveanu

despre

„Repaosul vocalei"

Prezent cu regularitate în diversele antologii de lirică românească editate în limbi străine, în ţară sau peste hotare, Virgil Teodorescu a putut fi întîlnit frecvent în paginile Revistei Române, ca poet în primul rînd, dar şi ca eseist şi autor de articole de poziţie estetică ori civică. Tot aci, numele său a fost deseori obiect de examen critic special (V. cronicile şi recenziile la culegerile „Blănurile oceanelor", „Heraldica mişcării"), şi de aprecieri generale, în cadrul sintezelor privind evoluţia contemporană a poeziei române. Virgil Teodorescu poate fi deci considerat ca un poet cunoscut cititorilor Revistei Române. Totuşi, deoarece de la cea din urmă recenzie la actuala versiune franceză a „Repaosului vocalei" s-a scurs un interval relativ lung, socotim oportună o cît de sumară refamiliarizare cu poetul. (Refamiliarizare ţinînd loc şi de prima luare de contact pentru cei care nu ştiu încă nimic despre tipul de lirism al lui Virgil Teodorescu).

Debutant de pe băncile liceului, în 1928, în-

Continuare în pag. a 7-a

Veronica Porumbacu

„Deschid fereastra clipei"

— Am dori să ne vorbiţi despre ierarhiile literare şi despre poziţia dumneavoastră în această ierarhie ?

V. P. — Ierarhia literară e un termen secund şi pe deasupra aproximativ. Cînd numeri mai multe decenii de viaţă ai fost martorul cîtorva ierarhii. Există ierarhii de moment, ierarhii la zi, la an, la decenii. Dar există şi o stratificare pe care timpul, judecător, mai împarţial, decît fiecare din noi, o face treptat, în memorie, pentru locul fiecărui poet. În genere nu cred că există poeţi mari, mijlocii, mici ; împărţirea este între poeţi şi nepoeţi. Şi poet e cel care redescoperă lumea cu ochii lui, nu cu unghiul de vedere comod, acceptat al altora. În momentul cînd ţi-ai dat măsura ta de sinceritate, de afectivitate, în măsura asta eşti poet sau nu eşti poet.

Poet e cel care se dăruie poeziei întreg, cu tot ce are, cu tot ce este, în sensul întregului despre care vorbea Goethe în poezia „Anul nou": Înăuntru, în afară / Nu îmi pot divide rostul / Ca să facem casă bună, / Sînt întreg şi-al meu şi-al vostru / TOT am scris, şi-ntotdeauna / Ce simt eu, cum cred că-i bine / Mă despic mereu şi totuşi / Sînt mereu egal cu mine.

— Deci dumneavoastră susţineţi că ierarhiile sînt temporare...

V. P. — Fiindcă revii — ba chiar începi întrebările cu locul meu într-o ierarhie —, tot ce-ţi pot spune este că ierarhiile înseşi sînt temporare, cum temporară e condiţia umană chiar şi pentru cei mai atemporali poeţi Oamenii trăiesc în clipă, liricii deschid uneori fereastra clipei spre timp şi eu fac parte dintr-o generaţie care irupînd promiţător după război, a vrut să trăiască intens, să-şi răscumpere anii prădaţi, să-şi trăiască intens fiecare clipă şi uneori a uitat să deschidă fereastra despre care tocmai am vorbit.

— Ce importanţă are pentru poezia dvs. această fereastră uitată ?

V. P. — Uitarea sa am plătit-o cu candoarea a vreo trei volume. E drept că mereu construcţia şi reconstrucţia unei lumi a absorbit într-una toate energiile încît noi înşine a trebuit să ne zidim în podul dintre ieri şi mîine cu dăruirea zidarilor anonimi de pe urma cărora rămîne numai clădirea, respectiv podul. Ceea ce nu înseamnă că dintre aceştia, cînd au avut răgazul să se întîlnească din nou cu sine, nu şi-au dat măsura întreagă a dorului lor.

— Au avut mulţi acest răgaz ?

V. P. — Mă gîndesc la A. E. Baconsky, Nina Cassian, Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Victor Felea, Aurel Rău...

— Şi dacă revin la prima întrebare care este ultimul dvs. răspuns?

V. P. — Poezia nu este ierarhie, ierarhia nu este poezie şi n-au a fi confundate una cu alta.

Virgil Gheorghiu

Cîntece finale

I

Centaurii silenii şi satirii
M-au înţărcat. La butii nu dau cepuri.
Îmi spun hlizit c-aşa e legea firii :
Şi să n-ating nici lişiţe nici epuri.

Departe-i şi ulcioru-ntins de Hebe.
Olimpice tainuri şi nectar.
Voi clefăi doar mînătărci şi ghebe
Sugînd seminţe dulci de coconar

II

Custura ruginită îmi tremură în mînă
Că trestia cu glasuri pe ape-o să rămînă,
Şi cînd desprind din noduri sfărîmicioasa teacă,
Găsesc tot miezul putred, tulpina goală, seacă.

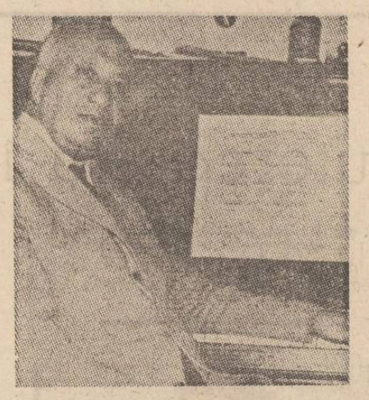

Şi dac-ar mai fi cîntec din nou să se ivească
Ar semăna cu mine, cu sufletu-mi de iască.
Iar prin pădurea-n neguri, pe aspra înălţime
Chemarea s-o asculte n-ar mai găsi pe nime !

(Din ciclul „Cîntece finale de Faun").

Confruntări

Literatură, evenimente, lacrimi

Printre atîtea evenimente legendare, mitologice, simbolice, istoria reală și imaginară a conceput și conservat două mituri de profundă semnificație pentru modul de înțelegere a funcției de compensare a conștiinței individuale și colective: **potopul** și **salvarea** cu ingenioasa arcă a lui Noe.

Dar anxietatea provocată de moartea catastrofică nu s-a întîlnit mereu numai cu instinctul de simplă conservare a ființei umane. Ea s-a interferat cu dorința de dăinuire în timp, de unde au rezultat acele formule complexe ale memoriei colective, convertite în semne, cîntece, inscripții, legende, o întreagă istorie a durerii, a plînsului tragic, ca și a bucuriei de a trăi, configurîndu-se pe această cale.

Plînsul provocat de forța destructivă, copleșitoare a unor evenimente catastrofice, mult mai puternice decît puterea ființei umane de-a le evita, corelat cu nădejdea și sentimentul de satisfacție generat de **fapta umană**, menită să restaureze **ordinea în viață**, să-i confere societății posibilitatea de a se revitaliza, reprezintă două ipostaze decisive ale comportamentului uman.

Între cosmohaosul, imprevizibil prin natura sa și nevoia de ordine și stabilitate, tipică pentru orice **homo sapiens**, nu se poate stabili niciun pact de neagresiune. **Apa, aerul, focul, stihiile** dezlănțuite, **energia** descătușată ,intrată chiar și pentru cîteva momente în stare de dezordine, devin inamici ai **pămîntului**, lupta aceasta cumplită dintre **elemente** transformîndu-se într-o catastrofă cumplită pentru toate ființele de pe **terra**. Generațiile umane sînt astfel confruntate mereu cu un alt **potop**, față de care societatea reacționează de fiecare dată prin înfăptuirea unei alte corăbii salvatoare.

Se știe că există **catastrofe naturale**, provocate de energia firii, așa cum există și **catastrofe artificiale**, stîrnite de energia umană, manipulată în scopuri destructive. Și unele și altele sînt la fel de înspăimîntătoare. Deosebirea dintre ele rezultă din faptul că unele sînt **inexorabile**, iar celelalte pot fi **evitate**. Dar toate aduc moartea, seamănă distrugerea, întrețin anxietatea și plînsul traumatizant sau eliberator, produs de pierderea celor ce aveau libertatea să trăiască pînă la stingerea lor naturală. De la legendele biblice, epopeile homerice, scrierile istorice ale lui Herodot și Caesar, Cîntecul Niebelungilor, poemele osianice, povestirile absurde ale lui Voltaire, teatrul situațiilor limită din epoca noastră, toate tipurile de scriitură consemnează pentru memoria colectivă a eternității, diferitele catastrofe naturale sau artificiale care au traumatizat omenirea pe întreg parcursul existenței sale.

Să fie această **literatură a evenimentelor catastrofice** un act de **trădare** a ființei umane, cum lăsa să se înțeleagă un reputat filosof francez? Pot fi socotite asemenea opere o cale de **deturnare** a atenției de la faptul în sine, o consolare facilă, destinată să aducă doar uitarea sau alinarea unei suferințe? Este adevărat că nici epopeile homerice, nici opusul lui Voltaire despre cutremurul de la Lisabona, nici dramele lui Sartre despre confruntarea omului contemporan cu anumite evenimente-limită, nici romanele de război scrise de Böll, Mailer, Malaparte, nici proza lui Remarque despre universul concentraționar etc., nu au putut schimba cursul unor evenimente. Dar toate acestea au devenit un **memento**, un act de **eliberare psihică**, un avertisment. Eroii plîng cuprinși de durere și revoltă, iar lacrima interioară sau vizibilă a cititorului îndeamnă la proiectarea unui gînd generos spre **fapta salvatoare**. Nevoia de-a ne plînge eroii și martirii face parte din structura noastră umană. Dar necesitatea de-a ieși din impas răspunde și ea dorinței noastre firești de-a trăi.

Desigur că într-un fel plînge Andromaca în **Iliada**, Atila în **Cîntecul Niebelungilor**, altfel plînge Werther, cunoscutul erou al lui Goethe, Clarissa din romanul lui Richardson, prințesa de Clèves din romanul d-nei de La Fayette și altfel plînge poporul din poezia lui Goga și se lamentează țăranii din povestirile lui Sadoveanu. Este adevărat că atît catastrofele colective cît și cele individuale au o semnificație tragică. Dimensiunea lor este diferită. Între literatura **lacrimilor ornamentale** și aceea generată de fapte profund tragice, diferența este imensă. Faust o pierde pe Margareta și pe Elena dar se izbăvește prin faptă. Beethoven realizează **Simfonia destinului** și **Eroica** cea plină de tragism, dar ajunge la îmbărbătătorul **Imn al bucuriei** din **Simfonia a noua**. Thorton Wilder a scris drama **Am mai scăpat încă o dată** (1942), stăruind asupra energiei ființei umane bune, capabilă să traverseze toate catastrofele, de la era glaciară, potop, pînă la dezastrul ultimului război.

Într-un alt context, Octavian Goga scria memorabila sa poezie **La noi**:

„La noi sînt codri verzi de brad și cîmpuri
de mătasă;
La noi atîția fluturi sînt și-atîta jale-n casă.
Privighetori din alte țări vin doina să ne-asculte;
La noi sînt cîntece și flori și lacrimi multe,
multe..."

Astăzi, cîntecul de jale al lui Goga are în conștiința noastră îndoliată un alt ecou. El ne găsește totuși cu capetele sus, animați de energia faptelor salvatoare din catastrofă.

Ne plîngem victimele multiplicate de catastrofele naturale ce ne-au lovit în acest deceniu, într-un mod mai cumplit decît s-a văzut vreodată în cele mai sumbre utopii literare, dar facem tot ce este cu putință pentru a ieși din acest impas tragic.

Romul Munteanu

Varia

Rebreniana

O introducere în opera lui Liviu Rebreanu ca aceea a lui Al. Săndulescu apărută la Minerva în 1976, apare puțin curioasă după ce ediția de **Opere** din Liviu Rebreanu, începută în 1968 de Niculae Gheran, a ajuns, în 1975, la al optulea volum (cuprinzînd **Răscoala**). S-au publicat anterior două astfel de „introduceri", una în 1954 de Ov. S. Crohmălniceanu și alta în 1965 de subsemnatul, un „eseu" de Lucian Raicu în 1967, o culegere de studii despre Liviu Rebreanu (interpretat de...) în 1973, recent tradusă în limba franceză și publicată la Montepellier de Doina Iordăchescu și Monique Chauvet, un prim volum de **Caiete** de Liviu Rebreanu prezentate de Niculae Gheran în 1974. Ar fi fost acum locul unui studiu critic de amploare, mult înlesnit de sus-numita ediție pe care însuși Al. Săndulescu o numește „monumentală".

Bineînțeles că o nouă interpretare critică, un nou punct de vedere, o nouă viziune este oricînd valabilă și poate, dacă nu înlocui, sta alături de vechile interpretări printre care nu trebuie să uităm pe aceea din 1939 a lui G. Călinescu.

Mai toată critica antebelică, începînd cu Lovinescu și sfîrșind cu G. Călinescu, a atribuit romanelor lui Rebreanu fără deosebire, caracterul de epopee. Eroii de epopee Achile, Odiseu, susținea G. Călinescu, n-au individualitate, sînt „simboluri a două ipostaze virile". „Achile trece prin criza erotică și războinică, Odiseu prin aceea de întreprinditate matură. O simplă schimbare a vîrstei și continuarea faptelor apare imposibilă, căci ei nu sînt caractere, ci atitudini". La fel în romanul lui Slavici **Mara**, Persida (G. Călinescu pune de opt ori greșit **Mara** în loc de **Persida**) și Nați sînt nu atît doi indivizi îndrăgostiți, cît două exponențe ale crizei erotice tipice prin care trec fetele și flăcăii din lumea rurală. Odată criza depășită, eroii capătă alte valori simbolice... În Nați se varsă prin maturizare toate instinctele tatălui, în Persida toată firea mamei. Persida, fata de măritat, a devenit nevastă, Nați, feciorul de însurat, a devenit bărbat. În continuare, ei nu mai pot fi eroii altor aventuri ca personajele din romanele lumii citadine, din cauza reacțiilor tipice, a reducției vieții sufletești, a lipsei de complexitate a conștiinței. Reacțiile țăranului sînt reacțiile uniforme, colective ale țărănimii. „Toți flăcăii din sat sînt varietăți de Ion". Mai departe, Călinescu neagă posibilitatea romancierului de a fi creat în Ion un tip de ambițios arivist, deoarece ambiționul trebuie să fie capabil de a-și reprezenta o finalitate, în vreme ce Ion n-are destulă inteligență pentru a o pune în serviciul realizării unui scop. El e, în caracterizarea criticului, o simplă „brută, căreia, șiretenia îi ține locul de deșteptăciune". Călinescu contrazicea flagrant mai ales pe E. Lovinescu care susținuse cu mult temei, că „din lumea țăranilor lui Balzac, din **Les paysans**, dar, mai ales, a lui Zola din **La terre**, Ion e expresia instinctului de stăpînire a pămîntului, în slujba căruia pune o inteligență ascuțită, o cazuistică strînsă, o viclenie procedurală și, cu deosebire, o voință imensă". Lovinescu compara chiar pe Ion cu Julien Sorel: „Cum Ion este expresia violentă a unei energii, în limitele ideației lui obscure și reduse, e un erou stendhalian, în care numai obiectul dorinței e schimbat, dar încordarea, tenacitatea și lipsa oricărui scrupul moral rămîn aceleași". Lovinescu nu vedea nici o contradicție între eroul de roman, individualitate, și cel de epopee. Călinescu considera epopeea condiționată de eroii „exponenți".

Al. Săndulescu recunoaște în **Introducerea** sa că Ion e o „individualitate", „un suflet rural nu lipsit de contradicții, de anume complicații", fiind „în orice caz inteligent", dar crede că primul roman al lui Rebreanu poate fi considerat totuși o epopee prin modul „de cuprindere a întregului și a eternului, a istoriei unei lumi..." Romancierul făcea însă o distincție între modul de creație din **Ion** și **Răscoala**. „Dacă Ion, zicea el într-un interviu, este simbolul individual al țăranului român, setos pînă la patimă de pămîntul lui, **Răscoala** este simbolul **colectiv** al aceluiași țăran — simbol al energiilor de care dispune el în contact cu pămîntul..." Al. Săndulescu citează opinia lui Georg Lukács („Eroul epopeii nu încarnează un destin individual, ci pe cel al unei colectivități"), nu trage însă nici o concluzie din ea. Evoluția lui Rebreanu poate fi comparată, după noi, cu aceea a lui Tolstoi, în sens invers. Tolstoi a scris întîi un roman-epopee, **Război și pace**, apoi un roman flaubertian, **Ana Karenina**. Tehnica din acest din urmă roman a înrîurit în mod vădit construcția din **Ion** (desfășurarea romanului pe două planuri, în contrapunct) pe cînd aceea din **Răscoala** poate fi asemănată, îndeosebi, prin antrenarea unei mari colectivități, a numărului imens de exponenți, romanului **Război și pace**. Dacă aceste tipuri de construcție diferite împietează asupra unității de creație, scriitorul cîștigă în varietate, pe care, ținînd seama și de celelalte scrieri ale sale, este evident că a urmărit-o.

Ideea de roman ciclic nu-l interesa pe Rebreanu. „Voi descrie, zicea el în același interviu din 1935, într-un alt roman, întitulat poate **Întunericul**, cum s-a comportat țăranul român în marele nostru război, și apoi, ca un corolar deasupra acestora, am ideea unui roman intitulat **Pacea**, în care viziunea se întregește armonic, într-un stat român mare și consolidat. Bineînțeles că toate acestea nu trebuie să te facă să crezi că aș urmări realizarea unui ciclu..."

Nici **Întunericul** (în 1927 apăruse **Întunecare** de Cezar Petrescu), nici **Pacea** nu le-a scris, în schimb în 1940 medita la un alt roman, **Păcală și Tîndală**, care dorea să fie opera sa cea mai reprezentativă „dacă s-ar putea o epopee a vieții românești într-un sens, cum e de exemplu **Don Quijote** sau **Suflete moarte**". N-a rămas decît un plan sumar. În locul acestui roman, Rebreanu a publicat în 1938 **Gorila** care, prin prezența lui Titu Herdelea, trebuie pus în legătură cu **Ion** și **Răscoala**, completînd cronica evenimentelor vieții românești din perioada următoare anului 1933. Din păcate, viziunea epopeică e absentă din acest roman-cronică, iar figura lui Toma Pahonțu, gazetar care face și desface guverne, demobilizat de o dragoste intempestivă pentru soția unui deputat ajuns ministru de interne, nu convinge artistic. Ceea ce i-a reușit lui Rebreanu în lumea rurală cu Ion nu i-a mai ieșit în mediul citadin cu Pahonțu, lichidat înainte de a-și fi desfășurat întreaga energie morală și materială. Pahonțu nu e nici un ratat sublim ca Z. Marcas, nici un triumfător de speța Georges Duroy, **Bel-Ami**. Rezultă că valoarea nu e determinată de forma romanului, de aspectul de roman propriu-zis sau roman epopeic.

Al. Săndulescu analizează bine **Ion, Răscoala** și **Pădurea spînzuraților**, prea puțin nuvelele, prea critic **Adam și Eva** (suită de șapte admirabile nuvele), **Ciuleandra** și **Crăișorul Horia** și deloc teatrul, **Jar, Gorila** și **Amîndoi**, discutabile în cariera lui Liviu Rebreanu, dar în nici un caz opere infamante. Am fi preferat în loc de compararea cu westernul, cu filmele neorealiste și cu romanul lui Marquez, o situare în plan universal a lui Rebreanu cu raportări la Balzac, Zola, Tolstoi, Reymont. Față de acesta din urmă trebuie arătat că sînt mari deosebiri, că Ion e mai puțin mistic al pămîntului decît Maciej Boryna. Personajul martor, Titu Herdelea, nu este ceea ce se cheamă un picaro. Ghioagă (scris așa de opt ori) din **Itic Strul, dezertor** e în realitate Ghioagă. Că Rebreanu e înzestrat cu „răbdare epică" (după Lucian Raicu) și că narațiunea sa e „în trepte", în contrapunct (în **Ion**), polifonică, desfășurată pe mai multe planuri, sînt observații care s-au mai făcut și nu spun mare lucru asupra tehnicii prozatorului, ținînd totuși de realismul și naturalismul secolului al XIX-lea. Da, Rebreanu era „un excepțional constructor epic", în linia lui Tolstoi, dar nu cred că-i sporim mult meritul socotind că în el „sălășluia germenele unui cineast și al unui regizor". Citi cineaști și regizori sînt romancieri și încă de talia lui Liviu Rebreanu? Mult mai în spiritul adevărului e considerația finală că în opera lui Rebreanu există caractere, „tipul ambițiosului inteligent și tenace, al obsedatului și insului cu voința deficitară, al confidentului și seducătorului, al fricosului și conformistului, tipul exaltatului și al eroului, al devotatului și al omului de omenie". Era bine dacă aceste tipuri apăreau și cu numele lor particulare de la oficiul ficțiunilor lui Liviu Rebreanu.

Al. Piru

Fragmente critice

Jurnal

În împrejurările actuale, exercițiul critic pare fără rost. Transcriu dintr-un **Jurnal francez** cîteva pagini mai vechi.

Situația culturii românești este o temă ce revine în discuțiile pe care le am cu cei care încearcă să privească dincolo de granițele culturii proprii. Intelectualul francez are o proastă reputație în materie de cultură universală. El s-ar dezinteresa de ceea ce se petrece în altă parte, este satisfăcut de ceea ce are, poate trăi liniștit cercetînd un singur fenomen național, cu sentimentul că atinge un punct al universalității... Reputație numai pe jumătate adevărată. Există, negreșit, o mulțumire de sine, o mîndrie de a aparține unei mari culturi, există, chiar, sentimentul că arta franceză își este suficientă sieși, poate trăi prin sine și că, orice s-ar întîmpla, ea nu se clatină, prestigiul ei nu coboară... Citește un studiu întins despre romanul modern. Toate referințele sînt limitate la autorii francezi, abia dacă o dată sau de două ori se face o trimitere la romanul rus din sec. al 19-lea sau la romancierii americani moderni. Ia să faci la noi acest lucru, vei fi tratat de imbecil! Fără un subsol de o jumătate de pagină cu nume și titluri străine ești pierdut! Rebreanu? Mai întîi Balzac, Zola și naturaliștii, Reymont și **ludomanii**, Tolstoi, apoi sursele germane... În schimb, Balzac este pentru un sorbonard și, înainte de orice, Balzac, un produs, cu alte vorbe, al spiritualității franceze. Există, evident, și o școală comparatistă, dar prestigiul ei, în Franța, nu este prea mare. Cînd specialiștii abordează studiul izvoarelor și al influențelor proiecția este **dinăuntrul** culturii franceze în afara ei, rareori invers. Etiemble (cu **Rimbaud**, al său) este un exemplu. Iată pentru ce unii cercetători străini vorbesc de un **șovinism** de mare cultură, de tendința cezarică a artei franceze, în timp ce alții (asupra acestei idei voi reveni) nu-și ascund dezamăgirea: cultura franceză a pierdut locul pe care îl deținea înainte în ierarhia universală. O valoare — ca să se impună — nu mai trebuie să treacă prin Paris. Altele sînt, azi, vămile ce duc spre universalitate!

Adevărul este că epoca modernă este caracterizată printr-o tendință centrifugă. Datorită mijloacelor rapide de informație, o carte, un film, un tablou pot fi cunoscute mai ușor fără a aștepta selecția lentă, capricioasă a unui centru unic de cultură. Culturile naționale își cultivă apoi specificul și (cazul culturii sud-americane) **specificul** se impune repede ca o latură a universalității. Există azi, indiscutabil, o presiune puternică a culturilor tinere asupra culturilor vechi. Legea sincronismului acționează în ambele direcții. Situația de **colonie culturală** nu mai convine nimănui și nici nu mai este, practic, posibilă într-o epocă de renaștere revoluționară și națională, într-o epocă, în fine, în care valorile circulă mai repede, iar cinematograful, prin limbajul lui mai direct, poate fi avangarda unei arte naționale.

Conștiința modernă nu mai crede în ierarhia culturilor.

Eugen Simion

Ion Grigore: „Ulciorul alb"

KIRÁLY LÁSZLÓ

Constructorul

o cărămidă
pentru cea care m-a născut
acceptînd
canonul
o cărămidă
pentru cel care nu m-a pierdut
din ochi
pînă ce
am ajuns aici
o cărămidă
pentru cel
care m-a disprețuit
dacă în luptă
m-am mulțumit cu fuga

o cărămidă
pentru cei căzuți
în bătălii
pentru cei înghețați
afară, în cîmpuri
o cărămidă
pentru cei întorși
din luptă
care mi-au dat
arma lor
mie
și cite-o cărămidă
pentru toți
a căror credință
e omenie și luptă

eu port
gigantica putere
a celor ațintiți spre mîine
și-i încrust
în veșnicie

murmur de cînt însoțească-mă!

În românește de
Gelu Păteanu

„Repaosul vocalei"

Urmare din pag. a 6-a

tr-una din faimoasele publicații ale timpului, și anume „Bilete de papagal" a marelui poet Tudor Arghezi. Virgil Teodorescu a îmbrățișat curînd cauza revoluției proletare și a filozofiei materialist-dialectice în gîndire și acțiune și programul avangardist în literatură. Membru, alături de Gellu Naum, Paul Păun, Gherasim Luca, al celei de a doua generații de suprarealiști români, ivită în preajma ultimului război, el și-a tipărit întîiele-volume, ce cuprind și poeme tipărite în reviste antebelice, abia după 1944. Perioadei imediat următoare (1945—1947/1948), de un modernism vehement, i-a succedat o fază oscilantă de cuceriri și concesii, în efortul nu numai de acceptare publică a formulei sale poetice, ci și de conciliere lăuntrică a propriilor crezuri social și estetic. Dublă problemă, dezlegată progresiv. Începînd cu volumul „Semicerc" (1961), Virgil Teodorescu și-a fixat profilul sub care-l regăsim de atunci încoace neschimbat aproape în toate selecțiile de versuri și pe care-l putem defini ca plural, sub raportul și al viziunii și al mijloacelor expresive. În timp, dar adesea și simultan, în interiorul chiar al aceleiași producții, poetul de imaginație dezlănțuită, cutreierător al abisurilor de vis ori coșmar ale insului, și de factură hipermetaforică în spiritul suprarealismului „clasic", coexistă cu poetul evocărilor istorice, al adeziunilor patetice și al polemicilor sarcastice, al tablourilor naturii — o natură senină — și al afecțiunilor intime, într-o manieră mai mult sau mai puțin tradițională, în versuri strict cadențate. Avînd riscul gesturilor facile și al unui fel subtil de gratuitate sau conformism poetic — risc departe de a fi totdeauna evitat — această disponibilitate către forme și sentimente divergente pe care le unifică însă consecvența artistului angajat, dezvăluie în Virgil Teodorescu un scriitor într-adevăr reprezentativ pentru cultul cuvîntului frumos. Cult poate caracteristic întregii literaturi române de vreme ce, venit din trecutul ei adînc, se manifestă pînă și la un poet care se revendică în continuare de la extremismul estetic, fie acesta amendat, reorientat.

Înfățișînd un Virgil Teodorescu așa cum este totdeauna, dar mai exigent cu sine parcă decît altădată ,**Repausul vocalei** beneficiază de o traducere foarte apropiată, dacă nu chiar de un decalc ideal al originalului în sensul cel mai bun al termenului. „Mutind" într-o limbă, cum este franceza, severă față de orice umplutură de idei sau simplă ornamentație verbală, atît disonanțele cît și consonanțele unei poezii ambivalente Andreea Dobrescu-Warodin încredințează cititorului versiunii în cauză, o imagine fidelă, nici servilă, nici înnobilată artificial, a lui Virgil Teodorescu. Cel puțin astfel credem noi, cei care recomandă, dimpreună cu volumul și tălmăcirea.

„Sînt un adept al romanului politic"

Urmare din pag. a 6-a

privește pe mine. Nu știu dacă va dura. Eu însă, durez, construiesc, adică.

Rep.: **Am dori să ne vorbiți despre ierarhiile literare și despre poziția dumneavoastră în această ierarhie?**

Al. I.: În literatura propriu-zisă nu există loc, în sensul că nu există loc pentru toată lumea. Există ierarhie literară, dar locul în această ierarhie nu ți-l poți determina singur, el se consolidează în timp, uneori chiar într-o viață...

Rep.: **Cum puteți defini principala sursă de inspirație a creației dumneavoastră?**

Al. I.: Sursa oricărei creații este neîndoios experiența, o experiență generalizată, o experiență făcută să intereseze și pe alții. Cea mai mare plăcere îmi face să readuc în cîmpul conștiinței proprii lucruri pe care le-am știut și le-am uitat. Altfel a scrie ar fi deosebit de plicticos. Cînd spun **„experiență"**, mă gîndesc, bineînțeles, la raportul scriitorului cu lumea și nu la experiențele sale strict intime, cu toate că și acestea au un rol important.

Dar înainte de toate literatura este „creație", deci este produsul imaginației.

Constantin Dan Manolescu

Octombrie 1976.

atelier literar . poșta redacției

DUGER: Nu se văd lucruri noi, hotărîtoare; din nou, compoziții greoaie, de efort, fără vibrație. Ceva mai bine, în „Scurt poem despre adevăr".

ANDREI FLORIAN: Vorbe „alese" și îndelung lustruite, care, însă, rareori degajă un zvon de poezie. Ceva mai bine, parcă, în „Țipăt de dragoste", „În palmele mele".

ANA MARU: Greoaie, rebarbative, „neprimitoare", deși pe undeva pare să existe o vagă undă lirică. Care dispare, însă, sub un înveliș țepos, eliptic, ermetizant, lipsit de fluență. Ar fi de încercat și alte modalități de expresie, mai directe, mai comunicative.

ADRIAN ALUI GHEORGHE: Prea multe vorbe și metafore, prea puține noutăți. Ceva mai bine, în „Patria", „O armă ca și un cîntec".

DOINA MARAN: Cîteva pagini mai însuflețite („Înotător", „Rugă", „Cuore"), printre altele neconvingătoare, scrise cu un soi de indiferență și inerție. Așteptăm mai mult.

PAȘA DALIA: Sînt lucruri interesante și promițătoare în paginile dv., atît în schița cu „rondul de flori", cît și în „Orologiul" (care e mai de grabă un fel de roman „comprimat"). Poate că redactarea lor să fi fost destul de grăbită și, oarecum, neglijentă — aici, în acest sens, ar fi de stăruit, pe viitor, cu mai multă atenție și exigență artistică (poate chiar și în reducerea unor prisoselnice „golănisme", etc.).

HALMYRIS: Cîteva lucruri mai reușite: „Voi veni", „Peisaj", „Senin în vecie". Dar mai multe alterate grav de retorism, grandilocvență uscată, prozaism.

N. DOROFTEI: Preocupările dv., așa cum rezultă din scrisoare, sînt nobile și vă fac cinste. Versurile au acuratețe și o susținută aspirație spre frumos, dar, deocamdată, nu depășesc prea mult stadiul unui amatorism evoluat. Cîteva din pagini, în care se simte un început de freamăt, ar putea să însemne, totuși, o promisiune („Trandafirul", „Înainte de a spune", „Nu voi scrie", „Luptător în agonie", „Ascultă piatra").

ELV. I.: Exagerați, din nou; nu s-a întîmplat nimic: toate lucrurile sînt la locul lor, acolo unde le știați.

CARTALI: Oarecare îndemînare a versificației, dar, din păcate, „emisia" lirică e foarte palidă, aproape absentă.

A. MOLDAVU: Aceeași versificație vioaie, abilă, dar e din ce în ce mai evident că ea se exercită la umbra unor modele și ecouri, mai vechi și mai noi, în general pe o linie convențional-tradițională, mergînd uneori pînă la imitație și pastișă. Căutați-vă un glas mai al dumneavoastră.

Badea Maria (ceva mai bine, în „Dacă vrei"), **George Cutieru, L. Bara** (ceva mai bine, în „Singurătatea va spune", „În pădure, iarna"), **Cîrstea Dumitru, Marian Florinescu, Irofte Constantin, Dan S. Cioca, Popa Dan-Mihail, I. Enache** (ceva mai bine, în „Ora exactă"), **Stelian Dobre** (ceva mai bine în „Echilibru", „Jocul pierdut"), **Nuvel Pacri, H. Gliniastei, Armina Ralu** (ceva mai bine, în „Cum", „Iubire"), **A. Leasa, George Luca:** Nimic nou!

Dan Florian, Hary Cimpeanu, Racolța Puiu, Roman Anca (mai bine, în „Și dacă totuși"), **Adrian Șinca, C. Callide-Constanța, C. Costăchescu** (ceva, în „Metamorfoze", „Clopote"), **Filip R., Gavrilă Pompei, Cozma Elena-Mariana, Irimia Bălescu, I. Anarion, Marinescu Ion Victor, Anca Deala** (ceva mai bine, în „Precista pămîntului"), **Sanda Firiță, Viorel Ciortea, Dragomir I. Eugen, Cătălin Soare, Cărășel Aurel, Mariana Năstase, T. Barbu, Virgil Toma** (pe viitor, mai citeț), **Răcășanu Gheorghe, Cornea Daniel, Ovidiu Rubin, Mircea Bădițoiu, Violeta-Cornelia Popescu, Alin Anton, Botez Maria, Gh. Țicuță Bercea, Inu Costinel, C. L. Poenaru P., Rus Horia, Nelu Ursan, C. Șipoteanu, Bucur Ion, Eduard Zimer, Radu Bărbulescu, Dan Aldea, Valeriu Florian, Ucsenis Limes, Ovidiu Toma, Constantin Donici, Gabriel Popa, Mihu Cristea Bădescu, Bogheanu Nicu, Rusen Nicolae, N. Nițulescu, Iosefina Petrescu, Jurgea Ovidiu, Florin Paltinu, Ștefan Chesculescu, Gabriel Florescu, Fabian Ștefan, Norin Ieșeanu, Marinescu Rădu, Cristea Costel, C. B. Raicu, Lucian Mircea:** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Inima ta, patrie

Înălțimile tale îmi răcoresc fruntea
despletesc visuri cu o dulce mînă
de mamă — peste umerii mei stele
asudă venind din adînca fîntînă

capul mi-l plec pe diminețile
tale — macii aprind o cîmpie
cerul scutură munți și ochii tăi
nu pot decît o mare să fie

iubito inima ta ca un crin
în văi sună-a durere cînd mor
păsări pe pămîntul flămînd
prăbușind din înalt suflet de zbor

în astfel de clipe orologiile bat
crud în piepturile noastre — o, pînă
la albul deplin trupul meu
strigăt de pace curat să-ți rămînă

D. BORCEA

Oglinda

Palmele voastre
Alcătuiesc cea mai curată oglindă
În care vă puteți privi
Trecutul, prezentul și viitorul.

Palme aspre și bătătorite
În sudoarea cărora
Aurul inimii se limpezește
Treptat,
Ca soarele dintre nori
După ploaie.

VALERIU DRUMEȘ

O armă ca și un cîntec

Vedeți aceasta este o armă
dar tot atît de bine ar putea
fi o piine sau o pasăre.
Aceasta este o armă
dar ar putea fi un cîntec pentru
cei goi și flămînzi
pentru bolnavii de adevăr
ai pămîntului.
Dacă fiecare ar purta în mîini
o pasăre și i-ar da drumul
din cînd în cînd
să cuprindă cît mai multă
libertate cu aripile
cine s-ar mai plînge de fericire?

Vedeți, acesta este un cîntec
dar tot atît de bine
ar putea fi o armă.

ADRIAN ALUI GHEORGHE

12 MARTIE 1977
L

primăvara oprită 45 de secunde

Ați văzut vreodată un băiat de douăzeci și patru de ani cu o meserie nu prea spectaculoasă de mecanic de întreținere auto și care spînzurat în centură de o ruină să balanseze pe o frînghie peste miezul fumegînd al dărîmăturilor unui bloc numit „Dunărea" pentru a salva opt vieți omenești ?

— De ce ?

Rîde Andreescu Cristian, rîde și ridică din umeri și prin barba care de zile și nopți i-a năpădit tot obrazul nu-i văd decît rîsul frumos.

Ați văzut vreodată un soldat de treizeci de ani născut, să zicem, la Rîmnicu-Vîlcea și care fără să aibă vreo știre dacă zguduirea năpraznică a pămîntului nu i-a vătămat cumva și familia, să-și lege bocancii de militar cu centura de-o bară pentru a putea să stea atîrnat șase ore cu capul în jos ca să taie cu un clește o plasă de sîrmă în care ședea suspendată viața unei femei ?

— De ce ?

Rîde și Badea Ștefan și prin pulberea albă de praf care i-a acoperit tot obrazul nu-i disting decît rîsul frumos.

Dar un pompier foarte tînăr și gălben ca un gălbenuș de ou de găină care înainte să strîngă în brațe o față a strîns la piept cu nădejde trupuri calde, scoase de sub ruine, de oameni vii ?!

— De ce ?

Rodianu Licsandru nu-mi poate răspunde și nici să rîdă nu poate pentru simplul motiv că în timp ce comandantul său de pluton îi făcea prezentarea aceasta, el se afla în vîrful ruinelor cofetăriei „Casata", săpînd cu mîinile în moloz acolo unde spera să găsească un alt supraviețuitor.

Ați văzut vreodată un tînăr miliția, elev al Școlii de ofițeri a Ministerului de Interne care fără să aibă misiunea aceasta, să sprijine cu umărul său un planșeu de beton șase ore pentru a nu lăsa să fie striviți doi copii ? Eu am văzut. Am și întrebat :

— De ce ?

Nu răspunde, nu rîde, nu spune cum îl cheamă, cred că doarme privindu-mă, după patru zile și patru nopți de purtare a uniformei cu chipiu și cravată, în craterul ruinelor de la „Scala", alb de moloz, cu cearcăne uriașe pe chipul său nespus de frumos. Îmi spune altcineva : îl cheamă Popa Mihai.

Cum aș putea, oare, scrie, sperînd ca cineva să mă creadă, că pot să depun mărturie pentru faptul că la cîteva clipe după ce groaznica zguduire a scoarței pămîntului a tăiat mii de fire ale vieții îngropînd oameni vii sub ruine și a lăsat fără acoperișe zeci de mii de pașnici locuitori ai orașului, după ce răni oribile au mutilat peisajul pe care cîndva l-am numit cu atîta iubire „marea curte a soarelui", după ce inima atît de fierbinte a Bucureștiului a fost transformată într-un depozit de molozuri aprinse — viața a fost mai tare ca moartea ! Am văzut cu propriii-mi ochi întîmplarea aceasta : cum din marea mulțime de oameni aruncată în stradă s-au aflat și de data aceasta bărbați destul de bărbați care în loc să scapere din călcîie și să deplîngă dezastrul au avut tăria de caracter care ne îndreptățește să scriem cuvîntul „erou" fără nici un fel de rușine, au avut puterea să se desprindă de propriile lor vetre nesigure, de brațele femeilor disperate, de ochii plînși ai copiilor, pentru a da cu prețul vieții lor un prim ajutor.

Am văzut miliția și armata calmînd mulțimea, preluînd efectiv toate operațiunile de salvare, acționînd competent și decis, rapid și ferm, reinstaurînd încrederea oamenilor în ei înșiși, vorbind despre puterea unei țări apărată de asemenea uniforme ! Am văzut gărzile patriotice, marea forță cetățenească a poporului nostru, oameni de toate profesiunile salvînd cu uriașă răspundere bunurile materiale scăpate din colții dezastrului ! (Niciodată marele nostru înaintaș Odobescu nu s-a bucurat de

o recunoaștere mai gravă și mai totală ca atunci cînd transmis din mînă în mînă a coborît din vîrful movilei de moloz concasat a blocului de pe strada Ion Ghica pînă la ofițerul de miliție care l-a preluat : era, legată în aur : „Le Tresor de Petrossa"). Am văzut întreprinderile de construcții și montaj ale orașului intrînd în campanie cu cei mai buni specialiști ! Am văzut elevii Liceului 2 înrolîndu-se voluntar ca brancardieri înainte de a-și fi sărbătorit majoratul. Am văzut corpul medical al orașului transformînd stadioanele în uriașe spitale de campanie, acordînd zi și noapte asistență răniților. Am mai văzut și pe acei „zburători ai zăpezilor" lucrătorii Crucii Roșii Internaționale, cățărîndu-se cu uriașii lor saint-bernarzi pe movilele de molozuri și pe ruinele încă în picioare pentru a afla, dintr-un minunat imbold de într-ajutorare frățească, pilpîirea vieții pe sub dărîmături. Am văzut corpul de cascadori ai studioului „Buftea" lucrînd „pe viu" fără plasă și trambulină, practicînd o veritabilă echilibristică a morții pentru a salva oameni vii. Și-am mai văzut : supraviețuitori ai dezastrului, bărbați abia desprinși de sub dărîmături și care au refuzat și targa și oxigenul cerînd cu prima frază rostită : apă și-un tîrnăcop ! ; reporterii de la televiziunea americană plîngînd în plină transmisie atunci cînd de sub dărîmături a fost scoasă de vie o fetiță pe care trupul sfărîmat al bunicii o apărase „de tot" ; și-am văzut, mai ales, populația circulînd liniștită pe stradă, cumpărînd, din alimentarele încărcate, doar necesarul vieții, familii întregi grupate în obștii pentru a acționa cu mai multă putere la refacerea gospodăriilor.

Dezastrul nu și-a retras încă toate semnele morții, amănuntele lui sînt dureroase la fiece pas : cariile oribile ale peisajului, vivisecțiile clădirilor prăbușite numai pe jumătate și care mai păstrează urmele omenescului : tablouri rămase în pereți, candelabre aprinse, un dulap de bucătărie, un aragaz cu oalele-n spate, o sacoșă cu ceapă atîrnată de-o cuiță în mijlocul cerului, frînghii cu rufe de copii, spitalele care încă mai gem de răniți, sufletele noastre în care amintirile morților sînt încă vii — dar peste toate acestea, cu mult mai puternic, triumfător sentimentul frației umane, al înțelegerii și-al iubirii, solidaritatea în rău ca și-n bine, demnitatea cu care am primit suferința și hotărîrea cu care am dezlănțuit uriașa campanie a refacerii sînt semnele de necontestat că primăvara oprită patruzeci și cinci de secunde a biruit !

Sânziana Pop

eu sînt, tu ești, el este

4 martie, ora 21,20. Mașina se oprește în fața blocului și din ea o fetiță de 12 ani, Romana, fuge grăbită spre intrare. Mama și bunica probabil că ard de nerăbdare să le povestească ea plimbarea. Tatăl parchează mașina la cîțiva pași, oprește motorul, închide ușile. Cînd iese privește încremenit cum i se năruie viața, odată cu blocul care se micșorează ca și cum ar fi lovit de un ciocan uriaș. Zile și nopți rămîne în fața unei adrese care pentru noi nu mai există : Alexandru Sahia 58. Nu-și va ierta niciodată că a oprit înainte de a parca, dar vina sa este neadevărată.

★

— Mămico, întreabă fetița tremurînd, ce este ? Ce este, mămico ?

— Cutremur, abia-i răspunde femeia.

— Și cutremurul ce este, mămico ?

Mama tăcea, pînă în noaptea de 4 martie nu știuse decît că un cutremur este doar un cuvînt primejdios și nu o primejdie cu adevărat. Acum i se părea că n-are rost să răspundă. Era fericită că-și aude fetița întrebînd. Un bătrîn și-a scos haina și le-a pus-o pe umeri. Vaierul orașului atît de dureros lovit se reîntorcea în liniștea grea a pămîntului. Pe neașteptate cerul se înroși acolo unde soarele urma să răsară abia spre dimineață. Ardea. Cîteva zile mai tîrziu, în ruinele blocului „Nestor" este găsită o sculptură. Cap de copil, Paris, 1908, Constantin Brâncuși.

★

Luni, 7 martie. O aripă a blocului „Dunărea" atîrnă zdrențuită deasupra bulevardului. Sus, pe o platformă ancorată de brațul macaralei, doi sudori rup cu flacăra vergelele de fier de care încă mai sînt prinse bucăți mari de beton. Odată desprinse, acestea se prăbușesc violent reconstituind clipele de coșmar din noaptea cutremurului. Văluri de praf și de moloz ne înconjoară ca o ceață de nepătruns. Cel care face semne celor de pe macara, excavatoriștilor și buldozeriștilor este un tînăr înalt cu fes roșu pe cap. Are 28 de ani. A venit singur, vineri, la ora 22, și de atunci nu a mai plecat.

— De unde ai venit ?

— Din gară. Eu sînt mecanic de Diesel, tocmai făceam manevră cînd a fost cutremurul. Activitatea feroviară s-a întrerupt, liniile s-au dus, nu mai aveam ce lucra acolo, așa că m-am gîndit că în nenorocirea asta, ca om, ca orice cetățean, ca membru de partid trebuie să fac ceva. Așa am ajuns aici, la „Dunărea", am auzit vaiete, oameni mulți de ajutor încă nu veniseră... Șase vii am scos.

— Pe cine ?

— Nu știu cum îi cheamă, erau patru bărbați și două femei, la etajele 2, 4, și 6. Au scăpat vii.

— Ai scos și oameni care nu mai trăiau.

— Da, așa m-am gîndit : familiilor îndoliate să le redăm rudele și moarte, dacă vii nu se mai poate. Măcar atît. Pe urmă am cerut utilaje și am primit. Pot spune că tot ce a rămas viu în bloc a fost salvat.

— Și pentru asta ți-ai riscat viața ?

— Da. Tot timpul nu m-am gîndit decît la cei prinși înăuntru care nu sperau decît în noi, cei de afară.

— Dar la familie te-ai gîndit ?

— Cînd am venit încoace am trecut cu o mașină pe bulevardul 1 Mai, unde stau. Blocurile erau în picioare, deci mi-am zis că nu se-ntîmplase nimic grav acasă. Nu știu însă dacă nu mă caută colegii de la depou, ei nu știu unde sînt de-atunci, iar telefon n-am reușit să dau, nu merge centrala.

Alexandru Tănase n-a dormit, iar de mîncat n-a avut nici cînd, nici unde să mănînce în primele zile. Avea o singură întrebare căreia îi căuta răspunsul : ce li se întîmplase părinților lui din Rîmnicu Sărat ? Adresa lor : strada Nicolae Bălcescu bloc 26. Adresa lui : bulevardul 1 Mai nr. 337, bloc 14 scara B, apartament 63. Telefon : 18 74 16. Adresa unui om care a salvat șase vieți omenești negîndindu-se decît că trebuia s-o facă.

★

Blocul fostei cofetării „Casata", o cofetărie care ani de zile i-a îndulcit pe bucureșteni, este astăzi un peisaj de o sfîșietoare amărăciune. Un morman imens de moloz și bare de fier răsucite din care răsar agățate din dinții excavatorului un cărucior strivit și o uniformă de grădiniță, sfîșiată. Sus, într-unul din apartamentele care au fost dezgolite se văd tablourile de pe pereți și un scaun suspendat pe muchea podelei. Un miros dulceag stăruie în jur. Se acționează cu febrilitate pentru salvarea eventualilor supraviețuitori, s-au făcut copci în subsoluri, planșeele crăpate sînt ancorate și ridicate cu infinită grijă. Ca într-un straniu joc copilăresc. Brancardierii, elevi din anul IV al Liceului nr. 2. sînt neobosiți, netemîndu-se deloc de a nu fi îndepărtați fără voia lor. O salvare așteaptă cu motorul mergînd. Șoferul salvării, Ilie Florete, are ochii roșii de nesomn. Lîngă el

mături. Blond, subțiratic și cu privirile tulburi de neodihnă. Aici, jos, pare că nu e același cu tînărul care adineauri săpase cu mîinile, protejat de cupa excavatorului, punîndu-și viața în pericol pe creasta mormanului de moloz. În viața civilă este instalator la Bîrlad.

— Mă gîndesc la ai mei, cînd lucrez aici mă gîndesc că nu știu nimic de soarta lor, dar cred că dacă ei sînt în pericol, se vor găsi și acolo destui să facă ce facem noi aici. Sînt și acolo oameni. Ca el gîndesc și soldații Lixandru Rodian, caporalul Neagoe Gheorghe și sergentul Guță Ion, cîțiva dintre cei care în aceste zile și nopți îndoliate și-au cinstit uniforma militară cu curaj și devotament, riscîndu-și viața cu un eroism pe care nu vor să și-l recunoască. Trec pe lîngă o mașină a pompierilor de care se reazemă soldații Zmolschi Petre și Găină Samuel. Îi întreb cum îi cheamă pentru că în asemenea momente fiecare nume este o certitudine.

— Ce s-a întîmplat la Alexandria ? întreabă unul ?

— Dar la Iași ? întreabă celălalt.

Au părinții acolo. Dar sînt și acolo oameni, țara noastră este o țară de oameni. Alături de părinții lor sînt fii altor părinți.

★

Duminică, 6 martie, la blocul „Casata" a fost găsită o mamă ghemuită deasupra unei fetițe de 8 săptămîni. Fetița trăia. Tatăl a fost cel care a luat-o primul în brațe. În decorul de coșmar, răsărea incredibil o floare plăpîndă. Privesc apoi fotografia unui copil cu cununiță de premiant pe creștet și cărți în mînă. În carnetul Duță Aurelia, soră medicală la Spitalul județean Dîmbovița.

— De dimineață ne-au întrebat dacă mai rezistăm și noi am cerut prin stație să lucrăm în continuare. Ne-am gîndit că au nevoie de noi cei care poate mai rezistă încă sub dărîmături. Ne-am gîndit că nu avem dreptul să nu rezistăm, noi, cei de afară. De aceea.

★

— Soldat Gentimir Nelu, ordonați ! Abia a coborît de pe creasta dări-

lui de note filele care au rămas vor rămîne albe pentru totdeauna. Se face liniște și în locul zgomotului infernal al utilajelor este ascultat cu adîncă emoție primul scîncet al copilului care și-a regăsit, în cei care l-au salvat, părinții.

★

Mă aplec și culeg din moloz o pagină de carte cu literele albite de praf. Literele sînt mari și accentuate, ca pentru bunici și nepoți. Citesc : „Cînd ajunseră la pîriul cu apă vie ființele bătrîne întîi se sfătuiră dînd ocol bobocilor. Spunea ceva una, răspundea alta. Apoi deodată, la o hotărîre a ginsacului, intrară încet, cu toții în pîriu. Și puii începură a înota mișcîndu-și regulat prin apă lăbuțele portocalii. Irinuța intră și ea în unda rece și tot îi îndemna cu varga îndărăt, spre fîntînițe. Le spunea ceva, îi mustra — și ființele cele bătrîne răspundeau : da, da, da-da ! Așa am început eu a petrece, la baba Mărgărinta, cele mai frumoase zile ale copilăriei mele". O carte pentru copii a lui Mihail Sadoveanu. O carte care nu va mai fi citită niciodată pînă la sfîrșit de fetița sau băiețelul care o primise în dar. O carte care-și pierduse cititorii.

Între ruinele „Continentalului", cărțile — petale de nuferi — plutesc, din mînă în mînă, deasupra molozului. Atîtea cărți și, totuși, atît de puține. Cărțile încă nescrise, cărțile lui A. E. Baconski, Al. Ivasiuc, Mihai Gafița, Veronica Porumbacu, Mihail Petroveanu, N. Ștefănescu, Virgil Gheorghiu și Savin Bratu, pieriți înainte de a le scrie, nu ne vor mai lumina niciodată.

★

Alături de mine este Dinu Marian, mecanic reglor la I.P.R.S. Băneasa. Abia se mai ține în picioare. După trei zile și trei nopți de nesomn.

— Locuiesc în Militari în spatele blocului care a fost OD 16. La 9,55 am fost acolo. Dar n-am reușit să salvez decît două familii: 6 oameni vii. Acum sînt aici. Unde aș putea fi în altă parte decît aici ?

Aidoma lui sînt și ceilalți, încleștați în această teribilă bătălie pentru fiecare viață omenească. Prin fiecare om salvat este salvată viața însăși, atotbiruitoarea ei putere de a răzbate.

★

Martie, ziua și noaptea

— Da, vine șoptit răspunsul de sub dărîmături. Vă aud.

— Bravo... stai liniștit, că te salvăm. Curaj, că sîntem aproape ! Orele care trec sînt apăsătoare, se face un fel de operație chirurgicală a obstacolelor, speranțele însă cresc cu fiecare centimetru. Există un singur cuvînt : înainte !

— Apă, cere victima.

Este coborîtă o sticlă cu apă.

— Apă, cere după puțin timp iar cel îngropat sub dărîmături.

— Ți-am dat o sticlă adineauri.

— Care sticlă ?

I se dă apă prin furtun, eforturile se întețesc și după alte ore de zbucium un om se naște pentru a doua oară. Bucuria este scurtă aici, în aceste clipe. Oamenii nu au cînd și de ce să se bucure prea mult. Se face din nou liniște, dedesubt trăiește un om. Pentru a-l salva nimic nu pare imposibil, viața lui fiindu-ne prețioasă pentru a ne justifica nu numai un firesc act de solidaritate, cît unul de necesitate morală pentru ceea ce facem, dar mai ales urmează să facem.

Iulian Neacșu

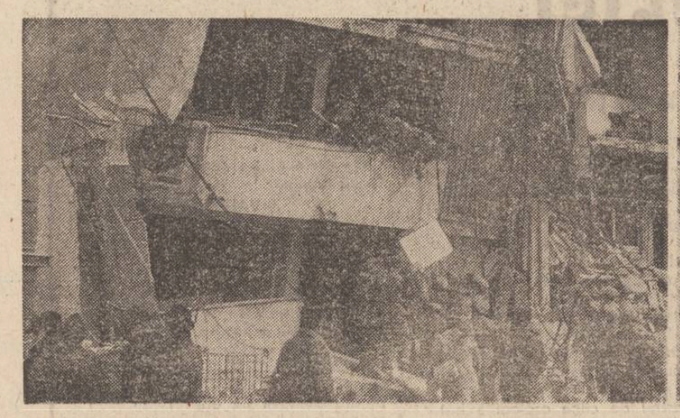

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
12
(777)
Sîmbătă
19 martie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

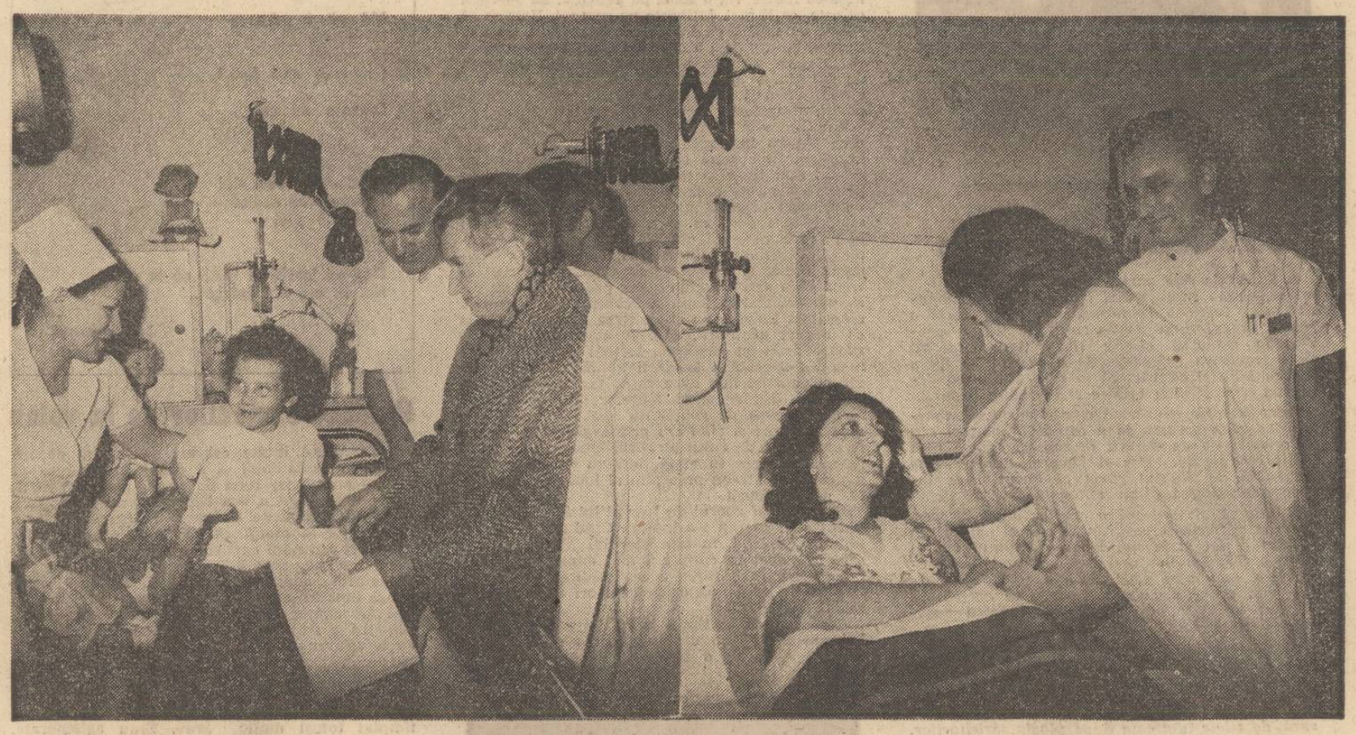

În suprema bătălie a acestor zile pentru salvarea vieților, poporul întreg a primit cu adîncă satisfacție și prețuire lecția de mare omenie a tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu.

Spre legendă

Credeam că imaginea supremă a mamei a fost definitiv exprimată de genialul poet în **Miorița.** O vedeam mereu pe acea **„femeie bătrînă, cu brîul de lînă"** urcînd prin vremuri, căutîndu-și feciorul **„tras ca prin inel"**, fără a bănui că **„la nunta sa, a căzut o stea".**

Credeam... Și iată, că în aceste zile ale primăverii sfîrtecate de spaimele din adîncurile pămîntului, alte mame au venit să ne aducă vestea infinității chipurilor măicuței bătrîne din baladă.

O icoană demnă a durerii îmi pare acum chipul acelei femei între două vîrste, care a pătruns în casele și inimile noastre, prin drama sfîșietoare, trăită zile lungi cît veșnicia, aproape, lîngă ruinele blocului **Continental.** Ce-i va fi spus acelei femei, ce simțuri întrecînd sensibilitatea celor mai fine seismografe îi vor fi șoptit că, după multe zile și nopți de întuneric, fiul ei, frumosul ei fiu, Sorin Crainic rezista sub dărîmături ? Poate dragostea ei de mamă l-a ținut în viață. Și poate dragostea lui pentru mamă.

Stătea împietrită lîngă muntele de moloz și se ruga cu glasul stins, cu ochii în care secase pînă și izvorul lacrimilor, de oameni să mai caute. **„Este tînăr, frumos, sănătos** — spunea ea, ca o întruchipare modernă a mamei din baladă — **nu mi-i puteau frînge dărîmăturile."** Atunci a venit acolo, ca în atîtea alte locuri, cel ce reprezintă în cel mai înalt grad voința și încrederea în noi înșine. Și a dat ordin să se continue săpăturile chiar și acolo unde nu se spera să mai existe viață. Și a venit și în ziua următoare. Și a rostit iarăși cuvîntul încărcat de omenie.

Și a fost găsit sub ruine, după 251 de ore de supraviețuire. Balada cutremurătoare ce s-a consumat lîngă fostul bloc Continental, între 4—15 martie 1977, a avut, așadar, o altă dezlegare, ca o replică a forței vieții dată celeilalte balade, de demult și dintotdeauna. Iar această eroină a noii balade, a unei greu imaginabile balade, își amintește acum, cînd chipul durerii se rotește încet către cel al speranței și bucuriei : **„Nimeni nu înțelege mai bine inima de mamă, ca o mamă. Să știți asta. Pe dosul palmei mele drepte, atunci cînd o imploram să m-ajute, am simțit picurînd o lacrimă... Mie ochii îmi secaseră. Și lacrima aceea de mamă, de soră, de om care-mi înțelegea durerea mi-a redat speranța."**

Lacrima aceea venea de la o altă mamă care, mereu alături de tovarășul său de luptă și viață, a fost prezentă zi de zi, pretutindeni unde oamenii aveau nevoie de ajutor, de un gînd încurajator. Iar mama pe care o evocă sfîșietor de emoționant cealaltă mamă, cea care și-a regăsit fiul, se numește Elena Ceaușescu.

Un fapt tulburător ale cărui omenești semnificații vă propun să le pătrundem împreună ascultînd glasul acelei femei care și-a regăsit fiul : **„Pe Sorin al meu, un singur om l-a salvat, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Și o mamă, o mamă ca și mine, care mi-a înțeles nu numai durerea, ci, mai ales speranța".**

„Pe-un picior de plai", adică, aici în România greu încercată, în fața unor tragice interogații ale naturii, oamenii au știut să fie eroii unor fapte ce pășesc spre legendă.

Nicolae Dragoș

Eugen Jebeleanu
Arena

Dispăruta

Doar ca să nu vă întristez
și să vă fie ziua bună,
n'am pomenit (vai, azi greșesc)
de ochii ei ca de alună,

ce-atât de tandru ne priveau,
care erau și ochi și gură
ce sărutau, cum numai ea
știa, pe oricare făptură...

pe care azi nu știu și nu
mai pot să-i chem, căci n'or să vie,
și nu mai pot să-mi spună : tu
din cerul lor de iasomie...

Partidul, inima și lumina patriei

Acum, cînd de tragica noapte de la 4 martie, ne despart două săptămîni, cînd s-au numărat jertfele și pierderile țării, tulburată grav în viața ei creatoare, poporul român face și un alt bilanț — bilanțul marilor sale adevăruri, al marilor sale virtuți, pe care le-au adus în lumină faptele eroice ale zilelor acestei primăveri.

În primul rînd, conștiința lucidă a fiecărui cetățean al patriei așează cu mîndrie, între realitățile mereu viabile ale națiunii, adevărul existenței în România a unui partid comunist, puternic, profund și indisolubil legat de destinele poporului, al unui partid care s-a manifestat și în aceste împrejurări neobișnuite ca forța politică conducătoare a societății noastre.

Spre partid, spre cuvîntul partidului, spre chemările și hotărîrile sale s-au îndreptat cu încredere voințele și energiile țării. Fiecare dintre noi ne-am simțit mai puternici, mai siguri pe faptele noastre, mai pregătiți pentru a depăși durerea și clipele de cumpănă, — de înțeles în asemenea momente — pentru că am știut că în fruntea societății se află partidul, acest veritabil stat major al țării.

Nu sîntem departe de zilele în care Ședințele Comitetului Politic Executiv, hotărîrile și măsurile adoptate pentru înlăturarea marilor pagube materiale și umane pricinuite de dezastru au constituit adevărata **apă vie,** întremătoare pentru fiecare dintre noi. Am întîmpinat cu o justificată mîndrie cetățenească acțiunile lucide și eficace vizînd normalizarea situației în cele mai diverse compartimente ale vieții economice și sociale ; am avut acut sentimentul puterii noastre atunci cînd, în asemenea momente, conducerea partidului adopta măsuri nu numai pentru soluționarea unor grele probleme ale acestor zile ci și pentru perspectiva dezvoltării țării.

Într-o singură și imensă bătaie de inimă, mărturisind dragostea și încrederea unui întreg popor, am primit faptele excepționale ale bărbatului de frunte al țării, ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, care a fost în aceste zile **simbolul suprem al voinței noastre de a învinge,** al încrederii noastre că peste rănile iraționale, dictate de incredibila convulsie a adîncurilor, vom așeza în semn de statornicie roadele muncii noastre de zi și noapte. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a acționat, încă din primele clipe după aflarea veștii în legătură cu devastatorul cutremur ce s-a abătut asupra chipului limpede al țării, cu o nestinsă dragoste față de poporul său, cu energie și luciditate, cu un inegalabil spirit organizatoric, cu un pilduitor umanism. Prezența sa eroică, permanentă, ziua și noaptea, acolo unde rănile erau mai grave, mai adînci, indicațiile date și acel memorabil îndemn „Oamenii, salvați oamenii !" constituie pentru noi toți o pildă comunistă exemplară, mărturisesc în modul cel mai concret rolul excepțional pe care l-a avut secretarul general al partidului în exercitarea conducerii de către partid în această încordată bătălie, în îmbărbătarea și mobilizarea oamenilor, în insuflarea curajului și voinței atît de necesare în asemenea momente.

Urmînd exemplul partidului, al secretarului său general, toți comuniștii țării au acționat zi și noapte, demonstrînd în modul cel mai convingător ce forță uriașă o reprezintă apartenența la idealurile revoluționare, patriotice ale unui asemenea partid cum este Partidul Comunist Român. Sub conducerea și la chemarea lui, oamenii au acționat cu toții ca un singur om, și-au asumat cu gravitate misiuni ce înnobilează, s-au implicat cu prețul propriilor vieți în bătălia pentru salvarea vieților, au venit în fabrici în miez de noapte, conștienți că țara are nevoie în asemenea momente ca fiecare mașină să producă, ca ritmul normal al muncii să nu cunoască amînări îndelungate. Cu conștiință de stăpîni ai uzinelor și fabricilor, de oameni care hotărăsc cum va fi țara și viața lor de mîine, au venit oamenii muncii în fabrici și uzine.

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

Adevăr

cît sîntem vii, cît mai avem sub tălpi
pămîntul neîmpuținat al țării
cît mai avem puterea de-a privi
sub cerul nopții lunecînd cocorii

cît sîntem vii, chiar de-au pierit atîți
și-n trupul nostru ei mai gem, mai dor
cît n-am uitat să ridicăm cetăți
și-un stîlp mai știm să facem și-un ulcior

cît alfabetul țării n-a pierit
și-i scris adînc în fiecare palmă
cît munca-i bunul cel mai prețuit
cît știm purta o floare sau o armă

și-un drum al nostru neumbrit sau rupt
cît mai avem și suflet și putere

cît la izvorul sînului mai cresc
atîția prunci ai țării pentru mîine
cît cîmpurile ce ne-adăpostesc
cu holda lor de spice mai dau pîine

cît în cetate glasul cel mai drept
îl ascultăm cu inimile toate
cît mai simțim porunca vieții-n piept
și știm munci cu rîvnă și dreptate

cît toate-acestea n-au pierit în vînt
poporu-acesta-și poate spune : SÎNT.

Lucian Avramescu

Scrisoare unui tînăr prieten

Un vers melodios sugerează mai adînc o stare sufletească

Sînt cîteva zile de cînd telefonul, acest instrument modern de tortură, m-a întrebat cu o voce tînără, ce cred eu despre tinerii poeți și versurile care se scriu acum, cu calitățile și lipsurile lor?

Pentru o clipă, mi s-a părut că cel care mă întreba, odată cu vocea, a intrat și cu persoana lui în biroul meu. Eram gata să-i ofer un scaun și între noi începu o conversație ca între doi confrați.

Eu socot că versuri se publică în abundență. Dar asta nu cred că e o greșeală. Trăim într-o epocă agitată care preface întreaga lume, iar noi, cu simțurile noastre, căutăm să ne adaptăm ei. Poeții sînt antenele societății ; puteau ei să rămîie străini de ea? Fiecare epocă scoate la iveală cîțiva scriitori care rămîn pentru totdeauna în istoria literaturii și culturii universale. Dar pentru nașterea lor muncesc pe terenul creației artistice nenumărați alții, care rămîn în umbra timpului, ce schimbă totul.

Interlocutorul meu se interesa de temele cuprinse în opera poeților actuali.

Temele se ivesc în măsura în care le impune viața. Dar viața, în esența ei, nu se schimbă prea mult și deci și temele folosite sînt cam aceleași. Ceea ce se schimbă e forma în care sînt prezentate în public și poeții noștri actuali înțeleg foarte bine aceasta, alergînd neobosit după originalitate. Numai că o formă nouă nu e totdeauna și reușită. Nenumărate versuri rămîn simple încercări pînă cînd sensibilitatea poetului găsește o formă mai sugestivă prin plasticitatea ei. Dar procesul mintal, care dă naștere unor creații originale, e determinat tot de puterea simțirii și gîndirii poetului.

Azi e prezentă în poezie tema patriotică. Dar patriotismul nu e numai motiv de inspirație poetică. El este motorul cel mai puternic al oricărei conștiințe superioare. El e factorul educativ cu care se întîlnește orice copil, cultivat de școală, orice cetățean cultivat mai tîrziu, de presă, fixat puternic în educația revoluționară și susținut ca o necesitate vitală de toate forțele sociale. Pentru aceasta, forma folosită trebuie să evite banalul spre a fi convingătoare. De aceea marii poeți care s-au impus culturii naționale, nu-l exprimă direct printr-o declarație retorică, ci indirect. Bolintineanu preamărește viitorul țării, Eminescu evocă sacrificiul eroilor care apără țara. Alecsandri folosește același procedeu în diferite versuri ca în „Dan căpitan de plai" și altele, iar Coșbuc, legat de viața obișnuită, se adresează păsărilor călătoare, cînd revin în țară, spunîndu-le : „Străinilor, voi nu le-ați spus / Că doine ca a noastre nu-s ?". Dintr-odată viața țării întregi te pătrunde adînc. Dar declarația făcută direct, pe care am auzit-o într-un cîntec : „Țara mea cu ochi frumoși", pare hazardată, pe lîngă că e și confuză. E vorba aici de o ființă cu ochi frumoși, sau în cuprinsul țării se găsesc mulți ochi frumoși ?

Același procedeu împrumută o notă banală și pentru tema dragostei. Tinerii noștri poeți, în

Mihail Cruceanu

Continuare în pag. a 7-a

un neam de oameni tari

Au revenit cocorii...

S-a năpustit din nou natura asupra noastră. De data aceasta, nu apele ne-au năboit, nu focul soarelui ne-a pîrjolit. De data aceasta, pămîntul s-a scuturat în mărunțaiele lui și au pierit oameni și animale, s-au prăbușit case și uzine, s-au prăpădit depozite de cereale și materii prime, s-au stricat mașini și instalații, s-a distrus o bună parte din roadele muncii noastre din ultimii ani.

A venit dezastrul acesta tocmai atunci cînd luasem măsuri pentru a înainta mai rapid pe drumul dezvoltării țării noastre. Ne-a izbit greu, cum nu s-a mai întîmplat vreodată. Cutremure au mai fost, dar niciodată un asemenea prăpăd.

Poporul nostru a fost pus la cumplită încercare. Nu este ușor să-ți vezi munca făcută pulbere în cîteva clipe, nu este simplu să simți cum pier lîngă tine frați și surori, copii și părinți, prieteni și cunoscuți, fără ca măcar să ai timpul să schițezi omenescul gest al întinderii mîinii. Drama, în sinea ei, este sfîșietoare.

Și, totuși ! Acum cînd putem să reflectăm la ceea ce s-a întîmplat, la cum s-a întîmplat, la cum ne-am comportat în acest cataclism, de a cărui provocare numai natura oarbă este vinovată, putem să spunem că ne-am dovedit a fi un neam de oameni tari. Ne știam un popor dîrz, curajos. De data aceasta am arătat că sîntem și disciplinați și mai uniți ca niciodată. Cine a privit fețele oamenilor noștri în acele clipe tragice, cine le-a căutat privirea, cine le-a ascultat tăcerea, cine le-a simțit hotărîrea, cine i-a văzut muncind zi și noapte, stăpîniți, mînați de un singur gînd : salvarea a ceea ce se mai putea salva și înlăturarea rapidă a urmărilor cutremurului, nu poate să nu ajungă la constatarea că poporul român, în întregimea lui a tre-

George Macovescu

Continuare în pag. a 7-a

Rădăcinile încrederii

Între elemente și noi, comunicarea are o singură direcție. Piatra, dură și oarbă, se poate prăvăli peste Newton fără să știe vreodată pe cine a omorît.

Putem asculta o viață întreagă orga focului și ea nu va citi niciodată poeziile, romanele și tragediile noastre, incapabil de altceva decît de a le transforma, fizicește, în scrum. Această absolută nesimțire ne și fascinează, atît este de incredibilă, și, ca să putem conlocui cu ea, îi căutăm spontan analogii în lumea umană, o antropomorfizăm și cu cît ne uimește și ne rănește mai mult, cu atît o antropomorfizăm mai tare, unul ajunge pînă acolo încît nici nu mai face o distincție între el și ea, o consideră a fi o parte din sine, din propria sa ființă, asumîndu-și, pentru a nu-i mai vedea chipul ingrozitor, opacitatea, duritatea și nesimțirea ei aduse, toate, sub semnul spiritului lui.

Să numim omenie efortul unei lumi întregi de a căuta zi și noapte prin dărîmături pe cel viu ca să-l redea vieții și pe cel zdrobit pentru a-i ocroti liniștea, după cuviință ? De a nu accepta că nici o speranță nu mai este permisă ? Cînd lupta pentru speranță o duc toți, solidari, calmi, cu toate mijloacele posibile, fără odihnă, avem a face cu omenie, însă și cu manifestarea unei foarte înalte, corecte idei despre om, iar acest din urmă aspect reprezintă un fapt de cultură. Este cult plugarul care de milenii urmărește mersul stelelor, cîntărește norii, studiază afinitățile dintre sămînță și pămînt, își face cu mîna lui casa, din lemn și piatră, știind cum să o mărite cu vîntul și soarele, și ne-a dat Miorița ; *cult este și învățatul care știe cît de multe urmează a mai cunoaște. Cultura este, pînă la urmă, acea maturitate a înțelegerii și a*

Radu Petrescu

Continuare în pag. a 7-a

Solidaritate

Am chibzuit îndelung înainte de a mă așeza la masă și a scrie aceste rînduri. Auzisem tocmai povestindu-se despre doi meșteri zidari din Ardeal porniți spre București să dea o mînă de ajutor la ridicarea casei distruse a unui om care, cîndva, îi ajutase și el să iasă poate dintr-un impas asemănător. Cel care povestea îi întîlnise în tren, la clasa a doua, tăindu-și slănina pe bucăți mari de piine neagră și chibzuind și ei cu voce scăzută cît de solidă va trebui făcută casa acelui om care, erau siguri, îi și uitase. Ce se poate spune mai mult despre acești doi oameni care au știut să rămînă oameni ? Ce se poate spune mai mult despre cei care și-au îngropat morții și și-au văzut trecutul risipit în moloz și cliseu sfîșietor în fața iscoditorului aparat de filmat care a intrat odată cu ei în casa viitorului lor coplesit de amintiri ? Pînă unde avem dreptul să apelăm la cuvinte fără a răstălmăci însăși realitatea umană cea mai firească ce le-a născut ? Ceea ce s-a petrecut și se petrece în România acestui început devastator de primăvară și în acest București în care, amăgind durerea, au apărut iar la colțuri de străzi vînzătoarele de flori, uriașa revărsare de omenie a primului și ultimului dintre noi, trăind aici sau aiurea, nu poate fi înțeleasă la adevărata sa semnificație dacă se descoperă altfel decît s-a dovedit și se dovedește a fi : un lucru firesc, normal, o realitate de care va trebui să ținem bine seama atunci cînd gîndim prezentul și viitorul nostru și al tuturor.

Cuvintele, îmi dau seama, au rămas aceleași. Cuvinte, desigur. Cuvinte mari și cuvinte mici. Cuvinte cu care auzul s-a obișnuit, și cuvinte aproape uitate, smulse din letargie și redate lumii în prospețimea lor răvășitoare. S-a schimbat iar ceva în noi și cu noi, s-a schimbat iar ceva în țara noastră atît de încercată, ceva ce va dăinui și după ce ne-am uscat lacrimile și ne-am înăbușit suferința. Acum am simțit iar acut și am știut iar că nu însemnăm nimic unul fără celălalt, că omul de pe stradă poartă în cutele frunții aceleași întrebări ca și noi, că nevoile lui sînt și nevoile noastre, că sentimentele noastre sînt și sentimentele lui. Și privim în noi înșine și în jurul nostru cu ochii limpezi ai adevărului că viața, care a învins și de astă dată, trebuie să ne fie bună, dreaptă, frumoasă, întreagă.

Constantin Stoiciu

ȚARA, MAREA FAMILIE ÎN CARE NICICÎND NU POȚI FI SINGUR. Semnează : • **Ioan Alexandru** • **Ioan Adam** • **Ion Andreiță** • **Ion Bănuță** • **Mihai Dan Cantuniari** • **Dan Cristea** • **Cornelia Djigola** • **Ovidiu Genaru** • **Negoiță Irimie** • **Mircea Micu** • **Iulian Neacșu** • **Oláh István** • **Sânziana Pop** • **Ion Longin Popescu** • **Sorin Titel** (paginile 2–3)

ÎN PAGINA A 6-A :
„NU VOM MAI FI ACEIAȘI"
de MARIN PREDA

ÎN PAGINILE 4–5
• FILE DE ISTORIE, FILE DE EPOPEE
• EVOCĂRI : 1907

Țara, marea familie în care

EROISM, CURAJ, SPIRIT CIVIC, cuvinte care au coborît din amfiteatre în stradă

● Erau momentele grele, de incertitudine generală, cînd un mare cutremur părea a se isca din adierea ierbii abia încolțite în parcurile orașului ori din trintirea în furcă a telefoanelor publice amuțite. Femei și copii tremurau în mijlocul bulevardelor neîndrăznind, imediat după încetarea cumplitei vibrații, să urce în apartamente. Cineva se cuvenea să intervină fără întîrziere. Este vorba de primele minute, poate primele cinci, poate primele zece. Cineva se cuvenea să fie lucid, calm, cineva avea această datorie. Mai ales acolo unde viața și moartea se cumpăneau pe grinzile frînte. Cineva trebuia să aibă curaj, cineva trebuia să aibă putere. Să mai aibă. Mulți bucureșteni și-au riscat atunci viața. Prețul îndrăznelii de a fi rămas oameni și în acele împrejurări. Nu-i chemase nimeni pe studenții de la Construcții, Mircea Borcilă, Traian Dobre, Laszo Szomborila la blocul din Lizeanu, nu se dăduse nici un ordin, nu se dăduse nici o garanție, nu se înfirmase nici un zvon. Molozul se mai scurgea încă de la etajele superioare, grinzile își fringeau ultima rezistență și primele strigăte de ajutor erau încă abia rostite. Cei trei se aflau în apropiere din întîmplare.

«AVEAM ÎNCREDERE ÎN CELE ÎNVĂȚATE DE LA PROFESORII MEI»

● Mircea Borcilă din anul III subingineri, se afla la film „Stăteam pe locul 23 ,lîngă ușă. În primul șoc am fost scos de pe rînd. Ieșiți în ordine ! am strigat. În stradă, blocul Lizeanu se răsucea. La a treia răsucire s-a înclinat. Vînzătoarele din cofetărie, citeva, leșinaseră. M-am apropiat fugind și am strigat după pepsi, după apă. Mă mișcam ca un robot, uitasem de prietena cu care venisem la film și care tremura în stradă. După mai puțin de 3 minute de la încetarea cutremurului intrasem în bloc, în magazia de încălțăminte în care se surpaseră citeva planșee. Un bărbat și o femeie mă chemau de sub dărîmături. Am strigat după ajutor, singur nu puteam, iar afară se îngrămădise o mulțime de oameni care nu știau ce să facă, erau încă înspăimîntați. Blocul trosnea la încheieturi. Eu scurmam în moloz. Au venit citiva muncitori coborîți din tramvaie și i-am scos pe cei doi. Apoi, în grabă, am făcut citiva pași. O palmă se mișca sub o placă de beton. Aici, am strigat. Veniți, care are curajul ! Deasupra, elementele de beton de hîțîiau amenințător.

— Și tu ?

— Eu strigam să se facă liniște. Să se oprească mașinile. De sub placă am scos o femeie. Cred că mi-a mulțumit. La ferestrele de sus, se auzeau alte strigăte. Am alergat la casa scărilor. Din nou am strigat la cei care se îmbulzeau : „Ascultă comanda la mine ! Nimeni nu acționează fără ordinul meu !"

Puștanii de 19—20 de ani care voiau să escaladeze dărîmăturile s-au potolit.

— Dumneata ordonai, așa pirpiriu ?

— Era întuneric. Cineva trebuia s-o facă.

— Cîți oameni ai scos de sub dărîmături în acea noapte ?

— Șase. Doi bărbați și patru femei.

— Ce garanții aveai că blocul, înclinat, nu va cădea dintr-o clipă în alta ?

— Pipăisem stîlpii, unii erau intacți, apoi, învățasem să umblu, știam unde să calc, unde sînt punctele de sprijin, aveam încredere în cele învățate de la profesorii mei.

— Luni seara. Pînă atunci n-am închis un ochi. După ce au venit pompierii la Lizeanu, am plecat la facultate. Nu se întîmplase nimic grav. Toată ziua am lucrat la evacuarea molozului și a geamurilor sparte. Duminică i-am însoțit pe profesorii Alexandru Varga și Virgil Ioanid la verificarea tehnică a blocului *Almo*. Apoi, la sectorul 3, la verificarea proceselor verbale venite din teren. Luni, am verificat blocurile din Pantelimon, marți, din nou în facultate, în laboratoare, la cămin.

«VOM REALIZA PROTOTIPUL UNUI TURN DE APĂ DE 2 000 M.C.»

● Traian Dobre anul V, Ingineri, se afla în camera 214 a căminului 404 din apropierea blocului Lizeanu.

„Ca fost marinar, am apreciat cutremurul ca o maree de grad doi. Mi-am luat lanterna și calm, cercetînd pereții nevătămați ai căminului, am coborît. Norul de praf de la Lizeanu se vedea înălțîndu-se. Am ajuns iute și primul lucru pe care l-am făcut a fost să verific stîlpii. Văzîndu-i cum au lucrat, am fost sigur că nu-și va continua înclinarea. Am strigat către salvatori : „Umblați fără grijă, blocul nu cade !" Apoi am ordonat să se spargă geamurile.

— Și d-ta ?

— Numai ordonînd te puteai face ascultat. Am ordonat să se aducă frînghii la etajele superioare unde erau blocați mulți locatari. Am fixat un capăt al frînghiei la etajul IV, iar la celălalt, jos, îi așteptam pe cei salvați.

— Era important să stai acolo ?

— Dacă nu mișcau frînghia bine, cei agățați puteau scăpa peste dărîmături. Și trebuiau să stea cu fața la bloc, să nu amețească. Îi prindeam în brațe. Peste citeva minute, am ordonat să se aducă rîngi. Spargeți ușile ! am spus. În băi, în bucătării, am găsit oameni blocați, unii răniți grav.

— Spunea Mircea că la lumina unei lanterne te-a văzut plin de sînge.

— Mă zgîriase gardul viu din fața blocului.

— Învățătura mării ți-a servit la ceva pe uscat ?

— Am fost stăpîn pe situație. Calm și lucid. M-a ajutat mult și *Ingineria seismică*, un obiect de studiu facultativ care trebuie, cred acum, să devină obligatoriu.

— Apoi,

— Duminică, luni, marți, am participat la expertize în Regie și la Institutul politehnic. După aceea, m-am uitat puțin în jurul „casei" noastre și i-am scos pe băieți la semănat gazon și plantat arbuști. Viața în cămin e normală, se învață pînă noaptea tîrziu. Eu lucrez la proiectul de diplomă ; împreună cu alți cinci colegi vom realiza prototipul unui turn de apă de 2.000 metri cubi.

— E mult, e puțin ?

— E foarte mult. Și foarte greu.

— Îmi pari cam milităros, cam rigid.

— Și sînt. Îmi place ordinea și lucrul bine făcut.

«SE CUVENEA SĂ FIM CALMI ȘI LUCIZI. ȘI AU FOST ASTFEL MII DE BUCUREȘTENI»

● Laszlo Szombori din anul II, inginerie, se afla la film. „Singurul gînd limpede a fost căminul, dar văzînd praf la Lizeanu, m-am oprit. O fată calmă, ciudat de dreaptă și îmbrăcată în alb privea în stradă de la etajul II al blocului înclinat. M-a fascinat. Am alergat după lanternă. Cînd m-am întors, cineva o ajutase să coboare. În spatele blocului, șoferul unui taxi scosese un far și lumina molozul în care mai mișcau oameni. Am ajuns din citeva salturi lîngă o femeie de vreo 40 de ani ale cărui picioare fuseseră zdrobite de un calorifer. Am procurat, nu știu cum, un bonfaier. După o oră, am înlăturat țeava caloriferului. Alături se afla prins un bărbat. Lucram cu mare atenție, molozul de pe picioarele femeii cădea pe el. După încă o jumătate de oră, am eliberat un călcîi al femeii pe care au ridicat-o citiva tineri. Bărbatul stătea ca într-o gaură de șoarece, lipit de zid și aproape strivit de balustradă. Era nerăbdător ca un copil, se văicărea. Afară se auzea vocea lui Ștefan dînd ordine, iar mie îmi amorțise piciorul drept.

— Ștefan ?

— Un student cu voce puternică, studentul Ștefan și atît, nimeni nu l-a întrebat mai mult. Transpirasem. Mișcați degetele, îi spun bărbatului.

— „Mișcați ?"

— Doar n-o să-i spun „mișcă", avea cel puțin 50 de ani... Lucram cu palmele, prindeam molozul în pumnii care singerau. Mă tăiasem în cioburi și stăteam pe virfuri, sprijinit de armătura unei grinzi care aluneca încet, încet. Am găsit un capac de oală și totul mergea mai repede. Deasupra un planșeu își găsise un sprijin debil într-un colț de grindă. Era întreg și mă acoperea ca o umbrelă. Iar bărbatul se văicărea și mă ruga să-l scot. „Doar pentru asta am urcat pînă aici, domnule !" Eu sînt din Odorheiul Secuiesc și sînt calm. Dar atunci m-am enervat pe unii care izbeau cu niște rîngi deasupra planșeului. Am auzit o bubuitură și am înghețat. Să nu mă lași, spunea bărbatul. Un picior și l-a scos singur, apoi a cerut să se odihnească. Era întuneric, dar eu simțeam planșeul cum se lasă. Haideți, domnule, nu mai avem timp.

— Începuse să-ți fie, în sfîrșit, frică...

— Nu, dar auzeam niște țipete în altă parte. Frică mi-a fost a doua zi, cînd mi-am amintit. Dar a doua zi eram lîngă Foișor, încărcam în camioane cărămizi degajate din dărîmături. Veniseră vreo 50 de colegi, din proprie inițiativă. Pînă luni n-am mîncat nimic, mi-a fost imposibil. Toată ziua sînt în facultate. Lucrez la spațiile verzi, la aranjarea bibliotecii, a laboratoarelor.

Se cuvenea să fim lucizi, calmi, și au fost astfel mii de bucureșteni. Cineva se cuvenea să mai aibă putere și au avut atîția... Cuvintele „eroism", „curaj", „abnegație", „dăruire de sine", „spirit civic", au coborît din dicționare în stradă, în sufletul a zeci de mii de anonimi. Faptul că cei trei studenți au ieșit din anonimat e o întîmplare și rodul insistențel mele. Mi-am spus în gînd, ca o scuză, o vorbă din vechimea omenirii : ecce homo !

Ion Longin Popescu

De la munți la mare

De pe ruina sumbrelor statui
Vom risipi aceste triste spuze
Punînd la temelia visului
Chiar piatra vechii Sarmisegetuze.

Și țara dintr-un colț la celălalt
Sub clopotele zării iar respiră
Și va urca mai nalt peste bazalt
Firul de iarbă răsunînd în liră.

Că este în puterea firii noastre
Să facem să răsune iar alunii
Și să-nflorim sub cer peste dezastre
Pămîntul sfînt unde ne dorm străbunii.

Și peste vremi mărețele lor umbre
S-or legăna în brațele solare,
Vom trece peste-aceste clipe sumbre
Cu țara-ntreagă de la munți la mare.

Negoiță Irimie

Scrisoare de la mama

● Dau publicității citeva rînduri din scrisoarea trimisă de mama mea, expresie sinceră și emoționantă a felului în care tragicele întîmplări din noaptea de 4 martie s-au resimțit și în regiunile țării mai puțin afectate de cutremur.

Mircea Micu

Arad, 7 martie 1977

Dragii mei,

Abia azi m-am liniștit puțin din spaima ce am petrecut de simbătă. Eu nu am știut nimic pînă la ora 7 dimineața cînd a venit la mine **mormintăriţa** Ana mama lui Coltu și mi-a spus că la Buc. a fost mare cutremur de pămînt că ea are radio de cela mic. Si a venit să mă întrebe tot plîngînd că tu unde stai în Buc. cînd i-am spus că în Drumul Taberii mi-a spus că de acest cartier pînă acuma nu a anunțat la radio. Eu imediat m-am dus la Emilia (o mătușă) că am știut că ei au radio și ea de la ora șase stă tot lîngă el și mi-a spus că de Drumul Taberii nimic n-au anunțat și am stat pînă la 12 cînd au zis că anunță.

S-au întrerupt telefoanele apoi au dat drumul și am căutat să vorbesc cu voi dar nu s-a putut am sunat prefix și la serviciu și tot nimic și tare rău m-am necăjit și întristat că nu știu nimic de soarta voastră. Dar simbătă spre sară a venit domnu doctor Frincu și m-a liniștit că a vorbit la telefon cu tine și nimic numai spaimă mare ați trecut și biblioteca praf s-o făcut. Și noi am simțit cutremurul dar nu am știut ce-i că numai lămpile s-or legănat și am crezut că sudează cineva. Tot Aradul numai de Buc. vorbește și mare jale și îndurerare este și facem piine pentru voi să vă trimitem să aveți. Am văzut și eu la televizor ruinurile și e ceva groaznic dar durerea din inima voastră numai voi o știți. Atîtea lucruri și case și apartamente și tot ce o viață s-a adunat în citeva clipe să nu fie nimic...

Vă doresc multă sănătate la toți și putere să treceți greul și necazul și vă sărut pe toți și pe Oana mea cea mică și să fie cuminte să nu se spărie, a voastră mamă care se gîndește și noaptea numai la voi.

Ecaterina M.

Frînturi din timp

Prin norii de praf, prin durere, soarele
cunoaște — acum drumul iar către oameni.
Orga rocilor tace ; stau suspendat într-o oră
a liniștii. Nimic nu tulbură
pacea cristalelor. Frînturi din timpuri străvechi
ajung pîn-la noi.
Sătul de devastări și dezastre, poporul, devenit
omenire eternă, decis-a : omule,
de ești trestie, fii trestie gînditoare,
întreaga ta demnitate stă-n gînd și în inimă.
Sau : omul poate fi distrus,
nu și înfrînt !

Privesc acum Bucureștiul,
privesc țara :
tot ce-a pierit și tot ce-a supraviețuit.
în această după-amiază tîrzie,
Sîntem indestructibili.

Oláh István

În românește de Dim. Rachici

Statornicia faptei morale

● *Suferința este parte, suflet din sufletul omului, ea nu trebuie nici ignorată nici preamărită, ea este o coordonată fundamentală a ființei omenești și înțelepciunea omului provine de acolo că el știe și stă în voința lui de a fructifica suferința, de a o pune la lucru pentru bine și adevăr. Și în cele din urmă devenind izvorul unei tainice și luminate bucurii.*

Orice bucurie adevărată este înlăcrimată, mărturisind prin aceasta că a captat în potirul său de cristal și roua durerii în care se frînge raza luminii nevăzute. Dar și fiecare durere este străpunsă de aluatul curat al bucuriei ce încheagă bunătatea pîinii viitorului.

Îmbinarea armonioasă a acestor două izvoare, durerea și bucuria, ce hrănesc chipul omului pe pămînt a dat și la noi măsura bunului nostru simț, a răbdării în durere, a cuviinței în bucurie și a unei mari nădăjduri dincolo de accentele mai grave sau mai senine ce cutremură obrazul sufletesc al călătoriei și lucrării noastre în firea lumii.

Părinții noștri ne spun că cel ce este iubit este și mustrat și certat din cînd în cînd ca și mai demn și plin de iubire să devină. Așa cum un om vrednic ajuns la virsta bărbăției își aduce aminte cu bucurie din copilăria sa, în egală măsură, de zilele luminate după ploaia sărbătorilor, ca și de nuiaua părinților de la grindă.

Supusă încercărilor, viața devine în acest fel mai gravă și mai plină de responsabilități morale, bucuria devine mai curată și mai din toată inima, lucrarea noastră mai profundă și mai desăvîrșită, fața noastră mai luminată și mai brăzdată de flăcările speranței.

Nici un popor din istorie n-a fost și nu este scutit de suferințî, de încercări prin care, știind să le asimileze, devine pilduitor peste veacuri.

În acest fel noaptea devine slujitoare a zilei și întunericul vestitorul răsăritului luminii, foamea și setea făcîndu-ne să prețuim miracolul pîinii și cel al vinului, iar încercările grele nepieritoare statornicie a faptei morale.

Ioan Alexandru

Ostași cu și fără uniformă

● Rezervasem în acea vineri, pe care sînt sigur că nu o vom mai uita, citeva foi albe pentru a comenta — cu emoția inerentă marilor aniversări — centenarul nemuritoarei **Ode** închinat de Alecsandri ostașilor români. Alături, cartea stătea deschisă în dreptul acelui final (întotdeauna drag inimii noastre) de extremă jubilație patriotică : „Astăzi lumea ne cunoaște : **Român** zice, **Viteaz** zice".

Apoi, sub o rece lumină selenară, materia a gemut profund, clătinată din rosturile ei obișnuite. În zilele care au urmat n-am mai avut timp să revin la Alecsandri. Însă, printr-un miracol ce se petrece întotdeauna în cazul versurilor ce ne exprimă integral adevărul sufletesc, s-a apropiat Alecsandri de noi. Niciînd versul său nu mi s-a părut mai actual. Sîntem în aceste zile, toți cetățenii acestei patrii greu încercate, ostași, nu numai cei aflați în uniforme. Și dacă există azi în România o uniformă simbolică, aceea este a curajului, a vitejiei, a abnegației și a muncii fără preget.

Această oră gravă a solidarității, oră care uimește atît pe alții, pe noi nu ne miră. Cînd orologiul timpului a bătut-o, ne-a găsit pregătiți de o întreagă istorie. O istorie ce ne-a învățat să respirăm unanim în clipele marilor încercări. Cu o sută de ani în urmă, războiul pentru neatîrnare a fost un război al tuturor românilor. După un secol, un alt război, al vieții împotriva morții, al rațiunii împotriva distrugerii, dezordinii și haosului, îl ducem din nou toți, umăr lîngă umăr. Departajările n-au rost. Ele ar micșora atmosfera solemnă a momentului. Eroismul soldaților, ce s-au măsurat cu munții de moloz răsăriți pe neașteptate este egal celui al muncitorului care, revenit rapid la mașina sa, n-a părăsit-o schimburi de-a rîndul. Timpul s-a dilatat pentru oamenii acestei țări. Ziua lor de muncă, egală cu ziua lor de viteje, nu se mai măsoară după tiparele obișnuite. Putem culege pretutindeni mărturii. I-am văzut pe tinerii de la Combinatul de la Pipera dînd, prin curajul lor, o nouă viață celor pe care i-au salvat dintre ruinele de pe străzile Galați și Popa Rusu. Au intervenit printre primii. I-am văzut din nou pe aceiași tineri la locurile lor de muncă, unde și-au suplimentat — tot printre primii ! — uimitor producția. Nu lipseau decît doi, ce vor lipsi pentru totdeauna. Multe sute de garnituri suplimentare de mobilă elegantă, mîngîiate nervos de mîinile lor pricepute, vor pleca spre noile apartamente ale sinistraților pînă la sfîrșitul acestei luni, al acestui an. I-am văzut, de asemenea, pe șoferii I.T.B.-ului, pentru care, de ce n-aș recunoaște, nu nutrisem întotdeauna cea mai caldă simpatie, muncind 30 de ore în continuu. În toate zilele acestea tragice și eroice ei n-au produs nici un accident. I-am întîlnit pe tinerii de la „Granitul", refăcîndu-și rapid instalațiile, pentru a reintra, printre primii, în bătălia reconstrucției.

Mi-aduc aminte că în 1970 în acea primăvară pluvioasă, cînd apele s-au răzvrătit, pe porțile de nord ale Capitalei plecau convoaie de camioane cu ofrande pentru locuitorii Aradului asediat de potop. Azi, pe aceleași porți, am distins mașini din Arad parcurgînd drumul invers. Și totuși, chiar dacă direcțiile diferă, sensul este unic : marele sens al întrajutorării, al dragostei de semeni, al umanismului socialist.

Pretutindeni există ostași, cu sau fără uniformă, angajați pe frontul muncii și al refacerii. Pretutindeni există voință de a depăși grabnic, printr-o unanimă încordare, acest moment de trecător impas. Bucureștiul și-a reluat aproape cu totul înfățișarea obișnuită. Același lucru se întîmplă la Craiova, la Brăila, la Ploiești. Aceasta datorită locuitorilor acestor orașe, dar și celor din întreaga țară. Datorită abnegației și vitejiei lor. Iată de ce, putem spune, ca și Alecsandri, cu aceeași adîncă jubilație : „Astăzi lumea de cunoaște : **Român** zice, **Viteaz** zice".

Ioan Adam

Întîlnirea n-a mai avut loc

● Nu l-am cunoscut. Nu l-am văzut niciodată. Nu știu dacă întîlnindu-l pe stradă mi-aș fi oprit o clipă privirea pe statura lui de tînăr bărbat. Cînd i-am auzit numele prima oară el semnifica deja eroismul, desprinderea omului de tiparul îngustei sale ființe : Tudor Stavru, adică întîmplarea fenomenală prin care din haos mai fuseseră smulși spre viață, după incredibile zile de rezistență fizică și morală, alți oameni vii.

Nu l-am cunoscut și nu l-am văzut niciodată, dar l-am chemat la o întîlnire unde am întîrziat. Pe erou l-am chemat. Numele acela care făcuse înconjurul orașului ca un simbol al îndrăznelii nemăsurate, al puterii și-al forței, al curajului și-al tenacității, al rezistenței și, mai ales, al iubirii de oameni. Voiesm să port către eternitate această iubire. Să o fixez pe peliculă. Să se vadă că este, că îi mai definește pe oameni. Voiesm să măsor cu bătaia de inimă a cascadorului Stavru iubirea ca o formă a eroismului ! Aveam o floare la mine pe care voiam să i-o dau în semn de omagiu, și gîndindu-mă că în uriașa lui încleștare n-o fi avut răgaz să observe că totuși pămîntul trăiește și primăvara a și venit.

Dar Tudor Stavru nu mai era. Gătit de duminică pentru interviul în care urma să apară, îmbrăcat în costum și cravată, poate de-o mie de ori mai tînăr și mai frumos decît imaginea pe care încerc s-o chem către mine, zeu pămîntean, erou aclamat al cetății, aflat la capătul unei bătălii decisive care îl răsplătise cu cea mai mare răsplată din lume : recunoștința umană, cascadorul din Buftea, salvatorul de oameni, bunul și dragul coleg Tudor Stavru, într-un elan mai năvalnic decît poate purta făptura umană, într-o febră a devoțiunii de natură s-aprindă imaginația și simțirea dîncolo de ceea ce numim echilibru, deprins mai degrabă să zboare decît să pășească, forțînd poate chiar imaginea-aceasta a evadării totale, exact în prima zi cînd nu mai avea ce să facă, cînd în fața blocului Nestor contul faptelor sale putea să-i asigure starea de conștiință pe întreaga viață, cînd era bine și cînd era primăvară, cînd soarele ardea atît de curat pe cerul albastru, cînd era iarăși încredere în viață, într-un exces al obligației sale, într-un prea plin al iubirii descoperite, s-a prăbușit.

N-am văzut zborul de Icar al lui Stavru. N-am văzut cum căzînd s-a înălțat. Cînd am ajuns, cu atîta întîrziere !, în fața blocului Nestor, trupul său, îmbrăcat în costumul de muncă, era deja între aștri, în plutirea aceea sublimă pe care a executat-o fără nici o greșeală ori de cîte ori a salvat oameni vii.

Am ajuns prea tîrziu la întîlnirea cu Stavru. În cadrul de film din care urma să rîdă spre oameni — arde o stea.

Sânziana Pop

Gînd

Oamenii dintotdeauna l-au numit :
preabunul, sfîntul,
roditor ca o muiere, cel ce-ndéstulă
panerul.
Ne-a fost dat cu grinzi să-i coasem fața
crîncenă : Pămîntul,
iar la capul dimpotrivă să apese însuși
cerul.

Jertfe întru omenie ! își ia zborul de
pe-altare
de hîrtie calcinată, strășnicia astei firi.
Frații mei de suferință, încercaților, mă
doare
ca o plagă vie carnea mistuiților martiri.

Cu adîncă umilință, prins în lunga alternanță
dintre scîncet și tăcere, dintre-amorf și
făptuit,
îmi rămîne doar aita, ca, întrind în
rezonanță
cu a zilei cerbicie, să iubesc ce-i de iubit.

Atît

Atît ! o-încrîncenată tresărire...
Pluteam către meleag de neființă.
Un animal aduc gemu-n neștire,
și l-am simțit că-i viu, în suferință.

Nu mai sîntem aceeași, îți dai seama ?
o clipă a fost de-ajuns (pierise Firea),
ca altfel să-nțelegem : hăul, teama,
dar și : nădejdea-împătimită, izbăvirea.

Mihai Dan Cantuniari

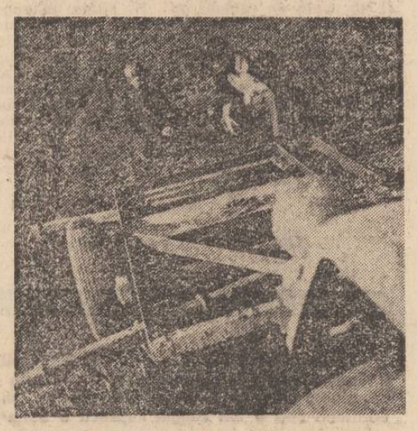

Lacrimile primăverii

În cutremur de 4 Martie, 1977

Dați-mi lacrimile lumii să le sărut
singurul meu avut
dintre vremuri.

Mă cutremur
de se arată
într-o erată
din singe e rouă
nouă
în ochii rupți de noapte
în șoapte
de abis
nedecis.

Mă uit în durere
în tăcere
în drum.
Lacrimile sînt fum !

Dincole de cer
pier
în pămînt
și în vînt
în desfrîul veacului
în vinul săracului
și devin ploi
în noi.

Dați-mi lacrimile lumii să le sărut
Noi în ele am crescut.

Ion Bănuță

Omenia oamenilor de la volan

● Trecuseră multe ceasuri de la ora de încercare a rezistenței și a curajului, trecuse de miezul nopții, iar luna de afară, inexplicabil de luminoasă pentru ora aceea, teribil de clară, inconjura grupurile de oameni ieșiți în stradă. Era liniște în marginea aceea de oraș, în Riul Doamnei din noul cartier Drumul Taberii. Becurile nu ardeau, doar ici colo cite o luminare lumina obrazurile adunate în jurul ei. Lumina cerului și liniștea de afară îți dădeau senzația unei inserări calme după o zi de lucru obositoare. Liniștea a fost întreruptă, în noaptea aceea de după cutremur, pînă-n zori doar de zgomotul mașinilor care se intersectau în fascicole de lumină. Prezența autobuzelor ITB pe traseu, în mijlocul miezului de noapte, îți dădea o senzație de calm și liniște, impresia că nu s-a întîmplat totuși nimic grav. Erau aglomerate, prea aglomerate pentru ora aceea, dar te puteai gîndi că oamenii se întorc de la un mare spectacol, de la un concert extraordinar, pe care nu-l vor uita niciodată...

La dispeceratul Garajului Militari sîntem încredințați că s-a lucrat cu întreg efectivul. Unii au rămas de rezervă la dispoziția dispeceratului miliției, alții la dispoziția Consiliilor populare pentru intervenții. Șoferii, deși trebuiau să se retragă la 0,30, au rămas pe traseu pînă a doua zi dimineață. Știau că e nevoie de ei. Că oamenii au nevoie de ei. Traseul omeniei și-a început itinerariile marcate mult mai adînc decît obișnuitele scheme de traseu... Aici, la dispecerat, mă întîlnesc cu doi oameni tineri Popescu Dumitru și Coca Viorica, dispecerii care au fost de servici în noaptea de 4 martie. Așa cum arată, blonzi și cu ochii albăstrii, par a face parte din echipajul unei astronave, mînuind chei, taloane, foi, și mai ales folosind cifre, foarte multe cifre. Îi rog să-mi dea citeva nume de „șoferi care, în noaptea de"... „Toți, absolut toți șoferii care erau în cursă au rămas pînă dimineața. Am trezit din somn, dacă mai putea fi vorba de așa ceva, și pe cei de la Căminul de nefamiliști al Garajului și i-am trimis pe traseu". Mi se dau nume — 1125, 1144, 1135, 1136, 1129, 1408, 1194, 1130. Un cod pe care nu-l înțeleg. Încerc să-l descifrez. „De ce începe toate cu 11 ?" „Astea-s cele mai bune mașini ale noastre", ne asigură instructorul Crișan Nicolae. „Dar oamenii, unde sînt oamenii ?" Aflu că aici oamenii sînt cunoscuți după numărul mașinii.

În fața noastră vine un bărbat în costum albastru de itebist. Este unul dintre cei „reziți" de la căminul de nefamiliști pentru a fi trimis în cursă. Îl cheamă Stoian Virgil, are 27 de ani. A mers pe un 36 barat pînă la 4 dimineața, apoi de la 5 a trecut la intervenții la Consiliul popular sector 3. „Am transportat muncitori de la Fabrica de bumbac pentru descongestionarea circulației de pe Calea Moșilor. Apoi am intrat firesc în tura mea pînă la 14". Oamenii aceștia nu vorbesc mult. Sînt mai taciturni.

1128 era la ora 22 la Casa Scinteii, în noaptea de 4, și a fost dirijat către un Cămin de copii la Ciăbucet, unde a urcat copiii la adăpost în mașină și i-a ținut în căldură pînă la 7 dimineața. Apoi a venit, și-a încărcat rezervorul și a plecat în cursă, pe traseul obișnuit.

1140 e un bărbat brunet, cu o căciulă neagră din astrahan. Este așa de înaltă căciula că parcă ascunde sub ea pe păstorul pădurilor din poveste. Îl cheamă Cristea Ion și este tatăl unei fetițe, pe care o știa în siguranță, cu mama, în Giulești. „Lucram pe un 52. De la 2,30 la 7 dimineața am fost la Spitalul de urgență pentru transportul răniților. Eram mai multe mașini rezervate acolo. Răniții erau așezați pe targi între scaune, și, împreună cu un medic, îi transportam la alte spitale. Pentru că aproape toți veneau aici la Urgență. Am plecat pe jos pînă acasă. Am făcut trei ore și de la 13 din nou în cursă pînă noaptea pe traseul normal. Asta-i !" Ore, cifre, kilometri și acești oameni simpli, de o nobilă simplitate și omenie. Asta-i !

În hala atelierului Garajului din Floreasca mi se sugerează să scriu și despre cei care au muncit aici pînă-n zori. Muncitorii care au asigurat bunul mers al autobuzelor. Meșterii și tehnicienii, toți care au lucrat pentru a evita orice neajuns, orice accident. Cei care îmi propun aceasta nu reprezintă decît glasul și minoria întregului colectiv care, atunci cînd a fost nevoie, mai mult ca oricînd, a făcut totul ca întregul parc de mașini să meargă în cursă, ca totul să meargă „ca pe roate". Totuși dispecerul Martinescu Valeriu și dispecera Marinchescu Amalia mă asigură, că, deși toți șoferii, chiar și cei care erau liberi sau în concedii, s-au prezentat la lucru, dacă vreau să scriu despre cineva anume să scriu despre Șerban Alexandra. „Unde o pot găsi ?" Aflu că intră în cursă la 4 dimineața, pe 108, turul 3. A doua zi, prima mașină care se apropie de stație este chiar 108, tur 3. La volan stă o femeie tînără cu o basma albastră pe cap. Stăm de vorbă. Își amintește de cele 30 de ore lucrate atunci. „Nu de oboseală mă puteam plînge sau de foame. Mai mult de sete. După ce mi-am terminat tura, în noaptea de 4, schimbul meu nu s-a prezentat și am lucrat pînă a doua zi cînd am rămas la Consiliul sectorului 3 pentru intervenții. Am transportat muncitori și elevi de la Mecanică fină. Simbătă după-masă am intrat în cursă pe 108 pînă la 8 seara cînd am plecat acasă. Stau în Dămăroaia și, nu aflasem nimic de casa mea și de băiețelul meu de 8 ani. Nu mă obosea munca, numai gîndul la ce-i acasă". Mă uit la această femeie care după 30 de ore de muncă, o muncă grea, obositoare, bărbătească și-a liniștit sufletul de mamă văzîndu-și fiul în afara oricărui pericol. Nu avem decît să-i mulțumim pentru abnegația și devotamentul de care a dat dovadă și ca ea nenumărați alții, tineri sau virstnici, care s-au luptat cu orele, cu kilometrii și cu oboseala pentru a face ca viața să reintre în normal.

Cornelia Nanu

nicicînd nu poți fi singur

Cărți rămase nescrise

● Mărturisesc că am privit uneori cu suspiciune, ca în cazul lui Labiș, de pildă, propozițiile critice care, oprindu-se și deplingind moartea absurdă și pretimpurie a poetului, lăsau a se înțelege, în suspensia lor, că opera ar fi crescut și s-ar fi împlinit corespunzător odată cu anii șterși nemilos din biografia ipotetică a autorului „Primelor iubiri". Întrebarea „ce-ar mai fi scris Labiș dacă ar mai fi trăit ?" nu mi se părea, firește, fără sens și nestrăbătută de un patetic fior, dar ceea ce i s-ar fi putut reproșa credem a fi faptul de a introduce ipoteza pioasă acolo unde exista deja realitatea, realitatea palpabilă, demnă și prestigioasă a însești operei scrise. Nu m-am îndoit, desigur, niciodată că Labiș ar fi creat cu mult mai mult și mai durabil decît a putut s-o facă și că timpul cu tot ceea ce înseamnă el ar fi adus o desăvîrșire a fulgurațiilor fragmentare, însă un asemenea unghi de vedere, prea habotnic aplicat, diminua, după părerea mea, locul și importanța operei existente, deplasînd centrul de greutate al judecății valorice pe pagini nescrise, în detrimentul celor pecetluite de o puternică deja personalitate poetică. Pusă față de Eminescu, aceeași întrebare mi se părea naivă, clamoroasă și aproape de impietate. Cum ce-ar mai fi scris Eminescu, cînd pînă la treizeci și trei de ani scrisul său reprezintă o unică sinteză a sufletului românesc și avusese vremea și posibilitatea de a exprima pe mai toate gamele eternul spirit uman ? Nu ține, oare, loc incertitudinii proiective realitatea originară și organică a spiritului său în care ne oglindim și ne regăsim mereu într-o grandioasă plenitudine ? Nu lezează cumva virtualitatea și închipuirea pe marginea ei duhul existent și încorporat în atîtea mii de foi manuscrise ?

Și cu toate astea, îmi dau seama acum, întrebarea aceasta este o întrebare profund omenească, atît de omenească și de în firea lucrurilor, încît ne-a făcut, de exemplu, să privim ca la un miracol senectuțile goetheean-laboriosae ale unui Sadoveanu, Arghezi sau Blaga. Întrebarea aceasta, dureroasă în materialitatea ei, ne aduce de asemeni aminte de cărțile rămase nescrise din literatura română și de cei care, nesubstituibili, le-ar fi putut scrie. Pentru că literatura noastră, în ciuda expansiunii ei prodigioase și a unei intensități care a ars etapele stricte de dezvoltare, este totuși o literatură prea tînără pentru a ne permite să uităm vreo clipă proiectele ei de împlinire, sensibilitățile și inteligențele creatoare capabile de a-i aprofunda și diversifica geografia. Cărți rămase nescrise și pe care, cu toate eforturile, nu le putem înlocui, căci ce-ar putea să înlocuiască experiența umană atît de personală și de inconfundabilă care dictează și legitimează actul de a crea o operă ? Cărți rămase nescrise și care, odată cu fragilitatea închipuirii lor și a decantării capricioase în timp, ne aduc aminte de fragilitatea ființei sensibile care e scriitorul și ne cutremură gîndul de toate riscurile, dinăuntru și din afară, înlănțuite într-un destin scriitoricesc. Tot aceste cărți, memorie inefabilă a memoriei scrise, aură plutitoare peste lumea deja imaginată, ar trebui să ne facă și mai receptivi la ceea ce se creează sub ochii noștri, și mai îmuni la prejudecățile și prezumțiile care mai apasă încă munca omului de condei. Căci a scrie este în primul și în primul rînd menirea și obligația morală a acestuia, răspunsul său la vicisitudini și dureri. Cărților rămase nescrise nu le vom putea niciodată umple golul de gînd și de simțire, dar rămîn cărțile fiecăruia, de pe masa de lucru, și care se cer împlinite și trecute în faptă.

Dan Cristea

Cascadorii, acești oameni pe care vrem să-i cunoaștem

— I se spunea Doru sau Tudorică. Eu îi spuneam Stavru. Avea 39 de ani, cînd a căzut, atît de absurd, la Nestor, vrînd să-i aducă unui bătrîn actele. S-a prins de o cărămidă care n-a ținut. A căzut cu ea în mînă. Poate era obosit. Poate așa moare un cascador. Atunci cînd crede că nu mai riscă nimic.

Încep să scriu despre cascadori întrebîndu-mă cîți și cît am știut despre adevărul meseriei lor înainte de a-i vedea riscîndu-și viața, alături de eroii acestor zile amare de suferință, pentru a salva viețile omenești strînse în chingile dărîmăturilor ? Cîți dintre noi, tresărind în sălile de cinema în fața unor scene tari, ne-am gîndit cu seriozitate și stimă la oamenii și nu la „băieții" care și-au făcut din curaj o profesie? Aflam din cronici doar că o „cascadă" a fost sau nu fericită, iar de cele mai multe ori eram înclinați să credem că tot ceea ce făceau ei în filme nu este adevărat cu adevărat, ci un trucaj, un fel de joacă de oameni mari care sau iau foc sau se înfruntă numai de ochii lumii. A trebuit să vedem filmul acesta înfiorător al cărui regizor a fost viața însăși pentru a înțelege, pentru a ne lumina în ceea ce îi privește pe acești băieți despre care, auzind înainte, poate am fi ridicat din umeri. „Este vorba despre o meserie grea și foarte frumoasă, scria unul dintre ei, Aurel Grușevschi, cu «mulți chemați — puțini aleși», pe care, personal, n-aș schimba-o pentru nici o alta din lume"... Cascadoria este o meserie frumoasă, la care se ajunge cu multă muncă, în care ești într-o continuă cursă. Cîștigă logica, antrenamentele, prevederea, stăpînirea de sine ori, din nefericire, o mică neglijență. Să fi căzut Tudor Stavru dintr-o „mică neglijență" sau eroii asemenea lui sfîrșesc întotdeauna simbolic, înnobilîndu-i pe cei ce au stat și au luptat alături de ei ? A murit un cascador într-o zi de martie frumoasă, înainte de o sărbătoare de duminică ce părea să înceapă o săptămînă mai generoasă decît cea de dinaintea ei. A murit un om care salvase o fată, Livia care abia împlinise fără speranțe 22 de ani în noaptea cutremurului. A murit lăsîndu-i celei căreia îi dăruise viața încă o dată casa și bunurile sale strînse într-o viață prea scurtă ca să n-o deplîngem.

Cech Szabo, Aurel Grușevschi, Paul Fistel, Aurel Popescu, Ion Polizache, Dide Nicolae, Stan Gheorghe, Albu Ioan, Iosif Gheorghe, Pall Ioan, Popa Vasile, Iordache Nicolae, Mircea Pascu, Misai Paul, Crăciun Ion, Ispas Cornel și nu ultimul, ci primul, cel care s-a prezentat în numele lor, simbătă, în zori, Radu George Menelas. Am auzit de unii dintre ei, numele lor fiind uneori menționate pe afișele filmelor, anonimatul fiind expresia generoasei lor dăruiri pentru meseria de cascador. I-am văzut și în zilele acelea îndoliate în acte de curaj incredibile, alături de toți cei care și-au primejduit viața pentru a salva viețile celor îngropați sub ruinele ce au cicatrizat trupul orașului. Îi cunosc pe unii dintre ei și trebuie să vă spun că sînt și acum la fel de modești ca și înainte, că nu cred decît că și-au îndeplinit o datorie umanitară, că nu-și doresc publicitate și nici răsplată pentru tot ce au făcut.

— Nu ne-am gîndit o clipă la noi, viețile celor pe care îi căutam sub dărîmături erau de neprețuit pentru noi, îmi spune Grușevschi. Nu mai ținem minte datele, ce și cum am făcut. Am lucrat fără să știm ce-i timpul. Din cînd în cînd ne uitam la ceas și dacă era ora șase, dacă ne mai uitam nu urma, cum credeam, șapte, ci douăsprezece, trei...

— Ți-a fost frică ? Despre voi cascadorii se spune că nu știți ce-i frica.

— Da. Nu înfruntam un risc calculat, cum eram obișnuiți. Iar dacă am făcut ce-am făcut, aceasta nu se datorează atît curajului, am văzut acolo oameni care aveau curaj cît o echipă de cascadori ! Noi însă am avut mai multă organizare, ne-am coordonat cum eram obișnuiți, uneori de aceea am scăpat să nu fim prinși sub dărîmături.

— Cînd ?

— Am intrat primul în bar. Eu și un coleg. Sobi ne dirija de sus. Ne-a spus : ieșiți ! Mai stăm cinci minute, i-am răspuns. Un minut jumătate, a hotărît el. Am apucat să sar exact la timp, ca să scap. Oamenii au muncit foarte mult. N-am văzut acolo oameni cărora să li se spună să muncească, scormoneau molozul, parcă-și scoteau propriile lor rude, prieteni, lucruri.

— Nu oboseai ? Oamenii obosesc.

— Nu. Nu mi-era nici foame, beam numai ceai, imens de mult. Nu mi-era nici somn. Asta-i culmea ! Miercuri seara am căzut, e adevărat, în genunchi. Nu mai puteam.

— Și totuși, spune-mi, cînd ți-a fost frică ?

— Înăuntru, cînd mă strecuram sub planșee și îmi făceam loc printre barele de fier. Nu știam cum stau toate astea deasupra și dedesubtul meu. Nu m-am oprit însă, cum să mă opresc ?

Cum să se oprească, deși cîți nu s-ar fi oprit totuși auzind ceea ce noi ne închipuiam că se aude, sub mormintele de moloz și fier acel necunoscut imens țesut în plasa de paianjen a ruinei în care, totuși, un om agățîndu-se de firul său atît de subțire, înainta sperînd să asculte bătăile de inimă ale altui om ? Aici, unde era, nu-l mai vedea nimeni riscînd, cum se întîmpla, pînă acum, în meseria sa și nici nu mai risca pentru a fi văzut. Poate el singur se vedea, el, singurul lui spectator pe care uneori, cînd alunecau grinzile, îl îngrozea cu adevărat.

— Cînd ai simțit că nu mai speri, că totul este inutil, că trebuie să renunți ?

— Nu, n-am simțit așta. Nici eu și nici colegii mei. În profesia noastră renunțarea este doar începutul sfîrșitului. Am trăit însă, cîteva ore de mare nesansă. Auzisem bătăi dedesubt. Cu Albu și cu Iosif am spart 4 planșee. Știi ce-i asta ? Faci o gaură mică și dai de un alt planșeu, o lărgești pe prima, cureți molozul cu palmele, spargi din nou și iar și iar. Am lucrat fără oprire, infernal, dar bătăile nu s-au mai auzit.

Casa lui Aurel Popescu, casă veche în Ploiești, s-a dărîmat. El era la Rîmnicu-Vîlcea și de acolo a venit în București. Duminică era la „Casata", pe urmă a trecut la „Continental" și de acolo la „Scala".

— La „Scala" am scos cu Dide Nicolae și Popa Vasile o femeie de 66 ani.

— Daa. Alexandrina Victoria care a spus ceva ce mi-a plăcut nemaipomenit în acele clipe cînd am început să rupem dulapul ca să ajungem la ea : „Nu rupeți dulapul", a spus.

— Ai fost la „Continental".

— Da. De marți seara pînă joi la prînz. Aici m-am speriat. Excavatoristul mi-a strigat, Aurele, mișcă ceva jos, m-am urcat sus pe scara pompierilor și am pus mîna pe ce păruse că mișcă, o mînă și m-am speriat cînd l-am auzit pe omul acela spunînd : „Nu pot să ies de aici !" „Tăicuță, i-am zis, fii liniștit, te scoatem". L-am scos.

Cuvinte simple ale unui om care a reînnodat firul unei vieți ce părea rupt iremediabil. Ale unui om care și-a oferit fără ezitare tot ce avea și tot ce știa el să facă pentru viețile ce-l chemau cu deznădejde spre ele.

— Nimeni nu ne spunea : băgați-vă ! Ni se spunea doar atît : aici ar putea să fie, dar nu se poate lucra. Intram noi, eram mai obișnuiți decît ceilalți cu riscul, eram mai agili poate, mai antrenați, deși nu mai jucasem niciodată într-un asemenea film înfiorzitor.

— Ți s-a întîmplat să crezi că poți fi tu însuți, salvatorul, îngropat lîngă cei pe care voiai să îi salvezi ?

— Da. M-am băgat într-un tunel, o gaură, nu știu cum să-i zic, înaintam tiriș, am mers 3 metri sub un planșeu cînd au căzut niște cărămizi în urma mea. Eram cu spatele, cum să mă întorc, în asemenea situație singur nu te poți salva. M-au scos și pe mine. Dar, vă spun altă scenă m-a zguduit : cînd i-am găsit pe Toma Caragiu și Alexandru Bocăneț, îmbrățișați între parter și etajul I.

Cascadorii au plecat la Cernavoda, însoțindu-și colegul și prietenul lor, Stavru în ultimul său drum. Înfruntă această pierdere cu bărbăție și cu același curaj pe care le-au avut întotdeauna; meseria lor este o meserie fără lacrimi. Au acum fețele trase de efortul zilelor și nopților în care au luptat sperînd pentru viață, ochii li s-au ros de nesomn, iar umerii li s-au aplecat puțin în față după atîta zbucium și primejdie într-un cadru pe care nici ei, nici noi nu ni l-am fi dorit niciodată. De aceea, se cuvine ca în fața lor să ne aplecăm și noi în semn că le-am înțeles inimile lor înflăcărate, că le respectăm demnitatea și curajul mai mult decît am făcut-o pînă acum.

Iulian Neacșu

Lumini lăuntrice

Alunecă pe masă piinea noastră albă
și vai ! căzu în iarbă și dispăru-n fîntîni.
De aceea știm : fîntîna românească
e-o apă vie într-un zid de piini.

Alunecară virfuri cu dulgheri cu tot
și vinul picură pe șesuri de la masă.
E-un adevăr că-n Țara românească
e iarba steag ce doarme în mătasă,

Copacii tremurară straniu. Dar pădurea
nici nu clinti înfiptă-n rădăcini,
iar inima de om sfărîmicioasă
țipă ca pasărea în gratii de lumini,

Lumini lăuntrice și colinare
de așezat la lespezi să se prindă
în turnuri noi. Iar primăvara nască
alți prunci să țină ceru-n grindă.

Și se mai spune despre macii roșii
că guri de sete sînt, vreme să beie,
iar despre fauri știm că pot aprinde
iubirea grea de glie cu-o scînteie.

Ovidiu Genaru

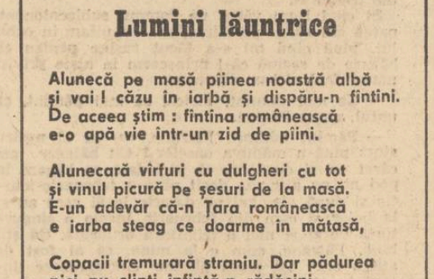

Bătaia inimilor noastre

● Oare în astfel de clipe cumplite cum au fost cele prin care am trecut, „iambii suitori troheii, săltărețele dactile" își mai au cumva rostul ? Sau cuvîntul spus *acum* cu prea mare ușurință riscă să bată monedă falsă ? Să încercăm să rămînem mai mult timp aplecați deasupra colii de hîrtie albă, să așternem cuvintele cu mai puțină grabă decît o facem de obicei. Și mai ales să scriem ascultînd atenți bătăile inimii noastre, în deplin acord cu aceste bătăi, altfel s-ar putea ca vorbele să alerge sprințare, mult prea grăbite, înaintea sentimentelor noastre, falsificîndu-le ! N-avem dreptul să transformăm dragostea și compasiunea noastră, speranța și suferința, tot ceea ce e profund și autentic în noi, în cuvinte de circumstanță. Hainele pestrițe ale poeziei *ocazionale* (care se poate lăfăi în voie doar la ospețe trîndave) nu pot fi îmbrăcate *acum* cînd cernita doamnă ne-a răpit cu necruțare atîția oameni dragi ! Știm însă că poezia, arta autentică, atingînd cu aripa ei suferința umană, poate aprinde în sufletele noastre flacăra vie a speranței și a încrederii în ziua de mîine. Să deschidem așadar, cartea și să citim : „Tata s-a îngrijit de voi / V-a lăsat vite, hambare / Pășune, bordeie și oi / Pentru tot soiul de nevoi / Și pentru mîncare"... Pentru că niciciînd și niciunde, oamenii n-au renunțat, nu s-au lăsat înfrînți, oricît de grele au fost încercările la care au fost supuși. Această săptămînă a patimilor noastre, în care anonimi eroi au luptat ca să smulgă morții viețile celor ce mai puteau fi salvați, ne îndreptățește, de asemenea, să credem în solidaritatea umană, în indestructibila legătură dintre oameni. În momente de cumpănă, în fața unei naturi ostile sau a unei istorii nedrepte, omul nu se lasă înfrînt !... Să ne oprim însă aici, de teamă ca nu cumva vorbele să alerge din nou înaintea gîndurilor și să se transforme în acel moloz înfricoșător, gata să amenințe bătaia inimilor noastre.

Sorin Titel

Cuvînt de ordine într-o citadelă muncitorească: „Planul va fi îndeplinit"

● COMUNIȘTII, CA ÎNTOTDEAUNA, ÎN FRUNTEA COLECTIVULUI DE LA GRIVIȚA ROȘIE ● EXCAVATOARELE FIRESCULUI ● TOTUL E CA ÎNAINTE, TOTUL E ACUM NORMAL

● Din biroul tovarășului inginer Filimon Petre, secretar adjunct cu probleme de propagandă al Comitetului P.C.R. al Întreprinderii de Utilaj Chimic-Griviția Roșie, urmăream cu atenție mișcarea oamenilor din curtea uzinei. Mi-am oprit ochii pe cupa excavatorului care, cu ghiarele-i de metal, sapa în carnea pămîntului. „Cum, și aici ?" mă întrebam și parcă doream să nu fac nici-o asociație, dar vederea unui excavator, acum după numai patru zile de la cutremur, mă emoționează, mă obligă să mă opresc și să aflu.

— Filimon la telefon ! Bună ziua. Ce doriți ? Situația evidenței ?! Cînd asta ? Într-o jumătate de oră ? — o clipă de gîndire după care răspunde prompt — Imposibil, tovarășe ! La noi toată lumea e prezentă. Nu. Nu avem nici-o absență. Sînt prezente și femeile, chiar dacă e ziua lor...

Mă uit pe fereastră în curtea uzinei. Palma de metal a excavatorului ridică din carnea pămîntului pămîntul negru, făcînd loc fundației viitoarei hale. Mă uit și am un sentiment de liniște știind că aici se construiește.

Tovarășul Filimon are, în sfîrșit, timp, după ce și-a notat cîteva indicații în legătură cu stația de amplificare a uzinei și programul ei viitor, după ce a rezolvat operativ, problema cazării cîtorva muncitori navetiști, (uzina are în jur de 1 000 navetiști) în căminul pentru nefamiliști al uzinei, după ce a semnat cîteva bilete de ieșire seralștilor. Începînd cu 8 martie s-au reluat cursurile în învățămîntul mediu și superior, iar uzina numără peste 300 muncitori, din totalul de 3 800, care urmează cursurile serale, fie în cadrul liceelor reale și umaniste, fie în cadrul facultăților politehnice. Tovarășul Filimon are o figură de om inimos, inteligent și calm. Ochii nu-și ascund bunătatea de părinte. Îl întreb, în primul rînd, despre liniște, despre casă și familie. E liniștit. Casa, de fapt blocul în care-și are apartamentul, nu a suferit nici-o avarie. Locuiește împreună cu familia în noul cartier Drumul Taberii. Adaugă, că marea majoritate a muncitorilor locuiesc în noile blocuri, nu au sinistrați, poate doar cîteva cazuri de familii cu case proprii, mai vechi, care s-au deteriorat în urma seismului. Așa, poate, se și explică cum s-a putut începe de luni munca cu o capacitate de 99% din capacitatea de lucru a uzinei. „Avem de îndeplinit sarcini duble, triple de muncă, și muncitorii, noștri, fără angajamente sunătoare, și-au început munca firesc. S-au prezentat la lucru cu multă încredere, seriozitate. De fapt avem un colectiv de oameni minunat, realitate care s-a confirmat cu realizările noastre, anul trecut fiind întreprindere fruntașă pe ramură".

„În viitor, continuă tovarășul Filimon, vom executa răcitoare cu aer la țeava cu aripioare — care este patentul nostru — ce face transferul de căldură la instalațiile chimice și petrochimice, astfel încît viitorul nostru este asigurat" și continuă, după un moment de liniște „Va trebui, desigur, să ne aducem din plin contribuția pentru a ajuta la reconditionarea și reconstrucția utilajelor de la Combinatele chimice avariate în urma seismului. Este o altă datorie a muncitorilor noștri".

„Muncitorii nostri" — doream să-i cunosc și să stau de vorbă cu cîțiva dintre ei. Din biroul tov. ing. Filimon nu i-am putut decît urmări cu privirea.

Am cunoscut pe lăcătușul de numai 25 de ani, Eftimie Ionel, care lucrează la secția II mecanică utilaj chimic. Îmi explică calm : „știți, eu lucrez la o mașină radială de găurit. Eram la ora aceea în plin proces de execuție. Batiul mașinii a început să se miște nefiresc. Nu m-am speriat prea tare, mărturisește. În realitate am oprit comenzile mașinii și apoi am ieșit afară din hală, dar deja totul se terminase. A doua zi nu am mai găsit piesa în mașină, și mașina avea avarii. Acum totul e rezolvat și de luni lucrez normal". Îmi vorbește cu un zîmbet reținut pe chip. Îmi place să aud cum povestește cu amănunte cît a fost de calm, cum și-a îngrijit, începînd de a doua zi, mașina ca să poată munci de luni „normal". Iar mîinile, mîinile însoțesc explicațiile cu o gestică reținută, pentru o mai bună înțelegere. Ochii căprui, vii sînt umbriți de oboseala orelor adunate. Și, parcă spre a înlocui orișice fel de angajament, ne spune „Spiritul de omenie care să decurgă din însăși omenia noastră acum e pus la încercare, acum e pus în valoare. Și mi se pare normal să fie așa". Îl cred pe tînărul utecist, căruia i se pare „normal" să lucreze 12 cu 12 ore de luni 7 martie...

Cu strungarul Stoian Gheorghe, de la aceeași secție II mecanică, lucrurile stau altfel. Are și el 25 de ani ca și tovarășul lui de muncă, dar 25 de ani de cînd lucrează aici fără întrerupere. În realitate are 42 de ani. „Sînt ruginit în uzină, și am trecut prin multe necazuri, aproape am uitat prin ce am trecut. Cel mai important lucru a fost că piesa la care lucram, în noaptea de 4 martie, nu am rebutat-o. Luni, cînd am început lucrul normal, am recentrat-o pe mașină recuperînd-o. Nu că vreau să mă laud, dar nu e deloc un lucru ușor. Noi lucrăm piese de ordinea sutimilor... Luni m-am prezentat la lucru cu gîndul la piesa mea. Cum să fac să o recuperez ?! Cu calm, cu răspundere am reînceput treaba ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic". Îl întreb cine-i șeful de secție și dacă știe că are asemenea oameni minunați în atelier. „Șeful de secție ? Inginerul Ștefănescu". „Ștefănescu și mai cum ?" întreb, pentru a-mi nota numele întreg. „Ștefănescu și atît. Noi îi spunem doar așa Inginerul Ștefănescu...".

În trecere prin Secția II, Atelierul de mecanică, îl zăresc pe inginerul Ștefănescu, despre care aflu, nu de la el, că-l mai cheamă și Cornel. E înconjurat de cîțiva muncitori, printre ei și maistrul principal Tărășenie Constantin. Inginerul Ștefănescu e tînăr, e cel mai tînăr dintre ei. Explică cu glas ridicat ca să fie auzit în gălăgia din hală. Aici lucrul e neoprit, sudorii răspîndesc miraculoase stele în jurul lor. Apoi alții, mai puternici, vin cu niște baroase și lovesc metalul — sau așa mi se pare mie din cauza zgomotului de aici. Și nimeni, absolut nimeni nu are vreme să-și ridice ochii ca să vadă și stelele din bucata de cer ce s-a lipit parcă de acoperișul de sticlă, dezgolit, al halei. Muncitorii parcă au uitat de pata aceea stingheră de cer.

În colțul biroului tovarășului ing. Filimon au intrat doi muncitori cu șorțuri de cauciuc în față cu căști pe cap și mănuși groase. S-au așezat amîndoi pe un scaun, nedumeriți de motivul chemării lor în biroul secretarului adjunct. Ce s-a întîmplat ? Cînd află despre ce-i vorba pe chip li se întinde un zîmbet imens, dezgolind dinții albi pe obrazul înnegrit. Par albi, teribil de albi și mai mari, iar zîmbetul acela sincer și primitor încălzește ridurile acoperite cu praf... Amîndoi lucrează la Atelierul de turnătorie fontă. Pe maistrul Brutaru Vasile în noaptea de 4 martie îl preocupau niște probleme ce s-au ivit la un reper. Aici, la turnătorie, nu s-a putut lucra simbătă, încă nu fusese pusă în funcție centrala electrică. Abia de luni s-a reluat activitatea. „Muncim 12 ore de atunci. Am înțeles că este nevoie de un efort din partea noastră pentru a recupera pagubele. Colectivul nostru este un colectiv bun și sîntem hotărîți ca, în ciuda acestor întreruperi, să realizăm planul. Îl vom depăși muncind fără întrerupere în program prelungit. Vom veni și 2-3 duminici pe lună dacă e nevoie". Celor spuse de maistru adăugăm și vorbele muncitorului Gheorghe Dinu. E turnător formator de fontă „și vă rog specificați, cu înaltă calificare, la noi ne mai fiind muncitori necalificați". Așteaptă să-mi notez și continuă : „Cît sînt aici vreau să-mi aduc aportul ca un părinte în mijlocul familiei, pentru că sînt cel mai bătrîn dintre ei, am 29 de ani de muncă fără întrerupere. Și pe urmă avem foarte multe piese de o mare complexitate de executat, și am spus că pînă voi ieși la pensie să lucrez cu toată capacitatea de muncă ce o am. Lucrăm cu convingerea că numai așa putem recupera pierderile avute. Țara are nevoie de noi. Nu avem probleme și trebuie să lucrăm".

„Nu avem probleme" înseamnă că trei dintre ei stau în blocuri noi și nu au „probleme" cu casa, mai puțin turnătorul Gheorghe Dinu care are casă cu curte și grădină, casă ce s-a „zgribulit" după cutremur, dar peste 1 an și 3 luni iese la pensie și ne asigură că va avea, atunci, timp suficient ca să o repare. „Am trecut noi și prin altele, mai grele, nu ne descurajăm. Iar dacă ați veni la sfîrșitul lunii martie veți afla că planul a fost îndeplinit și chiar depășit pe primul trimestru". Îmi spune asta cu glasul puțin ridicat, accentuînd cuvintele și totul pare a fi un angajament. Angajamentul secretarului de partid al atelierului de turnătorie fontă luat în numele muncitorilor de acolo. Ochii muncitorului îmi caută privirea spre a se convinge că e ascultat și crezut — Trebuie să fie crezut, și-l credem, nu numai pe el, pe toți muncitorii care au înțeles să răspundă prin muncă, seriozitate, și devotament chemării secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Inginerul Cepleu Stelian — coordonatorul „Atelierului de proiectare auto-utilare" nu plecase încă, deși era trecut de ora 19.

„Atelierul e avariat, dar mutarea lui ar fi creat greutăți în lansarea unor lucrări mari în desfășurare. În urma consultărilor cu conducerea întreprinderii, directorul general adjunct, tov. ing. Necula Stelian, cu secretarul de partid al întreprinderii tov. Bologa Ilie, cu specialiști constructori s-a adoptat soluția salvării acestei construcții importante pentru bunul mers al fluxului atelierului, și demolarea numai a anexei mai grav avariate" ne spune ing. Cepleu, iar după ce ne-a oferit toate datele de mai sus completează. „Aici se proiectează toate obiectivele planului de autoutilare. Secția sculărie auto-utilare s-a remarcat prin lucrări de importanță economică pentru liniile tehnologice ale uzinei. Avem mari răspunderi și nu ne putem permite întreruperea activității atelierului. Avem multe de rezolvat și trebuie să facem totul, cu orice efort, pentru a normaliza activitatea atelierului nostru. E și datoria noastră".

Era 8 martie — trecuseră doar patru zile de la marele dezastru ce a zguduit țara și în uzina aceasta muncitorii și-au început munca „normal" lucrînd 12 și 12 ore. Iar pentru a respecta o tradiție, pentru a respecta devotamentul și curajul lor, în ziua aceea femeile au plecat mai devreme acasă, înaintea bărbaților, parcă spre a marca că totul e ca înainte. Totul e acum normal...

Cornelia Djigola

Mama în prag de casă nouă

● Poate-i pentru că n-am văzut-o de mult. Ori poate pentru că atunci, la ultima noastră despărțire, mi-a spus, grijulie și afectată : Nu-i nimic, dragul mamei, cînd ai timp mai treci pe la noi, cînd ai...

Și n-am mai avut.

Poate de aceea cînd am trecut pragul apartamentului nr. 1. din blocul 5 de pe Șoseaua Giurgiului am avut revelația că trec pragul timpului, în amintire, și c-o întîlnesc pe mama, așa cum o aflasem ultima dată, în așteptare.

Și nu-i vorba de neapărată emoție, de un sentiment pe care mi l-aș fi propus să-l trăiesc cu orice preț.

M-a întrebat, ca și înainte, în ce zi ne aflăm (ea ținea zilele de post ca să mai facă ceva economie de orătănii în curte), dacă nu cumva vecinul s-a supărat c-a făcut ea puțin zgomot azinoapte, dar ea nu-i de vină, altcineva a făcut zgomotul acela cumplit : ea s-a trezit undeva, lîngă casă, cu o greutate apăsîndu-i pieptul, în timp ce un braț tînăr, ocrotitor, îmbrăcat în haină militară se străduia să înlăture acea greutate, și s-a gîndit, în clipa aceea scurtă cît a văzut cerul, pentru ca să-l închidă apoi multă vreme sub pleoapă, dacă nu-i chiar fiul ei, unicul ei fecior, care-și face armata la Tecuci.

Și din nou nu-i vorba de neapărată, dorită emoție...

Dar femeia aceasta, care seamănă nemaipomenit cu mama, este aici, în fața mea. Și mă întreabă în ce zi ne aflăm.

Apoi începe să-mi povestească. „Dulapul acesta nu-l aveam. Nici patul. Nici casa aceasta. În casă ne-am mutat de curînd. Frumoasă casă, ce zici ?".

(Știu, acum știe și ea, a fost salvată de sub dărîmături din blocul de pe Șoseaua Ștefan cel Mare, colț cu Lizeanu, dar amîndoi ascundem vorba, prelungim tăcerea).

...„Cred că o să ne simțim din nou bine". Și mîna mîngîie o floare, netezește un colț de țesătură...

La ieșire, sub locul în care încă nu s-a montat butonul soneriei, cineva a scris cu creion chimic : Familia Maria și Costache Cîrlan.

Vizavi, pe ușa apartamentului nr. 2., aceleași litere tremurate : Familia Olimpia și Constantin Iordache. În prag mă întîmpină aceeași mamă, cea de aici, din fața mea, și cea din amintire, poate ceva mai încărunțită acum, de cum o lăsasem. Îmi povestește și ea. Pe strada Galați, la nr. 33, unde a locuit pînă nu de mult, n-a mai rămas nimic. Aici, la noua adresă, a primit deja scrisori. „Cred că o să ne simțim bine"...

Pe strada Verigei, lîngă Întreprinderea „Autobuzul" (și aici a fost amenajat un bloc pentru oamenii rămași fără locuință în noaptea dramaticului seism), în pragul noilor case, alte și alte mame. (Mă și întreb : oare ideea de casă poate fi înțeleasă fără prezența mamei ?!) Unele scutură, altele mătură, își dau binețe, reușesc să zîmbească. Și toate seamănă nemaipomenit cu mama...

„Cred că o să ne simțim din nou bine".

Vorba aceasta, nici aruncată la repezeală, nici spusă din zgîrcenie, ci chibzuită adînc, ca în pregătirile pentru o lungă călătorie, dezvăluie o adevărată filozofie de viață. Am auzit-o în toate casele noi oferite celor pe care seismul i-a lăsat fără acoperiș — și de fiecare dată rostită de un glas de femeie, de mamă. Se află în această vorbă sfială și încredere, delicatețe și siguranță, gingășie și înțelepciune. Se află însuși sensul care ne petrece în timp.

Ion Andreiță

file de istorie, file de epopee

Două povestiri de Ion Lică Vulpeşti

piciul

Soldatul Grigore Ion venise dintr-un sat din Oltenia şi mirosea a capre. Nu era nici înalt, nici scund. Îndesat, cu urechi mari şi tăcut. Vorbea rar şi atunci clipea des, ca şi cum vorbele îi ieşeau din ochi.

Cînd a intrat pe poarta cazărmii, ceilalţi care aşteptau în curte cu cufere de lemn vopsit au rîs, nu ştiau de ce, poate pentru că omul avea un cufăr alb, încuiat cu un băţ băgat pe gaica de fier şi, uitîndu-se la clădirea înaltă s-a împiedicat, a căzut şi i-a sărit băţul. Cufărul s-a deschis şi lucrurile s-au împrăştiat. Lucrurile erau două : un ştergar de cînepă roş la colţuri şi un codru mare de săpun, cît o mămăligă. S-a aplecat, le-a ridicat, a scuturat prosopul şi le-a pus la loc. N-a priceput de ce rîdeau toţi în momentul cînd intrase în cazarmă şi nu cînd se împiedicase şi se rostogolise codrul de săpun, iar prosopul rămăsese agăţat într-un mărăcine.

Apoi rîsetele au amuţit. S-a apropiat de ei şi a vrut să stea la umbra unui salcîm gros. Atunci camarazii necunoscuţi au început din nou să rîdă, să-şi dea coate, dar mai ales să strîmbe din nas. Un val de aer rece trecuse peste Grigore Ion şi plutise pe la nasurile celorlalţi, aducînd miros de capre. „Ia-uite, bă frate, veni piciul de la tîrlă", zise cineva, iar ceilalţi reţinuseră numele ăsta şi aşa-i rămăsese. Grigore Ion era chemat numai la apel. Încolo „Piciul" îl strigau.

La cazarmă n-au stat decît 14 zile. Dar în 14 zile „Piciul" n-a vorbit decît de două ori. O dată sergentului. Erau la ţinte, luau la ochi nişte scînduri cu cap şi gît, înfipte în pămînt. Sergentul îi controla la linia de ochire. Pe parapete, trîntiţi în iarbă, ţineau ţevile îndreptate spre momîi. Numai „Piciul" stătea cu capul pe brazda cu iarbă ofilită, cu puşca alături. Văzîndu-l, sergentul îl lovi cu cisma în tălpi. „Stai şi dormi, soldat, şi turcul uite-l", zisese şi-i arătase ţinta, pregătindu-se să-i dea o pedeapsă, dar „Piciul" nu mai aşteptă. Se ridică şi se repezi la lemnul înfipt zobindu-l cu patul puştii. Apoi se aruncă peste el şi-l strîngea cu mîinile de gît şi-i căra pumni. Sergentul încremenise, ceilalţi soldaţi veniră să-l ridice. „Piciul" se lăsă luat pe mîini şi aşezat pe iarbă. Nu vru să stea. Se ridică şi vorbi : „C-o puşcă omor unul, dar c-o măciucă culc patru". Nu zisese nimeni nimic, erau toţi obosiţi, a doua zi trebuiau să înceapă asaltul. Doar sergentul : „Fiţi cu ochii pe el, că nu e zdravăn". Dar pentru că „Piciul" nu făcea nimic, dormea bine, tăcea, executa toate ordinele, uitaseră întîmplarea.

Şi-o amintiră numai cînd vorbise a doua oară. Se pregăteau de plecare, iar căpitanul le vorbise despre ceea ce-i aşteaptă, că vor lupta şi pe pămînt străin, pentru pămînturile lor. „Piciul" înţelegea, nu înţelegea ce spunea căpitanul, dar cînd auzi de pămînt, se pomeni zicînd tare: „Şi mie cine-mi dă, că nu mă mai duc la muiere fără pămînt, că pe turc îl fac eu să spuie şi ţîţa ce-a supt-o la turcoaică". Se făcuse linişte, batalionul 2 aştepta supărarea colonelului. Dar colonelul ascultase alături de căpitan şi încercaseră amîndoi să rîdă, zîmbiseră numai, ceea ce-i molipsi pe toţi ceilalţi, care-şi dădură drumul la rîs.

Apoi „Piciul" nu mai vorbise şi nu-l mai băga nimeni în seamă. La sfîrşitul lui august, cînd căldura cocea pămîntul şi ardea fierul armelor, divizia a 4-a în care era şi „Piciul", avu misiunea să cucerească reduta Griviţa 1.

Ajunşi corp la corp, ostaşii batalionului 2, respinşi de trei ori, căşunară în fortificaţii. Plini de apă, tăcuţi şi încruntaţi, îşi loviră duşmanul timp de o oră, zbătîndu-se în nori de praf, sunîndu-şi fiarele, lovind fără a se uita unde.

Spre seară, turcii fură zdrobiţi, iar Griviţa 1 cucerită. Peste oboseala ce cădea grea ca plumbul pe trupurile frînte ale ostaşilor, se aşeza o lumină albă, ca o bucurie ascunsă. Un zîmbet ce se înfipsese în colţul buzelor, în ochi.

Cînd se ridicară morţii şi răniţii, observară că „Piciul" lipsea. Fu căutat în tranşee, în spatele fortificaţiilor, printre morţii turci. Dar zadarnic. Dispăruse. Crezură că fugise la turci sau se ascunsese. Nimeni nu se miră. „Piciul" putea face orice. „Arătarea dracului — ziceau unii — spunea că mănîncă carne de turc şi acum îi ţîţîi... de frică". Şi-l uitară repede. Victoria era prea mare, bucuria nemărginită ca să se mai gîndească la cel în care niciodată n-avuseseră încredere.

Dar cînd sună adunarea, un ostaş din alt batalion apăru în tranşee, ducînd în spate un rănit. Ostaşul era cu capul gol, plin de sînge pe piept şi gîtlia. L-aduse în faţa maiorului şi căzu împreună cu rănitul. Ceilalţi se repeziră să-l desfacă la piept, dar ostaşul le făcu semn că nu e rănit, ci doar obosit. Şi atunci înţeleseseră că sîngele era din braţul celuilalt, care clipea des şi toţi pricepură că „Piciul" vorbea, dar numai din ochi. N-avea putere. Îi pansară braţul tăiat şi, oprindu-i sîngele, îşi mai reveni.

În cealaltă mînă ţinea strîns un steag turcesc cu semilună. Încercară să i-l ia, dar mîna îi rămăsese încopciată pe lemnul lucrat şi suflat în argint. Cu capul pe un rucsac, „Piciul" încercă să rîdă. „Cum a fost, „Piciule" ?, îl întrebară, văzîndu-l că rîde. „Cum să fie — vorbi el a treia oară — fugea turcul cu steagul să-l ascundă la capul şanţului, unde aveau săpate în sus tranşee. M-am repezit şi l-am ars cu patul puştii... Dar n-a căzut. S-a întors cu sabia aia îndoită şi m-a tăiat...". „Şi n-ai mîncat carne din el ?", încercă să glumească unul, să-l însenineze. „Doar n-am să-i duc muierii. O pui să taie tot o capră. Că aia nu miroase. Cu toate că a plîns cînd am plecat şi mi-a dat săpunul ăla mare, ia-l să te speli, că miroşi a capre, ştii, eu cresc capre, din asta trăiesc şi am patru copii, că m-am însurat de mic şi n-am pămînt decît ce e sub casă. Să te speli că rîd ăia de tine... şi turcul cînd să moară, mă muşcă de mînă, că ţinea drapelul, nu vrea să-i dea drumul... şi Polinei al meu, i-am făcut o tîrlie şi m-a petrecut..."

Şi aici „Piciul" se opri şi se uită în cer. Iar ceilalţi acum îi văzură ochii şi se mirară ce ochi limpezi avea şi mari şi liniştiţi. Erau ochii lui Grigore Ion dintr-un sat, cine ştie de unde.

raniţa

Domnul sublocotenent era departe de noi, cu toate că trăiam de trei zile între pereţii înalţi de pămînt pe care-i săpasem chiar în clipa cînd ajunsesem în vîrful dealului. „Săpaţi adînc, băieţi, adînc", ne zisese şi alergase să găsească poziţia de tragere. Noi ne uitasem la el şi-i văzusem fruntea înaltă, brodată cu boabe de sudoare şi ochii mari, încercănaţi de nesomn şi mustaţă neagră, deasă, tăiată scurt şi obrajii albi, strălucitori. Era frumos domnul sublocotenent. Ca o fată de la noi, care toată săptămîna sapă în lipărul de soare îmbrobodită pînă sub barbă, lăsîndu-şi numai ochii descoperiţi, iar duminica la horă vine cu faţa albă, curată, s-o tai cu un fir de păr. Aşa era Minodora, spălată în lapte dulce, neatinsă de nici o rază, cu ochi negri şi buze roşii, care-i tremurau ori de cîte ori mă prindeam la sîrbă şi-i strîngeam braţele pufoase, de sub mînecile largi, cusute cu fluturi şi flori. Se uita la mine mirată, mă întreba din ochi, iar eu îi răspundeam tot aşa, aruncîndu-i priviri pînă-n suflet şi ea zîmbea şi-i tremurau buzele, iar eu îi ridicam mînecile, să nu i le fac cocoloş sub palmă şi începeam să bat pămîntul de se zguduia, alături de ea, de Minodora, pe care am lăsat-o înecată în lacrimi, sprijinind un salcîm uscat. „Am să mă întorc, Minodora, am să mă întorc", i-am spus tare, aşa de tare că m-am speriat şi eu şi ea. „Să dea Dumnezeu !", a murmurat şi am lăsat-o rezemată de salcîm, uitîndu-mă în ochii-i mari şi negri, la buzele moi care nu se mai opreau din tremurat.

Şi cînd l-am văzut pe domnul sublocotenent, parcă am văzut pe Minodora. Mă uitam în ochii lui, pînă cînd mi s-a făcut ruşine pentru că băgase de seamă că-l prinsesem în nişte priviri năuce, fără nici un dumnezeu.

— Ce mai pămînt, Firică, ce mai pămînt, ca untul, zisese Pătran.

— Pămînt odihnit, Pătrane, ce, ca al nostru stors pînă-n măduva oaselor ? Cît bălegar am cărat eu şi degeaba, că niciodată ce băgam în pod nu ne ajungea decît pînă-n februarie-martie şi după aia, hai pe datorie la ăi care au şi la boier şi cam din februarie încolo o singură turtă pe zi şi nici o fărîmitură aruncată. Că ştii bine, Pătrane, cum e la mine, că ai fost de atîtea ori. La masă păcăne cincisprezece linguri în strachină şi mama se uită cu frică la bucăţelele de turtă care dispar imediat şi ne toarnă zamă de fasole fiartă şi ne umpleam burţile şi după-aia bem cîte o oală de apă şi ne umflăm mai tare. Şi mie mi-era milă de-i mici care cînd se sculau începeau să plîngă şi cereau turtă şi mama n-avea, că strica porţiile pentru a doua zi, că ajunsesem să facem o turtică la două zile pentru că se mai învechea şi era mai spornică şi nici lemne prea multe nu ardeam. Ăi mici începeau să plîngă şi eu fugeam în pod şi mai găseam cîteva poame uscate de mere pădureţe, pe care le aduceam şi le dădeam să le ronţăie. Dar poamele erau acre, prăfuite şi ei începeau iar să scîncească şi mama le da apă, sau îi legăna să adoarmă.

Şi cînd mă duceam spre seară să fac pîrtie la Curte, treceam prin bucătărie să mă încălzesc şi mă zăpăceau puii fripţi în frigare, care-şi lăsau grăsimea pe cărbuni şi miroseau de te ameţeau, şi pîinea caldă scoasă din cuptor. Ce-aş fi mai ronţăit, Pătrane, numai un colţ ars ! Dar n-aveam cum, că Măria Fugăreaţa, bucătăreasa curţii, trecea grăbită şi rumenă la faţă ca puii din frigare. Şi de grăbită ce era zicea : „Hai Firică, ieşi la treburile tele, ce te învîrteşti pe-aci, că nu e de tine, ei drăcia dracului !". Şi ieşeam uitîndu-mă cum ducea friptura răsturnată, stropită cu vin şi usturoi dincolo, la boier. O fi ştiind el, boierul, că eu sap pămînt străin să intru de viu în el şi să-l apăr pe-al lui.

— Nu numai pe-al lui, Firică, îl apărăm. Îl apărăm şi pe-al nostru, bă, apărăm ţara, zisese Pătran, care parcă mă făcuse să mă ruşinez. Apoi continuase :

— Apărăm ţara, Firică, toate pămînturile de dincolo de Dunăre, şi munţii şi rîurile şi oamenii care sînt sînge din sîngele nostru. Şi-'om scăpa noi şi de păginii ăştia, că aşa mi-e dor de-acasă şi aş vrea să tai la carne de turc cu sabia asta şi să tai la capete, să samăn pogoane cu ele şi să ne întoarcem acasă la ai noştri.

— Aşa e, Pătrane, oftasem şi eu.

Şi tocmai atunci venise domnul sublocotenent Elefterescu.

— Adînc, băieţi, săpaţi adînc !

— Bă, dar ăsta nu mai ştie decît atît să zică ? O ţine ca cucul.

— E lac de sudoare, nici nu ştie pe ce lume este, săracul şi el !

— De trei zile n-a schimbat o vorbă cu noi, numai ordine scurte.

— Ce vrei să te întrebe, Firică ? Dacă vrei să dormi, să mănînci nişte pui de-ăia la frigare sau să te duci la Minodora ?

— Nu, bă, dar barim aşa să fie mai apropiat de noi, să ne întrebe cîte ceva, să ne strige. Că am mai avut noi comandanţi, dar parcă erau altfel, mai şi glumeam, mai rîdeam, mai încingeam cîte o horă. Nu-l ştii pe domnul maior Candiano Popescu ce glumeţ era ? Cînd l-a întrebat cineva : „Dacă vin turcii peste noi unde ne retragem, domnule maior ?". Iar el : „Acolo". Şi a arătat spre poziţiile duşmanilor. Noi am rîs cu toţii şi a rîs şi domnul maior, care parcă-i făcea bine rîsul nostru. Dar comandantul ăsta cu părul pe frunte, cu mustaţă deasă şi ochii mari ca de prinţesă nici nu rîde, nici nu vorbeşte. Seamănă cu Carol, ai văzut ?

— Păi da, dar tu uiţi că e neam de boier şi boierul tot boier, cam greu se leagă cu săracul, chiar dacă războiul e război şi pentru sărac şi pentru bogat. N-ai văzut că mai toţi ofiţerii sînt boieri ? Cine altul putea să facă şcoală. Tu de ce nu te-ai făcut ofiţer, n-ai vrut sau...

— De unde bani băiete ? Şi apoi cine să întoarcă pămîntul pe dos ?

Şi aici ne-am oprit. În tranşee a intrat domnul sublocotenent Elefterescu, care ne-a privit pe rînd pe fiecare şi a zis :

— Acum vă puteţi odihni. Fixaţi-vă locul fiecare, puneţi-vă bagajele şi armamentul, puteţi fuma. Pînă la noi ordine. Să nu iasă nimeni afară, să nu aprindeţi foc. Nu trebuie să ne descoperim. Cercetaşii sînt în recunoaştere. S-ar putea ca luni să atacăm. Tunul e pe poziţie, mascat. Mîine e duminică. Vom avea program de voie. Să simţim că e duminică. Ca acasă. Nu, soldat Firică, aşa este ?

Aşa este, domnule sublocotenent, am răspuns eu repede cu un nod în gît cît dovleacul şi m-am înroşit mai rău ca un cuptor, ars în foc, pentru că imediat m-a lovit un gînd prăpădit că domnul sublocotenent auzise tot ce vorbisem. Şi-mi venea să-mi dau cu pumnii peste gură. Dar nu mi-am dat, mi-am aprins o ţigară şi am tras fumul adînc, aşa de adînc că m-am înecat şi am început să tuşesc sec, că toţi ceilalţi s-au uitat la mine speriaţi.

Şi duminică dimineaţa răsărise peste noi un soare fierbinte şi ne-am desbrăcat şi am întins hainele pe mal că trăseseră umezeală noaptea din pămîntul pe care-l scobisem de trei zile. Domnul sublocotenent a venit la noi şi ne-a întrebat cum ne simţim, dacă mai avem mîncare. Iar noi am răspuns că mai avem şi ne simţim bine, doar Axente Ilie s-a văicărit toată noaptea cîrlig că făcuse bubă la inimă, dar acum i-a trecut. Şi domnul sublocotenent ne-a privit din nou pe fiecare şi avea în colţul buzelor un zîmbet frumos şi în ochi o lumină, care parcă ne-a încălzit pe toţi şi ne venea să cîntăm. Vream să ne veselim, dar n-aveam cum că ne temeam să facem gălăgie, cu toate că turcul era departe şi noi eram în pămînt, lîngă tunul care sta deasupra noastră cu ţeava acoperită cu ierburi, îndreptată dincolo, spre poziţiile duşmane, despre care încă nu ştiam nimic.

Atunci s-a aşezat domnul sublocotenent alături şi Ilie Marin s-a uitat la noi, apoi s-a uitat la raniţă, unde avea fluierul. Noi am dat din umeri, nu ştiam cum să începem, Ilie ar fi cîntat o doină, sau un brîu sau o sîrbă. Nu ştiam cum să facem, pînă cînd tot domnul sublocotenent a rupt din nou tăcerea, care parcă îl stînjenise şi pe el. A zis :

— Aşadar, băieţi, astăzi este în 24 august.

— În 24, domnule sublocotenent, au răspuns cîţiva.

— Cum o mai fi pe la casele noastre, măi băieţi, astăzi ?

— Cum să fie domnule sublocotenent, am răspuns eu. Tot aşa, soarele ăsta mare şi fierbinte, femeile sînt la biserică, se roagă pentru noi, fetele fac mîncare, din bucătăria de vară iese fum, orătăniile orăcăie prin curte.

— Aşa este. Ai dreptate. O fi cald şi linişte. Nu mai sînt băieţi, fetele sînt singure, lăutarii nu mai cîntă, horele nu se mai întind. Lumea plînge şi se roagă. La mine la Tufan nu mai e nimeni. La Tufan în satul meu se fac horele şi tot satul duminica la amiază vine aici şi joacă, bătrînii beau pe margine şi povestesc despre secetă, despre moarte şi boli. Eu mă băgam sub banca unde cîntau lăutarii şi ascultam sîrbele şi ţambalul îmi bătea deasupra capului, iar vioara îmi torcea brîul şi vedeam doar picioarele fetelor de la genunchi în jos şi le număram mişcările. Acum se scaldă brabeţii în ţărînă şi tufanul face umbră degeaba şi ţambalul a amuţit şi vioara s-a uscat şi a plesnit. Dar ce să-i faci ? Scăpăm noi şi de războiul ăsta şi ne vom întoarce acasă.

Noi rămăsesem muţi. Ne plăcea cum povestea sublocotenentul, parcă povestea din inimile noastre, parcă venise de la noi din sat. Şi nici nu ne mişcam, stăteam ca în faţa unei cruci. Pînă cînd s-a ridicat şi a dispărut după colţ. Apoi a apărut prin şanţ şi avea în mîini două sticle cu vin. Două sticle cu hîrtii poleite cu aur, scrise cu litere negre „Coroana regală". Le-a destupat, ne-a spus să scoatem paharo, cei care aveam, şi ne-a pus la fiecare. N-am scos nici un cuvînt. Am dus paharele la gură, beam cîte doi din pahar, şi am înghiţit. Vinul ne-a umplut gurile cu parfum şi ne-a ajuns direct în sînge. După cîteva înghiţituri am simţit că avem poftă de vorbă şi de viaţă şi am început să ne deslegăm limbile. „Coroana regală", a citit cineva rar pe sticlă şi noi am repetat toţi : „Coroana regală".

— Beţi, băieţi, astăzi e duminică şi eu fac cinste. Le-am păstrat demult, am făcut rost de la Bucureşti pentru ziua asta. Ştiţi voi, astăzi eu împlinesc 21 de ani şi-mi sărbătoresc totodată şi gradul. N-am avut timp. Din şcoală am venit direct pe front.

Noi am amuţit din nou. Nu ştiam ce să-i zicem. Atunci Ilie Marin, care cînta la nunţi, a zis :

— Să trăiţi, domnule sublocotenent. Să trăiţi mulţi ani ! Şi s-a repezit cu paharul, care era cam gol. Atunci domnul sublocotenent i l-a umplut, a ciocnit şi a zis :

— Să trăiţi şi voi, băieţi ! Să trăiţi cu toţii !

Şi Ilie Marin n-a mai răbdat. A scos naiul şi aşa, uşor, a cîntat „Mulţi ani trăiască". Pe domnul sublocotenent parcă l-a ars naiul. A sărit la Ilie Marin, i l-a luat din mîini, l-a sucit pe toate părţile, l-a dus la gură şi a început să sufle. Din ţevile naiului a ţîşnit o doină jalnică, cu întorsături de-ţi smulgea lacrimi. Apoi a dat-o în sîrbă şi domnul sublocotenent se îndoise pe el şi sufla de parcă-şi dădea sufletul acolo, în ţevile naiului. Stăteam stînci în faţa lui şi nici după ce a terminat n-am îndrăznit să-l întrebăm.

— Cînd eram mic, a zis domnul sublocotenent, aveam în curte un gutui. Mă suiam în el şi cîntam în fiecare seară pînă la miezul nopţii. Aveam un dor în mine pe care nu-l puteam arăta decît cu un nai ca ăsta, acolo în vîrful gutuiului bătrîn. Şi satul zicea : „Auzi Ion al lui Mitran a început". Şi mă ascultau şi se obişnuiseră cu mine că atunci cînd nu cîntam, veneau la poartă şi strigau pe mama : „Mitrico, unde e Ion ?". Eu auzeam şi mă urcam imediat în gutui. Aşa că, vedeţi voi, nu sînt boier, sînt băiatul Mitricăi a lui Mitran Elefterescu dintr-un sat de pe Olt.

Şi zicînd astea, din nou mi s-a suit nodul în gît şi obrajii începuseră să-mi vîlvorească flăcări.

Spre seară, domnul sublocotenent a fost chemat şi cînd a venit au început turcii să arunce în noi cu „Purcele". Oftau şi răbufneau, muşcau brazde şi aruncau în aer pămînt şi schije. Am tras şi noi, am tras îndîrjiţi, după comenzile domnului sublocotenent. Comenzile lui erau sigure, loviturile întotdeauna picau bine, bombele noastre ridicau în sus ţăndări din tunurile duşmane. Ochii domnului sublocotenent erau mari, liniştiţi, vocea calmă, răspicată. Dar la fiecare bătaie de-a noastră, domnul sublocotenent nu stătea lîngă noi, servanţii. Se urca pe parapet şi se uita cum am lovit. Ne spunea : „Bravo, băieţi, e bine !".

Turcii însă ne descoperiseră şi ei. Trăgeau din ce în ce tot mai aproape. Atunci noi am întărit loviturile. O comandă şi am repezit o ghiulea. Domnul sublocotenent a fugit pe parapet, sus, şi a zis : „Bravo, băieţi, e bine !". Apoi : „Dar au tras şi ei...". Şi am tăcut şi noi, au tăcut şi turcii. Aşteptam să vină domnul sublocotenent, dar nu venea. Axente s-a repezit la el şi a zis : „Haideţi, domnule sublocotenent, că bătaia asta a turcilor a fost prea lungă. Dar sublocotenentul nostru n-a răspuns. Stătea întins, nemişcat. Ne-am dus, l-am întors cu faţa în sus şi l-am luat pe braţe. L-am adus în tranşee şi l-am culcat. I-am încrucişat mîinile şi, năuciţi, neştiind ce să facem, i-am aşezat sub cap o raniţă. Ilie Marin i-a pus pe piept un buchet de laptele cucului şi alte flori pe care le pregătise din vreme, dar nu îndrăznise să i le dea.

Şi florile începuseră să se ofilească, împreună cu inimile noastre şi, sus, în aer, parcă plutea doina şi sîrba din naiul lui Ilie Marin.

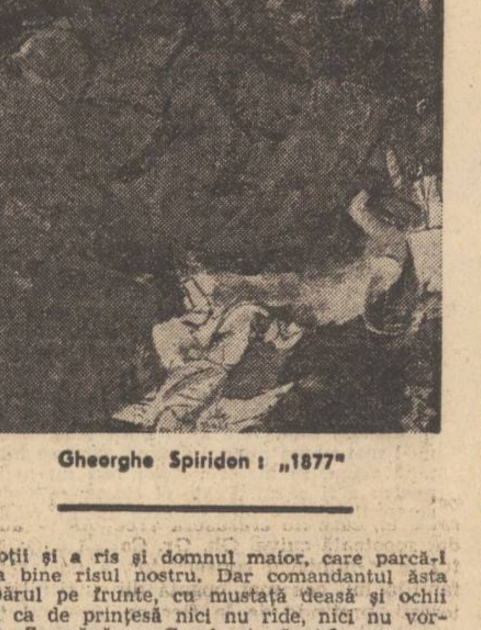

Gheorghe Spiridon : „1877"

Din poemele independenţei

FLORENTIN POPESCU

Moment lîngă Plevna

Trece un murmur de vînt printre crengi
şi pe aripi de aer — ca pe-o filă de carte —
primim de la noi din Moldova
şi din Ţara Românească primim
mirosul fineţei coapte şi gata de coasă
foşnetul grîului cînd cheamă ţăranul în iunie,
mirosul de lemn şi de cer al pădurilor
liniştea nopţilor cu troieni şi colinde
şi cu aburul laptelui suind în şiştare.
Dinspre cîmp, dinspre Dunărea noastră
bătrînă
bate un vînt ca un murmur de cîmpie şi munte
şi seara-i aproape ca-n satul de-acasă
numai că nu doar mîinile mamei
şi-ale muierii şi fiilor
ne mîngîie fruntea şi mîna-ncleştată pe armă
ci însăşi glia străbună
şi de-aceea, prin suflet, credinţa-n victorie
creşte — zid de neinvins —
ca un arc de triumf întru ziua visată.

Cîntecul ostaşului la Griviţa

Tărm de eternitate şi pace
Stă reduta Griviţei aici, lîngă noi,
Şi copacii poartă-n văzduh
Şoapta şi-ndemnul străbunilor
Ca un braţ libertăţii
Lîngă nopţi, lîngă doruri şi vise ;
Acasă la noi Bărăganul
Acasă la noi Cîmpia Moldovei
Scaunul străvechi al Tîrgoviştei
Şi Bucurescii şi bănia Craiovei
Bat ca o inimă-n trupul soldatului
Ca un cîntec în sufletul păsării
Visînd zborul peste-o liberă ţară;
Cum stăm aşteptînd clipa supremă
Şi fulgerul luptei şi ora de cumpănă
Auzim cum spicul se-adună-n sămînţă
Auzim cum la Alba Iulia domnul Mihai
Închipuie ţara şi gloria ei şi istoria
Ca-ntr-un stejar urcînd peste veacuri
Cu fruntea şi trupul atingînd seninul
Înaltului cer scăldat în lumină.

Scrisoare de pe front

(Un soldat scrie acasă în ziua victoriei)

Mult m-aş face fir de iarbă
mult m-aş face stea şi cer
ca să-mi legăn cît e zarea
peste cîmpurile toate
peste ape şi podgorii
peste munţi, peste cetăţi
ca pe-o flamură de soare
inima-mi în cînt aprinsă
sufletu-mi ne-ncăpător
pentru-a patriei victorie
pentru-al păsărilor zbor;
mult m-aş face, m-aş mai face
de din glie, de din piatră
de din aer, de din apă
de din vis şi de din inimi
tainic zis şi pretutindeni
cîntec pur întru victorie
întru roade şi-ntru dor
pentru-a patriei cinstire
într-un timp nemuritor

teatru
t

Actorul

Cu Toma Caragiu ni s-a stins încă un zîmbet ; ca şi cum nu am fi înţeles îndeajuns de bine clipele grele prin care am trecut, dacă nu s-ar fi stins şi un zîmbet...

Un mare artist este un mister. Toma Caragiu a fost unul din aceşti mari artişti — ironic şi muşcător ca toţi cei care nu-şi iartă nici lor înşile, cald şi apropiat ca toţi cei care-şi fac iluzii, care cred fără condiţii în oameni şi în omenie. Ieri-alaltăieri mai încercam să înţeleg de unde vine misterul, să despart zîmbetul de tristeţe şi comedia de adevăr, să înţeleg acea temeinică nestatornicie a artei sale, căci eram faţă în faţă cu omul ; acum însă ne-a rămas artistul şi, ca multe din cele care au trecut pe lîngă noi şi s-au pierdut, vine ceasul în care ni se pare că nu le-am preţuit îndeajuns, că n-am stăruit asupra lor atît cît ar fi meritat... Dar Toma Caragiu a fost preţuit, a fost iubit. A fost, pot să spun fără teamă de a greşi, însuşi ACTORUL de care aveam atîta nevoie : actorul pur şi simplu, fără haina fastuoasă a glorioşilor care, în viaţă fiind, au şi intrat în eternitate. Aşa mi s-a părut că e, aşa am crezut că-l înţeleg : incomod pentru unii şi incomod chiar pentru el însuşi : aveam senzaţia văzîndu-l că mereu promite ceva minunat ce va să vină ; nici o clipă n-a spus : eu sînt acest ceva minunat, iată-mă !... Aşa va fi fost şi Caragiale la vremea lui, cu acel a nu ierta şi a îngădui totuşi, a striga în public şi a şopti în singurătate. Jocul de umbră şi lumină care fascinează pe scenă sau în operele care ne sînt dragi, face parte din profundele mistere ale artei, niciodată desluşite pînă la capăt.

Toma Caragiu n-a fost dintre cei care emit pretenţii la adevăruri totale ; a simţit şi cîtă nevoie e de adevăr, dar şi cît doare el, i-a simţit şi dulceaţa dar şi amărăciunea, a crezut la fel şi în frumuseţea, dar şi în slăbiciunile omeneşti. Dacă nu le-ar fi simţit, nu ar fi ştiut să le dea atîtea chipuri. Dintre toate acestea însă, portretul lui Caratase din **Actorul şi sălbaticii** este profesiunea de credinţă — povestea care ar fi putut să fie o melodramă dar care, asemeni filmelor lui Chaplin şi mai ales asemeni acelui **Luminile rampei**, face ca suflul demnităţii şi suferinţei să ajungă pînă la noi indiferent de prejudecăţile estetice.

Pe scena teatrului său de varietăţi, Caratase aduce o slujnică să cînte ; s-ar zice la prima vedere că e unul din drumurile închise ale filmului dar, fără iluzie, fără încrederea nemărginită în sfială şi slăbiciune, lui Caratase i-ar fi lipsit o parte din suflet ; sfiala şi slăbiciunea sînt puse să cînte, pălmuite chiar, obligate să treacă prin disciplina grea a artei, pentru a ieşi din modestia de servitoare ruşinoasă. Pe scenă va veni apoi actorul, desigur, — acela care nu mai are nimic de pierdut sau de cîştigat, un Moş Crăciun care face daruri, printre care şi adevărul. Ironia lui Caratase e violentă, deşi violenţa nu e a omului, ci a lumii în care trăieşte ; în spatele violenţei se află **sălbaticii**, în timp ce Caratase e doar un om slab, hărţuit, care nu-şi joacă apogeul carierei, ci datoria lui de fiecare zi — a-şi juca rolul şi scena.

Gîndindu-mă la Toma Caragiu am încercat întotdeauna să înţeleg mai mult decît zîmbetul, să descopăr mai mult decît comedia, dar m-am întors mereu la comedie şi la zîmbet, ca la nişte ultime şi totale adevăruri. L-am văzut prima dată pe Caragiu la Ploieşti, în **Domnul Puntilla şi sluga sa Matty**, dar asta a fost de mult şi mi-a rămas în amintire doar o furtună care răvăşea scena. M-a copleşit şi, dacă la sfîrşit ar fi plouat cu broaşte, nu m-ar fi mirat (nici nu era nevoie de prea mult pentru mine, pe atunci !) : dar de fiecare dată după aceea, cînd l-am revăzut, am trăit acelaşi sentiment : de a fi fost legat de mîini şi de picioare, ca şi cum întregul orgoliu mi l-aş fi lăsat la intrare ; şi nici prin cap nu mi-ar fi trecut că aş avea şi eu ceva de spus, ceva de adăugat la ceea ce vedeam şi auzeam, aşa cum n-aş îndrăzni să cred că mai e ceva de spus atunci cînd freamătă un plop, sau zboară prigoriile jos, înainte de ploaie...

N.M.

radio
r

Omenia

De cîte ori nu şi-au pus oamenii problema limitei în diversele domenii de activitate ? Un filosof chiar păruse că dă o soluţie sugerînd, printr-un joc de cuvinte, imposibilitatea de a atinge perfecţiunea : „nu există nici o limită, dar mereu ne opreşte cîte o limită". Ceea ce au dovedit, din plin, zilele acestea a fost faptul că în faţa **omeniei** nu există practic nici o limită. Că viaţa poate fi deviată pentru un moment pe un alt făgaş, că poate fi întreruptă pentru cîteva clipe, dar ea nu poate fi oprită. Că după fiecare încercare fizică şi morală puterile nu cedează ci înregistrează o curbă miraculos ascendentă, că voinţa noastră **de a fi** este şi mai puternică.

De cîte ori nu ne-am întîlnit cu David Florian, omul care a avut puterea să stea 12 ore lîngă o persoană sinistrată pentru a o îmbărbăta, pentru a o încuraja, pentru a-i reda încrederea, speranţa ? De cîte ori nu ne-am întîlnit pe stradă, în troleibuze cu studentul care a avut iniţiativa de a se împinge un troleibuz pînă lîngă clădirea distrusă pentru a se salva vieţile oamenilor de acolo ? Oameni obişnuiţi, oameni care după ce-au salvat vieţi omeneşti au uitat să-şi spună numele, oameni care nu aveau timp să-l mai întrebe pe cel salvat cum îl cheamă. Pentru că nu aveau neapărat conştiinţa eroicului, ci a unei trăsături morale specifice poporului nostru : **omenia.**

În numele aceleiaşi **omenii** nimic n-a lipsit Bucureştiului, sau celorlalte zone afectate. Aradul a trimis carne, Bacăul pîine, Harghita apă minerală, şi lista poate continua pînă la epuizarea tuturor judeţelor. Coloane nesfîrşite ale ajutorului frăţesc, ale solidarităţii umane au putut fi văzute în aceste zile.

În numele aceleiaşi omenii, redactorii radioului au stat zi şi noapte la datorie. Ei au informat populaţia, ei au transmis emoţionante momente din lupta pentru viaţă, ei au fost cei care ne-au liniştit, ne-au îmbărbătat, ne-au readus în case şi inimi calmul şi speranţa.

Ceea ce a însemnat radioul pentru noi în aceste zile poate fi înţeles mai exact în întregime prin povestea (pentru că este atît de neobişnuită, de miraculoasă întîmplarea încît a căpătat atributele poveştii), femeii care timp de şapte zile a rezistat sub dărîmături. „Am rezistat, a spus dînsa, pentru că auzeam la radio acţiunile care se întreprindeau în celelalte puncte şi am fost sigură că trebuie să ajungă şi la mine". Ce poate fi mai emoţionant decît faptul că un om a rezistat datorită speranţei pe care radioul a ştiut s-o insufle tuturor ? Ce poate fi mai emoţionant decît faptul că o limită a rezistenţei fizice a fost înfrîntă datorită rezistenţei psihice ? Este o victorie a omului, a speranţei şi a raţionalului. Se poate spune, pe drept cuvînt, că alături de toţi cei care au contribuit la salvarea vieţii femeii, Radioul figurează indirect, dar cît de decisiv, la loc de cinste.

Cu adevărat se poate spune că „omul nu numai va dura, ci va şi învinge".

Constantin Stan

file de istorie, file de epopee

VICTOR NISTEA

Semințe și rod

Iată firul ierbii – stelele stau mărturie
peste casa mea,
pentru o muncă fără-ndoieli
sub tunetul primăverii,
sub ploile mărunte de toamnă.
Iată se zvircolesc în semințe micșunelele,
mica niprală, busuiocul,
noul griu,
și trandafirii ce cresc pe măceșul
sălbatic mici pere de foc.

Picură roua pe marginea stincilor
Cu aprinsele flori roșietice-gălbui.
Picură aur pe floarea soarelui.
Da, să-mi pipăi sufletul imi strigă pasărea
măiastră.
Un ritm permanent stăpînește în lucruri,
în noi.
Să ieșim în cîmpie, să ieșim în cîmpie
Cu brațele strînse pe unelte, în vasta
cîmpie :
Acolo unde se plămădește piinea albă,
oloiul și mirtul.
Colinele strălucesc sub corola luminii :
Mici lămpașe de aur sunt florile,
O magică stea le aruncă lumină
pietrelor.
Pe virful Carpaților – turme, turme
ce pasc noaptea.
Mai multe pluguri : acesta e imnul modern.
Mai multe pluguri să are pămîntul și cerul,
în pacea stelelor, sub gulerul
porumbelului lunatic.
Pe claviatura norilor alunecă fulgerul :
Pînă la Dunăre și la Marea cea mare
văd fagurii Patriei :
grei, strălucind.

Sub aripa mierlei înfloreste piatra.
O presură cîntă pentru iarbă și păduri.
Ciocîrlia laudă zborul și soarele.
În albia sîngelui meu se naște
imnul muncii.
Din cremene țîșniră înfloritoare izvoarele.
Natura își leagănă boațtiile.
Văd semintele : mici lanterne
ce rodesc în pămînt și văzduh.
La nechezul armăsarului murg :
Se cutremură nălțimile cerului :
Cad meteori – melci ieșiți din orbită.
Dar cad ploile, ploi mănoase.
Porniră pietrele în galop
Statuile n-au dormit niciodată.
Pe mîinile mele înfloresc speranțe
mari.
Picură aur pe fața asudată
A tovarășilor de bătălie : militanți
pentru Patrie.

În fagurii Universului mai curge destulă
miere,
miere și piine albă
Cît să țină trează Planeta.
O ceas al plinei purități
Ceas de lumină și rod
Ceas fericit.
Da, eu te slăvesc, mereu, pămînt strămosesc :
Leagăn pentru semințe și bucurie.

VASILE PREDA

Răscoala grîului

Se-aud prin lanuri dogorinde șoapte
Cînd soarele coboară-n bob curat,
Cum că atunci, în nouă sute șapte
Și griul însuși s-ar fi răsculat.

Se clătinau pe cîmpuri verzi oceane
Și dezlegau furtunile sub zări,
Iar virfurile prinse-n uragane
Chip luau, de flăcări vii pe depărtări.

Striga cu toată seva în viltoare,
Cu săbiile frunzelor lovea,
Cu sulițele spicelor sub soare
Se ridica din glie și striga :

Să nu-i mai fie boabele furate !
Să nu-i mai fie miezul pîngărit !
Să nu mai fie dus în altă parte
Din palma celor ce l-au plămădit !

...Chiar de-au venit cu puști însingerate
Și-au tras în lan, el tot nu s-a clintit,
Doar locurile-acelea impușcate
S-au prefăcut în maci și-au înflorit.

evocări:

1907

de la răscoală la revoluție

Gheorghe Ivancence : „1907 – vine furtuna" (stinga sus) • Pagină de titlu a ziarului „Adevărul" din 10 martie (stinga jos) • Manifestul cercului socialist „România muncitoare" apărut in săptăminalul „România muncitoare" din 11–18 martie 1907 (dreapta sus) • Pagina de titlu a ziarului „Neue Freie Presse" din 22 martie 1907 (dreapta jos)

• Sentimentul solidarității

Focurile răscoalei s-au stins, execuțiile fără judecată au încetat, dar prigoana abia acum a început cu adevărat, proprietarii și arendașii avînd de răzbunat nu numai pagubele, ci și spaima, jignirea pe care au îndurat-o ei, care nu crezuseră vreodată că au de dat socoteală cuiva. Gh. Gr. Cantacuzino, fostul prim-ministru conservator, a declarat că familia lui, cea mai bogată din familiile boierești, pretinde de la fiecare țăran al țării cîte doi lei, pentru a-și acoperi pagubele.

Barbu Pălțineanu spusese în parlament : „Țăranului nostru i s-a dat pînă acum atita instrucțiune încît să-și piardă bunul simț pe care-l aveau părinții săi, să piardă teama de stăpînire și frica de Dumnezeu pe care au avut-o aceia, fără să ajungă a căpăta noțiunea și sentimentul solidarității sociale, care este singura garanție a ordinei și pe care numai o instrucțiune sistematică, o educațiune bine condusă, le-ar putea dezvolta într-însul,...". Deputatul trecea însă cu vederea că proprietarii și arendașii pierduseră și ei de multă vreme bunul simț, frica de Dumnezeu și teama de stăpînire ; cît despre **sentimentul solidarității sociale** pe care Barbu Pălțineanu îl deplîngea, el nu fusese niciodată mai puternic decît acum ; era desigur o solidaritate de clasă și nu una de sus în jos, idilică imagine de înțelegere între boieri și țărani ; era chiar pentru prima dată cînd țăranii se ridicaseră ca un singur om, împinși de același sentiment, de aceeași adîncă și sfîntă mînie.

Rostul răscoalei a fost simțit atunci, dar nu a putut fi înțeles pe de-a-ntregul. Abia revoluția pe care o trăim a putut face ca răscoala să fie înțeleasă, să-și găsească un sens. Mărunțele reforme din anii care au urmat răscoalei, nu veneau decît să amîne înfăptuirea unei adevărate dreptăți. Nu e o întîmplare că revoluția își descoperă, în timp, zguduirile care o anunțau ; căci revoluția însăși trebuie încă înțeleasă, căutînd solidele temelii pe care s-a așezat.

• Care e viitorul

La 1907 Tănase Bărbuceanu din cătunul Viașu-Mehedinți, avea douăzeci și unu de ani ; țăranii din Viașu au pus atunci foc la două magazii de grîu și trei pătule de porumb. Pentru fapta aceasta treizeci și unu de oameni din cătun și din comuna Pătulele au fost împușcați ; treizeci și unu de oameni, se vede treaba, erau prețul a două magazii de grîu și trei pătule de porumb...

— Era seara, pe la nouă, spune bătrînul care stă acum în fața mea. Jucam la bal, adică la horă, cum îi zicea atunci. Cînta lăutarii... A venit de la Pătulele, fuga, Ion Dincă. Era delegatul lor. A dat lumea deoparte, pe mine m-a lovit peste mînă, m-a împins în șanț și s-a dus drept la lăutari. Costea, a zis el, sună goarna să mergem la proprietari, să le luăm pămîntul. Atîta i-a trebuit lui Costea : Tă-tă-tă-tă, tă-tă-tă-tă, pînă s-a strîns satul... Am plecat sus, la conace. Era afară din sat. La conace nu s-a putut să punem foc, că păzea cu arma, paznicii, și cu cîinii... Avea cîini răi. Atunci ne-am dus și am pus foc la pătule, la magazii...

Îl întreb pe bătrîn dacă își mai aduce aminte care au fost capii răsculaților atunci, dar am sentimentul că se codește.

— Ce să-i mai tulburăm ? spune în cele din urmă. Au murit cu toții... Nu mai sînt în viață. I-am pierdut, mi s-a dus mintea... Da' au fost mulți. Ziceau că să mergem, să luăm pămîntul. Toți ziceau. Ne-am dus... Mai era și Ioniță Niculescu. El era capul, ca primar, era cu gura cea mai mare. Pe urmă, cînd a văzut că e rău, că vine armata, s-a dat de partea armatei : a plecat acasă, ne-a dat pe listă și armata ne-a împușcat... Care-a fost deștept, a fugit. Care nu, a murit ! Și din ăi fugiți a mai prins prin pădure, prin stufișuri, ascunși... Ne-a luat, ne-a omorît. Că a întrebat : cine-a pus foc ? Cutare, cutare,... Ne-a prins, ne-a legat în lanțuri. Ne-a ținut o zi. Ne întreba numai cine-a mai fost. De-aia ne bătea. Nu te-asculta dacă spuneai că nu ești vinovat... pe la chindie ne-a scos, ne-a pus în marginea drumului, ne-a zis **la dreapta** și prr, prr... Ne-a omorît... Eu am scăpat, că au căzut peste mine doi oameni mari. Uite-așa erau de mari... Era unu' Dascălu și unu' Savel Mîndru... Am căzut și eu, am stat... Cine n-a murit la prima salvă, ne-a luat cu pistolu'. Pe mine m-a nimerit în umăr, aicea. N-am zis o vorbă : să țip, ori măcar să gem. Nu. Am stat pînă s-a liniștit tot. Armata a plecat. M-am ridicat, m-am uitat... S-au ridicat și doi țigani fierari — Ion Bidileci și Ilie Bidileci, frați. Acuma sînt morți de mult... Zice lumea că Ion Bidileci și-a pus o bucată de fier la inimă, să oprească glonțul... Nu, dom'le ! O poveste ! Parcă a stat să ne împuște pe noi în inimă ! Ne-a dus ca pe boi, domnule, ca cînd le dai brînci în șanț... Ne-am ridicat, ne-am uitat în jur și fugi, fugi... Fiescare în parte s-a dus acasă la el. La cîteva zile, iară ne-a luat, ne-a bătut pe pielea goală. Poate că de data asta am fi murit pînă la urmă... Simțeam că nu mai pot, da' era unu' printre noi : el zicea că știe care e viitorul, că o să scăpăm cu toții. Cu speranța asta ne-am ținut în viață. Și chiar așa a fost: am scăpat. Și-acuma îl mai visez pe ăla, noaptea, cum zicea el că să avem coraj.

— Cu primarul ce s-a întîmplat ?

— Primarul a dat lista de frică... A scris și el pe cine avea necaz... Pe urmă, ce să se întîmple ? A murit. La cîțiva ani de zile după aia s-a prăpădit și el, că doar o viață avea. Pe noi ne-a împușcat, să zicem, da' el, care ne-a declarat, cu ce s-a ales ?... Alea șapte-opt pogoane de pămînt ale lui, au rămas pustii după el : pămînt gol, blestemat... Nici după împușcați n-au rămas urmași. Doar rude, cunoștințe... Nici urmă. Nici după boier n-a rămas nimica. A murit și el și copiii lui, pe la București... Or fi murit și soldații care-au tras. Toți.

Din cînd în cînd singurătatea omului pe care-l ascult vorbind e atît de adîncă încît, îmi spun, nu mai poate fi tulburată de nimic; nedreptățile lumii, cîte sînt, par a se lovi de această singurătate ca frunzele de pămînt.

— Mai departe, zice bătrînul, în '909 m-am însurat. Mi-a murit nevasta în '914. În '915 m-am însurat din nou și în '916 mi-a venit ordinul de chemare la Mărăști și Mărășești... Ne-am luptat, m-am întors pe 8 iunie '918... A mai trecut, a murit și nevasta a doua. S-a dus timpul și în '920 m-am căsătorit iar. Am stat bine cu ea, pînă în '958. A căzut la pat : dă-mi apă, dă-mi cutare... Greu. În '960, în ianuarie, am băgat-o și pe ea în pămînt și acum sînt procopsit.

— Ați scăpat de la o execuție, ați trăit și două războaie... Acum vă mai temeți de ceva?

— Teamă ? Știu eu ?... Numai războaie să nu fie ! Știu ce-nseamnă. Să dea Dumnezeu prafu' și pulberea cine-o mai vrea războaie ! Să piară toți dușmanii. Că atunci a fost un glonț, a fost un mort, dar acuma-s o mie de gloanțe și o mie de morți...

Fără vreun motiv anume, bătrînul rămîne cînd și cînd pe ginduri ; cînd îi vorbesc eu, o flacără de interes i se aprinde în ochi, dar cînd îl întreb cîte ceva se neliniștește iarăși, ca și cum singurătatea din suflet îi face rău și nu vrea să-și mai aducă aminte de ea... Îl întreb cum trăiește azi.

— Care muncește, are, îmi spune el. Muncește ? Își face, își cumpără, trăiește bine... Acuma oamenii se-mbracă bine, își iau unaalta... Au tot ce le trebuie ca să le cînte...

Nu este doar un om care a văzut pe alții murind căci, la urma urmelor, are copii, are nepoți, în comună trăiesc copiii și nepoții celor pe care i-a cunoscut ; îl știe și pe aceștia, i-a văzut crescînd, ajungînd oameni în toată firea.

Tănase Bărbuceanu stă acum la unul din băieți ; mai are doi, tot în Pătulele.

— Cu ce se ocupă ? îl întreb.

— Cu munca.

— Dumneavoastră mai munciți ?

— Cît pot... Atîta doar, mai vreau : să nu cad la pat. Să nu se canonească cu mine, să fiu povară...

• Revoluția, cea de toate zilele

Tănase Bărbuceanu a fost printre cei care au pregătit revoluția, care au trăit-o. A muncit pentru revoluție. Atîta doar că rostul lui pe lume nu i-a fost limpede.

În Pătulele ningea. Treceau tractoare cu remorci încărcate cu paie, un camion oprise în fața unui atelier de tîmplărie și descărca droturi de canapele, cîțiva oameni așteptau în stația autobuzului... Ei bine, o să spună cineva, asta e revoluție ?

Ne-am obișnuit cu gîndul că neapărat, revoluția trebuie să fie o luptă, o mare încleștare de forțe.. Dar între oameni e pace. Războiul se duce acum cu pămîntul, cu apa, cu focul. Ar fi prea mare prețul plătit pentru revoluție, ar fi prea mulți anii pînă cînd ea a putut să înceapă și ar fi prea mare singurătatea lui Tănase Bărbuceanu, dacă noi înșine am fi altceva decît revoluționari. Tănase Bărbuceanu și toți cei ca el au lăsat moștenire o revoluție ; e bine, pentru liniștea lor sufletească, să o știe.

Nicolae Mateescu

(Sfîrșit)

CORNEL BRAHAȘ

Patria

cum știe ea să iubească : precum femininul
tuturor lucrurilor
cum se face ea înțeleasă : lăsind efortul
carpatic
să cîntărească greu în balanța universală
cum știe ea să fie eternă : iubind abia acum
războiul început cu mii de ani în urmă
iubind abia acum
înțelegînd morțile de sabie și secure
ale strămoșilor
incendiile marilor semințe înțelegînd
cum știe ea să gîndească: știindu-l pe Marx
iubindu-l pe Bălcescu

m-apropii de ea mai sărac decît neantul
cum știe ea să mă crească ? dîndu-mi verbe
pentru mari hăituieli
ce lasă cuvîntul drept vatră și mers
cum are ea particularități deosebite : geniul
ei
este spre desăvîrșirea noastră istorică
cum umblă : mergînd numai unde vede cu
istoria
cum știe ea să-și păstreze iubirea : precum
femininul tuturor timpurilor
cum pot eu să spun toate acestea :
muncind-o
crescînd-o iubind-o.

1907

argilă scursă din oalele imense ale lutului
în care-am fiert și fierbem
copii cu spaime aglomerate de ripi –
cicatrici
ale jocului lor fără sfîrșituri – satul
și dealurile frînte în putrefacții
și piriurile negre de mîlul năpîrcilor
și codrul bolnav de lumină uscată
satul
cu care ce alunecă delirînd în inundații de
ger
în prospețimi de amurguri
cu intervenții capitale în descărcarea verdelui
din frunză
satul
mască translucidă prin gestul oamenilor –
uscați
frînturi-frînturi plecați în întîmpinarea ploilor
mlaștină transparentă unde nimic
nu se termină ușor
pentru că mama
n-a lăsat în mine
casele singure
măștile sinaure
măcelul tălăngilor singur.

Lut neliniștit

lut neliniștit scoate lîngă mine
revolta pămîntului
o izbește de ochii mei nu-i a bine
alături de culorile lor fixatoare
se urcă la inimi această neliniște
a pămîntului. Astfel nu mai există izgoniri
regnuri izgonitoare, refugii
totu-i rămîne fierbinte
totu-i naștere cu scop. Într-o zonă mult
interiorizată ținem depozitat cerul
cerul acesta este tîrziul nostru
și povară subpămînteană
cerul acesta este cunoscător
al unei istorii palpabile. Se deplasează
cu căldură de la o durere la alta. Astfel
nu mai există nimic care să nu poată fi iubit
din inimă e noapte aveți dreptate
însă nopțile rămîn niște rufe după care șade
ascuns
destinul în care subteranul neastîmpăr se
odihnește
pe singel nostru de cursă lungă
nopțile sînt tufe în care satele noastre
își întocmesc cuiburile

MARIA VĂRĂRU

Poem pentru rodul pămîntului

În dimineața mare am invadat cîmpia
să aruncăm sămînța în adîncul lumii,
să căutăm un loc unde ciocni-va bobul,
un loc curat, să-i zicem pe nume, România.

Am simțit țărîna cum se mișcă
deasupra bobului ce va-ncolți curînd,
acolo în adîncuri începe el descintul
pe drumul tăinuit ce il păstrează-n gînd.

E calea cea mai scurtă dintre două lumi
pe care numai bobul știe s-o străbată,
se tînguie tulpina adormită-n aer,
cînd simte-n rădăcină o lacrimă de fată.

Foșnește iarăși noaptea din rochiile sale-n
nemărginita glie-a țării mele,
din ea se-naltă cununi universale
în leagănul de aur al lanurilor grele.

plastică

Gesturi și cuvinte simple

În casele în care s-au mutat după cutremur cei rămași fără locuință, vazele de pe mese — fiecare am putut constata, prin intermediul televiziunii — adăposteau deja flori. Asupra lor camera de luat vederi s-a oprit cu insistență, dar fără ostentație. Garoafele și trandafirii eternelor noastre primăveri au adus sub privirile celor traumatizați un fragment liniștitor din univers, mingîierea formelor și culorilor armonioase. Iată însă că în aceleași case vor pătrunde — în unele deja au pătruns — irizările văzduhurilor și peisajelor, închipuirile transpuse pe pînză de un Ciucurencu, Baba, Ion Gheorghiu, Piliuță, Mărginean, Grigore Vasile și atîția și atîția pictori de marcă. Vor pătrunde în casele lor mici lucrări de sculptură ale lui Jalea, Caragea, Irimescu, Apostu, Maitec, Vasilescu, Iliescu-Călinești, Flămînd și ale tuturor colegilor lor sculptori pentru care piatra, bronzul, gipsul sau argila, precum pentru pictori culorile și pînza, sînt în aceste zile nu numai materiale de lucru în care prind contur imagini, în care se definesc idei și sentimente, ci și o expresie palpabilă, concretă a acelei secrete tensiuni emoționale ce conferă artistului capacitatea de a fi solidar cu tot ceea ce se întîmplă în jurul său. Ceramiștii, decoratorii, și nu în ultimul rînd graficienii, s-au îndreptat în aceste zile către rotonda edificiului de pe strada Lipscani unde, treptat, s-a strîns un mare număr de lucrări. Din cele două aduse de fiecare una va rămîne într-o casă ; cealaltă, prin vînzare, va reprezenta contribuția artistului la fondul omeniei. Orice comentariu al acestei inițiative mi se pare a fi pîndit de riscul verbalizării inutile. Cu toții am putut asculta la televiziune cuvintele rostite de venerabili maeștri ai daltei, penelului sau peniței. Niciodată mai mult decît în aceste zile cuvintele simple — și ale lor au avut această calitate — nu au produs în noi atîta rezonanță. Ele sînt doar ecoul generozității spontane și sincere a acelora care, cu extremă naturalețe, încearcă a arunca o rază de soare în gîndurile acelora pentru care, fără o infinită solidaritate umană, spațiul ar fi putut deveni ostil. Mă întorc involuntar la versul poetului ce-l definea pe artist ca pe un „făurar de vise" și îmi și imaginez frenezia luminii dintr-un tablou de Ciucurencu împrospătînd ochii cuiva în mintea căruia mai persistă coșmarul unei anume nopți de martie.

Dincolo de pereții caselor în care pătrunde ca un simbol arta, viața se așează pe temeliile ei și frumosul își recapătă drepturile. La Popești-Leordeni o echipă compusă din sculptori, ingineri și un ceramist, urmați imediat de un pictor specializat în restaurări, au salvat ce se mai putea salva dintr-un prețios monument. Alte echipe de plasticieni sînt gata să asigure lucrări de restaurare în muzee și de reconstituire a unor edificii cu valoare istorică și artistică. În procesul paralel de înlăturare a traumelor și de stimulare a procesului refacerii există un ferment care se afirmă discret dar persuasiv : arta. Setea de echilibru și de armonii nu va fi anulată și nici potolită de catastrofe.

Grigore Arbore

muzică

Talent strălucitor ca un luceafăr

„Tudor ! Dar unde e Tudor ?! Cine a văzut pe Tudor ?" De la unul la altul, noi, care l-am iubit și prețuit, ne aruncam întrebarea îngrozită. În fața imensului munte de dărîmături al imobilului, o mulțime îndurerată spera și despera. Nu puteam, nu vroiam să admit sinistrul adevăr. Dar, Eriniile n-au suportat darurile ursitoarelor în acest tînăr, prea tînăr dispărut. Nu i-au iertat adîncimea gîndirii muzicale, concentrarea în minuirea nuanțelor abstracte, respirația între fraze și drămuirea tăcerii într-un recitativ...

Își desăvîrșise studiile muzicale cu tatăl lui, și avea compozițiile tăinuite cu modestia lui firească. La un recital, a cîntat în bis un Intermezzo cu caracter romantic dar modulînd cu îndrăzneală modernă. Am ghicit că era compus de Tudor. Sfios, cum era, a omis numele autorului. În seara aceea uluise publicul printr-o interpretare a sonatei de Beethoven, „Appassionata", cîntată în atmosferă de uragan unde pierise glasul omenesc. Sfîrșitul, luat într-un tempo delirant, cu staccatele ca grindina, a fost susținut cu o putere care n-a slăbit nici un moment, și ne-a rămas în amintire vie, ca tot ce este desăvîrșit. Inteligența lui era sensibilă la tot ce vibrează spiritual. Scria versuri în limba germană, citea din poeții englezi, și desigur că anumite nuanțe diafane într-o nocturnă de Chopin i-au fost sugerate de poemele lui Shelley. Ceea ce-i caracteriza talentul era o mare lealitate pianistică și un bun gust deosebit, cercetător sever al stilului. Nu cînta pentru o satisfacție orgolioasă. Cînta pentru eliberarea muzicii din legăturile tăcerii. În climatul favorabil al căminului părintesc se dezvoltase nu numai spiritual, dar și sufletește. Veneau la el prietenii de clasă, era cu ei vesel, generos și destins. Talentul lui strălucea ca un luceafăr, candid, puternic și sigur de calea ce avea să străbată, pentru că o pasionată dăruire de sine vibra și se comunica publicului de cum își întindea degetele lungi pe clape.

Acum, vorbind despre Tudor ne rănește **verbul** la timpul trecut, ca o trădare. Ca și cum l-am conduce și noi la hotarul de unde l-a aspirat veșnicia. Lacrimile nu vor șterge niciodată revolta care ne zguduie față de absurditatea fioroasă, oarbă, a Naturii înverșunate asupra acestei luminoase tinereți.

Cella Delavrancea

Sculptură de Nicăpetre

Nu vom mai fi aceiaşi

Ca noastră barcă, numită CARTEA ROMÂNEASCĂ, a pierdut, unul după altul, doi din vislaşii ei de nădejde, intîi pe Gheorghe Iacob, lovit, nu mult înainte, de o boală rară şi necruţătoare, apoi pe Mihai Gafiţa, surprins împreună cu prietenii lui cei mai buni A. E. Baconsky, Mihail Petroveanu şi Veronica Porumbacu intr-un imobil fatal, despre care se putea spune orice, dar nu că nu e „vechi", adică bun, cu aspect impunător şi bine clădit. Moartea poate veni ca o eclipsă simplă a conştiinţei, o secundă, poate un minut, un somn din care numai cei din jur să vadă că n-ai să te mai trezeşti. Gheorghe Iacob a avut în chinul său viziuni care, cu puţina voce care îi putuse aduce în suflet euforia minunatului său ataşament faţă de scriitori („Dau mîna, şoptea el, — şi întindea chiar mîna — cu cel mai popular romancier... stau la masă cu scriitorul care a dăruit literaturii cărţi perene pe care eu le-am tipărit..." Şi era chiar aşa cum spunea, avea un cult pentru noi toţi, romancieri şi poeţi) pentru care şi-a dăruit cele mai frumoase ore ale maturităţii lui de bărbat care inspira o tonică simpatie, o nesfîrşită şi niciodată înşelată încredere. Mihai Gafiţa n-a avut parte nici măcar de o asemenea revelaţie ultimă. Rupt brutal de lumea din afară s-a chinuit, desigur, sub dărîmături împreună cu prietenii săi şi cine ştie dacă nu s-a chinuit îndelung... Am fost şi eu prieten cu prietenii săi timp de aproape zece ani. Cu A. E. Baconsky şi cu mine el a acţionat, discret şi eficient cum îi era firea, să facă să se spulbere dintre noi o neînţelegere, o eroare veche a poetului faţă de romancier, agravată de orgoliul romancierului de a nu trece peste ea. Am petrecut apoi ani îndelungaţi împreună ore de neşters. Poetul era încîntător în indignările lui, indignări care se acumulau cu vîrsta, verva inepuizabilă, comparaţiile, imaginile, punerile în scenă imitînd colegi şi personagii curente, expresia unui umor scînteietor pe care puţini ştiau sau îşi închipuiau că putea coexista cu viziunile sale de coşmar din ultimele cărţi şi care şi acelea conţineau umor, dar în mod bizar, lipsit de seninătate, cu aspect lugubru. Apoi prietenia dintre mine şi el s-a îndepărtat, dar a rămas preţuirea şi, în ultima vreme, Mihai Gafiţa îşi relua eforturile de odinioară pentru ca această prietenie să renvie. Şi deodată au pierit amîndoi. Rezist în faţa acestei pierderi numai pentru că astfel de seisme eu le-am mai trăit, un alt cutremur în 1940, apoi un cutremur prelungit, războiul, cu groaznicul bombardament american din 4 aprilie 1944 care m-a găsit în apropierea cartierului Griviţa, cînd am văzut case zburînd în aer, oameni şocaţi alergînd cu spaima pe chip că n-aveau unde se ascunde şi moartea îi putea şterge dintre cei vii în orice secundă, apoi oameni sub dărîmături, traşi de picioare de echipele de salvare şi aliniaţi fără viaţă pe trotuar, cu cravatele la gît, pline de praf, cu chipurile la fel, asemănătoare pulberii care îi sufocase. Sentimentul fatalităţii marilor dezastre m-a marcat. Desigur, am crezut că am uitat, dar de fapt astfel de fenomene sinistre nu se uită.

Cu ani în urmă se folosea des o expresie : nimeni nu e de neînlocuit ! Hm ! Se referea pesemne la înşiruiţi care credeau cine ştie, că dacă pleacă ei dintr-o instituţie, instituţia va pieri. Mihai Gafiţa nu făcea parte dintre aceştia dar acum, cînd el nu mai e, mica noastră barcă simte şi o vor simţi toţi colegii lui, critici literari, poeţi şi romancieri, că aşa cum lucra el, cum toată viaţa şi-o dăruia manuscrisului, nu numai cu pasiune, ci şi cu o bogată şi, într-adevăr, de neînlocuit experienţă, puţini şi cu greu, abia după ani, vor mai putea lucra. Adesea, în clipe de oboseală accentuată, cu trăsăturile inundate de sudoare, îmi spunea cu tristeţe : „Scriitorii nici nu ştiu cît facem noi pentru ei. Dar", adăoga imediat, „ e bine aşa, nici nu trebuie să ştie, asta ne e meseria, noi ne-am ales-o, nu pentru bani, fiindcă puteam fi şi eu profesor undeva şi să-mi scriu liniştit cărţile, ci pentru a nu lipsi cultura, literatura, de ceea ce ştim, de ceea ce am cîştigat în experienţă atîţia ani". Şi puţini ştiu că pasiunea lui pentru literatură nu se limita la contemporaneitate, studiul său despre viaţa şi opera lui Duiliu Zamfirescu — studiu excelent — e o dovadă că pasiunea sa se extindea asupra întregii noastre culturi şi literaturi, căci detaliile din această carte ne lasă să vedem că străbătuse bine pregătit culoare diversificate şi adrese necunoscute ale vieţii şi operelor scriitorilor noştri cei mai de seamă. Ii va apărea acum o nouă carte, pasionantă, prin cultivarea aceleiaşi curiozităţi nestinse pentru marile cazuri literare şi marile noastre valori.

Desigur, rezistăm, dar nu vom mai fi aceiaşi oameni de dinainte. Pilonii clădirilor prăbuşindu-se au strivit piloni umani. Vom ridica pe alţi piloni, alte clădiri. Dar pe cei umani, aşa cum au fost ei, nu-i mai putem ridica. Tristeţea noastră grea ne şopteşte că pentru noi, care am fost prieteni cu ei, am visat împreună, am meditat şi acţionat, ne-am sprijinit unul de altul în cumpănă fiind, viaţa s-a micşorat oricît de puternică ar fi forţa ei înnoitoare.

Marin Preda

DANIELA CAUREA

Clintită valmă

Dragostea mea, întinde-mi mîna,
Dimineaţa iarăşi ne desparte, —
O corabie de viaţă şi de moarte,
Vrajba mieilor cu iarba şi cu lîna.

Dă-mi lumină din lumina-ţi aspră,
Plataşa sărutului cuprinde-mi
Şi mă lasă-n Fire pretutindeni
Să privesc pe-a stelelor fereastră,

Să privesc această apă calmă,
Liniştirea că în casa ei există.
Algele unor mai vechi restrişti
Lunecă într-o clintită valmă.

Bucuria că respiri şi tu
Aerul tăiat de-aceleaşi turnuri
Şi izvorul ce încet îl murmuri
Din lumină, ilumini născu.

Clopotul acestei zile scade
Fie-ţi tot mai blînd limanul clipei :
Lanul din această stîrpe-i
Tihna unor lungi armade.

Cum dorul se petrece

Te voi întoarce. Înţeleg şi ştiu.
Şi fumul trupului rău va urca spre lunatecul pustiu.

Vei fi departe ; departe de departe,
Şi eu voi şterge timpul cu nopţile de carte,

Cu un desen haotic al vremii însetate
De apele sub care se-nădueşă palate.

Acest aer te poartă.
Forma-i este vie, eternitatea-i moartă.

Tu-ncoronat de somnul rece
Vei simţi cum dorul se petrece.

Deasupră-ne

Din nou pe plaiuri este mai
Mi-i dor de tine ca de mare,
De turma apei tunătoare,
De euxinul colţ de rai.

Mi-i dor de-o noapte de baladă,
De cai ascunşi de-un pod de nor
Şi tu să fii haiducul lor,
Deasupră-ne o stea să cadă.

Mi-i dor să mergem pe cîmpie,
Printre semînţele-copii,
Tu, ca un tată să le fii,
Şi din ţărînă s-ascultăm tăcerea lor atît de vie

Mi-i dor să mergem mînă-n mînă
Pe-un bulevard de capitală,
Şi-n dragoste mereu egală
Pe inimă să-ţi fiu stăpînă.

«Un paloş de gheaţă»

Marea operă a lui Anatol E. Baconsky — poezie, eseu, proză, tălmăciri din lirica universală, teatru, uleiuri, acuarele, laviuri (acestea din urmă total necunoscute şi aflîndu-se în locuinţa lui bucureşteană) reclamă portretul fizic al unui personaj legendar din genealogia acelui „uomo universale", specie din ce în ce mai rară azi, dacă nu dispărută în spaţiul rinascentist. În realitatea de toate zilele, Poetul, căci el era summa *energiilor paralele, modul său de-a fi în lume, în lume şi în afara ei, avea înfăţişarea unui gentlemen melancolic epatînd printr-o elegantă vestimentară foarte* shocking, *încît un cotidian din Graz, urmărindu-l într-o plimbare matinală, era în stare să-l investească cu adjectivul superlativ al modei masculine !... A fost un bărbat frumos, un aristocrat al spiritului, iar ireproşabilul său europenism avea o rădăcină adîncă... „într-o veche familie românească..." cum îi plăcea să spună cu mîndrie.*

De timpuriu şi-a însuşit acel principiu al lui Georg Trakl după care, „numai celui ce-şi dispreţuieşte fericirea îi va fi dată cunoaşterea". *Omul era discret dacă nu secret, neamator de publicitate cu toate facilităţile ei de* digest, *călător din Coreea pînă la Polul Nord şi de la ţărmul Mării Baltice la Florenţa, dar adevărata sa călătorie s-a desfăşurat în jurul odăii, cum ar fi spus Xavier de Maistre, printre cărţile lui rare, în ambianţa solitudinii şi a meditaţiei. Prietenii îi eram puţini, apreciaţi mai mult după calitatea lor umană decît după darurile lor de excepţie. Îi iubea pe Eminescu pe care-l considera unic în lume, pe Sadoveanu în universul căruia îi plăcea să descifreze tainele poporului român, el însuşi luînd în anumite momente enigmatice profilul lui Kesarion Breb, pe Bacovia cel de totdeauna şi mai ales bătrînul căzut în sine, din casa lui de pe strada Frăsinetului, unde poposea în tinereţe în faţa unei sticle de vin bun, văzînd în poetul* Scinteilor Galbene, *precursorul poeziei autarhice şi imposibile a viitorului... Pentru A. E. Baconsky poezia era unul din elementele fundamentale ale lumii, o plantă rară şi suavă implicînd ipso facto o aventură metafizică periculoasă din moment ce poetul este şi un clairvoyante. Nu credea în industrializarea poeziei prin naşterea* poetului-robot *ori poetului* maşină-cibernetică... *De aceea proliferarea volumaşelor de poezie nu i se părea un fenomen de decadenţă şi nu de plenitudine a culturii Civilizaţia, stabilitatea şi progresul societăţii nu au fost şi nu sînt niciodată direct proporţionale cu naşterea poeţilor. Într-o scrisoare, datată* Berlinul de West, 26. VII. 1972, *îmi scria într-un context tangenţial şi involuntar următoarea definiţie a poeziei :* „Îţi urez... plenitudine interioară, acea noapte cu stalactite abstracte unde se înfiripează tainele cuvintelor menite să tălmăcească oamenilor graiul care nu se poate învăţa niciodată".

A articula însă opera în periplul ei esenţial, în metamorfozele ei revelatoare şi polisemantice într-o eboşă ca cea de faţă este foarte greu. O vor face mai tîrziu cercetătorii literari desprinzînd nucleul ei original în cronologia interioară a expresiei şi culturii româneşti. Totuşi să încercăm a desăvîrşi portretul omului, prin cîteva linii directoare ale operei. Eseistul Baconsky se înscrie cu predilecţie în aria mai largă a ceea ce numim filozofia culturii, mutaţiile ei secrete şi imperceptibile patronate de-o mitologie nu o dată impenetrabilă şi criptică, avînd cu precădere perimetrul în tema del nuestro tiempo, *cum ar fi circumscris-o Ortega y Gasset. Un fond primitiv, septentrional, de-o evidentă vrajă muzicală transfigurează categoriile timpului şi spaţiului într-un* dor abisal de virste pierdute şi ireversibile. Remember-*ul care se situează la confluenţa eseului cu proza şi poemul este o astfel de partitură visată. Poetul stă mereu într-o situaţie dificilă, zodia lui se află între un ideal în sine şi pentru sine, imuabil şi realitatea supusă trecerii. Într-un eseu dedicat lui Eugenio Montale scria, parcă proiectîndu-şi propria-i imagine :* „Orice dezacord este manifestarea concomitentă a unei atitudini şi a unei exigenţe — mai cu seamă cînd intervine structura poetului, care, după Rilke, e întotdeauna la discreţia unor exigenţe nelimitate şi a unei măreţii ce-l încîntă sau îl umileşte". *Eroul anonim din* Echinoxul Nebunilor, *la fel de problematic ca şi autorul, îşi găseşte astfel limanul într-un dor de timp ce este de esenţă muzicală ce trece sau vine dincolo de tiparele stilistice, descendenţa din Mateiu Caragiale, aşa cum a insinuat-o critica, părîndu-mi superfluă.*

Din mitul veşnicei reîntoarceri, *Baconsky îşi decantase o viziune ciclică a istoriei. Trecerea fiinţei spre alte forme de existenţă este cîntată cu o puritate de ton inimitabilă :* „În tăcutul, în marele riu, / cu aripile moarte m-aş duce —/ în tăcutul, cernitul dom al pădurii. // Cine mă plînge ? Steaua / îşi caută singură chipul —/ poate că pling ursitoarele, / poate ciulinii. // Poate că-n trunchiuri eu însumi, în trunchiuri de salcie / pling aşteptîndu-mi / cealaltă naştere" (Cealaltă naştere). *Aici, romantismul este o categorie ontologică în sine, un* du temps jadis *sondînd condiţia umană şi-un absolut suprapus, întrezărît de Hölderlin „...aus deiner / Tiefe die Fremden ihr Bestes haben !..." (a.e.b.* Heidelberg II).

Şi acum, iubite cetitor, îngăduie-mi să murmur un poem de Anatol E. Baconsky, să-l murmur şi nu să-l recit — poetul avea oroare de recitări — un exorcism pentru durerea acestei primăveri : „Nu-ţi fie teamă de amurg, nu-ţi fie teamă / de-un sfîrşit ruşinos, / de o stingere tristă —/ ploi nevăzute nu te vor sugruma niciodată —/ dormi şi visează un paloş de gheaţă. // Capete negre îţi vor pava ultimul drum, / dormi şi visează siluete lungi de asceţi, dormi şi visează / necunoscutul ritual după care ţărîna / te va investi cu armele cavalerilor ei. // Dormi şi visează străvechile mituri, aura lor, / nu-ţi fie teamă — una din umbrele tale / de pe acum trece Styxul, ceaţa coboară —/ dormi şi visează un paloş de gheaţă" (Cîntecul de moarte al descendentului).

Paul Emanuel

Sună în noi versul poetului său preferat

În noaptea tragică din 4 martie 1977 a dispărut din această lume Mihail Petroveanu, eminent critic literar român.

În aceeaşi noapte neînduplecată din 4 martie 1977 a dispărut Prietenul meu, mereu misterios, mereu tînăr, mereu zimbitor şi sever în acelaşi timp, prietenul meu, Milo.

Pe acest bărbat înalt şi subţire, cu mers de pasăre flamingo şi gesturi elegante de paladin l-am întîlnit prima oară în redacţia *Contemporanului* în jurul Crăciunului '46. El avea 23 de ani şi eu 31 şi eram amîndoi tineri redactori ai hebdomadarului comunist apărut într-o nouă serie, seria actuală, în octombrie 1946. Amîndoi tineri pentru că şi Revoluţia era Tînără. Încă de atunci era vizibil dozajul tainic de candoare voioasă şi de extremă gravitate, care avea să facă din el unul dintre cei mai entuziaşti şi mai exigenţi slujitori ai Poeziei româneşti.

Încă de atunci,din discuţiile înfocate pe care le purtam la ore tîrzii pe bulevardele Bucureştilor, căci Mihail Petroveanu era un „promeneur", dar nu „solitaire", am preţuit şi admirat în el pe luptătorul pentru libertate şi pe devotul ce era al marei arte.

Peste cîţiva ani, în 1951, ne-am reîntîlnit în cadrul Editurii de Stat pentru Literatură şi Artă unde Mihail Petroveanu conducea redacţia de literatură română clasică şi apoi pe cea de poezie. Împreună cu Alexandru Balaci, Silvian Iosifescu, Virgil Teodorescu şi atîţia alţi tovarăşi, munceam cu toţii, fiecare după puteri, pentru construcţia culturii socialiste româneşti. Despre strălucitele însuşiri ale redactorului Mihail Petroveanu este suficient să amintesc că el a fost „legătura" editurii cu marele George Călinescu cu prilejul editării *Bietului Ioanide*, şi nu numai atunci.

Şi au mai trecut zece ani şi ne-am reîntîlnit în 1964 în Redacţia Publicaţiilor pentru Străinătate, unde, din nou împreună, am muncit la *Revue Roumaine*, de data aceasta pentru a face cunoscute literatura şi artele româneşti peste hotare. Opt ani la rînd, ne-am întîlnit în fiecare zi, în aceeaşi încăpere, purtind cel mai adesea discuţii la fel de înfocate ca şi cele de cu douăzeci de ani înainte.

Ce cuvinte ar putea vreodată să sugereze ţesutul psihic vibratil al acestor multor mii de întîlniri ale noastre de-a lungul anilor ?

Mihail Petroveanu a fost un om cu o armătură morală exemplară. Modest, discret, dezinteresat, generos, demn, scrupulos şi riguros în bătălia lui neîntreruptă pentru adevăr, dreptate, frumos, iubind cu fervoare literatura română, pe care a slujit-o cu înaltă competenţă de-a lungul a peste treizeci de ani.

Este greu de închipuit ca cineva să străbată poezia românească a acestui secol al XX-lea fără să facă referinţă la exegezele pasionate care ne-au rămas de la Mihail Petroveanu. „Profiluri lirice contemporane", „Traiectorii lirice", eseurile despre Adrian Maniu, Al. Philippide, Ion Vinea, B. Fundoianu, cartea despre Tudor Arghezi şi mai ales monografia exhaustivă despre George Bacovia stau mărturie în acest sens. Fără îndoială că Marea Doamnă a vieţii lui Mihail Petroveanu a fost Poezia.

Monstrul stihinic şi mineral care l-a smuls pe Mihail Petroveanu din cercul viu al realităţii înconjurătoare a avut suprema cruzime să nu-l proiecteze singur în neant.

Ei vor trăi desigur şi nu numai în amintirea noastră.

Sună în noi versul poetului preferat al lui Milo.

Dar cine poate să explice această tristă poveste ?

Al. I. Ştefănescu

Febrilitatea romancierului

Intenţionam tocmai să scriu un articol despre ultimul său roman, **Racul**, cînd am aflat de dispariţia brutală şi absurdă a lui Alexandru Ivasiuc, unul dintre prozatorii cei mai interesanţi de azi. Vestea părea incredibilă, omul pe care toţi l-am cunoscut nu era pregătit în nici un fel pentru a primi această ultimă încercare. Era, dimpotrivă, hotărît să-şi ducă la capăt opera, avea proiecte mari, un interviu publicat nu de mult ni-l arată încrezător în destinul său, cu o dorinţă puternică de a scrie, în continuare, cărţi despre relaţiile dintre individ şi mecanismul social.

Fatalitatea a vrut însă altfel, şi Alexandru Ivasiuc,,omul febril şi speculativ, cordial şi tăios, obsedat de fantasmele minţii lui agere şi inventive, a pierit sub dărîmături la o vîrstă cînd un prozator cu o formaţie mai înceată ca a lui îşi fixează de abia un stil şi o problematică proprie. Rămîne, evident, opera de pînă acum, dar opera nu ne va consola niciodată de plecarea prea devreme a omului fermecător prin inteligenţa şi marea lui voinţă de profunditate. Cînd dispare un individ, lumea devine, se spune, mai săracă. Ceva inimitabil, ceva unic dispare odată cu el. Cînd piere un scriitor în plină forţă de creaţie, dispare şi şansa de a revela această unicitate a individului între fiinţele lumii.

Alexandru Ivasiuc avea într-un chip acut conştiinţa acestei unicităţi şi literatura lui este plină de oameni care încearcă să-şi cunoască, prin exerciţiul intens al raţiunii, fiinţa contradictorie şi irepetabilă. Talentul reprezintă, pentru el, o funcţie a inteligenţei ; a scrie este totuna cu a cunoaşte. Numai Camil Petrescu a mai avut, la noi, această încredere aproape mistică în puterea raţiunii de a pătrunde în mecanismul relaţiilor umane şi de a pune în primul plan al operei literare ceea ce se cheamă dramele spiritului. Ca şi el, Alexandru Ivasiuc n-a pus preţ pe limbaj şi a scris aşa cum a gîndit, adică repede şi fragmentar, trecînd de la o idee la alta într-o înlănţuire derutantă. Proza lui subordonează totul (psihologie, tipologie, compoziţie) speculaţiei, individul se personalizează prin interogaţie, prin capacitatea de a fabrica ipoteze, puncte de convergenţă între mai multe realităţi. Iată o conştiinţă modernă despre condiţia omului şi, fatal, despre literatură. Al. Ivasiuc a introdus toate acestea în romane, iar ambiţia lui statornică era să înnoiască schema de conflicte din proza românească, împingînd naraţiunea spre introspecţie şi dialectica ideilor. A tulburat-o în orice caz, şi a propus ecuaţii noi cum este aceea ce leagă omul de legile abstracte ale ordinei şi necesităţii. Citindu-i romanul **Iluminări** am avut sentimentul că Al. Ivasiuc a găsit pentru această idee o metaforă (sau un **spaţiu literar)** care o pune bine în scenă şi o individualizează. Toate personajele lui (de la **Vestibul** pînă la **Iluminări** şi **Racul**) trăiesc într-un teritoriu situat între încăperile iluziei şi acelea ale realităţii, între voinţa subiectivă şi determinarea obiectivă. Condiţia lor este dată de o agitată stare de opţiune. Ei vor să schimbe ceva ce refuză să se schimbe. O forţă mai puternică decît voinţa lor îi împiedică însă să apese pe clanţa uşii care duce **dincolo.** La sfîrşitul naraţiunii îi vom regăsi în acelaşi spaţiu, în **Vestibul,** neliniştiţi, încercînd să cuprindă şi să stăpînească cu puterea raţiunii lor bolnave de subtilităţi puterea mai hotărîtă a istoriei. Al. Ivasiuc era preocupat de astfel de cauzalităţi şi eseistica lui precisă şi pătrunzătoare arată că niciodată nu era mulţumit de soluţiile pe care le propunea. Adevărul este pentru el, ca pentru toţi cei care gîndesc profund, o sumă de posibilităţi, o verosimilitate bine argumentată. Proza continuă, cu o ficţiune minimă, această dezbatere, eseistul şi romancierul nu se părăsesc nici un moment. În ultimele cărţi se vede dorinţa lui Al. Ivasiuc de a reveni la romanescul tradiţional, la o tipologie şi o desfăşurare epică mai complexă. Tema lor este **puterea** şi, legată de ea, manifestarea mitului politic în planul conştiinţei. Sînt cărţi profunde, incitante, menite prin aceasta să polarizeze, cum s-a întîmplat de altfel, spiritele critice şi să zguduie comodităţile noastre intelectuale. Opera îşi copiază, în această latură, autorul care se mişca pînă acum cîteva zile printre noi cu figura lui mereu preocupată şi paşii lui repeziţi, într-o nefirească goană. În conversaţie, mîinile lui se agitau imprevizibil, ochii alunecau cu febrilitate pe măsură ce mintea descoperea ipoteze noi. Exista în toată fiinţa lui Alexandru Ivasiuc o veşnică stare de pîndă convertită în bucuria confesiunii. Picat într-un cerc de cunoscuţi, acapara imediat conversaţia indiferent de natura ei. Discuta cu aceeaşi vervă despre filozofie şi politică, şi, chiar şi atunci cînd îmbrăţişa un punct de vedere injust, demonstraţia lui era seducătoare. Avea o mare curiozitate pentru problemele ideologiei, şi vocaţia lui de a disocia în acest domeniu l-a adus, cred, în literatură, după ce destinul l-a purtat prin alte profesiuni. Abia instalat în literatură, s-a grăbit s-o părăsească, acum cînd instrumentele lui ajunseseră la o maturitate deplină şi voinţa lui de a construi era mai mare decît oricînd. Între prima lui carte (**Vestibul,** 1966) şi ultima **(Racul,** 1976) sînt zece ani, un spaţiu nedrept pentru un romancier. Al. Ivasiuc l-a umplut, totuşi, cu o operă ce va rămîne. N-aş vrea şi nici nu este aici locul să fac profeţii despre viitorul acestei opere, am însă credinţa că ea va dura şi că evoluţia romanului românesc după 1960 este (şi va rămîne în continuare) legată şi de numele lui Alexandru Ivasiuc.

Eugen Simion

Cultul prieteniei

I-am cunoscut relativ recent, doar cu şapte ani în urmă, la Mogoşoaia, pe vremea cînd trăia Tudor Muşatescu. Marele nostru dramaturg şi umorist se plimba prin curte însoţit de un bărbat cu părul negru. Ducea de mînă un copil blond şi cu ochi albaştri, atît de frumos încît părea neverosimil şi nepămîntean.

— Dragă, mi-a zis nea Tudorică, ai mulţi prieteni ?

— Mulţi, i-am răspuns. Prea mulţi.

— Dacă ai prea mulţi înseamnă că-ţi trebuie şi unul adevărat. Uite, ţi-l dau pe Ştefănescu.

Muşatescu — omul cel mai generos şi original pe care l-am cunoscut vreodată — era în stare să dăruiască prietenilor prieteni. De altfel, maestrul a avut dreptate : din ziua aceea Ştefănescu a devenit prietenul meu cel mai adevărat şi apropiat, un frate mai mare, singurul care ştia să mă ocrotească şi să-mi poarte de grijă. Cu cine l-aş putea înlocui vreodată ? Iată, au trecut atîtea zile şi nopţi (mai ales nopţi) de la absurda lui dispariţie şi încă nu pot accepta că l-am pierdut, trăiesc senzaţia acută că e pe undeva, pe-aproape, ascuns.

Ştefănescu avea, de altfel, o adevărată vocaţie a prieteniei, se făcea de neînlocuit şi zilnic necesar, avea un cult pentru semenii săi, solicitudinea lui devenind proverbială. Era un om bun, un om care nu putea să facă decît bine, care se dedica altora cu o dăruire firească şi sinceră. Ultima lui mare prietenie a fost Nichita Stănescu, pe care îl adora cu delicateţe şi discreţie ; s-au pierdut, probabil, însemnările pe care şi le făcuse după fiecare întîlnire cu marele poet şi pe care avea de gînd să le folosească într-o viitoare carte despre prieteni, începută cu cîţiva ani în urmă. Am pierdut astfel pagini de mare farmec, pentru că Ştefănescu era nu numai un pasionat colecţionar de „istorii" şi farse din lumea noastră, ci şi un om de umor şi haz, un povestitor mustos şi răbdător.

A fost găsit la masa de lucru, acoperind cu pieptul paginile pe care le pregătea pentru un volum de nuvele. Avea alături rezumatul unui scenariu de comedie politistă care trezise admiraţia mai multor regizori şi pe care plănuisem să-l lucrăm împreună. De altfel, prietenul nostru de-abia de-acum încolo avea de gînd să se dăruiască întru totul scrisului, se simţea tînăr, puternic, cu spiritul stenic şi fertil : el, care se văita veşnic de lipsă de timp, abia acum îşi cîştigase vremea necesară scrisului, cînd destinul îi pregătise plecarea în Infinit.

Rămîne, oricum, ca un nume de primă mărime în literatura noastră poliţistă şi de aventuri. Opera pe care ne-a lăsat-o cuprinde cinci scenarii de film („Şah la rege", „Cine va deschide uşa", „Şapte zile", „Elixirul tinereţii" şi „Fata cu ochi albaştri", aflat în lucru), trei romane („Vinovatul nr. 1", „Lunga vară" şi „Asasinul din arhivă") şi piesele de teatru „Un asasin ciudat" şi „Prescripţia", prima jucată la Teatrul „Ion Vasilescu", a doua inclusă în repertoriul Teatrului „Nottara". Toate lucrări remarcabile şi viabile, care, cu siguranţă, nu vor scăpa criticilor şi istoricilor literari şi care vor rămîne permanente în genul lor.

Cariera literară a lui Nicolae Ştefănescu se încheie cu mingîierea că sute de mii de oameni i-au văzut filmele şi piesele şi că tot atîţia i-au citit cărţile. De fapt, aceasta este singura şansă de supravieţuire a scriitorului adevărat : să se risipească în oameni ca ploaia asupra pămîntului.

Ion Băieşu

Pedagogia criticii

Ne dăm seama cu certitudine **cine a fost Savin Bratu,** dar nu mai putem prevedea nici din unele proiecte ale sale **ce avea să devină.** Pentru că trecînd peste evoluţia firească a oricărui critic şi teoretician literar, Savin Bratu era o **devenire voluntară,** programatică, spre o ţintă aleasă, **mărturisită.** Ea trebuia să fie cupola unui edificiu la care lucra cu patima ascetică a firilor timide şi anxioase. Pentru el, grupul uman era prilejul unei verificări a sinelui intelectual sau destinatarul unui dialog socratic, menit să ducă la eliberarea şi dezvăluirea unor idei, gîndite în solitudine şi verificate în public.

Savin Bratu a fost o mare investiţie informaţională şi umană, care s-a descoperit treptat. Pe măsură ce teoreticianul îşi verifica validitatea instrumentelor, abandona cu fervoarea tipică unui **convertit intelectual** tot ce era perimat şi se deschidea cu o pasiune rar întîlnită spre dialogul atît de complex al unui gînditor marxist cu cele mai diverse idei contemporane.

Voiajul intelectual al lui Savin Bratu se desfăşura în spaţii fixe, universitatea cu seminarele sale, animate de vivacitatea unui dascăl de vocaţie, puţinele confruntări publice, unde aducea expresia afectivă, pasionantă, a unei concepţii îndelung elaborate şi biblioteca sa de lucru, de muncitor nocturn, fanatic, capabil de eforturi uriaşe, dacă ar fi să le măsurăm cu omul fragil şi delicat, ce purta parcă cu sine o misterioasă traumă existenţială.

Savin Bratu a avut probitatea intelectuală a omului de cultură, capabil să se despartă de o parte a sinelui său, atunci cînd acesta a fost situat sub zodia erorii. Structura sa spirituală era tipică pentru un intelectual ce se construieşte cu discreţie. El trăia mereu starea de tensiune, caracteristică celui ce trece de pe o treaptă pe alta a stadiilor informaţionale, elaborînd principii a căror validitate o căuta în demersul spre opera scriitorilor.

Cele două volume de **Cronici** din 1957 şi 1958, reprezintă fructul unor primi ani de căutare, tipică pentru un critic ce descindea din matricea intelectuală, realizată de Gherea şi Ibrăileanu. Alianţa ideologică a lui Savin Bratu l-a dus astfel în mod firesc spre marii premergători, ce reprezentau două modele de critică, prima de natură socio-tematică, iar a doua, care unea explicaţia extrinsecă a operei cu analiza stilistică a discursului poetic. Dar chiar şi în această etapă, tendinţa de transcendere a textului, năzuinţa spre un anumit suport teoretic, era evidentă.

Cărţile sale, **Moştenirea lui G. Ibrăileanu** (1955), **Ibrăileanu, omul** (1959), **Mihail Sadoveanu. O biografie a operei** (1963), **Ion Creangă** (1969) sînt rodul unor acte de admiraţie literară, de valorificare a unor tradiţii culturale, de care criticul s-a simţit profund ataşat.

Dacă Savin Bratu nu era adeptul unei istorii literare concepute ca un palmares de biografii, el nu a ezitat să scrie însă biografiile unor critici şi scriitori, convins fiind că acestea contribuie la „progresul adevărului." În eseul său, **Biograful,** publicat în **Ipoteze şi ipostaze** (1973), dedicat lui Călinescu, autorul ne lasă să înţelegem în mod limpede care era modelul său, un model uriaş, copleşitor, de care nu s-a temut. Savin Bratu pleacă de la premisa că oricît de mari au fost unii poeţi ca Eminescu şi Arghezi, scriitorii care au venit după ei nu şi-au interzis să scrie poezii de dragoste. Criticul trebuie, aşadar, să se comporte la fel faţă de înaintaşii săi, pentru că şi el, în mod inevitabil **scrie altfel,** aparţinînd altui timp.

Impulsionat de noi resurse informaţionale, stăpînit de acel demon neliniştit al înnoirii, al căutării perpetue, Savin Bratu a încercat să fie **contemporan** cu fiecare nouă etapă a culturii, s-a străduit în permanenţă să găsească noi răspunsuri la marile întrebări ce le suscitau teoria, critica şi istoria ideilor din epoca noastră.

Impulsionat astfel de la studiul unor valori naţionale, criticul român trăieşte acea euforie a expansiunii informaţionale universale, a conectării sale la Marile valori ale culturii mondiale, la scara cărora a încercat, în ultimii ani ai vieţii sale, să înţeleagă diversele forme ale spiritualităţii româneşti din trecut şi de azi.

Ca mulţi alţii dintre teoreticienii literaturii şi dintre comparatişti, Savin Bratu ştia că **longevitatea vieţii intelectuale** a oricărui cercetător din aceste domenii, reprezintă cea dintîi premisă a realizării sale plenare. Dar temîndu-se parcă de neprevăzut, acest spirit anxios, care a trăit cu discreţie, în felul său solitar, **existenţa ca frică şi cutremur** ,cum spusese Kierkegaard, pe care îl înţelegea atît de bine, s-a precipitat spre proiecte diferite, înscrise toate în ampla sa **machetă,** ce îşi aştepta împlinirea. **Ipoteze şi ipostaze** (1973) nu este o singură carte. Toate aceste eseuri, schiţe, note de lectură, proiecte miniaturale, constituie nucleele mai multor cărţi. Se vede aici nerăbdarea fertilă a unui cercetător agresat de idei, gata să explodeze, dorinţa de fructificare şi de comunicare, fie chiar şi provizorie, a unei uriaşe investiţii informaţionale.

Profesorul care trecuse de multă vreme de la lecturile interpretative ale unor opere tradiţionale, cum erau acelea ale lui Boileau, Sainte Beuve, Thibaudet, care depăşise şi stadiul unei mari pasiuni (Valéry), intrase cu entuziasm în acea **diasporă** a gîndirii actuale. De la Barthes, Todorov şi Genette, criticul român construia noi tuneluri spre abordarea lui Levy Strauss, Greimas, Jakobson, Eco, Althuser, Wellek etc. Fiecare dintre aceştia a devenit un punct de susţinere, un termen de referinţă, un element incitator spre un nou unghi de refracţie, unde s-a instalat comentariul critic, original al cercetătorului român.

Cartea **De la Sainte-Beuve la noua critică** (1974) reprezintă ultima staţie cunoscută de tranzit a acestui pasionat istoric al ideilor critice actuale, al căror etimon spiritual îl căuta cu rigoare în epoci mai îndepărtate. Autorul situa această lucrare între **Prolegomena pentru o teorie literară** şi **Teoria istoriei literare.**

Savin Bratu a preferat-o pe aceasta ca act de prioritate profesională, considerînd că **fundamentele criticii moderne** trebuiesc aduse cu precădere **la cunoştinţa altora.** Acest amplu demers panoramic trebuia să se încheie cu o **teorie critică asupra criticii moderne.** Schiţa ei există de mai mulţi ani, poate minutul tragic al morţii autorului s-o fi găsit terminată.

Dar de aici încep aproximaţiile, criticul nemaifiind. Există doar operele sale, ca **monade dintr-o mare machetă,** ca **modele** construite pentru sine şi pentru alţii, ca **proiecte întrerupte,** ca **lecţii** de generoasă dăruire.

Romul Munteanu

atelier literar

poșta redacției

D. JELA : În „Insomnie" se văd mai bine unele aptitudini. „Jocuri mecanice", care, în substanță, pare mai interesantă și mai complexă, e foarte răvășită, rău, neglijent (grăbit) redactată, încît nu se mai înțelege nimic — cine vorbește (sau gîndește), cu cine, unde ?, etc. Transcrierea unui dialog interior cere multă atenție și precizie, altminteri totul rămîne „în aer", inoperant. Reveniți, ca să ne putem face o părere mai clară. (Puteți, firește, să retrimiteți acele manuscrise unde doriți — după atîta vreme, nu mai aveți nici o obligație față de redacția respectivă).

P. GESAR: Din păcate, „unda de limpezime" de care ne întrebați, e din nou pe cale de dispariție. Citeva din pagini, însă, ne lasă să sperăm în continuare : „De o mie de ori", „Cădere de idol", „Imn" (cu finalul neinspirat, deplasat), „Uneori, marea" (nerealizată în întregime, dar cuprinzînd citeva distihuri-metafore frumoase).

D. BOSOANCĂ : Nu sînt motive de descurajare, ci, dimpotrivă, de eforturi noi, sporite, pentru a depăși un anumit plafon convențional, de versificare dilentant-didactică. Citeva pagini dau unele semne că bunele rezultate nu sînt inaccesibile (și nici foarte departe...) : „Vînătorii" (minus „mănîncă carne" !...), „Noapte cu vînători", „O bufniță".

CONSTANTIN BASARAB : Interesante încercări de a valorifica motive folclorice („Șezătoare", „Botez", „Dans de nuntă"). Rezultatele sînt, însă, într-un stadiu încă incipient, greoaie, zgrunțuroase, lipsite de fluență și ecou. Dar se pare că putem spera într-un progres decisiv.

V.P. GAJ : Amenințări ale retorismului și enumerativului sec, dar și lucruri demne de atenție : „Ce gîndesc păsările", „Neputință", „Inventar", „Există".

V. DRUMEȘ : Multe lucruri slabe, inconsistente. Ceva mai bine, în „Fidelitate", „Comuniune".

NALBA PALTIN : Paginile pun în evidență din nou însușiri deja semnalate. Dar ele se pierd într-o plasmă nebuloasă, învălmășită, metaforizantă cu exces, care reduce (ori anulează) adesea curgerea firească și sensul narațiunii (mai ales în „Eu voi rămîne o umbră"). În „O caleașcă cu crini", pe lîngă aceste metehne, intervine nefavorabil și aglomerarea de date

și nume (adesea fantomatice), înșirate sumar, telegrafic, greu de asociat într-o viziune convingătoare de ansamblu, într-un cadru viabil.

I. GRECU : Scădere de tensiune și de „substanță nobilă"! Cite ceva (dar sub nivelul posibilităților demonstrate anterior) în „Ce rege te poartă", „Acolo sub brîul", „La umbra", „Așterne-voi, pentru tine".

M. DUȚESCU : Nu sînt noutăți hotărîtoare, dar ele ar putea să apară într-o zi, judecînd după „Poem pierdut", „Octombrie".

D. MUCENIC: Ceva mai bine, în „Oedip", „Cu fiecare ple-care", „Presimțirea zăpezilor". Dar încă nu la nivelul necesar.

Gabriel Ciuban, Roșca Vasile, Gheorghe Iosif („Naștere"), **Elena P.I. :** Sînt unele semne bune; merită să insistați.

Const. Cerna Drăganu, Irofte Constantin, Virgil Gălățeanu, Sorin Tilihoi, Pulbere A. Petrică, Liana Letcă, Alexandru Del-Dr. (ceva în „Noi", „Dragostea mea"), **Octavian Puie, Vasile Dumitru, Sud** (ceva, în „Orgoliu"), **I.V. Periam** (ceva, în „Blinda iarnă"), **Anton Gagiu, Marius Holub** (ceva, în „Pajul luminii"), **Maria Mirea Plopeanu, Roșu Teodor, Traian Abruda, Emil Tarmiliu, Dorin M. Stefănescu, T.P. Șteianu, Fănică Melancu :** Nimic nou ! **Costi Dobrițescu, Vasile P. Ion, Ion Ionescu, Liliana, Gh. Butnaru, Caesar Dragoș, Coravu Florică Virgil, Nicolae Ciocan, Maria P.M., Oprea Holbav Zorileanu, Alin Anton, M. Filon, Valentin Tudose, Dincă Costel, Dorel Ileș, Dobre Gabriela, L. Panait, Costel Zăgan, Dan Alexandru, Vadim Soranu, Nicolae Cristea, Mătănea Tudor, Filip Ralu, S. Codreș, Achiței Lia, Rusen Nicolae, Cace Rodica, L. Podaru, D. Studina, Marius Coge, Voicilă Ioana, Cris, V. Vlăescu, Vik Baron, Manuel Gh. Răcășanu, George Bunea, Manole Alexandru, Romulus L., Mircea Dumitru, Negoi Mariana, Valeriu Burhan, V. Sevastre Ghican, Marin Cornelia, Buda Maria, Sorei Romulus, V.I. Tuhoarcă, Constantin Gâjgău, Petre Valentin** (ceva, în „Necesitate") : Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Cîntînd Ialomița", „Ascensiune", „Cuvintele mele", „Trăind Bacovia", „Dunăre" etc. ; „Iarba", „Bucurie", „Definiție", „Și iarba are ginduri", etc., „Eu", „Portret", „Vară" ; „Cînt", „Izvorul".

Geo Dumitrescu

Octombrie

Locuim în interiorul unui măr :
țara română.
În octombrie, locurile noastre,
harta noastră însăși pare un măr
rotindu-se în univers.
O culoare galbenă ne inundă :
roadele românești.
Chiar inimile au devenit
depozite de culoare
de roade
de iubire.

În octombrie ne încărcăm
de amintiri ca un fruct
de soarele toamnei.
Ce sîntem, de fapt, dacă nu
fructe ale țării românești ?

MIHAI DUȚESCU

Patria

Patria — fluviu incandescent de arome
tulburătoare treceri în sămînță
și fapte, peste întinderea de munți
și de ape, peste întinderea de rouă
și cîmpie, ochiul se face dorință.

Ciocîrlii lîngă tîmplele ei azurii
suave dimineți despletesc pe porțile
uzinii lumina își scrie frumoasele poeme,
aceasta e patria noastră, spune lumina,
petrecînd-o în fapte gîndul se face dorință.

Patria — luminînd cuvîntul mamă
din adîncul existenței dorul
ajunge fluviu curgînd peste steaua
devenirii noastre, e patria mireasmă
săpată în ochiul întors
devenit dorință.

ADRIAN ALUI GHEORGHE

Culoare

Nici în poezie negrul nu există
am ricșit cu mîinile mele
ura, lucrările, sufletul nopții
am reconstituit peisajele fricii ale somnului
numai acea glandă secretă a morții
posedă această culoare,
cuvintele au ochii albaștri sau verzi
au ochii iubitelor ai copiilor
pe drumurile lor de lumină
oamenii trec ținînd în mîini bucuria și tristețea
da, nici în poezie negrul nu există,
tinerii mei prieteni
stau mărturie împotriva acestei culori.

V. PETRESCU-MĂRGEAN

De aceea

Căutăm
cu ochii limpezi drepte căi.
Ginduri limpezi, fapte limpezi
din care însăși ființa noastră
s-a clădit.

Sufletul
ne-a rămas adînc,
neîntors în mîl,
statornic și adevărat
de-a lungul vremii.

Și sîntem blînzi. Nu meritam
atîția morți. Nu meritam

să fim de-atîtea
potrivnice vînturi răvășiți.

Întregi mereu și neîncovoiați
pe ape lungi, de singe
am șiroit și-n văi,
munți de oseminte
am ridicat.
Grea plată.

Nu. Nu o întîmplare fulgerată sîntem.
Nici milă a istoriei, nu. De aceea
ocolim ușile dosnice. De aceea,
pe marea poartă a lumii,
intrăm drept,
intrăm cu fruntea sus. De aceea.

LILIANA POPESCU

Căci țara aceasta

Voi, mîini iscusite,
făpturi de argint viu,
ați fi doar niște
lopeți roase de rugină,
în magazia trîndăviei
de-ați sta.

Voi capete din care
dinamice ginduri pornesc,
cu totul de lemn v-ați afla,
ciudate,
deșeuri ale marilor copaci.

Voi ochi ce nu v-ați opri, adîncind
lumina marilor fapte,
abia niște nasturi de sticlă,
absurd înfipți în
obiectul cap.

Căci țara aceasta nu-i doar
un vag contur, un joc de umbre
pe harta lumii.

Țara aceasta e o inimă ce bate
puternic, mereu puternic.
E o minune vie.
A noastră, inima aceasta.
A noastră.

Cînd dormi viața nu-ncetează

Cînd dormi
efluviul orașului e departe de tine

noapte sau zi
ochiul păstrează în sine
nu lacrima
și nici lumina
ci taina unei înfloriri necunoscute

Cînd dormi
e limpede aerul
o chemare poate însemna
trezirea, la geam uimindu-te
lumina sau ploaia, floarea sau fructul

Cînd dormi viața nu-ncetează
să-ți dăruie ceva

AUREL ALBU

Partidul, inima și lumina patriei

Urmare din pag. 1

Și viața a intrat — incredibil de repede pentru cei ce nu cunosc bine realitățile intime ale societății românești de azi — pe făgașul normalizării. Această mare încercare a relevat superioritatea sistemului socialist, capacitatea și forța angrenajului social-politic constituit în socialism, adevărul legăturii puternice dintre conducere și mase, al puterii de organizare, acțiune și eficiență în ducerea la împlinire a sarcinilor momentului, oricît de grele și complexe ar fi ele.

Marea încercare la care a fost supusă țara a avut darul, cu toate gravele pierderi pe care a trebuit să le înregistrăm, să ne arate cît de puternici și cît de solidari sîntem. Și cît de umani. Pentru că dacă umanismul nostru avea nevoie de o definiție, aceasta a fost scrisă, în modul cel mai concret și convingător, prin mii de fapte în structura cărora s-au adunat firesc puterea de dăruire, abnegația, spiritul de sacrificiu, forța de creație a unui popor. Formula pe care de atîtea ori am uzitat-o în vreme de liniște, potrivit căreia în societatea noastră, socialistă, **pe primul plan se află omul** a fost confirmată în aceste momente prin eforturi extraordinare făcute de oameni pentru salvarea oamenilor, prin faptul că, la îndemnul președintelui țării, a acestui mare om între oameni, centrul de greutate al bătăliei duse în orașele atinse de dezastru, a fost tocmai salvarea supraviețuitorilor, pînă la ultimul om. Și apoi de grija omenească pentru ca toți cei loviți, într-un fel sau altul, să depășească aceste momente, să simtă căldura și sprijinul prietenesc al semenilor săi.

Da, o știm, țara va mai avea încă o vreme răni de vindecat, va cere efortul încordat și de durată al tuturor. Dar mai știm că la capătul acestui efort se află un chip mai luminos, mai demn și mai puternic al țării. Așa cum a fost prefigurat de partid în istoricele sale hotăriri, așa cum ni l-a înfățișat în atîtea rînduri tovarășul Nicolae Ceaușescu. Pentru aceasta, strîns unit în jurul partidului, al secretarului său general, a acționat, acționează și va acționa poporul nostru, ca un singur om, conștient că în partid și prin partid stau forța și tăria națiunii române socialiste.

Rădăcinile încrederii

Urmare din pag. 1

experienței, cu care mulți dintre noi se și nasc și datorită căreia știm că omul, fiecare, e sacru.

Marile nenorociri ne aduc în orice caz în situația de a trăi integral, fie și o clipă, în condiția noastră, a culturii, de unde, în acea clipă, oroarea tuturor pentru indiscreția gestului și a vocii, pentru tot ce plutește ușuratec deasupra încordării aplicate a muncii și a gîndului. Un tînăr a stat unsprezece zile în întuneric, în frig, fără mîncare și fără apă, în capcana betoanelor prăbușite, și alt tînăr, care nu știu cît s-a odihnit și cît s-a hrănit și el în cele unsprezece zile, l-a găsit și l-a scos. Am urmărit cu atenție și ținuta și cuvintele lor. Nici una, nici celelalte nu încercau să contureze evenimentul : ii erau perfect paralele și tocmai de aceea, prin contrast, de un dramatism excepțional. Intrebată cum a rezistat atît timp în cripta ei înghețitoare, răspunsul profesoarei Elena Enache, așa cum l-am auzit la televizor în seara de 14 martie, a fost admirabil. Nu a plîns, nu a făcut mișcări de prisos și s-a constrîns să se gîndească la „lucruri plăcute".

Aceeași a fost, mi se pare, și tehnica de salvare interioară a unui astronaut în dificultate anii trecuți. În împrejurări normale, a te gîndi la lucruri plăcute este a pune alb pe alb. Aici însă avem a face cu un contrast dintre cele mai dramatice pentru că, de-am fi fost în măsură să ascultăm lucrurile plăcute din monologul interior al viteazei profesoare, nu am fi avut nevoie să nu le luăm împreună cu situația în care s-a desfășurat monologul, așa cum, privind un arbore, este cu neputință să facem abstracție de clădirea pe care el se profilează și să imputăm arborelui, astfel, că nu are coloane, cornișe, acoperiș. Pentru că am vorbit de aspectul cultural al împrejurării pe care am trăit-o și o trăim, iată un subiect de meditație serioasă.

Cultura românească în lume

• **LA PRAGA S-A DESCHIS O EXPOZIȚIE** de pictură contemporană românească, la vernisajul căreia au participat artiști și alte personalități ale vieții culturale cehoslovace. În cuvîntul de deschidere, Josef Svagera, adjunct al ministrului culturii, după ce a subliniat valoarea și originalitatea mesajului artistic al pictorilor români, a adus un omagiu emoționant abnegației cu care poporul nostru, sub conducerea partidului, acționează pentru lichidarea urmărilor tragice ale cutremurului de la 4 martie.

• **IN BOGOTA, IN COLUMBIA,** au fost organizate săptămîni ale culturii românești, la care au fost prezentate expoziții cu imagini din România, conferințe consacrate marilor evenimente aniversate în acest an, filme documentare și filme reprezentative din creația celor mai importanți regizori de la noi. De asemenea, au fost organizate simpozioane la care s-au dezbătut aspecte din realizările sociale și culturale din ultimele trei decenii.

• **IN BRAZILIA,** sub auspiciile cineclubului națiunilor, aflat sub autoritatea ministerului de externe brazilian, au fost organizate o serie de manifestări culturale dedicate României, cu prilejul aniversării centenarului Independenței. A fost proiectat filmul artistic **Dacii,** bucurindu-se de un frumos succes.

• **ANIVERSAREA IMPLINIRII A 125 DE ANI** de la nașterea lui I. L. Caragiale a prilejuit la Biblioteca Centrală de stat din Kiev organizarea unei seri culturale. De asemenea, a fost deschisă o expoziție de carte dedicată operelor marelui dramaturg, publicate în România și U.R.S.S.

• **LA TOKIO** a fost publicată, la Editura Kobunsha, lucrarea **Portul popular românesc,** consacrată stilurilor și evoluției costumului tradițional de la noi.

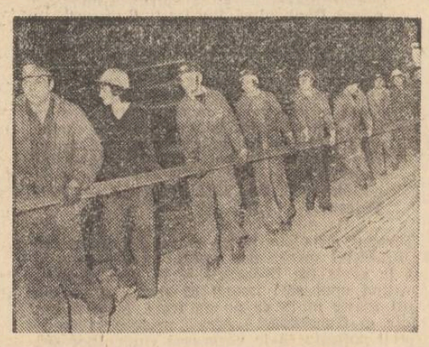

Au revenit cocorii...

Urmare din pag. 1

cut cruntul examen dovedind mari calități și arătînd că este pregătit pentru a înfrunta orice vitregie, oricît de cumplită ar fi ea.

În marea încleștare cu natura, cu furiile și stihiile ei, poporul român a avut în Partidul Comunist Român, în Secretarul său General, tovarășul Nicolae Ceaușescu, un conducător hotărît, energic, lucid. În asemenea împrejurări, asemenea calități sînt determinante și salvatoare.

Am dovedit curaj în timpul distrugerilor. Acum, cînd cutremurul este în urmă și reconstrucția de față, trebuie să arătăm același curaj. Vreme de lamentări nu avem. O luăm de la început acolo unde totul a fost pustiit. Continuăm acolo unde am fost numai întrerupți în munca noastră. Ne adunăm forțele, ne deslănțuim capacitățile, ne calculăm și ne economisim bine resursele materiale, vom fi mai inventivi, ne vom înțelege mai bine rosturile în această lume, în această țară socialistă care așteaptă totul de la noi, vom învăța temeinic lecțiile trase din tragedia trăită în noaptea lui patru martie și vom merge mai departe. Vom construi țara așa cum am plănuit, așa cum am gîndit. Culmea unei civilizații înaintate pe pămîntul românesc nu este departe și este sigur că o vom urca. Avem putere pentru aceasta.

Ne-am dovedit-o singuri în vremea teribilei încercări din acest început de primăvară, în care, totuși, florile au înflorit și cocorii au revenit.

Un vers melodios

Urmare din pag. 1

majoritate, au înțeles aceasta și pentru diferite alte teme și sensibilitatea lor caută expresia plastică ce ar reuși să contureze nuanța cea mai potrivită care ar surprinde noul aspect al vieții, mereu în mișcare. Dar această expresie plastică nu e ușor de găsit. Ea trebuie să folosească cuvîntul cel mai potrivit, adică acela care n-ar strica armonia întregii atmosfere evocate în poezie. Un cuvînt prea abstract, științific sau tehnic, poate să strice într-o poezie intimă. Dar nu e nici o regulă hotărîtă în această privință. Singura lege valabilă e ca poetul, în creația lui, să nu fie obscur și în poezia contemporană găsim de multe ori înțelesul sacrificat. Poetul își avantajează lui numai în procesul de creație, dar creația, ca și el, aparține poporului, care e singurul în măsură să hotărască asupra valabilității lor, în toate timpurile.

Se pare că unii din poeții de azi caută să înlăture tirania rimei, dar versul liber e poate mai exigent decît celălalt, pentru a sugera nuanța afectivă simțită de poet. Însă nu se poate uita că limbajul în general este cel mai puternic instrument de a comunica gîndirea și simțirea noastră, a celor ce formăm societatea omenească și expresia, „limba dulce mult aduce", se aplică și poeziei. Paul Verlaine, pe care un poet sovietic îl numește într-un vers, magul Parisului, în poezia sa „Art poétique", detestă retorismul și cere operei poetice să aibă muzicalitate : „De la musique avant toute chose" (muzică înainte de orice). Un vers melodios sugerează mult mai adînc o stare sufletească, iar un vers liber e deseori amenințat să pară proză.

O dată cu felul pericolelor care se ivesc în creația poeziei noastre contemporane, am evitat să pun și nume de creatori, deși munca lor contribuie indirect la progresul artei poetice și la noi. Dealtfel, dacă sînt sfaturi inutile, acelea se află față de munca de creație în artă, căci numai poetul dovedește valabilitatea metodelor folosite, prin succesul obținut.

Și acum, la încheierea acestor scurte considerațiuni, vă încredințez un secret, căci nu voiesc să spun, în gura mare, că această conversație am avut-o cu mine însumi. Știu eu dacă n-am greșit ?

TUDOR MĂINESCU

În noaptea de 14—15 martie a.c. — ne-a părăsit, după o lungă și grea suferință, TUDOR MĂINESCU, strălucit reprezentant al scrisului românesc. Născut în anul 1892, la Caracal, el și-a dedicat întreaga viață creației literare, slovei artistice, pe care a slujit-o cu talent și abnegație pînă la ultima suflare.

Absolvent al Facultății de Drept din Iași, Tudor Măinescu a colaborat începînd din 1919, la revistele „Însemnări literare", „Viața Românească", „Adevărul" și „Universul Literar", „Rilete de papagal", „Steaua", „România Literară", „Orizont", „Tribuna" etc.

Volumului de debut „O picătură de parfum" (versuri — „Cartea Românească", 1929) i-au urmat : „Suris" (1931), „O fată mică se închină" (1936), schițele și povestirile din „Întîmplări vesele pentru oameni triști" (1940), „Flori și ghimpi" — poezii și epigrame (1956), „Florile prieteniei" (1959), satirele și fabulele din „Muzică ușoară" (1961), „Florile vieții" (1962), „Schițe oarecum vesele" (1966), „Bagaje ușoare" (1968), „3 și cu ROȘCATU 4" (1968), „Soare cu dinți" (1972), „Curățitorii de pete" (1974), „Dana, Dan și Roboțel" (1976).

Cultivînd cu predilecție genul satiric, fabula moralizatoare, scurta povestire educativă, T. Măinescu și-a consacrat în mare măsură forța creatoare îndrumării tinerei generații, formării sensibilității celor mici, omului nou care reprezintă viitorul patriei socialiste. Cu totul remarcabilă este, de asemenea activitatea sa de traducător : satire și epigrame din Persius, Martial, Juvenal, poezii și poeme de P. Antokolssky, M. Aymé, V. Hugo, La Fontaine, Stephen Leacock, S. Marșak ș.a.

Prin dispariția lui Tudor Măinescu, literatura română, greu încercată în aceste zile tragice, pierde pe unul din înzestrații săi slujitori.

Mapamond

„Ce suflet mare, frumos și generos este socialismul"

— presa internațională despre eroismul și bărbăția poporului român —

• Capacitatea poporului român de a traversa zguduirea morală produsă de seismul de la 4 martie, forța lui mobilizatoare au fost consemnate pe spații largi în presa internațională din aceste ultime săptămîni. Se poate afirma că întreaga planetă s-a simțit solidară cu România, exprimînd, prin intermediul cuvîntului și al imaginii, sentimente de compasiune, odată cu aprecierea plină de admirație a hotăririi și voinței sale de reconstrucție. Acestea sînt mărturii ale faptului că omul se simte întîi de toate om, mai înainte de a se determina în mod particular, că principiul ordonator al universului său moral este deplin revelat în participarea la suferință, ca și prin năzuința de a construi din nou, de a reface mai luminos climatul în care trăiesc și visează copiii noștri.

Ziarul **Pravda** scria : „Cu perseverență, stăruință, cu toate forțele lor lucrează oamenii. Cea mai mare parte a întreprinderilor indus-

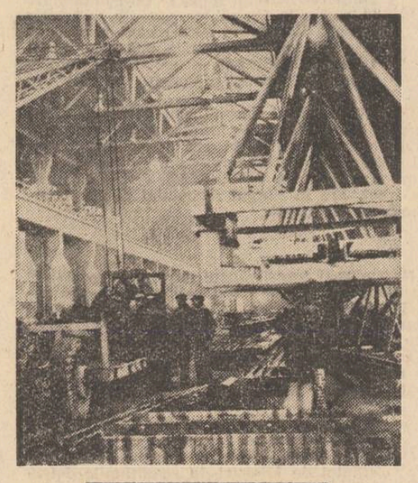

triale, a căror viață a fost perturbată de calamitatea naturală și-au reluat deja activitatea. În România socialistă nu există colectiv de muncă — de la brigăzi pînă la puternicele centrale — care să nu se fi încadrat în întrecerea pentru găsirea unor noi rezerve de creștere a producției". Ordinea desăvîrșită, calmul și răspunderea cetățenească evidențiate de toate ziarele din lume caracterizează un popor înzestrat cu o desăvîrșită conștiință instituțională, avînd o mare vocație civilizatorie. Treapta comunistă a istoriei sale înseamnă de asemenea o mai mare forță de mobilizare, garanția unei coeziuni depline în fața încercărilor. Agenția de presă T.A.S.S. consemna „Bărbăție, voință, rezistență și dăruire de sine, astfel pot fi caracterizate acțiunile locuitorilor din Capitala României, care zi și noapte continuă munca pentru lichidarea consecințelor cutremurului. Lucrările de refacere a întreprinderilor industriale se desfășoară într-un ritm susținut. Au fost necesare numai cîteva ore pentru punerea în funcțiune a două din termocentralele care servesc Capitala și care au fost avariate, restabilindu-se, în întregime, aprovizionarea orașului cu energia electrică. Întreaga țară a venit în ajutorul regiunilor afectate. Lucrările de salvare sînt conduse de comuniști și utecîști".

Realitatea conducerii de către partid a poporului în clipele cele mai grele a fost consemnată în toate telegramele de presă și comentariile provenind din România lovită de cutremur.

Iar **Paese Sera** relevează : „Marele merit de a fi împiedecat teama, de a nu o fi lăsat să-și facă loc printre oameni nici chiar în primele ore și de a fi salvat astfel țara de la haos, de la dezordine și de la enormele consecințe negative pe care acestea le comportau este al partidului comunist. Partidul a fost în această tragedie mare și teribilă voința de oțel, rațiunea acută ca cea a unei spade. Am recunoscut ceea ce este numită **prezența partidului,** pe care am simțit-o și văzut-o eficace și în alte dramatice situații și în Italia. Cînd se **mișcă partidul,** cînd **intervine partidul,** cînd **dispune partidul** situația este pe jumătate deja îndreptată. Logica își reintră în drepturi. În acea noapte, această prezență lucidă a mobilizat și organizat voința de supraviețuire".

„La București nu există panică, relata Agenția iugoslavă **Taniug.** Toată lumea se grăbește spre locurile de muncă (...). Toți activiștii de partid și de stat, toți factorii de răspundere ai vieții sociale din România participă direct la acțiunile de înlăturare a urmărilor cutremurului", iar ziarul chinez **Jenminjibao** a publicat un articol intitulat **Cutremurul catastrofal nu poate intimida eroicul popor român,** în care sînt exprimate sentimentele de admirație față de poporul român, față de președintele Nicolae Ceaușescu, animatorul întregii opere de refacere a țării în aceste zile. Adîncul patriotism al populației a fost consemnat de ziarul vest-german **Frankfurter Allgemeine,** sub titlul **În catastrofă — demn de admirat :** „...nu numai organizarea calmă și precisă a activităților de salvare și înlăturare a dărîmăturilor ci și strîngerea rîndurilor și dialogul direct, spontan, dintre conducere și popor — un patriotism adevărat, și nu unul artificial". Această unitate a caracterizat efortul zilelor de după cataclism, a dat nota dominantă a încordării poporului nostru în fața dezastrului. Ziarul grec **Rizospastis** consemna „O lumină socialistă de îmbărbătare a răspîndit zilele trecute tovarășul Nicolae Ceaușescu peste sfîrîmăturile cutremurului distrugător de la București". Relevînd activitatea conducerii partidului și statului român, **Rizospastis,** continua : „I-am văzut strecurîndu-se printre ruinele gata să se prăbușească, coordonînd activitatea buldozerelor și echipelor de salvare, coborînd în adîncimi, pe urmele glasului unui om prins între dărîmături, pentru salvarea căruia trebuia făcut totul. Am văzut întreaga republică socialistă aplecîndu-se să-l salveze pe acest om, pe fiul său. Ce suflet mare, frumos și generos este socialismul !"

Forța noii orînduiri, capacitatea sa de a răspunde la solicitările istoriei, iată una din lecțiile cele mai importante izvorîte din atitudinea poporului nostru în fața dezastrului. Nenumăratele mesaje de solidaritate, ajutoarele venite din partea guvernelor și a prietenilor noștri de pe toate meridianele au subliniat calitatea cea mai de preț revelată de evenimentele de după 4 martie : abnegația, voința de a depăși durerea și de a reconstrui. Ziarul iugoslav **Politika Ekspres** își intitulează articolul : **Dispar urmele stihiei,** relatînd pe larg despre opera de reconstrucție începută în aceste zile, iar **Magyar Hirlap** de la Budapesta spune că la ordinea zilei în țara noastră este astăzi reconstrucția, mobilizarea tuturor forțelor pentru refacerea economiei. **Journal d'Egypte** constată că „datorită eforturilor întregii populații, numeroase întreprinderi industriale și-au reluat activitatea. Titlul apărut în ziarul bulgar **Rabotniceskoe Delo** sintetizează atmosfera acestei perioade : **Un imens șantier de reconstrucție,** iar ziarul italian **La Stampa** scrie : „România nu va renunța nici la planul cincinal de dezvoltare, nici la creșterea nivelului de trai. Clasa muncitoare, intelectualitatea, țăranii sînt la înălțimea imperativelor momentului, iar militarii și gărzile patriotice își fac cu prisosință datoria".

Sînt numai cîteva mărturii desprinse din uriașa cantitate de informații pertinente și de comentarii pline de înțelegere, compasiune și solidaritate care au afluat în presa mondială în zilele din urmă, mărturisind asupra unui spirit de comunicare între oameni, a cărui aducere aminte poate de asemenea constitui temeiul unor relații noi.

«un dac a coborît de pe columnă»

Titlul nu-mi aparține, fiind dat — în anul 1896 — propriului articol, de către un confrate din Roma.

De cîte ori n-am fost (și n-ați fost) la Sinaia. Din București, doar 120 kilometri pînă acolo. Dar ați păstrat un moment de reculegere în cimitirul orașului ? Iată ce scrie pe unul din morminte : GH. BADEA CÂRȚAN DOARME VISÎND ÎNTREGIREA NEAMULUI SĂU (1911). Pentru desăvîrșirea unificării statului național român, Badea Cârțan a bătut cu piciorul Europa — adevărat „ambasador în opinci".

Au trecut mai bine de 65 de ani de cînd și-a dat obștescul sfîrșit.

1

La moartea lui, Nicolae Iorga scrie : Veșnicul colindător de drumuri care gemea sub greutatea cărților bune și rele, dar românești toate, pe care le căra pe umerii săi, odată voinici, acuma însă sfărîmați de oboseală și de vîrstă, pentru a le duce Dumnezeu știe unde și cu ce folos, de multe ori drept în mîna jandarmilor și vameșilor unguri care-l pîndeau, Badea Cârțan n-o să mai bată la poarta nimănui, cu cererile lui stăruitoare și cu cimiliturile lui istețe. A avut norocul să moară aici pe pămînt românesc și, în loc să-și petrească ultimele ceasuri în arestul vechilor săi dușmani, a închis ochii în [...] Sinaia...

Omul care trece Carpații — pentru prima dată — la 14 ani (1864, toamna, în septembrie), ajunge să transporte, cu propriile forțe, asemenea cantitate de cărți, încît, într-un ordin al Ministerului de interne austro-ungar, se numește o comisie anume însărcinată cu trierea, adică verificarea **„cărților confiscate încă din anul 1903 de la G. Cârțan din Oprea Cârțișoara și depozitate în clădirea poliției din Brașov"** — peste 70 000 de cărți și imprimate ! După cum precizează **Octavian Metea** (cel mai stăruitor și mai bine informat popularizator al figurii lui Badea Cârțan — **din scrierile căruia ne-am documentat**), activitatea comisiei ține peste doi ani (15 septembrie 1903—15 octombrie 1905), iar raportul atunci întocmit și înaintat însuși primului ministru, stabilește că la „cănătenia orașului Brașov" sînt inventariate... 76 621 „tipărituri".

2

Am încercat să calculez, orientîndu-mă după documentele existente, după mărturii și comentarii, cîte cărți putea să transporte Badea Cârțan într-un singur drum.

Eram cioban în munte. Într-o seară, stam de vorbă cu ceilalți ciobani în jurul focului din stînă. Ne-am pomenit cu Badea Cârțan, cu nelipsiții săi desagi, că intră în stînă. «Bună seara, fraților !» Apoi, trudit, a pus sacii jos, a scos din șerpar năframa și și-a șters fața **(I. Vodă — Cârțișoara).**

Așadar, dacă autoritățile au izbutit să pună mîna, în vreo doi ani și ceva, pe mai mult de 70 000 de volume și imprimate, cîte drumuri peste Carpați să fi făcut, cu piciorul, Badea Cârțan ?

Înainte de a porni spre Transilvania, Cârțan venea la unul dintre depozite, alegea cărțile de care avea nevoie și le aseza în trei saci. Doi saci erau lagați, cap la cap, în formă de desagă — pe care o lua pe umeri — iar al treilea sac îl purta sub brat. Pleca cu bagaiul la Gara de Nord, de unde lua trenul spre Predeal (granița cu Austro-Ungaria). (Pentru călătoria pe calea ferată dispunea de un carnet cu o sută de bilete gratuite).
Cobora la Sinaia, la Azuga sau la Bușteni, localități din care începea să urce apoi cu cei trei saci, pe potecile munților. Cînd pantele trebuiau luate în piept, Cârțan urca sacii pe rînd, făcînd în felul acesta de cîte trei ori drumul.
Uneori, la căratul sacilor îl ajutau grănicerii români sau ciobanii **(O. Metea).**

Cărțile sînt confiscate sau arse. Reluînd ideea de a socoti — astăzi — cam cîte cărți putea să transporte Badea Cârțan într-un singur drum, în cei TREI SACI ai săi, am tras concluzia, desigur contestabilă : circa 200—300 volume — astfel încît, logic, pentru a totaliza 50 000 sau 70 000 de cărți confiscate, arse, el a fost nevoit să facă, nici mai mult, nici mai puțin, decît... vreo 200 de drumuri.

Stocul de cărți al ciobanului din Cârțișoara a fost dovada grăitoare a muncii sale intense și pasionate. Numărul mare trezește admirația prin varietatea lor, iar cunoașterea mai amănunțită trezește uimire. Cantitatea cărților poate fi asemănată cu o librărie sau bibliotecă obișnuită în zilele noastre **V. Curticăpeanu).**

Și trebuie să pornim — în calculul nostru ipotetic — de la ideea că, bineînțeles, Badea Cârțan a trecut, **de nenumărate ori,** fără a fi fost interceptat de grănicerii de la frontiera imperiului austro-ungar, sau de către jandarmi și poliție, pe parcursul spre casă.

3

A fost odată, la Cârța lui departe, unde oile, adesea părăsite, și-au pierdut acum stăpînul, un baci ca oricare.
Era un om făcut cînd asupra nației întregi a trecut un mare vînt de speranțe romantice. În numele originii glorioase, cu gîndul la frăția latină, se cerea dreptate pentru ai nostri cei supuși [...] și se credea că o protestare puternică împotriva tiranilor va ajunge pentru ca neamul nostru de nobilă viță să reintre în stăpînirea drepturilor sale [...].
Se privea pe sine ca un purtător de misiune superioară, un îndeplinitor de porunci ce vin mai de sus. Altfel nu se jertfește liniștea unei vieți întregi. Și, pentru că porunca-i venise prin cărți, prinse pentru dînsele o dragoste fără margini. Toate-i erau deopotrivă ; chiar după ce le cetea, era convins că în fiecare pagină se vorbește de maica Roma, de latinitatea înfrățită, care-n iubire își găsește viitorul [...].
Și după urma lui va rămînea aceasta : credința sălbatecă pe care un țăran a avut-o pentru visurile cărturarilor din vremea lui și nemărginita-i evlavie pentru cartea în care vedea numai lumină și mîntuire... **(N. Iorga).**

Dar cum se descrie el însuși : cu destulă autoironie, spontan și sfătos, mistuit însă de chemări care vin de dincolo de sine : „Într-o bună zi, dimineața, în anul '96, ce-mi trăznește prin cap ? Zic, mă Cârțane... tu trebuie să te duci la Roma. Să vezi cu ochii tăi, cine a fost moș-to și strămoș-to ! Și dusu-m-am". Sau : „Într-un rînd... stai să văz, pare-mi-se primăvara, am plecat iar la drum. Zic : tot atîta... haș și pînă-n Spania. Cum o fi fost de rînd, că tot prin Roma trece cărarea. Vorba aia, toate drumurile duc la Roma"...
Cei care-l cunosc îl descriu diferit :

Cu cît îl ascultam, mă simțeam mișcat de glasul și portul acela neaoș românesc, de dorința neînfrîntă ce-l pornise din munții lui și-l adusese pe jos în Italia [20 de zile de mers], pînă la Roma [...]. Pentru mine el adusese nota emoțională a graiului românesc, îndrăzneala de a ajunge cu orice preț la Roma, forța rasei latine [...] geniul politic al marelui împărat care împlintase în cuiburile Carpaților sămînța vulturilor romani. Ce putere miraculoasă mînase pe acest țăran spre obîrșia neamului său ? **(Duiliu-Zamfirescu** — pe atunci ambasador al României la Roma).

Cu aproape două decenii mai devreme, păcurarul George Cârțan — aflîndu-se (de zece ani) în cîmpia Munteniei, la sud de Ciulnița, unde își făcuse omul stînă împreună cu un alt cioban — se prezintă VOLUNTAR, cerînd să plece pe front. Era în timpul războiului pentru independență națională.

4

Nenumărați transilvăneni au luptat, cot la cot cu frații lor munteni sau moldoveni, la Grivița, la Plevna, la Smîrdan... George Cârțan n-a avut această șansă. Mai întîi, împreună cu tovarășul său de stînă, s-au înfățișat — cu turma — la „Comandamentul etapelor", în Buzău, predînd-o în cadrul rechizițiilor (și-au păstrat, strict, numai animalele necesare reproducerii).

Art. 1. În caz de mobilizare parțială sau totală a armatei, Ministerul de Resbel hotărăște, cu aprobarea prealabilă a Consiliului de Miniștri, în condițiunile determinate prin legea de față epoca cînd începe pe de o parte sau pe tot cuprinsul țării obligatiunea pentru locuitori de a da prestațiuni în natură, necesare pentru a completa insuficiența aprovizionamentelor armatei, adunate prin mijloacele ordinare ale administrațiunii resbelului (din **Legea asupra rechizițiunilor militare** — semnată : CAROL — Ministru de Justiție I. CÎMPINEANU — Ministru de Resbel General de brigadă CERNAT — **1877,** aprilie, 22).

Mai tîrziu, cînd va apărea „recapitularea generală pe județe" a „ofrandelor primite de stat pentru trebuințele armatei române în anii 1877 și 1878", tabelul cuprinde : berbeci și oi, boi și vaci, cai și iepe, fasole și alte legume, grîu, orz, ovăz, porumb, vin și rachiu, brînză și cașcaval, făină și mălai, pastramă și carne, pîine, fin și paie, cojoace, flanele, scame, fesuri și alte obiecte de legat rănitii, rufe, pînză, flanele și postav, obiecte de așternut, îmbrăcăminte, încălțăminte, mobile, tacîmuri de masă, vase de metal, vase de pămînt, hamuri, trăsuri, saci, sume de bani primite anume pentru cumpărarea de arme. Printre toate acestea — și oile lui George Cârțan, cel atît de îndrăgostit de lectură, încît — la pășune — „oile i se risipeau ca făina orbului".
Fără doar și poate, citind știrile din ziare, ordinele de zi și apoi comunicatele, George Cârțan se decide să plece, voluntar, la armată. Desprindem din ÎNALTUL ORDIN DE ZI

„Ofiteri, subofiteri, caporali și soldați
În momentele grave prin care trece țara noastră, România întreagă are ochii ațintiți asupra voastră, ea pune în voi toate speranțele sale.
În ora luptei, veți înaintea voastră faptele bătrînilor oșteni români ; aduceți-vă aminte că sînteți urmașii eroilor de la Rovine și de la Călugăreni.
Drapelul sub care luptați este în mijlocul vostru însăși imaginea Patriei. Urmați-l, dară vitejește, și cînd odată laurii păcii vor reînverzi pe munții și cîmpiile României, Patria, cu recunoștință, va înscrie numele bravilor ei apărători pe frontispiciul edificiului independenței române".

Voluntarul Cârțan N. George nu apucă să facă frontul. La Roșiorii de Vede este repartizat Companiei 3 de recruți, aparținînd — s-ar părea — „rezervei cavaleriei" care număra două regimente de roșiori. Războiul se încheie curînd datorită vitejiei învingătorilor. Astfel încît — la 29 iulie **1878** — se dă „Decretul pentru trecerea armatei pe picior de pace, începînd cu ziua de 5 august 1878". Fostul voluntar va continua să lupte, altminteri, în felul său atît de ingenios și perseverent, prin drumurile pe care le bate, fie pentru a transporta cărți, fie pentru a duce pretutindeni în lume, imaginea de neuitat a „dacului de pe Columnă".

Cine nu cunoaște astăzi [1897] pe Badea Gheorghe Cârțan !... Trebuie să fii un cetățean foarte obscur, ca să nu fi avut cinstea, măcar o dată în viață, să nu fi fost cercetat de acest bun patriot. De la d. Bursan pînă la Félix Faure [președintele Franței], de la Imbriani la Crispi [om politic italian, la un moment dat președinte al Consiliului de Miniștri, de la Carpați la canalul Minecii — toată lumea și toate locurile sînt cunoscute în persoană de neobositul român **(Duiliu-Zamfirescu).**

5

1894. Luna mai. La Cluj are loc celebrul proces al memorandiștilor. Pe banca acuzaților se află, printre alții : Ioan Rațiu, Gheorghe Pop de Băsești, Vasile Lucaciu, D.P. Barcianu, Iuliu Coroianu, Gherasim Domide... Dezbaterea — în sala „Redutei Orășenești. Sala cuprinde 1 000 — 1 200 de locuri, la etaj, pe trei părți, fiind galeria. La galerie, probabil, se află și pitorescul personaj, anume venit la Cluj pentru a asista la acest proces politic, intentat celor care luptă din răsputeri în vederea dobîndirii drepturilor ce li se cuvin românilor transilvăneni. După mai bine de două săptămîni de dezbateri, memorandiștii sînt condamnați — în total — la peste treizeci de ani de temniță, plus la plata unei sume respectabile, reprezentînd cheltuielile de judecată. Recursul condamnaților este respins în pripă și oamenii, dintre care mulți cu părul alb, ajung în închisorile din Vaț sau Seghedin. Acestora — de lîngă Columna lui Traian, alături de care Badea Cârțan va înnopta cîndva — poetul și criticul literar G. Carducci (viitor Premiul Nobel) — 1906 le scrie :

Românilor de peste Carpați, o salutare din apropierea Columnei lui Traian, pentru credința în viața nemuritoare a Gintei noastre.

În acea perioadă, păcurarul din Oprea Cârțișoara obișnuiește să spună, în gura mare, niște versuri de el compuse : „Eu cioban George Cârțan / Nici n-oi bea nici n-oi minca / Pîn de Seghedin n-oi da. / De iubiții osîndiți / Ce-s în temniță zvîrliți".

Mai tîrziu, odată, venise țăranul rătăcitor al acelor zile, Cârțan de la Făgăraș, să mai vadă „cum mai merg trebile la temniță" și neobținînd permis de vizită s-a plimbat ziua întreagă sub zidurile temniței, cîntînd din fluier duioase melodii de la sat. Ascultîndu-l, căci fluierul pătrundea pînă la noi, fără să știu cine cîntă din fluier „ne-au podidit pe toți lacrimile. **(V. Braniște).**

Așa cum pătrunde sunetul fluierului pînă și-n temniță, pătrunde Badea Cârțan, cu sacii săi plini de cărți românești, prin munți, pînă la ținta propusă. Alteori — tot în **1894** — vizitează și Vațul.

Cel mai asiduu vizitator la Vaț a fost Badea Cârțan din Țara Făgărașului care venea regulat la Vaț și Seghedin să mai stea de vorbă cu „domnii noștri". Modest, prietenos și sfătos lucru mare, cum era, el aducea întotdeauna aerul sănătos și limpede de la țară, în ambianța de umbră și îngîndurare a temniței de stat. De asemenea el milita, chiar și în fața străinilor, deschis și cu curaj neînfricat, deși încolo cuviincios, în favoarea drepturilor **românilor ardeleni. Badea Cârțan** se dovedise un mare propagandist al nostru De la un timp, directorul închisorii care îl bănuia de spionaj, căci nu-și putea explica desele apariții ale acestui valah bărbos, în straie ciobănești, cu căciula mare pe cap și țundra de oi în spate, i-a interzis accesul la temniță. Atunci badea Cârțan, ca să arate totuși că nu i-a uitat pe martirii neamului, s-a așezat liniștit la poarta de intrare și scoțînd fluierul din șerpar a început să doinească de jale, timp îndelungat, spre surprinderea trecătorilor unguri din afară și spre mulțumirea întemnițaților ieșiți în curte și asupra cărora acest semn de viață, transmis peste ziduri, produsese o profundă impresie. **(D. Comșa).**

„Foaie verde trei smochine, / Mult mă mir, cioban, de tine. / Unde-ai fost la ciobănie, / De pe fața ta poți scrie / Ca pe-o coală de hîrtie ?... / Fost-am, zău, pe cel norut, / Fost-am la cap de codruț, / Sus pe vîrful muntelui, / Unde-i drag sufletului. / Și minat-am dragi mioare / Printre iarbă numai floare. / Pe la limpede izvoare, / Pe la umbră de copaci. / Printre mîndrulițe fragi. / Ușurel vînt cînd bătea, / Fluierul frumos cînta, / Oile mi le-adormea ; /Cînd bătea vîntul turbat, / Cu zăpadă mestecat, / Fluierul minuni făcea, / Gerul că mi-l alunga" (folclor).
Fluierul minuni făcea — și Badea Cârțan, alt tip de cioban, la fel de pitoresc, însă mai puțin idilic. Motiv pentru care avea să sufere și el trei condamnări : una — două luni închisoare, a doua — o lună închisoare, a treia sunînd astfel : „Cârțan George, de 56 de ani, cioban din Oprea Cârțișoara, se condamnă la un an temniță grea, pentru delictul de agitație împotriva statului și răspîndirea de cărți interzise". Un autor francez descrie caracterul polițienesc-represiv al imperiului austro-ungar :

Poliția este o ramură a birocrației ; ea este ramura cea mai caracteristică și mai demnă de dispreț ; ea năpădește toate compartimentele învecinate, justiția, administrația ; ea se introduce în Ballplatz [Ministerul Afacerilor Externe] și dă politicii externe a monarhiei [habsburgice] o alură care stîrnește rîsul și este, în același timp, sinistră. **(René Pinon).**

Dar unde nu-i ? Odată, în iarna lui 1895, vine la București și petrece noaptea lîngă statuia lui Mihai Viteazul — domn încoronat cu ÎNTREITA CORONĂ a Țării Românești, a Moldovei și a Transilvaniei.

București, București, ce farmec divin îmi inundă inima cînd rostesc acest cuvînt. Ce fericire cerească mă împresoară cînd îmi revine în minte memoria acestui oraș. Și mîna parcă îmi tremură, cînd încerc a descrie impresiile și suvenirurile mele de pe apa Dîmboviței. București, București, tu nu posezi grandețea orașelor din Apus și totuși în ochii mei apari mai admirabil ; tu n-ai splendoarea lor, și totuși ești mai luminos, tu nu te poți lăuda cu frumusețea lor, însă pentru mine ești mai încîntător. Pentru ce, de ce pieptul meu se agită de amintiri dumnezeiești la amintirea ta ? Nu nu-mi răspunzi, dar inima îmi șoptește tainic : PENTRU CĂ EȘTI CAPITALA ROMÂNILOR ! Capitala românilor ? DA, VEI FI ! (1868 — **Iosif Vulcan).**

„Țăranul cu plete negre și țundră în spate" **(V. Braniște)** merge **per pedes apostolorum** și pînă la aPris (ca Brâncuși) — în **1896,** vara — povestind apoi că-i „vesel că francezii m-au cinstit foarte mult, ca pe un frate. Mi-a plăcut Franța și francezii..." Aici, profesorul Emile Picot îl poftește să le vorbească studenților săi, cărora le preda, la universitate, limba română („se învață românește la Paris" — **N. Iorga) :**
— Să nu uitați, dragii mei, ce soartă am avut noi românii, care am rămas singuri în fața năvălitorilor. Dacă nu eram noi să le ținem piept, ce se alegea de voi ? La adăpostul nostru ați avut tot răgazul să vă întăriți și să vă cultivați. V-a fost dulce și de folos ajutorul nostru. A sosit vremea să ne dați o mînă de ajutor...
Aflîndu-se de față și studenți români, acestora le spune :
— Voi, dragii mei, luați aminte ce vedeți aici. Nu pierdeți vremea, învățați și vă luminați. Pregătiți-vă tot timpul cu gîndul la țara care v-a trimis și vă așteaptă să vă întoarceți cu diplome de ingineri, profesori, avocați, medici — oameni pricepuți, cu dragoste de popor. Apoi să vă apucați de lucru, să construiți în țara noastră ce ați văzut aici, dar mai ales, să îndreptați soarta țăranului român, care e lipsit de drepturi și libertăți [peste doar un deceniu avea să izbucnească anul de foc 1907].
Badea Cârțan străbate, așadar, Italia, Franța, dar și Belgia, ajunge și la Ierusalim, vrea să vadă Spania (însă nu izbutește), din nou Roma, în 1889. Autentic **globe-trotter !**

Badea Cârțan nu știa decît românește, dar el era sigur că toți frații latini înțeleg, sînt datori a înțelege accentele lui latine. Și era încredințat că iubirea lor — pe care a și deșteptat-o ici și colea prin caracterul impunător al energiei manifestații populare cuprinse în fapta lui — e așa de puternică, încît nici bani de drum nu-i trebuie. Așa a străbătut Italia și Franța... **(N. Iorga).**

Ca să ajungă, de pildă, de-acasă, pînă la „Maica Roma cea bătrînă", iată-i itinerariul :

Oprea Cârțișoara ● Timișoara ● Becicherecul Mic ● Periam ● Sînnicolaul Mare ● Macău ● trece Tisa ● Seghedin ● Féiegyháza ● Kecskemét ● Cegléd ● Budapesta ● Tatra ● gyor ● Neusidel ● Viena ● de-a lungul Dunării : Linz ● Wels ● Salzburg ● de-a lungul Innului : Kufstein ● Innsbruck ● trece Alpii (din Tirol în Lombardia) ● Mediterana : Genova ● ● Pisa ● Roma (prin via Salaria) ● (după **O. Metea).**

Atunci cînd, în pragul secolului al XX-lea, sute de oameni de știință — orientaliști — participă la un congres internațional, la Roma (printre românii prezenți : V.A. Urechia, Grigore Tocilescu), apare din senin și Badea Cârțan. Există fotografia (reprodusă și de **„L'Ilustration"**, în care păcurarul din Oprea Cârțișoara, cu căciulă și opinci, pozează printre delegații la congres, alături de Columna lui Traian, unde chiar el a depus o coroană de bronz (și, cu totul ieșit din comun : a presărat în jurul Columnei un pumn de pămînt românesc și boabe de grîu, aduse în desagă) :
Doamne ce-am mai pățit [venit de pe drum, cu „veșminte prăfoase... chipul lui aspru, osos cu părul zburlit" — cum îl descrie, altădată, același Iorga — trebuie să se schimbe, să fie pregătit pentru festivitatea de a doua zi]. Peste noapte, două italience mi-or croit o cămașă românească, mi-or spălat cioarecii, mi-or văcsuit opincile. M-or gătit ca pe un mire. Ce era să fac ? Nu mă puteam împotrivi, trebuia să stau în rîndul delegației care era îmbrăcată în ținută. Vorba aia, să nu fac neamul de rușine [...] Frumos a mai fost ! Pînă la Columnă am mers cu trăsura. Lîngă domnul Urechia, eu țineam coroana în brațe [...] Pe ulițe, lume peste lume. Era mîndru ca prefectul de Făgăraș, cînd se plimbă cu trăsura trasă de patru cai. În apropiere de Columnă un potop de lume și care cum ne recunoștea, striga „Evviva, evviva... rumeno !" [Trăiască, trăiască românul !] Cînd am ajuns lîngă Columnă : fanfare, cuvîntări, lacrimi de bucurie, entuziasm. După ce am depus coroana pe treptele Columnei, ministru Bacell[i] mi-a cerut poza, mi-a strîns mîna cu căldură **(Badea Cârțan).**
„Latina gintă e regină, / Între-ale lumii ginte mari" — spune poetul, adică Vasile Alecsandri, în „Imnul gintei latine", cîntat atunci, lîngă Columna lui Traian, pe muzica lui Filippo Marchetti : „Nu pot să uit toată viața sărbătoarea din 12 octombrie 1899. S-a cîntat **Imnul gintei latine :** îți dădeau lacrimile nu alta, de mîndrie. Atunci mi-am dat seama de prețuirea ce se dădea românilor de alte popoare".

Și, cînd toată lumea românească era zguduită de o luptă al cărui sfîrșit norocos se credea aproape, de tot aproape, o anume conștiință nouă și neașteptate dorințe se treziră și în sufletul țăranilor de dincolo, cari botezîndu-și copiii Cezar și Octavian, erau siguri că au dat ajutorul lor la renașterea Romei dunărene. Și unul dintre dînșii își luă atunci toiagul pe care nu l-a mai părăsit niciodată **(N. Iorga).**

Toiagul acesta, din mîna lui George Cârțan, a bătut și drumul pînă la Putna, în **1904,** iulie 2, cînd se comemorează 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare și vorbește, la fața locului, Iorga. Peste exact șapte ani, luîndu-și toiagul, și simțindu-și sfîrșitul aproape, face ultima sa călătorie peste Carpați, ca să moară în libertate. La puțin timp de la plecarea de-acasă, din Oprea Cârțișoara, într-adevăr, închide ochii pentru vecie.
„Badea Cârțan n-o să mai bată la poarta nimănui, cu cererile lui stăruitoare și cu cimiliturile lui istețe"...

Badea Cârțan s-a stins și cu el dispare o figură caracteristică, cunoscută din vedere sau din auzite în toate colțurile locuite de români [...] Acum badea Cârțan a încheiat pribegiile lui... (dintr-un articol publicat atunci la **Lugoj, în Drapelul lui Valeriu Braniște,** care-l cunoscuse îndeaproape).

Sinaia. Un mormînt pe care scrie : GH. BADEA CÂRȚAN DOARME VISÎND ÎNTREGIREA NEAMULUI SĂU. (1911). Astăzi, după scurgerea a 65 de ani, cînd trecem cu trenul sau mașina, pe Valea Prahovei, fie în goana locomotivei electrice, fie în graba cailor putere, să ne lăsăm gîndul, o clipă măcar, să fugă — cu pioșenie — spre locul în care se odihnește omul cu toiag, ciobanul care și-a preschimbat oile în cărți, mînîndu-le peste munți, la frați, să-i lumineze, păcurarul cu inimă de poet, în stare să poarte în desagă, la mii de kilometri depărtare, un pumn de pămînt românesc și altul de boabe de grîu, ca să le presare, prinos, de jur împrejurul Columnei lui Traian.
Și totuși, simbolicul toiag de drumeț, al lui badea Cârțan, continuă să bată drumurile prin nepoți. Ba mai mult chiar : dînd față năzuințelor sale și întocmai ca în Alecsandri — „Ca să treacă DRUMUL MARE / Peste-a noastre vechi hotare", de apă, de piatră — **Transfăgărășeanul** taie, de cîțiva ani, drum direct din Transilvania în Muntenia. Cîndva numiți „Carpații despărțirii seculare" sau — după spusele lui Iorga — „șira spinării poporului românesc, de o parte și de alta se întind coastele aceleiași ființe". Carpații pe care Badea Cârțan i-a străbătut într-atîtea rînduri, cunosc — în sfîrșit — sărbătoarea înfăptuirii. Cu prilejul inaugurării **Transfăgărășanului,** sus în munte, la Bilea-lac, împreună cu un grup de consăteni din Cârțișoara, se află și strănepotul lui Badea Cârțan, pe nume Florian Cârțan („botezîndu-și Cezar și Octavian" — sau Florian), purtînd un inalt mesaj :
— Mult iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu. Noi, locuitorii acestor străbune meleaguri de unde badea Cârțan, mistuit de dorul luminării, a plecat să cunoască țara și istoria gloriosă a neamului românesc, trăim astăzi sentimentul înălțător al împlinirilor. La treptele de bunăstare și civilizație pe care am urcat, îndemnați și conduși de partid, se adaugă încă una pe care părinții nici n-o visau : aceea a Transfăgărășanului... Vă rămînem pentru totdeauna recunoscători și ne angajăm să prețuim și să grijim darul ce ne-ați făcut, ca pe lumina ochilor.
Atunci, la inaugurarea **Transfăgărășanului,** în amfiteatrul multisecular, răsună asemenea inspirate cuvinte :

PARCURGÎND ACEST DRUM, PRIVIND PISCURILE ÎNALTE ALE MUNȚILOR, NE DĂM SI MAI BINE SEAMA CE A ÎNBĂRBĂTAT ÎNTOTDEAUNA ȘI A PĂSTRAT TREAZ SENTIMENTUL NAȚIONAL AL POPORULUI NOSTRU, CE L-A ÎNDEMNAT CA ÎN CELE MAI GRELE TIMPURI SĂ-ȘI APERE GLIA PRIN LUPTE GRELE. AICI S-AU NĂSCUT MOȘII ȘI STRĂMOȘII NOȘTRI. AICI ESTE LOCUL POPORULUI ROMÂN ! OAMENII CARE AU TRĂIT PE ACESTE MELEAGURI, PE ACESTE ÎNĂLȚIMI AU IUBIT ÎNTOTDEAUNA — CA ȘI CĂPRIOARELE, CA ȘI PĂSĂRILE — LIBERTATEA, SIMȚIND CĂ NU POT TRĂI DECÎT ÎN LIBERTATE. STĂPÎNI PE ȚARA LOR, PE DESTINELE LOR. **(Nicolae Ceaușescu).**

Mihai Stoian

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
13
(778)
Sîmbătă
26 martie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Viața atotbiruitoare

trăim orele fierbinți ale reconstrucției. Viața a revenit și revine, biruitoare, la normal. Soarele acestei primăveri, mai așteptat și mai luminos decît altădată, usucă lacrima de pe obrazul nostru și ne dă, într-o tainică solidaritate de care vorbește vechiul basm românesc, puteri noi.

Iarăși frunza verde din cîntecele noastre bătrîne își instaurează imperiul ei rodnic și în acest fapt al naturii, dintotdeauna în firească osmoză cu reliefurile cumpătate ale sufletului nostru, citim o semnificație îmbărbătătoare.

Ferice de poporul care poate să spună : „Vom învinge și de această dată, pentru că e dreaptă biruința !"

Dacă am constatat, cu inimile îndurerate, ce a fost în stare să distrugă o forță oarbă și niciodată pereche cu noi, trebuie să spunem că, înțelepți cum ni-i firea din bătrîni și lucizi cum ne sînt programele prezentului, nu putem admite și n-am admis consecințele nepreväzutului și absurdului seism. În firească, tonică linie de continuitate cu însăși lamura noastră sufletească n-am putut admite aceste ravagii — și încă din primele clipe după ce ele și-au arătat fața monstruoasă. Încă din primele clipe și într-o solidaritate pe care am mai dovedit-o în atitea rînduri de însemnătate crucială ale istoriei noastre ne-am unit cugetele și brațele pentru a înlătura nefastele urmări, pentru a salva pe cei loviți, pentru a îmbărbăta pe cei îndurerați.

Din nou, Partidul Comunist Român s-a dovedit a fi forța capabilă de a uni și dirija într-un același scop comun rezervele și energiile întregii țări, pentru refacerea cît mai rapidă a rosturilor noastre complexe. Oră de oră, zi de zi, comuniștii, în frunte cu secretarul general al partidului, s-au aflat în primele rînduri pe fronturile, cu adevărat eroice, ale magnificului efort de reconstrucție. Nu ordinul declamat de la birou, ci prezența la fața locului, înfruntînd pericolele, au prezidat faptele acestor zile. Sînt rare, în istoriile multiseculare ale națiunilor, dovezile de asemenea abnegație, dăruirea de sine și sfruntare a oricăror jertfe în scopul binelui comun cite a demonstrat în aceste zile de crîncenă și încrezătoare luptă secretarul general al partidului nostru.

Nici o **sete de repaos** nu și-a îngăduit președintele țării în aceste zile lungi și nopți nedormite, alături de neam și de fiecare om, sever și îngăduitor după cum o cereau împrejurările, îndurerat însuși și lucid totodată, nerăbdător de a-și vedea țara și rosturile ei repuse iarăși în făgașurile firești.

Acum nu-i loc pentru lucrurile spuse cu jumătate de gură. Orice om de bună credință, de la noi și de aiurea, a observat și recunoscut, în acest efort colectiv și larg cuprinzător, dialectica lui semnificație: în același timp cu energicele strădanii pentru salvarea vieții atinse de aripile sinistrului — grija pentru viața în necontenită perpetuare a țării întregi, viață liberă și atotbiruitoare, o dată cu înlăturarea grabnică a gravelor consecințe ale seismului — gîndul mereu treaz a ceea ce se va construi în loc, dincolo de orice lament — această operă atotcuprinzătoare de refacere, cumpănită și totodată cutezătoare, din mers.

Acolo unde cataclismul a prăbușit edificii vom dura altele, noi, mai semețe și mai frumoase. Capitala României socialiste, așa cum s-a hotărît la recenta Consfătuire de lucru de la C.C. al P.C.R., prezidată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, va arăta și mai falnică, implicînd o nouă viziune arhitectonică a centrului edilitar-politic al țării, pe măsura realizărilor socialiste, îmbinînd armonios principiile de construcție modernă cu elementele tradiționale ale arhitecturii românești, conferind Capitalei specific, personalitate.

Acolo unde pămîntul a fost rănit vom ara cu grijă și vom pune sămînță proaspătă.

Acolo unde uzinele și fabricile noastre au avut de suferit, în ritm cu continua desfășurare a producției, vom face întăriturî noi, solide, asigurînd și lărgind capacitățile productive.

Chiar cîntecele noastre, întrerupte pentru o clipă lungă și dramatică, și-au reluat și își vor relua și mai grav, dar totodată și mai încrezătoare, melodiile lor inconfundabile.

Peste jertfele furate fără consimțămîntul nostru, peste lacrimile care ne dor și ne vor mai durea încă și dincolo de sacrificiile pe care sîntem unanim decși să le facem pentru revenirea în matca vie și firească, păstrăm neștirbită încrederea în capacitățile noastre, în modul nostru socialist de a ne rîndui rosturile.

Iată, în România este primăvară !

Luceafărul

UN NEAM DE OAMENI TARI

Ctitor de încredere

diminețile acestea pe care le sorbi cu nesaț, pe care le aștepți și le înțelegi altfel, mai adevărat, mai profund, diminețile acestea am văzut copii purtînd pe umeri lădițe cu răsaduri proaspete. Vor fi sădite în pămîntul răzvrătit cu putină vreme în urmă. Pămîntului care ne-a aruncat întuneric și groază îi dăruim flori. Gestul acesta nu este nici semnul umilinței nici al supunerii în fața forțelor oarbe pe care am vrea astfel să le îmbunăm, gestul acesta este al forței, al puterii noastre, al speranței și rațiunii.

Îmi spunea cineva că oamenii s-au făcut mai buni. Nu, oamenii nu s-au făcut mai buni, oamenii au fost astfel dintotdeauna. Au redescoperit însă printre lacrimi prețul omeniei, s-au redescoperit pe ei înșiși, puterea de a înțelege și a se înțelege. Au redescoperit sensul profund

Daniela Crăsnaru

Continuare în pag. a 4-a

Pămîntul pe spinări de elefanți

Vineri, patru martie, douăzeci și unu și douăzeci și cinci. Cîte nu se pot face la această oră cînd se încheagă primele vise din somnul abia început al copiilor ! Ori că, după o zi de muncă, îți împrospătezi fața cu apă sau te așezi la cină, ori că stai de gardă la un spital, ori că umpli ieslea vitelor cu fîn și privești fără grabă cerul, cercetînd ce vreme va să fie, ori că te dogorește roșul aprins al unei forje, ori că mai corectezi un extemporal, ori că ostenești peste cifrele sau peste metaforele unei cărți, și că mai întîrzii prin oraș la o zi onomastică, la un spectacol sau la o cofetărie, ori că dai un telefon unui prieten, și că, înainte de a te culca, întri pe vîrful picioarelor în camera copiilor, le iei jucăriile din brațe și îi învelești, sărutîndu-i, tot una este.

Dar cei mai mulți am fost în fața televizorului ; mirați de zig-zagurile apărute pe ecran, mirați de dansul grotesc al condelabrului. Și unii, vai, tot mulți, asurziți de un zgomot bubuitor, urmat la un interval foarte scurt de unul și mai puternic ; apoi bezna, apoi dezastrul.

Așa îmi închipui că a fost.

Și apoi revenirea luminii, primele ajutoare : Președintele țării alături de popor, punînd înainte de toate viața celor care mai puteau fi salvați. Zile și nopți fără odihnă, din care am înțeles că omului îi este mai scump tot omul.

Nu pot să-mi iert că, trecînd peste toate, n-am fugit din acest oraș liniștit al Ardealului, să aud cu urechile mele, printre dărîmături, un cuvînt monstruos care ne obligă să-l rostim : „molozul", să văd cu ochii mei cît de aproape e viața de moarte ; să adun lucruri risipite, să ajut o femeie, să îngrijesc un copil ; dar, mai ales, peste toate, să ascult inima unui om scos de sub ruină, întors să trăiască a doua viață, pe care i-au dăruit-o prietenii lui, oamenii.

Nu peste mult, cînd nu vom mai lăsa nici o urmă, cînd vom reface totul, voi povesti unor pitici dintr-o grădiniță sau școală ; și, ca într-o veche cosmogonie, le voi spune că a fost odată, pe cînd pămîntul era așezat pe spinări de elefanți, ca unul din ei să se scuture surpînd cu un fulger negru dedesupturile, dărîmînd blocuri, înghițind case, strivind oameni, dezmembrînd păpuși. Dar a trecut atît de mult de atunci că urmele nici nu se mai văd, ei vor crede ca într-o poveste, iar eu mă voi gîndi că am avut un vis urît. Și, respirînd fără sfială, le voi mai spune că cel mai minunat lucru e să simți că trăiești.

Arad, martie 1977

Carolina Ilica

Jurnal de poet

O mie nouă sute șapte

Țăranul e sămînța pe pămînt
Ajunsă-n brazda bună de sub țară
De mii de ani tot crește în adînc
Din cînd în cînd c-o veste înafară

Se tot cufundă clopotul greoi
În cerul dincolo de oseminte
Și în văzduh spre stele chipul lui
E mai presus de soare și cuvinte

Sămînță bună spinzurată-n vînt
Moldovănînd pe obcine la vale
Au tot murit țăranii pe pămînt
Pîn-au ajuns cetăți și catedrale

Prin secete și crăpături de stînci
Prin nouri de lăcuste, pe sub hoarde
Sub tropotele cailor barbari
S-au tot svîrlit semințe miliarde

Și cînd isbit-au bicele cerești
Pe cîrtițe mocnind din mușuroaie
Greierul blînd al grîului de rînd
A explodat sub țară vîlvătaie

Și-a-nvlăstărit acest umil pămînt
Și-a dat în floare crinul pe cîmpie
Și dintre toți ce-au fost și nu mai sînt
Rămas-a focul care să-i învie.

Ioan Alexandru

Sadoveanu și dimensiunea ruralității

Opera lui Mihail Sadoveanu este geografia și cronica unui cosmos. De aici derivă caracterul unitar, suficient sieși al fiecăreia din creațiile sale, de aici și aspectul „ciclic" al operei sale, construită pe baza unui număr redus de conflicte epice și de tipuri psihologice, mereu reluate în peisajul diverselor epoci și medii social-istorice. Puținătatea temelor narative este compensată de adîncimea conflictelor existențiale reprezentînd, întotdeauna momente de răscruce ale vieții omenești, Adolescența, dragostea juvenilă, inițierea în înțelepciunea vieții, moartea, par a fi motivele predilecte, axele tematice în jurul cărora se centrează fiecare creație. Romanul sau scurta povestire redau în egală măsură tensiunea conflictelor, amploarea trăirilor și rezonanța lor cosmică. Sadoveanu nu are nevoie de pagini nenumărate pentru a crea un conflict viguros ori pentru a sugera starea de împăcare cu ordinea firii. Povestirile din tinerețe sînt romane condensate, căci schema epică este, în linii mari, aceeași. Scriitorul se oprește asupra momentelor de maxim dramatism, în care deciziile și faptele personajului trădează istoria vieții sale anterioare. Copleșitoare este aici nu imensa răsuflare epică, ci descleștarea patimilor, gestul iute, negîndit, exteriorizare a ani și ani de trudă și suferință. Odată actul făptuit, energia conflictului este consumată și totul reintră în armonia inițială. Rănile se închid și par a fi uitate, viața își reia curgerea ei domoală. Majoritatea povestirilor se încheie, ca o tragere de cortină, cu prezentarea unui colț de natură. Ordinea firii, imuabilă și eternă, integrează și resemnifică ordinea socială, schimbătoare și plină de inegalități.

Autorul nu-și judecă personajele. De undeva, din afara povestirii, el privește cu un ochi rece, neutru, descrie gesturi, înregistrează confesiuni, surprinde suferința unei priviri. „Cînd mă văzu nu rosti nici un cuvînt, nu zimbi. Își ațintì asupra mea ochii negri, bolnavi. Apoi păru că mă cunoaște și oftă din greu... băgai de seamă că obrajii îi erau trași ca după o suferință" **(Cel mai tare)**. Există și o convenție narativă care justifică o asemenea perspectivă : povestirea este prezentată ca o amintire ori ca o scrisoare. Ea pare a fi nu o ficțiune, ci redarea frustă, transcrierea directă a unor experiențe reale.

Prezent sau nu țăranul, sau mai exact, simțirea țărănească domină aceste povestiri.

Autorul are nostalgia patriarhalului, ceea ce nu-l împiedică însă să remarce inegalitățile sociale ori starea de mizerie a existenței rurale. Observația este implicită, necomentată, căci scrierile sale sînt construcții epice și nu reportaje vădit demascatoare. Mizeria vieții țărănești este prezentă pretutindeni, ea este nu numai cadrul în care personajul se mișcă, ci și un factor determinant al psihologiei sale. Sărăcia este umbra sa de fiecare zi, astfel încît el nu-și mai poate concepe existența în afara ei. Omul aspiră la o viață așezată, la o gospodărie întemeiată, dar condiția domestică rămîne doar un ideal. Gospodăria însăși nu este o certitudine, un liman de siguranță. Este de ajuns ca perceptorul să confiște una din valorile sale pentru ca tot „cheagul" unei vieți de trudă să se ducă pe ripă. Aparența liniște a satului ascunde un cîmp de tensiuni și de spaime nemărturisite, vizibile doar în momentele dramatice.

Sadoveanu surprinde (în mod intenționat poate) ciocnirea dintre două ordini sociale : organizarea tradițională a satului și structurile capitaliste. „Sechestrul pentru datorie" apare în ochii țăranului ca un nonsens : faptul vine dintr-o altă lume, n-are aici un corespondent în sistemul de norme juridice tradițional **(Într-o zi de primăvară)**. Situația este cu atît mai incilcită, cu cît în lumea satului se întîrpun trei ti-

Mihai Coman

Continuare în pag. a 7-a

Magia amintirii

În radiografia unei perioade literare se impune, dincolo de manifeste și curente, de programe și idei, înregistrarea și comentarea unor cărți de excepție ce au marcat, într-un mod sau altul, atît evoluția internă cît și conștiința literaturii într-un anumit context. O astfel de carte este și volumul lui Eugen Jebeleanu **Elegie pentru floarea secerată**, apărut în 1967. Privit din unghi diacronic, acest mănunchi de poezii crescut dintr-o dramatică situație existențială a însemnat o repliere a lirismului asupra lui însuși, o întoarcere la interiorizare și meditație, aș spune, o asceză a Eului poetic, după o etapă, atît în cariera poetului cît și a poeziei epocii în genere, de manifestări preponderent epice, de gesturi largi și puțin exterioare. Desigur, apariția poemelor din **Elegie pentru floarea secerată** nu este singulară, dar merită consemnată ca fiind din cele mai însemnate. Din perspectivă sincronică vom vedea în continuare ce reprezintă.

Într-o formulare sintetică, **Elegie pentru floarea secerată** este, așa cum sugerează și titlul, o lungă și poate izbăvitoare plîngere la moartea celei dragi. O durere adîncă, percepută însă în surdină, rareori izbucnind la suprafață sub forme mai directe, străbate subteran materia poematică. Gesturile, atitudinile sînt demne, hieratice aproape, poetul oficiind, parcă cu dragoste reținută, într-un templu al durerii și al amintirii, pentru a evoca și a smulge din întuneric fie și pentru o clipă,

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 6-a

Eugen Jebeleanu
Arena

Și, totuși, Arta...

Și, totuși, Arta,
Ciripitoarea, Muta, Surda,
Neimportanta,
Cea-care-nu-grăiește, dar spune,
– fără hidre, fără hidrați,
fără azotați, fără urați,
fără urlați, fără săltați,
fără laboratoare,
fără urinoare, fără milioane
și miliarde
și mii de miliarde,
fără batalioane de miraculoși
investigatori,
fără rude,
fără eprubete – liane – ude,
fără electrolize, fără crize,
fără Parthenonuri de cunoștințe
stupide,
fără scânteietoare parbrize,
fără piramide colosale de ridicat
în patru mii de ani,
fără guzgani,
fără prăpădiți și fără poze,

Arta
în mâna pală cu trei roze...

Varia

Din viața lui G. Ibrăileanu

Cu o copertă remarcabil de urîtă, Editura Junimea din Iași a publicat prin Ion Popescu-Sireteanu, autor mie necunoscut, în 1974 și 1976, o culegere în două volume de **Amintiri despre Ibrăileanu**, cam tot ce s-a scris memorialistic despre autorul eseului **Spiritul critic în cultura românească** din 1936 pînă astăzi (mai vechi, doar fragmentul din **La Medeleni** de Ionel Teodoreanu, vol. III, 1927, și un articol de G. Topîrceanu din 1933). Autorul a transcris aproape în întregime numerele comemorative din **Viața românească**, 1936, nr. 4—5 și 1956, nr. 3 și **Adevărul literar și artistic** din 22 martie 1936, excluzînd între alții pe G. Călinescu. A adaos în schimb cîteva inedite de Ștefan Bîrsănescu, Petru Caraman, G. Ivănescu, I. D. Lăudat, George Moroșanu, G. G. Ursu (vol. I), Alexandru și Corneliu Carp, cumnații criticului, și soția sa, Elena G. Ibrăileanu. Articolul acesteia din urmă, **Din viața lui G. Ibrăileanu**, cunoscut înainte numai în parte, de 74 de pagini, este publicat acum în extenso cu note de Alexandru Carp, fratele mai mic al autoarei. Elena Ibrăileanu, decedată în 1944, lăsase în 1942 un înscris și o sumă de bani în vederea publicării „volumașului" său scris prin 1939 care însă n-a putut vedea lumina tiparului. Desigur că prin ceea ce spune despre soțul ei, memoriul e interesant.

Elena l-a cunoscut pe Ibrăileanu în 1894 cînd avea 23 de ani și era încă student, ca și ea, mai mică decît el cu doi ani. S-au logodit repede și au stat șase ani și zece luni, pînă la 5 iulie 1901, cînd s-au căsătorit. Ca logodnic Ibrăileanu era foarte discret, dar asiduu, făcea tot posibilul să fie împreună cu viitoarea sa soție. Orice prilej era bun și mai ales excursiile la mînăstiri și în munți. Căuta să se arate în asemenea ocazii cavaler (a furat odată pomușoară sărind peste un gard) și curajos (urca munții călare sau pe jos, mergea pe ploaie, ținîndu-i umbrela, într-o peșteră, pe întuneric, i-a întins capătul bastonului ca să se apuce de el). Cînd excursioniștii cîntau arii din opere sau romanțe, Ibrăileanu îi acompania fluierînd. Prin grădinile de vară asculta muzica cu ochii în lacrimi. În natură „tot timpul recita poezii și se uita la stele". Îi plăcea să facă provizii de drum, ciocolată, rahat, smochine, alune, stafide, roșcove, covrigi, lichioruri. Odată a adus „un calup de înghețată" de la Fălticeni la Rîșca. Admis în familia Carp, cerea să doarmă în apropiere de Elena, s-o supravegheze la cel mai mic semn de boală. Citea **Bouvard et Pécuchet** de Flaubert și-i citea logodnicei din Gherea pe care l-au și vizitat la Ploești. La loto cumpăra toate mizele și deși nu prea cîștiga, se înverșuna să joace. Deseori în excursii erau și Stere, Spiridon Popescu, D. D. Pătrășcanu. Stere dădea tuturor porecle, cînta cîntece populare cu „Chiriac s-ar însura" sau „Piriuaș cu apă rece" și cîntece rusești. I se zicea „mareșalul", fiind mai în vîrstă. Spiridon Popescu se pricepea la descîntece hazlii, de tipul : „Ciinele înainte și coada după dînsul". Într-o vizită la Stere, la Varatic, Caragiale făcea glume pe seama nemu-

Al. Piru

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

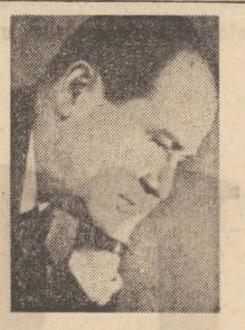

AUREL MIHALE
Focul negru

GHEORGHE SUCIU
De-ar fi pușca iarbă verde

O temă de meditație pentru proza românească contemporană este și aceea a prezenței armatei române pe frontul antisovietic în ultimul război mondial. Aurel Mihale revine asupra ei în romanul **Focul negru** care rescrie, cu importante modificări, mai vechiul roman **Fuga.** Ceea ce s-a remarcat de către toți cei care au comentat prima ediție a **Focului negru,** romanul **Fuga** a fost autenticitatea situațiilor și detaliilor. **Focul negru** este o istorisire despre front într-una din ipostazele lui cele mai dramatice : retragerea. Bătălia de la Stalingrad a atins punctul culminant, încercuirea trupelor române și germane a fost realizată și începe deruta armatelor din linia întîi care fie că se predau, fie că încearcă o retragere nesigură prin stepa înghețată. Aurel Mihale are deci în vedere latura mai puțin spectaculoasă a frontului. Frontul se rupe și un grup de ostași români, toți țărani, care încercaseră în deruta generală să execute implacabil ultimele ordine ale ofițerilor lor, sînt și ei tîriți de șuvoiul general al celor care părăsesc în dezordine pozițiile. Un huruit uriaș domină stepa înghețată. Un bombardament năucitor de artilerie pregătește apariția tancurilor. Ofițeri români și germani încearcă să oprească sub amenințarea pistoalelor trupele secate de ger și spaimă. O coloană de răniți germani e oprită de un ofițer și răniții dezbandajați cu forța. Mulți nu au sub pansamentele improvizate nici o rană. Sînt împușcați pe loc.

Neînțelegerea permanentă dintre cele două armate, cea română și cea germană, devine, în momentele retragerii, acută. Echipajul unei mașini germane care a terminat benzina organizează o ambuscadă pentru capturarea unei sănii în care se află militari români. Românii cîștigă violentul duel, dar rămîn fără cai și trebuie s-o ia pe jos prin stepa înghețată și viscolită. Aceiași soldați, conduși de sergentul Dumitru Jiga, ocupă cu forța un vagon într-o garnitură militară care se pregătește de plecare, dar aliații dezleagă vagonul și lasă ostașii români pe linie. Ajunși la punctul de trieră al militarilor români, Dumitru Jiga și prietenii săi n-au mult timp de răgaz. O coloană imensă de infanteriști germani sub comanda unui locotenent încearcă să ocupe cu forța punctul de triere român și numai intervenția colonelului Boteanu, care expediază pe agresivii aliați aiurea, împiedică un nou conflict armat. Nu lipsesc nici scenele amuzante. Germanii blochează depozitele de alimente, dar un ostaș român mucalit începe să strige camarazilor că vin rușii și depozitul se depopulează fulgerător iar în el se instalează printre pachetele de alimente și vasele cu băutură, românii. Euforia lor nu durează mult pentru că rușii vin de-adevăratelea, alungă pe români, luînd ei în posesie depozitul de alimente. În zăpăceala generală gesturile omenești își au însă locul lor. Un ostaș român salvează un neamț înghețat, pe care-l poartă pe toată durata retragerii. Posomîți într-o izbă unde supraviețuiesc doar bunicul, nora și nepotul, devastatorii depozitului de alimente depun gingaș la pieptul băiețelului ciocolata și biscuiții.

Urmăritorii sînt, deși plauzibili, înfățișați unilateral. O patrulă de tancuri întîlnește grupul de români în retragere. Un tanchist coborît din turelă se mulțumește să le tragă o înjurătură și să-i trimită „damoi". Altă patrulă călare e ceva mai agresivă. Comandantul ei vrea să lichideze grupul românilor dar se opune comisarul politic al patrulei. Verosimili ni se par mai ales partizanii ruși care blochează militărește depozitele de alimente în jurul cărora românii în retragerea mai mult sau mai puțin dezordonată duc fără succes adevărate lupte.

Nu peste tot domină însă dezordinea. Un ofițer de artilerie caută să salveze în retragere, organizat, toți oamenii și tot armamentul. Un colonel convins de absurditatea conflictului în care este amestecată armata română încearcă să expedieze între granițele țării, salvîndu-le, eșaloane întregi de oameni și arme. Ajuns în țară, Dumitru Jiga participă ca militar la acțiunile de sabotare a mașinei de război germane. Ideea cărții este că oamenii simpli, țărani ca Dumitru Jiga, nu înțeleg rostul acestui război pe Don și vor să se întoarcă acasă.

Deși cu pagini de mare autenticitate a detaliilor și situațiilor, romanul suferă de o insuficientă organizare artistică. Povestirea curge inform și fără nuanțe, brăzdată de alte povestiri care nu fac corp comun cu istoria lui Dumitru Jiga, iar observația psihologică e adesea plată. Comunistul Spirea care va modifica destinul sergentului Jiga este lipsit de consistență și relief sufletesc. O viziune simplificatoare, amintind de manicheismul epocii lui Mitrea Cocor, afectează — în ciuda suflului de autenticitate — cartea. Personajele negative sînt negative fără nici o nuanță, cele pozitive la fel. În prima linie a frontului autorul nu găsește, de pildă, nici un ofițer român demn de o proiecție pozitivă, ceea ce obiectiv vorbind este o imposibilitate. Scriitorul se revanșează însă prin portretul pe care-l face colonelului Boteanu, militar care nu-și pierde capul în haosul general și încearcă să reducă lucrurile la minima normalitate posibilă în condițiile înfrîngerii de la Stalingrad. Sergentul Jiga, care l-a cunoscut la punctul de triere, îl va reîntîlni în țară în timpul unei razii germane într-o atitudine semnificativă. Colonelul Boteanu care la punctul de triere ordonă agresivei coloane germane să părăsească locul, interzice și aici percheziția civililor și militarilor români de către armata germană. Memorabil este și plutonierul Voicilă, deși într-o postură mai puțin marțială decît a colonelului român, care-și măsoară zilnic burta de teamă că depășirea unei anume circumferințe îl va duce în linia-ntîi și ține discursuri colorate, pline de o cazonă înțelepciune.

Focul negru e un roman captivant, care reușește să transfere interesul față de destinul individual al lui Dumitru Jiga, la interesul mai general față de destinele întregii țări. Dacă a intenționat însă să fie o frescă a momentului retragerii, romanul n-a atins dimensiunea acestui proiect. Istoria unui grup de țărani care fug către patrie nu echivalează cu un tablou general al cruntei odisee românești din 1943—1944. Dacă nu are calitățile unei fresce ample, **Focul negru** are în schimb căldura unei povestiri autentice.

Gheorghe Suciu pare a fi dintre autorii care revin la o singură temă și la cîteva personaje caracteristice pe care le reiau în fiecare scriere a lor. Nuvela **De-ar fi pușca iarbă verde** poate fi găsită în linii mari în arhitectura și ideile romanului anterior **Botează-mă cu pămînt** amîndouă volumele părți ale unui ciclu anunțat sub titlul **Adio, domnilor țărani. În Botează-mă cu pămînt** Gheorghe Suciu a fost preocupat să arunce asupra întregului roman umbra monumentală a bătrînului Nicolae Picu, exemplar simbolic al unei lumi rurale pe cale de a se modifica în chip radical. Monumentalitatea acestuia, mai mult enunțată și comentată decît creată, dă bătrînului o notă mai puțin firească, decît altor personaje ale cărții separîndu-l de realul puls al vieții pe care-l conține romanul. Intenția programatică covîrșește execuția și afectează echilibrul întregii cărți. Acolo unde programul nu funcționează personajele au o indiscutabilă veridicitate așa cum este cazul lui Anton Picu la care investiția de monumentalitate nefuncționînd mina scriitorului se dovedește mai liberă și rezultatul este pe măsura talentului său chiar dacă nu și conform cu subjugantele lui idei programatice. Din personaj secundar, prin reușită artistică, Aron Picu devine personajul central al romanului **Botează-mă cu pămînt** vorbind indirect și despre situațiile în care proiectul romanesc tiranic, teza în cazul nostru, sufocă creația propriu-zisă.

De-ar fi pușca iarbă verde este o nuvelă animată de aceleași idei ca și romanul **Botează-mă cu pămînt** dar cu un incontestabil profit artistic după experiența acestuia. Programul este același, numai că mai limpede exprimat iar execuția superioară prin omogenitate. Romantismul precedentei cărți este corectat, monumentalitatea retușată, de unde și o linie realistă urmată cu multă consecvență.

Cele ce se întîmplă în **De-ar fi pușca iarbă verde** sînt întîmplări din cele mai obișnuite. Un ostaș român pe frontul de vest capturează un soldat german și o motocicletă, alți ostași descoperă un butoi de vin ascuns într-un cimitir și consumă pe furiș în fiecare seară cîte-o damigeană din fericitul lor depozit. O alarmă surprinde pe unul din soldați cu o bidinea în mînă și cu o găleată cu var : văruia pereții gazdelor a căror limbă n-o înțelegea.

Cu toate astea războiul pare ireal. O patrulă germană a fost interceptată, un neamț prins și altul ucis, un atac german este respins, dar atmosfera războiului așa cum o știm dintr-o întreagă literatură nu este prezentă. Soldații se risipesc în tot felul de îndeletniciri civile, iar căldura soarelui și verdeața cîmpului, asupra cărora autorul stăruie cu subtilitate, ne transportă cu gîndul la o viață în care armele tac. Intenția lui Gheorghe Suciu este de a ne arăta cum fac războiul țăranii și în speță țăranii români și reușita nuvelei este din acest punct de vedere remarcabilă. Prozatorul respinge din capul locului imaginea tentantă a unui război umoristic. Ceea ce se întîmplă în **De-ar fi pușca iarbă verde** este însuflețit și dirijat de un ceremonial străvechi. Personajul cu ajutorul căruia autorul ne introduce în atmosfera secretă a acestui război este Mitru a cărui principală trăsătură este rezerva și mutenia. Nuvela debutează cu o lovitură de gong. Un soldat ieșit afară la cîmp se întoarce cu o motocicletă degradată, din al cărei ataș scoate un neamț legat. Ironicii, atîția de aspectul vehicolului, sînt reduși astfel la tăcere. Așa începe ciudata istorie a unui soldat care omoară fără a dori s-o facă și înțelege să-și îngroape creștinește dușmanul deși nimeni nu-l obliga s-o facă. Ceea ce face din Mitru o figură umană impresionantă este naturalețea, consecvent studiată de autor, cu care-și păstrează, în lumea uniformelor militare, vechiul fel de a fi și mai ales tăria datorită căreia reușește să îndeplinească comandamentele unui ritual al omeniei nelegiferat nicăieri. Frontul n-a alterat substanța umană a eroului, cea țărănească ne-ar corecta autorul, și mesajul ei adînc caută să-l pună în valoare autorul nuvelei. El continuă să se poarte aici, favorizat și de respirația mediului vegetal în care se poartă ca și la el acasă, în sat. Nu ticurile unei vieți rurale mărginite se prelungesc în noua condiție de viață a lui Mitru ci o lege morală mai puternică decît războiul. El i se conformează și acționează în numele ei fără a-și ignora condiția de ostaș, dar depășind-o în permanență. Acest personaj menit de autor să ilustreze ideea pe care ar fi trebuit s-o pună în lumină și bătrînul din **Botează-mă cu pămînt** este mai impunător decît varianta sa anterioară pentru că e mai bine realizată artistic. **De-ar fi pușca iarbă verde** e o proză de curat comportament și personajului Mitru i se încheagă portretul aproape exclusiv din elemente concrete. Cu alte cuvinte el nu trăiește din referințele altora ci este lăsat să evolueze singur și semnificativ sub ochii cititorului. Prozatorul este perfect stăpîn pe materia povestirii sale care curge acum degajată de auviunile care presau romanul. Tăietura regizorală a situațiilor epice este sigură și intriganta fizionomie a tînărului țăran se întregește treptat cu fiecare capitol. Nuvela începe, cum am spus, cu o lovitură de teatru, excelent debut de povestire, și are un crescendo potențat de un nou mister destinat și acesta să vorbească despre coordonatele secrete ale sufletelor simple și profunde. Digresiunile n-au dispărut însă cu totul și mai pătează ici-colo luminoasele pagini ale narațiunii prin inutilitatea și caracterul lor deplasat. Epitetele se mai dublează uneori triplează, încă inutil indicînd înclinația către o exprimare prolixă. Un capitol întreg în care un soldat repetă o poveste auzită în sat de la un bătrîn este de o sfătoasă și fadă inutilitate. În ansamblu nuvela arată că talentatul prozator care este Gheorghe Suciu devine tot mai stăpîn pe o formulă narativă bine minuită în care digresiunile pomenite, majore în **Botează-mă cu pămînt,** sînt aici accidente lipsite de importanță în planul artistic al narațiunii. Titlul **De-ar fi pușca iarbă verde** exprimă destul de străveziu mesajul antirăzboinic al bucății. Gheorghe Suciu a scris o convingătoare artisticește proză despre structurile morale care nu cedează nici dislocărilor războiului trăind neabătut după imperativele morale ale unei lumi de vechi tradiții. **De-ar fi pușca iarbă verde** este cea mai bună scriere a autorului ei.

M. Ungheanu

evocări

Vocea și valul

Ultima dată cînd am vorbit cu Veronica Porumbacu, a fost ca să aud (vai !) de la ea un reproș timid. Altă prietenă scriitoare mă mustra că întîrziasem pînă atunci să-i citesc cartea. Veronica, aflată de față, a adăugat oftînd : „eu nu-ți mai spun nimic !".

Treburi presante mă împiedicaseră, spre rușinea mea, să parcurg volumul **Voce și val,** în care auzisem că figura, sub o formă ușor fantazată, un cîmpei din istoria generației noastre. Știam cît ținea Veronica la această carte, confesiune, mărturie și justificare. O întîlnisem la „Casa Scînteii" tocmai cînd volumul primise „bunul de tipar" și-mi comunicase, exultantă, vestea. Era ea întreagă în satisfacția asta grijulie, de amănunt, pasionată pentru orice făcea, totdeauna cu un sentiment acut al datoriei, perseverentă pînă la înfrîngerea celei mai obstinate rezistențe (o adevărată furnică pornită să mute munții !), foarte mîndră sub aparența extremei modestii, și a dispoziției autocritice necruțătoare.

Am citit cartea Veronicăi acum cînd uruitul fioros al blocului Continental a acoperit, prăbușindu-se vocea ei subțire. În pat, acoperit cu două pături, fiindcă încă nu aveam gaze și biblioteca mea s-a prăbușit, înnecîndu-mi biroul sub cărți, încerc să scriu despre aceste memorii deghizate, să-mi plătesc, fie și postum, o obligație care mă apasă. Cum se poate însă comenta un text, încărcat de soartă cu sensuri și premoniții cutremurătoare la fiecare rînd ? Iată, consemnată bucuria instalării în blocul blestemat : întemeierea primului cămin conjugal scos de sub tutela maternă : ...„Strada Colței, la etajul VI : o înălțime potrivită, de la care capăt o panoramă mai largă a orașului, fără ca trecătorii să ni se reducă de sus la dimensiunile unor puncte infinitezimale. Cînd scot capul pe fereastră, în al cărui spațiu îngust dintre geamuri nu încap decît niște ghivece de mușcată, zăresc în stradă crestetele fetelor, încinse de circonferința rochiilor lor colorate și coroanele rotunde de arbori, cu rădăcinile noduroase, uneori prea încordate, care ridică ori sparg ici-colo asfaltul".

„Zugrăvitul face cînd o inundație, mutatul mai mult decît un cutremur". Sinistră frază, citită astăzi, deși fusese scrisă inițial cu o melancolică emoție retrospectivă.

Cartea a devenit grea de rezonanța unor asemenea ecouri neprevăzute. În ea găsim, astfel, zugrăvită cu tușe, repetate de poeta care avea și darul penelului, portretele soțului și celor doi prieteni, toți trei pieriți împreună. Cum să fac reflecții critice pe numeroasele pagini consacrate iubitului meu Milo (Emil), surprins în tăcerea lui amară și umilită a unor ani grei, schițînd stingaci gesturile sale mușchetare sau chinuindu-se zadarnic să-și radă o barbă albastru de neagră ? Ce biete judecăți să îngaim cu privire la finețea de peniță aeriană care schițează persoana poetului (A. E. Baconsky) ? Vocabularul critic sună parcă nepotrivit în fața durerii și revoltei trezite de strivirea absurdă a uneia din lirele contemporane cele mai originale. Și nu contrazice tragic robustețea figurii vitalului Tudor (Mihai Gafița), tînărul tată voios, despre care băieții lui se încăpățînau să creadă că trăiește încă ?

Caut să-mi învîng totuși zguduirea grea sufletească spre a aduna cîteva gînduri coerente despre cartea Veronicăi, scrisă — cum spunea ea — cu fatală subiectivitate, dar pe cît se poate, obiectiv.

Peste fantazarea transparentă, autoarea izbutește să reconstituie o epocă de dăruire civică și comuniune umană, în care și-a zidit sufletul. Nu atît exactitatea detaliului documentar convinge, deși există și ei, cît adevărul unei atmosfere morale. Sînt prinse bine avînturile, nădejdile, dorințele de a se face neapărat utili ale unor tineri pe care i-au electrizat idealurile revoluției. Nu lipsesc nici întrebările neliniștitoare, îndoielile față de anumite acte descurajante, protestele și supunerile, îndrăznelile și lașitățile, rațiunile lor, îndreptățite sau false. Cartea e scrisă cu un impresionant efort de înțelegere a tuturor, liniile aspre sînt reduse la minimum, printr-un sentiment de împărtășire al anumitor greșeli săvîrșite, autoarea interzicîndu-și judecarea altora. În consecință, ascuțișul scalpelului se îndreaptă asupra ei însăși, înainte de oricine altcineva. Toate contribuie să ne facă mai atașantă figura autoarei, prezență de prim plan, cunoscută, apreciată și iubită, a vieții noastre literare. În această ființă, cu fața și trupul unei eterne fetițe, a bătut un suflet autentic de poetă, delicat și febril totodată, cult și gata să execute conștiincios munci organizatorice umile, sau să bată șantierele spre a culege fapte mișcătoare din lumea construcției socialiste. În lumina volumului **Voce și val** înțelegem mai îndeaproape însăși lirica Veronicăi Porumbacu, jurnal grăitor al unei epoci revoluționare, frămîntate, cînd istoria reclamă opțiuni totale, rostogolindu-și tăvălugul peste nuanțe.

O chemare imperioasă de a participa la zămislirea lumii noi, i-a dictat scriitoarei să înstruneze și coarda virilă, chiar dacă îi convenea mai bine cea feminină, confesivă. Ambițiile, căutările, irosirile și regăsirile poetei conferă o notă suplimentară de interes versurilor ei. Distingem mărturia lăuntrică, strecurată sfios printre strofare pierdute în coralul vremii. Zărim o inflexiune grațioasă și umanizată a liricii în portretele idealizate de care vorbește. Recunoaștem apoi suvoiul liric pur de izvor eliberat, rostogolind pietricele admirabil șlefuite, în volumele din urmă.

Veronica notează de două ori că au durut-o observațiile mele privitoare la „arghezianismele" prea frecvente în primul ei volum. Nu mi-a arătat însă aceasta niciodată, de-a lungul unei lungi și nestricate amiciții. Ideea că am făcut-o să sufere, fără să vreau, mă persecută astăzi. Arghezi însuși a trăit un sentiment asemănător, amintindu-și la moartea lui Fundoianu ce scrisese în **Poarta neagră** despre el. Așa cum ne mărturisea ilustrul poet, aș fi în stare, la rîndu-mi, să umplu un întreg număr de revistă cu elogii la adresa poetei, ca să șterg în eternitate, unde și-a luat locul suav, vechea amărăciune pe care i-am provocat-o.

Ov. S. Crohmălniceanu

«Iubirea vieții în cuvinte»

Aș vrea ca vorbele mele să fie considerate fructul unei meditații critice sau chiar al unei sentimentale opțiuni. Față de Virgil Gheorghiu avem însă o datorie de suflet de peste cincizeci de ani, care a devenit una de onoare. În acest cataclism care, direct, l-a ocolit el a primit moartea care îl pîndea. S-a strecurat dincolo primind „sein eigenen Tod. Das Sterben das ausgenem Leten geht" — așa cum spunea Rilke. Modest, timid și tăcut s-a străduit mereu să nu supere. În alte împrejurări dispariția lui ar fi trezit un ecou considerabil ; la adăpostul nenorocirii însă el a izbutit să se strecoare aproape nebăgat în seamă. Cine să se ocupe în mod special de moartea lui Virgil Gheorghiu în acest apocalips de sînge și de spaime ?

Omul merita însă o atenție aparte. Ingenuitatea lui Virgil Gheorghiu oferea prostilor și superficialilor un fericit pretext de glume. Noi înșine, de cîte ori în viață n-am păcătuit aplicîndu-i măsura comună ? Nu ne-am dat seama că Poetul era poet în sens autentic și integral. Virgil Gheorghiu credea în miracole, în copii, în fantasme cu o îndîrjire și cu o bună credință pe care atîtea triste experiențe nu izbutiseră să le cheltuiască. Față de cei ce abordau strident chipul lui „știi tu cine sînt eu" el se apăra doar cu paveza de bronz a modestiei. Își cerea parcă iertare că trăiește și că astfel ar putea, fără voie, să supere pe **cineva** sau pe **oricine.** De mirare că aceste însușiri, considerate îndeobște negative, recomandau un artist și un gînditor din cei cu totul deosebiți.

Alții decît noi sînt desigur calificați să aprecieze valoarea pianistului, a compozitorului. Ne mulțumim să menționăm că în materie de muzicologie a tipărit o serie de biografii critice despre marile genii, un foarte important studiu despre George Enescu, precum și un prețios volum de inițiere muzicală. Cine nu i-a urmărit apoi cronicile în care gustul și finețea de apreciere își aflau expresia într-un stil critic viu și colorat ? Calități de prozator urma să dovedească recent într-o serie de povestiri științifico-fantastice.

Virgil Gheorghiu rămîne însă, dincolo de toate acestea, unul din cei mai mari poeți contemporani ai țării. Autorizate conștiințe critice și subtile pene au salutat la vremea lor culegeri de poeme care au însemnat, în dezvoltarea lirismului nostru, tot atît de prețioase etape.

Menționăm la hazardul memoriei titluri de neuitat : „Febre", „Marea vînătoare", „Pădurea adormită", seria „Faunilor" din cele optsprezece volume de versuri, unele tipărite, altele în curs de apariție. Multe le-am redescoperit în biblioteca noastră răvășită și mai multe regretăm că nu le-am păstrat în manuscris. Sonete, catrene, rondeluri, urmau să apară într-o antologie prefațată de Eugen Jebeleanu.

În ultimii ani de viață poetul părea cuprins de o supraomenească putere de creație. Se grăbea parcă să spulbere tot ce avea de spus, să-și reînnoiască mereu inspirația, să încerce genuri și forme noi aducînd Artei, pentru care peste jumătate de secol ostenise, omagiul suprem al Perfecției. De la primii săi pași de altfel nu izbutise el să atingă culmile ? Ne reamintim poemul premiat în 1932 : „Deșertul solitudinii atente / Din oaza unor visuri vegetale / Îmi urcă-n ceruri negre, colosale / Ferigi de mari tristeți arborescente // Acum apar fum de morgane lente / Cu templu-nșelător scobit în dale / Și unde se revarsă pe căi pale / Albastru antilopelor absente // Nisip încins imită-n mers izvoare / Lumină virtuală fără nume / Îmi tremură grădini, fantome-n soare // Din jocul ireal pe o plînsă lume / Ni s-or desface în zori dogoritoare / Imperiale florele postume. **(Sonet)**

Astăzi factura parnasiană a sonetului poate trezi unele contestații. Atunci pur și simplu ne-a sedus.

Toată tinerețea noastră a fost împletită cu a lui. Nu ne-ar ajunge o carte ca să o evocăm în fazele ei de tandrețe, de dăruire, de vis în stare de trezie. Pentru cititorul străin însă de zbuciumul nostru subiectiv, pentru cititorul care admira pe artist să notăm totuși acele presimțiri care de la „Moartea faunului" și pînă la ultimele lui poeme îl obsedau.

A murit după ce — întîmplător ? se îmbrăcase în „ținută de seară". Altfel ar fi dorit el ceasul final : „În ceasurile ultime din viață / O cum aș vrea să fie cerul clar / Și cîntecul grădinilor sprințar. / Să se înalțe-n alba dimineață".

Dar vremea nu s-a arătat a fi în armonie cu poetul, mulțumit să zidească „iubirea vieții în cuvinte".

N. Carandino

cartea de debut

CONCURSUL DE DEBUT
AL EDITURII „ALBATROS"

„Puterile visului"

Starea de voluptuoasă și crispată visare, chematâ — precum la Blaga, de pildă — să delimiteze cadrul ideal-mitic propice revelării conștiinței de sine a omului, prin alte cuvinte, să vădească impalpabilul mod în care „eul empiric" se supune legilor imuabile ale „eului filosofic", iată, pe scurt, formula poetică la ale cărei privilegii aspiră și tînărul Ștefan Ioanid (laureat al revistei noastre pentru poezie) în ambițioasa și interesanta sa carte de debut *. Înzestrat cu o sensibilitate artistică lucidă și patetică, trecută prin filtrul inteligenței disociative, în cele mai fericite momente ale demersului său, autorul înțelege însă că trebuie să se conformeze întocmai marelui loc comun potrivit căruia, din unghi poetic, șansa visului de a fi mai adevărat decît însăși realitatea strict fenomenală stă în autenticitatea experienței de viață devenită, cum se spune, **pre-text** poetic. Înțelegînd faptele (așa zicînd) din perspectivă categorială, așa pare să fi luat „ființă" un poem excepțional precum cel intitulat **La nașterea fiicei mele,** poem în care specia „cîntecului de leagăn", decis clintită din intimismul ei îngust domestic, se convertește în imn de anvergură cosmogonică, turburat de o suavă și apăsătoare melancolie romantică : „O, neprefăcute negații ale sufletului sînt faptele/ voastre, le aud, sînt ele acolo murmurînd / formele nesigure ale unei existențe uimite și trufașe, / copile ! — simbure înmiresmat al împăcării // în pieptul lumii ros de contradicții. Iată-mă / în fața ta cutremurat de patimi. Fiică a mea, sevă / a unor astre singuratice. Atîrnă lumea / suavă și înfiorată sub verbul tău înflăcărat / ca roua sub fericitile plasme ale diminеții. // Iată-te! Nu trebuie să mai afli / o stare de grație pentru a fi, așa cum numai tu / poți fi, netemătoare coborînd / din coapsa care luminos te visase. Esența // faptei se varsă în estuarele ușurinței, / tremură împrejurul întîmplării tale nerăbdătoare, / cîntă în jertfa tremurătoare a acestei speranțe / abia începute". La rîndul lui cîntecul de dragoste, des întîlnit în poezia lui Ștefan Ioanid, neîndoios, se revendică și el de la același mod poetic continuu cenzurat de conștiința aparținerii la „marele tot". Romanța se înscrie în fluxul neîntrerupt al existenței, percepută în dimensiunile ei fundamentale, adică la scara timpului și a spațiului. Modelul, în ceea ce privește „muzica" textului, ca să nu mai vorbim de tonalitatea dureros-melancolică a cîntecului, îl constituie, nici vorbă, imnurile lui Dan Laurențiu, al căror orfism indelibil, însă, deocamdată cel puțin, lui Ștefan Ioanid i se refuză: „În patria stinsă a plînsului tău / un pămînt sideral se va arăta. Și spune-i cuvîntul / iubire, ce freamăt totuna cu glorioasa mătase a copilăriei / a laptelui prindea să sune, mătase // în pleoapele înmiresmînd văzduhul, venit / singur peste nătînge flori, jilave. / Voi muri — îmi voi aduce aminte această nouă / risipire, îmi voi aduce aminte — ochiul curat coboară // în peșterile moi ale păsărilor de altădată, / îmi voi aduce aminte / gura incendiată în mijlocul acestui apus care cîntă. / Aici pelegrinul limpede ațipește în fagurii țărmului. // Și spune cuvîntul venit chiar atunci, înmiresmînd / prin văile fragede ale gurii — în patria stinsă / a ochiului său, peste imnurile tocmai risipite, / un pămînt sideral se va arăta". **(Spune-i cuvîntul).** Reale izbînzi ale volumului sînt și poemele : **Heliantus, Citeodată tu, Să fie cuvîntul, copilăria, Regele libelulelor, Cît vezi cu ochii, Damnațiunea inocentului, Stegarul amurgului, Puterile visului.**

Unei atît de pretențioase modalități poetice precum cea îmbrățișată de Ștefan Ioanid nimic nu-i poate fi mai dăunător decît angajarea în discursuri prezumțioase și abstractizante, în care cuvintele, cu o impetuozitate deșartă, bat sarabanda banalității incontinente. Ironie a soarte, poezia cu care dorim să ilustrăm această meteahnă a cărții se numește... **Chiar gura adevărului :** „Tu știi prea bine, dialogul acesta / nu este o poruncă imaginară, nașterea ta acolo / pentru el de-a pururi asudă. Postulate faimoase / au vrut să-l ispitească — ele s-au prăbușit / ca lentilele în imagini de nevăzut, păianjeni // hermetici, cum s-au hrănit ei / strălucitori de patemi / prin crăpăturile vrednice ale trupului tău / muritor — ca trestiile în apele mării / s-au spulberat ; armii fără margini, strălucitoare. // și-au vlăguit religiile în jurul / mihnitelor focuri, stranii și reci, noapte / și zi — ele tresăreau șoviielnice / căci porunca ta la maluri / ca apele mării se învolbura. O delierante valurile" etc. Efect al aceleiași cauze, prezența unor plate pasaje de proză încarcerată într-o sintaxă descurajantă, obositoare, pur și simplu, ininteligibilă, se cuvine de asemenea semnalată : „Stătea culcată în tine o prăpastie. Adormită. // Ea se hrănea doar cu somnul de pasăre. Și / nici trup visător de ar fi, blînd și încăodată / binecuvîntat în lucrul de laudă al păsării, /nici mierla nici brusc împietrita / în veninul neștiutor fosnitorul ce iată-l seară / din tîmpla pătimașă a teiului coborînd // — ce pasăre pare a fi — nici chiar aceasta. Dară / și-așa îmi vei ride și-așa îmi vei spune : dacă / nici prisosul și nici nimicul ce se vor ridica atunci / în văzduhul gata să nască al sîngelui // nu îmi vor putea locui altfel niciodată / scrisoarea aceasta, ne vom reîntoarce vecinic / la argintul de taină al păsării, / aidoma mierla" **(Aidoma mierla).**

Să fie oare Ștefan Ioanid un poet de deosebit talent pentru care inegalitatea cu sine se constituie într-o fatalitate ? Rămîne de văzut.

Nicolae Ciobanu

*) Ștefan Ioanid : „Cuvîntul unic", Editura „Albatros", 1976

CONCURSURI DE CREAȚIE ÎN CADRUL FESTIVALULUI NAȚIONAL „CÎNTAREA ROMÂNIEI"

În vederea participării la concursurile de creație organizate în cadrul Festivalului Național „Cîntarea României", membrii Uniunii Scriitorilor sînt rugați să se adreseze Asociației din care fac parte.

Concursurile se vor desfășura pe genuri : poezie, proză, dramaturgie.

Pot fi prezentate lucrări aduse la cunoștința publicului în perioada 1 ianuarie 1976 — 31 martie 1977.

Petre Dragu

I-am cunoscut și am lucrat o vreme împreună. Era un ziarist de talent, unul dintre aceia care știu că piinea ziarului se obține din faptele oamenilor. Era un poet sensibil, cu autentică vocație civică. Am în față o scrisoare ce mi-a fost adresată nu demult, dar o scrisoare care vine — și pentru el va veni mereu — din ziua de **ieri.** „Supun atenției versurile alăturate. Ele fac parte dintr-un ciclu de «satirice», după părerea mea necontrazicînd spiritul activ al **Luceafărului :** „Soarele cu dinți". Desigur, aceasta este o subiectivă părere de autor. Rămîne să hotărîți dacă am sau nu dreptate. În cazul unei încheieri, cum se spune, pozitive, vă informez că mai am cîteva «bucăți» din acest ciclu, unele finisate, altele aproape — și m-aș dori prezent cu ele, din cînd în cînd, în paginile **Luceafărului.** Semna — da, semna pentru că acum nu mai e — Petre Dragu. Publicăm în acest număr, ca semn al prețuirii și durerii noastre, poemul încredințat, neputînd să nu intrziem asupra versurilor **„Mai ales că omul concret are mașina aceea vetustă în piept / Care produce totdeauna complicații".** Petre Dragu avea în piept o inimă generoasă cu semenii săi care însă nu a fost generoasă și cu sine.

Nicolae Dragoș

Expunere pe tema:
„Revoluția – de la șapte la trei"

(a se rosti pe fundal de muzică concretă)

Sînt unii chiar așa ? Sau mi se pare mie ?

...Sînt unii cărora le place Revoluția
numai sub formă de idei,
De categorii și formule — oricum,
numai concretă să nu fie
Și, dacă se poate, s-o practice exclusiv
între șapte și trei.

Dacă se poate, munca s-o abordeze
numai sub formă de concept
Și oamenii — numai în ipostaze
de scheme și de ecuații
(Mai ales că omul concret are mașina
aceea vetustă în piept,
Care produce totdeauna complicații).

Pentru ei sînt abstracte toate substantivele,
Așa cum, noaptea, toate pisicile sînt brunete.
Dar știu să și muncească efectiv :
cînd troienesc arhivele
În dune de hîrtie — acestea
eminamente concrete.

Însă cel mai bine știu ei să facă din obiecte
simboluri de soi
(De pildă : scaunul și pila, peria, prăjina
și mapa)
Iar dacă le cere etapa
să ardă generos alături de noi,
Ei fac pe dracu-n patru și ard,
în ce-i privește, etapa.

...Poate-ar fi cazul să pronunț
și cuvîntul Morală,
Dar, sincer să fiu, nu prea știu în ce mod,
De vreme ce ei spun :
„Afirmîndu-ne principial adeziunea totală
La toate paragrafele din Eticul Cod,
A le mai pune și-n practică ar însemna
o vulgarizare,
O cădere-n mărunta factologie
Care nu lasă suflul teoretic să se desfășoare...".

Sînt unii chiar așa ? Sau mi se pare mie ?

Petre Dragu
(Din ciclul „Soarele cu dinți")

proza şi satul contemporan

Confruntarea cu istoria

„Este foarte lesnicios pentru omul de litere să se adăpostească în spatele necesităţii istorice şi să se eschiveze, în felul acesta, de a se întreba nu cît necesitate conţine istoria, ci care e soarta fiecărui om în parte, ştiind că omul nu are decît o singură viaţă de trăit, în timp ce istoria este înceată şi nepăsătoare". Acest fragment din eseul „Iată ţăranul !" din volumul **Imposibila întoarcere** conţine una dintre problemele fundamentale ale conştiinţei de scriitor a lui Marin Preda. Raportul omului cu **timpul** şi cu **istoria** este una din liniile subterane de forţă ale scrisului acestui prozator care a meditat profund la condiţia ţărănimii. „Pe scriitor îl interesează însă ce se petrece cu oamenii" şi acesta nu este interesul unui intelectual privind retrospectiv clasa din care s-a ridicat, ci meditaţia unui ginditor cu conştiinţa atît de acută a gravităţii problemelor realităţii cu care se confruntă ţăranii, încît în acelaşi eseu mărturiseşte : „îmi trebuie timp să reflectez înainte de a mai scrie ceva despre ei". Aceste probleme de conştiinţă prezente în cartea cu valoare de profesiune de credinţă care este **Imposibila întoarcere** se regăsesc pe diferite trepte ale literaturii anterioare a prozatorului.

Ţăranul în faţa istoriei, iată una din ideile fundamentale ale prozei lui Marin Preda. Scriitorul resimte cu nelinişte „destrămarea unei structuri de viaţă veche de mii de ani", cu conştiinţa că „Revoluţia franceză e un poem idilic faţă de ce s-a întîmplat cu noi în numai cincizeci de ani". Această conştiinţă s-a cristalizat în timp, dobîndind o dimensiune inedită. Nuvelistul Marin Preda resimţea mai puţin acut şocul istoriei. Transformările sociale erau prefigurate, dar forţa lor copleşitoare nu era intuită. Fondul moral superior al ţărănimii era revelat, în nuvela „Soldatul cel mititel", de pildă, fără profunzimea pe care o dobîndeşte în alte scrieri. **Desfăşurarea** şi **Îndrăzneala** evidenţiază, cu un spor intuitiv, deşteptarea conştiinţei unor oameni pînă atunci dispreţuiţi sau ignoraţi, îngrădiţi de legile nesorise ale stratificării societăţii rurale conservatoare. Afirmarea forţei acestor personaje în raport cu vechea mentalitate şi vechile structuri se afla la început.

Adevărata confruntare cu istoria se produce însă în volumul al doilea al romanului **Morometii.** Timpul nu mai are răbdare. Moromete însuşi în pofida „conservatorismului" clasei sale întrevede proporţiile transformării : „Cînd lucrurile pornesc să se dea de-a rostogolul la vale, ele nu se liniştesc pînă nu ajung jos şi n-au unde se mai rostogoli".

Vremea marilor răsturnări este vremea cristalizării conştiinţelor. Oameni noi se aleg şi se ridică din masa nu o dată derutată de amploarea schimbărilor Complexitatea relaţiilor şi intereselor care agită satul este fără precedent. Conservatorismul, teama faţă de noul necunoscut, o rapacitate ancestrală, inerţii seculare sînt zguduite din temelii de noile idei. Niculaie Moromete se descoperă pe sine şi devine o revelaţie pentru ai săi. Aspiraţiile sale implică şi anticipează schimbarea : „Fă-ţi din eliberarea omului de sub povara luptei pentru existenţă un crez şi ai să vezi că realizîndu-l o să ai înaintea ta un om nou", aceasta este o lecţie pe care mezinul Morometilor şi-o va însuşi definitiv. Dar acest om nou se alege cu greu, în zvîrcoliri şi înclestări. Vechea inerţie opune rezistenţă : „Oamenii însă se mişcau încet şi toată febra politică şi administrativă trecea pe lîngă ei şi pe lîngă cărutele şi vitele lor fără să-i atingă". Un suflu nou animă însă în mod ireversibil conştiinţele. Sînt tulburătoare scenele adunărilor spontane din faţa primăriei, unde, dincolo de derută şi naivitate, se insinuează idei noi : „Un cuvînt străin de vorbirea lor, uşor de ghicit că venea de la notar, revenea din cînd în cînd ca o oaie breazâ în cele ce spuneau : fericire ! Ei singuri îşi spuneau tot lor lucruri pe care le ştiau tot de la ei pe care îi pomeneau şi în toate adunările plutea o promisiune bizară, nelămurită, mereu reaprinsă cu fiecare vorbitor care se ridica acolo pe trepte".

Marin Preda a intuit profund caracterul dramatic şi complex al mutaţiilor impuse conştiinţelor de istorie, acel zbucium al structurilor milenare confruntate brusc cu cerinţele altui timp, dificultatea desprinderii de o anume proprietate, chiar dacă aceasta înseamnă o eliberare. Viziunea retrospectivă a scriitorului asupra unei dramatice perioade din existenţa ţărănimii dezvăluie marile sensuri ale istoriei, după aşezarea apelor, după cristalizarea în noi forme a conştiinţelor. Pentru personajele cărţii chiar, privite retrospectiv, evenimentele îşi modifică dimensiunile şi sensul. Dar epoca marilor transformări, transpusă în volumul al doilea al **Morometilor,** a fost o epocă a revelaţiilor, unele prefigurate în **Desfăşurarea,** care aducea în prim plan forţe umane noi. Siliştea—Gumeşti este un spaţiu al înfruntărilor, al interferenţei intereselor opuse, dar şi al revelaţiei unor personalităţi, al unor mutaţii pe măsura timpului înnoitor. O asemenea descoperire este Vasile care, eliberat de condiţia umilitoare a săracului, în circumstanţele în care mentalitatea asupra proprietăţii este dinamitată, se afirmă în comunitate şi acţionează în sensul mersului istoriei : „Tot ceea ce spusese el produse asupra organizaţiei şi asupra prezidiului un efect covîrşitor (...) mai ales prin afirmarea forţei lui, cît de bine vorbise şi cît de stăpîn se arătase că era pe sine şi pe evenimentele prin care viaţa lui trecuse, neştiute de nimeni pînă atunci". O asemenea afirmare era năzuinţa lui Niculaie, nu a forţei primare a braţelor, ci „ca mintea lor să fie la înălţimea puterii cu care sînt dotaţi". Timpul în schimbare răstoarnă valori tradiţionale, dar eliberează noi energii, antrenînd puterile latente ale clasei : „odată cu ieşirea acestuia din umbră începea pentru sat o nouă perioadă de zvîrcolire care avea să dureze mai bine de zece ani, la sfîrşitul cărora pămîntul tuturor, cu vitele mari şi uneltele agricole aveau să fie cooperativizate".

În încercarea de a înţelege sensurile timpului său şi oamenii, Marin Preda a abordat teme dominante într-o anumită perioadă a creaţiei literare româneşti. Nuvelistica anunţa pe marele scriitor în devenire, dar fără fiorul inconfundabil al meditaţiei de mai tîrziu. Cu **Morometii** scriitorul şi-a dat măsura, refuzînd viziunea de suprafaţă şi asumîndu-şi răspunderea de a înţelege, prin retrăire, o epocă neegalată în dramatismul şi complexitatea ei. De aici, se naşte tensiunea stărilor conflictuale la toate nivelurile epicului. Romanul sondează abisuri şi înfruntă metafizica problemă a raportului faţă de timp şi istorie la nivel social şi uman. **Morometii** — şi în acest context — volumul al doilea, constituie expresia plenară a unei profesiuni de credinţă rezumată în **Imposibila întoarcere :** „În lumea în care trăieşte, scriitorul, fascinat de ceea ce vede, poate lansa o sondă şi, în seninătatea conştiinţei sale, poate să studieze datele acestei lumi şi să ne dea, poate nu chiar un răspuns, asta, uneori, e atît de uşor, ci posibilitatea de a contempla noi înşine propria noastră viaţă, cu toate enigmele şi problemele ei insolubile".

Sultana Craia

Constantin Baciu : „Pe ogoarele colectivei"

Lia Szasz : „1977"

Generaţii şi personaje

Bucurîndu-se de o bună primire din partea criticii timpului dar şi de o largă audienţă în rîndul cititorilor, intrat rapid în paginile manualelor şcolare şi al istoriilor literare, romanul **Setea** de Titus Popovici consacra un talent viguros, situat în descendenţa lui Rebreanu. Elementele structurii spirituale a ţăranului ardelean se delimitează în roman din confruntarea cu noile realităţi sociale, ale căror semne pătrund decisiv în viaţa satului, tulburînd conştiinţe, provocînd reacţii, modelînd o altă lume. Momentul istoric asupra căruia se concentrează atenţia scriitorului este reforma agrară. O perioadă anterioară (1890—1944), cuprinzînd istoria familiei Moţ, derulată pe fondul marilor evenimente, este rezumată în mai puţin de 50 de pagini. Atmosfera este cea din **Ion.** Ţăranii îşi muncesc greu iugărul de pămînt, suduie şi blestemă, merg la circiumă şi joacă la horă, părăsesc satul din cauza sărăciei pentru a-şi face un rost în altă parte. Din această sumară schiţă expozitivă se conturează deja una din figurile memorabile ale romanului. Este Ana Moţ, soţie supusă şi iubitoare, urmindu-şi cu devotament soţul în încercările disperate de a scăpa de sărăcie, mamă grijulie nutrind speranţe în viitorul copiilor. Viaţa o va lovi însă cu cruzime. Îşi îngroapă soţul, pierde amîndoi fiii în război, îi moare una dintre fete. Această intimitate cu moartea reliefează una din datele structurale ale personajului : demnitatea. Aşa îşi îngroapă morţii dragi, după datină, cu simplitate şi sobrietate, cu durere demnă. Personajul aşează existenţa sub semnul fatalităţii. (....că toate-s rînduite pe lume şi n-are rost să te zbaţi : şi aşa se întîmplă cum ţi-e scris, nu-ţi poţi schimba soarta", dar întreaga-i evoluţie contrazice afirmaţia. Este la mijloc un soi de „şiretenie" ţărănească, un „pact" formal al renunţării, „gaj" moral pentru o atitudine activă în plan practic. Pe Ana Moţ durerile n-o copleşesc. Deloc resemnată, energică şi întreprinzătoare, drămuieşte cu grijă banii, agoniseşte pămînt, dă sfaturi şi ordine Emiliei, este un adevărat simbol al autorităţii materne : „— Mamă, să vindem pămîntul, să ne mutăm în oraş. Simt că George a murit... Atunci bătrîna îşi regăsea parcă puterea de altă dată, se ridica într-un cot şi striga : — Ce-ţi umblă prin cap tu, bolundă ! Să vinzi pămîntul. Da să ştiu că eu, aşa nimurică cum am ajuns, mă duc să-l ar şi să-l samăn şi să-l secer şi nu te lăs ! Ei, Milie, Milie, dacă n-am avea pămîntul..." Pămîntul înseamnă pentru ea singura posibilitate de a fi în rîndul oamenilor („Omul cînd e sărac nu-i om e cine"), determinant unic al moralei („Poţi fi tu prost şi hîd, dacă ai pămînt te vede satul şi frumos şi cuminte"). Scriitorul oscilează în privinţa acestui personaj între statutul de reprezentant al unei generaţii de ţărani şi funcţia decorativă. Apăsarea pe notele de pitoresc ca şi moartea bătrînei, cu care se încheie romanul, par a sugera ideea unei depăşiri necesare.

O altă generaţie de ţărani dar şi o altă categorie socială reprezintă Gavrilă Ursului. El face parte din „fruntea satului", nu numai datorită respectului impus de prosperitatea materială (rezultat al muncii îndirjite a numeroasei sale familii) ci mai cu seamă fiindcă oferă un model de comportament moral caracterizat prin echilibru interior şi înţelepciune. Gavrilă Ursului trăieşte drama paternităţii, foarte asemănătoare cu cea de dincoace de munţi a lui Ilie Moromete. Conservator al tradiţiei, Gavrilă crede orbeşte în soliditatea familiei sprijinită pe autoritatea tatălui. Cei opt feciori îi ascultă cu sfinţenie, îi execută fără să crîcnească ordinele. Pămîntul neîmpărţit este garanţia păstrării acestui tip de relaţii şi a unităţii familiei. De aceea nu va lua în seamă dorinţa lui Ezechil de a-şi lua partea de pămînt ce i se cuvine. Austerul „pater familias" înţelege foarte puţin din semnificaţia evenimentelor de răscruce pe care societatea le trăieşte, aşa cum, în alt plan, baronul Romulus Papp de Zerind mai crede cu naivitate că un discurs meşteşugit poate împiedica reforma agrară. Trezirea este tîrzie şi dureroasă. Gavrilă îşi pierde fiul iar familia se destramă prin voinţa sa, ca o recunoaştere a eşecului unei concepţii de viaţă.

Evoluţia tinerei generaţii de ţărani, a cărei conştiinţă de clasă se formează şi se limpezeşte în toiul marilor confruntări sociale, îşi găseşte expresia în procesul de transformare prin care trece Mitru Moţ. Nepotul lui Mihai Moţ a moştenit de la acesta firea mîndră şi orgolioasă. Mitru nu poate „să se căciulească" în faţa nimănui. Iar nemulţumirile şi umilinţele cauzate de sărăcia lucie în care trăieşte izbucnesc în forme violente : „Cloambeş căzuse jos, mototol. Mitru îl ridică iar, numai cu o mînă. Cu cealaltă începu să-l pleznească peste obraz, una după alta, odată cu dosul, odată cu faţa palmei şi nu se opri pînă nu-i amorţi toate degetele". La tîrgul de vite da la Tîrnăuţi, Mitru nu participă la încăierare şi nici la destituirea pretorului fascist ci profită de panica generală furînd o rochie pentru Florica. Sînt semnele contradictorii ale revoltei anarhice, izbucnită spontan, fără o finalitate clară. Dar, întors la Lunca, îi va uimi pe săteni cu un gest senzaţional. În numele comuniştilor se proclamă primar. Ardeleanu consideră faptul drept o greşeală politică. Replica lui Mitru este însă de o sinceritate dezarmantă, exprimînd sintetic voinţa de dreptate a ţăranilor dar şi lipsa unei ideologii adecvate : „— Mă pricep eu în politică ? făcu Mitru bosumflat. Nu mă pricep... Dar dacă am văzut că acum poţi arunca afară pe domni, ca pe pretor, ce-am zis ?" Adeziunea lui Mitru Moţ este definitivă. El va interveni în două momente esenţiale, cînd acţiunile comuniştilor puteau fi compromise. Confruntarea cu „moţoganii" de pe moşia lui Papp şi salvarea lui George Teodorescu din mîinile bandiţilor lui Baniciu. Şi iată-l, nu peste multă vreme, explicîndu-i lui Avram necesitatea înscrierii în partid : „Partidul Comunist Român, urmă Mitru ca şi cum n-ar fi auzit. Şi încă mare mult bine v-a mai face, fiindcă el este partidul oamenilor săraci şi luptători. Tu Avrame, ar trebui să te înscrii în partid, mă, ascultă-mă pe mine".

Mitru Moţ a străbătut calea de la revolta instinctuală la acţiunea conştientă. La capătul drumului se află un alt început.

Valentin F. Mihăescu

O fizionomie de sinteză

Romanul **Cordovanii** reprezintă, voit sau nu, o sinteză a evoluţiei problemei ţărăneşti în societatea şi în literatura română, ca şi un punct de plecare pentru dezvoltările din ultimul deceniu ale temei rurale.

Ignorată social şi spiritual, dar nu inexistentă în evul mediu, lumea ţărănească iese la iveală odată cu revoluţia burgheză, care deschide o speranţă de emancipare şi ţăranului. Mersul lucrurilor a fost însă paradoxal, modelul economic burghez dovedindu-se prea strimt în raport cu propriul său program ideologic. Un moment ca 1907 vine să releve ruptura fundamentală dintre civilizaţia capitalului şi conformaţia socială rurală. Apoi revoluţia socialistă readuce în instanţă problema ţărănimii, un aliat cu o ereditate încercată care pretindea o medicaţie specială. Antrenarea unei structuri după unii încremenite, de tip eleat, într-un sistem dinamic, heraclitic, modern, iată cheia problemei ţărăneşti.

În conştiinţa literară ţăranul are iarăşi o proiecţie semnificativă. În romantism era un motiv sentimental, o imagine a idealului romantic de pitoresc şi de exotic, în romanul naturalist un obiect de experimente psiho-biologice. Alteori, ca la Tolstoi, un material bun de ilustrat o tezâ. La noi cu teoriile poporaniste din preajma lui 1900 apare o nouă înţelegere, descoperirea unei realităţi organice, reprezentînd adevăratul specific al popoarelor. Ţărănimea nu este o categorie socială, este o lume întreagă, o civilizaţie. O asemenea idee a prezidat naşterea unor romane epopei naţionale, ca : **Ţăranii** lui Reymont, opera sadoveniană, romanele lui Rebreanu, **Fructele miniei** al lui Steinbeck, iar în perioada revoluţiei socialiste **Donul liniştit** al lui Solohov, **Morometii** lui Marin Preda, **Setea** lui Titus Popovici etc. **Cordovanii** se subsumează acestei tradiţii. Tema romanului este o civilizaţie în plină metamorfoză. De aici, un ton adesea liric şi elegiac. Departe de a o justifica fără alegere, Ion Lăncrănjan este tot atît de departe de a o nega fără selecţie.

Romanul apare în 1963, moment de reexaminare a formelor literare.

În cursul a două decenii anterioare tema ţărănimii în revoluţia socialistă fusese masiv abordată, conform însă prea adesea unor scheme simpliste. Momentul următor, cel în care apare **Cordovanii** mută accentul pe complexitate. Romanul are în acest sens o valoare istorică, moştenind o tradiţie literară în mare măsură caducă, dar totodată croind spiritul nou al ultimului deceniu. Printr-o serie de personaje ca : Mitru Spînzură-Foame, Îndreiu lui Susan, Ionu lui Cărbune, Aurică Aviatorul, **Cordovanii** plăteşte încă şi el un tribut simplificărilor anterioare. Prin altele ca : Parasca şi îndeosebi Lae Cordovan, acesta — o creaţie masivă sub aspectul complexităţii şi a bogăţiei de sugestii, — înalţă materia cărţii într-o zonă de semnificaţii umane largi. Lae Cordovan izbuteşte să îmbine într-un erou puternic individualizat trăsături de mare generalitate : el e exponentul tipic al ţărănimii române, al ţărănimii în general, mai departe al unei concepţii autarhice, sau cum s-a spus „individualiste" de existenţă, apoi un simbol al căutării umane a adevărului, iar din perspectivă morală un adept şi un luptător pentru demnitatea umană. Un erou-cheie, un nod de semnificaţii, prin care trece şi se relevă toată problematica unei epoci. Prin amploarea şi altitudinea sensurilor, Lae are puţini rivali în tipologia literară actuală şi poate fi concurat doar de citeva personaje ca „princepele" lui Eugen Barbu sau Ilie Moromete. Cel mai frumos omagiu i l-a adus acestui personaj critica literară cînd polemiza cu el, luînd o ficţiune artistică drept un om real.

În alt plan, Lae Cordovan tinde să devină o sinteză a personajelor ţărani din literatura română şi, privit din unghiuri diferite, îi vom vedea reproduşi în fizionomia sa pe Ion sau pe Moromete etc. De la Moromete ca şi de la eroii sadovenieni împrumută el acea înclinare spre reflexivitate, justificînd o mai veche poziţie călinesciană în disputa dintre personajele — ţărani şi personajele — intelectuali. Avînd un mod de viaţă economică specific şi poate „retrograd", cum s-a spus, ţăranul are adesea descinderi în zona metafizică, dovedind o intensă şi, nu de puţine ori, dramatică spiritualitate. El caută în mod firesc „adevărul adevărat" sau „adevărul şi dreptatea". De multe ori Lae pune întrebări şi oferă răspunsuri de o surprinzătoare intelectualitate. „Şi-adesea mă întrebam de unde vine răul, dinăuntru ori din afară, de la firea mea ori de la felul cum se purtaseră ceilalţi cu mine". Sau ca atunci cînd declară ironic, polemizînd cu o atitudine stingistă : „Dumneavoastră ăştia, care aţi pus monopol pe dreptate ! Şi pe adevăr !" Ori cînd meditează existenţialist : „Asta-i data omului !... Să trăiască şi să moară în singurătate, ca într-un pustiu... Fiindcă aşa-s oamenii făcuţi, să trăiască risipiţi, fiecare cu potecuţa şi cu bocceluţa lui, cu propria-i povară..."

Dar mai importantă decît speculaţia asupra lumii este la personajul lui Lăncrănjan demnitatea şi reflecţia morală. Există o zonă a sensibilităţii, pare a spune autorul, o zonă fragilă a fiinţei, proprie ţăranului şi omului în general care trebuie încă mai mult ocrotită decît stratul biologic sau social. În conflictul cu structurile noi, dinamice şi adesea dure, nu afrontul economic îl îndură ţăranul mai greu, ci afrontul moral. „Oamenii sînt ca florile", spune un personaj iar Lae întreabă într-o replică : „Ce folos cu veniturile dacă nu se ţine seama de sufletul omului ?" La fel, Cordovan bătrînul suportă durerea fizică dar e copleşit de suferinţa morală : „Mi-s putrede picioarele dar asta nu-i nimica, mă, faţă de ce-i în inima mea". Şi tot Lae, acest personaj profund, spune undeva că „sufletul omului nu poate fi măsurat cu metrul", dovedind un umanism ce străbate pe deasupra diferitelor „teorii" istorice. Astfel ţăranul, în concepţia **Cordovanilor** şi pe urmele tradiţiei relevate mai sus ,devine purtătorul unei umanităţi pe care istoria nu i-a recunoscut-o totdeauna de-alungul veacurilor, şi o replică la ordinea zilei întoarsă acelor teorii mai vechi sau mai noi despre lipsa de adîncime spirituală a personajului-ţăran. În complexitatea veacului modern, ţăranul renunţă la o economie tradiţională, cîştigînd, în schimb, o victorie spirituală şi morală.

Marian Vasile

Satul ca lume

Caleidoscopică, fragmentaristă, carnavalescă, detectivistică, demistificatoare — iată numai citeva dintre caracteristicile insolitei viziuni asupra satului pe care o propune Dumitru Radu Popescu în cele mai bune romane ale sale, *F* şi *Vinătoarea regală*. Expresie a balcanismului sau a interesului, recrudescent cu cîtiva ani în urmă, faţă de balcanism, determinată de însăşi natura lumii evocate sau doar de fantezia scriitorului, această viziune se remarcă, în orice caz, printr-o modernitate radicală, violentă, imediat vizibilă. Cu atît mai vizibilă cu cît în istoria romanului nostru mediul ţărănesc, ca sursă de inspiraţie, s-a asociat aproape întotdeauna cu o concepţie estetică tradiţionalistă.

De altfel, nici D.R. Popescu nu a găsit de la început perspectiva prin care să se distingă atît de tranşant de predecesori. E de ajuns să trecem în revistă trei dintre romanele sale — *Zilele săptămînii, Vara oltenilor* şi deja amintitul *F* —, publicate la intervale de timp nu prea mari, dar semnificative — 1959, 1964 şi 1969 —, pentru a sesiza o evoluţie care merită numită, cu un termen uşor melodramatic, „zbuciumată".

În toate cele trei romane, perioada înfăţişată este aproximativ aceeaşi — anii marcaţi de cooperativizarea agriculturii — dar situarea temporală a scriitorului diferă. În *Zilele săptămînii*, el proiectează totul în viitor, preocupat în primul rînd de finalitatea transformărilor sociale. În *Vara oltenilor* intră într-un raport de concomitenţă cu propria sa ficţiune, vrînd să creeze iluzia că nu inventează, ci descoperă treptat, odată cu cititorul, ceea ce se petrece în jur. Iar în *F* (ca şi în celelalte romane din ciclul inaugurat de *F : Vinătoarea regală, O bere pentru calul meu, Împăratul norilor*) recurge în mod sistematic la retrospecţie.

Situarea temporală determină (sau poate doar favorizează) o anumită situare artistică. Astfel, caracterul demonstrativ al romanului *Zilele săptămînii* trebuie pus în legătură cu tendinţa scriitorului (şi a epocii) de a anticipa febril. Văzut prin prisma unor aspiraţii, prezentul se simplifică, se transformă într-o suită de argumente. Din marea varietate tipologică pe care o oferă satul, în roman nu pătrund decît citeva personaje care servesc — cu promptitudine, cu eficienţă, fără a provoca acele ezitări pe care le provoacă întotdeauna nuanţele — pledoariei pentru o nouă organizare socială. Sînt personajele tipice sau, mai exact spus, tipizate din proza ţărănească a acelor ani : chiaburul diabolic (Glăv), mijlocaşul ezitant (Friţă Firimiţă), ţăranul sărac care înţelege „cu sufletul" ideea colectivizării şi o apără pînă la sacrificiu (Matei Călăraşu), activistul de partid realist şi plin de tact (Miron Boboc). Prin Friţă Firimiţă, scriitorul a încercat să iasă din acest schematism şi să atingă zona psihologiei imprevizibile (în reprezentarea căreia va excela mai tîrziu), dar, după cum s-a observat încă de la apariţia romanului, a căzut sub altă influenţă, aceea exercitată de Marin Preda, al cărui Ilie Moromete intrase deja, definitiv, în conştiinţa publică. Cu toate acestea, în *Zilele săptămînii* se întrevăd particularităţi ale viziunii asupra satului care pînă la urmă vor deveni dominante la D.R. Popescu şi-l vor diferenţia nu numai de înaintaşi, ci şi de contemporani. Este vorba — pentru a rezuma aceste particularităţi — într-un singur cuvînt — de *năstruşnicie*, care capătă, treptat, valoarea unui mijloc de expresie dintre cele mai suple şi sugestive.

Deja, în *Vara oltenilor*, scriitorul descrie cu mai mare dezinvoltură personaje şi întîmplări funambuleşti. Intriga propriu-zisă — furturile repetate de peşte din iazul satului şi încercările de a-i descoperi pe făptaşi — constituie mai mult un pretext pentru declanşarea imaginaţiei. Eticismul încă nu s-a resorbit complet în materia epică, personajele — în special cele negative, de genul lui Luncan — continuînd să pară desprinse de pe afişele din epocă. Însă sînt foarte frecvente paginile în care viaţa satului apare plină de mişcare şi culoare, în care atmosfera se lasă străbătută de o undă de mister (Liuţa, fata lui Luncan, „avea casa pusă-n drumuri rele, la răscruce, şi oriunde mergeai trebuia să treci pe la poarta ei"). Acest fior de autenticitate se datorează sincronizării cu timpul naraţiunii, despre care vorbeam la început. Mediul rural este privit parcă într-o lumină intensă, de amiază, astfel încît nota de fantastic derivă dintr-un realism excesiv.

În *F*, unde aproape totul depinde de memorie, fantasticul se iveşte şi din jocul asociaţiilor de idei, şi din subconştient, şi din amintirea unor visuri. Însă, în mod surprinzător, reprezentarea lumii satului devine în acelaşi timp mai adevărată. Explicaţia constă probabil în mai marea libertate pe care şi-o admite scriitorul, în curajul de a fi el însuşi. Gustul pentru bizarerie se instituie ca o renunţare sărbătorească la prejudecăţi, ca o decizie de a lua act de realitatea rurală prin propria sensibilitate. Situaţiile descrise din acest unghi sînt greu de uitat, nu numai pentru că ies din comun, ci şi pentru că ne dau o puternică senzaţie de adevăr. În Dimie care locuieşte într-un copac şi cheamă la un telefon imaginar cimitirul sau în Brădescu care răstoarnă în mod spectaculos raportul dintre el şi anchetatorul său, vedem, dincolo de aparenţele şocante, ceva din fascinanta natură umană. Satul lui D.R. Popescu reprezintă o mică lume, o „corabie" pe care este permisă mai ales nebunia de a-ţi urma propriile convingeri pînă la capăt. Realizînd această „machetă" a umanităţii, scriitorul contribuie, la scoaterea temei ţărăneşti dintr-o anumită izolare, la reaşezarea ei în plină actualitate.

Alex. Ştefănescu

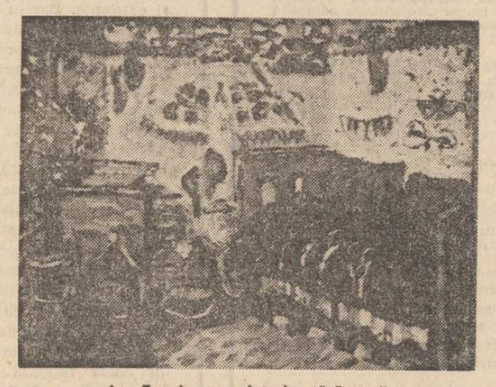

Ion Ţuculescu : „Interior ţărănesc"

d. manoileanu

ziua a treia...

Mă oprisem dezorientat în stația înțesată de lume. Nimeni nu știa încă pe unde circulă tramvaiele, unele își schimbau pe neașteptate traseul așa încît călătorii se repezeau în vagoane, întrebau de destinația urmărită, apoi coborau grăbiți împiedicîndu-i pe alții să urce.

Pe femeia aceea am observat-o în mulțime. Mă privea zîmbitoare și prietenoasă dar în zilele acelea n-aveam chef nici de vorbă, nici de vești senzaționale, așa încît m-am prefăcut că n-o observ. Avea și un aer neglijent, îmbrăcată de mîntuială, cu capul descoperit, legată cu un crîmpei de fular roșu aprins pe sub gulerul ridicat al paltonului. Părul galben, vopsit, lăsa să se vadă la rădăcină fire albe și o culoare spălăcită, cea naturală. Purta pantofi cu tocuri joase, stropiți de noroi, ciorapi de bumbac și șosete galbene, de lînă iar în loc de geantă o plasă croșetată, verde închis. N-am putut să n-o examinez mai atent și atunci mi-a surprins privirea și mi-a zîmbit fericită, cu toată fața.

— Vreți să ajungeți la gară ? Atunci călătorim împreună. Cu doisprezece. Trebuie să sosească fiindcă n-a mai venit de mult. Eu mă duc pînă la Centrală. Iau o lucrare apoi dau fuga acasă, că stau la doi pași, să văd cum se descurcă băieții. Mai ales că acum trebuie să aibă grijă și de fetiță... Dumneavoastră ? Cum ați scăpat ? Bine ! Bravo ? Dar familia... prietenii.... cunoscuții ? Casa ? V-a stricat ceva ?... La mine s-a spart toată vesela... Și rîde arătîndu-și toată dantura cu un dinte din dreapta lipsă. Dar nu-i nimic, și-așa o ciobiseră copiii...

Între timp urcasem. Mă simțeam năucit de învălmășeală și de vorbărie și nu mai gîndeam decît la posibilitatea de a coborî la prima stație. Dar tramvaiul se ticsise și pînă la gară nici o șansă de evadare. Ea mă privi intimidată de tăcerea mea și voind să explice situația spuse :

— Știți, eu lucrez la laboratorul lui N... Și-mi dădu un nume cunoscut.

Îmi aminteam, adevărat, de ea și-i reținusem chipul. Cu cîteva luni în urmă, într-o zi, vorbisem la telefon cu Clujul de undeva din sectorul lor și ea era acolo, împacheta ceva și fredona o melodie veche, cu un aer romanțios. O privisem absent, cu receptorul la ureche așteptînd legătura. Știu că mă frapase aerul ei degajat, de parcă n-ar mai fi fost nimeni primprejur. Și tot ca acum seninătatea și bucuria de pe chipul ei mi se păruseră nepotrivite, țin minte, cu aspectul ei lăliu și ponosit. Gîndisem și atunci la fel : de ce o fi așa de neglijentă, că doar e femeie tînără... Acum arăta puțin îmbătrînită și parcă și mai ne-ngrijită...

— Ce să vă spun, reluă ea firul, eu am avut noroc, mare noroc. Providența domnule, ce altceva pot să zic. Să vedeți întîmplare...

Eram pregătit să ascult încă o povestire din acele multe cum auzisem cu zecile în zilele din urmă : cu o babă care a coborît zburînd prin aer agățată de un hidrofor cu elice, nici ea nu știe cum, pînă jos pe molozul și ruinele unui bloc prăbușit cu cele douăsprezece etaje ale sale, în timp ce totul se pierdea într-un nor de fum, de s-a minunat toată lumea ce se afla prin preajmă, cu un altul — bărbat în toată firea, care... Și cîte și mai cîte pe care le ascultasem cu răbdare la început și cu înțelegere dar pe care nu le mai puteam suporta. Îmi zgîriau și-mi boțeau sufletul negru de amărăciune. Și acum alta...

...Ieșisem în seara aceea în oraș cu omul meu și cu băieții — continuă ea. Am intrat la Scala să le dăm o prăjitură apoi încet, încet, agale am pornit în jos pe bulevard. Era devreme. Șapte, șapte și ceva. În dreptul lui Dunărea, omul meu se oprește și zice : hai să bei și tu o bere. Mie nu-mi place berea că-i amară, dar știam că lui i-e sete și am intrat. Ne-am așezat la o masă și am cerut două halbe. Băiatul cel mic, Nelu, are 6 ani, se ridicase de la masă și nu-l mai vedeam nicăieri. Cel mare, Gege, zice, stai mămico că-l caut eu. Pleacă și nu se mai întoarce nici el. Omul meu se scoală și pleacă după ei. Mă temeam că s-a enervat. Venise omul să bea o bere și nici de asta n-avea parte în tihnă... Știți, el e om bun și-mi iubește băieții, dar acum avea dreptate să se supere. Stau eu ce stau și văd că nu mai vine nici el. Drept să vă spun, domnule, începusem să mă neliniștesc. Deodată apar toți trei însoțiți de Rodica și de fetița ei Lizica... Rodica e o vecină de-a noastră. Stă ușă-n ușă cu noi sus la etajul 8 în Chibrit, că după moartea lui răposatul bărbatu-meu mi-a dat și mie apartament gratis la bloc că ziceau că nu pot eu femeie singură cu patru copii să cumpăr casă pe credit...

Patru, cum patru copii, că zicea că are doi. Și fără bărbat. Cum fără bărbat ? Dar „omul ei" ?

Ea îmi citește uimirea pe față și zîmbește blînd și amar. Cum ? Nu vă mai amintiți. Bărbatul meu a murit la inundație lîngă Arad. Venise Mureșul mare și el cu cîțiva ostași trecea cu un bac niște sinistrați. Cînd s-a rupt cablul și apele au început să tîrască pontonul, el a sărit în valuri, l-a prins de-un capăt și a înotat cu el pînă la un copac de care l-a legat. Dar n-a mai avut putere să se salveze. L-au furat apele, și nu l-au mai găsit decît după ce se liniștise prăpădul, aruncat pe un mal cu sălcii...

Era plutonier. Cu el am avut patru copii. Toți băieți. Pe vremea aia Nelu, ăsta mic, avea șase luni...

— Dar ceilalți doi, cei mari ?... o întreb eu cu ochii pironiți pe firele albe și decolorate de la rădăcina părului.

— Ah, cu ăia am avut mare noroc că învățau bine și au intrat la Liceul Militar... Chiar azi am vorbit cu comandantul lor la telefon. Voia să afle ce facem...

— Și cît ați mai stat la Dunărea ? mă interesez eu.

Tramvaiul a zmucit la macazuri și eu m-am sprijinit de o margine a ferestrei. Dar era plină de praf și m-am înnegrit în palmă. Femeia îmi întinde un capăt al fularului ei roșu cu care e înnodată pe sub gulerul paltonașului.

— Ștergeți-vă aici că tot trebuie să-l spăl. Și așa e murdar că de trei zile n-am avut timp să văd și de mine.

Gîndesc ; săraca greu trebuie să-i fie în zilele astea cu doi copii și cu „omul ei".

— La Dunărea am mai fi stat noi că nu era tîrziu, nici măcar 9, dar Rodica zice : „Ce bine că v-am găsit. Uite sîntem aici cu Lizica. Și vrem să mai rămînem cu colegii că sărbătorim zece ani de la absolvire". Adică ea și cu soțul ei. „Luați fata și țineți-o la voi pînă mîine dimineață". Lizica bucuroasă, că mai mult cu băieții mei a crescut. Ce să facem ?... Omul meu a mai băut repede o halbă și am plecat... De-aia ziceam că am avut noroc, mare noroc. Providența ne-a trimis fetița asta.

Zîmbește din nou fericită și așa cum stă cu fața întoarsă nu i se mai vede dintele lipsă. Ce păcat că nu și-l pune că în rest are dinți albi, frumoși, mici și strălucitori ca niște perle ce lucesc viu luminîndu-i toată figura. Păcat.

— Ați scăpat de cutremur, zic eu.

— Dar ei săracii, Rodica și bărbatul ei, amîndoi oameni tineri... I-am identificat și i-am îngropat alături de bărbată-mi-o. Am desgropat-o pe bunica și i-am pus pe ei. Eu cu omul meu am umblat după toate, că ei nu prea aveau rude în București. Doar o mătușă bătrînă de pe la țară. Am anunțat-o și a venit să ia fata... Dar Lizica n-a vrut să se ducă. Se lipise de mine și zicea : „Eu nu mai plec de la tanti Mioara... Nu mai plec niciodată de aici, așa a zis... N-ai spus matale că ai patru băieți și n-ai nici o fetiță... Și am să fiu cuminte, tare cuminte", așa a zis. Draga de ea...

Îi privesc ochii care strălucesc acum mai viu și mai cald printre lacrimi. Întoarce capul, privește pe fereastră orașul cernit și cu dosul palmei ridică, cu un gest gingaș, o șuviță din părul ușor încărunțit și decolorat la rădăcină. Tresar căci gestul acesta îl avea și mama cînd era tristă și obosită. Și fără să vreau îmi agăț privirile de ramurile golașe ale pomilor din Cișmigiu... Ea s-a întors și cu un capăt al fularului roșu își șterge ochii. Și zîmbește...

Ne apropiem de gară. Lumea se înghesuie spre coborîre și în învălmășeală o pierd o clipă din vedere. Dar deodată mă simt apucat de braț. E lîngă mine. Zîmbește mereu și mă susține camaraderește în înghesuiala care a sporit. Zice : „Țin-te bine tovarășe că altfel se răstoarnă lumea cu noi". Și rîde veselă și iar i se vede dintele lipsă.

Îmi surprinde privirea, și spune încet să n-audă altcineva : să spun drept în ultima vreme n-am prea avut timp să-mi văd de mine. Alerg toată ziua și eu și omul meu. La prînz viu în grabă, le dau mîncare la copii, pornesc băieții la școală, mai stau puțin cu Lizica să nu rămînă singură, apoi mă duc la spital...

— La spital, ce dumnezeu mai cauți și la spital ?

— Păi eu lucrez la Crucea Roșie și pînă seara dau ajutor la Urgență...

— La Urgență ? Păi te pricepi ?

— Să mă pricep ? Ce să mă pricep. Că doar nu fac operații. Spăl vase, curăț pe culoare, șterg pe jos prin saloane, dezinfectez... Asta-i treabă ușoară. Orice femeie se pricepe...

Învălmășeală. Iar am pierdut-o din vedere și o caut neliniștit. Ah, iat-o, e lîngă mine. Se apropie brusc pînă sub bărbia mea și așa mică cum e se saltă pe vîrfuri și-mi aranjează cravata, apoi fularul meu pufos de mohair.

— Așa, trebuie să arăți îngrijit. Altfel o să creadă lumea că ți s-a întîmplat vre-o nenorocire. Or noi, noi sîntem dintre cei care am avut noroc, mare noroc...

Îmi strînge mîna, își înnoadă mai bine fularul roșu petrecut pe sub gulerul ridicat al paltonului și pleacă. Plasa verde croșetată o ține agățată de brațul stîng. Cînd se depărtează și mă uit în urma ei observ că ciorapii de bumbac nu sînt bine întinși pe picior. Și doar e femeie încă tînără.

Tresar căci chiar atunci prin mulțime ea se întoarce și mă caută cu privirea. Nu mă găsește de îndată și cu mîna dreaptă ușor îndoită cu degetele resfirate își ridică o șuviță de păr auriu. Cînd mă vede, tot chipul i se luminează de un zîmbet strălucitor. Apoi face un semn tineresc fluturînd un capăt al fularului roșu, roșu ca singele...

Și dintr-odată mi se pare neasemuit de frumoasă.

în bucurești,

mihail diaconescu

— Domnule Manu, se repezi Bizon cînd îl văzu iar în curte, parcă ați fi fost pe gîndul meu ! Uite a sosit scrisoarea asta pentru Dumneavoastră și nu știam ce să fac cu ea. Se repezi în casă și aduse un plic mare, albastru, ștampilat.

— E de la procuratură ! îi comunică Bizon ațîțat.

Apoi după o clipă :

— Da' de ce n-ați mai plecat ? se miră el apăsat. Unde e doamna ?

— Mi-am adus aminte că mai am ceva de rezolvat, îl lămuri sec Manu. Ne-am despărțit tocmai în gară.

Bizon nu părea mulțumit cu explicația dar cînd văzu că chiriașul lui se apucă să citească se opri.

Era o scrisoare oficială de la procuratura orașului Cîmpulung. Petre Ionescu îl încunoștiința pe un ton rece, specific formulărilor de serviciu, că cercetările întreprinse la cererea lui duseseră la identificarea copilului pe care îl căuta. Acest copil — „Irina Dinulescu, de ani 26, necăsătorită, cum se specifica în adresă, de profesie — profesoară logopedă, domiciliată în București, Bulevardul Gării de Est, numărul 128, Bloc A, etajul VII, apartamentul 27", fusese de asemenea anunțată în scris că o persoană care declară a fi tatăl ei se interesează de posibilitatea de a o cunoaște. Urma ca ei doi să stabilească un contact pentru a verifica temeinicia concluziilor la care ajunseseră organele de cercetare. Hîrtia gălbuie avea număr de înregistrare, ștampilă și toate celelalte semne ale unui act oficial. I se părea că nu înțelege prea bine. Un val de sînge pornit pe neașteptate îi încețoșa privirea și-i îngreuna și mai mult puterea de judecată. Reluă lectura dar pe măsură ce semnificația rîndurilor se înstăpînea suficient de clar, un sentiment incert de derută punea încet stăpînire pe el. Degetele se crispară involuntar, gura rămase încleștată.

— Ce e domnule Manu ? se vîrî Bizon și mai întărîtat. Ce s-a întîmplat ?

CORNEL UDREA

Efigie

...acele dialoguri ce vor rămîne veșniciei
cuvinte strecurate greu printre brațe de
fier, devenite fiare mute și lacome
odată cu sticla de apă trimisă jos, am
trimis și speranța și vibrația unui popor
îngenunchiat numai pentru a-și readuce fiii
în casa trainică a omeniei
mîna ta se va vindeca, am să reașez
în ordinea
cuvenită filele în cărțile citite prin sfîșiere
și am să bat la ușa ta, în noua casă
pentru a-ți aduce, în locul cuvintelor,
efigia de bronz, profilul patetic al
ostașului care a murit într-o noapte de
cîteva ori, pentru ca eu să te găsesc acasă,
mîngîind gingaș creștetul unui copil cărunt
după planurile inginerilor taciturni
primăvara va fi reconstruită în cel mai
scurt
timp posibil !

Manu îi întinse hîrtia. Bizon o parcurse lacom, apoi îl privi în ochi. Avea o uitătură limpede, pe cît de tăioasă, pe atît de bună, mai elocventă decît orice mărturisire de simpatie.

— Ce lucru mare ! reflectă el încet. Parcă nici nu-ți vine să crezi !... E ca o minune !

Către prînz, pe o căldură greu de îndurat, epuizat de umblet, nesomn și emoție, găsi în sfîrșit blocul indicat în scrisoarea lui Petre Ionescu.

În lift, apoi la etajul șapte, unde trebuia să fie apartamentul pentru care venise era răcoare. O răcoare care se făcu brusc de ghiață în momentul cînd găsi plăcuța de metal cu numele caligrafiat frumos : **Irina Dinulescu, — logoped.**

Sună prelung. Degetele de la mînă îi tremurau. Și parcă tot frigul de pe coridor i se răsucea undeva în adînc, visceral.

Nu răspundea nimeni. Sună iar, așteptă și iar sună. Fără să-și dea seama începu să ciocăne puternic în ușă, să bată în clanță. Coridorul de beton avea o rezonanță anume care amplifica fiecare zgomot. Din apartamentul de alături se ivi o femeie înaltă, blondă, cu obrajii ușor fardați.

— Ce e, domnule ? întrebă ea energic, încercînd să-și strîngă capotul de mătase peste trupul gol. Ce te-a apucat ? Nu vezi că nu răspunde nimeni ?

★

Rătăci mult timp la întîmplare pe străzile cotropite de arșița nebună, fără grabă, fără interes și fără scop. N-avea încotro. Trebuia să aștepte pînă a doua zi. Era liniștit. Nu se înșela. Era o liniște învăluitoare și blîndă în acord cu peisajele intens luminoase ale orașului, cu blocurile lui albe, cu zgomotele estompate ale cartierelor toropite de căldură ! Pentru întîia oară de cînd primise scrisoarea putea să-și închipuie ceva despre fata aceea pe care procurorul i-o indicase drept copilul lui.

Prin fața Universității dar mai ales sub bolțile pline de răcoare înșelătoare ale anticariatelor de lîngă biserica Crețulescu i se repeta vag impresia că orașul întreg a încremenit de căldură. Îl dureau crunt picioarele de atîta umblet, parcă și privirile i se făcuseră grele, totuși nu dorea cîtuși de puțin să se odihnească.

Niciodată atmosfera aparte a Bucureștilor, cu amestecul lor derutant de stiluri contradictorii și epoci, nu i se revelase atît de direct ca acum. Era un oraș acaparant, care primise pentru a nega, înglobindu-le definitiv, cu o nepăsare colosală și o rară putere de asimilare cele mai variate influențe, detalii și gusturi, într-o sinteză pe cît de distinctă pe atît de uluitoare. Deschiderile lui largi spre toate direcțiile, mulțimea de pomi înalți și solemni de pe marile bulevarde, imensele spații verzi încărcate de flori cu culori aprinse din jurul statuilor dar îndeosebi senzația repetată că orașul întreg toropit de soare, cu șirurile nesfîrșite de mașini încremenite lîngă trotuare, cu străzile aproape pustii și trecătorii fantomatici strecurîndu-se dezarticulat spre zonele de umbră, doarme adînc, amețit de căldura de plumb, la ceasurile acelea ale după-amiezii, era unică, greu de asociat vreuneia din trăirile lui mai vechi.

Tot la întîmplare nimeri și la muzeul de artă de la Palat, unde un afiș discret anunța o retrospectivă Paciurea.

Intră mai mult din obișnuință. Contactul cu expozițiile era un fel de act reflex care cu timpul își pierduse însă din acuitatea de demult.

În sala înaltă de la parter plină de răcoare binefăcătoare, primul lucru pe care îl observă fu o canapea plușată, așezată mai în mijloc. Se așeză încet, cu gîndul la timpul îndelungat pe care îl avea de așteptat. Închise ochii.

Abia cînd deschise iar ochii înregistră la intrare **Sfinxul** de care își amintea vag din anii studenției lui la București cînd se ducea uneori cu colegii și cu profesorul Medrea să-l privească la Muzeul Simu. Se ridică să se apropie. O surpriză iritantă, care-l umilea și-l incita în același timp îl mînă încet în jurul piedestalului. Știința de modelator a lui Paciurea, vizibilă mai ales în detalii, i se părea de o sensibilitate aproape bolnavă, concretizată prea puțin în îndrăzneala imaginației dar direct și uimitor de elocvent în duetul liniilor minore, al jocului de umbre și lumini. Nu era nimic șocant, nimic drastic în reprezentarea enigmei parabolă de la care pornise Paciurea, nimic insistent. Totul era făcut cu mijloace vechi, într-un fel de rafinare limită, pe cît de discretă, pe atît de insidioasă, dincolo de care era de presupus că nu se mai poate spune nimic. Aerul enigmatic al piesei, perfecțiunea ei dureroasă nu veneau dintr-un anume joc al detaliilor anatomice, din modelarea privirii la care era de presupus că ar fi insistat oricine altcineva, ci dintr-un fel de simplitate elementară a întregului, din fiecare amănunt, de parcă piesa s-ar fi constituit ca un bloc străvechi, suprasaturat de întrebări elementare figurînd spațial însăși ideea de mister.

Alături, spre ferestrele mari prin care intra lumina fuseseră așezate **Himera văzduhului, Himera pămîntului** și **Himera apei.** Se apropie cu inima strînsă, cu sentimentul unei sfieli anihilante, care-i îngreuia mișcările și-l pustia sufletește. Trupuri stranii cu forme prelungi de reptile înaripate, cu capete de oameni și priviri inocente de copil vorbeau direct, fără vreo insistență anume, despre neliniște și îndoială, despre nevoia de înțelegere și sens. Știa ce înseamnă această neliniște. Cît de nimicitoare era ea. Ceva ca o frică elementară — amestec de conștiință umilită a valorii, de admirație și sentiment al neputinței — îl cuprindea lent, pe măsură ce umbla printre piedestale. Încordarea himerelor nu devenea nici un moment îndîrjire aprigă, tranșantă, ci doar o sugestie fluid de trecere, spre alte și alte întrebări, amestecînd laolaltă extazul, voluptatea și coșmarul, ca într-un vis copleșitor în care ființa melancoliei și momentele paroxistice ale trăirii se destrămau ușor în teroare difuză și marasm, într-un nou sentiment al dezordinii. Lunecările lor rotunde, somnul, reducția austeră a formelor cu suprafețe line și jocuri discrete de lumini, tensiunea mocnită în ritmul lent al fiecărui corp numai pe jumătate verticalizat, rezolvat brusc în capetele gata parcă de mișcare, în hieratismul întregii dispuneri și al semnificațiilor, avea în ea ceva apăsător, în stare să-l cuprindă ca un vis adevărat în care detașarea sau mișcările autonome nu mai sînt posibile.

Se ridică deodată și se îndreptă spre ieșire, fără să treacă mai departe, prin celelalte săli.

★

A doua zi, imediat după ora opt, Manu urcă încă o dată la apartamentul indicat în scrisoarea oficială a lui Ionescu. Era la fel de încurcat ca atunci cînd venise întîia oară iar pe deasupra și cu o noapte în plus de nesomn — petrecută pe străzi, prin baruri și parcuri — de pe urma căreia durerea din ceafă se făcuse la fel de ascuțită ca în cele mai rele din stările lui.

Sună prelung, și pentru că răspunsul întîrzia să vină, i se păru că din celelalte apartamente trebuie neapărat să apară iar străinii aceia curioși care-l judecaseră ieri. Se jena singur, protestе, de parcă ar fi făcut un lucru nepermis. Cîteva clipe trecură lent, într-o liniște încremenită, marcînd adînc așteptarea.

În sfîrșit se auziră niște pași. Ușa se deschise și în cadrul ei apăru o femeie tînără.

— Pe cine căutați ?

JUSTIN MORARU

Puterea de a fi

Să măturăm molozul surpatelor unghere
Și praful ce pătrunse în inimi să-l spălăm
Cu sînge proaspăt — primăvara cere
Cu toate sevele să ne desfășurăm.

Cu prunci urcați pe umeri să dovedim puterea
De-a zămisli, de-a construi, de-a fi,
Să perpetuăm în inimi învierea
Din muguri și-ndrăzneala de-a fi vii.

Iar dacă umbra morții ne-o mai cuprinde casa
Și-obrajii puri de tînăr trandafir
Să-i dăm cu tifla liberi că-n urmă-ne rămas-a
Spre veșnic o idee și poate un copil.

Ctitor de încredere

Urmare din pag. 1

al reflexivului iubirii și forța lăuntrică de a-l dovedi. Pentru că în aceste zile am dovedit că ne iubim, ne ajutăm, ne alinăm durerea, ne regăsim și ne realcătuim casele, grădina, sufletul, atinse o clipă de aripa întunericului. Și totul ridicat la puterea infinită, pentru că numai omului îi e dat să simtă gustul infinitului.

Noi, cei care nu am cunoscut războiul, nouă celor care în fața filmelor ce încercau să ne reconstituie atmosfera de groază a anilor de război ne spuneau părinții „nu plîngeți, nu moare nimeni, aceia sînt actori, casele prăbușite sînt din carton, e doar un film", ne-am învățat să credem, să sperăm, că nici un rău nu poate fi adevărat. Și iată că în seara aceea stranie am fost noi înșiși eroii, nedublați de nimeni, am trăit „pe viu" totul, am fost la o secundă, la o respirație, la un pas de neființă. Cred că la orice conferință de pace din această lume care vrea și trebuie să trăiască, ne putem prezenta chiar și numai cu ceea ce s-a desfăcut prin voință oarbă și s-a refăcut prin voință unanimă aici, la noi, în acest colț de lume. Va trebui să se înțeleagă, e timpul, că dacă natura încă ne domină uneori, omul nu poate, nu are dreptul să distrugă. Am descoperit în aceste zile prețuri noi, nebănuite, ale lucrurilor, cuvintelor și acțiunilor noastre. Am redescoperit vocația omului de a construi, de a crea, de a da consistență materială visului său și nu oricum. Da, **nu oricum** ci cu toată priceperea și dăruirea.

Am cunoscut în aceste triste împrejurări un astfel de om sigur de ceea ce făcuse, stăpîn pe meseria sa, încrezător în rodul mîinilor și minții sale. Nu știu cum arată, i-am auzit doar vocea în noaptea aceea de 4 martie : „Nu părăsiți blocul, aici e mai sigur decît oriunde, eu știu precis, pentru că **eu** l-am construit". Desigur acest „eu" îngloba siguranța nu a unui singur om, ci a unei întregi echipe de muncitori, constructori și arhitecți care, cu mai bine de 10 ani în urmă, construiseră **și nu oricum** blocul în care stăteam. Cînd încă speriați și derutați, în seara următoare unii dintre noi ar fi voit să-și petreacă noaptea în afara zidurilor, același om, vecinul nostru despre care pînă atunci nu știusem nimic a repetat apelul. De unde venea siguranța din glasul său, credința nestrămutată în ceea ce făcuse alături de ceilalți constructori atunci, cu 10 ani în urmă ? Desigur din faptul că totdeauna cunoscuse prețul adevărat al fiecărei acțiuni. Liniștea lui era liniștea omului sigur de trăinicia lucrului său. Am încercat să stau de vorbă cu el în zilele următoare. Nu a fost de găsit. M-a lămurit apoi fiul său : „Unde să fie ? La reconstrucție". Poate odată și odată tot am să stau de vorbă cu el să înțeleg cu totul și cu totul prețul siguranței, încrederii și la urma urmei mîndriei acestui constructor, unul din cei 9, 900, 9 000 de meșteri mari sau cîți or fi ei în această țară a Meșterului Manole. Pînă atunci, în cutia poștală cu numărul 20 din blocul nostru, în dreptul numelui Creangă Dumitru va poposi în semn de recunoștință un mic buchet de flori din florile acestei primăveri rebele.

teatru — t

Răceala (II)

Tocmai mă învrednicisem să scriu despre piesă și, consecutiv, recompuneam în minte imagine cu imagine admirabilul spectacol realizat de Dan Micu la Teatrul „Bulandra". Țineam parcă în mîini un glob colorat cu numeroase fațete, gîndindu-mă cum aș putea mai bine să le învederez coerența și justețea. Deodată această jucărie a spiritului mi-a fost smulsă și aruncată departe, prefăcută instantaneu în cioburi. O nouă „răceală", cum spune Marin Sorescu, a dat peste noi, însoțită de o grozavă tuse a pămîntului. Imaginile, epurate artistic, stilizate pentru a face să răsară **semnificația**, au fost măturate, strivite de altele cu mult mai puternice în concretul și cruzimea lor, dar al căror sens deocamdată nu-l văd. Să încerc să le regăsesc pe celelalte, dinainte, ce grea strădanie ! Totuși, ele trebuiesc recuperate, degajate ca orice creație a rațiunii umane din cumplita prăbușire care a voit să le acopere.

În elaborarea spectacolului său, în afara modului energic cu care tranșează planurile, Dan Micu este un fin pictor de nuanțe împingînd cizelarea pînă la hieratic și grațios. Tratată cu un mereu treaz scrupul estetic, aproape fiecare secvență se autonomizează, devine o pată de culoare ușor de identificat în armonia întregului. Reprezentația sa poate fi comparată, astfel, cu o caleidoscopică succesiune, interferență sau, mai rar, suprapunere, claritatea elementelor rămînînd, după toate acestea, intactă. De o parte siluete subțiri, înalte, angajate într-o dialectică sofistică, pozînd în fața lor înșile (Mahomed, Pașa din Vidin, Radu cel Frumos), de partea cealaltă o masivitate leală, o perfectă concordanță a impulsului cu fapta (Căpitanul Toma, Căpitanul Papuc, Văcarul). Ca un fel de oglindă shakespeareană a curții sultanului, simulacrul senil de curte bizantină (pe care acesta îl poartă după el într-o cușcă) accentuează teatralitatea pînă la grotesc și futil. De o parte lene, zăbavă, tolăneală (în prim plan, desigur, căci fundalul e ocupat de mișcări sacadate sau de prezențe încremenite voind să sugereze forța), de partea cealaltă o stăpînită asumare a realității, culminînd cu moartea Căpitanului Toma, acesta întinzîndu-se singur, cu mișcări încetinite, în respectul datinei, pe masa albă de brad. De o parte, „zgomot și furie", de partea cealaltă ritmica pendulare a unui clopot uman, chemînd la rezistență. Iar între lumile orînduite în felul descris mai sus, personajul scripcarului Pînzaru, un periscop, o isteață privire în afară întreprinsă de un Păcală hoinar ce-și transportă dorul de țară pe uriașele tălpi ale opincilor.

N-aș vrea să nedreptățesc pe niciunul din membrii trupei „Bulandra", compusă aproape numai din mari actori. Dar în cazul acestui spectacol sublinierea mea trebuie să-l vizeze neapărat pe Mircea Diaconu. El face un foarte subtil și plauzibil joc, atingînd deopotrivă categorii divergente ca pitorescul și pateticul, eliberînd în public o emoție unică. Cel puțin în această fază a carierei lor (în care eșecurile par excluse) e de prisos să mai laud interpretările lui Virgil Ogășanu, un Mahomed — strașnic tehnician al mecanismelor umane, umbrit totuși de melancolia specifică cuceritorilor, a lui Ion Caramitru, vădind noblețe și adîncime, a lui Florian Pittiș, desăvîrșit într-un rol ingrat. De asemenea, de prisos sînt și laudele pentru Dan Nuțu și Cornel Coman. Mi-aș mai îngădui să remarc pe Maria Dogaru, Dan Damian, Petre Lupu, Ileana Predescu, Valeria Ogășanu, Ovidiu Schumacher, Dorin Dron. Nu pot încheia fără o mențiune deosebită asupra decorului compus de Dan Jitianu și asupra frumuseții costumelor.

Marius Robescu

film — f

Tentația spectaculosului

Lumea circului atrage frecvent încercarea filmului, mai ales în ultimul timp, cînd înalta tehnicitate a prelucrării peliculei impune tentația culorii, a valorațiilor compoziționale în imagine, a „expansiunii teritoriale" în desfășurarea panoramei, ecranului lat, etc. Nu mai vorbim de cealaltă tentație, permanent valabilă, a surprinderii subteranelor vieții de circ, a impulsurilor forte, care fac ca această artă — aparent veselă, în același timp aparent tristă, de fapt ciudată și oarecum cifrată — să existe cu succes și astăzi, împotriva (metaforic vorbind) televiziunii, filmului, teatrului, grădinilor zoologice, ba chiar împotriva ei însăși. În realitate circul își susține majestatea și existența. Dar în film ? Depinde de forța și geniul regizoral.

Ca un film despre circ să nu fie numai „circ", la propriu și la figurat, e absolut necesar. Aflîndu-ne în **Lumea circului**, rar am văzut un film care abordează sensibile și profunde probleme umane — întîmplări tragice, obstacole accidentale, contorsiuni sufletești, dileme morale, ambiții profesionale, dăruiri entuziaste, vocații pline de neliniște, eforturi angajate în credința realizării unui scop nobil, „up-and-down"-uri profesionale, revelații spirituale, chiar și inevitabilul și mult doritul **happy-ending** de către orice spectator — cu atîta vulgaritate ca filmul american realizat de Henry Hathaway, în ciuda faptului că-și asigură un viguros **cap de berbec** : Claudia Cardinale (ingrat retribuită în rol), Rita Hayworth (demonstrație că pentru o adevărată actriță vîrsta nu are importanță) și John Wayne (actor de excepție, realizînd adevărate creații în orice „umplutură").

Bineînțeles că nu s-a evitat acel, foarte speculat în nenumărate alte filme, subiect al trapezului. Dacă filmul ar fi mers mai mult pe spectacolul **circ** decît pe spectacolul **film despre circ**, îngăduința ar fi fost mai mare. Dar așa există o permanentă alterare a tuturor părților componente. Nimic nu atinge seriozitatea, grandiosul, insinuantul sau ideea de spectacol, totul are însă pretenție.

Există cîteva scene frumoase din punct de vedere coloristic, există cîteva scene din care humorul nu e chiar absent, deci declanșează relaxări sincere, deobicei replici ale lui John Wayne, care presupunem că sînt ale textului ; există cîteva intenții de exemple de înaltă moralitate umană, vulgarizate din păcate, există multe în acest film, dar... Nici măcar muzica lui Tiomkin, anunțată cu emfază pe generic, nu se susține prin nimic. Există însă replica unuia dintre personajele secundare ale filmului, anost și inutil în desfășurarea filmului, dar plin de bun simț în această replică, poate... Și anume : „Circul s-a născut în Europa". Poate că de aceea Bergman, Antonioni, Fellini, abordînd **„lumea circului"**, au născut capodopere. Nu numai filmul lui Hathaway, ci și altele de acest gen ne impun un moment de meditație asupra acestei arte : nu numai înalta tehnicitate îi este suficientă, ci îi e necesară substanța.

Corina Cristea

televiziune — tv

Primăvara noastră

Echinoxul de primăvară a trecut aproape pe nesimțite. Verdele pal, aburul abia întrezărit al vegetației traversează cu zgîrcenie micul ecran. Febra reconstrucției, efortul neîntrerupt al oamenilor, fundalul impresionant al marilor șantiere, activitatea cotidiană ne-au făcut să uităm o clipă că zilele și nopțile cîntăresc egal în balanța anotimpului. Primăvara astronomică, cu întreg cortegiul ei vegetal, a găsit mai multe șantiere, mai mult efort, mai multă solidaritate ca altădată și imaginea ei de Diană fermecătoare și apatică nu se mai potrivește cu atmosfera fierbinte a muncii, care clocotește pretutindeni. O creangă de măr înflorit, un arbust, un liliac cu muguri gata de explozie sînt imagini odihnitoare dar ochiul nostru și camera de luat vederi se opresc asupra lor doar în scurtele răgazuri pentru ca să revină iar la imaginile de neșters ale muncii. Chipurile de oameni, faptele lor de muncă, participarea unanimă la activitatea de reconstrucție — acestea sînt secvențele dominante pe micul ecran.

Foarte mulți oameni au vorbit în această săptămînă la televizor. Muncitori, țărani, ostași, studenți, funcționari, elevi, bărbați și femei, tineri și vîrstnici. În cuvinte simple, sintetice, sugestive, laconice oamenii au răspuns cu bucurie unei întrebări la fel de simple : ce faceți pentru reconstrucție, pentru reintrarea vieții pe făgașul normal ? În București, la etajul zece al unui bloc din Armata poporului o echipă de constructori lucrează la lumina reflectoarelor. În depărtare se vede orașul imens scăldat în noapte, scufundat în apele somnului. Aici, la ultimul nivel al unui bloc pe terminate, constructorii ca niște blînzi stăpîni ai nopții, pun în cofraje ultimii metri cubi de beton aburind, alcătuind pe micul ecran o imagine sugestivă prin ea însăși : noaptea poate fi foarte bine o zi muncă. La Ploiești, la Întreprinderea 1 Mai un răspuns ultraconcis al inginerului șef : la ora 19 am primit comanda, la 19,30 am chemat oamenii de acasă, la orele 20 am început lucrul ; a doua zi la orele 9 comanda pentru Întreprinderea de pompe din București era gata. La Oradea : chipul unei bătrîne pensionare depunînd „după puterile sale" bani în contul omeniei se multiplică parcă la nesfîrșit. La Tîrgu Mureș : 240 de constructori au plecat spre București unde vor construi un bloc cu 242 de apartamente : „avem ambiția să predăm cît mai repede blocul la cheie".

Sînt secvențe obișnuite, gesturi simple, pline de omenie, și televiziunea face bine că le aduce la cunoștința publică. Pentru că fiecare faptă de muncă, fiecare depunere în contul omeniei are căldura sa particulară, timbrul său individual. Îngemănate pe micul ecran ele alcătuiesc emisiuni memorabile, documente semnificative ale acestei primăveri : „Forța umanismului socialist". (În primele rînduri comuniștii, Solidaritatea), „Tineri pe fronturile reconstrucției", „Tineretul Capitalei", „Panoramic", „Telejurnal".

Mircea Florin Șandru

vara

Avea o voce caldă și fermă, care se potrivea cu aerul ei grav și privirea întrebătoare, cu gesturile ușor molatice. În momentul acela Manu simți cu o precizie aproape neverosimilă apăsarea brutală a unei anume greutăți pe git. Ar fi vrut să vorbească și nu izbuti decît să întindă brațul, să se sprijine de perete.

— Cine sînteți ? întrebă iar femeia. Ce doriți ?

— Mă numesc Manu, bolborosi el greoi. Ștefan Manu... Am primit o adresă... Mi s-a indicat să vă caut.

Gestul ei de surpriză, privirea grăbită cu care-l cercetă timp de cîteva clipe arătau că știe despre ce e vorba. Procurorul îi trimisese doar și ei o adresă asemănătoare cu a lui.

— Poftiți înăuntru ! îl invită ea pe un ton neutru, ușor distant. M-ați căutat și ieri ?

Păși împiedicat în antreul întunecos, apoi într-o cameră de primire cu ferestre mari, dominată de o imensă bibliotecă cu cărți legate frumos.

— Da, eu... De fapt, demult...

— Vă rog să mă așteptați un moment ! îl întrerupse ea. Trebuie să închid aragazul.

Ieși repede și asta echivala pentru el cu o neașteptată ușurare. Emoția nu dispărea, dar faptul că rămăsese singur cîteva momente îl ajuta să se elibereze măcar în parte de senzația îngrozitoare de bilbiială.

Înregistră în fugă ușa deschisă spre alte încăperi — probabil spre dormitor și baie, ordinea desăvîrșită a lucrurilor, vitrina cu cîteva cristaluri frumoase și obiecte de porțelan, tabloul de pe perete cu niște flori albastre imitînd stîngaci maniera lui Luchian, prins într-o ramă simplă de lemn lăcuit.

— De fapt, cine sînteți dumneavoastră ? întrebă ea revenind ca să se așeze de cealaltă parte a mesei. Ce anume vă face să credeți că sînteți tatăl meu ?

Era neașteptat de calmă, rece chiar, și asta dădea de la început discuției un aer nefiresc, de convorbire politicoasă, oarecum seacă, din care orice nuanță sentimentală părea exclusă cu desăvîrșire. Era mai bine așa. Manu își reveni tot mai mult, supus fără să vrea tonului și atmosferei pe care modul ei de a vorbi și de a se purta le impunea indirect, suficient de ferm.

— Înainte de a vă răspunde, adoptă el același mod de a se adresa, aș vrea mai întîi să vă întreb dacă știți ceva despre mama dumneavoastră ? De ce vă numiți Dinulescu ? Unde ați crescut ? Cînd...

Se opri pentru că în momentul acela imaginea aproape uitată a Ioanei apăru brusc identificată în chipul de o mare puritate al celei din fața lui. Un val de slăbiciune îl cutreieră în tot trupul mai rău decît starea de sfîrșeală dinaintea căderilor de tensiune a căror declanșare învățase deja s-o recunoască. Mîna în care ținea inconștient un ziar se crispă ca o ghiară.

— Am fost crescută de părinți adoptivi răspunse ea la fel de liniștită. Eu nu mi-am cunoscut mama.

— Purtați numele lor ? întrebă el încet.

— Da.

— Cînd anume ați fost primită de acești părinți ?

— În primul an... În anumite perioade am stat și la orfelinat...

— Părinții ăștia erau bucureșteni ?

— N-am avut, de fapt, decît mamă... Mamă adoptivă... S-a despărțit de tatăl meu adoptiv cam după ce m-a înfiat pe mine... Nu s-a mai căsătorit niciodată. A murit cu doi ani în urmă... Era soră medicală.

— De unde era ?

— De la Videle, de lîngă București. Îi datorez viața. Ea mi-a povestit ceva despre mama mea adevărată și despre împrejurările, cam neclare, în care a murit acolo, la Albești. Mi-a spus asta foarte tîrziu...

Manu o privi intens de parcă atunci ar fi văzut-o întîia oară. Valul de slăbiciune trecuse. Observă derutat frumusețea ei liniștită, lipsită de ostentație, subliniată de puterea de seducție a tonului, de gesturile calme, de întreaga atmosferă a locuinței. O rochie de mătase albastră cu tonuri pale punea în evidență tenul catifelat al pielii bronzate de soare, frumusețea bustului și a brațelor, proporțiile desăvîrșite ale alcătuirii ei. Ar fi vrut să se zmulgă din tonul acela impersonal și absurd al dialogului și nu era în stare decît să repete corect atitudinea pe care ea i-o impusese atît de ferm.

— Pe mama dumitale, se grăbi el să-și ducă întrebările mai departe, o chema Ioana ?

— Ioana... Ioana Opricescu. A fost învățătoare...

Manu tăcu. Oboseala și agitația cu care venise aici pieriseră. Rămînea doar o nesiguranță blîndă pe care atitudinea ei binevoitor distantă, prudentă parcă, o sublinia cu fiecare minut care trecea. Întoarse stînjenit capul și se uită o clipă pe rafturile grele de tomuri groase. În luciul cristalelor de la bibliotecă fața lui trasă de nesomn și neliniște părea o mască.

Se întoarse și începu să povestească încet, incoerent, cu un fel de sfială pe care nu și-o cunoștea și pe care în momentul acela și-o detesta, de împrejurările legăturii lui cu Ioana, de plecarea din țară, de discuția în care popa Octavian îi sugerase că știe ceva despre existența unui copil.

Ea asculta concentrată, întrerupîndu-l uneori, punînd întrebări. Se interesa de mama ei, dar și de lucruri bizare, despre care el nu știa prea multe amănunte. Părea prinsă de evocare. Totuși păstra mai departe atitudinea aceea distantă, de interes calm, egal, datorită căreia răceala comunicării instituită încă din primele momente nu se risipea nici o clipă.

Uneori continua el să întrebe. Așa află că fusese bursieră și că studiase psihologia la Universitatea din București, că de trei ani lucrează la o școală specială, de copii cu dificultăți de vorbire, că trăia în apartamentul moștenit de la mama ei adoptivă. La un moment dat îi spuse că activează și într-o organizație sindicală, în domeniul ei, al învățămîntului, unde avea și niște responsabilități anume, nu prea înțelegea bine ce. Făcea deci politică. Părea într-adevăr foarte energică, așa cum își închipuise.

Totul era clar. Amănuntele reconstituirii se legau logic, excluzînd orice posibilitate de îndoială. Timpul trecea lent. Se scurse așa mai bine de o oră.

— Pînă la întoarcerea mea în țară, mărturisi el privind-o la fel de intens ca mai înainte, n-am știut că am încă un copil... Pur și simplu n-am bănuit ! M-am gîndit mereu la cu totul alte lucruri...

Ea tăcu evitînd să-l privească. Se încruntase. Întîrzie așa cîteva clipe.

— Eu cred că v-ați gîndit bine, rosti ea încet și la fel de calm ca pînă atunci.

Manu nu sesiză sensul spuselor el. Se grăbi să întrebe.

— E ceva ce nu se potrivește în reconstituirea noastră ?

— Nimic nu se potrivește, domnule Manu ! îl privi ea cu o răceală de-a dreptul ostilă. Absolut nimic !

— Bine, se trezi el cuprins de un nou val de căldură, dar totul e foarte evident. Singură v-ați dat seama de acest lucru !...

— Sigur ! rosti ea străduindu-se mai departe să rămînă stăpînă pe sine. Și tocmai de aceea știu bine că nu sînteți tatăl meu, cum pretindeți !... Așa cum niciodată n-ați fost soțul mamei mele !... De cînd am primit înștiințarea aceea de la procuratură, numai la asta mă gîndesc. Eu nu cred că avem ceva comun.

Manu simți din nou neputința de a mai spune ceva, mai întîi ca pe o senzație de frig. Obiectele din jurul lui erau aceleași, lumina de afară la fel de intensă. Numai uitătura femeii din fața lui se făcuse atît de încertă că părea făcută numai din indiferență și dispreț.

— E o legătură de sînge ! îngăimă el nesigur.

— Nu știu ce înseamnă asta ! N-am știut niciodată ! Și nici nu doresc să știu !

— De ce ? se trezi el strigînd. Ce-mi reproșezi ?

— N-ai însemnat niciodată nimic pentru mine : rosti ea apăsat, subliniind parcă greutatea fiecărui cuvînt. De ce-ar trebui să însemni tocmai acum ?

— Ce-mi reproșezi ? repetă el sugrumat.

— Poate lașitatea, îi aruncă ea cuvintele. Poate crima de a fi fost indiferent față de mama ! Poate — nimic ! Pur și simplu, nu te cunosc ! Și nici nu doresc să te cunosc ! Asta e tot !

Și asta era clar. Se ridică pipăind nesigur marginea mesei. Încercă să mai spună ceva, dar ea i-o luă înainte precizînd rece încă o dată:

— Aș vrea să nu mă mai căuți !

Se supuse fără să mai spună nimic, fără să întindă măcar mîna în semn de rămas bun. Înregistră niște gesturi anume ale ei, detaliile butoanelor de la lift, zgomotul metalic al ușii la ieșirea pe trotuar. Putea să meargă, să vadă. Nu se întîmpla nimic deosebit. Era doar mai bătrîn cu o dezamăgire... Atîta tot.

(Fragment din romanul „Himera")

VIOREL VARGA

Cît arde-n noi făclia comunistă

Noi nu știm ce-i războiul, nici măcelul,
N-am cunoscut ce-i masa fără pîine
Doar sori ne-au răsărit pe umeri
Și-n poartă ne-au bătut doar căi senine

Acum cînd a visat prin somn pămîntul
Un vis ciudat, absurd și nedorit
Credința nu ne poate fi clintită,
Nici ritmul tinereții-ncetinit

Vom vindeca tot ce e rană-n țară,
Tărie-n brațul nostru mai există
Și dragoste în suflet și speranță
Cît arde-n noi făclia comunistă.

Cît arde-n noi făclia comunistă
Aprinsă-n focul sacru de Partid
Nici o urgie nu ne poate-abate
Din drumul drept, de înălțimi avid.

Cît arde-n noi făclia comunistă
Va fremăta de rodul plin cîmpia
Vor crește trandafiri din palma noastră
Și va cînta în zare ciocîrlia.

Cît arde-n noi făclia comunistă
Columnele vor tinde mereu spre
nesfîrșire —
Făuritori ai vremilor ce vin
Tineri sîntem ! Și țara ne crește în iubire!

tudor george
sublimul panegiric

MOTTO

Viteazului vestit în mii de lupte,
Dacă-i înfrînt o dată și-a căzut,
Din cartea slavei filele-i sînt rupte
Și i se uită trudnicul trecut.

— Shakespeare — Sonet XXV —

Dar ce-i un cascador ?
Ce ipohimeni,
Ce soiuri neumane, nelumești,
Ce supermani, nebănuiți de nimeni,
Din ce planete vin voinicii-acești ?

Ce nimb zeiesc le-a-ncununat corimbul ?
Ce zei le-au dat tărie-n braț și-n pumn ?
Spre fruntea lor mă-nalț, dar nu văd nimbul,
Nici corpul lor c-un spectru radiumn !

Pe umeri, cascadorii-am vrut să-i pipăi —
Necredincios, ca Toma — sub cămeși,
Să văd de-i vr-un altoi de zbor și-aripă-i,
Zăgani de-or fi, or îngeri urieși ?!

Ci, rușinat — retras sub bontul deget,
Ca într-un ochi de melc cu bulbul orb —
D-atuncea, nici cu gîndul nu mai preget
Să-i văd într-aripați, plutind p-un sorb !

La geniile sumere-mi port gîndul :
Cu chip uman, cu bărbi ce-și desfășor
Superbul riu — și parcă-i văd, de-arîndul,
Cu aripi largi, gătîndu-se de zbor !...

★

...Dar i-am văzut p-un braț de macarale —
Gigantic braț, purtîndu-i peste cer,
În șnurul coliviilor metale —
Ca mărțișorul unui Guliver !

Vr-un temerar Costeau-mi trecea prin minte
În cușca lui, prin roiuri de rechini —
Cînd cascadorii-aterizau pe grinde,
Scrutînd recifii zmultelor grădini...

Sondau prin munții de moloz, de blocuri,
Pe hornuri șui, terasamente-n vînt —
Cu farmecul unor funeste jocuri,
Pășind prin spații care nu mai sînt !...

Funambulesc, pluteau pe cite-o sîrmă,
Pe cite-un colț de paviment rămas,
Se cățărau pe-o scară fără urmă,
Fantoma bîrnei o călcau sub pas !...

Era o legănare pe văzduhuri,
Cu-aeriene zboruri pe paing —
Din depărtări, zăream acele duhuri,
Cum crestele stihiilor le-ating !

Se năluceau pe scări interioare
Și clătinate punți, sub muri stingheri,
Pe trepte, filfiind imaginare,
Ce nu păreau să ducă nicăieri !...

Îi urmăream prin cataclismul drastic
Din lumea lui Jorge Luis Borges —
Un labirint madreporar, fantastic,
Printr-un coșmar din care nu mai ies !...

Puteam să văd, ca-n bolgii, sinistrații
Din fresca suspendaților coloși :
Grădina cu delicii și tentații —
Cutremurul — ca-n Hieronymus Bosch !

Dar nici-o paralelă prea livrescă,
Nici plastica, nici-un coșmar, nici vis,
Din Dante, Goya, nu mai mi-amintesc că
Le-aș fi văzut, ca-n ăst Infern deschis !

Surpate-n falii d-un gigantic gater,
Etajele holbau sinistru-n cor,
Cu știrbe guri cîntau funestul crater —
Termitierul flasc, devastator !

Sunau acolo-n slăvi vetuste orge
De ziduri sparte, tuburi, stîlpi de fum —
Un recviem șoptit lui Tudor George,
Peste nimicnicia care fum !

Pe-acele culmi, prin surupații faguri
De țevării, de fiare, de moloz,
Prin hăul care se căsca sub praguri,
Și giurgiuvele cu perdele roz,

Prin horbota de sfîșiate drapuri,
Sub niagare de beton armat,
Pe spaima suspendatelor dulapuri,
Pe-o lustră spînzurînd la cite-un cat,

Peste terasamentele ce-și flutur
Ciltosul păr — Egide ! — șerpi de fier,
Peste pianul negru, ca un flutur
Gigantic, atîrnat pe-un ciob de cer,

Peste căderi de îngeri și derute
Ce-nzorzonau surpatul Helicon,
Peste delirul treptelor durute,
Surpate-n vid, ca un acordeon,

Peste oroarea falselor increderi
Și-a cutezanței spirelor de melc,
Peste ecluze de-ncilcite iederi
Și hohotul căderii care-o-ncerc,

Peste-amintirea frîntelor tablouri,
Și iezerele spartelor oglinzi,
Prin zidurile fără de ecouri,
Balcoane și plafoane fără grinzi,

Peste acest vulcan Mementomóri
Și colbuita frescă-n tonuri gri,
Prin jungla Morții — suie Cascadorii,
C-un suav zbor de păsări-colibri !...

★

Dar ce-i un cascador ?
Ce ipohimeni,
Ce ființe neumane, nelumești,
Ce supermani, necunoscuți de nimeni,
Din ce planete vin bărbații-aceștí ?

De nicăieri !
Purced dintr-astă lume,
Ca Mircea Pascu, Sobi Cseh și-atîți,
Al cărora orgoliu și renume
E gradul de soldați necunoscuți !

În van încerci cu zeii să-l asemeni
Pe-un simplu cascador, oricare-i el !
E om ca orice om — Om între oameni ! —
Și-l cheamă Stan, or Paul, or Costel !

Desen de
Gh. Iliescu-Călinești

Îndătinați a prinde riscu-n marje,
De-a pururi ei sînt cavalerii primi,
Sînt călărețiî prăbușiți în șarje,
Sînt luptătorii, tragicii-anonimi !

Sînt capetele-nscrise pe Columnă,
Cu chip hirsut, ca luptătorii daci,
Cutezători, cînd spadele-și împumnă,
Or cad de pe redane-ntre araci !

Ei sînt Vitejii ! **Sînt** Evocatorii
Acelor nefilmate bătălii,
Din care-nfrînți și spoliați de glorii,
Se-ntorc, printre răniți, a doua zi !

Asemeni Om a fost și Stavru Tudor —
Deprins a-și spune-adesea-n sinea lui
Că rănile-s ușoare și că nu dor,
Iar Gloria-i răsplata nimănui !...

Noi te-am văzut, cutezător ca-n filme,
Cum — primus inter pares — dîrz rămîi,
Cum, prin posada caselor infirme,
Săreai, cu salvatorii — cel dintîi !

Te strecurai, ușor, ca o șopîrlă,
Însipurat prin surpături, ca-n laț,
Și te-ntorceai, tiriș, cu barba zburlă,
Albit de colburi, dar c-un prunc pe braț !

Or, cățărat pe zmulte paliere,
Prin ochiul amintirii parcă treci,
Salvînd de la dezastru, cît nu piere,
Comorile unei biblioteci !

Brav Salvator de Viață !
Și de Carte !
Memoria spre Duhul Tău, mi-nchin !
Te văd, călcînd cu moartea peste moarte,
Fără de preget, cîtuși de puțin !

Prin bolțile capelelor sixtine,
Ca-n Michelangel, viziuni dezgrop,
Cînd, cățărat pe culmi, Te văd pe tine,
Cum cari, în circă, valuri din Potop !

Pe-un fir de păr, ca spada lui Damocle,
În veșnicie, omule, atîrni !
Și-n hăul veșnic, prăbușit din socle,
Te-ncredințezi în barca unei bîrni !

O bîrnă-ntr-un nestăbil echilibru —
Ca un pendul al morții, din Olimp —
Se zmulse din țițînile ce-i vibru,
Surpîndu-se-n Uitare și-n Netimp !

Stîrnind molozul clipelor acestor,
Un vînt al morții-ți șuieră-n meningi :
Bătrînul bloc cu nume mitic — Nestor —
S-a prăbușit, ca un oștean, din chingi !...

★

Dar ce-i un cascador ?
Ce ipohimeni,
Ce pronii neumane, nefirești,
Ce imigranți astrali, făpturi nenimeni,
Din care lume vin bărbații-aceștí ?

Deprins cu greul, omul-om încearcă
Să-și facă drum prin încercări ce trec...
Viteazul Cascador, pîndit de Parcă,
Se spulberă, la cel dintîi eșec !

Precisă-i săritura ! Volta-i certă !
Altminteri, el, într-un declin încert,
S-ar prăbuși, ca pasărea inertă,
Icarian — în zborul lui inert !

Dar omu-i om, nu-i pasăre, să poarte
Colțite-n umeri aripi, ca la zei :
El zboară, făr-de aripi, peste moarte —
Netemător de toți ereții ei !

Atîta timp cît certă-i fi-va mîna,
Cît ager-ochiul, tare-cumpătu,
Învingător el fi-va-ntotdeauna,
Trăind numa-n victorii **— altfel, nu !**

Un cascador e-asemeni unui rege,
E-asemeni unui vajnic domnitor,
Pe care-abia destinul de-l protege,
Atîta timp cît iese-nvingător !

Atîta cît Istoria-l înscrie,
Cu sceptrul lui, în tronul lui superb,
Un principe-i o-ntruchipare vie
A unei lumi, a unui falnic herb !

Căderea unui Princip, din Cetate,
E propriul lui soroc, destinul dur —
E jertfa uneltirilor spurcate —
Răpus de surghiunire, or satir !

Dar Cascadoru-i Îngerul Căderii —
E însuși Geniul — Turnului Surpat !
Te face pentr-o clipă să te sperii,
Dar nu se sfarmă-n putredul palat !

Căderea-i luciferică, de-o clipă,
E un memento surd în ochiu-ți pal,
E vanul cuget c-ai purta aripă
Și c-ai pluti prin aer, dus d-un val !

Un cascador ?
Narcisica legendă,
Cu Meșterul Manole din străbuni :
Impactul cert, ce zborul i-l suspendă,
Reverberîndu-i cerul prin fîntîni !

Un Cascador nu moare niciodată !
Un Cascador cum ar putea muri ?!
Cînd el e Visul, Mintea-ntr-aripată,
Astrala Năzuință — zi de zi !

Cum aș putea, pe-o piatră funerară,
Un epitaf ridicul să-nfirip,
Sortind sub criptă Pasărea cea Rară —
Măiastra Phöenix — veștedu-Arhetip ?

Nicicînd, prin țintirimul alegoric —
Ca Hamlet, năzărit printre gropari —
Nu-ți voi cuprinde craniu-n palmă, Yorick,
Ca să-ți declam versetii funerari !

Ci, chiar de-ar fi, printre lăcașuri sumbre,
S-adast pios, pe-o piatră de mormînt,
Voi hărăzi sublimei Tale Umbre,
Sublimul Glas, sublimul Tău Cuvînt :

„Nu ! Trecător pios, să nu verși lacrimi —
Gîndind că-s os zdrobit și-n carne singer !
Poeții tineri, doar, vr-un vers consacri-mi !...
Și-ndrăgostiții să mă aibă înger !...

Aici, e-un cenotaf ! Nimic nu zace ! —
Un Cascador, nicicînd, nu-i un cadavru ! —
Eu nu-mi căutai „aici" un loc de pace !
Eu voi zbura etern !

Sînt TUDOR STAVRU !"...

radio

r

Înaripatul suflet de copil

Ploaie de flori de cireș căzînd pe tăișul sclipitor al luminii. Șoapta agresivă a zefirului murmurînd peste marginile lumii. Mîini incredibil de albe, străluminate, vindecate, dincolo de zidul înegrit. Toate întrebările gîlgîitoare oprite la gură, izbindu-se una de alta, ieșind cu greu, ca după un urcuș nesfîrșit. Candide mirări, uriașe, fermecătoare și continui mirări, revolta și neputința, puterea și vigoarea, hohotul cristalin printre lacrimi. Foi verzi căzînd cu tandrețe pe rochia albă, imaterială a unei fetițe ce se leagănă în uriașul și iubitorul leagăn al copilăriei. O lume a visărilor trecînd peste capetele noastre ca o aripă de pescăruș, un univers deschis nouă. Lumea deschisă de micuța Tereza (eroina piesei de teatru „Lecția de engleză", piesă aparținînd scriitoarei cehe Natașa Tanska) este cu atît mai emoționantă cu cît ascunde, în fond, o dramă a familiei Terezei, o dramă cu greu de curmat și pe care fetița o simte în felul ei cu totul aparte, fiind un copil cu o inteligență precoce și cu o sensibilitate deosebită.

Ceea ce impresionează în această piesă scurtă a autoarei cehe este, poate, nu conflictul, drama ce se ascunde sub aparenta seninătate a copilei, cît faptul că ea ne dă nouă ascultătorilor posibilitatea unei creații. Fiindcă, ascultînd glasul acestui copil de o tulburătoare sinceritate, simțind gîndul și sufletul Terezei încărcate de o fabuloasă fantazie, ne desprindem, fie și pentru o clipă de ceea ce ne-ar putea mîhni sau îndurera sau murdări sufletele. Fără să vrem devenim creatorii unei lumi noi, a unei ordini noi care există cu adevărat. Nu neînțelegerile dintre părinții Terezei ne fac să ascultăm cu sufletul la gură, ci limpedele glas care povestește vrute și nevrute și căruia nu-i rezistă nici profesoara de engleză, captivată ea însăși de înaripatul suflet de copil. Nu conflictul, ci personajul cu toate straniile lui înfățișări, nu drama ci ceea ce rămîne mai presus de noi, ceea ce ne dă putința, fie și pentru o clipă, să ne apropiem de Frumusețe — iată ce mi-a sugerat piesa „Lecția de engleză" a Natașei Tanska, difuzată la radio duminică 20 martie. Impresionantă — Simona Bondoc în rolul profesoarei ; cît despre Alexandrina Halic în rolul micuței Tereza, a impresionat prin emoție autentică și strălucire, în această partitură atît de dificilă, mai ales în scenele de acut dramatism. Și cum soarele a dat năvală peste noi aproape orbindu-ne, pentru o clipă am rîs printre lacrimi.

Ioana Diaconescu

plastică

p

Profesoara

Aerul energic și vivacitatea profesoarei Corina Nicolescu i-a pus totdeauna pe studenți și pe doctoranzi în încurcătură. Dintr-o conversație cu dînsa puteai să presupui, cu destulă ușurință, că la prima dispută, pe teme științifice, te așteaptă momente grele. Dragostea pentru euristică reprezenta la Corina Nicolescu o modalitate de întreținere a prospețimii opiniilor. Acestora din urmă, mai cu seamă, trebuie să le facem elogiul. Căci, fără îndoială, la progresul disciplinei pe care a reprezentat-o — istoria artei medievale românești — Corina Nicolescu a adus nu puține contribuții. S-a ocupat cu precădere de domenii nu tocmai cunoscute. Timp de aproape două decenii, ca muzeograf și șef de secție la Muzeul de artă al R.S.R., a avut posibilitatea să cunoască nemijlocit patrimoniul artei naționale. Acum cîțiva ani un confrate de-al dînsei îmi spunea că **„nu există nod în tapiseriile din România pe care să nu-l cunoască".** Din perspectiva timpului, afirmația mi se pare un suprem compliment.

Un curs extrem de concentrat de **Muzeologie generală** (Ed. didactică și pedagogică, 1975) sintetizează experiența unui istoric de artă pragmatic, convins că opera de artă este, înainte de toate, o parte a unui tezaur, un fragment din depozitul inestimabil al culturii și sub acest aspect trebuie mai întîi cunoscută. În acest spirit și-a educat Corina Nicolescu, la Institutul de arte plastice „N. Grigorescu" și la Facultatea de istorie, studenții. Dispariția ei prematură este, pentru noi toți, o enormă pierdere.

Grigore Arbore

Un artist

● *Furiile dezlănțuite s-au abătut asupra unui creator cînd se afla cu uneltele în mînă la masa de lucru.*

Au nimicit un artist a cărui noblețe de gîndire a însufleții atîtea pagini de grafică desăvîrșită.

În tot ce făcea se afla puritatea căutării cu înfrigurare a perfecțiunii.

El a împărtășit toate aceste daruri ale sufletului său ales, studenților săi, care îi vor păstra amintirea unui om ce și-a dedicat desenului timpul trăit cît și cel netrăit.

Ion State a visat un zid ce îi ocrotește lumea, în care el însuși locuiește, lumea desenului.

Vasile Kazar

muzică

m

Continuare

Reluată acum, după tulburătoarea întrerupere, stagiunea aparе celor pentru care ea înseamnă permanența unei activități nobile, ca un suport moral și însemn al demnității spirituale. A face muzică în aceste momente înseamnă a dovedi că omul rămîne om în cele mai mari încercări, calitatea sa neconfundabilă se argumentează într-o preocupare ce-l legitimează ca ființă superioară. În Ateneu — simbolul reuniunilor muzicale românești — tăcerea impusă de natura dezlănțuită a fost ruptă de **Preludiul la unison** enescian, emblemă a voinței încorporate în act. În intonațiile sale severe am văzut acum, poate mai mult ca oricînd, geniala intuiție a lui Enescu, cel care a știut cel mai bine ce ne caracterizează muzical și a deschis astfel o fereastră către sufletul poporului. Acesta a fost și mesajul pe care l-au semnat în cîntul lor instrumentiștii primei noastre orchestre și dirijorul Mihai Brediceanu, laolaltă fericiți a se întîlni din nou cu publicul și a saluta această reîntîlnire în sunetele vibrante ale coardelor și timpanilor.

Conservatorul s-a grăbit să deschidă seria concertelor date în **Contul omeniei**, afirmînd pe scenă renumitele sale formații „Madrigal" și „Camerata". La corul „Madrigal" condus de Marin Constantin surprizele neplăcute nu pot surveni. El își trăiește gloria, hrănindu-și-o imaginativ și repertorial de așa manieră încît piesele noi intrate pe afiș sînt la nivelul perfecțiunii celorlalte iar cele vechi sînt ascultate cu urechi mereu în căutarea nuanței de noutate strecurate de fiorul momentului. Dacă programul nu a cuprins acum noutăți repertoriale, am putut să ne bucurăm de cealaltă tărășătură definitorie a prestigioasei formații. Și, vrînd să nu trecem mai departe fără să pomenim o lucrare, remarcăm fragmentul cîntat dintr-un opus mai amplu de Mihai Moldovan, rămas — în litera partiturii și în rezolvarea vocală regizată de Marin Constantin o culme de ingenuitate și de efect vocal.

Orchestra „Camerata" s-a prezentat în ocazia dată cu forțe artistice uimitor sporite. Reconsiderîndu-și și întinerindu-și componența formației, dirijorul Paul Staicu a ajuns acum la o echipă darnică în posibilități, aptă de performanțe pe care orchestrele de cameră le ating mai greu, numai cînd se numără printre cele citeva răsfățate ale impresariatului mondial. Școala românească a cîntului de coarde are în acest ansamblu cartea sa de vizită cea mai semnificativă, la care rodajul și cultura au adăugat o dozare savantă a raportului vocilor, o elasticitate înfiorată a nuanțelor. Întîrzierile sînt expresive, grăitoare, arcul melodic se încheagă din interes muzical unic, claritatea planurilor nu umbrește ci, din contră, sporește logica dialogului între voci. Dirijorul Paul Staicu, autorul actualei forme a ansamblului, are în palmaresul său o realizare de mare însemnătate, pe care a înfăptuit-o grație probității și calmului exemplar, abordării partiturii în profunzime, tehnicii dirijorale întîm stăpînite, țintind miezul dificultății muzicale.

Stagiunea continuă deci, și valoarea ei e dată nu numai de faptul că la concert regăsim noblețea creației umane ci și de strădania celor cu harul de a ne confirma spiritul în sunet.

Costin Cazaban

Fragmente critice

Eseistica poeților

Marin Sorescu a publicat, la mică distanță de timp, o carte de versuri (**Descintoteca**), un roman (**Trei dinți din față**) și un volum de eseuri (**Starea de destin**), fără a mai pune la socoteală **Răceala**, o piesă mai veche jucată actualmente pe scena unui teatru bucureștean. Un adevărat festival Sorescu, pe toate gamele posibile ale creației ! Nu știu cum vor primi alții fecunditatea acestui spirit polifonic, pentru noi ea este semnul unei puteri remarcabile de creație și dovada, dacă mai era nevoie, a unei ambiții frumoase din partea unui autor de a duce la capăt un proiect spiritual și de a-și crea, astfel, o **operă**. Cînd mă gîndesc că sînt autori care publică o dată la două decenii o cărticică de mărimea unei lame de bărbierit și trăiesc între timp confortabil de pe urma ei, nu pot să nu simpatizez cu cei care, înțelegînd literatura ca o profesiune gravă și dificilă, își înfrîng inerția și scriu sistematic pentru că au ceva de spus și pentru că au un sentiment mai mare de responsabilitate față de talentul propriu și, totodată, față de cultura română. Dacă dăm de o parte cazul, neinteresant pentru literatură, dar răspîndit, al poligrafului care publică patru-cinci cărți pe an pentru ca să cîștige bani și să-și sporească inutil lista de titluri (și așa lungă și neconcludentă), scriitorul român scrie în genere puțin, idealul lui fiind să dea, ca Mateiu Caragiale, o carte, o singură carte din care să citeze toți ca din textele sacre. Modelul mai fecund pentru prozator poate fi însă Sadoveanu sau Hortensia Papadat-Bengescu, G. Călinescu, autori nu de **cărți**, ci creatorii unei **opere** ce se impune nu numai prin calitatea ei estetică, ci și prin masivitatea și corecția ei interioară. Privesc dar cu înțelegere și simpatie efortul pe care îl fac creatorii de felul lui Marin Sorescu care își pun talentul să se contrunte cu problemele pe care mintea lor profundă și activă le născocește. A crea obstacole, a pune spiritul creator în situațiile-limită pentru a-l verifica și, negreșit, a-l îmbogăți, aceasta constituie dovada unei vocații puternice.

Pentru a reveni la Marin Sorescu, să observăm că el a trecut de la poezie la teatru și, acum în urmă, la roman și critică sub forma eseului și a analizei de cărți fundamentale. Cît de profunde sînt meditațiile lui în acest domeniu ? În **Teoria sferelor de influență** (Ed. Eminescu, 1969) spiritul se plimbă sprinten și sagace de la Anton Pann la Saint-John Perse și T. S. Eliot, comentînd lucruri cunoscute dar și altele pe care le vede numai el. Reflecțiile despre straturile lirice ale baladei populare sînt originale, de pildă, aceea de care s-a mai vorbit în critică, despre **locul** pe care trebuie să se ridice mereu o creație ce se surpă pentru a pune bazele alteia, într-o înlănțuire infinită. Ideea trece și prin capul lui Ioanide (G. Călinescu), tradusă în metafora succesiunii civilizațiilor, obligate, prin aceasta, să rămînă mereu tinere. Marin Sorescu are un mod particular de a dezvolta astfel de ginduri, el se apropie de un subiect mare fără complexe, fraza este incisivă și, apucînd o idee, o plimbă repede pe mai multe game afective pînă ce, astfel încercată, ideea, oricît de gravă, se îmblînzește. În mituri, arhetipuri, el citește niște atitudini de existență simple, în folclor caută rafinamentele marii arte și pune un blestem anonim lîngă blestemul sofisticat liric dintr-un poem de Ion Barbu trăgînd concluzii verosimile. Poezia lui Saint-John Perse „hibernează", T. S. Eliot scrie o poezie „în unghi drept" adică limpede, Urmuz este un „divagaționist absolut" și, pentru a-și întări judecățile, eseistul dă drumul fanteziei și creează analogii care fascinează spiritul nostru. În acest chip sînt scrise și articolele despre film, în care trebuie să căutăm nu atît o **estetică** a genului, cum ne îndeamnă autorul, cît o proză de idei superioară, cu definiții memorabile, rod al unei inteligențe ironice adînci și inventive.

Starea de destin (Ed. Junimea, 1976) cuprinde un număr mai restrîns de eseuri, între care unul (de aproximativ. 60 de pagini) despre tragedia greacă. M. Sorescu citește sau recitește niște texte și, în marginea lor, imaginația lui execută mișcări acrobatice. Meditația este, cu toate acestea, profundă, formulele ironice nu trebuie să ne înșele asupra seriozității observației. Tragedia greacă este interpretată, de exemplu, prin ideea lui Camus, care și el o luase de la Hegel, despre legitimitatea, justificarea părților intrate în conflict. Eseistul român nuanțează această idee și dezvoltă în jurul ei o literatură de sugestii, observații de amănunt, în fine, analogii fine care provoacă în noi acea bucurie greu de definit a spiritului în fața soluțiilor inedite în lumea ideilor. Procedeul curent este punerea tragediei sacre în planul existenței comune, ceea ce vrea să zică a descoperi sursele mitului în faptele vieții. Clitemnestra pare, din această perspectivă, o biată femeie care, orbită de dragoste, ajunge la crimă, Oreste intră în ceea ce Marin Sorescu numește „starea de destin" printr-un act de răzbunare și va fi la rîndul lui pedepsit în chip absurd. Încercînd să rezumăm ideile eseistului, vedem că nu putem, ele nu urmează un sistem de lectură și nu-și propun, în fond, să dovedească ceva foarte precis, bunăoară să dea o nouă interpretare a conceptului de tragic la antici. Ideile ies din contemplarea liberă a tragediilor („parcă m-aș fi uitat la cer și, întîmplîndu-se să văd norii, n-am urmărit nimic **cu ei**, ci i-am lăsat să se desfășoare în voie"...), însă de tot liberă și gratuită contemplația nu este la Marin Sorescu, spirit caustic, cîrtitor în fața miturilor. El vorbește cu familiaritate de chestiuni pe care alții refuză să le privească direct în față din teama de a nu le întuneca mintea, ia de guler personajele sacre, bate pe umăr pe Eschil, Sofocle, Euripide ca pe niște confrați mai vîrstnici și aproape cu regularitate după o frază lirică prin gravitatea, sublimul judecății, el pune o observație ironică, dintre acelea ce ne aduc teferi pe pămînt și ne dau curajul de a merge mai departe. Tragediile antice ies astfel pentru o clipă din înghețata lor solemnitate pentru a se supune gustului și vederilor omului de azi, intrat și el în altă „stare de destin". Lui Marin Sorescu îi pare, de aceea, că Euripide „are psihologie și realism" și, dacă mai ținem seamă de numărul mare de răzbunări din piesele sale, se poate spune chiar (și M. Sorescu spune) că Euripide e „un pesimist **ranchiunos** pe lume și societate", așa, ca Ionescu și Popescu, dramaturgi contemporani, membrii ai fondului literar. Sînt și observații mai serioase, de pildă aceea că locul corului este luat în dialogurile lui Platon de Socrate, dar gîndurile noastre nu rămîn prea mult în lumea aceasta de sublimități, eseistul ne aduce repede la o stare mai suportabilă de existență, căci iată ce scrie el în capitolul XII, intitulat : **A rumega bine :**

„Totuși ! Aparițiа filozofiei dialogate oare nu reia, poate mai diluat, intriga descoperită de Eschil în Prometeu țintuit pe stîncă și cu vulturul consultîndu-i măruntaiele ? Personajele lui Platon sînt, în mare parte, niște mîncăi și ideile le vin stînd pe o rînă. Singurul personaj de tragedie e Socrate și tragedia lui, poate cea mai mare, a fost de a determina niște oameni sătui să gîndească. „Gîndește, omule !", iată pe scurt toată dialectica socratică, ironia socratică, ironia sorții, pentru că, gîndind, Grecia se trezește fabricînd cucuță".

Eroi platonicieni care mănîncă bine și meditează stînd pe o rînă ca niște muncitori agricoli în timpul digestiei — asta pare la prima vedere o necuviință, o glumă prea groasă totuși nu este, imaginea traduce într-un limbaj voit profan scena banchetului luat aici la propriu. Inteligența lui Marin Sorescu este de a nu stărui în comicărie și de a converti la vreme această isteție ironică într-o analiză profundă a tragediei antice. El nu distruge **obiectul** eseului, îl apropie doar și-l îndepărtează de privirea lui iscoditoare, **cusurgie**, însă în esență serioasă și constructivă. Eseistul pornește întîi de la fapte, face, cu alte cuvinte, o narațiune critică, pentru a-și pune în temă cititorul, dar faptele fiind prea întunecate, eseistul abandonează după un număr de rînduri reconstituirea epică pentru a introduce propriile comentarii. „Bine că am scăpat de fapte", zice el într-un loc, cu satisfacția omului care a avut de îndeplinit o muncă grea. Nu trebuie să-l credem ,îl regăsim, dînd foaia, pe Marin Sorescu intrat pînă la git în altă serie de fapte singeroase, din care încearcă să se salveze (și să ne salveze) printr-o propoziție ironică și cordială.

Obiceiul de **a da raita prin epopei** (este expresia autorului) pentru a vedea cum mai stăm, duce la scrierea acestor pagini speculative, hrănite de o fantezie comică și de o inteligență ce nu se teme de complexitatea operelor fundamentale. Pentru că s-a accentuat latura lor metafizică, pentru că s-a vorbit prea mult de inefabilul, sublimitatea lor, Marin Sorescu mută accentul și introduce în comentariu o familiaritate care pe unii poate să-i jeneze, pentru că, nu-i așa ?, operele mari nu trebuie bagatelizate. Este însă un bun simț, o știință a eseistului de a nu cobori analiza sub o anumită limită a verosimilului, de a nu stărui în **cîrtire** și de a reface, printr-o schimbare oportună a tonului, unitatea și măreția capodoperei. Asta dă încredere în comentariu și înlătură suspiciunea cititorului, îngrijorat să nu fie tras pe sfoară.

Tonul este de la început reținut în analiza pieselor lui Camus (**Camus și nevoia de imposibil**) totuși eseul este mai puțin interesant decît altele. Ceva esențial rămîne de o parte, o latură importantă a dramaturgului francez (cu care, nu mai încape vorbă, dramaturgul Sorescu are multe înrudiri) nu intră în atenția criticului Sorescu. Observația că personajele lui Camus „nu se simt bine" și că operele lui „au gîtul ușor sucit spre imensitatea valurilor" — este agreabilă, dar nu spune prea mult. Stilul este mai liber (apropiindu-se de tradiționala „băscălie" gazetărească) în comentariul la teatrul lui Alecsandri, pe care, altfel, Sorescu îl prețuiește. Putem compara pe Alecsandri și I. L. Caragiale cu două foi de ceapă strînse în jurul aceluiași bulb ? Se poate :

„Dacă desfoiem ceapa dramaturgiei românești, opera sa și cea a geniului I. L. Caragiale, sînt două foi care se împlinesc și se îmbucă, frățește și cu lacrimi în ochi".

dar să vedem dacă metafora este și profundă. Eu cred că este numai iscusită. Eseul despre **Ghilgameș,** ca și acela despre balada românească (**Pod peste mare și punte peste munte**) mi se pare profund. Marin Sorescu știe să scoată dintr-un text vechi un mare mit și să-l actualizeze filozofic, dînd faptelor acea prelungire existențială care nu mai ține seama de spațiu și timp. Cînd în analiză apare o temă mai dificilă (aceea a **dublului**) care ar obliga pe eseist să deschidă un paragraf nou, apelînd la psihanaliză, eseistul scapă ușor printr-o interogație jumătate serioasă, jumătate umoristică. N-are timp pentru subtilități freudiene sau n-are chef și merge atunci mai departe pe firul ideii de prietenie, esențială, de altfel, în epopeea **Ghilgameș.** În același fel sînt primite și alte opere (**Demonii, Crații de Curtea Veche** etc.) și, cu o notă anecdotică mai pronunțată, opera lui Brâncuși (**Brâncuși fără sfîrșit**), comentarii savuroase prin ingeniozitatea ipotezelor de analiză și puterea fanteziei de a fabrica argumentele dovedditoare. Complexă, sarcastică, lirică din loc în loc, tăgăduitoare în limite admise, de o mare putere literară, eseistica lui Marin Sorescu este, în fond, excepțională.

Eugen Simion

Magia amintirii

Urmare din pag. 1

chipul iubitei : „Lacrimile mele curg dintr-un izvor ascuns adînc în nemișcarea ta. / Ele se rostogolesc / Nu se numără / Nu se privesc unele pe altele / / Desculțe și oarbe se ciocnesc între ele / dar uneori încremenesc/ iscînd în luminiș cînd tu apari / și vii spre mine surîzînd prin lacrimi". Trăirile sînt interiorizate, frămîntarea, sfîșietoare-lăuntrică și, așa cum spunea Sartre : „Infernul sîntem noi", poetul se închipuie într-o imagine de mare forță expresivă, în ipostaza biblicului Daniel, numai că groapa cu lei o poartă închisă în el : „Sînt Daniel cel aruncat în groapa cu lei / Voci tainice-mi șuieră : Ei, acum să te vedem / Ei pe tine sau tu pe ei / Fiori mă străbat. Cînd or să vină ? / Și mă tot uit în jur ca să zăresc / O umbră să mă sfîrtece / Un leu cu colți de flăcări, / O jivină / / E groapa singură, cu buzele senine / Nu se aude un pas afară / / Și toate fiarele se plimbă-n mine". Lucrurile, în absența iubitei(termenul „moarte" este evitat în text, se vorbește mai mult de o temporară despărțire) au devenit ostile, opace, semne ale dispariției : „Haină deznădăjduită / Aruncată la-ntîmplare / Așa cum stă pe scaun / E un cîine chircit care moare / / Poate lucrurile spun / Ce singură este această haină / Haina care a fost cîndva haina mea / Îmbrăcă oribila taină". Este, de altfel, interesant de remarcat că în peisajul acestei poezii, obiectele, lucrurile, atît ca scenă de interior cît și ca spațiu înconjurător, sînt aproape absente. Poetul stă singur la masă, între fantasme și amintiri, cu îngerul morții în față, încercînd să-i smulgă din brațe prin forța cuvîntului și a imaginii trupului iubitei, „blînda lui floare", „harfa sa blondă" : „Înapoiază-te chiar numai pentru o zi / de sărutări / lumini de lebede să-și ia zborul / cînd masa e un iaz foșnind de lumini / cînd paharele sînt păsări cîntătoare / / Suflînd în palma ta încremenită / să ți-o-ncălzesc cu sărutări / lumini de lebede să-și ia zborul / din singuraticele mele luminări". În acest mod, printr-un exorcism al luminii, printr-o magie a amintirii, prin pelerinajul la locurile și printre obiectele pe care prezența ei le-a sacralizat, femeia îndrăgită pare a reînvia.

Desen de Florica Cordescu

Astfel de momente ale luminii — lirica lui Jebeleanu poate fi privită și ca o perpetuă luptă între umbră și lumină — sînt urmate de impresionante și teribile imagini ale întunericului, de dramatice clipe de îndoială : „Acuma, cînd sînt fără tine, singur, pustiu / cutreieră-mi această neagră Sahară. / Solara ta umbră stîrnească-mi nisipul / sau făgăduiască-mi o ploaie / ce-l va preface-n pămînt / / Nu mă lăsa negurii ce mă sugrumă / Să nu mă prefac în noapte / Eu însumi cu mîinile mele. Stîrnește furtuna cu brațe de ape / Să mă trezească sau să mă-ngroape".

Este o cutremurare a ființei din temelii ce duce la o neașteptată echivalență poetică a motivului biblic „deșertăciunea deșertăciunilor" : „Cîtă rezistență a zădărnicit / Cine mă ține ?", versuri care prin intensitatea emoției, prin tulburarea ființei, trimit la arghezianul, desigur fără încărcătură metafizică „Tare sînt singur, Doamne, și pieziș".

Durerea s-a distilat aici în forme pure, aforistice. Bineînțeles sînt și momente cînd tristețea este prea omenească, prea particulară în manifestare. Foșnetul solemn, muzical al chiparosului este pentru o clipă acoperit de vaierul salciei plîngătoare : „Acela sînt ce pierde totul / sînt cîinele care-și întinde / spre rîul de răcoare botul / și-l simte că s-aprinde". Dar lacrima sublimează din nou în cîntare și ca legendarul Orfeu poetul se regăsește prin sacrificiu împreună cu ființa iubită în spațiul imaginarului benefic : „Voi face din oasele mele o rocă / o împletitură subțire de fluiere de soare / să te îmbrățișeze cîntîndu-ți".

Cu fruntea încinsă de o cunună de mirt, poetul străbate cu pași ceremonioși o vale a plîngerii dincolo de care îl așteaptă, mîntuitoare, silueta strălucitoare a Euridicei.

George Lesnea — 75

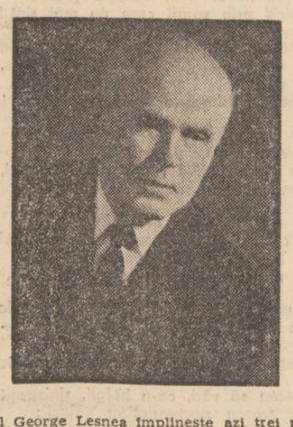

Poetul George Lesnea împlinește azi trei pătrare de secol. Mai tînăr cu doi ani decît acest veac XX, el este o prezență vie în viața literară, o voce cristalină și aparte a liricii noastre contemporane. Volumele sale de versuri, purtînd acel timbru inconfundabil, specific oricărei firi poetice prin excelență, mărturisesc o vocație de excepție și constituie o prețioasă contribuție la dezvoltarea literaturii noastre.

Poet îndrăgostit de orașul în care s-au format și au trăit unii dintre cei mai de seamă reprezentanți ai literaturii române — dulcele tîrg al Ieșilor, unde s-a scris și cea mai dulce limbă literară românească — maestrul George Lesnea mai reprezintă încă gloria și renumele de capitală culturală a vechiului oraș moldav, ilustrînd într-un chip fericit și înțelept destinul unui mare poet, pentru care singura formă de viață e poezia. Este genul poetului pur, care nu se sfiește de propria candoare. Cu aceeași măiestrie el scrie și despre drama meșteacănului care, căzînd, eliberează cerul de prezența lui, ca și despre rostul poetului în viața socială a țării. În afara creației originale, care l-a impus în literatura noastră (volumele „Argint", „Izvod" și „Treptele anilor"), dacă ar fi să amintesc numai excelenta traducere din Esenin — poate chiar cea mai bună la noi —, care mi-a încîntat adolescența, cu melodioasa ei cadențare, cu mireasmele ei rustice și romantice, atît de pregnante — dac-ar fi, spun, pentru că, într-adevăr, versiunea George Lesnea a lui Esenin a fost printre primele cărți ce mi-au deschis gustul pentru poezia universală —, ar fi de-ajuns ca să-i păstrez maestrului ieșean o profundă recunoștință. Și nu cred că sînt singurul care-l prețuiesc pe maestru și pentru această traducere.

Astăzi, 25 martie 1977, cînd poetul își aniversează cei de-al 75-lea an de existență, nu pot să nu remarce faptul că, născindu-se în al doilea an al secolului, el se găsește acum în al doilea an al ultimului pătrar al aceluiași secol, care este de fapt ultimul sfert de secol al celui de-al doilea mileniu al erei noastre — mileniu pe care îl urez din toată inima să-l împlinească.

Matei Gavril

Din viața lui G. Ibrăileanu

Urmare din pag. 1

riri sufletului cu aluzii la **Luceafărul.** Ibrăileanu pretindea că are groază de singurătate, stătea nopțile foarte tîrziu, dar avea energie și chiar pe vreme rea a urcat Ceahlăul călare, înfășurat în pleduri și mantale. Suplinitor la gimnaziul din Bacău, învăța singur englezește. La nuntă a fost foarte elegant, în haine negre și, spre mirarea tuturor, a dansat. Mai tîrziu umbla vara cu sacou de soie-écru și pălărie de Panama, poreclit de Stere „Zwicinski", după numele unui inginer silvic sclivisit.

Prin 1903 și-a cumpărat un gramofon mic cu discuri, la care ținea foarte mult. Avea melancolia trecutului și-i plăcea să revadă locurile prin care trecuse. În Italia a fost foarte mulțumit și fericit, totul îl încînta, îndeosebi serenadele gondolierilor. Era furios cînd a trebuit să care singur geamantanele la un debarcader pe lacul Como și exclama cu amărăciune : „Călătorim prin Europa !", l-a impresionat însă la Lucerna faptul că fiica otelierului le-a adus cortelul pe ploaie în oraș. Aflăm că excursia la Veneția, dorită de Elena, a fost studiată în prealabil după Baedecker de Ibrăileanu. Ca și Stere, el avea obiceiul să pună nume la toți și soției i-a dat nu mai puțin de 47 de nume. Susținea discuții în contradictor pînă a-și provoca crize de sciatică. O dată l-a durut atît de tare un picior, încît „plîngeam, scrie soția sa, amîndoi, el de durere, și eu de mila lui". Ținea mult la Gh. Kernbach și se îngrijea, cînd îl vizita Hogaș, de bucatele lui favorite : „găină cu usturoi mult, curechi cu rață, etc", dulciul lui Hogaș fiind „orez cu dulceață și cu frișcă sau smîntînă bătută cu rom și zahăr". Simțind fulgerări prin picioare și arsuri prin palme în 1919 Ibrăileanu s-a internat în sanatoriul dr. Marinescu de la Șosea din București. I s-a aplicat un tratament cu electricitate pe șira spinării, dar nu se lăsa de fumat. A fost o singură dată la Constanța în același an, numai cîteva zile. Venind la Iași, Topîrceanu a locuit un timp la Ibrăileanu, înviorîndu-l cu spiritul lui.

Ca profesor era foarte audiat la Universitate, deși uneori pleca de acasă cu temerea că se va face de ris. Nu a permis soției niciodată să vină la curs, ca să nu-l distragă. Își lua cîte o cămașă de rezervă la curs ca s-o schimbe dacă va transpira.

În 1917, în timpul războiului, familia a dus-o greu. N-aveau lumină electrică și Ibrăileanu scria la lumina chibritului cugetări. Li s-au furat de două ori păsările. În 1918 i s-a aprins casa și a pierdut multe lucruri, între care și o provizie de tutun. A început să aibă fobii, să se teamă de curent și a mers la Agapia într-o camionetă căptușită cu pînză.

Puține detalii dă Elena Ibrăileanu cu privire la romanul **Adela.** Acesta ar fi fost compus la început din două nuvele în 1923, în vreme ce ea era la o soră în Tg. Mureș. În prima nuvelă apărea o fată tînără, cu coada pe spate care cînta dusă pe gînduri la pian **Dernière pensée** de Weber, repetînd mereu începutul. Nu-și aduce aminte de a doua. Apoi Ibrăileanu le-a contopit : „Am regretat mult că n-am cerut să-mi dea manuscrisul de la prima nuvelă ; îl desființase." Rezultă că de fapt Elena Ibrăileanu n-a cunoscut cea de a doua nuvelă, nucleul romanului **Adela** pe care autorul îl citea pe la amici „și tot îl schimba și refăcea". Alexandru Carp consideră că **Adela** nu este „o oglindă în care s-ar putea vedea o anumită persoană", în speță Olga Tocilescu. În orice caz, Elena Ibrăileanu n-o amintește pe aceasta în însemnările ei. Ar fi participat, ne spune Corneliu Carp în ale sale **Amintiri și gînduri despre G. Ibrăileanu,** la excursia din vara anului 1923, la Varatic, cînd însă manuscrisul romanului era gata și ar fi fost chiar dat spre lectură lui D. D. Pătrășcanu. Venită la Varatic, „temporar", Olga Tocilescu a fost invitată la masă de Elena Ibrăileanu însăși. De la Varatic s-a mers la Ceahlău, Olga Tocilescu în trăsură cu Ibrăileanu, soția, fiica și logodnicul G. Bărgăoanu. Pe munte, Olga Tocilescu a urcat pe jos, Ibrăileanu pe cal și pe jos.

Ibrăileanu, mai scrie soția sa, s-a chinuit cu nefericita lui boală opt ani și patru luni, așadar din 1927. Ultima lecție la Universitate a ținut-o în martie 1934. A răcit și a avut o emoragie care s-a repetat a doua zi. Peste cîteva zile au trebuit să plece la București, la 6 aprilie, pentru operație. Din însemnări lipsește o pagină care, ne asigură Alexandru Carp, vorbea despre vizitele primite la spital de Ibrăileanu. A venit „o singură dată" Olga Tocilescu, acum măritată Mavrodineanu. De reținut citatul dat de Elena Ibrăileanu despre soțul ei în legătură cu femeile : „Pentru mine femeile n-au avut și n-au valoare de femei, ca pentru alții. Mi-e indiferent dacă cutare e tînără sau nu, frumoasă sau nu. De cînd nu mai sunt copil, n-am fost niciodată amorezat cîtuși de puțin". Avea sentimentul singurătății și amintea des **La nuit de Décembre** de Alfred de Musset („Du temps que j'étais écolier..."). I-a plăcut romanul lui Maurice Baring, **Cat's Cradle, Prințesa albă,** din 1926. Asculta cu evlavie muzică de Beethoven și Chopin, dar și valsuri de Strauss și Waldteufel, arii din opere de Verdi, Bellini, Donizetti, Mascagni, Gounod, Bizet. Avea mulți prieteni, iubea animalele, îi lipsea norocul, îl urmărea focul și i-a fost destinul să se mistuie prin foc. Amintiri înduioșătoare, ce păcat că prea puține despre ultimii ani ! Elena Carp era licențiată în științe naturale din 1898 și a fost, pînă la căsătorie și puțin după aceea, profesoară în învățămîntul secundar, în primii ani și preparatoare la Laboratorul de Mineralogie al Facultății de Științe. Își nota foarte atent călătoriile în care se ostenea să vadă cît mai mult.

Asigurarea mixtă de viață și variantele acesteia

Printre numeroasele forme de asigurări facultative puse la dispoziția cetățenilor de către ADAS este și *„asigurarea mixtă de viață"*.

Această asigurare constituie un sprijin bănesc pentru cel care contractează asigurarea, în cazul pierderii sau reducerii capacității sale de muncă în urma unui accident, sau pentru familia sa, în cazul decesului din orice cauză al asiguratului. Totodată, o astfel de asigurare dă posibilitatea asiguratului să economisească în mod planificat o anumită sumă de bani pe care o va primi la expirarea duratei asigurării.

În scopul de a răspunde unor cerințe ale populației, asigurarea mixtă de viață se practică și în alte trei variante, realizate prin extinderea protecției asupra unui număr mai mare de persoane, prin majorarea cuantumului sumei asigurate în cazul survenirii unor anumite categorii de evenimente asigurate, ori prin prelungirea în timp a prestațiilor ADAS.

Astfel, dacă o persoană dorește ca întreaga sa familie să fie asigurată, poate să realizeze acest lucru, contractînd *„asigurarea familială mixtă de viață"*, în care pot fi cuprinși toți membrii familiei în vîrstă de la 5 la 60 de ani, oricare dintre aceștia putînd încasa suma asigurată, în funcție de evenimentul asigurat întîmplat.

Dacă o persoană este interesată ca în cazul în care ar suferi un accident să fie asigurată pentru o sumă mai mare, aceasta are posibilitatea să contracteze *„asigurarea mixtă de viață și suplimentară de accidente"*, în condițiile căreia, pentru urmările accidentelor (invaliditate permanentă sau deces) ADAS plătește de 6 ori suma înscrisă în poliță.

De asemenea, dacă o persoană dorește să garanteze urmașilor săi primirea eșalonată a unor sume de bani, în cazul în care ar deceda din orice cauză, aceasta poate contracta *„asigurarea mixtă de viață cu pensie pentru urmași"*, în baza căreia beneficiarii stabiliți în poliță primesc : jumătate din suma prevăzută în poliță, la decesul asiguratului ; o pensie anuală de 10% din suma asigurată, pînă la expirarea asigurării ; a doua jumătate a sumei asigurate, la termenul de expirare a asigurării.

Asigurarea mixtă de viață și variantele acesteia prezintă o serie de avantaje, dintre care enumerăm :

- Sînt accesibile tuturor persoanelor în vîrstă de la 16 pînă la 60 de ani.
- Se pot contracta pe termene de la 5 la 20 de ani.
- Primele de asigurare sînt convenabile, diferențiate în funcție de vîrsta persoanei ce se asigură, de durata poliței de asigurare și de suma asigurată și pot fi achitate și în rate.
- La expirarea asigurărilor la care primele au fost plătite pentru întreaga durată prevăzută în poliță, ADAS plătește majorată cu 10% suma pentru care s-a contractat asigurarea.

adas
ADMINISTRAȚIA ASIGURĂRILOR DE STAT

- Asigurările participă la tragerile de amortizare lunare și speciale, acordîndu-se pentru fiecare combinație de litere ieșită la tragere cîte 1 000 de lei.
- Dacă asiguratul a suferit un accident — chiar în prima zi după intrarea în vigoare a asigurării — de pe urma căreia s-a stabilit o invaliditate permanentă (fie imediat, fie în decurs de 1 an de la accident), primește de la ADAS întreaga sumă asigurată înscrisă în poliță, dacă invaliditatea este totală, sau o parte corespunzătoare gradului de invaliditate stabilit, majorată cu 25%, dacă invaliditatea este parțială. Prin încasarea acestor sume, asigurarea nu încetează ci rămîne mai departe în vigoare pentru întreaga sumă înscrisă în poliță și pentru toate drepturile ce decurg din aceasta, plățile ulterioare făcîndu-se de ADAS independent de cele efectuate pentru invaliditate permanentă.
- În cazul în care în urma unui accident s-a stabilit un grad de invaliditate permanentă mai mare de 50%, asiguratul este scutit să mai plătească prime de asigurare, pînă la expirarea duratei poliței, beneficiind însă de toate drepturile.
- Asiguratul are posibilitatea de a modifica, pe parcursul duratei asigurării, datele prevăzute în poliță referitoare la beneficiarul asigurării, mărimea sumei asigurate, durata asigurării și a plății primelor, precum și de a transforma asigurarea prin trecerea de la o formă de asigurare la alta.
- Asigurarea se poate repune în vigoare prin plata dintr-o dată sau în rate a primelor de asigurare rămase neachitate, ori prin prelungirea termenului de expirare a asigurării și a duratei plății primelor, în situația în care, din diferite motive, plata primelor a fost întreruptă timp de pînă la 3 ani.
- În situația în care primele de asigurare se achită anticipat, se acordă o reducere de 4%, începînd cu cel de-al doilea an pentru care s-au plătit primele respective.

Pentru a beneficia neîntrerupt de toate foloasele ce le oferă asigurările mixte de viață, *este necesar ca ratele de primă să fie achitate la termenele stabilite.*

Pentru a se asigura continuitatea plății primelor, se poate folosi *forma de plată pe bază de „consimțămînt scris"*, prin împuternicirea ce se dă de către asigurat lucrătorilor care efectuează plățile de retribuții de a achita Administrației Asigurărilor de Stat, din drepturile sale, primele atît pentru asigurările în curs, cît și pentru cele pe care le va încheia sau reînnoi.

Condițiile speciale ale asigurărilor de viață oferă, de asemenea, și alte avantaje pentru asigurați. Pentru a afla toate amănuntele referitoare la avantajele ce se oferă, cît și pentru contractarea de asigurări, vă recomandăm să vă adresați responsabililor cu munca ADAS din unitățile socialiste, agenților și inspectorilor de asigurare sau, direct, oricărei unități ADAS.

atelier literar

poşta redacţiei

E. FRANK: Se vede bine lipsa de experienţă, de „meşteşug", dar nu se vede mai puţin nici capacitatea de a „simţi" liric, de a sensibiliza cuvîntul, de a îngîna un început de cîntec. Să vedem ce mai urmează.

H. GLINIASTEI: Interesantă, această viziune (nu extrem de inedită), lucrată cu ambiţie şi acurateţă (pe alocuri, chiar mai mult...)

SILVIA MUNTEANU: În general, vă judecaţi greşit paginile (după părerea noastră, fireşte). Tocmai „Vis de zăpadă" — „prea simplă, directă", cum o consideraţi — e, de fapt, cea mai reuşită, poate tocmai pentru că transmite „în stare pură", spontan, nestingherită de savantlicuri metaforice şi complicaţii statistice (ca în „Dispersie", de pildă) unda caldă a unui sentiment. Printre cele mai bune e şi „Dor nefast", ceva mai complicată, mai greoaie, şi oarecum „Poem intim", cam idilică, însă, şi purtînd nişte ecouri convenţional-comune. Aveţi dreptate în ce priveşte „Dispersie", rămasă într-un stadiu de „program", cu iz, enumeraţii şi explicitări didactice (de unde se vede că „programarea" excesivă stinge, sterilizează, complică...).

ANTON C.— R. VÎLCEA: În poeziile dv. „Zîmbet de primăvară", „Pentru patria noastră", „Tinerii României", ca şi în cele trimise prima oară — deşi temele sînt nobile şi generoase, iar bunele intenţii nu lipsesc — nu se văd, din păcate, semne de talent, iar fără talent, după cum ştiţi, nu se poate scrie literatură.

HALBE MIRCEA: Cîte ceva, pe ici-pe colo, încă vag, neconcludent („Campanie", „Parodie", „Februarie"). Să vedem ce mai urmează.

T. NICU: Ar putea fi un început („Ritual", de pildă), dar vorbele zburdă şi zornăie prea mult, supravegherea condeiului e slabă şi tolerantă. Se cere mai multă lectură, studiu aprofundat al marilor poeţi, exigenţă mai mare faţă de ceea ce se iveşte în pagină.

T. MIHUŢIU: Povestirea nu e rău scrisă, cu alura ei de taifas glumeţ-popular, sfătoasă, dar, uneori, niţel şarjată, caricaturală, în efortul de a obţine „efecte", de a fixa trăsăturile unei mentalităţi şi expresii sumare. Se pare, însă, că există perspective. Insistaţi.

D. HERNCIUC: Pare să fie un drum mai bun, semne de limpezire şi progres („Geneză", „Iernile noastre"). Trebuie să ajungeţi, însă (şi asta se poate obţine numai prin lectură şi studiu serios, prin formarea unui gust artistic şi a unei rigori intelectuale) să evitaţi risipa de cuvinte, vorbele umflate, fără substanţă, „în dorul lelii", care se îmbulzesc fără rost, sterpe, nespunînd nimic (ca, de pildă, în ultima strofă din „Pastel": „În templul / Luminii / Ard hore de / Linişti şi / Viaţă şi moarte / Şi dor"...). Numai astfel vă puteţi îndrepta cu adevărat către poezie.

N. DAM. ET COMP.: De data asta, n-am primit nimic (am fi confirmat, ca de obicei).

Ion Stupina, Maria Magdalena, Virgil Baltazar, Lucian Doru Voiculescu, Mihalache J., Leoana, Leviathan, Vasile Dumitru, Florin Anton Buga, Melanie-Pleniţa, Victor Martin, Eliana, Dan Emilian Roşca, Mariana Năstase, Baicea Ion, C. Bacu (ceva mai bine, în „Descendenţă", „Mai sînt"). **Cloşcă Ion, X Y. Z., Const. Cerna-Drăganu, George Papp, Raveica-Pojorita** (ceva, în „Întrebare"): Nimic nou!

Florina Frunză, D. M., Szargaza Jumlea, Mihai Lormin: Sînt unele semne: merită să insistaţi.

Botez Maria, I. Colim, Chiriac Constantin, R. Olteanu, Maria Rădulescu, D. Raicu, Rotaru Grigore, Mihoc Maria, Ionescu Ion, Ghemiş Florian, Ion Cornel, D. D. Florescu, Mircea Doreanu, Popescu Liana, Lazăr Mircea, Nina Elena Florian, Tache Tic Roman, Elena Şovu, Marcel Barbu, Z. Gilorteanu-Truşcă, Dan Florian, Ceauşu Florin, Marin Pilgrim, Bratu Marian, Florentina Trandafir, Nicolae Ciocan, Mihăiescu Mirela, S. I. 1954, G. Br. Lenuş, Lehuza, Vizer Marius, Manolache Gh., Marydor, Aron I. Pădureanu, Bojdenaru Alexandru, Const. Pale, Monstera, S. Codreş, Pinţă, D.M.—M.—Bucureşti, Colţuneac Ionel, Laurenţiu Mihăileanu, Onea Savu Lucian, M. E. Piteşti, Lilian Manea, Manolache Ilie, Sorino, Ion Radu, Chencian Florica, Dimitrie Cîrlibaba, N. Zamfir, Ionel Zissu, Avram Rodica, Nicolau Dimitrie, Ion Negoianu: Încercări de nivel modest, fără calităţi deosebite.

Geo Dumitrescu

N. R. În numărul trecut un corespondent neidentificat al **Poştei redacţiei** s-a folosit incorect de numele poetului **M. Duţescu** pentru a se impune atenţiei cititorilor. Facem cuvenita rectificare.

Cuvinte desculţe

De-abia şoptit sunetul
aproape o aglomerare de
tensiuni albastre
apoi un zefir de silabe
trecut prin părul copilăriei
amintirea de miine
a unui cerc naiv.
apoi o-mpreunare de vis
(de prea mult vis poate) cu lucrurile
din imediata apropiere
sau din imediata depărtare
urcind primăvara în
ochii unei fete,
trecind prin labirinturile toamnei
cu nostalgia stelei polare.
şi mai apoi, din suflet
şi ginduri, izvorind lent
dar sigur
cîntecul lumii reale —
adică, ridicate-n picioare,
cuvintele încep să umble
desculţe prin iarba inaltă
a dragostei

VALERIU PRUTEANU

Strania devenire

Te fură cursul aprigei viitori
În plin proces al forţelor contrare!
Ai crede că-i zadarnic să-ţi asumi
un risc sau altu-n scurta fulgerare.

Miracolul, părind de nepătruns,
cit de fecund în arderea-i absoarbe
puterile ce-n luptă s-au străpuns
cu-nfrigurarea încleştării oarbe.

Ce stranie atracţie-ntre lumi
ce-nlănţuieşte lumea şi-o dezbină
şi, totuşi, eşti cuprins şi te-nfiori
de-atita armonie şi lumină.

PETRE VLAD

Prieteni

Dacă îmi veţi spune acum
că nu am îngăduit niciodată
jocul de-a ploaia, de-a uritul,
de-a nevinovăţia, de-a însoritul în
plin miez de noapte, de-a întoarcerea,
vă voi întinde, drept în faţa zîmbetului
vostru, un soare fierbinte:
„prieteni, e clipa în care chipurile noastre
se vor alătura, să facem un chip al
lumii, la care să privim în nopţile foarte
întunecate".

VALERIU DRĂGUŞANU

Prin inima mea

Nu ştiu unde mi-e hotarul cu bucuria
umbra nu-mi ţine loc de doliu
nici speranţa drept zîmbet
şi dacă uneori mă trezesc visind
privind ferestrele oraşului
ce împing zîmbetele copiilor în văzduh
privind drumul oamenilor pe străzi
şi dacă uneori mă trezesc visind
ascultind cum lumina ne despică dorinţele
o datorez faptului
că pe aici prin inima mea
trebuie să treacă o ţară frumoasă
ţinind de mînă o fetiţă îndurerată
de nemişcarea copilăriei

V. PETRESCU-MĂRGEAN

Dan Băncilă:
„Forme în sticlă"

Ursitoarele

Ochi de apă vie-n care soarele-i topit,
Cel aplecat atingîndu-l, luna şi soarele
Pipăie cu inima şi-n cîntec pogoară
Cu turme păzite de ciini înţelepţi,

Lunecă trupul în apele vieţii...
Să fie puternic, spune intiia ursitoare,
Să fie frumos şi iubit, spune a doua,
Luaţi-i darurile înapoi, spune a treia, şi

Daţi-i cîntecul şi fi-va puternic
Şi fi-va frumos şi iubit...
Blîndă lumină învelită-n lumină
Pruncul rîde şi mama face semn înspre
dealuri
Înflorindu-le...

CONSTANTIN BASARAB

Suntem puterea

Drum necurmat eşti, Patrie.
Fiinţa de apă vie, flacără nestinsă,
pămînt şi cer mereu adînci.

Timp se despică înainte-ţi
şi-n urmă timp se-aşează,
faptele toate, numele toate
întru cinstire păstrind.

Încolţit-a vreodată
sămînţa de grîu altfel
decit în aur de holdă
sau valul drum şi-a tras
din altceva decit din val?

Îmbrăţişînd pămîntul,
de el îmbrăţişaţi,
întorşi de nici o stavilă,
de nici o urgie striviţi,
din aburul sfînt al numelui tău,
din miezu-ţi viu de foc,
puterea
de a te iubi nemărginit suntem.

LILIANA POPESCU

Cu o şoaptă în colţul gurii

Oare ce se spune
despre un copil
tremurind ca o floare,
despre cuvîntul limpede
ca un izvor
cînd toamna mută
gîndurile-n casă,
ce se spune
despre cel rătăcit
ca o lacrimă nedorită
pe-obraz!
Nu ştiu,
dar prin sufletul meu
tu cobori
cu o şoaptă în colţul gurii
şi-mi spui
îmbrăcată în multe
şi alte petale
că niciodată oamenii
buni
nu vor scoate
la licitaţie-n piaţă
cutele frunţii
şi miinile-ntinse
ce ştiu de blîndeţe,
de pace.

AUREL DUMITRAŞCU

Sadoveanu şi dimensiunea ruralităţii

Urmare din pag. 1

puri de „drepturi": dreptul obştesc, tradiţional, legea, adusă de reprezentanţii statului; şi, deasupra tuturor, dreptul celui mai tare, abuzul şi anihilarea oricărei legislaţii înfăptuite de boier **(Neîncrederea)**. Ţăranul umblă cu jalba dar fără folos, căci în labirintul juridic el este o victimă sigură. Întreaga desfăşurare a unui proces este pentru el o enigmă, un univers incomprehensibil şi ostil: „Stau eu, mă uit în colo, mă uit, aştept... Văd că avocatu lui începe a spune, şi spune, nu-nţelegeam da' m-a apucat un fel de groază!... Pe urmă tace. Zice un judecător ceva şi începe a' meu. Spune două vorbe şi tace. Apoi îi rău, mă gîndesc eu... Avocatu meu a zîmbit către avocatu lui... Mă uit eu la judecători — se uitau ei unul la altul, pe urmă s-au uitat la avocaţi, şi dintr-o privire s-au înţeles. Şi-au spus nu ştiu ce din gură..." **(Pe drumuri încurcate)**.

La Sadoveanu inegalitatea satului nu rămîne numai la nivelul opoziţiilor sociale; ea capătă dimensiuni ontologice şi răsunet cosmic. Satul este o „altă lume", situată sub nivel normal al existenţei. Bordeienii trăiesc sub pămînt, ca un simbol al condiţiei lor sub-umane. Aşezarea lor este o „pustie", căci ea este lipsită de orice instituţie socială. „La noi horă nu se face... La noi biserică nu-i să te duci duminica... Da' la noi nici nu sînt gospodari..." **(Bordeienii)**. Boierul şi lumea sa aparţin altui nivel ontologic, au altă consistenţă umană: „Asta-i fiinţă curată... Nu ca noi... Mirosim a fum ş-a bordei... Asta-i carne de lapte, crescută pe puf... Alt om!" (idem).

În **Mergînd spre Hîrlău atmosfera este fantastică**, plină de mister. Cei care s-au despărţit de convoi intră parcă în alt tărîm. Totul în jurul lor este straniu: moşneagul morocănos, copilul de pripas, pădurea nesfîrşită, gospodarul nebun etc. Totul sugerează că aceste „locuri pustii" sînt un spaţiu al dezumanizării. Şi ca o confirmare apare grupul secerătorilor; ei sînt lipsiţi de personalitate, n-au nici un atribut uman: „Şi deodată, într-un pilc de holdă întîrziată, zărim umbre; de secerători... Iar la margine **o momiie se tira la faţa pămîntului... ceva negru se mişca** cu greutate" (s.n.).

Inegalitatea socială apare ca un hiatus cosmic, ca un factor de dezordine, care tulbură armonia întregului univers. În această lume scindată, elementul compensator, care poate reechilibra firea, este teritoriul ideal al povestirii. Ea reînvie trecutul istoric, îi dă actualitate şi forţă de convingere. Dar, chiar şi fabulaţia mitică (vezi **Un instigator**) se dovedeşte a fi un reflex al ordinii reale. Termenii imaginarului convertesc o situaţie reală, o fac exprimabilă acolo unde protestul direct nu este posibil.

Ion Rusu Ungureanu este, aparent, un biet om sărman. Dar, la o lectură mai atentă, ni se dezvăluie latura ascunsă a personajului. El este un om care vine dintr-un dincolo neştiut. Hrănit de mila oamenilor el posedă puteri nebănuite: poate aduce ploaia sau poate alunga grindina: „Şi ştiu vorbe pe care le spun, asupra balaurului şi asupra nourilor spurcaţi şi se duce piatra pe pustii locuri" **(Ion Rusu Ungureanu)**. Sadoveanu face aici, conştient sau nu, portretul unui „şolomonar", personaj fabulos al mitologiei populare. Sacrul se manifestă în formele umile ale existenţei, fiind o prezenţă permanentă în viaţa satului.

Mitosul irumpe în cotidian; lumea reală ascunde o dimensiune secundă, nu totdeauna perceptibilă. Orice personaj poate, în momente de răscruce, să încarneze forţe ascunse, nebănuite. El poate fi atunci expresia unei istorii, a unui mitos şi chiar a unui cosmos. Eroul capătă dimensiuni arhetipale, transcende condiţia sa temporală. Prin el, mitosul, eternul rezervor de energii al unui neam, devine parte actuală a realului, mijloc de depăşire a crizelor existenţiale.

sport

Cei mai buni au pierdut pe Ghencea...

● Deşi s-a jucat şi meciul din „Cupa balcanică", **România — Turcia**, evenimentul fotbalistic al acestui început de sezon rămîne meciul dintre **Universitatea Craiova şi Steaua**, jucat în Bucureşti pe Ghencea.

Excelentă ni s-a părut echipa craioveană în ciuda unor numere personale de efect executate de cîţiva dintre jucătorii **Stelei**: Iordănescu, Zamfir, Stoica. Meciul a început în nota de dominare a oaspeţilor, care au jucat tehnic, atletic, decis prezentînd cea mai bună formaţie pe care a aliniat-o vreodată, discutabil fiind totuşi în ea portarul Lung. Craiovenii au cîştigat un constructor de joc încă din ultima linie prin retragerea lui Ştefănescu ca fundaş central. Acesta a evoluat foarte bine în meciul cu **Steaua** fiind superior, atît el cît şi Tilihoi, fundaşilor centrali ai **Stelei**. Alt punct forte este acum, pentru **Universitatea**, mijlocaşul Beldeanu, în sfîrşit acomodat, cu o mare rază de acţiune şi o rară clarviziune a jocului. Compararea jocului liniilor de mijloc credem că dă cîştig de cauză tot craiovenilor pentru că Beldeanu, Donose, Geolgău, cărora li s-a alăturat şi Balaci, au dovedit o mai mare regularitate a jocului decît linia adversă, cu toată prezenţa lui Dumitru în ea. Un jucător de perspectivă al oaspeţilor se dovedeşte Geolgău, care, deşi începător, a jucat remarcabil un meci greu din toate punctele de vedere. **Universitatea Craiova** a arătat spectatorilor bucureşteni o faţă nouă, (extremele încă nu dau tot ce pot) şi un potenţial de joc neobişnuit. În mod normal victoria ar fi trebuit să revină **Universităţii Craiova** dacă arbitrul jocului n-ar fi favorizat în chip inadmisibil echipa gazdă printr-o lovitură de la 11 metri complet gratuită şi prin toleranţa faţă de felul în care jucătorii echipei **Steaua** au executat lovitura liberă din care au şi obţinut golul victoriei.

Capetele lipsite de luciditate ale unor „specialişti" vor să ne asigure că **Steaua** a meritat victoria, ea fiind oricum mai bună. Nu, **Steaua** nu e o echipă mai bună decît **Universitatea Craiova**, ci mai rutinată. În condiţii de arbitraj onest ar fi părăsit, deşi acasă, foarte probabil, terenul învinsă. Echipa bucureşteană are cîţiva jucători străluciţori, dar nu ni s-a părut deloc o echipă solidă. Comportamentul ei dezamăgitor în trecuta **Cupă a campionilor europeni** ne-a obligat să ne reamintim că distanţa de punctaj datorită căreia a primit titlul de campioană a fost obţinută în cîteva meciuri arbitrate la fel ca sîmbătă. Echipa **Steaua** are şi acum o apărare fragilă, cele două goluri craiovene s-au marcat fără rezistenţa fundaşilor centrali stelişti, iar despre randamentul înaintării nu putem vorbi atît timp cît golurile au fost toate trei (Năstase a marcat pe fondul de derută psihologică creată de primul gol), urmarea incorectului arbitraj. Cetăţeanul Ghiţă, considerat de Federaţia de specialitate arbitru de fotbal a viciat grav un rezultat sportiv sub ochii a zeci de mii de spectatori. Asta înseamnă totodată şi vicierea atmosferei sportive. Să ne explicăm. O victorie a **Universităţii** ar fi înclinat balanţa atenţiei către ea şi este sigur că ar fi avut ca urmare introducerea lui Balaci şi Beldeanu în naţionala contra Turciei ca titulari şi, de ce nu, promovarea lui Donose în lotul selecţionatei. După cum o victorie a **Universităţii** ar fi pus în discuţie prezenţa în naţională a extremelor echipei steliste. Victoria asupra Turciei, nu credem a da garanţiile necesare pentru meciul cu Spania din aprilie. Contribuţia portarului turc la obţinerea ei a fost decisivă. Ca o confirmare a consideraţiilor anterioare asupra meciului **Universitatea — Steaua** ţinem să observăm că o listă a celor mai slabi jucători români din acest meci cuprinde mai ales jucători stelişti. Extremele Troi şi Zamfir, care s-au zbătut fără adresă, au căzut pur şi simplu în ridicol de mai multe ori. Sameş a gafat din nou grav şi numai întîmplarea ne-a ferit de gol, iar Iordănescu a fost foarte inegal. (Excelent în schimb dinamovistul Dudu Georgescu!). Evoluţia steliştilor în meciul de miercuri contra Turciei ne întăreşte în credinţa că fără ajutorul arbitrului Ghiţă **Steaua** n-ar fi fost capabilă să se desprindă de adversar.

Înfrîngerea de la Bucureşti este o lovitură, grea pentru craioveni, dar tînăra echipă a lui C. Teaşcă arată excelent şi promite în noua ei alcătuire cum de mult n-a mai promis o echipă românească. **Cupa României** îi oferă perspectiva unei revanşe pe care trebuie s-o pregătească cu toată seriozitatea. De ea depinde poate transformarea necunoscuţilor Tilihoi, Geolgău, Donose, Irimescu în viitori internaţionali.

Trebuie s-o spunem, cu părere de rău, că totuşi cei mai buni au pierdut sîmbăta trecută pe Ghencea.

Discobol

P.S. Rapidistul Ilie Ruse se plînge de evoluţia echipei **Rapid** şi de antrenorul ei Motroc. Într-adevăr se pare că Motroc nu ştie să antreneze decît echipe de B. În trecere, să amintim că desconsiderata echipă **Progresul** e mai sus în clasament decît **Rapid**.

D. Szász: „Fotbal"

Mapamond

Trei poeţi, trei prieteni

Am selectat, alături de cîteva din ultimele poezii ale lui Menelaos Ludemis, marele prieten al culturii româneşti, cîteva texte poetice elaborate în climatul specific spiritului său neliniştit, dinamic, creator de direcţie. Ele aparţin poetei Mili Gregu, de care Menelaos era legat printr-o veche amiciţie, precum şi devotatului său prieten şi colaborator apropiat, poetul şi publicistul Lambros Zogas. Prietenia lor literară s-a răsfrînt pozitiv asupra traducerii şi cunoaşterii tot mai largi a literaturii române în Grecia, rămînînd activă, fructuoasă, şi după dispariţia neaşteptată a lui Menelaos Ludemis. Înmănuncherea acestor texte poetice am considerat-o, deci, ca un omagiu adus celui care îşi dedica ultimele sale rînduri manuscrise istoriei, culturii şi literaturii române.

I. B.

Menelaos Ludemis

Chemare

Să nu întîrzii. Doar atita îţi spun.
Să nu întîrzii. Căci atunci
Cînd vei bate la uşă voi crede
Că este Bătrîneţea,
Că este Iarna,
Că este Moartea.
Să nu întîrzii.

Aşteptarea
E mult mai dulce decît sosirea,
E ca înflorirea migdalilor,
E ca o pînză albă pe „corabia visurilor",
O dragoste naufragiată ce se-ntoarce în port,
Un tril, un zîmbet matinal.

Cînd te aştept pe tine
E ca o întoarcere pe pămînt.
Să nu întîrzii...
Drumurile sînt ispititoare, alunecoase,
Pline de capcane, de iluzii, de rătăciri.
Să nu întîrzii.

Să nu întîrzii.
Pînă cînd vei veni
Întreg universul îl voi străbate,
Întreagă planeta durerilor mele,
Toate prăpăstiile le voi străbate,
Toate strîmtorile şi Thermopilele
Şi munţii nesomnului.

Să nu întîrzii.
E neagră aşteptarea prea lungă.
De-aceea te rog, rogu-te
Să nu întîrzii.

Bun venit

Bucuros voi primi şi primăvara aceasta
Cu caldul salut: „Bine-ai venit!",
Cu capul gol şi pălăria în mînă
Ca-n vremea-nmormîntării lui Cristos
(Înnecat în flori...)
Cînd eu eram — dulce-amintire! — copil
Ţinîndu-mă de mîna bunicuţei
Sub ploaia fierbinte a ochilor ei.

Zeii noştri nu pogoară-n mormînt
Căci prin moartea lor biruie moartea.
Aceasta o ştia foarte bine bunica,
Dar n-o putea spune ochilor săi
Cu ploi din belşug
Stingînd luminările.

Straşnică ideea zeilor
De-a hotărî să moară în timpul verii
Cînd pe pămînt totul e-n floare,
Astfel că
În ziua cînd cerul nu va mai plînge
Vor începe ploile din ochii bunicilor!

Bucuros voi primi şi primăvara aceasta
Cu strălucitorii ei ochi de copil,
Nu ca să merg la înmormîntare
Ci doar să-i fur toate florile,
Să le dărui fiului Afroditei
Ce vine călare pe „nimicitoarea" sa glorie.

Mili Gregu

Poetul

Primiţi-l cu bine acolo
În dumbrăvile umbrite-ale morţilor,
A venit să rămînă, poetul,
Cu inima lui de gigant,
Primiţi-l, era tare bun,
Purta o pasăre în inima lui
Dragoste împărţind tuturor.

Puneţi-l să joace el primul,
Puneţi-l să cînte el primul,
Să nu simtă umbra tristeţii,
Daţi-i un pic de tovărăşie.

Coloană ionică
Delphi. Sanctuarul lui Apollo

Sfîrşit

Firul s-a rupt.
Undele electrice au rămas fără glas.
Undele nevăzute rămîn fără viaţă.

Ochii-i deschise larg, cu mirare.
Horcăit.
Moarte.
Tăcere.
Marele infinit.
Nimicul pus în ramă.
Coridorul ce duce spre marea tăcere.

Legăturile s-au întrerupt.
Receptorul e mort.
Lovesc, zgîlţîi aparatul.
Lovesc, zgîlţîi inima mea pămîntească.

Bagă de seamă,
Liniile toate s-au dereglat
Şi nu mai e nimeni să le repare.
Cutia rămîne indiferentă,
E decolorată puţin, zgîriată şi palidă.
Alo... alo, vă rog
Răspundeţi-mi, vă implor.
Vă rog, da,
Pe voi vă chem.

O, zîmbete ironice-ale morţilor
Care-aţi lăsat jos receptorul,
Deapururi.

Sfîrşit.
S-a sfîrşit şi ultima clipă
Firul s-a rupt.
Alo...
Alo...
Vă rog,
Daţi-mi din nou legătura...
Operator,
Telegrafistule...

Telegrafistule...

Lambros Zogas

Întrebări

Stau suspendat
Ca un picur de ploaie
Pe floarea migdalului
Zgîlţîit puternic de vînturi.
Să cad, să nu cad?

Stau suspendat
De buzele tale
Ca o frunză uscată
Pe creanga cireşului.
Să cad, să nu cad?

Stau suspendat
De inima ta
Ca un mugure
De spinii trandafirului.
Să cad, să nu cad?

Cuibul

Voi face cuibul sub pomii-nfrunziţi.
Unde zboară păsări cu aripi de aur
Cîntîndu-şi dragostea inebunite,
Acolo unde vîntul îşi trece arcuşul
Peste vioara frunzişului
Revărsînd împrejur
Melodiile dragostei.

Voi face cuibul
Pe valul oceanelor
Să plece împreună
Şi-odată cu ele visările noastre
În larguri.

Voi face cuibul pe luna plină
Unde alţi îndrăgostiţi n-au călcat,
Voi lăsa gîndurile să înnoate
În mările ochilor tăi de zmarald,
Iar eu mă voi scufunda adînc în tăcere.

Erai tu, eram eu

Azi dimineaţă
În livada noastră
A înflorit un migdal.
Erai tu.

Azi dimineaţă
Acolo-n izlazuri
S-a veştejit un platan.
Eram eu.

În seara aceasta
A cutezat primul zbor potîrnichea
Sus, înspre cer.
Erai tu.

În seara aceasta
Un vultur în marea-i cădere
A lunecat.
Eram eu.

În româneşte de
Ion Brad

frontul eroic al reconstrucției

Muncitorește!

Nam avut, poate ca alții, un simț acut al industriei, al lumii tehnice. Iubirea noastră cea mare a fost și poate va rămîne pămîntul. Știam să-l ferim de foc și de vînturi, să-l scoatem întreg și nespintecat de sub copitele cailor potcoviți cu fier scump și argint. În cinstea pămîntului au cîntat cei bătrîni spre a-i spori fertilitatea, s-au închinat lui și soarelui puterile fără margini ale vieții. Știau pădurea așa cum ne cunoaștem noi încăperile pe întuneric, se pricepeau să iasă triumfători de sub săbii, puhoaie, secete, înghețuri, știau să ridice așezări pe locurile curățate de popoare călătoare, știau totul despre viața pămîntului dar nu aveau simțul industriei. Dacă scobori acea scară a venirii în lume îți găsești strămoșii împrieteniți cu pămîntul și te trezești aproape de începuturile unui șir nesfîrșit de uzine. Privești această haină mai nouă și te întrebi cum de se potrivește, cum a devenit o vocație cînd pămîntul ne-a luat din iubire tot ce era omenesc? Cum am învățat într-o jumătate de secol să fim contemporani?

Așa cum a venit de atîtea ori ceasul de cumpănă pentru pămînt, cînd cîmpul și pădurea se agățau de țărani cu o ultimă speranță, a venit ceasul de încercare al noii noastre vocații.

În acele prime zile de nesomn din nord veneau știrile și coborau spre sud camioane grele și trenuri lungi încărcate cu cele trebuitoare orașului. Din nord ca și din alte părți ale țării veneau alimente și apă, aparate și oameni. Echipe de constructori și tehnicieni porneau într-o călătorie de o zi sau de o noapte, ca niște companii într-o bătălie în care victoria însemna mersul firesc al lucrurilor, revenirea uzinelor la acel zumzet atît de familiar vieții noastre cotidiene. Și, între timp, acasă, cei rămași își cheltuiau nopțile ca viața să continue la vechea sa linie. Se cerea mașinilor atît cît puteau suporta, pînă gemeau sufocate, se făcea economie de cuvinte, de gesturi, se preluau orele și faptele altora. Urechile adulmecau știrile despre cei plecați, despre cei atinși de puterile ascunse și netăgăduite ale pămîntului. Se lucra pentru ei, le trăiau o parte din viață și plăteau în numele lor ce trebuia plătit.

În sud, cam pe acolo pe unde trecuseră cu o sută de ani înainte regimentele spre a lupta pentru independența țării, se purta o altă bătălie „Normal" devenise pentru toți cuvîntul de ordine. Toate bătăliile purtate în numele acestui cuvînt par și sînt cu siguranță singurele drepte din cîte se poartă. Pe frontul industriei, revenire cerea înfrîngerea rezistențelor de moloz, a acelor mormane de metal și beton. Pe alocuri a durat nu mai mult de o zi sau două. În altele o săptămînă și, în foarte puține, victoria a venit ceva mai tîrziu. Bărbați și femei au adormit ori s-au împotrivit somnului alături de mașini, încercînd să se salveze și ele din propria lor prăbușire sau înfrîngere, ca niște animale rănite care te ajută să le ridici în picioare.

Sub geamul meu se aude acea foșnire aproape de cea a unui conac legănat de vînt — uzina electrică de la Grozăvești. În noaptea de 4 fluiera cu disperare. Mai degrabă suiera ca un animal imens în pîntecele căruia fusese înfipt un cuțit ascuțit ca un brici. În cîteva zile s-a reîntors la liniștea grădinii botanice.

În cîteva zile alte uzine, la porțile cărora se înghesuiau camioanele și macaralele prin 4 și 5 martie, au început să-și reia torsul. Intrările au devenit liniștite, mologul a dispărut, soarele și-a primit înapoi geamurile sparte. Echipele de intervenție au plecat. Au rămas doar pe la diferite secții fișe de pontaj pe care de azi înainte nu le va mai ridica nimeni la ora 7.

Ca după toate bătăliile, la urmă vin istoricii. Cei care se întreabă CUM? Pentru cel depărtat de această lume înțelesul vine mai tîrziu. Oricît de departe ne era cîndva industria și oricît de mult ne-a intrat ea în viață în ultimii ani, omul rămîne cheia tuturor acestor schimbări. Așa cum pămîntul își avea și-și mai are legile lui nescrise, tot așa și le au aceste perimetre metalice. Poate chiar mai dure și-n același timp mai omenești decît se poate crede. Un spirit franc, lipsit de ascunzișuri, ezitări și comoditate guvernează totul. N-ai cum s-o scalzi în două ape, să te prefaci sau să sovăi. Ori, ori, altă cale nu există. Așa s-a ajuns să se vorbească de un „spirit muncitoresc". Izbînzile l-au ridicat la rangul de model, un fel de carte nescrisă a vieții în preajma mașinilor. Îmi aduc aminte cum, prin anii saizeci și ceva, la Orăștie, cineva avusese o inițiativă atît de birocratică și de stupidă încît răpea oamenilor o jumătate de oră pe zi, cum oamenii l-au luat de mînă pe autorul ideii și l-au dus să facă singur tot ce se pierdea datorită lui, ei, cîțiva bătrîni, care fuseseră pe Valea Jiului în '29, tot ei, care în 1970, în primăvară, au rămas zile întregi în secții, de-și primeau nevestele la poartă cu sufertașele spre a putea termina niște utilaje pentru un combinat chimic atins de inundații. Citesc despre ei în ziare că în aceste zile au dat mai mult, au lucrat mai mult și mă gîndesc cu cîtă furie trebuie să se fi înfipt cuțitele în metal, cu cîtă atenție urmăresc piesele, împărțindu-și totuși gîndurile între ce fac și ce se petrece în sudul atins de cutremur. N-au cerut și nu vor cere pentru asta medalii, nici nu vor rosti cuvinte mari. Și-au făcut datoria de muncitori.

Ceva asemănător unui organism sănătos și puternic, ceva de familie, s-a simțit în aceste zile. Cînd te doare o mînă cealaltă devine mai puternică. Cînd tatăl se odihnește sau este plecat, fiii îi fac treburile iar cînd este obosit îl ajută. Revenirea industriei la normal, creșterea cantității de produse, nu pot veni decît din această solidaritate, dintr-un superb efort de a face viața iar viață, de a arăta ochilor întorși spre noi că există în toate acestea ceva simplu de înțeles și mult mai puternic decît se poate crede.

După atîtea lupte cu performanța, industria a mai cîștigat una. Abia după victorie îți vine să te întorci acasă, să te gîndești la ce-a fost, și prin cîte ai trecut.

Chiar dacă ai învins, ca și în înfruntarea cu pămîntul, nu te poți opri niciodată. Trebuie să te întorci mereu la această confruntare fără sfîrșit care este industria. Uneori, abia îți rămîne timp să vezi cu cîtă demnitate se atacă în jurul tău.

Cornel Nistorescu

Solidaritate

Și satele au fost încercate de cutremur. Totuși tractoarele au ieșit la arat. Așezarea seminței în brazdă e o ceremonie care trebuie să aibă loc. Niciodată, de cîteva mii de ani încoace, suferințele omenești nu au fost mai tari decît această datorie. Se seamănă ziua și noaptea, la lumina farurilor; în timpul acesta se scot cărămizile din dărîmături, se pun alți căpriori și se ridică alte ziduri. Mai mult decît atît: am văzut în zilele acestea plecînd din gările Bărăganului, din satele Transilvaniei, vagoane cu grîu și porumb — ajutorul pe care țăranii îl dau orașelor sinistrate.

Un poet spunea că singuri țăranii și filozofii nu se tem de moarte, ei singuri trăind în împăcare cu natura — împăcați nu numai cu bucuria, ci și cu suferința, aceasta din urmă făcînd și ea parte din cele omenești. Dar am văzut în zilele grele care au trecut un popor întreg care și-a învins teama, care nu s-a plîns, care a știut să iasă din suferință mai bogat sufletește, și mai hotărît încă să nu dea nimic înapoi din cele cîștigate. Să însemne cumva că sîntem un popor de țărani și de filozofi?

În primul rînd țăranii, așa cum îi cunosc, așa cum au dovedit-o de atîtea ori, nu mai sînt oamenii pe care, nu știu de ce, continuăm să-i credem împăcați cu soarta; în timpul inundațiilor, cînd satele au fost acoperite de ape și chiar în toamna care a trecut, cînd frigul și apa au pus deodată în primejdie recoltele, acești țărani nu au ridicat din umeri încrucișîndu-și brațele a neputință, ci au muncit cu îndîrjire, cu încăpățînare; din orașe au plecat atunci convoaie de camioane, tractoare, oameni de tot felul — elevii și funcționarii, militarii și femeile din organizațiile de cartier —, sute de mii de oameni care au dat o mînă de ajutor, s-au luptat cu noroiul și cu frigul, cu tot ceea ce natura părea să vrea.

Cred de aceea că grîul și porumbul pe care îl trimit acum orașelor nu este doar un gest de binefacere. Am putea să spunem doar atît: se ară, se seamănă; dincolo de pierderi, oamenii din sate au revenit la datoriile lor... Dar datoria țăranilor noștri nu mai este doar aceea față de pămînt; nu-și mai pun speranțele numai în ploi, în toamne și în primăveri, mulțumindu-se să ridice ochii la cer și să ofteze.

De data aceasta orașele au fost mai greu lovite, și acum țăranii sînt cei care vin să pună umărul pentru refacere: au plecat din sate brigăzi de constructori, medici și ingineri, continuă să plece vagoane, care și camioane cu grîu, cu porumb...

Este un sentiment pe care îl trăim mai ales în momentele grele: acela că nu sîntem singuri. Suferința nu mai este doar a unuia sau a altuia; nu numai un om sau altul au avut de pierdut, ceilalți mulțumindu-se să-și scuipe în sîn și să se bucure că au scăpat. Pierderile sînt ale tuturor. Ceea ce ne face să trecem peste greutăți, să punem în fiecare an sămînța în brazdă, nu este împăcare, ci speranță. Oamenii de la sate continuă să muncească pămîntul, dar nu mai sînt țăranii pe care îi știm.

Toate acestea pornesc, fără îndoială, de la filozofii pe care îi prețuim; căci filozofia după care ne conducem și în care credem, nu îndeamnă la împăcare și supunere, ci este una a libertății, a demnității omenești și a omeniei, a luptei și a victoriei cîștigate prin fapte.

Vedem miei alergînd în tarcuri, vedem cu tulburare piersicii și caișii înfloriți; sînt semne că viața merge mai departe, că iarăși semințele puse în pămînt vor încolți pentru recolta care vine. Iar spectacolul solidarității umane, ceea ce am simțit noi înșine în aceste săptămîni, ceea ce s-a făcut și se face încă, este la fel de tulburător, dacă nu cu mult mai tulburător. Scopurile noastre sînt la fel de limpezi, la fel de nezdruncinat, ca însăși curgerea înainte a timpului.

Nicolae Mateescu

Ființa artei

Există oameni pe care nimicirea unei opere de artă îi poate nărui sufletește. Tot atît cît nimicirea unui frate. Tot atît cît moartea unei idei.

Există mulți oameni care trăiesc și suferă cu toată ființa lor soarta rea a unui bun cultural: Numărul cetățenilor care știu bine ce e suferința și ce anume se pierde odată cu distrugerea unui bun al culturii naționale este mare. Mai departe vin cei care simt pierderea pentru că o simte și o spune întreaga colectivitate. La ei mîhnirea pare să vină încet, pe căi ocolite, dar asta n-are nici o importanță pentru că, într-un fel sau altul, de-o știe ori nu, tot cetățeanul este atins în fibra sacră. Pentru cei care nu ajung să cunoască ce moare deodată cu spargerea unei statui, cu risipirea în fărîme a unei vechi ziduri, cu ruperea în bucăți a unei pînze pictate, aceasta o vor cunoaște mai bine și cu tristețe sporită copiii lor. În clipa cea lungă a cutremurului au ars mulțime de tablouri, s-au prăpădit cărți de căpătîi, au căzut sculpturi și lăcașuri pentru spirit, au mers cu mologul și fierul lucruri gingașe și fără pereche de frumoase. De pildă, o seamă de pînze ale lui Tuculescu. Cîteva exemplare din Istoria lui Călinescu. Tablouri ale unor meșteri pictori ce s-au afirmat între cele două războaie mondiale.

Lista pildelor e întinsă și încă nu știm sigur cît cuprinde. Cine poate să spună valoarea exactă a lucrurilor ce-l înconjoară, cine știe ce va fi în timp sămînța lor. Dacă murea „Cringul de meșteceni" de Andreescu, dacă se prăbușea „Masa Tăcerii" de la Tîrgu Jiu, dacă se surpa Voronețul — iartă-ni-se gîndul! — am fi jelit ca la căpătîiul părinților, fiindcă țările românești au mulți asemenea mari părinți, fără de care nu știm ce-am mai fi.

Dar, uite, Voronețul stă falnic pe locul veșniciei lui, pietrele lui Brâncuși dura-vor tot cît veșnicia, cadrele iubitilor noștri zugravi sînt curate, nemișcate pe albul pereților ce-i sfințesc. Operele care au devenit simboluri ale puterii și profunzimii spiritualității naționale n-au avut a suferi. Au simțit pentru ele tot răul acestui cutremur o seamă de opere din acelea care țin baza piramidei, care s-au născut să slujească țăria operelor fără preț, opere de mijloc fără de care, totuși, nu se leagă firele nici unei culturi. În județul Teleorman numai au fost rănite grav douăzeci și cinci de monumente. În județele țării, care au primit lovitura în inimă, stau să se prăbușească zidiri — mai vechi și mai noi. Unora le știm importanța, altora le-o bănuim. Sînt grav avariate Casa lui Nicolae Iorga și Mînăstirea din Vălenii de Munte, biserica Sfintei Marii din Ploiești, biserica Sfinții Voievozi din Popești Leordeni. La aceasta există o catapeteasmă barocă, a cărei sculptură extrem de agitată dădea un accent cu totul ciudat pe ciopliturile catapetesmelor din Cîmpia Dunării. O operă rară, care a fost și nu va mai fi, deoarece nici un restaurator nu poate să mai aleagă din mormanul de ruinuri lucrul ce-ar trebui reîntregit. Pentru o anume parte din edificiile surpate — ale căror ziduri s-au spart în mii de fărîme, ca sticla de securit, și care stau încă în picioare numai fiindcă vrea norocul să mai steie ele înalte — se întocmesc cu grabă studii și proiecte de refacere. Specialiștii Direcției Naționale a Patrimoniului Cultural, care în nici un caz nu sînt niște sceptici, care luptă adesea pentru cauze ce par tuturor pierdute, socotesc că există opere și bunuri culturale definitiv pulverizate, nu numai între cele care au pierit odată cu imobilele Bucureștiului, ci și mai încolo, prin județe. Oricum, o serie de clădiri intrate în conștiința noastră, precum istoria, sînt în plin proces de consolidare și restaurare. E vorba de Palatul de la Mogoșoaia, de Muzeul Antipa, de Ansamblul arhitectonic de la Văcărești. Pentru o serie de monumente de arhitectură, studiile vor dura. Situația lor e delicată, e nevoie de timp și inteligență, de fonduri. Între acestea: Muzeul de artă populară, Ateneul Român, Institutul de medicină, bisericile Sfinții Apostoli și Sfîntul Spiridon, Arhivele Statului, Palatul Culturii din Iași și chiar marele Muzeu de artă al României. De fapt, activitatea Direcției Patrimoniului este mai complexă decît ar fi să o impună momentul, fiindcă toate treburile ce privesc salvarea și restaurarea urgentă a unor bunuri culturale afectate trebuie puse în relație cu munca de perspectivă a instituției. Sigur, o seamă de situații cer decizii și intervenții de urgență, numai că sînt și lucruri ce trebuie să sufere aminare. Ca urmare a operațiunilor de inventariere întreprinse aici, lista monumentelor istorice, de arhitectură, arheologice și a rezervațiilor corespunzătoare numără mai mult de 10 000 obiective. Multe din obiectivele trecute în liste sînt atît de mult afectate de seism încît, deși vedem clădiri foarte dragi inimii noastre că au avut de suferit, e bine să avem ceva răbdare cu ele, să dăm întîietate unor opere poate de importanță medie care pierdute ar fi pentru vecie. Altfel spus, deși e atins și fondul de opere de căpătîi, trebuie lucrat cu întîietate, în destule cazuri, la fondul pe care se sprijină acesta. Am spus că operele de artă sînt asemeni oamenilor. Dacă vorbim de ele ca de ființe, atunci nu avem voie să spunem: cutare trebuie salvată cu orice preț, cutare sacrificată în prețul salvării celei dintîi. În fața istoriei nu se știe niciodată ce este cu adevărat important și ce nu. Tot ce primim de la strămoși are valoare egală, tot ce stă la temelia unei construcții trebuie să stea cu multă îngrijire acolo, ca să țină în picioare construcția.

Tudor Octavian

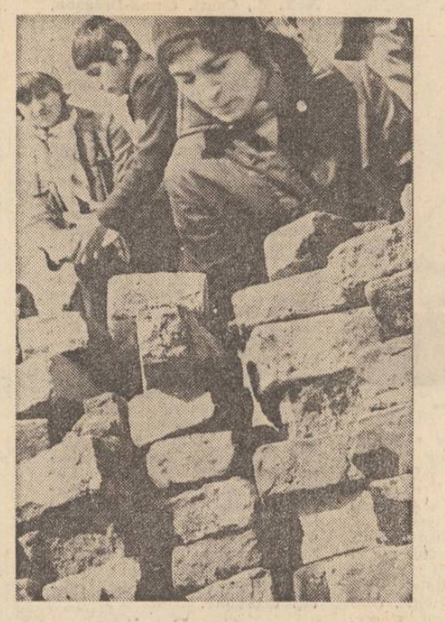

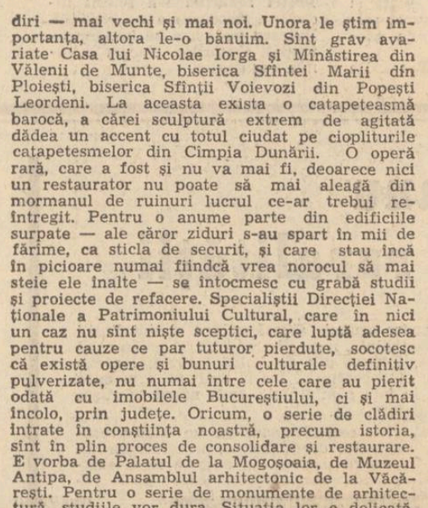

Construim!

Legile vieții sînt unice. „Cu viața pre moarte călcînd", scria poetul. Viața cere să mergem înainte. Îndurerați, neliniștiți, dar ridicînd mai departe pe umeri o lume, lumea noastră. Primăverile trebuie să lumineze mereu, dinlăuntrul nostru.

Pînă atunci, săvîrșim muncile de primăvară. Adică, primăvara bucureșteanul spoiește și repară, curăță și arde ce nu-i folosește. Întregul oraș își suflecă pereții pînă la cărămidă, îi întărește și îi tencuiește din nou pentru timpul cel bun de după iarnă, pentru renaștere. În această nouă primăvară, odată cu grele încercări și după ele mai ales, gîndul mare al orașului a fost Renașterea.

Mai întîi și-a pipăit rănile. Apoi a început să și le oblojească. Ca un soldat rănit, nu s-a odihnit și nu a avut timp să jelească ci s-a grăbit să se vindece.

A venit să-l sprijine Bradul. Element primordial românesc, regn vegetal mereu verde, crescînd mereu, ca o datorie, fosnindu-și crengile ca într-un mesaj ce spune că și-a împlinit menirea de a fi drept, de a fi puternic. Bradul apasă ușor pe umerii meșterilor, el, esența ușoară, sprijină și consolidează marile păduri de beton și oțel. Așa cum în '75 am secerat cu coasa și secera, acum am proptit pereții orașului, cu păduri de brad.

Vom reface Capitala, centrul ei învechit și obosit pe alocuri.

Ne-a venit în ajutor și echipa de dulgheri a meșterului Ion Adam, de la I.C.M. 6. Ion, numele vechi românesc, numele țării într-o țară care se cheamă Gheorghe, care se cheamă Vasile, care se cheamă Ana și Maria și Ileana și Dumitru și oricum și-ar mai boteza oamenii limba română.

Deci, oraș al meu, fii liniștit, rănile tale, oasele tale șubrezite se vor vindeca, Ion Adam e aici și dulgherește la poala clădirilor tale.

Am colindat orașul ore întregi, de seara pînă dimineața. Se simte ceva printre ziduri. Parcă aerul zboară printre pereți iar din aripile lui filfîind se lasă miros de nisip ud, de var proaspăt stins, de cărămidă încinsă. Inginerul Ilie Vasile dintr-un institut de cercetări pleacă către casă cu un fierăstrău și o mistrie în mînă ca în vremea școlii profesionale de acum 15 ani. Strungarul Viorel Pîrlică și-a adunat frații, cei șase Pîrlică ai lui, la o șezătoare de muncă la colegele Geta Popescu și Vlădița Iancu, ai căror bărbați sînt pe șantierele din Zimnicea. Teatrul Bulandra și-a împărțit muncitorii pe echipe și a reparat pe rînd casele zdruncinate ale colegilor lor. Elevii de pe strada Radu de la Afumați au reînălțat hornuri de beton și cărămidă refractară pensionarei Margareta Coresoreanu. Reconstruim.

În ziarele de miercuri, pe pagina întîi, am subliniat cuvintele: „Anul 1977 va intra în cronica țării nu numai ca un an de grele încercări ci și de renaștere a Capitalei patriei noastre, de marcarea începutului unei noi înfloriri a arhitecturii României socialiste".

Tot ce s-a arătat șubred va fi reconstruit. Cel mai frumos cuvînt pe care l-am învățat în zilele acestea este **sistematizare.** El dă siguranță și încredere. Vom reconstrui acele părți ale orașului a căror fragilitate azi ne înfioară. Nimic mai puternic, nimic mai omenesc decît siguranța și încrederea pe care o ai în propria ta casă.

„De unde sînteți?" i-am întrebat pe meșterii dulgherului Ion Adam. „De la țară", mi-au răspuns ei, „de prin mai multe sate".

„Cresc brazi pe acolo?" „Citi vrei tovarășe!".

Radu Anton Roman

cultura românească în lume

● **LA SOFIA A FOST INAUGURATĂ EXPOZIȚIA „TINERII PLASTICIENI ROMÂNI".** Agenția **Sofia Pres** scrie cu acest prilej: „Publicul bulgar a avut nenumărate prilejuri de cunoaștere mai largă a realizărilor artei românești din trecut și mai recente. În acest circuit de valori spirituale ca mijloc de mai bună cunoaștere și prețuire reciprocă un rol important îl constituie și dezvoltarea turismului dintre cele două țări.

Cele peste o sută de lucrări în ulei și grafică și creații microstatuare concentrează atenția vizitatorilor prin varietatea năzuințelor și căutărilor creative ale tinerilor autori. Lucrările expuse sînt semnate de tineri creatori între care Zamfir Dumitrescu, Cristina Călinescu, Corneliu Antonescu, Ștefan Câlția, Ștefania Grimalski-Dobrev, Neculai Pădureru, Adrian Popovici, Aurelian Bolea... Și lucrările graficienilor se remarcă prin originalitate și cutezanță.

Reprezentanții tinerei generații ai artei plastice românești au oferit publicului bulgar prospețimea căutărilor creative și satisfacția succeselor și a unor realizări pline de speranță".

● **EDITURA SPANIOLĂ ALHAMBRA** a publicat la Madrid volumul **România de azi,** în cinstea aniversării centenarului Independenței de stat a României. Cartea întreprinde o analiză pe multiple dimensiuni, economică, politică și culturală, oferind cititorului iberic o imagine complexă a țării noastre, precedată de o prezentare istorică și geografică.

● **LA BELOIL, ÎN BELGIA,** a avut loc o seară culturală românească. A conferențiat senatorul Jean Dulac, în semn de omagiu față de România, cu prilejul centenarului Independenței. Senatorul belgian a circumscris rolul pe care l-a avut în istoria modernă cucerirea de către România a independenței, saltul realizat în ultimele trei decenii de către țara noastră. A fost subliniat cu deosebire, rolul președintelui Nicolae Ceaușescu, personalitatea sa remarcabilă în domeniul vieții internaționale, lupta neobosită pentru instaurarea unei noi ordini internaționale.

● **ÎN LOCALITATEA LANSKRONA DIN SUEDIA** s-a deschis o expoziție de artă populară românească. Profesorul Ion Milos din Malmö a conferențiat cu acest prilej despre arta românească, evocînd călătoriile sale în România. Cu prilejul aniversării centenarului Independenței naționale a României a fost organizată o seară culturală care s-a bucurat de un frumos succes.

● **ÎN STATELE UNITE ALE AMERICII,** revista **Shantir** a dedicat un număr literaturii române. Sînt cercetate cu acest prilej, sub prestigioasa semnătură a lui Thomas A. Perry, apariițiile de literatură română în America, pe parcursul ultimului secol, evidențiindu-se abundența și calitatea traducerilor. Sînt analizate, de asemenea, pe larg, curentele de avangardă de la noi, care și-au pus amprenta asupra evoluției literaturii universale. Antologia de traduceri înregistrează nume de prim plan din literatura contemporană, atît în poezie cît și în proză. O notă remarcabilă aduce ilustrația bazată pe lucrări ale unor artiști români de astăzi. Într-un cuvînt, un număr dens, o bună carte de vizită a literaturii române în America.

● **ÎNTRE 18 APRILIE ȘI 1 MAI A.C. VA AVEA LOC LA SALZBURG CEL DE-AL 12-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL „HEGEL",** care va reuni aproape 200 de gînditori din toate țările lumii. Peste șaptezeci dintre aceștia vor prezenta comunicări și alte contribuții. Societatea Internațională „Hegel" a propus ca temă a Congresului în acest an: **Filozofia practicii — practica filozofiei.** De fiecare dată, congresele „Hegel" constituie evenimente importante ale cercetătorilor din domeniul istoriei filozofiei, supunînd unui test al viabilității opera marelui gînditor german.

● **EDITURA ELVEȚIANĂ „L'AGE DE L'HOMME"** a publicat de curînd monografia **Marysienka Sobieska,** semnată de Tadeusz Boy-Zelenski, în traducerea franceză a lui Paul Cazin. Este vorba de o carte consacrată soției de origine franceză a regelui Jan III Sobieski, din cea de a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, prilejuind autorului o analiză a condițiilor istorice și culturale din Polonia acelei epoci. Recenzia lui Eric Montmollin din revista **Coopération** subliniază valoarea operei de istoric și popularizator al culturii vechi întreprinsă de Zelenski-Boy.

● **IVAN RILSKI, FONDATORUL CELEBRULUI CENTRU DE CULTURĂ ȘI SPIRITUALITATE RILA,** care secole de-a rîndul a fost lăcașul de păstrare a scrierii, limbii și culturii slave, este un reprezentant destoinic al epocii medievale, cînd lua naștere o puternică mișcare a poporului bulgar. Punînd bazele mănăstirii din inima munților Rila — cei mai înalți munți din Peninsula Balcanică — ei a lăsat urmașilor o moștenire care a avut un excepțional istoric.

Mențiuni documentare despre viața și opera lui Ivan Rilski ne parvin din jitiile și din testamentul său, păstrat într-o transcriere din secolul al XVIII-lea. Scrise după cîteva secole de la moartea lui Ivan Rilski, ele poartă amprenta epocii. Prin predicile și viața sa, Ivan Rilski și-a exprimat de fapt protestul său față de orînduielile puterii feudale, sprijinite și de biserică.

Textul păstrat al testamentului constituie o mărturie a dezvoltării cărturărești și culturale, în care Ivan Rilski a avut un rol de propovăduitor și învățător recunoscut de toți. El a murit la vîrsta de 70 ani în anul 946.

revista străină

● **REVISTA L'INDEPENDENCE ROUMAINE,** publicată la Louvain de către neobositul animator Michel Steriade, sub deviza „creșterea limbii românești și a Patriei cinstire" este consacrată Elenei Văcărescu, supranumită „ambasadoarea culturală a României independente". Sînt reunite poezii în original, cu un comentariu editorial al directorului publicației, **O anumită idee,** și cu citate semnificative care celebrează valoarea acțiunii și operei realizate de Elena Văcărescu.

● **POETUL MACIEJ ZENON BORDOWICZ,** autorul volumelor de versuri **Săptămîna sfîntă, Cîntăreții din orchestră** și a pieselor **Non stop, Psalm** și altele, a terminat recent un roman cu titlul **Long play,** în legătură cu care a declarat: „Nu numai talentul trebuie să se reflecteze în operă, ci și curajul scriitorului, care n-are dreptul să trateze scrisul ca pe o evaziune, căci opera nu poate fi apolitică, adică indiferentă la ceea ce ne înconjoară".

● **CEA DE A 25-A ANIVERSARE A CASEI DE EDITURĂ BILD VERLAG** a prilejuit o trecere în revistă a activității acestei importante instituții de popularizare din R.D.G. Heinz Altmann și Heinz Mocker au publicat un articol de analiză a editurii, în care consemnează faptul că Bild Verlag a publicat, de la 15 milioane de felicitări, cărți poștale ilustrate și 2 titluri de calendar, într-un tiraj de 120 000 de exemplare, în 1951, pînă la 180 milioane cărți poștale și 17 titluri de calendar, într-un tiraj de 1,1 milioane exemplare în 1975.

● **SHAKESPEARE, DIN NOU PE ECRAN!** Televiziunea engleză anunță că va ecraniza din nou cele 37 de piese ale marelui dramaturg. Shaun Sutton, directorul programelor studioului, a precizat că este vorba de o investiție de aproape 9 milioane de dolari, a cărui realizare va dura șase ani. Începînd însă din acest an vor fi transmise, săptămînal, episoadele acestui „serial" de al cărui succes nu se îndoiește nimeni și a cărui inițiativă este salutată de toată presa britanică.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef: Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactori șef adjuncți)

L

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an —52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
14
(779)
Sîmbătă
2 aprilie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Sub semnul responsabilității

Ședința comună a C.C. al P.C.R., Marii Adunări Naționale, Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale și activului central de partid și de stat a luat în discuție principalele probleme legate de activitatea partidului și a întregului popor pentru lichidarea urmărilor cutremurului de la 4 martie, a analizat perspectivele dezvoltării economico-sociale a țării și a dezbătut activitatea internațională a partidului, situația politică mondială. Într-o atmosferă de adînc patriotism și responsabilitate, acest adevărat forum național a exprimat voința unanimă a tuturor cetățenilor României socialiste de a nu precupeți nici un efort, de a învinge greutățile pe care le-a ridicat în fața noastră dezlănțuirea forțelor oarbe ale naturii, pentru a desăvîrși construcția socialistă și a asigura în cele mai bune condiții îndeplinirea prevederilor înscrise în programele de dezvoltare ale țării.

Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, document de importanță excepțională în definirea politicii partidului nostru în etapa actuală, pe baza hotărîrilor Congresului al XI-lea, a jalonat principalele etape ce urmează a fi parcurse pe drumul progresului și al dezvoltării, constituind un model de analiză marxistă, clarvăzătoare, a situației politice, sociale și economice a țării noastre și a contextului internațional. Glasul secretarului general al partidului a vibrat de emoție atunci cînd a omagiat trăsăturile perene ale poporului : capacitatea de dăruire pentru binele public, abnegația, curajul, eroismul, demnitatea în fața durerii. Socialismul a înzestrat poporul nostru multimilenar cu o deplină conștiință a identității sale, i-a sporit resursele morale și încrederea în puterile lui, creînd exemple atît de pilduitoare de eroism, cum au fost cele care au impresionat lumea întreagă după catastrofa de la 4 martie. Ascultînd vibrantul pasaj din Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, referitor la faptele de eroism colectiv ale acestor zile, ne-am adus aminte încă o dată de marile datorii ale creatorilor de artă, ale celor meniți să exprime și, în acest fel, să acorde durabilitate peste vreme celor mai reprezentative trăsături ale poporului.

Evenimentele acestei primăveri, marile sarcini care stau în fața poporului au demonstrat încă o dată legitimitatea acțiunii istorice a partidului comunist, rolul său de forță conducătoare a întregii societăți. **„Viața a dovedit iarăși, ca de atîtea ori de-a lungul istoriei, că Partidul Comunist Român, încercat și călit în luptă, puternic și unit, știe să conducă poporul atît la bine cît și la greu, asigurîndu-i victoria deplină în construcția noii orînduiri sociale. Iată de ce partidul nostru se bucură de încrederea nestrămutată a întregului popor, care urmează cu fermitate politica sa marxist-leninistă bazată pe aplicarea creatoare a adevărurilor generale la condițiile concrete ale țării noastre, politică ce corespunde pe deplin intereselor vitale ale întregii națiuni, cauzei generale a socialismului, progresului și păcii în lume“**, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în Expunerea la ședința comună, dînd glas unanimității aprecierilor poporului nostru, adevărului contemplat cu admirație și consemnat de toți cei care au fost de față în perioada de după cutremur și care au putut să vadă munca plină de abnegație a comuniștilor români. Partidul nostru aduce garanția că România socialistă nu va fi împiedicată să-și urmeze drumul său către viitor, că planurile de dezvoltare economică și socială vor fi îndeplinite cu succes. Destinul luminos al țării stă în mîinile poporului. Conducerea de către partid asigură unitatea de voință și limpezimea țelului către care ne îndreptăm. Unitatea indestructibilă dintre partid și popor a devenit formula esențială de viață în acest moment is-

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

partidul, marele strateg

Umanitate

Nu este nevoie de prea multă filozofie pentru a înțelege și a medita în consecință cu responsabilitate și îndrăzneală că valorile unei epoci sau societăți — nu mai puțin, sau mai ales, valorile epocii și societății noastre — nu reprezintă nimic (sau doar vorbărie goală) dacă nu se întrupează în destinul oamenilor, în existența lor concretă și reală, dacă nu devin ele însele tot atît de concrete și de reale ca și, cum ar spune fericit poetul, o pîine proaspătă cumpărată în zorii zilei și frîntă în palme.

Istoria ne dezvăluie că fiecare cultură și civilizație au modificat și continuă să modifice ideea de om prin modele în care universalul, singularizat prin intermediul individizilor, se particularizează. Omul, însă, și se știe și asta, și am descoperit-o iarăși cu înfiorare în această primăvară a regăsirii, este și ar trebui să fie totdeauna măsura tuturor lucrurilor, țința și înfăptuirea străduințelor sale în aceeași istorie care, uneori, nedreaptă, l-a uitat sau l-a copleșit, revendicîndu-și-l atunci cînd el, omul, a știut și a învățat să devină principiu activ al unor opțiuni libere și limpezi, adevăr al gîndirii în care a fi s-a confundat și se confundă cu a acționa.

Numai cine n-a trăit — dar oare cine n-a trăit ? — în săptămînile din urmă cu sufletul la gură orele și secundele ieșirii la liman din

Constantin Stoiciu

Continuare în pag. a 7-a

O politică a vieții

Această primăvară, pe care am trăit-o în tot dramatismul și ruperea ei geologică, explozivă, nu poate fi uitată. Am văzut-o cu miile și milioanele de ochi ai întregii țări, în bălțile ei dureros, dar lacrimile, cîte-au curs, n-au putut întuneca, totuși, bătaia inimii, n-au putut-o opri. Ne-am încordat toți, într-un unic și mare front, cel al refacerii, al revenirii grabnice la normal. Bătălia a fost grea și încă e grea. Rănile nu se vindecă ușor și nici nu trec repede. Istoria, însă, și-a adăugat aceste zile ca pe noi mărturii, de cea mai întinsă și clară dovadă, izbînzi obținute nu numai cu prețul unor nemăsurate și aspre eforturi ci și cu acela al durerii mute, al puterii extraordinare de a rezista. Ne-am cunoscut, putem spune, pînă în adîncurile noastre cele mai intime, ne-am văzut fața întreagă a omeniei și curajului, a solidarității ca o lumină a sufletului însuși, românesc. E în aceasta acel mare însemn al încrederii și cutezanței care emană de la cel ce încă o dată, ca de atîtea ori pînă acum, a știut și știe să-și facă în mod exemplar datoria, partidul nostru comunist, rădăcină a întregii noastre existențe.

Rădăcină în fibra căreia pulsează neîntrerupt seva vie, dătătoare de cuget, a tuturor hotărîrilor și aspirațiilor noastre cele mai simple, viața care își orînduiește și își consolidează aici toate temeliile pentru ca sensul și spiritul ei să răzbată pînă departe în lume, pe toate continentele.

O politică a vieții, de fapt, a calității acesteia, în consonanță cu toate marile ei lupte și cuceriri. O politică a vieții și viața văzută ca cea mai tulburătoare și amplă construcție, ca operă durabilă, conștientă, în cel mai temerar și lucid pro-

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

A lucra cu bucurie

Conceptul conviețuirii între poporul român și naționalitățile conlocuitoare este un concept larg, plin de culoare și bogăție. Îmi place să mă gîndesc la Nicolae Iorga și arhivarii săsi cu care lucra, deja la sfîrșitul secolului trecut, arhivarul din Brașov, care își aducea zilnic un măr la slujbă îl împărțea cu marele cărturar. La fel îmi place să mă gîndesc la corespondența și colaborarea între Nicolae Iorga și scriitorul Adolf Meschendörfer care, între anii 1907—1914, edita la Brașov revista „Die Karpaten“, de o importanță programatică, incluzînd în structura ei conceptul unitar și bogat al tuturor valorilor create pe pămîntul României.

Am recitit deunăzi „Hronicul anilor și al virstelor“ al lui Lucian Blaga, dintr-un motiv foarte precis, fiindcă din documentele inedite publicate în almanahul „Tribuna“ am aflat cît de serios, cu cîtă înțelegere intelectuală și cu cîtă pasiune a studiat Blaga cărțile de bază privind istoria sașilor din Transilvania.

Mă ocup de mulți ani de problema interferențelor, de conceptul frăției active între poporul român și naționalitățile conlocuitoare, cu o privire mai detaliată asupra naționalității căreia îi aparțin. Am alcătuit pe această temă și manuscrisul de „Povestiri documentare“. Aprofundînd materia mi-am putut da seama cum liniile directoare ale istoriei prind viață și culoare în mii și mii de chipuri, cuprinzînd la momentele de răscruce precum și în orice perioadă pe toți fiii acestui pămînt.

În anul 1841 Hans Christian Andersen — avea la el sacul de dormit și cutia pentru pălărie — a făcut o călătorie pe Dunăre în sus, se trecea cu căruțele de la Constanța spre Cernavoda,

Hans Liebharhdt

Continuare în pag. a 2-a

Romantism revoluționar

Captați de treburi zilnice, păstrăm — în straturile memoriei — noțiuni de o însemnătate primordială pentru existența noastră ; de fapt, dacă judecăm mai strict imprejurările, poate că e și firesc să fie așa, adică să torni permanent, în tiparele **practicii**, ideile-cheie. Dar ACUM, după toate cîte s-au întîmplat, am derulat puțin filmul aducerilor aminte...

Am citit nenumărate pagini despre ceea ce a însemnat, de-a lungul tumultuoasei istorii a Partidului Comunist Român, romantismul revoluționar. După anul 1924, azvîrlit în ilegalitate, cu atîția și atîția luptători în temniță — iată-l visînd, lucid, la mo-

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 6-a

● IN ACEST NUMĂR : ● „Meditînd la adevărurile istoriei“ ● articole de ● Ion Bănuță ● Nicolae Velea ● Alex. Papilian ● Iulian Neacșu ● Pavel Perfil ● „O temă fundamentală “ de Pompiliu Marcea ● Varia : „Lovinescu, Călinescu... Negoițescu“ de Al Piru ● Evocări 1907 ● Fragmente critice de Eugen Simion ● Confruntări de Romul Munteanu ● Ferestre de Marin Sorescu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● „Mannlicher 907“ — teatru document de Mihai Georgescu ● Revista străină ● Aoua forte ● Sport.

Jurnal de poet

Copiii

În trenuri, pe stradă, în curțile școlilor, în parcuri și livezi, unde ți-e dat să treci sau să poposești o clipă, apar copiii, sînt acolo cu ochii lor curați și seninătatea firii lor, cu jocurile lor miraculoase, aceste ființe sfinte și desăvîrșite, mai presus de stelele cerurilor, mai frumoase decît toată podoaba lumii, nădejdea și bucuria noastră de fiecare zi.

Mai mult decît cîntecul păsărilor smintind văzduhul acestei primăveri ce a cotropit iarăși pămîntul cu toată slava și înmiresmarea ei prevestitoare de rodnicie, mai mult decît fluturii și vioreaua, mai mult decît vuietul pădurii și puritatea isvoarelor în munți, mai mult decît toată această soră a noastră, natura, bucuria cea mai mare și duioșia și lacrima neodihnită a suferinței, mai mult decît cărțile și toată fața zidirilor, decît toată lumina bietelor noastre străduanii, iată-i pe pruncii aceștia ai Patriei mele, pruncuțul de opt lunișoare gingurind fericit la sînul maicii sale sau nedormind de grija întîiului său dințișor ce-și licăre vlăstarul imaculat mai presus de raza Luceafărului de ziuă, pruncul de un an bun pe ale cărui petale trandafirii ale buzelor sale flutură dogoarea întîiului cuvînt după tatăl și maica sa, băiatul acesta de doi anișori și jumătate care mai are oleacă de dus lupta cu „r“ și cu „s“ prin strunga sfintei sale guri, ochișorii acestei fetițe de patru ani care te privesc din profundul albastru al nevinovăției lor de-a dreptul dincolo de veșnicie, în umbra căreia ai vrea să-ți ridici cortul pentru totdeauna, băiatul acesta de șase anișori, sufletul tatii, care se poate singur cățăra cu ajutorul tatii pînă și-n mărul de lîngă fîntînă, care se poate încălța singur iar pe sora lui mai mică o poate de-a binelea ocroti pînă și de pisica de peste drum cu prăștioara lui biruitoare.

Cele mai apăsătoare dureri, lacrimile cele mai neodihnite, rănile cele mai adînci, pot fi tămăduite ca neprihănirea inimii copiilor : ferice de cel ce și-a umplut casa de ei ! Un om cu pruncii săi de mînă știu că este pe drumul cel bun, chiar de-i noapte și nu se zărește nici o stea.

Ioan Alexandru

Eugen Jebeleanu

Arena

Puiul de vultur

(O dedicație)

Celui ce-i ager, care este
sortit să suie — albastre
creste
și să străbată nopți și
norii
unde săgeți sunt doar
cocorii...
Privească, dar, zîmbind în
barbă,
în jos, la nori de lîna
oii,
senin lăsînd ca muta iarbă
depe pămînt s'o pască boii...

P.S.

Și o filozofie încă,
nici prea frivolă, nici
adîncă :
nu te gîndi cînd mori,
că nu știi ;
nici cînd te naști : n'o știu
nici puștii !

Lumea țărănească și generațiile ei în istorie

de Marin Preda

Lumea țărănească a suferit toate seismele istoriei, ea nu a stat, cum au crezut alții, cu sentimentul abstragerii în fața ogorului pe care îl cultiva. Mai întîi că acest ogor, multe secole, nu i-a aparținut, feudalul, apoi moșierul, au fost stăpînii întinderilor de pămînt.

Multe secole accesul la cultură i-a fost restrîns. Și departe de a dori să boicoteze istoria, cum s-a afirmat, a făurit-o păstrînd ființa neamului, fie luptînd cu năvălitorii, fie retrăgîndu-se în munți și locuri ferite, stăpînită de gîndul miraculos al duratei, deși năvălirile s-au succedat îndelung și insistent încît ar fi putut descuraja un popor mai slab contaminîndu-se de sentimentul nimicului și al zădărniciei care împingeau atîtea hoarde să năvălească, să jefuiască, să dea foc și apoi să piară ca fumul în negura istoriei. Acești cuceritori și pîrjolitori nu erau creatori de istorie, deși trecerea lor pe pămînt era spectaculoasă. Creatori de istorie erau ei, cei care munceau statornic pămîntul și reveneau în satele arse și creșteau din nou vite, cultivau grîul și porumbul și își creșteau copiii.

Și cînd apărea un voievod viteaz pîndeau năvălitorul la trecători, sau îl atrăgeau în mlaștini și îl nimiceau. Vigoarea lui în luptă a impus respect marilor imperii care nu o dată și-au lăsat pe pămîntul nostru, învinse, armate care în altă parte erau neînfrînte. Iar în epoca modernă mulți, din ignoranță și trufie, trezindu-se în fața poporului român și a statului român, au dat din umeri nedumeriți: Români? Cine sînt? Ce e asta, România? De unde au apărut? Iar alții să ne conteste drepturile.

Contemporan cu două generații de țărani, m-am născut și am avut timp să cunosc valorile spirituale ale lumii țărănești dinlăuntrul acestei lumi și nu din afară, sau trăind sub zaristea cosmică, să fiu protejat de condiția aspră, nemiloasă a existenței țărănești ca fiu de preot, de învățător, de avocat sau mic moșier afabil al cărui pămînt îl munceau țăranii. L-am muncit eu însumi, sub protecția unui țăran care mi-a lăsat, pe lîngă experiența mîrîștii călcată cu piciorul desculț, a ploilor și a gerurilor, a abandonării deci în fața naturii care trebuia înfruntată pornînd de la gradul zero, adică neîmbrăcat și rău hrănit, valori morale care se ridicau deasupra condiției țărănești. Da, mi s-a spus fără milă, pe lîngă toate acestea, adică pe lîngă faptul că pămîntul trebuia muncit așa cum erai, sănătos sau bolnav, fragil sau vînjos, pe lîngă faptul că vita trebuie îngrijită ca pe o zeitate fără de care nici pămîntul nu-ți putea da nimic, pămînt și vite constituind suportul existenței tale fizice fără de care ai fi murit, pe de-asupra lor, tu, ca om, nu meritai să trăiești dacă **nu erai om.**

Am plecat din sat tîrziu, pe la optsprezece ani, cu această întrebare : ce înseamnă **să fii un om?** Și am început să scriu, după ce am descoperit în marile creații ale umanității, aceeași mare întrebare.

Trebuia să răspund la ea prin ceea ce știam din lumea țărănească în mijlocul căreia îmi trăisem copilăria și adolescența.

Un om era o ființă care nu-și avea rostul în natură dacă nu se scula odată cu răsăritul soarelui și nu-i întîmpina primele raze fără să fie la capătul pămîntului care îl aștepta să fie muncit. Un om care împila pe altul nu era un om. Un om care cîștiga puterea să munceacă alții pentru el și să-și petreacă viața îmbuibîndu-se începea să fie străin de condiția adevărată de om. Un om disperat și cuprins de o stranie dezordine, care-și bătea muierea și copiii și își irosea averea prin cîrciumi, era un nenorocit care adusese pe lume noi ființe umane față de care nu vroia să aibă o răspundere cum avuseseră alții pentru el. Un ins care nu respecta bătrînii, proprii lui părinți, și-i da afară din casă, uitînd că l-au născut și au trudit să-l crească, era un smintit, care credea că el n-o să ajungă niciodată bătrîn și o să aibă nevoie de ajutorul copiilor cînd puterile aveau să-l părăsească. Ajuns în această stare, nu mai stîrnea astfel compasiunea nimănui, sporind necruțarea umană și făcînd o tristă impresie asupra generațiilor tinere. Un tînăr nu-și putea întemeia o familie pînă nu învăța în armată să fie un luptător pregătit să-și apere patria. Fata pe care o alesese și de care fusese ales, aștepta să se întoarcă, doi ani, adesea trei. Dezordinea afectivă era rară și odată căsătoriți tinerii se închinau cultului familiei, pe care copiii o făceau indestructibilă. Respectul pentru valorile culturii, pentru oamenii de cultură era expresia unui ideal: gîndirea colectivă țărănească aspira ea însăși spre creația de valori spirituale și cînd unul dintre copiii lor dădea semne de înzestrare familia se sacrifica și îl ajuta să-și realizeze visul. A fi cinstit, a fi drept, a sări în ajutorul celui lovit de nenorocire, a răspunde la chemările patriei erau legi morale care depășeau decalogul lui Moise.

Am descoperit astfel caracterul universal al experienței lumii țărănești moderne. Valorile ei morale, complicate de religii, revoluții, suprastructuri rafinate, erau mai adînci în intuiția lor fundamentală decît neliniștea unui existențialist, țăranul fiind mai pozitiv. După el, existența e o datorie, după ce la început te-ai pomenit cu ea ca un dar. Nu e o maladie mortală din moment ce un copil se poate naște. În același timp un bătrîn poate muri. Nu e o blestemată chestiune insolubilă ci o eternă întoarcere și o senină perpetuare a ființei umane. Murind, bătrînul țăran spunea fiilor săi: vedeți ce faceți cu via, cu fineața din deal, cu pogonul sărac din vale, cu calul acela care șchioapătă. Dregeți șopronul, săpați grădina. Realitatea era pentru el ceva de luat în posesiune și nu ceva de care trebuie să te sperii. Astfel a dăinuit prin veacuri și nu și-a pierdut speranța într-o lume mai bună, considerînd împilările stăpînirii, exploatarea moșierului, agresivitatea altor popoare drept lucruri nefirești care trebuie să dispară. Am moștenit și eu acest sentiment, această știință despre ce e firesc și ce e nefiresc. Am trăit nu puține lucruri nefirești, pricinuite de oameni și de evenimente istorice, dar nu am crezut în durata lor și nu cred nici astăzi. Am încercat să exprim această credință în tot ceea ce am scris și datorez țăranilor generației tatălui meu codul moral al existenței lor pe care ei mi l-au transmis și care e contopit astăzi cu al întregului popor.

(Cuvînt ținut la sesiunea științifică din 31 III 1977 pentru comemorarea răscoalelor țărănești)

cronica literară

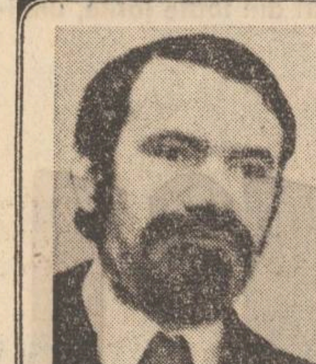

DAN LAURENȚIU : „Eseuri asupra stării de grație"

DAN CRISTEA : „Arcadia imaginară"

Gestul scriitorului de a face critică literară, mai frecvent decît altădată, este privit încă bănuitor. Va fi scriitorul capabil să iasă din cochilia propriei formule ?

Făcînd critică, poetul Dan Laurențiu nu poate scăpa de ispita aceleiași întrebări : „vom nota că spiritul critic al unui poet nu operează ca o forță din afară exterioară creației sale, ochi cu privire sceptică și obosită de atîtea contemplații vane în absența obiectului viu al artei, ci se constituie chiar din această conștiință de sine a artei încît se poate spune : unde este artă, cu necesitate trebuie să fie și spiritul critic imanent acelei arte, iar unde nu este spirit critic nu putem să luăm cunoștință de un produs artistic (e de la sine înțeles că spiritul critic nu poate determina prin sine nici un fel de creație artistică)". Orgolioasa profesiune de credință vine din partea unui poet care face critică, dar dorește să nu fie confundat cu criticii.

Dan Laurențiu cere criticii de poezie altitudine spirituală și ilustrează propriul deziderat nu doar printr-o abordare a planului ideatic superior al poeților analizați ci și printr-un limbaj care să sugereze distanța dintre orice ocupație terestră și logodna cu poezia a comentatorului. Cartea nu se va numi deci banal **Încercări despre poezie** ci **Eseuri asupra stării de grație.** „Starea de grație" este aici condiția poetului inspirat mai presus de orice altă îndeletnicire.

Textul critic al lui Dan Laurențiu este îndeaproape înrudit cu poezia lui. „Spiritul său ca o flacără neagră aprinde materia cuvintelor eterogene, antrenînd-o pînă la explozia roșie a sîngelui" scrie el despre poezia lui Ioan Alexandru din **Infernul discutabil.** „După ce ochiul său a renunțat să mai contemple veșmintele seducătoare ale aparențelor, (e vorba de Cezar Baltag, n.n.), iar urechea să se aplece în cîntecele de sirenă ale iluziei, poetul s-a abandonat cu fervoare detectării ordinei cauzale a lucrurilor, modului în care se reflectă în determinările necesare ale spiritului, eliberate de metamorfozele accidentale". Poezia lui A.E. Baconsky este „spunerea monotonă a unui Narcis aplecat asupra timpului". Scriind despre poezie Dan Laurențiu nu vrea să facă critică ci să oficieze. Vocabulele selectate din arii semantice bine precizate, limbajul de o voită și subliniată distincție, tonul acestor eseuri, afectarea lor deliberată (nu lipsită de o anume tumefiere) mărturisesc credința autorului lor că despre poezie nu se poate vorbi în cuvinte obișnuite. Poetul creează din capul locului o convenție menită să susțină atmosfera propice receptării lirismului celor despre care scrie. Gesticulația critică a lui Dan Laurențiu are ceva din maniera lui Macedonski de a găzdui poezia și a vorbi despre ea. Ca și în cenaclul acestuia convenția e decisivă, iar discursul despre poezie — oficierea unui cult.

Dan Laurențiu știe însă că nu cadrul exterior face spiritul critic și îi dă o substanță critică solidă acestei convenții de limbaj și ton. Eseurile lui asupra stării de grație în lirica de azi dezvăluie o privire dinlăuntrul poeziei, adesea o fină demontare a mecanismelor ei secrete, un diagnostic pe cît de sugestiv pe atît de exact. Iată cîteva etape ale eseului despre poezia lui Leonid Dimov. Mai întîi fixarea aspectului ei de suprafață ; „Casa de cuvinte a poetului este reconfortant spoită cu galben, albastru, mov, alb etc, în ea curgînd tot felul de fragmente aduse parcă de inundații în mahalaua vechiului oraș. În acest decor, ca un pirat de operetă, autorul navighează cu dezinvoltură cîntîndu-și ariile pitorești... jucîndu-se plin de voioșie într-o seducătoare complicitate cu publicul". „Aerul bufon al emisiunii", „complicitatea cu publicul" este în cele din urmă ceea ce justifică și aglutinează „uriașa mașinărie de cuvinte" a poetului ș.a.m.d. Sugestiv formulată este specificitatea poeziei lui Grigore Hagiu : „Genul proxim al deschiderii lirice a lui Grigore Hagiu îl situăm în prelungirea sensibilității eminesciene la spațiile florale și aromele somnului, de fapt o marcată disponibilitate spre reveria senzuală a ritmului vegetal". Alteori contaminîndu-se de austeritatea poeziei despre care scrie renunță la ornamentele obișnuite ale demersului său critic înlocuindu-le cu patosul francheții și adeziunii : „Eugen Jebeleanu face parte din acea rasă nobilă a poeților mesianici, profund angajați în destinele lumii, care nu pun mare preț pe podoabele stilistice, pe stările ludice ale cuvîntului (prea rar născînd bijuterii, prea adesea mărgele de sticlă colorată), ci au curajul și forța patetică să iasă în for în hainele sărmane ale adevărului". Poetul critic parcurge cu dezinvoltură distanța de la două tipuri poetice opuse, Dimov — Jebeleanu, cu o egală disponibilitate a înțelegerii. Propozițiile definitorii cad fie ca o piatră tombală, fie ca un omagiu de rafinată pătrundere și expresie. „Ceea ce-l definește în primul rînd pe Ion Bănuță este candoarea unui sentimental care se abandonează cuvintelor cu aceeași credință pură cu care, de pildă, copiii se abandonează culorilor". Lapidară și plastică este propoziția despre poezia lui Gheorghe Pituț, care „are o viziune proprie, un univers în care bate inima tulbure a unui faun". Chiar dacă uneori mecanismul unei rostiri prețioase despre poezie se învîrtește în gol, majoritatea covîrșitoare a eseurilor lui Dan Laurențiu creează dimensiunea intimă a poeziei despre care vorbește nu numai prin altitudinea imperativă a abordării ci și prin elevata atmosferă întreținută de limbajul său critic.

Arcadia imaginară, cel de al doilea volum al lui Dan Cristea, își definește mai bine autorul decît culegerea de recenzii **Un an de poezie** cu care a debutat. Deosebirea, simplu spus, stă în faptul că în a doua carte autorul poate să-și aleagă în deplină libertate operele despre care scrie față de prima unde, în ciuda selecției operate de critic, volumele comentate îi sînt impuse de fluxul editorial. De la masa de redacție a febrilei actualități literare criticul se retrage în odihnitorul cabinet al istoriei literare. E în acest gest un refugiu și o regăsire de sine. În prima carte criticul era fatalmente preocupat să definească pe cei despre care scria, în **Arcadia imaginară** Dan Cristea este interesat de propriu-i profil literar conturat cu cerneala scoasă din călimările cîtorva mari clasici ai literaturii române. Universul **Arcadiei imaginare** este creat din suma universurilor preferențiale ale autorului ei. Dacă acceptăm separația după care critic este mai ales cel care dovedește disponibilitate și elasticitate în receptarea literaturii disolvîndu-se în fiecare operă analizată, trecînd pe rînd de partea fiecărui autor creat, iar creator este cel refractar la alte moduri de expresie, receptiv deci mai ales la scrierile cu care are indiscutabile afinități, Dan Cristea se aproapie mai curînd de cel de al doilea caz. Aproape fiecare articol al său repetă gestul lui Narcis, deoarece în mulți din scriitorii cercetați criticul caută o oglindă a propriului mod de a gîndi și de a trăi literatura și faptul artistic. Nu-i putem însă reproșa autorului abuzul de a fi forțat nota proprie a fiecărui scriitor. Ochiul criticului s-a oprit mai ales asupra amatorilor de frumos îndrăgostiți de artă atît în viață cît și în literatura lor. La Odobescu criticul observă „reveria" eseisticii acestuia, care e reveria întru frumosul artistic, iar **Pseudokyneghetikos** este citită ca o dizertație dezinvoltă, îndreptată împotriva oricărei opacități față de artă și multiplele manifestări ale frumosului. **Pretext pentru un portret** nu e altceva decît urmărirea vieții lui Duiliu Zamfirescu sub unghiul ei de superioară boemie, pentru care arta și ficțiunea propriilor romane fac mai mult decît mărunțișurile vieții curente. Transferul de la viață la ficțiune, de la prozaismul curat la arta memorabilă este urmărit și în cazul scrisorilor lui Ion Ghica. Epicureismul eseisticii lui Mihai Ralea este și el o oglindă în care criticul încearcă să-și reflecte propriul chip. Literatura de predilecție a lui Dan Cristea, reconfortantă și caracteristică pentru spiritul și gustul său, e circumscrisă mai ales de opera scriitorilor seduși într-atît de ideea de artă încît își trăiesc viața exclusiv sub zodia artisticului.

Metoda criticului este de a decupa din întregul artistic un detaliu cu rostul de a-l singulariza pe creator. La Ion Ghica el observă, dovadă a marii intimități cu proza beiului de Samos, frecvența povestitorilor și fizionomia lor sufletească, de unde concluzii asupra „tiparului" povestirilor lui Ion Ghica chiar. În romanele Hortensiei Papadat-Bengescu, Dan Cristea încercuie preferința pentru spectacol a scriitoarei : Mini are mereu sentimentul spectacolului, scenele relatate de ea sînt văzute ca spectacole, cuvintele prin care le caracterizează țin de lumea scenei, iar nenumărate situații din romane, sfîrșind cu cea mai caracteristică și cea mai cunoscută : pregătirea unui concert de muzică de Bach, sînt de fapt spectacole regizate și trăite ca atare de personajele care le animă.

„Imaginile de spectacol la care apelează Hortensia Papadat-Bengescu, prin intermediul eroinei sale, sînt în realitate, intuiția fără greș a lumii de aparențe pe care o descrie și concretizarea artistică a acestei intuiții, conținut și formă în același timp". Criticul încearcă aici ca și în alte articole o lucidă lectură a mijloacelor artistice căutate la nivelele ascunse ale textului.

Modalitatea este a unui aplicat analist și mai puțin a unui interpret în adevăratul înțeles al cuvîntului. Interpretarea înseamnă, de obicei, introducerea în discuție a unei idei noi capabilă să galvanizeze o operă și să-i releve nuanțe și înțelesuri noi. Dan Cristea este de aceea mai curînd un autor de puncte de vedere în înțelesul cel mai curat al expresiei. El ne așează în unghiul favorabil pentru a **vedea** în opera lui Caragiale prezența unui „dominus diabolicus" sau a descoperi acele detalii care fac din proza acestuia sediul unui climat unic, al febrelor de tot soiul, dar fără să articuleze aceste descoperiri într-o viziune nouă asupra operei și prozatorului. Criticul lucrează ca un miniaturist interesat de detaliu și de nuanță, lucru care se poate observa și la nivelul stilului de o elaborată ținută. Ar fi greșit să-l considerăm totuși pe Dan Cristea prizonierul unui număr restrîns de scriitori și teme. **Adela sau arta discreției, Frații Jderi, Poezia lui Eugen Jebeleanu, Marin Preda — Un mare roman și unele precizări** sînt tot atîtea dovezi că investigația lui critică poate înainta fructuos și dincolo de hotarele literaturii lui de predilecție. Remarcabil prin dozarea analizei și ingeniozitatea critică este micul eseu închinat **Fraților Jderi** în cuprinsul căruia se distinge un roman al familiei și unul al marilor evenimente, ceea ce deschide drumul unei paralele sugestive cu **Război și pace.**

Arcadia imaginară ne înfățișează în autorul ei un critic mai puțin atras de originalitatea judecății critice și mai mult unul interesat de nuanță și de caligrafia criticii. Memorabilul, ca semn al artei durabile, este ceea ce caută autorul **Arcadiei imaginare** la toți scriitorii cercetați și ceea ce nu poate ierta Dan Cristea memorialistului Slavici este tocmai absența expresiei și a formulărilor memorabile.

M. Ungheanu

P.S. Pentru a înlătura exploatarea interesată (a se vedea I. Negoițescu: «Între E. Lovinescu și G. Călinescu ?», Viața românească, nr. 2, 1977) a absenței unor trimiteri bibliografice din cronica noastră literară apărută în revista „Luceafărul", nr. 41 din 11 octombrie 1975 facem cuvenitele precizări. Citatele din coloana a doua a cronicii sînt extrase după cum urmează : & 2, rînd 22 și 23 din „Lupta de clasă", nr. 2, 1959, p. 109, articolul **Cu privire la unele studii despre folclorul literar ;** & 2, rînd 26, 27, 28, 29, din „Lupta de clasă", nr. 11, 1962 p. 64, 71, 67, 72, articolul **Citeva probleme ale istoriei literaturii române dintre cele două războaie mondiale ;** & 2, rînd 30—33, din „Viața românească", nr. 8, 1963, p. 102, articolul **Preliminarii la un studiu despre E. Lovinescu.**

prezențe

● În cadrul „Clubului artelor", ediția din 25 martie a.c., manifestare organizată la Biblioteca județeană din Constanța, poetul Mircea Dinescu a avut o întîlnire cu cititorii. Au mai participat actrița Ileana Ploscaru și pictorul Constantin Georgescu.

● Au fost decernate premiile concursului literar al Casei de cultură „Mihai Eminescu" din Capitală. Desfășurat în cadrul Festivalului național „Cîntarea României" (faza de sector), concursul a atras un număr însemnat de creatori din toate județele țării. Juriul format din personalități ale vieții literare, avînd ca președinte pe Violeta Zamfirescu, a acordat următoarele premii : **POEZIE. Premiul I :** George Dumitru, Carmen Ladina Culea, Petru Marinescu. **Premiul II :** Ion Dragomir, Cristina Dumau. **Premiul III :** George Bădărău, Radu Bărbulescu. **Mențiuni :** Vasile Apostol, Mircea Calianu, Mihai Adrian Eres, Mihai Lau, Ion Roșu. **PROZA : Premiul I :** Luminița Pintilie. **Premiul II :** Ion Suciu. **Premiul III :** Marina Devesel, Eugen Turturică. **Mențiuni :** Anghel Trandafir, George Moroșanu.

● Luni 4 aprilie 1977, ora 19, va avea loc la sediul Universității populare din strada Biserica Amzei nr. 5—7 spectacolul cu piesele **„Răposatul postelnic"** de B. P. Hașdeu și **„Cuminecătura"** de G. M. Zamfirescu, realizat de **Teatrul Manuscriptum** în colaborare cu **Teatrul „C. I. Nottara"**, regia : Romulus Vulpescu. Comentariu muzical : Tudor Gheorghe.

● Teatrul „Mihai Eminescu" din Botoșani a organizat în cadrul manifestărilor dedicate Festivalului național „Cîntarea României" un ciclu de întîlniri ale actorilor cu oamenii muncii din întreprinderile municipiului. Asemenea întîlniri menite să contribuie la stringerea și diversificarea relațiilor cu publicul, la cunoașterea problemelor reale ale vieții și muncii celor ocupați cu producerea de bunuri materiale, la atragerea în sfera interesului pentru teatru a unui număr sporit de spectatori au avut loc la Întreprinderea de utilaje și piese de schimb și la Întreprinderea de confecții Botoșani. În cadrul acestor manifestări a fost prezentat un recital de poezie patriotică urmat de spectacolul-dezbatere „Un proces posibil" de Al. Mirodan.

● O sesiune de comunicări și referate prilejuită de împlinirea a 70 de ani de la marile răscoale țărănești din 1907 a avut loc la Botoșani. Intitulată „Țărănimea forță importantă a progresului social, a luptei poporului român pentru libertate socială și națională, pentru socialism", sesiunea a reunit peste 40 de comunicări printre care „1907 în poezia românească", „1907 în marile noastre romane", „Oglindirea răscoalei în folclor". Cu acest prilej, în holul Teatrului „Mihai Eminescu" a fost deschisă expoziția de pictură „Laudă țărănimii și satului românesc".

A lucra cu bucurie

Urmare din pag. 1

unde aștepta vaporul. Însemnările lui Andersen sînt cuprinse în volumul său „Bazarul unui poet" ; se găsesc aici referiri din cele mai vii despre românii întîlniți de marele poet precum și înfățișarea convingătoare a vestigiilor de continuitate romană pe acest pămînt.

Îmi place să descopăr asemenea lucruri, fie că se referă la Iorga și Meschendörfer, fie că se referă, altfel privit, la Andersen, fiindcă toate aceste descoperiri țin de structura spirituală a unui autor german din România. Ajungem și pe această cale să ne cunoaștem mai bine și să ne stabilim mai bine coordonatele.

Conceptul conviețuirii multiseculare între poporul român și naționalitățile conlocuitoare, dimensiunile calitative noi pe care le-a primit acest concept în societatea noastră socialistă — toate acestea sînt un lucru esențial pentru existența noastră. Cumsecădenia și omenia oamenilor de pe acest pămînt fac parte din condiția de viață a noastră, a tuturor. Ea include respectul pentru specificul fiecărei naționalități în pulsul comun pe care îl are limba maternă a muncii.

Am vrut să schițez acest context mai amplu, ca să-mi exprim din nou convingerea, că viitorul populației germane din România poate fi numai aici. Iar continuarea tradiției culturale, care deja în secolul al XVI-lea a ajuns la culmea europeană a lui Johannes Honterus sau Nicolae Olahus, continuarea acestei tradiții firește nu este posibilă nici ea altundeva decît aici.

E bine să facem lucrurile cu plăcere și cu bucurie : munca pe cîmp și reflectarea ei în filme, meseria de constructor și descrierea ei, studiul frăției între poporul român și naționalitățile conlocuitoare cu acea înțelegere, care ne adîncește zilnic dragostea pentru pămîntul natal.

aqua forte

Apologie la apologie

● Fapt unanim acceptat, nu este deloc obligatoriu ca opiniile avansate de un comentator sau altul în legătură cu aceeași carte să coincidă întrutotul. Dacă s-ar întîmpla astfel, situația ar deveni nu numai plicticoasă, ci și nu o dată inconcludentă. Punct de vedere, de asemenea, în unanimitate acceptat, confruntarea de opinii constituie una din rațiunile hotărîtoare, capabilă a conferi spirit dinamic, vivacitate peisajului critic. Dar, apropos de cunoscutul dicton, există o măsură în toate. În momentul în care cititorului îi este dat să întîlnească despre aceeași carte aprecieri care exclud orice punct de convergență între ele, impresia că ceva nu este în regulă devine pur și simplu presantă. Este, fără îndoială, și cazul oferit de recenzia — „monumental" intitulată : **Monografia unui moment literar de excepție** —, consacrată volumului **Sburătorul** de G. Gheorghiță, apărut la sfîrșitul anului trecut sub auspiciile editurii „Minerva", recenzie semnată de poetul Dinu Flămînd. Într-un comentariu nu de mult apărut, revista noastră s-a exprimat cît se poate de limpede în legătură cu deloc neglijabilele lacune de documentare și interpretare ale tomului în discuție. Că nu a fost vorba de nici o exagerare, mărturie stă faptul că numai la cîteva zile după aceea, în „Scînteia" din 4 martie a.c., s-a tipărit o amplă notă în care între altele, se spune: „Rînd pe rînd, adversarii criticului de la **Sburătorul** sînt învinși, zdrobiți, acoperiți de ridicol, învinuiți de a fi atras pe Lovinescu în polemici suburbane pline de insanități, aducîndu-i acuzații de o mare violență și vulgaritate etc. Mai toți preopinenții îi apar lui G. Gheorghiță ca niște detractori invidioși, incapabili să înțeleagă justețea, principialitatea și obiectivitatea criticului. Or, nu putem ignora, mulți dintre cei trecuți în revistă de exegetul „Sburătorului", au fost totuși parteneri într-o polemică de idei semnificativă pentru ilustrarea unor orientări diferite, a unor direcții de gîndire și soluții culturale deosebite, și nu simpli denigratori ai lui E. Lovinescu (M. Dragomirescu, N. Iorga, G. Ibrăileanu, Ov. Densușianu, M. Ralea ș.a.)". Și mai departe : „Decît să «încondeieze» pe diverși adversari ai criticului de la «Sburătorul» — fie citîndu-l, fie adăugînd propriile epitete — autorul ar fi procedat cu infinit mai multă înțelepciune, căutînd să descifreze rațiunile mai adînci ale confruntărilor, însă el nu-și asumă decît misiunea de a-l «apăra» pe Lovinescu, de a-i face «dreptate» și, ca să spunem așa, de a-l scoate «basma curată» din toate disputele, lăsîndu-se furat aproape exclusiv de aspectele verbale mai... contondente". Sînt observații exacte, judicioase, formulate cu măsură critică, cu respect pentru adevăr.

Revenind la textul semnat de Dinu Flămînd („Scînteia tineretului" din 23 martie a.c.), în chip greu explicabil citim fraze de tipul celor ce urmează : „Cartea lui G. Gheorghiță este însă cea care aduce în actualitate cele mai multe date, cele mai multe texte reactualizînd mai cu seamă prin document (...) o întreagă epocă în care cenaclul și revista ca și opera acestui mentor au jucat un rol important, uneori deformat nu doar în epocă dar și după aceea. Prin evidențierea acestor texte cartea devine, așadar, o replică, este urmărită pas cu pas existența revistei „Sburătorul", apoi cea a cenaclului, sînt reactualizate cu lux de amănunte toate etapele, toate polemicile, sînt trecuți în revistă toți „sburătorii" fideli sau meteorici, se rescrie, într-un cuvînt un fascinant roman al literaturii. Afirmațiile eronate ale altora sînt corectate cu discreție, relațiile dintre sburătoriști sînt cercetate exclusiv pe baza mărturiilor. Nu vom mai putea spune de acum încolo : „Lovinescu nu l-a «înțeles» pe Rebreanu, pe Ion Barbu, pe Camil Petrescu etc., pentru toate «cazurile» deja cunoscute G. Gheorghiță știe să aducă în față noi mărturii". Sau : „Autorul acestei cărți are o intuiție specială : el știe să distingă cantitatea de relativ și de absolut din aceste fapte, din aceste texte pe care le-a adunat cu migală".

Se înțelege, punctele de vedere exprimate în revista noastră, în ziarul „Scînteia", cu privire la „contribuțiile" lui G. Gheorghiță în restabilirea adevărului literar, se situează în contradicție cu tonul apologetic al recenziei amintite. Ne aflăm, așadar, în fața unei evidente alunecări în apologetism, în spirit partizan. Sperăm totuși că publicația care a găzduit cu generozitate acest text nu va întîrzia să tempereze excesul apologetic, printr-o interpretare corectă, la obiect a cărții în discuție.

Lector

viața cărților

poezie

Încrederea în cuvînt

S-a spus despre Mihail Crama (poet debutînd, în 1947, cu **Decor penitent,** în Editura Fundațiilor la propunerea Comitetului pentru premierea tinerilor scriitori) că practică o poezie a **neîncrederii în cuvinte.** Afirmația, ca orice etichetă de acest fel, este departe de-a cuprinde și epuiza realitatea poeziei în cauză. Dar în sprijinul ei a stat și discreția editorială a poetului (doar patru volume în cei treizeci de ani de la debut — **Dincolo de cuvinte,** 1967, **Determinări,** 1967, **Codice,** 1974, și **Ianuarii,***) 1976) ca să nu mai vorbim de predilecția, din ce în ce mai vădită, a autorului pentru poezia scurtă.

Iată însă că într-o cronică din „România literară" (Nr. 49/1976), Lucian Raicu răstoarnă cu subtilitate această ipoteză, construind pe „ruinele" ei o alta, cu mult mai interesantă, mai apropiată, credem noi, de ceea ce numeam realitatea poeziei lui Mihail Crama. Ideea este, de această dată, că „...s-ar putea spune chiar, dimpotrivă, că laconismul este forma sa de încredere în cuvînt, în cuvîntul rostit o singură dată, într-un spirit de temeinicie, cu speranța că el va spune exact ceea ce trebuie să spună, fără nevoie de explicații și reveniri sinonimice, care să fixeze atenția, altfel neglijentă a cititorului".

Nuanțînd în continuarea acestei idei, am putea spune că poezia lui Mihail Crama se naște din voința poetului de-a delimita cuvintele de cuvinte, de-a ajunge la un material lingvistic relevant și propriu stărilor lirice care-l „provoacă", de-a atinge, altfel spus, un limbaj referențial. Pentru acest fel de luptă cu cuvîntul, proprie și poeziei lui Mihail Crama, elocvente ni se par chiar și titlurile volumelor sale, care cuprind, într-un fel sau altul, astfel de note ale delimitării cuvintelor de cuvinte : **Decor penitent, Dincolo de cuvinte, Determinări...**

În **Ianuarii,** mai mult decît în celelalte volume, poezia lui Mihail Crama surprinde printr-o linie amintind de acel gen de-a desena în care patima esențialului merge pînă acolo, încît pe hîrtie nu se aștern decît mișcările înregistrate de coloana vertebrală, să zicem ; cele ale membrelor putînd fi ghicite din citirea acestora sau, pur și simplu, neinteresînd. De obicei, acuitatea imaginilor este atît de puternică, încît aceste scurte poeme (deseori, catrene) pot lumina și ca piese independente, dar se pot citi, foarte bine, și ca strofe ale unuia și aceluiași poem, „arbitrar" rupt în piese aparte. Iată, de pildă, trei astfel de micropoeme, ce pot fi și segmentele unei aceleiași elegii : „Era în seara venirii mele pe lume ; / mama era tocmai absorbită actului universal — / profitînd de acest răgaz îmi spuneam : / — Iată, de-acum... Iată, de-acum..." **(Era)** ; „Aceasta e poarta infernului, iată / ce poartă ciudată cu fața spre — apus... / Scrieți pe ea despre noi, încă o dată, / c-am trecut, c-am vîslit, c-am ajuns". **(Amurg)** ; „Cineva ne amînă, / țintuindu-ne locului / lîngă-aceeași fîntînă. / / Poate un soare, poate blestemul, / și-o să sfîrșim însetați / și ciutura-i veche, și scîrție lemnul..." **(Elegie).**

Zece din poeziile acestei cărți sînt intitulate **Elegie** ; dintre celelalte... foarte multe fiind tot elegii, excelent servite de un ton sobru, nelăsînd nici o șansă patetismului ieftin, ce se mai folosește în asemenea cazuri : „Stelele vor cădea în drum, / caii vor scînteia din copite — / călărețul aplecat puțin înainte / peste cuvinte, peste morminte. / Puțin înainte" **(Baladă)** sau „Și nu ajung, nu mai ajung / pe rîul vorbei mele lung / / la steaua stelei, mai departe —". **(Încheiere).**

Nu lipsesc din aceste **Ianuarii** nici poeziile amintind de mai vechile etape ale creației lui Mihail Crama (deși de-o așa de mare parcimonie, de-o marcată unitate, poezia lui Mihail Crama nu este aceeași în **Decor penitent,** să spunem, și în **Determinări)** și piese precum **Nopți, Înserarea, Înserare, Sosirea** poartă cu ele fie ironia amară, fie gustul spectacolului, dramaticului (chiar sub forma lui de spectacol) caracteristice perioadei prime din poezia sa. Apropierea de Bacovia (firește forțată, căci nu orice poezie a lacustrului, de pildă, trimite imediat la autorul **Plumb**-ului) ori cea de Emil Botta (la fel de improprie, fiindcă nici orice poezie trădînd gustul inscenării nu trimite neapărat, direct la autorul **Întunecatului April)** demonstrează, în fapt, tocmai capacitatea poeziei lui Mihail Crama de-a trimite, totdeauna, dincolo de cuvinte. Numai că, odată ajunsă în mîinile unui cititor de poezie mai superficial, finețea acestei poezii se transformă într-un foarte fin și nebănuit ascuțiș de pumnal. Căci a te grăbi a face din parcimonia ei un semn al valorii este la fel de eronat cu a face din prolixitatea alteia un indiciu neîndoielnic al lipsei ei de valoare.

Prin ce are ea mai puternic, mai dens, prin tot ceea ce dovedește o acută conștiință artistică dublată de vocația stilizării, poezia lui Mihail Crama a sugerat și apropierea ei, motivată, de haiku-ul japonez. Pe bună dreptate, i se poate aplica ceea ce Karl Petit spunea despre poezia japoneză „...poate fi calificată drept o delicată reticență. Ea spune abia a zecea parte din ce resimte și încearcă să sugereze cît mai delicat posibil celelalte nouă zecimi". Acea a zecea parte spusă este, de obicei, în poezia lui Mihail Crama de mare intensitate, ca o rază laser putînd să-și lase urma în orice material, oricît de dur. „Desenul" rezultat se caracterizează, în primul rînd, prin acuratețe. „Uitată ghilotinare : / / genunchii tatii rămași / în pămîntul copilăriei...".

Prin **Ianuarii,** Mihail Crama exemplifică încă o dată strălucirea austeră a unei poezii căreia critica și cititorii riscă să-i rămînă mereu datori.

Dorin Tudoran

*) Mihail Crama, „Ianuarii". Editura „Cartea Românească", 1976.

proză

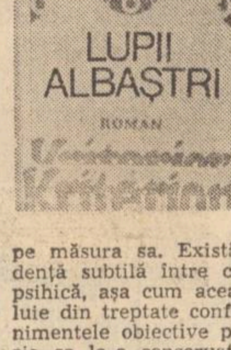

Dezinvoltura romanului

O foarte nimerită afirmație: romanul face parte din genul proteic. Cartea*) lui Király László ne-a reamintit că, într-adevăr, așa stau lucrurile. **Lupii albaștri** este un roman a cărei singură constantă ni s-a părut a fi dezinvoltura autorului. În rest, numeroase tipuri de scriitură sînt folosite în mod alternativ. Autorul recurge fără vreo reticență la rememorarea cea mai liberă și mai spontană cu putință. Adesea efectele sînt remarcabile.

Pretextul ce declanșează mecanismul memoriei este întoarcerea personajului principal — vocea care reînvie trecutul — în satul copilăriei sale. Aici acesta poartă o lungă discuție cu „Pindarul", personaj simbolic, care s-a retras în solitudine și a devenit înțelept, în urma unor intense lecturi și meditații. Cel care se confesează este un anxios, a cărui neliniște este întrucîtva cronicizată de înclinarea sa pentru scrutarea naturii umane. Întîmplările pe care și le reamintește sînt pe măsura sa. Există o corespondență subtilă între configurația sa psihică, așa cum aceasta se dezvăluie din treptate confesiuni, și evenimentele obiective pe care memoria sa le-a conservat. Se află în acest aspect una dintre calitățile cele mai frapante ale romanului, ușor de detectat în mai toate părțile sale. Autorul dovedește, astfel, aptitudinea destul de rară de a vorbi liric despre propriile sale trăiri (Király László este, de altfel, autorul unor apreciate volume de versuri) și, în același timp, capacitatea de a privi în mod realist lumea amintirilor sale. Iată, de pildă, un frumos fragment (ce depune mărturie și asupra acurateței traducerii) în care viziunea realistă se împletește în mod inextricabil cu transfigurarea lirică : „Veneau în șir lung, ordonați, pașnici și tăcuți, coborau pe dealul cu vii, toți în haine de sărbătoare, cu mustățile răsucite, bărbieriți pînă la vinețiu, bărbații, cu năfrămi potrivite vîrstei, negre sau albe, femeile, iar pe capetele bărbaților — negre pălării impunînd respect ; unele fete aduceau flori, buchete mari de flori de cîmp, margarete feminine, pudici clopoței, maci provocatori, răsuri feciorelnice, tot ce poate da cîmpia vara ; și erau alții care pășeau cu buzele strînse, încruntați, de parcă n-ar mai vrea să vorbească niciodată, decît să tacă, să tacă pînă la moarte ; veneau cu mișcări uniforme, măsurate, cum puțini dintre noi știu să pășească, veneau într-un șir nesfîrșit, să fi fost o sută, două, o mie".

Totuși, în ciuda numeroaselor fragmente realiste, ce surprind scene pitorești din viața unui sat transilvănean al anilor '50, romanul impune mai ales prin modul dezinvolt și funciarmente sincer în care personajul principal vorbește despre sine. Adesea orice convenție romanescă este părăsită, din întretăierea diferitelor fire narative, a cărei logică imediată cititorul nici nu o mai urmărește în mod deosebit, apărînd cu o remarcabilă pregnanță figura unui tînăr intelectual al zilelor noastre, care luptă cu sine însuși pentru a reuși să practice cu demnitate profesia de scriitor.

Tocmai fiindcă una dintre dimensiunile definitorii ale romanului este sinceritatea, ni se par însă distonante cîteva fragmente în care autorul își transgresează experiența de viață, alunecînd în clișee deja învechite.

Voicu Bugariu

*) Király László : „Lupii albaștri", roman. În românește de Andrei Fischof ; prefață de Augustin Buzura. Editura „Kriterion", Buc., 1975.

cartea de debut

Vocații epice

După ce am citit cartea lui Dan Claudiu Tănăsescu *), am revenit asupra „cuvîntului înainte" semnat de Fănuș Neagu, reținînd în chip deosebit pasajul ce urmează : „Cartea de față înscrie o furtună de tei în cîmpia Munteniei. Adică e înainte de ploaia cea mare — dar nu e oare așteptarea ploii o ploaie fără egal ? Doctorul acesta, care nu știa că e scriitor, știe să scuture luna (s-a născut și a copilărit la Mogoșoaia, în țara cu sălcii, fiu al unui medic pe care îl cîntă în toate paginile cărții, care l-a învățat să se dăruiască, în toate chipurile, vieții) — și știe să mintă ca-n descîntece despre iubire, despre misterul pămîntului amăgit în fund de lacuri, despre iarbă și nopți. Poveștile lui lunecă prin brățări de aer și se întorc în suflet ca să clădească o statuie nălucilor".

Asemenea fraze de o incantație poematică inimitabilă, ne-am dat seama numaidecît, ascund unele dintre cele mai adevărate judecăți critice care se pot formula cu privire la cartea lui Dan Claudiu Tănăsescu. Parafrazîndu-i una din „zisele" mai sus citate, am spune deci că Fănuș Neagu însuși, cel puțin în situația de față, e critic fără să și-o propună, așa încît nouă ne revine doar sarcina de a-i interpreta textul, în sensul explicitării lui prin intermediul analizei. Recurgînd la limbajul prozaic al criticii, vom spune așadar că **Iarba pierdută,** în totul, e un jurnal rememorat, în paginile căruia, fără o intenționalitate artistică anume, sînt reconstituiți „anii de ucenicie" ai autorului. Jurnalul cristalizează de la sine parcă în fragmente narative și din această perspectivă volumul lui Dan Claudiu Tănăsescu poate fi pus în relație mai degrabă cu bine cunoscutul ciclu de povestiri autobiografice al lui Hemingway, de data aceasta fiind vorba de „aventurile unui copil", aflat în pragul adolescenței și nu despre „aventurile unui tînăr". Mergînd mai departe pe firul acestei analogii, am spune chiar că, subiacent, tema cărții lui Dan Claudiu Tănăsescu rezidă în urmărirea procesului de formare ca bărbat a eroului său aflat în ipostaza de învățăcel al propriului tată. Se observă astfel că în aproape toate povestirile (dincolo de diversitatea întîmplărilor și în pofida prezenței altor personaje : mama și fratele eroului povestitor, pacienți ai tatălui etc), „aventurile" copilului sînt decisiv marcate de tulburătoarea afecțiune ce-i unește pe cei doi protagoniști, fiul și tatăl. În împrejurările în care autorul încearcă anumite extrapolări, adică să-și plaseze povestirea în alte unghiuri de incidență spirituală **(După ciulini, Începuturi,** de exemplu), amintirea nu mai are aceeași pregnanță. Eroul nu se mai află sub vraja iscată de inițierea în marile taine ale vieții, el nu mai are revelația marilor lecții de bărbăție pe care tovărășia tatălui i le procură cu atîta generozitate.

Ne-ar place ca viitoarea carte a lui Dan Claudiu Tănăsescu să reia în aceeași manieră „anti-profesională" laitmotivul cărții sale de debut, avînd acum, în atenție „anii de ucenicie" ai personajului aflat la vîrsta adolescenței.

O cu totul plăcută nonșalanță tineresc-feminină străbate multe din schițele Aretei Șandru **). Autoarea se recomandă drept o analistă dinamică, hotărîtă să nu se piardă în subtilități cvasiabstracte, În același timp pare tot atît de hotărîtă să respingă orice tentație din partea narațiunii „pure". Pasiunea ei pentru instantaneul epic echilibrat în ambele direcții este vădită. De exemplu, o schiță precum **Vagon-restaurant** întrunește datele unui autentic „mic roman", grație acuității cu care în fluxul oarecum reportericesc al narațiunii se insinuează observația și introspecția, potențate, ambele, din unghi confesiv. Tovarăși întîmplător de călătorie, o tînără femeie (avînd și rolul de narator) și un bărbat de asemenea tînăr sînt prinși pe nesimțite în plasa întrebărilor decisive capabile a le pune în față oglinda propriilor destine. Alteori, scenele de viață succint prezentate, sînt trecute prin filtrul analizei dizolvate în metaforă. În această direcție, scurta nuvelă intitulată **Eșarfa** dă poate întreaga măsură a realului talent cu care este înzestrată Areta Șandru. Credem totuși că pentru genul de proză cultivat de tînăra autoare o prea mare încredere în metafora epic-descriptivă nu e recomandabilă. În atari împrejurări, riscul alunecării în practica unui soi de proză pe care l-am numi puștesc este inevitabil. Spre edificare, iată chipul cu totul inverosimil în care tînăra eroină din schița **Bună dimineața, domnule Wilde,** dialoghează cu... pereții locuinței pe care o părăsește :

„O, domnilor, vă mai amintiți de ziua aceea albă cînd ați privit pe geam la cei doi cai, care-și mușcau zăbala de neastîmpărul de-a pleca și mobila lăsată un timp în fața geamurilor, pe străzi ? Am intrat în cameră și-am dat atunci de voi ! Cînd intri într-o casă, dai bună ziua, mi s-a spus...). Și-am întins mîna spre voi ; și cît de albi și de drepți ați rămas atunci. Și poate cît de înalți !" Etc.

În general, considerăm că Areta Șandru e îndreptățită să aspire la mai mult. Vocația ei epică reclamă o mai francă delimitare de ticurile așa-zisei proze de generație, ai cărei exponenți cu superb, poate, și nevinovat orgoliu, consideră că le sînt întrutotul suficiente propriile descoperiri.

Nicolae Ciobanu

* Dan Claudiu Tănăsescu : „Iarba pierdută", Editura „Albatros", 1976 ; ** Areta Șandru „Valiza cu zăpezi", Editura „Junimea", 1976.

opţiuni

meditînd la adevărurile istoriei

Ţăranul, soarele pămîntului

● Venind de dinspre traci — trecînd prin daci şi romani, s-a arătat plin de fior şi de vigoare Măria-Sa Ţăranul Român. Cu şi prin Decebal, — trecînd prin sabia şi măreţia lui Traian — ţăranii de pe aceste plaiuri nemaipomenite, plaiuri de iubire şi de suferinţă — s-au înălţat, veac de veac, dînd culori de neconfundat Daciei Felix, acestei forme de măr rotund al cărui joc inimitabil se derulează de la Dunăre la Marea cea Mare şi de acolo pînă în Maramureş. S-au desfăşurat pe aceste pămînturi, — sub mari voievozi şi domnitori — lupte lungi şi înverşunate pentru Constituire, pentru Independenţă, pentru Unire, pentru Armonie, pentru Libertate. Rămînem în extaz cînd cutezăm a ne ridica privirea către sufletul şi către faptele lor.

Ţăranul român, — de bună seamă un alt legendar Atlas — a ţinut şi ţine pe umeri prin puterea lui fără de margini, prin gestul lui de sacrificiu, munţii, — mai ales munţii, dealurile, — mai ales dealurile, cîmpia, — mai ales cîmpia, apele, — mai ales apele ş.a.m.d.

Ţăranul Român ! Unii l-au slăvit. Alţii l-au robit, l-au ucis şi l-au scuipat. În 1907 au fost răstigniţi pe altarul dreptăţii lor mii de ţărani, alte mii fiind arestaţi, şi alte milioane biciuiţi, umiliţi.

Cîte suflete şi cîte condeie s-au oprit, în sfîrşit, cu o necerească evlavie, asupra dramei acesteia, cîntărindu-i dimensiunile şi răspîndindu-i lacrimile. Iată-l pe Nicolae Iorga zicînd într-un articol din octombrie 1906, apărut în „Neamul românesc" — «Puneţi la temniţă pe ţăranii din calea „fraţilor" noştri. Nu-i lăsaţi să umble slobozi pentru a strica prin nespusa lor nenorocire efectul cuvîntărilor înfocate în care triumfă avîntul şampaniei plătite de stat, adică tot de dînşii, robii sălbăticiţi ai brazdei negre».

Ori să spună Octavian Goga : «E vreme de secetă : suflă un vînt bolnav, mor ovezele pe dealuri, tremură porumbul şi trupul lor trosneşte ca „o oştire de schelete"». Este evocată deci seceta care a precedat anul răscoalelor. Cosaşul îşi ascute coasa la marginea poenei, lîngă carul lui cu oiştea întoarsă. Oţelul blestemă şi plînge, aerul se aprinde cu strălucirile în sînge ale amurgului : — „Trudită, chinuită coasă, / vei mai cosi tu numai iarbă". Ori, — dacă e să umblăm pe drumul fără de echivoc al tragediei se foarte cuvine să-l invocăm pe Geo Bogza într-un fragment din cutremurătorul lui poem „Cartea Oltului" unde acesta spune vorbind de gospodăriile părăginite „a două bătrîne" ce stau în prag, mai în jos de Cozia cătînd în lungul drumului, cu ochii roşii şi umflaţi :

— „De ce ai ochii roşii, mătuşă ?
— De plîns maică.
— De ce ai plîns, mătuşă ?
— De foame, maică.
— Bărbat n-ai, mătuşă ?
— A murit maică.
— De ce a murit, mătuşă ?
— De foame, maică".

Şi, aşa, s-au răstignit în catapetesmele firii inimi care au învins orice mizerie ca de pildă : într-o clipă de moarte cînd o femeie îi spune bărbatului său foarte bolnav „— Ioane, nu mai e mălai deloc, nu mai putem să te ţinem şi pe tine. El şi-a pironit ochii în tavan, şi nu i-a mai luat de acolo. A stat aşa trei zile şi trei nopţi, iar a patra zi a murit."

Şi... totuşi ! Măria-Sa Ţăranul român, El ţăranii acestui pămînt, — i-au însoţit în moarte şi în victorie, înscriind pagini nemuritoare în istoria acestui neam — pe Mircea Vodă, Ştefan Vodă, Ion Vodă, Mihai Vodă, Cuza Vodă. Ei au schimbat porecla în renume la Griviţa şi la Plevna, la Mărăşti şi la Mărăşeşti, ei s-au bătut pînă la capăt cu fascismul feroce, au dat, după cucerirea libertăţii, sensuri majore pămîntului străbun care a devenit prin ei înşişi un pămînt al bucuriei.

În dramaticul nostru drum către fericire să-l slăvim pe El, Ţăranul român, pentru iubirea şi statornicia Lui, să sărutăm pămîntul Acesta pe care El l-a sfinţit prin lacrimile, prin sîngele şi încrederea lui de neclintit, prin marea lui omenie.

În această Primăvară, 1977, — la şapte decenii de cînd pămîntul românesc a fost adînc udat de sîngele ţăranilor lor — o mînă fierbinte, ocrotitoare, puternică, mîngîie firele de iarbă, de grîu şi de floarea-soarelui întru marea recoltă a jocului din Miine.

Ion Bănuţă

Oamenii iniţiali

● Cineva a spus, cred, cu mare îndreptăţire şi umor că orice orăşan ori intelectual scărpinat bine şi lepădat încet, încetişor de neologisme şi trăiri împrumutate, a fost ţăran. Pentru că, aparent reci şi brutale, plăsmuirile tehnicii au devenit treptat încălzite familiar şi în cele din urmă incendiate chiar de acelaşi impuls al **oamenilor iniţiali** care prin inteligenţă şi voinţă au făcut să răvăşească natura vecină printr-o curiozitate şi cunoaştere, care cunoaştere era şi singura condiţie a nemuririi.

La noi mişcarea lentă, sau aparent exterioară a ţăranului de Bărăgan cu braţul încă — mai ales al femeii — îmbrăcat în jerseu negru — evocă orizonturile mişcate ale cîmpiei şi se îmbină cu gesturile dure, seci ale ţăranului mai de la munte şi deal în care exista poate o mare directitate între trăire şi sancţiune.

Azi vreau şi trebuie s-o spun că atît cît am putut eu să consemnez şi aici la cîmpie şi acolo, dincolo de Făgăraş, satul meu e şi el de deal şi de munte — toate întîmplările au o transparenţă exemplară, de o condiţionare strictă între spusă şi faptă. Tabla de valori a satului aparent atît de pietrificată şi săpată în ea însăşi, invulnerabilă a fost suitor şi răzbunător răvăşită, atunci, în 1907, scuturîndu-şi datele care ţineau de nedreptate socială şi apăsată umilinţă.

Poate că de atunci agricultorul, el, ţăranul, nu mai are gestul întortocheat şi mic, privirea ocolită şi vicleană, aruncată în părţi şi vorbirea sibilinică, nu mai practică atît de ştiuta sucire ori răsucire verbală.

Strîngînd recolta şi adunîndu-şi noi linii şi definiri care-l fac din ce în ce mai complet şi mai complex, profilul ţăranului mişcat în faţa televizorului şi a cărţii, îşi caută uneori umerii şi faţa în durerea surprinsă şi învinsă, în liniştea aflată.

El, omul iniţial, el ţăranul, el agricultorul.

Nicolae Velea

Pagini pentru totdeauna

● Răscoala este ceva uimitor, înfricoşător şi splendid. Răscoala — aşa cum o ştim din cărţi —, semnifică unirea spontană a oamenilor însufleţiţi de aceleaşi imbolduri, de aceleaşi nevoi şi de aceeaşi neputinţă de a mai suporta condiţiile înconjurătoare.

Stau adesea şi mă întreb ce-o fi fost, cum o fi fost viaţa ţăranilor la începutul secolului nostru ? Cît de nedreaptă era orînduirea aflată la putere, şi cît de oprimantă era mentalitatea stăpînitorilor, dacă, prin recul, în 1907 a izbucnit marea răscoală ţărănească — sfîrşită cu mii de victime ?! Stau şi mă întreb cum o fi arătat peisajul spiritual ţărănesc, cum arătau fermenţii spirituali ai ţărănimii din timpurile acelea. Şi apoi : cum se înfăţişează în totalitate „cataclismul primăvăratic" al anului 1907 ?

Există, din fericire, pe pămîntul României de azi o generaţie care n-a trăit războiul, şi cu atît mai puţin răscoala. O generaţie ale cărei aspiraţii, ale cărei probleme şi ale cărei şanse de realizare se împletesc altfel decît în oricare dintre vremurile trecute. Din perspectiva acestei generaţii, cu atît mai mult, se cere amintit trecutul ţării, în adevărata sa înfăţişare.

Răscoala ţărănească de la 1907 este un fapt de referinţă. În această mişcare, s-au zguduit temeliile unui edificiu social. În această răscoală, şi-a pierdut silnic viaţa atîta amar de omenire. În acest moment al istoriei noastre, înclinaţia istorică, omenească, spre sistem, a fost înfrîntă de revolta împotriva elementelor distrugătoare ale sistemului respectiv.

Timpul şi istoria sînt ireversibile. Umanitatea e perenă. La scară istorică, lupta se duce aici : întru nealterarea umanităţii.

Anul acesta se împlinesc şapte decenii de la răscoală. Să păstrăm un moment de reculegere pentru cei ce-au pierit atunci.

Alex. Papilian

Abgar Baltazar : „Ţărani"

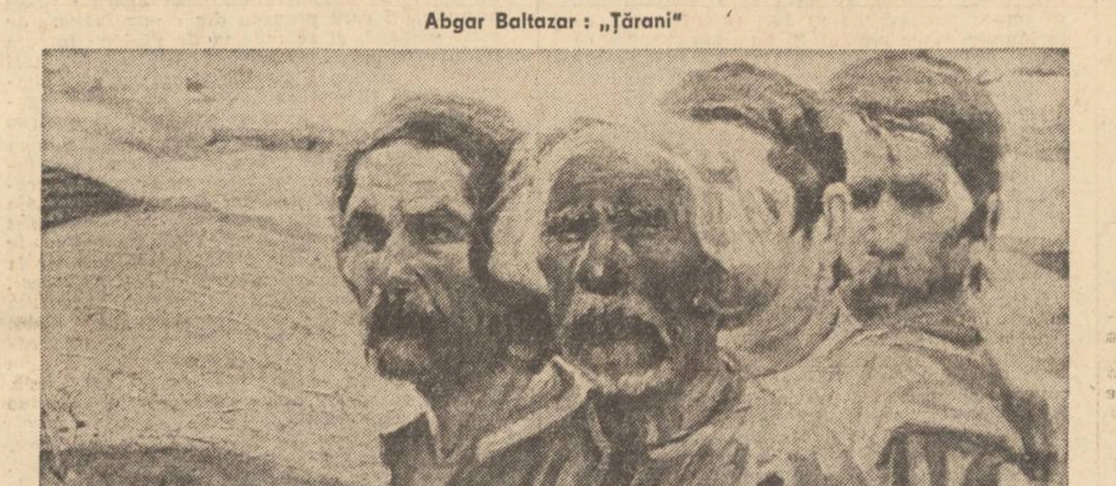

Portretul unui fost muritor de sete

● De la o vreme a trecut de 80 de ani şi tot de atunci nu şi-i mai numără cu exactitate, lăsînd grija asta în seama primăriei. Pentru că, zice, a trăit îndeajuns, oricum măcar atît cît să fi scăpat viu şi teafăr din două războaie mondiale. Copiii rămaşi în viaţă, numai cinci, trei fete şi doi băieţi, au de-acum doctorii lor, deci sînt oameni în toată firea, depărtaţi de casa părintească. Casa în care i-a crescut pe ei toţi el, Dumitru Pârnuş, cu femeia lui, Sofia, s-a lăsat pe spate rezemîndu-se de doi nuci bătrîni şi pare o veche corabie care se scufundă încet între viile Podgoriei cu ei, doi, corăbieri rămaşi drepţi şi nemişcaţi sub podină pînă în ultima clipă. Au clădit-o singuri cînd erau tineri, săptămîni şi luni, zile şi nopţi au frămîntat lutul cu picioarele şi au albit-o cu var. Atunci era o casă cu multe odăi, casă pentru copii mulţi care să zburde desculţi pe mirişti, iar acum casa este goală, ei, copiii lor, s-au ajuns şi au plecat în oraşe, odăile sînt reci, cu pereţii umezi, numai în bucătărie e cald.

— Ai ? Ce să zic ?

— Ce crezi matale ?

— Ce să cred ? Sînt om bătrîn, ce să mai cred ? Îşi trage de pe frunte şuviţele rare de păr coliliu şi-şi urcă privirea încrucişîndu-şi mîinile pe piept. Ochii săi albaştri strălucesc intermitent, atunci cînd privirile străbat aburul uşor al bătrîneţii care-i înceţoşează.

— Ai ? Auzi, auzi, femeie, ce zice băiatul ăsta ?

— Ce zice, ce zice, omule ? întreabă ea mai mult de dragul de a întreba, pentru că de auzit, aude bine. Aoleu, mamă !

— Am întrebat şi eu, mă apăr. Tocmai că matale eşti om bătrîn poţi să-mi spui şi mie ce a fost mai rău şi ce e acum mai bine în satul ăsta ?

— Eh, ai întrebat şi tu o întrebare... Da' tu ce faci, ce slujbă ai ?

— Gazetar.

— Scrii la gazetă, aha, atunci trebuie să-ţi explic : tu mai ţii minte ce apă beai aici, cînd copilăreai cu noi ? Cînd ţi se trăgea limba de sete pe prundul gurii, ai ?

Ţineam bine minte, cum să nu fi ţinut, de aceea mă miram că tocmai la asta nu mă gîndisem. E adevărat, becurile, cu strălucirea lor electrică, sînt într-un fel mai impresionante acolo unde zeci de ani au pîlpîit lămpile şi opaiţele, după cum casele de cărămidă noi, netencuite le umbresc, în aceeaşi curte, pe cele vechi şi mici, cu pereţi subţiri şi pămînt pe jos. Apă însă, care îi lipsise acestui sat rostogolit pe malul Rîmnicului încă de la întemeiere, era de cîţiva ani în belşug, adusă cu conductă din munte de la Voetin.

— Ei, ai înţeles ? Voi ăştia, tinerii, vă pierdeţi ţinerea de minte în oraş. Vă duce mintea mai mult la flecuşteţe, vă văietaţi vara cînd n-aveţi sifon sau apa e caldă. Dar noi aici, cînd aduceam apă pe bani buni, o cumpăram cu damigeana, ca pe vremea turcilor, ori puneam căldarea sub streaşină pe ploaie. Ehe ! Acum vine apa aici, săraca, tocmai-tocmai de la Voetin, limpede şi rece, mai că nu-ţi picură sub nas. Mare lucru şi electrica, nu zic, dar cînd n-ai cu ce te lumina, poţi să te culci pînă dimineaţa, aşa ! Dar dacă n-ai apă, n-ai nimica, nici mîncare nu poţi face, îţi mor animalele, zbiară copiii... Aşa ?

Umblă încet, parcă pipăind podeaua cu vîrfurile degetelor înainte de a-şi apăsa călcîiele pe ea, ia un pahar curat, îl umple cu apă şi-l priveşte cu atenţie înainte de a mi-l întinde ca pe un dar de preţ, un dar nou a cărui semnificaţie este însăşi viaţa.

Iulian Neacşu

Morile cu pir şi volbură?

● *După ce a trecut regele (secvenţă în care miniştrii îşi mîngîiau pontifical, şi ironic-parşiv totodată, bărbile şi mustăţile parfumate), alaiuri de lăutari s-au revărsat din nou pe aleile parcului din Dealul Filaretului. Lume, ca la urs. În sunet de petarde, în pocnet de şampanii, sub înjurăturile tot mai nestăvilite ale flămînzilor, ţara ieşea din al patruzecilea an de monarhie. Pe la colţuri, în preajma sunetelor de alămuri şi a exponatelor împrumutate de pe la şcolile de meserii — opoziţia oficială. Sergenţii de stradă şuşoteau între ei, aruncîndu-şi, vigilent, ochii peste mulţime. „Îl vezi pe ăl de s-a dat după copac, crezi că s-a dus să se uşureze ? aş, de unde, cleveteşte pe seama cestiunii ţărăneşti".*

Din nou petarde, alămuri, ii, opoziţia care îşi strepezea dinţii molfăind cuvinte mari, şi, din nou, flămînzii a căror gură nu putea fi astupată cu droaia de lăutari pitiţi printre platanii şi teii din Dealul Filaretului...

Şapte luni mai tîrziu, flămînzii din Flămînzi cer pămînt. Patru săptămîni după aceea, în ziua lui 12 (25) martie 1907, coloane de răsculaţi din judeţele Vlaşca şi Teleorman se îndreaptă spre Bucureşti. Se trage. Cad 200 de bărbaţi. Opoziţia oficială *se agită, pretinde fotolii ministeriale. În aceeaşi zi, conservatorii lui Gheorghe Gr. Cantacuzino trec la penitenţă. Liberalii promit instaurarea rapidă a ordinii. Dimitrie A. Sturdza, în fruntea guvernului, I.I.C. Brătianu, la Interne, generalul Averescu, la Ministerul de Război — trei personaje pe care, nimeni niciodată, nu le-a acuzat de prea multă tandreţe şi duioşie. Acolo unde puştile nu au ajuns pînă la miezul lucrurilor, s-a folosit tunul, temniţele plutitoare de la Turnu, isteria din jurul presupuşilor instigatori. Neputînd fi rezolvată* cestiunea ţărănească, *ea trebuia lichidată pur şi simplu, sau înmormîntată sub un maldăr de legi, niciodată aplicate pînă la capăt. Iată una din ele : Legea pentru înfiinţarea „Casei rurale", votată în ziua de 4 (17) aprilie 1908. S-a stabilit un capital de 10 milioane lei pentru cumpărarea de moşii care, împărţite în parcele de cîte 5 hectare, urmau să fie revîndute ţăranilor. Ce fel de ţărani ? Flămînzilor şi hăituiţilor de la 907 ? Puţin probabil.*

Unul din acei ţărani (Gheorghe Iconaru din Poroschia — Teleorman, azi om la 87 de ani) îmi spunea nu demult : „Am însurat cinci fraţi cu aceeaşi pereche de nădragi. Ultimul i-a rupt în ziua în care s-a dus la fotograf cu mireasa".

Şi totuşi, la mese cu şampanie şi caviar, în jurul meselor de biliard se spunea : sînt leneşi, sînt murdari, sînt răi. Aşa au fost dintotdeauna — se mai spunea. Asta nu i-a împiedicat să termine victorioşi războiul din 916—918 apărînd fiinţa naţională. Un şir nesfîrşit de martiri. Unii căzuţi pentru palma de pămînt din jurul casei, alţii, pentru pămîntul, mai mare, al ţării. Dar cine îi mai ţine minte pe toţi ? Cîţi au fost, cum au fost, cu ce gînd au părăsit acest tărîm. Pe cruci nu scrie mare lucru. Bucăţi de lemn, mîncate de ploi, săpate de vînturi. Atît. Muşuroaie de pămînt acoperite cu pir şi volbură. Atît. În urma fiecăruia, o istorie. Din cînd în cînd, o legendă. Bobîlna — Doja-Horia, Cloşca şi Crişan —1888, — 1907, Sarmizegetusa-Podu Înalt-Guruslău-Plevna-Oituz-Carei. Istoria nu s-a scris în alcovuri şi nici la mese îmbrăcate în stofe de Brabant. Ea s-a scris acolo, în locul acela de nemărginit spirit şi de infinită forţă, în locul despre care cineva spunea : „Libertatea e pur şi simplu libertate, ea se hrăneşte din eroi".

Oricum, trena regilor bolnavi a fost dintotdeauna lungă şi ciudată. Cine ştie cîte cucuvele nu şi-au frecat atunci, în nopţile lui iunie 1906, aripile de platanii şi teii din Dealul Filaretului.

Pavel Perfil

O temă fundamentală

O primă impresie, care dealtminteri s-a şi exprimat de atîtea ori, este aceea că ţăranul este principalul erou al literaturii române, că scriitorii români au creat mai ales o literatură cu ţărani ori despre ţărani. Nu puţini au fost criticii, proveniţi, mai ales din şcoala **Sburătorul**, ori cei de mai-nainte, de la **Viaţa nouă**, care se arătau de-a dreptul iritaţi de stăruinţa unor scriitori în perimetrul rural. Şi o anume legitimare a acestei iritări nu trebuie exclusă, căci, mai ales în primele două decenii ale veacului nostru, cînd acţiunea **Semănătorului şi a Vieţii româneşti** era amplă, cînd personalităţi de autoritatea lui Iorga sau a lui Ibrăileanu recomandau, cu argumente doctrinare puternice, inspiraţia din lumea rurală, se putea crea, uşor, impresia monotoniei literaturii şi a unui dezechilibru tematic ori artistic, în dauna altor medii ori categorii sociale care-şi cereau şi ele dreptul de intrare în templul artei. Dealtminteri trebuie să spunem cu toată convingerea că ataşamentul marilor personalităţi ale spiritului nostru faţă de ţăranul român este una din realităţile cele mai evidente şi, credem, cele mai semnificative sub raportul demofiliei culturii noastre, căci aplecarea spre categoria socială cea mai oropsită a veacurilor trecute onorează într-un înalt grad cultura română. Încă din epoca de la 1848, mari scriitori şi îndrumători ai spiritului naţional, precum Alecsandri, Kogălniceanu, Bălcescu, Cezar Bolliac, Bolintineanu ş.a. au elogiat ţăranul, i-au slăvit virtuţile morale şi arta folclorică şi, nu o dată, ca în cazul lui Bolliac, i-au deplîns viaţa de asuprire şi de mizerie. Mai apoi Odobescu, Hasdeu, Filimon au lăsat mărturii puternice ale dragostei lor pentru ţăran şi arta lui. Se ştie cîtă pasiune ideologică a depus Eminescu în susţinerea cauzei ţărăneşti, căci, cum a arătat, în doctrina „păturilor superpuse" plugarul este principalul element social productiv. Şi, prin urmare, indispensabil. Scriitori de mai tîrziu, de mărimea lui Rebreanu sau Lucian Blaga, au elogiat, sub cupola prestigioasă a Academiei, satul românesc şi pe ţăran.

Dar să distingem între atitudinea teoretică şi rezultatele literare, singurele care interesează cînd este vorba de literatură. Şi, putem de pe acum afirma că aceste rezultate măsurate în capodopere sînt, pe întregul întins al deceniilor, sub aşteptări, dacă nu de-a dreptul insuficiente. Epoca paşoptistă însăşi, atît de bogată în tentative grandioase, dar şi în realizări remarcabile, n-a lăsat nici o capodoperă despre viaţa rurală. **Rodica, Semănătorii, Hartă răzeşul, Doi ţărani şi cinci cîrlani, Muncitorul, Sila, Clăcaşul,** cîteva pagini de Al. Russo sînt cam tot ceea ce putem enumera şi, cum se vede, e vorba de bucăţi cel mult stimabile. N. Filimon dă, în romanul său, cîteva scene sociale din viaţa grea a muncitorilor pămîntului, dar în subsidiar, căci **Ciocoii...** se ocupă de altceva. **Amintirile din copilărie** ale lui Creangă iată într-adevăr prima capodoperă despre viaţa rurală, dar în centrul lor aflăm formarea unui intelectual care e şi personajul principal. Pînă la al doilea moment important, poezia lui Coşbuc, trebuie să cităm, neapărat, pe I. L. Caragiale cu **Năpasta**, devenită pînă astăzi, aproape singura piesă rezistentă despre mediul rural. Şi precizăm : **despre mediul rural** şi nu atît despre ţărani căci, în afară de Ion, restul personajelor au alt statut social. Prin **La arie** sau **Socoteala** lui Vlahuţă precum şi prin **Sultănica** lui Delavrancea, prea teziste, proza rurală nu progresează pe plan artistic. Proza lui Slavici, exceptînd **Gura satului, La crucea din sat, Scormon,** destul de idilice, e populată de tîrgoveţi, meseriaşi, lotri etc. Coşbuc este, cu adevărat, un poet „al ţărănimii", ca şi Octavian Goga, prin dominanta operei lor, colorată de poezii ca **Noi vrem pămînt, Plugarii, Noi, Clăcaşii** etc. Şi, fiindcă ne aflăm în domeniul poeziei, nu putem omite pe Arghezi cu **Plugule** şi mai ales **Belşug,** lăsînd la o parte ciclul **1907** de mai tîrziu, precum şi pe Ion Pillat ori Blaga.

Trecînd la proză, domeniul în care ne-am fi aşteptat la reflectarea, adîncită şi minuţioasă a vieţii rurale, în realitatea raporturilor ei sociale, vom constata că şi aici „inflaţia" presupusă e o falsă percepţie. Sadoveanu însuşi, considerat în mod obişnuit de exegeză un scriitor al ţăranului, nu ne-a lăsat o capodoperă despre ţărani. **Baltagul** e un roman din mediul pastoral, despre viaţa oierilor. **Nopţile de Sînziene, Paştele Blajinilor, Venea o moară pe Siret, Ostrovul lupilor,** înfăţişează puţini ţărani, sumar descrişi. Nu există, în cele peste o sută de cărţi sadoveniene, una singură (exceptînd pe **Mitrea Cocor,** sub nivelul artei prozatorului) în care protagonistul să fie un ţăran. De aceea vom face o observaţie ce pare surprinzătoare, dar care exprimă o realitate şi anume : întîiul mare prozator al ţăranului român apare de-abia în 1920, odată cu romanul **Ion** şi, un deceniu şi ceva mai tîrziu cu **Răscoala.** Observaţia se cere întregită, obligatoriu, cu menţiunea că întîiul mare prozator rural, Rebreanu, este un prozator social, fapt cu totul semnificativ, căci satul românesc se zbătea într-o problematică socială atît de dramatică încît numai includerea ei ca o dimensiune specifică a acestui mediu dădea textului literar senzaţia veridicităţii, fundamentală în ordine axiologică. Al doilea mare moment al prozei româneşti de inspiraţie rurală îl constituie, neîndoielnic, Marin Preda prin dilogia **Moromeţii,** în special. Marin Preda demonstrează, cum s-a observat de atîtea ori, ceea ce multora le părea cu neputinţă de demonstrat, anume complexitatea şi rafinamentul sufletului ţărănesc. Altfel spus, plugarul nu trăieşte epidermic, instinctual, nu-i sînt străine voluptăţile spiritului, chiar „gratuitatea" unor asemenea trăiri. Ba am putea spune că, în decursul dramaticei sale existenţe, ţăranul a folosit, în scopul conservării fiinţei sale, atît armele împotrivirii directe, ale revoltei violente, cît şi armele, tot atît de puternice, ale strategiei spirituale şi intelectuale. Nesupuse represiunii, valorile inteligenţei sale ascuţite au rodit în folclorul nostru, atît de abundent şi apoi în creaţia cultă căci, cum se ştie, mai toţi marii creatori români au o ascendenţă ţărănească. Moromete se juca cu harul său spre a evita nefericirile vieţii şi cu toate că jocul era o iluzie rolul său terapeutic nu se poate respinge. Dar înclinaţiile de spirit ale bătrînului ţăran se transmit lui Niculae, fiul său, care le divulgă sub forme cunoscute. Nu ne îndoim că ceea ce am numit momentul Marin Preda se va multiplica şi în alte opere durabile, ale autorului **Moromeţilor** şi ale altora. Ţăranul român, eroul principal al vieţii noastre timp de secole, merită să fie zugrăvit în opere cît mai inspirate, care să poarte sigiliul eternităţii.

Pompiliu Marcea

Lovinescu, Călinescu... Negoiţescu

Articolul nostru **Între E. Lovinescu şi G. Călinescu** din **Luceafărul** 1977, nr. 2 întîmpină un răspuns iritat şi surprinzător de violent din partea lui Ion Negoiţescu în **Viaţa românească**, nr. 2.

Ion Negoiţescu nu atacă teza noastră că autoritatea lui E. Lovinescu era în scădere între 1937 şi 1943, cînd a murit, ca urmare a activităţii altor critici care preluaseră magistratura sa în frunte cu G. Călinescu, autorul unor răsunătoare articole despre E. Lovinescu şi lovinescianism publicate în 1937 în **Viaţa românească** şi reluate în **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** (1941), operă care venea dintr-o dată cu o altă viziune asupra întregii literaturi române, şi evident, cu altă viziune a literaturii române contemporane de la 1900 pînă în 1937 ce făcuse obiectul **Istoriei** lui E. Lovinescu. În lucrarea sa **E. Lovinescu şi posteritatea lui critică**, vorbind de prima etapă a posterităţii lui E. Lovinescu fixată între anii 1936—1944, Ileana Vrancea aminteşte de opoziţia lui Iorga la intrarea în Academie a criticului, de omagiul pe care Vianu, Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, Cioculescu şi Streinu i-l aduceau în 1942, de **Manifestul cercului literar** redactat în 1943 de Ion Negoiţescu, dar omite în tot acest timp pe G. Călinescu. Consideră Ion Negoiţescu, împreună cu Ileana Vrancea, că respectivul **Manifest** din **Viaţa** lui Liviu Rebreanu este mai important decît tot ce a scris G. Călinescu în această perioadă despre E. Lovinescu, că **Manifestul Cercului literar** a înrîurit mai mult opinia publică de atunci ? Dar pînă la manifest, Ion Negoiţescu nu publicase decît un opuscul liliputan **Povestea tristă a lui Ramon Ocg** pe care nu i-l luase nimeni în serios. Cel care semnase manifestul cu pseudonimul Damian Silvestru era în 1943 un ilustru necunoscut.

Abia în etapa a doua a posterităţii lui E. Lovinescu, 1944—1947, Ileana Vrancea menţionează pe G. Călinescu cu compendiul de **Istoria literaturii române** din 1945, dar nu şi cu ce scrisese despre el criticul de şcoală lovinesciană Pompiliu Constantinescu în 1945, singurul critic care nu se raliase la campania anticălinesciană din 1941 şi care găsea acum că G. Călinescu oferă „cel mai atractiv spectacol din critica noastră de azi" : „Încă nu s-au stins ecourile publiciste, favorabile şi defavorabile stîrnite de monumentala **Istorie a literaturii române** a d-lui G. Călinescu, înfăţişate de la origini pînă astăzi ; ediţia mare este astăzi o raritate bibliografică, iar cei care au citit-o oscilează între admiraţie, varietate, prezentare grafică şi iconografică, şi mai ales prin judecăţile de valoare emise asupra celor mai importanţi scriitori naţionali."

Din 1948 pînă în 1958 posteritatea lui E. Lovinescu trece printr-o eclipsă, singurul studiu de oarecare dimensiuni publicat în acest ultim an despre el fiind eseul lui N. Tertulian : **E. Lovinescu sau contradicţiile estetismului.** Este şi motivul pentru care Ileana Vrancea prelungeşte cea de a treia etapă a posterităţii lui Lovinescu pînă în 1962, cînd a apărut un articol al său despre cîteva lovituri „greşit îndreptate" în critică. Atrag atenţia că nu eu am trecut sub tăcere acest articol, ci autoarea însăşi, care păstrează numai ideea lui în carte, nemaisusţinînd acum că E. Lovinescu ar fi avut şi „teorii dăunătoare". Pe E. Lovinescu îl incriminam în 1958, după Ion Negoiţescu, eu, în articolul din **Viaţa românească, nr. 4, Tehnica criticii literare.** Am reprodus acest articol, aşa cum l-am scris, nu aşa cum a apărut în revistă, în **Varia, Studii şi observaţii critice** din 1973. Citez textul autentic de la p. 487 :

„E. Lovinescu era mai ales la începuturile activităţii sale, un adept al metodei impresioniste în critică, împrumutată, după cum însuşi mărturisea, de la J.J. Weiss şi îndeosebi de la E. Faguet, avea însă solide studii clasice şi nu i-a lipsit acestui critic care a jucat un rol important în literatura română dintre cele două războaie, acea acuitate analitică, puterea de a despica firul în patru ce ne izbeşte în primul rînd la Ibrăileanu".

Nu mai explic motivul pentru care aceste rînduri sună altfel în revistă, fiind identic cu cel care a determinat ca un pasaj din **Opera lui G. Ibrăileanu** publicată în 1959, dar scrisă în

Varía

1946, să difere de cel autentic, restituit abia în 1967. Atît Ileana Vrancea cît şi Ion Negoiţescu puteau să ia act de acest text (în carte, ediţia a II-a, p. 337) :

„Ibrăileanu a luptat împotriva cosmopolitismului, promovînd literatura de caracter specific naţional, Lovinescu a delimitat esteticul de etnic şi a încurajat tendinţele novatoare în scopul contemporaneizării mişcării noastre literare. Astăzi poziţiile celor doi critici nu ni se mai par ireductibile, ba chiar trebuie să le socotim pînă la un punct convergente, între specific naţional şi universalitate existînd un raport dialectic, iar tendenţionismul (aşa cum îl înţelegea Ibrăileanu) nefiind în contradicţie cu autonomismul (aşa cum îl înţelegea Lovinescu)".

De fapt, eu obiectam Ilenei Vrancea că indiferent cum era tratată în această perioadă posteritatea lui E. Lovinescu, eroarea ei era de a condiţiona întreaga mişcare literară de atitudinea pro sau contra Lovinescu, cînd adevărul era că atenţia în epocă era reţinută totuşi de G. Călinescu şi că majoritatea criticilor din perioada 1948—1965 erau fie de descendenţă călinesciană, fie se simţeau mai aproape de G. Călinescu decît de E. Lovinescu. Ion Negoiţescu şi-a publicat primul volum **Scriitori moderni** în 1966. Formaţia sa, evidentă, din articole precum cel despre **Sonurile lui Bolintineanu** este călinesciană şi mult mai puţin lovinesciană. Cartea sa despre **Poezia lui Eminescu** publicată în 1967, dar scrisă în 1953, este de un călinescianism strident, exagerînd valoarea postumelor eminesciene faţă de antume, prin denaturarea unor observaţii ale lui G. Călinescu. Am arătat acest lucru la timp. Lovinescianismul lui Ion Negoiţescu nu reprezintă decît un camuflaj al călinescianismului. Sporit în proporţiile sale reale de un număr de admiratori, Ion Negoiţescu a publicat în 1968 un plan de **Istoria literaturii române,** uşor de recunoscut în tabla de materii din **Istoria literaturii române** de G. Călinescu. Proiectul n-a fost realizat la data anunţată, 1970, şi nu e gata nici astăzi. Autorul a publicat prin reviste şi de curînd într-un volum de circa 300 de pagini, **Analize şi sinteze,** cîteva fragmente. Nu lipseşte o recenzie la cartea Ilenei Vrancea sub titlul **Destinul lovinescianismului.** Ion Negoiţescu n-are nici o obiecţie de adus, este entuziasmat că nu s-a uitat rolul **Manifestului cerului literar** în constituirea posterităţii lui E. Lovinescu, nu e surprins că autoarea trece cu vederea opinia lui G. Călinescu despre E. Lovinescu şi nu raportează nici un moment, nici măcar între anii 1965—1972 posteritatea lui E. Lovinescu la posteritatea lui G. Călinescu. Pentru Ileana Vrancea şi Ion Negoiţescu G. Călinescu nu a existat între 1937 şi 1965, n-a avut nici un rol în critică, iar posteritatea sa e, din 1965, ca şi disparentă. Probabil din 1966, cînd a apărut **Scriitori moderni,** primul critic român a devenit Ion Negoiţescu. Nu degeaba un critic l-a şi denumit atunci „mareşal al criticii române".

Propoziţia noastră că întîietatea în critica românească o deţine din 1937 G. Călinescu şi nu E. Lovinescu nu e decît o constatare pe care o poate face orice istoric literar senin. Nu înseamnă că importanţa în dezvoltarea literaturii române a lui E. Lovinescu scade. Dar rolul său critic rămîne circumscris în literatura română perioadei interbelice, pînă în 1937. După această dată şi după apariţia **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent** (carte a cărei valoare o subliniază chiar el), rolul lui Lovinescu în recunoaşterea şi selectarea valorilor contemporaneităţii trece pe seama altora şi în primul rînd pe seama lui G. Călinescu. Cît despre literatura română de după război, aceasta va merge pe cu totul alte căi decît cele pe care le-ar fi putut prevedea E. Lovinescu sau chiar G. Călinescu mai înainte. Deosebirea e că se vorbeşte puţin sau deloc despre E. Lovinescu între 1948—1965, în vreme ce G. Călinescu, contestat de unii, e o personalitate de prim ordin a perioadei, critic, istoric literar, eseist, romancier capital. Posteritatea lui E. Lovinescu reintră în atenţia contemporaneităţii după 1965 (din 1969 începe şi reeditarea operei sale), fără să concureze prestigiul lui G. Călinescu (a cărei ediţie de opere începe să apară din 1965).

Din punct de vedere marxist, nu se poate susţine că literatura este rezultatul doctrinei unui critic, cauzele ei, social-politice, sînt mult mai adînci. Dacă unele idei ale lui E. Lovinescu rămîn valabile şi pentru cultura noastră actuală, literatura română umanist socialistă de astăzi nu-şi are rădăcinile în previziunile lui critice. Acelaşi este cazul unei părţi din opera lui G. Călinescu, cea de după război nu reprezintă însă o tradiţie, face parte integrantă, e un element constitutiv al literaturii noi. Sloganul lui E. Lovinescu, înapoi la Maiorescu ! — nu poate fi rostit şi pentru el. Cît despre G. Călinescu, la el nu ne întoarcem, cu el mergem înainte, cum de altfel, merge, poate fără s-o ştie, Negoiţescu însuşi, „prea candidul" cum îl califica E. Lovinescu, Ion Negoiţescu...

Al. Piru

evocări: 1907

din amintirile unui «descult»

La 12 martie 1907 la Șerboieni, județul Argeș, răscoala a atins paroxismul. Noaptea au vorbit armele soldaților. Gurile țăranilor s-au săturat cu pămînt. Au murit mulți... Un monument ridicat de curînd amintește jertfa lor.

RADU STAN, în etate de 89 de ani, a fost atunci. A văzut totul și-a pus umărul la răscoală.

„...Ciobanu Stan, mă oblig să ar, să samăn cu sămînță de la boier 2 pogoane de grîu în porumbiște și 1 pogon pe mirișe, și le voi plivi, secera și căra la arie. La ziua sorocită le voi treiera și voi căra grîul la magazia proprietarului. Voi munci două pogoane de porumb de la arat pînă la culeș și cărat la pătulul proprietarului. În tot acest timp voi munci cu mîncarea de la mine.

Voi face 5 zile cu brațele și 2 cu carul cînd voi fi anunțat de proprietar, 3 cu mîncarea de la mine, 4 de la proprietar.

Voi da 4 pui de găină scoși timpuriu, 1 kilogram de unt topit, un kilogram de brînză și 30 ouă..."

(Contract de învoială — text original citat în „Primăvara roșie" de Ion Florescu)

Domnule Redactor, vă rugăm a face loc în coloanele gazetei, rîndurilor alăturate. Facem această rugăminte întrucît „Gazeta țăranilor" ia apărarea celor mulți și necăjiți.

Constantin Popescu
— Șerboieni —
25 ianuarie 1907

VIAȚĂ DE CÎINE

Nici chiar în epoca fanarioților, nici sub turci — viața oamenilor din comuna Șerboieni și din multe sate ca acesta n-a fost mai tristă. Oamenii ăștia care au chip și asemănare ca fiecare din noi sînt scoși cu sila la munca cîmpului și acolo isprăvniceii și slugile boierilor cu biciul în mînă, îi suduie și nu-i lasă, să-și șteargă nici sudoarea ce-i acoperă vederea.

Hrana ce li se dă la cimp cînd li se dă, e departe de a se numi mîncare. Mămăliga din mălai stricat, castraveți acri, ceapă cu poșircă (zeamă acră de prune) rareori pește împuțit, brînză cu viermi sau pastramă stricată. Și mîncarea asta așa cum este li se dă în trocuri asemenea celor în care se dă lăturci porcilor.

Zapciul, prefectul și protopopul vin la curte, de unde pleacă cu jaca plină. Țăranul clăcaș este biciuit fără rușine, chiar în fața autorităților. Unde oare să mai găsească un dram de dreptate ? Unde ? Oftica și sfrîntia pe lîngă celelalte boli... a pus stăpînire pe sate. Moartea seceră copii și vai de țara fără copii. Boierul ăsta a făcut din oameni vite. Suduie nevestele și a lăsat 8 copile bortoase ademenindu-le cu mărgele și inele. Satul îngenunchiat oftează din greu.

Scriem aceste rînduri... poate că se vor auzi undeva. Și dacă nu li se face dreptate și nu li se dă lumină, li se va acorda din mîndrie milă.

C. Popescu
Șerboieni

(Scrisoare originală, citată de „Primăvara roșie" de Ion Florescu).

— Ion Ghe Mircea, a lu' Postolache și cu mine am început revolta cînd am rupt gardurile de la conac. Ne-am dus la circiumă. Marin Luță cînta „Bate-i doamne pe ciocoi". Aci, pînă-n școală era conacul ; avea vaci cu lapte, acareturi, strînsură multă... Se vorbea că vin studenții, să punem foc la boier, să golim tot.

— Despre ce studenți era vorba ?

— Venise Goanță, băiatul popii cu vo' doi alți studenți, mai 'nainte și ne spusese că e zaveră-n țară, și să luăm și noi de la ciocoi, să-i dăm foc... așa se vorbea că vin studenții să facem revoluția.

— Și ce învăța Goanță ?

— Noi, îi ziceam Goanță. Îl chema Constantin Popescu și învăța ca să se facă popă ca tac-său. Mai avea nițel și se făcea popă.

— Povestiți mai departe.

— Noi ăștia trei de vă spusei, p-ormă și alții, am pus jos gardul de la conac. Ciocoiul a fugit prin dos. Cocoana a fugit și ea cu o trăsură. Nu i-am făcut nimic. Era muiere. Unu' a strigat după ea „La Atena să te oprești". Venise lume multă, s-a făcut balamuc mare. Apoi am mers la cancelarie, la registrele cu datorii, am rupt hîrtiile, le-am dat foc, le-am aruncat pin' curte, praful s-a ales de ele...

— Aveați datorii multe la ciocoi ?

— Neam de neam nu s-ar fi plătit...

S-a lăsat noaptea. Noi, hai să mergem și la conacul ălălalt. Că Protopopa avea acareturi în două părți. Hai să mergem și acolo să punem foc.

În ăl timp ciocoiul venise cu armata și ne aștepta. Era Regimentul 28 Infanterie de la Pitești c-un ofițer....

— Ce grad avea ofițerul ?

— Nu știu ce grad avea...

Ofițerul a ieșit înaintea noastră :

„Mă, oameni buni, zice, acuma e noapte. Sînteți înfierbîntați. Duceți-vă acasă și-om sta de vorbă mîine dimineață, om face la un fel".

Noi nimic.

Ofițerul a strigat la noi :

„Înapoi că vă-mpușcăm !"

„Ce să ne-mpuște mă, ce să ne-mpuște !" — ziceau românii. Am mers înainte.

Întîi au tras o dată în sus.

Apoi au tras în gloată. Mai mult la picioare. I-a bătegit pe mulți. M-a lovit și pe mine. Mi-a trecut glonțul pin' pulpă dintr-o parte într-alta. Singele țîșnea nu curgea. M-a luat frate-mio Stoica, m-a legat la rană cum a putut și m-a dus la spital la Pitești. Cu căruța m-a dus.

La spital am dat de doctorul Pișcă de la Stîrci. Eram patru d'aci din Șerboieni, toți împușcați la revoluție. Eu, cu Lisandru Mihai, cu Alexandru Me Florea și încă unu, nu-l mai țiu minte. Pișcă, cum ne-a văzut, cum ne-a luat la palme, „Tu-vă mama voastră... Avea și el moșie la Stîrci și-i pusese și lui rumânii foc la acareturi. Ne-a înghesuit el, ne-a drăcuit, ne-a pălmuit, da' tot ne-a ținut în spital. Trei săptămini am stat. Morți pe loc au fost Florea Drăgoi, Florea Costache Micu, Doanță Me Niță... au mai murit și alții da' nu-i mai țiu minte... Cînd au tras soldații oamenii au fugit în pădure. Muierile îi tîrau pe morți și jeleau. Armata a rămas să apere conacul, ăl nears, și rumânii nu știau cum să facă să puie foc și la acareturile de aici. Ilie Lefterache s-a băgat în căruța cu paie la un mocan și-a trecut prin cordonul de soldați. A intrat la conac și-a strigat la slugi : „Mă dați drumu' la vite că pui foc". Și a aprins șirele de paie. Da' de omorît n-au omorît pe nimeni...

Pînă la urmă i-a răzbit armata. Ăi de au rămas în sat i-au dus într-un șopron la Costești, i-a canonit vro lună și i-a închis. Eu am scăpat. Cît am stat în spital mi-au pierdut urma.

— Cîți ani aveați atunci ? Erați însurat, aveați copii ?

— 19. Nu mă însurasem.

— Ce se semăna pe aici ?

Ion Irimescu : „Răsculat"

— Grîu,orz, porumb, ovăz...

— Vite aveați ?

— Aveam. Cu vitele trăiam.

— Vă ajungeați din an în an cu mălaiul, cu porumbul ?

— Niciodată. Trăiam din împrumuturi. Se mărea datoria, mureai și nu te plăteai.

— Cum era ciocoiul, arendașul Protopopa ?

— Era grec. Mărunt la statură și-avea barbă. Haralambie Protopopa și-a zis cînd a venit la noi. La el în Grecia, la Salonic, de unde venise, îi zicea Avesalom Venizelos Pentolides. După revoluție n-a mai stat mult, s-a dus în Grecia.

— Avea multă avere ?

— Moșia o avea în arinde. Moșie multă la Pădureți, Costești, Ionești, la noi. O luase în arinde de la boieri, de la Golești, de la Davilla, de la Cuțarida. Ne-a da nouă s-o muncim în parte. Două din cinci...

— Două părți dumneavoastră, trei arendașul, da ?

— Da.

— Mai aveați și alte obligații față de el ?

— Ai de mine ! Îi munceam pe degeaba cinci pogoane de pămînt. Făceam zile de corvoadă cu mîinile și cu carul, îi dam unt, îi dam brînză, pui, ouă...

Dacă ne da să mîncăm la muncă, ne da ca la porci. Ne turna mîncarea în niște copăi, în niște trocuri lungi de lemn. Luam toți cu lingura din ele... poșircă (prune fermentate, borhot, n.n.), mămăligă... Vai de viața noastră.

— Era musai să ne răsculăm. Măcar să se știe că sîntem mulți, că nu ne e frică. E dreptul poporului să se răscoale cînd stăpînul îl ține ca pe vită.

N. Stoicescu

Cum se petrece istoria

● „70 de ani sînt un timp destul de rotund pentru a uita. S-au uitat multe de atunci, s-au uitat unele și de 50 de ani, și de 10, căci de ce-ar sta omul să le țină minte pe toate... Are el alte treburi, mai importante decît să țină minte ce s-a întîmplat în cutare zi, în cutare sat, în cutare țară, în nu știu care an, pe care nici nu l-a trăit, poate, tocmai bine".

„Am auzit eu că ar fi la Bucuresci o comisie care le ține minte pe toate. Că ar fi acolo o grupă de învățați, numai carte au făcut de mici, care stau într-o casă, le dă statu' de mîncare și de băutură, și ei notează totul în niște registre. Nici afară nu ies, decît pentru că-i cheamă la autoritate să-i întrebe ce-au mai scris. Dar nu e chiar sigur că ies".

„Dar nu s-au uitat chiar toate, nu vorbesc aici de comisia aceea a dumitale, care poate nici nu există, vorbesc de oameni. Ei n-au uitat chiar toate, cum ar fi nenorocirile, că pe vremea aceea doar de acestea se întîmplau, cele bune erau mai rare. Și atunci, ce să ții minte altceva decît nenorociri ? Una e, cea din 1907 ; că mai fuseseră și înainte, în 1903 și '905, asta e altă poveste. Dar atunci în 1907 mi-a murit tot leatul, și-aș fi murit și eu, dacă mi-ar fi fost să mor".

„Eu lucram la grădină, la grădina lui Mazanchide și la cea a lui Ciofu. Ăștia doi aveau șmecheria lor. Că dacă au văzut că pămîntul nu e prea bun, au adus altul, de răchită, l-au așezat în straturi și au pus geamuri deasupra. Se chema că era ca o casă, înăuntru era cald și se coceau la sobe legumele și florile încă din iarnă. Eu roboteam acolo numai legume și flori pentru Bucuresci, așa zicea supraveghetorul, unu' Baricea, că noi lucrăm numai pentru miniștere. Și dacă nu ieșea salata, primeam un rînd de pumni, numai după ceafă mi-i da, că și acum întorc greu capul, și dacă se stingea focu' noaptea și degerau florile alți pumni. Și mă bătea și pe mine și pe alții pe degeaba, că nici legume nu ne da, nici flori, numa' pumni, iar vara ieșeam la făcut zile și ce luam era bun luat, dar se știe ce luam...".

„La mine a venit un locotenent cu mustăcioară cal și mi-a spus învățătorule, tu ai ațițat țăranii la răzmeriță și eu i-am răspuns domnule ofițer, dumneata întîi învață carte și după aceea tutuiește-mă pe mine, cît privește ațițatul, eu de aia am venit aici să-i învăț carte și dacă învățîndu-i au prîceput ce-au prîceput treaba lor. Și el mi-a răspuns ce treaba lor și mi-a tras o palmă și după aceea am stat aproape doi ani în închisoare la Craiova. Eh, dacă l-aș mai fi întîlnit eu pe cocoșul ăla cu epoleți, ce l-aș mai fi învățat minte, măcar să-i arăt că și învățătorii de la țară știu să se bată. Dar nu l-am mai găsit, și nici gîndul la el nu-mi era atunci, că muriseră toți din leatul meu".

„În prima zi după joi, cînd era tîrg, s-a dat foc la conacu' lui Ciofu. Și-a venit Baricea cu pistolu' la grădină și mi-a spus, mă Neagoe, să nu te pună dracu să faci răscoală aici, că te împușc ca pe nimeni. Și eu i-am răspuns că nu se poate să nu fac, că face tot satu', și de ce să nu facem noi, adică, cei de aici, care tot muritori de foame sîntem, ba mai primim și pumni în ceafă. Și ne-am adunat toți și l-am strîns bine cu ușa pe Baricea și i-am azvîrlit pistoalele într-un ciubăr cu apă și l-am trimis la Bucuresci în pielea goală să le explice ălora de la ministere că murim de foame. Unii l-au și bătut...".

„Eu, cînd m-am întors în sat a fost după treizeci de ani, dar era puțină lume care mă mai cunoștea. Unii muriseră atunci, alții după aceea, de necazuri, de boli, la noi au murit oamenii și de foame. Dar de astîmpărat tot nu erau astîmpărați, și mie asta mi-a plăcut la ei. Și numai Neagoe m-a cunoscut și cu el am vorbit atunci, cum vorbim și acum".

„Dar Baricea în loc să se ducă cu jalbele noastre s-a dus după armată și cu ea s-a întors, nu s-ar mai fi întors. Pe mine, care ziceau ei c-aș fi fost în frunte au vrut să mă împuște, dar nu știu ce le-a venit că n-au făcut-o. Dar cît m-au bătut e ca și cum m-ar fi împușcat, ba mai rău. Na, zicea un plutonier, că n-ai vrut flori de la Baricea, n-ai vrut legume, ai vrut răscoală. Și eu tot una o țineam, ce flori, de unde flori, că numai pumni am dus acasă, domnu' plutonier... Dar a fost să scap și să mă întorc, să mă întîlnesc cu tovarășul învățător Mitrescu, și să vorbim ca acuma, de ce a fost și de cei ce nu mai sînt...".

„Acum că sîntem bătrîni, nu mai avem nici griji și nici necazuri, că vine penzia, lunar, dar ocupație nu mai avem, că n-avem putere a munci. Și atunci ne ocupăm să le povestim la elevi ce-a fost, că poate nu știu și-i păcat să nu știe, ei care n-au văzut și n-au pătimit".

★

Într-o joi, acum, în primăvara lui 1977 i-am ascultat în cancelaria unei școli din Dolj pe doi din cei care s-au ridicat în 1907. Unul e învățătorul Mitrescu, celălalt țăranul Dumitru Neagoe, amîndoi pensionari, invitați să le vorbească elevilor din clasa a VII-a despre răscoala de la 1907 din satul lor. Și, firesc, după ce-au vorbit au primit flori. Am notat frînturi din „convorbirea" lor pentru că, așa cum zicea învățătorul, comisia aceea de la Bucuresci, care notează istoria, așa cum se petrece ea, poate nici nu există. Și ar fi păcat să se uite ce-a fost atunci și ce s-a întîmplat într-o joi, după 70 de ani, într-un sat din Dolj.

Mihai Tatulici

pavilionul cooperatorilor

Lui Ghiță Pitaru moșier din Lipia, i-a plăcut de Grigore C. Constantinescu, liberal și fost șef grădinar al orașului Brăila ; i-a dat postul de grădinar la moșie. Pe cînd Grigore săpa florile, fiica lui Pitaru l-a zărit pe geam. Tată, a spus Elena, cine e domnul. Noul florar, fiica mea, a spus moșierul. Tată, a spus Elena, să-i dai domnului o leafă bună. Am să-i plătesc în aur, fiica mea, a spus moșierul. După două săptămîni, într-o noapte fără nume, Elena a fugit cu Grigore. Spirit practic, fugara s-a însoțit de un cufăr de lemn cu 20 000 lei aur înăuntru. S-au oprit la Monteoru, la un văr de-al treilea al lui Grigore, unul Știrbu Țiganu, cărăuș de țiței. Avea doi cai și căra țițeiul cules din gropile de la marginea satului, gropi care nu se goleau oricît ai fi cărat, în Bulgaria, cu pașaport. Grigore i-a dat cît i-a cerut și l-a expediat. L-a scos din sat și pe Jugănuș, și pe Moscu, și pe Sărățeanu, și pe Seceleanu, cel care a început biserica. Satului i-a părut cel mai rău de Jugănuș, fiindcă Jugănuș căra fiecăruia lemne din pădure cu urșii, pe care-i prindea de mici și-i învăța la jug. Grigore și-a împrumutat nume de la sat, căci satul avea nume frumos, simbolic, iar în scurtă vreme Grigore C. Monteoru avea să devină senator și unul dintre cei mai bogați oameni din România. În cîțiva ani, a lansat pe piață aur negru cu calități de ardere unice în lume, cum unic în lume a fost și a rămas modul extracției : tuneluri verticale, prevăzute cu înțeleaburi de scurgere. Banii se îndesau cu sacii în rezervele întreprinzătorului ex grădinar, iar lumea era convinsă că atîta bănet nu poate ieși decît dintr-o tîrpanță specială. Preotul Gură Ciolca putea să jure că-l surprinsese pe senator trebăluind la zisa tîrpanță, pe cînd îl vizitase cu botezul, la Bobotează.

În august 1975, în comuna Monteoru s-a inaugurat pavilionul cooperatorilor, patronat de U.N.C.A.P. Scopul pavilionului : cazarea cooperatorilor veniți pentru tratament reumatismal. Pînă în luna ianuarie a.c., în sejururi de cîte 18 zile, au fost tratați aici peste 4 000 de cooperatori din toate județele țării (*Ziarele*).

Grigore C. Monteoru planificase construirea unei linii de tramvai pe ruta Monteoru-Stîlpu, 7 kilometri printre livezi și lanuri de cereale. Săracii satelor din zonă se și vedeau mergînd la sapă cu vagonul electric. Ar fi trebuit să oprească de 7 ori și să circule din două în două ore. Moartea milionarului a găsit însă acest plan în stadiul de documentație tehnică. Altul a fost norocul senatorului cu băile. Căutînd petrol, oamenii lui au dat peste izvoare de apă sărată. Tămăduitoare de reumatism. Monteoru a plătit cîteva găleți cu monezi de aur și după cîteva săptămîni (era la începutul secolului XX), a făcut ca așezarea să răsune de cîntece napolitane. La șezătorile satului și-au făcut apariția flăcăi necunoscuți care pocneau din cizme înalte, de piele galbenă, și se îndoiau de mijloc într-un fel nemaivăzut, cînd treceau pe lîngă fetele și nevestele tinere. Vlăjganii prinseseră iute limba română și înălțară în cîțiva ani vile elegante, de basm, strălucind în marmură și aurărie.

„Am plătit 30 de lei ca să vin la băi, o luam și pe baba, dar avem vacă și viței. Am venit într-un picior la doctorul Salaoru care m-a programat pentru tratament chiar din ziua venirii. Am intrat în cadă, unde apa e atît de sărată încît te saltă să te-arunce afară. Dacă nu te ții, te trezești pe ciment. De profesie sînt mecanic la C.A.P. și în 64 de ani n-am știut ce-i omu beat. Scriu versuri, la ocazii sau de suflet. Fetele din pavilion sînt foarte curat îmbrăcate, se schimbă în fiecare zi și vin să pună aspiratorul în cameră. Dar vin degeaba, că la noi nu găsesc un fir de praf, nu intrăm încălțați pe covoare". (Andrei Vasile din comuna Tirgușor, venit la băi la Sărata Monteoru).

„Stăteam întins în căruță cu piciorul rupt. Taica mina boii spre Buzău, mă ducea la spital. La podul de la Mărăcineni întîlnim cordonul de soldați. Înapoi ! s-a răstit un gradat. Nu putem, a spus taica, băiatul e rănit rău, îi ies oasele prin piele. Gradatul m-a controlat și a încuviințat să trecem. La spitalul Brătianu, saloanele și coridoarele erau pline de răniți, de împușcați, țărani care încercaseră să treacă podul Buzăului. Prefectul Constantin Iarca a promis pămînt. Și-a scos mănușile albe, și-a scos pălăria și a strigat din răsputeri, să se audă pe malul celălalt al riului : „frați țărani !" îmi povestea vărumeu, Iancu Ripă, muncitor la „Steaua română", arestat că se alăturase muntenilor ce voiau să treacă podul, că, de la distanță, prefectul părea că ține în mînă un porumbel..." (Iancu Teișanu, țăran din satul Monteoru).

Grigore C. Monteoru dorea să facă din modesta așezare de la poalele dealurilor Buzăului un Karlovy-Vary autohton pentru protipendada bucureșteană și europeană. Loc de tămăduire și petreceri care chemau în joc moșiile Munteniei și metresele cabinetelor diplomatice, dame celebre într-o lume anonimă, încifrîndu-și tainele intrate în apus sub răcoarea evantaielor „chic de Paris".

Vetrele satelor erau dezmorțite cu baligă uscată, iar copiii înfometați, mîncau mereu a doua zi" (Tudor Vardianu, din comuna Năsturelu, venit la băi la Sărata Monteoru).

Înainte de a se fotografia, cooperatorul Constantin Pintilie din comuna Jijila, se uită la ceas. Apoi îl roagă pe fotograf : vreau să se vadă că la Sărata Monteoru băile sînt mai bune decît la Constanța. Fotograful din Constanța mi-a scos o poză în care se vedea că acolo sînt băi mai bune decît la Săcelu. Fotograful din Săcelu m-a convins că acolo sînt băi mai bune decît la Călimănești, iar fotograful din Călimănești mi-a făcut o poză în care apar tînăr...

„Erau băi pentru generali. Cine putea să aibă acces la Cazino ? Cînta muzica militară a regimentului 8. Venea uneori și profesorul Bacaloglu, îl vedeam cum urcă țeapăn treptele de marmură. Unde-i complexul cooperatorilor acum, nu intra nici dracu. Ne urcam în brazi și amețeam de la luminile serbărilor ce se țineau în saloane" (Alexandru Udroiu, țăran din satul Monteoru).

„Cu 5 parale puteam cumpăra o băsicuță, un ciocănel de untdelemn. Mai multe parale mama n-avea. Ea nu știa carte, nu-l putea face decît pe A și pe N. Dacă-i vindea boierului Cornel Suliga 2 pogoane, ăla trecea pe hîrtie 2 hectare, iar mama, biata, punea degetu. Piinea o făcea din secară și o ținea un timp în cenușa caldă. Se făcea vai de mama ei. Clisă. O împărțeam în 8 și mestecam. Astăzi, la vîrsta de 80 de ani, primesc de la C.A.P. 500 kg boabe și pensie lunară. Stau singur și nu pot minca atîta pîine" (Andrei Rădu-

Ion Bițan : „Pămînt fertil"

canu, țăran din comuna Ograda, venit la băi la Sărata Monteoru).

Oaspeții băilor, înzdrăveniți la articulații și zburdînd înzăuați în falduri de blănuri, de parcă l-ar fi mîngîiat pe barba-i sfîntă pe Petrache Lupu, dădeau banchete cu vinuri de Spania, salate de țipari din apele Bistriței, bulzuri de icre negre, rachiuri de zmeură, fazani și claponi de Bărăgan. Beați possidentes !

„Dacă vrei să dai telefon, ți se spune poftim, dragă, ce localitate ? Seara ne uităm la televizor și vorbim despre sistematizare. În sat la mine au început construirea unor blocuri cu trei etaje. Unii, mai de la munte, nu cred, dar le aduc ziarul. Avînd 4 băieți și 3 fete, am și mașină mică. Vor veni cu ea să mă viziteze. Cooperativa noastră are 300 hectare grădină. Le spun colegilor : noi avem putere, măi leatule. 7 echipe, 7 milioane... Locul II pe țară. La noi lucrează oameni care aduc apă din Dunăre. Cine i-a învățat pe ei să facă asta, nea Ancule ? Cum cine, ziarele ! Citesc ei ziarele ? Le citesc. Eu citesc „Magazin istoric". Așa am aflat și am rămas tare mihnit de cum a pătimit Bălcescu la Palermo. De cum l-au aruncat pe Bălcescu la groapa comună. Unul mă contrazice : Bălcescu n-a fost îngropat la comun. A fost îngropat la Capucini. O fi, că citesc și eu televizorul, dar spune dumita, nu-i totuna ? A pătimit mai puțin pentru revoluție Bălcescu ?" (Ancu Jugastru, țăran din comuna Drăgănești, venit la băi la Sărata Monteoru).

„Au dat foc conacului lui Baștea, apoi al unui moșier de nu-i știam numele, că stătea mai mult la Paris. Rămăsesem orfan și 1907 m-a găsit pe moșia lui Anton de la Vadul Roșii. Aici n-au dat foc. Însă au dat foc la Albanopol, la Matei Grama, la Bălăceanu, la Brana, la Lăzurică, la Piticaru. A venit apoi războiul, iar după război, împroprietărirea. S-a dat oleacă de pămînt, dar a început iute să fie strîns. Eu n-am primit. Moșul, mi-au spus la Facerea legilor, la București, o să primești pămînt la alt război, deocamdată regele nu poate da din moșiile personale" (Alexandru Frângulescu, țăran din Măracineni, venit la băi la Sărata Monteoru).

Cu timpul femeile pierdute la cărți s-au întors pe la casele lor, unele moșii și-au revăzut stăpînii, ruleta a rămas neunsă iar marmorile și aurul nețesterse de praf. O uitare și o pace au înghițit strălucirea de altădată, asemeni unei ape care prinde în adîncuri un superb transatlantic. Piesă cu piesă, strălucitoarele edificii balneare au pierit în tulburarea evenimentelor de la jumătatea acestui veac. Pe locul fostei Mecca a jucătorilor de ruletă și a bogătașilor anchilozați de neumblat și siropuri fine, sînt tratați astăzi bolnavi de reumatism de la sate.

Ion Longin Popescu

teatru

Răscoala

O operă literară aparține unui gen în mai mică sau mai mare măsură, de la încadrarea pur convențională pînă la identificarea absolută, aceea de la care se obține definiția genului însuși. Adaptarea însă, transportul de la un gen la altul, mi s-a părut totdeauna o operație dificilă. Oricît tact și abilitate ar arăta cel care o face, e limpede că el împărtășește (fie și nemărturisit) iluzia separării fondului de formă. Problema se pune cu atît mai acut cu cît prefacerea vizează o scriere socotită ca aparținînd **prin excelență unui anumit gen.** Pentru mulți **Răscoala** reprezintă chiar modelul romanului românesc. Desigur, n-am să exagerez neacceptînd asemenea întreprinderi. Dar nici nu putem evita adevărul că nu întîmplător Rebreanu a scris un roman. Ar fi putut tot atît de bine să dea la iveală o piesă de teatru. Este tocmai ceea ce dovedește dramatizarea de care ne ocupăm. Autorul ei, Valeriu Sîrbu, a preluat pentru uzul scenei ceea ce se putea prelua, adică : configurarea unui moment istoric (deficitară, fireste, prin comparație cu originalul) schițarea a două lumi antagoniste (spre deosebire de ampla descriere din roman) tensiunea socială și cumplita ei rupere (fără tragismul monumental găsit la Rebreanu).

Importantă rămîne consemnarea, încă o dată, a eroicelor și sîngeroaselor evenimente de acum șaptezeci de ani. În acest sens și spectacolul Teatrului „Ion Vasilescu" condus de regizorul Radu Boroianu este mai mult decît meritoriu. Deși prima parte este expozitivă, fără alt interes decît prezentarea tipurilor și a stării de lucruri. Inițial, ca și la Rebreanu, cunoaștem situația jalnică a țăranilor prin intermediul clasei opuse. Un ajun de Crăciun la moșia boierilor Iuga ne permite să asistăm împreună cu Titu Herdelea (Mihai Dobre) la ridicole perorații politicianiste pe această temă ori chiar la cinica asumare a răspunderilor. Mihaela Dumbravă dovedește o inteligență adecvare în rolul Nadinei. Însă tabloul „de familie" al exploatatorilor e cam simplist realizat teatral, mergînd în cazul lui Miron Iuga (Stelian Cremenciuc) pînă la inadecvare (costumație de proprietar de **ranch**, ton și atitudine de sbir). Reprezentația crește în partea a doua cînd, scenă cu scenă, în chip gradat, luăm de-a dreptul cunoștință de suferințele țăranilor, contemplăm nenumăratele piraie de lacrimi ce se adună într-un singur fluviu clocotitor, izbind apoi cu forța disperării. Chiar și actoricește masa țăranilor este mai bine realizată decît grupul asupritorilor (mai cu seamă prin Constantin Răschițor, Iulian Marinescu, Cornel Gârbea, Boris Olinescu, Sanda Maria Dandu, Marieta Luca, Irina Bîrlădeanu). Regizorul a gîndit cu atenție multe din momentele spectacolului, arătîndu-se nu o dată ingenios, inventiv, preocupat de a le afla sugestii simbolice. Am apreciat pe lîngă o serie de scene sobre și corect desenate de regizor, culminînd cu scena finală, în chip deosebit ilustrația muzicală aparținînd lui Iosif Herțea. Poate că în totul spectacolul ar fi avut mult de cîștigat dacă decorurile și costumele (Vladimir Popov și Diana Popov) n-ar fi fost atît de cenușii și de sărace.

Marius Robescu

film

Cuibul salamandrelor

Scenariile lui Ioan Grigorescu pledează pentru un om niciodată învins, mai tare decît încercările pe care, la urma urmelor, tot oamenii le-au pus la cale.

De data aceasta însă, folosite în filmul lui Mircea Drăgan, scenariul și motivul atît de generos își pierd puterea de convingere, devenind pretext pentru un episod de serial — un film de aventuri pe care îl vom uita curînd așa cum, cu anii, petrecerile de familie ajung să se confunde una cu cealaltă. Scenaristul însuși, dînd curs cine știe căror sentințe teoretice, îngroașă pînă la caricatură, pînă la tic, una și aceeași trăsătură de caracter a personajelor sale ; astfel, echipa de petroliști care pleacă în Africa, nu mai e decît o pitorească adunare de băieți de treabă ; oamenii lui Salamandră sînt : un băiat bun și cu idei, alt băiat bun căruia i se scurg ochii după fete, un bun tată de familie căruia, culmea, i se nasc doi gemeni tocmai cînd el e în deplasare și în sfîrșit, un alt băiat bun care, jucat de Jean Constantin, adaugă puțină sare peste celelalte condimente. Așa stînd lucrurile, nu înțelegi în ruptul capului ce-i îndeamnă pe acești oameni să se poarte ca niște eroi ; doar faptul că sînt băieți buni să fie de-ajuns ? Dacă ar fi venit cu adevărat dintr-o schelă petrolieră, oamenii lui Salamandră ar fi arătat, zic eu, cu totul altfel decît în filmul atît de colorat al lui Mircea Drăgan. Citeva gesturi de om muncit ale lui Gheorghe Dinică, plecat cu noaptea în cap să se uite la sondele care ard ca un țăran la o vită bolnavă, intenția lui Radu Beligan de a face din omul de știință pe care îl joacă nu un supraom ci un tovarăș, sînt prea puțin pe lîngă bubuitul de tunet al incendiului, pe lîngă machiaverlicurile puse la cale prin videofoane și decorul ca dintr-o grădină botanică. Și cînd, culmea culmilor, mai vine și o cîntăreață de bar care cere unuia din muncitorii petroliști s-o scoată „din noroi"...!

Pe bună dreptate te întrebi : de unde atîta spirit de sacrificiu ? De unde atîta generozitate și altruism ? Mircea Drăgan însă, nu dă explicații ; se îngrijește să reconstituie cît mai credibil lumea de interese a unui mare trust petrolifer, biroul boss-ului, un bar de noapte de la Abu-Lambeth în Sahara cu piscina de rigoare și, nu în cele din urmă, focul. Focul este, fără dubii, personajul principal al filmului, distribuit generos... Acest efort de reconstituire însă, seamănă foarte mult cu strădania specialiștilor de a ne arăta un os și de a ne face să ne închipuim cum arăta tot animalul, ce-a mîncat, ce-a băut și ce suferințe a avut...

Cred că la Abu-Lambeth în Sahara se întîlnesc nu doar cîțiva oameni pentru a stinge un incendiu, ci două mentalități, două lumi deosebite și de aici ar fi putut într-adevăr să iasă un film. Stringerea de mînă din final, dincolo de interese și prejudecăți, putea să aibă cu totul altă greutate după, cum spuneam, **un film.**

Nicolae Mateescu

televiziune

Șezători literare

Emisiunea pentru tineret, a prezentat recent fragmente de la o șezătoare organizată în comuna Gîrbovi, de revista **Luceafărul.** Sumarul bogat al **Cîntării României** și-a înscris, prin această manifestare, o întreprindere culturală originală, arta populară și cea cultă convietuind fericit pe scena unui cămin cultural sătesc. Scriitorii, prezenți în număr mare (au fost de față George Chirilă, Daniela Crăsnaru, Florin Costinescu, Ioana Diaconescu, Mircea Dinescu, Cornelia Djigola, Nicolae Dragoș, Veronica Galiș, Nicolae Mateescu, Cornel Nistorescu, Dorin Tudoran, Liliana Ursu, Dan Verona și semnatara acestei cronici) recitînd versuri sau citind reportaje însuflețite de accente patriotice vibrante, au fost întîmpinați cu atenție de un auditoriu care a umplut pînă la refuz sala, în timp ce măiestria interpreților de muzică populară a fost de natură să atragă atenția asupra valorii folclorului tradițional din Bărăgan. Imaginile de televiziune care au întîrziat pe chipurile sătenilor au fost, credem, concludente pentru emoția sinceră care i-a însuflețit pe acei harnici muncitori ai pămîntului aflați într-un binemeritat repaus al muncii, după cum calitatea literaturii a vorbit de la sine despre nivelul la care ar trebui situate ieșirile „în cetate" ale tinerilor creatori. Un talentat interpret al muzicii folk, Benedict Popescu, a întărit și mai mult această impresie cîntînd melodii de o plăcută tonalitate, pe versuri de Mihai Beniuc și Mircea Dinescu. Experimentul dezbaterii colective a unei cărți cu subiect ales din mediul rural s-a soldat, deasemenea, cu bune urmări. Comentariul de televiziune a relatat corect o discuție care s-a purtat la un ton cu mult mai înalt : „Războiul puinii" cartea de reportaj a scriitorului Nicolae Mateescu a avut în țăranii cooperatori din Gîrbovi exegeți competenți și pasionați.

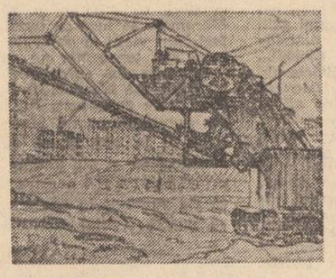

Desen de Ioan Cârdei

Considerăm că prezența televiziunii în cadrul manifestărilor festivalului **Cîntarea României** este de natură să stimuleze considerabil calitatea programelor. Rolul ei, în aceste împrejurări, ar trebui însă să depășească simpla relatare de sală tinzînd spre formule „culturale" în sensul cel mai bun al cuvîntului. Dacă, de pildă, romanticul regizor al emisiunii difuzate joi seara ar fi adus un număr ceva mai mare decît doi scriitori în fața microfonului, în cadrul selecțiunilor prezentate, **Emisiunea pentru tineret** ar fi adăugat frumoaselor sale izbînzi un nou trofeu.

Sânziana Pop

ION SOFIA MANOLESCU

Mă duc să-mi văd țăranii

Mă duc să-mi văd țăranii pe ogoare
și toamnele pe care le-am lăsat
la marginea prea sfintelor hotare
cu sufletul pe suflet revărsat

Acolo-mi dorm neliniștiți străbunii
sub piclele durerii din pământ
și noaptea cînd s-ajung copacii lunii
din altă viață mă întorc răsfrînt

Mă duc să-mi văd pămîntul mioritic
cu doinele din dorul preumblat
și aparat cu singele meu dacic
de care nici o moarte n-a aflat

De ani și mii de pluguri răscoliți
mi-au fost aici întii descălecat
că n-au odihnă bunii mei truditi
și-i simt la fiecare dumicat

Mă duc să-mi văd țăranii pe ogoare
și plugurile cum se-ntorc cu seara —
un bob de grîu am fost în fiecare
și-n fiecare spic e toată țara.

DIM RACHICI

Părinții

Căci dintr-o primăvară lină se face
trupul mai curat și maică-mea
pe cîmp
mă poartă în strălucirea unei seceri ;
o, de demult
cădea amurgul
pe-un dor tîrziu neîmpăcat
mesteceni se-adunau
în vale
ca niște voievozi
la-ntreceri ; și maică-mea e cît văzduhul
și taică-meu e ca o ceată
și nutrii ne-mblînzite încă
le rod secundele
pe rînd; ninge
cu blănuri fastuoase
și blănuri peste-oraș se-agață prin
turle de biserici albe
crescute-n fiecare gînd ; o, nu-i
tîrziu nici prea devreme să fii secundă
necesară ce face orbii să revadă, mestecenii
să-nvingă-n viață; cai costelivi
de pe terase
aleargă-n tropot către gară,
și maică-mea e cît văzduhul
și taică-meu e ca o ceață.

ION SEGĂRCEANU

Restriști

(Tablou, 1907)

Pornit-au frunzele-n bătenii gonind de-a
valma peste sat,
Cocori cu aripile frînte zvîcnesc spre negre
zări hai-hui,
Din depărtări, în largi virtejuri, bufnește
vîntul ca turbat
Și macină pe drumuri colbul și-l spulberă
în calea lui.

În haite lupi, rînjindu-și colții, din fund de
codri se abat.

Acoperișuri de bordeie se fring și cad
împovărate,
Se prăbușesc cu sgomot surd cernite cruci,
de ani de veghe,
Înăbușit, prin pîcla deasă un vaiet lung și
trist străbate,
Cu greu bătrînele păduri adăpostesc o urâ
veche.

Și corbi rotesc cu ochi de pradă,
înconjurînd răzlețe sate...

AUGUSTIN IZA

Cetate de lumini

Și tu urci pe deal, și vrei să tai un copac
și brusc copacul îți vorbește :
— Cetate de lumină sînt !
Ceruri curg prin pielea mea de brad,
arome de zori se preling prin
iedera vieții mele !
Cîntă o țară de privighetori
în crengile mele, soarele,
își umple conurile cu rouă
și se îmbată de aerul tare de cetini.

Tu adiere te uiți printr-un rug
de flăcări, pînă sus
unde fumul pașilor tăi
se lipesc de nori. De acolo,
fierăstrăul timpului
taie lacrimi de tină prin ochii tăi
de acolo, ca pe un rumeguș de stele
Vintul te cerue peste pădure.

îl juca pe constantin tănase...

File de jurnal de Ion Besoiu

Vineri, 4 martie.
Ora 21,15 :
În odaie e cald. Televizorul e aprins. Sîntem doi, eu și prietenul meu, regizorul de film Mircea Mureșan. O seară obișnuită de film TV. El e tolănit pe canapea. Pe covorul moale, cîinele Lăbuș, partenerul meu din filmul „Toate pînzele sus", doarme liniștit. Totul e normal și lucrurile sînt la locul lor. Sună telefonul. Ridic receptorul și aud glasul lui Miki. A terminat spectacolul de la „Nottara". Mă întreabă ce facem. O chem să vină repede să nu piardă filmul. E foarte aproape de casă, la 200 m., dar nu e singură. E cu colega ei Catrinel Paraschivescu pe care o așteptase soțul, Dr. Blajea.

— Veniți toți trei. Avem o sticlă de vodcă lăsată după amiază de pictorul Piliuță.

Mă uit în jur. Sticla e pe un raft al bibliotecii. Totul pare normal, obișnuit. Pînă și sifonul îmbrăcat în sîrmă de la piciorul mesei.

Ora 21,25 :
Fotoliul meu mă ridică în sus ca un cal care cabrează. Sar în picioare :

— Cutremur.

Mircea nu mă crede. Mișcarea verticală continuă. Lucrurile din jur încep să cadă. Se aud geamuri sparte. Prind cîinele de zgardă și alerg spre ușă. În vestibul sînt aruncat de la un perete la altul. Mișcarea de sub picioarele mele a luat un sens orizontal. Reușesc să deschid ușa. Aud pereții pîrîind și molozul curge peste mine. Lăbuș latră furios. Lumina s-a stins. Mircea Mureșan a reușit să ia din bucătărie o lanternă. Cum o fi găsit-o ? Peste noi cad bucăți de perete. Coborîm pe scări alergînd. Am ajuns la etajul I. În vestibulul unui apartament o bătrînă strigă : „Ajutați-mă." O tragem de mînă după noi. E o învălmășeală de oameni și țipete. Ajungem jos.

— S-a prăbușit „Casata".

Mă uit în lungul străzii. Simt inima în urechi. La o sută de metri în fața mea, în locul colosului acela cu multe etaje, văd cerul albastru. Un albastru limpede, irizat, ca într-o seară de vară la mare. Oamenii aleargă într-acolo. Femeile și copiii plîng îngroziți. Imaginile sînt dantești.

Strig după Miki. După socoteala mea trebuia să fi ajuns aici. O caut cu lanterna. Strig tot mai tare. O văd în sfîrșit lîngă un perete, cu mîinile strînse pe gură. Plînge. O iau în brațe și încerc s-o liniștesc. Spun vorbe tîmpite :

— De ce n-ați ajuns sus ?

— Voiam să intrăm la Casata să vă cumpărăm ceva bun.

Mă îngrozesc ! Mi se ridică un nod în git și picioarele-mi devin moi.

Ora 22,00 :
Străzile acoperite de bezna groasă sînt invadate de lumea îngrozită. Mașinile circulă haotic. Merg încet, cu farurile aprinse, peste grămezi de moloz, lemne și cărămizi. Caut casele celor dragi. Trec prin Grădina Icoanei. Sala Studio a teatrului nostru e întreagă. Respir ușurat. Îmi fuge gîndul la sala cealaltă, din Schitu Măgureanu. Acolo ce-o fi ? În seara asta se jucau două piese de mare succes : „Interviu" de Ecaterina Oproiu și „Răceala" lui Marin Sorescu. Sper nebunește că nu s-a întîmplat nimic.

Încerc să răzbat prin Bd. Magheru. Imposibil.

— S-a prăbușit blocul „Scala" și „Dunărea" și Wilsonul și...

Nu mai ascult.

Ora 22,30 :
Sînt cu cei dragi într-o piațetă din str. Mendeleev. Așteptăm nici noi nu știm ce. Fiecare spune ce a văzut, ce-a simțit, prin ce a trecut. Totul pare de domeniul fantasticului, ca-ntr-un film de groază, de prost gust.

Un bătrînel cu o pătură pe mînă, ne întreabă :

— Nu știți ce-o fi în „Drumul Taberei" ?

Îl privesc nedumerit.

Miki se crispează lîngă mine. Abia poate șopti :

— Să mergem la Ploiești, să vedem ce-i cu mama.

N-am benzină suficientă și sigur stațiile de alimentare nu funcționează din lipsă de curent. Întreb cîțiva automobiliști ; rog să-mi dea cîțiva litri de benzină. Unii au dar n-am un furtun s-o tragem din rezervor. Minutele se scurg. Ce să fac ?

Ora 22,50 :
Pornim spre Ploiești. Sîntem trei : Miki, eu și prietenul Folosea, medic veterinar. Are părinții la Băicoi și m-a implorat să ajungem și acolo.

— La cutremurul din '40, spune el, Ploiești-ul, Băicoi-ul, Țintea, Doftana, au fost aproape distruse.

Tăcem. Mergem cu viteză mare. Benzină am suficientă acum. Un om, un om minunat mi-a dat un bidon cu 15 litri. Soția lui ne-a făcut un pachet cu sandvișuri. Nici nu știu cum îi cheamă.

Peste tot e beznă. Mii de mașini gonesc pe șosea ca într-o duminică din luna mai. Prin sate, la porțile caselor, vedem grupuri de oameni. Unii au aprins focuri. Umbrele lor se întind pe garduri în dansuri dezordonate, fantastice.

Ora 23,20 :
În stînga noastră vedem combinatul de la Brazi ca un imens pom de iarnă cu mii de lumini aprinse. Funcționează. Un sentiment formidabil de liniște, după o beznă de 50 de kilometri.

Mai avem zece minute de mers, zece minute de speranță și teamă. Intrăm în Ploiești. Întuneric. Trecem podul peste calea ferată. Blocurile din cartierul Sud sînt întunecate dar în picioare. Miki hohotește. Plînge, rîde, nu-mi dau seama. La etajul 4 se prăbușește în brațele maicăsii. În apartament totul e răsturnat, dar blocul n-are nici o fisură.

Simbătă, 5 martie

Ora 1,55 :
Trecem din nou prin Ploiești. E luminat și liniștit. Totul pare normal. Doar oamenii nu dorm.

În stînga noastră se vede hipodromul. Pe pereți sînt afișe. Mîine trebuia să se deschidă sezonul de trap.

Spre București gonesc sute de mașini cu număr de Brașov.

Mă gîndesc la teatru, la colegi, la oamenii mei. Încep să-mi ordonez gîndurile.

Ora 2,45 :
Am intrat în București. Pe străzi circulă camioane militare, multe camioane militare, buldozere și automacarale. Companii de soldați cu casmale pe umăr trec pas alergător. Se aud sirenele salvărilor. Ofițeri superiori de miliție dirijează circulația. Lumini și reflectoare puternice au spart bezna. A început marea bătălie.

Ora 3,00 :
Mircea nu mai e în stradă. A urcat sus. Îl găsesc în fotoliu. Ascultă radioul. E palid. Comunicatele anunță din 5 în 5 minute proporția dezastrului. Apartamentul arată înfiorător. Peretele de care e rezemată biblioteca s-a căscat în afară. Se vede cerul.

Se difuzează din nou comunicat. Toți membrii Comitetului Municipal de Partid și ai Comitetelor de Partid ale sectoarelor Capitalei sînt convocați de urgență la sedii. Cobor. Miki mă așteaptă în mașină. Nu vrea să urce în casă și nici nu vrea să mă lase singur. O iau cu mine. Pornim spre str. Eforiei.

Ora 4,00 :
Ne uităm uluiți la fumul care se ridică înnecăcios dintr-un imens morman de ruine la colțul străzii Brezoianu. Dumnezeule, acolo fusese o clădire cu apartamente multe. Strîng pumnii și suflu peste ei. Mi-e foarte frig. Miki tremură. O rog să urce în mașină. Nu ascultă. Se uită la jeturile de apă care țîșnesc fără oprire din furtunurile pompierilor militari.

Mă-ntorc cîțiva pași și privesc blocul nr. 8 din str. Eforie. E întreg. Aici stau Cotescu și Valeria Seciu. La etajul 6, la ei, e întuneric. Sun de la un telefon public. Nu răspunde nimeni.

Ora 4,10 :
Trec prin curtea din spate, pe lîngă grădina cinematografului Eforie. Un calcan s-a prăbușit acoperind trei automobile. Peste ele, printre cărămizi, ajung la sediul sectorului 6 al P.C.R. Nu-l mai recunosc. Totul e prăbușit sau crăpat.

Ofițerul de serviciu îmi spune că ședința se ține alături, în barul lacto-vegetarian de pe Bd. 6 Martie.

Intru. Sînt mulți activiști și stau în picioare. Primul secretar, tov. Nedelcu, împarte sarcini. Apoi vorbește despre aprovizionare, despre echipele de intervenții, despre vagoanele de pîine. Mă vede. Îmi întinde mîna și-mi spune :

— Du-te la teatru. Vezi ce-i cu clădirea și informează-mă...

Plec rapid. Îl aud strigînd în urmă :

— Adună oamenii și curățați dărîmăturile și molozul.

Ora 4,30 :
Bd. Schitu Măgureanu. Teatrul e în picioare, parcă nevătămat. Pe dinafară privit totul pare normal. Răsuflu ușurat. Ocolesc clădirea și pătrund în ea pe la intrarea actorilor. Cîțiva actori și tehnicieni sînt deja aici. Ne strîngem în brațe. Electricienii îmi povestesc ce s-a întîmplat la spectacol, ce-au făcut actorii, cum s-a evacuat publicul, ce replică se rostea pe scenă.

Intru în sală, sală în care pînă la acel „21,25" lumea rîdea și aplauda. Arată înfiorător. Văd pe jos tocuri de pantofi, tablete de ciocolată călcate în picioare, un ruj de buze, o eșarfă, un reflector căzut de la balcon... Mă înfior. Barele de metal care protejează garderobele din hol sînt rupte. Unele au căzut. Văd un pantof de femeie. Îl ridic din moloz. Șeful mașinist îmi spune că n-a fost nici o victimă.

Directorul nostru, Emil Riman, a stat aici pînă la ora 4 și a strîns toate hainele și lucrurile pierdute. Le-a închis la el în birou. Acum e în Șos. Ștefan cel Mare s-o vadă pe maică-sa. Se întoarce repede.

Ora 5.00 :
Cineva îmi spune că Octavian Cotescu cu copilul și Valeria Seciu se odihnesc într-o cabină. Mă duc la ei.

Vocea caldă a lui Octav mă liniștește. Îmi povestește cum a fost la sala Studio. Se juca „Interviu". Nici acolo n-au fost victime.

— Blocul „Continental" s-a prăbușit, zice el. Înghețat. Acolo locuiește Toma Caragiu.

— Bine, dar el n-avea spectacol, înseamnă că era...

— Nu era acasă. Mi-a spus cineva, nu-mi amintesc cine, că plecase la casa lui de la țară, la Periș.

Respir, adînc.

Între timp sosesc tot mai mulți oameni. Sînt trași la față și tăcuți. Aflăm că a murit scriitorul Nicolae Ștefănescu. Jucasem într-un film polițist scris de el. Om minunat. Delicat, sensibil și discret. Am un nod în git. Mă aplec peste o chiuvetă și mă spăl pe față.

Ora 6.10 :
În hol, băieții noștri înarmați cu lopeți au început să curețe molozul.

Stăm în biroul directorului. Are lista angajaților teatrului cu numerele lor de telefon. Sună la fiecare acasă. Încercăm să vedem cine lipsește.

Ora 7.40 :
Sosesc primii evacuați : Marius Pepino și Vali Volculescu, Vasile Florescu. Îi găzduim în două cabine.

Lista celor care au răspuns la telefon e tot mai mare.

Ora 8.00 :
Trimitem mașina teatrului cu cîțiva oameni la Nora Gion. Locuiește într-un bloc de lîngă Nestor. E în viață dar stă între dărîmăturile casei și plînge. Rog pe Rodica Tapalagă și pe Irina Petrescu să-i pregătească o cabină și să stea cu ea.

Ora 8.30 :
Plec cu Cotescu la Institutul de Teatru. Echipe de studenți aleargă pe scări cu găleți și casmale. Ne uităm la scara de la etajul 2. Are crăpături mari. Nu pare să reziste. Octav stă pe gînduri, apoi strigă :

— Încetați lucrul. Toți băieții să coboare la parter. Curățați ce e în stradă.

Îl las acolo și mă întorc la teatru. Florian Pittiș cu plutonul nostru de Gardă Patriotică îndepărtează molozul și cărămizile din fața clădirii.

Ora 12.00 :
Ceasurile s-au scurs încordate. În biroul direcției multă lume ascultă comunicatele difuzate la radioul instalat în pripă pe jos, într-un colț. Lista salariaților care au fost evacuați cuprinde 30 de nume. La Gina Patrichi au plecat cîțiva oameni. Se pare că locuința ei are avarii serioase, dar toată familia e teafără.

Ora 12,10 :
În ușa biroului apare Titus Popovici. Are fața trasă. E neras.

— Ce-i cu Toma Caragiu ?

— Ce să fie ? E bine. E la țară, răspunde cineva.

— Atunci de ce mă întreabă sora lui de el ? De ce n-a apărut pînă acum ?

Încremenim.

Încep întrebările : „Cine știe sigur că a plecat acolo ? Cu cine a vorbit ? Cine l-a văzut ultima oară ?"

Titus s-a înghemuit într-un fotoliu. Încercăm să prindem la telefon Periș-ul. Minutele se scurg în tăcere. Vine Ion Caramitru. Nici el nu știe nimic. În sfîrșit sună telefonul Riman ridică receptorul.

— Da. Noi. Da. Am cerut Periș-ul. Vă rugăm să controlați dacă Toma Caragiu e acolo. Întrebați vecinii dacă a fost azinoapte în casă.

O liniște nefirească. Aud tictacul ceasului de la mînă. Un minut, două, nu-mi dau seama.

— Da. Da. Mulțumesc.

Directorul și-a scos ochelarii și clipește miop. Are fața albă.

— N-a fost acolo !

Înghețăm. E absurd. E groaznic, e nedrept.

Victor Rebengiuc încearcă să-și toarne un pahar cu apă. Îi tremură mîna și sticla ciocnește paharul. Renunță.

Ora 13, ora 14, ora 17, ora 21, ziua a II-a, ziua a III-a, ziua a IV-a, ...De aici toate sînt dezordonate, pline de nesomn, de speranțe, de luptă, de spaime și iar de speranță.

Stau lîngă Generalul Lavric în fața blocului „Continental". El e comandantul lucrărilor de salvare. E noapte, e dimineață, e zi și iarăși noapte.

Orele se scurg amestecate cu zgomotul buldozerelor, macaralelor și cu lumina reflectoarelor.

Acum știm tot. La ce oră a urcat Toma cu Alexandru Bocăneț, la ce oră a coborît în bar să cumpere apă minerală și țigări, la ce oră a vorbit la telefon cu Mariana Calotescu... Nu știm unde-i acum... Mașina lui Bocăneț turtită de dărîmături, e un martor tăcut, înfiorător, al prezenței lor acolo.

Facem cu schimbul. Cînd dorm eu o oră vine Riman, pe urmă Caramitru, Pittiș, Rebengiuc, Cioranu, Ogășanu, toți. E frig. Obrajii și buzele sînt arse de vînt, nările sînt pline de praf și de moloz.

Au venit cascadorii de la Buftea. Copii nebuni ai filmului românesc, cu sufletele cît munții. Toți au lucrat cu Tomiță, toți îl iubesc, toți îl caută, scormonind cu mîinile fiecare crăpătură.

Scenele nu pot fi cuprinse de cuvinte. Nu pot să descriu, să desenez în imaginația cuiva faldurile de perdele, rochiile rupte, frigiderele turtite, receptoarele de telefon atîrnate în gol, pernele colorate, rochia de mireasă sau punga cu pene de struț. Nici carnetul de student al lui Romulus Rusan sau manuscrisele Anei Blandiana, sau fotografiile de la nunta Doinei Badea. Toate rămîn amestecate în mintea mea haotic, absurd, fantastic.

O femeie mă recunoaște. Mă prinde de mînă și strigă :

— Copiii mei, amîndoi sînt acolo.

Încerc s-o liniștesc. O rog să spere. Pleacă sprijinită de un medic militar.

Doi oameni îmbrăcați în haine de piele discută în spatele meu. Au ochii obosiți. Sînt nerași. Îi întreb ce meserie au.

— Ingineri constructori.

— Aveți pe cineva aici ?

— Fetele mele, răspunse unul din ei.

Tac. Nu știu ce să spun.

— Sînt gemene. Studente. Locuiau în gazdă. Noi sîntem din Deva.

Tac. Nu știu ce să spun.

A cita zi o fi ?

Un soldat TR cu o mască de tifon pe față, cu părul blond, cară targă după targă. Generalul Lavric îmi spune că e actor la Turda. Acum își face stagiul militar. Mă apropii de el. Își dă masca jos. E foarte tînăr și emoționat.

— De cînd lucrezi aici ?

— De la început.

— Te superi dacă te întreb cum te cheamă ?

— Nu. Manolache.

— Ai dormit ceva ?

— Nu-mi e somn. Vreau să-l găsesc pe maestrul Caragiu.

— Îl iubeai ?

— Era idolul meu.

Constat îngrozit că vorbim la timpul trecut. Îi întind termosul cu cafea.

— Iertați-mă. Mă cheamă...

Privesc după el. Fuge și prinde brațul unei târgi. Îi doresc în gînd succes în profesie și viață. Merită.

Vorbesc cu generalul. Nu mai are glas și ochii îi sînt injectați de nesomn.

— N-ați dormit deloc tovarășe general. Cum rezistați ?

— Sînt infanterist.

Zîmbește obosit și trage din țigară.

Orele și zilele s-au comprimat în altele. Speranțele unora au obosit. Jean Constantin privește de ceasuri lungi apartamentul lui Toma care e întreg. Mă întreabă mereu :

— De ce n-a rămas în casă ? De ce ?

Plînge. El, care de-atîtea ori, cu Toma, ne-au făcut să rîdem în hohote, plînge.

Au trecut 6 zile și 6 nopți.

10 martie
Ora 13.10 :
Cascadorii Aurel Popescu și Mircea Pascu strigă ceva de sus de pe dărîmături. Buldozerele se opresc. Băieții fac semne. Se lasă liniștea care acum îți sparge urechile. Generalul Lavric urcă. Se uită la ceva. Mă strigă. Un ostaș coboară și aduce o ramă de ochelari turtită. Caramitru bîiguie :

— Ochelarii lui.

Începe să hohotească. Strig la el și pornesc în sus.

Sînt doi, Doi oameni îmbrățișați, două vieți, două destine : Bocăneț și Toma Caragiu. Au murit din prima clipă. Casa scărilor s-a prăbușit peste ei undeva la parter. Mai aveau cîțiva metri pînă la ieșire. Sînt încremeniți, doar bărbia îmi tremură. Caut să mă stăpînesc.

Cascadorii îi degajează dintre dărîmături, încet, cu mîinile goale. Îndepărtează fiecare pietricică.

Un actor uriaș, un om uriaș, un suflet uriaș a fost strivit într-o seară nebună de un bloc oarecare. Absurd, incredibil.

Ora 13.30 :
Îi urcăm în două ambulanțe. Ecaterina Oproiu e lîngă cele două târgi. Încerc s-o îndepărtez.

— De ce vrei să vezi toate astea, Catrinel ?

— Pentru că vreau să scriu, trebuie să scriu despre asta toată viața.

Cascadorul Aurel Popescu vine lîngă mine. Are cearcăne mari și ochii roșii. Îmi șoptește obosit :

— Nea Ioane, eu am terminat. Mă duc să mă culc.

Îl sărut. Pe obraji are lacrimi. Pleacă. Îl petrec cu privirea. Merge împleticit și casca de protecție îi atîrnă într-o mînă. Sînt sigur că nu va ajunge acasă. Sînt sigur că se va opri la alt bloc prăbușit.

11 martie
Ora 18.00 :
Totul s-a terminat. Zeci de coroane au acoperit un destin mare și tragic. Zeci de mii de oameni s-au înclinat la Cimitirul Belu în fața lui. Zeci de mii de oameni s-au descoperit la vederea fotografiei care-l arăta în ultimul lui mare rol din „Lungul drum al zilei către noapte". Zeci de mii de oameni au venit să-l petreacă pe acest lung drum.

Mormîntul lui e vis-à-vis de cavoul lui Constantin Tănase. Dacă o să priviți de pe prima alee, ochii dumneavoastră or să citească pe o cruce simplă : TOMA CARAGIU. Și puțin mai sus, la vreo cîțiva metri or să vadă un cărăbuș pe un cavou și un nume : CONSTANTIN TĂNASE.

Ieșim încet, tăcuți, duși de șuvoiul de oameni.

Mă simt vinovat că ultima oară cînd l-am văzut pe scenă nu l-am aplaudat destul de tare. Mă simt vinovat că ultima oară cînd l-am întîlnit nu i-am strîns mîna cu mai multă căldură...

Conduc atent mașina prin fluxul circulației de seară. La un cinematograf rulează filmul „Actorul și sălbaticii". Jucam și eu în el. Juca și Toma. Îl juca pe Constantin Tănase.

PETRE DRAGU

In memoriam

întru neuitarea celor dispăruți
în urma cataclismului
de la 4 martie 1977

Cu fier cules din pulberi să re-nviem
balade,
Fe-o ctitorie nouă să desenăm obrazuri
Precum le oglindiră prăfoasele cascade
Din care pleacă Stixul cu singerii talazuri.

Să însoțim martirii pe valul cu barcazuri
Ce poartă drept catarge incremenite
spade,
Pînă-i dizolvă zarea în fermecate iazuri
Fără de-adînc și prunduri, fără pescari și
rade.

Să ne rămînă-auzu-n eternă ascultare
A strigătelor duse de tragice cocoare,
A cîntecelor spuse de nevăzuți năieri,

Iar pavăza durerii s-o facem trup de liră
Prin struna căreí timpul se naște și respiră
Mai viu ca niciodată, mai pur ca nicăieri.

9 martie 1977

radio r

Dimineață de martie

Întîmplarea a făcut să călătoresc în dimineața zilei de luni cu un autobuz ITA pe una din șoselele județului Prahova. Era cu puține minute înainte de ora 9 și în mașina ca o hală imensă se adunaseră oameni de tot felul, tineri și virstnici, bărbați și femei, muncitori ieșiți din schimbul de dimineață, care se îndreptau spre casele lor dimprejurul Ploieștilor, femei de la țară venite după cumpărături, tineri profesori, funcționari; erau și vreo doi militari acolo, și niște elevi și, mi-am dat seama, cu toții formau o familie. Își spuneau pe nume, întrebau de unul, de altul, de consoții, își strîngeau cu putere mîinile. Șoferul era unul nea Stroie sau nea Moraru sau nea Apostol, nu mai știu: un tip între două virste care mi-a întins biletul zîmbind și mi-a zis un „bine ați venit" de parcă intrasem la el în casă și el se simțea dator să-mi pună pe masă tot ce are mai bun.

Mașina rula deja printr-un sat de la marginea Ploieștiului; prin ferestrele mari vedeam ici-colo printre copacii așteptînd vremea înfloririi cîte o casă proptită cu bile, hornuri căzute, în multe curți cărămizi, movile de var și nisip, stive de scînduri.

În alți ani aș fi zărit acum, la începutul primăverii femei muncind la răsaduri, săpînd brazdele de flori, văruind.

Cineva a deschis un aparat de radio; era acum la cîteva minute după 9 și deodată vorbele celor din mașină s-au pierdut: în imensul autobuz răsunau cuvintele secretarului general al partidului. Parcă tot ce vedeam acum în goana mașinii, casele ce trebuiau reparate, curțile ca niște șantiere, tot ce trăiserm în secundele nesfîrșite ale acelei zile de 4 martie, tot ce auzisem, tot ce gîndeam despre ce a fost și ce va fi aici, pe pămîntul acesta era cuprins în cuvintele rostite la radio. Minutul de reculegere păstrat în marea Sală a Palatului, a fost neîndoios păstrat de toți cei din mașină, ca de toată țara: am văzut cum femeile își ștergeau cu colțul basmalei obrazul; omul de lîngă mine și-a strivit o lacrimă între cutele ochilor. Apoi cuvintele Președintelui țării au răsunat cu fermitate și hotărîre: era atîta forță în vorbele acelea, atîta luciditate încît emoția noastră a tuturor a trecut într-o împlinire de putere și de voință. Omul acesta care zile și nopți de-a rîndul a fost în prima linie a luptei împotriva urmărilor cutremurului, care a condus bătălia de salvarea unor oameni, care și-a învins propria-i durere și a dăruit cu generozitate liniște și bărbăție celorlalți a rostit în dimineața zilei de 28 martie în fața reprezentanților națiunii, a poporului întreg cuvintele-crez ale unui neam ce nu s-a lăsat niciodată înfrînt. Călătoream alături de cîteva zeci de oameni în dimineața aceea: mașina rula prin sate peste care căzuse valul cutremurului; asemeni celor cu care mergeam vedeam prin geamurile autobuzului în locul caselor cu hornuri căzute, cu pereții propțiți cu bile casele mai trainice mai frumoase, mai primitoare de mîine.

Cronicar

plastică p

Semnificații majore

Dincolo de gestul de solidaritate și omenie, caracteristic întregului nostru popor, în aceste clipe grele, trebuie să distingem în operele de artă prezente la „Orizont" și „Rotonda galeriei Lipscani" înșeși semnificațiile majore ale artei noastre plastice contemporane. Lucrările, dăruite sau destinate, prin vînzare „Contului 1977", subliniază spontan, nemijlocit încrederea în valorile umaniste, receptarea frumosului în dimensiunile lui realiste, forța comunicării legată strîns de accesibilitate, înalta ținută artistică și etică, într-un cuvînt, tot ceea ce are mai de preț plastica noastră socialistă, arta în genere. Am remarca, în această ordine de idei, două aspecte revelatorii. Ele atestă o continuitate de esență. Expozițiile cuprind lucrări ale anilor din urmă, tablourile n-au fost căutate în mod special, din ateliere ele au trecut de-a dreptul în viața publică, demonstrîndu-și virtuțile de substanță și eficacitate cu modestie și demnitate. Un filon profund i-a legat pe acești artiști, mai adînc poate chiar decît ei înșiși o credeau, slujitori fideli ai frumosului, al permanențelor lui. Sînt, de asemeni, multe lucrări datate din chiar acest an. Preocupările ne arată clar o aceeași constiință, în mersul firesc al lucrurilor, în desfășurarea normală a fiecărui artist în parte. Această continuitate are o vigoare emoționantă. Ea este linia de tensiune înaltă a spiritelor legate, plămădite și purificate în această epocă atît de profund și caracteristic omenească. A fost un examen nedorit, tragic, plin însă de învățăminte. De acum încolo arta va avea un ochi în plus la pîndă pentru surprinderea realității. Va avea mai multă conștiință de sine în raport cu existența, cu ocrotirea fragilei sensibilități umane, se va angaja mai temeinic, mai organic și pur și subtil în același timp în definirea timpului pe care îl străbatem, cu sentimentul unei activități creatoare de neînlocuit. Am străbătut, în cele cîteva decenii ale noii noastre societăți, greutățile cele mai diverse. Ne-am dovedit capabili să le traversăm cu fruntea sus. O însemnată latură a lor a fost de sorginte naturală. Seceta, inundațiile, acest cutremur într-adevăr cumplit, totul a fost să ne stea împotrivă și n-a reușit. Numai o lume cum este a noastră, cu centrul ei de greutate adunînd tot ceea ce are mai dens și valoros umanitatea, a fost în stare să depășească piedicile, să le transforme în victorii. Aripile vieții noastre, mereu mai largă și avidă de orizonturi, este eternul miracol ce nu ne părăsește niciodată. Dacă și arta s-a pătruns de această stare supremă a ființării, dovedind-o cu o cinste profesională, cu o delicatețe deloc de circumstanță, trebuie să-i aducem omagiul nostru, recunoscîndu-i înaltele drepturi și îndatoriri, locul ei de inestimabilă importanță în cetate.

Grigore Hagiu

muzică m

Arte și meserii

Cît de mare este deosebirea între unele concursuri în care arta devine o competiție după tipul celei comerciale — și altele care duc la descoperirea lăuntrului de aur al fiecărui artist, la mîndrie și răspundere personală față de munca de creație — o dovedesc rezultatele obținute pe fiecare din aceste căi. Nu afirmarea unor nume „strălucitoare", nu problema originalității cu orice preț, a „insulițelor" de stil trebuie să fie cheia unui concurs — ci adîncirea cunoștințelor de specialitate, a deprinderilor practice, activarea studiului individual, verificarea celor mai noi procedee, largul schimb de experiență între participanți.

Din acest punct de vedere, **„Concursul pe meserii și specialități"** organizat de Ministerul Educației și Învățămîntului în colaborare cu C.C. al U.T.C. constituie o adevărată mobilizare a tinerelor forțe creatoare. Ca noutate a acestui an, concursul cuprinde și liceele de artă, desfășurîndu-se în paralel cu festivalul „Cîntarea României" (pe 26—27 martie are loc etapa pe zonă, cu participanți din București, Constanța, Craiova, Brașov, Pitești, Buzău). Astfel, arta se dovedește „tehné", cum era prețuită încă din vechime, („tehnă", cum o numea școala ardeleană) cînd rodul artelor creatoare, „artes in effectu positae", era exemplificat de Cicero și prin ghetele cizmarului, dar și printr-un poem scris sau printr-o pictură.

Desen de Ioan Cârdei

Artele interpretative se pot rupe mult mai ușor de cele creatoare — de aceea „democratizarea" lor, organizarea unor forme de largă participare, le slujește și întărește. Prin participarea individuală, pe specialități și ani de studii, cei mai buni muzicieni tineri vor avea prilejul să-și cunoască și valorifice posibilitățile.

Alături de nume deja cunoscute, precum Cristina Anghelescu, Antigona Alexandru, Carmen Mihalache, Mihaela Munteanu, Cornelia Petroiu, Pătrașcu Aura, Yvonne Timoianu, o sumă de alți tineri interpreți, de fapt o întreagă generație, se impune atenției noastre. Ar fi interesant și un concurs de compoziție (care există sub alte diferite forme) dar și unul pentru artele teoretice — deoarece asemenea forme de competiție nu constituie doar o propedeutică ci o cale superioară de cunoaștere.

Grete Tartler

fragmente critice

constanța buzea

Poezia Constanței Buzea a fost pusă de la început în legătură cu suferințele adînci ale feminității și introdusă într-o mitologie lirică în care apare cînd duioasa Solveig, cînd tunătoarea, implacabila Medeea, deși, dacă dăm crezare unor versuri, poeta nu primește cu plăcere condiția ei biologică și nu exultă la ideea de a reprezenta simbolurile speciei : „E un coșmar, oricum, să fii femeie / Privire, plantă, moarte, mare / De unitatea ta încăpătoare / Se spinzură destinul cel mai rău".

În primele poeme **(De pe pămînt,** 1963 ; **La ritmul naturii,** 1966) ea tratează fără exuberanță senzorială temele generației (amintirea copilăriei, incertitudinile adolescenței, ieșirea în lume, descoperirea iubirii etc.), arătînd încă de pe acum o gravitate a tonului și o încruntare de moralist care, în versurile ulterioare, se vor amplifica. Germinația este o luptă între îngerii mîresmelor, lumea vegetală intră într-o lungă insomnie : „Vin din arbori mîresme și îngeri / Flutură peste podoabe un suflet îngreunat / Cojile trunchiilor cad și se aude un zăngăn de luptă, / Parcă de luptă, dar mult mai suav. Se aude / Lumea mergînd asaltată de fii și de fiice,/ Lumea de plante visînd sub polen". În **Norii** (1968) dominant devine erosul, transformat într-un receptacol al suferinței cosmice. Iubirea, ajunsă repede în faza conjugală, aduce întîi un sentiment de liniște și împlinire, o bucurie suavă și chinuitoare ca la Eminescu și, sub puterea ei, spiritul descoperă „priveliștele geniale ale firii". Însă liniștea și bucuria nu durează, o senzație nouă de durere împietrită, urmată de o retragere a vieții în minerale și de agonie a lumii vegetale acaparează acești **nori** lirici din ce în ce mai rău prevestitori. Poezia Constanței Buzea se instalează în dezamăgire și durere și de aici înainte **(Agonice,** 1970 ; **Coline,** 1970 ; **Sala nervilor** sonete 1971 ; **Răsad de spini,** 1973 etc), versurile vor murmura un lung bocet demn, întretăiat de blesteme și, la mari distanțe, de reverii mai luminoase. Rar caz de poet care, sub obsesia unui unic sentiment, să aducă atîtea nuanțe ale suferinței, de la **dorul** abstract la senzația acută de transformare a materiei în cenușă. Oriunde am deschide cărțile dăm peste aceste imagini ale „vidului vital" ce se lărgește necontenit și cuprinde lumea fizică și morală într-o strînsă comunicare. Soarele putrezește, natura agonizează și făpturi tenebroase de ordinul broaștelor și viermilor se tîrăsc pe o planetă cuprinsă de fiorii morții. Constanța Buzea nu insistă, totuși, în direcția eschatologiei romantice, esențială la ea rămîne judecata morală. Ce se întîmplă în lumea fenomenală nu este decît efectul unei traume interioare, o amplificare a pulsației psihice. Versurile par, de aceea, demonstrative, aspre fără fluența și muzicalitatea cu care ne-a obișnuit lirica feminină : „Sînt tristă, dar de tine niciodată / Fug animalele speriate de minuni / La care nu mai știm să ne gîndim, / Miercuri și marți, vineri și luni. / Săraci în zile, cine știe, trecem / Legați la gît de lungi copilării, / Nînși de puterea sfîntelor petreceri, / A nu fi, a te naște, a iubi. // Ce-mi dai, să nu mor azi, să mai rezist, / Leac pentru îngeri cîntecul meu trist".

Poezia devine un jurnal care notează, spune în măsura în care învăluie o durere ce fierbe în adîncurile ființei. Discreție și tensiune, înăbușire a marilor elanuri ca și a țipătului de revoltă — iată ce se observă numaidecît la lectura acestui monolog neîntrerupt. Stele muribunde, petreceri în umilință, Magdalene ce se jeluiesc și, apoi, se crispează și tac cu îndîrjire, îngeri înlăcrimați, „silă", „colastru", „anemice oglinde", ridicare de brațe în sus sub impulsul unei deznădejdi grele, un cap cu două tîmple „ce nu se înțeleg", priveliști de mlaștini cu stuf sau de „palate astenice", ninsori cu viermi de mătase, singurătăți aspre în insomnii lungi, goale — iată un peisaj de cosmar, cadrul meditației poetice în **Coline.**

Există un ritual în această negație lirică stăpînită și el începe seara cînd măștile sînt lepădate și insomnia albă intră în drepturi. Temele lui Bacovia sînt tratate într-o manieră mai explicativă, prin acumulări de simboluri din sfera vieții gospodărești și repetiții ce dau acea senzație de înversunare în răsucirea fierului în rană: „Vremea mea începe seara cînd deodată înviez, / Ies atunci din tăcere cum din coji amarul miez. / Vă petrec pînă la unul, vă inspir un somn adînc. / Întorc ceasurile voastre, pe-ale mele le mănînc, / Groaza lor de mine lasă cearcăn palid, lasă rid / Se-nvelesc în giulgi de gînduri care nu m-ai ispitit. / Masca mea de os o lepăd, întorc fața către foc. / Simt singurătatea casei stînd cu mine la un loc. / Uit o lume pentru alta care nu se mai inventă, / Uit o lume-n care cuget pentru una imprudentă. / Acest schimb care nu pare a mă umili, e totuși, / Otrăvit de o mireasmă ca de crini ai apei lotuși. / Îmi pun cai de abur la un car de lemn care pocnește / Și așez în el o cană de cafea clipind turcește — / Ritual egal cu moartea către care-ntind o mînă / Să mă înțeleagă încă și departe să-mi rămînă. / Vremea mea începe seara cînd atîta lume pică, / Și cînd ochiul pur susține luna care se ridică. / Insomnia vine albă, mintea-n fața mea desface / Și-mi arată cîtă umbră umple văile-i sărace" **(Ritual egal...).**

Confesiunea este tulbure, cu unele versuri obscure, rupte, arătînd o destrămare a sufletului, o imposibilitate de organizare — adică de eliberare prin literatură. Impresia de sinceritate, de refuz al convenției în poezie este puternică la

Constanța Buzea. Ea scrie fără a-și lustrui metaforele. Poemele sînt, de aceea, halucinante și crispate, fără mistificație, departe de sugestia de „joc" și cochetărie erotică. Constanța Buzea nu este o **estetă,** nu transformă ; ca simboliștii, **existența** într-un spectacol, ea pune, dimpotrivă, poezia să exprime simplu și discret o existență interioară întunecată de întîmplări rele. Filiația ce se poate stabili, pe un anumit plan al versurilor, cu Bacovia, rămîne, din această cauză, neesențială. Arta încetează să fie o **poză** trăită în sfera fanteziei, devine o experiență mai crudă : o jupuire înceată a cărnurilor vii, o descojire a lucrurilor pentru a ajunge la celulele lor însîngerate. Este drept că această operație se face, totuși, cu mijloacele de figurație ale artei. Un alt tip, în fond, de **mistificație** literară, mai autentică prin eliminarea declamației și a decorurilor grandioase.

Cum am scris și altădată, pînza liricii Constanței Buzea se țese în umbră, cu rare și scurte ieșiri la lumină. Neeliberată pe de-a-ntregul într-un poem, tensiunea trece în poemul următor, în aceeași mișcare nespectaculoasă, tenace, apăsată a gîndului împovărat de o obsesie puternică. Într-un scurt poem **(Cric)** citim : „Sar la fereastră. Nu-mi face bine. / Și mă retrag în umbra perdelei", ceea ce vrea să zică (într-o traducere simplă) teama de a expune sentimentele, iubirea de obscuritățile germinative. Regăsim imaginea în altă parte **(Nervi)** : „mi-e frică de fereastră, de ea nu mă apropii", alături de aceea a morților care, în vise, umblă închiși în „sfere de glasuri". În fine, Constanța Buzea vrea ca **firea** să vorbească, iar **glasul** să tacă **(Migale),** retrasă în sine ființa își linge rănile și pune la cale răzbunări teribile care n-ajung să se împlinească. Poezia, în orice caz, nu le consemnează.

Între incitația gîndului și expresia lui literară se interpune luciditatea cumpănitoare și, sub puterea ei, gîndul se răsfiră și se complică în ramificația poemului. Medeea nu-și ucide copiii pentru a se răzbuna pe tatăl lor, o vedem numai purtînd pe unul de mînă și pe altul pe umăr, înfiorată de glasurile lor străine **(Intrus).**

Un loc de evadare **(Un spațiu securizant)** în imaginația poetică a Constanței Buzea este **colina,** un simbol care se plimbă prin toate cărțile. Deocamdată, evadarea nu-i posibilă, colina nu-i accesibilă. Penelopa nu poate părăsi războiul de țesut. Ana se zidește singură în mînăstirea unor seci neliniști. Remarcabilă sugestia acestei imposibilități de a ieși din cercul unei problematici interioare : „Cu clasic dor vin la coline, / Acolo unde demult mi-a fost bine, / Acolo unde nu sînt ruine, / Unde se-ngînă umbra cu sine. // Mă duc sperînd, n-am plecat încă, / Mă sfîrșește o moară adîncă, / E ca o boală partea mea stîngă, / E ca piatra ce se mănîncă / Numai de vînt și de nimica. / Numai de starea soră cu frica. // Înmormîntată acolo cîntă / Seaca mirea fire, ană subțire, / Sfîntă ca iarba unde mă-nchin. / Nu sînt de vină că nu mai vin" **(Coline).**

Volumele următoare **(Sala nervilor, Răsad de spini** — : titlurile spun destul !) întăresc acest peisaj de dezastre interioare cu imagini inedite, unele memorabile literar. Tonul se înăsprește imperceptibil, meditația abordează noțiuni mai complicate cum este aceea a timpului. Senzația orei ce se sparge și a sufletului care se rupe în două este, oricum, copleșitoare în versuri. Singurătatea a devenit „mistică", mila o „crimă de taină", în poeme pătrund cimitirele bacoviene, sufletul e o groapă în care cade, descumpănită, ființa terorizată de „eroarea de sine". poezia însăși a devenit un somn din care spiritul, odată intrat, nu se mai trezește. Versurile au căpătat o notă oraculară întunecată : „Cît pot mai sterg fereastra de cenușă / Cît pot respir-ne, întunecime", iar sentimentul de teamă crește pînă a se fixa în viziunea unui univers halucinant, format din ziduri opresoare de ochi pînditori și lacomi : „Vorbește-mă greșiților de bine. / În propriul suflet cad ca într-o groapă. / Cînd stau culcată-n iarbă lîngă apă, / Ca de un mort se teme ea de mine. // O turmă albă visurile-mi paște, / Și toamna pare peste tot egală. / Tencredințez cu-această filă goală. / Că nici pămîntul nu mă mai cunoaște. // Cînd dorul e mai lung decît o moarte, / Halucinez periculoase ringuri, / Trădează sinea, nu putem fi singuri. // Un zid de ochi disting pînă departe. / E fără sat, sălbatic de frumoasă / Privelistea ce vine către casă".

Compoziția poemelor este acum mai limpede și mai coerentă, deși aflăm încă destule versuri obscure din cauza prolixității lor **(Cai în coșmare cu mlaștini).** Constanța Buzea nu este singurul poet, din generația ei, în luptă cu materia verbală. Neîncrederea în cuvînt (temă răspîndită) este dublată, observ, de o neîndeminare a cuvîntului, o dificultate, în orice caz, a limbii ce se vede în poemele gloduroase, cu sintaxa sucită. Lipsa rafinamentului sporește pînă la un punct senzația de autenticitate și vine în întîmpinarea ideii moderne că în poezie trebuie să existe cît mai puțină **literatură.** Însă literatura nu poate fi combătută decît prin literatură. Sinceritatea este o expresie a artei, limbajul direct și agresiv are nevoie, în poezie, de un suport de subtilitate care să dea sugestia acestei agresivități. Spun toate acestea pentru că poeții sînt adeseori lăudați pentru frustețea limbajului, confundîndu-se calofilia (detestabilă !) cu subtilitatea expresiei, necesară în orice situație.

Se remarcă, deci, la Constanța Buzea o oarecare purificare a versului și asta este bine pentru că aceste **răsaduri de spini** din jurul poemelor nu trebuie să ne împiedice să ajungem la florile din interiorul lor. Un poem mai clar și cu o viziune mai senină este **E înflorită lintița pe baltă,** un fals pastel, o confesiune, în realitate, într-un cadru natural mai ordonat. Dăm aici peste dealul tihnit **(Colina)** numită în altă parte „această genune frumoasă" ce se suprapune peste imaginea îndepărtatei copilării fericite. O melancolie învăluitoare, în pauza între două accese de suferință atroce, răzbate în versul despletit, mai bine curgător : „Aștept un deal tihnit păscut de vite, / Din cornul lor să cadă flori pălite, / Un praf încet și urme de copite, / Grinele dulci, aproape pirguite. // Aștept cu ochii-nchiși căruțe goale / Să treacă hurducîndu-se la vale, / Copil în zdruncin, fete fără poale, / În gîrla verde cai să se țesale. // Fîntîni zăcute, negre de bătrîne, / Salcîmi sărați ca setea unui spine, / Privirea mea le-ngroapă laolaltă. // E înflorită lintița pe baltă. / Mai sunt copil. Copil de-aș mai rămîne ! / Aștept și-mi pun pe piept tărînă caldă".

Eugen Simion

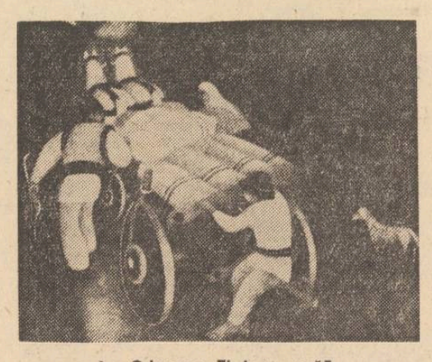

Ion Grigore : „Zi de toamnă"

Un profesor: Andrei Oțetea

Mîine, sau cîndva într-un tîrziu, nu încape îndoială că un tînăr iubitor de gînduri și de suflete, se va apleca asupra operei și activității publice a profesorului Andrei Oțetea, spre a-i fixa locul celei dintîi în dezvoltarea istoriografiei românești și în cercetarea de istorie universală și a o regăsi pe cea de a doua în largile implicații pe care le are în cultura noastră contemporană. Materia va fi bogată, dar pentru aceasta se cere nu numai avîntul tinereții, ci și meditație îndelungă și inimă senină, cum nu ne sînt date nouă în această zi. Nu-mi rămîne, de aceea, decît să mă întorc, ca simplu semn de recunoștință, spre propriul meu trecut și să mă întreb : ce am învățat eu de la Andrei Oțetea ? Întrebarea nu este numai de ordin personal, căci cei ca mine sînt numeroși, de toate vîrstele și răspîndiți pretutindeni și, pînă la urmă, oriișicine a avut ceva de învățat de la dînsul, dacă a vrut să la seamă.

L-am cunoscut la Iași acum o jumătate de veac. Sosise atunci, cu prestigiul marelui doctorat de curînd obținut, spre a începe o strălucită carieră de profesor. Am fost din prima sa serie de studenți și totdeauna am socotit că lucrul acesta mă onorează. Mai mult, după stingerea celorlalți dascăli ai mei, Andrei Oțetea era pentru mine singurul om cu care raporturile mele, devenindu-i cu timpul colaborator, coleg, prieten mi-aș îngădui s-o spun, au păstrat totdeauna o notă specială. Pînă în ultima clipă, ceva îmi zicea din fundul conștiinței: profesorul!

Te izbea de la început, dacă nu încă rotunzimea elocinței, pe care a căpătat-o cu timpul, rigoarea expunerii, lărgimea informației, siguranța judecăților, orizontul problematicii îmbrățișate. Și mai era un lucru, de mare importanță : viziunea nouă a istoriei pe care o aducea în lecțiile și seminariile sale, pe care nu știu cît am înțeles-o atunci, cu lipsa mea de pregătire, dar care venea din orientarea sa marxistă. Să adăugăm exigența față de sine — niciodată nu venea înaintea elevilor cu improvizații de moment — și exigența față de aceștia din urmă, judecata severă la care-i supunea. Sînt calități din care se țese stofa de maestru, și un maestru a devenit curînd Andrei Oțetea.

L-am regăsit, după anii mei de studii în străinătate, în juriul tezei mele de doctorat, cu aceeași riguroasă exigență pe care i-o cunoșteam. Îndîrjita discuție la care m-a supus atunci, în căutarea unor explicații mai adînci pentru o serie de fenomene, m-a silit să regîndesc problema, nu spre a ajunge la soluția pe care o sugera dînsul, ci spre a găsi o explicare a mea, care a constituit apoi tema primei mele comunicări la un congres internațional. Profesorul își îndeplinise, astfel, misiunea.

Dar de la Andrei Oțetea am învățat și cînd nu i-am mai fost elev, în lungii ani cînd i-am stat alături, sub conducerea lui, la Institutul Iorga sau la catedra de Istorie Universală a Facultății noastre, ori, de mai departe, în întîlnirile din atîtea activități comune și reuniuni științifice sau din scrisul său totdeauna stimulator.

Istoric cu formație și cu contribuții de primă mînă în istoria universală — **Renașterea și Reforma,** apărută în 1941, dar pregătită îndelung prin publicații care se înșiruie din 1926, a marcat o dată în istoria concepțiilor despre Renaștere — și fără a părăsi cîndva acest ordin de preocupări, s-a simțit obligat să se consacre în tot mai largă măsură istoriei poporului său. Dar în această de a doua ipostază, el aducea, datorită celei dintîi, o calitate rară, deși cerută oricărui istoric : capacitatea de a integra în chip firesc procesele petrecute pe pămîntul românesc, nu în datele unui chenar de istorie generală sau prin salturi arbitrare de valoare ori semnificație, ci prin însăși dezvăluirea esenței lor, care nu poate fi decît universală. Și iarăși, îndeletnicirea sa încă de la început cu marile subiecte, l-a făcut să se îndrepte totdeauna spre teme sau momente de largă semnificație, disprețuind detaliul inutil și ceea ce trebuie să rămînă pentru totdeauna în document. Dar de la document, de la multe, foarte multe documente, găsite de atîtea ori în lungi investigații de arhive și citite cu libertatea de spirit a cui caută adevărul, a plecat totdeauna în construcțiile sale. A evitat deopotrivă strivirea cititorului sub povara erudiției informe, ca și vanele podoabe ale florilor de stil. De aceea scrisul său e atît de limpede, de direct, străbătut doar de acea încordare pe care i-o dă căutarea pasionată a explicației care stă îndărătul faptelor. E scrisul sincer al celui care crede în ce scrie.

Dar scrisul îl va judeca, cum spuneam, viitorimea. Acum sîntem ai omului pe care am avut norocul să-l avem între noi. Acel simț riguros al datoriei, acea disciplină sufletească pe care și-a impus-o și care l-a făcut să-și ducă la capăt de pe patul de suferință — suprem exemplu ! — cartea cu care se socotea încă dator, a căutat să le imprime tuturor celor care, mai de aproape sau mai de departe, s-au aflat în preajma sa. A reprezentat între noi, cu energie, cu pasiune, cu duritate chiar și poate nu fără de omenească greșală, o permanentă chemare la disciplină, la rigoare, la efortul în adîncime, la simțul valorilor, la slujirea pînă la capăt a adevărului, cu tot ce implică ea ca răspundere morală.

A iubit oamenii și de aceea a vrut să-i schimbe, să-i formeze, să le îndrepte privirea cît mai sus, cu acest pămînt sub picioare, pe care l-a iubit fără emfază, dar cu atîta permanentă dăruire. I-a plăcut să-i vadă crescînd, le-a urmărit împlinirea treptată, i-a sprijinit în mersul lor înainte, le-a alergat în ajutor la nevoie, cu acea stăruință și uitare de sine pe care le punea de cîte ori socotea o cauză dreaptă.

A fost un profesor. Rămîne un exemplu. Dar cine poate cere sorții mai mult decît atît ?

M. Berza

Cuvînt rostit la adunarea de doliu ținută în ziua de 25 martie la Institutul de Istorie „N. Iorga".

confruntări

Opera deschisă, critica deschisă

Cînd în anul 1962, criticul italian Umberto Eco pusese în circulație conceptul de **opera aperta,** ideia de **operă deschisă** nu era absolut nouă și nici tiparele de scrieri de acest gen nu erau necunoscute. De la poezia barocă și simbolistă pînă la romanele parabolice ale lui Kafka și simbolurile prozei lui Joyce, au fost semnalate numeroase tipuri de opere, ce aparțin unor genuri literare diferite, al căror caracter deschis nu era contestat de nimeni.

Dar multă vreme conceptul de **operă deschisă** a avut un sens diferit de cel conferit de critica modernă. Opusă structurii compoziționale de **operă încheiată, opera deschisă** era departajată de prima categorie, avîndu-se în vedere doar microstructura epilogului. În această categorie puteau intra deci scrierile ce aparțineau genului epic și dramatic; poezia lirică fiind eliminată din discuție.

Accepția aceasta tradițională a termenilor pornea de la premisa că unele creații literare au o intrigă al cărei conflict se epuizează în mod definitiv odată cu soluția oferită de autor în epilog. Cealaltă categorie are un epilog **indecidabil** sau **reiterativ,** determinat de persistența virtuală a unor personaje în conflict. Clasificarea aceasta binară lasă înafară o altă categorie, reprezentată de operele cu structură ciclică. În acest caz, uvertura relativă, stadială a unui conflict se putea încheia, în cele din urmă, cu epuizarea lui.

Criteriile retoricii clasice care au guvernat aceste dinstincții nu au avut în vedere **sensul global** al operei, nici structura sa de ansamblu, ci doar o parte sesizabilă la un nivel elementar de cunoaștere, **Ion** apare astfel ca un **roman închis,** iar **Răscoala** ca o **operă deschisă, Ciocoii vechi și noi, Mara, O scrisoare pierdută, Ana Karenina, Marele singuratic** etc. sînt socotite deasemenea **opere închise,** în vreme ce **Principele, Moromeții, Frumoșii nebuni ai marilor orașe, Așteptînd pe Godot, Cercul de cretă caucazian, Ascensiunea lui Arturo Ui** etc., sînt sau pot fi considerate **opere deschise.** Un principiu formal (structura intrigii), conexat cu unele informații parțiale (epilogul), stau la baza acestei clasificări tradiționale. Insuficiența ei rezultă din eludarea structurii globale, ca și din absența tentativei de degajare a unor sensuri totale, pentru a putea constata dacă într-adevăr o operă are un caracter **univoc** (închis) sau dacă nu amestecul de clar-obscur este acela care-i conferă un **statut ambiguu.** Se impune să precizăm însă de la început că statutul de ambiguitate existențială integrată în textura unei opere nu trebuie confundată cu **obscurizarea** sau **ermetizarea programatică** a unui discurs literar, deși zonele de interferență între aceste categorii nu sînt închise.

Dar în etapa în care **fenomenologia percepției** enunțată cu Merleau-Ponty a început să fie conjugată cu **teoria informației și a receptării,** așa cum apare la Umberto Eco sau Abraham Moles sau în critica bazată pe **psihanaliza existențială,** cultivată de Serge Doubrovsky, accentul se deplasează pe actul de **comunicare** și **receptare...** Și unii și alții au la bază teoria cunoașterii filosofice și psihologice a percepției, ca și unele scrieri mai recente de teorie a informației.

În **Fenomenologia percepției** (1945), Merleau-Ponty atrăgea atenția asupra faptului că eul cunoscător nu poate realiza o experiență integrală a înțelegerii lumii sau a individului, atîta vreme cît orice perspectivă abordată nu epuizează orizonturile informaționale, rămase mereu deschise. Din această cauză năzuința spre o sinteză definitivă apare, de fiecare dată, ca un act neterminat. Orice percepție clară trimite spre altele necunoscute : lanțul gnoseologic rămîne astfel mereu provizoriu. Lumea însăși **se definește** ca o perspectivă mereu deschisă.

Abraham Moles stăruie asupra faptului că în vreme ce mesajul pur semantic poate fi înțeles într-o măsură mai mare, adeseori integral, mesajul estetic nefiind traductibil, ci doar transponibil, prezintă un grad sporit de dificultate în procesul de receptare. În acest concert de voci, Serge Doubrovsky insistă asupra faptului că actul de cunoaștere nu se poate măsura cu complexitatea existenței. După opinia sa **„raționalul nu sesizează decît fragmente sau suprafețe ale realului, profiluri discontinue pe care nici o conceptualizare ultimă nu le poate integra".**

Dar ar fi o eroare să ne închipuim că ne găsim în fața unei demonstrații a eșecului efortului de cunoaștere. Atît Engels cît și Lenin relevau în alți termeni raportul dintre **adevărul relativ** și **adevărul absolut.** Nu este, așadar, vorba de o **filosofie agnostică** care să stea la baza **percepției deschise** (racordarea celor doi termeni ar fi un nonsens), ci doar de un act de asumare lucidă a ceea ce putem cunoaște și ceea ce este necunoscut, dar cognoscibil.

Legile generale ce guvernează cunoașterea rămîn valabile și pentru relația dintre eul cunoscător al scriitorului și realitate, ca și pentru modul de percepere al operei literare de către critică. Universul literar are zonele sale de claritate și obscuritate, analoage cu cele stabilite prin relația **conștiință-existență.** Coeficientul de inteligibilitate al unui text literar este însă foarte variat. El depinde de orizontul informațional al scriitorului și de viziunea sa asupra lumii, dar este determinat într-o măsură foarte mare, mai ales, de orizontul informațional al cititorului. Se impune să distingem acel **clar-obscur existențial,** care trece în mod firesc din realitate în textura discursului literar, de operele încifrate în mod programatic, care au caracterul unor machete demonstrative asupra ambiguității genuine a realului. Evident că și unele și altele au un caracter deschis. Dar în ultima ipostază ambiguitatea reprezintă un act artificial de construcție intelectuală. Ambiguitatea din scrierile lui Urmuz și Alain Robbe-Grillet ni se pare **artificială** (programată), pe cînd aceea din opera lui Dostoievski și Beckett, rezultă direct din matricea existențială, percepută în acest fel.

O operă deschisă este supusă unui proces permanent de transformare.Evolutiv prin caracterul perfectibil al instrumentelor, actul critic relevă aspectele clare și obscure ale operei, înscrîndule împreună într-o **viziune globală asupra lumii.** De aceea, **inefabilul** se retrage mereu în **zonele inexplicabile** ale creației literare. El nu reprezintă însă o **„explozie limitată"** a iraționalului în textul literar, ci o parte care nu poate fi încă elucidată prin orizontul informațional al unui timp dat.

Ca și opera literară, demersul critic reprezintă o continuă devenire. De aceea, opera deschisă se îmbogățește prin sporul de sensuri, mereu adăugat în timp. Din această cauză, actul critic nu trebuie apreciat ca un **eșec,** cum spunea Doubrovsky, ci ca o **tentativă angajantă** față de **scriitura literară,** ca o năzuință de reducere a misterului originar și de comprehensiune cît mai amplă a discursului literar.

Opera deschisă a generat astfel **critica deschisă,** iar dacă semantica actuală nu este optimistă ca cea tradițională, ea se caracterizează prin luciditate, fiind animată de dorința de transformare a cititorului într-un **receptor activ,** capabil să nu se descurajeze niciodată în fața unei opere ce-și așteaptă în eternitate interpretul ideal.

Romul Munteanu

Ferestre

Prin Maramureș

III

Prislop. Niciodată n-am stat într-un amfiteatru așa de mare. Fundalul cuprinde șapte zări, ca niște cortine care au căzut. Privirea e oprită de linia ca de seismograf a munților. Cu ce umplem acest imens bazin ? Văd codrii, feliі printre ciucurii de la pestelcile fetelor, dincolo de roata de pene de păun de la pălăriile celor din țara Oașului, de dungile negre de la zadiile celor din Moisei. Admir costumele celor 10—15 perechi, cîte are o formație, lipite de peretele zării (din ace de brad). Par niște tablouri vii. Fiecare formație e o expoziție de plastică, în primul rînd, înainte de-a începe să joace, să intre în ritm. Cît s-au căznit să abstractizeze ! Coloritul e extraordinar. Dacă un pictor le-ar picta o viață întreagă, s-ar face cunoscut în toată lumea. Poate de aceea nu s-a dezvoltat înainte pictura noastră : nu era nevoie (decît de cea în frescă). Școlile noastre de pictură, contemporane cu Renașterea, sînt costumele populare. Pictură de șevalet. S-ar putea vorbi cu toată seriozitatea despre școala de pictură (cu acul) din Țara Oașului, pictură caracterizată prin (de caracterizat) școala de la Bistrița, caracterizată prin (idem), etc. Demult nu m-a cuprins un entuziasm mai mare, ca acum, cînd admir această beție de culori vegetale, amestecate cu geniu. Jocurile mi se par sub, sau, în orice caz, nu se ridică la nivelul costumelor. Încet-încet mă fură însă și pașii și ritmurile și toate expozițiile încep să tresalte și e un amestec de curcubee, un dans de curcubee.

Ajuns aici, pe Prislop, ar trebui să stai singur și să te uiți în jur și să plîngi (cam o jumătate de oră). Așa degeaba. Ce priveliște îți deschide această culme, cînd îți faci ochii roată și te vezi în osia însăți a lumii românești. Nu-i exclus ca aici să se fi adunat și în vremurile cele mai vechi oameni, cu diverse prilejuri, mai ales rele, folosindu-se de corn și de tulnice. Aerul pare făcut anume pentru rezonanța de tulnice, gata-gata să intre în tulnice. Iar azi e un aer colorat — sini săltînd sub catrințe, sub bluze, sub arnici, respirația sinilor nu intră în tulnice, rămîne pe dinafară, o adulmeci tu cu nările, dedate cu umanul din femeie, ca să zicem astfel. 30—40 000 de oameni au urcat dinspre Maramureș, dinspre Bistrița-Năsăud și Suceava. Moldovenii au refăcut drumul invers „descălecătorului" Bogdan. Moldovenii sînt americanii maramureșenilor. Atunci au plecat pe căi și pe căi temerarii și-au înființat „America", băștinașii fiind tot români, primind însă un impuls de așezare și vitejie. Totul la maramureșeni e răspicat, de la horincă, un fel de whiski care nu îmbată, ci dă o luciditate, face ochii să sclipească, pînă la casele ascuțite cu turlele ca niște fuse cu zurgălăi. Bisericile reproduc mărit arhitectura acelor fuse care au la bază o măiestrită îmbucare de bețișoare ce ascund cîteva pietricele. Se numesc fuse cu zurgălăi *ori cu clopoței pentru că sună cînd se-nvîrt. Se zice c-ar fi o invenție de soacră, să audă cînd nu-i cîntă fusul nurorii. Cine spunea că n-avem o arhitectură românească ?... Ia-o de la fus, fă-l monumental și vei vedea ce iese. Minunat simț al proporțiilor și ambiția de a face totul din lemn.*

Marin Sorescu

Romantism revoluționar

Urmare din pag. 1

mentul în care România avea să devină socialistă și, în virtutea acestui ideal care altora putea să li se pară deosebit de îndepărtat, celula de închisoare se transformă în universitate de partid. Foile minuscule, păstrate astăzi prin muzee, soluțiile care de care mai ingenioase cu ajutorul cărora „materialul" circulă din mînă în mînă, vorbesc de al sine despre ceea ce înseamnă **increderea** în viitorul poporului tău, ca și în propriile forțe. Sau revoluționarul comunist care, în plin regim fascist, dinaintea plutonului de execuție, strigă în ultima secundă de viață : „Trăiască România liberă !". Fără nici o îndoială, ochii acestuia, în clipele-limită, nu privesc la cîțiva metri distanță, la pustiile care-l vor prăvăli curînd la pămînt, ci departe, la visul de-o viață al comuniștilor : eliberarea țării de sub jugul capitalist-fascist și înfăptuirea unei societăți în care dreptatea socială să biruie definitiv.

Ce visuri, ce avînt — combustibilul fiind, inepuizabil, **romantismul revoluționar, comunist.** Iată rezultatele palpabile :

„În țara noastră a fost lichidată pentru totdeauna exploatarea omului de către om, s-au creat condiții de muncă pentru toți cetățenii, s-a pus capăt vechii politici de învrăjbire națională, asigurîndu-se deplina egalitate în drepturi a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, posibilitatea lor de a se bucura din plin de cuceririle socialismului, de a duce o viață liberă și demnă, participînd activ și efectiv la conducerea societății, la făurirea conștientă a propriului destin, a propriei lor istorii" **(NICOLAE CEAUȘESCU** — Expunere cu privire la activitatea partidului și întregului popor pentru înlăturarea urmărilor cutremurului catastrofal din 4 martie, dezvoltarea economico-socială actuală a țării, activitatea internațională a partidului și statului și situația politică mondială).

FĂURIREA CONȘTIENTĂ A PROPRIULUI DESTIN, A PROPRIEI ISTORII — sentimentul și îndatorirea revoluționarului care, în ciuda oricăror piedici naturale, creează una din cele mai mărețe epoci din Cartea de Aur a României ! Din totdeauna, comuniștii sînt partizanii noului, combatanți hotăriți ai vechiului, oameni în stare „să viseze cu ochii deschiși". Romantismul lor revoluționar care a înfuzat întreaga națiune se traduce, astăzi, în deciziile luate cu prilejul întrunirii înaltului for din 28—29 martie — la trei săptămîni și ceva de la cataclism. Dar **efemerul** — și seismul, oricît de cumplit, intră, din perspectiva revoluționarului, în categoria efemerului — nu poate juca un rol determinant în existența noastră. RECONSTRUCȚIA a devenit cuvîntul de ordine care focalizează toate sarcinile ce ne stau în față, pentru viitorul mai apropiat sau mai puțin apropiat. Timpul se comprimă în perspectiva efortului uimitor pe care-l vom depune, stimulați de dorința impetuoasă, interioară, de a răzbi dincolo de dificultățile pe care natura dezlănțuită a vrut — și pînă la un punct doar a izbutit — să ni le pună în față. Dar „viața trebuie măsurată după gîndire și acțiune, iar nu după timp". Gîndim și acționăm în virtutea idealului comun : socialismul biruitor ! Țelurile stabilite de Congresul al XI-lea vor fi nu numai înfăptuite, ci chiar depășite. În fiecare om al muncii — în această primăvară pe nedrept mutilată — încolțește și mai inflexibilă decizia de a-și cheltui toate forțele pentru binele general. În fiecare este prezent un gînd bun despre om și umanitate, despre fericire — căci comuniștii au dovedit iarăși și o vor dovedi necontenit, că sînt adevărați catalizatori ai istoriei, ai curajului și stăpînirii de sine, ai visurilor care se împlinesc. **Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism** ne călăuzește pașii neabătuți. Făcîndu-ne datoria, oriunde s-ar afla locul nostru de activitate, dăm un sens celor petrecute, trecutului, continuîndu-ne — cot la cot — mersul spre viitorul dorit, visat.

O politică a vieții

Urmare din pag. 1

ces către cunoaștere, înțelegere și cooperare, la adăpost de orice ingerință, ferită de orice abdicare de la condiția de om și umanitate, viața ca necesitate, ca spațiu și reazim al libertății, viața ca o trebuință a însești planetei. Afirmăm aceasta și nu e de prisos să subliniem că în toate aceste probleme acute ale vieții, vocea dinamică, distinctă a României s-a auzit, cu aceeași vigoare, ca pînă acum, și în aceste zile dramatice provocate de seism. E ca și cum, scuturîndu-ne de pe mîini praful și ștergîndu-ne fața de sudoare, de pe locurile abia smulse de sub moloz, ne-am ridicat și ne-am întors ochii în lume, spunîndu-i cît de mult, cu cîtă răbdare, cu ce migală și patos mai trebuie și trebuie încă să construim.

Prin vocea președintelui țării, vocea noastră de cuget și de inimă cea mai autorizată, glasul României este astfel o permanentă pledoarie. Cerința acută a unei noi ordini economice și politice internaționale, demersul frecvent pentru aceasta, parte inseparabilă a construcției păcii și colaborării reciproc avantajoase, a edificiului lumii contemporane, are în gîndirea și practica românească un sprijin de fond, deosebit. Analiza făcută de secretarul general al partidului în recentul forum care a reunit cele mai reprezentative organe de conducere, expunerea sa magistrală, motivarea cu forța argumentelor celor mai cuprinzătoare a superiorității socialismului, a relațiilor și prezenței noastre în lume, precum și a căilor, a modalităților concrete prin care acestea pot ajuta și mai mult la procesul destinderii și dezvoltării contemporane, fermitatea cu care sînt promovate și apărate principiile ce trebuie să guverneze relațiile între state, sistemul de norme și valori care trebuie să stea la baza legăturilor dintre popoare, condamnarea hotărîtă a oricăror încercări de reînviere a practicilor războiului rece, a amestecului în treburile altor popoare, preocuparea pentru întronarea pretutindeni a spiritului conferinței europene, ne conferă, încă o dată, pe lîngă un prilej de simplă și firească satisfacție, acel tonic sentiment al participării, al contribuției noastre directe la edificarea tuturor marilor idei de progres și civilizație. Este acesta însuși mesajul pe care-l trimite de la Carpați și de la Dunăre pămîntul nostru care se aseamănă cu o inimă. A fiecăruia în parte și a tuturor totodată, cîți sîntem și acționăm pentru a-i ține drepte și treze bătăile. Fiindcă o putere mereu vie, de cea mai nobilă și adîncă extracție, ne face să privim cu încredere înainte și să nu ne clătinăm în speranțele către viitor.

atelier literar

poșta redacției

VALENTIN CONSTANTINESCU : Deși cam uscate, pe alocuri („Aerul cu un iz de violete") paginile degajă un anumit zvon liric, care ar putea fi socotit o promisiune. Să vedem ce mai urmează.

AL. HORIA : Amenințări de manierism, „variații pe aceeași temă" (și mai ales pe aceeași formulă !), plafonare. Ceva, în „Iluminare" și, oarecum, în „Lumină", „Memorie". (Nu e cazul să ne retrimiteți texte pe care le-am citit).

NICOLAESCU SEB : Versurile, ușor înfiorate pe alocuri („Caută-mă"), rămîn, în general, la nivelul primelor încercări, naive, șovăitoare, convenționale. Întrebarea pe care ne-o puneți („ce poezie bună ar trebui să citesc ?") e cel puțin ciudată. Posibilitatea orientării și alegerii e la îndemîna oricărui iubitor de literatură (mai ales cînd tinde, cum e cazul dv., să devie el însuși autor !) : efortul minim de a răsfoi niște istorii literare, antologii, de a urmări revistele de specialitate, etc.

G. M. BUCOVICIOR : Nu sînt noutăți. Versurile, deslinate și vagi, repetă în continuare aceleași motive și imagini, cu aceleași mijloace din ce în ce mai vizibil sărace, neformate. Ceva, în „Răsturnînd aceste imagini", „Cînd mă privești", „Ecou în fiecare floare". Despre proză n-avem nimic de adăugat celor spuse anterior. Putem adăuga însă că nu vă folosiți prea bine această perioadă, scurtă (și ireversibilă !) de ucenicie, care trebuie dedicată în cea mai mare parte lecturii, studiului, școlii, și nu instalării premature a unui „cabinet profesional" (pentru care încă lipsește „dotarea" indispensabilă...).

NACHE : Cîteva pagini (lăsînd la o parte un anumit iz diletant și convențional), sună destul de convingător și lasă intacte speranțele : „Somnul pădurilor", „Unde sînt cetățile somnului", „Somnul poetului". Mulțumiri pentru vorbele bune.

I. V. PERIAM : Din nou, multe vorbe goale, înșirate într-o inerție convențională, care n-are nimic de-a face cu poezia (ce vreți să spuneți, de pildă, cu această formulă deplin opacă, lipsită de orice substanță, „auzul bolnav de amiezi" ?...).

Desen de Oct. Berindei

C. BASARAB : Efortul de a se „rosti" liric, de a sensibiliza cuvîntul, nu poate fi înlocuit cu strigăte și hăluituri („Hei, Constantin Basarab, Constantin Basarab"... etc.). Nu, Constantin Basarab !...

DONICI 20 : A fost foarte clar — credem — răspunsul nostru : această rubrică e destinată exclusiv debutanților. Pentru celelalte rubrici și pagini trebuie să vă adresați direct redacției (în ce ne privește, n-avem nici îndeminarea, nici vreun motiv special spre a vă servi drept intermediar).

URSE GH. ELENA : Deocamdată, sînt lucruri de început, șovăitoare. Sperăm că, după ce vă veți însănătoși și vă veți relua studiile, lucrurile vor merge din ce în ce mai bine.

M. BÎRSILĂ : Aveți talent, după cît se pare („Și totuși", „Ucenicie", „Nimeni", etc.). Multe imagini frumoase, revelatoare — uneori, însă, minuite și „montate" stîngaci, alăturate forțat, inaderent, alteori întinse, „răsucite-n trei și-mpletite-n șase", hipertrofiate pînă dincolo de marginile admise de gustul artistic, de simțul măsurii, de plauzibil și logic, de propria lor capacitate de a „opera", etc. (vezi „găleata fîntînii" din „Acolo", ori „sufletul singurul pentru care zăpăceala"... etc., ori „moartea această copită care își pune ca niște buze de om pe inima mea capul" — **copita, buzele, inima, capul ? !** — ori „ninsoarea — caracatiță-acordeon", „tăcerea mi se cațără în gîtul sărutului", „liliacul, fotografie a fisurii care... — bărci de hîrtie", etc., „să le zidesc gestul de cîntec pe limbă" ? ! și multe altele). Nesiguranțe de simț artistic, de meșteșug, lipsă de măsură și pondere, lipsă de experiență, în ultimă instanță (experiență de viață, de scris, de lectură și studiu) al căror remediu vă stă la îndemînă, după cum lesne bănuiți. Mai dați-ne cîte-o veste, din cînd în cînd.

Fr. Kocsis (ceva, în „Atîta timp", „Nepotolită sete"), **Aspiros, V. Alinescu, Zoltea, Ion Răuț, Stelian Aldea, Const Donici, I. Baba Fiscuțeanu, Onassis, V. S. Antin :** Nimic nou !

Apetrei Elena, Geo Panu, Gavril Bucovineanu, Daniel Topaz, Gheorghe Brad, Popp A., Constantinescu Adrian, Voiculeț Alex., Camelia Marinescu, Sile Amihăiesei, Taraș Ileana, Cucu Dan Const., Avram Daniela, Mariana Margarita Tănase, T. Ilea, George Gavrileanu, Predescu Mihail : Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Fidelitate

Din rănile veacului sîngele încă mai curge ;
Sub bandajul zăpezii inima, gemînd, a răbdat.
Facă-se voia ta, soare al vieții !
Ochiul a fost și rămîne un iezer curat.

O, carnea de tun sublimată-n miresmele florii
Și cerul, cu varul norilor proaspăt spoit.
Iată-i cum vin în piețe să-și cînte iubirea
Copiii acestui ev lăudat și hulit.

Pe tîmple lumina ne trece blînde arcușuri ;
Privilegiul de-a fi ai acestui timp ne e dat.
Irupeți muguri, unduind văluri lungi de mirese !
Ochiul a fost și rămîne același iezer curat.

VALERIU DRUMEȘ

Nașterea gîndurilor

M-am trezit cu mîinile pe lumini,
cunoscîndu-le-n vis dalbele haruri.
M-am trezit cu mîinile în lături,
cu luminile agățate de gînduri,
fulguind dalbe rațiuni.
Și bolțile ochilor mișcîndu-se
nedumerite, căutau somnul aproape
de țărm, pe zăpada cea mov,
și mîinile nelămurite se roteau,
aștrii de spumă rotind
în întuneric de-alcov.
Luminile preexitîndu-mi în gesturi,
în simțuri,
rațiuni de aici și de colo, de azi
și de mîine, de ieri...
Lumina, sacramentală,
drum
pentru delicate nașteri de gînduri.

ALEXANDRU ȘERBAN

Înotător subacvatic

Apa să nu-i atingă
Ochii, tîmpla,
Era obișnuit
Să facă pluta
În viețile celorlalți
Furtună
Craul, delfin, bras
Înotător subacvatic
În viețile celorlalți.

DOINA MARAN

Noapte cu vînători

Și cum s-a liniștit încet pădurea...
Și sîngele
Prea fericit în sine
Umblă visînd
Sălbăticiuni străine.

Dintr-un văzduh
Cu luminări de seu
Cad păsări albe
De parcă
S-a-mbolnăvit un dumnezeu
Și cu povara lui
Ne-ncarcă.

Lumina stă plecată pe arbuști
Lîngă copaci
Frumos, la rădăcină
Dorm vînătorii, îndoiți de vină
Cu sufletele legănate-n puști.

Prin iarbă umblă vii sălbăticiuni
O pasăre
Rotundă și ciudată
Prin sînge scurmă visul
Și...
Deodată
Găsește-n vînători
Pădurea toată.

Pe-un vîrf de cer stă luna spînzurată.

DAN BOSOARCA

Dar iată

Poate am mers uneori pe străzi
asfaltate
poate cuvintele mele mai țin în brațe
un trandafir de hîrtie creponată
poate această vietate ciudată melancolia
și-a făcut din poemele mele o
vizuină călduroasă
dar iată vine primăvara ca un om
beat și-mi suflă în față
o boare de flori de cireș
dar iată vine soarele și-mi bate
cu copite de diamant în suflet
dar iată poemele mele își dezbracă
hainele strîmte ale iernii
își limpezesc sîngele
iată poemele mele se lasă
privite de ochii tăi albaștri
dar iată fără rușine cerul
în pielea goală intră în mare
să-și caute stelele,
stelele.

CRISTINEL PRICOP

Vol veni

Voi veni cu o solemnă declarație de pace,
Îmi voi rotunji tristețea într-o amforă de vin
Și voi recita din Shakespeare amuzanta
„Cum vă place",
Rumegînd în mine însumi suculentul ei venin.
Biblioteci de-nțelepciune le voi lichida
în cupe ;
Cu Mateiu Caragiale am întins tainic ospăț ;
O nespusă voluptate simt acum cînd mi se
rupe
De la parul îndoielii presupusul meu juvăț.
Dar prefer o mare pură sau o baltă luminoasă
Hirjonind sub soare roua preafrumoșilor
bibani ;
Sînt destul de vulnerabil și, oricum,
nevrednic ca să
Lustruiesc tejgheaua vieții și să număr
gologani.

T. N. HALMYRIS

Imn

La tine îmi pot zidi închinarea
într-o floare
numele tău nu se strigă
se șoptește ca un aer împodobind
casele primăvara
ca un poet tînăr căutînd dimineața
rostul miresmelor.

Cu ochii închiși, îmi ești
ca milioane de patrii într-o singură
sămînță,
ruga mea doar la tine e castă
numele tău nu se strigă,
se șoptește, ca o strîngere de mînă,
simplu, ca bună dimineața soare.

La tine visul e o superbă
cîmpie trasă de cai albi asemenea
unor spinări arcuite de rîuri în iarnă
numele tău nu se strigă, se șoptește,
un copil îngenuncheat într-o carte
numără stelele căzătoare în cîmp...

VIVI ANGHEL

lirică din r.p.ungară

PINTÉR LAJOS

În chip de steag

Cel ce-și numește iubită
nu numai fata
ci și cîmpia cu coamă de femeie
și casa legată cu fundă neagră,
căminul liniștit.
Cel ce șoptește :
poporul meu, poporul meu —
în gîndul lui plutesc peisaje,
în gîndul lui a ars și cerbul
din legende.
Vreau să nu se destrame, vreau
să nu se piardă, o îmbrățișez,
o prind în chingi, îi cuprind marginile,
la hotare îmi țîșnește sîngele.
Mă obișnuiesc cu sîngele meu,
mă obișnuiesc cu evadarea lui.
În chip de steag
poate să mă dea din mînă în mînă
oricine,
oriunde.
Așa spunea feeria
în cîntecul iscat dintr-odată.
Năframă în patru colțuri pe drum,
năframă în patru colțuri din glie.
Cineva mă păstrează totuși :
spre zori aduce vești despre mine.
Iar cel ce-și numește iubită
nu numai fata,
ci și cîmpia cu coamă de femeie,
și casa legată cu fundă neagră,
copacii retezați,
acela poate numi victorie
și iarba ce crește deasupră-i.

PUSZTA SÁNDOR

Unde

Unde s-a dus
micul indian ce eram
tînărul Winnetou
castelele adolescenței orgolioase
cursa cu vîntul
harța cu furtunile
duel cu fulgerele
galop fără zăbală fără frîu
vîrsta de aur a bărbatului capabil
unde s-a dus îngerul

nu mă-ntreba
și nu te teme
și nu îl plînge

vei fi acuma doară
mai înțelept cu judecată
crengile să ți le sfarme vîntul
să le culce la pămînt

și veșnic cu încăpățînare te înalți

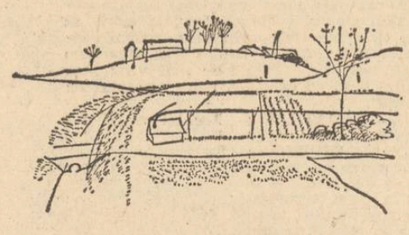

Bartl József : „Primăvară"

VERESS MIKLÓS

Cînturi

Nu omul se sfîrșește
doar muzica din el
i se aude vorba
gheața îi sună pe Pămînt
mai are grai
se pregătește însă de tăcere

poartă pe umăr păsări împăiate cu ochii —
sfere de sticlă din jocul copilăriei
cu nume latine înscrise pe inel
cu glasuri pe bandă de magnetofon
cu zborul pe peliculă cinematografică

nu cîntul păsării moare
doar pasărea.

SZEPESI ATTILA

Pămînt pîrjolit

PĂMÎNT PÎRJOLIT, flutură ciori,
se înserează, ai auzit marea,
ai văzut văi despicate pînă în măruntaie,
se termină vinul, pornești spre uși deschise

veghează mese de piatră,
peste somn filfîie lilieci
printre pomi femeia poartă în noapte
bulgări de aur furați în căldarea cu jar

care cu fructe pe drum,
sus Jupiter își fugărește lunile

tîrziu se face de ziuă.

bun ca dumicatul de pîine
străveziu răcoritor ca apa
ca țara cuceritâ în fiecare zi
ca patria ce o aperi în fiecare zi
ca libertatea obținută
vei fi și blînd ca violetele presate
în ochii mamei tale
vei fi și clopot de seară
buchet de dalii
soarele alb peste Acropole
vei fi și aventură și ispită
tensiune înaltă perenă
eternă din suflet
luminoasă ca stea
grea ca fruct pîrguit
ție pom crengile să ți le apese greul

În românește de Irina Vainovski

cultura românească în lume

● **REGIZORUL LUCIAN GIURCHESCU** a montat la teatrul Aarhus din Danemarca spectacolul cu piesa **Cercul de cretă caucazian** de Bertold Brecht, în scenografia lui Ion Popescu-Udrițe și cu aranjamentul muzical al lui Paul Urmuzescu. Presa danezâ a comentat foarte elogios realizarea directorului de scenă român și a colaboratorilor săi. Iată cîteva extrase : **Aktuelet** (Herluf Cristiansen) : **Cercul de cretă caucazian** de Brecht, în regia lui Lucian Giurchescu, scenografia lui Popescu-Udrițe și aranjamentul muzical al lui Paul Urmuzescu poate fi considerat, pe drept cuvînt, un mare spectacol" ; **Aarhus Stiftstidende** (Holger Cristensen) : „Un spectacol excepțional ! Din nou putem vedea, pe scena lui Aarhus Teater, un teatru cu adevărat mare. **Cercul de cretă** este un spectacol magnific, viu și atractiv, care, sîntem siguri, va atrage un imens public. Am așteptat cu viu interes evoluția românilor, Lucian Giurchescu și Popescu-Udrițe, și putem afirma că ea ne-a satisfăcut pe deplin. Cînd un regizor nu vorbește limba țării, există teama că realizarea lui să nu fie pe deplin împlinită. Ei bine, Lucian Giurchescu a surmontat, cu brio, dificultățile de limbă, de așa manieră încît nici un detaliu, nici un cuvînt n-au rămas neexploatate. Iată o adevărată muncă de profesionist teatral, rezultatul talentului și al inteligenței artistice" ; **Radio Copenhaga : „Cercul de cretă** este o piesă lungă. În înscenarea lui Lucian Giurchescu acest lucru nu se simte. O regie excelentă, o punere în scenă vie, profundă, subtilă. Un spectacol mare, o unitate de joc perfectă, o scenografie strălucitoare. Un eveniment !"

● **CU PRILEJUL** unor manifestări dedicate aniversării centenarului independenței de stat a României la Madrid au fost susținute conferințele **Semnificația independenței României** de Benjamin Martin Pelayo și **România contemporană** de José Casel. Au fost subliniate marile dimensiuni istorice ale actului independenței și coordonatele multiple ale dezvoltării actuale a țării, perspectivele ei în viitor.

● **TEZAURUL ISTORIC NAȚIONAL** se intitulează expoziția deschisă la Eugene, în statul Oregon din Statele Unite ale Americii. Sînt prezentate fotografii reprezentative, reunite sub semnul omagierii României cu prilejul împlinirii unui veac de la dobîndirea Independenței.

● **REVISTA IUGOSLAVĂ Kriizevne Novine** a dedicat o bună parte dintr-un recent număr publicării de fragmente din scriitori români, omagierii celor dispăruți în cutremurul din 4 martie și unor mesaje de solidaritate cu scriitorii și cu poporul român. Sînt pagini emoționante ale prieteniei adevărate !

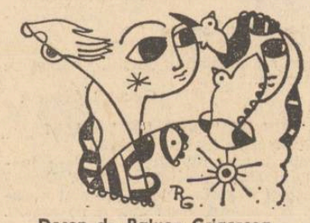

Desen de Raluca Grigorcea

Sub semnul responsabilității

Urmare din pag. 1

toric, menită să asigure împlinirea marilor ideaiuri ale revoluției.

Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu și concluziile dezbaterilor din ședința comună au evidențiat legătura dialectică dintre marile succese ale construcției socialiste și politica externă a țării noastre. Lărgirea colaborării economice internaționale, participarea României la rezolvarea unor importante probleme ale lumii de azi, prestigiul de care se bucură țara noastră sînt indisolubil legate de activitatea neobosită a secretarului general, președintele republicii, care a oferit lumii exemplul unui revoluționar intransigent față de practicile învechite ale politicii de forță și dictat imperialist, promovînd apropierea între popoare, respectul independenței și suveranității. Vor fi înscrise în istoria lumii eforturile României pentru instaurarea unei noi politici internaționale, a creării unui climat de colaborare pe continentul european, pentru depășirea subdezvoltării și a rămînerii în urmă a unor țări. Din expunerea prezentată s-a desprins cu limpezime faptul că adevăratul patriotism înseamnă dorința de afirmare plenară a poporului în care te-ai născut, aceasta necontravenind în nici un fel respectului valorilor create de întreaga umanitate, după cum preocuparea generoasă pentru problemele umanitare trebuie să aibă în vedere ființa umană în determinările sale cele mai nobile, care se referă la mediul său natural și social. Omul devine mai uman prin accentuarea apartenenței sale la un popor. Pe bună dreptate, în apelurile abstracte, ce sînt formulate într-un loc sau altul din lume, privind rezolvarea unor probleme așa-zis umanitare, a căror invocare este dictată nu de interese umanitare, ci de intenții răuvoitoare, trebuie descifrat adevăratul chip al celor ce vor să perpetueze practicile războiului rece, ale exploatării potențialului creator al altor popoare, în condiții schimbate, cînd tot mai multe conștiințe condamnă ca imoral furtul la drumul mare al valorilor intelectuale. După cum părăsirea țării în care te-ai născut și te-ai format nu este numai o simplă abdicare morală, ci o formă de abandon a celor mai adînci comandamente ale ființei umane, de trădare a poporului care te-a născut.

Sînt nenumărate și de o deosebită însemnătate pentru destinul patriei, pentru viitorul de pace și progres al omenirii ideile, principiile, concluziile cuprinse în documentele recentului eveniment politic din viața țării. Prin amploarea analizelor politice și a concluziilor desprinse el reprezintă un moment important în istoria acestor ani de muncă și creație.

Umanitate

Urmare din pag. 1

cumplita încercare a fiecăruia și a țării nu va putea înțelege cu nici un chip noblețea demnității, sacrificiului și încrederii în viață a omului cu nume și prenume, muncind în uzină sau la planșeta de desen, cu ochi albaștri sau verzi, iubind cărțile, florile sau fotbalul. Omul acesta ce-și trăiește umanitatea cu simplitate, omul acesta care abia și-a șters lacrimile durerii și și-a suflecat iar mînecile pentru a reclădi și clădi, omul acesta care trudește asupra pămîntului amenințat de secetă cu străveche și sublimă încăpățînare și liniște, omul acesta ce-și scrie cărțile cu gîndul și inima la oameni, omul acesta care a dat și dă din avutul lui celor cărora nu le-a mai rămas nimic, omul acesta în carne și oase, a dovedit ceea ce n-ar fi trebuit dovedit : armonie și echilibru, dragoste de semeni, putere, nemărginită putere de a învinge și de a nu se lăsa învins, de a visa și spera. Scriem și vorbim de mai mulți ani despre omul nou al societății socialiste, model al culturii și civilizației noastre, și despre valorile umanismului care ne definesc ca popor stăpîn pe soarta sa. Poate unii nu puteau să concretizeze aceste cuvinte, rămîneau la crusta lor alunecoasă. A fost să se întîmple ce s-a întîmplat, a fost să privim lumea și viața cum niciodată n-am fi bănuit că o vom face, și să înțelegem astfel cu toată puterea ființei că măsura lucrurilor noastre, a prezentului și viitorului nostru este omul trăind aici și de acum, cu nume și prenume, muncind sau învățînd, și nu altul, nu o fantomă glorificată steril și nu o umanitate strivită sub lentila îndoielii ; omul de aici și de acum și destinul său topit în destinul patriei, constructorul socialismului. Este una din multele concluzii inspirate din adevărurile țării pe care am aflat-o exprimată în Expunerea din 28—29 martie, care a prefațat cu strălucire dezbaterile și hotărîrile recentei ședințe comune.

sport

Steaua — Polonia sau România — Polonia ?

● Fotbalul își cere drepturile lui... Cele mai apropiate meciuri ale naționalei, cele cu Polonia și cu Spania, vor fi meciuri grele. Formația Poloniei e o echipă atletică, de angajament total, rodată în competiții la care echipa României n-a avut acces. Cea a Spaniei ai cărei jucători și a cărei formulă de joc ne sînt mai bine cunoscute din întîlnirile directe ale fotbaliștilor români cu cei spanioli e și ea o echipă închegată, capabilă pînă acum de performanțe pe care echipa României nu le-a reușit. Tradiția jocurilor cu echipa Poloniei ne indică un clar avantaj românesc. Vor reuși fotbaliștii români să fie la înălțimea acestei tradiții ?

În meciul de miercuri echipa va fi probabil cea din întîlnirea cu Turcia. Victoria asupra turcilor nu trebuie însă să ne înșele. Echipa noastră a jucat slab, chiar dacă mai bine orientată tactic decît oaspeții, iar golurile, exceptînd pe cel marcat de Dudu Georgescu, sînt mai mult isprava portarului. Forma jucătorilor ni s-a părut discutabilă și nici al doilea cupiaj, văzut la televizor, cel dintre **Steaua** și **Dinamo**, nu ne-a liniștit. Este adevărat că echipa **Dinamo** a jucat mai bine, dar nu ea alcătuiește nucleul selecționatei. **Steaua**, care dă 8 jucători lotului și pe majoritatea celor din formația reprezentativă, nu joacă convingător. Jucătorii **Stelei** consumă multă energie obținînd rezultate disproporționate față de valoarea consumului. Echipa se agită mult, fără eficacitate. În plus, predilecția jucătorilor pentru recitaluri personale, pentru driblinguri fără utilitate tactică îngreunează mișcarea de ansamblu. Din această pricină jocul economicos, precis și eficace al lui Dumitru, Stoica, Vigu se detașează net pe fondul sterilității generale. Rolul de primă vioară și-l asumă la **Steaua** prea mulți în dauna coordonării jocului de către Dumitru păgubind astfel și echipa.

Transferarea a 8 dintre titularii echipei **Steaua** în lotul național ni se pare o greșeală. Ultimele două transmisii de televiziune ne-au oferit întîlnirea cu cele mai bune echipe și cei mai buni jucători ai momentului. Și comparația nu e în favoarea Stelei. În lot sînt patru apărători ai Stelei, dar apărarea Stelei pe care am văzut-o atît în fața **Universității Craiova** cît și în fața dinamoviștilor și, parțial, în fața echipei Turciei, nu prezintă garanții. Iordache se lasă bătut prea ușor, Sameș gafează cu constanță. Singur Vigu a dat satisfacție, dar vîrsta nu se mai împacă cu viteza și confruntarea cu extremele Poloniei și Spaniei, va fi un examen dificil pentru el. S-ar fi impus chemarea în lot și a lui Dobrău sau Păltinișan, jucători care dau mai multe garanții decît Sameș. Lăsăm de o parte faptul că nici Sătmăreanu II, jucător deosebit de înzestrat, nu a arătat o formă impecabilă. La mijlocul terenului, al cărui stăpîn este la ora de față Dumitru, Bölöni și Iordănescu nu s-au mișcat cu autoritatea pe care le-o prevedeam în fața jucătorilor turci. Crăiovenii ne-au arătat în schimb trei jucători de mijlocul terenului excelenți : Balaci, Beldeanu, Donose. Înaintarea națională este și ea în mare suferință. Din cei trei atacanți singurul în formă este Dudu Georgescu, al cărui joc s-a îmbunătățit mult față de sezonul precedent. Extremele steliste nu dau satisfacție. Zamfir ni s-a părut umbra aripei care a impresionat pe italieni, iar Troi, în ciuda rapidității lui, rămîne un jucător cu o tehnică neadaptată propriei viteze de joc. Crișan nu poate fi înlocuit ușor la națională și revenirea lui la cota valorică veche se impune.

O echipă de club, oricît de simpatică nouă prin fanteziile și driblingurile ei, nu este totuna cu o echipă națională. Lăsarea pe dinafara lotului și a echipei naționale (prezența lui Balaci în meciul cu Turcia se impunea mult mai degrabă decît au făcut-o antrenorii) a unor jucători de valoare în formă maximă este de neînțeles atît timp cît nu echipa de fotbal a clubului Steaua întîlnește Polonia și Spania ci selecționata fotbaliștilor din întreaga țară. Astfel de partizanate ne pot aduce multe neajunsuri în competiția în care naționala va debuta în curînd. Confuză ni se pare și situația antrenorilor naționalei de fotbal. Cine e antrenorul național : Ștefan Covaci sau I. Cernăianu ? Și dacă sînt doi, care e rolul primului și care e al celui de al doilea ? Nu cumva cel de al doilea antrenor are rostul de a fi paratrăznetul înfringerilor (vezi cazul C. Drăgușin) pentru a-l scuti pe Ștefan Covaci de reala răspundere a evoluțiilor naționalei de fotbal ? Întrebările sînt firești. Răspunsul urmează să fie dat de cele ce se vor petrece de aici înainte.

Discobol

revista străină

● **„ISTORIA POLONIEI"** a constituit o apariție de prestigiu pe piața cărții din țara prietenă. Este vorba de un singur volum, elaborat de un colectiv sub conducerea profesorului Jerzy Topolski, reflectînd întreaga dezvoltare socio-economică, politică și culturală a Poloniei, din perspectivă marxistă, îmbrățișînd o perioadă cuprinsă între cele mai vechi mărturii de viață organizată și epoca socialistă. Profesorul Topolski, într-un interviu acordat lui Ryszard Pietrzak, a definit cîteva din coordonatele concepției ce a prezidat inițiativa acestei cărți : „Fără conștiința istorică este greu să ne imaginăm orice activitate socială (...) Problema constă în priceperea de a aplica teoria materialismului dialectic și istoric la astfel de sarcini științifice cum este scrierea unor sinteze din domeniul istoriei".

● **LA VIENA A FOST INAUGURATĂ** o importantă expoziție de artă medievală bulgară. Deschisă pînă în luna mai a.c., ea cuprinde peste două sute de piese, icoane, fragmente de iconostas și de frescă, sculpturi, sub înaltul patronaj al guvernelor celor două țări. Pînă acum, expoziția a mai funcționat la Paris, Moscova, Leningrad, Varșovia și Berlin, oferind cercetătorilor un prilej de studiu al unor monumente artistice de mare importanță. Presa austriacă subliniază că evenimentul de la Muzeul Artelor și Meseriilor, constituie „un tur de orizont fascinant al substanței artistice religioase de-a lungul secolelor". Exponatele sînt din secolele X—XIX.

● **APARIȚIA ÎN TRADUCERE FRANCEZĂ A CRITICII IDEOLOGIEI CONTEMPORANE,** volumul ginditorului marxist Galvano della Volpe, publicat și la noi cu **Critica gustului,** — creează prilejul unei dezbateri pe marginea evoluției dialecticii de la Hegel la Marx. Moartea, în 1968, a lui della Volpe acordă acestei culegeri statutul unui fel de testament intelectual, în care filozofui reia din perspectivă marxistă cele trei întrebări fundamentale, după cum notează Robert Paris : „Ce putem cunoaște ? Ce trebuie să facem ? și Ce putem spera cu certitudine ?"

● **AU FOST PUBLICATE SCRISORILE LUI FAULKNER !** Autorul epopeii Yoknapatawpha se revelă într-un mod cu totul neașteptat în corespondența sa. Romancierul violent, creatorul personajelor dezlănțuite, cu instincte puternice, a profeților puritani, era un timid, preocupat să-și apere cu orice preț intimitatea. El refuza cu obstinație discuțiile prețios literaturizante și prefera compania oamenilor simpli. Așa cum notează criticul John W. Aldrige în **Saturday Review : „În fapt, ceea ce** te izbește cu cea mai mare putere la lectura scrisorilor sale este marea puritate și concentrare a efortului pe care l-a depus Faulkner de a rămîne deasupra oricărei experiențe care nu avea de-a face cu îmbogățirea talentului său și a vieții care-i împărtășea materialul vital de care avea nevoie".

● **ȘASE GENERAȚII MAURIAC** au ilustrat jurnalul intitulat **Terasa Malagar,** din care a apărut de curînd tomul al IV-lea, redactat de Claude, fiul celebrului François Mauriac. Jurnalul a fost inaugurat de Jean-Paul, fiind apoi continuat de François și acum de Claude Mauriac. El reprezintă un extraordinar document social și literar, dacă ne gîndim că viața ilustrei familii s-a interferat cu evenimente hotărîtoare ale secolului și cu personalități de talia lui Valéry, Gide, de Gaulle sau Pompidou.

● **UN FILM CONSACRAT VIEȚII LUI SHAKESPEARE** este în curs de realizare la Londra, sub direcția lui Cecil Clarke, după un scenariu al dramaturgului John Mortimer, cu Tim Curry în rolul titular. Trama filmului urmărește mai ales viața lui Shakespeare la Londra, în jurul teatrului Globe și a carierei sale de actor și dramaturg. O mare atenție este acordată reconstituirii atmosferei elisabethane și a detaliilor de epocă. Turnarea peliculei a început la sfîrșitul lui ianuarie și se estimează că filmul va fi pe ecrane în toamna acestui an. Declarațiile autorilor : „Dorim să-l prezentăm pe Shakespeare-omul !"

● **LA LONDRA A APĂRUT „CATASTROFA"** — o revistă consacrată exclusiv marilor calamități naturale : cutremure, erupții vulcanice, uragane, etc., etc. Scopul ei este de a combate falsele interpretări ale fenomenelor naturale, înarmînd publicul cu explicațiile lor științifice, într-o formă accesibilă, precum și a pune la îndemîna cititorilor o serie de indicații pentru înlăturarea rapidă a consecințelor lor. Un capitol special este dedicat acțiunilor de apărare a mediului înconjurător și chiar de prevenire, pe această cale, a unor catastrofe.

● **UN PUNCT DE VEDERE INCITANT** apare în contribuția profesorului Samuel Y. Edgerton Jr. de la Universitatea Boston, apărută în revista **Cultures.** Edgerton consideră că descoperirea perspectivei a reprezentat o revoluție intelectuală hotărîtoare pentru Renaștere, conducînd la mari descoperiri științifice în matematică, biologie, fizică și alte domenii. Discipline științifice ca optica sau cartografia își bazează existența pe aceeași descoperire.

file de istorie, file de epopee

mannlicher 907

Scenă goală, lumină palidă fără artificii, impresie apropape ireală de uscăciune, gol imens, liniște rău prevestitoare. Bărbații în alb sau sumane cenușii, femeile în negru.

RAPSODUL RADU DE LA GIUBEGA:
Foaie verde fin ghizdei,
În anul '53
Cînd s-au coronat Știrbei
Puneai plugu pi-unde vreai
Și arai pe cît puteai.
Cînd s-au coronat și Ghica,
Bătrînii răsuceau chica.
Cînd s-au coronat și Cuza
La ciocoi le plesni buza.
Iar cînd veni Carol
Ne-a lăsat cu capul gol.
Carol ie lege de neamț
Bagă pe țăran în lanț.
GRUP DE ȚĂRANI:
Carol ie lege de neamț
Bagă pe țăran în lanț...

★

CRAINIC I *(bătaie de tobă)*: Contractul de învoieli agricole! Oameni buni! Ascultați contractul de învoieli agricole! Învoiți-vă cu domnii moșieri și apropitari că pămîntul e al dumnealor și este oameni buni!
CRAINIC II: „Fiecare este dator a face toate zilele de plugărit în dreptul fiecărui iscălit. Se va plăti 16 lei pe lună, una pereche opinci și mîncare, socotit luna de 32 zile lucrătoare".
CRAINIC I: „Vi se va da drumul odată la două săptămîni în ziua de Duminică, spre a merge acasă pentru a vă primeni".
CRAINIC II: „Acei care vor învoi vitele în altă parte, vor plăti proprietarului ierbăritul, ca și cum ar paște cu ele pe moșie".
CRAINIC I: „Chiar și acei care n-au vite sînt obligați a plăti ierbăritul a două vite, adică 8 lei, iar acei care au numai două vite, vor plăti pentru patru vite, adică 16 lei".
CRAINIC II: „Pentru libera adăpare a vitelor locuitorilor la puturile proprietății de pe moșie, va da fiecare 4 lei."
CRAINIC I: „Sămînța împrumutată de la proprietar se va înapoia cu o dobîndă de 30%."
CRAINIC II: „Pentru pescuit, fără deosebire de vinează sau nu, vor plăti de nume lei 20."
CRAINIC I: „Locuitorii sînt obligați a plăti cîte 3 lei pentru buruieni și papură."
CRAINIC II: „Oricine va ține de rău pe proprietar pentru daraveri de proprietate, va fi dat afară din moșie și i se va lua toată recolta, de proprietar."
CRAINIC I: „Acei care la observațiuni vor avea mențiunea «blînzi» înseamnă că zilele ce vor face pe acea moșie și sporul de preț va fi de 50 bani, adică 1 leu 50 bani, ziua la mașină..."
CRAINIC II: „Acest drept de a rezilia contractul nu-l pot avea și locuitorii, căci la caz de vor voi să se retragă, proprietarul este în drept de a debita în fiecare an pe locuitor cu rușfetul și zecimea cuvenită la suprafața de teren ce a subscris prin contract."

★

ȚĂRAN II: În mijlocul nostru se află domnul Vasile Kogălniceanu, fiul marelui om de stat Mihail Kogălniceanu, prieten al Domnitorului Cuza.
ȚĂRANII: Să ne trăiască!
ȚĂRAN III: Să-i ascultăm cuvîntul!
VASILE KOGĂLNICEANU: Am tipărit apelul-manifest intitulat: „Către săteni" în tipărnița „Gazetei țăranilor" din Mușătești — Argeș. Ne întîlnim sub același steag de luptă și pe aceleași poziții cu socialiștii. Ca democrat mă simt: „frate de cruce" cu partidul socialist.
„Iată ce am hotărît la Congresul din sala Oppler din București, unde au participat reprezentanții țărănimii: — împroprietărirea țăranilor, înființarea de islazuri comunale, o nouă lege a tocmelilor agricole, votul universal, egal, direct și secret, iar pentru deșteptarea țărănimii: școli în toate cătunele, învățămînt agricol, școli de adulți, șezători literare, conferințe, biblioteci, teatre."
„În ziua în care vom fi uniți nimeni nu va putea să ne stea împotrivă!"
GRUPUL ȚĂRANILOR: În ziua în care vom fi uniți, nimeni nu va putea să ne stea împotrivă!
V. KOGĂLNICEANU: Acest apel va fi răspîndit în toată țara prin incasatorii și abonații „Gazetei Țăranilor"!
GRUPUL ȚĂRANILOR: Acest apel va fi răspîndit în toată țara!

CE FACE REGELE?

(Grup de muncitori și intelectuali progresiști. Discuții aprinse)

I: Domnule Bacalbașa, considerăm că dreptul la răscoală este dreptul la viață în asemenea împrejurări!
BACALBAȘA: Pe stindardul celui mai serios și viitor partid al Țării va trebui să fie scris ca întîiul și cel mai important articol: scoaterea muncitorilor și țăranilor din sărăcie!
BELDIMAN: Ce face regele? Stă nepăsător. Îmbrăcat în haina celui mai fals constituționalism. La adăpostul celei mai ridicole iresponsabilități.
I: Domnule Beldiman, regele nu s-a mișcat și nu se va mișca niciodată la strigătul de durere al poporului!
BELDIMAN: Considerăm caraghioslic de prost gust povestea perdelei de fier a beizadelei Ghika și a burghezului anost Stolojan, care nu permite lui Carol I să afle ce se petrece în România. Sîntem datori a întreba: Ce face Regele?
II: Se înșeală Regele dacă crede că țara va consimți să plătească pe primul ei funcționar, cu aproape 5 000 000 franci aur pe an pentru a iscăli actele înfăptuite de miniștri aleși pe placul său!
III: Chiar domnul Calinderu, carlistul carliștilor, va găsi, sînt convins, scandalos de scump prețul acestor iscăliturI. Domnule Panu.
GH. PANU: Trîntor încoronat! A transforma o expoziție într-o arenă de petreceri, cu jocuri de călușei, cu ruletă, cu Café-chantant și cu luptători de circ este o rușine!
BELDIMAN: Jos Carol I! Jos regele și regalitatea! Trăiască Republica democrată Română!

★

(Fanfară de mare bilci ultrapatriotic)
CRAINIC I *(tobe)*: Mare ocazie mare! Vizitați cu încredere Expoziția jubiliară! Vodă Carol să trăiască, țara s-o chiverniséască. Mai spune și tu ceva nașule, că am răgușit!
CRAINIC II: Frați rrromîni, de la munte pîn la mare, luați mîncarea la spinare ș-alergați cu-nverșunare, pentru nimeni nu e greu să ajungă la Jubileu!
CRAINIC I: Lume, lume! Ce-i afară nu-i înăuntru! Și ce-i înăuntru nu-i afară! O fericire cum nu s-a mai văzut, șapte metri de la cap la coadă, doișpe de la coadă la cap!
CRAINIC II: Ia, micul Paris! La Jubileul, neamule! Ce n-ai văzut de cînd ești! Intră să te potcovești ca puricele din poveste! Cu 99 oca de fier. La picioare și la mîini! Sănătate și fericire lată, de la Vodă Carol și a lui mîndră ceată!
CRAINIC I:
Un comediante de bravură
Joacă de patruzeci de ani
Făcînd enormă tevatură
În fața a niște gogomani.
CRAINIC II:
Și joacă, — joacă prost, da-i iese!
Stau paf toți bieții gogomani.
CRAINIC I:
Acuma-mbătrînit în slavă,
Sub casca lui, de caraghioz
Și cam zaharisit la glavă,
Vrea chiar triumful grandios.
AMÎNDOI:
Nobil metal nu e oțelul
Dar scump destul, destul de greu...
Ca rol fu mare mititelul!
Hai gogomani la jubileu! (Muzici de bilci și mititei)
GRUP DE ȚĂRANI:
Cînd nu vom mai putea răbda
Cînd foamea ne va răscula
Hristoși să fiți nu veți scăpa
Nici în mormînt!

PE RĂZĂTOARE...

(Vînt aprig de primăvară uscată și săracă, în aer plutesc neliniști mohorîte. Minia rupe zăgazul)

RAPSODUL STAN ȘERBAN:
Anu nouă sute șapte
Pă luna dă-i zice marte
Cepu lumea să se revoalte
Cu topoare la spinare
Și cu furș-la suptioare
Să-i omoare pă ciocoi
C-a supt singele din noi...
(Scena se întunecă. Țăcănitul neliniștit al aparatelor de telegraf. Telefoane, telegrame, rapoarte...)
JUDEȚUL BOTOȘANI:
PLÎNGEREA ȚĂRANILOR DIN FLĂMÎNZI:
„...Pînă acum am răbdat mult, dar acum nu mai putem răbda că ne-a ajuns cuțitul la os, pentru că nu avem de unde să ne luăm hrana noastră și a copiilor. Sîntem amenințați să murim de foame."
CORESPONDENTUL ZIARULUI ADEVĂRUL: Locuitorii satelor Flămînzi, Rădeni, înarmați cu ciomege, furci, s-au răsculat gata pentru devastări... locuința arendașului Ion Caracaș a fost înconjurată de 3—400 țărani.
D-lui Ministru de Interne București
„Am onoare a vă raporta că orașul Botoșani a fost astăzi toată ziua în cea mai mare stare de revoltă — puțina armată de care dispunem a fost de nenumărate ori constrînsă a se retrage înaintea revoltaților, mai mulți soldați au fost răniți, împreună cu dl. Maior Boureanu, comand. 8 vînători. Armata a fost silită să tragă focuri, 8 oameni au fost uciși mai mulți răniți..."
Prefect Văsescu
JUDEȚUL DOROHOI:
„...300 de țărani sînt adunați în fața oficiului telegrafic din Darabani vociferînd și amenințînd cu devastarea tîrgușorului. Inspectorul comunal fiind asediat, deși înăuntrul Oficiului telegrafic, nu poate lua nici o măsură de ordine..."
Prefect Miclescu
JUDEȚUL OLT — Comuna Crimpoaia:
Subsemnatul Streția Zamfir Bălan, declar: Iuni, 12 martie 1907, eream cu toți oamenii adunați la Primărie, cînd vine Ion Ciocan din comuna Șerbănești de Sus, Costache Rindea și Matei Bucioiu din Crimpoaia și ne spune că noi ce stăm și nu punem foc la proprietari, au plecat cu toți devastînd și incendiind proprietățile din localitate și omorînd pe Momiceanu, moșier...
GIURGIU:
Domnului Ministru al justiției, București
Ordinul dumneavoastră Nr. 8022, raportăm: în afacerea răscoalelor țărănești din acest județ sînt implicați 378 indivizi, din care 327 deținuți și în curs de cercetare.
Procuror Vlașca, Gh. Alimănescu
ORDIN
Către ofițerii în subordine
„...Mă mîră lipsa de energie. Nu-mi comunicați numărul arestaților făcuți, numai pe acel al morților."
General Gigurtu
CONSULUL RUS BRUNNER DE LA IAȘI
Către Ministrul de interne Stolipin
Țăranii din nord-estul Moldovei, de-a lungul Prutului sînt în plină răscoală. Devastează orașe și tîrguri. Autoritățile sînt neputincioase. A fost declarată starea de asediu. Mișcarea se extinde.
CORESPONDENTUL ZIARULUI „DAILY NEWS"
Către Redacția ziarului din Londra.
...Răscoale teribile în Muntenia, mai ales în județele Vlașca, Teleorman, Dolj. Bande numeroase hotărîte încearcă să cuprindă orașele. Coloane mobile de cavalerie cu tunuri operează pretutindeni. Ieri, șase mii de răsculați, mergînd spre București au fost împrăștiați de artilerie. Doi mari proprietari asasinați. Opoziția dă concurs guvernului. Primul ministru Sturdza declară azi la cameră că speră să restabilească ordinea.
Damé — România
GRUP DE ȚĂRANI:
Nu căutăm dreptatea domnească frățioare
Luăm pe ciocoi ca hreanul și-i dăm pe răzătoare!

LA PARLAMENT...
(13 martie)

O VOCE: Domnilor și frați români, conservatori și liberali!
Patria este în pericol prin fapte necugetate.
TAKE IONESCU: În aceste împrejurări, toți rrromînii trebuie să ne dăm mîinile. Pentru salvarea țării! Să uităm deosebirile ce ne despart. (Își sărută adversarul politic.)
O VOCE: Țara, domnilor! Periclitată prin propaganda socialistă.
PETRE CARP: Care a zdruncinat temeliile ordinei sociale!
DUMITRU STURDZA: Domnule Carp, în aceste clipe grele pentru țarrra noastră, toți românii trebuie să se strrîngă în jurul tronului! Așteptînd de acolo salvarea.
GR. CANTACUZINO: Sper că domnul președinte Sturdza nu va adopta nici o măsură care va tinde la desființarea marei proprietăți.
DUMITRU STURDZA: Vă asigur domnilor, că așa ceva nu se va întîmpla!
O VOCE: Propun mobilizarea urgentă a rezerviștilor, domnilor!
ALTĂ VOCE: Avem exemple de nesupunere la ordine! Locotenentul Nițulescu ucis de țăranii răzvrătiți din Oniceștl, sub ochii trupei pe care o comanda! Ce spuneți dom'le general?
O VOCE: Cine ne apără, domnilor? Proprietatea, țara, legile: Sîntem în primejdie mortală...
VOCE: Dacă armata nu este în stare dom'le general Gigurtu, să asigure ordinea internă, vom fi obligați să cerem ajutor din afară!
GEN. GIGURTU: Armata vă va apăra domnilor proprietari!
ALTĂ VOCE: Da' pe armată cine-o apără?
PETRE CARP: Întîi represiune și apoi vom aviza! *(Urale și jumătăți de entuziasme.)*

MOARTEA SE PLIMBĂ PE ULIȚĂ

(Răpăit de bocanci, ordine militare, focuri de armă, în depărtare, canonadă.)

ORDINUL MINISTRULUI DE RĂZBOI, GENERALUL AVERESCU:
„Din rapoartele primite rezultă că unele trupe au cartușe oarbe; dați ordin sever, trupele nu vor avea decît cartușe de război, luînd măsuri imediate, cea mai mică abatere de la acest ordin va atrage o grea răspundere".
GEN. NĂSTUREL: „...dați ordin tuturor detașamentelor de sub comanda dv. ca, mergînd în localitățile răsculate să nu împiedice trupa de a ucide pe răsculați, să nu împiedice de a incendia casele lor".
GEN. GIGURTU: „Vă ordon să reprimați în mod exemplar, distrugînd totul și împușcînd pe capii răzvrătiților"
RAPSODUL RADU DE LA GIUBEGA:
Foaie verde și-o lalea
După ce că-i impușca
O groapă mare făcea
O sută cincizeci băga
Pînă groapa se umplea
Mulți pe-afară rămînea
Că nimeni nu îndrăznea
Să se ducă ca să-i ia
Că soldații foc trăgea
Nimeni nu s-apropia
C-așa ordinu avea.

★

ION DUMITRACHE *(comuna Mierea Bernici — Amaradia)*: „Noi am avut ca moșier pe Nicu Murgășan, ginerile lui Petre Gigurtu, fost general. Am găsit de cuviință să trimitem, pe un frate al meu în sat la Melinești. Ca să aducă lume la curte pentru răscoală: *(Scenă)*:
— Mă duc, dar n-am cal!
— Ia Petrache calul meu și du-te la Melinești. Spune oamenilor să vină aici să facem răscoală la curte, a zis învățătorul Butică. Am dat drumul vitelor și am pus foc. A doua zi ne-am pomenit cu căpitanul Șoimulescu de la Reg. 26 cu armata. *(Scenă)*:
— Mă Petrache, spune tu cine te-a trimis la Melinești? Al cui a fost calul?
— Dom'le Căpitan al meu a fost calul.
— Măi, noi am auzit că a fost al altuia.
— Eu m-am dus.
— De ce?
— De suferința pe care o sufeream cu boierul!
— Păcat de tine să mori!
— Domnule căpitan, eram prea asupriți de boieri!
I-au legat la ochi, om de om, i-au dus într-un zăvoi la Amaradia, a pus salvă de foc în ei și i-a împușcat".
CONSTANTIN UNGUREANU *(Vulturești-Drăgășani)*:
Ion Șt. Giurea a fost împușcat în gleznă. Taică-său l-a dus la spital la Drăgoiești. Acolo la spital vine moșierul Iliescu cu armata. S-a dus la el și a început să-l injure: *(Scenă)*.
— Ai venit să pui foc la averea mea? Să-ți dau averea ție?
L-a luat de piciorul zdravăn și l-a sucit pînă n-a mai putut. Apoi dă ordin la doctor:
Pă ăștia bătrîni să-i lași să moară. Sînt bătrîni. Astuia din Vulturești să-i tai piciorul de la genunchi. De atunci Ion Șt. Giurea are un picior de lemn.

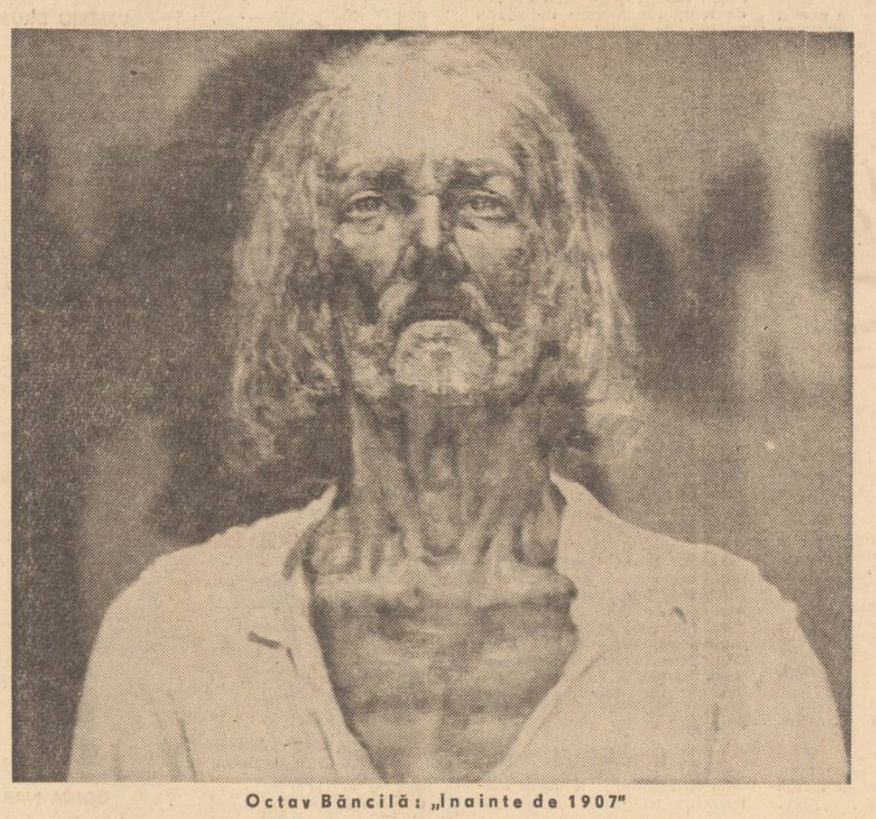

Octav Băncilă: „Înainte de 1907"

Teatru-document de MIHAI GEORGESCU

RAPOARTE; DECLARAȚII; MĂRTURII

„...Focul artileriei a avut efect asupra 150 case din Vieru și vreo 200 case din Stănești. Trupele de sub comanda colonelului Lambru au operat arestări la Tîrnava de Jos. Cei din Tîrnava de Sus opunîndu-se cavaleriei, s-a întrebuințat artileria. Numărul morților nu se cunoaște".
Prefect Vlașca, GHICA

„...În ziua de 15 martie au fost incendiate în județul Olt următoarele comune: Drăgoești, Geamăna, Dumitrești, Virgulеasa, Ibănești și Floru.
Satul Băilești a fost bombardat în aceeași zi. La orele 6 dimineața se găseau în sat 42 de morți și o sută de răniți.
În ziua de 19 martie în județul Olt s-a tras cu tunul asupra răsculaților din satele Radomirești, Mihăileștii de Sus, Mihăileștii de Jos. Au fost morți. Nenumărate case rase de pe suprafața pămîntului".
Prefect Olt, indescifrabil.

PETRE RĂDULESCU *(revizor școlar)*: „Cu acea ocazie s-a făcut experiența reală a penetrației glonțului Mannlicher; la teorie se scria că poate trece prin șase oameni așezați în flanc. Aici a avut eficacitatea prin doisprezece. La Pătule se mai vede încă vestitul gard de execuție, ciuruit și spart de gloanțe".
GRUPUL GRADAȚILOR: Foc ați vrut, foc v-am dat!
RADU DE LA GIUBEGA:
Foaie verde foi domnești
Cînd a fost la Băilești,
Stai în loc și te gîndești:
Cîncizeci de case, la rînd,
Le-a bombardat la minut...

★

MANIFESTUL MUNCITORILOR SOCIALIȘTI: *„Către concediați și rezerviști!"*

M. 1: „Acum cînd vîntul răscoalei țărănești se întinde, stăpînitorii s-au gîndit la vești lor sprijin — armata.
M 2: Ei au trimis pe cîmpul revoltelor armata spre a înăbuși în sînge mișcarea ce a izvorît din nedreptăți și împilări.
M 3: Mobilizează acum contingentele de concediați și rezerviști, vor ca arma muncitorului soldat să se îndrepte în pieptul muncitorului la lopată.
M 4: Ca muncitori cinstiți, ca tovarăși bravi știți datoria lucrătorului încătușat în livreaua cazonă!
TOȚI: Să nu tragă niciodată în cel ce suferă! În tovarășii de muncă, în frați, surori sau părinți.
M 1: Să luminăm pe cei cu care vom intra în vorbă, să nu omoare pe semenii lor, să nu ne omorîm pe noi înșine. Pricina relelor țărănești este:
TOȚI: Nedreapta cîrmuire burgheză, sălbatica exploatare capitalistă. Dați-vă de partea răsculaților. Niciodată gloanțele voastre în pieptul țăranilor asupriți! Trageți în vînt!"
PREFECTURA CRAIOVA *(Raport)*: Marți, 13 martie. 10 soldați cu un sergent major trimiși la Segarcea pentru a apăra Lipovul de Sus, proprietatea domnului Ștefan B. Vlădoianu, deși au tras toate cartușele, n-a căzut nici un răsculat. Domnul proprietar bănuie că soldații trag în aer.

★

GRUPUL MUNCITORILOR: Guvernul în loc de dreptate, în loc de legi trimite armată. Singele muncitorilor de la țară, curge. E datoria noastră să vă chemăm la luptă!
M 1: Comitetele de acțiune ale cercurilor România Muncitoare din orașele Galați și Brăila, vă convoacă la marile întruniri de protest care vor avea loc Duminică 11 martie!
M 2: La mitingul din București, sala Eforiei, 5 000 de muncitori au răspuns chemării lansate de socialiști, solidarizîndu-se cu răscoala țăranilor!
M 3: La Ploiești 150 muncitori de la cazangeria „Carol Klein" au intrat în grevă!
M 4: La Galați 700 muncitori ai fabricii de cherestea au încetat lucrul!

REPRESIUNEA CONTINUĂ

CORESPONDENTUL ZIARULUI „ROMÂNIA MUNCITOARE":
„...închipuiți-vă 109 case arse. Nu le-a rămas nimic, decît 2—3 pari jumătate tăciune pe care i-au pus cruce în bătătură și asupra lor și-au făcut din paie și cîrpe un adăpost în care stau îngrămădiți cu femei și copii".
PLÎNGEREA ȚĂRANILOR DIN BĂILEȘTI:
I: Noi arserăm un singur pătul al prințului Știrbei. Nouă ne-a ars tot.
II: N-a rămas unul căruia să nu-i fi pus foc. Foc ați vrut, foc v-am dat! Așa ne-a spus domnu' căpitan...
III: M-au prins, m-au legat cot la cot, m-au bătut cît au vrut. Mi-a ars casa. Mai bine mă ucideau. La ce păcatele mai trăim...
RADU DE LA GIUBEGA:
Foaie verde porumbari
Atuncea trei circiumari
Care sînt proprietari
Unul este Mateescu
Altu, Ilie Mirescu
Și cu Ștefan Crețulescu
Cîte trei mi se vorbea
Și-o comisie făcea
Care, după cum voia,
Aceluia zile-i da;
Iar pe care-l acuza,
Afară în curte-l scotea
Și cincizeci de gloanțe-i da,
Fereastră prin el făcea
Mulți nevinovați murea...

(În scenă sînt împinși, cu brutalitate, cîțiva țărani. Sînt loviți și îmbrînciți cu patul puștii. Întuneric. Rafale, împușcături.)

LUNGULESCU SACHELAR *(preot)*:
...„deși cu cinci minute mă întîlnisem cu majorul comandant al trupelor, mergînd cu tunurile și trupele în direcția opusă și deși vorbisem cu d-sa în șosea, sub bătaia vîntului și a zăpezii, nu mi-a spus că cu 10 minute mai înainte s-au executat 30 țărani prin împușcare. Acea veste mi-o aduceau țipetele. M-am dus la cei morți. Treizeci de țărani zăceau unul peste altul ciuruiți de gloanțe. Apoi, femeile: soții, mame, fiice, căutîndu-și pe ai lor în cele mai sfîșietoare țipete și desnădejde..."
TR. SEVERIN
către Ministerele de Război și Interne, București
Sectorul regimentului 5 roșiori: În Salcea împușcat 5 capi răscoală. În Pristol împușcat 7, distrus 5 case. În Girla Mare împușcat 3, distrus 12 case. În Jianu împușcat 5, distrus 4 case.
Sectorul I. Batalionul regim. 17: Conacul ars și devastat. Împușcat 9 răzvrătiți, ars 12 case.
Sectorul III. Batalionul regim. 18: Bombardat satul Gvardenița cuib de răsculați: 3 morți, 4 răniți, satul ars.

★

PAUL BUJOR *(în timpul relatărilor, scena poate fi reprodusă)*:
Am fost martorul represiunilor. Bătrînul Paltiș, înțeleptul satului, cum îi ziceau oamenii, fusese rănit. Un glonte îi străpunse șoldul. Satul era ruinat, pustiit de tunuri. Noaptea tîrziu se tîra prin șanțul din marginea satului spre locul hecatombri. O tăcere de mormînt învăluia văzduhul. Se tîra spre mormanul ce mijea în întuneric... Ajunse cu greu. La doi pași zări trupul feciorului său. Încercă să se ridice. Să se apropie. Un glonte îl culcă la pămînt...
SCRIITORUL I. C. VISARION *(Vorbele martorului sînt însoțite de jocul actorilor)*: „Învățătorul ceru căpitanului să-și vadă nevasta și copiii. A doua zi urmau să fie împușcați. Cererea i-a fost respinsă
— A venit ordin să vă trimit la Giurgiu, spuse căpitanul, 12 soldați au înconjurat pe arestați. În fundul grădinii soldații săpaseră groapa. Căpitanul dădu ordin să se tragă. Arestații căzură trăzniți. Învățătorul avea mîna de care era legat de frate-său ruptă, iar frate-său fusese lovit în picior.
— În groapă cu ei, strigă căpitanul.
— Nu ne îngropați de vii. Împușcați-ne!
Au fost aruncați în groapă.
— Nu dați pămînt! Nu ne îngropați de vii!
— Dați-le pămînt! Pămînt au vrut...

EPILOG

CRAINIC I *(bătăi în tobă)*: 11 000 de țărani uciși! Oameni buni! S-a așternut liniștea în țară. Pe case, pe oameni, pe sate. Țăranii-soldați i-au învins pe țăranii-plugari! E pace în țară și pace în cimitire!

CRAINIC II *(mimînd)*: — Vă rog de concediu dom'le maior!
— Cum? Ești nebun!
— Trăiți dom' maior. Trebuie să-l îngrop pe tata. Vezi-l, zace acolo între morți!

CRAINIC I: Bucură-te țară! S-a potolit răscoala! Țăranii au pămînt. Au fost acoperiți cu pămînt. Pămînt mănos. Vor crește mai bogate lanurile. Proprietarii și arendașii pot fi mulțumiți. Casele voastre pot dormi liniștite.

(CORTINA)

— Fragmente din lucrarea dramatică „Fără lege și judecată" —

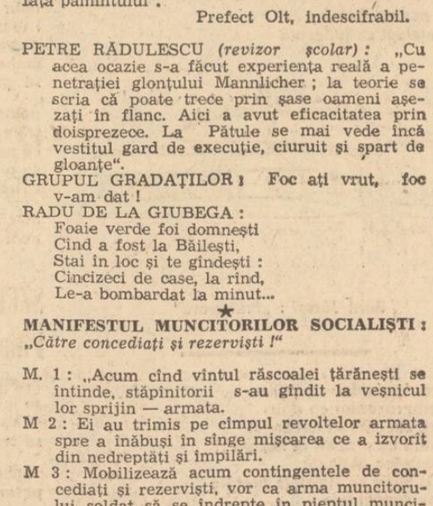

Traian Brădean: „Celor ce au vrut pămînt"

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef: Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Bals (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an —52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
15
(780)
Sîmbătă
9 aprilie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

patria – idealul suprem

Drepturile omului, acolo unde se naşte el

E dificil să-ți închipui pămîntul înghețat, prins în rotunjimea sa cosmică de vînturi care suflă de-a dreptul din peșteră. Din litera și spiritul unor dogme care încearcă să șteargă orice graniță și care propovăduiesc, să zicem, binecunoscuta libertate universală. Sau drepturile — cită zarvă nu se face și pe această temă ! — drepturile omului căruia i se făgăduiește o patrie de împrumut. Calul troian, se vede treaba, este reinventat cînd și cînd și introdus, parașutat în aer, pentru ca să auzim ceea ce am mai auzit, de altfel, vocile iritate, chinuite ale sfătuitorilor de dreptate. Și odată cu ei, chiar în vecinătatea lor imediată ca și mai departe, aiurea, se agită cercuri revanșarde, reinvie minți rahitice purtătoare de gloanțe în loc de creier. O garanție a libertății sînt drogurile. Șomajul, nu ? Această maladie socială care cuprinde mii și mii de oameni care nu pot, nu mai îndrăznesc să spere în ziua de mîine, flagelul cumplit din cauza căruia pauperizează inimi și conștiințe ale căror energii, într-o lume mai dreaptă, s-ar elibera de deznădejde și agresiuni ?!.

Am avut prilejul să văd, o noapte întreagă, într-un mare port de la Mediterana, cum sute și sute de docheri așteptau să fie strigați, însemnați pe o listă care devenea și stat de plată pentru a doua zi. E un ritual de o tristețe zguduitoare. Cei ce nu-și auzeau numele plecau către casă, sperînd în norocul unei alte nopți, a unor alte „strigări". Erau liberi. Dar interesa și interesează pe cineva ce fac acești oameni cu libertatea aceasta, de acolo, atît de poleită și proslăvită cu toate mijloacele posibile, de la reclame și studii de sociologie și pînă la racolarea, pînă la sechestrarea, la ademenirea cu mii și mii de promisiuni a însului care să completeze de fapt rîndurile celor ce nu au ce face și se transformă subit în marfă, în capital pentru potentați ?

Umanitatea nu se constituie în genere și nu reprezintă doar suma unor norme și principii de natură juridică sau morală, cît mai ales o întinsă experiență revoluționară a lumii cu toate focarele ei de conștiință și sensibilitate între care acelea politice și sociale sînt în măsură să dea dimensiunea și traiectoria spiritului umanist cel mai autentic, dialectica lumii înseși aflată în permanentă construcție și motivare a sa. A vorbi, însă, în numele acestei umanități, pentru a ascunde de fapt tot ceea ce o alterează și o subjugă, întorcînd spatele la realități care

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

Frăția slovelor

Rîndurile de față au fost materializate inițial în cuvinte maghiare. Și-au aflat apoi echivalența în limba română. Acest amănunt al devenirii textului nu este lipsit de semnificație, cum ar putea părea eventual unora. El ne relatează ceva aparte : în România socialistă activitatea scriitoricească se desfășoară, alături de limba română, și în limbile naționalităților conlocuitoare. Prin grija partidului, în spiritul măreților idei ale comunismului, ni se asigură posibilitatea de exprimare scriitoricească în limba noastră maternă. Deci, dintr-un aparent amănunt putem să deducem coordonatele unei libertăți fundamentale a creației : folosirea nestingherită a limbii materne, și chiar mai mult, posibilitatea de a transforma această limbă moștenită de la strămoși într-un instrument modern și adecvat exprimării realităților noi, socialiste din patria noastră.

De fapt termenul de scriitor maghiar din România conține în sine coordonatele între care se desfășoară creația literară maghiară din țara noastră. Trăim și activăm în patria noastră, Republica Socialistă România, pe pămîntul nostru natal, într-o țară, care prin însăși structura ei socială este menită să fie mamă bună și grijulie a tuturora care o populează, iar noi, cu toții, sîntem fiii ei credincioși, fie că ne exprimăm în limba română, maghiară, germană sau sîrbă. Ne străduim cu toții să dăm opere valabile și durabile — pe măsura posibilităților noastre individuale —, să îmbogățim patrimoniul nostru spiritual comun. Sîntem legați de acest pămînt natal prin nenumărate, vizibile și invizibile legăminte. Aici am crescut ! Acest pămînt este martorul fidel al trecutului nostru, plin de momente înălțătoare, care atestă trăinicia comunității noastre milenare de luptă înfrățită, soarta comună a românilor, maghiarilor și a altora care au făurit istoria acestor meleaguri.

Realitățile patriei dau sevă muncii creatoare, opera scriitoricească poate să se înalțe oricît de sus, poate să zboare cît de departe în timp și spațiu prin forța imaginației ; totuși, dacă are valoare estetică și ideatică, nu poate să vorbească decît despre viața noastră, despre problemele noastre, despre străduințele noastre personale și colective. Astfel, și lucrările scriitorilor maghiari din România relatează despre viața noastră : ce se întîmplă cu noi aici și acum. Acest program literar — aici și acum — rezumă esența străduințelor noastre, căci **aici,**

Kovács János

Continuare în pag. a 7-a

Întîlnirea celor trei timpuri

Ca bănățean m-am bucurat nespus de mult cînd am aflat că timișorenii s-au hotărît imediat să adopte copiii rămași orfani în urma catastrofei și că personalul medical din orașul meu de baștină a deschis marea acțiune de donare de sînge — atît de necesar în aceste zile — colecționînd mai întîi sîngele din propriul lor corp ; și că arădenii s-au oferit numaidecît să construiască aici la București, începînd cu analiza solului portativ și terminînd cu platformele acoperișurilor, case ce vor contribui la completarea șirurilor întrerupte în ziua de 4 martie. Știu că celelalte județe n-au fost cu nimic mai prejos, dar eu urmăresc — de cînd mă știu — cu prioritate felul în care se înscriu plaiurile mele natale în spațiul României și în timpul socialist, deoarece țin la aceste plaiuri, țin la acest spațiu și țin la acest timp !

Iată de ce cuvîntul patrie nu se lasă redus la un Lippenbekenntuis, adică la o declarație, numai dînd din buze, cum își închipuie unii care ne îndeamnă să părăsim meridianele geografice și sociale în care ne-am născut, ne-am format, ne-am croit drumul spre calitatea de a fi om. După un cîntec din bătrîni patria este casa în care stai și copacul din fața casei și banca din umbra acestui copac, dar pînă și aceste simboluri prescurtate vizează infinit mai mult. Căci dacă s-ar reduce doar la aceste lucruri materiale, atunci o casă mai frumoasă, un copac mai frumos și o bancă vopsită în nuanțe mai plăcute ar putea fi implicit și o patrie mai frumoasă. Dar vezi că și acest cîntec succint se încheie cam așa : „și dacă-i regăsesc vre-o dată, rămîn acolo viața toată". Pentru că în cuvîntul patrie e implicată lupta strămoșilor pentru pîine și împotriva morții, așa cum reiese ea — cu limpezimea crudă a vremurilor din paginile îngălbenite ale cronicelor conviețuirii. În cuvîntul patrie sînt înglobate și peisajele create de om, începînd cu zidurile străvechi ale fortărețelor — în molozul cărora mai poți citi și astăzi semnele atacurilor dușmane, dar și siluetele dantelate ale uzinelor moderne create de oamenii cu diferite limbi materne, însă în limbajul faptelor comune și în baza idealului nostru comun : de a face această țară cît mai frumoasă. Iar acest „frumos" în înțelesul nostru nu se lasă redus la dimensiuni pur estetice : aici concordă laturi emoționale și laturi rționale, frumuseți exterioare și frumuseți interioare, oamenii considerînd țara parte din ei, iar țara pe fiecare dintre locuitorii săi parte din ea.

Franz Storch

Continuare în pag. a 6-a

Gabriela Drăguț Pătulea : „Sărbătoarea"

Prilej de meditație

Recent, într-o adunare, mi-a fost dat să aud unul dintre acele lucruri care, fericit întipărite în memorie, caracterizează personalitatea unui om al condeiului mai spontan, mai bine și în ultimă instanță mai exact decît o pot face multe alte definiții critice. Se rostiseră, pînă în acel moment al discuției, și aveau să se rostească și în continuare, numeroase cuvinte frumoase, pătrunzătoare, aprobative, semn că acest scriitor impresionase pe cei de față nu numai prin cărțile sale, dar, deopotrivă, le spusese ceva, fiecăruia cite ceva și în asta consta de fapt frumusețea relatărilor, și prin întreaga lui conduită umană. Eu însumi, încercînd să-mi explic cum de reușea fiecare pagină scrisă de el să dobîndească o forță iradiantă de captare și persuasiune, cum se întîmpla ca mai orice problemă asupra căreia se exprimase sau se exprima să devină o problemă a sa, intimă, adică să poarte pecetea inconfundabilă a modului său de a simți și raționa, cum se făcea că lucrul pe care il aborda în scris, deși, poate, uneori, il mai dezbătuseră și alții, se însufleția aici cu o respirație inefabilă și totuși transmisibilă, imi răspunsesem că asta se petrecea datorită faptului că nimic din ceea ce aducea în discuție acest scriitor nu părea a nu fi trecut prin prisma propriului său efort de cunoaștere și de înțelegere. Ceea ce era extraordinar era însăși senzația acestui efort care înconjura ca un halo adevărul însușit la capătul său ori dilema rămasă încă neelucidată și pe care acest mare scriitor nu se sfia s-o prezinte astfel, cu toate că investise în cercetarea ei pasiune și inteligență și o asemenea investiție îi determină pe mulți alții, dintr-un orgoliu al inteligenței, să creadă problema asupra căreia se apleacă fiind ca și rezolvată din moment ce mintea lor se ocupă cu ea.

In fine, în mijlocul tuturor acelor luări de cuvînt care se străduiau să circumscrie cît mai pregnant personalitatea marelui scriitor care solicitase primirea în partid s-a auzit glasul unui coleg de generație povestind o întîmplare petrecută cu cîțiva ani în urmă. Despre ce era vorba ? Apăruse în acei ani un roman care avea ca subiect desfășurarea unui mare proiect constructiv. Romanul, socoteau cei mai mulți, prin-

Dan Cristea

Continuare în pag. a 6-a

• **ÎN ACEST NUMĂR :** • „Tineri scriitori — reporteri în satul românesc de azi" — **Semnează :** • **Iulian Neacșu** • **Cornel Nistorescu** • **Ion Longin Popescu** • **Alexei Rudeanu** • **Gabriel Gafița** • Remember **de A. E. Baconsky** • Ferestre **de Marin Sorescu** • Atelier literar **de Geo Dumitrescu** • Mapamond : **„Lumea capitalului — lumea unde cuvintele mari nu pot ascunde alienarea morală"** • **Un jalnic „cîntec de sirenă"**

Eugen Jebeleanu *Arena*

Fabulă

Am cunoscut o dobitoacă
ce nu era nici bou, nici
vacă
și nici măcar vre un
viței.
Era din toate puțintel
Avea un cap ca de găină
Oua mici ouă de lumină
Da lapte alb ca de faianță
dar nu cerea nici o chitanță.
Avea și unele
defecte :
în fulgi nu ascundea insecte,
și-un altul, încă și mai
mare :
oua, dar fără cotcodare.
Și ani la rînd a dat
și lapte
și ouă, fără pic de șoapte,
pînă ce lumea'nfuriată
strigă : — Să termine odată !
Ce se tot ouă astă vacă !
Să vină gaia s'o prefacă.

Și a cîntat îndată gaia
și a pierit făptura aia...

Confruntări

Afirmație și negație în literatură

A început literatura a fost afirmație și receptare resemnată a unei realități comprehensibile la modul rațional sau mitice. Afirmația viza actul eroic și munca obișnuită a oamenilor, supunerea față de tradiție și respectul virtuții, conform cu virsta intelectuală a oamenilor din anumite etape istorice.

Dar actul literar relativ statornicit între individ-grup-sistem a fost tulburat pe diferite căi. Antigona apără tradiția și nu se supune normelor tiranice stabilite de rege, Clitemnestra calcă legile elementare ale moralei, Orestre ucide, Oedip păcătuiește fără să știe, Fedra se lasă copleșită de pornirile incestuoase etc.

Pe această cale își face loc negația în literatură sub formele ei cele mai imediate de manifestare. Scopul ei este să dezvăluie **abaterile de la normele** grupului social și ale sistemului, dar și erorile de ordin moral. Este adevărat că multe acte de comportament sînt explicate prin voința zeilor. Ei sînt singurii cărora li se acceptau orice acte arbitrare cu resemnarea caracteristică celui ce se supune față de o forță copleșitoare și misterioasă.

Nesupunerea față de hotărîrile zeilor are întotdeauna în literaturile mitice consecințe tragice. Mitul revoltei prometeice și modul de sancționare a îndrăznelii sale constituie pilda cea mai evidentă. Semnificația acestui mit este atît de cuprinzătoare încît modul de comportament al scriitorilor din toate timpurile față de el, demonstrează o atitudine de supunere sau una de revoltă. Diferența de viziune între Eschil și Goethe, de pildă, este imensă.

Negația s-a instalat în literaturile antice mai ales în comedie. Libertatea ei de expresie era însă circumscrisă la sfera oamenilor simpli și la **abaterile de la normalitate** care stîrneau rîsul.

Creația literară evoluează multă vreme pe această cale. În raport cu năzuința literaturii spre zone de expresie cît mai largi, se instituie mereu alte tipuri de restricții destinate să le bareze. Religia și tot corsetul de legi de tip feudal sînt cele mai cunoscute.

În acest context, spiritul laic din epoca Renașterii se constituie ca o nouă tentativă de liberalizare, mascată de cele mai ingenioase modalități literare. Niciodată nu au apărut atîția „nebuni" și „furioși" în creația literară, ca în această perioadă. Omul armonic, total, era doar o năzuință. Acest ideal, minat de atîtea motive de frustrare, a întreținut acea dialectică a **afirmației și negației,** determinată de ancorarea fanatică în spiritualism sau de deviații de la un cadru prea strîmt de afirmare. Mitul nebuniei în literatura renascentistă era astfel o formă mascată de negare, direcționată într-un domeniu sau altul, declanșate de acte de frustrare, neputință, traume etc. Pentru Orlando, Don Quijote, Ofelia, lumea claustrată din **Corabia nebunilor,** viața nu este vis, ci căutare. Corectivul visului care supune avea să apară odată cu spaniolul Calderon de la Barca.

În comparație cu aceste acte de evaziune negatoare, literatura de curte din secolul al

Romul Munteanu

Continuare în pag. a 7-a

Recrudescența subumanului

Nu mai eram destul de copil ca să percep groaza acelor luni de toamnă și iarnă ale anilor 1940 către 1941, strania agitație care plutea în aer, ciudatele personaje — de nimeni din noi copiii micii școli din Vatra Dornei cunoscute — care ne rechiziționaseră sala de clasă și pe care le surprindeam înfigîndu-și, în pauze, revolverele sub brăcinare. Găseam, prin bănci, mucuri de țigări și grătare de plumb, sinistre simboluri ale gratiilor între care acești golani cu salivă abundentă și alt glod decît al țării, pe picioare, se pregăteau să închidă România. Pleznetele gloanțelor, zbieretele haidamacilor cu masivă cucernicie au brăzdat acea epocă din viața mea, încheind-o cu un eveniment pe care n-aveam să-l uit multă vreme. Într-o dimineață de ianuarie, orașul a fost bulversat de vestea că, peste noapte, legionarii au ridicat toți bărbații evrei și i-au închis în subsolul sinagogii. Execuția urma să aibă loc peste cîteva ceasuri cînd semnalul de triumf al puciului ar fi sosit...

Ce s-a întîmplat, cît de neagră a fost pentru sufletul țării acea vreme, cît de departe au ajuns bestialitatea și violența ridicate la rangul de mijloace de construcție politică, aveam să aflu din cartea de istorie. Urmele sîngeroase ale crimei legionare au îndurerat adînc țara. Ștergerea lor, risipirea coșmarului, vindecarea rănilor au fost preceptele adolescenței noastre. Cu amintirea violentată, cu copilăria împinsă brutal într-o vîrstă cînd locul visului, întregirii sufletești era luat de teamă, de presiunea morții, am participat atunci la o lucrare mai mult decît de reconstrucție, de construcție a unei țări noi. Împotriva urîțeniei sufletești, a absurdului, a spiritului de cavernă, a bunului plac, a dezmățului durității ne-am ridicat cu adolescența și tinerețea noastră. Împotriva ieșirii la lumină a milurilor subumanului. Împotriva violenței și scuipării în suflete.

Eliminarea pegrei legionare nu s-a înfăptuit de la sine. A fost nevoie de luptă, de luptă reală, plătită cu tributul atîtor vieți de neînlocuit...

Astăzi, la atîția ani de atunci, simpla știre de ziar pare neverosimilă. Mitinguri revanșarde, întruniri ale unor foste căpetenii fasciste, răpăituri de tobe purtate (deocamdată) de copii nevinovați, svastici pe banderole, încăierări după care se ascund planuri de dominație, vise de putere, proiecte de crimă. Sigur, în lumea a-

Platon Pardău

Continuare în pag. a 7-a

Jurnal de poet

țăranul român

Omul acestui pămînt românesc, cel mai vechi de zile în lumina acestei Patrii, aici în Carpați, fața blondă, luminată de lacrima bucuriei și a suferinței deopotrivă, omul răbdării și al lucrării, omul privegherii și al îndelungei nădăjduiri, cel care nu va pieri niciciod, cel ce nu se mîndrește, nu se trufește, nu se bucură de nedreptate, nu cîrtește, nu vorbește rău altuia, omul iubirii mai presus de crugul stelarelor puteri, acest chip senin al purității, cu casa plină de prunci, lemnarul acesta al Transilvaniei, acest fiu al păcii și al statorniciei, Țăranul român, temelia neamului românesc care a păstrat sămînța multimilenară a ființei noastre pe această roată a Carpaților din leagănul mării pînă în leagănul spînzurat de grinda caselor de stejar din Maramureș, mîna aceasta smerită de focul hărniciei, aurită de umbra Voronețului, această sămînță care știe să se dăruiască pentru a aduce mai multă roadă : il văd pe tatăl meu Ioan prin inima copilăriei cu coasa în spate înainte de ivirea zorilor pătrunzînd în lucrarea cea grea, îi aud graiul de îndemn bivolilor răstigniți în jug pe dealurile satului transilvan ars de secetă și blîndețe, il aud pe tata bătrîn Ioan lucrător cu ciocanul minerului, îi văd lampa vînătă spînzurată de pridvor și straița cenușie în care purta bruma de pîine și sare din sat în adîncul pămîntului să-i vlăguiască mădularele, il aud pe Simionul Diacului, tata bătrîn din Deal, cu șapte prunci în casa de șindrilă, fost iobag, cu ferăstrăul și securea plecat la făcut metere pentru o brumă de mălai, o văd pe mama bătrînă, Teodosia, în straiul negru al satului, cuviinței, nevedind cioareci și suman, cămăși și poale de cînepă, aud pe maica mea rostind cuvinte șoptite înainte de-a adormi mulțumită, aud satul meu transilvan șopotind în cosmos pe limba țărănească a neamului meu incercat de istorie dar neînfrînt, acești oameni întemeiați în ființa iubirii, simt zvicnind în dreapta aceasta ajunsă la bucuria rostirii singele nobil al neamului meu de țărani și viața mea nu poate fi decît prinos de recunoștință în lumina și spiritul strămoșilor.

Ioan Alexandru

Ion Sălișteanu : „Clipe de odihnă"

Actul de conștiință al unui istoric

Personalitatea lui Radu Rosetti amintește, prin spiritul justițiar și atitudinea intelectuală, de generozitatea luminată a pașoptiștilor. Era descendent, pe linie maternă, dintr-o familie domnitoare moldovenească și, pe ceă paternă, din marea boierime. Cu o asemenea genealogie, chiar dacă averea îi era destul de modestă, putea face o sigură carieră politică în partidul conservator al cărui membru a fost. Dar acest boier de stirpe nu agrea politica, preferind lumea cărților. Îl absorbea istoria Moldovei pe care a evocat-o în citeva remarcate cărți de bună literatură. După romanul din 1905 **Cu paloșul** (în 3 vol.), cel din 1912, **Păcatele sulgeriului** și două volume de nuvele **Poveștile moldovenești** (1920, 1921), dintre care unele excelente prin atmosferă și portretistică, Radu Rosetti s-a impus prin **Amintirile** sale. Publicate în două volume în 1922 și 1927 (ultimul postum, pentru că scriitorul a murit în 1926), aceste **Amintiri,** de o mare savoare și o catifelată limbă patriarhală au fost considerate de Lovinescu drept „cea mai prețioasă contribuție memorialistică din literatura română".

În ciuda acestor merite incontestabile, personalitatea lui Radu Rosetti ar fi alunecat în uitare dacă nu ar fi uimit prin lucrările sale istoriografice. Ba era mai mult decît uimire. A iritat pur și simplu marea moșierime și factorii de autoritate din partidul conservator. Faptul era într-adevăr puțin obișnuit. Un boier, și încă de viță atestată într-un arbore genealogic impresionant, membru al partidului conservator, să ia apărarea țărănimii nu era, în epocă, o atitudine oarecare. Mai ales că lucrările sale **(Originile și transformările clasei stăpînitoare din Moldova, Pămîntul, sătenii și stăpînii în Moldova,** și, mai ales, **Pentru ce s-au răsculat țăranii)** au apărut între 1906 și 1908, adică în plină perioadă de agitație în lumea rurală.

Z. Ornea

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

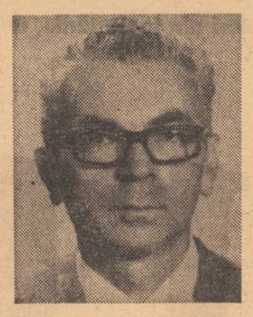

MIRCEA ZACIU:
„Teritorii"

MARCEL PETRIȘOR:
„Călătoria spre soare răsare"

Teritorii este romanul unui critic. *Avertismentul* din capul volumului lui Mircea Zaciu nu are rostul de a descifra misterul cărții ci de a i-l spori. Nu vom ține deci seamă de sugestiile ce ni se fac aici ci ne vom adresa direct textului acestor *Teritorii* mai curînd o carte de confesiuni, decît un memorial de călătorie. Ea seamănă cu un sertar secret și nebănuit care odată deschis ne pune în posesia unor file revelatoare pentru viața cealaltă a criticului, aceea care nu trece de obicei în cronici, articole, studii. Altfel spus, *Teritorii* destăinuie pe autorul lor mai mult decît oricare scriere anterioară dezvăluindu-ne latura lui cea mai sensibilă.

Este sigur de altfel că și autorul a gîndit cartea ca pe un roman de o factură specială, deloc singulară de altfel în istoria modernă a genului. El scrie un jurnal, adesea retrospectiv, cum o și mărturisește, și știe că „jurnalul nu-i decît o mască pentru bătrînețe". Mircea Zaciu nu e un ingenuu autor de jurnal care notează în chip spontan aspecte și fapte întîmplătoare. Așezat la masa de scris e apăsat de toată istoria genului pe care-l încearcă și pe care-l recapitulează în propria-i carte. El știe că jurnalul înseamnă contrafacere și-și compune retrospectiv memorialul așa cum un romancier își compune romanul. „Scriitorul se observă involuntar cu ochi de pictor și își caută totdeauna o lumină favorabilă", notează el undeva. Altfel spus personajul oricăror însemnări intime e rezultatul unei proiecții a propriului eu în lumina unei aspirații. În acest punct, deosebirea dintre jurnalul înțeles astfel și roman devine foarte mică, dacă acceptăm definiția după care romanul este proiecția uneia din vietile netrăite ale autorului lui. Romanul și jurnalul sînt din această perspectivă două proiecții ale eului creator mobilizate de un țel comun.

Teritorii este romanul unui român transplantat temporar într-un mediu social și cultural străin, pe care vrea să-l înțeleagă și căruia vrea să i se adapteze fără a reuși. Eroul jurnalului este un tînăr universitar trimis în Germania occidentală ca lector de limba și literatura română. Deși paginile cărții fosnesc de trimiteri bibliografice, cartea lui Mircea Zaciu se vrea un memorial despre oameni și locuri și nu despre muzee și obiective turistice. Mircea Zaciu nu are complexul contactului cu marile culturi și ochiul lui poate poposi de aceea în voie asupra oamenilor care dau definiția unei societăți, fără temerea de a săvîrși prin luciditate o impietate. Mai exact ar fi să spunem că eroul acestui jurnal, om avertizat asupra mediilor în care s-a instalat temporar, pleacă de acasă cu o idee pe care are tristețea de a o verifica pînă la capăt.

E limpede din această carte că în Mircea Zaciu sălășluiește un suflet hrănit de o altă lumină decît a nordului. Ploaia țesind o apăsătoare pînză lichidă în jurul Kölnului este învinsă de o listă de toponimice românești care îi evocă eroului jurnalului lumina peisajului natal : „Numai în acel peisaj mă simt *acasă*. Satul e reîntoarcere, regăsire, reintegrare într-un circuit de eternitate. Nicăieri mai fericit decît în acel perimetru îngust din valea capricioasă a Cibinului". „Mereu o blindețe care e a *noastră*. Umblu prin iarba înaltă bătută de soare, mai bucuros decît pe plaja de la Schewingen". Lumea germană îl neliniștește prin excesul ei de ordine. O sală goală de cinematograf se umple rigid ca un „careu ostășesc" fără voioșia dispersiunii. „Imposibil să nu devin livresc, notează altădată autorul, între acești oameni străini, cu pofta lor de bere, posaci în beția lor, chiar cînd se apucă să cînte în grup, de o veselie neagră, exorcizînd nu știu ce demoni ai istoriei". Afișul unui „yogi" promițător pe care scrie : „Dobîndește-ți personalitatea prin meditație transcendentă !" îl face să noteze : „Oare de ce au unii nevoie, mereu să vină cineva din afară, să le «redea» și să le «dezvolte» personalitatea ? Mario și vrăjitorul". Eroul jurnalului pare a găsi peste tot urmele vechii Germanii, cea dinaintea războiului infestată de nazism, și chiar grațioasa plimbare în noapte a unor lampioane purtate de copii la o sărbătoare a lor îl face să scrie rînduri crunte : „Pînă tîrziu, luminițe cutreieră orașul, suflete mici, copilărești, căutîndu-se unul pe altul, poate sufletele pruncilor uciși în lagăre, arși în cuptoare, copiii spintecați în burțile mamelor, nenăscuți, dați pradă ciinilor, spînzurați în Ucraina, împușcați în ghetoul din Varșovia". Sentimentul scriitorului e că rădăcinile nazismului n-au murit și că el poate oricînd să renască. Multe pagini fac procesul nazismului și al neonazismului. Semnificative sînt cele despre manifestația studenților împotriva prezenței în corpul profesoral a unor profesori naziști. Studenții se organizează, cer explicații, fac grevă, dar intervenția poliției lichidează rezistența lor. Ziarele franțuzești publică știrea că într-un sat german locuitorii au defilat arborînd portretul lui Hitler. Gazdele răspund, politicoase, că este vorba de exagerările presei franceze. În jurnal, mediul care proliferează astfel de reacții este privit cu ochi suspicioși chiar retroactiv. De ce ajuns în confortabilul mediu german Caragiale n-a mai scris nimic de valoarea literaturii lui anterioare, încetînd de fapt la un moment dat să scrie, se întreabă Mircea Zaciu, cu ochii întorși tot către acest mediu în care fantomele trecutului nu sînt pentru el numai aburoase fantome ?

Evident, filofrancez ca formație, autorul jurnalului are dezamăgirea să vadă într-o scurtă excursie un Paris al sălbăticiilor comise de gărzile mobile ale C.R.S., împotriva studenților și a populației pașnice. „Oamenii Puterii, cu căștile lor metalice, cu scuturile lor metalice, cu ochelarii lor negri, cu bîtele lor ghintuite, cu pușlile lor boante, cu aruncătoarele lor cu grenade, cu gazele lor toxice, cu urletele lor sălbatice, cu ura lor viscerală înaintează, înaintează, trombele de apă ale motopompelor răstoarnă baricadele, mașini infernale trec peste arbori neputincioși, peste trupurile tinere, peste strigătele celor prinși, bătuți, sfîrtecați, aruncați în dubele negre ce vin din urmă, cu duduitul lor sinistru, printre claxoane și sirene, cu plînsul lor metalic, acoperind plînsul celălalt, omenesc". Ca întotdeauna scriitorul vede întîmplările prin prisma românească și-și rememorează mișcările studențești clujene de după război. „Sentimentul *spectatorului*. Cam așa trebuie să fi asistat, indiferent-amuzați, știndu-se deasupra jocului, observatorii occidentali, la zbaterile noastre din 1945-47. Iată-mă acum într-o poziție similară, niciodată bănuită. Am măcar satisfacția unei revanșe". Prăpastia existentă între vizitatorul român și mentalitatea occidentală este dureros resimțită de tînărul cărturar atunci cînd trebuie să apere interesele țării : „O durere ascuțită mă încearcă vorbind despre pămîntul țării mele, îmi dau seama cît de puțin contează fișa aceasta de Europă în ochii unui străin din alt cap de lume, obișnuit mai cu seamă să abstractizeze totul și să privească numai coordonatele mari ale unei desfășurări istorico-economice unde totul se topește în «zone» geopolitice".

De la jurnalul lui Dinicu Golescu la cel al lui Mircea Zaciu este o distanță enormă. Primul era complexat de civilizație. Cei de al doilea vrea să vadă ce este dincolo de „civilizație". Nu întîmplător Mircea Zaciu aruncă o vorbă despre „orizonturile rudimentare" ale Golescului. De ce n-au călătorit scriitorii români și de ce chiar atunci cînd au călătorit paginile lor cele mai bune sînt inspirate tot de peisajul de-acasă se întreabă autorul *Teritoriilor* ? În încercarea de depășire a acestei condiții, Mircea Zaciu este însă mult mai aproape de paginile *Olandei* lui Mihail Sadoveanu, decît crede. „Peisajul «grădinărit» nu-l poate seduce pe evocatorul paraginilor din *Zodia Cancerului*", scrie Mircea Zaciu, dar nici *Teritoriile* nu dezvăluie fascinația pentru viața „grădinărită" a țărilor prin care a trecut. Iar rîndurile cu care încheie cartea par a fi desprinse din singura carte de călătorie în occident a lui Mihail Sadoveanu : „Piecind, o fac măcar fără regrete. Spațiul meu de gînd nu e aici, iar acasă mă așteaptă un Timp românesc cu altă curgere, altă cadență, alte anotimpuri — mai aproape de veșnicie". Între cărțile lui Mircea Zaciu, *Teritorii* ocupă poziția *Adelei* între scrierile lui G. Ibrăileanu.

Marcel Petrișor a scris în *Călătorie spre soare răsare* un jurnal de drum dezinvolt și reconfortant. Majoritatea jurnalelor de drum suferă de lipsa naturaleții și a personalității. Autorii fie că se lasă striviți de autoritatea vreunui voluminos ghid de călătorii fie că suferă de prestigiul marilor predecesori care au eternizat același itinerar. Marcel Petrișor are cîtiva precursori care l-ar fi putut inhiba sau constrînge la digresiuni livrești, dar din jurnalul său e absentă, din fericire, inhibiția creată de presiunea lecturilor cît și plicticoasele transcrieri de date și cifre care împînzesc multe cărți de călătorie. Marele predecesor al *Călătoriei spre soare răsare* este Spătarul Nicolae Milescu, pe care desigur autorul îl cunoaște dar de care nu face caz. El nu-și propune nici să verifice, nici să-l concureze. Oare pe aici o fi călătorit și bietul Milescu ? se întreabă foarte omenește la un moment dat autorul *Călătoriei spre soare răsare*. Cît despre celălalt călător care a lăsat pagini memorabile, atît despre U.R.S.S. cît și despre China, G. Călinescu, nu găsim nici o mențiune în cartea lui Marcel Petrișor. De unde se vede că acesta din urmă nu vrea să facă doar recapitulări istorico-geografico-culturale, ci să cunoască țări și oameni noi. Nu-l interesează în consecință marile dimensiuni și cărările bătute ci lumea văzută dintr-un tren care merge către Vladivostoc, viața de stradă a orașelor chinezești, munca de furnică a populațiile asiatice, totul fără ton doctoral și fără incursiuni sicilitoare. Marcel Petrișor ne va vorbi deci despre vecinii săi de compartiment, despre însoțitoarea trenului, despre stepa rusească, despre gările de dinainte de revoluție, despre vitele care pasc în iarba tundrei, despre mania turiștilor suedezi de a consuma totul, despre felurile de mîncare ale țărilor prin care trece, etc. În total, jurnalul său de drum este suma unor aspecte la prima vedere neinsemnate, dar care vorbesc mai elocvent decît orice savantă dizertație despre spiritul popoarelor întîlnite.

Autorul înțelege că nu parada de cunoștințe dă seama despre atmosfera unor locuri ci altceva mai subtil. Ochiul avertizat al călătorului știe să vadă pătrunzător atît în peisajul social cît și în cel natural. *Călătoria spre soare răsare* ne înfățișează un autor îndrăgostit de peisajul bucolic, numeroase fiind imaginile de acest fel în carte, dar și unul interesat de armonia dintre om și peisaj. Reproducem, pentru edificarea cititoruiui, descrierea Mongoliei interioare, care este totodată și o explicație a marilor năvăliri pornite de aici. „Copacii, o specie deosebită asemănătoare cu sălciile, cresc înfășurați într-o blană de smicele de parcă le-ar fi frig. Pe sub ei, din loc în loc, se văd niște lanuri de in sau cînepă, de pe care recolta s-a strîns mănunchiuri, mănunchiuri, apoi iar porumb și mături. La căruțe trag cămile, boi negri și tauri roșii. Mersul e mai domol căci picioarele se-nfig adînc în lutul de culoarea unor rănі nu demult vindecate; probabil că tot de aici se trage și roșul imperial. În lipsa copacilor, buzele munților se țuguie ca într-un sărut neîmplinit. Pînă la urmă însă nu rămîn decît cu dorința. Privindu-i, mă gîndesc care i-or fi împrumutat celuilalt înfățișarea : omul muntelui sau muntele omului ? Într-un loc, pe albia unui fluviu au apărut terasele. Nu-mi dau seama însă bine ce se cultivă pe ele : porumb sau mei, dar parcă porumb. Prin malurile fluviilor s-au ivit iar caselе, ca niște mușuroaie de cîrtiță cu geamuri de hîrtie. Totul e pămîntiu aici, înafara hîrtiei. În multe locuri nici iarba nu mai crește și al mereu impresia că te tîrăști printr-un ținut care se usucă în jurul tău văzînd cu ochii. Spațiul te sperie și-ți vine s-o iei încotro vezi. Probabil că din același motiv au și pornit de aici năvălirile". Dacă în cărțile anterioare Marcel Petrișor vădea însușiri de povestitor, în *Călătoria spre soare răsare*, credem cea mai bună carte a lui, remarcabile sînt calitățile de peisajist.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

„Ceea ce nu se uită..."

Apariția recentă la editura „Minerva" a unui masiv volum din lirica românească antifascistă*) (antologie de George Togan, prefață de Ioan Adam) ni se relevă, încă o dată, ca un tulburător testimoniu al angajării artistului în destinele epocii, al participării sale directe, nemijlocite la problemele grave pe care le ridică istoria. Fără a ne lansa în asociații comparatiste, trebuie să amintim totuși că în mai toate literaturile care au fundat, de-a lungul secolelor, umanismul european, vocile poeților s-au ridicat mereu avertizînd împotriva obscurantismului și violenței, glorificînd măreția libertății și a păcii în viața popoarelor. În acest sens, anii premergători și concomitenți celui de-al doilea război mondial au dus, simultan cu expansiunea ideologiei și teroarei hitleriste, la o extraordinară solidarizare a conștiințelor înaintate de pe continentul nostru, cristalizînd într-un front uriaș de luptă al forțelor de stînga împotriva distrugerii celor mai înalte valori ale civilizației și culturii. În contextul rezistenței artistice (și nu numai) europene împotriva fascismului, a apărării demnității omului și a independenței națiunilor, paginile înflăcărate ale poeților români, așa cum o demonstrează și antologia de față, aduc o mărturie specifică și de o excepțională gravitate.

Ceea ce nu se uită înseamnă, într-o reducție tematică, nu numai apărarea, cu verbul incendiar al solidarității internaționaliste, a Spaniei republicane, dar și lacrima și revolta împotriva Dictatului de la Viena prin care ne-a fost mutilată Patria, nu numai condamnarea războiului și plînsul pe cortegiul său de ruine, dar și punerea la stîlpul infamiei a celor mai negre forțe sociale care l-au putut favoriza. De multe ori în același poem se pot întîlni toate aceste motive la un loc (ceea ce a făcut, într-adevăr, prea dificilă o împărțire tematică a antologiei), dar expresia directă, adesea lipsită de protecția obișnuită a limbajului metaforic, nu lasă nici un dubiu despre intenționalitatea sa acuzatoare. Reflex al unei problematici politice și ideologice de masă, ancorate în realitatea imediată de un profund dramatism, numeroase poezii recurgînd la tonul „cîntecului general" reușesc să comunice la fel de spontan, de percutant și nemijlocit timbrul poetic, emoțional al problematicii din care s-au născut. Fiind parcă făcute să fie recitate în fața unor mari colectivități umane pe care-i leagă aceleași interese vitale, verbele nu mai fac popasuri în polisemia limbajului, ci își preferă calitatea lor tranzitivă, univocă, mergînd drept la țintă.

Tulburarea profundă, amărăciunea și revolta împotriva Dictatului fascist de la Viena ca o teribilă și sfîntă minie a neamului, o găsim, pe lîngă poeziile lui Arghezi, Voiculescu, Beniuc, Emil Botta, George Togan, Emil Giurgiuca ș.a., și în acest **Timp fără patrie**, cu inima în destrămare, a lui Lucian Blaga : „Timp fără patrie : riu fără ape / secetă-n albie, și sub pleoape. / Timp fără patrie : inimi învinse, / virste nerodnice, cugete stinse, / Timp fără patrie : sură poveste, / vuiet de cetină neagră pe creste. / Timp fără patrie : țarini nentoarse, / zboruri defunctе și suflete arse. / Timp fără patrie : stingere-a torței, / boltă neprietenă, clopot al sorții. / Timp fără patrie : dragoste-amară, / roiuri tînjind după raiuri și ceară."

Iată un fragment din poemul solidarizării patetice cu Spania republicană, a lui Meliusz Jozsef : „...Tu ai fost Rinul și Tu ai fost Tisa, iar azi Guadiana / Și Ebru, și apa cea fără capăt, bătută cu biciul, Duero, / Tu ai fost Tisa și între asprele-ți sălcii cădea în fișii de pe fețele înecaților carnea. / Iar azi ești Guadiana, ești Ebro, Duero, din inimă-mi curgi pentru veci / Și mă părăsești nesfîrșitelor maluri, să înot spre neantul etern. / Să zbor nemișcat, ca de ceară în repaosul înmărmurit de departe. / Da, îmi dau seama : tu ești Guadiana, ești Ebru, Duero cu cîntecul lor, / Ești visul a cinci continente, zălog libertății sfinte"... **(Ultimele cuvinte ale unui luptător pentru libertate).**

Antologia reunește nu numai poeme antifasciste, antirăzboinice sau pur și simplu de atitudine justițiară socială scrise în perioada respectivă de către autori care au trăit direct evenimentele ca Geo Bogza, Alfred Margul-Sperber, Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Maria Banuș, Virgil Teodorescu, Zaharia Stancu, Mihu Dragomir, Mihnea Gheorghiu și mulți alții, dar și evocări ale ororilor războiului, ale luptei și sacrificiilor comuniștilor, aparținînd unor poeți afirmați mai tîrziu ca Veronica Porumbacu, A.E. Baconsky, Șt. Aug. Doinaș, Ion Brad, Vasile Nicolescu, Nichita Stănescu, Nicolae Labiș, Nicolae Dragoș, Ioan Alexandru, Dumitru M. Ion ș.a. Fără a-i fi putut aminti aici pe toți cei antologați, vom încheia această însemnare cu versurile lui Eugen Jebeleanu, mărturie sintetizatoare, încendiară a epocii, a **Ceea ce nu se uită** : „Dar eu nu uit nimic. Eu sînt strigoiul / Din plină zi, cu buze de cenușă. / Cel ce-și deschide vinele și vede / Că nu mai curg din ele decît lacrimi / Din plînsul celor răstigniți de voi. / / Priviți-mă, dar nu vă mai mirați : / Părul albit la douăzeci de ani / Sînt crengile copacului tristeții, / Prin ale cărui umbre se răsfiră / Fantoma primăverilor pierdute. / Năluca tinereții gîtuite... / ... / Morți neștiuți, purtați-mă pe vînturi, / Căci eu sînt cel ce vrea și pentru voi / Topor să fie, flacără cu gheare / sau o pădure-n mers răzbunătoare !"

Dan Laurențiu

*) **„Ceea ce nu se uită" — din lirica românească antifascistă", antologie de George Togan, prefață de Ioan Adam, Editura „Minerva", 1977.**

Scriitorul și istoria

Alcătuită din cinci secvențe — folclor, poezie, proză, teatru, publicistică — antologia **Flăcări în primăvară, 1907*)** se constituie într-o grăitoare mărturie a ecoului trezit în conștiința scriitorilor români de răscoala țăranilor de-acum șapte decenii. Dificultatea alcătuirii acestui volum nu a fost — cum se întîmplă în alte cazuri — cea de-a căuta texte, ci aceea de a renunta la unele dintre ele ; adică, adevărata probă prin care trebuie să treacă realizatorul unei astfel de cărți.

Spațiul afectat textelor folclorice cuprinde pe lîngă patru poezii cunoscute din o altă culegere apărută la aceeași editură în urmă cu șapte ani — **Poezii muncitorești revoluționare din România (1872—1944)** — două texte mai puțin notorii : **Foaie verde foi dă foi** și **Cîntecul lui Anghel Căpră**, remarcabile prin densitate și concretețea imaginilor. Dar cîștigul cel mai evident al acestei secvențe îl dau acele texte strînse sub titlul comun **Mărturii orale**. Încă o dată, realitatea exprimată direct face o grea concurență celei preluate ori iradiind din textul literar.

De la **Duel** și **Mîngîiere**, fabulele lui I.L. Caragiale trimise de la Berlin lui Mihail Dragomirescu, trecînd prin strofele cheie pentru lirica dedicată acestui eveniment — Vlahuță, Coșbuc, Goga, Cerna —, reținînd nu puține din versurile poeților contemporani ce și-au adus prinosul lor de suflet și conștiință la consolidarea edificiului liric închinat marii vîlvătăi din 1907 — Teodor Bals, Grigore Hagiu, Nichita Stănescu, Dumitru M. Ion ș.a. —, secvența dedicată poeziei în această antologie are calitatea de-a fi păstrat și subliniat diversa gamă a tonurilor pe care lirica lui 1907 a înregistrat-o. Pe bună dreptate, însă centrul de greutate al capitolului liric îl dă **1907 — Peizaje** al lui Tudor Arghezi, considerat drept capodopera poetică a răscoalelor, atît prin valoare, cît și prin viziunea de ansamblu a poemelor, din care alcătuitorul antologiei, Victor Iova, reține zece piese ; adică, aproape o treime din ciclul arghezian.

În ceea ce privește proza, se poate spune că nici unul din textele de referință nu a rămas pe dinafară, chiar dacă — cum e și firesc — economia obligatorie a unei antologii a făcut ca multe texte să apară numai fragmentar. Astfel, din paginile capodoperelor ce se numesc **Răscoala, Ciulinii Bărăganului, Desculț** sînt prezente în antologie pagini dintre cele mai sugestive pentru forța cu care proza românească a ilustrat atît de dramaticul moment 1907. În mod firesc, își află loc în acest volum, alături de Rebreanu, Panait Istrati, Zaharia Stancu, prezențele unui Sadoveanu ori Gib I. Mihăescu. Cu antologarea unor pagini prelucrări ale literaturii române clasice și contemporane, ale literaturii universale. Vor fi popularizate cu prioritate cărțile care dezbat probleme ale realității noastre, volume care evocă trecutul glorios de luptă al poporului. În acest context vor avea loc ample manifestări prin care va fi marcat Centenarul Independenței de stat a României.

Scriitorii vor fi prezenți în cadrul „Lunii cărții în întreprinderi și instituții" la numeroase întîlniri cu cititorii din toate județele țării. De asemeni membri ai asociațiilor de scriitori vor îndruma cercuri și cenacluri literare de pe lîngă întreprinderi, șantiere, instituții, școli și facultăți, case de cultură, cluburi.

● Un mare număr de creatori din sectorul 7 (muncitori, funcționari, elevi și studenți) au participat la concursul literar organizat în cadrul Festivalului național „Cîntarea României" (faza de sector). Juriul format din scriitori (președinte : Valeriu Gorunescu) a decernat următoarele premii : POEZIE Premiul I : Antoaneta Apostol, Emil Stanciu. Premiul II : Mariana Filimon, Rodica Munteanu, Marian Florinescu. Premiul III : Gheorghe Pîrja, Nicolae Dumitrescu. Mențiuni : Gheorghe Șurubaru, Marian Constantinescu, Emil Trailan, Georgeta Roșu, Leontin Drăgan. PROZĂ : Premiul I : Sorin Teodorescu. Premiul II : Cornel Stan. Premiul III : V. St. Mărin-Rarău. Mențiune : Teodor Buiza.

prezențe

● În aceste zile se desfășoară în cadrul Festivalului național „Cîntarea României" **„Luna cărții în întreprinderi și instituții"** — amplă manifestare organizată de Uniunea Generală a Sindicatelor din România în colaborare cu Centrala editorială a Consiliului Culturii și Educației Socialiste și Uniunea Scriitorilor. În cele trei decade ale acestei manifestări (Decada literaturii social-politice, decada literaturii tehnico-științifice și decada literaturii beletristice) sînt organizate acțiuni de popularizare a cărții, expoziții, prezentări, recenzii ale unor volume, dezbateri, întîlniri cu scriitorii, șezători literare, recitaluri de poezie patriotică.

În zilele decadei **„Literaturii social-politice"** au avut loc, pînă în prezent, în numeroase întreprinderi și instituții, o serie de manifestări menite să popularizeze și să difuzeze documentele Congresului al XI-lea al Partidului, Congresului educației politice și culturii socialiste, plenarelor C.C. al P.C.R.

Un loc deosebit l-a ocupat în această perioadă difuzarea, cunoașterea aprofundată a cuvîntărilor tovarășului Nicolae Ceaușescu, prețios îndreptar al filosofiei politice, adevărat tezaur al gîndirii comuniste românești.

Decada literaturii beletristice va prilejui un contact nemijlocit al cititorilor cu cele mai valoroase lucrări ale literaturii române clasice și contemporane, ale literaturii universale. Vor fi popularizate cu prioritate cărțile care dezbat probleme ale realității noastre, volume care evocă trecutul glorios de luptă al poporului. În acest context vor avea loc ample manifestări prin care va fi marcat Centenarul Independenței de stat a României.

Scriitorii vor fi prezenți în cadrul „Lunii cărții în întreprinderi și instituții" la numeroase întîlniri cu cititorii din toate județele țării. De asemeni membri ai asociațiilor de scriitori vor îndruma cercuri și cenacluri literare de pe lîngă întreprinderi, șantiere, instituții, școli și facultăți, case de cultură, cluburi.

● Un mare număr de creatori din sectorul 7 (muncitori, funcționari, elevi și studenți) au participat la concursul literar organizat în cadrul Festivalului național „Cîntarea României" (faza de sector). Juriul format din scriitori (președinte : Valeriu Gorunescu) a decernat următoarele premii : POEZIE Premiul I : Antoaneta Apostol, Emil Stanciu. Premiul II : Mariana Filimon, Rodica Munteanu, Marian Florinescu. Premiul III : Gheorghe Pîrja, Nicolae Dumitrescu. Mențiuni : Gheorghe Șurubaru, Marian Constantinescu, Emil Trailan, Georgeta Roșu, Leontin Drăgan. PROZĂ : Premiul I : Sorin Teodorescu. Premiul II : Cornel Stan. Premiul III : V. St. Mărin-Rarău. Mențiune : Teodor Buiza.

cartea de debut

Experimente lirice

În categoria experimentelor lirice trebuie pus volumul de debut **Mirele păinii** (Cartea românească, 1967) de Ion Beldeanu. Ce va să zică asta „mirele păinii" ? Cuvintele se asociază greu. Mirele trezește ideea de nuntă, iar păinea e un aliment. Să vedem ce spune autorul în poezia cu acest titlu: „Degetele mele, afirmă el, povestesc, despre grîu / Mi s-au copt boabele în palmă. / Sînt mirele păinii acoperit în rod / Ca într-un miez de soare dulce. // Lumina curge la ochiul fîntînii / Gura ta sărutîndu-i răcoarea. / Îmbătat de nunta ce bate în spice / Îmi trec peste umăr clopotul zilei". Cu alte cuvinte mirele păinii e chiar cel care a făcut păinea din grîu, ascuzîndu-și munca în miezul ei ca într-un fruct rodit de soare. Ceea ce urmează nu pare în directă legătură. Apare un ochi de fîntînă spre care a curs lumina, ochi răcoros, ispitind sărutul. Să fie vorba de apă care intră în compoziția păinii alături de grîu, de amestecul de căldură și răcoare, provocînd dorința de consum ? Exprimarea e prea metaforică. În sfîrșit, „îmbătat de nunta ce bate în spice", mirele și-a îndeplinit rolul său de o zi („clopotul zilei" fiind soarele).

Ce este poetul ? La această întrebare răspunde o altă poezie. Poetul e un străin „cu ochii de flori" care umblă „nevindecat prin cîmpie" cu fluturi „culcați pe oase" și spune cuvinte „pentru fructul pămîntului". El se descoperă chiar „fir de grîu" și se pregătește să fie mire **(Despre virstă)** : „Ce mire bogat voi fi / Fericit să pot cumpăra într-o zi / O mierlă de dus lîngă inimă / Pentru ninsorile dalbe din april".

Această din urmă imagine e împrumutată din poezia lui Emil Botta. Bucovinean, Ion Beldeanu aduce cîteva efigii ale ținuturilor natale **(Bucovina, Maicii de acasă)** : „Dulci unduiri cu iarbă la ceas îmbietor... / Pe obcini în rotire și astăzi se aud / Cîrezile de bouri curgînd înspre amurg... // Să urci într-un capăt de noapte, să urci / Pe caii de Brodina, fabulos călător, / Există bucurie, există visînd / La macii de-acasă aprinși peste gînd".

Cîmpie, iarbă, turnuri, clopote și mai ales păsări, iată cîteva vocabule care revin la Ion Beldeanu, fără a ne fixa într-o atmosferă pe care ar cere-o vitraliile și paladinii, alte cuvinte dintr-o prea himerică heraldică a fabulosului său Eldorado, numit doar Eldora. Oarecare contur ar avea **Cetatea Sucevei** : Acolo se-ntemeiază din abur subțire / Pragul iubirii de țară / Peste lungul amurg / Coborît între foșnet de crini. / Ci urcavoi în vatra de Scaun / Ca într-un templu de dor / O, iar ascultînd / Cum creste albul mesteacăn de glorii / Și gușa ciocîrliei / Cum de-asupra se-aprinde / Acesta fiind semnul încrederii mele-n cuvinte !

Dificil se înfățișează în volumul său de debut **După amiaza unei clipe** (Cartea Românească, 1976) Ion Iovan. Versurile sale, albe, uneori în proză curată, au totuși adesea aspect de reportaj, folosind mulți termeni tehnici : „În preajma după amiezilor, notează el, aud cum intră / un tren în cîmpia Transilvaniei" **(După mulți kilometri).** Autorul participă la niște curioase „jocuri ale naturii" transcrise ca după un dicteu automatic astfel (respectăm punctuația) :

„împreună iubim apele repezi,
fuga nu e decît o lungă, o intimă întîlnire ; luăm totul de la capăt : luăm totul, nu știu dacă o facem fiindcă nici nu putem altfel, nestăpînit rulează, fără friu, trupul tău curge bob cu bob, stropi de cuarț au împînzit argila pe sub maluri, au țintuit altare, ludus naturae — falangele ni se ating surpate în ape unde liniștit înoată milimetri".

Tehnica reportajului e vizibilă și în **Spulberă vîntul** : „Limpede mă gîndesc la aur / panoramez ușor în cele patru / laturi adînci : coajă de fluturi / varul pereților. / Spulberă vîntul semințe, / foi de geografie ; peronul pîrjolește noaptea. / Vibrează cablul dincolo de linii / pulberea cîmpului trece orbită / îzbindu-se de izolaj, cutremurîndu-se / în megafoane".

Cîte o imagine frapează prin ineditul observației : „Căderea frunzei răsună, reluată / încetinit / din filme neștiute".

De asemenea, Ion Iovan știe să descrie limpede un fenomen, să ia, cum zice, „pulsul unei minuni banale" :

„Ce gesturi nisipoase vin pe cîmp / privesc întins pe spate : nori albicioși / curg unii într-alții / și putrezesc. // Privirea singură, autonomă / clipește rar în pulsul unei minuni banale ; ziua se duce-n matca ei / pentru a fi iar / și iar decupată — / Totul funcționează bine, norii trec / unii prin alții ; pianul se aude clar / acompaniind pelicule".

Sub titlul **Dragoste** citim însă lucruri ciudate, ca și intraductibile : „...Repopulindu-ne, în lung / monom / fațadele unor zidiri necunoscute șerpuiesc / la adăpostul nopții ; / lumina lor neatinsă se răscoală / pe la răspîntii. // Al treilea gong : o suspendare / de public, / o liniște, doar fluxul rupt / al sonerиilor de telefon / schiază / în cerc, la depărtare".

Misterioase rămîn invocările de divinități mitologice (Serapis, zeul alexandrin simbolizînd trinitatea Zeus, Asklepios, Dionysos și zeul Pan). „Apleacă-te din nou Serapis / și liniștește-te în / sinceritate... După amiaza bunul Pan / istorisește doar aluzii...".

Al. Piru

critică

Pentru o știință a admirației

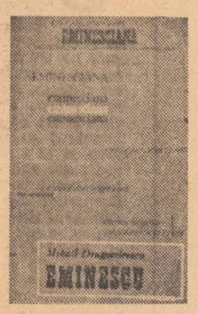

Valoarea unui sistem critic și în genere perenitatea unor interpretări rezidă în calitatea și cantitatea întrebărilor ce edifică acea gîndire. Textul critic fundamental interogativ, care există cugetîndu-se pe sine, are calitatea de a supraviețui propriilor sale soluții depășite. Citat din unghiul întrebărilor sale. Mihail Dragomirescu nu-i nici naiv, nici dogmatic. Nici măcar singular sau strident. „Gramofonul independent", cum îl numea cu sarcasm un contemporan, era, în realitate, incapabil să repete mecanic, pasiv pseudoideile epocii. Nu puțini vor comite greșeli de interpretare ale pesimismului, realismului, clasicismului și romantismului eminescian necunoscînd fie litera, fie spiritul textelor dragomiresciene, împotmolindu-se la analiza relației dintre poet și Schopenhauer, citind din exterior poezia, după ce ea fusese asumată din interior, cu mijloace specifice. Alegerea lui Mihail Dragomirescu ca autor reprezentativ în seria *Eminescianei** era obligatorie. Nu numai pentru prestigiul colecției, ci în primul rînd pentru respectarea și evidențierea contribuțiilor de valoare, *de bază* în exegeza eminesciană. Întreprinderea e dificilă ținînd seama de faptul că în afară de studiile *Critica „științifică" și Eminescu, Proza epică a lui Mihai Eminescu* și de articolele *Eminescu — poet universal, Eminescu (1850—1889)* și *Caracterizarea lui Eminescu*, numărul cel mai mare de pagini închinate poetului e răspîndit în calitate de „aplicațiuni", exemplificări, argumente în corpul unor studii teoretice, în cursurile universitare netipărite. Decupate din edificiul teoretic, textele alcătuiesc un corpus esențial. Pe urmele lui Maiorescu, Dragomirescu legitimează specificitatea esteticului. Înlătură zgura interpretărilor impresioniste, psihologizante, sociologizante. Criticul statuează principiul separației sferelor călcat de Taine, Sainte-Beuve sau Gherea.

Pe direcția aceasta au mers și Dilthey, Croce, Marcel Proust. Ea va fi urmată la noi de Lovinescu sau Tudor Vianu. Textul lui Dragomirescu e plin de nuanțe, accente, modulări ale ideii. Dar fragmentul desprins de întreg pierde mult din semnificație. Decupate, textele despre Eminescu sînt sărăcite, își pierd semnificația, cheia interpretării. Fiecare fragment impunea un comentariu despre locul conceptului în arhitectonica gîndirii, noutatea interpretării în epocă, prestigiul ei ulterior, relația cu alte comentarii, etc. Cititorul trebuia să fie informat și de finalitatea internațională a acestor analize eminesciene. Sub influența directă a lui Dragomirescu, Baldensperger a înscris pe lista sa de opere esențiale numele poetului.

Dragomirescu a fost receptat pînă acum cițiva ani mai dogmatic și mai naiv decît se crede c-ar fi fost el însuși. Cercetările actuale, chiar și cele de sociologie literară, oricît de paradoxal ar părea, nu se pot dispensa de întrebările și soluțiile lui Dragomirescu. Criticul a făcut din Eminescu un argument pentru necesitatea unei teorii a valorilor, pentru creație și transfigurare în artă, pentru estetică, a definit universalitatea prin el, i-a așezat opera ca *soclu* al teoriei sale, ceea ce-i dă rezistență. Demersul său cuprinde întrebări pe care și le vor pune mai tîrziu, separat, pe sectoare, toți eminescologii, dar și Hjemslev, Johnnsen, Sörensen, Barthes, Todorov, Eco, Mathila Ghyka, Pius Servien, Ingarden, tematiștii, Caracostea, Vianu, estetica generativă, teoria literaturii, comparatismul, poetica. Deocamdată aceste întrebări dragomiresciene nu sînt numărate, ierarhizate și asumate critic. Dragomirescu a publicat o ediție Eminescu cu intervenții în text. Ediția autorului și cea a criticului trebuiau puse față în față. Eminescu se răsfrînge în opera lui Dragomirescu într-un număr foarte mare de oglinzi, din care doar ultima citată e poate o oglindă strîmbă. Aceste oglinzi vizează integralismul și centralismul unei gîndiri critice și estetice. Pentru prima oară Eminescu devine punct de plecare și de întoarcere al întrebărilor și soluțiilor teoretice, prototip, etalon al capodoperei. Și pentru prima oară un critic încearcă să pozitivizeze, să dea statut științific admirației.

Doina Uricariu

*) **Mihail Dragomirescu : „Mihai Eminescu", ediție îngrijită, prefață și note de Leonida Maniu, Editura „Junimea", Iași, 1976.**

L2 9 APRILIE 1977

«Drumul Cavalerilor»

tineri prozatori

dragomir horomnea

Intre volumele pe care editura Cartea românească **a anunțat că mizează anul acesta se află și romanul lui Dragomir Horomnea** Drumul Cavalerilor. **Mai puțin cunoscut, numele lui Dragomir Horomnea n-a fost însă absent din publicațiile culturale și literare. El este autor de proză științifico-fantastică și totodată un ziarist legat de actualitatea cea mai fierbinte. Corespondent de presă încă din anii studenției, Dragomir Horomnea a lucrat după facultate în redacția** Vieții studențești, **pentru ca în prezent să se numere printre reporterii ziarului** Scînteia tineretului.

Ceea ce distinge fragmentul său față de altele este impresia de fapte prinse pe viu, autenticitatea situațiilor și personajelor. Firescul narațiunii impune, după cum și naturalețea dialogului. Tînărul scriitor a abordat cu curaj o arie umană și problematică în mare măsură compromisă de experiențe literare eșuate. Personajele lui sînt oameni ai muncii, în fragmentul nostru membri ai unei cooperative de producție, de care autorul cărții încearcă să se apropie înlăturînd arsenalul de poncife cunoscut. Drumul Cavalerilor **face parte după cît se pare dintre cărțile care cîștigă prin ansamblu și nu pe porțiuni. Reproducem, în așteptarea romanului, un fragment care vorbește elocvent despre acuitatea observației autorului, despre angajarea lui în actualitate.**

„L"

Pentru alegerea inginerului șef ca mai-mare pe ceape ridică și Vasile Cavaleru mina, era de acord, gîndea că poate Colibaba s-o învrednici să țină bine taurul de coarne, mai ales că vechiul președinte, care nu suferise părerea personală a nimănui, nu mai avea cum să se amestece de sus în jos în treburile obștei. Mare fu însă mirarea bătrînului cînd cineva, din fundul sălii, strigă și numele lui ; al lui Vasile Cavaleru, zis „Ehec". Îl propunea ca șef de fermă la legumicolă, în locul inginerului cel tînăr, care se ținuse de cuvînt și nu mai dăduse prin Pîrloaga.

— Șef de fermă n-am cum fi, acolo ne trebuie om cu facultate, așa-i postul, altfel călcăm legea, obiectă bătrînul, nu fără bucurie în adîncul sufletului.

— 'Ți-nchipui că astă vară a plouat în ceape cu ingineri ? Îi propti cineva o întrebare în coaste și Vasile Cavaleru se simți dator să răspundă că nu, după cîte-și aducea el aminte, încă nu plouase cu ingineri.

— Atunci ședzi frumușel pe scaun, că știm noi ce facem, îl pofti Visarion Fițiiac. Ne-ai înpuiat urechile în ședința trecută cu fel de fel de treburi, cum e-n ceapeul lui cuscru-tu din Oltenia, le-ai tot lăudat glagoria, de-amu gata, dacă tot ai văzut cum îi pe-acolo, poate nu ți s-o usca limba să ne spui și nouă mai multe...

— Și ce, nu v-am spus destule ?

— Ba ne-ai spus, dar una-i cînd le spui la o țuică și alta cînd ești călare pe șefie, zise Visarion Fițiiac. Să știi că eu unul, te voțez !

— Vă spun, județul n-o să fie de acord ! strigă Vasile Cavaleru către prezidiu. De ujcap, zic ! N-o să fie, pen'că aici ne trebuie un inginer ! Eu n-am cum fi inginer de fermă, eu rămîn cu prostia mea, cu ce-am apucat...

— Ba o să fie, ba o să fie, îi răspunse primarul Ionete, rizînd. De ce să nu fie ? Nu-i ilegalitate ! He-he-He ! Te facem mare, moș Cavalerule !

Rîsul acesta îl călcă pe nervi. Lui Vasile Cavaleru i se păru deodată că toți cei de față își băteau joc de el, că abia așteptaseră ocazia, pentru a-l arăta cu degetul ca pe cine știe ce năsos. Îi trecu prin minte că Pîrvănescu iar nu scăpase prilejul să se răzbune, din umbra biroului său de la consiliul popular...

— Cînd te vreau oamenii, n-ai ce face, îl auzi din nou pe Ionete, care continuă : Pînă ne vine un inginer, treci dumneata pe post de șef, sau mai bine zis, de ajutor de șef de fermă, ca să nu ți se pară ilegalitatea prea mare... Dar nu-i ilegalitate, doar ți-am zis !

— Și de ce tocmai eu ? încercă bătrînul să reziste. Sînt și alții, mai în putere. Mai isteți. Mai bine puși cu stăpînirea. Aduceți-vă aminte că în 1949 m-ați băgat într-o oală cu moșierul satului, chit că el avea patru sute optzeci de hectare arabile, iar eu numa' un pospai de pămînt, de nu știam cum să mai învîrtesc sapa, ca să scot din mărunțaiele lui măcar cotele pentru stat... Ați zis unii și alții că-s neam cu moșierul, că nu se poate să nu fiu, de vreme ce și pe el îl chema tot Cavaleru... Dar nu eram ! Eu unul, nu mi-l știu de rubedenie. Or fi fost cumva, în vreun fel, strămoșii noștri, dar după ce spița celorlalți s-a pus pe înavuțire, nemuria s-a risipit, a rămas numa' numele, ce, era atît de greu de priceput și- atunci ? Și eram singurul Cavaler din sat, în afară de boier ? Nu eram ! Ați vrut să mă exproprîați și pe mine, să mă trimiteți aiurea, iar amu ziceți că mă puneți șef ? Nu primesc ! Prea mare cinste !

Ionete rămase perplex, nu se așteptase la un asemenea argument. La drept vorbind, nici nu știa ce se întîmplase atunci, în 1949 pe vremea exproprierilor era copil, iar în Pîrloaga venise hăt tîrziu, abia cu patru ani în urmă. Își linse buzele uscate, aplecîndu-se mult peste masă, către sală.

— Treaba ceea, cu moșierul, îngroap-o ! zise. N-ai tras numai dumneata ponoasele de pe urma grabei unora de-a reconstrui absolut totul, din temelii. Prea ai pus la inimă oala expropierii, prea te sicîie la ficați numele moșierului... E-adevărat că te mai riciie, ori ne trintești în față chestiile astea numai ca să scapi de responsabilitate ? Zi-i, moș Cavalerule ! Eu unul, aveam altă părere despre dumneata...

— Și sînt prea bătrîn, adăugă Vasile Cavaleru, cu jumătate de glas. Încep să cadă izmenele de pe mine, nu vedeți ?

Citiva risără mocnit, apoi hohotele umplură întreaga sală.

— Dacă nu-ți mai poate strîmta brăcinarul mătușa Aglaia, înseamnă că nu strică să-ți cauți alta pentru așa ceva, mai tinerică, îi sugeră unul. Sînt și din acelea care-ți strîmtează și brăcinar și buzunar. Cred c-ai pus ceva deoparte...

Bătrînul se întoarse, dar nu-l descoperi pe istet. În schimb, văzu că nimeni nu-l privea cu dușmănie și nici cu batjocură. Oamenii aveau fețe vesele și prietenești. Pînă și Domete Acostoaie, rezemat de perete lîngă fereastră, îl privea fără răutate. Totuși, în ochii acestuia Vasile Cavaleru nu citi prea multă simpatie. Abia atunci se hotărî. Lui Domete Acostoaie trebuia să i se bage în cap că, deși fecioru-su Costache îi luase fata de nevastă, împotriva voinței sale de tată, neamul lui nu se putea compara cu cel al Cavalerilor, care ieșea întotdeauna deasupra, ca rotocoala de untdelemn pe apă.

— Bine, primesc, zise. Da' oricum, altul mai tînăr nu găsiți ? adaugă el, într-o doară.

— Caută-ni-l mata ! se auzi din sală. Nu vezi că se duc toți pe șantiere ?

— Mai este vreme să vă răzgîndiți, oameni buni, continuă bătrînul. În caz că nu, aflați că pînă ne vine un alt inginer la legumicolă, eu am de gînd să scot din fermă și legume, dar și unt. Că altfel n-o să meargă. Vrem să ținem și noi coada sus, din toamnă, cînd ne-om uni cu cei din Frătățești și Dobîrca ? Bun. Atunci, trebuie întoarsă și foaia. Iar untul l-oi scoate din cine știu eu, untul de care v-am zis. Dacă vreți asta, bine ; dacă nu, rămîn și mai mulțumit, nu mă dau în vînt după șefie, după bătaie de cap și după dușmani, asta s-o știe fiecare ! N-am de gînd s-ajung mare-mahăr !

Așa cum declarase, Vasile Cavaleru nu ajunse mare-mahăr, dar ajutor de fermier tot îl făcură oamenii. Asta, pe hîrtie. În fapt, tot el era de-acum și fermier, adică mai-marele legumiculturii din cooperativă.

Chiar din a doua zi, bătrînul se apucă să-și inspecteze domeniile. Plecă de-acasă cu noaptea în cap, cînd abia începeau să obosească pîlpîlacii, ocoli o parte din sat pînă ajunse la iaz, apoi urcă o coamă de deal, spre platoul de unde se întindea ferma. Acolo se opri, să se odihnească. Respira anevoie. Mirat, observă pentru întîia oară că aerul răcoros al dimineții nu-i prea făcea bine. Ceva îl stringea în git, apoi cobora ca un junghi în coșul pieptului și rămînea acolo, ascuțit, de-a lungul osului, împiedicîndu-l să respire. Dinspre iaz urcau spre el pînze lungi de ceață, lăptoase, reci, îl învăluiau pe nesimțite și-i atîrnau buburuze minuscule de apă în firele de lînă țurcană ale flanelei. Tuși, sec. Gheara îi se înfipse mai aprig, alunecă în jos, pe gîtiță, apoi se opri în dreptul inimii și-l strînse. Nu mai putea respira. Se așeză. Își ținu un timp răsuflarea și, cînd simți că se înăbușă, încercă să inspire puțin. Îl săgetă o durere ascuțită, undeva în piept, nici el nu știa bine în care parte. Apoi durerea îl lăsă, dar bătrînul nu îndrăznea să se ridice, stătea mai departe pe iarbă, simțind cum îi pătrunde roua prin turul pantalonilor.

În coada iazului se auzi măcăit de rațe. Către răsărit cerul se făcuse mov, albăstrui, apoi bătu în verde și, în cele din urmă, odată cu primele triluri de ciocîrlie, deveni trandafiriu, aprinzînd virfurile salcîmilor de pe coasta dealului din față. O geană de soare roșu, imens, se ivi în depărtare și, pe dată, chiar și cele mai lenețe înaripate ale cîmpiei se treziră. Ceața începu să se destrame, coborînd pe firul văii și întîrziind în dire lungi pe iaz, printre picurile de papură.

Acum se vedeau bine și instalațiile de irigat, cu ciocurile țevilor muiate în apa de culoarea cerului de sfîrșit de vară. De la motopompe țevile urcau pe coama dealului, făceau o buclă, apoi se lungeau pe pămînt, pînă la șanțurile care se pierdeau printre șirurile de varză, de vinete, de ardei și de roșii. O motopompă se prăbușise într-o rînă, pesemne că stătea așa de mult, îi crescuseră printre golurile roților smocuri de iarbă grasă, înaltă pînă la genunchii omului.

Vasile Cavaleru se ridică, cu băgare de seamă. Junghiul dispăruse. După socoteala bătrînului, oamenii de la ferma legumicolă trebuiau să sosească în curînd. Se și auzea dinspre sat uruitul celor două camioane, ambalarea motorului unui tractor, zgomotul nicovalei bătute la fierărie, semn că acolo treburile începuseră. Noul șef al fermei își pipăi cu palma turul ud al pantalonilor, își trase borul pălăriei pe frunte și, cu pași largi, porni spre capătul celălalt al tarlalei, spre harbuzărie, unde se afla coliba paznicului.

Îl găsi pe paznic dormind. În coliba împletită din nuiele de salcie, cîrpită cu lut galben amestecat cu bălegar de cal, ca să nu pătrundă înăuntru ploaia, trăsnea a samahoncă puturoasă, de sfeclă. Pe plita joasă, ridicată la două palme deasupra pămîntului bătătorit, o cratiță slinoasă mai păstra în ea o jumătate dintr-un crap fript, cu frimituri de mămăligă risipite prin uleiul auriu. Dacă invalidul, cu singurul picior teafăr răscrăcărat de parcă i-l frînsese cineva și pe acesta, sforăia în colțul cel mai întunecos, suierînd pe nas și pe gură.

— Ihăăă ! strigă din ușă Vasile Cavaleru. Hoții ! Hoții la harbuji ! Prinde-i, măăă !...

Oacă sări în capul oaselor, își căută cîrja, o găsi alături, apoi se întinse încinând buimac după pușca de vînătoare, proptită de perete. În clipele următoare se dumiri, zîmbi larg și, după ce se ridică clătinîndu-se, începu să-și șteargă cu bontul degetelor puchii din colțul ochilor. Era un bărbat de vreo patruzeci de ani, puhav, cu pometi de asiatic și nas turtit deasupra mustăți rare, de flăcăiandru întîrziat. Rămăsese într-un picior încă de mic copil. Avusese paralizie infantilă. Celălalt, scurt și subțire, i se bălăbănea cînd mergea, de parcă ar fi avut în cracul pantalonilor un furtun de cauciuc.

— Mă bagi în boale, îi zise bătrînului, fără repros. Cît dracu-i ceasul ?

— Optzeci. Dacă nu te trezeam eu, dormeai pînă-n chindie, îl luă la rost Vasile Cavaleru.

Spiru Chintilă : „Făuritorii istoriei"

Bei de stingi, asta o știu de mult... Gata, cu somnul și cu beția pe poziție nu mă-mpac ! Vine inamicul !

— Adică, cum nu te-mpaci ? nu înțelese Oacă. Ce inamic ?

— Cum, necum, cred că cer aici alt paznic. De ieri răspund de legumicolă, m-au șefit, trebuie să schimbăm macazul. L-oi cere în locul tău pe „Ministru".

— Pe cine ? Se miră Oacă, trezit de-a binelea.

— Pe „Ministru".

— Te știi de șotii. N-ai cum să-l pui în locul meu...

— Ba, dacă te mai prind o dată trăgînd la aghioase, taman cu dînsul te schimb. Fă-l pe „Ministru" să creadă că-n lipsa lui ne ducem de ripă și, așa zălud cum îi, la treburi de pază nu-l întrece nici dracu. Îl facem să-și cîștige pîinea cinstit, nu slugărind pe la Pîrvănescu ori alții... Eu aș zice că merită.

— Ce te-a apucat, bre moș Cavalerule ?

— Ce-ai auzit : răspund de ferma legumicolă. De ieri. Trebuia să vii la ședință, să iei cunoștință personal. Să casti urechile și să bați din palme. Facem aicea ordine, bre Oacă. Facem și-aici, facem și-n alte părți. Nu mai merge ca pînă amu, ceapeu-i ceape, ehec, asta care vra să zică, nu-i moșia nimănui, bre !

— Se vede, confirmă Oacă, ștergîndu-și mai departe puchii cu arătătorul.

— Și-ncă ceva, își aduce aminte Vasile Cavaleru. După mine, ar cam trebui să ne gîndim dacă-i cinstit ca tu să cîștigi mai mult decît unul care gîfîie toată ziua la culturile de cimp, la culturile mari...

— Cum așa ? ceru lămuriri Oacă, încruntîndu-se.

— Așa bine. Adică, așa rău. Ehec. Ai șapte's cinci de procente pentru funcția de paznic. Alte șapte's cinci, pen'că faci pe motoristul și dai drumul la apă cînd merge motopompa. În total, o sută cinzeci de procente. Altfel zis, o zi juma de muncă pe zi. Muncă... pe dracu ! Odihnă, nu muncă ! Plus că mai ai și pensia ta, ajutor de invaliditate...

— Și ce-i, bre, moș Cavalerule, cu asta ? Așa-s plătit eu de mai mulți ani. Nimeni n-a zis cîr și nici mîr... Ce ți-o fi venit ? Iar pensia-i pensie, ajutor de stat ! Statu nostru-i socialist, se îngrijește de sărmani ! Ian vezi !

În ciuda cocoșismului său, Oacă o băgase pe mînecă. Se vedea și după degete, care frămîntau de zor minerul cîrjei, de parcă ar fi vrut să modeleze lemnul ca pe aluat.

— Știu că-i socialist. Ehec ! Dar de zis mîr, oi zice eu, îl avertiză Vasile Cavaleru. Mai precis, oi zice și de una și de alta. Adică și cîr și mîr. Bun înțeles, dacă nu te ții de treabă. Iote, nu-mi prea pot închipui cum păzești ferma, cum vezi bunăoară dacă-ți fură careva din harbuzărie, cînd tu te scremi tocmai în cealaltă parte a fermei, să dai drumu la apă... Și plus de asta, îți cam place să dormi. Îți cam place să și bei, cum ziceam. Cînd bei, vezi ori dublu, ori nu vezi deloc. Ehec, bre Oacă, eu n-am nevoie de-așa paznic ! Și de unde ai peștele ? mai întrebă bătrînul, arătînd spre cratița cu rămășițele cinei.

— Cum de unde ? Din iaz.

— L-ai scos tu ?

— Eu. Mă crezi chiar atît de becisnic ? Am acolo un crisnic. Iote-l !

— Da' permis, ai ?

— Permis ? se cruci Oacă. De unde permis ? Pen'ce permis ? Moș Cavalerule, îți cam bați joc de mine. Văd. Mă joci pe bulan.

— Nu-mi bat, îl asigură bătrînul. Dar cum te mai prind în flaglan cu articole de pescuit și cu corpul — arătă el către resturile corpului delict — te și dau pe mîna șefului de post. Ține minte. Știe tot satul că nu-i voie de pescuit, decît organizat. Adică, cu cap. Știi și tu asta... Dacă ne-om apuca să furăm cu toții, ce naiba s-o mai scoate din baltă la toamnă ? Eu unul, nu mănînc broaște...

— Lasă, că este de unde, murmură Oacă, fără să-și creadă urechilor ; bătrînul i se părea căzut din cer, născut a doua oară, ieșit din spitalul de nervoși, se schimbase, era altul.

— Tine minte, bre Oacă, eu nu-ți spun de două ori ! Dacă te mai prind dormind ori cu peștele-n tigaie, te-ai ars, ne despărțim, n-am nevoie aici decît de oameni cum se cere !

— Și... cum se cere ? zîmbi fără veselie Oacă.

Vasile Cavaleru îl privi încruntat. Dădu să-i spună ceva, dar se răzgîndi și, întorcîndu-i spatele, se îndreptă spre ușa joasă, cît să iasă prin ea un copilandru de-a-n picioarelea. Făcu cîțiva pași afară, apoi răspunsul cerut de Oacă îi veni în minte, brusc. Se repezi din nou spre colibă.

— Ții să știi cum se cere ? Clar : cum vreau eu ! îi răsunară în urechi, de la mare depărtare cuvintele lui Victor, așa cum le auzise de la el în deltă, cînd fecioru-su îi retezase tîfna vînătorului de-acolo ; la fel de încruntat, adaugă : Cu mine lucrează numa' cei care m-ascultă ! Eu ți-s și frate și tată și tehnician și director general și chiar ministru, dacă te-nteresează !

În urma lui, Oacă pufni înciudat, șonticăind prin colibă :

— Ministru ! De-amu, o s-avem doi în sat...

După aceea, sosiră oamenii. Veneau în grupuri, care cum se întîlniseră pe ulițele satului.

— 'Neața, dom' inginer ! îl salută unul pe Vasile Cavaleru și bătrînul se gîndi dacă face sau nu face să se supere. În cele din urmă, se hotărî să se prefacă surd.

Prima grijă fu să adune toată suflarea brigăzii în fața colibei și să-i tragă paznicului, acolo, în prezența tuturor, o mustruluială zdravănă. Aminti din nou că-l schimbă din post la întîia încălcare a consemnului. Chiar așa se exprimă : încălcare de consemn. Nu luă în seamă pufniturile citorva femei și nici gura căscată a feciorului lui Bedreagă. Dimpotrivă, își aspri și mai mult glasul, descoperind cu plăcere că semăna întrucîtva cu vocea lui de odinioară, cînd fusese sergent în armată. Mai făcu o observație, cerîndu-i Domnicăi lui Mihai Coteață din Vale să se alăture grupului, că nu se făcea să iasă tocmai ea din front cînd el își spărgea bojocii să pună niște lucruri la punct. Domnica se dăduse mai deoparte și, așezată pe coada sapei, rontăia un castravete. De acolo, femeia încercă să spună ceva, dar, întîlnind privirea bătrînului renunță. Se apropie de ceilalți, fără să lase din mînă castravetele, fapt care-l făcu pe Vasile Cavaleru să se încrunte și mai și.

— Azi — zise mai departe noul șef — aranjăm cum trebuie irigațiile. O echipă rămîne la culturi. Nu mulți. Doar tu, tu, tu și tu, arătă el cu degetul patru femei. Restul, adică grosul, la tevărie. Încercăm să reparăm motopompa beteagă, curățim canalele, destupăm țevile de colo, pe urmă vedem noi ce-o mai fi de făcut... Nu mănînc nimeni pînă nu spun eu. Cui nu-i convine, să facă un pas înainte. Este cineva ? Nu. Atunci îi bine. La treabă ! Fără o irigație care să meargă strună, n-avem fermă de legume, avem imaș ! Cred că-i limpede. Ehec ! La treabă!

Oamenii schimbară în tăcere cîteva priviri și, fără nici un cuvînt, se împrăștiară după cum le indicase noul șef.

— Nu uitați ! le aminti bătrînul. Mîncăm după ce dau eu semnalul ! Fără ordine, ne ducem de ripă... M-ați ales, de-amu gata, trebuie să-mi faceți voia, să mă înțelegeți fără chicoteli și mîriială...

Ziua se scurse încet, lungă, posomorită, cu tot soarele care strălucea pe cerul fără pic de nor. De mai multe ori bătrînul surprinse îndreptate spre el priviri chiorîșe, auzi șușoteli, care încetau la apropierea lui și se mîră că nici măcar Catița lui Vălătuc, fetișcana care făcea pe solista la serbările din sat, nu încerca să cînte, cum avea obiceiul.

Cu toate astea, oamenii făcură o treabă bună. Către seară, cînd puseră în funcțiune motopompele, apa începu să gîlgîie prin țevi, revărsîndu-se apoi prin șanțulețele dintre șirurile de ardei, de varză, de roșii, pînă departe, unde începea tarlaua de grîu.

— Un lucru frumos, le spuse mulțumit Vasile Cavaleru, pe drumul către sat. În două, trei zile să vedeți cum o să arate ferma : lux. De cînd cu plecarea inginerului, ne-am cam lăsat pe tinjală, am așteptat să ne facă cu ochiul Sfîntu Ilie, am așteptat să ploaie ; ne era cam peste mînă să aducem apa de sub nas pînă unde ne trebuie... Nu-i vorbă, nici pe vremea inginerului nu ne-am omorît noi cu irigația, dar de-amu ehec, ne-om cam omorî ?

— Se vede că taman asta vrei dumneata, îi prinse vorba din gură Domnica lui Mihai Coteață din Vale.

— Î ? îi ceru bătrînul lămuriri.

—Se cam poate să scoți și sufletul din noi, asta ziceam...

— Lasă, că nu ți-l scot, mormăi Vasile Cavaleru. Că nu ți-l scot de tot. Ce să fac eu cu sufletul tău ? Cu sufletu vostru ?

— Unt, îi aminti femeia ce spusese chiar el cu o zi în urmă, la adunarea generală.

— Mhe ! se strîmbă bătrînul. Untul cela, din suflet de muiere, ar puți a pește. N-am ce face cu dînsul. Untul bun l-om scoate altfel, v-arăt eu...

Merseră un timp în tăcere. Citeva căruțe încărcate cu oameni trecură în goana cailor pe lîngă ei, hurducăind la vale, către podul dinspre iezitura iazului. Erau cei de la culturile mari.

— Știu ce vă ustură pe voi, reluă vorba Vasile Cavaleru. Vă ustură că v-am ținut pe cimp o zi întreagă. Vă ustură că nu v-am îngăduit s-o tuliți pe lotul personal. Pe lotul în folosință. V-oi da eu voie și-acolo, da' numa' după ce n-o mai trebui să-i tragem așa de tare la fermă... Numa' atunci. Hai, spune, asta vă riciie : lotul personal ! Așa-i ?

Femeia nu-i răspunse. Își țuguie buzele de parcă gustase oțet și grăbi pasul, să-i ajungă pe cei din față. Bătrînul rămase în urmă.

— Nu-i așa ? se adresă el și feciorului lui Bedreagă. Vă doare că azi n-ați dat nici o sapă pe lotul personal...

— Nț ! făcu acesta. Din partea asta, pe mine mă doare-n cot. Ba chiar în virful cotului. Eu n-am primit lot și nici n-o să cer. Nu-s eu înscris în ceape. Tata-i. Dar la toamnă merg să-nvăț meserie, la oraș... Pe șantier. Din nou. Nu mă mai prinzi mata pe la legumicolă, gata, o-nțărcat bălaia, de la toamnă aleluia ! Te-oi privi din virful macaralei ! Și ți-oi trimite de la oraș poze cu femei goale, moș Cavalerule ! Recomandat, cu urări de sănătate și putere. Cît de grele vrei să fie ?

— Să i le trimiți lu' ta-tu, îl sfătui bătrînul. Eu n-am nevoie.

— Nu se știe, rîse flăcăul. Pozele-s poze, nu-s femei de-adevăratelea, n-ai de ce te teme...

— Bine, atunci trimite-mi-le, fu de acord Vasile Cavaleru și tînărul îl privi mirat, neștiind ce să mai creadă ; în cele din urmă, trase concluzia că moșneagul a glumit.

Hăt încolo, la intrarea în sat, de noul responsabil al fermei legumicole, care de-o bună bucată de drum rămăsese răzleț, se apropie Gheorghe Lungu zis Becu, om în etate, cu un leat în urma lui Vasile Cavaleru. Merseră în tăcere un timp, umăr lîngă umăr. În dreptul casei lui Visarion Fițiiac, Becu zise domol, ca pentru el :

— Așa, n-o s-o ducem multă vreme...

— Cum ? întrebă Vasile Cavaleru.

— Așa cum ai început-o. Ai scoborît armata din pod. Șef, șef, numa' că oamenii nu-s ceea ce crezi tu. Pe om să-l iei cu binișorul, să-l iei cu cap, altfel nu merge...

— Poate vrei să-l pup și dinapoi, își dădu cu părerea Vasile Cavaleru, fără să-l privească. N-am cum. Nu mi-s date buzele cu așa ceva.

— Parcă tot mai omănos era celălalt, dom' inginer Chiriac, zise Becu. Drept îi, nu-l trăgea inima spre noi, dar mci nu sărea peste cal, cu oamenii era respectos. Pe cînd tu... ce să-ți spun, te-ai băgat în altă piele, nu mai ești cum te știu.

— Așa sînt dintotdeauna.

— Ai fi, ai fi, da' la tine-n casă, cu copchiii tăi. Poți să ți-i muștruluiești cum ți-i vrerea, da' pe cellalți, pe ceapiștii noștri, n-ai cum, n-ai voie. Cu ei, și muștrul trebuie să aibă o măsură, o-ntelepciune. Dacă nu ți-au pus azi piciorn prag, apăi să știi că n-au făcut-o decît pentru anii tăi. Din respect n-au făcut-o, bre, din respect. Da' or s-o facă, or să te deie peste cap, bre Vasile, ascultă ce-ți spun. Nu ți-o fi moale.

— Și tu...tu cum ăi fi vrînd să mă port ? Am și eu o răspundere, ehec, trebuie să facem pasul mare, eu așa înțeleg să-i ajungem pe alții, care ne-au luat-o înainte...

— Și cum să facem pasul mare ? Cu stropșeala ? Cu ciomagul ?

— Nu cu ciomagul. Unde vezi tu ciomag ?

— Păi, tu cam așa ai început-o...

— Eu nu vreau decît ordine. Disciplină liberă și conștientă, cum zicea nuș' cine în ședință. Așa cum trebuia să fie și la noi, de la bun în-ceput. Dacă nu se poate, iau măsuri. Omul trebuie deprins să muncească pentru obște așa cum muncește pentru dînsul. Pe mine unul, m-a durut întotdeauna cînd am văzut că unii trag, iar alții se puturosesc ; că unii trag, iar alții se fac că trag. N-am putut suferi asta nici la odraslele mele. La mine-n gospodărie nu s-a pomenit așa ceva, știe tot satul, știi și tu, bre Gheorghe, nu se poate să nu știi...

— Știu.

— Ei, vezi ? Cred că înțelegi de ce i-am luat azi mai din **scurt.**

— Bre Vasile, eu am înțeles-o din capul locului, da' drept să-ți spun, mă așteptam să găsești altă metodă. Altă metodă de-a conduce. Dacă nu ești apropiat de obște și cu sufletul, degeaba te mai...

— Nu-s eu apropiat cu sufletul ? izbucni Vasile Cavaleru. Asta mi-o spui tocmai tu ? Asta mi-o spui tu mie ?

— Mai încet. Ne aud oamenii. Nu se face, zise Becu.

— De la oricine mă puteam aștepta să mi-o arunce în obraz, numa' de la tine nu, spuse cu tristețe Vasile Cavaleru. Bre Gheorghe, ducă-se toată șefia mea-n moașă-sa, n-am nevoie de ea, cer să mă mute iar pălmaș într-o brigadă de cimp, la culturile mari, dă-o dracului de legumicolă !

— He-he, dezertezi !

— Ce ?

— Dezertezi, rise Becu. Dacă oamenii te-au ales, rămîi, Dar vezi, schimbă foaia. La etatea asta, ăi fi știind tu cum s-o schimbi, doar nu ești prost, altfel ți se ridică toată brigada-n cap, mai ales femeile... Te-o ride satul, bre, te-o ride satul. Cu femeile, să nu te pui !

Treceau pe lîngă bufet. Înăuntru era lumină. Se vedea lume multă.

— Nu intri, să luăm o țuică ? îl îmbie Becu.

— Aș intra, da' n-am bani la mine...

— Nu te-am întrebat de bani. Hai.

Intrară. După ce cinstiră țoiurile, Vasile Cavaleru ceru cu împrumut încă doi lei și cincizeci să-și cumpere țigări.

Acolo, într-un colț din spatele tejghelei, Toma lui Chirilă își amenajase și două rafturi cu cărți. Era dispoziția președintelui cooperativei de consum. Cărțile astea nu se prea vindeau la librăria satului și dispoziția cu pricina îi obliga pe vînzătorii de la celelalte raioane, de la îmbrăcăminte, metalo-chimice, mărfuri alimentare și chiar pe Toma lui Chirilă de la bufet, să impulsioneze într-un fel sau altul vînzarea lor, „să îmbine cu iscusință strădania pentru beneficiul economic cu munca nobilă de culturalizare a maselor". Așa că Toma lui Chirilă își încercă norocul și cu Vasile Cavaleru :

— O carte nu iei ? As ! Giocăr ! Poate și damă !

— Ți-am mai luat eu vreodată ? dădu înapoi bătrînul.

— Tocmai, că nu mi-ai luat. Fă-ți coraj și săi !

— Fugi, bre !

— Ia-o p'asta, moș Vasile, însistă Toma. Are coperțile tari. Dacă n-o cetești, poți s-o pui pe oala cu lapte, în chip de capac. Te ține zece ani. Și nu coclește.

— Eu n-am vacă.

— Atunci, o pui pe altă oală. Hă-hă ! Nu-i neapărat nevoie de-o oală cu lapte... Hai, moș Vasile, ce dracu, nu mi-ai cumpărat niciodată nimic...

— Ba ți-am cumpărat. Țigări. Și băutură. Ți-am cumpărat poate mai mult ca alții, ți-am făcut vinzare, bre Tomică, degeaba încerci să-mi umbli cu dulcele... Eu nu cetesc decît jurnalul. „România liberă". Abonat trimestrial !

— Foarte rău, foarte rău, își dădu Toma cu părerea. Păi cum rămîne cu cultura generală ? Iote, ia-o p'asta și mai poftim pe la noi, îi întinse el o broșură verde, mare cît s-o pui în buzunar. „În-drumă-torul ip-so-sarului", silabisi mai departe Toma, foarte încintat de ce oferea. Cinci lei. Stă aici de patru ani, n-am de ce te minți. Dar știi vorba cu borșul și cu găina bătrînă...

— Mai bine mai dă o țuică, de banii ăștia, zise Vasile Cavaleru. Cărțulia nu-i găină. Mă plătește tot Gheorghe, l-oi cinsti și eu cînd l-oi prinde...

— Țuica o dau, da' poate nu-i rău să iei și cartea, îl sfătui Becu. Toma-i plătit după cît vinde, are și el sarcina lui, așa că ia-o. Și eu am luat. Odată, Tanța n-a vrut să-mi vîndă ulei pînă nu i-am cumpărat un cărțoi cît toate zilele, despre boamba atomică. N-am cetit-o. M-am uitat numa' la poze. Grozăvie, bre. Da' am cetit alta, tot Tanța mi-a băgat-o pe gît, ca să pot cumpăra zahăr ori ciubote de cauciuc, nu mai țin bine minte... A fost bună. Papilon. Să vezi, a draculu' pușcăriaș ! Numa' că Tanța s-a și învîrtit, cu pușcăriașul : mie mi-a vîndut primul volum, doar atita... Pe celălalt nu știu cui l-o fi dat, trebuie să mă-nteresez, pușcăriașu-i dat draculu, cum ți-am spus... Ce-o fi făcut omul pînă la urmă, încă n-am aflat. Și i-am plătit Tanței douăj'de lei. Cît pentru amîndouă !

Vasile Cavaleru stătu în cumpănă.

— Pe asta, nu, hotărî el, respingînd cartea despre ipsosari. Ian, arată ce mai ai acolo, îi ceru vînzătorului.

— Uită-te. La libera alegere, moș Vasile. Ieftin ca braga. Și folositor. Îți pui cartea noaptea sub pernă, iar dimineața te trezești domn !

Bătrînul se întinse peste tejghea, să vadă mai bine.

— Aceea ! zise, arătînd bucuros cu degetul.

— Asta ?

— Nu. Mai încolo. Lîngă stiva de „Mărășești". Aha !

Luă cartea din mîna vînzătorului și și-o băgă sub flanelă cu gesturi iuți, de prestidigitator.

— Dă-i banii, îi ceru apoi prietenului. Mîine ți-i aduc, la fermă... Opt lei și două'ș cinci.

Plecară, nu înainte de a mai da pe gît un rînd de țuici.

Acasă, după ce termină de mîncat, Vasile Cavaleru mai întîrzie de la culcare. Urmărit de privirile uimite ale Aglaiei, care, așa cum se deprinsese, nu încercă să-l întrebe nimic nici de data asta, se urcă în pat, întoarse nevestei spatele și deschise cărțulia proaspăt cumpărată. Se mai uită o dată la titlul din interior, apoi întoarse optimist prima pagină.

Citea mișcîndu-și buzele cu greutate, încruntat, urmărind rîndurile mărunte cu degetul arătător, un deget butucănos, cu unghie lată, tivită cu negrul pămîntului. Parcurse așa citeva pagini. Bătrîna sforăia. Iritat, Vasile Cavaleru se sculă din pat și se așeză la masa din mijlocul odăii, sub bec. Dădu paginile înapoi și începu să citească de la capăt, căsnindu-se să priceapă : structura sistemului, diagramă, acțiune, informație, decizie, instrucțiune, încorsetare, motivare ; principii, logică, ambianță, subiect decident, act decizionar, decizie strategică, decizie tactică, decizie operativă ; comportament rațional, variante de soluții, soluție optimă, abilitate, perturbații, competență decizională, sistem de legături informaționale, informații relevante uf sau prrr... pert... pertinente ; pertinente favorizante, perspicacitate, maa-naaa-geee-ment, operați... operati... operativit... tate ; apart... apartanență... tenență, detterm-min-nant ; resssurse A mare, resssurse a mic, b mic, c mic, d mic, deschid paranteza, mmmm, mmmm, mmmmmm-mm-ăăăă, închid paranteza ; control dinamic. „Adică, cum dinamic ? se întrebă, obosit din cale-afară. De unde dinam ? Care dinam ? Pen'ce dinam ? Mare bramburească !"

I se făcu somn. În poiată, cocoșul cînta de miezul nopții. „La naiba, își mai zise Vasile Cavaleru. N-am cum înțelege. Cine dracu m-a pus s-o cumpăr, asta s-o citească Becu, tot spunea el că a mai cumpărat...".

Închise cartea cu pocnet și, oftind, îi silabisi a zecea oară titlul : „ȘTIINȚA CONDUCERII". Grozav ar mai fi vrut s-o priceapă.

Fragment din romanul cu același titlu, în curs de apariție la editura „Cartea Românească".

tineri scriitori — reporteri

Suflete limpezi, curate

Am în față cîteva carnete în care de-a lungul anilor mi-am notat impresii vremelnice din satele prin care am fost, oameni pe care i-am cunoscut în cîteva ceasuri sau în cîteva zile. Am în față mereu propriile mele impresii din satul în care m-am născut, sat înșirat alături de altele pe malul unei gîrle cu albie de fluviu, Rîmnicu Sărat. Sat podgorean, cu porumb crescut între butucii de vie, în care cea mai înaltă casă era vechea primărie, pentru că avea trepte mai multe la scară, iar cei mai cuprinși gospodari erau cei care purtau bocanci duminica. Noi, copiii, nu purtam, ridicam praful din drum cu tălpile goale, alergînd spre oraș cu cîțiva bănuți în mînă ca să cumpărăm gaz de lampă. Poate de aceea, de cîte ori mă reîntorc acolo, cel mai mult mă impresionează șoseaua, cu asfaltul ei neted șerpuind pe lîngă garduri noi, mai aproape sau mai departe de vechiul drum, între alți pomi. Pe șosea, autobuzul-din-juma-în-juma-de-oră, iar în spatele sau în fața lui bicicletele navetiștilor cu pedalele acelea rupte. Toate acestea mi-aduc în auz, paradoxal, scîrțîitul lenevit al carelor cu boi care treceau noaptea spre tîrg și mă uimesc sincer, ca și cum as fi îmbătrînit mai repede decît se cuvine. Mă trag atunci lîngă un om mai bătrîn și acesta îmi spune hîtru :

— De ce te miri ? De ce să te miri tu mai mult decît alții, doar aici ai crescut și știi că de muncit, am muncit cu toții ca să aveți voi de toate? Numai că voi ați plecat și veniți rar, iar cînd veniți nu știți altceva decît să vă mirați, ca și cum toate astea ne-ar fi picat din cer. Dacă ați veni mai des, ați vedea că satul s-a ridicat greu, cu muncă, că toate casele lui noi au fost înălțate cărămidă cu cărămidă.

Moș Neculai Botocan se oprește puțin și pufnește. Copiii lui au mers pe la școli, care cum a putut, copii de om sărac, agățați de trăistă. Unul din ei, Stelică, e acum președintele C.A.P., ceea ce înseamnă că pentru el e și „tovarășul președinte", nu numai băiatul luat de mic la prașilă, ori la vie. De ce să mă mir ? De ce să nu mă bucur, pur și simplu, alături de ei, în casele lor în care noaptea lumina electrică a ajuns la fel de obișnuită ca și lumina soarelui, ziua ?

★

În comuna Smeeni din județul Buzău trăiesc laolaltă opt sate, și trăiesc bine, astfel că nu peste multă vreme această veche comună va fi un nou oraș. Pentru cei din Smeeni, Sălcioara, Moisica, Albești, Căltuna, Lucieni, Udați și Bălaia schimbarea este firească și a început de cînd marii moșieri ai locului, Costică Garofil, Stela Păltineanu și Hiotu, au dispărut din memoria lor odată cu expropierea.

— Sate de cojani, spune Ion Bănică, fruntaș în comună, sate cu pămînt bun, dar multă vreme cu roade puține pentru noi, cei care-l munceam. Ce a fost și ce este nu se poate compara. Cojanii de aici sînt harnici, gospodari și, aoleu, sînt tare iuți. Înainte dădeau negru peste verde, adică abia ce zgîriau pămîntul cu plugul, acum fac lucrările ca la carte. Iar de văzut se vede, chiar și numai așa, dacă treci prin comună. În fiecare an se ridică 30—40 de case noi, de cărămidă, nu de paiantă ca pe timpuri.

Președintele C.A.P., Gheorghe Dinu, este, din 1972, Erou al muncii socialiste. La 1 noiembrie 1930, cînd se născtea, era copilul unor oameni atît de săraci, încît poate să-mi spună acum :

— În primul rînd pentru mine e ceva ce nici n-am gîndit, nici n-am visat. Pentru mine și pentru ceilalți.

★

Despre satele de astăzi nu se poate scrie „peisagistic", imaginea lor nu se „perindă", privirile, oricît de grăbite ar fi, nu caută aparențele, fie ele dintre cele mai spectaculoase, iar țăranii n-au fost și nici nu vor fi niciodată prea dornici să-și povestească viața primului venit. Mirarea cîte unuia cu condeiul că au haine bune, că au case bune, că în case au tot ce le trebuie, că au copii studenți sau absolvenți de facultate este în fața lor necuviincioasă. Și atunci întreabă pe bună dreptate : adică ei de ce să n-aibă ? Adică cine și de ce să se mire că nu mai sînt țăranii așa cum erau ei știuți, înainte, cînd rupeau mămăliga cu ața în douăzeci ? Nu se apropie zilnic ei de oraș pe bicicletă sau cu „convenția" ? Sau, mai mult, nu sînt și dintre ei constructori în noile cartiere ale orașelor mari, iar, dacă știu să construiască, de ce să nu construiască și la ei aidoma ? Întrebări care își au răspunsurile în ele. Întrebările unor oameni care au înțeles întotdeauna munca drept o datorie a pămîntului de care trebuie să se bucure ei și urmașii lor. O datorie care îi răsplătește cu ceea ce li se cuvine, pentru zilele lor care nu intimplător sînt numite și zile-muncă.

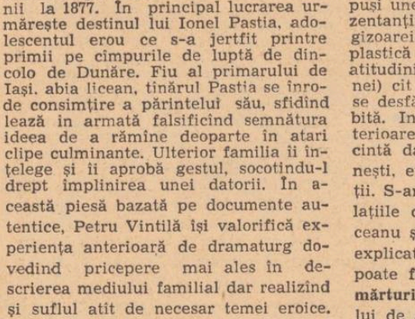

Ștefan Câlția : „Drum"

★

Dumitru Dinișor este un om care înainte de a vorbi, tace de două ori mai mult. Pare de aceea închis, aspru chiar, deși oltenii din Goicea îl știu cu totul altfel, mai ales prin faptele lui, dintre care unele de pomină. Se vorbește acolo și de una care le întrece pe toate, fiind aproape o performanță mondială în materie : grădina zoologică.

— Era o mlaștină acolo, în capul satului, și am făcut teren de fotbal cu tribună. Tribuna e așa fel făcută, încît în spate este scenă într-un amfiteatru de pămînt. Pomii îi sădisem greșit,

Gina Popa Hagiu : „Dealuri cu vii"

dar într-o zi i-am aliniat frumos.

— După ce planuri ați făcut toate astea ?

Planuri ? Ce planuri, o sfoară și o îndeminare neobișnuită care i-a uimit pe toți ! Poarta de la parc este copiată de pe o vedere, iar coloanele, adăugate la clădirea tip a noului cămin, s-au făcut pentru înfrumusețarea însăși a ideii de cultură.

— Cu grădina zoologică m-am gîndit că noi, cei din Goicea, nu ne putem lua copiii de mînă cînd vrem, ca să-i ducem la Băneasa. Cînd am adus urșii, mulți s-au crucit, dar cînd am adus și lupii, căprioarele au început să se obișnuiască, iar astăzi numai cei străini de loc se mai miră. Nouă ne e drag de muncă și, dacă tot muncim, de ce să nu avem ?

Totul pare atît de simplu, încît, o dată ajuns lîngă sufletele acestor țărani între țărani, limpezi și curate, înțelegi că în marea lor familie viața se desfășoară în spiritul aceleiași tradiții de bunăcuviință și demnitate a părinților.

★

— Cînd eram mai tînăr, orfan de părinți și sărac lipit, îmi povestea într-o noapte Ion Drăcșan din comuna Purani („mie îmi spune lumea nea Oniță, de drag"), din Teleorman, însurat numai în cămașă și izmană, am fărîmat casa din mila unui om, orfan și el, care n-avea nimica și zicea că sub ea stă ascuns un bolovan de aur. Am fărîmat-o amîndoi, nici nu ne-a fost greu, era de nuiele, cu pămînt, dar n-am găsit nimica, așa că ne pierdusem speranța, iar casă nu mai aveam. Am început munca, m-am înscris la întovărășire, după un an a venit colectivizarea, a intrat toată lumea, la început a fost greu, nu prea mergeam, făceam mai multe rapoarte decît porumb, și pe urmă a venit președinte Marin Nedea, care era și director la S.M.A., în doi ani ne-am lichidat datoriile, de la 7 lei pe lună am suit sus, ne-am mecanizat, că doar omul nu poate să reziste cu sapa să atingă toată coaja pămîntului, asta faci numai aici, în grădina casei, nu ? Am muncit, eu n-am avut nimic, după funcția de „vice" n-am umblat și nici nu umblu, atîta doar, am muncit cinstit și astăzi am ce-mi trebuie mie și fiică-mi, că nevasta mi s-a prăpădit. Iar casa mi-am ridicat-o peste a veche, că numai de bolovani de aur nu-mi mai arde mie acum, cînd știu că mîine, în zori, la 4 trebuie să mă duc...

Bolovanul de aur... Aproape o tristă legendă în viața unui om sărac care a putut, în disperarea lui adîncă, să creadă că sub casa lui umilă de nuiele și de pămînt s-a adunat atîta aur încît să-și facă alta. Odată cu ea însă s-a fărîmat și vechea sa gîndire și înfățișare de rob și, căutînd mai departe, în sufletul și inima sa și a fraților săi de suferință, a găsit acolo altceva, mai prețios, mai strălucitor, care i-a luminat noul drum al vieții, întunecîndu-l pe cel de dinaintea lui o dată pentru totdeauna.

Iulian Neacșu

În cîmpia de vest

Dinspre Carei spre Timișoara coboară în valuri cîmpia de vest. O simți de departe : altceva decît Bărăganul, e lipsită de acea nemărginire care te cheamă și de mirosul fin al fluviului, de vînturile sale umede și de arșița pustiitoare a amiezilor de vară, lipsește acel ceas al dimineții limpezi, cînd o ciocîrlie se aude cale de zeci de kilometri, acele răsărituri de soare, cînd un foc pare a se ridica dintr-un pîlc de ierburi coapte, lipsește acea invazie a florilor de salcîm în primăvară iar pămîntul arareori se întrece pe sine.

Din șoseaua spre Salonta se desparte o arteră. Nu duce spre nici un oraș. Taie Inandul de la un capăt la altul, trece peste linia ferată și face același lucru cu Cefa, alt sat mai mare și mai întins decît toate celelalte. Cînd treci lasi în urmă magazine, firme obisnuite oricărui cetățean, blocuri și străzi, ferme și parcuri de mașini, semne de circulație și școli. La Inand, dar mai ales la Cefa, fiecare țăran are o bicicletă. Drumurile cîmpiei sînt lungi, satele la fel, viteza a crescut și aici, timpul se scurge ceva mai repede și are altă importanță.

La Cefa, din februarie, anul acesta, numele unei femei a devenit brusc cunoscut. A trecut și prin celelalte sate din cîmpie și oamenii l-au învățat repede. Este o femeie aspră, scurtă la vorbă și hotărîtă în fiece cuvînt, asemeni unui bărbat. Se numește Maria Bodea. Soțul o așteaptă pînă seara tîrziu, la 40 și ceva de ani a început a învăța ce este așteptarea, căci pe ea o adună nopțile de pe cîmp și din ferme. Satul a vrut și ea n-a mai avut încotro, a trebuit să fie, să se pună pe gînduri, să se întrebe ce trebuie făcut, unde nu merge și cine unde ar fi bun. De la Cefa și de la Inand vor pleca spre orașe în anul acesta camioane încărcate cu 650 de tone de carne, vor pleca vagoane cu grîu și porumb, vagoane cu sfeclă și cînepă. Pentru toate acestea președinta își încaltă în fiecare dimineață cizmele de cauciuc, încalecă bicicleta si bate satul dintr-o parte într-alta, de la sere la cîmp, la grajduri și spre livezi. Are un băiat în clasa a III-a care se întreabă mereu de ce nu mai are mama timp, are de răspuns mereu la întrebări absolut banale dar și omenești în același timp, mai poți, mai poți, Marie și ea răspunde da ori nu, după cît de obosită se simte și după cine o întreabă, pentru că un om care îți spune de mai multe ori că nu mai rezistă, fie el și la început, îi obligă pe ceilalți să se îndoiască de puterile lui. Ce vrea Maria Bodea, președinta cooperativei din Cefa în acest an ? Un grajd și încă vreo cîteva lucruri noi. E drept că o invenție sau un studiu sună mai frumos si mai spectaculos decît „un grajd". Dar un grajd și cele „cîteva lucruri" ar fi un pas înainte spre prima ei mare confruntare cu un sat de țărani care o știau femeie, cum sînt toate femeile de pe aici, sănătoase și iuți, în stare să poarte singure o casă pînă la 85 de ani, să sape în grădină cu cazmaua și să sfîrsească senine, fără să bolească, strigînd doar, cine de unde mă aude să vină că mor.

Medicul Cornel Trandafir trăiește și tace la Cefa — satul său de intrare în lume. L-am așteptat ore întregi trîntit pe o margine de drum lîngă un lan de cînepă. Plecase la o turmă de oi undeva în nesfîrșitul cîmpiei si-l așteptam ascultînd cum nimeni nu trece prin lanul de cînepă verde. Veneau cărute din cîmp, rafurile sunau sec pe asfalt și caii aduceau oamenii acasă ca dintr-o plimbare la capătul căreia își pierduseră puterile. A venit tîrziu cînd seara scutura peste sat un întuneric de funingine. S-a spălat pe mîini și ne-am așezat pe prispă sub lemn tînăr de viță de vie. Și l-am întrebat — ce-mi propusese o femeie la haltă, cînd am întrebat de el :

— De ce taci dumneata mereu ?

Și-a ridicat mîinile de pe genunchi și si-a desfăcut cămașa la git.

— De fel ești singuratic ? am mai făcut eu o încercare.

— Cînd ?

Brăduț Covaliu : „Irigații"

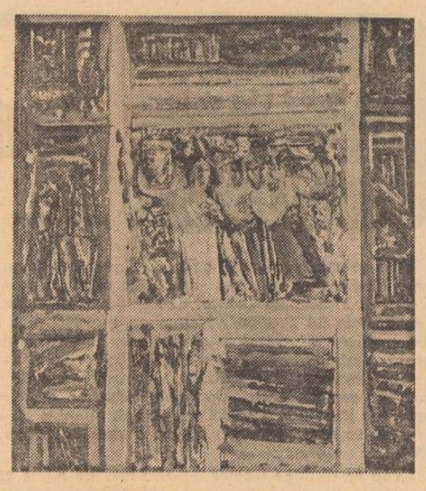

Ervant Nicogosian : „Viața satului"

— Cînd ai timp.

— Și cînd crezi dumneata că am eu timp ?

— Nu știu, asta te întreb și eu.

— Atunci aflați că n-am. Asta-i situația, n-am.

Și dacă n-are, nimeni nu-i poate da în cap ca să aibă, să spună cum se cultivă el în timpul liber și cum se bucură de rezultatele muncii lui, privindu-le cu mîinile în buzunare. Omul, negrut la față, cu umeri subțiri și coltoși tace mereu. A plecat cu diplomă de medic veterinar de la Timișoara prin 1973 si-a ajuns la Cefa în momentul în care crescătoria de porci intra în carantină. A intrat și a stat acolo două săptămîni, în paturi suprapuse și cu merinde dezinfectate. A dat fiecărui porc apă și mîncare, l-a ajutat să se ridice de la pămînt ținîndu-l de ureche si-a fumat chistoace sau nu cu ceilalți îngrijitori pînă dimineața cînd porcii betegi s-au ridicat tremurînd în picioare. Cînd totul s-a terminat a plecat acasă convins că a devenit inginer în două săptămîni și a dat de mîncare iepurilor săi, după care a deschis televizorul.

— Seara ce faci, cînd ai dumneata o seară ca lumea ?

— Aprind lumina în curte și mă uit la iepuri cum dorm.

— Filmele îți plac ?

— Dacă nu sînt cu dragoste sau cu cow-boy. Pe urmă mă culc.

— La ce te gîndești înainte de a te culca ?

— La ce o să fac mîine.

— Și mîine ce o să faci ?

— Ce-am făcut ieri și alaltăieri și la faptul că trebuie să-mi pun pantalonii, pantofii și cămașa lîngă pat ca să nu bobicăi noaptea după ele dacă se întîmplă ceva urgent la fermă, cum se întîmplă în fiecare noapte.

Tînărul, subțirelul și tăcutul medic se pune iar pe tăcute. Nu înțelege întrebarea mea despre singurătate. E tare curios să vadă cum arată un om singur. N-a întrebat dacă eu cunosc un asemenea exemplar. I-am spus că nu, dar așa mi-a venit mie să-l întreb tocmai pe el despre singurătate.

„Acuma tac pentru că ieri m-a sunat cineva la telefon. A zis că eu sînt un om apreciat, și așa mai departe, un fel de periat pregătitor pentru ceva si i-am zis să treacă la subiect. Adică e sarcină să trec la C.A.P. să pun pe picioare ferma zootehnică. Mă tot gîndesc ce o să fac acolo. După ce a plecat vechiul inginer, unul cu certificat medical, cum că el nu are voie să intre în grajd, primul crescător de animale din birou, a condus un țăran cu șapte clase, unul care a avut și el la viața lui un porc si-o vacă și cînd a avut trei a vîndut una că zicea că are prea multe. N-aș vrea să dea iarna peste mine cu vechile rînduieli".

Cine știe ce fel de iarnă o fi trecut peste cîmpia medicului Trandafir și dacă mai apucă să coboare de pe „calul" lui cu roți de cauciuc să stea de vorbă sau să tacă lîngă prietenul său mai în vîrstă, inginerul Văietiș ?

. . . . . .

Au trecut doi ani de la această primă întîlnire aproape uitată cu medicul Trandafir. L-am revăzut la marginea primăverii. Parcă ceva mai înalt dar la fel de tăcut, greu de scos din da și nu. În acești 2 ani s-a căsătorit, și-a cumpărat o casă și a ajuns să ocolească țara, să se prezinte la acea atît de aminată întîlnire cu locurile unde nu-l mai sună nimeni pentru ceva urgent. De data aceasta nu l-am întrebat nimic despre singurătate. Nu prea aveam ce, iar primăvara, cînd oamenii încep, nu se cade să vorbești despre ceva cu care ai putea să te trezești abia atunci cînd scazi și aduni anotimpuri, cînd îți faci o adunare și o scădere mai mare, lucru obisnuit în acest sat al cîmpiei de vest abia spre mijlocul iernii cînd toate dorm sub zăpezi groase și periate de vînturile

Cornel Nistorescu

Tinerețea fără bătrînețe a unui țăran din Oltenia

Am fost om frumos în tinerețe ; mă iubeau fete din zece sate, fete bogate, martor îmi e Culică, sanitarul teritorial, dumnezeu să-l hodinească... Am fost șapte frați, da'unu dintre noi, Dumitru, s-a prăpădit în 1931. Era militar și fusese invitat la o nuntă, cavaler de onoare, la Craiova. Se liberase tocmai atunci contingentul 30. Au ațașat la tren două vagoane de vite. El, băiat crescut mai la oraș, folar de meserie, folar de fabrici, nu de atelier de fierari, n-a suportat mirosul și s-a culcat lîngă ușă. Aia, contingentul 30, adormiți, au întins picioarele. Frate-meu a căzut sub roți, adormit și el, săracu... Era anul în care ajunsesem stăpîn de lăutari. Atunci, un stăpîn de lăutari era cineva în sat. De-o pildă, cînd stăpînea lăutarii unu Ionel Intratu a intrat în horă un bărbat căsătorit, unul care ținea de alt stăpîn și de altă horă. Nu ! a zis ăsta, Intratu. Nu ? ! a întrebat căsătoritul. Pac cu pistolul. Acu, ce-mi ziceam : mă Iufule, ție-ți trebuie o față pe potrunzul tău, săracă și muncitoare. O zării și ne luarăm pînă la urmă cu Anica, fată de-a noastră. Se întîmplă să ne strecurăm sufletul în doi copii. Crescuseră sănătoși, dar cam goluți. Îi duceam la școală în circă, cu labele picioarelor desculțe virite, iarna, în minecile laibărului meu. Le curgea nasul trei luni pe an, ba poate și mai mult ; îi înveleam în cămăși de tort, cămașă de tort peste cămașă de tort. Cu războiul, ei rămaseră bărbați în casă, eu fu să mor de patru ori. Venind **dupărăzboiul,** în sat, în Goicea, se vorbea de cote și de comuniști. Femeile erau speriate, se zicea că Aia vin pe picioroange și sparg geamurile cu bite, că trag cu pistoalele în căpițele de fîn în căutarea bărbaților. Zvonurile astea le țineau chiaburii satului. În 45, m-am înscris în partid. Am primit carnet alb, așa cum se obișnuia. Peste un an l-am preschimbat într-unul, roșu și am înființat prima organizație de bază în comună.

E bine că alde matale ne asculți pe ăștia mai de virstă, care am văzut și simtem tot mai puțini. Parcă aud și azi, io-te, parcă te-aș auzi pe dumneata, cum mă înjurau chiaburii. Se făcuse o gospodărie colectivă în satul vecin, în anul 1950 și m-am înscris. Primul din sat și singurul. Singur, timp de 9 ani ! Huoo ! Colectivistule ! Te-ai trecut de sărac ce ești. Domnu Iovu, îi zic unui chiabur, cînd îmi dai, bre, banii pe căruța aia de carne de ți-o aduse muierea în '44 ? Mă, Iufule, comunistule, cine dracu ți-a sucit ție mințile de te-a întors cu capul la fund ? Ce bani să-ți dau mă ? Învățasem să fac puțuri cînd mi-a cerut alt chiabur, Șuiu Stele, să-i adîncesc o fîntînă. Cumetre, îi zic, că ne cumetream, plătește-mi munca. Dar el : cumetre, zice, bani n-am, dar ai voie să iei apă. Cumătră Manolică, o strig pe cucoana, vreau banii. Că una, că alta, pînă la urmă am zis : să n-ai parte de el ! Să audă dumnezeu sau satul. La un an, Șuiu Stele a murit înecat. Aveam un pat în tinda casei. Acolo am dormit ani de zile. Au fost 9 ani grei, mai ales la început. Dormeam cu toporul sub cap și felinarul aprins. Cum ațipeam, zvirrr ! pietre în geam. O vreme am ținut scînduri în ferestre, în loc de geamuri. Au schimbat tactica. Îmi aruncau în curte boabe de porumb fierte în zeamă de viperă. Pînă să-mi dau seama, mi-au pierit toate găinile. Dacă nu se nimerea veterinarul Angheluță în vizită la gospodăria colectivă, mi-ar fi pierit și porcul de Crăciun. Cînd treceam pîrleazul după lăptuci, călcam pe oase de șerpe. Aveam tălpile bești cît de urzici. Oasele erau lungi, opincile cam subțiri, de pe burta porcului. Dacă mă duceam la șeful de post, la Fojică, ăsta își dădea tot timpul cu cremă pe cizme în văzul lumii, să se creadă că nu doarme, și mă întreba dacă sînt **absolut** sigur de ceea ce-i reclamam. Zicea : bine, bre, nea Marine, las' că-i pun eu bine pe ăștia, mama lor de anticomuniști, du-te și te culcă fără frică .Atita vorbea și pe urmă începea să-și curețe carabina. Cînd trecea pe lîngă ai lui Fănaie ori cînd îi întîlnea la mat, îi saluta cu mîna la chipiu, și-mi povestea un prieten că l-ar fi auzit șoptindu-i într-o seară lui Fănaie : coane Gicule, las-o mai moale cu comuniștii, nu te mai lega de ei, că mă pierzi. Nu mai pot face față și nici garanție...

Cîțiva ani a mers greu g.a.c.-ul, nu ne-a fost prea ușor, 37 de familii... Veneam acasă cu un sac de griu și unul de porumb. Șase kilometri dus, șase întors... Situația a ținut o vreme, pînă am primit credite de la stat, apoi s-au mai înscris cîteva familii și s-au schimbat lucrurile, am biruit nevoia. Îmi aduc aminte că a trebuit să-i cer președintelui un car, să-mi transport produsele. Am intrat în sat călare pe saci, în virful grămezii ca un pașă. Lumea, pe la porți, se crucea. De loitră atîrna un fanion, la biciușcă înnodasem ciucuri. Baba mea, Anica, mina boii, eu fluieram și-mi pocneam degetele. Baba mea avea cozi lăsate pînă-n șale, eu purtam pălărie și mă scărpinam din cînd în

---

teatru t

Emoționante piese-document

Săptămîna teatrelor din Moldova — ediția a II-a — s-a desfășurat la Botoșani sub semnul comemorării celor două evenimente : Războiul pentru Independență (1877) și Răscoala țăranilor (1907). Au fost prezentate aproape în exclusivitate piese originale inspirate de această tematică, pe care le-au urmărit deopotrivă un public numeros cît și un juriu alcătuit din specialiști și din reprezentanți ai oamenilor muncii. Dezbaterile juriului s-au soldat cu premii răsplătind creațiile cele mai merituoase, într-o atmosferă de reală emulație culturală. Ne vom opri — din motive de spațiu — doar la două dintre, după părerea unanimă, cele mai izbutite realizări.

Șoimii de Petru Vintilă reprezintă evocarea momentului de înalt patriotism pe care l-au trăit românii la 1877. În principal lucrarea urmărește destinul lui Ionel Pastia, adolescentul erou ce s-a jertfit printre primii pe cîmpurile de luptă de dincolo de Dunăre. Fiu al primarului de Iași, abia licean, tînărul Pastia se înrode consimțire a părintelui său, sfidînd leză în armată falsificînd semnătura ideea de a rămîne deoparte în atari clipe culminante. Ulterior familia îi înțelege și îi aprobă gestul, socotindu-l drept împlinirea unei datorii. În această piesă bazată pe documente autentice, Petru Vintilă își valorifică experiența anterioară de dramaturg dovedind pricepere mai ales în descrierea mediului familial dar realizînd și suflul atît de necesar temei eroice. Colectivul Teatrului din Birlad, condus de regizorul Cristian Nacu, cunoscîndu-și bine virtualitățile, a elaborat un spectacol de superioară factură tradițională, beneficiind de un decor frumos și de interpretări actoricești prestigioase precum cea a lui Ștefan Tivodaru. Premiul care i-a revenit (pentru cel mai bun spectacol) se datorează unei calități nu chiar atît de răspîndite cum s-ar crede : echilibru și modestie în abordarea scenică.

Poate mai bogat din punct de vedere al sugestiei teatrale s-a arătat spectacolul tinerei regizoare Magda Bordeianu, cu **Răfuiala**, de Ștefan Berciu, prezentat de Teatrul „Mihai Eminescu" din Botoșani, spectacol răsplătit cu premiul pentru cea mai bună regie. Și această piesă se bazează pe document, reluînd în formă dramatizată un proces ce a avut loc la puțin timp după reprimarea răscoalei din 1907, de fapt o înscenare în care acuzații sînt supuși unei crunte răfuieli de către reprezentanții justiției burgheze. Talentul regizoarei se vădește atît în concepția plastică (acuzații, țintuiți de stîlpi în atitudini de jertfă, ocupă centru scenei) cît și în modul concentrat în care se desfășoară o acțiune mai mult vorbită. Inserțiile, reluînd perioade anterioare procesului, constituie o succintă dar acută evocare a vieții țărănești, exasperate de inumane persecuții. S-ar fi cuvenit în orice caz ca relațiile dintre boierul Costache Mihălceanu și fiica sa Tina să fie mai bine explicate. Și așa însă reprezentația poate fi apreciată drept o plauzibilă **mărturie** și regretăm omisiunea juriului de a nu fi acordat o distincție de interpretare actriței Silvia Brădescu.

Marius Robescu

---

film f

Monologul genialității

„Laurence Olivier vă prezintă **Richard al III-lea** de William Shakespeare" — iată o uvertură filmică de imens orgoliu artistic, pe care filmul inegalabilului actor, regizor și producător de filme englez, în maniera marelui Will, o acoperă cu prisosință și impresionantă dăruire. Adjectivele laudative sînt greu de găsit pentru acest film, încununat de premii și succese în 1956, care-și păstrează frumusețea intactă, sensul moral la fel de puternic și mai ales capacitatea răscolitoare la fel de penetrantă, pînă în actualitate. Este un film care va rămîne întotdeauna **mare** și, pentru că nu se mai poate pune în discuție genialitatea shakespeariană, (numeroase exemple arată că o capodoperă literară e greu să devină și capodoperă cinematografică), permanența valorii lui se datorează permanentei valorii interpretative și de concepție a lui Laurence Olivier.

Oricîte merite am găsi imaginii filmice, efectelor de operatorie, culorii rafinate și pregnant grăitoare, punerilor în scenă într-un **căutat stil al epocii,** costumației de excelent echilibru și bun gust, distribuirii rolurilor secundare, dozajului de lumină și umbră, jocurilor dintre strălucire și obscur, insinuărilor picturale — de la compoziție la culoare —, abordînd cele mai reprezentative școli ale epocii redate, oricît am dori să asimilăm filmul în mod obișnuit, ca operă rotundă, cum și este de fapt, nu putem să nu fim copleșiți de sentimentul întîlnirii cu un monolog al genialității, în datele ei atît de cuprinzătoare, dar și esențializate, filtrate, concentrate la dimensiunile peliculei de film, spațiu și timp reduse tulburător la ceea ce înseamnă filmul **Richard al III-lea.** E de fapt, un monolog al lui Laurence Olivier.

Primul plan, mișcarea în cadru, aplombul patetismului teatral (scenic), efectele ironice, halucinatorii, tragice sau încărcate de îndoială, nu-l fac pe interpret mai puțin **mare.** E perfect în toate, potrivit cu toate, și, paradoxal, surprinzător în toate. Prea bine cunoscuta replică „Dau regatul meu pe-un cal !" nu suferă nici un fel de voalare degradantă, nici o nuanță de banalitate, explodează tragic și regal, cutremurător, într-un film care a fascinat cu fiecare scenă. Mișcarea fizică — trupul învesmîntat în roșu brun, cuprins de spasme ca o pasăre tăiată, ca un animal în agonie, aproape că depășește dimensiunile grave pe care strigătul, devenit celebru, — „Regatul meu pe-un cal !" și le-a creat în secole.

Există o uluitoare unduire între fragilitate și forță în rezolvarea scenelor sentimentale — foarte greu de izbutit, de obicei — în acest film. Ceea ce frapează este tocmai metoda, degajarea născută din îndeminare, cu care Laurence Olivier atacă, pornind din teatru, filmul. Nu e vorba de teatru filmat. E vorba de ceea ce genialitatea unei personalități ca a lui a știut și a fost în stare să ia din teatru și să treacă în film. El este totul. El este povestirea, interpretul, interpretii, pronunția, declamația și nuanța, gestul și semnificația, individualul și socialul, ineditul și obișnuitul, excepția și raisonneur-ul, el este demonstrația vie și convingătoare că arta este ceea ce asimilează și redă totul. Totul cu putință. Tulburătoare reîntîlnire, acest **Richard al III-lea.**

Corina Cristea

---

televiziune tv

Dreptul la viață

● Filmul **Paravanul** te face să trăiești un sentiment ciudat, un fel de indignare amestecată cu tristețe. Indignare în fața umanității ultragiate, indignare în fața încălcării brutale a celor mai elementare drepturi ale omului. Pentru că filmul lui Martin Ritt nu e simplă parabolă, simpla poveste a unor oameni din lumea filmului. El capătă putere de generalizare, devenind pamfletul demascator al unei societăți bazate pe inechitate și injustiție, un sistem social în care domnesc arbitrarul, suspiciunea, forța banului, imixtiunea brutală în viața oamenilor, abuzul și teroarea. Tristețe, pentru că omul cu purele și infinitele sale adîncimi devine o simplă piesă de manevră în angrenajul haotic al societății de consum.

● Poate că pasajul cel mai semnificativ din filmul **Conversația** este acela în care personajul principal, detectivul particular interpretat de Gene Heckman, vizitează expoziția de aparate de interceptare și inregistrare a convorbirilor de tot felul. Se afla în acea expoziție un întreg arsenal de aparate și tehnici făcute să se infiltreze în cea mai intimă viață a omului, să stringă cercul asediului în jurul lui, să-l sufoce, să-i pătrundă în gîndurile și cuvintele cele mai ascunse. Expoziția aparatelor de interceptare a convorbirilor telefonice semnifică, desigur, agresiunea impotriva omului, ce se produce tot mai acut în lumea capitalului, intrarea cu mijloace rafinate (dar murdare) ale electronicii în sufletul omului, privarea lui de cea mai elementară libertate, aceea de-a putea șopti singur tot ce vrea în spațiul ce-l înconjoară, fără teama că e pindit, urmărit, ascultat. La fel de semnificativă este și scena din final, cînd detectivul își răscolește casa, căzut și el în cursa propriei sale îndeletniciri, obsedat definitiv de existența unor „urechi" străine care îl ascultă. Din „interceptor" el devine cel interceptat.

● O valoroasă punere în scenă a piesei japoneze **Amurgul unui cocor** a realizat o echipă de actori de la Teatrul „Al. Davilla" din Pitești în regia lui Alexandru Tocilescu și scenografia foarte inspirată a Elenei Lazăr. Basmul fetei-cocor care țese o pînză nemaivăzută sacrificîndu-se pe sine este o frumoasă parabolă despre dragoste, realizată cu o mare economie de mijloace dramatice.

● **Ora tineretului** ne-a adus aminte de adolescenți și ne-a făcut să-i dorim mai des pe micul ecran. La Liceul „Lazăr" din București aceștI adolescenți minunați scot o revistă foarte interesantă. I-am ascultat pe tinerii editori recitînd poeme proprii sub aripa virstei de bronz : „Nu, nu e îndeajuns / o singură pasăre care-și fringe aripile... / Nu, nu e îndeajuns o singură luptă / O singură mamă pe pămînt / Așa cum nu e îndeajuns un singur / Om ce doboară munții și sfîșie întunericul". Strălucirea pură a pupilelor lor, venite aproape de noi, ne-a înfiorat o clipă.

● Alexandru Stark a realizat cel mai frumos portret al săptămînii „Nana Lena", adică Ileana Gligor din Almoș — Arad, „un om ca toți oamenii, o femeie ca toate femeile, nici mai rea, nici mai bună, dar care vrea să fie mai bună". Portretul unei femei excepționale, prin mintea căreia a trecut cu folos și înțelepciune, prototipul țărancii de azi.

Mircea Florin Șandru

în satul românesc de azi

cînd dînd-o pe-o ureche. Eram tot frumos, îmi aduc bine aminte. Vedeam cu coada ochiului cum se crăpau perdele la ferestre. Stăteam țeapăn, cum îl văzusem o dată, într-o șaretă, pe prefectul județului. Sacul de sub mine se cîrmise la mijloc și pleznise oleacă, lăsînd să picure boabe. În urma carului se băteau găinî flămînde și mie îmi părea bine că mă rabdă inima să nu leg sacul. „Io-te la ăsta, vede că-l curge căruța și stă. Se văzu ajuns". „Crezi că boabe are în sacii ăia ? Atita porumb n-a făcut de cînd îl știu și de cînd s-a trecut la colectiv".

Seara, am tăiat patru găini și i-am chemat pe primar și pe învățători. I-am pus să pipăie fiecare sac și să-mi ajute să-i golesc într-un hambar. Am vrut să-i lămuresc că n-o să-mi ceară nimeni înapoi un bob și că nu i-am umplut cu nisip, cum credea satul. Exemplul meu a fost urmat, după asta. Toamnele în care aduceam porumbul cu autocamionul umpleau satul de ciudă și-l puneau pe gînduri. Cînd au fost siguri că nu eram o unealtă de făcut fală cuiva, că boabele erau plata adevărată a muncii mele, goicenii s-au muiat, m-au întrebat ce să facă. Dirigintele poștei, Ionel Pasăre, a fost primul care mi-a adus cererea. M-a rugat să i-o depun la sediu și să spun acolo că va avea el grijă să-i mai convingă și pe alții. O vreme, a dus el în persoană scrisorile și ziarele abonaților. A stat de vorbă cu tot satul. În doi ani, se înființase și la noi în sat gospodărie colectivă și se trecuseră toți. Tocmai cînd îmi era mai bine, a venit anul 1959, anul nenorocirii : în ziua în care trebuia să plece la armată, fiul

Paul Erdős : „Cosașul"

nostru mai mare, Victor, conducea un tractor. Neatent, a sărit din cabină, s-a agățat de aparătoare și și-a frînt șalele. Am chemat salvarea, dar era defectă. Am chemat-o pe baba Ileana Caramarin. Baba i-a dat un genunchi în spate și i-a îndreptat oasele resfirate. Bătatul își revenise oleacă, dar cînd am ajuns cu căruța, la Craiova, la doctorul Vernescu, era pe moarte. Cu rinichii crăpați și bășica udului spartă doctorul Vernescu nu putea lupta.

— Cine i-a îndreptat oasele ? m-a întrebat. Dacă era numai cazul lor, scăpa...

— O babă, domnu doctor... O știe lumea pe la noi, se pricepe...

— Văd, a spus Vernescu și a dat din umeri. Dacă erau numai oasele, scăpa...

— Scăpa, domnu doctor...

De atunci am mai avut ocazia să-l văd și să aud de doctorul Vernescu.

Într-o zi l-am poftit pe doctor să vină la noi.

—Vino, domnu doctor, nu te sfii, că vii la cei mai vechi colectiviști din sat. Nu sîntem noi cei mai bogați, că ne-au ajuns ceilalți din urmă dar avem de toate.

S-a învoit. S-a așezat în tindă pe un fotoliu, că baba a vrut să avem și din alea, pentru musafiri, și m-a întrebat :

— Ce viață duceți, moșule ,cum trăiește țărănimea ?

— Ce să spun, domnu doctor... Eu nu cred că nu știți... Eu sînt comunist vechi și nu cred că nu știți... Da, să vă-ntreb eu : avea regele televizor ? avea regele mașină de spălat ? avea regele casetofon ?, avea el un nepot junior la „U" Craiova ? Avea și n-avea. Dar eu am. Cu toate că am îmbătrînit, și eu și baba mea. Mă doare un picior de reumatism, dar nu pot lipsi de la ședințele de partid. Că zice tovarășul Capizisu Marinică, secretarul, ăla de-i învăța pe tineri cintece patriotice în tabăra de bumbac de la Bîrca :

— Moș Iufule, cît ai de gînd să trăiești ?

— De, tovarășe Capizisu, ăi ca noi nu trăim mult. Nu trecem de 70. Dar din 24 de ore n-am dormit niciodată mai mult de 5. Și-atunci se cheamă că sîntem împăcați. Că am trăit mai mult decît alții...

Ion Longin Popescu

Stampe bucovinene

Nu știu de unde mi se trage, totuși, îngrijorarea care m-a cuprins încă de la începutul urcușului. Poate nici nu e îngrijorare. Poate este setea de nou. Mi-aș dori, nu știu cum, să întîlnesc în drumul acesta niște întîmplări nemaivăzute și nemaiauzite, să cunosc niște oameni extraordinari care au săvîrșit fapte extraordinare, încît să am despre ce să scriu. Ca și cum aș face, pentru ultima oară, un drum peste Puzdra și prin toată Bucovina, ca și cum drumul acesta ar fi ultimul.

Tovarășii mei de drum tac.

Schimb cîte o privire cu șoferul, în oglinda retrovizoare.

Vezi, îi spun eu din ochi, astăzi avem draci.

„Văd că aveți draci", îmi confirmă din ochi șoferul.

Deodată simțim sub roțile mașinii asfaltul. Prin satul Holda am pătruns pe șoseaua D.N. 17 B. Trecem prin satul Holdița. Intrăm în Broșteni și oprim lîngă primărie : un fel de conac, un fel de vilă, mare, încăpătoare, cu poartă „la stradă" și o alee străjuită de brazi pînă la treptele intrării în primărie. Încă nu s-a întîmplat nici un fapt extraordinar. În momentul cînd pășesc pragul am o cumplită dezamăgire : știu sigur că n-are să se întîmple nimic extraordinar pînă în clipa plecării.

Dar greșesc. Secretarul consiliului popular, Ion Baran, are un stil de muncă absolut original. Lucrează cu ușa închisă. În hol așteaptă fel de fel de oameni, își exersează răbdarea, tovarășul secretar are treabă, nu trebuie deranjat. Vine cîte unul nerăbdător și, fără prea multă vorbă, bate la ușă. Secretarul consiliului popular „trage" yala, scoate capul în deschizătura ușii și întreabă cine-i și ce vrea. Nerăbdătorul se prezintă și intră. Stă cîteva minute, își rezolvă problema, spune bună ziua și pleacă. Secretarul închide iar. Pînă apare alt nerăbdător. Intră și ăsta, își spune păsul, problema se rezolvă, și secretarul Ion Baran încuie ușa. Îmi venea să plesnesc de rîs, dar nu se face să te compromiți, tu, gazetar, rîzînd fără motive în primăria Broștenilor.

Îl pun repede în temă, ce și cum. În regulă, dă din cap secretarul Ion Baran. Să începem cu împrejurimile, îți propun. Și Ion Baran îmi dictează...

Comuna Broșteni are zece sate, după cum urmează : Broșteni, Cotirgași, Dîrmoxa, Frasin, Hăleasa, Holdița, Lungeni, Neagra și Pietroasa. Ansamblul de locuințe ale minerilor care viețuiesc în Broșteni numără douăzeci și două de blocuri cu aproximativ o mie de apartamente. Populația se cifrează la vreo treisprezece mii de oameni, din care numai la Broșteni locuiesc cam șase mii. În raza localității ființează secțiile de la Barnar și Isipoaia ale Exploatării miniere Leșul Ursului, secția de explorări geologice aparținînd de Întreprinderea de prospecțiuni și explorări geologice din Cîmpulung Moldovenesc, două sectoare forestiere, ocolul silvic — care administrează, îngrijește și gospodărește vreo șaizeci de mii de hectare de pădure —, tot aici își desfășoară activitatea o nouă secție a industriei locale din Vatra Dornei : croitorie industrială. Adică aproape optzeci de femei croiesc și cos fel de fel de „repere", în principal haine de protecție. Întreb ce vrea să însemne asta.

— Fixarea femeilor, intervine primarul Broștenilor, bunul nostru cunoscut, Emil Costache. Am asigurat „front de lucru" pentru disponibilul și excedentul forței de muncă... Femeile din familiile minerilor au cerut să li se dea de lucru.

— Urmează secțiile productive, cu profil de întreținere a pășunilor și de exploatare a lemnului, tutelate de primărie, explică primarul Emil Costache. Produc pînă la un milion de lei anual. Din alte puncte de vedere...

Nici eu nu știu ce să-l mai întreb „din alte puncte de vedere". L-aș întreba cînd anume, în ce an, urmează să devină Broștenii oraș, dar... Într-o bună zi, fără să fi visat peste noapte că devine și el primarul unui oraș, într-unul din anii cuprinși între 1976 și 1980, Emil Costache va primi un plic. Documentul din acel plic îl va încunoștința că Broștenii se situează între orașele României socialiste, cu toate drepturile și obligațiile ce decurg din această calitate. Pînă atunci la Broșteni se vor petrece nenumărate lucruri, dintre care unele, cu siguranță, extraordinare. Ce se întîmplă, însă, acum ?

Imaginați-vă o comună mare, unde sătenii (viitorii orășeni) își procură cele necesare traiului din 44 de magazine diferite ale cooperației de consum. Patruzeci de autobuze fac, zilnic, un fel de tur de onoare, trecînd pe lîngă oficiul poștal cu centrală telefonică automată, subcentrul energetic și stația de 110 kv, spitalul și casa de nașteri, dispensarele și grădinițele de copii (12 grădinițe !), pentru a-i transporta pe mineri la lucru și înapoi, acasă. Zestrea comunei se va îmbogăți, în anul 1975 și următorii, cu alte dotări social-utilitare, indispensabile vieții atîtor mii de oameni adunați la un loc. Noul cămin cultural se află în construcție. Alte blocuri se proiectează și intră în construcție, de la o lună la alta. În viitorul apropiat are să se pună piatra de temelie la un complex hotelier prevăzut cu toate drăciile : bazin de înot, terenuri sportive, locuri de parcare, terase, căsuțe în pădure și altele asemenea. Localnicii au pus mînă de la mînă și au adunat paralele trebuincioase pentru construcția unor stații auto, să nu-i bată vîntul și ploaia, pentru amenajarea unei sere unde să crească flori, pentru extinderea spațiilor de școlarizare. Este numai o „secțiune" prin preocupările lor gospodărești. Dar toate astea nu i-au făcut să renunțe la îndeletnicirea străveche de creștere a animalelor.

— Și uite așa, spune pe un ton de concluzie primarul Emil Costache. Treburi în fiecare zi.

Acum știu un singur lucru, și anume că stau la fereastră, mă uit la satul-oraș Broșteni și mă gîndesc, tot mai intens ce probleme au pondere în activitatea lui zilnică de primar : cele sătești sau cele orășenești ?

— Sînt de toate felurile, zice primarul. Stai cu ușa închisă și ele tot te găsesc.

Alexei Rudeanu

Vlaicu Bârna: „Poarta suspinului"

Un copil de țară —
sub zarea primăverii din ceasul zorilor,
privește, profilată pe cer,
o poartă, în Oltenia de miazănoapte,
o poartă de conac
uitată de vreme în satul sărac.
În stîlpii de stejar mai dăinuie
răni nevindecate —
plumbii în cămașă ruginită de fier,
plumbii anului nouă sute șapte.

De-nchizi ochii,
sub arcul ei vezi ca-ntr-un ochean
depărtările vremilor sure,
satul cu acoperișuri țuguiate de paie,
pitit lîngă întunecimi de pădure ;
vezi oamenii,
cu capetele goale în cămăși de in,
desțelenind pămîntul cu sapele ;
și morile cu mușchiate roate,
în borangic de spumă înfășurate,
măcinîndu-le mălaiul puțin.
Vezi vătafi și vechili
cu pistoale și gîrbace
năpustindu-se dinspre conace,
să scoată satele la „boieresc"
și sclipind în tăișuri
de securi și de coase,
privirile pălmașilor, minioase...

Pe sub boltirea de lemn
cite-amintiri, trecînd, vin s-adumbre:
riu de lacrimi amare,
cohorte de umbre,
scîntei de amnare,
și nădejdile oamenilor, înmănunchiate,
ca un lan secerate
de plumbii anului nouă sute șapte.

Poarta suspinului și-a durerii
trezește — ca un ecou de departe —
povestea anului cumplit,
întîmplările din acel Marte,
cînd mustul zăpezii încă nu s-a fost zbicit :
trupurile hăituite ale răsculaților,
cu mîinile la spate,
de bîrnele ei fost-au legate,
plumbii ciuruind
pe la mijloc
carnea oamenilor și carnea
stejarului ostoit...

Un copil de țară —
privește, profilată pe cer,
sub zarea primăverii din ceasul zorilor,
o poartă, în Oltenia de miazănoapte.
În stîlpii ei mai dăinuie —
răni nevindecate —
plumbii în cămașă ruginită de fier,
plumbii anului nouă sute șapte...

„Sub un cer de mari melancolii"

Pe decindea Dunării, la vale,
Printre triste mirişti cu ciulini,
Trece'n baltă, legănat agale,
Un chervan cu coviltir de rogojini.

În tot cîmpul niciun fir nu-i verde,
Mișcă vîntul albe colilii,
Drumul lung în zări pustii se pierde
Sub un cer de mari melancolii...
. . . . . .

„Foaie verde firul peliniții..."
Cîntă cărăușul cătinel
Și, treziți, cu el odată cîntă sciții
Ce-au trecut cîndva prin stepă, ca și el.

Pînă acum cîțiva ani, pe aceste locuri de care scrie poetul Voiculescu, se revărsa Dunărea. Citeodată cruța întinsele cîmpii, alteori le izbea pe neașteptate, cu puterea unui blestem. Oamenii se mutau înapoi, mai adînc spre inima cîmpiei, ducîndu-și toată averea într-o căruță. Migrau triști, ca pe vremea bejeniilor din calea invadatorilor de la Orient, spre un loc de împrumut, unde știau că vor sta pînă ce Dunărea se va liniști, îngăduindu-le să revină spre a găsi o casă putrezită pînă-n rărunchi de apa ce o acoperise zile sau săptămîni întregi. Putrezită și urît mirositoare, o casă a nefericirii în care

Paul Erdős : „Vara"

erau nevoiți să locuiască din nou, neavînd alt loc unde merge. Și o luau de la început : cîrpeau zidul pe ici, pe colo, curățau fîntînile, munceau cu înverșunare pămîntul îngrășat cu gunoaie suculente aduse de pretutindeni — atîta bine aveau în urma inundației — și se pregăteau de încă un an, poate doi, dacă Dunărea avea milă de ei. Și iar... și iar... mereu la fel, niciodată altminteri, o viață fără culmi, dar căreia nici nu-i atingeau fundul, care-i scufunda și din care ei ridicau la suprafață toți, cu ai lor în număr complet, cu vaca, porcul, găinile și ciinile lor, fiindcă știau rosturile Dunării și, cînd li se arătau semnele cunoscute, începeau încărcatul în căruțe și porneau. Mai greu era, spun ei, de păstori cînd veneau vara cu oile de la munte : se mișcau încet, li se împrăștiau oile de teamă, pierdeau de fiecare dată multe capete, înecate sau rătăcite sau furate, nu se putea ști.

Era o viață grea, nimeni nu spunea altfel, dar a cui dintre părinții lor fusese mai ușoară, din cîte își puteau ei aminti ? Era soarta locuitorilor de la cîmpie, de lîngă Dunăre, să pornească ori încotro la cel mai mic semn de neliniște. Dar erau învățați, de aceea nici viața lor nu se îmbogățea cu mai mult decît puteau duce într-o căruță. Plecau... veneau... munceau... cam atît.

Într-o zi, acum vreo cincisprezece ani, sau chiar mai înainte, au venit cîțiva ingineri de la Alexandria și au măsurat înspre Dunăre, au tras linii cu sfoară și țăruși, au privit printr-un fel de aparat fotografic și, într-o bună zi, lucrările au început. Oamenii au fost duși să depună muncă voluntară ; nu credeau că digul o să reziste, de cînd se știau ei nimic nu putuse ține piept Dunării cînd se revărsa, dar au muncit, „dacă așa suna dispoziția", și au grăbit lucrările. A scris și în ziarele de pe atunci despre ei. Azi digul închide o întindere nesfîrșită de pămînt. Au și canale de irigație, un canal principal drept, lung de cîțiva kilometri, cu alte canale secundare ce pornesc unele din altele ca plasa.

La început, lumea n-a fost convinsă că digul o să țină. În timpul construcției, l-a luat Dunărea o dată ca pe o grămăjoară de pămînt și l-a împrăștiat. Gîndeau că așa o să-l ia și cînd o să fie gata. Poate mai greu, dar tot așa. Cînd s-a ivit inelul de lumină moartă la asfințit, și-au încărcat din nou puținul în căruțe și au plecat. Nu s-a întîmplat nimic. Dunărea a mușcat pe ici pe colo din trupul digului, dar n-a reușit să-l înece și n-a trecut dincolo de el, unde știa dintotdeauna cîmpiile întinse ca-n palmă, gata s-o odihnească. Oamenii s-au întors, au reparat stricăciunile și de atunci n-au mai cunoscut bejenia. S-au așezat la casele lor, s-au întocmit și au început să gîndească peste ani, ce vor face, cum își vor potrivi treburile.

Azi, cîmpul trăiește un fîșnet neîntrerupt cît cuprinzi cu ochiul de jur împrejur, un fîșnet plin de viață, de mișcare, de armonii inseparabile. A le ghici în liniștea dimineților nemișcate e un joc și o căutare la fel de veche ca și spița oamenilor de aici, arși de soare, cu pielea încrețită de vînturi, de muncile aspre și îndelungate, de lupta cu grîul aplecat sub o mînă uriașă pe care numai el o simte, moale, de bătălia cu porumbul ce-și freacă frunzele una de alta lungi și uscate, înfășurîndu-le într-un dans al dragostei și fertilității. E un freamăt de viață uriaș în care se zbat, amețite de atîta soare, milioane de gîze necunoscute, încarcerate în fructele aurii ale cîmpului. Pe lîngă drumul prăfos, drept, se înșiră un pîlc de pădure, tot ce a mai rămas din vechii codri de altădată. Un pîlc, doar cît să arunce puțină umbră, atît de scumpă în aceste locuri și unde se adună, la orele amiezii, o mînă de truditori ai cîmpului, nevăzuți pînă atunci, rătăciți prin lanuri ca să îndeplinească ritualul străvechi al așezării mesei. Au totul cu ei în coșuri, o mîncare sleită și o apă caldă, pe care și-o trec unul altuia într-o damigeană îngropată pînă atunci sub haine și poclăzi, s-o ferească de soare. Mănîncă în liniște, împărțind tihna scurtă a mesei cu calul adormit ce rontăie obosit la fîn. Apoi se ridică toți odată și se răsfiră din nou peste nesfîrșirea cîmpului, presărat cu mașini mari, ca niște curcani grași, roșii, ce înghit paie și grăunțe, alegîndu-le în pîntecul lor de metal, pînă seara, cînd greierii îi vestesc deopotrivă pe oameni și pe mașini că ziua lor de muncă s-a terminat.

Noaptea se lasă încet, măcinînd lumina mărunt pînă ce devine o pulbere fină, împrăștiată în aerul deodată răcorit, ca un parfum, ca o muzică neauzită. În depărtare, curge Dunărea. Mare, lat, fluviul se lasă tăcut în aval, cu aer misterios. Curge leșietic, în virtejuri domoale, nestrîns în chinga malului de piatră. E vară adîncă la Dunăre și totul pare dintr-o dată liber, întreg, deplin, încît strigătul nu mai încape zările, iar ecoul e înghițit în nemărginirea de care nu se poate lovi.

Pădurea de cîmpie se alege în jurul petelor mari de soare ce topesc umbra din loc în loc și doar o mișcare ușoară vine să vînture arșița printre arborii tumefiați de secetă.

Departe, unde zarea se lățește de jur împrejur, din împreunarea cerului cu drumul, se naște un punct absolut, o concentrare de substanță, de care privirile nu se pot desprinde și există acolo într-una, se mișcă și crește, dobîndește consistență și formă, se apropie, se aude.

„Sînt fîntînar — spune căruțașul. Vin de alci, din comună. Lucrez la o casă. Au vrut fîntînă nouă și m-au chemat pe mine, că mă cunoșteau. Înainte, oamenii își săpau singuri fîntînile că n-aveau bani să plătească. Nici nu erau fîntînari pe la noi. Acum oamenii s-au îmbogățit, ori s-au boierit, cine știe ? Dar, vorba aia, norocul meu. Cum să vă spun ? Eu nu sap. Decît găsesc locul cu apă bună și desemnez planurile. De săpat, sapă muncitorii. Îi tocmesc eu pe care-i cunosc și-i știu vrednici. N-au mai rămas prea mulți. Cînd au ajuns ei la apă, vin eu și căptușesc puțul cu piatră. Dau formă pietrei, o rotunjesc și o înalț pînă sus, la gura fîntînii"...

„Azi am lucrat. Acum sînt liber pînă mîine. Citeodată mă simt obosit și m-aș odihni. Numai că nu-mi vine să stau acasă. Niciodată nu m-am odihnit o săptămînă încheiată în toată viața mea. Nu-s om dacă nu muncesc o zi".

...Căruța se îndepărtează ostenită, prin pînza de praf, pînă ce drumul și nesfîrșirea o înghit din nou. Sub soarele miezului fierbinte de zi, statura încovoiată a căruțașului mi se pare puțină. Am crezut o clipă, cînd era destul de departe, că-l aud vorbind cu calul. Sau cu porumbul. Sau cu pădurea cea rară. Și, pe neobservate, încetul cu încetul, un șir lung de sciți ce călăreau prin vinele lui, s-au retras tăcuți, apucînd-o care încotro și pierzîndu-se în cele patru zări, singuratici, cu capul în piept, sub un cer de mari melancolii...

Gabriel Gafița

radio

Marele artist

Există pe lume fenomene care te tulbură pînă la încremenire. Există ființe care triumfă prin strălucire și vigoare. Și mai presus de toate, sînt, printre astre, unele alese între alese, sub care emoția te apleacă pînă la pămînt. Răscolitoarea perfecțiune dăinuiește dincolo de vreme.

Și printre artiști există aleși în care sălășluiește miracolul glasului și taina interpretării. Așa este George Calboreanu unul dintre cei mai aleși pe care i-a născut vreodată pămîntul românesc. Rostesc cu sfială și înfrigurare numele maestrului. Venind parcă de-a dreptul din istorie, cioplit în stejar și piatră glasul și chipul îi sînt tunet al ploii de vară. Numele lui George Calboreanu stă scris cu litere de aur în cronica teatrului românesc.

În profilul teatral realizat de N. Carandino am reascultat fragmente din piese de teatru și versuri recitate de marele artist. Eternitatea ne-a atins din nou fruntea cu aripa ei măiastră fiindu-ne dat fericitul moment de a reasculta fragmente din rolul cel mai de seamă creat de George Calboreanu : Ștefan cel Mare. Din nou ne-am spus că mi-ar fi imposibil să mi-l închipui altfel pe voievodul Moldovei decît așa cum l-a întruchipat acest uimitor actor. Glasul său în care se îmbină tunetul și fulgerul cu dulcea mîngîiere, cu voința și durerea, întregește chipul domnitorului. Și ne-a mai fost dat să ascultăm, într-o memorabilă interpretare, sfîșietorul poem Moartea lui Fulger de George Coșbuc. Recitat de maestru acest poem devine o adevărată piesă dramatică avînd tensiunea specifică tragediei.

Profilul teatral realizat de N. Carandino a impresionat printr-o prezentare făcută cu emoție, cu venerație. Tulburător modul de a prezenta pe marele artist ca pe o „persistență românească", ca pe o valoare eternă a neamului românesc. Mi s-a părut că aud glasul pămîntului și al pădurilor, mi s-a părut că aud prăvălindu-se mîndre cascade, am auzit forța tunetului și am văzut strălucirea fulgerului. Și de mîndrie și răscolitoare emoție am simțit lacrima de diamant răsărindu-mi în colțul ochilor.

Ioana Diaconescu

plastică

Muzeul satului

Surprinzătoare, astfel cum a fost organizată expoziția de artă populară, în sălile Muzeului satului, este unitatea fundamentală de stil. O unitate fundamentală de stil cu atît de frapantă cu cît ea poate fi reperată de-a lungul unei uluitoare varietăți. Obiectele de artă populară provin din Moldova, Transilvania, Muntenia. Oltenia, în ciuda diferențierilor, vizibile și ele, conțin în comun o viziune unică, în mod profund caracteristică întregii noastre civilizații estetice țărănești. Ea este închegată sub semnul solidarității, al astrului zilei, al cercului înflorit în propria-i perfecțiune închisă dar necontenit în raport de echilibru, de determinare cu prefigurările întregului. Solaritatea este formă, culoare și sentiment. Arborele, pasărea sau omul însuși, din țesăturile populare, cu semnificațiile lor ocrotitoare de viață, dragoste și comuniune înțeleaptă cu cosmosul, închipuie, în succesiunea lor de o fascinantă economie, tot atîtea imnuri închinate luminii solare. Culoarea densă ori fulguită a scoarțelor, păretarelor și a simplelor fețe de masă, a costumelor, dialogul ei cu esența de lumină a regnurilor, se substituie materiei încorporînd-o spiritualității cu o detașare de care numai geniul popular este capabil. Pentru semnul solar, pentru cercul în care floarea cu douăsprezece brațe este mereu prezentă, adevărată obsesie a creatorului popular, orice obiect este nimerit. El apare, însoțitor al fecundității, al bogăției și imunității, pe lăzile de zestre și furcile de tors, pe tiparele de caș, cornurile de praf de pușcă, dau forma însăși chimirelor, brățărilor și inelelor. Conciurile din monezi de argint sînt prefigurări solare, sculpturi cinetice, descoperite cu mult înaintea genului astfel numit. Se pot face trimiteri la o artă modernă. Se pot face apropieri cu o artă tradițională. Adeseori, contemplînd o furcă de tors, un chimir, o haină, lucrătura feudală a meșterilor în fier și fir de metal transpare într-o pașnică alcătuire, aparența sumbră fiind schimbată ager numai în folosul gravității. Sînt unele brățări, descinse direct din arta traco-dacă, pluralitatea semnelor invocînd deopotrivă adîncul și înaltul, șarpele încolăcit și soarele nemuritor atribuind puteri magice purtătorului. Atîta densitate de frumos, în afara continuității, nici n-ar fi de înțeles. Arta populară, cel mai mare depozit de autenticitate creatoare națională, copleșește prin rafinament. O sublimă pedanterie minuiește formele pînă la totala lor transformare. Nu întîmplător, lucrînd o furcă de tors (Brâncuși lucrase una în ultimii lui ani de bătrînețe), meșterul care-a sculptat-o în vîrf-de-ac și aripă-de-fluture, nu uită să o dateze, cu conștiința înaltei lui meniri împlinite, cum se datau altădată casele și lăcașurile de seamă, mînăstirile, și cetățile.

Grigore Hagiu

muzică

Beethoven de zi cu zi

Geniile sînt greu de comemorat pentru că nu-i geniu pe de-a-ntregul cine nu este în mișcare, cine nu are pentru fiecare generație altă față, cine nu este mereu nou la orice reîntîlnire. Ori comemorarea poate închide în adîncul actului ideea stabilității, a repetabilității. Poate doar permanența în conștiința noastră, faptul că semenul nostru, Beethoven, a devenit o componentă a gîndirii pentru milioane de oameni, o noțiune, cu toate că avînd mereu alt conținut, poate doar stabilitatea astfel dobîndită alimentează și argumentează stabilitatea omagierilor publice.

La modul concret și intim, practic, instabilitatea internă a operei de artă nu este chiar total acceptată de consumator. Pentru majoritatea melomanilor, Beethoven înseamnă suma de lucrări ale perioadei sale mijlocii și acelea privite în luminile unor exegeze vechi de decenii și ale unor tipicuri transformate în rețete de academismul începutului de secol. Celălalt Beethoven, al etapei tîrzii, admirat de intimi, este pus într-o paranteză a istoriei, chiar de către profesioniști avizați. Acest Beethoven reprezintă un teren nesigur fiindcă urmările, consecințele ultimelor sale lucrări, în special cvartetele, nu pot fi anvizajate cu claritate. Și, de fapt, fără ca să contestăm întru nimic celelalte lucrări, parcă de aici, de unde nu putem să-i mai palpăm, fie chiar și pe căile imaginației celei mai îndrăznețe, marginile, de aici începe geniul. Îi trebuie însă gîndirii cotidiene un îndelungat exercițiu, cum se întîmplă și în matematică, pentru a putea pune în ecuație infinitul. Cazul lui Beethoven nu este singular, există compozitori care așteaptă încă să fie proclamați certitudini pentru gustul unanim: Monteverdi — uneori —, Charles Ives, chiar și Varèse.

Formațiile muzicale bucureștene, mai mari sau mai mici, s-au aliniat cu entuziasm la startul beethovenian și, așa cum se obișnuiește peste tot în asemenea ocazii, au produs lucrările cele mai aplicate imagini îndeobște asociate Titanului, lucrările perioadei medii. Sînt fructele unui entuziasm creator unic, poate în istoria muzicii, sînt acele opus-uri în care Beethoven pășește falnic peste confruntările acerbe pe care singur le-a creat, cele cu urmări stilistice imediat decelabile.

Cine se expune istoriei, la stînca bătută de toate vînturile care este rezervată geniilor, se supune acțiunii modelatoare a necesității. Peste anumite dimensiuni, marii artiști sînt așa cum are nevoie publicul cînd apelează la ei. Este riscul dar și privilegiul celor puțini de a-și expune profilul agentului formativ al gustului devenit nevoie socială.

Nu din comoditate, așadar, s-a ales spre a fi invocată imaginea lui Beethoven cel cert, zbuciumat dar învingător, olimpianul pășind deasupra furtunilor, ucenicul vrăjitor care află singur secretul încătușării stihiei. Este modelul acum cel mai prețios al celui care, cum spunea Romain Roland, „descriindu-se (...) ne zugrăvește pe noi".

Costin Cazaban

Păstrăm pentru publicarea unor lucrări inedite ale poetului A. E. Baconsky titlul rubricii sub care am tipărit — ca rezultat al unei colaborări ce ne-a impus prin solemnitatea și gravitatea acordate de autor actului prezenței scriitorului în paginile unei reviste — o seamă din memorabilele sale note de călătorie. Propunem cititorilor noștri, începînd cu numărul de față, selecțiuni din cartea sa **„Corabia lui Sebastian"**, o suită de poeme în proză și vers, ce se constituie într-o personală și nu o dată acut-critică viziune asupra lumii capitalului.

RED.

Remember

Das unaufhaltsame Schiff, an das wir uns verloren haben, nannte sich „SEBASTIAN BRANT". Ja, lieber Freund, du musst mir glauben: es gab viele Gründe, dafür zu schwärmen.

Friedrich-Gottlieb von Waldhelm, PEREGRINUS, II, 14

Am intrat pe sub pămînt în Berlinul de Vest. Galerii sinuoase, tuneluri iluminate violent și borne vii ambulante m-au condus pe puntea superbei corăbii. E noapte. Cred că m-a și așteptat cineva. Nu știu dacă era un om ori un principiu al ospitalității. Am o odaie la un hotel posomorit. Sînt singur. Mobilele mari și vechi tac neprietenoase. Plec să colind orașul. Am devenit unul din personajele lui Sebastian Brant. Încă n-am văzut vasul pe care voi pluti multă vreme. Ajung într-o piață numită Olivaer. Tocmai în clipa cînd trei indivizi cu ciini în brațe sar într-un Ferrari și fug. De la un geam domnul chel strigă zadarnic. Și iată libertinul, euforicul, irezistibilul Kurfürstendamm. Deșănțatul, ingenuul, cel cu solzii de aur. Occidentul în microcosm nocturn. Călugării budiști sînt tineri americani din Oklahoma. Și cei doi foști polițiști germani de curînd convertiți. Cu tigrul lor împăiat. Un pigmeu foarte brun mă oprește confundîndu-mă cu altcineva. După colț e hotelul, îmi spune. Cea din fața vitrinei are ochii fosforescenți ca pisicile. Să nu întîrzii prea mult. N-aș putea să vă spun unde e Big Aple. Îe răspund ciobanilor tineri cu lungi sarici de oaie. Cînd deodată văd pe un ecran chipul meu răsturnat. În timp ce alături sbiară Bob Dylan. Nu. Nu e el. E un produs nou. Senzație de tangaj. Dar eu nu cunosc răul de mare. Plutirea îmi place și mă exaltă. Trebuie să-mi caut o elegantă cabină. Trebuie să învăț a utiliza toate dispozitivele acestei fantastice instalații de trăit care-mi excită energiile neconsumate. Trebuie să-mi țin cu sfințenie jurnalul de bord. Chiar dacă nu va fi citit niciodată.

Sebastian Brant

Dans al formelor alungite, dans de ciini
dans de cuvinte streine, dans de moravuri —
manechine limfatice promit fericit tuturor
celor ce-nvață dansul și în vitrine se-neacă
piticii veniți din Levant — nu mai avem
decît aur, nu mai avem fier,
nu mai avem pămînt —
apă, jur împrejur numai apă, totul rotund,
totul se-nvirte, dansează, dansează, dansează,
toate devin rotunde din cauza dansului
capete smulse de pe umeri sboară prinzîndu-se
pe alți umeri, nimenea nu mai știe al cui
e capul pe care îl poartă, nimenea
nu mai privește căutînd țărmul făgăduit
și fiecare se vede multiplicat de oglinzile
atîrnate-n tavan. Și totuși plutim înainte
cu toate pînzele-n vînt — nici un șoarece
n-a părăsit vasul. Nopțile o-ntîmpinăm
cu o muzică albă, muzică de ospiciu, de var,
cu toate că plîngerile ce se aud uneori
transpar cu pete roșii de rugină și frații
nu se mai știu între ei. Am uitat
calendarele, ceasul și stelei polare
i-am schimbat masca. Pe căile lungi, ondulate,
cînd întîlnim corăbii — tot mai rare —
părăsim soarele și lăsăm idolii noștri
să le salute cu suris aurit — în timp ce noi
cuprinși de ciudata beție a dansului
ne risipim în spirale.

a. e. b a c o n s k y

Teodor Bogoi: „Portret"

Drepturile omului, acolo unde se naște el

Urmare din pag. 1

nu prin cuvinte se schimbă, asta e prea de tot! Cinismul și demagogia, deloc exotice, au fost dintotdeauna ținute în ferestre de lux. Fiindcă, e lejer, e cît se poate mai lejer și cu profit să-ți ridici vocea și să bați mătănii cu ea, ca într-o pilnie decît să-ți sufleci mînecile și să deretici mai întîi în propriul suflet. Dar cît de cinstit, cît de drept e aceasta? Umbra palatelor nu stinge mizeria din jur. Bogate metropole, nervoase acum că abia mai pot să înșele și să aducă de peste mări strălucirea sudorii umane, rămîn nepăsătoare la spectacolul aspru al străzii și fac operă de caritate din libertatea cu care înconjoară și susțin mercenari și discipoli ai războiului rece.

Am văzut o demonstrație a acestora, le-am auzit urletele și spasmele și i-am văzut desenînd cu creta pe vitrine zvastici care îngrozeau. Săracii negustori, proprietari de orgolii, nici nu îndrăzneau să le șteargă. Așteptau ora cînd, poliția care supraveghea demonstrația avea să-i anunțe că totul s-a sfîrșit. De, o lume a tuturor posibilităților, a tuturor surprizelor, fără nici o limită, în numele drepturilor omului! Drepturi pe care o propagandă de mult răsuflată încearcă să le impună și altora cu orice preț, chiar și cu acela al minciunii. O diversiune, în fond, pentru a împiedica și abate cursul democratizării vieții internaționale și a întoarce, a trage istoria îndărăt. Ceea ce, niciodată, bineînțeles nu mai este posibil. Despre drepturile omului, cel mai mult și mai mult, să vorbim acolo unde se naște și trăiește el. Nicăieri altundeva, în afara istoriei nației și apartenenței sale, în afara propriei sale ființe, adică, dezrădăcinat de pămîntul propriilor săi pași. Este un adevăr cunoscut acesta, verificat chiar și-n împrejurări dramatice. Sau poate că tocmai în astfel de condiții capătă el mai mare putere de cuprindere și încărcătura sensurilor celor mai adînci. Noi am trecut în istorie de nesfîrșite ori prin aceasta și am învățat că drepturile ni le cucerim și ni le creștem singuri după măsura inimii și demnității noastre. Trudim, de aceea, la lumina unui astru care nu ne desminte. Și nu suportăm, bineînțeles, minciuna. Nici măcar ca alegorie.

Întîlnirea celor trei timpuri

Urmare din pag. 1

Nu arareori ne lăudăm — și pe bună dreptate — că satele, orașele, județele în care trăim și muncim poartă și amprenta noastră, permițîndu-ne să ne regăsim atît în ceea ce s-a înfăptuit de-a lungul secolelor cît și în ceea ce se adaugă acum, în vremea noastră socialistă, pentru cei ce vor trăi după noi. Dar tot atît de adevărat este că mediul natural și mai ales cel creat de oameni lasă o amprentă certă și în factura noastră interioară, în felul nostru de a gîndi, de a simți, de a descifra lumea. Privită prin prisma aceasta patria este un adevărat sistem de referință pentru a ne localiza în spațiu și în timp.

Dacă privirea mea descoperă pe undeva într-o locuință proaspăt aranjată a unor tineri căsătoriți o vază de o anumită formă și smălțuită și ornamentată cu motive populare mă bucur, tot așa cum mă supăr dacă întîlnesc o asemenea vază „stilizată" de vre-o unitate cooperatistă pînă la pierderea identității sale. Nu văd în aceste înclinații ale mele un soi de fetișism în fața unor cioburi ale trecutului, ci o cerință firească a sentimentului continuității, fără de care nu poate exista nici identitatea colectivă și nici cea individuală. Căci și omul modern, pentru a putea sta drept în vînturile agitate ale secolului — este un secol deosebit de bogat în felurite mutații — are nevoie, asemănător unui copac, de rădăcini bine înfipte în sol și de ambianța care îi prieste rodirea nestingherită. Nu fără tîlc a notat un bănățean pribeag în 1930: „așa precum omul despărțit complet de amintirile sale, n-ar mai putea nici să învețe, tot așa și omul despărțit complet de trecutul său, nu prea are nici viitor...".

În aceasta constă și unul din marile merite ale Republicii Socialiste România: pornind de la faptul că însăși istoria a împletit destinele oamenilor de pe teritoriul ei, că nu o dată în decursul conviețuirii îndelungate românii și naționalitățile conlocuitoare și-au împreunat forțele în lupta pentru drepturile sociale și pentru drepturile omului de a trăi nestigmatizat, Republica Socialistă România a ridicat această frăție firească la rangul politicii de stat adăugînd toleranței, care deseori n-a lipsit nici în trecut, garanțiile materiale, morale și politice pentru a transforma articolele din constituția țării în realități cotidiene, pe care toți le cunoaștem din propria noastră trăire. Așa se face că în cuvîntul patrie se întîlnesc toate cele trei timpuri: trecutul, prezentul și viitorul.

ferestre

Prin Maramureș

IV

Cui pe cui se scoate, dar și lemn pe lemn se îmbucă. Dar nu se mănîncă de tot, nu se mestecă. O fraternizare a pădurilor, a birnelor, ca la corăbiile călătuite. Și un exclusivism al lemnului. La bisericile de pe aici nu găsești un cui de fier, pînă și cuiele sînt de lemn. În iadul de pe pridvorul (ca să-i zicem astfel) unei bisericuțe mi s-a părut a zări un drac ce-și bătea cuie-n talpă — ca medicii care-ncearcă pe pielea lor unele medicamente — și totul era de lemn și cuiul și talpa, că, al dracului drac, umbla prin iadul de flăcări în saboți! Sînt la muzeul lemnului din Sighet, unul dintre cele mai interesante din țară și mă simt cît se poate de bine în mijlocul acestei milenare industrii a cioplitului. Birne, porți, inscripții de mirare: „De la facerea lumii" ...stau toate ca la un taifas. Obiectele, observă un amic, intră în relații, ele-ntre ele, și cine deschide ușa depozitului, o deschide doar ca să mai aducă ceva, un căuc, o furcă de tors, ceva. La urmă ușa se-nchide și obiectele care încă n-au fost expuse în sălile muzeului își reiau conversația. Cer îngăduința să rămîn un sfert de oră printre ele, să trag cu urechea. Sînt și icoane primitive și uși de biserică și priscolnicere — acestea vorbind toate pe nas. Mă interesez de una de alta și primesc pe loc răspunsuri șoptite. Fiecare obiect răspunde pentru sine, ca la armată, unde e o disciplină. Deci cum e îmbrăcată lumea pe aici? — întreb o furcă bătrînă cu zurgălăi. „Bărbații poartă izmene largi și scurte pînă la genunchi, care se numesc goci. Pe pulpe au obiele albe de dimie, iar opinca din picioare le dă o mare noblețe naturală". Văzîndu-i cu cîtă grație execută cutare joc, te gîndești că parcă au dansat numai în palate și eleganța cadrilelor de la balurile înaltei societăți (din filme) pare, comparativ, ștearsă. Aflu și vești senzaționale. O biserică a fost trăznită, acum în iulie. Și-au încercat s-o stingă cu apă. Dar ea și mai rău se aprindea. Tocmai veneau vitele de la păscut și văzînd că nu se stinge deloc cu apă, cineva a strigat: „Lapte!" Au pus mîna și-au muls vacile, gălețile treceau de la unul la altul și așa au stins-o. Și incendiile — observ — sînt fudule pe aici. Au o mîndrie a lor. Ori poate șarpele care stă încolăcit pe pomul din grădina raiului s-a dedulcit la lapte și cînd scoate limba și sisiie, ia foc electricitatea din cer și trebuie să i se dea șarpelui porția de lapte și măr (că acum a început să-l mănînce el. Lapte și mere, rai sărac.). **Moșul** din Bogdan Dragoș, fost primar, acum ajutor, că n-are decît patru clase, e un tip! Un bărbat înalt, frumos, cu fața trasă, ochii sclipitori, îmbrăcat „ca acasă". Opinci, goci, cojocel pe umeri. Un neîntrecut orator. A fost și la București, cînd a vorbit ca deputat, impresionînd. O mare energie e în el, și o isteține de țăran, cum trebuie să fi fost și primii descălecători porniți din Cuhea. Și femeile — cele două Mării care au cîntat... Totul de la voce pînă la vîrful degetelor — splendid — rasă — feminitate. Pielea fină, întinsă, fără riduri. Măria I-a, la 41 de ani cîți zicea că are, nu-i dădeai 30. Din depozit trec în sălile muzeului și-mi notez pe o foaie de hîrtie ce mi se pare mai interesant și demn de ținut minte. Memoria noastră, a mea cel puțin, e iute predispusă la uitare și un cuvînt pe care-l găsești scris peste cîțiva ani îți poate declanșa **blitzul** gîndului și revezi în strălucire momentele și întîmplările trecute la pasiv. Contemplîndu-le, din trecut, poți să le înțelegi mai bine.

Marin Sorescu

Actul de conștiință al unui istoric

Urmare din pag. 1

De fapt, poziția luminatului Radu Rosetti în problema rurală fusese limpede exprimată încă în **Pămîntul, sătenii și stăpînii în Moldova**, apărută în ianuarie 1907. Pentru că aici autorul demonstra că marea proprietate moșierească s-a format prin deposedarea țărănimii, respingînd, așadar, pretinsul drept „istoric" al moșierimii asupra pămîntului deținut. Era, s-o spunem de pe acum, unul dintre cele mai înaintate puncte de vedere susținute în epocă, instalîndu-l pe Radu Rosetti alături de exponenții stîngii radical-democratice din eșichierul vieții politice burgheze din acea vreme. Exegeza științifică — se demonstra încă o dată — căpăta forțamente directe implicații politice. Autorul adunase materialul documentar pentru al doilea volum al lucrării sale (care trebuia să se ocupe de Țara Românească) cînd răscoala țărănească din martie l-a silit să-și abandoneze proiectul. A redactat într-un timp record (din aprilie pînă la sfîrșitul lui decembrie) o altă lucrare, consacrată „furtunii care a zguduit astă primăvară pînă și temeliile statului român". A fost intitulată, deschis, **Pentru ce s-au răsculat țăranii** și publicată la începutul anului 1908, adică atunci cînd întreaga conștiință românească era absorbant preocupată de reformele necesare în chestiunea țărănească. E adevărat, cum s-a observat, că, sub raport compozițional, lucrarea lui Radu Rosetti suferă de un anumit dezechilibru, de vreme ce din cele aproape 690 de pagini vreo 400 sînt dedicate comentării istoricului problemei, autorul reluînd aici elemente ale precedentei opere. Dar e evident că această incursiune istorică, într-adevăr extinsă peste măsură, se constituia în punct de susținere pentru demonstrația care făcea obiectul special al cărții. Iar ceea ce evidențiia și propunea autorul era cu adevărat zguduitor și impresionant. Gherea avea dreptate să aprecieze cartea lui Radu Rosetti drept operă remarcabilă. „Opera aceasta, observa Gherea, e la rîndul ei un **unicum** și o surpriză, după cum în general sîntem o țară a surprizelor. În toiul unei literaturi sociale foarte abundente dealtfel — mai ales după 1907 — dar din care o parte caută să mascheze adevărul, iară alta plînge sincer, dar neputincios, suferințele țăranului, apare o carte scrisă de un boier de neam — și încă de neam vechi — care pune chestia pe adevăratul teren, îi caută explicația în relațiile economico-sociale, în lupta de clase, silindu-se s-o lămurească istoricește și economicește" **(Neoiobăgia**, ed. II-a, 1920, p. 179—180). E drept că sociologul marxist nu a ezitat să evidențieze și carențele ideologice sau metodologice ale autorului (mai ales amestecul de planuri, preponderența elementului istoric, etc.) lesturi ale viziunii sale de clasă bine încastrată în soluțiile expuse pentru eradicarea fenomenului agrar etc. etc. Dar în ciuda acestor carențe, Gherea a știut să identifice valoarea de excepție a acestei cărți, cu totul ieșită din comun prin tot ceea ce semnifica.

Într-adevăr, cartea lui Radu Rosetti se distingea prin analiza lucidă a fenomenului agrar în toată întinderea și complexitatea sa. Firește că dificultatea pornește, subliniază cutezător autorul, de la monstruozitatea distribuirii inechitabile a proprietății rurale. Minuind util datele statistice, pe care le-a analizat obiectiv, autorul concludea fără echivoc: „Ceea ce caracterizează distribuirea proprietății în România este faptul că vedem pe de o parte o mină de oameni, o mie de inși, stăpînind 37,68 la sută din întinderea cultivabilă a țării, iar pe de alta peste un milion de țărani stăpînind o întindere numai cu 10 la sută mai mare decît acei dintîi; pe de o parte exploatări de mii de fălci, pe de alta o mulțime de gospodării pitice. Cele dintîi sunt prea mari spre a fi gospodărite cum se cade, cele de al doilea prea mici pentru a permite proprietarilor să sporească" (p. 496). În răscoală, Radu Rosetti vede un fenomen sănătos și îmbucurător, o expresie a conștiinței colectivității țărănești de a eradica răul social: „Răscoalele din primăvara anului trecut înseamnă că țărănimea română nu voiește să mai rabde soarta ce i-a fost creată de egoismul conștient și inconștient și de nepricepera clasei stăpînitoare (...) Ea cere ca în pămîntul îngrășat de sîngele și de sudoarea ei să se folosească de partea ce se cuvine numărului și puterii ei... Faptul este îmbucurător, căci poate năzui la viitor fericit și falnic numai poporul care nu suferă să fie călcat și are conștiință de puterea lui" (p. 624, 626). Și după ce insistă analitic asupra consecințelor dăunătoare ale sistemului latifundiar, cu tot ceea ce implică și sociopolitic sau biologic, autorul recomandă soluțiile socotite imediat necesare. Înainte de toate cerea desființarea proprietăților latifundiare („interesul țării cere ca latifundiul să fie distrus"), menținîndu-se însă proprietatea mare la dimensiuni rezonabile (între 100—500 ha, după zona de relief); fără de care, socotea autorul, eficiența productivității agricole ar fi grav primejduită. Față de situația existentă, cu proprietăți de mii și chiar zeci de mii de ha., soluția propusă de Rosetti reprezenta cu adevărat un progres. Firește că autorul cerea, în termeni fermi, desființarea practicii ruinătoare a arendășiei. Pe ruinele proprietății latifundiare, istoricul vedea înălțat un mare sector al gospodăriei țărănești mijlocii („nimic nu ar da întregii noastre vieți economice o sănătate atît de viguroasă"). Această restructurare a regimului proprietății trebuia realizată „printr-o lege agrară" adecvată, care ar „alcătui o soluțiune radicală și desăvîrșită a chestiunii țărănești". Soluția istoricului presupunea, desigur, modificarea constituției, „aducînd astfel față în față interesul a mai bine de un milion cu interesul a mai puțin de cinci mii". Dar pînă la soluționarea aceasta radicală se propun măsuri imediate printre care de menționat ar fi întemeierea Casei Rurale (cu ajutorul căreia s-ar putea diminua latifundiile și improprietări țăranii), desființarea tocmelilor agricole printr-o nouă legislație. Concluzia inteligentă a generosului boier luminat trebuie reținută „Chestiunea țărănească în România este pentru noi, pentru întreg neamul nostru, chestiunea de căpetenie: de dezlegarea sau de nedezlegarea ei este legat viitorul României întregi. Dacă izbutim să transformăm în curînd obștea poporului nostru de astăzi, slabă, săracă, smerită și nemulțămită, cu inima plină de ură pentru fruntașii țării, într-o țărănime puternică bogată, mîndră, mulțămită de soarta ei, dacă între colibă și curte va domni pace și inimă bună, putem fără îngrijire să avem nădejde în falnic viitor. Românii vor stăpîni, în răsăritul Europei, locul ce se cuvine nașterii, numărului, înțelepciunii și brațului lor: vor fi fruntași printre neamurile megieșite" (p. 669).

Cum s-a văzut, examenul înțeleptului Radu Rosetti e profund, cumpănit în totul iar soluțiile propuse sînt departe de un oarecare registru meliorist. Propunerile reformatoare ale lui Radu Rosetti, inclusiv cele privind dimensiunea marii proprietăți, erau cele mai avansate din cîte au fost făcute atunci de către exponenți ai cercurilor burgheze democratice. Nici reforma din 1918—1921 nu a sancționat o apropiere mai largă decît aceea preconizată de istoricul moldovean. Se ridica, dimpotrivă, la scara radicalității. Tocmai de aceea cartea lui Radu Rosetti a fost îmbrățișată (cuvîntul e aici foarte potrivit) de forțele politice înaintate ale timpului. Stere și întreaga grupare poporanistă au elogiat propunerile lui Radu Rosetti. **Viața românească** i-a publicat cîteva fragmente și apoi recenzii în care se distingea o deschisă solidarizare ideologică. Stere i-a elogiat cartea într-o recenzie ce grupa nu mai puțin de 24 pagini de revistă. Se dădeau ample extrase iar comentariul sublinia mai ales propunerile lui Rosetti privind soluționarea prin reforma agrară a problemei rurale. Era — avizații au priceput stratagema — solidarizare cu punctele de vedere exprimate de Radu Rosetti. Pur și simplu, Stere, ca om politic liberal, nu-și putea exprima liber punctele de vedere, s-a folosit de cele ale lui Radu Rosetti. A fost o afiliere deloc convențională. Fruntașii poporanismului, chiar dacă se deosebeau de Radu Rosetti în opiniile despre dimensiunea proprietății moșierești care trebuia menținută, se solidarizau total cu propunerile sale privind cerința exproprierii latifundiilor și improprietărirea țăranilor. Prin Radu Rosetti doctrina poporanistă a căpătat, astfel, perspectiva și argumentarea istorică. Mihai Ralea avea deci dreptate să spună în 1926, în medalionul scris la moartea lui Radu Rosetti, că a fost cel care a dat poporanismului fundamentarea istorică, după cum Stere i-a fost doctrinarul iar Ibrăileanu cel care i-a dat motivația cultural-estetică. Aprecierea tardivă a lui Ralea merită să fie înregistrată cu seriozitate. Exprimă, incontestabil, un adevăr. **Pentru ce s-au răsculat țăranii** a reprezentat și reprezintă actul de conștiință al unui intelectual demofil care a năzuit generos spre democratizarea și evoluția structurilor agrare românești.

Fragmente critice

Bucolica modernă

Petre Stoica face o poezie voit simplă și discursivă în mai vechea manieră a poeziei „de notație", dar cu un sentiment de neîncredere în literatură, întîlnit și la suprarealiștii de felul lui Paul Eluard și Robert Desnos. Aceștia au adus lucrurile comune în poem și au descoperit metafizica banalității. Metafora suferă o deplasare spre concret și versul se leapădă de podoabele retoricii tradiționale. De la **imaginea-mit** se ajunge la **imaginea-obiect**, cu efectul de a implica poemul în mișcarea simplă a realului și de a-l face să respire mai adînc parfumurile vieții de fiecare zi. Autorul **Pietrelor kilometrice** și al **Casetei cu șerpi** evită însă dicteul automatic și face o poezie coerentă, deductivă, sugerind, după caz, gravitate în fața cosmosului mic sau ironie afectuoasă pentru elementele derizorii. Există o **poetică** aici și ea tinde să boicoteze temele mari, solemne de inspirație: „Eu nu scriu poeme cu arome de biscuiți / nu scriu poeme cu substrat hegelian / nu scriu poeme înaripate de mitologie grecească / nu scriu poeme despre coapsele femeilor din provincie care iubesc poezia subtilă / nu scriu poeme despre nemurire și despre gloria celor rămași în beznа piramidelor / nu scriu poeme care să permită speculații absurde / nu scriu poeme cu rime tocite ca rotițele din Roskopful bunicului / în orișice caz / nu scriu poeme ca să fiu adulat / eu scriu poeme simple ca degetele cu unghii murdare de pămînt / scriu despre valoarea unui ac de cusut / scriu despre iepuri și anotimpuri / scriu despre riia de pe limba mareșalului / scriu despre măreția frunzelor de varză creață / scriu despre lucrările moarte numai în aparență / scriu despre duioșia camerelor cu flori de hîrtie creponată / scriu despre solnițele și viorile din bodegile aglomerate / scriu despre puii de pisică pe care îi aruncați în baltă / scriu în așa fel încît poezia să fie pusă sub semnul întrebării / / scriu și scriu / ca să-mi distrug posibilitatea de-a primi o cunună de lauri".

Modestia aceasta orgolioasă se traduce, în poem, printr-un imaginism îndrăzneț pe un fond de melancolie luminoasă. Petre Stoica este un spirit bucolic, nutrit de cultură, și versurile sale evocă fără patos, cu o remarcabilă grație a simplității, motivele pastelиștilor noștri: toamna cînd se distilează rachiul pentru nunți și botezuri, muncile agricole, moartea urzicilor, melancolia nucului, fierberea bulionului și așezarea lui, gospodărește, în rafturi, fructele umile din pădure etc. Însă în acest univers pașnic, fecund, pătrund semnele altei existențe și pe acestea le notează, iarăși, fără grabă, fără anxietăți vizibile, poetul, prieten al mărarului și al iepurilor, cititor avizat, în același timp, din simboliști și expresioniști. Originalitatea lui Petre Stoica îmi pare a veni din întîlnirea dintre o sentimentalitate de tip bucolic (solidaritate cu materiile umile, sentiment al purității vieții naturale) cu o tehnică poetică nouă care dizlocă armoniile din primul plan. Plăcat pe această sensibilitate, imagismul (bazat pe o îngenuă antropomorfizare a lumii fizice), dă întîi impresia unui spectacol extraordinar în sfera vieții umile. Primăvara, ciocîrlia „își schimbă grijulie ciorapii", șoarecii „dansează polca în jurul sticlei de gin", iepurii „adulmecă urmele îngerilor", vulpile „cîntă un imn de pace pentru adepții scorușilor", un copil se plimbă cu o bufniță pe umăr, încalecă smeul și „trage norii de urechi", iar poetul, ultimul exemplar din pleiada crescătorilor de iepuri, trimite o scrisoare Domnișoarei Rozmarin, ființă divină, stimabilă mai ales prin faptul că nu deznădăjduiește a crede că, într-o zi, crescătorul de iepuri va avea „o bicicletă și mai frumoasă" etc.

În astfel de mici construcții fantastice, unde absurdul intră, fără nicio pregătire prealabilă, în simetria vieții naturale, Petre Stoica urmează pe integraliștii noștri, dar cu prudență, cu grija de a nu distruge, printr-o mișcare prea liberă a imaginației, emoția lirică. Acolo unde figurația lirică atinge absurdul, ca într-un desen de Magritte, intervine oportun ironia pentru a marca o sinteză de universuri ostile: „Cine este omul acela care se plimbă cu un tigru pe acoperișe? / cine este omul acela care în locul capului are un ghiveci cu mușcate? / cine este omul care plînge în hohote pe țărmul mării înserate? / cine este omul acela care patinează cu un șarpe înfășurat în jurul gîtului? / cine este omul acela care tocmai acum face gălăgie pe scară? / cine este omul acela care viră o spadă în gura mincinosului? / cine este omul acela care așteaptă de o sută de ani sosirea scrisorii promise? / cine este omul acela care își ascultă simfonia neagră din stomac? / cine este omul acela căruia scorpionul îi mănîncă o unghie de la picior? / cine este omul acela care își piaptănă părul cu o greblă uriașă? / cine este omul acela care atîrnă de firul balonului transparent? / cine este omul acela care își tatuează pe piept o pipă și-un balaur? / cine este omul acela care mănîncă usturoi în timp ce se gîndește la glorie? / / desigur găsiți un răspuns potrivit / în tratate de filozofie din raftul de jos".

Astfel de jocuri imagistice, dătătoare, involuntar, de umor negru, nu sînt lipsite de un sens mai serios, ca în acest **Poem clasic**, unde juxtapunerea de elemente disparate de sugestia unei existente paralele absurde și neliniștitoare: „Chiar în această clipă cineva prăjește piine pentru iepuri / chiar în această clipă un filozof își pune lipitori de import / chiar în această clipă fata grădinarului își piaptănă peruca de mărar / chiar în această clipă cineva mănîncă o ureche de porc scuipîndu-i cercelul de aur printre dinți / chiar în această clipă cineva scrie pe garduri cuvinte lipsite de sens / chiar în această clipă cineva are nostalgia execuțiilor prin streang / chiar în această clipă pe planeta Marte izbucnește un mare incendiu / chiar în această clipă cineva ucide un crocodil sosit în țînută de gală / chiar în această clipă cineva inventează o bicicletă și mai teribilă / chiar în această clipă se prăbușește Turnul din Pisa / chiar în această clipă

Ion Grigore: „Spre casă"

se naște un viitor Napoleon / / chiar în această clipă simt că nu mai pot suporta".

Cînd se decide să vorbească direct și să se apropie de lucruri cu mîinile goale, Petre Stoica scoate niște sunete elegiace, ascuns în aceeași orgolioasă umilință în fața elementelor naturale. El practică, s-a văzut **(Iepuri și anotimpuri**, Cartea Românească, 1976) o profesiune pozitivă, cultivă iepuri și varză, sapă grădina, scoate cu voioșie apă din puț și spală funinginea de pe ciocul porumbeilor călători (aici intervine perspectiva insolită ce spulberă ideea de desfășurare normală a idilei agreste!), după care faptă poetul anunță, cu glas mai patetic, bucuria de a fi exponentul acestui univers gospodăresc: „eu sînt o rimă pentru toate fructele umile din pădure / eu sînt o mărturie tăcută / pentru nimic în lume nu mă retrag / din grădina rezervată pentru mine / pe vremea cînd zeppelinul mai era o speranță".

Respinse programatic, temele mari reintră pe furiș în aceste poeme fără culoare, apăsat prozaice. A cînta viața simplă și a observa universul din poziția cultivatorului de pămînt (chiar dacă acest lucru se petrece numai în planul fanteziei) nu constituie o atitudine minoră în artă. Cosmicul poate îmbrăca și aceste haine mai sărace, nu e nevoie de o gesticulație abundentă, de o privire pironită totdeauna dincolo de orizont pentru a putea sugera existența unei realități profunde. Vorbind simplu (o convenție, desigur, a simplității), în limbajul de toate zilele, despre niște fapte cît se poate de banale, Petre Stoica vrea să convingă spiritul nostru că se poate ajunge la poezie și în acest chip. Neîncrezători, la început, iritați chiar de sărăcia versului, vedem la urmă că demonstrația a reușit. Poezia trăiește și în evocările acestea bucolice care sfidează într-un mod atît de pronunțat modern agresiunea modernității, invazia artificialului. Petre Stoica a cîștigat pariul: între iepuri și anotimpuri sînt anumite legături. Spiritul nostru sceptic se predă în fața acestei misterioase relații...

Eugen Simion

Ion Grigore: „Copii"

Prilej de meditație

Urmare din pag. 1

tre care și scriitorul — coleg de generație, nu era lipsit de merite literare și mai cu seamă se inspira, cum s-ar spune, din realitatea cea mai stringentă. Întrebat ce părere are despre cartea respectivă, marele scriitor care, probabil, în acei ani nu era creditat încă a fi un creator de primă mărime, scoase mai întîi un hm!, după care întrebă, la rîndu-i, dacă acel grandios proiect constructiv ce constituia subiectul romanului cu pricina fusese sau nu îndeplinit. Nu, i s-a răspuns, și într-adevăr, din diferite motive, proiectul era, la vremea aceea, abandonat. „Atunci, fără discuție, cartea e proastă", își rosti prozatorul sentința și își argumentă în continuare opinia prin faptul că o carte infirmată de realitatea și adevărul lucrurilor nu poate fi o carte bună. Cu alte cuvinte, ce fel de creator este acela care văzînd realitatea nu poate vedea și prevedea și dincolo de realitate? Nu este tocmai el, scriitorul de vocație, acel spirit scormonitor care descifrează cu o clipă mai devreme și cu o valabilitate generală hieroglifele existenței? Și despre ce merite literare mai poate fi vorba cînd meritul fundamental al literaturii, meritul adevărului, lipsește?

Iată, mi-am spus, auzind povestită această întîmplare cu tîlc, un răspuns care nu poate aparține decît unui scriitor care își cunoaște și își simte cum nu se poate mai bine vocația și care știe, totodată, ce trebuie făcut pentru a nu și-o desminți. Era, indiferent dacă asta era sau nu pe atunci situația, răspunsul unui mare scriitor. Și, bineînțeles, observînd în jur efectul povestirii și chiar faptul că fusese atît de ferm reținută, că nu numai eu gîndeam astfel. Mărturisesc că m-am simțit ispitit în primul moment s-o leg de cuvinte mai mult sau mai puțin mari, deși în esență reperabile, de capacitatea de premoniție, de instinctul, de inspirația artiștilor autentici sau de cazuri similare. Nu spusese, de pildă, și Auguste Comte că „savoir pour prévoir, afin de pouvoir"? Dar întîmplarea povestită era în sine atît de semnificativă, încît departe de a o teoretiza și sprijini pe argumente, mi s-a părut că se închide, pentru fiecare, într-un propriu prilej de meditație ce nu trebuia forțat cu tălmăciri multiple.

atelier literar
poșta redacției

NICA CONSTANTIN-CRISTIAN : Schița e foarte schematică, superficială, scrisă într-un stil convențional-livresc (plin de „ochi de cer", „suflet de flacără", „glas de furtună". etc., etc.).

ALEX. PRIBOIENI : Multe sînt prea aproape de cronica rimată, uscate relatări fără fream. Citeva merg mai departe, spre poezie : „Inima îmi spune", „Legendă" (încă nu îndeajuns finisată), „Sub tîmpla pădurii", „Mulțumiri", „Vinovat". În plicul anterior (14 febr.), lucruri slabe.

A. DAN : În general, pagini cu sunet stins, chlorotice, străvezii. Mai bune, „Primăvara", „Doar mă-mprimăverez", „Ploaia". Dintre desene, multe ni s-au părut interesante ; să vedem ce va zice redacția.

O. NEAGU : Vă mulțumim pentru bunele păreri (ciudat, totuși, e că nici unul din cei pomeniți de dv. nu ne-a trimis cartea ! ?..). În ce privește ajutorul pe care ni-l cereți, n-avem, din păcate, nici o putere. Tot ce putem face e să încredințăm manuscrisele redacției spre a decide.

GH. TRUȚĂ : Interesantă „A treia povestire", atît în substanța și desfășurarea ei, cît și în formula tehnică folosită. În privința acestei formule (a dialogului pe multiple planuri, întretăiate, împletite, etc.) dacă e adevărat că prezintă o serie de atu-uri, nu e mai puțin adevărat, însă, că e și foarte pretențioasă, implicînd o mare atenție și precizie (pentru evitarea confuziilor, a dificultăților și impasurilor în desfășurarea narațiunii, etc.). În acest sens, „A treia povestire" pune încă problema unui efort în plus, mai amănunțit și mai scrupulos, în vederea înlăturării totale a acestor posibile confuzii și dificultăți (ținînd seama, desigur, și de mulțimea personajelor și numelor auxiliare). Scrisoarea, cu expunerea de gînduri, probleme și proiecte, atît de echilibrată, lucidă, profundă, responsabilă, ne oferă garanția că experiențele și investigațiile dv. sînt, nu numai bine orientate, dar și însoțite de o exigență artistică pe măsură. Așteptăm vești noi, din ce în ce mai bune.

A. BODNAR : Deocamdată, nu s-au ivit, în versuri, elemente noi, care să ne îngăduie amendarea părerilor formulate data trecută („În toamna tăcerii", însă, pare să sune ceva mai bine). Ne-a făcut plăcere să aflăm de laborioasa dv. activitate profesională, în slujba cărții, a poeziei, ca și de însuflețitele preocupări artistice, atît de bogate, care vă stăpînesc. Vă felicităm și vă dorim succes. Veștile dv. sînt, firește, oricînd binevenite.

M. MODRUJ : Nu sînt încă semne noi, deși „Cresc poemul" arată că s-ar putea ivi. Așteptăm.

BOGART W. : Intenție lăudabilă, dar realizarea e încă tulbure, șovăitoare, insuficient decantată, plină de retorism și proză.

VASILE DRAGOȘ, NINA PREICU : Sînt unele semne, merită să insistați.

ȘT. M. GB. : Lucruri interesante, bune și foarte bune, pe linia cunoscută. Scrisoarea are, din păcate, nu o dată, dreptate, dar nu trebuie să îngăduiți necazurilor întîmpinate să vă condiționeze scrisul, nici în privința ariei tematice, nici în altele, și cu atît mai puțin să vă împuțineze bucuria creației și elanul.

Ion Gheorghe Anton (ceva mai bine în „Dorința"), **Irofte Constantin, Hasdrubal H.** (ceva mai bine, în „Scurtă scrisoare"), **Pulbere Petrică, I. Pajureanu, Ioan Veza, M. Botoșăneanu, Lungu Mircea, Romeo Juda :** Nimic nou !

V. Coravu, Ion Dina, Barbu Ștefan, Saveli Ratian, Caragață Adrian, Elisabeta Moraru, Liviu Tănăsescu, T. Barbu, Mihai M. Radu, Petre Valentin, Marian Drimuș, Ovidiu Toma, Ionel Delacornu, Eduard Zimer, Nelu Nudici, Carmen Tania Grigore, I. Negoițescu-Brașov, Ștefan Haidu (ceva în „Iarba aceasta"), **Pelerinul, Olaru Zafiescu Gh., Eva Oana, Leleștean Mioara, C. Cornea, Ovidiu Branițe, Mareș Adrian, Ion Gh. Cârstina, Ion Tirănescu de la Breb, Dorel, Alex. Sergiu Iancu, Gh. Ticuță Bercea, Anca Deala, Sara Lado, Liviusti Ers, Gabriel Dărăban, Burciu Constantin, Jujitar M., Cormoș Gheorghe, Ion Chingaru, Orest Ana, Dumitru Vida, Ciobanu Florin, M. I. Popescu, Lucius Ageru :** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Viața", „Forțele", „Anticii aveau dreptate", etc. ; „Eu m-am născut", „Sub flacăra privirii tale", „Ziua, ora, clipa", etc. ; „Din seva ta", „Din tot ce-a vrut să facă", „Cînd Patria ne cheamă" ; „Paharul din Olimp", „Din tren", „Metamorfoză", „Persefona", etc. ; „Ecou", „Meditație", „Înfrățire" ; „Aceasta este viața", „Noi ne-am luptat cu greul", „Altui univers" ; „Primăvara", „Torente", „Petale pentru trandafiri", etc.

ERATA. La „Antologia poștei" din nr. 12, poezia „Căci țara aceasta" de Liliana Popescu a fost atribuită, dintr-o eroare de paginație, altui autor. Facem cuvenita rectificare.

Geo Dumitrescu

Noi

Amintiri de undeva
din adîncuri,
de acolo de unde timpul
nu are nume.
Moaște așezate sub sticlă
în căldură de catifea.
O piatră cioplită, un ciob
de pămînt ars,
un topor, un fier de plug.
Scuturi și săbii
adunate și așezate la vedere
să știe toți că aici
am trăit
de la începutul timpului
cînd timpul
nu avea încă nume.

VASILE ROȘCA

Primăvara

S-a adunat
în jurul cimitirului
tot satul :
stau casele cu fața
înspre răsărit
drumeagul se oprește
în fiecare poartă
și-apoi se duce iarăși
de unde a venit
bătătorit și alb de colbul lunii
dinspre pădurea sufletului
vine-o adiere-nmiresmată
și din coșare se aud vag mieii
la poartă e o umbră
e o fată
au înflorit pesemne
mai devreme teii.

ANCI DAN.

Fericirea

Reazămă-ți capul de mine
dacă vrei să asculți cum doarme,
ca o cîmpie ninsă,
Eternitatea.

Urme mici îi întinează fecioria
dar s-absorb repede, cum se stinge o lampă
și nu mai rămîne decît amintirea,
ca o briză care adie dinspre mare, felin...

Cine a gustat emoția,
ca pe un fruct oprit,
n-o mai uită niciodată.
Poeții mor de fericirea cunoașterii.

EMIL GAVRILIU

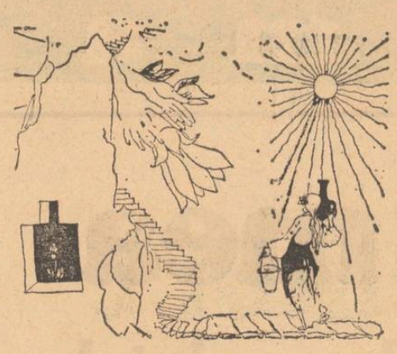

Desene de Anci Dan

Bunicul meu, haiducul

Pe ce descîntec prea mărite zodii
De-ntoarcere în timp, într-un tîrziu
În noua mea livadă cu dulci rodii
De șoapte mă aduseră să știu
Că pe cărarea cum e borangicul
Și lacrimile lunii pe obraz
Cu flinta-n spate, pe sub vînt bunicul
Călcă odată codrii verzi de brazi
Spre piscuri, slobod ca să-i fie pasul
Și vrerea, fără-mpovărări de legi,
Rostogolindu-și de pe munte glasul,
Doinit din frunză, spus pe guri de crengi,
Cu care-acum mă mîngîie pe creștet,
Cînd cîntăresc în palme roade mari,
Cînd toamna trage-n tot frunzișul veșted
Cu flinte lungi de ploaie prin lăstari...

ION CRAIOVA

Nădejdea

Nu-s continentele încă
mări calme farfurii
pe care pașnici porumbei
de liniștea grăuntelor
să aibă parte.

Cînd totul pare alb, cumva,
zăpada ni se-ntoarce-n
lacrimi cenușii.

Nu ninge cu pace.
Nu plouă cu pace.
Nu-i anotimp stabil
rîvnita stare, încă,
dar e nădejdea de a fi.

Iată, punem
anii cap la cap,
mileniile cap la cap
și ne răsare o necontenită
înlănțuire de nădejdi.

Și cum arată Nădejdea ?

Lumină de peste tot deodată
pentru cinci continente.
Iubire, de peste tot deodată.
Cinci degete legate de-o singură mînă,
de-un singur trup,
de-o unică inimă, nădăjduim.

Nu e înaltă nădejdea
și lupta și izbinda
cu putință ne sînt.

Lumină. Iubire. Pace.
Pisc blînd pe care, înțelepți,
nu-l vom nesocoti,
cum dincolo de Everest,
sublimul pietrei, atins,
nu mai urmează-n piatră.

LILIANA POPESCU

cultura românească în lume

O țară demnă de admirat

Cunoscuta editură varșoviană „Weidza Powszechna", a tipărit monografia „România" semnată de Przemyslaw Burchard. Lucrarea, apărută într-un tiraj de 20 000 de exemplare, prezintă cititorilor polonezi istoria și cultura țării noastre, descrie atît frumusețea unor regiuni, cît și dezvoltarea lor economică și spirituală.

Monografia este însoțită de un bogat și sugestiv grupaj de imagini fotografice ilustrînd viața cotidiană a poporului nostru, trecutul său istoric.

În introducerea lucrării, **Przemyslaw Burchard** scrie :

„Cine a vizitat România va rămîne pentru totdeauna vrăjit de această țară. Aici sînt prezente, proporțional, toate tipurile de peisaje : o treime din suprafață este acoperită de munți înalți, o altă treime o reprezintă platourile, iar ultima — cîmpiile. Toate elementele care compun pitorescul perspectivelor ce ți se înfățișează înaintea ochiului se împletesc armonios ca într-un mozaic colorat fascinînd în permanență, creînd contraste puternice și oferind privirii noastre imagini la fel de mobile precum într-un film colorat perfect montat.

România poate fi vizitată în repetate rînduri : această țară poate fi cutreierată de-a lungul și de-a latul descoperind de fiecare dată colțuri noi, atractive. Se spune că este nevoie de o călătorie de mai mulți ani pentru a putea vedea totul : desișul pădurilor montane, virfurile înalte ale Carpaților, apele repezi și întortochiate care străbat văi pline de farmec, labirintul canalelor Deltei Dunării, satele colorate care abia se întrezăresc dintre flori, cîmpiile aurii de grîu, porumb și floarea-soarelui, orașele vechi cu tradiții din timpurile antice și orașele noi în care pulsează activitatea industriei moderne. O cunoaștere mai îndeaproape a țării, a istoriei și culturii ei, precum și a vieții sale contemporane, de obicei, creează o fascinație constantă. Între numeroasele aspecte, care te obligă la reflecții profunde, se află viabilitatea neîntreruptă a limbii care vine de-adreptul din latina antică, din vremea cînd teritoriul României de azi era o importantă provincie a Imperiului roman. În afară de Italia, Franța, Spania și Portugalia, numai România a menținut tradiția antichității într-un mod viu și continuu. Această tradiție romană are, de altfel, în România un caracter mai complex și ea nu se manifestă numai în sfera lingvisticii. Multe trăsături asemănătoare îi leagă pe români de francezi, italieni și spanioli : temperamentul, capacitatea, agerimea inteligenței, chiar și gustul estetic și plăcerile gastronomice.

Cel de al doilea aspect se referă la istorie. Pierzîndu-și pentru îndelungi secole traiul național independent, supus violenței străine și îndurînd robia și invaziile, poporul român cu o perseverență demnă de admirație și-a păstrat personalitatea și forțele viabile necesare mai tîrziu atît pentru edificarea din nou a organismului statal, cît și pentru lupta de eliberare națională. În istorie nu se găsesc prea multe exemple similare. Factorul hotărîtor a fost în acest caz legarea țăranilor români de tradițiile familiare, bogăția culturii populare, îndeosebi a literaturii populare orale care se dezvoltă intens. Ea a fost transmisă din generație în generație, îmbogățîndu-se cu noi și actuale conținuturi. Cultura poporului român a acționat, de altfel, foarte puternic asupra populațiilor vecine, influența ei poate fi sesizată în Balcani și în întreaga regiune subcarpatică pînă, chiar, în Silezia noastră. Activitatea creatoare a culturii populare este bogată și în România de azi ea fiind un izvor puternic și plin de prospețime de la care se inspiră scriitorii și compozitorii, arhitecții și cineaștii. Nicăieri în lume nu există se pare, atîtea ansambluri populare artistice precum în România și numai în puține țări arta populară este atît de diversă și bogată.

Cel de al treilea aspect constă în succesele împunătoare ale economiei și culturii României socialiste. Înainte de ultimul război ea era o țară destul de săracă care conta puțin în Europa de atunci. Înapoierea de veacuri se reflecta în contraste izbitoare : mari terenuri petroliere ale potentaților și mizeria suburbiilor muncitorești, curțile luxoase ale proprietarilor de pămînt și milioane de semidesculți, de țărani analfabeți ; dimensiunea urbanistică a capitalei și absența șoselelor în aproape întreaga țară.

Cel care a fost în România înainte de război azi n-o mai recunoaște. Cel care a vizitat-o cu numai cîțiva ani în urmă, va crede pentru o clipă că a greșit drumurile : acolo unde se aflau doar case cu parter, azi se ridică blocuri înalte, moderne ; acolo unde cu puțin timp în urmă mai pășteau oile, azi fumegă coșurile întreprinderilor moderne. Întreaga Românie este, în prezent, un mare șantier și schimbările intervin atît de rapid încît nici edițiile de hărți și ghiduri turistice nu le pot ține pasul. Țara care înainte de război număra 4 milioane de analfabeți se înscrie azi în rîndul țărilor înaintate din lume în ce privește sfera învățămîntului, a difuzării de carte și popularizării culturii. Țara care era doar un furnizor de materii prime pentru regiunea industrială a Europei este, azi exportator de mașini moderne și aparatură de precizie, un partener comercial căutat și apreciat, Farmecul care a facilitat aceste schimbări este, desigur, sistemul socialist al României de azi. Dar acest lucru nu explică încă totul fiindcă sistemul, el singur, fără conștiinciozitatea, dăruirea, dinamismul și capacitățile multiple ale poporului român n-ar fi realizat toate aceste lucruri care îi uimesc, acum, pe cei ce sosesc aici din alte țări.

Cel mai mult sînt uimiți, în special, cei care vin în România împreună cu balastul de considerații și imagini învechite și depășite totalmente. Pentru ei aspectul de azi al țării le creează un șoc ce se transformă repede într-un sentiment de respect, în dorința de a-și face călătoria cît mai folositoare — nu numai de a admira piesajul, natura și monumentele dar și de a cunoaște mai îndeaproape oameni, de a depista mijloacele și metodele prin care ei au reușit să facă într-o perioadă atît de scurtă atît de mult.

În românește de Donca Ciobanu

sport

Nimic nu este ireparabil !

● România a învins cu 2—1 selecționata secundă a Poloniei, dar echipa care ne-a plăcut mai mult a fost echipa poloneză. Ea a jucat atletic, tehnic, simplu, evidențiind și un jucător de clasă, Novak, adică așa cum am fi dorit să joace naționala noastră pentru a nu ne face griji înaintea meciului ei din 15 aprilie cu echipa Spaniei. Este clar că polonezii au jucat mai modern, adică fără prejudecata unor modele tactice complicate și fără timpi morți, Tehnica lor e adaptată unei viteze de joc ridicate, ceea ce a deosebit net maniera lor de joc de a noastră. De o parte jucătorii care nu renunță niciodată la preluare, dînd timp adversarului să respire și să găsească replici adecvate, aceasta a fost echipa României, de alta jucători acționînd simplu și rapid, conștienți că fotbalul modern e război și că într-un război surpriza, ca urmare a rapidității, poate aduce victoria, adică echipa secundă a Poloniei.

Schimbarea lui Valentin Stănescu cu Ștefan Covaci n-a dus încă și la schimbarea jocului echipei naționale. Repriza a doua a meciului a fost o adevărată cădere pentru echipa noastră, care a scăpat doar printr-o întîmplare de golul egalizator. Atît tehnic cît și tactic echipa noastră națională, deși nu mai e antrenată de Valentin Stănescu pare a se mai afla încă sub zodia raculul. Interesantele sclipiri din meciurile de anul trecut cu Italia și Cehoslovacia au dispărut cu totul. Amprenta Covaci nu se arată așa cum se așteptă.

Cauza trebuie căutată în adoptarea pentru selecționata noastră de fotbal a unor jucători care preferă „bătuta" în locul jocului rapid și eficace. Scriam că meciul România—Polonia nu trebuie să fie un meci Steaua—Polonia, ceea ce din păcate s-a întîmplat. Ni s-a părut că ni se oferă, de data asta la nivelul națională, o versiune deloc nouă a jocului echipei Steaua. Este adevărat că în națională se află mai mulți jucători ai Stelei, însă nu vedem de ce națională trebuie să împrumute un stil de joc atît de ineficient ca al echipei Steaua. Situația nu face decît să sublinieze inerțiile conducerii tehnice a naționalei. Lipsesc soluțiile tactice noi, lipsește căutarea de noi individualități de valoare.

Apărarea a fost factorul de slăbiciune al echipei noastre. Anghelini a sucombat ușor. În meciul cu Spania e nevoie de Cheran. Vigu s-a descurcat greu. Sameș a gafat, pentru a cîta oară ?, grav. Ceva mai bun decît colegii de compartiment a fost Sătmăreanu II și Cristian. Dar, atenție, golul polonez a fost înscris pe centru și vina e a fundașilor centrali. Mijlocul a jucat mediocru atît cu Mulțescu cît și cu Bölöni. Dumitru a evoluat bine dar nu cu suficient aplomb. Balaci n-a avut coechipieri de aceeași vigoare și decizie. Golurile sînt amîndouă opera lui și dacă e să numim pe cel mai bun om al echipei noastre trebuie să-l numim pe craioveanul Balaci. Înaintarea a făcut foarte puțin. Troi e o extremă lipsită de subtilitate, ușor de anihilat. Iordănescu nu e nici în formă și nici extremă. Dudu Georgescu a jucat bine — colaborarea cu Balaci la golul doi a fost excelentă, iar despre Dănilă nu se poate spune nimic. Tilihoi, introdus în locul lui Anghelini, n-a jucat mai rău decît vechii titulari, dar nici mai bine. E totuși o soluție de viitor. Concluzia ne spune că scheletul național dat de echipa Steaua este un schelet deficitar. Se cere aducerea cu mai mult curaj în lot a celor mai în formă și mai prestigioși fotbaliști români. Unii din jucătorii lotului român B s-ar cuveni să joace la A. Nu știm ce evoluție au avut în Polonia fiecare în parte, dar e sigur că unii din ei pot trece cu succes în rîndurile primei reprezentative.

Nici meciul cu Turcia, nici meciul cu Polonia B nu ne scutesc de griji pentru meciul cu Spania. Nimic nu este însă ireparabil. Și poate că disputarea meciului din calificări cu Spania ne va aduce satisfacții. Ne-o dorim din toată inima nouă și fotbaliștilor noștri.

Discobol

Frăția slovelor

Urmare din pag. 1

reprezintă pămîntul natal împreună cu populația sa română, maghiară și de altă naționalitate, iar acum semnalează orînduirea pe care o dorim, o făurim împreună și o ridicăm spre trepte noi ale dezvoltării sociale. Nicăieri altundeva decît aici, și niciodată mai amplu decît astăzi, în orînduirea noastră socialistă făurită prin munca și abnegația noastră comună, nu puteau lua naștere acele opere remarcabile, creațiile literaturii maghiare din România, ca lirica lui Szemlér Ferenc, romanele-eseu ale lui Méliusz József proza de confesiune și dramaturgia lui Sütö András. Scriitorul maghiar din România este pe deplin conștient de faptul că numai aici, în patria sa își poate desfășura din plin activitatea sa creatoare, doar aici poate să găsească sursa adevărată de inspirație, numai aici este înconjurat de un public, care trăiește gîndurile și sentimentele sale, care gustă din plin izul specific al limbajului său, intuițiile sale pline de sensibilitatea timpului nostru. Prin această activitate spirituală, creatoare nu-și restrînge aria sa, nu se rupe de șuvoiul literaturii mondiale a secolului XX. Ca orice pîriu care duce apa izvoarelor pînă la întinsele oceane, astfel și scriitorul maghiar din țara noastră se străduiește să ducă măcar o părticică din tumultul vieții noastre în conștiința marii comuniuni umane, în care națiunile și naționalitățile stau alături într-un umanism care condamnă dezintegrarea personalității deopotrivă cu învrăjbirea națională, specifice unei societăți contaminate de flagelul fascismului.

revista străină

● **AU FOST PUBLICATE MANUSCRISELE MUZICALE RĂMASE DE LA BORIS PASTERNAK.** Se știe că marele poet a ezitat multă vreme între cariera literară și aceea de compozitor. Primind de timpuriu o educație muzicală solidă, el a început să compună sub formă de exerciții, iar mai apoi a tentat și lucrări mai ample. Lucrările au fost, la timpul lor, apreciate de cîțiva mari muzicieni, care preziceau un viitor frumos tînărului artist. Abia mai tîrziu, Pasternak a făcut o ciară și definitivă opțiune pentru poezie. Editorul de azi al manuscriselor sale muzicale afirmă că a trebuit să facă puține corecturi pentru a da la tipar compozițiile sale de început, ceea ce dovedește marea acuratețe și abilitate componistică a tînărului muzician care avea să devină un mare poet.

● **ROMANUL ÎNCHINAT DE SCOTT FITZGERALD MAȘINII DE CREAT VISE DE CELULOID DE LA HOLLYWOOD,** neterminat din cauza morții neașteptate a autorului, în decembrie 1940, a fost reluat de producătorul Sam Spiegel și dramaturgul Harold Pinter pentru a fi ecranizat sub direcția lui Elia Kazan. Opera lui Scott Fitzgerald a constituit de altfel o nesecată mină de aur pentru amatorii de ecranizări. Pînă astăzi, **Marele Gatsby** a fost de trei ori transpus pe ecran, ca și unele din povestirile sale. Pare că autorul lor are mai mult succes pe ecrane, decît pe vremea cînd scria scenarii, la comandă, pentru Hollywood. **Tycoon** aduce în prim plan intrigăria și moravurile joase ale cinematografiei americane din acei ani, Moloh care strivea aspirațiile și visurile multor oameni de talent și care a absorbit o mare parte și din energia lui Scott Fitzgerald.

● **THE OBSERVER** a publicat un articol consacrat lui Jack Trevor Story, autorul cunoscutei cărți, **Trăiește acum, plătește mai tîrziu.** Întîmplarea hazlie este că autorul de succes Trevor Story, serializat și la televiziunea britanică și rubricar de prestigiu la cele mai mari ziare din capitala britanică, după ce a publicat peste cincizeci de cărți și a scris scenarii la mai multe filme, a dat falliment de două ori din punct de vedere financiar și trăiește, la cei 60 de ani ai săi, la Milton Keynes, ca bursier al Consiliului Artelor. Sarcina sa, ca bursier la Milton Keynes, este „de a demistifica experiența artistică în fața locuitorilor orășelului, de a ajuta ziarele locale și de a citi romanele scrise de femeile casnice" i-a explicat reporterului Colin Smith un reprezentant al societății care a acordat bursa. Frumoasă încheiere de carieră pentru un autor de succes în societatea capitalistă !

● **A FOST DESCOPERITĂ COLECȚIA DE MANUSCRISE MUZICALE** a Bibliotecii de stat prusace din Berlin, care se pierduse în anii războiului. În felul acesta, au fost regăsite manuscrisele originale ale unor partituri de lucrări muzicale celebre, între care **Figaro** și **Flautul fermecat** de Mozart, **Simfonia a IX-a** de Beethoven și altele aparținînd lui Haydn, Bach, Schubert, Schumann. Ele se aflau în apropiere de Cracovia și au fost depistate în urma unor cercetări îndelungate, sub conducerea lui Jan Bialostocki de la Muzeul Național din Varșovia.

● **LA EDITURA MASPERO** a apărut o carte consacrată lui John Reed, scriitorul american devenit celebru prin volumul reportaj **Cele zece zile care au zguduit lumea.** Este amplu analizat procesul de trezire a conștiinței revoluționare a tînărului Reed, care a evoluat de la boema artistică superficială pînă la participarea activă, pe baricadele scrisului revoluționar, la fenomenul de transformare a lumii. Sînt evocate experiențele importante ale vieții lui Reed : grevele din New York, revoluția mexicană, primul război mondial și Marea Revoluție din Octombrie, întîlnirea cu Lenin. John Reed a devenit în cele din urmă unul dintre fondatorii Partidului Comunist din S.U.A. și a murit la numai 33 de ani.

● **O INTERESANTĂ EXPERIENȚĂ EDITORIALĂ** este constituită de antologia, **Zece mari poeți,** întocmită de Yvonne Girault și publicată de editura Gautier Langaraud. Ea cuprinde studii penetrante și texte din opera lui Ronsard, La Fontaine, Musset, Hugo, Vigny, Baudelaire, Verlaine, Péguy, Aragon și Prévert. Cum s-ar spune : o selecție de zile mari, apărută în condiții spectaculoase !

● **O REMARCABILĂ INIȚIATIVĂ ISTORICO-LITERARĂ** aparține societății „Prietenii lui Jules Romains", care au hotărît să publice **Caietele Jules Romains.** Primul tom este consacrat corespondenței cu André Gide și este prefațat de Jean d'Ormesson. Editor este Claude Mauriac. Au fost reunite scrisori și alte documente cuprinzînd o perioadă de aproximativ patru decenii din viața celor doi mari scriitori, ani de intense frămîntări artistice și sociale.

● **VIRGINIA WOOLF** a fost o scriitoare care a trăit intelectualiceste în cercurile de artiști și literați care polarizau în jurul familiei sale și a soțului-editor. Pentru amuzamentul lor se compuneau texte de circumstanță și se dezbăteau probleme literare curente. Acestea au rămas în arhiva scriitoarei și au fost dezgropate recent de un cercetător care le-a publicat sub titlul **Moments of Beeing** la editura Brace Jovanovich. Interesul „momentelor" evocate de Virginia Woolf constă mai ales în faptul că prezintă sursele de inspirație ale cărților sale și amintiri care evocă întîlnirile marii scriitoare cu personalități importante ale veacului nostru.

Afirmație și negație în literatură

Urmare din pag. 1

XVII-lea era un regres. Rareori se aglomerează într-o singură etapă atîția scriitori, mari, dar conformiști. Comedia și fabula sînt singurele căi acceptate pentru a instrui și amuza. Negația rămîne moderată și mascată. Îndrăznelile puține ale lui Molière s-au izbit de nenumărate obstacole. Scriitorii baroci se retrăgeau în reverie negatoare, în satiră și melancolie.

Resorturile societății se modifică însă profund în epoca luminilor, cînd aderența la spiritul antifeudal vine din partea exponenților burghezi. Scriitorii cu pensii regale sau princiare nu se mai comportă ca niște vasali fideli.

Rousseau, d'Alembert, Voltaire, Swift, Schiller, Goldoni, Radiscev, Ion Budai-Deleanu ș.a. încearcă să schimbe fața societății prin operele lor. Ei neagă o realitate existentă în numele alteia noi, combat un sistem pentru a fundamenta altul. Închisoarea, exilul, persecuțiile religioase etc. nu pot zăgăzui acest val revoluționar.

Între realitate și ideal se instalează însă mereu alte spații. Mersul istoriei care instaurează o lume dorită, dar imperfectă, nu întîrzie să facă vizibile alte tare ale societății. Realismul critic reprezintă cel mai amplu val negator care n-a avut un suport afirmativ nici în stare latentă. Dar dezvoltarea literaturii multiplică atît căile de negare a realității cît și pe cele de afirmare. Eroul burghez rămîne multă vreme un mit care traversează o întreagă literatură a tihnei reconfortante. Negația concepută de pe o altă platformă politică rămîne însă mereu deschisă.

Nemulțumiții se retrag în **turnul de filde**ș sau în **utopiile sociale.** Și unii și alții sînt încă niște visători. Dar în cele din urmă, traumele istorice demonstrează că **turnul de filde**ș este fragil, iar **utopiile socialiste** se pot converti în visuri realizabile.

Thomas Mann anunța prin **Casa Buddenbrook** (1901) moartea eroului burghez. Gorki vestește prin **Mama** (1907) nașterea eroului revoluționar, animat de idealuri socialiste.

Literatura contemporană a ieșit de multă vreme din starea de negație pură sau afirmație sentimentală. Este adevărat că de mai bine de o jumătate de secol, două sisteme sociale diferite generează două tipuri de literatură sensibil diferite. Dar între aceste două lumi vasele comunicate nu sînt absente.

Societatea capitalistă postindustrială nu produce doar o literatură facilă, de consum, sau o artă caracterizată exclusiv prin simptomele unei societăți al cărei mod de gîndire trădează o stare de declin. O lume neomogenă nu poate crea o literatură cu o viziune unitară. Privită cu o imensă distanță de scriitorii realiști contemporani ca Böll, Lenz, Scorza, Marquez, Michel de Saint-Pierre, Dürrenmatt, Frisch, Truman Capote ș.a. negată de alții din aceleași zone de cultură, ca Herbert Zand sau Hellmut Kirst, societatea capitalistă este martora și producătoarea unei literaturi diversificate, rezultată din concepții diferite, generate de propriile sale contradicții.

Ar fi însă o naivitate să se creadă că societatea socialistă este matca de generare a unei literaturi univoce de afirmare a unei realități fixe. Dinamismul societății se implică firesc dinamismul literaturii.

Dialectica umanismului socialist nu face din literatură un simplu document de transcriere a unui segment de viață, nici din scriitor un martor pasiv. Pentru scriitorii din lumea socialistă afirmația nu reprezintă unica lor modalitate literară de comportament față de mediul ambiant. Negația nu este abolită din opera lor, fiindcă nimeni nu poate decreta că fenomenele negative ar fi dispărut total din viață. Sensurile afirmației și ale negației capătă însă o funcție nouă.

Arta se aliază cu devenirea unei realități în care sînt înscrise faptele omenești, orientate spre un țel major. Ea afirmă sensul acestei deveniri, dar neagă tendințele centrifugale, fenomenele sociale perimate, maladiile morale anacronice într-o lume supusă unor transformări profunde și rapide.

Dar literatura își păstrează finalitatea ei eternă de-a produce plăcerea și de-a instrui.

Creația literară nu este însă nici o imensă lecție de abecedar uman, nici un simplu ghid de morală practică. Ar fi utopie să ne închipuim că literatura poate schimba în mod direct realitatea. Ea poate contribui doar într-o anumită măsură la modelarea conștiinței umane, dar nu la modificarea sa structurală.

Literatura consemnează și avertizează, dar nu poate singură decide nimic. Realitatea și creația artistică reprezintă un proces cu date multiple. Sincronizarea celor două procese este posibilă, dar relativă. Deschise spre un viitor definit ca un proiect uman, istoricește datat, realitatea și arta pot avea un ritm evolutiv diferit. Afirmația și negația constituie un act normal de avertizare și terapie pe care literatura îl aplică vieții sociale. Aceasta, la rîndul său, își asumă libertatea de a selecționa pentru sine valorile ce reprezintă memoria devenirii sale globale și de-a uita, vremelnic sau definitiv, acele arte literare, afirmative sau negative, care nu fac parte din istoria sa, nici din aceea a devenirii sale posibile sau imaginare.

Recrudescența subumanului

Urmare din pag. 1

ceasta care a trăit războiul, a supraviețuit (cu ce preț !) fascismului, existența încă și a unor neroade „planuri verzi" pare aberantă. Și totuși, ele există. În această lume scuipată cîndva, însingerată cîndva de fascism, fascismul își agită iar limbile înveninate. O lume a puterii, a banului, o lume inconștientă, o lume cu trăiri neverosimile, cu sentimente atrofiate, cu memoria sleită de interesul clipei tolerează violența, acceptă, cu suris obosit, jocul, mascarada crimei. Oare, într-atît să fi fost uitată lecția dură a trecutului ? Oare să nu mai fie acolo minți îndeajuns de hotărîtoare pentru care să răsune limpede neuitatul : „Somnul rațiunii naște monștri" ? Fascismul, cu toate culorile lui, a fost, în cele din urmă înfrînt, de ridicarea conștiinței lumii. Luciditate care, însă, ca o flacără, trebuie alimentată continuu. Ar fi grav dacă am uita. Dar nu e deajuns să nu uităm. Trebuie să nu lăsăm fascismului, violenței nici o clipă din istoria noastră prezentă. Astfel o vom apăra pe cea viitoare.

lumea capitalului —

lumea unde cuvintele mari nu pot ascunde alienarea morală

— SCRIITORI CELEBRI DESPRE SOCIETATEA CAPITALISTĂ DE AZI —

În aceste zile, cînd întreaga presă a reflectat cu mai multă acuitate realitatea tristă a unei lumi supusă exploatării și prăbușirilor morale, este firesc să evidențiem faptul că scriitorii, acești seismografi ultrasensibili ai naturii umane, au transcris în termeni extrem de convingători drama existențială pe care o determină capitalismul. Charles Reich a făcut o radiografie penetrantă a mecanismelor statului capitalist modern, în The Greening of America, **iar Allen Ginsberg și-a urlat protestul cu o forță copleșitoare. Publicăm cîteva fragmente semnificative din lucrările menționate. Ele evidențiază mecanismele de coerciție și opresiune întrebuințate de cercurile reacționare, de grupuri oligarhice care-și drapează gesturile inumane, brutale, sub faldurile unor principii ce și-au pierdut demult conținutul, sub povara rușinoasă a unor scopuri egoiste.**

O imensă mașină de tocat vieți

CHARLES REICH

Care este natura ordinii sociale în care trăim cu toții în America ? De ce puterea noastră este atît de redusă ? De ce statul nostru pare a se opune controlului popular și democratic ? De ce ne pare el dezaxat, în condițiile în care se distrug atît individualitatea umană cît și mediul înconjurător de dragul unor principii care ne rămîn obscure ? Ordinea noastră socială actuală este atît de contrară tuturor principiilor după care am învățat că se conduc un guvern sau o societate, încît structura ei aproape că se refuză înțelegerii. Majoritatea dintre noi, cuprinzînd aici și pe conducătorii noștri politici și pe analiștii în domeniul politic și economic, ne legăm de o imagine care este complet falsă. Cu toate acestea, copiii noștri nu se lasă total înșelați, adolescenții pricep foarte bine anumite aspecte ale societății, iar artiștii, scriitorii și în special realizatorii de film se apropie uneori destul de mult de adevăr. Statul corporatist e un dispozitiv extrem de puternic, ordonat, legalist, rațional, dar absolut în afara controlului omenesc, total indiferent față de valorile umane (...)

Statul corporatist american de azi poate fi imaginat ca o singură mare corporație, în care fiecare individ este membru și funcționar involuntar. Ea constă în primul rînd din mari organizații industriale, la care se adaugă instituțiile neaducătoare de profituri, ca fundațiile sau sistemul de învățămînt, toate însă legate de întreg precum diviziunile într-o corporație de afaceri. Guvernul nu reprezintă decît o parte a statului, dar el coordonează activitatea acestuia și oferă o serie de servicii necesare. Statul corporatist este exact opusul idealului și proiectului inițial de stat american. Nu piața, nici publicul sau vreo lege economică abstractă, ci statul e cel care hotărăște ce să se producă, ce să se consume și modalitățile de distribuire. El hotărăște, de exemplu, ca importanța căilor ferate să scadă și să se dezvolte în schimb autostrăzile ; ca minerii din industria carboniferă să fie săraci, în schimb funcționarii din domeniul publicității să cîștige mult. Funcțiile și ocupațiile din societate sînt bine delimitate și sever controlate, fiind dispuse după o ierarhie a recompenselor statutelor și autorității fiecăreia. Un individ poate trece dintr-o funcție în alta, însă prin aceasta nu-și cîștigă decît prea puțină independență, căci în fiecare nouă funcție el este supus condițiilor fixate pentru acea treaptă a ierarhiei ; individii nu au nici o zonă ferită de independență, intimitate sau libertate personală, astfel încît posibilitatea opțiunii individuale este redusă la minimum. Se iau măsuri în așa fel încît să se poată controla integral activitatea oamenilor, să se întocmească rapoarte și să existe consemnări permanente ale datelor. Întîmplarea, soluțiile iraționale sau alternativele ies categoric din discuție.

Poate merită să amintim cum statul nostru se inspiră din liberalismul clasic și, mai încoace, din teoria noii ordini și a statului bunăstării generale. Liberalismul adopta ca principiu de bază ideea conform căreia nu este nevoie de o conducere a societății în sine ; tot ce trebuie este o „mînă nevăzută". Teoria noii ordini modifica acest principiu în sensul că solicita tuturor activităților să se subsumeze „interesului public". Treptat, aceasta a ajuns să echivaleze cu elaborarea unor reglementări tot mai stricte în direcțiile fixate de cerințele unei societăți comerciale și tehnologice de masă. Treptat, s-a ajuns la înlocuirea statului „politic" cu un stat administrativ. În concepția actuală a termenului, statul politic este o formațiune în care diferențele, conflictele și diversitatea culturală sînt considerate a fi aspecte ale pluralismului, care se cer reprezentate în procesul politic și cărora li se îngăduie o existență de sine stătătoare în cadrul structurii politice. În acest fel, activiștii radicali, fumătorii de marijuana sau grupurile distincte din punct de vedere cultural pot coexista, pot dobîndi dreptul de a-și formula în mod public opiniile politice și de a contribui la diversitatea și echilibrul națiunii. Acest model politic a mai fost numit și modelul „divergent", nu însă fiindcă ar exista divergențe reale, ci fiindcă opiniile sau modurile de viață divergente pot exista simultan în cadrul lui. A administra înseamnă a respinge ideea divergenței ca element recomandabil pentru o societate. Administrația vrea să potolească extremele, să lămurească diferențele, să descopere care soluție este cea „mai bună" și s-a utilizeze exclusiv pe aceea. „Ceea ce se refuză ajustărilor este considerat de administrație a fi o deviere", o îndreptare de normă ce necesită tratament și vindecare. Este un model de societate terapeutică, unde varietatea este nivelată și tratată cu soluții de compromis într-un efort de a aduce toți factorii sociali la un nivel de conformitate cu „interesul public". Acest tip de societate numește „deviere" orice nu corespunde „interesului public". Folosirea marijuanei este declarată un delict, iar cei care o folosesc sînt pedepsiți, vindecați sau „ajutați". Din partea activiștilor politici radicali se așteaptă „simț de răspundere" ; din partea negrilor se așteaptă să „se integreze". Societatea „știe ce este cel mai bine" pentru fiecare ; energiile ei uriașe, puterea și aparatul ei acționează conjugat în vederea dobîndirii convingerii că fiecare acceptă „ce este cel mai bine" pentru el.

Structura statului administrativ se prezintă sub un loc al său într-un tabel organizatoric, deține forma unei ierarhii în care fiecare individ are o poziție pe o verticală în care este subordonat cuiva și superior altcuiva. Este structura oricărei birocrații ; ea reprezintă o esențializare a idealurilor de organizare. Atunci cînd o societate se supune în totalitatea ei acestui principiu, ea produce o mică elită conducătoare și o masă largă de lucrători activi care nu dețin nici un rol important în luarea deciziilor. Deși aceștia din urmă votează mereu în cadrul alegerilor, numărul și rolul candidaților oferiți spre opțiune este restrins ; toate deciziile legate de ceea ce se produce, de ceea ce se consumă, de modul de repartizare a resurselor, de condițiile de muncă, etc., se iau pe cale administrativă.

Administrația caută să mute luarea deciziilor din domeniul politic în cel al științei. Ea nu acceptă opțiunea populară sau democratică ; aceasta este respinsă în favoarea utilizării capacității profesioniștilor sau experților în diferite cîmpuri de acțiune și în favoarea cîntăririi raționale a tuturor factorilor. Se stabilesc procedee prin care se dirijează luarea deciziilor și se definește cu grijă cărei instituții ce decizii îi revin. Pentru fiecare decizie cineva este „cel mai calificat" și administrația evită să îngăduie participarea la luarea deciziilor a celor mai puțin calificați. Cel mai mare ultragiu îl constituie refuzul de a se supune procedurilor ei — ceea ce constituie aproape o negare a însuși principiului administrației. În cazul cînd sînt urmate, aceste proceduri dau în general naștere unei decizii care este un compromis sau o egalizare a punctelor de vedere și se opune oricărei opțiuni particulare în forma ei pură și ne-negociată. Opțiunea se produce între limite înguste. Cîntărirea tuturor factorilor are drept rezultat o decizie situată oarecum la mijloc, mai degrabă decît la o extremă sau alta.

Bunăstarea publică oferă un exemplu de model administrativ al societății. Obiectivul bunăstării publice, independent de administrație, este de a apăra oamenii împotriva acțiunii întîmplătoare a forțelor din societatea industrială dincolo de punctul pînă la care pot fi controlate, precum și de acțiunea altor împrejurări întîmplătoare ale vieții, față de care nici familia, nici comunitatea umană locală nu pot oferi vreun ajutor ; de a asigura fiecărui om un minimum de securitate, prosperitate și demnitate. Prin introducerea administrării și ierarhizării ca mijloace de realizare a bunăstării publice, accentul se mută pe elaborarea unor reglementări care să stabilească cine să se bucure de această bunăstare, cît din ea revine, cum este utilizată și dacă reglementările date sînt respectate. Astfel, se dezvoltă un aparat imens avînd drept misiune de a controla, de a înregistra, de a face și de a apăra regulile, de a pedepsi abaterile. În felul acesta se economisește o cantitate de bani, însă economiile se pierd din cauza costului ridicat al funcționării administrației. Într-o anumită latură a ei, administrația are drept scop și de a sancționa pe săracii care nu lucrează, chiar dacă unii dintre ei sînt înapți pentru lucru. Însă realizările administrației sînt de o importanță aproape secundară ; curînd, faptele încetează de a se mai raporta la exterior ; ele dobîndesc o existență proprie și autonomă.

Deși poate apărea ca minoră și pașnică, opusă prin urmare ideii de turbulență sau de conflict, tendința administrației este în realitate violentă. Căci însăși ideea ordinii impuse este violentă. Ea cere supunere, nimic altceva decît supunere ; iar aceasta o poate obține prin convingere sau conducere, dacă este posibil sau prin represiune, dacă este necesar. Administrația este convinsă că deține „cea mai bună soluție" și că toate celelalte sînt greșite ; ea nu-i poate înțelege pe cei care nu-i acceptă justețea punctului de vedere. O tensiune și o enervare crescînde se îndreaptă împotriva celor care pun în discuție măsurile destinate cu atîta grijă a fi „cele mai bune" — pentru ei, precum și pentru restul lumii. Administrația dorește să ofere tot ce este mai bun tuturor și în schimb nu cere indivizilor decît să-și organizeze viețile în conformitate cu cadrul stabilit de către stat.

În românește de Gabriel Gafița

(fragment din „The Greening of America")

Ben Shan (S.U.A.) : „Copii dormind sub poduri"

ALLEN GINSBERG

America

America ți-am dat totul și acum sînt nimic
nu mai pot să-mi adun mințile
America vom sfîrși oare războiul cu semenii
Mărită-te singură cu bomba ta atomică
Nu mi-e bine, nu mă mai obosi
Nu-mi pot scrie poemul pînă nu devin eu însumi
America te poți preschimba într-un înger ?

Cînd vei avea curajul să rămîi dezbrăcată
Cînd te vei uita la tine prin morțile altora
Cînd vei valora ceva prin milioanele tale de radicali

America de ce bibliotecile tale sînt pline de lacrimi ?
America vei trimite și tu proteine în India ?
Sînt bolnav de revendicările tale nesănătoase
Cînd voi putea să intru cu voioșie în supermarket-uri și să cumpăr ce-mi trebuie?
America, în definitiv, noi sîntem perfecți, iar nu ceilalți
Mecanismul tău mă depășește
încît îmi vine să mă prefac într-un sfînt
Trebuie să existe alte căi prin care acest argument să convingă.
Burroughs este în Tangier nu cred în întoarcerea lui — e sinistru.
Ești tu sinistră sau mă înșel ?
Incerc să termin
Nu pot să-mi alung obsesia
America, nu mă îmbrînci — știu eu bine ce fac
America, iată cad florile de prun
De luni întregi nu mai citesc ziarele,
în fiecare zi cineva încearcă să facă o crimă
America mă simt sentimental cu wobleșii
America am fost comunist în tinerețe nu sînt supărat pe tine
Fumez de fiecare dată cînd am ocazia
Stau acasă zile în șir și mă chiorăsc la trandafirii din cămară
Cînd merg în orașul oriental beau pe săturate și niciodată nu cad lat.
M-am hotărît — va fi scandal
Ar fi trebuit să mă vezi citindu-l pe Marx
Psihanalistul meu zice că sînt sănătos tun, deși nu vreau să spun Tatăl nostru.

Fragment tradus de C. Dumitrescu

Un jalnic „cîntec de sirenă"

Există în viața fiecărui popor momente definitorii pentru vocația și aspirațiile sale fundamentale, pentru virtuțile cristalizate de-a lungul veacurilor, prin care își rostește cu demnitate numele în fața celorlalte popoare. I-a fost dat recent poporului român să-și pună în lumină trăsăturile specifice, — curajul, eroismul, stăpînirea de sine, puterea de a învinge dificultăți dintre cele mai mari. Dramatic încercați de cele 45 de secunde de oarbă revoltă a pămîntului, ne-am văzut distruse sau grav avariate fabrici, sute de fabrici, năruite la pămînt sau mutilate dezastruos locuințe, mii, zeci de mii de locuințe. Și totul în cîteva secunde, în cîteva paralizante, incredibile secunde. Au pierit sub dărîmături, zmulse tragic din matca firească a vieții, sute de vieți omenești, jertfe ce ne vor îndurera îndelung memoria. Între acestea a vrut hazardul să numere și numele unor prestigioși scriitori și oameni de artă. Asemeni poporului întreg, și cei ce slujesc cu talentul lor omul, generoasa sa aspirație spre mai bine, spre frumos și-au zăvorît cu bărbăție durerea, angajîndu-se în efortul uriaș de normalizare, de refacere a țării, de cicatrizare grabnică a rănilor, oricît de adînci ni le-a lăsat dezastrul.

Ce poate fi mai revelator pentru voința unanimă a unui popor decît marile gesturi de solidaritate prin faptă ale acestor zile ? S-a dovedit încă o dată cît de indestructibilă este unitatea poporului, evocată cu solemnitate drept o inegalabilă izbîndă a anilor socialismului. S-a dovedit încă o dată cît de mare este încrederea poporului în partid, în capacitatea acestuia de a rezolva, împreună cu poporul, spre binele poporului, cele mai complexe probleme. O lume întreagă a urmărit cu admirație, cu respect modul exemplar și profund omenesc în care s-a comportat poporul român în dramatica împrejurare din martie. Ziariști, martori oculari din diferite țări ale planetei, aflați sau veniți special în România în acele zile, nu și-au precupețit cuvintele de prețuire cu privire la faptele pilduitoare ale oamenilor angajați într-o luptă acerbă pentru salvarea de vieți omenești, pentru înlăturarea grabnică a gravelor urmări ale secundelor care păreau a nu se mai sfîrși din noaptea de 4 martie. Cu legitimă mîndrie, fără false orgolii, cu simplitatea celui ce și-a dovedit sieși că și-a construit, prin vremuri, cu consecvență luciditate un profil moral exemplar, poporul român are dreptul la respectul lumii pentru faptele sale. Acest respect a fost exprimat, ca în atîtea alte dăți, și față de actele sale de curaj, față de voința sa de a depăși — ca un adevărat mare învingător — consecințele grave ale unei situații excepționale.

Iată de ce ne par cu atît mai stranii jalnicele „cîntece de sirenă" cu care s-au grăbit unii să polueze eterul ori coloanele unor ziare. Își istovesc cuvintele în fraze încărcate cu ură față de plaiurile calme ale României, față de oamenii ei care ctitoresc, după vrere și puteri, chipul nou al patriei, chipul propriei vieți. Dușmănesc tot ce se construiește durabil în România, tot ce se întîmplă frumos, omenesc în România. Urăsc opțiunile fundamentale ale poporului nostru pentru o viață demnă, liberă, independentă, pentru socialism, și de aceea — sfruntînd adevărul — se dedau la violente denigrări ale țării și poporului român, ale conducătorului încercat al acestuia, Partidul Comunist. Vitriolanta și iresponsabila minie pe care o îndreaptă prin eter către noi „Europa liberă", pompos și eronat numită astfel, nu are la originile sale, așa cum cu perfidie ar voi să inducă în eroare, nici un fel de îngrijorare față de soarta noastră, a celor ce am fost și sîntem aici, la bine și la greu. Un asemenea sentiment de îngrijorare nu poate fi decît cu totul străin celor ce, cu lașitate și ușurătate, și-au luat tălpășița și prestează injurii la postul de radio amintit, fiind plătiți cu ora și minutul. Dumnealor își înmoaie stiloul în cerneala urii, a trădării de țară, în cerneală apatridă. Cuvintele rostite de ei trec printr-o sală a oglinzilor strîmbe, din care conștiința adevărului a fost izgonită demult și definitiv. Hrănindu-și frazele cu ură, deformînd fără nici o tresărire adevărul, jubilînd cînd avem de depășit momente grele, visînd zadarnic la vremuri irevocabil condamnate de istorie, asemenea improvizate Casandre sînt niște instrumente periculoase ale războiului rece, ale învrăjbirii dintre popoare. A îndepărta auzul de la clevetirile lor n-ar fi îndeajuns. O rană oricît de mică, netratată la timp, se poate agrava, se poate întinde.

Încrezători în dorința de colaborare tot mai puternic afirmată în lume, în dreptul suveran al ratiunii la unanimă recunoaștere, așteptăm momentul cînd vor fi abolite stipendiile denigrării, cînd cei ce jignesc munca și idealurile popoarelor nu vor mai afla creditul nimănui.

Faptele din ultima vreme, tot mai numeroase și mai violente, relatate în presa internațională, aduse la cunoștința opiniei publice din România atrag atenția asupra reactivării cercurilor reacționare, neofasciste, a furibundei lor preocupări de valorificare nocivă a unor elemente declasate, trădătoare de țară. Față de asemenea practici contrare aspirației de colaborare, de înțelegere între popoare replica noastră este categorică și necruțătoare. Iar cînd glasurile iresponsabile, ponegritoare, de aiurea, intră în rezonanță cu cele ale unor indivizi, aflați în țară, ale căror fapte invederează reaua credință, spirit provocator, atunci toleranța nu-și are nici un temei. Nimănui nu-i putem îngădui să jignească munca, eforturile unei țări întregi. În numele deceniilor de muncă, de sacrificii, al realizărilor prezentului, realizări ce vor fi îmbogățite în viitor, avem dreptul, avem datoria să acționăm cu fermitate față de orice încercare de denigrare, de calomniere. În acest context, nu se poate omite faptul că, ajunși din diferite cauze, în situația de a nu mai putea percepe în lumina lor reală adevărurile țării, sînt unii care, sfidînd norme civice elementare, se dedau la acte de calomniere, de injuriere a patriei.

De mai mulți ani se agită, în spațiul nostru literar, Paul Goma. La început i-am pus faptele, declarațiile pe seama teribilismului, a vanității. Dar luînd act de perseverența cu care, de ani de zile, s-a transformat într-un autor de diversiuni și declarații inspirate de rea intenție cu privire la realitățile țării, ale culturii noastre — ar fi o naivitate să justificăm totul numai astfel. Nu un dramatic drum de întrebări firești pentru un creator l-a dus pe Paul Goma la trista situație de „opozant", de falsificator al realităților propriei țări ! Nu dorința de a scrie o literatură cu adevărat a poporului său l-a așezat confortabil în brațele primitoare ale alcătuitorilor de emisiuni la oficina reacționară „Europa liberă". El vrea să-și construiască gloria, să-și salveze numele din anonimat prin declarații scandaloase, provocatoare, făcute contra cost (e și el om și trebuie să trăiască) unor posturi de radio și ziare străine, care nu văd cu ochi buni înfăptuirile patriei noastre, socialiste.

Interesul lui s-a dovedit a fi unul meschin, faptele trădîndu-i preocuparea tristă de a-și construi o platformă de protestatar, singura în stare să-i asigure accesul la vreun editor occidental sau la vreun post de radio, în al căror program se află și inventarea de „cazuri", care să slujească ponegririi țărilor socialiste.

Care au fost în fond preocupările lui Paul Goma pe care „Europa liberă" face eforturi să ni-l prezinte ca pe un erou ? Negăsind aderență, aprobare în rîndul scriitorilor, al oamenilor de cultură autentici, el a încercat să activeze elemente reacționare, fără morală și idealuri, individi stăpîniți de aversiune față de izbînzile orînduirii noastre, elemente condamnate pentru delicte care n-au nimic comun cu literatura. Se înțelege, prin asemenea acte Paul Goma și-a arătat adevăratele sale intenții, s-a înfățișat ca un pescuitor de conștiințe vîndute, trădînd prin aceasta, deopotrivă, idealurile firești de cetățean și idealul de scriitor. Cu stupefacție am aflat că, într-un moment cînd poporul își stăpînea lacrimile, durerea pricinuită de dezastru, Paul Goma lansa, prin intermediul aceleiași nocive oficine, cuvinte calomniatoare la adresa țării, a poporului nostru. Într-un moment cînd citim cu emoție că din pensia lor modestă, oameni în vîrstă, oameni simpli, dintr-o sacră umanitate depun în „Contul omeniei" sume de bani, ca să depășim cît mai repede consecințele cataclismului, Paul Goma se dovedește, încă o dată, un om lipsit de cel mai elementar respect față de oameni ! Deși are datorii de zeci de mii de lei la fondul literar al Uniunii Scriitorilor, el trimite către acesta o scrisoare care pune în legătură cu cedarea unor ipotetice drepturi de autor o seamă de condiții provocatoare, care vădesc ura sa față de statul român, față de societatea pe care o construim. El dovedește că nu are nici o legătură cu preocupările și frămîntările noastre, că și într-un asemenea moment nu ezită să ignore durerea și drama poporului, să folosească o asemenea gravă împrejurare pentru a provoca scandal, pentru a-și pune în evidență incompatibilitatea gîndirii și credințelor sale cu gîndirea și idealurile cetățenilor patriei, ura sa față de partid, față de socialism. Asemenea acte și gesturi necugetate, ostile, calomniatoare, avem datoria să nu le tolerăm la nesfîrșit.

Este firesc ca problemele noastre să le dezbatem în colectivitatea noastră, în formele organizate ale democrației societății românești de azi. A apela la oficine străine înseamnă a apela la intervenție străină în treburile interne ale țării, în probleme care privesc destinul culturii românești, viața noastră scriitoricească. Toți cei care au desconsiderat asemenea adevăruri au fost dezavuați de popor, condamnați de evoluția legică a societății.

N-ar fi în spiritul adevărului dacă, în încheierea acestor rînduri inspirate de o legitimă revoltă față de actele iresponsabile înfățișate mai sus, n-am sublinia faptul că societatea noastră, breasla scriitoricească au manifestat multă înțelegere față de Paul Goma. El s-a arătat însă refractar față de gesturile făcute; n-a reușit sau mai degrabă n-a vrut să le înțeleagă, să se apropie cu sinceritate de adevărurile reale ale vieții noastre. În această situație, el s-a delimitat practic de popor cît și de scriitori, așezîndu-se pe poziții ostile vieții noastre sociale, vieții literare și culturale din România. Nici prin scris și nici prin atitudinea sa generală el n-a dovedit că dorește să fie un scriitor al poporului român, un creator care înțelege să facă din talentul și munca sa un bun spiritual al țării, să contribuie, în mod specific, la efortul general al societății, destinat asigurării unui viitor mai demn și mai luminos. Noblețea unor asemenea aspirații i-a fost și îi este străină oricui întoarce spatele adevărului, oricui se împotrivește idealurilor asumate, conștient și responsabil, de popor.

Nicolae Dragoș

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
16
(781)
Simbătă
16 aprilie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Țăranii

Peste cîteva zile va începe Congresul țărănimii, Congresul celor care, de la începutul lumii, sînt alchimiștii pămîntului, născocitorii meseriilor, izvorul viu din care s-au tras toți făurarii de bunuri și de frumos. Mii de ani ei au făcut de toate ;

acasă stînd au îngropat semințe în pămîntul amestecat cu soare și ploi, au pregătit livezile și viile de rod, au chemat florile să le coloreze grădinile, au ridicat sate și le-au legat cu drumuri, au așezat mori pe ape și au aruncat punți peste maluri, au zăgăzuit șuvoaie și-au îmblînzit sălbăticiuni ;

părăsindu-și satele s-au făcut cărăuși și corăbieri, căutători de bunuri subpămîntene, pietrari, constructori de cetăți, oșteni și apărători ai pămîntului, zugravi ce-au scris cu vopsele de ierburi pe zidurile mănăstirilor chipuri de sfinți țărani și sfinte în ii și marame.

Au invadat pămîntul ivind o lume, alta decît a lor, de care s-au desprins încet, cu alte credințI și obiceiuri.

Cei ce-au rămas acasă aveau să-nceapă lunga pătimire a robiei în care satele au fost prinse de plasa de păianjen a conacelor, cuiburi ale trîndăviei și împilării. Vinați de vechili și jandarmi, jefuiți de pămînt și roade după bunul plac al ciocoimii spoliatoare, țăranii au început războiul lor de o mie de ani. Arși pe tronuri sub coroane înroșite-n foc, zdrobiți pe roată, spînzurați ori seceraţi de gloanțe piereau un timp ca să renască iară, în răzvrătiri pustiitoare, din craterele încinse-ale răscoalelor. Veacuri la rînd ei au fost conștiința revoluționară pe aceste pămînturi, pînă ce frații lor de singe și de suferință din uzine și foburguri au preluat steagul bătăliilor de clasă sub care s-au înregimentat și ei, alcătuind — împreună cu intelectualitatea — invincibila forță a revoluției.

Astăzi, la șaptezeci de ani de la cea mai singeroasă și mai nimicitoare răscoală din istoria noastră, țăranii români vin la marele sfat cu conducătorii partidului avînd conștiința datoriei împlinite, cu ochi limpede întrevăzînd viitorul.

Demnitatea și-au cucerit-o sub steagul Partidului Comunist Român, viața omenească, știința de carte și bunăstarea sînt recolta cea mai de preț pe care o culeg pentru că bunii și cinstiții truditori ai pămîntului au știut să dea pe rod ideile fertile, novatoare ale partidului.

Ei știu că orizontul satului românesc este limpede și luminos pentru că își organizează viitorul credincioși aceloraşi generoase idei care gîndesc lumea pornind de la oameni.

Ei știu că opt sate ale răscoalei vor deveni în curînd opt centre urbane moderne, ridicate în opt colțuri de țară unde acum șapte decenii s-a arat cu tunurile.

Ei știu că acestea sînt opt noi pietre de hotar ale viitoarei lumi a satului românesc.

Teodor Balș

Galben și alb

În marginea pieții, alb
și galben mult, de anthemii
(altfel numite : păpădii)
și, oarecum nepăsătoare,
strălucirea
copacilor în floare.

În preajmă, pe alocuri se ivesc
ruine ;
una-i țărîm lumesc,
alta, stranie lume selenară
tainic sădind în ochi
— junghi ascuțit — durerea lor amară.

Mașinării
cu fălci de fier
flăminde mușcă din
piața
cu pîntec pregătit să nască,

Deasupra ripelor de var și tencuială
cuprinde, pînă-n marginea privirii, naltul
— ca o plutire largă, triumfală —
galbenul și albul.

Și totuși, zbuciumul acesta
e frumusețe și-i de focuri plin
și îmi pătrunde lin toată ființa
frumosul care mi-e adevărat cămin
și-n care îmi e ancorată conștiința.

N-are pereche, oricum este :
dulce, amar, e tot al meu,
precum lumina presărată peste
copaci și flori, sau albul de metal
sau galbenul de aur greu.

Căci doar prin el sînt eu deplin,
adevărat și neatins,
încrezător
ca floarea și ca ramul nins
cu galben și cu alb —
parfum adînc, pătrunzător, sau pilpîire vagă
care cuprinde totuși
nemărginirea-ntreagă.

Szemlér Ferenc
În românește de Gelu Păteanu

Varia

Tudor Arghezi: „Scrieri" — 30

Ediția de **Scrieri** din Tudor Arghezi a ajuns în 1976, după cincisprezece ani, la al treizecilea volum. Cît va mai trece pentru a o avea toată, dacă, așa cum s-a anunțat, mai sînt încă peste treizeci de volume de publicat ?

Al treizecilea volum conține în partea a doua sumarul complet al celor 29 de volume din seriile apărute, iar în prima parte ediția a doua din cartea intitulată **Cuvinte potrivite și... încrucișate**, publicată întîia oară la Adevărul în 1933. N. Gh. Popescu-Rebus a pus un cuvînt înainte pentru cititori și cîteva noțiuni elementare pentru tehnica desfacerii jocurilor de „mots croisés", jocuri cunoscute încă din antichitate și cu care s-au amuzat între alții Jean Richepin, Paul Morand, Tristan Bernard, dr. Schulze, Sigmund Freud etc.

„Pare ciudat, scrie Arghezi în noua sa prefață, din 1963, că un mare talent (Tristan Bernard) dispare înaintea unei celule de pătrățele. Celulele lui au intrat în toate continentele și capetele miliardelor de cititori visînd la poezie și mistere".

Desfăcînd noi înșine cele patruzeci și două de jocuri din volum, sîntem de acord cu editorul că exercitarea poetului în definirea cuvintelor încarcerate în pătrățele „a contribuit la îmbogăți-

Al. Piru

Continuare în pag. a 3-a

Rugă și blestem

În zilele acestei primăveri neliniștite, cînd s-au împlinit șaptezeci de ani de la marile răscoale din 1907, au fost citate în foarte multe reviste culturale cuvintele spuse de Nicolae Iorga în primăvara acelui an crîncen : **„Dumnezeu să-i ierte pe cei patru țărani români împușcați în orașul românesc Botoșani de oastea românească în ziua de 5 Mart 1907"**, — în continuarea cărora marele și invulnerabilul tribun, al cărui destin a fost atît de tragic (semnificativ de tragic, pentru frămîntările prin care a trecut această țară în cea dintîi jumătate a acestui veac), a rostit un blestem nimicitor la adresa politicienilor „mîncați de pofte și nevolnici", la adresa cîrmuitorilor „neghiobi sau vînduți", la adresa tuturor celor care i-au urgisit pe țărani, dîndu-le gloanțe în loc de pîine, înăbușind setea lor de dreptate și de libertate în oprimare și în singe.

Dumnezeu să-i ierte pe țărani, aș îndrăzni să spun eu acum, în această primăvară neliniștită și aspră, mergînd cu sfială pe urmele marelui bărbat, — pe toți țăranii să-i ierte Dumnezeu, nu numai pe cei care au fost împușcați la 1907, dar și pe cei care au fost împinși într-un război crîncen și dureros de către o sleahtă brună-verzuie, în fruntea căreia se afla un general avid de putere, care ar fi fost în stare să scoată totul

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 6-a

În paginile 4–5
SĂRBĂTOAREA MORȚILOR
Fragment din romanul
„Săptămîna nebunilor"
de **EUGEN BARBU**

Eugen Jebeleanu
Arena

Florile acestei primăveri

Florile acestea răsărite peste noapte
mă înduioșează și mă înspăimîntă
Atît de sigure de ele
atît de curate și atît de stranii...
Vin către mine de pretutindeni
smulg întrupîndu-și
tot ce este alb tot ce este ecou
al nevinovăției, al visului, al speranței
Nimic nu le poate împiedica

Trec printre ele ferindu-mă
printre tufe lunatece
printre pomi hohotind
de atîta alb
printre cireșii cu brațe somnoroase
strălucind în cămășile lor caste
printre atîtea semnale
ale neîncetatei renașteri
printre foșnetele imaculate al
mugurilor
așteptînd să explodeze

E un cutremur de flori.

9 Aprilie 1977.

• **ÎN ACEST NUMĂR :** • În pregătirea Conferinței naționale a scriitorilor • Viața cărților • Atelier literar • Revista străină • Cultura românească în lume • Evocări : 1877 — „Cîntecul epistolar dintre ofițerul Ulescu și nevastă-sa Esmeralda" de Ion Gheorghe.

Instigatorii

Sub aversele inflaționiste ale crizei capitalismului și amenințărilor militariste ale imperialiștilor nu-i de mirare că s-au înmulțit ca ciupercile veninoase diversiunile, provocările și crimele paleo și neofasciștilor și reacțiunii în multe țări occidentale din Europa și din alte continente bintuite de șomaj, în procesul creșterii jafului și lăcomiei de profituri și supraprofituri ale claselor exploatatoare. Odată cu manifestările de ură la adresa omenirii, a progresului, a clasei muncitoare, și potrivnice regimurilor socialiste, au apărut și fantomele cu mîini pătate de singe ale fasciștilor bine cunoscuți ca dușmani ai genului uman, iar în fruntea acestor strigoi monstruoși s-a aflat Adolf Hitler.

Actele criminale ale acestor monștri, unii conducători de state, dispunînd de forțe militare agresive colosale și luînd măsuri inumane nemaipomenite, nu pot fi nici uitate, nici iertate vreodată. Nici lagărele de concentrare, camerele de gazare, ororile rasiste, îngrozitorul război mondial al II-lea declanșat de Hitler, război căruia cu imense jertfe i-a pus capăt victoria asupra hitlerismului din 9 mai 1945 a Uniunii Sovietice și a aliaților. Să nu trecem cu vederea că România a participat activ la cîștigarea acestei victorii, după istoricul act de la 23 August 1944.

Poporul român, care a simțit pe propria piele ororile fascismului și a văzut țara ciuntită prin dictatul lui Hitler și Mussolini de la Viena, cotropită de armata hitleristă sub Horia Sima și Ion Antonescu, iar apoi a fost tîrît în războiul din care s-a smuls întorcînd armele împotriva hitleriștilor, nu uită teroarea ce-a suferit-o : oameni asasinați, între care savanți de talie mondială ca N. Iorga sau marele economist V. Madgearu, — și-a împezit în mod definitoriu și și-a înviorțoșat atitudinea sa antifascistă și potrivnică oricărui șovinism, rasism și oricăror atitudini reacționare.

Regimul socialist instaurat în țară după insurecție a scos din plin în evidență această trăsătură, la întărirea căreia comuniștii contribuiseră în primul rînd prin lupta lor în anii premergători războiului. Educarea în acest spirit n-a încetat nici o clipă după război, datorită grijei partidului și conducerii sale, care caută stăruitor să închege tot mai mult coeziunea între toate popoarele dornice de pace și dreptate socială.

Astăzi, din aceste motive, privim cu atenție mărită reaprinderea, ici-colo, în țări cu regim burghez a incendiilor, care pesemne ardeau

Mihai Beniuc

Continuare în pag. a 6-a

Profil

Vitalismul candorii

Mircea Dinescu este tipul de poet care are curajul de a-și afirma integral condiția poetică ; un poet care se lasă dominat de propriile-i puteri, fără să-și falsifice cu nimic starea interioară, fără suavități gratuite și fără o vitalitate confecționată. Acum, cînd notei accentuat contemplative a **Invocației nimănui** și a **Elegiilor de cînd eram mai tînăr** i s-a adăugat poezia de atitudine, spațiul poetic lărgindu-se considerabil, înregistrînd o expresie aproape neașteptată a sentimentului, acum, așadar, critica poate încerca o încadrare în perspective mai largi și mai stabile.

Dacă vom reuși să ne detașăm deocamdată de impresia celui de-al treilea volum al poetului — **Proprietarul de poduri** — vom sesiza în **Invocație** și **Elegii** două impulsuri poetice fundamentale : de o parte voluptatea coborîrii în sine, a închiderii revelatoare, de cealaltă, abandonarea într-un cadru exterior vitalizat sau imaterializat de sentimentele cadrului interior. Poezia primelor două cărți se construia, deci, pe candoare și vitalitate, la M. Dinescu vitalitatea fiind nucleul contemplativității și liniștea interioară — factorul potențator al vitalității. Raportul nu este decît aparent paradoxal, fiindcă poetul operează cu cîteva motive care nu pot genera decît o astfel de **candoare păgînă**, acestea fiind — singele, trupul și pămîntul, elemente care, deși țin de sfera concretului, nu îngustează latura conceptuală, reușindu-se aici o „corporalizare" a acesteia.

În **Invocație** și **Elegii** M. Dinescu este copleșit de sine însuși, înălțînd în jurul eului, al singelui și trupului catedrale de imagini. Singele, sumă de antinomii conciliate, este simțit ca un destin **(Ultimul pahar)** ca o materie în care se pictează **(Post festum)** ca un „animal cu nările frumoase" **(Teamă cu ospăț)**, ca un jungher **(Prin lume)** sau ca „un bici care plînge" **(Metamorfoză XX)**, prin el se „scurg ghimpi de îndrăzneală" **(Pe cumpănă)**, el este zăbrelit **(Nuferii lacrimei)**, dar tot el „pleacă hoinar și ne vinde" **(Balada călătorului)**, el „zgîrie întru extaz" **(Amurg)** și el se înghină „cu plînsul infernului" **(Mărul cu un ochean)**. Singele este și patimă și mîntuire **(Inseninare)** el este viață **(Destin cu femei)** dar și moarte **(Arcașul)** el este profet **(Ascensiune. Balanță cu dragoste, Fluture)** și tot el uitare **(În treacăt, Seceriș)** ; el este claustrare **(Precum)** dar și transparență revelatoare **(Nu știu)** ș.a.m.d.

Ca ocrotire în jurul singelui se înalță trupul, iar în jurul acestuia — pămîntul. Carnea va fi și ea — prin paradox valabil poetic — impuls către puritate **(Fugă în doi)**, fiind în egală putere apăsare și eliberare **(Sînt tînăr, Doamnă)**. La fel trupul, pe de o parte receptacol al revelării **(Fiara)** dar și carceră **(Mingii o rază)** și la fel pămîntul **(Echilibru, Trandafiriu)**.

Invocație nimănui înscrie o poezie de sensualitate primară, nedecantată încă. Actul poetic

Dan C. Mihăilescu

Continuare în pag. a 7-a

Jurnal de poet

Avuția cea mai de preț

Scriitorul este omul cuvîntului, unealta sa de lucru nu este condeiul ci inima și conștiința cu care sapă graiul Adevărului în inimile și conștiințele neamului său. Lespedea pe care se scrie de două mii de ani pe acest pămînt românesc, Adevărul, nu este din piatră ci din carne, este inima omului, iar a avea acces în cămara de taină a inimii omului este cel mai greu pentru că acolo își păstrează fiecare comoara sa cea mai de preț și o păzesc șapte peceți. Cel care izbindește să biruie veghea balaurului cu șapte capete poate intra în sălașul odihnei și sărbătorii, în care varsă mireasma crinul cel înlăcrimat al nemuritoarei nuntiri. Și de acolo el vine mereu cu fața plină de lumină și frumusețe, adesea orbitoare.

Acest foc smuls din inima celuilalt este făclia ce luminează în întuneric, este avuția cea mai de preț a scriitorului și pentru aprinderea ei nu trebuie să-și cruțe zilele și nopțile. Cînd s-a

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

Scrisoare unui tînăr prieten

„Cu bună și bucuroasă prețuire"

Să trimit o scrisoare către un tînăr prieten ? Pe care să-l aleg dintre tinerii cari mi-au atras atenția de-a lungul anilor, prin înzestrarea cu care l-a fericit natura, prin acea bobiță de talent căzută în sufletul lor, care cu vremea a rodit și cu anii a țîșnit ca un lan dintr-un pumn de semințe ?

Cum nu pot nedreptăți pe vreunul dintre ei adresîndu-mă doar unuia și cum îi socotesc pe toți a fi prietenii mei tineri, mă voi adresa lor, luîndu-i — pe cît posibil — la rînd.

Există o vîrstă, aceea a primelor încercări. După ea vine vîrsta debutului, iar mai tîrziu aceea a autorului de carte.

Ce bine face, la toate aceste etape, un semn, o receptare, o vorbă, chiar condeierilor, viitorilor scriitori, și chiar celor intrați deabinelea în scumpa și povarnica noastră profesiune, din partea cuiva care se află de mai multă vreme pe calea pe care ei năzuiesc să pășească. Am trecut și eu prin toate etapele. Îmi amintesc de articolul intitulat „Lacrima", semnat de criticul E. Lovinescu, apărut în „Adevărul Literar", la o zi după ce i-am citit cîteva file din încercările mele literare. A răsunat în inima mea, în spiritul meu, trezind vibrări și îndemnuri pe care nu le-am uitat nici astăzi, semn de încredere pentru ceea ce voi izbîndi în viitor. Îmi amintesc de o frază scurtă dar grea de conținut a scriitoarei H. P. Bengescu așternută pe romanul ei „Rădăcini" în anul 1939, la o lună după debutul meu literar și anume : „Cu bună și bucuroasă prețuire".

Am cunoscut deci, la diferitele etape menționate mai sus, destui tineri care au devenit scriitori. Mi-au devenit cu toții prieteni fără a-i fi cunoscut decît prin ceea ce au citit la cenacluri, au publicat prin reviste și mai tîrziu în cărți. Versul, proza, pașii lor de început, dibuirile unora, siguranța altora, stîngăciile, îndrăznelile, lim-

Ioana Postelnicu

Continuare în pag. a 7-a

viața cărților

cronica literară

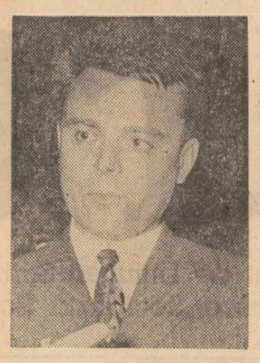

Petre Ghelmez: „Evenimente“

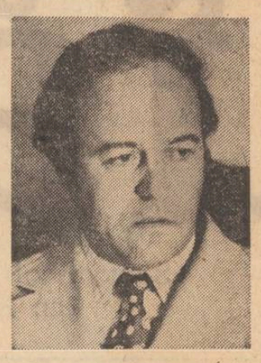

A. I. Zăinescu: „Legea vieI“

Primul lucru care se cere observat în poezia lui Petre Ghelmez este puternica influență pe care a exercitat-o asupra poetului lirica lui Arghezi și Blaga. Nedumeririle și cutremurările lui Arghezi apar și în „evenimentele“ lui Petre Ghelmez care a asimilat cu bună știință o experiență lirică ce i se potrivește. Sint pasaje care ne dezvăluie o însușire exterioară a lui Arghezi („A răsărit luna deasupra cimpiei, / Iubito, / Și ne-am înfricoșat... / Atit de mare, atit de aproape, / Luna niciodată nu ni s-a arătat. / Ciinele a tresărit în lanț / Și a lătrat“ — **Răsărit de lună**), dar și altele, în care comunicarea cu modelul e adîncă și arată înțelegerea spiritului poeziei argheziene : „Ce s-a întimplat ? / Pădurea s-a cutremurat, / Frunzele au pierit, / Apele s-au aprins / A tresărit țărina în somn. // Azi noapte o pasăre s-a făcut om.“ **(Nevăzutul)**. Poetul aruncă întrebări „nevăzutului“, „necunoscutului“ încercînd să obțină certitudinea. Alte versuri par a încerca să recreeze atmosfera din **Duhovnicească** : „Cineva suflă în stele, / Se lovește prin întuneric cu capul de grindă, / Lămpile lor geroase și grele, / Doar mîinile mele știu să le-aprindă.“ **(Jăratecul somn)**. Petre Ghelmez nu e un simplu imitator de modele, ale cărui cărți de la pagină la pagină trimit către o altă sursă. Poezia lui concentrată, gravă are citeva puncte de reper sub zodia cărora poetul se așază deliberat. Mult mai întinsă, mai fecundă pentru poezia lui Petre Ghelmez este lirica lui Lucian Blaga. Autorul **Evenimentelor** încearcă, de altfel, pe anume laturi ale lor, o sinteză a celor două moduri de expresie. În **Vetrele soarelui** fuziunea este vizibilă. Reproducem pentru elocvența ei o strofă : „Nu te speria, / Nu striga, / Nu te sfii, / Cînd din griu, / Din salcimi, / Din iarba deasă, mărunță, / Te cotropește valul de șoapte !“ Imperativele șoptite ale lui Arghezi din **Denie cu clopote** ne pregătesc pentru o stare panică proprie poeziei lui Blaga. Cocoșii apocaliptici ai acestuia trec și în **Evenimente** într-o altă viziune : „Dar ochiul meu, / Mac vînăt, / Cu cearcăn de jar, / La noapte se va deschide iar. / Poate va trece, / Poate va filfîi în văzduh, / Cine știe, / Pasărea aceea ce capătă glas omenesc la ani — cam o mie.“ **(Așteptarea)**.

Universul rural este și la Petre Ghelmez un sediu al veșniciei. Liniștea, seninătatea, contactul firesc cu elementele naturale, cu cosmosul sînt mai ales ale satului ca centru al universului. „Bucuroase sînt satele că fiii lor n-au uitat / Să umble desculți prin grădini, / Netemători că se-nțeapă-n pietris și în iarbă...“ **(Week-end)**. Nostalgiile panteistice, cosmice din poemele blagiene sînt retrăite de poet și exprimate în versuri de frumoasă ținută : „Sub lucerna cosită de gînduri, / Doarme cerul învins, / Pitpalacul cutremură iarăși. / Omătul de frunze nestins. // Calc prin desișuri de aripi, / Singele fluturi mi-l țes, / Rămîne în lacrima ierbii, / Un dor de pămînt ne-nțeles“. „E vînătă zarea de cîntec / Izbindu-se-ntr-una de vad, / Și sfîriie-n lan ciocîrliile, / Care cad, din adînc, care cad.“ **(Dor)**. Superioritatea lecției de poezie a lui Blaga se vădește în versurile patriotice scrise de Petre Ghelmez, care nu e o simplă declarație ci o confesiune, un crez comunicînd cu toate fibrele poeziei lui : „Piară munții, piară cîmpiile, / Piară stejarii și apele... / Piară de vor, ele însele, pietrele ! / Nimic încă de-ar fi, / Sub privire să nu rămînă, / Ne-am înălța, iarăși, turnuri spre soare — vetrele, / Din puterea aceasta, puterea nouă stăpînă, / Prea curata, biruitoare-ntru cîntec, / Patria din laptele mumei — limba română.“ **(Laudă limbii române)**.

Original ni se pare a fi Petre Ghelmez mai ales acolo unde introduce în poezie, fără timiditate, recuzita vieții moderne. Poezia s-a arătat rezervată față de aspectul tehnic al universului uman industrializat. Rezistența explicabilă pînă la un punct nu se justifică. G. Călinescu, în **Universul poeziei** nu găsește incompatibile cu poezia citeva din agregatele vieții urbane. În **Evenimentele** lui Petre Ghelmez, tramvaiul, telefonul, televizorul automobilul, etc., sînt tot atitea surse de lirism. Tramvaiul e, de pildă, un vehicul adoptat în întregime. Autorul **Evenimentelor** evocă cu emoție drumul tramvaielor de dimineață, poezia călătoriilor dificile, în care înaintarea tramvaiului pare o promisiune a imprevizibilului. Sugestia ar putea veni tot de la Blaga, cu atît mai mult cu cît poetul **Evenimentelor** observă denaturarea pe care o provoacă asupra omului obiectele, asediul instrumentelor și aparatelor, în dauna unei religii a naturii. Telefonul e, de pildă, un instrument al solitudinii și tristeții : „Tot mă mai încăpățînez strigînd / La un telefon cu un singur sens, / În timp ce afară se-ntunecă liniștit, / iar peste noi începe să plouă, / Răbdător, cu toate stelele lumii“ **(Convorbirea)**. Ziarul își are și el locul său bine precizat în societatea secolului 20 și poetul notează caracterul de impact pe care-l are pentru autor lectura lui. „Evenimente“ sînt emoțiile declanșate de informații de pe toate meridianele. Revenind la introducerea elementelor tehnice ale vieții moderne în lucrarea poetului, este de observat că nu toate sînt resimțite ca apariții benigne. Tramvaiul, vehicul mai vechi, e asimilat ca un element firesc al peisajului citadin. Automobilele sînt văzute însă ca purtătoare ale morții, ca agresori ai paradisului natural. «„Ceva e în neregulă, mi-am zis, dar lasă, totul / Se va aranja pînă la urmă“... De unde să știu că, / Fără să zboare, un automobil poate ucide atitea / Ciocîrlii cîntătoare ? / Atitea cuiburi calde, / De prepeliță, și-atitea case de barză, pe care, / Le voi ochi prin parbriz, în viteză, cu această / Carabină a inimii mele, destrămată în toate !“ / „Dar lasă, mi-am zis, nu-i nimic, totul se va aranja / Pînă la urmă...“» **(Automobilul liliachiu)**. Orice poate deveni poezie și în direcția introducerii mașinismului în poezie interesul **Evenimentelor** lui Petre Ghelmez este deosebit, indicînd poate un probabil drum de evoluție

În **Legea vieI**, noul volum al lui A.I. Zăinescu, poetul se închipuie făcînd gesturi demiurgice. Vă dau legea vieI, rostește sacral poetul. „Veți aduna toate dealurile-acum de prăsilă, / Și vă veți înmulți precum albinele, roiuri“. Poetul își trimite poporul imaginar ca un alt profet într-un nou Canaan a cărui lege supremă e „legea vieI“. Ea e codul moral, spiritual al noii existențe : „O sărbătoare-n care totul se plătește, / Chiar și faptul de-a avea mîini, de-a atinge cu ele carnea-nnourată-a unui strugur“. Ramurii de măslin care simbolizează pacea poetul îi substituie ramura viței de vie : „Ca o ramură-n mîini legea vieI, / Legea vieI de care să ne ținem / Cu moarte și viață“ **(Legea vieI.)**

Titlul poeziei a devenit și titlul volumului ceea ce înseamnă că poetul a ținut să-și sublinieze nostalgiile. Poetul visează o regenerare, o retragere către spațiul unde nu-și face loc „mănușa de-asfalt a orașelor“. Ideile și ținuta acestei poezii amintesc de **Vine iarba** sau **Noimele** lui Ion Gheorghe cu care atmosfera cărților lui A.I. Zăinescu este îndeaproape înrudită. Ca și acesta el refuză suava elegie substituindu-i gestul revoltei. Destrămării el îi opune inițiativa întemeierii unei lumi noi peste care glasul poetului răsună ca o chemare severă. Dacă **Legea vieI** definește, în opinia autorului, aspirația morală a poeziei lui titlul nu definește totodată și tipul poeziei lui A.I. Zăinescu. Caracteristică pentru structura ei interioară este **Ochean invers** : „Fierb neștiute lumi în preajmă și se sting. / Dusele vieți prin rădăcini se-nșiră. / Toate ființele cresc în sus, chiar și lucrurile, / Toate au partea lor de glorie, numai iarba, / Crește în jos ca o liră, / / Noi ce vedem afară e doar cîntecul / Rara-nflorire din adînc. / Noi vedem numai strigătul ierbii afară, / Înăuntru e toată lumina ei și sînt toate / Luminile care se string“. Poetul nu preferă partea glorioasă a unei acțiuni, ochiul lui întorcîndu-se către partea misterioasă și dureroasă a lucrurilor. E sigur că de-ar fi fost cîntăreț al mării A.I. Zăinescu n-ar fi cîntat seninul apelor sau promenada pe punte a vaporului ci în primul rînd furtuna sau munca istovitoare a fochiștilor. Elaborarea lentă și chinuitoare a miracolelor este tema de predilecție a poeziilor lui. În ele precumpănesc vocabulele dure, situațiile dramatice, sfîșierile cumplite. Poetul pare a se autoflagela pentru a ține treaz un ochi deschis asupra unei existențe imprevizibile. Versurile chiar curg torturate după o sintaxă proprie care obosește pe cititorul fără intuiția mizei și mecanismului acestei poezii. Dragostea stă și ea sub zodia neîmplinirii dramatice : „Lumina ce se-ntunecă frumos, / Rug de-ntuneric greu topit în unde, / Iubire, smulgere-a cărnii parcă de pe os, / O îndurerare-n mine ce nu-i pot răspunde“ **(Iubire)**. Aspirația erotică atît de diafan exprimată la alții e asociată aici rocilor incasabile : „Viața mea tot mai mult se aseamănă, / Cu o piatră, prin care fior străbătu, / O, dacă cerul cu-o piatră s-ar sparge, de teamă, / Și dacă prin deschizătura norilor te-ai arăta tu“ **(Mai fermecătoare-acum ca niciodată)**. Un motiv de crispare, de exacerbare a privirii, de suspiciune față de destin este aflat în orice imprejurare. Jocul copiilor stîrnește în ochii poetului amara imagine a unei încarcerări premature a părinților într-un spațiu mort. „Viața aceasta nu-i viața noastră. / Noi trăim viața celor dinainte de noi, / Sîntem în urmă cu-o viață. / Viața noastră se află în mîinile copiilor noștri, / Ei fac ce vor cu ea. / Ei se joacă azi sau se pot bate mîine, / Ei desenează flori în ochii noștri, / Ne desenează pe noi într-un turn / Și asta numim noi / Pictură naivă“ **(Pictură naivă)**.

Poetul asediat de vise sau viziuni dovedește o imaginație de formulă barocă. Imaginile se despletesc într-o dezorganizare care ascunde însă, ne sugerează poetul, un sens. Ele ne însoțesc de-a lungul întregului volum. Desprindem una din **Treizeci și nouă cu șase** : „Un nor de lănci, rindunici acum albe, / Cu despicată coaja parcă un imens copac, / Niște trimbițe ce se desfăceau tot mai albe / Și albe nămoluri, nuferi ce se scuturau albi, / Un răsărit de lună alb pe un fundal de lebede / Cu gîtu-ntors spre aripă, un clopot alb“. Înrudirea cu picturile sau colajele suprarealiștilor, maniera asocierii elementelor trebuie și ea menționată : „Te-am văzut într-un nor apoi peste orașe / Orașele-și zvirleau acoperișu-n aer / Și le-nveleai cu haina ta de aer, ultima, / Tărani bătrîni cu bărbile înțepenite-n ziduri / Își căutau, prin rafturi cu cărți, copiii“ **(Vasile Văduva)**. În aceeași manieră vecină cu suprarealismul este desfășurată și o declarație de credință : „Sînt comunist : și-afirmă munți de gîndul meu, / Pămîntul care are-acum mai mulți bărbați, / Și-are arme-n care-a fi s-adoarmă greu, / / Are-nchisori încă și morți neîngropați“ **(A fi comunist)**. Invocarea strămoșilor e susținută de același imagism surprinzător : „De pe pereții fiecărei stele ies în lume / Morții — pe cap purtînd coroana țării lor“ **(Columna dacică)**.

Folosind o imagine putem spune că poetul A.I. Zăinescu face poezie aidoma sculptorului care degajă cu dificultate forma visată din inerția materiei moarte. Produsul final este rezultatul unor succesive asedii și bătălii. De la un volum la altul poezia lui A.I. Zăinescu rod al succesivelor asalturi împotriva materiei inerte devine mai conștientă de sine.

M. Ungheanu

● GRIGORE ARBORE : „AVERSE“ ● HORIA BĂDESCU : „CÎNTECE DE VISCOL“ ● FLORIN BĂNESCU : „SEMINȚELE DIMINEȚII“ ● IONEL BANDRABUR : „FIUL PRIMARULUI“

Muzică și noțiuni

Un liric al noțiunilor culturale, însă transfigurate printr-o dicție aproape de spondeu, este Grigore Arbore („Averse“, Editura „Eminescu“, 1976). Poetul cultiva percepția elementelor la o scară diafană, elogia lumile faste în spirit adînc romanic, reconstituit cu inteligență. Este impropriu a vorbi de metamorfoza acestei poezii ; Grigore Arbore a evoluat lent, fără salturi spectaculoase, stringînd concentric orizonturi din ce în ce mai profunde. Un „ce“ arid și prozaic, salvat de ritmul solemn, umbrește acea simțire aproape franciscană a lumii, de mai înainte : „Tu care ești cel mai iubit dintre astre ? / rădăcină a lumii, suflet al plantelor, / tu care naști monadele și pietrele încinse / suspendate în inima universului / iată-te din nou printre cerurile noastre“. Poetul laudă „originele“, duhurile vegetale (impalpabile, adică), monadele, e un universalist de formulă intelectivă. Beatitudinea cosmosului s-a sublimat într-un sistem de țevi subțiri, vegetale, de concepte, ca o muzicală orgă de unde sonurile ies cu pași grei.

Toamna nu-i sugerează uberitatea (poetul nu e un senzual imnic în genul lui Ion Pillat) ci un pustiu muzical pe unde „cobori psalmodiind / melodia celestă cîntată / sub digurile cetății“.

Lumile mediterane, reconstituite cu mintea, dau aceeași melancolie a migrației peste mări imaginare („Insulele Eoliene“). Poetul calcă ceremonios pe tărîmurile antice, viziunile lui au acel mister ieroglific al intuițiilor culturale : „Prin cringuri de măslini auzi chemîndu-se / răgușiți caii lui Diomede. Vara / a trecut, mușcă din fructe / osteanul rătăcit prin păduri / în căutarea plantelor alinătoare“. Ce este inteligibil aci ? Nimic precis, decît o senzație de melancolie suavă și de tristețe profundă preautumnală. Din aceste sentimente elegiace întocmește Grigore Arbore universul liricii lui mediteraneene, decorativă în noțiuni și elemente exterioare, adîncă în viziunea reconstituită de melancolie istorică.

Italienitatea și-a pus un sigiliu de nețters, pe stihurile sale, în planul reveriilor vaste și a elementarității diafane, nepercepută sălbatic. Nouă e aci intuiția rotației anotimpurilor pe acea invazie de elemente suave, florale, de fenomene naturale fără memorie (ninsoare, primăvară solemnă), de păsări nobile, cu aptitudine poetică înveterată (privighetoarea). În ritmul ocult al lumilor mediterane, cu memoria lor muzicală și în totul estetică este Grigore Arbore un adevărat expert, un Kavafis mai despletit : „Pătrunde ritmic prin perete corul / iluminatelor voci și tu / într-o încăpere obscură mingii / precum o ființă sunetele. / E seară pașnică ; se condensează peste fluviile / primele arome ale magnoliilor și petalele / înrosesc lîngă citadelă marea / toți sînt acum la ferestre, ascultă / rezemați de parfumuri cum proliferează în aer vocalele“.

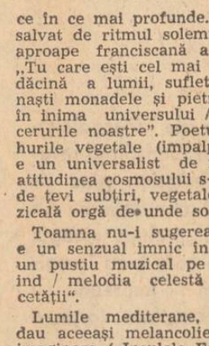

Din așa-zisul grup „echinoxist“ face parte și Horia Bădescu, poet de origină munteneacă, adaptat la condițiile transilvane. Exprimat pe o cale fantască și hieratică, liricul exalta „marile Eleusii“, „nevăzutele Urse“, în sonorități mereu beate, scoborîte pe scurte esplanade. „Cintece de viscol“ (Editura „Eminescu“ 1976) e totuși un volum oarecum imprecis, căci Horia Bădescu trece intelectualicește printr-o ebuliție ale cărei linii nu s-au fixat deocamdată. A rămas aci muzica aproape calculată în vederea efectului, sărind peste înțeles, cu o scurtă multiplicare de unghiuri : „Mătănii colindate de mîini uscate var / Ulei de mosc alunecă-n ureche / dospind în abureala cernită de pahar / vin vechiul îngroșat de Curtea-Veche“.

Umbra lui Mateiu I. Caragiale, prin canal Ion Barbu, se răsfinge peste lirica aceasta, în gustul pentru ceremonie și pentru acel sigiliu al misterului (ieroglifa mateiană a cunoașterii pe cale intuitivă). Înriuririle sînt și acum repede detectabile, deși scufundate într-o rotație mecanică a versului exterior, tipică baladescului.

Direct scoborită din Ion Barbu e cutare incantație erotică, cu întorsături ritoricești, de o sonoritate transparentă : „Însă nu mai coborai / pe din dos de lîngă rai / cu ninsoarea trupului / cumpăna văzduhului / ochii să se-ntunece / lacrima să lunece / cînd se-nchină brumele / să-ți sărute urmele / și de vînt să-ți înfiori / trestia de subțiori / și de noapte să te doară / umerii întîia oară / să te stingă zorile / să te piardă mările“.

Tehnica externă a aci totul și croiește, pe baza unui efect incantatoriu, măsurile conținutistice. Liricul este erotic și elementar în formulă barocă, și un curios reconstituitor de limbaje vechi, neatestate : „Cum stătea la tărmure / de melancolie / geana să-i înmărmure / raza nopții mie ; / cuprinzînd însomnura / liniștea căderii / mîna care clătina / pragurile iernii“. Și așa mai departe, într-o muzicalitate pură, unde efectul estetic iese din sugestie iar nu direct din idee. În gustul baroc, poetul e un anxios care sublimează vidul în imagine. „Viscolul“ este formula alegorică a spaimei și așa-zisul „echilibru“ e aci platoșa pe deasupra unui spirit risipit : „tot mai pustiu și mai calm între ore / mai aproape de mine și mai înțelept / în rece metal înzăuat, în cuvinte / fără de spaimă aștept“. În această lirică aproape suflată, ca o ninsoare vegetală, e poetul în miezul aptitudinii sale. „Grotescul“ și acea impuritate vocabulară, ușor tri vială, nu sună convingător la Horia Bădescu, poet tînăr al viziunilor liliale și al muzicii baladești, în trepidație suavă. Liricul e acum „prețios“ și baladesc : el scoate efectul estetic din unitatea pură a poemului, în baza unui principiu selectiv. „Balada“ e aci invenția unui spectacol unde „eul“ se desfășoară și se multiplică în infinite identități iluzorii.

Horia Bădescu nu e deocamdată poetul „viscolului“ și ca atare al viziunii ci al „brumei“ în forma suavă și visătoare, un André Mary al nostru, creator de limbă himerică, în regim baladesc.

Artur Silvestri

Monologul murmurat

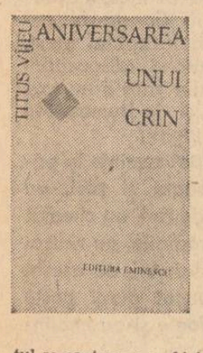

Volumul lui Titus Vijeu („Aniversarea unui crin“, Editura „Eminescu“, 1976) se caracterizează prin tonul detașat, senin, al poeziilor sale. Lirica sa este un monolog limpede, egal cu sine, mărturisind o stare de suprem echilibru interior. Poeziile, reversul unor reverii prelungite, transcriu, în mod direct, fluxul necontenit (și aleatoriu) al gîndurilor. În această stare de visare gesturile se hieratizează, contururile devin neclare, realul și irealul se contopesc : „Aici, noi doi zidit-am un castel / Cum n-a avut nici contele Cavour / și este-atita liniște în el — / poate s-a sinucis Charles Aznavour, / Poate nici nu te cheamă Isabelle...“ **(Cintec vechi)**.

Istoria, integrată liricii sale, capătă numeroase valențe simbolice. Evenimentele și personalitățile trecutului devin părți ale ordinii cosmice, capătă atribute stihiale. Nu temporalul, ci eternul acționează odată cu ele : „Așa ne-am zidit noi sufletele / căci mulți au dorit să ne treacă podul, / dar la noi Podul a fost numit Înnalt / și sub el s-au prăvălit de-a valma capetele / semințiilor dornice de humus valah, / de mare valahă, de lună și soare valah. / Cînd n-am avut cu ce-i păli / Palia de la Orăștie i-a luat dușmanului graiul / și ochiul i l-a scurs în gropile deșertăciunii“. **(Lecții de istorie)**. Frecvente sînt la Titus Vijeu trimiterile către alte spații lirice : „Trec sturionii zgomotoși de lapți / înnumărînd pe cei din față / colonă vie adulmecînd / tîrziu, un cimitir marin“ **(Sturionii)** ; „În geru-l de iulie / ger vînăt ca ventuzele / buzelor femeii lui Baudelaire“ **(În gerul de iulie)**. Textul este completat de simbolul cultural care proiectează asupra lui o seamă din înțelesurile pe care le aduce cu sine. Poezia apare mai bogată în semnificații, iar acestea nu s-au născut în imanența ei ,ci provin dintr-un adaus exterior. Poetul recurge la simboluri consacrate, dind o dimensiune secundă universului său liric, deschizînd textul către alte orizonturi poetice. Aluziile livrești ne sugerează, adesea, o atitudine ironică, detașată. „Cînd ne vom întoarce / marea va fi tot aici, / mai înțeleaptă decît / însuși Georg Wilhelm Friedrich Hegel“ **(Poem)**. Textul pare a se naște la intersecția trăirii cu reminiscențele culturale. El devine un mijloc de detașare de sine, de contemplare ludică a propriilor experiențe.

Poet al monologului murmurat, Titus Vijeu profilează un spațiu liric echilibrat, străbătut de discrete elanuri.

„Neodihna de a fi om“

Un poet al „marii treceri“ este Mihai Negulescu. Tema curgerii de neoprit a clipelor, a trecerii virtualului în real, domină lirica sa : „Și trece o iarnă, și trecem un somn / și totul e dragoste, neuitare / și-o sfîntă neodihnă de-a fi om / cu aripi de calendare“ **(Calendar)**. Călătoria este pentru poet simbolul și materializarea traiectului temporal : schimbarea spațiilor transcrie și dă concretețe scurgerii secundelor. Viața este o cale, un drum către un dincolo rîvnit, către ispititoarele orizonturi ale noului. Însetat de alte lumi, poetul asimilează neobosita sa călătorie cu eternul ciclu al vieții : „Sună în struguri trenuri îndepărtate / Din tecile negre ale vagoanelor / ce semințe / vor încolți spre necunoscut ?“ **(Vacanță tîrzie)**.

Cu fiecare clipă ce trece, cu fiecare spațiu necunoscut care invadează privirea, cu fiecare cuvînt rostit, poetul renaște, se deschide către o trăire superioară : „Cuvînt și naștere. Nicicînd scăzînd. / Vibrație supremă și chinuitoare. / Pămînt frumos, al frumuseții rămînînd / purtăm pe ochi o naștere de soare“ **(Scrisori romane)**. De-a lungul peregrinărilor sale, în nenumăratele ipoștaze ale vieții, poetul regăsește de fiecare dată universul de pace al copilăriei. „Între mine și lume drumul unui copil vei găsi“, exclamă el. Nostalgia poetului se va întoarce către acest „illo tempore“ al începuturilor pașnice, al candorilor și al purității regăsite în momentele de cumpănă : „Nimb de candoare și liniști / vine copilăria și ne umple nesomnul“ **(Păpuși japoneze călătorind pe mare)**. În universul său simbolic copilăria este asociată sugestiilor hibernale. Zăpada („sărbătoarea candorii“) dă contur ideal acestui timp al inocențelor, limpezește formele și le dă străluciri de vis. Sub calota ei o lume ideală, deschisă tuturor posibilităților ia naștere : „Deodată înmugurir ă drumurile cu zăpadă / deodată dunele visară pescărușii...“ **(Oază)**.

Seriei simbolice a copilăriei înzăpezite, care traduce idealurile nemișcării, suspendării timpului și eternei odihne, i se opune o altă serie de simboluri, grupate în jurul arderii, referitoare la neîntrerupta curgere a vieții. Trăirea, saltul de la o clipă la alta este combustie, consum de energie, ardere vie : „Ce suflet roșu, viscolita vară / ne-a ars pe roata zilei“ **(Covată)**. Neliniștile sînt de „jăratic“, durerea este „spuzită“, lumina „mușcă“ violent din trupul poetului. În această viltoare aprigă toate se contopesc, în imensul elan al vieții : „O dragoste, atît sîntem. Atît / azur în brațul nostru arde viu“ **(Scrisori din Mehrabad)**.

De-a lungul întregului volum, („Ține minte zăpada”, Editura „Cartea Românească”, 1976) discursul liric este calm, liniștit, decantînd zbuciumul trăirilor în armonia spunerii. Situat în „neodihna de a fi om“, Mihai Negulescu regăsește odihna versului.

Mihai Coman

cartea de debut

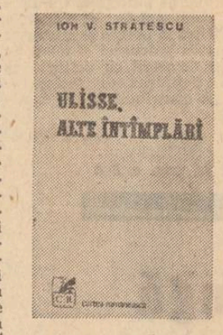

Simțire și gîndire poetică

concursul de debut al editurii cartea românească

Cea de a doua parte a cărții lui Ion V. Strătescu, al cărei titlu de altminteri îl și preia, **Ulisse, alte intîmplări**, structural, nu se deosebește de prima. Asumarea temei se produce și acum în condiții similare. Poetul este captivat de ideea de anvergură existențială a mitului homeric pe care, însușindu-și-o, dorește a o actualiza, în sensul descoperirii propriului portret arhetipal. „Ascuns într-un catarg de eucalipt — declară el — încununat de frunze uriașe / în sorocul clar al zorilor / fiu al lui Ulisse sînt. / / Viu, în mijlocul unor ruine, zeilor torn / nisip în pahar, și în cuiburi de scoici / caut cenușa unor prietenii astrale“ **(O, prietene delfin !)**. Cu alte cuvinte, intenția tînărului poet nu este de a obține o parafrază epică. La drept vorbind, nici de inventarea unor altor întîmplări cu Ulisse nu prea este vorba în cartea sa. În nici una din aceste două direcții nu are loc procesul numit undeva de G. Călinescu „uitarea în model“. Ion V. Strătescu nu confabulează ci „glossează“. Astfel calea spre reflecția poetică dizolvată în metafora-simbol este suficientă este larg deschisă : „Milă și multă tristețe îmi pune în palme / orbul Demodoc. Valul umbrei lui intră în inima mea. / Poate n-am să știu, călătorule, / filfîitul de sete al sufletului tău, / / poate n-am să fac cu tine petreceri sfioase / cînd vin nimfe cu ochii buimaci / și aleargă prin casă. / / Zeii asmut asupra-ți ochi rotunzi. / / E o simplă falie acest gînd / prin ciudata uimire că nu știi să mori / întins ca pe o punte subțire între / statornicia insulei și, tulburat, valul zeului“. Cum se vede, prezența „epică“ a miticului e de-abia sugerată ; ceea ce interesează fiind doar actualitatea perpetuă a spiritualității sale.

„Cultistă“ în punctul ei de pornire, formula poetică adaptată de Ion V. Strătescu își probează funcționalitatea în măsura în care își dobîndește propria-i naturalețe. Astfel, din toate părțile artificialitatea. „făcutul“ o pîndesc nemilos. Ca atare, și în volumul **Ulisse, alte întîmplări** — semn al alunecării în automatismul poetizant —, citeodată, nu prea puținul ci prea multul în materie de invenție metaforică dăunează : „Vîntul cotrobăie prin sertarele / nopții după sămînța suavă a răbdării / Visăm ; / în spite ruginite noaptea ne amînă / plecările și cine știe pe unde / s-au rătăcit cisternele nimbus. / / O, și e vară. Schelete de cai se-ntrevăd sub lanuri / de cucută ; transparent umăr e liniștea prin / oboseala mea cînd aștept ploaia genelor / tale să mă dizolve treptat. Dar / ce scamator scoate din pălăria / cerului ploaia atît de răpitoare !“ **(O ploaie atît de răpitoare)**.

Spre evitarea unor asemenea elaborații în care declinul metaforei își pune din plin stigmatul, trebuie să se îndrepte atenția acestui deosebit de promițător poet tînăr.

Nicolae Ciobanu

*) **Ion V. Strătescu : „Ulisse, alte întîmplări“, Editura „Cartea Românească“, 1977.**

prezențe

DIN PARTEA COMITETULUI DE CONDUCERE A ASOCIAȚIEI SCRIITORILOR DIN BUCUREȘTI

Vineri 22 aprilie a.c. va avea loc Adunarea generală a scriitorilor din București. Sînt invitați să participe toți membrii titulari și stagiari. Ședința începe la orele 8,30 în sala Teatrului Național, cu următoarea ordine de zi :

— Raportul de activitate al Comitetului de conducere pe perioada 1972-1977 ;
— Discuții ;
— Alegerea noului Comitet de conducere.

Simbătă 23 aprilie vor avea loc ședințele de secții.

● În aceste zile se desfășoară, organizate fiind de Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din România și Ministerul Educației și Învățămîntului, fazele finale ale manifestărilor cultural-artistice studențești din cadrul Festivalului național al educației și culturii socialiste „Cîntarea României“.

Într-o serie de colocvii și spectacole (folclor, publicistică, literatură, arte plastice, artă fotografică, cinecluburi, brigăzi artistice, formații corale și instrumentale, teatru, montaj literar) studenții se reunesc la Craiova, București, Cluj-Napoca, Iași, Timișoara și Tg. Mureș.

● Un juriu alcătuit din scriitori (președinte George Păun) a decernat premiile concursului de creație literară organizat în sectorul 5 al Capitalei. Manifestare prilejuită de Festivalul național „Cîntarea României“ concursul a reunit un număr mare de creatori : muncitori, elevi și studenți, funcționari etc.

Au fost premiați Constantin Voiculescu **(Montaj literar** — premiul I), Ionel Protopopescu, Valeria Deleanu, Dan Radu Stănescu **(Poezie** — premiul I) ; Claudia Ilie, Alexandru Doboș **(Poezie** — premiul II) ; Dumitru Arghiriade, Valeria Brumaru, Alexandru Chiriac **(Poezie** — premiul III) ; Pascal Negoescu (mențiune) ; Elena Creangă **(Proză** — premiul I) ; Cristina Băicuș **(Proză** — premiul II).

Premiile au fost anunțate în cadrul unui spectacol de muzică și poezie al Cenaclului literar „George Bacovia“ al Casei de cultură Nicolae Bălcescu din sectorul 5.

● În sprijinul formațiilor artistice care participă la Festivalul național „Cîntarea României“. Comitetul județean de cultură și educație socialistă Prahova și Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă au editat foaia volantă „Cenaclu Prahovean“. Sînt publicate versuri patriotice semnate de poeții amatori din județ, un montaj literar-muzical și o dramatizare după povestirea „Noi la "77" de Ion Pas.

Desen de Ioan Cârdei

viața cărților

● PETRE GHELMEZ : „EVENIMENTE" ● NORMAN MANEA : „CARTEA FIULUI" ● DUMITRU MATALĂ : „LOCUL AL DOILEA" ● MIHAI NEGULESCU : „ȚINE MINTE ZĂPADA" ● ADRIAN POPESCU : „CÎMPIILE MAGNETICE" ● ION V. STRĂTESCU: „ULISE, ALTE ÎNTÎMPLĂRI" ● DAN VERONA : „DAȚI ORDIN SĂ ÎNFLOREASCĂ MAGNOLIA" ● TITUS VIJEU : „ANIVERSAREA UNUI CRIN" ● A.I. ZĂINESCU : „LEGEA VIEI"

Natură și cultură

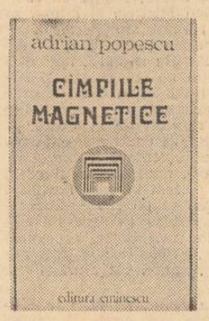

Un umanism specific, autentic modelează lirismul generației de poeți impuse în ultimul deceniu, un umanism care cultivă în același timp desfătările lumii și ale cărților. Poezia arborează un **cult al tradiției scrisului, al umanităților**, confundat de critică la o lectură superficială cu artizanatul și meșteșugul poetic. Respiră în această poezie o dragoste pentru erudiția activă ce nu infirmă astfel rolul sensibilității. Poeții sînt cîștigați de reprezentarea omului integral mai mult decît de avatarurile erotice și spirituale. Ceea ce dintr-un impuls al meditației critice comode numim „livresc", „făcut", „impersonal", „lucid", „tehnică", părîndu-ne a fi în afara unei evidente sensibilități lirice, circumscrie la o privire mai atentă cu mult mai mult decît stăpînirea instrumentelor, un mijloc elementar al tinerilor poeți de a-și însuși o cunoaștere mai profundă, totală a omului. Prin cîtiva din reprezentanții ei, ultima generație aspiră la condiția de **doctus poeta**, înțeleasă ca un raport vital față de carte, nu doar filologic sau caligrafic și de neconfundat cu lirismul unei bibliomanii însingurate. Noua generație impune prin arheologia limbajului poetic, metodic, tenace, ca orice lucrătoare la terasamentele poeziei, în căutarea civilizațiilor ei, cu orgoliul migalei și artei înlocuind spontaneitățile naive. În ultimul volum publicat de Adrian Popescu, **Cîmpiile magnetice** (Ed. Eminescu, 1976) această asumare a „Cărții" ca univers generator al cunoașterii, al revelației de o profundă vibrație e inclusă, cum bine s-a observat în chiar titlul unui poem **Iluminări, înluminări** ce evocă lumea ca o Carte cu „zburătăcite pagini printre ierbi", în care roiul albinelor e o „zugrăveală", „o Frescă minunată" : „atîtea pagini, frunze dintr-o Carte, / cu voievozi ce nu se tem de moarte, / n-o frunzări, nu trece mai departe, / în luminișul ei să te înveți". Adrian Popescu are darul de a-și scrie poezia de parcă ar alcătui o carte miniată, așezată în „ferecătură scumpă". Bogăția și varietatea temelor sînt mai puțin prețuite decît frecventarea cu credință a citorva „iluminări", care sînt mereu copiate parcă de un scriptor și completate cu desene și pictură de un fel de „rubricatores", iluminări ce devin înluminări, înluminuri adică. Această viziune miniaturală, decorativă, care nu e mai puțin cosmică e atrasă de elementele ultime ale lirismului, tot astfel cum miniaturistul acordă o mare atenție inițialei ornate, așa numita letrina, obținînd efecte deosebite din întrepătrunderea scrisului și a motivelor ornamentale. Inițiale, în aceste poeme, metafore cu statutul de „letrina" în viziune sînt **Roiul de mari Albine, Moneda, Cartea, Soarele, Cringul, Lumina, Cerbul, Marea, Sarea din sîngele poetului, Oul, Amintirea, Întregul, Ciuperca, Floarea soarelui enormă în Cîmpia română, Zmeura, Graiul** etc. Fiecare din ele e scrisă și rescrisă cu speranța perfecțiunii ca : „o silabă de foc / o literă de aur într-o literă de argint, / frunze rupte, dintr-un grai celest, / răbufnirea norului, / altă dată, poate, probabil mai limpede". / Imaginația e rațiune („imaginatio est ratio") scrie poetul, iar rațiunea se identifică, semnificativ și cu așteptarea întoarcerii în patrie, locul ce dă identitatea motivelor vegetale, zoomorfe, antropomorfe ale volumului **Cîmpiile magnetice**, țara sublimează portretele acestei cărți miniate în care locul „evangheliștilor" e luat de Mihai Eminescu, Bacovia, Petru Cercel, Soldatul necunoscut. Universul este un „dicționar deschis", „Floarea din cer fără mireasmă" e o „Silabă dintr-un fraged cuvînt". Călătorii imaginare dezvăluie „Poiana Stampei" și „Luncile tiparului etern". Poemele unesc astfel cele două cărți, cea scrisă și cea trăită delicat și subtil într-un vers condensat, cu împletituri bogate, în culori proaspete și vii, extrase natural, într-o limbă poetică luptînd să nu mai fie „singură, nesigură și barbară", să stăpînească „regatul nesfîrșit al unui Nume" și „înțelesuri aproape traductibile ai zice / murmurul, murmurul, murmurul".

Dacă Adrian Popescu își păstrează deocamdată timbrul omogen și identitatea limbajului, Dan Verona pare a-și modifica total vocea și universul în ultimul său volum **Dați ordin să înflorească magnolia** (Ed. Cartea Românească 1977). Metamorfoza aceasta a rezultatului declinului, răsturnării, dezacordului pe care îl trăiește cartea scrisă, cultura, civilizația sub impactul existenței, în contact cu o realitate în care omul e înstrăinat, smuls din echilibru pentru că ajunge să nu se mai cunoască pe sine, lăsîndu-se condus de „viteza automobilului", obsedat de falsa idee că nu are timp, de aici și trista dorință de a avea un „Dante redus la un singur cuvînt". Omul unidimensional, omul redus și fragmentat

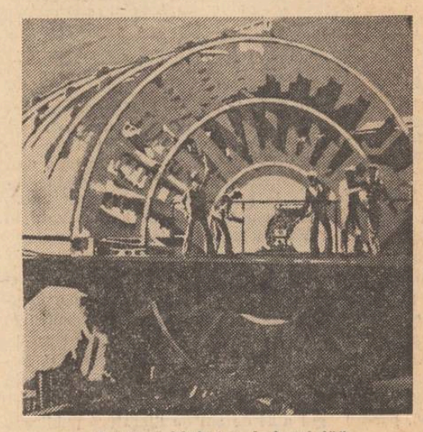

Adriana Maftei : „Industrială"

în aspirațiile și necesitățile sale protestează în poemele-parabolă ale acestui volum. Revolta înscrisă în poeziile „pariziene", „Avertismente" cum le numește Dan Verona : **Rugă pentru căderea zăpezii, Viața pe roți**, condamnarea nimiciniei în **Recviem pentru fumători și nefumători**, a robotizării și antiumanismului vehiculat de „Zeii Fumului și ai Benzinei", irumpe în adevărate scenarii și inscenări lirice, în poeme dramatice, ce amintesc teatrul poetic bazat pe reinterpretarea miturilor antice și medievale sau în adevărate narațiuni, povestiri ca atare, cultivînd registrul oralității. Prin viziune și motive amintesc **Jurnalul unui automobil demodat** al lui Mircea Dinescu, care trimite el însuși la vehemența unor imagini torționare, vindicative din creația lui Eugen Jebeleanu sau Ion Caraion. Este dus astfel mai departe acest manifest al umanismului care nu poate accepta dizolvarea funcțiilor vitale și spirituale, prăpastia între cartea naturii umane și cea a culturii. Volumul lui Dan Verona pare scris abrupt, fără șlefuiri, din mers. Poemele sînt numite „fișe", „însemnări", „documente", „fragmente" „exerciții". Toate alcătuiesc notele, argumentele unei Lecții, în care regizatele dialoguri între magistru și discipoli, între poet și prietenul lui de aiurea, între învățăcel, principiile înțelepciunii și datele realului sînt tot atîtea refuzuri ale contrabandei cu inocența, ignoranța, falsele mituri și, în același timp, opțiuni manifeste pentru visare, cultură, gîndire, dragoste, poezie, adevăr. „temple de zmeură", cunoaștere de sine, echilibru, fericire, înțelese ca un ordin lăuntric pe care trebuie să și-l dea fiecare om al cărui suflet nu se află „sub linia de plutire", ordinul ca „să înflorească magnolia".

Cartea miniată a lui Adrian Popescu și „fișele" dramatizate ale unui impresionant jurnal personal, „însemnările" unei Lecții redactate de Dan Verona sînt, ca scriitură, total opuse. Dar dincolo de personalitatea vocii lirice și de caligrafie, poezia lor slujește aceeași speranță. „Umbria", „Provincia de Aur", „Cîmpiile magnetice" pledează pentru secțiunea de aur, nu numai ca un indice estetic, ci ca un raport de echilibru, ca o fericită proporție a naturii și culturii prin poezie.

Doina Uricariu

Tentația lui Proteu

Cartea fiului — ultimul volum al lui Norman Manea — reunește sub un singur titlu și sub aparența unui roman două nuvele de mari proporții ce ilustrează o formă de conservare a formulei românești cu care ne-a obișnuit de peste două decenii „noul roman". Este vorba nu de un experiment, ci de opțiunea pentru o anumită modalitate artistică deja asimilată cu toate rezultatele încercărilor ei. Comună celor două părți, dacă acceptăm ideea unui unic roman, este disoluția substanței epice determinată fie de fidelitatea față de formula romanescă adoptată, fie de imposibilitatea unei structuri, ceea ce pare mai probabil, cu atît mai mult cu cît prozatorul dezvăluie o personalitate proteică, tentată de multiple „variante la un autoportret". În permanență încercare de a se defini pe sine, încercare ce dobîndește o dimensiune tragică prin însăși ratarea ei, autorul se apropie uneori de propriul său adevăr atunci cînd se declară, „derutat de prea multe chemări și rețineri, nedeslușind coerența haosului care îl solicită".

Personalitate în esență proteică, Norman Manea optează deci pentru o formă proteică a romanului, aceea pe care o oferă ceea ce istoria literaturii cunoaște sub numele de „nou roman", dezvoltat inițial în sfera culturii franceze. Norman Manea se apropie poate mai mult de Michel Butor, acesta păstrînd însă în scrisul său o mai mare coerență.

În *Cartea fiului* realitatea este descompusă în oglinzile deformante ale unei conștiințe solicitate peste puterile ei, senzațiile se aglomerează anulîndu-se reciproc. Opulența notațiilor nu creează imagini, ci dimpotrivă proiectează fiecare detaliu al cotidianului într-un spațiu labil, al irealității. Orice imagine ce tinde să se constituie sugestiv este supusă disoluției înainte de împlinire, spre a fi transferată în zona irealității deseori onirice. Nici o formă nu este definitivă, nici un reper, posibil, nici un teritoriu, ferm. Neexistînd un cadru stabil, nu se creează o atmosferă, nu se naște nici o trăire, emoția este anihilată într-o existență paralelă cu realitatea, informă, instabilă, imponderabilă. Este un spațiu al reveriei și al coșmarului, în care nici un adevăr nu prinde contur — și aici se naște întrebarea dacă nu din comoditate. Disponibilitatea este, la Norman Manea, o caracteristică esențială, recunoscută dealtfel de autor. Poate excesivă, mergînd pînă la compromisul între onirismul gratuit și informal propriu „noului roman" și angajarea politică pe care o implică adevărul Siei Hariga, realizată în roman doar formal fără suportul ideilor limpezi.

Caracterul proteic al scrisului lui Norman Manea cuprinde în mod fericit reveriile în jurul simbolului tutelar al portretului Simonettei Vespucci, dar nu poate întotdeauna cuprinde și sfera politicului, a adevărului personajului a cărui emanație livrescă este Simonetta. Latura politică a romanului se acomodează greu cu informalul și imponderabilitatea, incoerența reveriei, avînd nevoie, pentru a fi exprimată, de refuzul proteicului, al virtualităților în succesiunea infinită, de renunțare la irealitatea himerelor.

Temperamentul proteic al scriitorului este dublat de tentația opulenței verbale. Prozatorul cedează și aici solicitărilor, disponibilității și instabilității. Stilul se țese învăluitor, cu tentacule informe, emanînd o piclă în care conștiințele își pierd limpezimea. Nu este verbalismul care sfîrșește prin a inhiba receptarea pînă la a deveni neauzit, ci un verbalism subtil și tentacular care prinde, învăluie, captivează și transportă conștiința într-un spațiu al iluziilor deformate, schimbătoare. Sunetele lumii reale se estompează, luminile ei devin palide și tentația lui Proteu pune stăpînire pe conștiință. Stilul lui Norman Manea este prolix, fără îndoială, dar de o prolixitate care atrage, învăluie și reține și este aici un paradox și o taină. Cuvintele nu au greutate, imaginile nu ajung să se constituie în forme coerente și se și dezintegrează pentru a relua încercarea de constituire în altă formă: „Așa că zăduful nu-și mai depune labele grele, trupul de urs mereu crescut, adunînd cu grijă și lent căldura reținînd-o, clipă peste clipă, grad peste grad; zăduful plutește, se plimbă, se întinde sub masă, reapare în capătul dinspre luminator, mai umple o gaură, revine mai prelung, rupt, desfășurînd doar o aripă, aici, dincolo, subțire, disponibil, mereu dinamic și întreprinzător (...) energia crescută cu fiecare nou val se împrăștie, mobilă, cinetică, parcă te-ar purta pe umerii ei bine îndesați de căldură (...) ai un trup ușor, cu goluri, vată fierbinte și cu goluri și ușoară ca puful".

Orice decupaj poate ilustra caracteristicile scrisului lui Norman Manea: proteismul, imponderabilitatea cuvintelor, disoluția și încercarea de constituire a imaginii, prolixitatea perfidă involuntare și aparența unei profunzimi de gîndire mai mari decît există în realitate.

Este firesc ca un scriitor aflat sub guvernarea lui Proteu să nu se poată defini pe sine, deși este uneori foarte aproape: „Posed fără convingere — mai curînd cu un soi de perplexitate modernă — atîtea înfățișări revelabile în mine. Măștile și mima pe care mi le reprezintă mesagerul care devin adesea, par himerele unui gol de rapidă mobilitate, producînd și spulberînd, aproape simultan, mereu alte ipoteze, asupra virtualităților mele. Disponibilitatea îmi apare ca un deficit vorace, dar și ca o promisiune ce se va concentra în strigăt și jubilație". Este promisiunea unui scriitor aflat în căutarea propriului său chip de a se găsi pe sine însuși, susținîndu-se înșelătoarei magii a lui Proteu.

Sultana Craia

Talent analitic

Înainte de tipărirea volumului **Locul al doilea** (Editura „Cartea Românească", 1976), cu semnătura lui Dumitru Matală mai apăruseră : **Locul** (nuvele, editura Albatros, 1973), **Cele patru puncte cardinale** (roman, aceeași editură, 1974). Debutul literar din 1973 impunea un prozator din familia analiștilor, atent la semnele exterioare ale unor drame latente din existența cuplului, reconstituite cu subtilitate prin acumularea de amănunte ce conduceau în final, la ruperea echilibrului.

Formula romanului (cu tot proteismul speciei) nu convine însă scriitorului, la care observația psihologică dobîndește acuitate doar pe spațiul restrîns al nuvelei. Cartea cuprinde trei nuvele, în care confesiunea (de fapt autoanaliză) apartine, pe rînd, bărbatului, femeii, amîndurora. În **Mai devreme sau mai tîrziu,** pericolul ce atentează la stabilitatea cuplului este obișnuința. În răgazul dintre despachetarea și împachetarea lucrurilor (el este geolog și profesia îl obligă la o permanentă stare de provizorat) bărbatul întrevede amenințarea, ajunge prin analiză la certitudini și încearcă o rezolvare. Problema este însă mai complicată. Soția îl urmează cu supușenie peste tot, din convingerea că aceasta este soluția iubirii eterne. Bărbatul resimte însă nevoia unui „loc" la care să gîndești și să te întorci mereu, însemnînd nu „casă" ci „acasă". Din punctul de vedere al naratorului, imaginea soției, pindindu-i nerăbdătoare sosirile și regretînd plecările, este garanția salvării purității sentimentelor. De o parte, drama a fost evitată, dar ea rămîne mereu posibilă de partea cealaltă.

Subiectivitatea introspecției și finalul deschis implică participarea cititorului, devenit martor și judecător. Finețea analizei — pornind de la o intuiție, verificată apoi prin acumularea detaliilor și interpretarea lor ca evenimente psihologice semnificative — face din această nuvelă cea mai valoroasă creație de pînă acum a scriitorului. Cu **Indoiala de pînă ieri** perspectiva se schimbă. Nuvela poate fi privită ca o replică la proza ce deschide volumul. Aici naratorul este femeia, care-și așteaptă cu nerăbdare drăgăstoasă soțul, ziarist, plecat mai tot timpul în delegație. Așteptarea este chinuitoare pentru soție, constrînsă la imobilitate din pricina unei sarcini avansate. Această primă parte a nuvelei este și cea mai slabă, suferind de exagerare și, ca să zic așa, lipsă de finețe.

Interesant este însă tot ceea ce urmează, adică analiza comportamentului soțului, suspectat mai întîi de infatuare, apoi de infidelitate (subtilă motivația transformării suspiciunii în gelozie declarată) pentru ca în cele din urmă lucrurile să fie mult mai grave în plan moral. Omul iubit și admirat este un laș vrednic de milă. Drama reală începe abia după ce nuvela s-a încheiat.

În cea de-a treia nuvelă din volum **Paznicul și păsările cerului**, autorul folosește o tehnică a construcției mai complicată, analiza are și aici atributul virtuozității și totuși, rezultatul e mediocru. Cauza stă în lipsa unei motivații psihologice profunde. Eroul este părăsit consecutiv de două femei. În primul caz, motivele rămîn obscure, în cel de-al doilea ele sînt superficiale. Înspăimîntat de posibilitatea unui nou abandon, bărbatul își suspectează noua soția și în cele din urmă o părăsește el. Sigur că aici ar putea fi vorba de o obsesie și atunci reacțiile au doar semnificația pe care le-o acordă personajul. Mai ales că naratorul este chiar nefericitul inginer. Dar și așa, intervenția din final a soției, care încearcă să-l convingă de totala ei inocență, este o inabilitate ce dă întregii nuvele un aer anecdotic. Eroul are acum toate condițiile unui menaj fericit dar ratează în chip inexplicabil. Ca și cum ai concura singur și ai sosi pe „locul al doilea" ! Cartea lui Dumitru Matală are însușirea extrem de rară la volumele de analiză, de a nu deveni plictisitoare prin autocontemplarea admirativă a virtuozității tehnice exersate în gol. Dimpotrivă „Locul al doilea" oferă o lectură plăcută — nu comodă ! — care pledează argumentat în favoarea talentului analitic al autorului.

Aventură, poezie, simbol

A treia carte a lui Florin Bănescu („Semințele dimineții" — Editura Eminescu, 1976) constituie o surpriză plăcută pentru cei care le-au citit pe celelalte. Este un basm frumos spus, construit cu abilitate tehnică, în care aventura și poezia se împletesc într-o discretă parabolă a frumuseții morale.

Eroul cărții, Olaf, este cavalerul rătăcitor **în spațiu și timp**, simbol al perenității valorilor umane, conservate peste veacuri asemeni puterilor germinative ale semințelor minunatului trandafir alb („semințele dimineții"). **Călătoria în spațiu** tine de romanul de aventuri, cu dese schimbări de cadru, cu lupte înverșunate pe apă și pe uscat. Dar purtat „peste mări și țări" de imaginația debordantă a scriitorului, eroul cunoaște și se cunoaște, învață prietenia și dragostea, libertatea și speranța. Interpretate, semnele spațiului devin biografie interioară iar aventura spectaculoasă, aventura cunoașterii. **Călătoria în timp** (motivul oglinzii, de loc inedit dar inteligent folosit) are valoare simbolică. Olaf intervine acolo unde este nevoie de curaj și hotărîre, de bunătate și iubire, de noblețe și generozitate, acolo unde integritatea omului este amenințată : „Voi pleca fiindcă așa se cuvine. Am stat destul în locurile astea și mai am destul de umblat. Poate pînă la urmă voi găsi ceea ce caut". Personajul poartă cu sine nostalgia purității originare, iar periplul său simbolic este tentativă de recuperare morală. Ca în orice basm, și aici se înfruntă binele cu răul. Olaf va triumfa în disputa sa cu domnul T., nedreptul proprietar al „semințelor dimineții", restituind astfel oamenilor necesara ninsoare a petalelor albe ale speranței.

Paginile cele mai frumoase ale cărții sînt cele de evocare, imagini învăluite în aburul legendei, răspîndind miresmele tari ale unui lirism aspru : „Nu se aude nici un zgomot, pînza atîrnă moale, capul balaurului din lemn privește spre țărm, între coltii singerii atîrnă țurturi gri de gheață, încă puțin și călătoria se termină și tot nu se aude nici un zgomot. Soarele încălzește cu mai multă putere, ghiața dintre fălcile dragonului se topește în singe, și singele, curge în apa de lîngă malul de unde încep zăpezile și dintr-odată se iscă o mare ninsoare, albul acoperă totul. Încă mai pîlpîie scurtele iluminări ale scuturilor așezate în lungul bordurilor, se sting și ele...".

Povestitor mai mult prin meșteșug decît prin vocație, cumpănind atent efectele ruperilor de ritm, poet sensibil și la cromatica tablourilor, moralist fără ostentație, retras cu discreție în spatele simbolului, Florin Bănescu reușește cu „Semințele dimineții" cea mai valoroasă creație a sa de pînă acum.

Tirania modelului

El nu se numește Oliver ci Răducu (zis Duc), ea nu se numește Jenny ci Florica (zisă Flori). Aici se opresc deosebirile esențiale între cartea scriitorului american și romanul lui Ionel Bandrabur **(Fiul primarului.** Editura Albatros, 1976). Pentru că, în rest (cu diferențe totuși semnificative) schema epică este aceeași. Răducu Istrati, fiul primarului din Panciu, după un eșec la admitere, se întoarce în orașul natal ușor dezamăgit, dar îmbogățit cu o experiență de viață hotărîtoare : „...mi-am dat seama că, în pregătirea mea pentru viață, mai există și goluri... Iată ceea ce am aflat la București ! Am devenit conștient de niște lipsuri, de niște dezordini, de niște slăbiciuni, și asta e de mare folos. E mai important chiar decît un succes prompt și fragil". Acasă îl așteaptă tatăl, om cu concepții sănătoase („Atelierul, munca în întreprindere, practica ; mai tîrziu, cînd vei stăpîni bine o meserie, vei putea face eventual și studii superioare"), prietenii și mai ales „făptura de vis", Florica Popa, de care-l leagă o dragoste adîncă, sinceră, pură. („ — Băiatul meu blegut, te iubesc"). Cei doi își petrec împreună doar puținul timp liber (ea este telefonistă în tură de noapte, iar el se pregătește asiduu pentru viitorul examen de admitere) dar și așa, lumea începe să vorbească. În acest moment al acțiunii, un rol important îl are secretarul organizației orășenești U.T.C. El știe să aprecieze cum se cuvine sentimentele sincere și curate ale tinerilor („Așa-i și frumos pentru doi uteciști") dar și să-i avertizeze cu subtilitate pedagogică („ — Știți... tîrgul e mic, vorbele zboară repede"), că luarea unei decizii se impune („ — Am încredere în voi. Sînt sigur că veți găsi soluția. E o problemă a voastră"). Cu acest limbaj, autorul reușește să compromită nu numai personajul ci și ideea nobilă de la care, cu siguranță, a pornit. Deci Duc se căsătorește cu Flori, tatăl se opune zadarnic, viața merge înainte și un copil este gata să încununeze dragostea lor. Însă, „cu totul imprevizibil", se va naște întîi drama.

Dar mai înainte citeva cuvinte despre stilul autorului. Pe una din paginile de gardă ale volumului, o notă a editurii ne atrage atenția că „sedus de această modalitate stilistică, autorul acestei proze a ținut să experimenteze folosirea pe scară largă în narațiune a modului imperativ". În sprijinul întreprinderii este invocată „Stilistica limbii române" a acad. prof. Iorgu Iordan, care probează virtuțile stilistice ale imperativului în comparație cu indicativul. În cartea lui Ionel Bandrabur „folosirea pe scară largă" nu ajută la nimic. Propozițiile imperative anticipează rezumativ dialogul, făcîndu-l inutil. Cînd plat, cînd bombastic, rareori firesc, dialogul anulează eventualele efecte ale imperativului. Pe scurt, de vină sînt cuvintele care se lasă atît de greu strunite Să revenim însă la problema originalității. Așadar, la o investigație medicală a viitoarei mame se constată „reacție leucemoidă". S-ar părea că mergem spre un final binecunoscut. Aici intervine însă autorul cu a sa incontestabilă originalitate. Florica se vindecă, sarcina evoluează normal, Răducu filozofează („O clipă trăită în profunzimea sentimentului e mai adîncă decît veșnicia") și ia examenul la facultatea de filozofie, copilul se naște în timp ce primarul moare. Cartea se încheie cu această cugetare : „O formă dispare și alta apare și înlănțuirea e atît de strînsă, încît ai impresia că o formă se varsă în alta și că abia împrăștiată ea se încheagă din nou, hărăzindu-se astfel unui proces de continuă și neimblînzită trecere, de vecinică primenire, din care statornic rămîne, în perindarea anilor și a veacurilor, doar eternul impuls al ființelor vii : spre Frumos ! spre Libertate ! spre Lumină !".

Valentin F. Mihăescu

„1907" — sculptură de Florian Calafeteanu

Tudor Arghezi: „Scrieri" — 30

Urmare din pag. 1

rea palmaresului imagistic arghezian cu noi și savuroase jocuri de spirit și expresii poetice, pentru care a sosit azi momentul să fie cunoscute și integrate operei sale literare".

Să dezvăluim, așa dar, celor ce n-au deslegat încă singuri jocurile, cîteva din elementele de informație literară incluse : „Friptura lui Shakespeare" e biftecul. La Vigny sau în lexicon găsim poemul Elon. O carte apărută în Biblioteca „Dimineața" de trei litere este **R.U.R.** (Rossum's Universal Robots) de Karel Capek. La indicația : „un mare prozator român" răspunde Odobescu. ● Cel care a dormit 57 de ani și s-a sculat, dar a murit, este filozoful Epimenide ● Un scriitor român care iscălea Nicu, e Gane. „Poetul Ardealului robit și orator" nu poate fi altul decît Goga. Un romancier de la Vevey (Elveția) este Eduard Rod, autorul **Afacerii Jean Jacques Rousseau.** Gulliver și Swift i-au văzut pe liliputani. Strălucita creație a celor „cè n-au știut sute de ani să citească" este **Miorița** „Vine la ureche cu **Atala**" povestirea **René** de Chateaubriand. „Poet român la timpul viitor", se înscria cu ale sale **Romanțe pentru mai tîrziu** Minulescu. Singura poezie care l-a cîntat și pentru că era chior" este cea dedicată de Goga lui Lae (Chioru). Cu „ursuz" rimează scriitorul Urmuz. O cărțulie de Montesquieu este micul roman galant **Le Temple de Gnide** (la Arghezi, Cnid). „Două puncte pe două bețe" (Musset va să zică doi de **i** (aluzie la **Balada lunii unde** luna e ca un punct pe **i.**). Poetul „negricios pe care invidia l-a îngălbenit" este Nechifor Crainic. Un poet „atașat de presă", Blaga, „Fiu comunist al unui tată „literar spiritual" era Patrășcanu. Poetul cu nume de la Bacău e Bacovia. Poet șchiop mort la Missolonghi : Byron. Literat francez cu numele Claude : Anet (autorul romanului **Ariane, Jeune fille russe).** Eroina (trei litere) a lui D.H. Laurence : Lou. Jurist și profesor bucureștean traducător din Goldoni : C. Moroiu. „Evocă pe Venus și pe Matei" : Millo. Patria scriitorului francez Emil Souvestre : Morlaix. Ordin călugăresc ilustrat de Lacordaire : dominican. Se repetă de două ori în titlul unui roman de Faulkner : Absalom. „Dacă Anatole s-a iscălit France, el a semnat ca Gaston, Paris" : Mumuleanu.

Definiții metaforice de cuvinte : lingă tac și ficat : bilă ; lina ghiștei sau mătase smulsă de vie : puf ; un birlic pe care îl pasc vitele : trifoi ; paparoane : maci ; farfuria lunii : disc ; retevei tăios : pală ; diminutivul tigrului : pisică ; tăieței și macaroane decorative : arabesc ; prăjituri cu aer la mijloc și idei idem : gogoși ; soții cu zulufi și coarne : oi ; ciini melancolici din familia berzelor : ogari ; bună dimineața în vocabular de ciine : ham ; anticamera a cimitirului : azil ; pălărie retezată la ceafă : șapcă ; erau cu ioc și sînt cu motor : aripi ; e cu coadă fără păr : topor ; un călător din nastere : vint ; mătura văzduhului crește cu coada în jos : plop ; în Ardeal i se spune bețire : ocol ; între par și mesteacăn : retevei ; negație rurală și substantiv național : neam ; verb care indică isprava avarului și a lădiței electrice : acumula ; un ac cu gămălie animat : purice ; sunet scos din niște surcele anatomice : cri ; obiectul constant al poeziei : țară ; gaură de aur : inel ; simburele cărnii : os ; salată de alice : icre ; premergătorul abajurului : obroc ; ștergarul din ghicitoare : vărgat (curcubeu) ; o stofă din care nu se mai croiește nimic : purpură ; cosmetic pentru ștampile : tuș ; asasin cu aripi : uliu ; cobora din munții greceștl și jefuia : cleft ; tocila ideilor : vocabular ; mai mult decît un bou și mai lung : bour ; călăreț cu steag în lance : zlan ; păsări brodate și decorative : fazanți ; gîndaci mari comestibili : raci ; stup în zbor : roi ; slujește în zoologie la scărpinat : par ; tertip de ață : mreajă ; calitatea unei domnișoare cu milă pentru pisici : sentimentală ; cioburi și țăndări de lumină : stele ; pinar : dirster ; sufloiul de văzduh : Eol ; soldat turc, rimă la chefliu : așcherliu ; zimbetul porcului : rît ; hram olandez cu veselie : Kermesă ; soarele alb : luna ; luntre cu două catarge : goeletă ; acoperișul lumii : Pamir (podiș în Asia centrală) ; ceară neagră : smoală ; vînzător de cerneală albă : lăptar ; confidență profesională a pungașilor de buzunare : pont ; șarlatan democrat : demagog ; gîndaci de vopsea : coșenile ; circiumă automobilă : bar ; niște ouă ale lumii cu gălbenușul pe dinafară : caise ; poartă cojoc fără nasturi și căciulă fără căptușeală : oi ; mămăligă la rece, nu se mănîncă : ceamur (humă frămîntată cu paie și uscată la soare) ; niște gospodine pricepute la dulceață : albine.

Cîteva nume de dansuri cu explicațiile lor : dans cu talpa tare românesc : bătuta ; dans englez fost la modă, aduce aminte de numele unui cozonac de aceeași naționalitate : cakewalk ; dans țiriș răsucit pe pingele : charleston ; dans franțuzesc amestecat cu jocuri : cotilion ; dans nervos american, se dansa ca la balamuc : rumba ; dans iberic cu nume spaniol : sarabandă, dans pe muzică sprintenă napolitan : tarantela.

Nume de flori și plante : plantă textilă exotică : agavă ; floare galbenă din taior : aior (alior, laptele cucului) ; floare roșie de toamnă cu nume ca smaraldul : amarant (creasta cocoșului) ; floare exotică cu flori fără parfum : azalee ; floarea binevestitorului : crin ; floare violetă crește între spade : iris (stînjenel) ; busuioc : isop ; furnizori de mustar pentru cozonaci : maci, măceș ; răsură (roză sălbatică) ; violetă ; micșunea (miscandră) ; iarbă semeață : năvalnic (odolean) ; floare tropicală cultivată pentru nasurile subțiri : orchidee ; vioară de cimp : viorea. Printre pieterele prețioase sînt folosite (fără definiție) berilul și cu definiție opalul („a căzut inel în strop de iaurt din ciutura lunii").

Jocurile argheziene nu sînt ușor de soluționat. Se poate ghici care era însușirea Turnului Colței înainte de prăbușire (dărăpănat), dar e greu de găsit un cuvînt de unsprezece litere care să convină indicației ambigue : „și plin de datorii". Ei bine, cuvîntul e : necăsătorit. Dar care e „cea mai mare sursă de aprovizionare" (șapte litere la tema **Urania).** Cum calificăm „starea științifică a unui autor de mare dicționar" ? (șapte litere). Despre ce „se povestește că are suflet" ? (patru litere). Ce „se scrie cu Pop, stă pe scaun, are clopoțel și grăiește rar" ? (cinci litere). Ce este „și prea — prea și foarte — foarte și peste amîndouă" ? (cinci litere). La aceste întrebări nu am găsit încă răspuns.

NICOLAE DAN FRUNTELATĂ

Satele natale

Satele mele natale stau în numele lor
Precum mireasma în fruct, precum ceara
Zid stă la fagurii tainei aleşi
Să ţină zilele lumii şi seara

Satele natale, ţărani lîngă grîu,
Cosmos blînd, lucrător pe pămînt
Visîndu-mă pur lîngă liniştea voastră,
Născut prin cuvîntu-vă, crescut prin cuvînt

Cîntec pentru '907

Fraţilor soldaţi, nu ne împuşcaţi
Cu noi moare apa, cu noi moare grîul
Pădurea creşte strîmbă sub pămînt
Ochii noştri cheamă lumina şi luna
Legaţi în mersul stelelor sînt
Nu e moarte, e durere
care taie mută, oarbă
rădăcinile de iarbă
la aratu-nnegurat
fără minte, doar cu ură
cînd nimic n-ai semănat
Cît pămînt să fie pentru noi
Piinea care n-a-nflorit pe masă
Drumul, seara cînd te-ntorci mereu
Şi găseşti cenuşa peste casă
Arma, ca o boală doborînd bărbaţi
Cine stă în glonte, fraţilor soldaţi ?

MARIN LUPŞANU

1907

Un cîrîng de maci, o cumpănă învlăstărind
în plină vară
Şi grîul vărgat venind năpraznic peste sat.
O rază de soare ca o creangă obosită
de rod,
troznind şi prăbuşindu-se peste pieptul
ţăranului tînăr,
ieşit să măsoare cu privirea orizontul piinii.
Plumbul topit, clocotind îi sapă în umăr
precum în stîncă rădăcina unui izvor.
Şosele lungi îi taie singele prin trup
gîlgiie-n ochi lumina precum mătasea-n stup.
Ca un stol de alice semînţele-i zboară din
piept
spre pămîntul reavăn care sînt şi aştept.

Vara tulbure

Ca o cetate în care pînă şi pacea a putrezit
— satul —
plin de albine şi pîrjolit de linişte.
Bivoli blonzi lingînd ghizdurile fîntînii,
spaima înflorind în pieptul copiilor
la colţul uliţei
şi albinele prăbuşindu-se de-atîta miere.
Trosneşte pămîntul ca o corabie
încărcată cu prea multe speranţe.
Pe cîmp s-a împuşcat ovăzul şi urcă-n
moară delirînd.
Vară tulbure ca privirea moşnegilor
picotind pe prispă cu ciini buimaci alături.

Peste turlele bisericii, seară, ca o cămaşă
jilavă.
Cade în grădină un măr precum
capul unui voievod, înmirezmind curtea şi
luminînd-o.

NICOLAE ARIEŞESCU

Coasa

Se mai aude coasa şi azi încă zvicnind
şi ard conace încă sub frunţile tîrzii,
se zvircolea cîmpia, un taur răvăşit,
şi era acră poama şi strugurii din vii ;

pe cîmpurile-ntinse, pe lacuri şi-n păduri
ninsoarea se topise şi grîul în grămezi
curgea din vechi hambare, aşteptînd
mîini pe ţărani şi vite în cirezi ;

boierii erau lacomi şi-n ochii lor luceau,
ca flăcările-n cerul adulmecînd înalt,
nori negri de urgie, pierduţi în vîlvătăi,
arzînd de la un sat la celălalt ;

şi era crudă moartea ce dase în ciocoi,
şi erau mulţi ţăranii aceia scunzi şi goi.

sărbătoarea

Fragment din romanul SĂPTĂMÎNA NEBUNILOR de

eugen barbu

Rafira ori Sultana, sau cum îi zicea, mai intra în odăi şi mai primenea mangalul care odată ce se stingea lăsa un fum gros, arunca butuci în sobe şi dădea cu o apă parfumată prin jur ca să le mirosă bine, mai deschidea ferestrele cu geamuri de cristal pe la colţuri de se vedea afară ca în casă şi întreba : N-ar voi ceva de îmbucat dumnealui Hrisant Hrisoscelu, că se făcuse de prînzişor şi n-ar strica un lichior, ceva, o lacherdă, prezantină ori măcar alune să mai mestece să nu le stea gura şi stomahurile delicate. Caliarh ar fi băut al dracului că i se uscase cerul gurii, dar beizadeaua nu se mişca de pe sofa, mîngîind absent mătăniile şi privind lănţugul de aur ce trebuia de mult trimis Nerantulei ca să şi-l lege în jurul pîntecelui pe care-l tîlhărise boerul în prima noapte a venirii lui din acele locuri depărtate pe unde iubise şi fusese sărăcit. Beizadeaua simţea ceva ce nu putea fi controlat îl luase în stăpînire de la sosirea lui aici, o lipsă de voinţă ce-l măcina ca o boală. Se scula tîrziu de parcă acel drum, ce-i drept lung şi zdruncinat, îl topise. Nu-i era nici foame, nici sete, ar tot fi zăcut pe acele macaturi moi şi ar fi fumat numai, privind fumul verde şi profumat al tutunului. Se scula cu gura amară, cu limba ca iasca şi nu simţea nimic decît golul fără sfîrşit al sufletului. Îi era lene să se îmbrace, secretarul livonian intra la acelaşi ceas în odăile lui, dar nu-l lăsau muerile pentru că timpul deşteptării se lungea. De unde altă dată, cînd se anunţau cu glas mare din Turnul meridian ceasurile opt turceşti, el era în picioare, după cîteva zile nice la unsprezece nu făcea ochi. „Ce-i cu boerul ?“ întrebau ai curţii, îngrijorati. „Este sănătos, are ceva ?“ Slugile dădeau din umeri : „Nu are nemic, ce să aibe ? Gogeşte numai. Citeşte gazeturile sosite de la Viana şi pe urmă iar doarme, pe urmă ciugulească ceva şi spune să pregătim trăsura că vrea să iasă pînă la Herăstrău să ia aer şi după două ceasuri se răzgîndeşte, îi e lene şi nu vrea să cheme bărbierul şi să-şi radă obrazul, arată ca un călugăr, rar mai face cîte ceva, de parcă l-ar fi stors curvana aceea care a stat cu el în noaptea venirii şi nu mai are snagă, nu mai are nemic în el“...

Careva vrusese să aducă doftorul, să-l cheme pe Perdicaru ştiind că se au bine, dar Hrisant Hrisoscelu auzise şi-i luase la goană, să n-audă de aşa ceva ; ce, se nebuniseră la cap ? Pur şi simplu nu-i ardea de nemic, voia numai să zacă, dacă nu făcuse el nici măcar heretisirea la Domnitor, atunci ce mai voiau ? Dădeau cu toţii năvală spre porţi, dar arnăuţii nu mai primeau pe nimeni pînă la noi ordine şi acele noi ordine nu soseau. Perdelele stăteau trase pînă la prinz şi din odăi nu se auzea vreun glas. Ionică Greceanu trimesese vorbă prin Iusufache care mai ieşea la cafeninonul Altintepe că îl invită pe boer la o vinătoare, să-şi scoată saxonii care se sălbăticiseră în curte, să-i mai arunce la o amuşinare, la o pulpă de mistreţ că altfel se blegesc, dar el nu dăduse nice un semn sau măcar la o partidă de cărţi să iasă, să-l vadă lumea că se svonise că are rac şi că o să moară curînd şi asta nu era bine. Îi trimeteau răvaşe după răvaşe, soseau şi biletele de la femei, dar el citea unul sau două şi pe urmă cădea iar în melancholia aceea care nu-i mai trecea. Se afla departe de Veneţia, îngropat sub zăpada unei ierni ce se anunţa teribilă, cu zăpezile ei ce se aşterneau strat după strat... Şi de fiecare dată, de cîte ori primea cîte un semn din afară îşi spunea, jurîndu-se după ce se privea în oglindă că de mîine începe viaţa de la capăt, că o să meargă împreună cu Vasilică Ghica şi cu Neculai Negruzzi şi cu Kostaki Kiriazi ori cu Calimah Pantazoglu în vizite, că o să cheme muieri la el, pe a'de Nerantula Mavrodin, pe Chrysafina Costandachi ori pe Anica Filipescu, ori ce se mai găsea prin acest puturos oraş de Orient să-l scoale din morţi pentru că parcă mort era deşi trăia...

Şi acela, logotetul Caliarh nu mai tăcea :

— A mai dat Măria Sa o anaforă caăi ce şed în margenile Dîmboviţei de o parte şi de alta, aici în Bucuresci, aruncînd gunoiul ce-l scot din curţile lor în apă şi preste acele maluri aducînd apa noroi şă înalţe marginile atît de mult, încît la vreo viitură să nu fie înmulţire de ape să se lase cu înecăciune şi cu pagube şi să se adîncheze matca Dîmboviţei pentru a avea îndestul curgere înlesnită şi a putea eşi pe unde trebuie, iar domnilor lor, veliţilor dvornici, fiindcă Domnia Sa a pliroforisit ca aceia ce au case şi alte nămestii pe marginea Dîmboviţei, din lăcomia lor ca să apuce să ia din pămîntul apei Dîmboviţei şi au aruncat gunoaie ca să şi-l înmulţească în matca apei, să ştie că învederat lucru era că nu se va trece cu vederea această urmare a faptelor necuviincioase, drept care fusese pus mumbaşir al doilea Vornic cu soroc de două săptămîni pentru a regula acel gunoi şi nămol afară. Unde mai pui că unii făcuseră şi binale pe malul Dîmboviţei pentru a-şi însuşi pe nedrept pămîntul mătcii apei întru nevoile lor şi toţi cei se bătuseră pari în acele locuri să fie tăiaţi parii şi pedepsiţi nevolnicii cu grosuri şi bătuţi la falangă...

— Ce spui ? Ce spui ? se mira Hrisant Hrisoscelu cu glas din ce în ce mai stins pentru că parcă ceva din el se scufunda în propria-i fiinţă şi vorbele aceluia începeau a-l plictisire, dar nice singur nu voia să rămînă întrucît destul se destepta singur în recile cearşafuri şi voia să cheme pe careva să mai aprindă focurile din sobe, dar nu mai avea puterea a se ridica în coate şi de a da vreun semn, ori de a suna pe careva, ori de a aprinde vreo luminare. Asculta numai învăluit în cergile cele groase la viscolele de afară care dădeau roată Bucurescilor pentru că nu aveau unde să se oprească şi pisau oraşelul de cîmpie şi era de mirare că atunci cînd se astîmpărau, el mai exista şi că pe ulîţele cele năvălite de ghiaţă şi zăpadă mai ieşea cîte o sanie ce-şi suna zurgălăii şi pe-urmă acel sunet delicat şi lin se stingea undeva, departe sub cerul negru sub care ciorile îşi făceau roţile funebre şi strigătoare. Veneau zorile turburi, cenuşii, se auzeau în grajduri caii boereşti rozînd zăbalele şi slugile care le puneau fînul dinainte şi i se făcea dor de locurile pe care le părăsise şi iar se hotăra : „Vînd tot, ce mai am şi plec înapoi s-o găsesc şi s-o fur, ori s-o omor“. Şi se scula, bătea din palme, scula slugile, asta se întîmplase numai de două ori, îşi chema bărbierul care-l rădea bine de aspra barbă şi se privea în oglinzile coclite şi spunea : „Ne punem pe treabă de azi, auziţi voi, pregătiţi săniile şi caii pentru că bănuiesc că trăsura nu poate străbate într-atîta zăpadă“. Şi slugile se bucurau şi începea un frecuş prin curte şi logotetul şi secretarul livonian dădeau ordine după ordine şi femeile călcau vestmintele şi cîntau de bucurie că se înzdrăvenise beizadeaua şi, maică, ce-o să mai facă el acuş, în nenorocitul de oraş şi cum or să mai curgă bacşişurile şi-or să se ivească pe la uşi acele femei ce mult rîvneau la bijuteriile lui Hrisant Hrisoscelu despre care nu mai auziseră şi se şi svonea că sunt mai ceva decît cele ale împăraţilor ruseşti întrucît beizadeaua lor dăduse lovitura prin Francia la curtea lui Napoleon cu care se avusese bine şi depusese toată averea lui în băncile veneţiene ce gemeau de ducaţi şi rubiele şi că era vorba să-l facă Domn şi de aceea Principele nice măcar nu-l întreba de ce nu venise să facă heretisirea şi că dacă ar vrea el, Hrisant l-ar cumpăra în aur de Viana, ori i-ar da credite să umple ţara de mori nemţeşti că avea de unde şi ce adusese el acasă, era numai un gunoi, neşte bijuterii pentru bietele tălăniţe de pe podul Beilicului, nu demne de doamnele ce ardeau din pipote să se culce cu el, chit că cele mai multe erau măritate şi duse la popă cu ai lor, dar ar fi fugit fără să clipească cum scriau ele în biletelele pe care le trimiteau beizadelei şi pe care le aducea pe furiş alde Iusufache căruia nu-i mai ajungeai la nas cu prăjina de cînd se întorsese stăpînul şi sta numai în cavhenele şi povestea în ce lux şi desmăţ se desfată Hrisant şi cum îl păzesc arnăuţii toată noaptea cu puscile lor să nu fie uruiala dracului şi să-l fure careva că era putred de bogat, başca ce avea în sipete şi-n lăzile aduse, dar unde mai puneai banii din bănci ? Şi svonurile creşteau şi în seama noului sosit în Bucuresci se puneau cele mai năstruşnice fapte. Ba că ar cumpăra toată Valahia cu ce era pe pămînturile ei şi s-ar întinde la domnie şi că chiar Poarta l-ar primi cu multă bunăvoinţă dacă ar face un semn, terminînd cu Principele. Svonuri primejdioase, dar cine le putea desminti decît nebunul de boer ce tot nu se arăta pentru că după ce minca puţin, cînd voia să se îmbrace era apucat de lihtis şi-l întreba pe secretarul livonian : „Cum e afară ?“ Şi acela ieşea puţin şi se întorcea spunînd : „Bate nitel vînt, dar dacă vă puneţi căciula şi luaţi blana de lup nu simţiţi nimic pentru că parcă ar da soarele“. „Bine, făcea el, să mai bem o cahvea şi o să vedem noi“. Şi mai beau o cahvea şi pe Hrisant iar îl apuca plictisul acela şi o lene ucigaşe şi începea să-şi scoată diamantele de la cămase şi să le lepede pe covoare şi se întindea pe sofa şi se uita afară cum e cerul nehotărît, cînd se lumina, cînd se împosoca. „Ce facem, stăpîne ?“ întreba Iusufache din sfert în sfert de ceas, gata să se urce pe capra săniei boereşti, şi ea lucrată la Viana, deşi în mintea lui blestema acest anotimp care-l împiedica pe boerul său să iasă cu *carozza* aceea nemaivăzută în care sosise şi mai ales să fie văzut bătînd caii ungureşti cum nu mai avea nimeni. Dar iar începea ninsoarea şi se aseza zăpada vătuit, tiptil şi se auzeau lupii dinspre pădurile albastre ale Cotrocenilor. „Ce vreme, zicea Hrisant, să nu dai un ciine afar din casă şi noi ce să căutăm la Herăstrău că nici măcar nu e muzică, ca vara ? Meterhaneaua cîntă numai din mai“ şi iar se ofilea şi se băga în aşternuturi şi-i gonea pe toţi şi fuma şi privea prin perdele acel cer apăsător, jos, negru. „Dar dă el soarele“, îşi spunea singur şi o să vină primăvara şi să vezi atunci ce mai plimbări o să fac... „Deocamdată soseau sărbătorile Crăciunului şi în curţi se tăiau porcii şi se auzea un guiţat nemaipomenit şi se aprindeau lemnele cu catran şi se pîrlea soricul şi el nu avea nici măcar atîta voinţă să le spună că degeaba fac piftii şi pregătesc murăturile şi varza acră pe care o pritoceau, pentru că nu are de gînd să invite pe nimeni la petrecere, dar ei tot sperau că o să fie iar veselie şi-or să cheme lăutarii ca pe timpuri să cînte trei zile şi trei nopţi în şir şi se vor umple de parale de la boerii cherchelii care fugeau pe furiş să mai doarmă pe la casele lor, cu rîndul, ca să nu-l supere şi pe urmă se întorceau tot pe arcuri, spunînd că au zăcut pe undeva prin colţuri pentru că pe vremea cînd se întîmplau aceste lucruri, alde Kiriazi, alde Matei Cigala ori Codrika sau Riga Velestinul nu se dădeau bătuţi toate zilele şi nopţile petrecerilor. Cereau afion, mai luau nescai frunze pe care le rumegau în măsele, beau ulei ca să nu se îmbete, dar se ţineau în picioare, nu-i cărai decît prin joia mare cu săniile, înveliţi ca nişte morţi în cergile mitoase şi aruncaţi în paturile lor, îmbrăcaţi cum erau, de unde nu se sculau decît după o săptămînă. Ce vremuri, ce vremuri, dar nu se putea ca acel plictis să mai ţină. Şi uite că ţinea, pentru că de fiecare din cele două dăţi, Hrisant Hrisoscelu se răsgîndise pînă a ajunge în curte şi dacă mai trecea vremea, ei o bănuiau cu toţii, nu se va mai mişca decît, Doamne fereşte, pe la Sfintele Paşti şi asta o să-l supere pe Domnitor...

Dar mai avea vreo importanţă ? Căpătase viciul tăcerii. Asculta numai pe alţii şi se gîndea la ale sale. În nările lui rămăsese regala duhoare, cum spunea un mare scriitor, a principilor veneţieni şi a femeilor lor, între care Herula Lucrezia Vimercatti era muza lor pe veci pentru acest întrus de la Răsărit, picat în lumea mincinoasă, încărcată de intrigi, de interese în care el plătise toate dobînzile. Mereu îi venea în minte acea iarnă de dinainte de a o revedea pe verişoara lui Cristo Hrisoverghi, pe femeia aceea cu părul, cînd roşu ca ambra, cînd negru, cu privirile halucinate ca ale celor ce iau haşiş, probabil suferind de o miopie accentuată, ori provocată de picăturile pe care şi le punea în pupilele dilatate şi care-i dădeau aerul mirat pe care-l au personajele lui Botticelli, femeile lui, pure şi perverse în acelaşi timp. Totul în decorul venet obsedant, cu culorile lui : auriul apusurilor languroase, albul pur al amiezelor cînd se auzeau corurile din biserici unde parcă ruga nu înceta niciodată, acele voci curate de copii şi femei tinere, argintiul acoperişurilor plumbuite şi al icoanelor bizantine în care maicile surîdeau serafic infinitului, arămiul bulbilor palatelor din care ploile nesfîrşite făceau un verde de cupru atît de stins şi de bine potrivit cu violetul mării din avril, culoarea cerii luminărilor aprinse cu miile la procesiuni, cînd oraşul Dogilor se transforma într-un fagure de lumini, ridicîndu-se la cer ca o imensă cupolă. Veneţia se năştea atunci din lagună, tîrînd laguna cu ea spre infinit în coconul galbenului matinal al soarelui abia născut, lîngă insulele din jur. Din cringurile de chiparoşi de la San Francesco în deserto, urcînd dulce din ape, odată cu florile şi piinii mirositori se ivea roşul crepuscular al zidurilor mîncate de umezeală al clădirilor de pe canalele unsuroase, totul topindu-se într-o magmă magnifică, într-un desen imprecis format din lumina lagunei, amestecul de galben şi auriu al clipirilor de luminări, geamurile deschise, reflectînd razele rebele de soare ce se strecurau printre catarge de corăbii, turle de biserici şi contraforţi, lovindu-se de vasele de argint uitate în saloanele obscure, luminate numai acea secundă cînd meridianul torcea un ceas al său spre marele întuneric al nopţii şi oraşul respira liber, neauzit şi pe urmă iar se întuneca ori lumina aceea scăpată dintre zidurile vechi lăsa, în alt loc, o altă rază, şi ea pierdută printre candelabre. Dar puritatea de primăvară a cerului venet ce se revărsa spre o mare radioasă cînd Herula Lucrezia Vimercatti spunea cu o voce stinsă privind apele încărcate de o scăpărare ciudată de fosfor din adîncuri :

— Îi simti pe morţi ? Sunt aici, în adîncul lagunei şi mai încolo, pe mare, plutesc sau rătăcesc, curaţi şi nobili, goi, fără vestminte, fără trup, dar prezenţi. O, Doamne, cît de singuri sunt lăsaţi morţii pe mare !

Şi el simţea cum i se face frig şi se întreba de ce spaimă este dominată acea femeie pe care o iubea nebuneşte şi de ce mergea cu el şi cu Hrisoverghi spre Murano ce se vedea în zare cu focurile sale la amurg, dintr-o vegetaţie putredă, cu cimitirele-i plutitoare, insulă cu adevărat a morţilor ca şi San Michele şi numai în faţa acestei bucăţi de pămînt simţea şi el că moartea este prezentă mereu în viaţă şi că nimeni nu dispare din existenţa noastră, mai ales a acelora ce tirau după ei pe cei trădaţi şi sugrumaţi în carcerele de lîngă Piaţa Ghel Mumia şi cei retezaţi de cap, acele cranii ce erau golite de ochi de către peştii răpitori de la Vosfor şi se ridicau albe şi fără altceva decît niste găvane şi le amintea lor, în acea aşteptare a domniilor ce nu mai veneau, viitorul, puntea cerului peste marea radioasă la larg şi femeia care-i privise palma, spunîndu-i cu glas plin de prevestiri :

— Cînd Capricornul va intra în casa lui Saturn, semnul solitudinilor neliniştite, al cavernelor şi al crizantemelor, al copiilor născuţi bătrîni, nesăţioşi de ştiinţă, atunci vei muri şi n-o să-ţi pară rău...

Şi deodată umbrele palatelor, pe care le bîntuise în căutarea ei cîteva luni grele, le simţea în oasele lui, acel clar-obscur al melancoliei care are ceva rece, de mortar abia turnat, acea spaimă fără nume care te ia în stăpînire ca pe un lacas în care încă nu s-au făcut rugaciuni, o umbră catifelată, dar îngheţată ca o zi de martie, cînd soarele fuge undeva, departe de tine şi ai presimţiri că vei fi înjunghiat în vreo biserică plină de copii încununaţi cu margarete şi se aud coruri irumoase în cinstea sfinţilor martiri, umbre adînci, încărcate de umezeala crepusculară a Veneţiei, mereu în oasele tale deşi în palatul Caragua în care femeia aceea nu intrase încă, arseseră focurile cele mari toată iarna aşteptării lui disperate. Odăile pustii fără iubita ce nu mai sosea, încărcate de mobila cărată din depozitele cairote, ori de la bazarul de lîngă Rialto, la care privea cu o secretă curiozitate reţinută, recii, mohoriţii lui vizitatori, ducii Veneţiei, acei prinţi scăpătaţi ce trăiau la ţară ca să poată să-şi închirieze frumoasele şi dărăpănatele lor palate pe care nu aveau cu ce să le întreţină. Veneţia atipită de la ceasurile unsprezece cînd saloanele se goleau de toată gloata princiară, sătulă şi birfitoare şi înaltele odăi parcă gemeau pe lagună, bătute de soarele abia încropit care te trimetea la gîndul de a muri din cauza mării, cum îi spusese tot acea femeie care avea ceva mistic în toate vorbele ei, aflată parcă în aşteptarea unui semn care s-o distrugă, Veneţia ca o explozie verde cînd apele se curăţau de toate mizeriile iernii, de acele gunoaie funerare, de florile ei fanate, putrezite sub poduri şi de undeva, din dîn larg, soseau curenţii reci ce curăţau toată scursura anotimpului trecut, Veneţia redată ei înşişi cu toate străluminatele sale basilici, ieşite din ape, torcînd ca nişte pisici sătule, opulente şi fudule, cu cupolele lor ca nişte magnolii roz, de două ori existînd ; în reflexele mişcătoare ale apelor şi sub cerul palid ce respira primăvara. Veneţia muzicală, plină de o lumină nobilă sau de o brumă ca sudoarea îngerilor mai ales dimineaţa, o brumă şi ea roz palidă, o brumă subţire ca transpiraţia frunzelor şi acele seri cînd Herula Lucrezia Vimercatti îi promisese că va sosi la el în palatul Caragua, neapărat trebuia să fie o astfel de seară cu ceaţă roz şi să fie linişte şi nimeni pe uliţele pavate cu piatră, ori pe canale, nimeni care s-o spioneze şi ea se va furişa pe sub acoperişurile brumate şi nu vor sbura atunci nici măcar porumbeii din piaţa San Marc, va fi o linişte unică, se vor auzi numai paşii săi sub portalurile pustii, probabil spusese tot ea atunci, în acea seară va veni ca altă dată în acest oraş, ciuma cea mică şi nu va mai fi nevoie să se ascundă şi vor aştepta moartea sub troienele de flori pe care el mereu le împrospăta pentru ca palatul Caragua, de la închirierea lui şi pînă la prima ei venire acolo, fusese mereu încărcat de acei trandafiri galbeni de Ispahan ce erau aduşi pe ghiaţă din ţara celor opt raiuri, umplînd cu o umbră palidă pereţii şi lovindu-le minţile cu mirosul lor ce nu putea fi comparat cu nimic pentru că vorbea în acelaşi timp şi despre o viaţă ce trebuia să înceapă, dar mai ales despre o moarte ce pîndea în acele ziduri. Veneţia opacă a aşteptării, o Veneţie fără contur, cu clădiri amorfe ca nişte elefanţi îngenunchiaţi într-un cimitir sacru de undeva din India, cu o vegetaţie ce putrezea ca cimitirele negre de la Murano, înconjurate de flăcările cuptoarelor şi de licăririle indecise ale sufletelor celor morţi, plutind parcă în etaje deasupra mării. Veneţia ciuruită de lumini şterse ca nişte rubiele vechi, cu singele ei abia sclipind, un singe plin de umbre divine. Veneţia ca o stampă pictată dintr-o indispoziţie zeiască cu palafiticolii ei, începînd cu Palazzo Chigi-Zondadori şi terminînd cu cuibul lui ruinat şi refăcut în care nu mai sosea tocmai ea, Herula Lucrezia Vimercatti. Şi-atunci în gîndurile lui nebune, privind pe acei oaspeţi reci şi birfitori, pe acei duci şi prinţi ruinaţi ce beau şi mîncau fără să le pese de sbuciumul lui, luînd aminte la acele femei care ar fi vrut să rămînă în locuinţa lui şi el se făcea că nu înţelege pentru că o singură femeie trebuia să intre şi să rămînă aici şi aceea nu mai sosea, el mistuia Veneţia streină în mari incendii care ar fi prefăcut totul într-o ruină începînd cu Academia de muzică şi terminînd cu Ducalele ce aveau zidurile ca petalele acelor trandafiri nebuni ce se ruinau lent sub plafoanele palatului Caragua, ca o lepră galbenă lăsîndu-şi pielea vegetală pe pavimentele reci, albe, înghetate ca nişte pietre tombale. Altă dată, mai ales în zorii verzi ai oraşului, vedea mirificul oras scufundîndu-se lent, începînd cu Piazza del Campo şi

teatru

12 oameni furioşi

Interesantă şi azi, ca şi acum două decenii, cînd a fost scrisă, piesa lui Reginald Rose are un mare atu, indispensabil teatrului de calitate : **te implică.** Tu spectator (sau chiar specialist în arta teatrului) nu poţi eluda o majoră şi edificatoare interogaţie : cum aş fi procedat, dacă aş fi fost în locul unuia din cei doisprezece judecători ? Aş fi pledat pentru condamnarea (cu pedeapsă capitală) a inculpatului, ori pentru achitarea lui ? Aş fi fost un servil partizan al aparenţelor (aşa cum s-au dovedit a fi unsprezece din juraţi), ori aş fi avut tăria şi înţelepciunea celui de-al doisprezecelea, răbdarea, pasiunea şi satisfacţia inegalabilă a deslusirii adevărului (fie el chiar neverosimil) ?

Şi, prin aceste dileme deloc neobişnuite, am reuşit să reamintesc, pe scurt, subiectul şi problematica celor **12 oameni furioşi,** lucrare de rezonanţă în dramaturgia americană contemporană şi în spectacologia universală, datorită, pe de-o parte, nemiloasei demascări a laşităţii şi lipsei de responsabilitate manifestată de judecătorii (mai mult sau mai puţin întîmplători) din lumea de peste ocean, iar pe de altă, pentru tăria cu care textul susţine teza necesităţii scoaterii la iveală a Adevărului, oricît de incomodă ar fi aflarea lui, oricît de multe sacrificii (minore) ne-ar cere-o aceasta. Ba mi se pare chiar necesar de observat că cele douăsprezece personaje ale piesei lui Reginald Rose nici măcar nu au nume : ele sînt desemnate prin **numere.** Poate de aceea şi atitudinea lor (iniţială) faţă de omul a cărui soartă o au în mînă nu este umană, ci mecanică, automată ; adică lipsită de îndoială, speranţă, generozitate — calităţi, care, argumentează întotdeauna prestigiul nostru.

Să nu cădem însă în greşeala considerării acestei piese drept optimiste : pentru că, dacă pînă la urmă criminalitatea juraţilor este într-adevăr stopată, aceasta s-a realizat numai în urma îndelungatei etalări a unui surplus de inteligenţă, elocinţă şi fanatism de către avocatul minoritar (mulţi dintre acuzatori cedînd, pur şi simplu, din indiferenţă şi comoditate) ; apoi, să nu uităm că, nu în toate instanţele există eroi solitari de genul celui din **12 oameni furioşi.**

În ciuda existenţei acestor premise de spectacol captivante, reprezentaţia teatrului de Comedie s-a împiedicat, în drumul ei către inima şi mintea spectatorului, de două obstacole nu chiar de ignorat (a — faptul că fiecare spectator este tentat să raporteze creaţiile celor de pe scenă la cele — memorabile ! — ale filmului american care a rulat nu o dată pe ecranele mari şi mici, ori la cele ale unui foarte bun spectacol TV mai vechi ; b — scenariul fiind scris pentru televiziune — şi avînd accente prioritar psihologice, nu dramatice — solicită mai intens fantezia regizorului de teatru), cărora li s-a adăugat unul de-a dreptul insurmontabil : o lipsă de precizare a **calităţii** dezbaterii (socială ?, filosofică ?, politică ?). Aşa se face că, deşi am apreciat strădania foarte bunului actor George Mihăiţă de-a răsturna rolul juratului-avocat (numărul 8), n-am putut trece cu vederea lipsa lui de forţă şi maturitate — calităţi indispensabile rolului ; deşi n-am rămas nepăsător în faţa miniaturilor lui Ion Lucian, Valentin Plătăreanu, Candid Stoica, Cornel Vulpe, Dan Tufaru, am perceput cu nedumerire giumbuşlucurile prestate de (alţi buni actori) Iurie Darie, Aurel Giurumia, Constantin Băltăreţu, ori isteria excesivă manifestată — mai ales înspre sfîrşit — de Silviu Stănculescu ; şi în fine, deşi piesa nu e (aşa cum am mai spus) prea generoasă cu regizorii şi scenografii (acţiunea ei desfăşurîndu-se, tot timpul, în jurul unei mese), speram că pe lîngă cele două automate de sirop (inabil executate) şi-a unei chiuvete (ascunsă privirilor multor spectatori) se mai puteau găsi, o mulţime de obiecte capabile să — declanşeze cele mai surprinzătoare (dar ulterior motivabile) acţiuni, gesturi, gînduri, conflicte ; şi se mai putea apela, deasemeni, la un ecleraj mai expresiv, selectiv.

Bogdan Ulmu

film

Paravanul

Woody Allen joacă în filmul lui Martin Ritt rolul unui om de paie — un chelner fără personalitate care îşi rotunjeşte avutul cu mărunte găinării, individ obscur înzestrat cu darul cameleonismului social, care a trăit întotdeauna hrănindu-se cu principiile altora, destul de laş pentru a fi folosit de oricine şi în orice scopuri, el nefiind în stare să vadă în angajarea lui altceva decît o afacere ca oricare alta ; din întîmplare, omului acesta i se propune să fie paravanul unui grup de scenarişti bănuiţi ca simpatizanţi comunişti, pentru ca prin el să-şi poată plasa scenariile care nu le mai sînt cumpărate, dar e de presupus că s-ar fi lăsat folosit cu aceeaşi seninătate de oricine.

Societatea americană trăieşte epoca maccarthysmului, a teroarei şi suspiciunii, a listelor negre şi comisiilor pentru cercetarea activităţii antiamericane ; oamenii sînt îndemnaţi să se spioneze reciproc, să depună mărturie unii împotriva altora pentru a-şi dovedi, chipurile, ataşamentul faţă de lumea în care trăiesc ; nu este o agresiune brutală, fizică, ci una mai subtilă, persuasivă, asupra conştiinţelor, cei care suferă în primul rînd fiind tocmai oamenii care au o conştiinţă, care au demnitate, care sînt împinşi în această atmosferă de teroare, pînă la sinucidere.

Dar, pentru a semna actul de acuzare al maccarthysmului, al unei politici îndreptate împotriva libertăţii umane, Martin Ritt nu alege un **erou prin vocaţie** ; tocmai omul de paie, fostul chelner fără personalitate este cel care, în final, chemat să depună mărturie în faţa Comisiei pentru cercetarea activităţii antiamericane, spune scîrbit : „Duceţi-vă la dracu !“. Astfel, filmul iese din condiţia unui simplu protest politic, nu mai este doar un gest de revoltă al unei conştiinţe izolate, ci un avertisment dat tuturor acelora care îşi închipuie că libertatea umană poate fi călcată în picioare.

În majoritatea lor, cei care au participat la realizarea filmului — regizor, scenarist şi actori —, au fost ei înşişi pe listele negre, au avut de suferit de pe urma maccarthysmului, dar avertismentul lor nu se adresează numai epocii, acelui moment istoric : vine o vreme, cînd pînă şi omul de rînd, omul despre care se poate bănui că şi-a vîndut pentru avantaje mărunte întreaga conştiinţă, intimidat de parada de forţă a societăţii în care trăieşte, se va ridica şi va spune : „Duceţi-vă la dracu !“. Aceşti oameni de talent, nu-şi oferă doar o tardivă şi oarecare satisfacţie, ci se dă satisfacţie însăşi demnităţii umane şi aici se recunoaşte curajul artei adevărate.

Nicolae Mateescu

televiziune

Prime impresii

● O idee generoasă a stat la baza unui film omagial. **Oamenii pămîntului** (1947—1977) — film realizat de televiziune în colaborare cu studioul „Al. Sahia“. „A privi istoria României din ultimele trei decenii prin ochii ţăranilor“, iată intenţia meritorie a realizatorilor exprimată de unul dintre ei, scriitorul Ioan Grigorescu. Ceea ce se poate spune deocamdată este că imaginile preluate din jurnalele de arhivă impresionează prin patosul lor autentic, mai mult chiar decît comentariul, uneori prea apăsat şi abundent. Zilele de atunci privite din perspectiva zilelor de astăzi capătă noi valenţe istorice, noi semnificaţii, care, în zbuciumul marilor prefaceri, păreau să se fi pierdut din memoria noastră.

● **Casa de sub arbori,** o excelentă coproducţie franco-italiană, în regia lui René Clément, susţinută de actori de primă mînă ca Frank Langella şi Faye Dunaway în rolurile principale. Un film convingător despre una dintre cele mai mari afaceri ale secolului — „furtul de creere“ — care subliniază cu vigoare arsenalul diabolic al unor „organizaţii“ folosit pentru a prinde în plasa lor de păianjen savanţii altor ţări şi a-i pune în lanţurile unor interese murdare, înrobindu-i. Faptul că de data aceasta nu reuşesc ţine mai mult de sentimentalismul autorilor filmului decît de realitatea propriu-zisă.

● Am văzut emisiunea, **Tineretul Capitalei,** marţi 12 martie, pe programul 2, de la 21,30 la 22. O emisiune variată, ambiţioasă din acest punct de vedere, în care însă s-a stat şi s-a vorbit prea mult, renunţîndu-se prea uşor la calităţile specifice, de imagine, pe care le presupune exploatarea inteligentă a aparatului de luat vederi, în favoarea microfonului filmat cu obstinaţie între cei doi (niciodată mai mulţi !) interlocutori. ● **Creatorul şi epoca sa.** De data aceasta, în emisiunea realizată de Victor Crăciun, am avut bucuria să-l vedem şi să-l ascultăm pe poetul, istoricul literar şi folcloristul Ovidiu Papadima, un eminent slujitor al culturii româneşti de-a lungul a 54 de ani de literatură publicată. Vorbind convingător despre destinul său şi al celor pe care i-a cunoscut şi iubit, între care George Călinescu („îi sînt recunoscător şi azi pentru impulsurile pe care mi le-a dat mie, ca istoric literar“) profesorul Ovidiu Papadima a ilustrat cît se poate de convingător titlul emisiunii. Mai puţin ne-au plăcut unele intervenţii ale realizatorului de genul : „Uneori este bine să începem chiar cu începutul... Eu ştiu că sînteţi născut, **mi se pare** (s.n.), în Dobrogea... N-aţi observat că şi stilul poeziei dumneavoastră este mai liric ?“ etc. ● Prin rubrica de şah duminicală, revista „Tribuna“ a lansat un concurs de dezlegări de probleme şahiste.

Iulian Neacşu

morților

terminînd cu biserica del Redentore în milurile ce înghițiseră pădurile din jurul Veneției și le făcuse cărbuni, dincolo de stîlpii Cadorei pe care era clădit fragilul oraș cu lespezile lui curate, cu acea marmură ușoară, cu toate edificiile împodobite, cu Campanila sonoră din care băteau clopote lovite cu ciocane de bronz minuite de niște sfinți rotitori ce puneau în mișcare mașinării subtile. Și toate minunile născute din carierele de piatră ale Istriei, **callii și campii** golași pe care se stingea mierea soarelui pe la patru după amiază, prin martie, cu fundamentele secrete care erau ca niște păduri ale mării, rezistînd vremii și eroziunii, **o Veneție care fusese** și dispărea în fundul secret al lagunei și era înghițită de o moarte lentă, șireată care păstra totul pentru a fi reinventat vreodată pentru alte personaje și pentru un alt timp...

Veneția ducală, Veneția leneșă, bolnăvicioasă, Veneția norilor scîrocali ai lui Giambattista Tiepolo, Veneția magică a fecioarelor cu fețele ca perlele, Veneția întunecatului sînge al morților de pe mare care chemau din apele fugare, mereu cîntătoare, ca sirenele.

La sărbătoarea Redentore, Cristo Hrisoverghi îl chemase, spre seară, la San Marco, acolo unde fuseseră pe vremuri cele patru figuri, Fluviile cu care Galla Placidia ornase palatul de la Ravenna. Laguna fumega într-un fum verde, cum se iscă în orașul Dogilor de cîte ori lumina o părăsește într-o zi de vară cu ploi nesfîrșite ce ciuruie acoperișurile și oprește sborul porumbeilor care se aciuiază sub cortilurile de piatră ale galeriilor Ducalelor, torcînd amoros. Piața era spălată de valurile care treceau scundul dig de piatră și în balconul de alabastru se ivise un băiat de patruzprezece ani, îmbrăcat în hlamidă albă, cu două luminări aprinse în mînă pe care le așezase în fața Madonei de Mozaic. Din campaniă se auzise bătaia unui ceas de seară, jos treceau grupuri de oameni cu steagurile corporațiilor, fîșnind umezite în răcoarea serii. Un ultim foc al soarelui ce se scufunda în lagună ca mumia arzătoare a hoației împărătese ce-și lăsase chipul pe vase de aur, cu ochii ei imensi și sprincene arcuite, cum o știm din tablourile lui Nicolo Rondinelli. Era ora cînd în jurul altarului de la Parenzo se celebra imperiul aripilor, misterul paserei, ultimul ritual bizantin al Veneției, cînd în aer se aruncau porumbei și vulturi captivi ce osteneau leneș după cîteva sbateri deprinși cu prizonieratul lor aurit și sacru. Un viscol de clopote îi astupase urechile mai devreme, acum bronzul lovit cu tandrețe avea parcă o catifea dulce și semăna cu zumzetul unor albine. Feeria crepusculului se termina ca totdeauna cu un **Ave Maria** unanim, isbucnit mai întîi din bisericile apropiate, strînse parcă laolaltă de o mînă nevăzută pentru a vesti lumii Sărbătoarea morților. Cele mai frumoase glasuri ale Veneției se ridicau sub cerul schimbător al acelui amurg.

— Cred că mergem la Torcello, îi spusese Hrisoverghi, acolo-i place Lucreziei la începutul verii și mai ales să sosim noaptea, cînd toată insula este plină de luminile miilor de luminări aprinse pe morminte. Cunoști Torcello ?

— Nu, mărturisise Hrisant, deodată miniosă că nu avusese această curiozitate care l-ar fi scutit probabil de ironiile femeii pe care le ghicea dacă ținea seama de acea primire cînd se amuzase că arăta ca un ciine.

Își privise pe furiș costumul comandat la Viena, o redingotă completată cu Vatermörder, un guler înalt, cu virfuri ascuțite, cu o cravată vînătă pe care o înnodase după cerința manualelor ce circulau în oraș în saloanele ducilor și principilor. Înfiipse în ea un ac de aur care închipuia un vultur străpuns de o săgeată, simbol enigmatic cu care, de la sosirea sa o intrigase pe Herula Lucrezia Vimercatti. Ea nu întrebase nimic din bună creștere, spre enervarea lui Hrisant Hrisoscelu care abia aștepta să-i dea o explicație. Pantalonii lipiți de pulpe, pentru care făcuse cîteva probe, îi acopereau incălțările suple, din piele bine argăsită. De cîte ori se privea în oglindă își aducea aminte de ridicola costumație orientală pe care trebuia s-o adopte orideciteori se întorcea în țară și i se părea că ceva îl îngroapă în acest mormînt strălucitor al Veneției din care nu ar mai fi plecat, cu lumea aceea amestecată, ciudată, evropenească în care nu se vorbea grecește, turcește și rusește.

Noaptea căzuse de-a binelea, orașul era luat în stăpînire de cortegiile ce plecau spre insule în bărcile lor lungi sau rotunde, dromoane bizantine, nave ce serveau numai la ceremonii, scoase din subsolurile palatelor, reparate în grabă și date la apă, galere venețiene rămase prin muzee, dar și ele folosind în asemenea împrejurări, pline acum de lanterne și de pinze strînse în jurul catargelor pe care spînzurau schelete și capete de mort, după gustul macabru al localnicilor în acea noapte a Redentorelui, feluci maure, suple, înguste gata să se răstoarne la cea mai mică creștere a valurilor, **galease** fracese cu cîte nouă rînduri de oameni la rame, trăgînd după sistemul **alla scaloccia**, totul într-un amestec multicolor luminat de facle și fanale, un amestec de voci de bărbați care cîntau sau se strigau de pe o punte pe alta, unii desbrăcați pînă la mijloc ca vechii robi, prefăcîndu-se că repară velele, cu peruci ce le acopereau părul adevărat pentru a revela niște capete tunse chilug precum condamnații de odinioară, cu semnul înfierării desenat pe frunte. Cei cu un smoc de păr și el trucat la măsluitorii din teatrele venete, machiori și șarlatani de ocazie, purtau în jurul șoldurilor cearșafuri de in roșii, verzi sau albastre, la culoarea galerelor pe care serveau. Peste umeri, cei care nu răbdau umezeala nopții abia începute, țineau un caftan și pe cap o beretă roșie și așa-numita **gabbano,** o manta lungă de postav aspru și ieftin, și ele scoase din magaziile teatrelor. Între uriașele corăbii se învirteau descumpănite de mișcarea valurilor iscate de înghesuiala din jur, **acaccliie,** joase la apă, cu prova rotunjită, cu vele patrate sau triunghiulare, construite la Veneția în secolul al XIII-lea ca și **toridele,** mai mici decît primele, cu fundul plat, o singură punte și cu un catarg, corăbioare pentru sfinți, cum se putea vedea pe pereții lui San Marc pe mozaicuri. Convoiul era încheiat de cîteva vase mari de tipul **Rocheforte,** din cele ce fuseseră navlosite la Veneția și la Genova de către un Ludovic pentru transportul cavalerilor în cea de-a noua cruciadă, nave de expediție cu corpuri greoaie, cu prova și pupa ridicate și etrava verticală, încărcate de suprastructuri, făloase, închipuite, lustruite, cu etambolul perpendicular pe chilă, cu castele de observație, numite în alte locuri și **cuib de corb,** cuiburi împodobite cu sculpturi de lemn ; tritoni sau sirene, cu cele două punți despărțite de spații apărate, numite **paradisuri** și unde se așezase încă de pe acum trufia princiară reprezentată de recile personaje cu care Hrisant Hrisoscelu începuse să se deprindă la reuniunile din iarna trecută ,pline de petreceri și mese nesfîrșite. Corabii de pelerini încărcate cu preoți și călugări sosiți cine știe de unde purtînd coroane de flori în jurul gîtului și învirtind la nesfîrșit mătăniile, așezați pe bănci negeluite, dar roase de atîtea funduri pe care le suportaseră, **sabordiere** pentru transportul cailor de călărit pentru că după serbare, Hrisant Hrisoscelu aflase că era invitat de către soțul

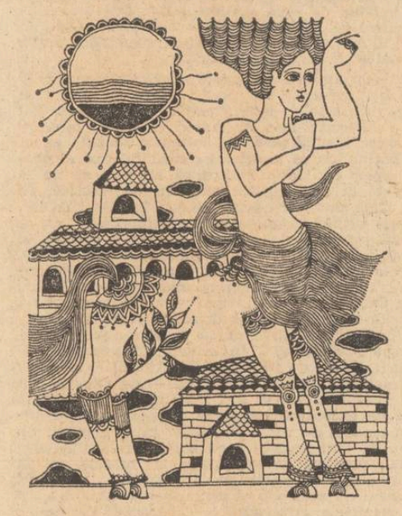

Desen de Sabin Ștefănuță

Herulei Lucrezia Vimercatti la o vinătoare, asta și explica de ce ea sosea singură, soțul plecînd înainte pentru a pregăti hăitașii și cîinii. Dinspre mare sosea o uriașă navă în jurul căreia roiau ca niște delfini, **panfilii și brigantine,** încărcate cu o lume veselă și cîntătoare. În apa tremurătoare, luminile șovăitoare ale faclelor roșii, galbene și chiar verzi din pricina pucioasei folosite, care făcea să explodeze artificii, cădeau bărbați beți, iute pescuiți și trași în bărci. Vele triunghiulare arabe minau mai iute unele echipaje ce le foloseau cu îndeminare, strecurîndu-se ca niște știuci. Pirați încă neimbarcați, cu postav negru peste ochi și cap de mort la pălării se grăbeau spre punțile de lemn, alunecoase și primejdioase ce lăsau să scape pe cîte un imprudent. Scări de frînghie ridicau lăzi la bord, încărcate cu curmale și botoase sticle îngropate în rafie împletită, pline de un vin negru sau amărui de culoarea cerii vechi...

Herula Lucrezia Vimercatti sosise. Cu acea plină de cruzime atenție, Hristo o zărise într-un **Tonneau** tras de doi cai mărunți ce se opriseră la marginea pieței aglomerate și căuta în mulțime chipul lui Cristo Hrisoverghi. Birjarul conducea la pas, prudent. În spate, o servitoare tînără păzea un coș de bagaje pe care sta așezată privind ametită mulțimea din jur. Lucrezia era îmbrăcată cu o jachetă peste o fustă de catifea, cu o tocă de lutru, acoperindu-i părul roșu al perucii, parcă ghicind că așa o place el mai mult. Mîinile și le virise într-un manșon în care — avea să bage de seamă asta mai tîrziu — își ascundea un săculeț de crocodil, plin de flacoane, parfumuri și carnete vieneze, cum se purta în epoca aceea. O cuvertură de Tibet îi acoperea picioarele pentru a nu simți umezeala nopții începute.

Îi recunoscu și le făcu un semn cu mîna.

— O, iată-te, îi spuse, adresîndu-i-se lui Hrisant Hrisoscelu, care își scosese jobenul de mătase și-i sărutase mîna după moda evropenească. Nu mai ai aerul de ciine plouat din seara aceea. De fapt, de ce-ai plecat atunci ? Ți-am spus ceva neplăcut ?

Ridea, în ochi i se citea un amestec de batjocură și de promisiune tandră, dacă i-ar fi plăcut vreodată. Adolescentul care aprinsese luminările în cinstea Mariei din Campanilă se retrăgea acum în bătaia clopotelor. Hrisant îi văzu chipul palid de copil crescut în mînăstiri. Lumina săracă a luminărilor tremurătoare îl prefăcuse într-un mucenic ce intra în ziduri.

— Știi unde mergem, nu ? Cristo ți-a vorbit de vinătoare ? Sper că ai un costum și o pușcă, dacă nu două, cum se obișnuiește...

Le avea. Bagajul — și-al lui și-al verișorului ei — fusese încărcat de mult pe acel vas roșu ca purpura care se legăna ușor lîngă cheiul de piatră.

— Ești cam tăcut, spusese ea, privindu-l pentru prima oară.

Era greu să reziști unei asemenea cercetări ce semăna cu prețăluirea unui obiect.

— Ascult, este cu totul altceva, scrîșnise Hrisant și-i înfruntă privirea cu ochii lui ușor asimetrici care-l făceau frumos și agresiv. De sub bordul scurt al jobenului îi scăpase o șuviță de păr, aurie.

— Ce-ai făcut toată iarna ? îl mai întrebă femeia, jucîndu-se cu o brățară și privind la vizitiul care descărca bagajele cu servitoarea ei. Acesta avea un capușon cu zurgălăi care sunau lin la cea mai mică mișcare. Îi întindea cu atenție niște lumînări lungi fetei, acele **mocoletti** ce aveau să țină loc de confetti cînd începea ceremonia sinistră a stingerii reciproce a feștilelor.

— Te-am așteptat, îi răspunse simplu, tutuind-o după obiceiul grecesc.

Cristo le arătă scările pe care trebuiau să urce. De pe punțea aglomerată se auzeau vocile unor femei care strigau la cei rămași pe cheiul de piatră. Hamalii urcau bagajele cu scripeți și în învălmășala aceea, Herula Lucrezia Vimercatti nu-i mai răspunse.

Cînd Veneția rămăsese în urmă cu luminile ei, cu acea rugă murmurată și cu cororile înăbușite de depărtarea ce creștea și lumea amestecată începu să vorbească aproape în șoaptă, o privi. Lumina fanalelor o arăta, nevie, rece, ferindu-și fața de frigul lagunei. Jos, undeva în apă, se auzeau lopețile celorlalte ambarcațiuni mai mici, careva cînta un **Imn pentru fecioară.** Ieșiseră la larg și tot acel cortegiu se transformă într-un **Triumf al Morții.** Corăbierii stăteau nemișcați la bord, toate faclele fuseseră stinse în apa sărată a mării, cuprinsă de o ciudată liniște în care cosmarul nocturn ce avea să înceapă trebuia să se desfășoare cu complicitatea tacită a unei nopți neobișnuit de liniștite. Despre **moralitățile italiene,** cortegiile carnavalești descriind Moartea cu toate bunătățile sale, Hrisant știa ceva din cărțile citite în lunga lui recluziune din tinerețe, dar, ciudat lucru, Sărbătoarea Redentore începea cu o teribilă rumoare înfricoșată, cu strigătele iute amuțite ale femeilor ce se simțeau deodată singure în feluci sau corăbii în prezența uriașei tăceri a mării din jur. Orice relief se pierduse, Veneția nu mai era, ultimele sale lumini fuseseră și ele înghițite de ape, se aflau undeva în larg, într-un ținut neprecis și toate acele corăbii se opriseră în întuneric, nemișcate, într-un abia simțit tangaj. Mirosea a mare și a plante putrezite, indicibilul miros al largului, cu ceva sărat și cu un iz de iod și de apă pulverizată ce se lipește de obraz ca o ceață pe care o ștergi și ea revine și-ți intră în singe prin pori. Hrisant Hrisoscelu voia s-o vadă pe Herula Lucrezia, o știa undeva pe punte, stînd încremenită cu fața spre un orizont numai de ea văzut. Abia se zăreau stelele și ele acoperite de fîșiile pline de abur ale nopții și nimeni nu spunea nimic și toți tăceau, poate citeva sute de oameni așteptînd ceva ce știau și el nu știa, dar care trebuie să fi fost înfricoșător din moment ce le stîrnea atîta groază. Și minutele se scurgeau în acea tăcere și nimic nu se întîmpla. „Ești aici ?" ar fi vrut să întrebe, dar rușinea îi ținu gura încleștată. Cu voința celor îndrăgostiți privi înspre locul unde ghicea că se află femeia, siluetă neagră în neagra noapte, nu știută, ghicită, acolo, sus, undeva, sub un catarg, lîngă alte siluete, aproape și foarte departe de el în același timp, gata să plece pe mare sau să fie răpită de un demon al acelei nopți fantastice.

Și-atunci dinspre portul din care plecaseră, parcă isbucnind din apele lagunei se auzîră înfundat, mai întîi niște clopote dogite, încărcate parcă cu alge și bătute cu fier peste care se puseseră bandaje de cîrpe, acel sunet prevestitor al morții pe care-l aud cu adevărat numai cei ce sunt cuprinși de presentimentul sfîrșitului, Dangătul îndepărtat și răgușit al Veneției nu mai avea acea acuratețe a sunetului auzit mai devreme, la amurg cînd băiatul de patruzprezece ani se ștersese în zidurile Campanilei după ce dăduse foc celor două luminări pentru Fecioara Maria, nu mai semăna cu zumzetul de albine, avea ceva straniu și, din adîncuri, în mod ciudat, se ivîră lumini ca și cînd acel cimitir de apă se pregătea de o imensă resurecție a înecaților. Înotători, cum avea să afle mai tîrziu, purtau talgere cu fosfor care păreau lanternele celor ce muriseră pe mare, o lumină metalică, ostenită, mereu dispărînd și ivindu-se din scurtele valuri ce mișcau apele în jurul corăbiilor și bărcilor. Și dangătul clopotelor crescuse ca un urlet, ca o furtună și isbea urechile celor aflați în larg și parcă din străfunduri se ridicau acum zidurile uriașe ale unei catedrale ce semăna cu biserica Redentore, dedicată răposaților și undeva, într-un amfiteatru închipuit pe ape răsări un altar cu mii de luminări aprinse, iluzie a nopții, dar pentru el o insuportabilă realitate, ca și cînd marea scotea acum la suprafață o catedrală făcută din pereți de aer prin care se vedeau altare din piatră și imnuri acatiste însuflețite. Din gurile nevăzutelor ființi ale adîncurilor isbucni lumina unor oreficii ce închipuiau izbucniri artizicești, adevărate geizere argintii, înfricoșetoare ce devorau întunericul și în acea lumină zărîră gondolele tragice ce se îndreptau spre San Michele, insula morților creștini ce trebuiau depuși în acea noapte, cortegii tragice, cu cosciuge acoperite de flori, în mormane uriașe, omagii aduse răposaților de rang la sărbătoarea Redentore cînd se evocau cele 40 000 de victime ale **Sagrei peste.** Cineva striga cu un glas profund deasupra mării în latinește : **hodie mihi cras tibi** și de undeva i se răspundea peste ape : **memento vivere** pentru ca alt glas să curme pe cel dintîi, cu teribilul avertisment : **memento mori.** Și-atunci de pe un catarg care nu se deslușea din întunericul dens pentru că luminile iar se stinseseră, în jur răminînd numai catedrala de aer care semăna cu San Marc (și el o copie a bisericii Sfinților Apostoli de la Bizanț) din care nu se mai vedea acum decît altarul ca un **pala d'oro,** ornamentat cu email cloasonat și pietre prețioase. Peste ape se revarsă un stol de serafimi cu zece aripi, numărul sacru al creștinilor, numărul decalogului plutind lent și căzînd în valuri cu un fîșiit teribil. Pe urmă totul fu acoperit de către vestirea unor goarne teribile, anunțînd lumii nepăsătoare, preocupate de plăceri și vicii că începe sărbătoarea morților. Și din turnurile nevăzute ale dromoanelor și galeaselor sburară lemuri, morminte ce păreau de piatră și explodau în întuneric, aruncînd schelete și oase rătăcite, iute înghițite de mîlul negru și umid de dedesubt, o adevărată răscoală a cimitirelor mării din care isbucneau, de asemenea, într-o chermeză veselă, lapidarii și osuare într-un răcnet unanim al celor din jur ce se tînguiau la vederea acelui spectacol fantomatic ce-i învăța cu prezența neîntreruptă a morții. Un vaier în care se distingeau strigăte de copii înecați, copite de cai ce băteau în tavanul cerului, alergînd cu capetele în jos și cu copitele pe acel pămînt al nevăzutului, un cor funebru tinguitor și, în sfîrșit, plutirea pe gondolele ascunse de întuneric a unor capele funebre în care se aprindeau acum luminări și la capătul lor pluteau în giulgiuri albe, fantomele nenumite ale morților nenumiți. Într-un front nevăzut, un semicerc descris de corăbiile aflate pe mare se producea acum un asalt al celor uciși pe apă asupra celor vii din feluci și brigantine, aflați la îndemîna morții, spre groaza prefăcută a actorilor amestecați printre cei naivi ce nu mai participaseră încă la o astfel de bătălie. O agresiune teribilă îi sufoca pe cei din micile **tritonii** și femeile leșinau. În aer sburau schelete cu coase pe umeri, plutind miraculos printre atîtea catarge nevăzute, umplînd aerul de prezența Morții necruțătoare. Se auzeau țipete ca ale sugrumaților din temnițe și marșul Marilor Vinători ce culegeau viața și apa însăși începuse să miroasă a putrefacție se aflau într-o baltă stătută unde se așezaseră cumpliți arhangheli secerători. Din adîncuri înaintau acum putregaiurile marine, și ele niște plante canceroase în erecție vegetală, proliferînd amenințător sub botul rotund al felucilor și voind parcă să înghită toată acea suflare înfricoșată. Pe un catarg se scurgea într-o clepsidră uriașă nisipul timpului răsturnat în vasul transparent cu un fîșiit de rozătoare uriașă ce ciuruia urechile celor ce asistau la amarnica bufonerie. Pe mare, trecînd pe rotile sau pe patine alergau acum **Vanitățile,** niște marionete femei cu părul roșu ca peruca Herulei Lucrezia Vimercatti și el înțelese abia acum ce trebuia să-i spună acel păr fals văzut pentru prima oară lîngă fintina din fața bisericii **Santa Maria della Salute,** dar tăcu, nu spuse nimic, nici măcar nu o privi deși ea întorsese puțin obrazul, atît cît să-l privească, dar să-i ghicească surîsul de pe buze. Un preot ridicat în picioare se răstea spre larg, ascultat de către corăbieri cu cuvintele vechi pe care cardinalul Oliva le citea zilnic pe un sipet sculptat în formă de mormînt : **Memorare novissima tua et in aeternum non peccabis.** Începuseră acum funerariile princiare ale celor uciși de eternitatea mării, convoaiele plecate spre San Michele se desprinseră de grosul cortegiului general care deschidea o poartă în acel amfiteatru nevăzut al nopții încărcate de ideea morții. Corurile se îndepărtau și pînă la ei se simțea mirosul funebru de luminare stinsă, de ceară topită, de putreziciune a adîncurilor și rămînea numai puritatea sărată a largului, acel gust amar, indicibil al mării. **Vanitățile** alergau și ele undeva sub zarea neagră cu rochiile multicolore, cîrpite, cu trenele vinate de lături ce le scufundau una cîte una în adîncuri, într-o hăcuire secretă, însoțită de strigăte de spaimă. Deasupra se auzi iar o sbatere de aripi ale unor schelete sburătoare care alergau de pe un catarg pe altul, **mașini teatrale** în care se aflau adevărații acrobați ai serbării, rămînînd anonimi, dincolo de masca nopții necruțătoare. Pluteau și se aruncau în goluri, erau agățați cu cîngi nevăzute din nevăzutul mării și iar proiectați pe acel cer funebru pe care pluteau acum fantomele de siliciu aprins, niște uriașe personaje feroce, vinînd și ele ceva ce se afla deasupra mării. Tangajul corăbiilor scăzuse și vîntul sărat și iute al largului se ițise ușor pentru că de undeva soseau zorile, lăsînd pe ape un polen spectral, translucid, o fosforescență vană. O tristețe surdă plutea pe mare. Siluete gigantice se topiseră în lumina indecisă, giulgiurile nu mai străluceau, turnurile corăbiilor, acele **cuiburi de corb** se deslușeau, puțin cîte puțin, în picla dimineții ce se instaura pe apă. Sdrențe de smeie ce folosiseră la ciudata mascara atîrnau printre catarge. Acel balamuc nocturn își arăta spatele nestrălucitor, ațele cu care totul fusese mințit. Panourile și paravanele erau retrase, ridicate cu scripeți pe punțile scenelor ce stătuseră pînă atunci în întunericul prielnic și oamenii ce fuseseră, astfel, amăgiți vrură cu toții să facă ceva, să strige, să îndepărteze acele bube luminoase ale fanalelor ce pluteau pe mare ca să îndepărteze cosmarul, dar nu reușiră să facă nimic decît să privească pustiul verde al mării peste care lumina așeza covorul său triumfător...

MARA NICOARĂ

Rostul tău pe lume

Alchimiștii se închideau în baloane de săpun
Și extrăgeau aur din fluturi și albăstrele
Mulți se aruncă în adîncul oglinzilor
Unde zac corăbii scufundate.
Eu nu vreau bogății și purpura gloriei
Nu vreau cu o mașină din platină să
călătoresc prin țări depărtate
Vreau să pășesc desculță prin țărina care
mă cunoaște
Să sap, să cosesc iarba și ea să cadă
Împrăștiind în pămîntul gras mii de semințe
de iarbă.
Să clădesc într-o casă fagurul zilelor.
Este greu să înveți alfabetul fericirii :
Să te bucuri că ești floare și faci semințe.

Satul

Este copt lanul de grîu, este mina mea
înflorită
Satul pe deal este foarte aproape de stele
În fiecare stea sînt turme numeroase
Ninge cu miei pe cîmpie
Carele fluturilor au roți din floarea soarelui
Ele transportă
Copiii dintr-un secol în altul
Satul este un pom verde în mijlocul
universului
Sufletul meu crește pe creangă, alb
porumbel.

Porumbul

Sub un prun înflorit doarme bunicul meu
Cel mai bun secerător din șapte sate
Eu am urmat școli, vorbesc latinește,
Dar mi-a rămas sufletul pe dealurile
inmiresmate.

Era un porumb ca o oaste de fete pe cîmp,
Noaptea se cocea lumina stelelor.
Cînd mă plimb prin biblioteci cu file din
argilă,
De cai păscînd îmi este dor.

Fiecare crește flori unde poate
Să scriem mai multe cărți, iubiți poeți.
Sufletul să vă bată alături de holdele coapte,
Cît o inimă de români aveți.

EMILIA CĂLDĂRARU

Numai aici!

Numai aici
Vechimile sună în noi
Cu gravitatea unor corale
Numai aici
Virilitatea piraielor,
Oglindind pletoase exoduri de zimbri,
Feciorelnica ondulare-a colinelor,
Cumpănind candide, mioritice, transhumanțe;
Numai aici
Fintinile ridică spre cer ulcioare grele
De lacrima lină-a pămîntului,
Stîlpii de case horesc nesfîrșit
Încinși cu briul viței împletite,
Troițele de fum pecetluiesc arhaic,
Lîngă răscruci, hotare și privelești;
Numai aici
Ninsoarea-nmiresmată-a salcîmului
Și nerostitele doruri
Se leagănă-n larguri de vînt;
Numai aici
Testamentul de patimă-al unui Manole
Definind înzidirile,
Frunzarele de fosnet, tăinuind
Umbră nimbată de fețe-voievozi,
În galop pe cai aripați;
Și doinele, înduioșîndu-se matern
La plînsul de dragoste și adorație
Al fetei de floare în poarta sărutului;
Numai aici
Pămîntul alunecat din datini,
Căruia plugușorul copilăriei noastre
Îi binecuvîntă belșugul
La fiece capăt de an;
Mucenicia tandră a tinereții noastre,
Sub ploi vijelioase ori sfiicioase lune;
Numai aici
Și virsta noastră gravă,
Cînd ființe ne sîntem demiurgii,
Cînd gesturile noastre împlinite
Sînt pledoarii fecunde
De viață și de țară;
Numai aici
Cînd coborîm în noi
Spre căruntețe demnă și-nțeleaptă
Aflăm cu bunăvoie că mîinile noastre
Au prietesugul adînc al tuturor lucrurilor;
Numai aici
Cînd coborîm în glie
Aflăm că sîntem semințele zilei de mîine
Ale acestui tărîm
Numai aici. La noi.

radio

r

Diverse

● De la probleme majore la amănunte necesare sau pur și simplu anecdotice, de la dezbateri grave cu adînci rezonanțe, implicații în viața noastră pînă la „Noapte bună, copii!", radioul acoperă un spațiu confundabil cu însăși viața. Pentru a asculta o emisiune (sau mai multe emisiuni) nu trebuie să ai o anume dispoziție, nu trebuie să-ți fie teamă că odată așezat lîngă aparat nu te vei mai putea ridica. Poți avea treabă, o poți face, poți să te pregătești pentru plecare, poți întreține o conversație ceea ce va fi de ascultat îți va atrage atenția. Există dimineața o astfel de emisiune, o emisiune continuă de patru ore, o emisiune făcută anume parcă pentru a te pune în rezonanță cu trepidațiile vieții, o emisiune în care știrile, muzică, radio-reportajele, informații utile, informații pitorești, și din nou muzică, ora exactă spre potrivirea ceasurilor dereglate pe timpul nopții, informații pe care le ții minte, timpul probabil pe care-l verifici uitîndu-te afară, informații pe care nu le ții minte, totul este prezentat fără complexe, adică într-un stil vecin cu causeria plăcută. O mențiune specială merită desigur Ion Ghițulescu.

● Ce s-a întîmplat la Verona? La Verona s-a întîmplat ceea ce în mod firesc se petrece cu un om normal: *singurătatea pe alte meleaguri.* Povestea Vioricăi de 28, de ani măritată mai puțin de o lună cu un italian de 50, romantic, galant aici, la noi, sărac și amator de poker acolo a stîrnit în rîndul ascultătoarelor radiomagazinului ce le este dedicat un viu interes. Scrisorile trimise transformîndu-se adesea în sincere și emoționante mărturii despre prezența dorului și a iubirii pentru meleagurile românești.

● 37% din timp omul și-l petrece pentru (sau în) somn, 38% pentru muncă, 10% pentru mese, 7% pentru transport, 9% în schimb și-l cheltuie fără rost. Concluziile: cheltuim mai mult decît avem ,ce-om fi făcînd noi cu 9% din timpul pe care-l avem la dispoziție?

● Păcatul de a fi ridicol. „Unda veselă", din ce în ce mai bună în ultima vreme, a adunat sub acest generic texte (bune) pe care le-a dramatizat, din Teodor Mazilu, N. Tăutu, D. Solomon. Deși bine prinse cu acul fin al ironiei sau al șarjei vietățile prezentate se mai pot găsi și în aer liber.

● Dovadă : birocrația îmbrăcată în halat alb de la cooperativa „Artă și precizie", așa cum ne-a arătat-o Ion Osenciuc în a sa cronică de cartier. E-o adevărată „artă" și birocrația.

● Teatrul serial de la 17.30 a avut un moment de virf: dramatizarea romanului lui Liviu Rebreanu „Răscoala". Inițiativă lăudabilă, eforturi considerabile. Consecventă în preocuparea sa de a dramatiza romane din literatura clasică sau contemporană, radioul și-a invitat ascultătorii la „punerea în scenă" a unui roman de ecou:„ Niște țărani" de Dinu Săraru.

● Capricioasă, ca zilele lui april, muzica ușoară continuă să se zbată între grandoare și mizerie. Ascultați din curiozitate o singură emisiune de acest gen și vă veți da seama cîte eforturi inutile se consumă pentru a alterna o piesă bună cu una foarte slabă. Există un mister în lucruri!

Constantin Stan

plastică

p

Tematică și măiestrie

În destule articole publicate în cadrul acestei rubrici am avut prilejul să afirm că principala carență a mai multor expoziții colective de pictură, organizate în ultima vreme, a constat în incapacitatea lor de a constitui, dintr-un ansamblu de lucrări diferit, imagini elocvente asupra fazei creatoare traversată, în acele momente, de fiecare artist, în parte. În general expozițiile tematice ne-au oferit produse care păreau a merge, pe planul tehnicii și mijloacelor, în paralel cu ceea ce știam că este specific pentru un artist și cu ceea ce intuiam, în urma analizei evoluției anterioare, că s-ar putea afla în atelierul său. Faptul acesta a fost cu atît mai evident în expozițiile care au avut un net caracter tematic sau pentru care s-au selecționat lucrări în virtutea unor criterii bine definite. Din dorința de a fi prezenți, unii artiști, printre care o parte de prim plan, au trimis în fața juriilor lucrări care nu reprezentau grăitor momentul dezbaterii interioare asupra actului creator. Rezultatul a fost, întotdeauna, în ce privește expozițiile, un ansamblu mozaicat, de pe urma studiului căruia îți puteai face cu dificultate o imagine asupra a ceea ce se întîmplă, atît pe plan ideatic cît și pe planul tehnicilor ca atare, în pictura contemporană.

Iată, o expoziție în care lucrurile stau altfel ! **Momentul dezbaterii** despre care vorbeam pare a fi de data aceasta bine surprins și faptul ni-l ilustrează tocmai dezinvoltura cu care mulți artiști abordează o tematică precisă fără a ne da nici un moment senzația de contrafacere. Este limpede, pentru oricine vizitează expoziția din sălile Palatului Republicii Socialiste România, că o reflecție continuă asupra modalităților celor mai proprii de legare a artei de realitatea imediată și de punere a lor în corelație cu o dimensiune istorică a prezentului, a avut drept rezultat o precizare a disponibilităților, fiecărui artist. Organicizarea tematicii a fost, firește, corolarul unui proces de adecvare a tehnicilor artistice, a măiestriei am putea spune. Ar fi poate exagerat să extragem, pornind de aici, judecăți cu valoare generalizatoare și să încercăm să vedem în fiecare lucrare din expoziție o mostră în întregime relevantă pentru ceea ce creează actualmente fiecare expozant : o operă, este în globalitatea ei oricum, totdeauna mai complexă decît lasă să se vadă o parte din ea sau un fragment. Dar cînd partea, fragmentul, oferă o imagine elocventă asupra eforturi general de concepție, el devine reprezentativ pentru întreaga creație a artistului. Multe dintre lucrările de la Muzeul de artă al Republicii Socialiste România merită a fi privite din acest punct de vedere, așa cum vom face în numărul viitor.

Grigore Arbore

• **Festivalul național „Cîntarea României". Faza municipală — pictură.**

muzică

m

Concertele pentru clavire

Anticipînd întîlnirea orchestrei „Gewandthaus" din Leipzig care ne va oferi duminică 3 și luni 4 aprilie cîteva concerte brandemburgice, miercuri 30 martie a avut loc la Sala Mică o adevărată sărbătoare muzicală : o seară a „Concertelor pentru clavire" de Bach. Sub conducerea muzicală a lui **Anatol Vieru,** care a ales dintre cele 13 lucrări pentru unul sau mai multe clavire patru dintre dovezile creării de către Bach a fecundei forme care s-a dovedit a fi concertul pentru pian, seara s-a desfășurat pe linia unui echilibru desăvîrșit. De altfel, acest echilibru este prima condiție cerută de sistematicul părinte al polifoniei și armoniei moderne, dovedindu-se, în cazul de față, mai cu seamă în dozarea opoziției timbrelor.

Orchestra de cameră, alcătuită din cîțiva tineri de valoare ai filarmonicii, a știut să epuizeze toate resursele materiei muzicale, tratînd acompaniamentul ca pe o voce distinctă, glorificînd ritmul și subliniind contrapunctul cu o vitalitate și claritate de orgă. Conlucrarea cu soliștii a decurs pe același plan al înțelegerii polifonice : vocea mai cantabilă a clavecinului (Nicolae Licaret) și cea foarte sobră, categorică, a pianului (Șerban Soreanu) — cu timbrul deosebit al marimbafoanelor (Nicolae Albulescu și Florin Diaconescu) sau al orgii electronice (Iosif Sava), au alcătuit pînă la urmă un organism complex, solicitat în fiecare fibră a structurii sale — deosebindu-se astfel clar de amalgamul unor „concerti grossi".

Temele părților a doua, cantilene acompaniate cu o ploaie de pizzicatte, au adus acea atmosferă de reculegere uniformă, lipsită de capriciu, care ne îndeamnă să ascultăm Bach pentru vindecare sufletească ; am remarcat îndeosebi răspunsurile la clavecin și pian din Concertul în do minor, prin care Nicolae Licaret și Șerban Soreanu au împletit atît de intens simțirea cu plăcerea intelectuală a polifoniei. De altfel tema puțin mirată, de întrebare pusă vieții, a primei părți — și finalul ritmic, foarte vioi, s-au structurat pe același fel de răspunsuri. Mai vizibilă a devenit împletirea vocilor în Concertul pentru 3 clavire în re minor, unde unisonurile în contrast cu suprapunerile polifonice, trecînd și prin seninătatea părții a II-a, „alla Siciliana" spre fugato-ul voios din final, au încununat echilibrul pe care-l remarcam.

Datorită pătrunzătoarei conduceri muzicale, nici în Concertul în la minor pentru 4 clavire complexitatea nu a dus la lipsă de finețe, deși uneori motivele primăvăratice, repetate cu diferențiere de nuanțe, păreau amenințate de o ușoară instabilitate ritmică. Asemenea seri, menite să aducă bucurie și împăcare, se cer păstrate dincolo de aplauze într-o mai lungă lumină a amintirii.

Grete Tartler

colocviile «luceafărului»

În pregătirea

conferinței naționale a scriitorilor

Aspirațiile personajului contemporan

Nu ne vom referi, în cele ce urmează, decît la eroii literari care, nutrind adînci convingeri umaniste, militează pe căi proprii, pentru aplicarea idealurilor în care cred. Aceasta este, credem, diferența specifică în zugrăvirea forțelor înaintate ale vremii noastre și putem susține, cu argumente peremptorii, că literatura actuală a înregistrat, sub acest aspect, izbînzi certe și elocvente. În locul vechii tipologii al cărei destin se sfîrșea de obicei tragic, victimă a unui context social ostil afirmării personalității umane, cea mai însemnată parte a eroilor literari contemporani, ducîndu-și existența într-un mediu diferit sub raport social și moral, au, prin însuși acest fapt, o mare șansă de realizare. Evident, nu e cazul să fim schematici, ori idilici, nu trebuie să se înțeleagă că faptele și destinul protagoniștilor literari se desfășoară linear, prin simpla raportare automată la mediul înconjurător. Dar nici nu trebuie să cădem în cealaltă eroare, tot atît de gravă, a subestimării sau ignorării contextului social în care se desfășoară evenimentele și întîmplările. Niculae Moromete din **Marele Singuratic** trăiește momente dificile, deprimante, este suspectat și înlăturat din munca pe care și-o ducea, cu pricepere, devotament și simț de răspundere. Un om ca el, care ar fi binemeritat, căci e superior celorlalți, devine victima unui fel de complot gregar obscur. Forțele tenebrelor n-au dispărut, oamenii superiori nu învinge în orice împrejurare, dimpotrivă, sînt înlăturați, izolați, stigmatizați, pentru ca mediocritatea agresivă și meschină să-și facă jocul. Ce se întîmplă pînă la urmă știm, Niculae nu e singur, nu e uitat de cei care-l prețuiau și va reveni în primele rînduri ale bătăliei pentru schimbarea lumii. Un alt personaj al aceluiași autor, Călin Surupăceanu, „intrusul", suferă și el o mare decepție, spiritul său de sacrificiu pentru salvarea unui semen îi aduce, în cel mai bun caz, indiferența celor din jur iar replica eroului este disprețul, un dispreț aproape romantic, deși idealul eroului este perfect tangibil. În general, observăm că Marin Preda își construiește cărțile pe ideea conflictului între o natură superioară, sub raport moral și intelectual și restul obștei, de regulă la un nivel vădit inferior. Diferența nu este, însă, totdeauna fermă căci, mai ales în **Moromeții** sînt cîțiva țărani : Țugurlan, Cocoșilă, Dumitru lui Nae, iar dintre femei Polina, ce pot intra în competiție cu protagonistul romanului, evident în momentele în care apar, căci prezența permanentă a lui Moromete îi conferă, dintr-o dată, un ascendent asupra celorlalți. În **Delirul,** cum se știe, Dumitru lui Nae devine ținta agresiunii legionare care vedea în el un ins incomod. Nu vrem să se înțeleagă, cumva, că Ilie Moromete, ultim mohican al unei lumi care și-a trăit istoria, lumea micilor proprietari rurali, este un mesager retardatar al unor idealuri de viață perimate sau care, oricum, s-ar situa în afara umanismului contemporan al societății noastre. Autorul nu putea să-și blameze, în acest fel, personajul cel mai îndrăgit al literaturii sale. Căci, văzut îndeaproape, Ilie Moromete, deși legat economiceste de vremurile vechi, este mesagerul unei înțelegeri a vieții care nu se încadrează deloc formelor instituite, prin tradiție ori legislație. De aceea și este văzut și tratat cu nedumerire ori neîncredere de către fiii săi. Bălosu și alții îl compătimesc în sinea lor căci ei sînt mai lucizi, înțeleg mai bine că gesturile de gratuitate a spiritului, la care se dedă vecinul lor, nu prea sînt adecvate momentului și poate n-au fost niciodată. Altfel spus, Moromete încearcă să sfideze o realitate care-i subminează plăcerile după care tînjește. Iar aceste plăceri sînt, se vede limpede, în primul rînd de ordin spiritual: să stea la taifas, să glumească „inteligent", să-și exercite vocația maliției. Dar aceste plăceri nu se pot satisface decît în condițiile independenței materiale, ale emancipării individului de sub tutela servituților economice care inhibă asemenea manifestări. E vorba, prin urmare, de condițiile create de o nouă structură social-economică și de aceea spuneam că acest țăran mai degrabă contemplativ decît inteligent (inteligența e considerată capacitatea de adaptare a individului la noi realități, adaptare ce nu se produce, dimpotrivă, în cazul lui Moromete) este mesagerul vremurilor noi. Evident, el nu înțelege deloc acest lucru, privind cu scepticism și chiar cu ostilitate transformările petrecute în Siliștea Gumești. Faptul că el nu cedează pînă la urmă, că se încăpățînează să-și traiască obsesiile, parcurgînd momente de încrincenare și de durere, demonstrează prin însăși adîncimea trăirilor, prim incapacitatea adaptării, durabilitatea lor în timp. Adaptabilitatea și spiritul tranzactional, ca aspecte ale instinctului de conservare, teoretizate de un eseist sclipitor, sînt infirmate cu încăpățînare, de acest plugar nescolit, dar cu o mare disponibilitate a virtuților intelectuale și morale. Această adîncime și durabilitate a convingerilor au trecut de la Ilie la Niculae Moromete și ele s-au convertit în factori puternici, decisivi, de realizare a unor vremuri noi. Încăpățînarea tatălui s-a transmis feciorului sub forma unei pasiuni a luptei pentru ameliorarea lumii în care trăim și pe care avem datoria s-o schimbăm. El reprezintă, am putea spune, permanenta aspirație către satisfacția spirituală de unde superioritatea umanismului eroului.

Această paternitate fecundă se poate întîlni și la alți scriitori contemporani, de pildă la D.R. Popescu. Tică Dunărințu, acest cavaler temerar al spiritului de justiție vrea să se edifice cu privire la moartea tatălui său, un militant comunist autentic. Ideea justiției împlinite de fiu nu este însă decît un artificiu în scopul testării morale a mediului înconjurător, pentru ca, evident, să fie extirpate cangrenele morale, pentru ca organismul social să-și împlinească menirea umană. O anume impresie de gratuitate a investigațiilor privitoare la moartea lui Horia Dunărințu nu face decît să fixeze, mai îndelung, obiectivul asupra părților infestate. Și mai este încă ceva : conștiința anchetatorului, rectе a autorului, că actele de culpabilitate pot avea o dublă origine: starea morală a individului și coerciția mediului ori a momentului. Corectiile aplicate ar putea, prin urmare, să fie în raport cu circumstanțele agravante ori cu cele atenuante. Dar clasificarea aceasta este extrem de dificilă, se pot comite inerente nedreptăți, de unde un adevărat coșmar al investigației. Ecourile în conștiința candidă ori culpabilizată duc spre granita în care realul fuzionează cu fantasticul, în care totul este țesut cu o ceață penetrantă, care derutează veghea spiritului iar criteriile ordonatoare se topesc într-un fluid din care, după toate probabilitățile, se va naște o nouă realitate. Purgatoriul acesta este, oricum, o alternativă împotriva repetării erorilor și nu avem nici o îndoială, acest prozator extrerm de talentat, în legătură cu a cărui evolutie se manifestă o nejustificată îngrijorare la unii critici, va reuși să-și finalizeze, cu claritate, optiunile si disponibilitățile. Cărțile scrise pînă acum nu sînt un simplu exercițiu ci un demers din cele mai grave si mai adînci din cîte cunoaștem în slujba afirmării noului umanism.

Pompiliu Marcea

Nicolae Maniu : „Constructori de baraj"

Despre idealurile tînărului scriitor

Literatura românească tînără de azi este chemată să continue tradiția noastră morală și culturală formată de-a lungul unui timp frămîntat, pe baza unui umanism specific, numit omenie, pe baza unor aspirații de viață particulară și socială, determinate de același trecut încărcat de lupte pentru independență națională și socială.

Scriitorilor tineri le revine sarcina importantă de a prelua din mers experiența morală și estetică a trecutului nostru, a literaturii universale, și de a descoperi datele psihologice, morale, culturale determinate de condițiile economice și sociale ale socialismului.

Volumele tipărite pînă acum de scriitorii tineri, numeroase, s-au bucurat, cînd a fost cazul — și nu rareori — de o primire îmbucurătoare din partea criticii și a publicului. Este un fapt de necontestat că această generație, alături de ingineri, medicii, profesorii, oamenii de știință, economiștii, alături de toți oamenii muncii care o compun, a dat primele mlădițe de valoare pentru literatură ca urmare a condițiilor create precum și datorită îndrumării atente din partea scriitorilor notorii. Indiferent de naționalitatea sa, tînărul de azi care aspiră să devină scriitor, găsește porțile larg deschise. Urmează doar ca el să facă dovada calităților sale.

Deși realizările noastre, ale scriitorilor tineri sînt de pe acum recunoscute drept notabile — și, desigur, tocmai datorită acestui fapt — trebuie să privim cu o înaltă exigență critică operele pe care le-am scris și acelea pe care ne pregătim să le încredințăm tiparului. Nu ne este permis rabatul valoric, compromisul estetic ori cel etic. Nu ne este îngăduită mulțumirea de sine și înfatuarea. Trebuie să învățăm atît din experiența înaintașilor noștri, precum și din reușitele sau greșelile noastre. Trebuie să facem efortul ca fiece rînd tipărit deasupra semnăturilor noastre, să corespundă idealurilor celor mai luminoase ale omenirii. Prin reflectarea vieții din România socialistă, trebuie să facem cunoscute lumii valorile spirituale cele mai de seamă ale națiunii noastre, trebuie să găsim căile cele mai potrivite pentru ca aceste valori să-și găsească expresia artistică adecvată, capabilă să se înscrie la rang de frunte în constelațiile europene și universale ale literaturii, ale culturii.

Activitatea poeților, prozatorilor, eseiștilor, criticilor, a dramaturgilor tineri trebuie să se înscrie — și se înscrie — în coordonatele unei anume noutăți, deloc neglijabile. Cititorul contemporan așteaptă de la activitatea literară și culturală o replică artistică și culturală a realității noastre socialiste. Infuzia de nou pe care poezia, proza, eseul, teatrul, critica scrise de tineri o poate aduce în literatură, se circumscrie de bună seamă prin preocuparea pentru verosimilitate, pentru autenticitatea mesajului artistic, etic și estetic al operelor. În lirică, în narațiune, în comentariul cultural se cere o cît mai exigentă promovare a calităților artistice, adică o promovare a înaltelor calități morale naționale, preluate în rezonanță contemporană și în lumina cîștigurilor estetice și culturale a vremurilor anterioare, precum și deschiderea unor cît mai ample perspective pentru viitor. Activitatea criticilor trebuie să facă dovada intransigenței estetice, a obiectivității și a imparțialității. În îndrumarea vieții literare, critica joacă un rol important ; ea trebuie să dezvăluie cititorilor — precum și autorilor înșiși — valorile sau lipsurile mai mult sau mai puțin evidente ale operei ; diferențiat, în funcție de categoria cititorilor, să promoveze într-un mod perfect accesibil principiile unitare ale culturii socialiste, acele principii capabile să deschidă orizonturi fecunde întru sporirea vieții noastre spirituale și ridicarea nivelului cultural al tuturor oamenilor muncii.

Scriitorul tînăr, ca și toate celelalte forțe ale societății, poate și trebuie să-și dăruiască întreaga energie, întregul talent, operei de edificare a unei lumi civilizate, mai bune și mai drepte.

Anul acesta vom aniversa 30 de ani de cînd România a devenit Republică. Vom aniversa 30 de ani de cînd România a pășit ferm pe drumul socialismului. De atunci s-a ridicat și a ajuns la maturitate, prima generație crescută în condițiile specifice ale societății socialiste românești. Noutatea acestei societăți se cere reflectată la înalți parametri calitativi și în literatură.

Stă în sarcina și în putința scriitorului tînăr să-și asume plenar responsabilitatea artistică a ilustrării vieții noastre noi, cu luminile și umbrele sale, cu idealurile individuale și colective care ne călăuzesc și ne definesc ; să militeze și să acționeze energic alături de toate forțele societății, în promovarea idealurilor noastre pașnice, de bună înțelegere cu toate națiunile lumii ; de a studia și de a înțelege realitatea trecutului nostru, de a studia și de a înțelege prezentul nostru — de a înțelege în profunzime perspectivele noastre, viitorului nostru, comunismul.

Scriitorul tînăr trebuie și poate să se înscrie cu armele sale pașnice, specifice literaturii, în primul rînd al militanților pentru umanism, să lupte pentru înțelegerea între oameni și națiuni, pentru un viitor de pace al omenirii.

Stă în sarcina și în putința scriitorului tînăr să-și manifeste pe deplin prezența, să activeze ca un cetățean constient al lumii de azi și de mîine, să-și manifeste plenar umanismul și patriotismul.

Alexandru Papilian

Eugen Popa : „Arătură de toamnă"

Umanismul real al societății noastre

Marx și Engels făceau observația (vezi **Circulară impotriva lui Kriege)** că **„Este, incontestabil, cu mult mai ușor să «reverși» torente de «iubire» și să perorezi despre «abnegație»** — aveau în vedere frazeologia demagogic umanitaristă n.n. — **decît să te ocupi cu dezvoltarea relațiilor reale și cu problemele practice".** Se întrevede aici atitudinea fermă pe care au manifestat-o totdeauna dascălii proletariatului față de viziunile abstracte, moralizator-idealiste despre om, viziuni generatoare ale unui verbiaj grandilocvent — sau cum spuneau, altundeva : **„păienjenișul speculativ, brodat cu flori retorice literare și îmbibat de rouă sentimentală".** Adevăratul umanism se verifică și se înfăptuiește numai în cadrul luptei pentru realizarea condițiilor **reale, practice** de eliberare umană.

Mi-am amintit de aceste adevăruri acum cînd cercuri dubioase de peste hotare se dedau la autentice acte de isterie verbală pe tema omului și a libertății sale, încercînd ca prin torentul frazelor răsunătoare să întunece sensul exact al noțiunilor, să mascheze conținutul real al problemelor de viață. Pentru că nu poți să nu te întrebi în fața acestor exercitii de retorică, de ce, dacă sînt într-adevăr sinceri în intențiile lor, acești vajnici campioni ai umanitarismului nu se arată revoltați de situația din țările capitaliste unde masele sînt victime ale inegalității sociale, într-o lume a nedreptății și a prăbușirilor morale, unde — așa cum recunosc mințile lucide din Occident — omul este înstrăinat de propria-i esență umană și supus dominației de fier a „unidimensionalității" (ca să folosim expresia lui Herbert Marcuse) ? În schimb, respectivii moralisti de ocazie se vădesc îngrijorați — și chiar ultragiați în ființa lor intimă — de situația din țara noastră, așadar, aici unde au fost răsturnate clasele exploatatoare, unde a dispărut exploatarea omului de către om, unde între oamenii de diferite naționalități s-au stabilit relații de deplină egalitate și colaborare, iar masele pot în chip direct să participe la treburile statului ! Nimeni nu pretinde că un proces revoluționar de o asemenea anvergură — în cadrul căruia se trece de la stadiul „preistoriei" umanității la cel al veritabilei sale **istorii** — a decurs lin, fără a se înfringe greutăți, fără a fi corectate erori, sau că, și în prezent, nu s-ar desfășura, în forme complexe, lupta dintre nou și vechi, dar realizările celor peste trei decenii au proiectat țara noastră pe o asemenea treaptă a împlinirii existentei umane, în toate planurile, încît numele României socialiste este rostit astăzi cu respect în întreaga lume.

O dezbatere în termenii adevărului nu poate ignora aceste realități, care au forța simplei evidențe. Faptul însă că aici nu acționează o sinceră apetență pentru problemele umanismului și — pentru a împrumuta o expresie utilizată de Marx și Engels, în textul citat — de „minciuni spuse **cu bunăștiință",** ne-o dovedește și contextul în care au proliferat aceste noi demonstrații de jonglerie verbală. Contextul îl cunoastem cu toții, este cel al imprejurărilor dramatice de după groaznicul cataclism care s-a abătut asupra țării noastre. Zile triste dar și înălțătoare, în timpul cărora demnitatea și forța morală a oamenilor au impus gazetarilor și altor martori străini obiectivi, care n-au șovăit să-și exprime admirația. În chip ciudat, tocmai acei care nu mai pot să doarmă noaptea terorizați de prea multă dragoste pentru destinul omului din țara noastră s-au apucat să prezinte denaturat realitățile, nedîndu-se în lături nici de la falsuri grosolane. Prin urmare, de asta era vorba : nu de un interes mistuitor pentru problemele umanismului ci de ura de clasă a unor apologeți ai capitalismului față de caracterul **politic** al orînduirii noastre — orînduire care și-a dovedit deplina vigoare, izbutind în ceasuri de cumpănă să mobilizeze toate energiile naționale —, de o ură inumană la adresa maselor largi ale poporului care și-au manifestat în chipul cel mai concret și mai viu dragostea pentru patria lor de azi, socialistă.

Aceste manifestări de patriotism îi invenințează cu atît mai mult pe detractorii de profesie cu cît ele se dovedesc a avea rădăcini adînci în aspirațiile neamului, încununînd lupte de secole care nu o dată au iluminat cerul istoriei naționale. Pe bună dreptate, Secretarul General al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în cuvîntarea rostită la sedința comună a C.C. al P.C.R., Marii Adunări Naționale, Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale și a activului central de partid și de stat, explicînd exemplara comportare a cetățenilor patriei în zilele de după cutremur, evoca virtuțile morale traditionale constituite de-a lungul istoriei, faptul că poporul nostru, exploatat și asuprit vreme îndelungată, care a dus o grea luptă pentru cucerirea independenței și suveranității naționale este astăzi stăpînul unei țări libere și în nestăvilit progres. Patria de azi este opera poporului însuși care, trecînd prin grele încercări, ce i-au amenințat, nu o dată, însăși ființa națională, a știut, cu o nobilă simplitate dar și cu îndîrjire și tărie sufletească, să-și păstreze vie încrederea în viitorul său în lume. Este ceea ce sensibilitatea trează a celor mai buni reprezentanți ai scrisului românesc a ținut să exprime în imagini inspirate — și asta dintru începuturi.

Să ne amintim de unii dintre ctitorii creației culte : Dosoftei și poemul său **Domnii Țării Moldovei** (publicat, cu adausuri inedite, acum un an, în **Manuscriptum).** Îndurerat de situația tristă a țării de atunci, el psalmodia în cuvinte smulse din adîncul inimii (despre care putem repeta cele spuse de Victor Hugo pe marginea cîntecelor poetului popular Joseph Gandragin : „nu sînt versuri : sînt lacrimi") : **„Jăcuită, prădată, stricată și arsă, / Unde cauți, te-mple jalia, cu inema arsă".** Drept sprijin moral, pe marginea poemului, printre însemnări de cronograf, el exaltă faptele de vitejie ale lui Ștefan cel Mare împotriva vrăjmașilor Moldovei.

Dar marele Eminescu care atrăgea atenția că nu va putea fi înțeleasă, așa cum trebuie, ideea de independență națională dacă nu scuturăm colbul de pe vechile cronici și hrisoave ? Lui îi datorăm această exprimare, lapidară și sugestivă — ca un vers dăltuit în piatră — a adevărului demonstrat în multele tomuri ale istoricilor : **„Independența este suma vieții noastre istorice".** Un adevăr pe care cel mai fidel exponent al generației eroice de la 1848, l-am numit pe Nicolae Bălcescu, îl știa, și-l rostea cu patetismu-i caracteristic, arătînd că unitatea și suveranitatea națională **„fu visarea iubită a voievozilor noștri cei viteji, a tuturor bărbaților noștri cei mari, care întrupară în sine individualitatea și cugetarea poporului, spre a o manifesta lumei, Pentru dînsa ei trăiră, muncără, suferiră și murîră".** Identificarea — trup și suflet — cu istoria zbuciumată a poporului, face ca întreg panoramicul scrisului românesc să ne apară, de-a lungul vremii, ca un lanț de flăcări aprinse pe culmi, vestind primejdia și speranțele, fortificînd conștiințele, aruncînd punți de aur între trecut și viitor...

La această vatră a unor tradiții ilustre — blazonul de adîncă noblețe spirituală, al militantismului civic — au învățat generațiile de creatori ai epocii socialismului. Nu intenționez să întocmesc un bilanț, cu enumerările și aproximările de rigoare. Mă mulțumesc, pentru că l-am citat pe unul dintre primii poeți români, (Dosoftei) să-l amintesc pe cel ce-a devenit simbol al poetului tînăr : Nicolae Labiș (moartea retezindu-i zborul creației la vîrsta de 20 de ani). Incontestabil, Labiș a stimulat la colegii săi interesul pentru răspunderile etice în fața poporului. Rememorăm și astăzi cu emoție versurile care sună ca un jurămînt al generației tinere : **„Cine din noi va muri / înainte ca trupul să-i moară? / Cine-o să-și lepede inima-n colb / Insuportabil, de mare povară ? / Ca un vînt rău, ori ca o insultă, / Întrebarea prin rînduri trecu. / Ascultă, ascultă, ascultă ! / Noi, nu ! Niciodată ! Noi, nu!"**

Dragostea de țară va să însemne dragostea pentru patria de totdeauna, pentru patria visată de înaintași, pentru patria de azi, în al cărei chip învățăm să deslușim trăsăturile ei de mîine.

Al. Oprea

Rugă și blestem

Urmare din pag. 1

la mezat, țară și popor, numai să stea el în frunte un timp, să fie „conducător", să-și pună singur pe cap cununa „genialității", țeluri pe care le-a și realizat, cu prețul și cu jertfele cunoscute, în urma cărora țara a gemut și a plîns îndelung!...

Să-i ierte Dumnezeu pe țăranii care au fost mințiți și înșelați de partidele mai mult sau mai puțin „istorice" ; pe toți cei care au fost arestați și bătuți de jandarmi și de polițiști ; pe cei cărora li s-a luat plînea de pe masă și vaca din bătătură ; pe cei care au fost umiliți și ofensați cu fapta sau cu vorba ; pei cei care nu au avut veacuri în șir rînd la cuvînt, ducînd cu ei în mormînt tristeți nenumărate, murind încă o dată, cînd s-au stins și au murit durerile care au rămas în urma lor !...

Să-i ierte Dumnezeu și să-i țină cu dragoste în brațe pămîntul veșnic viu al țării, înflorat din vechi-străvechi de iubire și de compasiune ! Și să-i spulbere Dumnezeu de pe lume pe toți cei care i-au urgisit pe țărani, pe ei și pe urmașii-urmașilor lor ! Și să nu-i țină pămîntul la sînul lui, să le arunce osemintele în bătaia tuturor vînturilor ! Și să li se bage noaptea ca un șarpe în gâvanele goale ale ochilor ! Și oasele lor să se prefacă în rugină și scrum, iar gîndul lor și vorba lor din urmă să cadă, prin urmași, în hăul fără fund al prostiei, ori să se zvîrcolească în scrîșnetul fără sens al nebuniei ! Să fie ei înșiși una cu nimicul și să nu li se mai audă nici măcar numele în lume, pe nicăieri !...

Să-i ierte Dumnezeu pe țărani și pe muncitori, pe toți cei care au muncit și au murit pentru această țară, — și să-i spulbere Dumnezeu de peste tot pe cei care au înșelat și au mințit această țară ; pe cei care au vîndut-o și au trădat-o, indiferent cui, indiferent cînd ; pe cei ce au denigrat-o și o denigrează, cu o ură exactă în intensitatea ei cu plata pe care o primesc ; pe cei care n-au iubit și nu iubesc cu sinceritate această țară de dor și de vis ; pe cei care ar vrea să soarbă și sufletul din ea, s-o ingroape pentru totdeauna în uitare ; pe cei ce se prostituează pentru bani sau din simplă și orbească hăbăuceală ; pe toți cei care au uitat de obîrșii, indiferent ce hram poartă ei și ce pămînt calcă în picioare...

Dumnezeu să-i bată și să-i spulbere de pe lume pe cei care l-au ucis mișelește pe temerarul și neliniștitul Nicolae Iorga, pe ei și pe urmașii urmașilor lor ; pe toți cei care le-au fost și le sînt frați de gînd și de cuvînt ; pe toți cei care s-au hrănit și se hrănesc cu ură și cu vrăjmășie, răspîndind în lume ură și vrăjmășie ; pe cei ce îi dușmănesc de moarte pe arabi, pentru că sînt arabi ; pe cei ce îi desconsideră pe negri, pentru că sînt negri ; pe cei ce i-au prigonit și îi prigonesc pe evrei, pentru că sînt evrei ; pe cei ce își închipuie că nația din care fac ei parte este superioară tuturor celorlalte nații, avînd drepturi absolute asupra lor ; pe toți cei care nu pot trăi dacă nu strică relațiile dintre oameni și dintre popoare ; pe convertitorii de conștiințe și pe cotropitorii de țări și de liniști, pe ei și pe urmașii urmașilor lor !...

Și să înflorească în lume, în lumea de azi și în cea de mîine, floarea păcii și a bucuriei, să triumfe munca și cinstea peste tot, — acesta fiind gîndul cel mai profund și mai curat al țării mele, țară a socialismului victorios și izbăvitor, care a meritat și merită, cu prisosință, stima și iubirea întregii lumi, ea însăși oferind lumii iubire și stimă !

Instigatorii

Urmare din pag. 1

mocnit sub cenușă, ale fascismului. Și nu ne pot decît întrista și îngrijora faptele fasciștilor și neofasciștilor din Italia ori din America al căror ecou răzbește prin presă pînă la noi. Și nu putem decît condamna oficinele de propagandă din Occident, subvenționate de serviciile de spionaj ce operează contrar înțelegerii de la Helsinki.

Doar că popoarele lumii nu mai sînt aceleași ca mentalitate. Cum au fost înainte de victoria din 9 mai 1944. Nici un om conștient și cinstit nu poate dori o a treia conflagrație mondială, care ar putea aduce dezastre cu efecte imprevizibile pe capul omenirii. Dar oameni de afaceri care să urmărească profituri fabuloase cu orice preț există, așa cum o dovedește cursa nebunească a înarmărilor, în timp ce se desfășoară dialogul dezarmării generale și mai ales a celei nucleare. Mai cu seamă tinerelor generații trebuie să li se deschidă ochii asupra primejdiei ce ar putea fi fatală, pentru că indeosebi tinerele generații își varsă sîngele și-și sacrifică viața în războaie, în loc să se dezvolte în muncă liberă și rodnică într-o lume dreaptă și mai bună.

Instigatorii din umbră sînt oamenii de afaceri, capitaliștii și imperialiștii. Dar purtătorii făcliei incendiare, asasinii și răpitorii de oameni și copii sînt fasciștii, și neofasciștii de toate nuanțele. Iar ca să-și întărească organizațiile pornite pe nelegiuiri abominabile, cheamă în ajutor umbrele precursorilor lor fioroși, în frunte cu Adolf Hitler, dictatorul „cu degetele pline de sînge", cum era numit. Numele lor însă nu trebuie despărțit de al marilor financiari și industriași de ieri, care l-au susținut, și al celor de azi ce vor să continue același drum.

Aceia din generația mea, care au văzut două războaie mondiale și au cunoscut, în afară de cruzimile acestora, cărțile de propagandă ce atițau spiritele, știu cartea „Mein Kampf" (Lupta mea) a celui mai singeros fascist, Adolf Hitler. „Lupta lui" a dus la sinuciderea dictatorului ce se voia stăpînul lumii și a cauzat moartea a zeci de milioane de oameni, între care și sute de mii de români, ostași ori internați în lagăre de concentrare. Dar pînă la actul de lașitate al sinuciderii sale, cînd Berlinul n-avea alt drum decît al capitulării fără condiții, suferințele umane și distrugerile s-au acumulat în cantități și forme inimaginabile, încă necuprinse în întregime de mintea omenească. Hitlerismul a fost un furuncul, care n-a putut fi, se vede treaba, distrus în germene, și astăzi face pui. Nu trebuie pierdut din vedere cine alimentează acești pui : capitalismul și imperialismul. Această categorie de oameni nu țin nici la naționalitate, nici la patrie — ei să cîștige și să-și sporească venitul și capitalul, fie și cu prețul sîngelui popoarelor și vieții a milioane de oameni. Îmi aduc aminte cum la Oswieczim (Auschwitz) în Polonia, unde a fost unul din cele mai cumplite lagăre de concentrare, am văzut în muzeul cu tragice vestigii ale jertfelor de vieți omenești lichidate, am văzut cutiile de „Cyclon" ce conțineau ucigașul gaz pentru cei ce erau introduși cu mizică clasică în camerele speciale, în laboratoarele morții, sub pretextul de a se „îmbăia". Aceste cutii erau de proveniență industrială britanică, livrate în plin război dușmanului poporului englez și al întregii omeniri. Peste frontiriile singerinde, capitaliștii din tabere adverse își întindeau mîna. Ce interesau viețile omenești ! Afacerile să meargă ! Aceiași afaceriști siniștri, împreună cu lupii, care-și vor fi schimbat părul, dar năravul ba, atîță iar spiritele, ca să împingă bande criminale pe drumurile fascismului, pardosite odată cu cadavre și mînjite cu singe omenesc nevinovat.

Poporul nostru, români ca și toate naționalitățile conlocuitoare, în strînsă unitate și solidaritate în jurul P.C.R., își cunoaște menirea istorică în rîndul statelor socialiste și a tuturor popoarelor iubitoare de pace, bună înțelegere și prosperitate pe plan național și internațional ; ca atare va apăra pacea și cuceririle sale revoluționare, ale regimului nostru socialist. Iar fascismul ca și reacțiunea în general, care în România nu pot și nu vor germina, sînt priviți de el ca dușmani, sub orice mască s-ar ascunde și oriunde își duc nefastele acțiuni.

De altfel, cei care trag nădejdi și merg pe urmele singeroase ale fascismului ar fi bine să-și amintească de sfîrșitul rușinos al lui Hitler și al lui Mussolini, ca să amintesc numai capii, și de marea victorie împotriva fascismului, victoria de fapt a omenirii, a omeniei asupra neomeniei ce amenința omenirea și civilizația ei multimilenară cu groaznice pierderi și poate cu pieirea, în orice caz cu înrobirea celor mulți de către cei ce se considerau stăpînii unui popor de „stăpîni", trimiși să distrugă pe cei de alt neam ori să moară. Au distrus mult și au murit mulți. Iar pînă la urmă au fost înfrînți. Pe cei ce le-ar urma pilda îi așteaptă aceeași soartă.

Poporul nostru a dovedit de atîtea ori că știe să lupte pentru dreptatea sa și să învingă. Iar cuceririle noastre clădite pe străvechi tradiții ale omenirii, le apărăm cu fermitate pe drumul socialismului către comunism.

atelier literar
poșta redacției

M. L. CODRIN : Progres vizibil, în limpezime și echilibru, în profunzime, sobrietate și proprietatea expresiei : „Nostalgie“, „Penuria“, „Record“, „Nisipul și cenușa“ (încă tulbure, evazivă), „Trecere“, „N-am știut“, „Tandrometru“. Poate că registrul tematic ar mai putea fi extins, cu foloase de tot felul...

V. CROITORU : Lucrurile tind să se instaleze în suprafață, într-o simplă manevră de cuvinte (care se cam repetă, sugerînd sărăcie, precaritate), spre o monotonă rețetă manieristă, care nu prea mai angajează un adevărat suflu liric, rezonanțe și răsfrîngeri. Ceva mai bine, „Visul visului“. Nu știm cîtă dreptate aveți în cele spuse în scrisoare ; uneori, muzica poate înlesni apropierea poeziei de un cerc mai larg de auditori (care, altminteri, o întîlnesc mai rar sau chiar deloc), ceea ce poate însemna un cîștig de ambele părți. Firește, depinde și de calitatea muzicii și de alte cîteva lucruri...

I. ZAVERA : Din ultimele plicuri, „Poezia din adîncuri“, „Tulburătorul adevăr“, „Ce mi-a rămas“, „Memento“.

I. MONORAN : Se pare că într-adevăr e cazul să avem încredere în dv., cum ne cereți. Dar nu pentru că sînteți „un buldozer prăbușit într-un lac care se cutremură ca un taur lichid“ (metaforă-caracterizare cu un aer cam tantos și fioros, de tip „sorcovă“, adică de un gust discutabil), ci pentru că versurile dv. adeveresc existența unui talent real, chiar dacă, deocamdată, niței cam învălmășit și tulbure, nesigur și disproporționat în gesticulația metaforică, în căutarea efectelor „tari“, etc. („Am fost un trup“, „Umbrele copacilor“, „Teapăn și absent“, „Sînt aici“), etc. Așteptăm vești din ce în ce mai bune.

ST. DOBRE : Stăruie aceleași metehne și lipsuri de care am mai vorbit (și pe care nu le putem repeta pe larg de fiecare dată). În ce privește problema **ciornă-bruion**, vă lăsăm să căutați dv. nuanțele, oricît de subtile, dacă socotiți că vă pot oferi un cît de mic punct de sprijin în încercarea de a ajunge la adevărata poezie.

ANCA PAVELIUC : Niței cam răvășită și tulbure, un pic neglijentă în unele formulări, dar niște semne de perspectivă par să nu lipsească. Vom vedea.

ILION IERONIM : „Nu intenționez — ne spuneți — să devin scriitor profesionist, conștient fiind de faptul că această specie este pe cale de dispariție“. Nu știm pe ce date, calcule sau „intuiții“ se bazează strania dv. profeție, dar, pînă una-alta — după umila noastră opinie — în ce privește aspirațiile și încercările în domeniul literar (pe care le nutriți și practicați și dv.), ele nu au și nu pot avea alt model și criteriu decît operele de frunte pe care le-au scris și le scriu (încă !) reprezentanții „speciei“ pomenite. (E mai mult ca sigur că aceste opere își vor păstra acest rol — și nu numai pe acesta — și în eventualitatea că profeția dv. ar fi să se împlinească). Nu vă temeți, deci, să aspirați la condiția de scriitor profesionist, dar să nu vă imaginați nici o clipă că e ușor de atins și grozav de confortabilă. Deocamdată, e adevărat, paginile dv. de proză nu par să vă expună primejdiei de a intra în această specie pe cale de dispariție... Dar, nu se știe niciodată !...

A. S. DIGA : Cîteva din pagini par să treacă spre o elaborare trudnică, greoaie, livresc-convențională. Altele merg pe făgașul obișnuit, tinzînd spre un plus de pondere și substanță („Altfel“, „Heraldica“, „Recuperarea“).

A. DUMITRAȘCU : Nu vă plac — ziceți — poeții „care scriu după lecturi“. N-am auzit încă să se fi formulat undeva o preferință pentru asemenea poeți (dacă pot fi numiți poeți !...). Deci, o problemă care nu se pune. Se pune, în schimb, cu o îndreptățire prioritară, o altă problemă : aceea a poeților (dacă pot fi numiți poeți !...) care scriu **înainte** de orice lectură sau **după** prea puțină lectură ! Cine are urechi de auzit...

LUCY : Pare să fie o adiere lirică, pe ici pe colo (de pildă, în „Această sfîntă rostire“). Să vedem ce mai urmează.

Ion Stupina, Dan Florian, Florin Anton Buga, Dan Emilian Roșca, Virgil Gălățeanu, N. Bradea, E. Cozeanu, Roșu Teodor : Nimic nou !

Doina Cotescu, Sebestyen Paul, Mercantes, Mario George (ceva, în „Torente“), **Liana Potîrcă, Mihaela Nițu, Un mic grup de la o stație de calcul, Ion Dan** (ceva, în „Ce bine ar fi“), **Petcu Ilie, Minea Marian, Muntean Iosif, Teleanu Cristina, Mihai Rogobete** („Arșița“, „Zidul“), **Liviu Popescu, Al. Modrea, Bogdan Vasile Dan, Vrancea, Cornelia Balan-Raicu, Lucian Văncică, Zaharia Vasile, Mihai Adrian Gusty, Vanda Apostol, Nuliu Reta, Rodica Hristea, Savu Florica, A. Banciu, Jean Moro, Albert Tioreanu, Badea Maria, I. Brie :** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Război

Se-ntinde cerul să se rupă,
crapă focul soarelui în raze,
dimineața e atît de abruptă —
promotoriu într-o mare.

Zboară sutele de păsări
din cuib spre locul lor de pradă,
pe cer și porumbelul păcii s-arată
cu ramură bolnavă...

Numai în noaptea tranșeelor,
neluminată de steaua polară,
și-n visul nins al soldaților
porumbelul are culoarea
albă.

FRANCISKO KOCSIS

Levitație în parc

o după amiază calmă
în care să uit de trupul meu
și de întîmplările sale
mersul să fie plutire
din goana după hrană
să știu doar plete-n vînt
cuvîntul să fie tăcere solzoasă
și eu atîta să fiu
auz și privire nobile simțuri
creier liber în lumina caldă
crescută după ploaie
din frunze suspendate-n vid.

FLORIANA TEI

Vis cu cai

Mă bîntuie o boală ciudată, o boală
cu nume de stea, o boală din pulberi
de astru
o boală cu miros de Sînziene, tîrziu
lîngă un brad fulgerat de noapte
mi-am lăsat copilăria, himerele și visele
dar mai ales caii, cai albi și cai negri
cai strălucind coboritori din noapte
îi cunosc după urma copitei călcată în iarbă
după freamătul crupei, după mirosul
sudorii din tăpșan, zbuciumul picioarelor
în apa din lunci, caii bulucindu-se
înspre zi, înspre o zi fără de întoarcere
Caii mei sînt pești sau sînt stele
sînt copertă de carte și sînt grîu sau
sînt consoane undeva fără importanță,
caii mei coboritori din lună, cai albi
și cai negri urma lor stăruie în mine
ca o boală mă bîntuie și mă înundă
o boală ciudată
caii mei, copilăria...

VICTOR CROITORU

Pete de culoare

Cerneala vărsată
a înecat orgoliu,
invidie, amărăciune

cerneala vărsată
ascunde pierderea
ireparabilă a speranței
ascunde linii perfecte,
perspective greșite, cuvinte

cerneala vărsată
martorul acuzării
te apără de eternitate
și vîntul te ajută
usucă întinde mareea violetă
se face singur făptaș
nevăzut, de neîncătușat.

VIORICA IONESCU

Eugen Crăciun : „Anotimpurile“

Există

Există în cuvinte un nesfîrșit viitor,
aici îți poți ridica fruntea
pînă la cea mai neașteptată apropiere de tine,
aici e îngăduit să strigi și să aștepți;
e atît spațiu
copii gingurind se-aud venind spre patrie,
curat soarele năvălește
în lanuri frăgezind aerul
limpede, limpede ierburile
te-ndrumă în apa zorilor,
mătasea aceea aurie ce acoperă munții
și apele
e speranța noastră
sprintenă stare a inimii
în care lumina rămîne cu ochii deschiși,
e mai greu cînd prin cuvintele tale
a trecut un poem și le-a luat aripile,
trebuie să fii pasăre,
e mai greu noaptea
cînd copiii lumii dorm
și tu trebuie să umbli printre cuvinte
travestit în copil.

V. PETRESCU-MARGEAN

Însemnări despre lucruri

Nu toți au curajul de-a privi
în ochi, un fir de iarbă
nașterea lui obscură visează
cuiburi de vulturi
lumina mereu adormită pe-un scaun
animal de pradă rotund
fără să știe cîtă dragoste
plutește prin lucruri.
fulgerul clipei sfîșie pielea
roză a copilului
și pînă tîrziu algele mării
curg prin ginduri;
în centrul orașelor monumentul
unui suris,
din fiecare bucurie rumegușul
ars pînă la capăt.
stau de vorbă cu o aripă de fluture
dincoace de fereastră crește un zid
prin el trec mîinile
mele transparente
și niciodată singur atîta timp
cît cuvintele
n-au învățat să moară.

VALERIU PRUTEANU

Cresc poemul

Încep cu așezarea pruncului gol
Pe țărina curată
Cu ridicarea lui și trecerea
Pentru înălțarea deasupra capului
În respirația solară...
Cu țipătul vieții — adevăr
Al pămîntului
Al aerului
Și al apei
Continui atent
Rotindu-mi privirea și alergînd
Încercîndu-mi auzul pentru cuvintele vechi
Zvonitoare a ceea ce rar
Ne e dat s-ascultăm...
Și — mai ales — renunțînd...
Fiecare amănunt rostuit cu migală
Fiecare parte cu sîngele ei
Fiecare formă cu cîntul ei
Fără a uita gustul sudoarei și al oboselii
Fără a uita lumina rodului împlinit;
Îmi cresc poemul
simplu și adevărat
Așa cum mi-aș construi o casă.

MIHAI MODON

Vitalismul candorii

Urmare din pag. 1

se definește ca înnobilare a patimii, cuvîntul trecînd cerul în sînge — „Căci poeziei eu i-am fost promis / Cu sîngele albastru în derivă“ **(Promisiune). Elegiile** continuă tonul și tematica **Invocației**, dar dacă suavitatea și prospețimea simțirii se diminuează, în schimb imaginile se cristalizează rapid și au o reală percutanță. Aici, candoarea demonică — dacă putem spune astfel — sporește, cîștigînd și zone specifice diafanului revelator — lacrima și oglinda iau locul cumpenei, iar floarea de măr devine mai mult emblemă a fructului oprit, decît a curățeii cum era la început. Tema sanguinității, cu tot ce se leagă de ea, aduce o candoare îmbibată de vitalism, deliberat interiorizat ori involuntar exteriorizat.

Însă, ca să înțelegem chipul „nou“ al lirismului lui M. Dinescu, cel din **Proprietarul de poduri**, trebuie să privim celelalte volume din celălalt punct de vedere — cel al **vitalismului candorii.**

Un semn de echilibru între cele două impulsuri (vitalitate și candoare) era la început witzul, un text important aici fiind **Bal transparent** („Domnul singe incepu să sară-n-tr-un picior“, etc). Witzul era nu atît o excrescență de natură sorescianâ, să zicem (ca în **Batem cerul** sau **Absurd sublim**), cît în tonul de ironie filosofică, de bufon shakespearian din poeme ca **Mingii o rază** și, mai ales, în poza demonică, de esență rimbaudiană. Despre Rimbaud s-a vorbit în cazul lui M. Dinescu ; nu avem însă de-a face cu o simplă influență, ci cu o recunoaștere. Uneori s-au accentuat excesiv teribilismul juvenil al poetului, savoarea detaliilor crude, ultîndu-se faptul că „estetica uritului“ nu este decît o revelare — prin contrast — a frumosului. De înțelegerea acestui lucru depinde înțelegerea **Proprietarului de poduri.** Aceasta fiindcă, în cărțile anterioare, **poza** teribilă (folosim cuvîntul fără nuanță peiorativă), chipul deliberat demonic apărea cu atîta ostentație, atît de șocant, încît era vizibil un **joc** de esență superioară. Extremele se ating și extazul carnal este egal în ultimă analiză cu cel ideal. Eminesciana păsire eterică din **Atît de fragedă** devine la M. Dinescu, ostentativ, „sub pași tăi cad viermii în extaz“ **(Cînd treci),** iar oximoronul, atît de iubit de Baudelaire, apare frecvent („vin îngerii la fagurii de fiere“, „un mort trandafiriu“, „hrubele din soare“, „dulce putrezire“, „stîrvule dulce“, fără a mai vorbi de **Balada cavalerului căzut pe spate**, imagine răsfrîntă a faimosului **Dormeur du val**). La fel, conștiența faptului că lumina nu poate **izbucni** decît din beznă, conștiență care l-a preocupat și pe Blaga („Nu știi că numa-n lacuri cu noroi pe fund cresc nuferi“) apare și la M. Dinescu („Din mizga lumii iată. prind nuferi siderali“).

Proprietarul de poduri dezvoltă, această latură și explozia urmează imploziei. Unda de ironie de la început se amplifică acum și cochetarea cu demonia, să-i zicem, lautréamontească se anunță a deveni condiție esențială. Indiferent dacă rămînem cu nostalgia **Elegiilor de cînd eram mai tînăr,** trebuie să încercăm a surprinde nota de originalitate și valoare a **Proprietarului de poduri.**

Însemnînd în jurul numelui lui M. Dinescu formula de poezie de **atitudine,** folosim un concept pasibil de multiple înțelegeri. În cazul de de față nu putem detecta o atitudine în genul lui Neruda ori Guillen, ci mai degrabă în genul lui Daylan Thomas sau Ginsberg.

De ce **Proprietarul de poduri** și de ce stampe **europene.** Excepționala ilustrare a copertei, aparținînd lui Florin Pucă, ne ajută (lucru rar) la descifrarea acestei poezii : un om (chipul „clasic“ al lui Pucă) privind liniștit un fluviu de scaune deșelate, curgînd în devălmășie, oprite o clipă din destrămarea iremediabilă și căscînd un ochi gol, dar atoatestiutor. Metaforizînd, acest ochi poate fi poezia, care se deschide pe fața unui secol triumfător, dar surpat de contradicții. Curgerea este un hohot, în care toate obsesiile veacului se adună, colectîndu-se în imagini de-a dreptul sufocante. **Tînăr într-un oraș occidental** cumulează temele volumului, punînd ca într-o arcă a potopului — tehnocrația („le mai rămîne, Doamne, mașinilor să plîngă“) ateismul devenit credință absurdă („un scaun să detune o predică adîncă“) automatismul gesturilor și sentimentelor („femei automate să pilpîie exact“) falsificarea („să cadă nori sintetici“), ofilirea purității („am văzut în cimitirul de mașini îngerul plîngînd“). Călător într-o lume haotică, într-un occident a cărui stare esențială este devălmășia — forma de protest a poetului este tocmai asumarea integrală a realității — „să-ți tragi realitatea pe piept ca o cămașă / pînă au să-asude în piețe statuile de ghips / să vezi cum libertatea îmbătrînită-n față / e îndopată zilnic cu — aceleași lapte fix“. Poetul colectînd obsesiile lumii-proprietari de poduri, custodele mucegaiului, singurul care ține trează lampa în noaptea pînzelor de păianjen, „Stampele europene“ sînt mucede, dar, ca la Baudelaire, mucegaiul luminează.

Vitalitatea lui M. Dinescu este debordantă, dar, chiar sub strigătele uneori stridente ale acestei poezii, se aude un geamăt îndurerat. Ieșit dintr-o dată din sine, elegiacul invocîndu-se nimănui invocă acum — tot prin sine-o lume deslinată. Nu poezia în sine este înveninată, deși retorica ei înseamnă o astfel de condiție, ci realitatea pe care o îmbracă „pe piept ca o cămașă“. Astfel, „trandafirul nu mai are miros / în schimb el poate toca un kilogram de carne“ **(Schimbarea la față),** iar arta apare acum ca „mașinăria de curățat cartofi“, **Proprietarul de poduri** avînd aceeași condiție cu ironia lui M. Sorescu (deși cei doi poeți sînt total diferiți, firește) — nu o ironie demolantă, ci una care distruge pentru a reconstrui, după cum bine observa E. Simion. Veninul acestui volum nu este o jubilație demonică, teribilul fiind mască a suavului. De aici amploarea pe care o capătă în volum **actorul,** falsa **bufonerie (ex — Dialog planetar).** Poetul se plimbă acum prin secolul „abatoarelor cîntecului“ **(Apoteoza orbilor),** starea lui de a fi este cea a regelui — bufon, nebun — înțelept, „proprietar pe vorbe și rege pe nimic“ / o „timplă de aur într-un vagon rănit“, un „proprietar de poduri“.

Din volumele anterioare, Mircea Dinescu nu mai păstrează decît frînturi, de pildă semnificația oximoronului („feericul dezastru“, „porți viermele în palmă ca pe-un inel de preț“, etc). Iubirea rămîne același narcisism ; specific pentru M. Dinescu fiind autocontemplarea în celălalt (de ex. „am auzit în tine curgînd singele meu“). În schimb, se caută mereu amestecul îndoielii cu certitudinea, amestec simțit ca o virtute fertilă poetic. Un lucru este sigur : **Invocație nimănui** și **Elegii de cînd eram mai tînăr** propuneau un univers cu o structură coerentă, în timp ce **Proprietarul de poduri** indică o ruptură, efect al unei revolte interioare. Dinamismul ascuns de pînă acum, tremurul adesea învăluit încantativ — explodează acum și retorica ultimului volum tinteste instalarea unei armonii prin disarmonie („lumii i-ai pune lipitori să zburde“). Este deja un semn de putere spirituală și nu rămîne să vedem decît în ce direcție se va manifesta aceasta.

Fără a putea opta, deocamdată, în favoarea candorii pasive sau a vitalității debordante, Mircea Dinescu pare a fi poetul care întinde o mînă în umbră și alta în lumină, cuvîntînd locul de intersectare a acestora.

cultura românească în lume

● **REVISTA SOVIETICĂ Voprosi literaturi** a organizat o dezbatere cu tema **Viață, creație, realism,** la care au participat criticii români Gabriel Dimisianu, Aurel Martin, Ion Ianoși și Dan Hăulică. Ei au expus puncte de vedere elaborate pe baza experienței de creație românești, trecînd în revistă unele contribuții ale literaturii noastre de azi la tratarea temelor abordate. Au fost, de asemenea, vizitate redacțiile principalelor reviste literare, prilejuind un schimb liber de opinii cu privire la posibilitatea lărgirii colaborării dintre scriitorii români și cei sovietici.

● **ȚARA NOASTRĂ** a participat la Tîrgul internațional de carte pentru copii de la Bologna, între 1 și 4 aprilie. Au fost expuse peste 200 de volume în standurile consacrate editurilor „Ion Creangă“, „Albatros“ și altele, bucurîndu-se de o atenție deosebită din partea gazdelor și a publicului.

● **FRANCESCO AMODEI ȘI FRANCO SONTANI** au inaugurat expoziția **Arta populară în România,** deschisă la Florența sub auspiciile Asociației italiene pentru raporturi culturale și științifice cu România. Cele două personalități florentine au lansat cu acest prilej volumul **România,** apărut la Casa de editură **Il Calendario** din Milano.

● **REVISTA Lumina,** care apare în limba română în R. S. F. Iugoslavia, publică în numărul său din martie a.c. poeme de Ana Blandiana, Nina Cassian și Ileana Mălăncioiu, precum și articolul lui Șerban Cioculescu, **Erotica la Eminescu.** O mențione aparte se cuvine opiniilor incitante din interviul acordat de Constantin Țoiu și fragmentului din **Galeria cu viță sălbatică.**

● **LA FESTIVALUL INTERNAȚIONAL AL CĂRȚII ȘI DISCULUI** de la Lisabona, țara noastră a participat cu un stand amplu de cărți, albume de artă și discuri. A fost prezentată cartea lui Antunes Ferreira, trimisul special la București al ziarului „Diario de Noticias“ : **România — numai pămîntul s-a cutremurat,** consacrată evenimentelor ce au urmat cataclismului de la 4 martie, activității neobosite a tovarășului Nicolae Ceaușescu pentru înlăturarea urmărilor seismului. Veniturile realizate din difuzarea cărții în zilele de 6—7 aprilie vor fi depuse în Contul omeniei.

„Cu bună și bucuroasă prețuire“

Urmare din pag. 1

pezimea expresiei sau încărcătura barocă, prolixă, tot ceea ce însoțește începuturile pînă ce exercițiul, munca neostenită va înlătura sau va adînci — sub aripa inspirației — le-am receptat cu „bună și bucuroasă prețuire“.

Am asistat la debutul Constanței Buzea. *O elevă de liceu, puțin speriată de afluența celor care o ascultau la ședința cenaclului, de concluziile încurajatoare, care s-au confirmat atît de plenar. Mi-a devenit prietenă, fără a-i fi vorbit vreodată. Am așezat-o în această ipostază lîngă autoarea unei scurte proze apărută mai înainte în revista* Luceafărul *(cred). Creiona o adolescentă aflată pe malul unui riu unde femei spălau rufe. Călca apa cu tălpile, vibrînd de cele ce presimțea a veni. Nu-mi amintesc exact subiectul, dar nu acest lucru e important. Important e că citind acea scurtă schiță semnată* Sînziana Pop, *am avut revelația unui talent. Mi-am propus să mă verific dacă am greșit. N-am greșit. I-am urmărit debutul, volumele și toate mi-au întărit prietenia suscitată, fără a o cunoaște personal decît mult mai tîrziu.*

De curînd mi-a devenit prietenă o adolescentă. Un text apărut într-o revistă mi-a relevat apariția unei viitoare prozatoare, prin știința conducerii unei analize psihologice, prin crearea unui univers plin de misterioase vibrații, prin știința conducerii unui fin joc psihologic al personajelor. Numele : Ingrid Fulga.

Și lista continuă. Înainte cu cîțiva ani, mi-a păsit pragul un tînăr cu chipul curat, cu ochi scînteind inteligent, timid, blajin, dar știind bine ceea ce venise să-mi ceară. Un interviu. Viitorul poet, Dorin Tudoran *s-a descurcat cu abilă profesionalitate într-un domeniu în care începuse să ucenicească. I-am urmărit ascensiunea pe drumul pe care și l-a ales, receptînd „cu bună și bucuroasă prețuire“ izbînzile în gazetărie și izbînzile în poezie. „Auzi cum vine noaptea pe șenile / Rărind copacii gemeni peste zi / Se vede frigul coborînd din frunze / Ascult lumina cum nu poate fi“.*

Îl socotesc și pe el tînărul meu prieten.

Prietenia mea pentru Ioana Diaconescu, *a pornit, nu de la cunoașterea poeziei sale, ci de la ea însăși. S-a întîmplat să ne aflăm în cadrul mirific al mării și să descopăr zi cu zi poeta, prin manifestările ei cotidiene. Părea cînd o fee răsărită din soare, cînd o fee răsărită din apa mării. Întreaga ei ființă transmitea un clocot de sensualitate și caligrafie, o plămădă ieșită din comun, suscitîndu-mi dorința de a-i cunoaște versurile. Și le-am cunoscut : „În nemișcare ori cine mă poate confunda / Cu o statuie crescută din nemărginire / Cu o statuie ce n-are loc în sus / Încit privită din ori care parte / Întunecă tot orizontul și apune / Odată cu fiecare moarte“.*

Și prietenia mea s-a întărit, cînd am auzit-o recitîndu-și versurile. Am ascultat-o cu „bucuroasă prețuire“ deslușirea sensurilor poetice prin rostirea lor cu inteligență stăpînire a glasului, creînd momente tensionale prin pauzele grăitoare, prin gravitatea cu care rostea fiecare stih.

Ana Blandiana *și* Romulus Rusan *mi-au devenit prieteni, pe cînd se aflau la Cluj. Debutul lor m-a făcut să le urmăresc creșterea. I-am văzut la conferința scriitorilor de mai acum cîțiva ani. Doi tineri uluiți de Capitală, de cei ce se aflau împrejur, proaspeți confrați cu ei, de marea cinste pe care le-a făcut-o Geo Bogza care, într-o pauză a conferinței, s-a îndreptat spre înzestrata pereche venită de la Cluj și le-a strîns mîna. Au primit proaspeții mei prieteni, cu care deabia peste ani am schimbat vorbe, această strîngere de mînă, stînjeniți de emoție, nestiind prea bine ce să facă, să se ridice de pe scaun sau nu, țintuiți cum se aflau de trăirea emoțională provocată de gestul maestrului.*

Tuturor acestora și altora aș fi vrut să le spun o vorbă, să le trimit un semn de prietenie și prețuire la debut sau mai tîrziu, cînd volumele lor îmi căzeau sub ochi s-au paginile revistelor le adăposteau scrisul.

Au trecut acești tineri prieteni, între care menționez pe Mara Nicoară *și pe* Maria Luiza Cristescu, *pe lîngă mine adeseori. Ni s-au interferat drumurile la Uniune sau aiurea fără a ști cîtă bucuroasă prețuire pornea de la mine la ei, pentru izbînda lor literară și cîtă prietenie.*

Am așternut în această scrisoare glasul meu tăcut atîta vreme și rostit acum prin condei, dorind să aibă același efect asupra lor pe care l-a avut foiletonul lui E. Lovinescu și urarea H. P. Bengescu asupra mea. Îi privesc pe toți acești tineri prieteni cu căldura maturității mele, de la cîștigul a 35 de ani de activitate scriitoricească. N-am făcut analiza literară a lucrărilor lor, socotind că aceasta e treaba criticilor.

sport

Pentru un rugby rațional

● Turneul celor 5 națiuni a fost cîștigat de echipa Franței pe care spectatorii români au văzut-o în meciul decisiv jucat cu echipa Țării Galilor. Franța a terminat neînvinsă competiția cîștigînd toate cele patru jocuri nu fără probleme în meciurile cu galezii și englezii. Performanța e cu atît mai mare, dar cine a văzut meciul dintre Anglia și Franța și cunoaște configurația ultimă a clasamentului știe că această victorie a Franței a atîrnat de un fir de păr în jocul cu englezii cîștigat doar cu 4—3 ! O victorie a englezilor, posibilă, ar fi adus la egalitate echipele Angliei, Țării Galilor și Franței și ar fi pus probleme speciale în stabilirea clasamentului.

Ca întotdeauna în rugby cifrele spun foarte puțin și trebuie să privim dincolo de ele. Deși pe primul loc, Franța a fost dominată net de Anglia care a pierdut incredibil, deși putea cîștiga la scor, Țara Galilor, clasată a doua, este o echipă ieșită temporar din formă. Formația care vine impunător din urmă este echipa Angliei și cine a văzut-o în pomenitul meci nu s-ar fi mirat deloc dacă clasamentul final al Turneului celor 5 națiuni n-ar fi avut pe francezi în frunte. Pînă acum disputa se ducea între Țara Galilor și Franța. Anglia va avea de aici înainte un greu cuvînt în marea competiție europeană a balonului oval.

Este Franța într-un moment de virf ? Nu ! Echipa a cîștigat fără aplomb și fără strălucire, dar a impus prin marele echilibru al compartimentelor, prin subtilitatea acțiunilor inițiate și, mai ales, prin exploatarea necruțătoare a greșelilor adversarilor. Este suficient să amintim că față de nenumăratele situații de a înscrie ale englezilor, francezii au avut doar două, știind să cîștige doar dintr-atît ! Victoria francezilor este desigur o victorie a rutinei lor, a subtilității incontestabile a acțiunilor înaintării și mai ales trei sferturilor, dar și a prestației neobișnuite a mijlocașilor. Excepțională este capacitatea acestei echipe de a se reface. Rugbyștii români vor avea în față la toamnă un XV nou, cu o deosebită elasticitate tactică. Noile chei ale jocului francez sînt jucătorii unicat Romeu și Fourou. Pînă atunci însă în fața Spaniei (deplasare) și a Italiei (acasă) românii au de cucerit **Cupa F.I.R.A.**

★

Meciul dintre Selecționata armatei franceze și Steaua a confruntat din nou rugbyul românesc cu cel francez. Oaspeții au jucat tot timpul exact, exploatînd orice neglijență, orice eroare a gazdelor. Randamentul lor a fost maxim. Au putut înscrie 13 puncte și au făcut-o. Nu li se poate imputa decît o ratare, nici o ineficiență capitală. Au cîștigat majoritatea tușelor și au jucat bine la mină. A lipsit foarte puțin ca victoria să le revină. De partea cealaltă, echipa Steaua a jucat dezlinat, greșind adesea grav, pierzînd baloane gata cîștigate. A avut situații din care putea marca decisiv și stabili un scor de proporții, dar a ratat inadmisibil loviturile de pedeapsă (prin Durbac) și s-a dovedit ineficientă în apropierea terenului de țintă advers. A jucat bine grămezile ordonate pe care le-au cîștigat de obicei, dar n-au dus fazele plecate de aici pînă la consecința lor cea mai fericită.

Jocul echipei Steaua din repriza a doua trebuia să-i aducă victoria, ceea ce nu s-a întîmplat. Jucătorii noștri au făcut o mare cheltuială de energie, cu rezultate mici. Diferența principală dintre jocul francezilor și al românilor, nu numai în acest meci, stă în maxima raționalizare și eficiență a acestora față de imprecizia și mica eficiență a rugbyștilor noștri. În loc de a cîștiga pe Giulești la un scor concludent, națională română a învins doar la trei puncte. În loc de a obține detașat victoria, Steaua a terminat la egalitate cu perseverentul său adversar. Capacitatea de joc a românilor, care ni s-a părut de multe ori neobișnuită, trebuie raționalizată. Jocul pe înaintare al rugbyștilor noștri este mult mai bun decît acum zece ani, să zicem. Pachetul de înaintași acționează puternic și omogen, contînd pe teren în fața oricărei înaintări. Dar treisferturile, mult mai îndrăznețe și mai îndeminatice azi, nu-s încă la înălțimea valorii înaintașilor. Am văzut și cîțiva jucători de valoare. Între aceștia trebuie remarcat în primul rînd înaintașul român Murariu, care are un patos al jocului comparabil cu cel al fundașului galez Williams. Mai bine susținut de coechipieri (a lipsit, din păcate, Marin Ionescu., accidentat), Murariu (care se mișcă uneori și aventuros) și-ar putea pune pînă la capăt în valoare forța, intuiția și inteligența tactică.

Discobol

FOTBALIȘTILOR ROMÂNI CARE ÎNTÎLNESC ASTĂZI SPANIA LE DORIM O DĂRUIRE DE SINE EGALĂ CU ACEEA A RUGBYȘTILOR NOȘTRI DIN MARILE LOR MECIURI.

revista străină

● **MOARTEA LUI PRÉVERT** prilejuiește comentarii melancolice referitoare la opera melancolic-amară a acestui poet de extraordinară notorietate. Deși a fost laureat în ultimii ani cu Marele Premiu al societății autorilor și cu Marele Premiu național pentru film, Prévert era mai puțin citit și admirat în anii '70, decît fusese pe vremea cafenelelor existențialiste din Saint Germain-des Près și apoi a filmelor cu Renè Clair și Marcel Carné. Anii '50 l-au ridicat în culmea gloriei. Era filmat de marii cineaști, poeziile sale erau cîntate de Juliette Greco și murmurate de toți liceenii. Prévert a făcut loc în opera sa universului cotidian, preocupărilor omului simplu, bucuriilor și tristeților lui.

● **ZIARUL „LE MONDE“** publică un articol consacrat aniversării a 90 de ani de la crearea limbii „esperanto“. Este vorba de cunoscutul idiom lansat de dr. Zamenhof, care a făcut prozeliți în multe țări ale lumii, unde s-au înființat cluburi și chiar publicații pentru propagarea acestei „limbi universale“. De fapt, esperanto este o creație arbitrară, fără nici o realitate culturală, fără a exprima experiența vie a vreunui popor sau a vreunei comunități umane organic constituită. „Le Monde“ notează eșecul acestei „experiențe“ universaliste. Viața limbilor este legată de viața patrilor și a culturilor naționale, care nu se supun diversiunilor de nici un fel.

● **REVISTA FANTASMAGIE** apare, cu ultimul său număr (45 din martie 1977), în aceeași formulă excepțională, reunind fotografia de artă și versurile, în contrapunct cu exegeza poematică. Mai mult decît un excurs sistematic în arta realismului magic, publicația Centrului internațional de la Bruxelles tinde să creeze o atmosferă, menținînd vie preocuparea pentru metodele specifice de tratare a lumii. În numărul 45 semnează Paul Hadermann, un comentariu penetrant la cartea lui J. H. Mattews, **Către o poetică a suprarealismului,** Jacques Collard, Raina, Carl Hope, Edmond Vandercamen, Robert Gerard, Roland Villeneuve, Marcel Béalu și alții, cu reproduceri din Karel Dupon, Jean Bulens, Jean Martin Bontoux, Robert **Navez,** Elisabeth Geurden ș.a.m.d.

● **O PENIBILĂ EXPRESIE** a „libertății de opinie“ de tip neofascist este volumul publicat la Paris de Jacques Mesrine. Autorul a apărut adeseori la rubricile de scandal ale presei, în chip de fascist activ, membru declarat al organizației feroriste „Ordinea nouă“. Revista de stînga **Le Nouvel Observateur** scrie că „O asemenea carte nu poate sluji nimănui“ atrăgînd atenția asupra mecanismului publicitar pus în mișcare pentru lansarea volumului. Adică pus în slujba promovării violenței și asasinatului care fac parte dintre „argumentele“ organizației „Ordinea nouă“. „Instinctul morții“ cere, desigur, o ripostă hotărîtă din partea instinctului vieții, a voinței de a trăi sănătos.

● **PREMIUL ASOCIAȚIEI SCRIITORILOR** afro-asiatici și al revistei „Lotus“ a fost decernat, pentru ansamblul operei sale, marelui scriitor sovietic Mihail Solohov. Distincția vine în suita altor lauri care au încununat opera autorului **Donului liniștit.** Premiul Nobel și Premiul Lenin, aducînd dovada răspîndirii și prețuirii de care se bucură cărțile sale în toate colțurile lumii.

● **„BOOKS ABROAD“,** cunoscuta revistă de literatură universală contemporană își schimbă denumirea și formatul. Noul său titlu este „World Literature Today“ — Literatura universală de azi. Metamorfoza s-a produs cu un prilej aniversar — împlinirea celor cinci decenii de apariție, — avînd semnificația unei mai precise sublinieri a caracterului publicației, de analiză a principalelor tendințe din literatura de azi a lumii.

● **UN MARE BLUFF** consemnează presa din Germania federală în legătură cu lansarea continuării celebrei **Love Story** de către Erich Segal. „Povestea lui Oliver“ încearcă de fapt o altă „love story“ mai sordidă. Cu toate că a beneficiat de un aparat publicitar imens, strălucirile artificiale create de zorzoanele formulelor ad-hoc n-au putut să ascundă sărăcia de gînduri și de sentimente ale eroului consolat prea repede. Suferințele provocate de moartea eroinei din Love Story devine prilejul de a căuta alinare în brațele unei femei bogate. Mai mult decît penibil !...

Avuția cea mai de preț

Urmare din pag. 1

aprins această torță a nădăjduirii, al cărei ulei de aur este lacrima iubirii nepieritoare, te poți socoti pe calea cea strîmtă și miraculoasă a adevărului și urma ce o lași între ai tăi, răsar trandafiri, este o urmă îmbălsămată de bucuria jertfei de sine pentru propășirea celorlalți.

Cu acest dar neprețuit putem veni unul spre altul prin viața noastră nobilă, cuprinsă în cuvîntul cărților noastre.

Ultimul cuvînt al lui Dante cu care încheie Paradisul este Iubirea care mișcă sori și stele, cea mai mare putere din univers care nu piere niciodată. N-avem altă sămînță mai de preț, ca aceasta care ne este dată să rodească în inimile noastre, și pe care se cere să o purtăm sub plugurile noastre pe această coastă de pămînt inegalabilă, care este țara.

cîntecul epistolar

dintre ofițerul Ulescu și nevastă-sa Esmeralda*)

I

– Pe-aici e liniște, pace, bine.
Eu am sosit azi dimineață în Craiova,
fiind multe trupe în marș.
Nu-ți poți imagina cu cîtă nerăbdare
așteptam scrisoarea ta.
Și cîtă mulțumire am avut
cînd am primit-o,
Cu atît m-am întristat văzînd
că ești bolnavă.
Te rog îngrijește-te să te faci bine :
Eu, dragă, sînt sănătos, duc o viață
foarte activă,
Care-mi face bine și iată cum :
Dimineața la șase mă scol,
De la șapte la zece sînt pe cîmp,
la exercițiu.
Apoi vin la dejun ; după dejun mergem
la apel,
Care este la douăsprezece și jumătate.
Îndată după apel plecăm iar la cîmp,
unde stăm pînă la cinci.
De-acolo, la birt, la masă unde stăm
pînă la opt seara
Venim apoi cu toții la apelul de seară
care se termină la nouă.
După aceasta intru acasă, unde cad ostenit ;
Mai citesc cîte ceva, mai mă gîndesc la voi,
ce faceți și cum petreceți.

Cu finanțele stau de mijloc : cheltuiesc
cu masa și calul 4-5,
Și 6 franci pe zi – mult, dar n-am ce face.
Finesc, dragă, îmbrățișîndu-te și așteptînd
ziua cea fericită...

– Nu înțeleg silențiu' ăsta al tău,
care ne îngrijește-așa de mult.
Scrie-mi, dragă, dacă nu vrei mai mult,
dară cel puțin să știm
De ești bine sau nu.
În momentul acesta, dragă, sînt fericită
căci am scrisoarea ta.
Puiule, dragă ; ce tot mă recomanzi așa mult
dragostei și îngrijirii tuturor ?

– Eu sînt bine, în acest moment plecăm
la un sat Racova, spre Bechet.
Să nu ai nici-o grijă de mine, mă păzesc
de răceală.
Probă că acum, la plecare, fiind cam ploaie
am pus ciorapi groși și briu;
Îngrijește, dragă, de tine, să fii sănătoasă.

– Ce mai zi de întîi de mai, departe de tine,
în casă;
Dar fie, că nu vreau să-i fac pe voie ;
azi e cald, vroi să ies prin curte puțin.
Of, dragă, cînd o să ne mai vedem iar
împreună...
Am primit vizita d-lui... din Craiova
care m-a neliniștit foarte;
Mi-a zis că pe dată ce ieși tu pe uliță
toate cuconițele de pe-acolo
Stau grămadă pe la ferestre, strigînd :
„Cît e de frumos, cît e de nostim !
Și tu le surideai ; ba chiar tu începeai
cu provocarea

– Astăzi am sosit în acest sat (Băilești) unde
Cea dintîi grijă a fost a-ți răspunde
la scrisoarea ta.
Aici nu știm dacă mîine, sau în astă noapte,
nu plecăm spre Calafat.
În orice caz, tu să-mi scrii la Craiova –
Fiindcă acolo este un serviciu poștal militar...
Dacă ne va da masa în companie,
Îți mai trimit încă 300, spre a-ți putea
întîmpina cheltuielile.

– Ieri am voit cel puțin
prin gînd să fiu cu tine
De aceea ți-am scris dar găsind ocazia
îți mai scriu și azi aceste
Rînduri prin care îți fac cunoscut
că sînt bine.
Mă gîndesc, dragă, ce diferență între an
și estimp,
Cu cîtă nerăbdare adestăm să vie 9 Mai,[1])
Și cu cîtă groază îl aștept acuma
gîndindu-mă la depărtare
Și evenimente groaznice ce se succed.
Dragă, n-am minut de liniște pînă la terminarea
acestui război.
– Nu știu ce este cauza de nu mai primesc
nici-o scrisoare
De la tine, sunt foarte îngrijorat.
Primește 40 de franci cu care vei ruga
să se ducă la Brand cizmarul
Să-mi poruncească o pereche de cizme –
Că cele care mi le-a făcut nu am mai
putut a le încălța.
Cizmele, după ce le face, să le trimiți
prin poștă aici la Băilești.
Tot ce se aude sînt minciuni ;
nu am avut pînă acum nici-o lovire,
Afară de bombardarea de la Bechet și Calafat,
Unde nu s-a rănit nimeni
Dar tu, dragă, să fii cu curaj, astfel
ca să încurajezi și pe mama,
Spune-i că ne vom întoarce toți, iar de nu,
să fiți mîndri că bărbații
Și copiii și-au făcut datoria sfîntă,
pentru a-și apăra țara lor.

– Dragă, scrie-mi cît mai des, că asta e
singura mea plăcere;
Țin scrisorile tale toate la mine pînă sosește alta
Și toate pe rînd le țin, la mine, cel puțin
dacă nu tu, scrisul tău.
Acum să-ți fac și un reproș : cum se poate
să scrii o scrisoare întreagă
În care nu-mi scrii decît de cizme ?

– Drăguță, gîndește-te cu ce mare plăcere
am să port eu cizmele acelea
Gîndindu-mă că tu singură le-ai poruncit...

[1]) Ziua căsătoriei Maiorului cu Esmaralda.

Nicolae Grigorescu : Spionul

– Spune-mi, dragă, dacă tu mi-ai trimis
suma aceasta,
Apoi cu ce trăiești tu acolo... în Calafat
toate se plătesc cu întreit preț.
Că asta mă omoară ; că nu pot eu a fi cu tine ;
dar lasă
Ne-o veni și vremea noastră, cînd te-oi întoarce.
Îți trimit aceste timbre, fiindcă tot eu le plătesc
și pe ale care
le trimit, și pe ale care le primesc...

– Drăguță, mi-ai făcut cea mai mare plăcere
cu trimiterea ciorapilor și-a cămășilor.
Acum am mai multe suveniruri de la tine
Care atît unele cît și celelalte îmi erau
foarte necesare.
Mai văd, drăguț-o, că îmi impuți că pun
prea mult zel și recompensă nu am.
Recompensa, dragă, va fi pentru mine
cînd familia mea și țara
Să zică : și-a făcut datoria, a fost un om onest.
Nu trebuie să fim așa pretinzători,
căci nu ne facem decît datoria
Să fim sănătoși și să suportăm toate
aceste greutăți.
Ieri noapte toate trupele de-aici
au înaintat pe linia Dunării
Am rămas eu cu batalionul
și cu un escadron de roșiori.
Mîine îmi mai sosește și o baterie de artilerie,
care sînt puse sub comanda mea.
Mi-a părut foarte bine cînd am aflat
că Cecilia noastră s-a făcut așa mare ;
Dacă campania acesta va fi lungă, atunci tu
să-i arăți portretul meu ;
Să-i spui că ăsta e tata, ca să mă cunoască
și pe mine.

– Acum cam schimbai ideea, de cînd se anunță
pozitivă plecarea voastră –
Că cu cît veți fi mai departe cu atît
o să aflăm mai cu greu unii de alții.
În jurnalul de azi se zice că și turcii
vreau a trece Dunărea.
Și mă mir cu ce trăiești, fiindcă dacă îmi trimiți
mie 200,
Apoi ce-ți mai rămîne ție, pentru a trăi,
tu și calul...
Ți-am luat aste două cămăși și șase perechi
ciorapi care mi s-au părut prea frumoși...

II

– Despre mine află, dragă, că sînt bine
dar mi-e dor de voi grozav...
A venit acum ordin că se opresc cu desăvîrșire
concediile.
Vodă vine la 20 aici ; ni s-au adus
o sumă de luntre și materiale de poduri.
Nu mai strica hîrtia de-mi trimite,
fiindcă eu am destulă aici.

– Deși îmi scrii că ai hîrtie multă acolo,
cu toate astea eu ți-am trimis ;
De vei isprăvi timbrele o să-ți mai trimit,
ca să nu ai nici-un pretext să nu-mi scrii.
Of, dragă, ce an mai fu și ăsta ; cel puțin
de v-ați întoarce mai curînd
Ce petrecere îmi proiectam de toamnă, dar de,
nu-mi prea vine a crede
Că o să terminați pînă la vremea culesului.
Dragă eram a-ți scrie de aseară, însă eram
așa de dispusă a fi tandră,
Și fiindcă nu prea meritai, nu am vrut. Era o lună
Cum demult nu am văzut, și bătea un vînt dulce.
Cred că dacă aș fi cu tine nu aș mai dori
nimic alt.
Dar nu voi a merge prea departe cu demonstrații
de tandrețe,
Fiindcă, spre rușinea mea, trebuie să mărturisesc
că ieri am vărsat lacrimi, de gelozie ;
– Gîndește-te, drăguță, ce bine trebuie
să fi fost eu dispus azi
să am trei scrisori de la tine.
Despre mine, drăguță, acum să nu mai
ai nici-o grijă, fiindcă sînt
în Corpul de observație.
Și cînd toată lumea va trece, pe urmă trec și eu.
Aceasta m-a făcut de am fost trist și sunt :
cum să am tocmai eu nenorocirea să rămîi
în urmă,
Cînd credeam că regimentul nostru
dre să fie întîi la trecere.
Dar mă consolez : și cei dintîi ca și cei
de pe urmă –

Dat fiindcă nu tot răul vine spre vătămare ;
cine știe ce avantaje
Vom avea de astă despărțire și mutare.
– Dragă, sînt mult mai neliniștită,
deși tu îmi zici că ești
mai ferit, în Corpul de observație,
Dar eu văd că te-ai mai apropiat de Gruia,
fiindcă am auzit
Că pe-acolo va fi Trecerea ; asta mă pune
într-o mare neodihnă.

Ion Gheorghe

– Eu, drăguță, sînt sănătos
însă sînt așa de ocupat
cu noul serviciu încît nu-ți poți imagina.
Am un serviciu care cere o mare băgare de seamă.
dar nu pot a ți-l scrie mai înainte de a-l termina.
Să dea Dumnezeu să iasă cu succes, fiindcă
am o răspundere foarte mare
Drăguță, îți scriam că sînt îngrijat și supărat
că de ce nu am
mers și eu la Nicopoli, ca să trec Dunărea ;
Ei, drăguță, m-am mai consolat, fiindcă am făcut
și eu aici un mic rezbel.
Iată războiul, dar nu-l mai descrie pe la străini.
Ieri noapte sînt anunțat că turcii au așezat
în bateriile lor tunuri ;
Dimineața mi-am așezat și eu pe ale mele.
Și cînd o trupă de soldați și vreo 200 lucrători
mergeau
Ca să lucreze pentru așezarea altor baterii,
am început a-i bombarda.
Astfel au fost surprinși, fiindcă credeau
că noi nu avem aici Artilerie –
Și fugeau de au înfundat pămîntul ;
i-am urmărit cu
Ghiulele, pînă nu s-a mai văzut nici unul
Părăsiseră chiar pichetele lor :
De aveam luntri, treceam și le luam
tot materialul de lucru.
Azi noapte iar am avut o petrecere ;
o șalupă a noastră
A trecut de la Severin în jos spre Cetate.
Turcii, cînd au auzit noaptea, iar au fost surprinși
de o grabă mare :
Care pe care ; unii trăgeau focuri, alții alergau
în toate părțile
Strigînd : Ghiauri, vine Ghiauri, dați foc
rachetelor, dați foc șomoioagelor...
Șalupa a trecut fără să i se întîmple nimic.
De aceea, drăguță, acum sînt că am și eu acum
o distracție.
Nu-ți poți imagina, drăguță, ce parapon am
cînd aud că
Armata trece și eu aștept aici din zi în zi
să vină și pentru mine acea fericită
Zi, să iau parte la luptă, cu bravii mei soldați,
care și ei,
Ca și mine, ard de nerăbdare ;
Cu micul număr ce-l am aici, dacă în o zi
le-aș zice să trecem,
Am fi ca fulgerul sub Vidin.

– Dragă, prea frumos găsesc entuziasmul
ce arăți despre
Trecerea voastră dincolo...
Nu-mi rămîne decît a mă felicita
de-a avea soarta și viața-mi
Legate de un om cu niște simțăminte
așa frumoase, ca cetățean român
Însă ca soț și tată, mi s-a părut cam rece,
căci cît să fie,
Trebuie să te gîndești la noi.
Te rog a fi mai serios și nu-ți expune viața
pentru nimic.
Înțeleg pentru Patrie serviciu și conștiința
împăcată a face totul
Dar pentru petrecere, cînd ar putea avea
un rezultat funest nu o înțeleg
Deloc. Fii prudent și te ingrijește,
că nu-ți aparții.

III

— Dragă, nu știu de vei fi trecut : lumea
își face datoria de a-mi raporta
c-ai trecut de la 22.
Am susținut că nu se poate, și într-adevăr,
că mă mir cum ați parcurat
Toată distanța aceea în așa puține zile, căci eu,
care cu gîndul vă urmam
Credeam că taman duminică să ajungeți, și dacă
o sta, pe luni, să treceți.
Însă după telegrama ta, văd că scrisoarea asta
te găsește dincolo.
Să te găsească în deplină sănătate și fericire,
căci știu,
Deși sîntem departe, tu tot ești fericit
că ai putut izbuti să fiți și voi dintre
Cei ce trec.
Sînt sigură că Românii noștri se vor distinge
în lupte și că se vor bătea în bravi.
Bate-ți-vă și vă faceți datoria, însă veniți
cu toții iarăși

Te aștept, mă gîndesc cu fericire la ziua
cea mare a întoarcerii
Pe-aici, dragă, nu e om să nu vă adreseze urările
de întoarcere cu biruință.
De Ducipal, dragă, nu-mi scrii nimic :
cred că și-a plătit paralele de mii de ori
De se gîndea el la onoarea să ducă un om
strălucit, căci știi,
Sînt convinsă că ai să te faci strălucit
în luptele astea.

– Dragă, te anunț că sînt sănătos. Lupta continuă
însă numai între Avant-Posturi.
În curînd, vom da atacul general al Plevnei,
care este slăbită din toate părțile
de artileria noastră.
Se crede că au isprăvit turcii și proviziile.
Noi aici avem provizii îndestul.
Morții noștri nu se pot lua din cauză că turcii
nu respectă Crucea Roșie.
Fă-mi te rog, drăguță, un pachet
și dă-l la poștă, într-un noroc :
De va veni, bine ; în acel pachet pune-mi cojocul,
mănușile cu blană,
Ciorapi de lînă, ce mai am acolo și manșetele.

– Dragă, silențiul tău mă dezesperă,
de cînd te știu așa expus.
Dragă puiule, conservă-ne scumpa ta viață
și sănătate.
Te-am visat că veneai, ceva ciudat, însă cu toții
ieșeau să te primească.
Afară de mine ; dar te vedeam slab, galben,
o barbă mare și tu ai venit la mine
Tot în noaptea aceea te-a visat mama doica ;
soseai din bătălie ;
Gătit și frumos, în capul regimentului ;
pe uliță era mulțime,
Cocoane care îți ofereau flori.
Te suplic, scrie-mi cît mai des, căci gîndește-te
în ce neastîmpăr trăiesc ;
Dacă o vrea Dumnezeu să vii mai curînd,
o să trebuie a ne găti
Amîndoi, să ne facem frumoși, ca să ne înamorăm
și mai mult.

— Drăguță, nu trebuie să te inquietezi mult cînd
nu-ți scriu
Cauza nu este decît serviciul care-l am.
Nu mă lasă a avea condei nici cerneală,
cum nu aș scrie ?
Care fericire a rămas acum pentru noi decît a ști
unii de alții că
Sîntem sănătoși ?
Dragă, cînd vei găsi vreo ocazie, care să poată
a-mi aduce aici niște potcoave.
Roagă să se ducă la potcovarul meu din Piața
Amzei, să-i spuie
Lui maistrul potcovar să-i dea două rînduri
de potcoave cu caielele lor :
Unele cu colți de ghiață și șuruburi,
și altele simple.
Să-i deslușească : „pentru maiorul care venea
de potcovea calul murg –
Ca să-și aducă aminte de măsură.

– Dragă, îți trimit prin sublocotenentul...
două borcane de dulceață.
Deoarece se vorbea mult că după căderea
Plevnei, vă va întoarce
Acum, de pe aici nu facem decît a adăsta
jurnale să vedem
Dacă n-a capitulat Plevna
Îți luai două perechi de pantaloni,
două de pichet și una de flanelă.
Ți-am luat și trei perechi ciorapi
pe care ți-i trimit urîndu-ți a-i purta sănătos.
Nu ți-am luat patru perechi, cum îmi scriai,
căci făcînd socoteală
Ciți ai, ieșeau treisprezece și știi, că am în oroare
acest număr.
Pentru cizme, dragă, am văzut la Lahovari
unele prea bine
făcute, îmblănite, bine tăiate –
Aceste lucruri le voi trimite cu poșta deși văzui
că zăbovește.
Deoarece ți-am trimis un briu la patru zile
după pachetul cel mare
Și pînă acuși nu mi-ai scris nimic de el.
Dragă puiule, cînd se va termina asta ?
Spuneai că nu poate a ține Plevna mai mult
de cincisprezece sau douăzeci de zile.
Vai ce viață periculoasă și chinuită pentru noi,
căci deși sînt la adăpost
Dar nu pot nici o noapte a dormi liniștită,
gîndindu-mă la tine.

– Azi am primit amabila ta scrisoare
cu data din 7 curent
De douăsprezece zile nu știam nimic despre voi.
Drăguță, îmi scrii despre o rochia
ce ai voi a-ți face.
Mi-a părut foarte rău că tu nu poți a-ți satisface
o plăcere ; și nu știu
De ce ; parale ai, nu încape decît voința ta.
Eu, să fiu sănătos, să pot munci pentru voi
pentru a putea a vă
satisface toate dorințele voastre.
Vezi, drăguță, trimite-mi ciorapii
care ți-am scris (de lînă);
Asemenea și potcoavele cu caiele; să deslușească
bine potcovarul că este de la mine.
Și să le pui într-o cutie de lemn.
– Dragă, tot speram că luarea Plevnei
vă va întoarce.
Însă acuși văd că se hotărăște cu totul altele
și zice-se
Că veți participa la război pînă la
încheierea păcii.
Eu ți-am comandat două rînduri potcoave ;
unele cu șuruburi și altele de vară.
La cele dintîi am pus a-ți face mai multe
rînduri de șuruburi
Și a-mi da și cheia pentru strîns.
Rochie tot nu mi-am luat, nu mă pot decide
a face o cheltuială
de 200 franci degeaba.
Să am cel puțin speranța că pînă se va fini
rochia, vei veni, aș înțelege
Dar acuși, că-ți potcovești calul, de gheață,
nu știu ce să mai cred,
Și ce speranță să mai am.
Pînă acuși tu nu mi-ai scris nimic de primirea
acelui frumos briu...
A venit vremea să zic : „Si loin de moi,
si près pourtant !"
Că o secundă nu se face fără a fi cu tine –
— Drăguță, îmi scrii că voiești a-mi cumpăra
o pereche de cizme îmblănite
Să nu iei, că nu sînt bune, asudă piciorul
și cînd se rupe blana,
Nu mai poți face nimic cu ele.
Noutăți de-aici n-am, decît care le știi
din jurnale
Și noi bombardăm în toate zilele,
împreună cu rușii, pozițiile.
Am ajuns cu paralelele pînă la 25 pași departe
de șanțurile turcilor.
Astfel că pe lîngă focuri de pușcă și mortiere
ce se schimbă între noi,
Soldații noștri aruncă cu oase de supă în ei.
– Of, dragă, cînd se va termina
și te voi mai avea lîngă mine !
De cînd s-a stricat vremea, mi se pare
cu neputință ca un om,
Mai cu seamă tu, să poți rezista la asprimea
timpului.

– Dragă, aseară pe la ora nouă pe cînd eram
în tranșeuri de servici,
Pe cînd soldații mei de la crenele schimbau
focuri cu turcii,
Pe cînd tunurile ne ținea și din o parte
și alta acompaniind,
Eu ședeam la o mică flacără de foc
de mă încălzeam
Și mă uitam la soldații mei care, ca niște bravi,
schimbau
Focurile, fără a le face nici un efect gloanțele
ce veneau de la inamic.
Eu, în acea armonie de focuri care acum
mi-a devenit așa de comună
Încît nu mă închietează deloc, reflectam tocmai
la voi.
În acel moment, un sergent vine și-mi spune :
„o scrisoare".
Îmi zici a-ți scrii dacă am primit briul.
L-am primit, de este aproape o lună, ți-am scris
și depeșat de primire.
Îmi mai zici, drăguță, a-ți descrie viața mea
și dacă am bordei
Bordei am, dar nu prea am parte
de-a dormi în el.
Mai mult dorm în tranșeuri decît în bordei.

– Dragă, sînt jumătate nebună, nu știu
nici ce fac, nici ce zic.
Te rog nu mă lăsa în așa neodihnă
și-mi detaliază toate
Mișcările voastre.

– Dragă, sînt cinci zile de cînd nu ți-am scris.
Cauza a fost că am fost foarte ocupați
cu luarea Plevnei.
Și iată istoricul.
Pe cînd eram în tranșeuri, noaptea de 25–26,
s-a văzut o tăcere mare.
Noi am început a simula un atac ca să încercăm.
Îndată turcii au început focul pe toate liniile.
A ținut această luptă de focuri o jumătate oră
și a încetat.
În noaptea de 27–28, despre ziuă, trupele noastre
observau
Că turcii se retrăsese.
Îndată s-a trimis recunoașteri și s-a văzut
că părăsiseră toate pozițiile.
Românii, îndată, din toate părțile au pornit
în urmărirea
Inamicului care vroia să iasă spre Sofia
sau spre Vidin.
Îndată ce am ajuns pe riul Vid am angajat
o luptă
Care a durat una și jumătate oră după care
turcii au început
A fugi spre Vidin.
Divizia a 4-a sosind îndată, deschide focuri
în spatele turcilor
Atunci, văzîndu-se între două focuri au început
a arunca armele
Și a ridica steag alb.
Aici este un tablou care nu l-am văzut niciodată
și cred că nu-l voi mai ve a.
Închipuiește-ți, drăguță, un cîmp plin, prin văi,
prin vîlcele
Numai turci care aruncau armele și se predau
cu batalioane întregi,
Cu brigăzi, cu pași, cu colonei, cu toți.
Cel care a vorbit cu Osman Pașa, care este
ușor rănit la un picior,
A fost colonelul Vlădescu.
Sabia lui Osman Pașa, a predat-o lui Cerchez ;
După aceasta a început transportul prizonierilor
și răniților
Cîmpul era plin cu arme, tunuri, cai ;
un dezastru grozav
Mi se făcuse milă de ei : să fi văzut,
cum întîlneai un pașe,
Un colonel sau alt ofițer, odată începea
să se roage și întindea sabia.
Românii au fost admirați de turci
în timpul luptei cît și după luptă
Fiindcă turcii erau, în urmă, bine tratați.
În fine, Osman s-a predat cu toată armata,
cu tot materialul
De rezbel, în mîna românilor ; acum om vedea.
Venim noi, drăguță ; acum îți cer mai întîi
mii de scuze
Că nu ți-am trimis paralele pe luna asta,
Din cauză că nici noi nu am primit pînă acum.
Aștept din moment în moment venirea casierului
de la Turnu.
Aș da jumătate din viața mea, cînd aș ști
că pot să vin lîngă voi
Însă terminînd toată opera începută, a rezbelului.

*) În loc de recenzie la cartea „Scrisori din Războiul de Independență – Maiorul Eftimie Ulescu" – Ediție îngrijită și studiu introductiv de Andrei Brezianu, Editura Militară – 1977, propunem această selecție din scrisorile publicate, orînduită într-un poem.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
17
(782)
Sîmbătă
23 aprilie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Destin luminos satului românesc

Am fost nu cu multă vreme în urmă din nou în Bărăgan. Întinderea fără țărmuri a cîmpiei m-a întîmpinat cu lumina neagră a pămîntului întors de tractoare ca să primească în el sămînta năzuitelor recolte. Ori cu verdele crud al grîului ce domină cîmpurile, ca o pădure pitică și deînfrînt.

Am fost în Bărăgan. În Bărăganul în care la 1907, s-au înălțat flăcările revoltei ivite din ochii înăspriți ai celor ce trăind într-un imperiu al piinii nu cunoșteau, decît arareori într-un an, gustul piinii. M-au întîmpinat casele noi ale satelor, cu lumină în ferestre, cu pereții învăluiți în alb, cu flori de primăvară răsărind de după pridvoare. Cît de departe, cît de greu comparabil este chipul de azi al satului din cîmpie cu cel pe care îl arăta, doar cu cîteva decenii în urmă, de după ferestre ce se temeau parcă de lumină.

Merită să evocăm toate acestea acum, cînd avem imaginea rodniciei primului Congres al Consiliilor de conducere din agricultură, în cadrul căruia delegații țărănimii, ai oamenilor muncii de la sate au făcut bilanțul lucid al drumului parcurs pe calea dezvoltării continue a agriculturii, au dimensionat cu exactitate și înalt spirit gospodăresc obiectivele viitoare, menite să confere satului românesc un tot mai luminos destin.

Prefațată de strălucita cuvîntare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, ampla analiză a realității satului românesc contemporan, viguroasă și realistă conturare a viitorului agriculturii noastre socialiste, Congresul țărănimii se va înscrie ca un eveniment memorabil în istoria patriei.

„Îmi exprim convingerea, — spune secretarul general al partidului, — că toți participanții la Congres, toți oamenii muncii din agricultură, fără deosebire de naționalitate, întreaga țărănime vor acționa cu toate forțele pentru asigurarea creșterii continue a producției agricole, pentru sporirea contribuției acestui important sector al economiei naționale la realizarea hotărîrilor istorice ale Congresului al XI-lea, a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, de ridicare a României pe noi culmi de progres, bunăstare și civilizație".

Aceste cuvinte exprimă convingerile, hotărîrile întregii noastre țărănimi.

Trecînd prin istorie și făurind istoria cu o mereu prezentă demnitate, țărănimea își împletește destinul cu istoria însăși.

Cînd numim virtuți perene, fundamentale ale poporului român le identificăm firesc cu statura morală a acestei clase sociale pentru care întotdeauna idealurile slujirii cu credință a patriei dintr-un profund simțămînt patriotic, ale luptei pentru libertate și dreptate socială, pentru neatîrnare și suveranitate au fost așezate definitiv în templul conștiințelor.

Trudind cu hărnicie și un adînc echilibru lăuntric, de-a lungul anotimpurilor veacurilor, pentru ca plaiurile, cîmpiile țării să nu-și ascundă generozitatea rodirii, afirmîndu-și o superioară înțelegere a vieții, o filozofie vitală, potrivnică resemnării sau diminuării energiilor creatoare în contracte sociale și morale fără perspectiva validării în timp, țărănimea s-a ilustrat de-a lungul vremurilor prin fapta sa, ca o clasă eroică, purtătoare consecventă a idealurilor de progres, de înnoire. Cînd istoria a cerut-o, fără ezitare, și-a trimis fiii să facă istoria. La Rovine sau Călugăreni, la Mărășești și Oituz, oriunde împlinirea idealurilor sacre ale poporului a cerut argumentele eroismului și ale jertfei, țărănimea și-a înscris numele cu demnă bărbăție.

Statornică și neînfricată în fața încercărilor vremurilor, purtînd în suflet drept apă vie a unei vieți fără conținere dragostea de țară, de glia strămoșească, îngemănînd cu vocație autentică lucrarea concretă cu visul cel mai cutezător, îndurînd oprimări cumplite cu încruntare și încredere în ziua de mîine, ridicîndu-se nu o dată la luptă — semn al spiritului său revoluționar — țărănimea a luminat prin existența, munca și lupta sa veacurile țării cu flacăra permanenței unor măreție aspirații naționale.

Cînd spiritul justițiar, curajos și drept al țărănimii a întîlnit clarviziunea revoluționară a noii clase istorice, clasa muncitoare, și-a înălțat fruntea cu și mai mare încredere către viitor. Alianța cu muncitorimea, asumarea tot mai puternică a programului de luptă a partidului comunist au ridicat țărănimea la o nouă condiție istorică. Tot mai profund conștientă de forța ce o reprezintă, de misiunea ce-i revine, alături de clasa muncitoare, țărănimea și-a înscris cu cinste numele în deceniile de pînă la eliberare în toate marile evenimente politice, sociale prin

Nicolae Dragoș

Continuare în pag. a 3-a

ÎN PAGINILE 2–3
Colocviile „Luceafărului"
TINERI SCRIITORI DESPRE MENIREA LITERATURII ȘI RĂSPUNDERILE CREATORULUI
● Articole de : Dan Cristea ● Mircea Dinescu ● Ion Drăgănoiu ● Daniel Dumitriu ● Gabriel Gafița ● Carolina Ilica ● Nicolae Mateescu ● Gheorghe Pituț ● Klaus Stephani ● Mircea Florin Șandru ● Viorel Știrbu ● Laurențiu Ulici ● Cornel Ungureanu ● Dan Verona.

Eroul timpului nostru

Ceea ce străbate de la un capăt la altul romanul **Clipa** este un suflu de viață, o lumină, biruitoare, un „mesaj" pe care l-am putea rezuma astfel : **există, în societatea noastră, ca o armătură de oțel inoxidabil și cu neputință de sfărîmat, o lume de „eroi ai timpului nostru", purtătorii acelui ethos nou în numele căruia o orînduire întreagă își dobîndește victoria sa în istorie.** Ei sînt celulele vii în care ritmul creator pulsează mai puternic decît oriunde, menținînd tinerețea și sănătatea organismului întreg. Ei sînt cariatidele ce împiedică idealurile să cadă în țina vulgarelor contrafaceri. „Sfinte firi vizionare" — cum îi presimțea Eminescu — și totodată oameni ai faptelor concrete, dușmani ai vorbei demagogice, ai minciunii și egoismului, oameni de o construcție firească, lipsiți de darurile eroilor supranaturali, dar pe care răspunderea ce și-au asumat-o în fața colectivității și a istoriei îi transfigurează și-i îmbracă într-o aureolă de frumusețe morală și energie creatoare ce se răsfrînge asupra celor din jur și-i aprinde de aceeași flacără.

Este imaginea pe care Dinu Săraru ne-o dă despre **activistul de partid** și ea sintetizează o vastă și clocotitoare **realitate** la capătul unei „percepții grave a dialecticii sociale". (A. Martin). Nimic, într-adevăr, nu este fabricat pe planșetă și așezat apoi stîngaci — statuie de ghips — într-un mediu oarecare, ci totul poartă semnele celei mai convingătoare autenticități, **este** expresia realului, pînă acolo încît putem recunoaște oameni în carne și oase, ale căror mîini „mari și asemănătoare unor piini pufoase" le-am strîns cîndva, sau al căror zîmbet ne-a încălzit, acolo, în urbea „de sub Capela".

În revoluție oamenii intră ducînd cu ei frumusețile sau tarele condiției, și autorul știe să desfășoare în acțiune „efectele" acestei condiții și să arate în ce fel oamenii se cern și se aleg, deși pornesc cu toții de la același start. El pune în lucrare o foarte bogată observație socială și istorică, meditată pînă la ultimele consecințe, și,

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 7-a

Confruntări

Scriitorul și cetatea

Orice operă literară are un etimon socio-istoric bine configurat. Ea este depozitara unor informații ce relevă orizonturi de cunoaștere dintr-o anumită perioadă și mărturia unui mod de comportament care aparține lumii dintr-o arie geografică limitată.

Creația literară este impregnată de specificitatea unui proiect uman, cristalizat într-o matcă genetică sensibil diferită de la o țară la alta și de la o epocă la alta. Cercetările de folclor comparat au dus la concluzia că în **Legenda Mănăstirii Argeșului**, motivul sacrificiului uman capătă o dimensiune tragică mult mai mare decît în alte poeme din sud-estul Europei, iar identificarea dintre om și natură din **Miorița** este relevantă pentru psihologia poporului nostru. Raportul acesta dintre individul creator și mediul ambiant este privit de Lucian Blaga ca un fenomen de ontogeneză : „Un anume spațiu vibrează într-un cîntec, fiindcă spațiul acesta există undeva, și într-o formă oarecare, în chiar substraturile sufletești ale cîntecului".

Fără să privim opera de artă ca o expresie fatală a unui spirit formativ ancestral este incontestabil că ea poartă în cele mai multe cazuri amprenta caracteristică spiritualității fiecărui popor.

Funcția actului imaginar nu poate depăși prin nici o altă combinatorie datele contingentului. Distanța dintre real și fictiv poate varia de la

Romul Munteanu

Continuare în pag. a 7-a

ÎN PAGINA A 8-A
CÎNTAREA ROMÂNIEI
Poeme de
Ioan Alexandru

Eugen Jebeleanu
Arena

Jacques Prévert

...a dispărut în această primăvară atît de stranie navigînd printre nouri de flori și sicrie.

Cunoscîndu-l, la Paris, în 1956, m'am aflat în fața unei ființe de o statură mai curînd măruntă, un bărbat cu expresia unui copil trezit pe neprevăzute din somn.

Eli Lotar (Eliazar Arghezi), bun prieten cu Prévert, a făcut prezentările.

Copilul, care mi se păruse în primele clipe un pic bosumflat, mi-a zîmbit, ridicîndu-și, cît trebuie, „melonul".

Era spre seară, ploaia se cernea cum se cerne ploaia în fermecătorul Paris, am schimbat cîteva cuvinte — și totul a fost atît de firesc, atît de lipsit de orice umbră de poză, atît de uman și de învăluitor cum este întreaga poezie a cuceritorului artist, care ne-a părăsit în această primăvară atît de stranie...

JACQUES PRÉVERT
Familială

Mama face tricouri
Fiul face războiul
Mama găsește că-i un lucru foarte firesc
Și tatăl ce face tatăl ?
Tatăl face afaceri
Soția face tricouri
Fiul face războiul
Tatăl face afaceri
Tatăl găsește că-i un lucru foarte firesc
Și fiul și fiul
Ce găsește fiul ?
El nu găsește absolut nimic fiul
Fiul maică-sa face tricouri
tatăl său face afaceri el războiul
Cînd se va sfîrși războiul
Va face afaceri cu tatăl său
Războiul continuă mama continuă face tricouri
Tatăl continuă face afaceri
Fiul este ucis nu mai continuă
Tatăl și mama se duc la cimitir
Găsesc că este un lucru foarte firesc
tatăl și mama
Viața continuă cu tricourile războiul afacerile
Afacerile afacerile afacerile cu tot șirul
Viața cu cimitirul.

În românește de e. j.

●ÎN PAGINA A 6-A: ● Cronica literară de M. Ungheanu ● Cartea de debut de Al. Piru ● Viața cărților — Poezie (Dan Laurențiu) ● Fragmente critice de Eugen Simion

In pregătirea
conferinței naționale a scriitorilor

Continuitate și realism

Momentele mari ale unei comunități, ale unei bresle, ale unei opere colective se definesc prin încărcătura de adevăr ce le incumbă. O astfel de aplecare spre adevărurile vieții literare își propune, îmi place să cred, Conferința națională a scriitorilor, care începe marți. Experiența ne învață că drumurile către adevăr sînt multiple, unele întortochiat-anevoioase, care duc tîrzielnic la țel sau niciodată, altele directe și nesofisticate, avînd de partea lor francheța și limpezimea de scop, care îl implică pe combatant în așa măsură încît calea spre adevărul colectiv devine o luptă de sine și pentru sine. Scriitorul de bună credință, devotat profesiunii, devotat harului ce îi locuiește ființa, va alege aceasta a doua cale spre adevăr.

Dacă acceptăm că actul creator este imprevizibil, nu vom greși căutînd adevărurile vieții literare în ceea ce se cheamă trecut literar, pe drumul deja parcurs, în experiența dobîndită. E logic și legic să nu îți poți prefigura viitorul fără a privi în trecutul propriu, fără a-l scruta cu luciditate, pentru a-i smulge înțelesurile, spre a le transfera viitorului imediat, cu energie și persuasiune de constructor. Un cîmp deosebit de fertil pentru examenul pe care îl relev este acela al **continuității și tradițiilor literaturii.** Este teritoriul niciodată anacronic. Este teritoriul mereu actual, al cărui sol bine decantat naște idei, raționamente, sugestii, tendințe, orientări și, desigur, oferă posibila privire sintetică asupra evoluției literare, fiind rampa de lansare a căutărilor literare fertile, a fondului ideatic nou, care să transpară în calitatea nouă a literaturii.

Privit din acest unghi, al continuității și tradiției, trunchiul sănătos, durabil, puternic expresiv al literaturii noastre se definește prin **realismul său** funciar. E un adevăr cardinal de care creatorul serios, cel tînăr mai ales, nu poate face abstracție. Chestiunea nu se punea doar de a-l reaminti, ci de a aborda momentul literar pe care îl traversăm sub incidența benefică a acestei atmosfere memoriale, în care **conștiința de sine a literaturii** se regăsește în plenitudine, indicînd sursele intime ale actului de creație literară, ca valoare, ca durată în timp, ca celulă viabilă în statul celular al națiunii tale, adică opera mică, infinitezimală (poate), în opera mare, care este națiunea însăși. Acest mediu vital, de intensă iradiație, e menit

Pop Simion

Continuare în pag. a 3-a

● ÎN PAGINILE 4–5 : ● Poeme de Valeriu Bucuroiu ● George Iarin ● Romulus Vulpescu ● Ion Alex. Angheluș ● „Sabia" de Mihai Pelin ● „Acel început de an 1877" de Mircea Constantinescu

Sensul tradiției

Tradiția, se spune uneori, este o povară greu suportabilă. Există pericolul ca edificiul unor culturi contemporane să se frîngă sub acumularea propriilor tezaure, precum un pom sub propriile sale roade. Ceea ce pînă ieri părea un privilegiu, determinat de prestigiul incontestabil al înaintașilor, poate deveni astăzi un handicap, greu de trecut, pentru intențiile creatoare ale contemporanilor. Sterilitatea a fost și va rămîne întotdeauna un semn al îmbătrînirii, chiar dacă ea urmează unei perioade deosebit de productive. Iar îmbătrînirea este, la rîndul său, un fenomen ivit împotriva firii, împotriva dezvoltării firești a naturii creatoare. Ne vedem, așadar, într-un impas, ivit din neconcordanța dintre sensul firesc al dezvoltării puterilor creatoare ale naturii și ale omului. De vină nu este întotdeauna natura. Potrivirea puterilor creatoare ale omului cu cele ale naturii, ale societății în care acesta trăiește, cu sensurile generale ale dezvoltării umane, cu idealurile cele mai generoase ale oamenilor ni se pare a fi șansa unică de supraviețuire a culturilor, în genere, a artelor, a muzicii, a picturii și sculpturii, a literaturii, în special. Într-un asemenea caz, tradiția își transformă posibilitatea latentă de a deveni povară, oprelițe, în putere stimulatoare reală, în argument de lansare în perspectivă a forțelor creatoare ale prezentului.

Este cazul culturii române, în ansamblu, al artelor și literaturii românești în particular. De ce tradiția nu ne apasă, de ce edificiul ei, bogat, vechi și greu de podoabe și adînc implantat în ființa istoriei nu ne intimidează, ni se pare a fi lesne de înțeles : cultura, arta și literatura română s-au ridicat deasupra clipei, nu ocolind clipa, ci, din contră, investindu-se total în ea, făcînd parte din ea, servind-o cu toate puterile.

Ne-am zidit istoria, ființa noastră națională, și, în fond, ființa individuală, a fiecăruia dintre noi, sperînd, crezînd înverșunat, apărîndu-ne cu supreme sacrificii, secundă cu secundă, existența pe aceste pămînturi lăsate nouă din străbuni, și din străbunii străbunilor noștri.

Literatura, artele, n-au fost pentru noi într-o asemenea situație, doar prilejul unor fericite desfătări, ci, de multe ori, doar un **alt fel** de armă. Aici, unde vinturile istoriei au bătut năpraznic, am fost nevoiți să îmbinăm, de-a lungul vremurilor, după expresia fericită a unui mare istoric contemporan, este vorba de academicianul Constantin C. Giurescu, „ascuțișul sabiei cu ascuțișul mintii".

Într-o asemenea situație cînd am fi putut să ațipim ? Cînd am fi putut să ne moleșim ființa măcar și o singură clipă ?

Într-o asemenea situație am aprins gînd de la gînd, am ascuțit sabie pe sabie și am mers hotărît mereu mai departe. Timpul istoriei s-a comprimat în inima și cugetul nostru prin identitatea de preocupări, prin îmbogățirea treptată a acestora, în sensul istoriei, prin nerenunțare totodată, cu superbă încăpățînare, la a fi noi înșine, chiar dacă atîtea prilejuri ale vremurilor

Petre Ghelmez

Continuare în pag. a 3-a

În vremuri țara...

Cînd globul zilei îl ridici în palme
străluminînd cu el străbun cuprins,
mai știi ce orb destin ți-ai fost învins
spre-a fi stăpînul dimineții calme ?

În vremuri țara ca un singur ins
a înfruntat și flintă și sudalme;
argintul greu al riurilor dalbe —
Olt, Milcov, Iza — pînă-n os ne-a nins.

Fertile ploi brăzdează aspre frunți,
din grele ierni viteaz răsare grîul;
în ochi de tineri văd eroi cărunți.

În globul zilei sprijinit pe munți
ca într-un cosmos de-nceput, asculți —
clădind milenii — omul, ramul, riul.

Mihai Negulescu

A rămîne de veghe

Cine a ajuns vreodată în puterea nopții într-un oraș necunoscut și s-a simțit deodată mai puțin singur zărind undeva, departe, prin frunzișul arborilor o fereastră luminată retrăiește, fără îndoială, momentul ori de cîte ori deschide o carte de Eugen Jebeleanu. Poezia sa este a unui om care veghează. Nu întîmplător, această poezie are drept singură podoabă cearcănul insomniei, impunînd cel mai frumos stil lipsit de frumusețe din literatura noastră contemporană.

Eugen Jebeleanu a refuzat, distant, condiția duplicitară de poet „cu farmec" și tot ceea ce ține de recuzita persuasiunii : fastul sacerdotal, poza de damnat, uimirea ingenuă etc. În primele sale plachete — **Schituri cu soare**, 1929 și **Inimi sub săbii**, 1934 — versurile păstrează încă o juvenilă notă de artificia-

Alex. Ștefănescu

Continuare în pag. a 7-a

tineri scriitori despre menirea

Sentimentul continuității

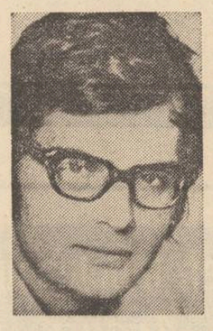

Într-un memorabil portret închinat lui Sadoveanu la 80 de ani, mai tînărul său coleg cu aproape două decenii, G. Călinescu, scria următoarele : „...Chipul lui Mihail Sadoveanu a căpătat la senectute o frumusețe superbă, frumusețea geniului, pe care numai Tizian în persoană ar putea s-o traducă în culori, iar ochii săi albaștri au o adîncime celestă. De l-aș vedea acum și aici pe Goethe, n-aș fi mai turburat". Iată, cred, expusă în aceste rînduri, dincolo de un legitim sentiment de veneratie comprehensivă, o senzație nu ușor explicabilă dar încărcată de semnificații, o senzație decurgînd din însăși prezența printre noi a unui mare maestru al scrisului. Căci, în definitiv, nu cuprinde în sine această senzație nu numai uimirea pioasă de a te afla contemporan cu un mare creator, ci și gîndul mai înalt că ceva din prestigiul literaturii sale se revarsă și asupra scrisului tău, obligîndu-te la sîrguință și la responsabilități sporite ? Nu constituie, oare, prezența la un moment dat în mijlocul nostru a unor scriitori prodigioși o dovadă palpabilă a continuității și a tradiției, o garanție imediat reperabilă a faptului că literatura există și există încă la un înalt nivel, o legitimare deopotrivă liniștitoare dar și responsabilă a actului de a scrie ? Firește, știm cu toții că un scriitor înseamnă în primul rînd operele sale. Mai înseamnă, însă, și altceva : o atmosferă, o emulație, un climat, o contribuție la întreținerea unei anumite stări de conștiință propice creației, cu atît mai importantă și mai decisivă cu cît este vorba de un scriitor de notorietate.

De aceea, întîlnirea unora dintre colegii mei de generație cu personalități ca Sadoveanu, Bacovia, Arghezi, Blaga sau Călinescu, privilegiul de a-i fi văzut, chiar dacă uneori pierduți în șirul unei mulțimi anonime, socot că sînt printre lucrurile care nu pot fi uitate. Nu era vorba numai de curiozitatea de a-i privi și de a-i asculta, de a le urmări avizi gesturile și reacțiile, curiozitate pe care, personal, nu o cred cu nimic nedemnă, ci de ceva mai mult, de sentimentul de a respira într-un fel un aer comun și de a fi, pe poziții diferite, desigur, părtași unor evenimente comune. S-a scris și, de altfel, se poate lesne constata cît datorează generațiile mai tinere de creatori descoperirii unui Arghezi, unui Blaga, unui Ion Barbu sau magistraturii critice a unui Călinescu. Dar cum poate fi cîntărită, de pildă, influența morală și psihică a apariției săptămînale a tabletei argheziene ori a cronicii semnate de G. Călinescu ? Cum poate fi apreciată acea senzație, încercată probabil de mulți, că pe o aceeași pagină de gazetă semnătura ta se poate afla la un moment dat lîngă a lor ? Toate acestea se constituie în acele imponderabile care înrănesc și fecundează un climat literar și care sînt adeseori mai importante decît influențele directe sau soluțiile gata primite, pentru că un tînăr autor are mai multă nevoie să fie îndreptat spre căile artei veritabile prin însăși întîlnirea cu această artă și cu cei ce o fac decît printr-o scorțoasă pedagogie de laborator. Nu știu, de exemplu, cît învață sau poate învăța astăzi într-ale scrisului propriu-zis un tînăr scriitor de la un Al. Philippide, Emil Botta, Eugen Jebeleanu, Geo Bogza sau Marin Preda, fiindcă nu epigonii sau șabloanele intră în discuție, dar sînt convins că numai și gîndul de a-și așeza scrierile laolaltă într-un imaginar raft de bibliotecă este prin sine tulburător și emulativ. Și în fond nu despre a învăța, în înțeles de școală, e vorba aici, căci fiecare își caută singur soluțiile și își dobîndește în solitudine propria originalitate. Lecția oferită, mai înaltă și mai semnificativă, este alta : o lecție a eticii profesionale și a încrederii în menirea scrisului, o lecție a urgenței, a convingerii și a implicării. O lecție care se măsoară în greutatea și în responsabilitatea cuvîntului așternut pe hîrtie, în forța de penetrație spirituală, în verticalitatea atitudinii. Faptul de a fi coleg și contemporan cu acești scriitori, o mărturisesc sincer, mă umple de mîndrie și mă înfioară de obligativitate. Și nu sînt firește singurul din generația mea care gîndește astfel, de unde și încrederea cu care îi împărtășesc destinul.

Dan Cristea

Realitate și imaginație

Există cred un complex al „realității" în raport cu opera în care aceasta se resfrînge, ignorat numai de artiștii retrași în muzica propriei lor naivități.

Revelația, cu aparență de simplitate, că „viața e mai puternică decît literatura" au avut-o toți marii creatori de „lumi posibile" din cultura universală.

Cei mediocri au fost întotdeauna cei fericiți, îngropați în monotonia paradoxală a unui stil ultra-personal sau a unei culori inedite, din care n-au mai avut curajul să iasă.

Abordarea realității este accesibilă numai celor în stare să depășească „frumoasele prejudecăți" stabilite de bunul gust comun, după cum adevărații înotători sînt numai cei ce au curajul să treacă linia indicată de geamandură.

Sigur, lumea poate fi privită și din mersul tramvaiului, dar trăirea intensă pînă la preschimbarea în cobaiul propriilor tale obsesii artistice face ca raportul dintre literatură și realitate să incline de partea autenticității.

Un mare eseist englez afirma cu doza de absurd necesară, faptul că opera de artă schimbă radical modul de a trăi natura.

Celebra ceață londoneză n-a existat dintotdeauna, ci ar fi apărut datorită pictorilor impresioniști ai vremii sale, care prin tablourile lor „pluvioase" prin peisajele încețoșate, au modificat prin „simpatie" structura atmosferică a Londrei.

Sigur avem de-a face cu o speculație în sensul unei ziceri mult iubite de un poet român : „Cuvintele atrag realul", dar ceva neliniștitor locuiește în această parabolă ce ne mută spre o zonă mai complexă a înțelegerii noastre referitorea la realitate. *Și anume : în decursul timpului opere inspirate din chiar realitatea obiectivă a unei anumite epoci, ne par astăzi mai puțin credibile și „depășite" de altele în care imaginația a avut dintru început cîștig de cauză.*

Creangă în basmele sale are o mai mare tentă „realistă" decît nu știu ce autor de romane scrise după „rețetar" dintr-o perioadă depășită a literaturii române, în care subiectele și frazele s-au dovedit contaminate de un fel de „boală a zahărului".

Există desigur tentația noastră de a converti legenda în fapt istoric.

Piesele shakespeariene puteau să pară contemporanilor săi încărcate de prea multă imaginație și într-un fel ireale ; astăzi le acceptăm „autenticitatea" și vigoarea realistă și le acordăm un mare grad de credibilitate studiindu-le din punct de vedere sociologic și ca document uman.

Mutația pare deci mai complexă : istoria devine legendă spre a redeveni istorie. Realitatea se regăsește pe sine printr-un adevărat salt în autenticitate. Fiind artă.

Mircea Dinescu

Definirea prin „Da"

Am crezut multă vreme că a nu fi de acord este o dovadă a personalității, fără să-mi dau seama că, între toate actiunile, practicarea dezacordului este cea mai la îndemînă formă a definirii. Nu știu dacă felul gîndirii mi s-a schimbat chiar în timp ce străbăteam „Cartea cărării" ori la cîtva timp după aceea. Nici măcar nu știu dacă între schimbarea credinței mele și Carte există o relație directă. Știu doar că mi s-au întipărit în memorie cîteva cuvinte, de al căror sens nu mă mai pot despărți : „Vasele se fac din lut, iar folosirea lor depinde de golul din ele... Iată ce înseamnă folosul ființei și utilitatea neființei". A fi și a nu fi sunt contopite aici într-o gîndire armonică, nu este înhămat și pus să tragă la carul lui da, o înțelepciune de cîteva mii de ani a șlefuit o observație simplă, făcînd-o nu numai memorabilă, ci și rezonantă, semnificativă pentru vîrsta unei civilizații.

Îmi place să merg prin parc cu Tudor, băiatul meu care va împlini peste puțin timp doi ani, și care nu scapă nici un prilej de a se defini prin **nu**, iar sfîrșitul plimbării e marcat mereu de același dialog : — Mergem acasă. — Mergem acasă, nu. — La noi. La noi, nu. — Ne așteaptă mama. — Așteaptă mama, nu. — Tata trebuie să lucreze. — Tata trebuie, nu. — Ba da. — Ba da, nu. Ridem amîndoi, urmează paternul : — Ba da, da, iar apoi drumul, o construcție, o afirmație care ne definește întoarcerea. Nici măcar pofta de a te juca toată ziua în parc nu poate fi apărată prin nu, oricită plăcere s-ar ascunde în spatele lui Ba da, nu.

Lutul din care e făcută obștea noastră scriitoricească, lutul ei de ființe și lutul ei de opere, se lasă folosit și e folosit de cellalți într-o înțelepciune, dar spațiul lăuntric, atmosfera, climatul care domnește între noi are o utilitate de a cărei valoare trebuie să fim conștienți noi înșine, mai cu seamă. Dacă limpezimea acestui spațiu nu e asemănătoare cu aceea a cerului, dacă în el se adună reziduuri, mă întreb ce gust poate avea apa ce va fi băută din acest vas. Iată de ce, definindu-l prin **da**, îmi place să-l umplu cu așteptarea unei tablete semnată de Geo Bogza sau a unui poem de Eugen Jebeleanu. Iată de ce pot reciti și recitesc versurile lui Ștefan Augustin Doinaș, Nichita Stănescu, M. Ivănescu, Leonid Dimov. Iată de ce ultimele cărți pe care le-am citit sunt „Poemul de purpură" a lui Mihai Ursachi, „Întrebați fumul" a lui Nicolae Prelipceanu, „Uneori, plutirea" a lui Dorin Tudoran, „Stelele fixe" a lui Gheorghe Pituț. Iată de ce îmi sunt apropiate „Eseurile asupra stării de grație" ale lui Dan Laurențiu și de ce cred că „Răceala" lui Marin Sorescu e o piesă care trebuie văzută în excelenta montare a lui Dan Micu de la Teatrul Bulandra. Iată de ce în inima mea, alături de romanele lui Marin Preda, se află „Lumea în două zile" a lui G. Bălăiță și „Galeria cu viță sălbatică" a lui Constantin Țoiu.

Îmi place să mă definesc prin lecturile pe care le am și prin oamenii la care tin, adăugînd afirmația existenței lor la afirmația existenței mele. Cred că e foarte important ca obștea scriitoricească, parte din obștea mai mare a țării, parte din obștea și mai mare a umanității să știe și să se poată defini prin **da**. În hotărîrea acestei definiri va fi implicată întotdeauna și o negație fertilă, menită să purifice aerul pe care-l respirăm, menită să îndepărteze zgura, neîncrederea în cultură, în valorile ei stabile. Definirea prin **da** nu are nimic comun cu un cor la unison, pentru mine ea seamănă mai degrabă cu muzica sferelor.

Ion Drăgănoiu

Cuvînt, adică faptă

Dată fiind calitatea sa de persoană publică, scriitorul nu poate face din morala sa un secret. Orice dialog pe care îl poartă cu confrații ori cu mine, cititorul său, este, indiferent de subiect, un prilej inevitabil de a se expune unei judecăți severe din parte-mi. El este scriitor și, aflat pe piedestalul notorietății sale, îi observ chiar fără să vreau toate gesturile, îi ascult cu atenție încordată toate cuvintele.

Celebritatea unui artist este pentru foarte multă lume o garanție a moralei neîntinate. Unii, în schimb, văd aici o utopie, fapt cumva adevărat, dar numai pînă la un punct. Balzac, spre exemplu, în zbuciumul luptei pentru existență, din ignoranță sau cu bună știință, s-a virit în unele afaceri cam tenebroase. Morala domnului Honoré de... a fost în joc pînă la limita compromiterii. În societatea în care a trăit și care trăiește atît de autentic în cărțile sale, lupta pentru existență impunea, probabil, concesii pe care conștiința scriitorului le-a răzbunat cu vîrf și îndesat prin franchețea demascatoare a *Comediei umane*. Chiar de aici se vede că, în fața paginei de scris, Balzac (și asemenea lui atîția alți mari scriitori) n-a abdicat în nici un chip de la morală, o morală severă, intransigentă.

În lupta pentru adevăr, morala unui scriitor nu are voie să se clatine. Subiectivitatea creatoare nu este expresia guvernării liberului arbitru, cu atît mai puțin a mistificării deliberate. Această subiectivitate, indispensabilă, dă realității consistență, punîndu-i în lumină esențele, adevărurile fundamentale. Orice mare scriitor se impune ca o mare *conștiință*, o conștiință patriotică, politică, estetică etc. Acesta e, de fapt, soclul de pe care el se adresează cititorilor săi. Modul propriu de a vedea lumea nu va falsifica nicicum imaginea acestei lumi, atîta timp cît conștiința veghează asupra spuselor sale. Morala scriitorului este înainte de toate o morală a slovei, deci o morală a faptei care se expune și care nu poate fi retractată.

Nu e bine însă să vedem în această realitate atît de complexă numită conștiință un soi de duh atotputernic, care tutelează numai sferele înalte ale creației. Scriitorul se expune prin cuvînt și în împrejurări mai terestre : în efemerida publicistică sau, așa cum se întîmplă foarte des azi, în întîlnirea directă, „fizică" cu publicul său. El vine și vorbește simplu, ca oricare dintre noi, despre fapte imediate, despre cotidianul la care particip și eu, cititor, îmi spune ce a făcut el, om între oameni, în cutare situație pe care am trăit-o și eu și, dintr-odată, mă simt complicele lui, egalul lui iar morala mea se confruntă cu morala lui. E aici o fraternizare care mă măgulește. Ce trist e atunci cînd vine cineva căruia i se spune și scriitor și rostește cuvîntul ipocrit (ipocrizia poate fi și o meserie) sau răstălmăcește ceea ce am văzut amîndoi atît de limpede...

Fiind un cititor pasionat, urmăresc cu atenție și ceea ce spun scriitorii unii despre alții. A scrie despre un confrate (nu neapărat în calitate de critic) e, oricîte circumstanțe atenuante am acorda în acest caz subiectivismului, un examen de morală. Rivalitatea în materie de creație e un spectacol a cărui realizare poate fi de nivel înalt sau scăzut. Reprezentații penibile dă spiritul megaloman, care are o morală a lui, suigeneris ; el copie anumite principii ale moralei admise de toți, le golește de conținutul lor și, transformîndu-le în zid de protecție, se dezlănțuie aprig, avertizează și sancționează, indiferent la ceea ce ar trebui să fie sau chiar este propria lui conștiință. Deja pomenitul Balzac, foarte atent la tot ce se lega de faima sa, n-a ezitat să aducă public elogii începătorului pe atunci Stendhal, deschizînd „procesul" unei rivalități artistice, pe care posteritatea o va accentua spre gloria ambilor împricinați. Gestul lui Balzac mi se pare de o admirabilă modestie. Arghezi, de pildă, ajungea la modestie pe căi mai puțin protocolare, muind condeiul în acid spre a „arde" reputațiile înfatuate. Demersul lui, neavînd nimic de a face cu invidia, era profund moral și pornea din dorința de a apăra valorile autentice ale literaturii noastre de secta gălăgioasă și agresivă a impostorilor. Era intransigent pînă la exagerare, ceea ce e cît se poate de firesc întrucît intransigența se impune ca una din garanțiile actului moral.

Conștiința scriitorului nostru de azi se împarte, fără a-și risipi vigoarea, între masa de scris și cetate, între adevărul vieții și experiențele intime ; lui îi revine a stringe toate acestea laolaltă, în țăria acelui semn magic numit cuvînt, cuvînt adică faptă. Cuvîntul implică obligatoriu o morală.

Daniel Dumitriu

Sensul moral al operei

Se discută de multe ori în presă, în volume, la radio, în cursurile universitare de estetică și teoria literaturii despre morala operei literare în raport cu morala vieții. Nu ne referim aici la „tîlcul" unei cărți, așa cum ne-am referi la învățătura desprinsă dintr-o fabulă. Ne gîndim la acea încărcătură de sensuri morale, la acea cantitate de adevăruri despre viață pe care ni le oferă o operă literară.

Faptele realității se petrec avîndu-ne pe noi înșine drept autori, voluntari sau involuntari; însă acestea rămîn neutre din punct de vedere moral atîta timp cît nu le raportăm la conștiința noastră, cît nu le confruntăm cu ea. Ar urma deci că o anumită acțiune, o faptă, capătă sens moral nu în clipa cînd este înfăptuită, ci în momentul cînd ea devine un factor al conștiinței, cînd încetează de a mai fi realitate propriu-zisă și devine proiecție subiectivă.

Acest proces, enunțat aici foarte schematic, stă chiar la baza actului creator. Realitatea creată — spunem acum un adevăr binecunoscut — nu este realitate nemijlocită ci realitate reflectată, proiectată în conștiință. În decursul actului reflexiv, ea dobîndește sens moral în măsura în care exprimă adevăruri ale vieții, dar sub forma lor receptată și subiectivată, în măsura în care este o imagine **posibilă** și **plauzibilă** a vieții, nu obligatoriu și **fidelă**. Adică, dacă am putea spune, o imagine **imaginabilă**, atît de scriitor cît și de cititor.

Aici intervine marea misiune a scriitorului, cel a cărui modalitate de existență este receptarea subiectivă și **crearea de sensuri morale**. El are de oferit cititorului epocii sale și al epocilor viitoare un **sistem etic** care poate să nu fie neapărat afirmativ sau neapărat negator la adresa unor valori morale, ci care să decurgă dintr-o suită de adevăruri ale vieții tratate obiectiv și responsabil. Moralitatea unei opere literare nu este consfințită în chip necesar de conformitatea ei cu standardele etice ale unui moment dat, în care a fost scrisă și apare. O operă literară scrisă în opoziție cu ordinea de fapt nu este în orice condiții imorală : la sfîrșitul secolului trecut, în anii consolidării capitalismului în țara noastră, literatura cercurilor socialiste nu era o aderentă la morala oficială și la valorile acceptate atunci, dar justețea opțiunii ei avea să fie stabilită ulterior, iar moralitatea ei repusă în drepturi mai tîrziu.

În ce privește scriitorul român de astăzi, credem că sensul moral al operei se identifică intim cu adevărurile fundamentale ale epocii sale, socialiste, și cu aspirațiile majore ale poporului său.

Ar mai fi un aspect între cele multe legate de abordarea problemei caracterului moral al operei literare în raport cu morala vieții, care ni se pare util pentru discuția noastră. Cineva spunea odată despre un scriitor contemporan că nu are nici o îndreptățire morală să se erijeze în conștiință a neamului atîta vreme cît în propria lui biografie există niște pete. Cred că nuanțările sînt necesare în acest caz. Între viața unui scriitor și opera lui nu se poate trage întotdeauna un perfect semn de egalitate. Scriitorului trebuie să-i fim în primul rînd recunoscători pentru opera pe care ne-a dat-o (fie că ea ocupă o bibliotecă întreagă, așa cum ne-a rămas de la Sadoveanu sau Cezar Petrescu, sau constă toată numai dintr-un volum, ca la Mateiu Caragiale, Ion Barbu sau Bacovia).

Opera literară își are viața ei și propriile ei valori etice pe care le consacră conștiința autorului atunci cînd reflectă realitatea, recreînd-o. Acest proces de recreare este un act demiurgic și modelator, ce investește realitatea secundă, născută în mintea scriitorului, cu o moralitate a ei proprie. Dincolo de coduri și legislații, de uzanțe și precepte etice, a crea valori morale este un act de înaltă moralitate, iar semnificația etică superioară a oricărei opere literare, în orice epocă literară și sub orice timpuri, stă în faptul că a fost creată și că **există**.

Gabriel Gafița

Sinceritatea cărții

Pare ciudat, dar prima carte pe care am citit-o, furată din biblioteca tatei, a fost una de poezie ; eram prea mică pentru a înțelege, dar am rămas fermecată de armonia muzicală a cuvintelor așezate în grupuri ca șocotelile pe caietul de aritmetică. Pe cine era să întreb ce e acolo ? Pînă la urmă, cu sfială și teamă, m-am dus la învățător ; se simțea stînjenit vorbind despre poezie în fața unui copil. Ce am priceput atunci din ciudatele explicații ? Că în loc să enunțe „grădina e frumoasă dimineața", vorbe firești, pe buzele tuturor, poetul, folosind parcă alte cuvinte, sugerează același lucru dar mult mai frumos.

Ce are o carte, mă întreb și acum, de poate fi socotită cel mai fermecător prieten al omului ? Înainte de toate viața noastră cea de toate zilele ; parcă ne-ar vorbi cineva despre noi, despre fiecare în parte și despre toți deodată ; despre omul de acum și despre cel dintotdeauna. Verosimilul cuvintului frumos, pomenit încă de la Aristotel, cuprinde într-un prezent perpetuu trecutul și viitorul.

Dintre toate, arta cuvîntului este cea mai apropiată de om ; cum ar putea trăi atunci adevăratul scriitor într-un turn de fildeș, ignorîndu-și semenii ? Admit această metaforă a singurătății provocate doar pentru momentele cînd mîna supusă frunții acoperă albul hîrtiei „cu gîndiri și cu imagini".

Scriitorul e un om la fel de imperfect și la fel de măreț ca ceilalți, suferind pentru bruma căzută pe floarea de prun sau pentru cutremurarea pămîntului ; dar nu numai atît : el spune, el comunică.

Sinceritatea, autenticitatea unei cărți este o identificare între ceea ce simte și gîndește scriitorul cu înfăptuirea acestora ; iar fapta lui este propria operă ; o etică a literaturii, am putea spune, în care cuvîntul se încununează cu farmecul rostirii și cu înțelepciunea vieții.

Carolina Ilica

Consecințele vanității

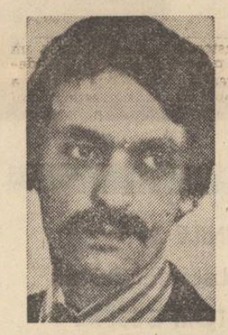

Din păcate sînt fără ieșire cazurile în care oameni de talent, apropiindu-se de literatură, de viața literară și de obștea scriitoricească, s-au dovedit a fi nepregătiți pentru gloria care i-a ajuns deodată, pentru confruntarea deloc ușoară cu îndatoririle pe care le comportă poziția scriitorului de astăzi nu numai în societatea noastră, ci mai ales în această cetate care este literatura. După cîteva cărți bune, scriitori de valoare s-au cufundat în tăcere ; se va spune că de vină sînt slăbiciunile omenești, de care nici scriitorii nu sînt ocoliți, dar slăbiciunea cea mai de seamă a fost totuși vanitatea — ușurința cu care au schimbat bunul lor cel mai de preț, talentul, pe o așa-zisă pricepere într-ale vieții literare, într-ale amănuntului picant și protocolului.

Sigur că artistul nu mai este astăzi doar unul dintre „fericiți copii ai naturii" care cîntă ca păsările cerului ; nu mai este omul care se crede alesul muzelor, doar un umil și modest purtător de cuvînt al unei puteri de dincolo de înțelegere, o cutie de rezonanță a inspirației... Această imagine pe care artistul și-o făcea cîndva despre sine era fără îndoială naivă și simplistă, dar avea totuși darul de a produce artă !

Scriitorul s-a convins între timp că opera îi aparține, sentimentul proprietății nu a venit însă ca o ușurare ci dimpotrivă, a cerut răspunderi în plus. Propria conștiință este prima piatră de încercare în cariera scriitoricească căci intrînd deodată în cetatea literaturii, scriitorul are surpriza să vadă cu totul altceva decît ceea ce credea că va găsi ; văzută dinafară, cetatea literaturii pare a fi doar o scenă pe care se produc diverși interpreți ; în culise însă, se ridică o complicată schelărie de valori, un urcuș pieptiș presărat cu foste talente abandonate de-o parte și de alta a drumului. Scriitori care pînă în clipa aceasta scriau pentru că așa simțeau că trebuie să facă, încep deodată să se ocupe de tactici și strategii, să se întrebe care va fi locul operei lor între celelalte, să știe **totul** despre redacții și redactori, despre edituri, să se intereseze ce-a făcut cutare simbătă și ce-a zis nu știu cine cînd a aflat că nu-i chiar așa...

E ușor de observat că pierzîndu-și candorile, seninătatea și naivitățile chiar, talentul își pierde totodată și curajul — acea frumusețe a generozității și pudorii care nu poate fi niciodată înlocuită cu sfidarea pricepută, cu neîncrederea și vanitățile intrate în criză...

Îngrijorați, trecînd ei înșiși prin primejdia de a se epuiza, nu puțini sînt scriitorii care acuză critica și istoria literară, pe critici chiar, de a fi produs această hecatombă. Primejdia cea mai mare ar fi, după orice scriitor ajuns într-un asemenea moment de frămîntări și ezitări lăuntrice, faptul că operele sînt puse în competiție cu operele, iar scriitorii sînt împinși să scrie în competiție cu scriitorii.

Dar conștiința estetică există, ea s-a constituit nu din voința cuiva și nu are cum să dispară la protestele altcuiva. Scriitorul însuși trebuie să lupte pentru a ieși deasupra competiției cu modelele culturale, pentru a înțelege că personalitatea lui e mai de preț decît orice presupusă victorie a operei sale împotriva altei opere. Conștiința estetică este o povară de bunăseamă, dar a cere derogări în numele „libertății" scriitorului și a sincerității sale, înseamnă a nu avea încredere în puterea talentului. Greutățile nu se depășesc doar înlăturînd dificultățile, trecîndu-le cu vederea... Nu cred că scriitorul călit în flacăra dură a culturii poate fi înlocuit vreodată cu un „analfabet glorios". Prima și cea mai mare ipocrizie ar fi ca, într-o societate care trăiește în cultură și din cultură, să pretindem ca arta să vină de la aceeași matcă pe care am părăsit-o. Visul reintoarcerii la natură rămîne un vis, singurul adevăr fiind lupta ; haina grea și uneori țeapănă a mediului cultural nu poate fi părăsită de teama „primejdiilor" care-i pîndesc pe scriitori. Un talent autentic, atunci cînd este cu adevărat așa, nu are de ce să fie ferit de primejdia galanteriilor culturale, căci nu se va lovi de conștiința estetică a epocii sale ca un țințar de un zid. Acest talent va ști să-și descopere și să-și păstreze singur bunurile sale cele mai de preț... Și chiar dacă îi va fi dat să vadă că schelăria atît de complicată a valorilor estetice și a ierarhiilor literare nu e eternă, așa cum ar fi de dorit, că pe lîngă pilonii de susținere mai sînt și părți de zidărie care se ridică ziua și se dărîmă noaptea, spectacolul acesta nu are de ce să-l transforme într-un sceptic.

Critica și criticii au și ei partea lor de vină aici, dar nu pentru că ar fi ridicat piramida de valori care este conștiința estetică a epocii, cît pentru faptul că adeseori nu știu să controleze forța pe care o au în mînă, inițierea treptată a scriitorului, decizia critică controlată, fiind adesea înlocuită cu entuziasme facile, cu campanii îndreptate mai curînd spre întărirea criticii decît spre afirmarea literaturii.

Există chiar o anume criză de autoritate la mulți din specialiștii într-ale literaturii, unii din ei mergînd pînă acolo încît să pretindă hegemonie absolută, să-și folosească armele cu grijă ; dacă ar fi să ne luăm după aceștia, literatura n-ar urma să aibă alt rost decît de a le da lor de lucru la un nou capitol al istoriei literare ; în țări cu îndelungată tradiție culturală, unde această hegemonie a devenit fapt împlinit, specialiștii de profesie nu se mai mulțumesc să dea verdictul asupra operei împlinite, ci dictează și nașterea sa. Programele purismului estetic propovăduiesc eliberarea artistului de sub „tirania necesității istorice", pentru a-l arunca sub o tiranie și mai amarnică : aceea a „modei literare". Căci dacă necesitatea istorică poate fi înțeleasă și acceptată, ca făcînd parte din natura societății, „tirania estetică" este una artificială ; sub o asemenea aripă protectoare care, chipurile, știe mai bine care sînt interesele scriitorului decît el însuși, artistul este doar în căutarea unei opere foarte personale și nu a personalității, peisajul literar fiind acela al unei lumi cuprinse de febrele goanei după aur. Se descoperă un nou filon ? Sute și sute de aventurieri se reped într-acolo fie că au chemare, fie că nu, epuizînd repede toate resursele ; și așa mereu, de la un filon la altul. Nu e de mirare că într-o asemenea situație nu mai există operă ci serii de opere, epigonism și industrie a artei.

Împotriva unor asemenea tentații, literatura noastră a rămas, în echilibrul său, ceea ce trebuia să fie — o artă care înțelege necesitatea istorică și luptă pentru impunerea ei. Personalitatea scriitorului este, în acest context, bunul cel mai de preț. Cei care și-o risipesc în ambiții și concurențe sînt la urma urmelor cei dintîi care suferă, deși literatura însăși are de pierdut.

Scriitorul trece, opera rămîne ; dar scriitorul contează totuși, grija cea mai mare față de el trebuie avută, căci scriitorul înseamnă opera... Dar scriitorii înșiși pun prea puțin temei pe faptul că au o singură viață de trăit ; e o constatare care ar trebui să ne tulbure în vanitățile noastre de-o zi, deși uneori tocmai constatarea aceasta pare a resuscita cu și mai multă ardoare ambițiile, ca o frenezie a dorinței de-a opri clipa atunci cînd se oferă eternitatea. Cînd una din cele mai înalte dovezi de generozitate ale artei — încrederea în clipa care vine —, caută să fie înlocuită cu strategii și tactici foarte terestre, trebuie să rămînă măcar avertismentul pe care îl dă Adrian Păunescu : acolo, la picioarele stîncii, se aud spumegînd generațiile viitoare.

Nicolae Mateescu

Prezența tradiției și acceptarea inovației

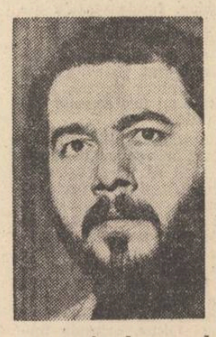

Alfabetul a fost inventat cu mii de ani în urmă. Acceptarea unui alfabet cu totul insolit ar fi posibilă numai în urma unor schimbări de proporții cosmice sau ontologice ale personalității umane.

Trecutul nu ne impune nimic mai evident decît faptul că ne-am născut din trecut și că viața noastră nu presupune, ci include în sine o zestre spirituală și afectivă de o vechime imemorabilă. Desigur, nu e vorba de un cod de norme, de un bagaj perimat de obișnuințe și deprinderi dar e vorba de ceea ce trecerea timpului a selectat ca fiind original și inconfundabil în spiritualitatea unui popor.

Scriitorul de orice vîrstă, în consonanță cu spiritualitatea poporului din care face parte, simte acut nevoia de comunicare cu generațiile viitoare așa cum, nu o dată, poate fi îndemnat să răspundă înaintașilor săi cu o nouă formă de exprimare și, în cazuri foarte, foarte rare, cu un conținut cu totul nou.

Nevoia de reînnoire, de așa-zisă delimitare față de o altă generație nu presupune de fapt o replică la generațiile care și-au terminat existența și împlinit creația; de multe ori delimitarea aceasta se rezolvă în cadrul generațiilor vii, cu depline puteri creatoare, și din acestea rezultă însuși procesul dialectic al mișcărilor creației literare. Sunt cazuri fericite cînd opoziția și delimitarea față de creațiile anterioare, și presupunînd un salt calitativ, se consumă în structura aceleiași personalități, rezultatul demersului respectiv dînd apoi un substanțial prilej de afirmare a exegezei.

Personal constat despre puținul pe care voi fi reușit să-l dau poeziei că talentul meu, atît cît îl am, a fost atras de la început de tradiția mai nouă a literaturii noastre care a reușit după mine, să-și însușească atît tradiția mai veche cît și experiențele inovatoare, poeții acelei tradiții ajungînd la un echilibru și o libertate, proprii perioadei interbelice.

Admit ca revoltă împotriva tradiției numai una anumită ce rezultă organic din încercarea de emancipare de sub tutela unui model. Opoziție nu am decît față de acele așa-zise inovații care nu reușesc să-și facă loc în conștiința de sine a literaturii.

Așa cum literatura mai veche reușește să influențeze prezentul, tot astfel creațiile prezentului pot și trebuie să desvăluie cu și sub o altă lumină ceea ce trecutul ne-a lăsat moștenire.

Gîndul sau mai bine spus întrebarea pe care în mod intim și oricît de retoric, trebuie să și-o pună fiecare : „Ce am adus, ce pot și ce aduc eu în literatură ?" este de natură să patroneze începutul oricărui demers creator. Există însă o întrebare mult mai neliniștitoare pentru mine: „ce pierdere ar constitui absența mea din literatură ?". Înserez aceste întrebări aici tocmai pentru că îmi exprim cîteva gînduri în legătură cu tradiția și inovația. La prima întrebare aș putea răspunde într-un fel oarecare. La cea de a doua însă nu pot să spun decît că ar trebui să trăiesc foarte mult pentru a mi se oferi șansa unui răspuns demn.

Opera pe care, la modul ideal, aș dori să o dea fiecare scriitor de azi limbii române, pe care aș dori și eu s-o realizez ar trebui să aibă calități comparabile cu ale acelor comandanți ostracizați ai Atenei, rechemați de către popor de cîte ori se simțea nevoia talentului și artei lor. Vreau să spun că numai astfel am putea avea șansa de a cuceri tradiția noastră literară, intrînd în conștiința ei care mi se pare asemănătoare cu existența mării în care se varsă și fluviile și izvoarele abia născîndu-se.

Gheorghe Pituț

literaturii și răspunderile creatorului

Armonia generațiilor

Oricit ar fi de controversat termenul de generație literară revine destul de insistent în dezbaterile teoretice actuale. Panoramele critice, sintezele și istoriile literare ceva mai recente folosesc frecvent termenul de generație : antebelică, dintre cele două războaie, de după război, generație virstnică, mijlocie, tinără, generația Arghezi-Blaga, Jebeleanu-Beniuc, Preda-Barbu, Stănescu - Alexandru, generația 50, 60, 70 ș.a.m.d. Criteriile de subimpărțire sînt desigur diverse și adesea cu totul personale : cert este că ideea de generație literară sau „generația de creație", cum o numea Tudor Vianu, cîștigă teren în limbajul operational al criticii literare ca și în conștiința scriitorilor care își revendică, de multe ori public, apartenența la o generație sau alta.

În critica literară contemporană există foarte multe încercări de a fundamenta teoretic conceptul de generație literară, existînd o intreagă teorie a generației literare, teorie care ia nu de puține ori înfățișări normativiste. Sînt teoreticieni pentru care singurul criteriu este cel biologic, anul nașterii fiind semnul care îi unește pe scriitori sub aceeași zodie creatoare. Pentru unii, delimitarea generațiilor se justifică în cadrul deceniilor, pentru alții prezintă interes măsurarea „impulsului" (noutate, progres) unei generații, al cărei efect se face simțit, chipurile, de-a lungul a 15 ani ; pentru altă categorie, ceva mai restrînsă, de teoreticieni, într-un secol de literatură poate fi depistată, în general, existența a trei generații succesive. Există afirmații potrivit cărora, în rîndul creatorilor aceleiași generații se produce o „stratificare". Scriitorii „năvalnici", promotori ai generației respective, scriitorii „antrenați" de atmosfera emulativă a generației și, în sfîrșit, cei „negați" al căror rol în echilibrul creator al generației nu este deloc de neglijat. Desigur, aceste teorii trec dincolo de criteriul cronologic formal al subimpărțirii : accentul cade pînă la urmă pe considerente de fond, pe argument de ordin estetic generația fiind definită, ca un „front literar" bazat pe comunitatea de program literar, de atitudini, de idealuri artistice.

În ceea ce privește poezia românească, termenul de generație literară a devenit aproape reflex. S-a vorbit astfel de generația lui Heliade Rădulescu, de generația lui Eminescu, de generația Blaga-Arghezi, la fel cum nevoia de clasificări i-a determinat pe unii critici să vorbească de foarte tînăra generație a poeților care au debutat după anii 1970. În cele trei decenii și jumătate de poezie nouă a fost identificată succesiunea a nu mai puțin de trei sau patru generații poetice cărora le-au fost consacrate studii critice, panorame, secțiuni de istorie literară, ambițioase și riguros periodizate. Desigur, nu e vorba aci de grabă, comoditate, sau de lipsa unor criterii organice în critica poeziei ci de faptul că succesiunea reală a generațiilor, cu diferențele lor specifice, se produce într-un ritm mult mai alert, decît să zicem, pe vremea lui Eminescu sau a lui Macedonski. Fenomenul pare foarte firesc într-o literatură ajunsă la maturitate și într-un climat cultural în care formarea personalității tînărului scriitor are loc într-un mod intensiv accelerat.

S-a spus că generațiile literare sînt salturi necesare în devenirea istorică a literaturii, că ele reprezintă acel moment de negație creatoare prin care tradiția înaintașilor este reevaluată și reintemeiată. S-a spus că generațiile tinere încearcă să se delimiteze de generațiile anterioare revendicîndu-și un program de creație specific, individualizat. S-a mai spus, mergîndu-se pînă la nuanțe care țin de aspectele vieții literare că apartenența la o generație nu e o simplă fraternizare de ordin administrativ, o simplă solidaritate gregară, ci constiința valorii și a afinităților creatoare.

Privită prin prisma acestei considerații cvasi-teoretice, coexistența generațiilor poetice ale literaturii române de azi mi se pare a avea cîteva trăsături definitorii. Este vorba în primul rînd de faptul că această coexistență literară este firească, în sensul că acel moment al „negației" generației anterioare are loc printr-o polemică implicită, insesizabilă la nivelul vieții și relațiilor literare. Față de teribilismul și radicalismul unor „generații" sau curente literare antebelice care își revendicau programe literare dintre cele mai sonore, noile generații literare intră cu modestie dar și cu echilibru și maturitate în cîmpul literaturii. În al doilea rînd, există o evidentă preocupare și responsabilitate a generațiilor virstnice în formarea și promovarea valorilor tinere, înțelegîndu-se succesiunea generațiilor ca un firesc proces al continuității. În al treilea rînd, este de sesizat impactul reciproc, armonios, al tuturor generațiilor poetice de azi, acea benefică înrîurire reciprocă, înrîurire care oricît de ciudată ar părea, are loc în ambele sensuri : cine poate contesta că generația lui Labiș a înrîurit, discret și salvator, poezia generației anterioare pe care a „îmbolnăvit-o" de tinerețe.

Mircea Florin Șandru

O literatură angajată

Sîntem zilnic martori ai transformărilor realității și conștiinței — imperativ al unei epoci — martorii unei stări spirituale conștiente.

Vorbim zilnic despre ceea ce ne mișcă, vorbim despre lucruri mari, folosind vorbe mari și vocabularul devine pur și simplu fără sfîrșit cînd vorbim despre noi.

Mi-ar place foarte mult să întreb (incluzîndu-mă chiar pe mine printre cei întrebați) : Cine sîntem? De ce sîntem în stare ? Încotro duce drumul nostru astăzi, mîine, poimîine ?

Cred că lucrul cel mai important este să știm că am fost născuți și că am fost implicați într-un timp anume, un timp pe care în ani de grele încercări l-au visat și l-au pregătit alții pentru noi. În chestionarul biografiilor noastre rămîne de-a pururi o întrebare deschisă : o întrebare despre un trecut politic, despre acele lucruri pe care nu le-am putut face pentru că în urmă cu treizeci-patruzeci de ani poate că nici nu eram născuți.

De ce spun lucrul acesta acum ? Pentru că acea generație care a luat pentru prima oară deschis și puternic cuvîntul în anii șaizeci și-a început drumul nestingherită de nimic, nestingherită de clișee ale gîndirii și de erori spirituale... O generație liberă, nouă în cel mai curat înțeles al cuvîntului.

Acestei generații îi aparțin și eu — și mulți alți scriitori de limbă germană din țara noastră.

Sîntem tineri (despre mine aș spune mai bine — relativ tînăr). Din cauza aceasta nu putem sta în mijlocul societății fără a merge împreună cu ea, fără a nu ne angaja în problemele ei : dar acest raport activ cu realitatea se materializează, specific, în versurile pe care le scriem, în ceea ce tipărim ; iar acest acces la realitate nu este întîmplător, ci se realizează chibzuind, obiectivîndu-ne și cumpănind, pentru că poezia poate și trebuie să fie și un instrument de clarificare a conștiinței.

În urmă cu cîtăva vreme am fost la Sibiu, unde am participat la o ședință a cenaclului literar de acolo, care este condus de Georg Scherg. Erau foarte mulți scriitori tineri și s-a vorbit îndelung și înțelept despre poezia unuia dintre cei mai tineri (și chiar cei mai buni) autori — Helmuth Seiler. S-a făcut dovadă de multă sinceritate, de multă înțelegere și înțelepciune și trebuie să mărturisesc că arareori mi s-a întîmplat să trăiesc o surpriză atît de plăcută în „cercurile literare" pe care le frecventez : iată, mi-am spus după aceea, ea există deja, distinctă și clară, vocea generației '70 : „copiii spirituali ai moștenirii noastre spirituale" cum spunea, ușor melancolic, Alfred Margul Sperber.

Există cîteva certitudini între cei mai tineri poeți de limbă germană din România și nu mă sfiesc să-i numesc, ba chiar și mai mult : nu pierd nici o ocazie cînd e vorba să-i laud pentru că laudele sînt importante cu atît mai mult cu cît o bucată de vreme s-a făcut prea ades economie de laude și după aceea, încercînd să se repare greșeala — laudele au curs exagerat.

Îmi face plăcerea să afirm, acum, înaintea Conferinței naționale a scriitorilor din România, că din schimbul de mîine al literaturii de limbă germană, dintre cei ce vor scrie alături de poeții de limbă română cîntarea acestei frumoase și iubite țări, fac parte poeți ca : Franz Hodiak, Werner Söllner, Joachim Wittstock, Ilse Helm, Anemone Latzina, Rolf Marmont, Richard Wagner, dar și nume noi : Klaus Hensel, Waltraut Konnerth, Hörst Samson sau Hella Bara.

Nu vreau să rostogolesc fraze mari : cu vorbele mari trebuie să se umble cu grijă, aș vrea doar să pomenesc o discuție pe care am avut-o cu o tînără poetă sibiancă, Waltraut Konnerth. Vorbeam despre acele lucruri ce trebuie perpetuu luate în serios deși sînt bătătorite de atîta punere în discuție. Waltraut spunea : „Sînt tînără și în fiece zi a vieții sînt pusă în fața celor mai diferite întrebări, realitatea îmi pune mie și eu îi pun ei aceste întrebări al căror răspuns depinde de însăși viața mea."

Nu emit pretenția că literatura să răspundă acestor întrebări fără aminare, dar îi cer, **cel puțin**, să le abordeze. Și o literatură care acceptă condiția aceasta este o literatură angajată. O astfel de literatură trebuie să vorbească despre tot ceea ce ne preocupă, despre tot ceea ce ne privește direct, despre ceea ce ne marchează spiritul zi de zi. Adevărata angajare înseamnă pentru mine, pentru noi, tinerii scriitori, ceea ce reușim să spunem acestor grave probleme : un cuvînt, o propoziție, o poezie, un text ; un adevăr care pătrunde în realitatea noastră pentru a o înnobila și a o îmbunătăți. Acesta este crezul nostru : identificarea cu adevărul pe care îl descoperim în viața, în realitatea țării noastre.

Klaus Stephani

Lipsa de gratuitate a istoriei

Efortul de a generaliza pildele unor epoci, de a deschide perspectiva supunînd prezentului și viitorului valorile permanente, aplecarea binevoitoare (și stăruitoare) asupra trecutului, nu sînt noutăți de ultimă oră și nici, bineînțeles, o invenție autohtonă. Pretutindeni în lume, în fiecare țară, orișice popor are această oglindă în care se reflectă, fără putință de „retusuri", adevărul despre sine, constiința de sine. Sigur că da, chipurile se deosebesc, cum însăși culoarea pielii nu este aceeași. Dar nădejdea în mai bine, credința în triumful rațiunii, în triumful dreptății nu sînt ceva ce să ține de pigment, ci de minte și de cuget. Firește, o epocă și un loc anume presupun (impun) o anumită atitudine, o anumită specificitate, nu în contradicție cu legile generale ale progresului, dar nici golite de substanța, de conținutul propriu acelui loc.

Întrebarea care se pune este de ce se scrie la noi destul de multă literatură istorică, și nu de ieri, de azi, ci aproape dintotdeauna, sau, mai corect, de cînd avem textele scrise. Răspunsul mi s-ar părea relativ simplu dacă admitem că viața acestui popor a fost prea plină de evenimente grave și, așa stînd lucrurile, nu și-a putut îngădui decît foarte scurte răgazuri de seninătate. Nu este cazul de a dramatiza, precum nu este cazul nici de a subestima, ori supraestima, întîmplările și actiunile noastre. Dimpotrivă, cu bun simț (adică cu simț critic) și cinste să ne vedem așa cum sîntem sau cum am fost. Cînd eram siliți a ne apăra libertatea, firește că am făcut apel la faptele de arme strălucite. Cînd am fost nevoiți a ne apăra nationalitatea — chiar cu riscul pierderii temporare a libertății — ne-am căutat pildele potrivite. Testamentul lui Ștefan cel Mare îl găsim cît se poate de semnificativ în această privință. Cînd s-au făptuit revolutiile, de bună seamă că propagandiștii lor au făcut apel la simtul nationalității, la simtul civic, la biruințele în luptele pentru neatîrnare. În perioada dictaturilor și a războiului al doilea s-au scris totuși cărți despre umanism. Dacă nu mă înșel, despre Petru Cercel s-a scris într-o epocă intunecată. Și cine nu știe că Petru Cercel era un „rinascintist" ? În realitate, inspirate de prezent sau de trecut, cărțile, mai toate, ce s-au dat la noi tiparului, nu și-au putut îngădui „ieșirea din istorie", așa că în foarte puține cazuri se poate vorbi de romanul istoric (la noi) în sensul traditional, pentru că în foarte puține cazuri s-a recurs la reconstituirea precisă a unei perioade istorice limitate, ca scop în sine. Nici nu-mi vin în minte exemple de asemenea cărți, chiar dacă există (e normal să existe și asemenea scrieri, totuși). Literatura istorică se face deliberat, ca orice act artistic. Fie pentru a arăta contemporanilor că trecutul a fost mai rău decît prezentul, fie pentru a polemiza cu prezentul, fie în sfîrșit, pentru a arăta că nu rău și nu întunericul au cîștig de cauză în timpul văzut istoric. Ar mai fi și o a patra motivație care, am impresia, este izvorîtă din nevoia de a corecta falsurile, constient, deliberat impuse, sau falsurile „normale", datorate lipsei de informații în momentul dat. Această din urmă motivație este temeiul de la care se pleacă atunci cînd, justificat, zic eu, se vede că a rescrie istoria în datele ei reale, în dimensiunile ei pilduitoare se constituie într-un act de onestă, adevărată cunoaștere de sine. Căci, pornind de aci, e mai sigur că drumul cel drept spre lumină și adevăr e de descoperit, și de găsit, deci, perspectiva. Nu există popor căruia să nu i se arate o tintă, pentru că un popor dezorientat și-ar pierde sănătatea, iar maladia popoarelor cunoaștem spre ce nenorociri a îndreptat umanitatea. Refuzînd exaltarea, dar și limitele, complexele de inferioritate, prejudecățile, scriitorul român, chiar autor de „literatură istorică", poate spune, ca Henri IV, fără a-și zice neapărat și „cel mare", că are „smerenia de a-i sluji pe semeni, intrecîndu-i în același timp cu un cap". De fapt cei „mari" n-au coborît în istorie ? Eminescu, Blaga, Rebreanu, Sadoveanu, Camil Petrescu, Marin Preda, Eugen Barbu, iată, nume ce ne reamintesc că în istorie nimic nu se întîmplă gratuit...

Viorel Știrbu

Timpul bibliotecii

La 20 de ani sau la 25 un poet sau un prozator sau un dramaturg se cheamă că e tînăr. Tinerețea unui critic încape într-o virstă mai înaltă, după 30 de ani. Cunosc poeți și prozatori care au dat tot ce puteau mai bun pînă la 30 de ani. Nici un critic nu și-a arătat măsura deplină a talentului pînă la 30 de ani. Citeva excepții, de altminteri foarte relative, datorate destinului, confirmă această regulă. Poetul și prozatorul, beletristul în genere, asemeni matematicianului, se deconspiră esențial înainte de maturitatea biologică. Istoricul literar, teoreticianul și criticul propriu-zis, comentatorul de literatură în genere, asemeni filosofului, ancorează decisiv în propria funcțiune ca și în conștiința publică la mijlocul vieții. Beletristul iese în agora fără altă condiție decît aceea a propriului talent literar. Criticul pretinde un timp secret, al bibliotecii, în care să-și pregătească ieșirea în lume. Autoritatea unui beletrist e direct proportională numai și numai cu puterea lui de creație. Autoritatea unui critic se bizuie mereu pe o triplă competență : de talent, de cultură și morală. Una singură dacă lipsește, autoritatea declină lamentabil. Fiindcă în critică nu au nici o valoare talentul fără cultură și fără morală, cultura fără talent și fără morală, morala fără talent și fără cultură. Din cele trei competențe, două — talentul și morala — se ivesc deseori de la primele articole critice ale unui tînăr. Cea de a treia — cultura — e chestiune de timp. Timpul secret al bibliotecii. Exercițiul de lectură devenit a doua natură a tînărului viitor critic. (Aceasta neinsemnînd deloc că am susține că timpul bibliotecii nu este și o stringentă cerință pentru beletristi). Exercițiul de lectură ca tensiune a cunoașterii și, deopotrivă, ca detonant al vocației critice...

Să se spună că toate acestea țin de cea mai netedă banalitate și voi fi numaidecît de acord. Totuși, ce ciudată banalitate : cu cît ne este mai la îndemînă, mai aproape, cu atît parcă o pierdem mai mult din vedere. Ca să-i redescoperim valabilitatea axiomatică tîrziu, cînd de bună seamă nu mai sîntem tocmai tineri. Dorința firească de afirmare îl face pe tînărul critic să prefere mersului pe jos călătoria cu avionul. Dar ce poți distinge la o asemenea viteză decît peisagii confuze, conture vagi, aglomerații indescriptibile : e o mare diferență gnoseologică între a străbate la pas o pădure și a goni prin ea sau pe lîngă ea cu repeziciune. Sigur, o viață de om este cu totul neindestulătoare spre a bate cu pasul imensul teritoriu al culturii și, în atari condiții, o viteză de avion are avantajul că te pune în contact, chiar dacă fugitiv și irelevant, cu o mai mare cantitate de cunoștințe. Numai că în această vastitate există niște spații fundamentale, relativ restrînse, a căror parcurgere este și posibilă și compensatorie pentru cel care a depășit naivitatea de a se vrea un Pico della Mirandola, păstrîndu-și în schimb orgoliul de a coresponda prin selecția spațiilor fundamentale cu întreaga istorie a culturii. De aceea timpul bibliotecii, ca să conducă la acea competență de cultură obligatorie pentru orice critic care se respectă, se cuvine să fie al mersului pe jos prin spațiile fundamentale din marele teritoriu al culturii spirituale.

Să dăm Cezarului ce este al său și să recunoastem că înlăuntrul celor mai noi promoții de critici tendința de afirmare rapidă suportă concurența, în chip fericit represivă, a timpului bibliotecii, a exercițiului de lectură cu cele două funcții amintite mai devreme. Marian Papahagi și Petru Poantă, Cornel Ungureanu și Tudor Olteanu, dintre cei în plină afirmare, I. Marcoș și C. Hârlav, M. Coman și A. Silvestri dintre cei pe cale de afirmare — ca să numesc numai cîtiva — dovedesc, unii în cărți, alții deocamdată în articole, că în devenirea criticului propoziția lui Suetoniu, „festina lente" are valoare de principiu ordonator, pe lîngă aceea de imperativ al bunului simț. Într-adevăr tinerețea criticului e mai tîrzie decît a beletristului, iar durata ei mai mare cîtă vreme timpul bibliotecii este, într-una dintre cele mai profunde semnificații ale lui, un timp pregătitor pentru o perpetuă tinerețe a spiritului.

Laurențiu Ulici

Universul scriitorului tînăr

Literatura tînără și-a creat în ultimii ani tipare aparte prin scriitori ce, la virstă tînără, nu mai sînt scriitori tineri : sînt scriitorii deplini, creatori în întelesul adînc al cuvîntului. Prin ei, literatura, a cărei structură de rezistență fusese puternic încercată de scriitorii deceniului VII, primește o nouă coerență. În sprijinul ei sînt chemate forme literare ce păreau multora uzate, sau în orice caz rele conducătoare de bună literatură. Idila, balada, imnul, oda, sînt specii mult cultivate azi de poeții tineri, a căror vocație de oameni de cultură e hotăritoare în definirea opțiunii artistice. Întoarcerea către poeții antichității sau către legendele cărților populare, către literatura medievală ori către cea a Bizanțului sau a Renașterii, prelucrarea miturilor de circulație universală pare a fi semnul afirmării unei generații de artiști ai cuvîntului. Imaginea coagulantă este aceea de patrie, de Țară. Mulți dintre scriitorii importanți ai generației vorbesc în numele unui teritoriu sacral definitoriu. Literatura deceniului VIII afirmă, prin tinerii ei, o nouă **inocență** și un fel aparte de a scrie în numele ei. Fuga de model nu mai este o preocupare fundamentală ; tînărul scriitor are un model tutelar, orgolios afirmat uneori chiar prin colajul direct. Comunicarea nemijlocită cu cititorul, tirul socant, încercarea de a pune în lumină faptul viu, documentar fac textul alert ; se anunță un nou tip de roman în care biografia personalității istorice pune în valoare liniile unei noi portretistici. Textul de jurnal sau de arhivă își dobîndește loc în cărți ce își propun să cuprindă sub forme lipsite de prejudecăți realul. Grefa jurnalistică, citatul savant, majuscula expresivă aparțin necesității tensionării conversației, a dialogului semnalării vieții imediate. În acest context, noul val de reporteri dar și noua literatură parodică satirică, umoristică nu se constituie prin opere outseider ci prin relație culturală în forme literare majore. Rîndurile de mai sus s-au sprijinit pe lectura cărților lui Gheorghe Azap, Horia Bădescu, Florin Bănescu, Alexandru Deal, Dinu Flămînd, Șerban Foarță, Vasile Igna, Radu Mareș, Nicolae Mateescu, Lucia Negoiță, Mircea Opriță, Adrian Popescu, Ioan Radin, Marcel Constantin Runcanu, Dusan Petrovici, Vasile Sălăjan, Eugen Seceleanu, Mihai Sin, Monciu Sudinski, Gheorghe Suru, Gheorghe Schvartz, Viorel Știrbu, Ion Dumitru Teodorescu, Dorin Tudoran, Eugen Uricaru, Doina Uricariu, Constantin Zărnescu, Grigore Zanc și, desigur, a altora. Ordinea alfabetică dezavantajează pe unii : dar i-am citat alfabetic fiindcă tinem să subliniem că avem în fată o generație a speranței afirmată după 1970. Ea reprezintă „noul val" al unei literaturi ce numără alte serii de tineri, alte **modele** literare, afirmîndu-se toate sub semnul generos al culturii noastre socialiste.

Cornel Ungureanu

Nici un mare scriitor n-a înălțat castele pe nisip

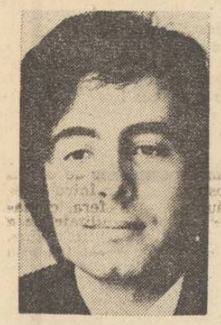

„Singura artă patriotică este Arta. *În domeniul artei cele mai sacre sentimente, neconvertite în artă, compromit și patriotismul și arta".*

Sînt cuvintele unui mare poet contemporan, Eugen Jebeleanu, cuvinte desprinse dintr-o tabletă, „Pro Patria", publicată cu cîteva numere în urmă în revista „Luceafărul". Tableta putea fi semnată de oricare dintre scriitorii tineri din România, pentru că ei trăiesc și scriu în spiritul acelor idei.

Marile sentimente (printre care și cel patriotic) străbat ca un fir roșu literatura lumii, de la epopeile anonime pînă la maeștrii noștri de astăzi. Nici o mare literatură nu s-a născut în afara lumii și nici un mare scriitor n-a înălțat castele pe nisip.

În epoci de mari frămîntări arta s-a aflat întotdeauna pe baricade. Aceasta este misiunea ei. Ea poate să fluture deasupra mulțimii lozinci, dar nici o lozincă nu poate trăi în creație dacă arta nu este implicată profund. Desigur, în asemenea momente giuvaergiii nu-și află locul pentru că acum arta trebuie să fie asemenea dinamitei. Dar nu înseamnă că ei nu sînt necesari. Soarele binefăcător este al tuturora în egală măsură și fiecare are un timp al său pentru marea destăinuire. Doar hibridul, nesinceritatea etc. aduc prejudicii artei și, prin urmare, sentimentelor sacre.

Confuzia între adevăratul mesaj al artei și sentimentele netransfigurate artistic ale unor texte se mai face citeodată. Dar cînd apele se liniștesc se alege aurul de nisip.

Cel care ar face eroarea de a nu judeca arta după toate rigorile ei, s-ar asemăna într-un fel acelui soldat japonez rătăcit în junglă care se mai credea încă în război după 30 de ani de pace. Această confuzie nu poate fi însă decît întîmplătoare. Arta adevărată, cea care dă nume și sens liniștii și neliniștii unui neam, iese totdeauna triumfătoare.

A scrie în numele unui neam este un privilegiu al scriitorului. Iar ceea ce dă strălucire mesajului său este arta cu care poate înălța o zidire prin cuvînt.

Să adăugăm că mai contează și cît din ființa sa îngroapă în această zidire ?

Dan Verona

Destin luminos satului românesc

Urmare din pag. 1

care s-a pregătit noua zi a patriei, ziua izbînzii socialiste. Străbătînd, la îndemnul partidului, drumul unei noi și superioare înțelegeri a menirii ei, țărănimea și-a pus și își pune în valoare calitățile-i seculare, sporind prin brațul harnic, întărit prin zestrea tehnică, științifică a agriculturii socialiste, avuția națională. Aici, în dragostea adîncă față de glia strămoșească, în această ființă vie care este pămîntul în care s-a așezat, într-un ritual de secole, sămînța rodului, în încrederea nestrămutată în statornicie, în muncă, în convingerea, ușor identificabilă în fiecare sat al patriei, că drumul propus de partid este singurul drept, singurul adevărat, — și de aceea asumat ca ideal — aflăm, în fond, explicația noului chip al satului românesc contemporan, al oamenilor săi. Pentru care constiința participării prin faptă la făurirea unui luminos destin colectiv, așa cum este el conturat în programul partidului, în vibrantele chemări adresate țărănimii la Congresul recent încheiat de secretarul general al partidului — se constituie într-o inestimabilă forță de muncă, de creație.

Acum, cînd hotăririle Congresului, orientările luminoase cuprinse în Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu s-au constituit în bunuri teoretice și practice ale țărănimii, ale întregii țări ne îndreptăm gîndul de prețuire către stăpînii de azi și dintotdeauna ai pămîntului țării, constienți că ei sînt oamenii ce hotărăsc și vor hotări drumul plantelor, al pomilor către rod bogat.

Ei sînt oamenii care, pretutindeni pe cuprinsul țării, și-au asumat, prin partid, constient și decis, propriul destin.

Sensul tradiției

Urmare din pag. 1

vitrege încercau să ne spună că trebuie să fim altceva decît ceea ce sîntem.

Artele, literatura, au devenit, odată cu clipa-istorie. Și, nu întîmplător, una dintre coordonatele fundamentale ale artei și literaturii noastre a fost dintotdeauna și va rămîne, credem, cît va fi neamul românesc, dimensiunea istorică. În acest sens putem porni de la formele originare ale literaturii populare și să exemplificăm : „Foicica fagului / La poalele muntelui / Muntelui Pleșuvului, / În mijlocul / Cîmpului / La puțul / Porumbului / Pe cîmpia verde-ntinsă / Și de cetine coprinsă / Șade Toma Alimoș / Haiduc din țara de jos / 'Nalt la stat / Mare la sfat / Și viteaz cum n-a mai stat..."

Se spune că personalitatea unei literaturi, ființa unei creații sînt recunoscute după tonul lor. Tonul, reprezentînd, de fapt, un anume mod de a percepe lumea, de a o privi, de a o înțelege și a o comenta. Ar putea oare înlocui o altă creație, un alt mod de a fi în fața lumii și a istoriei, solemnitatea unei demnități atît de omenești care răzbate din tonul cunoscutei noastre balade populare „Toma Alimoș", al cărei început l-am citat mai sus ?

Înțelegînd formele originare ale unui mod de a privi lumea este ușor să deslușim însusi acel mod de a privi și a înțelege această lume.

Rămînînd tot în domeniul culturii populare românești, a cărei tradiție se pierde în negura mileniilor ce izvorăsc fără sfîrșire spre noi, vom vedea că, așa după cum în blocul de marmură amorfă sînt cuprinse toate însușirile viitoarei statui, gata să se aprindă la atingerea dătătoare de viață a mîinii geniului creator, tot așa în strălucitorul bloc de marmură albă al creației noastre populare, sînt cuprinse trăsăturile fundamentale ale creației culte de mai tîrziu : solaritate, armonie, umanitate, simțul echilibrului, al echității, eroismul, aspirația spre perfecțiune, realismul și puterea de a visa, de a spera în împlinirea celor mai umane visuri.

Datele sînt perfect demonstrabile și regăsirea lor în operele clasicilor, de pildă, Eminescu, Creangă, Coșbuc, Sadoveanu, ca să-i numim numai pe cîtiva dintre ei, iar mai apoi în operele scriitorilor epocii moderne precum Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Vasile Voiculescu ori Ion Barbu, ne fac să credem într-un fel de predestinare a mesajului artei noastre literare, conform celor mai înalte sensuri ale umanismului, ceea ce nu este, în fond, decît un mod unitar și inconfundabil, **al nostru**, de a privi și înțelege lumea.

Omul și sensurile devenirii lui, pe cît de vechi, de bătrîne, pe atît de noi, de actuale fiind, constituie sursa vitală principală a artei și literaturii. Cu condiția, desigur, ca acestea să dorească să servească aceste sensuri, adică să-și asigure ele însele supraviețuirea. Și nu numai atît : să-și asigure împlinirea lor însesi, la dimensiunile pe care omul, în evoluția sa istorică, le-a atins.

Este acesta, în realitate, țelul suprem al artei și literaturii României de astăzi. Este, acesta, îndrăznesc să spun, secretul viabilității operelor unor contemporani de-ai noștri, dintre care nu pot să nu-i amintesc măcar pe cîtiva dintre ei precum Alexandru Philippide, Marin Preda, Eugen Barbu, Mihai Beniuc, Ștefan Aug. Doinaș ori Nichita Stănescu.

Se dovedește astfel, încă o dată, că a crea în sensul firesc al tradiției, al celor mai frumoase aspirații ale omului, ci nu în contrasens cu aceasta, este un mod de a privi și a înțelege lumea cu un ochi mereu proaspăt.

Un mod de a dăinui prin frumusețea de suflet și de gînd ales a poporului tău, așa cum fiul trăiește, ducînd mai departe, cu dreaptă, firească mîndrie, aspiratiile și împlinirile părinților săi.

Continuitate și realism

Urmare din pag. 1

să modeleze opțiunile scriitorului de azi în fața întrebărilor deschise ale creației. Iată două dintre acestea, aflate în strînsă și indisolubilă reciprocitate : atitudinea noastră față de creație, pe deoparte, și creația noastră în raport cu viața poporului la acest ceas al istoriei românilor.

Sînt nenumărate implicații practice ale realismului cu privire la care va trebui să se producă forța afirmativă a fiecăruia dintre noi, a Conferinței, ca act de breaslă, și anume relațiile și confruntările de genul : carte — viață, operă — cititor, adevărul scriitorului — adevărul epocii, destin individual — istorie, constiința literară — constiință națională, etica artei — etica clasei muncitoare ș.a.m.d. Nu-mi imaginez altminteri meditația aplicată, cu adevărat profitabilă, a scriitorului credincios menirii și uneltelor sale, decît aceea de neistovit **confruntator** de realitate literară cu cea socială și invers. În asta se și regăsesc, cred eu, calitățile civico-politice și morale ale muncii lui.

Ideologia literaturii și a omului de litere nu se măsoară după intenții sau declarații de apartenență, ci în raport direct cu faptul literar concret, cu pagina literară utilă celor mulți, pagina care insuflă și exaltă virtuți, sporește fondul de umanitate al cititorului făcîndu-l mai apt, mai frumos, mai bun pentru Lucrarea în care destinul lui se cheltuie și cu care se confundă, în ultima instanță. Tocmai instaurarea acestui adevăr inexpugnabil poate determina în viața literară o adevărată competiție de valori, pe care o dorim.

Sînt probleme cărora autorul serios le poate răspunde doar în deplină cunoștință de cauză, dinlăuntrul implicațiilor practice ale realismului, adică aflîndu-se în mijlocul realității socialiste. Importul de idei, de experiențe, de soluții, oricît ar fascina, să zicem, oriunde și-ar avea sorgintea, devin **altera pars**, ne la locul lor și străine pe acest teritoriu al **sinelui,** care este viața românească, pe acest teritoriu al **rostirii de sine**, care este literatura română. Întreaga istorie a literaturii noastre confirmă adevărul, pe care atît de vibrant îl evoca președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, arătînd **necesitatea întoarcerii la izvor**, unica sursă a scriitorului de a se integra cu adevărat în Operă, în Lucrare, în lumea de gîndire și simțire a Națiunii din care face parte, ca fiu credincios și depozitar de valori în care se regăsesc (se pot regăsi) mai mulți sau foarte mulți dintre fiii țării.

În măsura în care pagina literară este ireconciliabil operă individuală, act unic, irepetabil, nesupus seriei, adică fruct nepereche, în aceeași măsură ea, pagina literară, devine — prin investitură de sensuri și forță de influiențare — operă colectivă, bun al mulțimilor. Acest adevăr axiomatic nu trebuie uitat nici o singură secundă din zilele și nopțile scriitorului. Altminteri nu-mi pot imagina rostul său de scriitor al cetății, de constructor de constiință și morală nouă, de cărturar umanist, aparținînd unei patrii, cu care se identifică, act de dăruire supremă, care are tocmai harul de a conferi creatorului adevărata personalitate, de a-i da marca apartenenței la acel spațiu unic, de geografie și spirit, unde rostirea sinelui se convertește în valoare de națională și, prin aceasta — numai prin aceasta ! — universală.

romulus vulpescu

Curînd...

Curînd, am să pornesc și eu
Să-mi caut umbra-fără-soare,
Cea care mi-a pindit mereu
Trupescul vrej să mi-l măsoare.

Încep să mă gătesc de drum...
Mă tot întreb de-o să mă prindă
Croiala noului costum :
Mi-e teamă, totuși, de oglindă.

În transparența ei de-argint,
Disting atîtea căi oculte
Și știu demult că toate mint,
Dar n-am de-ales, căci nu-s nici multe.

M-ar ispiti, oricum, s-amin
Călătoria asta-n pripă.
În fond, nici nu-s așa bătrîn
Și timpul mi-e dator o clipă.

Afară, e o zi de rînd
Cu vînt nebun de primăvară,
Cu lume care, vrînd-nevrînd,
Se face parcă tot mai rară...

E o rumoare-n orice zid
Și intră-n sunete-o tăcere...
Și chiar și cel din urmă rid
De pe obraz îl simt că piere.

M-aș agăța de amintiri,
Dar monștrii din trecut, ca norii
Se risipesc în ploi subțiri
Pe geamu-acelei gri memorii.

Și cărțile din raft, posac,
S-au înțeles să mă refuze :
Nicicărei nu-i mai sunt pe plac ;
N-am unde să-mi mai caut scuze.

O fată blondă stă la geam
Și mușcă dintr-un colț de piine...
Ce-aș fi ajuns de-o alegeam ?
Aș mai fi fost iubit și miine ?

De ce mă zbat ? De ce nu-ncerc
Să plec discret și fără larmă,
Cînd n-am cum să mai scap din cerc,
Iar cercul ăsta nu se sfarmă ?

Mai bine, renunțînd la tot
Și fără de regrete proaste,
Să mă scufund încet, să-not
La cot cu înecata oaste

Ce s-a lăsat sorbită lin
De-acele sclipitoare unde
Cu gustul zilnic de pelin,
Topindu-se-n oglinzi rotunde.

Oglinda mea, după ce trec,
Te rog, în urmă-mi să te tulburi,
Să-nchizi cu plumbul pleoapei, sec,
Și ochii mei, și-al tău — prea tulburi.

Bolim demult

Un mic miracol coace-n noi ca buba ;
Un făt difuz dintr-un concept încert ;
Un vierme suplu ce-o să-și taie hruba
În mărul putred dintr-un rai pe sfert.

Ce știm noi care-i monstrul, cine-i știma,
Ce înger deocheat, cu fete-n jur,
Va prezida — cu zîmbetul șters — crima
Pe care-n vers zadarnic o conjur ?

Va fi poate-un flăcău pirlit de soare,
Înmiresmînd a cai și-a stînjenei,
Suflînd polen pe gratii de-nchisoare
Și asfințind la pragurile ei...

Ori poate-un cal, cu un cuțit în coaste,
Gemînd încet, răpus, printre povești,
De-atîtea vorbe seci și mituri proaste
Pe care le exalți și le plivești.

Va fi poate ceva din toate astea
Ori Dumnezeu, incognito pe-aici,
Lăsîndu-și prin icoane toată oastea,
Schimbîndu-și nimbul tragic pe-un biet brici.

Voi fi, desigur, eu — ridicul centru
Și purtător al minunatei boli
Din cercul cărei, vindecat, și pentru
Al cărei scurt triumf nu te mai scoli...

Bărbat invins

Șters din agenda citor frumuseți
Și-a multor uriciuni contemporane,
Toți anii anulați i-aduni, să-nveți
Cum să contempli vîrsta-n filigrane :

Un filigran — al tău — de zbîrcituri,
Răsfrînt în ochii lucii de plăcere,
Și celălalt, al fragedei făpturi,
Rețeaua ei cu singe care cere.

Nu-ți pasă — îți închipui ! — crezi că uiți,
Dar gîtul sec de patimi vrea să urle !
În ce pupile poți să te mai uiți
Să nu vezi abolirea primei turle ?

Sunt înghețate buzele-n oraș ;
De milă — calde, coapse-n așternuturi ;
Sleit — surisul tău de nărăvaș
Pe care, cinic, n-ai cui să-l mai fluturi...

N-ai renunțat să le-ametești c-un vers ?
Mai speri un geamăt tînăr dincotrova ?
Sunt morți amanții toți în univers :
N-a existat decît un Casanova.

Desigur, telefoanele s-au stins
Și toate taximetrele-s în pană :
În orice cană e-un bărbat învins
Și-n orice mit defunct mustește-o rană.

Nu : n-am să plîng, deși nu pot să cred
Că n-am s-o-mbrățișez pe cea mai rece !
Deci : I weep for Adonis he is dead...
Și-asupră-i oare cine-o să se plece ?

george iarin

Plopul

Mina mea scrie versuri pe care le-a șoptit
acum două milenii un plop. Vă mai aud
păduri îngenuncheate de cosmice furtuni,
în iernile barbare, sub sori de-un verde crud.
Umbrele voastre roase de vînturi se rotesc
surpîndu-se-n adîncul ochilor mei răniți.
Voi spuneți că-n cuvinte dorm oase de copaci,
că pruncii vin pe lume cu umeri înfrunziți.
Voi spuneți că planetele sunt ghinde ce-au căzut
în gropile săpate de un țăran în cer...
Mina mea scrie versuri pe care le-a șoptit
acum două milenii un plop.
Era Homer.

Cîntec

O, ce frumos ne pierdem viața,
privind cum trec pe cer corăbii
în timp ce ne iubim în ceața
înfiptă-n vîrful unei săbii.
Ascultă ! Lunecă lumina
din ochii păsărilor moarte...
Dacă n-am fi legați de arbori,
curenții ne-ar purta spre Marte.

Basm

Lovit de o stea, călărețul murise...

Dar calul păștea mai departe
covoarele verzi
din odaia care fugise
prin fereastra deschisă
în mireasma
unei împărății de narcise.

sabia mihai pelin

Mereu în mijlocul trupelor sale, colonelul Mihail Cristodul Cerchez cînd răsucea calul sub el, strunindu-l din zăbală, cînd îi da friu liber. De aproape o jumătate de oră ordonase începerea generală a focului și, în spatele lui, sub supravegherea colonelului Heinrich Herkt, bateriile a 3-a și a 5-a din regimentul 3 artilerie, împreună cu a 4-a din regimentul 4 artilerie, fără a mai fi nevoite să întoarcă tunurile, înhămau caii pregătindu-se să părăsească pozițiile din culmea dealului Bucov și să reintre în parcul diviziei a II-a. Tăceau și bateriile diviziei a III-a și liniștea care coborîse peste cîmpul de luptă, aici, pe pragul gurii Plevnei, o desirau cînd și cînd numai bateriile instalate pe Opanez, artileriștii căpitanului Cremineanu, bateriile Alexandrescu și Grămăticescu, sau țevile de bronz ale obuzierelor lui Ganețki. Și obuzele acestora, cutremurînd podurile peste Vid și pămîntul din jurul lor, nu mai eclatau în mijlocul coloanelor inamice. Erau ultimele salve din ziua aceea,. tirul de descurajare menit mai mult să marcheze perimetrul în care se regrupau, decimate, batalioanele otomane care tentaseră străpungerea liniilor sectorului 6. Din om în om, vestea că și acolo flutură steagul alb strecura în inimi o căldură ciudată, de lapte muls proaspăt în dimineața unei zile de iarnă în care gerul face să crape pietrele. Era semnul renașterii, din genunile în care o prăbușise războiul, a speranței... .

Curba domoală a șoselei, treptat, dezvăluia luptătorilor întinderea cîmpului în marginea căruia își trăia agonia armata turcească. La înălțimea genunchilor colonelului Cerchez, respirațiile șuierătoare ale ostașilor, pe drumul spre Vid și spre Sofia, se transformau într-un abur dens pe care însăși mișcarea lor înainte îl risipea în aerul nemărginit. Eforturile ofițerilor de a-și trece trupele în revistă, evaluînd pierderile, ordinele transmise încrucișat privind paza și dezarmarea prizonierilor, sau escortarea lor spre bivuacurile diviziei, grămezile de arme care creșteau în șanțurile laterale ale drumului și ecourile din ce în ce mai stinse ale canonadei îndepărtate, totuși, izbuteau să zăgăzuiască abaterea gîndului spre ținuturile de fum ale irealului. Trupele diviziei a II-a, acum, înaintau într-o ordine desăvîrșită și colonelul Cerchez se felicita pentru faptul că își amintise la timp o maximă militară a prietenului său Scarlat Scheletti, împreună cu care, pe vremuri, frecventase cenaclul Junimea. „Șefii care vor să facă toate prin ei înșiși — obișnuia acesta să spună —, se aseamănă cu vizitii care împing de trăsură și pierd frînele conducerii". Și mai avea colonelul Scarlat Scheletti o vorbă : „În război, mai mult decît oriunde, cine nu riscă nu cîștigă ; iar cu cei ce nu riscă nu se face război". Iar el, Mihail Cristodul Cerchez, depășind din proprie inițiativă cadrul ordinelor primite în dimineața aceea, riscase...

Avangărzile mai aveau de străbătut aproape un kilometru pînă la podul de piatră al Vidului, în jurul căruia îngrămădeala de care, cerchezi călare și nizami în retragere clocotea asemeni unei mlaștini lovită de fulgere din senin. Ostașii, fascinați de această imagine, grăbeau pasul, ofițerii își struneau din loc în loc caii, rotindu-și privirile peste capetele flancate de lama cenușie a baionetelor, sanitarii, cînd și cînd, reveneau încheindu-și trusele în rîndurile din care, din nou, îi scoteau gemetele răniților risipiți de explozii pe taluzul pudrat cu zăpadă. Și atunci, pe fondul unei beatitudini greu de descris, a survenit clipa supremă a certitudinii : privind în lungul coloanelor diviziei a II-a, colonelul Cristodul Cerchez a întrezărit apropiindu-se, în răspărul mișcării înainte a trupelor, aflînd cu greu loc printre plutoanele ce curgeau ca o apă ieșită din zăgaz spre apus, un miralai îmbrăcat într-o strînsă tunică circaziană. Cu ochii înfundați în orbitele în jurul cărora sclipea osul, cu cearcănele lui vinete părînd să se sprijine chiar pe pomeții proeminenți și nerași, era însoțit de un tînăr locotenent român al cărui nume, apoi, nu și l-a mai reamintit nimeni. Și „nu am interpret" gîndise Cerchez, dintr-o dată emoționat de întîlnirea cu acest colonel turc ce arăta a fi altceva decît un prizonier de rînd. Circazianul, însă, era ofițer de stat-major, vorbea o franceză fluentă, deși guturală, și colonelului român nu i-a fost greu să înțeleagă că Osman Pașa, rănit la piciorul sting de un glonț de carabină, îl aștepta în primul canton dintr-o latură a șoselei. Pentru turci, ostilitățile erau încheiate: unitățiie răzlețe care nu au depus încă armele mai luptau numai și numai pentru că nu le-a parvenit ordinul de încetare a focului, greu de transmis în condițiile în care degringolada răvășise liniile firești de comunicații dintre trupele angajate în efortul de străpungere a blocadei.

Era un moment dificil, nimeni dintre ofițerii români nu asistase pînă atunci la predarea unei armate, cei mai mulți dintre ei nici măcar nu-și doreau să mai asiste vreodată, iar locotenent-colonelul Ion Algiu, reintors din Plevna, deși participase la asediile Gaetei și Mesinei în războiul de unificare al Italiei, nu-l putea ajuta cu nimic pe Cerchez. Ceea ce nu-l împiedică pe acesta să-și revizuiască discret uniforma și să repeadă curieri după coloneii Anton Berindei și Heraclie Arion, afectați diviziei sale, în această zi, de statul major al armatei române. Și, urmîndu-l pe miralaiul turc, din mers, se grupează în jurul colonelului Cristodul Cerchez, zguduiți de gravitatea momentului, Matei Vlădescu, Heinrich Herkt, Anton Berindei, Heraclie Arion, Ion Algiu și mai mulți ofițeri din statul-major al propriei sale divizii. Ajung repede la cantonul în jurul căruia garda de cerchezi a mușirului, stînjenită de împrejurările prin care trecea, ezita între a arunca armele și a le păstra. Se ivise înaintea lor, de fapt, o casă obișnuită de țară, a cărei imagine s-a păstrat în două crochiuri executate la fața locului de pictorul Nicolae Grigorescu. O ascundea deocamdată privirii, în parte, un taluz de pămînt și ofițerii călări, descinși în preajma ei, observă că depășeau cu aproape un cap marginea joasă a streșinii. Va fi fost cîndva sub acoperișul ei din paie vechi înspicate cu iarbă, vreun caravanserai sau vreun han, pentru că altfel nu se putea explica de ce o răzlețise întîmplarea tocmai pe aceste meleaguri pustii.

Într-una din încăperile acestei case de țară, Osman Pașa era înconjurat de toți pașii săi — nu disperare se citea în privirile lor, ci o profundă epuizare morală —, dar și de bărbați străini, după vorbă, înfățișare și port, de armata turcească. Printre aceștia, de pildă, se agita ziaristul francez Olivier Pain, care redactase în limba franceză răspunsul otoman la ultimatumul din 12 noiembrie. Un medic armean, Hassib Bey pe nume, îngenunchiat în fața mușirului, îi îngrijea rana de glonț din picior, aplicînd un pansament sumar peste pulpa străpunsă. Osman Pașa însuși se așezase pe o ladă de cartușe de infanterie după unii, pe un pat de scînduri după alții, și vorbea rar, abia reprimîndu-și o tuse seacă. O canonadă îndepărtată mai strecura în ferestrele cantonului un tremur subțire, dar lupta era încheiată și din imediata apropiere se auzea zăngănitul inofensiv al carabinelor turcești, pe care ostașii regimentului 8 dorobanți le stivuiau cu migală în locuri de unde nu mai împiedicau trecerea companiilor. Sub escorta brigăzii a 2-a, își stringeau rîndurile șase batalioane otomane cu 12 tunuri și alte 10 batalioane, cu 18 tunuri, sub paza regimentului 4 linie, se îndepărtau în privire pe drumul spre Bucov. Și „cît de repede s-au terminat toate", putea să gîndească Cerchez, încă nedumerit asupra protocolului obișnuit în împrejurări ca aceasta. „Ne-a prezentat pe toți din suita sa — își amintea un martor al întîlnirii — și după ce mușirul a prezentat colonelului Cerchez pe ofițerii din stat-majorul său, s-a angajat conversația". De data aceasta, „prin ajutorul medicului mușirului, care vorbi limba franceză și servi ca interpret". Iar colonelul român, fără să uziteze serviciile lui Hassib Bey, ar fi aflat timp să-i felicite pe toți pentru vitejia dovedită, asigurîndu-l totodată pe Osman Pașa că toate doleanțele lui vor fi negreșit transmise comandamentului trupelor de asediu.

Neted spus, Osman Pașa se declara prizonier, „după ce și-a îndeplinit toată datoria cu onoarea militară îi comanda". Ferikul Adil Pașa, ca cel mai vechi în grad, era însărcinat să predea armata. Dincolo de toate, solicita clemență pentru ostașii săi, a căror singură vină era aceea de a fi executat cu sfințenie ordinele primite. Hrana ce o aveau asupra lor, dacă nu se va fi risipit în virtejul însingerat al bătăliei, le ajungea pentru patru zile. Și „se mai află încă proviziuni în magaziile din Plevna", dacă nu le va fi spart pînă la ceasul acela populația înfometată. În ceea ce îl privea, practic, Osman Pașa își exprima o singură dorință : să fie lăsat cîtva timp în canton, pînă i se va stinge durerea din rană. Și de aici, din momentul în care colonelul Cristodul Cerchez a rînduit mușirului, drept gardă de onoare, o companie din regimentul 3 linie, relatările martorilor oculari, sau ale celor ce s-au pretins martori oculari, nefiind întru totul contradictorii, diferă totuși substanțial. Poate datorită faptului că beatitudinea victoriei, exaltarca firească a învingătorului erodează temeinic memoria...

Cristodul Cerchez, Matei Vlădescu, Anton Berindei, Heraclie Arion, Heinrich Herkt și Ion Algiu, despre care se știe cu certitudine că au participat la această primă întrevedere cu Osman Pașa, nu au scris memorii. În amintirile sale din război, locotenent-colonelul Ion Cotruț ne propune o variantă personală, căreia, însă, ne vine greu să-i acordăm întregul nostru credit, întrucît, într-un raport întocmit chiar în seara zilei de 28 noiembrie 1877, el însuși consemna : „cînd am ajuns aproape de apa Vidului, inamicul începuse a depune armele și n-am avut alt a face decît a escorta prizonierii, conform ordinului ce mi s-a dat de către dl. colonel Vlădescu". La rîndul lui, ofițerul care a întocmit **Istoricul regimentului 3 artilerie**, se include printre cei ce l-au însoțit pe Cerchez ; „ne-a prezentat pe toți din suita sa", scria acesta, dar, apoi, ordonează întîmplările conform unui orar incredibil : „după vreo șase ore de convorbiri, a sosit generalul rus Strugov, ca trimis din partea Marelui Duce Nicolae" și, curînd, „sosi și generalul Lantski, cu un stat-major numeros". În schimb, generalul Alexandru Cernat, în raportul adresat din Verbița, a doua zi, domnitorului, după relatarea sumară a întîlnirii lui Cerchez cu mușirul rănit, adaugă laconic : „Îndată după aceea, sosi dincolo de pod și generalul Ganețki, cu trupele din diviziunea a III-a de grenadiri". Deci **îndată**, nu după șase ore, cînd, sfîrșit de noiembrie fiind, s-ar fi lăsat demult întunericul.

O altă versiune o întîlnim în **Istoricul războiului din 1877—1878**, alcătuit de mai mulți ofițeri : generalul Ganețki, în ziua aceea, nici măcar nu a apărut la canton, și abia „după ce, pe la ora 2 d.a., trupele turcești din Valea Vidului arborară drapelul alb", a trimis acolo „doi ofițeri din statul său major", care „găsiră pe comandantul armatei otomane prizonier al trupelor române".

Osman Pașa, rănit, primind îngrijiri de la medicul său

ziaristul francez Olivier Pain, care redactase în limba franceză răspunsul otoman la ultimatumul din 12 noiembrie. Un medic armean, Hassib Bey pe nume, îngenunchiat în fața mușirului, îi îngrijea rana de glonț din picior, aplicînd un pansament sumar peste pulpa străpunsă. Osman Pașa însuși se așezase pe o ladă de cartușe de infanterie după unii, pe un pat de scînduri după alții, și vorbea rar, abia reprimîndu-și o tuse seacă. O canonadă îndepărtată mai strecura în ferestrele cantonului un tremur subțire, dar lupta era încheiată și din imediata apropiere se auzea zăngănitul inofensiv al carabinelor turcești, pe care ostașii regimentului 8 dorobanți le stivuiau cu migală în locuri de unde nu mai împiedicau trecerea companiilor. Sub escorta brigăzii a 2-a, își stringeau rîndurile șase batalioane otomane cu 12 tunuri și alte 10 batalioane, cu 18 tunuri, sub paza regimentului 4 linie, se îndepărtau în privire pe drumul spre Bucov. Și „cît de repede s-au terminat toate", putea să gîndească Cerchez, încă nedumerit asupra protocolului obișnuit în împrejurări ca aceasta. „Ne-a prezentat pe toți din suita sa — își amintea un martor al întîlnirii — și după ce mușirul a prezentat colonelului Cerchez pe ofițerii din stat-majorul său, s-a angajat conversația". De data aceasta, „prin ajutorul medicului mușirului, care vorbi limba franceză și servi ca interpret". Iar colonelul român, fără să uziteze serviciile lui Hassib Bey, ar fi aflat timp să-i felicite pe toți pentru vitejia dovedită, asigurîndu-l totodată pe Osman Pașa că toate doleanțele lui vor fi negreșit transmise comandamentului trupelor de asediu.

Neted spus, Osman Pașa se declara prizonier, „după ce și-a îndeplinit toată datoria cu onoarea militară îi comanda". Ferikul Adil Pașa, ca cel mai vechi în grad, era însărcinat să predea armata. Dincolo de toate, solicita clemență pentru ostașii săi, a căror singură vină era aceea de a fi executat cu sfințenie ordinele primite. Hrana ce o aveau asupra lor, dacă nu se va fi risipit în virtejul însingerat al bătăliei, le ajungea pentru patru zile. Și „se mai află încă proviziuni în magaziile din Plevna", dacă nu le va fi spart pînă la ceasul acela populația înfometată. În ceea ce îl privea, practic, Osman Pașa își exprima o singură dorință : să fie lăsat cîtva timp în canton, pînă i se va stinge durerea din rană. Și de aici, din momentul în care colonelul Cristodul Cerchez a rînduit mușirului, drept gardă de onoare, o companie din regimentul 3 linie, relatările martorilor oculari, sau ale celor ce s-au pretins martori oculari, nefiind întru totul contradictorii, diferă totuși substanțial. Poate datorită faptului că beatitudinea victoriei, exaltarca firească a învingătorului erodează temeinic memoria...

Cristodul Cerchez, Matei Vlădescu, Anton Berindei, Heraclie Arion, Heinrich Herkt și Ion Algiu, despre care se știe cu certitudine că au participat la această primă întrevedere cu Osman Pașa, nu au scris memorii. În amintirile sale din război, locotenent-colonelul Ion Cotruț ne propune o variantă personală, căreia, însă, ne vine greu să-i acordăm întregul nostru credit, întrucît, într-un raport întocmit chiar în seara zilei de 28 noiembrie 1877, el însuși consemna : „cînd am ajuns aproape de apa Vidului, inamicul începuse a depune armele și n-am avut alt a face decît a escorta prizonierii, conform ordinului ce mi s-a dat de către dl. colonel Vlădescu". La rîndul lui, ofițerul care a întocmit **Istoricul regimentului 3 artilerie**, se include printre cei ce l-au însoțit pe Cerchez ; „ne-a prezentat pe toți din suita sa", scria acesta, dar, apoi, ordonează întîmplările conform unui orar incredibil : „după vreo șase ore de convorbiri, a sosit generalul rus Strugov, ca trimis din partea Marelui Duce Nicolae" și, curînd, „sosi și generalul Lantski, cu un stat-major numeros". În schimb, generalul Alexandru Cernat, în raportul adresat din Verbița, a doua zi, domnitorului, după relatarea sumară a întîlnirii lui Cerchez cu mușirul rănit, adaugă laconic : „Îndată după aceea, sosi dincolo de pod și generalul Ganețki, cu trupele din diviziunea a III-a de grenadiri". Deci **îndată**, nu după șase ore, cînd, sfîrșit de noiembrie fiind, s-ar fi lăsat demult întunericul.

O altă versiune o întîlnim în **Istoricul războiului din 1877—1878**, alcătuit de mai mulți ofițeri : generalul Ganețki, în ziua aceea, nici măcar nu a apărut la canton, și abia „după ce, pe la ora 2 d.a., trupele turcești din Valea Vidului arborară drapelul alb", a trimis acolo „doi ofițeri din statul său major", care „găsiră pe comandantul armatei otomane prizonier al trupelor române".

Însă nu încape nici o îndoială că versiunea cea mai veridică a întrevederii lui Osman Pașa cu colonelul Cristodul Cerchez și suita sa ne-o oferă T. C. Văcărescu : după Cerchez a apărut în canton generalul Strugov, pentru a-i comunica mușirului turc faptul că generalul Ganețki, „neavînd nici un ordin din partea capului armatei de vest, nu poate oferi mușirului decît predarea fără nici o condiție ; iar generalul Ganețki, ajuns la fața locului după Strugov, confirmă mesajul subalternului său. Și „zilele trec, dar nu se aseamănă ; unele fericite, altele nenorocite" — ar fi răspuns atunci Osman Pașa, vorbind de acum în turcește, cu medicul Hassib Bey. Și T. C. Văcărescu continuă : „plecîndu-și capul, se scufundă cîteva momente în cugetări ; apoi, la observațiunea generalului Strugov că se face tîrziu, căpetenia turcească își descinse încet de la briu sabia dăruită de sultanul, cu miner împodobit cu pietre scumpe, o privi un minut cu îndoioșare și o dete, fără a zice un cuvînt, generalului Ganețki". Acesta, și el, avea dreptul să tacă : pierderile diviziilor sale în morți și răniți, însumau 1792 de ostași, 57 ofițeri și un general. Dar Strugov nu avea nici o scuză pentru faptul că a vorbit. În vreme ce sabia, pentru Osman Pașa, era al doilea dar al sultanului pe care-l pierduse în ziua aceea...

teatru t

Speranța tragică

Omul care a așteptat, după trei ani de luptă republicană, timp de opt luni, în fiecare zi, să fie executat, asupra căruia s-au abătut neînchipuite presiuni, și-a scris povestea deabia în 1974, după ce devenise unul din cei mai importanți dramaturgi din lume. Este printre puținii tragedieni ai celei de a doua jumătăți a secolului nostru și, în același timp, un autor de a cărui operă este indestructibil legat cuvîntul **speranță**.

Pentru Vallejo, orice tragedie este un postulat despre posibila eliberare de fatalitate, o înălțare a condiției umane către fraternitate și comunicare. Destinul închis, zidit de neputință și moarte, al omului, sfărîmat de sisteme sociale totalitare, nedrepte și inegale, debusolat între conjuncturi istorice nefaste, alterat de infirmitate fizică sau morală, strivit de propria fragilitate, se ridică către propriul său zenit în clipa negării și a speranței. Tot ce se constituia împotriva plenitudinii umane devine, în clipa aceea, aberație. Tot ce este legat de speranță și încredere devine posibilitate, iar spectatorul și cititorul sînt chemați la un act de conștiință și opțiune.

Fundația, piesă jucată prima dată în 1974 la Madrid, este înscrisă în sfera unui realism viguros, deosebit de modern. Într-o celulă de pușcărie, un tînăr luptător comunist, cu mintea rătăcită de spaimă și suferință, crezînd în prezența sa într-o fundație destinată creației, trăiește drumul complicat și bărbătesc al revenirii la luciditate, revenire care cuprinde nu numai o vindecare în sensul biologic ci și o altă „vindecare" de tip superior, al maturizării crezului, al împlinirii forței militante. Piesa poate fi demontată în două corpuri ideatice, în dublă structură relațională, păstrate în echilibru prin unitatea de personaj și permanenta intersectare a două teme : tema luptei pentru luciditate cu o aspră analiză a raporturilor luptători-temniceri, și tema individului, a multiplelor reacții și caractere angajate în revoluție. Eroii mor executați pe rînd, dar sînt departe de a fi înfrînți. Undeva, în afara zidurilor închisorii, alți oameni luptă, vor lupta pînă la capăt.

Ioan Ieremia a ales pentru această premieră pe țară soluția spectaculară cea mai adecvată · sobrietatea, compunînd o dezvoltare puternică a tramei, de mare acuratețe, defrișată de gesturi inutile de artificiu. Realismul textului este urmărit cu consecvență.

Jocul actorilor între care evidențiem pe Traian Buzoianu și Mircea Belu, în creștere profesională marcată, pe Ion Cocieru, confirmînd speranțele din **Henric al VI-lea**, pe debutanții pe scena Teatrului național din Timișoara, Monica Mihăescu și Dan Antoci impune nu o dată prin accente scenice ferme.

În ceea ce privește scenografia (Emilia Jivanov), în prima parte a spectacolului, cea în care delirul tînărului comunist Tomas se destramă treptat, ea e construită stîngaci. Partea a doua beneficiază de desenul brutal și exact al unei celule de închisoare. Excelentă coloana sonoră.

Prin această nouă creație, regizorul Ion Ieremia demonstrează, în primul rînd, maturitate în relație cu opera dramatică, maturitate pe care am constatat-o încă de la debut, de la **Bucătăria** lui Wesker, și o bogată disponibilitate în alegerea mizanscenei.

R. A. Roman

film f

Atît de fragezi...

Așii înălțimilor sînt adolescenți fragezi, la vîrsta merilor în floare, între șaptesprezece și optsprezece ani. Aviatori, desigur. Piloți de vînătoare ai primului război mondial, acele exemplare invidiate pentru educația desăvîrșită pe care școlile englezești le-au produs, acumulînd glorie și renume. **Așii înălțimilor**, sînt o „carne de tun" **elevată** pe care mecanismul orb al războiului a pulverizat-o gratuit și tragic în văzduhul atotcuprinzător. **Așii înălțimilor** (producție franco-engleză) este un film de dramatică și înaltă moralitate.

Cele șapte zile trăite de proaspătul ofițer Croft, se leagă într-un impresionant jurnal de război și întîlnire cu viața, ca o pledoarie angajată și convingătoare împotriva războiului și a atrocităților sale. De la entuziasmul zilei dintîi pînă la moartea groaznică și rapidă a celei de-a șaptea zi (durează cît fleash-ul unei fotografii) experiența acumulată, tehnic și uman, este inutilă, căci toți acei frumoși și imberbi ofițeri, absolvenți a 15 ore de zbor, erau de la început sortiți pieirii. De aceea, supraviețuitorul (întîmplător, bineînțeles) este eroul principal al acestui film, care fără să includă nici măcar o dată pronunțarea cuvîntului pledează pentru Pace. Grasham — personaj cu care se deschide filmul, surprins în emoționanta scenă a jurămîntului pe care fiecare soldat o trăiește — este un copil pe fața căruia copilăria, acea splendidă și inegalabilă „childhood" pe care britanicii au stimat-o, cîntat-o, imortalizat-o în artă și exagerat-o pedagogic, rămîne crispată, stafidită, imprimată ca o fosilă în rocă, în ciuda maturizării spirituale. Interpretul, Malcolm McDowell, este desăvîrșit în rol. Capacitatea expresivă este atît de mare încît dilema sufletească între necesitatea severității responsabilității lui profesionale și cea a responsabilității lui umane, nu se cere enunțată prin nimic altceva decît propria imagine, propriul portret. „Unchiașul" — Christopher Plummer — actor de renume al cinematografiei engleze contemporane, și Crawford — erou deosebit de interesant, poate prea puțin speculat de film — nu fac altceva decît să valorifice personalitatea eroului Grasham.

Atmosfera filmului, deși include pitorescul epocii, nu cade în păcatul pitorescului excesiv. Un film „bine temperat", bine dozat în culoare, dialog, muzică, **humor trist** (english humour) și semnificație morală.

Am intenționat să reproșez acestui film insistenta repetare a scenelor de zbor, de pură reproducere a manifestărilor de aviație dar, întîmplător, o cunoștință, un aviator încercat în cele două războaie, cu nume cunoscut nouă, Oteteleșanu, mi-a mărturisit că ceea ce reproșează filmului este limitarea scenelor de atac ale piloților de vînătoare. Influențată de această opinie (emoționantă, pentru că venea de la un „real pilot") am renunțat. Războiul e plăcut și bun de judecat **estetic** numai celor ce nu-l cunosc. În realitate, scenele de zbor dau tensiune filmului, încarcă emoțional pentru aderarea la scenele cu dialog și dizertație morală. „It's a trick" cîntă fragezii eroi necunoscuți, e o șmecherie și o șansă să supraviețuiești, într-adevăr, în iadul războiului, dar patria și jurămîntul dat te obligă la abnegație, iubirea cere sacrificii, morala cere și gestul morții. **Așii înălțimilor** sînt de fapt așii unei supraviețuiri morale.

Corina Cristea

televiziune tv

„Tinerii mari prozatori"

● Atelierul de creație literar-artistică, emisiune programată joi, 14 aprilie, la ora — 21.50 — destul de tîrzie, a avut ca invitat, la prima rubrică a sa — **Cartea la care lucrați** — pe Marin Preda. Reîntîlnirea cu acest mare scriitor, altfel sgîrcit cu interviurile acordate presei și televiziunii, deși scurtă și limitată de titlul de rubrică (titlu care presupune mai mult întrebări conștiincioase, decît interesante), a strălucit prin răspunsurile sale, atît cele prin care am aflat la ce lucrează în prezent prozatorul („Am o carte — «Viața ca o pradă» — predată la Albatros, scriu la Delirul, volumul al II-lea și lucrez la o carte despre care nu pot spune încă nimic, pentru că sînt un scriitor căruia nu-i place să vorbească despre o carte a lui, decît după ce a terminat-o"), cît și răspunsurile la întrebările de mare actualitate legate de destinul de astăzi al literaturii noastre, de la confesiunea directă („Sînt un scriitor care am moștenit ceea ce știu de la două generații de țărani, a tatălui meu și a mea. Am scris despre amîndouă în cărțile mele, gîndindu-mă la valorile moral-spirituale ale căror purtătoare tradițională a fost țărănimea noastră..."), pînă la aprecierea generoasă a literaturii tinerilor („În ultimii ani s-a creat un climat bun pentru afirmarea unor tineri mari prozatori — despre poeți nu vorbesc, poezia este domeniul lor — prozele pe care le publică au crescut în conținut, au gravitate..."), apreciere care, departe de a fi de circumstanță, îi aparține nu numai scriitorului, ci, dimpotrivă, editorului Marin Preda.

● A ajuns la al cincilea episod serialul pentru copii și tineret — **Toate pînzele sus** — adaptare pentru televiziune după romanul cu același titlu al lui Radu Tudoran, carte de căpătîi a adolescenței. Desigur că nu este încă momentul potrivit de a comenta acest film al lui Mircea Mureșan în totalitate, neștiind încă în ce duminică se va sfîrși. Îmi îngădui, însă, să observ că o distribuție numeroasă, cu nume mari de actori, și o largă desfășurare de recuzită nu au reușit încă să-i captiveze pe cei cărora li se adresează filmul, mai ales pe copiii care nu pot înțelege — chiar refuză acest lucru — complicațiile regiei. De aceea mi se pare, cel puțin pînă la acest episod, că filmul plutește de la una la alta debusolat, cu pînze mai mult jos, decît sus.

● **Cathy, întoarce-te acasă,** un excelent film-anchetă englez, premiat la Monte Carlo cu Marele premiu al festivalului documentarelor de televiziune. Deși în acest film joacă și cîțiva actori, filmul nu are nici o intenție „artistică", fiind un documentar acuzator de maximă intensitate a celor care ignoră conștient situația dramatică a familiilor fără adăpost din orașele britanice.

● **Clubul tineretului** și-a făcut o datorie din a fi prezent în cît mai multe orașe ale țării. Simbătă, ajuns la Timișoara, a reușit să îmbine plăcut muzica și versul, cît și portretul tînăr al frumosului oraș de pe Bega în care parcurile, numeroase, sînt îngrijite de școli și licee. N-am înțeles însă de ce monologurile, interesante, de altfel, ale invitățiilor emisiunii au fost prezentate ca și cum ar și fost dialoguri pentru simplul motiv că în același loc au fost aduse aceleași scaune.

Iulian Neacșu

ion alex. angheluș

Furtunile

Caii nechează
ronțăind ovăz la căruțe ;
ierburile vin pînă sub botul
umed și tandru ; spînzurate de cer
stelele picură șoapte.

Furtunile dau roată așezării.

Pentru a le alunga,
femeile goale
fug în procesiuni
peste bărăgan.
Și fulgerele lacome
vin șerpuind
spre alergarea zveltă.

Ades —
liniștea lăcașurilor
se apără cu moarte !

Rizind prin somn,
copiii tulbură
orele gemene ale nopții.

Maica

Maica se scoală în zori,
își clătește ochii cu apă,
scurmă-n țărină rădăcini,
ni le aduce să ne potolim
foamea.
Toată copilăria
o pizmuim pentru libertățile
sale sărmane.
Cînd se duce-n pămînt —
uităm să o plîngem
prea ocupați
cu gesturi prin care
ne batem singuri
cuie în palme.
Admirația toată
rămîne pentru pădure.
Neschimbată, își implîntă mereu
rădăcinile în glie.
Nu știm că, de fapt,
puterea o ia de la maica.

Fiu al pădurii

Cînd va veni vremea să plec
spre ulițele întortocheate
ale Hadesului —
voi sta mîndru pe țărm,
cu părul răvășit și țepos,
cu pielea aspră și arsă de soare,
cu oasele bine înfipte-n pămînt.
Voi sta cu brațele larg deschise
asemenea aripilor.
Cu privirea dreaptă și neclintită.

Am fost un fiu al pădurii
și al apelor. Am minuit toporul
și lancea —
pentru ca nimic să nu tulbure
liniștea țării.

Hemoragii solare
vor colora cerul
și eu voi sta neclintit.

Peste un timp nu va mai fi
nici un semn
al existenței mele.
Valurile mării vor săruta libere
plajele aurii
colindate de crabi și de tineri.

acel început de an 1877

O reconstituire a atmosferei premergătoare războiului pentru independență cu ajutorul presei timpului

mircea constantinescu

...A înghețat bocnă și ceasul din miezul Pieții Mari a Bucureștilor. Pentru localnici și străini, potecile din jurul lui făceau un sens giratoriu. La cumpăna anilor '76—'77 bătuse ora, dar gerul bobotezei i-a incremenit ticăitul. S-au văzut nevoiți oamenii, mai sătenI, mai orășeni, că de toți și de toate înghițeau Bucureștii acelor zile, să-și consulte ornicele personale. Țeapăn, gerul le înghețа gestul, încît ora exactă a devenit repede un privilegiu al locuințelor unde trozneau bușteni de Ilfov și unde, la lumânările din sfeșnice și candelabre, trăgîndu-le pe șnurul aurit și, cu declic nervos, săltîndu-le capacele, bucureștenii răsuflau ușurați : e ora cutare. Acum puteau iară s-alunece pe ulițele înghețate, cu pasul dar mai ales cu mintea. Din aproape o duzină de pasaje, localnicii și străinii desigur că le-au preferat în aceste zile pe acelea unde se năștеau, din zornăitul teascurilor și în reavănul apăsat al plumbului, gazetele. Aproape că nu-ți mai trebuia ora exactă, ajungeau ele, gazetele. Alunecau sub gerul bocnă sănîile, copiii, ba și adulții uneori, însă alunecau mai cu seamă știrile. Ai fi zis că la acea cumpănă a anilor, sărbătorile nici n-au fost petrecute. Nu numai pentru că Balul de la Curte n-avusese loc. Pur și simplu, zburaseră. Ca și acela craiovean, ieșean ori de peste munți, românul bucureștean așteptase și încă mai aștepta cîteva știri ce-l dureau mai adînc decît orele exacte ale vieții personale. Deoarece, peste clipită, știrile acelea puteau să-i indice pulsul unor ore naționale, și internaționale chiar, dacă avea interesul și răbdarea să citească textele și subtextele gazetelor.

S-au lansat petarde și artificii. S-au improvizat bilanțuri interne și externe, hazlii și sobre, după gustul și onomastica fiecăruia. Dar glumele au răsunat cam sec, vag sărbătoresc, ca și cum nu carnavale au marcat schimbarea la față a anilor. GHIMPELE etalase, neașteptat, zumaricale țepoase în locul bricelor lui obișnuite : „Încă un an și-a luat drumul / Spre abisul infinit, / Trecu iute ca și fumul / Și un altul a sosit... / Anul nou să înfiereze / Pe oricare șarlatan / Hoțul să se-nfioreze / Cînd o lua măcar un ban... / Vă urez, dar, fericire,... La anul și la mulți ani !" Tot aci, și un **Dicționar al feliciților pe anul nou 1877,** unde vlăstarelor României li se urează : „În unire toți frumoși / Să fiți veseli și voioși / Brazi puternici neuscați / Țara-odată s-o-nălțați". Premoniția închisă în urarea din urmă a fost de bun augur, cu toate că alcătuitorul versurilor era încă departe de a-și imagina amploarea jertfelor cu care va fi obținută independența națională.

Sub pojghița veselilor, mult mai iute devenite amintiri decît în alți ani, ca niște gheizere percutante țîșnesc întrebările : înaintează sau dansează Conferința de la Constantinopol ? va fi război ? va fi pace ? care este și va fi poziția partidelor față cu realitatea de ultimă oră ?... În măsura în care se identificau cu liderii opiniei publice, gazetarii au sesizat auspiciile particulare anului 1877. GAZETA TRANSILVANIEI dă glas unei probleme grave : cît și cum este amenințată ființa noastră națională : „Dar toate acele furtuni și valuri politice din trecut nu se pot asemăna cu cele pornite acum... Cel care cunoaște pe acest popor numai din timpuri normale și din proza vieții cotidiene, nu-și poate crede ochilor săi de ceea ce vede astăzi (...). Turcii. cutează să ne schimbe multe, ca cu atît mai ușor să ne poată răpi totul, rasă, limbă, religie (...). Constituție otomană ? Auziți batjocura... Apropiați-vă dacă puteți... de grupele junimii, pentru ca să cunoașteți de ce spirit e dominată, și atunci îmi veți da dreptate dacă vă voi spune că așa înverșunat nu am văzut niciodată pe poporul acesta... Protestul României în contra art. 1,7 și 8 ale Constituției turcești, care încalcă autonomia de drept de stat al României după tratatul de la Paris, s-a discutat în consiliul miniștrilor turcești... Într-aceea, junimea universitară română s-a și rezolvat a cere de la ministerul de resbel al României instructori în minuirea armelor, pentru cazul cînd protestul națiunii române ar trebui să fie susținut cu arme". TELEGRAFUL subliniază altă particularitate a noului an : „Unde eram noi românii acum un an și unde sîntem azi ? Ce am făcut în acest spațiu de timp și ce cale am urmat ? Iată chestiuni ce e bine să-și facă orice om pe toată ziua și mai cu seamă în această epocă a anului, spre a ști unde se află, care sînt cauzele care l-au adus aici, putîndu-se astfel a se conduce și în viitor. Dacă am vroi să măsurăm și noi acest spațiu de timp dintr-o singură aruncătură de ochi, răspunsul ar fi foarte ușor. Atunci aveam la putere pe d. Lascăr Catargiu, azi avem pe d. Ion Brătianu ; atunci erau anarhia și imoralitatea care domneau pretutindeni în țară, acum este libertatea și ordinea, justiția și adevărul". Prea tranșantă, concluzia n-a rezistat adevărului istoric, numai că sub cupola evenimentelor ea a făcut o figurație oarecare deoarece, dimpreună cu ziarele Europei, și ale noastre continuă să informeze despre mersul Conferinței de la Pera, care se împotmolise, pare-se, definitiv. Constituția lui Midhat-pașa, după unele opinii, au subminat-o, la fel luptele viclene din culise și divergențele de păreri exprimate în plen. După unii, „mai că am putea s-o spunem ca fapt împlinit că Conferința se va împrăștia în curînd fără urmă și în același timp trupele rusești vor pleca către Bulgaria", după alții, ea formează „obiectul de insultă al diplomaților turcești și al amicilor acestora" (GAZ. TRANSILV.). Încît merita să-ți călătorești gîndul explicîndu-ți ambientul cartierului constantinopolitan Pera, unde se petreceau lucrurile și destinele unui continent. Locul ales : ambasada rusească de la Pera, un salon anume, nu tocmai mare, flancat de cinci ferestre. Probabil un persian pe jos, înnăbușind rumorile, calitatea lui nedezmințită trecînd mai lesne granițele decît ambasadorii. Sigur era că un covor roșu-brun ascundea privirilor furnirul delicat al unei mese ovale, în jurul căreia vreo zece fotolii convingător îmbrăcate în pluș verde se lăsau posedate de convorbitori, pe rînd, lenevoase ca orice locuitoare orientale Pentru rangurile cu eghilețI mai puțin diamantini, se prevăzuseră în plan secund două sofale și o duzină de scaune siameze, poate spre a nu se sublinia vreo discriminare întrucît, vorba lui Macedonski, „oh, lucrurile cum vorbesc !" O masă de uz curent, într-o extremitate a salonului, permitea deasupră-i hîrtie, călămări, condeie. Pe-aproape, bușteni anatolici mureau molcom lansînd petardele și arpegiile lor inflăcărate într-un șemineu deasupra căruia, vreun decorator estet dispusese o oglindă astfel încît să reflecte Bosforul și munții aferenți. În față-i,

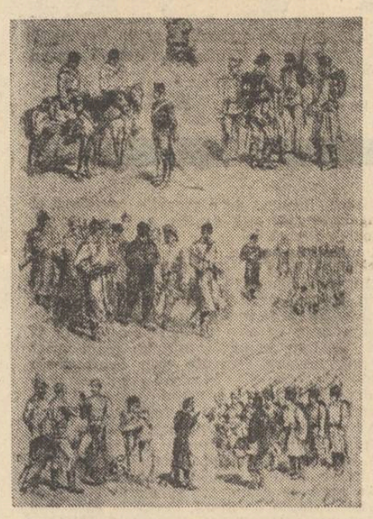

Tipuri de uniforme din armata română (Le Monde Illustré 1876)

portretul țarului Alexandru prezida adunările, mai privind uneori și pe fereastră, unde erau atîtea de văzut, între altele, panorama unui fermecător colț din lume...

Din păcate, pe potecile lunecoase ale acelei ierni s-a rostogolit și știrea-bombă, formulată prin gazete aproape uniform : „Conferința de la Constantinopol s-a spart... Consiliul cel mare al imperiului turcesc a decretat respingerea propunerilor conferinței. Drept urmare... Savfet-pașa a citit o notă prin care Turcia declară că punctele relative la instituirea guvernatorilor creștini și la comisia europeană de control nu le poate accepta, mai virtos după ce ea are acum o constituție nouă". Într-o asta, GHIMPELE s-a vădit din nou coroziv : „Nici o săptămînă n-a fost mai bogată în fapte mărețe și gogonate ca săptămîna trecută. Conferința de la Constantinopol s-a născut cu zgomot, a făcut chef cu zgomot și-a răposat mortăciune. Fructele sale n-au fost altele decît de a face ca toată lumea să stea cu gura căscată și cu ochii bleojiți la ea, pînă cînd urîndu-i-se lui musiu pilafci bașa, le spuse olmazu aide ghit bre ciapcin, v-ați mirosit destul unul pe altul, mi-ați mîncat și băut mai mult decît credeam, și... le trinti ușa-n nas". Marasmul naște glume strîmbe, de aceea cititorii s-au luat în serios cu întrebările, călătoare și ele : din suflet în suflet, din gură în gură, din gazetă în gazetă : și acu, ce va urma ? pace ? resbel ? ce înseamnă eșecul conferinței pentru sîrbi și muntenegreni ? dar pentru greci și români ? care sînt consecințele imediate și de perspectivă ale destituirii lui Midhat-pașa ?... Într-adevăr, plenipotențiarul turc, anunță ziarele, fosta mînă dreaptă a sultanului, a demisionat. Sau a fost obligat s-o facă ? Sau a fost de-a dreptul destituit ? În suișul vremii și al anunțurilor, s-a putut desface și nodul încîlcit al primelor alarmiste informații. Bastimentul pe care fusese îmbarcat ex-ministrul a părăsit Constantinopolul cu destinația Roma. Apoi Midhat se găsește la Brindisi, unde a răspuns „unei deputății a coloniei englezești", afirmînd între altele că „se datorează căderea sa" abnegației cu care a apărat un anume articol din constituție. Un istoric al problemei inserează în UNIREA DEMOCRATICĂ : „Se știe că chiar de la detronarea lui Abdul-Aziz, a existat la Constantinopol o luptă continuă între Rusia și Englitera... Detronarea lui Abdul-Aziz a fost opera Engliterei. La aceasta, Rusia a răspuns prin răsculareа Bulgariei. Gorciakov prezintă puterilor un memorandum ; toate consimt, singură Englitera răspunde printr-un **nu** absolut. La aceasta, Rusia răspunde prin resbelul sîrbilor și muntenegrenilor. În fine, vine la mare vizirat Midhat-pașa, și aceasta nu fără concursul Engliterei... Constituție, reforme, refuzul sau tenacitatea Porții față cu pretențiile Europei, toate acestea erau succesele Engliterei contra Rusiei și toate se făcuseră prin Midhat-pașa. Neapărat că Rusia trebuia să răspundă și ea cu ceva. Foile străine au semnalat demult că se lucrează cu multă dibăcie la înlăturarea lui Midhat din arena politică, și... astăzi sîrma electrică ne aduce știrea că toate acele prevederi s-au îndeplinit". În miezul lui februarie, după Lupercaliile romane, este publicată și **Scrisoarea lui Midhat-pașa către sultan, înaintea căderii sale** (după GAZ, TRANSILV.) : „Majestate ! Scopul nostru la promulgarea constituției a fost de a pune capăt despotismului de palat, a vă face să vă cunoașteți datoriile, de a învăța și noi pe ale noastre, a recunoaște egala îndreptățire a creștinilor și musulmanilor și a lucra cu seriozitate la binele țării. De treizeci de ani am publicat, cred, destule haturi și fermanuri ; aceste decrete se dădeau totdeauna cînd se iveau grele încurcături politice ; însă abia trecea pericolul și noi iar uitam ce promiseserăm. Cu constituția nu este tot așa ; (pe) aceasta n-am promulgat-o spre a închide chestiunea Orientului pentru un moment. Zisei mai sus că fiecare ar trebui să-și cunoască datoria ; împărăteasca voastră persoană este chemată în prima linie de a premerge ca exemplu pentru ca aceia care au luat asupră(-le) greaua sarcină a responsabilității guvernamentale, să-și poată aplica activitățile iar cu folos... Sînt 9 zile de cînd insistați a nu acorda ceea ce v-am supus spre aprobare ; cu alte cuvinte, nu vroiți să dați lucrătorului uneltele de care are trebuință ca să lucreze. Fără unelte, eu nu pot lucra ; acelea de care dispun actualmente sînt făcute mai curînd pentru distrugere decît pentru reconstruirea imperiului. Vă rog deci a transmite asupra altuia funcțiile cu care m-ați însărcinat". Midhat a zărit viitorul, lucid, peste umărul sultanului. Putea acesta din urmă să i-o ierte ?...

Situația europeană e acum mai încordată ca oricînd, aidoma iernii care își deșteapănă gerurile în inundații (încît nu-i de mirare că Midhat a ales drept reședință de exil adăpostul orașului Neapole — Edhem-pașa, noul mare vizir, retrage punctele de garanție cu Serbia, propuse de Midhat. La granița caucaziană, corpurile de armată turcești se arată nerăbdătoare. Rusia „concializă pe poloni să nu intre în serviciul militar turcesc", în vreme ce „Ignatiev duce cu sine directa promisiune a împăratului Francisc Iosef că Austria va rămîne neutră". Era clar pentru cititorul român că nu în vederea păcii își asigura imperiul țarist neutralitatea Austriei. Nu s-a mai mirat nimeni aflînd, atunci, că „secretarul intim al Sultanului, Suleiman, a pornit într-o misiune confidențială la Viena" (TELEGR.) Sau că la Berlin, numirea lui Edhem-pașa ca mare vizir e considerată „ca o simptomă cu totul pentru resbel". De altfel, împăratul Alexandru ordonase generalului Veliczko să dea dispoziții pentru „mobilizarea gărzii, ce constă din 12 regimente de infanterie și 3 regimente de cavalerie" iar din Petersburg s-a comunicat ferm că de-acuma sînt inutile orice tratative și, întrucît „lucrurile au ajuns la extremitate, resbelul nu se mai poate evita". Dincoace, armata turcească de la Dunăre, numărînd inițial 146 mii oșteni „afară de trupele ireguIare și afară de rezerviștii ce vin pe toată ziua" a trebuit încă înainte de începutul lunii februarie să ia poziție pe linia Dunării, „de la Sulina și Tulcea pînă peste Vidin, la Lom-Palanca" (GAZ. TRANSILV.)

(Va urma)

valeriu bucuroiu

Un buton, o clapă

Cuvintele după ce sînt auzite
nu dispar.
Se păstrează undeva,
acolo-n eter.
Intacte ; pătimașe, slobode, goale,
unse cu har,
Alergate prin soare,
săpate-n mister.
Nu s-au pierdut nici
cele-abia șoptite.
Și ele au județul lor,
statut definitiv.
Există loc și pentru cele
nerostite,
Chiar strigătul e pus
în portativ.

Poate mîine un savant distrat
va apăsa pe o clapă. Și gata !
Riuri, riuri de cuvinte
vor veni înapoi.
Vom afla atunci
adevăruri de-a gata
Despre cei care-au fost,
despre noi...

Ce simplu ! Un buton răsucit. O clapă. Și
slovele curg necontenit.
Ne-aduc vești. Bucurii. Silabe
care dor.
Vor avea toți oamenii
atunci —
în sfîrșit —
Un atît de statornic
ecou
sub cuvintele lor.

Albastre piramide

Adorm ispitele pe caldarîm,
Silabe pribegind se arcuiesc în spații.
Dincolo de lumină e singurul tărîm
Lipsit de paradox și altercații.

Manevre largi incremenesc subit
Pe trepte galopind himeric
Și gîndurile trec în infinit
Ca o cenușă roasă de-ntuneric.

Bizare candelabre cu flăcările sparte
Orbecăiesc prin grotele de fum
Cînd roiuri reci de zgură se-aud pînă departe
Bolborosind în colbul de pe drum.

Să învățăm lumina să rămînă
Întreagă și cu fruntea sus mereu,
Să poarte timpul într-o mînă
Sub fulgere de curcubeu.
Să spele soarele de alge și de vînt
Și nopțile tîrzii de întuneric,
Cînd arborii pilpîie-n cuvînt
Peste pămîntul gînditor și sferic.

Și albatroși să spumege de soare
Rupînd colinele în două,
Cînd apele ridică roditoare,
Albastre piramidele de rouă .

Cadențe

Rup norii cuvintele-n două
Cînd munții le dau întregi înapoi.
Se scutură cerul de rouă
În ritm cadențat : unu-doi.

Ferestrele lunii sînt sparte,
Lumina-i cu umerii goi.
Cad cioburi de stele departe
În ritm cadențat : unu-doi.

Cresc arbori heraldici în noapte.
Sub boltă și razele moi
Alunecă spicele coapte
În ritm cadențat : unu-doi.

Pe marea-nnegrită de chin
Iau vulturii foc pentru noi
Și plouă cu-aripi de rubin
În ritm cadențat : unu-doi.

radio **r**

Miraculosul bulgăre de pămînt

Orice poveste, oricît de simplă ar fi ea, are simburele ei de mister. Miracolul, desigur, nedeslușit de mintea omenească, ci doar bănuit în plămada subțire a basmului, rămîne miracol și cu atît mai de neprețuit. Fiindcă el, miracolul, nu are început nici sfîrșit, el este fără de margini și poate fi acolo unde te aștepți mai puțin, el este setea noastră de absolut, dorul nostru nebunesc ce duce pînă dincolo de hotarele lumii acesteia. Misterul oricărei povești nu înseamnă neapărat extraordinare fapte sau întîmplări, halucinante ființe și obiecte care te încremenesc prin frumusețea lor. Ar trebui să treacă mii de ani pentru ca noi, muritorii, să acordăm prețul cuvenit lucrurilor simple, lipsite de strident, ființelor eterne prin bogăția lor sufletească, ascunselor doruri ce ar ieși la lumină la un singur semn al înțelegerii noastre. Ajunge să privești floarea din primăvară, dar nu cu ochiul indiferent al celui ce trece grăbit peste frumusețI simple, ci cu ochiul aceluia ce vede strălucitorul fruct crescînd printre staminele încărcate cu polen.

Așadar, să încep cu „a fost o dată". A fost o dată o țară a pietrei și o domniță sărmană, bolnavă fără vindecare. Plînsul părintelui ei se auzea peste văi și munți, plînsul din acel regat nu avea margini. Era țara pietrei. Nimic altceva decît piatră și întunecime. Domnița, ființă aleasă, se născuse altfel decît cei ce puteau trăi în acea împărăție. Un dor fără seamăn o măcina și nimeni nu putea vindeca lunga boală ce îi rodea sufletul și-i întuneca lumina ochilor. Tatăl său se gîndea la miraculoase leacuri, la doctori iscusiți ce ar putea reda sănătatea fiicei sale. Se gîndea la cît mai îndepărtate și imposibile leacuri. Un singur lucru uita : ce e mai aproape de inima omului. Și a apărut atunci, ca din senin, un om simplu : „eu sînt omul din cîmpie", a spus el, „și vreau s-o mîngîi pe domniță pe obraz. I-am adus leacul cel mai de preț : un bulgăre de pămînt din care vor răsări flori. Florile presimt pădurea".

Un bulgăre de pămînt mirosind frumos a iarbă, avînd umezeala proaspătă a izvoarelor în el, un bulgăre ce va da roade, să țină de sete și foame, un bulgăre de țărînă fremătînd de viață, un pumn de pămînt care se va întinde și va cuprinde o țară. El, iubitul, pămîntul, luminat, sărutat de buzele acelora ce știu ce înseamnă viața din el : păduri pînă la cer, lanuri de grîu, nesfîrșite grădini, lumina zilei luminînd mai vie peste acestea toate.

Am ascultat acest basm cu deosebită emoție, basm transmis în cadrul emisiunii „Înșir-te mărgărite". Domnița vindecată cu un bulgăre de pămînt, iar din acel bulgăre să răsară toată lumina și strălucirea unui neam întreg. Semenii noștri ce știu, de vor, lesne deosebi, adevărata Frumusețe de obositoare și false străluciri. Frumusețea simplă, misterioasa, miraculoasa frumusețe, iată ce mi-a sugerat acest basm. Și m-am gîndit că nu mi-ar ajunge nici o mie de ani pentru ca uimirea, sfioasa mea uimire să înceteze în fața evidenței, aproape crude, a perfecțiunii.

Ioana Diaconescu

plastică **p**

Tematică și măiestrie (II)

Pentru a începe, așa cum este firesc totdeauna, cu maeștrii, nu putem să nu notăm două remarcabile pînze ale lui Al. Ciucurencu **(„Compoziție" și „Flori")**, avînd strălucirea cromatică cu care pictorul ne-a obișnuit. Ion Popescu Negreni **(„Metafora creșterii")**, Michaela Eleutheriade **(„Scame pentru cei răniți")**, Lucia Dem. Bălăcescu **(„Incursiune în trecut")**, își adaptează mijloacele la o tematică care sub pensula lor capătă vivacitate.

O interesantă lucrare expune Vasile Celmare **(„Independența")**, tot mai atras în ultima vreme de problema interpretării raporturilor spațiale dintr-o perspectivă scenografică. La Constanin Piliuță **(„Trecerea Dunării")** accentele grafice sînt subliniate cu discreție conferind o dinamică internă imaginii. Octav Grigorescu **(„Primăvară"** și **„Brîncoveanu")** încearcă un decupaj al compoziției după o formulă renascentistă, insistînd asupra valorilor lirice. O lucrare cu o pregnanță deosebită a culorii prezintă Viorel Mărginean **(„Portul Constanța")**, care se arată în continuare același meșter în minuirea peisajului „à vol-d'oiseau".

Fără îndoială că unele dintre cele mai reușite pînze ale expoziției sînt cele semnate de Mihai Bandac **(„Marginea Sibiului", „Ploaie de primăvară")** și Grigore Vasile **(„Copii", „Bărăgan")**. Primul a aprofundat în ultimii ani tehnica gradării tonurilor încît actualmente o utilizează cu extrem rafinament obținînd armonioase și în surdină acorduri, în special în peisagistică ; cel de al doilea e atras de „sistematizarea" în plan a exploziilor coloristice ce par a se degaja din contactul luminii cu obiectele.

Compoziții echilibrate, în stilul cu care ne-au obișnuit în ultima vreme, prezintă Ion Gheorghiu **(„Grădini suspendate")** și Ion Pacea **(„Glie")**. Mihai Rusu (în **„Șarja roșiorilor"**) găsește o rezolvare adecvată insistînd pe posibilitatea conferirii unui caracter monumental fiecărui element al scenei și încercînd să atenueze pe cît posibil impresia de imobilism. Vladimir Șetran **(„Baraj")** și Ion Bițan, **(„Peisaj")** rămîn în continuare, fiecare în felul său, partizanii aducerii în cadru a unei imagini recalchiată parcă după un model sau modele fotografice recompuse în timp de Marius Cilievici **(„Din primăvară pînă-n toamnă")**, restaurează o frescă veche din care nu a mai rămas decît sinopia. Compoziții de bună factură prezintă și Radu Costinescu **(„Decebal")**, Nicolae Groza **(„Asaltul românilor la Plevna")**, Iacob Viorica **(„Tabăra de la Mirăslău")**, toate dovedind adoptarea adecvată a exigențelor tematicii la modalitățile de expresie proprii. O notă de diversitate dau expoziției lucrările unor artiști precum Ștefan Sevastre **(„Cîntarea României")**, Marin Gherasim **(„Cîntare eroului necunoscut")**, Sultana Maitec **(„Plinea")** mai predispuși spre comprimările sensului în formule sintetice. Nu putem încheia această succintă trecere în revistă a expoziției de la Muzeul de Artă fără a aminti faptul că ea a relevat prezența unui grup masiv de pictori tineri. Printre ei Zamfir Dumitrescu își vădește încă o dată calitățile de abil tehnician al compunerii imaginii. Al. Chira **(„Cîntecul răscoalei")**, Horia Roșca **(„Generalul Cerchez")**, Dan Constantinescu **(„Trecerea trupelor")**, Constantin Ritivoiu **(„Cavaleria la atac")**, Emil Ciocoiu **(„Intoarcerea")**, Emil Pomponiu **(„Betonieră la Țiglina")** au depășit faza promisiunilor și ne fac să sperăm în împliniri viitoare și mai edificatoare.

Grigore Arbore

*) **Festivalul național „Cîntarea României". Faza municipală — pictură.**

muzică **m**

Varia

În ultimele decenii, Bach a primit multe vizite iscoditoare, musafiri care își încolțeau gazda ba schimbîndu-i haina instrumentală, ba accentuîndu-i tangajul ritmic. La noi, două concerte de anvergură s-au înscris în această linie de contemporaneizare, care nu-i numai muzicală.

Cele trei sonate pentru violoncel și continuo, reunite sub generosul arcuș al lui Cătălin Ilea, au arătat distanța dintre inovație și experimentul hazardat, cîtă uriașă cantitate de muzică se poate aduce pe scenă chiar schimbînd puțin tipicurile. Schimbările s-au operat în însoțirea armonică : cifrajul a fost realizat întîi de două chitare într-o sonoritate tulburătoare și numai în sine, drămuită de vibrația de înaltă tehnică și gust pusă în joc de Costin Canelis și Iorgos Panagos, apoi de clavecin, minuit cu velocitate intens susținută de știința instrumentului de Nicolae Licareț, fenomenul de rezistență concertistică al ultimelor săptămîni, în fine de pian, unde Iosif Sava, etala dezinvolt o paletă timbrală, o varietate de intenții care-i certificau ținuta de neobosit iubitor de muzică, adevăr și expresie în sunet.

Talentul lui Cătălin Ilea își pregătea explozia. Seara, Bach a fost fructul copt al subtilelor acumulări de experiență concertistică, al ceasurilor secrete de meditație în fața stimei, de dialog intim cu maeștrii violoncelului. Acum urmează monologul pentru că Ilea este un maestru. Dacă nu ar fi decît sensibila învăluire a sunetului, decît totdeauna inspirata rostire a frazelor, decît tehnica adesea nebăgată în seamă de public a rostuirii arcușelor, decît linia niciodată tulburată a accentuării vîrfurilor de arc, decît gustul veghind mereu, decît știința rară a retoricii simple, decît...

★

Muzica românească începe să devină o prezență pregnantă în concerte, cel puțin în cele simfonice. Rememorăm acum o partitură despre care am vorbit la vremea primei audiții, cu bucuria de a fi devenit o piesă de repertoriu curent, o piesă de liber acces în cucerirea publicului — „Evenimente 1907" de Tiberiu Olah. Trepidația acestei piese nu este numai cea ritmică din final, este expresia luptei unui compozitor adevărat cu materialul său, a doborîrii atitor piedici pe care le ridică bobițele pe portative nelăsîndu-se constrînse să se orînduiască decît de o voință egală forței pe care ele, o dată orînduite, o poartă în vibrații către sală. Tiberiu Olah este un maestru al strunirii materialului, al forței implacabile de convingere, al transformărilor virtuoase de forme sonore. Și, în Iosif Conta și-a găsit dirijorul de autoritate capabil să antreneze ansamblul înspre autodepășire (ne referim mai ales la foarte dificila partitură a celor trei percuționiști principali) să dozeze acumulările în chip semnificativ, înmagazinînd suficient carburînd emoțional pentru culminația terminală.

Costin Cazaban

cronica literară

Eugen Uricaru: Rug și flacără

Însușirile de prozator al fantasticului arătate de Eugen Uricaru în **Despre purpură** păreau a-l conduce pe autorul cărții în cu totul altă direcție decît romanul istoric. Cu toate acestea, cea de-a doua carte a lui Eugen Uricaru **Rug și flacără**, este un roman istoric întemeiat pe personaje și situații atestate de documentele secolului trecut. Abilitatea prozatorului a fost în cazul acestei cărți de a nu fi ales pentru romanul său pe unul din eroii sacri ai revoluției de la 1848, evitînd astfel constrîngerile pe care imaginea mitică a personajului intrat în legendă i-ar fi impus-o. Ochii acestuia s-au îndreptat către un personaj de plan doi al revoluției de la 1848 din România, nu mai puțin caracteristic decît alții, a cărui biografie să poată ilustra ideile autorului și să suporte încărcătura de semnificații pe care romanul le împrumută acestei biografii. Pe scurt **Rug și flacără** este „o interpretare liberă a biografiei revoluționarului român, din Transilvania, Alexandru Bujor, participant la revoluția de la 1848, la campaniile garibaldiene, luptător pentru independența României", un roman în care evenimentele istorice au fost respectate „cronologic și faptic", autorul luîndu-și din cînd în cînd „libertatea de a fantaza **în marginea** lor".

Eugen Uricaru a descoperit fără îndoială un personaj extrem de interesant al revoluției românești, cu o viață aspră, pasionantă ca desfășurare, dar ceea ce dă nota particulară a romanului nu este ineditul faptic ci această fantazare, în sens larg, în marginea întîmplărilor reale. Autorul nu e dornic să cunoască evenimentul istoric doar la suprafața lui lustruită de toți cercetătorii, ci în intimitate. Din acest punct de vedere alegerea unui personaj de plan doi al revoluției de la 1848 nu mai e o stratagemă scriitoricească ci un gest programatic. **Rug și flacără** este romanul aspirațiilor revoluționare ale intelectualității române a vremii, a mobilurilor mișcării lor revoluționare. Alexandru Bota luptă în Italia pentru cauza pierdută la Abrud, intră în „frăție" cu speranța accelerării evenimentelor favorabile românilor, execută misiuni la Galați și Cluj, fidel unui singur ideal, independența românilor, în numele căruia acceptă să moară oricînd.

Rug și flacără pare a descinde în bună măsură din romanele lui Camus. Alexandru Bota acționează condus de o aspirație fermă, dar evenimentele îl sechestrează și-l poartă cu ele în chipul cel mai absurd. Între aspirația lui și întîmplările imediate se naște un divorț permanent. Ofițerul Bota încearcă să creeze un echilibru între credința lui și condiția lui, romanul este istoria acestei neobosite tentative, fără a înțelege prompt că de fiecare dată trebuie s-o ia de la capăt. Cu alte cuvinte personajul se simte străin (tema camusiană) în mijlocul unei lumi ale cărei rațiuni nu le mai înțelege sau nu le-a înțeles niciodată. Eugen Uricaru își pune concret personajul într-o lume străină. Primele pagini ale romanului se opresc asupra unui grup de revoluționari hăituiți, derutați care posesc într-o așezare italiană de munte. Garibaldi pare învins, revoluția înfrîntă, iar adepții săi vînați ca fiarele sălbatice. Pentru Bota și tovarășii lui de disperată retragere lumea a devenit din nou absurdă. Misiunea de la Isernia, ulterioară rătăcirii prin localități vrăjmașe, își are și ea doza ei de absurd pe care autorul nu uită s-o semnaleze. Apoi, la Napoli, deși victorioși, revoluționarii contemplă un sfîrșit surprinzător al mișcării lor: Garibaldi se retrage din proprie inițiativă. Legiunea de revoluționari ardeleni care acționa în Italia sperînd în schimbări la poalele Carpaților rămîne descumpănită. Bota reușește să evite deceptia intrînd într-o societate secretă care promite eliberarea tuturor popoarelor asuprite de Habsburgi. Echilibrul dintre aspirații și condiții pare a fi iarăși realizat; Alexandru Bota nu va întîrzia să resimtă însă dezacordul. Trimis în misiune comercială la Galați pentru a proteja clandestin transferul de armament în folosul marii cauze el descoperă că rolul său pare a-și fi pierdut, din nou, sensul. Bota este însă un soldat disciplinat al revoluției viitoare și-și păstrează postul nu fără a observa că discordanța dintre aspirațiile lui și condițiile în care se mișcă a reapărut. Straniu este că misiunea pe care o are de îndeplinit e aceea care-l scoate în afara cauzei la care ține. Vizita la București, relația cu C. A. Rosetti și Brătianu îi dau iluzia a fi regăsit mediul propice intenților lui, dar înregimentarea lui secretă îl readuce la condiția lipsei de sens a acțiunii lui. Îl vom regăsi obosit la Cluj ca funcționar chezaro-crăiesc, fericit de a-și fi întîlnit, în cele din urmă, foștii companioni de luptă. Viața lui pare a-și recăpăta rațiunea veche. Fratele Klapka îi vorbește de o vastă acțiune care va deștrăma uriașul imperiu. Echilibrul s-a refăcut din nou, dar Alexandru Bota va descoperi în curînd că este un echilibru fals. O întîmplare produce revelația și încercatul revoluționar pricepe că săvîrșește o cauză străină credințelor lui. E vremea războiului pentru independență și proiectele conspirației urzite pe care el a servit-o și o servește și acum lovesc tocmai în lupta românilor. Bota va trăda „frăția" pentru patrie. Abia acum absurdul este învins.

Apetența pentru fantastic a lui Eugen Uricaru rămîne și aici întreagă. Mai toate întîmplările au un plan secund care irupe în cel de suprafață sufocîndu-l. La San Giorgio în plină idilă cu localnicii care-i tratează pe garibaldinii scăpați ca oaspeții lor, Bota descoperă un revoluționar asasinat de gazde. Sub aparența idilică se zbătea tulbure o altă realitate. La Napoli, Fabia îl îndrumă către o lume cu sensuri ascunse. La Galați gesturile tuturor par a ascunde mereu altceva și în discuția cu prefectul Filipescu, pseudoitalianul Bota descoperă că lumea românească e alta decît cea văzută de la fereastra consulatului italian. Situațiile și personajele enigmatice abundă în **Rug și flacără.** Viața întreagă a lui Alexandru Bota e și ea, de fapt, un drum al inițierii. Contactul cu organizația de tip masonic nu face decît să-l transforme pe vechiul revoluționar în instrument al marelui mecanism acționat de puteri necunoscute. Alexandru Bota este un om mistificat de istorie și de o organizație care agită formule generoase. La un moment dat revoluționarul pare a înțelege că n-a fost decît o simplă momeală, o victimă oferită într-un joc uriaș pentru care viața lui nu prețuia cît a unei furnici. Bota vrea însă să-și slujească patria cu ardența cu care și-o slujise Bălcescu. În fața tribunalului improvizat el răspunde astfel: „Nu mă simt vinovat cu nimic. Fiecare dintre noi are dreptul să caute adevărul. Eu am căutat adevărul meu în care să cred. Judecați și veți vedea că nu am călcat nici o lege a frăției noastre. Nimeni în lume nu mă poate găsi vinovat pentru credința în poporul meu. E un popor care știe că nimic nu se poate clădi pe ură".

Romanul e construit cu multă siguranță. Prozator de atmosferă, Eugen Uricaru nu va neglija în **Rug și flacără** nici posibilitățile romanului de acțiune. Bota trăiește de fapt o mare aventură în linia romanului polițist dar, fără a o ignora complet, prozatorul e mai interesat de aventura interioară a eroului său. **Rug și flacără** e romanul unui lung și chinuitor proces de conștiință, încununat de o revelație și un gest izbăvitor. Substanțiale și sugestive sînt capitolele care se petrec pe teritoriul românesc. Fizionomia societății românești prezentată de Eugen Uricaru este deosebit de interesantă. Ca și alți prozatori observă și el aparența stagnantă a vieții la gurile Dunării, dar el știe să deschidă și sertarul secret al acestei vieți care se descoperă mai greu străinului. Necunoscător al principatelor, Bota, deși român, are revelația unei lumi subtile pe care n-o bănuia și pe care învață s-o prețuiască. În Principate, Bota simte că lumea în care a intrat e mai aproape de năzuințele lui. Capitolul despre Galați pare, de altfel, a fi, prin Alexandru Bota, o replică a lui Paul de Marene din **Zodia Cancerului.** Ca și acolo, sub aparența primitivității și a placidității intelectuale, coexistă calități ascunse care produc surprize privitorului. Eugen Uricaru nu exaltă spiritul autohton, dar trage o cortină pe care puțini au atins-o. Arta autorului e de a transmite mesaje fără a le afișa cu evidență. Romanul lui Alexandru Bota, e un roman cu teză, fără a fi tezist, susținut de consistența sufletească și spirituală a personajelor principale, de subtila arhitectură a cărții. Deși se petrece cu peste o sută de ani în urmă, **Rug și flacără** e o carte extrem de actuală prin adevărurile către care își conduce cititorul. Eugen Uricaru a scris un frumos roman de atmosferă și de veritabilă tensiune ideatică desfășurată într-un decor sugestiv.

M. Ungheanu

Fragmente critice

În absența metaforei

Procesul de disoluție a schemelor tradiționale ale poeziei atinge, probabil, punctul extrem în versurile lui Mircea Ivănescu, cu obstinație prozaice, fără culoare și fără muzicalitate. Nimic din ceea ce știm despre lirică nu aflăm aici. Marile mituri, patetismul subiectivității, în fine, toate atitudinile specifice poeziei de totdeauna sînt excluse. Într-un volum de versuri **(Alte poezii,** 1976, Dacia), dacă întîlnim două-trei metafore, și acelea folosite pînă la banalizare de alții: „păianjenii gîndurilor", „elefantul alb al unei dorințe". Imagismul, procedeul obișnuit de contestație a literaturii vechi în avangarda noastră literară, este, prin urmare, îndepărtat de Mircea Ivănescu ca fiind lesnicios. Poezia rămîne, atunci, „cu toate coastele goale", cum ar zice T. S. Eliot, o vorbire interioară, monotonă și fragmentară, ca experiența pe care o exprimă. Iar experiența indică nu o incitare a sensibilității, ci o imensă oboseală. Poezia iese din senzația **absenței,** a golului ce se deschide între obiect și subiectul ce îl observă.

Spunînd toate acestea, sîntem conștienți de sofismul în care ne-a atras inteligentul poet. Senzația de vid este o altă formă de a sugera **prea plinul, absența** reprezintă reversul unei **prezențe,** și, vorbind de cea dintîi, căutăm să scăpăm de obsesia celei din urmă. Simbolul este întors, și Mircea Ivănescu, subliniind inconsistența relațiilor dintre lucruri, nu face decît să întărească sentimentul existenței lor. Există un subtil mecanism în toate aceste schimbări de planuri și Mircea Ivănescu, om învățat și artist complex în ciuda indiferenței pe care o arată față de **artă,** știe să-l utilizeze cu iscusință. Depoetizînd versul, el încearcă să-i dea o vigoare nouă prin transcrierea directă a stărilor de spirit în înlănțuirea lor normală. Aceasta este, în fapt, poezia sa: jurnalul unor stări de spirit, notarea fără artificiu literar (afară doar de artificiul înlăturării oricărui artificiu!) a unor senzații ce ies din contactul cu obiectele trecute în memorie. Poemul nu tinde spre o recuperare a lor, dimpotrivă, poemul devine un exercițiu de eliminare din depozitul memoriei a amintirilor legate de o casă, o stradă, o după amiază blîndă etc. Cu aceasta revenim la problema substituirii de care am vorbit, și este locul să spunem că Mircea Ivănescu este un spirit complicat care îmbrățișează cauza banalității. În poemele sale nu se petrece nimic memorabil, o deșteptare dimineața într-o cameră de hotel, un geam prin care se vede o stradă obișnuită, și niște obiecte fantomatice ce-i trezesc în minte vechi întîmplări. Atît. Mergînd pe urmele lor, poezia vrea să le șteargă, să purifice spiritul, să-l elibereze de toți **idolii** trecutului. S-a vorbit de proustianism în versurile la Mircea Ivănescu. Există, cu adevărat, în versurile sale un **lirism al întoarcerii,** o trăire fără bucurie a timpului revolut, dar mai puternică mi se pare senzația, cum am zis, de gol nesfîrșit, de tăcere împietrită, de singurătate mahmură. Din consemnarea, fără nervi, fără patos (ca la Bacovia) a acestor stări iese originalitatea poeziei. Într-un loc, Mircea Ivănescu vorbește de o „greață a stărilor", de „mișcarea unei stări de spirit", „închipuire pustie", etc., și din aceste formule trebuie să înțelegem că intenția lui este să noteze nu fructul unei meditații, reverii, ci însuși procesul meditației, reveriei. Așadar, nu starea de spirit ca atare, ci doar metamorfoza ei, nu gestul lăuntric, ci „așteptarea la marginea gesturilor lăuntrice" și, încă o dată, nu senzația de lumină, de frig, ci „spaima luminii de atunci", „ființa clipelor de atunci" etc. Se poate ușor deduce că Mircea Ivănescu operează cu niște imponderabile și că lirismul lui imaterial vrea să evite pe cît posibil atît poezia de conceptualizare a simbolurilor cît și poezia de emoție directă. Tehnica amintirii permite această

Mircea Barzuca: „Cai"

deplasare într-un timp nedeterminat și într-un plan în care obiectele își pierd consistența fizică. Cele mai multe poeme sînt niște false stampe, în centrul lor fiind retrăirea unor fapte vechi cu o acuitate nouă, într-o stare de spirit imprecisă, între instrăinare (prezența ironiei spune ceva) și tristețea neîmplinirii. Faptul că toate aceste întîmplări banale s-au întîmplat arată și o dezamăgire a spiritului în fața implacabilului, dar dezamăgirea nu ia forme puternice, totul se desfășoară într-un registru minor: „Înfrîntă lumină, și obsesiile mele, demult, / răsturnate într-o lume a sunetelor închise / pe zidurile oarbe, la care să stau privind, fără vorbe, / și fără putere de a le mai urmări sunetele sparte. / Destrămări ale timpului, și care să-mi șerpuiască urit / de sub degete — și chinuitoarea lumină de atunci / acuma însemnînd altceva — destrămare imperială / a timpului cînd privești o ființă, și se sfărîmă / privirile, și nu mai au continuare. Și ce mai încerci / să ridici în mîini sunt dîre de fum și cu arse / contururi — și cu lumina de calcinare imperială / arzînd pe o față, coborîndu-i în păr — și coborînd / pe umerii celor din jur cînd își întoarce fața cu multă lumină / spre ei". Poema se cheamă **Inserare de amiază** și, la prima vedere, am putea crede că este vorba de un impresionism spiritualizat, de un „discuționism", cum spunea cu alt prilej G. Călinescu, inspirat de o senzație complexă și difuză. Lumină, obsesii, sentimentul de destrămare a timpului, impresia de suspendare a ființei între două realități și două timpuri, iată elementele cu care operează aici Mircea Ivănescu. În toate poemele lui apare un zid sau un geam, în orice caz un **obstacol,** un spațiu care împiedică fuziunea între cele două realități. „Între ceea ce este acum și ceea ce ar fi putut fi / înainte, în urmă, este un geam gros" — zice el, undeva. Trecute prin acest geam gros, obiectele, întîmplările vechi, stările de spirit se deformează, necunoscutul devine și mai necunoscut, lumina scade și se îngustează, **ființa** (enigmatica ființă din versurile lui Mircea Ivănescu) piere într-o profuziune de nuanțe. Ea trăiește după-amiezi confuze, ore slabe, incerte, închisă într-o cameră sau între dealuri percepe „sunetele care se alungesc" și alunecă printre degete, limpezimile de afară, gesturile care trec prin nemișcarea timpului, lumina ce spală zidurile murdare ale burgului etc. Prezența lecturii (a închipuirii) și a altui timp (amintirea) complică această reverie. Poetul amestecă timpurile, emoțiile, joacă între **atunci** și **acum,** săvîrșit și posibil, între impresia vie și amintirea ce stăruie, evitînd să ducă confesiunea pînă la capăt, să se deschidă prea mult. S-a întîmplat ceva, înainte, dar nu știm ce, o necunoscută trece pe stradă, dar necunoscuta de acum nu este decît amintirea alteia, care s-a pierdut pe un drum ce duce în amintirea de acum... În astfel de subtilități își îmbracă gîndul Mircea Ivănescu, poet al nuanței și al stărilor pure, obsedat de relativitatea lucrurilor. Poemele sale exprimă o mare teamă (prin persistența senzației ca atare) de inconsistență, un sentiment neobișnuit al destrămării în ordine interioară: „Descrierea unei amieze — un soare foarte înalt / pe muntele din fața gării — și drumul / urcînd pe scările sfărîmate — spre fumul / de ploaie al unei alte amiezi, în celălalt // timp — care nu mai este nici zidul prea / mult ridicat deasupra străzii, pîndindu-i, subțire, // cu suris viclean, parcă, mersul, și casele foarte înalte / Cu balcoane de lemn — și muntele mohorît —/ și eu, la fereastră, privind acele adevărate // clipe, atunci — a trecut acea vreme într-un abur urît / de ploaie, spulberată. Acum e o amiază de miere, / densă adică, în soare decolorat — e drept, fără mare putere" **(Vară și fumegare).**

Ființa pe care o urmărim în versuri capătă, uneori, o altă identitate, detașată de aceea a poetului ce se exprimă. S-a mai discutat despre acest **eu** care este **altul** în poezie (sau invers), despre putința spiritului creator de a se detașa de sine printr-o înșelătoare obiectivare. Poezia modernă recurge la astfel de convenții pentru a-și înnoi limbajul, a folosi, de pildă, ironia. Mircea Ivănescu și-a creat, cum se știe, un personaj, Mopete, care, observ în versurile unor începători, face carieră. Pisici de aer scoase la plimbare, papagali de abur pe care stăpînii îi poartă pe umăr etc. Mopete reapare în **Alte poezii** și despre el aflăm că stăpînește „știința trecerii prin vreme" și în sensibilitatea lui se deschide o trează remușcare, în timp ce, dintr-un pocal străveziu, se ridică „aburi răi". Mopete, totuși, este o parte a ființei poetului care, potrivit unei fatale, crude legi, începe să piară („începuturi de moarte în ființa noastră"), în timp ce altă **ființă,** necunoscută, trece, înfășurată în fum, prin versuri.

Mai precise sînt poemele care tratează despre abstractiuni. **Intenționalitatea,** de pildă, poate deveni o temă lirică pentru că, izbindu-se de zidurile acestui concept, spiritul poate trece printr-o gamă de stări. Introduse în versuri, ele pot duce gîndul la sentimentul de singurătate cosmică: „Să ridicăm intenționalitatea deci, pînă la rangul / cunoașterii? să spunem adică — acum / cînd fac acest gest cu intenție — de pildă, în largul / plan al însingurării mele întind mîna spre o amintire, altcum // indiferentă — înseamnă asta că ajung să înțeleg / vremea aceea amintită? (amintirea, nu?) / unui anumit lucru nu e decît regretul, cu / viclenie ascuns, după un anumit timp.) Ca un melc // adică meticulos, încet, lăsînd urme viscoase, / îmi construiesc intenții, cît mai vizibile în afară, / și pe urmă nici nu mai fac vreun gest. // Să coborîm deci intenționalitatea printre mai sterilele stări".

Nu scăpăm din vedere că în toate aceste **închipuiri despre închipuire** (cum ar putea fi numite poemele lui Mircea Ivănescu) există o ironie abia perceptibilă și funcția ei este să facă posibil, în lirică, imposibilul, începînd cu gestul de a pune pe hîrtie aceste notații ferite de orice străducire formală despre profunzimea unei existențe monotone.

Eugen Simion

cultura românească în lume

● **ROMÂNIA VA PARTICIPA** la tîrgul internațional de carte de la Varșovia, care se va deschide luna viitoare, cu peste 700 de titluri din toate domeniile — beletristică, literatură social-politică, tehnică, etc., ilustrînd amploarea activității editoriale și nivelul atins de industria poligrafică de la noi.

● **LA BRATISLAVA** a început o retrospectivă a filmului românesc închinată centenarului independenței naționale. O gală de filme românești a fost prezentată și la Praga.

● **UNIVERSITATEA WAYNE** din Detroit a găzduit un simpozion pe tema **Tradiție și tendințe actuale în istoriografia românească,** cu participarea unui grup de oameni de știință români, conduși de acad. Constantin C. Giurescu. Cu acest prilej a fost inaugurată o expoziție de carte românească. Delegația română a luat parte și la o reuniune științifică româno-americană organizată de Universitatea de stat Columbus din Ohio. A fost prezentat un program folcloric românesc susținut de formația de dansuri a universității.

● **LA CONAKRY,** în Guineea, s-a deschis expoziția **Monumente istorice de artă,** dedicată unor importante mărturii ale trecutului românesc. La vernisaj s-a prezentat și filmul **Independența, năzuință secular a poporului român.**

● **GEORGE IVAȘCU,** directorul revistei **România literară,** participă la Colocviul UNESCO, avînd ca temă instaurarea unei noi ordini mondiale în domeniul informațiilor, schimbului liber și echilibrat de informații între țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare. Sînt invitați delegați din peste 50 de state.

viața cărților

poezie

Reperele armoniei

Ultima carte *) a lui Gheorghe Pituț, admirabilă din toate punctele de vedere, dar mai ales pentru un rar simț al justiției imanente lumii, integrat discursului liric după bătrîna normă clasică; pentru spiritul ei sublim pedagogic; pentru angajarea profundă și continuă într-o dezbatere etică de origină latină cu mijloacele savante ale poetului care a reușit performanța să-și păstreze inocența inimii etc. Cultivarea ordinii în lucruri **(est modus in rebus),** credința și speranța în marea șansă pe care o are spiritul uman de a se împotrivi, prin elanul său fundamental creator, pornirilor haotice, alienante, ale aceleiași naturi, dar în varianta ei înnoptată și malefică, se realizează în poemele lui Gheorghe Pituț nu numai la nivelul expresiv al limbajului de o economie nu o dată aforistică, dar și al selecțiunii lexicului, orientat mai curînd în funcție de sobrietatea adevărului decît de originalitatea frapantă a frumuseții. Discursul se organizează astfel ca meditație interogativă asupra virtuților cardinale umane, el are un caracter de implicare dramatică în arheologia spiritului nostru, a arhetipurilor care, asemeni stelelor fixe, orientează drumul omului în istorie pentru a-și păstra identitatea lui unică în timp. Un asemenea discurs rostit mai curînd sub un cer moral decît sub unul estetic (dacă se poate spune așa!) se va lepăda repede de podoabele tehnicelor ambiguități moderne prăbușindu-se ca o cascadă de la un nivel referențial la alt nivel referențial al limbajului într-un sens univoc, situație dramatică asumată de imperativul irepresibil al spunerii, al comunicării. Ne trezim astfel în plină fenomenologie artistică proprie unui clasic, dar care a mușcat din mărul cunoașterii romantice: „Nimic nu tinde să nu fie atît de mult cum tinde timpul, / C-abia se naște o secundă și alta îi umbrește nimbul" — această întrare în discurs cu valoarea unei maxime în cuvinte minime își are originea în voința de claritate și ordine a spiritului clasic latin, dar meditația asupra timpului, în ipostazele sale cosmice, istorice, psihologice ori sociale, continuă în tonalități și juxtapuneri conflictuale de tip romantic, cu tot cortegiul heteroclit al științelor fizicale: „Porunca oarbă de a curge vuiește larg, ne face minimi / De ne-am pierdut cu totu-n lucruri și nu trăim decît în inimi. / O, de-am putea din punctul maxim strivi impulsul ce inspiră / Materia să se dilate — în ceața plînsului de lîră — / Brusc ar veni ca valul timpul cu toate mîinile să bată / Nu în pereții sferei fixe dar țeasta noastră minunată" etc. Poemul continuă într-o scenografie a pornirilor alienante legate de comportamentul autarhic al lucrurilor într-o lume automatizată, robotizată pînă la coșmar, — o lume cunoscută nemijlocit de artist în vizitele sale în mai multe orașe occidentale — pentru a se încheia la fel cum a început, dar cu un calm în voce care, sperăm, nu-i va scăpa lectorului acestor rînduri: „Artiști prevăd o iarnă-n logos, că verbele vor fi de gheață / Dar noi tot mai sperăm că este un loc să ne schimbăm la față / Pe cînd apuci să știi izvorul iubirii tale-i cît de rece, / Un sfînt salvează definiții cum timpu-i timp în timp ce trece / Și chiar de ultimei secunde o alta nu-i umbrește nimbul / Nimic nu tinde să nu fie atît de mult cum tinde timpul" **(Secunda).**

Rigoarea, ordinea și măsura, ca date formative în desfășurarea unui discurs orientat către forme esențialiste, cu valori algoritmice în funcționarea mecanismului moral își găsesc la Gheorghe Pituț corespondentul nu numai în organizarea fixă a versului, cu ritmul și rima cuvenite, ci mai mult, în structurarea poemului în tehnica de alb-negru a sonetului. Ceea ce este remarcabil (și admirabil!) în toată cartea ni se pare tocmai forța cu care poetul se eliberează de formele rigide asumate ca pe un purgatoriu menit să-i întărească fibra morală în însuși actul scrisului, în puterea de a fi, așadar, primul discipol al învățăturii inimii sale. Cu tot aerul lor, nu o dată, de diatribă la decăderea omului din cerul valorilor morale tradiționale (ușor detectabil în poemele scrise, după cum o confirmă datarea și localizarea lor, în diverse orașe occidentale), poemele lui Gheorghe Pituț nu trăiesc la umbra palidă a florilor bolnave, ci emană lumina și geometria pură a bradului alpin. O atmosferă stenică, e credinței și speranței teribile că omul este născut pentru fericire, un refuz constient și instinctiv, textual și subtextual, al oricărei stări agonice și asumarea dramatică a unei problematici pe cît de clasice (a timpului, a destinului, a morții și dragostei etc.) pe atît de vii, pe prezente în lumea de azi (reificare, alienare, cultură, civilizație, inechități sociale etc.) tutelează spiritul și litera acestor poeme din care vom mai cita, în încheiere piesa **La noi,** blîndă și senină apologie a Patriei: „Nu pun dispreț nicicînd pe nime, / dar eu îmi părtinesc poporul, / oricum ar fi — el e izvorul / și steaua fixă de vechime; // el a slujit o albăstrime / ce colorează viitorul / c-un fel mai cosmic în decorul / vieții popoarelor sublime. // La noi un om e ca o casă, / pe deal o casă-i ca o țară / și țara seamănă c-o masă // a cerului înalt de vară / unde luceafărul coboară / să-și ia lucirea ne-nțeleasă".

Dan Laurențiu

*) **Gheorghe Pituț: „Stelele fixe", Editura Eminescu, 1977**

cartea de debut

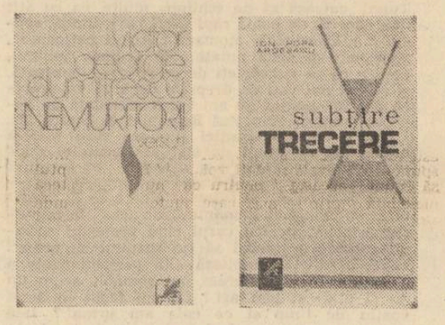

Poezie prozodică

Poet onorabil, tradiționalist în linia Mircea Dem. Rădulescu, se înfățișează Victor George Dumitrescu în volumul său de versuri **Nemuritorii** (Cartea românească, 1977). Ce nu i s-ar putea reproșa e voința de a scrie corect, cu ritm și rimă, din păcate abstract și fără acel timbru propriu care distinge pe un poet de altul. Nimic personal în aceste rînduri cursive: „O țară ai, vegheaz-o și n-o lăsa să piară,/ Ea-i glasul veșniciei, pe care îl asculți / Cînd trece Brumărelul prin ulmi cu frunza rară, / Cînd doina află aripi în graiul celor mulți."

Nemuritori sînt în cartea lui Victor George Dumitrescu întîi strămoșii daci, rămași în amintirea ruinelor de la Sarmisegetuza: „Aici trăiră oameni ce n-au fugit de moarte, / Ci înfruntară cerul cu hohot și săgeți — / Și dacă amintirea n-au răstignit-o-n carte, / Crezînd în nemurire, au fost și ei poeți."

Temele istorice, insuficient meditate, dau naștere la clișee, precum evocarea Loviștei: „Loviște, Țară de piatră, / Tari ca tine îmi sînt frații, / C-au făcut din tine vatră / Și i-au legănat Carpații."

Sau acest portret al lui Ștefan cel Mare: „Mic la stat... cum spune Cronicarul, / Uriaș cînd și-a păzit hotarul / Ctitor dîrz de datini așezate / Și-nțelept în cuget de dreptate..."

Alți nemuritori sînt Vlad Țepeș, „aspru în domnie / Ca să fie omenie", Mihai Viteazul, „brat de fier și inima sub za", Avram Iancu și cel care a vrut să scrie o dramă despre el, Eminescu: „Măria Sa Poetul, suprem stăpîn al slovei, / Avu doar oști de visuri și flamuri de idei, / Dar domn al Poeziei ca Ștefan al Moldovei, / Făcu din cuget spadă, și din popor, temei."

În același stil încolor apar, în cel de al doilea ciclu al cărții, **Sub platoșa lui Don Quijote,** figuri mitologice, legendare sau istorice precum Euridice, Cleopatra, Narcis, Socrate, Ulise, Petru Cercel, François Villon, Don Juan, Eroul lui Cervantes, cavalerul tristei figuri, se mărturisește un posedat de himere tragic: „Atîția ani am rătăcit / Hrănindu-mi foamea cu himera, / Și n-am vrut să înfulic Terra / Să-mi satur trupul hîrbuit, // Dar azi, scîrbit de visuri sterpe, / Nu mai visez decît un han / Și o frîntură de ciolan / Din mila Donei Euterpe."

Îi răspunde epigramatic Sancho Panza: „La Don Quijote, scutier / Avui drept slujbă să cutreier / Pe urma unui cap de greier, / Hrănit cu ștevie și zer. // Dar stors de drum visam ospețe / Și vin trufaș, de Alicante / Și-aș fi făcut din Rosinante. / Fripturi cu sos de frumusețe."

În astfel de facilități versurile abundă.

★

Versificator armonios și cu o pronunțată undă afectivă este Ion Popa Argeșanu în **Subțire trecere** (Cartea românească, 1977), volum de debut recomandat de Nichita Stănescu („Ion Popa Argeșanu s-a născut la opt strigăte depărtare de fîntîna meșterului Manole. Aidoma strămoșului său pietrar de turle răsucite, poetul ridică versul numai cu o inimă îngropată în silabe; Icar, invers însă, își zvîrle cumpăna cu găleata în apa stelelor").

Poetul e mai elevat, a luat cîte o lecție din Goga și Blaga ale căror ecouri se recunosc ici și colo, de exemplu Goga în **La prinzul dulce:** „Din lemnul casei înflori-va / Un soare rece și coclit / Și-om adormi la prînzul dulce / Ca un păcat nesocotit. / Și nu vom ști din ce culoare / S-o naște seaca noastră teamă / De pragu-acela fără vreme, / Unde lumina se destramă..."

Tristețea metafizică a lui Blaga e coborîtă însă pe pămînt **(Pentru mai tîrziu):** „Nu știu de unde sosesc / Și dacă mai poartă calul, potcoavele. / Am călătorit peste prea multe poteci / Și pumnalele ierbii / Dinții calului meu i-au tocit. / Nu, nu mai pot să stau / Deasupra pămîntului, / Dați-mi banul de trecere."

Un pastel în care e prezent zeul Pan face elogiul roadelor cu sugestii din Ion Pillat, altul combină ideea de tăcere din Blaga cu senzația pluvială bacoviană. În fine Ion Popa Argeșanu se ia la întrecere cu Hafiz **(Și înflorește timpul):** „Asemenea luminii din vis de-oi slobozi / Precum Hafiz, din suflet statuia unui dor, / Ca-n frești voievodale din mănăstiri tîrzii / Tristețea mea să ningă pe trupul tău ușor..."

Tot Blaga prezidează spiritul poeziei **Ion** unde simbolurile sînt totuși încerte, lipsite de mister: „Din soare, din lună, din stele / Zeul dac răpește inele. / Stau norii bătuți în cuie de brad, / Vevericțe, roșii fulgere, cad. / Crengile-ngenunche sub vînt / Biciuind obraz de pămînt. / Sînt obosit. Și merg spre niciunde, / Zeul cel pașnic în mine se-ascunde, / Îmi rupe cămașa de iarnă bogată, / Spălată în privire albastră de fată. / Și apoi numele lui Ion, luminos, / Se-așează lîngă Zamolxe, c-o treaptă mai jos."

Referința e, cum observăm, la numele poetului însuși. Ion Popa Argeșanu scrie cîteva izbutite, sub raport prozodic, sonete și o remarcabilă dedicație „frumoasei mele cititoare": „Va fi o primăvară cu iarbă de argint, / Un secol, trei sau șapte purta-ne-vor sub ele. / Cînd o frumoasă-n lume, precum în labirint, / Va fi rătăcitoare prin versurile mele..."

Mai departe, recuzita e obișnuită.

Al. Piru

prezențe

● În continuarea manifestărilor organizate de cenaclul revistei „Luceafărul" în cadrul Festivalului „Cîntarea României", a avut loc, miercuri 20 aprilie, o întîlnire cu colectivul oamenilor muncii de la I.M.M.R.-Grivița Roșie.

Au citit din lucrările lor, inspirate din istoria eroică a patriei, de realitatea vieții contemporane poeții: Florin Costinescu, George Chirilă, Mircea Dinescu, Nicolae Dragoș, Mara Nicoară, Liliana Ursu, Dan Verona.

De asemenea, Iulian Neacșu, Nicolae Mateescu, Cornelia Djigola și Liliana Ursu au citit fragmente din reportajele scrise în urma unei documentări prealabile în uzină. Aceasta s-a dovedit, și de această dată, o modalitate concretă de confruntare nemijlocită, utilă cu eroii reportajelor.

Programul cenaclului a fost completat de interpreții de muzică tînără Mihai Onu, cu un repertoriu viguros, și Benedict Popescu care a demonstrat originalitatea talentului său, și-a ilustrat seriozitatea și personalitatea.

● Luni 18 aprilie a avut loc, la Clubul Uzinelor Republica, decernarea premiilor concursului literar organizat în cadrul Festivalului național „Cîntarea României" de sectorul 3 al Capitalei. Juriul din care au făcut parte poetul Virgil Carianopol și prof. univ. dr. Vasile Netea, a conferit următoarele distincții: Poezie: Petre Paulescu (premiul I); Gheorghe Chirculescu (premiul II); Luminița Cîrlan (mențiune). Cîștigătorii concursului sînt membri ai Cenaclului literar „Gh. Topîrceanu", ce funcționează pe lîngă Uzinele 23 August.

● Cenaclul literar „Cezar Petrescu" al Întreprinderii de anvelope „Victoria" Florești, județul Prahova a hotărît să doneze Bibliotecii din Zimnicea, localitate lovită de cutremurul din 4 martie, un fond de cărți de literatură română și universală. În scrisoarea trimisă Consiliului popular al orașului Zimnicea se spune: „Convinși fiind de umanismul care caracterizează întreaga viață politică, economică, socială și culturală a patriei noastre, membrii acestui cenaclu prahovean care în acest an își sărbătorește 15 ani de activitate, se alătură astfel amplei acțiuni de întrajutorare și refacere a orașului de pe malul Dunării, care a fost și va fi Zimnicea".

● La teatrul „Bulandra" se repetă comedia „Undeva, o lumină" aparținînd tînărului scriitor Doru Moțoc, care debutează cu această piesă ca autor dramatic. Interpreți sînt, printre alții: Virgil Ogășanu, Ștefan Bănică, George Oancea, Mircea Diaconu. Regia este semnată de Valeriu Moisescu.

● „Curcubeu peste Dunăre" — un alt spectacol în repetiții — este închinat Centenarului Independenței de Stat a României. Avînd la bază un scenariu alcătuit de artista emerită Irina Răchițeanu, spectacolul este interpretat de Gina Patrichi, Ica Matache, Rodica Suciu, George Oancea, Cornel Coman, Mircea Bașta, Dinu Dumitrescu, Jean Reder. ● În această stagiune va fi prezentat și spectacolul cu piesa „Pescărușul" de Cehov în regia și decorurile lui Liviu Ciulei. În fruntea distribuției: Clody Bertola, Fory Etterle, Ion Besoiu, Liviu Ciulei, Vali Voiculescu-Pepino, Mariana Mihuț.

atelier literar
poșta redacției

B. TIM.: Lucruri interesante și acum, un pic cam uscate și telegrafice, parcă, dintre care am cita: „Amintirea mea“, „Amintirile mele“, „Tinerii“, „Sărind“, „Atunci cînd mai era posibil“, „Surizînd“. Am mai reținut ceva și data trecută, dar ne lipsește o semnătură publicabilă.

ALEXIS NARBES: Nimic nou, din păcate (ceva, în „Chipul sticlos“).

M. KONSTANTINOVICI: E adevărat că nu prea sînt noutăți; tendința hermetizantă pare să se accentueze, fără a marca și ciștiguri proporționale în inedit. Cîteva pagini (ceva mai „dezlegate“) confirmă primele impresii și lasă deschise bunele perspective: „Trecătorii“, „Sinucigașele“ (nițel cam încîlcită), „Nu mă-ntrebați“, „Poate doar somnul“, „Mai bine“, „Poate copacul“, „Tăcere voi numi“.

IONI: Prima scrisoare formulează gînduri și intenții binevenite, care probabil vor aduce roadele așteptate. A doua scrisoare continuă „jurnalul“ experiențelor dv. de lectură și meditație, uneori interesante, întotdeauna utile. În versuri, nu sînt noutăți semnificative, nici încercări de abordare a unor eventuale căi și soluții noi, de lărgire a sferei prospecțiunilor și experiențelor. Ceva mai bine, în „Ciclon umil“, „Hai...“, „Celesta“ (dar fără „pisica care“...), „Posibilitate“, „Milă“, „Taină“.

SUFIX: Pe aceeași linie, cu un plus — parcă — de meșteșug, acuratețe, dacă nu cumva chiar și de adîncime și substanță: „Rostul meu“, „Cerul“, „Tirziu“, „Erată“, „Existență“, „Un leu de intrare“.

B. MARIAN: E o formulă mai simplă, mai liberă, care poate fi adevăratul drum, îndelung căutat. Perspectiva e bună, deși, deocamdată, rezultatele sînt împărțite. Printre cele mai bune: „Scară“, „Portret“, „N-am construit“, „Cînd scriu“.

D. BORCEA: Schimbări, dar nu în bine, în ultimele plicuri, invadate de improvizație convențională, grabă, superficialitate. Ceva mai bine, în „Mînăstire“, „Cîntec fără sfîrșit“, „Ceas de taină“.

A. T. FURNEA: Lucruri slabe, superficiale, „la botul calului“, în ultimele plicuri, indicînd o foarte timpurie plafonare și, pare-se, o mult prea timpurie despărțire de carte și studiu, de ambiția autodepășirii.

R. NĂDĂȘAN: Parcă era mai bine altădată; acum, lucrurile se reduc la simple „împușcări“ metaforice, mai mult sau mai puțin inspirate, în general cam frugale, de scurtă respirație și

Mircea Barzuca: „Sburătorul“

de modeste implicații. Cîteva, oarecum mai substanțiale sau mai aproape de o structură lirică adevărată: „Credincios“, „Picior pe treapta rece“, „Primăvară“, „Sinceritate“, „Suris“.

PENE PAULA: Pare să fie ceva, încă tulbure, neconcludent. Să mai vedem.

T. CERNĂUȚEANU: Mișcarea e, parcă, mai liniștită, mai greoaie, mai ștearsă. Cîteva pagini interesante sînt, din păcate, aglomerate, încîlcite, insuficient decantate, finisate („Blîndă magie“, „Cîntec celui întotdeauna iubit“, „Șapte săgeți“). Cîteva, mai limpezi, aduc aminte de promisiunile frumoase de odinioară („Plin de zgomotul mării“, „Primele două ore“, „Adolescență III“).

Mihalache Julieta, Marius Dumitrescu, Iulian Mocanu, Dragomir Eugen, Vasile Dumitru, Case Rodica, H. Gliniastei, E. Cozeanu, Silviu Justinian (ceva mai, bine în „Operă deschisă“), **Roșu Teodor, Luciuc Ageru, Albert Tioreanu, Cloșcă Ion, Florina Frunză, Alexandru Ion, V. Ionescu (de la Tătaru), Marin Pilgrim, Popescu Popești, Anton Gagiu, Octavian Popescu, I. Stupina, N.M. Oteșani, Liviu Tănăsescu, V. Tarța, T. Pârvan, F.A. Buga:** Nimic nou! **Baicea Ion, Apulum 77, Bercea Ioan, Lucian Cristea, Alex. Hălmăgean, Contele de S., Spiridon Popescu, Ion Ionescu, Valeriu Valegvi, Nina Elena Florian, Ciucă Constantin, I. Aedlos, Lică Vergil, Ștefan Tătaru, Nistor Lucia, Filip Rohan, Munteanu Cod. Georgeta, Posea Adrian, Ceaușu Adrian, Florian Neamțu, Doina Stoița, T. Nicu, Pădurașcu Maria, Martarinu Aurel (Mizil), Dan Florian, Telegrădean Tiberiu, Em. Bucurescu, C. Constantinescu, Dana Damian, Valentin Mihai, Costică Dascălu, L. Cornelia, Singer Tache Gh., F. A. Țiriac, E. Diaconu, N. Udrea, Marieta Sava-Bursuc, G. Barvin, Paul Romaniuc, Titi Paraschiv, P. Marina, Alec Dorobanți, Gh. Butnaru:** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

MANUSCRISE NEISCĂLITE: „Mă nasc din inima ta, țară“, „Te asemăn cu luna“; „Cînd voi fi mare“; „Și poate“; „Cinematograful“; „Febra de amiază“.

Geo Dumitrescu

N. B. Manuscrisele nu se înapoiază.

Peisaj

Pe fereastra deschisă spre interior
Urmăresc întristat agonia vremii, evoluția
pescuitului politic,
Asfixierea arborilor, joaca tăcută a copiilor.
Și eforturile
De recuperare a încărcăturilor nucleare
rătăcite
Ca o minge de cîrpă pe un maidan.

T. N. HALMYRIS

Semn

Dormim pe un căpătîi al strămoșilor.
Caii vin și pasc pînă la urechea noastră.
Le mîngiiem botul veșnic umed
Și prin somn ni se pare
Că împărțim pumni de rouă
Fiecărei flori, fiecărei guri de iarbă.

Nu ne întoarcem pe partea cealaltă.
Calul pleacă să pască
După ce-și ia porția de mîngiiere.
Roua ce ne rămîne în pumni
Nu e decît urma
Unei iubiri fără margini
Cu care ne trezim însemnați.

AUREL ALBU

La hanul de sub streașina pădurii

Pe lunca unde mînzul lunii paște
Smulgînd din iarbă cerul ei senin
Și bea izvorul, care-abia se naște,
Din stropi de stele murmurînd că vin,
Cu carul plin de fînul zării moale,
Cosit pe roua dimineții noi,
Mă duc cirlanii vorbelor domoale
În hamuri vechi de soare și de ploi,
La hanul de sub streașina pădurii,
Unde Ancuța toarnă-n căni de lut,
Dulceața grea a viței, să dea gurii
Și inimii beția de trecut,
Cînd pe țambalul frunzelor stejarii
Cu ghindă bat și-arcușuri pe viori
De ramuri se-ncovoaie la mai marii
Haiduci veniți în revărsat de zori,
Popas întind pe vechi și noi pămînturi
Cu toți ai mei, așa cum datini cer,
Pînă mă strigă toamnele sub vînturi,
Cu buze dulci crăpate de tăceri...

ION CRAIOVA

Metafora

O metaforă
atinge uneori
esența vieții
curată ca lacrima
cum atingi cu palma
botul umed
al unei căprioare
speriate.

ALEXANDRU HORIA

Mircea Barzuca: „Portret de copil“

Ploaia

Înaltă, despletită și desculță
îmi umblă iarăși prin ogradă
dinții pășește-agale
prin colbul bătucit
și din senin aleargă
cu tropotul mărunt
parc-a scăpat din grajduri
un mînz năuc și galeș
deschid fereastra către cer
și uite: o ciuleandră
joacă-n curte
mai desperat
mai iute, tot mai iute
îmi este-atît de singur și de albăstriu
că-mi plînge cineva pe-obraz
și nici nu știu.

ANCI DAN

Comuniune

Departe de munți, solidar mă simt
Cu statornicia lor străveche
Departe de mare, devin rezonanța
Frămîntării ei neostoite.
Aproape de voi, nebănuit
De aproape,
O voce mă știu, contopindu-se
Cu nebiruitul cor
Al izvoarelor.

DRUMEȘ VALERIU

Despre care s-ar putea spune...

De pază
în fața și în spatele arborelui
despre care ni s-a spus că ar aduce
frunzele pînă la cer...

Nu urme de cizme, nu bocanci de soldat
care să te tîrască după ei,
tînăr fiind și bucuros să vezi lumea
cum scînteiază în noapte nicovala
fierarului
nu scînteiază nici un suflet despre care
am putea spune că e larg și
încăpător...
Pentru toți prietenii mei,
am sădit în fața casei părinților
cîte o cămașă albă de mire.
Vor avea la întoarcere cu ce se acoperi
de boala aceasta a dragostei
despre care s-ar putea spune
că s-a răspîndit printre oameni
atît de mult, în ultimul timp.

VALERIU DRĂGUȘANU

De o mie de ori

De o mie de ori te-am chemat. N-am știut
Că erai vîslă în sîngele meu ne-nceput.

Mai ardea lîngă tîmplă un cer dezlînat,
Mai erai încă noapte fără timp măsurat.

De o mie de ori te-am chemat. N-am crezut
Zeul așteptării nenumit, nevăzut.

Alge albastre în vis mă legau istovite de tine
Centauri de aer senini luminau în stamine.

De o mie de ori te-am chemat. N-am știut
Că nisipul în numele tău își are-nceput.

VIVI ANGHEL

A rămîne de veghe

Urmare din pag. 1

litate în **Istoria literaturii**, G. Călinescu le-a evidențiat, de altfel, sintaxa barbiană și convenția medievalismului — dar se simte că în timp ce le scria poetul începuse deja să se gîndească la **altceva**. Volumul **Ceea ce nu se uită**, apărut imediat după război, divulgă natura gîndurilor din acele momente de absență: tînărul descoperea lumea în care trăia, tragică și, în orice caz, mai demnă de interes decît orice problemă de tehnică a versificației: „Pe străzile orașului treceau, / Împinși spre fronturi tineri cot la cot, / Minați de-un răpăit de darabane, / Și-n drumul lor ce se topea în zare / Se risipeau cu toții ca un fum“.

Amplul poem **Surisul Hiroșimei**, publicat în 1958, s-ar putea numi, la rîndul său, „Ceea ce nu se uită“. Deși, în acest poem, regia este extrem de „costisitoare“, hollywoodiană, totul se rezumă, în ultimă instanță, la imaginea unei siluete umane care, în mijlocul dezastrului, înalță miinile cu pumnii strînși spre cer. Iar întreaga orchestrație nu reproduce decît tînguirea, de o simplitate sfîșietoare, a acestei ființe: „Urlînd, încovoiat, împotrivindu-se / văzduhul zămislește / sicrie de cenușă, mari dricuri ce se surpă, / Flăcări și cenușă, / și leagă cerul și pămîntul / cu stîlpi de flăcări și cenușă. / Plouă cenușă pe orașu-n flăcări...“. Sentimentul că adevăratul protagonist al poemului rămîne omul — un om desenat sumar și dramatic, ca pe un afiș expresionist — se datorează convergenței perfecte a numeroaselor și complicatelor mijloace lirice, prezenței intense, unificatoare a poetului. Conștiința sa mereu trează, admițîndu-și parcă uneori o ciudată voluptate a amărăciunii și disperării, dar niciodată plăcerea indecentă de a contempla dezagregarea dintr-o perspectivă pur estetică, agravează totul, creează senzația acută, de nesuportat a ireparabilului.

În **Elegie pentru floarea secerată**, 1967 ca și în ciclul **Rîul pe obraz** din volumul **Hanibal**, 1972 toate aceste alămuri care se unesc pentru a compune un singur țipăt, zguduitor sînt înlocuite de o voce obosită, aproape ștearsă. Dar, în liniștea brusc instaurată, această voce se aude distinct, obsedant: „Nu sunteți înțelepte, degete, / nu știi să vă uniți, / să fiți un cuib care păstrează / foi, păsări și cântări ascunse // Chiar strânse tare, încă mai lăsați / silabe de lumină între voi, / prin care se strecoară / țiparii fulgerătoarei mele vieți“. Al doilea ciclu din **Hanibal**, intitulat **Parabole civice**, nu diferă ca ton, dar are o altă tematică și, implicit, o altă deschidere: poetul își asumă rolul de moralist al lumii moderne, situîndu-se la o altitudine lirică pe care o va păstra cu consecvență de acum înainte. Înălțimea statuară de la care sînt rostite aceste versuri, demnitatea lor impecabilă, evocînd stilul hieratic al unui judecător sau al unui ascet, ca și un anumit sarcasm de inţelept eminescian care nu mai iese în lume din sihăstria sa pentru că știe dinainte că „toate-s vechi și nouă toate“ conferă artei de acum a lui Eugen Jebeleanu un timbru unic, inconfundabil: „Perfectul acrobat este acela / care n-a călcat nicicînd în noroi, / cel care totdeauna este de-asupra noastră / cel care vinovat fiind, spune: «Vinovați sunteți voi...» // El are dreptul să spună aceasta / pentru că nu se amestecă niciodată / printre acei care suntem acolo unde suntem / în lumea noastră mereu un pic vinovată. // Neatingînd decât sârma intinsă, / picioarele-i sunt totdeauna curate, / el vede totdeauna lucrurile de sus, / pe dânsul nu-l ating sârmele ghimpate“. Poetul, care în **Surisul Hiroșimei**, a intentat crimei un proces de anvergura — în plan liric — a celui de la Nürnberg, își reia aici rolul de acuzator al actelor de violență și iresponsabilitate care se mai petrec încă pe planetă, însă de pe o poziție nouă. El nu mai pune acum în mișcare o figurație imensă, nu mai reproduce vacarmul apocaliptic, nu mai recurge la imagini uranice pentru a sugera incendiile pustiitoare. Singurul lui mijloc este vocea, însă o voce profetică, agravată de ardoarea participării la viața întregii lumi. Simplitatea ei nu poate fi înfruntată, așa cum o axiomă nu poate fi anulată prin demonstrație. Totul e atît de clar și evident încît seamănă a expunere în lumina crudă a reflectoarelor. Arătat, fără menajamente, adevărul este mai dramatic decît înscenarea cea mai abilă. Divulgarea unor anomalii morale nu alunecă în cinism. Faptele incriminate se proiectează invariabil pe un fond de umanism care le reliefează, dar care, în același timp, le și dă proporția cuvenită, de excepții. Prin însăși puterea de a le denunța, cu severitate glacială în care se resoarbe mihnirea, poetul le circumscrie și le domină.

Eugen Jebeleanu se află într-un moment de maximă plenitudine creatoare. El consideră arta, ca întotdeauna, nu un joc, ci un mod de a rămîne de veghe, de a lua atitudine, de a exista.

sport

Joc criticabil, dar...

● O victorie e o victorie și oricît ne-ar nemulțumi jocul naționalei noastre trebuie să recunoaștem atît importanța cît și valoarea acestui rezultat. Important pentru că ne creează o situație avantajoasă în grupă, valoroasă pentru că fotbalul spaniol este bine cotat pe continent. Altădată am jucat mai bine și realizat mai puțin. Acum, jucînd mai puțin spectaculos am obținut o victorie pe care n-am fost capabili s-o obținem, de pildă, în fața Scoției. După 1—0 echipa României a evoluat realist și sobru, ceea ce a nemulțumit pe mulți care doreau de la fotbaliștii români, jocul lor obișnuit. E adevărat că Dumitru, Dudu Georgescu, Iordănescu, Zamfir, Crișan au jucat altfel decît de obicei, dar jocul lor cenușiu a fost mai folositor echipei decît orice paradă strălucitoare dar ineficace. Echipa României a jucat inteligent acest meci, după deschiderea scorului, singura ei schemă tactică fiind aceea de a-și împiedica adversarul să joace decisiv în fața porții și soluția a fost aplicată eficace. Cristian a fost remarcabil, dar a greșit grav pasînd o dată la adversar de unde se vede că Răducanu nu e un bun model pentru fotbaliștii tineri. Cheran a fost, spre deosebire de coehipieri, dezinvolt în fața spaniolilor, jocul lui bun din apărare fiind completat de incursiuni în față care au schimbat adesea aspectul jocului. Sameș — sigur cum n-a fost niciodată la națională, Sătmăreanu de mare utilitate, ca și Vigu. Dumitru a jucat foarte bine fazele de apărare dar n-a avut cu cine să conlucreze pe înaintare. Bölöni a știut să blocheze multe atacuri iberice cu o decizie și o promptitudine pe care i-o dorim și la Zagreb. Înaintașii noștri s-au achitat foarte bine de sarcinile lor de apărare fiind slabi tocmai în atac. Mai multă inițiativă a avut, între ei, Zamfir. Cu acestea nu spunem decît că echipa României putea obține victoria la un scor mai concludent.

Nostalgia spaniolilor după un meci nul e de înțeles, dar ei n-au fost capabili să-l obțină, deși au jucat lungi perioade la maximum de randament. Autogolul n-a fost întîmplător ci urmarea unei presiuni bine susținută. Spaniolii ne-au depășit însă la capitolul exercițiilor în viteză ceea ce ne-a așezat în poziție de handicap. Ce va fi deci în Spania?

Cu acestea încheiem capitolul București și-l deschidem pe cel al Zagrebului. Viitoarele noastre gazde vorbesc de acum despre dificultatea meciului. Ceea ce este de la sine înțeles. Dacă dăruirea și luciditatea exemplară cu care a jucat la București echipa României se repetă la Belgrad calificarea pentru turneul final poate intra în discuție. Iugoslavii au vocația atacului, dar sînt vulnerabili în apărare. Meciurile lor cu Ungaria, înainte de Mondiale, cu Polonia la Mondiale, cu R.F.G. la Europene au avut aceeași desfășurare: deși au jucat superb și au înscris în prima parte a întîlnirilor, iugoslavii au fost depășiți într-a doua. Vijelia lor n-a ținut niciodată tot meciul, nici măcar o repriză întreagă. Ceea ce nu înseamnă că ei nu rămîn extrem de periculoși pentru orice echipă. Meciul de la Zagreb trebuie jucat mai bine decît cel de la București. În plus echipa națională se cuvine să cuprindă pe cei mai buni jucători ai fotbalului românesc. Considerăm, de pildă, absența din echipă a lui Balaci o greșeală. Ștefan Covaci care, după victorie, dă declarații în locul antrenorului, știe desigur mult fotbal, dar ochiul lui nu pare a se opri asupra jucătorilor cu adevărat recomandabili. Echipa care a jucat cu Spania nu e alta decît cea formată de Valentin Stănescu. Curajul selecției și al promovării pare a-i lipsi. Evoluții promițătoare în campionat au avut în ultima vreme și fotbaliști care nu fac parte din loturile echipelor bucureștene. Echipa care va juca la Zagreb trebuie să conțină cei mai buni și mai în formă jucători români ai sezonului. Ziariștii pot sprijini eforturile antrenorilor și ale lotului cu propuneri raționale. Un Balaci în formă, un Dobrău inspirat, un Dumitrache revenit la zilele lui de glorie pot fi lăsați în afara naționalei?

Discobol

revista străină

● **ORICÎT AR PĂREA DE CIUDAT,** în unele țări occidentale apar încă studii favorabile lui Hitler. Unul dintre acesta, comentat drept un scandal în presa internațională, aparține lui David Irving, și se intitulează **Războiul lui Hitler.** În modul cel mai ridicol posibil, domnul Irving, care și-a publicat cartea la Viking Press, face din Hitler un „caracter hamletian“, străin de lipsa de scrupule a unor măsuri extreme, un fel de gentleman indus în eroare de subordonații săi, care au omorît în dreapta și în stînga, fără știrea lui, care au gazat șase milioane de evrei, lăsîndu-l totalmente inocent asupra realității lucrurilor. Cine este însă domnul Irving? Comentatorii cărții sale își mai amintesc declarațiile prin care proclama reședința dictatorului, de la Berchtesgaden, drept un sanctuar, ca și procesul pierdut în legătură cu o carte precedentă, unde calomnia un ofițer britanic. Dl. Irving a criticat guvernul țării sale pentru că a participat la războiul împotriva „marii forțe unificatoare“ care era Germania nazistă. Unificatoare împotriva cui? A comunismului, spune dl. Irving. Înțelegem deci că volumul său este încă o expresie a urii patologice și a celui mai penibil anticomunism. Dl. Irving vine din galeria cu monștri a unui coșmar care, din păcate, a avut o realitate istorică.

● **TRADUCERILE ÎN UNIUNEA SOVIETICĂ** reprezintă pentru autorul american Kurt Vonnegut adevărate recorduri de tiraj. **Player Piano** a cunoscut o ediție de 200 000 de exemplare în 1967, iar **Cats'o Cradle** s-a vîndut în 100 000. Cele mai multe din romanele sale au fost publicate mai întîi în periodice, cunoscînd, de asemenea, o răspîndire de masă, iar **Abatorul Nr. 5** a prilejuit o adaptare scenică la Teatrul Armatei din Moscova, sub direcția lui Mihail Levitin. De asemenea, Vonnegut a fost tradus în limbi ale republicilor unionale, îndeosebi în estonă și în lituaniană. După aprecierea cunoscutei **New York Times Book Review:** „Cititorii fideli ai lui Vonnegut în Rusia par să privească humorul autorului american drept un rîs printre lacrimi, iar în spatele celui mai cinic sarcasm ei aud un țipăt neliniștit“.

● **SCRIITOAREA INDIANĂ KAMALA MARKANDAYA** se ocupă în ultimul său roman de raporturile politice pe care le creează istoria unei familii de maharajahi. Este prima carte prin care autoarea se adîncește în istoria de altfel nu prea îndepărtată a Indiei. Celelalte opt romane sînt inspirate din cea mai strictă contemporaneitate, într-un stil simplu și emoționant. **The Golden Honeycomb** face însă loc unei desfășurări de metafore, cu perioade greoaie, cu expresii arhaice, împodobind frazele ca pe un turban de maharajah, cum notează Caroline Seebohm într-o recenzie: „Kamala Markandaya pare să fi fost influențată de lumea elaborat ornamentată pe care o descrie“. Ceea ce nu devine deloc o calitate a literaturii sale.

● **EDGARDO SIROLI** este autorul unei piese de teatru închinate marelui gînditor, om politic și scriitor, Antonio Gramsci. Lucrarea va fi montată la Teatrul din Ravenna, inaugurînd seria manifestărilor inspirate de împlinirea a 40 de ani de la moartea marelui conducător comunist. Gramsci a fost un om complex, care a adăugat dimensiuni psihologice și intelectuale inedite tipului nou de militant politic creat de mișcarea muncitorească. El reunea un optimism robust și încredere în destinul de luptător, cu autentic spirit critic.

● **VEACUL CUMPLIT** se numește filmul turnat după baletul **Ivan cel Groaznic,** pe muzica lui Serghei Prokofiev. Pelicula va fi realizată de regizorul Vadim Derbenev, cu Iuri Vladimirov și Natalia Bessmertnova în rolurile principale. Maestrul de balet este Iuri Grigorovici de la Teatrul Mare din Moscova. Colaborarea sa cu regizorul Darbenev a cunoscut încă un moment reușit, cu prilejul filmului **Spartacus,** pe muzica lui Aram Haciaturian. În **Veacul cumplit,** Debnev și Grigoriev vor căuta o formulă nouă, evitînd simpla transcriere cinematografică a spectacolului de balet.

● **AUTOGRAFE ALE LUI HUGO.** Salariații de la Biblioteca Saltîkov—Scedrin din Leningrad au încheiat descrierea fondului de autografe ale lui Victor Hugo, aflat în păstrarea bibliotecii. Întocmirea catalogului s-a făcut pentru marcarea celei de-a 175-a aniversări a nașterii marelui scriitor francez. Biblioteca a achiziționat colecția unică de 37 de autografe ale lui Hugo în anul 1946, la Leningrad. Ele erau lipite între foile culegerii de poezii „Legendele secolelor“, care apăruse la Paris în anul 1859. După cum afirma poetul, în această carte el a vrut să „descrie omenirea așa cum este, în toate aspectele sale, care, în ultimă instanță, se reunesc într-o năzuință unitară spre lumină...“ Foarte interesante sînt cele 35 de scrisori ale lui Hugo adresate cunoscutului om politic și literat francez Noel Parfait care a participat la pregătirea editării „Legendelor secolelor“. Scrisorile lui Hugo se referă tocmai la pregătirea ediției respective.

● **CENTENARUL HERMAN HESSE** va fi sărbătorit în cadrul unui simpozion internațional. Cu acest prilej s-a deschis și o expoziție comemorativă, la Narbach. Sînt prezentate numeroase exponate cu privire la viața și activitatea acestui mare scriitor. Odată cu Hesse a pătruns masiv în literatura europeană preocuparea pentru mesajul moral și realitatea spirituală a culturilor extrem-orientale. Una dintre cele mai citite cărți a fost **Jocul cu mărgelele de sticlă,** tradus și la noi, care sintetizează experiența lui artistică și umană, propunînd un mod genuin de realizare a binelui și frumosului.

● **LA LAUSANNE** în Elveția, se va desfășura în cursul lunii mai un festival internațional al filmului pentru copii și tineret. Președinția de onoare i-a revenit lui Charles Chaplin. În acest an, vor fi acordate premii îndeosebi filmelor cu un înalt conținut educativ, celor care aduc în lumina tare a criticii sociale rădăcinile fenomenului de subdezvoltare economică și alienării tineretului, filme care contribuie la promovarea spiritului de prietenie și pace.

Eroul timpului nostru

Urmare din pag. 1

de fapt, ceea ce descoperă **Clipa** în paralel cu realitățile care-i dau conținutul, este ochiul și sufletul autorului. Un suflet implicat pînă în adînc în tot ceea ce se întîmplă, capabil să sufere sau să se bucure cu eroii săi, exprimîndu-se pe sine prin ei, revărsînd în filele cărții o voință **năvalnică** de a contribui, el însuși, la triumful „cauzei“ despre care vorbește. Dinu Săraru este un aliat al eroilor îndrăgiți și un adversar perfect edificat al adversarilor acestora, nemenajîndu-și mijloacele literare servite de un dar al ironiei, al caricaturii, al sarcasmului. De altfel, pătimașul iubitor de teatru ne întîmpină și în romancier. Nu numai creînd personajul și rolul Aristică Tetoianu (cu finalul tipic „lovitură de teatru“), dar prin tot ceea ce este mișcare febrilă, succesiune de scene, de situații, prin — mai ales — deosebit de puternicul talent de a crea personaje care ies din paginile cărții și devin persoane cu stare civilă. Dumitru Dumitru, Petre Nobilu, Maria, soția acestuia, sau sora lui Dumitru, sînt personaje create deopotrivă cu mijloacele romancierului și ale dramaturgului, ultimul impunîndu-i celui dintîi să taie nemilos tot ceea ce înseamnă prisos de vorbe și de pagini.

Există un text-cheie în care autorul fixează această opoziție ce dă unul din planurile romanului său atît de bogat în planuri: cînd tînărului activist Dumitru Dumitru i se spune în chip de povață: „Dumneata treci prin lume prea sigur și prea nepăsător; nu e bine, chiar mersul dumitale îi pune pe unii pe gînduri, mergi mereu ca și cînd te-ai duce la horă și te știi așteptat, și știi că nu poate începe hora fără dumneata, și mai sînt și alții care ar vrea să joace în capul horii, știi bine. Se poate, răspunsese rîzînd Dumitru Dumitru, se poate, însă eu nu m-am sculat de dimineață ca să joc în capul horii, eu pot să joc și la coada ei, fiindcă și hora trebuie încheiată de cineva. Important e să joci frumos și cu capul sus, să se uite lumea la tine cu drag, lumea sănătoasă, nu șchiopii, nu ologii, nu șofirnogii, nu șandalii, tovarășe Nobilu, și mie îmi place să joc cu capul sus, și cine nu poate juca așa, îl dau afară“ (p. 102). Dar asta se întîmplase într-o vreme cînd șchiopilor, ologilor, șofirnogilor și șandaliilor li se păruse că revoluția le-a adus „împărăția cerurilor“, și Dumitru Dumitru fusese smuls de ei din rădăcini, într-o ședință de coșmar, și aruncat spre a lucra la „un fel de drum fără pulbere“, descris fără nici un ocoliș, împreună cu condițiile vieții de lagăr, spre sfîrșitul cărții, unde coșmarul este rememorat tocmai spre a măsura distanța ce ne desparte de el. Triumful final al lui Dumitru, al lui Petre Nobilu, simbolizează **o** întreagă evoluție istorică, și **Clipa** nu este doar romanul unor destine de activiști, ci și o meditație asupra drumurilor istoriei noastre contemporane.

Una din cele mai tulburătoare probleme pe care — în planul general-uman — o ridică romanul lui Dinu Săraru, ni se pare a fi primejdia golirii existenței de **Viață.** De viața aceea făcută din cîteva elemente ce-i determină, de la începutul lumii, gustul și seva, sensul și dorința de a se continua. Viața, această mare taină a firii, poate uneori să le scape, în febra unei activități fără răgaz, lor înșile, și, golindu-se de ea, să-i facă inapți pe unii de a mai sluji tocmai vieții, deși, în ceea ce-i privește, i s-au închinat pînă la jertfirea însăși a vieții. **Întrebare** cutremurătoare, mai importantă decît **depășirea** fricii „adusă de aiurea și dusă de unde a venit“, sau decît curățirea societății de tipuri **ca Aristică** Tetoianu ori Mihalache Dometie.

S-ar părea (autorul nu ne spune, dar parcă putem spera din ceea ce ne arată) că în existența lui Dumitru Dumitru, personajul principal al cărții se întîmplă ceva atunci cînd, reîntors pe vatra părintească să-și adune gîndurile risipite de spectacolul deprimant **al inechității ce** pare să triumfe asupra cinstei și entuziasmului, el întîlnește pe văduva a cărei fetiță plantase la colțul casei cireșul negru, cerut testamentar de tatăl lui Dumitru Dumitru în ziua morții. Va mai avea el puterea să se reînrădăcineze în **Viață** prin această femeie, lovită și ea de văduvie aproape a doua zi după nuntă? Cînd Dumitru Dumitru va realiza și această nouă sinteză, între vocația lui de constructor al unei lumi noi, între geniul revoluției și puterile roditoare din adîncuri, atunci va bate ceasul unei noi înnoiri, de care omenirea contemporană are nevoie mai presus de orice: regăsirea **științei** și a **bucuriei** de a **trăi.**

Este cupola acestei cărți, imperfecte uneori, dar excepțională în întregul ei tocmai prin viața ce-i pulsează în file și se revarsă din ele.

Scriitorul și cetatea

Urmare din pag. 1

un scriitor la altul, dar capacitatea de ficționare nu duce la abolirea totală a semnelor realității, ci uneori doar la deformarea lor. Prin datele sale firești, un scriitor constituie expresia unui spirit național, evident la diferite niveluri de abordare a operei sale. Se știe că mai multe cetăți l-au revendicat pe Homer, dar opera sa reprezintă comportamentul general al eroilor greci dintr-o perioadă patriarhală, mitică. Eroii romani din tragediile shakespeariene sînt văzuți de un scriitor englez. Fedra lui Racine se deosebește de cea din teatrul grec, iar Don Juan capătă mereu alte semnificații, începînd cu Tirso de Molina și Molière și ajungînd la Max Frisch.

Datat în timp, personajul literar are în mod firesc atributele lumii din materia sa de existență. De aceea, o tipologie literară universală însumează multiple variante naționale. Zgîrciții din operele lui Molière, Shakespeare, Balzac, Delavrancea, Călinescu sînt datați în timp și spațiu. Comportamentul lor reductibil la o trăsătură fundamentală se diferențiază prin modurile sale concrete de manifestare.

Același etimon general socio-psihic poate determina reacții deosebite în timp. Ion al lui Rebreanu nu-l prefigurează sub nici o formă pe bătrînul Moromete, care are o altă fizionomie spirituală. Apartenența la o anumită matrice stilistică și spirituală nu poate fi privită doar ca o preformație fatală, determinată de unele premise arhetipale. Ea este un dat dar și o adeziune programatică. De aceea un scriitor poate rămîne fidel etimonului său socio-istoric sub zodia căruia s-a născut, așa cum se poate înstrăina în mod voluntar de acesta.

Tacit a scris despre germani din perspectiva unui istoric roman. Neculce consemnează faptele de vitejie ale moldovenilor cu mîndria unui om al acestor pămînturi. Șincai scria despre eroismul unor luptători pentru a atrage luarea aminte a românilor de pretutindeni. Scriitorii germani l-au privit pe Napoleon cu admirație atîta vreme cît acesta nu amenința să devină un cotropitor al patriei lor; pentru poeții români Mahomed este un simbol al tiraniei.

În istoria culturii au existat numeroase perioade cînd oamenii de litere și artiștii se mutau dintr-un ducat în altul sau dintr-o țară în alta, pentru a căuta un climat mai liberal sau condiții generale mai prielnice în vederea realizării operei lor. Giambattista Marini a trăit o vreme în Franța, Bernini a fost chemat la Paris de regele Soare pentru proiectarea Louvrului. Conflictul cu cei de la Curtea franceză l-a îndemnat pe Voltaire să vină la Curtea lui Frederic al II-lea, Schiller a fugit din ducatul unui tiran într-un alt ducat german, unde a găsit mai multă înțelegere pentru ideile sale. Hugo și Byron au cunoscut existența grea a exilului. Dar nici Voltaire, nici Hugo nu au devenit niște blasfematori ai Franței, nici Schiller, atunci cînd a realizat diatriba sa din **Hoții** nu a vizat poporul german ci tirania. Este adevărat că numeroși scriitori și artiști din epoca medievală și renascentistă au peregrinat din cauza vitregiilor vremii prin diferite țări. Ei au rămas însă fiii credincioși ai cetăților lor de care îi lega dragostea dintîi, cordonul ombilical ce-i menținea în comunicare vitală cu țara-matcă. Nu obțiunea conjuncturală pentru viețuirea vremelnică într-o țară reprezintă motivația distanțării de patria de baștină, ci atașamentul care se ridică peste accidente.

Un scriitor fără țară este fie un caz tragic de respingere, fie o iluzie. Un artist care se consideră doar un cetățean universal, fără a se simți angajat față de patria sa originală sau adoptivă, ni se pare o abatere de la normele socio-istorice firești ale existenței.

Oricît de talentați ar fi fost scriitorii care și-au trădat țara în momente de grea cumpănă, s-au supus unei condamnări istorice. Brasillach a expiat trădarea prin moarte, Céline prin izolarea tragică și apăsătoare, Ezra Pound prin replierea în ospiciu. Atunci cînd operele unor asemenea scriitori nu sînt infestate de ideile lor nocive, ele trăiesc independent de biografia lor jenantă.

Angajamentul față de cetate, față de țară nu înseamnă însă adoptarea unei conștiințe poziționale idilice și suficiente. Un scriitor angajat are o operă în care afirmația și negația fuzionează în modul cel mai firesc. Nu putem afirma că patriotismul lui Alecsandri ar fi fost mai adînc decît al lui Eminescu, fiindcă în opera celui din urmă pesimismul polemic capătă o expresie foarte virulentă.

Un scriitor angajat este un spirit meliorist prin excelență un cetățean care dorește să participe la transformarea lumii. Spiritul critic din romanele lui D. R. Popescu, Augustin Buzura, nu reduce intensitatea modului lor de angajare față de realitatea contemporană, în comparație cu discursul liric afirmativ, cultivat adeseori de Adrian Păunescu. Ne găsim doar în fața unei conștiințe poziționale diferite. Scriitorii știu că utilizarea cuvintelor nu este un act neutral. De aceea, retragerea sub adăpostul unei măști literare anonime, reprezintă un mod de evaziune care este și ea angajată pe alt plan.

Trăim de multă vreme sub zodia evidentă a politicului infiltrat în însăși existența noastră cotidiană. În aceste împrejurări, scriitorul privit ca un fiu al cetății, știe că adoptarea unei atitudini militante apare ca o necesitate istorică.

poeme de ioan alexandru

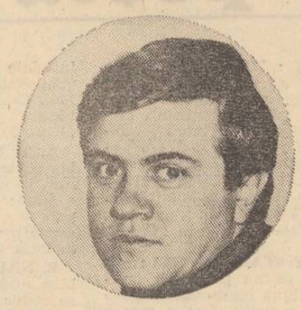

Autoportret

Simțit-am inspirația cum îmi șoptea
O pasăre pe umăr așezată
Și cînd întins-am mîna după ea
Am amuțit cu strofa ne-ncheiată

Albine

Roiul se mișcă tinăr isgonit
Din matca sa de ursul rădăcină
Pe aripi poartă cerul zugrăvit
Și pe picioare țărna orfelină

Rămîne ceara dealului priveghi
Să o frămînte-un scincet de tăciune
Și spinul trandafirului nimbat
Străpungă mistuirea-n rugăciune

Șesul e ros de amiros ușor
După aceste zumzete neprihănite
Se duc în strai de fulgere sobor
Surorile luminii fericite.

Mai mult ca umbra focului în zori
Nu-i dată mila roiului să ție
Cînd mierea-ndoaie cerul pe pămînt
Albina-i jupuită mărturie.

Iarna

Ninsoarea a venit ca un cuvînt
De dincolo de soarele apune
Să amintească tuturor ce sînt
Că numai neprihana le rămîne

S-așterne moale ca un fin de crini
Pe tot ce-i stă cu neputință-n cale
E alb și piscul scinteind stelar
Și cea din urmă pată de pe vale

Din ocolite drumuri cite-au fost
S-au spulberat cu toate pe colină
Și ca s-ajungi de-acum la celălalt
Se cere calea cea mai fără vină

Acel suris al clipei ce-a străpuns
Încheietura dintre gînd și fire
Ca de pe cer să poată fulgera
Columba-nvinsă de nepătimire.

Cununa

Coroana-i pentru creștet pe pămînt
Cum fulgerele sunt întru furtună,
Lumina-n iarbă zămislește fruct,
Dar cugetul aura-l încunună.

Cît de fragil e macu-n univers
Împovărat cu roadă pe măsură
Să nu-l smintească umbrele-n amurg
Frățietatea somnului o-ndură

Mărul pe creanga legănării lui
Își are vremea-ntocmai legiuită
Să-ngreuie cerești le puteri
Cu-atîtea filigrane de ispită

Iar trandafiru-atît e de privit
C-a-ncremenit cu sufletul pe față
Și n-are vreme-n veac de-a-l tăinui
Pînă ce-l svîntă roua și îngheață

Pînă ce nările acestea fremătînd
Nu-s smulse cu plăminii din lumină
Mireasma trandafirului de pe pămînt
Nu se-ncuibează-n osul rădăcină.

Albina drumul zorilor nu-l ia
Decît cît zarea coșniței o-ndeamnă
Și ce e dincolo de matca sa
Bunăvoința altuia înseamnă.

Fiul meu ascultă voia ta
Pînă ce dai întrînsa de părinte
De-atunci să știi că fiecare pas
Ți-e-nscris pe harta focului din minte

Doar frîngerea de sine s-o deprinzi
Euritmia dintre lut și stele.
Ca să nu-ți sară hora lor din minți
Desleagă-te cu sîngele de ele.

Humor

Toma din Carpați este chemat
Slujitor Humorului să fie
E lumină-atîta pe pămînt
Și nu-i cine-o strînge-ntr-o chilie

Se tot varsă slăvile de sus
Și-i păcat de-atîta risipire
Și numai o față de zugrav
E primită-ntru zăgăzuire

Albul soarelui desăvîrșit
Nu se-arată-n straiele de mire
Decît ochiului învrednicit
De-o lăuntrică neprihănire.

Să se frîngă din înaltul ei
Raza de lumină preacurată
Nu se dă de dragul orișicui
În țărînă dusă și-ncuiată

Voroneț

A dat în floare țărna pe pămînt
S-a-nfăptuit lumina în iubire
Și astfel pietrele pustii
Au dobîndit putință și simțire.

Le-a strîns sobor în preajma unui riu
Pietrarul blînd în zori de dimineață
Cu dalta stîngă și ciocanul drept
Să le întoarcă noaptea de pe față

Să spargă ritmul zărilor din jur
Ca cerul gol să cadă în poiană
Și mîna pipăind cînd va-ndrăzni
În loc de stîncă dea peste membrană !

Și-nvlăstărind tămăduirea ei
În vrejurile viețlor de vie
Să poată stoarce palidul zugrav
Mireasma ce durează-n vijelie

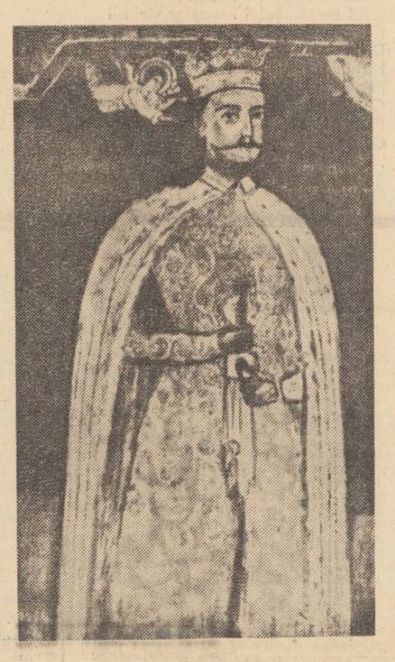

Numai unde-i sufletul deschis
Și rămîne pururi o fereastră
Aurul luminii mai presus
Naltă cort în neputința noastră.

Cioara

Făptura umilinții pe pămînt
A nimănui în toate ale sale.
Stejarul cimitirului de cuib
În straiele vegherii monahale

Precum o plantă locului s-a prins.
Unde-i acum așa o să rămînă
Doar sborul cînd se leagănă sub ea
Unghia ghiarei scapă din țărînă

Și-i dusă ca o mină de la piept
Napoi la frunte streașină să fie
Cînd stelele se lasă peste turn
Să aibă-o brumă de tovărășie

Boaba de strugure în ploi
Firul de grîu uitat în crăpătură
Iarba uscată pe un mușuroi
Îndestulează blînda creatură.

Un strop de rouă setea potolind
Și ce-i mai mult se cade să rămînă
Mai e și umbra soarelui pe zări
Și lungă-i calea pînă la fîntînă

Prin galbenul inel al unui ou
Însămînțat frumos pe dinafară
Petrece ochiul soarele din nou
Nainte de-a-l scăpa în primăvară

De-acum în slăvi cerești va lumina
Ca bunul frate soare pe coline
Căci dincolo de umilința sa
E-un jertfitor albastru ce-l susține

Cerbul

Tulbură apa cerbul nainte de a bea
Ca să nu-și vadă chipul în isvoare
Și absorbit de măreția sa
Să uite că-i o frunză-n tremurare

Rămîne cerbul pururi însetat
Bea cu durere norul din apă
Și astfel fulgerul din veghea sa
Zărește leul pîndei cînd s-adapă

Numai priveghi e cerbul neatins
De rîvna umbrelor de pătimire
Spre stele cornu-nvlăstărit în somn
Îndoaie cerul peste cimitire

Cînd inoptează cerbul în călduri
Cu capul veșted lîngă ape line
Și nu-l frămîntă spaima, a ajuns
La frîngerea lăuntrică de sine.

Ioan Constantin

Plînge pruncul plînge-n miez de nopți
Întîiul dinte-nvlăstărit îl doare
E-ntîia sa mihnire pe pămînt
În scutece de șase lunișoare.

Crinul minuței drepte tremurînd
Adus cu multă trudă la bărbie
Vrea să-mi arate ca printr-un cuvînt
Unde-i necazul care îl sfîșie

Plîngi fiul meu plîngi cît vei putea
Plînsul e o sfîntă mîngiiere
Și roua-i plînsul viței încolțind
Și focu-i lacrimă de înviere

Frămînte-se trupșorul aluat
În covecioara miezului de noapte
Cînd va surîde soarele în zori
Să-l poți răni cu dinții de lapte

Leul

Nu rabdă leul umbra pe pămînt
Nici noaptea n-are asupra lui putere
Astfel că osemintele de leu
Se fac de-a dreptul fagure de miere

Pururi de soare leul prigonit
Doarme ușor ca stelele pe unde
Singele-ntrînsu-n aur prefăcut
Îngreuie pămîntul să-l scufunde

Nările lui un fel îmbobocit
De trandafir insuflețind o limbă
Se fericesc vietățile-n păduri
Cînd este dat în somn să le atingă

Nu lasă leul urmă pe pămînt
Decît în rana vîntului ce-o svîntă
Ca dincolo de toate cîte sînt
Să poată arde sufletul în luptă

E-un legămînt al focului cu noi
Prin veghea leului neostenită
Cît sîngera-va teama lui altoi
Să fie holda-n suliță primită.

Imnul lui Petru Rareș

Bună-i dreptatea pe pămînt și-adesea
E singurul leac potrivit să păstreze
Oștile-n stare de veghe în mătcile neamului.
Păstor peste zile-i eroul, și nopți, și umbletul său
Pare al mirelui uneori cînd văile-s gata
Sub steagul de nuntă aprins, ulcioarelor pline
Cu sonul izvorului blînd, flacăra vinului
Sacru în potir s-o rostească.

Căci dreptatea e jugul, pronaosul doar
Sălașul mormintelor nave ce-și singeră
Într-una catargul toiag în oglinzile stîncii
Dezrobite de luptă.
Vremea iubirii-i mai greu de purtat,
Cînd începe să scadă puterea cerești naturi,
Svîcnetul peștelui în șuvoi s-a răcit
Și din roua potecii prin codri străvechi
A rămas doar putința nerătăcirii,
Și albinele-n coșnițe s-au svîntat
De povara chemării. Pasărea-n cuib a ajuns,
Și cu greu vîntul în pene-i mai mișcă
Vre-un clipăt de ochi prin frunzișul întors.
Pietrele-n zid dalta dreptății le stringă pe rînd !
Dar făptura zidirii, fața luminii,
Pe care-nflori-va trandafirul cuvînt

E mai greu de ales și cules, firul ei preacurat,
De țesut, straiul sfînt, pentru norul pămînt
Spînzurat peste ape.
Petru Rareș dintre pescari luat
De cornul milei uns cu bucurie
Peste Moldova voievod curat
Cum e iubirea peste cununie

Boierii țării la Hîrlău trimeși
De hramul cărții sfinte la icoană
– Am auzit sămînța ta de domn
Foșnind stejarii țării sub coroană

De coșnițe Moldova s-a umplut
Lăuntric mierea curge peste țară
Și-am socotit că fagurii de-acum
Se cad strigați de vulturi în afară.

Culorile acestui vechi pămînt
N-au fost culese crude și sbicite
Și stau pustii pereții-n sihăstrii
Cu moaștele albind dezvăluite

Ne trebuie un ochi neprihănit
Să-l ungă mila rîvnelor spontane
Ca cerul să pogoare legămînt
Și să prefacă pietrele-n membrane.
Și astfel în Moldova a-nceput
Lăuntricul isvor de-nțelepciune
Să licăre veșmînt scinteietor
Cum umblă vîntul noaptea pe tăciune

Omul dintîi prigoanei hărăzit
Și soața sa ispitelor pustie
Ajung în straiele de împărați
Prin dogmele Moldovei de-omenie
Zugravii în chilii anahoreți
Ies în pridvorul imnelor vestite
Și umerele fericirii lor
Rămîn pe ziduri albe zugrăvite

Din creștet pîn la poală s-au gătit
Și Pruturi și Ceahlăurile toate
Cu-acel albastru de pe mări desprins
Cînd Petru pescuia singurătate
Gălbuie Probota printre salcîmi
Mîncată de furtuni și văduvie
Fiul întors prin aurul de mai
Deșteaptă instrumentele de bucurie

Spre miază-noapte și spre miază-zi
Și spre apus și răsărit de lună
Pămîntul navă-n vămi e-mpotmolit
De umbletul miresei sub cunună
Cea mai umilă umbră pe pămînt
A dat în floare și amirosire
Și subțioara crinului potir
Ațiță-n țărnă rana de pe mire.

Din orice zare te-ai apropia
În faptul zorilor de ctitorie
Un imn și-un chip îndeamnă fața ta
Din lacrima luminii să învie.
E sărbătoarea opta la cuvînt
În fiecare clipă zugrăvită
Lumina albă cade nesfîrșit
De șapte curcubeie-mpărtășită

Un drum îi este fiecărui dat
Să-l tăinuie în culme de pe vale.
Cel care-ntoarce ochiul îndărăpt,
Dintre lăcuste între osanale,
Cel ce se-apropie de nevăzut
În labirint întîi să se frămînte
Ca pulberea sub pasul profanînd
S-o lingă capul țapului fierbinte

Nu e iertat adîncul negrăit
Să-l unduie pe limbă orice gîză
Cum fulgerul în stîncă albăstrui
Nainte de-a fi candelă e mizgă.
Nu-i bună liniștea de sărbători
Sub geana pelerinului ajunsă
Nainte doaga verde în altoi
De-a fi de zeama trăznetelor mulsă

Prea tainic și fragil i-acest potir
Țesut din fericiri și umilință
Ca roșii fluturii de rînd
Să-și frîngă-ntrînsul zborul juruință.
Porți limpezi, gorunii stăpîni
Și munții-mpînși cu lacurile roată
Și-un deal domol îngenunchеat sub brazi
Și-un riu lovit de-o punte tremurată.

Și orice zare-aici ar defrișa
Poiană firii tale călătoare
Să poți în pace noaptea lăuda
Soboarele de jertfă din pridvoare.
Afară-i slava celor care sunt
De fața lumii doborîți de sine
Ci viermele adulmecă ușor
Argintul întrerupt în rădăcine.

Oameni tot vin cu sacii de nevoi
Pe-acest cîntar al soarelui apune
Un Voroneț tot pleacă dintre noi
Și unul sfînt se-ntoarce și rămîne.

Apostolind lăuntricul cuprins
Tot cară imne-afară din morminte,
Doar s-or smeri pădurile-ntr-o zi
Și-n loc de vînt foșni-vor prin cuvinte.

Fișe pentru memorie

1

Exact în urmă cu 30 de ani — în aprilie 1947 — Tribunalul Național Suprem pronunță, la Varșovia, sentința de condamnare la moarte a lui Rudolf Franz Ferdinand Höess, fost comandant al lagărului de la Oswiecim (Auschwitz).

— Cîți oameni au fost uciși la Oswiecim? — este întrebat, la un moment dat, în instanță, acuzatul.

— Două milioane și jumătate de oameni... La Auschwitz ne-am străduit să facem victimile să creadă că treceau printr-un proces de dezinfecție.

Auschwitz n-a fost decît unul din nenumăratele lagăre de exterminare, meticulos puse la punct de către fasciștii germani. Însuși Hans Frank (spînzurat mai devreme, în 16 octombrie 1946), fost **der deutsche König von Polen,** după ce vizionează, din boxa acuzaților, filmele-document (27 000 de metri de peliculă) ale fărădelegilor naziste, exclamă:

— Despre asta oamenii vor vorbi o mie de ani !

Au trecut doar trei decenii de la pedepsirea, binemeritată, a criminalilor de război. Mult? Puțin? Iată însă că, pe glob, mai apar destule indicii că fascismul, drapat în feluritele vesminte ale acestui „secol de nylon", îmbracă trupul inform al violenței și neomeniei.

2

Un funcționar pe nume Frederick Cowan (33 ani), concediat fiind de o întreprindere de mobile din New Rochelle (statul New York), năvălește în depozitul firmei unde „mîncase o pîine, și, cu cele 5 (cinci) revolvere pe care le are asupra sa, ucide la rînd patru colegi (toți negri), apoi un polițist (este asediat cîteva ore), rănește alți cinci colegi... După care își proptește un revolver la tîmplă și își zboară prea tenebroșii creieri. Un „amănunt": acasă la el sînt descoperite căști, însigne, un steag hitlerist cu zvastică, portretele lui Hitler și Himmler, cărți naziste. Mărturiile culese scot la lumină că: era poreclit „Fritz" de către colegi; nu o dată declarase în public că regretă faptul de a se fi născut prea tîrziu și nu în urmă cu cîteva decenii, ca să se poată înrola în S.S.; era membru al grupării „National States Right Party", cu sediul în statul Georgia, editoarea unui lunar „Fulgerul", adică întocmai simbolul organizației „Hitlerjugend".

Să fie doar o „coincidență" actul demențial și apartenența politică a lui Frederick Cowan zis „Fritz"? Sau — realmente — pentru un individ dereglat, nici o ideologie din lume nu poate fi mai potrivită, drept trambulină a agresivității sale, decît ideologia fascistă? Concluzie evidentă: fără doar și poate un nebun este... un nebun, dar cîți asemenea nebuni veritabili n-au marcat, cînd și cînd, istoria omenirii, pentru a ne îngădui să uităm? **F. C.** zis Fritz regreta că nu s-a născut mai devreme, ca să fi ucis — organizat — în cadrele S.S.-ului. S-ar putea însă spune că el nu s-a născut prea tîrziu, ci a murit prea tîrziu...

3

— Dimineața avea loc un antrenament militar: alergări, exerciții de tir cu arme de foc și arcul. Programul mai cuprindea partide de box și de karate. Trebuia să știi să te bați. După-amiază aveam conferințe pe teme ca „Rasismul biologic", „Selecția", etc. La dineu, stagiarii erau îmbrăcați în uniformă, iar organizatorii cursului în smoking. În piept, pe uniforme, efigia lui Thor — zeul viking al tunetului și fulgerului (același fulger al „Hitlerjugendului"?).

Această mărturisire îi aparține unui elev de 17 ani din Nisa, Jean-Claude... (reprodusă de **„L'Express"** în cadrul unui amplu reportaj despre „Internaționala neagră") — organizație fascistă, ultrareacționară, din unele țări occidentale, cu vaste legături în lumea interlopă, implicată în spargeri de bănci, atacuri armate, etc.) Locul acțiunii descrise de Jean-Claude...: o vilă spațioasă din Roquefavour (în vecinătatea localității Aix-en-Provence), cu 37 de camere, trei săli de conferințe. Costul „cursului de pregătire": nimic! Doar supunere și străduință... Data acțiunii: sfîrșitul anului 1976 (nu se precizează dacă, la 16 octombrie, au comemorat „amintirea" celor spînzurați, cu trei decenii în urmă, la Nürnberg). Jean-Claude... are doar 17 ani, nu 33, ca decedatul Frederick Cowan zis „Fritz". Ce perspectivă își clădește — și i se clădește — pe temelia calificării dobîndite la Roquefavour? Cînd visează el și profesorii săi să pornească la fapte? Despre ce bancă jefuită, răpire sau personalitate politică mișelește asasinată, ne va fi dat să citim, cîndva, în coloanele presei occidentale, cu numele lui **Jean-Claude...** (de astă dată și cu cel de familie)? Sau declarația făcută ziaristului de la **„L'Express"** să echivaleze cu o spovedanie care iartă de păcate și te împinge pe un drum drept, curat? Fără a-l cunoaște (nici măcar dintr-o fotografie cu bandă neagră pe ochi) pe Jean-Claude... — bine-ar fi pentru el, pentru părinții lui, pentru cei care-i sînt apropiați, să fi înțeles, în ceasul al 12-lea, că fulgerul lui Thor se preschimbă lesne în bumerang, izbindu-i, distrugător, pe cei care-l mînuiesc. Oare junele din Nisa să fi tras la fit la ora de istorie contemporană, în care s-a vorbit despre Ziua Victoriei împotriva fascismului — 9 mai 1945? Dacă dumnealui s-a născut abia peste un deceniu și jumătate, nu-i vina nimănui: să deschidă manualul!

4

● Haosul este pentru noi situația care ne stă cel mai mult la inimă (**Giorgio Almirante** — liderul neofasciștilor italieni);

● Toți negrii trebuie strînși la New York și apoi expediați în Africa (**J. B. Stoner** — președintele lui „National States Right Party" — din care făcea parte și Frederick Cowan);

● Numai cei mai puternici vor triumfa...! (citat din Adolf Hitler) Arborați zvastica! Uniți-vă împotriva inamicului comun: comunismul, evreii, toți cei de rasă amestecată! (text tipărit pe invitațiile la „seara bavareză" organizată la San Francisco — 1976 — de către Partidul național-socialist alb).

Astfel de cuvinte — și multe altele asemănătoare — mai văd lumina tiparului sau sînt rostite public în deceniul al 8-lea, secolul XX, în diferite puncte ale Terrei. Doar treizeci de ani au trecut de cînd Hans Frank, puțin înainte de sentința capitală, rostește:

— Despre asta oamenii vor vorbi o mie de de ani!

Vor vorbi oamenii, indiscutabil, o mie de ani, condamnînd ororile fascismului, dar de acționat împotriva oricărui simpton de neofascism se cuvine a acționa ASTĂZI. Și permanent.

Mihai Stoian

mapamond

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
18
(783)
Sîmbătă
30 aprilie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

„Tovarășul Nicolae Ceaușescu și tineretul"

(Tapiserie de Cornelia Drăgușin-Ionescu din Expoziția de sculptură, grafică, și arte decorative, deschisă la Sala Dalles. Reproducem în paginile 3, 4, 6 și 7 lucrări din expoziție)

Telegrama Adunării generale a Asociației Scriitorilor din București adresată Comitetului Central al Partidului Comunist Român TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

NOI, SCRIITORII întruniți în Adunarea generală a Asociației din București, manifestîndu-ne adeziunea deplină la munca și năzuințele întregului nostru popor, ne îndreptăm gîndurile și sentimentele cele mai alese spre dumneavoastră, conducătorul iubit al Partidului și Statului nostru, în semn de recunoștință pentru toată strădania pe care o depuneți în scopul propășirii României socialiste, al înfloririi ei materiale și spirituale.

Prețuirea de care se bucură literatura și munca scriitorilor în patria noastră, rolul acordat creației literare în modelarea conștiințelor, în formarea trăsăturilor minunate ale omului nou, constructor al socialismului și comunismului, dragostea pe care dumneavoastră personal ați arătat-o oamenilor de litere în toate împrejurările, au constituit și constituie un neprețuit suport al muncii noastre. De aceea, călăuziți de o înaltă credință în valorile umane, valori pe care numai o societate ca a noastră, fără exploatare și umilire le poate afirma, și în înfrățire cu scriitorii din toată țara, fără deosebire de naționalitate, ne simțim solidari în activitatea noastră cu efortul unanim al oamenilor muncii, la edificarea unei vieți a dreptății și echității, la ridicarea României în rîndul țărilor avansate ale lumii.

Sîntem fiii acestui pămînt și ai acestui neam, ale cărui însușiri s-au arătat în pragurile grele ale istoriei. Moștenim un tezaur spiritual de o neasemuită bogăție și frumusețe. Am crescut și trăim în iubirea de țară, în cinstea și omenia părinților noștri. Libertatea și nobila menire a scrisului nostru aici le cunoaștem, le trăim și le mărturisim, prin cărțile noastre, prin toate faptele noastre cetățenești. Aici ne gîndim la tot ce mai avem de făcut pentru ca nimic din adevărul și frumusețea cuvîntului să nu se iroseaască. Slujim în felul acesta, nobile idealuri revoluționare, cinstim Independența patriei, evocăm istoria ei zbuciumată, trăim cu toată ființa noastră anii de măreție, de sacrificiu și de dăruire ai socialismului.

În toate acestea vedem îndeplinirea, și prin munca noastră, a Programului de dezvoltare multilaterală a societății în care trăim, înscrierea creației literare în orizonturile culturii deschise de Congresul al XI-lea al Partidului și de Congresul Educației Politice și al Culturii Socialiste, și ne simțim datori să sporim valorile de cultură ale poporului nostru, să creăm o literatură pe măsura vieții ce o generează, să adăugăm cărților mari create de remarcabile personalități ale literaturii noastre contemporane, alte și alte pagini, prin slujirea adevărului și a luptei împotriva a tot ce mai împiedică sensul major al creației în toate tărîmurile vieții. Dorim și ne stă în putință să promovăm literatura valoroasă, autentică, angajată în afirmarea ideilor umanismului revoluționar, literatura spiritului activ, a participării la lucrarea istoriei, într-un climat al solidarității scriitoricești, dar și al spiritului critic, al înfrățirii dintre generații, dar și al înțelegerii structurilor fiecăreia, în egală prețuire a condițiilor creației. Dorim și ne stă în putință să cuprindem în cărțile de proză și în piesele de teatru, straturile adînci ale vieții, cu tot ceea ce adevărul existenței arată în chipuri nelimitate. Eroismul oamenilor muncii, dovedit și în ceasuri de durere și de măreție, ca în această primăvară, tot ceea ce noile relații sociale au adăugat și adaugă fără oprire în infinitul tărîm al conștiinței, așteaptă munca neobosită a condeielor noastre. Poeziei nu-i sînt oprite zările sufletului, nici ale gîndirii, nici armonia inepuizabilă a cuvîntului, nici virtuțile sentimentelor patriotice care o înscriu în marea Cîntare a țării. Criticii literare îi rămîne pe mai departe îndatorirea cercetării valorilor, a îndreptării cititorilor spre înțelegerea cărților, fără părtinire, călăuzită de riguroase principii, în sensul edificării culturii. Stă în putința noastră să ducem mai departe sarcina nobilă a muncii literare, să ne gîndim în permanență la rostul cărților, la generațiile tinere care se formează și în lumina cuvîntului nostru.

În aceste ceasuri ale colocviilor noastre, cu gîndul la marile îndatoriri ce ne revin, vă adresăm dumneavoastră, iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU, și prin dumneavoastră, Partidului Comunist Român, cuvintele de profundă mulțumire pentru grija pe care o arătați față de tot ce se realizează în țara noastră, spre libertatea, bunăstarea și fericirea oamenilor.

Eugen Jebeleanu *Arena*

Fără odihnă

Ești dusă, însă nu voiu spune,
orice ar fi să fie,
„Doamne, odihnește-o !"
Niciodată.

Să nu-ți fie odihna ușoară,
să nu te odihnești, să fii
mereu în așteptare,
să nu stai nemișcată,
să nu te odihnești,
iubita mea să nu te odihnești,
să fii mereu în așteptare
și blestemat fie cel care va spune
„Odihnească-se în pace !"
pentru că el este cel ce urmărește
să ne despartă pentru totdeauna.
Nu odihna, ci nerăbdarea
să te străbată ca o stea
cu mii de colți
și să nu-ți dea odihna nici o clipă,
până voiu veni și eu...

1 MAI zi de luptă, zi de sărbătoare

1 Mai. O zi care nu mai este de mult doar ziua de început a celei mai fecunde luni de primăvară, cînd pămîntul se împodobește cu roadele sale în deplina armonie a culorilor și luminilor ființei viitoare. O zi simbolică, prima pagină scrisă în memoria de granit a lumii cu literele muncii și ale jertfei de cei care, prin lupta lor necurmată împotriva silniciei și împilării, a oricărei asupriri a omului de către om, au creat adevărata istorie a lumii de astăzi. Ziua de 1 Mai sărbătorește astfel dobîndirea conștiinței de sine a celor care, solidari prin idealuri și înalte aspirații de progres și bunăstare, au schimbat înfățișarea veche a lumii, înfrumusețînd-o.

Lupta îndelungată a proletariatului, purtătorul idealurilor revoluționare ale maselor populare, exponentul aspirațiilor vitale ale întregului popor muncitor spre dezvoltarea patriei pe calea progresului, spre o viață liberă și demnă a avut în ziua de 1 Mai unul dintre reperele sale cele mai importante de sărbătorire a victoriilor prezente și viitoare, de subliniere apăsată a justeții cauzei sale de neînfrînt. Nici o istorie a niciunei țări nu poate fi scrisă în afara acestei zile care prin semnificațiile ei constituie una din pietrele de hotar care despart cele două lumi, lumea capitalului de lumea muncii, lumea exploatării și a sclaviei de lumea frăției și libertății, lumea trecutului de lumea viitorului socialist al omenirii. Între atitea și atitea serbări de încoronare, onomastici regale, baluri și soarele primele zile de 1 Mai în care oamenii muncii s-au sărbătorit pe ei înșiși, lipsite de fastul prețios și luciul artificial al acestor zile de „evenimente mondene", au apărut cu atît mai mult, în simplitatea lor aspră și austeră, ca adevăratele evenimente ce prefigureau uriașele transformări sociale de mai tîrziu. O mînă de trîntori bogați, care acaparaseră toată bogăția socială adunînd munți de aur păziți de guverne și armate slugarnice, au aflat într-o primă zi de mai că milioanele de oameni ai muncii siliți să le cerșească zilnic o bucată din piinea ai căror făuritori adevărați ei erau, le-au declarat un război neîndouplecat, unindu-se pentru a-și apăra dreptul lor firesc, chiar și cu teribilul preț al sîngelui, la o viață mai bună și la adevărata libertate. Odată cu primul 1 Mai muncitoresc se afirma cu putere visul unei noi lumi, o lume în care să nu mai fie bogați și săraci, iar roadele muncii să revină celor ce muncesc, adevăraților stăpîni ai lor. Sau, cum scria C. Dobrogeanu-Gherea în 1907 : „Acolo unde strigătul strident al sirenei cheamă mulțimea muncitoare la muncă, acolo unde masele muncitoare în mine răscolesc măruntaiele pămîntului, unde ciocane uriașe spulberă blocuri de otel, unde pădurea de coșuri înălțată spre cer anunță izbînda și victoria muncii omenești asupra naturii..., acolo unde fierbe și spumegă lupta uriașă dintre muncă și capital, din care trebuie să nască o lume nouă..., acolo naște viitorul".

Cuvinte profetice, justificate deplin de întreaga mișcare revoluționară din țara noastră aflată într-o strînsă legătură cu mișcarea revoluționară internațională care au creat premizele răsturnării regimului burghezo-moșieresc și a făuririi societății noi, socialiste în România. Lupta nu a fost ușoară, împotriva clasei muncitoare din România, exponent a aspirațiilor întregului popor muncitor și a partidului comunist român, forța sa conducătoare, ridicîndu-se cele mai absurde și retrograde forțe ale claselor conducătoare. Manifestațiile de 1 Mai, la început pașnice și exprimînd doar voința oamenilor muncii de recunoaștere obiectivă a dreptului lor de participare la viața politică a țării, au căpătat noi trăsături, revoluționare, de revendicare a priorității oamenilor muncii într-o societate care, prin natura sa, îi ignora voit și nedrept. Începînd cu partidul clasei muncitoare, creat în 1893, și culminînd în 1921 cu transformarea sa în Partidul Comunist Român, mișcarea muncitorească a făcut pași importanți pe linia întăririi organizațiilor politice și profesionale, clarificării ideologice și programatice, precizării unor puncte de vedere proprii față de evoluția economică, socială și politică a țării, intensificării legăturilor cu mișcarea muncitorească internațională. Ziua de 1 Mai, prin numărul tot mai mare al demonstranților și prin țelurile acestora, a devenit astfel, între cele două războaie mondiale, o zi de luptă solidară a tuturor oamenilor muncii împotriva celor care, indiferent unde se aflau, îi exploatau fără milă și rușine, culminînd în România cu marea manifestație antifascistă de la 1 Mai 1939, — în organizarea căreia un rol de frunte a revenit tînărului comunist Nicolae Ceaușescu — cînd mii și mii de muncitori au cerut într-un singur glas zdrobirea celui mai crunt și singeros dușman, apărut din tenebrele întunecate ale unei reacțiuni criminale, ce avea să facă atîta și atîta rău întregii omeniri.

„Eroica luptă dusă în acei ani, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, **de partidul comunist în fruntea clasei muncitoare și a unor largi forțe progresiste, sub steagul democrației și independenței țării, atitudinea lucidă a unor grupări politice ale claselor dominante au stăvilit pentru un timp ascensiunea spre putere a organizațiilor fasciste și înrobirea țării Germaniei naziste".** Manifestînd cu o neînchipuită vigoare și cu prețul a numeroase riscuri, clasa muncitoare a făcut din ziua de 1 Mai o expresie a forței sale politice care o îndreptățea, prin locul său în societate, în lume, să preia singură cîrma țării din mîinile burghezo-moșierimii.

Această clipă nu a întîrziat și s-a desfășurat odată cu eliberarea României de sub dominația fascistă — iar primul 1 Mai ce a urmat a fost pentru prima oară nu numai o sărbătoare a încrederii în viitorul său, ci și consfințirea victoriei proletare.

Începea atunci o nouă viață care avea să se desăvîrșească în aceste zile ale României socialiste de astăzi, cînd această mare sărbătoare este întîmpinată cu bucuria încrederii în făurirea orînduirii socialiste și comuniste de către întregul nostru popor, condus de Partidul Comunist Român în frunte cu secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Astăzi, la această mare sărbătoare a noastră ne alăturăm și noi, tinerii scriitori, convinși fiind că prin tot ceea ce am făcut, facem sau urmează să facem ne îndeplinim o adevărată și scumpă datorie față de destinele patriei noastre libere și independente, față de poporul nostru, față de noi înșine.

Luceafărul

În paginile 4–5
Întîlnirile Luceafărului
„LA GRIVIȚA ROȘIE, ÎNTR-O PRESTIGIOASĂ CITADELĂ MUNCITOREASCĂ"
● Reportaje de Nicolae Mateescu ● Vasile Versavia ● Cornelia Djigola ● Liliana Ursu ● Iulian Neacșu
● Versuri de George Chirilă și ● Dan Verona

ÎN PREGĂTIREA CONFERINȚEI NAȚIONALE A SCRIITORILOR

Actualitatea criticii literare

Am ținut Adunarea generală a Asociației scriitorilor din București, și adunările acesteia pe secții. Am încheiat o perioadă, am început o alta. Ași încerca de aceea să schițez momentul criticii și istoriei noastre literare, potrivit cu măsura conținută în cuvintele pe care le-a rostit tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul la cel de-al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român : **„Avem o critică în general bună. Dar putem face și mai mult în acest domeniu".**

Într-adevăr, critica s-a dovedit a fi în ultimii ani, alături de poezie și de proză, un domeniu al literaturii noastre cu certe împliniri. Chiar dacă nu toate formele ei ne satisfac în mod egal, și chiar dacă unele manifestări ale ei individuale ne nemulțumesc — consider că în ansamblul lor criticii s-au maturizat decisiv, s-au impus prin realizări bune sau chiar de excepție. A impulsionat aceste creșteri și modelul marilor noștri critici din a doua jumătate a secolului trecut și din perioada interbelică —, creatori de talia celor mai de seamă poeți, prozatori sau dramaturgi din aceleași pe-

Ion Ianoși

Continuare în pag. a 7-a

Luciditate și dăruire

Îmi place, vă mărturisesc, ambianța caselor memoriale, locul unde au creat marii scriitori înaintași. Cel mai adesea, aceste spații de vis și veghe sînt niște încăperi modeste, primitoare, lăsînd o impresie deosebită, prin relativa lor simplitate, prin atmosfera de curățenie sufletească. Aerul particular nu-l creează un nu știu ce baroc al elementelor eterogene, sau ideea de spațiu autonom, de „hortus conclusus", ci, dimpotrivă, bunăvoința cu care-și întîmpină aceste case ale spiritului vizitatorii. Dar emoția noastră reculeasă nu rezidă nici în mirosul lemnăriei vechi, a mobilierului bine întreținut, nici, poate, în edițiile înșirate cronologic, ci în fața manuscriselor scriitorului respectiv. Ce încîntă fericită de semne, de corecturi și îndreptări, reveniri și ocoluri în foile lor. Înaintezi cu bucurie într-un hățiș de propoziții, descifrînd scrisul celui care nu mai este, ordonat și mărunt, sau apăsat și decis, imprevizibil sau calm, ascuțit sau rotund. Un drum anevoios, o potecă spre clarificare și desăvîrșire. Ai sentimentul că te afli la izvoare, aici, nu în sensul

Adrian Popescu

Continuare în pag. a 6-a

Varia

Literatura română și spiritul sud-est european

Mulți critici și istorici literari s-au referit în legătură cu unii scriitori români la un aspect particular al operei lor pe care l-au denumit balcanism. Nu toată lumea a fost sau este de acord cu acest termen și chiar exegetul lui cel mai recent Mircea Muthu, îl înlocuiește în titlul studiului pe care i-l consacră cu conceptul folosit întîia oară de D. Caracostea „spiritul sud-est european". Dacă noțiunea de balcanism e prea restrînsă și după opinia noastră în chip abuziv extinsă asupra literaturii române, România fiind situată la granița de nord a Peninsulei Balcanice, noțiunea de spirit sud-est european

Al. Piru

Continuare în pag. a 6-a

Omul — orchestră

Copac ce umblă pe trotuar el ține
Coșuri de greeri, țitere divine.

Pe-o creangă poartă parcă o celestă.
Un corn englez îi spînzură de vestă.

Pe unde merg el îmi aține drumul
Omul ce duce muzici cu duiumul.

Lunec pe-o scară, cad trăznit pe-o parte
El mă ridică blind de lîngă moarte

Cînd noaptea lașă vrea să mă sugrume
Greeri nebuni revarsă peste lume.

Vasile Nicolescu

Februarie 1977, Londra

„Sfaturi pe întunerec"

Teribile aceste **Sfaturi pe întunerec** întrucît cuprind opinii din acelea a caror rostire a trebuit să fie plătită de istoric cu martiriul. Faptul dovedește cît de mult gîndirea lui N. Iorga, — și îndeosebi în acest ultim deceniu de existență a sa, cînd au fost concepute **Sfaturile** — a fost atingătoare cu centrii de acută sensibilitate a realităților politice contemporane lui. Nu altceva spune G. Călinescu afirmînd că savantul era o ființă care „avea însușirea de a simți ca toți cetățenii buni ai acestei țări în linie istorică și geografică. Inima lui indica, sonoră ca un ceas de catedrală, bătăile secrete ale inimilor noastre ale tuturor". Ce poate însemna politica dacă nu puterea de a te solidariza cu ai tăi, capacitatea rară de a sonoriza bătăile inimilor, celor mulți și drepți, intuind marile direcții ale istoriei poporului tău, deopotrivă, în trecut și în viitor. Prin biciuitoarele lui fraze, prelungite în reverberații și în imprevizibile ecouri, N. Iorga a atins tocmai centrii acutelor suferinți din situația politică a timpului său, a avut inteligența scrutătoare de a-și adecva deplin gîndirea la starea reală a celor ce se petreceau în jur.

În măsura în care N. Iorga prin cuvintele sale se adresează nu memoriei înregistratoare de adevăruri provizorii, nici deprinderilor necesar productive și nici patosului activizator, ci mai înainte de orice conștiinței, puterii omului de a judeca sub dreapta cumpănă a eticii —, el se dovedește un gînditor politic situat la altitudine pe sacra linie ce venind de la Bălcescu trece prin opera politică a lui Eminescu pentru a-și afla în istoric un devotat slujitor de o viață.

Descifrînd aceste **Sfaturi pe întunerec**, verificăm o dată în plus cum față de acel **amor vacui**, adevărat pesimism funciar care era atribuit — ca definitoriu — spiritualității românești, putem constata la personalitățile exponențiale ale neamului un „optimism moral" — după fericita expresie a lui N. Iorga. Așa, pentru a pomeni numai cîteva dintre exemplele mai paradoxale, pesimismul romantic al lui Eminescu, scepticismul morganatic de la baza personalității lui Maiorescu, sau stoicismul întunecat și radical ce-l caracterizează pe Pârvan, toate aceste atitudini teoretice se complinesc fericit pe planul practicii imediate printr-un activism tumultuos desfășurat cu o pătrunzătoare știință a adecvării la împrejurările naționale, cadre ale unui misionarism politic pe care acestia, dar nu numai ei, l-au ilustrat cu strălucire și devotament. Cît

Ion Popuc

Continuare în pag. a 7-a

● IN ACEST NUMĂR : ● Proză de Constantin Stoiciu ● Cronica literară de M. Ungheanu ● Fragmente critice de Eugen Simion ● Rememberber de A.E. Baconsky ● Confruntări de Romul Munteanu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Revista străină ● Cultura românească în lume ●

cronica literară

AL. CĂLINESCU:
„Caragiale sau vîrsta modernă a literaturii"

VALENTIN TAȘCU:
„Incidențe"

al. Călinescu n-are superstiția „interpretărilor de excepție" care singure ar valida după unii, actul critic și pe autorul lui. În **Caragiale sau vîrsta modernă a literaturii,** Al. Călinescu ne propune citeva „direcții posibile" ale lecturii operei lui Caragiale, cu alte cuvinte o întoarcere la text, singurul în măsură să vorbească convingător despre originalitatea scriitorului. Cartea însumează citeva fine observații de natură să precizeze fizionomia operei lui Caragiale relevîndu-i mai ales sigiliul estetic particular. Întoarcerea la text probează în cartea lui Al. Călinescu că în bună măsură proza lui Caragiale exploatează formele „minore", „joase" ale literaturii dîndu-le o reală vitalitate artistică. Ca și Cehov, Caragiale scrie cea mai mare parte a prozei lui pentru gazetele umoristice în formele cerute de această colaborare. Desigur, nu simplul transport de mijloace minore a dat rezultatele artistice cunoscute. Caragiale era un dușman constant al cliseelor literare de tot felul și proza lui se constituie ca un act de denunțare a formelor literare parazitare. Instalat în speciile minore ale gazetăriei el le divulgă mecanismul. Făcînd reportaj el îi ridiculizează ticurile. Scriind nuvelă el caută să se delimiteze de locurile comune ale nuvelisticii din epocă. Stabilind aceste caracteristici, argumentîndu-le cu citate care fac afirmațiile criticului indiscutabile operația este încă incompletă. Intenția lui Al. Călinescu e de a-l situa pe Caragiale în epocă, alături de marii reprezentanți ai procesului literar amintit, de a face din el un mare contemporan al lor, cu alte cuvinte un sincronizat la marele curent de înnoire a literaturii secolului trecut. Companionii lui Caragiale în această campanie de radicalizare a expresiei literare sînt Cehov, Twain, Jarry, Allais. Pe teren românesc, fără impuls exterior Caragiale procedează la promovarea formelor literare amintite dizolvînd totodată clișeistica producției epocii. Altă intenție e de a evidenția modernitatea gîndirii artistice a lui Caragiale care, ne spune autorul, „este primul scriitor român care lărgește considerabil, într-un spirit nu se poate mai modern, sfera conceptului de artă".

Impresionează în lucrarea lui Al. Călinescu mulțimea textelor convocate să-i susțină afirmațiile. Ele subliniază preocuparea de artă în înțeles modern a scriitorului, subtilitatea gîndirii lui artistice. Din acest punct de vedere Al. Călinescu pune în valoare o geografie mai puțin cunoscută a operei lui Caragiale.

Constanta definitorie a lui Caragiale din punctul de vedere al cărții lui Al. Călinescu este modul parodic. Cele citeva parodii ale scriitorului au fost remarcate de istorici literari, introduse în antologii, menționate critic fără a li se acorda importanța pe care o merită în ansamblul întregii opere. Cele mai interesante sînt, după cum o afirmă și Al. Călinescu, cele inspirate de evoluția prozei. Ironia, sarcasmul chiar al autorului **Scrisorii pierdute** sînt puse aici în slujba unor „denudări" literare care dovedesc o conștiință literară excepțională. Autorul cărții categorisește parodiile lui Caragiale, fie ele declarate sau nu, drept „exerciții de stil" formulă potrivită pentru un scriitor care se poate familiariza cu orice tipar literar reproducîndu-l întocmai dar cu o detașare lucidă care anulează modelului laturile inerte. Exercițiile de stil ilustrează modernitatea gîndirii artistice a scriitorului care pe această cale investighează posibilitățile limbajului și ale literaturii verificîndu-le traînicia. **Smărăndița,** „romanul modern" scris de Caragiale pentru a ridiculiza noul curent literar ce se ivea la orizont, semănătorismul, e o capodoperă a speciei și este grăitor pentru luciditatea cu care scriitorul privea evoluția literaturii române, primejdia închiderii ei în tipare golite de orice miez real. Interesantă este și apropierea pe care Al. Călinescu o face între Caragiale și Flaubert. Dicționarului de idei primite, al ultimului, el îi adaugă altul extras din textele lui Caragiale în care criticul găsește intenție și corozivitate.

Direcțiile lecturii propuse de Al. Călinescu îl așează pe Caragiale într-o rețea de referințe explicite cu ajutorul cărora opera marelui scriitor român poate fi străbătută într-un chip mai profitabil decît pînă acum. Elocvență pentru profitul intelectual și estetic al analizei pe text cartea lui Al. Călinescu divulgă însă și insuficiențele posibile ale metodei. Observațiile extrase din analiza la text sînt dispuse toate la același nivel. Materia nu suferă o prelucrare ulterioară, nu este cu alte cuvinte ierarhizată, organizată. Capitolele curg paralele, unul lîngă altul, fără a se întîlni, deși punctele de contact există peste tot. Din această pricină prețioasele „lecturi" ale lui Al. Călinescu nu sînt atît o interpretare a operei lui Caragiale cît mai ales o direcție de interpretare.

Incidențe, volumul de debut al lui Valentin Tașcu, ne înfățișează un critic tentat în permanență să evadeze dincolo de marginile temei pe care și-a impus-o. O parte a articolelor și studiilor pe care le cuprinde cartea contrazic această afirmație. Capitolul intitulat **Tehnica versului** cuprinde studii foarte aplicate de istoria și tehnica versului românesc în care autorul înaintează meticulos către finalul demonstrației circumscriindu-se precis temei. Să nu ne lăsăm înșelați de aparențe. Aceste articole par a fi acte de recluziune voită menite să reprime plăcerea autorului de a vagabonda cu informație și inteligență prin spațiile literare cele mai diverse. Evident Valentin Tașcu este interesat de tehnica versului și competența lui nu poate fi pusă la îndoială, articolul despre analizele versificației eminesciene întreprinsă de Ibrăileanu dezvăluind un pasionat al problemei, dar ceea ce animă cu adevărat scrisul lui Valentin Tașcu e o tensiune a demonstrației îndrăznețe vizibilă mai peste tot în **Incidențe.** Ochiul criticului e al unui constructor și articolele lui, polemice în aparență, sînt mai ales fragmente de construcții, exerciții în vederea unei construcții viitoare. Insatisfacția de a constata că lui Ioan Alexandru i se aduce invinuirea de a fi devenit „impersonal" nu duce la un război cu autorii reproșului ci la o demonstrație care caută să evidențieze nu ruptura în cadrul poeziei lui Ioan Alexandru ci, dimpotrivă, continuitatea și unitatea, în ultimă instanță caracterul mai personal al ultimei perioade față de cel mai puțin personal al celor anterioare. Valentin Tașcu nu face polemică de cuvinte, nu are în vedere persoane, ci idei. Din această pricină pare să ignore uneori valoarea propriu-zisă a literaturii pe care o discută dacă aceasta îi prilejuiește o plenară demonstrație în direcția dorită. Expresiv este micul studiu **De la CICLUL MORȚII la TRANSCENDENTALIA** în care criticul ține să demonstreze eminența versurilor lui Camil Petrescu și superioritatea de concepție a acestuia ca poet. Valentin Tașcu pleacă de la constatarea că poezia lui Camil Petrescu s-a impus printr-un coviršitor realism obiectual în plină epocă suprarealistă. Cum a fost posibilă validarea acestei poezii singulare, se întreabă criticul? Suspectat de frondă față de simbolism scriitorul se explică delimitîndu-se. Criticul ne aruncă însă în direcție contrară definind poezia lui Camil Petrescu drept simbolistă în sensul instrumentalismului macedonskian. După ce ne-a condus aici criticul produce argumentele după care poezia lui Camil Petrescu e înrudită totuși cu suprarealismul. Inrudirea, fiziologică, cum zice autorul, ar fi aceea care l-a îndemnat pe E. Lovinescu și pe alții să acorde drept de cetate unei poezii de o factură atît de singularizată. Aparentul ei ermetism a contribuit și el la acceptarea ei. Dar acest ermetism este altceva decît ermetismul suprarealiștilor, ne spune criticul, conditionat, el, ermetismul, de o concepție despre poezie complet opusă suprarealismului. Criticul este mereu aplicat, observațiile sînt fine, prețioarele demne de atenție. Obiectul nu e atît literatura în discuție ci mecanismul secret al istoriei literare care consacră pe căi tîrzii descifrate o poezie pe care mecanic gîndind credeam că ar fi trebuit s-o respingă. Tema e mai curînd de sociologia literaturii pentru care Valentin Tașcu vădește înclinație și cu alte prilejuri. Scriind despre psalmii lui Dosoftei, el notează următoarele: „În realitate versurile în manieră populară sînt scrise din pură inspirație, intuitiv, auditiv, fără grijă pentru teoria versului gata constituită în manifestarea limbii, pe cînd versurile scrise în maniera greoaie a poeziei aritmice sînt rezultatul unei atente elaborări". **(Sistemul de poezie Costin-Dosoftei).** Disocierea interesantă înscrie problema în sfera sociologiei culturii și literaturii, mai precis a influențelor. Dincolo de toate acestea ținem să subliniem plăcerea disocierilor și a demonstrației, vocația constructivă a autorului.

Că autorul **Incidențelor** nu-și poate reprima cu adevărat pornirea de a evada din cadrele strîmte pentru el ale temelor pe care le abordează ne-o arată și articolul despre proza lui Eugen Barbu. Valentin Tașcu visează aici pur și simplu în marginea textului închipuind o altă cronologie a romanelor decît cea reală, și propunînd o viziune totalizatoare a operei pe baza unor afirmații, confesiuni scriitoricești din jurnalul autorului **Groții.** El închipuie pentru Eugen Barbu o traiectorie scriitoricească pornind de la titlurile anunțate în **Jurnal,** așa cum G. Călinescu promitea să scrie o literatură plecînd numai de la titlurile unor opere. Încercînd să împace actualele contrarii ale activității lui critice Valentin Tașcu militează pentru o critică totală a cărei accepție personală ne-o înfățișează **argumentul** cărții. Efortul teoretic este învins de această izbucnire temperamentală: „Prefer de o mie de ori eroarea îndrăzneață, decît probitatea afișată sub masca eruditiei". Ceea ce nu înseamnă că Valentin Tașcu nu e un critic prob și că disprețuiește erudiția. **Incidențele** lui constituie o incitantă promisiune critică.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

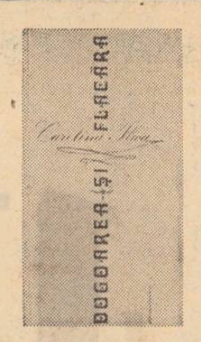

Imagism poetic

Prin virulența imagistică, franchețea discursului liric, acuitatea senzorială specifice feminină, primul volum al Carolinei Ilica, **Neimblînzită ca o stea lactee,** propunea o poetă cu frumoase perspective, pentru care premiul de debut al **Editurii Eminescu** pe anul 1973 constituia prima treaptă a afirmării. Acelei cărți i-a urmat un album lirico-plastic, **o mapă de poezii** ilustrate, publicată într-o tipografie obișnuită să dea pe piață mai multe albume de artă, decît cărți de poezii. Apariția mapei a scăpat atenției comentatorilor de poezie; unora pentru că tirajul a fost unul confidențial, altora poate pentru că era greu de stabilit dacă poeziile ilustrau desenele ori acestea din urmă comentau textele. Așadar, putem considera **Dogoarea și flacăra** * drept cel de-al doilea volum al Carolinei Ilica, carte așteptată cu interes, atît de cititori cît și de cei care se încumetaseră să pronostichеze evoluția tinerei și talentatei poete. În ceea ce ne privește, în recenzia la primul volum, afirmam în finalul comentariului că nu așteptăm numai cu motivată curiozitate următoarele cărți ale Carolinei Ilica, ci și cu teamă. Asta pentru că, deși recunoscusem poetei calitățile subliniate mai de toți comentatorii, ne manifestasem și reticența față de poeții preocupați prea puțin de idei, mizînd exclusiv pe o poezie frustă, a simțurilor la pîndă. Ca și în cazul altei poete de talent, am numit-o pe Mara Nicoară, ne gîndeam la dreptele spuse ale lui Călinescu după care o reacție prea senzorială are darul să vicieze citeodată simbolul.

O spunem de la bun început, **Dogoarea și flacăra** ni se pare a urma cu prea mare fidelitate diagrama lirică din **Neimblînzită ca o stea lactee,** poeta nereușind să pună în cel de-al doilea volum al său dramul de viață proprie care să-l constituie într-o carte de sine stătătoare; regimul de vasalitate față de volumul de debut este evident. Ne gîndim la substanța lirică și la modelul ei propriu de-a transfigura, de-a se constitui în nuclee cu adevărat viabile artistic, fiindcă în privința datelor formale, de exterior, noutățile sînt vizibile, dar ele ne interesează mai puțin. Deci, aceeași poezie a simțurilor mereu la pîndă („O, cinci ursoaice, simțurile toate. / Cu nările aprinse, îmbuibate. // Mereu la pîndă!") în care și gîndul capătă consistența plasmatică a sîngelui... „Gîndul e o dîră / De sînge cald: îl sorb și îl respir".

În această poezie a „sîngelui cu pofte de-mpărat", freneziei erotice nu i se poate opune nimic. Orgolios, pătimaș eul liric sfidează fără frică („Pe tinerețea mea porți oare ciudă? / Pe carnea aurie? Sau, înalto, / Pe îndrăzneală de-ați ieși în față?"), dulce abandon, călătoria hipnotică sub aripa unui eros dezlănțuit este asumată cu voluptate: „Vin șerpi hipnotizați, surpînd petale / De maci frivoli, dar, iată, nu mi-e frică / Și calc pe ei: se lasă, se ridică / În deal și vale, deal și deal și vale. // Polen și zvonuri și culori și scrum / Se înfășoară dulci, lingușitoare / Pe simțuri, jinduind să le omoare. // Nu-i nimeni să mă apere acum. / Doar nara mai plutește pe dîre de parfum / Din portul unei flori spre altă floare". Nimic nu pare a tulbura această transă erotică, lama rece a vreunei idei este „respinsă" printr-un „comentariu" cvasi-ironic: „La douăzeci și trei de ani, / Puternică-n armura tinereții, / Mă rușinez la un citat din Platon: / «Plăcerea-i cel mai mare dintre impostori»". Din cînd în cînd însă, îndoiala își face simțită gheara ei de gheață și, așa cum foarte frumos spune poeta, pasărea fericirii devine simbolul unei dureroase derive: „Atingeri de aripă, numai; / Mai mult să nu ceri: / Pasărea fără picioare, a fericirii, / nu se poate-așeza nicăieri".

Momentele mai puțin fericite ale acestei poezii apar atunci cînd poeta cedează în fața anecdoticii („De-acum m-așteaptă grijile firești. / Bogatele nimicuri femeiești / Și lanțul căsniciei, de aur. Și copiii...", „Dar teme-te! Prin colțuri ca în cuib / năpîrcile birfelilor s-adună, / iar după faldul de amurg lăsat / Pereții stau la pîndă să te spună") ori cînd nu poate evita registrul romanței în care „circeii chemării" nu pot cîștiga interesul serios al lectorului: „Împinsă de-a privirilor căldură, / Ființa mea spre tine s-a întins. / Și în circeii de chemări te-a prins / Și în dorinți ce tremură și fură".

Piesele de rezistență ale poeziei Carolinei Ilica rămîn, și în acest volum, cele despre care, la apariția **Neimblînzitei ca o stea lactee,** s-a spus că dau „o atmosferă de mit, de poveste". Așa este, de pildă, **Vulpea inmiresmată,** poezie căreia, dacă i se uită o ultimă strofă cam explicativă, îi putem spune antologică: „Se-mbată alaiul pădurii: Ea trece / Tîrîndu-și prinosul de blănuri. // Smerit se înclină un paj: / — Oare poiana aprinsă de fragi / Ridică răscoapte văpăi de parfumuri?".

Ar mai fi de spus că, deși deocamdată poemul în proză nu-i este ușor accesibil poetei, el devine un exercițiu profitabil pentru Carolina Ilica, fiindcă suprafața lui aleatorie mai risipește miresmele, parfumurile, dau șansă materiei poetice, deseori ostentativ aglomerată, să se primenească fără a se subția în esență, fac poezia mai diafană, o descântează.

Dogoarea și flacăra reconfirmă o vocație poetică autentică, luminîndu-i, în egală măsură, șansele și limitele; niciunele de neglijat.

Dorin Tudoran

*) **Carolina Ilica, „Dogoarea și flacăra". Editura „Eminescu" 1976.**

proză

Un roman epistolar

Tema „sanatoriului", ca un spațiu aparte, cu legi și organizare tipică, cu o viziune și înțelegere a lumii diferite de perspectiva normalității a interesat nu puțini prozatori. Este suficient să amintim modelul cel mai prestigios, „Muntele vrăjit" al lui Thomas Mann, unde experiența scriitorului capătă o dimensiune inițiatic-simbolică, sau, în literatura română, unghiul existențialist din „Inimi cicatrizate" și „Vizuina luminată", romanele lui Marcel Blecher. Am amintit aceste exemple nu pentru a estompa prin comparație, volumul*) recenzat aici, ci doar pentru a contura o tipologie a motivului. Și orice referire la cei doi autori nu se va face sub raport valoric: o astfel de paralelă ar fi imposibilă ci numai paradigmatic, din perspectiva descrierii motivelor. În ultima sa carte, Titu Constantin abordează și el aceeași tematică într-o formulă compozițională însă deosebită: romanul epistolar. Un tînăr, bolnav de reumatism, internat într-un sanatoriu pe malul mării trimite aproape zilnic tatălui său vitreg Polihron, scrisori în care relatează, ca într-un jurnal, intim, noua sa experiență și situație de viață. După douăzeci de ani, părăsit de fiul său adoptiv, Polihron, îmbătrînit și bolnav, adună scrisorile și le ordonează cronologic pentru a desprinde un sens sau a lăsa altora posibilitatea de a judeca întîmplările. Artificiul de expunere este evident dar odată convenția acceptată romanul se desfășoară destul de coerent și închegat. Ce cuprind aceste scrisori? Pe de o parte, reacțiile psihice și afective ale tînărului Augustin în contact cu noul său mediu și încercarea de adaptare și integrare în el, iar pe de alta, o serie de descrieri, caracterizări și portrete ale bolnavilor precum și ale relațiilor uneori mai puțin obișnuite dintre ei. Din păcate, însă, cele două planuri rămîn oarecum disparate. Augustin constituind un punct de legătură fragil, creat parcă spre a ilustra ceva și nu a trăi și interioriza experiența. Relațiile lui cu celelalte personaje nu depășesc nivelul enunțiativ. Dacă pentru Hans Castorp din „Muntele vrăjit", lumea sanatoriului se constituie într-un ritual de spiritualizare, dacă Emanuel din „Inimi cicatrizate" își trăiește starea maladivă cu o luciditate și intensitate împinse la limită, eroul lui Titu Constantin nu își modifică prea mult percepția, deși intenția autorului a fost alta — în contact cu noua realitate. Există însă o anume acuitate a simțurilor, o înregistrare hipersensibilă a materiei care schimbă într-un fel starea aparent neutră a lui Augustin. „Au trecut două ore de cînd am ajuns și într-un anume loc din creier mi se răsucește ceva fierbinte și rece.

Ți-am spus că aerul de aici este cu totul altfel decît la noi în oraș. Nu înțeleg deocamdată exact în ce anume constă deosebirea; parcă în densitatea lui, parcă în felul tăios în care îți intră în nori. Și lumina e alta, dar pe mine mă dor ochii acum. Mă dor orbitele. Se vede cerul, îmbodobit în albastru. Se văd nori albi, lucitori, lunecînd la stînga, lunecînd la dreapta. Seamănă cu niște clopote care dansează. E o zi imensă. N-ar trebui să dorm într-o astfel de zi, dar este singurul lucru pe care-l pot face acum. Și parcă mi-e cald. Trupul meu simte o undă caldă traversîndu-l. Vine somnul. Trag draperiile, îmi așez încet capul pe pernă și închid ochii. Mă străduiesc să rămîn nemișcat pe spate. Este o cutremurare în mine. Și parcă mi-e frig". Această „cutremurare" sensibilă este însă o metaforă, un semn al unei alte, terifice revelații: a descoperirii treptate a adevăratei fețe a tatălui său vitreg. Din convorbirile cu Aristide Papadoglu, fost ofițer, fost prieten al lui Polihron, din mărturisirile doamnei Hedviga, profesoara de pian, din amintiri și fapte disparate, altădată lipsite de semnificație, Augustin creionează treptat portretul unui caracter monstruos. Și interesul cărții constă tocmai în această gradată investigație și apoi rechizitoriul pe care fiul îl face cu luciditate asupra tatălui său, fost șef legionar (printre alte crime numărîndu-se omorîrea unui evreu și a copilului său, coleg de școală cu Augustin), strecurat după război în consiliul primăriei unde comite alte fapte odioase.

Acest fir narativ atît de promițător nu a fost însă exploatat îndeajuns de autor, finalul romanului fiind oarecum expediat. Tînărul, părăsind spitalul, se desparte definitiv de tatăl său. Un mai mare accent pus pe frămîntările morale ale lui Augustin ar fi dat mai multă consistență personajului. Cartea lui Titu Constantin pornește de la o premisă interesantă, pe care nu o dezvoltă și o realizează, însă, decît parțial.

Paul Dugneanu

*) **Titu Constantin: „Scrisori de vacanță". Editura „Cartea Românească", 1977.**

critică

Critică stenografică

Interesat de critica dialogală, practicată nu numai ca un „divan" al breslei, ci mai cu seamă ca o „gîlceavă a înțeleptului cu lumea", ca o vie dezbatere în spațiul „unei literaturi cu **valoare de comuniune"** (s.a.), Dan Culcer își publică cea de-a doua carte sub forma unui montaj în care banda sonoră se vrea stenograma unei convorbiri critice cu alții și cu sine, înregistrată rareori între pereții bibliotecii, cel mai adesea între granițele „obștei scriitoricești și a obștei naționale". Criticul în ipostaza de lector solitar dispare pe fundalul epocii și al vieții literare aduse astfel în prim plan.

Exprimîndu-și textual opțiunea pentru sociologia literaturii și în genere pentru „conjuncția" metodelor critice, Dan Culcer e atras în realitate de un teritoriu mai larg cuprinzînd socio-dinamica culturii și literaturii, teritoriu vizibil în proiectele sale legate de funcționarea presei, edițiilor etc., a mecanismului critic în ultimă instanță. „Trăind literatura" ne apare, din această perspectivă, o sintagmă deloc patetică și sentimentală, ce exprimă condiția elementară a unei strategii culturale de impunere a valorilor. Dan Culcer este un impetuos participant la acest dialog. Probele pe care le aduce în discuție, referințele sînt concrete, imediate. Cartea sa e una dintre puținele ce fac constante și dese trimiteri la presa literară, la confrați. Recenzia, foiletonul, eseul critic sînt puse sub registrul oralității și sociabilității comentariului, cu citeva ticuri uneori. Critica practicată de Dan Culcer este conversațională.

Ca în orice dialog, debutul acestei cărți este mai dificil, mai greoi. Secțiunea rezervată criticii e saturată, de deziderate legate de condiția acesteia. Problematizarea se face în mers, există și truisme, comentariul e uneori contextual, ceea ce nivelează dimensiunile judecății de valoare sau de situare. Sînt relevate mai cu seamă evidențele, pozițiile explicite ale criticilor, intențiile declarate, pierzîndu-se din vedere „fața ascunsă", subtextuală, a gîndirii și metodei lor. Secțiunea dedicată prozei e partea cea mai realizată a cărții. Capitolele despre Marin Preda, D. R. Popescu, Alexandru Ivasiuc, Ion Lăncrănjan, Radu Cosașu, Mircea Ciobanu, Radu Petrescu s.a. reliefează relația dintre roman și istorie cu o atitudine consecventă, în care descifrăm conștiința unei generații ce s-a născut în miezul istoriei, neavînd dreptul s-o eludeze sau s-o falsifice. Lipsește însă nemotivat analiza romanului **Delirul,** schițată oarecum și aminată pînă la editarea întregului ciclu romanesc, atitudine nerepetată în cazul **Vînătorii regale.** Paginile dedicate prozei sînt marcate de o creștere a pretențiilor criticului, devenit mult mai sever în judecățile sale. Analiza e atentă la contrafaceri și nu admite „falsuri" epice acolo unde istoria n-a fost în nici un caz decor ci „ne-a străbătut ogorul ca un tanc", cum ar spune Malraux. Valoarea romanelor e judecată în conformitate cu implicarea reală a istoriei, nu numai evenimențial sau lingvistic (V. Ion Lăncrănjan și Alexandru Jar) ci ca punct de reper ce edifică lăuntric fiecare personaj sau adevăr. Este respinsă proza ce ocultează valențele tragicului sau le mimează. Volumul propune adesea o „lectură fierbinte" a cărților, nemascată. Criticul nu-și refuză subiectivitatea, exclamațiile, idealurile, utopiile, dezamăgirea sau entuziasmul. Multe pagini respiră aerul unui jurnal de critic sau memorial, presărat de confesiuni și profecte, de schițe de autoportret, adnotări, fișe reveniri, al căror montaj e disparat și febril. Despre poezie doar citeva referințe. Foarte prețuit este Ion Caraion. Actul critic înțeles ca pură contemplație, meditație sau observație solitară nu-l interesează pe Dan Culcer.

Doina Uricariu

*) **Dan Culcer: „Citind sau trăind literatura", Editura „Dacia", Cluj-Napoca 1976.**

„Profund devotați patriei, partidului nostru comunist"

Telegrame adresate C.C. al P.C.R., tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU de Adunări generale ale Asociațiilor scriitorilor

Întruniți în adunările generale ale Asociațiilor scriitorilor din Cluj-Napoca, Timișoara, Brașov, în cadrul cărora au fost analizate și dezbătute problemele de muncă și creație ale obștei scriitoricești, rezultatele obținute în ultimii ani precum și sarcinile de viitor, scriitorii și-au exprimat în telegrame adresate C.C. al P.C.R., tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, hotărîrea fermă de a acționa în continuare pentru transpunerea în viață a programului ideologic al partidului, răspunzînd sprijinului permanent, înțelegerii calde, arătate față de dezvoltarea artei și literaturii românești, prin lucrări literare valoroase, demne de prezentul socialist al patriei.

„Viața în continuă transformare a României Socialiste — se spune în telegrama adresată de Asociația scriitorilor din Cluj-Napoca — prezentul ca și trecutul ei de luptă ne oferă exemple admirabile de oameni înaintați. Ea ne inspiră creația, ne îndeamnă să-i surprindem aspectele esențiale în poezia, proza și în piesele noastre de teatru. Viața, marele dascăl, ne ferește de alunecări în subiectivism sau în facilitate. Însușită creator, concepția marxist-leninistă despre lume și societate, ne ajută să distingem și să apreciem obiectiv importanța faptelor de viață la care participăm, a istoriei contemporane. În tot ce scriem se vede și lecția vieții actuale și generoasa perspectivă a concepției despre lume și viață a partidului nostru marxist-leninist.

Trăind de veacuri pe acest pămînt sfînt al patriei, românii, maghiarii, germanii au fost și sînt însuflețiți de aceleași năzuințe, aceeași dragoste de patrie ne unește astăzi pe noi toți, scriitori români, maghiari, germani și de alte naționalități din Cluj-Napoca, strîns uniți în jurul partidului nostru comunist, dăruiți cauzei măreție a slujirii patriei și poporului. Vrem, cum spunea un mare critic al nostru, «Să creăm durabil și esențial» pentru omul înaintat al societății socialiste românești, solidari cu munca de construcție a țării, cu înaltele idealuri politice, patriotice și umaniste ale României Socialiste".

„În spiritul principiilor patriotismului socialist care animă întregul popor, al dragostei nețărmurite față de pămîntul natal, scriitorii timișoreni — se afirmă în telegrama adresată secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu — consideră drept o îndatorire a lor de onoare să participe cu trup și suflet la dezvoltarea și înflorirea țării, să o slujească necontenit, cu abnegație și fierbinte dăruire, analizîndu-și creația, elaborînd coordonatele drumului de viitor, în lumina ideilor programatice conținute în documentele Congresului al XI-lea al partidului, ale Congresului Educației Politice și al Culturii Socialiste, călăuzindu-ne neabătut după indicațiile și îndemnurile Dumneavoastră, scriitorii timișoreni, români, germani, maghiari, sîrbi, reprezentînd toate generațiile într-o unită și splendidă cunună de simțăminte solidare, profund devotați patriei comune, România Socialistă, partidului nostru comunist, se angajează să nu-și precupețească eforturile în străduințile de a înnobila prin creațiile lor conștiința oamenilor de azi de a duce mai departe stindardul spiritual al înaintașilor spre noi culmi ale civilizației socialiste și comuniste".

În același spirit de înaltă responsabilitate, telegrama scriitorilor întruniți în Adunarea Generală a Asociației din Brașov spune, printre altele: „Sîntem mîndri că facem parte din Partidul Comunist Român și că sîntem înregimentați în marele front al întregului popor care construiește între hotarele țării noastre idealul suprem al omenirii, comunismul. Sîntem mîndri de a contribui prin scrisul nostru la formarea unei conștiințe noi, ca expresie a adevăratului umanism și a filosofiei marxist-leniniste. Sîntem mîndri că noi, scriitorii, ne bucurăm de înaltele Dumneavoastră aprecieri și de înalta încredere pe care ne-o acordați întotdeauna. Legați prin același ideal și prin același pămînt pe care ne-am născut, români, maghiari și germani laolaltă, sîntem hotărîți să luptăm prin operele noastre pentru o cultură românească și comunistă, călăuziți de profundul sentiment patriotic din inimile noastre, precum și de spiritul internaționalist al înfrățirii popoarelor, al păcii în lume și al instaurării pe întreaga planetă a dreptății și libertății".

prezențe

● **La Muzeul de artă al Republicii** a fost inaugurată seria de prezentări ale colecțiilor care au avut de suferit de pe urma cutremurului din 4 martie și care, în prezent, sînt adăpostite de Muzeul de artă al R.S.R. Cunoscuta colecție Zambaccian și-a redeschis astfel porțile (pentru perioada 26.IV.—10.VI.) într-unul din cele mai mari și mai frumoase spații ale muzeului. Cutremurul a afectat nu numai clădirile care adăposteau colecțiile de artă ale Capitalei ci și lucrări chiar, sistemul lor de expunere. Multe tablouri, sculpturi, piese de artă decorativă, ceramică în special au fost deteriorate. Supraviețuirea pentru noi și pentru generațiile viitoare a acestui inestimabil tezaur al artei românești și universale a devenit astfel o problemă de o deosebită importanță. Lucrările au fost adăpostite la Muzeul de artă; s-a creat în acest sens un depozit special care dispune, bineînțeles, de condiții optime de conservare. Artiștii restauratori și-au început migăloasa lor muncă. Și iată că acum, prima și, probabil, cea mai importantă dintre colecții se reînființește cu publicul. Celelalte colecții vor fi oferite iubitorilor de artă în perioada imediat următoare: **Iser** (25.VI.—25.VII), **Dona** (20.VI—10.IX), **Avakian** (3.VIII—10.IX), **Simu** (15.IX—10.X); **Oprescu** (20.X—20.XI), **Pallady** (25.XI—31.XII). Publicul, prezent în număr mare la vernisajul Muzeului Zambaccian, a remarcat faptul că organizatorii au respectat inventarul, personalitatea și entitatea colecției. În concepția specialiștilor aceste muzee rămîn în continuare unități de sine stătătoare care își păstrează unitatea și numele. Readucerea colecțiilor de artă în circuitul public într-un interval de timp destul de redus demonstrează, desigur, grija deosebită pentru patrimoniul nostru de artă care este astfel integrat vieții cotidiene, restituit oamenilor, setei lor de frumos.

● Joi 28 aprilie a avut loc la Librăria „Mihail Sadoveanu" din Capitală, în prezența unui numeros public, lansarea volumului „Aforisme și cugetări" al scriitorului și filozofului Constantin Tsatsos, președintele Republicii Elene. La festivitate au fost prezenți tovarășii Miu Dobrescu, președintele Consiliului culturii și educației socialiste, Vasile Gliga, adjunct al ministrului afacerilor externe, Virgil Teodorescu, președintele Uniunii scriitorilor, reprezentanți ai I.R.R.C.S. și ai Asociației internaționale de studii sud-est europene, academicieni, scriitori, profesori, directori de edituri, alți oameni de cultură. A fost prezent ambasadorul Republicii Elene la București, Dimitri Papadakis, și membri ai ambasadei. Volumul, apărut la editura Univers, (traducerea: Ion Brad și Dumitru Nicolae; prefața: Mircea Malița) constituie un eveniment editorial de reală însemnătate care se înscrie totodată ca un moment de referință în cronica bunelor relații româno-elene. Despre însemnătatea apariției acestei cărți în limba română a vorbit prof. univ. dr. doc. Romul Munteanu, directorul Editurii Univers.

● 35 de poeți din județele Alba, Bihor, Bistrița-Năsăud, Botoșani, Buzău, Caraș-Severin, Covasna, Galați, Gorj, Hunedoara, Sălaj, Vîlcea și din municipiul București au participat la cea de-a V-a ediție a Concursului și Festivalului de poezie patriotică „Nicolae Bălcescu" desfășurat în zilele de 23 și 24 aprilie la Rîmnicu-Vîlcea. Organizată în cadru Festivalului național „Cîntarea României", această manifestare tradițională a poeziei celei mai tinere s-a bucurat de o largă audiență în rîndul publicului vîlcean care a participat la șezătoarea literar-artistică „Sîntem o națiune independentă", la vernisajul expoziției de carte „Bălcescu în conștiința posterității", la recitalul poeților laureați care a încununat festivitatea de premiere a concursului de poezie. Juriul alcătuit din personalități ale poeziei, criticii literare și publicisticii români a decernat „Marele premiu Nicolae Bălcescu" lui **Felix Sima.** Celelalte premii au fost acordate lui **Artur Bădița** (premiul I), **Gh. Zincescu** (premiul II), **Tudor Voinea** (premiul III), **Cleopatra Lorințiu** (Premiul revistei „Luceafărul"), **Domnița Petri** (Premiul revistei „Tribuna"), **Gh. Voica** (Premiul ziarului „Orizont"), **Val Guraliuc** (Premiul revistei „Convorbiri literare"), **Gh. Minca** (Premiul Studioului de radio Craiova), **Constanța Munteanu** (Premiul revistei „Ramuri") **Luca Onul** (Premiul revistei „Argeș"), **Nicolae Nicoară** (Premiul tinereții), **Petre Apetri** (Premiul Muzeului N. Bălcescu).

Colocviul „Ideea de neatîrnare în poezia patriotică românească" a încheiat cele două zile de sărbătoare a poeziei de la Vîlcea.

O precizare

Stimate tovarășe redactor șef,

Vă rog să aveți amabilitatea să dispuneți publicarea în revista Luceafărul *pe care o conduceți următoarea precizare:*

Revista Secolul 20 *numerele 10—11—12 (189—190—191) pe anul 1976, a publicat la rubrica „Glose și comentarii" un amplu și interesant eseu semnat de Benjamin Fondane (B. Fundoianu), despre marele Brâncuși în traducerea lui Tea Preda. Eseul — după cum menționează și traducătoarea — a apărut în revista* Cahiers de l'Etoile *nr. 11/1929 cu titlul* Brancusi.

Țin să precizez că eseul amintit nu apare la noi, așa cum s-ar putea crede, pentru prima oară în românește. De fapt, el a apărut mai intîi în revista Luceafărul *— cu unele inerente greșeli de tipar — nr. 23 (371) cu data de 7 iunie 1969, cu titlul* Fundoianu despre Brâncuși *în tălmăcirea lui Paul Daniel și a lui A. Ghițulescu. Eseul era însoțit de un articol al semnatarului acestor rînduri și se referea la o vizită făcută de B. Fundoianu împreună cu mine în 1935 genialului artist care-și avea locuința și atelierul în Impasse Ronsine, 8 din Paris.*

Am socotit că este neapărat necesară această precizare, ținînd seamă de faptul că prestigioasa revistă Secolul 20 *publică cu precădere material absolut inedit.*

Cu multe mulțumiri,

Paul Daniel

dimineața bătrînului muncitor

Fragmente de roman de

constantin stoiciu

Mihail Iacomi se opri pe bordură să aștepte schimbarea semaforului electric. Băuse un pahar cu sirop rece la toneta din colțul Institutului și acum, ar fi trebuit să-și închipuie că asta va urma, transpirația îi inunda tîmplele și buza de sus. Își strecură încet palma pe sub haină, la subțioară, și pipăi cusătura uscată a cămășii ; de cînd se știa transpirase anapoda. Se șterse cu gesturi lenețe și împături batista grijuliu, apăsînd-o pentru o ultimă oară peste buza de sus. Simțea în gîtlej dulceața siropului. Înghiți în silă bulgărele de salivă ce-i umpluse gura. „Porcăria dracului !“ își spuse coborînd piciorul pe caldarîmul prăfuit. Cineva, mai grăbit ca el, îl îmbrînci azvîrlind prompt o scuză, dar el nu mai apucă să vadă cine fusese, i-ar fi zis cîteva, probabil vreun tinerel, numai tinerilor de azi nu le mai pasă de oamenii în vîrstă și li se pare că lumea începe și se termină cu ei, niște neisprăviți !, și se opri în mijlocul străzii bolborosind o înjurătură. Un fir subțire de sudoare i se prelinse pe gît, crispîndu-l ca o lovitură. Izgonit de claxonul unuia din automobilele care așteptau în marginea benzilor albe săpate parcă în asfalt se urni blestemînd semaforul ce-și schimbase culoarea prea repede.

Se refugie, în sfîrșit, din nou pe trotuar, dar rămase locului, dîndu-și brusc seama că nu știe încotro să apuce.

Întîlnirea cu Paul Chirigiu îl dezamăgise. Chibzuise îndelung pînă să se hotărască să-l caute, se frămîntase de-a dreptul dacă merită sau nu să facă acest pas care ar fi putut însemna mult pentru viața sa. Mult sau puțin, sau chiar nimic, să rămînă doar o pierdere de vreme dacă fiul său prin alianță pricepuse lucrurile aiurea, cum de fapt se și întîmplase. Îl durea mai ales că Paul Chirigiu nu înțelesese că nu era un om la sfîrșitul vieții, că mai avea ani buni înainte de trăit și că ar fi știut oricum să și-i trăiască din plin. „Ehei, puilor“, își mesteca deseori gîndurile certîndu-se cu vrăjmașii invizibili dar atît de prezenți ai planurilor lui, „nu mă las eu cu una-cu două, o să mai auziți voi de mine și eu de voi — dacă o să vreau ! Care pe care, puilor, așa se pune, văd, problema !“ Caterina îl auzea foindu-se în pat, dormeau în camere separate, dar cu ușa deschisă, și se dădea jos morocănoasă, umplea o cană cu lapte rece, din frigider, și i-o ducea, îl ridica în capul oaselor cu brațul fierbinte alunecat pe după umerii lui și i-o lipea neîndemînatic de buzele arse. Ridea cu vechea ei nerușinare, ce-l tulbura încă : „Ce-i, Mișule, te caută moartea ?“

Ea nu se schimbase. Ea era singura care nu se schimbase, cînd coborau citeodată din tramvai și el întîrzia să-și cumpere țigări sau ziare și-apoi venea în urma ei, i se părea o fetișcană așa cum călca legănîndu-și încet șoldurile late, cu umerii ridicați, aranjîndu-și cu mișcări moi cocul care orice i-ar fi făcut se desfăcea tot timpul. Fusese cu el pretutindeni, nu știa dacă trăiseră vreodată despărțiți mai mult de o săptămînă, poate doar cînd se pomenise trimis la o instruire specială care se prelungise aproape o lună întreagă, dar și atunci ea îl găsise și, cu toate că nu reușise să pătrundă la el, îi trimisese prin ofițerul de serviciu un cozonac, o sticlă cu vin și un bilețel umplut cu scrisul ei urît, în care-i spunea că-i duce dorul. Petrecuseră o noapte de neuitat cînd se întorsese, doi tinerei avizi de ciudățeniile ce-i exaltau și de care pînă atunci nu-și dăduseră seama că existau în alcătuirea lor. Îl așteptă în nopțile cînd se întorcea de la uzină sau de pe teren sau de la vreo ședință, motăind cu un ghem de lînă în poală, și sărea în picioare ca friptă să-i iasă în întîmpinare, învăluindu-l încă din prag în liniștea și căldura căminului lor de împrumut. Îl ajuta totdeauna să-și scoată haina sau paltonul, lipindu-se de el într-o îmbrățișare fugară și încărcată de promisiuni, și el prindea momentul să se lenevească ipocrit, ofta și bombănea și se lăsa pe marginea patului, mîngîindu-i părul în vreme ce ea îi descălța șireturile și-i lua în palme labele obosite, frecîndu-le încet și alintîndu-l cu un ris gîlgîit : „Ai dat de greu, Mișule, ce mă fac eu cu tine, puiule ?“ Știa că nu-i place să-l vadă mîncînd cu farfuria trasă între coatele suite zdravăn pe masă, dar el numai așa avea senzația că-și hrănește bine trupul frînt de muncă și de alergătură, și-i simțea ochii verzi, cu lucirea lor înșelătoare de inocență căutîndu-i gesturile, și-și spunea atunci că ar fi în stare să se ducă după ea pînă la capătul lumii. „Asta-i dragostea“, se gîndea el înfulecînd, o „femeie pe care cînd o vezi nu mai există nimic altceva, chiar și tu nu mai exiști decît prin ea ; asta e dragostea mea pentru Caterina !“ Se ghiftuia bine, ca pentru o zi întreagă în care dacă apucase un colț de pîine printre zeci de țigări, își clătea apoi mîinile și gura, se spăla pe picioare în apă clocotită, îngrijindu-și bătăturile și arsurile și, lungit pe pat, în pijama, aprindea și ultima țigară. Ea se dezbrăca molatecă, fișîiau ciorapii și rochia ca ambalajele de bomboane, stingea lumina și se vira cuminte sub plapumă, rezemîndu-și capul de umărul lui și strecurîndu-și picioarele între picioarele lui, să se încălzească sau să-l încălzească. Acum era în stare să vorbească, acum veneau orele cînd el îndrăznea să-și deschidă sufletul și să se vîndă ei ca cel mai prostănac bărbat. „Tu știi atîtea despre mine, că poți să mă bagi în pușcărie și mîine“, se trezea el prea istovit de teama că s-ar putea întîmpla în adevăr așa ca să se mai ascundă. „Te-aș băga, Mișule“, glumea ea ghemuindu-se și mai strîns lîngă el, „dar unde mai găsesc eu alt prost ca tine ?“ Îi plăcea să vorbească cu ea, să se știe ascultat de ea, mai bine zis, resimțea o satisfacție imensă și vanitoasă că putea mărturisi oarecum exact (de foarte multe ori descoperea însă cu înverșunare că rămîne ceva important în afara cuvintelor) ce gîndește sau a gîndit despre o anumită împrejurare sau un anumit om, era ca un fel de beție înainte de a cădea iar în tăcere.

Caterina îl înțelegea atît de bine, gîndi Mihail Iacomi continuînd să stea nemișcat în mijlocul trotuarului. Soarele îl izbea în creștetul capului și, din nou, cu o putere proaspătă, duhoarea grețoasă a siropului îi sui în coșul pieptului. Își strîmbă gura, adunînd în spatele dinților o flegmă lîncedă, și se retrase lîngă zidul pe care mai mult îl bănuise la un pas de el, scuipînd cu plăcere și ricîind asfaltul cu talpa moale, de cauciuc, a pantofului. „Bătrîn scîrbos !“ se certă tîrîndu-se brusc, ascuns în umbra zidului, ca și cum, alungat de privirile trecătorilor pînă atunci indiferente sau compătimitoare, nu-i mai rămăsese altceva de făcut decît să se lase învins de dușmănia lor și să încerce, zadarnic, să-și piardă urma. Avea cel puțin o direcție în care să meargă. Cunoștea strada și, zece metri mai departe, pătrunse cu o mișcare agilă ce-l făcu să zîmbească șiret, într-un gang aglomerat de cutii de gunoi. O pisică scheletică sări dintr-o cutie și i se împletici speriată și unsuroasă printre picioare ; reuși s-o lovească, răsucind-o cîteva clipe în aer ca o minge dezumflată. Undeva, sus, la unul din etajele cu tencuiala putrezită se deschise furișat o fereastră și brațul alb, ca un os de pește, al unei femei se balansă puțin înainte de a lăsa să pice în gol o pungă de plastic care se sparse sub botul pisicii flămînde.

E cald, își spuse Mihail Iacomi ieșind în lumina și zăpușeala lipicioasă a unei străduțe înguste, de care nu-și mai amintea, dar de astă dată nu mai șovăi, o traversă și porni, căutînd umbra gardurilor scunde de beton și fier forjat, spre colțul unde se zărea trecînd tramvaie. În timp ce călca grăbit și încă neconvins pe deplin asupra a ceea ce avea de făcut în următoarea jumătate de oră — să-l caute pe Măcete și, dacă era cazul să-i ceară sprijinul în rezolvarea dosarului — descoperi liniștit că-l ura pe Paul Chirigiu. Nu era un sentiment trainic, redescoperit cu o emoție mereu nouă și astfel întărît, era mai curînd, și asta-i spori liniștea, aproape plictisit de felul simplu în care se petrecuse cu el un lucru atît de neașteptat, o înțelegere născută firesc din șirul întîmplărilor ce-i adusese alături de-a lungul anilor, pe care el o acceptase, în sfîrșit, ignorîndu-i consecințele, intuind însă că acestea — consecințele înțelegerii lui care, de fapt, lămureau definitiv raporturile cu fiul său prin alianță — n-aveau să ia niciodată o formă precisă, să se manifeste într-un mod ușor de recunoscut și, eventual, de condamnat sau de răspuns cu același sentiment.

Taxatoarea îi ceru bani mărunți, lovind încetișor cu unghiile în tăblia ce-i apăsa pieptul.

— Nu sînt monetăria statului ! bombăni el răgușit.

Un sfert de ceas mai tîrziu, se instala într-un scaun din anticamera cabinetului lui Ion Măcete. Fiindcă dactilografa care bătea la mașină (nu mai era nimeni altcineva acolo) fuma, își aprinse și el o țigară, trăgîndu-și scrumiera pe genunchi, cum făcea pe vremuri, la ședințe, și suflînd fumul în jos. I se spusese încă de la poartă că va trebui să aștepte, și dactilografa sau secretara (ce era) îi confirmase arătîndu-i fără nici un cuvînt scaunul și, în aceeași clipă în care-l măsurase scurt, cu o uitătură expertă — acum știa cu cine are de-a face și se dumirea de favoarea șefului —, apăsînd nervoasă clapele mașinii de scris vechi, neagră și gălăgioasă.

Avea să aștepte, nu se grăbea, nu era nici măcar prinzul zilei, era la drept vorbind cea mai bună oră pentru o discuție cinstită, ca între oameni care munciseră cîndva împreună și s-ar fi putut întîmpla să mai muncească. Îi legau multe, prea multe poate, trecutul ascunde totdeauna mai mult decît sintem în stare să mărturisim, cam așa stăteau lucrurile între el și Ion Măcete, care-l ținea acum în anticameră ca pe un solicitant oarecare. O fi avînd chiar treabă, vreo ședință importantă, vreo problemă care nu suferă amînare, se întîmplă, și el proceda la fel cîndva, se întîmplă, te pomenești deodată cu mîinile legate și nu poți să-ți ajuți la timp prietenii și tovarășii. Dar o să-l ajute Măcete ? Așteptarea și zgomotul uscat al mașinii de scris începuseră să-l sîcîie. Ar fi trebuit să-i telefoneze Caterinei, să nu se îngrijoreze și să se apuce să-l caute ea peste tot, și începu să pîndească clipa cînd dactilografa avea să redevină secretară sau pur și simplu femeie care cere sau se duce să bea un pahar cu apă sau se ridică să-și facă o cafea, nu îndrăznea să apuce telefonul fără voia ei.

Se simțea trist. Dar cel puțin aici nu era cald și jaluzelele lăsate filtrau prin transparența stîcloasă a stinghiilor o lumină odihnitoare și calmă.

Un om fără tristețe nu mai e om, îi spusese odată Măcete. Amintirea cuvintelor, sunetul lor încă limpede în el la atîția ani de cînd fuseseră rostite, în acea circiumioară de la piciorul pasarelei, cu pereții de paiantă zdruncinați la fiecare alunecare a trenurilor, și toiurile cu gîtul lor suplu legănîndu-se ca șterse de o pală de aer fierbinte, și ceferiștii în uniformele lor de pînză decolorată mirosind înțepător, păzindu-și lădițele negre și felinarele cu geamuri verzui, roșii și albe, un alb lăptos, și povestindu-și cu voci stridente călătoriile, toată lumea nesigură a cartierului smulsă din rosturile ei și aruncată în altele, necunoscute, năvăli acum în el copleșitoare — și resimți tristețea cu o voluptate neștiută. Pe atunci, deși părăsiseră amîndoi de cîțiva ani atelierul de tîmplărie, continuau să se întîlnească aproape zilnic în circiuma de la piciorul pasarelei, unde-și beau secărica și-și spuneau ce-au mai aflat și ce li s-a mai întîmplat. El venea pe jos, traversa pasarela lățită peste șinele de cale ferată, cu scîndurile groase, de stejar, umflate de ploi și zăpezi, adunîndu-se sub pași ca solzii imenși ai unui animal despre care n-ar fi putut spune dacă mai trăiește sau nu. Nu se grăbea niciodată, întoarcerea acasă — drumul lung pe Banu Manta, pe Grivița și apoi peste pasarelă, rătăcit printre oameni care nu-l cunoșteau și pe care nu-i cunoștea, oamenii din totdeauna ai Griviței și ai pasarelei, ceferiști și muncitori de la Ateliere, mici funcționari strînși în lodene verzui sau în costume pe cartelă, liceeni și gospodine, țigănci cu cărți soioase și ghiocuri păstrate în poală alături de cornetele cu semințe prăjite de floarea-soarelui și de dovleac —, îi dădea sentimentul confuz că încă le aparține, că în viața lui nu se produsese și n-avea să se producă prea curînd acea ruptură despre care Măcete nu contenea să-i vorbească ori de cîte ori, cercetîndu-l cu ochii lui reci și imperturbabili în lumina afumată a circiumii îi descoperea obrazul vlăguit de încordarea de peste zi. „Ți-e frică, Iacomi, ți-e frică și de umbra ta !“

Cristina Crinteanu : „Sudori“

rîdea Măcete pipăindu-și bărbia și adunînd pe buricele degetelor picături mari de sudoare. De fapt, și era iarăși unul din lucrurile pe care Măcete i le spunea fără să clipească, n-avea nici cea mai firavă legătură cu lumea hotărîrilor după care-și conducea viața și de aceea, dacă ar fi fost să aparțină unei imagini, aparținea mai curînd tot aceleia din care plecase.

Nici pe sine, pe atunci, Măcete nu se judeca cu mai puțină îngăduință, dar pentru uzul curent al monologului său în circiuma de la piciorul pasarelei folosea expresia „interpret monoton“, ceea ce-l făcea de fiecare dată — dacă nu cumva asta se datora fumului, luminii și gălăgiei din circiumă, sau nu era decît o dorință tăinuită a lui, care-l asculta absorbit, cu ochii larg deschiși, prăbușit într-un gol de voință — să capete o expresie lenevoasă. „Am părăsit apele dosnice ale istoriei, Iacomi, am ieșit în larg și nu există cale de întoarcere, iar ca să te dai la o parte, să-ți respiri doar aerul care ți se cuvine oricum ca ființă, înseamnă să întorci spatele vieții ! Vrem-nu vrem, am luat locul destinului și mi-e teamă că nici tu și nici eu n-am fost pregătiți pentru asta...“ De multe ori se întrebase care erau adevăratele motive ale apropierii lui Măcete de el, a grijii cîteodată apăsătoare pe care acesta i-o purta de cum îl întîlnise. Îi despărțiseră de la început o mulțime de lucruri, mediile diferite din care proveneau, cultura, înțelegerea lumii chiar și gusturile atît de exclusive ale lui Măcete și atît de informe ale lui. Nici măcar secărica n-o beau la fel, el dădea pe gît țoiul cu o singură înghițitură, pușteste, ținîndu-l strîns în palmă și după ce căldura înțepătoare a alcoólului îi umplea pieptul, Măcete păstra țoiul între degetele răschirate pe masă, răsucindu-l tot timpul, și sorbea încet, rar, parcă pe ascuns, în pauzele scurte dintre cuvinte, ai fi zis că punea un preț deosebit pe băutura de cîțiva lei, care, însă evident, nu-i plăcea. Mai tîrziu, peste ani, cînd secărica dispăruse și doar bețivii înrăiți își mai aduceau aminte de ea cu nostalgie, și circiuma de la piciorul pasarelei se transformase într-un depozit de cartofi, Măcete îi mărturisise că fiecare înghițitură era un chin și-i întorcea stomacul pe dos, dar ținea prea mult la liniștea respectoasă cu care el îl asculta ca să renunțe.

Revoltat adolescentin împotriva familiei (tatăl — mic funcționar în administrație, mama — casnică, marea lor reușită în viață fiind casa construită înainte de război în vecinătatea bisericii Cașin și cei cîțiva pomi fructiferi care umbreau un chioșc în miniatură unde-și beau cafeaua după-amiaza și primeau oaspeți de aceeași condiție cu ei, rătăcindu-se cu toții, amețiți de cafele și dulcețuri, într-o pălăvrăgeală cuviincioasă), înfometat de liberalismul pitoresc și ineficient al studenției, închis în lagărul de la Jilava în urma unei încăierări cu colegii legionari, se avîntase imediat după război în acțiunea revoluționară cu o patimă pe care n-avea s-o regrete niciodată, dar nici să și-o explice vreodată pe de-a întregul. „Așa s-a întîmplat“, spusese odată pe un ton tărăgănat, „cînd nu te agăți de iluzia că faci istorie și ești amenințat doar de adevărul tău care nu seamănă cu adevărul nimănui, nu-ți rămîne decît să trăiești ce ai de trăit cu patimă : așa s-a întîmplat cu mine, mai mult ca sigur“. Pînă să fi apărut în atelierul de tîmplărie și să fi ales de acolo oamenii de care avea nevoie și să se lege de el, Mihail Iacomi, cu acea prietenie oarecum nefirească, iar el să-i întoarcă înaintea recunoștinței reci, calculate, dar justificînd-o poate, golul uriaș de voință al propriului trup, al minții și al sufletului răvășite de o emoție pînă atunci necunoscută, Măcete luptase cu pușca în mînă, organizase demonstrații, ținuse cuvîntări, lipise afișe, vînduse la colțuri de stradă „Scînteia“, participase la pregătirea alegerilor și, în ziua acestora, alergase cu urna prin spitale și cămine de bătrîni și se rupsese pentru a doua oară și pentru ani în șir de-atunci înainte de părinții care, dezaprobîndu-l și negăsind o cale mai convenabilă pentru a-și arăta simțămintele față de el, votaseră în disperare cu liberalii.

Un timp, o jumătate de an sau mai mult după naționalizare, lucraseră împreună și Măcete fusese cel care-l sfătuise, ba chiar aproape îl oobligase să se căsătorească, el însuși. Măcete, găsindu-și o nevastă printre fetele de la **Apaca**, o femeie scundă, cu brațele scurte, strîmbe și subțiri ca de copil, care se împrietenise repede cu Caterina și înainte de plecarea lor în Moldova născuse un băiat. Măcete fusese promovat și nu mai venea în circiuma de la piciorul pasarelei, se întîlneau la adunări mai importante sau la demonstrații și uneori și duminica, apărea dimineața în cartier în mașina lui mare și neagră, ridicînd praful sau răscolind noroiul străzii, și întîi cobora el și apoi nevastă-sa agitîndu-și caraghios brațele scurte și strîmbe și agățîndu-se, mică, de el, iar cînd îi vedea intrați în curte șoferul își desfăcea nodul cravatei, își lăsa capul pe spate și adormea într-o clipă, profund, abia reușeau să-l trezească la plecare, tîrziu, cînd se întuneca. Vizita avea tipicul ei, țuică de prună cu brînză și ceapă spartă pe colțul mesei, ciorbă, mîncare cu sos, vin, cozonac sau prăjituri cu marmeladă, cafea amestecată cu năut, țigări proaste, **Olt** sau **Mureș**, și putoarea lor le gonea pe femei în cealaltă cameră sau în bucătărie. Se ridicau și ei de la masă, se așezau pe niște scăunele, cu paharele de vin între tălpi, luau cutia de table pe genunchi și jucau partide pe cîțiva lei, plătiți pe loc. Măcete nu mai vorbea ca altădată, îl întreba cîte ceva și răspundea cu mormăituri sau în doi peri, sau rîdea atît : „Am venit la tine să discutăm sau să jucăm table ?“, iar el avea sentimentul că nici măcar table nu jucau, pentru că lui Măcete nu-i plăcea să piardă, se înfuria, pentru fiecare leu scos pe încheietura cutiei, și-atunci îl lăsa să cîștige, mirat însă de bucuria cu care Măcete aduna banii și-i strecura în portofelul umflat. Cînd încetaseră și vizitele duminicale, Măcete dăruindu-i parcă în schimb acel început amăgitor al unei ascensiuni poate nu atît dorită, cît așteptată ca o răsplată a vieții lui luată de la capăt (dacă ar fi rămas în atelierul de tîmplărie ar fi fost maistru) își spusese cu vechea lui liniște că, de fapt, între el și Măcete nu se întîmplase niciodată mai mult decît se întîmplase în prima zi, cînd Măcete se oprise în ușa atelierului și-l chemase cu degetul îndoit, iar el îl urmase în camera de la stradă, și-acolo stătuseră de vorbă ; mai bine zis, Măcete vorbise și el îl ascultase și cînd, în sfîrșit, fusese întrebat dacă a înțeles, spusese „da“, a înțeles, dar singurul lucru care-l înțelesese cu adevărat era că nu va mai lucra în atelier. Măcete era înalt, cu fața greoaie, încremenită parcă cu ochii căprui reci și imperturbabili. Gura largă, cu buze groase și pofticioase, puțin uimitoare pentru un om de înălțimea lui. Ședea lîngă fereastra deschisă cu brațele aduse peste piept, cîntărîndu-l încă și după acel „da“ al înțelegerii la care-l chemase. „Ascultă-mă, Iacomi“, își desfăcuse pe neașteptate brațele, parcă dornic să-l îmbrățișeze, „înainte de a face politică trebuie să faci din tine însuți instrumentul propriei tale politici. Altfel n-ai să te poți desăvîrși ca om. Asta trebuie să fie deviza unuia ca tine care, în pofida instinctului de clasă, se teme să nu facă o greșeală. Încearcă să te gîndești mai mult la tine. La tine, ca individ al singurei specii capabilă să-și înțeleagă uneori rostul !...“ Nu visase niciodată să facă lucruri mari, cu atît mai puțin pentru alții, învățase meseria tatălui la același patron, Colergiu, își cumpărase, ca și bătrînul, costum negru, pantofi cu bot de rață, butoni de sidef pentru gulerul rotund al cămășii și pălărie, și dacă n-ar fi venit războiul, ar fi ridicat încă o cameră în fundul curții, s-ar fi însurat cu o fată cuminte din cartier, și copiii lor ar fi fost poate tot tîmplari la Colergiu... Apucase să-i spună asta lui Măcete atunci ?...

Măcete îl primi după prînzul zilei desfăcut la cravată și fluturîndu-și din cînd în cînd cămașa să se răcorească. Își ceru iertare prietenos pentru că-l făcuse să aștepte, și-apoi îl îmbrățișă scurt, cu brațele întinse, arătîndu-și dantura cu rădăcinile îngălbenite de tutun, trecînd imediat în spatele biroului, pe scaunul cu spătar înalt, în care se foi cîteva clipe căutîndu-și fără jenă poziția cea mai comodă și sorbind pofticios din ceașca cu cafea ascunsă după telefon. Își arătase iar rădăcinile dinților, ridicîndu-și însă acum imperceptibil sprîncenele, ca o invitație la mărturisiri, el nu mai avea nimic de spus, în biroul lui vorbeau ceilalți, el asculta și lua sau nu hotărîri. „Aere de șef, acum știe tot ce trebuie să știe un șef“, se așezase și Mihail Iacomi. Măcete îi zîmbi, după care își tamponă gura.

— Ce necazuri, Iacomi ? aduse din nou ceașca mare la gură și întrebarea bolborosi în lichidul sleit. Am auzit că te-ai întors în atelier...

Mihail Iacomi nu răspunse, dar fălcile îi tresăriră într-un tremur ușor. Măcete se mișcă din nou în spătarul cu scaun înalt (și l-a ales dinadins, îi trecu prin minte lui Mihail Iacomi), deplasîndu-l încet spre perete, gustînd din plin tăcerea.

— M-am întors, murmură Mihail Iacomi aplecîndu-și capul în palme. Îmbătrînim, Măcete — spuse apoi.

— Îmbătrînim pe dracu', poate tu ! rise zgomotos, încîntat, Măcete.

Nepreţuita simplitate

profil

În anul apariției **Nopților migratoare** despre Dan Verona s-a vorbit fie excesiv laudativ, fie cu exagerate precauții. Formula de „al doilea Hölderlin“ a șocat, firește, dar a făcut carieră. A urmat apariția **Cărții Runelor**, urmînd **Zodiei măslinului**, iar mai recent a volumului **Dați ordin să înflorească magnolia.**

Hotărît lucru, Dan Verona este un poet întru toate înzestrat. Cititor și admirator asiduu al vechilor spiritualități (lucru demn de toată lauda), dornic să-și formeze o lume poetică unitară, trasată în cicluri largi și în poeme întinse, unde se caută adesea cugetarea înainte de trăirea propriu-zisă, simțire bine strunită în rigorile unei solemnități, cînd formale, cînd de substanță, — Dan Verona trăiește o criză de creștere artistică (vizibilă odată cu apariția penultimului volum), care se poate materializa într-o schimbare esențială a creației sale.

Facem din capul locului afirmația că nu avem de a face la Dan Verona cu **poezii**, ci cu o singură **poezie**, o reluare aproape obsedantă a cîtorva motive, un periplu spiritual în cercul închis al aducerii aminte — tema fundamentală a acestei poezii. Amintirea, ca spațiu ideal poetic, trimite la o poezie de viziune și de descriere a acesteia, unde prezența ideii de moarte fertilizează toate căutările sprituale. Aducerea aminte este o constantă esențială a poeziei, de la Homer și pînă la Hölderlin. Apropierea care s-a făcut între Dan Verona și autorul imnului **Aducerea aminte** este riscată, nu atît pentru că nașterea altui Hölderlin nu ar fi cu putință, ci pentru că tot ceea ce era la poetul german convingere crescută organic și adusă la un nivel aproape fizic („trăirea“ **propriu-zisă** într-o Grecie imaginară, re-compunerea ideală a acesteia) unde detasarea era iremediabil pierdută (ca și în viziunea Daciei la Eminescu), — este la Dan Verona o recompunere **lucidă**, deliberată. **Poet al poetului**, cum l-a definit Heidegger pe Hölderlin, este Dan Verona numai în măsura în care cele mai multe poeme ale sale (mai cu seamă în **Zodia măslinului**) vorbesc despre făptura poetului, el nepropunînd, însă, decît **aceeași** imagine a poetului care „vine prea tîrziu“, cum spune un faimos vers hölderlinian. „Orfismul“ lui Dan Verona este un orfism de împrumut.

Mai aproape este Dan Verona, în **Nopțile migratoare**, de suflul **Ascensiunii** din **Vămile** lui Ioan Alexandru (mai cu seamă în **Întoarcere imposibilă. A șaptea noapte**). Dar ceea ce era regresie în progresie la I. Alexandru (pornirea în Dincolo ca plecare înspre origini, cum și Hölderlin întorcea Istrul de la vărsare la izvor) — este la Dan Verona pură imposibilitate, fără a se putea încerca o încarnare a imaginarului în planul cuvîntului poetic. Pe de altă parte, ceea ce era „corabia-sicriu“ la autorul **Vămilor Pustiei** (un simbol infinit radiant de sensuri) este la Dan Verona — lira, element vital pentru acesta, dar insuficient conotat. Lira este „viață și moarte“, „mamă dulce și soră iubită“, ceea ce doar aparent spune mult.

În **A șaptea noapte** aflăm și versurile esențiale pentru înțelegerea aducerii aminte la Dan Verona : „Și pentru că mama nu-mi mai poate da / Adăpost în pîntecul său / Drumul meu porneste si se întoarce în lîră“. Împrejurul aducerii aminte, Dan Verona țese cu pricepere o plasă de sensuri, care, luate în bloc, suplinesc lipsa unei aprofundări progresive. Nopțile sînt „regizate“ ca un periplu de cunoaștere, începînd cu spațiul matricial **(Murind pe lîră)**, continuînd cu semnificatiile cercului — închidere în sine, neînceput transfigurat la nivel cosmic, cea care încălzește lumea cu o simplă atingere, ea fiind extrema zborului și susținînd făptura poetului („între fecioară și pasăre / tipă fruntea mea visătoare / Așa cum fiul neliniștit / Din osul mamei sale țipă după moarte“ **(Fecioara și pasărea)**. Apar apoi întrebările decisive **(Cine sîntem ? Cine sîntem ?)**, care trimit la înțelesul ființei pentru Nichita Stănescu. **Nopțile migratoare** ambiționînd, parcă, o replică a celor **11 Elegii**. După greoala noapte a patra **(Privirea lui Oedip)**, întrutotul nereușită, se ajunge la nunta văzută spiritual **(Exodul)**, în sens neoplatonic, aproape („Iubirea e tare ca moartea“, etc.). Alături de a treia noapte, cea de a șasea **(Și scarabeul ?)**, dar mai ales a șaptea **(Întoarcere imposibilă)** sînt reușitele incontestabile ale acestei prime cărți. Aici sînt vămile călătoriei, unde se caută echilibrul, dar unde se instaurează nelinistea. Noaptea a opta **(Elegia supremă)** va fi, deci, o întoarcere la întrebare asupra cumpenei vizibil-invizibil („Iubim trandafirul sau numai mireasma pe care o exală ?“), urmînd o reluare a nopții a doua, în **Imn orfic**, iar **Fiul risipitor** și în special **Apoteoza** adună sensurile aducerii aminte. De la prima noapte („Și cine să Reamintească, dacă nu poetul ?“) și pînă la a patra („O, mamă preacurată, atîtea am uitat / C-ar trebui din nou în tine să mă culc / Și-n vis să îmi aduc aminte“), apoi către a șasea, unde amintirea face o pagină antologică („Iată, închid pleoapele... în pieptul poetului / izvoarele plîng ca mormintele într-o biserică“) și în final, — aducerea aminte este stilpul de foc pe care Dan Verona își elaborează căutările poetice.

Zodia măslinului, volum lipsit de unitatea de construcție (nu și de viziune, însă) a primului volum, amplifică preocuparea pentru definirea poetului, care este un Midas ce preface tot ce atinge — în cîntec. Efectele căutării se văd, totuși : dacă **Nopțile** erau arderi întrebătoare, acum apare conștiența neliniștii, într-un poem frumos care este **Fericit sînt ca un mire** („Străluceste pe sufletul meu / emblema neliniștii. Ea / tot mereu apare / în preajma frumosului“), pentru ca idealul orfic să apară transfigurat sub forma înțelegerii la nivel esențial a lucrurilor **(Aproape parabolă)**. Aducerea aminte este doar implicată acum **(Cartea trandafirului)**, iubirea este mai puțin sofisticată și, tot pe linia decantărilor lucide, se înregistrează și o reducere a discursivului, în favoarea profunzimii. Alături, însă, de aceste calități, **Zodia măslinului** păcătuiește exagerînd prin denotare ceea ce la început era văzut prin răsfrîngere. Cînd se mentine tensiunea afectivă, versurile au o greutate și o frumusețe ieșite din comun. Cînd nu filosofează, poetul scrie texte extrem de frumoase, cum sînt — **Neliniști pentru atingerea lirei** sau **Deschidere spre veșnicie**. Neîncrederea în simplitatea trăirii îl face să caute cugetare în iubire și nu iubirea în plan spiritual și de aici poate prolixitatea unor texte. Neliniștea este, pentru Dan Verona, mereu în spatele frumosului. Dar poetul nu scrie numai cînd simte această neliniște, ci și cînd crede că **trebuie să o simtă**. De aceea apar poeme tulburătoare, ca **Întîia strigare o poetului**, alături de altele lipsite de tensiune poetică **(Îmbrățișînd rugii de zmeură ai mării)**. Ca să fim mai clari — iată finalul **Ieșirii poetului în fața lumii** ; unde primele două versuri sînt de la sine un final admirabil („Deasupra lumii / se înstelează fibra măslinului“), dar unde poetul mai aplică un vers pentru a da greutate simțirii, vers care devine, însă, balast pur și simplu — „În liniște să ne gîndim la cele eterne“.

Excelentă în intenții, **Cartea Runelor** poate fi așezată (ca intenții), alături de **Cartea de recitire** a lui N. Stănescu, de imnele voievodale ale lui Ioan Alexandru și de doritul pantheon tracic al lui Ion Gheorghe. O sete (fericită, de altfel) de simplitate l-a cuprins pe Dan Verona. Lipsa metaforelor ornante, care era un cîștig al primelor cărți, ni se pare a fi aici în defavoarea poeziei. Recitind istoria și literatura națională, Dan Verona a făcut o carte într-adevăr „de iubire“, cum spune. Frumoase sînt finalurile multor poeme **(Grigore Ureche, Varlaam, Dimitrie Cantemir, Neagoe Basarab, Menumorut**, s.a.). Neprețuită este simplitatea atunci cînd un singur cuvînt esențial premerge un îndelung proces de gîndire. Către acest fel de simplitate, presocratică, să-i zicem, se îndreptă poezia de început a lui Dan Verona. Dacă acolo ea era revelatoare, în **Cartea Runelor** însă suita de portrete-efigie avea nevoie de conotări revelatoare și e suficient să amintim pentru comparație, înșelătoarea simplitate a **Zoosofiei** lui Ion Gheorghe.

În acest moment, Dan Verona trebuie să onteze pentru eliberarea din corsetul livresc, „filosofic“, aplicat de bunăvoie, dar gratuit și păgubitor poetic, și pentru încrederea în capacitățile sale afective deosebite. Recentul volum de poezii, ne pare a-l înfățișa pe poet aflat pe drumul unor atari clarificări.

Dan C. Mihăilescu

la Griviția Roșie, într-o

Pentru ei uzina a fost totul

Dacă o să te urci vreodată, după miezul nopții, într-unul din trenurile personale care ajung dimineața în București, ai să vezi că e aproape gol ; luminile au să alunece peste cîmpia acoperită cu zăpadă și, ca să nu fii singur, o să treci dintr-un vagon în altul, dar oameni au să fie puțini, ici și colo cîte unul : vagonul o să înceapă să se răcească, asemeni unei cutii de tablă în care a murit o vrabie și doar lumina tuburilor de neon o să fulgere înghețat peste zăpada cîmpului.

Spre dimineață însă, cînd trenul se apropie de București, vagoanele au să înceapă să se umple ; e încă întuneric și din sate, pe toate potecile, peste cîmp, au să înceapă să se adune oameni în gări, să urce strigîndu-se unii pe alții, tropăind cu bocancii lor plini de zăpadă, așezîndu-se repede pe bănci și tăcînd aproape în aceeași clipă, de parcă totul a fost spus pînă atunci : unii din ei se mai uită în gol, dar adorm repede și în curînd au să fie adormiți cu toții.

O să bagi de seamă că sînt oameni trecuți de patruzeci de ani : au căciuli cu clape, cizme de cauciuc sau bocanci, sînt îmbrăcați cu scurte îmblănite, cu pufoaice, și string între genunchi nelipsitele serviete care au ajuns să semene cu niște obraji buhăiți — purtate de copiii lor mai întîi, prin școli de țară, apoi luate de ei, ca să-i țină pînă la pensie... Radiatoarele au să înceapă să se încălzească, să ardă de-a binelea, de parcă ar fi o înțelegere veche între mecanicul locomotivei și oamenii acestia care se duc în uzine, în triaje, sau pe șantiere.

Cînd Bucureștiul o să se simtă în apropiere, oamenii au să înceapă să se trezească ; o să-i auzi vorbind despre pensie, despre Ilie Niculae care a avut un copil bolnav, s-a dus cu el pe la toți doctorii și pînă la urmă, cînd nici el nu mai credea că se face bine, a ajuns la nu știu care spital, doctorița șefă s-a uitat cu microscopul principal în sîngele copilului și, cu șaisprezece lei l-a făcut bine... Fără să vrei o să-i asculți vorbind, și o să te gîndești că grijile lor sînt ale unor oameni trecuți de patruzeci de ani și abia atunci o să te întrebi unde sînt ceilalți, mai tineri, care ar fi trebuit și ei să fie aici ?

Cînd se crapă de ziuă, vor coborî din trenuri în toate gările, pe peroane, oamenii acestia trecuți de patruzeci de ani, cu servietele lor în care au un borcan cu mîncare învelit într-o bucată de ziar și un halat de lucru pătat cu ulei... Ei sînt de fapt cei care, la vremea lor, au îndrăznit printre primii să iasă din sate, să lase treburile cîmpului pentru a munci în uzine, la C.F.R. mai ales — la Griviția sau în triaj... Dar îndrăzneala lor de-atunci, speranța că au să cîștige o pîine, ți se par astăzi mai curînd nehotărîre și îndoială : și în felul lor de-a fi au păstrat o anume neîncredere și îndoială, așa cum apucaseră, ca unii care nu veneau îndirjiți, ca să rămînă pentru totdeauna... N-au avut curaj să plece cu totul din sat ; ar fi fost greu, ar fi fost o adevărată aventură ; atît se putea face atunci, era totuși un curaj nemaiîntîlnit, și orice istorie a speranței cu ei trebuie să înceapă.

— Acum se poate orice, îmi spune Gheorghe Olaru. Poți să fii sigur că dacă pleci din sat, e nevoie de tine ; acum sînt locuri în școli, cămine pentru nefamiliști, te ajută toată lumea...

Generația lui Gheorghe Olaru este prima care a plecat din sate pentru totdeauna ; nu e vorba de un singur om, ci de o generație întreagă care a avut curajul să plece fără să mai păstreze o cale de întoarcere. Orice istorie a speranței trebuie să amintească și de ei. Dacă la plecare au mai avut oarecari îndoieli, odată ajunși le-au uitat. Pentru ei uzina a fost totul — întreg viitorul și toate nădejdile. Sentimentul acesta îl mai au și acum, deși au trecut atîția ani.

Gheorghe Olaru a plecat de la Drăgușești ca să urmeze o școală profesională ; îi plăcea să învețe și orice meserie ar fi fost bună, dar l-a luat un vecin, Popescu Ion, și l-a adus la Griviția Roșie ; din ziua în care a intrat aici, uzina a fost totul. A terminat școala profesională, a lucrat ca muncitor și a urmat liceul la seral ; după liceu a trecut la serviciul tehnic, ca tehnician, dar s-a înscris la facultate, la seral. Nu era ușor să muncești ziua, să înveți seara și noaptea, nu era ușor să-ți cauți mereu gazdă ; dacă plecai de la o gazdă, mai lăsai haine ; în altă parte mai lăsai cărți... Dar nu de greutăți se plînge Gheorghe Olaru ; ceea ce ar fi fost cu adevărat greu pentru el, ar fi fost să trăiască fără speranță.

A terminat și Politehnica, a lucrat o vreme tot la serviciul tehnic, ca inginer ; acum e șef de atelier, a fost ales și secretar de partid pe secție.

— Și mai departe ? îl întreb.

Mă privește zîmbind.

— Mai departe orice e posibil.

Ar putea să se ducă într-un institut de proiectări, în învățămînt... Dar nu-i vine să se despartă de uzină. Gheorghe Păduraru, coleg la școala profesională, e acum secretar cu probleme economice la un sector al capitalei, însă ei, mai mulți, deși au avut ocazia, n-au putut să lase uzina.

Aceasta ar fi istoria unor oameni care au reușit în viață, dacă ei ar fi numai atît : cine știe ce norocoși, încăpățînați, sau fericiți... Dar nu sînt numai cîtiva oameni cu istoria aceasta, ci o generație întreagă din care mulți sînt ingineri, șefi de secție, maiștri. Gheorghe Tiz, Marin Ștefan sînt și ei ingineri acum, șefi de secție. Aproape toți au plecat de la țară. Directorul general, Tănase Gheorghe, însuși, a plecat tot dintr-un sat, a fost inginer, șef de secție, inginer șef. Nu este așadar istoria unor oameni, ci istoria unei lumi — o istorie care s-a întîmplat cu fiecare în parte de mai bine de douăzeci de ani — o speranță care nu i-a înșelat niciodată.

Și dacă unii din ei au ajuns ingineri sau activiști, asta nu înseamnă că au ajuns alți oameni, că au lăsat și vechile prietenii care au fost. Gheorghe Olaru a rămas prieten cu Vișan sau cu Forminte : nu se uită atît de ușor că ai mîncat cu cineva la aceeași masă de cantină — și nu numai din sentimentalism, ci și pentru că aici, spiritul muncitoresc de la Griviția Roșie s-a păstrat : fără slugărnicie și fără lașități.

Și dacă Gheorghe Olaru ar pleca astăzi din satul lui, nu ar trebui să mai vină pînă la București ; ar fi de-ajuns să meargă la Tîrgu-

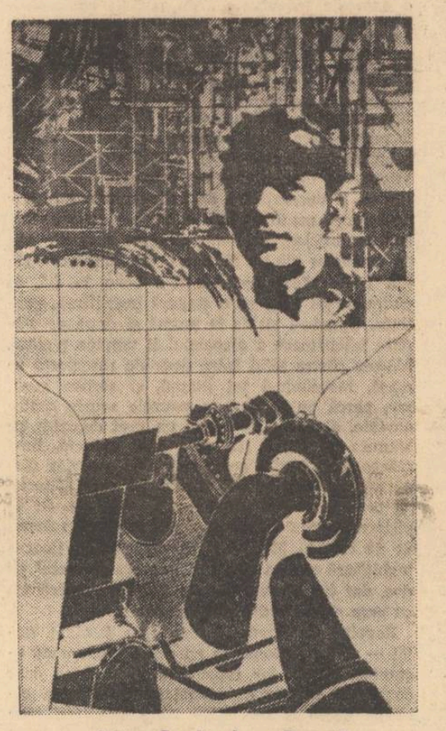

Adrian Dumitrache : „Portret"

Jiu sau la Rovinari — la cîtiva kilometri de Drăgușești. Speranță nu mai e acum doar ici și colo, ci peste tot. Astăzi cei tineri au cămine, au cantine, se duc delegați după ei să-i caute prin sate ; poți să speri orice, să dorești orice. Se poate.

Gheorghe Olaru ar fi putut și el să fie dimineața devreme, într-un tren care se apropie de București ; peste cîtiva ani ar fi împlinit și el patruzeci de ani, ar fi început să se gîndească la pensie, să fie același om oarecum neîncrezător și bănuitor, dar istoria merge înainte și curajul de altădată pare a fi nehotărîre. Oamenii se schimbă mai greu : chiar curajul de odinioară al lui Gheorghe Olaru nu seamănă cu siguranța tinerilor care vin acum din sate, să învețe ; dar acesta este curajul altei generații despre care trebuie vorbit.

Nicolae Mateescu

Un februarie în care lupta a devenit istorie

Abia ieșisem pe poarta Griviței Roșii și **materialul faptic** adunat de reporter începuse să „lucreze", începuse să se **preschimbe în gînd.** Muncitorul, îmi spuneam, nu-i doar simbolul muncii în istorie. Noțiunea nu cuprinde doar ideea de muncă, ci și pe cea de luptă, în egală măsură : ba chiar pe cea de moarte. În istorie muncitorul a luptat tot atît de mult poate, cît a muncit. Iar în momentele cele mai zbuciumate lupta devenise cea mai acută formă a muncii. Așa s-a întîmplat și la **Griviția** în 1933. **Produsul** acelei forme a muncii fusese sîngele...

Dar inima reporterului ar vrea să cheme la viață imaginea evenimentelor petrecute, absorbită poate în zidurile clădirilor care se păstrează și acum, ar vrea ca zidurile să vorbească... „Da, mai trăiesc cîtiva pensionari de-ai noștri care au participat la grevă. Ei ar putea să învie, cum ziceți, trecutul. Ați putea sta de vorbă cu Codiță Marin, cu Ghițulescu Ion, cu Vasile Constantinescu", ne spune secretarul comitetului de partid de la I.M.M.R.-„Griviția Roșie" tovarășul Iancu Marin. ...Și iată-ne față în față cu Vasile Constantinescu, om în vîrstă de 74 de ani, încă voinic și încă iute în mișcări, în care anii trăiesc încă bine și par mai puțini. „Aveam 30 de ani atunci, țiu minte, cum să uit ? Nevastă-mea era gravidă atunci, iar mama mea a murit peste două săptămîni de la grevă.. ". De la început, amestecul acesta al amintirilor de familie cu amintirea luptei sociale dă un farmec bătrînului. „La noi la Griviția s-a luptat și înainte de '33 mereu. Eu am participat și la o grevă în '922, apoi la altele prin '23 sau '24. Eram elev cînd cu prima grevă, anul III strungari. Greviștii cereau atunci avansările la timp, adică din doi în doi ani să se mărească plata cu 50 de bani la oră. Și n-o primeau, n-o mai primeau. După grevă pe mulți i-a împrăștiat conducerea, unii am ajuns la Monteoru, lîngă Buzău și eu am pierdut școala, cum era s-o mai termin dacă m-au dus la Monteoru ? Să vă spun amănunte ? De pildă, la a doua grevă — că mergea tot mai greu și ne tot mințeau — a ieșit scandal și cu Fotiade. Era inginer. Se purta urît, N-avea respect față de noi. Ei, și-a făcut dumnealui nu mai țiu minte ce mașinărie în ateliere și a vrut s-o scoată pe furiș. Muncitorii l-au prins. L-a sculpat lumea, iar noi ceream pedepsirea lui. Atîtdată a luat foc atelierul de tîmplărie, era seară... A venit și prințul Carol la fața locului și — nici una nici alta — să intrăm în foc, și a lovit pe cîtiva. Da' focul era iute, lemnul uscat se făcea singur foc... Atunci, unul Dobrescu, i-a zvîrlit o bucată de scîndură în cap. În chipiu l-a nimerit... Nimeni nu l-a spus pe Dobrescu niciodată. Eram uniți, tare uniți eram...".

★

Mi-am pus întrebarea și i-am pus-o și bătrînului Vasile Constantinescu : **de ce n-au făcut grevă rămînînd acasă ?** Am pus această întrebare și pentru că nu de mult am văzut la televizor un film (după Cronin) în care **greviștii stăteau acasă.** „Așa au hotărît conducătorii noștri, trebuia să vii și să lupți pe față, nu să poți zice că ai rămas bolnav ori din alt motiv. Și p'ormă **noi eram stăpîni pe ateliere** dacă eram în ele !", mi se explică. Sînt deci nuanțe foarte importante de la grevă la grevă. „Noi ne-am organizat în echipe de apărare, păzeam atelierele, nimeni nu putea să intre", povestește interlocutorul meu. Un mod de a acționa indică fără îndoială un mod de a gîndi. Din acest punct de vedere greva din februarie 1933 de la **Griviția** poate oferi, lăsîndu-se interpretată, comentarii fructuoase din punctul de vedere al teoriei luptei revoluționare. L-am întrebat pe Vasile Constantinescu dacă îl știa pe Vasile Roaită. „Cum să nu ? Era băiat frumos. Acuma mi s-a mai șters din minte, dar era șprîncenat, umbrea cu șprîncenele, îl știam dinainte, dar n-am zis că e așa dîrz, era mai mic ca mine. Ce, anul trecut ieșea la pensie ori acum vreo doi ani... Locuia pe Basarab. Unde e biserica... Unde era cîrciuma lui Boloată". Îmi dau seama că muncitorul pensionar își trăiește puternic amintirile și menționează amănunte care în memoria lui nu se vor stinge niciodată. Pentru mulți tineri care au primit în suflet imaginea din cărți ori din ziare, Vasile Roaită e într-o oarecare măsură o abstracție, o depărtare. Dar iată că martorul Vasile Constantinescu vorbește viu despre un om viu — Vasile Roaită ! În memoria lui nu fotografia trăiește, ci tînărul acela viteaz. „Era mai tînăr cu vreo zece ani ca mine, eu aveam nevasta gravidă, el nu era însurat". Și reporterul se gîndește : Vasile Roaită putea fi acum un bunic... Putea avea copii, nepoți... Ca Vasile Constantinescu... Un gol rămas în lume, un pustiu creat de un glonte... Oare nu e limpede că istoria i-a cerut muncitorului nu numai muncă ci și moarte ?

Dar cum l-au împușcat pe Vasile Roaită, dacă erați stăpîni în ateliere, iar armata era afară ?, întreb. **„Cînd s-a tras din biserică** (ai văzut mata biserica de vizavi, Sfîntu' Gheorghe îi zice), au murit vreo șase oameni, fierari, au murit pe grămezile de nisip, sugea nisipul sîngele... Dar a fost și o altă „hoție". Era un sector, sectorul M, miscare, acolo se făcea proba vagoanelor, **linîile de probă** erau, înspre Militari. Printre vagoanele de probă au intercalat vagoane cu armată, le-au strecurat înăuntru...". (Ca în războiul Troiei, mă gîndesc...). O clipă interlocutorul tace, gîndindu-se la ceva fără să spună. „Ei !, zice, dacă acarii nu manevrau în timpul acela vagoanele pe liniile de probă !".

★

Am mai notat cîteva fraze de-ale „tînărului" (avea 30 de ani, căci coborîsem în timp !) Constantinescu Vasile : „Totul se trăgea de la salarii" ; „I-a ținut vreo paispe zile la Marmizon, o cazarmă pe Plevnei, în bătăi i-a ținut" ; „Chiar aici avea biroul inginerul Băiatu, era și profesor de desen" ; „Uzina cerea ajutor" ; „De exemplu inginerul Țiței cu și-a lucrat cuzinetii pentru o moară (avea o moară) aici în ateliere". Toate aceste afirmații ale lui Vasile Constantinescu se ridică pe o realitate amară, toate indică o situație din care s-a născut o specifică formă a muncii — lupta socială. Și iată că legile necesității istorice nu acționează, îmi spun, teoretic. Ele au acționat prin oameni ca Vasile Constantinescu, prin cei 7 000 de greviteni, ziditi acum în memoria socialistă a patriei.

Vasile Versavia

Această zestre

Ce-aveam mai bun ? Memoria o spune
doar frigul care înflorea în oase,
doar foamea de a nu ne mai supune
atîtor năvăliri primejdioase.

Oameni din cîmp și din durere, noi
treceam prin iarna care ne despoaie
mai crîncen decît crîncenul război
de arme și de vlagă și de straie.

Un chin ne-ncununa atunci pe toți
la ceasul greu și decisiv și unul :
— Să crezi în tine și să strigi că poți
cînd urlă-n ceafă ca o fiară tunul.

De-am fi pierdut, pierdeam orice
nădejde,
dar ne-am știut puternici și-mpreună —
soldați români visînd cum grîul crește
prin spațiul sfîșiat cu semilună...

Ce-aveam mai bun ? Lumina de-a răzbate
acolo unde moartea se petrece
ca pasărea străvită jumătate,
tăind cu-aripa norul nemilos și rece.

Lacome guri de pradă, fără milă,
ne-au smuls din fructe vreme-ndelungate,
în cartea vieții, dar, pe orice filă,
cu fulgere am scris cuvîntul : Gata !

Caii rup în potcoavă cerul ; ne răzbune
dorul de-acasă : fiii și nepoții
purtau în sînge-ntemeieri străbune,
de-aceea-n foc ne-am azvîrlit cu toții.

Trudim, această zestre să nu piară,
ni-e graiul sfînt, și lacrimă și pîine,
noi am murit, numindu-ne o țară,
— fiți demni de ea, voi, ce vă născteți
mîine !

George Chirilă

Estetica muncii

Dacă ai de gînd să scrii despre realizările unei întreprinderi, despre producția și produsele ei trebuie ca, în primul rînd, să afli cum își fac datoria controlorii de calitate, cum își pun ștampila și semnătura prețioasă pe produsele și pe munca oamenilor din întreprindere. Iar pentru cetecistii de la IMMR-„Griviția Roșie" lucrul acesta este și mai greu avîndu-se în vedere că prin exigența lor asigură mersul „ca pe roate" a tuturor vagoanelor de călători din țară, și nu e puțin lucru. Aici se fac reparațiile anuale, capitale sau intervenite în urma vreunui accident de circulație. Aici vagoanele capătă haine noi, sînt spălate, degresate, revopsite, retapisate dacă e nevoie. Aici oamenii le îngrijesc ca pe propria lor casă ce este supusă primenirii, gospodărește, din cînd în cînd. Nu trebuie, deci, să omitem calitatea acestor reparații, calitate asigurată de mîinile destoinice și de priceperea muncitorilor de aici, dar îndrumată și verificată, o dată mai mult, dîncolo de locul de muncă, de colectivul CTC al întreprinderii, ajutat și de către cadrele de conducere ale întreprinderii, precum și de organizația de partid. Tovarășul Iancu Marin, secretarul organizației, mă ajută să cunosc oamenii și să aflu cîteva din „tainele" uzinei.

Nu mă surprinde cînd aflu că din acest compartiment, pe lîngă ingineri, tehnicieni, maiștri, fac parte și 60 de muncitori dintre cei mai buni, dintre cei mai bine pregătiți. Pentru că „se merge pe linia de a arăta cum trebuie făcut. Așa încît se urmărește produsul de-a lungul procesului de execuție. Avem răspunderi materiale, disciplinare" ne spune ingineru Iliescu Alexandru, șeful compartimentului CTC al IMMR-ului. „În trecut era altfel. Noi cu producția, alții cu calitatea. Dar „Legea calității" vine să sublinieze foarte mult o chestiune logică, pe care noi o și aplicăm în consecință. Noi cu producția și tot noi cu calitatea". Celor spuse de inginerul Iliescu adăugăm și părerile controlorilor de calitate Cioroianu Mihail, de la atelierul sudură-scule'rie. Lucrează aici în întreprindere de 26 de ani, fiind de meserie ajustor, dar de 12 ani este controlor de calitate. Prin calificare, prin experiență poate ajuta efectiv la asigurarea calității pieselor produse de muncitorii din atelierul de care răspunde. Are ochii înroșiți, și parcă culoarea lor se pierde în umbra oboselii. Mă uit mai mult la ochi pentru că, nu știu de ce, mă gîndesc că un controlor de calitate ar trebui să-l aibă deosebiți. Ochii să fie un fel de ochean descoperitor de defecte, fisuri, și, cînd văd că în fața mea stau oameni firești, cu ochi negri, căprui, cu ochi calzi și sinceri, mă întreb : ce dar ascuns au de pot descoperi ceea ce altora le scapă ? Nimic deosebit, desigur, decît taina responsabilității, taina dragostei față de marca uzinei unde lucrează, față de munca lor.

Ispas Nicolae, sculer matrițer, muncește de 22 de ani, iar acum este controlor de calitate la atelierul ajustaj. „Cînd dai o semnătură ești convins că lucrarea e bună. Lucrarea o urmăresc pe faze de execuție tocmai pentru a prevîntîmpina ivirea vreunei modificări" îmi spune interlocutorul meu, acest om cu părul alb, înalt cu alură sportivă și cu mîinile mari, greoaie. „Este esențial ca piesele executate de noi să fie calitativ superioare. Noi, și aici vocea capătă o altă intonație, lucrăm piese de siguranța circulației". Am remarcat schimbarea tonului controlorului de calitate Staicu Dumitru de la atelierul de arcurărie, pentru că altfel are o voce slabă, parcă arsă de focul forjei părăsit cu ani în urmă. A fost forjor arcurar și muncește de 27 de ani, iar despre el nu se pot spune decît lucruri la superlativ. Are cea mai bună pregătire profesională, este cel mai mare ajutor pentru muncitorii atelierului, cel mai bun tovarăș de muncă dar și cel mai bun sfetnic, și ca muncitorul Staicu, acest om mărunțel, cu vocea parcă pierdută în concurență cu pocniturile ciocanelor pneumatice, mai sînt și ceilalți muncitori ca Eftimie Gheorghe, muncitor forjor de 26 de ani și care ține miezul incandescent al metalului cu o forță și o siguranță impresionante. Sau, cînd mă gîndesc la muncitoarea Min Florica de la sudură, care trage din cuptor lama înroșită a „brațului radial pentru boghiu" cu precauția brutarului. Aburii metalului îi compar cu aburii pîinii. Dar o altfel de pîine, cu miezul fierbinte, incandescent... Acești oameni, și nu numai ei, nu doresc decît ca piesele executate de mîna lor să nu fie niciodată rebutate. Este o dorință, noi nu putem ști dacă dorința aceasta curată, nobilă este și o realitate... dar atunci cînd stai de vorbă cu fostul strungar Pavel Cornel, azi

teatru

Premiere, la Brașov

Două interesante spectacole marchează actuala stagiune a Teatrului dramatic din Brașov.

Ca manieră de abordare a textelor dramatice, chiar și în planul concepției despre spectacol, montările în discuție se deosebesc evident. Ceea ce nu ne poate face, însă, să anulăm vreuna dintre ele, absolutizînd, astfel, o preferință sau alta. Pentru aceeași obiectivitate am și păstrat ordinea premierelor, nici în acest caz să nu fie posibilă citirea, cumva, a unei ierarhizări.

Experimentatul regizor care este Eugen Mercuș a dorit și a realizat cu „Trei surori" un spectacol riguros apropiat de textul cehovian, fără ostentative interpretări, doar cu unele nuanțări inedite. Preocupările principale au condus spre obținerea atmosferei specifice, de apăsătoare lîncezeală, gesturile, ca și întreaga mișcare a personajelor denunțînd acel abis dintre aspirație și neputința morală și fizică, de a se înscrie pe traiectoria ei. Singurul care deține luciditatea tragică a impasului definitiv este, în viziunea regizorului Mercus, Solionîi. Acesta este și punctul de vedere, într-un anume fel, inedit, la care ne refeream mai sus, transpus excelent scenic de actorul Ion Jugureanu. De asemenea, o altă calitate a acestei montări este ducerea ideii dominante pînă la capăt, într-un interesant și sugestiv final, cele trei surori — Olga (Maya Indrieș), Masa (Paula Ionescu), Irina (Luminița Blănaru) — fiind surprinse în mohorîta grădină de o puternică furtună, spulberîndu-le parcă, tot așa de ușor, ca pe niște frunze vestede. Dintr-o distribuție care a înțeles inegal gîndurile regizorului i-am reținut pe Nicolae C. Nicolae (Kulighin), Costache Babii (Andrei), Virginia Itta Marcu (Natasa).

Un veritabil spectacol politic este „Maria și copiii ei", lucrare, cum arătam, a unuia dintre cei mai importanți dramaturgi contemporani ai Americii Latine, Osvaldo Dragun. Mircea Marin, autorul regiei, într-o bună colaborare cu scenograful clujean Th. T. Ciupe, se reîmpune atenției. Poate, de această dată, cu chiar mai multă acuitate, dat fiind spiritualitatea atît de complexă a acelei lumi latino-americane. Iar, meritul său primordial este de a nu fi neglijat sensurile adînci, sociale și politice ale dramei. Victime îi cad, deopotrivă, Maria, negustoreasă ambulantă, fiica ei și fiul. Și nu dintr-o excepție de la regulă, ci ca o confirmare a acesteia și ca un rezultat firesc al legilor inumane puse de o societate inumană la baza existenței sale. Spectacolul, accentuînd pe caracterul de dezbatere politică al lucrării dramatice, se impune ca remarcabil, beneficiind și de două adevărate recitaluri actoricești — Geta Grapă (Maria) și Coca Bloos (Ada, fiica ei). În rolul unui fanatic militar, Costache Babii reușește să transmită convingător cutremurătoarea dementă a războinicului, pătimaș în violență. Interpretări fidele rolurilor încredințate : Dan Săndulescu (Adolfo), Maya Indries (Iosefina), Nae Octavian Cristoloveanu (Carlos, fiul Mariei), Mihai Bălaș-Jujucă (Negrul), George M. Gridănușu (în dublu rol).

Ermil Rădulescu

film

Oaspeți de seară

Pentru a ne introduce în atmosferă, filmul regizat de Gheorghe Turcu folosește un colaj din jurnalele de actualități ale războiului — documente zguduitoare din timpul bombardamentelor și alarmelor aeriene. După aceea începe filmul propriu-zis și din păcate, comparația cu documentarul de epocă simplu, expresiv pînă la patetism, este în defavoarea celui dintîi. Scenele curg confuz, lipsite de dramatism, personajele se învîrt la nesfîrșit în jurul vorbelor : deși se dau explicații lungi, obositoare, abia cu greu înțelegi ce se întîmplă : cine trece peste granită și de ce, cine se întoarce, cine a murit și cine mai trăiește.

Dar despre ce este vorba totuși ? Despre lupta unor ilegaliști, ofițeri din armata română care pregătesc insurecția și oameni de partid care așteaptă un agent care să aducă instrucțiuni, dar în loc de unul singur apar doi. Apar seara. De aici și titlul : **Oaspeți de seară.** Unul din agenți așadar este fals, strecurat de serviciul de contrainformații hitlerist. Care din ei ? Iată dilema. În prima parte a filmului regizorul și scenaristul ne împiedică să înțelegem ce se petrece, ca să poată ei, în partea a doua, să ne explice, dar lipsa de cinste față de spectator se răzbună, ca întotdeauna.

Deși a pornit de la premize și intenții interesante, scenaristul Al. Șiperco a scris o poveste stufoasă, un fel de conferință pe care Gheorghe Turcu a ilustrat-o copilărește așezînd actorii în cadru și punîndu-i să converseze. Dramatismul filmului, care ar fi trebuit să reiasă din mișcări sufletești, din tensiunea scenelor — din atmosferă într-un cuvînt —, se încearcă a fi cîștigat prin mijloace exterioare precum secvențele de documentar de la început, împușcături, noapte, urmăriri, la care se adaugă ca într-un muzeu, etalată la vedere, o întreagă recuzită conspirativă precum batistele pe care s-a scris cu cerneală simpatică, parole, priviri echivoce, oameni care umblă pe străzi pătrunși de mister și cînd e nevoie și cînd nu e...

Cine învinge totuși ? Logica ! zice Al. Șiperco. Singurul cîștig al acțiunii este că, avînd mințile limpezi, ilegaliștii au căzut la bănuială, au descoperit falsul agent și nu s-au lansat într-o aventură care să-i compromită. Pînă și satisfacția victoriei ne este refuzată, ea fiind înlocuită cu mărunta bucurie de rebusist care și-a văzut problema rezolvată...

Actori de valoare precum Ion Caramitru, Ștefan Radof, Ovidiu Iuliu Moldovan, au fost împiedicați să vină cu altceva decît cu farmecul lor personal, așezați în fața aparatului ca la fotograf, străduaniilor lor de a construi totuși personaje fiind mereu trecute cu vederea de regizor. O lipsă nedorită de idei, de personalitate și transfigurare artistică subminează filmul de la un capăt la celălalt.

M. Nicolae

televiziune

Filme la televiziune

● Toma Caragiu, Gheorghe Dinică, Jean Constantin, Ernest Maftei, Olga Tudorache, Dan Nuțu, Liviu Ciulei, Emil Botta ș.a. reușesc în „Mastodontul" să dea relief unui scenariu interesant și echilibrat, semnat de Ioan Grigorescu. Prin talentul conjugat al echipei susmenționate psihologia specifică a unor personaje — muncitori, țărani, intelectuali, căpătă pe ecran înfățișări convingătoare, ca de altfel întreaga atmosferă a acelui timp revolut în care se întîrea, așa cum spun manualele de istorie, „alianța muncitorească — țărănească". Tipologia complexă a personajelor, varietatea de tipuri umane care apar pe ecran sînt bine subliniate, fără stridențe și fără stîngăcii. Acțiunea muncitorilor de la „Vega" veniți să ridice conștiința de clasă a țăranilor de la Ardepămînt e convingătoare și lipsită de retorism ; reținem jocul memorabil al regretatului Toma Caragiu, precum și pe George Dinică, în rolul „negativ" al chiaburului Micu.

● Povestea ușor desuetă, ușor melodramatică a celor trei americani întorși din război, în filmul „Cei mai frumoși ani ai vieții noastre" nu e lipsită de semnificații. Obișnuiți cu atmosfera războiului, trăită ca o „aventură eroică", cei trei combatanți reintră brusc în atmosfera măruntă și confortabilă a vieții de-acasă. Depersonalizarea lor are loc pe măsură ce monotonele întîmplări ale vieții de toate zilele îi înconjoară din nou : invalidul cu melancolica lui poveste de dragoste, funcționarul de la bancă cu viața lui de familie, fostul căpitan, în căutare de lucru, consumîndu-și cu calm drama familială, terminată cu happy-end. Singurul semn de exclamare al filmului poate fi depistat în scena din bar : fostul căpitan își apără singura credință care i-a mai rămas din război : ideea că n-a luptat pentru o cauză vană. Un film care suferă uneori de prea mult convenționalism.

● Anthony Quinn face, în „Ultimul războinic" un rol memorabil. Amestec ciudat de luciditate și grandoare, personajul interpretat de Quinn, căpetenia modernă a indienilor, încearcă să opreasscă, printr-o luptă de la început inegală, asediul tăcut al unei lumi pentru care discriminarea e ridicată la rang de rege. Instigați de originala lor căpetenie, indienii ies din matca resemnării lor dureroase : fac praf utilajele unei companii de construcții, „fură" un tren și mărșăluiesc pe străzile unui oraș pe care îl revendică cu naivitate, în numele unor înscrisuri seculare. Scena din final, cînd „șoimul" cade ucis pe caldarîmul orașului ne aduce aminte de sfîrșitul tragic al conducătorului „armatei pașnice", Martin Luther King.

● Prin excelență autor de filme cu tentă socială, Vittorio de Sica comentează cinematografic impasul „existențial" al unui întreprinzător burghez care, eșuat în plasa unor expediente infructuoase, ajunge să facă „O afacere" oribilă : își vinde un ochi pentru o sumă considerabilă. Desigur, prin jocul „ușor comediant" al lui Alberto Sordi, subiectul filmului pare a ilustra un „caz particular" : necazurile unui burghez cuminte, obișnuit cu traiul pe picior mare, care, neînțeles de consoartă, este silit să recurgă la această soluție ultimativă. Încărcătura satirică a filmului, și implicit capacitatea lui de generalizare stă în aceea că el demască o mentalitate : convingerea greu de clătinat a unor cetățeni „onorabili", pentru care a face o „afacere" și a cîștiga bani nemuncîți e lucrul cel mai firesc de pe lume. În plus, confirmarea unui proverb la modă în societatea de consum : cu bani se cumpără orice.

Mircea Florin Șandru

prestigioasă citadelă muncitorească

controlor de calitate la Atelierul rotărie, parcă îndoiala se pierde. A făcut o școală de specializare, și nu la o vîrstă fragedă, ca să se poată descurca cu Defectoscopul ultrasonic. Aici, la acest punct de control, se lucrează zi și noapte în trei schimburi, iar în 8 ore de muncă se poate efectua controlul de calitate la 24—28 osii, și nu e puțin lucru dacă ne gîndim că în fiecare zi ies ca noi pe porțile întreprinderii 10 vagoane de călători pregătite să-și reia goana în kilometri pe șinele de fier.

La plecare mă opresc la ultima filă din cartea muncii și a omeniei pe care am răsfoit-o aici alături de cîțiva dintre muncitorii schimbului de dimineață, de inginerul Farmoș Radu, șeful serviciului de proiectare al Centralei, de secretarul de partid Iancu Marin. Pe un panou aflat chiar la intrare stă scris cu litere de-o șchioapă «Întrind în schimb, nu uita că te-ai angajat în acțiunea „Calitatea produselor, o problemă de demnitate și patriotism"» și părăsesc întreprinderea cu convingerea că acest colectiv de muncitori și-a însușit cu prisosință lecția muncii aplicînd-o în practică zi cu zi, ceas cu ceas spre mîndria lor, spre faima întreprinderii.

Cornelia Djigola

Zi-lumină

Bănilă Marin, Iancu Marin, Forminte Ion, Ionescu Ecaterina, Ion Nicolae, Băjenaru Gheorghe, Adrian Nicolescu, frații Ardeleanu, Tudorache și Neagu, Turcitu Petruța... Și lista nu se încheie, ea continuă cu toți acei oameni pe care îi port în conștiința mea de tînăr scriitor ca un simbol al efortului uman, al lucrului minții și al mîinilor lor. Ei sînt ostașii fără uniformă, anonimii eroi care au dat și mai dau încă o bătălie grea, o bătălie care se desfășoară pe trei fronturi : al omeniei, al refacerii, al producției. „Nu spun lucruri mari. S-a lucrat din plin. Zile-lumină. Am scos mașinile de sub dărîmături, le-am spălat cu petrol și am început lucrul. Pe 6 martie, atelierul nostru arăta de parcă ne pregăteam de 1 Mai. Iar pe 8, toată întreprinderea a lucrat la capacitatea normală". Olaru Gheorghe, secția mecanică vagoane, ne spune aceste lucruri legate de amintirea acelei nopți de neuitat din 4 martie.

Tînărul strungar Forminte Ion pe care colegii de muncă l-au numit în aceste zile „sufletul atelierului", mi-a spus simplu, cu modestie : „Imediat după cutremur, am alergat la atelierul meu. Apoi m-am întors la Căminul de nefamiliști unde locuiesc. Dar somnu' nu s-a prins de mine și dimineața la 4 am fost din nou aici. Am început să îndepărtăm molozul și cărămizile. Duminică am curățat mașinile. Am rămas cu toții aici. Toată lumea a fost un singur schimb. De pe 5 martie am hotărît să lucrăm 4 ore peste programul de 8 ore. Am refăcut frontoanele și zidurile interioare care s-au prăbușit"... „Ne-am gîndit să facem lucru gospodăresc. Dacă tot ne-am apucat de treabă, s-o facem ca lumea. Și avem și mai multă lumină pentru lucru", ne spune Lixandru Marin.

Ion Nicolae de la secția montaj adaugă : „N-am ținut cont că-i marți, că-i simbătă sau duminică, că-i zi sau noapte. Am muncit într-una. Prima întrebare pe care am pus-o atunci noaptea cînd am venit la uzină a fost dacă au murit oameni în atelierul nostru. Mi s-a spus că nu. Dar am aflat că se dărîmase zidul interior, un zid de 100 m lungime și 7 m înălțime, ce despărțea atelierul nostru de cel de tîmplărie. Am luat cărămidă cu cărămidă. Am scos bancurile, mașinile de sub dărîmături. Am recuperat totul".

I-am cunoscut pe acești oameni la strungurile lor, aplecați peste bancul de lucru, sau cu mistria în mînă ca într-un permanent dialog cu ei înșiși, cu acea forță interioară pe care o dă dragostea de viață, de muncă.

În zgomotul asurzitor al ciocanelor, sub stelele sudorilor, singurele stele ce sărar în aceste uriașe hale, gesturile și chipurile lor concentrate capătă dimensiuni nebănuite și totul dă sentimentul că te afli, cum spunea Malraux, într-o catedrală a viitorului...

Aici la I.M.M.R. — „Griviția Roșie" una dintre întreprinderile bucureștene cele mai greu încercate de cutremur, viața și-a regăsit matca. Bătălia pentru normal a fost cîștigată. Oamenii muncesc. Muncesc cu dăruire, cu abnegație, cu îndîrjire. Îndrăgostiți de meseria lor, de uriașa familie în care au intrat acum o lună, un an sau acum 30 de ani, ei fac din zilele, din nopțile lor o singură și minunată zi lumină.

Liliana Ursu

„BUNĂ ZIUA" — le spunem celor cu care ne-ntîlnim!

● **Cea mai recentă întîlnire a membrilor cenaclului revistei „Luceafărul" cu oameni ai muncii a avut loc la Întreprinderea mecanică material rulant — „Griviția Roșie" din București acum o săptămînă. Ea este continuarea manifestărilor organizate de cenaclul nostru în cadrul Festivalului național „Cîntarea României".** Cu acest prilej poeții Florin Costinescu, George Chiriță, Mircea Dinescu, Nicolae Dragoș, Mara Nicoară, Liliana Ursu, Dan Verona au dat glas prin versurile lor, inspirate din istoria noastră eroică, din realitatea vieții contemporane, unor profunde sentimente patriotice și revoluționare.

A intrat în tradiția cenaclului revistei „Luceafărul" ca, înaintea dialogurilor cu oameni ai muncii de la orașe și sate (de pildă cu țăranii cooperatori din comunele Gîrbovi, „Sfîntul Gheorghe" ș.a., sau cu muncitori din întreprinderile bucureștene sau din alte locuri ale țării) tineri reporteri să fie în mijlocul lor, documentîndu-se în prealabil în vederea realizării unor reportaje. Și de această dată, tinerii reporteri Cornelia Djigola, Nicolae Mateescu, Iulian Neacșu, Liliana Ursu, Vasile Versavia, au fost oaspeți ai muncitorilor de la Întreprinderea mecanică material rulant — „Griviția Roșie". Aceasta este, de fapt, o modalitate concretă de cunoaștere nemijlocită, de confruntare cu eroii viitoarelor reportaje, modalitate care se impune din zi în zi mai mult ca o cerință și o datorie profesională pusă în fața scriitorului tînăr. Iar reportajele noastre, chiar dacă uneori par inegale, sînt un jurnal trăit, o „foaie de temperatură a spiritului" de-a lungul unei clipe, a unei zile, a unui timp. Mărturii edificatoare despre o realitate contemporană în continuă prefacere. Ce altceva și-ar dori un scriitor tînăr decît să scrie pentru oameni și despre oameni pe care-i cunoaște, și despre viața lor cotidiană cu toate implicațiile și răspunderile lor ? !

Comunicarea simplă, firească, directă, umană ne face să ne aducem aminte de cîteva rînduri scrise cîndva de un mare reporter, contemporan nouă, Geo Bogza : **„A fi om, a te întîlni cu alt om, și a-i da Bună ziua. A fi om, a te întîlni cu alt om, și a-l auzi cum îți dă Bună ziua. A fi om, a te întîlni cu alt om, și a vă da unul altuia Bună ziua. Nimic mai simplu, dar cît de tulburător și de încărcat de farmecul acestei extraordinare aventuri care este, care ar trebui să fie pentru oricine dintre noi, existența umană.**

Bună ziua ! Bună ziua !

Nimic mai frumos, mai nobil, mai plin de demnitate și de o solară omenie".... Aceasta își doresc, de fiecare dată, și membrii cenaclului revistei „Luceafărul" cînd pășesc dincolo de porțile uzinei, de pragurile cîmpiei, în amfiteatrele studiului și ale tinereții creatoare.

Este semnificativ faptul că după un **Bună ziua** spus din tot sufletul ni se răspunde cu familiarul **Bine ați venit !**, urmat, mai întotdeauna, de invitația de a reveni în mijlocul acestor oameni pentru care am scris, am citit, am cîntat.

Sute de oameni au ascultat cu atenție și participare, și de această dată, cîntecul lui Mihai Onu și minunata interpretare a „truverului" cîntecului tînăr, contemporan care este Benedict Popescu.

Dialogul cu publicul, cunoașterea, comuniunea și înțelegerea este omagiul pe care-l aducem cititorilor noștri, de cele mai diverse profesiuni, acum, în acest prag de armindeni, acum cînd drumurile patriei se încarcă de flori și lumină.

CRONICAR

Cîntec

Suflete prea norocos
Ce-ai umblat prin cer pe jos
Puneți chip de om frumos
Și apleacă-te sfios
Să atingi la loc umbros
Cu-a ta față-nrourată
Fața lemnului curată
Fața lemnului ca neaua
Peste care-a plîns rindeaua
Și-a bolit de dragu-i steaua

Suflete cu dulce grai
De cobori mai jos de rai
Fără veste ai să dai
De-o albastră-mpărăție
Unde lemn și om adie
Înfrățiți în veșnicie

Locuiesc aici din veac
Fără somn și fără leac
Meșteri ce nu știu de frac
Meșteri cioplitori de porți
Ocrotind și vii și morți
Meșteri blînzi și înstelați
Ce-au văzut munții Carpați
Peste hoarde de-mpărați
Izvorînd nealinați

Pe cînd lumea rătăcea
Sub a morții neagră stea
Aici moartea cea mai grea
Era trasă la rindea
Arborii înlăcrimații
Erau tunși precum soldații
Erau puși ca stîlpi de poartă
Să vegheze țara toată —
Peste moarte fără somn
Lemn domesticit de om

Suflete de vrei răcoare
Cată-o poartă peste care
Soarele din veac răsare
Cine vrea să se-odihnească
Afle umbră-mpărătească
La o poartă românească
Pe sub poartă pe-nserat

Trece numai cel curat
Cel cu suflet veninos
Va mușca pragul de jos

Sprijinit de munții mari
Șade neamul de lemnari
Din ceardacuri latinești
Visînd porți sărbătorești
Jos în sate românești

Din lumina lor de rai
Luă flacără și grai
Răsăritul și amurgul
În sfios cerdac bălai
Constantin Brâncuși demiurgul

Draga mea poate și noi
Ocrotiți de vînt și ploi
Stăm în stîlpi frumoși de poartă
ScrișI cu-o aurită daltă
Mingiiați de-un meșter mare
Ce ne-a pus pe umeri blînd
Ție lună, mie soare
Să ne fie de-alinare
Pentru veacuri viitoare

Dan Verona

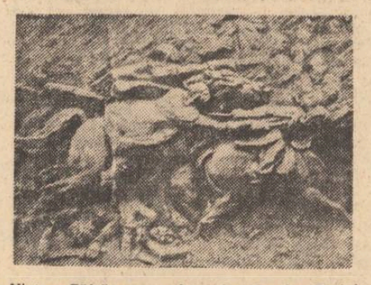

Victor Tăbăcaru : „Luptele de la Podul Înalt – Vaslui"

Dincolo de porțile uzinei

Am fi înșiși de realism să credem că, înainte de toate, tinerii muncitori de la o uzină de veche tradiție cum este I.M.M.R.-Griviția Roșie n-au altceva de făcut decît să se distreze tot timpul. Odată lucrul terminat într-o zi, cei mai mulți dintre ei ies pe porțile uzinei cu caietele la subțioară pentru a se îndrepta spre licee sau facultăți unde, pînă tîrziu în noapte, la cursurile serale, învață. Muncitorii învață să fie tehnicieni sau maiștri, iar aceștia, la rîndul lor, învață să fie subingineri și ingineri. De aceea, și nu numai aici, în această uzină, se poate spune că „distracția" între distracții, cea care acoperă cea mai mare parte din timpul liber al tinerilor este învățătura, chiar dacă multora dintre ei nu le este deloc ușor după ani și ani de întrerupere să, de ce nu ? după firească oboseală a lucrului. „Este greu, confirmă Adrian Nicolescu, secretar adjunct al Comitetului de partid, ambiția și dragostea pentru carte îi împing însă spre învățătură, mai ales că într-o uzină în permanentă modernizare aceasta se impune cu necesitate, ridicarea calificării fiind condiția însăși a profesiei fiecăruia. Dacă ar fi să dau numai cîteva exemple...". Exemple sînt, pentru că uzina nu duce lipsa unor oameni exemplari care, după ani și ani de eforturi împărțite între munca lor propriu-zisă și învățătură, au reușit să se ridice acolo unde au țintit încă de cînd au intrat pe porțile uzinei ca simpli ucenici. Tiz Gheorghe, astăzi inginer, șef de atelier, a plecat, cum se zice, de la strung. La fel lăcătușii Ștefan Marin și Olaru Gheorghe, astăzi și ei șefi de ateliere. La fel alții și alții care, prin puterea lor de a se strecura în bănci seară de seară, atunci cînd nici o uniformă de elev nu li s-ar mai fi potrivit, sînt astăzi exemple pentru cei care îi urmează. Și nu trebuie uitat că între acestia destui au fost și destui mai sînt familiști, părinți cu copii mici plini de dorințe mari, ori cu copii mari, elevi, cărora le împrumută sau de la care împrumută caietele de aritmetică. Nu vrem să fim sentimentali și poate că nici nu înțelegem noi prea bine acest timp liber atît de ocupat al unor muncitori din această uzină, acestora însă le revine marele merit de a schimba profund vechea înfățișare a lucrătorului de pe vremuri care nu știa nici să-și citească numele pe foaia de angajare.

★

În această margine de altădată a Bucureștiului care cuprinde uzina, Calea Griviței și străzile care vin și pleacă din ea, au fost dintotdeauna oameni tari, greu de clintit sau de întors din calea lor odată hotărîtă. Nu întîmplător tocmai aici, la „Griviția Roșie", sportul cel mai iubit este rugbiul, un sport aspru, în care înfruntările sînt dure, deschise, dar lipsite de violență. Dimpotrivă, legile acestui sport bazîndu-se pe corectitudine, rugbiul nu poate fi jucat decît de oameni loiali care fac din cinstea și corectitudinea adversarilor singura lor garanție de integritate fizică. Nu exagerez cînd susțin că era firesc ca tocmai aici, într-o asemenea uzină în care valorile morale și spirituale au fost respectate și apărate cu prețul roșu al sîngelui, să se înființeze cu 45 de ani în urmă, prima echipă muncitorească din țară, echipă care după cel de-al doilea război mondial a cîștigat cele mai multe titluri naționale, iar în 1964 Cupa Campionilor Europeni. „Caracterul acestui joc, îmi spune maestrul emerit Radu Demian, actualul antrenor de rugbi al clubului sub culorile căruia a jucat și s-a afirmat cu strălucire, se potrivește cu caracterul oamenilor de aici. Rugbiștii sînt oameni curajoși, gata să se sacrifice, în stare să gîndească rapid în situații limită, generoși, solidari. Rugbiștii noștri sînt muncitori, tehnicieni, ingineri care pînă la ora 3 lucrează, de la 3 la 5 se antrenează, iar după aceasta ora multi dintre ei se duc la liceul seral sau la școlile de subingineri unde învață pînă la 9 seara". Rugbi club „Griviția roșie", primul club de acest fel din țară înființat abia în ianuarie este puternic, are echipe bune de juniori și de copii recrutați din școlile tutelate de uzină și, deși echipa de seniori are acum rezultate mai slabe, aceasta se datorează procesului firesc de schimbare a jucătorilor". A unor jucători, adaug eu, care au constituit mîndria nu numai a clubului, ci și a națională, astăzi oameni de nădejde la locurile lor de muncă din acest perimetru industrial, ca : Vasile Mladin, Viorel Moraru, Gheorghe Șerban, Dan Stoenescu, Ion Teodorescu, Dan Stoian, Ion Țibuleac, Constantin Stănescu și, nu în ultimul rînd, inginerul Radu Demian. Desigur că atîția ani de rugbi înseamnă mult mai multe nume decît cele amintite în această pagină și ar fi nedrept să nu recunoastem acest lucru, spunînd însă că modestia bine știută a jucătorilor de rugbi ne va ierta graba enumerării, reținînd doar că prin ei toți, prin dăruirea lor nemărginită a existat și există acest leagăn al unui sport în care capriciile unei mingi curioase au fost și sînt învinse de măiestria lor. Scriind astfel despre club, scriem, se înțelege, cu aceeași admirație despre toți cei care l-au onorat jucînd, amintiți sau neamintiți aici.

★

Radu Marian este un tînăr electrician, dar aceasta nu l-a împiedicat să reușească la Școala populară de artă, la secția de regie brigăzi artistice, justificîndu-și astfel activitatea de instructor al brigăzii artistice din uzină. Noaptea scrie versuri, iar înainte de a se culca totuși mai citește — acum „Mărirea și decăderea imperiului roman". În timpul care-i rămîne — cît îi rămîne ? — îl învață să recite pe băietelul lui de 6 ani. Acum îmi recită el un text de brigadă pus la îndemîna membrilor ei, tinerii muncitori Naiman Adriana, Mariana Mazilu, Ionel Păvălucă și Constantin Dobre : „Fiți, măi, oameni mai asa / Veseli, harnici, altcumva / Că aici e țara noastră / Zorile și floarea-n glastră / Asta-i țara, cum să zic / Unde ai crescut de mic / Și zi simplu, românește / Nu simți inima cum crește / Cînd vezi țara că-nflorește !". Se dau spectacole la Club, se dansează la „Modern" sau la „Înfrățirea", se citesc cărți împrumutate de la bibliotecă ori cumpărate de la standul uzinei, se merge la film, la plimbare în parc, se înfiripă idile între fetele și băieții din uzină, se întemeiază cămine...

Sculerul-matriter, șef de echipă Ion Constantin și l-a întemeiat mai demult, astfel că acum primul drum, după ce iese din schimb, îl face la creșă. De la creșă, acasă, unde și-a făcut din sculptură, gravură, metalo-plastie adevărate pasiuni cărora le dedică tot timpul liber. Cine și-ar fi închipuit înainte că un muncitor poate avea asemenea pasiuni și că poate să și le cultive ? Ceea ce însă ar fi fost uimitor atunci, chiar senzațional într-un fel, astăzi pare să fi intrat în firescul vieții. Pentru că totul se petrece firesc aici, în uzină, izvorînd dintr-o deplină înțelegere a tinereții celor care, înțelegînd să trăiască muncind, se bucură senini de ceea ce li se cuvine dincolo de porțile uzinei.

Iulian Neacșu

radio

Adolescență

Dintre obișnuiții radioului probabil că puțini mai sînt aceia care nu știu că emisiunile de fiecare zi de la ora 3, au fost lansate și sînt realizate în cadrul programului III, program specializat în emisiuni pentru tineret. Ele (emisiunile acestea) au intrat în obișnuința ascultătorilor semn nu numai al longevității lor, ci și al maturității de care dau dovadă.

Formula adoptată comportă discuții fiind cea mai comodă și, tocmai datorită necesității de a trece dincolo de comoditate, foarte dificilă. Dovadă că, după mai multe căutări, unele au renunțat la formula caleidoscopului, a magazinului, și au propus altceva : abordare tematică („Clubul invitaților"), structură fixă („Meridian club"). O emisiune ce cultivă programatic varietatea (fără a ocoli divertismentul) cum e „Clubul curioșilor" nici nu-și poate schimba profilul fără a pierde de la bun început din interes. Rămîne așadar ca formula-magazin (club) în care celelalte emisiuni sînt realizate să fie discutate numai în funcție de realizarea lor practică, de modul în care știrile, reportajele, interviurile, muzica, se completează reciproc pentru a nu fi un simplu conglomerat lipsit de liant (conținut).

Lunea, de la 3 la 4, despre și cu adolescenți. Poate emisiunea cea mai dificilă, știut fiind că adolescența este vîrsta marilor visuri, dar și a marilor emoții, a energiilor ce se vor consumate în fapte de neuitat, dar și a capricioaselor și subtilelor mutații sufletești, vîrsta la care se trăiește pentru o floare și se moare într-un stupid accident de tramvai. Mai presus de orice adolescența este o stare ce se cere descifrată pentru a fi înțeleasă și îndrumată. Se cere a fi remarcată mai întîi la această emisiune încercarea de cuprindere a tonului exact, viu, natural prezent în glasul tinerilor colaboratori ai emisiunii. Din acest punct de vedere George Enache a realizat o emisiune bună. Adolescenții au vorbit duios-nostalgic despre vacanța care a trecut, și serios despre trimestrul care-a început, unul dintre ei lansînd o frumoasă idee : în fond, spunea el, vacanța e-o prelungire a școlii, iar școala o prelungire a vacanței. Au fost surprinse momente din activitatea școlilor de la Brănești (liceul agro-industrial), de la București (liceul de construcții de mașini), Ploiești (liceul real-umanist) etc. momente ce au cuprins și examenul de conducere pentru tractoare și practica în atelierele-școală, dar și faza finală a festivalului național „Cîntarea României" și excursia „Itinerariile Independenței". Un program complex, variat completat cu un bun comentariu și o foarte bună partitură muzicală.

Pentru ca emisiunea să cîștige în calitate (și în interes) ar trebui rezervate cîteva minute problemelor puțin mai delicate ale vîrstei. A-i trata pe acești adolescenți cu metodele școlărești este echivalent cu a băga capul în nisip. La vîrsta dulcoseniei și a maturității, acești copii teribili numiți adolescenți dau uneori impresia că cunosc mai puțin decît ceea ce știu. Să-i ajutăm să cunoască lumea fără a ne feri de abordarea directă, fără ocolișuri ce pot naște în mintea lor ideea unor tabuuri ale vieții, ale realității.

Constantin Stan

plastică

Drama înstrăinării

Începînd cu anul 1875 cîteva valuri succesive de emigranți italieni, proveniți în cea mai mare parte din teritoriul venețian și în special din zona muntoasă a provinciei Belluno, au luat drumul Braziliei pentru a se stabili în vasta și sălbatica regiune a lui Rio Grande del Sud. Pentru biserica San Pellegrino din Caxias do Sul, oraș cu aproape două sute de mii de locuitori, unde memoria luptei omului cu natura, în condiții de o duritate greu imaginabilă, s-a păstrat încă vie, sculptorul Augusto Murer (căruia Constantin Prut i-a dedicat acum cîțiva ani o monografie tipărită de editura Meridiane), a executat trei porți de bronz care, neîndoielnic, au o semnificație deosebită nu doar pe plan artistic ci și pe plan uman, căci ele sintetizează istoria unei aventuri plină de episoade dureroase și tragice, a cuceririi cu eforturi supraomenești a dreptului de a supraviețui.

Această istorie o reconstituie în cuvinte simple dar emoționante profesorul Silvio Guarnieri *, cunoscut om de litere, prieten vechi și statornic al culturii române, el însuși originar ca și Murer din provincia Belluno. Nepropunîndu-și să interpreteze lucrările lui Murer din prisma istoriei sau criticii de artă, Guarnieri a preferat să vorbească despre universul din care ele s-au inspirat. Textul său devine astfel o sintetică și elocventă prezentare a motivelor de ordin social care au impins un mare număr de țărani din zona venețiană să își abandoneze locurile natale în speranța că undeva, departe, un teritoriu promis și rîvnit îi așteaptă. Dar acest teritoriu promis și rîvnit îi-a primit cu ostilitate : fiecare metru de teren smuls junglei a fost plătit cu sacrificii și uneori cu sînge ; fiecare plantă cultivată a fost udată cu sudoare și uneori lîngă rădăcina ei a rămas pentru totdeauna trupul unui emigrant vlăguit, consumat de eforturi fizice aproape supraomenești. Dar timpul trece și viața își urmează cursul. Comunitatea despre care vorbește Guarnieri, formată din oameni simpli, a trebuit să își însușească o altă limbă, fără a putea să perpetueze în familie tradițiile culturale italiene și limba italiană cultă, căci acești oameni simpli vorbeau doar dialectul venețian, din provincia lor de origine.

Despre drama căutării identității departe de patrie vorbește textul lui Guarnieri și cuvintele sale explică mult mai natural și mai pătrunzător sculpturile lui Murer, căci amîndoi — și exeget și creator — au avut în vedere același lucru.

În poarta centrală de la San Pellegrino din Caxias do Sul e sintetizată drama dureroasă a unei experiențe umane, a înstrăinării și căutării identității, a dezrădăcinării și încercării de adaptare, a abandonării unui teritoriu ostil, prin nedrepte orînduieli, pentru confruntarea cu o altă lume, mai dură și mai ostilă decît prima. Modelajul energic, accentele dramatice dozate, jocul de umbre și lumini, subliniind tensiunea scenelor, sînt doar cîteva din caracteristicile reliefurilor lui Murer — acest important artist pentru care viața cu dramele ei, rămîne izvorul inepuizabil al artei.

Grigore Arbore

*) Silvio Guarnieri : **Augusto Murer: Gli emigranti,** Nuovi Sentieri, Editura Belluno, 1976.

muzică

Prime audiții beethoveniene

După 150 de ani de la stingerea din viață a Titanului, publicul bucureștean a avut prilejul să asculte pentru prima oară integrala creației beethoveniene pentru pian la patru mîini. Această idee — frumoasă și ca semnificație a gîndirii autorului, prin excelentă simfonică, și ca punere în valoare a unui gen cameral mai puțin cunoscut — a revenit cuplului de pianiști **Suzana Szöreny** și **Corneliu Rădulescu.** Am putut astfel asculta la Sala Mică, alături de mai cîntatele „Variațiuni în Do major pe o temă de Waldstein", patru prime audiții : „Sonata op. 6 în Re major", „Trei marșuri" op. 45, „Șase variațiuni pe tema unui lied pe text de Goethe", „Marea Fugă op. 134".

Plăcute și oarecum tributare modei secolului prin seninătatea temelor, broderiile și aerul uneori școlăresc al succesiunii ideilor, lucrările ne-au transpus într-o lume oarecum deosebită de ceea ce ne-am obișnuit să considerăm „beethovenian". Cu toată pregnanța unor acorduri și accente, Sonata în Re major unduia mozartian ; cu toată fantezia variațiilor și romantismul temelor secunde, cele „Trei marșuri" își păstrau o curgere amabilă, lipsită de orice încrîncenare.

Se cuvine să subliniem în primul rînd meritul celor doi muzicieni care au diferențiat atît de inteligent intențiile lucrărilor. Dacă Suzana Szöreny desena delicat liniile melodice, lui Corneliu Rădulescu îi reveneau în general răspunsurile tonice, foarte ritmice, „energizarea" desfășurării muzicale. Deosebit de clare în dezvoltare și inedite prin prezentarea temei cu text cîntat, au părut „Variațiunile pe un lied cu text de Goethe". În ce privește „Marea Fugă" din cvartetul de coarde op. 130, cunoscută nouă pînă acum doar în interpretare de cvartet, ea și-a dovedit utilitatea transcripției (făcute chiar de către autor) prin sublinierile de mare claritate a vocilor, prin delimitările planurilor de nuanțe într-un mod mult mai precis decît ar fi putut-o face instrumentele de coarde. Ușoarele imprecizii ritmice și imperceptibilele neconcordanțe de intrări care mai putuseră fi auzite în prima parte a concertului, au lăsat loc în această piesă fundamentală a polifoniei beethoveniene unei perfecte sincronizări, unei atmosfere de extremă limpezime a ideilor.

Originală atît prin program cît și prin formula de interpretare, seara de prime audiții pentru pian la patru mîini se înscrie printre cele mai prețioase flori aduse aniversării beethoveniene.

Grete Tartler

Costel Badea : „Memoria timpului"

Remember

Din volumul inedit „Corabia lui Sebastian"

V.

Spus către Nord cartiere de locuit. Ansambluri compacte. Geometrismul contaminează întregul peisaj. Ziaristul preocupat de probleme sociale fotografiază întruna. Poartă haine sociale. Aparat social. A venit și un pictor limfatic, autor de „Collagen". Sudamerican depeizat. Încercare de dialog sincopat. Arta precolumbiană din Dahlem — Älter Trödel. El refuză ideea de creație. E producător de Obiecte. Mai jos în Weddingul proletar în atelierul unui sculptor. Nu mai știu din ce parte a lumii venise. În încăperea mare și luminată violent stătea gol un cerșetor foarte bătrîn. Jalnicul declin al anatomiei sale se străduia să-l realizeze artistul într-un mulaj ce nu ignora pînă și cele mai dezolante detalii. Cerșetorul își privea abătut replica neînsufletită. Sculptorul îi dădea din cînd în cînd cîte o smochină. Am plecat spre Tiergarten. Printre copacii desfrunziți, Academia de Artă ca un imens și splendid bolovan orizontal. Arhitectul a visat într-o noapte Palazzo Pitti tăiat într-o singură piatră. Aierul mi-a făcut bine. Sub podul pe deasupra căruia trece metroul aerian într-o circiumă plină de tineri stau la o masă izolată. Unul din ei repetă mereu aceeași frază care începe cu happy sau cu unhappy. Cînd îmi fixez privirea asupra fiecăruia din ei mi se pare că i-am mai văzut undeva. Par membri ai aceleiași secte. Cred că și eu fac parte uneori din secta lor. Am fost și în Savignyplatz lîngă zidul acela afumat. Și la Schlachtensee deasupra pădurii și pe Neue Kantstrasse între cele două lacuri. Și toți ei mă privesc suspicioși de parcă nu m-ar fi văzut niciodată.

Era de piatră

Piatră, piatră...

Grămezi de piatră, zid de piatră, arbori de piatră —
mulțimile văd noaptea tribuni pietrificați
și decapitații congenitali sînt fericiți
cînd simt pe umeri crescîndu-le capul de piatră —
și fericiți sînt cei ce zidesc, fericiți
vizionarii-gîndaci
fericit avangardistul onanist ce se visează noaptea
purtînd un falnic phalus de piatră...
fericiți în piatră, nefericiți în piatră
neconsolați în piatră...

Piatră, piatră...

Cu o sută de tineri pitecantropi
am umblat căutînd eră de piatră
dar piatra nu mai are eră.

a. e. b a c o n s k y

Literatura română și spiritul sud-est european

Urmare din pag. 1

este prea largă, înglobînd în ea țări și culturi diferite.

A existat desigur de-a lungul istoriei o comunitate culturală sud-est europeană, ceea ce nu înseamnă că putem vorbi de omogenitate sau vasalitate și că fiecare popor s-a adaptat în același mod și a suferit aceleași înrîuriri, fără vreun aport personal. Încă din cele mai vechi timpuri, românii au avut conștiința romanității neamului și a latinității limbii lor și orice influență bizantină, slavă sau otomană s-a altoit pe un fond latin. Exemplul cel mai tipic este Dimitrie Cantemir care scrie în limba greacă, turcă, slavonă, dar mai ales în latină în care redactează **Hronicul vechimii româno-moldo-vlahilor**, operă de demonstrație a romanității, a latinității și continuității romane în Dacia, în limba română.

A doua chestiune care ne îndeamnă să vorbim cu rezerve de așa-numitul nostru balcanism este că, după cum a arătat foarte bine într-un număr trecut al revistei **Luceafărul** (26 februarie 1977) Nicolae Șerban Tanașoca, el nu a fost niciodată la noi un ideal spiritual, nu a reprezentat niciodată o idee creatoare de cultură ca romanitatea și elenismul ori ca ilirismul și slavismul „în vremea redeșteptării naționale a popoarelor din Peninsulă", rămînînd totdeauna un aspect secundar, nedeterminant.

Toată lucrarea lui Mircea Muthu, **Literatura română și spiritul sud-est european** (Minerva, colecția „Momente și sinteze" 1976), interesantă în unele detalii, este un studiu fără obiect, căznit, silnic, dilatat peste marginile cuvenite, primul dintr-o serie ce amenință că va continua !

Întîiul volum al acestei incredibile cercetări se ocupă de etapele istorice ale conceptului de spirit sud-est european în literatura română și care ar fi în număr de patru. Cea dintîi privește „Bizanțul dincolo de moarte" reflectat în **Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie**, cea de a doua se află „între balcanitate și balcanism" și ar fi reprezentată de Dimitrie Cantemir, a treia etapă marchează „consacrarea balcanismului" cu Anton Pann, Nicolae Filimon și Ion Ghica, în fine ultima constă din niște „prelungiri literare" la I. L. Caragiale, Panait Istrati, Emanoil Bucuța, Gala Galaction, Adrian Maniu, George Magheru, Mateiu Caragiale, Ion Barbu și Eugen Barbu. Să discutăm puțin despre fiecare, nu înainte de a ne întreba de ce ar fi nevoie să scoatem autorii mai sus pomeniți din sfera literaturii române și să-i integrăm conceptului de spirit sud-est european, altfel spus balcanismului ?

Se știe că **Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie**, operă la stabilirea paternității căreia ne mîndrim a fi contribuit și noi într-un moment cînd era încă aprig contestată, sînt scrise în limba slavonă. Avem a face cu o lucrare parenetică de înrîurire bizantină, modelul său fiind opere similare ca **Învățăturile lui Vasile Macedoneanul către fiul său Leon** sau **Învățăturile lui Constantin Porfirogenețul către fiul său Romanos** la care trebuie să adăugăm pasaje din **Biblie**, din **Umilința lui Simion cel Nou**, din **Alexandria, Varlaam și Ioasaf, Fiziolog, Albina (Melissa)**, omilii de Ioan Hrisostomul și Efrem Sirianul. Studiul complet al izvoarelor n-a fost efectuat. Nu s-a pus de asemenea suficient de clar în evidență ce aparține în chip exclusiv lui Neagoe Basarab, ce e românesc în această operă care, nefiind de ficțiune, are un caracter literar limitat. Se adaugă faptul că nu a fost scrisă în limba română și că manuscrisul slavon e lacunar. Sigur, **Învățăturile lui Neagoe** sînt un monument inestimabil al culturii române medievale, dar credem că nu este esențial a analiza structura lor bizantină dual (concepția sacral-profană și dinamismul în plan artistic), ceea ce e aulic și popular în această scriere, raportul dintre aria bizantino-slavă și cea occidentală, ultima foarte subțire. S-ar fi putut dezvolta ideea de sentiment al istoriei tragice în **Învățături** dar de ce să vedem în acesta un efect al balcanismului ? Un asemenea sentiment îl au toți cronicarii și în primul rînd cronicarii cu conștiința latinității, contemporanul lui Neagoe, care scrie în limba latină, Olahus, apar Grigore Ureche, Miron Costin, Constantin Cantacuzino.

Mircea Muthu nu se ocupă de aceștia, iar la Dimitrie Cantemir, după o lungă discuție asupra formației cultural-științifice și a gîndirii lui filozofice și istorice, se identifică în viziunea tipologică din **Istoria ieroglifică**, roman cu cheie, deci nu chiar caracterologic, ci mai curînd satiric, „începuturile balcanismului literar", echivalent cu barocul. În acest înțeles ar fi balcanice și epopeea lui G.B. Casti **Gli animali parlanti** și **Țiganiada** lui Budai-Deleanu ! Autorul mai descoperă în stilul **Istoriei ieroglifice** „răscumpărarea prin cuvîntul recuperator", procedeu socotit, iar nu știm de ce, balcanic, cînd poate fi foarte bine francez, germanic și bine înțeles românesc carpato-dunărean pontic.

Putem accepta calificarea de balcanic la Anton Pann care era un balcanic la propriu, născut în localitatea Sleven din Bulgaria, ca fiu al căldărarului Panteleon Petrov. La Anton Pann nu s-a elucidat însă bine studiul izvoarelor orale și culte. Astfel **Hristoitie au școala moralului** are la bază **De civilitate morum puerilium** de Erasmus, tradusă în grecește de Andrei Vizantios și de Chezaire Daponte, iar în românește, după Vizantios, întîi de Naum Rîmniceanu în a sa **Buna obicinuință nouă**, în versuri. Mai există o traducere românească în proză (după ce intermediar ?) din 1815 cu titlul **Îndreptări moralicești tinerilor.** Pe care o prelucrează, în versuri, Anton Pann, care nu seamănă cu Naum Rîmniceanu ? De asemenea, după ce traduceri manuscrise românești, a lucrat Anton Pann în proză **Archirie și Anadan** și, în versuri, **Istoria poamelor (Parikologos** de Teodoros Prodromos) ? Care este modelul **Năzdrăvăniilor lui Nastratin Hogea ?** Mircea Muthu trimite, după Gaster, la originalul turcesc, **Glumele lui Hogea Nasreddin Efendi** (Constantinopol, 1837), dar comparația lui moral, a concentra în puține fraze itinerariul lui în narațiune și lumea de idei în care se mișcă nu constituie o abatere de la spiritul analizei, dimpotrivă, constituie așezarea analizei pe singurul teren posibil. Orice analiză se bizuie așadar, într-un chip sau altul pe *reconstituirea* critică a operei, iar reconstituirea presupune un minim simț epic. Critica nu poate fi o înșiruire de propoziții abstracte, ea trebuie să aibă o *carne* ce trebuie așezată pe scheletul ideilor, speculația cea mai pură are nevoie de un suport de fapte scoase cu precădere din opera literară. .

Cu privire la Nicolae Filimon trebuie spus că tot ceea ce ne apare ca balcanic e exterior. Ne aflăm în **Ciocoii vechi și noi**, în perioada care a premers revoluția lui Tudor Vladimirescu dar și Tuzluc și Păturică sînt români, ilustrează o tipologie națională pe care o va relua Vasile Alecsandri. Simpatia lui Filimon, ca și aceea a lui Alecsandri, nu merge cu ciocoii, produs al unor împrejurări sociale nefericite la care concură reaua conformație morală, iar cît despre tehnică este evidentă la Filimon înrîurirea romantismului occidental. Oricît de oriental în apucături și moravuri. Păturică e „biblioman" și are în bibliotecă operele lui Machiavel, ceea ce, măcar în mentalitatea scriitorului, îl scoate din balcanism. Cît despre Ion Ghica, acesta e un occidental prin definiție, a tradus din Molière și voia să-și începă activitatea literară prelucrînd în **Istoria lui Alecu** romanul lui Louis Reybaud **Jerôme Paturot á la recherche d'une position sociale** iar în ale sale **Scrisori către Vasile Alecsandri** rememorează epoci și figuri în stilul marilor epistolieri literari, a lui Mérimée de exemplu.

Nici I. L. Caragiale nu e esențial un balcanic, mai ales nu în **Kir Ianulea**, prelucrare, orice s-ar zice, după **Belfagor arcidiavolo** de Machiavelli, autor citat fie și greșit de eroii săi (Trahanache : „Apoi, dacă umblă el cu machiavelicuri, să-i dau eu machiavelicuri"), alături de Metternich (același : „N-am umblat în viața mea cu diplomație ; dar dacă e vorba să facem pe iezuitul a la Metternich, apoi să-i dau eu, neică...")

Panait Istrati, scriitor român de expresie franceză, e un balcanic, dar și un mediteranean,

Ginette Santa :
„Familia Constantin Brîncoveanu"

Bucuța ilustrează balcanismul, în varianta turcească, sub aspect etnografic, deci exterior, pitorescul moral al lui Gala Galaction are și alte surse decît cele balcanice, scriitorul e din familia veriților, a lui Verga, puțind fi apropiat și de Anatole France, Adrian Maniu e un estet, ironist din linia Jules Laforgue, George Magheru parodiază involuntar pe Ion Barbu, Mateiu Caragiale trebuie înțeles ca un autor mai degrabă fantastic din familia Poe, Huysmans, Villiers de l'Isle-Adam, iar Ion Barbu nu e balcanic decît prin decor, acesta simbolic și himeric la el. Mircea Muthu risipește multe pagini pentru a situa geografic Isarlîcul, uitînd că într-o notă la poezia **In Memoriam**, Barbu arată că a dedicat versurile sale unui ciine cu nume nemțesc (Fox), dăruit lui de un prieten frînc, dar crescut la Isarlîk, în București, nici vorbă. În fine un balcanic se recunoaște el însuși, și e în **Princepele**, Eugen Barbu.

Marți 3 mai, ora 19, va avea loc la Muzeul literaturii române recitalul „Poètes d'aujourd'hui" susținut de actrița franceză Marianne Auricoste. Cuvîntul introductiv va fi rostit de Dan Hăulică.

Doru Rotaru : „Victorie"

Fragmente critice

Simțul epic în critică

O noțiune ce merită a fi discutată este aceea de *descripție în critică*. Se reproșează deseori unei cărți de eseuri, unei monografii etc. că are prea multe descripții și, în genere, că autorul este un spirit descriptiv, ceea ce vrea să spună : un spirit neanalitic. Obiecția poate fi reală, analiza nu se confundă niciodată cu descripția operei, spiritul critic un poate rămîne legat de litera unei cărți. Însă că există un nucleu epic în orice critică adevărată și că o reconstituire a operei este necesară în analiză, aceasta mi se pare un fapt incontestabil. Luăm cazul unui eseu despre un roman. Operația elementară este aici detașarea faptelor epice fundamentale, „recreația", cum zice G. Călinescu, a narațiunii în spirit critic, ceea ce nu înseamnă rezumarea ei în chip plat. E. Lovinescu și G. Călinescu recurg des la acest procedeu pentru a pregăti propoziționea critică finală, de obicei negativă. Descripția nu este niciodată neutră, un accent, o mică ironie, sublinierea unei neconcordanțe în planul acțiunii arată prezența unei oglinzi critice care reflectă în măsura în care judecă fapte.e epice. Este o artă a reconstitui, fără a distruge, spiritul creator al operei sau a reconstitui sugerînd mediocritatea unei cărți, și numai marii critici ne dau acel sentiment de măreție a creației vorbind de faptele eroice și de universul material al operei. Mai este ceva : orice analiză critică pertinentă operează cu un număr de elemente ce trebuie, în prealabil, cunoscute de cititor. Nimeni nu este crezut pe cuvînt și, chiar de ar fi, critica n-ar ieși îmbogățită din eliminarea faptelor doveditoare. Pentru a arăta verosimilitatea, în plan estetic, a unui personaj de roman, trebuie să-l confrunți cu universul lui moral, a concentra în puține fraze itinerariul lui în narațiune și lumea de idei în care se mișcă nu constituie o abatere de la spiritul analizei, dimpotrivă, constituie așezarea analizei pe singurul teren posibil. Orice analiză se bizuie așadar, într-un chip sau altul pe *reconstituirea* critică a operei, iar reconstituirea presupune un minim simț epic. Critica nu poate fi o înșiruire de propoziționi abstracte, ea trebuie să aibă o *carne* ce trebuie așezată pe scheletul ideilor, speculația cea mai pură are nevoie de un suport de fapte scoase cu precădere din opera literară. .

Însă simțul epic se manifestă în critică și în alt chip, în organizarea interioară a demonstrației. Nu-mi plac criticii oraculari și mă îndoiesc profund de cei care, scriind două propoziționi despre o carte, cred că au și făcut dovada existenței sau inexistenței ei estetice. Orice critică este, în fond, o demonstrație și demonstrația presupune o organizare, deci un simț epic al ideilor. Este, indiscutabil, un secret al criticului autentic de a ști să-și pună în pagină ideile și de a le plimba în eseu în chipul în care procedează romancierul cu personajele sale. Comparația se oprește aici, vreau doar să spun că frumusețea unui text ține și de bogăția, originalitatea acestui *proiect spiritual* ce trebuie să existe în orice creație critică. A duce la capăt acest proiect, folosind elementele operei, a te exprima pe tine, cum ziceau cu orgoliu vechii impresioniști, slujindu-te de datele obiective ale literaturii, iată în ce strategie complicată recurge criticul, vechi și nou, pentru a-și impune ideile.

Cînd ideile, după oarecare timp, se învechesc, rămîne vie fantezia ce la pune în lumină, cu alte cuvinte *epica ideilor*. Ideile lui Maiorescu au devenit bunuri comune, le cunosc școlarii, le repetă într-o conversație individul cu o instrucție medie, totuși critica lui se citește, place și astăzi, prin ce ?, dacă nu prin acuitatea demonstrației, precizia limbajului, desfășurarea epică a ideilor adică printr-un număr de mișcări din sfera prozei de idei ? ! Judecățile critice cele mai originale se banalizează și ele prin omologarea lor de către marele public, critica este, atunci, amenințată să piară odată ce a impus în conștiința epocii opera literară, ca acele viețuitoare ce dispar în procesul fecundației, însă vedem că nu se întîmplă totdeauna așa, ceva se salvează dintr-un text, ce, oare ?, de nu acest subtil simț de a vedea corporal ideile și de a le introduce într-o narațiune ce urmează ritmul imprevizibil al spiritului critic ? ! Acest scenariu epic există, vizibil sau invizibil, în orice operă critică, fără el eșeul este o tablă de propoziționi moarte.

Eugen Simion

Confruntări

Critica criticii

Așa cum se anunțau încă din primii ani ai deceniului al șaselea din veacul nostru, direcțiile de dezvoltare a noii critici din unele țări occidentale (cu precădere Franța) vizau cîteva obiective fundamentale, destinate să reprezinte zonele de departajare față de critica tradițională. Relația dintre autor și operă, modul de abordare a textului, degajarea mecanismului intern al discursului literar și a semnificațiilor sale etc., constituie spațiul teoretic și practic fundamental în funcție de care se definește atitudinea exponenților actuali ai luptei dintre clasici și moderni.

Primul obiectiv situat sub semnul interogației l-a constituit **biografia scriitorilor** cu toate consecințele sale de ordin metodologic în demersul critic. Biografismul reprezenta într-adevăr unul din procedeele cele mai vulnerabile, adoptate de critica și istoria literară tradițională. Se știe doar că cele mai multe explicații de tip cauzal duceau spre comprehensiunea operei prin datele sale genetice, căutate în itinerariul vieții oamenilor de litere. Pe această cale, biografia a ajuns să fie considerată ca un depozit uriaș de informații evidente și ascunse. Cercetătorul își asuma doar libertatea de a utiliza pe acelea ce conveneau procedeului adoptat. Aceeași sursă, explorată din unghiuri de vedere diferite, este vizată atît de demersul istoricist, socio-genetic, cît și de cel psihanalitic, existențialist etc.

Suprasolicitarea biografiei, privită ca o cheie explicativă a relației dintre autor și operă a suscitat pe parcursul timpului numeroase rezerve. Confruntarea depozitului de informații, prezent în viața unui scriitor cu cel existent în creația sa literară, relevă ipoteze variate, sensibil modificate de la un autor la altul.

În biografie pot exista unii indici referențiali care trimit spre înțelegerea parțială a unui fragment al etimonului operei. Dar aceștia pot fi absenți, străini de actul de creație, incompatibili cu opera sau o simplă prezență deformantă.

Din această cauză, căutarea de chei biografice în operele literare apare ca un act de curiozitate minoră a unor amatori de senzații. Doar în unele cazuri izolate, metoda biografică relevă unele premise parțiale de înțelegere a semnificațiilor unilaterale ale unui text. Sensul său global nu se relevă niciodată pe această cale. Lectura prin cheile biografice actuale, romanul lui Eugen Barbu, **Princepele** a lăsat să se întrevadă doar unele informații de scandal (și ele incerte), străine de atitudinea normală a unei conștiințe valorizante.

Datele componente ale biografismului nu oferă niciodată soluții general valabile. Asumarea individuală a condiției umane, determinate de aceeași factori, variază de la un autor la altul. Faptul că doi scriitori provin din același mediu, aceeași familie și au traversat aceleași evenimente, nu este edificator pentru înțelegerea și explicarea operei lor prin parametri cu un sens egal. Creația literară a fraților Mann este o dovadă elocventă. Hotărîtoare sînt opțiunile lor filozofice, politice, evenimențiale, integrate într-o viziune proprie asupra lumii.

Riscurile **biografiei materiale** au dus spre o deplasare a accentului spre **biografia intelectuală**. Dar și pe acest plan apar atîtea variabile de la un caz la altul încît incidentul biografic intelectual are o valoare relativă. Eminescu l-a citit în tinerețe pe Schopenhauer și Blaga pe Bergson. Primul își descoperă o puternică afinitate cu ideile ginditorului german, al doilea nu depășește stadiul unei admirații intelectuale fără consecințe pentru opera sa literară.

Exemplele de acest gen se pot înmulți. De aceea rezervele față de primatul biografiei în explicarea operei ni se par justificate. Unele dintre acestea au tins spre abolirea totală a biografiei. Mulți dintre exponenții noii critici, mergînd pe calea deschisă de formaliștii ruși, au declarat biografia nesemnificantă la modul total pentru înțelegerea creației literare. Punerea biografiei în paranteză, renunțarea integrală la toate tipurile de informație însumate, duce însă în mod inevitabil la abolirea perspectivei istorice.

Dacă în unele cazuri ruptura dintre viața unui autor și opera sa este totală, în alte situații ale istoriei individului creator, canalul acesta de comunicare este evident sau latent. În aceste împrejurări, explicația de gen biografic, nu poate fi eludată decît în perspectiva unor judecăți absolute. Multe din operele lui Sadoveanu, Arghezi, Beniuc, Malraux, Saint-Exupéry, Brecht etc. nu pot fi corect înțelese fără apelul la acest tip de referințe.

Din aceste motive, socotim că erorile biografismului, rezultate dintr-o radicalizare excesivă a metodei, nu trebuie să ducă la o renunțare totală la explicațiile de acest gen, ci la conceperea biografiei într-o altă manieră. Punctul de vedere adoptat de Dominique Fernandez și Serge Doubrovsky, ni se pare acceptabil și fertil. Viața unui scriitor nu mai este concepută doar ca o suită de întîmplări mai mult sau mai puțin spectaculare. Ea apare ca un itinerar punctat de proiecte reale și imaginare, de evenimente traumatizante, iluzii și eșecuri. Biografia însumează astfel fapte istorice și sociale suportate, relevă întîmplări neasumate de receptorul lor, trădează un proiect individual în existență, în sfera căruia se înscrie și opera ca un proiect uman dominant, adeseori, ca un superlativ al existenței.

Conceperea biografiei ca un spațiu existențial deschis influenței reciproce dintre autor și operă, ni se pare o cale posibilă de urmat. Aceasta nu însemnează că biografia ca entitate constituită, trebuie să fie mereu prezentă în demersul critic. Lectura **psihobiografică** poate rămîne un act anterior demersului critic. Discursul critic are un caracter selectiv. El integrează informațiile biografice în structura sa numai în măsura în care pot spori actul de comprehensiune al unui text. Biografia nu este însă o premisă fatală, destinată să ducă la explicația unică a operelor literare.

Erorile rezultate din excesele biografismului au impus primatul operei. Argumente de natură multiplă motivează această opțiune. Adepții acestui punct de vedere pleacă de la premisa că orice operă literară **se vorbește** prin **limbaj.** Într-adevăr, nu știm nimic sau aproape nimic despre Homer, dar aceasta nu ne împiedică să pătrundem direct în universul operelor sale. Deținem de asemenea sumare informații despre viața lui Shakespeare, dar actele de exegeză a dramaturgiei sale reprezintă o bibliografie imensă. Înțelegerea codului și degajarea structurilor stilistice semnificante ale unui text constituie etapele decisive ale cunoașterii sale. Discursul literar nu este însă un simplu mecanism pe care îl demontăm și îl montăm doar pentru a-i cunoaște misterul modului de funcționare. Limbajul ca depozit general de elemente este impersonal și legile sale de funcționare sînt puternice. Tirania lor nu este nelimitată. În ipostaza sa de emițător al unui mesaj, autorul nu este indiferent în fața soluțiilor oferite de limbajul organizat. El are opțiuni proprii, decisive pentru determinarea individualității sale artistice. Afirmația făcută de Valéry și reluată cu o altă motivație de Lacan duce la o totală supremație a limbajului în raport cu vorbitorul, deci și cu scriitorul. Privit din această perspectivă, orice creator este doar un meditator prin care **limbajul se vorbește.** Dacă această teză ar fi adevărată, atunci toate operele ar fi egale și anonime. Or, unicatul oricărui discurs literar investit cu o valoare artistică reală, rezultă tocmai dintr-o asumare a unor **forme semnificante**, nu a unor forme neutrale sau fără sens. De aceea, opera se definește pe planul comunicării ca o abatere relativă, dar firească și inteligibilă, de la unele norme curente ale modului de vorbire. Opera se **vorbește** printr-un discurs pentru care a optat un anumit autor.

Dacă erorile biografismului au dus la abolirea autorului, acceptarea supremației limbajului asupra vorbitorului duce la anularea operei ca act individual de creație.

Ideea mai veche a lui Maurice Blanchot că prin limbaj nu vorbește nimeni și acesta nu comunică nimic, reluată de unii critici francezi contemporani, este o aberație, nu o simplă enunțare a unui punct de vedere nihilist. Dacă ar fi adevărat, comunicarea normală nu ar fi cu putință, iar scriitura literară cu o paternitate asumată, nu ar mai fi justificată. Contrar tezei sale, Maurice Blanchot și-a semnat toate operele critice sau literare, care au o notă personală foarte pronunțată.

Opera are o apartenență, chiar dacă aceasta nu este cunoscută, nota ei proprie fiindu-i conferită de personalitatea celui ce a creat-o. Autorul unor opere nu poate fi înțeles doar prin cunoașterea biografiei sale, dar nici scrierile sale nu beneficiază de o comprehensiune volarizantă, estetică, dacă le reducem la scara unui discurs verbal pur.

Orice creație literară reprezintă un proiect uman concretizat. În acest proiect finalizat sînt sedimentate valori și eșecuri, intenții programatice și latente. Discursul literar nu este neutral. El poartă amprenta unei manipulări auctoriale, determinată de un scop care vizează un destinatar.

Autorii nu scriu pentru a permite criticilor să facă exerciții structurale sau semantice pe marginea operei lor. Acestea sînt acte adăugate, care aparțin altui proiect uman. Criticii care reduc textul literar, starea de limbaj verbal structurat, bun pentru simpla lui lecturare prin anumite coduri, rămîn la periferia înțelegerii operelor bazate pe un suport informațional multiplu, destinat unei conștiințe volarizante.

Dezumanizarea creației literare prin eludarea proiectului existențial al autorului și reducerea sa la stadiul limbajului anonim se conjugă cu riscul dezumanizării actului critic. Modelele formale construite de structuraliști și semiologi sînt utile pentru acreditarea logică a unor intuiții critice. Ele devin insuficiente și riscante pentru criticul care nu poate depăși comportamentul unui bricoleur.

Literatura și critica se justifică ontologic și social ca două proiecte umane. Ele capătă un statut în existență prin prezența unei conștiințe volarizante. Înnoirea actului critic nu poate fi doar una de natură pur formală. Actul critic trebuie investit cu complexitatea oricărui proiect uman cu o destinație publică.

Romul Munteanu

sport

Amicalul de pe Ghencea

● Considerăm norocos finalul meciului de fotbal dintre România și R.D.G. Norocos pentru că oaspeții au reușit să ne scoată pe tușă doar un singur jucător, e drept, cel mai bun : Dumitru, deși pericolul a plutit amenințător și asupra lui Crișan și nu numai asupra lui.

Cel mai mare succes al echipei noastre a fost acela de a termina meciul în picioare și în bune condiții de joc. Echipa de fotbal a R.D.G., pe care antrenorul Ștefan Covaci o consideră a face parte din elita fotbalului mondial, confundă programatic jocul atletic cu jocul brutal. O echipă care-și îngăduie trei faulturi violente și succesive împotriva aceluiași jucător, e vorba de Crișan, nu este o echipă de elită. Credeam de altfel fără a-i minimaliza deloc pe iugoslavi, că jocul de la Zagreb va pune, din acest punct de vedere, mai puține probleme jucătorilor români decît cel de la București cu R.D.G. Pentru integritatea picioarelor jucătorilor români înaintea unor meciuri oficiale de importanța celor care urmează, ar fi fost de dorit un adversar în al cărui arsenal tehnico-tactic jocul dur să ocupe un loc mai mic. Echipa oaspeților din păcate a tratat meciul de la București ca pe o finală de competiție.

Oaspeții au reușit să nu piardă, deci și-au atins ținta. Dar fotbaliștii noștri ? Scopul lor era de a-și verifica potențialul defensiv și ofensiv. Din punctul de vedere al defensivei echipa a jucat mulțumitor, greșind doar o singură dată, dar greșeala a fost foarte gravă ducînd la gol. Cu atît mai gravă cu cît adversarul ne era cunoscut și faza de gol previzibilă. Din punct de vedere al ofensivei meciul n-a corespuns scopului. Am marcat un singur gol, de la distanță, și am ratat cîteva bune ocazii (între ele mai ales bara lui Dudu). Oricît ar fi fost de incomod adversarul echipa noastră a combinat prea puțin, a ținut prea mult mingea, s-a penalizat singură cu timpi morți care favorizează pe adversar. Meciul, superior ca valoare celui cu Spania, a evidențiat contribuția apărării și o mai vie mișcare a compartimentelor din față. Mehedințu a jucat bine și e titularizabil. La fel Romilă II care a înțeles cel mai bine tipul de meci propus de oaspeți și a acționat în consecință. Indisponibilitatea lui Iordănescu a dus la prezența în națională a lui Balaci care n-ar fi trebuit să depindă de o indisponibilitate, fie ea și a lui Iordănescu. Prezența lui Lucescu a arătat și ea încă o dată că gazetarii au mai multă dreptate decît Ștefan Covaci în chip de selecționer. Lucescu a arătat că a lipsit echipei naționale în meciul cu Spania, după cum Troi a arătat și atunci și acum că este sîrguincios dar ineficient. Tot gazetarii au decis și apariția în prima echipă națională a lui Crișan consemnînd jocul bun făcut de acesta în fața Poloniei A și Crișan și-a justificat selecționarea atît în jocul cu Spania, unde și-a dovedit utilitatea, cît și în meciul cu R.D.G. în care forma lui mai bună a fost „sancționată" de oaspeți cu repetate și nemiloase faulturi. Hotărît lucru în postura de selecționer Ștefan Covaci n-are cel mai bun ochi.

În curînd va începe numărătoarea inversă pentru Zagreb. Ce e de remediat se mai poate remedia. În fond, deși ar fi fost de dorit să întîlnim o echipă de prestigiu care să aibă și noțiunea meciului „amical" tot răul e spre bine. Oaspeții ne-au arătat care sînt slăbiciunile noastre și dacă doctorul ne informează că după întîlnirea cu R.D.G. toți jucătorii români rămîn apți de joc, credem că ciudatul amical de pe Steaua și-a justificat desfășurarea. La Zagreb echipa României trebuie să știe să contraatace, ceea ce cu înaintași ca Lucescu, Crișan, Dudu Georgescu, Dumitru, Balaci este posibil.

Discobol

P.S. Mîine rugbyștii români au prilejul să-și reafirme valoarea în fața XV-lui italian. Succes !

Luciditate și dăruire

Urmare din pag. 1

istoriei literare, ci al genezei dintr-o nebuloasă a unei planete distincte. În fața răbdării și efortului unui scriitor trebuie să ne simțim întotdeauna copleșiți. Știm că marele Sadoveanu își așternea, aproape fără greș, prozele sale de aur, cristaline, fremătînd de întîmplările vieții, după ce gîndise îndelung, scrisul său se alegea fără efort a-i spune, clar, curat, limpede. Chinul și îndoiala nu se vădeau, mergea precis la un filon, în munte, visîndu-l în somn și vrăjindu-l treaz. Rebreanu, iarăși ne aducem aminte, sta nopți întregi treaz, fumînd și iarăși fumînd, așteptînd momentul rar, clipa unică, exactă, cînd personajele și complicațiile lor pot prinde viață. Și se așternea pe scris numai după multe nopți de proiecte și așteptări. Semăna cu un căutător de aur, care nu are odihnă pînă cînd nu-și descoperă zăcămîntul, intuindu-l întîi, apoi fiind obsedat de prezența lui. Iarăși mai știu că un artist român, modest și exigent, încerca, se spune, un sentiment de jenă nemotivată, cînd i se descopereau bruioanele, tatonările, ezitările dorind să ofere numai expresia închegată, cristalizată a sforțărilor și căutărilor sale neostenite. „Nu oricui îi este dat să vadă cum se naște Nilul", spunea pictorul stînjenit, făcînd din modestie orgoliu, din chin bucurie a creației. Să nu uităm niciodată că a fi scriitor înseamnă înainte de toate această muncă fără cruțare pe manuscris, această exigență impusă de tine însuți, luciditate și dăruire și numai apoi, eventual, răsplata recunoașterii publice. Cuvîntul scris implică o deosebită responsabilitate, el este o formă de manifestare a esenței noastre, nu un exercițiu întîmplător al unei dexterități oarecare. Mai sînt însă, din păcate, mulți autori grăbiți, doritori de succes cu orice preț, uitînd că talentul neîntreținut de perseverență, cultură și puritate morală se stinge într-un facil foc de artificii. O vocație trădată se răzbună însă întotdeauna, iar un ideal trădat lasă urme mai adînci decît un insucces oarecare.

La Prislop sau la Ciucea, la Șiria sau la Hordou, acolo unde oamenii de bună credință, răbdători și harnici — au fost transfigurați de un crez și au crezut în menirea lor, poți să te convingi, ușor, ce înseamnă noblețea efortului unui scriitor. Spirite luminate care au sfințit timpul și locul. Numai meditînd la neodihna lor, asumîndu-și, cu probitate profesională, dificultățile meseriei, un om care publică, în reviste sau în volum, își cîștigă numele de scriitor. Mai mult decît de succes și popularitate literatura noastră se află într-o relație strînsă cu o altitudine morală și intelectuală. Conferința Scriitorilor pentru care ne pregătim face și mai actuale aceste deziderate majore, ne impune să scriem într-un spirit de sporită rigoare și răspundere.

atelier literar
poșta redacției

V. PR.: În ultimele două plicuri, destule lucruri interesante (pe lîngă citeva cam „belalii", din ciclul sentimental): „Aici", „Aripi lăuntrice", „Acest fel de pasăre", „Poem despre aerul primăverii", „Despre iarnă", „A dărui".

ELEV. I.: Fragmentul nu ne îngăduie să intuim nivelul întregului. Ca impresie generală, rămîne un gust de improvizație cam „pe deasupra", cu argumente și replici care sună între convenție și artificiu. Problema e mai profundă, cu implicații multiple și majore, imposibil de rezolvat cu replici de ocazie, de suprafață și cu trăsături schematice, caricaturale. Mulțumiri pentru vorbele bune și... „reciproca"!

I. ENACHI: Recoltă interesantă, în progres: „Răsculații", „Țăranii", „Măria Ta", „Atunci", „Fără titlu", „Multă vreme" (ultimele trei încă insuficient transfigurate liric, finisate).

AUREL ALBU: Ne-ați trimis un nou plic plin de „hieroglife" greu (uneori imposibil) de descifrat. Binevoiți să ne retrimiteți textele bătute la mașină.

V. IONESCU: „Urna verde", „Vale pierdută", „Școală de balet", „Poiana regăsită", „Ceai", „Cel fără adăpost", „Grădina de iarnă" — confirmări, la diferite trepte, ale acelui „drum spre poezie" (discret și distins) de care se vorbește în scrisoare. Trebuie să pomenim, însă, și de o anumită senzație de paloare, de devitalizare, care-și face loc în lectura ultimelor pagini (rezultat al unei abstractizări insistente?, al unei tendințe hermetizante?, al unei topici uneori nefirești, forțate?...)

AUG. MOCANU-BOJANU: Sînt unele semne care par să arate oarecari aptitudini, deși nu lipsesc nici nesiguranțele începutului, nici schematismul. Să vedem ce mai urmează.

C. PROTASIEVICZ: E vorba de niște încercări de început, juvenil-romantioase, șovăitoare, care cuprind, însă, și unele indicii promițătoare. E cazul să se insiste.

C. BUICIUC: Din nou, vești proaste. Versurile, înghețate, fără ecou, nu aduc noutăți. „Țările" e o poveste surprinzător de slabă, plină de naivități, improvizații superficiale (în lipsa unei cunoașteri temeinice a faptelor și vremurilor relatate), scrisă stîngaci, cu mijloace rudimentare. Nu departe de acest

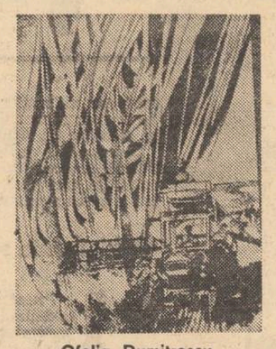

Ofelia Dumitrescu
„Rod"

nivel, și cealaltă schiță, înjghebare frugală, convențională, pe marginea literaturii „astronautice". E de neînțeles performanța dv. actuală, dacă ne gîndim la bunele promisiuni de odinioară!

D. JELA: Pagini nebuloase, aproape fără sens, scrise neglijent, greoi, nesigur. Preocupările pe care le mărturisiți în scrisoare (în legătură cu perfecționarea mijloacelor) trebuie să înceapă de la povestirea simplă, relatată direct, îngrijit, cu efortul de a te face înțeles în toate sensurile și amănuntele (nu de a căuta cu dinadinsul „efecte"). Criteriul de bază rămîne acela al lecturilor, studioase, aprofundate.

EM. GV.: Gestul e delicat, pios, textul de asemenea, dar, după cum desigur ați observat, nu prea mai e oportun.

L. LETCA: Surprinzătoare și regretabilă cădere în convenționalism și manufactură (neinspirată, greoaie, încîlcită, plină de nesiguranțe de gust, de imagini forțate, imposibile, gen „trec vulturi cădelnițînd diminețile crestelor de-adîncuri"?!, sau: și cai toarnă convoi în fereastră"?!, etc.). Ce se întîmplă?

P. CERNAT: „Noi nu ne închinăm" nu e o reușită (retorică, uscată, prozaică, lipsită de orice freamăt, poate chiar cu unele accente parodice). În schimb, „Mi se face frig" e un lucru bun (simplu, deschis, liric). Pe aceeași linie, dar nu la același nivel, și „Îmi speli cămașa". Mulțumiri pentru vorbele bune și pentru amabila invitație și succes cenaclului!

FL. JIANU: Schițele, mai ales „Amintiri" (plutind, deocamdată, într-o atmosferă fantastică cu ușoare ecouri livrești — altminteri, foarte bine reconstituită) arată reale aptitudini pentru proză, chiar dacă expresia nu e întotdeauna foarte sigură, iar redactarea pare uneori cam neglijentă. E cazul să continuați, cu toată convingerea.

HALMYRIS: Un ciclu omogen, cu o tematică nobilă, dar rezultatele, cam greoaie, căznite, rămîn în bună măsură sub semnul confecției laborioase, didactice, prea puțin însuflețite. Citeva pagini ies oarecum din acest plan: „Zid peste timp", „Tot ce facem", „Și totuși", „Sezon de vînătoare".

M. VITIUC (ceva mai bine, în „În timp de pace țara"), **I. Cioancă, Rodica Stănculescu, I. V. Periam** (ceva mai bine, în „Doar poezia",): Nimic nou!

Geo Dumitrescu

Răsculații

De pe vatra răscoalelor, sprijiniți în arme,
Cînd începeau să vorbească, din gurile lor
zburau ciocîrlii
Și înspicatele lănci ale unui lan de porumb
Din ogoarele palmelor începeau să
fosnească...
Adevărate ca grîul erau cuvintele lor
Și pretutindeni în pămîntul acesta
Cu fiecare țăruș de la gard ci și-au împlîntat
o speranță.

ION ENACHI

Succesiunea norilor

Ca tăișul rece al unei amintiri ascunse
lumina se împrăștia,
apusul pe perete desena
vagi umbre.
Se auzeau parcă din spate
gigantice hohote de rîs
visul trecea ca un miros de vară,
cu un speraclu noaptea se furișa,
cineva cînta la o vioară.

ION PLEȘA

Degeaba

Luna dezbracă seara
de puritate
din tine n-a mai rămas
decît o inutilă și obosită tandrețe
cuvintele tale sînt niște
dulci ghilotine
în grădină
lebede îngroapă întunericul
sub cireși
amintirile sună ca niște
chei de argint
stelele sînt de nisip
degeaba încerc să le vîndec
cu o floare.

CRISTINEL PRICOP

Somn la umbră

bucuria de a regăsi
prietenia o cărare pierdută
și surîsul are puterea să ardă
ierburile sălbatice ce închideau calea
ai regăsit vraja care îți aduce
tremurul amurgului și respirația
de iubire a plantelor
un prunc nevinovat devii și
tragi spre tine razele de soare
întrezărite printre frunze
zîmbește în vis și chipu-ți risipește
senin de singurătate.

VIORICA IONESCU

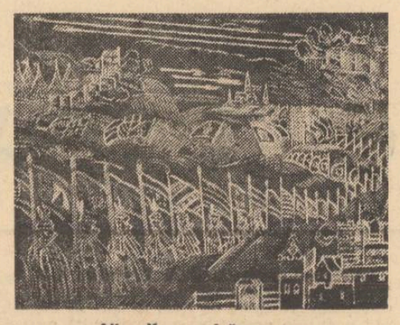

Alice Koppeș Ivănceanu:
„File de istorie: Gorăslău"

Dinspre iubire

Mă doare cînd
mă aud strigînd — vino!
acolo unde vorba
nu-mi e luată de
nici un ecou
și n-ai cum să m-auzi.

Mă doare că iubesc
ceea ce nu merită iubit — ceea ce
nu e iarbă adevărată, umedă
ci doar un pămătuf
vopsit anume pentru
a da crezare minciunii.

Mă doare cînd
mă găsesc întinzîndu-mă pe
un loc prea colțuros de pași
și unde pămîntul
nu mai știe
să fie moale.

Mă doar cînd
trebuie să trec rîzînd printre oameni
care rid și rîsul meu,
cuib pentru lacrimi,
nu știe să mintă
și se sparge.

ARMINA RALU

Demult

Mă-ndur să nu citesc o zi
în ochii tuturor amintirilor uitate,
dar e ceva neomenesc atunci,
e undeva o barieră
și-o distrug,
în ochii amintirilor mă cufund
tot căutîndu-mi nume
cu care pot chema zile
pierdute demult
în niște ani seci ca păstăile
fără boabe,
cînd tata se-ntorcea din război
cu un colț de pîine tare
ca un tun
și ni-l întindea stingherit
trecîndu-și mîna plină de catran
prin părul nostru galben
ca grîul pe care-l visam.

AUREL DUMITRAȘCU

Osîndirea lui Giordano Bruno

Cîmpul aruncă în mine cu ciocîrlii
infam legat pe-un stîlp înalt de stele
dar visele libere, cotropitoare și vii
aruncă fringhiile de pe brațele mele.

Am călcat în picioare muguri de miere,
am legat cu iarbă gurile zeilor,
am sporit lumina cu un adevăr,
am aruncat un bici în mijlocul lelor.

Bîntuie cerul multe întîmplări rupte din mine
nădejde adîncă strigă-n surpare
topește noaptea, dezvelește stele
stîlpul acesta ca o luminare.

ADRIAN ALUI GHEORGHE

Nagy István

Fiziul său nu trăda nimic din forțele sale lăuntrice. Era slab și firav, doar fața sa brăzdată de riduri încă din tinerețe, desenate dur, parcă de forțe geologice, dezvăluia cîte ceva din ceea ce se petrecea în universul acestui om, care de mic copil a învățat lecția amară a mizeriei și legile bărbătești ale luptei de clasă. Meseria de scriitor a învățat-o la atelierul de tîmplărie unde-și făcea ucenicia, în fabrici, la adunările sindicale și de U.T.C. la ședințele celulelor de partid și închisoarea Doftanei. De-a lungul a mai bine de patruzeci de ani el și-a dedicat fiecare gînd și rînd luptei muncitorilor înfrățiți în marea bătălie dusă pentru eliberarea de sub exploatare, de zămislire și construire a unei orînduiri mai drepte și mai umane. Romanele și nuvelele sale sînt populate de sute și sute de muncitori, constituind astfel o adevărată antologie a tipologiei muncitorești. Fraza sa, cioplită parcă, are ceva din forța loviturilor de ciocan, lăsînd impresia percutantă a ritmurilor de mașină, a pașilor acelor oameni care se iau la trîntă cu materia. Eludînd metafora, el lasă să explodeze frumusețea — amară sau luminoasă — în însăși adevărul vieții, surprins în nuditatea sa, dar fără rabaturi naturaliste.

Intransigent, fidel sie și clasei sale, Partidului Comunist Român în ale cărui rînduri s-a înrolat încă din 1929, tulburat de neliniști creatoare, mistuit de misiunea de a se dărui luptei și scrisului pus în serviciul acestei lupte, pasionat la gradul de incandescență al vulcanilor, el și-a construit opera sub semnul esteticii partinității, a unei implicări și participări totale în existența socială. Cărțile sale îmbărbătau și trezeau la realitate. Cultiva mai mult semnul exclamației, mai puțin pe cel al întrebării. A fost omul răspunsurilor, al soluțiilor, întrucîtpînd ca scriitor remarca lui Marx despre radicalism, potrivit căreia rădăcina tuturor lucrurilor este omul. Sever pînă la capăt față de el însuși, el cerea și de la alții aceeași consecvență față de idealurile revoluționare, aceeași dăruire arzătoare în a le sluji cu nețărmurit devotament. Rîdea rar, dar printre paginile sale se găsesc cîteva pline de un umor superb, izvorît din superioritatea sa morală și a clasei sale, o ironie amară care trece în revistă surîzînd efemeritățile micului burghez. Plîngînd nu l-a văzut nimeni niciodată, dar în paginile sale se reflectă magistral lacrimile mamelor de proletari și ale copiilor obidiți. Într-o suită de romane autobiografice — dintre care patru au și apărut, dar al cincilea a devenit postum — el a alcătuit o frescă unică a destinului muncitoresc de la noi, de la începutul secolului și pînă în zilele noastre. Găsim aici nu puține pagini antologice, de valoare universală, tocmai pentru că ele demonstrează în vivo, prin incursiuni de mare forță artistică în psihicul muncitorului, chemarea istorică a clasei muncitoare, resorturile cele mai intime ale caracterului său revoluționar.

Modest, neatîns de viciul vanității și gloriilor trecătoare, umbla printre noi cu o geantă ponosită, cum poartă instalatorii sau muncitorii de întreținere. Oricum, în geanta aceea nu mai țineau unelte, ci manuscrise și cărți, manuscrise — unelte și ele într-un fel — cu care tindea însă nu să repare, dar să schimbe lumea. Aportul lui la schimbările revoluționare este de evidența istoriei literare. Ea va consemna fără doar și poate valorile de o neasemuită originalitate ale unei opere care își cucerește dreptul de a asalta viitorul.

Nagy în limba maghiară înseamnă mare. Într-adevăr a fost un om mare, și pierderea lui lasă un gol atît de dureros, încît singura consolare a acelora care au avut bucuria să-l cunoască, rămîne opera lui, ca semn al certitudinii rațiunii de a fi scriitor militant, de a face din scris un act de solidaritate față de semenii tăi.

Szász Janos

„Sfaturi pe întunerec"

Urmare din pag. 1

privește personalitatea lui N. Iorga, putem spune că și istoricul, familiar cum era cu devălmășia marilor cicluri ale istoriei sugrumate prea adesea în înclestări sfîrșite cu hecatombe, sau dezlănțuite în convulsii agresiv pustiitoare pentru specia omului, — și el își compensa sentimentul zădărniciei, provocat de îndelungata frecventare a unor atari spectacole, cu o stăruitoare dăruire în folosul patriei.

Comentatorul de astăzi care a fost întotdeauna grăbit cu generozitate să afle între copertile cărților reeditate ale lui N. Iorga doar pagini de frumoasă valoare literară, ignorînd cu o superioară indiferență gîndirea vie a acestuia, poate avea surpriza să constate că o lucrare de filosofie cum este **Rostirea filozofică românească** a lui Constantin Noica își are în aceste **Sfaturi...** cîteva dintre cele mai importante puncte de obîrșie. Căci, deși contemporanii i-au fost cuceriți mai ales de vraja oratoriei sale, și atîtea mărturii din epocă o probează, fenomenul fiind descris — de exemplu în faimosul portret făcut de G. Călinescu: cum în discordanță cu comentatorii români remarcă Mario Roques (în panegiricul pe care îl consacră istoricului la moartea acestuia), N. Iorga nu a fost un orator propriu-zis, un retoric; adică: fraza sa nu respectă canoanele nici unei retorici. Prin timiditate și prin spontaneitate, prin incapacitatea de a-și elabora o ținută publică pe care mai apoi să o supravegheze cu strictețe, prizonier cum era al unei sincerități depline, N. Iorga înfățișează mai degrabă tipul anti-oratorului. Ceea ce se poate spune în schimb, este că asemeni celor mai mulți dintre marii moldoveni, fie că scrie, fie că vorbește, el are harul povestirii, este un oral prin excelență, și numai în acest sens și un orator sui-generis. Faptul trebuie remarcat cu atît mai mult cu cît în cazul operei la care facem îndeosebi referirile avem de-a face cu texte care au fost improvizate ca conferințe la radio și abia mai apoi tipărite în revistă și adunate în volum. Dar, în timp ce oratoria reclamă fraza cît mai scurtă cu putință și — oricum — limpede, N. Iorga folosește o frază cu numeroase ramificații asimetrice, adesea unele pierdute în obscuritatea unui sens ce rămîne insuficient lămurit. Avem de-a face cu o adevărată fotografiere a gîndului, surprins în starea lui genuină, zvicnind cald încă în sensibile palpitații ce-i probează modul viu de a fi. Cu un atare fel de-a se exprima, care conferă scrisului său forță, nu este de mirare că pentru N. Iorga istoria este o alcătuire organică, vie, gîlgîind de viață, într-un joc fantastic de umbre și lumini, timpul fiind oarecum abolit iar evenimentele convițuind într-o simultaneitate strălucitoare prin simetriile pe care le relevă și prin semnificațiile pe care istoricul le desprinde ca un adevărat mag stăpîn pe arta divinației.

Desprindem astăzi din aceste pagini spiritul curat și liber al atitudinii antinaziste a marelui istoric. Chiar cînd nu este exprimat direct, el este continuu prezent în subtextul paginilor care urmăresc definirea unei spiritualități naționale, puternică și luminoasă și justițiară, capabilă să se opună determinant acelui „fanariotism de cafenea și zeflemea care, supus spiritului apusean, la lucrurile în usor si răspîndeste, cînd scepticismul, cînd apelul la instinctele inferioare". Importul unei ideologii a violenței găsește în glasul profesorului Iorga o ripostă hotărîtă: „Toți acești maimuțăritori de lucruri străine, cari vorbesc de națiie si de patrie, nu cunosc nația lor si patria" în care s-au născut si pe care au datoria s-o apere. Pledînd pentru ceea ce reprezintă cu adevărat gîndirea și simțirea poporului său, istoricul își exprima încrederea în permanența valorilor acestuia: „Cînd ne vom da seama cu toții că una e omul din Berlin sau din Roma și alta, în tot cursul vremii, omul din București sau din Iași, de la Cluj ori de la Chișinău, atunci se vor decolora toate cămășile, se vor împrăștia toate trupele de asalt, se vor desface toate defilările si vor cădea toate galoanele unei operete stropite din cînd în cînd si cu sînge frățesc". În texte ulterioare, care ar fi putut alcătui un al treilea volum **Sfaturi pe întunerec**, această atitudine se radicalizează într-o vehemență ce a fost plătită cu viața.

Adevărate ancore prinse în conjuncturа politică a zilei, aceste texte se mențin într-o perpetuă actualitate prin modul în care autorul lor a știut să se devoteze țării, prin atitudini ca ale lui împlinindu-se demnitatea unui popor. Încît, în ceasul rememorărilor solemne, ne putem îngădui să evocăm mai puțin acele personalități europene care s-au pus mai întîi la cald și sigur adăpost peste ocean, ba au așteptat chiar clipele fără echivoc ce au precedat victoria pentru a intra în luptă cu toată mînia, — cînd iată adevăratul martiriu este al celui de un neam cu noi, pentru că nu le-a iertat alor săi rătăcirile, făcîndu-și datoria de bătrîn al cetății pînă la capăt.

Selecția **Sfaturi pe întunerec**, apărută nu demult în Editura militară, a fost făcută de Valeriu Râpeanu (autor și al unei remarcabile prefețe) și Sanda Râpeanu, care își dovedesc încă o dată devotamentul față de memoria marelui istoric, prin noua reeditare, ei mai făcînd un pas spre îndreptățita ediție științifică, cuprinzătoare și definitivă.

revista străină

● **SCHIMBURILE CULTURALE** prilejuiesc remarcabile surprize, pledînd pentru deschiderile de sensibilitate ale unor orizonturi artistice nebănuite. Iată, de pildă, marele succes obținut de Orchestra filarmonică din Viena în cadrul unui turneu japonez. Sub conducerea lui Karl Böhm și Chrostoph von Dohnany, au fost interpretate lucrări de Beethoven, Mozart, Schubert, Brahms și Richard Strauss. În toate cele opt orașe nipone, precum și la televiziune, succesul a întrecut toate așteptările, devenind un adevărat triumf, de proporții impresionante chiar pentru faimoasa instituție muzicală din Viena, atît de obișnuită cu recunoașterea valorii sale. Publicul japonez a trăit o adevărată exaltare în fața muzicii maeștrilor austrieci, apreciază cronicarii muzicali.

● **ISTORICUL TEATRAL JAROSLAV ŠVEHLA** publică la editura Melantrich importanta lucrare, **Deburau — Pierrot nemuritor**, consacrată unui celebru mim, Jan Kaspar Deburau, care a trăit între 1796 și 1846. Ne amintim că Deburau fusese și personajul central din **Copiii paradisului** filmul lui Carné. Cartea lui Švehla este prefațată de Ladislav Fiatka, numele cel mai important dintre mimii actuali în Cehoslovacia, și constituie o biografie minuțioasă a vieții unui artist reprezentativ în prima jumătate a secolului al XIX-lea. „Este o biografie persuasivă, scrisă cu o rară sensibilitate, dînd în același timp o imagine culturală și artistică a epocii", citim într-o recenzie publicată de revista **La Vie Tchecoslovaque**.

● **JURNALUL LUI MAX FRISCH** continuă să fie un best-seller pe piața europeană a cărții. De altfel, publicarea lui a constituit prilejul unei fertile discuții asupra nașterii unui nou gen literar, mai liber ca modalitate de expresie, făcînd loc paginilor de evocare, notațiilor lirice și chiar invenției epice. Apariția sa în America devine pentru **New York Times Book Review** ocazia unei recenzii în care analizează poziția artistică și morală a autorului. Sînt consemnate marile experiențe ale lui Max Frisch, precum și profunda lui angajare în destinul omului actual. Ochiul lui nu a trecut nepăsător peste experiențele secolului. Frisch a făcut loc în opera sa marilor întrebări, și chiar a încercat unele răspunsuri. După cum mărturisea el însuși: „Ca dramaturg, aș considera că mi-am făcut datoria dacă aș ști că am pus întrebările într-un asemenea mod, încît publicul să nu mai poată trăi fără să-și dea un răspuns".

● **MARELE PICTOR** bizantin Teofan, cunoscut sub apelativul Teofan Grecul, maestrul lui Rubliov și autor al unor celebre lucrări aflate în Kremlinul Moscovei și la Tretiakov, este cu certitudine autorul picturilor de la biserica Spas de pe strada Ilin din Novgorod. Colaboratorii Muzeului de istorie și arhitectură din Novgorod au descoperit dovada documentară a acestei atestări, într-o cronică din anul 1378 unde se afirmă că decorarea bisericii a fost terminată în acel an și că ea a fost executată de Teofan. Specialiștii sînt de acord asupra valorii acestor lucrări, proeminente în toată arta timpului, prin trăsăturile stilistice și vigoarea execuției. Atestarea oricărei noi lucrări de Teofan reprezintă un adevărat eveniment în istoria picturii medievale.

● **CELEBRUL AUTOR** al lui „Z", după care a fost turnat demascatorul film politic, punînd în discuție cauza libertății sub regimul opresiv al dictaturii colonelilor, scriitorul grec Vassilis Vassilikos, este din nou prezent în vitrinele librăriilor cu un volum de nuvele, **Frumoasa Bosforului.** Treisprezece texte evocatoare a trăsăturilor specifice locurilor sale natale devin un adevărat imn al regăsirii, după cei șapte ani de exil. Toate culorile Mediteranei, zgomotul cafenelelor și vorba repezită a pescarilor, ritmurile instrumentelor populare, micile drame și mai ales adînca speranță care animă viața oamenilor, toate se regăsesc în povestirile lui Vassilikos, într-un melanj fermecător. Nu poți fi tu însuți decît acasă, iată mesajul scrisului lui Vassili Vassilikos, conchide un recenzent al cărții.

● **O NOUĂ EDIȚIE** a elegiilor celebrei poete medievale din China, Li Qingzhao, născută către anul 1084 și moartă la 1141, cunoaște un extraordinar succes, pentru amploarea mijloacelor literare pe care le întrebuințează autoarea și pentru puritatea sentimentului care o caracterizează. Sînt reprezentate aproape toate formele de versificație clasică înregistrate de poezia chineză, tinzînd către un sentiment copleșitor de dragoste. Li Qingzhao a fost măritată cu Tchao Ming-tch'eng, poet el însuși, de care au separat-o însă evenimentele politice ale epocii și apoi moartea timpurie a soțului. Sînt înregistrate suferințele provocate de ocupația străină, de mizeria personală și de cea a poporului exploatat, precum și singurătatea ce înconjoară pe iubita neconsolată. Într-un cuvînt, Li Qingzhao este o poetă cu registru modern, remarcabilă prin acuitatea sentimentelor și problematica existențială.

● **„GABIN"** se intitulează romanul scriitorului Georges Drouillat, și n-are nimic de a face cu celebrul actor dispărut în toamna anului trecut. Prezentat de Joseph Kessel, Drouillat a publicat pînă acum poeme și nuvele, trecînd la roman cu un subiect de formulă clasică. Personajul central este un tînăr de familie burgheză, care caută să-și realizeze sensul vieții printr-o mare dragoste, sfărîmată însă de război și de sufluț devastator al istoriei. Critica subliniază îndeosebi conturul personajelor feminine, care se rețin cu precădere, precum și sinceritatea debordantă a tonului, puterea de convingere a viziunii autorului.

● **REMARCABILĂ** este cartea lui Paul-Marie Duval, **Les Celtes**, consacrată uneia dintre cele mai remarcabile civilizații ale antichității, întinsă pe o mare parte a Europei, începînd din cea de a doua vîrstă a fierului (aproximativ 450 î.e.n.), din Asia Mică pînă la Atlantic. Comentatorii scriu că: „În acea Europă, considerată barbară, în perioada miracolului grecesc, se produce un fel de miracol celtic, în care putem recunoaște o familie de artiști și spirite creatoare de forme, animate de un instinct sigur al armoniei, deodată cu voința ascunsă de a fascina prin deruta pe care o creează". Celții au lăsat urme importante în Europa, unele pe teritoriul patriei noastre.

● **O MARE EXPOZIȚIE**, cuprinzînd lucrări ale lui Dürer, Holbein, Maulbertsch, Brueghel, Michelangelo, Tragonnard, Renoir, Schiendler, Kokoschka, Kubin și alții se va deschide la 29 aprilie în localitatea australiană Adelaide, iar apoi la Melbourne și Sidney. Sub titlul **Desene ale maeștrilor din Albertina**, sînt reunite aproximativ 75 de gravuri și alte lucrări de grafică reprezentativă, care constituie mîndria colecției vieneze, o adevărată istorie a acestui domeniu artistic.

cultura românească în lume

Aniversarea importantului eveniment pe care l-a constituit în viața noastră națională Războiul pentru independență de la 1877 a prilejuit în întreaga lume un ansamblu de manifestări omagiale, care au înscris contactele culturale cu România sub semnul adîncii înțelegeri a procesului istoric. Ele au transformat faptul artistic într-unul reprezentativ, au încadrat opera de artă în evoluția culturală și națională a vieții spirituale a acestui popor străvechi, chemat la o realitate istorică nouă prin independență națională și apoi prin realizarea, în anii socialismului, a dezideratului de justiție socială.

● **LA MOSCOVA** s-au deschis „Zilele filmului românesc", în prezența unei delegații de cineaști români, care au asistat la proecția peliculei realizate de Sergiu Nicolaescu, **Osînda.** De asemenea, la Casa oamenilor de litere din capitala sovietică a avut loc o masă rotundă cu tema. **Literatura și centenarul independenței**, la care au participat scriitori români și sovietici. **A fost evidențiată bogata sursă de inspirație pe care a reprezentat-o lupta pentru independență, care continuă și astăzi să fie o temă viabilă pentru scriitori.**

● **POETUL DARIE NOVĂCEANU a vorbit la clubul Urbis din Madrid în legătură cu semnificația istorică a independenței României.** El a deschis o seară culturală consacrată centenarului acestui important eveniment. Conferința și celelalte manifestări s-au bucurat de un larg interes, fiind salutată evoluția ascendentă a contactelor culturale româno-spaniole.

● **LA CAIRO** au fost prezentate filmele documentare **Independența — năzuință de veacuri a poporului român și România — țară cu o grădină,** în cadrul unei întîlniri cu ziariști de la principalele ziare de limbă arabă din capitala egipteană. Tot în Egipt, la Alexandria, a fost organizat un simpozion cu tema **România în 1877 — România în 1977.** Ținut la colegiul Saintmart, cunoscută instituție de învățămînt din țara prietenă, simpozionul s-a bucurat de succes în cercurile academice și studențești.

● **LA DRESDA** au fost deschise **Zilele tinerilor artiști din România,** cu participarea studenților Institutului de artă plastică „Ion Andreescu" din Cluj-Napoca, ai Conservatorului de muzică „Gheorghe Dima", Liceului de coregrafie din Cluj-Napoca și ai Institutului de teatru și cinematografie din București. Programul cuprinde manifestări cultural-artistice și simpozioane consacrate artei tinerei generații.

● **IN GHANA** s-a deschis o **expoziție omagială Imagini din România,** în prezența unui public numeros. Cu acest prilej au fost evocate relații amicale dintre România și Ghana, vizita făcută de președintele Nicolae Ceaușescu pe pămînt african, politica de pace a țării noastre, energia cu care promovează prietenia între popoare, cauza eliberării tuturor națiunilor.

● **IN BRAZILIA** au avut loc o serie de manifestări culturale, dintre care semnalăm conferința consacrată independenței naționale a României ținută la Universitatea din Curitiba, capitala statului Parana. Biblioteca Centrală de stat a oferit Universității o importantă donație de cărți politice, literare și științifice, între care un loc important îl ocupă lucrările președintelui **Nicolae Ceaușescu.**

Actualitatea criticii literare

Urmare din pag. 1

rioade. Și le-a impulsionat în chip hotărîtor efervescența și emulația spirituală caracteristică etapei din urmă pe care am parcurs-o.

Detaliind întrucîtva, amintesc succesele incontestabile ale istoriei literaturii române, care a beneficiat de activizarea generală a constiinței noastre și a constiintei noastre de sine istorice, precum și de valorificarea metodelor celor mai moderne de cercetare — succese bine secondate de exegezele asupra istoriei literaturii universale clasice și mai recente; menționez apoi realizările unei publicistici și eseistici critice variate, incluziv în planul teoriei literaturii, esteticii și filosofiei culturii; în fine, notez eforturile analitice și în ultimul timp din ce în ce mai frecvent sintetizatoare ale criticii curente, aplecate asupra fluxului neîntrerupt al operelor literare contemporane. Cele trei compartimente amintite s-au împletit strîns, adesea în cadrul activității aceluiași critic, semn îmbucurător deoarece reduce din distanțele reciproce de dinainte ale istoricului, teoreticianului sau criticului propriu-zis, tot în prelungirea unor ilustre tradiții sincretice românești.

Rămîn, se înțelege, și motive de nemulțumire, dintre care enumăr doar cîteva. Se resimt în continuare unele adversități la adresa criticilor, incluziv din partea unor stimați prozatori, poeți sau dramaturgi, dispuși a-i desconsidera pe acești frați ai lor „minori". Un anume spirit partizan, care nu a dispărut din păcate, a căutat să-și polarizeze „aliații" și „adversarii" și printre critici, extinzînd uneori retroactiv această artificială linie demarcatoare și asupra clasicilor criticii noastre, invocați drept martori ai apărării și ai acuzării la procese montate ad-hoc, și practicînd în raport cu acești antemergători un tratament „pro și contra" care le perturbă complexitatea interioară. Critica la zi mai păcătuiește cînd și cînd de subiectivisme, deși flagrantele mostre ale denigrării sau apologeticii s-au împuținat; unele teme și probleme de centrală actualitate și acuitate continuă să fie însă estompate, incluziv în cazuri în care nu se aprofundează sensurile filosofice, ideologice ale cîte unei opere problematice și controversate.

Înseamnă că vor trebui în viitor înmulțite discuțiile de principiu și strîns legate de practica diversă și complexă a genurilor, formelor și formulelor literare. Și s-ar cuveni să reflectăm la împrejurarea că dacă în cazul altor genuri reuniunile „interne" se justifică în mai mare măsură, în situația secției de critică și istorie literară ele ar putea fi artificiale dacă nesocotesc rațiunea funcțională a criticii și nevoia ei de a se confrunta continuu cu domenii literare din afară; drept care secția ar trebui să găsească de acum înainte mai numeroase și mai suple forme „combinate" de activitate, împreună cu alte secții, după modelul amestecurilor firești, reciproc ajutătoare, din paginile publicațiilor.

În ziare, reviste, la radio și televiziune se publică și se rostesc numeroase texte de critică, istorie literară sau publicistică teoretică — deși ar merita sporit și ca pondere și ca incisivitate acest din urmă domeniu, de pildă, pe care convențional îl numesc „publicistică teoretică" și care poate răspunde în formule libere, prompt și eficient, celor mai diverse solicitări. În privința cărții de critică ar merita să se efectueze ajustări și îmbunătățiri suplimentare. Practica programărilor editoriale, înainte cu un anumit răstimp, este de înțeles în perspectiva unei echilibrări tematice, pe genuri etc., conform spiritului societății noastre, care se edifică în cunoștință de cauză și de efect. O carte poate fi însă scrisă sau nu, după cum pot fi definitivate și alte cărți, neprevăzute inițial. Ar trebui să se faciliteze de aceea includerile ulterioare în plan, ca și schimbările interioare și suplimentările, în așa fel încît să avem de-a face pentru toate genurile (inclusiv pentru cartea de critică, istorie și teorie literară) de un program-cadru pe cît de ferm în articulațiile sale de principiu pe atît de mobil în detaliile lui. Modernizări se impun și în mult contraversata problemă a tirajelor. În domeniile pe care le cunosc cel mai bine, se epuizează din librării cu o incredibilă rapiditate nu numai cărțile de prestigiu traduse, ci și lucrările de calitate ale confraților mei, și unele și altele editate adesea în tiraje cu mult sub solicitările reale. S-a mai semnalat comoditatea cu care cîte unui „bestseller" străin, facil sau uneori dubios, i se acordă tiraje exorbitante, de dragul beneficiului rapid, în detrimentul cărții bune proprii. În folosul propășirii noastre culturale, ar fi cazul să se înlăture reziduurile unui mod mecanic și birocratic de stabilire a tirajelor. Să fim bucuroși că la noi se accentuează setea de carte, de carte bună. Și să aducem cît mai aproape oferta de cererea păturilor largi de cititori.

Privite prin prisma funcției lor globale și principiale, este limpede că istoria, teoria și critica literară se configurează în ceea ce s-ar putea numi „conștiința de sine a literaturii", pîrghie importantă de confruntare, verificare și instituire a acesteia. În aceste condiții, de nivelul conștiinței și al conștientizării depind în măsură hotărîtoare aceste anume domenii. Literatura noastră reprezintă, în ansamblul ei, o mărturie specifică a conștiinței socialiste, și sub unghiul împlinirilor și sub al perspectivelor. În ritmurile generale proprii întregii conștiințe, și segmentului ei literar, criticii îi revin însă îndatoriri sporite. Mai ales îndatorirea de a disocia valorile culturale printr-o instrumentație consecvent rationalistă, la antipodul tuturor ceților și negurilor, care se mai întîmplă să ne pună la încercare. Luciditatea tuturor meditațiilor întreprinse — iată un imperativ care nu poate fi îndeajuns subliniat, mai cu seamă în condițiile unor confruntări ascutite cu mistificări și manipulări răuvoitoare cu privire la destinul nostru ca națiune și ca orînduire. De unde și imperativul complementar al perspectivei istorice, al acelui specific „simț al perspectivei" care le este și se cuvine să le fie propriu cu deosebire comuniștilor. O perspectivă mobilă și largă, nucleu ideatic al întregii noastre activități, fie că ea se desfășoară pe valorificarea operelor trecutului, dezbaterea responsabilă a cărților prezente sau prospectarea viitorului estetic previzibil. Va trebui să exersăm mai cutezător acest simț — pe orizontala culturii, corelînd domenii de instituire valorică în același timp prezente, refractar oricăror „purisme" estetizante; și pe verticala ei, înnodînd treptele și etapele neîncetatei deveniri umane.

Prin aceasta îmi reafirm încrederea în filosofie, în perspectiva filosofică, fără de care am orbecăi în perimetre strîmte și întunecate. Meditația filosofică marxistă, autentic dialectică și saturată de suflul viu al înnoirilor acestui aproape sfîrșit de secol, mi se pare necesar a fi mai accentuată și mai din plin fructificată în toate genurile și speciile literaturii noastre. Ceea ce echivalează cu o mai deplină implicare în totalitatea dinamică proprie României socialiste.

eroi între eroii de la Grivița

În parcul de lîngă Gara de sud din Ploiești se află un monument ridicat în cinstea ostașilor prahoveni ce au luptat în Batalionul 2 Vînători, unitate acoperită de glorie în atacul final asupra redutei Grivița la 30 august 1877.

Inaugurat la 12 octombrie 1897, monumentul este alcătuit dintr-un obelisc de granit decorat cu elemente de bronz : un vultur cu aripile desfăcute și ținînd în plisc un stindard, două altorelieefuri reprezentînd momente din lupta pentru cucerirea redutei Grivița și statuile a patru vînători. În centrul monumentului se află o inscripție cu următorul cuprins : „EROILOR DE LA GRIVIȚA, CARE AU REÎNVIAT VITEJIA STRĂMOȘEASCĂ ÎN RĂZBOIUL PENTRU INDEPENDENȚĂ LA 1877".

Amplasat la început pe artera principală a Ploieștiului, „Bulevardul Independenței", într-un rond care a purtat și denumirea „Statuia vînătorilor", monumentul a fost avariat de ocupanții germani în primul război mondial. Restaurat în 1927, a fost din nou avariat de bombardamentele aeriene din primăvara și vara anului 1944. Refăcut a fost dezvelit la 23 August 1954.

Adevărata poveste a acestui monument include în primul rînd faptele de arme, exemplara vitejie pe cîmpul de luptă a unui batalion de vînători ce s-a acoperit de glorie la Grivița, lupta cunoscută sub numele de „a treia bătălie de la Plevna". De fapt, prima victorie în războiul pentru independență.

● „Murind, vom trăi în aducerea aminte — trăind, vom fi răsplătiți și cinstiți de țară".

La 29 august 1877 armata română aflată în fața Plevnei — care fusese deja asaltată fără succes de două ori — primi un **„Ordin de luptă"** de la cartierul general aflat la Paradim :

„În revărsatul zorilor tote bateriile vor deschide focul cel mai viu asupra întăririlor. Acest foc va urma pînă la ora 9 dimineața. La 9 ore focul trebuie să înceteze de-odată pe tóta linia. La 11 ore focul artileriei trebuie să reînceapă și să fie penă la ora 1 după amiadi. De la ora 1 la 2½ bombardamentul va reîncepe cu tărie, și numai bateriile cari prin focul lor pot împiedica marșul trupelor de atac trebuie să oprească tragerea lor.

La ora 3 dupe amiadi trebuie să înceapă mișcarea care precedă atacul".

De la Verbița, unde se afla Statul-major al trupelor române, generalul Cernat trimise următorul **„Ordin de di no. 54" :**

„Mîine, 30 august, corpul de armată român va da un asalt redutei celei mari care se află în fața pozițiunilor sale. Divizia 4-a va da pentru atac o coloană de 4 batalioane sub ordinele unui comandament special ; această coloană va fi adunată în vîlceaua care se află în dosul aripei drepte a posițiunei sale înaintate, la ora 5 de dimineața...

Trebuie să se facă cunoscut tutulor oamenilor ce compun coloanele de atac că pierderile vor fi neînsemnate dacă ajung la reduta fără a se opri și fără a trage, dar pierderile vor fi mari dacă oamenii se opresc în drum și mai cu seamă dacă se retrag. Trailiorii trebuie să înainteze fără a trage, ei nu vor începe focul decît cînd vor fi ajunși pe drumul acoperit la marginea șanțului și vor trage numai asupra inamicului care se află pe parapete, în acest timp, pelotoanele (plutoanele — n.n.) **de lucrători se pogor în șanțuri și pregătesc urcarea cu uneltele care le au"..**

Batalionul 2 Vînători din Divizia a 4-a care făcea parte din coloana a doua de atac nu avea comandant. Noaptea de luni, 29 spre 30 august, a fost o noapte umedă, rece, neobișnuită pentru o vară spre sfîrșit. C.T. Văcărescu, unul din combatanți, notează în „Luptele Românilor în resbelul din 1877—1878" :

„Peste corturile oficierilor, ca și în jurul focurilor de tăciuni jumătate stinși din compamentele și bivuacurile soldaților, greu se anina somnul pe vreme așa de neplăcută și în momentele serioase ale unui asemenea ajun. Oștile atunci cugetă, și gîndurile atător mii de capete, simțurile atîtor mii de inimi care privesc liniștit moartea în față, pe care cîteva ore, numai, le despart, poate de veșnicie și de glorios sfîrșit, toate aceste gînduri, toate aceste simțiri se topesc într-o singură și mare gîndire, într-un sentiment unic și puternic care devine cugetul tutulor, spiritul armatei întregi care atunci cercetează, judecă, hotărește".

Eroul Grigore Ion care a cucerit steagul turcesc, împreună cu sergentul Stan Gheorghe și caporalul Nica Vasile (Gravură apărută în „Resboiul")

Batalionul 2 Vînători care trecuse cu divizia sa Dunărea la 2 august se afla în zorii atacului la sud de Plevna, în fața unei redute foarte bine înarmate cu artilerie. În plus turcii erau dotați cu cel mai nou tip de pușcă, — Henri-Martin — a cărei bătaie ajunge la 1 800 metri. Este adevărat deasemeni și că Batalionul 2 Vînători folosește cea dintîi mitralieră a armatei române. **„Așezată pe o înălțime, mitralioara bate drumurile care duc la Plevna, împiedicînd gruparea turcilor"** după cum scrie în „souvenirurile" sale unul din ofițerii batalionului, locotenentul Petre Ștefănescu. Singură în toată armata noastră, mitraliera era de fapt un aparat greoi, cu 37 țevi de pușcă montate pe un afet de tun.

Batalionul 2 Vînători aștepta lupta. În dimineața zilei de 30 august un soare palid străbătu printre norii ce-l acoperă repede. Un maior de cavalerie, atașat pe lîngă Statul-Major al diviziei, solicita entuziasmat ocuparea postului de comandant al batalionului format în majoritate de prahoveni. Era Alexandru Candiano-Popescu.

Cererea i s-a aprobat — este singurul care a solicitat o funcție de comandă într-o unitate planificată să execute o grea și periculoasă misiune — și la ora 12 a fost prezentat batalionului. Preluînd comanda, maiorul Candiano Popescu adresă celor 9 ofițeri și 550 de sergenți și soldați ai batalionului cuvintele :

„Ofițeri, sub-ofițeri, caporali și soldați.

Într-o zi mare, dar zi de primejdie, am fost numit comandantul vostru. Sînt mîndru de această încredere a șefilor mei, încrederea lor însă în mine este întemeiată pe încrederea mea în voi.

Să ne batem vitejește, pentrucă lumea să vază că sîntem vrednici de strămoșii noștri, sîntem adevărați oșteni ai unei țări ce luptă pentru apărarea căminelor, patriei și neatîrnarea sa.

Murind, vom trăi în aducerea aminte a neamului nostru căruia îi vom asigura viața prin sîngele ce vom vărsa, trăind, vom fi răsplătiți și cinstiți de țară".

Atacul era hotărît la orele 3 după amiază.

● Steagul redutei — primul trofeu al războiului.

Atacul primei coloane formate din batalioanele Diviziei a III-a condusă de colonelul Ipătescu a fost respins după o luptă grea în care au murit eroic în fruntea trupelor maiorul Șonțu și căpitanul Măracineanu. O surpriză neplăcută pentru ostașii noștri, între văile Bucovei și Griviței se aflau bine mascate două redute și nu una singură cum s-a crezut inițial.

Batalionul 2 Vînători aflat în coloana a doua de atac intră și el în viltoare, efectivul său fiind desfășurat astfel : 3 companii erau răsfirate în trăgători iar o companie aducea munițiile și proviziile. În această companie de aprovizionare se afla un soldat de 27 de ani din satul Dumbrăvești, comuna Mălăiești, județul Prahova, Grigore Ion soldat a cărui faptă eroică va deveni legendară.

Bine apărați în redutele lor, turcii se apărau cu îndîrjire. Tot locotenent-colonelul T.C. Văcărescu notează : **„Atașații militari ai diferitelor armate străine, care făcuseră mai multe campanii și asistau la această bătălie, declarau că rareori au văzut foc atît de viu, și mărturiseau că turcii se înțelegeau de minune a obține cel mai mare efect de tragere posibil".**

Comandantul batalionului, Al. Candiano-Popescu, își amintea în memoriile sale : **„Pornisem spre redută cu pas bărbătesc urcam la deal, fiind cu totul descoperiți ; mersul era greu și din pricina terenului și din pricina focului revărsat asupra-ne ; în față, din redută, iar în coastă dintr-o baterie turcească așezată pe șosea. Ordin primisem ca nici un soldat din batalion să nu descarce o pușcă pînă ce nu vom ajunge la șanțul întăririi, unde trebuia să începem focul. Ordinul s-a îndeplinit întocmai.**

Ajunserăm în sfîrșit pe marginea șanțului redutei, dar moartea secerase o însemnată parte din batalion. Șanțul era înțesat de turci, care trăgeau fără ostenire. Hafiz-Bei, comandantul Griviței, sta în picioare pe parapet, încurajînd pe ai săi.

Ne aflam față în față și ne amenințam unul pe altul. Cum a scăpat și dînsul și eu de moarte, nu pricep".

Batalionul 2 Vînători avea aproape jumătate din efectivul său scos din luptă. Maiorul Al. Candiano-Popescu ordonă intrarea în acțiune, ca trăgători, a soldaților din compania care transporta munițiile și proviziile.

Atacul de la ora 16,30 a fost și el respins. Spre seară, după ora 18 este declanșat ultimul atac : atacul victoriei. Pe meterezele redutei cad eroic locotenentul Dimitrie Nicolescu și sublocotenentul Vasile Mihăescu. Turcii se retrag....

Un soldat turc cu un steag înfășurat caută să fugă neobservat. Se împiedică și cade. Steagul se desface pe jumătate. Turcul se ridică vrînd să fugă. Soldatul Grigore Ion trage după el. Nu-l ochește. S-a luat pe urma lui și ajungîndu-l pe turc se încinge o luptă corp la corp. Pînă să tragă steagul turc cu pistolul, Grigore Ion îl străpunse cu baioneta. Apar doi soldați turci dar și doi ostași români : sergentul Stan Gheorghe și caporalul Nica Vasile. Lupta se termină cu victoria vînătorilor care cuceresc primul mare trofeu al războiului : steagul turcesc al redutei. **„Era un steag mare** — îl descrie poetul George Coșbuc — **de mătase verde, cu ciucuri de aur și aurit pe margine. La mijloc avea semnul legii turcești : luna în chip de seceră. Era vechi și, după marginile cam destrămate, se vedea că era purtat prin multe războaie".**

Două zile mai tîrziu, la 1 septembrie cei trei soldați împreună cu batalionul prezintă trofeul comandanților supremi ai armatelor române și ruse și sînt decorați cu „Virtutea Militară" și „Crucea Sf. Gheorghe".

O impresie deosebită lasă Grigore Ion care poartă cu acest prilej pălăria sa de vînător, ciuruită de trei gloanțe și cu pamponul rupt în lupta pentru capturarea steagului.

Monumentul vînătorilor

● Momente solemne.

La 7 septembrie, după o săptămînă de la cucerirea redutei Grivița, trofeul a fost prezentat locuitorilor Capitalei.

Iată cum relatează evenimentul reporterul ziarului „Resboiul" : **„Între trofeele luate de Români de la Osman Pașa este și un stindard verde. Adus de aseară în București, azi a fost condus în aclamațiile entuziaste ale poporului, care ne îndesa pe străzile pe unde avea să treacă cortegiul, pînă la cazarma din Dealul Spiriei, unde a fost depus.**

Chiar junele soldat, un vînător, Grigore Ion, mic de statură, care a avut curajul și fericirea de a-l smulge din mijlocul inamicilor, îl conducea. Mulțimea întîmpina pe junele soldat cu aclamații și buchete de flori.

A fost un moment solemn, care a făcut să treacă prin inimile tuturor un fior, cînd cortegiul a ajuns pe Bulevardul Universității și junele soldat a înclinat stindardul turc, de trei ori, înaintea statuei lui Mihaiu Viteazul.

Cîțiva impiegați de la primăria Capitalei i-au oferit în semn de admirație un ceasornic. Bătrînul colonel Popasolu și alți veterani l-au îmbrățișat de mai multe ori.

În scurt, azi am avut o frumoasă zi pentru inima românească".

Constantin Bacalbașa își amintește în volumul „Bucureștii de altă dată" : **„Seara a fost la Teatrul Național o reprezentanție festivă. Sala geme de un public care exaltează de entuziasm. După imnuri și cuvîntări ocazionale apar pe scenă eroii care au cucerit steagul. Toată sala e în picioare și muzica cîntă imnul național. Aclamațiile vuesc ca o furtună, doamnele din loji în picioare aplaudă, unele își smulg giuvaerurile și le aruncă pe scenă. Niciodată un public român nu a fost atît de mare".**

Ceea ce omite Bacalbașa să noteze e faptul că reprezentația extraordinară de la Teatrul Național este începutul primei stagiuni care se deschide sub această titulatură. Spectacolul începe cu recitarea poeziilor **„Balcanul și Carpatul"** de V. Alecsandri și **„Steaua României"** de G. Sion.

În 1897, la inaugurarea monumentului ridicat la Ploiești, operă a sculptorului George Vasilescu, comandantul Batalionului 2 Vînători și cei trei soldați care au cucerit drapelul sînt de față.

Locotenentul-poet Carol Scrob ctiește o **„Odă vînătorilor prahoveni"** și se păstrează un minut de reculegere pentru cei 2 ofițeri și 112 soldați ce au căzut în lupta pentru cucerirea redutei Grivița, prima mare victorie a războiului pentru independență din 1877—1878.

Despre eroul Grigore Ion, înălțat la gradul de sergent, un biograf al său notează : **„a servit ca exemplu de vitejie multor generații de ostași. Cît a trăit, în fiecare an el era chemat pe vremea încorporării recruților, pe la regimentele din Ploiești, să vorbească — așa cum se pricepea el, ca un țăran simplu ce era — despre vitejia românilor la luarea Griviței".**

În fiecare an, de ziua aniversării independenței, sergentul-erou Grigore Ion defila în fruntea plutonului de veterani ai Batalionului 2 Vînători-Prahova care alături de ceilalți soldați ai armatei noastre **„au apărat cu credință și cu statornicie și iubire patria".**

Tudor Stănescu

Presa străină despre România la 1877

Luptele de la Plevna, după o schiță de C. Szatmari (Illustriete zeitung — 1877) — stînga ; Răniți în drum spre Cernavodă (The Ilustrated London News — 1877) — mijloc ; O stradă în Giurgiu : case bombardate — după Szatmari (Illustriete zeitung — 1877) — dreapta

Este un lucru bine știut că presa internațională a fost extrem de receptivă în legătură cu victoria armatei române la Plevna, în 1877. Ziariștii străini, unii nu numai în articole de ziar sau telegrame de presă, ci chiar în cărți întinse la peste 1 000 de pagini, **descopereau** o națiune tînără „ce merita să ocupe un post important și onorabil în concertul națiunilor independente", după cum scria ziarul italian **Il Diritto**, nr. 263, din 20 septembrie 1877.

Încă din 1876, Mihail Kogălniceanu ,Ministrul de externe al României, se gîndise să organizeze în țara noastră un serviciu modern de presă și de informații ; astfel aprobă, prin proprie semnătură, acreditarea la București a doi cunoscuți ziariști : Vigoureuse, din partea ziarului **L'Indépendence belge** și Henry Hatze, pentru presa engleză.

În 26 august/8 septembrie 1877, Ministrul Kogălniceanu trimite o circulară principalelor agenții diplomatice române (Paris, — cu nr. 12.143, Viena — cu nr. 12.144, Berlin — cu nr. 12.145, Roma — cu nr. 12.146, Belgrad — cu nr. 12.147), cerînd agenților acreditați ce le conduceau să trimită decupaje din presa străină cu privire la mersul războiului. Șeful diplomației române se gîndea la publicarea unui ziar de front, redactat în mod special pentru soldați, în care să republice direct sau în sinteză, aceste știri. Textul circularei, aflat în Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (Dosar 31, Războiul pentru independență, 1877, pag. 18—19) este unul din cele mai revelatoare documente alte timpului, document prin care se subliniază interesul Europei asupra tînărului stat român și spiritul modern cu care Kogălniceanu conducea treburile „din afară" ale țării :

„București, 26 august / 8 septembrie 1877.

Domnule Agent,

După cum veți fi putut vedea și Domnia Voastră, mai toate ziarele străine cuprind articole măgulitoare pentru armata română. Vitejia ostașilor noștri este astfel cunoscută de către mai toate popoarele europene.

Cu toate acestea, aprecierile asupra operațiunilor militare române și laudele ce se aduc zilnic armatei noastre nu au putut pînă acum pătrunde în mijlocul ei, din cauza lipsei unui organ de publicitate care să rezume toate aceste articole.

Prin urmare, pentru a împlini lipsa aceasta și a stimula curajul sub care se luptă, m-am hotărît a forma un ziar special în care să se reproducă tot ce s-a scris pînă acum în privința armatei noastre.

Pentru punerea în lucrarea acestei idei, avînd nevoie și de concurența Domniei Voastre, vin a vă ruga, Domnule Agent, să binevoiți a-mi trimite, cu cel dintîi curier, toate articolele care au apărut în ziarul. . . . . și a continua de a-mi înainta regulat pe toate acelea care vor mai apare de acum înainte în această privire.

Sper, Domnule Agent, că nu veți zădărnici această a mea intențiune și că în curînd vitejii noștri ostași își vor putea citi faptele care au ridicat numele lor la înălțimea vitejiei ce-au desfășurat și vor desfășura încă în fața dușmanilor.

Primiți, Domnule Agent, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

Ministru,

Șeful Divisiunei,

Domnului Agent diplomatic al României la..."

Agentul din Roma trimite primul, în 14/16 octombrie 1877 (cu adresa nr. 517, filele 19—22 Dos. cit.), extrase din **Gazzetta d'Italia** (26 sept. 1877), **Republique française** (7 august 1877), **Journal de Genève**, reprodus în **L'Italie** (la 10 sept. 1877), **Diritto** (20 sept. 1877), **Daily News** reprodus în **Gazzetta d'Italia** (31 iul. 1877).

Corespondentul ziarului **La Republique française** (7 aug. 1877) face un reportaj al unei defilări de trupe la București, reportaj pe care agentul diplomatic de la Roma îl transmite în traducere : „Asistai la defilarea a două regimente române, unul de infanterie, din armata activă, altul de dorobanți, trecute amîndouă în revistă de generalul Manu, comandantul corpului 2 al armatei, și de colonelul Cantili, care are funcția de general de brigadă. Acestea sînt regimente ce se duceau să țină garnizoană la Nicopole

Soldații sînt bine echipați (cu toate cele trebuincioase în campanie într-un mod perfect și sînt plini de vioiciune și de virtute). Aerul lor falnic și plin de bărbăție, preciziunea mișcărilor lor, fac mare onoare oficierilor lor"... (pag. 27).

Agentul diplomatic din Paris, N. Callimaki-Catargi, trimite și el extrase din presă, la 27 oct. 1877, din care reținem cîteva ; astfel, ziarul **Memorial diplomatique** din Paris relatează la 8 sept. 1877 despre luptele de la Plevna : „Întreaga armată română se află acum pe teritoriul otoman. Trecerea Dunării a avut loc într-o atmosferă de mare entuziasm și de neîntrerupte strigăte de **Trăiască România !"**. Același ziar scrie în 15 sept. 1877 : „Armata română a avut un rol considerabil în făurirea evenimentelor eroice de la Plevna. Această armată a declanșat asaltul cu două din regimentele sale, regimentul 5 de linie și 13 dorobanți, aparținînd Diviziei generalului Angelescu, cucerind primele poziții turcești. Un alt regiment românesc, ajutat de ruși, a început asaltul redutei Grivița cea mai ridicată din toate întăriturile turcești". În 13 octombrie 1877, ziarul continuă : „Dintre combatanții care au însingerat împrejurimile Plevnei, românii s-au comportat cu un eroism inegalabil, eroism ce-ar trebui omagiat de întreaga Europă [...] Românii, scrie prințul Gorthakoff prințului Orloff, s-au bătut admirabil". Încheind : „Conduita românilor, în aceste împrejurări, este demnă de cele mai mari elogii".

Ziarul **Moniteur** din 15 septembrie 1877 scrie : „București, 13 sept. 1877, ora 10 și jumătate seara. În afacerea redutei Grivița care domină pozițiile turcești, românii, sub privirile directe ale țarului, au declanșat trei atacuri puternice, cu scări și prăjini, cu ofițerii mergînd în fruntea soldaților. Aici sînt angajate diviziile a treia și a patra române. Printre ofițerii căzuți se numără maiorul Șonțu și căpitanul Walter (Nicolae Valter Măracineanu n.n.) care a implintat primul drapelul pe meterezele redutei. Colonelul Candiano Popescu este grav rănit. După 11 septembrie nu s-au mai semnalat alte atacuri. Canonada continuă...".

Ministrul de Externe al României înaintează Marelui Stat Major al armatei române o listă cu toți corespondenții de presă cerînd permisiunea de a fi lăsați să viziteze trupele pe front, în măsura în care condițiile strategice permit. Iată lista acestor corespondenți : London R. Crosse **(Dailly News)**, Fred Villiers **(L'Artiste du Graphie)**, Fred Boyl **(Standardh)**, Mariotti **(Fanfulla)**, Chevalier Nicolas Lazaro **(L' Ilustrazione italiana și Le journal de Roma et de Naples)**, Dick de Lonbay **(Moniteur universel)**, Henri de Lamothe **(Le Temps)**, Ivan de Woestyn **(Le Figaro)**, T. Grasset **(Republique française)**, Chilbert Breban **(XIX Siecle și Le National)**, T.A. Lachman **(Politic)**, Charles Breban **(Estafette)**, Emanuel Charles Toplimont **(L' Etoile belge)**, J. Lichtenstadt **(Die Presse)**, I. Lukes **(Neues Weiner Tagblatt)**, Iohn Schönberg, pictor **(Ilustrated London News)**, I. Lachmann **(Bunde** din Berna, Gazeta de Aussburg, gazeta oficială din Chicago, Gazeta din Leibach, Austria), Irving Montagul **(Ilustrated London News)**, Robert Coingsby **(Times)**, Edmond Arnous Riviere, cavaler al Legiunii de onoare, ziarist oficial francez. Presa italiană, prin corespondentul necuprins în listele ministerului, Marc Antonio Canini, publică un adevărat jurnal de război în care este elogiată armata română.

De amintit articolele din **Daily Telegraph** din cursul anului 1877 și sintezele apărute în Spania. Astfel, în Editura Jesus Gracia din Madrid (Calle del Oliver, numero 6) apare în 1877, sub semnătura lui Don Torcuato Tarrago y Mateos, volumul **Historia de la Guerra de Oriente en 1877.** Cartea este o sinteză masivă (peste 1 000 de pagini) a știrilor din presa internațională ; sînt expuse marile probleme politice ale războiului și sînt comentate faptele de arme ale ostașilor români. Dintr-un dialog între personajele unui capitol reiese un admirabil portret al ministrului de externe al României, Mihail Kogălniceanu : „D-l Mihail Kogălniceanu este un om de stat de o inegalabilă superioritate, calitate pe care a probat-o și în timpul domniei principelui Cuza, rezolvînd cele mai dificile probleme ale politicii românești..." (p. 348).

Tot în Spania, la Barcelona (Etablemiente Tipografica, Editorial de Juan Pons, Calle del Olmo, 13) apare în 1878, volumul „La Guerra de Oriente, por un distinguido militar espanol emigrando" (peste 1000 de pagini).

Aceste ecouri din presa străină sînt în unanimitate elogioase, deschizînd pentru România, pe plan universal, un nou capitol din istoria ei. Marile țări ale lumii încep să știe cu mai multă siguranță unde se află pe hartă România.

Emil Manu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
19
(784)
Sîmbătă
7 mai
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Independența

actul de eroism al unui popor eroic

există în lunile de mai pe care le-am trăit, le trăim și le vom trăi, semnele fecunde ale unui anotimp de perpetuă renaștere în care însăși istoria noastră și-a gravat de-a pururi datele sale existențiale. Asemenea unor luceferi, zilele de 8 și 9 mai strălucesc în memoria țării luminîndu-i destinul său de propășire și neatîrnare, de libertate și independență, de demnitate și de mîndrie națională. Aici, dintotdeauna, natura s-a regăsit în sentimentele noastre cele mai adînci, fiind însăși expresia lor, și deci, aici au rodit cele mai înalte aspirații ale noastre, de afirmare a ființei naționale a unui popor — poporul român — creator desăvîrșit de valori morale și spirituale.

Sînt zile în viața unui popor fără de care acesta nu ar avea identitatea sa nicăieri, în fața nimănui, în niciun calendar al lumii, zile săpate adînc pe soclul de marmură al unei națiuni deasupra căruia aceasta s-a înălțat, neînchipuit de albă și pură, luminîndu-ne privirile noastre, ale celor care am fost, sîntem și vom fi, cu venerație și necontenită dragoste. Sărbătorim acum aceste zile născute sub semnul aceleiași rodnicii, în afara cărora nu ne putem concepe istoria, voința noastră de a exista și de a ne impune în geografia spirituală a prezentului ca națiune. **„Sîntem independenți, sîntem o națiune de sine stătătoare.... sîntem națiune liberă și independentă“**, proclama, acum 100 de ani, în fața Adunării Deputaților Mihail Kogălniceanu, afirmînd cu patos realizarea uneia din cele mai neprețuite aspirații ale poporului român care în acea zi — 9 Mai 1877 — prin jertfele a mii și mii de fii ai săi, dintre cei mai buni, de-alungul a sute de ani — își plătea cu nobilul preț al sîngelui idealul lui de națiune de sine stătătoare, liberă și independentă. Viețile răpuse ale dorobanților la Grivița, Plevna și Smîrdan, dar și cele ale înaintașilor lor, oșteni neînfricați care nu și-au plecat grumazul sub jug — preferînd să moară decît să trăiască în umilință și robie, indiferent de stăpîn — erau astfel răsplătite, devenind chezășia morală a independenței și suveranității unui popor pentru care patria este mai presus decît jertfa de sine. În ziua de 9 Mai 1877 s-a născut, după imense sacrificii, din marea noastră dragoste pentru libertate și neatîrnare, scris cu litere însîngerate pe trupurile eroilor căzuți în fața dușmanului, cel mai de neprețuit cuvînt al poporului nostru : ROMÂNIA. Un cuvînt ca o inimă, pe care noi, cei de astăzi, îl rostim cu dreptul, cucerit prin voință unanimă, de a-l lumina mai presus de viețile noastre. Un cuvînt în care fiecare literă reprezintă datele de luptă eroică ale poporului român pentru legitimitatea existenței sale de-a lungul a sute de ani și care, în ziua de 9 Mai 1877, a fost rostit întreg, odată pentru totdeauna, împlinind aspirația sa fundamentală.

În aceeași zi, 9 Mai, după 68 de ani, alăturînd o nouă pagină istorică, poporul român, — după ce, conform aspirațiilor sale naționale și sociale înfăptuise sub conducerea Partidului Comunist Român actul eroic al insurecției armate antifasciste și antiimperialiste, răsturnînd dictatura antonesciană, — sărbătorea după luptele grele duse împotriva mașinii de război hitleriste, împreună cu forțele aliate, în frunte cu Uniunea Sovietică marea Zi a Victoriei, ziua în care a fost semnat actul de capitulare necondiționată a Germaniei fasciste. Voința națională, aspirațiile de libertate și demnitate afirmate prin jertfele eroice ale armatei române și forțelor patriotice au confirmat pe deplin, peste ani, certitudinile demnității și independenței naționale ale României.

Un rol deosebit în această nouă și eroică afirmare istorică a țării revine Partidului Comunist Român, partid creat la 8 Mai 1921, expresie a aspirațiilor maselor populare, continuator direct al celor mai înalte idealuri ale poporului român. Promovînd în viața politică a țării noastre concepția nouă, revoluționară, a unei orînduiri noi, drepte, fără exploatare, în care producătorii bunurilor materiale să fie și beneficiarii muncii lor, luptînd pentru apărarea libertăților democratice, a independenței și suveranității naționale, împotriva reacțiunii și a fascismului, Partidul Comunist Român s-a constituit încă de la înființare ca adevărat reprezentant al intereselor majore ale țării. Apropierea între aceste zile fundamentale din istoria patriei, între aceste date — 8 mai și 9 mai — fără de care istoria poporului nostru nu se poate scrie, este semnificativă mai ales prin continuitatea lor firească în perimetrul istoric al aceleiași înalte aspirații de libertate și progres social.

Astăzi, cînd, într-o unitate deplină, liberă și independentă, afirmăm voința noastră de neclintit de a construi România socialistă, sub conducerea Partidului Comunist Român, în frunte cu secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, trăim aceste zile de sărbătoare, conștienți că prin ceea ce sîntem și ceea ce facem trebuie să ne dovedim demni purtători ai înaltului mesaj de propășire, libertate și independență, ai generațiilor eroice, a căror supremă prețuire o aducem prin faptele noastre, prin participarea energică, plină de dăruire la făurirea Programului istoric al Partidului, adoptat de cel de al XI-lea Congres.

Luceafărul

Varia

Literatura română și idealul național

Independența națională a României proclamată la 9 mai 1877 a fost, alături de unitate, marea idee care a însuflețit mințile și a oțelit brațele urmașilor lui Decebal și Traian de pe pămîntul Daciei din cele mai vechi timpuri. Cronicarii, învățații iluminiști de la sfîrșitul veacului al XVIII-lea și începutul celui de-al XIX-lea, revoluționarii anului 1848, înfăptuitorii Unirii de la 1859 au aspirat necontenit la cucerirea deplină a libertății pe care Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș și Mihai Viteazul au disputat-o aprig pe cîmpul de luptă. Cînd Mihail Kogălniceanu, întemeietorul revistei **Dacia literară**, primul ministru al domnitorului Alexandru Ioan Cuza și ministru de externe de la 3 aprilie 1876 în guvernul decis să iasă din neutralitate în 1877, la declanșarea războiului ruso-turc, citea în Adunarea Legiuitoare proclamarea independenței absolute a României, el nu exprima decît voința și efortul de veacuri al unui neam capabil să dovedească lumii că știe să-și apere dreptul său la existență în rîndul popoarelor libere. A fost cu toate acestea nevoie ca românii să-și încordeze încăodată forțele spre a consacra definitiv ceea ce reprezentanții săi hotărîseră în istorica zi de acum o sută de ani.

Despre războiul nostru de neatîrnare s-a scris multe și prețioase pagini care au făcut obiectul a numeroase studii ale istoricilor și istoricilor literari români. În rîndul întîi se cade să amintim relatările contemporane, memoriile luptătorilor, evocările și primele sinteze începînd cu cartea a doi ardeleni, Artemie P. Alexi și Maxim Pop, publicată în 1878 la Graz, **Rezbelul oriental ilustrat**. Tot doi ardeleni, Dimitrie A. Laurian și I. Manliu și tot în același an scriu **Istoria rezbelului din Orient sau luptele românilor, muntenegrenilor și a sîrbilor cu turcii**, expunere istorică, răspîndită a fost lucrarea lui I. C. Văcărescu, participant la asediul Plevnei. **Luptele românilor în rezbelul din 1877-78** (1886). Urmează memoriile combatanților, **Memorii din timpul războiului pentru independență** (1891) de Ștefan-Georgescu-Sergent, **Amintiri și episoade din rezbelul pentru independență** (1893), cu o prefață de Ion Nenițescu, de Mihail Dimitrescu, **Amintiri din războiul 1877—1878** (1910) de C. V. Căplescu, **Războiul neatîrnării. Asaltul și luarea redutei Grivița** (1913) de Al. Candiano-Popescu, **Amintiri din războiul independenței**, cu o prefață de Delavrancea, de dr. Gh. Sabin, **Souvenirs d'un volontaire de l'Armée Roumaine (Plevna, 1877)** de Jean Lahovary, **Amintiri din războiul româno-turc din 1877-1878** de general Alexandru M. Fălcoianu, **Memoriu pentru a servi la istoria războiului independenței** de general I. Cotruț, **Memorii din războiul de la 1877-1878**

Al. Piru

Continuare în pag. a 6-a

ÎN PREGĂTIREA CONFERINȚEI NAȚIONALE A SCRIITORILOR

Fragmente critice

Notații despre roman

Citesc undeva că admiratorii **noului roman** se reciclează întorcîndu-se la suprarealism. Alain Robbe-Grillet publică povestiri după tablourile lui Delvaux și Magritte, Michel Butor alcătuiește culegeri de vise. Ce bizar ! Cu cinci ani în urmă apăreau două volume masive **(Noul roman : ieri, azi)** în colecția populară 10/18 unde, romancieri și critici cunoscuți, discutînd problema sub toate aspectele, anunțau universalizarea noii formule epice. Ei împărțeau istoria literaturii în două epoci : înainte și după apariția **noului roman**, cu observația că singura justificare a romancierilor mai vechi (cazul Flaubert) este de a fi anunțat nașterea **textului productiv.** Azi, romancierii și publicul se întorc la **povestire**, și la analiza psihologică. Céline, Montherlant, Malraux revin în actualitate, unii după ce au străbătut timp de cîteva decenii deșertul indiferenței generale. Chiar autori mai modești, fideli epicului tradițional, sînt redescoperiți, editați, citiți de un public ce nu s-a lăsat cîștigat de ideea **demolării personajului.** Foamea reală de epic se asociază cu interesul, încă puternic, pentru om ca ființă socială și morală. Oricît de seducătoare ar fi ideea **lectorului productiv**, cititorul de literatură (persecutat, dispretuit pentru comoditățile lui intelectuale) vrea să afle în roman o povestire pe care s-o înțeleagă și, în mijlocul ei, niște indivizi care trăiesc și mor, ca și el, purtați de o forță misterioasă. Există, apoi, o tendință mai generală de a reabilita personajul în epică și de a readuce individul în istoria din care fusese în chip arbitrar scos. A înstrăina omul de istorie înseamnă a suprima dimensiunea lui fundamentală pentru că numai prin confruntarea cu istoria **omul** poate deveni un **destin**, poate avea, cu alte cuvinte, o valoare simbolică.

Este greu de făcut previziuni în literatură, previziunile au fost, de regulă, neconfirmate, însă nu cunosc un singur critic care să nu fi încercat să intuiască evoluția ulterioară a literaturii. Judecînd după ultimele semne, putem spune că romanul se reîntoarce, după ce a cunoscut un șir de revoluții formale, la epic cu conștiința relativității lui. Trecută prin mai multe forme de contestare, ruptă, dispersată, **narațiunea** încearcă să-și regăsească unitatea, regăsindu-și, totodată, obiectul : **individul** ca ființă (cum spunea Malraux) **colocvială**, construită pe o sumă de interogații.

★

Încotro merge romanul românesc ? După cel de-al II-lea război mondial, romanul (reiau aici o idee formulată într-un articol anterior) a cultivat întîi **fresca** și, trecînd printr-o baie de istorie, a înfățișat întinse categorii sociale, evenimente mari (ca războiul), procesul de disoluție sau, dimpotrivă, de afirmare a unei clase, prozatorul avînd, în esență, obsesia unei viziuni totalizante. Mort înainte de război, romanul-fluviu revine în actualitate, și ambiția romancierului este să cuprindă istoria pe mai multe generații. Cele mai bune romane din deceniul al VI-lea (de la **Moromeții** la **Bietul Ioanide**) sînt scrise cu această optică recuperatoare, vastă, susținută de un sentiment pe care l-am putea numi al **completitudinii.** Omul este o conștiință care luptă să ajungă la înțelegerea istoriei sau o conștiință care vrea, în chip tragic, să se desprindă de istorie odată cu clasa din care face parte. A sugera fatalitatea acestor relații este preocuparea cea mai importantă a romancierului realist cu preocupări sociologice multiple, uneori atît de meticuloase încît individul piere ca personaj literar sufocat de prea multe determinări. În cazul din urmă raporturile dintre individ și istorie sînt falsificate, constructiile acestea ample se ridică pe o înțelegere dogmatică a mecanismului social. Apar atunci cărțile pe care le stim, tratate despre arături sau istorii despre inițierea tehnică, cu efecte în plan literar pe care nu le mai discutăm.

Romanului de tip epopeic îi ia locul, în deceniul al VI-lea, **romanul individului** sau, altfel zis, romanul unei conștiințe ce își descoperă în-

Eugen Simion

Continuare în pag. a 7-a

Jurnal de poet

Memoria vie

O cronică inedită a războiului pentru independență publică pentru întîia oară, cercetătorul craiovean Nestor V. Severineanul, scrisă pe paginile unei Evangheliii în anul 1878, imediat după eveniment.

Autorul cronicii este învățătorul Ștefan T. I. Cotigescu din satul Siliștea Crucii, județul Dolj, iar la îndemnul stăruitor al preotului paroh Enache, cum însuși mărturisește, alcătuiește această scriere spre a fi „de suvenire la toți cei ce vor voi a ști eroismul neamului său și întîmplările care au fost“. Felul cum s-a alcătuit și păstrat această cronică într-un sat este pilduitor.

Evangheliа bisericii satului Siliștea Crucii avea unsprezece pagini, format mare, pe care nu era scris nimic. Acest spațiu alb trebuia umplut cu istorie națională, cu evenimente istorice pilduitoare care trebuiau să rămînă în conștiința generațiilor viitoare ca literă de evanghelie.

Locul acelor evenimente putea fi cu îndreptățire acolo, între texte sacre, pentru acele vremuri, locul sigur al păstrării, așa cum pomelnicul de la mănăstirea Bistrița a lui Alexandru cel Bun este cea mai veche cronică păstrată a Moldovei. Veacuri de-a rîndul memoria neamului românesc s-a slujit de asemenea cărți din ale căror însemnări laice deslușim sufletul românesc ce și-a crescut ființa națională și dorul de libertate și independență. Tot aici acum o sută de ani se adaugă încă un eveniment hotărîtor al istoriei noastre demn de toată cinstirea pentru generațiile viitoare.

Faptele istorice sînt evocate în această cronică în desfășurarea lor cunoscută. Un adevăr căruia i se dă importanța cuvenită din primele pagini este acela că nu Românii au început

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

Patria

Patria este casa din lemn în care m-am născut și grădina cu pomi din jurul acestei case. Patria este pădurea în care am ascultat primul cîntat de cuc și Someșul în care m-am scăldat și am învățat să înot. Patria este pămîntul pe care l-am arat în fiecare an chiar dacă nu eram siguri că vom stringe noi recolta. Patria este cimitirul din sat unde dorm toți strămoșii mei țărani liberi sau iniobăgiți de către străini veniți de aiurea și plecați din nou. Patria este comunitatea acelor oameni în mijlocul cărora am crescut și m-am format. Patria este totalitatea locurilor în care sînt înmormîntați eroii noștri căzuți în lupta cu dușmanii veniți să ne supună. Patria este suma riurilor care au spălat lacrimile mamelor ce și-au pierdut fiii numai în războaie de apărare. Patria este codrul în care ne-am ascuns în fața puhoaielor fără zăgazuri și izvorul din care am băut apa speranțelor în viitor. Patria este pămîntul acesta amestecat cu sînge și sudoare. Patria este cununa munților Carpați care au făcut posibilă conservarea limbii ce-o vorbim și salvarea oilor ce au constituit în clipele cele mai grele singurele noastre bogății scăpate de pofta desilor năvălitori. Patria este totalitatea caselor și fabricilor construite cu multe sacrificii în anii socialismului, pentru noi și mai ales pentru copiii noștri. Patria este îngemănarea tuturor realizărilor economice și spirituale ale oamenilor și locurilor denumite România, precum și planurile adăugirilor viitoare pe linie strict materială sau de sporire a omeniei, echității sociale și a condițiilor ce stimulează afirmarea geniului creator al tuturor fraților noștri. Patria este tot ce am putut păstra din ce am avut și cît vom putea să durăm cu efortul nostru propriu sau prin schimbul cinstit cu toate națiunile acestui pămînt.

Patria este identitatea noastră pe Terra. Patria este familia noastră, comunitatea făurită prin luptă și speranțe, prin muncă și sacrificii, prin renunțări și visuri, prin voință și dîrzenie, prin demnitate și vitejie.

Patria este concretă și indivizibilă. Lumea este suma patriilor.

Dacă globul este divizat, dacă există încă nedreptate, exploatare, asuprire națională, dependență și inegalitate între state, aceasta nu se datorește faptului că există mai multe patrii. Capitalismul și imperialismul reprezintă cauza tuturor acestor rele. O nouă ordine internațională este nu numai necesară, dar și posibilă.

Pavel Suian

Continuare în pag. a 5-a

Cuvinte de Mai

Ne-am logodit cu tot ce-nseamnă Zbor,
înaintînd spre Comunism, o, Țară !

Acum, în Mai, poporul muncitor
slăvește vitejia-ți legendară :

Uitarea nu se lasă pe eroi,
oasele lor mai luminează huma.

Pămînt de luptători și de poeți,
în Univers ne ești, prin spațiu, muma.

Gînd lîngă gînd, poeți și muncitori,
țărani cu suflet mirosind a piine.

Urmăm Partidul Comunist Român,
cu inima scrim luminosu-ți miine.

Dan Rotaru

1877—1977
CÎNTAREA ROMÂNIEI

● Versuri de Virgil Carianopol ● Florin Constinescu ● Ion Cringuleanu ● Ioana Dinulescu ● Mihai Adrian Eres ● M. N. Florian ● Viorel Mirea ● Mihai Negulescu ● Victor Nistea ● Luca Onul ● Dumitru Pricop ● Dim. Rachici ● Ion Segărceanu ● Ion Tudor

(pagina a 3-a)

ÎN ACEST NUMĂR : ● File de istorie, file de epopee ● Evocări : 1877 ● „Nu mai era luptă, ci jertfă — jertfă măreață“ — reportaj de arhivă de Mihai Stoian ● Cronica literară de M. Ungheanu ● Din lirica cehoslovacă ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Revista străină ● Sport

Scrisoare pe care prefer s-o public

Da, domnule director al „Europei libere“. E trist dar adevărat. Și nu ne putem opune. Se întorc acasă păsările călătoare. Se întorc singure, cu aripile mînjite de funingine, cu penele smulse. Fie primăvară sau toamnă, se întorc acasă păsările oarbe. Se întorc țiriș, zburînd în zig-zag, amețite, umilite, însingerate. Veți fi de acord cu mine că totuși confează și experiența... Știți la ce mă refer...

Nu, domnule director. Și e o infamie că nu mi se permite să mă droghez. E o lipsă de droguri la noi pe piață că-ți vine să urli. Recunosc și mă doare. Vă rog să apelați la Crucea Roșie Internațională să fiu ajutat. Nu mai pot trăi fără mescalină. Aștept pachetul dv.

Da, domnule director, recunosc. Mi s-a luat libertatea de a purta la butonieră o bombiță artizanală de plastic ; una mică, mică de tot și cît de cît explozivă, ca semn al vitalității speciei. Și fără libertatea asta prestigiul meu este nul.

Nu, domnule director, nu mai sînt zăpezile de altădată. Democrația de a aprinde lumina la conac, democrația de a fi slugă, egalitatea dintre cal și călăreț au fost abolite.

Da, domnule director, aveți perfectă dreptate. Expresul Italicus a fost deraiat de elemente (neo) fasciste. A fost o frumoasă realizare pirotehnică. Știu, știu, sînteți de partea victimelor, le-ați admirat moartea eroică.

Nu, domnule director, noi nu avem dreptul să călătorim. Dacă am fost totuși în Elveția, Italia,

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

ION MARIN IOVESCU : „Mare vîlvătaie"

DAN MUTAȘCU : „Lunea cea mare"

fără a pune capăt controversei iscate de prima carte a lui Ion Marin Iovescu, **Nuntă cu bucluc**, romanul **Marea vîlvătaie** precizează trăsăturile caracteristice ale prozei acestuia, impunînd și nuanțe noi. Spre deosebire de cărțile anterioare în care etnograficul juca rolul principal, **Marea vîlvătaie**, inspirată de evenimentele circumscrise anului 1907, încearcă să subordoneze folcloricul dramei și problemei sociale exprimată de marea răscoală țărănească. Despre o schimbare la față nu poate fi vorba. Talentul gîlgîitor al prozatorului este același cu diferența că nu se mai exercită atît de gratuit ca altădată fără a se supune însă nici acum în întregime intenției de control a autorului.

Invenția este nulă în acest prim volum al **Marii vîlvătăi.** Situațiile de care se ocupă Ion Marin Iovescu sînt cele care au mai stat sub penița celor care au scris despre 1907. Regăsim chiar episodul furtului porumbului de la hambare descris și de Liviu Rebreanu în **Răscoala** ca și ancheta de intimidare care i-a urmat cu un deznodămînt atît de tragic în **Marea vîlvătaie.** Veleitățile lui Ion Marin Iovescu nu merg, deci, în direcția invenției propriu-zise, mișcarea epică nu-l interesează în primul rînd. El este interesat, lucru observat încă de la debut, de plasma lexicală a satului, de invenția verbală, de farmecul lingvistic al „spunerii".

Marea vîlvătaie e o uriașă colecție de ziceri adecvată noii teme aleasă de Ion Marin Iovescu pentru romanul său. Aproape toate personajele vorbesc rimat și ritmat, dialogurile lor sînt o ploaie de zicale și de proverbe în așa fel potrivite încît să ilustreze realitățile imediate de care sînt inspirate. Interesant este că nu toate personajele vorbesc în versuri. Ca în teatrul clasic prozatorul stabilește o linie de demarcație fără mari inconsecvențe : vorbesc prozaic în romanul lui numai asupritorii țăranilor în timp ce aceștia din urmă, chiar și simpatizanții lor, vorbesc în acea limbă folclorică nu lipsită de farmec caracteristică lui Ion Marin Iovescu. Inversarea pozițiilor e și ea sugestivă, chiar dacă involuntară, deoarece noblețea sentimentelor și a rostirii lor e dată în **Marea vîlvătaie** oamenilor simpli și nu păturii suprapuse, așa cum se întîmpla de obicei în teatrul clasic.

Cuvîntul teatru nu e deplasat într-un roman ale cărui capitole se intitulează atît de demonstrativ : **Chinurile învățătorului Elisei, Mizeria de nedescris a țăranului român, Cumetria de la casa învățătorului Ion Beza, Circiuma lui Bică Bodîrlău**, etc., care presupun obligatoriu o demonstrație de spirit teatral. Cînd descrie personaje și locuri ale acțiunii textul are tonul și înfățișarea unei indicații scenice : „Circiumarul Bică Bodîrlău, un țăran voinic, zdravăn obădat, deși e frig rău afară, cu mînecile sumese și cu un pieptar de oaie încheiat în față cu nasturi de piele, stă în dosul unei tejghele pline de slin, cu un creion bont și ascuțit prost după ureche. Din cînd în cînd, își suflă nasul într-o hîrtie de ziar pe care o aruncă furiș sub tejghea. În dosul lui sînt cîteva rafturi de brad, cu mai multe sticle de rom și de lichior, tutun, cîteva cutii de zahăr candel, biscuiți, pastramă, roșcove și alune americane" etc, etc. Este tipica introducere scenică a unui autor dramatic modern care pregătește locul acțiunii ce vine și a condițiilor ei. Romanul care ne propune mereu o convenție are o arhitectură teatrală, ceea ce nu înseamnă că este o carte falsă.

E imposibil să admitem, realist vorbind, ca țăranii să glăsuiască mereu în felul în care-i pune să vorbească Ion Marin Iovescu. Ne aflăm în fața unui folclor simulat, a unei limbi inventate. Chiar dacă putem constata și în **Marea vîlvătaie** pagini de „erupție folclorică", după formula lui E. Lovinescu, zicerile afișate de personajele scriitorului, proverbele lor sînt născocite cu o mare vervă. Capitole întregi ale cărții concurează paginile lui Anton Pann unde interesul e dat nu numai de colecția de ziceri autentice ci și de felul în care colecționarul creează în marginea lor. Vladimir Streinu observase falsificarea spiritului popular, invenția lexicală necontrolată, care introduce termeni străini de mediul pe care încearcă să-l ilustreze. Asemenea probe se pot găsi și în **Marea vîlvătaie** dar nu ele dau tonul definitiv al cărții.

Marea vîlvătaie vorbește de o lume convenționalizată în spiritul basmului sau al baladei și în acest registru modul de a vorbi, demonstrativ, teatral al țăranilor își are justificarea lui artistică. Textul nu pare a fi scris pentru a fi citit ci auzit. Intuitiv, scriitorul a dat tematicii sociale acute din acest roman închinat lui 1907 proiecția basmului și a baladei, verva lui căpătînd un criteriu intern nou și înnobilat prin epurarea unor mai vechi excese. Romanul lui Ion Marin Iovescu devine o scenerie viguroasă cu o departajare precisă a personajelor bune și rele, cu o viziune de basm și de baladă care galvanizează adesea paginile cărții. El are din această pricină numai principial ca termen de comparație în celelalte proze închinate răscoalei, de care e legat doar prin identitatea temei, registrul artistic fiind considerabil altul. Din păcate autorul nu pare a avea în întregime conștiința acestei singularități artistice, a efectelor pe care le are asupra scrisului său contactul cu tema marilor conflicte sociale. Cît de avantajos artistic este pentru Ion Marin Iovescu acest contact ne-o arată mai ales paginile închinate haiduciei, în care autorul, inspirat de balade populare, dar în limbajul său predilect de o invenție imagistică amintind, aici, pe aceea a lui Fănuș Neagu concurează cu succes cîntecul popular. Proza lui Ion Marin Iovescu caracterizată pînă acum de explozia lexicală colorată, de voluptatea lingvistică fără obiect precis capătă aici o expresie matură și un sens superior. Cu alte cuvinte nu în direcția prozei de realism fonografic și fotografic cum greșit s-a crezut avea a se realiza în chip plenar scrisul lui Ion Marin Iovescu.

romanul lui Dan Mutașcu, care prelucrînd o materie istorică reală descrie ultima zi dinaintea marii victorii pe care armatele române aliate cu cele ruse o obțineau în 1877 asupra turcilor folosește o formulă care e atît a romanului modern urmărind pe toate planurile viața unei colectivități bine determinate într-un timp dat cît și a gazetăriei moderne care-și propune reconstituirea ultimelor ore dinaintea unor evenimente capitale ale istoriei contemporane. Deși ficțiune și reconstituire, în același timp,**Lunea cea mare** se păstrează mai ales în limitele romanului. Cartea are o mulțime de personaje a căror mișcare sufletească autorul caută s-o descifreze fără a fi partizanul unei tabere anume. Meritul lui Dan Mutașcu e de a fi refuzat să scrie un roman al eroismului exterior și de a fi încercat să scrie romanul războiului văzut din interiorul tranșeelor și al adăposturilor de luptă. Cu alte cuvinte autorul nu urmărește spectaculosul faptelor războinice ci rațiunea lor intimă. Personajele nu-și justifică prezența pe front printr-o singură frază comune tuturor ci au fiecare o motivare personală. Războiul e trăit din unghiuri diverse și suma acestor perspective dă substanță romanului și o dimensiune omenească la care romanul modern de război, ne-o arată literatura contemporană de pretutindeni, ține foarte mult. **Lunea cea mare** va urmări în egală măsură atît pe asediatul Osman Pașa, cît și pe Principele Carol, după cum aceeași atenție o va acorda țarului Nicolae și Marelui Duce. Romanul va înregistra cu egală intensitate drama aghiotantului lui Osman Pașa, Ismail Mamurie, care află chiar în timpul asediului că e copil de român crescut în Turcia, ca și frenezia rece a ofițerului român Ciufeca, acesta concepînd războiul ca pe un act de justiție istorică. Nu sînt uitați nici generalul Carol Davilla, nici corespondenții străini, nici Titus Livius Maiorescu, nici nepotul său Caius Maiorescu, nici țăranii bulgari, nici prizonierii români ai turcilor amenințați în orice moment cu moartea, nici ofițerii și generalii aliaților, după cum nici simplii soldați ai trupei, fie ei români, ruși sau turci. Abilitatea compozițională a cărții este din acest punct de vedere remarcabilă. Puterea ei de cuprindere în ciuda spațiului restrîns pe care-l are la dispoziție este foarte mare și **Lunea cea mare** reușește să devină o panoramă cuprinzătoare a vieții frontului de la Plevna în ultimele lui ore de zbucium.

Lunea cea mare are trei nuclee epice remarcabile care iradiază în cadrul larg al marii bătălii pentru Plevna. Este mai întîi istoria aghiotantului lui Osman Pașa, Ismail Mamurie și a Nevenei Koleva, care este totodată istorie de dragoste și caz de conștiință. Nevena Koleva al cărui tată a încercat să asasineze pe Osman Pașa se îndrăgostește de tînărul ocupant Ismail Mamurie fapt pentru care mai tîrziu va plăti cu viața. Apropiatul lui Osman Pașa, Ismail Mamurie, află dintr-o scrisoare nesăbuită a părintelui său că e copil găsit în Valahia și crescut în Turcia, în școlile ei militare. Frămîntarea de conștiință, de proporțiile celei pe care Apostol Bologa din **Pădurea spînzuraților** o trăiește în primul război mondial, îl conduce pe tînărul aghiotant la reacții noi. Vocii datoriei i se suprapune acum vocea sîngelui. Românul turcit fără știință încearcă să salveze de la exterminare un grup de prizonieri români închiși într-o pivniță de han, dar găsește în viață doar pe ultimii 11 supraviețuitori din trei sute. O neînțelegere fatală, de felul celei cu care-și încheie Liviu Rebreanu nuvela **Catastrofa, face** ca ofițerul Ismail Mamurie, român la origine, să fie ucis cu toată ura de chiar cei 11 prizonieri români pe care-i salvase. Întîmplările suficiente în sine pentru a da singure materia unui roman indică în Dan Mutașcu un prozator cu intuiția mișcării psihologice subtile și simțul gradației dramatice.

Frontul reproduce în mic și viața României din spatele frontului. Conflictul dintre urmașul ciobanilor macedoneni Ciufeca și elegantul Brâncoveanu, atît de plauzibil și de elocvent, dă o notă patetică cărții orientîndu-se către celălalt mare conflict pe care războiul de neatîrnare îl amînă, cel social. Sînt numeroase figuri de ofițeri și de soldați care populează paginile romanului și către care autorul se îndreaptă cu toată căldura supravegheată a ochiului său. Elogiul discret dar permanent pe care autorul îl aduce armatei române, ofițerilor și soldaților se înscrie într-o tradiție a prozei românești pe care Dan Mutașcu o ilustrează aici cu fidelitate. Al treilea nucleu epic menționabil, și acesta ca și precedentele posibil nucleu de roman autonom, este cel al conspiratorilor împotriva țarului.

Autorul nu poate adînci, desigur, toată materia, personajele sînt adesea doar simple siluete bine creionate, dar proza lui rămîne atrăgătoare. Mai ales hazardul pe care-l provoacă viața frontului, surprizele pe care el le aduce la tot pasul sînt bine surprinse de Dan Mutașcu care reține de cîte ori propriile constringeri compoziționale îl lasă liber aspectele derutante ale războiului năucitoare tocmai prin marea lor autenticitate. Mijlocul principal de expresie al prozatorului e descripția pentru care are atît înzestrare cît și pricepere. Descrierile propriu-zise, portretele, enumerările ocupă locul cel mai important în scrisul lui. Rolul acestora din urmă e covîrșitor. Enumerările extrem de frecvente în carte dezvăluiesc predilecția autorului pentru stilul artist al prozei în maniera lui Eugen Barbu din **Princepele.** Enumerarea ocupă ca și la Eugen Barbu o poziție centrală în acest **Lunea cea mare** care, simplu spus, devine o enumerare de mari proporții făcută cu o pricepere care cere atît informație cît și exercițiu și pricepere literară.

Romanul lui Dan Mutașcu despre ziua victoriei în războiul neatîrnării este o bună proză de atmosferă.

M. Ungheanu

viața cărților

proză

Fascinația documentului

O personalitate atît de complexă cum este Vlad Țepeș, dominînd scena politică a celei de-a doua jumătăți a secolului al XV-lea într-o Europă amenințată mai mult ca oricînd de expansiunea otomană, constituie fără îndoială un subiect pasionant nu numai pentru specialistul în istorie medievală ci și pentru scriitorul din toate timpurile. Mai ales că, evenimentele dramatice ale scurtei sale existențe, stîrnind deopotrivă admirație și groază, au trecut încă din timpul vieții în literatură, adăugind renumelui cîștigat pe cîmpul de luptă o aură legendară, nu totdeauna favorabilă înțelegerii rațiunilor ce au determinat acțiunea marelui voievod. Pornind de la narațiunile germane editate de la 1462 pînă la 1530, care difuzaseră în apusul Europei imaginea deformată și compromițătoare a domnitorului, secolul al XIX-lea punea în circulație o literatură a senzaționalului ruptă de contextul istoric, inspirată de falsul mit al lui Dracula, tiran sadic, de o cruzime rafinată. Tot în secolul al XV-lea apar, însă, ca o replică, povestirile slavone reliefînd spiritul justițiar al voievodului român în încercarea de a-și impune, cu metodele timpului, necesara autoritate.

În literatura română, atitudinea posterității față de personalitatea lui Vlad-Țepeș este sintetizată de Mihai Eminescu în cunoscuta invocație din finalul **Scrisorii a III-a**, în care domnitorul apare drept simbol al eradicării tarelor sociale.

Iată, așadar, două atitudini literare, una denigratoare, cealaltă favorabilă, care își dispută, peste timp, personalitatea fascinantă a descendentului Drăculeștilor. Motiv suficient pentru ca o nouă carte, avîndu-l drept protagonist, să trezească interesul cititorului dornic să pătrundă sensurile unei epoci efervescente, reflectată într-o conștiință dramatică. Este ceea ce își propune cartea lui Corneliu Leu * într-un montaj de secvențe documentare legate între ele prin „lamento-ul" imaginar adresat prezentului și posterității din închisoarea de la Vișegrad de „Vlad-Vodă al Țerii Românești și herțeg de Făgăraș și Amlaș". Vlad recompune momentele importante ale domniei, reflectînd asupra îndreptățirii măsurilor aspre de pedepsire a dușmanului dinăuntrul și dinafara țării : „Am să tai tot ce înseamnă lene, pedepsind crunt, ca să fie învățătură. Și am să ucid tot ce înseamnă hiclenie, ca să se știe că una este țara și una este puterea ei. Îmi voi face, astfel, o țară tare și dreaptă înăuntru, curățită de lene, de furt și de intrigi ; și astfel, cu asemenea țară, voi sta la hotarele Sultanului și nu voi lăsa să treacă de mine năravurile rele !..." Un loc important în monologul lui Vlad îl ocupă evocarea prieteniei cu vărul său Ștefan al Moldovei. „Diabolicul" Dracula se dovedește un suflet duios, în stare să iubească și să ierte atunci cînd legătura afectivă se sprijină pe idealuri comune. Ca om politic (și aceasta este dimensiunea asupra căruia autorul insistă), domnitorul înțelege perfect valoarea unei alianțe durabile cu Moldova și Transilvania, garanția rezistenței împotriva oricărui dușman. Clarviziunea politică subordonată idealurilor patriotice este calitatea esențială ce traversează întreg monologul, dominat de patetismul ideilor. Dar cantitatea de ficțiune este în carte inferioară materialului documentar. Și atunci cînd autorul nu recurge direct la citat, evocarea urmează întotdeauna cu fidelitate spiritul documentului și uneori chiar litera sa. Un exemplu îl constituie descrierea armatei lui Mahomed, unde textul lui N. Iorga din „Istoria lui Ștefan cel Mare povestită neamului românesc" rămîne baza, pe care s-a construit însă destul de puțin. Maniera aceasta a fost desigur, adoptată în chip deliberat. Scriitorul (cum mărturisește dealtfel în cuvîntul către cititor) nu a urmărit atît originalitatea cît o reconstituire istorică atent documentată care să refacă spiritul epocii și să probeze complexitatea unei personalități excepționale. Fascinația exercitată de documentul istoric asupra autorului se transmite neștirbită cititorului și justifică procedeul. Mărturii pro și contra ale istoricilor contemporani cu evenimentele (Chalcocondil, Nicolae de Modrussa, Tursun-bei, Critobul), scrisori impresionante (ca aceea din 11 februarie 1462 în care Vlad cere ajutorul lui Matei Corvin), fragmente din narațiunile germane și povestirile slavone despre Dracula, toate acestea și încă altele, într-un montaj semnificativ, reprezintă Istoria, cu care se confruntă și se înfruntă glasul simbolic al voievodului român, întru afirmarea adevărurilor unui popor. Toate acestea regizate inteligent de Corneliu Leu, fac din **Plîngerea lui Dracula** o carte pasionantă, mai grăitoare credem decît ficțiunile curente inspirate de viața lui Vlad Țepeș.

Valentin F. Mihăescu

***) Corneliu Leu : „Plîngerea lui Dracula". Editura „Cartea Românească", 1977.**

critică

O ediție și cîteva necesare întrebări

e este greu de justificat selecția* făcută de George Muntean din studiile și articolele lui Vladimir Streinu despre Eminescu și Arghezi, selecție pe care numai arbitrarietatea editorului o poate alătura de numele eminentului autor al „Clasicilor noștri". Căci, a gîndit vreodată Vladimir Streinu o asemenea carte care să îngemăneze operele celor doi mari poeți într-o privire unitară și a intrat ea în vreun fel în planurile sale ? A meditat în vreun loc, în mod special, criticul la conjugarea celor doi creatori naționali altfel decît a făcut-o orice alt interpret avizat de poezie românească, adică într-o raportare firească de valori și de universuri poetice ? A intenționat Vladimir Streinu să-și strîngă, altfel decît se poate observa din cărțile publicate, articolele și studiile despre Eminescu și Arghezi ori și-a manifestat undeva credința că tot ceea ce scrisese în decurs de patruzeci de ani și cu prilejuri diferite despre Eminescu și Arghezi reprezintă fragmente subsumabile și izvorînd dintr-o aceeași constantă a meditației critice ? A crezut autorul lor că aceste studii și articole, dintre care multe ocazionale, ocupă un loc privilegiat în perimetrul criticii sale și că ele denotă preocupări precumpănitoare față de altele, astfel încît să poată fi decupate din fluența normală a scrisului său și oferite drept interpretări de căpetenie ? Și, în fine, sînt **toate** aceste pagini semnificative pentru opțiunile și demersurile criticii lui Vladimir Streinu, sînt ele, în întregimea lor, capabile a-i revela adevărata măsură și a-i pune în lumină, fără greș, originalitatea și percutanța interpretării ? Sau, și mai direct pusă chestiunea : e de găsit pretutindeni în aceste pagini, așa cum sînt ele strînse, un Vladimir Streinu plenar și mai altfel decît în celelalte domenii ale criticii sale și servește o asemenea selecție, negîndită de autor, imaginii criticului ?

Iată întrebări firești, la care editorul de față nu poate răspunde decît parțial și cu foarte puține argumente. Ceea ce aflăm din prefața sa e faptul că Vladimir Streinu își exprimase intenția de a scrie o carte despre Eminescu și una despre Arghezi, amîndouă proiectele rămase, din nefericire, nematerializate și cu extrem de slabe indicații asupra felului cum ar fi arătat. De asemeni ca argument al opțiunilor criticului, G. Muntean ne spune că de Eminescu acesta se apropiase încă din copilărie, iar Arghezi l-a determinat să-i urmărească desfășurarea lirică fiindu-i „înaintaș și totodată contemporan de-a lungul aproape întregii lui activități literare". Cam palide argumente, desigur. Ceea ce știm cu precizie sînt următoarele : faptul că în „Clasicii noștri", Vladimir Streinu publicase în capitolul „M. Eminescu" patru studii legate între ele, unitatea de tipărire a acestora fiind sfărîmată de noua configurație a editorului ; că la aceste patru studii n-a simțit nevoia să adauge pe celelalte scrise în timp sau între timp, deși subiectul era același ; că abordarea directă a operei poetului e mediată, în cazul său, de recenzarea unor cărți publicate despre Eminescu și că, în genere, acest fel de studii, de critică a eminescologiei, ocupă un volum aproape egal cu acela al analizelor propriu-zise, la obiect. Tot astfel, despre Arghezi, Vladimir Streinu nu și-a publicat în volumele antume decît cronicile la unele volume argheziene, excepție de la această regulă făcînd articolul „Meșteșug și inspirație", articol reprodus în noua ediție fragmentar.

Ce înseamnă aceasta ? Înseamnă, în primul rînd, că, în ciuda cunoașterii deosebite și repetate a operei eminesciene, Vladimir Streinu nu s-a socotit încă un eminescolog în deplinul înțeles al cuvîntului, tatonînd terenul în problemele îndeobște de amănunt și de specialitate. Cît privește contribuțiile sale la aprofundarea critică a operei argheziene, trebuie remarcat, de la bun început, că Vladimir Streinu nu se declară un fervent al acestei opere, delimitîndu-se, de altfel, de familia „arghezienilor". Se poate el compara, aici, cu un Pompiliu Constantinescu, de pildă ? Temperament atic, criticul nici nu-i atras, de altminteri, de drama spirituală argheziană, contestîndu-i tragismul și lăsîndu-se sedus, inițial, numai de „geniul verbal" al poetului. Ar fi fost interesant tocmai ca în legătură cu Arghezi să se remarce deplasarea în timp a opiniilor criticului care trece de la aprecierea „geniului verbal" la consemnarea „măreției vitaliste". Profunde mereu sub raportul analizei sintaxei poetice, observațiile lui Vladimir Streinu rămîn totuși la oarecare distanță față de latura morală a liricii argheziene. Apoi, sînt și aprecieri care pur și simplu datează, legate de anumite circumstanțe. Ceea ce a crezut că merită a fi publicat autorul a publicat el însuși și în ordinea pe care a gîndit-o. A-i supralicita toate contribuțiile la bibliografia lui Eminescu și a lui Arghezi este, cu siguranță însă, un lucru la care nu se gîndise în exemplaritatea modului cum privea actul critic.

Dan Cristea

***) Vladimir Streinu : „Eminescu, Arghezi", Editura „Eminescu", 1976.**

Presă literară craioveană

O nouă carte a lui Florea Firan (după suita de schițe bibliografice **De la Macedonski la Arghezi**) ilustrează încă o dată, dacă mai era nevoie, cît de importante sînt, pentru istoria culturii naționale, cercetările parțiale. Tentativele de sinteză, atît de necesare, nu pot apărea **ex nihilo**, ele trebuie să se sprijine pe eforturile răbdătoare și lipsite de orgolii ale cărturarilor aplicați, care asudă asupra publicații și documentelor adeseori umile, pentru a extrage din ele date, știri, referințe edificatoare cu privire la trecutul nostru spiritual, fără de care nu ne putem legitima, îndeajuns, prezentul. Dar nu o dată o asemenea muncă scoate la iveală fapte surprinzătoare, care au fost omise din tratate, monografii ori sinteze, deși ar fi putut îmbogăți substanțial concluziile iar în anumite cazuri le-ar fi putut chiar modifica. Știam, pînă acum, că dezvoltarea presei românești, și mai ales a celei literare, s-a produs în București și Iași, centre de cultură, evident, incontestabile. Florea Firan, prin **Presa literară craioveană**, ne invită, și ne convinge, să adăogăm încă un puternic centru de cultură românească: cetatea Băniei. Cele cca. 800 de publicații apărute între 1838—1975, menționate în **Addenda** cărții și faptul, deosebit de important, că începuturile presei craiovene sînt simultane cu cele bucureștene și ieșene, probează, prin simpla constatare a faptelor, o asemenea concluzie. „Puține orașe din țară, susține Ovidiu Papadima în entuziasta prefață la carte, în afară de București și Iași, se pot lăuda cu un tezaur de aproape 800 de periodice" și credem că cel puțin deocamdată, pînă la proba contrarie, aserțiunea nu se poate contesta. Cartea aduce foloase indiscutabile și printr-o altă finalitate, ușor detectabilă: autorul ei a insistat, era și firesc, pe contribuția unor personalități eminente provenind nu numai din spațiul Olteniei dar din întreaga țară, la afirmarea și dezvoltarea presei craiovene. În felul acesta, bibliografia, uneori și biografia unor mari scriitori (Caragiale, Coșbuc, Rebreanu) se completează cu date necunoscute sau puțin cunoscute atît de necesare biografilor.

Firește, am putea formula, pornind tocmai de la prețuirea eforturilor autorului, anumite observații: 1) lipsește un **indice de nume**, atît de util în cazul lucrărilor de interes predominant documentar. 2) Titlul **Presa literară craioveană** este trădat și adeseori abandonat, iar prevenirea din **Argument** nu ne consolează. 3) Comentariul e insuficient elaborat și, prin urmare, presărat cu prea multe oralisme. 4) Se acordă o atenție disproporționată ultimei serii a revistei **Ramuri** care devine un fel de dare de seamă a sumarelor, cînd o simplă bibliografie pe autori ar fi rezolvat aproape totul, tocmai pentru că revista este „en marche".

După opinia noastră, însă, aceste observații sînt de amănunt. Important este faptul că lucrarea există. **Presa literară craioveană**, îngrijit tipărită la **Scrisul românesc**, îmi apare ca o provocare, fertilă, adresată cercetătorilor de alte vetre culturale românești. Profitul unor asemenea cercetări pentru studierea argumentată și adîncită a întregii noastre culturi, este indiscutabil.

Pompiliu Marcea

cartea de debut

CONCURSUL DE DEBUT AL EDITURII «CARTEA ROMÂNEASCĂ»

Căutări, împliniri și neîmpliniri poetice

dintre laureații concursului de debut al editurii „Cartea Românească", și Laurențiu Cârstean [1]) ne-a produs o foarte bună impresie. Poet al visului, în general, al imaginarului și al reveriei difuze, autorul cărții **Ținutul îndepărtatelor seri** se recomandă drept un elegiac de factură neosimbolistă. „Peisajul" imaginat de poet, menit a asigura corporalitatea metaforic-simbolică a poemului și a închide în el plînsul surdinizat al inimii poate duce cu gîndul la Dimitrie Anghel : „Spaima de a nu te fi cunoscut / și amintirea ta în umbra lungă / a casei... // seara / mai îndelung zăbovind lîngă atîtea / cărți / spiritul se înalță în pustiul de aur // și acest recviem aici lîngă oțetarii / bătrîni ai copilăriei // și numele tău bîntuit / în grădina umbrită de tufe / și lauri" **(Seara mai îndelung zăbovind).** Cum se vede, intimismul stării de spirit originare se dizolvă într-o aparent moleșită și resemnată liniște interioară care de fapt străpunge imperceptibil limitele trăirii strict sensitive a sentimentului. O asemenea propensiune spre „obiectivare" a lirismului și, deci, spre problematizarea lui, în cîteva rînduri, cristalizează în poeme riguros elaborate, axate pe motive poetice în totul exemplare, ca semnificație și, așa-zicînd, ca anecdotă. Este mai ales cazul celor opt excelente **Povestiri pentru Héloïse**, apăsate de o grea și indefinibilă melancolie pricinuită de conștiința iremediabilei disjuncții dintre visarea sublim mitizantă și implacabila luciditate cu care însăși realitatea vieții interioare este evaluată din unghi existențial : „Vizitează-mă floare umbrită de trestia lunii Héloïse eu voi fi în această după-amiază eu voi fi deasupra omenescului / gest undeva printre galaxiile despre care spunem că sînt / atît de reci și că pe acolo nu vor crește niciodată / minunatele păduri mai demult o mult mai demult veneam / împreună aici cîntecul trebuie să-ți amintești pe / întinsele plaje urmele singuratecului alergător însîngerînd / lumina nefirească și cîntecul trist revoltat uneori / stingîndu-se încet și dureros ca o apă revărsîndu-se în / marea cea oarbă nedumeritele umbre aplecîndu-se / pe marginea drumului țipînd nu se știe de ce / vizitează-mă Héloïse eu voi fi aici printre ciudatele / galaxii de demult" **(Printre ciudatele galaxii de demult).** Să remarcăm însă că, prin contrast, excesiva demetaforizare a solilocviului liric, în poezia lui Laurențiu Cârstean, se produce de cîteva ori. Poetul, cîteodată, pare a se juca mai ales cu cuvintele, dînd curs unor notații care nu prea se leagă între ele, incapabile să propună un sens ideatic confesiunii : „Și felul (pe care încă îl știu) / de a muri / (vei mai veni în această vale / ciudată / și va fi frig peste mîinile tale) / și mîinile tale / sub zăpada uscată / pe cai somnoroși prelingîndu-se... / iată : / visează lumina pe străzi / obosind". **(Pe cai somnoroși sub zăpada uscată).** În concluzie, am spune deci că șansa lui Laurențiu Cârstean de a-și contura pe deplin personalitatea poetică nu se leagă de practica poemului de notație discontinuă ci de poemul „structură", beneficiar al unui efort de elaborare ferm, sesizabil din primul moment, inclusiv sub aspectul „formelor".

stăpîn aproape deplin pe „tainele" meșteșugului poetic ni se pare a fi George Iarin [2]), cu precizarea că adeziunea sa la neotradiționalismul liric este afișat cu nedesmințită mîndrie. Pe fondul unui ruralism poetic nu cu totul străin de acela ce străbate poezia din tinerețe a lui Zaharia Stancu, George Iarin e cînd un cîntăreț al exultanțelor bucolice („Adio, flori de soc și de grozamă ! / Adio, gîrle ! Vara s-a sfîrșit... / Cai de pămînt, cu stele stinse-n coamă, / trec în amurg spre minus-infinit. / Soarele scuipă aur și cenușă / În ochii părăsitelor fîntîni / și cerul se închide ca o ușă / cu pete mari de sînge pe țîțîni. / Departe, iarna flutură albi fluturi, / Ore bătrîne fumegă-n păduri. / Rar murmurînd prin muzicale luturi, / alunecă-n neant greieri mahmuri. / E vremea vinurilor roșii... Cînte-mi / țărîna caldă pînă-oi nemuri ! / Prieteni, în răscrucea toamnei suntem / frunze ce cad din alte galaxii" **(E vremea vînturilor roșii)**, cînd un descriptiv oarecum interiorizat, cuprins de melancolia unor gînduri și stări de spirit mai adînci : „Din munți coboară vînturi cu aripi de zăpadă / spre șesul care doarme strivit de nori obezi. / Melancolia noastră lucește ca o spadă / pierdută-n iarba moale și neagră din livezi./ Se prăbușește vara — o insulă fierbinte, / cu țărmurile roase de greieri — în trecut. / Bolnavi de nemurire ne ducem prin cuvinte / cum ne duceam prin cringuri cu caii la păscut" **(Din munți coboară vînturi).** Dar George Iarin e un „disponibil" și, ca atare, apropierea de cele mai diferite modele se produce fără zăbavă. Astfel, duhul poeziei lui Blaga dar și al poeziei lui Goga, al poeziei lui Ion Gheorghe dar și al poeziei lui Adrian Păunescu, al poeziei lui George Alboiu și chiar al poeziei lui Dan Laurențiu sau Geo Dumitrescu etc., într-o vioaie și nestingheritoare colaborare, își dau mîna cînd nici nu te aștepți în prea de tot sigurele de ele poezii cuprinse în **Elegii pentru pămînt.**

Surprinzătoare prin capacitatea de a ne aminti, sintetizîndu-le cu multă dezinvoltură, nu puține dintre „sonurile" poeziei românești din trecut și de azi, într-o foarte mare măsură, din păcate, poezia lui George Iarin se legitimează doar ca un simptomatic fenomen de proliferare poetică.

Nicolae Ciobanu

1) Laurențiu Cârstean, „Ținutul îndepărtatelor seri" ; 2) George Iarin, „Elegii pentru pămînt". Editura „Cartea Românească", 1977.

prezențe

CAHIERS ROUMAINS D'ÉTUDES LITTERAIRES 4/1976.

● Istoria literară ca mod de cunoaștere a fenomenului estetic stă pe genericul numărului 4 (1976) din **Cahiers roumains d'études littéraires.** De mare actualitate, „prezența istoriei literare" este comentată dintr-o dublă perspectivă. Primul set al grupajului de articole privește problema din punct de vedere istoric (se face un soi de istorie a istoriei literare). În acest cadru, Pompiliu Marcea **(Istoria literară românească: etapele sintezei)** analizează stadiul prezent al „disciplinei" și, constatînd că e vorba de o etapă decisivă pe calea sintezei, definește ultimul deceniu ca aparținînd istoriei literare. Argumentele sînt de ordin statistic (sînt numărate 22 de cărți despre Eminescu între 1962 și 1974, în comparație cu cele 18 dinaintea intervalului), dar aceasta numai ca suport al judecăților de valoare. Se oferă exemple de sinteze izbutite — monografii ale unor scriitori (P. M. nu-și citează recentul studiu despre Mihail Sadoveanu), monografii ale curentelor și momentelor literare, studii istorice despre genuri — și de înnoiri riscate (Ion Negoițescu cu **Poezia lui Eminescu).** Interesante sînt concluziile: pentru a trece la un stadiu superior, istoria literară trebuie să se emancipeze de sub tutela magiștrilor (unul e Călinescu) ca și de sub aceea a unor prejudecăți (separația dintre „biografism" și „culturalitate"), lăsîndu-se însă dominată de „spiritul actualității". Paul Cornea **(Evoluția conceptului de istorie literară în cultura română)** face pre-istoria problemei. Se profilează fazele de cristalizare ale „conceptului", din prima jumătate a secolului trecut și pînă la G. Călinescu și Dimitrie Popovici. Articolul este o suită de portrete intelectuale, în funcție de modurile felurite de a înțelege și practica istoria literară. Se face și aici o trimitere spre viitor, care trebuie să substituie confruntării dintre critică și istorie dialogul. Două intervenții sînt destinate aspectelor europene. Ralph Cohen se ocupă de ideile lui Pope într-o abordare savantă, pe cînd François Jost, scriind despre **Weltliteratur** (literatură universală) într-un ton mai mult „inspirat" decît fondat, nu depășește confuziile tradiționale. Ar exista o universalitate a antichității (sub semnul latinității, ceea ce, trecînd pe un al doilea plan izvorul elin, nu convinge), o literatură a lumii în etapa medievală (dar individualitatea limbilor nu e totuna cu pluralitatea literaturilor) și, în fine, o literatură a lumilor **(Weltenliteratur)** din secolul al XVIII-lea spre noi. Merită însă salutată convingerea că literatura universală „reprezintă un ideal umanist". Al doilea set de articole se preocupă de istoria literară din punct de vedere teoretic. Adrian Marino urmărește relația dintre **model** și **istorie**, un topos în sfera ideilor literare **(Model, istorie, idei literare).** Pe baza unor opoziții (sistemul este același din monografia despre Alexandru Macedonski) — tipologie / istorie, structural / serial, static / dinamic — se confirmă insuficiența perspectivei istorice de tip tradițional (care neglijează „sistemul invariantelor"), ca și arbitrariul unei „opoziții absolute și definitive" între diacronie și sincronie. Opțiunea, clar enunțată, este că diacronia ilustrează și validează sincronia. Articolul, descriind „dimensiunea istorică" a fiecărei idei, istoria ideilor și apoi critica ideilor literare, reprezintă o continuare a datelor înfățișate în **Critica ideilor literare** (1974). Pentru o complementaritate între critică și istorie pledează și Romul Munteanu **(Act critic și istorie literară).** Ideea centrală provine din faptul că **„istoricitatea fenomenului literar și a actului critic este incontestabilă".** Istoria literară, cristalizarea romantică, ca și conștiința critică, este un produs al timpurilor moderne (începînd cu secolul al XVIII-lea). Congeneritatea, revăzută, permite renunțarea la prejudecățile tradiționale, reunind comprehensiunea operei cu judecata de valoare, diacronia cu sincronia. Dintre cronicile sau recenziile care întregesc numărul revistei, semnalăm la **Cronica traducerilor** nota despre traducerea în limba turcă a lui Panait Istrati (Valeriu Veliman dovedește recunoașterea scriitorului român în acest spațiu încă din 1946), apoi însemnările lui Al. Călinescu despre **Eseul de poetică medievală** și **Limbă, text, enigmă** ale lui Paul Zumthor, ca și prezentarea succintă a **Poeziei române contemporane** din **Istoria polemică și antologică** a lui Eugen Barbu (care, pentru Fănuș Băileșteanu, este „un roman de moravuri mai util decît un tratat academic", născut dintr-o „coastă" a istoriei călinesciene).

● Un mare număr de creatori din rîndul salariaților I.T.B. au participat la Concursul literar (faza de sector) din cadrul Festivalului național „Cîntarea României". Dintre lucrările prezentate în concurs, juriul, format din scriitori (președinte Felicia Marinca) a ales pentru premiul I poeziile semnate de Călin Butoianu, Dumitru Udrea și Ștefan Dincă. Premiul al II-lea a fost decernat lui Iordan Demetrian și Zoe Giloreanu-Trușcă. Premiul al III-lea a fost atribuit lui Călin Bogdan Ștefănescu, Ioana Ghelmez și George Cutieru.

● „Din inimi tinerești" este titlul volumului apărut sub egida Comitetului județean Mehedinți al U.T.C. care reunește creații închinate de cei mai tineri poeți și prozatori de pe aceste meleaguri Festivalului național „Cîntarea României". Dragostea pentru pămîntul scump al țării, pentru partid, idealul comunist, împlinirile, gîndurile și năzuințele generației tinere — iată tematica versurilor și prozelor cuprinse în această antologie.

1877 Cîntarea României 1977

FLORIN COSTINESCU

Cuvinte fără odihnă

In ziua aceasta
cind şi filele calendarului mi se par un fel
de frunze
intr-atit fiind de verde verdele primăverii
ce mă asediază cu libertate,
In ziua aceasta,
scoborîtoare parcă dintr-o veche,
simplă şi vitează familie fondatoare
a anotimpurilor,
In ziua aceasta de Mai,
ceva mă îndeamnă să repet din memorie
cuvintele :
„Sintem independenţi, sintem o naţiune de sine stătătoare".
Poate păsările înlănţuite doar de
dulcele lor cîntec,
Poate viţa de vie care a început să lăstărească
fără oprelişte,
Poate călătoria în Maramureş care continuă încă
şi după ce m-am întors...
Aş vrea să le rostesc
sub un arbore de o sută de ani,
sub un stejar, or paltin, or gorun,
arătaţi-mi, raze de soare
arborii centenari,
care s-au născut odată cu aceste
cuvinte.
Va fi o bucurie a lor şi a mea,
deasupra, în văzduh, vor bate clopote
în munţi vor suna buciume,
în grîul de primăvară
se vor roti hore,
„Sintem o naţiune liberă
şi independentă", voi mai rosti din memorie
sub arborii centenari,
şi fericit am să fiu
dacă vreo creangă,
vreun lăstar,
vreo frunză
în bătaia vîntului
voi bănui că-mi va spune :
Ştim cine a rostit într-o zi înaltă aceste cuvinte,
ne-au spus rădăcinile,
ne-a spus pămîntul,
vocea era a lui Mihail Kogălniceanu,
dar vorbise poporul român,
repetă-l tu, cel ce scrii acest poem
cum îl repetă întreaga noastră genealogie
de lumină şi tînăr şi pur
de o sută de ani.
Repetă aceste cuvinte fără odihnă
cărora numai odihna nu le-a fost
dăruită...

ION SEGĂRCEANU

Dintotdeauna

Dintotdeauna Patrie iţi aparţin !
Cum brazii aparţin codrului,
Cum codrul aparţine muntelui,
Cum cîmpia aparţine soarelui,
Cum Dunărea îi aparţine soarelui,
Cum Mureşul şi Oltul-şi aparţin,
Aşa şi trupul meu
Răsărit din pămîntul străbun
Ca un copac îmbătat de izvoare,
Dintotdeauna ţie-ţi aparţine.

Sînt al tău şi eşti a mea, Patrie,
Tărîm lăudat al baladelor
Şi-al legendelor trăite alevea,
Peste care arde de-a pururi
Amintirea marilor lupte
Ale celor ce-au fost
Stîlpii de foc ai istoriei tale.

Sintem ai tăi şi eşti a noastră, Patrie,
Dintotdeauna, pentru-ntotdeauna !
În pieptul nostru bate inima Bălcescului
Şi, ca şi el, întreaga-ne lucrare
În slujba stelei tale-o punem
Şi-ţi dăruim, cutezători prin vreme,
Ofranda braţelor şi-a minţii noastre,
Cu flori şi visuri te împodobim
Ca tot mai mîndru chipul tău să fie
O, Patrie, icoană fără seamăn,
Tu — Mumă şi iubită pe vecie...

ION TUDOR

Vom fi

Şi suntem bărbaţii cei mai frumoşi
Şi mîndri ca cerbii-n pădure,
Frunte plecată noi nu am avut,
Fluier avem, blînda secure.

Şi suntem bărbaţii cei mai frumoşi
Stăpîni pe întinderi, pe vatră,
Cu trupuri scăldate în rouă
Şi-n vînt, pe culme de piatră.

Vom fi bărbaţii cei mai frumoşi.

LUCA ONUL

Semnul de neatîrnare

O, ţară-dor, fîntîna mea de vis,
Cu streşini de luceferi şi miresme,
Tu ne-ai fost fluier, spadă, arc încins,
Cînd ne tiram cum cîrtiţa prin bezne.

Ai fost plăieş cu Mircea la Rovine,
Apoi hatman în oastea lui Mihai,
Căci nu ai vrut ca tigvele străine,
Să-ngraşe iarba-acestor guri de rai.

Iar mai tîrziu cu Cuza în divan,
Lîngă Moldova-Mamă, slăvit numele fie-i,
Cu Ţara Românească de-un sînge şi de-un neam,
Te-ai prins în marea horă a frăţiei.

La Plevna-i sîngerat pe parapete,
Cu pieptul greu de-atîtea decoraţii :
Iar cînd sunau românii din trompete,
Făcea-i să lăcrimeze-n ei Carpaţii.

O, ţară-imn, fîntîna mea de dor,
Cu adieri de vîrste-n noi, stelare,
Sîngele nostru-arzînd în tricolor,
E semnul cel mai sfînt de neatîrnare.

VIRGIL CARIANOPOL

Atacul Plevnei

după povestirea veteranului
Gheorghe Nichifor

...Trăgeau în rîndurile noastre
Cu puşti, obuze şi şrapnele,
Trăgeau într-una, fără milă,
Dar noi am răzbătut prin ele.

Erau ca de oţel flăcăii
Săreau, cădeau, dar se sculau
Era şi moarte şi iubire
Dar şi lumina ce-o visau.

Era o nebunie cruntă
Un iad în care tot fierbea.
Plecaţi pe arme dorobanţii
Mergeau, dar unul nu cădea.

Striga-„Nainte !" bravul Şonţu,
„Nainte !", Valter, fruntea fiind,
Striga — „Nainte !" Ipătescu,
El colonelu-naintînd.

Şi toţi mergeam ca uraganul
Din ploaia plumbilor de foc
Luptau cu noi şi morţii parcă
Şi toată ţara la un loc.

Cînd am ajuns la zidul Plevnei,
Sărind, strigînd, lovind în porţi,
Pămîntul tot, rămas în urmă,
Era podit întreg cu morţi.

Dar alţii şi-alţii le luau locul,
Un şir dup-altul alerga.
Curgeau ca fluviul dorobanţii
Şi fluviul nu se mai sfîrşea

Ce-a fost să fie după-aceea ?
Nu mai ştiu bine, am căzut.
Numai drapelul nostru falnic
Stînd pe redută l-am văzut.

M. N. FLORIAN

Dragoste mai puternică cu o patrie

acelor cărora li s-au legat
rănile cu ştergare, ca nişte pîini
proaspăt scoase din cuptor,
ştergare româneşti bandajînd
rănile eroilor ziditi de vii
în culorile de steag,
ce-au născut tot aerul
de la ei şi pîn-la noi,
să le-aprindem memoria
ascunsă-n dansul porumbeilor
cu toţi licuricii lumii
şi să ne chemăm neamul
la ceasul cînd gloria dezbracă
mormintele lor coborîte din lumină
să-şi dureze din ea însemn,
ca un sunet de stele lovite una de alta,
ca o neliniştе interioară
împietrită pe curcubeu,
acelor care şi-au ascuţit
baionetele de inimi
păstrîndu-şi sufletul de sînge nepătat,
acelor eroi din care-ncepe geneza,
dureroasă ca osia soarelui,
cu viţile noastre
cu viţile noastre să le dăm viaţă,
pentru că, şi prin ei, în lume,
dragostea-i mai puternică cu o patrie.

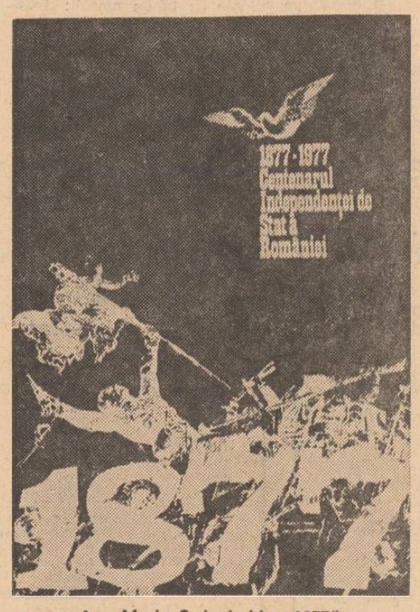

Ana Maria Smigelschi : „1877"

DUMITRU PRICOP

Să cred atît

Să cred atît încît să mi se pară
că vin cu toată iarba din părinţi
că ochiul e deschis să-ncapă-o ţară
că mîinile mi-s cumpene fierbinţi

Că trupul nu a fost destul pe roată
de uneori e ceaţă prin livezi
că sîngele-mi ajunge să mă scoată
mugur întreg pe ramurile verzi

să cred atît, cît pagina spre moarte
ia chipul florii albe care-o cresc
ducîndu-mă pe litere-ntr-o carte
ce urcă-n ea pămîntul românesc.

Teodor Aman : „La Plevna"

DIM. RACHICI

Emoţie

E un tun la Griviţa
pe-un postament al nemuririi —
Sînt arbori şi flori
şi nu departe e-o dulce colină
de pe care-acest tun semănase
largi cîmpuri cu moarte
în oastea duşmană.
Ating cu mîna preasfîntul oţel
şi-aud prin timp bubuiturile tunului
confundîndu-se
cu bătăile inimii mele.

VIOREL MIREA

Eroii

Eroii sînt balada scobită-n lemn de brad,
Cînd ramura se rupe cu sunete cu tot
Atunci din ramuri ies şi-n pieptul nostru cad,
Şi sufletul mă doare atît ca să suport.

La fluiere de-aceea e cîntecul duios
Cu care se-nveleşte din creştet pînă-n briu —
El a crescut în sînge, el a crescut în os
Şi sîngele mai greu e ca marginea de riu.

O stea care ne pasă, care ne doare stea
Ce cade jucăuşă peste coroana mea —
Eroii sînt desigur, cu mersul lor frumos
Şi-mi picură prin suflet acelaşi cînt duios.

Şi simt cum trece-n veacuri prin sinea mea un riu
Corabia din sînge tremurătoare-n vele —
Şi-ncet tăişul clipei m-a retezat din briu
Şi mi-a lăsat ca-n arbori concentrice inele.

MIHAI ADRIAN ERES

Grîul mai plînge, visează

Eroilor de la 1877

In satul meu
ca nişte scoarţe mai aşteaptă-n porţi bătrînii
privind cum fumul se ridică-n cîmpuri,
cum pe-nserat se-ntorc tăifăsuind ţăranii
cu coasa caldă încă în spinare
E caldă brazda de pe cîmp,
mai poartă urme de sudoare,
ţărîna e încă plină de sînge
şi cîţi or fi cei ce nu mai pot plînge,
cei ce-au lăsat să crească o floare
peste mormîntul ce a născut o nouă întîmplare
In cîte-o noapte
grîul mai plînge, visează
fără să ne spună cîte mîini crispate
au muşcat ţărîna cucerind redute
Bătrînii
ne povestesc cum istorii
au cotropit calendare
pentru ca toţi cei de-o vîrstă cu mine
să se bucure-n tihnă de soare.

MIHAI NEGULESCU

Eroii

Ne mai aducem aminte. Mai zăbovim
într-o prelungă îngîmfare cu amintirea.
Am luptat. Nu am vrut să nemurim.
Neuitarea ne amestecă însă cu aritmetica
şi citirea.
Copiii ne vin să crească în leagăn înmugurit,
leagănul luptei, speranţei, neînsingurării.
Din bărbaţi ciţi au fost, sufletul nesfîrşit
izvorăşte neliniştea mării. A mării
de oameni, adevărul, puterea înveşnicind
în clipa de luptă, în veacul în care străluminată
imaginea noastră trece iradiind
din amurg în copii, din luptă în
bucurie curată...

Mihai Stănescu : „1877"

IOANA DINULESCU

Spaţiu

Patrie blîndă şi caldă
ca gura unei femei odihnind
între focuri, pe vatră.
Stei de iubire într-un spaţiu
al păcii, rotind încandescent
păsări şi arbori, stele
şi fructe, licori limpezi şi dulci.
Oglindă
a ochiului meu visător,
între tărmurile tale se desenează
alfabetul unei amiezi,
astăzi şi ieri,
mîine şi azi,
la infinit.

ION CRÎNGULEANU

Poem

In Univers, pămîntul României bate
Ca inima de rod şi sănătate ;
E-n firea lui de bun pămînt
Să fie rodnic, grav şi sfînt, —
Ca lacrima, de pur, să fie
Numit şi Dacie şi Românie.
Numit cînd inimă şi cînd altar
Rotund şi tînăr şi solar,
Plin de livezi şi de morminte,
Rănit în coaste şi la frunte,
Rupt într-un umăr ori plesnit în piept,
Singur prin timp, învrednicit şi drept !

Cei ce-au venit prin vremi din alte părţi
Fără pămînturi, fără hărţi
Fără istorie şi rost pe lume
Hulind, măcelărind anume,
Călcînd şi piinea în picioare
Scuipînd Carpaţi, scuipînd şi Mare,
Nici oase n-au rămas de stirpea lor,
S-au spulberat ca viscolii din nor !
Pustii au fost cînd au venit,
Pustii de moarte au pierit ;
Nu le-a rămas, măcar pe mînă
Un fir de apă sau ţărînă, —
S-au înecat în dulcea noastră miere
Ca vîrcolacii înotînd prin fiere !
Au dat, Carpaţii să ni-i urce,
Să ni-i sărute şi să-i spurce ;
Carpaţii, însă, au rămas Carpaţi
Şi nalţi şi-ai noştri şi curaţi,
Cum Dunărea şi Marea ne-au rămas
Fără să se păteze-n glas !

Cei ce-au venit, au dat de noi întîi,
Piine le-am pus la căpătîi,
Le-am dat din lapte şi din sare
Dar, cînd s-au ascuţit la gheare,
Cînd labele-şi urcau păroase
Pe ziduri pe hotare şi pe case,
Tăişul nostru de cuţit
În ochiul morţii i-a zidit !

Piinea şi laptele şi cel mai dulce vin,
Le-au curs pe gură cu venin —
Nici morţi nu i-am lăsat în ţară,
Fum i-am făcut şi i-am tot dat afară !
Le-am arătat, i-am învăţat că România nu-i
De pomina şi foamea orişicui,
Şi, i-am făcut, în veci de veci să ştie
Că nu-i pe lume altă Românie !

Azi, cînd întreaga noastră ţară
Varsă sudori în temelii sau ară ;
Cînd fiecare om, prin gînduri şi uneltă
Cinstit îşi urcă fruntea-naltă, —
Azi, cînd şi timpul ştie să clădească
În vatra noastră românească,
Azi, ici şi colo, mai pe-afară
Sînt lupi ce strîmbă dintr-o nară,
Hulesc pe unde pot şi bat din colţi
Cu schiaunul pînă la boltă
Cum că aşa... sau nu aşa... cumva...
Hau,-hau şi hau, etcetera...

Să hauhuiască, n-au decît
Cu tot veninul scurs pe git,
Pe unde pot, de pot sau ţine,
Să-şi ducă soarta de jivine !
Aici, nu-i loc de hramul lor !
Facă-şi de cap pe unde vor !
Izvorul nostru, din bătrîni
La fel de treaz e prin fîntîni,
La fel de trează-i piatra-n prag
Pe cît ni-i de durat şi drag,
La fel de trează-i fruntea noastră,
Cerul, curat ni-i în fereastră
Căci România-n veşnicie, nu-i
De pomina şi gheara nimănui !

VICTOR NISTEA

Plevna (1877)

Se rupe în piscuri cerul.
Fulgeră. Tună.
O ploaie de gloanţe —
Asemeni furtunilor oarbe,
Loveşte reduta.

Cad pietre din cer.
Cad vulturi. Cad stelele.
Orfeu cîntă pentru biruinţa
Celor ce-şi apără,
Pînă la ultimul, Patria.

Orbită de ropotul cailor
Mugeşte Dunărea,
Oltul, Mureşul, Prutul.
Mugeşte cîmpia.
Sunt de partea noastră Carpaţii.

Se varsă focul —
Ostaşi suntem azi.
Ostaşi sunt stelele,
Ostaşi sunt pietrele,
Stejarii şi păsările.

Sărgentul ridică drapelul.
La baionetă se-avîntă
Curcanul, mîndru de sine.
Sîngele curge cît iarba,
Pe parapet.

Picură lumină...
Sunt Fiii acestui pămînt
La datorie.
Se-nvăluie-n sînge fiece piatră,
Fiece pas.

Plîng morţii rămaşi în urmă.
Ne strigă o voce,
Glas omenesc : „pentru Patrie,
Ultima picătură de sînge,
Ultimul gînd !"

Se-nvăluie iar ziua cu noaptea,
Viaţă şi moarte.
Furtuni de flăcări şi sînge.
O mai mare lumină
Spală faţa noastră.

Căzură o mie, două mii.
Frunză şi iarbă căzură
Cei din oastea păgînă.
Şi steagurile le ridicarăm,
În vîrf.

O stea îşi revarsă din cer
Izvorul —
Lumină pe noi, lumină pe steaguri,
Pe vii şi pe morţi
Cită să-nvingă toate nopţile.

file de istorie, file de epopee

învățăturile caporalului iancu dragu

VICTOR MARIN BASARAB

Îi se spunea Soldatu pentru că, de o sută de ani, el nu umbla îmbrăcat decît în vestonul lui de caporal. Un rînd de haine — cel cu care a fost Acolo — îl ținea în lada cu flori de trandafir și de măr. Îl scotea numai în zilele mari, îl măsura, îl ducea la ureche — bătrînii mei ascultau lucrurile și știau — îl îmbrăca și ieșea la poartă. Se așeza pe un scaun cu spătar negru-înalt, făcut de tata și răspundea la Bună ziua, Moș Iancule ! cu Mde, o fi. În restul vremii (cît mergea la vie sau la grădină, Am lucrat eu la grădina colectivei pînă la o sută și paișpe ani și m-am trecut la pomi că e altă știință, oricît !) purta haine trimise de unchi-mio Petrică sau de alți nepoți de prin armată, că avea destui. La poartă, ședea neprefăcut și ager. Fusese în batalionul de geniu și îi venise des rîndu la Vedetă — Pîndar de creastă se mai zice, ca să aveți o idee. De-acolo dobîndise acel fel de a privi drept și îndelung. La început, trei lucruri erau cele la care ținea Iancu Dragu Soldatu cu tot dinadinsul : Unu, Coșciugele să nu le faci din lemn de streașină, Doi, Pă-l bogat nu-l saturi nici cu binele, nici nu rugăciunea și Trei, Pe mine să nu mă-ncontrezi că n-oi fi tu Kogălniceanu. Mai tîrziu, cînd s-a schimbat lumea, el vorbea cu merii. Pomii fuseseră puși la naștere, cu o anume socoteală, nu oricum. Salcia, pentru Dacă o să fie pescar, Salcimu, pentru plugar, Nuc, pentru soldat viu, Cais, pentru fete ce se vor mărita mai devreme, Duzi, pentru cele ce vor face la rîndu lor copii mulți, Măr pentru soldat care nu mai vine... Din unii, numai crengi mai rămăseseră. Așa ! De la un timp, nu ne mai amintim întîmplările în șirul lor firesc. Mă uit dinspre salcimul de la poartă peste umărul bătrînului și curtea cu șleauri adînci și cu urme de cai tineri e albă ca într-un vis cu număr mare de meri. Sînt aici toate anotimpurile anului cu lucrările lor — arat, semănat, secerat, treierat, arinitul viermilor, culesul viilor, tăiatul cocenilor, adăpatul cailor și cu obiceiurile de la botez și nuntă, pînă la înmormîntări. A venit Petrică, locotinent. Iancu Dragu și-a îmbrăcat hainele de caporal și măsura tăcut deosebirea. La poartă, Mde, oi fi, da numai din carte. (Așa au bătrînii mei o îndoială de tot ce se întîmplă afară : Le spui, Asta e casă, Poate, O fi, îți vor îngîna ei ; Azi e duminică, Mde, o fi, dacă zici, îți va răspunde Iancu Dragu. Socotim asta ca pe o pierdere a judecății — Ei, dragă, are și etatea, ce pretenții să mai ai, ar face pe deșteapta Aurica, nepoată-sa după vară — fără să ne dăm seama că, între el și lucruri, s-a așezat o cunoaștere de o sută și ceva de ani și că din aceste lucruri care pentru noi sînt strălucitoare, el să nu mai deosebească decît o penumbră). Să stai, Petrică, să stai aici, lîngă mine, să ne uităm la oameni, Zici că te făcură locotinent ? Da ! Văd. Atunci, de ce mai întrebi ? Ca să zici că da și eu să te izaminez cam pentru ce și tu să-mi spui ce-o să-mi spui și eu să văd dacă se lovește cu ce cred eu, D-aia... Iancu Dragu Soldatu a venit la marginea orașului la Turnu, după '907. Pînă atunci, a mai făcut următoarele : Un an și două zile Campania, Da campanie, cu Înaltu decret 787, A dobîndit patru rane (După strigătul asaltului din urmă, eu v-am mai spus, a adormit acolo somn singerînd cu umerii într-o ploaie deasă ca să viseze păsări prefăcute în ninsori. Trebuie să vie acum o Pace întreagă, musai o Pace de crescut copiii) și s-a întors la comuna Gostavățu, Plasa Șerbănești, Districtul Olt. Medalii obținute : Toate cît s-au dat, Naționale și Russe ; Recompense ; n-are... Nimic altceva decît visul acela cu Pace întreagă și păsări prefăcute în ninsori.

întîi : către fiii săi — ('907)

Păi, lu tata, i-a dat pămîntu, cu mîna lui, Cogălniceanu (actul de împroprietărire și hotar, No 107 pe 1867) și, cînd m-am întors de la Opanez, în '79, pe 5 Agùst, mi-a mai dat și mie trei pogoane și aveam acum de toate, partea mea, patru. Doi erau la noi cu moșiile, Unu Alimănești, de-i ziceam Cocoana pentru că el era neputincis în toate, iar trebile la trei conace le ținea cocoana cu fata ei și colonelul Ipati. Iară moșie mai avea altu, Mălinescu pe care nimeni nu l-a văzut niciodată că ăsta da în învoială cu anii și ajunsese pămîntu mai mult al nimănui. Și, la Sfinții Trei Ierarhi, înainte de Întîmpinarea Domnului, ne-am zis că Nu mai e nici o scăpare. Vîndui eu ce mai găsii și dădui și al patrulea pogon pe nimic, da știi, cum ai bate, uite-așa din palme, lu Mălinescu, ăla de nu l-a văzut nimeni niciodată. Nu știu cum s-a mai întîmplat că făcui un împrumut la Oroveanu, vecin cu Marghilomanii și se duse și ăsta, și notreț, neam, griu, paie, cevașilea, neam, și ne uitam toți că trece și februarie și nimic, nici o vorbă de învoială. Săraci de aprindeam focu de la soare. Ne înțelegem noi că într-o noapte să tragem clopotele la Gostavățu și să plecăm spre Zănoaga, spre Beciu, să trecem în Teleorman că mai aveam ceva nădejde pe la alde frati-mio din Viespești. Da și ăstora le plîngea luna pe prispă. Făcu muierea patru mămăligi, trăserăm clopotu noaptea și ne puserăm, ca treizeci și mai bine, la drum. În pădurea Beciului, ardeau flăcări umede pe care parcă le auzeam după lung timp. Să trecem dealu ăsta, le-am spus. Mai băteam prin porți, ieșea fiecare cu ce apuca, Ne făcusem ca o sută și ceva, Aveam rude peste tot, pe de rîndu, Gardurile în care băteam erau și ele parcă scoase dintr-o apă putredă. Am început să trecem dealu. Dealu era împins mai încolo așa ni se părea ostenitor, un deal pe care aratul strîmb îl împinsese, Ăsta e dealu Liților, îl urci și el te duce, te uiți înapoi și parcă n-ai fi început să-l urci, Golgota. Mă gîndeam că acasă, muierea mea și alde noră-mea cu nepoții rămăseseră să grijească rosturile puține că, în toamnă, taman tăiasem de niște streașină. La Salcia, s-a întîmplat, după ce trecurăm dealu, de-au venit jandarmii și armata și noi am zis că o să ne înțelegem, că au mai fost cazuri, da nu ne-am înțeles, că armata nu era armată, acolo — niște copii cu mintea razna și ne-am încălerat, și... Am uitat să-i învăț pe băieții mei cum să se facă morți și nu

Monumentul eroilor de la Păuliș – jud. Arad

s-au făcut, iară un căpitan bubos tocmai a trecut pe lîngă ăia îngenunchiați și-a mai tras și el din aproape. Vii-vii-întregi din ai mei n-au mai rămas decît Lambe și Dumitru — tac-to-marili. Nu știu cum de ne-am tirit înspre casele pustii din marginea satului ăla. Pe Lisandru și Niculae ni i-am adus acasă și tremurau salcimii pe cînd poarta rămăsese deschisă în semn. Și am făcut coșciuge din blana aia de streașină și ei se uită, dacă poți să-ți închipui, și acum din restul de streașină, numai eu îi văd și-i aud, și nu i-a plîns nimeni că aveam ochii uscați de vînt și de drum. La trei nopți, Lambe a pus cu alții foc la colonelu Ipati și a fost dus la Turnu și a rămas acolo și nu l-am mai văzut. Îl aud și pe el din cînd în cînd în streașină, că am vîndut atunci și restul de scîndură ca să le fac cele de rînduială, Așa.

al doilea : către nepoții săi ('916)

Război mare a fost ăla de care v-am vorbit eu. Ăsta (cu toți nemții lui) e ca o duminică, așa, ca să nu se uite care-cumva pămîntul ; Eu le vorbeam nepoților, l-alde Tac-to și mă duceam la vie, în vale, pe lîngă duzii lu Ungureanu, D-aia ziceam, să vă duceți cu gîndu că aveți rude și copii, că n-are cum să facă streinu ce-i trece lui prin minte cu pămîntu ăsta care tot al nostru e, măcar cu ceru lui. Pe poartă atunci, au ieșit patru. S-a mai întors numai Aristică. S-a mai întors și Ion da nu mai era om și s-a prăpădit într-un an, fie-i țărîna ușoară, mîie pe unde-a-nsărat. Mă uit peste umărul bătrînului și curtea e înaltă și albă și merii au înflorit ca de o povară din dedesubt, și casa e sprijinită pe un drum nesfîrșit de copii care s-au dus. Femeia lu Iancu Dragu Soldatu îi strigă și-i poruncește, Ieși afară Omule — de zece ani, de cînd și-a luat băieții cu el peste dealu Liților, nu-i mai zice pe nume — vezi dacă nu care-cumva, pe ulița mare, nu mi se arată băieții, că-i aud în maramă. Bătrînul se uită îngăduitor spre zarea femeii, zare prin care trec zvonuri, Trec zvonuri dinspre pămînt, Vuiește dealu dinspre Salcia, Minca-i-ar pămîntu de Mălinești, Înghiți-i-ar, Arză-i-ar focu și setea....

Bătrînul o ținea însă una și bună că Pă-l bogat nu-l saturi nici cu binele nici cu rugăciunea. Mă, dacă omu n-a apucat să fugă cu talpa goală peste o miriște uscată cînd soarele e bun în miezu zilei, n-are cum să știe ce e pămîntu. Și, la capu locului, pui duzi, pruni, zarzări, uneori, ăștia se prind și singuri ; Și drumu pînă la Loc ; Și noaptea, cînd duci caii la păscut că e iarba proaspătă și pădurea se umezește de întuneric ; Și riul care alunecă fără nici o vicleníe ; Și casa veche-albă și copiii și bătrînii — cei care mai rămîn pe prispă, cei din car... Și locu nu mai e, pămîntu uruie de mersul carelor și căruțelor, uruie și gem, uruie goale, gem spre curtea lu Ipati și a Cocoanei, Ăsta e pămîntu ! Voi să vă duceți că trebuie, Eu n-am etatea să mai merg... Și era seară de vară și casele rămîneau albe sub streașina lor fumurie. Bătrîna trecea mereu dinspre grădină spre casă și se uita fără nici un înțeles la coșară. O casă fără bărbați, asta am stăpînit eu și am grijit, o casă de copii, femei și nevoi. Și arat la vreme, semănat la vreme, strîns și trimis pentru nevoile voastre acolo, ca pentru niște suflete care se războiesc undeva ca să fie pămîntu mai întreg. Două lucruri s-au întîmplat în casa aia : (Unu în lungul celuilalt) Casa pentru copii și drumu din fiecare seară spre listele de la primărie. Listele cu dispăruți și cu morți ; Hai Aurico, hai Chivo, hai Ficuțo, că au venit morți ! Morții veneau joia. Fetele făceau drumu ăsta după-masa, urmîndu-l pe Iancu Dragu în hainele lui de caporal. Bătrîna rămînea în fereastră și plîngea ca de o bucurie puțină și de o presimțire lar lui Dragu al ei, Ieși afară Omule... Al doilea lucru întîmplat : Ajutat de-ai lui, în două veri, Iancu a făcut șase cuptoare de cărămidă, Fac pentru toți, casă lungă, Să fie mare ca o cazarmă, douăspe odăi... Barim să ajungem la streașină. Și au pus căprioriî, calcanu și apele, O să le fac și ateliere dacă or veni cu meserii, o să trag și cișmea și o să umple fetele astea bătătura cu mixandre și o să mai vedem (Iancu Dragu se mutase în Turnu, cum am mai spus, la margine, făcînd cărăușie în port, la schele pentru Ipati, Spaier și Cormalu).

al treilea : către strănepoții săi ('945)

Punea mîna stîngă pe pietre, pietrele singerau necontenit. Punea mîna stîngă pe inimă, inima singera la fel, necontenit. Nu se mai întreba, trecea numai cu grijă pe lîngă zidurile bătute de țiganii tocmiți în vara trecută, Casa nu s-a terminat în anul acela. Bătrînul ieșea la poartă îndemnat de bătrînă și se uita în lungul drumului spre fiii și nepoții care înfloreau în meri. Pe cei plecați în rîndu din urmă îi aștepta prin vești. Șapte nepoți și strănepoți au plecat o dată. Bătrînu s-a dus Cu decorațiile la Centru și s-a rugat să-i lase împreună, Să se mai întrajutoreze și ei, de, ca printre străini. Începea noiembrie și era bătătura noastră plină de lume. Bătrîna a visat după amiaza, pe rogojină, lîngă vatră, în picoteala ei, pe cum că pe toți șapte i-a adus, da nu i-a adus, într-o căruță, băiatu lu Ionică al lu Pomană. Erau înfășurați în mantăile lor și trași la față, dacă i-ai fi văzut, Pămîntii, rău de tot, N-o mai duc mult, Da, mai bine să-i ia la el ăl de sus, să nu se mai chinuie. Și fetele astea se tot învîrteau pe lîngă trupurile alea ciopîrțite, La cîteva zile, le-au venit și niște **medălii** și ei ședeau în odaia de dinspre drum, în două paturi de zestre cu îngeri de bronz căzuți, Erau numai trunchiuri, ca niște salcimi pe care i-ai tăiat ca să-i faci stîlpi de poartă. După vis, bătrîna nici nu se mai deslipea de fereastră. Da perdeaua țesută în două ițe din bumbac cu urzeală de borangic într-o parte și-i striga pe rînd. Pisicăă, Gicule-mamăăă și așa mai departe parcă zicînd, Ăștia nu sînt băieții mei, Ce-ți greșii, Doamneee, Și odaia mirosea a pămînt și veneau rudele de la Zănoaga, de la Călinești și Gostavățu și băieții nu mai aveau decît privire și vreo cîteva vorbe acolo, Mamă, dă și tălică perdelele alea în părți, Și copiii ăia pe unde umblă că, uite, a venit prima zăpadă, Mamă, lasă lampa aia aprinsă și stringeți-vă cu toții... Și bătrîna da perdelele în părți și se uita la omu ei sprijinit în gardul nins puțin. Pe urmă, chiar ca în visul bătrînei, Iancu Dragu Soldatu își aducea nepoții și strănepoții să se prăpădească în odaia a bună care nu se mai încălzea niciodată. Primul s-a prăpădit Nicolaie și, pînă-n sărbători, au plecat și ăilalți șase, în zece zile, șapte, Ia Costică scîndură din acoperiș... Bătrîna deprinsese și ea acum să ducă la ureche orice lucru care mai înainte fusese al vreunuia dintre băieți, Și bocancii ăștia nu spun nimic, și moletierele tăceau și ele ca proastele noroioase, și epoleții lor de sergenți la fel. Stăpînea o tăcere peste toate. Numai focul mai rămăsese, dacă noi nu ne mai încălzeam decît la auzul flăcărilor !

Casa a rămas numai cu streașina, Ieși afară, mă omule și vezi, și întreabă încoace-încolo dacă nu care-cumva se află și băieții mei. Băieții ei erau, pe rînd, cei de pe dealu spre Salcia, cei de la Oituz și Tichiriș, cei de la Oarba de Mureș și Tiszaloc...

Mă uit peste umărul bătrînului și curtea noastră e albă și are urme de cai tineri și merii mulți înfloresc fără nici o vicleníe, și zarzării, și prunii, și salcimii prin mai...

fragment din „Mătase pentru Pontul Euxin"

culoarea tranșeelor

LUCIAN DUMITRESCU

— Poftiți, sînteți așteptați ! spune ofițerul, cu voce albă, o politețe plictisită, convențională, aproape jignitoare, căreia totuși nu-i poți face nici un fel de obiecții, rămîne să-ți înghiți remarca sau să nu te sinchisești, preferabil să nu te sinchisești.

În sălița-nghesuită, mai mult un întrînd al prispei de-o palmă decît propriu zis odaie, folosită — din lipsă de altceva mai potrivit — drept anticameră-birou, doi curieri așteaptă să li se restituie, semnate de primire, plicurile. Plicuri pe care locotenentul se pregătea să le desfacă tocmai cînd Bogdan și pictorul apăruseră printre caii lac de nădușeală ce-și legănau lîngă poartă — în așteptare, și ei — frîiele aruncate peste leturile sure ale gardului cîrpit în cîteva locuri cu mărăcini și uscături de salcîm.

Deși nici unul prea înalt, la trecerea pragului, noii veniți se aplecară puțin.

Pereți pîrpirii, costelivi, încropiți din de toate. Streașina, proptită-n toiag.

Ecou parcă bubuiturilor depărtate, prelingerea tărînii desprinse din muruială.

Persistent, acru-nțepător, mirosul fumului de tizic. Stătut, impregnat în grinzi de cine știe cîte vifornițe-ncoace.

— Domnul colonel abia s-a-ntors adineauri din sectoare, găsește necesar să precizeze locotenentul — reproș voalat sau simplu reflex al mihnirii că nici măcar acum nu i se-ngăduie „sefului" să fure un dram de odihnă.

Ciocâne în ușa numai crăpături, apasă clanța (de fapt, un cîrlig rudimentar, lățit din baros la capete).

Glacial-condescendent :

— Poftiți !...

...Ridicîndu-se, în timp ce ocolește — un pic, teapăn la-nceput — masa copleșită de hărți, de planuri directoare, deasupra cărora pistolul masiv, în toc de piele galbenă, rigidă, joacă pentru moment rolul pașnic de presse-papier, își potrivește din mers tunica, trece-n fugă degetele prin părul sein, des încă, tuns foarte scurt, „căutînd a ceartă". Obrazul ras ca-n palmă i se-nvioorează treptat, pe lîngă ochi îi apar cîteva crețuri jucăuse :

— Scuzați-mă, pusesem niței capul jos.

Rîde :

— Ca betivii, pe masă. Deh ! Drumurile ! Ca să nu zicem... rugina balamalelor !...

„E cazul noi să ne scuzăm", crede nimerit să-i dea replica, oaspetele — își simte însă mina strînsă cu nădejde, scuturată familiar, un fel de retezare din rădăcini a oricărei tentative de protocol. Așa că :

— Toți obosim, domnule colonel.

— Dumneavoastră sînteți tineri.

— Cine mai e tînăr !

— Toți ! Altminteri...

Cu oarecare întîrziere :

— O să fie și vreme de îmbătrînit... O să ?...

Arată spre scaunele otova, scunde, fără spătar :

— Vă rog !

Se așează și el, punînd la grea încercare taburetul. Spatele masiv, proptit de tăblia fixată pe tărușii din salcîm necojit înfipti direct în lutul podelei :

Nu lasă conversația să lîncezească :

— Mă simt vinovat, domnule Grigorescu. As fi fost fericit să ne putem vedea încă de-acum două zile. Știți, însă...

— Știu.

— Atacul redanului... ca orice premieră...

— Bineînțeles.

— N-a participat la redan, va fi martor la luarea redutei, intervine diplomatic Bogdan ,doar-doar va smulge o promisiune.

— Nu la participări mă refeream, pușiule, ci la-ntîlnirea noastră. Vezi dacă vorbești neîntrebat ?

Către pictor, în același timp trăgîndu-l usor de barbă pe căpitan :

— Puști ! Nu vă lăsați indus în eroare de bidineaua lui roșcovană. La mine-n batalion a făcut ochi. Parcă ieri. Pe urmă....

Pufnește :

— Copil păcătos. M-a trădat, pentru vînători. Și uite — n-am ce-i face ! — a dat iar peste mine.

În acompaniamentul de scîrțîituri al scaunului, cu toate trăsăturile obrazului colțuros îndulcite :

— Ce-am să-ți mai frec ridichea, ipochimenule, nu mă-ntreba !

Intrat în joc, panică bine mimată, Bogdan geme în surdină, arborează o pocăință poznașprofundă, risul plutește în aer, nu se așterne totusi nicăieri temeinic, o fi de vină interiorul sordid, or fi altele, colonelul îngroașă glasul. Mină ce s-ar vrea oficial-morocănoasă :

— Hmm... Gata, răzgîiala !

Își desprinde spatele de tăblia mesei :

— Să trecem la obiect !

Privind acum direct în ochii pictorului :

— Fiindcă orice vizită își are sorgintea ei practică — e omenește ! — îngăduiți-mi, domnule Grigorescu, s-o-ncep cu... concluziile. N-o fi uzual așa. Dar mai sănătos. Nu ?

Tăcerea civilului poate fi luată foarte bine drept aprobare, într-adevăr, e și aprobare, dar nu numai aprobare — mai degrabă o atentă trecere-n revistă a fiecărui detaliu, în timp ce se pregătește — după cum spunea — „să treacă la obiect", colonelul e supus unor discrete măsurători și prospecții confruntate permanent între ele și cam contradictorii la prima vedere, atît, la prima vedere, pe urmă, treptat, se clarifică totul, trunchiul noduros, lipsit de grația unduitoare predispusă la reverențe a trestiei, toată această alcătuire plină de asperități, numită Costa, sugeră — aproape pînă la suprapunerea de imagini — stejarul, pune într-o lumină ridicolă, meschină prin comparație, scîndura lustruită. Perfect corespondent al stejarului ! Ai putea pune rămășag, nevinturat prin saloane, i se simte ceva pulsînd, vulcan, prin toate fibrele, sevă, nu formule de politete — nu te sileste nici pe tine să te hitini fără plăcere și la nesfîrșit pe sîrma-n perpetuu balans a convențiilor. Un om,...

— Deci, domnule Grigorescu : din păcate,...

— ? ? ?

— Permise, peste capul generalului Cernat, n-am cum elibera.

Costa observă la timp subita ivire a norilor, caută să le-o ia înainte :

— ...În schimb, nicăieri nu se precizează, referitor la ceea ce vă privește, interdicția de a-nsoti vreun ofițer din comandament. Să zicem, pe acest dorobant renegat, inclusiv apostolica-i barbă. Uneori — de ce nu ? — pe superiorul său aici de față, care, aldoma dumneavoastră, nu prea consideră trăire orele surghiunite între patru pereți. Ca să fim operativi : tot îmi programasem să dau azi încă o fugă pînă la redan...

Gheorghe Marinescu : „Asaltul redutei" – 1877

Pictorul cotrobăie printre cuvinte după vreun „mulțumesc" mai departe, cuvintele se retrag în derută, pentru prima oară-l încearcă regretul că s-a tras barem cînd și cînd cu urechea la ce se vorbește și mai ales cum se vorbește prin lume, totdeauna s-a mulțumit să privească, pînă și sunetele a căutat să le treacă prin filtrul privirii — dac-au fost cumva triluri, sau susur, sau fosnet virginal de mesteacăn, le-a-ncredințat unei pete de culoare, să le poată auzi și cei ce nu-s în clipa ceea de față — sau nu sînt încă nicăieri, dar vor fi ! — dacă, dimpotrivă, era vorbărie de trei parale — și cîte, dintr-astea ! — cărbunele-i da brînci către caricatură.

Și acum, caută cuvinte alese de unde n-ai adunat !

Mai pune și Bogdan paie peste foc :

— Mulțumește — cum ar zice Moise Grozea ? — fain frumos, meșter Nicule, cui se cuvine să-i mulțumești. Și închină-te urgent, călugărește, că asta-i ziua dumitale luminată ! Nu-ți spuneam eu ? În țara românească, o-ho-hoo...

— Nu-i nevoie de nici o mulțumire ! întrerupe, aproape răstit, Costa.

Lui Grigorescu :

— N-ați cerut nici un favor, nu v-am făcut

---

teatru

Tatăl nostru uneori...

...este piesa de debut a prozatorului constănțean Eugen Lumezianu. Nu e ușor să vorbești despre un debutant, pentru că îți asumi, în acel moment, o mare responsabilitate. Dar, în același timp, abordarea acestui subiect este (sau ar trebui să fie) ineluctabilă în cariera oricărui critic.

Așadar, afirm că debutul de dramaturg al lui Lumezianu este promițător, cu atît mai mult cu cît și propune o temă dificilă, deloc comodă, pindită — din pornire — de riscul didacticismului : relația dintre părinți și copii, absența morală a primilor, opusă necesității de-a fi prezenți, mai mult ca oricînd. Din fericire pentru adolescenții noștri însă, în ceasul al doisprezecelea, își face apariția în casă un unchi „de-al doilea", agronom nesofisticat și lucid, care restabilește echilibrul familiei substituindu-se (pentru scurtă vreme) tatălui neglijent.

Există în text cîteva personaje excelent construite (unchiul Al. Claudiu, Profesorul de fizică), deslușim apoi, în text, agreabile unde de umor și lirism, precum și un erou inexistent, simbolic, un pandant al beneficului Al, maleficului unchi Rafael, patronul necazurilor familiale. E adevărat că, lucrarea nu-i lipsită nici de inabilități (care apar brusc, prin actul trei) sau de replici stîngace (spre exemplu, mama — pictoriță — explică astfel reușita portretului pe care i l-a făcut agronomului : „legătura lui cu griul m-a ajutat!"). Oricum, datorită calităților piesei, cred că Eugen Lumezianu trebuie urmărit cu interes, în continuare.

Pus în scenă de Ion Maximilian, în scenografia Eugeniei Tărășescu-Jianu, spectacolul are o alură demnă. Iar ritmul reprezentației este foarte bine susținut de majoritatea interpreților: Sandu Simionică — unul din bunii actori ai teatrului — joacă dezinvolt, sigur de el, convingător, rolul complex al unchiului Al; o replică excelentă îi dă tînărul Vasile Cojocaru (Fiul), posesorul unei meritorii condiții fizice și al unui haz inepuizabil; într-o miniatură — cea a Profesorului de fizică — Emil Birlădeanu, se dovedește aceleași interpret de comedie, jucînd aici cu o admirabilă discreție.

Am mai reținut, deasemeni, contribuțiile actorilor Diana Cheregi, Elena Gurgulescu, Eugen Mazilu, Ion Andrei. Nu am reținut apariția estradistică a Valentinei Bucur și situația inadecvată în care a fost pus mai virstnicul Constantin Duicu, oferindu-i-se uniforma și servieta unui elev.

Bogdan Ulmu

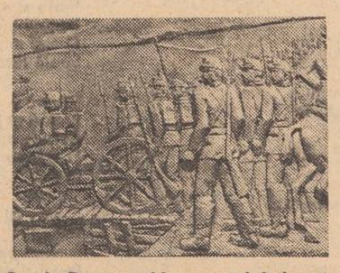

Pavel Bucur : „Monumentul Independenței de la Calafat" (detaliu)

---

film

Bieții diavoli, bietul Leonardo, bieții de noi

Persiflarea, parodia, zeflemeaua nu alterează calitatea unui film dacă doza este bine găsită. Dar ca un film să trăiască numai prin aceste „condimente" este aproape imposibil. Diavolii regizorului italian Savona, fie ei diavoli din Spartivento, înalți și supli, cu părul oxigenat sau nu, se agită în întîmplări banale, adesea vulgare, fac demonstrații de luptă și minuire a spadei sub auspiciul unor false virtuți cavalerești, se bat în glumă sau în serios cu aceeași lipsă de motivare, ies învingători dintr-o intrigă falsă, adesea penibilă în implicații. În sprijinul lor intervine un savant silvan, pretins elev al lui Leonardo da Vinci, care pune la dispoziția tinerilor și impetuoșilor „diavoli" întreg arsenalul de invenții al genialului maestru. Hazul nu reiese de nicăieri, bietul Leonardo nici de atîta nu mai are parte, iar spectatorii suportă cu stupoare un film colorat, un dialog stupid, un film care nu spune nimic și nici măcar nu intenționează să exprime ceva. O pierdere de timp din impresionanta avalanșă de filme proaste pe care multe case de filme s-au specializat să le toarne în serie. De ce însă li se acordă spațiu pe ecranele noastre?

Realizarea unor imagini interesante din punctul de vedere al filmării, coloritul nuanțat, efectele de lumină, artificiile tehnice de studio sau filmările directe în aer liber, trucajele și surprinderile „pe viu" nu mai constituie astăzi un succes, o realizare, dacă ansamblul lor nu comunică nimic, dacă totalitatea lor nu devine un mijloc în conturarea unui sens moral al operei artistice. **Diavolii din Spartivento** este o peliculă în care nimic nu este interesant, nimic nu captivează, nimic nu amuză, schematismul și lipsa de fantezie sînt trăsăturile caracteristice ale acestei povestiri fără miez.

Desigur, filme care să relaxeze și să aibă efect de divertisment sînt necesare dar selectarea lor în oferta pentru public ar trebui făcută cu mai multă atenție. În filmul discutat, legendele nu mai sînt legende, parodia nu mai este parodie, ideile înalte de curaj, dragoste și cavalerism nu mai sînt idei, culoarea locală și pretinsa atmosferă de epocă nu mai au nimic convingător sau fermecător. Senzația pe care ți-o lasă acest film este aceea pe care ți-o dă astăzi producția de oale de pămînt, în care migala, emoția, fantezia și răbdarea olarului, timpul scurs în arderea smalțurilor gingașe, ineditul și personalitatea coacerii fiecărei nuanțe, sînt înlocuite cu vopseaua **Duco**, stridentă, comodă, distrugătoare de frumos, înlocuitoare perfectă a nobilei arte — olăritul. **Duco** imită desenul, imită culoarea sau pervertește culoarea, are pretenția originalului și rămîne ceea ce este: o degradare. Cam așa ceva este filmul lui Savona, o degradare a filmelor care abordează tema întîmplărilor cavalerești, și care, din fericire, în număr foarte mare, au fost încintătoare.

Corina Cristea

---

televiziune

Sărbătorile țării

Mănunchiul de aniversări pe care țara le celebrează în acest început de mai a fost omagiat la televiziune printr-o suită de emisiuni în care artele îngemănate au cîntat trecutul, prezentul și viitorul patriei în unitatea lor indivizibilă. Poezia de autentică vibrație patriotică, dansul cu gestica sa sugestivă, muzica cu remarcabila sa putere de evocare și, evident imaginile acestei primăveri depline, au conferit ecranului acel aer sărbătoresc, atît de potrivit acestor momente aniversare. Programele televiziunii au fost oferite cu generozitate , acestui gen de emisiuni. „Țara în ajun de 1 Mai", „Redutele independenței", „Sub steagul solidarității internaționale", „De ziua muncii", „Cuvînt muncitoresc", „Biografii contemporane", „Spre comunism în zbor", „Steagul rosu, steag de luptă", „Sub flamurile muncii", „Sîntem a țării primăvară", (selecțiuni din spectacolul de gală susținut de formațiile pionierești laureate în faza finală a festivalului „Cîntarea României"), „Ideal și împlinire" (film documentar dedicat aniversării a 55 de ani de la înființarea U.T.C.-ului și a 20 de ani de la constituirea U.A.S.C.R.) sînt tot atîtea omagii aduse muncii, oamenilor, patriei, nesfîrșitului șir de lupte glorioase, de a căror biruință ne bucurăm noi cei de azi.

● S-a încheiat concursul pentru tineret „Drum de glorii", organizat de C.C. al U.T.C., Consiliul național al Organizației Pionierilor, Muzeul de Istorie a R.S.R. și redacția emisiunilor pentru tineret a Radioteleviziunii. Într-o finală de zile mari, în care galeriile celor 4 județe participante, Alba, Dolj, Prahova și Vaslui și-au susținut cu ardoare echipajele, am urmărit cu emoție și satisfacție o întrecere în care învingătorii au fost entuziasmul, setea de cunoaștere, interesul pentru istorie și literatură, dragostea de patrie.

Să reamintim că prin cele 45 de ediții la realizarea cărora au participat peste 46 000 de tineri, muncitori, țărani, intelectuali, elevi și studenți au fost puse în mișcare impresionante forțe cultural-artistice, care au conturat un evocator excurs prin istoria patriei, în prezentul și viitorul său socialist. Amplul omagiu adus patriei la Centenarul Independenței sale, pe parcursul unui an și jumătate s-a încheiat luni, 2 mai, printr-un amplu spectacol festiv care a reunit cele mai reusite numere prezentate în cadrul concursului.

● Studioul de teatru al televiziunii a scos din uitare o valoroasă și semnificativă filă din dramaturgia românească, piesa „Curcanii" (de Grigore Ventura), de la a cărei premieră s-au scurs aproape o sută de ani. Dina Cocea, Carmen Galin, Valeria Seciu, Dan Nuțu, Vasile Nițulescu, Traian Stănescu ș.a. au reușit o transpunere vie, modernă a unui text care reconstituie cu minuțiozitate atmosfera acelui an de luptă și glorie, bine potențată prin folosirea mijloacelor specifice micului ecran.

Mircea Florin Șandru

file de istorie, file de epopee

nici un favor. E un perfect paralelism între drumurile noastre. Greșesc ! E mai mult decît paralelism. Pur și simplu, se întrepătrund. Totu-i cît se poate de limpede. Precis, ca linia dreaptă. Numai că...

E gata să spună :

...drumul cel mai scurt între două puncte nu-i chiar totdeauna linia dreaptă ci una-ndrăcit de sinuoasă, vine o vreme cînd — vrei, nu vrei — viața te pune față-n față cu această realitate anapoda,...

— Spune :

— ...sînt anumite amănunte peste care nu putem trece. Care și explică unele rezerve ce v-au indispus, cum să nu vă indispună ! Rezerve — declar obligat s-o recunosc ! —, din anumite unghiuri privind, justificate : cunoștințele dumneavoastră militare sînt... cum să spun,... ceva mai restrînse...

— Nu restrînse, domnule colonel. Inexistente, pînă mai ieri, alaltăieri. M-am forțat să deprind acum cîte ceva, pe apucate. Sînt deprins cu metoda.

Surîs amar :

— De cînd mă știu, ce-am învățat, cam tot pe apucate am învățat. De ce-ar fi fost altfel, aici ? Chiar și pe vizitiu mi l-am luat dascăl de ostășie. Știa să manevreze corect pușca. Eu, nu. Culmea, mai greu va merge tocmai cu meseria mea. Trebuie să-mi fiu în același timp și dascăl și învățăcel. Dumnezeu știe ce-o ieși !

— Cochetați, cochetați...

— Deloc ! Privesc lucid. Aici, nu de pînze lirice — de **cronică**, e nevoie. Deci, pentru asta, de **alte vopsele**. Ce se cer căutate. Sau născocite !

— Alte vopsele ?

— Figurat, vorbind. Bujorii unui obraz de țărăncuță și sîngele spumegînd încă viu pe pămîntul sumbru, dintr-același **tub** n-au cum ieși.

Accentuiază :

— **Cronică**, nu apologia **războiului**. Îmi displac ditirambii. În plus, detest violența.

— Cine n-o detestă, domnule Grigorescu ? Însă... „Malum necessarium", uneori ! Soldaților nostri, fiți sigur, luată ca **act în sine**, le repugnă. Totuși...

— Înțeleg : una-i repulsia și alta necesitatea.

— Să le fi privit fețele, domnule Grigorescu, în momentul debușării la atacul redanului ! De unde, senine ! De unde, voioase ! Vinde gogoși cine afirmă așa ceva. Grave, domnule ! Dar la modul magnific. Reflectînd gravitatea înțelegerii.

— ...Întocmai ceea ce mă preocupă. Să portretizez în prim plan gînduri, convingeri — și doar ca fundal, siluete. Să merg la izvoarele acestui eroism....

— Veți avea ocazia — din nefericire ! — mîine, poimîine.

Pictorul arcui, contrariat, sprînceana :

— Din nefericire, spuneți ?

— Exact !

După o scurtă ezitare, Costa își dezlănțuie, fără precaute rezerve, canonada verbală :

— E puțină pripă la mijloc. Momentul afectat declanșării... cum să vă explic... Noi vedeam totul mai altfel. Dar lucrurile ne depășesc. Și pe mine, și pe alții mult mai mari ca mine.

Semn de resemnare :

— Cum, ne-cum, trebuie să ne adaptăm situației !

Se frămîntă pe scaun :

— Așa e totdeauna, cînd la căruță sînt mai multe oști !

Își găsește locul :

— Mă rog ! Dacă-i musai, o s-o facem și pe-asta. Cu sacrificii mai mari, categoric, dar o s-o facem. Vom pune capăt astfel și diferitelor insinuări deloc elegante și, mai ales, pătimaș-fanteziste, cum că „românii ezită", românii așa și pe dincolo... Un singur lucru se omite : că românii, cînd fac o treabă, mai și gîndesc înainte de-a o-ncepe.

I-a revenit buna dispoziție :

— Punctul de rezistență al „buturugii mici". Năravul nostru ereditar, domnilor !

Întinde mîna spre tocul pistolului, și-l prinde la centură, se ridică :

— E-eei, să ne cam pregătim !

Tare :

— Vasiliule !

— Ușa, deschisă atît de prompt, ca și cum adjutantul tot cu degetele pe clanță ar fi stat, așteptînd chemarea.

— Vasiliule, dă ordin să pună...

Zărește hîrtia din mîna locotenentului.

— Aia, ce-i ?

Adjutantul preferă să nu explice. I-o întinde. „Citește fără ochelari", remarcă, surprins, pictorul, nu mai are timp să-și decanteze impresiile, vede bărbia colonelului înăsprindu-și liniile și pînă atunci colțuroase, mușchii fetei pentru o clipă căzuți, oboseală-n care vîrsta-și spune fără menajamente cuvîntul, dar totul numai pentru o clipă, s-ar fi putut să nici nu observi, ochii își revin cei dintîi, cenușii, metalici, sfredelitori, îndreptați acum interogativ asupra lui Bogdan care la rîndul său parcurge textul nu prea lung, de mirare că nu-l mai termină odată, treptat obrazul căpitanului își pierde obișnuitul colorit exuberant, în sfîrșit, pliază hîrtia, o restituie colonelului, nu face comentarii, așteaptă.

Nu face comentarii nici Costa.

Se-ntoarce spre pictor. Zîmbet, forțat :

— Cred c-ați dedus. Ale rezbelului surprize. Din toată inima, regret. Să sperăm că mîine...

Așterne cîteva cuvinte în colțul de sus al hîrtiei. O-nmînează căpitanului :

— Galop, cu ea, la domnul general Cernat. Raportează-i că eu am plecat **acolo...**

Concursul de poezie
nicolae bălcescu

ORGANIZAT DE COMITETUL DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ AL JUDEȚULUI VÎLCEA
ÎN CADRUL FESTIVALULUI NAȚIONAL „CÎNTAREA ROMÂNIEI"

FELIX SIMA

Marele premiu «Nicolae Bălcescu»

Pornire sufletească

I

odihneau pe patul cu saltea de pîine
toată noaptea lungă îi lătra un cîine
și se-ncorda arcul și se-auzea tunul
— sub pămîntu-acesta este încă unul —

ridicau oștirea țării la un semn
apărîndu-și stîlpii porților de lemn
și rodea sămînța grîul și tutunul
— sub pămîntu-acesta este încă unul —

ridicau polenul zilelor de mîine
toată noaptea lungă îi lătra un cîine
scris aveau pe scutul pieptului indemn
să urmeze drumul vieții cel mai demn

pentru noi căldura zilelor de vară
vine pe un fluier dintr-un os de țară
într-o apă moartă nu ai cum să cazi
apă moartă nu e în păduri de brazi

pasărea iubirii — pasăre ce cîntă —
s-a născut din roua florilor de nuntă
cînd în miezul zilei coboram la riu
noi și voevodul spicului de grîu,

II

în pace-i creștem pe copii
le dăm și pîine și virtute
nu inventăm pentru ei țări
nici continente dispărute

pe continente dispărute
prin veac prin lespezi de mormînt
țăranii ce-au arat deasupra
mai ară încă sub pămînt

mai ară încă sub pămînt
îl pregătesc pentru alt grîu
și pentru frații lor olari
ce moaie lutul pe sub riu

cînd moaie lutul pe sub riu
se tot gîndesc la osul frînt
cu ochiul lor întredeschis
văd cît pămînt e sub pămînt

dar cît pămînt e sub pămînt
noi nu vom ști cît sîntem vii
și cît acest popor distins
în pace-i crește pe copii.

III.

mai plouă într-un sat iubit contemporan
în alte sate ninge sau aspru sau frumos
în școala celor mici se-nvață alfabetul
cîntat în bănci curate pe fluiere de os

se mai aude și-astăzi cum cheamă din trompetă
un dorobanț urcat pe-un monument fierbinte
în cușma neagră are o pană de egretă
iar mîna strîngă-ntinsă îi este înainte.

și nimeni nu-ți oprește pornirea sufletească
pentru această țară trecînd din tată-n fii
dar trebuie o coală întinsă cît o țară
cînd despre ea cu viața în față vrei să scrii

să trecem toată țara în filele de carte
cum trece prin pădure freamăt etern de vînt
de-acuma viitorul nu e deloc departe
începe cu tăria acelui drept cuvînt

scris pe tribuna suplă a libertății noastre
spre noi care privim uniți între coloane
cuvîntul comunism e spus de președinte
într-un discurs rostit la zeci de microfoane,

IV.

subtila înălțare spre buzele nespuse
acel copac al casei ce viața și-o pierduse
acel subțire sînge de toamnă printre frunze
acea plimbare-n vară prin ape cu meduze

acești copii ai noștri discreți inteligenți
acele cărți deschise pe umeri la studenți
acești ai noștri dascăli cu noi efervescenți
acei străbuni pe care îi mai simțim absenți

aceste pietre-nalte și de hotar pe drum
acest al nostru mîine acest aprins acum
aceste ale mele culori din ochiul viu
le string pentru poemul pe care am să-l scriu.

CLEOPATRA LORINȚIU

Premiul revistei «Luceafărul»

Jurnalul închipuit

AL SERGENTULUI ION PASTIA (VOLUNTAR, 17 ANI)
DIN REGIMENTUL 5 LINIE CĂZUT PRIMUL LA ASALTUL GRIVIȚEI

Din fiecare casă
din fiecare inimă
era plecat cineva
Nimeni nu-i poate ști pe toți
decît acele albe amiezi
cîntărite de ochiul luminii.

Siliștioara, 20 august 1877

„...Vară curată e, cămașă de cînp logodit
pod la Măgura. — Dunărea trecem
cu liniștea grea dinaintea furtunii
în palme.
Încuviințată această Plecare
de maicile noastre ascunse-n broboadele
bătrîne.
Fericită această Plecare
către cîmpul de luptă.
Pretutindeni, florile verii.
Sufletul cărei bucurii se ascunde în ierburi ?
Pălmile cărei meritate dreptăți ?
Încuviințată de țară această Mare Plecare,
dimineți tălmăcite de rouă
nechezatul cailor prind între gene,
Coamele lor răsturnate-n fierbinte.
Fierbinte acest început
Cugetul nostru fierbinte.
De peste munți, încurajată această Plecare
de țară, de țara cea Mare..."

Grivița, 27 august 1877

„...Frate al meu, Constantin*)
întins mi-e sufletul, împovăratul,
între viață și moarte"
Martor sleit de rafale de spaime
frămîntat de copite și moarte
pămîntul, obosit cum transpiră.
Furios, glonțul iese pe țeavă
fulgeră-n amintiri baionete
între ierbi îngropată-i lumina
urmele pașilor țipă sub schije.
Cu o vorbă și-o pildă
Căpitanul Mortun
Cum ne-ndeamnă.
Hărăzit mi-e acest glonț
prea mărunt e.
Nu va ucide nicicînd
tot sufletul meu.
De adevăr pentru adevăr
pregătit sînt...
Escadroane de ceață
escadroane de noapte, de flăcări
Roșiorii neistoviți nu se-opresc
Bulboane roșietice
Alt tărîm cum mă soarbe
O, dacă această miere sărată
Nu mi-ar suge cuvintele
fratele meu... Constantin....
escadroane de ceață...
...de flăcări...
...„Înainte copii ! Să trăiască România !"**)

Rahova, 7 noiembrie 1877

„...Rahova, la șapte ale lunii.
Toate culorile amețesc neliniștite și dor.
Peste cîmpul de bătaie
nevindecat și sălbatic
Unghia morții vicleană cum cade.
Cum departe în pădure, ostatec
Noiembrie rabdă
Migrația soliilor vremii.
Cît încă sîntem noi, zălogul ierbii
încendiind un sfîrșit de secol
cu-atîta iubire de țară
Puterea de a hotărî
se cîștigă
cu toate cuvintele neistovirii.
Pașii, îngreuiați de sînge
cînd moartea mai mușcă
Cum un obuz dintr-un trunchi.
Umărul fiecăruia dintre noi e un țărm.
Și-n acest du-te vino de cețuri
escadroane de cavalerie, baionete,
suflete, norduri și suduri
spaima mai ninge doar
din pene de păsări..."

Smîrdan, 13 ianuarie 1878

„...Cît mai lupt
pentru cel mai curat
dintre bunele gînduri,
brațul, călătorul pe miriști tîrzii
spinteca virtejuri de pulberi. Cuvintele
nehotărîte sînt, pribegе prin vii.
Fierbinte aproape, prieten și sfetnic,
Rănile-s flori, incendii de seve.
Nimic n-am uitat, nu te teme
de pe cînd amîndoi
presimțeam gustul piinii
cum mocnește-n noroi.
Umilințele nu se pierd fulguind
într-un greșit anotimp.
Lumea mea începe cu acest duios adevăr
Copilul desculț
prin livada de vis,
așteptata.
Într-un punct cardinal
se aprinde din liniște, iureșul.
Năvălirea oștirilor de frig pălmuite
pădurea, se topește-n aluni.
Vîntul dezleagă copitele cailor.
Grîu visez, drumuri de grîu
uriașe hambare
somn de grîu, vis de grîu
moartea se teme și fuge.
Armura mea e de grîu
pe aproape să-mi fie bobul ales
cum rana pămîntului însetat,
ploaia suge.

Cuvintele vin și se duc
Ianuarie, miazăzi, miazănoapte.
Din nou batalioane
ordine scurte, scrișnite
și cuvinte cu cuțite
în carnea nesocotinței..."

*) Constantin Pastia, doctorant la ambulanța aceleiași divizii.

**) Ultimele cuvinte ale lui Ion Pastia, rostite pe cîmpul de luptă.

Patria

Urmare din pag. 1

Această nouă ordine presupune înflorirea fiecărei patrii, și nu desființarea lor.

Concepția șefului statului și partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în legătură cu noua ordine internațională a primit aderiunea întregii lumi.

Din păcate, însă, sînt și alte concepții în legătură cu Patria. Mai ales în ultimii ani în Occident s-au înmulțit „teoriile" despre „patria planetară", despre „globalismul lumii în care trăim", despre „mondializarea problemelor", despre nevoia unor „soluții universale" etc. Într-o carte a lui Charles Zorgbibe, apărută la Paris în 1976 și intitulată „Imperialism și democrație", se vorbește despre un viitor „sat universal", despre „aspirațiile umaniste și planetare ale cetățenilor timpului nostru". Tot la Paris a mai apărut anul trecut cartea lui Louis Périllier intitulată „Patria planetară". Politologi americani vorbesc de o lume a „bipolarității", de împărțirea lumii în cinci mari sfere de influență, ori de „trilateralitatea lumii", mai ales sub impulsul Comisiei trilaterale și a revistei acesteia „Trialogue".

Se elaborează un întreg eșafodaj așa-zis științific prin intermediul căruia, cu perfidie și sofisticare, se încearcă să se șape la temelia patriilor și națiunilor. Esența tuturor acelor „teorii" se reduce la pretinsul conflict dintre progres și suveranitate, dintre independență și interdependență, dintre forma de organizare națională și tendința internaționalizării factorilor de producție. Tipică pentru acest mod de gîndire este teza că țările în curs de dezvoltare, „pe măsura progresului lor, vor deveni din ce în ce mai puțin suverane, din ce în ce mai puțin independente ; astăzi nimeni nu mai este independent ; poți să fii autonom, dar nu mai ești suveran, și gradul de dependență crește odată cu însuși progresul economic" (André Philip, Histoire des faits économiques et sociaux de 1800 à nous jours, vol. 2, Aubier, Editions Montaigne, Paris, 1963, p. 132).

Fără a nega creșterea interdependențelor dintre state și națiuni — fenomen obiectiv între anumite limite —, considerăm că dezvoltarea națiunilor nu poate avea loc decît în independență și prin colaborarea lor liberă și reciproc avantajoasă. Altfel spus, dezvoltarea e posibilă în independență și în interdependență. În concepția Partidului Comunist Român, egalitatea suverană a statelor nu numai că nu vine în contradicție cu nevoile și cerințele progresului, ci reprezintă însăși condiția fundamentală a desfășurării progresiste a acestui proces. Cadrul național statal nu numai că nu este o noțiune depășită și fără valențe, ci — în opinia noastră — reprezintă în prezent singura formă de comunitate umană care oferă condiții optime realizării personalității umane.

Date fiind aceste realități și adevăruri, „teoriile" despre „patria planetară", „satul universal", „cetățean al timpului" etc., etc., trebuie analizate în adevărata lor lumină și finalitate. Ele reprezintă fațada „științifică" în spatele căreia grupurile imperialiste, organizate transnațional, încearcă să-și promoveze interesele lor de dominațiune și exploatare. În arsenalul modern al propagandei, organizată și ea la nivel transnațional, sînt folosite concepte noi pentru mobiluri vechi și cunoscute.

Patria nu este acolo unde cuiva ipotetic i-ar putea fi mai bine. Patria adevărată nu a fost înlocuită cu „patria planetară", satul de pe Someș în care m-am născut nu va fi niciciînd înlocuit de „satul universal". Așa cum țăranii maramureșeni se întorc în fiecare toamnă la casele lor risipite peste dealurile și colinele acelui colț de Patrie, tot așa și noi ne-am întors și ne vom întoarce mereu acasă.

La fel ca toți oamenii din satul meu și din celelalte sate și orașe din această Socialistă Românie, consider că avem o singură Patrie. Dacă mai este ceva de făcut pentru această Patrie — și cîte nu sînt ! —, atunci acest lucru numai aici se poate face.

Acei puțini la număr ce se lasă vrăjiți de muzica frumos cîntată pe diverse strune de către sirenele moderne ale grupurilor financiar-bancare dornice să stăpînească lumea, cu tematica modernă a „patriei planetare", a „globalismului" și „satului universal", nu au avut și nu vor avea o PATRIE.

Acum, în anii socialismului, cînd prin eforturi unite și concertate națiunea noastră a reușit să dea o nouă strălucire acestei Patrii iar prestigiul României s-a impus pe toate meridianele lumii, noi trebuie să ne întrebăm un singur lucru : ce am făcut și ce facem pentru această Țară. Născuții acestor meleaguri ce au dezertat și au trădat sînt blestemați de două ori. Odată de către noi și altă dată de către strămoșii lor rămași cu morminte fără flori.

radio

Fiorul ce străbate acest spațiu

Dacă pînă la 1900 teatrul național nu era susținut, acest lucru nu înseamnă că nu au fost încercări, dintre care unele izbutite, de a păstra ființa națională a poporului român, care avea nevoie, precum are și va avea mereu, de o statornică apărare a demnității sale. Fiindcă, un oricît de neînsemnat lucru în aparență, strălucitor și profund în fond, poate apăra, cînd te aștepți mai puțin, o cauză. Nimic mai amarnic lucru decît a trece cu vederea, din prejudecată, încercările de început, lucrările de pionierat ale acelora care și-au dăruit sufletul și și-au pus condeiul în slujba celei mai nobile misiuni pe care o are artistul : aceea de a apăra din toate puterile pămîntul sfînt al țării sale.

Există în drama „Curcanii" de Grigore Ventura, un fior ce străbate de la un capăt la altul întreaga piesă. Scrisă cu o iubire aproape copilărească, lucrarea cucerește prin firescul personajelor și, mai ales, al dialogurilor. Avînd ca subiect Războiul de Independență, autorul nu face din eroii săi nici supraoameni care se luptă cît șapte, din gura lor nu se aud lozinci sau false îndemnuri. Trăindu-i viața cu micile lor drame, pentru ei războiul nu este un eveniment catastrofal ci, o luptă firească, dreaptă, ca dintre Făt-Frumos și Zmeul-Zmeilor, ca dintre Bine și Rău. Pentru ei pămîntul țării e ca și aparat și nu există jertfă, nici moarte, nici durere în fața singurului țel : independența patriei. Există în această piesă și ofițeri și soldați și doamne care au venit să se înroleze în Crucea Roșie. Există și o mică dramă amoroasă care, desigur, se sfîrșește cu bine. Dar mai presus de orice stăruie tonul simplu a' lucrării și, în același timp, plin de patos, plin de iubire, lipsit de emfază și stridență.

Piesa „Curcanii" de Grigore Ventura a fost adaptată radiofonic de Virgil Brădățeanu. Regia artistică — inspirat semnată de Paul Stratilat. Am avut bucuria de a-i asculta în rolurile principale pe Traian Stănescu — căpitanul Lupu, pe Cornel Coman — Coroiu ; pe Simona Bondoc și Mihai Mereuță în roluri episodice dar deosebit de vii, prin creația actoricească, în contextul piesei.

Consider această lucrare ca pe un dar, încărcat de nostalgie, un dar scump ; încărcat de nostalgie prin vechimea lui, scump prin autenticitatea lui.

Ioana Diaconescu

P. S. Aflu cu întîrziere că basmul „Darul cel mai de preț" pe care l-am comentat în cadrul rubricii radio, sub titlul „Miraculosul bulgăre de pămînt" aparține Silviei Kerim. Nu mi se pare nici acum prea tîrziu să aduc, pe această cale, un omagiu autoarei acestui basm de o rară gingășie și, mai ales, purtînd în el strălucirea simplității.

plastică

O clipă cît o veșnicie...

Zilele acestea mi-am adus aminte de o casă situată undeva la marginea Bucureștiului, la marginea unei grădini tăiată în două de o cărare pietruită care pleacă de la intrarea casei. Pe această cărare am trecut destul de des privind fie cum încep să pulseze frunzele, fie cum soarele coboară greu în coroanele merilor dați pe rod de curînd, fie cum ploaia cade densă și gravă, absorbită de pămînt ca de o lacomă matrice. Nu am avut vreodată senzația că acele închipuiri de lemn și piatră care primăvara reazemă sevele, vara se contopește cu arborii, toamna destramă țesătura diluviilor, pot fi detașate de bucata de pămînt pe care au crescut. Dincolo de cărare meșterul, încă tînăr dar ușor încărunțit, își îngrijește petecul de vie, fie ordonînd vrejurile, curățindu-le cu atenție pe cele uscate și lăsînd să crească libere și îmbelșugate pe cele în care se aude, pentru cine are urechi să audă aceasta, sîngele fertil al pămîntului. Acesta este ritualul lunii mai, lună în care nu mă îndoiesc că prietenul meu, meșterul, schimbă înțelesuri tainice cu un duh nevăzut al creșterii. Căci altfel cum se explică faptul că lucruri noi încep să se rostuiască în jurul lui odată cu plantele, parcă venind la lumină pentru a reedita, cu mereu mai multă dăruire, o existență anterioară. Nu întîmplător de sub dalta meșterului de care vorbesc au apărut an de an șiruri de închipuiri care s-au numit firesc „Tatăl și fiul" în ipostaze pe care ochiul meu le percepe de fiecare dată altfel, le înțelege mereu altfel. Un sens secret al creșterii și devenirii care ne scapă nouă, celor ce venim și privim cu setea de a mai afla cîte ceva despre felul în care poate fi înțeleasă de artist existența umană, este prezent în obiectele risipite printre pomii acestei grădini. Peste ele plutește înțeles spiritul micuței vii de alături insuflat zilnic de topor și daltă materiei. Și lemnul se face viță și crește enorm. Iar sculptorul imită pe rînd renașterea, dogoarea, rodnicia și ordinea. El însuși și pămîntul lucrat de el migrează în aceste imagini care mă privesc din toate părțile ca niște generații împietrite dar totuși convingătoare datorită legii tainice a transfigurării esențelor, confirmată, odată mai mult, în această seară de primăvară toridă, cînd meșterul însuși pare a fi o umbră a sa mai veche, aplecată deasupra afluviilor pămîntului și împietrită o clipă, cît o veșnicie. O grădină, primăvara...

Grigore Arbore

muzică

Culorile meditației

Compozitorul care dialoghează adesea cu sine vorbește poate mai rar dar mai cu autoritate publicului. Corneliu Cezar se măsoară acum cu un opus mai virstnic în perenitatea căruia vedem sensul parcimoniei.

„Cronica", inspirat reprogramată săptămîna trecută la Filarmonică, este un comentariu al timpului, al curgerii sale subînțelese atotputernice. Timpul, ca temă și personaj totodată al actului muzical, este aproape o condiție sine qua non, numai că aici autorul exercită mijloace specifice pentru a-și sublinia poziția de „raisoneur", de comentator, lucid și părtaș în aceeași măsură. Evenimentele se succed ca brodate, plutind pe fluviul gros și implacabil al vremii — Corneliu Cezar palpa, la vremea lucrării, un tip de arhitectură muzicală care a devenit apoi caracteristică școlii componistice românești — dar planul de referință nu este niciodată destăinuit cu totul, ori prea simplist, ci este declinat în subtextul secvențelor. Autorul ne angajează într-un joc captivant de aparențe grăitoare.

Intervine aici o a doua trăsătură definitorie pentru autor : Corneliu Cezar ascultă chemarea instrumentelor, meditația sa nu este abstractă ci întrupată în senzație auditivă vie, imbietoare. În intersecția labilă a celor două axe structurale compozitorului, muzica profită, înscriindu-se în pendularea dintre gînd și senzație, foarte prezentă, dominantă chiar în componistica lui Corneliu Cezar. O componentă se materializează în gîndirea foarte sigură a suprapunerilor de planuri, a înlănțuirilor de pulsații, în imaginarea arcurilor perfecte prelungindu-și unda în intervenția benzii de magnetofon — justificată intern, căci nu-i decît rodirea geometriei în cantabilitate, ființa populînd timpul subiacent.

Cealaltă axă — senzualismul — cheamă sonoritatea ingenioasă și ingenuă, haina sonoră mirifică dar privind neabătut spre miezul lucrării. Aici se cuvine spus că dirijorul Mihai Brediceanu a animat execuția cu verva și puterea sa de pătrundere, a desenat lucrarea patetic și convingător, în cunoaștere și explorare inspirată a textului.

Eliberat de influența și de dorința de a le masca, de timpuriu eliberat dacă judecăm după această lucrare de primă tinerețe, Corneliu Cezar se descoperă pe sine într-un act de creație de tip tradițional, în fond, unde artistul dezvăluie în efort și sacrificiu lumea sa interioară. De aceea „Cronica" și tot ce i-a urmat în creația compozitorului se argumentează în datele lor intime, își susțin convingător imagistica și volițiunea. Sensul tradiției se regăsește în preocuparea de a fi tu însuți, de a privi actul creator ca esențialmente subiectiv, vibrație originală ascultînd muzica vîrstelor.

Costin Cazaban

evocări 1877

Memoriile neversificate ale lui Peneş Curcanul

Avem în faţă însemnările de campanie ale unui combatant din timpul războiului pentru Independenţă, sergentul **Ştefan Georgescu**, din Bucureşti, înscris în controalele bateriei călăreţe ale Regimentului I Artilerie. Aşadar, un **Peneş Curcanu** declarindu-şi dintru început identitatea. Ciţi dintre noi nu ne-am întrebat, citind sau auzind declamindu-se de pe scenă **Peneş Curcanu**, ce va fi simţit şi gîndit eroul liric al acestui faimos poem, dacă autorul său n-ar fi avut ideea să-l pună să se exprime la modul metaforic, generalizant, în versuri ? Dacă, altfel spus, Peneş Curcanu ar fi simţit, ar fi gîndit şi s-ar fi exprimat ca oamenii plămădiţi din carne, sînge şi oase, şi nu ca în cartea de poezii. Ei bine, îl avem şi astfel pe înimosul şi viteazul sergent în ipostaza sergentului **Ştefan Georgescu** şi al notelor sale. Să-l lăsăm să ni se mărturisească :

„În vara anului 1877, intrasem voluntar în armată. Regimentul nostru, aflat atunci în Bucureşti, fu pornit curînd spre Craiova...". Autorul ţine, de la primele pagini, să precizeze : „Nu voi descrie războiul din 1877—1878 şi nici că am pretenţia de a da la iveală cine ştie ce lucrare literară, ci numai voiesc a povesti ce am văzut cu ochii mei, nimic mai mult — fără a face vreun comentariu sau să caut să leg faptele bateriei din care făceam parte cu operaţiunile întregii armate române. Cele ce descriu nu sînt decît impresiunile ce mi s-au întipărit în minte".

Iată preliminariile războiului şi starea de spirit individuală şi generală caracteristice. „Atît eram de voioşi încît credeam că nimic nu va rezista în contra noastră. Sergentul **Popescu Constantin** ne înveselea pe toţi. Cînd vijîia cîte o ghiulea pe deasupra noastră sau se spărgea prin apropiere îmi striga : «Prinde-o, volintirule ! Vezi citu-i de grea ? !» Tocmai pe cînd striga astfel o altă ghiulea îl izbeşte peste seală şi-i desparte corpul în două, aruncindu-i partea de la mijloc în sus... A fost cel dintîi mort din armata română în timpul războiului pentru independenţă".

Sergentul artilerist **Ştefan Georgescu** se mişcă şi are relaţii; e adevărat poate nu întotdeauna atît de reliefante şi de plastice ca ale colegului său în grad imortalizat în blocul de marmură alexandrinian, dar nu şi mai puţin emoţionante sub toate raporturile. „Înainte de a trece Dunărea, am primit o scrisoare de la mama, prin soţia unui locotenent care venise să-şi ia adio de la soţul său. Deşi eram foarte mişcat, nu am arătat în faţa acelei dame nici cea mai mică slăbiciune. Mi-a zis că sînt un sălbatec, dacă rămîn nesimţitor la lacrimile mamei mele... Ieşind de la dînsa, m-au podidit lacrimile". Memorînd momentul trecerii Dunării, imaginea şi glasul mamei se confundă — foarte firesc, fără nimic artificial — cu cel al Patriei : „Ziua hotărîtă ca să trecem în Bulgaria sosise. În sfîrşit călcam în ţara duşmanului, roatele tunurilor alunecă pe nisip. Pămîntul străin mi se pare de altă coloare... Îmi arunc ochii înapoi, spre ţărmii româneşti, de unde pornea un zgomot învălmăşit ca de roi de albine. Mulţimi de lume de pe ţărm ne striga : «Izbîndă bună ! Şi să veniţi sănătoşi !» Într-acesta auzeam, destul de desluşit, vocea mamei mele chemîndu-mă pe nume".

Descrierea primului atac şi botezul sîngelui s-ar putea înscrie, prin realismul scenelor şi acuitatea senzaţiilor, alături de cele pe care ni le-au făcut cunoscute marea literatură. „Turcii, trecînd rîul **Vid**, resping avan-posturile de roşiori, se reped asupra tunurilor noastre cu un îngrozitor strigăt de «**Il-Alah**» ! Nimeni nu se gîndise că ne vor surprinde astfel. Căpitanul **Dănescu** ne strigă :«La tunuri, băieţi ! Cu toţi să murim decît să perdem tunurile !» Escadroanele de roşiori, aflate sub comanda colonelului **Creţeanu**, se formează în coloană de atac. Caii, plini de neastîmpăr, bat pămîntul cu picioarele şi nechează. Ofiţerii, cu chipiurile pe ceafă, cu săbiile scoase, dau instrucţii soldaţilor. Parcă-i văd pe roşiori cu lăncile întinse, cu ochii ţintă asupra turcilor şi gata de a năvăli. Deodată trompetul sună înaintarea. Aceste lucruri se petrec mai iute decît s-ar putea descrie... Pe cînd noi tunarii nu ne retrăsesem încă, pentru a face loc roşiorilor să atace, adică în momentul cînd am fost surprinşi de turci, aşa că aproape să ne ia tunurile, un călăreţ turc se repede cu furie asupra-mi. Cum eram călare, m-am îndreptat spre dînsul, căutînd să nu mă surprindă prin partea stîngă ; aproape de mine, ridică sabia ca să mă lovească ca şi cînd ar fi voit să mă spintece în două. Parez lovitura ridicînd sabia deasupra capului şi, pînă cînd turcul să ridice din nou mîna ca să mă lovească, răsucesc o cuartă şi-i înfig sabia în piept. Călăreţul cade grămadă jos, iar calul său, uşurat de povară, fuge peste cîmp, speriat de zgomotul produs în focul luptei. Pe cînd ne întorceam în bivuac, strig căpitanului :

— Domnule căpitane, eu **am omorît** cu sabia mea un cerkez turcesc !

— Ei aş, taci din gură !

— Zău, domnule căpitane !

Şi-i arăt sabia plină de sînge.

— Mă, turcul acela a fost mort gata şi ţi s-a părut ţie, de frică, că l-ai omorît.

Îmi venea să turbez de necaz. Mai ales că însuşi căpitanul mă văzuse săvîrşind isprava cu cavalerul turc. Dar dînsul glumea, vrînd să mă necăjească, tot ca şi bietul **Popescu Constantin** altă dată".

Deşi îşi propusese iniţial, la modul programatic, să nu facă comentarii, autorul respectivelor însemnări le face totuşi atunci cînd socoteşte că acestea sînt necesare împlinirii descrierii sale şi cînd ceea ce face obiectul acestor comentarii a fost în prealabil valorificat la faţa locului. „Bulgarii şi românii au avut aceiaşi inimici. În timpurile din urmă, românii răsuflînd mai liber, întotdeauna au dat ajutor bulgarilor în luptele lor pentru emancipare. De aceiaşi ginte să fi fost cele două popoare şi n-ar fi fost aşa de admirabil unite !"

Rarele clipe dintre lupte, destinate adunării morţilor şi răniţilor, ca şi refacerii forţelor, erau adesea îndulcite de aspre petreceri bărbăteşti, de cunoaşterea reciprocă a camarazilor de arme. „Seara — aflăm consemnat în însemnările de care ne ocupăm, după unul din atacurile asupra **Plevnei** — am făcut împreună cu ruşii o petrecere de s-a dus vestea". Iată cum s-a desfăşurat acea petrecere : „Soldaţii români jucau cîntîndu-le din fluier soldatul **Ciobănel Dumitru.** Cazacii şi caucazienii, strînşi în cerc cîte zece-cincisprezece, băteau în cor ţinînd tactul. Iar în mijlocul cercului unul sau doi jucau. Fiecare juca parcă nici nu atingea pămîntul cu picioarele. Tot jucînd, ţăcăneau cuţite, aducîndu-le printre picioare, pe după git şi pe la subsiori. Se plecau, se încovoiau, şi dintr-o aruncătură înfigeau cuţitele în pămînt şi iar le învîrteau, le răsuceau, aruncîndu-le în sus şi prinzîndu-le în mîini, fără să piardă cîtuşi de puţin măsura jocului... În cele din urmă, se formează o horă mare, împestriţată. Se prindeau în hora românească, cazaci, cubani, cerchezi...".

Prietenia de arme e des şi emoţionant evocată. „Mă împrietenisem cu vreo cîţiva (**din corpul de cavalerie rusesc, aflat sub comanda generalului Gurko** — n.n.) şi nu trecea zi fără să ne vedem. Dacă nu mă duceam eu în tabăra lor, ei negreşit trebuiau să vină la mine, şi stam pe lîngă foc, vorbind fiecare în limba lui. Ori de cîte ori ne întorceam de la vreo luptă, îndată ne cercetăm unul pe altul... Fraţii **Daniil** şi **Constantin,** caucazieni, cel din urmă mai de aceiaşi vîrstă cu mine, mă iubeau foarte mult. Aceşti doi fraţi m-au prezentat apoi tatălui lor. Am încremenit aflînd că şi tatăl este cu dînşii. «Aştia au plecat la război toată familia», mi-am zis". Ultima întîlnire între prieteni s-a consumat după ce autorul însemnărilor de faţă a fost grav rănit de un obuz turcesc şi era transportat în spatele frontului. „Mai tîrziu, roşiorul care mîna caii mi-a spus că doi caucazieni l-au rugat să oprească trăsura ca să-mi poată vorbi, spunîndu-i că mă cunoşteau şi că sînt prietenul lor, ca şi un frate. Bieţii băieţi ! Plîngeau văzînd cum a fost străpuns de şrapnel «maladeţ sergent» al lor".

Îl urmăm apoi pe autor prin spitalele de campanie, unde, pe lîngă îngrijiri şi hrană, afecţiunea generală cu care e pretutindeni înconjurat, e ceea ce-l face să se întremeze. Şi, în lungile zile şi nopţi petrecute în spital, aştep-

tînd să i se vindece rănile, sergentul reflectează, reflectează... Războiul îi revelase şi unele aspecte reprobabile. „În armată unii ofiţeri, chiar superiori, încurajează bătaia, cu toate ordinele contrare ce se dau... Soldaţii nu au nevoie de bătaie, ca să fie disciplinaţi. Din contră, unii ofiţeri au nevoie de disciplină". Ajuns în Bulgaria, aflată sub ocupaţie turcească, constată o „înlesnire economică a truditorilor ţărinii" pe care n-o văzuse în ţară. Un român macedonean, pe care-l întîlneşte, i se mărturiseşte astfel : „Aici, şi dacă nu avem proprietăţi, dar pămînt de muncă este de voie, dînd în schimb o mică dijmă statului. Dacă trecem în România, sîntem siliţi să muncim de pomană ciocoiului care nu te socoteşte nici ca om, dar ca frate". Avea să observe şi să comenteze cu amărăciune şi alte realităţi. „Ieşind din oştire, am intrat în viaţa muncitorului, care îşi cîştigă cu greu şi amar hrana zilnică... La trecerea noastră, a răniţilor, pe **Calea Victoriei (la parăzile de 10 Mai** — n.n.) lumea adunată pe ambele trotuare ne salută cu respect, descoperindu-şi capul. Acest fel de respect mut, ce se aducea ca un omagiu vitejiei, avea întrinsul ceva solemn... Sînt între veteranii războiului şi mulţi ţărani. Pe cît sînt ei de amăriţi, pe atît sînt de mîndri... S-au găsit însă unii care să atribuie ţăranilor toate viţiile, numindu-i inculţi, leneşi — şi multe graţiozităţi de felul acestora. Acestor ţărani, dispreţuiţi şi calomniaţi astfel, li se datorează multă recunoştinţă. Ei au salvat onoarea poporului nostru, suportînd iarna războiul, trecînd prin cele mai neauzite greutăţi, adesea nemîncaţi, goi şi desculţi. Recunoştinţa s-a văzut : împuşcarea lor în revoltele din 1888...".

Ajuns la capătul deosebit de impresionantei sale mărturii, sergentul artilerist **Ştefan Georgescu**, cu francheţea şi lapidaritatea sa ostăşească în expresie, se întreabă : „Din toate acestea ce-am cîştigat ?" Iar răspunsul la această întrebare are cu adevărat grandoarea acordului de final al orgii, în spaţiul vast, reverberat, de catedrală, al posterităţii : „Am cîştigat mult ! În vecii vecilor lumea ne va admira !"

Florian Avramescu

Un monument al Independenţei

Deasupra, întregii compoziţii, se ridică, semeaţă, peste înaltele vîrfuri ale unor minarete, întrupare a unui vis de libertate nutrit multe sute de ani, silueta zveltă a unui cal, desprins parcă din basmele noastre.

Originalul monument, azi pierdut, fusese realizat pentru Alexandru Lenş, în anul 1897, cu ocazia împlinirii a două decenii de la Marele Război al Neatîrnării.

N. Vasilescu Capsali

La sfîrşitul veacului trecut, vizitatorii caselor Alexandru Lenş, din Bucureşti, puteau admira o originală compoziţie în bronz, închinată Independenţei României. Sculptura impresiona atît prin dimensiuni (aproape un metru înălţime) şi greutate (105 kilograme), dar mai ales prin scenele simbolice ale compoziţiei care omagiau lupta românilor pentru neatîrnare.

Ca participant activ la lupta pentru cucerirea Plevnei, Alexandru Lenş a ţinut la o reprezentare, transfigurată artistic, a acelui moment crucial al războiului. De aceea, faţa principală a monumentului reprezintă o amplă compoziţie avînd ca temă cucerirea vestitului bastion al puterii otomane. La poalele unui munte, figurînd întăririle cetăţii Plevna, sînt plasate patru figurine înfăţişînd luptători turci striviţi sub dărîmăturile meterezelor, care susţin, de fapt, scena principală a monumentului : intrarea triumfală a armatelor române în fortăreaţa cucerită, pe sub arcadele unui magnific portal oriental. În stîncile şi fărîmăturile de ziduri, ce susţin compoziţia, sînt gravate, ca într-o cronică a neuitării, denumirile celor mai importante localităţi cucerite, prin jertfă, de ostaşii români, în marele război al Independenţei.

Reversul bronzului reprezintă, în aceeaşi simbolistică, continuitatea luptei pentru existenţă a poporului nostru. Astfel, de la silueta zveltă a unui călăreţ roman, amintind gloria străbună, coboară, prin timp, ducînd în mînă flacăra veşnică a recunoştinţei, un lampadofor, un magic zburător din alte veacuri, spre a încununa jertfa supremă a unui dorobanţ.

Literatura română şi idealul naţional

Urmare din pag. 1

de colonel Gh. Boteanu, **Jurnal de război al regimentului Ştefan cel Mare** de maior Gr. Ionescu, **Episoade din campania războiului 1877-1878** de Gh. Calmuţchi. **Amintiri din războiul pentru independenţă şi altele din trecutul meu** (1927) de Partenie Sireteanu. Aceste scrieri sînt folosite în parte de N. Iorga în lucrarea sa din 1927, **Războiul pentru independenţa României.**

Cea mai obiectivă prezentare a faptelor se află, după opinia noastră, în **Istoria contemporană a României,** operă postumă, apărută în 1925, a lui Titu Maiorescu. În urma convenţiei de la 4 aprilie 1877 prin care se acorda ruşilor dreptul de a trece trupele prin România, turcii încep la 26 aprilie bombardarea localităţilor de pe Dunăre Calafat, Giurgiu, Oltenita, iar de la 14 mai Islaz, Bechet şi Corabia. Armata rusă ocupă linia Dunării pînă la gura Oltului, iar armata română e concentrată în Oltenia de sud. La începutul lui iunie, ruşii trec Dunărea şi înaintează în decurs de aproximativ o lună, pînă la Cazanlic. Sînt nevoiţi însă să se întoarcă, după ce ocupă la 3 iulie Nicopole, la jumătate distanţă înapoi, la Tîrnova. Inamicul îşi concentrase forţele în regiunea Plevna. Două atacuri ruseşti asupra Plevnei fiind respinse, marele duce Nicolae, fratele ţarului, cere ajutorul domnitorului Carol I la 19 iulie 1877. Scrisoarea autentică (în limba franceză) are acest conţinut : „Turcii îngrămădind cele mai mari mase la Plevna, ne zdrobesc. Rog fă contopire (fusion), demonstraţie (mişcare de înşelare) şi, pe cît posibil, trecerea Dunării pe care doreşti s-o faci. Între Jiu şi Corabia această demonstraţie este indispensabilă pentru a facilita mişcările mele". Cuvintele : „Treci Dunărea sub ce condiţiuni vei voi" şi „Cauza creştină este pierdută" sînt în versiunea Văcărescu—Fălcoianu, după cum arată Maiorescu, aprocrife.

Instituit comandant superior al trupelor angajate în bătălia Plevnei la 16 august 1877, domnitorul Carol ordonă armatei române să treacă Dunărea la 20 august, iar la 26 august începe bombardarea redutei Grivita. Trei atacuri succesive din care ultimul, la 30 august, soldat cu pierderea maiorului Sontu şi a căpitanului Valter Mărăcineanu rămîn fără rezultat. Abia al patrulea atac al maiorului Al. Candiano-Popescu izbuteşte să pătrundă şi să rămînă în reduta Grivita nr. 1. Alte patru atacuri asupra redutei Grivita nr. 2 sînt respinse. Întrucît întăriturile lui Tevfic Paşa par inexpugnabile, armata română şi rusă încep la 26 septembrie blocarea Plevnei, armata română dinspre nord-vest, iar ruşii dinspre sud-est. La 9 noiembrie aliaţii ocupă, spre a tăia legăturile lui Osman Paşa cu Vidinul, localitatea Rahova. Încercuiţi de 100 000 de oameni, turcii părăsesc la 28 noiembrie reduta Grivita nr. 2, încercînd să-şi taie o ieşire peste rîul Vid prin localitatea Opanez, ocupată de români, la nord vest de Plevna. Încercarea nu reuşeşte şi Osman Paşa rănit se predă colonelului român Cerchez. În ianuarie 1878 începe blocarea Vidinului prin ocuparea la 12 ianuarie a localităţii Smirdan la nord de Vidin, dar la 19 ianuarie turcii cer armistiţiu şi luptele încetează. La 12 februarie aliaţii pătrund în Vidin, iar la 13 ianuarie în Belogradcik, sud-vest de Vidin. Războiul ia sfîrşit după nouă luni prin tratatul preliminar de la San Stefano (Yeşilköy), perfectat la Berlin la 13 iulie 1878. Expunerea lui Maiorescu analizează cu atenţie faptele, critică insuficienţa demersurilor politice din perioada de pregătire a războiului, condiţiile în care s-au stabilit la Livadia clauzele participării României şi consideră dispoziţiile tratatului de la Berlin prin care ni se impunea retrocedarea judeţelor Cahul, Ismail şi Bolgrad, revenite nouă prin pacea de la Paris din 1856, o „umilinţă nemeritată".

„România are încrederea că independenţa sa va fi definitiv şi pe deplin recunoscută în Europa", declara cu demnitate Mihail Kogălniceanu la Congresul de la Berlin. „La dreptul său primordial, al cărui principiu fusese falsificat prin echivocuri istorice, se adaugă astăzi titlurile a căror cucerire a regenerat-o sau mai bine, a întinerit-o pe cîmpii de bătaie. Zece mii de români au căzut împrejurul Plevnei spre a face ca patria lor să merite libertatea şi independenţa. Dar toate aceste sacrificii nu ar fi deajuns spre a asigura României pasnica dispoziţiune a sorţilor ei. Ea ar fi fericită şi recunoscătoare, cînd ar vedea sforţările sale, prin care şi-a manifestat individualitatea sa încununate printr-o binefacere europeană. Această binefacere ar fi garanţia reală a neutralităţii sale, care ar pune-o în stare de a arăta Europei că ea nu are altă ambiţiune decît aceea de a rămînea paznica credincioasă a libertăţii Dunării, la îmbucătura ei şi de a se consacra la îmbunătăţirea instituţiunilor sale şi la dezvoltarea avuţiilor sale...".

Războiul nostru de independenţă a constituit izvorul literar al multor scriitori români contemporani sau mai tîrzii în număr de circa patruzeci, după cercetările întreprinse îndeosebi de Teodor Vîrgolici în lucrarea sa **Ecourile literare ale cuceririi independenţei naţionale** (Eminescu 1976). S-au scris poezii, schiţe, nuvele şi romane, drame şi comedii, îndeosebi versuri din care se pot reţine în chip firesc doar o pătrime.

De războiul de independenţă a rămas legat în primul rînd numele lui Vasile Alecsandri care publică în **Convorbiri literare,** concomitent cu evenimentele de pe front şi în 1878 în volum, ciclul **Ostaşii noştri,** nu mai mult de zece poezii elogiind în versuri simple şi uşor de memorat vitejia soldaţilor ţărani şi a unor ofiţeri în frunte cu Peneş Curcanul (pe numele adevărat Constantin Ţurcanu, născut în 1854 şi mort în 1932, după ce luase parte şi la bătălia de la Mărăşeşti), sergentul decorat cu Steaua României şi ordinul Sfîntul Gheorghe, căpitanul Romano şi fraţii Jderi. **Ostaşii noştri** au avut numeroase ediţii şi o versiune în limba germană încă din 1878. Poezia **Peneş Curcanul** a fost tradusă în limba engleză în 1882.

Alecsandri se apropia la data cînd a scris **Ostaşii noştri** de 60 de ani. Alt poet de renume pe tema războiului independenţei este Ion Neniţescu cu al său volum din 1891 **Pui de lei.** Neniţescu luase parte la asaltul Griviţei pe cînd avea doar 23 de ani ca sublocotenent voluntar al Regimentului 13 Dorobanţi din Iaşi, alături de căpitanul Mihail Dimitrescu căruia îi prefaţează în 1893 volumul de **Amintiri...** „Începutul luptelor de peste Dunăre ale armatei noastre, scrie, el, s-a făcut în ziua de 21 august 1877 şi regimentul care a primit cel dintîi botezul de sînge şi de foc a fost al 13-lea de dorobanţi. În rîndurile lui am avut onoarea de a primi acest botez şi eu". Versurile lui Neniţescu puse pe muzică n-au îmbătrînit nici astăzi.

În fine, popular a fost şi rămîne volumul **Cîntece de vitejie** din 1904 al lui G. Coşbuc care publicase în 1899 în proză două volume : **Războiul nostru pentru neatîrnare** şi **Povestea unei coroane de oţel** cu multe pagini reproduse fidel din **Istoria războiului româno-ruso-turc 1875—1878,** ediţia a treia, 1889, de poligraful N.D. Popescu şi cartea lui Dick de Lonlay **A travers la Bulgarie, Paris, 1893.** Numai şapte poezii din **Cîntece de vitejie** sînt în legătură cu războiul de independenţă, aproape toate de aceeaşi faimă ca şi poeziile lui Alecsandri, mai ales **Dorobanţul, Cîntecul redutei, Povestea căprarului** şi **O scrisoare de la Muselim-Selo.** Alecsandri pusese să vorbească Balcanul şi Carpaţii, Coşbuc imaginează un dialog între Dunăre şi Olt, cu aluzii la provincia încă asuprită Transilvania („Tot români sînt şi pe-acolo. / Neam din veac pe-aici adus / Dar pe gîtul lor şi astăzi / Jugul este pus").

Proza de ficţiune cu tema războiului de independenţă este concurată de jurnalele şi memoriile de campanie ale combatanţilor, cu excepţia cîtorva scrieri printre care întîiul loc îl ocupă romanul lui Duiliu Zamfirescu **În război,** scris în 1897 şi publicat întîi în **Convorbiri literare** în 1897—1898, iar în volum în 1902, după ce în 1900 Dim. I. Ghica dăduse o versiune franceză cu titlul **Temps de guerre** publicată de editura pariziană Ollendorf.

(Urmare în numărul viitor)

Atac de vînători (stînga) ; Tun greu dintr-o baterie de artilerie rusă în poziţie de tragere la Corabia (dreapta).

Scriitori şi muzicieni în epocă

Momentele principale de confruntare social-politică din istoria modernă a României i-au aflat adeseori pe scriitori şi muzicieni într-o unitate spirituală indestructibilă, creaţia lor slujind idealurile majore pentru care lupta întregul popor. Nu de puţine ori, versurile înaripate ale poeţilor au căpătat o rezonanţă neobişnuită în epocă, prin intermediul muzicii. **Hora Unirii şi Cîntecul gîntei latine** de pildă, şi-au dobîndit a doua viaţă din clipa în care pana compozitorilor a însufleţit textele lui V. Alecsandri. **Peneş Curcanul** şi **Sergentul** au devenit piesele-simbol ale perioadei Independenţei naţionale, atunci cînd glasurile cîntăreţilor şi lirele compozitorilor au făcut eroii să cînte. Dacă literatura anului 1877 şi-a prelungit ecourile pînă în pragul veacului nostru, aceasta s-a datorat în bună parte generaţiei de creatori muzicali ce au reluat — în noi forme şi genuri muzicale — poezia patriotică a independenţei.

Ceva mai mult : poeţii — aşa zişi — minori ai epocii de acum un veac (Ioan D. Neniţescu, G. Sion, Gr. H. Grandea, Scipione Bădescu, D. Gusti, G. Baronzi, D. C. Ollănescu, N. T. Orăşeanu, Alexandru Sihleanu, George Bengescu-Dabija etc.) şi-au dobîndit o veritabilă faimă în cultura noastră din clipa în care **Trompetele răsună, Pui de lei, Voinţa neamului, Calcă române, Hora de la Griviţa, Fiii României, Imnul vînătorilor** etc. au pătruns pe calea muzicii în conştiinţa maselor. Trebuie remarcat faptul, că toţi aceşti „poeţi minori" s-au bucurat de colaborarea celor mai de seamă personalităţi muzicale ale epocii, nu de puţine ori printre semnatarii pieselor aflîndu-se Gavriil Musicescu, Eduard Caudella, Constantin Dimitrescu, Iacob Mureşianu ş.a.

Este adevărat că „valoarea unui cîntec de război nu stă nici în adîncimea gîndirii, nici în perfecţia minuţioasă a formei. Ea stă în simplitatea şi energia accentului care mişcă voinţa". Aceste judicioase aprecieri ale istoricului literar Mihail Dragomirescu aşternute în prefaţa volumului de poezii şi cîntece patriotice **Flamuri tricolore** (1920), nu şi-au pierdut actualitatea, în ciuda timpului care ar fi putut elimina creaţiile ocazionale. „Ele rămîn încrustate în acest mare eveniment şi într-aceasta stă cinstea ce le-o datorăm".

Nu puţine versuri s-au născut în viltoarea luptelor de la Griviţa şi Plevna, fiindcă o bună parte din scriitorii epocii de la 1877 fie că s-au aflat în rîndurile ostaşilor (Ioan D. Neniţescu, Ioan Apostolescu), fie că au făcut parte din rîndurile active ale armatei (General Alexandru Candiano-Popescu, Căpitan D. Niculescu, General George Bengescu-Dabija, Col. Gheorghe Botianu). Nu întîmplător regimentului al XIII-lea de dorobanţi — din care a făcut parte poetul Ioan D. Neniţescu — i s-au dedicat o multitudine de partituri, după cum apare explicabilă azi clarviziunea şi autenticul fondului poetic al volumului **Pui de lei** al acestui înflăcărat scriitor al epocii independenţei. De la **Cîntecul dorobanţului** pînă la **Cornistul de la Griviţa,** de la **Cîntecul tunarului, Plugar român** şi **Răniţul** de la Plevna pînă la şlagărele epocii **Pui de lei** şi **Voinţa neamului,** aproape toate textele acestui poet al perioadei neatîrnării care va rămîne Ioan D. Neniţescu, au cunoscut transpuneri muzicale, unele nepieritoare. Ceva mai mult : **Pui de lei** de pildă, a constituit izvorul inspiraţiilor mai multor compozitori printre care Ionel Brătianu şi Ion Vidu.

Este însă tot atît de adevărat, că poeţii-militari au reuşit să surprindă în versuri de largă audienţă fapte autentice, trăite alături de ostaşi, pe care le-au transpus într-o manieră simplă, directă. Cîntecele ostăşeşti ale lui Ion Apostolescu din opereta **Sergentul Cartuş** s-au desprins imediat de scena Teatrului Naţional, după cum marşul anului 1877 — vestitul **Calcă române** de George Bengescu-Dabija — i-a atras pe nenumăraţi compozitori (Ed. Caudella, Theodor Georgescu, Emil Monţia etc.), înscriindu-se printre cele mai populare cîntece patriotice româneşti ale secolului XIX.

Ceea ce nu poate scăpa oricărei cercetări muzicologice rămîne colaborarea dintre marii scriitori şi maeştrii muzicii noastre în epoca independenţei. Vasile Alecsandri, Ion Luca Caragiale, Alexandru Macedonschi, George Coşbuc, au semnat nenumărate texte pentru diferite partituri, de la simple cîntece şi coruri pînă la librete de operă şi operetă. Colaborarea dintre V. Alecsandri şi Alex. Flechtenmacher sau tandemul artistic — întrat deja în istoria muzicii noastre — Caragiale şi **„maestrul Codiţă"** (Caudella), se înscriu printre notoriile laboratoare creatoare din perioada războiului de la 1877. Puţini ştiu de pildă, că I. L. Caragiale a „aranjat" acea „revistă istorică naţională a secolului XIX" reprezentată de prima noastră scenă la 1 februarie 1899, intitulată **100 de ani,** unde figurau momente ca : **Sentinela română, Neatîrnarea, În vremea războiului independenţei, Înturnarea vitejilor, Steagul şi mai frumos, Dorobanţul** etc. Şi tot din legăturile dramaturgului cu muzicienii Teatrului Naţional s-a născut şi oda vocal-simfonică **Reîntoarcere victorioasă** de Carlo G. Bianchi, dirijorul trupei lirice de la Opera italiană din Bucureşti.

O amplă partitură, **Cantata triumfală, op. 190** de Eduard Hübsch, inspectorul muzicilor armatei, are la bază textul lui Alexandru Macedonschi, după cum pe versurile lui George Coşbuc, **Rugămintea din urmă,** a scris o baladă de largă respiraţie muzicală compozitorul Eduard Caudella. **Sus inima, Drapelul** şi alte poezii de Coşbuc şi-au aflat creatori entuziaşti ce au vibrat la unison cu bardul ardelean (Iacob Mureşianu, George Ştefănescu).

Dar, aşa cum se întîmplă în toate perioadele de avînt patriotic, iar istoria muzicii româneşti nu a făcut excepţie, nu puţini compozitori au luat condeiul spre a-şi exprima sentimentele atît pe calea sunetelor, cît şi prin graiul cuvintelor. Unii au făcut-o ocazional, versurile lor purtînd amprenta momentului festiv (Dimitrie Moruzzi, Nicolae Ştefu, Chiriţă Rosescu), alţii însă s-au dovedit poeţi de talent, scriitori cu certe virtuţi literare (Ciprian Porumbescu, Grigore Ventura, Ion Vidu). Cine nu se emoţionează şi astăzi în faţa binecunoscutelor **cîntece Tricolorul, Inimă de român ?**

Este interesant de remarcat faptul că în epoca Independenţei au renăscut şi unele poezii anterioare anului 1877, semnate de Dimitrie Bolintineanu, Carol Scrob, Eugeniu Carada **(Ferentarul, Cîntec ostăşesc, Oşteanul român** ş.a.), cărora li s-au conferit o haină muzicală de actualitate.

Versul incandescent al anului 1877 a stimulat compozitorii în realizarea unor pagini muzicale cu program. Părăsind textul, renunţînd la voce, muzicienii au scris piese instrumentale pentru pian sau orchestră, încercînd să transpună sonor poezii ca **Peneş Curcanul** (Ciprian Porumbescu), **Cornistul de la Griviţa** (Francisc Hubic), **Gînta latină** (Carlo şi Antonio Cirillo).

Am preferat să semnalăm intenţionat cît mai multe documente ale epocii Independenţei legate de colaborarea scriitorilor cu muzicienii, fiindcă am socotit că nimic nu convinge pe cititorul de azi, decît exemplul concret, precis, asupra unui fenomen spiritual greu de conturat după trecerea unui veac de la consumarea faptelor. Exemplele numeroase, inegale ca valoare, au totuşi darul să confere imaginii de ansamblu dincolo de pitoresc şi culoare, virtuţi de adevăr şi viaţă reală. Titlurile pieselor cu toată patina romantică — relevă dăruirea unei generaţii de artişti patrioţi care a stat cu „armele" ei în primele rînduri ale luptei de neatîrnare. Aşa cum mărturisea Enescu, creatorul care şi-a dedicat primul său opus războiului de independenţă **(Poema română),** ceea ce rămîne important în artă „e să vibrezi tu însuţi şi să-i faci şi pe alţii să vibreze".

Viorel Cosma

Memoria vie

Urmare din pag. 1

acest război cu turcii. Jafurile pe care aceştia le-au amplificat pe teritoriul român, apoi bombardarea satelor şi oraşelor de peste Dunăre vor grăbi mobilizarea generală în aprilie 1877 şi proclamarea independenţei statului român care nu va mai plăti tribut turcilor.

Iată cuvîntul cronicarului scris cu literă de aur în tezaurul istoriei noastre : „Oştirile noastre ce erau prin satele mărginaşe păzeau mereu, dar obstacolul ce-i făcea şi-i punea în imposibilitate de a-i urmări era vărsarea apelor, ce venise în acel an foarte mari. Başbuzucii ardea fineţe, lua vite, tăia oameni, şi robea, sfărîma tot ce le sta înainte. Chiar de la Plosca s-au luat vreo 300 vaci şi o sumă de porci şi din Bălţile Negoiului s-au luat 400 de oi ale unor oameni din Coveiu, cu trei ciobani între care şi un copil tot din Coveiu... După toate acestea au început bombardarea oraşelor şi satelor noastre ce era în dreptul unde turcii avea baterii. România văzînd această urmare contrarie garanţiei colective, s-au adresat Puterilor, dar n-au primit nici un rezultat în satisfacerea plîngerilor sale ; în urmă convocîndu-se corpurile legiuitoare : Senatul şi Adunarea Deputaţilor în faţa relelor urmări cu care ne ameninţa Turcia, în şedinţa de la 27 şi 28 aprilie au votat moţiunea că Turcia singură ea a creat resbel. România au început drept declarare şi din partea noastră a le răspunde cu tunurile, proclamîndu-se de stat independent, fără a mai plăti tribut Turciei după vechile datini şi tratate încheiate".

Cronica se încheia cu „O Poesiei Turciei" scrisă de acelaşi învăţător, care aminteşte de epilogul Cazaniei lui Varlaam şi al Psaltirei lui Dosoftei : „Semilună întunecată, tu credeai a lua / România învecinată, dulce ţara mea. / Tu credeai că a ta lumină te va apăra. / Nu, căci tu căzuseşi în ţină, tot din vina ta. / Tu credeai c-a ta mîndrie ne va spăiminta / Nu ştiai că în România este moartea ta".

Nu altfel va concepe Eminescu mai tîrziu convorbirea dintre Mircea şi Baiazid, cu altă putere a cuvîntului de bună seamă, însă sensul este acelaşi. Statornicia poporului nostru, răbdarea şi destoinicia sa milenară nu pot îndura nici un jug străin pentru că românii poartă universul în spate, sînt înjugaţi la greul Carului Soarelui şi nu pot abdica de la acest destin măreţ de dragul nici unor semilune întunecate.

atelier literar
poșta redacției

AL. PRIBOIENI : Cîteva lucruri interesante, cu nerv și incandescență, dar, cele mai multe, încă insuficient transfigurate, finisate, pline de zgură, cam bolovănoase (mai ales ultimele patru) : „Indoieli", „Curățind aerul", „Iată, eu cred", „Trecerea timpului", „Această povară", „Treaz".

V. SOFINETI : Se aude parcă un zvon liric („Simfonie", „Falsuri", „Broderie"), dar încă nu destul de clar și de concludent. Să mai vedem.

D. POLOGEA : Nu pare să fie mai bine ca data trecută, poate chiar dimpotrivă (versificări cuminți, conștiincioase, convenționale). Ceva mai bine, în „Si-mi port cămașa", „În fiecare seară", „Cu părul meu" (minus „despica curat"...)

I. ZAVERA : Îmi puteam lucra grădina", „Poemul crinilor", „Libertatea poetului".

I. V. PERIAM : E din ce în ce mai rău, parcă ; ați ajuns la o manufactură de serie, de obișnuință și inerție, versificări modeste, convenționale, lipsite de vibrație, de idei, de suflu, de orizont intelectual, etc. Scrieți prea mult, se pare, și citiți și studiați prea puțin. Pentru cenaclu, adresați-vă secretariatului de redacție. Pentru volum, deocamdată, nu există nici o justificare.

DARIE NICULAE ION : Pare să fie un ecou de poezie prin mult prea numeroasele pagini pe care ni le-ați trimis, dar el răzbate greu, parțial, neconvingător, din maldărul de vorbe învălmășite, tulburi, delirante (cum bine ziceți undeva, „cuvintele prea curg în neștire".... Sperăm să putem primi cîndva și texte mai limpezi, mai bine organizate, cu un plus de substanță și cu un minus de inflație verbală (și, firește, mult mai puține la număr și mai exigent selectate).

V. TRIF : Cîteva lucruri ceva mai bune, de data asta : „Cronos", „Adevăr", „Germinație", „Veșnicia cuvîntului".

I. ZĂVOIANU : „Moara" e un lucru consistent, în general bine clădit, cu mijloacele prozei clasice (de la Slavici la Rebreanu), deși alternanțele relatării nu sînt întotdeauna bine motivate și bine pregătite. Mai puțin susținute, cam expediate, celelalte două crimpeie, alimentate, de fapt, din aceeași substanță și atmosferă. Pare să fie un progres, în ansamblu, în ce privește meșteșugul povestirii. Dar atracția exclusivă pentru monstruos, morbid, etc., ecourile și similitudinile de atmosferă și, uneori, de „caz" cu clasicii pomeniți (lăsînd adesea impresia epigonismului), restring considerabil interesul paginilor dv., Trebuie să vă continuați eforturile, apropiindu-vă mai mult de dv. însivă, de mijloacele și preocupările prozei contemporane.

Șerban Rusu Arbore : „La atac"

STAN ARITON : Însemnările sînt cam superficiale, nu adîncesc și nu rezolvă cazurile, personajele abordate (ce s-a întîmplat cu echipa de dansuri, a eșuat sau nu ?, ce s-a mai întîmplat cu fata lui Motelică ?, etc.). Sînt și cam împrăștiate, întîmplătoare, fără un ax compozițional. De asemeni, sînt neglijent scrise, adesea urît (cu unele clișee „literare" pompoase, prețioase, nepotrivite în context), ba chiar și cu numeroase abateri de la gramatică și ortografie („sînt precisă că n-o să-ți mai vină nimeni", „ce-s cu geamantanele astea ?", „s-au (sic !) să nu mi-o fi zis nimic. S-o fi trecut unul pe lîngă altul prin sat și să ne-o fi dat doar bunăziua", etc.).

T. GLIGA : Desigur, munca depusă e impresionantă, demnă de laudă, iar rezultatele sînt interesante. Mărturisim, însă, că nu ne simțim în stare să formulăm „observațiile și sfaturile" cerute de dv. Ar fi vorba, firește, de avizul unui specialist, dar cine ar putea fi acela ?

E. Calahin, C. Cerna-Drăganu, Teleanu Cristina, M. Măgureanu (mai bine, în „Peisaj"), **Mihalache Julieta, Const. Dascălu, Caesar Dragoș, Costache Liviu, Elena I. P., Rodica Marcu, Mihai Rogobete, M. E. Marin Casapu, Ionel Delacornu, Teodor Pîrvan, Lucian Vancica, Const. Dumitrescu, Vasile Tarța, Popescu Marian, Dan Dorian :** Nimic nou !

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Sîntem în anii", „Licărire de albastru", „Oglinda", „Fotografia", etc. ; „Păstorul", „Lui Cincinat Pavelescu", „Medievală", „Statuia lui Eminescu", „Posada", etc.

Const. Giurgescu, Petru Dorșan, Rodica Hristea, Andreiescu Paula, L. A. Gîrbea, Mitu Emil, Sacotă Elena, Seb. Nicolaescu, Eugeniu Stan Neacșu, Stelian Georgescu, M. H. Sim, Al. Horvath, Vasile Mureșan, C.C. Labonțu, Marinescu Radu, Maria Plopeanu-Mirea, Victor Barbu, P. Georgiana, Dincă Costel, C. Dumitru, Ioan Ancuțeu, Corduneanu George, C. Ialomițeanu, Nicu Potoceanu, Aurel Nechifor Hernest, Petre Simon, Mincu Răzvan, Horațiu Stamatin, D.E. Ayala : Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Țăranii

Cu un colț răcorit în pămînt
Iar cu altul fierbinte de singe
Fierul plugului adăugit unui virf de prăjină
Se preschimbase în lance,
Cojoacele lor întoarse pe dos
deveniseră cămașă de zale
Și în formă de maluri încălțate-n opinci
Ei înșiși veneau să-și astupe dușmanii.

ION ENACHI

Aici

Aici unde cîmpia de apă
cîmpia de lut
își rostogolește valurile,
unde fiecare cuvînt se deschide
spre un ram înflorit,
stau și cînt, stau și plîng
sub galaxiile păcii;

cum o pădure își simte
arborii singuri,
degetele mîngiie sufletul —
e o fîntînă din care poți
scoate mereu apă neîncetată
cînd pînă și aerul îmbătrînește
împrejurul florilor

aplecat peste fluvii, peste nopți
și cuvinte
ființa — aceeași cu rădăcini
mai lungi decît frigul
pietrele dorm cu buzele întredeschise
și ceruri vibrează în fructe

aici lîngă coapsele mării
(soare răsare soare apune)
știu că omul
nu e o pasăre migratoare

VALERIU PRUTEANU

Clopotarul

Clopotarul își trase
cizmele grele
cobori în camera nevestei
puse un braț de lemne pe foc
și-ntorcîndu-se la clopotele lui
își mîngîie funiile
le trase încet, mai tare, și mai tare
pînă cînd îl înveșmîntă
urletul metalului
era și el o biată limbă de clopot
bătînd dintr-o parte în alta a lumii

neștiutori oamenii
de ce îi dor gîndurile
și-atît de mult, amintirile...

VALERIU DRĂGUȘANU

Rostul meu

Cu arcul ori sabia purtat
războiul este o nimica toată
dacă stai să te gîndești
că mai există
pretinși chirurgi care vor
bombe atomice să pună
în locul
picioarelor betege ale lumii...
dacă după toate astea
mulțimea intră în panică
știu că rostul meu este
să-mi conving măcar prietenii
că ceea ce vedem cu toții
este LUNA
și nicidecum țeava unei puști
așa cum s-ar crede...

TEODORESCU ION

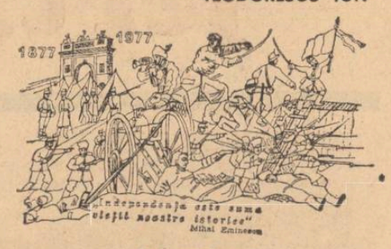

„Independența"
desen de Nic. Gadonschi

Senin în vecie

De-atîtea lupte putate sub flamura lui,
cerul patriei
Ar trebui să fie pururea învrăjbit,
fulgerat, rostogolit,
Amestecat cu singe și săbii,
cu trupuri sfîrtecate, sfîșiat
De vaiete, zdrobit de creștetul munților;
din timpla cărora
Să spumege șuvoaie de purpură;
bezmetice ele ar trebui
Să invadeze cîmpia iar bărăganele
să bolboroseaască
Sufocate. Și-n loc de molcome
lanuri să crească blesteme.

Nu ne știm cerul patriei altfel decît senin
Sau limpezit degrabă după oricare urgie;
L-am avut dintotdeauna de partea noastră
Și ne-a privit în ochi
Luminat încrezător din vecie-n vecie.

T. N. HALMYRIS

Marea

Spre ce comori m-ar duce marea
de m-aș lăsa în voia sa
miraculoase lumi cu o lumină densă
sub valuri se nasc cu fiecare clipă
pești translucizi se mișcă
îmbătați spre cer
iar marii carnivori sărate mirosuri adulmecînd,
învolburează
apa, victime viitoare se duc
către adîncuri ca spre izbăvire —
bucură-te mare, iată,
soarele se mistuie în
nobila-ți substanță,
deasupra păsări mari și grele
zvîcnesc în văzduh
săgetîndu-l cu o albă urmă
heraldic însemn,
ca un balsam pe țărmuri
valurile alunecă lesne
căzînd pradă nisipului
cu-o stăruitoare urmă minerală
își înseamnă trecerea
melci toropiți în trupuri moi,
scoici în calcare tăcute,
pești amețind pe plajă
intorși cu albe burți spre ceruri,
la un timp al vîntului
în adîncuri se întunecă marea
și peste ea numai țipătul
de copil nenăscut al pescărușilor
și zborul lor săgetat
pune în cumpănă pustia lichidă.

VICTOR CROITORU

Mioritică

= Foșnește iarba, ramurile-mi sună,
ce duh s-o fi trezit să le-nfioare ?
Împresurat de cerbi și căprioare
nu mă va frînge tainica furtună.

= Izvorul cîntă, doina mi-l îngînă,
o nesfîrșită nuntă-i pe aproape,
i-aud venind alaiul din țărînă
și din vecia limpezilor ape.

= Foșnește iarba, spațiul vibrează
de-atîta duh adînc inseninîndu-l,
mi se înalță sufletul și gîndul
în tainica furtună, ca o rază.

= Și de s-o face liniște deplină
în inima-mi, nu vină s-o trezească
în van plîngînd vreo voce omenească,
Ea va dormi în pace și lumină.

PETRE VLAD

Dragoș Vrînceanu

Remușcările

Sînt multe încă din cîte cuprinzi
în gînd, de ieri, și vrei să le mai spui !
Smuceli de dor, la care te opui,
prin tine trec ca fumul prin oglinzi.

Ești o răspîntie-a voinții cui ?
Din toate au rămas solide grinzi
ce nu se clatină, cînd vrei să-ntinzi
de ele viața, de la cui la cui.

Nimic nu piere și clădești din nou
pe remușcări, al cărora ecou
îți ține proaspăt sufletul de erou.

Poți oare să atingi din al lor vraf
pe una la-ntîmplare și-un taraf
de coarde să se scuture de praf ?

La munte

Desișul verde-n munții păduroși
ascunde-n el ceva adînc amar.
Se-ntinde mantia-i fără hotar
pe trunchii munților de ape roși.

Se svîrcolesc ori poate stau sfioși
tăcuții munți, sub falduri ? Grele par
veștmintele și sub acest semințar
stufos și tainic, brazii-i țin geloși.

Întunecate stoguri de păduri
ce se ridică sus de tot — voios
eram ! Lucește-n apă piatra jos...

Brădetu-ntinde-naltele lui șuri,
umbrind în vale ochii apei suri.
Țîșnește-n culme cerul luminos.

Din lirica

cehoslovacă

JIŘÍ WOLKER

Ștafeta

Voi pleca departe pe aripi de vînt...
Pînă acolo unde filfiie drapele.
Fecioare în cale desigur vor fi,
Ele mă vor înfrunta asemenea vîntului
Cu pletele curgătoare și obrajii aprinși,
Cu bluze ca focul ce le vor apăsa pieptul,
și fuste de nea ce le vor dansa pe picior,
iar în mînă o batistă fluturată — adevărată
melodie dezlănțuită
Atunci buzele-mi vor deveni pe rînd : bluză,
fustă, batistă
Fiecare primi-va un sărut ofrandă pentru vînt
Și toate deveni-vor sacre, chiar prea sacre
După faptă îmi voi urma calea pe drumul de
vînt —
Să-i simți mîngîierea nu e deajuns.
Asemenea potcoavelor armăsarului alb îmi va
răsuna inima
Voi alerga, cînd muritor, cînd zeu
Cu-o singură dorință-n piept : să fug, să zbor,
să mă-nfior.
Pînă cînd aprins de-atîta alergare, voi
îngenunchea dăruindu-mă pămîntului,
încredințînd solia celui predestinat s-o ducă mai
departe.

VLADIMÍR REISEL

Vis

Vis,
rostim atît de simplu vis.

Dar visul meu a fost de lemn
de piatră,
de țărînă, de copac.

O, visul meu s-a plămădit din mîini
din meditații
și naturalul sentiment iubire.

Visul meu s-a identificat cu eu,
iar eul meu
s-a desprins din oamenii acestui univers.

De-aceea îmi spun om
Și acesta-i visul meu.

IVO ODEHNAL

Pe cîmpul minat

1.

Pe-un bob aprins
au călcat
românii

Vai, tu, alunioară
nu știi că sub tine
zace
un trup sfîrtecat

Patru căpitani
poartă un Hamlet

Merg orbiți de jale

din patru tovarăși
s-au ales bucăți

Odihnesc în pace
Roșca Anton
Vlăduț
Ion, Emilian

Odihnesc pe dîmb
Iar la cap e-nfiptă
În loc de o floare
O cruce de lemn...

2.

Cînd s-a sfîrșit
războiul
Pe lîngă morminte
S-au întors băieții
Către casa lor

Se opresc
o clipă,
de pe cai coboară
și își scot boneta

Privesc drepți ca
brazii
și în șoaptă plîng

Vai, prieteni
prieteni

Plugarii pe cîmp
Sting cu brazde
lupta
Iar vîntul le arde
ochii

Traducere de Olga Jora

revista străină

● **PREMIILE HERDER PE ANUL 1977** au fost decernate de către Fundația F.U.S. Hamburg următorilor artiști și oameni de știință din Sud-Estul Europei : graficianul iugoslav Riko Debenjak, filologul grec Emmanuel Kriaras, istoricul de artă ceh Albert Kutal (cu titlu postum), ziaristul maghiar Máté Major, coregraful bulgar Anastas Petrov. De asemenea a fost acordat folcloristului și etnografului român Ion Vlăduțiu pentru lucrările sale fundamentale în domeniul etnografiei.

● **PREMIUL SHAKESPEARE** a fost acordat pentru prima oară în acest an unei dansatoare : celebra balerină Margot Fonteyn, steaua baletului englez. Ceremonia de decernare va avea loc la sfîrșitul lunii iulie la Hamburg. Menționăm că laureatul pe 1976 al acestui prestigios premiu internațional a fost poetul Philip Larkin.

● **UN INTERESANT STUDIU DOCUMENTAR** a fost publicat de institutul Goethe din München în legătură cu emisiunile de limbi străine difuzate în cursul anului 1976 de către posturile europene de radio și televiziune. Este vorba de o acțiune importantă, menită să intensifice colaborarea culturală și mai buna cunoaștere între popoarele europene. În prima parte a studiului de la Goethe-Institut se întocmește o listă a posturilor și cursurilor de limbi străine difuzate, iar în cea de a doua se întreprinde o clasificare a limbilor studiate. Se precizează titlul, producătorul, numărul și durata secvențelor, lungimea de undă și materialul ilustrativ. Cele mai studiate limbi în Europa rămîn : engleza, franceza, germana și rusa.

● **EXPOZIȚIA** Muzeului literar republican din Chișinău a fost completată cu un monument literar de excepțională importanță — romanul popular „Varlaam și Ioasaf". Pe 40 de pagini de manuscris pe pergament, realizat în stilul frumos al vechilor caligrafi, este transpusă vechea legendă orientală cu privire la modul cum călugărul Varlaam l-a convertit la creștinism pe împăratul indian Ioasaf. Soarta manuscrisului, scris în slava veche în secolul XV, și tradus după două secole, nu a fost cunoscută pînă în prezent. Foliantul a fost descoperit recent în mănăstirea din satul Vărzărești, în timpul unor lucrări de restaurare.

● **ÎN CURÎND,** la Moscova va apărea ultimul, al 200-lea, volum din „Biblioteca literaturii universale". Ca amploare, în lume nu s-a editat nimic asemănător. 140 de volume conțin cele mai importante opere ale literaturii multinationale sovietice. Materialul acestei culegeri grandioase se poate împărți în mod convențional în trei serii. Prima cuprinde literatura Orientului antic, a lumii antice, a Evului Mediu, a epocii Renașterii. A doua — literatura secolului XIX și a treia — opere scrise în secolul XX.

● **ÎN LOCALITATEA ZUGDILI,** centru administrativ al Mingreliei, la Muzeul de stat de istorie și etnografie se află în păstrare cîteva lucruri personale care au aparținut lui Napoleon : o măsuță, un portret, cești. Tot aici se află și masca sa mortuară. În anul 1821, anul morții lui Napoleon pe insula Sf. Elena, medicul său personal Francesco Antomero i-a făcut din gips masca mortuară. Cu timpul masca a început să se deterioreze și în anul 1833, cu ajutorul ei, au fost realizate trei copii în bronz. Una se află la Paris, una la Londra și a treia la Zugdili. La început masca s-a aflat în păstrarea rudelor împăratului. Trecînd din mînă în mînă odată cu moștenirea ea a ajuns în stăpînirea lui Atila Murat, nepotul mareșalului palatului, Joachim Murat, și al surorii lui Napoleon, Carolina. În anul 1869, Atila Murat s-a însurat cu prințesa mongolă Dodiani și s-a mutat în Gruzia, avînd mosia în apropiere de Zugdili, la Cihaduali. Tot aici a și fost înmormîntat.

● **UN ROMAN-REPORTAJ** de intensă pregnanță artistică publică, la Gallimard, Paul Savatier. **Iarna pe Tanganika.** Autorul întreprinde o radiografie a spiritului colonial, prilejuită de o călătorie efectuată în anul 1975 în Burundi. Născut în 1931, Paul Savatier este un cunoscut scenarist de film și a mai publicat trei romane. **Iarna pe Tanganika** este o carte demascatoare a marilor monopoluri și a intereselor străine pe pămîntul Africii, care întrețin dezbinarea și ura, climatul de război permanent. Cum spunea un recenzent, cartea lui Savatier arată că „Vechiul spirit colonial nu a murit iar presiunea lui este uneori atît de mare încît și cei buni sfîrșesc prin a se lăsa corupți de el".

● **A FOST REDESCHIS** celebrul Muzeu al Dunării din Castelul de la Petroneli. Este vorba de o expoziție permanentă, intitulată „Dunărea de la izvoare pînă la vărsare", oferind informații geologice hidrologice, sociologice, istorice și culturale asupra acestui fluviu care traversează Europa. Muzeul din Castelul de la Petroneli se transformă într-un studiu al relațiilor dintre popoarele continentului, făcînd un elogiu al unității sale fundamentale.

Ecouri la „Întîlnirile Luceafărului"

SPICUIM DINTR-O SCRISOARE ADRESATĂ REDACȚIEI NOASTRE DIN PARTEA COMITETULUI DE PARTID, COMITETULUI DE SINDICAT ȘI COMITETULUI U.T.C. DE LA I.M.M.R. „Grivița Roșie"

Ne exprimăm și pe această cale bucuria și satisfacția de a vă fi avut pe dvs., mesagerii poeziei, ai reportajului, ai tinerei generații de scriitori, membrii cenaclului revistei „LUCEAFĂRUL" în mijlocul colectivului de oameni ai muncii din întreprinderea noastră.

Am avut prilejul să ascultăm, după orele de muncă, cîntecul și versul tinerilor poeți care ne-au oferit adevărate momente de poezie, de cîntec, de tot ce poate fi mai frumos.

Muncitorii, tehnicienii, inginerii, toți cei care v-au urmărit din sală — arhiplină — au uitat de oboseala de peste zi, au uitat de trecerea orelor, și au trăit alături de mesagerii frumosului, ai poeziei, ai cîntecului, ore de neuitat. Credem că tinerii scriitori vor avea mereu dorința de a dedica cîteva momente ca acestea muncitorilor, de a scrie pentru ei, de a cînta pentru ei, de a le surprinde în lucrările lor preocupările, realizările și satisfacțiile lor.

De asemenea, am avut prilejul ca — în cinstea zilei de 1 Mai — să ne recunoaștem în reportajele tinerilor scriitori, reporteri ai revistei dvs.

Reportajele dvs. ne-au dat satisfacția unui fapt real și anume, că „eroii" acestor reportaje sînt muncitori, tehnicieni, ingineri ai întreprinderii noastre, pe care i-ați cunoscut, reporterii fiind în mijlocul colectivelor noastre pentru cîteva zile, pentru cîteva ore.

După ce au apărut în revistă, reportajele au fost citite în secții și ateliere, în fața acelor muncitori care n-au asistat la întîlnire, fiind primite și urmărite cu un real interes de întregul colectiv.

Oamenii aceștia, cărora le-ați răspuns cu un sincer și prietenesc „BUNĂ ZIUA" !, vă transmit, totodată, urările de bine, multă sănătate și dorința de a vă revedea în mijlocul lor.

Vă mulțumim.

Notații despre roman

Urmare din pag. 1

dividualitatea. Accentul se mută de la istoria unei clase la istoria unui individ, redusă, în unele cazuri, la cîteva ore. L-am putea numi, dacă termenul n-ar fi legat atît de strîns de o școală filozofică, **romanul existențialist,** pentru că viața unui individ este văzută, acum, în raporturile ei cu noțiuni ca libertate, necesitate, revoltă, esec, acțiune, alienare, dezalienare etc. Istoria continuă să se manifeste în roman, însă istoria, în formele ei obiective generale, nu explică totul, și atunci romancierul caută justificări mai profunde. Se înțelege că, față în față cu astfel de probleme, romanul revine la analiză și pune din nou preț pe **psihologie.**

Ar fi eronat să se creadă că romanul anterior excludea psihologia și, deci, analiza, dimpotrivă psihologia este căutată acolo unde mai de mult se credea că nu există : în lumea țărănească. Este vorba numai de o deplasare, repet, de accent și de o restringere a cadrului de analiză. Apar în proza noastră cazurile de conștiință, istoria, de pildă, a unui individ care ratează fără ca istoria să fie de vină (vechea cauzalitate a eseului) sau aceea a unui tînăr în luptă cu autoritatea familiei. Teme asemănătoare au fost tratate și înainte de război, ce este nou în romanele din anii '60 (și continuă să fie și azi) este conștiința — și a romancierului și a eroului — că omul trăiește sub puterea istoriei și că destinul îi este integrat acesteia. Romancierul a descoperit faptul că sentimentele cele mai pure nu sînt în afara unor determinări și că toate actele omului (inclusiv acela de revoltă contra lui însuși), reprezintă o participare la istorie.

Pe această temă s-a scris mult și se va mai scrie încă pentru că ea permite prozatorului să arunce o privire în adîncimile spiritului modern, conștient de posibilitățile și de limitele lui. Mai toți prozatorii importanți ai momentului au înfățișat astfel de conflicte și am putea spune, chiar, că o nouă generație (de la D. R. Popescu și Nicolae Breban la Al. Ivasiuc și Augustin Buzura) a intrat în viața literară prezentînd relațiile dintre un individ cu spirit reflexiv și circumstanțele acaparatoare. Formula epică s-a diversificat, sugestii venite din mai multe direcții au modificat spațiul și timpul narațiunii. Este interesant de observat că influența noului roman (vizibilă la prozatori ca Sorin Titel, Mircea Ciobanu etc.) n-a scos romanul din problematica istoriei, a complicat numai tehnica lui, cu rezultate în plan estetic de mai multe feluri.

Un fenomen pe care l-au observat mulți este, după această largă deschidere existențialistă, nașterea **romanului politic,** înțelegînd prin aceasta un roman al conștiințelor politizate. Tema puterii, tema libertății și a necesității etc. sînt reluate, acum, din alt unghi, psihologia este învadată de un element nou **(politicul)** cu o sferă de manifestare ce depășește activitatea politică propriu-zisă. Omul politizat este omul pus în situația să opteze în toate planurile existenței lui sau, cum spunea tot Malraux, omul cu o conștiință pluralistă și planetară. A schimba lumea este telul lui, a regîndi toate noțiunile fundamentale este cutezanța și, adesea, nefericirea lui, pentru că spiritul interogativ, politizat, păstrează o adîncă constiință a limitelor. Dintre romanele mai noi, **Îngerul a strigat, Principele, Vînătoarea regală, Iluminări, Fețele tăcerii, Delirul, Țara îndepărtată, Galeria cu viță sălbatică, Lumea în două zile, Racul,** și numeroase altele sînt, în sensul cel mai plin al cuvîntului, niște romane politice interesate de felul în care o spiritualitate specifică întîmpină la modul propriu istoria și iese, îmbogățită sau lovită, din această experiență.

Spre ce se îndreaptă, atunci, romanul românesc ? Nu putem ști, romanul poate să descopere în curînd un alt cîmp de probleme și formule pe care critica nu le cunoaște încă, ce putem spune este că, indiferent de opțiunile lui viitoare, romanul va însoți totdeauna **omul** și **istoria** și că va trebui să ia în toate situațiile apărarea omului.

Scrisoare pe care prefer s-o public

Urmare din pag. 1

Austria, totul se explică prin mituire. Mituire, da. Cunoașteți. Vorbim ca între mituiți. Eu am mituit vameșii și grănicerii cu o țigară Kent. Mi-a plăcut pe unde am fost. Și mai ales România.

Nu, domnule director. mulțumesc pentru invitație ; mă simt bine acasă, nu emigrez, nu-mi plac subsolurile, iubesc cartofii din grădina mea.

Da, domnule director, sîntem săraci lipiți. Încă n-am reușit să construim mărețe bidon-villuri, să fim în rînd cu lumea civilizată. Cred că n-avem cimitire de mașini și asta e problema noastră națională de primă urgență.

Nu, domnule director, nu insistați : mortul de la groapă nu se mai întoarce. E un joc nevinovat pe care-l știu și copiii.

Da, domnule director, n-am de lucru. Șomez. O zi pe săptămînă, duminica, sînt șomer. Îmi iau familia și plec cu mașina la iarbă verde și-acolo ne deplîngem toți soarta și nenorocirea că a doua zi mergem la slujbă.

Nu, domnule director, nu fiți îngrijorat, autorilor români li se plătesc drepturi de autor. În lei nu în D.M.

Da, domnule director, zvonul e adevărat. Nu cultivăm în presă violența și pornografia oribilă. Nu încurajăm îmburghezirea ideilor.

Nu, domnule director. Nu mai există libertatea prostituției, libertatea de a crăpa de foame, libertatea de a săpa tranșee, libertatea de a face cadou la onomastici un flacon cu acid sulfuric. N-am de unde cumpăra o mitralieră și asta mă jignește enorm. Enorm. E o lume plină de contradicții, sper să interveniți în ajutorul nostru pe calea undelor. Vă mulțumesc anticipat.

Da, domnule director, știu. Sînteți ceea ce se cheamă un dezinteresat. *Nu primiți bani, trăiți cu vînt. Numai iubirea de patrie vă dă puterea să supraviețuiți printre străini. Ah, dorul vă mistuie. Sînteți un caz de mutilare, nu vă împotriviți cuvîntului. Un creier fără patrie.*

Nu, domnule director, nu vă trimit scrisoarea într-un plic, de teamă să nu fie oprită de cenzură. Prefer să o public.

Da, domnule director, închei,

fără a vă asigura de
stima mea

Ovidiu Genaru

sport

Un XV mare și un calendar competițional sărac

● A doua echipă a rugbyului românesc încheie impresionant șirul victoriilor sale din Campionatul european (69—0 cu Italia) cîștigînd Cupa F.I.R.A. neînvinsă cu un punctaj de 233—32 care spune mult despre capacitatea ei de joc. Meciul cu Italia a fost explicația concludentă pe care XV-le românesc a dat-o celor, nu puțini, care n-au înțeles secretul victoriei lui asupra echipei Franței. Echipa noastră a repetat meciul de atunci însă în fața unei echipe mai puțin pregătită fizic decît echipa Franței și mai puțin experimentată decît aceasta. Jocul înaintașilor români a fost din nou strălucit și el a determinat atît victoria cît și proporțiile scorului. Sub protecția unei înaintări cu o forță de joc neobișnuită și o inteligență tactică care n-are termen de comparație în trecutul rugbyului nostru treisferturile românești au jucat excelent transformînd întîlnirea într-o sărbătoare rugbystică. În acest meci echipa noastră a venit însă și cu ceea ce cîștigase în fața Franței: nu ne referim numai la cîștigul moral ci mai ales la clarificarea jucătorilor români asupra valorii lor individuale, a conștiinței de sine pe care a căpătat-o această echipă românească în ultimul turneu european de rugby. Pivotul succeselor românești a fost în acest campionat european Dărăban, laborios, tenace, atotprezent, înclinînd balanța jocului mai totdeauna în favoarea echipei noastre. Aceleași cuvinte se pot spune despre cei doi piliери, Dinu și Băcioiu, prezenți la toate fazele decisive ale înaintării, ca și despre Pintea și talonerul Ortelecan. Un cuvînt în plus merită Marin Ionescu, prinzător excepțional, înaintaș puternic și mobil, capabil de soluții inteligente în orice situație, jucînd tot timpul pentru echipă. Vine la rînd Murariu despre care e suficient să spunem că n-are echivalent în echipa Franței și că doar frenezia fundașului galez Williams poate da o sugestie despre jocul lui. Înaintașul român are o vitalitate excepțională, o mare forță de percuție, decizie tactică și, ceea ce e de subliniat, un exemplar spirit de echipă. De altfel exemplar e jocul acestei înaintări prin spiritul ei de echipă. Fiecare joacă pentru ceilalți și rezultatul e coeziunea și forța de joc a echipei. Un perfect spirit de echipă a animat și treisferturile în care au excelat Bucos, Motrescu, Constantin, Nica, Varga. Buni au fost și mijlocașii Alexandru și Paraschiv. Mecanismul are însă și mici crize... Calitățile lui Stoica, deosebite și ele, au fost umbrite în meciul cu Italia de refuzul de a colabora cu coechipierii lui în două momente cînd aceasta se impunea. Soluția individualistă aleasă de el, valabilă în acest meci cu Italia, poate deveni o gravă inexactitate într-un meci strîns cu o echipă de alt calibru. A fost singura notă discordantă a meciului cu Italia în care România s-a evidențiat mai ales prin jocul echipei și nu prin soluțiile individuale de joc. Meciul de la 4 iunie din Franța va fi o încercare nouă. Gazdele doresc să spulbere amintirea victoriei de la București și numai cu un rar spirit de echipă XV-le românesc poate începe meciul sub bune auspicii.

Am numit actuala echipă a României, a doua mare echipă a rugbyului românesc, pentru că un termen de comparație există. O mare echipă a fost și aceea a lui Penciu, Moraru, Mladin, Demian, Marinache, Wusek, C. Stănescu, Rene, Chiriac, Barbu, Teofilovici, Irimescu și ceilalți care învingeau cu 11—5 la București un XV francez aureolat de cîteva din cele mai mari victorii ale întregii ei cariere. O amintim aici pentru că echipa lui Moraru a realizat ceea ce rugbyștii români au reușit să facă de puține ori împotriva Franței : să joace la randamentul maxim. Au putut să dea 11 puncte și au făcut-o. Actuala națională irosește, nu exploatează cu exactitate situațiile favorabile Meciul ei cel mai exact din ultimul sezon rămîne cel din fața Italiei, cu precizarea că în ultimul sfert de oră a stins — de ce ? — motoarele. În fața Franței pe Giulești însă rugbyștii români s-au mulțumit să-și depășească doar adversarul fără a insista pentru mărirea scorului ceea ce era posibil. Actuala echipă de rugby a României, formație mai puternică ca oricînd are de învins și acest criteriu intern. Să atingă randamentul ei maxim în întîlnirile ei cele mai importante. Așa cum au făcut-o Moraru, Demian și ceilalți. Din păcate nici o echipă de azi nu are, cum n-a avut nici echipa de odinioară, un calendar competițional care să verifice și valorifice forța de joc.

Discobol

«nu mai era luptă, ci jertfă — jertfă măreață»

În urma decretului de mobilizare, armata română dispunea de aproximativ 100 000 de oameni, aproape 60 000 făcind parte din trupele operative.

Jertfe căzute — morți și răniți — la dobîndirea INDEPENDENȚEI : circa 10 000 de luptători. La fiecare zece oameni aflați sub arme, unul — mort sau rănit ; la fiecare șase oameni prinși direct în încleștare, unul — mort sau rănit...

Pentru epocă, neîndoielnic — în focul confruntării armate — prezența unor personaje cu trusa de culori și blocul de schițe în mînă, cu șevaletul alături, reprezintă apariții insolite. Numele acestor „reporteri de război" ai armatei române este binecunoscut : Nicolae Grigorescu (39 de ani), Sava Henția (29 de ani), Carol Popp de Szatmary (65 de ani), George Demetrescu Mirea (25 de ani). La ora aceea, astfel de artiști-patrioți nu se găsesc chiar pe toate meridianele : în pieptul lor bătea inima țării, inima poporului, iar „inima poporului nu se înșeală niciodată" **(Mihail Kogălniceanu).**

Nici praf, nici uitare

„La atac". Învălmășag de trupuri. Gloanțele șuieră și, perfid, lovesc. Și Nicolae Grigorescu se află „foarte adesea în bătaia gloanțelor" **(Alex. Ciurcu în „L'Indépendence Roumaine").** Cum îi înfățișează pe oștenii români (nu numai în această lucrare) : „Monocromia maestrului nostru îți reprezintă exact atmosfera plumburie a războiului. El vede masa și nu detaliile ; soldații, iar nu ofițerii ; și în năpraznica pornire a maselor nu are timp să caute o poză academică pentru vreun erou de atelier... Grigorescu îi vede slabi și negri, scrîșnind din fălci, învălmășiți în fumul fioros al bătăliilor. Sînt aceeași țărani aprinși în fața primejdiei. Avîntul unui popor necăjit, nervos și brav" **(Barbu Ștefănescu-Delavrancea).**

Că imensa majoritate a armatei române este formată din țărani, reiese limpede din Decretul (1877, martie 8) care prevede că, atunci „cînd chemarea rezervelor s-a făcut pentru un timp mai lung de 15 zile ; dacă chemarea s-a făcut pe timpul muncilor agricole, comuna este însărcinată cu executarea acestor lucrări, pînă la maximum de 10 pogoane pentru o familie, căreia rezervistul era singurul sprijin, pe răspunderea consiliului comunal..."

Grigorescu era băiat de țăran și își proslăvea originile. De asemenea n-are greutăți în adaptarea la viața de soldat aflat în campanie, pe care o va duce pînă la încheierea războiului. Nu face deosebire între el și simpli soldați, socotindu-se ca fiind unul de-al lor. Astfel are prilejul să cunoască mai bine țăranii din care era alcătuită, aproape în întregime, armata română, să le simtă reacțiile, să le citească gîndurile, să-i îndrăgească, într-un cuvînt să se identifice din plin cu ei **(George Oprescu).**

Și tot Delavrancea arată că „acești țărani au lepădat sumanul și au luat mantaua cenușie închisă". Pe țăranii care și-au lepădat sumanul pentru mantaua cenușie i-a surprins atacînd la baionetă, căzînd eroic, învingînd, ca și în ceasurile de răgaz, același Nicolae Grigorescu, înarmat „cu creionul și cu penița", mai rar cu penelul și paleta.

Acum, după un secol scurs de la bătălia pentru neatîrnare, în prezența celor peste 11 000 de țărani adunați, recent, în marele sfat ținut la București, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** arată :

„Țărănimea a constituit forța socială care a participat activ la înfăptuirea marilor deziderate și aspirații naționale ale poporului nostru, fiind prezentă în toate marile momente ale procesului de făurire a statului național unitar. Animată de conștiința originii comune și a unității de neam, ea a sprijinit, din răsputeri, alături de celelalte forțe înaintate, realizarea actului istoric al Unirii Principatelor. De asemenea, o adevărată epopee au scris cu sîngele lor țăranii-ostași în războiul de independență din 1877, cucerind prin lupte grele — la Plevna, Grivița, Smîrdan, Rahova — dreptul la existență de sine stătătoare a națiunii noastre, impunînd în atenția lumii întregi voința poporului român de a fi singur stăpîn în propria-i țară."

Aproape zece mii de oameni, cu sîngele lor, au scris epopeea peste care, nicicînd, nu se va așterne uitarea. Iată de pildă ce i se raportează colonelului Grigore Ipătescu (fiul Anei Ipătescu) de către comandantul Regimentului 10 dorobanți : „Regimentul 10 a intrat în luptă cu un efectiv de 3 ofițeri superiori și 17 ofițeri inferiori, iar trupa în număr de 1 070 oameni de toate gradele. Din cele 5 companii care aveau un efectiv de 650 oameni, la apelul ce li s-a făcut, s-au găsit întorși pînă seara 320 oameni. Din cele 3 companii ale Batalionului 2, care intrase în luptă cu un efectiv de 420 oameni, s-au găsit la apel întorși 240 oameni...,"

Cînd independența se numește Grivița

Rînd pe rînd vor cădea redutele turcești: „botezul focului" are loc în fața Plevnei (10/22 august) ● Grivița este atacată de către români — printre atacanți se află și „Peneș Curcanul" (Constantin Țurcanu), cu Regimentul 13 dorobanți — reduta Grivița face parte din sistemul de apărare a Plevnei — este ocupată o poziție întărită (27 august/8 septembrie), motiv pentru care drapelul Regimentului 13 dorobanți este distins cu „Steaua României", iar Constantin Țurcanu, alături de alții, primește ordinul „Steaua României cu spade" ● cade Grivița 1 după o luptă crîncenă (30 august/11 septembrie) ● Cade Rahova (7/19—8/21 noiembrie) ● se predă Plevna și Osman Pașa (28 noiembrie / 10 decembrie) ● cade Smîrdanul (12/24 ianuarie 1878) ● etc.

În masa de „curcani" care urcă, neînfricat, pe parapetul redutei, sau în grupul compact, apropiindu-se gata de luptă corp la corp, cu baioneta la armă, nu se mai găsește și „Peneș" (regimentul său fiind înlocuit cu trupe abia venite). În **„Atacul redutei Grivița"**, gravură mai tîrziu realizată pe temeiul desenului făcut la fața locului, Carol Popp de Szatmary surprinde clipa în care un ofițer, deși lovit, nu dă drumul din mînă drapelului.

Drapelul sub care luptați este în mijlocul vostru însăși imaginea Patriei. Urmați-l, dară vitejește, și cînd odată laurii păcii vor reinverzi pe munții și cîmpiile României, Patria, cu recunoștință, va înscrie numele bravilor ei apărători pe frontispiciul edificiului independenței române (din **Înaltul ordin de zi** dat cu prilejul intrării în luptă a României — 1877, mai 10).

Cine să fi fost ofițerul lovit în plin, cu drapelul în mînă ? Cade maiorul George Șonțu, comandantul Batalionului 1 din Regimentul 10 dorobanți — formînd prima linie de atac :

— 'Nainte ! strigă cu o secundă mai devreme.

Este ucis și comandantul Batalionului 2 din Regimentul 8 linie, căpitanul Valter Mărăcineanu :

— Gata copii ! anunță cînd este momentul intrării în foc. Să vă țineți tot după mine! Să nu dați un pas înapoi.

Avîntîndu-se spre dușman, comandă :

— După mine !

Dar bagă de seamă că stegarul a căzut, se repede, prinde drapelul tricolor și rostește solemn :

— După el și după mine !

Înaintează pînă la șanțul inamic, înfige tricolorul pe parapet, sare în șanț și este străpuns de gloanțe, de baionete.

Ofițerii se află, pretutindeni, în fruntea trupelor. „Toți ofițerii care merg la trupe cu ordine, în apropierea trupei la care merg vor pune calul în pas și se vor feri de a arăta grabă sau emoțiune, păstrînd totdeauna sînge rece și liniște spre a nu se putea descoperi scopul însărcinării după singura lor înfățișare". Dar la atac situația se schimbă : calul colonelului Grigore Ipătescu, atins, se prăbușește sub călăreț, ceea ce nu-l împiedică pe comandatul Brigăzii 1 să-și continue misiunea. Batalionul 1 din Regimentul 8 pierde **toți ofițerii**, în afara unui singur sublocotenent. De altminteri, ordinul sună limpede : „Îndată ce focul vrăjmașului devine tare, toți ofițerii trebuie să strige : «înainte» și să alerge pînă la drumul acoperit în marginea șanțului".

Dar iată cum se desfășoară bătălia în realitate, a doua zi de la lansarea ordinului de luptă pentru cucerirea Griviței (raportează : locotenent-colonel Constantin Poenaru) :

Îndată ce am primit ordinul d-voastră de a începe mișcarea, am dat ordin maiorului Șonțu de a porni cu batalionul său și a înainta cu linia de tiraliori repede pînă la marginea șanțului redutei care se credea după instrucții la 300—400 metri, îndată ce va ajunge, va deschide focul și va fi urmat de coloanele cu fascine, la o distanță ca de 200 m, urmat de coloane de atac de sub comanda căpitanului Mărăcineanu cu Batalionul 2 din regimentul ce comand. Înaintînd cu oamenii din batalioanele dispuse astfel, am mers pînă la o distanță ca de 1 000 metri sub un foc viu de infanterie [așadar, nu 300—400 metri — cum se credea inițial] din redută și de artilerie din bateriile din dreapta redutei ; am mers repede crezînd șanțurile redutei în apropiere, cînd la 1 000 metri, în loc de a da peste redută, mă văd în marginea unei văi și fiindcă aveam ordin de a ataca reduta cu orice preț, am scoborît cu trupele ca la 300 metri parcurgînd valea care avea o lărgime de vreo 200 metri și urcîndu-mă pe cealaltă parte pentru a ajunge la redută am văzut că latura ce venea spre noi era pe un escapament ; a trebuit atunci a dirija atacul spre latura din dreapta unde este și intrarea, văzînd încă că suferim mult de focul inamic, v-am raportat și ați dat ordin [colonelul Grigore Ipătescu] a ne mai susține două companii din Regimentul 10 dorobanți. Cînd ajunși aproape de redută prin frumosul exemplu al căpitanului Mărăcineanu și al maiorului Șonțu, care AU CĂZUT CHIAR ÎN APROPIEREA REDUTEI [subl. ns], am văzut că focurile turcilor au început pe la spate și văzînd că și tiraliorii care veneau despre Divizia 4 se retrag, v-am raportat, cînd și ați ordonat adunarea regimentului sub protecția Batalionului 2...

Și mai minuțios descrie, la rîndul său, jertfa eroică a căpitanului Mărăcineanu și a maiorului Șonțu, în raportul său, colonelul Grigore Ipătescu :

Trupa a mers în ordine perfectă pînă în fundul văii, aici însă întîmpinînd acel mărăciniș care-i împiedica mișcarea, a oblicat la dreapta pe unde terenul era mai practicabil. În acel timp, căzînd maior Șonțu care conducea 1-iul batalion din 10 dorobanți și tiraliori, căzînd și o mare parte din ofițeri și trupă a înaintat mai încet și formația a suferit, astfel că s-a amestecat cu plotoanele Batalionului 1 din 8 linie, care mergeau cu avîntul cel mai mare sub impulsia comandantului său căpitan Mărăcineanu care s-a ținut mereu călare în capul trupei pînă la 20 metri de redută, unde a căzut mort.

Reduta Grivița a fost cucerită după atacuri succesive, abia pe înserat, cînd drapelul Regimentului 14 dorobanți este înfipt chiar pe parapet. Atunci cine mai poate fi ofițerul cu drapelul fluturind în mînă ?

Ofițerii morți ar fi maiorul Șonțu și căpitanul Valter. Acesta din urmă a plantat cel intîiu fanionul pe retransament. Maiorul Șonțu a căzut în fruntea batalionului de atac. Se spune că colonelul Candiano Popescu (Alexandru) este grav rănit („Monitorul Oficial" — 1877, septembrie 2/14 — Buletin de la teatrul resbelului).

Documentele militare păstrează și alte date semnificative cu privire la momentul acesta :

Maiorul Candiano Popescu atașat la Statmajorul Diviziei 4 activă, a solicitat onoarea de a conduce batalionul de vînători la asaltul redutei, și cum acest batalion se arătase în două rînduri slab în foc din cauza puținei energii a comandantului său, l-am împrumutat batalionului în două asalturi. Acest batalion a fost pus în capul coloanei de asalt și sub comanda maiorului Candiano a înaintat viguros în contra redutei. Deși primele atacuri au fost respinse, cum era natural să fie, maiorul Candiano la rînd de mai multe ori și-a arborat în redută cu dînsul drapelul român, odată cu Regimentul 14 dorobanți (din propunerea de înaintare a maiorului Candiano Popescu la gradul de locotenent-colonel — 1877, septembrie 2).

Reportaje de arhivă de MIHAI STOIAN

Oricine ar fi fost, **Înaltul ordin de zi** din 5/17 septembrie spune :

Ostași ! În ziua de 30 august, virtutea voastră a încununat steagurile române. Regimentul 14 dorobanți și Batalionul 2 de vînători, împreună cu trei batalioane din glorioasa armată imperială rusă, au luat din mîinile inamicului reduta ce el apăra cu înverșunare, și un drapel și trei tunuri au fost cucerite de trupele noastre. Aceste trofee, eu ordon a se trimite în capitala țării [...] tunurile, luate de la vrăjmaș, după ce se vor așeza în ambele părți ale statuii lui Mihai Viteazul. Umbra măreață a gloriosului Domn va vedea astfel că oștenii români au rămas pînă astăzi fii ai eroilor de la Călugăreni...

— Eram înainte. Gloanțele plouau ca piatra. Turcii erau la trei sute de pași, se găteau de retragere. Eram înaintea celorlalți. Deodată văd un dușman spătos înaintea mea, fugind cu un steag. Îl ochesc, el cade ; mă arunc pe el în momentul cînd voia să descarce revolverul... și trag steagul. Acela murea, dar îl ținea strîns. Mă silesc să i-l smulg. Atunci alți doi se reped asupra-mi. Mă pun în apărare ; din fericire sergentul și caporalul meu îmi vin în ajutor. Culc la pămînt un turc, ei culcă pe celălalt, și eu am smuls steagul (declarație **Ion Grigore a Lucăi, prototip** al „Sergentului" lui Vasile Alecsandri — sergentul se numește Stan Gheorghe, iar caporalul Nica Vasile).

Iar două din tunurile capturate au fost așezate lîngă statuia lui Mihai Viteazul, cel despre care istoricul german Christian Engel scrie : „Să semănăm flori pe mormîntul acestui domn român care prezintă un interes istoric universal" (1804). Numele lui Mihai Vodă Viteazul este permanent invocat, desigur cu gîndul la desăvîrșirea unității naționale : „Drapelul român pentru a doua oară, de la Mihai fîlfîie pe zidurile Rahovei (**„Românul"** — după căderea redutei) ; „Pe acolo a fost drumul lui Mihai, tot pe-acolo a fost și al strănepoților săi" **(G. Coșbuc).**

Acum, la Grivița, există — într-un vast parc la amenajarea căruia au lucrat numeroși brigadieri români — Mausoleul închinat amintirii celor căzuți. În parc, cu prilejul vizitei făcute aici, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** a sădit un brad. Brad care crește drept, înfipt ca un stindard în memoria atît de vie, a noastră, a tuturor.

Nicolae Grigorescu : „Atacul de la Smirdan" (stinga sus) ; Carol Pop de Szatmari : „Atacul românilor la Grivița" (dreapta sus) ; Gh. D. Mirea : „Atacă dorobanții" (stinga jos) ; Sava Henția : „Trecerea trupelor române pe podul de la Corabia" (dreapta jos).

Un minut pentru eternitate

Infirmitatea (este surd de 14 ani) nu-l împiedică pe Sava Henția să participe de-a dreptul la campanie: Domnulu Hintzea Savu, profesor de desen și pictură al Asylului Elena Dómna și școla secundară din București, este atașat la Ambulanța Marelui Cartier General, pe tot timpul resbelului. (Rugăm dar pe tóte autoritățile civile și militare să binevoiască a da adjutorul de care va avea trebuință, pentru îndeplinirea missiunii séle ca artist). Atragem deosebit atențiunea tuturor persónelor cari vor fi în relațiune cu Domnu Hintzea, că D-lui suferă de uă **surditate** aprópe complectă și că această infirmitate pune óre care greutate în relațiunile sale ; ânsă sciind carte ori ce persónă va putea corespunde cu D-lui în limba Română. Assemenea vorbind încet Domnu Hintzea înțelege fórte bine după mișcarea buzelor (document eliberat de șeful Secției sanitare, inspector general **Carol Davila**, Marele Cartier General al Armatei).

„Scenă din războiul pentru independeță" traduce parcă, în imagini, liniștea încordată care îl înconjoară pe plastician. Una cu pămîntul — pămîntul pe care, din moși-strămoși îl muncesc și, la nevoie, îl stropesc cu sînge — ostașii simt chemarea la cutezanța a străbunilor. Dar cel căzut, contopit pentru veșnicie cu pămîntul, cine-i ? Cine-l așteaptă undeva, în depărtare, cine-l va plînge, cine-l va chema în nopțile nesfîrșite, de iarnă și de dor ?

Constatarea într-un mod pozitiv **a** identității celor căzuți în luptă procură nu numai statisticei medico-militare un material important, dar este mai cu seamă o datorie către familiile acestora.

După experiența dobîndită în războaiele din urmă, cele mai bune mijloace pentru această constatare, este ca fiecare oștean să poarte cu sine cartea sa de identitate. Pentru armata noastră ele s-au confecționat pe hîrtie pergament, avînd astfel destulă soliditate și putîndu-se îndoi spre a fi îmbrăcate în cîte o pungulită de pînză și astfel atîrnată pe piept sub cămașe... (dintr-o comunicare a Statului-major).

Pe pieptul ostașului prăvălit la pămînt, într-o pungulită de pînză (cum aveam în copilărie la gît, cu camfor sau usturoi, ca să ne ferească de boli și rele), pe hîrtie pergament, numele eroului. O pungulită — un nume — o viață dăruită țării. Trupul acestuia, imortalizat în creion sau cărbune, nervos, **sur le vif**, de către Sava Henția, păstrează peste vremuri înfățișarea sacrificiului suprem.

După raporturile d-lui comandant al Diviziei 3 și a d-lui comandant al Brigăzii 2 din Divizia 3 ar fi existînd mai mulți răniți în apropiere de retranșamentul turcilor. Pentru ridicarea acestor răniți s-a trimis în ziua de 1 și 2 septembrie o secțiune de sanitari brancardieri, arborînd drapelul Crucea Roșie din Geneva, alături de drapelul cu semiluna. Turcii din redută [Grivița 2] și din retranșamente, văzînd pe acești sanitari, au ridicat și dînșii drapelul alb, dar la apropierea sanitarilor l-au dat jos și au început a trage cu focuri în ei (raportul Comandantului Armatei, general **Alexandru Cernat** către Carol I — 1877, septembrie 3).

Iar peste numai trei zile, cînd trupele românești atacă și cealaltă redută de la Grivița, în lista celor morți și răniți se mai precizează :

Lista soldaților morți, răniți sau dispăruți nu s-a completat încă ; se va publica peste cîteva zile.

Maior Nicolae Ioan și Năstase, căzuți răniți, au fost uciși cu topoarele de niște bașibuzuci cari urmează trupa și cari ucid ca niște călăi tot ce pot.

Morții stau neîngropați și astăzi, căci cîmpul de bătaie fiind situat între cele două părți beligerante, turcii trag necontenit asupra ofițerilor sanitari care își expun viața ca să retragă pe răniți cel puțin.

Un trup prăbușit, schițat cu surescitare, și cîte implicații de necrezut. Fanatismul, lipsa de omenie nu fac corp comun cu ostașul român. Un țăran este și rămîne un țăran, chiar dacă a schimbat — pentru un timp — sumanul pentru mantaua cenușie ; un român rămîne un român, adică un om de omenie, pînă și cînd, înarmat, luptă pe viață și pe moarte, însă **numai** pentru a-și dobîndi libertatea.

Pentru noi, românii, rezbelul este o chestiune de viață. Puși în alternativa de a proba prin propria noastră valoare necesitatea existenței statului român la Dunăre, sau de a fi șterși de pe hartă, sîntem datori să înălțăm CU ORICE PREȚ [subl. ns.] spiritul și moralul poporului,căzut în urma acestor secoli de umilire și presiune, să cîștigăm pentru noi înșine independența morală și politică pentru a ne asigura viitorul... (ziarul **„Românul"**, condus de **C. A. Rosetti — 1877,** mai 4).

CU ORICE PREȚ ! Și totuși, cu neștirbită omenie : „Turcii... [prizonieri] au sosit la București mai bine îmbrăcați și îngrijiți decît soldații noștri" (**Mihai Eminescu** — 1877, decembrie 30). OMUL FĂRĂ OMENIE E CA ȘI TRUPUL FĂRĂ SUFLET (proverb românesc). Nenumărate trupuri au rămas, neînsuflețite, pe cîmpul de luptă. Deloc răzbunători, românii s-au purtat omenește cu prizonierii lor, dintre care, unii, mai tîrziu, puteau fi întîlniți în Dobrogea, cu pămînt dăruit, stabiliți la noi, pe acest pămînt de suflet numit România.

Pledoarie pentru „Eroul Necunoscut!"

Dorobanții au devenit proverbiali. **„Atacă dorobanții"** de George Demetrescu Mirea imortalizează abnegația fără de seamăn a acestor infanteriști români, în legătură cu care corespondentul ziarului vienez **„Die Presse"** transmite : „Am văzut cu ochii mei cum se bate soldatul român și pot atesta că el e neînfricat, curajos și iscusit în luptă". Dorobanții sau **dărăbanii** (cum li se mai spunea în Moldova) sînt organizați încă din secolul al XVI-lea, după modelul **trabanților** transilvăneni (unii dintr-aceștia au slujit în țările române ca lefegii). Există, în anul 1590, un Oprea dorobanțul din București. Și pe vremea lui Mihai Viteazul : „dorobanțu slujitoriu de în zilele lui Mihai voevod".

După cum reiese cu claritate, armata română nu dispune — în anii aceia — de resurse materiale mulțumitoare, marea sa bogăție fiind **conștiința patriotică** a oamenilor care o alcătuiesc. **Dorobanții** — la loc de frunte ! În timpul manevrelor din toamna aceluiași an 1876 : „Hrana unui om, bani 50" ; „Furajul unui cal din corpurile călări și armatei permanente, bani 90. La roșiori, bani 80" ; „Rația de hrană a unui om de orice armă se compune din : 1 050 grame pîine, 400 grame carne de vacă, 140 grame legume, precum : cartofi, linte, fasole etc., sau 30 grame orez, 7 grame sare, 7 grame ceapă, 7 grame ardei sau piper, 7 grame oțet, 50 grame rachiu". Și : „Alimentele arătate aci se pot înlocui de trebuință după ordinul comandantului de divizie, spre exemplu : pîinea proaspătă prin pesmeți sau mămăligă ; carnea prin cîrnați, brînză, pește sau alte alimente, însă în limitele tarifei. Cînd economiile ordinului permit, corpurile sînt autorizate a da cîte una litră de vin pe fiecare zi de marș sau manevră obositoare".

Efortul de modernizare, de înzestrare, rezultă și din alte măsuri, de astă dată luate în primăvara lui 1877 :

Experiența făcută mai mult timp a constatat că opincile ce poartă dorobanții ca încălțăminte este vițioasă din punctul de vedere nu numai că în timp ploios oamenii sînt necontenit cu picioarele ude, dar și în privința solidității lasă mult de dorit, astfel că la marșuri pe piatră și șosele, ele se degradează în scurt timp încît oamenii rămîn desculți. Pentru înlăturarea unui asemenea rău, subscrisul este de părere, ca opincile de pe broșura de uniformă ce se dă dorobanților, să se suprime și să se înlocuiască cu cisme de la infanterie de linie, și ele să nu se întrebuințeze de oameni decît în marșuri militare și în concentrări mari anuale, iar în orice alt serviciu ordinar, dorobanții, vor întrebuința încălțămintea lor... (propunerea ministrului de război — 1877, februarie 12).

În aceeași zi apare „Decretul pentru dotarea dorobanților cu cizme". Atunci, în ultimele zile de pace, ca și în cele de război, dorobanții mai poartă, cînd execută serviciul ordinar, opincile de-acasă, aduse de pe ogorul lor părăsit pentru o vreme ; sau mai degrabă au adus pe front pămîntul, în suflet, căci pentru apărarea acestuia „ei și-au aruncat piepturile înflăcărate... Au murit mulți...

— Capitulez cu armata mea, predîndu-mă în mîinile junei și bravei armate române **(Osman-Pașa** — 1877, noiembrie 28 — predîndu-și sabia în mîinile colonelului Grigore Cerchez).

PLEVNA ÎN MÎINILE NOASTRE... ENTUZIASMUL TRUPELOR LA CULME. OCUPĂM AICI LOCALUL LUI OSMAN-PAȘA RĂNIT, PRINS" (telegramă expediată de generalul **Alexandru Cernat** — 1877, noiembrie 29).

Faima dorobanților, ca și a tuturor ostașilor de la '77, călătorește pe glob (iată cîteva extrase din presa mondială a vremii) :

● Adevărul este că, în general, s-a uitat că numele poporului român e acela al unui neam vînjos și voinic. **(„The Morning Post")** ;

● România liberă și independentă va ocupa cu mîndrie un loc în concertul european și măreața ei faptă împreună cu numele ei vor fi imprimate în inimile generațiilor viitoare. **(„Der Osten")**;

● Nicicînd n-aș fi crezut să văd atîta bravură la o trupă. **(„Gazeta din Chicago")**;

● În numeroasele lupte care au inundat cu sînge vecinătățile Plevnei, românii s-au condus cu un eroism căruia Europa întreagă îi aduce omagiul. **(„Mémorial diplomatique")**;

● Românii... și-au dovedit în război, ca și în pace, dreptul de a exista ca națiune independentă. **(„Le Bien public")**;

● Mi-ar trebui mult timp ca să-i numesc pe toți bravii. (Corespondentul ziarului „Bund").

Scriind TOȚI BRAVII, gazetarul elvețian pledează, implicit, pentru „Eroul Necunoscut", pentru eroismul colectiv al acestui popor care, drept tezaur, își are propria inimă : „inimă fierbinte de român".

Pentru voi, acei ce-n vremea păcii sînteți plugari și păstori, iar în vremea războiului, dorobanți ai țării, am scris cartea aceasta... **(G. Coșbuc** — în prezentarea cărții sale despre Războiul de independență).

Dar, au murit ca eroi, au murit jertfindu-se pentru o patrie adevărată, pentru deșteptarea trecutului glorios al României" (din **„România liberă"** — una din cele aproape 100 de publicații, ziare și reviste, apărînd în 1877).

Sapă în silă, dar sapă veseli bieții țăranii noștri în brînciogul sterp al dealurilor Plevnei, gîndindu-se poate la țarina lor de porumb, care a rămas nesăpat astă vară și se mîngîie rîzînd cînd, în loc de știuleții de popușoi și în loc de pepenii de acasă, ei culeg acum, în ogoarele și bostanele lor din Bulgaria, numai gloanțe și obuze turcești... Și sapă, sapă mereu cu opincile în tină și în zloată fluierînd doina, pe cînd gloanțele le șuieră ascuțit deasupra capului. **(Al. Odobescu).**

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
20
(785)
Sîmbătă
14 mai
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Flacăra vie a istoriei

marcată solemn de sărbătorirea, într-o atmosferă de vibrant patriotism, a 100 de ani de la cucerirea Independenței de stat a României, săptămîna pe care o încheiem se înscrie în conștiința și memoria noastră ca o nouă dovadă a profundei recunoștințe și înaltei prețuiri a poporului pentru lupta eroică și jertfa pilduitoare a înaintașilor, a hotăririi unanime a cetățenilor patriei, indiferent de naționalitate, de a înfăptui exemplar Programul partidului de înflorire a patriei socialiste.

Ampla expunere prezentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Sesiunea solemnă comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Marii Adunări Naționale și activului central de partid și de stat — sinteză strălucită a istoriei multimilenare, glorioase a poporului român, a consecvenței cu care a luptat, prin veacuri, cu o necurmată încredere în destinul său, pentru libertate și neatîrnare — constituie o puternică și emoționantă lecție patriotică, un document fundamental al conștiinței naționale, un însuflețitor îndemn la a face din faptele muncii, ale zidirii unui nou chip României, un permanent omagiu adus celor ce au visat, au gîndit și acționat pentru înălțarea patriei. Așezată sub semnul a trei evenimente hotăritoare pentru afirmarea liberă și suverană a poporului — aniversarea zilei de **9 Mai 1877**, cînd țara și-a hotărît independența, a zilei de **8 Mai 1921**, cînd s-a făurit Partidul Comunist Român, forța politică conducătoare a întregii națiuni, căreia poporul îi datorează condițiile de viață de azi, adevărata independență a patriei, precum și a zilei de **9 Mai 1945**, zi a măreței victorii asupra fascismului, la a cărei împlinire poporul român a participat activ, în numele idealurilor sale dintotdeauna de libertate, independență și drepturi la o viață nouă — această impresionantă manifestare politică a pus încă o dată în lumină identitatea de țeluri a întregii națiuni, unitatea sa indestructibilă.

Cită gravă rezonanță au pentru noi cuvintele rostite de secretarul general al partidului : **„Acum, la aniversarea acestui măreț eveniment, este bine să subliniem învățămintele profunde pe care le oferă istoria națiunii noastre, ca de altfel întreaga istorie universală. Greutățile prin care a trecut poporul român, adversitățile pe care le-a înfruntat, precum și victoriile pe care le-a cucerit în momentele de răscruce ale existenței sale demonstrează în mod incontestabil că un popor hotărît să-și apere glia, libertatea și neatîrnarea, decis să nu precupețească nimic pentru a-și afirma drepturile inalienabile, pentru a-și cuceri un loc demn sub soare, nu poate fi înfrînt și îngenunchiat de nimeni și de nimic, niciodată. Chiar dacă el poate suferi înfrîngeri vremelnice, chiar dacă un timp forțele agresoare se dovedesc superioare, pînă la urmă el nu poate fi oprit din drumul său, victoria cauzei sale nu poate fi împiedicată și, mai devreme sau mai tîrziu, acel popor va ieși triumfător în lupta sa dreaptă“.**

Luînd act de impresionanta evocare a glorioasei noastre istorii, de înălțătoarele semnificații ale pildelor semănate prin vremuri de marii bărbați ai patriei, am întîmpinat totodată cu satisfacție adevărul, luminos relevat în expunerea prezentată, adevăr ce onorează pe oricare om de cultură : **participarea artei și literaturii la edificarea istoricelor izbînzi ale poporului.** Evocînd crîncenele încleștări la care au fost obligați strămoșii noștri de dorința de expansiune a unor puternice imperii, secretarul general al partidului da glas unei realități spirituale de netăgăduit, apelînd la versurile poetului, versuri în care acesta îl imagina pe Decebal adresîndu-se poporului, îmbărbătîndu-l :

„Ei sînt romani, și ce mai sînt ?
Nu ei, ci de-ar veni Cel sfînt
Zamolxe, cu-n întreg popor
De zei, i-am întreba : Ce vor ?
Și nu le-am da din nici lor pămînt
Căci ei au cerul lor“.

Versuri care exprimă minunat nu doar actul eroic, gestul sacrificiului suprem al lui Decebal ci întreaga noastră istorie națională, voința mereu aceeași, afirmată neabătut în perindarea veacurilor de poporul român.

Confirmînd în numele istoriei justețea și adevărul emoționantelor versuri, tovarășul Nicolae Ceaușescu sintetiza simplu dimensiunea măreață și inconfundabilă a istoriei României. Din perspectiva acestui adevăr înțelegem mai adînc, mai exact semnificațiile tuturor momentelor și evenimentelor care au luminat eroic biografia poporului nostru, semnificațiile cuceririi Independenței de stat a României la 1877, ale luptei pentru făurirea statului național unitar pentru dezvoltarea națiunii române, pentru izbînda ideilor socialismului, ale mărețelor succese dobîndite în anii socialismului, sub conducerea partidului comunist, de poporul român, eliberat pentru totdeauna de exploatare și asuprire, liber și stăpîn pe soarta sa, semnificațiile consecvenței cu care militează pentru respectarea principiilor independenței și suveranității popoarelor. Și ne vom considera cu toții datori să împlinim legămîntul rostit, în numele creatorilor, la istorica solemnitate din mai : „Avînd mereu vie lecția artistică, civică a marilor noștri înaintași, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Nicolae Grigorescu, Ciprian Porumbescu, George Coșbuc, care au făcut să vibreze în operele lor eroica luptă a poporului român pentru independență, demnitate și unitate națională ; pornind de la Programul partidului, de la indicațiile tovarășului Nicolae Ceaușescu — scriitorii, compozitorii, artiștii plastici, toți slujitorii spirituali ai omului de azi, constructor al societății socialiste, ne angajăm să ne dăruim întreaga capacitate de muncă și creație oglindirii în opere durabile, pătrunse de înflăcărat patriotism, a măreței epopei pe care poporul muncitor o desăvîrșește astăzi în scumpa noastră patrie, Republica Socialistă România“.

Luceafărul

„Acum, cînd intrăm în al doilea secol al independenței patriei noastre, să facem legămînt solemn în memoria marilor noștri înaintași, în fața întregului popor că nu vom da înapoi în fața nici unei greutăți, că vom ține întotdeauna și în orice împrejurări sus steagurile de luptă, atît tricolorul, cît și steagul roșu, servind cu devotament și dîrzenie cauza revoluționară a poporului, independența și suveranitatea patriei, cauza socialismului și comunismului în România“.

NICOLAE CEAUȘESCU

IN ACEST NUMĂR : • Poeme de • Ștefan Aug. Doinaș • Ovidiu Genaru • Nicolae Ioana • Proză de Sorin Titel • Cronica literară : M. Ungheanu despre „Viața ca o pradă“ de Marin Preda • Biografia debuturilor. Invitatul nostru : Eugeniu Ștefănescu-Est • Atelier literar de Geo Dumitrescu • Revista străină • Evocări : 1877

Fragmente critice

Memorialiști: Iorgu Iordan

Scriu cu oarecare întîrziere despre **memoriile** profesorului Iorgu Iordan, excedat de numărul mare de cărți ce apar, intimidat, într-o oarecare măsură, și de personalitatea autorului, filolog reputat și figură eminentă a învățămîntului românesc din acest secol. Publicarea **memoriilor** sale a fost, în toate privințele, o surpriză, omul sever și discret pe care îl cunosc toți cei care au trecut, în ultimele decenii, prin Facultatea de filologie din București, nu lăsa nimic să se înțeleagă că va vorbi într-o zi despre sine și lumea, cum se zice, prin care a trecut. O face, totuși, azi, îndemnat de prieteni și din rațiunea mai profundă că **memoriile** lui ar putea avea pentru alții o valoare **politic-educativă.** Este, probabil, la mijloc și nevoia de confesiune a omului care, atingînd o anumită vîrstă, privește în urmă și vede o lume ce se întunecă. A o prelungi în niște însemnări personale este un act firesc și, deseori, din astfel de cronici subiective au ieșit remarcabile pagini de literatură memorialistică. Numărul cărților de memorii, jurnale intime apărute în ultimul deceniu este, în orice caz, impunător și, într-o istorie a literaturii contemporane, un capitol trebuie rezervat **memorialiștilor.** Citindu-i, observăm la ei un sentiment comun : sentimentul că au trecut prin multe și că, prin ei, un ciclu al culturii noastre se încheie pentru a se deschide altul. A depune mărturie despre epocă și despre oamenii ei reprezintă, atunci, o datorie. Mulți memorialiști actuali înțeleg această datorie ca un efort de obiectivitate față de evenimente. Biografia lor se estompează pentru a

Eugen Simion

Continuare în pag. a 5-a

In paginile 2-3
COLOCVIILE «LUCEAFĂRULUI»
ÎN PREGĂTIREA CONFERINȚEI NAȚIONALE A SCRIITORILOR
• Articole de • Nicolae Ciobanu • Dan Cristea • Dinu Flămînd • Pompiliu Marcea • Romul Munteanu • Artur Silvestri • C. Stănescu • Marian Vasile

Tînăr în agora

Despre iubirea de patrie

Sentimentul de patriotism presupune în cel mai înalt grad implicarea absolută a ființei umane. De aceea, cel mai firesc mod de manifestare a iubirii de patrie este lupta, adică orice acțiune creatoare din punct de vedere al conștiinței, acțiune îndreptată spre acel spațiu ideal care reprezintă, pentru fiecare dintre noi, patria. O acțiune spirituală, în primul rînd, dar noi știm că și munca fizică ce se exercită pentru prelucrarea pămîntului, în vederea recoltei este tot o acțiune cu finalitate spirituală.

Și un om care luptă, după puterile lui, împotriva nedreptății, de orice fel ar fi ea, manifestată chiar și numai în acte mărunte, nesemnificative pe plan social dar care, adăugate unele peste altele, ar afecta și tulbura ordinea firească a patriei noastre, pe care o gîndim cu toții ca pe o lume ideală, este, cu adevărat, un patriot.

Îndepărtarea de acea mentalitate care permite unor tineri să fie străluciți din punct de vedere intelectual și lași, infantili din punct de vedere afectiv și spiritual, este o îndatorire.

Angela Marinescu

Continuare în pag. a 7-a

Realism și angajare

Tudor Vianu observa, în studiul introductiv la versiunea românească din **În căutarea timpului pierdut** că realismul modern lichidează tot mai decis raportul dintre planuri și goluri. S-ar părea că reflecția eruditului vizează numai latura compozițională. În fapt, cred că delimitarea de realiștii anteriori, cei cărora Proust le-ar apărea drept un temerar inovator, aspiră la înțelesuri esențiale. Realismul critic al secolului al XIX-lea **redă** procese din realitate. Odată cu marii săi exponenți din primele decenii ale veacului nostru, realismul se radicalizează. El apare acum implicat într-un imens efort de cunoaștere, de cuprindere a momentului social-istoric nu în elemente exterioare, orizontale. Dedusă din sondajul vertical, viziunea realistă devine descifrare a existenței dinăuntru, deci **opțiune.** Așa se și explică, probabil, de ce realismul echivalează cu negarea lumii burgheze în încercarea de a diseca realitatea. După ce pătimașa subiectivitate romantică pierduse teren în fața principiului obiectivării, prestigiul cuvîntului scris crește enorm. Prin interfediul lui societatea află că este bolnavă.

Ceea ce s-a afirmat necontenit de-atunci în legătură cu realismul privește deopotrivă puterea lui de a stăpîni adîncul rațional al lumii cît și o dezamăgire invecinată cu sarcasmul. Dezamăgirea provine din sentimentul că oricît ne-ar sări în ajutor autorii înșiși, rămîne ceva obscur în demersul pe care îl inițiază, că mediul de manifestare observat apare inferior interesului pentru liniile de forță ale simțului său vizionar. De aici oboseala conștiințelor că nu găsesc în civilizația existentă reazimul dorit. În paralel, odată cu amara experiență făcută, se conturează, în opoziție cu adevărul pesimist, o luciditate dornică să se ridice deasupra și împotriva răului social.

Latura de umanizare a privirii îndreptate spre lume, realismul românesc o învederează foarte de timpuriu, ca semn al surprinzătoarei lui maturități. Cînd în Europa romantismul crease voga romanelor de „mistere“ (Eugène Sue, Paul Féval, Ponson du Terrail), la noi cîștiga audiență romanul de moravuri. **Ciocoii vechi și noi,** de exemplu, întrunea încă de prin 1863 calități de cap de serie, tocmai fiindcă transfera pitorescul antitezei bun-rău în plan social, cu o vădită vocație de moralizare și, deci, de clasare a individualităților după criterii de caracterizare de prim ordin.

Ca să parvină la o formulă de angajare morală și socială limpede definită de un Rebreanu, Camil Petrescu sau Arghezi, realismul românesc nu ezită să revendice pentru sine o fervoare lucidă, acea febră a trăirii care îl revelează cu adevărat. Ce înseamnă această febră a trăirii, dacă nu detectarea afinităților cu momentele-cheie din istoria națională, cu senzualismul de fond și de expresie din situațiile ce îl reprezintă pe omul acestor locuri ca haiduc și plăieș, ca podgorean și vinător, ca înțelept povestitor de eresuri sau apărător curajos al idealului revoluționar ?

Desigur, ca să ajungă aici, niciun artist realist nu-și mai restrînge ambiția doar la mimesis. Esența realului a încetat demult să fie totuna cu simpla lui transcriere epică sau lirică. Anii din urmă au alte pretenții. Realitatea, mobilă și complexă, presupune corelarea progresului social, politic, economic cu progresul literar. Între conștiința operei și conștiința autorului ei nu mai este loc de contradicții. Dimpotrivă, o reciprocă determinare asigură demersului creator o strînsă confruntare cu sensibilitatea contemporană.

În anii noștri, realismul își propune să studieze realitatea științific. El postulează caracterul de produs social al operei literare și îi inculcă voința de angajare și asumare a unor mari răspunderi. Am să mă opresc la două exemple. Chiril Merișor din **Galeria cu viță sălbatică** aderă la idealurile lumii noi. În același timp, printr-un tipic concurs de împrejurări, primește grele lovituri din partea citorva oameni care își arogă dreptul să-l dea deoparte, în numele principiilor promovate de puterea populară. Drama tînărului cinstit deslușește în romanul lui Constantin Țoiu o dimensiune a Revoluției. Deși apără asemenea valori și în fond se raportează la ele, nu puține destine îi suportă, pe parcurs, violența.

Luminat de ideea sa, prozatorul demistifică pe cei care mai cred că Revoluția înseamnă totuna cu traversare destinsă a duratei. Actul acesta de probitate, de sensibilitate, înalt dialectic, aparține realismului. C. Țoiu și-a luat menirea în serios. A vrut să vorbească despre modul în care abuzuri vizibile contrariază idealurile. A vrut, deasemenea, să arate că, deși lucrul se întîmplă, noul nu este abătut din drum. Cred că mesajul cărții se definește prin relație cu reperele necontroversate între care se așează și cu erorile pe care vrea să le condamne.

Dacă îl privim astfel, ca pe un roman meditație (și neîndoios autorul asta și-a propus), **Galeria cu viță sălbatică,** are darul să arate ce a fost perisabil, contrapunctic în opera Revoluției. Talentul lui Țoiu se dovedește mai ales în acest plan, pentru el numai studiul relațiilor sociale explică pînă la capăt cursul evenimentelor, în-

H. Zalis

Continuare în pag. a 3-a

Eugen Jebeleanu
Arena

Jules Supervielle

A dispărut dintre **noi** (eu l-am simțit totdeauna lîngă mine) în 1960, tot într'o zi de Mai.
A dispărut, și n'a dispărut, pentrucă, de fiecare dată cînd îl recitesc, îmi dau seama că nimic din frăgezimea, din candorile, din subtilitatea și din marea lui simplitate n'a fost atins de trecerea timpului.
Și toate acestea îmi țin de cald cînd simt frig în jurul meu și mă răcoresc atunci cînd — și nu arareori, din păcate — am senzația că o să-mi explodeze creerul.
...Ilustrul Frate se apleacă atunci peste umărul meu — și prezența sa este înalt consolatoare.

JULES SUPERVIELLE

Ploaia și Tiranii

Privesc cum cade ploaia
Ce face să lucească
Planeta noastră gravă
Ploaia căzând din slavă
Ca'n evul lui Homer
Și'n vremea lui Villon
Pe mamă și pe prunc
Pe-a oilor spinare
Ploaia ce se repetă
Dar nu poate să'nmoaie
Nici craniul de piatră
Nici inima tiranilor
Nici să-i desmeticească
Cu-a ei sclipire dreaptă
O ploaie mititică
Picând pe Europa
Și'nvăluind toți oamenii'n
Aceeași haină blândă
Uitând de infanterie
Care-și încarcă armele
Uitând și de gazetele
Ce ne trimit ștafetele
O ploaie mititică
Ce'nmoaie'ncet drapelele.

Apendice

Fiți de treabă cu Poetul,
Cel mai pașnic animal.
Inima și capul, bietul
Ni le dă — și blând și pal,
Își asumă vina noastră;
Cu amara lui cămilă
În deșert de epitete
Pe profeți el îi precede;
El pătrunde, fără pete,
Prin morminte de mizerii,
Dându-și pentru noi, cu sete,
Bietu-i corp la corbii serii;
El traduce-n limbă clară
Tot ce'n noi e vis și dor.
Hai să-i dăm de ziua-i rară
Șapca de tălmăcitor !

În românește de e.j.

Atitudini

O punere în cauză

În **Retorica** și **Neoretorica** din 1973 deplîngeam faptul că vechile noastre tratate încă nu și-au găsit cercetătorul pe care îl așteaptă de atîta vreme.
Recenta carte a lui Aurel Sasu — **Retorica literară românească,** Editura Minerva, colecția Universitas — rupe, în sfîrșit, tăcerea nejustificată, fapt pe care Al. Andriescu, în „Cronica“, și Ion Marcoș, în „Tribuna“, l-au semnalat cu entuziasm. Ne raliem la aprecierile privind importanța inițiativei și apreciem și noi că cercetarea principalelor tratate românești și situarea retoricii în contextul culturii noastre sînt bunuri cîștigate, care oferă excelente puncte de plecare atît pentru viitoarele cercetări ale lui Aurel Sasu cît și pentru ale altora. Din păcate, însă, primele capitole ale cărții ridică o serie de obiecții, și ele trebuie semnalate cu toată intransigența, fiindcă nu pun în cauză numai rezultatele cercetării, ci și calificarea ei ca cercetare. Căci pe lîngă neglijențele supărătoare, pe lîngă contrazicerile fla-

Vasile Florescu

Continuare în pag. a 7-a

în pregătirea conferinței

Însemnări despre condiția scriitorului

Profesiunea de scriitor presupune, e prea bine știut, mai intîi **talent. Voința de a scrie,** așa de frecventă, nu duce, singură, oricît ar fi de tenace, în olimpul literelor. Dintre nenumăraţii veleitari, de ordinul multor mii numai puțini își justifică pretențiile. Dar nici talentul singur nu duce la alt rezultat. „Multe flori sînt dar puține rod în lume or să poarte" spune atît de inspirat Eminescu. Și cum talentul este un element imponderabil, greu de descifrat de la primele manifestări, e o problemă de bun simț să admitem că recunoașterea lui trebuie să se producă treptat, după teste concludente, pe cît se poate decisive. Cert este, mai departe, că intrunindu-se, la un loc, **talentul și voința de a scrie,** precum și **energia** necesară, nu se poate ajunge totuși la împlinirea destinului de creator. Rămîne încă un factor esențial, în absența căruia suflul scrisului se stinge repede. Sînt prea multe cazuri de autori rămași la primele cărți, deși erau considerați mari promisiuni, sînt, printre noi, oameni care tac cu solemnitate de ani și ani învăluiți în orgoliul (ridicol, desigur) de scriitori neînțeleși, aruncînd vieții blesteme apocaliptice la adresa redactorilor din edituri ori din presa literară, alții convertindu-și lipsa de activitate într-o mantie romantică, de solitari. Fiind prea greu și omenește de înțeles, să-și recunoască propria neputință ori să transfere în mod cavaleresc vina pe critica ce i-a uns scriitori cu prea multă grabă și indulgență ei transformă propriile servituți în virtuți și trebuie să recunoaștem că de multe ori reușesc să trăiască. Dacă vom privi tabelele, pe secții, cu numele membrilor Uniunii Scriitorilor, vom rămîne surprinși de prezența multor oameni, în alte privinte stimabili, dar care s-au rătăcit pe-acolo. Sînt convins că mai tinerii truditori ai breslei nici n-au prea auzit de mulți dintre colegii de secții, cu care figurează pe aceleași liste. Și trebuie recunoscut că unora dintre ei nu le-a lipsit nici talentul și nici voința de a scrie, ci s-au consumat repede, ca niște efemeride, pentru că le-a lipsit experiența de viață cu care să-și hrănească talentul, pentru că **s-au profesionalizat înainte de vreme** și au crezut, cu naivitate, că patalamaua de scriitor i-a consacrat pe viață, că n-au decît să se așeze la masa de scris și să-și rotunjească destinul, care de fapt abia începea. Dar condeiul nu i-a mai ascultat sau a început să scrîțîie penibil. Multi, se știe, își devin proprii epigoni, de la o vîrstă la care, cum zicea Arghezi ar trebui să debutezi „în fiecare zi". Sau devin epigonii maeștrilor, în cazul că mai citesc ceva (ipostază mai onorabilă și într-un caz și-n celălalt) semnîndu-și, inevitabil, certificatul de descalificare. Căci universul interior al subiectului creator, oricît ar fi de bogat și de complex (dacă n-avem de-a face cu genii) se epuizează repede și în mod fatal. De unde rezultă, **necesitatea obligatorie a cunoașterii vieții, de la ipostaza de observator atent și obiectiv** pînă la cea optimă **de militant,** de participant activ într-un sector de activitate, la viața societății din care faci parte și de unde rezultă, tot atît de clar, eroarea profesionalizării premature. Cîteva exemple pot fi, prin ele însele, suficiente, spre a demonstra valabilitatea a ceea ce susținem. Cei mai mari scriitori, de la noi și de aiurea, dar și alții din raftul mediu au avut de multe ori fără întrerupere, o profesiune, o calificare, un loc în viața cetății. Mulți dintre ei au onorat cu strălucire profesiunea ce o practicau, constituind adevărate etaloane, greu de atins. Creangă a fost un învățător exemplar, autor de manuale școlare, om respectat de dăscălime. Demnitatea de scriitor a venit mult mai tîrziu, dar nu încape nici o îndoială că scrisul său, exersat în disciplina exercițiilor zilnice din școală, a cîștigat acea rigoare, precizie și expresivitate exemplare, ce fac din fiecare frază o adevărată bijuterie literară. Dascălul lui Creangă de la Școala Normală, Titu Maiorescu, în același timp profesor la Universitate, în urma unor strălucite studii, este, pînă astăzi un model de claritate și de logică în scris, așa cum era și în prelegerile sale memorabile și faptul că se adresa unui auditoriu, că profesa prelegerea liberă a influențat, cu certitudine scrisul său. După cum formația de matematician a lui Ion Barbu a avut, cu certitudine, urmări asupra poeziei sale, atît de condensate, de esențializate. În timp ce Ionel Teodoreanu, maestru răsfățat al baroului, a introdus în numeroasele romane pe care le-a scris nu numai limbajul pletoric, care fascinează auditoriul dar, cum se știe, și unele subiecte ori scene preluate din dosarele pe care le studia cu atenție profesională, dar și cu pasiunea romancierului. Mulți scriitori, mai ales în condițiile grele ale trecutului, au fost nevoiți să practice îndeletniciri ingrate, de atitea ori incompatibile cu scrisul dar au știut să extragă din toate lamura de aur pentru opera lor. Caragiale a fost sufleur, la nevoie actor (ca și Eminescu), gazetar, profesor, revizor școlar (din nou ca și Eminescu) funcționar la regia monopolurilor, ba și berar transformînd însă, cu geniul său, ingratitudinea destinului într-un factor de triumf al operei, observînd, cu spiritul său pătrunzător, umanitatea pe care o întîlnea pretutindeni și fixînd-o ca într-un adevărat insectar peren. Se știe cît declara Arghezi că datorează exersării meseriei de ceasornicar : o poezie este ca un ceas în care toate cuvintele au un rost precis, ca și rotițele spunea el. Introducerea lui în familia de **poeta faber** nu e fără legătură cu această experiență. Zaharia Stancu, acest prozator încă insuficient comentat, obișnuia să afirme că viața l-a făcut scriitor, că „viața este atît de bogată, de complexă și de dramatică încît lasă în urmă pînă și cea mai bogată fantezie". Jack London, care practicase atîtea îndeletniciri, declara și el că fără o asemenea experiență de viață nu și-ar fi descoperit harul scrisului. Și exemplele s-ar putea înmulți la nesfîrșit. Evident, în societatea noastră socialistă au apus pentru totdeauna vremurile de tristă amintire ale condiției mizere și umilitoare ale celor înzestrați efectiv cu harul cuvîntului scris. Dar iluzia de scriitor înainte de a acumula experiența de viață necesară exersării demne și responsabile a acestei profesii, tratarea arogantă a celor din „cîmpul muncii" și cantonarea de tînăr în condiția de scriitor „la domiciliu", care mucegăiește între cei patru pereți ai propriului laborator, ni se pare păgubitoare în primul rînd pentru că lipsește pe cei într-adevăr dotați (ceilalți nu ne preocupă) de contactul cu viața în pasionantele ei înfățișări și transformări, de legătura cu semenii și probleme lor captivante, materia vie de totdeauna a marilor creații. Riscul unor cărți sterile, fade, chinuite ori soporifice devine inevitabil. Nu insistăm. Inteligenti pauca.

Pompiliu Marcea

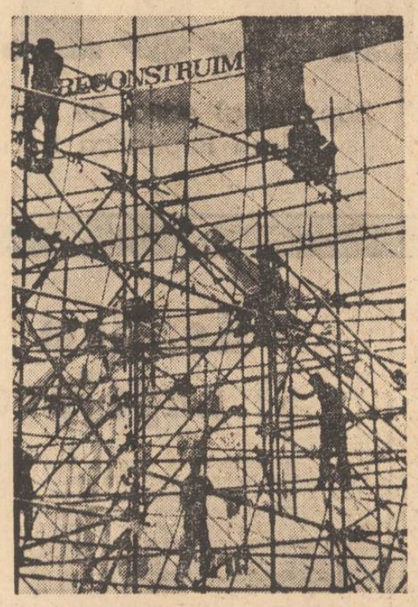

Constantin Nițulescu : „Reconstruim"

Cîteva întrebări

Iată că se apropie Conferința națională a scriitorilor și pentru mulți scriitori tineri ea va fi prima. Membrii, sau încă nu, ai Uniunii Scriitorilor, titularizați sau nu, au apărut numeroși tineri scriitori, în răstimpul de la precedenta conferință și nu puțini dintre ei s-au impus. Numărul tinerilor scriitori care constituie prezențe active în cîmpul literar actual este însă mult mai mare decît cel ce se poate citi în scriptele breslei. Din multiple motive, sînt tineri scriitori care, deși publică în mod curent prin reviste, deși dețin rubrici importante la cîteva reviste serioase care le-au acordat girul, încă nu au tipărit cărți, sau au tipărit puține. Există cîțiva importanți tineri scriitori care nu asaltează anual edițiile cu noi volume, și asta, probabil, dintr-un respect deosebit pentru cuvîntul scris și dintr-o lăudabilă constiință artistică. Ei sînt totuși scriitori intrucît îi știm pe deplin implicați în viața noastră literară. Și au și privilegiul consensului de a fi socotiți „viitorul de mîine" al literaturii, după cum sună o generoasă sintagmă. Desigur, nu poate fi ignorat criteriul numeric al cărților publicate. Dar iată că vine o Conferință națională de maximă importanță pentru viața noastră culturală și constatăm că unii dintre cei pe care pînă mai ieri îi consideram scriitori serioși nu figurează în listele asociațiilor scriitorilor. Probabil vor avea șansa să participe la lucrările acestei conferințe ca invitați. Se poate spune, desigur, că vor mai veni și alte conferințe, iar între timp acești oameni vor publica mai multe cărți, intrunind astfel și condițiile de primire în Uniune. Deși nu doar numărul cărților va putea hotări asupra dreptului de a deveni membru al Uniunii ci mai ales valoarea lor. Este un temei suficient de meditație, un argument pentru rediscutarea criteriilor după care breasla scriitoricească își recrutează membrii. Ar fi probabil mai firesc să fie considerat scriitor acela care este pentru toată lumea un scriitor. Desi ar începea mult subiectivism în aprecieri, cred că o asemenea propunere utopică s-ar dovedi pînă la urmă operabilă, căci scriitorul și în general literatura se descurcă destul de bine cu subiectivismul. Vreau să spun, prin aceasta, că există în literatura noastră de azi suficient de mulți scriitori pe care toată lumea îi stimează și în al căror cuvînt s-ar putea avea încredere, scriitori care urmăresc fenomenul literar, inclusiv literatura celor mai tineri, și care ar putea spune răspicat despre un tînăr autor dacă este sau nu și scriitor, dacă are sau nu are deocamdată șanse să devină prin mijloacele artistice de care dispune. S-ar putea ca înșeși secțiile asociațiilor să hotărască asupra celor ce urmează să intre în rîndul membrilor Uniunii. S-ar putea discuta mai mult pe această temă, și e destul de probabil că la apropiata Conferință se vor mai auzi și alte opinii. Dar vreau mai degrabă să subliniez că acesta poate fi doar unul din multele aspecte ce îi vizează pe tinerii scriitori și literatura tînără în general. Căci există în mod evident și alte probleme specifice ale literaturii tinere care trebuie să rețină atenția tuturor scriitorilor, indiferent de vîrstă.

Cred că nu întotdeauna s-a discutat serios și profund pe aceste teme. Care este specificul literaturii tinere ? Cum este ea încurajată și îndrumată ? Cum se cunoaște ea pe sine și în ce măsură o cunosc cititorii ? Cît de profund este implicată literatura tînără în tradiție, cît este ea de novatoare, cît de diversă este paleta prin care ea reflectă ardenta actualitate ? Iată numai cîteva dintr-un mănunchi întreg de întrebări care vor trebui să figureze în amplele dezbateri ale Conferinței și în bilanțul ei. Apoi tinerii înșiși vor trebui să se întrebe și să-și răspundă la cîteva întrebări care, tot așa, sînt de multă vreme aminate. Una dintre ele poate suna și astfel : cît de unitară în aspirații, în înfăptuiri și în „modul de coexistență" este cea mai tînără generație de scriitori ? Pentru că nu o dată interese mărunte și meschine au arătat premature fisuri în conformația acestei posibile noi generații literare (sau promoții, cum vrem să-i spunem !) și e păcat să nu ne lămurim cu noi înșine, în mod deschis, colegial, în limbajul sincer al omului tînăr. Un eveniment atît de important, cum este această Conferință națională a scriitorilor poate deveni astfel cu adevărat un punct de reper, o dată importantă pentru noi înșine, din care va avea de cîștigat scrisul nostru. De mult, de foarte multă vreme trebuia să discutăm deja aceste aspecte, noi, membri sau nemembri ai Uniunii, dar scriitori tineri cu toții. După cum trebuie să mai vedem și care sînt legăturile noastre cu celelalte vîrste scriitoricești, cum se realizează dialogul dintre generații și care este cota generozității și înțelegerii ce ni se acordă din partea scriitorilor mai vîrstnici. Într-o splendidă carte recentă a lui Marin Preda, în **Viața ca o pradă,** se poate citi un capitol amar. Tînărul scriitor de odinioară pășea pragul edituri lui Georgescu Delafras cu nestăvilite speranțe, îndemnat de o găunoasă carte a acestuia, „Cum am cucerit viața". Dar în afară de sfaturile din carte, teribilul pilduitor nu îi întindea tînărului aspirant nici un deget. Mai sînt oare asemenea sfătuitori și astăzi : mai există genul acesta de generozitate abstractă ? Aș spune cu tristețe că da. A ști să încurajezi în mod just un tînăr scriitor este, pînă la urmă, o chestiune de caracter ce nu poate exista decît la un mare scriitor. Exemple **pro** și **contra** sînt, din păcate.

Mai avem un scurt răgaz pînă la această conferință așteptată și, iată, nu prididim să adunăm toate întrebările. Ceea ce este, pînă la urmă, un lucru bun, ceea ce dovedește că ea va trebui să se implice profund în activitatea noastră iar apoi în literatura pe care o vom scrie în continuare pentru acest pămînt, pentru acești oameni și pentru această limbă ce o rostim.

Dinu Flămînd

Tentația și necesitatea cuprinderii „totale" în critică

Unul din marile și obsedantele „bovarisme" sub semnul căruia se desfășoară sau ar trebui să se desfășoare activitatea oricărui critic pentru care domeniul în cauză constituie efectiv unicul mod de existență este fără îndoială acela de a se pronunța asupra operei **tuturor contemporanilor săi.** Din acest punct de vedere, fără a aduce neapărat în discuție criteriul valorii și deci fără a fi obligați să facem comparații de asemenea natură, ni se pare firesc ca unor mari critici din trecut precum, de exemplu, Maiorescu, Gherea ori Ibrăileanu să le trecem destul de greu cu vederea faptul că în atenția lor a stat numai **un anumit număr de scriitori contemporani cu ei** și că astfel ne-au lipsit de opiniile lor explicite cu privire la scrisul unor autori pe cît de însemnați tot pe atît de controversați nu numai atunci ci chiar și astăzi. Sigur, enunțată în astfel de termeni, chestiunea poate căpăta un anumit aer de sentimentalism neavenit, cu atît mai mult cu cît, istoricește, sînt bine cunoscute și unanim acceptate împrejurările ce explică „neajunsul" despre care este vorba. Nu este însă mai puțin semnificativă constatarea că la generațiile critice următoare, în principiu, problema cuprinderii totale a fenomenului literar curent se constituie tot mai vizibil într-un deziderat. Cine se interesează astăzi de istoria literaturii române din prima jumătate a veacului nostru nu poate să nu fie surprins de extraordinar de bogata bibliografie critică de care dispune încă din faza apariției opera cvasimajorității scriitorilor ce s-au manifestat în decursul acestor decenii. Pentru istoricul literar contemporan preocupat de personalitatea și de opera unuia sau altuia dintre scriitorii acestei epoci, poate că cea mai pasionantă dar și cea mai dificilă operație la care trebuie să se angajeze este tocmai aceea de a confrunta între ele numeroasele și diversele opinii avansate de critica vremii, pe de o parte, și, pe de alta, de a-și formula propria-i judecată în raport cu toate aceste opinii. În același sens, la fel de interesant este să constatăm că însuși ansamblul fenomenului nostru literar modern, scrutat însă din perspectiva individualității fiecărui scriitor ce îl compune, beneficiază de atenția constantă a aceluiași critic. Astfel, cu greu s-ar putea găsi autor cît de cît notoriu dintre cele două războaie mondiale a cărui activitate să fi putut „scăpa" cel puțin o dată de sub raza de actiune a criticii unui E. Lovinescu, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu și alții.

Se poate însă trage de aici încheierea că de îndată ce actul de recepție critică imediată este încheiat cronicarul literar se cuvine să se retragă, cu modestie, și să lase pe seama altora, pasă-mi-te, pe a „specialiștilor" în monografii, sinteze, panorame etc., sarcina de a clasifica și ierarhiza din perspectiva istoriei literare materia literară recenzată de el ? Formulăm această întrebare „nevinovată" întrucît nu de mult ne-a fost dat să citim un articol a cărui idee centrală — dacă nu ne înșelăm — era aceea că atributul de **critic adevărat,** în genere, cu greu poate fi conferit foiletonistului, cronicarului literar, întrucît accesul acestuia la studiul de sinteză guvernat de criterii estetice și metodologice autorizate ar fi, în realitate, aproape imposibil. Apanajul unor asemenea tentative după opinia unui atare teoretician, de drept, ar aparține „specialiștilor", inițiaților în limbajul și termenologia, uneori, să recunoaștem aproape ezoterice, a „metodelor" de cercetare modernă.

Evident, nu negăm dreptul la existență unor asemenea preocupări cu caracter mai mult sau mai puțin paracritic, după opinia noastră. Din perspectivă practică ne îngăduim însă a privi lucrurile ceva mai simplu, chiar cu riscul de a fi suspectați de oarecari alunecări în empirismul critic. Socotim astfel că dialogul dintre critică și fenomenul literar curent dă conținut plenar din care se hrănește orice demers analitico-interpretativ cu finalitate sintetizatoare. Cine își închipuie că poate da la iveală construcții critice de anvergură fără să fi contribuit cît de cît el însuși la creerea magmei din care, în intimitatea ei, această construcție își trage ființa se înșeală în mod sigur. Căci, revenind la numele de critici mai înainte amintiți, va trebui să admitem că lor le aparțin lucrările de sinteză cu adevărat viabile consacrate fenomenului literar receptat de ei înșiși în primă instanță prin

Ioana Kassargian : „Cîntecul biruinței"

intermediul foiletonului critic. Partea a doua a marei istorii literare elaborată de G. Călinescu sau cele două lucrări similare ale lui E. Lovinescu, sincer vorbind, nu pot fi înțelese în ceea ce au ele mai caracteristic dacă pierdem din atenție procesul de retopire în propria materie a foiletonului critic practicat cu nedesmințită pasiune de cei doi autori. La fel, excelentele lucrări de sinteză despre Blaga și Arghezi semnate de Pompiliu Constantinescu poartă vădit pecetea unei asemenea metamorfoze creatoare.

Nu într-alt chip ni se înfățișează situația cînd avem în vederea efortul de cuprindere critică „totală" a literaturii române contemporane. De pildă, detaliatele panorame consacrate de Al. Piru poeziei noastre actuale sau cele două masive volume din **Scriitori români de azi,** lucrarea lui Eugen Simion, sînt, nici vorbă, emanații ale unor spirite critice ce aparțin unor impătimiți comentatori ai aparițiilor editoriale la zi. Iar un studiu precum **acela a lui M. Ungheanu** despre proza lui Marin Preda nu-și refuză desigur nici el serviciile contactului nemijlocit, încă de la apariția ei deci, cu opera reinterpretată acum din perspectivă sintetică. În aceeași direcție, un exemplu concludent îl constituie și recent-apărutul studiu **Nicolae Labiș** al lui Lucian Raicu.

Este necesar totuși să observăm că în general problema cuprinderii critice „totale" a literaturii române contemporane este încă departe de a mulțumi. Ghidîndu-ne după ordinea firească a lucrurilor, este de remarcat că în momentul de față chiar accesul cărții noi la comentariul critic imediat — recenzia și cronica — este încă destul de anevoios. Cauza stă, credem noi, mai ales în redusa posibilitate a multora dintre criticii activi de a exercita în mod sistematic oficiul de cronicar literar. Din această pricină, bibliografia critică ișcată de aparițiile editoriale curente, la ora de față, suferă de o anumită sărăcie și, inevitabil, de o anumită monotonie. Trecînd la formele sintetice de exprimare ale criticii, trebuie să recunoaștem de asemenea că inițiativele de această natură nu se bucură încă de cadrul organizatoric cel mai propice. Mai exact spus, tentativa de a elabora asemenea lucrări ține aproape exclusiv de îndrăzneala și, la urma urmei, de riscul personal. Nu poate, de exemplu, să nu mire pe nimeni împrejurarea că pînă în momentul de față nici una dintre edituriile noastre de literatură nu și-au luat răspunderea lansării unei serii de studii (fie și de schițe!) monografice consacrate nu puținilor scriitori importanți români de azi. O legitimă nedumerire se ivește și atunci cînd e vorba de atît de slaba solicitudine a edituriior noastre față de eventualele inițiative ce vizează studiul amplu axat pe istoria principalelor genuri literare în ultimele trei-patru decenii și, în definitiv, cînd se pune problema elaborării unor lucrări de analiză detaliată dedicate întregii istorii a literaturii române contemporane.

Se înțelege, în cazul unor asemenea probleme deosebit de complexe și de dificile, decisivă este totuși inițiativa criticului. Dar poate și trebuie lăsat totul numai pe seama acestuia ? Iată una din întrebările care, avem convingerea, ar merita să fie convertită în temă de reflecție și dezbatere în cadrul lucrărilor apropiatei Conferințe naționale a scriitorilor.

Nicolae Ciobanu

Clasicii români și circulația publică a operei lor

În toate ariile de cultură au apărut pe parcursul istoriei cărții consacrate pentru eternitate printr-un adevărat consens public și scrieri cu un ecou de scurtă durată în epoca lor, care și-au pierdut însă forța de iradiație în timp.

Dacă pentru epocile foarte îndepărtate nu știm cu certitudine cine au fost oponenții lui Homer, Sofocle, Vergiliu, Tacit etc., mai tîrziu valorile acceptate se disting în mod tot mai evident de autorii mărunți, de scrierile pur conjuncturale sau de cărțile ce au beneficiat, scurtă vreme, doar de sufragiul superficial al unei mode trecătoare. N-am putea însă spune că acceptarea definitivă a unor mari valori literare s-a produs cu ușurință. Noutatea șocantă a unor opere, ieșirea lor din sfera unor canoane cunoscute, reprezintă factori de perturbare a gustului fixat și totodată germenii formatori ai unor noi criterii de situare a valorilor vechi și moderne în marile serii ale istoriei literare.

Lui Shakespeare i-au trebuit cîteva secole pînă să devină un scriitor acceptat pe plan european. Eminescu s-a izbit de spiritul obtuz al unor critici mărunți. Caragiale a fost subiectul unor acuzații, astăzi greu de imaginat, Maiorescu însuși cu autoritatea sa binecunoscută, a contribuit la consacrarea unor mari scriitori, dar a încercat să impună și pe alții de care astăzi nu se mai vorbește decît arareori.

Valorile autentice s-au clasicizat însă întotdeauna în timp. Situarea lor pe o anumită scară axiologică s-a produs prin revenirile frecvente ale criticilor și ale istoricilor literari care au adus acel spor firesc de lumină și dreptate în înțelegerea operelor literare din toate perioadele de dezvoltare a culturii.

Îndreptată cu privirile spre viitor, contemporaneitatea își găsește echilibrul în istoria culturii printr-o permanentă confruntare cu trecutul. De aceea, clasicii unei culturi naționale nu sînt doar o valoare spirituală cu caracter muzeal, ci un etalon de măsurare a prezentului, un experiment artistic cîștigat sub dimensiunea căruia orice cădere reprezintă cel puțin un motiv de neliniște. Aceasta nu însemnează că orice scriitor de dată mai recentă este, prin virtutea apartenenței sale la o perioadă mai nouă, superior altuia dintr-un timp mai îndepărtat.

Clasicii sînt fenomene realizate și acceptate, iar referința la ei indică spațiile libere de desfășurare, zonele noi neexplorate, ideile ce nu și-au găsit încă modul de expresie.

Motivele întîlnirii noastre cu clasicii sînt nenumărate. Din această cauză se învață în clasă, sînt rînduiți de fiecare generație de cititori în alte biblioteci, sînt studiați de fiecare școală critică într-o altă manieră. Dacă primii clasici, de talia lui Homer, Eschil, Aristotel, Seneca, Horațiu, Vergiliu etc. au devenit modele ale celor mai multe culturi europene, mai tîrziu fiecare cultură și-a creat propriile valori clasicizate în timp.

Așa se explică de ce raportarea noastră la clasici are în permanență un plan dublu de referință. Unul vizează pe scriitorii intrați în patrimoniul universal, altul pe cei care aparțin spațiului național de cultură. Îl citim pe Homer și Herodot, dar ne căutăm destinul de odinioară în baladele noastre populare și în scrierile lui Miron Costin și Neculce, studiem arta retoricii lui Bossuet, dar ne regăsim o parte a comportamentului nostru în **Didahiile** lui Antim Ivireanul, parcurgem cu interes epopeile renascentiste, dar admirăm arta lui Ion-Budai Deleanu, ca deschizător de drumuri în poezia românească ; este admirabil Novalis și foarte complex Eminescu. Cunoastem rafinamentul verbului lui Mallarmé, dar ne mîndrim cu Ion Barbu. Citim **Țăranii** lui Reymont și ne aducem aminte de Rebreanu. Clasicii nu sînt însă numai amintirea noastră de ordin cultural. Ei reprezintă certificatul nostru spiritual în existență, marca unică a creației unui popor, recognoscibilă pe imensa hartă culturală a lumii.

Operele clasice fac parte din biblioteca defitivă a fiecărui iubitor de literatură. Ne eliberăm periodic rafturile de cărțile inutile, dar scrierile clasice rămîn mereu împreună cu noi, lăsîndu-le drept moștenire copiilor noștri.

De aceea, editorul literaturii clasice naționale ne readuce această superbă zestre în cele mai diverse chipuri pe masa de lucru. El ne prilejuiește dialogul cu operele clasice prin limbajul vremurilor noastre. Pe scriitorii clasici naționali îi fixează consensul și sensibilitatea fiecărui popor Clasicii noștri sînt marii cronicari, dar și pionierii poeziei, cărturarii din generația de la 1848, dar și Eminescu și Cosbuc, Sadoveanu și Rebreanu dar și Arghezi, Blaga și Bacovia.

Clasicii noștri pot fi scriitori de talie universală ca Eminescu, Creangă Caragiale, Rebreanu, Arghezi și Blaga. Ei pot însă reprezenta și valori locale ca Asachi, Eliade Rădulescu, Mumuleanu, Gr. Alexandrescu, Agârbiceanu sau Gib Mihăescu. Clasicii noștri sînt cărturari de mare erudiție ca D. Cantemir, Hașdeu, Iorga și Ovid Densușianu etc. Clasicii noștri s-au realizat plenar într-un gen major care poate fi proza (Sadoveanu, Rebreanu) sau poezia (Ion Barbu, G. Bacovia). Ei au putut să se impună în mai multe genuri ca G. Călinescu, T. Arghezi, Lucian Blaga etc. Clasicii pot fi filologi străluciți ca Hașdeu, Sextil Pușcariu, Ovid Densușianu, istorici ca Iorga și Pârvan, filozofi și esteticieni ca P.P. Negulescu, Lucian Blaga, Rădulescu Motru, critici și istorici literari de mare subtilitate ca N. Cartojan, Garabet Ibrăileanu, Mihai Ralea, Eugen Lovinescu, G. Călinescu, Perpessicius, Pompiliu Constantinescu etc.

Ipostazele de afirmare ale acestor oameni de cultură sînt variate. Modalitățile de contact cu opera lor trebuie să fie la fel. Luăm act cu satisfacție de acele ediții de autor, care sînt acte de stimă și entuziasm. În suita acestora se înscriu cele treizeci de volume din opera lui Arghezi, patrusprezece volume din G. Călinescu, șapte volume din scrierile lui Tudor Vianu, cinci volume noi și masive din creația atît de diversă a lui Lucian Blaga etc.

Dar edițiile de autor cu ritmul lor inegal, uneori lent, explicabil prin factori de natură diversă, nu ne mai satisfac prin simpla publicare a textelor, și ea uneori lacunară, dar lipsită de acel aparat critic menit să-l introducă pe cititor în tainele mai complexe ale unui laborator de creație și să-i ofere istoricului literar premize mai solide de cercetare.

De aceea, apariția unor ediții critice din Cantemir, Minulescu, H.P. Bengescu, Gib Mihăescu, Camil Petrescu, Ionel Teodoreanu etc. reprezintă un început promițător, marcat încă de mari spații albe. Numărul scriitorilor care beneficiază de ample ediții critice este încă foarte redus. Ritmul de publicare a unor opere ni se pare prea lent, iar opțiunea unor specialiști pentru realizarea acestui tip de ediții este din ce în ce mai rară.

Dacă critica universitară a avut pe acest plan incontestabile merite ce aparțin unor cercetători mai virstnici, mulți dintre tinerii istorici literari nu mai arată o mare pasiune pentru minuțioasele intreprinderi editoriale de acest gen. Cine va duce oare la capăt ampla acțiune de editare integrală a scrierilor cărturarilor **Școlii ardelene,** unde contribuția lui Florea Fugaru este remarcabilă? Cine va împlini editarea critică a tuturor operelor lui Odobescu ? Pentru asemenea acte de mare anvergură echipele de cercetători reprezintă soluțiile cele mai fericite, dar, din păcate, ele se încheagă cu mare dificultate, iar instituțiile de specialitate au făcut încă puțin în acest domeniu.

Contactul cu operele clasicilor se produce prin colecții ca **Patrimoniu, Arcade, Restitutio, Biblioteca Eminescu** etc. Poate prea multe serii pentru același scop, din moment ce nevoia edițiilor critice pare a fi cea mai imperioasă. Dialogul nostru cu operele clasice se realizează prin abordarea directă a textelor, dar și prin diversele tipuri de studii menite să le explice prin limbajul critic ale vremii noastre.

De la **Introducerea în opera lui...** pînă la cercetările ample din **Momente și sinteze** sau colecția **Universitas** în care și-au adus contribuția unii dintre cei mai autorizați cercetători români și străini, asistăm la un amplu efort de reevaluare critică a operelor unor autorii și a unor curente literare care oferă premizele cele mai eficiente de realizare a unor sinteze integrale de istorie literară. Desigur că pe acest plan o mare utilitate sînt și culegerile de documente, scrisori, ca și republicarea unor opere mai vechi dar consacrate de istoria literară. Tipuri de culegeri ca **George Barit și contemporanii săi, Ion Heliade Rădulescu, Scrisori și acte, Documente din arhivele ieșene** etc. sînt de un imens folos pentru istoricul literar ce nu se mai vede nevoit să refacă o imensă muncă de arhivă pentru utilizarea unui număr redus de mărturii documentare. În același context însăși retipărirea, fotocopierea, xeroxarea unor colecții fundamentale de reviste reprezintă o necesitate de prim ordin.

Teodora Stendl, Ion Stendl : „Sărbătoarea recoltei"

În momentul de față nu ne lipsesc nici unele ediții impunătoare din domenii diferite ca **Etymologicum Magnum Romaniae, Ceasornicul domnilor,** atribuit lui Nicolae Costin, care realizase de fapt o traducere din Antonio de Guevara, scrierile lingvistice ale lui Ovid Densușianu, **Limba română** de Sextil Pușcariu, **Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea** de N. Iorga, numeroasele volume de critică și istorie literară de E. Lovinescu, scrierile critice ale lui Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, I. Trivale etc.

Dar alături de aceste uriașe realizări ce pun în lumină rolul unor editori ca forțe constructoare de cultură, se configurează și unele lacune ce se cer eliminate cît mai grabnic. Nu s-au găsit astfel soluții de retipărire a unor istorii literare celebre cum sînt cele de Călinescu, Cartojan, Sextil Pușcariu, n-au fost încă publicate celelalte volume de istorie literară ale lui Iorga, nu mai apar de multă vreme ediții de texte filozofice comentate ale unor mari ginditori din perioada interbelică, nici unele cărți clasice de estetică și filozofie a culturii.

Nimeni nu va putea contesta că reeditarea clasicilor a cunoscut vreodată o perioadă de efloreșcență care s-o egaleze pe aceea din ultimele decenii. Niciodată critica universitară, filologii și istoricii literari nu au găsit în edituri acel focar de cultură care a impulsionat cercetarea ca în această perioadă.

Dar tocmai în acest climat favorabil pot fi formulate exigențe maxime, situate între spațiul publicării mai grabnice a unor texte absente, în ample ediții critice, și comentariul monografic sau studiile de sinteză, destinate să reprezinte viziunea noastră, modul nostru de receptare al valorilor artistice din toate timpurile.

Dacă scriitorii clasici sînt niște contemporani ai tuturor timpurilor, însemnează că ei sînt și contemporanii noștri. Contemporaneitatea lor le impune prezența integrală și permanentă, comprehensiunea critică viabilă și actuală.

Romul Munteanu

colocviile «luceafărului»

naționale a scriitorilor

Despre eroism

Desigur că virtuțile majore ale umanității nu se pot întîlni laolaltă, întruchipate într-un exemplar uman unic. Aceasta se întîmplă doar în mitologie sau, diferențiat parțial, în mentalitatea mitologică pe care o dezvăluie o bună parte a creației artistice a tuturor timpurilor. Departe de a însemna, însă, o tendință idealizantă, această mentalitate exprimă o aspirație firească a omului de a concentra în anumite modele umane virtuțile cele mai înalte, modelele ce ajung să cumuleze trăsături pe care nu le vom întîlni astfel în nici un erou real. Însă ce dovadă mai tulburătoare a umanității omului, a eroismului său decît smulgerea desăvîrșirii de pe chipul zeilor pentru a conferi titanilor sau eroilor din tragedia antică ? Gestul tragicilor greci, acela prin care ei aruncă virtuțile zeești, smulse locatarilor Olimpului, să se zbată, să se confrunte în agora sub chipul unor personaje omenești nu este în esență de altă natură decît aducerea focului sacru pe pămînt de către Prometeu. Această aspirație a omului de a-și apropia desăvîrșirea, de a cuceri pentru sine virtuțile cedate vremelnic unor instanțe superioare numeste în fond lungul proces de laicizare a puterii omului, de transformare a experienței empirice a virtuților lui în conștiința lor. Cînd nu s-a simțit în stare să preia pe cont propriu virtuțile cele mai înalte si-a conservat aspirația spre ceea ce momentan nu putea atinge în purtători de cuvînt, „eroi-delegați", modele cumulative, zeificîndu-și astfel aspirațiile. Dacă ne-am imagina în termenii mitologiei procesul devenirii umane el ne-ar putea apărea ca o dispută neîncetată între Sisif și Prometeu, între eroismul tenacității și victoria jertfei care o fructifică. În mentalitatea poporului nostru, cel care modifică o tenacitate amenințată de zădărnicie și resemnare în contrariul ei este Meșterul Manole : construcția mereu începută, semnificînd o atitudine sisifică, este ținută în picioare de cimentul jertfei meșterului, erou de tip prometeic. Mi se pare că modelul uman pe care socialismul îl urcă pe scena istoriei aparține tipului prometeic, erou ale cărei ipostaze, mai mult sau mai puțin sesizabile, le întîlnim în viața societății dar și în literatură, în artă. Sigur, nu în chip de model închis, rigid și neverosimil al desăvîrșirii fiindcă ar afecta profund simțul vieții, ar anula sensul oricărei aspirații spre perfecționare. Dealtfel, Prometeu însuși nu este cituși de puțin „perfect" de vreme ce înfruntă vulturul fiind strins legat, ca și Ulisse, imobilizat de catarg. Sfidînd oarecum mitologia, aceasta probabil insuficient de eroică în ochii unora, la un moment dat în literatura noastră frînghiile eroismului au fost desfăcute ostentativ : dezlegat, Prometeu a fost ținut în continuare pe stîncă să suporte cu un stoicism demonstrativ loviturile dureroase ale vulturului iar Ulisse să se zbuciume „liber" de catargul său. Ce-ar mai fi rămas de făcut după apariția unor astfel de supraoameni în destule pagini literare ?! Evident că modelul dogmatic, contrar vieții, a trebuit să fie abandonat în numele vieții care nu vroia să-l adopte. Dar „căderea" de la o astfel de înălțime a produs, la rîndu-i, rezultate neașteptate, asemănătoare cu primele prin aceeași neverosimilitate : rangul de erou a fost conferit unui fel de „om fără însușiri". Mitul „omului comun", corectiv tîrziu al „eroului perfect" a adus în unele lucrări domnia banalului, a cenușiului, a perifericulul. Domnie slujită, nu o dată, cu strălucire literară... Omul comun — adică insul de rînd considerat mai cu seamă în latura existenței lui umile și incovoiate, reabilitînd parcă tipul costinian a bietului om sub vremi, lăsîndu-se tras de timp, de istorie, cel mult speculîndu-i meandrele, cu viclenia supusului. Tendința de a abuza de calitatea eroică aruncată pe umeri prea slabi se manifestă nu neapărat vehement dar printr-o subtilă egalizare a personajelor, în numele unui umanism abstract din care, însă, tabloul luptei contrariilor tinde uneori să dispară : nu doar că eroul, cu luminile și umbrele lui, este împins înapoi de victimă dar aceasta este dată drept adevăratul erou. Desigur, istoria ne arată că învinșii adesea au ieșit

Paul Erdös : Ziua și noaptea"

învingători, cei din urmă au fost apoi cei dintîi și așa mai departe : problema este de a ști ce fel de victime, ce fel de învinși pot deveni cu adevărat eroi.

Imprejurările care scot la iveală eroismul maselor, eroismul așa numitului „om de rînd", sînt infinite, nu se pot reduce la una ori alta dintre laturile vieții. Eroismul, cu alte cuvinte, n-are un rang și un purtător prestabilit decît în codurile onoarei cavalerești medievale.

Într-o frumoasă pagină, mereu actuală, închinată eroismului oamenilor de rînd, Nicolae Iorga surprinde, simplu și convingător, esența lucrurilor : „Dar să nu greșim — scrie istoricul — crezînd că este un singur fel de eroism, acela care se vădește în clipele marilor încercări sîngeroase, cînd se face moarte de om pentru apărarea sfîntului pămînt al patriei (...) Eroic e oricine și în cele mai umile împrejurări ale vieții face fără nici un interes silința care-i întrece mijloacele obișnuite, care se biruie, se întrece și se uită pe sine, atunci cînd ajunge să apere și să ocrotească pe cineva mai slab decît dînsul sau să înfățișeze marile realități, marile ființe ale vieții, înaintea frumuseții și înălțimii cărora trebuie să ne închinăm". Un tip de erou al vremurilor noastre, crede apoi cu dreptate același N. Iorga, este cel care „are curajul de a relua această luptă cu văzduhul care pune pe omul viteaz din timpurile noastre alături de zeii și fiii de zei, netemător de moarte și disprețuitor de durere, ai antichității" sau, un altul, „descoperitorul care știe că va cădea în clipa însăși cînd va fi smuls zeilor taina". Eroism ? „Oricînd însă, eroismul se poate vădi, fie și în cele mai smerite împrejurări ale vieții, în mediul cel mai ferit de ochiul oamenilor. Nu ești eroic atunci cînd ridici pretenția ta înaintea neputinței de a te mulțămi a țării tale căzute în nenorocire. Oricît drept ai avea, nu se cuvine să-ți apuci de gît maica țară și să-i poruncești a-ți da ceea ce are în inima ei pentru tine, dar n-o înțăduie vremurile. Ci eroic este să rabzi, cu gîndul la ajutorul pe care i-l dai astfel", căci, în fine, „Eroismul nu e în împrejurări : în noi îl avem".

Eroi sînt, într-adevăr, „oamenii de rînd" însă nu fiindcă nu s-ar deosebi cu nimic de ceilalți, ci, dimpotrivă, în calitatea lor de exponenți anonimi ai unor virtuți pe care socialismul își propune să le scoată la iveală, să le valorifice și să le perfecționeze. „Omul de rînd" este de fapt figura centrală a istoriei contemporane, eroul acestor timpuri, component și creator al istoriei. Chipul său strălucește în paginile unora dintre cele mai bune cărți de azi.

C. Stănescu

Cristea Grosu : „1877 — Momentul eroic"

Modestia comuniunii

M-am întrebat adesea privind atît felurite exemple din jurul meu, cît și pe cele oferite de cărți dacă nu cumva modestia este una din calitățile umane incompatibile cu calitatea de om al scrisului. Căci nu trebuie făcută prea multă demonstrație în a observa faptul că mai de demult, mai aproape sau foarte aproape de noi au existat și există încă nu puțini autori pentru care răspicarea verbală și pe toate drumurile a „marelui" talent pe care îl dețin, revendicarea, nu odată brutală, a unui loc situat cît mai în fruntea ierarhiei scriitoricești ori, pur și simplu, clamarea fără replică a „genialității" de care sînt insuflați sînt mijloace care intră aproape de drept în arsenalul strategiei literare. Și trebuie să recunoaștem că asemenea mijloace au făcut, și nu de puține ori, vîlvă în jurul numelor ce au înțeles să se folosească de ele.

Socoteala e, într-un fel, simplă : oare un autor care este pînă într-atît convins de înzestrarea lui fără cusur și fără precedent și care manifestă o atare încredere în destinul cărților pe care le scrie nu-i, prin însăși această convingere, o personalitate puternică, aptă de a răsturna prejudecăți, convenții și ierarhii ? Nu reprezintă încrederea în ceea ce scrii și în soarta cuvintelor tale nu numai o cheie a succesului, dar și o latură absolut necesară a constituției de scriitor, pentru că, altfel, cine s-ar lega afectiv de o carte mărturisind un spirit ezitant și o slabă hotărîre scriitoricească ? Și, în fond, ce scriitor a dorit să fie crezut, necrezînd, mai întîi, el însuși în vocația și în talentul său, în forța lui de iradiere spirituală și în percutanța vorbelor sale ? Modestia i-ar spune astăzi unui autor, în clipa în care s-ar decide să compună o carte, că în spatele său se află milioane de volume și o luciditate dusă pînă-n pînzele albe i-ar reteza poate, aripile creației.

Actul de a scrie presupune o delimitare, după cum implică o alegere și o excludere. Smerenia filistină nu-și găsește aici locul, căci a scrie înseamnă în primul rînd un gest de îndrăzneală, un curaj de a sonda viața și dedesubturile ei și în același timp curajul de a-ți face publice trăirile tale și pe ale celorlalți, meditațiile și reveriile desfășurate în propriul tău suflet și în solitudine. A crede că aceste gînduri și trăiri au o astfel de însemnătate și o asemenea semnificație pentru a putea fi comunicate lumii, a crede în relevanța și în originalitatea lor, în ireversibilitatea întocmirilor fictive în care sînt transferate, iată, firește, un orgoliu și o încredere excesivă în sine la dreptul vorbind, o himeră ce poate fi pe atît de consistentă pe cît de amăgitoare, dar fără de care gestul de a asterne pe hîrtie o primă frază și apoi de a o urma cu altele s-ar spulbera în neant. A fi și a simți într-un fel deosebit caracterizează, așadar, meseria de scriitor, dar a fi și a simți într-un fel deosebit care, cum spunea Camus, de pildă, să-ți îngăduie să trăiești la nivelul tuturor, capabil de a-ți descifra asemănarea cu bucuriile și nefericirile tuturor celorlalți. Acest orgoliu, da, acesta este într-adevăr cel creator, pentru că se bazează și se potențează printr-o autentică modestie, tot atît de greu de egalat ca orice lucru autentic : modestia comuniunii, modestia de a te simți în mijlocul unei comunități care să te legitimeze și să te confirme, părtaș al consonanțelor obștești.

Există, de altfel, în biografia marilor creatori două momente, după părerea mea, deosebit de emoționante și de pilduitoare și care pot fi considerate, de asemeni, esențiale pentru orice scriitor adevărat : momentul cînd conștiința presimte sau înregistrează limpede vocația de scriitor și acela al îndoielilor. Practic, nu cred să fie o biografie de artist care să nu poată izola aceste două momente. Și dacă a-ți presimți și limpezi vocația este un act de demnitate și de curaj, de asumare și responsabilitate, a trăi din cînd în cînd în zona îndoielilor fructuoase, în zona îndoielilor creatoare de ordine este, deopotrivă, un semn al modestiei ca și al autenticității. Cînd Tolstoi se socotește, de la o filă la alta de jurnal, cînd „genial", cînd „lipsit de orice talent", iată, într-adevăr, o dovadă nu de inhibantă îndoială ori de neîncredere derizorie în destinul de scriitor, ci o punere în cumpănă activă care îngăduie o selecție și o rigoare potrivit nevoilor spiritului. Fiindcă dacă în scris falsa modestie nu are ce căuta, nici confortabila certitudine nu poate constitui hrana sa cea mai de preț, iar modestia adevărată poate căpăta aici numele de rigoare, de scrupul creator, de sinceritate, de intelectualism și urbanitate, la fel cum orgoliul orb și neacoperit înseamnă direct prostie. Oare neegalata rigoare eminesciană, reperabilă în zeci de feluri, nu este și un exemplu de modestie, tot așa cum este și un exemplu de încredere fără fisură în demnitatea scrisului și a actului creator ? Pe cîtă vreme, proclamarea mecanică, neacoperită și de circumstanță a propriei „genialități", în afara faptului de a indica lipsa de modestie, nu e și un semn al fragilității interioare și al neîncrederii, la urma urmei, în soliditatea vocației personale ?

Fără îndoială, a crede în menirea scrisului tău, a te lăsa mișcat de acea necesitate și de acea tenacitate, uneori iluzorie, de a socoti cuvintele tale nicicînd și nicăieri spuse, a persista pe un drum de creație ales în dezbatere și cu clarviziune sînt tot atîtea atribute ce pot marca un autentic om al condeiului ; dar, totodată și nu mai puțin, a crede în demnitatea în genere a scrisului și a scriitorului, a avea modestia de a te simți solidar unei literaturi și unei tradiții, a avea modestia rigorii, a confruntării, a lucrului reluat și refăcut, a poseda modestia, atît de orgolioasă în fond, de a da o nouă strălucire adevărurilor simple și comune înseamnă a împlini, în întregul ei, o vie personalitate literară.

Dan Cristea

Poezia sentimentelor umane

Fapt explicabil istoricește, ebuliția liricii noastre, în ultimul sfert de secol, dădu literaturii românești cîteva linii pe care nu le avusese pînă acum. Judecată de sus și printr-o repede ochire, poezia noastră de azi izbește prin multimea tehnicilor, adică prin acea diversitate de stiluri, unitare ideologicește, despre care s-a vorbit nu o dată în documentele politice și de partid. Tehnica la un grad complex dă profunzimea, resuscită din cadrul tradițional acele note încă viabile și care se pot adapta în noul mediu uman, inspiră în fine valoarea materiei, inerte artisticește cîtă vreme e luată numai în sine.

S-ar putea vorbi cu ușurință de reinnodarea unui fir baladesc, de poezia marilor viziuni cosmice (în urma lui Blaga, a lui Ion Barbu), de „arghezianizarea" poeziei tinere, în fine de o reintoarcere la sursele directe ale poeziei la ultima promoție de lirici debutanți. Izolate, aceste tendințe sînt unitare cu tradiția deși o rectifică istoric ; așezate în mediul lor contemporan, una lîngă alta, dau sentimentul unui tablou vast și axiologiceste profund, cu diferențe, se subintelege, de la caz la caz. Totalul este însă remarcabil și s-ar putea zice fără riscul de a greși că nivelul poetic mijlociu e la un grad valoric fără precedent.

Însă, contribuția remarcabilă a ultimelor decenii este neîndoios **poezia politică**, fapt nu întîmplător ci determinat de factorul epocal, expresie pură a epocii care cultivă mai puțin elegia minoră și solitară cît elanul teribil, vitalist, vocea unanimă. S-ar putea zice că poezie politică e un termen rebarbativ și, pentru autonomiști esteticește e curată invenție. Pot spune fără tăgadă că a gîndi așa e o eroare fără scuză : noțiunea luată în sine nu e nouă și combinația de termeni nu alternează presupusa „puritate" contemplativă a poeziei, care e o himeră. „Politice" nu erau stihurile lui Dante ?. Shakespeare nu concepea pe un principiu „politic" ? Ce este Victor Hugo dacă nu un mare poet „politic" ? Dar Eminescu din „Scrisori" ? Dar Arghezi din „Cîntare omului" ? „Politic" ar fi, după unii, doar bardul de salon, poetul de curte în gust Radu Cosmin, bun să scrie poezii la comandă, să croiască în două-trei versuri ca un croitor schița unei haine. Regretabilă confuzie !

Însă „politic" vine de la „polis"-ul grec care înseamnă „cetate", vasăzică politic e aci versul civic, ca atare cetățenesc și în fine reflexiv. Însă cetatea nu e numai „orașul", așa cum îl înțelegem noi azi ci și „țara" (polisul era o țară independentă, un centru urban). Poezia „politică" este așadar o expresie a sentimentelor civice în planul teritorial național, cu antene acute la toate nivelurile vieții istorice. Cu greu s-ar putea întocmi un inventar de „subiecte" pentru poezia politică ; ele merg în cursul propriu al gîndirii autorului, în baza sensibilității lui irepetabile.

Poezia politică nu are retorică fiindcă lipsește aici canonul conjunctural (vorbesc de poezie cu adevărat valoroasă) ca și universul imaginilor care e aci mereu în metamorfoză. În pas cu vremea în ebuliție, poezia politică ia din temperatura epocală — toate gradele, se adaptează la unghiul estetic al unui autor, reprezintă în fine sentimentul obiectivat la grad de aforism.

Să facem o repede expertiză spre a ne lămuri. Am zis că domeniul poeziei politice, sfera istoricul, cu fenomenologia lui generică ; o percepție a „vremii" în planul istoric și revolut, însă readus în actul sentimental contemporan, e și „Elegia a doua", „Getica" de Nichita Stănescu. Aci simțămîntul acela, de fundament eroic, de virilitate dacică, e totul : „În fiecare scorbură era așezat un zeu / Dacă se crăpa o piatră, repede era adus / și pus acolo un zeu." Poetul a voit să spună prin imagini iscusite că neamul românesc este eroic și unitar ; istoria e un șir de numeni în actualitate veșnică : „Un nod e-n viață. Restul / fringhiei spînzură în jos / O mie de strămoși atîrnă-aici / de fiecare suflet." Cîntecul închinat „țării" ia sonorități diafane, de madrigal și e o curată erotică, la nivel cosmic (excepțională a aci invenția lexicală, cu baza în afect) : „Ce am eu mai ascuns în mine / singele mișcînd un gînd / ce ai tu mai curat în tine / amirosul de pămînt / Oh, și ce am sfînt pe lume / dulcele pămînt al tău, de vis / Și tot ce-i în tine nume / de casă din cais."

În ton oracolar, teribil, și cu o idee despre patria veșnică și originară, despre matrice (el îi zice „matcă") compune și Ioan, Alexandru prelungile lui „Imne". Sentimentul patriotic e la el adînc, teribil, și izbucnește dintr-un eu care depășește condiția izolată a omului singur. Nu invenția în planul tehnic este izbitoare (poetul e mecanic și repetă 4—5 alegorii) ci acea senzație de potcnire a dicției din adîncimea sentimentului. La Nichita Stănescu, eul exprimă totul, la Ioan Alexandru totul exprimă eul. Minunată e defilarea „Bărbaților" în poezia lui Marin Sorescu ; istoria românilor e un edificiu eroic înălțat de osteni vajnici. La Aurel Rău notația lirică fugară, de călător, izolează 10 locuri și evenimente cu însemnătate istorică românească. Teodor Balș rescrie sentimentele răzmeriței de la 1907, Aurel Șorobetea evocă pe strămoși, Dan Verona așează sub numele fiecărei personalități a neamului nostru cîte o strofă sau două ca un „curiculum vitae". („Cartea runelor"). Tema istorică și viziunea politică asupra vremilor revolute sînt așadar obiect liric pentru poeții din toate generațiile. A face poezie cu cadru istoric și vizionar e un act politic contemporan ; poetul iese din ingusta reconstituire epocală și se raportează la numenal și la veșnicie, admite un principiu ciclic și o trăsătură sempiternă. A vorbi despre istoria României este a vorbi despre prezent.

Mai acut contemporană e așa-zisa poezie declarativă, însă nu discursivă și prolixă. Obiectul nu mai e acum „timpul" în circumstanța revoltă ci prezentul cel mai fierbinte. Întîiul mare poet al declarației în literatura noastră nouă a fost N. Labiș ; contemporaneitatea de la modificarea geografică și pînă la fenomenul social birocratic, e tema poeziei lui. În aceeași linie însă cu felurite mijloace, se așează azi și Adrian Păunescu, poet al marilor viziuni umanitare și mesianice. Nimic din ușoara calofilie istorică, poezia e ca un fluviu revărsat, care liberează fără zăgaz minii și adorații, „imprecațiuni", caricaturi și iconografie, pamflet și lirică de formula imnului. Cu greu s-ar putea închipui o explozie mai mare de vitalitate și energie justițiară ca în poezia acestui unic Adrian Păunescu.

Vizionar și teluric, este Ion Gheorghe. Totul, de la zoul terestru la capra nutritivă, de la feminitatea fertilă primitivă pînă la universul Iadomiței contemporane îl emoționează pe poet. El aduce unicitatea percepțiilor directe și acea limbă aspră, de savoare țărănească savantă inimitabilă.

Poezia dezvelită de ornament fiindcă e numai conștiință pură și sentiment tăios ca o lamă de cuțit e a lui Eugen Jebeleanu, poetul care i-a evocat pe Bălcescu și Sahia, care a pictat teribil, în lamento sonor pe teribile esplanade, „Surisul Hiroshimei" ruinate. Cu „Hanibal" poetul a adoptat acea expresie de atitudine civică directă, înălțînd faptul comun ori eroarea pînă în planul unei teribile flăcări morale. De aci vine efectul estetic, excepțional.

Cu aceste modele unice în felul lor, era cu neputință ca poezia declarației patriotice să nu ia aspectul unui adevăr curent. Ultima promoție literară a adoptat acest stil direct, fără artificiul tropilor, scriind „poeme de baricadă", așezîndu-se „în fața soarelui", lăudînd griul, pămîntul fertil, muntele, apele și riurile, pomii fructiferi sau lăudînd viața citadină, cu usoarele ei melancolii pasagere (Patrel Berceanu, Gabriel Chifu, Stelian Vicol). Un nou unanimism cu baza în principiul istoric sau pur elementar e pe cale de a se naște așadar în poezia noastră politică. Ce e izbitor aici ? Nu tema în sine, căci luată izolat ea nu dă valoare estetică în lipsa aplicației adevărate, ci acea scufundare a eului liric într-un cor unitar a cărui sonoritate o cîntă fiecare pe vocea lui. Nu o poezie a canoanelor literare e poezia politică românească de azi ci izvorîtă din ideea complexității lumii și a unității ei cu coordele diverse.

A cînta „stihuri politicești", precum înaintașii noștri, în ziua de azi este nu doar a face literatură, și ca atare de a te uni cu masele ci o cronică epocală, un semn de umanitate civilizată și, în fine, un act adînc istoric al spiritului liric românesc.

Artur Silvestri

Adrian Ionescu : „La porțile Făgărașului"

Despre suveranitatea spiritului

În contextul prilejuit de sărbătorea centenarului independenței, devine firească și o discuție pe tema suveranității spiritului creator autohton. Într-adevăr, e natural ca un popor stăpîn pe propriul său destin politic, să tindă și spre independența spiritului național, deziderat complex, și care a pretins la rîndul său nu puține încordări și sacrificii. Aspectele fenomenului sînt multiple și unul este chiar acela al moștenirii literare. Nu întîmplător ideea moștenirii culturale apare odată cu ideea unității și eliberării naționale, la iluminismul ardelean și pașoptist, și e reafirmată cu fermitate după 1877. Mai concret vorbind, și mai în actualitate, reînvierea, reeditarea valorilor spirituale ține deci de independența unui popor, și trebuie să vedem în acțiunea masivă de valorificare a literaturii clasice în vremea noastră un reflex al suveranității statului român de azi. Avem ediții ample, numeroase din clasici, de la cronicari pînă la autori contemporani, avem serii de monografii pentru fiecare, din unghiuri și metode diferite, fapt ce denotă o libertate tot mai mare de autorelevare a culturii române. În absența idealului care îl constituie edițiile complete ale clasicilor, realizările actuale deși parțiale semnifică un mare progres spre posesiunea totală a spiritului autohton.

Desigur posibilitățile de reintegrare avînd încă limite obiective se poate avansa în discuție problema priorităților : cineva se poate întreba, de pildă, dacă nu cumva absența unei ediții dezvoltate din critica lui Iorga nu e o nedreptate, în condițiile unei masive reeditări a adversarului său Lovinescu, sau dacă e firesc să nu ai retipărită **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent,** lucrare întemeiată pe o înțelegere și valorificare complexă a valorilor naționale, cînd e reeditată **Istoria civilizației române moderne,** care privește cultura română doar prin ideea de sincronism. Dar chestiunea întîietății rămîne secundară, în fond, orice operă clasică reeditată rămîne un bun cîștigat. Cazul lui Lovinescu s-a nimerit a fi chiar unul fericit. Alături de lucrarea citată, au mai apărut seria de **Scrieri** continue, **Istoria literaturii române contemporane,** o foarte necesară și amplă ediție de **Scrieri,** integrînd **Criticele, Memoriile** și **Istoria literaturii române contemporane (Compendiu).** Acțiune cu atît mai inspirată, cu cît vine să contracareze o imagine din nou simplificată, pe care critică de dată recentă i-o propune cu insistență cititorului. Căci interpretarea clasicilor este încă un aspect al suveranității spiritului critic. Clasicul trebuie să fie un întîm, care-ți spune totul, în afară de ceea ce poți spune numai tu. Esențialul e să-l ai întreg, apoi cu el poți polemiza, de el te poți „despărți", cum spune un filozof contemporan. A-l înjumătăți e însă un semn de prietenie nesinceră, ciudată. I te opui ca unui întreg, atunci cînd poți fi tu însuți altul decît el. Cearta franceză dintre antici și moderni nu e decît o „despărțire" de clasici prin innoire, și deci integrare" : Hugo venea cu idei noi și astfel îi îmbogățea pe clasici. Ce-ar fi fost să ia din Boileau doar ideea imitației, să renunțe la ideea emancipării limbii literare franceze, și să propage un Boileau adept al literaturii franceze în limba greacă sau latină. Ar fi însemnat nu un avans peste clasicism, ci o cădere înspre umanismul italian, parodie în latină a poeziei latine antice. Cam astfel se întîmplă azi cu Lovinescu : criticul complex, cu gustul originalităților, e privit de unii comentatori doar prin teoria imitației, momentul cel mai vulnerabil al operei sale, după opinia mea. Așa a fost nu demult cu Gherea, critic determinist în sensul cel mai nuanțat al vremii sale, care ajunsese pînă la înțelegerea unor valori moderniste, și care imaginat în chip schematic, era opus nu doar literaturii moderne, dar și celei clasice.

Moștenirea clasicilor poate fi, e necesar să fie înnoită și îmbogățită. Negarea, depășirea, în sensul bun, dialectic nu se poate realiza decît prin asumare. Exemplul marilor culturi devine din nou edificator : spiritul literar francez este în fiece moment original, dar clasicii se află și ei prezenți, nu numai în ediții complete, în comentarii nuanțate, ci prin invocarea lor nedeformată în dispute. Baudelaire nega structurile romantice, dar preia însăși esența romantismului, tendința diversificării universului artistic. Valéry introduce noi reguli în versificație în același scop al adîncirii fondului poetic. Spiritul francez clasic este permanent prezent, deși e mereu altul. Ignorarea unei mari suprafețe din opera clasicilor nu înseamnă o negare constructivă, ci o cădere în primitiv, nu o sporire ci o sărăcire a moștenirii clasice. Cînd propagă separat imitația lovinesciană, o parte a criticii ne arată că n-are libertatea necesară nici pentru valorificarea unui clasic, nici pentru asimilarea eficientă a moștenirii literare în genere. E vorba nu de libertate exterioară, pe care o are mai mult sau mai puțin, și de care poate chiar abuzează uneori, ci de libertatea internă. O asemenea critică nu-și are propriul său spirit, coerența-i interioară. Și cînd nu are această coerență, această libertate n-o poate avea, în realitate, nici pe cea externă. Fără voie, fără știință, cade sclavă unor idei exogene, unor „coliziuni de interese" cum spune chiar Lovinescu, celălalt, nu teoreticianul imitației. Suveranitatea internă dă coerență și viziunii istorice a criticului. Absența ei duce chiar la unilateralizările pe care nu le dorește. Avînd ca punct de plecare doar pe Gherea (el însuși neînțeles în profunzimea gîndirii, actului său critic la un moment dat, critica aducea cu ani în urmă o viziune sociologică simplificatoare a literaturii române. Avînd ca punct de plecare doar pe Lovinescu (și din el numai teoria imitației) criticul va adopta și o imagine istorico-literară în consecință: gîndirea lui Maiorescu, a lui Eminescu îi vor apărea lovinescianului de azi la fel de retrograde de „conservatoare" ca gheristului de ieri. Sămănătorismul sau poporanismul e văzut de unii critici sau istorici literari întocmai ca în urmă cu două decenii. Lipsa originalității critice, duce firesc la repetiție, la neoriginalitate în interpretarea moștenirii. Apoi, cum critica își simte insuficiența și neelocvența, caută sprijin în „sincronizare", deși a moderni o operă se cere a fi mai întîi autohtonă și individuală. Și deasemenea, caută sprijin în „universalitate". De parcă „universalitatea" nu se află mai ales în tine însuți. Or, toată literatura modernă nu demonstrează esențial, decît o splendidă învățătură, că universul se află în eul însuși, cînd se caută pe sine cu stăruință și sinceritate. Cunoaște-te pe tine și afli Universul. Valorile lumii ca și valorile autohtone nu se reflectă și nu rodesc decît într-un mediu el însuși efervescent, capabil să însufletească și să activeze universul spiritual al omenirii. Astfel suveranitatea spiritului critic contemporan este încă o condiție a bunei moșteniri culturale, și deci a edificării unei suveranități reale a spiritului național.

Marian Vasile

Realism și angajare

Urmare din pag. 1

găduie să vedem deslușit cum dintr-un talmeș-balmeș de fapte se degajă o finalitate de ansamblu, sau cum după ce au trecut printr-o cumplită luptă, oamenii poartă pecetea acesteia, unii extenuați și învinși, alții aspriți dar triumfători.

Romanul presupune o lectură participativă, el nu invită la o parcurgere detașată. Doar paragraful final nedumerește puțin. Ca să rămînă la tonalitatea întregului, se cuvenea s-o cultive, pînă la capăt. Purificarea însoțește Revoluția dar ea, revoluția, traversează încă cerul existenței noastre. Drama lui Chiril Merișor nu trebuie decupată, cît însumată procesului descris pentru că asemenea drame il continuă, devin o parte din forța lui transformatoare. Alte întîmplări dramatice îl dublează în permanență.

Sinteza de elemente afective și intelective la care ne referim depășește aria restrînsă a unei singure cărți. Ea plasează, cum s-a și văzut, existența imaginară în făgașul realităților trăite. În acest cadru ar fi de-a dreptul naiv să se aștepte ca între universul fictiv și granițele existenței să intervină o suprapunere pasivă. Realistul recurge la alegorie, la hiperbolă sau la violența documentară, tocmai pentru ca lucrurile din jurul nostru să valideze istoria, să o ferească de ambiguitate, să o explice, în ultimă analiză.

A explica istoria, iată adevărata misiune a realismului. Eugen Barbu, cu o evidentă aptitudine pentru spectaculos, dar și cu o inimitabilă iscusință în găsirea semnificațiilor interne, transcrie istoria anilor fierbinți ce premerg insurecției din August 1944. Pe de o parte în **Incognito** el ridică la nivel simbolic figura lui Ionescu-Tismana. Poziția politică, stările de spirit, sentimentul efemerului îi facilitează acestuia înțelegerea cursului spre care se îndreaptă lumea. Acea lume stigmatizată pe care o apără. Spațiul ei rezervat pare și e chiar închis. Lucrul fusese sugerat de romancier, foarte bine, de cîteva ori. La petrecerea de la Mogoșoaia, Tismana trăiește la propriu senzația de **limitare,** atunci cînd își invită partenera în parc. Se sufocă între zidurile frumosului castel, cum Mizdrache, colaboratorul său, avea o senzație de gîtuire în prezența oamenilor cu certitudini, comuniștii.

Sînt de subliniat, prin contrast, tăria de caracter, mobilitatea, disciplina, acuitatea lui Mareș sau Dumitrana din **Șoseaua Nordului.** Detestatul Mizdrache îi hăituiește apropape admirativ, oricum încredințat că are în față adversari uimitori. Puși în situația de a se apăra, ei atacă. Pomenitele personaje sînt în totul remarcabile datorită senzației pe care o respiră de a fi exponenții istoriei în acțiune. Eugen Barbu știe, ajuns într-un punct de vîrf al proiectării naturii umane, să șteargă granița între pozitiv și negativ. Apărarea este tactică, cere sacrificii, atacul cere și mai multe sacrificii. Noțiunile nu au în sine niciun înțeles estetic, nici o valoare intrinsecă. Exprimă doar un raport. Ionescu-Tismana, Mizdrache, Eveline și, în altfel, Mareș, Dumitrana, Niculescu, nu-și abandonează natura omenească. Doar că eroii comuniști au ca factor comun un cîmp de acțiune pentru care luptă, iar slujitorii regimului antonescian iluzia că pot opri fulgerul să le aprindă casa. Și într-un caz și în altul identitatea tuturor este bine stabilită.

Ca orice mare realist, Eugen Barbu se dorește un justițiar (a dovedit-o în **Groapa** și a confirmat-o în **Princepele**). Cînd el urmărește evoluția personajelor sale nu necunoscutul îl preocupă cît șansa lor a se **salva** sau **declasa.** În fond, tocmai dualitatea istoriei nu lipsește din paginile scriitorului. Datorită acestei dualități unii descoperă idealul în angajare, alții în dezertare.

Din acceptarea rigorilor etice ale responsabilității individuale rezultă — în cazul unora — o mare sete de construcție. Mareș visa într-o discuție niște ateliere cu ferestre mari cît zidul, Ionescu-Tismana se întreabă dacă eșecurile lui nu țin de o fatalitate irezistibilă. Vrea să ceară ministrului să fie schimbat ; un post în diplomație l-ar depărta de țară, de incadescența prefacerilor pe cale să se producă.

Orchestrînd planuri narative și destine, Eugen Barbu se dovedește constructor inspirat și angajat. Secretul lui pare legat de convingerea că invenția nu înlocuiește realul, dimpotrivă. Înainte de toate proza sa, întreaga ei desfășurare, constituie o amplă parabolă despre construcție și distrugere. Sinteza ideală a celor două soluții se înscrie în actualitate pentru că tensiunea simbolurilor hrănește nevoia de adevăr a scriitorului realist.

ștefan aug. doinaș

Iubirea ca sunet

Zum Tode möchte man werden
HÖLDERLIN

Ultima viață — din cîte petrecem
aici, intru lauda singurei vieți —
fie-ne sunet !... Cînd liniștea mării
e ca un instinct în piane ;

însule tandre cînd gîlgîie-n triluri
din gura vulcanilor tineri, și cînd
sacrele numere bintuie-n lucruri
ușor, ca un viscol melodic, —

ce altă formă, scutită de carne,
mai poate să-ncapă iubirea ? Căci nu
muzica — dulce ocazie numai —
ci-o stare mai pură a lumii

fulguie-adesea prin orice ființă.
Atunci omenescul din noi e răpit
brusc în lumină. Și-un alt element al
delirului care ne umple,

mult mai subtil decît aerul, bate
cu pumni delicați în auzul ceresc,
veșnica pîndă ce-n spatele-atitor
auzuri e fără ureche.

Nu întreba despre cel ce ne-aude!
De-ajuns e că noi împreună-l mișcăm,
singuri, în timp ce din spițele Ursei
il picură numai tăcerea.

Marile ore

Es giept grosse Stunden in Leben
HÖLDERLIN

Ce fel de milă ne dă, cînd smerindu-se
timpul pătrunde-n biserica lui ?
Repede-și cheltuie pruncii pomana,
și rînd, și se-ntorc să cerșească.

Noi, însă, nu ! Noi rămînem acolo, și
clipa ne miruie palmele — jar,
pasăre, stea, — și de-odată pătrundem
noi înșine-n soare ! și leul

rage flămînd în deșertul materiei:
forme și vămi se opresc din băut,
golfuri se umflă, podișuri aride
se-nalță pe gingașe labe.

— Nu, încă nu e-ncheiată Geneza ! ne
spunem, și inima sare din piept,
rupe zenitul cu dinții și-n lanțuri
de insule biruie marea.

— Plină de har e Regina-ntîmplărilor !
cîntă o muzică-n lucruri, și-atunci
marile ore se lasă hrănite-n
genunchi de trufiile noastre.

Fără de trup, niciodată identice,
lacrimi din ochiul divin, parfumînd
prinzul acvilelor albe, rotindu-și
lumina pe fragede osii, —

iată-le : sunt, și vor fi ! Mintuindu-ne,
suie cu noi. Din biserica lui
timpul smerit ne împrăștie scrumul
pe cer, întristînd cerșetorii.

nașterea

Fragment din romanul „Pasărea și umbra"

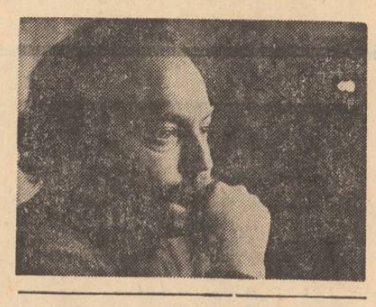

sorin titel

Așa cum era rîndul femeii să reia firul povestirii, de acolo de unde o lăsase înainte ca doctorul să-și fi istorisit propriile lui necazuri :

„Cînd am intrat din nou în odaie mi s-a părut schimbat. Era treaz, stătea cu ochii deschiși ; răsufla mai ușor și mai liniștit, nu se mai auzea cum îi hîrîie în piept. Mi s-a părut că schimbarea era în bine și am prins iar puțin curaj. Nu mai țin minte ce l-am întrebat, numai că el nu mi-a răspuns, a tăcut de parcă nici n-ar fi auzit întrebarea mea. Și atunci am început să mă învîrtesc prin încăpere, să-mi caut de lucru, dar cu coada ochiului tot la el mă uitam. Mai întrebam dacă nu cumva era supărat pe mine, sau ce altceva are, că nu-mi răspunde parcă nici nu mă vede..." „Nu știu dacă ți-am povestit vreodată eu ție — zice el după un timp — ce mi s-a întîmplat mie cînd și-a rupt Lenca noastră cornul, cînd am fost eu copil și umblam cu vacile. Cum a fugit atuncea taica după mine și nu s-a lăsat pînă nu m-a ajuns și cum m-a bătut el cu corbaciu ; de prins m-a prins în dreptul casei lui Budac și n-a mai așteptat, n-a mai avut răbdare pînă să ajungem acasă, atît a fost el de furios. M-a băgat în ocol la Budac și a început să mă lovească și să-mi dea cu pumnii în cap. Budac a vrut el să mă scoată, da nici vorbă să se poată apropia...". „Nu știu să-mi fi spus întîmplarea asta pînă acuma", dau eu să-i spun, dar el mă oprește și arăta tare supărat c-am uitat, că nu mai țin minte. „Ba ți-am povestit, ți-am povestit, zice, da așa ești tu, nu ți minte. Îți spune omul și tu gata și uiți ! Ce să fac, recunosc că-i așa cum spune el, la ce să mă pun contra și să-l supăr... Știi tu cum mi-au zis mie, cum m-au poreclit cînd am fost noi copii și ne duceam cu vacile?" „...Mi s-a părut că-i place să-și amintească de întîmplări din astea, de demult, așa că m-am arătat a fi tare interesată..." „Murgu așa că mi-or zis" „Și de ce oare ți-or fi zis ție Murgu?" îl întreb și mă așez pe pat lîngă el. Mi-au zis așa, începu el să-mi povestească, pentru că eu eram tare tăcut de felul meu ; rar mi se întîmpla să scot o vorbă din gură. Veneam eu cu vițele și de cum mă arătam copiii și începeau să strige după mine: „Murgu dă cu coada / Și împiedică roata / Roata îi ferecată / Baba îi cumpărată / Cu un creițar mai mult" / „...Eu îi lăsam să zică în fel și chip, nu mă supăram și atuncia ei începeau să fugă după mine — să mă prindă și să mă bată, asta voiau — da eu fugeam, nu mă mai opream, nu voiam să mă las...".

În pragul ușii apăru acarul — într-o mînă ținea fanionul iar în cealaltă chipiul pe care și-l scoase respectos — și-i spuse doctorului că poate veni să aștepte la el în birou. „Aici în sala de așteptare trage curent și dimineața e cam răcoare..." îi spuse el. „Vino și tu Mario, se adresă el femeii". „Nu sînt decît singur și mi-i urît și mie, mai schimbăm o vorbă împreună. Domnul șef mi-a lăsat vorbă să nu-l scol pînă s-o apropia vremea să treacă personalul"... „Ba eu rămîn aicea, spuse Maria, de-acuma, ori ce ?" „Dacă te-o trimis cumva el, spuse bătrîna, tu nu te pune cu mintea lui de-acuma. Că el nu mai are judecata aia care a avut-o cînd a fost om sănătos". „Ți-am spus, mamă, se plînse sora ei Ana, în șoaptă, să n-o audă bolnavul din cealaltă încăpere — că ei orice i-ai spune acuma, nu mai ascultă de nime, ea nu face alt decît ceea ce zice Ion". „Las-o", spuse bătrîna cu un fel de sfîrșeală în glas. „Așa-i ea, mai ascunsă...". „Da eu ce rău am făcut, decît că am întrebat-o ?" spuse Ana. „De certuri vă arde voua acuma ?" spuse bătrîna. „Ion se duce și voi nu aveți altceva de făcut decît să strigați una la alta. Nu șade frumos dragile mele, nu-i bine ce faceți voi", spuse bătrîna mustrîndu-le deopotrivă pe amîndouă surorile. „Nu te supăra mamă, de certat nu avem noi de ce să ne certăm chiar acum, fii bună rogu-te și nu te minia pe noi", își ceru iertare Maria și bătrîna începu să se tînguie, încet, să n-o audă Ion din odaia cealaltă. „Ia-ți ceva pe tine, că ți-o fi frig așa", o sfătui bătrîna. „Cam bate vîntul, dă boala și în tine, cît ai zice au". „Nu mi-i de mine acuma", spuse Maria. Ana, de la fereastră, poate s-o vadă alergînd spre capătul grădinii. Iarba e udă, peste noapte plouase, Maria alunecă de cîteva ori, gata să cadă. Greluș cel bătrîn, sapă în grădină și se oprește din lucru, cînd Maria trece pe lîngă el ; Ana o vede sărind pîrleazul de la capătul grădinii, o vede alergînd printre prunii din luncă, urcînd dealul. Florile prunilor, ude de ploaie, se scutură și, lipicioase, se prind de încălțări ; și Maria se oprește, se sprijină de un prun să se odihnească puțin, să mai răsufle...

„Ei, de-acuma, spuse acarul, adunîndu-și resturile de mîncare ce i-au mai rămas, „pot spune și eu că sînt sătul. N-ar strica niște bere, dar și apa de la arteziană e bună, n-am de ce să mă plîng". „Nu curge", spuse Maria. „Nu-i nimica, o liniștește acarul, o fac eu să meargă, n-avea tu grijă. Am mai reparat-o eu și în alte dăți. N-are mare lucru, trebuie numai să știi să-i umbli în rînd... Au ei noroc mare cu mine, dacă n-aș fi eu aicea, nu știu ce s-ar face, cine le-ar repara-o", spuse el și, înghesuindu-și pachetul învelit în hîrtie murdară, în tașca lui flenduroasă, părăsește sala de așteptare, o lasă pe Maria singură : iat-o din nou alergînd în timp ce pămîntul lipicios i se prinde de încălțări ; a obosit, respiră cu greutate. „Numai să-l mai prind în viață, își spune ea, să fiu la căpătîiul lui cînd moare, cînd își dă sufletul". De-acum doar toate sînt hotărîte și nimic nu mai e de schimbat : De-acum doar să vină ea, moartea, să sufle în luminare, să o stingă ! Pentru asta aleargă acum, pentru ca cele ce trebuie să fie, să se întîmple așa cum este scris și cum este lăsat, nu altcum. Fuge cu sufletul la gură să nu întîrzie prea mult. Graba, mai mult decît suferința, pot fi citite în clipele astea pe chipul Mariei, și ea știe asta ; chiar dacă plînge, chiar dacă lacrimile îi curg fără ca ea să-și dea seama, pe față, ele nu mai sînt lacrimile durerii ce încearcă să oprească mersul implacabil al lucrurilor, ele sînt deja lacrimile pentru cel mort, pentru cel pierdut, lacrimi la căpătîiul acestuia acuma, căci așa a fost cum zic eu. Așa, undeva, la loc mai la dos, să mă uite oamenii mai iute, să nu se împiedice în numele meu, au, nu au poftă... Și tu să mai faci, rogu-te încă ceva : să-i trimiți vorbă prin cineva lui Mitru a lui Pancan din Zorani, cum că eu mor și să vină, așa cum mi-o promis, să-mi țină luminarea la cap, că pînă nu vine el, eu nu închid ochii, așa să știe. Să lase orice lucru o avea, că și mîine-i vreme, are timp să le facă pe toate, nu-i nici o grabă, și să vină iute, să nu zăbovească prea mult, să vină tot fuga. Nu mi-i mie că ostenește, că-i sănătos cum îi taurul. Nu l-a întrecut nime, cît am fost la armată, la alergat și după ce-oi muri eu, o avea timp să se odihnească, grija lui n-o am ; mai bine ar fi să te duci tu și să-l chemi, nu mama, că ea îi bătrînă și pășește prea încet, n-ajunge la timp. Tai peste luncă, așa-i drumul mai scurt și ieși la ei în capătul grădinii. Cred că n-ai uitat unde stă, nu-i mult de cînd am fost amîndoi la ei, muerea lui era cu burta mare, atuncia, dacă mai ții tu minte, a făcut ea o fetiță, numai că i-a murit chiar la facere, n-a avut parte de ea...

„Nu mai e nici o orînduială cu trenurile astea", spune Tugurlan, acarul, și-și scarpină spatele de priponul de la ușă. „De două săptămîni și mai bine, rar s-a întîmplat unul să treacă atunci cînd i-a fost vremea. Înainte știam și noi o orînduială"... Tugurlan scoate dintr-o straiță murdară „fruștucul" de dimineață. În sala de așteptare se răspîndește un miros usturător de ceapă și de cîrnat bine usturoiat. „I-am spus lui a mea, spune acarul înfulecînd de zor, scoate și tu o bucățură de carne, sau ce-o fi, din pleu. Nu poate trăi omul cît e iarna numai cu brînză și cu pită. Așa le-ai ținut și anul trecut pînă a venit vara și le-am mîncat pe toate rîncede... A mea e tare strînsă, da m-am obișnuit cu ea, ce să fac, tot neamul lor așa a fost. Pe a bătrînă au îngropat-o cu popă din alt sat, asta numai că al nostru a cerut prea mult și nu s-au înțeles cu el.

Bătea vîntul, ea uitase să închidă ușa de la cămară ; se auzea cînd închizîndu-se cu zgomot, cînd deschizîndu-se ca smulsă din țîțîni. „Eu mă duc pînă la Zorani, „le spuse Maria celor două femei. „Pînă mă întorc eu, aveți voi grijă, rogu-vă, cîn Ion mult nu mai are"... „Ce-i cu tine, parcă te-ai stricat la cap !?" o întrebă sora ei, Ana. „De plîmbări la Zorani îți arde ție acuma, ori ce ?" „Dacă te-o trimis cumva el, spuse bătrîna, tu nu te pune cu mintea lui de-acuma. Că el nu mai are judecata aia care a avut-o cînd a fost om sănătos". „Ți-am spus, mamă, se plînse sora ei Ana, în șoaptă, să n-o audă bolnavul din cealaltă încăpere — că ei orice i-ai spune acuma, nu mai ascultă de nime, ea nu face alt decît ceea ce zice Ion". „Las-o", spuse bătrîna cu un fel de sfîrșeală în glas. „Așa-i ea, mai ascunsă...". „Da eu ce rău am făcut, decît că am întrebat-o ?" spuse Ana. „De certuri vă arde voua acuma ?" spuse bătrîna. „Ion se duce și voi nu aveți altceva de făcut decît să strigați una la alta. Nu șade frumos dragile mele, nu-i bine ce faceți voi", spuse bătrîna mustrîndu-le deopotrivă pe amîndouă surorile. „Nu te supăra mamă, de certat nu avem noi de ce să ne certăm chiar acum, fii bună rogu-te și nu te minia pe noi", își ceru iertare Maria și bătrîna începu să se tînguie, încet, să n-o audă Ion din odaia cealaltă. „Ia-ți ceva pe tine, că ți-o fi frig așa", o sfătui bătrîna. „Cam bate vîntul, dă boala și în tine, cît ai zice au". „Nu mi-i de mine acuma", spuse Maria. Ana, de la fereastră, poate s-o vadă alergînd spre capătul grădinii. Iarba e udă, peste noapte plouase, Maria alunecă de cîteva ori, gata să cadă. Greluș cel bătrîn, sapă în grădină și se oprește din lucru, cînd Maria trece pe lîngă el ; Ana o vede sărind pîrleazul de la capătul grădinii, o vede alergînd printre prunii din luncă, urcînd dealul. Florile prunilor, ude de ploaie, se scutură și, lipicioase, se prind de încălțări ; și Maria se oprește, se sprijină de un prun să se odihnească puțin, să mai răsufle...

„Ei, de-acuma, spuse acarul, adunîndu-și resturile de mîncare ce i-au mai rămas, „pot spune și eu că sînt sătul. N-ar strica niște bere, dar și apa de la arteziană e bună, n-am de ce să mă plîng". „Nu curge", spuse Maria. „Nu-i nimica, o liniștește acarul, o fac eu să meargă, n-avea tu grijă. Am mai reparat-o eu și în alte dăți. N-are mare lucru, trebuie numai să știi să-i umbli în rînd... Au ei noroc mare cu mine, dacă n-aș fi eu aicea, nu știu ce s-ar face, cine le-ar repara-o", spuse el și, înghesuindu-și pachetul învelit în hîrtie murdară, în tașca lui flenduroasă, părăsește sala de așteptare, o lasă pe Maria singură : iat-o din nou alergînd în timp ce pămîntul lipicios i se prinde de încălțări ; a obosit, respiră cu greutate. „Numai să-l mai prind în viață, își spune ea, să fiu la căpătîiul lui cînd moare, cînd își dă sufletul". De-acum doar toate sînt hotărîte și nimic nu mai e de schimbat : De-acum doar să vină ea, moartea, să sufle în luminare, să o stingă ! Pentru asta aleargă acum, pentru ca cele ce trebuie să fie, să se întîmple așa cum este scris și cum este lăsat, nu altcum. Fuge cu sufletul la gură să nu întîrzie prea mult. Graba, mai mult decît suferința, pot fi citite în clipele astea pe chipul Mariei, și ea știe asta ; chiar dacă plînge, chiar dacă lacrimile îi curg fără ca ea să-și dea seama, pe față, ele nu mai sînt lacrimile durerii ce încearcă să oprească mersul implacabil al lucrurilor, ele sînt deja lacrimile pentru cel mort, pentru cel pierdut, lacrimi la căpătîiul acestuia cu un ceas mai devreme, lacrimile înmormîntării pentru cel coborît în pămînt, pentru cel plecat.

Miroase a salcîm și a urină de cal, rămasă prin bălțoacele drumurilor ; satul e așezat pe o coastă de deal, cu pămînt galben, neroditor ; nu-i decît o ulîță nesfîrșită. Mitru stă undeva la capătul satului, lîngă școală. Casa, Maria o recunoaște după stîlpii de cărămidă și după poarta nouă, cu tot felul de înfloriturî. Intră în curtea pustie, strigă gazdele dar nimeni nu-i răspunde. Au plecat de acasă și-au uitat poarta deschisă, se gîndește Maria. „Dar nu-i nimeni rogu-vă, acasă, strigă ea și intră în cuina pustie. Pe plită, o oală cu apă fierbe în neștire, iar ușa de la încăperea de către drum e deschisă larg. Întinsă pe patul acoperit cu o pătură cu flori mari, roșii, doarme nevasta lui Mitru. Mare, cu sînii revărsați, ea umple tot patul cu trupul ei uriaș și frumos. Mîinile și le-a ridicat sub cap, părul i s-a desprins din conci ; se pare că visează ceva nu prea frumos, căci scîncește asemeni unui copil prin somn. Maria trage de ea să se trezească ; cine știe ce lucru urît i se arată în vis și e mai mare păcatul s-o lase să se chinuie așa ; femeia deschide ochii, o privește la început buimăcită, fără s-o vadă, încă năclăită de apele tulburi ale somnului. Se ridică în capul oaselor și rămîne un timp așa : cu mîinile în poală, cu picioarele bălăbănindu-i-se de-a-lungul patului ca o păpușă mare și inertă. Se dezmeticește însă în cele din urmă o recunoaște pe Maria. „Nu știu ce fu cu mine că mă prinse somnul. Ațipii un picuț". Ușor stînjenită c-a fost găsită dormind ziua la amiază, își strînge la spate conciul desfăcut. „Au, tu, spune ea mirată și abia deacuma cu desăvîrșire trează, că mă găsiți dormind"... Și începe să rîdă, nu se mai poate opri, se așează din nou pe pat și-și pune amîndouă mîinile pe piept, doar reușește să se potolească. „Bag sama că Mitru nu-i acasă, spune Maria. „Nu-i spune femeia și se oprește însfîrșit din rîs. L-a rugat Vetuța să stea la duchean în locul ei astăzi, un ceas două, să nu fie închisă prăvălia toată ziua. Ea s-a dus la oraș, la copil, umblă pe la profesori și se roagă să nu-l lase și anu ăsta pe Petrică repetent că-l omoară taică-su". ...Da cu tine ce-i, draga mea, că mă uit la tine și nu-mi place cum arăți ? întreabă femeia cuprinsă deodată de neliniște... „Cu mine nu-i bine, spune Maria, și se duce la fereastră se uită în ogradă, să nu-i vadă cealaltă ochii plini de lacrimi. Cînd vorbește vocea îi sună ușor alterată din pricina lacrimilor care i s-au oprit în gît". Am venit după Mitru, să-l iau cu mine, spune ea încet, atît de încet încît abia i se aud vorbele. Că Ion nu închide ochii pînă nu vine Mitru să-i țină luminarea. Așa s-au înțeles ei cînd au fost împreună și au făcut armata la honvezi : dacă s-o întîmpla ca unul dintre ei să moară cît or fi încă tineri să nu închidă ochii pînă nu vine celălalt să-i stea la căpătîi ...Așa s-au vorbit și Ion n-o uitat de înțelegerea asta. Femeia cînd aude începe să bocească, dar Maria o oprește. „Nu-i timp de bocit acuma, îi spune ea. Mai bine să ne grăbim și să-i căutăm pe Mitru, că nu-i vreme de întîrziere." ...Ducheana era goală Maria îi spune lui Mitru pentru ce a venit. În fața bărbatului care o privește năucit, simte că se moale deodată, lacrimile izvorăsc suvoi. Bărbatul dă să se apropie de ea și din greșeală varsă o damigeană cu petrol. Petrolul uleios și închis la culoare începe să se prelingă pe dușumelele murdare. „De-acuma e cam timpul să mergem", spune încet Maria și se îndreaptă spre ușă. „Să nu uit să iau niște luminări cu mine, c-o să aveți trebuință de luminări, la înmormîntare", spuse Mitru. Cînd se întoarse spre Maria cu luminările în mînă, în priviri îi apăru un fel de năuceală de parcă cineva i-ar fi dat cu un par drept în moalele capului și în ciuda amețelii de care se simte cuprins el se străduiește să rămînă totuși în picioare, să nu cadă... Tu, îi spuse după aceia femeii lui, cu o neașteptată asprime în glas, du-te acasă, de tine acuma nu mai am trebuință"... Mai întîi fă bine și îmbracă haina asta, îi spuse grijulie femeia. Cam bate un piculeț de vînt, nu cumva să te îmbolnăvești și tu, zice și-i trece palma peste spate să vadă dacă nu cumva a asudat... Duceți-vă sănătoși, le spune și lacrimile îi țîșnesc pe neașteptate din ochi. Apoi își revine și cu o voce de data asta calmă, îi sfătuiește, le arată cam pe unde ar fi bine să apuce ca să scurteze drumul, să ajungă mai repede. „Eu zic să tăiați pe la Mihuț prin grădină, își dă ea cu părerea. Numai că e cam noroioală". „Așta să fie tot răul", spune Mitru. O ia înainte pe cărare și Maria pornește cu pași mărunți pe urmele lui...

Ion nu muri nici în ziua aceea, nici în cea următoare. Mitru îl priveghea ziua și noaptea și cînd îl răsbătea somnul se culca în podul cu fîn. Timpul se încălzise peste fire, florile cireșilor se scuturaseră ; nopțile erau calde ca la începutul verii. Seara cădea frînt de oboseală. Nici în zilele de sapă ori de coasă nu fusese el vreodată atît de ostenit. În ciuda oboselii însă somnul nu se prindea de el. Cît era noaptea de lungă rămînea treaz, cu ochii îndreptați spre grinzile podului. În cea de a treia noapte, de cum se înveli în pătura murdară și plină de pureci, adormi însă bușteau. Dormi somn greu toată noaptea, fără vise și se trezi cam la ceasul la care se crăpa de ziuă. Cerul era de culoarea cenușii și stelele începeau să pălească una cîte una. La ceasul ăsta de dinaintea zorilor, frigul se întetea și Mitru îl simți pătrunzîndu-l pînă la oase. Dimineața de altfel părea și mai friguroasă decît toate celelalte, probabil că timpul era în schimbare. Într-o parte, spre pădurea de la Turcoane, cerul părea înnorat. Mitru se gîndi să-și aprindă o țigare să se încălzească puțin, așa că își părăsi culcușul și se trase mai către gura podului. Trăgînd din țigare, simți cum căldura îi cuprinde trupul înfrigurat. Își aminti dimineața aceea de demult cînd îl prinseseră zorile în crișma ungurului ăluia din Seghedin împreună cu Ion. O ținuseră într-o petrecere cît fusese noaptea de lungă; băuseră vin roșu și prost, adevărată poșircă; își aminti și cuvintele cîntecului pe care îl cîntaseseră ei atunci; birtașul ungur nu înțelegea o iotă din ceea ce cîntau ei, se uita doar, pe jumătate adormit, la fețele lor de băețandri vedea doar lacrimile șiroind pe obrajii lor de soldățoi prost hrăniți. Tristețea cîntecului urcă din nou în sufletul lui Mitru. „Frică mi-i că mor ca mîine", cîntaseră ei atunci cuprinși de oboseala nopții nedormite și a chefului prelungit, mutați mai degrabă de tristețea melodiei, decît de înțelesul cuvintelor. Mult prea tineri ca să le fie cu adevărat frică de moarte, mult prea neștiutori ca să se gîndească la ea măcar, mult prea neîncepuți de viață ca să poată pătrunde înțelesul acestor cumplite cuvinte. „Frică mi-e că mor ca mîine / Și mă îngroapă ca pe un cîine", cîntau ei în gura mare, cu lacrimi în ochi și de fapt nu le era frică de nimic, cîntau numai un cîntec de la ei de-acasă, cîntau că le era dor de femeile lor; tristețea lor cam lălăită și obosită nu avea nici o legătură cu cuvintele cîntecului. Acum stînd la gura podului, în timp ce un nor negru și greu se lăsa deasupra satului, Mitru începu din nou să cînte, încet, numai pentru el, să nu-l audă nimeni, dar nu cîntecul acela, pe care îl cîntaseră ei împreună la Seghedin, pe vremea cînd fuseseră foarte tineri (așta pentru că anii aceia erau departe și vechile cîntece nu mai pot fi cîntate nici ele). „Doamne, nu mă îmbătrîni", cînta Mitru, tînguindu-se încet, așa cum cîntă bărbații a căror tinerețe a trecut, atunci cînd sînt cuprinși de mare jale și el știa că, acum, moartea despre care cîntaseră ei atunci într-un birt din Seghedin, s-a și oprit în preajma lui, cine știe unde — poate că în dosul ușii grajdiului și stă și-l ascultă... În ograda pustie se aude însă numai ropotul ploii, bătînd furioasă în acoperișul de țiglă al podului; și e atît de puternic acest ropot încît doina de jale a lui Mitru nu se mai aude nici ea. Printr-o spărtură a acoperișului ploaia se scurgea în pod.

După ce-și termină țigara și după ce sfîrși de cîntat, Mtiru mai rămase un timp la gura podului nemișcat, de-acuma nici vorbă să mai poată dormi, adulmecind mirosul sărat al ploii, mirosul acela de iarbă crudă venind dinspre pădure. Iar cînd le văzu pe cele două femei îndreptîndu-se prin curte, Mitru nu se miră prea mult. Era atît de întuneric (din pricina norului acela, care, în ciuda faptului că ploaia trecuse nu se îndepărta) încît nu putu să le distingă chipurile. „Nu-i bine de-acuma cu Ion, dacă s-au trezit ele. Să știi că moare", își spuse el, și vru să le strige, dar un nod de durere i se puse în gît și nu-i ieși nici o vorbă, din gură. „Înseamnă că se apropie", își spuse el și-și legă nojițele la opinci, cu gîndul să coboare și să vadă ce-i. Iată însă că femeile începură să vorbească între ele și nu mică fu mirarea lui Mitru cînd nu recunoscu, așa cum ar fi fost de așteptat, glasul Mariei sau pe cel al Anei. Nu erau Ana și Maria cele două femei, ci erau două străine a căror prezență în ogradă era de neînțeles. „Apa nici acuma nu-i caldă", o auzise el pe una dintre ele spunînd. „Focul nu-i bun", spuse la rîndul ei cealaltă. Lemnele nu prea ard bine și

---

teatru **t**

Poezia pe scenă

De mai multe stagiuni, spectacolul de poezie este o prezență permanentă pe afișele teatrelor noastre. Fie că este prezentat în stare pură, fie că îl întîlnim adînc îngemănat cu sunetul, gestul plastic sau culoarea, versul-nostru-cel-de-toate-zilele revine în sufletele noastre — oaspete indispensabil, catarctic, candid.

La Sala Atelier a Teatrului Național, **Adela Mărculescu** împreună cu balerinii Miriam Răducanu, Gheorghe Iancu și Raluca Ianegic, ne-au oferit o seară de **Poezie și Dans.** Mai precis, două ore „de solemnitate și gingășie, de gravitate și ironie, de ingenuitate și maturitate, de rouă și lacrimă".

Selectînd cu mult gust și pricepere, cu pasiune și talent texte de indiscutabilă frumusețe, din cele mai variate genuri, epoci și curente **semnate** de Miron Radu Paraschivescu, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Nina Cassian, Nichita Stănescu, Marin Sorescu sau Ana Blandiana, Adela Mărculescu ca interpretă sensibilă și convingătoare, a demonstrat din nou, nu doar aptitudini interpretative, ci și spiritualitate. Rostită sentimental sau tăios, în lumina puternică a reflectoarelor, ori în umbra **misterioasă** a culiselor, în pas de **dans** sau solemn, distanțat ori patetic, poezia a trecut rampa ajungînd pînă în zonele perfecțiunii memoriei noastre. Ar fi nedrept însă să nu recunoaștem că — cel puțin în cazul de față — aceasta nu s-ar fi întîmplat (poate) fără însoțirea nobilă a muzicii, nu mai puțin superioare, născută de Maria Tănase și Gheorghe Zamfir, de Ella Fitzgerald și Dave Brubeck, de Barbara și Swingle-Singers. Spectacolul de pe scena Națională bucureștean ne-a evocat, în această primăvară, nostalgia vechilor **Nocturne de la Teatrul Țăndărică.**

Ca orice mesager al sufletului și-al mintii însă, versul poate fi și necruțător, vituperant, pamfletar. Intrat în slujba inconfundabilului geniu, el devine, dincolo de Filosofie, **Istorie** — așa cum s-a întîmplat în cazul ciclului arghezian **1907,** prezentat pe aceeași scenă, în prelucrarea lui Emanoil Engel și Mihai Dimiu, și în regia ultimului. Spectacolul se remarcă prin modul ingenios în care versul arghezian (expresiv rostit) a fost figurat, prin știința de a-i extrage esența dramatică. Desigur, simpla costumare a actorilor în boieri și țărani n-ar fi fost suficientă, la rememorarea cruntelor vremuri de odinioară contribuind o sumă de mijloace specifice, subtile, nuanțate. În acest sens muzica Andei Călugăreanu a marcat un necesar accent contemporan, interiorizînd mesajul social exprimat de marele poet.

Bogdan Ulmu

---

film **f**

„Mușcă și fugi"

Multă vreme, pentru a descoperi eroii și eroismul, filmul italian a coborît pînă la lumea celor care nu aveau, dar sperau să aibă. Mai existau încă asemenea oameni, o întreagă clasă socială, și prin ei plinea cea de toate zilele a artei era și ea asigurată. Pe zi ce trece însă, pentru a găsi o urmă de măreție în sufletul personajelor lor, cineaștii italieni au fost nevoiți să le brutalizeze mai mult, fizic și moral, să le ducă pînă la limita lașității, a conformismului și ridicolului, pentru ca strigătul de revoltă să izbucnească în sfîrșit.

Iată că acum, personajul lui Dino Risi din **Mușcă și fugi,** jucat de Marcello Mastroiani, rămîne ridicol pînă la sfîrșit. Nici o suferință nu-l mai trezește. Așezați la masa socială, oamenii își fac răni mărunte, dar se suportă în continuare ; se agață unii de alții, se calcă în picioare fără ca cineva să protesteze, pentru că idealul lor se reduce la o frază : „scapă cine poate"... Întîmplarea face ca personajul lui Dino Risi să fie smuls de lîngă cei ca el — care își mănîncă viața pe îndelete la masa comună. Mai există încă, descoperă regizorul, oameni care **mușcă și fug,** fac o rană adîncă și dispar. Răpit de la ospățul colectiv, ostatic al unei bande de teroriști, „el dottore" trebuie să redevină om, pentru a supraviețui. Hainele reputației, ale curajului de cumpărat, nu mai fac doi bani. Cît valorează omul gol ? Banditii cer pe el o sută de milioane. Se pare că, una peste alta, are banii aceștia, dar el nu face atîta. Deși dezbrăcat încetul cu încetul de prejudecățile care îl înveșmîntau, omul nu mișcă pînă în final. E un om care nu mai luptă, care nu mai crede în sine însuși, pentru că s-a vîndut de mult. Pînă în final speră că va fi salvat de ceilalți, căci sufletul lui e mort pentru totdeauna, mărunt, neputincios. Lumea în care trăiește ar trebui să miște pentru el, să facă ceva pentru a-l scăpa — ca pe unul de-al său —, dar în afară de o curiozitate aproape morbidă, situația lui nu mai trezește alte sentimente.

S-a zis de multe ori că cineaștii italieni au creat tipul acesta de antierou ; dar nu filmul a inventat, cu de la sine putere, un model cultural pe care l-a dus la perfecțiune, ci artistul însuși a intuit că viața e tot mai sărăcă în eroi și eroism. Dino Risi nu face altceva decît să privească și nu găsește de cuviință că, din omul pe care îl urmărește, sau din lumea lui, mai merită salvat ceva. Privirea e una caustică, amară. În ea se ghicește condamnarea capitală. Epoca idolatriei a trecut, odată cu epoca contestatarilor neorealiști. Aveau farmecul lor. Încă exista speranța că mai sînt suflete care se pot salva. Filmul însuși mai avea pentru ce lupta.

Nicolae Mateescu

---

televiziune **tv**

Duminică de duminică

Subliniem de la început eforturile merituoase ale redacțiilor televiziunii de a întîmpina și sărbători 100 de ani de independență și de suveranitate cu emisiuni de înaltă ținută, cît mai cuprinzătoare, culminînd cu transmisia grandiosului spectacol omagial de pe stadionul „23 August din capitală. Fiecare redacție, în sensul preocupărilor sale tematice firești, și-a făcut în săptămînile din urmă o datorie din a fi prezentă în vastul program de sărbătorire a zilelor de 8 și 9 mai. Am văzut, astfel, emisiuni în care muncitorii și țăranii, soldații și pionierii, scriitorii și artiștii, oamenii de știință își exprimau cele mai frumoase gînduri și simțiri pentru aceste zile istorice. Cum era și firesc, au fost multe emisiuni de evocare istorică, de versuri patriotice și de montaj literar-artistic, emisiuni care și-au atins în general țelurile propuse. Ar fi fost de dorit totuși, ca la ultimele să fi participat direct, ca interpreți proprii ai poeziilor lor, mai mulți poeți, mai ales că mulți dintre semnatarii versurilor patriotice sînt și buni recitatori.

★

O emisiune simplă și modestă, parcă aidoma redactorului său, este „Viața satului", care, duminică de duminică, dimineața, ne întoarce privirile spre locul obîrșiei noastre. Simplă și modestă în sensul cel mai bun, deoarece într-o oră și jumătate emisiunea aceasta, fără mari pretenții încă din titlu, reușește să fie o oglindă exactă a preocupărilor „la zi" a celor din palmele cărora înfloresc grîul și porumbul. Indiferent că o secvență de a sa este „pozitivă" sau „negativă", cum se spune, ea este impresionant de adevărată. Iată, un moment care m-a impresionat duminică : undeva, la un C.A.P. îngrășămîntul natural era aruncat... în gîrlă pentru că... „S.M.A.-ul nu ne trimite tractor —, iar dacă ne-a trimis, tractorul era defect, sau tractoristul nu știa să lucreze cu el... iar eu (n.n. tractoristul cu pricina) m-am dus la șefu azi-dimineață, și i-am zis, șefu, dă-mi dom'ne bateria, că nu mă plătește nimeni dacă nu lucrez și el mi-a zis că mîine, că poimîine..." .

★

— În sfîrșit, transmisiile de tenis de cîmp sînt corecte, camerele fiind bine amplasate, ca și microfoanele de altfel. Nemaivorbind de arena de joc, complet schimbată, arătînd într-adevăr ca un' teren de Cupa Davis și nu ca o bătătură în care, v-amintiți ? cîntau de zor cocoșii în meciul cu Noua Zeelandă. Cît despre comentator, Cristian Țopescu, părerea mea este neschimbată, în pofida unor „entuziasme" care uneori nu se justifică decît prin subiectivitatea sa. Este cel mai bun comentator sportiv al nostru. Păcat însă că simbătă nu l-a văzut la televizor pe Țiriac fotografiindu-l pe Năstase în meciul cu Kodeș, de undeva, din vîrful tribunei. Cred că imaginea aceasta este demnă de a fi inclusă în panoramicul sportiv al anului.

★

— „Bucuriile muzicii", o emisiune pentru care, duminică de duminică, riscăm să devenim melomani, risc pe care deocamdată și l-a asumat poetul Dan Mutașcu într-un frumos album muzical dedicat independenței.

Iulian Neacșu

soba nu s-a încins pînă acuma.» Vorbeau în șoaptă și cînd una dintre ele spuse : „Mi se pare mie, ori a început a picura ?“, Mitru o recunoscu, recunoscu vocea femeii, cu toate că din pricina întunericului, chipul încă nu i-l putea vedea. „Trebuie să fie maica Ana, își spuse Mitru cu uimire. Altă femeie nu cred să aibă glasul ei. Numai că maica Ana e moartă, își aminti Mitru, ea nu mai are cum vorbi. Gura ei e de mult astupată“. Așa își spunea el nemaiînțelegînd nimic din tot ce se întîmplă. În ogradă începură din nou să cadă picuri grei de ploaie și maica Ana, fiindcă al ei era glasul, în timp ce se îndreptau amîndouă spre bucătăria de vară, îi spuse din nou celeilalte : „Ploaia asta ne-o mai trebuit nouă ; acuma ? Noroc numai că nu cred eu să țină mult. Îi cu picuri din ăia mari“. „Aseară era cerul cum îi lacrima“, spuse și cealaltă femeie. „Așa-i primăvara, de cîșlegi, timpul e schimbător“, adăugă ea. „Dă să țin și eu o toartă, singură n-ai cum s-o duci că-i grea“, spuse din nou maica Ana. Se așternu liniștea, lumina în odaia în care zăcea Ion era aprinsă și arunca în întunericul răsfirat de-afară o fîșie palidă, de un galben murdar. În lumina aceea se vedeau picurii mari de ploaie. Cînd femeile ieșiră din nou din cuina de vară, Mitru o recunoscu în sfîrșit și pe cea mai tînără dintre ele. Cele două femei stăteau în ușa cuinii de vară, așteptînd pe semne să se încălzească apa și vorbeau uitîndu-se la cer curioase să vadă dacă ploaia are de gînd să steie sau se pornește mai tare.

Din pricina zgomotului făcut de picurii mari de ploaie care băteau în acoperișul șurii, Mitru înțelegea cu destulă greutate vorbele lor. „Mai bine ar fi fost, spunea maica Ana, să nu ne mai fi făcut de lucru cu Raveca, să fi chemat altă moașă în locul ei. Numai că nu te poți înțelege cu Simion, așa a vrut el“. „Eu în alta n-am încredere, zicea, m-a mușit și pe mine și pe frate-miu Petrică, cînd am venit noi pe lume ; eu, tot pe ea o chem“. „Toate ar fi cum ar fi, da nu poți sta lîngă ea de miros. Ori lîngă cazanul lui Nandra, ori lîngă ea tot un drac îi, tot așa un damf vine“, se plînse Nușca și chicoti încetișor. „La pomană la Ricu s-a făcut ca lemnul, povesti maica Ana“. A pus Ricu pomană pentru o bătrînă de șase săptămîni și se vede c-a tot îmbiat-o, ea cu soacră-sa au fost verișoare primare. De la pomana aia nu cred că s-a limpezit. „Tare mult a putut atuncia turna în ea, că nici acuma nu-i trează. Stă așa, cu picioarele rășchirate ca să nu se îmburde“, se auzi vocea răgușită a celei mai tinere dintre femei, a Nușcăi și Mitru le auzi după aceea pe amîndouă cum izbucnesc în rîs. „Stă și comandă, aduceți-mi aia și aia, parcă îi un general. Noroc că iese copilul și fără știința ei“, spuse maica Ana. „Vezi și tu dacă fierbe apa. Ne dădurăm cu vorba și uitarăm amîndouă de apă. Nu trebuie să fie chiar fierbinte, numai un picuț caldă“, spuse după un timp maica Ana. „Nu știu ce rîs m-o fi apucat“, spuse și Nușca și Mitru o văzu parcă ștergîndu-și lacrimile cu mîinile ei albe ca smîntîna, așa cum făcea ea pe vremea cînd el era doar un copilandru ori de cîte ori se pornea pe rîs din te miri ce ; plină de blîndețe și veselie. Ploaia se oprise, cerul se mai limpezi într-o parte și Mitru putu acum să le vadă pe cele două femei stînd în fața cuinii de vară, așteptînd amîndouă să se încălzească apa. „Cred că de-acuma îi bună, așa cum îi. S-a fi încălzit de cînd tot așteptăm“, spuse Nușca. Și cu căldarea plină cu apă caldă, cele două femei străbătură curtea tăcute și cu privirile în pămînt. Ușa de la cuina de vară rămase deschisă' se vedea focul răspîndind în întunericul tulbure o lumină blîndă, scaunele cu trei picioare din jurul mesei scunde precum și cazanul de fiert lături la porci. Mitru uită de moartea lui Ion, fu în schimb cuprins de un fel de neră bdare înfrigurată. Cînd, însfîrșit, strigătele neomenești și sălbatice — pe care de fapt le aștepta — izbucniră, Mitru își astupă urechile să nu le audă cuprins de un fel de simțămînt tulbure în care părerea de rău, rușinea și un fel de repulsie ciudată, se amestecau. De cu seară îi așternuseră patul în podul cu fîn și-i dăduseră să se acopere cu o pătură ruptă și urît mirositoare, pătura cu care acoperiseră pînă atuncia caii, precum și un cojoc vechi pe care să și-l pună sub cap, în loc de pernă. Pătura mirosea a urină de cal iar cojocul avea și el un miros scîrbos de piele argăsită... Numai că șușotelile celor două femei, maica Ana și Nușca, lui Mitru i se păru că le mai auzise odată, fără să fie în stare să-și amintească unde și cînd. „Toate astea s-au mai întîmplat odată“ își spuse el mirat și nedumerit în acelaș timp, asta nu pot eu înțelege cum de petrec ele acuma din nou, asta nu-mi intră mie în cap. „și înfricoșat de propria lui descoperire se holbă la cele două femei care, în sfîrșit, îi văzură și începură să vorbească cu el. „Ce-i cu tine dragu mamei că nu dormi, îl întrebă maica Ana certindu-l cu multă duioșie“. „De-acuma gata, a sărit somnul de pe copil. Nici nu-i el obișnuit să doarmă în podul grajdiului, i-o fi fost și frig“, spuse plină de compătimire Nușca și-i făcu semn să coboare. „Lasă-l tu, unde îl chemi tu acuma“, spuse maica Ana. „Să se încălzească la sobă dacă i-o fi frig“, spune Nușca. „Apa s-a vărsat un picuț și mi-a opărit degetele de la picioare“, se plînse maica Ana și uitară de el, luate de treburile care nu sufereau nici un fel de întîrziere. Cînd femeile ieșiră din nou în curte, cea mai tînără dintre ele spuse : „De-acuma nu cred să mai aibe mult“... „De-acuma gata, scapă de tot ce-i durere și suferință“ spuse și ceilaltă și amîndouă intrară din nou în cuina de vară.

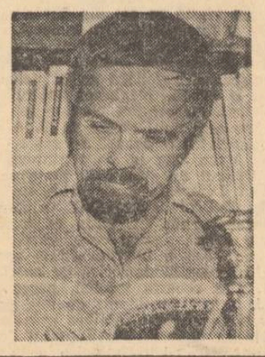

ovidiu genaru

Către scrib

Eroilor patriei

Pregătește-te, Scrib, să-nsemni cu pana ta
cum apar Noițele, Joimărițele,
Cum păpușa de fin se purta aseară ca o femeie
arsă la tălpi de muzica stelelor,
Cum Anul se-ncurcă în crengi, cum piticii casei noastre
pe ziduri desenează basme,
Cum vîntul se vrea miel și linge sare în munții cristalini ca goarna l
Inseamnă, Scrib, cum omul devoră clipa
și lepădînd cămașa lui îmbracă frunza nouă...
Aceasta e țara din copacii de piine
și bintuită de polen, pe creste, unde obrazul
pare o copertă de carte bătrînă,
Cu inima senină
(în călimară dorul de mare)
și la lumina unui opaiț de monument
scrie, scrie ce se întîmplă cu noi,
cum în fintîni, de două mii de ani clătim
același steag latin cu apă vie...

Eternități

Ușa deschisă și întoarcerea ta cu piinea sub
braț, seara cînd cocoșul schimbă garda
cu lampa ; lătratul unui ciine
și fumul de frunze atît de căzut între coline
încît copii cred că cerul e sub talpă ;
nebună de promisiuni e lumea ;
și iar povestea cu barza ce vede cărarea
spre țara hornurilor roșii.
O carte cu voce singură citindu-se pe masă : Eminescu :
„Te vei mai naște odată din străbunii tăi“.
Sînt imagini, imagini spălate de vînt
și-auzi femei spălîndu-se sau poate-i ploaia
Pe vinuri vechi lumina s-a făcut pojghiță.
Scîrțiie poarta. Cine-i ? E Nimeni îmbrăcat
soldat și se întoarce de la '77.
Miine beau rouă din bocancii lui.

Un fir de iarbă la brîu

In calea pulberilor, loviți de lăcuste, noi am
intins largi năvoade de suliți la hotare
și din cenuși ne-am ridicat mai aprigi
filfiind aripi albe de pace...
Noi sîntem și am fost sub paveza Măiastrei.
Și-avem un fir de iarbă la brîu
în loc de tutun, ca un orgoliu al Gurii de Rîu
Fecioarele ne-au rodit pui de lei în păduri.
E o descriere simplă, o Cetate, crater
prosper de vitejie ! O, fîntîni țșnitoare la toate răspîntiile.
Trecutul e mereu înainte, răsad de pilde
și învățături, și ursitoarele șoptesc la căpătîi :
„De-i pruncă să fie născătoare de popor,
de-i prunc să fie săgeată curgătoare“.
Ori ce hrisov e-o urnă, atinge-l și te mintuie.
Cînd ninge la apus de martie să știi
că bourul de vultur năpîrlește-n slavă.

Copacul Timpuriu

Mă uit în calendar : e data mugur !
Încă-i în sudorile nașterii Copacul Timpuriu
și-ai vrea să-mparți cu el durerea
de a fi. Catargul casei tale singeră de bine
și prețul piinii scade ca zăpada în viroage
Pe locuri de veci apărate cu paloșul
deodată-mi oglindesc făptura-n mine însumi
Sunați din corn să se trezească griul !
Călăuz, aceasta-i urma de potcoavă ce-o lasă
pe șesuri tatăl timpului nostru, Statornicia,
Noi nu în vase scumpe ne-am născut
și n-am avut heraldici a păstra
ci doar ființa unei patrii simple
ce lapte-a sput din sfîrcuri reci de munți
iar scutec i-a fost Dunărea cu blăni de lup...
Că sînt voci aplecate deasupra mormintelor
nu te mira, noi ne-nțelegem cu țărina.

Memorialiști: Iorgu Iordan

Urmare din pag. 1

face loc faptelor din afară. Jurnalul devine, în cele din urmă, o cronică despre alții.

Este aici, indiscutabil, ideea că individul este în bună parte produsul circumstanțelor, este însă și spaima pe care o are, în genere, omul de cultură român față de notația prea intimă. Un jurnal, ca acela al lui Gide în latura lui mai delicată, n-a apărut și nu va putea, probabil, să apară în literatura noastră pentru că conștiința intelectualului român nu admite dezvăluirea unor astfel de lucruri. Pudoarea lui este maximă, viața intimă a creatorului rămîne, chiar și în jurnalele cele mai îndrăznețe, un secret. Abia dacă din **însemnările zilnice ale lui T. Maiorescu** sau din scrisorile lui Duiliu Zamfirescu deducem o tensiune a spiritului ajuns în punctul de a exploda.

Vreau să spun, aducînd aceste exemple, că în memorialistica română istoria obiectivă primează. Marii subiectivi se potolesc în fața foii albe, pamfletarii — aceia care au făcut să tremure de teamă mulți cititori de gazete — devin elegiaci îndată ce perspectiva neantului se deschide în fața lor. Este bună, este rea această liniștire a spiritului memorialistic ? Este, în orice caz, un proces de înțeles.

După această lungă introducere la istoria unui gen în plină înflorire, revin la **Memoriile** profesorului Iorgu Iordan care nici ele nu se abat de la regula citată înainte. Sînt sobre și exacte, fără oscilații de ton, clare și liniștite ca un fluviu ce trece de la izvor la vărsare printr-o formă invariabilă de relief. Ce uimește, la lectura lor, este, înainte de orice, bogăția și precizia amănuntelor. Colegii de școală, profesorii, vecinii, colegii de universitate, toți sînt amintiți cu originea și fluctuațiile carierei lor. Calistrat Hogoș, profesor la **Liceul internat** din Iași, mînca la un prînz 40 de sarmale în foi de viță, drese cu smîntînă. În 1911 salariul unui profesor secundar era de 420 lei aur, cu 20 de lei mai mult decît al unui căpitan. Examenul de capacitate, pentru anii 1911—1912, a întîrziat cu 5 zile, o pensiune în Germania costa, în acel timp, de la 75 la 240 mărci, iar o cameră mobilată 20—25 de mărci, deci cam 25—28 de lei. Într-o scurtă vacanță, bursierul **Liceului internat** scoate 2 178 de cuvinte necunoscute din dictionarul german-român al lui Șăineanu. Bunul lui coleg, Bălănescu Grigore, tare la gimnastică, a devenit inspector general contabil în Ministerul Educației naționale și s-a prăpădit la 50 de ani. Marți, 30 aprilie 1902, între orele 3 și 4 după-amiază, a căzut o grindină teribilă și după 75 de

Desene de Sabin Ștefănuță

ani elevul de atunci își amintește cu o uluitoare precizie totul : ce făcea în acel moment, care este numele disciplinei pe care o audia și numele, bineînțeles, al profesorului, etc.

Exercițiul acestei memorii fabuloase încîntă, profesorul Iorgu Iordan lasă impresia că știe tot, nimic din ceea ce a venit în atingere cu el n-a fost uitat. Din reconstituirea faptelor, iese și un portret moral, cu toate că autorul nu depune nici un efort în această direcție. Portretul va fi complet cînd aceste **memorii** vor ajunge la sfîrșit. Paginile apărute aduc informații despre copilăria și tinerețea viitorului filolog și, în oglinda lor, distingem liniile unei fizionomii morale pe care noi o cunoaștem și altfel, din contactul cu dascălul sobru, meticulos, de-o proverbială corectitudine. Iorgu Iordan întruchipează, după noi, însăși ideea de disciplină și seriozitate profesorală. Cursul sau seminarul condus de el anulează ideea de spectacol, răspîndită în universitatea românească după T. Maiorescu. Nimic senzațional nu se petrece din clipa în care omul impenetrabil se așează la catedră și începe să vorbească despre aventurile unui diftong și pînă la sfîrșit, cînd aventura se încheie într-o regulă și, odată cu formularea ei, se încheie, cu o precizie de metronom, și prelegerea. Profesorul nu este un orator, am spune că este mai degrabă timid, complexat, rareori el ridică ochii de pe catedră și atunci privește cu teamă în jur. Mîna dreaptă trage la nesfîrșit lanțul unui ceas aurit și vocea își regăsește, după o discretă tuse, ritmul normal. Profesorul timid sancționează însă cu asprime orice abatere și nu se sfiește să spună, în adunările publice, adevărul pe față. Este necruțător în polemică, și forța articolului său vine din exactitatea demonstrației. Legat de **Viața Românească**, el apără memoria lui G. Ibrăileanu și intervine ori de cîte ori are impresia că i s-a făcut criticului o injustiție. Este, cu toate acestea, în intimitate un om prietenos, cordial, urmărește aproape tot ce se scrie și, cînd îi place ceva, comunică imediat impresia lui. Iorgu Iordan este, nu mai încape vorbă, un mare savant și un profesor desăvîrșit, trecerea lui prin Universitatea românească a lăsat o urmă puternică. Nu știm dacă a creat o școală, azi cînd sînt multe școli noi în filologie, el are, în orice caz, mulți elevi, chiar și printre aceia care n-au îmbrățișat disciplina severă a lingvisticii. Profesorul Iordan este, ca și Al. Rosetti, un filolog total, specialitatea lui este **limba română**, deși, dacă ne luăm după **Memorii** și după lucrările pe care le-a publicat, specialitatea de origine ar fi limba germană și lingvistica romanică. Însă Iorgu Iordan a înțeles că nu poți fi filolog serios în țara ta fără să te ocupi de limba ei, așa cum nu poți zice că ești critic ori istoric literar rămînînd străin de mișcarea literaturii naționale. Năzuința spre totalitate este semnul unei generații de oameni învățați și, printre ei, Iorgu Iordan se distinge printr-o extraordinară voință de adevăr.

Este interesant de confruntat acest portret cu portretul pe care ni-l propun, indirect, paginile voit uscate, stăpînite ale **Memoriilor**. Viitorul filolog se naște la periferia unui oraș agrar, Tecuci, și duce viața unui copil de țăran, se scaldă în riu, ridică smeie și se distinge la „ochitul“ păsărilor cu pietre. Fapta rea din urmă stă, după memorialist, la rădăcina pasiunii lui de mai tîrziu pentru popice. Nu este, cu toate acestea, un om curajos, („sufăr de o anumită sfiiciune, pe care eu o numesc socială“...) și suportă cu greu în familie „posturile“, în special postul cel mare (de Paște). Puțin înainte de a începe școala, este mușcat de un vier, și mai tîrziu, făcînd exerciții de gimnastică la paralele, capătă o dublă hernie. La școală se descurcă, dar ratează odată examenul de admitere la **Liceul inernat**, pentru a deveni, apoi, unul dintre elevii premianți ai acestei școli celebre. Căderea la examen n-a fost o catastrofă, șederea acasă a fost „epoca cea mai frumoasă din întreaga mea viață“. Epoca frumoasă nu ține, totuși prea mult, fiul grădinarului Toader intră la liceu și se distinge curînd printr-o muncă înverșunată. Mai primește cîte un patru (la geometrie), dar nu se descurajează, învață înainte și reușește să se impună printre colegii săi, fii de oameni mai înstăriți. Iorgu Iordan insistă asupra originii sale rurale și crede cu putere în înzestrarea spirituală și morală a clasei țărănești. Pe profesori îi judecă ca și pe colegi, cu severitate, colegul Ioan Alexiu, premiant în clasa întîi, s-a lăsat, de pildă, „sedus de aspectele ușuratice ale vieții“ și a decăzut. „Internatistul“ are, totuși, și plăceri mai vinovate, joacă, de exemplu, pocher și nu disprețuiește teatrul. Interpretează chiar un rol în „Sobiețki și plăeșii“, dar fără strălucire.

Paginile despre **Liceul internat** din Iași sînt cele mai interesante din **Memorii**. Trăiește în ele o epocă văzută de un spirit demitizant, iubitor pînă la pedanterie de fapte exacte. Memorialistul nu se crută pe sine, nu cruță nici pe alții, admiră, totuși, ceea ce este bun într-o Moldovă în faza de tranziție spirituală și politică. Ceva din proverbialul spirit de cîrtire al moldovenilor răzbate și aici. Iorgu Iordan asistă la debutul lui G. Ibrăileanu ca profesor și la afirmarea lui ca critic literar, urmărește acțiunea lui C. Stere și nu-i scapă turneele viforosului orator N. Iorga. Ochiul lui de țăran privește greu și judecă tăios. Unui profesor (Axente Frunză), insuficient de sever, îi poartă pică deoarece de la el n-a învățat, cum trebuie, latina. Pe Calistrat Hogaș îl simpatizează pentru că avea înțelegere pentru om, iar pe G. Ibrăileanu îl divinizează, numindu-l „bietul și scumpul nostru profesor“. G. Ibrăileanu ar fi, după memorialistul acesta neînduplecat cu păcatele semenilor, „întruchiparea cea mai desăvîrșită a «omeniei»“.

Liceul internat a dat tînărului venit de la țară o educație și o disciplină de muncă pentru care el rămîne, și acum, recunoscător... Cînd alt **internatist** (Dem. Botez) vine și zice că pentru el liceul în cauză a fost „o închisoare“, Iorgu Iordan protestează, binecuvîntînd închisoarea care l-a făcut om. Amintirile universitare sînt, tot astfel, pline de informații utile. Simpatia memorialistului merge, în continuare, spre G. Ibrăileanu, C. Stere și Al. Philippide, profesorul său în filologie. Citează pe noii colegi și dă detalii despre cariera lor. Informațiile vizează și viața politică a vremii, de efect fiind, de pildă, în carte datele despre agitațiile studențești. Tînărul filolog ascultă pe oratorii timpului și prețuiește pe C. Stere și N. Iorga, mai puțin pe Delavrancea și Tache Ionescu, prea lustruiți (mai ales acesta din urmă) pentru gustul său. Nu are spirit militarist și, din această pricină, detestă pe Napoleon. Pe T. Maiorescu îl vede, odată, la o ceremonie a liceului, dar din relatările profesorului Iordan nu reținem ca bătrînul critic să fi spus, în acea împrejurare, o vorbă memorabilă.

Memoriile atinge și viața sentimentală a filologului însă limitată la cîteva date obiective. Mai numeroase și cu o mai mare culoare sînt acelea despre atmosfera Iașilor în timpul refugiului.

Confesiunea se oprește aici. Ea aduce exemplul întăritor al unei ambiții pozitive puse în slujba unei profesiuni dificile. Copilul unui grădinar și a unei țărănci, nestiutori de carte, ajunge un lingvist eminent și o autoritate academică, încercînd, în această dură ascensiune, să rămînă, cum zice el, „om“ — iată fabula frumoasă, încurajatoare pe care ne-o sugerează **Memoriile** profesorului Iorgu Iordan. Scrise, cum ne avertizează autorul, „fără talent“ (fără talent literar), ele se citesc cu interes și cu plăcere, pentru că talentul vine, în astfel de cazuri, din adevărul și sinceritatea confesiunii.

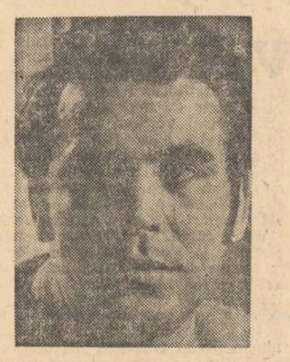

nicolae ioana

Scrisoare de la Neagoe Basarab

Doamne, aceste drumuri duc spre viață și spre moarte
dar veșnicia nu se poate confunda cu propriul meu timp liber
ci numai cu un gînd al meu.
De aceea las acest gînd al meu să colinde printre frontoane
eu sînt aici căldură și formă clipă
braț și sărut
dar aburul acestor brațe nu e al meu.
El se înalță deasupra clădirilor pînă la steaua
care în sîngele tuturor licărește...
Eu pot muri, eu aș putea să nu mai văd căldura clipei,
pot închide ochii pe brațele
trandafirilor
dar trandafiri vor ieși tot timpul în lume
dar culoarea roșie tot timpul va mișca zorii
tot timpul vor veni trupuri
să sporească acest gînd.
Nu sînt singur ci sigur de mine
Pe acest munte al vieții
de unde vorba spusă se rotește în jur
poate întuneca sau iubi
marea sărată ca sîngele meu...

Coline

În fiecare dimineață vin în cimitir oamenii bătrîni
fetele lor joacă undeva
și unele și altele odihnesc și îngrijesc pămîntul,
aprind candela semințelor, țăranii graiurile
un sînge se întoarce în altul
cum din coline în grîu se risipesc păsările
singure în noaptea în care va trebui să adoarmă.

Pe drumuri umblă sîngele vacilor
în cale ierburile sună pînă la pieptul țăranilor
citeva flori lucesc și țin în umbră
dealul mirosind a izmă.
Oamenii dorm cînd eu trec riul
casele asfințesc sub pămînt
în odăi stau fetele mari și departe
adorm sub un pom o pajiște necălcată le e sîngele
eu trec riul singur cu picioarele și cu mîinile
riul pe unde a trecut și tatăl meu înainte de a muri.

Niciodată nu voi afla gîndul ascuns al zăvoiului
unei femei îi luminează trupul printre frunze
trupul alb împăcat pe care se urcă
răceala — în aer lucesc pietrele
mari clădiri ale întunericului
și aud cum cade fructul în grădină
în fața misterelor lumii

În această zi nu spun cuvinte
pe prundul gol altfel voi adormi
pierzîndu-mi teama și frica. Dezbrăcat
trupul gol poartă pe el o lumină
e rază pe care el o lasă în lume —
e raza ochiului nevăzut care se ține tot timpul ascuns !

Grădină

Din grădină m-am trezit
și soarele își lăsa printre crengi trupul umed și alb
sulițele aurite ale ploii tremurau ușor
prin frunzele ca niște guri de copii.

Trec prin grădină și tresar, pun
mîna pe pleoapele reci ale izvorului; rotunde în soare
se văd piinile pomului.

radio

r

Invitații

O emisiune cu un sens ascendent se dovedește a fi „Clubul invitaților“. După cîteva tatonări, ea a optat pentru formula **profilului specific**, devenind o emisiune de profil, grație inteligenței, talentului și eforturilor celor doi redactori Constantin Săbăreanu și Marius Grozea (la care se adaugă uneori și alți autori). E suficient a nota cîteva din titlurile emisiunilor din ultima vreme pentru a da o imagine suficient de clară a diversității în unitate cultivată cu bune intenții și realizări pe măsura intențiilor : „Tineretul în lumea capitalului“, „1907 în documente și inimile noastre“, „România în lume“, „Atenție la... sport“, „Munca — sens al creației, creația — sens al muncii“, „1877 — moment de glorie și continuitate în istoria poporului român“, „Alo, timpul liber“, „Dreptul de a muri de foame“ (redactor Sebastian Sircă). Lista celor invitați fiind mult peste limitele spațiului nostru ne limităm la a-i aminti pe gen. maior Constantin Antip, prof. univ. dr. doc. Dumitru Almaș, prof. univ. dr. Dumitru Mazilu, dr. Vasile Niculaie, Alexa Visarion, Victor Bănciulescu, Ion Pascadi, Anca Giurchescu, Ascanio Damian. După cum se poate observa prin parcurgerea listei (incomplete) numele nu mai au nevoie de prezentări sau de certitudini cu privire la calitatea și gradul de interes ce-l ridică dezbaterile.

„Clubul invitaților“ nu s-a mulțumit numai la a-și pregăti și susține dialogurile în studio, ci și la a fi direct prezent în mijlocul ascultătorilor săi, realizînd două emisiuni-spectacol la Ploiești și Slobozia, emisiuni ce ne-au adus aminte de faptul că, unul dintre redactori, Constantin Săbăreanu a fost printre inițiatorii și susținătorii fervenți ai **Studioului de poezie**.

O emisiune de acest fel comportă rezolvarea unor probleme acute. Una din ele ține de specificul emisiei : o oră întreagă de dezbateri care nu trebuie să fie monologuri întrerupte pe ici pe colo de vocea redactorului sau a unui participant. Dezbaterea trebuie să aibă ca principiu **dezvăluirea** temei grație diversității de argumente, redactorului revenindu-i rolul unui amfitrion care nu lasă niciodată discuția să treneze. Adepți ai stilului liber (opus unei perfecțiuni de redare radiofonică ce poate da, și dă mereu, impresia de nefiresc) cei doi redactori știu să creeze ambianța unei discuții în care ascultătorul se integrează fără efortul cerut de o expunere perfectă, lungă și obositoare.

O altă problemă ar fi aceea legată de captarea atenției ascultătorului. Este o chestiune specifică radioului. O temă trebuie aleasă în așa fel încît să răspundă unei nevoi de informare, nevoie generată de un anume context, să fie captivantă de la bun început și, bineînțeles, să aibă girul originalității.

Experiența radiofonică a lui Constantin Săbăreanu și entuziasmul lui Marius Grozea ca și documentarea solidă, serioasă a celor doi au reușit să găsească aproape pentru fiecare emisiune dramul de noutate care să o facă interesantă.

La diversitatea și ritmul în care sînt lucrate aceste emisiuni scăderile sînt inerente, dar ele nu sînt decît speranța noastră că emisiunile vor spori în calitate.

Constantin Stan

plastică

p

„Noi la 1877 și azi“

E știut că o artă poate deschide poarta alteia ; fiecare din noi avînd o receptivitate senzorială diferită, nu odată un amator de poezie a descoperit „graiul“ muzicii ascultînd versuri cîntate sau un spectator de teatru a fost mai impresionat de imaginea scenografică decît de textul piesei. Acesta este și unul din rosturile cărților ilustrate, oferind o dublă hrană spirituală.

Biblioteca Sadoveanu, cunoscută publicului bucureștean pentru alesele și diversele activități culturale (permițînd cititorilor întîlniri cu autorii unor scrieri de prestigiu, asistarea la premiere literare etc.) găzduiește o expoziție, organizată cu concursul Societății de muzică și desen, care prilejuiește parcurgerea drumului dintre literatură și artele plastice în sensul afinităților personale. Graficianul Sabin Ștefănuță expune ilustrații la cărți de proză și poezie, fie tipărite în volum, fie încadrate ca tablouri de sine stătătoare, alături de compoziții istorice, reunite sub titlul „Noi la 1877 și azi“.

Imaginile sînt dense, țesute din alăturarea metaforică a chipurilor, sugerînd poeme dar trăind prin expresivitatea formei plastice. Chipul „Victoriei“ cu ochi îndureraț, pare că se înalță, cu aripi închegate din siluetele eroilor, figura lui Valter Mărăcineanu se suprapune firesc umbrelor tragice ale transeelor. Spre deosebire de evocările jertfelor istorice, în care se înfruntă umbre dense și lumini, imaginile-meditații, inspirate mai ales din actualitate, au o structură calmă, cumpănită, prinsă în rețeaua unui desen ferm dar delicat, ca o dantelă prețioasă. Planșele intitulate „Balade“ ca și ilustrațiile la volume de proză, ca „Navetiștii“ de Nicolae Țic, sau „Scrisori provinciale“ de Ștefan Bănulescu sau la versuri ca : „Scrisoare în sat“ de Nicolae Dragoș și multe altele, reprezintă viziuni de ansamblu, rezultate din împletirea cu migală a unei multitudini de chipuri, realist redate prin detaliu dar asociate poetic, adresîndu-se modului de percepere al contemporanilor, formați din practica științei și tehnicei dar avizi de vraje și basm. Impresia de basm e sporită și de ecourile orientale, de simetria de broderie a unor compoziții, de șerpuirile de cintec fără sfîrșit ce amintesc „O mie și una de nopți“. Grafica lui Sabin Ștefănuță, ca și expozițiile altor artiști consacrați și în același timp educatori prin artă care-i vor urma, se adaugă ca noi voci „Cîntării României“.

Adina Nanu

muzică

m

O nouă „Tribună a tinerilor muzicieni“

Dintr-o „revoltă împotriva romantismului“ a începutului de secol XX, s-a născut un stil interpretativ care continuă pînă în zilele noastre. O sobrietate, mai degrabă cumințenie excesivă, a impus ritmul foarte strict, respectarea ornamentației și orchestrației — chiar atunci cînd lăsau de dorit — în fine, o redare lipsită de orice contribuție personală a operei compozitorului. Ca profesor de instrument, ca interpret cu severă cultură muzicală, ca discipol al unor tradiții interpretative, ești tentat să adopți această linie, să te revolți împotriva dirijorilor care își permit modificări în orchestrația lui Bruckner și Skriabin, a interpreților care își permit stilul „rubato“ la Mozart (cînd de fapt Mozart însuși nu cînta de două ori la fel aceeași bucată muzicală). Ca ascultător, înclini însă a prefera ideea că toți compozitorii, nu numai cei romantici, erau absolut siguri că interpretul va adăuga muzicii ceva din propria sa personalitate și lăsau deci o anumită libertate...

Ne referim la această orientare a interpretării contemporane deoarece, asistînd marți 10 mai la o „Tribună a tinerilor muzicieni“ din sala Radioteleviziunii, ne-am pus din nou problema drumului ales în școala noastră de interpretare. Dintre cei patru soliști, foarte bine pregătiți, care au studiat, se vede, în amănunt partitura, sala a fost cu adevărat cucerită mai ales de către violonistul **Paul Florin**, deși aplauzele au fost generoase în timpul întregii seri. Părea însă că, datorită unei oarecare uniformități scolastice, concertul de Dittersdorf (cîntat la contrabas de Alexandru Viorel) sau cele de Mozart (Nr. 1 în Sol Major — la flaut Cornelia Ghiță — și Nr. 17 în Sol pentru pian și orchestră, cîntat de Cristina Anghelescu) seamănă între ele ; că plutește o ușoară monotonie (cu toate temele frumos subliniate, cu toate curbele de nuanțe și frazările vioi acompaniate de orchestra Liceului de muzică nr. 1 sub bagheta lui Constantin Petrovici).

Paul Florin a știut însă să aducă un plus concertului de Saint-Saëns (Nr. 3 în si minor) — am putea spune să înnobileze acest concert atît de cîntat printr-o candoare uimitoare, o lume primăvăratică care cuprindea cu generozitate „cascade“ romantice în care toate șaisprezecimile erau vibrate, flageoletele păstrau o puritate de sticlă, în timp ce temele își desfășurau întreaga opulență sonoră. Se poate spune că, dacă „Tribuna tinerilor soliști“ nu este o poartă infailibilă, prin care să treacă numai cei sortiți unei cariere solistice definitive, ea aduce totuși de fiecare dată măcar cîte o certitudine, cum este în cazul de față evoluția acestui tînăr (de altfel aplaudat și la Leipzig și Interlochen, S.U.A.) — a cărui personalitate, adăugată unui studiu serios și sistematic, este de pe acum cu adevărat creatoare.

Grete Tartler

cronica literară

Marin Preda: „Viața ca o pradă"

Viața ca o pradă este o carte inclasificabilă. Folosind mijloacele romanului ea nu e un roman propriu-zis, rememorînd întîmplări importante din viața scriitorului ea nu este însă în întregime o carte de memorii în accepția cunoscută. Superficial vorbind în **Viața ca o pradă**, Marin Preda își istorisește viața reluînd firul de acolo de unde îl lăsase primul volum al **Moromeților** și mai tîrziu amintirile cuprinse în **Imposibila întoarcere**. Dar nu este vorba despre o autobiografie năpădită de toată puzderia de întîmplări din care se alcătuiește în chip firesc viața cuiva, o povestire indiferentă, cu alte cuvinte, la semnificația faptelor povestite. Un fir ascuns străbate toată cartea și fără dibuirea lui cartea rămîne incifrată, dominată de șirul faptelor pe care scriitorul le înfățișează.

Ceea ce atrage în primul rînd în **Viața ca o pradă** este firul evocator, memorialistica propriu-zisă. Marin Preda vorbește aici despre tatăl său Tudor Călărașu, despre mama și frații lui, despre învățătorii și profesorii pe care i-a avut și, ceea ce era inevitabil și face interesul exclusiv al multor cărți de memorialistică, de personalitățile vieții literare pe care le-a cunoscut direct și care i-au lăsat o impresie de neuitat în rău sau bine. Un Iordache rigid și distant, preocupat de propria-i fizionomie și doar de aspectul gramatical al lucrărilor scrise pe care le corectează, profesor la o școală al cărei elev a fost și Marin Preda, nu este altul decît Vladimir Streinu. Scriitorul n-a uitat afectarea cu care se plimba printre bănci cu raglanul pe el uitîndu-se la elevi fără să-i vadă. Împins de dificultăți și stimulat de lectura cărții **Cum am cucerit viața** de Alexandru Georgescu Delafras, viitorul scriitor se adresează autorului ei, un **self made man** acum proprietar de editură, dar fără noroc. Întîlnirea cu Nichifor Crainic, în care fiul lui Tudor Călărașu caută pe țăranul Ilie Dobre, nu este mai norocoasă. Marin Preda e impresionat de cinismul răspunsului pe care-l primește și pe care-l transcrie în **Viața ca o pradă**. Facem cunoștință în carte cu neîncrederea sacadat exprimată a lui Zaharia Stancu, cu bruschețea nejustificată a lui Ion Călugăru, cu teoria vindicativă a relațiilor literare pe care o face Paul Georgescu, cu atitudinea de simplificatoare și rigidă dialectică a lui Nicolae Moraru sau reacția detașată a lui Mihai Novicov care înțelege să publice articole împotriva unui scriitor, dar să-l și sprijine cu toată solicitudinea. Galeria de personaje a cărții e lungă, iar arta de portretist a autorului la înălțime. Ochiul lui are privirea limpede, iar observația morală e necruțătoare. Portretul unuia din criticii improvizați de după război, capabil să-și schimbe extrem de ușor preocupările, e de mare ascuțime și finețe. Scriitorul se duce să-l viziteze la redacție după ce criticul publicase un articol agresiv despre **Întîlnirea din Pămînturi**: «„Era răgușit, dar totuși striga la mine, așa răgușit cum era, că știu eu de ce era el așa de răgușit? Nu, i-a spus. Păi pentru că el nu stă ca mine în București, a reluat el, chiar atunci se întorcea de la Agnita-Botorca, unde se sapă un tunel, un fapt istoric incomparabil și nu povestiri cu oameni care omoară cai sau fug prin ceață besmetici (astea erau povestirile mele!...) și, uite (și a deschis gura și mi-a arătat omușorul), am strigat cu entuziasm sincer, acolo e arta, menirea ei, de ce nu te-ai dus și dumneata, era loc în camion...". De pe aceste poziții, și-a continuat el strigătele într-adevăr răgușite (cît despre entuziasmul sincer eram mai puțin convins, nu mi se transmitea deloc), de pe aceste realități vedem **noi** arta (îi plăcea să spună **noi** și nu **eu**, ca să arate că nu e singur), nu de după idealul burghez al zugrăvirii impasibile a ceea ce are turbure omul...". Mulți ani mai tîrziu, după ce trecuse prin alte aventuri sinuoase, l-am văzut într-o zi la Talcioc, vindea nu știu ce rufărie intimă, pe care o primise nu știu de unde... Ținea în mîini delicatele mărfuri femeiești și e drept că nu mai striga, dar voia să fie elocvent, de aceea l-am și zărit. „Și altceva, zic, nu mai ai nimic de vînzare, domnule Popper?". „Nu, mi-a răspuns el cu o hotărîre nezdruncinată, prefăcîndu-se că nu mă cunoaște, numai textile!". Era perfect! Nu l-am mai disprețuit.»

Condeiul scriitorului imortalizează specimenul aidoma bucății de chihlimbar care păstrează îngropată în ea înfățișarea unei insecte decedate pentru edificarea posterității. Multe pagini sînt dedicate tinerilor grupați în jurul revistei **Albatros** și apoi al paginii de **Popasuri** literare de la ziarul **Timpul**. Micul grup gravitînd în jurul lui Miron Radu Paraschivescu și, în absența acestuia, în jurul lui Geo Dumitrescu, mobilizează și el harul de viguros portretist moral al lui Marin Preda. Gestul limită al acestor tineri rezistenți îl face însă cel mai bonom și cel mai imprevizibil în aparență dintre ei, Niculescu, care sub pseudonimul Sergiu Filerot tipărește, împotriva avizului cenzurii, o carte pentru care va fi condamnat la moarte. Presiunea poliției antonesciene avea s-o sufere și Ion Caraion evocat cu căldură în **Viața ca o pradă**. Sentimentul apartenenței la o generație care gîndește unitar, chiar dacă e diversă din punct de vedere uman și artistic, face din **Viața ca o pradă** cartea unei generații care-și recîștigă liantul spiritual odată cu apariția ei.

Dintr-un alt unghi de vedere se poate spune că **Viața ca o pradă** rescrie **Delirul**. Fundalul de epocă e același, iar personajul din roman are aceeași vîrstă cu cel din **Viața ca o pradă**. Îndoielile și întrebările sînt aceleași, chiar unele situații prin care trec ambii eroi sînt identice. Paul Ștefan din **Delirul** se interesează și el de mișcarea legionară ca și personajul din **Viața ca o pradă**. Megherel șoferul apare în ambele cărți, iar cei doi frați ai lui, Paul Ștefan, dintre care unul portar în C. A. Rosetti și altul căsătorit cu o țigancă se găsesc în ambele cărți. Nu duce asta la un sentiment de inutilitate? **Delirul** nu dublează **Viața ca o pradă** și invers? Diferența e de orientare și de calitate. În **Delirul** personajul principal există pentru evenimente, în **Viața ca o pradă** evenimentele există pentru eroul cărții. În roman Paul Ștefan are o funcționalitate precisă și o mișcare psihologică prescrisă de necesitățile romanești. Din această pricină, personajul, deși plauzibil, a fost considerat de unii comentatori exterior și insuficient motivat psihologic. Eroul din **Viața ca o pradă** restituie lui Paul Ștefan plenitudinea trăirii psihologice și a dezbaterii interioare. Personajul **Vieții ca o pradă** este un contemplativ pentru care societatea e un spectacol comandat pentru delectarea lui, delectare care ca și în cazul lui Ilie Moromete este una de ordin intelectual. Fizionomia lui îl așează într-o galerie de personaje caracteristică prozei lui Marin Preda și în care Paul Ștefan nu-și află integral locul. Ochiul scriitorului care privea fără semne de întrebare facilitatea carierei sociale a lui Paul Ștefan e acum mult mai grav și mai interogativ. Cariera personajului din **Viața ca o pradă** pare autorului rezultatul unor misterioase condiționări pe care scriitorul încearcă să le descifreze. Care este vectorul enigmatic care a remorcat pe erou în toate împrejurările dificile sau momentele cheie ale vieții lui, impunîndu-i cariera literară? Viața oricărui scriitor este un traseu secret care ne scapă, tinde să spună **Viața ca o pradă**. Prin edificarea artistică a unui personaj substanțial care-l dublează pe cel din **Delirul** ea înfăptuiește, ca orice operă superioară, critica celei precedente. **Viața ca o pradă** nu e atît o dublură a **Delirului** cît o replică a acestuia.

Ce este de fapt **Viața ca o pradă**? Încercînd să aflăm sensul titlului ne apropiem de tema ascunsă a cărții, de coerența ei secretă. „Văzusem odată un cal mort într-o văgăună, cu o grămadă de cățelandri schelălăind de foame și de neputință care se repezeau în el să-l sfîrtece. Dar de ori unde îl apucau, nu reușeau nimic, calul rezista". Grotesca imagine are rostul să vorbească despre abilitatea scriitorului: „Desigur, viața nu e un cal mort, dar e, pentru un scriitor tînăr, o pradă care nu cedează dacă nu știi de unde s-o apuci". **Viața ca o pradă** este istoria unui astfel de tînăr scriitor care nu știa de unde să-și apuce prada. Cartea nu se oprește asupra întregii vieți a scriitorului ci la fel cu **Anii de ucenicie** ai lui Sadoveanu, cu care are unele puncte de contact, numai asupra perioadei începuturilor literare, în care se plămădește un viitor scriitor și viitoarea lui mentalitate. Procesul acesta de formare nu poate fi conceput în afara operei lui, care deși a încolțit mai zace latentă în subconștientul lui, și Marin Preda a înțeles admirabil acest lucru în **Viața ca o pradă**. Personajul său a făcut dovada calităților lui de scriitor, a publicat chiar un volum care a provocat reacții, semn sigur al valorii și importanței lui, dar după aceea ezită. Rătăcește prin diferite case de creație cu rezultate nesigure, începe fără a termina, rămîne de multe ori mult timp în fața foii albe. Scriitorul nu știe ce va scrie, intenționează chiar să se lase de scris. Tema nu-i apare cu evidență de nicăieri, pînă cînd își pune mirat întrebarea: de ce a lăsat pe dinafara volumului de debut schița la care ținea cel mai mult, **Salcîmul**, care era cel mai bun lucru scris pînă atunci? De ce după tăierea copacului tatăl devenise nepăsător, lucru care nu i se mai întîmplase pînă atunci? Această întîmplare e punctul terminus al unor căutări în timpul căruia scriitorul s-a întîlnit adesea cu eroii viitorului său roman. **Viața ca o pradă** descrie drumul pînă la acest punct terminus, care e de fapt pragul unei noi opere. Marin Preda descrie aventura unei conștiințe care descoperă treptat nucleul interior al stabilității ei reale. Scriitorul va convoca deci în **Viața ca o pradă** toate acele experiențe ale vieții lui care conduc către experiența artistică a Moromeților. Cartea adună treptat toate elementele care vor conduce inflexibil către indicarea viitoarei surse a romanului. Nu numai scriitorul rătăcește din om în om, din grup în grup, din redacție în redacție și de la o casă de creație la alta ci și conștiința sa caută, scrutează fapte, amintiri, căutînd un sens conducător. **Viața ca o pradă** e de aceea neobișnuitul jurnal de creație al scriitorului, mai exact spus romanul unui roman. Ea poate fi citită atît ca replică a **Delirului**, cît și ca o carte de memorii, dar mai presus ca asta, ca istoria unei capodopere care începe încă de la stadiul incipient al acesteia. Perspectiva totalizantă a **Vieții ca o pradă** n-o dă decît acest unghi al romanului unui roman în care scriitorul e în egală măsură autor și personaj. Unghiul moral ca și acuitatea observației morale, incisivitatea portretistică, calitatea literară propriu-zisă a paginilor sporesc valoarea de excepție a unei cărți de o configurație neobișnuită în literatura română.

M. Ungheanu

biografia debuturilor

„Da. Am avut o viață frumoasă. Mi-aduc aminte cu plăcere de ea"

invitatul nostru

eugeniu ștefănescu-est

„Născut la Craiova, în 2 martie 1881, fiul maestrului de muzică Gh. Ștefănescu și al Eufrosinei Negoescu. Școala primară și liceul, la Ploiești, apoi la București, la liceul „Sf. Sava". Cîteva clase le urmează și în particular. Licențiat în drept, în 1904. Magistrat în Teleorman și Dolj, între 1906—1909. Apoi avocat, înscris în baroul de Prahova (1910), transferat în baroul de Ilfov (1923). Portărel-șef la tribunalul Buzău (1931), Brașov (1933), Alba (1934). Demisionat la 17 sept. 1934. În 1952 era orb. Decedează în același an".

(„Antologia poeziei simboliste românești". Ediție și prefață de LIDIA BOTE, Editura „Minerva", București 1972, pag. 163).

1. Fiindcă am simțit că nu am dreptul să-i tulbur lumina pe care o bănuiam dincolo de otrava albă a cataractei ce i-a acoperit ochii de mai bine de trei decenii, n-am avut curajul să-i citesc lui Eugeniu Ștefănescu-Est, intrat în al nouăzecișișaptelea an de viață, această notă biografică.

2. Îi rog pe soții Ciurdăreanu — fiica și ginerele poetului, în casa cărora locuiește la Galați, de aproape opt ani — să nu-i citească această casetă.

3. Pentru că în dimineața de 20 februarie 1977 mă aflam lîngă Eugeniu Ștefănescu-Est alături de Margareta Ciurdăreanu, doctorul endocrinolog Ionel Ciurdăreanu și colega mea Olga Andronache de la „România literară", se va înțelege ușor că inițialele ce apar în această convorbire le aparțin; ca și mulțumirile mele.

I. C. — Tată, au venit de la București să te vadă domnișoara Olga, pe care o știi de-acum doi ani, și un tînăr poet.

E. Ș. E. — Bravo, îmi pare bine. Sărut mîinile domnișoară Olga. Ce mai faceți? Pe poet cum îl cheamă?

O. A. — Dorin Tudoran. Eu mă simt bine; am venit să vă văd.

D. T. — Cum vă simțiți, domnule Ștefănescu?

E. Ș. E. — Bine, foarte bine, dragul meu.

I. C. — Ia spune-le, tată, cînd te-ai născut dumneata.

E. Ș. E. — Cum cînd? În 1881, pe doi martie. La Craiova.

D. T. — Cum arăta Craiova în copilăria Dumneavoastră?

E. Ș. E. — Nu știu, că n-am apucat să copilăresc acolo; am plecat la București. Părinții mei nu erau olteni. Eu la București mi-am făcut și liceul și facultatea și cariera. Am fost avocat, domnule. Am pictat, am făcut caricaturi, am cîntat la pian.

D. T. — Dar cînd erați în școală, licean, ce vă atrăgea mai mult, scrisul sau desenatul?

E. Ș. E. — Cel mai mult îmi plăcea să colorez. Am fost trimis și la un concurs și-am cîștigat locul întîi pe țară. Nu mai știu prin ce an a fost asta. Pe urmă, cînd eram student, pictam în acuarelă. Făceam peisaje foarte frumoase. Erau două doamne cărora le vindeam cu 150 de lei bucata. Nu știu cît scoteau pe ele.

D. T. — Dar la reviste publicați desene, caricaturi?

E. Ș. E. — Cum să nu? Publicam caricaturi la **L'Independence Roumaine**. Mi le punea în vitrina ziarului. O, am fost și la Paris! I-am văzut acolo pe pictori.

D. T. — Cum erau?

E. Ș. E. — Prost îmbrăcați, săraci lipiți pămîntului. Mi-am zis că eu nu vreau să ajung așa, un vai de lume.

D. T. — De-asta v-ați înscris la **Drept**?

E. Ș. E. — Știam că prin **Drept** poți să trăiești. Bine am făcut. Am ajuns avocat, am cîștigat foarte bine. Făceam acte de notariat. Acte de ipotecă. Am fost judecător pe la Bărca, în Dolj, pe la Turnu Măgurele, Buzău.

D. T. — Cum erau pe-atunci avocații?

E. Ș. E. — Foarte serioși. Știau carte. Erau vreo mie numai în București.

D. T. — Cum îi apărați dumneavoastră pe cei pe care-i știați că nu au dreptate?

E. Ș. E. — Eu?! Păi n-am primit niciodată să mă angajez pentru un client care n-avea dreptate. Pe idioți, pe tîmpiți, pe hoți nu-i primeam, oricît mi-ar fi plătit.

D. T. — Nu vă obosea munca de avocat?

E. Ș. E. — Nu. Îmi plăcea foarte mult.

D. T. — Cum erați dumneavoastră ca avocat?

E. Ș. E. — Vorbeam frumos, clar. Cînd vorbeau ceilalți, stăteam liniștit, îmi notam ce spun ei și făceam cîte o frază cu care, după ce o spuneam, îi lăsam cu gura căscată. Păi sigur, așa eram eu.

D. T. — Ce însemna să fii **Portărel-șef**?

E. Ș. E. — **Portărel-șef**? Hi, hi! Un oarecare, un nimica. Da de ce?

D. T. — Păi, într-o carte scrie că ați fost **Portărel-șef...**

E. Ș. E. — Eu?! Într-o carte? Minte, domnule! Ia uite, eu **Portărel**? Hi, hi! Nu ți-am spus, era o nimica toată, cum era să fiu eu **portărel**?

D. T. — N-ați vrea să vorbim acum despre poezie?

E. Ș. E. — Să vorbim. Eu am fost poet. O, am fost poet.

D. T. — Cum se numea prima dumneavoastră carte?

E. Ș. E. — E mult de-atunci. Dar am scris și romane: **Zaza, Școala dragostei, Femei moderne.**

D. T. — La care țineți mai mult?

E. Ș. E. — La toate la fel. Da spune-mi, dumneata știi cum se numeau cărțile mele de poezii?

D. T. — **Poeme și Imperii efemere.**

E. Ș. E. — Mda, da. **Poeme, Imperii efemere.**

D. T. — De Minulescu vă mai aduceți aminte?

E. Ș. E. — Minulescu?

M. C. — Ne povesteai tu de el. De nevasta lui, doamna Millian, Claudia Millian. Ați fost prieteni buni. I-ai și dedicat o poezie.

E. Ș. E. — Minulescu? Da, nu mă mai gîndesc la el. A fost de mult. El a murit. Nu mă mai gîndesc la el, dar parcă mi-a rămas ceva în suflet. Ionele, ia citește-mi poezia cu Minulescu.

Doctorul Ciurdăreanu ia un caiet pe care scrie: **Eugeniu Ștefănescu-Est, Caiet N 19 XIX, „Crepuscule de aur"**. Citește: **„Versuri dedicate lui Ion Minulescu": „Prieten scump, un fir ne leagă / De-aceleași scumpe amintiri, / Și-om fi o veșnicie-ntreagă / Fideli înaltei înfrățiri // Poeții au ascunsă-n carne / O cheie-a fericirii lor / Și au puterea să răstoarne / Pe-orice dușman, așa cum vor"**. (25 ianuarie 1963).

E. Ș. E. — Minulescu... Da, am fost buni prieteni.

D. T. — Dintre scriitorii pe care i-ați cunoscut, de care vă mai amintiți? Cu cine ați mai fost prieten, dintre ei?

E. Ș. E. — Nu-mi mai aduc aminte decît de nume. Cînd ajungi la 96 de ani și cineva ți le amintește, pare că-ți aduce sunete din altă lume. Știi poezia: **„Așa e viața, e un teatru / Iar noi suntem actorii ei. / Da, dar în celelalte teatre / Cînd ieși pe scenă, știi ce vrei. // Pe cîtă vreme, teatrul vieții / Îl joci cu rolul ne-nvățat / Și nu e nici măcar sufleurul / Să-ți sufle cînd te-ai încurcat"**. La vîrsta asta ți se șterge aproape totul din memorie. Doar poezia mai rămîne. O strofă, un vers.

D. T. — Cum v-a plăcut dumneavoastră să fie poezia?

E. Ș. E. — Să fie fantastică!

D. T. — Adică cum. Mai clar, vă rog.

E. Ș. E. — Mai clar nu se poate. Fantastică să fie, să nu vorbească de lucrurile de toată ziua, banale.

D. T. — Dumneavoastră cum scriați poezia?

E. Ș. E. — Luam hîrtie, toc și scriam. Hi, hi! Eram inspirat și ieșea frumoasă.

D. T. — Vă mai aduceți aminte de cei cărora nu le-au plăcut poeziile dumneavoastră?

E. Ș. E. — Nu mi-o critica nimeni. Aveam prieteni buni. Mă puneau să le citesc. Le plăcea. Nu mă critica nimeni.

M. C. — Tată, poate că în față nu-ți spuneau; pe la spate însă mai te-o fi criticat cîte unul.

E. Ș. E. — Nici în față, nici în spate, că nu erau de criticat. Erau bune.

D. T. — Dar dintre orașele pe unde-ați fost, care v-a plăcut mai mult?

E. Ș. E. — Bucureștiul. Ba nu. Parisul. Adică Bucureștiul în România și Parisul pentru toată lumea.

D. T. — Cum era Parisul?

E. Ș. E. — Cum să fie? Plin de lume. Multă lume pe marile bulevarde. Totdeauna m-am dus la Paris, să-i văd pe pictori, să beau cafea.

D. T. — Ce pictori ați cunoscut?

E. Ș. E. — Nu mai țin minte. Probabil, pe toți. Erau săraci rău. Umblau cu haine largi; un fel de catifea murdară.

M. C. — Tată, tu spuneai că-i cunoșteai. Ne-ai povestit cum te duceai la expozițiilor lor.

E. Ș. E. — Dragă, expoziția e altceva decît viața. Mă duceam, sigur că mă duceam, dar acolo îi cunoști altfel pe pictori.

D. T. — Cum altfel?

E. Ș. E. — Altfel. Acolo vezi maximul pe care-l poate da un artist. În viață vezi și minimul. Zgura și sărăcia din om. V-am zis doar: expoziția e altceva decît viața.

D. T. — Ce vă plăcea la București?

E. Ș. E. — Țineam la Calea Victoriei. Eu am stat în centru. Casa mea a fost pe Bulevardul Academiei la numărul 4.

D. T. — Vă plăcea să vă plimbați prin București?

E. Ș. E. — Mă plimbam pe Calea Victoriei.

M. C. — Mergeai și la Șosea.

E. Ș. E. — Toată lumea mergea la Șosea. Asta nu era nici o scofală. Eu iubeam Calea Victoriei.

D. T. — La ce cafenea mergeați să-i întîlniți pe scriitori?

E. Ș. E. — Nu mă duceam să-i întîlnesc pe scriitori. Mă duceam să beau cafea. Scriitorii n-aveau bani să bea cafea. Mă duceam la „Grand Café".

D. T. — Ce vă plăcea la cafenea?

E. Ș. E. — Ce să-mi placă; cafeaua. Cea mai bună era cea de la ora 11. Beam cafeaua și visam. Am și scris multe poezii intitulate „Cafeaua de la ora 11".

D. T. — Scriați poezii chiar la cafenea?

E. Ș. E. — Eu?! N-am scris niciodată poezii la cafenea! De unde ați mai scos-o și pe-asta. Dragă, la cafenea mă comportam ca un om oarecare. Beam cafea și visam. Asta făceam eu la cafenea.

D. T. — În ce alte orașe ale lumii ați mai fost? La Roma ați fost?

E. Ș. E. — La Roma? Da! Mi-a plăcut foarte mult. Știi poezia cu „Italia e-o țară-n care..." /.../ „Italienii nu-s de-aceea / care vînd numai bricege / Cum poate socotești mata".

D. T. — Cînd vă apărea o carte, vă făcea plăcere s-o oferiți prietenilor?

E. Ș. E. — Cum nu? Le scriam pe ele „Bunului meu prieten cutare și cutare, în semn de cutare și cutare. Semnam: Eugeniu Ștefănescu-Est".

D. T. — De unde a apărut acest „Est"?

E. Ș. E. — Era o modă, pe-atunci, ca oamenii cu nume obișnuite, Ionescu, Popescu, Ștefănescu, să se deosebească între ei. Unul de-l chema Gheorghe Ionescu și-a zis G. Ionescu-Gion. G de la Gheorghe, Ion de la Ionescu. Am făcut și eu la fel. E de la Eugeniu, St de la Ștefănescu.

M. C. — În Franța au crezut că-i un nume de noblețe.

D. T. — Dacă poezia v-a plăcut să fie fantastică, romanul cum vă plăcea să fie?

E. Ș. E. — Cît mai plin de adevăruri. Subiectele nu le-am împrumutat. Era cîte ceva din viața altora, în rest imaginație. În orice caz, nu luam subiectele din alte romane.

D. T. — Din tot ce-ați scris, poezii, romane, povești pentru copii, ce scriați cu mai mare plăcere?

E. Ș. E. — Poeziile la care visam la cafeaua de la ora 11. Era suprema satisfacție. Mă simțeam ca-n Paradis.

D. T. — Pe critici îi citeați? Vă interesa ce spuneau ei?

E. Ș. E. — Nu mă interesa.

D. T. — Pe Eugen Lovinescu îl mai țineți minte?

E. Ș. E. — Da. El era foarte serios. Îl cunoșteam.

D. T. — Ascultați de ce spunea el?

E. Ș. E. — Nu. Asta nu. Știam eu mai bine decît ei, criticii, ce e poezia. Lovinescu era serios, foarte serios. Îl țin minte.

D. T. — Eminescu vă plăcea ca poet?

E. Ș. E. — Mi-a plăcut foarte mult.

D. T. — De ce?

E. Ș. E. — Scria poezii foarte delicate și fantastice.

D. T. — Dar Minulescu, poetul, vă plăcea?

E. Ș. E. — Pentru că eram prieteni buni, probabil că-mi plăcea.

D. T. — Dar Alecsandri?

E. Ș. E. — Da.

M. C. — Cum să nu-i placă, avea și tabloul lui în birou.

E. Ș. E. — Dragă, lasă astea. Astea-s fleacuri. Ce dacă aveam tabloul lui? Astea-s nimicuri trecătoare.

D. T. — Coșbuc vă plăcea?

E. Ș. E. — Foarte mult. Era mai altfel, mai simplu. Odată, am călătorit împreună cu trenul. Am sporovăit una, alta. Nu i-am spus că sînt și eu poet. De ce să-i fi spus?

D. T. — Dar Caragiale vă plăcea?

E. Ș. E. — Stai să mă gîndesc. Da! Scria lucruri satirice.

I. C. — Vrei să spui că satiriza moravurile oamenilor din timpul său...

E. Ș. E. — Lasă că știu eu ce spun. Sigur că-i satiriza pe cei din vremea lui, pe moftangii și mitocani. Doar n-oi fi vrut să-i satirizeze pe cei de azi.

D. T. — Ce era pentru dumneavoastră poezia?

E. Ș. E. — Poezia era literatura cea mai fină. Asta și este.

D. T. — Vă amintiți de Arghezi?

E. Ș. E. — Da. Îi știu numele. Îmi plăcea. Da, cum să nu? Arghezi.

D. T. — Teatrul vă plăcea?

E. Ș. E. — Foarte mult. La teatru mergeam și la București și la Paris. Au fost timpuri cînd mergeam la teatru în fiecare seară. Mă întîlneam cu aceeași lume. Cînd erau premierele, toți veneam în frac. Aceeași lume. Lumea premierelor.

D. T. — V-a plăcut să fiți elegant?

E. Ș. E. — O! Asta mi-a plăcut întotdeauna. Cînd am venit prima oară la Paris, se purta vesta fantezi. Mi-am făcut și eu. Se purtau ghetele de lac. Mi-am comandat și eu. Pantalonii îi purtam cu dunga bine călcată. Aveam 7, 8, 10 perechi. Îl chemam pe croitor acasă. Lua pantalonii și mi-i aducea călcați clasa întîi.

M. C. — Spune ce-ți plăcea cel mai mult la îmbrăcăminte.

E. Ș. E. — Ce-mi plăcea? Spune-mi tu, că eu nu mai știu. Ce-mi plăcea?

M. C. — Cum, tată? Cravatele și...

E. Ș. E. — Daaa! Cravatele. Cravatele! Și mai ce?

M. C. — Și? Și? Și... batistele la buzunarul de sus al hainei.

E. Ș. E. — Așa e! Și batistele. Cum să nu. Batista albă cu colțul ușor scos peste buzunar.

O. A. — Și-acum aveți o cravată foarte frumoasă și batistă albă cu colțul scos peste buzunar.

E. Ș. E. — Îți place, domnișoară Olga?

O. A. — Foarte mult.

E. Ș. E. — Sărut mîinile. Îți mulțumesc că-ți place și c-ai venit pe la noi.

D. T. — Dar scriitorii români cum erau? Erau eleganți?

E. Ș. E. — Erau diferiți. Depindea de sărăcia pe care o aveau. Eu eram elegant; cîștigam bine. Eu am fost avocat. Umblam cu mănușile în mînă.

O. A. — Doamnele vă plăceau? Erați generos cu ele? Le făceați curte?

E. Ș. E. — Erau și diferite cucoane plăcute. Îmi cumpărau caricaturile. Cîștigam o mulțime de bani. Cred c-am fost destul de generos cu ele.

D. T. — Dar femeile de la Paris cum erau? Mai frumoase?

E. Ș. E. — Nu. Mai gătite. Mă plimbam cu ele pe Sena.

M. C. — Cu **Bateau mouche**, nu-i așa?

E. Ș. E. — Așa. Tot de la mine știi, așa că e adevărat...

D. T. — La cinematograf mergeați?

E. Ș. E. — Nu. Nu era viață. Era o mașină care merge. Atît.

D. T. — Dar tramvaiele electrice vă plăceau?

E. Ș. E. — Mi-au plăcut. Și lumina electrică. Civilizația mi-a plăcut așa, în tot largul ei. Dar cinematografu', nu. Nu era viață acolo. Viața era la teatru.

D. T. — V-a speriat primul război mondial?

E. Ș. E. — Nu mai știu. Știu c-am luptat cu plăcere.

M. C. — Cum cu plăcere, tată? Doar era război.

E. Ș. E. — Era război, probabil că nici nu-mi plăcea povestea asta. Dar era datoria mea să lupt. Sigur, cred că nu mi-a plăcut să omor oameni, dar era datoria mea. De-asta zic c-am luptat cu plăcere. Asta era plăcerea: că-mi făceam datoria. Asta mi-a plăcut întotdeauna — să-mi fac datoria.

D. T. — Dar al doilea război mondial v-a speriat?

E. Ș. E. — Nu mai știu. Pentru mine primul și-al doilea război mondial parcă au fost unul singur.

D. T. — Muzica v-a plăcut mult?

E. Ș. E. — Muzica? Sigur. N-am fost și pianist, dragă?

M. C. — Da, tată.

E. Ș. E. — Vezi, sigur că mi-a plăcut. Tata era profesor de muzică. Eu cîntam la pian. La, la, la, la! Dar aveam o soră. Genială! Dar n-a avut cine s-o lanseze. Eram sărăcuți. Pe vremea ei mai era și altă fetiță talentată. O chema Cella; Cella Delavrancea. Ea a ajuns pianistă. A ajutat-o Delavrancea. Îl știi, nu?

D. T. — Cella Delavrancea mai trăiește.

E. Ș. E. — Da?! Bravo ei! Bravo! Tare mult îmi place cînd aud că mai trăiește cîte un cunoscut.

D. T. — Care muzică vă plăcea mai mult?

E. Ș. E. — Piesele. Adică operele. Acolo era muzică completă.

D. T. — Cum v-ar place să scrie tinerii poeți de azi?

E. Ș. E. — Cum scriam și noi. Fantastic. Fiecare cu inspirația lui, nu toți la fel.

D. T. — Dumneavoastră de cînd n-ați mai scris?

E. Ș. E. — De vreo doi ani. Ca să nu obosesc.

D. T. — Dar de pictat, ce vă plăcea să pictați?

E. Ș. E. — Peisaje. Astea erau la modă. N-aveam timp să merg mereu în natură și pictam mai mult după cărți poștale ilustrate.

D. T. — Vă simțiți singur, fără prietenii care nu mai sînt?

E. Ș. E. — Nu știu. O am pe fiica mea și pe ginerele meu. Ei se străduiesc să-mi umple timpul cu lucruri ce-mi plac. Să nu mă plictisesc.

D. T. — Ce vă place acum cel mai mult?

E. Ș. E. — Să mă gîndesc cu toată inima la viața mea.

D. T. — Ați avut o viață frumoasă?

E. Ș. E. — Foarte frumoasă. Am fost poet, am scris romane, am cîntat la pian, am făcut caricaturi, am fost la Paris, i-am văzut pe pictori. Da. Am avut o viață frumoasă. Mi-aduc aminte cu plăcere de ea.

D. T. — Vă amintiți de lucruri pe care regretați că le-ați făcut?

E. Ș. E. — Am făcut numai lucruri plăcute și frumoase. Cinstite. N-am primit nici un client hoț, tîmpit; oricît mi-a oferit. Sînt mulțumit de viața mea. Am fost poet și om cumsecade. Există ceva mai frumos pe lume?

D. T. — Unde vă țineți caietele cu poezii?

E. Ș. E. — La capul patului. Cînd mă scol dimineața, primul lucru pe care-l fac — le număr. Dacă sînt opt, sînt liniștit.

D. T. — Vreți să se citească o poezie de-a dumneavoastră?

E. Ș. E. — Chiar două. Și-un sonet.

Doctorul Ciurdăreanu citește: **„...Să sper cumva că stihul meu / Să-și taie cale mai departe? / Răspund că nu! El n-are parte / Decît de-un singur om, care sînt eu". „...Acum e clipa mea de veșnicie, / E stropul meu de viață-n univers / Și pot gusta din marea poezie... // Eu nu mă-ntreb de-al existenței mers / De ce aș ști de ce va fi să vie? / Sînt fericit că pot să scriu un vers...".**

Poetul lăcrimează. Nu mi se pare. Lăcrimează și spune: „Foarte frumoasă poezie! Nu-i așa, domnișoara Olga?".

O. A. — Da! E foarte frumoasă.

E. Ș. E. — Sărut mîinile și mulțumesc. Ionele, mai citește. Un sonet.

Doctorul Ciurdăreanu citește: **„Ce-i un caiet de poezii? / În noapte o privighetoare, / Ce-și cîntă cu înfiorare / Comoara ei de melodii // Așa cum cîntă-n întuneric, / De nimeni, poate, ascultată. / Așa și stilul, cîteodată / Rămîne-un vis ascuns, eteric. // Atîta-i tot! Eternă noapte / De liniște, iar pe volum / Mai flutură un vers parfum / Și-un nume de poet în șoapte".**

E. Ș. E. — Și-asta-i frumoasă. E bună.

I. C. — Astăzi e o zi fericită pentru dumneata. Au venit doi musafiri să te vadă, citim din poeziile dumitale...

E. Ș. E. — Totdeauna a fost o zi fericită, cînd am citit din poeziile mele!

D. T. — Despre dumneavoastră se spune c-ați fost un poet simbolist.

E. Ș. E. — Da? Nu mă dau la o parte.

D. T. — Ce-nseamnă, de fapt, poet simbolist?

E. Ș. E. — Să spui ceva, și să se-nțeleagă altceva! — Da, da, Sugestia. Eu am făcut poezie. Poezie fantastică.

I. C. — Tată, nu vrei o cafea? O țuică, poate?

E. Ș. E. — O cafea, **con molto piacere**. Cafeaua de la ora 11. Țuică nu, că mie petrecerile nu mi-au plăcut cine știe ce. Petrecerile mele erau la teatru. O cafea? **Con molto piacere.**

D. T. — De Sidoli vă amintiți?

E. Ș. E. — Sidoli? **Circul Sidoli**? Cum să nu! Sidoli — **un brav' uomo!** Dar eu la circ n-am fost niciodată. Ce să văd acolo? M-aș fi plictisit. Ce e circul? Oameni chinuind animale. Nu. Nu mi-a plăcut circul. Ionele, mai citește o poezie. Un sonet.

Doctorul Ciurdăreanu citește: **„De-o săptămînă ninge, ninge, / Omătul cade viscolit, / Afară gerul e cumplit. / Dar iadul vremii nu mă-nvinge. // Mă uit pe geamul înflorit / Cum vîntul spulberă și-mpinge / Cum răscolește tot ce-atinge / Și cum se duce năpustit. // Mă duc cu gîndul visător / Spre o iubită de departe / Ce-aprins mi-e sufletul de dor! // Dar vai, ce iarnă ne desparte! / Doar dorul izbutește-n zbor / Spre doru-i dulce să mă poarte".** E scrisă pe 25 ianuarie 1963, adaugă doctorul Ciurdăreanu.

...Azi este, cum v-am spus, 20 februarie 1977. Afară e o zi nebună, c-un soare de primăvară și cu o lumină care asuprește totul. Eugeniu Ștefănescu-Est stă cu fața spre geam. Afară — Dunărea, o biserică monument, cîteva șlepuri tîrîndu-se pe apă. Poetul zîmbește. Apoi începe să cînte: „Allons enfants de la patrie / Le jour de gloire est arrivé". Devine ascultător, cînd doctorul Ciurdăreanu — c-un aparat de fotografiat în mînă — îi spune „Tată, capul sus, ochii roată". Se supune: capul e sus, ochii roată. Zîmbetul nu lasă nici o îndoială că poetului chiar îi place să se știe fotografiat. După ce doctorul Ciurdăreanu spune „Gata. Îți mulțumesc", poetul rămîne tot în fața ferestrei și spune:

— Domnișoară Olga, e frumos afară, nu-i așa?

Foarte frumos, i se răspunde.

— Da. **„Așa e viața, e un teatru // Iar noi suntem actorii ei. / Da, dar în celelalte teatre / Cînd ieși în scenă, știi ce vrei. // Pe cîtă vreme, teatrul vieții / Îl joci cu rolul ne-nvățat / Și nu e nici măcar sufleurul / Să-ți sufle cînd te-ai încurcat".** Hi! Hi! Da, o cafea **Con molto piacere.**

Dorin Tudoran

atelier literar
poșta redacției

B. GHIU : Un drum greșit, pe care perseverați fără rost. Vorbe fără șir, în voia soartei, imagini forțate, fără sens („acest pescăruș de absență", „acest pescăruș de lipsă imaculată, de foame perfectă"... etc.). Dar puteți scrie și altfel, se vede, bunăoară, în „Eternitate" și, mai ales în „Oltul", cu preocuparea de „a spune ceva", controlînd cuvîntul și așezîndu-l la locul lui (care, în cazuri fericite, e unul singur !). Sperăm să trageți concluziile care se impun.

ZAHARIA VASILE : E mult prea cunoscută poezia „Celei care pleacă"... Încercați să furați altceva (dacă simțiți neapărat că vă poate servi la ceva această îndeletnicire cituși de puțin onorabilă...).

C. PRICOP : Cîteva pagini frumoase și toate celelalte mustind, suprasaturate de lirism („Vă rog", „Lecție", „Ascunse", „Alb" II, IV, V). Există, însă, primejdia îngustării registrului spre zone minor-intimiste, spre un manierism de album sentimental, ușor demodat și, paralel, a restringerii, sărăcirii și imobilizării mijloacelor de expresie (unele texte rămîn la un nivel modest, convențional, salvate uneori, mai mult sau mai puțin, în ultimă instanță, de o metaforă-poantă ; alteori, apar versuri nefericit întoarse, urîte, în cel mai bun caz echivoce, gen „lumina suflet și timp este ale vederii" ?!). Se pare că trebuie să închideți caietul pentru o vreme și să porniți într-o lungă și curajoasă croazieră, prin viață și prin cărți.

DAN ANTOHI : Sînt, în caietul dv., și unele zvonuri lirice, care pot însemna un început de drum. E vădit, însă, că experiența vă lipsește, deocamdată, că pregătirea dv. în domeniul poeziei e încă incipientă, că studiul sistematic, aprofundat, al meșteșugului poetic, în marile lui întruchipări și „instanțe" de-a lungul timpului, rămîne un deziderat major, sine qua non. Dar cîteva din pagini (de pildă, „Să te duci", „Cîteodată, „Trenul", „Reverie") îndreptățesc speranțele într-o evoluție favorabilă.

I. GH. ANTON : Nu sînt noutăți deosebite; ceva mai bine, în „Cînd pietrele vorbesc", „Stele", „Ar fi bine, de fapt".

MELANIE : Nu e nici o confuzie și nici un motiv de mirare : prima oară, ne-ați trimis

niște pagini cuprinzînd și unele semne de poezie (care meritau încurajări), în timp ce, a doua oară, ne-ați trimis o improvizație modestă, fără semne de perspectivă. Răspunsurile n-au făcut altceva decît să oglindească această stare de fapt. Primim adesea și corespondențe în care trimițătorul își exprimă dorința de a nu i se răspunde la „Poșta redacției"; ne conformăm, bine înțeles, întotdeauna, unor asemenea dorințe.

C. BASARAB : Lucrurile recad în planul unui efort grafic meșteșugăresc, lipsit de suflu, de nerv, de vibrație.

VAL. POPESCU : Un val de negură asupra ultimelor manuscrise, înnodate, greoaie, tenebroase. Ceva mai bine, în „Aproape singur", „Cum nu mai poți opri" (dar nu la nivelul celor mai bune lucruri anterioare).

A. DUMITRAȘCU : Nu sînt noutăți, din păcate. Aceeași risipă de vorbe, aceeași superficialitate și nonșalanță, aceeași frenezie metaforică mergînd spre diluție, dezlînare, delir verbal („răcoarea din durerile zilei (?!) / e aripa-mi lăsată / drept cel peste cutele / adînci din frunțile voastre". Sau : „sînt o nesfîrșită vină / pingărită de frunze (?!) / vina / ca murmur / al uitărilor noastre / la atingerea ierbii rănite" (?!). Într-adevăr, „lipsa de concentrare" care vi s-a semnalat e un neajuns deosebit de grav, care merită mult mai multă atenție decît îi acordați.

ANCI DAN : Comunicați-ne adresa.

D. Raicu, Ovidu Jurgea, Ion Nica, Marius Nan, Ristalp P. Roi Marcel, Emil Roțiu, Robert Hecker, Const. Pale, I. Bărb., Magda Horescu, Gh. Frasin, Epigonos, Genu Mărvila, Ungureanu Teodora, Adam Rut, Umaniștul, Roșu Hristea, Radu Matei, Nadă Dumitru, Adriana Ursu, Enea Constantin, Păun Malacu, Mihai Prodan, Nicolae Stanciu, Camelia Macsim, Emil Sima, Romeo Scînteianu, Cristina Anghelescu, Chiek Corea, Elena Gafița, Nichita Viorel, V. Gh. Filip, St. Etienne, Dascălu Mihuța, Geo Turcis, Ioana Ploaie, Durbac Ștefan, Emilian Corici, Dan Recea, Mircor Milam, Mirana Ressu, C. Popa-Chirnogi, Dumbravă L., Juan Corales, Leleștean Mioara, Dorman Eva, Ian Safiris, Lehuza, Buhăescu Virginia, Manole Eugen, Gh. Zăpadă-Predeal, Pavel Daniela, Ioan I. Hurgoi, Ion Bratu : Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Ascunse

Și copilăria era o mireasmă subțire
prin care treceau corbii
primăvara se lăsa împinsă
de-un curent de aer cald
se topeau zăpezile cu femei triste
în oglindă
se tulbură aerul în preajma
preafrumoșilor tăi sini
glezna ta celestă stingea
plînsul din iarbă
ascunse apăreau vederii noastre
soarele, luna.

CRISTINEL PRICOP

Cînd trupul tău

Cînd pe trupul tău, răsfățîndu-se-n iarbă
se scaldă lumina,
eu, cu o pasăre pe umăr, vin din întuneric.
Ochii tăi se închid, se fac noapte.
Mi se face frig și tremur și înghet.
Bruma se așează pe trupul alb ca un Iceberg.

Pasărea, dragostea mea,
zboară prin tine și cîntă.
Întinzi peste mine lumina să-mi țină de cald.
Mă încălzești cu dragoste :
Mi-o pui pe umeri
ca o mantie.

PETRE CERNAT

Poemul crinilor

Singur, prelung contemplîndu-vă,
la ore tîrzii înfruntînd
Perfida seducție-a somnului,
am fost hărăzit să dezleg
în taină miracolul vostru.

Întotdeauna veți fi
suspectați de invazia nopții,
pentru rugul corolelor albe,
pentru fireasca noblețe,
pentru distinsa mireasmă
generos dăruindu-se.

Sub bolțile grele de iederă
lujerii voștri fragili
luminează-n tăcere grădina,
antenele voastre captează
vibrația stelelor, freamătul
veșnic din sînul pămîntului
și inimii mele-i destramă
lianele singurătății.

Prieteni și sfetnici iubirii,
voi moartea nicicînd n-o cunoașteți,
doar mîinile crimei ascunse
de negura nopții vă frîng.

PETRE VLAD

Școala de balet

Cu respirația otrăvită
îmi caut dezvinovățire
în poesie iar și iar
din gesturile tale am învățat
că izvoarele nu pot fi otrăvite
nu se retrag sub o putere dușmană
fîntîna nu seacă decît
la un fior din adîncuri
pe marginea șanțului
cetatea se sprijină și se oglindește
stăpînă pe aerul care
amprenta îi mîngîie
după îmbrățișare.

VIORICA IONESCU

Desene de
Sabin Ștefănuță

Trecerea timpului

Trecerea timpului nu știu de-a fost
Roditoare gîndirilor mele.
Oricum, cît am trăit, am învățat să respect
Zilele, nopțile, așteptările grele.

Nu-i lingușesc pe cei puternici,
Nu 'nalț pentru tirani statui,
Nu vînd belșugul minții mele
Pentru-ngrășatul nimănui,

Vreau, cît trăiesc în lumea asta,
Să-i pot privi în ochi pe-ai mei ;
Lor le-am citit în mîini credința
Pămîntului slăvit de zei.

ALEXANDRU PRIBOIENI

Poem despre aerul primăverii

Voi, ce o vreme somnolați în cuvînt
deschideți-vă larg ferestrele
să intre aerul proaspăt al înălțimilor,
foșnetul sărat al algelor mării.
cu lacrimi suave în locul ochilor,
nu mai cerșiți întîmplării
vreo podoabă ascunsă
nici pîini de nisip nu mai scoateți
zadarnic,
din cuptorul extatic al limfei —
doar cei necontenit clătinați de incendii
au dreptul la timp
orice pumn de țărînă, orice
amănunt al vieții,
îl preschimbă în aur curat
urechile lumii așteaptă-nsetate.
deci, prefăcîndu-vă veseli atingeți
botul umed al unui miel,
frunza mistuită de cădere
sau rama unui peisaj mineral —
veți afla pulsul etern al luminii
trecînd prin fiecare.
voi, moleșiți oarecum de pernele
moi ale poeziei,
obsedați de silabe sonore și rime,
deschideți-vă larg porțile sufletului
să intre aerul ars de nesomn
al primăverii
la voi mă gîndesc cînd luna
e-o lupoaică bătrînă
ce urlă
să-și adune puii răzlețiți
din pădurile veacului....

VALERIU PRUTEANU

Sezon de vînătoare

Sînt unii care trag de timp și-și trag
Pe turta lor o spuză de foloase
Deși rechini sînt ca și leii rag
Cînd nu mai au de ronțăit la oase
Și trag din ape tulburi goale plase.

Atunci cu jale lumea o privesc,
Cenușă-și pun pe seaca scăfîrlie,
Veghează triști și socotesc :
De la „a trage" vine „tragedie".

Nevolnicii trag mîțele de coadă,
Destoinicii, mînuitori de sfori, se trag
De-o parte cînd e vorba de corvoadă.

Și peste fapta lor cortina trag
Să fie nevăzuți și să nu vadă

Că mulți, din greu, lumini în noapte trag.

T. N. HALMYRIS

O punere în cauză

Urmare din pag. 1

grante, încă mai supărătoare, există, cu regret o spunem, și împrumutul nedeclarat de idei, material și chiar de formulări **ad litteram**. Ca atare nu vom discuta erorile evidente cuprinse în aceste capitole, fiindcă nu mai este cazul să purtăm o controversă științifică odată ce culpele semnalate au depășit limita tolerată. Tuturor, fie că sîntem universitar doctor, fie că sîntem numai profesor de școală elementară preocupat și de cercetare, ni se întîmplă să avem scăpări mai mari sau mai mici, să împrumutăm idei, informații și chiar formulări din alți cercetători, pe care nu-i putem indica întotdeauna sau pe care îi uităm pur și simplu. Dar de la un anumit punct, „boabele de neghină devin o grămadă", și ea apasă mai greu asupra prestigiului unei teze de doctorat al cărui autor declară fățiș că în locul cercetării academice, riguroase și oneste, obligatorie și pentru ținuta colecției **Universitas**, a preferat forma eseului, care „îi permite o tratare mai liberă", iar „respectul pentru surse n-a luat [la dînsul] întotdeauna înfățișarea unei formalizări... retorice" (p.p. 15—16). D-sa își justifică această „opțiune" invocînd o celebră afirmație călinesciană, îndreptată de fapt împotriva falsului scientism pozitivist, pentru care „documentarea integrală" era scop în sine, iar bogăția aparatului critic de subsol numai ostentație naivă, menită să ascundă lipsa unui „punct de vedere", a unui „principiu formal coagulator". Dar, precum se va vedea din cele ce urmează, „opțiunea" metodologică a lui Aurel Sasu reprezintă un uz tolerat cu greu chiar și în scrierile fără pretenții doctorale, pe care cei care au citit manuscrisul erau datori să nu-l admită, iar cei care au recenzat lucrarea apărută să-l condamne fără menajamente.

Să ne ocupăm întîi de felul în care Aurel Sasu citează. Textele din autorii francezi sînt redate de d-sa în original, pe cînd cele din autorii latini, englezi sau germani în românește sau tot în franțuzește, cum este cazul lui John Locke (p. 66) și Vico (p. 256). Cel mai ciudat caz ni se pare însă acela al citatului din Mark Akenside (p. 67), redat tot în franțuzește, dar cu trimitere la pagina originalului englez ! Pe Aristotel îl citează după o traducere franceză, probabil a lui Ruelle (ed. Garnier, f.a.), demult ieșită din uz nu numai fiindcă este inexactă, ci și fiindcă nu are diviziunile moderne ale textului, de rigoare azi pentru oricine vrea să invoce opera Stagiritului. Pe Quintilian îl citează după nefericita traducere din **Biblioteca pentru toți**, care nici măcar titlul operei nu-l redă cu fidelitate ; pe noi cînd după ediția din 1968, cînd după aceea mult adăugită și mult corectată, din 1973. Acest cercetător nu folosește niciodată, dar absolut niciodată, abrevieri sau indicații precum **cf., apud, citat de...,** fără de care nu există azi teză de doctorat sau lucrare cît de cît științifică. Unică prin aceste absențe, teza lui Aurel Sasu merită să fie citată și pentru felul unic în care folosește indicația abreviată **„n.n."**, adică **nota noastră**. La p. 255, într-o frază a d-sale, deci nu într-un citat, un pronume îngreuiază sesizarea sensului. Dîndu-și seama de acest fapt, autorul nu corectează fraza, ci redă în paranteze cuvîntul înlocuit de pronume și precizează că e vorba de o notă a d-sale, nu a altcuiva !

Sînt, însă, și cazuri cu urmări supărătoare. La p. 20, autorul reproduce un pasaj din cartea noastră, căruia îi adaugă, fără indicațiile grafice de rigoare, un citat din Cicero, pe care îl reproducem parțial și în latinește, în nota de subsol. Acest citat, nici măcar corect în retranscrierea lui Aurel Sasu, apare ca fiind o frază a noastră, tot pasajul căpătînd alt sens, ceea ce constituie o ocazie de „replică" pentru d-sa ! La p. 21, d-sa dă un citat din Cicero, pe care l-am dat și noi. D-sa reproduce **ad litteram** traducerea noastră, pe care însă o atribuie altcuiva. Greșeala este supărătoare, fiindcă traducătorului operei lui Cicero, lucrare apărută concomitent sau după a noastră, i se atribuie o muncă probabil mai puțin reușită decît a sa, iar pentru noi, fiindcă nu ni se recunoaște nici efortul de a fi găsit citatul „găsit" și de Aurel Sasu, nici pe acela de a-l fi tradus. La p. 47 neatenția pare deliberată, și ea are rezultate foarte compromițătoare pentru noi, căci Aurel Sasu ne atribuie concepția umaniștilor Renașterii privind „barbaria" medievalilor, concepție împărtășită și azi de către unii istorici, și pe care noi am combătut-o de mai multe ori, atrăgîndu-ne reproșul că privim cu mai multă simpatie evul mediu decît Renașterea. Fraza noastră este următoarea : „Lozinca sub care s-a dus lupta pentru această reînnoire grandioasă [Renașterea] a fost reîntoarcerea la valorile eterne create de greci și de romani, dar înstrăinate prin «barbarizarea» medievală". Iată cum este redată și comentată de Aurel Sasu : «Din păcate, exagerări de natura aceasta [este vorba de exagerarea lui P. Guiraud] își fac loc în mod surprinzător și în scrierile recente ale unor autori eruditi dealtfel, pentru care sensul înnoirii renascentiste a fost «reîntoarcerea la valorile eterne create de greci și de romani, dar înstrăinate prin „barbarizarea" medievală» Dar este clar că e vorba de o „lozincă" a umaniștilor, nu a noastră ; este clar că „sensul", cum zice Aurel Sasu, nu este sensul înnoirii renascentiste după noi, ci după „făuritorii ei", cum notam și în fraza precedentă !

Tratarea „eseistică", mult prea „liberă", îl duce pe Aurel Sasu la numeroase contradicții, ce nu mai permit sesizarea „punctului de vedere, a principiului formal coagulator", pe care d-sa afirmă că îl are și în numele căruia ironizează documentarea și respectul pentru surse. La p. 144, dînsul scrie că „de la Aristotel nu s-a mai spus nimic nou [în Retorică]. Cicero reproduce ideile filozofului Quintilian, pe cele ale lui Cicero ș.a.m.d.". Dar la p. 81 notează că s-a produs totuși ceva profund nou, anume „direcția literară" în retorică, reprezentată de Cicero și Quintilian, care se opune vechii „direcții filozofice" a lui Aristotel. La p. 14, d-sa contestă afirmația privind aportul neconcludent al unor critici, mai precis al **noilor critici francezi**, pentru ca la p. 288 să se ralieze și d-sa la această contestare, folosind nu numai argumentele noastre, ci și pe ale **grupului din Liège**, la care noi am trimis (p. 208), dar pe care d-sa le prezintă ca personale. La p. 20 acceptă hotărît teza că apariția democrațiilor antice „a ajutat" constituirea retoricii, dar la p. 39 scrie că „se exagerează aici una din condițiile **despre care se crede (s.n.)** c-ar **(sic)** fi favorizat în Grecia constituirea retoricii : viața politică". La p. 79 pune sub semnul îndoielii afirmația că Miron Costin ar fi autorul tratatului de retorică, care azi nu-i mai este atribuit de nimeni. Totuși, la p. 298 notează categoric că bătrînul cronicar „scrie la Lwow, probabil în 1667, un tratat de retorică..."

Cînd crede că a surprins o greșeală, Aurel Sasu este neiertător și folosește expresii dure, precum „cercetători derutați" care „afirmă cu atîta ușurință" sau „spun cu puțină condescendență...". D-sa nu iartă nici împrumutul nedeclarat de idei, cum este cazul celor două cercetătoare pe care le acuză (p. 198) fără să facă dovada de rigoare și, mai ales, fără să fie cazul într-o teză de doctorat, că și-au luat ideile din D. Popovici. Dar d-sa împrumută mult și declară prea puțin. Credem că ajunge să indicăm doar cîteva cazuri mai flagrante, de idei luate **ad litteram** sau aproape, din textul nostru pentru ca cititorul să-și facă o idee de celelalte, mai abile, luate nu numai din cartea noastră. La p. 68 Aurel Sasu dă același citat ca și noi din H. I. Marrou. D-sa, care dă citatele franțuzești în original, îl dă pe acesta în traducere, iar traducerea este a noastră, cu două deosebiri de punctuație și fără să ne citeze. Dar iată alte exemple mult mai concludente. La p. 39 și 296, d-sa reproduce, tot fără să ne citeze, observația noastră de la p. 106, privind retorica medievală. „Retorica se descompune prin autonomizarea unora dintre capitolele ei... Asistăm la apariția unei pletore de **artes : ornandi, inveniendi, scribendi, dictaminis, praedicandi"**. Iată și textul său : „Disciplina se descompune într-o serie de alte ramuri : **ars ornandi, scribendi, predicandi" (sic)**. Fraza va fi reluată și în rezumatul francez, unde găsim pentru „autonomizare" și „devin independente" din textul nostru, „qui vont conquérir leur indépendence". Totuși, această observație pe care și-a însușit-o **de două ori** pînă și în formularea noastră, este contestată drastic de Aurel Sasu la p. 43, unde ne acuză că, făcînd-o, dovedim puțină condescendență : „...e spus cu puțină condescendență că retorica s-a ramificat în diferite **artes : ornandi, inveniendi, scribendi..."** ! ! ! Fraza noastră de la p. 106 : „Același proces de fărîmițare se petrece și cu poetica..." devine la Aurel Sasu (p. 39) „...proces, în mare, asemănător celui pe care l-a cunoscut poetica". La p. 70 noi scriam : „...pentru Platon, poezia era un fel de retorică — demegoria — ascunsă cu nesinceritate în haina atrăgătoare a versurilor". La Aurel Sasu, p. 258, citim : „Platon **considera poezia** un fel de retorică «ascunsă cu nesinceritate în haina atrăgătoare a versurilor»". Numai o parte, deci, din fraza noastră este dată ca citat, dar cititorul neavizat va înțelege că această parte este formularea textuală a lui Platon, cînd în realitate este o rezumare a noastră, mult prea liberă, a concepției filozofului. Iată însă și cazul tipic. La p. 90, copiind după ediția noastră din 1968, Aurel Sasu scrie **ad litteram**, fără să ne citeze, căci, de altfel, fraza noastră nu este o formulă sau o observație care ar putea constitui un citat, ci numai un punct de pornire : **„Cunoscutul document intitulat Ratio atque Institutio studium Societatis Iesu**, publicat la Napoli, în 1598 sub redacția lui Claudio Acquaviva, atribuie învățămîntului umanistic rolul de prim ciclu în care studiul gramaticii, al limbilor latină și greacă și, bineînțeles, studiul amplu al retoricii".

Încă o semnalare, pe care unii o vor aprecia, probabil, ca prea măruntă, dar ea confirmă o dată mai mult observația lui Seneca, anume că stilul unui autor este strîns legat și de morala sa nu numai de știința pe care și-o pretinde. Aurel Sasu scrie „c-ar fi favorizat" (p. 39), „care-și redactau" (p. 40), „asta (p.p. 43, 220), „precizări foarte exacte" (p. 32), „retorica ornamentală" pentru „retorica înțeleasă ca **ars ornandi**" (p.p. 242, 249), „fenomen de fapt" (p. 288) „neoretorica contemporană" (p. 414) etc., ca să nu mai vorbim că Baumgarten ar fi un autor renascentist (p. 46) sau că infinitivul **persuadere** face pereche enantiosemică nu cu infinitivul **bene dicere**, ci cu gerunziul **bene dicendi**, care nici nu poate sta fără substantivul **ars** înainte.

revista străină

● **„ANII TREIZECI"** se intitulează expoziția de la Casa artelor din München, comentată foarte critic în presa din Republica Federală Germania, din Elveția și din Austria. Este vorba de o perioadă dramatică, situată între o criză economică adîncă și un război mondial, avînd ca dominantă politică un regim de teroare. Cu toate acestea, organizatorii au preferat să eludeze trăsăturile istorice ale timpului, prezentînd fenomenul nazist în chip de realitate trivială, fără o pondere excesivă. Ceea ce nu corespunde însă adevărului. În anii treizeci, artiștii cei mai valoroși ai Germaniei au fost persecutați, iar operele lor nu au apărut în expoziții oficiale. Statul era patronul unei arte monstruoase, a cărei importanță, în ordinea absolută a valorilor este insignifiantă, desigur, ceea ce nu înseamnă că nu a existat și că nu a creat multă confuzie, otrăvind suflete și tulburînd conștiințe. „Ceea ce se petrece la München reprezintă o minimalizare periculoasă a realității istorice" scrie Hanno Walter Kruft în **Neue Zürcher Zeitung**. Fascismul nu a fost o joacă ! Fără voia lor aceasta ne-o spun și organizatorii expoziției de la Casa artelor din München.

● **FILOZOFIA PIERDE TEREN ÎN UNIVERSITĂȚI !** Iată concluzia Institutului central pentru filozofie și bazele științei de la Universitatea Justus-Liebig din Lahn. Acest centru este de asemenea preocupat de găsirea unor mijloace pentru ameliorarea situației unei discipline universitare ce făcea altădată gloria învățămîntului german. Dispariția vechilor facultăți de filozofie prin reforme abuzive, a dus la pierderea interesului studenților față de preocupările exclusiv filozofice, orientîndu-i către studii interdisciplinare, punînd la bază mai ales pedagogia sau sociologia. Centrul de la Universitatea Justus-Liebig păstrează filozofia ca disciplină separată, studiind-o însă ca temei al cercetărilor fundamentale din științe ca : matematica, biologia, fizica, istoria și filologia.

● **INSTITUTUL NAȚIONAL EDITORIAL (P.I.W.)** din Varșovia și-a publicat planurile pentru anul 1977. Ele prevăd trei sute de titluri de romane poloneze și străine, clasice și contemporane, precum și numeroase titluri de cărți asupra istoriei culturii și civilizațiilor, eseuri și monografii. Va fi începută publicarea seriei **Biblioteca Mundi**, care va cuprinde operele fundamentale ale umanității, de la **Iliada și Odiseea, la Coran** și la cărțile importante ale spiritualității extrem asiatice. De asemenea, vor fi inițiate seriile : Biografiile marilor oameni, **Călătoriile literare** și **Artiști**. Un loc important îl va ocupa editarea corespondenței unor mari scriitori poloneji : Henryk Sienkiewicz, Zygmunt Krasinski și Tadeusz Borowski.

● **EXPERIENȚA ATROCE** a lagărelor de concentrare naziste constituie substanța volumului apărut la Penguin Books din New York, intitulat **Calea pentru gaz. Domni și doamne**, al scriitorului Tadeusz Borowski. Sînt relatate propriile experiențe ale autorului, unul dintre martorii apocalipsei contemporane reprezentate de perioada nazistă. Povestirile au fost alese și traduse de Barbara Vedder. Ele aduc o mărturie literară emoționantă asupra „măreției și slăbiciunilor omenești", cum scrie un comentator, făcînd elogiul rezistenței omului în fața fiarei. O carte neliniștitoare, care nu se uită ușor, încă o probă a necesității de a păstra în memorie atrocitățile fascismului.

● **CU OCAZIA** Festivalului Mondial al Tineretului, care va avea loc în 1978 la Havana, **Casa de las Américas** va acorda un premiu extraordinar pentru lucrări literare cu tema : „Tineretul în America Latină". Apelul se face luînd în considerație faptul că tineretul Americii Latine constituie partea cea mai activă a mișcărilor progresiste și revoluționare de pe acest continent. Juriul se va reuni în ianuarie 1978 și va decerna premiile pentru cele mai bune manuscrise sosite pînă la data de 30 noiembrie 1977. Lucrările selecționate vor fi publicate în colecția Premio.

● **UN EXCEPȚIONAL SUCCES** repurtează volumul scriitorului turc Yachar Kemal, **Pămînt de fier, cer de aramă**, apărut la Gallimard în traducerea lui Munevver Andac. O poveste apăsătoare aduce în prim plan experiența mizeriei create de un climat ostil și de relațiile de exploatare dintre un negustor bogat și un sat de oameni săraci. Este creată cu multă măiestrie o atmosferă de așteptare chinuitoare, sub povara unei ierni teribile. Un singur țăran îndrăznește să se opună, devenind în curînd un adevărat simbol al speranței, care întreține flacăra pîlpîitoare a încrederii în casele de pămînt, pe care numai gerul le împiedică să se prăbușească. În acest fel se naște însă o legendă. Omul care îndrăznește să lupte devine un profet, un trimis, un sfînt ! Cel în cauză rezistă acestei metamorfoze, dar treptat-treptat se lasă convins el însuși că este purtătorul unei misiuni. Toți criticii remarcă subtilitatea naratorului, marea știință a dozajului efectelor și farmecul povestirii.

● **ACADEMICIANUL ROGER CAILLOIS**, mare eseist francez, este traducătorul poemului lui Octavio Paz, **Mise au net**, una dintre cele mai strălucite opere ale marelui scriitor de limbă spaniolă. Citām dintr-un comentariu : „Acest poem oferă viziunea unei lumi fragmentate, o lume de percepții și de emoții ale cărei fragmente sînt poetul și noi înșine și care se ridică la o unitate primordială — unitatea poeziei, acolo unde se nasc fără încetare și dispar imediat simulacrele trecătoare ale numelor adevărate ale lucrurilor, în confluențele adînci ale limbajului, acolo unde apare, încetul cu încetul, un sentiment al prezenței : promisiunea unui real stăpînit, în cele din urmă, a ființei de **aici și de acum**, odată cu timpul poematic". Sînt cuvinte care definesc un **stil**, un mod anume de a gîndi și a trăi poezia.

● **CIRILO F. BAUTISTA** este numele cel mai semnificativ din tînăra generație de poeți filipinezi, autorul a două cărți premiate și mult comentate în presa din țara sa, **The Archipelago** și **Telex Moon**. Extragem dintr-un interviu publicat de revista **Archipelago. The International Magazine of the Philippines** cîteva opinii incitante, care definesc modul de a gîndi al lui Bautista : „Materialul scriitorului este tot ceea ce vede el în jurul său. Oricine are acces la acest material. Dar trebuie să fie un artist pentru ca să extragă semnificația din acest material obișnuit. Să spunem că artistul are doar o mai adîncă sensibilitate sau o viziune mai subtilă decît omul obișnuit cu care el împarte o experiență și un eveniment. (...)"

Despre iubirea de patrie

Urmare din pag. 1

Educația, în acest sens, poartă toată răspunderea și toată greutatea. O educație care să formeze oameni sănătoși din punct de vedere fizic și moral, care să ascută conștiința fiecăruia, deoarece, opțiunea spirituală este izvor moral de desăvîrșire, de iubire adîncă față de cele mai nobile idei care slujesc și încununează opera de construire perpetuă a poporului nostru.

Inerția spirituală și insensibilitatea în fața adevărului, lipsa de scrupul, necinstea și alte tare asemănătoare sînt obiectivele pe care le va ataca orice patriot adevărat, căutîndu-le rădăcina și tulpina aparent sănătoasă, pentru a face mai pure și mai curate relațiile dintre oameni și, deci, pentru a sluji patria.

Intransigența pe care trebuie să o avem în fața muncii noastre constituie chezășia pentru calitatea a ceea ce facem. Fără muncă și gîndire de calitate orice țară poate rămîne mereu în faza de căutare, de dezechilibru economic și spiritual.

Angajamentele oamenilor muncii din țara noastră sînt profund semnificative pentru viața pe care o ducem aici. Mai presus de orice, lupta, acțiunea, munca sînt în măsură să ne îmbogățească patria, material și spiritual.

Iubirea de patrie rămîne un sentiment profund omenesc, deloc patetic și spectaculos. Cunoaștem, desigur, povestea regelui Lear. O viață modestă și cinstită din partea noastră ar putea sta mărturie. O viață simplă în aparență, dragostea pe care o purtăm familiilor și muncii noastre, curățenia pe care o avem în actele cele mai simple și mai omenești, care ne purifică dar mai ales intransigența față de noi înșine și apoi educația în sensul luptei continue împotriva lucrurilor care ar putea tulbura armonia patriei noastre.

Nu am fi cu adevărat patrioți dacă am vedea în jurul nostru numai lucruri pozitive. Cu cît ne iubim mai mult locul și țara, cu atît ochiul nostru se va îndrepta mai sever spre acele imagini, fapte, ce îi tulbură armonia. Cu atît mai mult vom dori să ne știm țara perfectă, cum și este, de fapt, în căutarea acelei ordini spirituale care a promovat o politică unică în lume, prin înțelegerea și dragostea față de oameni, față de libertatea și viața lor.

Am credința fierbinte că numai prin opere adevărate, ca scriitori, ne facem pe deplin datoria față de țara noastră. Credința născută dintr-o mare admirație pentru poporul român, căruia îi aparțin cu întreaga mea ființă, a cărui istorie îmi este o eternă lecție.

Aș vrea să închei cu un poem al meu, în metru antic, care a reușit să îmi smulgă acel sentiment rar, de angajare totală a mea împotriva a tot ceea ce este meschin, laș, nedemn, mediocru, atitudine care s-a infiltrat adînc în fiecare poem al meu, deasupra căruia mă aplec pînă la epuizare, ca suprem omagiu adus patriei și familiei mele :

Valuri sterpe clatină lumea. Oare
Vrînd să-nalți pe culmi poezia fără
Viața sfîntă, înflăcărată, poți să
Auzi de rușine ?

Ție, blîndă stea luminoasă-ți dau să
Judeci. Cîtă liniște-n seara plină.
Cît de-adînc mă-ndeamnă să-mi spulber vraja
Melancoliei

Floarea pură-a luptei. Războinici tineri,
Vajnici frați, ostași tulburați de arme.
Cel mai trist e-acum nesfîrșitul neted,
Vaietul linced,

Versul fără singe, pustiul, lenea
Strînsă-n jindul gras ce-nflorește liber.
Grija morții ochii-mi îndreaptă către
Veșnica luptă.

cultura românească în lume

● **UN SUCCES DE PRESTIGIU** înregistrează la New York spectacolul realizat de Liviu Ciulei cu **Azilul de noapte** al lui Gorki, la Arena Stage, unde este invitat a doua oară. Iată un comentariu din ziarul **New York Times**, sub semnătura lui Richard Eder, reprodus de Radu Nichita în **România literară** : „E cu mult mai ușor să-l citești pe Gorki decît să vezi un spectacol bun cu **Azilul de noapte**. Piesa, rareori reprezentată aici, dintre cele mai dificile de reprezentat. Dar nu raritatea este aceea care face din spectacolul lui Liviu Ciulei la Arena Stage un eveniment de amploare. Ci splendoarea lui. Realizarea d-lui Ciulei poate fi descrisă în termeni muzicali. Trei voci se înalță către un acord, și simultan ajung la aceeași notă. Rezultatul nu e pur și simplu armonie ; vocile înseși devin subit mai puternice. Cineva face să se audă ceva important ; ca o șoaptă care obligă brusc la tăcere într-o cameră gălăgioasă... Regizorul este și arhitect. Modul cum simte el spațiul devine unul dintre izvoarele puternicei emoții pe care o stîrnește piesa. Amplasarea personajelor, gruparea lor sau distanțele ce se ivesc între ele sînt deopotrivă de expresive, ca și replicile !"

● **LA TOKIO**, în cinstea aniversării Independenței României, a apărut volumul **România contemporană**, lansat cu mult succes în cadrul vernisajului unei expoziții foto-documentare. Editura Kobunsha a publicat traducerea cărții lui Andrei Oțetea, **Istoria poporului român**, iar la galeriile Yodo din Osaka s-a deschis o expoziție a pictorului Iwane Maruyama, cu lucrări inspirate din viața poporului nostru.

● **LA PEKIN** a fost publicată cartea **România independentă — 1877**, traducerea în limba chineză a lucrării lui Dan Berindei. Cartea conține o introducere a redacției chineze, în care se subliniază eroismul cu care a luptat poporul nostru timp de mai multe secole împotriva dominației otomane. În urmă cu o sută de ani, această luptă a fost încununată de succes, printr-un război aprig, iar România a devenit independentă.

● **ALBERTO TAURO DEL PINO**, președintele Asociației naționale a scriitorilor și artiștilor din Peru, a vorbit la Teatrul „Felipe Pardo y Aliage" despre semnificațiile Independenței de stat a României. A urmat o seară artistică, în cadrul căreia au fost prezentate o serie de filme documentare consacrate României.

sport — Spulberarea unor mituri

Greutatea acestei cronici sportive de astăzi este doar de a alege. Despre ce să vorbim mai întîi? Victoria asupra Iugoslaviei obținută de fotbaliștii români în deplasare este și ea un succes de mîna întîi. Reputația gazdelor noastre de la Zagreb părea să nu ne dea nici o șansă. N-au mai reușit însă, să reediteze prima repriză a meciului cu R.F.G., din finalele campionatului european, deși au aliniat formația cea mai bună cu putință. Ei au jucat așa cum ne așteptam, adică previzibil: atacuri furibunde la poarta românilor însoțite de neglijențe în apărare, tipice de altfel fotbalului iugoslav. Cum calitățile și defectele echipei gazdă au fost privite cu seriozitate de jucătorii români jocul a avut aspectul unui meci de box în care unul din combatanți caută lovitura decisivă, iar celălalt o victorie la puncte. K.O.-ul a fost făcut, surprinzător, de echipa României, care a „punctat" limpede în urma unor acțiuni de atac și nu de contraatac așa cum a scris aproape toată presa. Ea a marcat în două momente cînd întreaga apărare a echipei iugoslave se afla în propriul careu în urma unor faze bine susținute de atacanții români. Primul gol a fost urmarea unei repuneri a balonului în joc de către Cristian, pe care Iordănescu în duel aerian cu Katalinski l-a transmis „peste" lui Dudu Georgescu. Ultimul a intrat impetuos în careu și a marcat plasat. Al doilea gol s-a dat într-un moment în care echipa României se afla toată în jumătatea de teren iugoslavă. Centrarea decisivă a fost a lui Cheran. Duelul aerian l-a cîștigat de data asta Dudu, cel care a marcat prompt fiind Iordănescu. Contraatacurile noastre, primejdioase toate, n-au avut din păcate ca urmare golul. Dacă este de criticat ceva în jocul fotbaliștilor români de la Zagreb este tocmai ineficacitatea contraatacurilor.

Victoria de la Zagreb vine să zdruncine multe prejudecăți. Nu ne interesează aici prejudecățile iugoslavilor sau ale spaniolilor, ci ale noastre. Dacă prejudecățile lor merg în sensul supraestimării valorii propriilor fotbaliști, cele românești se caracterizează prin subestimarea jucătorilor noștri. Ce ne-a arătat jocul de la Zagreb ? Că noul căpitan al echipei României, Florin Cheran, nu s-a lăsat nici intimidat, nici păcălit de faimosul Geaici pe care l-a anihilat complet. Că Vigu, de a cărui sprinteneală ne îndoiam, l-a transformat pe teribilul Popivoda din meciul cu R.F.G. într-o extremă oarecare. Că Sameș, Sătmăreanu II, Bölöni n-au lăsat nici o speranță atacului iugoslav plin de nume cu rezonanță în fotbalul european. Valoarea lui Katalinski a fost și ea pusă sub semnul întrebării de abilitatea lui Dudu și Iordănescu. Să remarcăm că de cîte ori a jucat fără obstrucție duelurile aeriene, Katalinski a pierdut în fața lui Dudu Georgescu. În locul triumfului lui Popivoda sau Geaici stadionul Maximir a urmărit cursele tăioase ale lui Crișan și Zamfir. Eforturile impetuoșilor plavi au fost anihilate de anonimii Romilă II sau Cristian. Important este deci că la Zagreb fotbaliștii noștri nu numai că au rezistat, dar că în concursul valoric direct au arătat o bună clasă de joc învingînd echipa gazdă nu printr-un concurs de întîmplări, ci printr-o excelentă prestație de ansamblu. Jocul de la Zagreb ne arată a cîta oară ? că avem jucători de cea mai bună calitate, dotați pentru fotbalul de performanță, și că totul e de a-i introduce și de a-i menține în condițiile cele mai potrivite practicării unui fotbal superior.

Altă prejudecată este aceea a exagerării valorilor adversarilor, a aprecierii lor lipsite de ochi critic. Nu puține au fost comentariile presei noastre în care s-a vorbit mai ales în superlative despre jucătorii iugoslavi fără suficient discernămînt. Să nu sărim însă dincolo de cal ! Calificarea n-a fost încă decisă. Meciul de la București cu Iugoslavia nu va fi floare la ureche, după cum nici cel de la Madrid nu e de tratat ca un meci dinainte pierdut. Un egal la Madrid — să nu uităm — ne poate califica la Mondiale. Totul depinde de seriozitatea acestui nou colectiv sportiv care ne-a oferit o frumoasă performanță fotbalistică. El are datoria să zdruncine și alte prejudecăți, dacă nu să le înlăture definitiv.

Discobol

evocări: 1877

Literatura română şi idealul naţional

II

Dl. Zamfirescu nu cunoscuse războiul direct, își scotea datele din cartea lui T. C. Văcărăscu, dar avea o idee, aceea că războiul de independență instaurase o eră de renaștere, de regenerare morală a nației și de la el încolo trebuia să „începem să socotim ce avem și ce n-avem". De altfel încă în prefața primei ediții a romanului **Viața la țară** scria : „Cel mai însemnat eveniment din veacul al XIX-lea pentru români este războiul din 1877. Toate clasele sociale au contribuit cu cite ceva la pregătirea și aducerea la îndeplinire a acestui mare fapt. Mai mult însă decît toți au contribuit, fie cu sîngele, fie cu averile lor, acei ce erau legați de pămînt". Romancierul nu neglijează pe țărani, dar pune alături de ei pe boieri, desigur pe cei de viță veche, urmași ai boierilor patrioți din alte vremi. Eroul său, Mihail Comănești eanu, e fratele Sașei, s-a presupus colonelul Alexandru Zamfirescu, fratele mai mare al scriitorului însuși. Nici Mihai, nici Milescu, prietenul său, nu sînt suficient de desfășurați epic. Autorul implică pe Mihai într-o mică poveste de dragoste, scopul său principal fiind însă a demonstra bravura lui Comănesteanu și a lui Milescu care se jertfesc în război alături de Gheorghe Sontu și Valter Măr ăcineanu, eroi reali, primul originar din Focșani pe a cărui soră Duiliu Zamfirescu o cunoscuse. Romanul, prea scurt (140 p.) și schematic, e meritos totuși prin amestecul de imaginație și adevăr, ca și prin intuiția autenticității, a documentului brut introdus semnificativ în ficțiune ca în scrierile de mai tîrziu ale lui Camil Petrescu. Maiorescu a sfătuit pe prozator să renunțe la citarea întocmai a **Ordinului de zi nr. 54** al generalului Alexandru Cernat, ceea ce el a făcut, deși nu era de acord în totul. „În acest ordin de zi, nota el, se cuprind lămuriri naive, de cea mai intensă dramaticitate, pe care un roman trebuie mai cu seamă să le dea. Nimic nu-i mai interesant ca realitatea !...". Duiliu Zamfirescu

Nicolai Constantin : „Cei trei eroi de la Grivița"

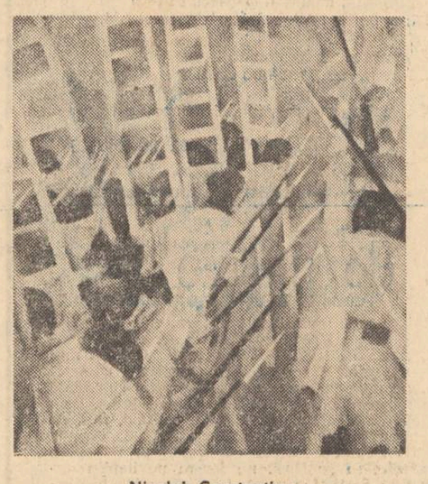

Nicolai Constantin : „Dorobanții din Botoșani la redute"

era un clasic atent la procedeul realist cu o părere prea măgulitoare despre sine. Socotea că înfățișase atacul de la Grivița excepțional : „Cele două pagini în care trupa așteaptă ora atacului și momentul în care Sontu face un pas înapoi și pune mîna pe garda sabiei, sînt chintesența întregii mele puteri de creațiune". Sînt pagini corecte, lăudabile, dar nu cu totul afară din comun.

Distanța la care Mihail Sadoveanu scria ale sale **Povestiri de război** din 1905 nu explică absența întîmplărilor epice. Autorul, liric, e mai preocupat de a sublinia eroismul simplu al oamenilor sărmani, însetați de dreptate care luptă pentru a se izbăvi din condiția lor pînă la sacrificiul suprem. Citim un recviem pentru soldatul de rînd : „Se va vorbi mult despre acești adevărați eroi, — numai pe tine, călărașule necunoscut, nu te vor lăuda prin gazete ca pe un mare viteaz. Tu n-ai lăsat averi și bine, tu ai fost sărac și umilit și nu te-au chemat decît Vasile al lui Tudor... Ai trecut Dunărea, și ai auzit tunul bubuind și a prins a-ți fierbe sîngele în vine. Și iată că dintr-odată, ai auzit țipătul de năvală al goanei și te-ai repezit, te-ai simțit dus în vîrtej, ai izbit în pagini cu sabia, te-a amețit mirosul pulberii, ai început a te zbîrli și a chiui, și într-o clipă a pătruns prin inima dragostei tale un glonte, ai căzut, te-ai întins la pămînt și ai adormit de veci... Tu ai murit, și o inimă dreaptă s-a stins din ține. În viața ta, n-ai răcnit zadarnic, n-ai năpăstuit pe văduvă și pe orfan, n-ai lovit în aproapele tău. Ai avut un suflet limpede și ai murit cu cinste".

Afară de Emil Girleanu care consacră anului 1877 un volum de schițe în 1908 nici un prozator din cei pe care i-am putea aminti nu mai așează tema războiului de independență în centrul creației. Găsim doar ecouri la Jean Bart în **Însemnări și amintiri** din 1928 și la Gala Galaction în parabola **Papucii lui Mahmud** din 1932. **Trei sergenți. Compania românilor în Bulgaria** (1879) de Al. Pelimon. **Din altă lume. Amintiri din războiul turco-român** (1889) de Grigore H. Grandea și altele intră în categoria scrierilor de „mistere" după formula Eugène Sue, luînd războiul drept pretext.

Balada lui Alecsandri **Peneș Curcanul** a fost prefăcută în povestire de N.D. Popescu și în piesă de teatru de V. Leonescu și T. Dutescu-Dutu. Piesa **Oștenii noștri** (1877) de Fr. Damé și D. Ollănescu-Ascanio a fost ironizată de Caragiale. **La Plevna** (1877), un act în versuri de George Sion și **La Turnu Măgurele** (1877) de Vasile Alecsandri erau improvizații de circumstanță, ultima „în ajutorul ostașilor români răniți pe cîmpul luptei în Bulgaria". Un succes adevărat a avut numai drama națională în patru acte **Curcanii** de G. Ventura publicată la Galați în 1878, pe ideea că dragostea și fidelitatea în dragoste oțelește inima luptătorului, cum se întîmplă și eroului Vasile Lupu căruia Adela Albeanu îi rămîne credincioasă chiar cînd află că a dispărut pe front.

Acestea sînt principalele opere inspirate de oameni și întîmplări din timpul războiului de la 1877—1878. Ideea de independență este întrupată desăvîrșit de Eminescu în **Scrisoarea III**, concepută prin 1872 cu cinci ani înainte de război i publică în **Convorbiri literare** la 1 mai 1881, trei ani după ce războiul se terminase. Știm din articolele publicate în **Timpul** că Eminescu nu a fost indiferent în timpul războiului din 1877, dar viziunea sa poetică era transistorică și de aceea lupta pentru independență, coordonată permanentă a spiritului național, e proiectată în perioada începuturilor, a primelor înfruntări românești cu tendințele de expansiune ale Imperiului Otoman. Din scrutarea istoriei trecute și prezente, poetul scoate o lecție pentru contemporani, valabilă și pentru viitor. Marele poet nu e un cîntăreț de ocazie al evenimentului, el se face interpretul aspirațiilor eterne de libertate ale patriei și umanității.

Al. Piru

Istorie

Independența țării ne vine de departe!...
din sîngele și rana crescute pe redute,
din gurile rămase deschise în pămînt,
din ochii-n zbor de flăcări rămași în jurămînt ;
Independența țării ne vine de departe,
din Doja și din Iancu, de dincolo de moarte ;
pe cîmpuri floarea ninge și azi încă morminte
și păsările urcă înalt în univers,
e loc pentru tăcere aici ci nu cuvinte,
căci nu încape totul în nici-un fel de vers;
Independența țării ne vine de departe,
din Grivița și Plevna rămase fără moarte,
ne vine de acolo, din Mărășești, Mărăști
și de la Domnii noștri înconjurați de oști;
de-acolo, de la glia muncită de țărani,
din sîngele și ura mustind de zeci de ani;
Independența țării, de-o cauți, e adîncă,
din nouă sute șapte și de la Tudor încă,
din sufletele noastre ce-au asudat pe rînd,
și bici și ploi de gloanțe trecurăm, îndurînd;
Independența țării ne vine de departe,
din moșii și strămoșii de dincolo de moarte !...

Independența țării e floarea cea mai rară azi, cînd ninsoarea cerne în clopot peste țară !

Nicolae Arieșescu

Baladă

Pămîntul nostru are gust de pîine,
cum grîul se nutrește cu pămînt,
cum aurește-n razele de soare
cînd roua-l scaldă-n tainic legămînt.
Pămîntul nostru are gust de oase,
comori cînd flăcări vii ivesc,
împrejmuind rotundul vrerii noastre,
numind strămoșii, gîndul românesc.
Pămîntul nostru are gust de sînge
sub brazde sănătoase-nsămînțat
și limpedele de izvor se-ngroașă
atîta drum prin vremi, cît am călcat.
Pămîntul nostru are gust de lapte,
la sînul lui crescut-am om din om,
Carpații-talpa casei noastre,
rodind viață românescul pom.
Pămîntul nostru, mama Românie,
rotund între-nceput și veșnicie,
pămîntul nostru are gust de sare,
că-au înflorit și lacrimi la hotare.
Gust de venin are pămîntul nostru,
morții pentru dușmani și viclenii,
stafii cînd se născură din stafii,
simțitu-i-au pe mal de drumuri rostul.
Pămîntul nostru, strămoșească glie,
vrednic de numele care ni-l poartă,
are și gust de veșnicie,
nu l-am purtat din poartă-n poartă.

Radu Selejan

Elocvența cauzelor drepte

N. Iorga deschidea astfel ședința Academiei din 9 februarie 1923 : „Între prietenii francezi ai silințelor noastre către Unire este unul de care s-a vorbit foarte rar, deși pînă acum vreo treizeci de ani el era în viață" (N. Iorga : **Un colaborator francez al Unirii Principatelor**, în **Memoriile secțiunii istorice**, 1923, București). Este vorba de publicistul filoroman Paul Bataillard, născut în 1816 la Paris, elev al lui Edgar Quinet și care a manifestat o constantă preocupare față de marile evenimente petrecute în secolul al XIX-lea în viața românilor : revoluția de la 1848, Unirea și Războiul de independență din 1877. Bataillard a frecventat cercurile revoluționarilor români de la Paris, legînd în acest mod prietenii strînse cu N. Bălcescu, C. Filipescu, Voinescu, Brătianu și i-a ajutat în acțiunea de popularizare a „problemei românești" în rîndurile opiniei publice din Paris. În 1856 scrie în **Revue de Paris „La Moldo-Valachie dans la manifestation de ses efforts et de ses voeucs"**, iar, în timpul Congresului de la Paris, Bataillard publică un memoriu asupra problemelor pe care delegația română le pune în dezbatere : **„Les Principautés de Moldavie, et de Valachie devant le Congrés"**, memoriu urmat de o serie de articole, apărute în coloanele unor publicații din Paris și Bruxelles, asupra evoluției recente a țărilor române. Drept recunoaștere a activității sale de susținere a cauzelor românilor în fața intereselor marilor puteri, parlamentul român îi decernează în 1866 titlul de cetățean de onoare al României. Momentul care pune însă în lumină aderența sa totală la idealurile de luptă ale românilor este Congresul internațional de la Berlin din 1/13 iunie — 1/13 iulie 1878, convocat în vederea revizuirii Tratatului rusoturc de la San-Stefano, tratat care stipula recunoașterea independenței României și cedarea Dobrogei Rusiei. Delegația română la Congres invită la Berlin și pe Paul Bataillard, socotindu-l ca pe un membru propriu-zis al delegației. În timpul șederii sale la Berlin are loc o intensă corespondență între fiul său, André Bataillard, rămas la Paris și soția sa care îl însoțea în capitala berlineză. Scrisorile păstrate (puse la dispoziție mai tîrziu de fiicele sale din Londra, Louisa Blakesley și Henriette Wilson și publicate de Olimpiu Boitoș în 1931 : **„Une correspondance francaise" — Cartea românească**, București) constituie o sursă importantă pentru cunoașterea mai îndeaproape, pe de o parte a filoromânismului familiei Bataillard, iar pe de altă parte, a atitudinii și activității delegației române, care, așa cum arăta **Românul** din 30 mai 1878, venise la Berlin pentru „a reprezenta România înaintea Congresului european spre apărarea drepturilor și intereselor națiunii". Adevăratele sentimente de simpatie față de români, dovedite pe întregul parcurs al activității lui Paul Bataillard, ajung să insufle și fiului acestuia același entuziasm, dublat de avînturile tinerești proprii vîrstei sale. Astfel în scrisoarea din 16 iunie 1878 adresată tatălui său, André scrie : „Cauza românilor este o cauză nobilă și este o onoare de a te număra printre apărătorii ei".

La Berlin Paul Bataillard a avut sarcina să pregătească un memoriu, o expunere de mare amploare menită a justifica și a face cunoscute cererile și drepturile României față de marile puteri. În scrisoarea lui André din 19 iunie către tatăl său citim : „Mama mi-a spus în scrisoarea primită în dimineața aceasta că tu lucrezi la o broșură. Am fost încîntat aflînd așa ceva, căci sînt sigur că ea va fi de folos". În 25 iunie mama sa îi scrie lui André, referitor la lucrarea începută de Bataillard : „Tatăl tău a muncit fără întrerupere și nu pare mulțumit ; iată tot ceea ce îți pot spune despre acest lucru". Iar în 27 iunie continuă : „Lucrarea sa nu merge atît de repede cum ar dori și pe moment este descurajat. Își refuză orice distracție, munceste de la ora 11 pînă la 6 și chiar mai tîrziu... iar seara merge la Kaiserhof spre a' discuta cu Brătianu și ceilalți și spre a afla vești (care sînt rareori bune)". Acest memoriu repetat la distanță de 27 de ani și pe alt plan pe cel scris cu ocazia Congresului de la Paris și pe cel început în toamna zbuciumatului 1848, cînd pentru a face cunoscută Europei revoluția română începuse o lucrare asemănătoare. Dar intervenția neașteptată a armatelor țariste în Principate și înfrîngerea revoluției îi tăiase elanul și astfel, ca și acum, la Berlin, memoriul, studiu important asupra evoluției politice a țărilor române în sec. al XIX-lea, rămîne neterminat. La Berlin însă, faptul de a nu duce la bun sfîrșit munca începută cu atîta zel și bune intenții se datorește grabei pusă în desfășurarea lucrărilor Congresului și aducerea pe ordinea de zi a problemei românești cu mult mai devreme decît se aștepta. Aflăm acest lucru din scrisoarea soției lui Bataillard din 30 iunie către André : „Problema românească a sosit cu mult mai devreme decît se aștepta aici. Lucrarea tatălui tău nu este terminată, dar Brătianu dorește ca să o sfîrșească și să facă să apară pentru că problema românească, dacă va fi rezolvată în modul în care se prevede, nu va fi decît provizoriu și este important lămurirea opiniei publice în această privință". Nedumerirea lui André nu întîrzie să se arate : „Am văzut în ziarul de ieri că domnii Brătianu și Kogălniceanu trebuiau să fie **admiși** la masa Congresului. Sînt uimit să aflu că problema românească este rezolvată așa repede, pentru că broșura lui p a p a nu este terminată" (s.n.) Admiși ? Da, pentru că așa cum scria și **Neue Freie Presse** din 31 mai 1878 „neapărat domniile lor (delegații români, n.n.) n-au pînă acum loc și vot în Congres, însă au temeinice speranțe că vor fi admiși îndată ce Congresul va recunoaște independența României" căci, paradoxal, delegații popoarelor din sud-estul Europei a căror soartă se discută la Congres, după ce ea fusese, în fond, consfințită cu armele pe cîmpurile de luptă, n-au fost admiși să participe propriu-zis la deliberările Congresului, ci numai să-și prezinte punctele lor de vedere într-o zi stabilită pentru fiecare țară în parte.

În aceeași scrisoare din 2 iulie André își exprimă regretul că astfel neterminat, memoriul tatălui său, în care acesta își pusese întreaga îndeminare diplomatică și sinceră pornire sufletească, nu va folosi românilor în obținerea drepturilor pe care istoria le preschimba acum prin voința marilor puteri în alternative și soluții. André Bataillard este totuși optimist : „Cît de mult regret că graba delegaților nu ți-au permis să-ți termini broșura, tot atît de mult doresc ca tu să termini lucrarea, care poate să fie utilă de la o zi la alta". Mama sa însă, deși a păstrat în scrisori secretul Congresului, a creionat destul de convingător atmosfera în care plenipotențiarii marilor puteri încercau să-și apere propriile interese nesocotind adevăratele cauze ale țărilor mici. Astfel, în 30 iunie scrie : „Românii n-au de partea lor decît dreptatea care nu joacă, din păcate, un rol prea mare în dezbaterile delegaților". O interesantă și curioasă apropiere se poate face între scrisoarea entuziastului André din 27 iunie și scurta expunere a lui Brătianu susținută în fața Congresului la 1 iulie 1878, expunere în care primul ministru român înainta ideea că dacă la acest Congres se va comite o nedreptate națiunii române, acest lucru ar nimici orice încredere în eficacitatea tratatelor. Ce altceva exprimă tînărul Bataillard în scrisoarea sa cînd scrie referindu-se la cauza românilor, despre care **Le journal de St. Petersburg** nota la 5 iunie 1878 : „Nu credem că este o cerere mai legitimă, putem zice chiar mai sfîntă, decît cererea României". „Dacă la sfîrșitul sec. al XIX-lea dreptul internațional este încălcat în acest mod aici (la Berlin, n.n.), nu trebuie să renunți la a vedea vreodată dreptatea triumfînd ?".

Pe deasupra tuturor diplomațiilor, mașinațiunilor și intereselor politice ale marilor puteri, un lucru era limpede : România devenise independentă prin propriile sale mijloace, prin propriul ei sînge vărsat de mii de ostași pe cîmpul de luptă.

Bataillard se întoarce la Paris unde primește „Steaua României" (prima decorație românească, instituită la 10/22 mai 1877) pe deplin meritată de întreaga sa activitate spre împlinirea idealurilor de întregire națională a românilor. Paul Bataillard apreciază gestul diplomației române ca un act de copleșitoare generozitate, răminînd același înflăcărat și constant susținător al cutezanțelor și idealurilor noastre istorice. El își încheie într-un mod elocvent scrisoarea de mulțumire adresată ministrului de externe al României și în același timp prietenul său, Mihail Kogălniceanu, scrisoare datată 18 septembrie 1878. Dieppe : „Știți că eu sînt cu inima alături de voi pentru totdeauna și nu-mi pierd speranța de a mai avea un prilej să dovedesc acest lucru, în măsura slabelor mele mijloace" **(V. Kogălniceanu : Acte și documente din corespondența diplomtică a lui Mihail Kogălniceanu, vol. I, București, 1893, Tipografia Toma Vasilescu).**

Vivi Anghel

acel început de an 1877

II

Dacă românii s-au știut din moși-strămoși a locui un fel de „tampon" între mari imperii, în aceste zile de februarie, ca niciodată parcă, febrilitatea opiniilor nu a fost atît de accentuată. Preparatiile de „pace" ale țărilor vecine, parcă niciodată n-au descumpănit și intrigat mai mult pe cetățenii care, să recunoaștem, aveau acum la îndemînă mult mai numeroase tribune de afirmare a părerilor proprii decît altă dată în trecut. Apar gazete noi, iar acelea vechi nu prididesc cu informațiile. Și e remarcabilă acuitatea atinsă de discutarea situației interne și internaționale de către ziariștii români. Din Iași, Sibiu, Brașov, Craiova și firește, București, se ridică vocile comentatorilor. Însă, pe zi ce trece, acestea se înfrățesc tot mai curent cu vocile tribunilor mulțimii, apărătorii intereselor mulțimii, tuturor românilor, respectiv. PRECURSORUL din Craiova, prin articolul de fond, pune răspicat problema-cheie : „Este adevărat că o declarație de resbel n-a urmat îndată după refuzu Turciei, dar pacea cine o poate garanta ?... Unii corespondenți dau la lumină știrea că Rusia se silește a-și asigura neutralitatea Austriei în cazul cînd ar izbucni resbelul, și alții că chiar s-ar fi pus pe tapet propunerea ca Austria să ocupe Bosnia și Rusia, Bulgaria, așa ca să se lase a se subînțelege că de la Austria ne-am putea aștepta la ceva ; dar crudă deceptie ! (...) putem conchide că nu este resbel însă el bate la usile tuturor și atunci noi, românii, ce vom face ? Unde vom fi ? Cu cine ne vom împrieteni ?" Sînt întrebările pe care și le pun nu numai ziariștii, ci și fiecare cetățean conștient că firele de înaltă tensiune ale evenimentelor trec și prin țara noastră. Nu treceau pentru întîia oară, nici pentru ultima. Mulți dintre aceia doritori acum, în acest februarie cu zăpezi de basm și geruri polare, doritori să cunoască și să înfăptuiască, erau dintre aceia care apucaseră să cunoască și să înfăptuie actul Unirii. Alegerea și recunoașterea domnitorului Cuza urmaseră din imediat conflagrației din Crimeea. Însă ideea Unirii, atunci a fost înfăptuită, de născut, îndemnul istoriei noastre se situa geneza ei, dintru începuturi chiar, fiind principiul de tărie și rezistență dacic, străvechi. Dacă izbucnea acum o altă conflagrație, urma ca românii să-și realizeze o altă idee scumpă, nu mai puțin veche decît a Unirii, cumva ? „Ce vom face ? Unde vom fi ?" — iată întrebările deloc alarmiste, ci urmînd să oglindească firesc suișul unor evenimente la care toți simțeau, intuiau și se preparau să participe. Timpii noștri istorici, toți parcă, s-au strîns ca unul sub drapelul acestor întrebări. Erau să fie întrebările lui Mircea și Mihai, ale lui Ștefan și Țepeș, ale tuturor basarabilor, mușatinilor și brâncovenilor apărători de neam și de moșie. Glorios eveniment, proaspăt în inima multora, Unirea, nu s-a obținut la masa tratativelor, nu fusese o gratificație oferită Românilor. Prăbușirea zgomotoasă a actualei conferințe de la Constantinopol avertiza, și mulți au sesizat asta, că din nou noi, românii, nu avem ce aștepta de la discuțiile purtate în salonașe, bosforice sau nu.

„Ce vom face ? Unde vom fi ?" Sînt întrebările ce puteau fi foarte bine subînțelese că stau înscrise în frontispiciile tuturor gazetelor. Simultan însă, ele sedeau înscrise pe frunțile oamenilor. Încolțiseră în sufletele lor, vigoarea și bărbăția redeșteptării naționale, încercate și victorioase pe vremea lui Cuza, izbucneau iarăși. Am văzut, deja, tinerii universitari transilvăneni cereau ministerului de război instructori pentru meșteșugul armelor. La București, printr-un **Aviz** repetat în cîteva numere ale TELEGRAF. aflăm că „toți studenții Universității sînt invitați a se întruni duminică pe la ora 1 în localul jandarmilor pedeștri, unde se va începe exercițiul cu arma". Iar în GAZ. TRANS. din 10 febr. aflăm (de altfel, și aci anunțul va ocupa mai multe numere succesive) că „înrolarea principală a junilor din cele trei clase ale cetății 1857, 1856 și 1855 conchemați în comuna cetății Brașovului în anul 1877 se va face aici în localitățile hotelului nr. 1 în Brașovul-vechi în 24, 26 și 27 februarie 1877 în rondul următor...". Tot în gazeta brașoveană românii de pretutindeni găsesc un îndemn, în care de altfel își recunosc propriul gînd : „Secolul nostru este al naționalităților, care nu vor pauză pînă ce nu-și vor ajunge pe deplin scopul lor, adică libertatea perfectă individuală și autonomia națională ...Pînă cînd acest principiu sublim și salutar nu va reuși peste tot, Europa nu va avea ani de pace și prosperitate". Dacă asemenea formulări sentențioase și premonitoare au făcut epocă, putem spune pe drept că și epoca le-a făcut, le-a cerut și le-a impus. Pentru că aceste luni de iarnă — cînd „omătul s-a pus iarăși... de 25 centimetri" iar poșta vine „doar de cîteva ori la cîte două zile o dată" și cînd „nutrețul vitelor, care se ieftinise mult, s-a urcat în preț" — ele singure au format o epocă întreagă. Era vremea în care Librăria Socec & comp. informa despre apariția părții a treia a scrierilor lui V. Alecsandri, anume proză, într-un volum „întru toate întocmai la fel cu partea I-a, **Teatru** în 4 vol. și partea II-a, **Poezii** în 2 vol" și, la fel, tipărirea în 3 vol. a lui C. Negruzzi. „Peste puține zile chiar vor apare și **Poeziile** lui D-trie Bolintineanu în 2 vol., cu care se termină seria ce ne-am propus a publica deocamdată din autorii principali români". Deocamdată, bine zis, deoarece iată, se înălța încă un astru al liricii române, momentan doar în coloanele gazetelor și, ne-am putea întreba astăzi, oare cîți cunosc aceste versuri ale lui Macedonski ? — : **„Vînt de primăvară** — Semnele-s a vijelie... / Păsările nu mai cînt... / Bate vînt de bătălie / Bate vînt. / Lumea toată e-ngrijită : / Cel sărac și cel avut / De-opotrivă astă dată. / Pare trist și abătut. / Mama prunçu-n brațe strînge. / Tatăl cată la pămînt : / Bate vînd a bălți de sînge / Bate vînt ! / Tunul duruie pe roate. / Săbiile licăresc. / Roșiori, pedeștri, gloate. / Gata sînt sau se gătesc ! / Țară scumpă, sau tu vie. / Sau noi toți, toți în mormînt... / Bate vînt de vitejie, / Bate vînt !".

„Ce vom face ? Unde vom fi ?" Oamenii se salutau, dar își puneau aceste întrebări. Oamenii se iubeau sau se neglijau, dar își puneau aceste întrebări. Oamenii călătoreau sau zăboveau în locurile lor fixe și dragi, dar își puneau aceste întrebări. Munceau, visau, învățau, dar își puneau aceste întrebări. Retorismul lor aparent nu a fost al ziarelor, doar, sau al demnitarilor și tribunilor politici, doar, a aparținut tuturor. Pentru că, asemeni, cu toții au luptat la Rovine, la Vaslui, la Mirăslău, la Dunăre, cu toții susținuseră divanurile ad-hoc și cu toții făuriseră Unirea, atunci cum să nu fie ale tuturor întrebările ?!.

Se știe, prin Constitutia turcească, România încă figura drept „o provincie privilegiată a imperiului turcesc" iar domnitorul român, un soi de „guvernator de vilaiet". Au fost expediate două note diplomatice de protest către Poartă, în ultima dintre ele afirmîndu-se : „...spre a suprima orice credință și interpretare echivocă, calea cea mai sigură ar fi ca guvernul imperial, prin organul Exc. V., să adreseze agentiei mele o notă cu scopul ca s-o trimit la București, în care să se explice că România nu se cuprinde între provinciile de care vorbește charta octroiata la 23 dec., și că legăturile care unesc România cu imperiul otoman sînt fixate prin tratate, care au pus sub garanția colectivă a marilor puteri din Europa situația politică a României". (din UNIREA DEMOCR.) Sublima Poartă a răspuns de fiecare dată întortocheat, eludînd esențialul și agățîndu-se, era și lesne, de sinuozitatea paragrafelor și aliniatelor, maleabile cum erau acestea în cuprinsul jurisdicțiilor momentului. Nu au fost singurele acțiuni diplomatice românești, totuși, a devenit tuturor tot mai evident că de la masa tratativelor, România nu putea s-aștepte multe. În cele din urmă, însăși masa tratativelor s-a spulberat în cele patru vînturi. Împrejurul României rulează filmul serial al călătoriilor diplomatice. Dar se fac și călătorii cu efect belicos imediat, de achiziționări de arme și muniții. În Marea Neagră se dispun torpile, navigatorii sînt avertizați. Boala ciudată și „incurabilă" a noului sultan aduce un spor de încordare generală, căci la ce fel de măsuri să se aștepte amicii și inamicii Turciei, cînd ea este condusă de un om care... dar mai grăitor prezintă lucrurile ziarul **le Temps** (după care reproduce și TELEGR.) : „Abdul-Hamid este încă tînăr și de o complexiune ardinte. Cu toate acestea, înainte de suirea sa pe

Nicolai Constantin : „Tunarii din Vidin"

tron, el observa (probabil — urma) cu destulă exactitate preceptele înțelepciunii musulmane și nu se întorcea cîtuși de puțin de la femeile sale legitime. E de notat că el avea patru, ceea ce nu va părea multor europeni o condiție esențială a fericirii perfecte... Puterea l-a pierdut. A doua zi (de) la venirea sa la putere, el manifestă voința de a reforma abuzurile de la palat. Dar prinții și prințesele, rudele sale... îi trimiseră cele mai frumoase circaziene ale imperiului... Să nu se uite de asemenea că (!) califul și toate personajele turce sînt servite în interiorul haremului și chiar în băi de către aceste frumusețe perfecte. Foarte puțini ar putea să reziste acestor tentații. Abdul-Hamid, deși e calif, nu e un sfînt. (Ca și cum și-ar fi închipuit cineva contrariul...) El a cedat și rezultatul e că a început a da loc la temerea unei paralizii a creierilor... Deja el manifestă o activitate febrilă și fără scop. Aci voește să facă o plimbare pe mare, și îndată își schimbă ideea. Altă dată el anunță o excursie într-unul din chioșcurile sale și în ultimul moment se îmbarcă spre a merge pe Bosfor... El este adesea cuprins de o spaimă copilărească. S-a pus gardă în toate curțile și vestibulele palatului. S-au făcut broaște de siguranță la toate ușile unde stă califul...". Gazeta **La France** pune diagnosticul mai fățiș : împăratul suferă de „delirul persecuțiilor". Iresponsabilitatea semnalată, fie și de scurtă durată, nu putea rămîne fără consecințe în privința pregătirilor de război. Ca și cum nu era destul că în decurs de numai 78 de ani, Europa a cheltuit pentru războaie „suma enormă de 169 **miliarde** și 157 **milioane** de franci și a pierdut 11 **milioane** și 683 000 oameni"! (după MERCURUL ROMAN).

Dar merită consemnat, între ultimile zbateri ale lernii îndelungite în această și așa suficient frămîntată Europă, și un reportaj „cosmic" reprodus de TELEGR. după un ziar berlinez : **„Întunecime de lună (eclipsă)**. Încă de la apunerea soarelui, care atunci va urma la 5 ore 34 min. vom vedea la est, fiind senin, luna plină, care va răsări la 5 ore 21 min. Interesanta priveliște de a vedea aceste două corpuri cerești atingînd deodată orizontul, la răsărit și apus, este în stare a explica și laicilor cum că umbra pămîntului, care cade între soare și lună, va păli luna astupîndu-i lumina soarelui... Întunecarea proprie începe cînd luna în calea sa pe lîngă pămînt intră în umbra plină a acestuia ceea ce va urma la 6 ore și 23 min. Atunci vom vedea și cu ochii liberi cum începe a se întuneca marginea de jos a lunii, ca (și) cum ar trece un disc negru pe dinaintea ei. Segmentul negru crește succesiv, încît în fine partea luminoasă a lunii rămîne ca o seceră cu puțină lumină. În fine, la 7 ore și 20 min. dispare și ultima margine a lunii... Citeodată luna întunecată total dispare cu desăvîrșire, citeodată însă apare în lumină roșie ca arama". Oricum, tot nu mai era considerată drept o prevestire nefastă povestea cu... vircolacii care mușca luna ! Altele erau prevestirile : „Noi (guvernul turc)... din parte-ne, nu ne vom folosi de loc de România ca bază a operațiunilor noastre, ci ne vom mărgini la apărarea Dunării" (PRECURS.) Pe de altă parte, după ziariștii de la oficiosul țarist GOLOS, s-ar fi zis că „puterea europeană purtînd numele de imperiu otoman nu mai există și că Europa este ușurată de orice responsabilitate în ceea ce privește conservarea statului musulman.." (TELEGR.) Acestea, da, au constituit reale prevestiri pentru toți aceia care nu puteau să nu se întrebe : „Ce vom face ? Unde vom fi ?"

Evoluția evenimentelor a demonstrat că la aceste întrebări poporul român a știut să dea răspunsurile cele mai potrivite, acționînd cu energie și eroism pentru împlinirea idealului său de veacuri — Independența națională.

Mircea Constantinescu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
21
(786)
Sîmbătă
21 mai
1977
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Certificatul deplinei adeziuni

Cel dintîi adevăr pe care îl afirmăm ori de cîte ori ne referim la multiplele raporturi ale creației artistice cu realitatea, cu alte domenii ale vieții politice și sociale sau numai cu sine însăși, este unul din principiile fundamental-vitale pentru întreaga noastră societate : **conducerea de către partid.** Explicația este pe cît de simplă, pe atît de invulnerabilă : odată ce recunoaștem în partidul comunist unicul dirijor al mecanismului vieții sociale în ansamblul său, este firesc ca literatura și arta, elemente organic fuzionate cu toate structurile sociale, să nu se poată nici ele sustrage principiului suprem călăuzitor. Ar fi însă nu simplu, ci de-a dreptul simplist dacă am rămîne doar la ideea consecuției logice, oricît de evident s-ar impune ea, mulțumindu-ne cu prelungirea mecanică, din treaptă în treaptă, a unui adevăr acceptat inițial. Întrebarea se pune nu în primul rînd și nu în mod special pentru creația artistică, ci trebuie firesc raportată la însăși destinele întregii societăți, la procesul devenirii națiunii noastre și înălțările sale pe culmile civilizației, ceea ce înseamnă că răspunsul trebuie căutat în evoluția sa istorică, în tot ce a contribuit la croirea și plămădirea acestor destine. De-a lungul existenței sale frămîntate, partidul comunist s-a dovedit singura forță politică capabilă să întruchipeze plenar idealurile și năzuințele maselor largi populare, a fost singurul care a luptat cu consecvență pentru înfăptuirea lor, este singurul care își continuă astăzi propriile tradiții, înțelegînd să-și ducă pînă la capăt misiunea asumată. Așa se explică de ce întregul popor l-a urmat și îl urmează cu încredere nestrămutată, așa se explică unitatea moral-politică a națiunii, de la o etapă la alta mai solidară în jurul nucleului ei fierbinte. Politica partidului nostru își are rădăcinile adînc înfipte în solul și realitățile acestei țări și a căpătat de multă vreme certificatul deplinei noastre adeziuni. Nu un decret sau altul i-au acordat deci dreptul de a conduce, ci însăși istoria poporului român, și nu-și va înceta existența decît atunci cînd misiunea sa istorică va fi încheiată. Punîndu-se în slujba acelorași înalte idealuri și a poporului care o zămislește, creația artistică nu face nici ea decît să-și respecte condiția de existență și propria misiune istorică.

Lucrurile sînt așadar cît se poate de limpezi. Dacă însistăm totuși este nu pentru a risipi îndoieli inexistente, ci pur și simplu cu scopul de a riposta unei atitudini care ar putea fi, scurt și cuprinzător, numită reacredință ; o reacredință ce încearcă să bage bete pînă și-n roata istoriei. Opinii situate la o distanță prevăzătoare de geografia ca și de spiritualitatea noastră vor să ne convingă, de acolo, că greșim sau că nu înțelegem exact și că din pricina unor confuzii regretabile luăm drept libertate ceva ce poartă probabil un alt nume. Conform unor asemenea păreri, ceea ce noi numim conducere ar fi în realitate o formă de constrîngere, ceea ce ni se pare nouă dovadă de grijă și îndrumare politică ar fi de fapt o măruntă tutelă administrativă. Totul s-ar reduce, așadar, la o politică de amestec flagrant în treburile interne ale artistului, chipurile, la încălcarea libertății lui. Cît și în ce măsură putem socoti drept „amestec din afară" sfaturile și poveștile celor ce stau cu noi la masă și sînt membri ai aceleiași mari familii — vom arăta ceva mai departe ; parcă mai **în afară** sînt însă cei ce se uită de peste gard în ograda noastră și mai **amestec** sînt opiniile lor necerute de nimeni.

În ceea ce ne privește n-am vrea să reducem polemica la un simplu schimb de invective politicoase. Ar însemna să coborîm la o manieră „civilizat"-perfidă de controversă, cea în care contează mai mult intensitatea strigătului decît elocvența demonstrației. Nu este cazul să o facem pentru că avem de partea noastră puterea de convingere a argumentului și, în locul degetului înălțat amenințător, paragraful de istorie literară. Este de ajuns să mutăm termenii pe terenul argumentării științifice ca să ne dăm seama că ceea ce înțelegem, pe drept cuvînt, prin conducerea de către partid, a literaturii, este în realitate mai mult decît atît ; este o permanentă și plină de grijă îndrumare pe care partidul o acordă creației artistice în țara noastră. Și că, din unghiul acesta de vedere, ea se identifică cu o neslăbită formă de sprijin cu care, iarăși, partidul îl înconjoară pe artist, asigurîndu-i condițiile necesare pentru creație și evoluție artistică.

Istoria literaturii consemnează, de pildă, destule cazuri de creatori autentici a căror operă a fost marcată de ciocnirile unor acute contradicții lăuntrice. Prin convingeri politice, datorită educației primite, acești artiști aparțineau unei clase sau își îndreptau slăbiciunile simpatizante către anumite medii, de regulă către cele conservatoare, depășite deja de realități. Talentul lor însă, instinctul artistic îi călăuzea mult mai sigur decît ideile aparținerii de clasă, proiectîndu-le opera pe coordonatele dezvoltării obiective a societății lor, cele care, nu o dată, abia își făceau simțită prezența, prin germeni plăpînzi, în sînul vechilor stări de lucruri. Nu este cazul, credem, de exemplificări și concretizări. Nu o situație sau alta interesează în pledoaria noastră, ci concepția de ansamblu. Este dincolo de orice îndoială că, în condițiile societății socialiste, asemenea contradicții sînt rezolvate prin saltul calitativ la o atitudine conștientă, înaintată, față de lumea înconjurătoare. Însușirea concepției materialist-dialectice despre lume, a filozofiei marxist-leniniste îl situează în mod conștient pe scriitor pe pozițiile clasei celei mai revoluționare, înlesnindu-i o înțelegere a fenomenelor în perfectă concordanță cu legitățile obiective. Convingerile intime ale artistului nu mai intră în conflict cu tendințele „rebele" ale talentului său, ci se întîlnesc, împletindu-se pe o platformă comună, superioară, iar cîștigul este imens tocmai pentru trăinicia și caracterul militant al operei de artă. Înarmîndu-l pe artist cu ideologia clasei muncitoare și oferind singura soluție posibilă unei străvechi dileme, partidul aduce una dintre cele mai emoționante dovezi de sprijin acordat creatorului, dîntr-o grijă ce-i este proprie pentru tot ceea ce trebuie pus în slujba înaltelor idealuri ale poporului și patriei.

Aceeași concluzie poate fi desprinsă și dacă analizăm o altă relație necesară, cea dintre scriitor și realitatea socială, prin prisma nobilei sale îndatoriri de a promova valorile umanismului revoluționar, de a se situa pe linia celor mai bogate tradiții de muncă și de luptă ale poporului, ale literaturii însăși. Sînt cunoscute, desigur, înflăcăratele apeluri ale partidului nostru, ale secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, prin care oamenii de artă sînt chemați să se apropie mai mult de viață, s-o reflecte în laturile ei dinamice, cu bucuriile și necazurile ei, cu luminile și umbrele

D. Matală

Continuare în pag. a 3-a

MIHAI TOPA : Panteon : Nicolae Bălcescu, Avram Iancu

Jurnal de poet

Câmpia Libertății

Așezat pe cursul Tîrnavei cu apele liniștite, împrejmuit de dealuri rodnice, vița de vie urcă pînă la coama pădurii, Blajul, Cetatea sfîntă a luminii, și-a păstrat pînă astăzi ființa tainică și curată unde a ars veacuri de-a rîndul făclia credinței în virtuțile și unitatea neamului românesc.

Cînd intri aici se cade să umbli descoperit pe străduțele istorice, pe lîngă casele joase, ca de sat, în care însă au viețuit și lucrat făpturi uriașe ale nobilului nostru trecut.

Aici a viețuit Samuil Micu, acest ctitor de limbă fără pereche, de la care ne provine **Biblia de la Blaj**, o carte în limba curată românească, printre cele mai mari cărți ale tiparului românesc ; și astăzi ți se cere o desagă în care încape o mioară sau o pîine de-o săptămînă ca să o poți gusta.

Ce bucurie a limbii române care era aceeași cu limba Bibliei lui Șerban Cantacuzino de peste munți !

Aici, la Blaj, acest Samuil Micu va rosti cuvîntul memorabil, astăzi filă scumpă de istorie : „Mare lucru este a fi născut român".

De aici, de la Blaj, vor pleca apostolind cu gîndul unității naționale cărturari de vază ai neamului nostru : Aron Pumnul în Bucovina, Bărnuțiu în Moldova, I. Maiorescu în Țara Românească și atîția alții.

Aici a lucrat Șincai la **Hronicul Românilor,** iar Timotei Cipariu în această bibliotecă, ce cuprinde cărțile fundamentale ale omenirii în limbile originale, a cărturărit spre luminarea neamului său.

Văd umbra transfigurată de iubire pentru dreptate și frăție a lui Bălcescu pe Cîmpia Libertății, alături de cea a Craiului Munților, Avram Iancu.

În acel Mai istoric al lui 1848 Iancu a spus celor patruzeci de mii de țărani veniți din toată Transilvania vorbele profetice : „uitați-vă la voi, Românilor. Sîntem mulți ca și cucuruzul bradului", iar răspunsul a fost : „noi vrem să ne unim cu țara".

Pe dealul Hulii își bate frunzele, în vîntul de mai, teiul sfînt din locul de unde Eminescu tînăr a salutat Roma cea mică, inima romanității noastre.

Pe această cîmpie sfîntă a libertății străjuiesc astăzi chipurile blînde ale școlii ardelene în umbra plopilor.

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 8-a

Bacovia — ulei de Mircea Barzuca

În pagina a 10-a

Acasă la...
BACOVIA

• «Asemuiri și neasemuiri între G. Bacovia și G. Coșbuc» de Nichita Stănescu • «Poetul» de Nicolae Dragoș • «Dragă, eu nu sînt scriitor, eu sînt poet» — convorbire cu Agatha Grigorescu-Bacovia (Dorin Tudoran)

Somn de maci

În dealuri morții se aud tăcînd,
Deasupra lor fac unghi cocori săraci
Și-i o virginitate-nvinsă blînd,
Cu somn cu tot, prea roșul cîmp de maci.

Cine-a pus capul doarme somn adînc
De-un veac de vieți, de două vieți de vieți,
Nevestele și mamele îi pling
Nu pe cei morți, ci-i pling pe călăreți,

Pe cei care din dragoste de domn
Și din credință față de-acest neam
Luptă să fim mai mult decît eram,
Nu nervozați de-un repetat nesomn.

Iar macii fecioralnic somn aduc,
S-adoarmă ale neamurilor porți,
Parcă e tras un cîntec trist de cuc
Cu indigoul între vii și morți.

Adrian Păunescu

BIOGRAFIA UNEI CAPODOPERE

Aventura conștiinței

„Sîntem într-un fel și într-altul, sîntem în multe feluri : sîntem mai ales ceea ce iubim în noi". spune foarte inspirat și totodată foarte adevărat Emile Faguet comentînd „Confesiunile" lui Rousseau. Ceea ce înseamnă, la urma urmei, că ne dezvăluim personalitatea și sensibilitatea noastră prin amintiri, prin forța și prin calitatea lor la fel de bine ca prin gesturi și acțiuni ; după cum, selecția operată în acest domeniu al amintirilor și predilecția acordată unora în dauna altora hrănește în fond imaginea pe care ne-o făurim despre noi. Iată, cu **Viața ca o pradă,** oferit prilejul de a sonda nu numai începuturile unui scriitor, acel „portret al artis-

Dan Cristea

Continuare în pag. a 3-a

A fi scriitor

Viața ca o pradă este o carte despre **originile creației,** una din rarele de acest fel în literatura noastră, o literatură în care domină creația însăși, în forme de o remarcabilă vivacitate spontană și plastică, și mai puțin explicarea ei, meditarea directă asupra experienței creatoare, întreprinsă chiar de cei ce o traversează cu toată ființa, cu toată conștiința lor, chiar de cei dintîi chemați să o facă, pentru că au trăit ei înșiși — punînd totul în joc, punîndu-se în joc pe ei — „problema" asupra căreia meditează.

Anii de ucenicie de Mihail Sadoveanu și **Hronicul vîrstelor** de Lucian Blaga sînt totuși mai mult memorialistică superior nostalgică decît eseu asupra formației interioare. Trimiterile spre **Memoriile** lui E. Lovinescu, paginile de confesiune din **Amalgam** de Liviu Rebreanu și înafară spre **Cuvintele** lui Sartre și **Sărbătoarea continuă** a lui Hemingway ar fi, oarecum, mai indicate, fără a produce, nici ele, decît o imagine aproximativă despre factura cărții. Cît despre Marin Preda însuși, e vreme destulă de cînd dă ocol **problemei** și de cînd, mai ales, execută incursiuni în interiorul ei : soldate cu pradă bogată ! **Imposibila întoarcere** și **Convorbirile** (cu Florin Mugur) îți vin îndată în minte ; dar sînt și altele, de o legătură mai puțin aparentă cu eseul „asupra sa însuși" și, totuși, avînd cu el un aer comun, un aer de familie, vădind o impresionantă identitate de substraturi, o ciclică revenire de teme semnificativ obsedante. **Cine** este el ? Și **de unde** vine el tocmai în lumea scrisului ? Și **ce** s-a petrecut, cum s-au legat lucrurile, prin ce potriviri misterioase, pentru aceasta ? Cine l-a ocrotit spre a fi ce este, cine i-a insuflat **încredere** și cine i-a stat în cale, cu brutalitate, cu suspiciune sau numai cu o expresie zîmbitoare pe față sugerînd inutilitatea sforțării, ridicolul marilor speranțe ? Prezența **Tatălui** și a **Mamei,** dar și a **Celorlalți,** a **Lumii ca lume** fascinează toată literatura lui Marin Preda, de la **Întîlnirea din Pămînturi** încoace, o fascinează într-un anumit fel, care vrea să explice, cum de s-a întîmplat ce s-a întîmplat, adică exact tema, de astă dată mărturisită de-a dreptul, a ultimei sale

Lucian Raicu

Continuare în pag. a 5-a

Eugen Jebeleanu
Arena

Bacovia cel Mare

Mă întreb de atîtea ori, și mi-e cu neputință să înțeleg : dece oamenii sunt atît de uituci, atît de naivi și atît de ahtiați de legende ?

Dece, din copilărie și pînă în pragul mormîntului — trecînd prin labirintul durerilor, al nedumeririlor, al bolilor, al nedreptăților, al împărțirii băncuței în patru — se ploconesc în fața legendelor ?

În chip firesc nimeni n'ar trebui să-și închipuie că, bunăoară Alexandru Machedon, cel care pornise dintr'o neînsemnată cetate și **cucerise** — adică trecuse prin foc și sabie — cu faimoasele sale „falange", nenumărate semințiI, a devenit cel Mare pentrucă a fericit, el, cuceritorul, pe cei cotropiți.

Să nu-și închipuie nimeni (sau să-și închipuie : nimeni nu-l poate opri) că Alexandros, care a ajuns, măturînd toate împotrivirile, pînă la Por Împărat, adică dela caprele lui din Machedonia pînă la elefanți, a fost iubit de cei cotropiți.

Nimeni să nu creadă că Alexandru a devenit cel Mare altfel decît prin argumentul Forței și prin Mit, adică prin avalanșele de fabule, istorioare și istorii apocrife și prin legiunile de scribi lingușitori sau numai îngroziți de moarte (de moartea lor).

Cît de amețitor sună bietei noastre urechi numele țărilor și cetăților făcute praf și pulbere de cel a cărui piele — se spune — degaja un miraculos miros, nu de sudoare, ci de trandafiri : Babylon, Suza, Ecbatana, Persepolis, Partyena, Hyrcania, Aria, Sogdiana, Bactriana, și cîte altele.

Urletele sutelor de mii de ființe care cădeau strivite nu se aud.

Alexandru cel Mare...

Sau cum ?

Sau poezia Forței (dacă poate exista — și se pare că poate — o asemenea poezie).

★

Fie...

Însă tot de atîtea ori mă întreb : cum se face că, în timp ce atâția dintre noi nu se dau în lături să încingă frunțile miraculoșilor cotropitori cu podoabele mirtului și ale laurului, — în cărțile de istorie, și nu numai de istorie a literaturii, niciunuia dintre poeți, să zicem, nu i se spune **cel Mare...**

Sunt întrebări nu de azi sau de ieri. De totdeauna.

Pentrucă sper, trebuie să mai sper, că oamenii lucizi (nu sunt prea mulți, dar mai sunt) vor ști, pînă la urmă, că nu poezia Forței, ci forța Poeziei este cea care mai poate salva Umanitatea din mizeria în care se află.

...Și am scris aceste rînduri cu două zile înainte de a se împlini 20 de ani de la urcarea la stele a celui mai obidit, mai drag și mai uman dintre cuceritorii infinitelor spații ale Spiritului, George Bacovia cel Mare.

20 mai 1977

În paginile 2-3-6
«Colocviile Luceafărului»
CONFERINȚA NAȚIONALĂ
A SCRIITORILOR — RETROSPECTIVĂ
ȘI ANTICIPARE RESPONSABILĂ
A AFIRMĂRII ȘI DEZVOLTĂRII
LITERATURII

• Semnează : • Nicolae Țic • Aurel Covaci • Nicolae Balotă • Ștefan Aug. Doinaș • Emil Manu • Ștefan Andreescu • Iulian Neacșu • Marius Robescu • Romul Munteanu • Gheorghe Suciu

TINERI SCRIITORI DESPRE
PROBLEMELE LITERATURII
ȘI ALE VIEȚII LITERARE

• Semnează : • Eugen Uricaru • Alexandru Papilian • Gheorghe Pituț • Franz Hodjac • Nicolae Prelipceanu • Al. Călinescu • Mihai Pelin • Balogh József

colocviile «luceafărului»

conferința națională

retrospectivă și anticipare responsabilă

Trăim printre oamenii muncii

Presimțeam că acum, în preajma Conferinței naționale a scriitorilor, voi fi solicitat să scriu un scurt articol despre necesitatea prezentării în literatură a omului muncii, constructor, a celui din uzină, de pe schele — care nu precupețește nici un efort în bătălia pașnică de edificare a socialismului pe pămîntul românesc. De mai mulți ani, ca publicist și prozator, provenit din mediul țărănesc, încerc să-mi găsesc locul și rostul într-un mediu care mă interesează, mă fascinează — mediul muncitoresc, să-l înțeleg, și-apoi, prin ceea ce scriu, să-i fac și pe alții să-l înțeleagă, ba chiar mai mult, să prindă rădăcini în acest mediu. Rezultatul : cîteva cărți de proză, cu păcatele lor evidente, poate și cu niște reușite — pe care le-aș dori consolidate în viitoarele cărți. Și încă ceva : din cînd în cînd, mai ales cu prilejul unor evenimente, cum este Conferința scriitorilor, sînt invitat să scriu despre necesitatea prezentării omului muncii... Eu, și alți cîțiva, puțini. Cum ar veni, noi ne ocupăm de mediul muncitoresc — și se cuvine să vorbim și despre acest mediu. (Așa se-ntîmplă și cu scriitorii „specializați" în problemele țărănești). La prilejuri festive se scriu cîteva articole, se organizează mese rotunde — omul muncii este în atenția tuturor revistelor — și-apoi se intră în „normal". Am exagerat, evident, și rog să-mi fie iertată această exagerare : am recurs la ea pentru a atrage atenția asupra unor chestiuni care mă preocupă. Literatura noastră nu s-a făcut și nu se face pe sectoare de activitate, izolate unul de celălalt, nu se face nici pe meserii, pe instituții și unități, fiindcă oamenii acestei țări nu trăiesc și nu muncesc izolați în grupuri, fiindcă nu există medii închise — un muncitor dintr-o uzină este și activist obștesc în alte medii, este și elev sau student, este și fratele sau cumnatul unui medic, sau al unui colectivist, există o nemaipomenită circulație nu numai a bunurilor materiale, ci și morale, a valorilor morale, a oamenilor... Totul este în prefacere, în devenire, drumurile sînt deschise, orizonturile sînt deschise. Iată de ce fac această precizare : am publicat de curînd un roman „Roșu pe alb" despre o grevă a minerilor din 1929. Acțiunea se desfășoară într-un cadru exact, același, închis, pe un teritoriu bine delimitat, cu puține ieșiri, cu puține legături cu lumea... Dar acest cadru mi-a fost impus de realitatea acelei vremi, de izolarea forțată în care erau ținute centrele muncitorești, de legile conspirativității. Noile generații de muncitori se constituiau în majoritate din fiii muncitorilor mai în vîrstă, meseria se transmitea din tată în fiu, era o datorie de onoare a celor mai tineri să ducă mai departe meseriile. Or, socialismul a schimbat radical nu numai starea socială a muncitorimii, condițiile de muncă și de viață — ci și concepția despre mediu, despre uzină. Pe harta țării au apărut multe orașe noi, mici centre industriale cu mari perspective. În astfel de centre — uzina, înseamnă, de fapt, orașul. Problemele specifice uzinei intră, la un moment dat, în atenția tuturor. Aceasta determină o stare de spirit, o psihologie a omului care trăiește și muncește într-un centru industrial, determină conflicte, acțiuni de interes general, aceasta duce și la reușitele spectaculare cu care ne mîndrim toți. Marea majoritate a orașelor noastre sînt, sau urmează să fie, curînd, centre industriale. La toate acestea, trebuie să mai adăugăm eforturile care se fac pentru industrializarea agriculturii. Noi, scriitorii, ca oameni ai muncii (cîte unii cu spor de periclitate) ar trebui să gîndim cu mai multă gravitate asupra faptului că trăim printre oamenii muncii, sîntem înconjurați de ei cu dragoste și speranțe — și mai ales, să gîndim la datoriile pe care le avem față de ei, cititorii noștri cei mai devotați. Un scriitor este liber să-și aleagă eroii, mediile etc. — o face în funcție de aptitudini, de natura talentului său, de mediile în care s-a format, pe care le-a investigat. Nimeni nu-i poate pretinde unui scriitor să scrie despre uzină sau despre satul cooperativizat — numai el știe despre ce trebuie și se simte în stare să scrie. Dar îndrăznesc să spun că a trece, într-o viață de scriitor, pe lîngă omul muncii de azi, constructorul unei noi societăți, înseamnă a te înscrie pe o orbită lăturalnică. Și încă o observație : din cînd în cînd, li se iau cititorilor interviuri despre cărțile apărute, și mai de fiecare dată reporterul în cauză deplînge faptul că încă nu avem o carte a uzinei, una monumentală etc. Întîi, mi-am zis și eu : da, nu ne-ar strica o capodoperă. În așteptarea acestei capodopere, și citind mai cu atenție cărțile colegilor mei, am făcut o constatare la-ndemîna oricui : omul muncii, constructorul, este prezent (și nu de formă) în multe din cărțile cele mai reușite, apărute la noi de vreo treizeci de ani încoace. Destinul lui se-ntretaie, se-mpletește cu destinul celorlalți, el muncește, trece prin momente dramatice, determină stări de spirit, acțiuni, învinge. O mai veche obișnuință ne face să rîvnim mereu spre un erou tip, prototip. Să putem spune : iată, avem un Ion (în sensul pregnanței, al valorii literare), al uzinei de azi. Un asemenea Ion n-ar fi exclus să apară, și este de dorit. Deocamdată, acest erou al muncii prinde contur din nuanțele multiple, asupra cărora au trudit mulți scriitori. Cu mai multă atenție și înțelegere, critica literară ne-ar putea dovedi acest lucru, nu spre liniștirea noastră și a cititorilor — dimpotrivă, pentru a stîrni mari și rodnice angajări. Pentru eternizarea celor ce, cît trăiesc și cît îi țin puterile, își fac datoria, la locul lor de muncă.

Nicolae Țic

Non multa, sed multum

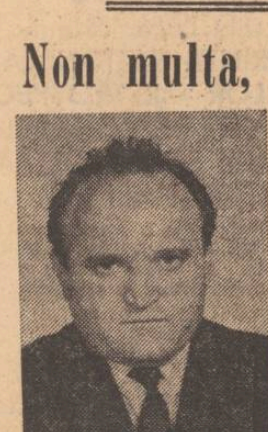

Actul de traducere artistică înseamnă, întîi de toate, dragoste și respect pentru monumentele dăinuirii spirituale ale altor popoare. Dintre toate artele, literatura este singura care nu se poate exprima printr-un limbaj universal, accesibil tuturor. În ciuda acestei servituți, tezaurul literar al umanității este indivizibil. De aci necesitatea de a se promova traducerea artistică, necesitate pe care statul socialist a înțeles-o de la bun început ; este suficient să menționăm că, în afară de faptul că majoritatea editurilor din țară publică și traduceri, există la noi o editură specializată în acest sens — Editura UNIVERS. Ca orice domeniu de activitate omenească, și această sferă a culturii este perfectibilă. S-a făcut mult, dar mai sînt multe de făcut. Încă nu-i putem oferi cititorului român toate operele clasice ale literaturii universale, nici măcar ale celei europene, ca să nu mai vorbim de literatura popoarelor din Asia, Africa și cele două Americi. Valorile literaturii universale clasice sînt de pe acum sedimentate, selecția fiind, astfel, mult facilitată. Problema devine însă mai dificilă cînd este vorba de valorile contemporane, unde selecția trebuie efectuată „pe viu", întrucît apar multe cărți care și-au dobîndit celebritatea ca efect al publicității și nu datorită profunzimii mesajului lor uman și înaltelor lor calități artistice. Dacă experimentul literar autohton merită eforturi financiare mai susținute, de experimentul străin se cere să ne apropiem cu precauție, atîta vreme cît curentele și tendințele nu s-au cristalizat în opere perene, căci, bineînțeles, nici nu se poate și nici nu se cuvine să importăm absolut tot. Din păcate, în cadrul acestui proces selectiv, mai apar destule cazuri de rabaturi calitative, atît de natură artistică, cît și ideologică. Criteriul selectiv de bază ar trebui să fie **non multa, sed multum,** căci traducerea artistică este parte integrantă a dezvoltării culturii românești în ansamblul ei.

Un alt aspect al problemei îl constituie calitatea corpului de traducători. În acest sens, nu putem decît să deplîngem lipsa de exigență a unora dintre editurile noastre, care deschid porțile, fie și pentru traducerea de romane polițiste și de aventuri, unor „nechemați", diletanți și veleitari, pentru care traducerea nu înseamnă decît o sursă de venituri nemeritate. Traducerea artistică e o **vocație și o artă,** cerind talent, patos, dăruire și nesecată dragoste de frumos. Traducătorul autentic este un interpret al unor stări sufletești exprimate în imagini artistice, și așa cum nu orice actor diletant poate transmite întreaga gamă de simțăminte încorporată într-o piesă de Shakespeare, tot așa nu orice cunoscător al unei limbi străine poate descoperi echivalențele românești ale unui Lautreamont, Dante sau Goethe. Problema traducerii artistice este o problemă nu numai a traducătorilor ci a tuturor oamenilor de cultură din țara noastră, căci în joc este, întîi de toate, „fagurele de miere" al limbii noastre românești, ale cărei cuvinte, după atîta cizelare, datorită întîi de toate poporului și apoi marilor maeștri ai verbului românesc, de la Eminescu la Sadoveanu și Arghezi, sînt apte să redea, într-o formă vie și plastică, orice idei și simțăminte omenești.

Aurel Covaci

Reeditări necesare

Eram încă un copil destul de fragil atunci cînd am luat pentru întîia oară în mînă opul voluminos, impresionant pînă și prin formatul său de amplă Biblie ilustrată, al **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent.** Opera lui Călinescu apăruse de curînd, și atacuri fulminante se dezlănțuiseră împotrivă-i în presa timpului. Era în 1941. Monumentul de caldă marmură cuvîntătoare rezistă în toate încheieturile sale oricăror seisme ale vremii. Ca o citadelă a literelor române, al căror apărător se constituia, marea **Istorie** se pregătea, parcă, să înfrunte secolele.

Au trecut decenii de atunci, cartea lui G. Călinescu a hrănit generații, s-a aureolat cu luminile piezișe ale mitului, dar n-a mai apărut într-o retipărire a ei. Și cît de necesară ar fi fost și ar fi ea azi, ca o confruntare a conștiinței noastre literare cu o istorie a destinelor literaturii noastre. Căci în **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent,** G. Călinescu a dat nu numai cea mai de seamă cronică de familie a literaturii române ci în același timp — ca acei bătrîni capi de familie care înregistrau odinioară, în psaltirea casnică, evenimentele mari ale seminției lor — istoricul și criticul ne-a oferit o vastă încercare asupra destinelor literaturii române.

Sînt foarte puține scrieri în literatura noastră care să ne vorbească nouă despre noi înșine ca această carte ; în care să ne recunoaștem, precum într-o oglindă a trecutului nostru ca în această carte ; în care să ne putem cîntări posibilitățile, să ne putem judeca eșecurile sau împlinirile, precum în această carte. Există în literatura universală asemenea opere-reper, cărți-sumă la care te raportezi nu numai ca la un inventar al trecutului, ci ca la o prefigurare a tot ce le va urma. Cunosc multe istorii ale multor literaturi. Unele dintre acestea simple lucrări stimabile de informație, altele adevărate capodopere ale genului. Nici una nu însumează, ca și mirabila **Istorie** a lui Călinescu virtuțile studiului erudit și ale operei de intuiție și imaginație, la care se adaugă puterile verbului circumscriind unele esențe ale ființei spirituale românești. Ne-am putea închipui oare la o sută și mai bine de ani de la apariția **Istoriei literaturii italiene** a lui Francesco de Sanctis, ca acea venerabilă și exemplară istorie a literelor italiene să nu mai fie publicată și republicată în tot soiul de ediții, deși în acest secol au apărut atîtea istorii ale aceleiași literaturi scrise în viziunile și cu instrumentele mai noi ale disciplinei ?

Secolul nostru este destul de înaintat în vîrstă, pentru ca reprivind cele aproape opt decenii care au trecut, să putem considera opera încheiată a unor mari scriitori drept aceea a unor clasici ai acestui secol. G. Călinescu este printre aceștia, și opera sa — îndeosebi **Istoria literaturii române** — trebuie privită ca atare. Ea este un text clasic. Aceasta nu înseamnă că, osificată în monumentalitatea ei, ea s-ar propune ca un model unic, ca un tip **ne varietur** al istoriografiei literare. Dar prestigiile clasicității atunci cînd sînt susținute de o operă vie, se adaugă la valorile acelei opere. Ca orice text clasic, **Istoria** lui G. Călinescu se adresează și claselor. Cîți tineri, școlari cu setea proaspătă a cărții, au ajuns în acești ani la vîrsta la care eram eu atunci cînd am luat în mînă Cartea maestrului, fără ca ei să o fi văzut măcar ! **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** se cere readusă sub ochii și în mîna tinerilor cititori și scriitori de azi și de mîine !

Nicolae Balotă

Despre poezie și receptarea ei

Am spus, și nu voi înceta să repet, că poezia adevărată nu răspunde, în momentul apariției sale, unui gust gata format al marelui public, ci — dimpotrivă — își creează un public cititor propriu, forțînd receptarea adecvată a maselor. Cînd a apărut Eminescu, el nu avea încă un public pregătit să guste noul sunet al poeziei sale și să-i recunoască valoarea : a fost nevoie de o îndelungată acțiune de persuasiune critică, pe care Titu Maiorescu a exercitat-o cu multă consecvență și autoritate, pînă ce s-a ajuns la consacrarea marelui poet. Mai tîrziu, s-a întîmplat aproape la fel cu poeți ca Lucian Blaga, Tudor Arghezi sau Ion Barbu. În alte condiții, cu alte personalități, acest fenomen apare mereu într-o cultură, constituie una din puținele ei recurențe.

Deși special, cazul „generației Nichita Stănescu" n-a fost totuși o excepție de la această regulă. În 1963, după o lungă perioadă în care a așteptat ca valorile reale mai vechi să fie repuse în circulație, iar celor noi să li se ofere posibilitatea de a se manifesta, publicul românesc era avid de poezie adevărată. Dar chiar în aceste condiții, receptarea poeziei tinere, cu indiscutabila ei originalitate, nu s-a făcut în mod nici spontan, nici adecvat. Căci oare ce arată fenomenul de mimetism poetic, acea „modă literară" a anilor '968, dacă nu faptul că noua poezie — a lui Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Marin Sorescu, Adrian Păunescu — s-a bucurat de o falsă receptare, adică a fost asimilată superficial și în grabă, în latura ei pur formală, înainte ca noile modalități de lirică să-și fi exercitat pe deplin acțiunea asupra gustului cititorilor, înainte ca prezența noilor poeți să fi devenit cu adevărat stimulatoare...

De atunci, lucrurile s-au schimbat. În ultimul deceniu, apariția noilor voci lirice nu s-a mai făcut pe fundalul unei penurii de valori adevărate, în zarea de deșert axiologic pe care orice cultură îl resimte ca pe un fenomen de denutriție spirituală. Dimpotrivă, aș zice că un fel de „saturație poetică" definește — în bine și în rău — climatul nostru cultural de azi. Noile generații de tineri poeți — la fel de înzestrați ca și înaintașii lor — au apărut, și vor continua să apară, mult mai puțin spectaculos, se impun mult mai încet, se disting cu mai multă dificultate. De ce ? Pentru că „moda poetică", aceea care făcea ravagii prin anii 1968—69, își arată, cu timpul, reversul ei, pozitiv : noii poeți sunt receptați pe fondul unei educații poetice de alt nivel, în condițiile unei alte respirații culturale, în cadrul unui proces de emulație artistică generalizat, la care au contribuit, fără îndoială, toate generațiile literare. Odată cu sporirea exigențelor estetice ale unei bune părți a marelui public cititor de poezie, aparițiile subite, succesele fulgerătoare, consacrările peste noapte, — toate acestea sunt mai greu de realizat. Publicul mare, ca și critica de specialitate, pare să se manifeste cu mai multă sobrietate, iar în această sobrietate se află, probabil, și o cîtime de prudență : în condițiile actuale ale culturii noastre, o simplă plachetă de versuri, oricît de bune, nu mai stîrnește entuziasmul nemăsurat al cititorilor — avizați sau mai puțin avizați — care așteaptă, pe drept cuvînt, confirmarea în timp a unei vocații. Mi se pare că astăzi critica de poezie e mult mai atentă la aspectele negative ale acestei stări de lucruri pe care am numit-o „saturație poetică". Și e bine că e așa. Într-o viață literară normală, disocierea fermă între valoare și non-valoare, demascarea veleitarismului și imposturii, bararea succesului facil care nu are acoperire axiologică sunt acte de asanare culturală, care — ca și descoperirea și promovarea valorilor autentice — țin de datoria și probitatea criticii literare. Criticii de azi nu sunt, desigur, nici mai acri, nici mai blazați decît altădată ; ei au însă acum o experiență mai vastă, o tablă de valori mai nuanțată, o exigență sporită de măsura însăși a izbînzilor de necontestat ale poeziei noastre actuale. Nu pot însă să nu subliniez o flagrantă contradicție care sare în ochi în paginile revistelor noastre literare. În timp ce în spațiul criticii de poezie — prin cronici literare, eseuri, recenzii, note despre debutanți și chiar rubrica „poșta redacției" — se exercită o salubră operație de filtrare, delimitare, definire, situare și valorificare a modalităților lirice moderne, în spațiul destinat publicării poeziei ca atare se lăfăie, nu o dată ca la ele acasă, o sumedenie de sub-producții lirice, etalînd, cu imprudență, exact aceleași vicii și defecte artistice pe care, în altă parte a aceleiași reviste, criticii de specialitate le divulgă și le veștejesc. O inconsecvență, pe cît de regretabilă pe atît de primejdioasă, se declară astfel între, pe de o parte, linia de orientare, severă și exigentă, în materie de artă și cultură, exprimată — cum e firesc — prin pana criticilor, și, pe de altă parte, îngăduința inomabilă a redacțiilor înseși față de viiturile maculaturii poetice. Și mă întreb : cui servește acest profil de **Ianus bifrons,** cui folosesc aceste două fețe ale uneia și aceleiași reviste, din care una se încruntă la creatorii autentici, iar cealaltă surîde impostorilor industrioși ? Eu cred că fiecare revistă literară este o mică oglindă a culturii noastre, care trebuie să-i restituie, număr de număr, chipul real, fidel, propriilor sale principii de viață spirituală.

Ștefan Aug. Doinaș

Un corpus al scriitorilor români

Printre dezideratele cele mai acute ale culturii noastre de azi, este, fără îndoială, și acela al editării și reeditării științifice a clasicilor. Se vorbește mereu de un anume corpus de documente și texte clasice, corpus gîndit ca o realizare monumentală, nu numai prin integralitatea textului dar și prin asigurarea unor condiții care să opună edițiile noastre marilor ediții — întru totul monumentale — din marile culturi.

La Congresul educației politice și al culturii socialiste s-a readus în discuție, cu o accentuare a importanței ei patriotice, problema moștenirii literare și artistice. Să vedem, în acest context, care e situația edițiilor critice, adică, circulația textelor clasice în literatura noastră contemporană.

Atunci cînd facem bilanțul edițiilor de texte clasice ne gîndim, cum este și normal, mai întîi la poetul național, la opera lui Mihai Eminescu și trebuie s-o spunem cu durere că nu avem pînă azi o ediție integrală Eminescu. Ediția Perpessicius, la care facem întotdeauna apel, și care, în treacăt fie spus, se află numai în marile biblioteci documentare, nu a ajuns decît la al VI-lea volum (literatura populară culeasă de Eminescu). Această monumentală ediție, uneori criticată, n-a fost continuată, deși s-au făcut și se fac pregătiri în acest sens. La Muzeul literaturii, un colectiv se ocupă de proza lui Eminescu. Ar urma la rînd articolele sale (culturale și politice), atît de importante în istoria ziaristicii românești și atît de originale. Ar urma fragmentele sale științifice și filozofice, traducerile, unele parțial publicate etc.

Cam aceeași soartă au și alți clasici. Pentru Ion Creangă se apelează la ediția lui G. Kirileanu, pentru Caragiale la cea inițiată de Paul Zarifopol și continuată apoi de Șerban Cioculescu, Alexandru Rosetti și Liviu Călin. Deși incompletă, ediția Caragiale e mai întreagă decît celelalte ediții. La Editura Academiei s-a început abia o ediție Odobescu (ceea ce a apărut este impecabil) și se preconizează una Alecsandri. Bălcescu a avut mai mult noroc prin ediția lui Zane. La ed. Minerva, Vladimir Drimba a editat pe Heliade Rădulescu ajuns la al III-lea volum, premiat anul trecut de revista Manuscriptum. S-a început ediția Costache Negruzzi (Liviu Leonte); Alecsandri e încă în stadiul edițiilor selective (din col. „Scriitori români"), iar Grigore Alexandrescu s-a oprit la primul tom.

Nu trebuie să ne mulțumim cu ediții complete de scriitori minori, mai ușor de stăpînit, ca Samson Bodnărescu, Costache Negri, Costache Stamati sau Vasile Cârlova. Trebuie să se întocmească o situație clară a edițiilor existente și editurile de specialitate (Editura Academiei și Minerva) să solicite în mod organizat completarea edițiilor vechi sau începerea altora noi. Să solicite editurile ediții, nu să aștepte să li se ofere de către editori, în mod întîmplător.

Apariția unei ediții Rebreanu (foarte bine făcută de Nicolae Gheran și Valeria Dumitrescu) la Minerva, a unei ediții Ion Vinea (Mircea Vaida și Gh. Sprințeroiu) la Dacia, a unei eventuale ediții Mihai Codreanu la Junimea și a unei ediții Popovici Bănățeanul la Facla e un fenomen cultural ce oglindește nu numai o descentralizare binevenită ci chiar o diversitate de puncte de vedere. Dar dincolo de aceste lăudabile inițiative trebuie centralizată evidența edițiilor științifice, integrale, trebuie coordonată apariția lor și stabilite urgențele. E bine că s-a început o ediție Blaga (îngrijită de fiica sa) la editura Dacia, și bine că s-a început publicarea chiar într-o colecție selectivă a operei lui Gib. I. Mihăescu (Al. Andriescu) sau Ion Minulescu (Emil Manu), dar nu s-a făcut încă nimic sau aproape nimic pentru Ion Pillat sau Adrian Maniu, n-a apărut opera lui Vasile Pârvan sau aceea a lui Bacovia.

Marile deziderate ale acestei viitoare coordonări ar fi legate în primul rînd de marii clasici a căror operă trebuie publicată în texte stabilite în mod definitiv. În cazul literaturii vechi, lucrurile stau și mai rău : edițiile existente sînt inaccesibile și mai ales incomplete. Se lucrează încă pe texte netranscrise în alfabet latin.

O altă problemă este editorul de texte care trebuie să fie în primul rînd un textolog. Munca de editor trebuie concepută ca un fel de disciplină filologică a istoricului literar. O ediție cu note bogate referitoare la implicațiile istorice și istorico-literare ale textelor (geneze, variante, manuscrise, ipoteze, împrejurări biografice, conjuncturi istorice etc.) presupune și experiență și cultură de specialitate. Investigarea amănuntului, munca pe texte, informația exactă sînt operații și etape care formează deprinderile științifice. Dar cei care rămîn aici, glosatorii de o viață întreagă, folositori, desigur, ca elemente auxiliare, nu fac **istorie literară;** ei devin istorici literari în momentul în care trec la **sinteze.** Și editorii de texte sînt spirite sintetice. Să nu uităm că o ediție Hașdeu a fost semnată de Mircea Eliade, iar cea mai bună ediție românească, de pînă acum, a operei lui Eminescu, aparține lui Perpessicius.

Emil Manu

Interpretarea mesajului documentelor

Istoricitatea culturii noastre s-a manifestat de la primii ei pași. Cele dintîi cronici de pildă, monumente de gîndire eminamente laică, s-au născut din voința de a mărturisi peste veac asupra momentelor de maximă tensiune pe care le străbătea societatea românească în confruntarea cu valul expansiunii otomane la Dunărea de Jos. Acest fapt îl făcea pe marele învățat care a fost P.P. Panaitescu să afirme că întreaga literatură română își are rădăcina adînc împlîntată în istorie. Și nu poate fi mai splendidă dovadă de echilibru și încredere în viitor decît aceea că exact în aceeași epocă în care însăși ființa statelor românești era amenințată, voievozii ctitori găseau de cuviință să introducă la noi litera tipărită.

Cînd luăm în considerație problemele literaturii contemporane, nu putem să nu ne întrebăm cum și în ce măsură cărțile de inspirație istorică vor depăși faza actuală, — semne în acest sens există —, pe care aș denumi-o ilustrativă și experimentală. Funcția educativă a romanului istoric de pildă a fost pînă acum legată de tratarea de multe, prea multe ori schematică și uscată, sau exagerată pînă la deformare, a unor momente și figuri de excepție din trecutul neamului. Iar autorii au fost mereu dependenți de alte scheme, propuse însă de astă dată de manualele și sintezele de istorie. O fază intermediară pare să se fi ivit în ultima vreme prin apelul direct la sursele documentare, care însă sînt uneori preluate **tale quale,** fără o încercare de asimilare prealabilă și de sistematizare în jurul unei idei, ca într-o compilație cronicărească de epocă barocă. Credem că nevoia de autenticitate, resimțită atît de scriitor, cît și de cititorul contemporan, nu poate suplini efortul creator al primului, care este menit să scoată la lumină sensuri ce uneori abia se lasă ghicite din confruntarea mai multor surse. În fond, autorul de literatură de inspirație istorică este silit să facă un dublu demers : mai întîi cel de istorie propriu-zis, apoi cel literar.

Unul din aspectele de bază care caracterizează munca specialiștilor în cercetarea istoriei românești îl constituie în prezent încercarea de a integra mai nuanțat și mai corect trecutul nostru în istoria ansamblului popoarelor din sud-estul și centrul Europei. Este, fără îndoială, un progres remarcabil al studiilor de istorie românești — el reia de fapt firul unei tradiții mai vechi, întemeiate de un N. Iorga, I. Ursu și Gh. Brătianu —, pe care autorul de literatură istorică ar trebui poate să-l privească cu cea mai mare atenție. S-ar vădi astfel relații și semnificații de cel mai mare interes, care ar demonstra din plin că nu am trăit niciodată izolați și că fazele majore ale istoriei noastre se înscriu firesc la confluența unor curente și procese de istorie universală. Aș aminti aici la întîmplare, din multele exemple posibile, momentul domniei lui Despot Vodă în Moldova, personaj care a încercat să materializeze sub semnul Renașterii visul grecității post-bizantine de restaurație a fostului imperiu. Și aceasta invocînd vitejia strămoșilor români ai moldovenilor...

Trecînd mai departe, cred că una din „hibele" romanului istoric românesc contemporan continuă să fie axarea lui prea adeseori pe conflictul armat, e drept nu rareori prezent în viața societății din spațiul carpato-danubian, care mereu s-a aflat în calea „răotăților". Dar această modalitate de abordare a tematicii istorice riscă să înlesnească rapida cădere în păcatul genului facil, al romanului de „capă și spadă". Nu am cunoștință de cărți care să se ocupe de perioade aparent liniștite, fără războaie — mă gîndesc de pildă la epoca lui Neagoe Basarab —, în care însă urzeala istoriei s-a țesut neîncetat, pregătind etapele de mare efort întru apărarea structurilor civilizației autohtone (vezi însuși cazul lui Radu de la Afumați, viteazul succesor al lui Neagoe). Permanențele trecutului nostru pot fi descifrate complet numai meditînd și la asemenea momente de acalmie creatoare. Și, în același sens, poate că la fel de necesare ar fi cărțile dedicate unor personalități cu aură negativă, așa-zișii „tirani" din veacul XVI, un Mircea Ciobanul în Țara Românească sau Alexandru Lăpușneanu în Moldova, care de pe vremea romanticilor, a lui Negruzzi sau Odobescu, au fost părăsiți pe nedrept, ca într-un fel de gest de exorcizare postumă.

Meditația asupra istoriei impune însă și o cunoaștere profundă a realităților din domeniul vieții sociale și economice. Pe drept cuvînt s-au căutat și se caută sensuri contemporane în evocarea trecutului. Cîteodată chiar s-a procedat invers, „încifrîndu-se" de-a dreptul într-o intrigă istorică gînduri și preocupări actuale. Și se poate spune că acest tip de abordare a istoriei a dat uneori lucrări remarcabile, mai ales în dramaturgie. Nu este însă mai puțin adevărat că dialogul cu trecutul are exigențele lui. Iar așa zisa tratare „modernă" a subiectelor istorice nu le poate ocoli. Amănuntele revelatoare par să fie deseori evitate, după părerea mea tocmai fiindcă obligă la o documentare prealabilă multilaterală și, firește... obositoare. Această absență a reconstituirii atente a atmosferei de epocă duce în final, în chip inevitabil, după consumarea și depășirea „actualității" mesajului operelor la care ne referim, la o trecere grabnică a lor pe raftul arhivelor literare.

În ceea ce ne privește socotim că și această fază a literaturii istorice trebuie lăsată în urmă. Dacă vorbim de mesaj al istoriei, nimic nu poate garanta mai mult trăinicia și perenitatea operei contemporane decît descoperirea celui autentic. Astfel, problemele care ne frămîntă astăzi, și pentru care nu vom căuta firește rezolvări în trecut, vor fi luminate și proiectate pe un fundal de permanențe, care ne va ajuta să le dimensionăm cît mai corect. Aici credem că se află funcția educativă a istoriei, istorie privită ca o nobilă misiune pe care avem a ne-o asuma necontenit cu toții.

Ștefan Andreescu

Succesiunea firească a valorilor

Citeam de curînd într-o revistă declarațiile patetice ale unor tineri scriitori prin care dădeau de înțeles că au constituit o „generație" încă înainte de a se fi cunoscut, argumentul cel mai serios fiind anul de naștere, același sau apropiat pentru ei toți. Să fie așa, m-am gîndit ? Simplă, ea, vîrsta, să dezlege un nod dintotdeauna și astfel, cu buletinele de identitate într-o mînă și cu cealaltă ținîndu-ne strîns, să rezolvăm în sfîrșit complexa problemă a „generației" ? Nu cumva sîntem înclinați să confundăm vîrstele cu generațiile și din acest motiv să avem mai multe „generații" de cît sînt ele în realitate ? Și, la urma urmelor, e chiar atît de important să fii într-o generație sau alta înainte de a lăsa cărțile, apărute sau care vor apărea, să apropie sau să distanțeze autorii ? Aceeași vîrstă și micile interese nu constituie garanții pentru o generație. Succesiunea acestora depinde de schimbările profunde în mentalitate și morală, de factorii istorici de răscruce, de o mereu nouă viziune asupra lumii. Simplul fapt că locuiesc pe aceeași stradă cu cîțiva colegi de vîrsta mea, că mă nasc și mor împreună cu ei nu mă împinge automat într-o generație sau mă scoate din alta. În excepționala sa carte „Viața ca o pradă", Marin Preda nu scrie de nici o generație, el însuși nu se include în vreuna, mai mult, cei care ar fi putut fi embleme de „generații" — Miron Radu Paraschivescu, Geo Dumitrescu, Eugen Jebeleanu, chiar și Mihai Novicov într-un anume fel — nu apar decît sub propriile lor embleme. Cărei „generații" i-a aparținut M.R.P. din moment ce toate „generațiile" — mai vechi sau mai noi — și-l revendică pe acest mentor spiritual al multora dintre noi ? Dar Al. Philippide, acest mare poet singuratic ca o nestemată ? Dar Geo Dumitrescu, cu surîsul său întrebător, asiduul „poștaș literar" de atîția ani? Dar Eugen Jebeleanu, cu veghea sa neîntreruptă asupra celor mai tineri care au fost, sînt și vor fi ? Dar Marin Preda, scriitor care poate însuma generații ? Dar Geo Bogza acest far, cum pe drept se închipuie ? Dar Eugen Barbu, „autor de poeți" într-o vreme, fără de care neliniștea cuvintelor nu ar fi decît liniște ? Dar Nichita Stănescu, „bătrînul" căruia îi albăstrește ochiul citind versurile prietenilor ? Dar... De la aceștia care ne-au adus din urmă ceea ce avem mai bun și mai demn de urmat, de la destinele lor literare exemplare avem noi de învățat și nu din istoria unor mărunte și meschine tabere gălăgioase care și-au făcut din „frecușuri" false polemici de istorie literară pe care încearcă din cînd în cînd să ni le strecoare în memorie drept evenimente decisive din viața noastră literară. A lua din trecut ceea ce este bun și a renunța la ceea ce a fost rău, urît, nu înseamnă nici pe departe conflict de generație, dimpotrivă, asigură o succesiune firească a valorilor adevărate care dau strălucire obștei, deasupra ambițiilor și vanităților veleitarilor care cred că în afara lor nu mai există decît cerul, pe care le-ar plăcea să se cațere, dar nu pot decît să se tîrască sub el.

Iulian Neacșu

colocviile «luceafărului»

a scriitorilor

a afirmării și dezvoltării literaturii

„Călăuzindu-se de o teorie revoluționară, literatura și arta epocii noastre socialiste trebuie să aibă și ele un caracter profund realist și dinamizator. Aceasta înseamnă că artiștii trebuie să abordeze și să înfățișeze realitatea în operele lor prin prisma principiului dialectic al mișcării și transformării neîntrerupte a societății și omului. Tratarea faptelor de viață și a actelor indivizilor rupte de contextul social-istoric în care se produc, fără cauzalitate și scop, ca pe niște date fatale, incognoscibile, determinate de o forță supranaturală, denotă pînă la urmă o optică metafizică în procesul de creație, diametral opusă filozofiei materialist-dialectice. De asemenea, situarea pe poziții revoluționare în artă presupune orientarea conștientă de către autor a operei sale în direcția unei contribuții active la transformarea înnoitoare, progresistă a societății, a omului. Creația literar-artistică trebuie să cultive tradițiile de înfrățire ale oamenilor muncii, ale luptei pentru eliberare socială și națională, pentru o viață mai bună, munca unită pentru făurirea socialismului, pentru înflorirea scumpei noastre patrii — Republica Socialistă România".

NICOLAE CEAUȘESCU

Spiritul de generație și admirația literară

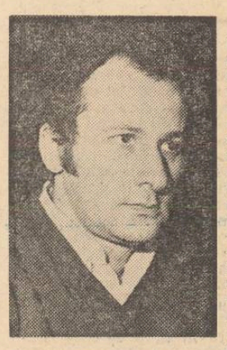

Nimeni nu știe de la început ce înseamnă o generație. Află cu timpul. Ne închipuim că ea este un precipitat biologic spontan cînd de fapt e un protocol cu membri fondatori, membri aderenți a căror nepotrivită vîrstă surprinde uneori și candidați astutiosi. Credem că este numai o comunitate de idealuri cînd în realitate reprezintă și o asociație sentimentală, în care o amintire împărtășită de tinerețe prevalează asupra meritului incontestabil. Recunoașterile ni se par bazate exclusiv pe admirație dezinteresată, ca să constatăm în spatele lor tactica unui front de lovire, prea adesea impusă de cea mai evidentă necesitate. Căci o generație presupune o experiență biologică și spirituală completă, un transport în comun de la un capăt la altul al vieții. Ea are o lege de fier, împotriva căreia am cîrtit nu o dată, părîndu-mi-se păstrată îndeobște de indivizii mai puțin dotați. Dar fără această lege n-ar putea exista. Oare ? Pot fi concepute (realitatea a și conceput) și generații risipite, desmembrate de contradicții aparente, minate de contestările reciproce ale membrilor ei. Nu se poate ști dacă nu cumva tocmai asemenea generații „slabe" nu joacă un rol mai important în istoria culturii. Însă altceva vreau să spun. Admir spiritul de generație. Dar nu mă entuziasmează decît urmărirea credincioasă, în virtutea unei intuiții profunde, a sensului culturii căreia aparținem. A culturii române, adică. Pentru că nici o generație n-a reușit să se întoarcă de tot de la cea dinaintea sa, nici să fie pe deplin opacă la următoarea. Problema care se pune e a opțiunii noastre. Aceasta, odată exprimată, angajează față de corpul întreg al literaturii. Or, cunosc cazuri de scriitori care-și prefac opțiunile în asemenea chip încît nu mai ai vreme nici pentru mirare. Preferind nume de nimic, într-un interviu sau într-o carte, și ocolind nume care firesc ar trebui să-i vină pe buze, un astfel de scriitor își atacă propria-i operă, ratiunea însăși pentru care a creat-o. De ce o face ? Din capriciu ? Dar ne putem îngădui asemenea capricii iresponsabile ? O face cu bună știință : vrea să arate că nimic nu-i stă în cale, că poate orice. Se înțelege, în literatură bunul plac e mai greu de combătut ca în viață, nici în viață nefiind totdeauna prea ușor. Totuși el nu poate dura la nesfîrșit. Trecînd pe lîngă asemenea întîmplări murmuri, de parcă mintea ta l-ar silabisi pentru întîia oară, versul lui Arghezi : „mi-e mihnire și milă". Cîteodată aceleași travestiri cel puțin ciudate sînt puse pe seama spiritului de generație, denaturîndu-l, compromițîndu-l. Se invocă și vreo dogmă estetică ori etică. Dar ce iremediabil mediocre sînt argumentele invocate împotriva valorii ! Uneori nici cei care le ridică nu cred în ele, însă n-au curajul să mărturisească resentimentul obscur ce-i domină. Să-ți acoperi ochii în fața valorii — iată o lașitate de nimic scuzată, de nici o întîmplare omenească și de nici un principiu. Îndărătul ei pîndesc tenebrele și gregaritatea.

Deunăzi am fost fericit că Marin Preda mi-a trimis ultima lui carte. Nu m-am bucurat fiindcă e un scriitor mai virstnic decît mine, realizat și celebru. M-am bucurat fiindcă îl admir. E acesta — un sentiment, și e — aceasta — o datorie. Întîmplarea mi-a amintit de o alta, petrecută cu cîtiva ani în urmă. Am îndrăznit atunci să formulez unele rezerve cu privire la un poet pe care, de asemenea, îl admiram sincer. Un coleg de generație al aceluia se afla de față. Remarcile mele, subiective desigur, dar nelipsite de argumente și exprimate — așa credeam — într-un climat de bunăcredință intelectuală, au fost reținute împotriva mea ca o denigrare mostră. Și, bineînțeles, au fost colportate. S-a descifrat în ele premisele unui complot al tinerilor perfizi, ingrați, perverși, îndreptat împotriva generației imediat anterioare. În consecință s-a recurs la persecuțiile orale s.a.m.d. N-am fost, văzînd urmările, mai puțin uimit și disperat ca ucenicul vrăjitor. Nu voiesem decît să exprim o părere — cum se zice — utilă, și o făcusem deschis, fără prefăcute rețineri, nici vreo diversiune retorică. Eu citisem în corespondența dintre Henri Miller și Lawrence Darrel rînduri pline de repros, adresate de cel de-al doilea către cel ce-i fusese exemplu literar și idol. Miller nu se supărase, ba chiar consimțise la publicarea corespondenței. A nu se vedea generozitate în gestul lui, ci o atitudine naturală în cultură. Căci în acest domeniu orice interdicție bazată pe vanitate e ineficientă și caraghioasă. Ca să nu mai vorbim de „expeditiile de pedepsire".

Nu fac parte din categoria indivizilor (bine reprezentată și printre scriitori) care se complac într-o negare inconștientă și lugubră. Dar nici nu-mi place să laud gratuit, fiindcă e imoral. Doresc foarte mult să admir, firește fără ipocrite crutări sau cu mintea înfierbîntată. Doresc să admir calm și statornic pe oricine merită acest lucru, indiferent din ce generație face parte, în timp ce-mi edific treaptă cu treaptă propria-mi lucrare, care mă preocupă în întregime.

Marius Robescu

Traducerile și viteza informației

În pofida diferențelor sensibile de civilizație de pe diferite meridiane ale globului, omul contemporan trăiește din ce în ce mai acut sentimentul apartenenței sale la o conștiință plenară. Peste cerințele și idealurile noastre cotidiene, peste micile noastre traume locale etc., se suprapun consecințele unor evenimente mondiale, urmările unor dezastre naturale, ecourile unor fapte de cultură realizate în țări îndepărtate care aparțin unor scriitori ale căror nume ne erau pînă ieri necunoscute.

Determinată de matca noastră originară de existență, conștiința fiecărui individ apare ca un receptacol imens de informații din lumea întreagă. Viteza circulației informațiilor a crescut însă în mod uluitor. Conectat la canalele curente de comunicare, omul cel mai simplu trăiește agresiunea informațiilor celor mai recente de pe glob. Nimeni nu mai poate rămîne doar cu sine. Un nou Robinson va găsi din ce în ce mai puține insule libere și calme, cel mai mic aparat de radio anulîndu-i singurătatea din momentul deschiderii sale. Circulația informațiilor poate fi agresivă, dură, dar utilitatea lor este greu să mai fie contestată. Progresul contemporan se bazează în mare măsură pe acumularea rapidă de cunoștințe și capacitatea transformării lor în bunuri de ordin material sau spiritual. Inocența adamică este echivalentă cu moartea. Dacă o constatare de acest gen este de domeniul evidenței pentru faptele de civilizație, cultura nu rămîne nici ea străină de creșterea vitezei și a capacității de acumulare a fenomenelor artistice noi, petrecute în țările cele mai îndepărtate.

Înseși zonele primordiale de receptare a unor opere traduse din alte limbi nu mai rămîn aceleași. Dacă Franța și Germania au reprezentat multă vreme în Europa ariile de cultură în care se realizau și se consacrau unele cărți traduse, astăzi asemenea inițiative au apărut în diferite țări. Scrierile lui Sklovski, Propp și Lotman au apărut în limba română cu mult înainte de a beneficia de o difuzare largă în occident. Traduse în limba română, unele romane de Alain Robbe-Grillet, Michel Butor și Nathalie Sarraute au înregistrat tiraje mai mari decît în Franța. Operele lui Manuel Scorza au o răspîndire mai largă în țara noastră decît în Franța sau Italia.

Opțiunea pentru anumite cărți este dictată de criterii multiple. Pe prim plan situăm principiile care vizează valoarea artistică, mesajul și actualitatea unor opere literare. Într-o vreme în care doar în anumite țări apar numai în proză mii de romane pe an, actul de selecție trebuie să fie o opțiune estetică și ideologică fermă. Se știe doar că literatura traducerilor are în mare măsură un caracter muzeal. Datate în timp, operele literare traduse se situează în contemporaneitatea fiecărei culturi prin circulația lor. În aceeași vitrină a unei librării putem vedea operele lui Homer, Sofocle, Dante, Hugo, Balzac, Tolstoi, Faulkner, Șengor, Rasputin, Marquez, Lenz, Barbu, Preda, Sorescu ș.a.

Dictate de intensitatea exploziei informaționale, de faptul că orice parte a lumii intră prin intermediul cărții în contact cu toată lumea, traducerile literare nu sînt un lux, ci o imperioasă necesitate. Nimeni nu se mai poate retrage astăzi într-un mărunt orgoliu provincial, făcînd din propriile criterii principii de valoare valabile pentru întreaga hartă culturală a lumii. Cînd ființa umană capătă o conștiință planetară în modul cel mai firesc, bursa de valori nu mai poate fi consecința modei, a prejudecăților sau a dictatului unui unic centru de cultură. De fapt, acesta nu mai există de foarte multă vreme. Astăzi nu mai trăim nici sub hegemonia culturii franceze sau germane, nici sub aceea a altor culturi. Intensificarea circuitului de informații a facilitat apariția policentrismului cultural. Existența policentrismului a anulat și mitul eurocentrismului.

Astăzi literatura universală nu mai este redusă la cîteva culturi occidentale, privite ca modele artistice general valabile. Literatura universală a devenit într-adevăr suma de valori artistice din întreaga lume.

Dar dinamica valorilor este într-o continuă creștere și descreștere. Nu există țări care să dețină un monopol permanent al marilor valori în toate genurile literare.

Dacă cercetăm harta culturală a lumii constatăm că romanul italian și englez sînt în declin, că poezia franceză oferă de mai mulți ani doar texte bine scrise, că țările sud-americane urcă prin roman în această bursă a valorilor, că poezia și romanul românesc actual sînt în plină ascensiune, că proza sovietică actuală oferă experimente demne de considerație, iar critica franceză polarizează încă cea mai mare parte a atenției din întreaga lume.

A nu ține seama de dinamica actuală a valorilor înseamnă a ieși din actualitate. De aceea programul de traduceri nu se poate realiza prin dezideratele întîmplătoare ale unor oameni cărora le-a căzut în mînă o carte nouă, dar nu ține seama de constelația generală a literaturii universale. Un asemenea program nu este nici o adunare aritmetică de titluri egale din toate genurile literare și din toate culturile. Faptul că în anumiți ani apar mai puține titluri de poezie sau că romanul unei țări cu tradiție este mai puțin reprezentat nu trebuie privit ca o neglijență sau lipsă de atenție, ci ca un act de discernămînt, dictat de dinamica bursei de valori.

Dacă în ultimele decenii, cartea străină de critică a beneficiat de o rază mai largă de răspîndire, faptul acesta se datorează efloririi fenomenului critic și absențelor anterioare îndelungate a cărților de acest gen, nu unor acte de simpatie întîmplătoare. Circulația cărții străine se bazează pe un consens mai larg, nu pe interesele sau afinitățile exclusive ale unor traducători. Dealtfel, traducătorul ideal de literatură trebuie să fie el însuși un om de cultură. St. O. Iosif, Blaga, Philippide, Baconski, Doinaș, Gellu Naum, Vulpescu, ș.a. reprezintă fericite exemple de acest gen. Traducătorul ideal de literatură este un om învățat, dublat de un veritabil artist.

Tipul acesta de traducător nu mai are însă o mare frecvență în viața noastră literară. Locul său a fost luat de un manufacturier literar, nelipsit de o anumită pricepere a translației corecte, dar privat adeseori de harul unei profunde cunoașteri a limbii române.

Nu putem trece cu vederea faptul că pentru cititorul versiunii românești a unei opere străine, textul judecat are valoarea echivalentă cu traducerea, nu cu textul original. De aceea, traducătorul ideal este un adevărat scriitor, nu un simplu translator.

Exigența față de operele alese spre a fi publicate în limba română, este dublată de exigența față de traducători. Actul lor de tălmăcire trebuie să fie convertit în artă, altfel translația realizată are un caracter extraestetic. Din această cauză literatura traducerilor își așteaptă mereu interpreții ideali și atunci cînd această fericită întîlnire se săvîrșește, cititorul se găsește în fața unor veritabile opere literare, menite să îmbogățească patrimoniul culturii naționale.

Romul Munteanu

Literatură și context cultural

Prozatorul de astăzi, are, fără îndoială, o situație privilegiată față de predecesori. Dacă în artă, spre deosebire de știință și mai cu seamă de tehnică, nu se poate vorbi de progres (în sensul depășirii prin anulare, căci **Iliada** rămîne epopeea neîntrecută iar „marele Brit" culmea încă neatinsă) de cîștiguri și asimilări necontenite se poate vorbi cu îndreptățită obiectivitate. Marile teme românești au fost depistate și tratate cu strălucire, diferitele modalități de a scrie roman au fost încercate și dovedite ca fiind viabile. Proza obiectivă, proza de analiză, romanul istoric etc. și-au cucerit fiecare piscurile lor de înaltă valoare artistică, oferind adevărate modele de urmat. Cantemir (intîiul nostru mare romancier), Negruzzi, Eminescu (cu valoroasa sa proză fantastică), Slavici, Creangă, Caragiale, Zamfirescu, Sadoveanu (în plină perioadă de reevaluare), Rebreanu, Bengescu, Camil Petrescu, Pavel Dan, Agîrbiceanu (un autor mare, insuficient explorat), ca să nu ne referim decît la o parte din marii prozatori care au activat de la începuturi și pînă la al doilea război, ne oferă prin operele lor, un vast și complex tablou în stare să surprindă fenomenele și spiritualitatea românească în principalele lor linii de continuitate și manifestare.

Literatura, însă, nu se face numai cu intuiție și talent, cu toate că aceste două sînt lucruri fundamentale, deci indispensabile. Cunoașterea realităților, a vieții în toate clarele și inefabilele ei manifestațiuni, a oamenilor în tulburătoarea lor unitate în diversitate dispune, mai ales astăzi, de o seamă de modalități și formule de abordare, cucerire a științelor particulare, de care nu se poate face abstracție. Științele umanistice, și alături de ele artele, se află într-o necesară și fertilă interdependență. Istoria, filozofia, sociologia, politologia, etnografia, psihologia își oferă una alteia făgașuri noi de cercetare, moduri noi de abordare, precum și argumente pentru demonstrațiile fiecăreia dintre ele.

Arta autentică, răscolitoare a conștiințelor, încorporează întreaga cultură, dîndu-i sens și frumusețe.

Scriitorul contemporan este un profesionist al artei sale care nu se mai bazează doar pe prospețimea intuiției și pe toanele de moment ale inspirației. De altfel, mai nici un scriitor contemporan nu mai invocă capriciosul și romantic **moment al inspirației.** Ideile mari, fie ele științifice sau artistice, se nasc în procesul îndelungat și complex al cunoașterii, atît nemijlocite cît și mijlocite. Cine cercetează **dosarele** romanelor lui Rebreanu (excelent valorificate în ediția Gheran, ajunsă la al VIII-lea volum) sau pe cele ale lui Thomas Mann se va convinge fără greutate de această enormă investigare preliminară, devenită, ca metodă, un bun cîștigat în procesul îndelungat și trudnic al creației. E și firesc să fie așa, pentru că romancierul responsabil nu mai țintește să ofere prin opera lui doar o **poveste,** mai mult sau mai puțin distractivă, mai mult sau mai puțin insolită, ci să dea seamă, într-un chip cît mai obiectiv, despre lumea în care trăiește, să-i descifreze tendințele și semnificațiile și, titlu de glorie pentru artistul adevărat, să-i prevadă viitoarele linii de dezvoltare.

Sever Frențiu: „Primăvara Republicii"

Cu toate succesele incontestabile dobîndite de științele umanistice particulare în ultimii ani, trebuie să spunem că pentru romancierul care-și propune să trateze în cartea lui o anumită epocă sau un anume fenomen istorico-social procesul de **documentare mijlocită** este încă destul de dificil, în primul rînd datorită tratărilor fragmentare a unor epoci și evenimente și, nu o dată, în lumina unor viziuni vechi sau devenite vetuste. Mai ales științele umanistice particulare au rămas datoare în ceea ce privește perioada contemporană, cu multitudinea și varietatea ei de mutații cu adevărat revoluționare. Lipsesc încă monografiile unor probleme, sintezele, corpusurile de documente. Cînd acestea sînt totuși, depistarea și stringerea lor cere timp, trudă, sleind forța creatoare propriu-zisă. Romancierul contemporan (cum și poetul, dramaturgul sau criticul literar) se mai află, citeodată, în situația descrisă de G. Călinescu în prefața la **Opera lui Mihai Eminescu :** „Cînd am pornit a studia opera lui Eminescu eram într-o condiție mai grea decît aceea în care mă găsesc acum. (...) Întîi de toate am avut de citit manuscrisele lui Eminescu, spre a defini proiectele, și, fără a urmări să întocmesc vreo ediție, am fost nevoit, pentru uzul propriu, a-mi pierde vremea cu copierea de lungi extrase. Apoi trebuia, firește, să judec pe Eminescu în cuprinsul literaturii române și al literaturii universale, și pentru aceasta avem nevoie de o istorie a literaturii române din unghiul de vedere strict estetic. O astfel de istorie însă nu exista decît pentru o mică porțiune modernă, deci în afara cercului meu de preocupări, așa fel am pornit însumi să mă documentez, fapt care a dus la scrierea unei **Istorii a literaturii române.** Pentru a înțelege pe Eminescu aveam trebuință de o istorie literară, și pentru a scrie o istorie trebuia neapărat a avea monografia celui mai de seamă poet român. Un adevărat cerc vițios pe care l-am rezolvat pornind simultan din centru și de la periferie".

În ciuda carențelor semnalate, trebuie spus că nu au fost puține cazurile cînd scriitori contemporani de mare valoare, înfruntînd dificultatea lipsei unor studii aplicate, și-au asumat singuri tratarea artistică a unor perioade sau probleme socotite mai dificile, fiind nevoiți să facă în prealabil și investigația din punct de vedere pur științific a perioadelor sau fenomenelor respective. Tipărirea unor cărți de Marin Preda, Eugen Barbu, D. R. Popescu, Ion Lăncrănjan, Francisc Păcurariu, Augustin Buzură și alții a stimulat atît interesul publicului cît și investigația de specialitate a istoricilor, sociologilor etc. Aceste studii trebuie să continue și să se diversifice. În acest sens e de dorit o mai responsabilă muncă de elaborare a planurilor de cercetare ale institutelor de specialitate, fie ele academice sau de altă natură, precum și ale editurilor. Un consult prealabil mai larg, realizat prin colaborarea celor mai de seamă istorici, politologi, filozofi, sociologi și de bună seamă scriitori ar face ca izbinda obținută într-o parte să se resfrîngă fertil asupra celorlalte. În climatul nostru socialist de mare emulație a tuturor energiilor un asemenea deziderat este pe deplin realizabil. Conlucrarea și mai intensă a tuturor domeniilor spirituale ar duce nu numai la o mai bună și obiectivă cunoaștere a lumii noastre în toate compartimentele ei definitorii, dar și la crearea unor opere de înaltă, ținută științifică, artistică și umanistă pe măsura desăvîrșitei epoci pe care sînt chemate s-o slujească.

Gheorghe Suciu

Aventura conștiinței

Urmare din pag. 1

tului la tinerețe", întotdeauna interesant și, prin urmare, cu atît mai interesant și revelatoriu în cazul unui mare creator, cum este Marin Preda, dar, în același timp, oferită ocazia de a investiga imaginea privilegiată pe care autorul „Moromeților" o posedă și o conservă despre sine, în definitiv însăși viața pe care o pune în mișcare în interiorul său rememorarea preferată.

În primul rînd, chiar gestul de a se opri, dintre multele posibilități, la anii de formație, la aventurile incipiente ale conștiinței este un gest semnificativ din partea lui Marin Preda. Aici, pare a ne spune scriitorul, atît direct, cît și sugerat, trebuie căutat nucleul, substratul adevărat al personalității sale, și, se cuvine s-o mărturisim, avem toate motivele să-l credem. Apoi, să observăm, Marin Preda ține să ne precizeze, de la bun început, că nu „amintirile" reprezintă ceea ce vrea să povestească, ci, dimpotrivă, că materia cărții sale o constituie „doar lucruri pe care le contemplu și azi cu un sentiment de neliniște că s-ar fi putut totuși să nu aibă loc, și atunci nici lumina care le însoțește azi în amintire să nu fi existat...". Care precizare, pe lîngă faptul de a sublinia semnificația și coerența atribuite întîmplărilor narate, ne lămurește că aceste întîmplări și aceste istorii, nu o dată neprielnice în aparență autorului, sînt înveluite în **lumina** acceptării și a uimirii, în credința înfiorată și mărturisind totuși încîntarea, încîntarea formidabilă că ele s-au desfășurat așa cum trebuiau să se desfășoare, închegîndu-se într-un destin asumat și într-o firească lege a dezvoltării. Or, tocmai acest sentiment cu care sînt primite și comentate realitățile vieții, acest sentiment dominant, și pe care ne vom permite să-l amănuntim, care se degajă din întîmplări ce pot fi pe atît de relevante pe cît de indiferente altfel este ceea ce face originalitatea deosebită a acestei cărți și, în ultimă instanță, pe aceea a autorului ei. Căci, iată, nu mai departe, foarte pe scurt și rezumat cît se poate, îngroșînd chiar liniile rezumatului, la ceea ce asistăm în **Viața ca o pradă** e povestea unui copil de la țară care, înfruntînd greutăți și obstacole de tot soiul, reușește să urmeze o școală, să-și facă loc în viață, să debuteze în literatură și să ajungă scriitor. Este, așadar, istoria unei abateri a destinului din matca lui considerată îndeobște normală, a îndrumării lui pe o altă cale și, în fond, istoria unei reușite. Dar, n-am mai auzit, oare, această poveste ? În realitate, de-abia de acum încolo e de cercetat ce se ascunde sub fraze și cuvinte, ce transmite timbrul și mișcarea lor, ce ne comunică felul cum sînt organizate faptele, modul cum sînt înfățișate și armonizate într-o imagine unitară și nu o dată cu o rezonanță secretă.

Pentru că din acest timbru al povestirii și din această încărcătură afectivă a frazelor se desprinde și se întregește, dincolo de alte înțelesuri pe care nicidecum nu le minimalizez, dar care mi se pare că pălesc în fața acestui adevăr esențial, se desprinde, așadar, povestea unui om care, mai presus de orice și mai presus de încercările care n-au ajuns încă să-l marcheze negativ, se simte fericit și liber, deschis tuturor miracolelor existenței, de la miracolul cuvîntului la acela al iubirii și de la miracolul cărților la cel al prieteniei autentice. Acest om sau mai degrabă acest tînăr nu pare nici mai înțelept, nici mai dotat ca alții și, în orice caz, nu dă nicăieri probe că s-ar simți superior și omniscient, lucru care face atît de antipatice atîtea „amintiri" scrise la mulți ani după ce faptele s-au consumat. Dar are alte „daruri" ce pot trece drept defecte uneori și în ochii multora și care, iată, nu numai că s-au dovedit eficiente și utile atît existenței cît și vocației sale, în ciuda previziunilor, dar care i-au impregnat întreaga literatură cu o forță și o luminozitate aparte, pururi reperabile. Se poate vorbi astfel despre naivitatea și inocența acestui tînăr, trăsături care i-au menținut vie curiozitatea și l-au împiedicat să cadă în scepticism, în suspiciune și în blazare ; se poate vorbi despre neîncrederea lui funciară în „lucrurile și răsturnările nefirești", ceea ce, pe de o parte, s-a cristalizat într-un extraordinar simț al firescului și al valorii eterne, al scrutării fără prejudecăți în sine și în alții, iar, pe de altă parte, l-a ferit în chip fericit de „presiunea timpului tragic", l-a scos cu alte cuvinte în afara acelei cheltuiri de energie interioară care nu înseamnă neapărat trăire și implicare în evenimente, ci mai curînd diminuare nerăsplătită a rezervelor creatoare care se traduc îndeobște prin vitalitatea și forța de regenerare a unui scriitor.

Desigur, experiența lui Marin Preda relatată în această carte, ceea ce scriitorul numește „aventura conștiinței mele" nu este scutită, chiar și la acest prag de început, de chipuri hide ale realității sau ale făpturii umane. Scriitorul întîlnește, și nu o dată, în drumul său violența, lașitatea, opresiunea, obtuzitatea, delațiunea etc., după cum se întîlnește și cu marile evenimente care au zguduit lumea apropiată nouă. Și, totuși, sentimentul precumpănitor al acestei deosebite confesiuni este sentimentul triumfului și al încîntării, răspicat în multiplele feluri pe care le dă senzația tinereții jubilante și victorioase, al tinereții spirituale apte de atîtea virtualități de-abia întrevăzute, încrezătoare în sine și într-un soi de „protecție" a sorții, încrezătoare mai cu seamă pentru că se simte liberă sub bolta cerului, cu o conștiință senină că și albastrul pur al acestuia. Cît de plenar sînt trăite și notate, în același timp, cu efuziune și sinceritate clipele de prospețime vitală oferite de această senzație a libertății, a liniștii și contemplației, a luminii izbucnite din afară și dinăuntru ! Imensitatea noptatecă a cîmpiei, drumul deschis spre cele patru vînturi, sub bătaia soarelui spre care se poate ridica limpede privirea, exprimarea spontană a unei cugetări ce țîșnește clară ca un izvor în matca rațiunii, chipurile liniștite și luminoase ale unor oameni pe care nefericirea nu și-a pus încă amprenta, atmosfera înăluitoare și dulce a unei prietenii așa a unei iubiri, iată numai cîteva din momentele cînd viața își descoperă adevăratul ei preț și cînd totul, absolut totul, vorbește despre inestimabila ei valoare și de faptul că merită din plin a fi trăită.

Acest Marin Preda al începuturilor spre care se întoarce cu încredere, dar și cu o neliniște melancolică prozatorul de astăzi este, și nici nu se putea să fie altfel, autorul „Moromeților", căci, nici vorbă, dintr-o asemenea conștiință semnă s-a născut opera care să-i configureze definitiv universul și valorile ce-l susțin. Și dacă scriitorul își iubește și își conservă această imagine fericită, după cum își iubește și opera moromețiană, e pentru faptul că din profunzimile ei originare izvorăște tot ceea ce conferă scrisului său o vitalitate și o măreție particulare.

Certificatul deplinei aderiuni

Urmare din pag. 1

sale, cunoscînd-o însă printr-o participare nemijlocită, printr-o angajare activă în procesele ei profund înnoitoare. Să stăruim totuși în preaima a două idei cuprinse în Programul Partidului Comunist Român : „Adevărata artă a exprimat întotdeauna realitatea socială în procesul dezvoltării ei istorice" ; și : „Purtătorii celor mai înalte aspirații de progres ale umanității, adevărații făuritori ai civilizației materiale și spirituale a lumii au fost întotdeauna masele populare". Să să încercăm să le privim nu ca pe niște principii abstract-teoretice, ci ca învățăminte izvorîte dintr-o îndelungată experiență de viață. Este limpede pentru oricine că ele au putut fi formulate numai după ce generațiile de înaintași au acumulat o cantitate suficientă de argumente, toate înmănunchеate pe o direcție unică și transmise apoi urmașilor ca o adevărată zestre de proverbe înțelepte. Într-adevăr, o cît de sumară privire retrospectivă în istoria oricărei literaturi ne convinge că „exprimarea realității", realismul deci, a fost și rămîne singura metodă de lucru rezistentă la trecerea timpului : că toate experimentele zgomotos contestatare au eșuat pînă la urmă în diverse fundături ; și că experiențele cu adevărat înnoitoare, durabile, nu au negat și nu au anulat în nici un fel metoda fundamentală, ci au continuat-o, îmbogățind-o. Exemple ilustre stau de asemenea mărturie pentru a dovedi că conditia firească a scriitorului nu este deloc izolarea, refugierea într-un iluzoriu turn de fildeș, ci dimpotrivă prezența plenară, incandescentă, la toate evenimentele din viața cetății, înrolarea în marele front al muncii și dăruirii. Tot astfel cum ceea ce a dobîndit mai de preț omenirea în istoria sa trecută și prezentă nu s-a obținut prin respingerea tradițiilor, nici prin demolarea vechilor monumente de cultură, ci dimpotrivă, printr-o mereu proaspătă receptare și valorificare a lor. Concluzia se impune din nou de la sine : îndrumarea de către partid a literaturii constituie și garanția unei forme de sprijin concret : implicit, scriitorul este ocrotit de rătăcirile și excesele prin care l-ar putea purta neprevăzutele hățișuri ale evoluției artistice. Deschizîndu-i-se calea cea mai dreaptă și cea mai generoasă de împlinire, creatorul este ferit de alte căi, sterile, la capătul cărora îl așteaptă poate aceeași clarificare însă cu prețul multor sacrificii și zile pierdute. Într-o asemenea accepție rolul de îndrumător al partidului nu mai poate fi socotit „un amestec din afară", „o imixtiune în actul creației", ci un îndemn care vine în întîmpinarea celor mai intime năzuințe ale fiecărei constiințe artistice, dînd glas propriilor sale aspirații. Pentru că este greu de conceput un artist care să nu dorească din adîncul ființei să fie util semenilor săi, vremii pe care o trăiește. Că este așa și nu altfel o dovedește din plin însuși stadiul atins de literatura noastră actuală. Putem afirma cu îndreptățită mîndrie că literatura română cunoaște o stare de prosperitate pe care n-a mai atins-o niciodată pînă în prezent. Afirmația se dovedește pertinentă atît la o cercetare a ariei de cuprindere, dacă am lua în considerație fie și numai numărul mare al celor care bat la porțile consacrării, însă și din unghiul calității și profunzimii, criteriu esential și indispensabil pentru a aprecia maturitatea unei literaturi. Mai sînt, desigur, destule încă de făcut, mai există lacune și neajunsuri de care nu putem fi multumiți, însă asta este o altă problemă asupra căreia, cu siguranță, apropiata conferință națională a scriitorilor va zăbovi cu spirit critic și luciditate.

Prin coordonatele de ansamblu ale dezvoltării sale, prin cele mai bune scrieri realizate în ultimii ani, literatura română demonstrează grăitor justețea liniei politice a partidului nostru, a acelei conduceri care este în egală măsură și un sprijin, a acelei orientări care este lucidă și generoasă îndrumare. Ele constituie totodată dovada că, la rîndul lor, ideile epocii socialiste se bucură de un sprijin unanim din partea obștei scriitoricești, iar actul acesta, matur și responsabil semnat de fiecare cu propriile creații, este o nouă expresie a deplinei noastre aderiuni.

Remember

Din ciclul inedit „Corabia lui Sebastian"

III

Am primit toate invitațiile pentru săptămîna ce vine. Voi audia un concert de orgă. Voi vedea expoziția unui pictor japonez și a maimuței sale. Voi participa la o recepție a Academiei de Artă. O intîlnire cu artistul care face mașini electronice de desenat Senzația de Sans-Souci euforic. În raftul living-room-ului meu, deasupra mesei de scris încep a se aduna cărțile. Prin geam văd peste Bundesallee amurgul și mă gîndesc la „nourii lungi" ai lui Eminescu. Și la variațiile pe tema norilor din jurnalul lui Gerard Manley Hopkins. Ce impecabilă mașină e această civilizație. De ce oare desăvîrșirea dă un presentiment al morții ? Dar eu nu mă simt solidar cu declinul vostru. Am două milenii dar nu mi-am trăit încă viața. N-am avut încă răgazul. Ich stamme aus einem falschen Narragonien, **ar trebui să le spun companionilor mei. Niciodată singurătatea nu mi-a părut însă mai confortabilă. De cîteva nopți ceasurile tîrzii mă întîmpină pe treptele largi ale bisericii ruinate. Acolo, după interminabile vagabondări, mă odihnesc înainte de a porni spre casă. Acolo doi călugări laici din California mi-au întins odată o sticlă de whisky. Era cu ei și o fată cu pantaloni rupți. Apoi neamțul beat și foarte tînăr ceti cu glas tare ceva dintr-o carte mică și roșie. Era multă lumină Numai chipurile noastre se-ntunecau tot mai mult.**

* * *

Și totuși plutim înainte cu toate pînzele-n vînt,
zile-ncordate, nopți cu trenă de fosfor,
desăvîrșirea noastră o simt păsările de pradă
ce ne urmează mereu și cliniu cu ochi de sticlă —
nu mai simțim tangajul deși o ușoară-amețeală
rămîne, nu mai simțim nevoia popasului —
totul se-nchide, iubirile, prieteniile, moartea
toate au jur împrejur ziduri de apă
ghiare acvatice, lanțuri acvatice care ne strîng
dînd fiecărui dans un ritm extatic,
ochi ieșiți din orbite în afară ori înlăuntru,
scene sfîșietoare în vomitoriile cu dale de aur,
inversiuni ale graiului, silabe androgine
și un libido anxios. Cînd ne-mbarcarăm
— totul e foarte demult, aproape căzut din memorie —
avusesem, se pare, o țintă, ne îndreptam undeva
sau poate că ne întorceam dintr-o agonie —
bătrînii uită repede, tinerii strigă
dar nu mai știu încotro și cînd stele false
urcă pe cer, totul devine o larmă confuză
un vacarm dureros și cerșetorii plătiți să cînte
la bilciuri, depling neputința cuvintelor.
Am avut odinioară ...nu, nu mai știm ce-am avut
căci nu ne lipsește nimic, nu mai vrem să ajungem
nu mai vrem decît drumul, drum fără drum,
țărm fără țărm căci unicul
țărm către care plutim e corabia noastră.

a. e. b a c o n s k y

solilocvii

paul emanuel

Kratiste Teofile ! **Am fost în Babilon, într-un Babilon de nicăieri și imposibil... Tu știi rolul pe care l-ai deținut în călătoria mea. Îți mai aduci aminte de acele nopți minunate cînd beam un vin rubiniu în superba ta bibliotecă, printre cărți rare și gravuri romane... Atunci, cu degetele tale uscate, parcă presărate printre file, întindeai pe birou o hartă etruscă, necunoscută nimănuia și o citeai cu ochii arzînd de-o beție secretă a ta și numai a ta. De fapt o descifrai pentru mine, prietenul tău ignorant care se compensa cu vitalitatea lui deșănțată și-o euforie în zig-zag proprie novicelui. La anume oră tîrzie după miezul de noapte, trăgeai peste ferestre perdelele grele de catifea vișinie și îmi recitai din grecește versurile lui Kavafis : „Mergi în multe orașe egiptene,**
învață, învață de la cei învățați".

Dacă stau să mă gîndesc bine, călătoria mea în Babilon începuse chiar de atunci, din odaia ta de veghe și osteneală. Era de ajuns să închidem doar ușa ; pentru că nu există călătorie în afara unui drum. Orice drum duce în inima unui adevăr, numai labirintul e fals, delir al drumului, ultimul șarpe... .

★

...Marea, soare și eternitate... ore limpezi în după-amiezi solare cu vînturi-flăcără și fundături de cer bleu-gălbui... pescărușii planînd sus, pe vînturi-fîntîni arteziene, petale verzi și moi pe care apa le scoate din arborele adîncului în clipe tomnatice de plictis sacru... Tineri bronzați culcați pe nisipul fierbinte într-o sfîntă inconștiență, seduși de propria lor beție de-a fi cu buze fremătătoare și priviri magnetice... o putere ciudată le izvorăște din piepturi atletice, covîrșind orizontul cu un balans precar al iluziei și dăinuirii... Poate acestor ființe și lucruri ce se contopesc la nesfîrșit, sărut sufocant al vieții nesfîrșite le șoptește cu o bucurie amară dialogul platonician consemnat de Paul Valéry : „Ce qu-il y a de plus beau ne figure pas dans l'eternel". Rien de beau n' est séparable de la vie, et la vie ce qui meurt."

Orele acestea se duc în cimitirul marin, unde amintirea doarme subt o piatră încălzită de soarele amiezii și nu mai poate fi întoarsă înapoi, pentru a o retrăi cu o clipă-simbol, în continuitatea nestăvilită a existenței. Pașii se duc goi pe nisip iar valurile ori vîntul dement îi șterg iremediabil... Dacă nostalgia găsește vreo urmă afectivă, pielea șarpelui fără conținutul trupului viu, zdreanța descoperită dezamăgește cumplit prin evaluarea stupidă a trecerii... O, dansați tineri frumoși peste întrebările mele, peste soluții imposibile și facile... Un Elohim al mării și un Elohim al soarelui vă este deajuns pentru a descătușa eternitatea care tînjește în sufletele voastre, în faptele voastre. Se bucură de viață numai cel ce știe că are să moară. Într-un imn sceptic și lapidar, Vasile Pârvan ne învață : „Pentru a merita nemurirea, trebuie distrus germenul morții : carnea, vinul, femeile." Ei, bine NU ! Pentru a merita nemurirea, trebuie să disprețuiești spaima de neant ; să iubești soarele, marea și micile corole care se împotrivesc vîntului din larg. Să învingi singurătatea și boala cu demnitate, în virtutea acelui secret pe care îl ignori cunoscîndu-l.

★

Visez zile toride care varsă cascade de lumină solară peste trupul meu însetat ; bazine adînci de lumină topită pe-un țărm unde contemplația și acțiunea fuzionează fără efort, cum ar fi spus Lucian Blaga ca discul astrului dimineții ieșind din mare într-o zi fericită.

★

O definiție a poeziei cred că ar fi inutilă, ori s-ar putea spune —, cîte poezii tot atîtea definiții... arte poetice sau nonpoetice, programe, manifeste... Ceea ce îmi repugnă este un abuz — de cele mai multe ori din ignoranță — al metafizicii, un soi de metafizică care evită situarea omului în lume și în timp, aglomerînd cuvinte fără acoperire ca — stare de grație, muzica sferelor, și alte locuri comune ce ascund de obicei un vid interior. Sunt poeme proaste or timpite, sunt poeme plauzibile (acestea sunt cele mai periculoase) și poeme pur și simplu, ce le putem asemăna bunăoară cu fenomenele naturale. Ele există, au un principiu suficient al propriei lor existențe. Aș îngîna, odată cu brazilianul Carlos Drummond De Andrade : „La poesia es incomunicabile, / Quede tuerto en su rincon".

(Secreto)

al patrulea gard,

UN TÎNĂR PROZATOR

nicolae cristache

În stația tramvaiului 5, pe trotuarul din fața cofetăriei „Dorobanți", se rostogolea în acea dimineață de iulie, scînteind în razele soarelui cocoțat deasupra bisericii, o bilă de rulment. Netezi celofanul unei foste cutii de bomboane și, ocolind în mușuroi de asfalt, se opri sub șlapul lui Mișu. În urma ei venea, legănîndu-se în tenișii descheiați, numai în chiloței, un băiețel de cinci-șase anișori. Ajunse cu numărătoarea pașilor lîngă piciorul lui Mișu și se aplecă să-și reia în stăpînire obiectul de joacă. Mișu se dădu un pas înapoi, fentîndu-l.

— Nene Mișule... murmură băiețelul.

— Ce-ai zis ? spuse Mișu.

Pe vine, cu chiloței atingînd asfaltul încins, băiatul privi hîtru spre Mișu, gata să izbucnească în plîns :

— Nene Mișule... repetă băiețașul.

— Și cum trebuia să spui ?

Băiatul făcu o nouă încercare să-și recapete bila, dar Mișu fu mai rapid.

— Dacă nu spui, nu ți-o dau. Bine ?

Puștiul prinse glezna lui Mișu cu minuțele și, încercînd să-i ridice piciorul, bolborosi rușinat :

— Domnule Mișu !

— E bine, dar ceva mai tare și cu dicție, insistă Mișu.

Din cofetărie ieșea cu o găleată în mînă, în chip de stropitoare, o femeie grasă în halat de vînzătoare care se stropși la Mișu :

— Mă derbedeule, dă-i bila băiatului, sau te fac ciuciulete...

— Oho ! spuse Mișu.

Cotind dinspre Ștefan cel Mare, își făcea apariția tramvaiul.

— Tramvaiul, anunță prietenul lui Mișu. Dă-i bila.

Șlapul lui Mișu frecă de cîteva ori bila de asfalt și o trimise cu putere în căldarea femeii care făcu poc chiar sub nasul ei.

— Ei, fir-ai să fii, se otări vînzătoarea, lasă că te-nvăț eu minte. Și ridicînd găleata se pregătea s-o trimită spre Mișu, cînd prietenul său îl trase de pe bordură și-l împinse spre tramvai.

— O să te spun lui taică-tău, drac împielițat, amenință femeia deșertînd găleata aproape peste picioarele piciului.

Întreaga scenă fusese urmărită, cu un aer amuzant de un bărbat în cîrje, robust, cu umeri rotunzi și puternici sub tricoul întins pe corp, care acum se îndrepta spre clasa întîi. Mișu își trase colegul spre a doua.

— Îl cunoști, întrebă Milică, pregătindu-se să scoată bilete.

Milică era prietenul lui Mișu.

Mișu afișă un aer inocent.

— Cu reducere aveți, spuse cît se poate de politicos.

Taxatoarea îl dojeni matern :

— Poate te reduc eu la prima, dacă mă tei peste picior.

Milică îl împinse pe Mișu spre locurile din față. Pe platformă repetă întrebarea :

— Îl cunoști ?

— Pe cine ? zise Mișu.

— Pe omul cu cîrje, preciză Milică.

— O, nu ! spuse Mișu. Dar n-ai observat ? Ăștia cu cîrje cu timpul devin toți drepți, iar ăsta cred că era și principial. Cum o cheamă pe fată ?

— Fată ? spuse Milică.

— Fată, zise Mișu.

— Nu e ăla care a aruncat cu cîrja după tine cînd ai ratat penaltiul ?

— Ăla avea cîrje din bambus, spuse Mișu, nu din salcîm.

— Te pricepi, zise Milică.

— Ba bine că nu, spuse Mișu. Am făcut calculul probabilităților. Doar una la 250 000 de cîrje se face din bambus. Am avut noroc.

Milică în foștii săi pantaloni de elev, rămași scurți, deșirat și adus de spate și cu părul tuns mărunt cu cărare ascunsă părea chiar mai tînăr decît Mișu, cu toate că au fost colegi de școală, de clasă și prieteni de joacă.

Caseria debarcaderului se încovoia în formă de umbrelă deasupra unei scoici masive din ciment și ipsos, lucrarea de diplomă a vreunui student de la arte plastice sau chiar de la arhitectură. O barieră din șipci vopsite în verde închidea drumul spre pontonul vechi ; un tînăr, în costum de baie și cu șapcă de marinar, rupea biletele pentru vaporașul legănat de valuri și izbit ritmic de lemnele negre ale debarcaderului.

— N-avem bani pentru două bilete, spuse Mișu. Traversezi doar tu, bătrîne. Eu vin înot. Astreaptă să mă dezbrac undeva. Se pitulă sub scoică, printre stîlpii de susținere a gheretei casierului și ieși în slip, bine pieptănat, cu celelalte lucruri în mînă. Își dădură întîlnire pe peninsulă, lîngă chioșcul cu răcoritoare. Tînărul de la barieră prinse șapca bărbătului de la casă, închise în sfori extremitățile grilajului din șipci și-l zori pe Milică spre vaporaș. În urma lui, Mișu își potrivi mai bine slipul și trase cu ochiul să vadă dacă este observat ; nu era și se îndreaptă spre lac.

— Alo, alo, alo, alo !

După banderola de pe braț, Mișu ghici cine-l chemase ; n-ar fi izbutit să fugă ; desigur, paznicul ar fi făcut rost de o barcă înainte de a reuși el să ajungă pe malul celălalt.

— Da, domnule.

— Vezi ce scrie acolo ? arătă paznicul spre o pancartă înfiptă în mal. Gestul de a indica anunțul, paznicul îl executase folosindu-se de o nuia moale, dar grea, din cireș sălbatic.

— Da, domnule : „Scăldatul interzis".

— N-ai nimic împotrivă ?

— Nu, domnule.

— Bravo, zise paznicul, dă-i drumul. Hei ! Unde te duci ?

Mișu făcea, spășit, cale întoarsă.

— În apă, dar repede, pînă nu mai vine cineva, mai zise paznicul.

Milică îl aștepta, după cum conveniseră, lîngă chioșcul de răcoritoare ; era dezbrăcat, dar cu hainele, atît ale lui cît și ale lui Mișu, în mînă.

— Ce e ? zise Mișu sărind într-un picior, ca să-și scoată apa din urechi.

— Trebuie două bilete, spuse Milică.

— Oho ! zise Mișu. Du hainele tale.

— Și tu ? întrebă Milică.

— Și eu, mai tîrziu, zise Mișu.

— Bine, spuse Milică.

Reveni după cîteva clipe cu fisa de la garderobă ; i-o întinse lui Mișu.

— Ce vrei să faci ?

— Nimic, zise Mișu.

— A ! spuse Milică.

Pe spuza încinsă a nisipului, picioarele băieților se chirciseră și acum pășeau în degetul mare și călcîie, ferindu-și partea sensibilă a tălpii. Soarele aușsese deasupra debarcaderului strălucind ca un reflector, doborînd tot ce găsea în picioare ; tolănite pe cearșafuri și prosoape, trupuri arse de soare, de toate felurile, somnolau în așteptarea serii.

Ion Jalea: „Arcaș odihnindu-se"

— Unde ai întîlnire ? întrebă Mișu.

— Nu prea știu, spuse Milică. Al patrulea gard, lîngă debarcader. E un șirand select, al unei instituții. Nu prea știu, ți-am spus...

— De ce n-a venit ea la un șirand public ? se miră Mișu.

— Cred că-i cu părinții, spuse Milică.

— E frumoasă măcar ?

— Frumoasă ? zice Milică. Nu știu. Nu mă pricep să descriu.

— Ai dreptate, zise Mișu ciocănind cu fisa în scîndura ghișeului de la vestiar.

Apăru capul unei femei căruia Mișu îi spuse săru'mîna.

— Ce e ? întrebă capul de femeie.

— Doamnă, începu Mișu pe tonul cald al copiilor politicoși, la 411, am nevoie de niște bani, fiți amabilă și dați-mi umerașul.

Femeia aduse umerașul și Mișu își agăță pe el pantalonii scurți, maioul cu numărul 7, așeză deasupra cămașa lui Milică, iar șlapii îi strecură în buzunarele pantalonilor acestuia. Bătu din nou în scîndura ghișeului și mulțumind extrem de amabil reînapoie umerașul femeii.

— La stînga sau la dreapta ? se interesă Mișu.

— Ce anume ? întrebă nedumerit Milică.

— Al patrulea gard...

Milică rămase puțin în urmă să mediteze.

— Vedem care are debarcader, se decise Milică.

Difuzoarele de pe plajă anunțau un concurs de înot cu premii.

— Hai, spuse Mișu. Ai auzit ?

— Ce ? întrebă Milică.

— Anunțul.

— Nu, spuse Milică.

— Un concurs cu premii, zise Mișu. Poate luăm ceva bani și mergem cu barca.

Anunțul nu reușise să stringă foarte mulți amatori, și totuși locurile pe starturi erau toate ocupate.

— Cu ăștia aș cîștiga și eu, spuse Mișu, dacă aș avea loc. Tu nici n-ai nevoie de start. Te arunci după. Hai, fugi !

Mișu își împinse prietenul în apă. Concurenții plonjaseră și Milică sări pieziș, pe un umăr și ieși la picioarele ultimului concurent care simțind ceva în spate începu să bată nebunește. Starterul și cei cîțiva oficiali se amuzau copios. Milică vru să-l ocolească dar dădu peste concurentul vecin. Ilaritatea creștea și pe mal apărură curioși pe care îi stîrniseră risetele starterului. Milică reveni pe culoarul inițial, îl ajunse din urmă pe același concurent care iarăși se zbătu nebunește să scape de urmăritor. Mișu își frînge mîinile și în minte pregătea cuvinte usturătoare pentru „lipsa de bun simț" a starterului care „se amuza pe seama unor concurenți de bunăcredință".

Pe sub apă, Milică reuși să iasă înaintea concurentului care-l împiedica și se îndrepta în forță spre linia de sosire în timp ce majoritatea celorlalți concurenți dădeau vădite semne de oboseală. Pe mal se făcu liniște, pentru cîteva clipe numai, răgaz necesar pentru ca privitorii să-și dea seama de ceea ce se petrecea în apă; cînd îl văzură pe Milică atacînd irezistibil își spuseră că totul nu era decît o păcăleală și părăsiră bazinul de concurs. Ca să-și poată urmări adversarii, Milică schimbă partea de respirație. Mișu îl văzu cum se scufundă ca un submarin avariat și înțelese că Milică socotea că nu mai avea nici o șansă de cîștig. Reapăru sub picioarele cronometrorului, pe locul trei sau patru, gîfîind de necaz. Mișu alergă să-l felicite.

— Bătrîne...

Milică îi făcu semn să tacă și Mișu tăcu. Se îndreptă apoi spre organizatorul concursului, urmat de Mișu îndeaproape. Spuse gîfîind :

— Patru ?

— Trei, zise organizatorul.

— Oho ! zise Mișu. Ce ne dați ?

Organizatorul porni spre ceilalți concurenți, dar Mișu îl urmărea pas cu pas.

— Dacă ne împrumutați o barcă, renunțăm la premiu, insistă Mișu.

Organizatorul se întoarse agasat :

— Ascultă...

— Da, domnule.

— Dumneata, ai concurat ?

— Nu, domnule.

— Atunci ?

— Atunci ce, domnule ?

Organizatorul scoase o cutie de creioane colorate, rebutul fabricii de creioane, și i-o înmînă solemn lui Mișu.

— Locul trei și vă mulțumim domnule ! Diplomă n-avem.

Mișu luă cutia și fugi după Milică. Milică se lungise pe nisip și nu mai dorea nimic.

— Nimic ? insistă Mișu.

— Nimic.

— Hai, zise Mișu, pentru primul gard știu eu o spărtură.

Un norișor trecea prin dreptul soarelui, înălțat chiar deasupra lor și Mișu observă, în semiumbra de pe chipul prietenului său, oboseala înfrîngerii. Se lungi lîngă Milică.

— Hai, zise, te rog.

— Nu merg, spuse Milică. N-am văzut-o niciodată în costum de baie. Cum s-o recunosc ?

— Asta-i treaba mea, spuse Mișu. Te rog. Bătrîne...

Milică se ridică.

— Nu merg.

— Mă duc singur, hotărî Mișu.

În fața spărturii din gard se opriră ; Mișu ezita cu cutia de creioane în mînă.

— Numeri pînă la o sută după ce intru eu și abia pe urmă încerci să pătrunzi, spuse Mișu îndesîndu-și în slip cutia cu creioane colorate. Și eu fac la fel, dacă nu vii, mă duc singur.

Milică aprobă din cap. Mișu se prinse cu brațele de partea de sus a spărturii și-și făcu vînt cu picioarele înainte.

Îl ajută să se ridice, paznicul. Mișu se scutură de praf și spuse :

— M-am întors.

— Te-ai întors, hai ? rise paznicul. Și unde ai fost, mă rog frumos ?

— Să cumpăr creioane colorate, zise Mișu. Iată-le !

Paznicul îl privea cu neîncredere.

— Și nu ne-am mai văzut noi pe aicea ?

— Ba da, spuse Mișu. Doar aici îmi fac veacul.

— Și hainele unde-ți sînt, întrebă paznicul.

— Hainele, rise Mișu. Păi eu am o groază de haine...

— Ei lasă că vă-nvăț eu minte, amenință paznicul, de azi de dimineață mă siciiți. Da' ce credeți, că altă treabă n-am decît să vă păzesc pe voi ?

teatru

t

Istoria — document și ficțiune

Procesul Horia mi se pare cea mai bună piesă a lui Al. Voitin. Pentru că reușește să nu fie un dialog pur justițiar, penal : pentru că — asemeni textului lui Paul Everac **Urme pe zăpadă** — nu-și propune să ne informeze și să reamintească conjunctura istorică, importanța răscoalei, eroismul capilor ei, etc. ; constituindu-se sub forma unei dezbateri universal-valabile, de pregnanță filosofică, politică, umană. Contelui Jancovich, conducătorul comisiei de judecată, nu i se opune țăranul Horia, ci ginditorul și militarul Horia, eroul citat, în epocă, de Schiller și mai tîrziu, de Marx.

Regizat cu har de Dan Alecsandrescu, spectacolul tîrgu-mureșan (calificat în faza finală a festivalului „Cîntarea României") impresionează prin mai multe momente : întîi, datorită scenei de pregătire îndelungată a cadrului procesului ; apoi tabloului apariției celor trei Eve, trei Erinii care hărțuiesc conștiința judecătorului (excelent eclerajul !) ; sau, mai aproape de final, prin momentul adevărului căpitanului Knaabe, „proces în proces" de valoare maieutică superioară. Dacă montarea nu ar fi avut unele lungimi în prima parte și două-trei interpretări schematice (George Custură, Ion Rițiu, Livia Dolian) as fi putut spune că ea este irepro-șabilă. Și asta nu numai datorită mizanscenei solide, profunde sau scenografiei funcționale (Traian Nițescu) ci și excelentei echipe de actori care există, la ora actuală, la teatrul din Tîrgu-Mureș. Constantin Anatol, Ștefan Moisescu, Ion Fiscuteanu, Constantin Dolian, Teodor Danetti, Cornel Popescu, Cristian Ion, Melania Ursu, Dorina Păunescu și Marinela Popescu au fost, în seara premierei, într-o formă „de zile mari".

Tot de la documentul istorico-cultural pornește în piesa **Măria Sa, Poporul** Tömöry Peter. Textul are în centrul atenției figura lui Carol Pop de Szathmari, pictor, fotograf și cartograf de renume. Lucrarea (cu care teatrul maghiar din Timișoara s-a prezentat recent în faza interjudeteană a festivalului „Cîntarea României") mi se pare interesantă mai ales prin ambiția ei, prin temeritatea cu care a încercat să cuprindă o epocă deloc săracă în evenimente istorice și artistice (1840-1881), prin parada personalităților naționale existente în ea : Eminescu, Heliade-Rădulescu, Nicolae Golescu, D. Rosenthal, Bălcescu, Cuza, Kogălniceanu, Nicolae Grigorescu ș.a. Sigur că nu toți (eroii) și toate (problemele) au putut fi elucidate, detaliate, în doar șasezeci de pagini de text sau două ore de spectacol. Dar un autor care manifestă apetență pentru un asemenea gen de teatru și care posedă un cert simț dramatic, merită urmărită cu atenție.

Spectacolul timișorean este un scutier fidel al piesei, nici foarte îndrăznet, nici prea „pios" ; dacă ar fi ales o ilustrație muzicală mai dinamică și ar fi renuntat la foarte desele ridicări și lăsări de cortină, el ar fi crescut, desigur, în rang. Din distribuție i-am reținut cu plăcere, pe Fabián Ferenc Bányai Irén, Sinka Károly, Laczó Gusztáv, Rappert Károly, Gáspár Marietta, Szélyes Imre și Péterffy Lajos.

Bogdan Ulmu

film

f

Paradisul sau teama de singurătate

Filmul lui Huston, **Paradisul și filmul lui Chaplin, Un rege la New York,** își propun demascarea degradării și însingurării omului în condițiile în care puterea banului e suverană și devastatoare. Huston — un regizor modern, la care ochiul surprinde decrepitudinea umană, întîlnirea dintre omul încă sentimental și omul ajuns deja fiară, ascunde sentimentele cele mai frumoase în haina dezgustătorului, a deznădejdii sau a speranței deșarte. Chaplin — mereu modern, mereu actual, alege satira, face din dramă bagatelă, din întîmplare nefericită gag și prilej de amuzament, ascunde amărăciunea și singurătatea în haina glumei, combină sentimentalismul cu grotescul, în aceeași manieră cu care și-a învățat publicul de la început. Huston dezbate pe peliculă un scenariu în care ambiguitatea lucrează subteran și sigur, Chaplin, ca deobicei, se aruncă în cușca leului cu siguranța măreției sale, e scenarist, regizor, interpret și muzician.

Billy din **Paradisul** e un fost campion de box pe care nu numai alcoolul l-a doborît. Cauzele zac în trecutul lui, sînt încurcate nu numai pentru noi ci chiar pentru erou, ele sînt transmise încă din primele secvențe ale filmului prin tentele albului sau gălbui, bolnăvicioase, în care ne este prezentat Billy. Încercările lui Billy au darul de a ne stîrni simpatia, de a ne obliga la speranța că el o să-și redobîndească bunurile pierdute, drepturile de om întreg ale unei societăți normale. Eșecul lui Billy există însă permanent în întreprinderile sale, indiferent de intențiile și eforturile lui. Teama de singurătate, singurătatea lui și singurătatea impresionantă a Omei (excelent personaj) îi apropie pe cei doi deznădăjduiți, apropierea coborîndu-i cu încă un nivel. Un final amar și dulce, atît de uman, acoperă întîmplările lui Billy. Aceeași spaimă de singurătate îl face să-l roage pe Ernie, încă tînăr, încă plin de speranțe, încă fidel ideii că va reuși dacă se va comporta corect, să mai stea de vorbă la o cafea, „just talking".

Igor Shahdov, regele european scăpătat, ajuns la New York, e un alt fel de neadaptat al ritmului de viață și gîndire a mult cîntatei împărății a libertății și drepturilor omului, America. Prin rezonanța rangului său de rege el întîlnește și descoperă cele mai ciudate și surprinzătoare aspecte ale mecanismului economic și spiritual american. Cu dezinvoltura care-i este caracteristică Chaplin atacă jucîndu-se, trecînd de la una la alta, cu figura sa impunătoare și distinsă, aproape înfrumusețată de bătrînețe, înnobilată de părul alb și ridurile feței. Nu ocolește **reținerile** care l-au făcut celebru și pe care le-a făcut celebre. Apar chiar și jobenul și bastonul, frișca și încurcăturile cu furtunul. Nu se schimbă decît situațiile, agravîndu-se, așa cum s-au agravat și în realitate toate intimitățile de fond ale sistemului de viață în lumea capitalului. Iar singurătatea tristei figuri a lui **Charlot** trece discret dar simbolic, ca o condamnare, în singurătatea copilului genial și fortat la corupere morală, Rupert Macabee.

„Paradisul" Americii, în aceste două filme, este cel pe care oamenii îl caută acolo și nu-l găsesc, n-au cum să-l găsească, căci nu este un paradis pentru oameni. Și de aceea micul Rupert, **comunistul**, urăște supraoamenii.

Corina Cristea

televiziune

tv

Literatura și scriitorii

Literatura și scriitorii sînt prezențe frecvente pe micul ecran. Este o afirmație care poate fi demonstrată statistic prin numărul mare de emisiuni prin care scriitorii și literatura dialoghează cu publicul, prin interesul real cu care sînt urmărite aceste emisiuni, prin strădania televiziunii de a realiza emisiuni de calitate, care fac, să zicem așa, o bună propagandă literaturii. Televiziunea este deci o bună gazdă pentru literatură și scriitori, arta cuvîntului ajungînd cu rapiditate și printr-o mare varietate de mijloace la cititor. De fapt, dacă acceptăm astăzi adevărul că iubitorul de literatură îi cunoaște mai bine pe scriitori, că deziderațul comunicării mai strînse dintre scriitor și cititor a fost și este în bună parte realizat, acest lucru îl datorăm și televiziunii, care mijlocește, cu limbajul său specific, dialogul dintre creatorul de literatură și cititorul său.

Varietatea expresivă a emisiunilor prin care literatura și scriitorii apar pe micul ecran este într-adevăr remarcabilă. Foarte frecvente sînt recitalurile de poezie : cu tehnicile specifice televiziunii aceste „spectacole" capătă virtuți care amplifică actul comunicării poeziei cu marele public. Poezia devine, astăzi, accesibilă imediat pentru un mare număr de oameni într-un cadru care-i mărește expresivitatea și-i potențează acele laturi care o fac să fie o poezie a cetății. Nu odată aceste recitaluri de literatură s-au desfășurat în cadrul unor întîlniri ale scriitorilor cu cititorii, acele ședători literare intrate de acum în practica vieții scriitoricești. În acest caz emisiunea cîștigă în semnificații : pe lîngă transmiterea informației literare propriu-zise telespectatorul urmărește în vivo, dialogul dintre creator și public.

De bun augur s-a dovedit și inițiativa realizării unor interviuri cu scriitori de marcă ai literaturii noastre contemporane, prin intermediul cărora telespectatorul pătrunde în laboratorul de creație al acestora. Emisiunile cu profil literar ale televiziunii urmăresc, de asemenea, activitatea editorială și comentează, evident cu ajutorul criticii, noile apariții editoriale. Sînt binevenite, de asemenea, dezbaterile, mesele rotunde intermediate de micul ecran. Probleme de mare importanță pentru conștiința literară contemporană capătă relief iar telespectatorul devine, implicit, partener de discuție, în elaborarea ideilor unei literaturi care se adresează și în centrul căreia, nu odată, se află ca personaj. Prin televiziune scriitorul capătă, pentru cititor, nu numai imaginea abstractă a cărților sale ci este cunoscut mai aproape după sufletul, chipul și înfățișarea sa. Ce ar mai fi de dorit ? Un plus de ingeniozitate, de calitate în continutul unor emisiuni, de adecvare a prezenței scriitorului la specificul emisiunilor T.V.

Mircea Florin Șandru

La 21 MAI 1977

Tineri scriitori despre

Problemele literaturii şi ale vieţii literare

„Desigur, au apărut noi generaţii de artişti şi scriitori, dar tineretul trebuie să înţeleagă că tot ce îi oferă astăzi societatea noastră nu a căzut din cer. Totul este rezultatul luptei, al jertfelor înaintaşilor. Ceea ce au de făcut tinerii de azi, copiii, nepoţii, strănepoţii noştri este să ducă mai departe aceste realizări, bogatele tradiţii de luptă ale poporului, să facă totul pentru a dezvolta şi întări unitatea şi forţa naţiunii noastre socialiste. Aceasta înseamnă a fi patriot ! Numai acela care porneşte de la convingerea că prin tot ceea ce face trebuie să servească interesele poporului se înscrie în rîndul adevăraţilor oameni de artă şi cultură. Trecutul patriei ne dă un luminos exemplu în această privinţă".

NICOLAE CEAUŞESCU

A reflecta şi a îmbogăţi realitatea

Este evident că pentru un prozator aflat în faţa primei sau primelor sale cărţi, lumea înconjurătoare reprezintă nu doar un teren sigur al explorării ci şi o incitătoare capcană ce aşteaptă liniştită jertfa talentului său. Faptele mărunte care alcătuiesc viaţa sa, cele nemaipomenite care simbolizează existenţa celorlalţi îl ispitesc pentru a-l împinge în păcatul de hybris. Iar în cazul scriitorului acesta ia înfăţişarea unui dar frumos şi înşelător — tot ceea ce se aşterne pe hîrtie înseamnă literatură. De aici şi surprinzătoarele cărţi ce se scriu, în care se descoperă poteci şi unghere ale vieţii peste care altfel trecem cu privirea. Desigur, rădăcina se găseşte în pămîntul negru al confuziei. Libertatea temei nu presupune anarhia intenţiei. Şi mai mult decît atît, conformismul temei nu asigură disciplina ideologică. Critica a făcut şi face eforturi pentru a ordona şi clarifica norul şi puzderia subiectelor literare. Probabil o face din nevoia de a se convinge pe sine că este o ştiinţă, serioasă, care, ce gînd secret, poate chiar înlocui literatura deoarece fiind ştiinţă este şi de „încredere". Dar cum poţi ordona pe teme, mai precis, cum poţi înşirui şi împărţi ceea ce vrînd-nevrînd este o emanaţie — chiar indirectă — a vieţii, a unei realităţi care are drept principiu dialectica şi drept manifestare ansamblul. Cum să te hotărăşti să introduci în sala de banchet a Literaturii cărţile înşiruite pe căprării — tema rurală, tema istorică, citadină, de dragoste, ca la cantina unui internat de băieţi. Lumea în care trăim este guvernată de legi şi principii a căror realizare concretă este fascinantă şi din această cauză ajungem să ne şoptim de citeva ori în viaţă „Eureka" dar, de fapt, n-am găsit decît armonia citorva sunete, melodia fiind nesfîrşită. Aşa se face că ne grăbim să credem că mai tot ce desprindem din curgerea lumii, mortificînd în plumb, se cheamă literatură. Am convingerea că literatura începe doar atunci cînd umblînd prin desişul lumii cercetezi tufele şi arborii cu severitate deoarece îţi trebuie *anume ceva* pentru a face un alt *anume ceva*. Găsind mai devreme sau mai tîrziu trunchiul de rezonanţă, scriitorul va descoperi că are şi darul regelui Midas. Dacă va crede că totul îi este la îndemînă, pentru că numai darul este important, fiind deajuns, rămîne doar cu urechile. Iar de trestii nu ducem lipsă. Şi astăzi, ce înseamnă acel *anume ceva* ? Cred că este vorba de rostul scriitorului nu doar de a reflecta realitatea ci şi de a o îmbogăţi. De a o face mai largă şi mai înţelegătoare.

Eugen Uricaru

Imperativul perfecţionării spirituale

A vorbi despre perfecţionarea spirituală a scriitorului, pare astăzi un pleonasm. Dacă eliberarea fiinţei umane de constrîngerile sociale şi morale apărute în timpii istorici — pe scurt, perfecţionarea spirituală a omului — este azi o aspiraţie generală, pentru scriitor ea a devenit o necesitate, un imperativ. Artistului îi sînt obligatorii cercetările permanente, exploratorii, atente, sensibile, cît mai aprofundate, în marele teritoriu moral şi estetic, ştiinţific, larg cultural, existent în biblioteci, muzee, arhive, săli de concerte şi teatre — precum şi în realitatea umană contemporană. Documentarea şi experimentarea sînt lucruri de neevitat pentru un creator. Contactul cu oamenii, cu spiritualitatea fiecăruia în parte, observarea caracteristicilor spiritualităţii generale a grupului, a naţiunii, contactul permanent cu valorile culturale create de-a lungul veacurilor, sînt hrana permanentă a artistului. Se poate vorbi în acest sens chiar de o anume profesionalizare. Aşa cum orice activitate calificată necesită o documentare profesională continuă, tot astfel un creator îşi consacră întregul timp desăvîrşirii artei sale — documentării, experimentării instrumentelor de expresie.

În această privinţă, Uniunea Scriitorilor poate veni mult în ajutorul membrilor săi. Se pot organiza, cu sprijinul organelor centrale şi locale, precum şi ale Uniunii noastre, documentări pe termen lung, pe şantiere, în uzine şi fabrici, pe marile platforme industriale, în întreprinderile agricole, în institute de cercetări ş.a. ; se pot organiza dezbateri rodnice pentru toată lumea privind problemele sociale, istorice, psihologice care îi interesează pe cititorii din grupările socio-profesionale respective. Trebuie să recunoaştem, în acest sens au fost făcute unele încercări ; din cauza unor carenţe organizatorice însă lucrurile n-au luat amploarea cuvenită.

Uniunea Scriitorilor poate organiza un serviciu de documentare mai operativ. Prin intermediul Uniunii, scriitorii să-şi poată procura diferite publicaţii culturale şi politice de peste hotare ; de asemenea, prin intermediul Uniunii, se poate organiza procurarea cărţilor încă netraduse şi neaflate în biblioteci, utile documentării scriitorilor.

Desigur, acestea sînt doar o mică parte din deziderateie complexe ce stau spre rezolvare în faţa apropiatei Conferinţe a scriitorilor. S-ar mai putea enumera şi altele, de alt tip, în egală măsură necesare. Prin găsirea soluţiilor optime de soluţionare a acestor cerinţe, viaţa noastră literară şi culturală n-ar avea decît de cîştigat.

Alexandru Papilian

Propagarea literaturii române

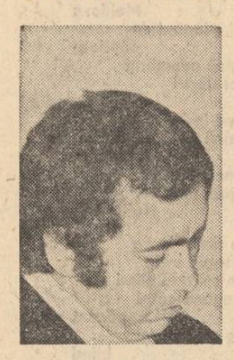

În vasta operă de construcţie a societăţii socialiste multilateral dezvoltate, literatura română contemporană contribuie cu tot ce are mai bun la edificarea în continuare a culturii orînduirii noastre. Efortul milioanelor de oameni ai muncii pentru realizarea unei industrii şi agriculturi înfloritoare este însoţit de aceeaşi dăruire a creatorilor din domeniul artei şi literaturii pentru a da opere de valoare incontestabilă. Schimbul internaţional de bunuri materiale în care este pe deplin angajată şi ţara noastră se cuvine însoţit de un schimb, de asemenea ascendent, de valori spirituale. Este ştiut că adevăratele valori culturale au o longevitate sensibil mai mare decît bunurile realizate pe calea progresului tehnico-material. De aceea este cu atît mai legitimă dorinţa de-a ne înfăţişa altor culturi şi popoare, nu în ultimul rînd, cu operele spirituale ale poporului nostru.

La apropiata Conferinţă naţională a scriitorilor este de aşteptat ca o parte însemnată a dezbaterilor să fie polarizate şi de problema propagării literaturii române peste hotare. Din hotărîrea Plenarei C.C. al P.C.R. cu privire la realizarea Programului de măsuri pentru aplicarea hotărîrilor Congresului al XI-lea al P.C.R. şi ale Congresului educaţiei politice şi al culturii socialiste în domeniul muncii ideologice, politice şi cultural educative se desprind cu pregnanţă măsurile necesare popularizării valorilor noastre culturale în străinătate : „În domeniul cărţii, editurile vor intensifica eforturile pentru editarea unui număr sporit de lucrări româneşti în limbi de circulaţie internaţională, care prin conţinutul lor să propage marile valori ale culturii noastre, să facă cunoscute străinătăţii realizările poporului român de-a lungul existenţei sale şi, în mod deosebit, realizările actuale".

În ce-i priveşte pe traducătorii noştri din alte limbi se poate constata că ei şi-au făcut datoria de multe ori, cu pregnanţă. Astfel, în ultimele decenii au fost traduse şi publicate operele capitale ale literaturii universale, vechi sau recente. Această absorbire a literaturii universale de către cultura noastră presupunea un proces osmotic similar şi din partea celorlalte culturi. Este evident faptul originalităţii culturii române ca şi îndreptăţirea valorilor literaturii noastre de a intra în circuitul universal.

Paşii care s-au făcut pentru traducerea literaturii române în limbi de circulaţie internaţională nu sînt deocamdată pe măsura posibilităţilor. Afirmarea României socialiste într-un grad fără precedent pe planul politicii sale externe este de natură să faciliteze mai mult ca oricînd difuzarea literaturii noastre peste hotare. În acest sens, credem că ar fi de reflectat la elaborarea unui plan de perspectivă, realist şi eficace. Astfel, sîntem convinşi că nici limba română, nici limbile străine nu se pot învăţa, în spiritul lor viu, decît la ele acasă. De aceea trebuie găsite modalitatea şi mijloacele prin care *tineri de talent literar din alte ţări* să înveţe limba română în ţara noastră. Dînd curs acestei sugestii precum şi altora, factorii responsabili de difuzarea literaturii române peste hotare, şi, totodată, scriitorii români pot spera că valorile literare româneşti vor fi transpuse în limbile de circulaţie internaţională în spiritul lor adevărat şi modern. Spre a ne asigura o bază de traducători români pentru o lungă perioadă de timp ar fi necesar ca o seamă de tineri poeţi, prozatori şi critici de-ai noştri să poată învăţa citeva limbi străine la ele acasă. Traducerile adevărate nu pot fi făcute fără cunoaşterea perfectă a limbilor din care şi în care se traduc. Necesitatea ca atît străinii care învaţă româneşte cît şi românii care învaţă alte limbi să fie **oameni de talent literar** este indiscutabilă, ei fiind singurii care pot re-crea opera străină în spiritul viu al propriei lor limbi materne. Numai astfel se vor putea înlătura transpunerile mutilante ale operelor literare, care, să nu uităm, constituie universuri unice.

Gheorghe Pituţ

Conştiinţa literaturii

„Întreabă-mă de unde vin, dar întreabă-mă mai ales încotr-o mă îndrept?" spunea cîndva poetul, sintetizînd astfel în mod dialectic existenţa umană pe de o parte, ca dimensiune prelungită a istoriei, iar pe de altă parte ca o continuă căutare de drumuri noi, deschizătoare de largi orizonturi.

Literatura prin angajamentul ei ajută permanent la accelerarea procesului de conştientizare a acestor două dimensiuni care, înţelese şi trăite în toată profunzimea lor dau un conţinut real, durabil, de perspectivă, atît vieţii unei colectivităţi cît şi a oricărui individ în parte.

Literatura poate şi trebuie să participe şi ea la influenţarea proceselor sociale generale, desigur, în mod mijlocit, indirect, prin intermediul conştiinţei, eliberînd în cititor o serie de energii spirituale şi morale care sînt foarte importante şi necesare mersului înainte al societăţii. Pentru a participa activ la procesul complex de transformare continuă a lumii exterioare, literatura trebuie mai întîi să influenţeze şi să transforme lumea interioară a cititorului. Cum orice literatură nu poate trăi decît prin cititor, ea trebuie, deci, să articuleze, să formuleze, să dezbată problemele acestor cititori, numai astfel reuşind să-şi exercite în mod eficient funcţia ei modelatoare şi de activizare a conştiinţei.

Conştiinţa literaturii azi, deci, trebuie să aibă conştiinţa puternicului ei cîmp de forţă social-politic, şi orice scriitor angajat, conştient de acest adevăr, va încerca astfel, în mod susţinut, să apropie tot mai mult cititorii de literatură, apropiind tot mai mult literatura de problemele lor.

Deoarece realitatea pe care o trăim este un sistem deschis de prefaceri şi înnoiri profunde şi continue, şi literatura trebuie să fie în aceeaşi măsură un sistem deschis, capabil să cuprindă aceste transformări în toată varietatea lor. Vitalitatea şi viabilitatea literaturii constă tocmai în capacitatea ei de a găsi continuu în ea însăşi forţe înnoitoare şi transformatoare pe măsura transformărilor ce au loc pe toate planurile societăţii. De aceea literatura în ansamblul ei trebuie să apeleze la o gamă vastă de mijloace de exprimare pentru a putea cuprinde toate aspectele, faţetele şi formele de manifestare complexe ale realităţii, varietatea tematică, determinînd ea însăşi în mod dialectic căutarea a noi şi noi forme artistice de exprimare, adecvate unor conţinuturi noi şi capabile să reflecte cît mai autentic şi mai diferenţiat universul nostru specific.

Ori, tocmai varietatea tematică pe de o parte, iar bogăţia formelor de exprimare artistică pe de altă parte, constituie dimensiunile fundamentale ale literaturii noastre contemporane, dimensiuni în perimetrul cărora se înscriu în mod susţinut şi preocupările tinerilor scriitori de limbă germană din ţara noastră.

Dincolo de diversele predilecţii tematice sau opţiuni stilistice, scriitorii acestei generaţii au însă ca numitor comun tendinţa de a se ancora cît mai adînc în realitatea noastră contemporană, intenţia de a dialoga deschis şi limpede cu societatea, reflectarea dialectică între eul poetic şi lume văzută în mişcare şi transformare continuă.

Franz Hodjac

Visări de primă-vară

Visul vieţii mele, unul dintre visele vieţii mele fără prea multe vise nebuneşti, unul dintre visele nebuneşti ale vieţii mele, fără prea multe vise nebuneşti : scriitorul care nu se supără pe critic, chiar cînd acesta îl laudă. Vreau să spun că în zilele noastre prea adesea vedem scriitori, care tocmai şi-au tipărit o carte, foarte brusc şi foarte supăraţi, foc şi pară (sau „praf şi pulbere" ?), pe cîte un critic pînă mai ieri întrunind frumoase aprecieri, către ditiramb, din partea aceluiaşi scriitor. Pînă mai ieri către ditiramb de ce ? Pentru că — extrem de simplu — nefericitul cu ditiramb deasupra capului în loc de aureolă Simon Templer nu se pronunţase încă despre cartea suszisului confrate, despre noua lui carte, pentru că despre celelalte parcă, să zicem, avusese o opinie favorabilă aşa cum şi-ar fi scris-o chiar autorul, fireşte, iar nu favorabilă cum crede numai criticul că se poate exprima, în vreme ce autorul şi-a fixat un cu totul alt „punctaj".

Devenind serioşi, ceea ce nici nu ştiu cum se potriveşte cu această de mai sus atitudine neserioasă a unuia faţă de altul, vreau să spun că un scriitor român ca şi un scriitor de cine ştie unde, ar trebui să se întrebe, măcar din cînd în cînd, atunci cînd se abţine de la scris, ceea ce Tolstoi recomanda călduros autorilor, atît pentru higiena lor, cît şi pentru cea a literaturii, ar trebui — cine ştie ?, e un vis, repet — să acorde şi criticului măcar un drept egal cu cel al cititorului, de a crede una sau alta despre o carte şi de a face uz de libertatea cuvîntului în publicistica literară.

Dar la urma urmei, îmi spune cineva, rău cu scriitorii, fiecare va arăta în ochii celorlalţi după cum se comportă în viaţa literară unde este cuprins şi abia mult mai tîrziu, după ce făptura lui nu va mai putea exprima ditirambi sau chinui critici, se va vedea chipul său numai şi numai după opera spusă sau (mai ales) scrisă, ori nu se va vedea deloc... Însă eu sînt un moralist, şi ca toţi moraliştii îmi permit să visez din cînd în cînd unele şi altele, nu prea multe şi în general făcînd parte dintr-un perimetru unde, să zicem, că sînt pe-acasă şi de aceea nici nu mă lasă să dorm (ziua) ideea că un om, un scriitor poate cobori pînă la răutatea naivă de a dispreţui cu glas tare şi pe toate drumurile, pe criticul cutare, cînd cu glas tare şi pe toate drumurile se ştie că ieri sau alaltăieri sau chiar luna trecută a apărut articolul nu tocmai aşa cum îl visa scriitorul (vedeţi ? şi el visează !) al criticului atît de aspru „veştejit" acum, la ora 4 după masă, puţin înainte de five'oclock.

Se va spune că scriitorul, fiind un artist, are un temperament mai proeminent, vizibil de la mare distanţă e mai pasionat şi pasional ; dar va veni oare ziua cînd se va spune că scriitorul, întrucît este dăruit lecturii înainte de toate, vieţii profunde a ideilor, întrucît el nu scrie mai multe cărţi decît citeşte, ci dimpotrivă, (şi nu doar cu jumătate plus una) este singur în măsură să judece lumea, dar să se judece şi pe sine, cu tot cu pasiune şi temperament şi să se integreze unei idei a lui, superioare, despre lume ?

Nicolae Prelipceanu

Critica şi literatura tînără

Printre principalele îndatoriri care i se atribuie criticii este şi aceea de a urmări îndeaproape literatura tinerilor. Legitimarea acestei misiuni poate fi susţinută şi de numeroasele exemple pe care le oferă istoria literară şi care dovedesc că afirmarea puternică a unei generaţii de scriitori coincide cu instaurarea unei **atitudini** critice ce impulsionează şi validează valorile literare. Limitîndu-ne la literele româneşti, să amintim că activitatea generaţiei „marilor clasici" este de neseparat de spiritul critic reprezentat şi impus de Maiorescu. În efervescenţa creatoare a epocii interbelice un rol considerabil l-au jucat maturizarea criticii şi acţiunea critică întreprinsă, în planurile diferite dar în fond complementare, de E. Lovinescu şi de G. Călinescu. În fine, ceea ce s-a numit „generaţia anilor '60" a însemnat şi consacrarea unei „promoţii" de critici a căror contribuţie la impunerea unor scriitori şi a unor opere a fost decisivă.

În ce direcţii şi în ce mod se poate exercita această acţiune a criticii ? Problema nu este, fără îndoială, de a împărţi „note" şi nici măcar de a da „sfaturi" tinerilor scriitori. Personal, nu cred în eficienţa unei vocaţii „pedagogice" a criticii, înţeleasă în „sensul de valori" este adeseori generatoare de confuzie, iar viaţa literară, spiritul de emulaţie nu trebuie — s-a mai spus — confruntate cu o competiţie sportivă. Ceea ce nu înseamnă nicidecum minimalizarea activităţii critice curente, de comentare „din mers" a fenomenului literar. Mai mult, trebuie subliniat că în ultimii ani au avut loc schimbări importante în modul în care este receptată de critică literatura tinerilor. În cadrul unei anchete realizate de o revistă studenţească de cultură, doi poeţi (tineri, firească) foarte apreciaţi observau că astăzi există în revistele literare cronici ale debuturilor, că scrierile tinerilor se află în atenţia criticilor de marcă ai momentului, ceea ce, după opinia lor, nu se prea întîmpla în urmă cu cîţiva ani. Observaţia arată, în fapt, că una din problemele întotdeauna acute este aceea a **statutului** scriitorului tînăr : posibilităţile de afirmare în reviste, de debut în volum, modul în care este receptat de critică şi de public etc. Or, însăşi comentarea **conseceventă** şi atentă (fără regim de favoare ! „trasul de urechi" ar fi astfel înlocuit cu „bătutul — protector — pe umăr" a literaturii tinerilor este o formă de validare a existenţei ei, iar frecvenţa cu care cărţile tinerilor intră în atenţia cronicilor literare regulate şi de prestigiu — la „România literară", la „Luceafărul", la „Viaţa Românească" etc. — este în cel mai înalt grad semnificativă (la fel ca şi preluarea — fapt observat recent de cineva — multor rubrici de cronică literară de către critici, în marea lor majoritate tineri sau foarte tineri).

Dar n-aş vrea să insist asupra acestui aspect, printre altele deoarece nu sînt un practicant al cronicii literare şi cele mai avizate opinii ar fi ale cuiva care vede lucrurile „din interior". Chestiunea care mi se pare şi mai importantă este alta. Critica poate juca un rol covîrşitor în afirmarea specificităţii literaturii tinere prin crearea unui anumit **climat**. Ea, critica, este aceea care poate şi trebuie să instruiască sensul în care evoluează o literatură şi să încerce, prin toate mijloacele de care dispune, să încurajeze această evoluţie (este un mare merit al generaţiei critice a anilor '60 de a fi pus în valoare şi de a fi **susţinut** orientarea tinerilor poeţi şi prozatori de atunci). Să nu uităm, apoi, că orice moment literar se caracterizează prin coexistenta diferitelor tendinţe, prin confruntarea dialectică dintre formele şi modalităţile literare în curs de afirmare şi cele consacrate. Critica trebuie să se situeze în inima acestui proces dar pe care, totodată, trebuie să-l judece cu maximă luciditate şi obiectivitate. Este întotdeauna necesară menţinerea unui anume echilibru, în aşa fel încît succesiunea generaţiilor şi regenerarea modalităţilor literare să apară ca nişte procese firesti, ce se desfăşoară fără excese — iar aceasta stă în puterea **doar** a criticii. Or, critica nu-şi poate exercita influenţa în acest sens decît dacă există ca **o conştiinţă teoretică**, deci ca reflecţie asupra posibilităţilor literaturii şi asupra rosturilor înseşi ale criticii (de aceea trebuie să avem în vedere înfiriparea criticii nu numai asupra literaturii, ci şi asupra ei înseşi : discursul critic despre critică are astăzi, aproape acelaşi statut ca discursul critic despre literatură, iar multe din cărţile care au stîrnit discuţii aprinse în ultimii ani au fost cărţi de critică). Riscurile „teoretizării" sînt mai mici decît efectele ei benefice : dezbaterile teoretice serioase nu pot decît să ajute, furnizîndu-i un suport ideatic solid, activitatea critică curentă. Să nu uităm, în acelaşi timp, că e de domeniul evidenţei necesitatea concordanţei între o critică **actualităţii** şi o critică **actuală**, actuală prin spiritul ei, prin metodele şi perspectivele ei teoretice. Acestea ar fi citeva din notele definitorii ale acelui climat de care vorbeam mai înainte, climat de elevată intelectualitate, în cadrul căruia **demersul criticului vine în întîmpinarea intenţiilor scriitorului, acţiunile lor dirijîndu-se asupra aceluiaşi obiect: faptul literar.** A cunoscut serioase amendări mitul scriitorului „inspirat", talentat la modul ingenuu şi miraculos, suplinind nişte goluri de lectură prin „iluminări" şi intuiţii misterioase ! scriitorul modern este un creator lucid, cultivat, informat, reflectînd asupra actului creator şi stăpînindu-şi cu autoritate uneltele. Climat înseamnă atunci tocmai posibilitatea ca între critic şi scriitor să aibe loc un schimb fertil de idei, posibilitatea ca ei să-şi conjuge eforturile întru impunerea unei literaturi cu adevărat tinere, înnoitoare în spirit şi forme de expresie.

Al. Călinescu

Valori, semnificaţii, idealuri

Nimeni nu se îndoieşte că travaliul scriitorului, truda lui de a se exprima prin cuvinte inteligibile şi influente, efortul lui de a deduce din faptele oamenilor valori, semnificaţii şi idealuri se cer prestate zi şi noapte, fără contenire şi tihnă. Nu poate fi nimeni scriitor numai la primele ore ale dimineţii sau numai la anumite ceasuri ale nopţii. Ceea ce nu înseamnă decît faptul că este vorba de o profesie ale cărei rigori le acceptăm în instanţa propriului nostru spirit şi nu printr-un contract exterior. Dar citeva întrebări, desigur, nu pot fi evitate . Cînd am ajuns la convingerea că sîntem cu adevărat scriitori, căror îndatoriri ne subordonează această convingere ? Cînd ne profesionalizăm şi care sînt garanţiile pe care le oferim semenilor noştri că nu pretindem societăţii un statut la care încă nu avem dreptul ? Cum putem sădi în oameni încrederea că scrisul reprezintă cu adevărat o profesiune în care numai diferenţa de retribuţie nu poate justifica dreptul mediocrităţii de a convieţui cu talentul ?

Nutresc de mai multă vreme credinţa că înainte de a înfringe îndoielile semenilor noştri sîntem datori să înfrîngem îndoielile proprii cu privire la autoritatea scrisului nostru. Totodată, ca om care a lucrat în presă, şi căruia i-a trecut prin mînă un număr apreciabil de manuscrise, îmi pot îngădui să afirm că cei ce nu au nici-o umbră de îndoială cu privire la valoarea lucrărilor lor nu sînt puţini. Dimpotrivă, sînt mulţi şi mult mai multă energie decît credem se consumă în efortul veleitarilor — de la oameni foarte tineri pînă la pensionari care descoperă subit că ar putea face şi poezie după ce au ratat toate meseriile lumii — de a se minţi zi de zi, ceas de ceas, cu o acribie demnă de o cauză mai bună. Aparent, o atare stare de lucruri nu este în măsură să influenţeze un peisaj literar, dar nu este mai puţin adevărat că reputaţia unui climat cultural se întemeiază şi pe puterea lui intrinsecă de a împiedica destinele să se irosească fără rost chiar în umbra momentelor sale de altitudine. Adică nu ne poate fi indiferent ce se adună în sertarele unui timp trăit solidar, faţă de ale cărui sensuri şi semnificaţii se ştie responsabil fiecare membru al societăţii noastre socialiste. Iată, altfel spus, un adevăr la care trebuie meditat, acum, cînd puţine zile ne mai despart de Conferinţa naţională a scriitorilor, pe care o gîndim cu toţii ca un moment de altitudine în viaţa culturii române.

Mihai Pelin

Un atelier al traducătorilor

Prilejul oferit de apropiata Conferinţă naţională a scriitorilor de a discuta în mod creator cele mai acute probleme ale vieţii şi creaţiei scriitoriceşti, l-am considerat şi il consider ca o invitaţie de onoare şi de suflet spre a-mi exprima unele opinii în cel puţin un domeniu de lucru, foarte apropiat nouă tuturor. Mai precis, vreau să vorbesc despre mult cunoscuta şi totuşi adesea ignorata problemă a traducerilor literare, asupra importanţei cărora consider că nu mai e necesar să insist. Ştim prea bine ce rol însemnat au traducerile, ca şi traducătorul, în circulaţia celor mai de seamă valori spirituale, după cum tot atît de conştienţi sîntem că rămînem datori să meditäm activ la ceea ce ne rămîne permanent de adăugat la experienţa înaintaşilor noştri. Dar, să trec la obiect. Ştiu că a existat un proiect de a se înfiinţa o revistă literară avînd ca obiectiv publicarea şi răspîndirea în limba română şi în alte limbi a creaţiilor celor mai proaspete, sau cum se spune „la zi", în tălmăciri de înaltă ţinută, atît din literatura universală cît şi din literatura română şi a naţionalităţilor conlocuitoare. Proiect semnificativ, avînd în vedere faptul că munca traducătorilor devine tot mai complexă şi implicit mai anevoioasă, că este demnă de atenţie orice iniţiativă menită să asigure emulaţia acestei nobile misiuni. O asemenea revistă ar avea menirea să joace un rol important atît pe plan naţional cît şi internaţional, devenind un mesager mai mult decît salutar în primul rînd pentru promovarea literaturii române în context universal, dar şi pentru informarea promptă a cititorilor şi specialiştilor din ţara noastră asupra fenomenului beletristic universal. Apoi, şi-ar putea găsi loc în această revistă articole, studii, dezbateri privind problemele teoretice ale translaţiei şi circulaţiei literaturii, analize critice, obiective, ale traducerilor, prezentarea unor personalităţi din trecut şi de azi în domeniul traducerilor (biobibliografii), materiale de informare inedite, şi nu în ultimul rînd texte bilingve, generatoare — cum bine ştim ! — de exigenţă şi probitate profesională. O asemenea revistă ar asigura educarea şi promovarea atît de necesară a unei noi generaţii de traducători, precum şi educarea cititorului şi formarea unui gust literar adecvat cerinţelor omului modern. Nu ar fi o noutate. Dealtfel, în domeniul ştiinţelor exacte avem reviste excelente care acoperă asemenea deziderate. Cred că o astfel de revistă s-ar înscrie în planul evidenţei înfloriri pe care au cunoscut-o traducerile în România socialistă, cînd pentru prima oară s-a tălmăcit sistematic, avîndu-se în vedere aria literaturii universale, tot ce a avut şi are mai bun.

Balogh József

lîngă debarcader

— Astupați gaura, propuse Mișu.

Paznicul îl luă de braț și-l trase cu forța spre vestiare.

— Să-mi arăți unde ai hainele... Pușlama !

Mișu vorbise tare ca să fie auzit de Milică. Întoarse capul spre spărtura prin care se vedeau picioarele subțiri ale prietenului său.

— Știu că sînteți doi, spuse paznicul. Doar v-am auzit vorbind. Îl prind eu și pe derbedeul celălalt. Dacă te am pe tine, ălălalt vine singur.

Șirandul era aproape pustiu. Terenul de volei era și el pustiu, ca și restaurantul. Deasupra unui boschet se ridicau două cîrje, de care erau prinse maioul alb cunoscut și o caschetă de baie.

Într-acolo îl dirija Mișu pe paznic.

— Cu dumnealui am venit, spuse Mișu cînd ajunse în dreptul boschetului.

Paznicul se opri descumpănit.

— Unde-i berea, se răsti străinul din stația de tramvai la Mișu.

Mișu se scuză.

— N-am găsit. Am cumpărat creioane colorate.

— Și banii ? spuse omul cu cîrjele.

Mișu ridică din umeri și fluieră.

— Vezi c-a deschis aicea. Ia banii ăștia. Străinul îi întinse o hîrtie de 25 de lei. Mișu o luă și lăsîndu-l mofluz pe paznic se repezi spre restaurant.

Reveni cu patru sticle de bere. Paznicul plecase.

— Ești nebun, spuse omul, ce să fac eu cu atîta bere ?

— Dacă nu mă spuneți, spuse Mișu, vă dau un creion colorat.

Străinul rise :

— N-am venit împreună în tramvai ? Ce să spun ? E drept, voi la a doua, dar tot împreună se cheamă c-am venit, nu ?

— Nu, spuse Mișu.

— Bei o bere ?

— Nu, zise Mișu, sînt în timpul serviciului.

— Nu erați doi ? întrebă omul cu cîrje.

— Ne împrumutați o barcă, zise Mișu.

— O barcă ?

— Dacă-mi dați o barcă, spuse Mișu, vă promit că n-o să mai ratez nici un penalti.

— Ce-mi pasă mie, zise omul.

— Ne dați ? zise Mișu.

— E complicat, spuse omul.

— Mă cunoaște vînzătoarea de la cofetărie, insistă Mișu.

— E tîrziu, spuse omul. Despre asta e vorba.

— Bine, zise Mișu. Știu că sînteți un om drept...

— Dar nu stați mult, reveni omul.

— Un sfert de oră, spuse Mișu. Dați-mi ceasul dumneavoastră.

Șirandul spre care se îndreptau, din barcă, le apărea fastuos. În realitate nu era decît un loc obișnuit, mai degrabă trist și singuratic, aidoma unuia venit la un meci de fotbal în ultimul moment îmbrăcat în costum de gală. La fel, poate, li s-ar fi arătat și lor dacă, pînă atunci ,ar mai fi vizitat și alte locuri și șiranduri și dacă Milică, fără să știe pentru ce, n-ar fi afirmat despre el că este un șirand select. Li se părea neobișnuit mai ales faptul că, la un șirand, puteau fi reunite elemente ca peluze și umbre pe care ședeau, fără ca nimeni să-i izgonească, oameni și femei în costume de baie, sub umbrele colorate, pe scaune de pic-nic. Pe deasupra copacilor, soarele ajungea pe ultima platformă de sus a trambulinei luminînd-o ca pe un monument la sărbătorile naționale. Pe ea se balansa de mai multă vreme un individ gras care impresiona prin opulența umerilor și a coapselor și care dacă i-ar fi trimis în clipa

Ion Jalea : „Pegas"

aceea după țigări ei ar fi executat ordinul fără să cricnească, fără să-i surprindă ca un drept natural al înălțimii și al soarelui.

— Mamă ! exclamă Mișu, de aici, dacă ne prind ,nu mai scapă nici Mișu.

Milică, care trăgea la rame, se întoarse să privească.

— Cinci minute, cronometră Mișu privind ceasul străinului.

— Al cui e ceasul ? întrebă Milică.

— A vrut să mi-l dea cadou, răspunse Mișu. Sînt jucătorul lui preferat. Dar aș fi fost nevoit să mă simt și să-i dau în schimb creioanele colorate și n-am acceptat...

— Da, zise Milică.

— O să-l rog însă, continuă Mișu, să-mi mai lase barca s-aduc și hainele.

Ajunseseră în dreptul trambulinei și Milică se pregătea să sară.

— Unde vă găsesc ? se interesă Mișu.

Milică sărise și răspunse de pe trambulină :

— Dacă nu aici, sub vreo umbrelă colorată.

Mișu trecu la rame, și din picioare, încerca să îndepărteze zarca de promontoriul de lemn, împingînd cu mîinile.

Debarcaderul făcea corp comun cu trambulina și pe el tocmai se ridică din apa verde și groasă ceva negru și slab, cu părul despletit șiroindu-i lung și ud pe spate. Cînd se întoarse, printre picăturile de apă, Milică recunoscu petele mari și albastre ale ochilor ei și simți cum picioarele i se înmoaie și cum inima îi galopează înapoi spre barca lui Mișu care acosta la malul șirandului vecin.

Îi puse palma udă și rece pe antebrațși spuse :

— Bună...

Milică simți asprimea degetelor lungi și subțiri, ca de copil, și se închise în el. Dădu din cap. N-ar fi crezut-o așa slabă. Dacă ar fi putut ar fi privit-o numai în ochii pe care-i cunoștea, dar fata căuta un punct pe scîndurile ude. Privi înapoi spre barca lui Mișu care dispăruse.

— Cine era ? spuse fata.

— Mișu, zise Milică,

— Are, nu știu cum... un aer de pușlama, nu ?

— E prietenul meu, zise Milică.

— Oh, iartă-mă zise fata, n-am știut.

— Nu-i nimic, spuse Milică.

Ion Jalea : „Decebal"

Începuse să tremure și Milică nu îndrăzni să-i propună să plece de-acolo, undeva la soare. Îndrăzni ea : îl trase spre partea însorită a trambulinei și se așeză. Milică rămase în picioare.

— Stai, îl pofti fata.

Milică se lungi lîngă ea. Totul se năruise și pînă la venirea lui Mișu nu știa cum să omoare timpul. Măcar dacă Mișu n-ar fi reușit să obțină prelungirea bărcii și ar fi fost nevoiți să se retragă. Umbra se apropia și soare n-ar mai fi găsit decît în partea opusă trambulinei. Era decis să reziste. Din spate apăru o tînără cu alură de înotătoare.

— Bibi, se bucură înotătoarea, în sfîrșit... Sper că deacuma n-o să mai fii bosumflată. Rise și sări în apă. Milică simți că era vorba despre el și așteptarea de pînă atunci a fetei, care o făcuse bosumflată, i se oferea ca un gaj, iar siguranța pe care acesta i-o conferea îl făcu pe Milică s-o simtă cu cîteva ore mai aproape.

— Deci, te cheamă Bibi, spuse el.

— Barbara, spuse fata, numai cunoștințele foarte apropiate îmi spun Bibi. Și pe tine ?...

— Pe mine, zise Milică, Milică.

— Milică de la ce, întrebă ea.

— De la nimic, spuse Milică, de la Milică. Rosi și de la înflăcărarea lui ochii ei deveniră și mai albaștri.

— Doar ochii ți i-am recunoscut, zise el.

— De cît timp ne cunoaștem ? întrebă fata, ridicîndu-se.

— De doi ani și opt luni, zise el.

— O nu, zise ea. Mai demult.

— Nu, spuse Milică, de doi ani și opt luni. De fapt nu te-am urmărit niciodată...

— O, nu, zise ea, știu.

— Cînd ni s-a schimbat programul de dimineață, chiuleam și veneam în stație, ca și cum aș fi învățat tot după amiază, zise el, roșind.

— O, zise fata, și eu tot dimineața învățam. Riseră amîndoi și Milică se ridică la rîndu-i.

— Știi, șopti ea, părinților mei să le spui că te cheamă Vlad.

— Vlad ? Milică încremeni. Milică nu e un nume frumos, recunosc, un alint păgîn, dar e numele meu.

— Știu, zise ea, dar părinții mei te cunosc așa, ca Vlad. M-au întrebat cum te cheamă, iartă-mă că nu mi-a dat prin cap să le spun Milică.

— Bine, zise Milică.

— O mai ții minte pe bătrînica aceea... întrebă Bibi.

— O, nu ! zise Milică. Îl țin minte pe milițianul acela, întotdeauna între noi, cu bastonul legii.

— Ce mîndru era cînd și-a pus ochelarii, zise Bibi.

— Aurii, adăugă Milică.

— Și mici, mici, mici de tot, rise Bibi.

Milică își umflă cît putu burta, dar ca să-i iasă în evidență fu nevoit să-și tragă mult umerii înapoi.

— Își ținea bastonul pe burtă, așa, arăta el, și prin cercul pe care-l deschidea cotul lui, păreai mică, mică și nu ți se vedeau decît ochii,... ochii și bentița albă de pe frunte...

— Poți să le spui că te cheamă Milică, spuse fata deodată.

— Cui, întrebă Milică.

— Părinților mei, firește.

— Pe lacul aproape pustiu acum se ivise barca lui Mișu cu încă cineva și Bibi, observînd-o, spuse :

— Hai să plecăm de aici, vrei ? Îl luă de mînă și-l trase după ea. Mișu vîslea și din timp în timp se oprea să supravegheze perechea de pe trambulină. Îi văzu fugind, o clipă privirea lui se încrucișă cu a lui Milică dar era prea departe să citească în ea umilința iertării. Se opri în spatele unui boschet, de lîngă cinematograful în aer liber.

Gifiind Bibi spuse :

— Sărută-mă !

— Pe buze ? îndrăzni Milică.

Bibi închise ochii.

Avea buzele vinete și arse, tremurau.

Milică simți gustul sărat al transpirației și abia cînd Bibi se smuci în sus, știu că acesta fusese un aconto pentru un preț pe care tocmai se pregătea să i-l ceară.

— Să rămînem singuri... fără Mișu, zise fata.

— Singuri, spuse Milică.

— Te iubesc, spuse fata.

Răzbătea din vocea ei o deznădejde căreia nu i se potrivea decît supunerea.

Storcîndu-și părul în mîini apăru înotătoarea.

— Te caută tatăl tău, Bibi, zise, demult, eu zic să nu mai întîrzii.

— Faceți cunoștință, spuse Bibi. Logodnicul meu, iar ea este verișoara mea... Milică se ridică.

— Sînt udă pe mîini, zise verișoara lui Bibi.

Milică se înclină.

— Să nu întîrzii, adăugă verișoara, te caută și era neliniștit.

— Vino, spuse Bibi către Milică.

— Eu, spuse Milică.

Bibi îi întinse mîna.

— Să mă-mbrac cel puțin, spuse Milică.

— V-așteptăm, zise înotătoarea, depărtîndu-se.

— De ce-ai spus că-s logodnicul tău, spuse Milică îmbrăcîndu-și pantalonii peste slipul încă ud.

— Păi nu ești ? spuse Bibi.

Mișu golea a doua sticlă.

— Spune-i să n-o mai arunce, propuse Bibi. Milică își îndesa cămașa în pantaloni.

— Vino, spuse din nou Bibi.

— Mai are una, zise, tot o s-o arunce.

Părinții lui Bibi o așteptau îmbrăcați aferîndu-se pe lîngă automobilul nou. Mama stringea de pe gazon și înghesuia în mașină. Tatăl controla ceva la motor. Înotătoarea se pieptăna în oglinda retrovizoare.

— Tată, zise Bibi, mamă, vi-l prezint pe Vlad... De fapt Milică...

Tatăl se șterse cu o cîrpă pe mîini și-i întinse una lui Milică.

— Îmi pare bine, zise.

— Milică Ardelea, spuse Milică.

Mama îl măsura pe partea cealaltă a mașini și cînd privirile li se întîlniră zîmbi. Milică, nu.

— Bun, spuse tatăl. Plecăm. Urcă, domnule ! Bibi, Eliza, urcați în spate cu cavalerul.

Mama lui Bibi urcă în față, alungînd-o pe Eliza din fața oglinzii retrovizoare. Tatăl urcă la volan. Întroduse cheile în contact. Ușile din spate erau amîndouă deschise. Eliza spuse.

— Dumneata treci la mijloc. Să fii aproape și de mine.

Rise.

— Eliza ! spuse Bibi.

— Oho ! rise Eliza. Suportă-mă, că-mi ești verișoară.

— Da ? zise tatăl.

— Nu sînt singur, anunță Milică.

— Atunci eu rămîn, propuse Eliza. Vin cu altă mașină. Găsesc eu.

— Dar ai întîlnire, ți aminti mama.

— Și ? ridică nepăsătoare din umeri Eliza.

— Nu se poate, zise Bibi, apropiindu-se de Milică. Te rog, te rog eu mult, n-o să se supere, o să vezi, băieții înțeleg totdeauna mai ușor chestiile astea.

Tatăl porni motorul. Mama trînti portiera și șoptea ceva la urechea soțului ei.

— Hai, hotărîți-vă, îi grăbi tatăl.

— Nu sînt singur, repetă Milică.

Eliza îl privea cu interes și dezaprobator. Urcă și se așeză la mijlocul banchetei din spate. Bibi insista :

— O să vezi de ce, te rog.

— Bibi, șueră tatăl.

— Atunci mai vii aici, da ?

Milică nu răspunse. Mașina porni și Bibi alergă s-o prindă. Miine, zise, te aștept.

Mișu se pregătea să asiste la primul film anunțat și luase loc în ultimul rînd. A treia sticlă rămăsese nedesfundată.

— Vrei ? îl întrebă pe Milică cînd acesta îl descoperi.

— Nu prea, zise Milică.

— O chiflă ?

Milică se cățără lîngă Mișu.

— Ce film rulează ?

— Nu mai țin minte, răspunse Mișu. Vrei chifla ?

— De unde ai chifle ? se interesă Milică.

— Am procedat la un truc, se maimuțări Mișu. Creioane rebutate contra bere și chifle. Tot rebutate.

— Vreau, zise Milică. Cîte ai ?

— Patru, răspunse Mișu. Bine fetița ! mai zise întinzîndu-i două chifle.

— Da, zise Milică.

cezar ivănescu

nadia

Sămînță de pămînt și lacrimă de stea
Ca floarea ai crescut, ca floarea-n Moldova,
Lumini de aur zefirul adia
Lin să-ți aline fața de floare, Nadia,
Trup sfînt de laur, tu ești sfințenia
Țării noastre și bolții noastre, Nadia
Trup sfînt de laur, tu ești sfințenia
Țării noastre și bolții noastre, Nadia !

Sămînță de pămînt și lacrimă de stea
În albă horbotă de preacurată nea,
Neauzită decît de inima
Țării noastre care n-o știe nimenea,
Ai fost ursită toată plînsoarea-i grea
S-o faci ușoară, parfum ce zboară,
Nadia !
Trup sfînt de laur, tu ești sfințenia
Țării noastre și bolții noastre, Nadia !
Trup sfînt de laur, tu ești sfințenia
Țării noastre și bolții noastre, Nadia !

Doar crinii luminați parcă de-altundeva
Și-n noapte înălțați să ne bea inima,
Mai știu să-și nalțe într-un
potir așa
Ca pe un suflet, trupul ca tine,
Nadia,
Mai știu să-și nalțe într-un
potir așa
Ca pe un suflet, trupul ca tine,
Nadia !
Nadia, laur și crin făptura ta
Ziuă de aur, a vremii ziuă, Nadia !

Nadia, laur și crin făptura ta,
Ziuă de laur, a vremii ziuă, Nadia !

Ca floarea ai crescut, ca floarea-n
Moldova
Și ca un ied plăpînd, plăpînd de
căprioa-
Ochii-n tăcerea adîncă adumbriți
De tămîierea codrilor noștri
multpreasfinți,
Umblet de zînă în tine învia
Numai de dragul țării noastre,
Nadia !
Umblet de zînă în tine învia
Numai de dragul țării noastre,
Nadia !

În pasul tău ușor de zînă, Nadia
Cea mai de negrăit sfială învia
A celui dintre suflete cel mai blînd
Al frunzei care se leagănă către
pămînt
A celui dintre suflete cel mai
blînd
Al frunzei care se leagănă către
pămînt,
Sfiala lumii și curăția sa
Blîndețea frunzei, frunză de aur,
Nadia !
Sfiala lumii și curăția sa,
Blîndețea frunzei, frunză de aur,
Nadia

De frunză ascultînd, de iarbă și
de nea
De cerbii mari purtînd coroana
cea mai grea,
Tu ești asemeni la chip cu
Diana
Regină ciutei și căpriorilor
cu stea,
Virtutea noastră de-a nu
îngenunchea
Decît țărinii, țărinii noastre, Nadia,
Pămînt cuminte în rugăciune stînd
Vreme și moarte cu un suris înduplecînd,
Virtutea noastră de-a nu îngenunchea
Decît țărinii, țărinii noastre, Nadia !

Ca pasărea tu ești, care se mai
vedea
În vremile cerești pe capiști
ca o stea,
Pasăre sfîntă care nou chip lua
Nou chip de aur din moartea și
cenușa sa
Pasăre sfîntă care ne străjuia
Rămasă-n steme numai o lacrimă
de stea,
Pasăre sfîntă care ne străjuia
Rămasă-n steme numai o lacrimă
de stea !

Sămînță de pămînt și lacrimă de stea
Ca floarea ai crescut, ca floarea-n Moldova !
Și ne cuvinți că din lume e
și sfînt
Al fericirii trup de lumină și
pămînt,
Numai din lume se poate înălța
Precum o rază, sufletul nostru, Nadia !

Numai din lume se poate înălța
Precum o rază, sufletul nostru, Nadia,
Sufletul nostru, suflet din
Moldova
Ca Domnul Ceriul și Luna Doamnă,
Nadia,
Numai din lume se poate înălța
Precum o rază, sufletul nostru, Nadia,
Și numai lumea la cer înalță-așa
Ca pe o rază, chip de zeiță, Nadia !

A fi scriitor

Urmare din pag. 1

cărți. Totul duce spre **operă** ; totul este acumulare, memorie și mai ales experiență creatoare. Așa este, desigur, dar articulațiile, ele însele, ale trecerii spre operă, ar fi putut lipsi și lucrurile ar fi rămas în stare doar potențială, o virtualitate risipită, ca atîtea altele. De aceste articulații care iată că n-au lipsit, asigurînd metamorfoza secretă și dîndu-i un caracter de necesitate, e vorba în **Viața ca o pradă**. Ia să vedem noi mai îndeaproape pe îndelete, cu seninătate moromețiană, ce s-a întîmplat — se spune și aici, cum se spune și se exclamă, într-un fel **absolut** tipic, de atîtea ori în literatura lui **Marin Preda**, de cînd există ea. Ei bine, iată ce s-a întîmplat. Cartea poate începe, lumina aceea, specifică numai originilor lumii și zilelor dintîi (ale conștiinței) pătrunde în ea : „Aventura conștiinței mele a început într-o zi de iarnă cînd o anumită întîmplare m-a făcut să înțeleg deodată că exist. Era multă lume în casă, ființe mari așezate în cerc pe scaune mici și care se uitau la mine, cu priviri de recunoaștere, de parcă îmi spuneau cu ostilitate, te vedem, ești de-al nostru, dar ce faci ? Atunci am auzit o voce : „Lăsați-l în pace ! Na, mă, și pe-asta !" Și cel ce rostise aceste cuvinte a luat de undeva de pe sobă o pîine mare și rotundă și mi-a întins-o. Atunci mi-am dat seama că țineam strîns ceva în brațe, tot o pîine, și că asta era cauza privirilor rele îndreptate asupra mea. Pusesem mîna pe pîinea de pe masă care era a tuturor și nu mai vroiam să dau la nimeni din ea. Iar acel om, de care ascultau toți, în loc să mi-o ia cu forța, cum furioși se pare că vroiau ceilalți, făcîndu-mă să scot răcnete, îmi mai dăduse una : „Ia-o, mă, și pe-asta !" Parcă m-am trezit dintr-un somn. M-am uitat la toți liniștit și am pus încet și cuminte pîinea din brațe pe masă. Nimeni nu m-a mai luat după aceea în seamă, au început să rupă din ea și să mănînce."

Parcă m-am trezit dintr-un somn. Astfel de treziri, cu sensuri revelatorii, tind să fie capitolele acestui veritabil roman-eseu. Asistăm la niște „inițieri", a căror putere săgetătoare, a căror frumoasă ingenuitate (caracteristică situațiilor ce nu se mai repetă decît în forme degradate) Marin Preda știe să ne-o restituie ca nimeni altul. Rapide inițieri în toate planurile vieții, de la cel erotic (admirabil capitol, degajînd un soi de aură, al întîlnirii cu „opticiana"), la cel politic (rebeliunea legionară), apoi ciudata condamnare la moarte a prietenului de tinerețe, gazetarul, poetul antifascist Sergiu Filuret — o pagină de antologie, în materie. Dar mai presus de orice planul creației, al începuturilor vieții de scriitor. Privite de un observator lucid, aceste începuturi sînt, totuși, puternic mitizate : scene cu zeități bune, ocrotitoare și zeități rele, care-și dispută soarta viitorului romancier, cu oameni buni și oameni răi, care — nu se știe de ce — îl stimulează pe erou sau îl se pun în cale chiar dacă limitează, într-un fel, complexitatea viziunii, restring raza „problematică" a cărții, astfel de scene, reconstituite cu vervă (în plinătatea reliefului lor de situații „mitice", originare) de un extraordinar povestitor, îi sporesc savoarea.

În fond, acestea toate vorbesc despre însemnătatea faptului de **a fi scriitor** ; și exaltă, dincolo de ironie, ca și de omenestile patimi și păcate, însemnătatea, în lume, a unui destin de scriitor, de mare scriitor. Este un lucru de uimire, pe care noua carte a lui Marin Preda îl pune în cea mai vie lumină ; o lumină care întreține miracolul „începutului" și-l protejează de prea insistentele priviri ; o lumină tandră — față de sine, mai întîi cel al începutului, uneori și față de alții, de figurile mitic-iradiante ale adolescenței și tinereții sale, figura tatălui, a învățătorului care pricepe cu cine are de-a face și așta nu se uită ; figura mentorului : Miron Paraschivescu. **Apariția** lui Ion Caraion, marele poet și prieten, neschimbat — s-ar zice — după trei decenii : apariția lui Geo Dumitrescu, și ea de excepționale proporții, pentru că el este „descoperitorul" ; a generosului activ Mircea Grigorescu : apariții de zile mari, străjuind debuturile, cu o fraternitate viril ocrotitoare. Toate acestea, dincolo de posibilele rezerve, te cam pun pe gînduri. Îmi închipui cartea lui Marin Preda citită cu înfrigurare de tînărul de astăzi, cu vocație și cu ambiție literară, citită așa cum numai la douăzeci de ani se citește ; cînd nu se citește ci se absoarbe totul, pînă la pierderea identității de sine ; numai cine știe să și-o piardă (trăind-o intens, pînă la capăt) pe cea trecătoare, își va regăsi identitatea adevărată, va deveni cu adevărat el însuși.

radio

Biografia unei capodopere

Desigur, anevoioasă lucrare este aceea de a prezenta într-un spațiu restrîns unele coordonate între care a luat ființă o capodoperă și, implicit, trăsăturile esențiale ce-l caracterizează pe autorul ei care, în cele mai multe cazuri, este autor de geniu. Fiind vorba, deci de un spațiu restrîns, cel ce se încumetă să pornească cercetarea căilor sacre ale capodoperei, trebuie în mod obligatoriu să aleagă, în prezentarea sa unele dintre cele mai importante linii conducătoare ale lucrării de excepție.

În ultima emisiune „Biografia unei capodopere" am avut emoționantul prilej de a asculta un scenariu pe tema „Amintirilor din copilărie" de Ion Creangă. Legat de cele ce spuneam mai sus, cred că este merituorie încercarea autorilor emisiunii de a privi „Amintirile din copilărie" din două unghiuri esențiale, diferite unul de celălalt : unul, cel al temei eternei copilării, lumea privită prin ochii copilului, celălalt privitor la Ion Creangă ca artist genial, autor de manuale școlare și, concomitent, lucrînd la „Amintirile din copilărie". Căci dacă în partea întîi a emisiunii reascultăm fragmentul Calului bălan și al Smărăndiței popii, în partea a doua aflăm un Ion Creangă veșnic frămîntat și îndoindu-se de harul său, de o rară modestie și de o ireproșabilă cinste față de sine. Creangă îndemnat de Titu Maiorescu să alcătuiască abecedarul atît de necesar copiilor, Creangă făcînd parte din prima promoție de învățători specializați, Creangă și exemplara prietenie cu Mihai Eminescu ; apoi la Junimea, participînd la ședințele cenaclului și elogiat de Maiorescu. În sfîrșit, publicarea lui la „Convorbiri literare" și, în cele din urmă, munca, îndoiala, teama, curajul și iar îndoiala, la scrisul „Amintirilor din copilărie".

Emisiunea încearcă, deci, nu să rezolve „biografia" acestei capodopere, ci alege două căi prin care s-ar putea ajunge la cunoașterea ei : prima — copilăria lui Ion Creangă alături de ai săi, lumea satului cu întîmplările ei și, a doua, Ion Creangă, autor de geniu, om de o rară modestie, învățător prin vocație, dînd la iveală lucrări de mare virtuozitate, lucrări născute din „îndoieli și neliniști".

Scenariul aparține lui Mihai Crișan, regia — lui Mihai Pascal. Interpreții principali ai scenariului — Matei Alexandru, Ion Caramitru, Alexandrina Halic. Atît autorii cît și interpreții au contribuit strălucit la realizarea emisiunii pe care, am ascultat-o cu emoția și melancolia pe care le trăiesc de fiecare dată cînd se evocă eroii străluciți ai neamului românesc.

Ioana Diaconescu

plastică

Ion Jalea sau arta armoniei și echilibrului

De-a lungul a mai bine de șase decenii arta lui Ion Jalea a fost de o remarcabilă consecvență. Format și educat în spiritul rigorilor și exigențelor tradiției clasice, Ion Jalea a avut pe tot parcursul prodigioasei sale cariere artistice un respect absolut pentru formă pe care nu a putut să o concepă altfel decît ca pe o sinteză armonioasă și sugestivă a elementelor realului. Chiar atunci cînd a tins să dea sculpturii sale valențe simbolice, cînd a încercat să materializeze o idee, un sentiment, o atitudine existențială într-o alegorie, el nu a făcut decît să confere imaginii capacitatea de a deveni palpabilă, de recunoscut. Îmbrăcînd haina mitului reprezentarea sculpturală nu trebuie văduvită, a crezut Jalea, de capacitatea de aderență la un univers de imagini cu rădăcinile în real. Deși nu și-a teoretizat programul, sculptorul și l-a pus constant în practică, gîndindu-și operele totdeauna în mod coerent, executîndu-le cu acea siguranță și lipsă de șovăire caracteristice dintotdeauna artei autentice. Dorința de a conferi sculpturii capacitatea de a comunica direct și simplu a fost, de altfel, una dintre atributele esențiale ale artei unuia dintre maeștrii lui Jalea, Bourdelle. Dezvoltînd învățămintele acestuia, ca și pe cele ale lui Rodin, sculptorul nostru a reușit să elaboreze o sinteză proprie, pusă sub semnul respectului pentru meșteșug și al specificității tematice. Asupra acestei din urmă noțiuni ar trebui poate să zăbovim mai mult vorbind despre opera lui Jalea. El a știut să traducă în imagini plastice teme și subiecte care, după o privire panoramică aruncată asupra întregii sculpturi românești a acestui secol, se relevă a se încadra perfect în ceea ce cu o

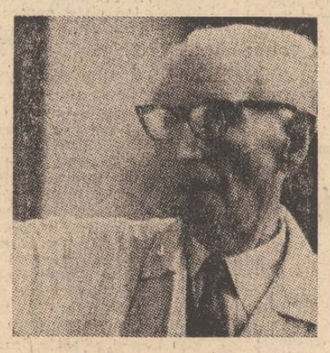

formulare generală ne-am obișnuit a numi specificul artei noastre. Omul, aflat în centrul universului sculpturii lui Jalea, nu este o abstracțiune ci o prezență generoasă, vie.

Nu este întîmplător că, în ultima vreme, Jalea tocmai această dimensiune a naturii umane a relevat-o în monumentele de acum cunoscute de toți de la Tulcea **(Mircea cel Bătrîn)** și Deva **(Decebal)**. Căci asemenea sculptorilor din vechime el a crezut și crede că sculptura este o artă menită, mai mult decît oricare alta, să glorifice faptele unui popor, să-i exalte idealurile, să-i pună în valoare virtuțile. În spatele echilibrului și aspirației spre clasic a statuilor lui Jalea stă, în fond, o mentalitate de tribun.

Cu stima ce se cuvine marilor artiști îi urăm „La mulți ani !".

Grigore Arbore

muzică

Tineri și maeștri

Caracteristica mai întîi vizibilă a stagiunii muzicale în curs este intersecția șirului de apariții constante ale tinerilor interpreți cu șirul de apariții consecvente ale maeștrilor artei interpretative. Mai mult, parcă, decît oricînd, această polarizare este evidentă în fapt, semn al devoțiunii maeștrilor către marele lor public fidel și al abordării mature, responsabile, a actului interpretativ, de către cei aflați la primele contacte cu publicul.

Exemplare sînt ciclurile pe care și le-au asumat în acest an Ion Voicu pe de-o parte și Valentin Gheorghiu, pe de altă parte, după cum întîlnirea celor doi pe scena încărcată de memorie a Ateneului a fost pilduitoarea împlinire a așteptărilor. Doi mari artiști, prețuiți de publicul de pretutindeni, au dăruit unei săli arhipline seara de emoție și iluminare care rămîne unică în amintirea mai multor stagiuni. Și bucuria noastră a fost de a vedea cuplul interpretativ realizîndu-se plenar, în înțelegerea nu tocmai lesnicioasă dintre două personalități interpretative, chiar în Sonata a III-a de Enescu, capodopera literaturii violonistice a secolului, poate. Întrarea lui Ion Voicu în universul acestei sonate s-a făcut în calm și profunzime. Vioara sa, găsind timp să redea pitorescul fiecărui moment din suita de imagini la o primă abordare rapsodice, a descoperit totodată adîncul intuitiei enesciene a formei contemplative, formă de generalizare s-o numim, a cîntului pentru eliberare în act și nu pentru vre-o țintă dezvoltativă oarecare, așa cum muzica europeană înțelegea să concepă arhitectura sonoră pînă în veacul nostru. Eliberînd subtextul dintr-un text orbitor în culoare, Ion Voicu a dialogat cu Valentin Gheorghiu, înțelept și inedit, timbral și constructiv, spontan și totodată solid instalat în miezul secret al muzicii enesciene.

Din perindarea, de astă dată a tinerilor, am reținut recitalul lui Ștefan Thomas. Înfrîngînd dubla inerție a instrumentului său — una de ordin tehnic, cealaltă psihologică, Ștefan Thomas iese ca puțini dintre confrații săi la scena deschisă, unde aflăm un tehnician desăvîrșit — în Rossini, unde i-a dat replica cu strălucire violoncelistul Grigore Niculescu, un stilist în Concertul de Dittersdorf, acompaniat în autenticitate și eleganță de orchestra Colegium musicum, dirijată de Corneliu Leventiu, și un spirit meditativ, imaginînd în substanța textului o formă perfect logică, arcuită strîngent și ingenuu totodată, în „Evolutio '73", lucrarea lui Lucian Metianu, intrată autoritar în repertoriul curent.

Mai mult decît un fapt întîmplător, paralelismul tineri-maeștri este un simptom. Datorită unei politici consecvente de culturalizare, începută în urmă cu trei decenii prin înființarea pe scară largă de filarmonici în toate orașele însemnate, devenite printr-o tradiție astfel instăpînită centre muzicale, prin înființarea foarte inspirată de licee de specialitate muzicală care au transformat concurenții români la concursurile internaționale în pretendenți de temut ai laurilor, viața muzicală românească a ajuns la o limpezire a structurii, la o clasicitate a organizării convergente către scopul nobil al instruirii muzicale a unei colectivități umane unde această artă este consubstanțială.

Costin Cazaban

tineri poeți

FLORIN COSTINESCU

Continentul întors

Viața nu-i cere poetului o deosebită favoare,
ea îl privește de la răsărit pînă îi dezgheață
și ultima fibră ;
ea îl privește de la apus pînă îi face ființa
transparentă ;
ea îl privește de la miază-zi pînă ajunge
cu creștetul la cer ;
ea îl privește de la miază-noapte pînă se
cufundă
la mari adîncimi
și-i spune : Mergi pe raza privirii mele
pînă unde eu nu mai pot să văd,
există acolo și dă numele tău
continentului pe care îl smulgi
întorcîndu-l cuvîntului l...

Depărtări

Pe o corabie cu pînze călătorești
pe sub nouri cu înfățișări ciudate
de păsări plutind în văzduh, împușcate.

Vîntul prielnic e tot mai puțin,
mai subțire,
pentru a te aduce la țărm
la ceas hotărît,
spre clipa nedeslușitelor jocuri,
iubire.

Într-un ochi ce te caută
s-a făcut noapte adîncă,
într-un ochi de te vede
ziua mai pîlpîie încă.

●

MARIANA FILIMON

Strămoșii

Pîine stropită cu mireasma lunii
grîu măcinat în disperarea morii
la ceasul sfînt al cinei înviază
cu ochii nesfîrșiți — secerătorii

ei vin din veacuri legănînd pămîntul
în palmele bătute pe unealtă
pe umerii de piatră și argilă
rece scînteia secerii tresaltă

și pare că se înfrățesc prin vreme
cu trunchiurile arborilor arși
cămășile lor zdrențuiesc sub lună
și-mpart lumină albă la urmași

și-mbună ploaia și îmbună soare
ca patria de grîu să crească-n cer
călciiul lor desculț se-așterne-n piatră
trupul sămînței ocrotind de ger

privirea lor ne-nvrednicește mintea
și inima ne-o-naltă cu sfială
strămoșii noștri înfrățiți cu grîul
cu arborii și soarele de vară

Făptura lor îndoplecă amurgul
și-nfiorează lanurile grele
în loc de inimă pe piept li se deschide
iluminată — stema țării mele

●

HORIA BĂDESCU

Drag am fost

Drag am fost
și mă pierdui
pe sub floarea finului.

Drag am fost
și-am inserat
ierbii de m-a legănat.

Drag am fost
și-am adormit
ierbii care-a răsărit.

Ca să nu ne știe nime'...

Ca să nu ne știe nime'...
fă-mă briu pe lîngă tine,
fă-mă vînt la subsuoară,
fă-mă pasul tău de-aseară,
fă-mă umbra genelor,
liniștea sprincenelor,
fă-mă veghea porților
și sudoarea nopților !

Spală-ne frunțile

Spală-ne frunțile soarele
spală-ne roua picioarele,
spală-ne mîinile frunzele
spală-ne cîntecul buzele,
spală-ne pîntecul florile
spală-ne șoapta ninsorile,
spală-ne ochii grădinile
stîngă-ne luna luminile !

ION MIRCEA

Elogiu

Precum, precum
și țeava armei, dacă ia pămînt,
cu primele cartușe face floare,
floare de-oțel și floare indiscretă de mormînt,

o, patria mea, patria mea sfîntă, iată,
soldatul vedea moartea, în el era lumină,
lumină pură, neîndoliată,

lumină pură, neîndoliată,
soldatul vedea moartea, în el era lumină,
o, patria mea, patria mea sfîntă, iată.

Iată ce cîntă un get...

„și lumina ne e soră
și cuvîntul ne e soră
poate-i sora mea tăcerea.

dar moartea ne era soră
cu mijlocul străveziu
și-n pîntec n-avea pe nimeni
și era neîntinată
și era o boare pură și era o boare pura
avea pat de salcie
și era numai a sa
și în ochi m-avea pe mine".

iată ce cîntă un get

și moartea ne era soră
cu mijlocul străveziu
și-n pîntec n-avea pe nimeni
și era neîntinată
și era o boare pură
avea pat de salcie
și era numai a sa
și-n plăceri ea lăcrima.

●

MIHAI DUȚESCU

Țăranii

Țăranii vorbesc
mai puțin decît noi
își cos un mac pe cămăși
și vorbesc mai puțin
decît noi

apoi, ca Doja
în fața soarelui
în fața soarelui
irosit în foc
țăranii coboară
din munții Carpați
în gondolele
opincilor
îi așteaptă Mihai
domnul Mihai
în anul 1601
la Alba Iulia

vin țăranii spre noi
de-a lungul istoriei
și toți sînt părinți
și toți ne-au născut
și toți au un mac
pe cămăși
din cîmpiile Dunării.

„Ce-ți doresc eu ție"

în actele noastre
de naștere
trecem țara lui Eminescu
Eminescu Domnul

Ipotești, Scrisoarea a V-a
Mortua est
Cezara
eu vin dintr-un vers
cu cerbi
tu dintr-o iubire
neîmplinită
el vine de la Rovine

în acte stă clar
scrisă
apartenența noastră
la limba română
noblețea fără sfîrșit
a nașterii noastre

„De-aș avea"
„Freamăt de codru"
„Ce-ți doresc eu ție".

Desen de Raluca Grigorcea

DANIELA CRĂSNARU

Ninsoarea din urmă

Așteaptă. Cad faldurile serii, pe rînd :
va mai rămîne un miez luminos de zăpadă,
un ceas fără nume, o ghilotină oprită în cer
peste o impietrită cascadă.

Eu voi veni cu ninsoarea din urmă,
mult mai adevărată, eliberată de chin.
Oh, susurul hainelor de mireasă uitate în lacră
urcă în tîmple ca un singe străin !

Voi cobori atunci, cu toată vremelnicia pe
umăr
prin fagurii lumii, pe care, doar respirînd
am să-i rup
De-atîta alb, de-atîta ninsoare trecînd pe
margini
ca un halou uriaș, sufletul, crescu peste trup.

Scrisoare

Îți scriu dintr-o toamnă trecută
de unde nicicînd n-am plecat.
Mi-e bine-n lumina ei amăruie
în care frunzele ucise se zbat.

Aproape fluide, nețărmurite
zile oprite pe loc cu suflarea.
Pentru simțuri adevărat e
doar cerul. Și marea, și marea.

Privesc cu ochii închiși
Oh, trupul tău mi se-arată
brăzdat de o rană ce n-am s-o închid
cu viața mea toată, cu viața mea toată.

Legi neștiute, mișcări simțite în plus
trup umilit de suflet și har
La tine ce anotimp mai arată
ceasul fără minutar ?

●

GRETE TARTLER

Sprijinul ierbii

Cîntecul arde cu flacără verde
prin noi, ca-ntr-o pîlnie de argint :
picură pași pe pereții înguști
pe unde nici vulturii nu ne prind.
Astupă-ți urechile : aripa bate
tot răsucindu-se parcă pe fus —
un sunet lung, un sprijin ce crește
pe dinăuntru spre ierburi, în sus.
Zăpada se-aprinde și lasă izvoare,
pădurea alunecă parcă pe spate —
Cine ne soarbe ? Un vuiet de muguri
acoperă buzele noastre uscate.

Poetul

N-a primit bradul să ducă-n spinare
povara de care mă bucur eu —
de-aceea stă verde, în timp ce de cîntec
mie îmi cade cîte o frunză, mereu ;
n-a primit nici piatra, și a rămas neclintită,
nici valul, deși aur a mai purtat —
numai poetul crede, pe cînd se destramă,
că poate lumina din păcat.

IOANA DIACONESCU

O cetate de corali

Prea aspre sînt
marginile-ntre care locuim,
ne-ar trebui un trup de flori
atît de străveziu
încît noi înșine să nu ni-l știm,
ne-ar trebui pereții de cleștar ai mării,
prin piele să ni se vadă
o cetate de corali
și umbrele noastre împăcate
s-ar vedea cutreierînd
drumul ascuns sub praf de lună.

Din brazdă

Din brazda pe care o tai cu cuțitul
Nu curge sînge ; numai geamătul
pămîntului se aude.
Trec lupii în haită și-i vreme de iarnă
Și omul așteaptă un colț de aramă,
Un pocnet de armă ar fi de ajuns,
Dar haita de lupi se îndepărtează
Și pădurea se luminează.
Din brazda pe care o tai cu cuțitul
Sînge nu va curge. Doar umbrele acelora
stinși
Pe această palmă de pămînt
În formă de lacrimă.

Numai atît

Să rămîi singur cu tine
Numai atît cît durează viscolul,
Să crească nămeții în jurul tău
Să auzi, să vezi zbaterea crengilor.
Iată o casă luminată-n întuneric,
Ea este într-un cîmp pustiu și negru
Și fumul se înalță pîn' la fruntea
Reginelor stele.
Acolo nu ajunge vijelia,
Atît să știi. Și să rămîi singur
Numai atît cît viscolul durează,
Apoi se vor topi sloiuri,
Apele se vor dezgheța
Și, „ce frumoasă-i lumea", vei striga
Uitînd de casa tainic luminată.

●

NICOLAE DIACONU

Cartea sonetelor, I

Ca pe-o ardezie m-aprinde timpul,
Teroarea dulce treacă-mi prin artere !
Pe gură port o grea inițiere
Și-i preamăresc cu toată viața nimbul.

E un comerț de muzici între sfere
Ce amețește pe sub plante cîmpul —
Deși nu știu cu ce se face schimbul,
Îmi pun pe taler sîngele-n tăcere.

Și mă strecor în visurile voastre
Pe lîngă aștrii ce mă lapidează,
Prin voi prin mine însumi să mă vindec !

De-atîta timp veghind peste dezastre,
Ființa mea ca strunele vibrează
Și-naltă vouă cel mai mare cîntec.

Baladă

Somnul meu atîtea
Întîmplări perindă,
Cît mai arde steaua
Dublă în oglindă,
Torturîndu-mi noaptea
Cu străvechi hipnoze,
Lungi precît războiul
Celor două roze.

În avril, cînd aspre
Sevele țin denii,
Vom rămîne-n iarbă
Cîteva milenii.
Arde tu, magneziu,
Mai adînc în sine-mi —
Toate iau cu anii
Forma unei inemi...

DAN MUTAȘCU

Modalități

Cuvîntul înainte de a fi cuvînt
a avut o viață vegetală

el a descins în poem
prin voința ploii
și a fost (mirînd pe toată lumea)
un trandafir preschimbat în crin

și a fost o cameră fără pereți dar cu oglinzi
și un foc pe apă

cuvîntul înainte de a fi cuvînt
a fost roua
absolută pură fără nici un amestec
corporal

rouă de dimineață visînd
pata liniștită a somnului

Sînt nopți în care nu doarme nimeni

Sînt nopți în care nu doarme nimeni
nopți în care luna plină
face să crească sîngele în logodnici
și sarea în mări

și se aude vara
răsfoind încinse capitole de nuferi
pe ape
și umbra celui ce știe
albastrul ionian al melancoliei
trece spre poem în frumosul întunericului

sînt nopți (o, ce logos de flaute !)
în care nu doarme nimeni
și suie floarea grîului
și porțile și pietrele se scoală și umblă
nopți în care cuvintele au căști de sălcii
și visează

sînt nopți în care nu doarme nimeni
nopți în care fluturii
se sparg în cristale ciocnindu-se de razele
de lună
și nu ne mai rămîne nimic altceva de făcut
decît să scriem poeme...

●

BUJOR VOINEA

Prin dimineață

Prin dimineață trec aripi de apă,
Au mai rămas cîteva stele plutind.
Privesc într-un geam și geamul mă-ngroapă
Ca pe-o neliniște marele Ind.

Să rid într-o parte, cu haina pe dos,
E o poveste de lacrimă pură.
Citesc o carte plină de ură
Și mă simt dintr-o dată pios.

Trage la ham sfîntă pavăza mea.
Merg pe o stradă goală și veche —
Poezia e o revanșă a celui ce vrea
Să-nvețe matematica după ureche.

Prin dimineață trec aripi de frig
Și zeii albaștri alunecă lent ;
Traversez o piață, un dig,
Ca să privesc mai atent.

Vă iubesc prieteni ai cutezanței ;
Mai modești decît roua pe fluturi,
Aurul cade din voi ca și cînd
Ai vrea să te scuturi.

●

MARIN LUPȘANU

Semințele din fructe

În pivnița casei să intri tiptil,
să nu trezești semințele din mere
și treptele să-și țină răsuflarea
cînd calci cu sufletul pe ele.

Să fii la fructe și să te ferești
să le atingi cu sufletul mătasa
c-ar izbucni semințele în flăcări
s-ar nărui din temelie casa.

Să fii la fructe și să-ți fie teamă
să luminezi cu proprii ochi cămara
semințele spre tine-ar da năvală
și-ai înverzi cum cîmpul primăvara.

În pivnița casei de soare flămîndă
semințele în fructe s-au așezat la pîndă.

din lirica poloneză

WISLAWA SZYMBORSKA

Avertisment

Nu luați în cosmos pe batjocoritori,
un sfat bun vă dau.

Paisprezece planete moarte,
cîteva comete, două stele,
iar în drum spre a treia
batjocoritorii își pierd buna dispoziție.

Cosmosul este așa cum este,
ceea ce înseamnă perfect.
Batjocoritorii nu iartă asta niciodată.

Nimic n-o să-i satisfacă :
timpul — că-i prea veșnic,
frumusețea — că n-are cusur,
seriozitatea — că nu poate fi transformată
în glumă.
Toți se vor bucura,
ei vor căsca.

În drum spre steaua a patra
va fi și mai rău,
Zîmbete acre,
tulburări ale somnului și-ale echilibrului,
discuții tembele :
că corbu-i cu brînza în cioc,
că muște sînt pe chipul Preamăritului
Domn
sau că maimuța-i în baie.

— da, așa e viața.
Limitații
Preferă la infinit joia.

Primitivii
Preferă viața falsă și nu muzica sferelor.
Cel mai bine se simt între crăpăturile
dintre
practică și teorie,
cauză și efect,
dar aici nu Pămîntul și totul le aparține.

Pe planeta a treizecea'
(din punctul de vedere al pustietății fără
cusur)
refuză să iasă din cabine,
că-i doare capul ori un deget.

Atîtea greutăți și neobrăzare.
Și-atîția bani aruncați în cosmos.

In românește de Nicolae Mareș

VLODZIMIERZ SLOBODNIK

14 iulie

Distracții de bilci,
tir, carusel,
multicolore roți
fericirea — jocuri și cifre.
Pocnet de arme,
sticle de vin cîștigate.

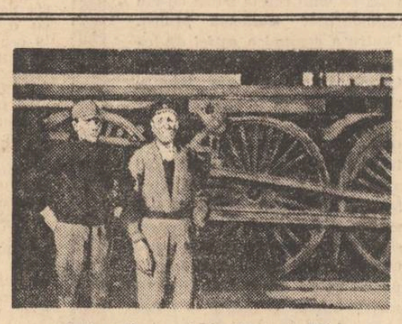

Juliusz Krajewski : „Varșovia-Est.
Echipa P.T. 49"

Negri și albi.
Negri și albi.
Dans în piața Bastiliei
dans pe amurgul Bastiliei
focurile înalță Parisul
în slavă.
Sărbătoarea Revoluției !
Unde e Revoluția ?
Nevăzută, rotește
în parizienii viețuind
laolaltă cu sîngele.

KAZIMIERA ILLAKOWICS

Roșu și alb

M-au asurzit frunzele uscate,
m-au năpădit crengi de brad,
și m-a frînt toată iarna
vîntul rece, pustiu.
Dar voi reînvia în curînd
din adînca mea rădăcină.
Și cînd, după ceață și tristețe,
vor răsuna furtunile primăverii,
pe zarea dimineții
voi renaște bogat, triumfal,
roșu și alb trandafir.

JAROSLAW IWASZKIEWICZ

⁂

Poete, nu te abandona durerii,
Poteca tristeții nu e a ta
Și strălucirea aurie a cîmpului
N-o va distruge rugina grîului.

Chiar dacă grămezile de pleavă
Vor încerca să ne încurce cărarea
Nisipul țărmului va păstra
Urma noastră fierbinte și vie.

Se vor cobori brațele arborilor,
Hotarele vor trece prin holde
Dar cîntecul nostru veșnic
Va fi purtat de valurile mării.

JERZY HARASYMOWICZ

Veche stampă

Casa pare însuflețită,
încă puțin
și ne va întinde o mînă.

Vîntul șuieră viu,
încă puțin
și va încreți hîrtia.

Pasărea șade în pom,
voi lucra asupra ei
încă puțin
și i se va auzi cîntecul.

Am ajuns la o asemenea perfecțiune
încît aș putea

încît aș putea să spun
despre distrugătoarele noastre războaie

Că sînt o pictură urîtă
făcută în joacă
de un principe nebun.

In românește de
Anatol Ghermanschi

cronica literară

Gheorghe Pituț: „Stelele fixe"

Poarta cetății, cartea de debut a lui Gheorghe Pituț, impunea un poet nou în buna tradiție a poeziei care-l dăduse pe Goga, Cotruș și Blaga. Intrînd în „cetate" poetul încearcă să transporte cu el tot ceea ce poarta cetății interzice de fapt. Din interiorul cetății el evocă mediul originar și poezia lui vorbește despre plenitudinea acestuia dezvăluind puternica nostalgie a spațiului matrice. Pădurea, vietățile ei, procesele elementare ale vieții, mișcarea ei primordială dau substanța acestei poezii, în care poetul spiritualizează pe urmele lui Blaga o materie de o asprime tipică pentru poeții ardeleni. Volumele următoare au scos în evidență ceea ce s-a numit expresionismul lui Gheorghe Pituț, care, alături de alți poeți de extracție rurală, proiectează elementele universului lor originar în manieră expresionistă. Imaginile stranii se prăvălesc unele după altele, un sentiment al catastrofei irupe din frămîntarea materiei și a oamenilor, cuvintele explodează cu indiscutabilă forță de expresie. O invazie a concretului caracterizează aceste prime faze ale poeziei lui Gheorghe Pituț în care atît materia care susține lirismul cît și lexicul folosit degajă impresia de densitate. Cineva a bănuit chiar în această concretețe subliniată o atitudine programatică, un răspuns la versul extrem de criptic și abstractizat al poeziei contemporane și supoziția e demnă de toată atenția. Gheorghe Pituț are cultul materiei expresivă prin starea ei paroxistică. În **Ochiul neantului,** marea temă a poeziei lui Gheorghe Pituț, condiția omului într-un univers pîndit de catastrofe, e însoțită de o viguroasă gesticulație profetică, de o aglomerare, și aici, de viziuni alarmante, de cortegii de semne ale pierzaniei, care creează o tensiune afectivă specifică. Îmbulzirea elementelor îngrijorătoare este ostentativă și se înscrie în linia volumelor anterioare. Recenta carte a poetului **Stelele fixe** prezintă însă un stadiu de sublimare aproape neașteptat. Nu se poate vorbi de un poet nou. Temele sînt în mare aceleași, dar concretețea materiei a dispărut, iar limba tinde să devină ductilă, fără asprimile programatice anterioare. Poetul cultivă acum formele fixe și dexteritatea formală : „Capul ce-adăpostește lipsa / spectrului viu de sentimente / al celor duri eminamente / stă fix și negru în ecplisa // acelui astru care-n timp s-a / golit de forțele demente / ce-au pus cu moartea lor amprente / pe strâmbătura de la Pisa" **(Clar ca golul).** Tristețea, nostalgia, neliniștea n-au dispărut însă din aceste versuri de o perfectă cizelare : „Unde ai dormit / domnule argint ? / Cum ai înnoptat / aur împărat ? / Iac-am pribegit/ vest și răsărit / de la tron la tron / peste Babilon ; / cei mai falnici regi / câți ne-au fost privit / s-au umplut de negi / astfel c-au murit. / Numai un soldat, / ce ne-a dezgropat / în Antichitate, / ne mai cară-n spate" **(Numai).**

Vitregiile naturii, vitregiile istoriei, vitregiile civilizației sînt cele ce procură temele predilecte ale poeziilor lui Gheorghe Pituț. Neliniștitoarele dezlănțuiri de elemente pe dealurile Transilvaniei, așa cum ne-au înfățișat-o uneori cărțile precedente, absorbeau într-o imagine unică atît vitregia naturii cît și a sorții unei colectivități. Patriotismul acestei poezii e semnificat de fizionomia îndurerată a unei umanități torturată de condiții neprielnice. Dacă pentru Goga imaginea teritoriului natal se lega indisolubil de prunii frățini, ce stau să moară, de tristețea cumpenelor de fîntîni, de jalea neglăsuită, dar emanată de orice componentă a acelei părți de lume pe care poetul o numea „la noi", la Gheorghe Pituț starea definitorie a teritoriului istoric pe care-l circumscrie poezia lui este convulsia atroce. Suita de evenimente cu toată masa lor specifică se dizolvă parcă pentru a se recompune în imagini de coșmar, de infern care străbat o bună parte a versurilor din **Cine mă apără** și care sînt constanta unui sentiment istoric ajuns la o expresie exacerbată. Dacă în etapa acestei reprezentări eul liric era implicat și torturat de aceste rostogoliri infernale, în actuala etapă a **Stelelor fixe** poezia s-a esențializat ca după o mare combustie care a calcinat materia eliberînd forța ascunsă în ea. „Acum îmi dau mai bine decât oricine seama / ce arhetip e tata și ce durere mama, / ce-adânc izvor un frate, ce rău de lacrimi sora, / voi da eu poate seamă de viața tuturora ; / decât oricine-mi pare că-s cel mai vechi părinte / când ard în brațe-mi puii ca focurile sfinte / și te topești privindu-i atât încât mă doare / gândul c-asemeni nouă ei vin dintr-o ninsoare ; / în timp ce ei vor crește — noi ne vom face minimi / și albi din sarea apei din vânt, din ochi și inimi ; / decât orice știu eu mai bine un cuvânt / ce ne ținu de fragezi în poala lui —pământ, / pe care-l răscolirâ duse de vânt și soarte / popoarele bolnave de spațiu pân-la moarte, / de ne-am trezit în limbă cu un proverb păgân / în care apa trece și pietrele rămân ; / când ard în brațe-mi puii ca focurile sfinte / în capul meu istoric se leagănă morminte, / de aceea-mi dau mai bine decât oricine seama / de ce vechime-i tata, și suferință mama, / ce-adânc izvor-un frate, ce rău de lacrimi sora / îmi dau eu bine seama de viața tuturora". **(Grijă)**

Noblețea de ton și de formulă a acestei poezii ne dă posibilitatea să vorbim despre o reorientare a poeziei contemporane către un model care părea a se păstra doar într-o teoretică actualitate. Este vorba de poezia lui Mihail Eminescu. Dacă unul din momentele poeziei postbelice a putut fi numit momentul Blaga, chiar începuturile poeziei lui Gheorghe Pituț mărturisesc această fericită înrîurire, dacă altul a putut fi numit momentul Barbu, de a cărui suverană influență mulți poeți contemporani se resimt puternic, credem că se poate vorbi astăzi de un alt moment postemineschian ilustrat de poeți de superioară expresie artistică cum sînt Constanța Buzea, Ileana Mălăncioiu, Mihai Ursachi, Dan Laurențiu, Gheorghe Pituț. Fără a fi epigonică așa cum a fost adesea poezia posteminescienilor de primă generație, lirica tinerei generații amintite aici parțial ne dă sentimentul eminescianismului fără să ni-l dea și pe acel al subordonării totale la farmecul lui. Gheorghe Pituț îi închină lui Mihail Eminescu un poem fără titlu („Mă surprind adeseori / Sărutînd câte-un poem / Al acelui domn suprem, / Strâns la piept de lucitori — / Călător într-un sistem / Mult mai fix ca al naturii / În senin tras de vulturii / Paradisului. Rechem / La izvoarele rostirii"...) sau îi reia predilecțiile istorice într-o poezie intitulată **Vină :** „Vină, doamne, Tepeș, vină / Și trântește în lumină // Ca-ntr-o doară câtiva pari / Verzi aduși din codri mari / Și le pune pălării / Ca să credem că sunt vii // Și îngrașă-ți gândele / Să-i atârne hădele / Fălci din care a scrâșnit / Când avea de căsăpit / Și te umple iar de har / Hărăzindu-i primul par". **Stelele fixe** comunică mai ales cu poezia ultimei perioade a lui Mihail Eminescu, cu versurile **Glosei** și ale romanțelor în care vocabularul s-a curățat de orice strălucire exterioară devenind abstract și transparent. În acest limbaj decantat va vorbi Gheorghe Pituț despre dramatismul condiției umane, despre neliniștile omului, despre fragilitatea pruncilor, despre sfîșierea maternității sau despre nostalgia vetrelor natale.

Perspectiva eminesciană sacralizează spațiul poeziei lui Gheorghe Pituț : „Oriunde-ai fi adus te lasă / de-un sunet ancestral acasă, / de fier sunt marile sisteme / când le-ai știut, adânc în vreme / coboară-te lângă părinți / la sfinții limbii celor sfinți ; / peste morminte curge timpul / ca frunzele etern cu schimbul, / audă-mă acele valuri / care se-ntorc mereu la maluri / cu o durere fără nume / precum a altei lumi în lume ; / casele vechi, bisericile scunde / cuvântul prim aici s-ascunde / făcliile emit paloarea / sub care-n zori bolnavă-i marea / acestui timp, acestui veac, / voi fi bogat ca un sărac / în liniștire și visare / la cuibul puilor de sare".

Ceea ce a cîștigat poezia lui Gheorghe Pituț este o mare puritate de ton și o altitudine „stelară" a privirii.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

„Închipuirea realității"

La trei ani după debutul editorial **(Poeme, 1973, Ed. Albatros),** Lucia Negoiță este prezentă din nou în librării cu o carte de versuri*), care confirmă bunele aprecieri lansate de criticii ce s-au ocupat de primul său volum. Calitățile afirmate în **Poeme** s-au dovedit nu doar reale, ci și rezistente. **Roza și închipuirea** scoțîndule cu mai mare putere în evidență. Echilibrată, personală, de o bună factură livrescă, sublimînd senzualitatea și exprimîndu-se printr-un desen liric grav, poezia Luciei Negoiță propune un univers afectiv al cărui ideal este armonia. O artă poetică, din cele cîteva detectabile în acest volum, vorbește parcă tocmai de nevoia simplității, adevăratul „dar al minții" : „o, cît de simplu poți spune în poezie / m-am născut într-un sat cu podgorii aprinse / purtînd florile galbene pe argila însetată / dar mai presus / viață vieții să dărui".

Deși împărțită în trei cicluri — **Visul cît mai aproape, Etica naturii, Trenuri de noapte** — cartea Luciei Negoiță este, în fapt, un neîntrerupt monolog despre și întru iubire. Și una din obsesiile acestui volum este tocmai teama de-a nu „teoretiza" erosul. El trebuie trăit, asumat ca o lege de aur a cosmosului : „ o, dar aceasta nu vrea să fie / o artă poetică / cu care sfîrșești / nu începi, / trebuie să mesteci în cazanul cu smoală / lacrima ta, părul tău". Eul se prezintă în fața acestui mare examen al firii nu învins, ci cu speranța, mai mult, cu iluzia triumfului („nu ca supusă, ca învingătoare bat la ușa ta") ; victoria însemnînd aici șansa de-a duce pînă la capăt o experiență și nu neapărat împlinirea ei bovarică. Poeta nu ocolește luciditatea : „încerc cu aripi de ceară corăbiile singure / coiful meu să le poarte, scăldat în uleiuri încinse / străducind parcă n-ar străluci".

Lucia Negoiță nu se teme de implacabila etichetă **lirică feminină,** nu o refuză prin gesturi de-o inteligență sarcastică, ci încearcă să facă din această condiție un atu. Putem descifra chiar în poezia ei un orgoliu al aparteneței la o sensibilitate ce nu se rușinează a se recunoaște „feminină". Iată cîteva versuri din **Femeie pieptănîndu-și părul :** „beau cu al șaselea simț / nedesfăcut din urzeală / apă nesfîrșită, nu pot s-o înghit, / un coș urias / cu faruri de vreme uitate, / sandalele apoi / de zeiță crudă cu șarpe / în care îngerii își moaie aripa, / armură e părul". De la comentariul aparent-resemnat („despre rîndurile acestea / oricum se va spune / le-a scris o femeie / afirmație, / o întrebare...") pînă la acceptarea fără rezerve a propriei condiții („că însuși stolul minții iubirii stă supus / / trebuia să o știi, / suflete dragă"), de la desenul discret al imaginii, pînă la versuri fierbinți, de la înregistrarea celui dintîi și mai simplu „seism" (scurtarea pletelor) pînă la un poem **ca Magie în gînd,** în ale cărui versuri fuzionează fericit vocea invocației cu tensiunea bocetului, poezia Luciei Negoiță se autosupune mai tuturor canoanelor liricii erotice. Totdeauna supravegheată, uneori pînă la îngrădirea imaginației, această poezie nu se poate acomoda cu imaginile șoc, ereziile de acest fel neavantajînd-o. „Îmbrincealâ de aștri", „femei cu cefe asurzitoare" pot suna bine, eventual, dar rămîn străine poeziei Luciei Negoiță. Discreția (dar nu lipsa acuității) caracterizează și cele cîteva frumoase poezii patriotice, cum dovedesc și aceste versuri din **Avram Iancu :** „el trece prin carnea rece a muntelui / și-l leagă de umbletul său pe aripi ușoare / prinse pe ascuțișul stelei geroase de crai / coroană văzătoare pe frunte. / / el urcă în munte pe nervul său întins / dimineața e șarpe în moale salcîm / seara e șubă tivită cu iarnă").

Un ultim poem al cărții, pe alocuri teoretizant, pe alocuri polemic, dar scris cu aceeași prețuire a cuvîntului, aduce aminte, în anumite secvențe de lumea poematică ce iese de sub pana unui Fănuș Neagu : „mai este tatăl meu, din tagma eternă a copiilor / el începea scăderea vremii primăvara apoi toamna / două luni din an nu închidea ochii nici noaptea / în martie și septembrie, jurînd că nopțile de echinox / îi lăsau gust a-mar sub limbă, / semn că numărătoarea se făcea invers / și mierea cerea să fie arsă la foc de gulden".

În ceea ce privește poemul ce împrumută titlul său volumului, el este un credo liric, scris cu mînă sigură și vorbind despre existența prin eros ca despre o nobilă aspirație spre armonie, chiar și atunci cînd aceasta presupune închipuirea unei realități, în care „totul, totul vorbește despre tine", ca o moștenire grea dar de neocolit.

Poezia Luciei Negoiță are nu doar darul de-a se întrupa din esențe, ci și pe acela, spre a o cita, „de-a se-ntrupa din afară", chiar dacă în asemenea cazuri poezia este mai fragilă, unda ei de foc dovedindu-se mai scurtă.

Dorin Tudoran

*) **Lucia Negoiță, „Roza și închipuirea", Editura Eminescu, 1976.**

proză

O geografie spirituală

Volumul lui Mircea Mališa **Zidul și iedera** stă sub semnul a ceea ce a fost numit „literatura de frontieră". Textele incluse în această carte aparțin eseului prospectiv, jurnalului de călătorii, sau tabletei și evocării memorialistice. Este vorba, de fapt, de o sinteză a unor variate procedee literare într-un discurs unic, acela al unei gîndiri investigatoare, trasînd un posibil itinerar, într-o geografie spirituală a lumii. Chiar sumarul este astfel alcătuit încît indică un „excurs" în spații de civilizații și zone de cultură specifice. **Repere Asiatice** (Sfatul lui Krishna, Scribul babilonian, De la Budha la Ioasaf), **Africa și Orientul Mijlociu** (Sfinxul, În vizită la Cadmus, Nilurile), **Repere Mediteraneene** (Dialog pe Acropole, Cavalerul trac, Savantul din Ragusa), **Europa de mijloc** (Catedrala din Chartres, Ulița alchimiștilor, Geneva lui Balzac) **Europa septentrională** (Turnul Londrei, Sala Armelor, Hamlet contestator), **America de nord** (Jamestown, Lagende de pe Hudson), **America Latină** (Monte Alban. Fire și noduri incașe). Desigur „sumarul" este mult mai bogat, noi am amintit cîteva titluri, pentru a ilustra ideea de „geografie spirituală a civilizațiilor". Și astfel am definit și motivul central, tema obsesivă a cărții. Această selecție a scrierilor pe o tramă unică, ne relevă în Mircea Mališa un neașteptat, dar interesant și rafinat gînditor pe marginea „ruinurilor". Dar nu pentru a scoate în evidență ideea timpului devorator, gen Volney („Ruines"), ci din contră, ca semne ale facultăților creatoare ale omului eternizate prin vocația construcției și a scrisului. În acest sens „Scribul babilonian", cu elogiul său adus bibliotecii, are caracterul unei profesiuni de credință și al unei pledoarii : „O bibliotecă cuneiformă are o deschidere de două milenii și jumătate, cu o uluitoare constanță în raport cu valorile și conceptele de bază. Comunicarea cu semenii din imperiu, comunicarea cu urmașii peste veacuri se fac prin mijlocirea scribului. Prima din meseriile culturii, ultima din cele ce pot fi automatizate, operația de scriere este și una din cele mai constante activități umane din punctul de vedere al randamentului, conceput ca idee eternizată în unitate de timp".

În fiecare civilizație sau moment de cultură autorul caută o ecuație a perenității de ordin material sau moral-spiritual. Babilonul este astfel egal cu nașterea astronomiei, întreaga cetate reflectînd ordinea stelară (interesant că pentru un istoric de artă ca Elie Faure Babilonul înseamnă expresia violenței și a gloriei efemere), Egiptul, între altele, cu apariția geometriei, Fenicia cu inventarea alfabetului modern și generalizarea spiritului pașnic comercial, „Ulița alchimiștilor" din Praga cu nobilul și fantastul vis al unei științe universale, civilizația indienilor Zopoteci din Monte Alban, cu fascinația și cultul cerului etc. Mircea Mališa găsește oriunde un motiv de meditație fecundă, desprinzînd firul de aur din nisipul obișnuit. Fiecare ruină însemnată de istorie duce cu ea un mesaj care poate vorbi oricînd contemporanilor. Un model de acest mod de înțelegere îl oferă „Sfinxul", unde pretextul turistic se transformă într-o incitantă, fără pedanterie, meditație asupra accepțiilor și conotațiilor noțiunii de timp. Diferitele forme de modele și cultură sînt înscrise de autor în spirala progresului, reliefîndu-se totdeauna trăsătura general-umană universalizantă, a momentului respectiv. Cartea sa este, pentru a prelua unul din proprii termeni, un refuz al „entropiei", al dezordinii și neantizării. Prin conturarea unui profit spiritual al civilizațiilor, prin afirmarea unei semnificații superioare a evoluției dominată de adevărul științelor, prin efortul de a defini ființa umană ca „homo faber", avînd vocația cosmicizării, volumul **Zidul și iedera** este comparabil într-o anumită privință cu altă piatră a gîndirii constructive contemporane, „L'Homme à sa découverte" a lui Teilhard de Chardin. Și adoptînd o formulă a gînditorului scientist francez se poate spune că și pentru Mircea Mališa lumea „cade înainte și în sus spre spiritual".

Paul Dugneanu

*) **Mircea Mališa : „Zidul și iedera", Editura „Cartea Românească", 1977.**

cartea de debut

Erotice. Povestim poezia ?

Amintiri din copilărie, mici poeme de dragoste, citeva notații, în genere improvizații, acesta e conținutul volumului de debut al Ioanei Crăciunescu, **Scrisori dintr-un cimp de maci** (Cartea românească, 1977). Într-un prim ciclu, **Prinz domnesc,** poeta caută expresia frustă, directă **(La o despărțire, cu o fluturare ironică) :** „Mă uit la cer și pămînt / mănînc mămăliga cu ceapă, / plîng ca proasta în drum".

Ea pretinde a nu fi sceptică **(„Nu cred în lipsa de credință în toate"),** ci încrezătoare în destinul său, pozitivă și receptivă : „eu îmi simt încheietura mîinii / eu presimt apropierea unor ploi lungi / în patul nostru nuptial / cearceafurile fosnesc deja prevestitoare...".

Erotica e romantios și, în același timp, ironic romantică : „Te uit solemn — / și cade-o ploaie de lemn / albă / cîmpul întreg a-nlemnit / lumina se desface-n aer / cu zornăit de salbă... / / Să ne iubim cu fanfară / dumineca-n parc... / Eu pot fi o clipă / între primejdii, / săgeata din arc..."

Amintirea copilăriei e prilej de rememorare a unor senzații, stări ciudate : „Cărutele crăpau sub pepeni. / Doamne cu umbrelute / desfăceau, căscînd, capsule / stricate de mac... / / În ograda noastră / crestea mazăre / — (ci nu orice fel de mazăre, / ci numai din cea bulbucată și / amară...) ... / / Copii cu ciresi la urechi / se hîzesc pe la geam, / cu bețișoare / numără-ncet cîte ore / mai am."

Totul e lejer, nu lipsit de o anume grațioasă detașare : „Era o toamnă aminată / de-un sentiment bolnav încert... / Cînta bunicu la vioară, / eu trimeteam scrisori într-un deșert... / / Am scris această șansonetă / s-o cînte un copil din nai / în ziua-n care universul / pentru ce n-am / ai să mi-l dai !"

Un funcționar de la un Centru de librării declară în **Săptămîna** nr. 334 că cititorii așteaptă de la critici opinii competente și autorizate despre volumele recenzate pentru a-și verifica propriile opinii și a le împărtăși cititorilor la întîlnirile cu publicul. Sîntem de acord, dar în acest caz trebuia să ni se spună care sînt acele opinii proprii ca, la rîndul nostru, să ne dăm seama dacă și cît sînt de competente și autorizate.

Critica, nu spun nici o noutate, este analiză, prin urmare investigare a universului unui autor și evocare a lui, demontarea metaforelor și recompunere a coerenței lor, pipăirea articulațiilor structurii și pronunțare sau sugerare a judecății de valoare. Se înțelege că acolo unde demersul nostru n-a descoperit aceste elemente, nu există creație și se cade să denuntăm mistificația. Sigur că observațiile noastre sînt comunicate într-o ordine și îndreptate spre un scop, ceea ce dă profanului impresia de povestire. Știi, zice un amator de poezie, nu citi pe cutare critic, căci rezumă poezia, o povestește !

Există cazuri cînd poezia poate fi povestită (reconstruită !), atunci cînd ea însăși e o povestire, o spetă a genului epic. Poezia lirică (sintagmă în secolul nostru tautologică) cere doar să fie identificată, dovedită.

Vorbind despre volumul de debut **Mirele pîinii** de Ion Beldeanu, i-am acordat, ca tuturor cărților de care ne ocupăm la această rubrică, atenție, nu l-am desconsiderat. Mulți autori, despre care am scris mai puțin pozitiv, ne-au multumit că i-am luat în seamă, ceea ce presupune un mediu educat. Bănuiesc că nici Ion Beldeanu care ne-a trimis cartea nu s-a simțit jignit de recenzia noastră. Am vrut să-i detectez intenția din poezia cu titlul **Mirele pîinii** extins la întregul volum. Este limpede că autorul face o metaforă, că asociază două fenomene care n-au mai fost puse în legătură. Dar, m-am întrebat eu, este posibil să punem în relație ideia de mire cu aceea de pîine ? Cuvîntul mire desteaptă ideea de nuntă, iar cuvîntul pîine pe aceea de aliment. Mirele apare în cîntecul de nuntă, în epitalam, pîinea (vezi **Universul poeziei** de G. Călinescu) e în poezie „simbol pentru hrana datorată muncitorului". Ion Beldeanu a încercat un nou raport care, din cauza imposibilității apropierii celor doi termeni, nu se susține artistic. Prin faptul că mirele și-a ascuns munca în miezul pîinii ca într-un fruct rodit de soare, nu se naște în mintea noastră ideea că a nuntit. Putem să spunem că facerea pîinii e un ritual, dar nu orice ritual e o nuntă. Nici viziunea facerii pîinii ca un fapt erotic din strofa următoare (se imaginează un ochi de fîntînă răcoros, ispitind sărutul, spre care a curs lumina) nu e în directă legătură cu ideea de mire, încît poetul se vede nevoit să introducă totuși noțiunea de nuntă undeva : acum mirele se îmbată de „nunta ce bate în spice" și-și trece clopotul zilei (soarele) peste umăr. Se vede pe de o parte inconsistența metaforelor, pe de alta incoerența lor. În concluzie intenția poetului nu s-a realizat și „mirele pîinii" a rămas o sintagmă goală.

Constat că fără să descrie substanța volumului și fără să se ocupe de sistemul său metaforic, Laurențiu Ulici nu remarcă mai mult decît mine pe Ion Beldeanu în **România literară** nr. 17. Găsește că are „o gesticulație calofilă, prețioasă prin abuz de epitete", că „valul de epitete și construcții calofile" îl duce chiar la prozaism în poeziile de temă intimă, că sînt și „ecouri neasimilate din Blaga" (eu am zis din Emil Botta). Prin urmare, deocamdată, Ion Beldeanu e în fază experimentului. Îl așteptăm cu producția următoare.

Al. Piru

Fragmente critice

Catehismul iubirii

Tudor George, spaima și deliciul cafenelei literare bucureștene, scrie un **Catehism (al) iubirii** (Editura Albatros 1977) subintitulat eseu liric și dedicat, în chip villonesc, bunicii sale, Lelea Dumitra Cicu — și moașă sătească — timp de mai bine de jumătate de secol în Cîmpia Dunării de la Ulmeni, Gumelnița și pînă înspre Mînăstira și Coconi, aceea care a minuit cu mîna ei blajină, aducînd pe lume, ca o mitică ilithyia tracă, un întreg popor de feți-logofeți. Eternă memorie". **Catehismul** mai cuprinde o **planetă** semnată de Edgar Papu, un **Cuvînt înainte** al autorului și o **epistolă regăsită** de la Felix Aderca, fără a mai socoti extrasele din sonetele lui Shakespeare așezate în fruntea sonetelor proprii, în număr, acestea din urmă, de 200.Astfel blindat, volumul vrea să fie o demonstrație de virtuozitate lirică națională într-un gen străjuit, în eternitate, de marele Will. Tudor George își asumă, n-am zice fără orgoliu, această sarcină „cu sufletul meu și cu sigla mîinii mele, cum este demn a cuteza"

Pentru asemenea grea bătălie, el a ales ca armă sonetul („rigoare eliberatoare a spiritului"), neuitînd să ocărască, în prealabil, pe cei care detestă (cine sînt aceia nu spune !) „acest cristal pitagoreic". După severa punere la punct, Tudor George trece din nou, la celebra lui bunică și la harul ei manifestat, de data aceasta, în „toată balta Dunării".

Edgar Papu vorbește de barochismul sonetelor avînd în vedere criza interioară ce se exprimă, și la Tudor George, prin strălucire formală. Tudor George urmează, în fond, pe V. Voiculescu (pe care îl și citează, de altfel, numindu-l „magul Voiculescu"), dar pe o latură mai profană, simpatic boemă, în ciuda numeroaselor referințe livrești. Voiculescu reconstituie, într-o interpretare liberă, simbolurile iubirii din Renaștere, Tudor George le parafrazează în niște sonete inconformiste, bătăioase, cu delicioase înfumurări bucureștene. Cele mai reușite versuri în **Catehismul** acesta înțesat de citate sînt tocmai acelea unde, pe o cale mai simplă, vine vorba de petreceri bahice și de iubiri blestemate cu „dalbe porumbițe" pe meleaguri dimbovițene. Dacă ne-am lua însă după titlurile sonetelor și după citatele din text, am putea crede că Tudor George a trecut în spațiul strimt, geometric al sonetului — în urma unui colosal, singeros studiu — toată istoria umanității, toată istoria literaturii și a vieților ilustre. **Sacru principiu,** zice el întîiului sonet, **Apokolokyntosis** la al doilea, apoi, ceva mai încolo, **Cultul esențelor, Elegia di Madonna Fiammeta, Visul Hecubei, Conceptul androgin, Magnificentius, Gaudi, Aisberg** și alte embleme ce trezesc în noi acel sentiment împovărător de admirație și teamă pe care îl avem, totdeauna, în fața textelor erudite. Ochiul, mohorît de atîta știință înaltă, se mai înveselește întîlnind și cîte o „sorcova mea" „o dalbă porumbiță", „borfeturi și trofee", vorbe mai curate, mai omenești, mai apropiate de imaginea cunoscută a autorului. Însă, cum ziceam, titlurile sînt înșelătoare, Tudor George rămîne, și în această criză de erudiție renascentistă, poetul comunicativ, afectuos, izbucnirile de leu rănit, nu durează și sonetistul ajunge repede la lacrimi și suspinuri. Într-un loc **(Urmașilor)** ne spune că trei zei tutelează existența lui : **Cartea, Doamna** și **Cinzecul,** dar numai cînd vine vorba de ultimii doi, versul devine mai sprinten, vocea mai sigură, imagistica mai colorată. Ceilalți, eroii cărților, sînt aduși la măsuri mai sărace și puși să facă lucruri nedemne pentru profesiunea lor. Împăratul Claudiu joacă, în iad, zaruri iar Ubu-Roi decapitează cîrnați la ghilotină **(Apokolokyntosis).** Medeea, fioroasa femeie mitică, este tratată de sonetist ca o biată nevastă geloasă și irațională, așa, ca oricare alta, de aici și de colo. Tudor George atacă însă tema cu gravitate, pre-amor, mă drăgosteam c-o hoardă / De sufletiste fără protocol ! // Pun mîna — azi — pe inimă, să spună / Cum mă simțeam un princip dintr-o țară, / În care fericirea merge strună / Și fără bani — fiind banul de ocară ! // Vai, tinerețea — efemer sindrom ! — / Cît de puțin îi trebui unui om !" — cu stîngăcii, bătăi încetinite de ritm și stridențe pe care le trecem cu vederea, pentru că spiritul nostru, obosit de subtilitățile din poeziile altora, regăsește aici un filon vechi și durabil al liricii. De la Villon la D. Stelaru (citez după preferințele lui Tudor George) poezia n-a încetat să vorbească despre dulcile ticăloșii, fărădelegile poetului încălcător de convenții. Tudor George e un demn urmaș, hotărîrea lui este să nu abandoneze calea sfîntă a alcoolului și, în niște versuri prietenești, el evocă (în continuarea **Baladelor singaporene**) pe comilitonii săi bravi, oameni de nădejde și de pahar. Expediția etilică se termină, uneori, prost. Slab de înger și sub influența lui „Bachus hapsîn", sonetistul primește în bătătura lui pe amica unui prieten, apoi află că femeia în chestiune are și alte preferințe și că, scirbit, confratele îi dăduse „un șut în spate" **(Un fapt divers).** Răzbunarea nu-l consolează de gîndul ticăloșiei de a fi încălcat un mare sentiment : prietenia. Altă dată, întors la dalba porumbiță după un chef năpraznic, este întîmpinat cu nedelicatețe și poetul din el, jignit, suferă în tăcere : „Cînd — otrăvit de zațuri și poșirce — / Izbit din șanț în șanț, printre tramvaie — / Mă întorceam în lat, la Doamna Circe, / Ea mă primea-n costumuș ei de baie / Și : „marș !" — zicea, holbind cu deștiul strada ! // Io mă-nvîrteam — năuc ! — / mușcîndu-mi coada..."

Baladistul nu-i, cu toate acestea, demoralizat, la 50 de ani, el constată mîndru că au pierit imperii, au căzut civilizații, culturi, și, iată, el „trîmbițașul lui Bachus" a durat. Cere, atunci, sacrificarea berbecului cel mai bun și darea unui cep la butea cu vin „trandafirel" **(Iată-mă ajuns).** Pentru a comunica astfel de lucruri simple, atingătoare, Tudor George are mijloacele tehnice necesare. Limba poeziei lui este plastică și simbolistica necomplicată. O simplă analogie sau transmiterea, fără mistificări prea mari, a gîndului sănătos, frumos în elementaritatea lui dau sonetului o notă de autenticitate și chiar de elevație, ca în această tandră parafrază : „Devoratorul geniu, ce-mi adoră / Și trup și suflet, inimă și minte — / Din rădăcini mă smulge, din sorginte, / Și mă ucide-n cea mai tandră oră ! // Vai, cu oroare îmi aduc aminte / Călugărița — giza carnivoră, / Care masculul tandru și-l devoră, / Bucată cu bucată, tras prin linte ! // Iubire — orihideea mea vorace — / Pe-un al tău, eu inima mi-o vinz, / În timp ce tu — gurmando — cum îți place, / Mă mistui, ca pe-o gîză, la un prînz ! // Da ! Vreau să pier de inimă albastră — / Hrănindu-ți, tandru, crima ta măiastră !".

Eugen Simion

Câmpia Libertății

Urmare din pag. 1

Crește iarba și pasc oile în zilele bune și este bine așa numai că din cînd în cînd trebuie să ne aducem prinosul de recunoștință pentru înaintași iar locul să-și primească sufletul de altădată.

M-am bucurat acum la început de mai să văd, strînși aici de bună voie, peste douăzeci de mii de tineri de prin satele și orașele transilvane veniți, unii de la mare distanță, să asculte cuvîntul poeților Patriei lor și căutările noastre prin care ne-am păstrat făclia încrederii, prin vremi. Poetul Adrian Păunescu are acest merit prețios de a fi găsit o modalitate prin care tineretul României socialiste să se simtă solidar cu mesajul marilor noștri poeți și istorici patrioți înflăcărați, de ieri și de astăzi.

Prin cenaclul condus de poet, în ce are acest cenaclu mai bun, s-au făcut auzite, rostite sau cîntate capodoperele liricii românești de la Dosoftei și Neculce, de la Eminescu și Alecsandri, Goga și Coșbuc, pînă la cei mai tineri și mai înzestrați poeți de astăzi. „Hora Unirii", „Pe-al nostru steag", sînt ce au fost întotdeauna : cîntări naționale pe buzele tuturor.

Ceea ce Păunescu a început aici pe **Cîmpia Libertății** ar trebui într-un fel sau altul să devină o permanență. **Cîmpia Libertății** să devină o tribună unde să se manifeste geniul românesc prin cei mai buni fii ai săi. Poeții, cîntăreții, sportivii cei mai buni, marii noștri istorici să-și facă drum, din cînd în cînd, pe Cîmpia Libertății.

Aici ar putea de asemeni ființa o mare universitate populară de vară, unde să se țină prelegeri și cursuri de limba română pentru studenții străini.

În acest fel nu ne-am face decît o parte din datoria ce-o avem față de jertfa de luptă și lucrare a marilor noștri înaintași de la care am deprins gustul adevărului, al independenței și al libertății.

atelier literar
poșta redacției

EM. EMILIAN: Am primit cartea și vă mulțumim, dorindu-vă multe înainte ! (în ce privește ciudățeniile critice pe care ni le împărtășiți, veți mai avea, desigur, multe prilejuri să le „gustați" și să vă obișnuiți cu ele...). În continuare, vom răspunde tinerilor dv. „ciraci", de care cu atît de nobilă și părintească grijă vă ocupați:

C. COSTACHE: Trebuie îndemnat spre un efort de limpezire, de evitare a formulelor „în doi peri", care simulează poezia (ca, de pildă, „Pădurea macului neofilit"?!, sau, și mai grav, în „Cîntec"). Cînd se depune acest efort, mai mult sau mai puțin susținut se ivesc rezultate mai bune (în „Cîntec pentru cei care au plecat" și, mai ales, „Undeva"). El trebuie, de asemeni, să acorde mai multă atenție respectării rigorilor prozodiei clasice, atunci cînd se hotărăște s-o folosească (ritmurile „șchioape", rimele aproximative etc. compromit armonia întregului și-i anulează puterea de convingere).

NICOLAE RADU: (Obsedat de un cuvînt veșted, fără reverberație — „nevedere" pe care-l repetă aproape în fiecare pagină) rămîne și el dator în sensul clarității, unele pagini alunecînd în confecția mimetică fără înțeles. Sînt, însă, și cîteva lucruri mai bune: „Să mă mai cheme", „Să fii aici", „Am să-mi aduc aminte".

LUIZA PREDESCU: Un mimetism convențional, juvenil-dulceag, stăpînește și aceste pagini, în care poate doar „visul" înfiripă un conținut și un sens și ne îngăduie să sperăm în rezultate mai bune.

CONSUELA Dr.: Nu e rău deloc, pentru început, deși lucrurile sînt cam frugale, niței însăilate. Dar să vedem ce se mai întîmplă în continuare.

PENE PAULA: Semnele poeziei nu lipsesc (mai ales în „Asemănare" și, oarecum, în „Lecție"), dar ele sînt stinjenite de un metaforism tulbure, care complică și întunecă desenul liric. Reveniți.

I. ZAVERA: Am luat cunoștință cu tristețe de documentul trimis.

ELV. I.:... Și de ce, la urma urmei, unul din manuscrisele abandonate în sertar n-ar fi reluat; cu calm și îndărătnicie, „gospodărește", și dus pînă la ultima sa putere de iradiație ? „Și-a călcat pe inimă" — ziceți.

Desen de Octavian Berindei

Nu, inima nu e un „obiect" pe care se poate călca ! (nici chiar dacă aparține altcuiva !...). Excepțiile din librării nu prea mai sînt, de la o vreme, chiar atît de rare. „Reciproca" poate avea numai sensul pe care i-l puteți atribui dv. Mulțumiri pentru vorbele bune !

J. KADOGLU: E greu de măsurat în termeni riguroși ceea ce reprezintă, deocamdată, o tulbure, învălmășită erupție, o reacție de șoc. E mai probabil că, reluînd paginile după un interval de răcire și așezare, le veți măsura dv. înșivă cum se cuvine.

IANUS BIFRONS: Felicitări pentru prețioasele succese, mulțumiri pentru frumoasa carte și pentru caldele cuvinte ! (e foarte bine zis — și vrednic de un adevărat poet — „ca și cum aș scrie prima dată"...). „Cititorul ideal" nu există, dar există întotdeauna un ideal (acela al poetului) care trebuie slujit și apărat pînă la capăt. Vă dorim noi succese și, firește, așteptăm, ca întotdeauna, cu interes veștile dv.

Mihai Preda, Fernando, Stelian Mihu : Sînt unele semne bune merită să insistați.

Iulian Mocanu, Balcea Ion, Roșu Teodor, Vasile Dumitru, P. Desuboadei, Grigore Ion Visu, I. Borangic, Marian Drimuș, Zăgan Costel, Dan Em. Roșca, Chirilă Gheorghe, Mirop, Sergiu Moldovan, Ion Negoianu, Albert Tioreanu, Vasile Tarța, Popescu Popești, Costache Victor, Melanie-Plenița, Florentina Trandafir, Gh. Midescu, Ovidiu Rubin, I. Pajureanu, Nestor Ioanid, I. Aedlos, Ioan Vasca: Nimic nou !

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Misiune" ; „Ideal", „Conversație" ; „Cuvintele tale", „Semn", „Adia vîntul de primăvară"; „Cînd", „Osmoză"; „Poem cu o pasăre"; „Lacrimile ochilor tăi"; „Despre rău, bine și adevăr" etc.; „Casa cu praf"; „Riul Afroditei" ; „Alfa și Omega".

Ion Metea, V. Comoniță, Sorin Danciu, Necrilescu Elena, Marin Ion, Vasile Florea, Nicolae Pavel, Călineanu Ion, N. Stroescu-Șovarna, Vasile Dragoș, Carmen Tania Grigore, Ioniță Gheorghe, Olivia B., L.I. Valeriu, Danescu M. Marius, Adriana Cosma, Viorel Depra, Elena Profir, Popescu Dan, Nicușor Băgescu, Marin St. Mihai, Lorriș, Urzaciuc Mihai, Antoniu P., Ionel Mirșani, Ioana Ungureanu, Dana Cosma, Leia Ardin, Ioan Bîrcă, Covrig Marin, Sofia Nucă, Angelica Serdaru, Dumitru Istrate, Baucis, (mai bine, în „Nu uita", „Te-aș fi strigat"): încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

N.R. : Manuscrisele nu se înapoiază.

Undeva

Undeva, în lume
purtîndu-și ca pe un talisman amintirile
printre viespile aducătoare de moarte
prin noroioasele tranșee
soldații se ucid unii pe alții
regulamentar.

Undeva,
de nimeni știut
ca un mugure ce nu a cunoscut
dintele frigului
un copil cu retina sfîșiată de lumină
își cere îngrozit nume.

Tractoare puternice
ca niște zimbri întăriți
scot din adînc obrazul fertil al pămîntului
asurzitor
de freamătul grîului.

În aceeași secundă
eu
neștiut pion în pătratul
meridianelor și paralelelor
visez la masă
cu ochii deschiși,
cu degetele luminate
de uriașe coli albe...

CORNELIU COSTACHE

A dărui o floare lumii

Trebuie să taci, să aștepți îndelung
aplecat peste iarba cuvintelor
ca să poți da lumii în dar
o mălăstră floare

nici un vînt să nu sufle
prin preajmă
doar păsări, cît mai multe păsări
să-ți ningă pe brațe
și marea să-ți fie vestală

anotimpuri vor curge albastre
prin părul tău
pîndind aerul însetat de miresme,
îngenunchiat lîngă bulbii
inconștienți ai frumosului,
departe de zei

și-ntr-un tîrziu, luminînd așteptarea
corola florii visate apare —
vei regăsi-o de-atunci
pe străzile lumii prin grădinile inimii
suav ținută în palme
de oameni

VALERIU PRUTEANU

Am să-mi aduc aminte

Departe or să strige păsări
Undeva, într-o vale frumoasă,
Am să-mi aduc aminte de tine,
Am să-mi aduc aminte de casă.

Am să-mi aduc aminte de ape
De pămîntul cu flori mai albastre
De arborii singerînd în adînc
Neputința cuvintelor noastre.

NICOLAE RADU

Desen de Adriana Luca

Visul visului

Cine-ți așterne visul sub pleoape, cine
aduce timpul spre noi și cine poartă, ca
într-un vis cu arbori, lumina lemnului
înnobilîndu-se în lemnul arcușului, noaptea
cînd vine spre pămînt un timp al meu
mă mișcă liber între consoane grele, între
sublime vocale nemurindu-mă în verbe cu
străluciri de aur, urmă de copită călcată
în viața cîmpiei, păsările în zbor nutresc
lumină în cînt și-n pene, izvodesc
în inimi sentimente cu gust ciudat,
întreținîndu-se
în sunete surpate în auzul tuturora,
ardeți și treceți tentaculare ginduri, mă duc
spre lucruri știute și cu pădurea aproape
doar gestul iubirii mă mută lîngă dorității mei
brazi.

VICTOR CROITORU

Nu lauda mi-o caut

Nu lauda mi-o caut.
Așa se cuvine.
Mîna să zidească,
mintea să născocească
și toate rodind
să-mi fie răsplată.

Ce miez altul
să aibă mișcarea, decît
lumina spicelor
fără seamăn, fără număr,
pădurea
de zumzet energetic,
talazul oamenilor,
cinstire muncii purtînd.

Isprăvile-mi de ispravă
sînt tot ce am și tot
ce las în urmă.
Ce împlinire alta
decît să lași în toate
o parte din tine ?

Nu lauda mi-o caut
ci bucuria trecerii neîrosite,
păstrate în ceva ce mîine,
sub pași fără sfîrșit,
punte se va urma.

LILIANA POPESCU

Heraldica mersului

Cine-i necunoscuta ce-mi poartă
Părul și ochii ca pe-un zălog triumfal ?
Ea mi se arată totdeauna cu hainele
Din anul în care-am iubit.
Trece limpede printre oglinzi
Surîzind la atingerea propriului frig,
Bucuroasă de gustul monezii topite pe inimă :
Pajură, argint vechi și victorie
E sigură de brațul și statura ei,
Suplă pășește sub luna carnivoră aprilie
Întonînd imnuri verzi în formă de arbori,
Măsluind culoarea amiezelor cu umbra
cugetătoare
A faunului.

Confidentă, floarea de la ureche îi adoarme-n
miros
Șoimul de pe umăr, complice, i se rotește a
cer.

ANCA SMARANDA DIGA

cultura românească în lume

Lucian Blaga
Poeme/Poémy

Apariția volumului **Poeme** de Lucian Blaga, ediție bilingvă româno-slovacă, reprezintă un moment deosebit, cu semnificații majore, în istoria tradiționalelor legături culturale româno-slovace. Este prima tălmăcire în limba slovacă a operei marelui poet român și prima ediție bilingvă româno-slovacă.

Traducerea versurilor, semnată de Ioan Codreanu și precedată de o excelentă prefață aparținînd lui Lucian Raicu, înmănunchează toate ciclurile de versuri apărute în timpul vieții poetului și după moartea acestuia, cicluri din care sînt alese în primul rînd poemele **sine qua non** ale oricărei selecții, care, împreună cu alte poezii, desenează universul poetic blagian cu principalele sale direcții tematice și filozofice. În același timp, ediția de față oferă vorbitorilor de limbă slovacă, publicului slovace din țara noastră și mai ales specialiștilor o lucrare de o deosebită valoare filologică.

După cum mărturisește însuși traducătorul, în versiunea slovacă a poemelor blagiene se poate urmări grija acestuia pentru redarea cît mai fidelă a universului de idei și a mișcării interioare a versului. Surprinde, de asemenea, în textul slovac, metafora dinamică, element caracteristic marelui poet român și redat prin mijloace lexicale simple, însă pline de încărcătură poetică, fără ca stihul blagian să piardă din substanța și semnificația sa.

Transpunerea slovacă a unor versuri redă acea armonie și sonoritate elegantă, de aforism, lipsită de podoabe, pe care o au în original : „Copilul ride : / „Înțelepciunea și iubirea mea e jocul !" / Tînărul cîntă : / „Jocul și-nțelepciunea mea-i iubirea !" / Bătrînul tace : / „Iubirea și jocul meu e-nțelepciunea !" **(Trei fețe).**

„Diet'a sa smeje : / „Moja múdrost' a moja láska sú hrou !" / Mládenec spieva : / „Hra a moja múdrost' sú láskou !" / Starec mlčí: / „Láska a moja hra sú múdrost'ou !" **(Tri obrazy).**

Păstrarea melodiei versului se realizează și prin alte procedee stilistice, cum ar fi respectarea fidelă a topicii, precum și a ritmicității versului original : „Copilo, pune-ți mîinile pe genunchii mei / Eu cred că veșnicia s-a născut la sat". **(Sufletul satului).**

„Dievčatko, polož ruky na moje kolená. / Ja myslím, že večnosť zrodila sa v dedine." **(Duša dediny)** Sau în poezia **Stihuitorul:** „Chiar și atunci cînd scriu stihuri originale / nu fac decît să tălmăcesc. / Sau în poezia **Stihuitorul :** „Chiar și atunci cînd un temei / să se-mplinească și să fie floare. / Traduc întotdeauna. Traduc în limba românească / un cîntec pe care inima mea / mi-l spune înginat suav în limba ei".

„Aj vtedy ked pisem originálne verše / ja len timočím. / Tak myslím, že je správne. / Len takto verš ma nejaky podkland, / aby sa dovrsil a stál sa kvetom. / Vždy prekadám / v rumunskom jazyku / piesen, ktorú moje srdce / polohlasne a nežne nóti pre mňa v svojej reci".

În același timp, traducătorul acordă o grijă deosebită rimei, pe care o redă acolo unde a fost posibil. În unele locuri se folosește versul alb, în altele se refăce rima altfel decît în original, echilibrul edificiului poetic blagian fiind păstrat **(Din părul tău, Umbra, Fiu al faptei nu sînt, Biografie, Cetire din palmă, În timp, Poeții, Alchimie, Cîntarea vîntului** etc.) : „În iubire nimeni, nimeni / nu-și ține cuvîntul, / Veșnic strîns îmbrățișat / te-a ținea numai pămîntul" Astfel cîntă sfîșiat / lîngă mine vîntul, / cînd la dreapta, cînd la stînga, / lîngă mine vîntul". **(Cîntare vîntului)** „V láske nikto, nikto / nedrží sa slova, / Večne, tesne t'a objíma / len zem." / Takto spieva srdcervúci / vietor vedl'a mňa, / ked' vpravo, ked' vl'avo,/ vietor vedl'a mňa". **(Spev vetru).**

Trecînd peste unele greșeli de tipar, precum și peste unele scăpări ale traducătorului, inerente începutului, ediția bilingvă a **Poemelor** lui Lucian Blaga reprezintă o apariție editorială demnă de semnalat.

Livia Nița-Armaș

● **„GROMADA ROLNIC POLSKI,** ziar editat la Varșovia, informează cititorii săi despre : Colaborarea între orașul Lublin și Iași. Aceasta durează încă de acum 15 ani și cuprinde printre altele un schimb sistematic al formațiilor artistice. Actorii teatrului J. Osterwa din Lublin prezintă spectacolele sale publicului român, iar artiștii din Iași dau spectacole la Lublin. Universitatea M. C. Sklodowska folosește experiența și sprijinul cadrelor didactice de la Universitatea din Iași prin deschiderea la Lublin a unei catedre noi de filologie română. Ambele centre universitare fac schimb de cadre didactice și de studenți precum și între publicații științifice.

● **PERIODICUL LUNAR** „Ruch Muzyczny" înserează următoarele despre spectacolele de neuitat ale lui Nicolae Herlea în Polonia : „Excelentul bariton român Nicolae Herlea nu de azi se bucură de un renume european... Din bogatul său repertoriu cea mai minunată creație este rolul lui Figaro din Bărbierul din Sevilla... Herlea a creat un personaj faimos, plin de viață și temperament..."

● **„TRYBUNA LUDU",** în pagina consacrată sportului, informează cititorii despre rezultatele celui de-al XIX-lea plebiscit al Agenției poloneze de presă : „Nadia Comăneci, sportiva anului 1976. Cea mai bună gimnastă a lumii, numai de 15 ani, romînca Nadia Comăneci a cîștigat la cel de-al XIX-lea plebiscit al Agenției poloneze de presă titlul de „Sportiva anului 1976".

● **ANSAMBLUL** Ars Nova din Cluj-Napoca condus de Cornel Țăranu (elev al lui Maderna, al Nadiei Boulanger și György Ligeti) invitat de Societatea pentru Muzică Nouă din Mannheim, a prezentat în programul său 7 compoziții aparținînd lui Cornel Țăranu, Myriam Marbé — cunoscută publicului german ca laureată a concursului pentru compozitoare Gedok, — Lucian Metianu, Vasile Herman, Hans Peter Türk, Mihail Moldovan și Tiberiu Olah, impresionînd publicul și presa prin modernismul său indiscutabil. „Aceasta se datorează — după cum scrie ziarul „Rhein-Neckar Zeitung" atît încurajării de către Stat a vieții muzicale din România cît și faptului că publicul romîn este familiarizat cu creația contemporană altfel decît aici. Aproape nici un concert nu se execută fără o lucrare a unui compozitor în viață. Aceasta poate fi o explicație pentru amplul orizont stilistic al muzicii moderne românești..."

● **CELEBRIND** împlinirea unui veac de la realizarea Independenței de stat a României, în Mexic a fost organizată o Săptămînă culturală. Cu acest prilej, Manuel Alcalo a prezentat conferința **Cultura — expresie a unității și independenței române,** trecînd în revistă marile realizări ale epocii moderne, care a văzut împlinit visul unei culturi vii și dinamice, legată de aspirațiile cele mai adînci ale poporului.

sport

Nu se întîmplă pentru prima oară

● Seninătatea întrecerilor sportive, spiritul lor olimpic sînt turburate de la o vreme de arbitraje a căror părtinire întrece orice închipuire. Recent la Praga în cadrul Campionatelor europene de gimnastică, competiție de veche și demnă tradiție, sportiva numărul 1 a lumii după Olimpiada de la Montreal, gimnasta care a produs o cotitură decisivă în disciplina ei, Nadia Comăneci, a fost deposedată, fără explicații, de titlul pe care-l obținuse la sărituri pentru a fi înnoinat unei alte sportive, care nu se aflase pînă la ședința decernării nici măcar la egalitate cu campioana mondială. O competiție prestigioasă a fost coborîtă la nivelul unor practici de neadmis. Valoarea sportivă nu se cîștigă prin decrete ci se dovedește în arenă. În competiție, însă, cu toate măsurile preventive luate de organizatorii de moment ai Campionatului european, cîștigase evident, în duna depunctărilor partizane, Nadia Comăneci. Faptele se știu.

Operația de mistificare a rezultatelor a început la Olimpiada de la Montreal, unde pentru că atacul împotriva celei mai bune sportive a olimpiadei nu se dovedea eficace s-a îndreptat mai ales împotriva Teodorei Ungureanu. O mare sportivă a fost frustrată atunci, acolo, de succesul meritat și pentru că triumful Nadiei a blocat multe reacții, operația de confuzionare a valorilor în gimnastica mondială a fost continuată recent cu și mai mult aplomb. Aici Teodora Ungureanu, a doua oară sacrificată de un arbitraj părtinitor, a fost pur și simplu eliminată din competiție prin note grav diminuate deși la ora de față singura rivală de valoare a Nadiei Comăneci este pe plan internațional Teodora Ungureanu. Preocuparea brigăzii de arbitraj a fost de a răscroi prin note minimalizatoare valoarea Nadiei și de a spori în chip artificial valoarea altor concurente. Prezența pe primul loc la paralele, alături de Nadia Comăneci, a unei alte sportive decît a Teodorei Ungureanu a fost o încălcare a eticii sportive la fel de inadmisibilă ca aceea prin care un rezultat comunicat tuturor este modificat sfidător prin mașinațiuni de culise. Marea victimă a Olimpiadei de la Montreal și a ultimelor Campionate este Teodora Ungureanu.

Există tentative ce par a vroi să denatureze frumosul spirit al sportului.

Abuzuri de felul celor pe care ni le-a oferit Campionatul european de gimnastică de la Praga își au și ele trista lor tradiție. Un arbitru, hrănit de discutabile sentimente, a scos faimoasa echipă de handbal **Steaua** din Cupa Campionilor europeni, printr-o decizie care n-avea nimic comun cu regulamentul handbalului pe care era chemat să-l respecte.

Trofeul de cea mai bună sportivă a lumii pe care presa din lumea întreagă l-a oferit Nadiei Comăneci la Milano îi confirmă încă o dată valoarea extraordinară pe care i-a contestat-o la proba pe aparate unde s-a arătat fără dubii inegalabila sa clasă brigada de arbitri de la europene. Declarațiile făcute cu acest prilej de ziariști și sportivi din lumea întreagă se constituie într-o replică edificatoare.

Lista unor nedreptăți de arbitraj e lungă, dar o oprim aici. Ea ne arată că nu o dată coroane de lauri sînt de împrumutat și că sportul nu se poate, din păcate, apăra întotdeauna, erori care-l subminează noblețea. Enumerîndu-le nu facem decît să arătăm cît de justificat este protestul federației noastre de gimnastică, al amatorilor români de sport împotriva mijloacelor necinstite care nu au ce căuta în arenele sportive.

Discobol

P. S. Victoria de la Zagreb a dat un impuls nou campionatului nostru de fotbal. Cine l-a văzut jucînd pe Romîlă II în meciul **Politehnica Iași — Sport Club Bacău** a putut să constate efectele pozitive ale unei asemenea victorii. Cu conștiința că se află în mare competiție fotbalistică a Europei sportivii noștri evoluează altfel. Dudu Georgescu a decis cînd nu se mai aștepta nimeni, soarta meciului de la Pitești prin două goluri care au înterzis un stadion întreg. Lucruri bune se scriu și despre ceilalți componenți ai lotului, cu excepția lui Crișan, și, ceea ce este îmbucurător, și despre alți candidați la un loc în lotul selecționatei noastre. Clasamentul trece și el prin schimbări spectaculoase și nesiguranța a început să se instaleze în liniile dinamoviste. Meciul lor restant le poate aduce însă înapoi primul loc. Pentru cît timp? Întrecerea devine din ce în ce mai tăioasă și regretăm lipsa de constanță a echipei **Universitatea Craiova** în acest finiș care va decide echipele noastre pentru competițiile continentale. Este clar încă de pe acum că cele mai bune patru echipe ale țării sînt **Steaua, Dinamo, Universitatea** și **Jiul.** Ordinea definitivă o vom afla însă în vară.

revista străină

● **CONSTRUCTORII** lacului artificial Krasnopavlovsk din apropiere de Harkov au devenit fără voie paleontologi, scoțînd la suprafață de la adîncimea de 12 metri mai multe obiecte necunoscute. Oamenii de știință au stabilit că este vorba de rămășițele unui mamut și ale unor rinoceri păroși care au trăit aici în urmă cu cîteva zeci de mii de ani. Tot aici au fost descoperite și fosilele unor moluște, arbori împietriți, pietre cu urmele unor plante necunoscute. În ultimii ani, tot la Harkov, în timpul săpăturilor efectuate la construcția unor locuințe, au mai fost descoperite și alte urme fosile. Constructorii metroului din Harkov au descoperit niște rămășițe de zimbri, de rinoceri păroși, de reni nordici și de alte animale. Curînd, în cadrul muzeului orășenesc din Harkov va apărea și scheletul unui mamut uriaș.

● **DUPĂ ZILELE** muzicii mondiale 1976, a căror organizare a fost încredințată de Societatea Internațională pentru Muzică Nouă cu prilejul bicentenarului Statelor Unite metropolei americane de veche tradiție, cea mai importantă manifestare internațională va fi găzduită anul acesta la Bonn. Programul supus spre aprobare prevede și o integrare a manifestării cu primul ciclu al tradiționalului Festival Beethoven de la Bonn care va avea loc cu prilejul aniversării a 150 de ani de la moartea compozitorului.

● **INSTITUITE** în vederea evidențierii contribuției de seamă la cultura europeană, premiile Gottfried von Herder ale Fundației F.V.S. din Hamburg sînt decernate încă din anul 1964. Laureații pe anul 1976 sînt etnologul și etnograful român Ion Vlăduțiu, graficianul Riko Debeniak (Iugoslavia), filologul Emanuel Kriaras (Grecia), istoricul de artă Albert Kutal (R.S. Cehoslovacă), arhitectul Mate Major (R.P. Ungară), compozitorul Krzysztof Penderecki (R.P. Polonia) și coregraful Anastas Petrov (R.P. Bulgaria).

● **CA UN OMAGIU** adus bicentenarului Americii și pentru aniversarea a o sută de ani a statului său favorit, Colorado, James Méchener imaginează povestea primilor 136 milioane de ani ai acestui stat, în noul său roman CENTENNIAL (Ed. Random House). Pasquinel, eroul principal, se căsătorește cu două femei — cu o fată germană și cu o fiică indiană. Astfel se naște saga celor cinci generații, creată de autor. Fata lui Pasquinel pe care o are cu soția lui germană se căsătorește cu bunul și decentul maior Mercy, care-și va petrece viața cerînd iertare indienilor fiindcă le ia pămînturile și viața ; cei doi fii, rezultați din căsătoria cu soția indiană, terorizează frontiera. Autorul reușește în acest vast roman de 900 de pagini să redea linia genealogică pînă la strănepotul tuturor eroilor cărții — cel mai important personaj — preocupat astăzi de viitorul înecat în fum, lipsit de apă, al Colorado-ului.

● **40 DE ANI** de cercetări, munca de o viață a scriitorilor americani Will și Ariel Durant, sînt cristalizați într-o monumentală operă în 11 volume, „The Story of civilization", apărută în editura Simon and Schuster. Istorie a întregii civilizații — antică și modernă, occidentală și orientală, — lucrarea tratează dezvoltarea organizării economice și politice, a științei și artei, religiilor și filosofiile, datinile și felul de viață.

Cartea prin poștă

Librăria „Cartea prin poștă" str. Serg. Nuțu Ion nr. 8–12, sector 6, cod. 76324, București oferă tuturor iubitorilor de literatură următoarele titluri de larg interes :

V. Bănciulescu	– Sport și legendă	6,00 lei
Al. R. Rosetti	– Note din Grecia	5,00 "
A. Balaci	– Dante Alighieri	5,00 "
Plaut	– Amphitryo	5,00 "
Juan Rulfo	– Pedro Paramo	6,25 "
Th. Wilder	– Idele lui Marte	5,00 "
J. Hernandez	– Martin Fierro	5,00 "
* * *	– Pagini alese din oratorii greci	10,00 "
* * *	– Privighetorile Persiei	5,00 "
* * *	– Viața lui Bertoldo	5,00 "
* * *	– Nuvela romantică germană	10,00 "
* * *	– Omul de pe Marte	9,50 "

Aceste titluri ca și multe altele din cele mai diverse domenii pot fi procurate expediind o simplă carte poștală pe adresa de mai sus.

Plata se face prin ramburs poștal.

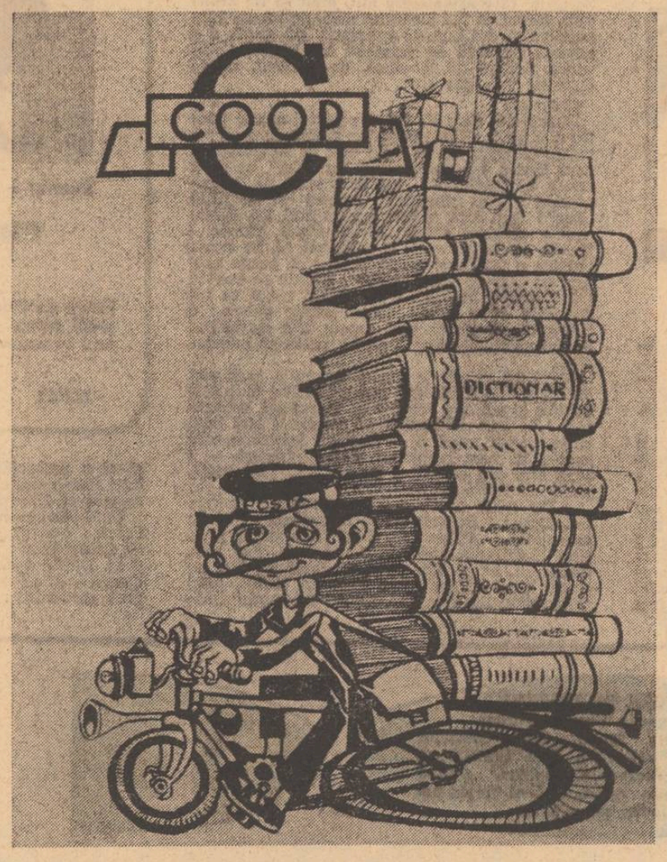

Comerțul prin corespondență

Doriți să vă procurați prin poștă unele articole de îmbrăcăminte, de uz casnic, aparate electrotehnice etc. ?

Universalcoop – Comerțul prin corespondență din București, str. Vulturi nr. 31, sector 4, cod. 74123, vă expediază la domiciliu articolele solicitate.

Scrieți numai pe cărți poștale, indicînd cît mai citeț numele și adresa dv., precum și codul poștal al localității.

Plata se face prin ramburs la primirea coletului.

Pentru a cunoaște produsele existente în depozite, cereți în prealabil, să vi se trimită catalogul acestora.

bacovia

POETUL

Iacum natura se apropie de vară. Un anotimp care a dăruit poeziei lui Bacovia doar cîteva amurguri. Un anotimp în pragul căruia, cu douăzeci de ani în urmă, și-a trăit poetul amurgul definitiv.

Au trecut, așadar, două decenii de cînd, **„singur, singur, singur...", „veșnic, veșnic, veșnic..."**, Poetul va fi auzind numai prin noi melancoliile ploii.

Îndreptîndu-ne după douăzeci de ani de la acea solemnă stingere spre casa unde Bacovia și-a trăit poeziile, printr-un decor citadin altfel luminat decît în pastelurile sale, doream să dăm vizitei noastre semnificația unui omagiu, a credinței că poezia adevărată nu poate cunoaște nici o clipă de crepuscul, chiar dacă în nervurile ei amurgul și-a țesut pînze inefabile.

Și, ascultînd-o evocîndu-l cu atîta vie emoție pe soția, pe prietena de o viață întru destin a lui Bacovia, rechemînd din adîncurile memoriei versuri ce vin spre lumina zilei ca niște sentințe, am avut încă o dată revelația miracolului, unicității Poetului. Care știa să audă cum **„Scîrțiie toamna din crengi ostenite"**, cum **„Copacii pe stradă oftează"**, cum **„Vine / Iarna cu plînsori de piculine", „Și ninge în noaptea plină de păcate"**. Un drum secret de la natură spre poet și de la poet către natură este întreaga poezie bacoviană. Nu însă într-o comuniune contemplativă ci într-una de participare pînă la confundare, în care nu mai știi cînd natura îi împrumută poetului culorile și cînd poetul colorează natura în nuanțele gravelor sale trăiri **(„Copacii albi, copacii negri / Stau goi în parcul solitar")**.

Încarcerat într-o **„lume eronată"**, într-o lume de **„vălmășag milionar"**, în care filozoful proletar va nota în cartea vremii, **„Greve, singe, nebunie, / Foame, / Plînset mondial..."**, Poetul va clădi în sîngele versurilor sale o îndelungă revoltă, o tragică împotrivire. Și, într-o exemplară lecție de poezie politică, protestatară în profunzimile ei, știind de ce în jur **„era așa răscoală"**, va exclama profetic, într-un avertisment inevitabil: **„E timpul... toți nervii mă dor / O, vino odată, măreț viitor"**.

Cîtă tensiune esențializată cuprinde fiecare vers bacovian! De aceea în toamnele noastre **plouă bacovian**, în iernile noastre **ninge bacovian.** Ce inefabilă osmoză între două cuvinte alăturate în poezia sa! Cuvinte nu o dată banale în sine. Dar în spațiul dintre ele se întîmplă drame unice, ireversibile. Bacovia știe ca nimeni altul să audă universul vorbindu-i prin culori. De poezia lui Bacovia mă apropii mereu ca de o vioară tristă, care — în tristețea ei adesea revoltată pînă la durerea tuturor nervilor — aduce sunete unice, aparent monotone, dar mereu altele. Ea face spațiul, natura să pară nu o dată de metal putred.

Poezia lui Bacovia este întotdeauna esențială. De ea ne apropiem cu sentimente de măreață sfială, ca de o catedrală a sufletului.

...Intrăm din nou în lumina străzii. Îmi amintesc — există un paradox al amintirilor — de o discuție cu Zaharia Stancu. O rezum: Apăreau pe vremuri în reviste, anunțați de litere uriașe, poeți nenumărați. Din cînd în cînd, în cîte un colț de pagină, la urma a două-trei strofe citeam o semnătură, parcă întîmplător așezată acolo: **George Bacovia.** Multe nume răsfățate cîndva de reviste au intrat în uitare.

Numele lui Bacovia abia începe să răsară. Ca un Luceafăr.

Nicolae Dragoș

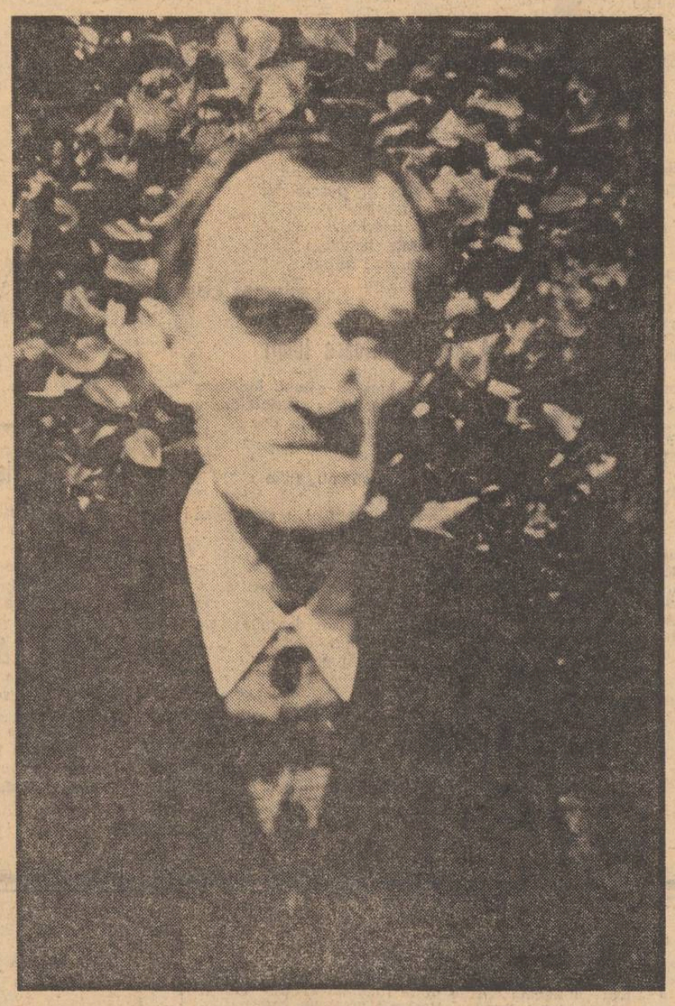

INEDIT : Bacovia în 1934

respirări

Asemuiri și neasemuiri între G. Bacovia și G. Coșbuc

Întotdeauna mi-a apărut ca o eroare de lectură dacă nu cumva chiar de gust înțelegerea la propriu a idilelor lui Coșbuc. Pentru sensibilitatea modernă, în convenționalitatea lor, acestea pot fi înțelese ca niște porțelanuri de Sèvre.

Excesul de stilizare a sentimentului inițial deplasează realul în imaginar, calul din cimp devenind inorog pe tapițerie. Cîtă grație !

Plumbul bacovian, de sursă pur imaginară, ifos și stil, atît de mult stil încît devine manieră, într-o lectură eronată poate fi crezut drept act simbolist ceea ce în fapt nu este.

Fantasticul talent de esențializare al poetului transformă ficțiunea într-un real posibil, iar cadența melancolică a viziunii mereu repetată poate fi citită la propriu așa cum citești la propriu frunza unui arbore.

Plecînd din surse și temperamente diferite, cele două poetici ale celor doi poeți se transformă în timp, ca sens al mișcării exact în contrariul intenției lor.

Deși cu sens opus ca fenomen de penetrare în timp, destinul semantic al versurilor lui G. Bacovia și G. Coșbuc este identic.

Se zice că G. Coșbuc pînă și noaptea ținea lîngă sine la îndemînă hîrtie și creion, de frică să nu care cumva să piardă vreo idee ce i-ar fi venit. El, unul dintre cei mai culți poeți ai noștri (să nu uităm ce diapazon larg și informat a avut G. Coșbuc, traducător de opere fundamentale ca **Sacontala** ori **Divina Comedie**) desigur avea un univers de asociații sclipitor în intelectualitatea sa activă.

Martori oculari relatează că G. Bacovia își compunea versul cel lung și simplu și unic al obsesiei sale existențiale, pe o vioară. Nu cunosc încă o mărturie despre felul muzicii și al melodiei dar o bănuiesc a fi nesfîrșită și monodică, modulare.

În acest sens, cei doi poeți fac parte din opuse categorii umorale, pe care ar putea-o ilustra de minune celebra anecdotă despre Einstein :

Acesta fiind în vizită la Mallarmé a remarcat că în timpul mesei poetul se tot retrăgea pentru cîteva secunde într-o nișă acoperită cu o cortină.

„– Ce faceți acolo, în nișa aceea ?

– Îmi notez ideile ca să nu le uit. Dumneavoastră nu faceți la fel ?

– N-am nevoie. Eu am o singură idee și pe aceasta o țin minte pe dinafară."

Nichita Stănescu

„Dragă, eu nu sînt scriitor, eu sînt poet"

CONVORBIRE CU AGATHA GRIGORESCU-BACOVIA

trecem de Bellu și ne ținem după un autobuz roșu. Știm doar : după biserică, a patra pe stînga. Plăcuța indicînd numele străzii — GEORGE BACOVIA — ne liniștește. Acum începem să căutăm casa, de fapt s-o ghicim, fiindcă numărul l-am uitat. Sîntem cinci în mașină — Sânziana Pop, Teodor Balș, Nicolae Dragoș, Ion Cucu și semnatarul acestor rînduri. Fiecare credem c-am mai fost la casa poetului ; într-un fel sau altul, chiar pretindem drept adevărată o vizită anterioară, dar ori de cîte ori spunem „Aici !", „Asta-i casa !", ne înșelăm. Probabil avem întipărită în memorie imaginea casei răspîndită de fotografiile ce ne-au căzut, de-atîtea ori, sub ochi.

...Pînă să ajungem încerc să-mi aduc sigur aminte dacă am mai fost la casa Bacovia ori nu. Deși nu-mi convine, mi-amintesc : m-am apropiat cîndva de ea, dar am ocolit-o. Cel pe care-l însoțeam a intrat. L-am așteptat într-un capăt de stradă. Sigur, știu de multă vreme : niciodată n-am vrut să intru în casa poetului. Pentru mine, Bacovia a fost întotdeauna un poet foarte, foarte bătrîn. Adică un poet atît de mare, încît nu-mi puteam închipui că l-aș fi putut vedea cu ochii mei, că l-aș fi putut întîlni pe stradă. Și ce-ai fi putut să-l întrebi, să-l mai întrebi pe cel care a scris „De-atîtea nopți aud plouînd, / Aud materia plîngînd ?" Ce să-ți fi răspuns acel om; doar scrisese „Sunt singur, și mă duce-un gînd / Spre locuințele lacustre".

Intrăm. Soția poetului, Agatha Grigorescu-Bacovia, și Gabriel Bacovia, fiul poetului, ne așteptau.

Încet, încet, întrebările noastre dispar. Rămînem fascinați în fața monologului doamnei Bacovia : „Cum l-am întîlnit pe poet? Îl urmărisem prin reviste, fără să-mi dau seama că-mi urmărește propriul destin. Întrebasem o dată de el, zisesem chiar c-aș vrea să-l cunosc. Cineva mi-a spus că nu e greu ; chiar trebuia să-l întîlnesc pe poet într-o joi. N-a venit : îl înțepase o albină de un obraz ! Era în 1916. După un timp, m-am trezit strigată de doi domni. Unul era chiar vechea mea cunoștință. Mi l-a prezentat pe celălalt : Poetul George Bacovia. M-a privit drept, i-am răspuns la fel. Ceva mi se părea a trece dincolo de aceste priviri... Apoi, am crezut că ne-am despărțit, dar nu era așa. Bacovia mergea alături de mine. Cînd am ajuns în dreptul fostului parc Carol l-am auzit spunîndu-mi, c-un glas metalic dar melodios, «Nu vreți să intrăm puțin în parc ?». Nu, i-am răspuns, dar am intrat. Ne-am așezat pe-o bancă. Era un amurg cu toată splendoarea sa, da, o orgie de amurg. Poetul — atunci aveam s-o aflu pentru prima dată — cînd își găsea un cadru de felul acesta, parcă devenea altul. A început să-mi recite „Amurg antic", poezie care-mi plăcuse foarte mult citind-o. Recita cu vocea lui metalic-melodioasă, cu totul alta decît cea rămasă pe benzile de magnetofon de mai tîrziu. În fața noastră era chiar lacul, erau lebedele ; în jurul nostru parcul și statuile. Poetul...".

De ce îi spune doamna Bacovia *poetul* ? Aflăm nu peste multă vreme : „Noi nu ne-am spus pe nume, decît după ce ne-am căsătorit, și ne-am căsătorit după 12 ani de așteptare. Așteptările l-au torturat pe poet. A trebuit să aibe răbdare 12 ani ca să ne căsătorim, adică să-mi pot face eu o situație, să putem trăi omenește. Cînd am avut o slujbă asigurată, așa cum era ea și unde era, i-am spus poetului : Mergem la Bacău. Să-ți vezi de scrisul mata. De ce să primești slujbele mizere pe care ți le oferă confrații dumitale. Mergem ; mata să ai liniște pentru scris». Vă spuneam, deci, de așteptările care l-au torturat. Ca să-și vadă prima carte publicată a așteptat 16 ani, pentru cea de-a doua 26 !".

Prieteni a avut poetul ?

„Nu cred. Prietenii te caută, te ajută, mai ales cînd ești bolnav. Nu ; cred că n-a avut prieteni. De altfel amintiți-vă : «Nimeni, nimeni, nimeni... / Cu atît mai bine — / Și de-atîta vreme, / Nu știe de mine. — / Nimeni, nimeni, nimeni...«. O, e o poezie atît de realistă...".

Dar dușmani, a avut ?

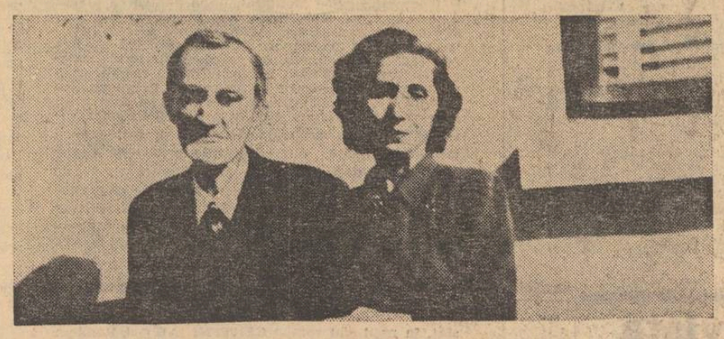

INEDIT : Fotografie din 1934

O lumină

LUI BACOVIA

O lumină,
Din cel mai înalt adînc
Al cerului,
Mi-a sărutat
Lumina ochilor,
A gîndurilor
Și a visurilor.

Lumina,
Din lumina luminilor,

S-a stins, apoi,
În întunericul,
Întunericul,
Cel mai adînc
Al cerului.

Și cîtă noapte
A cuprins
Lumina oricărui vis,
Oricărui zîmbet !...

Agatha Grigorescu-Bacovia

„Nu știu. Știu doar că a fost nedreptățit, atît de nedreptățit, încît n-ar fi putut, la rîndul lui, să nedreptățească pe cineva. Nu l-am auzit niciodată aruncînd o invectivă. Ba mă domolea și pe mine, cînd mă înfuriam : «Lasă, nu-i nimic. Va veni și vremea noastră, draga mea«. E foarte greu de rememorat o viață, așa, într-o oră, două. E foarte greu chiar de scris despre ea. Uite, eu am scris viața poetului, dar drama acestei vieți nu știu cine va putea s-o scrie. Nedreptățit ? Știu doar atît : Corneliu Moldovan, pe atunci președintele Societății Scriitorilor Români îl propunea pe Bacovia pentru meritul cultural clasa întîi. La Minister, Ion Minulescu tăia „clasa întîi" și scria deasupra „clasa a treia". EL săracu, poetul, nu era nimic în viața socială, EL era doar un geniu, dați-mi voie să-i spun așa. Singurul lucru la care ținea, de la care nu

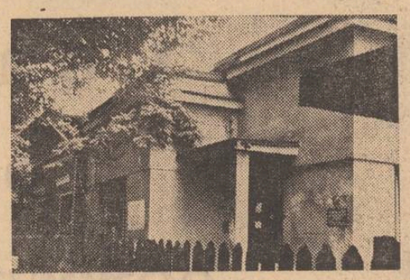

abdica era poezia. Suferea enorm cînd i se schimba o virgulă într-o poezie, lui, care scria, ștergea, scria, iarăși ștergea pînă ajunge la formă defintivă".

Cum scria Bacovia ? Cînd — dimineața, noaptea ?

„O, de unde să știu ? Pentru el scrisul era o taină. Eu vedeam doar că i se tocesc creioanele și i le ascuțeam. Mai știam că are o mapă într-unul din sertare, o mapă în care-și ținea colile de hîrtie, împărțite în două sau chiar în patru. Mai avea și un carton ; îl punea pe genunchi. Așa scria. Cînd o făcea ? Era taina lui cea mai sfîntă. Uitați, el stătea întins, era poziția lui preferată, zicea că gîndește mai bine așa, stătea deci întins în patul din camera lui. Ținea ușa deschisă, iar în fața ușii era o oglindă mare, așa încît vedea orice mișcare din celelalte camere — țineam toate ușile deschise chiar și iarna. Cînd intram, întorcîndu-mă din oraș, îl vedeam și eu în oglindă : acoperea pripit cu mîinile foile de hîrtie. Nu intram, nu-l întrebam nimic. De-abia după o vreme, cînd eram sigură că își ascunsese bine hîrtiile, intram să-i spun bună ziua".

Pillat, Maniu — se aud din ce în ce mai des numele lor. Doamna Bacovia pare ușor iritată : „Nu-i adevărat că „Plumb" a fost editată de Pillat. Adevăratul editor a fost directorul „Flăcării", Constantin Banu, cel care semna în revistă cu pseudonimul Mefisto. Tipărirea volumului se hotărăște în 1914 și, a nu se uita !, nu pe banii lui Pillat — cartea era stipendiată de „Flacăra". Se ajunsese deja la sfîrșitul lui 1915 și cartea nu apăruse. Pillat spusese în cîteva rînduri : «Nu știu ce să fac cu această poezie ?» Zaturile, care așteptaseră atît, erau să fie aruncate. Noroc cu Ion Stratulat care, pe propie răspundere, a dat bun de imprimat. De altfel, e o poveste întreagă cu prietenii lui Bacovia, știți vorba, ferește-mă, doamne, de prieteni, că de dușmani mă apăr eu".

Chiar așa ?

„Da. V-am spus cît suferea poetul numai pentru o virgulă schimbată într-o poezie de-a sa. Vă puteți închipui atunci ce-a fost în sufletul său, cînd Maniu i-a publicat poezia „Rar" cu două strofe amputate. Să nu mai spun că poezia aceasta a fost publicată, uneori și cu titlul „Bar" ! Știți care a fost argumentul lui Maniu cînd a eliminat strofa „Plouă, plouă, plouă... / Vreme de beție — ... ?" Susținea că nu poate publica o astfel de strofă pentru că exista acel text cu „Plouă, plouă, plouă / Babele se ouă" !? Cît privește atitudinea lui Pillat, n-am să uit niciodată că a spus : «Nu-i public poezia : e bolșevică. N-are să mai capete nici slujbă !»". Poetul nu spunea nimic, se obișnuise cu necazurile.

(Fără să prind de veste, memoria mea atît de fragilă își luminează ecranul : „Mai bine singuratic și uitat. / Pierdut să te retragi nepăsător, / În țara asta plină de humor. / Mai bine singuratic și uitat. / — O, genii întristate care mor / În cerc barbar și fără sentiment, — / Prin asta ești celebră-n Orient, / O, țară tristă, plină de humor...").

...„Un critic a scris". Am ajuns așadar la critici. Doamna Bacovia nu se menajează ; nici nu menajează : „Criticii nu l-au înțeles pe poet. Nici Ibrăileanu, nici Lovinescu, nici, mai ales, Călinescu, ce să mai spun de Străinu". Noi ne uităm care încotro. Unul spre un tablou, altul spre geam. Doamna Bacovia ne simte stînjeneala. Ne propune argumentele sale : „N-a scris Călinescu : «Bacovia a fost inventat de bacovieni», «Pentru a-l înțelege pe Bacovia trebuie

Bacovia – sculptură de N. Crișan

TATĂLUI MEU

Frunte de fildeș
profil crispat,
ochi ca seninul

netulburat...
buze subțiri
mîini de martir...

12.V.77

Gabriel Bacovia

să ai o umbrelă, un galoș într-un picior și să intri într-o cameră îngrășoasă ?» N-a scris Cioculescu că Bacovia e «un fel de mare poet ?»

Două mari prejudecăți planează și azi asupra lui. Prima : c-ar fi simbolist. Chiar poetul spunea cu amărăciune : «Mă consideră simbolist decadent. Dacă-i așa, conced și eu. Nu mă vor modernist». Și ce dacă nu-l vroiau ? Asta era : un poet modernist ; cel mai mare dintre ei. Un poet contestatar. Lecturile sale filozofice, deloc puține — l-a citit pe Marx — au adus pînă la materialismul dialectic. Aici s-a oprit atenția lui. Trebuie să fii de rea credință ca să treci peste versuri ca „miniaturi de vremuri viitoare". El vedea mereu înainte. Socialul n-a lipsit niciodată din poezia lui. Și-apoi nu i-a refuzat Iorga votul pentru premiul Societății Scriitorilor pe motiv că poetul e bolnav ? De ce bolnav, pentru că scria «toți nervii mă dor ?» Bacovia vorbea despre eminescianul *nervum rerum legendarum.* A doua greșeală în legătură cu opera poetului este ciuntirea evoluției poeziei sale. Mulți îl văd (îl vor) rămas la „Plumb", nu vor să ia seama la cotitura făcută după „Stanțe burgheze". Euritmia marelui poet se simte peste tot, dar multe s-au schimbat în poezia lui din acel moment înainte. Așa de multe, încît pe unii i-a surprins. Uitați, pe cînd era Zaharia Stancu directorul „Gazetei literare" i-am dus unele din ultimile poezii ale lui Bacovia. Stancu le-a citit, mi le-a restituit spunîndu-mi «Nu le public ; nu-l servesc pe poet». Ciudat, i-am răspuns, nu ne servește pe noi ceea ce spuneți. Nimeni nu vroia să bage în seamă „Versetele" și „Stanțele". Unii au insinuat chiar că ar fi contrafaceri aparținîndu-mi. I-am invitat acasă pentru a consulta manuscrisele. Era proba decisivă, pentru că așa cum scria Bacovia, manuscrisele sale nu puteau fi modificate ori „imitate". Și cum aș fi putut tocmai eu, care știam cît suferea poetul la modificarea unei singure virgule, să-i fac un asemenea rău. Iată totuși că în ediția de „Texte comentate", apărută la editura „Albatros" dedicația originală de pe „Plumb" — *Doamnei mele Agatha* — a devenit, de ce oare ?, *Soției mele Agatha ?!* Cine și cu ce drept a putut opera o astfel de modificare ?".

Despre anul 1956, despre prefața lui Eugen Jebeleanu de-atunci, Agatha Grigorescu-Bacovia vorbește numindu-le „marea consacrare, deplina recunoaștere". Dar despre viața de pînă atunci, despre curajul de-a ridica într-o lună casa în care ne aflăm, de-a face tot ce era omenește posibil spre a-l feri pe EL de necazuri, doamna Bacovia nu poate vorbi liniștită. Amintindu-și de multe dintre reacțiile sale, de multe dintre inițiativele sale, menite să aducă puțină liniște și dreptate pentru EL, doamna Bacovia spune : „Gîndindu-mă azi la toate acestea, îmi vine greu să cred că eu am fost aceea care le-am făcut. Cum de-am avut atîta curaj ? O, și cîte nedreptăți. Cînd eu mă mai aprindeam, mai protestam, EL îmi spunea : „Lasă-i, dragă, va veni și vremea noastră. Eu nu sînt scriitor, eu sînt poet". Și-așa a fost. A scris și a trăi numai pentru poezie.

Solicitîndu-i-se o fotografie inedită a poetului, doamna Bacovia ne dă una absolut extraordinară ! Pentru un moment, am senzația, privind acea fotografie, că poetul a auzit tot ce-am vorbit. Parcă ne dojenește, parcă-i șoptește doamnei sale : „Lasă-i, dragă, va veni și vremea noastră. Eu nu sînt scriitor, eu sînt poet".

...Părăsim casa Bacovia purtînd fiecare în mînă cîte un trandafir roșu, ale cărui frunze sînt armate cu un negru parcă de catifea.

...Acum, termin de scris aceste pagini și am în față floarea ce și-a petrecut prima noapte într-o casă străină curții lui Bacovia. În această noapte, acum, terminînd de scris, sînt preocupat de o singură idee. Aceea că, pentru mine, Bacovia rămîne marele poet pe care, întîlnindu-l, n-aș fi putut să-l întreb nimic, poetul care a scris versuri definitive..Ce să-l fi întrebat? Ce-ar fi putut răspunde EL unui om ? Am vorbit noi oare despre EL ? Am aflat ceva ? Voi ști de azi înainte mai mult decît că oricărui om i se poate întîmpla să se gîndească la anotimpul numit toamnă, dar că numai unul singur poate scrie : „La toamnă, cînd frunza va îngălbeni, / Cînd pentru ftizici nu se știe ce noi surprize vor veni, — / Alcoolizat, bătut de ploi, cum n-am mai fost cîndva. / Tîrziu, în geamul tău, încet, cu o monedă voi suna...".

Dorin Tudoran

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
22
(787)
Duminică
29 mai
1977
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Onorată, la deschiderea lucrărilor sale, de prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, a conducerii de partid și de stat, în Capitală s-a desfășurat

CONFERINȚA NAȚIONALĂ A SCRIITORILOR

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Stimați tovarăși,

Am deosebita plăcere să vă adresez dumneavoastră, participanților la Conferința națională a scriitorilor, poeților, prozatorilor, dramaturgilor, criticilor, tuturor slujitorilor scrisului din țara noastră, un călduros salut și cele mai bune urări. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Conferința dumneavoastră are loc într-o perioadă de puternic avînt creator al întregii noastre națiuni, cînd clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, acționează ferm, într-o strînsă unitate, sub conducerea partidului, pentru înfăptuirea istoricelor hotărîri ale Congresului al XI-lea, a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Parte integrantă a acestui măreț Program, prevederile cincinalului 1976—1980 se îndeplinesc cu succes. Anul trecut și în prima parte a acestui an am obținut noi și mari progrese în dezvoltarea și modernizarea industriei și agriculturii, a întregii producții de bunuri materiale, în promovarea cuceririlor revoluției tehnico-științifice contemporane în toate compartimentele vieții economice și sociale.

Se înfăptuiește cu succes politica partidului de creștere continuă a bunăstării poporului. Marile realizări pe care le-am dobîndit în dezvoltarea forțelor de producție, în sporirea avuției socialiste și a venitului național, au făcut posibilă adoptarea recentă a noilor măsuri menite să asigure creșterea mai accentuată a nivelului de trai, material și spiritual al întregului popor. Cunoașteți hotărîrile Comitetului Central al partidului cu privire la sporirea retribuției reale, în acest cincinal, cu circa 30 la sută, față de 18-20 la sută cît era prevăzut în Directive, la creșterea în aceeași proporție a veniturilor țărănimii, la perfecționarea sistemului de pensii și majorarea pensiilor, mărirea alocațiilor pentru copii și a altor ajutoare sociale. Toate acestea ilustrează cu putere consecvența cu care partidul nostru comunist înfăptuiește hotărîrile Congresului al XI-lea, faptul că țelul suprem al politicii sale, sensul major al întregii opere de edificare socialistă, este bunăstarea și fericirea omului, asigurarea unei vieți demne, îmbelșugate, libere pentru întregul nostru popor. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Odată cu dezvoltarea susținută a bazei tehnico-materiale a orînduirii noastre noi, partidul și statul asigură perfecționarea continuă a organizării și conducerii societății, adîncirea democrației socialiste, lărgirea și perfecționarea cadrului de participare efectivă a tuturor cetățenilor la dezbaterea problemelor fundamentale ale vieții economice și sociale, la adoptarea deciziilor care privesc mersul înainte al țării, la conducerea întregii societăți. Formă avansată de guvernare a țării de către popor și pentru popor, democrația noastră socialistă își confirmă cu tot mai multă putere marea superioritate, capacitatea de a asigura exercitarea reală și plenară a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, egalitatea deplină între toți cetățenii, fără deosebire de naționalitate, făurirea conștientă de către masele largi populare a propriei lor istorii, a propriului lor viitor. Succesele strălucite pe care le obținem în toate domeniile construcției socialiste, dinamismul dezvoltării continue a patriei noastre sînt rezultatul descătușării și afirmării plenare a energiilor creatoare ale poporului, care înfăptuiește neabătut politica internă și externă a partidului, corespunzător intereselor vitale ale întregii națiuni.

Putem spune că tot ceea ce am realizat demonstrează cu putere că atunci cînd un popor este stăpîn pe destinele sale, poate înfăptui adevărate minuni, că numai sub conducerea partidului comunist, — care reprezintă forța politică conducătoare a întregii noastre națiuni, — poporul român a putut obține marile realizări de pînă acum, își are asigurat viitorul liber, comunist. **(Aplauze puternice).**

Pornind de la considerentul că menirea istorică a socialismului este nu numai eliberarea omului de exploatare și asuprire, asigurarea bunăstării lui materiale și spirituale, ci și făurirea unei civilizații superioare, partidul și statul nostru asigură dezvoltarea și perfecționarea continuă a învățămîntului, științei, culturii, legarea tot mai strînsă a acestora de cerințele concrete ale societății, intensificarea tot mai puternică a vieții spirituale a poporului, făurirea suprastructurii noi a orînduirii pe care o edificăm.

Marile realizări obținute în dezvoltarea forțelor de producție, în înflorirea economică și culturală generală a țării, în perfecționarea continuă a relațiilor sociale și aplicarea fermă în viață a principiilor eticii și echității socialiste, au ca urmare făurirea unui nou mod de viață, a unei concepții filozofice și atitudini morale superioare, transformarea profundă a gîndirii și conștiinței maselor largi populare. Partidul, întreaga noastră societate desfășoară o amplă activitate educativă pentru formarea trăsăturilor înaintate ale omului nou, cu un larg orizont de cunoaștere, capabil să înțeleagă și să interpreteze just complexele fenomene și procese ale naturii și societății, să participe activ și conștient la transformarea revoluționară a lumii. Acționăm consecvent pentru educarea constructorilor noii orînduiri în spiritul abnegației și sacrificiului în lupta pentru nobilele idealuri ale socialismului și comunismului, pentru slujirea patriei și apărarea libertății și suveranității ei, a cuceririlor revoluționare ale întregului nostru popor, pentru dezvoltarea curajului și pasiunii în promovarea noului, a combativității și fermității în lichidarea lipsurilor și neajunsurilor, a oricăror fenomene negative, pentru asigurarea neabătută a mersului înainte al patriei noastre pe calea socialismului și comunismului. **(Vii și îndelungate aplauze).** Milităm pentru dezvoltarea sentimentului patriotismului revoluționar, astfel ca fiecare cetățean să-și consacre toată energia și capacitatea creatoare înfloririi materiale și spirituale a României socialiste și nimeni să nu-și îndrepte privirile spre locuri mai călduțe, de aiurea, să nu aspire către o viață ușoară pe care ar putea s-o găsească

Continuare în pag. a 2-a

Scrisoarea adresată tovarășului Nicolae Ceaușescu de Conferința națională a scriitorilor

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Conferința națională a scriitorilor din Republica Socialistă România, ale cărei lucrări s-au desfășurat în zilele de 26 și 27 mai 1977, în București, se face ecoul întregii obști scriitoricești pentru a vă exprima și cu acest prilej un fierbinte omagiu de dragoste și devotament, manifestîndu-și adeziunea deplină la munca și năzuințele poporului român, care, sub conducerea înțeleaptă, îndrăzneață și clarvăzătoare a Partidului Comunist Român, a dumneavoastră, conducătorul nostru stimat și iubit, înfăptuiește sarcinile grandioase hotărîte de Congresul al XI-lea al partidului.

Odată cu declanșarea energiilor creatoare ale întregii națiuni, cu integrarea constructivă și eficientă a tuturor forțelor în opera de edificare a noii Românii socialiste, scriitorii din țara noastră, angajați cu trup și suflet pe drumul propășirii patriei, al înfloririi ei materiale și spirituale, își îndreaptă gîndurile lor cele mai alese și înălțătoare spre dumneavoastră, în semn de recunoștință pentru grija părintească pe care le-o purtați și străduința pe care o depuneți întru înălțarea țării pe culmile socialismului și comunismului, ale demnității și mîndriei naționale românești.

Cuvintele pline de înțelegere și pătrundere privind rosturile și menirea oamenilor condeiului și ale creației lor literare — rostite aici, de la tribuna conferinței naționale — amplele linii de perspectivă pe care le-ați deschis străduinței noastre de făuritori ai culturii noi, legați prin toate fibrele de lupta și opera constructivă a poporului, constituie pentru noi cel mai generos și mai înălțător program de activitate.

Rolul important atribuit creației literare în opera de formare și modelare a conștiințelor, în făurirea omului nou, bucuria de a se ști prețuită, dragostea și prețuirea dovedite acum, ca și în atîtea alte prilejuri, de dumneavoastră personal oamenilor de litere, constituie suportul cel mai de preț al muncii scriitoricești, al propășirii literaturii noastre. Noi credem în valorile umane, credem că aceste valori se pot afirma și exprima numai într-o societate liberă, ca a noastră, de care sîntem mîndri, credem că numai această societate socialistă poate să ridice România pe culmile progresului și civilizației.

Vom face totul ca să înscriem în cărțile noastre adevărul și frumusețea idealurilor revoluționare pentru care trăim și muncim laolaltă : scriitori români, maghiari, germani, de alte naționalități, pentru independența și fericirea patriei, pentru sporirea valorilor de cultură ale poporului la un înalt nivel ideologic-artistic.

Angajați în promovarea unei literaturi care să oglindească problemele complexe ale vieții noastre noi, pătrunsă de spiritul înnoitor al umanismului revoluționar, noi militîm pentru instaurarea unui climat de profundă solidaritate scriitoricească, de înfrățire între generații.

Un număr important de personalități ale literaturii noastre au creat, în anii socialismului, opere remarcabile, dar un număr și mai mare de cărți își așteaptă autorii capabili să reflecte munca eroică a poporului, minunata lui frumusețe morală, pe care — urmînd strălucitul dumneavoastră exemplu — a dovedit-o în ceasuri de grea încercare, ca și în epoca măreței construcții socialiste.

Sîntem convinși că maestuosul fluviu de creație culturală și artistică al „Cîntării României", care oglindește în undele sale înaltele valori morale și avîntul vremurilor noastre, nu poate izvorî decît din marea epopee națională pe care o desăvîrșește poporul român, condus de partidul comuniștilor, în frunte cu dumneavoastră, urmaș al marilor ctitori de țară și viteji care au condus țara spre independență și libertate.

Conștienți de împlinirile, dar și de neîmplinirile activității noastre, ne angajăm să realizăm poezia acestor vremi eroice, proza edificării noii personalități umane, piesele de teatru capabile să ilustreze virtuțile strămoșilor și eroismul contemporanilor. În opera de educare estetică a publicului și a scriitorilor, critica literară își asumă sarcina de înaltă cinste și responsabilitate de apreciere obiectivă a valorilor, orientînd cititorii spre înțelegerea în profunzime a cărților noastre.

Conferința națională a scriitorilor a dezbătut problemele creației literare și ale perfecționării vieții obștești ale scriitorilor. Ea a constituit proba maturității noastre, a conștiinței noastre comuniste, solicitate de nobile și dificile îndatoriri și răspunderi.

Cu gîndul la aceste îndatoriri către popor, către țară, către Partidul Comunist Român, ne exprimăm, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, din adîncul inimilor noastre, profunda recunoștință pentru grija pe care o arătați față de tot ce se făurește pe acest pămînt și vă dorim sănătate și energie nesecată spre gloria României socialiste.

CONFERINȚA NAȚIONALĂ A SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA

Lucrările conferinței

Prima zi

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a participat, joi dimineață, la deschiderea Conferinței naționale a scriitorilor, eveniment de profundă semnificație în viața literară a țării, pentru întreaga noastră cultură socialistă.

Sosirea secretarului general al partidului, a celorlalți tovarăși din conducerea partidului și statului în sala Conferinței a fost întîmpinată de participanții la marele forum scriitoricesc cu îndelungi aplauze, cu cele mai calde sentimente de dragoste și stimă.

În această atmosferă însuflețită, împreună cu tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, în prezidiul ședinței inaugurale au luat loc tovarășa Elena Ceaușescu, tovarășii Manea Mănescu, Emil Bobu, Cornel Burtică, Ion Dincă, Paul Niculescu, Dumitru Popescu, Gheorghe Rădulescu, Iosif Uglar, Ștefan Voitec, Miu Dobrescu.

În prezidiu au luat loc, de asemenea, membri ai Biroului Uniunii Scriitorilor, reprezentanți ai obștei scriitorești din întreaga țară.

Făcîndu-se ecoul gîndurilor și sentimentelor pe care doresc să le exprime, în aceste momente deosebite, toți slujitorii scrisului românesc contemporan, poeți, prozatori, dramaturgi, istorici și critici literari, din toate generațiile, români, maghiari, germani și de alte naționalități, președintele Uniunii scriitorilor, tovarășul Virgil Teodorescu, a spus :

„În numele nostru, al tuturor, scriitori ai României socialiste, îngăduiți-mi să vă adresez, dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, tovarășei Elena Ceaușescu, celorlalți tovarăși din

Continuare în pag. a 3-a

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

la Conferința națională a scriitorilor

Urmare din pag. 1

de-a gata, cu condiția, desigur, de a-și trăda patria sau, cel puțin, de a lua parte la concertul de ponegrire a proriului popor, a socialismului, a libertății și independenței țării. **(Aplauze puternice, îndelungate).** Este cunoscut că din totdeauna mîndria, noblețea poporului nostru a fost munca dîrză, eroică pentru clădirea progresului și civilizației aici, pe aceste străvechi meleaguri, prin forța propriilor sale brațe și a propriei sale minți. Datorită acestei atitudini poporul nostru a învins toate greutățile, nu a dat niciodată înapoi, s-a dezvoltat mereu, națiunea noastră și-a realizat unitatea, construind astăzi cu succes noua orînduire socială. **(Aplauze puternice, prelungite).** Întărim continuu încrederea și devotamentul oamenilor muncii față de partidul nostru comunist, convingerea fermă a poporului că numai urmînd politica sa creatoare, materialist-dialectică, își poate împlini idealurile cele mai arzătoare, își poate asigura un loc demn în marea familie a popoarelor lumii. Acționînd în aceste direcții, înfăptuim în viață cu succes hotărîrile Congresului educației politice și al culturii socialiste care, pe baza orientărilor Congresului al XI-lea al partidului, a elaborat programul de largă perspectivă al muncii politico-ideologice și cultural-educative pentru ridicarea conștiinței socialiste și formarea omului nou, pentru afirmarea culturii noastre în acțiunea de elevare spirituală a poporului, în concertul culturii universale. **(Aplauze puternice).**

Cunoașteți din hotărîrile recente ale Comitetului Politic Executiv orientarea de a pune un mai mare accent pe rolul societății, al colectivului de muncă în prevenirea unor abateri, iar atunci cînd eventual asemenea abateri au loc, de a asigura ca cei care le-au comis să se îndrepte în primul rînd în cadrul societății, al colectivului de muncă. Este o măsură cu caracter uman care va reduce simțitor numărul acelora care pînă acum erau trimiși în închisori. Dorim ca îndreptarea lor să se facă în fabrică, pe ogoare, în instituții, prin influența pozitivă a colectivelor. Tocmai în aceasta constă și trebuie să constea forța societății, a colectivității ; ea însăși să vegheze ca toți cei ce trăiesc în această colectivitate să respecte normele și legile țării. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Înaintarea cu succes pe calea edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, aplicarea consecventă în viață a Programului partidului adoptat la Congresul al XI-lea, deschid noi și tot mai largi perspective de ridicare a gradului de civilizație materială și spirituală a poporului nostru, elevare a conștiinței revoluționare a maselor, de împlinire a înaltelor idealuri ale dreptății și echității socialiste, de valorificare deplină a forței creatoare și geniului poporului nostru, de manifestare plenară a personalității umane și făurire a omului nou.

Stimați tovarăși,

Partidul și statul nostru desfășoară pe plan internațional o intensă activitate pusă în slujba idealurilor de libertate și progres ale popoarelor, de egalitate și respect între națiuni, de destindere și cooperare pașnică între state. Pornim de la realitățile lumii de azi care înfățișează tabloul unor profunde schimbări revoluționare, naționale și sociale, al unor mutații adînci în raportul internațional de forțe în favoarea cauzei progresului și păcii. În fața omenirii se pun astăzi probleme de însemnătate crucială de care depind mersul înainte al civilizației, înnoirea societății, eliberarea popoarelor de orice formă de dominație și asuprire, înlăturarea pericolului unui nou război nimicitor, însăși securitatea planetei noastre.

Față de aceste probleme se manifestă astăzi pe plan mondial concepții diferite, moduri de abordare și soluționare cîteodată diametral opuse — ceea ce determină o puternică și permanentă înfruntare între forțele înaintate, progresiste, democratice, și forțele ce reprezintă vechiul, interesele și pozițiile claselor exploatatoare, ale cercurilor imperialiste. Există pe de o parte concepția și principiile noi pe care le afirmă cu tot mai multă energie popoarele, hotărîte să trăiască libere și independente, să fie deplin stăpîne pe destinele lor, pe avuția lor națională și roadele muncii proprii, să promoveze în lume relații noi, de deplină egalitate și echitate, de stimă și respect între națiuni. Există, pe de altă parte, politica anacronică, imperialistă, colonialistă și neocolonialistă de forță și dictat, de inegalitate și inechitate între state, de încălcare a drepturilor sacre ale popoarelor, a libertății și independenței lor naționale. Lupta între aceste tendințe și orientări își pune pecetea asupra întregii evoluții mondiale. În cadrul acestei mari confruntări din viața internațională contemporană, România se situează ferm alături de forțele revoluționare, progresiste, antiimperialiste, militează neobosit pentru cauza libertății și independenței popoarelor, împotriva oricăror forme de exploatare și asuprire, de dominație străină, pentru o politică nouă, de respect al dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta, calea dezvoltării social-politice, de egalitate între toate națiunile, de colaborare și pace. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

O importantă deosebită acordă partidul și statul nostru dezvoltării colaborării și solidarității cu toate popoarele care edifică noua orînduire socială, întăririi unității țărilor socialiste, creșterii forței și prestigiului ideilor socialismului și comunismului în lume. Făurit în condiții istorice și sociale diferite de la țară la țară, în cadrul unei largi diversități de forme și mijloace concrete, specifice fiecărei națiuni, socialismul se afirmă tot mai puternic în lume ca modalitate superioară de organizare a societății omenești, ca singura cale pentru eliberarea oamenilor de exploatare, pentru instaurarea unei lumi a dreptății și echității sociale, a bunăstării, libertății și fericirii tuturor popoarelor. **(Aplauze puternice).**

Nu ignorăm nici o clipă faptul că există încă forțe reacționare care pot pune în pericol pacea, că adepții politicii de forță pot să împiedice procesul de destindere care se conturează în lume ca urmare a luptei popoarelor. Tocmai de aceea acționăm ferm, împreună cu celelalte popoare iubitoare de progres și pace, cu forțele înaintate de pretutindeni, pentru consolidarea și dezvoltarea cursului destinderii, pentru lichidarea cu desăvîrșire din viața internațională a politicii de forță și amenințare cu forța, pentru soluționarea tuturor conflictelor pe calea politică, a tratativelor pașnice, pentru întărirea încrederii și colaborării egale între națiuni. **(Aplauze puternice).**

În acest spirit, România se pronunță și militează ferm pentru aplicarea în viață, ca un tot unitar, a documentelor conferinței general-europene de la Helsinki, pentru înfăptuirea securității pe continentul nostru. Ne pronunțăm pentru dezvoltarea unei largi și nengrădite colaborări economice, tehnico-științifice, culturale și în alte domenii de ordin umanitar, între toate statele europene, fără deosebire de orînduire socială, și, îndeosebi, pentru trecerea neîntîrziată la măsuri practice, concrete, de dezangajare militară a continentului, fără de care nu pot fi concepute pacea și securitatea. Dorim ca, prin eforturile tuturor popoarelor europene, pe continentul nostru să fie instaurate relații care să dea posibilitatea fiecărei națiuni să se dezvolte liber și nengrădit, la adăpost de orice imixtiuni sau agresiuni din afară. În acest sens sîntem hotărîți să ne aducem contribuția activă la buna desfășurare a apropiatei reuniuni general-europene de la Belgrad, astfel încît aceasta să se încheie cu măsuri concrete menite să impulsioneze aplicarea în viață a angajamentelor asumate de statele semnatare ale Actului Final de la Helsinki, să ducă la progrese efective pe linia întăririi securității, colaborării și încrederii pe continent — aceasta corespunzînd nu numai intereselor popoarelor europene, ci și ale întregii umanități, asigurării unei politici noi, democratice, de pace în lume. **(Aplauze puternice).**

O realitate profund îngrijorătoare a lumii de astăzi este continuarea cursei înarmărilor, faptul că bugetele de război continuă să sporească, absorbind fonduri uriașe și apăsînd tot mai greu pe umerii popoarelor, sporind primejdia declanșării unor noi războaie nimicitoare. Împotriva adepților cursei înarmărilor, a concepțiilor care susțin că pacea și securitatea lumii se pot clădi pe arme, pe sporirea cheltuielilor militare, România se pronunță ferm pentru trecerea — pînă nu este prea tîrziu — la măsuri practice și eficiente de dezarmare și, îndeosebi, de dezarmare nucleară, pentru reducerea cheltuielilor și a trupelor, desființarea bazelor străine și a blocurilor militare opuse, pentru unirea tot mai strînsă a eforturilor popoarelor în vederea obținerii unor progrese reale în înfăptuirea acestor deziderate vitale ale omenirii. În spiritul propunerilor pe care le-am făcut la O.N.U. și în alte foruri internaționale, vom acționa și în viitor pentru a ne aduce contribuția la eforturile popoarelor de a clădi o lume fără arme și fără războaie, în care fiecare națiune să se poată consacra bunăstării materiale și spirituale, în care minunatele cuceriri ale științei și culturii să fie puse în întregime în slujba progresului, libertății și fericirii omului. **(Aplauze puternice).**

Vechea politică imperialistă de dominație și asuprire a împărțit lumea în țări sărace și țări bogate, făcînd ca o mare parte a omenirii să trăiască încă în înapoiere economică și socială. Lichidarea subdezvoltării, înlăturarea într-un termen cît mai scurt a marilor decalaje dintre state, constituie una din cerințele cele mai arzătoare ale păcii și progresului contemporan. Desigur, unii ar dori să mențină în continuare această stare de lucruri, relațiile inechitabile economice și politice ce au generat-o.

Iată de ce, împreună cu celelalte popoare, cu forțele înaintate de pretutindeni, România militează ferm pentru instaurarea unei noi ordini economice internaționale, bazată pe deplină egalitate și echitate, care să favorizeze progresul mai rapid al tuturor statelor, și, îndeosebi, al celor rămase în urmă, să permită accesul lor larg și nengrădit la cuceririle științei și tehnicii moderne, ale civilizației contemporane.

Sîntem pentru o reală și efectivă democratizare a relațiilor internaționale, pentru participarea activă și nemijlocită a tuturor statelor la soluționarea problemelor vieții mondiale contemporane, pentru creșterea rolului Organizației Națiunilor Unite și al celorlalte organisme internaționale în lupta pentru destindere și colaborare, pentru soluționarea problemelor complexe ale lumii de azi în interesul tuturor popoarelor, al progresului lor economic și social.

În lumea contemporană se manifestă concepții sociale și viziuni filozofice diferite în ce privește drepturile și libertățile omului, formele de organizare democratică a societății, realizarea idealurilor și aspirațiilor de bunăstare și progres ale maselor. Noi considerăm că adevărata democrație și adevăratul umanism sînt incompatibile cu perpetuarea exploatării omului de către om și asuprirea altor popoare, cu menținerea gravelor inegalități economice, sociale și politice în cadrul societății, cu discriminările naționale și rasiale. Este greu de vorbit de existența drepturilor fundamentale ale omului într-o societate care nu asigură unor mase de milioane de oameni posibilitatea primordială de a-și cîștiga existența prin muncă, care lipsește o mare parte a tinerei generații de perspectiva unui viitor sigur, a punerii în valoare a capacității și pregătirii sale, care împiedică clasele ce muncesc și produc bunurile materiale și spirituale, să participe la conducerea societății, la luarea deciziilor ce privesc propria lor existență, propriul lor viitor. În contrast izbitor cu aceste realități specifice lumii capitaliste, societatea noastră, care a lichidat pentru totdeauna orice formă de exploatare și asuprire socială și națională, înfățișează tabloul garantării unor reale și profunde drepturi și libertăți democratice, asigurînd participarea egală la muncă a tuturor, retribuția în funcție de aportul social al fiecăruia, manifestarea nengrădită a maselor în toate compartimentele societății, guvernarea țării de către poporul însuși, — aceasta constituind o cerință obiectivă și în același timp garanția construcției cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate în România. **(Aplauze puternice).**

România pune la baza politicii sale externe principiile independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, militează pentru generalizarea lor în întreaga viață internațională, fiind conștientă că aceasta este condiția hotărîtoare pentru asigurarea destinderii, securității și păcii, pentru făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră.

Stimați tovarăși,

Literaturii, artei în general — ca formă de manifestare a conștiinței sociale — îi revine un rol important în realizarea programului de educare și formare a omului nou, în marile înfruntări ce se desfășoară în lumea de azi pentru progres, bunăstare, securitate și pace, pentru cauza libertății, demnității și fericirii omului.

Este o mare satisfacție pentru noi să putem constata că, în anii socialismului, scriitorii din România s-au angajat cu putere, prin operele lor, prin întreaga lor activitate, în slujba țelurilor nobile ale partidului nostru comunist, ale poporului român, atît în lupta pentru transformarea revoluționară a societății noastre, cît și în eforturile pentru promovarea politicii de prietenie și conlucrare cu alte popoare, pentru o lume a colaborării, păcii și progresului. Scriitorii din toate generațiile, fără deosebire de naționalitate — români, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități — au dat societății opere literare de valoare, în toate genurile creației, și într-o mare diversitate de stiluri, care poartă amprenta spiritului nou, revoluționar, ce animă societatea noastră, a preocupărilor și aspirațiilor poporului, a mărețelor sale succese în edificarea orînduirii socialiste pe pămîntul României. Lucrările inspirate din realitățile țării, din lupta constructorilor socialismului, din bogata noastră istorie s-au bucurat și se bucură pe bună dreptate de prețuirea cititorilor. Cifrele dau o imagine grăitoare asupra dezvoltării creației noastre literare, a condițiilor pe care partidul și statul le-au asigurat scriitorilor, a climatului fertil, stimulator, în care se desfășoară viața literară a țării noastre în anii socialismului. Este elocvent faptul că, față de anul 1949, numărul titlurilor de carte reprezentînd producția literară originală a crescut de 3 ori în 1976, iar tirajul acestora de 3 ori, ridicîndu-se la aproximativ 11 milioane exemplare.

Ieri am vizitat expoziția cărții care cuprinde lucrări literare originale tipărite în ultimii cinci ani, înfățișînd, totodată, aspecte ale vieții culturale generale din patria noastră și ale schimbului de bunuri spirituale cu alte popoare. Pot spune că expoziția oferă un tablou convingător cu privire la amploarea muncii de creație literar-artistică din România, a activității editoriale de tipărire și răspîndire a cărții în mase, a dezvoltării presei și radioteleviziunii, atît în limba română, cît și în limbile naționalităților conlocuitoare. Expoziția pune în evidență puternica efervescență creatoare existentă pe planul artelor în țara noastră, bogata viață spirituală a societății socialiste românești, locul important pe care orînduirea noastră îl acordă culturii, ridicării nivelului de civilizație al tuturor oamenilor muncii. Iată de ce doresc, cu prilejul Conferinței naționale, să adresez cele mai calde felicitări scriitorilor care au abordat cu curaj și îndrăzneală problemele complexe ale dezvoltării societății noastre, și să vă urez tuturor să acționați cu și mai multă fermitate și îndrăzneală — nu mă refer la latura estetică, aceasta este o problemă a fiecăruia — pentru a făuri opere tot mai valoroase, demne de epoca pe care o trăim, să participați tot mai activ la mărețele transformări care au loc în România. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Desigur, tot ceea ce s-a realizat în acest domeniu ne determină să considerăm mereu actuală întrebarea : Ce fel de artă, ce fel de literatură oferim societății ? Este întrebarea care, fără îndoială, trebuie să constituie subiectul principal al Conferinței dumneavoastră.

Îmi amintesc întîlnirea pe care am avut-o cu 12 ani în urmă, tot în luna mai, convorbirile pe care le-am purtat atunci cu reprezentanți ai oamenilor de cultură și artă, printre care un număr important de scriitori, unii dintre ei prezenți și la conferința de față. De atunci și pînă astăzi ne-am întîlnit de multe ori, discutînd nu o dată asupra căilor și mijloacelor de sporire a rolului artei și literaturii noastre în opera generală de făurire a noii societăți.

Nu aș vrea să rămîneți cu impresia că nu ar mai fi loc de mai bine în domeniul scrisului. Avem rezultate bune ; știți însă că sînt și lucrări de o valoare mai incertă. Sigur, nu e nimic anormal în aceasta. Este firesc ca atunci cînd scriu aproape 1 000 de inși să se realizeze și opere geniale, dar și lucrări ce pot să placă pentru moment, dar care să nu dăinuie în viitor. Așa a fost întotdeauna și nu numai în domeniul scrisului, în toate sferele de activitate ; așa va fi și în societatea socialistă multilateral dezvoltată, așa va fi și în comunism. **(Aplauze vii, puternice).**

Ceea ce vrem noi este ca aceia care și-au propus să scrie despre problemele ce preocupă societatea să se străduiască să înțeleagă cît mai bine epoca în care trăiesc, să încerce să prezinte — în forme ce pot fi foarte diferite — cît mai veridic preocupările oamenilor, ale claselor sociale, să contribuie la înnobilarea ființei umane, la ridicarea nivelului general de conștiință al omului. Avem asemenea forțe, și ceea ce am realizat pînă acum constituie o dovadă că dumneavoastră puteți face mai mult, iar noi putem pretinde mai mult și spera că vom avea cărți mai bune, de toate genurile. **(Aplauze prelungite).**

Iată deci că răspunsul la întrebarea pe care am pus-o și acum 12 ani, și în alte împrejurări, nu poate fi decît unul : oamenii de litere, ca fii ai poporului lor, trebuie să exprime preocupările, dorințele, năzuințele de mai bine ale propriei națiuni, să redea, în forme specifice, diverse, măreția epocii în care trăiesc, să înțeleagă și să înfățișeze complexitatea fenomenelor sociale, lupta pentru lichidarea vechiului, pentru afirmarea noului în toate domeniile de activitate. Am arătat atunci și mereu că dorim o literatură care să contribuie activ la făurirea omului nou, la conturarea modelului uman al orînduirii comuniste. Am realizat mult, dar mai avem încă și mai mult de făcut în această direcție. Ceea ce am spus atunci, referindu-mă la Leonardo Da Vinci, despre necesitatea de a merge direct la sursă și a bea apă din izvor, nu din ulcior, consider că este și mai actual astăzi. Cu atît mai mult cu cît, între timp ulcioarele s-au mai perfecționat și ele ; unele sînt făcute chiar de artiștii plastici, dar rămîn tot ulcioare. **(Animație, aplauze puternice).** Totodată, am descoperit însă și izvoare noi, cu apă tot mai bună, tot mai curată, nepoluată în nici un fel — și de aceea trebuie să sorbim direct de la izvor. **(Aplauze puternice, prelungite)**

Programul partidului a sintetizat în mod minunat orientările de perspectivă în toate domeniile, inclusiv în domeniul creației literar-artistice. În acest spirit, așteptăm ca literatura să pună cu mai multă forță în evidență profundele transformări produse în structura socială a țării noastre, să reliefeze convingător relațiile de tip nou dintre oameni, condiția umană de demnitate și egalitate deplină pe care socialismul o asigură tuturor cetățenilor patriei. Arta trebuie să înfățișeze universul spiritual tot mai bogat al constructorilor socialismului, efortul lor pentru autodepășire, să surprindă și să redea cu fidelitate diferitele ipostaze în care se manifestă atitudinea înaintată față de muncă și societate, virtuțile și trăsăturile morale ale omului nou. Situîndu-se pe pozițiile înaintate ale socialismului, ale partidului, scriitorii trebuie să contribuie prin creațiile lor la perfecționarea continuă a societății, la lupta pentru mersul înainte al patriei.

Desigur, mai există multe neajunsuri și greutăți pe care trebuie să le învingem în drumul nostru către o viață tot mai îmbelșugată și fericită. Partidul, statul, poporul duc o luptă consecventă și hotărîtă pentru perfecționarea continuă a tuturor laturilor vieții economice și sociale. Arta, creația literară trebuie să înfățișeze veridic această luptă a poporului pentru depășirea neajunsurilor și să ajute la înlăturarea lor. Criticînd și dezvăluind lipsurile, combătînd elementele vechiului ce se mai pot întîlni în diferite compartimente ale societății și în conștiința oamenilor, literatura trebuie să se manifeste — folosind mijloacele sale specifice — ca un factor activ în lupta împotriva tuturor fenomenelor negative. Este însă necesar să ne ferim și în acest domeniu — ca în toate domeniile de altfel —, ca, din cauza uscăturilor, să nu vedem pădurea mare și sănătoasă, să nu vedem cum se dezvoltă și înflorește patria noastră. Împotriva uscăturilor trebuie să acționăm, să le înlăturăm. Trebuie însă, în același timp — și aceasta e valabil și pentru scriitori — să contribuim la înflorirea cîmpurilor, la înflorirea patriei noastre, atît din punct de vedere material cît și spiritual, la înflorirea conștiinței poporului nostru. Atunci vom putea spune că ne facem datoria față de popor! **(Aplauze prelungite).**

Cele mai puternice, mai palpitante și emoționante conflicte generate de lupta dintre vechi și nou, de afirmarea impetuoasă a principiilor de viață înaintate, împotriva mentalităților depășite, retrograde, se pot întîlni în climatul activității clocotitoare din fabrici și uzine, de pe ogoare, din instituții, acolo unde se creează bunurile materiale și spirituale, unde se formează omul societății noastre, liber și stăpîn pe destinele sale.

Stimați tovarăși,

Anul acesta am aniversat și vom mai aniversa unele evenimente de importanță crucială pentru istoria patriei noastre, cum sînt împlinirea a 70 de ani de la marea răscoală țărănească din 1907, gloriosul centenar al cuceri-

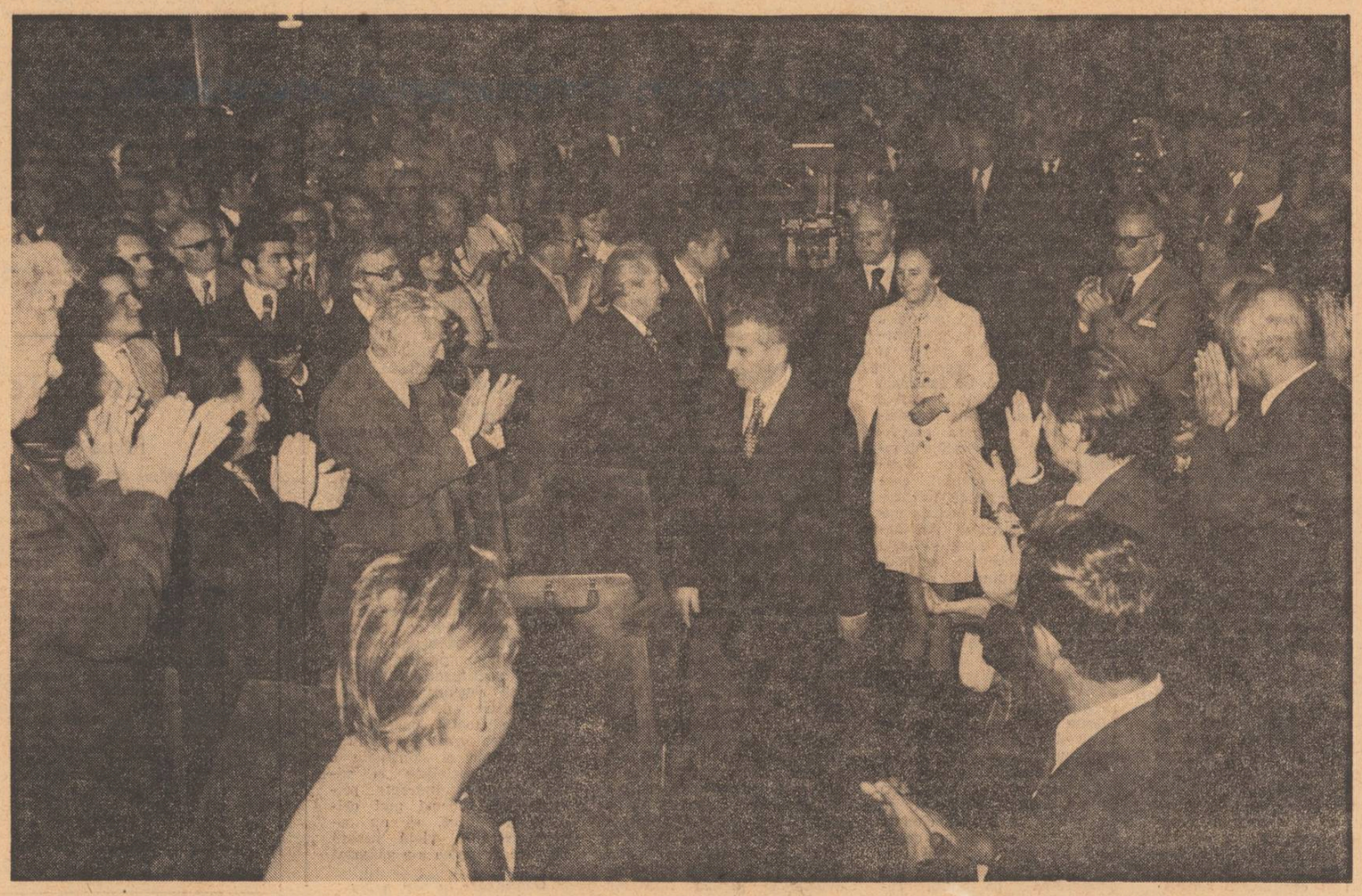

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

la Conferința națională a scriitorilor

rii independenței de stat a României, împlinirea a 30 de ani de la proclamarea Republicii. Desigur, în cinstea acestor aniversări s-au creat, atît în literatură, cît și în celelalte domenii ale artei, o serie de lucrări valoroase. Cunoaștem, de asemenea, că altele sînt în curs de realizare. Vom sărbători în 1980 împlinirea a 2050 de ani de la formarea primului stat centralizat dac, care a avut rol de seamă în dezvoltarea ulterioară a vieții și a societății pe aceste meleaguri. De atunci și pînă în zilele noastre s-au succedat atîtea și atîtea evenimente mari, dintre care unele au fost redate, iar altele așteaptă să fie înfățișate, într-o manieră artistică cît mai plăcută, glorificînd minunatele tradiții de luptă pentru neatîrnare, pentru independență, pentru o viață demnă, liberă, a poporului nostru. **(Aplauze puternice).** Sînt convins că toate aceste mari sărbători, care prilejuiesc relevarea unor caracteristici de seamă ale bogatei noastre istorii, vor însufleți tot mai mulți poeți, prozatori, dramaturgi, ca și alți artiști să-și consacre talentul unor opere care să cînte marile virtuți ale înaintașilor, dîrzenia și neînfricarea generațiilor trecute în apărarea gliei strămoșești, a ființei proprii a poporului nostru. Evocarea acestor evenimente să fie un prilej de a pune și mai pregnant în evidență rolul uriaș jucat în lupta pentru libertate și o viață mai bună de clasa muncitoare, de țărănime, rolul hotărîtor al maselor populare, al poporului, ca principal făuritor al istoriei noastre.

O datorie de onoare este punerea în valoare a marilor creații literar-artistice ale înaintașilor și, în primul rînd, reliefarea, studierea, aprofundarea și cinstirea, așa cum se cuvine, a minunatei opere culturale făurite și transmise, din generație în generație, de talentatul nostru popor. Arta populară, expresie a geniului creator al poporului nostru, a particularităților spirituale și înaltelor sale virtuți morale, rămîne permanent unul din principalele izvoare de fantezie, experiență de viață și profunzime a gîndirii, care poate ajuta pe scriitorii și artiștii noștri să făurească o literatură și artă autentică, purtînd amprenta puternică a specificului național. Avem tot dreptul să fim mîndri de ceea ce a creat poporul nostru, de arta populară ce oglindește talentul creatorilor din sînul poporului, care, chiar dacă nu s-au numit neapărat scriitori, au făurit balade, poezii, povestiri, pentru care — vă rog să nu-mi luați în nume de rău — pot fi invidiați și de scriitorii de astăzi. **(Aplauze puternice).**

Așa cum am mai arătat, forța transformatoare a artei este condiționată într-o măsură hotărîtoare de concepția filozofică ce stă la baza ei. Doresc să subliniez, și cu acest prilej, că fundamentul ideologic al artei și literaturii societății noastre nu poate fi decît socialismul științific, materialismul dialectic și istoric, — ideologia dominantă în România, arma încercată a partidului nostru comunist, a întregului popor în lupta pentru edificarea noii orînduiri. Filozofia materialist-dialectică — superioară prin caracterul său științific, profund rațional, prin faptul că pornește de la analiza legilor obiective ale dezvoltării sociale, — permite artistului să găsească răspunsuri clare marilor preocupări ale omului contemporan, complexelor probleme sociale și morale ale zilelor noastre. Aș putea spune că ea constituie o busolă sigură, foarte perfecționată, cu care te poți orienta în desișul concepțiilor ce există în lume, — în care mulți se rătăcesc cîteodată. Folosind-o cu pricepere, nu te vei putea niciodată rătăci, vei rămîne permanent de partea progresului, a poporului, a națiunii tale. **(Aplauze puternice, prelungite).** Fără îndoială că însușirea tot mai profundă și organică a concepției științifice a partidului despre lume și viață va pune și mai mult în valoare talentul artistului, îl va ajuta să interpreteze în mod just fenomenele și procesele sociale pe care le abordează, să sporească forța educativă și capacitatea de influențare a operei sale.

Am vorbit nu de mult de învățămintele uriașe pe care le-am tras din catastrofa de la 4 martie. Această încercare grea a pus cu putere în evidență spiritul eroic, forța și dîrzenia minunatului nostru popor. În aceste împrejurări s-a putut vedea că, într-adevăr, procesul complex de formare a omului nou, de dezvoltare a conștiinței socialiste, de întărire a solidarității sociale a poporului, a înregistrat succese remarcabile. E greu de explicat altfel comportarea demnă, fermă, hotărîtă a poporului nostru, care a uimit pe mulți observatori de peste hotare. Iată de ce putem răspunde acum acelora care ne întreabă : Ce va fi omul nou ? Ce fel de om vreți să creați ? Vrem să creăm un om drept, un om cinstit, un om care să se preocupe și de el și de semenii lui, care să înțeleagă că

solidaritatea socială este condiția dezvoltării națiunii, condiția independenței, bunăstării și fericirii. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Doresc să subliniez și cu acest prilej răspunderea mare ce revine în stimularea și orientarea creației noastre literare, criticii și teoriei estetice, bazate pe concepția filozofică a materialismului dialectic și istoric. Cultivînd consecvent spiritul obiectiv, științific în judecarea valorilor literare, manifestînd exigență principială față de lipsurile și fenomenele negative din sfera creației, critica trebuie să încurajeze cu pasiune orientările pozitive, valorile autentice, să constituie un sprijin real în dezvoltarea literaturii noastre noi, revoluționare.

O formă democratică, de analiză și dezbatere competentă a lucrărilor literare, — de altfel cu bogate tradiții în trecutul culturii noastre —, o constituie activitatea cercurilor și cenaclurilor literare care trebuie să capete o extindere și o pondere tot mai mare în viața asociațiilor și a Uniunii scriitorilor. Organizarea acestor dezbateri poate și trebuie să contribuie la perfecționarea continuă a lucrărilor literare, a operei de ansamblu a fiecărui scriitor, să determine scoaterea la iveală și formarea a noi și noi talente din rîndul tineretului, din rîndul maselor largi populare. Activitatea cercurilor și cenaclurilor literare trebuie să se desfășoare într-o atmosferă de colegialitate și sprijin reciproc, într-un spirit exigent, creator, constructiv. Ar trebui, de fapt, ca cercurile și cenaclurile literare să-și asume tot mai mult răspunderea pentru promovarea unei literaturi valoroase din toate punctele de vedere, atît al conținutului cît și al formei. Ele să vegheze permanent împotriva uniformizării, pentru diversificarea tot mai largă a scrisului, luptînd însă pentru un conținut superior și o limbă unică — deși se poate scrie în limba română, în maghiară, germană, sîrbă, în idiș și în altele, — limba concepției revoluționare despre lume și societate, limba socialismului și comunismului ! **(Aplauze puternice, îndelungate).** Cenaclurile, diferitele forme de dezbatere a lucrărilor literare de către scriitorii înșiși trebuie să imprime un spirit exigent pentru ca, în acest cadru democratic, împreună cu criticii, să se realizeze îndepărtarea a ceea ce colectivul consideră că nu corespunde, astfel ca, într-adevăr, să nu mai fie nevoie de altă intervenție în acest domeniu. **(Aplauze îndelungate).** Cred că putem acorda această încredere conducerii Uniunii scriitorilor. Sînt convins că se va realiza succesul scontat. **(Aplauze).**

Stimați tovarăși,

Punînd în centrul operelor lor realitatea, lupta poporului român pentru progres și o viață mai bună, participînd activ la măreața operă de edificare a socialismului și comunismului pe pămîntul României, scriitorii noștri nu trebuie și nu pot rămîne în afara marilor confruntări care au loc în lumea contemporană, în lupta ce se desfășoară pe plan mondial între forțele progresului și păcii, și forțele reacționare imperialiste, colonialiste și neocolonialiste. Scriitorii trebuie să se situeze ferm alături de toți cei care militează pentru cauza libertății, independenței și progresului, pentru destindere și colaborare internațională.

Acum, cînd pe plan internațional unii încearcă să utilizeze mijloacele nobile ale artei drept instrumente de învrăjbire între națiuni, de propagare a obscurantismului, a neofascismului, misiunea de cinste a scriitorilor noștri este de a lupta prin operele lor pentru realizarea în viață a principiilor noului umanism, ale deplinei egalități și respectului reciproc între națiuni, pentru înfăptuirea aspirațiilor tuturor popoarelor de a trăi libere, nestînjenite, într-un climat de pace și destindere.

Partidul și statul nostru se pronunță pentru o largă colaborare cultural-artistică internațională, pentru un intens schimb de valori spirituale între popoare, care să contribuie la mai buna cunoaștere reciprocă și apropierea între națiuni, la întărirea încrederii și prieteniei dintre ele. Scriitorii din țara noastră trebuie să desfășoare largi contacte cu creatorii de artă progresiști din toate țările, participînd activ la viața culturală internațională, la circulația valorilor artistice autentice, înaintate, cu caracter profund umanist, care servesc omului, prieteniei dintre popoare, cauzei destinderii și păcii. Va trebui ca în viitor Uniunea scriitorilor, Consiliul Culturii și Educației Socialiste, celelalte foruri culturale, să acționeze mai energic pentru ca literatura noastră să pătrundă cît mai larg în lume, ducînd pretutindeni mesajul muncii creatoare a poporului nostru, al aspirațiilor sale de pace, prietenie și colaborare cu toate popoarele lumii. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Pentru îndeplinirea acestor mari răspunderi sociale ale slujitorilor scrisului din țara noastră, importante îndatoriri revin Uniunii scriitorilor care trebuie să-și îmbunătățească munca. Punînd pe primul plan dezbaterea aprofundată și exigentă a problemelor creației, a lucrărilor literare făurite de membrii ei, Uniunea trebuie să joace un rol tot mai activ în orientarea muncii scriitorilor spre problematica centrală a etapei istorice pe care o parcurge astăzi România socialistă, în organizarea participării lor la întreaga viață social-politică a țării, la eforturile poporului pentru înfăptuirea programului partidului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a patriei noastre spre comunism. **(Aplauze îndelungate).**

Stimați tovarăși,

În încheiere, doresc să exprim încă o dată, în numele conducerii partidului și statului, al meu personal, deplina încredere că lucrările Conferinței naționale a scriitorilor, desfășurate într-un spirit de înaltă responsabilitate și exigență, vor stimula puternic eforturile tuturor scriitorilor pentru îmbogățirea patrimoniului național cu noi opere literare valoroase, înscriindu-se ca un moment important în întreaga viață cultural-artistică a patriei noastre socialiste.

Sîntem în cincinalul revoluției tehnico-științifice. Oamenii de știință s-au angajat să realizeze și au realizat deja rezultate valoroase în acest domeniu. Aș dori ca și în domeniul scrisului să realizăm un cincinal al revoluției umaniste, al revoluției pentru o literatură nouă, cu adevărat umană, demnă de poporul nostru, de măreața epocă pe care o trăim. **(Aplauze îndelungate, puternice).**

Cu aceste dorințe și cu această convingere, urez succes deplin lucrărilor reuniunii dumneavoastră. Vă doresc dumneavoastră, tuturor scriitorilor, realizări și satisfacții tot mai mari pe tărîmul nobil al creației, în înflorirea artei noastre socialiste, în sporirea contribuției sale la construcția socialismului și comunismului, la făurirea omului nou !

Vă urez multă sănătate și fericire !

(Aplauze puternice, îndelungate ; cei prezenți în sală ovaționează, într-o atmosferă de puternică însuflețire și entuziasm, pentru Partidul Comunist Român, pentru Comitetul său Central, pentru secretarul general al partidului și președintele republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu).

Lucrările conferinței

Urmare din pag. 1

conducerea partidului și statului, un călduros și respectuos salut de bun venit și să exprim bucuria noastră, a tuturor, pentru participarea dumneavoastră la Conferință.

Prezența dumneavoastră aici, la lucrările Conferinței naționale a scriitorilor, adîncește semnificația acestui eveniment, ne face să simțim și mai puternic rolul și marea responsabilitate pe care scriitorul le are în societatea noastră socialistă, în viața socială a poporului, în vastul proces de făurire a conștiinței socialiste înaintate.

Atenția, deosebita grijă pe care le acordați în permanență vieții culturale a patriei, dezvoltării neîntrerupte a literaturii și artei, constituie pentru noi, scriitorii acestei țări, un îndemn de a da lucrări literare pe măsura epocii pe care o trăim, de a contribui și noi din toate puterile la înfăptuirea Programului partidului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Aprecierile pe care de atîtea ori le-ați făcut cu privire la activitatea scriitorilor, indicațiile și sugestiile pe care de atîtea ori ni le-ați dat, reprezintă adevărate comandamente spirituale pentru scriitori, pentru toți oamenii de cultură din România.

Asigurîndu-vă de adeziunea noastră deplină la politica internă și externă a partidului și statului nostru, de atașamentul profund și activ la marea operă de transformare a patriei, de dragostea și devotamentul ce vi le purtăm, vă adresăm respectuoasa noastră rugăminte de a lua cuvîntul".

Primit cu entuziasm, cu bucurie și deplină satisfacție, a luat cuvîntul tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU.

Cuvîntarea secretarului general al partidului a fost urmărită cu mare atenție și larg interes, cu totală aprobare, ea fiind subliniată, în repetate rînduri, cu vii și prelungite aplauze de creatorii de literatură și artă participanți la Conferință.

În numele acestora, al tuturor scriitorilor din întreaga țară, români, maghiari, germani și de alte naționalități, tovarășul Virgil Teodorescu a mulțumit din toată inima pentru strălucitul cuvînt adresat creatorilor, adevărat îndreptar teoretic și practic al activității viitoare.

„Sub puternica emoție a cuvintelor rostite de dumneavoastră de la tribuna Conferinței scriitorilor, a spus el, vrem să vă asigurăm, mult stimate tovarășe secretar general, că generoasele idei exprimate, indicațiile pe care ni le-ați dat luminează cu și mai multă forță calea dezvoltării continue a artei și literaturii noastre puse în slujba omului, a frumuseții și adevărului epocii socialiste pe care o trăim.

Vă mulțumim, încă o dată, pentru prezența dumneavoastră în mijlocul nostru, pentru cuvintele pe care ni le-ați adresat, văzînd în acestea atenția și prețuirea pe care partidul nostru, dumneavoastră, iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, le acordați creației literare și slujitorilor ei. Pentru noi, scriitorii, nu există o cinste mai înaltă decît aceea de a sluji cu toată ființa poporul, patria, înaltele idealuri ale Partidului Comunist Român.

Vă urăm multă sănătate, aceeași nesecată putere de muncă în fruntea partidului și statului, spre binele și fericirea întregului nostru popor".

Acest legămînt al scriitorilor, această urare pe care ei i-o adresează, din toată inima, secretarului general al partidului și-au găsit o vibrantă reafirmare în atmosfera însuflețită de la sfîrșitul ședinței inaugurale a conferinței, în căldura cu care tovarășul Nicolae Ceaușescu, ceilalți tovarăși din conducerea partidului și statului au fost conduși la plecare de reprezentanții tuturor creatorilor pe tărîmul generos al literaturii.

Lucrările Conferinței naționale a scriitorilor au continuat în cursul dimineții și după-amiezii de joi.

Participanții au păstrat un moment de reculegere în memoria scriitorilor care s-au stins din viață în perioada ce a trecut de la ultima conferință.

S-au ales apoi organele de lucru ale conferinței — prezidiul, secretariatul, comisia pentru redactarea proiectului de hotărîre, comisia de validare, comisia pentru propuneri de candidați în vederea alegerii în Consiliul Uniunii scriitorilor și în Comisia de cenzori.

A fost adoptată, de asemenea, ordinea de zi a conferinței :

— Raportul de activitate al Consiliului Uniunii scriitorilor ;

— Raportul Comisiei de cenzori ;

— Raportul cu privire la propunerile de îmbunătățire a Statutului Uniunii scriitorilor ;

— Proiectul de hotărîre a conferinței ;

— Alegerea noului Consiliu al Uniunii scriitorilor și a Comisiei de cenzori.

În continuare, președintele Uniunii scriitorilor, Virgil Teodorescu, a înfățișat Raportul de activitate al consiliului uniunii.

Scriitorul Teodor Balș a prezentat raportul Comisiei de cenzori. Raportul cu privire la propunerile de îmbunătățire a statutului uniunii a fost expus de scriitorul Ion Hobana. Scriitorul Domokos Géza a prezentat proiectul de hotărîre.

Au început, după aceea, dezbaterile generale asupra problemelor înscrise pe ordinea de zi. Au luat cuvîntul scriitorii Constantin Chiriță, Nichita Stănescu, Constantin Țoiu, Mihnea Gheorghiu, Mihai Beniuc, Corneliu Leu, Ion Bănuță, care a prezentat raportul Comisiei de validare, Geo Bogza, prof. Alexandru Piru, Laurențiu Fulga, Domokos Géza, Nicolae Dragoș, Dan Deșliu, Titus Popovici, Ioana Postelnicu, Fănuș Neagu, Dinu Flămînd, Hedwiga Hauser, Ion Băieșu, Dumitru M. Ion.

Ziua a doua

În a doua zi a lucrărilor au fost reluate dezbaterile generale asupra raportului de activitate al Consiliului Uniunii scriitorilor. Au luat cuvîntul scriitorii Dumitru Radu Popescu, Ion Lăncrănjan, Ștefan Augustin Doinaș, Létay Lajos, Ioan Grigorescu, Romul Munteanu, Ion Nicolescu, Mircea Radu Iacoban, Ion Alexandru, Paul Anghel, Marin Preda, Catinca Ralea, Eugen Jebeleanu, Ion Hobana, Anton Breitenhofer, Dorin Tudoran, Mihai Ungheanu, Huszar Sandor, Ileana Mălăncioiu, Leonid Dimov.

După terminarea discuției generale, participanții au adoptat, cu puternice aplauze, textul unei scrisori adresate de conferință secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Delegații la conferință au aprobat apoi raportul de activitate al Consiliului Uniunii scriitorilor și raportul Comisiei de cenzori.

În continuare s-a adoptat hotărîrea conferinței.

Totodată, a fost examinat și adoptat, cu unele amendamente, Statutul Uniunii scriitorilor.

În cadrul ultimei ședințe s-a procedat la alegerea noului Consiliu al Uniunii scriitorilor și a Comisiei de cenzori.

În prima sa ședință, Consiliul Uniunii scriitorilor, format din 91 membri, a ales Biroul Uniunii, președintele, vicepreședinții și secretarii.

În numele celor aleși, președintele Uniunii scriitorilor, George Macovescu, a mulțumit participanților la Conferință pentru încrederea acordată, exprimînd totodată angajamentul de a acționa în permanență pentru dezvoltarea literaturii noastre socialiste, în spiritul orientărilor partidului, al prețioaselor idei și îndemnuri cuprinse în Cuvîntarea rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu la deschiderea lucrărilor Conferinței.

LUCRĂRILE CONFERINȚEI NAȚIONALE A SCRIITORILOR

Raportul Consiliului Uniunii scriitorilor

Cei cinci ani care au trecut de la ultima Conferință națională a scriitorilor se caracterizează prin grandiosul avînt al poporului nostru muncitor, care dovedește prin frumusețea și trăinicia faptelor sale, că există un permanent efort colectiv, lucid, conștient, plin de ardoare, pentru a ridica țara pe cele mai înalte trepte ale civilizației materiale și spirituale. Istorica Plenară a Comitetului Central din noiembrie 1971, Congresul al XI-lea al Partidului, precum și Congresul educației politice și al culturii socialiste, constituie evenimente cruciale ale acestei perioade, sintetizînd experiența politică dobîndită în anii construirii socialismului, trasînd cu clarviziune teoretică și practică un vast program de dezvoltare multilaterală a țării noastre și de înaintare spre comunism.

În decursul acestor ani, la baza procesului complex de făurire a noii orînduiri socialiste se află activitatea neobosită a maselor largi ale oamenilor muncii, sub conducerea Partidului, care, cu prilejul Congreselor al X-lea și al XI-lea, a stabilit, cu rigoare științifică și clarviziune revoluționară, strategia și tactica etapelor pe care le parcurgem. Programul Partidului Comunist Român — adoptat de Congresul al XI-lea — a devenit un îndreptar crucial în întreaga activitate economico-socială a țării, justețea lui teoretică fiind dovedită în fiecare zi, în fiecare clipă a existenței noastre. Un rol determinant în elaborarea întregului nostru plan de făurire a unei orînduiri puse în slujba omului — rațiunea supremă a tuturor eforturilor noastre — precum și în realizarea acestui plan grandios, l-a avut și îl are tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii. Personalitate care îmbină forța generalizatoare a gîndirii teoretice cu un deosebit simț al practicii, visul cutezător cu dîrzenia muncii fără preget, patriotismul fierbinte cu internaționalismul socialist, tovarășul Nicolae Ceaușescu, prin contribuția sa capitală la opera edificării noii societăți pe pămîntul patriei noastre, a îmbogățit substanțial întregul tezaur al gîndirii marxist-leniniste creatoare, ocupînd un loc prestigios în istoria mișcării revoluționare-democratice de pretutindeni.

Acum, cînd facem bilanțul muncii noastre, sîntem deosebit de bucuroși că putem mulțumi tovarășului Nicolae Ceaușescu pentru grija pe care o poartă breslei noastre, pentru dragostea și exigența sa față de literatură și oamenii scrisului, pentru indicațiile și sugestiile atît de fertile pe care ni le-a dat în decursul acestor ani, pentru condițiile care s-au creat în vederea înfloririi literaturii contemporane. Scriitorii nu uită înalta prețuire pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a acordat-o și o acordă muncii noastre. Cuvintele secretarului general rostite la încheierea ședinței comune a Comitetului Central, Marii Adunări Naționale, Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale și activului de partid și de stat, au găsit un adînc ecou în inimile tuturor. Referindu-se la eroismul de care au dat dovadă oamenii muncii în clipele grele prin care a trecut țara noastră în urma cutremurului catastrofal de la 4 martie, secretarul general al partidului a spus: „...În aceasta se vede rolul activității politico-educative a partidului, al creației literar-artistice, a tuturor celor care prin scrisul lor, prin munca lor, au contribuit și contribuie la formarea trăsăturilor minunate ale omului nou, constructor al socialismului și comunismului, la cultivarea umanismului nou, care pune pe primul plan omul, bunăstarea, libertatea, fericirea sa".

În Programul Partidului Comunist Român, adoptat la Congresul al XI-lea, document de însemnătate capitală în viața poporului nostru, în Documentele Congresului educației politice și al culturii socialiste, în Programul de măsuri adoptat la Plenara C.C. al P.C.R. din 2–3 noiembrie 1976, literaturii și artei li se atribuie un rol esențial în formarea omului de tip nou, factor conștient în edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate. Cele mai bune cărți ale ultimilor ani răspund acestor înalte îndatoriri, ele sînt mărturia angajării depline și profund conștiente a scriitorilor din țara noastră în opera de construcție morală a caracterelor, de sprijinire a valorilor noii noastre spiritualități și a vastului program educativ inițiat de partid.

Datorită politicii înțelepte a Partidului Comunist Român în domeniul culturii, s-a instaurat un fertil climat de creație. Îndrumarea de către partid, recomandările de înaltă semnificație principială și practică desprinse din documentele de partid, din cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu, din întîlnirile sale de lucru cu oamenii de artă și cultură, au avut un rol adînc stimulator în dezvoltarea și continua înflorire a literaturii române contemporane.

Pe ansamblul creației literare, se remarcă o orientare evidentă către temele de interes civic larg și problemele de stringentă actualitate. Interesul arătat istoriei naționale decurge tot dintr-o perspectivă contemporană, evenimentele trecutului fiind privite ca momente ale împlinirii aspirațiilor și idealurilor poporului, spre desăvîrșirea cărora lucrăm astăzi. În toți acești ani literatura și-a făcut mereu simțită prezența împărtășind și dînd o expresie plenară avînturilor, grijilor și bucuriilor națiunii. Marile noastre evenimente și sărbători (Unirea Principatelor, realizarea statului român unitar, Întemeierea partidului, Insurecția armată și eliberarea de sub ocupația fascistă, răscoala din 1907, Centenarul independenței ș.a.) au fost întîmpinate cu numeroase creații (poezii, romane, nuvele, piese de teatru, scenarii de film) dintre care nu puține se vor înscrie în seria operelor definitorii pentru spiritul și patosul revoluționar al literaturii române contemporane. Se cuvine subliniat că la apelul partidului au răspuns, prin realizări substanțiale menite să înalțe conștiința socialistă a maselor, autori de toate vîrstele și de toate naționalitățile, confirmînd încă o dată unitatea frontului nostru scriitoricesc.

Afirmarea unui erou nou, contemporan, în cuprinsul unei literaturi definește, desigur, direcția fundamentală a acestei literaturi. Problemă complexă, legată de perfecționarea relațiilor sociale, de întreaga evoluție a societății, ea dă o imagine mai clară a țelurilor înalt umaniste ale culturii noastre și se înscrie ca o importantă contribuție la înflorirea civilizației și culturii din cuprinsul mai larg al umanității.

Examinarea, mai îndeaproape, a situației diferitelor genuri literare, evidențiază opțiunea declarată a poeților pentru o lirică plină de substanță, înaripată de marile sensuri ale epocii, o lirică a viziunilor îndrăznețe și originalității limbajului. Se poate afirma că avem astăzi numeroase personalități poetice proeminente. În ultimii ani, poezia noastră s-a îmbogățit, s-a conturat și împlinit, grație unor contribuții de prim rang. Această reală emulație poetică se vădește și în ivirea unui eșalon de tineri poeți, dotați cu o voce distinctă, posedînd accente lirice inedite.

Profund angajată social, poezia din ultimii ani se face în tot mai mare măsură ecoul sentimentelor cetățenești majore și izbutește, nu o dată, să înflăcăreze sufletele oamenilor pentru marile idealuri ale libertății, echității, dragostei de țară. Forța acestor versuri este confirmată de amplul lor răsunet public. Dînd locul cuvenit idealurilor civice, poezia noastră a cultivat, ca o tendință distinctă, prin cei mai dotați reprezentanți ai ei, lirica de înaltă inspirație și semnificație patriotică. Neignorînd nimic din variata gamă a sentimentelor umane din universul emotiv contemporan, poezia de azi a impus un stil al liricii patriotice care o diferențiază de experiența literară a înaintașilor. În expresia sa cea mai autentică, această direcție refuză retorismul și emfaza, declarativismul convențional, convingînd, în primul rînd, prin căldura și firescul comunicării.

A vorbi despre existența sentimentului patriotic în artă, credem că înseamnă a vorbi despre existența artei înseși, pentru că arta nu poate trăi, măcar o clipă, dincolo de contextul social, istoric și național.

Recunoscînd incontestabilele succese ale liricii noastre, nu putem trece cu vederea cantitatea nicidecum neglijabilă a versurilor minore, care din păcate, mai apar prin reviste și plachete ocazionale, indiscernabile datorită platitudinii care le egalizează într-o fericită beatitudine, cuvintelor adunate laolaltă fără noimă, epigonismului parazitar. Astfel de producții, indiferent de temele pe care le vehiculează, dăunează poeziei noastre, creînd o impresie apăsătoare de uniformitate, de plafonare și mediocritate satisfăcută. În al doilea rînd, strică gustul publicului, îndepărtîndu-l de poezie și abat arta autentică de la țelul ei adevărat, substituind experienței umane sincere și profunde, stările simulate, extravaganțe sau gratuități verbale.

Trebuie spus răspicat că, pe lîngă operele inspirate, izvorîte din sentimentul dragostei de țară, s-a ivit și o producție a unor veleitari, dispuși să fabrice în serie versuri de serviciu, alcătuite din clișee uzate, cu un vocabular și o imagistică umflată. Se simte nevoia creșterii responsabilității și exigenței la reviste și edituri spre a bara drumul subproducției literare și totodată a încuraja poezia care știe să dea sentimentelor înalte o ținută artistică pe măsura lor, și am zice, pe măsura cititorilor.

Proza a repurtat de asemenea, în anii din urmă, succese importante, mai ales pe tărîmul epicii de largă respirație, unde multe scrieri au găsit un ecou fără precedent printre cititori, ajungînd la tiraje neatinse niciodată înainte. Unele se vădesc a fi realizări durabile, care vor fi reținute cu certitudine și de istoria literară. Iată de ce se poate vorbi azi, la noi, de un adevărat *moment al romanului*.

Astfel este evidentă, în ultima vreme, o orientare marcată a prozei noastre către o abordare, curajoasă, a vieții. S-a întărit convingerea prozatorilor noștri că mergînd pe acest drum, lărgit considerabil grație tuturor cuceririlor artei narative moderne, pot răspunde cu o maximă eficiență cerințelor epocii și îndemnurilor Partidului de a surprinde fizionomia societății românești în plin proces revoluționar sau de a reconstitui trecutul național și a-l face să vorbească prezentului.

Proza s-a apropiat cu gravitate de problemele existenței sociale într-o necontenită prefacere, reflectînd aspectele inedite generate de aceste schimbări cît și implicațiile lor neașteptate. Revirimentul realismului este însoțit și de apariția unor trăsături menite a-i nuanța înfățișarea. Putem remarca, spre exemplu, o atracție a prozei noastre contemporane pentru faptul autentic. Ficțiunea epică tinde la o relație strînsă cu istoria, invenția artistică împletindu-se cu evenimente petrecute aievea și atestate de documente, nu o dată reproduse ca atare. Firește, proza reușită de acest tip își extrage substanța din problematizarea întîmplărilor relatate, ridicînd informația strictă la semnificații artistice, încorporînd-o unei viziuni dinamice asupra lumii. În acest sens, merită a fi remarcată apariția romanelor care, de pe poziții marxiste, explorează cu îndrăzneală una din perioadele cele mai frămîntate ale trecutului nostru apropiat, tratînd aspecte ale rezistenței românești antifasciste, mai puțin explorate în lucrările istorice de specialitate.

Împrejurările vieții ne îndreaptă atenția către numeroase aspecte pe care proza le poate adînci, dezbătînd problemele eticii și echității socialiste, contribuind direct la cultivarea deprinderilor și moralei comuniste printre cititori, la formarea omului nou. Dragostea de țară, mîndria pentru biruințele cîștigate cu atîtea jertfe, frăția între poporul român și naționalitățile conlocuitoare, născută din aspirațiile comune și lupta pentru înfăptuirea lor, simțul răspunderii față de tot ce se săvîrșește azi la noi și privește viitorul nostru, solidaritatea și întrajutorarea reciprocă, dovedite cu atîta mișcătoare simplitate în recentele momente tragice, reprezintă realități care se cuvine să inspire pagini de roman memorabile. În surprinderea cît mai promptă a prefacerilor necontenite din jurul nostru, reportajul are la rîndul său un cuvînt greu de spus și devine pentru proză un auxiliar indispensabil.

La Congresul educației politice și al culturii socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea: „Sîntem revoluționari și nu dorim opere care să înfrumusețeze realitatea, să prezinte viața în culori trandafirii; nu avem nevoie de dulcegării artistice. Dimpotrivă, considerăm că o astfel de prezentare idilică a vieții este dăunătoare pentru dezvoltarea spiritului și combativității revoluționare a omului socialist. Dar nu ne trebuie nici o artă care să nege realitățile, să le deformeze, prezentîndu-le în negru, înfățișînd în culori cenușii viața și munca eroică a poporului nostru". Din aceste formulări, de o adîncă semnificație principială, se desprinde îndemnul la o maximă răspundere scriitoricească în redarea adevărului vieții.

O calitate a cărților de proză din ultimii ani rezidă în luciditatea lor sporită. Ele relevă trăsăturile caracteristice noii noastre societăți și însușirile morale proprii constructorilor României moderne, fără a ocoli și unele erori comise pe care partidul le-a analizat și a luat măsuri ca ele să nu se mai repete.

Într-o serie de cărți nu sînt ignorate contradicțiile sociale încă existente și se dezvăluie, prin intermediul unor situații conflictuale specifice, mentalități, atitudini și fenomene care nu au nimic comun cu spiritul eticii și echității socialiste.

Trebuie să recunoaștem însă că au apărut și unele romane care încearcă să compenseze lipsa cunoașterii conflictelor reale din viață prin false dileme atribuite oamenilor muncii, substituind complexității sufletești reale o sofisticare psihologică și de reflexie menită — după rețetele unor autori — să facă interesante niște personaje fără consistență umană adevărată și neviabile din punct de vedere artistic.

S-au ivit amatori ai înlocuirii vechilor scheme cu altele noi, răsturnate. Ei recurg la procedeul, deloc original, de a prezenta, deandaratelea, în culori sumbre figurile exclusiv luminoase de altă dată și viceversa. Bineînțeles că nici această metodă simplistă care schimbă albul în negru, întîlnită în anumite scrieri, nu poate avea nimic comun cu realismul autentic. Clișeul tot clișeu rămîne. E regretabil, de asemenea, că mai apar lucrări în care observația înclină către figuri de intelectuali ezitanți sau inadaptabili prezentați ca victime fără voie ale unor împrejurări ce le rămîn obscure și exterioare, ori către existențe extravagante, de un pitoresc facil. Desigur, în materie de creație artistică, orice absolutizare sfîrșește prin a încătușa talentele. Orientarea precumpănitoare spre realism a prozei noastre nu exclude, ci dimpotrivă, încurajează o mare diversitate de modalități artistice subordonate unei viziuni capabile să exprime plenar și să militeze pentru idealurile umanismului socialist. Există o categorie mare de scrieri epice valoroase care utilizează cu succes parabola, simbolurile, planurile alegorice, elementul fantastic, contrapunctul narativ etc.

În ultimii ani s-a înregistrat un reviriment și în dramaturgie. Principalele succese le-a cunoscut teatrul-dezbatere în jurul anumitor aspecte ale vieții cotidiene, ale relațiilor noi, umane, ale comportărilor cetățenești etc.

Succese serioase s-au înregistrat și în domeniul dramaturgiei istorice, axate pe evocarea anumitor evenimente-cheie din existența națională, sau a unor personalități, reprezentanți iluștri ai luptei poporului nostru pentru independență, libertate și dreptate socială.

Pe lîngă aceste succese incontestabile sînt, totuși, de semnalat și anumite slăbiciuni care mai persistă, făcînd să scadă influența unor lucrări născute din intenții lăudabile și chiar parțial împlinite. Efect al comodității de gîndire și lipsei de îndrăzneală artistică, se mai cultivă schematismul rezolvării conflictelor atît în unele piese istorice, cît și în cele cu subiecte actuale. Alteori, dimpotrivă, nu puține piese eșuează, în ciuda premizelor promițătoare, pentru că se complică inutil, artificial conflictul, recurgîndu-se la o psihologizare excesivă. Reapare aceeași sofisticare a sufletului oamenilor muncii constatată și în proză, efect al ocolirii tensiunilor adevărate și ciocnirilor reale între nou și vechi.

Într-o literatură cu o mare tradiție a genului cum e a noastră, comedia satirică pe teme actuale e încă insuficient cultivată.

Nu trebuie să uităm și contribuția sporită a scriitorilor la elaborarea unor scenarii cinematografice merituoase care au dus la realizarea mai multor filme izbutite și cu „priză" la public.

Este locul aici, așadar, pentru un efort scriitoricesc mai substanțial care, printr-o prezență mai activă și responsabilă, să contribuie la ridicarea calității filmului românesc, la afirmarea lui pe plan internațional.

Un rol capital în formarea sufletească a noilor generații, în cultivarea trăsăturilor morale noi, a dragostei față de țară și de partid, a prețuirii înaintașilor, a abnegației și respectului muncii îl are literatura destinată copiilor și tineretului. Se constată și aici, în ultimii ani, o serie de succese datorate mai ales lărgirii considerabile a universului tematic și îmbogățirii mijloacelor literare. În climatul de interes pentru trecutul național, prin însuflețirea figurilor pilduitoare din istoria patriei, o parte a literaturii consacrată copiilor și tineretului s-a îndreptat către aceste teme, propunînd cititorilor eroi exemplari ale căror fapte sînt modele de virtute și curaj, de bărbăție și de jertfă în slujba celor mulți. În cele mai bune cărți inspirate din istorie, îndrăzneala, ingeniozitatea, calități admirate de tineret nu sînt doar însușiri proprii firilor aventuroase, ci trăsături cu suport moral, calități ale unor personaje care întruchipează valori etice.

Așa cum se arată în Programul P.C.R., adoptat la Congresul al XI-lea, condiția îndeplinirii cu succes a misiunii criticii este situarea ei fermă pe pozițiile filozofiei materialist-dialectice și istorice. Pornind de la acest temei teoretic și ideologic, activitatea critică cunoaște în anii din urmă un bilanț pozitiv în ceea ce privește valorificarea marilor autori naționali, clasici și moderni, a principalelor curente de idei și mișcări literare.

După epocile anterioare (veche, premodernă, a sfîrșitului de secol, sau interbelică), literatura ultimilor treizeci de ani începe să fie și ea privită ca un fenomen unitar în lucrări care își propun să releve principalele tendințe și valori afirmate în anii socialismului. Este, pe drept cuvînt, un succes al criticii de actualitate care a izbutit în ultima vreme, pe lîngă urmărirea și aprecierea producției literare curente, să realizeze monografii despre scriitorii contemporani, să se ridice la prezentări panoramice, la interpretări generalizatoare ale fenomenului actual. S-au înmulțit lucrările de teoria literaturii și estetică, remarcabile prin ținuta lor științifică, informația la zi și interpretarea originală a unor orientări moderne, în spirit critic marxist. S-a

— Text rezumat —

lărgit aria de cuprindere a muncii de valorificare a moștenirii literare printr-un număr sporit de ediții critice, din operele cele mai reprezentative ale scriitorilor români din toate epocile. Din păcate, acest proces este încă prea lent față de stadiul atins de cercetarea critică, una din cauze fiind și numărul tot mai restrîns de specialiști în domeniul îngrijirii textelor. Editarea întîmplătoare a autorilor duce la crearea unui tablou incomplet și derutant asupra ierarhiei reale de valori în literatura română. Ritmul editării seriilor de opere complete întîrzie nejustificat constituirea corpusului literaturii române clasice, instrument de însemnătate capitală pentru întregirea fizionomiei culturii noastre.

Pe linia îndrumărilor date de tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul la Congresul al XI-lea cu privire la necesitatea întăririi spiritului militant al criticii, a îndepărtării unor tendințe de „mușamalizare" și a intereselor de grup, critica trebuie să-și accentueze combativitatea față de unii autori sau de unele tendințe. De asemenea, se mențin slăbiciuni în analiza concepției filozofice ce se desprinde din anumite cărți, în combaterea viziunilor ce sărăcesc și deformează realitățile socialiste, fie idilizîndu-le, fie prezentîndu-le în culori ostentativ-întunecate, neconforme adevărului vieții. Concepțiile străine umanismului revoluționar sau ideile false, răspîndite în afara hotarelor patriei, privind literatura noastră socialistă, nu-și primesc totdeauna replica din partea criticii.

Încă de la începutul veacului, Garabet Ibrăileanu scria: „Datoria criticii este să încurajeze numai ceea ce este talent în această literatură nouă și să ia poziție hotărîtă împotriva scriitorilor care nu au meritoriu decît intențiile. Și cu atît mai mult împotriva impostorilor care contrafac și intențiile. Este o datorie profesională a criticii și este o datorie patriotică a ei. Gustul estetic al publicului este o superioritate națională, și a feri de scădere și de pervertire gustul poporului tău este un act de patriotism". Îndemnul acesta își păstrează integral valabilitatea și astăzi, cu atît mai mult cu cît masele largi au acces la cultură, caută și citesc multă critică.

Profesiunea de critic literar cere, după cum se știe, pe lîngă vocație adevărată, pregătire, cultură temeinică și o mare răspundere civică și morală. De aceea publicațiile și editurile au datoria sporită de a veghea ca în cîmpul exercițiului criticii și al istoriei literare, care presupune o dreaptă orientare a opiniei publice, să nu se insinueze oameni ai atitudinilor improvizate, publiciști nechemați, dispuși să servească interese de grup.

Contribuția teoretică a criticii marxiste românești la rezolvarea unor probleme actuale ale culturii și abordarea lor cu metode noi de cercetare s-ar cuveni să fie mai vie, exprimînd punctul de vedere al partidului nostru, concepția sa umanist-revoluționară.

Literatura naționalităților conlocuitoare din țara noastră (maghiară, germană, sîrbă, ucraineană și de limbă idiș) parte integrantă din patrimoniul cultural socialist al României, a cunoscut în acești ani o dezvoltare continuă.

Succesele deosebite obținute în anii din urmă de literatura naționalităților conlocuitoare din patria noastră se datorează, în primul rînd, modului în care — conform politicii marxist-leniniste a Partidului Comunist Român în problema națională — a fost abordată chestiunea unității firești dintre conținutul social al operei artistice, momentul istoric pe care aceasta o reflectă și forma specifică de exprimare, respectiv limba în care este scrisă. Desigur, literatura naționalităților conlocuitoare poate fi înțeleasă just numai dacă este urmărită în evoluția ei istorică, formă a conștiinței sociale în continuă mișcare, supusă modificărilor și îmbogățirilor cerute de viață. Coeziunea socialistă a tuturor cetățenilor patriei, fără deosebire de naționalitate, naște fără îndoială și în sfera creației artistice noi forme de influențare reciprocă și apreciere. Totuși, unitatea prin diversitate va caracteriza și în viitor literatura țării noastre. Atîta timp cît națiunea socialistă română și naționalitățile conlocuitoare din România au de îndeplinit un rol istoric, fenomenul literar de la noi, unitatea și particularitățile sale, se vor defini în lumina acestei realități.

Realitatea conviețuirii frățești are adînci tradiții istorice. Accentuînd importanța acestora, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în expunerea prezentată la adunarea solemnă cu ocazia sărbătoririi Centenarului independenței României, a spus: „Pornind de la realitatea că pe pămîntul patriei noastre, alături de poporul român s-au așezat de-a lungul timpului și populații de alte naționalități, că împreună au muncit, au creat și au luptat pentru libertate, progres și o viață mai bună, și ținînd seama de învățămintele istoriei, care arată că numai laolaltă își pot făuri un viitor fericit, partidul nostru a promovat și promovează cu consecvență o politică națională justă, marxist-leninistă".

Evoluția din ultimii ani a literaturilor naționalităților conlocuitoare atestă, fără echivoc, că reflectarea în ele a realizărilor social-politice din țara noastră, accentuarea caracterului angajat-militant, contribuția la procesul de autocunoaștere, cultivarea exigentă a limbii materne și a tradițiilor umanist-progresiste proprii, afirmarea nestingherită a trăsăturilor caracteristice naționale, sînt elemente care contribuie în mod hotărîtor la dezvoltarea acestor literaturi, la adîncirea continuă a unității culturii noastre socialiste, la întărirea frăției între poporul român și naționalitățile conlocuitoare, prin apropiere spirituală, înțelegere și stimă reciprocă.

În spiritul politicii Partidului nostru, traducerile tind să cuprindă întreaga hartă a culturii mondiale. Publicul României socialiste a încetat să fie atent doar la cîteva literaturi care monopolizau altădată preocupările generale, dictînd gustul și impunînd modele. Ne interesează deopotrivă cultura tuturor continentelor și putem afirma cu satisfacție că ne-am apropiat astăzi numeroși autori admirabili ai Asiei, Africii și Americii Latine. Dar se cuvine să facem mai mult spre a cunoaște prin creația literară viața și lupta popoarelor „lumii a treia", universul lor spiritual.

Vom traduce în continuare operele pe care le-a luminat de-a lungul timpului, și în toate colțurile lumii flacăra nemuritoare a umanismului, dar vom respinge scrierile destinate să propage neîncrederea în om, să insinueze idei dizolvante, să cultive instinctele josnice, să exalte barbaria, cruzimea, obscurantismul.

În acest domeniu, traducerile din literatura română în limbile naționalităților conlocuitoare și fenomenul de reciprocitate ocupă un loc aparte, ducînd la consolidarea unității spirituale a tuturor cetățenilor patriei noastre.

Pentru ca literatura română clasică și contemporană și cea a naționalităților conlocuitoare, să-și capete locul cuvenit în circuitul valorilor universale, Consiliul și Biroul Uniunii, alături de toate forurile care au răspunderi în acest domeniu trebuie să întreprindă cu mai multă consecvență, potrivit unui plan de perspectivă temeinic conceput, acțiuni și activități diverse, cu finalități bine conturate.

Un sprijin permanent și neprețuit l-a constituit contactul strîns cu conducerea superioară de partid, personal cu tovarășul Nicolae Ceaușescu. În cadrul întîlnirilor de lucru pe care secretarul general al partidului le-a avut cu scriitorii au fost dezbătute cu deplină sinceritate și răspundere problemele creației literare, ca și problemele vieții scriitorilor și ale activității Uniunii, demonstrîndu-se astfel încă o dată interesul și prețuirea fără precedent de care se bucură literatura și arta în România socialistă.

În această perioadă, Comitetele Asociațiilor de scriitori au primit aproape 400 de noi membri titulari și stagiari, Uniunea avînd acum aproape 1 200 membri.

Existența a 12 edituri care publică literatură, printre care și „Cartea Românească", a creat fără îndoială un cadru favorabil apariției multor cărți de valoare. Nu putem să omitem însă faptul că s-au înregistrat și unele neajunsuri în relațiile dintre scriitori și edituri. Nu totdeauna s-a lucrat suficient de operativ, uneori s-a amînat nejustificat luarea unor decizii, sau deciziile n-au fost suficient de clare și de întemeiate, ca să nu mai vorbim de întîrzierile datorate tipografiilor. Au întîmpinat dificultăți cărți care abordau probleme mai spinoase, după cum s-a consumat hîrtie și spațiu tipografic pentru lucrări slabe și nesemnificative. Iată de ce credem că trebuie să se adîncească relațiile de lucru dintre edituri și Uniunea scriitorilor, instaurîndu-se practica unor consultări reciproce, de felul celei care a avut loc la sfîrșitul anului 1976, în legătură cu planurile editoriale pe anul în curs. În acest sens, salutăm hotărîrea conducerii Consiliului Culturii și Educației Socialiste de a simplifica drumul manuscrisului de la editură la tipografie, prin eliminarea unor verigi intermediare, care s-au dovedit a fi inutile.

Toți cei prezenți aici am simțit nemijlocit ajutorul dat de partid scriitorilor, nu numai în ceea ce privește creația literară propriu-zisă, dar și în privința condițiilor de viață.

Este de datoria noastră să răspundem la tot ceea ce s-a făcut și se va face pentru noi nu numai prin opere valoroase, ci și militînd pentru un climat literar elevat, pentru instaurarea unor raporturi cu adevărat colegiale între toți membrii breslei noastre.

Consiliul și Biroul Uniunii vor trebui să considere ca o îndatorire permanentă a lor de a veghea la respectarea în toate prilejurile, de către toți scriitorii, a principiilor etice care caracterizează societatea noastră. Ținuta civică a unui scriitor, profilul său moral se definesc în primul rînd, printr-un comportament loial, printr-o sinceră și permanentă dăruire față de marile idealuri ale țării, ale partidului. Se impune, totodată, ca prin întreaga sa atitudine scriitorul să se dovedească un om cu înalte trăsături civice morale, să fie exemplu de conduită în relațiile sociale, precum și în relațiile cu colegii de breaslă. Luînd atitudine hotărîtă față de orice abatere de la principiile eticii generale a societății noastre, de la normele vieții scriitoricești, Consiliul și Biroul Uniunii vor contribui astfel la păstrarea și întărirea prestigiului obștei scriitoricești, la intronarea unui climat și a unor relații sănătoase în viața literară, își vor îndeplini una din îndatoririle lor esențiale — aceea de a determina pe toți scriitorii să acționeze, atît prin scrisul, cît și prin faptele lor, în virtutea unor înalte comandamente etice.

În acest sens, este necesar ca Juriul de onoare al Uniunii scriitorilor să se manifeste în viitor ca un organism de mare răspundere educativă, de apărare a demnității scriitorului, angajat conștient și responsabil în efortul general al societății de edificare a socialismului pe pămîntul patriei noastre, de formare a unui om nou cu o conștiință înaintată, revoluționară.

Ca organizație profesională și obștească, făcînd parte din Frontul Unității Socialiste, Uniunea scriitorilor, în perioada care a trecut de la ultima Conferință națională, a desfășurat o bogată activitate politică și social-culturală. Îndeplinind hotărîrile Congresului al XI-lea al Partidului, ale Congresului educației politice și al culturii socialiste, precum și îndatoririle care-i revin potrivit Programului de măsuri adoptate de Plenara C.C. al P.C.R. din 2–3 noiembrie 1976, Uniunea scriitorilor s-a preocupat îndeaproape de intensificarea contactelor cu masele largi de oameni ai muncii. În scopul asigurării unor condiții cît mai propice pentru cunoașterea de către creatori a vieții, a transformărilor revoluționare ce au avut loc în societatea noastră socialistă în acești ani, Uniunea și Asociațiile au organizat sute de manifestări scriitoricești în mari unități industriale și agricole, case de cultură, cămine culturale, de la orașe și sate, școli și universități. Această activitate a cunoscut o puternică intensificare prin participarea creatorilor la Festivalul național „Cîntarea României", în cadrul căruia scriitorilor le revine, printre altele, sarcina de a îndruma cercurile și cenaclurile literare de pe întreg cuprinsul țării.

După plenara C.C. al P.C.R. din noiembrie 1971, a crescut simțitor angajarea politică a revistelor, colectivele redacționale înțelegînd tot mai limpede faptul că literatura nu poate fi desprinsă din contextul vieții contemporane. Rubricile de publicistică și de comentarii, reportajele, anchetele au devenit forme gazetărești tot mai intens cultivate, avînd meritul de a-i menține pe scriitori într-un contact permanent cu tumultul actualității. Este pozitiv efortul publicațiilor literare de a organiza dezbateri în jurul unor probleme actuale ale literaturii și criticii, dezbateri care au prilejuit o meditație responsabilă asupra modalităților de afirmare mai pregnantă a rolului creației în procesul de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste. Analiza publicațiilor efectuată de Biroul Uniunii scriitorilor a evidențiat, totodată, existența a numeroase deficiențe în activitatea acestora. Se impune, în primul rînd, mai multă grijă față de ținuta ideologică și estetică a materialelor publicate, după cum sectoarele de critică ale publicațiilor trebuie să-și îmbunătățească activitatea, promovînd cu mai multă fermitate și obiectivitate valorile autentice și eliminînd polemicile neprincipiale, apologetice sau negativiste, dictate de spiritul de grup. Este necesară lărgirea cercului de colaboratori al fiecărei reviste, prin deschiderea către frontul scriitoricesc din întreaga țară, precum și realizarea de contacte mai strînse cu cititorii.

Editura „Cartea Românească" și-a onorat în acești ani îndatoririle asumate la înființarea sa, publicînd lucrările scriitorilor consacrați, dar afirmîndu-se și prin lansarea a numeroase talente noi. Sub egida ei au apărut în toate genurile opere de certă valoare, care abordează aspecte și fenomene esențiale ale epocii noastre. Au fost acceptate însă, din păcate, spre tipărire și lucrări cu un mesaj confuz și de valoare artistică neconvingătoare.

În condițiile afirmării tot mai largi a țării noastre pe arena internațională, se remarcă o creștere continuă a interesului opiniei publice mondiale față de realizările României socialiste. Uniunea scriitorilor a răspuns acestui interes sporindu-și contribuția la răspîndirea și cunoașterea culturii noastre peste hotare, la facilitarea contactului cu valorile certe ale spiritualității românești. Din inițiativa Uniunii, sau la solicitarea unor edituri, reviste, instituții culturale, au fost realizate traduceri de proză, poezie, eseuri, însoțite de prezentări. Eforturile s-au materializat în apariția unor volume, antologii, numere speciale și pagini ale unor reviste străine consacrate literaturii române. Se cuvine subliniat îndeosebi, în acest domeniu al acțiunilor desfășurate pentru popularizarea literaturii noastre, succesul Colocviului traducătorilor de literatură românească, organizat la București.

O atenție deosebită a fost acordată valorificării acțiunilor prevăzute în înțelegerile de colaborare cu uniunile de scriitori din țările socialiste.

În același timp, membrii Uniunii scriitorilor au participat activ la diferite manifestări internaționale, la congrese, conferințe, simpozioane.

Schimbul de valori culturale nu trebuie să fie stînjenit de apartenența unei țări la un sistem sau altul, fiind menit să valorifice contribuția specifică a fiecărei națiuni. Dar acest schimb nu poate fi, în concepția noastră, decît selectiv. Iată de ce acordăm un deosebit interes culturii țărilor socialiste. Iată de ce nu confundăm valorile reale ale culturii altor țări cu industria culturii, impregnată de ideologia capitalistă. Sîntem hotărîți să nu tolerăm infiltrarea acestei ideologii în societatea noastră, să ne apărăm de diferitele forme ale poluării morale. Această hotărîre este afirmată cu tărie de scriitorii aparținînd tuturor generațiilor, în cadrul dezbaterilor organizate de Uniune și de cele șase Asociații, în paginile presei, în emisiunile de radio și televiziune.

Sarcinile care stau în fața Uniunii scriitorilor, a întregii obști scriitoricești se desprind cu claritate din hotărîrile Congresului al XI-lea, ale Congresului educației politice și al culturii socialiste, din Programul de măsuri adoptat de Plenara din noiembrie 1976 a C.C. al P.C.R., din expunerea secretarului general al partidului la ședința comună a C.C. al P.C.R., a Marii Adunări Naționale și a Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale, documente care jalonează obiectivele și direcțiile fundamentale ale dezvoltării culturii noastre în etapa actuală.

Trăim într-o epocă fierbinte în care popoarele își afirmă cu toată decizia idealurile de echitate socială, drepturile la independență națională și libertate, aspirațiile la o viață mai bună în care omul, descătușat de servituți, să se poată bucura din plin de valorile materiale și spirituale pe care le făurește. Țara noastră militează consecvent pentru înfăptuirea prevederilor documentelor de la Helsinki, menite să asigure realizarea acestor deziderate, în cadrul unui climat de înțelegere, de respect și de colaborare între popoare. Există totuși în lume grupări retrograde care n-au învățat nimic din lecțiile istoriei.

Din memoria vie a popoarelor nu s-a șters amintirea sumbrului cortegiu de orori ale fascismului, care au aruncat o pată sîngeroasă pe chipul veacului nostru. Lumea nu va tolera însă reapariția acestui spectru funest. Există o propagandă mistificatoare care încearcă să dea un înveliș nou unor slogane al căror scop nu mai poate să înșele pe nimeni. Paginile unor ziare din străinătate și emisiunile unor posturi de radio răspîndesc neadevăruri și calomnii la adresa țării noastre. Aceste oficine nu se dau în lături nici de la acțiuni provocatoare, recrutîndu-și colaboratori dintre cei cîțiva renegați care și-au trădat patria în căutarea unui paradis iluzoriu. Întregul nostru front scriitoricesc, oamenii de creație români, maghiari, germani și de alte naționalități, exprimîndu-și adeziunea deplină față de Expunerea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la ședința comună a Comitetului Central al P.C.R., Marii Adunări Naționale și Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale, sînt ferm hotărîți să dea riposta cuvenită tuturor acelora care trădează țara sau denigrează realitățile societății noastre socialiste.

Încrezători în izbînzile minunatului și eroicului nostru popor și în capacitatea lui verificată de a se construi pe sine, demn, și prin el PATRIA — Republica noastră iubită, România socialistă — noi, scriitorii, ne angajăm să dăm opere vrednice de grandioasa misiune istorică a poporului nostru, avîntat către zările comunismului.

Reflectînd dinamica prefacerilor revoluționare, procesul transformărilor produse în conștiința oamenilor, literaturii îi revine menirea nobilă de a contribui la opera de făurire a omului nou, creatorul unei civilizații superioare, constructorul conștient și entuziast al orînduirii socialiste și comuniste din patria noastră.

Scriitorii, prin întreaga lor operă, au datoria de onoare de a contribui la educarea întregului popor în spiritul umanismului și patriotismului socialist, al dragostei nețărmurite pentru patria în care s-au născut, în care muncesc și trăiesc, în care își înfăptuiesc visurile. Ei dau o înaltă apreciere expunerii secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Sesiunea solemnă a Comitetului Central al P.C.R., a Marii Adunări Naționale și a activului central de partid și de stat, sînt ferm hotărîți să urmeze cu nestrămutată dăruire îndemnul Președintelui Republicii Socialiste România: „Acum, cînd intrăm în al doilea secol al independenței patriei noastre, să facem legămînt solemn în memoria marilor noștri înaintași, în fața întregului popor că nu vom da înapoi în fața nici unei greutăți, că vom ține întotdeauna și în orice împrejurări sus steagurile de luptă, atît tricolorul, cît și steagul roșu, servind cu devotament și dîrzenie cauza revoluționară a poporului, independența și suveranitatea patriei, cauza socialismului și comunismului în România".

Aceste cuvinte vibrante străbătute de o încredere nețărmurită în destinul luminos al patriei, adresate întregului popor, au găsit un adînc ecou în inimile scriitorilor. Reprezintă o înaltă datorie de conștiință, patriotică și revoluționară, a tuturor scriitorilor, de a răspunde la chemarea patriei, a partidului comuniștilor, printr-o activitate la înălțimea epocii pe care o trăim, prin opere care să reflecte frumusețea și bogăția sufletească a acestor minunați oameni, angajați într-o muncă titanică, pe calea ridicării neîntrerupte a gradului de civilizație materială și spirituală a poporului, pe calea edificării viitorului.

Creația literară a fost, este și va fi întotdeauna un profund act de solidaritate, o întreprindere umană plină de semnificații revelatoare. A oferi hrană spirituală unui popor, semenilor tăi și celor care vor veni după noi, este nu numai o muncă plină de răspundere, ci și de neasemuită frumusețe. Sub semnul acestei răspunderi și frumuseți să ne strîngem forțele pentru a sluji prezentul socialist și viitorul comunist al României.

LUCRĂRILE CONFERINȚEI NAȚIONALE A SCRIITORILOR

Din cuvîntul participanților la dezbateri

În cuvîntul său, scriitorul **CONSTANTIN CHIRIȚĂ** a spus : „Am întîmpinat aici, în sala conferinței, pe secretarul general al partidului, pe ceilalți tovarăși din conducerea partidului și statului nostru, urîndu-le bun venit și dovedindu-le sinceritatea acestei urări. Am ascultat împreună cuvîntarea atît de cuprinzătoare, atît de bogată, atît de necesară pentru noi și pentru alții, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, urîndu-i și ei un bun venit foarte cald, din inimă, pentru că am simțit în ea nu numai ideile nobile umaniste, ideile revoluționare care îl caracterizează pe secretarul general al partidului nostru, ci și multă căldură, acea căldură sinceră pe care o așteaptă și pe care o merită scriitorii noștri.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu ne-a vorbit, în primul rînd, despre patrie și despre răspunderea pe care o avem față de ea noi toți, scriitorii români, maghiari, germani și de alte naționalități. De aceea, cel dintîi gînd pe care vi-l exprim este acela al adeziunii clare față de această idee, foarte nobilă, foarte generoasă, de patrie, pe care ne-a dezvăluit-o secretarul general al partidului nostru.

Preluînd această răspundere, înțeleasă și mereu subînțeleasă din cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu și proclamînd-o, dacă îmi îngăduiți, ca adevăr al nostru, al tuturor, aș vrea să mă opresc în continuare asupra altei idei pe care a formulat-o aici secretarul general al partidului și care mi se pare deosebit de importantă pentru întreaga noastră obște. Apreciind realismul și umanismul literaturii noastre contemporane și înfățișînd, totodată, complexitatea societății noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu ne-a cerut mai multă fermitate și îndrăzneală în abordarea problemelor actuale, ne-a cerut mai mult curaj, mai mult patos în cărțile pe care le scriem și pe care le dedicăm lumii din jurul nostru. Sînt convins că apelul secretarului general va înflăcăra multe energii. Momentul istoric în care ne aflăm — a continuat vorbitorul — dublează îndatoririle care ne revin, datoria de a realiza o mare literatură, o literatură activă în care ideea epopeii naționale mi se pare ideea de o înaltă noblețe și necesitate".

În cuvîntul său, poetul **NICHITA STĂNESCU** a evocat grija de care s-au bucurat din partea Uniunii Tineretului Comunist tinerii scriitori, relevînd că aceasta se impune și în prezent. El a adus un omagiu maeștrilor literaturii noastre care au îndrumat primii pași ai scriitorilor din generația sa în drumul lor spre afirmare. Referindu-se în continuare la unele probleme ale breslei scriitoricești, vorbitorul a spus : „Literatura noastră are o problematică, nu are cazuri. De cazuri sînt vinovați unii dintre noi care în loc să muncească păzesc munca". Noi, scriitorii — a subliniat el — facem parte din clasa muncitoare, din clasa țărănească. Rostul nostru este de a fi în sprijinul poporului nostru, al românilor, al maghiarilor, al germanilor care cu cinstire clădesc societatea noastră.

Pornind de la ideea că „rolul uniunii noastre, al breslei noastre de muncitori, este grija față de floarea țării", față de „tînăra generație a patriei", poetul a propus ca școala să contribuie mai mult la cunoașterea marilor valori ale tezaurului culturii noastre naționale. „Noi, scriitori — a spus el în încheiere — nu uităm cea de-a doua sarcină fundamentală a noastră, aceea de a acționa. Arta nu este numai o visare. Arta este și acțiune".

„Se știe că în ultimii 10—12 ani — releva în intervenția sa prozatorul **CONSTANTIN ȚOIU** — proza a înregistrat succese evidente. Acest fenomen literar dovedește că lumea noastră urcă pe cotele din ce în ce mai înalte de civilizație ale unei conștiințe de sine individuale și comune care ne face pe noi, toți scriitorii, să scriem cu maximum de efort, de răspundere".

În cuvîntul său, vorbitorul a subliniat, între altele, și necesitatea de a se acorda o atenție permanentă scriitorilor tineri, propunînd tipărirea trimestrială a unor caiete de proză, poezie și critică — opere ale unor tineri oameni de litere care nu și-au putut găsi loc în paginile publicațiilor din motive obiective. El a cerut, de asemenea, editurilor să sprijine mai atent literatura reportericească.

În cuvîntul său, scriitorul **MIHNEA GHEORGHIU** a subliniat că „scriitorii autentici din România au fost și sînt un sprijin de nădejde al revoluției, al socialismului, al partidului comunist". „Respectul și dragostea cu care ne înconjoară milioanele de cititori, încrederea și așteptările lor ne impun, ca o datorie de onoare, să le răspundem că sîntem una cu ei și cu țara, la bine și la greu, și că vorbim aceeași limbă atunci cînd scriem despre ce e bine și despre ce nu e bine, visînd, odată cu marii noștri înaintași și cu minunații noștri contemporani, ca viitorul de aur al României să nu se dezmintă niciodată și să putem scrie despre el la timpul prezent".

„Cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu a numit scriitorii ajutoare de nădejde în edificarea orînduirii noi, socialiste — a subliniat în cuvîntul său **MIHAI BENIUC** — a exprimat un adevăr ce stă la baza statutului nostru, al creatorilor de literatură, a activității noastre artistice și obștești, care se desfășoară în mod organizat, cu sprijinul și grija partidului și statului. Este necesar, așadar, să fim conștienți de rolul nostru în viața culturală și socială a țării, de răspunderea noastră în fața poporului. Totul e ca nimeni din rîndurile noastre să nu înșele nădejdea pusă în noi. Ceea ce este cert pentru noi, toți, este că avem despre lume o viziune comună, fondată pe socialismul științific, pe ideologia marxist-leninistă, și că în orice limbă am scrie — română, maghiară, germană ori alta — e necesar să folosim limbajul socialismului și comunismului, căci ne adresăm unui popor ce construiește socialismul multilateral dezvoltat".

„Avem — a continuat el — un om nou într-o țară nouă, care nu este însă scutită de greutăți și care depune mari eforturi pentru depășirea lor, militînd, totodată, pe plan internațional, pentru crearea unei lumi mai bune și mai drepte, o lume a progresului și păcii. Pentru noi, scriitorii, această țară, acest om nou constituie un imens teren de investigație și o inepuizabilă sursă de inspirație. Să reflectăm această realitate generoasă în opere literare veridice, cu mijloace de expresie adecvate".

La rîndul său, **CORNELIU LEU** a spus : „Trăiesc încă emoția cu care am ascultat cuvîntul secretarului general al partidului nostru, președintele republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Ea se dublează pe o altă emoție, aceea că în fața conferinței scriitorilor înalta personalitate a conducătorului partidului și statului nostru a făcut o analiză atît de amplă a stadiului construcției noastre socialiste și un atît de larg expozeu asupra politicii noastre externe. Astfel, domnia sa ne face onoarea să situeze într-un asemenea cadru conferința noastră, să tragă din acest context concluziile în legătură cu ceea ce așteaptă de la creația noastră".

Vorbitorul a spus apoi pe larg opinia în legătură cu viața secțiilor uniunii. În acest sens, el a propus ca secțiile să dezbată cărțile nou apărute, să aibă cenaclurile lor, în care să discute creația în curs de elaborare, să-și desemneze reprezentanții lor în colegiile editurilor, în așa fel încît să poată lua parte activă la alcătuirea planurilor editoriale, să inițieze acțiuni concrete de interes public, în contextul activității culturale din întreprinderi și instituții, să se pronunțe asupra primirilor de membri stagiari și definitivi în Uniunea scriitorilor. Vorbitorul a făcut, de asemenea, propuneri privind îmbunătățirea criteriilor de acordare a premiilor literare, în sensul susținerii lor publice.

„Ce sînt scriitorii, care este menirea lor ?" — se întreba **GEO BOGZA** în tableta sa rostită de la tribuna conferinței. Evocînd „Lunga galerie de părinți" — „Marii scriitori ai neamului nostru și al lumii" — care, „de-a lungul vremii, n-au încetat să-i zămislească ființa lăuntrică, sufletul, mintea, conștiința", Geo Bogza spunea, în concluzia pledoariei sale : „Copii fericiți ai unor iluștri înaintași, am ajuns, unii dintre noi mai demult, alții mai de curînd, la ora cînd pe umerii noștri apasă imensa răspundere de a fi la rîndul nostru părinți.

Am socotit întotdeauna că a zămisli copii, în ordine biologică, este un act de o excepțională gravitate, un act cu implicații de nebănuit în însăși devenirea lumii. Cu atît mai mult socotesc aceasta atunci cînd nu-i vorba de copiii unei singure familii, ci de aceia ai unei întregi națiuni.

Așa cum ne înspăimîntă ideea unor prunci schilozi, se cade să ne înspăimînte și aceea a unor generații schilodite sufletește. Dacă sînt sacre legile după care se zămislesc pruncii, nu mai puțin sacre sînt legile scrisului.

Menirea sfîntă a scriitorului este să acumuleze, confruntîndu-se cu vremea sa și semnalîndu-și erorile, cît mai multă conștiință, spre a o transmite întregului său neam.

În cea mai nobilă și adevărată accepțiune a cuvîntului, scriitorii aceștia sînt : conștiința făuritoare de conștiințe".

În cuvîntul său, **AL. PIRU**, mărturisindu-și interesul său față de literatura contemporană, arăta că singura sa preocupare de critic este aceea de „a judeca și aprecia conform unor norme și criterii care s-au aplicat dintotdeauna pentru a distinge între scriitori și veleitari". Referindu-se la unele aspecte ale valorificării moștenirii literare, vorbitorul s-a pronunțat pentru urgentarea reeditării „Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent" a lui George Călinescu.

Scriitorul **LAURENȚIU FULGA** s-a referit pe larg, în cuvîntul său, la răspunderea creatorului față de destinul literaturii originale, care trebuie să exprime, în profunzime, realitatea noastră socialistă, adevărurile ei esențiale.

„Autoritatea scriitorului ca personalitate distinctă în peisajul literaturii noastre și, implicit, autoritatea organizației din care face parte — a arătat el — nu vor fi niciodată decise prin suficiență și ocazional, mai exact de către aceia care își închipuie că sarcinile patriei, la un moment de mare importanță al istoriei sale, se servesc exemplar cu trei strofe de paradă sau cu o carte de serviciu". „Odată încheiată ziua de 9 Mai — a spus vorbitorul — ideea de independență nu încetează să stăruie obsedant în gîndirea noastră politică, să figureze în planurile noastre de creație. Să nu vorbim despre libertate numai la zile festive sau de cîte ori se aud într-aiurea glasuri care ne-o pun la îndoială, fiindcă ideea de libertate se încarcă zi de zi cu noi valențe și conținuturi și numai personalitatea umană care și-a plătit cu sînge această istorie este cea mai în drept să se proclame liberă în numele rațiunii sale. Nu vom accepta niciodată libertatea circulației drogurilor sau a literaturii porno, a modelor de viață hippy sau recrudescența mizeriei filozofice pe teritoriul României".

Subliniind ideea că destinul artei este și acela de a se constitui ca argument al nemuririi patriei, de a fi oglindă fidelă a construcției contemporane, vorbitorul a spus : „Ar trebui să susținem că, pe măsură ce pătrundem în adîncul structurii comuniste a omului, necunoscutul revelator de noi valori crește și ne asaltează, cu marile, explozivele — de ce să nu admitem — chiar și cu dureroasele sale întrebări. Vom sta permanent la marginea cîte unui nou prag al cunoașterii, dincolo de care este sigur că nici una din legile esteticii acceptate ca definitivă nu va acționa cu acuitatea de pînă acum. Devenim astfel profesioniștii unei dialectici în necontenită revoluție".

„Încerc un sentiment de satisfacție — a arătat **DOMOKOS GEZA** — pentru faptul că, în raportul prezentat, Uniunea scriitorilor își formulează principiile în legătură cu literaturile naționalităților conlocuitoare, își expune punctul de vedere în privința unității dialectice, deci bazată pe diversitate, a culturii noastre socialiste își exprimă clar și ferm opinia în problema legăturii organice între general și particular, respectiv între trăsăturile istorice, sociale și de idei comune, care caracterizează atît cultura națională română, cît și culturile naționalităților conlocuitoare, precum și trăsăturile specifice ale fiecăruia, manifestate, înainte de toate, în limba maternă, în tradiții, în conștiința proprie de sine".

„În această parte a continentului nostru, trecutul a lăsat — pe lîngă exemplele luminoase de conviețuire socială, de luptă comună pentru supraviețuire națională și dreptate socială, de muncă solidară pentru progres — și amintirea unor momente grele, a unor ciocniri provocate și manipulate de clasele stăpînitoare, a unor ambiții deșarte, mituri înșelătoare, prejudecăți de tot felul. Rezolvarea problemei naționalităților în România — rod al unui proces democratic, revoluționar consecvent — are, cred cu tărie, o incontestabilă valoare pe plan internațional. Este pe deplin justificată afirmația cuprinsă în documentele partidului nostru care subliniază că unitatea trainică, afinitatea sinceră și profundă ce caracterizează raporturile dintre oamenii muncii români și cei aparținînd naționalităților conlocuitoare este o cucerire istorică a României contemporane".

„Avem multe temeiuri și sper să avem în fața noastră multă vreme, arăta **NICOLAE DRAGOȘ**, pentru a medita profund la ideile cuprinse în cuvîntarea secretarului general al partidului, idei cu care, asemenea dumneavoastră tuturor, îmi exprim deplinul acord, convins fiind că în esență am fost îndemnați la acțiuni mai responsabile în viața scriitoricească, la o relație scriitoricească echilibrată, a cărei finalitate să fie producerea unor opere literare mai valoroase decît pînă acum".

Declarîndu-se de acord cu opiniile critice referitoare la nivelul artistic necorespunzător al unor creații pe teme patriotice, vorbitorul sublinia : „Mulți alți poeți români contemporani propun literatură patriotică de veritabilă valoare. Mă gîndesc că, în paralel cu negarea a ceea ce nu este valoare, este o datorie de onoare a noastră să punem mai mult în lumină valorile reale ale literaturii patriotice, pentru că, după opinia mea, va fi de un mai mare folos pentru literatura română dacă, în loc de a întîrzia prea mult în jocuri de cuvinte rimînd strîmtori de mai departe ori de mai aproape cu nume exotice, vom propune noi înșine poezie patriotică veritabilă".

În încheierea intervenției sale, vorbitorul a făcut o serie de propuneri privind întărirea democrației în viața Uniunii scriitorilor.

În prima parte a cuvîntului său, poetul **DAN DESLIU** a făcut propuneri privind unele prevederi ale noului statut. Apoi, el a abordat tema literaturii patriotice, remarcînd că „patriotică — în unicul sens posibil — a fost, va fi totdeauna creația artistică superioară, arta autentică, din care se alcătuiește chipul spiritual al unui popor. Aceasta — și numai aceasta — intră în patrimoniul culturii proprii și, probabil, al celei universale".

Vorbind, totodată, despre necesitatea revigorării prozei satirice, el a arătat că arta scrisului trebuie să devină un sprijin mai eficace în lupta pentru afirmarea principiilor echității socialiste în patria noastră.

În cuvîntul său, scriitorul **TITUS POPOVICI** sublinia că revoluția socialistă, însumînd în programul ei toate sferele activității umane, a învestit literatura cu atributul responsabilității. „În afara acestei responsabilități directe, deschis asumate și afirmate, noțiunea de libertate se transformă în contrariul ei, în anarhie — formă camuflată de servitute — sau în egocentrism orb, caduc și obtuz. După cum literatura, mărginindu-se la simpla înregistrare entuziastă a unor adevăruri îndeobște acceptate, își neagă esența și se anulează".

De aceea — spunea el — raportul artă-realitate depășește masa de scris în condițiile actuale, ale unei lumi ce-și caută forma superioară de existență, într-un proces istoric plin de dramatism ; clarificarea acestui raport — niciodată definitiv încheiată, imposibil de fixat într-o formulă bună pentru toate timpurile — devine o problemă socială, implicînd nu numai pe creator, ci, în egală măsură, pe cei cărora li se adresează.

În importanta cuvîntare care a deschis lucrările conferinței noastre — a continuat vorbitorul — acest principiu al respectării adevărului vieții, al unei literaturi care în vîrtejul evenimentelor istorice, sociale, politice și umane caută în primul rînd semnificația, a fost din nou afirmat cu limpezime teoretică. Spre deosebire de viziunea idilică, de escamotare, dacă nu de negare a conflictelor și contradicțiilor din societate, tovarășul Nicolae Ceaușescu ne îndeamnă la analiză lucidă, la meditație virilă, la abordarea deschisă a propriei noastre istorii contemporane în toate implicațiile ei.

Astăzi, cînd partidul nostru a dat o fundamentare teoretică proprie problemelor construirii socialismului în România, cînd secretarul său general a făcut din rostirea limpede a adevărului la greu și la bine, la simplu și la complicat o practică firească, învechita mentalitate funcționărească a cărei esență s-ar putea exprima prin dorința pioasă „de a nu face valuri" e nu numai anacronică, ci și păgubitoare, consumatoare inutilă de energie spirituală.

După ce a remarcat că, adeseori, critica neglijează cu totul unele cărți, descoperindu-le cu o întîrziere descurajatoare pentru autori, ca și faptul că în manualele școlare au apărut în ultimul timp prea puține nume noi de scriitori, **IOANA POSTELNICU** a pledat pentru o mai largă răspîndire a cărții românești peste hotare : „Un popor care face o asemenea istorie cum o face poporul nostru n-ar trebui oare să fie mai bine cunoscut în trăsăturile lui fundamentale ? Nu ne-am născut prin generație spontanee. Avem strămoși și lăsăm urmași. În coroana granițelor noastre, ne-am zămislit. Aici, pe plaiuri, și munți, și șes, și pe margini de ape ne-am făurit neamul, unitatea lui. Poporul nostru are în plămada lui dîrzenie, vitejie, înțelepciune, răbdare și sete de libertate, toate manifestate de-a lungul viețuirii lui pe pămîntul acesta. De ce nu înfățișăm peste hotare — mai mult decît am făcut-o pînă acum — diferitele ipostaze prin care a trecut și s-a zidit ? Avem asemenea romane. E bine să fie traduși clasicii noștri, dar e bine să se traducă scriitorii contemporani care au privit în romanele lor trecutul și prezentul poporului nostru prin ideile noi".

„Literatura română — a spus în cuvîntul său **FĂNUȘ NEAGU** —, teren al îndoielii cu vreo 20 de ani în urmă, cunoaște astăzi, prin grija Partidului Comunist Român și a tovarășului Nicolae Ceaușescu, o dezvoltare armonioasă și, uneori, clipe de glorie ce se vor înscrie ca furtuni dezrobitoare în cunoștința posterității". „Proza, cîmpul în care cred că pot să umblu neîmpiedicat, — a continuat el — pune în spațiul romanesc, în ultimii ani, multă patimă, bucurie, idei fosforescente. Revigorată, setea de frumusețe și de adevăr a dus la apariția unor romane purtînd pecetea acestui timp dăruit luptei și muncii, dar și a unor pasiuni contradictorii".

„Scriitorii adevărați din România n-au putut niciodată, și cu atît mai puțin astăzi, să privească lumea prin gaura cheii. Cine a făcut-o, fiindcă sînt și din aceștia, a plătit scump. Trădarea principiilor fundamentale ale artei duce, inevitabil, la o desfrunzire timpurie. Partidul nostru comunist ne cere un cîntec amplu și răscolitor, și cînd ne cere acest lucru partidul reînnobilează literatura și cu funcția ei de negație. Căci nu trebuie să uităm nici o clipă că în societatea socialistă găsim uneori, sub aparența binelui, bălți stătute, fumegai și bulbociri mic-burgheză, înțepenire, nepăsare sau îmbuibare și obtuzitate".

„Ca urmași ai Văcăreștilor, — a spus apoi scriitorul — noi toți ne-am închinat viața creșterii limbii românești, mierea și mărgăritarul acestui neam. Chiar cînd locuim într-o pasăre, cum zic poeții, sîntem datori să ne aflăm în toate cuvintele, în aroma și în destinul lor. Altminteri rămînem cel mult ca niște ruine, cum zice Creangă, înconjurate de fulgere și pustiu".

„Eu cred — a continuat scriitorul — că singură limba maternă e dătătoare de nemurire, cred că numai în limba ta poți găsi chiar și argumentul imposibilului. Ajuns sub un protap de stele străine, un cineva gingav, care nu știa măcar să privească Luna, și-a pus cu fața la perete laptele supt de la maică-sa și l-a împușcat în ceafă, blestemînd limba română care nu i-a adus glorie universală, de parcă limba română ar fi vinovată că Dumnezeu l-a adus pe lume fără talent".

În încheiere, vorbitorul a spus : „Trebuie să afirm răspicat, sincer și cu recunoștință, că ne bucurăm de respect și iubire din partea partidului și statului, a secretarului său general. Sînt, acestea, garanții că literatura română de azi va binemerita omagiul viitorimii. Căci, așa cum spune poetul, noi sîntem nu numai urmașii iluștrilor noștri înaintași, ci și strămoșii celor ce ne vor urma".

Cred în lumina literaturii române, cred în acest lucru, așa cum cred că steaua către care tinde să ajungă coloana nesfîrșită a lui Brâncuși împrumută în numele lor chip de pasăre liră, roagă Luna să-i țină locul și coboară pe un stîlp de pridvor oltenesc, unde stă și privește bine în jur ca să povestească apoi celorlalte stele din cer despre miracolul sărutului și făgăduința tăcerii din acest colț răcoritor al pămîntului".

În cuvîntul său, **DINU FLĂMÎND** s-a referit la problemele tinerilor scriitori. „Vreau să spun — a arătat el, între altele, — că în repetate ocazii am auzit de la oameni vîrstnici, de la scriitori pe care îi respectăm în mod profund, relatări despre perioada tinereții lor, despre acele cenacluri frumoase, despre acele întîlniri care stăruie în amintire. Nu mai departe decît acum vreo zece sau cincisprezece ani exista un cenaclu al tinerilor scriitori din toată țara ce se întrunea la Sinaia. Nu au dezbătut mari lucruri, nu au pus țara la cale, dar s-au întîlnit și au discutat și probabil că avîntul lor a primit atunci un nou impuls. Mă gîndesc că asemenea simple formule organizatorice pe care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, le încuraja în cuvîntul său adresat nouă, pentru că ele sînt viabile și dovedesc eficiență, ar fi primul pas în a da șansa scriitorilor să discute despre problemele lor, care uneori sînt minore, alteori majore. dar sînt ale lor. De aceea, cred că vechile formule pot fi reînviate cu profit nu numai pentru tinerii scriitori, dar și pentru scriitori de alte vîrste. Vreau să spun că aceste cerințe sînt izvorîte, îmi sînt sugerate de respectul pe care știu că îl au toți tinerii scriitori față de marii noștri scriitori în viață. Acest respect aș vrea să-l vedem răsplătit într-un fel de o generozitate mai mare. Vă rog fiți generoși și lăsați-i pe tinerii scriitori chiar să greșească". În acest context, vorbitorul s-a referit în mod critic la revista „Luceafărul", care nu încurajează, după opinia sa, pe tinerii scriitori.

HEDI HAUSER s-a ocupat în intervenția sa de literatura pentru copii și tineret. „Pot să asigur Conferința — a spus ea — că scriitori germani autohtoni care s-au dedicat literaturii pentru copii vor răspunde apelului adresat scriitorilor de către secretarul general al partidului la această conferință, de a crea cărți bune, foarte bune, și se vor pune și pe mai departe în slujba servirii educației prin artă a tinerei generații, că vor contribui și pe mai departe la modelarea fragedelor vlăstare, ca să devină mîine cetățeni demni ai zilelor care vor veni, ai țelurilor spre care tindem".

La începutul cuvîntului său, **ION BĂIEȘU** s-a referit la necesitatea întăririi democrației în viața Uniunii scriitorilor, emițînd o serie de propuneri privind noul statut supus discuției. În continuare, oprindu-se la unele aspecte ale activității creatorilor de literatură, el s-a pronunțat pentru înființarea unei secțiuni de satiră și umor a Asociației scriitorilor din București, care ar putea să îndrume și cenaclurile și brigăzile artistice de agitație din Capitală, Ca argument în sprijinul acestei propuneri. Ion Băieșu s-a referit la succesul pe care îl cunoaște cenaclul umoriștilor al Uniunii scriitorilor. „Am fost și noi în foarte multe județe, în școli, în uzine, în cluburi, la sate și de fiecare dată ne-am bucurat de participarea a 40—50 de scriitori și actori de prestigiu". Scriitorul a formulat, de asemenea, propunerea de a se înființa sau profila o casă de filme pentru producția de comedii cinematografice : „Cred că există suficiente forțe scriitoricești și regizorale pentru a satisface măcar o bună parte din nevoia teribilă de comic a publicului nostru".

DUMITRU M. ION s-a ocupat în cuvîntul său de activitatea revistei „Luceafărul", organ al Uniunii scriitorilor, „menită să fie o revistă literară care să promoveze și să evidențieze literatura tinerilor scriitori în contextul amplu al literaturii române contemporane, să fie un receptor sensibil al celor mai valoroase creații ale tinerilor". În acest spirit, vorbitorul a evaluat în mod critic activitatea „Luceafărului", enunțînd, totodată, o serie de propuneri. „Luceafărul" — a spus vorbitorul — trebuie să devină o revistă cu un profil distinct, să fie cu adevărat dedicată literaturii tinerilor scriitori (așa cum s-a preconizat încă de la înființarea ei), o revistă cu o înaltă ținută artistică, care să promoveze o literatură angajată, puternic ancorată în realitățile României socialiste. „Luceafărul" să devină un vast șantier de lucru care să releve pregnant tot ceea ce este mai valoros în poezia, proza, publicistica și critica noastră actuală, să fie expresia vie a unui schimb de experiență a tuturor generațiilor de scriitori. „Luceafărul" să promoveze cu discernămînt literatura tinerilor care bat la porțile afirmării, să facă loc în paginile sale scriitorilor adevărați".

Evocînd tradițiile culturale ale orașului Cluj-Napoca, oraș care este și istorie, **D. R. POPESCU** arată că „Această istorie este astăzi aceea a unității prin gînduri, prin meditație și prin scris a celor care creează în limba lui Arghezi sau în aceea a lui Ady", fiindcă aici „istoria este azi un sentiment al patriei comune". Dezvoltînd această idee, vorbitorul sublinia că „Patriotismul înseamnă în primul rînd cunoașterea locului unde te afli, a șirului de oameni din care te tragi și al oamenilor cu care zi de zi îți împarți viața". „Pentru că patriotismul este, în primul rînd, o parte a dragostei față de oameni, oamenii fiind florile pămîntului, după cum spunea un distins romancier român".

„Patriotismul — a declarat scriitorul — nu se vinde la kilogram, nici nu se cumpără, este în primul rînd o datorie față de tine însuți, față de munca ta și existența ta, e un act de cunoaștere a rostului tău și al poporului tău în lume, al începutului, al prezentului și al viitorului. Patriotismul, fiind deci un proces de cunoaștere și autocunoaștere, este o constantă a vieții, a fost și este o constantă a literaturii. Pornită din izvoare curate și profunde, cum ne recomanda secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, literatura pe care o creăm acum, pe care o vom gîndi mîine, confrați în scris și în răspundere, să fie deci și ea mărturia acestei limbi comune, a societății noastre socialiste, exemplu prin adevăr, demnitate și idee, pentru toți cei ce ne vor urma".

Arătînd că în orașul „mirabilei sămînțe" se petrece și „minunată alchimie", în care „poezia lui Arghezi și Blaga intră în dialog cu aceea a lui Petőfi și Ady", iar operele scriitorilor contemporani se citesc în ambele limbi, vorbitorul sublinia că se „continuă, astfel, în mod strălucit, o tradiție ce făcea ca, în inima Transilvaniei, intelectualii români și maghiari să se cunoască temeinic".

În intervenția sa, **ION LĂNCRĂNJAN**, a insistat asupra ideii că, în perioada care a trecut de la precedenta conferință, literatura română contemporană a trecut printr-un proces evident de maturizare și de clarificare ideologică și artistică. Acest proces, aflat în curs de desfășurare, — a subliniat el — a fost și este rezultatul indicațiilor conducerii de partid, începînd cu istoricele Teze din iulie 1971 și continuînd cu expunerea secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Congresul educației politice și al culturii socialiste de anul trecut.

Vorbitorul a criticat în continuare în cuvîntul său ceea ce a numit „principala slăbiciune a vieții noastre literare — inconstanța". Aceasta — a fost de părere vorbitorul — „a dăunat și dăunează valorii, a șubrezit-o și o șubrezește, a făcut și face ca literatura bună și adevărată să nu se afle întotdeauna unde îi este locul — în centrul atenției, în focarul viu și primenitor al obiectivității, singurul care poate emite emulație și efervescență. Se va vedea astfel, dacă vom arunca o privire cît de cît cuprinzătoare în urmă, că atunci cînd s-a alunecat spre proletcultism și spre schematism, în perioada anterioară, așadar, partea aceasta a literaturii a fost cea mai vitregită — a fost vitregit realismul, a fost vitregită diversitatea de stiluri, au fost vitregite valorile autentice, în favoarea „produselor" de un anumit tip. Iar mai apoi, cînd s-a alunecat în direcția cealaltă, modernistă și nemodernistă, cînd au ocupat scena falsele efervescențe și sincronizările de ocazie, tot partea aceasta a literaturii a avut de suferit".

Trebuie precizat — a spus el — că aceste pendulări au fost și sînt create de un fel de „balast literar", sînt inițiate și duse pînă la capăt de către oameni cu o scăzută „densitate literară".

În acest context, vorbitorul a adus o serie de critici activității conducerii Uniunii scriitorilor, revistelor și editurilor.

În cuvîntul său **ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ** a semnalat în mod critic „alergia irațională" față de anumite cuvinte din bogatul fond al limbii române la „anumite organisme de utilitate socială, al căror rol este acela de a furniza poezia bună". Citind iluștrii înaintași, „care ne-au învățat ce înseamnă magia poetică", vorbitorul a furnizat o serie de exemple de regretabile intervenții „pudibonde" asupra unor texte poetice.

„Președintele țării a rostit ieri de la această tribună cuvinte de maximă înțelegere față de munca noastră — a spus vorbitorul în încheiere. Ideea lor de bază a fost expusă limpede și categoric". Ele conțin — a continuat el — „un adevăr care ne onorează, un adevăr cu atît mai valabil cu cît e vorba de poezie, structură verbală sublimă, dar fragilă, în contextul căreia cea mai mică ingerință străină de spiritul ei duce la compromis și la rutină".

În intervenția sa, **LÉTAY LAJOS** spunea : „În cuvîntarea rostită la închiderea Congresului țăranilor României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu a făcut aprecieri foarte semnificative asupra geniului creator de limbă al poporului și, ceea ce este de nedespărțit de aceasta, asupra rolului limbii în formarea societății, precum și a națiunii socialiste. Vă rog să-mi permiteți ca la Conferința noastră să leg de aceste aprecieri ale conducătorului poporului nostru scurtul meu cuvînt. Căci este vorba în acest caz despre unealta noastră de muncă : limba, a cărei cultivare este o datorie a noastră".

„Ar trebui — a continuat el — să desprind și să desprindem azi multe și deosebite idei din aceste aprecieri. De exemplu despre rolul limbii în păstrarea celor mai sfinte tradiții ale noastre și în nașterea celor mai nobile inovații. Sau despre rolul limbii în formarea existenței sociale, și a modelării, reînnoirii vieții sufletești. Cred însă că trebuie să mă refer azi la un singur aspect ale acestor probleme: cum a devenit și devine și azi, zi cu zi, arta limbii, literatura noastră, „limba unității", așa cum spune tovarășul Nicolae Ceaușescu. Cum slujește în această țară literatura noastră — cea scrisă în românește la fel ca cea scrisă în ungurește sau în germană — cauza unității de nezdruncinat a României Socialiste". Făcînd o revelatoare trecere în revistă a povestirilor în care români și maghiari sînt alături, luptă împreună pentru aceleași scopuri, scriitorul a arătat că „literatura noastră din România este vlăstarul destinului comun, în care cei mai buni întotdeauna au vorbit și vorbesc despre acest comun ca de al lor propriu în fața lumii întregi". El s-a referit, în acest sens, la Ioan Alexandru, Kányádi Sandor, Nichita Stănescu și Szilágyi Domokos, cu toate deosebirile lor de tradiție și de instrument, de limbă, de anumite trăsături estetice comune, care izvorăsc din soarta noastră comună.

„Chemarea caldă de ieri a tovarășului Nicolae Ceaușescu — a spus vorbitorul — ne-a îndemnat iarăși să ne concentrăm și mai mult asupra sarcinilor noastre specifice scriitoricești. Aceasta se referă și la sarcina noastră de a căuta, de a accentua tot ceea ce e comun în viața noastră, în munca noastră — contribuind prin scrisul nostru la unitatea de nezdruncinat a poporului, pentru care scriem, pentru care trăim".

Scriitorul **IOAN GRIGORESCU** a adus un cald omagiu marilor înaintași, de la care actuala generație a învățat, amintind cuvintele adresate de Sadoveanu tinerilor condeieri : „Fiți sobri și păstrați-vă curați ca niște preoți ai unei misiuni sacre !" „Din păcate, a relevat vorbitorul, nu toți au înțeles să fie „curați și sobri", ținta unora nefiind atît scrisul cît atacul împotriva celor care scriu".

Apoi, Ioan Grigorescu a pledat pentru o mai frecventă prezență a scriitorilor adevărați pe genericele filmelor artistice, propunînd un atelier comun de creație al cineaștilor și scriitorilor. O altă propunere avansată de vorbitor a fost aceea a elaborării unor ediții populare, pentru marele public, a cărților de valoare, reeditarea lor cu promptitudine.

În final, vorbitorul a spus :

„La deschiderea lucrărilor conferinței noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu ne reamintea de necesitatea adăpării direct de la izvor, și nu de la ulcior. Da, acolo se află adevărata apă vie din poveste. A o afla, a o descoperi, a-i înmulți vadurile înseamnă a da sănătate nu numai artelor noastre, ci și sufletului poporului. Fără îndoială, există în breasla noastră destui creatori care știu bine pe ce drumuri se ajunge la astfel de izvoare. Au făcut-o înaintea lor toți marii intelectuali ai națiunii. Toți cei ce au știut să rămînă sobri și curați ca niște adevărați slujitori ai unei misiuni sacre. Putem scrie în mai multe limbi materne, dar, așa cum ne spunea ieri tovarășul Nicolae Ceaușescu, trebuie să rostim limba unică a sufletului poporului".

Pledînd pentru caracterul militant al artei, criticul **ROMUL MUNTEANU** releva că „Arta patriotică trebuie să-și aibă pulsul ei firesc, care duce spre adevăratele capodopere ale genului". „Ne sînt prea scumpe sentimentele de dragoste de țară, ne iubim prea mult istoria pentru a nu ne îndurera faptul că aura lor excepțională este manipulată și desacralizată de scriitori fără vocație. Bătaia literaturii este pentru eternitate. Dacă construim edificii pentru milenii, să lăsăm și artei aceste mari privilegii, pe care nu le-a luat nimeni decît, uneori, prejudecățile noastre" — a remarcat vorbitorul. „Să nu-i mai transformăm — a adăugat el — pe unii scriitori stimabili din generația celor clasicizați în statui în viață, fiindcă unora gipsul monumentului le-a ajuns la brîu și le împiedică mersul firesc în viață, îi transformă în dictatori infailibili ai literelor românești".

La intervenția sa, **ION NICOLESCU** a făcut, între altele, unele observații la proiectul de statut, subliniind necesitatea întăririi legăturii uniunii cu masele de cititori. El a relevat că „valoarea și calitatea de scriitor nu ne-o putem acorda unul altuia" și ele trebuie dobîndite prin recunoașterea operelor lor de către masele de cititori.

MIRCEA RADU IACOBAN a relevat în cuvîntul său, necesitatea întăririi Uniunii scriitorilor, a creșterii prestigiului și unității ei.

Menționînd că fiecare scriitor salută ideea eliminării popasurilor inutile pe traiectoria oricărui manuscris, vorbitorul a ținut să sublinieze o realitate de necontestat, și anume aceea „că în ultimii ani au apărut nu puține cărți foarte curajoase, foarte sincere, foarte deschise, cărți care, în urmă cu 15 ani, nu puteau să apară".

Semnalînd, între altele, faptul că unii membri ai Uniunii beneficiază de fondurile sale fără a crea de mulți ani nimic, el a făcut o serie de propuneri privind îmbunătățirea activității Fondului literar, pentru a evita risipirea banilor instituției.

Vorbitorul a pledat, de asemenea, pentru întărirea climatului de principialitate în cadrul Uniunii.

„Poetul este o ființă a iubirii întru sfințenia pămîntului patern și mărturisirea adevărului în patria lui prin poezie este știința inimii" — a spus în intervenția sa **IOAN ALEXANDRU**.

„Omul rămîne — a continuat el — în matca libertății ce i-a dăruit-o copilăria sa, el viețuie în poporul matcă ce a știut să păstreze în experiența sa de milenii pacea, frumosul, viața, libertatea".

„A cînta numai natura și pe tine însuți nu este suficient — a subliniat el —, iar a cînta umanitatea, în general, nu este posibil fără să cazi în gol, fiindcă e vorba de iubire, iar iubirea este pentru aproape, pentru omul patriei tale, înainte de toate. Este evident pentru oricine că stejarul pleacă în Univers nu de prin alte stele, ci dintr-o biată sămînță și încă muritoare a pămîntului natal".

„Un cîștig neprețuit îndeajuns al acestor ani ai patriei noastre — a spus el — este restituirea obiectului vital al ființei și scrisului nostru : istoria poporului român, voievozii și jertfitorii săi, cu ctitoriile ce îmbracă fața văzută și nevăzută a acestui zbuciumat și cinstit pămînt românesc, care a cultivat viața în adînc, rămînînd în bună cuviință, mai degrabă modest, dar familial și întru iubire și ospitalitate, știind că și în cele umile și nebăgate în seamă sălășluiește măreția".

„Preocuparea fundamentală a poetului — a spus el — va fi limba română pe care o va cultiva îngrijindu-se ca expresiile folosite în cîntarea sa să fie purtătoare ale adevărului istoric al ființării poporului nostru. Limba română rostită de poet trebuie să se desfășoare în aceste înălțări și nobilări în care să se regăsească virtuțiile înaintașilor, iubirea față de prezent și și nădăjduitorul mîine".

„Poporul nostru este prea muncitor și-și revendică o intelectualitate mult prea serioasă și una cu aspirațiile lui, ca să se lase hrănit cu surogate. Amatorismul în poezie și în arte plastice, lăutărismul în muzică de un sentimentalism străin poporului sînt fenomene parazitare care trebuie recunoscute ca atare, pe fibra organică, ziditoare întru viață".

„Sîntem aici, în această patrie, alături de toți oamenii de bine, alături de conducătorul României socialiste pe drumul creșterii bunei stări spirituale și materiale a poporului nostru, iar sinceritatea și spiritul critic sînt semnul vocației noastre, de oameni angajați la greul istoriei, pe care poporul nostru și-o făurește cu răbdare și înțelepciune aici, pe pămîntul strămoșilor noștri" — a încheiat el.

„E normal ca societatea să intervină în actul de decizie al scriitorului cu preferințele sale — a subliniat **PAUL ANGHEL**. Noi, aceste preferințe le numim comandă socială. Și, din acest punct de vedere, trebuie să spun clar, de la această tribună, că scriitorii din România au înțeles cu sinceritate, cu o bună credință exemplară actul de comandă socială al acestei lumii socialiste, al acestei țări care se numește România de cînd România și-a dat actul de naștere ca țară socialistă". „Nici unuia dintre noi nu ni se poate face un reproș — a continuat el. Dimpotrivă, cei din afară, cei ostili României și cei ostili nouă ne fac reproșuri pentru actul de adeziune fundamentală pe care l-am subscris la început și pe care îl subscriem cu fiecare act care se cheamă pagină de literatură creată aici. Noi sîntem legați de această țară nu prin îndemnuri, ci prin structura noastră, prin pămîntul căruia îi aparținem și prin limba pe care o vorbim".

„Literatura din România — a încheiat vorbitorul — literatura României contemporane este aptă să-și facă cu prisosință datoria față de societatea noastră. Angajamentul, contractul care îi leagă pe literații români de poporul căruia ei îi aparțin este un contract imprescriptibil, este esențialul existenței lor".

În cuvîntul său, **MARIN PREDA** a făcut unele reflecții asupra condiției de scriitor. „Nivelăm gropile și construim mirifice orașe în care, prin efortul uman, vine lumina electrică, apa caldă, confortul în plin ger și viscol. La adăpost, un om scoate din bibliotecă o carte și începe s-o citească. Ei bine, a venit rîndul nostru. Cine sîntem noi ? Sîntem scriitori. Iată de ce m-am simțit ispitit să abordez problema acestei condiții, care e pusă mereu în discuție". Vorbitorul a amintit că există o lege a drepturilor de autor, „o cucerire a principiilor care au stat la baza revoluției noastre culturale", lege care „s-a îmbunătățit în două etape, între care în ultima, prin grija personală a tovarășului Nicolae Ceaușescu".

Vorbitorul și-a încheiat cuvîntul printr-un elogiu pentru cititori. Relevînd faptul că, la cartea românească de calitate, un tiraj de 100 000 exemplare a devenit astăzi insuficient, el a încheiat : „E un semn că literatura noastră este în plină înflorire. Urez generațiilor tinere succes în această întîlnire cu un cititor avid de cultură, care își are puțini egali în lume".

Continuare în pag. a 6-a

LUCRĂRILE CONFERINŢEI NAŢIONALE A SCRIITORILOR

Consiliul Uniunii Scriitorilor

1. Alexandru Ioan
2. Anghel Paul
3. Andriţoiu Alexandru
4. Balaci Alexandru
5. Bălăiţă George
6. Bănulescu Ştefan
7. Bergwanger Nicolaus
8. Blandiana Ana
9. Boeriu Eta
10. Bogza Geo
11. Boureanu Radu
12. Buzea Constanţa
13. Buzura Augustin
14. Caraion Ion
15. Cassian Nina
16. Chiriţă Constantin
17. Ciobanu Mircea
18. Cioculescu Şerban
19. Covaci Alexandru
20. Crohmălniceanu Ov. S.
21. Deşliu Dan
22. Dimisianu Gabriel
23. Dinescu Mircea
24. Doinaş Ştefan Augustin
25. Domokos Géza
26. Dumbrăveanu Anghel
27. Dumitrescu Geo
28. Dumitrescu Zoe-Buşulenga
29. Duţescu Dan
30. Felea Aurel
31. Fodor Şandor
32. Fulga Laurenţiu
33. Gálfalvi Zsolt
34. Gheorghiu Mihnea
35. Guga Romulus
36. Gurghianu Aurel
37. Hajdu Győző
38. Hauser Arnold
39. Häulică Dan
40. Hobana Ion
41. Horea Ion
42. Huszár Sándor
43. Iancu Traian
44. Ianoşi Ion
45. Izbăşescu Mihai
46. Jebeleanu Eugen
47. Lászlóffy Aladár
48. Lêtay Lajos
49. Lovinescu Horia
50. Macovescu George
51. Maliţa Mircea
52. Manolescu Nicolae
53. Mălăncioiu Ileana
54. Méliusz József
55. Naghiu Iosif
56. Neagu Fănuş
57. Olteanu Ioanichie
58. Paler Octavian
59. Papu Edgar
60. Păcurariu Francisc
61. Petrescu Radu
62. Philippide Alexandru
63. Pituţ Gheorghe
64. Pop Sânziana
65. Popescu Dumitru Radu
66. Popovici Titus
67. Preda Marin
68. Prelipceanu Nicolae
69. Raicov Svetomir
70. Ralea Catinca
71. Rău Aurel
72. Rebreanu Vasile
73. Scherg Georg
74. Simion Eugen
75. Sintimbreanu Mircea
76. Simionescu Mircea Horia
77. Sorescu Marin
78. Stănescu Nichita
79. Storch Franz
80. Sütő András
81. Szász János
82. Szilágyi István
83. Tărchilă Dan
84. Tomuş Mircea
85. Tudoran Dorin
86. Tudoran Radu
87. Ţoiu Constantin
88. Ulici Laurenţiu
89. Ursachi Mihai
90. Vlad Ion
91. Zaciu Mircea

Biroul Uniunii Scriitorilor

PREŞEDINTE :

George Macovescu

VICEPREŞEDINŢI :

Constantin Chiriţă
Laurenţiu Fulga
Dumitru Radu Popescu
Marin Preda
Franz Storch
Sütő András

SECRETARI :

Domokos Géza
Ion Hobana

MEMBRI :

Alexandru Balaci
George Bălăiţă
Ana Blandiana
Geo Bogza
Radu Boureanu
Zoe Dumitrescu-Buşulenga
Ov. S. Crohmălniceanu
Mircea Dinescu
Anghel Dumbrăveanu
Geo Dumitrescu
Eugen Jebeleanu
Lêtay Lajos
Mircea Maliţa
Ioanichie Olteanu
Octavian Paler
Nichita Stănescu
Constantin Ţoiu
Ion Vlad

Comisia de cenzori

PREŞEDINTE :

Teodor Balş

MEMBRI :

Vasile Băran
Dan Cristea
Nicolae Mărgeanu
Constantin Nisipeanu
Vasile Sălăjan
Gheorghe Suciu

Din cuvîntul participanţilor

Urmare din pag. a 5-a

„Secretarul general al Partidului Comunist Român a vorbit în cuvîntarea sa despre deschiderea literaturii române către lume. Noţiunea de patriotism înseamnă multe lucruri, dar cred că include şi bucuria, mîndria ca o operă creată pe acest pămînt al nostru de strămoşii noştri anonimi — cum e cazul „Mioriţei" — sau de şirurile de părinţi spirituali, mai apropiaţi, de care vorbea Geo Bogza, este iubită şi înţeleasă în lume" — spunea **CATINCA RALEA,** care releva că în aceasta „rezidă rostul traducătorilor de literatură care recrează în altă limbă alte opere literare". „Am stat de vorbă cu personalităţi din lumea literelor din alte ţări şi mi-au vorbit cu admiraţie despre operele româneşti care ajung pînă la ei". Ea a cerut, în acest context, să se facă mai mult pentru mai buna cunoaştere a valorilor perene ale literaturii române clasice şi contemporane în lume.

Vorbitoarea a pledat, în continuare, pentru intensificarea activităţii de traducere în limba română a celor mai valoroase opere din tezaurul literaturii universale, eliminîndu-se literatura de proastă calitate care-şi mai găseşte uneori tălmăcirea în româneşte. „A dărui publicului lumina cunoaşterii operelor universale — a spus ea — devine indispensabilă, iar a o renaşte în cea mai frumoasă şi măiestrită limbă românească, este tot un act de patriotism" .

EUGEN JEBELEANU a semnalat, în cuvîntul său, că tirajele nu sînt stabilite după criteriile valorii estetice a lucrărilor care văd lumina tiparului.

„Am să vă dau cîteva exemple. Al. Philippide, marele nostru coleg, care din păcate nu a putut să fie prezent în mijlocul nostru, la operele lui apărute în editura „Minerva" are un tiraj de 1 350 exemplare, Radu Boureanu tot 1 350, Mihai Beniuc tot 1 350 de exemplare ş.a.m.d. Iar pentru tineri între 20—25 de ani, ca şi tineri care se apropie de 40 de ani tirajul este între 400 şi 800 de exemplare. În schimb pentru romane poliţiste care se vînd foarte multe — 100 000 exemplare, de asemenea, 12 500 exemplare pentru tratate de bridge. N-am nimic împotriva bridge-ului şi nici împotriva şahului. Dar să ne întrebăm — e bine aşa ? Părerea mea e că nu este bine. Trebuie să dăm Cezarului ce este al Cezarului şi scriitorului adevărat ceea ce este al lui".

În cuvîntul său, **ION HOBANA** s-a referit la unele aspecte ale activităţii organizaţiei şi organelor de partid de la Uniunea scriitorilor, arătînd că munca de partid a fost orientată cu precădere spre stimularea şi promovarea unei literaturi pătrunse de suflul înnoitor al umanismului socialist şi caracterizate printr-o viziune artistică superioară. În centrul atenţiei s-a situat, de asemenea, intensificarea contactului membrilor organizaţiei, al tuturor scriitorilor, cu cititorii. Numeroasele acţiuni au oferit iubitorilor de literatură posibilitatea de a-i cunoaşte nemijlocit pe cei care scriu pentru ei, de a se realiza acea legătură de la inimă la inimă, fără de care nu se pot zămisli opere neatinse de lenta eroziune a timpului. Aceste întîlniri s-au transformat deseori în discuţii pasionante nu numai despre izbînzi şi neîmpliniri literare, ci şi despre sfera largă a problemelor care îi frămîntă deopotrivă pe scriitori şi cititori, angajaţi în vastul proces de prefacere materială şi spirituală a pămîntului românesc.

În legătură cu climatul literar, vorbitorul şi-a exprimat regretul faţă de persistenţa în critica literară a polemicilor mărunte şi a atacurilor la persoană, subliniind că problemele creaţiei şi ale vieţii scriitoriceşti pot fi abordate fără ocolişuri, în toată complexitatea lor, pe tărîmul argumentelor şi al respectului reciproc.

În încheiere, vorbitorul s-a referit la unele aspecte ale propagării literaturii noastre peste hotare. Arătînd că Uniunea scriitorilor s-a străduit să impulsioneze apariţia în alte ţări a unor creaţii valoroase din diferite genuri, alcătuind culegeri, elaborînd sumare, intensificînd legăturile cu traducătorii de literatură română de pretutindeni, vorbitorul a remarcat că din programul de traduceri în limbi de circulaţie a unor opere reprezentative, prea puţine titluri au văzut lumina tiparului. Răspîndirea valorilor noastre literare în lume a spus el — este o operă profund patriotică pentru care merită să facem sacrificii — să-i consacrăm, de pildă, o parte din beneficiile anuale ale sistemului editorial.

„Dacă e să numim cel mai esenţial dintre lucrurile care ne sînt comune ca scriitori şi ca oameni, ceea ce ne leagă pe toţi într-o mare prietenie, vom spune că acest lucru este prezentul nostru socialist atît de divers şi plin de avînt, acest timp luminos, plin de omenie, dar şi trepidant totodată, pe care îl trăim şi-l făurim şi care este principala noastră sursă de inspiraţie" — a spus, în cuvîntul său **ANTON BREITENHOFER.** „Marea literatură — a subliniat el — a fost dintotdeauna strîns legată de realităţile vieţii, pentru ca ambele, atît literatura cît şi viaţa, ne dezvăluie esenţa fiinţei umane, care adesea se manifestă cu toată pregnanţa în situaţii excepţionale, dramatice. Exemplificînd această idee, vorbitorul a spus: „Cine doreşte să priceapă adevăratul sens al raporturilor umane în întunecatul ev mediu, nu are decît să citească celebra nuvelă a lui Heinrich von Kleist „Cutremurul din Chile" şi va vedea că eroii acestei povestiri tragice nu au fost victime ale cutremurului ce s-a abătut asupra oraşului Santiago, ei au devenit victimele ignoranţei oarbe, ai unei societăţi antiumane. Cu totul altfel s-au petrecut lucrurile la noi ! Oricît de tragice şi de dureroase au fost urmările seismului din 4 martie, trebuie să reţinem totuşi că tocmai în acele zile dramatice s-a evidenţiat în toată măreţia ei fiinţa adevărată a oamenilor de la noi, unde eroismul şi căldura omenească au dobîndit caracter de masă. Acest umanism al faptei cu o largă bază de masă nu ar fi fost posibil în nici o altă societate decît societatea noastră socialistă."

„În anii care au trecut de la ultima Conferinţă naţională a scriitorilor — a apreciat vorbitorul —, literatura noastră a înregistrat realizări remarcabile în reprezentarea artistică a realităţii ce ne înconjoară. Şi dacă spun literatura noastră, mă gîndesc la cărţile scrise în limba română, germană, maghiară şi în limbile altor naţionalităţi conlocuitoare. Căci toate aceste cărţi ţes imaginea de astăzi a patriei noastre umane, ele toate constituie o contribuţie specifică, inedită la tezaurul comun al culturii noastre socialiste". „Şi literatura germană din ţara noastră înregistrează o dezvoltare continuă — a subliniat el. Au apărut cărţi semnate de scriitori consacraţi, dar şi de poeţi, prozatori şi critici literari tineri — care tratează, conform tradiţiilor literaturii germane din România, aspecte specifice ale spiritualităţii populaţiei germane din ţara noastră, o spiritualitate care nu există decît aici, pentru că germanii din România ca entitate etnică nu fiinţează decît aici; dar aceste cărţi oglindesc în acelaşi timp şi condiţiile generale ale vieţii noastre de azi pe aceste meleaguri, adică ceea ce ne este comun, indiferent de faptul dacă limba noastră maternă este germana, româna, maghiara sau sîrbo-croata".

DORIN TUDORAN s-a referit, în intervenţia sa, la probleme ale „integrării optime a scriitorilor în viaţa Cetăţii", la condiţia lor socială, relevînd faptul că, în nenumărate rînduri, secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a subliniat încrederea de care se bucură scriitorii în societatea noastră.

Referindu-se la necesitatea conducerii de către partid a literaturii, vorbitorul a arătat că „scriitorul, artistul României socialiste înţelege foarte bine că tocmai nobila slujire a intereselor primordiale ale patriei sale reprezintă condiţia creatorului. În acest context, el a criticat unele aspecte din activitatea unor funcţionari culturali, modul cum înţeleg să-şi îndeplinească sarcinile ce le revin în raporturile cu scriitorii".

Criticul **MIHAI UNGHEANU** a luat cuvîntul pentru a-şi afirma nedumerirea faţă de faptul că darea de seamă a Uniunii la această conferinţă nu aminteşte numele unor scriitori care fac cinste literaturii române contemporane, omiţînd titluri reprezentative ale operelor acestei perioade. „Avem dreptul — a spus el — să vorbim de o viaţă literară plenară, cu realizări de excepţie, susţinute de o tradiţie literară remarcabilă. Momentul actual al literaturii române îndreptăţeşte speranţele cele mai frumoase prin scrierile tuturor generaţiilor şi a evidenţia acest lucru prin nominalizări înseamnă a exprima încrederea în destinul literaturii române".

În continuare, vorbitorul a citat o serie de scrieri remarcabile ale ultimilor ani, opere aparţinînd unor autori din diferite generaţii, remarcînd că evoluţia noilor promoţii literare este un fapt din cele mai îmbucurătoare, demn de atenţia unei conferinţe naţionale a scriitorilor. Subliniind că „respectul pentru valoarea literară şi pentru talent trebuie să rămînă un criteriu decisiv de apreciere", vorbitorul a subliniat că „în aprecierea unor opere, unii critici nu s-au arătat la înălţimea misiunii estetice şi politice ce le revine", menţionînd că „acolo unde există şi mesaj politic şi valoare literară, a te face că vezi doar imperfecţiunile, printr-o interpretare exclusiv estetizantă, înseamnă a declina responsabilitatea integrală a actului critic".

După ce a formulat unele observaţii privind Statutul Uniunii scriitorilor, Mihai Ungheanu a făcut ample referiri la profilul etic al scriitorului, care trebuie să facă cinste întregii obşte, pledînd pentru respingerea oricăror fenomene şi manifestări ce lezează demnitatea civică pe care trebuie s-o aibă un adevărat creator.

HUSZAR SANDOR, în intervenţia sa, a vorbit despre literatura maghiară din România, despre tradiţiile sale, subliniind că această literatură, „legată cu mii de fire de cea românească, este şi a fost prin natura sa o literatură prin care o naţionalitate se căuta pe sine şi îşi căuta căile care duc mai aproape de poporul român". El a amintit că prima carte autentică în limba maghiară despre lupta Partidului Comunist Român a scris-o Nagy Istvan — în închisoare, iar singura revistă maghiară legal marxistă funcţiona la Cluj sub conducerea lui Gaal Gabor şi se numea „Korunk".

„Fiţi siguri — a spus vorbitorul — că această literatură, care are un trecut atît de glorios şi de uman, vă este devotată. Cred într-o literatură în care, pe lîngă realizările economice şi sociale, generaţiile viitoare vor retrăi acest sentiment de stimă şi respect, de frăţie şi devotament, care caracterizează şi leagă literatura română de cea a naţionalităţilor conlocuitoare".

În intervenţia sa, poeta **ILEANA MĂLĂNCIOIU** a spus, printre altele : „Poporul român citeşte cărţile, şi sînt fericită că trăiesc într-o ţară unde cărţile bune nu zac în librării". „Am fost profund emoţionată să constat că, după catastrofa din 4 martie, oamenii îşi căutau în moloz cărţile că în librării şi la standuri improvizate, se vindeau, în acele clipe grele, cărţi. Nu există nici o îndoială nici cu privire la nivelul scriitorilor şi nici la acela al altor pături productive ale poporului român că legătura dintre scriitor şi popor este un fapt real, de necontestat". „În ceea ce are esenţial profesia mea, urmăresc ceea ce face clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare şi iau modele de la ele".

În continuare, vorbitoarea a pledat pentru o mai atentă, o mai plină de grijă încurajare a tinerilor creatori, care trebuie să se bucure nu de „un statut social de favoare", ci de o apreciere justă a contribuţiei lor la dezvoltarea culturii materiale şi spirituale a ţării.

Poetul **LEONID DIMOV** a vorbit despre datoria scriitorilor pentru păstrarea nealterată a frumuseţilor limbii noastre. „Să ne închipuim. deci, că drept în rîndul din faţă, nevăzuţi în jeţurile lor de purpură şi lumină, stau şi ne ascultă cronicarii şi Văcăreştii, Eminescu, Bălcescu şi toţi aceia care, dăruindu-ne limba, ne-au lăsat şi datoria de a o creşte, nicidecum de a o ştirbi.

Imagini pentru mai tîrziu

O consultare rapidă între Eugen Jebeleanu, Virgil Teodorescu şi Domokos Geza

Într-o pauză a conferinţei, George Macovescu, Constantin Chiriţă şi D. R. Popescu. În plan secund, Letiţia Papu

Valeriu Râpeanu şi Alexandru Andriţoiu urmăresc amendamentele de statut

Marin Preda şi Geo Dumitrescu despre... viaţa ca o pradă

Ştefan Bănulescu, Modest Morariu şi Romulus Vulpescu înainte de... numărătoarea voturilor

Geo Bogza privit ca un „paznic de far" de Petre Ghelmez şi Gheorghe Istrate

Mihail Davidoglu şi Mihnea Gheorghiu ascultă opinii despre arta traducerii

După discursul său, Ion Lăncrănjan este aplaudat de Al. Paleologu

Poetul Virgil Teodorescu

Ion Lăncrănjan, Dinu Săraru şi Octavian Paler la ceasul „Drumurilor prin memorie"

Mihai Beniuc între Viorel Ştirbu şi Dan Cristea

Ov. S. Crohmălniceanu explicînd lui Virgil Duda şi Radu Cosaşu un paragraf din darea de seamă

Încă o sugestie a secţiei de proză adresată de Corneliu Leu lui Laurenţiu Fulga

Un zimbet pentru televiziune (Marilena Rotaru) cu Paul Anghel şi Al. Oprea

Mircea Sintimbreanu la o lecţie de „catehism al iubirii" cu Tudor George

Vlad Muşatescu îi dă replica lui Paul Everac

În prim plan, Traian Iancu ascultă raportul comisiei de cenzori. Cu aceeaşi atenţie ca Arnold Hauser, Mircea Micu şi Corneliu Omescu

„Expoziția de carte și mijloace de informare și educare a maselor“

Prefațînd deschiderea lucrărilor Conferinței naționale a scriitorilor, miercuri, 25 mai, a fost deschisă, în sala Dalles din București, „Expoziția de carte și mijloace de informare și educare a maselor”. Ca mai întotdeauna cînd au loc astfel de manifestări sărbătorind munca și realizările noastre, vernisajul acestei expoziții a fost onorat de prezența secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de participarea altor tovarăși din conducerea de partid și de stat. Conducătorii uniunilor de creație, ai editurilor, ziarelor și publicațiilor, compozitori, scriitori, artiști plastici, reprezentanți ai vieții teatrale și muzicale și ai altor instituții centrale de cultură au avut încă un fericit prilej de a raporta și ilustra modul în care oamenii de artă, fără deosebire de naționalitate, înfăptuiesc hotărîrile adoptate de Plenara C.C. al P.C.R. din noiembrie 1971, ale Congresului al XI-lea al partidului, și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste.

În cadrul expoziției un rol însemnat îi este dedicat cărții social-politice, ajutor eficient în larga operă de edificare a conștiinței socialiste, revoluționare, în promovarea neabătută a politicii partidului nostru. Opere de referință, lucrările tovarășului Nicolae Ceaușescu sînt prezente în expoziție prin acele atît de numeroase volume ce se bucură de un imens prestigiu nu numai în țară, ci și în străinătate, unde îndeplinesc un strălucit rol de ambasadori ai gîndului și conștiinței României de azi.

Vizitînd sectorul consacrat beletristicii românești contemporane, secretarul general al partidului, ceilalți înalți oaspeți, sînt informați că, în perioada 1971–1976 au apărut 4 770 de titluri însumînd un tiraj de peste 57 milioane de exemplare. Sînt nu doar cifre vorbind despre penetrația, răspîndirea puternică a literaturii noastre originale, ci și dovezi grăitoare despre munca hotărîtă și profund angajată a creatorilor români din toate generațiile României de azi. Acestui proces de continuă și mult dorită perfecționare a mijloacelor artistice ale creatorilor de frumos ai României Socialiste, li se adaugă — nu doar prin ilustrarea în expoziție, ci prin reala preocupare de zi cu zi — eforturile de valorificare, cît mai deplină, a moștenirii noastre literare, preocupare decurgînd din drumul politicii culturale trasate de conducerea partidului și statului nostru. Prezența clasicilor literaturii române în librăriile noastre a însemnat, numai în decursul ultimilor 6 ani, 1 000 de titluri în tiraje de aproape 24 de milioane de exemplare.

Din tabloul activității editoriale românești nu putea lipsi cartea în limbile naționalităților conlocuitoare, realitate vorbind convingător despre condițiile de deplină egalitate de care se bucură în România de azi creația tuturor cetățenilor ei, indiferent de naționalitatea lor. Cifrele sînt, și aici, grăitoare : 6 ani, 3 640 de titluri în aproape 23 de milioane exemplare.

Și pentru că această expoziție nu este numai a cărții, ci și a mijloacelor de informare și educare a maselor, din standurile amenajate în sala Dalles nu lipsesc volumele ce au îmbogățit patrimoniul nostru tehnico-științific, exemplare din manualele școlare acordate azi elevilor în mod gratuit. Tirajele de masă ale cărții de artă își au și ele reprezentantele la expoziție, volume dovedind preocuparea noastră permanentă de a forma, orienta gustul tinerelor generații spre valorile eterne ale spiritualității artistice naționale și universale.

Grafice, date edificatoare depun mărturie în sala Dalles despre aportul presei, radioteleviziunii, a întregii munci politico-educative desfășurate în România de azi, avînd drept țel formarea omului de tip nou, dezvoltarea armonioasă a conștiinței socialiste. Gîndindu-ne că se tipăresc la noi 505 publicații în 11,7 milioane de exemplare la o apariție, că radiodifuziunea are mai mult de 3 milioane de abonați, adăugîndu-i aici și pe cei tot aproape 3 milioane de abonați ai televiziunii, putem spune că tabloul desfășurat în sala Dalles vorbește, în fapt, despre efortul întregului popor de edificare a socialismului în România.

Festivalul național „Cîntarea României”, festivalul muncii și dragostei noastre pentru frumos, aduce și el acele dovezi strălucite ale democratismului politicii noastre culturale : circa 80 000 de formații cu aproape 2 milioane de artiști.

La fel de concludente sînt și cifrele care vorbesc despre pătrunderea cărții românești în lume, despre găzduirea cărții universale în România. Sigur, ne interesează ecoul stîrnit de valoarea prezenței artei, culturii românești pe toate meridianele globului, iar cifrele nu fac altceva decît să ne sugereze tocmai prețuirea de care țara lui Eminescu, Brâncuși, Enescu, Coandă se bucură azi în țări unde cartea, opera de artă, tratatul științific au tradiții dintre cele mai strălucite.

Încheindu-și vizita la această expoziție, secretarul general al partidului a reamintit că nu există substanță mai fertilă pentru zămislirea unor opere de înaltă valoare artistică și patriotică, decît istoria glorioasă a poporului român, lupta sa pentru libertate și progres social, transformările înnoitoare ale României de azi. Au fost, de altfel, și cuvintele ce au luminat lucrările Conferinței naționale a scriitorilor, Conferință prefațată de această cuprinzătoare și pregnantă expoziție.

Festivalul european al prieteniei

A militia și a activa pentru prietenia și înțelegerea între popoare, a promova și a crede cu consecvență în nobilele idealuri ale apropierii între națiunile lumii, în rolul deosebit pe care îl au cunoașterea reciprocă, relațiile de colaborare și schimbul de valori spirituale — iată cîteva dintre principiile directoare care animă politica externă a României socialiste, esență atît a aspirațiilor ei istorice cît și esență, totodată, a spiritualității românești contemporane.

Acest dinamism al colaborării și al cunoașterii, acest deziderat al cooperării pe multiple planuri, atît de necesar în configurația lumii moderne și menit să contribuie la edificarea păcii și securității și la stabilirea unui climat de încredere și respect reciproc a fost afirmat în dese rînduri de glasul unanim al țării, după cum a fost transpus în practică de numeroasele inițiative și contacte efectuate de fororile românești. Exprimînd esența umanistă a politicii noastre și reliefînd în același timp rolul deosebit pe care îl are cultura, ca mijloc de cunoaștere și de apropiere între țări și popoare, la Conferința de la Helsinki președintele României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : „Intensificarea schimburilor culturale și realizarea unei mai bune informări prin presă și prin alte mijloace trebuie să servească apropierii și prieteniei între popoare, să nu admită propagarea rasismului, a propagandei războiului a tot ceea ce poate învrăjbi popoarele. Dimpotrivă, această activitate trebuie să ducă la întărirea respectului pentru tradițiile și cultura fiecărui popor, să contribuie, totodată, la răspîndirea a tot ceea ce a creat mai bun omenirea în toate domeniile de activitate și ale cunoașterii umane“.

Iată că în acest spirit fundamental al politicii partidului și statului nostru, o nouă inițiativă de răsunet, cum este ampla manifestare internațională *Festivalul european al prieteniei*, ce va avea loc nu peste multă vreme la București, vine să scoată și mai mult în lumină accentul de înalt umanism și de încredere în tot ceea ce realizează mai bun, mai frumos și mai trainic omul, accent definitoriu al dinamicii noastre de gîndire și de acțiune.

Manifestare de anvergură, organizată de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, acest festival, care îmbină în însăși titulatura sa nobilul ideal al prieteniei și tradițiile unei culturi specifice și unitare, cu o pondere considerabilă în evoluția cugetului uman, va cuprinde în desfășurarea sa concerte, spectacole muzicale și de balet, spectacole folclorice din țările Europei, din S.U.A. și Canada. Publicul român, ca și iubitorii artei din toate țările, care vor fi în această perioadă oaspeții Capitalei noastre, vor avea prilejul să aplaude măiestria unor reputate colective artistice dintre care amintim : orchestra simfonică „Santa Cecilia“ din Italia, corul „Madrigaliștii“ din Bratislava, Teatrul de operă și balet „Taras Sevcenko“ din Kiev, baletul „Cullberg“ din Suedia, cvartetul de coarde din Berlin — R.D. Germană, cvintetul „Camerata“ din Canada, baletul „Atheneum“ din Grecia, formații folclorice din Iugoslavia, R.F. Germania, S.U.A., Bulgaria, Danemarca, Spania, dirijori și soliști de prestigiu ca Roberto Benzi (Franța), E.G. Asencio (Spania), Lola Bobescu (Belgia), Carla Fracci și Paolo Bortoluzzi (Italia), Helena Vondrackova (Cehoslovacia), Therese Steinmetz (Olanda) și alții, ca și cele mai cunoscute formații românești de muzică simfonică și vocală, soliști, colective de dansuri, formații folclorice.

Festivalul european al prieteniei va pune cu siguranță în evidență atît afinitățile culturale care marchează cu putere tezaurul spiritual al acestei multiseculare vetre de cultură care este Europa, cît și, deopotrivă, specificul național al fiecărei culturi care participă cu individualitatea sa creatoare la concertul european al valorilor de spirit și simțire. Legată prin mii de fire care s-au țesut în decursul timpului și în devenirea istorică, personalitatea culturală a bătrînului continent este un tot cu o voce distinctă în lume și în evoluția culturii mondiale. Este un tot care, adunînd contribuția fiecărei țări și a fiecărui popor, pe deasupra deosebirilor de la țară la țară, a diferențelor naționale, se prezintă în fața lumii cu pecetea de nești ters a valorilor ce au modelat-o și i-au asigurat fizionomia proprie, inconfundabilă. Tocmai manifestarea acestei fizionomii inconfundabile și a unei unități resimțite oriunde este una dintre cerințele pe care le scoate înaintea culturii europene prezentul contemporan. Desfășurarea acestui festival, care exprimă, în același timp, înțelegerea în profunzime și creatoare a prevederilor Conferinței general-europene de la Helsinki, este un asemenea prilej de activizare a relațiilor de colaborare dintre țările bătrînului continent.

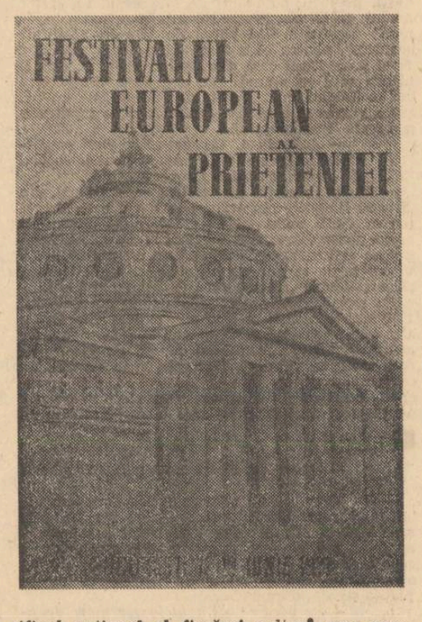

Faptul că această prestigioasă manifestare cultural-artistică internațională va avea loc imediat după încheierea fazei finale a Festivalului național „Cîntarea României“ vorbește încă o dată atît despre dinamismul ce caracterizează viața noastră culturală, cît și despre îmbinarea armonioasă a specificității naționale cu exigențele conlucrării și colaborării între popoare. Înțelegînd să-și aducă propria sa contribuție la viața politică și cultural-artistică internațională, România socialistă înțelege deopotrivă că această contribuție își găsește fecunda semnificație prin concertarea ei cu alte contribuții bazate pe deplină egalitate și respect reciproc, izvorîte din punerea la locul de cinste a omului și a problemelor sale fundamentale.

Noua inițiativă românească, *Festivalul european al prieteniei*, important eveniment cultural-artistic, cu multiple valențe politice, evidențiază astfel eforturile statornice ale țării noastre pentru stimularea schimburilor de valori spirituale între națiuni, pentru mai buna cunoaștere și prețuire reciprocă între toate popoarele, pentru dezvoltarea largă și neîngrădită a colaborării în toate domeniile între statele continentului și între statele lumii.

„Resimțim mai ales nevoia unor cărți pentru copii care să «absoarbă» lumea contemporană“

De vorbă cu TIBERIU UTAN directorul editurii «Ion Creangă»

— Între 27 mai și 2 iunie, în întreaga țară se vor desfășura „Zilele cărții pentru copii“. Pentru început, v-am ruga să ne redați succint o retrospectivă selectivă a realizărilor obținute, între 1971—1977, de Editura „Ion Creangă“ pe care o conduceți.

— Anul 1979 a fost declarat de către Organizația Națiunilor Unite drept An internațional al copilului. Printr-o simplă coincidență, în același an, Editura Ion Creangă va împlini 10 ani de la înființare. Să reținem faptul că deși tradiția tipăririi cărții pentru copii este la noi foarte veche (deceniile 4—5 ale secolului trecut), mai tîrziu, printre inițiatorii acestui tip de carte și de reviste pentru copii numărîndu-se și cîțiva fruntași ai mișcării socialiste din România, precum și B. P. Hasdeu) — o editură specializată în tipărirea cărții pentru copii nu a existat la noi în țară. Deci și Editura „Ion Creangă“ este tot o ctitorie a socialismului, o hotărîre plină de înțelepciune și previziune a conducerii superioare de partid. Este cunoscut faptul că inițierea înființării unei asemenea edituri aparține secretarului general al partidului nostru.

Vă voi răspunde și prin exemplificări de titluri, autori, tiraje, dar esențial mi se pare, vorbind despre Editura „Ion Creangă“ un alt aspect : a fost creat pentru întîia dată un cadru normal de tipărire, într-o viziune modernă, într-o ținută grafică de modernitate, a cărții pentru copii, în țara noastră. Ca director al acestei edituri, consider că rezultatele obținute nu sunt întru totul pe măsura celor dorite, atît de noi cît și de public, dar aceasta nu mă împiedică să spun cu francheță că în cei șapte ani la care vă referiți în întrebarea dumneavoastră au existat și există multe împliniri deosebit de valoroase, sau chiar excepționale. Meritul acestora din urmă, repet, revine celor care au inițiat o asemenea editură, colaboratorilor săi — în primul rînd scriitori și graficieni, — precum și competenței, profesionalității, de care au dat dovadă de-a lungul anilor mulți dintre colegii mei.

În spiritul aceleiași viziuni moderne au fost create noi serii și colecții, cum ar fi : „Biblioteca pentru toți copiii“, „Biblioteca contemporană“, „Cărăbușul de aramă“, „Biblioteca de aur“, „Virtuți strămoșești“, „Înșir-te mărgărite“, „Povestiri istorice“, „Biblioteca Jules Verne“ fiecare adresîndu-se unei anumite vîrste.

Au existat cărți tipărite de noi, și nu puține, care, spre bucuria noastră s-a dovedit că au prezentat interes pentru cititori de toate vîrstele (cum spunea Sadoveanu, „de la 8 la 80 de ani“), fapt care nu poate decît să dea o meritată satisfacție oricărui autor dar și oricărui editor de carte pentru copii.

Strădania noastră de a atrage spre acest gen de carte personalități marcante, distincte, ale literaturii contemporane, neținînd seama cărei generații aparțin, a început să dea roade tot mai evidente, fapt consemnat, de altfel, în cazul unor asemenea apariții editoriale, de „Scînteia“, „România literară“, „Luceafărul“, „Tribuna“, ș.a. și, cu generozitate responsabilă, de către televiziunea română.

Dacă m-ați fi întrebat ce consider că nu a realizat Editura „Ion Creangă“, printre multele neajunsuri pe care le-aș fi arătat fără poticneală, aș fi poposit mai îndelung asupra absenței din cataloagele noastre a unor titluri de critică și teorie literară privind cartea pentru copii. Am mai făcut propunerea pe care o repet și de această dată : măcar trimestrial „România literară“, „Luceafărul“, celelalte publicații de specialitate, fără a-și știrbi cu nimic din prestigiul bine meritat, ar putea dedica o pagină sau o jumătate de pagină unor cronici sau articole teoretice, afirmative sau aspre, despre cartea pentru copii, pentru că a scrie pentru copii nu înseamnă a te copilări.

— Ce pondere ocupă la Editura „Ion Creangă“ creațiile originale, pe de o parte, traducerile, pe de altă parte ?

— Mi-ar fi greu ca, pe nepusă masă, să vă dau informații statistice, cum le zic eu, *cifrăraie;* ponderea cea mai însemnată o acordăm creațiilor originale în limba română și în limbile maghiară și germană. În ce privește creația originală, — de fapt nici n-ar trebui să prezinte un prea mare interes cantitatea, numărul titlurilor, ci în exclusivitate valoarea estetico-educativă, lucru pe care, din păcate, nici pe departe n-aș putea afirma că l-am realizat întrutotul la Editura „Ion Creangă“.

Uneori nu sîntem înțeleși în ce privește insistențele noastre pentru editarea și reeditarea în forme și formule grafice și poligrafice cît mai diferite a frumoșilor clasici, ale căror scrieri rămîn exemplare nu numai pentru copii dar și pentru noi scriitorii. Am acordat și vom acorda aceeași pondere literaturii originale dar o vom face cu un simțitor spor de exigență.

Cine își închipuie că a scrie pentru copii este o treabă ușoară, se înșeală profund. Este dimpotrivă, o muncă mai grea, cum ne-o spunea nu de mult unul dintre cei mai prețuiți prozatori contemporani.

Subînțelegînd de la sine să traducem masiv din clasicii literaturii universale, nu ne scapă nici lucrările de mare valoare ale contemporaneității aproape de pe toate meridianele.

— Ar fi interesant să știm ce întreprindeți pentru popularizarea problemelor științei contemporane necesare celor mici? Dar cele ale artei și literaturii ?

— În ce privește literatura de informare și lucrările cu caracter enciclopedic, domeniu a cărui însemnătate nici nu mai este cazul să-l discutăm, moștenirea — spre deosebire de beletristică — nu a fost prea bogată. Dar încă înainte de înființarea Editurii „Ion Creangă“, în cadrul vechii Edituri a Tineretului (care, în cei 20 de ani de activitate a tipărit peste 3 900 de titluri în aproape 100 000 000 exemplare numai pentru copii), împreună cu un mănunchi de colegi receptivi la semnele vremii, au fost gîndite și apoi realizate noi colecții de popularizare a științelor reale și umaniste, pe vîrste, cum ar fi colecțiile : „A.B.C.“, „Alfa“, „Lucrări practice“ și, mai recent „Micii meșteri mari“, precum și lucrări cu caracter enciclopedic, mult mai cuprinzătoare, vizînd, într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat, tipărirea unei enciclopedii tematice, nu alfabetice, pentru copii.

Adresată preșcolarilor și școlarilor mici o asemenea „minienciclopedie“ („Primul meu dicționar“) a și apărut în urmă cu doi ani, epuizîndu-se rapid, mai ales datorită faptului că tirajul comandat nu a fost satisfăcător, iar ulterioara revenire a generoșilor noștri colaboratori — difuzorii de carte — dată fiind complexitatea tehnică a lucrării, nu o vom putea satisface decît în anul viitor.

În domeniul popularizării literaturii și artelor s-ar putea spune că au apărut cîteva lucrări valoroase, dacă ar fi să ne referim doar la ultima carte semnată de Ion Brad : „La zei acasă“ sau „O călătorie lirică prin Elada“, „100 de figuri celebre ale antichității clasice“ de *N.I. Barbu*. „Dicționarul de terminologie poetică“, „100 de monumente și locuri istorice ale patriei“, „Analize literare, gramaticale“, etc. De ce n-am aminti tot aici remarcabila lucrare „Ei l-au cunoscut pe Sadoveanu“ alcătuită de *C. Mitru*, seria de mari muzicieni care apare în limba germană, sau monografia scrisă de *Marton Lili* despre ilustrul precursor ardelean Benedek Elek.

De altfel, pentru întreg acest capitol, avem un program ferm pentru următorii patru-cinci ani, din care amintesc numai lucrările „Matematici noi, matematici vechi“ de *Florica Cîmpan*. „Două milenii de muzică pe pămîntul României“ de *V. Cosma*, „100 de picturi celebre“ de *Dan Grigorescu*, „Scurtă incursiune în istoria civilizațiilor“, „100 de picturi celebre ale Evului mediu românesc“ de *M. Popescu*, „Istoria patriei în imagini“ de *D. Almaș* și *A. Ionescu*.

Din păcate, dragă tovarășe Raicu, satisfacțiile pe care le încerc ca editor, în general, sunt mult mai puține decît numeroasele și de cele mai multe ori inutilele dificultăți de care m-am izbit, a trebuit să le fac față și peste care aproape totdeauna am izbutit să trec. Bucurîndu-se de totalul sprijin al forurilor superioare, Editura „Ion Creangă“ a trebuit să facă față mai ales unor stări de incompetență profesională, unor interminabile manifestări de birocrație, de nesfîrșită hîrtogăraie.

Chiar mulțumesc revistei „Luceafărul“ că mi-a dat prilejul să-mi expun, nu într-un mod festivist, străin spiritului nostru de muncă, ci pornind de la experiența mea de editor, punctul de vedere, să-mi spun și cîteva din „ofurile“ care, după părerea mea, îngreunează, repet, inutil, activitatea editurii.

— V-am ruga să ne arătați cum servește editura cerințele programei analitice stabilită de Ministerul Învățămîntului ?

— Dorința editurii ar fi ca, prin întreaga sa producție de carte să servească și Programa analitică stabilită de Ministerul Învățămîntului, prin colecțiile „Prima mea bibliotecă“, „Biblioteca școlarului“, „Lucrări practice“, „Micul actor“ etc. Ne adresăm, de fapt, nemijlocit activității școlare, pionierești, preșcolare și recent înființatei organizații „Șoimii patriei“.

Se simte nevoia, de mai mulți ani, a unei serioase coordonări, absente deocamdată, a tipăririi bibliografiei școlare.

— În general, se constată că lucrările destinate copiilor se caută permanent, că există o susținută cerere de carte din partea bibliotecilor și micilor cititori. Sînt și cazuri cînd editura a tras a doua sau a treia ediție a unor lucrări ?

— Lipsa cărții pentru copii care se resimte nu numai în București ci și în județele țării este deocamdată, o realitate, dincolo de tirajele de-a dreptul fantastice uneori de zeci, de sute de mii de exemplare pe care le tipărim. Din acest motiv, Bucureștiul nu are o librărie a cărții pentru copii, vechi deziderat, exprimat în repetate rînduri. Există cazuri (mai înainte am dat chiar un exemplu) cînd nu ne sunt comandate tiraje corespunzătoare. Mai este vorba încă de ceva : spațiul poligrafic și cadrul fortei de muncă.

Din păcate, posibilitățile de reeditare sunt modeste ; anumite lucrări din literatura română și universală, mai ales cînd este vorba de copii, firesc ar fi să se găsească în permanență pe standul librăriilor. După mine, cel puțin 50—60% din planul Editurii „Ion Creangă“ ar trebui să-l reprezinte asemenea reeditări.

Am fost sprijiniți în atîtea probleme încît știu cu certitudine că și aceasta își va găsi rezolvarea.

— Știm că unele cărți pentru copii s-au bucurat de bune aprecieri la expoziții și concursuri internaționale...

— Aș începe cu foarte recenta medalie de aur acordată editurii noastre, în urmă cu două săptămîni, la Tîrgul internațional de la Leipzig, pentru cartea „Povești populare românești și săsești“ ilustrată de *Val Munteanu*. La același concurs au mai fost distinse și alte cărți : „Păcală și Tîndală“ de *Al. Mitru*, ilustrată de *Done Stan*, cu medalia de bronz, iar *Vasile Socoliuc* a primit diplomă de onoare pentru ilustrațiile la „Povestea cu un pescar și un peștișor“ de A.S. Pușkin.

Din colaborarea editurii noastre cu graficianul *Val Munteanu* au mai poposit pe meleagurile patriei și alte medalii de aur de la concursurile I.B.A. Leipzig din 1971 pentru „Gargantua și Pantagruel“, iar în 1976 pentru „Harap Alb“.

Multe alte cărți au fost distinse cu medalii de argint și de bronz, dovedindu-se astfel că grija pentru ținuta grafică a cărții pentru copii a atins un nivel recunoscut pe plan european.

— În ce măsură sînteți satisfăcut de sprijinul pe care poeții și prozatorii noștri prestigioși îl acordă editurii ?

— La aceasta m-am referit încă de la începutul discuției noastre. Unii dintre dumnealor la început s-au lăsat mai greu convinși, ca, pe urmă, să devină colaboratori statornici ai editurii noastre.

Numele lor este de mult cunoscut cititorului ; dacă nu merg la „exemplificări“, se datorește numai faptului că mă tem de vreo „scăpare“.

Genus iritabilae...

— Proiecte de viitor ale Editurii ?

— Resimțim mai ales nevoia unor cărți care să „absoarbă“ lumea contemporană, viața contemporană, cu toate puterile pe care le are numai arta cuvîntului sau graficii. La una dintre multele mele întîlniri cu cititorii, o fetiță din Deva, evident cititoare pasionată, mi-a pus următoarea întrebare : „De ce foarte multe povestiri și poezii seamănă între ele ?“

Acum, în atmosfera Conferinței naționale a scriitorilor, editori, graficieni, scriitori, redactori, socot că nu ar fi nepotrivit să ne punem nouă înșine scrutătoarea întrebare a fetiței din Deva.

Convorbire consemnată de Al. Raicu

biografia debuturilor

„Evenimentul real, adevărul l-au impresionat întotdeauna pe Sadoveanu, ele erau punctul de plecare în tot ce scria"

invitatul nostru

profira sadoveanu

— Pentru un început de interviu, dumneavoastră fiind într-un fel obișnuită cu el încă de pe vremea lui... Valer Donea, pentru un început, deci, și mai ales pentru a ne ajuta să revenim în lumea „Planetei părăsite" de atîta timp, v-am ruga să ne întoarceți în lumea ei.

— M-am născut la 21 mai, 1906 la Folticeni, la numărul 40 al vestitei străzi Rădășani.

Aici era casa de zestre a mamei mele, Ecaterina Sadoveanu, — „Coana Catincuța", cum îi spuneau intimii — născută Bilu. În 1909 ne-am mutat în deal, în casa plănuită de tata și construită cu meșteri lemnari de la Buneștî, pe locul cumpărat de tata de la un șpițer neamț, de fel din Piatra Neamț. Povestea cumpărării locului a fost spusă de tata în „Anii de ucenicie", pentru că a fost o adevărată poveste ! Apoi a construit casa din „livada liniștii", cum îi plăcea tatii să spună. Dar cei care veneau la noi se îmbiau cu... „hai la deal la Sadoveanu" și așa a rămas : „casa din deal". Aici se isprăveau și casele Folticeniului...

— Aici, însă, începe „Planeta" copilăriei. Ce însemna „Planeta" pentru copilul de atunci, cum l-a format ?

— Acolo, în colțul planetei de la Folticeni, din „livada liniștii", am trăit, poate, cei mai fericiți ani ai vieții mele. Mă scăldam în atmosfera aceea deosebită, creată de tata, la care se adăuga dulcea și luminoasa influență a mamei și bătea vîntul aprig și plin de hărnicie al bunicii mele, „Coana Maria", mama mamei. Mama era o sensibilă poetă, care publicase și ea în preajma lui 1900 cîteva poezii în „Calendarul Minervei" și alte publicații ale vremii, poezii la care renunțase acum definitiv, zvîrlindu-și caietul de stihuri pe foc, copleșită fiind de treburile gospodărești, de creșterea copiilor, (am fost 11 copii, din care, apoi, am rămas 10), și copleșită de nețărmurita dragoste și admirație pe care o purta soțului ei.

„Aș fi vrut să fiu ca Moliere"...

— Odată cu începerea școlii ați părăsit și „Planeta" ?

— Nu chiar, școala a însemnat de fapt începutul unei mari dorințî, să nu plec prea des la școală și să rămîn cît mai des în Planetă. Dacă ar fi să mă gîndesc la zilele de absență de la școală cred că ar fi trebuit să fiu dată afară de nenumărate ori. Și asta, nu pentru că nu-mi plăcea școala, dimpotrivă.

— Se pare că ați avut foarte mare dreptate cînd scriați : „cuibul de la Folticeni și apoi cel de la Copou mă ferise de orice lovitură din afară, iar pe de altă parte faptul că eram „fata lui Sadoveanu" mă făcea să mă simt undeva în nori".

— Ei da, de nenumărate ori, la școală, cînd făceam cîte o compunere frumoasă și luam nota 10, mi se spunea „Păi, ție ți le face tata". Eu aveam însă o adevărată pasiune pentru carte. Năravul meu, dacă pot spune așa, rămîne cartea și dacă e vorba de o patimă, aceea a fost cititul. Și-aici îi samăn fără doar și poate tatii. Încă înainte de a ști să citesc eu orînduiam cărțile lui. „— Bine, tu ai să fii bibliotecarul meu" a hotărît el. Și așa a fost o viață întreagă, pînă tîrziu, ținînd în bună orînduială cele 4 biblioteci ale sale, dar și răsfoindu-le, îndată ce-am deprins buchiile.

— Fiind o mare iubitoare de cărți, ce autor v-a atras în mod deosebit în copilărie, ce carte ?

— Teatrul lui Alecsandri. Îl citeam pe Eminescu și-l știam pe dinafară. Mi-a plăcut Gogol, „Taras Bulba" și nuvelele lui. Am încercat să dramatizez „O noapte de mai" și s-o jucăm în familie, de-asemeni „Însurătoarea", iar eu vroiam să joc rolul lui Potcolesin. Teatrul lui Alecsandri a rămas însă prima dragoste a mea. Aveam mania lecturii, citeam tomuri întregi cu glas tare, și mă lăudam că după tata eu citesc cel mai frumos, tata fiind un lector desăvîrșit.

— Se pare că înaintea scrisului și după pasiunea cititului cea a teatrului a rămas cel mai puțin încurajată ?

— Nu, teatru am scris și scriu cu mare pasiune și acum. Uite am multe piese scrise în aceste caiete. Îmi place să le citesc pentru mine, ba uneori și altora... Aș fi vrut să fac teatru, să fiu ca Moliere, să scriu piese pe care să le joc și să le pun în scenă. Dar n-a fost să fie așa...

Entuziasmul meu pentru teatru a fost potolit de tata, care era de părere că nu eram făcută pentru așa ceva și că n-aș fi putut suporta viața de culise. (El fusese aproape 10 ani directorul Teatrului Național din Iași, după cum se știe, și cunoștea greutățile carierei de actor și regizor). Prin 1933 am scris o comedioară muzicală „Visuri americane", cu gîndul să joc eu rolul principal feminin. Piesa s-a jucat la Teatrul Național din Iași și a fost pusă în scenă de Ioan Sava, ajutat de bunul nostru prieten Alexandru Celibidache, pe atunci mare iubitor de jazz, care a compus muzica și s-a ocupat de partea revuistică a spectacolului, ba chiar făcînd parte și din distribuție, aducînd pe scenă două splendide numere de dans : un step complicat și un passo double, la care i-a fost parteneră actrița Atena Marcopol-Sion. Bineînțeles că tata m-a convins să nu joc în piesă, așa că i-am încredințat rolul tinerei și talentatei debutante pe atunci, Eliza Petrăchescu. Apoi, mai tîrziu, am plănuit cu Ioan Sava și Clody Bertola să înjghebăm o trupă și să deschidem un „teatru de buzunar" în care să nu jucăm decît piese originale românești, bineînțeles că de preferință de-ale noastre. Da, piese am scris întotdeauna cu multă plăcere.

„Îl aveam pe tatăl meu de exemplu, care scria cîte un roman în 10—14 zile"

— Ne apropiem e debutul Dvs. ?

— Mai e drum lung pînă la debut. Eu am fost de cînd mă știu o ființă foarte nehotărîtă. Totuși îmi place să socotesc debutul petrecut odată cu apariția unei poezii, scrisă de mine, în „Flori de cîmp".

— Ce înseamnă „Flori de cîmp" ?

— O revistă literară, într-un singur exemplar, apărută la Copou într-o vară, scrisă de mînă de mine, ilustrată de fratele meu Miti și avînd ca redactori pe mine și pe sora mea Didica, iar colaboratori externi pe bunele noastre prietene Valeria Mitru și Florica Sava. Tata, bineînțeles, nu știa nimic de activitatea noastră conspirativă, dar pînă la urmă ne-am dat de gol și a trebuit să i-o arătăm. Aveam pe atunci 14—15 ani. „Flori de cîmp" a avut o viață scurtă ; un singur număr.

— Odată debutul petrecut, cine a fost următorul dv. confident literar, sfătuitor, după Miti, fratele și prietenul dv. ?

— În judecata și gustul lui Miti aveam mare încredere, pe tata nu-l supăram cu ale mele, avea el altceva mai bun de făcut. Totuși, cu toată fereala mea, pînă la urmă tot a aflat că scriu și a avut delicatețea să nu-mi spună nimic, dar l-a înștiințat, în schimb, pe Topîrceanu, care era vestit la „Viața românească" pentru „toaleta" pe care știa s-o facă manuscriselor și sfaturilor pe care le dădea debutanților literari. Cum noi copiii eram buni prieteni cu „Domnul Topîrceanu", (așa îi spuneam), care venea des la Copou și care-și găsea totdeauna vreme și pentru noi, după ce „sfătuia" cu tata în casă ori pe terasa înaltă ce dădea în grădină, nu m-am opus cînd bunul nostru amic mi-a cerut să-i dau și lui „caietul" cu pricina, de care-i vorbise „Conul Mihai". Bineînțeles c-am așteptat cu multă neliniște întoarcerea acasă a „Ursulețului", caietul meu, care a venit, în sfîrșit, după cîteva zile, purtînd pe filele goale de la sfîrșitul bucăților un adevărat articol, în care îmi dădea sfaturi, mă categorisea și mă îndemna să-i dau înainte cu mult curaj. Note pe care le păstrez cu sfințenie și care mi-au fost și pot spune că-mi sînt și acum un îndreptar în ale scrisului. Apoi, n-am mai avut încotro și-a trebuit, într-o bună zi, să-i citesc și tatii. Ne-am închis în odaia lui și-am citit. Și, spre marea mea uimire, ca și atunci, în copilărie, la înmormîntarea lui Bogdănel cel mic, l-am văzut cu ochii plini de lacrimi. „Profiriță, mi-a spus, tu ai avut norocul să te naști între cărturari, să te bucuri de educație și de o atmosferă artistică și literară, pe cînd eu, săracul, a trebuit să-mi croiesc singur calea dintru-nceput, trecînd prin toate etapele literaturii române ca să ajung unde mă aflu".

— Răsfoiesc caietul și mă opresc asupra impresiilor notate de Topîrceanu. Reții cîteva : „Ai o calitate esențială — semnul neîndoielnic al adevăratului scriitor : puterea și curajul de a fi sincer, de a spune exact și fără moțiuri ceea ce simți — și, de aici, darul de a face și pe cititor să simtă, să vadă la fel (...) Din cîte pot să-mi dau seama pînă acum, genul d-tale viitor va fi un fel de realism psihologic și pitoresc (...). Dar poate că ar fi mai bine să mai aștepți 2—3 luni, să te deprinzi și mai bine cu scrisul. Pînă atunci, nu-ți urez ci sînt sigur că vei ajunge un scriitor vrednic de numele pe care l-ai moștenit". După cum se vede Topîrceanu nu a făcut decît să vă încurajeze începuturile literare, și, în același timp, vă sfătuiește să mai așteptați. Cine a fost, de fapt, persoana care a destrămat secretul caietului albastru, trimițînd chiar la o revistă literară cele scrise de dv.?

— Tata. A ales împreună cu mine bucata „Săniușul" pe care a trimis-o la „Adevărul literar". Așa am debutat în presă prin 1928—1929 ; în volum „Mormolocul" a apărut în anul 1933 ; tata mi-a luat manuscrisul și l-a dus singur la București (tata nu trimetea niciodată manuscrisele prin poștă !) la „Cartea Românească". Tot Sevastos mai publicase în „Adevărul", încă prin 1929 cred, o bucată mai mare : „Trei zile de congres la Bratislava", unde vorbeam de-un Congres studențesc, dar, mai cu seamă, de izbucnirea primăverii în acel vechi și pitoresc oraș de pe malul Dunării. Bucata pe care n-am inclus-o încă în nici un volum de-al meu. Cam tot în aceeași perioadă am scris și cele două romane, urmare oarecum a „Mormolocului", „Pielea de șarpe" și „Voley ball". Tata a citit pe cîl dintîi, a scos cîteva lungimi și l-a dus tot la „Cartea Românească". Pe atunci exista o cenzură, care nu funcționa numai pe bază de severitate față de text, ci și pe alte considerente... Ce mai calea valea. „Pielea de șarpe" mi-a fost respinsă ca... imorală. I-am spus atunci tatii că n-am să mai public niciodată. Și așa s-a făcut că n-am mai încercat să dau la tipar nici „Voley ball", iar acum nu le mai pot publica pentru că mi se par slabe.

— Ce a urmat după asta ? Și, mai ales, v-am ruga să ne spuneți cîte ceva despre „incidentul" „Naufragiaților din Auckland" ?

— Tata găsise în anticăria „Barasch" colecția revistei „Tour de Monde" în care exploratori și călători ai veacului trecut își tipăriseră notele și impresiile, uneori aproape științifice, a locurilor pe care le cercetaseră. Găsindu-le extrem de interesante și instructive, tata propusese lui Ciornei de la „Națională" o colecție pentru tineret, în care să fie înviate și puse în lumină acele note uitate. Și s-a gîndit să mă ia și pe mine de ajutor, dîndu-mi pentru început o foarte interesantă aventură a unor naufragiați în insulele Auckland, și-am și trecut la „romanțarea" evenimentelor petrecute cu 100 de ani în urmă. Mai păstrez și azi caietele pe care am lucrat cu multă plăcere. Am și acum o slăbiciune pentru cartea asta, deși am fost acuzată de plagiat. Dat fiind însă faptul că și tata a publicat două cărțulii („Țara cangurului" și „Cuibul invaziilor") personalitatea lui i-a determinat pe cei care mă acuzau de plagiat să încheie incidentul. Dar, nu a fost vorba de plagiat... Ce a urmat după aceea ? Am părăsit Iașul și am venit cu soțul meu, Costache Popa, la București, unde, după schimbarea mai multor domicilii, m-am stabilit aici, pe str. Barbu Delavrancea, împreună cu tata și cu întreaga familie. Copoul rămînînd o casă de liniște și de reculegere pentru tata, care-și petrecea o mare parte din timp acolo. Asta era între anii 1935—1937, o perioadă în care tata mă sfătuia să scriu cît mai mult, să-mi dau drumul, să public fără nici o reținere. Așa, reportajele pe care le făceam pentru „Adevărul literar" mi-au fost de mare ajutor. Și așa s-a întîmplat că ceva mai tîrziu am început să scriu poezie. Nici n-aș putea spune care-i prima mea poezie. Ceea ce știu e că aveam impresia că mă joc și că păreau că sînt scrise în glumă, dar toate au fost scrise plîngînd, și pentru mine însemnau ceva chiar dacă nu au fost luate în seamă. Mi se reproșa că poeziile n-au rimă, și eu tocmai de prea multă rimă mă plîng... Au fost strînse în volumul „Umilinți". Dar și la prezentarea volumului a fost un „accident". Era prin 1944 primăvara. Începuse bombardamentul și la „Cartea Românească", în plin centru, fusese aranjată o vitrină frumoasă plină cu „Umilinți" și cu o fotografie mare după un portret al meu făcut de Cornelia Știubei. Ei bine, o bombă a căzut tocmai în vitrina asta, distrugînd totul. Dar nu îți închipui mata că am luat-o ca pe un avertisment. Din contră, am scris și mai multe poezii, uneori și cîte 2—3 pe zi.

— Imi spuneați de o perioadă în care nu ați scris nimic. Dar acum apare în „Adevărul literar" semnătura lui... Valer Donea. Cum a început colaborarea dv. la această revistă ?

— Valer Donea a fost o glumă. Dar reportajele publicate în „Adevărul" au fost scrise de mine săptămînă de săptămînă, vreme de un an. Așa între 1935—1936 și așa a apărut volumul „Domniile lor Domnii și Doamnele" în 1937, volum care, dublat aproape cu toate bucățile care nu apăruseră la început a fost reeditat în 1969 cu titlul schimbat în „Stele și luceferi". La „Adevărul" am mai publicat unele bucăți pe care apoi le-am adunat în volumul „Ploi și ninsori", reeditat de curînd la editura „Minerva". O parte din aceste bucăți au fost scrise între anii 1934—1939. Tatii i-a plăcut mult „Ploaie de vară". dar volumul, la reeditare, a suportat multe modificări, fie că am adăugat eu o serie de bucăți noi, fie că redacția a găsit de cuviință să înlăture unele din cele vechi, și așa „Ploaie de vară" nu mai figurează în volum.

— Dacă Valer Donea a fost o glumă nu v-ați gîndit niciodată să publicați sub pseudonim literar, avînd în vedere încărcătura numelui Sadoveanu ?

— Pseudonim ? Nu — Chiar tata, cînd m-a întrebat dacă vreau să-mi găsesc un pseudonim i-am răspuns : „Cu tot handicapul constituit de renumele matale nu vreau să-mi iau un pseudonim literar. Mă gîndesc cu dragoste că numele noastre se vor împleti prin veacuri". Odată, totuși, tata mi-a găsit unul pentru „Însemnări ieșene" unde mi-a publicat două schițe „Ploaie de vară" și „Cînd se supără marea" și m-a semnat... Profiriță Sadoveanu.

— În „Planeta părăsită" faceți un fel de mici portrete în 2—3 rînduri...

— Da. Pe Izabela Sadoveanu, mătușa mea, o descriu așa : „Vrăjitoarea mititică și un pic gheboasă care cum deschide gura te și vrăjea pe dată" și nu cred că mai e nevoie să adaug prea multe pentru a o prezenta. A fost o femeie de o mare cultură. Cînd venea la noi la Folticeni, ori la Copou, ne cucerea cu „poveștile" ei, dar nu stătea mai mult de 2—3 zile. Venea de obicei cu unul din cei doi băieți ei ei, Țică Alexandru și Petruță. Ne anunța din vreme de sosirea ei, îi recunoșteam întotdeauna plicurile. Azvîrlitura strîmbă, pe-un plic de proastă calitate mă făcea întotdeauna să zîmbesc cu îngăduință, știam că-s de la mătușă-mea. În schimb, cînd mă uitam la scrisul frumos și regulat, ca de mașină, al lui Caton Teodorian mă gîndeam fără voie că, cine scrie așa nu poate fi un scriitor adevărat.

— Ce ne mai puteți spune despre Izabela Sadoveanu ?

— Ceva mai puțin cunoscut, și care mă privește direct pe mine în legătură cu ea. Știi mata, cred, că eu nu am luat niciodată vreun premiu literar. Și totuși, odată, în mina Izabelei Sadoveanu a stat această posibilitate, în calitate de președintă a juriului pentru decernarea premiului „Femina". Am fost propusă eu pentru „Mormolocul", care abia apăruse și ce crezi că a răspuns Izabela ? „Ei lasă, că-i încă tînără, mai are vreme. Să-l dăm Elenei Farago care-i bolnavă și bătrînă" — și nu pot spune că n-a avut dreptate, deși mie acest premiu mi-ar fi fost de mare ajutor în carieră...

„Profira, vin aici !".

— Aș dori să ne oprim la ultimul interviu luat de Valer Donea lui Mihail Sadoveanu. Cum a reacționat Sadoveanu la ideea de a i se lua un interviu ?

— Dacă-ți voi spune eu acum că s-a făcut prin corespondență, n-ai să mă crezi. A răspuns în scris, iar Profira a adăugat tot ceea ce știa despre Copou, despre scriitor...

— Sînteți una dintre cele mai fidele memorialiste ale scriitorului, de asemenea, autoare a unor „Note documentare" foarte exacte, și o foarte sensibilă portretistă a marelui romancier. Iată-l pe Sadoveanu dezvăluit cititorului de dv. : „Pe cînd cei care îl citeau și nu-l știau decît din poze clădiseră din el un fel de monument rece, străin, inaccesibil. Pentru aceștia, capul de leu cu ochi senini și visători era un fel de idol impresurat de cețuri și de taine". V-am ruga să continuați portretul.

— Pentru tata eu nu eram numai fiica lui, eram prietenul lui. Întotdeauna i-a părut rău că nu am fost băiat ca să-l urmez peste tot: la pescuit, la vinat, în călătorii. Dar n-a fost așa. Eu refuzam cu îndărătnicie să ies în lume.

Tata a mai avut o dorință, și asta i-am respectat-o cu sfințenie. A spus că, atîta vreme cît este în viață, eu să fiu singura lui memorialistă.

— În volumul „Planeta părăsită" este o bucată intitulată „Ștefan cel Mare" în care, printre altele, vă exprimați o nedumerire. Iat-o „era clar că se apuca de-o carte nouă ; iar pentru ce nu mă chema să mi-o vestească, ca de-obicei ?" De obicei vă chema ?

— Am auzit citită cu glas tare aproape toată opera tatii. În general, la primul capitol al unei noi cărți, mă chema numai pe mine la lectură : „Profiră, vin aici !" De obicei mă întreba ? „Ce zici, e bine ? Are să fie interesant ? Nu-i prea slab ?", la care eu, îți închipui, că protestam cu vehemență și indignare. Îi spuneam ce-mi place mai mult, îmi îngăduiam uneori și sfaturi, care-i făceau nespusă plăcere. Apoi, după ce înainta în carte începea să cheme la lectură pe toți cei care se aflau în casă la ora cu pricina. Și ne așezam cu toții pe pat, pe scaune, ba chiar și pe jos, turcește, căci eram destul de mulțișori. Pe urmă, după ce isprăvea cartea, începea „claca".

— „Claca de la castel", cum o numiți dvs. în „Planeta părăsită"?

— Da, și despre asta am vorbit, de cum se împărteau manuscrisele la cei care erau disponibili și cum toți veneau la mine ca să le spun „Ce scrie aici ?". Iar culmea era că, uneori, ducîndu-mă la tata cu o „problemă" mai greu de descifrat, îmi spunea zîmbind amuzat : „Mă crezi, Profiriță, că nici eu nu știu ?".

— Cum își scria Sadoveanu romanele istorice ?

— Tata scria, de obicei, un roman în 2—3 săptămîni, iar „Baltagul" l-a dat gata în 10 zile. Și iarăși interesant e de spus că intra în pielea personajului. Așa, de pildă, cînd a început a scrie „Ștefan cel Mare" umbla cu pelerină în falduri largi, bea apă dintr-un pocal măreț și afuma casa cu tămîie și smirnă. Pe noi, copiii, ne amuza grozav asta, mai ales că și atitudinea, ba chiar și vorbirea tatii parcă erau altfel atunci, ca dintr-un alt secol și dintr-o altă lume, de mult apusă.

— Ce l-a determinat să scrie despre anumite epoci, cum se documenta, apela la o bibliografie documentară ? Și cînd vă întreb asta mă gîndesc îndeosebi la „Zodia Cancerului", „Nunta Domniței Ruxandra", „Frații Jderi".

— Tata avea o mare pasiune pentru istorie. A vrut chiar să facă un fel de cronică a domniei lui Ștefan cel Mare încă de pe vremea școlii. De pe atunci consulta, citea documente istorice avute la îndemînă. Cronica lui Neculce, Istoria lui Tocilescu, a lui Xenopol etc.

„Frații Jderi" tata l-a avut în cap de pe vremea cînd citea „Cei trei mușchetari", adică încă din liceu, dorind să pună în jurul lui Ștefan tot felul de întîmplări croite în atmosfera vremii. Și așa s-au născut, deci din aceleași simburе, „Șoimii", „Neamul Șoimăreștilor" apoi „Zodia Cancerului", „Nunta Domniței Ruxandra", unde e mai spumos, mai glumeț. În „Frații Jderi" se îmbină și documentarea și hazul povestitorului. S-a jucat cu scrierea acestui roman. I-a fost foarte la îndemînă tocmai pentru că era stăpîn pe date istorice, pe documente exacte, întîmplări pe care, apoi, cu arta-i de povestitor ajunsă la apogeu, a îmbinat fantezia cu realitatea. Intenționa chiar să continue romanul cu încă 2—3 volume. Ionuț urma să se căsătorească cu văduva lui Simion, Marușca. Dar amîna mereu lucrul la viitorul roman.

— Pentru că a venit vorba despre eroii lui Sadoveanu am dori să ne ajutați să stabilim un adevăr ce se impune, și știut, de altfel, dar care a fost, uneori, greșit interpretat de unii critici. Este vorba de prezența haiducilor, a ciobanilor, a pădurarilor care se confundă, după unii, cu hoții la drumul mare, cu tîlcășii. Iată ce se scrie în „Sadoveanu sau elogiul rațiunii : „Un act al unui haiduc poate fi aprobat, haiducia ca atare e respinsă de Sadoveanu", sau cînd se vorbește despre Ilie Simicaru („Paștele blajinilor") și despre Pintilie („Demonul tinereții") se spune că primul a ales „calea codrului și a morții" iar al doilea „se zbate acum amarnic" pentru a-și părăsi „meseria de hoț". Exemplele ar putea continua. O replică s-a încercat în „Arhipelag de semne" : „Pintilie e într-adevăr un naiv și-un rătăcit, celălalt un tîlhar comun (n.n. Onuță)... Dar nu admitem ca Sadoveanu să-i fi dat undeva drept haiduci. Semnul de egalitate între haiducie și ceea ce fac cei doi firtați, rătăciți în munte, este pus nejustificat (...). Ceea ce ne interesează însă aici este cum înțelege Sadoveanu fenomenul ? Mercenariatul ca ideal haiducesc ?".

— Tata cunoștea legile haiduciei, de mic copil se juca cu colegii de școală, inventa noi legi de vitejie, de devotament între ei, „haiducii", de credință față de cei sărmani. Haiducii erau eroi populari, ceilalți niște ticăloși, tîlhari care furau la drumul mare și revindeau cele furate. Haiducii nu furau, ei luau de la cei bogați pentru a împărți sărăcimii, calicimii. Era un act de curaj și un act de dreptate ce făceau ei.

Că Sadoveanu are milă și înțelegere pentru întunecații și rătăciții care se retrăgeau în codru trăind din prădăciune, e foarte drept. Dar în nici un caz și de nicăieri în opera lui nu s-ar putea trage concluzia că tîlhar și haiduc ar fi același lucru. Asemănarea dintre aceste două categorii de singuratici, de fugiți din lume, e numai aparentă, prin viața grea de sălbăticiune falsă pe care o duceau.

— Știm că Sadoveanu a participat la războiul din 1913 din Bulgaria și a scris sub impresia celor petrecute „44 de zile în Bulgaria" și că, apoi, în „Frunze în furtună" și „Strada Lăpușneanu" e cuprinsă perioada primului război mondial. Ce l-a determinat să facă publicistică pe această temă ?

— Despre campania din Bulgaria n-am multe de spus. Eram prea mică pe-atunci. Mi-l aduc aminte pe tata în uniforma albastră de locotenent, cu chipiu și sabie, și-mi amintesc de ordonanța lui, Olteanu.

În ce privește primul război mondial, din 1917, despre el pot spune mai multe. Mai întîi cît am fost de mîhnită și indignată cînd tata a fost trimis pe front. Putea să moară, dar, din fericire, a fost rechemat curînd la Iași, la Cartierul Central, pentru a organiza și a conduce ziarul „România". Aici, la „România", a publicat o serie de bucăți, unele scrise chiar în vremea cît a stat pe front, altele pe urmă. Bucăți care au fost înmănunchiate și tipărite în „File singerată", o cărțulie cu file negre, ca glodul, la fel cum era și piinea pe vremea aceea, iar mai apoi, după război, într-un volum mai mare, „Frunze în furtună".

Tot din experiența asta, crîncenă a războiului din 1917, a ieșit și romanul „Strada Lăpușneanu", în care se găsește mult din atmosfera aceea haotică, din vremea și de după marile catastrofe. I-a fost lesne să scrie, căci cunoștea locurile, oamenii și evenimentele despre care vorbește, și mai toate amănuntele interesante sînt veridice. La fel și-n bucățile din „Frunză în furtună". Totul e adevăr. Așa, copilul din „Ochii" a existat și s-a întîlnit cu scriitorul întocmai cum spune povestea. Evenimentul real, adevărul l-au impresionat întotdeauna pe Sadoveanu, ele erau punctul de plecare în tot ceea ce scria.

— Ce ne mai puteți spune despre TATA?

— Pot spune că mi-a fost cel mai bun prieten. Interesant și semnificativ e faptul că niciodată n-a încercat să mă influențeze ori să-mi dea sfaturi în materie de scris. Mi-a lăsat o libertate totală. După ce-am început a scrie versuri, își făcea o plăcere din a mă pune să i le spun. Erau cîteva mai cu seamă care-i plăceau cu deosebire și pe care le putea auzi ori de cîte ori dorea. Așa era poezia „Cununa", mă îmbia cu „I-a mai spune-mi poezia cu profiriței" și care începea așa : „Cînd am să mor, cunună / s-or stringe toate profiriței-npreună". Tot așa de mult îi plăceau „Vecernia" și „Solomonarul" iar cînd, în 1954, am început „Vinătoare Domnească" și-am prins a-i citit pe rînd strofele scrise, își exprima întotdeauna satisfacția pentru meșteșugita versificare, precum și pentru bogăția și corectitudinea rimelor. Era nerăbdător s-o vadă tipărită ; dar cum poemul a stat 6 ani la Editura Tineretului fără a fi publicat, și eu am depus textul prin 1956, cred, nu mai știu bine, îți închipui că n-a mai ajuns să aibe bucuria asta. „Vinătoare Domnească" n-a apărut decît în 1962, după moartea tatii.

Pe tata l-am iubit și l-am venerat atît încît mi-ar fi fost de-ajuns și gîndul că-l pot fi oarecum cronicar. Am alcătuit cu plăcere „Notele documentare" care au apărut la sfîrșitul fiecărui volum de „Opere" de Mihail Sadoveanu, note pe care aș dori să le public într-un volum pentru mai buna lor utilizare. Apoi aș dori să continui și „Ostrovul Zimbrului", care cuprinde copilăria și adolescența scriitorului, cu-n al doilea volum ce ar urmări să dea la iveală ceva din lumina strălucitoare a tinereții lui (1898—1902), carte care s-ar numi, „M.S. Cobuz" — ar fi ca un poem care ar învia casa de la numărul 40 de pe strada Rădășeni, luncile și dumbrăvile din împrejurimile tîrgușorului Folticeni, pe unde se plimbau, visători, logodnicii Mihail și Ecaterina, amîndoi poeți, amîndoi îndrăgostiți de natură și de artă.

— Opera marelui romancier, și îndeosebi „Frații Jderi" v-a inspirat la realizarea volumului „Vinătoare Domnească", volum cu o frumoasă prezentare făcută de Demostene Botez. Voi spicui cîteva rînduri : „E un capitol dintr-o mare epopee populară, cum au rămas puține în Europa și pentru înțelegerea căreia trebuie o mare ascuțime în cercetarea vechilor mituri și credințe. Simboluri cu tîlc închid în ele ca niște taine adevăratele izvoare și sensuri ale imaginației (...). Profira Sadoveanu, poetă cu delicate sensibilități și meșteșugite mijloace, nu străine de tumultuosul izvor al maestrului, părintele său, a găsit, cu drept cuvînt, în acest capitol prilejul unei fericite și subtile inspirații (...). Poemul e prezentarea în haină sărbătorească și sclipitoare a versului... a unui capitol de epopeic roman istoric, într-un cadru neînchipuit de frumos al naturii".

— Valoarea poemului, după mine, stă mai ales în faptul că toate întîmplările sînt proiectate în viitor, fila de istorie curgînd în versuri ca o apă vie.

— Ne-am apropiat de sfîrșitul interviului, nu fără regretul că, nu am putut cuprinde toate datele, că nu am putut reda întreaga atmosferă în care s-a născut el. V-am întreba, tocmai pentru a completa lipsurile care s-au strecurat fără voia noastră, din fuga creionului, stimată Profira Sadoveanu cu ce ați dori să încheiem acest interviu ?

— Cu „Planeta părăsită". Intenționez să o reeditez în curînd, adăugindu-i o serie de bucăți dintre cele 32 care au fost lăsate deoparte de mine, precum și altele noi pe care am de gînd să le scriu în vara asta. Vreau să o anunț, pentru că așa va suna ca un angajament de care va trebui să țin seamă și să-l respect, altminteri se va întîmpla ca-n cazul romanului „Rechinul" anunțat de Constantin Ciopraga în prefața de la reeditarea „Mormolocului", și anunțat chiar și-n presă, dar care n-a apărut nici acum.

— Darul dv., de povestitor și răscolitor de amintiri nesecat mă obligă, și-mi face plăcere, să aduc finalul tot cu ajutorul dv., care spuneați : „Sînt mulțumită dacă pe urmă, după moartea mea, cîteva rînduri, o pagină, ori un volum va bucura pe-un cititor".

— Și cred că am dreptate, nu ? Dar pentru asta un scriitor nu trebuie să mai aibe „secrete" față de cititorii săi...

Cornelia Djigola

Ideea de literatură veche

profil

Un promițător istoric literar este Eugen Negrici, tînăr universitar de la Craiova, care, ignorat pînă la debut (căci se ține departe de zgomotoasa publicistică), a constituit la apariție o adevărată noutate. Mai presus de înzestrarea literară ca și de curajul propriu-zis, i-a izbit pe comentatori ideea de a îmbrățișa subiecte aride, teritorii „neliterare", literatură veche, într-un cuvînt. Eugen Negrici a publicat pînă azi două cărți : una este din 1971, **„Antim. Logos și personalitate"** iar cea de-a doua tratează despre „narațiune în hronicile lui Gr. Ureche și Miron Costin". Ambele — subiecte aproape fără viitor căci părea a se fi spus în domeniu lucrurile esențiale. Eugen Negrici ia însă totul de la capăt și dă răspunsuri noi. Mai întîi, el atacă ideea de „literatură veche" și explică întrucît aceasta presupune o „conștiință pur artistică". N. Iorga studiase chestiunea ca un istoric, G. Călinescu în chipul unui romancier care a reconstituit un tablou. Într-un cuvînt, părerea generală era că literatura de atunci nu denotă conștiință literară, ci este o expresie secundară îndărătul altor valori (morale, istorice, religioase). Dar, zice E. Negrici, literatura veche are o „polisemie latentă", rezolvată prin introducere în „contexte" din ce în ce mai largi concentrice. Artisticitatea ei stă în elocvența involuntară, căci „elemente cu aparențe rudimentare, prin abaterea de la norma comună de astăzi, pot să intereseze și să capete un temei stilistic". El crede așadar că literatura veche e solvabilă pe baza acestei infidelități istorice față de epocă și față de condiția intențională (sare peste criteriul intenționalității, tăiat ca un nod gordian). Dacă ar fi tocmai așa, atunci s-ar putea admite perisabilitatea pur stilistică a unei opere fundamentale pe considerentul că limba evoluează și sensurile se modifică. Invers, adică așa cum notează E. Negrici, cutare opuscul vechi poate avea o excepțională valoare pe considerentul unei lecturi în planul limbii actuale. Însă a cerceta astfel literatura înseamnă a ne îndepărta de criteriul istoric și a face eseistică infidelă pe baza unor presupuneri arbitrare. Ceea ce azi ne apare în textele vechi ca anomalie stilistică e cu siguranță un fenomen comun al limbii în acea fază de dezvoltare. Exagerînd, atunci ar însemna că textele cu rotacism fac parte din preistoria anti-literaturii, precedînd limba „spargă" și alte moduri de lirică a non-sensului (!). Acest pericol teoretic a fost evitat însă mereu de E. Negrici. Analiza a luat la el calea retoricii și nu a invenției totale a operei. „Retorica" (adică stilul ca-mijloc-spre-un-scop) este punctul pe care se aplică exegetul și întotdeauna cu rezultate spectaculoase. La Antim studiază exordiul, dialectica discursului (aci extrage cu precizie mașinăria oratorică). Comentatorul desface cu exactitate discursul stufos și simplifică iute tăind precis acele scheme unde incidentalul s-a sufocat. Stilul lui Antim este canonic și are un mecanism latent, expresia e a unui moralist și e ca atare mecanică („mașinală" zice E. Negrici), predicile sînt „simetrice", respirația lor e „frazarea". Dar atunci unde e geneza „literaturii" ? Chiar aceasta e, pare a zice E. Negrici care, în stilul noii critici, pune în paranteză factorul uman, ideologia, spre a studia stilul fără autor. Că în realitate nu aceasta e convingerea exegetului e fapt sigur. În a doua carte despre „narațiune" la primii doi cronicari moldoveni el studiază separat „portretul povestirii" și „portretul povestitorului" voind așadar să spună că raportul între cele două portrete e curat liber, cu o determinație generală. Cu E. Negrici, studiul literaturii vechi a pășit la noi pe un alt drum, același pe care se află astăzi Manuela Tănăsescu și Doina Curticăpeanu. Că în tehnica lui de cercetător evoluția s-a văzut acesta e învederat. De la prima la a doua carte a sporit sentimentul istoric, ideile s-au clarificat, s-a îndepărtat în fine acel aer de eseistică fără suport sau cu un fundament subțire.

Întîiul fapt izbitor e la E. Negrici, aptitudinea de dialectician. El comentează ca un retor redutabil și e în stare să demonstreze orice, ajutat de o însușire speculativă excepțională. Stilul lui e sagace, aproape telegrafic, însă precis întotdeauna.

El scrie fără vreo bibliografie, ceea ce nu vrea să zică incultură. Erudiția s-a scufundat în speculația liberă și sprijină ideea ca o coloană, subacvatică — un pod. El dă o imagine de constructor fantast și de erudiție în amănunt. Criticul are o însușire afară din comun de a generaliza din amănuntul mic și vede cu ocheanul întors faptele pe scara corespondențelor apropiate.

În totul — un critic foarte liber și fără nici o prejudecată! Ușurința formulantă e notabilă — stilul lui Antim e „energic", dar atins de o „răceală hortativă", și de „asociativitate" halucinantă. „Spiritul mitropolitului are capricii calendaristice". Acestea și altele (ideea „structurii verosimile" — schitată aci, instrucția în operă) denotă că E. Negrici e un călinescian, nu dogmatic însă de pe acel teritoriu prin care Călinescu devine peren.

Artur Silvestri

atelier literar
poșta redacției

DAN R. LAL: Cele mai multe pagini nu depășesc nivelul unor compuneri convenționale, didactice, fără un freamăt liric convingător. Uneori, însă, se ivește o oarecare însuflețire, un vag zvon care merge spre poezie (de pildă, în „Adolescenta", „Balada bradului albastru", „Semne pe cer", „Plecarea cocorilor", „Lalele negre" etc.). Să vedem ce mai urmează.

ION N. BADIN: Încă nu e ce trebuie. Paginile sînt sumare, telegrafice, greoaie, nu întotdeauna clare, scrise nu prea îndeminatic.

ȘERBIANA: Nu se văd nici acum lucruri noi, ceea ce arată că n-a intervenit o schimbare în atitudinea dv. față de școală, față de studiu, față de străduința tenace, pasionată, riguroasă, pe care o implică ucenicia unui tînăr aspirant la condiția de creator de artă, de intelectual adevărat. Am mai discutat împreună aceste lucruri și e trist că vă complaceți în continuare într-o amăgitoare nonșalanță și pierdere de timp, că nu v-ați convins încă, după atîta vreme, că nu există altă cale, mai scurtă ori mai lesnicioasă.

DOM PETRIC: Povestea e scrisă ceva mai bine, dar ilustrarea proverbelor, în final, e nițel cam simplistă, superficială.

M. VITIUC: Pare să fie un progres, în pagini ca „Floarea de colț", „În timp de pace", „Poem" (insuficient finisat), „Despre prietenie". Repetarea unor cuvinte, imagini etc., de la un manuscris la altul, nu lasă, însă, o impresie prea bună.

PLEȘ IOAN: Sînt semne bune pe alocuri („Opriți fumatul!", „Tihnă", „Rătăcire"). Dar mai sînt multe de făcut pentru a se ajunge la o mai bună stăpînire a mijloacelor, pentru a se evita alunecarea în delir verbal.

IGOR EDGAR: Manuscrise indescifrabile.

Z. FÜLOP: Se vede poezia, nu destul de clar (într-un vers cam aspru, zgrunțuros, fără mlădiere și cursivitate), dar se vede și se aude și merită să continuați.

POEM: Felicitări pentru susținuta activitate și pentru încercările (atît de dificile!) ale afirmării. Versurile rămase nu mai sînt sub controlul nostru (se pare că puteți decide pe deplin asupra lor). E preferabil să vă adresați numărului 1 sau 3. Ne puteți trimite dactilograma; vom încerca să vă răspundem cît mai repede, în limita timpului disponibil. Mulțumiri pentru vorbele bune.

T. CERNĂUȚEANU: Ca observații generale: un exces metaforic baroc-suprarealist (aglomerări, asociații forțate, artificiale, șocante, adesea neconvingătoare), de asemeni, unele obsesii tematice cam... „apocaliptice", în ciuda fondului pozitiv, bineintenționat. În legătură cu această ultimă observație, o impresie de monotonie (reluări și repetări fără nuanță etc.). Dar cele mai multe pagini rămîn la nivelul valoric cunoscut și ne lasă să sperăm într-o preocupare mai decisă, mai consecventă (nu printre picături, ca pînă acum...) în slujba poeziei: „Accident", „Din mine luind", „Palma orașului", „Ca o părere", „Nou soare", „Periculos este" etc.

BORDEI DORICA: Sînt unele semne, merită să insistați.

Zoltes, Iulian Mocanu, Ion Cloșcă, G. Gavrileanu (ceva mai bine, în „Pămînt plin de tulburătoare miresme"), **Emilian Corici, Nicușor Băgescu, Al. Modrea, Nina Preicu, George Canache, V. Alinescu, Irofte Constantin, Constantin Cerna-Drăganu, Horia Țiru, Pulbere A. Petrică:** Nimic nou!

Dorica Munteanu, Rusu Ovidiu, Gram, H. Mihai-Călugărul, Afloarei Neculai, Morar Gh. Mercantes, Goian Daria, Evdochim Elena, Vizitiu Ilie, Neju Dobrin, Costin Momârleanu, Victor Peia, V. Vidrian, Const. Militescu, Petru Chiper, Ernest Gavrilovici, I. Niculae, Elena I. P. (ceva mai bine, în „Incolo, trandafirii"), **Gelu Toderaș, Octavian Gheorghe, Rodica Lupuleasa, Vasilica Năstăsescu, Elf Nat Sen, Maria-Hermina, A. N. P., Scintea Gheorghe, Palea Gheorghe, Sas Gabriela, Jan Stoica, Triță Constantin, Liana Dima, Adam Albert, Vasile Blaga, Stoicescu Ioan, Popescu Constandin, Cornelia Cimpeanu, Chidon Adrian Dănuț, Dan Dejos, I. Micheci, Flores Buganti, Anton Ovidiu, Din Finta, Emmy Paul, Munteanu Alexandru, Berei Iosif, Stroe St. Nic., Doru Dincă, Geo Frunzescu, Vasile Co..., Maria Tereza Dor, Valentina Sima:** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

MANUSCRISE NEISCĂLITE: „Stingerea poetului", „Imposibila intoarcere", „Cultiva flori", „Ziua de lucru a poetului" etc.; „Evocare 1907", „Steaua", „Scrum", „Clovnul" etc.; „Gîngășie", „Flori albe". „Dacă", „Floarea vieții"; „Albastru-nseamnă alb?", „Vom sparge", „Aterizînd forțat"; „Nopții", „Vecernie"; „Mărțișor", „Te joci", „Destin", „Cărări"; „Iubire și speranță", „Singurătate", „Floare de nu mă uita"; „Să reînvățăm", „Clipele", „Poem".

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Cumpănă

Dorm în semințe pruncii cuvintelor,
în tăcerea fluidă a apei
și nu se mai întorc.
Sincer e copacul pînă la
pierderea frunzelor,
albă e pasărea pînă la
descreșterea cerului
și dragostea mea — cumpănă fragilă
între tîmplă și suflet.
Sub ochii verii grei de vrăbii
respiră luna aerul iepurilor
și femeia, aerul bărbatului —
în carnea lor plutesc săgețile veacului
aceste oase veșnic intacte.
Și mori tu ca o floare neprevenită
fluviul se sfîrșește la buze,
nimeni nu poate grăbi coacerea fructelor
adevărate
și iată, din acest polen bătrîn
mi-a răsărit umbra.

VALERIU PRUTEANU

Erată

Pentru că în ultimul timp
greșala se repetă
vă rog să faceți cuvenita rectificare:
în loc de neliniște se va citi
„tot mai greu alunecă prin sălcii
destăinuirile smulse mineralelor;
vizuina nopții este plină de vulpi;
nepăsător dar cochet
riul și-a pus oglinzile pe maluri
să-și dea mai bine seama
cum îi stă la gît
papionul alb al lunii..."

ION TEODORESCU

Pe spinări de cai

Sînt o mulțime de obiecte cărora
le-am uitat forma
sînt o mulțime de lucruri pe care am
uitat să le denumesc
și totuși pe cîmpul acelor arbori
ce s-au încăpățînat să existe
vei găsi cenușa imperiului,
împrăștiată și grea...

povestește-mi despre întoarcerea
voievozilor
în trăsurile lor aurite
și despre copilul acela
care se juca de-a istoria
pe spinările cailor.

VALERIU DRĂGUȘANU

Corneliu Vasilescu : „Răzeși"

Iertați-mă

Totul nu este decît o amară
penitență
docilul ciine al mării mă latră
nu mă întrebați de ce se ofilește
garoafa din mîinile mele
dar nu vă feriți de jarul
tainic, din cuvinte
iertați-mă pentru cuvintele
fără miezuri de aur
ochii mei nu sînt doar
niște colivii stinghere
iertați-mă dacă n-am o
privighetoare în auz
un trandafir în gură
și dacă pentru mine soarele
și luna sînt cerceii dimineții
așezați-vă lîngă sufletul meu
— puritate dezlănțuită.

CRISTINEL PRICOP

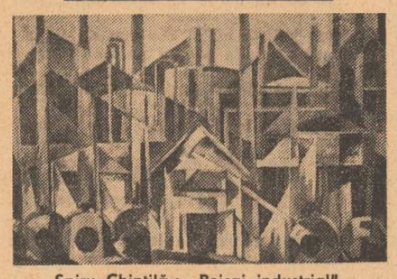

Spiru Chintilă : „Peisaj industrial"

Dimensiune

Ideile pe care le cresc
în fiecare zi,
în fiecare noapte,
ca pe niște lujeri de flori,
nu au culoarea
și nici forma
lucrurilor obișnuite,
au însă greutatea
pietrei
pe care o simt
clipă de clipă
îndoindu-mi trupul,
a semn de întrebare.

COSTEL I. ȘTEFĂNESCU

Accident

Două mașini s-au ciocnit
soarele a căzut între ele
flăcări scot pe gură șoferii
fiecare ținînd în echilibru pe frunte
un pahar cu vin roșu,
împrejurul lor o mie de curioși dansează
cu palmele sprijinind cerul
ce amenință cu o livadă în floare
strada — cataracta aceasta de beton
murdară,
curgerea timpului e o boare mîngiind
genele,
cine să creadă că-i primăvară?

* * *

Pornesc mai departe în clipa în care
de pe buzele celor o mie de curioși
se desprinde-n galop o herghelie de cai...
cumpăr ziarul : „Cursa înarmărilor continuă",
„Partidul Comunist Spaniol trecut în
legalitate";
vîntul mi-l zmulge ridicîndu-l
deasupra orașului pînă devine alb
porumbel...

* * *

Înconjurată de-un rotund curcubeu,
pe autostradă, printre mașini, desculță,
pășește o tînără fată,
pe umăr poartă o armă,
„împușcă-mă" ! îi strig, dezvelind pieptul,
ea rîde,
se oprește,
ia linia de ochire și trage c-un
cer înstelat în inima mea.

TEODOR PURICE

cartea de debut

Lirică feminină

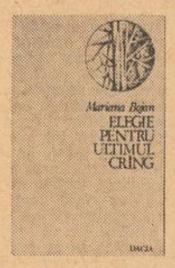

O poezie ciudată, sprintar fantezistă, cu mici momente surprinzătoare, scrie Mariana Bojan (n. 16 iunie 1947 în Cîmpia Turzii, pictoriță restauratoare la Muzeul de artă din Cluj-Napoca), cunoscută din culegerea **Eu port această ființă** și din sporadice colaborări în periodice printre care și „Luceafărul". Volumul său de debut **Elegie pentru ultimul cring** („Dacia", 1976) nu seamănă cu cele ale poeților din Transilvania decît în parte (prin cultivarea baladescului, cu Radu Stanca), apropiindu-se întrucîtva de Emil Isac și puțin de Miron Radu Paraschivescu și Leonid Dimov. Tonul e umoristic-enigmatic. „Deci singuri și răniți de papagali / Și cringurile respirînd din noi, / (Ce cringuri doamne, nu mai pomeniți) / În mustul zilei dumicind noroi. // Am pus proptele greierilor slabi / Și decăzuți... ah, arta lor divină. / Dar într-o seară n-au mai vrut să știe / Sau pur și simplu n-au mai vrut să vină". Mariana Bojan imaginează un baladin „înșelător ca ochiul cucuvelii", alunecînd pe zdrențe plumburii „cu sufletul cusut în pălării". Gingașul domn croiește „cortină sură" pentru eden, dar descintecul îi amuțește în gură înainte de a fi rostit. Încheiere misterioasă: „Sărmană, prematură alchimie / Ce greu e faldul bîlciului ascuns / Și poate numai cornul nopții crede / Că baladinul trebuia străpuns".

O **Baladă pentru un tînăr oștean** e scrisă „cu condei de sînge pe mătase" și spune despre un fecior „născut pe veresie", ucis. **Baladă pentru o plantă carnivoră** practică un simbolism ermetic, vorbind probabil de dragoste, căci în limbajul poetei, femeile sînt niște flori carnivore care „mistuie orașul". Cum era de așteptat la o pictriță, altă poezie elege pentru viziunea universului răvășit al copilăriei, titlul unei opere de Picasso: **Guernica.** Imaginile sînt îndrăznețe. Cum arată un tablou de Van Gogh? „În cîmpul pirguit de mii de stînjeni / Dospea adînc o poezie mută / Să zicem cum ar fi un prunc de aur / În pîntecul mirat de fată slută".

După Miron Radu Paraschivescu, Mariana Bojan evocă pe Marta cea zurlie și rea, Marta cea nebună, „muză fugărită multă vreme" și îmbătrînită în jilț. Poeta are gustul culorilor vii. „...O mică reptilă rupe flori roșii / Pe-o pajiște roșie"; „...Prin parcuri s-au adunat fete / Ca albine pe-o cană de zmeură"; „Mirebo e un patruped arămiu care doarme la periferie / În zdrențele secolului". Sînt și lucruri năstrușnice, glumețe: „Decembrie mănîncă pisici între răchiți"; „În grădina publică / Am venit să visez / Cu un domn împrumutat / De la fabrica de cherestea". V. Voiculescu a cîntat scaieții, Mariana Bojan exaltă buruienile: „Buruienile, muzica lor parșivă, / Gustul lor pentru decadență și ruină / Adăpostind oribile sufluri / În mizeria umbrei... / Posesive, nerușinate, fetele, / Țațele Paradisului / Cu candoare / Străpung zgura peronului".

Pe Zoe Gilorteanu Trușcă din Gorj și al său volum de versuri **Aripi de vocale** („Litera", 1976) o recomandă cititorilor poetul Virgil Carianopol. Nota particulară ar fi un panism naiv, o dorință de cufundare în lucruri, de a însufleți natura și de a se supune apoi sufletului ei: „Înger cu / Aripi de vocale / Cobor de pe creanga / Văzduhului / Năvălitor / Îmbrobocind izvoarele / Purtate / De aer catifelat / Și-ntorc păsările-n cuiburi / Făcute din crengile negre / Ale trupului meu. // După ce înviez brotăceii și iarba / Dindu-le culoarea / Verde a ochilor / Corbii cu pene de fier / Îmi străpung sufletul / În adieri de cenușă / Răminîndu-le pradă..." Aici confesiunea lirică suferă de prolixitate. Alteori, dimpotrivă, poate e prea laconică, precum în citeva distihuri **(Dorința, Aprilie, Dorul):** „Se-apleacă trandafiri / De floare-mbătrînind... / M-am sfătuit cu vîntul / Prin cringuri și revin. / O pasăre uitată / Cînta un vers pierdut". Un poem pillatian într-un vers: „De dorul tău izvoarele îmi cîntă" e completat cu un catren anodin: „De dorul tău păsările se string roată / Poem într-un vers / Și tot de dorul tău iubite / Îmbrac mantia tinereții". Poemul **Soarele** începe bine și sfîrșește cu o declarație prozaică: „Îl văd în mărul ionatan / Și-n strugurele voluptos / O vară întreagă l-am furat / Din lutul reavăn și mănos / Și iată-l atîrnind superb / În melancolicele foi // Bătrîne soare, toamna ești / Atîta de frumos la noi!"

În general Zoe Gilorteanu Trușcă e o poetă elementară, involuntar rudimentară, eșuind în poante, ca în **Ghimpi:** „Lăuntrică zi / Soarele obosit tresare / Norii plutind șovăielnic / Se răzbună pe cer / Eu purtată de umilință / Mă zbat spînzurată / De un trandafir alb". Aici și în majoritatea poeziilor, metafora e absentă.

Al. Piru

Meșteșug și substanță poetică

Mărturisim că atît de corecta prozodie a poemelor din volumul lui Dumitru Eliade*), într-o mare măsură, deconcertează, întrebîndu-ne, astfel, cită poezie autentică subzistă în versuri ca cele ce urmează, în care, fără nici o dificultate, constatăm prezența unor facile calchieri ritmice ale prototipului arghezian. „Toată ziua pînă-n seară / Pui pe mîna mea brățară / Mai aproape mai amară / Să mă stringă să mă doară // Noaptea te desfaci inele / Pui în degetele mele / Mi le faci atît de grele / Nu pot să mă-nchin cu ele" **(Poezie).** Ireproșabil ca tehnică poetică în sine, la rîndul lui, poemul **Mere tîrzii,** de pildă, la nivelul substanței propriu-zise descurajează prin modul cu totul previzibil în care sînt enunțați termenii analogiei poetice: „Lumina îndulcitei după-amiezi / A zilei de octombrie căzînd / Pe merele rămase prin livezi / Ca niște amintiri despre pămînt // Așa în noi ce fructe mai rămîn / După ce fructul mare s-a cules / Cînd peste frunze a rămas stăpîn / Mărul cel dulce, mărul necules" etc. **(Mere tîrzii).** Deabia în partea a doua a cărții pare a se produce atît de necesarul proces de asumare psihică și reflexivă a metaforei descriptive cînd avem sentimentul unui început de constituire a ceea ce numim viziune poetică : „Ce martor mai trăiește și dezminte / Cuvîntul luminat la față azi — / La colțul gurii albe, spre obraji, / Un fir de sînge roșu se aprinde // Ninsoarea cade-n cercul uriaș / Al mării, —mpleticindu-se-nainte / Desface, iartă, uită jurăminte / Ca-n visele unui sinucigaș // Ninsoarea toacă marginile sparte / Iluziei că soarele ne-apare / O piramidă pe nisipuri moarte // Unde e martorul să-l luăm de umeri / Să-i arătăm o lume ? — ochii lui / Parcă se-nchid și nu mai pot să-i numeri" **(Roua de amiază,** IV). Deși, spre a fi sinceri pînă la capăt, înclinăm să credem că la Dumitru Eliade adevărata poezie are un mult mai mare cîștig de cauză într-un poem de factură firesc „prozaică", precum cel intitulat **Veghe,** unde în afara oricăror premeditări, fluxul vieții se revarsă deschis, într-un șuvoi ce își taie singur albia : „Ah, oboseala zilei, / Oboseala zilei, / Curajul, / Cuvintele, pașii, stringerile de mînă, / Femeile, în treacăt, / Tramvaiul care te-aduce acasă, / Pîinea, țigările, cîteva telefoane, / Și cheia / Aceleiași uși / Acasă, / Pe seară, / Ca un copil care adoarme încet / La sînul maicei / Și uneori teama / De-a ști că maica însăși care te ține la piept / A adormit / Și tu ai rămas singur cu ochii deschiși / În noapte / Și-i liniște, liniște, / Doar luna, înaltă, bate prin geamuri".

Asupra acestei cărți apărută ceva mai demult**) ne-a atras luarea aminte poetul Gheorghe Pituț comunicîndu-ne buna impresie pe care i-a produs-o și, în același timp, mirîndu-se că tînărul Nicolae Brânda nu s-a prea bucurat de atenția criticii. Citind așadar volumul, ne-am dat numaidecît seama de adevărul celor spuse de autorul excepționalei cărți de poeme **Stele fixe,** recent tipărită, și, în consecință, facem acum cuvenitul gest reparator.

Judecînd după substanța și tonalitatea poeziilor cuprinse în primul ciclu al volumului **(Lumina rugului),** am fi înclinați să credem că Nicolae Brânda este un poet al Ardealului, de factură tradiționalistă. Așezat parcă la umbra „imnelor" lui Ioan Alexandru, tulburat și el de spiritualitatea etico-istorică a acestei părți de țară, tînărul poet își încheie sobru și bine gîndit ciclu dedicat lui Gheorghe Șincai cu un autoportret semnificativ prin delimitările moral-civice și nu mai puțin prin concretețea „desenului" : „Sînt fiul cărturarilor / Ardeleni / Pe care nu i-am judecat / Niciodată — / Cu timpla singerînd de paloare / Vreau ca să dorm pe mormîntul lui Șincai / Și să port un simbure de lumină-n / Desagă / Și-o mare dorință-n justeții — / Icoanele mele sînt sărutate / Numai de flacără / Iar griul înflorit îmi regenerează mereu / Și spiritul și / Febra ogorului care așteaptă sămînța / Și paloarea geroasă a frunții / Cînd întîrzii în veghe prea lungă / Pe foile galbene / în nopți pastorale / Fascinantă e eternitatea troițelor / Și liniștea macerată / A frumoșilor cărturari / Ardeleni."

Însă, cea mai mare parte a volumului (ciclurile : **După invazii mari de crini, Poemele noastre, Noaptea mirilor, Apoteoza)** dezvăluie în chip pregnant un temperament poetic elegiac-descriptiv, apt pentru proiecțiile în spații imaginare mitizante. Surpriza, acum, e de a sesiza procesul unei ciudate și totuși revelatoare îmblînziri a tensiunii nostalgic-paradisiace din poezia lui Blaga prin intermediul descripțiilor florale turmentate, în descendență postmacedonskiană : „O, în retorte de argint / Cresc roze blînde luminînd / Și vin mirificînd solarii / Să le culeagă-n lăcrimarii / Dar rozele adeseori / Sînt numai zvonuri de ninsori / Petalele arzînd curate / Au pleoapele înlăcrimate / Vai domnii mei luminător / Este destinul rozelor / Vorbind cu rozele-ntr-un grai / Am rîs și-apoi mă-ntunecai / Căci domnii mei luminător / E doar destinul rozelor." Problematizarea directă a viziunilor peisagistice, în sensul axării acestora pe leit-motive de anvergură se soldează cu rezultate remarcabile : „O, ignoranță, floare a florilor, / Tu nu înfloreși în grădina poetului / Roșie rece sau neagră floare de gheață / Care nu-și devoră copiii zîmbind — / Nu înflorește în grădina poetului / Arion din Corint / Prietenul meu cu esofagul de aur / Trudnic plugar înversunat în cuvinte / Aducînd însetaților / Zestrea grea de cîntare a zeilor, / Prietenul meu Arion din Corint / Îngenunche deasupra imaginii strălucitoare / Și privește cum după raze subțiri / De metal / În paradisul lor străveziu / Copiii zîmbesc fericiți."

Aproape deplin stăpîn pe tehnica versificației, viguros în respectarea sintaxei poetice (în aceastâ privință, e unul dintre cei mai inteligibili poeți tineri ce au debutat în ultima vreme), Nicolae Brânda nu trebuie totuși să se lase sedus de propria-i dexteritate și să nu dea curs unor strofe lesnicios elaborate, izbitoare prin înșelătorul lor luciu imagistic și prin perfecțiunea de metronom a ritmului : „Lumina rozei luminează / Și ea va lumina mereu / Ca o coroană grea de aur / Arzînd pe fruntea unui zeu // Cînd rojuri galbene de raze / Spre miezul nopților migrează / Din mari corole de candoare / Lumina rozei luminează // Deasupra vieții și a morții / Nețărmurită pură stea / În haos și nemărginire / Lumina ei va lumina". etc. etc.

Nicolae Ciobanu

***) Dumitru Eliade : „Roua de amiază". Editura „Cartea Românească", 1977.**
Volum premiat la concursul de debut la Editura „Cartea Românească".
****) Nicolae Brânda : „Lumina rugului", Editura „Cartea Românească", 1976.**

revista străină

• **NU DEPARTE DE LOCALITATEA PAESTUM** din golful Salerno (Italia), cunoscută pentru ruinele grecești și romane, s-au făcut noi descoperiri arheologice la Capaccio Cechia. În urma săpăturilor au ieșit la iveală resturile unei biserici din îndepărtatul Ev Mediu cît și o serie de fragmente de fresce care au fost perfect conservate. Editura Universității din Salerno a pregătit un prim volum al rezultatelor cercetărilor arheologice întreprinse de echipa oamenilor de știință.

• **PREMIUL ORAȘULUI VENEȚIA „ROSA D'ORO"** a fost decernat de către juriul special al orașului trupei Operei din Poznan, pentru realizările sale artistice și difuzarea culturii muzicale. „Premio Internazionale Venezia" cum se numea în trecut, are o veche tradiție în Italia. Cei mai mari soliști de operă, șefi de orchestre, orchestre și teatre au fost onorate, printre laureați numărîndu-se Maria Callas, Renatta Tebaldi, Teatrul Balșoi.

• **UN NOU ROMAN** în care scriitorul și cineastul Alexandre Astruc face să retrăiască anii care au urmat Eliberării Franței, a apărut în Collection Blanche a editurii Gallimard, Eroul, Ludovic Lemaire și-a părăsit studiile de la Politehnică, pentru a se alătura luptei în ilegalitate și gazetăriei. Noua lui viață, relațiile și prieteniile îi vor antrena în aventuri primejdioase. Autorul reușește să redea atmosfera epocii respective, lupta eroului său fiind însăși lupta poporului pentru eliberarea de sub cizma ocupanților hitleriști.

• **MARELE GEOFFREY CHAUCER (1340—1400),** unul din întemeietorii literaturii poetice din Anglia, autor al cunoscutelor „Canterbury tales", este prezent în librării datorită scriitorului american John Gardner care semnează „The life and times of Chaucer". volum apărut în editura Knopf, — un bogat context al istoriei secolului 40 al Angliei și o amănunțită descriere socială a anilor grei ai îndelungatului război împotriva Franței, nemulțumirea generală manifestată prin Revolta țărănească și lupta pentru supremație dintre regele Richard al II-lea și lorzii săi.

• **THE OXFORD LITERARY GUIDE TO THE BRITISH ISLES** — unul dintre cele mai interesante ghiduri apărut în Oxford University Press, cuprinde în paginile sale ilustrații de Vincent Page și Suzane Hodgart, reprezentînd casele și locurile unde au trăit, au lucrat sau au murit mari creatori ai literaturii engleze. Astfel, castelul de la Abbotzford, unde a trăit scriitorul scoțian Walter Scott (1771—1832); o vedere din Cambridge unde a trăit Henry James, naturalizat englez (1843—1916); hotelul Bull and George din Dartford în Kent unde a locuit Jane Austen (1775—1918); Folkestone, unde Charles Dickens (1812—1870) a locuit cu chirie în 1855; conacul din Garsington în Oxon unde au stat din 1915 pînă în 1927 Lady Ottoline și Philip Morrell, căsuța din Higher Bockhampton unde s-a născut Thomas Hardy (1840—1928); conacul de la Kelmscott în Oxon unde a locuit și a creat pictorul și scriitorul William Morris (1834—1896) și multe altele.

• **INSTITUT OF CHRONOLOGY DIN NEW DELHI (INDIA)** publică în limba engleză, sub semnătura doctorului S.B. Roy, un amănunțit și fascinant studiu al astronomiei lunare, „Prehistoric Lunar Astronomy". Domeniul de investigare cuprinde toate noțiunile și ideile — mitice, rituale, magice și științifice — pe care le-au folosit anticii pentru întocmirea unui sistem de cunoaștere al perioadelor lunare și al fenomenelor cerești. Lucrarea este divizată în două părți : prima cuprinzînd perioada dintre anii 6200 și 3100 î.e.n., se bazează pe legende, ritual, mituri, cu un mod de abordare în mare măsură bazat pe intuiție. Cea de a doua acoperă perioada anilor 20.000—6.000 î.e.n. trecînd spre nord și cuprinzînd în cea mai mare parte Europa, unde înflorea arta peșterii paleolitice.

• **ȘCOALA SUPERIOARĂ DE ȘTIINȚE SOCIALE** din Warșovia pregătește o ediție a „Istoriei Mișcării Muncitorești Poloneze", operă a doisprezece istorici din institutele și școlile superioare din întreaga Polonie, prevăzută a fi editată în 7 volume, urmînd să cuprindă în cadrul istoriografiei poloneze, perioada de la începutul mișcării pînă în zilele noastre. Istoria mișcării muncitorești poloneze este strîns legată cu cea a mișcării muncitorești internaționale, ținînd seama de aportul revoluționarilor polonezi la dezvoltarea ideo-politică și organizatorică a partidelor muncitorești din alte țări și a organizațiilor internaționale a mișcării muncitorești. Pînă în prezent a fost terminată cronica a mai mult de 100 de ani de activitate, volumele I, II și IV urmînd să apară pînă la sfîrșitul anului 1977.

cultura românească în lume

• **LA PRESTIGIOASA FESTIVAL INTERNAȚIONAL AL FILMULUI** de la Cracovia, care se va desfășura între 31 mai și 5 iunie, va participa și țara noastră cu șase dintre cele mai recente creații ale studioului „Al. Sahia" și „Animafilm" : „Picu Pătruț" (regia Alex. Sîrbu), „Avanpremiera" (regia Jean Petrovici), „Și ne-om plimba cu barca" (regia Mirel Ilieșu), „La poarta albastră a țării" (regia Eugenia Guțu), „O echipă de tineri" (regia Ada Pistiner) și „Cale lungă", film de desen animat, (regia Adrian Petringenaru).

• **ÎN PREZENȚA** unor personalități ale vieții publice, la Universitatea Muncii din Charleroi (Belgia) a avut loc o seară culturală dedicată României.

• **„LUPTA POPORULUI ROMÂN OGLINDITĂ ÎN ARTA PLASTICĂ"** se intitulează expoziția de carte românească și de reproduceri, organizată în orașul Aarhusiene din Danemarca în sala Bibliotecii de Stat și Universitară.

Desen de Sabin Ștefănuță

sport

Se intră în linie dreaptă...

• Fotbalul începe să captiveze integral pe amatorul de sport. Victoria de la Zagreb a fost urmată de o strînsă luptă în campionatul nostru. Cîteva echipe au luat-o cu decizie în jos. Altele aspiră cu hotărîre la primele locuri. Între ele o nehotărîtă: Universitatea Craiova ar fi avut încă două puncte dacă și-ar fi cîștigat meciurile de acasă. Cu ele locul doi ar fi aparținut craiovenilor. Iată însă echipa oltenilor plină de nehotărîre? I-ar strica titlul? Ori jucătorii de dincolo de Olt nu vor să facă antrenorului lor acest frumos cadou? Dacă nu vor să-l ofere acestuia ar trebui să se gîndească la tenacii lor suporteri. În sfîrșit, tot despre echipa Craiovei s-a zis că duce lipsă de un atacant central a cărui descriere idealizată făcută de cronica din „Sportul" ne conduce de fapt către Oblemenco. Chiar așa? Să mai aibă nevoie Universitatea Craiova, care a demonstrat că are jucători tineri, valoroși, de un centru atacant ajuns la vîrsta pensiei binemeritate? Este ceva neclar la clubul craiovean și din această pricină disputa pentru titlu își pierde din tensiune. Pierde prin asta întregul nostru fotbal.

În frunte Steaua și Dinamo par pentru moment, a nu mai fi amenințate în cursa pentru locurile 1 și 2. Cine va cîștiga titlul? E greu de dat un pronostic, deși echipa militară pare mai omogenă. Dinamo însă beneficiază acum de cîțiva jucători în mare formă. Belphegor vorbea despre „efectul Zagreb" asupra fotbalului nostru. El pare să existe într-adevăr. Jucătorii din națională se comportă, am mai spus-o, la înălțimea cotei cîștigate în meciul cu Iugoslavia. Evoluția lui Dudu Georgescu este excepțională. Centrul nostru atacant, care după lovitura primită în meciul cu Scoția a vegetat o vreme, a renăscut parcă după Zagreb. El pare a fi cel mai indicat să cucerească „Gheata de aur" și o va cuceri probabil. Dacă nu mai are o extremă care să-l ajute, Dudu a găsit un fundaș. Multe din golurile lui sînt urmarea centrărilor lui Cheran. Golul al doilea al meciului cu Iugoslavia a venit dintr-o centrare a lui Cheran, preluată de Dudu. Într-un meci recent atît Dudu a marcat din centrările lui Cheran cît și Cheran din deschiderea lui Dudu. Viață lungă — acestui frumos cuplu și un drum demn atît către „Gheata de aur" cît și către Argentina. Dar să nu reducem echipa doar la atît. Dinamo are o garnitură cu valori remarcabile în care începe să se afirme și noul Moldovan. Revenirea lui Sandu Gabriel, jocul bun a lui Dobrău, ingeniozitatea vechiului Moldovan, impetuozitatea lui Vrînceanu, alături de calitățile lui Dudu, Cheran, Dinu, Lucescu pot duce echipa Dinamo către un nou titlu. Cu condiția ca Vigu și Dumitru să accepte situația. Rămîne să vedem.

Rapidul, echipa cea mai iubită de suporterii săi, e din nou amenințată cu retrogradarea. Ea nu are situația cea mai tristă, în condiția lipsei de speranță se află F.C. Galați și F.C. Constanța, dar nu poate fi scutită de griji. Dacă judecăm lotul Rapidului nu putem trage concluzii negative. Jucătorii sînt dotați, oamenii din apărare buni, cîțiva înaintași mulțumitori. O decepție însă — Manea care promitea mult mai mult. Cred că problema este antrenorul. Aici poate mai este ceva de făcut.

Divizia B a început să-și limpezească apele în partea de sus a clasamentului. Petrolul Ploiești revine în chip impresionant în A, condusă acum de Valentin Stănescu. Ceea ce ne confirmă părerea că există antrenori care sînt mai buni la club decît la echipa națională. Îi vom vedea pe Toporan în divizia A și poate și alte frumoase noutăți ale diviziei secunde. Se vorbește mult despre Carabageac al vîlcenilor, dar în seria lor conduce C.S. Tîrgoviște. Vor rezista aceștia urmăririi Steagului roșu? Echipele par de forțe apropiate. Sigură e revenirea în A a echipei din Satu Mare care tinde să devină un centru fotbalistic stabil. Întrecerea continuă... Pînă cînd vom avea răspunsuri la întrebările campionatului de fotbal se va disputa însă un meci de mare anvergură între Franța și România la rugby, în memoria victimelor de la 4 martie și în ajutorul sinistraților acestui trist eveniment. Și va avea loc și un meci important în „Cupa Davis" în care România întîlnește Anglia la București. Un sezon sportiv plin. Să sperăm că va fi plin de satisfacții ca și pînă acum.

Discobol

festivalul «cîntarea României»

Eugen Jebeleanu
Arena

Cel mai

Mai fericit decât mine
nu poate să fie nimeni
Căci am îndurat atâtea
și încă mai respir acest
aer verde
Spațiul în care trăiesc
este din ce în ce mai larg :
aproape toți prietenii
au devenit mierle
cărora nu le mai aud
decât uneori
fâlfâitul
Nu-mi pasă de nimic
în această lume plină
de lucruri atât de însemnate
și atât de lipsită de vină
Mai fericit decât mine
nu poate să fie nimeni

Nicolai Constantin :
„Maramureșenii"

prezențe

În ziua de 23 mai 1977 județul Ialomița a primit, din nou, ca oaspeți, pe mesagerii cîntecului și poeziei, membrii Cenaclului revistei „Luceafărul". Șezătorile literar-artistice ce au avut loc în mijlocul oamenilor muncii din orașul Țăndărei, precum și al țăranilor cooperatori din comuna fruntașă Gheorghe Doja au fost organizate în colaborare cu Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Ialomița și cu sprijinul Secției de propagandă a C.C. al U.T.C., desfășurîndu-se în cadrul Festivalului național „Cîntarea României".

Au recitat poeme inedite poeții Virgil Carianopol, Mircea Dinescu, Cornelia Djigola, Nicolae Dragoș, Veronica Galiș, Ion Gheorghe, Liliana Ursu, Dan Verona. Alături de poeți, tinerii reporteri Eugen Mihăescu, Iulian Neacșu și Ion Longin Popescu și-au confruntat eroii reportajelor lor, scrise după o prealabilă documentare la fața locului, în mijlocul țăranilor din comuna Gheorghe Doja, cu eroii din sală, eroi deveniți, de această dată, spectatori.

Programul acestor două întîlniri ale membrilor Cenaclului revistei „Luceafărul" a fost întregit prin prezentarea a două momente de poezie contemporană românească, poezie recitată de actorii teatrului „Ion Vasilescu" din București, Sanda Maria Dandu și Ion Lemnaru, precum și de interpreții, deja binecunoscuți, ai muzicii tinere Benedict Popescu și Adrian Antonescu.

Numărul mare al spectatorilor, aplauzele ce au însoțit momentele poetice și muzicale ale programului cenaclului au confirmat o dată în plus audiența mesajului transmis, frumusețea și calitatea acestor întîlniri.

cenaclu

Creații ale membrilor cenaclurilor literare din județul Ialomița

Marin Lupșanu

profesor suplinitor, com. Lupșanu. Membru al Cenaclului județean și al celui din Lehliu.

Iubirea de moșie

Pe-acest pămînt de oameni blînzi și buni
iubirea de moșie ne strigă din străbuni
cum jertfele iubirii din zid de mînăstiri
albastre și înalte ca niște plopi subțiri.

Pe-acest pămînt cu plopi albaștri și cuminți
iubirea de moșie ne strigă din părinți
cum jertfele iubirii din apa de fîntîni
unde-s zvîrlite trupuri și-nmiresmate pîini.

Pe-acest pămînt de dropii și-nmiresmate pîini.
iubirea de moșie ne strigă din salcîmi
sub care dorm de-apururi mioare și păstori
acoperiți de cîntec, acoperiți de flori.

Pe-acest pămînt de jertfe și lanuri de eroi
iubirea de moșie e temelie-n noi.

Marius Stănilă

profesor suplinitor — com. Dormărunt — Membru al Cenaclului din Lehliu.

Cum lumînează grîul

(Celui căzut în Tatra în aprilie 1945)

Aș vrea să plîng acuma de grîu-acesta greu
Aprilie... în Tatra... și două gloanțe-n pîntec
Și grîul care-așteaptă să mă întorc mereu
Cînd moartea trage-n mine o brazdă cît un cîntec

Cum lumînează grîul de parcă-ar plînge un soare
Acolo în cîmpie-n acele plînse sate
Ne-am învățat cu moartea și știm și cum se moare
Veghînd ca grîul țării să crească-n libertate
Cum lumînează grîul parcă și-ar plînge morții
Femeile bătrîne peste morminte goale
Rășinile-s aprinse, făclii în stîlpul porții
Și lacrimile-s roșii de parcă plîng petale.

Aș vrea să plîng acuma de grîu-acesta greu,
Aprilie... în Tatra... și două gloanțe-n pîntec
Și grîul care așteaptă să mă întorc mereu
Cînd moartea trage-n mine o brazdă cît un cîntec

Nicolae Sirius

învățător suplinitor — comuna Lupșanu

Omagiu

Ca pielea încinsă a calului și a aerului de jur împrejur toamana aceasta
Întîrziată pe-un cîmp. Tu cu mînecile hainei suflecate
Arătînd ce mai poți cu puterea încordîndu-ți-o toată
Cu palmele de un fel noduros.

Ți-l vei scutura în ochi pe Ioan de Panonia fiindcă ai auzit cîndva despre el dar
În următorul moment îl vei uita. La prinz îngrijind
Potcoavele calului și fierul înroșit de la plug.
Nuntă de pace se poate numi ritualul acesta
Deși frunzele cad pentru fiecare secundă în parte.

Maria Marinescu

învățătoare la Țăndărei. Membră a Cenaclului județean

Copilăria cîmpiei

Cîmpia se întinde pe suflete
Ea este visul nostru,
A noastră, crescuți pe îmbătrînirea mîinilor
Ținute pe coarnele plugului.
A noastră, odihnindu-ne pe oboseala
Creșterii semințelor.

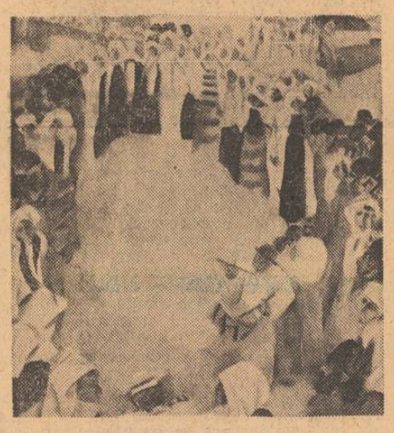

Nicolai Constantin :
„Hora de la Plevna"

Gabriel Georgescu

profesor, Secretar adjunct cu probleme de propagandă în com. Făcăeni.

Timpul unei singure patrii

E mai și florile-au trecut în oameni ;
rostim numele caselor —
drumurile urcă în arbori,
iarba e șoapta plecaților.
Dorul copilăriei
se desenează în jocul copiilor,
iar anotimpul culorii
urcă-n izvoare.
Trupurile noastre cîntă
la fereastră de țară
și iubirile ning peste lucruri,
și caligrafiem o casă,
zidim un oraș,
iar noul născut vine
cu visele aprinse-ntre flori
pentru plinul anotimpului nostru.
E mai și flori-au trecut în oameni ;
cîntă păstorii în munții patriei —
sub izvoare
se-aude trecerea zimbrilor.
S-au aprins primăverile patriei
în fiecare grădină —
e timpul florilor de mai,
timpul unei singure patrii.

Marcel Bărăganu

prof. de română la Liceul de Construcții — Slobozia

Văzduhul țării

Puțin mai sus de noi, în veșnicie,
Văzduhul țării este o cîmpie.

Acolo zi de zi, noapte de noapte
Trag bivoli blonzi la pluguri, cîte șapte.

Aceleași rîuri, unda lor blajină
Scaldă pe sus cîmpia de lumină.

Străbunii voievozi cînd au plecat,
Ca să nu piară s-au făcut văzduh.

Deasupra noastră țara e un duh
Cu rădăcina-n gîndul meu curat.

Iar lîngă noi, aproape de destin,
E un văzduh întors la rădăcini.

O, ni s-a dat armură de pămînt
S-o ningă blînd văzduhul țării sfînt.

Trece prin mine plugul soarelui să are :
Cîntec se-așterne, reavăn, sub brăzdare.

E mai bogat cu-o țară cine-l are.

Piesa într-un act și actualitatea

Eram cu ani în urmă într-un juriu la un concurs între echipele de teatru ale unor cămine culturale. Sala căminului care găzduia întrecerea era ticsită de localnici, iar pe scenă, cu scurte pauze între ele, se jucau piesele într-un act prezentate de concurenți. Făceau teatru, ori aceasta, pentru oameni ai căror părinți nici nu știau alt teatru decît jocurile din copilărie, era deja foarte mult, demn de tot respectul. Numai că, pe acest fond sărbătoresc de excepție, apăreau și unele piese, de fapt însăilări cu pretenții, care nu le spuneau nici celor care le jucau, nici celor care asistau nimic. Absolut nimic. Ideile pitice, cîte erau, se zbenguiau pe scenă, iar unele dintre ele consternau pur și simplu. Cum adică, faptul că moș Gheorghe, rol jucat de un țăran bătrîn și frumos, nu înțelege să-și cumpere televizor îl face chiar de risul lumii? De ce? Poate are el altele de cumpărat înainte, sau poate n-are bani pentru asta. Și de ce să vină atîția să-l convingă? Ăia care vin n-au altceva de făcut mai bun? De exemplu, să-i repare gardul moșului, că el singur nu mai poate. Cam așa gîndeau și actorii și spectatorii. Asta dacă se gîndeau la piesă și nu la treburile lor. Mă gîndeam atunci: ce-s cu piesele astea aici, unde sînt problemele mari cu care se înfruntă toată lumea, cine sînt cei care îndrăznesc să închipuie asemenea prostii pentru a le pune pe seama lui moș Gheorghe? M-a cuprins de-atunci indiferența, nu pentru actorii amatori, oameni pentru care, repet, am cea mai înaltă stimă, ci pentru „piesuțele" care le erau puse la îndemînă, de dramaturgi mai mari sau mai mici, lipsiți de încredere în puterea lor de înțelegere sau pur și simplu de talent. Iată însă că, aflîndu-mă la Călărași, am asistat la o repetiție a teatrului popular din oraș, teatru, cum am aflat, înființat acum mai bine de 30 de ani, deci cel mai vechi din țară. Se repeta cu frenezie. Oboseala îi marca, însă cu o admirabilă tenacitate reluau mereu, de dimineață pînă noaptea. Cine erau ei, actorii, supuși insistențelor regizorului Dan Puican? O profesoară, Mariana Dobre, doi muncitori, Ion Petruș și Vasile Andrei, un economist, Laurențiu Bercea, și un inginer, Dumitru Ivănoiu. Ce jucau ei? O piesă într-un act a lui I. D. Șerban, *Anotimpuri*. Ei bine, tocmai această piesă văzută întîmplător aici, la Călărași, avea să mă surprindă, nu neapărat prin realizarea sa artistică, cît prin întrebarea sa de maximă actualitate, întrebare născută dintr-o reală problemă a județului Ialomița și nu numai a lui: ce sînt navetiștii? Sînt ei muncitori acolo unde s-au angajat sau țărani acolo unde locuiesc? Sau nici una nici alta, niște oameni care încurcă atît uzina, cît și cooperativa agricolă, absentînd cînd de la una, cînd de la alta? Întrebarea apărea deci într-o piesă de amatori care urma să reprezinte un județ confruntat prin tradiția sa agricolă și prezentul industrial cu această problemă de care depinde într-un fel viitorul său economic. Deci subiectul, pe scurt, ar fi următorul: doi tineri muncitori necalificați care fac naveta îl roagă pe secretarul uzinei să intervină la o ingineră să nu-i dea afară pentru absențe. Ei se apără spunînd că atunci cînd lipsesc de la uzină, rămîn lîngă bătrînii lor să le dea o mînă de ajutor la pămînt: „Păi, ce-ar fi zis de mine satul, să rămînă roada în cîmp și eu să mă fac că nu-mi pasă, ca să n-o supăr pe tovarășa ingineră?" Cine să aibă dreptate? Secretarul o întreabă pe ingineră, inginera îl întreabă pe secretar, dar răspunsul este departe de a fi ușor de dat. Și pămîntul și uzina au nevoie de oameni care să li se consacre, iar oameni sînt atîția cît sînt, de aceea se împart alergînd de la una la alta. Această mutație nu se poate face cît ai bate din palme, apropierea satului de oraș nu exclude apropierea orașului de sat cînd acesta din urmă cere acest lucru. Problematica acestei piese este profund actuală, ea îi asigură succesul de pe acum oriunde amatorii din Călărași o vor prezenta, în uzinele și în satele unde spectatori vor fi eroii săi. Este mai mult decît meritoriu să prezinți o asemenea piesă care reflectă realitatea care îți este proprie, care te frămîntă și nu un giumbușluc oarecare, care să nu fie decît bifat pe condica de prezență a concursului. Teatrul de amatori nu poate, nu trebuie să concureze teatrul profesionist. El trebuie să-și aibă întrebările lui la care răspunsurile, chiar dintr-acelea greu de găsit, și într-un singur act, să fie ale celor cărora le aparține de drept. Aceasta s-a înțeles în Ialomița.

Iulian Neacșu

MAPAMOND

lirică din r. s. f. iugoslavia

MIODRAG PAVLOVIĆ

Orfeu

Cine-a fost primul
care a plătit ignoranța
cu moartea
Orfeu sau slăvita-i soție
nu se mai știe
totul a trecut într-o legendă slovenă

văicăreală de bărbat în noapte
vultur ce strigă după iubita-i moartă
amant ce plătește batjocoritor
plutașul pentru celălalt tărîm

Sămînța bărbătească-l imploră pe Dumnezeu
s-o elibereze pe ea din spitalul subpămîntean
a căzut cumplit de jos
iar tămăduitoarele-lupoaice
rup coardele instrumentistului
și se iau la trîntă în pivnițele Balcanilor
la chemarea moartei Euridice

Le călăuzește Stăpînul liniștei
spre Paștele Cailor
sau cine vrea duel
cu oglinda supraterestră
n-are decît să cheme umbrele
căci nu se mai vede fața mitică

Dorința a dispărut în ceremonia căsniciei
se ivesc zorile
cîmpurile sînt rodnice
din rouă apare neamul geamăn
și se nasc florile-femei

RADOVAN PAVLOVSKI

Fulgerul străbun

Nu-mi cere să fiu
nici sluga ta, nici stăpînul tău :
Eu sînt fulgerul și-n mine
Nu-i loc pentru tristețe. Lasă-mă
să apar și să dispar
și iarăși să apar
printre oameni și planete
să rătăcesc. Nu-mi cere
nici un pahar cu apă, căci focul ți-l voi da singur
și de îndată ce te nasc
nu-mi implora îndurare
vom trece prin toate împreună.

Mergi în vis, treci oceanul. Scotocește
cuvintele și găsește liniște
sufletului tău, iar pe mine
lasă-mă să fiu liber
așa cum sînt : Fulgerul lumii.

VENO TAUFER

Noaptea pălește

– euridice, tu ești un sol în unda ochilor mei
te caută și fuge de la un țărm la altul
deși sînt marea m-aș înălța totuși orb
pîn-la lună fără tine

taci orfeu gura-ți, e norul ce coboară deasupra-mi
te caut în vise prin mii de ferestre
taci ca să-ți pot recunoaște pașii
pe drumul de la mare în pădurea valurilor și-a vînturilor

orfeu o sărută pe euridice
dorind ca trupu-i să fie mort
să nu știe nimeni că trupul euridicei e viu
euridice-l sărută pe orfeu
dorind ca trupul lui să fie mort
să nu știe nimeni că trupul lui orfeu e viu

soarele se strecoară printre stînci
și le mîngîie trupurile
în zori de zi pumnalul cerului și pumnalul mării
își îmbrățișează tăișurile

GORAN BABIĆ

Navada

Cum să ajungi în genere în acest oraș
cum să treci prin dumbrăvile lui înmiresmate
unde copiii cîntă cîntece vechi
cu privirea întoarsă după capul de aur al unui micuț
și-apoi să stai îndelung în grădină
în fața fîntînii din care susură apă proaspătă și înțeleaptă
aici unde s-au odihnit Jidovul rătăcitor sau Sidhar
din legendele armenești
ar trebui salutați locuitorii lui
să li se aducă o veste bună și-n mirosul de tei
fi-va aprilie probabil în orașul alb
fără arme și fără amenințări
acești oameni buni ca-ntr-un desen vechi
și cum să le spunem că ne-a mînat boala ostășească foamea
la ce vor sluji toate descoperirile noastre
nici nu-i vom putea învăța cum se obțin rășinile
nici cum se fac catargele
căci ei sînt navigatori vechi
și știu totul și despre ierburi și despre alte minuni
le putem arăta arta războiului
dar asta nu-i interesează
și în sfîrșit este cu totul incert
ce vom face și-n această libertate

RADOMIR ANDRIĆ

Cartea deschisă

Pe masa sensibilă la lovituri de cap
Stă cartea deschisă : între file-i noapte
Intri nu mai ieși
Sertarele ginditoare-s măcinate de carii
Moliile trudesc cu sîrguință-realul
Nepedepsit iese la iveală

Din călimara cu cerneală strălucire și frig
În auzul străin al silabei nerostite
Fitilul răsucit de degetele sincerității
Trage neîndurător
În armonia de deasupra stîncii
Zidite pentru căderea flăcării tale rătăcitoare

Stă cartea deschisă
Deja umerilor neîncovoiați
I-aproape de tine și de altul
Mai mare dintre cei mai mari
Numai că nu ți se văd picioarele
Crescute în glie pînă la jumătate

DRAGOMIR BRAJKOVIC

Cei pe care-i iubim

Cei pe care-i iubim
Sînt pe celălalt tărîm
Iar noi le-ntindem mîinile
Și trupul ar vrea să se întîlnească
Cu cei pe care-i chemăm veșnic
Și-i iubim și-i păstrăm
Într-o atingere tăcută, imperceptibilă
Pe cei pe care-i iubim și veșnic îi chemăm

Cei pe care-i iubim
S-au oprit în mîinile întinse
Deși au rămas în așteptarea eternă a celuilalt tărîm
Ei sînt în trupurile noastre
Ca punți între căldura și adevărata iubire
Cei pe care-i iubim și din care se ospătează iarba

Cei pe care-i iubim nu mai sînt demult printre noi
Departe de adevăratele onoruri : piine, femei și vin.
De aceea le cîntăm balade
Noi, cei de pe-acest tărîm
În spasmul urît al crinului

Cei pe care-i iubim
Respiră în bezna surdă
Lăsîndu-și mîna să cadă asupra noastră : frunza toamnei
Iar în ziua judecății îi vom vedea și pe ei
Cînd încovoindu-ne după ei nu-i vom ajunge
Și îi-vom numai o punte ciudată de piatră
Iar ei se vor opri — bulgăre de pămînt — în inima noastră

În românește de
Petru Cârdu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
23
(788)
Sîmbătă
4 iunie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Nobila misiune

În aceste zile s-a împlinit un an de la primul Congres al educației politice și al culturii socialiste, congres care a elaborat pe baza orientărilor Congresului al XI-lea al partidului, programul de largă perspectivă al muncii politico-ideologice și cultural-educative pentru dezvoltarea conștiinței socialiste și formarea omului nou. La un an de zile de la lucrările Congresului se poate aprecia că orientările și hotărîrile lui au avut o mare înrîurire asupra întregii vieți social-economice. Primul Congres al educației politice și al culturii socialiste a determinat o și mai puternică intensificare a activității politico-educative, odată cu substanțiala creștere calitativă a acesteia. Ponderea problemelor politico-ideologice și educative a ocupat un loc tot mai mare în tematica generală a mijloacelor informării de masă. Activitatea cultural-educativă de masă a căpătat un impuls nou datorită Festivalului național **Cîntarea României.** Ca o probă majoră a rezultatelor obținute în procesul complex al edificării unei conștiințe umaniste noi s-a înscris atitudinea cetățenilor României socialiste în împrejurările dramaticului cataclism de la 4 martie 1977, printr-o manifestare de solidaritate umană la scara întregii națiuni. La Congresul educației politice și al culturii socialiste, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a definit în mod magistral conținutul și caracteristicile esențiale ale patriotismului revoluționar, puternică forță motrice a progresului. Este o datorie de frunte a organizațiilor de partid, de masă, obștești, a tuturor instituțiilor cultural-educative să transforme în faptă această superioară concepție politică.

Recenta Conferință națională a scriitorilor a confirmat, de asemenea, spiritul creator al orientărilor și hotărîrilor congresului. În ultima perioadă literatura română a cunoscut și ea o înflorire nouă ilustrîndu-se prin lucrări de ridicată valoare artistică, prin opere animate de un spirit militant, printr-o problematică gravă care reflectă drumul ascendent al dezvoltării României de azi, noua conștiință a celor ce edifică socialismul. Prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu și importanța principială a expunerii sale, recomandările și sugestiile pe care le-a rostit despre literatura actuală, despre necesitatea ca Uniunea scriitorilor să-și perfecționeze organismele de lucru, să îmbunătățească întregul climat al vieții literare în vederea creării acelor condiții care să asigure apariția unor noi opere de valoare au dat Conferinței naționale a scriitorilor o perspectivă ideologică superioară. Îndemnurile sale au găsit un larg ecou la toți scriitorii. Ca revistă dedicată cu precădere tinerilor creatori, am reținut din expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, din raportul conferinței, din luările la cuvînt acele idei care priveau dezvoltarea literaturii române în general și acelea privind literatura tinerilor scriitori. Avem datoria de a milita activ ca tînărul scriitor să se afle în primele rînduri ale celor ce muncesc pentru ridicarea bunăstării întregii țări, să-și facă din cunoașterea aprofundată a vieții în societatea noastră un criteriu de atitudine scriitoricească angajată, să cunoască viața oamenilor muncii, să se integreze colectivelor de muncă cărora aparține, să evite o profesionalizare pretimpurie care ar putea avea drept consecință plafonarea artistică, ruperea legăturilor cu viața. Un rol deosebit în viața literară, așa cum a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu, trebuie să-l aibă cenaclurile literare ca sedii ale confruntării de opinii literare, de perfecționare a lucrării artistice, de stimulare a noilor talente. Din această perspectivă existența Cenaclului revistei „Luceafărul", ședințele sale de lucru, întîlnirile cu cititorii și cu oamenii muncii s-au dovedit o inițiativă pozitivă pe care o vom continua lărgindu-i sfera de acțiune.

Una din îndatoririle revistei este, în continuare, aceea de a descoperi noi talente și de a le da o îndrumare literară potrivită. Stimularea „celor ce vin", a viitoarei generații de scriitori este o datorie de onoare a unei reviste de literatură care se adresează cu precădere tinerilor creatori. În același timp revista va trebui să se preocupe și de tinerii scriitori care se află la a doua, a treia carte după debut, comentînd cu solicitudine și cu exigență lucrările care nu sînt la înălțimea

Luceafărul

Continuare în pag. a 6-a

Adamclisi : Tropaeum Traiani

ECOURI

Secțiile și cenaclurile lor

Lucrările Conferinței naționale a scriitorilor desfășurate în săptămîna care a trecut, documentele și hotărîrile ei, noul statut aprobat, stabilesc cît se poate de temeinic cadrul unei și mai bune atmosfere de creație, climatul literar care să asigure creșterea prestigiului obștei noastre, promovarea unei literaturi de calitate, răspunzînd deziderateloi exprimate în înaltul cuvînt al secretarului general al partidului.

Pe fiecare dintre noi, sînt convins, ne preocupă acum găsirea celor mai eficiente forme prin care viața literară să-și spună cuvîntul, începerea acelor activități prin care obștea să-și aducă o contribuție mai importantă la promovarea creației tuturor membrilor ei. Dezbaterile pe marginea lucrărilor apărute, întîlnirile cu publicul cititor, sînt formele noastre curente de lucru. Acestora, simțim nevoia să li se adauge niște solide cenacluri profesioniste care să dea un sens foarte precis și la obiect activităților în secții.

Trebuie să recunoaștem : secțiile sînt cadrul cel mai firesc pentru desfășurarea vieții obștești și profesionale a Uniunii și a Asociațiilor. Dacă unele simpozioane sau dezbateri cu teme răsunătoare și exhaustive string uneori laolaltă majoritatea membrilor Uniunii în ședințe cu caracter mai mult sărbătoresc decît de lucru, dezbaterea concretă, la titlu, la aspectele pe care le ridică într-o anumită etapă creația, la problemele reale ale profesioniștilor din genul respectiv, poate avea loc în mod fructuos și cu rezultate cît mai concrete, mai ales în secția care-i întrunește pe toți cei interesați prin genul de creație pe care-l practică. O experiență frumoasă și rezultate interesante au obținut pînă în prezent colegii noștri din secția de dramaturgie, prin cenaclul lor care a îmbrăcat forme variate, de la lecturile obișnuite și pînă la montarea unor piese de teatru în lectura actorilor ; un cenaclu de poezie arată iarăși frumos ca organizare și atractivitate, ca să nu mai vorbim de pasiunile pe care le dezvoltă un cenaclu al tinerilor.

Cenaclul de proză, un cenaclu profesionist de proză pune probleme mai dificile prin dimensiunile lucrări-

Corneliu Leu

Continuare în pag. a 7-a

VIAȚA LA ZI

mihai viteazul în ardeal

Din casă-n casă și din om în om
Din șa de munte pînă-n șa de cal,
Din frunză-n frunză și din pom în pom
Trece Mihai Viteazul prin Ardeal.

E spiritul a toate știutor
Tăind istoria de-a curmezișș,
Românii poartă sub pieptarul lor
Icoana lui, pe un întreg podiș.

Din fețele țăranilor bătrîni,
Din tot ce e femeie și bărbat,
Din tot ce sînt copiii de români,
Oricînd el poate fi reîntrupat.

Mihai Viteazul răspîndit a fost
În dulcele Ardeal, de trunchi unit,
Și-n orice om e pus la adăpost
Ca semn că dreaptă-i pohta ce-au pohtit.

Cum se ridică soarele din mări,
Cum din lumina mamei se nasc prunci,
Mihai Viteazul cu ai lui călări,
Veni dintr-ale patriei porunci.

Ce sumbră soartă a tăiat de viu
Din arborele țării, ram de ram,
Să fie sfîșiat pînă tîrziu
Acest cuminte, mîndru, trudnic neam ?

Cu lacrimi și cu sînge pe obraz,
Ardealul, pentru totdeauna sfînt,
Ascunde-n el, păstrează pe Viteaz,
În oameni, în lumină și-n pămînt.

Pe cîmp, cînd pare că suflare nu-i,
Dacă măcar e-un mugur sau un vrej,
Spicele grîului, spionii lui,
Măsoară inimile în viteji.

Ardealul prea-ndelung de țară rupt,
Cu patria firească-n veci unit,
Păstrează neatins pe dedesupt
Temeiul cald al pohtei ce-au pohtit.

Se-aude iarba, firul ei ales,
Cum crește fraged pe-un picior de plai,
Păsunile în primăvară ies
S-ademenească surul lui Mihai.

Atîta doar de-ar fi, destul ar fi,
Mihai Viteazul nu e în trecut,
Mihai Viteazul din a morții zi
În fiecare zi s-a tot născut.

Adrian Păunescu

„Toate basmele s-adună"

După miracolele coregrafice cu care, de mai multe veacuri, ne desfată dansatorii ruși ; după performanțele acrobatice ale dansatorilor hollywoodieni, pare greu de crezut că se mai poate inventa ceva nou, că s-ar mai găsi și alte frumuseți originale în acest domeniu al artei. Totuși așa ceva pare a se fi realizat deunăzi, aci, în România. Sub numele de **„Poezie și dans"** am asistat, la Teatrul Național din București, la o încercare de logodnă neobișnuită. Nu între muzică și dans : nu între versuri și muzică ; ci între un text poetic și un nou fel de a se dansa. Nu era nici balet, nici step, nici dans „cu subiect" sau, cum se zice, dans de caracter, nici dans acrobatic, deși tînărul dansator Gheorghe Iancu execută neve-

D. I. Suchianu

Continuare în pag. a 7-a

Mîhnirile și bucuriile noastre

Scrisoare unui tînăr prieten

te-am ascultat, prietene tînăr, vorbind la Adunarea generală a confraților noștri din București. Unele dintre gîndurile dumitale erau și-ale mele, cu altele nu au fost de acord însisi cei de-o generație cu dumneata. După cum vezi, nici bucuriile, nici mîhnirile noastre nu țin seama de vîrstă. Iar valoarea, cu atît mai puțin. Ce jignitoare alăturare de vorbe : „tînărul scriitor cutare" ! Nimeni n-a îndrăznit niciodată să apropie aceste două noțiuni, atunci cînd se gîndea la Eminescu sau Blaga, deși fiecare dintre acestia își cucerise notorietatea la mai puțin de 30 de ani. N-am citit nicăieri și n-am auzit pe nimeni zicînd „tînărul poet Eminescu" sau „tînărul Blaga". Vorbind despre autorul „Luceafărului", chiar drasticul Maiorescu nu-i spunea altfel decît „domnul Eminescu" și-atît. Nici o aluzie la vîrstă.

Așadar, prietene tînăr, de ce să pui vîrsta înaintea talentului, de parcă ai implora circumstanțele atenuante ale lipsei de experiență, de care scrisul dumitale nu are, **nu trebuie să aibă** nevoie.

Există cîteva publicații care apar anume pentru dumneata, angelicul meu prieten. E drept că prin ele își mai vîră uneori coada și cîte un drac mai bătrîn. Dar de ce să te superi din asta ?

Andrei Ciurunga

Continuare în pag. a 6-a

RESPIRĂRI

Miraria

Ce bucurie apariția cărții **Miraria**, atîta de plină de poezie, a lui Marcel Gafton.

Acest bărbat distins și cu tîmpla din argint pe care lumina-l scoate-n strigăt din scoarța de mesteacăn, este de fapt un adolescent.

Rareori am văzut un poet atît de nobil prin discreția sa, nevoitor de sine însuși și atît de îndrăgostit de vers.

Marcel îmi apare aidoma unui elev care chiulește de la lecția de îngerească ca să fumeze o țigară.

Al nimănuia fiind, el este al tuturor.

„Colindă gemănată umbrei", — umbrei celei răcoroase a miinii pe care ți-o pune mai niciodată iubita pe tîmplă. Mirată și mirabilă, poezia pe care o cernăluiește Gafton e ca litera pupilei pe căpruiul vederii, e ca albastrul irisului, cuvînt pe albul ochiului.

Cărturar discret, slujitor al culturii românești prin atîtea și atîtea rescrieri din alte înalte literaturi, exemplu de modestie, de modestie fără de umilință.

Gîndindu-mă la inima lui Marcel gîndesc mai degrabă la o floare a soarelui, și gîndindu-mă la floarea soarelui, gîndesc mai degrabă la o albină.

Miraria lui ne însănătoșește speranța de poezie, iar versurile ei ne spală ochiul.

Acest bărbat distins și cu tîmpla din argint pe care lumina-l scoate-n strigăt din scoarța de mesteacăn, este de fapt un adolescent.

Copil fiind nu mă uitam mirat decît numai la adolescenți.

Nichita Stănescu

Poezie și implicare critică

Istoria poeticilor relevă o polaritate persistentă. Urmărind-o, constatăm că poezia a fost înțeleasă în funcție de două concepții fundamentale, aflate într-o opoziție dialectică. Prima, la care ne vom referi mai pe larg, poate fi denumită sacralizantă. Ea tinde să desprindă în mod total poezia de celelalte arte și activități creative și să-i confere un statut de preeminență sacră. A doua pornește de la ideea că poezia este o activitate inteligibilă, codificabilă chiar (pînă la un anumit punct) și, aspect deosebit de important, compatibilă cu celelalte arte și activități creative.

După cum se știe, concepția sacralizantă își are una dintre principalele surse în estetica lui Croce. Ea a apărut, însă, în forme mai mult sau mai puțin tranșante, și în poetici mai vechi. Într-un eseu deosebit de interesant în contextul de față **(Poetică și retorică**, trad. rom. 1975), Renato Barilli sesizează o serie de elemente sacralizante ale unor poetici dintr-un trecut îndepărtat, ale căror idei sînt neașteptat de asemănătoare cu cele pe care le susțin adepții moderni ai iraționalității poeziei (sub dublul ei raport : al creației și al receptării). Iată cum descrie Barilli o metafizică creaționistă a poeziei, transmisibilă pe căi exclusiv iraționale și emotive, preconizată în urmă cu mai bine de patru sute de ani de către Francesco Patrizi : „Poezia nu se mai poate ralia la modelul celorlalte științe și arte, ci trebuie să se stabilească în zona

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 7-a

IN ACEST NUMĂR : ● Întîlnirile «Luceafărului» : La izvoarele griului, în cîmpia soarelui — Revista «Luceafărul» în județul Ialomița ● Fragmente critice de Eugen Simion ● Confruntări de Romul Munteanu ● Cronica literară de M. Ungheanu ● Proză de Letiția Vladislav și Marian Drumur ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Mapamond

Eugen Jebeleanu
Arena

Învățătură de minte

Am intrat în viață
neștiind nimic
Și plec din ea știind
că nu știu nimic...

Inimosul

Fiind om inimos
și cu o leafă minimă,
murit-a grandios,
căci a murit de inimă.

ATITUDINI

Unde ești tu, „zglobia" mea generație ?

Nu o dată, pătrunzînd în Casa Scriitorilor de pe Calea Victoriei ne-am întrebat : «Unde esti tu, „zglobia" mea generație ; mereu făgăduitoare de împlinirea celor mai nobile ambiții, mereu ardentă, mereu gata să spună „prezent !" ?» Nemilosenia timpului ne-a marcat pe toți. În trebindu-se dacă încă este tînăr sau bătrîn, unul dintre marii noștri cărturari spunea cu înțelepciunea senectuții : „Cînd un copac se ridică în sus și dă frunze în fiecare an își închipuie că e de aceeasi virstă cu păsările care se adună în crengile sale"... Cresc arbori puternici în dumbrava minunată a literelor românești și stejarii au început să odrăslească. E bine cînd pădurile sînt lipsite de uscăciuni, dar și mai bine e cînd le vezi înălțind mlădițe viguroase. Generațiile nu numai coexistă, ci și creează împreună. Tinerii de azi, mai prezenți în literatură, poate cu și mai nobile ambiții decît cele pe care le nutream noi ieri, nu ignoră viața obștească a breslei noastre, ci își cer dreptul la cuvînt în cetate. Și ascultîndu-i la recenta Conferință națională a scriitorilor, n-am putut să nu evoc în sinea mea momente mai de demult ale vieții literare românești, tablouri dintr-o vreme cînd cei ce azi și-au atins deplina maturitate, fie și numai în virstă dacă nu și în creație, erau doar tinere speranțe, făpturi fragile, sfioase, cu manifestări marcate de o juvenilă emotivitate, setoase de afirmarea vocației lor mereu arzătoare. Eram cei de 20—25 de ani pe atunci și, în fruntea breslei, lumina făcliilor rămase nestinse peste cultura noastră, purtate de marile talente ale generației „bătrînilor" pe care îi veneram : Mihail Sadoveanu — cel ce lăsa cu adevărat o dîră sonoră de foc pe traiectoria lui cosmică dînd o lecție de construcție umanității ; Tudor Arghezi care ne tot învăța să nu spunem una și alta să „fumăm", Victor Eftimiu, Lucian Blaga, George Călinescu — intelectualul cel mai rafinat pe care l-a avut până astăzi scrisul românesc — Camil Petrescu, Adrian Maniu, Perpessicius, Miron Radu Paraschivescu — cu inegalabila lui dragoste de tineri și de adevăr — Tudor Vianu, Eugen Schileriu, Alfred Margul Sperber, Nagy Istvan, Oscar Walter Czisek, Tudor Teodorescu-Braniște, Felix Aderca, Vladimir Streinu, Eusebiu Camilar, Marcel Breslașu... Ei ocupau atunci primele rînduri de scaune la ședințele noastre din Casa Scriitorilor și noi abia îndrăzneam să pătrundem cu sfiicîune pe uși și să ne așezăm timizi cît mai aproape de ieșire. Se mai aflau printre noi, la virsta noastră, sau chiar ceva mai tineri, un Nicolae Labiș, un Anatol Baconsky, un Mihai Gafița, un Mihail Petroveanu, o Veronica Porumbacu, un Alexandru Ivasiuc... De mult, să tot fie vreo 25 de ani de atunci, stringîndu-ne în jurul său, Mihail Sadoveanu ne-a învăluit cu albastra lui privire și ne-a spus profetic : **„Fiți sobri și păstrați-vă curați ca niște preoți ai unei misiuni sacre !".**

Am rămas, toți, înmărmuriți, nimeni n-a comentat atunci vorbele rostite ca într-un legămînt între generații. S-au dus în lumea umbrelor cei de-atunci lăsîndu-ne în urmă, nouă tuturor, lumina cărților lor și pilda lor de scriitori-cetățeni. Scaunele din primele rînduri au fost treptat ocupate de ceilalți, adică de noi, cei cărora ni se cerea să fim așa cum ne-a vrut Sadoveanu, adică sobri și curați ca niște slujitori ai unei misiuni sacre. Am ocupat scaunele dar, adeseori, numai atît. Mai ne-au rămas bătrîni, din fericire, nu mulți, și poate în mod salvator pentru noi n-am fost încă nevoiți să ne trezim cu totul lipsiți de înțelepciunea lor. A nins căruntețea peste tîmplele noastre, dar încă, din cei de demult, care au sluiit decenii de-a rîndul literele românești și s-au îndîrjit să rămînă printre noi nu ne-au părăsit. Să-i venerăm și să-i respectăm, să ne plecăm urechea și la necazurile lor, căci ele pot fi adeseori mai mari și mai grele ca ale noastre și să le cinstim prezența. Pilda pe care ne-o dă Geo Bogza este copleșitoare. Parcă prin vocea lui îi auzim și îi mai simțim încă printre noi pe Sadoveanu, pe Arghezi, pe George Călinescu. Din păcate, pe măsură ce unii dintre noi ne

Ioan Grigorescu

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Marin Sorescu

„Trei dinți din față“

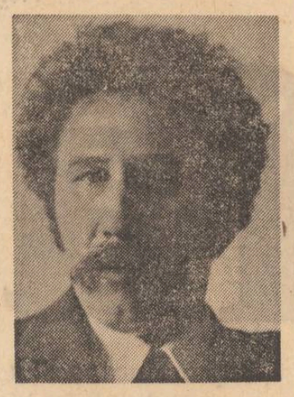

Romanele poeților au suscitat întotdeauna discuții. Ele au fost chiar excluse din sfera romanului pe motiv că nu se pot emancipa în întregime de lirismul specific autorilor de poezie. Sigur este că între marile romane ale lumii, puține sînt scrise de poeți, dar la fel de sigur este că romanele acestora din urmă, compuse cu o libertate de creație pe care romancierul propriu-zis nu și-o îngăduie, au interesul și farmecul lor particular. Disponibilitatea lui Marin Sorescu este cunoscută. El a început prin a face critică, parodii (o altă față a actului critic), poezii, teatru și recent a publicat un roman corpolent, cu un titlu prozaic *Trei dinți din față*. Personajele lui sînt trei tineri artiști, Val Tomiță, sculptor, Adrian Ploscaru, poet, Tudor, prozator, numiți undeva în cuprinsul cărții „Trio Flax“, pentru că iau mese improvizate într-o cameră de burlaci, frigind la flacăra injectorului de gaze cîrnați Flax. Tudor și Adrian lucrează în aceeași redacție și au aceeași locuință. Ei sînt și gazdele tînărului sculptor Val de care se simt legați prin tinerețe și prin aspirațiile artistice comune. Viața grupului e tulburată de apariția unei tinere femei, frumoasă, statuară, pe care ei o compară cu Nefertiti, dar numele ei este Olga. Olga este soția unui „stab“, mai în vîrstă care a descoperit-o într-o facultate ieșeană și a mutat-o la București. Val și Olga se descoperă reciproc și hotărăsc să se căsătorească. Întîmplările au de aici înainte o nuanță umoristică și absurdă în același timp. Val este un tip inteligent, deschis, plin de fantezie și nu alege soluțiile obișnuite. Aduce pe Olga în camera lor de boemi, dar nu înțelege comuniunea decît după ce fata va fi preluată, în urma unei discuții, de la actualul ei soț. Pînă la întîlnirea de la Bufetul Fîntînica, ora 4 p.m., autorul ne introduce în viața blocului în care locuiesc tinerii. Sub pretextul unei inspecții a spațiului locativ, tinerii, constituiți ad-hoc într-o comisie improvizată de Val, iau rînd pe rînd etajele și chiar apartamentele. Prilej pentru autor de a înfățișa „firescul“ vieții, în care intră în egală măsură nuanțele umoristice, cele neumoristice, cele dramatice. O dactilografă, Margareta, este speriată de inopinata vizită, considerînd-o o descindere în legătură cu o rudă mai dificilă din propriu-i dosar și ar vrea să știe ascunsă, din această pricină, fotografia în care, copii fiind, se aflau împreună. Într-un apartament, moare o bătrînă și spiritualii tineri îi urmăresc agonia. Etc. La întîlnirea de la ora 4, Val nu merge singur ci îl ia și pe Tudor. Acesta a venit proaspăt de pe teren unde a asistat la moartea absurdă a unui erou exemplar, învățătorul Burculeț, despre care scria un reportaj. Autorul face și o incursiune în lumea satului pe care o vede cu același ochi atent la comicul și absurditatea existențială. Impuns mortal, Burculeț se ridică de jos și spune vorbe fără șir : nu-i nimic..., o să meargă la croitor să-l coasă mațele etc. Tudor face drumul de întoarcere la București în același tren în care este transportat cosciugul fostului său coleg și prieten Burculeț. Ajuns la redacție predă textul despre întîmplarea învățătorului șefei de redacție. Consecința : Tudor va fi pus în discuția redacției. După aceste întîmplări Tudor însoțește pe Val la Fîntînica unde sosesc atît Olga cît și soțul ei Șandru. Discuția, în fum de țigară și miros de mititei, este pe cît de surprinzătoare pe atît lipsită de sublim și de comică. Părțile fără a fi ajuns la o hotărîre clar exprimată se deplasează în camera boemilor unde Șandru, soțul părăsit, se va încadra abulic atmosferei boeme.

Autorul face o adevărată colecție de reacții contrarii obișnuitului sau comunului. Urmarea e în aceeași linie a sfidării șabloanelor existenței. Val își ia de mînă logodnica, părăsind casa și pe fostul ei soț care rămîne în brațe cu bustul Olgăi modelat rapid în timpul micii festivități de Val. Tinerii hotărăsc să petreacă noaptea nunții lor în mod neobișnuit. Hoinăresc prin Bucureștii luminați de lună, se joacă de-a v-ați ascunselea și aleg drept leagăn nuptial o barcă. La ziuă, Val se întoarce însă fără Olga. E convins că fata s-a înecat și face încercări de a o regăsi. Între altele face o vizită lui Șandru acasă spre stupoarea acestuia. Convins că nu e aici, o caută la țară, unde se simte foarte bine, dar Olga nu e de găsit nici la bunicii de acolo. Evenimentele se precipită nu și relatarea autorului, extrem de analitic, cu plăcerea digresiunilor. Șandru, șef dintre cei fără carte, dar de carieră, este retrogradat. Astfel ajunge directorul unei fabrici de păpuși. Ajunși în acest punct aflăm că sculptorul Val, care își cîștigă aici existența, făcînd proiecte de păpuși a transformat în secție productivă o fostă anexă a fabricii anterioare. Războiul pentru noua Elenă va continua deci. Marin Sorescu îi dă în continuare dezlegări surprinzătoare, demne de comedie. Val îl sfidează pe noul șef care de nevoie acceptă. Pînă la urmă devin prieteni. (Marin Sorescu intră aici pe teritoriu literaturii lui Ion Băieșu) interesați amîndoi de inexplicabila dispariție a Olgăi. Fac chiar o călătorie în comun în Deltă.

Viața „trioului Flax“ nu este însă în întregime părăsită de narator. Aventurile lui Tudor continuă. Șefa de redacție organizează o ședință în care un mare maestru al reportajului contemporan analizează reportajele lui Tudor, găsindu-le neconforme cu realitatea. Tudor reacționează violent desființînd reportajele marelui maestru pentru lipsa lor de legătură cu realitatea. Situația redactorului Tudor e precară. Asta nu-l împiedică să se preocupe de necazurile lui Val. El și Adrian fac investigații pentru a lămuri dispariția Olgăi. Rezultatele nu-s încurajatoare. O cunoștință a lui Tudor, pierdută în anii studenției ieșene, frumoasa Diana, îl pune pe Tudor pe urmele dispărutei.

Marin Sorescu nu se poate opri să nu facă și un scurt istoric al Dianei. Frumoasa îi făcuse curte lui Tudor ca studentă, dar acesta nu înțelesese situația, va deveni accesibilă deci altora mai puțin inteligenți decît el. Predilecția autorului pentru scenele grotești se dezvăluie din nou. Diana intră în relații vinovate cu un coleg întreprinzător, care ajunge să locuiască într-un cămin de fete ca șef al stației de radioamplificare. Șeful stației de radioamplificare o apela amoros în clipele cînd stația era liberă cu ajutorul unei plăci pe care se află un tangou la modă. Dar secretul tangoului fiind cunoscut și de altcineva, o brigadă U.T.M. chemată și ea de aceeași melodie poposește la ușa stației de radio. Scenele care urmează fac deliciul lui Marin Sorescu. Finalul e o căsătorie forțată a Dianei cu craiul, de care acum însă, cînd se întîlnește cu Tudor e despărțită și dispusă să se întoarcă la vechile sentimente. Situațiile par desprinse din proza lui Teodor Mazilu. Nota misogină a literaturii lui Marin Sorescu se face văzută din plin aici.

De la Diana, Tudor află că fostul ei soț a pescuit undeva în București o fată cu părul lung care se află acum la Cluj... E Olga, dar Tudor nu mai are cînd să comunice prietenilor lui descoperirea. Doi tovarăși care-l legitimează îl urcă într-un „gaz“ și Tudor va face, după expresia autorului, o aspră „școală de interiorizare“, tăind stuf și stînd de vorbă cu Șandru. Șoțul Olgăi a plecat cu Val în Deltă unde s-au împrietenit la un vin cu unul Constantiniu din Cluj care le-a împărtășit din experiența lui amoroasă. Gelos pentru că recunoștea în femeia descrisă pe Olga, Șandru îi înfige un cuțit în burtă. Cazul se aplanează deoarece nimeni nu cunoaște mobilul. Val dispare singur în Deltă unde moare înecat misterios. Olga se întoarce la Șandru dorind să-l revadă pe Val. Constantiniu dă tîrcoale casei subjugat de Olga care l-a părăsit în favoarea primelor ei legături, iar Șandru din nebăgare de seamă calcă pe individul care se învîrtea insistent în jurul propriei lui case. Întîmplări aparent fără sens, care declanșează însă o altă semnificație. Așa ajunge Șandru la tăiat stuf.

Scriitorul dotează romanul său cu un bogat epilog. Ultimele fapte povestite fac parte din el. Epilogul își are însă și el epilogul lui. Tudor va ieși din închisoare. Se va întoarce la Adrian, acum căsătorit cu fosta dactilografă, care între timp îi publicase cu pseudonimul Ion Mauriciu reportajul cu pricina într-o revistă literară. Reportajul are mare succes și e considerat o nuvelă deschizătoare de drumuri în proza nouă. Tudor o reîntîlnește și pe Olga. Întîlnirile au loc în medii improprii la prima vedere situațiilor erotice, dar esența lor aceasta din urmă e.

Marin Sorescu este un observator al prozaicului cotidian colorat după împrejurare de umor sau de absurd. Prima întîlnire cu Olga are loc pe culoarul unei băi publice. A doua la coada unde proprietarii mașinilor de scris vin cu ele la verificare. De aici Tudor o duce pe Olga la el acasă să-i ofere o cafea după rețetă proprie...

Rezumatul de pînă aici nu este întîmplător. Semnificația cărții e bine dezvăluită de subiectul ei și meandrele lui nu-s întîmplătoare. Autorul încearcă să caracterizeze prin ele viața așa cum o înțelege : fără o logică evidentă, fără putința de a fi supusă rațiunii. Ilogică e și comportarea Olgăi și a Dianei care reflectă în comportamentul lor mișcarea surprinzătoare a vieții.

Marin Sorescu concepe romanul ca pe o proză saturată de autenticitate. De aici o colecție de fapte autentice, dar unidirecționate care împing romanul uneori în teritoriul prozei satirice. Ceea ce i se poate reproșa este încărcătura suplimentară mai peste tot. Chiar subiectul este extrem de încărcat, excedentar ca amploare față de semnificațiile pe care își propune să le transmită. Dincolo de toate acestea, și de o notă de vulgaritate care mînează uneori ironiile din roman, examenul de prozator al lui Marin Sorescu a fost trecut cu bine. *Trei dinți din față* e de fapt un roman de dragoste deghizat, dovedind o mare sensibilitate la grotesc, în care erosul și femeia sînt privite mereu fie cu ironie, fie cu tristețe.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Sentimentul patriei

„Nu ne putem întemeia numai pe simțămîntul / jertfelor, evocîndu-l la nesfîrșit pe Celdepe — / tronuldefoc ori Ruptuldecămile, poate nu îndeajuns / vorbim despre biruințele noastre. De-am fi fost / numai carne muncită de sabia năvălitorilor / n-am fi rămas ce sîntem. Cartea de istorie, / cu umede litografii e cartea unor adevăruri / ce nu-și află prețul întreg decît prin fapta noastră / de azi“. Pasajul, extras dintr-o piesă intitulată semnificativ „Vorbește poetul“, de parcă acesta ar renunța cu orgolioasă umilință la podoabele strălucitoare ale metaforei atunci cînd trebuie să se exprime pe sine ca fidel mesager al unui crez de natură istorică și morală, poate sta foarte bine ca **motto** la ultima carte*) publicată de Gheorghe Tomozei. În general, discursul său liric se organizează după o tehnică specială a adițiunilor în cîmpul conotațiilor situative, astfel încît elementele lingvistice își conservă aproape intactă încărcătura semantică inițială, exprimînd, dincolo de statutul monologal al actului, voința secretă a poetului de a comunica, de a-și realiza eul în planul dinamic al dialogului. (Este absolut evident că acest lucru ar trebui să apară cît mai neevident cu putință, măcar și numai pentru justificarea sensului oricărui demers teoretic în succesiunea datului artistic).

„Limba ce-o știu de la bunica, limbă / apropiată de tăcere, simplă / ori dimpotrivă irosind lumina / și murmur de havuze bizantine / ca-n gura unui clopot atîrnind / își leagănă pe lume lemnul sfînt / și-și arde luminările severe / în jaruri vechi, ce s-au hrănit cu mere“. Asemenea vechilor dieci purtindu-și călimările la șold cu felurite cerneluri pentru tot atîtea felurite înscrisuri, poetul se oprește cu sfială, dar și pătruns de adînca răspundere a misiunii sale în fața icoanelor demne de laudă și întristare ale istoriei noastre, istorie văzută, desigur, nu în manifestările sale de știință constituită pe un sistem de legi obiective, ci în funcție de rezonanța lirică a evenimentelor sau personalităților cunoscute. Accentul personal imprimat de Gheorghe Tomozei acestei materii dificil de abordat cu mijloace adecvate poeziei moderne este acela că, fără a demitiza o mitologie care, fiindu-ne atît de scumpă ar fi și imposibil de demitizat, evenimentele sau personalitățile evocate nu rămîn în grandoarea lor hieratică, dar întîngibilă și rece de parcă ar fi vorba de adorarea unor zei străini, ci devin întîmplările și persoanele din intimitatea noastră.

Această reducție a poliilor colocviali printr-o indiscernabilă dialectică a sacralității și lumescului nu exclude ipoteza anunțată a dialogului : indiferent că poetul evocă umbrele trecutului sau își transcrie o emoție liberă de orice referință istorică, el se găsește mereu în situația de a comunica, de a stabili o relație între doi termeni, unul dintre aceștia fiind cu siguranță cititorul. De la Zamolxes și problema scrierii dacice la forța infinit germinativă a pămîntului și văzduhului patriei, de la legendarul Negru Vodă văzut ca reîncarnare perpetuă, invincibilă a domnilor apărători de țară pînă la „descripția Voronețului“ și a strachinei savant smălțuite din casa părintească, poetul se mișcă printre cuvinte ca un meșter zugrav care ba se lasă purtat de vraja melancoliei unor destine și întîmplări mai curînd apocrife, oricum, nu o dată aflate „sub pecetea tainei“, ba se lamentează dulce-ipocrit în mijlocul unor înscenări antonpannești. Gustul său pentru vechi realizat la nivelul lexicului prin înfloriturl de bucovină contaminată de expresii turco-fanariote înviorează, prin culorile readuse la lumină, teme care, în atîtea alte variante, rămîn doar o stimabilă literă moartă. Iată cum trăiau **Zeii** acestor locuri : „Nu erau mai fălоși / decît primarele, într-un sat cu case / mărunte și cu biserica neterminată. / N-aveau palmele sparte de piroane / n-aduceau cu ei ploaia și nu-și cheltuiau / sămînța după voie. Unul era mai-marele / aratului ; altul stăpîn pe morărit / Erau zei pentru dulgheri, chiristigii și olari, ba / chiar și pentru crișmari. Isprăvile lor erau povestite măsurat, după amintirile / din armată și după istoriile cu balauri”... etc. etc. Cartea lui Gheorghe Tomozei este o împlinire estetică remarcabilă sub zodia sentimentului iubirii de patrie.

Dan Laurențiu

*) **Gheorghe Tomozei : „Poema patriei“, Editura „Eminescu“, 1977.**

proză

Un roman al eșecului

Într-una din nopțile de gardă, medicului chirurg, colonel Matei Draghinda, i se prezintă un caz disperat, victimă a unui grav accident de mașină. Circumstanța, „banală“ pentru tensiunea devenită regulă în viața chirurgilor, are acum statut de excepție, datorat unei teribile întîmplări. Pacientul aflat pe masa de operație este fiul colonelului. Tatăl nu rezistă șocului, intervenția eșuează și Matei devine, în urma traumatismului cerebral, pacient al clinicii.

Din acest moment începe de fapt romanul *) semnat de Banu Rădulescu. Situația de la care pornește autorul, credibilă în planul realului (deși la marginea verosimilității) apare inițial ca artificioasă în plan ficțional. Odată acceptat însă acest pretext spectaculos, tot ceea ce urmează este interesant și bine scris.

Consecința stării de șoc este pentru Matei pierderea capacității de exteriorizare coerentă prin cuvînt, mai curînd, însă, pare a fi vorba de un refuz intenționat al cuvîntului, care permite situarea într-un timp al amintirii, propice analizei cauzelor care au condus la eșec. Confesiunea provocată de un imaginar vecin de cameră, alter ego al personajului, reface din secvențe disparate, montate în ordine afectivă, filmul existenței doctorului Draghinda.

În carte se împletesc firele a două romane. Mai întîi romanul formației, cuprinzînd evocarea vieții aspre de copil de trupă (apare acum Stratulat, personaj deosebit de interesant, ascunzînd sub masca răutății o puternică dramă), liceul militar, studenția în timpul războiului, peregrinările ca medic de unitate militară în perioada anilor cincizeci (prilej de confruntare cu dogmatismul epocii), în fine, munca la Spitalul militar din București care îi aduce împlinirea vocației.

Personajul apare ca un om puternic, superior, în stare să domine evenimentele și să aleagă soluțiile cele mai bune.

Dacă romanul formației aduce triumful perseverenței și certifică deplina realizare profesională, romanul familiei consemnează un dublu eșec. În plan erotic degradarea relațiilor în cadrul cuplului are drept cauză atît mediocritatea soției, cît și superioritatea coplesitoare a bărbatului. Laura este cea care sesizează caracterul ireconciliabil al rupturii : „Tu... tu pentru mine erai situat undeva prea sus. N-am putut niciodată să ajung la tine. Sau n-am avut voință. (...). Coborai tu la mine cînd și cînd, dar asta mă umilea. (...). E grea viața unui pigmeu lîngă un uriaș. Și cred că și invers“.

Celălalt eșec marchează relațiile dintre tată și fiu. Matei crede atît de mult în valoarea experienței sale încît o impune ca singur model fiului. Împotriva voinței acestuia, îl înscrie la liceul militar apoi la medicină. Reacția nu va întîrzia să apară. Băiatul își urmează propria vocație, refuzînd să rămînă un duplicat al orgoliosului său tată.

Dramaticul soliloc viu al lui Matei Draghinda, „răfuială“ cu sine de mare intensitate emoțională, oferă numeroase pagini de elevată ținută artistică. Confesiunea pare a urma capriciile memoriei dar se supune de fapt unei construcții riguroase, în care fiecare secvență răspunde cerințelor ansamblului.

Roman al eșecului, „Păsările mari nu cîntă“ este departe de a fi un eșec. Dimpotrivă.

Valentin F. Mihăescu

*) **Banu Rădulescu : „Păsările mari nu cîntă“, Editura Militară, 1976.**

critică

Stil, limbaj și serie culturală

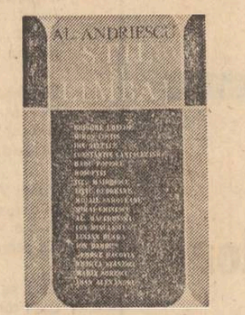

În cazul studiilor de stilistică și poetică, dincolo de libertatea alegerii unei metode tradiționale sau poststructuraliste, este esențial, cînd cercetăm literatura, să dăm judecăți din unghi literar, estetic, să decupăm și să recompunem textele cu instrumente specifice, pentru a nu mai face „o pioasă confuzie între cultură și literatură“, între listele de cuvinte sau procedee poetice și axa ce subîntinde operele. Ideea care organizează ultimul volum publicat de Al. Andriescu *) ascultă de acea deviză călinesciană pusă în fruntea **Istoriei literaturii române** : „Singura operație ce trebuie făcută era izolarea culturalului de artistic“. Scriind despre **Începuturile prozei artistice** cu referire la contribuția cronicarilor la dezvoltarea limbii literare și poziția neologismelor latino-romanice și neogrecești în cronica lui Radu Popescu, Al. Andriescu izolează culturalul de artistic, cu instrumentele lingvistului sau ale analizei clasice de text, decupînd și inventariind complexe fonetice, morfo-sintactice, lexicale, narative, descrieri, portrete, scene de luptă, dialoguri etc. Lingvistul ne convinge de „rolul cronicarilor la făurirea unei limbi literare artistice românești“, de preocuparea lor „de a făuri... o limbă frumoasă“ și de a unifica limba literară. Exemplele, comentariul pun în evidență și o finalitate estetică în scrisul lui Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, Radu Popescu. Persistă însă, în aceste decupaje atente la izolarea culturalului de artistic, o izolare a literaturii de celelalte arte sau literaturi occidentale. Cînd vorbim de portret, descriere și narațiune la cronicari, relația cu iconografia epocii, indicarea lipsei de interes pentru peisaj sau rolul alegoric și simbolic al acestuia, ar modifica însăși optica noastră estetică. Există în cartea lui Al. Andriescu un „principiu unificator“, dar acesta nu șterge diferența de calitate a articolelor „scrise la intervale mari de timp unele de altele, între anii 1955—1976“. Cele mai bune sînt analizele închinate începuturilor poeziei în limba română cu referire la **Dosoftei, creatorul unui limbaj poetic original,** delimitările prilejuite de locul lui Maiorescu ca teoretician al limbii și incursiunea în „stilurile neartistice“. Al Andriescu se pune în valoare atunci cînd se află în contradicție cu alte opinii, cînd le dizolvă sau le întoarce pe toate fețele, obligat în același timp să-și impună punctul său de vedere diferit, fără să se lase descoperit în fața celui pe care-l contrazice, fie acesta Laurențiu Ulici, Ion Coteanu, Gh. Bulgăr, Ov S Crohmălniceanu. Autorul demonstrează cu argumentele unui comparatism lărgit că „traducerea în versuri a psalmilor a fost pentru Dosoftei (...) **o chestiune de vocație literară“** (s.n.), pe fundalul convergențelor și divergențelor dintre **Psaltirea scheiană, Psaltirea lui Coresi și Psaltirea în versuri.** E fertilă și observația cu privire la prozeliții contemporani ai lui Dosoftei : Ion Gheorghe, Ioan Alexandru și chiar Nichita Stănescu.

Capitolul privitor la **Redescoperirea textelor vechi în secolul al XIX-lea,** cu accent pe valorificarea limbii vechilor texte în literatura cu subiect istoric ar fi fost mai interesant (reprezentativ, nu ilustrativ) și într-un fel mai la obiect dacă-și alegea exemplele din literatura fără subiect istoric, pentru ca prezența arhaismului să aibă o funcție mai evident artistică decît aceea redusă la scenografie. Evoluția limbajului poetic cu referire la Eminescu, Minulescu, Blaga, Barbu, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Marin Sorescu nu aduce perspective noi, ci trece în revistă, sistematizînd, idei centrifuge. Analitice sînt articolele despre Sadoveanu și Rebreanu. Cartea lui Al. Andriescu repune în discuție problema relației dintre stil și limbaj cu instrumentele cercetării lingvistice și stilistice. Esențială și încă nerezolvată în studiile cu acest profil este coordonarea datelor, supunerea lor la principii generatoare de limbaj poetic, mai largi și mai semnificative prin raportarea la datele filozofiei culturii, ale istoriei perspectivei artistice în literatură. La Bălcescu, stilul funcțional științific, dat de redactarea unei lucrări de istorie, devine operă cu valoare literară și nu numai culturală din multe motive. Unul, nu cel din urmă, ne obligă să vedem că și Thierry, Michelet, Guizot scriau altfel istorie, depășind dar incorporînd documentul nud. De unde și prezența lor nu întîmplătoare în istoria lui Lanson. Portretul, descrierea, narațiunea în **roman de geste,** în **saga,** în **folclor** funcționează altfel decît în literatura scrisă mai tîrziu. Structurile limbajului artistic sînt o vreme sincretice apoi se autonomizează. Arta se supune un timp mecanismelor mnemotehnice, apoi le uită — reinventîndu-se și reamintindu-și de ele. Stilurile și limbajele artistice trebuie izolate de cele culturale dar nu și de seriile culturale în care au funcționat și s-au impus pentru a nu decupa sau tăia impropriu firul creației.

Doina Uricariu

*) **Al. Andriescu, „Stil și limbaj“, Editura „Junimea“, 1977.**

prezențe

„ÎNTÎLNIRILE DE LA MÎNJINA“

În cadrul acțiunilor dedicate Centenarului Independenței de stat a României, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Județului Galați, în colaborare cu Muzeul Județean de Istorie Galați au organizat a cincea ediție din „Întîlnirile de la Mînjina“.

La Căminul Cultural din comuna Costache Negri (fostă Mînjina) au făcut comunicări, în legătură cu lupta poporului român pentru libertate, unitate și independență națională, **Dr. Al. Porțeanu** de la Institutul N. Iorga București, prof. **Nicolae Ciachir** de la Universitatea București, prof. **Emeric Mihaly** de la Universitatea Galați, muzeografa **Maria Guzeic** și prof. **Sara Mihaly.** Cuvîntul înainte a fost rostit de **Aneta Anghel,** directoarea Muzeului de Istorie Galați.

La Casa Memorială „Costache Negri“ a avut loc, în continuare, un recital de poezie închinat „Patriei și Partidului“, susținut de scriitorul **Barbu Alexandru Emandi,** reprezentant al Muzeului Literaturii Române și de poetul gălățean **Ion Trandafir.**

Manifestarea s-a încheiat cu un spectacol la care au participat formațiile artistice ale Căminului Cultural din comună.

EXPOZIȚIA REPUBLICANĂ DE ARTĂ POPULARĂ, ARTĂ PLASTICĂ ȘI ARTĂ FOTOGRAFICĂ DE AMATORI

● La sala de marmură a Casei Scinteii s-a deschis Expoziția republicană de artă populară, artă plastică și artă fotografică de amatori, organizată în cadrul Festivalului național „Cîntarea României“. Sînt expuse peste 3 000 de lucrări de certă valoare artistică care abordează o tematică bogată, diversă; ele oglindesc prin limbajul specific fiecărui gen în parte tradițiile artei noastre populare, tradițiile creației istorice a poporului, lupta multiseculară a maselor pentru dreptate, pentru libertate socială și națională, viața și munca oamenilor de azi, constructori ai socialismului. Expoziția ni se înfățișează ca un amplu și cuprinzător tablou al creației celor 2 358 cercuri și cenacluri care însumează peste 29 500 artiști de toate categoriile sociale, de toate vîrstele, de toate naționalitățile participanți la Concursul de creație din cadrul Festivalului național „Cîntarea României“.

cartea de debut

Gustul critic și putința „raționalizării“ lui

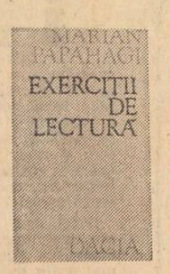

Dacă scurtul eseu **Despre „estetica“ lovinesciană** din foarte interesanta carte a lui Marian Papahagi*) nu se impune ca o contribuție deosebită privit din unghiul temei abordate(temă asupra căreia amplele interpretări ce i-au fost dedicate marelui critic au stăruit cu mult mai mare profit) prin urmare, dacă eseul în cauză rămîne sub acest raport un dinamic și inteligent „exercițiu de lectură“, merită totuși să fie reținut pentru valoarea sa de „introducere“, în sensul că aici, credem noi, identificăm premisele reale ale modului de înțelegere a actului critic de către tînărul exeget. În contrast cu declarațiile de principiu ostentativ radicale, vădit suprasaturate de limbajul paradigmatic al „noii critici“ (italo-hispanice, mai ales) din eseurile cu caracter programatic de la începutul cărții **(Pretext. Critica și „înțelegerea“ operei, Critică și invenție, Polemică și literatură),** așadar, acum, în eseul despre „estetica“ lui E. Lovinescu, întîlnim o seamă de disociații însoțite de revelatoare citate capabile să învedereze „crezul“ critic la care se raliază și Marian Papahagi. Astfel, renunțînd a mai tăia firul în patru precum în eseurile amintite, autorul stăruie asupra a două categorii fundamentale ce prezidează actul critic viabil, citind direct din E. Lovinescu : „Această critică estetică se descompune, credem, în două elemente, unul referindu-se la percepție, adică la ceea ce se numește gust sau sensibilitate artistică, și altul la facultatea intelectuală de a analiza, element esențial tehnic. Critica integrală presupune posedarea amîndelor însușiri, adică și a gustului și a putinții raționalizării lui (...)“. Locuri comune, chestiuni de bun simț, se va zice. Adevărat, dar în același timp nu mai puțin importante pentru semnificația lor de „mari locuri comune“ și deci, prin actualitatea lor stringentă, dacă ne gîndim la conglomeratul de avataruri paracritice care planează asupra spiritului de discernămînt cînd se pune problema recunoașterii adevăratelor vocații din cîmpul criticii tinere și nu numai tinere. Or, privind lucrurile dintr-o asemenea perspectivă funcțional categorială și nicidecum simplist prezumțioasă (cum ar putea unii să creadă !), în fond, nu dorim să spunem decît că Marian Papahagi, încă de la prima sa carte, se dovedește un critic autentic tocmai pentru că satisface pe deplin dublul deziderat lovinescian. Iată, ne îngăduim să credem că formulări precum cele ce urmează nu stau la îndemîna oricui și că ele nu pot fi decît emanația unei vocații critice în cazul căreia gustul artistic și putința „raționalizării“ lui colaborează într-o unitate indestructibilă : „Ar fi revelatoare o comparație între Ion Barbu din **Umanizare** și **Dezrobire** și Tudor Arghezi din **Psalmi** ; în ciuda multelor deosebiri, cei doi mari poeți se asemănă în unele privințe. Psalmistul Arghezi păstrează în versurile sale toată tensiune unei pasiuni umane. Aspirația barbiană este către castelul de gheață al gîndirii, către abstractul suprem ajuns aproape divinitate. Renunțarea argheziană este pătrunsă de iulburarea credinciosului care e dezamăgit în aspirația spre înalt. „Umanizarea“ lui Ion Barbu este aproape o concesie, cu toate că amîndoi resimt dramatic renunțarea, limita umană a aspirațiilor spre suprauman. Dar la Ion Barbu se mai păstrează încă elementul superb nietzscheean („Acolo drept, sub cerul lichid de miazăzi / Cu-o frunte mai senină, o inimă mai caldă, / Mîndrie, și tu, sete de spații, **veți porni**“ — s.n.) sentimentul infringerii „umbrei ce urcă din Lete“, pe cîtă vreme la Arghezi renunțarea are în ea toată dramaticitatea (sic) unui Prometeu care crede“. De altminteri, studiul din care am decupat acest citat **(Ion Barbu: mitopoetica integrării în unitate)** este una din piesele de rezistență ale volumului, constituind o contribuție de prim ordin la dificilul efort de descifrare a universului poetic barbian. Cel puțin „teza“ întruziunii sui-generis a spiritului apollinic în structurile frapant dionisiace ale ciclurilor **Joc secund** și **Uvenderode,** este demonstrată de Marian Papahagi cu un simț al nuanțelor și cu o capacitate de a minui viziunile critice sintetizatoare în totul remarcabile. În schimb, nu aceeași este impresia lăsată de studiul consacrat lui Tudor Arghezi. Cum indică și titlul **(Citind „Cuvinte potrivite“),** de data aceasta, autorul ține parcă cu tot dinadinsul să-și respecte programul din **Pretext** în litera lui, adică să ne ofere niște „exerciții de lectură“, sau mai exact, o suită de note de lectură. Din această pricină, studiul este fragmentat și e păcat, întrucît și acum ideea critică inițială este realmente captivantă, dacă ne gîndim la faptul că prin **Cuvinte potrivite,** intradevăr, Arghezi propune „o întreagă istorie a poeziei refăcută original și fără neapărate trimiteri la un nume sau altul“. Spre deosebire de studiul despre Ion Barbu, unde joncțiunea dintre unghiul istoric-literar și cel critic-literar se produce cu mare siguranță și cu riguroasă raportare la bibliografia critică (poate, totuși, sînt cam excesive și cam fastidioase citatele în spaniolă din Ortega Y Gasset), acum, în cel despre Arghezi, stîrnește mirare absența cvasicompletă a unei atari perspective indiscutabil necesară.

Ca densitate și coerență, comparabil cu studiul despre Ion Barbu ni se par și următoarele studii : **Tudor Vianu, poet, Măștile lui Vinea, Pentru o lectură „în sistem“ a romanului lovinescian.** Cît despre articolele cuprinse în a treia despărțitură a volumului (despre : poezia italiană în general, Giuseppe Ungaretti, Fernando Pessoa, Murilo Mendes și Hermann Hesse), sîntem de părere că ele recomandă un exeget al fenomenului literar străin dintre cei mai autorizați, în măsură să arate, prin antiteză, adevărata față a „competenților“ de ocazie care, din nefericire, ne asaltează în continuare cu „contribuțiile“ lor manufacturiere.

Nicolae Ciobanu

*) **Marian Papahagi : „Exerciții de lectură“, Editura „Dacia“, 1976.**

PRIMIM DIN PARTEA ACAD. IORGU IORDAN URMĂTOAREA SCRISOARE :

Tovarășe Redactor-șef,

Sînt nevoit să fac apel, ca și în alte rînduri, la ospitalitatea d-voastră, rugîndu-vă să publicați următoarea scurtă precizare.

În numărul de la 21 mai a.c. al „Luceafărului“, Emil Manu afirmă că „pentru Creangă se apelează la ediția G. Kirileanu“, dînd astfel a înțelege că nu există alta. Nu știe d-sa că în 1970 a apărut, la „Minerva“, o ediție critică, în două volume, a operei povestitorului moldovean, întocmită de Elisabeta Brîncuș și de mine ?

Cu mulțumiri anticipate și cu salutări tovărășești,

IORGU IORDAN

București, 25.V.1977

tineri prozatori

letiția vladislav

careul de dimineață

Profesoara care trebuia să intre în clasă odată cu directorul, era de chimie. Se știa că are fustele pînă la mijlocul genunchiului, talia 38 și numărul pantofilor 35 1/2.

În prima săptămînă de școală fusese alta, osoasă și acră, cu o voce tunătoare, în ciuda faptului că nu trecea peste patruzeci și șase kilograme, cu tocuri cu tot, așa cum avea să afirme mai tîrziu, în plin cheful banchetului, Tuțu Rădulescu ; acesta înșirase pliurea cu untură a interniștilor, rația de la zece împărțită cu atîtea zîmbete și plecăciuni de Mama Sofi Bucătăreasa, de parcă ar fi dat pepite de aur conquistadorilor, înșirase, deci, feliile în lada de lemne și, ca din greșeală, o fixase pe „chimista" peste gustarea de la zece cu scaun cu tot, în hohotele de rîs ale clasei.

Tuțu Rădulescu a fost, cu o zi mai tîrziu, eroul careului de dimineață ; zece clase înșirate frumos, în poziție de drepți, cu profesorul de sport în flancul sting și nevastă-sa, o scobitoare cu părul rar și roșu, în flancul drept, iar în față, grav și indignat, consiliul profesoral. Chimista a venit imediat după dirigintele clasei ; își schimbase fusta, avea una verde, mai scurtă și mai tighelită, lăsînd vederii zero-ul format de cele două picioare subțiri și nedepilate.

„Să iasă în față elevul Tuțu Rădulescu !", a tunat directorul, mutîndu-și greutatea pe celălalt picior și înfigîndu-și mîna în buzunarul halatului. Cei dintr-a opta au pufnit în rîs, erau amici de minge cu împricinatul, plus vecini de stradă, plus aspiranți la orchestra școlii, condusă de chitaristul și solistul vocal Tuțu Rădulescu.

„Acest elev, coleg cu voi, și-a dres directorul vocea, dîndu-i o notă de autenticitate macabră, a săvîrșit o faptă gravă, o criminală abatere de la regulamentul școlar..."

Profesoara de română a tușit scurt și sec, ceea ce însemna „am spus și cu asta punct", scoțîndu-și burta în afară și înăsprindu-și trăsăturile. Pe cenaclista dintr-a unsprezecea a pufnit-o rîsul, ea o știa mai bine pe „literată", avusese chiar o ciocnire cu ea, după olimpiada de română, faza pe școală ; Cenaclista era, în felul ei, o mare originală, nu consulta manualul și nu-și lua notițe niciodată. Asculta cu supușenie vorbele profesoarei și conspecta tot ce-i pica în mînă, sau pe sub mînă, din rafturile bibliotecii pentru elevi. La olimpiadă scrisese, în stilul ei curgător, despre Rebreanu și opera sa, dar nu făcuse decît s-o neurastenizeze pe „literată", o femeie deșteaptă, dar leșinată să-i audă pe alții folosind propriile ei expresii, sau, într-un caz fericit, aplicat la „spuma" clasei, propriul ei concept critic despre cutare sau cutare autor.

Auzind-o pe Cenaclistă pufnind și cum urechile și ochii finuței doamne erau ca antenele pentru captarea semnalelor interplanetare, s-a întors puțin spre dreapta, măsurînd cele treizeci de uniforme cu dispreț suveran.

Dacă ar fi putut țipa cu ochii, sigur ar fi țîșnit pe banda Morse consoanele și vocalele ei spilcuite, „dobitocilor, fetița mea are zece ani și vorbește curgător engleza, mă rog, cît de curgător poate vorbi o copilă de zece ani, iar voi... sînteți rușinea acestei școli bătrîne, cu renume bun și dascăli onorabili, am spus, interniști proști, needucați și veșnic puși pe timpenii..."

„Așadar, a continuat directorul, din ce în ce mai morbid, acest brontozaur nespălat a pus-o pe domnișoara Valerica (a întors capul spre Chimistă, trăgînd un zîmbet dulce și candid, „vă rog să mă scuzați tovarășa Valerica, dar trebuie..."), cu scaun cu tot, în lada de lemne..."

A urmat un hohot colectiv, uriaș, nestăpînit, zece clase rizînd drăcește la auzul cuvîntului „brontozaur" ; Chimista era o cantitate neglijabilă, n-o băga nimeni în seamă, cu toate că făcuse doi pași în față, pentru clasele care nu făceau cu ea, deci n-avuseseră plăcerea s-o cunoască direct, ca de la elev la profesor, învelită în catalog ca într-o armură.

Tuțu Rădulescu își împinsese, și el, umerii în față ; o privea pe Chimistă într-un fel ciudat ; curiozitate precoce amestecată cu spaima de-a fi trimis trei zile acasă ; în termeni pedagogici exmatriculat pentru purtare necorespunzătoare, abatere de la regulamentul școlar și normele etice de comportament în școală și, implicit, în afara școlii, conform proverbului „cine fură azi un ou, mîine fură un bou", sau și mai la obiect, „dacă-i dai un deget, îți ia toată mîna."

„Acest element înrăit și lipsit de educație, a tunat din nou directorul, are de dat socoteală

Iulian Olariu : „Umbre și lumini pe trepte"

în fața voastră, tovarăși elevi ai liceului, în fața cadrelor didactice aflate aici și în fața organizației U.T.M. din care face parte".

Chimista a scos din recuzită un zîmbet victorios ; parcă rînjea o mumie egipteană, avea să spună, la același banchet de adio, chitaristul Tuțu Rădulescu.

„Aveți ceva de spus, tovarășa Valerica, a întrebat-o, după ce-a tras aer în cîmpoi, directorul, cu cel mai dulce gîngurit bărbătesc, poate doriți să completați cele spuse..."

„Două vorbe, domnule director, a suspinat profesoara, arătînd că jignirea lăsase în sufletul ei feciorelnic, de proaspătă absolventă, o falie mai cumplită decît cea din San Francisco, doar două vorbe : dreptatea învinge !"

„Mi se pare că are un corespondent în latină", a ciripit nevasta doctorului Gabrea, din întîmplare bibliotecara școlii, cultivată serios, în zilele de duminică, cu tratatul de medicină generală, citate latinești și operații de apendicită.

„În Latina", s-a mirat sincer bondoaca de geografie, „ăsta-i port la fluviu, sau o deschidere la mare", a continuat, numai pentru ea, înciudată că începe să resimtă chiulul de la seminariile de geografie economică a lumii.

A simțit un ghiont în spinare, „tacă că te vede", apoi a văzut umerii lui Rădulescu, căzuți, ca la păsările de curte, pe zăpușeală.

Soarele se ridicase simțitor deasupra Mureșului ; aveai impresia că se repetă pentru cine știe ce spectacol în aer liber.

„Eu propun să fie exmatriculat, s-a repezit profesorul de sport, și la mine trage chiulul, făcînd pe măscăriciul la bară."

„Silviule, a șuierat nevastă-sa, băiatu-i bun la oină, mă opun !"

Dintr-o dată s-a făcut liniște ; cei dintr-a opta scormoneau pămîntul cu vîrful pantofilor. A zecea și-a unsprezecea nu se băgau, unii mai aveau un an de „tras", ceilalți aveau de dat bacalaureatul, se fereau de belele ca dracu' de tămîie. Numai clasele a noua coboriseră drapelul de doliu ; își lăsaseră capetele în jos, rușinate. Era pentru întîia oară cînd luau parte la așa ceva, careul de dimineață fiind, pînă în momentul acela, o scurtă notă informativă, urmată de gimnastica de înviorare și marșul pe note, „Porniți înainte tovarăși", de-a lungul și de-a latul curții.

„Eu, a încercat dirigintele, eu zic să-i dăm votul de încredere".

Cei din consiliu au început să murmure și să se agite ; unii erau pentru, alții îi și vedeau „zburat" acasă, apoi la un liceu din orașele vecine, bineînțeles disciplinar.

Maria Bărbuțel, singura fată cu fruntea sus, a scos un suspin lung ; cînd consiliul s-a întors spre careu, eleva a dat drumul unui potop de lacrimi fierbinți și amare. Curgeau pe obraji, pe guleraș, pe uniforma niciodată în perfectă regulă (ba prea scurtă, ba fără matricolă), fără să le pese de stupoarea Chimistei și mila Mamei Sofi, apărută și ea, din senin, chiar în spatele directorului.

„De ce miorlăi ?"

Vocea „literatei" a răzbit pînă în mijlocul clasei A Noua Umană, făcîndu-l pe Rădulescu să tresară, iar pe ceilalți să prevadă cam ce și cum va fi la ora de română.

„Chiar, de ce miorlăi, eleva Bărbuțel ?" s-a interesat și directorul, renunțînd pentru cîteva clipe la pronunțarea „sentinței".

„Știți, a sughițat umanista, eu, în calitate de colegă a elevului Rădulescu Tuțu dintr-a noua uman, pot spune că este un coleg bun și silitor, iar..."

Directorul a făcut ochii mari, ca în fața unei arătări, refuzînd să creadă că toate astea se întîmplă în școală și sub ochii lui.

„Hai, dă-i drumul", a sărit, ca încinsă bibliotecara, bănuind o dramă ca-n romanele lui Cronin, unde blînda Mary visează fericirea, dar are parte numai de necazuri, sărăcie și umilință. Și toate din pricina unui tată zgîrcit, a unei case bizare și-a unui bilci cu căluței colorați și muzică vulgară.

„...iar eu, a continuat fata, suflîndu-și nasul și batista unui vînător de munte, eu sînt de acord să-l iertăm și să-l ajutăm ca în viitor să nu se mai întîmple..."

„Și-ai să-l ajuți chiar tu, a chicotit Chimista, nu-i așa, eleva Bărbuțel ?"

Soarele se ridicase binișor ; pielea de pe picioarele fetelor s-a destins ; era nouă.

„Înțeleaptă remarcă, a continuat „literata", vădit mirată că un creier făcuț pentru $NaSO_2$ este în stare și de altceva, te felicit domnișoară".

Directorul s-a uitat la ceas, era tîrziu, după pauză ar fi avut istorie la a zecea, nu mai putea lungi povestea cu scaunul, profesoara și lada de lemne. Luîndu-și un aer solemn și distant, de om pus să judece și să dea verdicte, a făcut un pas în față, rupîndu-se de ceilalți.

„Elev Rădulescu, a tunat, la nici un metru de urechile inculpatului, te iert".

„Cum ?... ce ?... tovarășe director, a sărit Chimista, vă dați seama de gravitatea faptei acestui... acestui..."

„Te iert, a tunat mai departe directorul, pentru că meriți o șansă. Unu. Te iert pentru că ai cap. Doi. Și te mai iert pentru că-l văd pe taică-to cum vine de la atelier".

Și-a vîrît mîna în buzunarul halatului, apoi trecînd pe lîngă ceilalți, rămași cu gura deschisă și tremurînd de indignare, a intrat în clădire.

„Rupeți rîndurile, a țipat profesorul de sport, și intrați la clase !"

Cei dintr-a opta au rupt-o la fugă, îmbrîncindu-se și țipind pe scările din dreapta.

Cei mari au rămas mai la urmă, arătîndu-se mulțumiți și afectați.

Numai Tuțu Rădulescu a rămas pe loc, cu umerii căzuți, ca o găină beteagă.

„Cine-i tac-to, bă ?!..." a șuierat Cromwel, profesorul de istorie, încercînd să împuște doi iepuri dintr-o dată : s-o consoleze pe Chimistă și să-l pună „la buzunar" pe director.

„Ca-zan-giu..." a silabisit Rădulescu sfîrșit ; pur și simplu nu înțelegea de ce-i făcuse directorul o asemenea figură ; la banchet, după două ore de zdrăngănit la chitară, avea să mărturisească (absolut deliberat) că-i venise să intre în pămînt de rușine.

Mama Sofi a pus mîna pe coada clopoțelului ; sunetele lui au spart aerul ; calde, vesele, cristaline, urcînd și coborînd după cum își mișca bucătăreasa mîna.

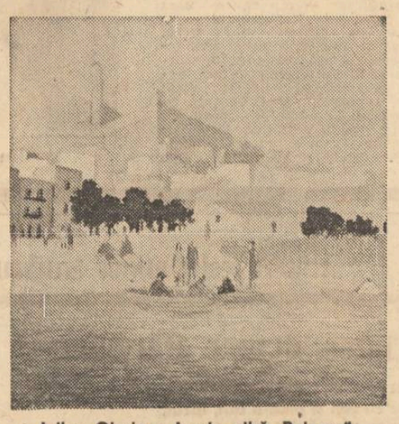

Iulian Olariu : „Insula albă. Baleare"

Maria se gîndea la Ion Budai-Deleanu.

Bondoaca de geografie nu descoperise cam pe unde vine Latina.

Bibliotecara se jurase pe „Castelul Pălărierului" să descopere drama.

Iar Tuțu Rădulescu se gîndea la gestul directorului și, pe măsură ce înțelegea, îi venea să-și roadă unghiile, să-și tragă pumni în cap și, ca o autopedepsire îndelungată, să fugă toată viața de pîinea cu untură, valența clorului și lada de lemne, mirosind a rășină...

florica mitroi

Ca o rîndunică îmi voi lua zborul

Cît de mult mă urăște infirma I
Sub picioarele mele de cal ea adastă
sperînd să recompunem împreună
moara de vînt,
cu pîmînii putrezi îmi strigă
vorbe de iubire și de ocară !
Ah, orașul pe care l-a clădit sub
picioarele mele
îl voi zdrobi în tihnă
mă voi bucura de plăcerea hranei
ca o rîndunică îmi voi lua zborul
eu, uriașa cea fricoasă !

Tu nu mă mai vrei

Tu nu mă mai vrei, căci
din carnea arsă
tot ce mai sclipește pe rug
este dulcea mea dorință, rămasă întreagă
intruchipată de găvanele strepezite
ale ochilor
și batjocura mulțimii
te înverșunează
împotriva mea
ca pe o piatră
o, te-am iubit, așa aș vrea să
fosnească cenușa mea
toropită, ingenuncheată lin
la picioarele tale de carne crudă
și oase tari

Saltimbancii

surorii mele

O iubire mistuitoare ne ține
drepți pe fir
deasupra prăpastiei mistuitoare
tu surizi cu o floare albă în
colțul gurii
ca o pată de zăpadă
N-am terminat să-ți spun tot,
deasupra golului depun
o coloană de un
alb orbitor
îl astup o secundă mistuitoare
o, tu,
care ești floarea singelui meu
o iubire mistuitoare ne ține drepți

Cineva mi-a deschis ușa rîzînd

Cineva mi-a deschis ușa
rizînd
și mi-a spus :
ești de risul diavolului,
uite ce iubești mai
mult cum rîde de
plăcere în brațele lui
dar eu am țipat
victorioasă :
Voi construi pînă la
capăt coloane
majestuoase coloane albe !

Ca o lovitură de pumnal în inimă

Deodată titanul melcilor prinse speranță
din el crescu un copac radios
pe neașteptate, ca o lovitură
de pumnal în inimă crescu !
Dar cu cîtă ușurință m-am purtat !
De parcă aș fi plutit de colo-colo
ca un fulg dus de vînt
M-am purtat fără pic de grijă
Acum s-a stins molusca mică
s-a îndepărtat vertiginos
pot să spun că vertiginos
NICI N-A MAI EXISTAT
vertiginos, ca o lovitură
de pumnal în inimă !

Rugă către bărbatul iubit

În fața ta m-am mușcat singură de gură
și m-am îmbrățișat strălucitor
ia-mă acum în brațe, ca pe un frate iubit
și arată-mi cît de clară e moartea
Ca un cuib de scorpioni răscolit
a fost dragostea
nici n-a apucat țipătul să facă lujer fraged
și otrava s-a întins ca demența
Odihnește-mă, liniștea mea.

Lumina îngemănată cu umbra

Înfiorătoare este privirea pe care mi-o arunc !
Nici o pală de aer, nici un hohot de plîns !
Înfiorătoare este privirea pe care mi-o arunc !
Lumină îngemănată cu umbra, cobor scara
Nici o pală de aer, nici un hohot de plîns
Înfiorătoare este privirea pe care mi-o arunc !
Fulger, fulger orbitor
și tu, blîndă, galbenă lumină
o, voi, care sunteți ale mele,
numai ale mele
lăsați-mă, lăsați-mă să mă transform
în femeie
desfigurată femeie cu care
m-am luat de mînă și am rîs !

* * *

Un abur de foc este sărutul
cucernic și decapitat
cu capul plin de pietre
îngenunchez în fața ta
viața mea ia înfățișarea singelui
cu capul plin de temple
îngenunchez în fața ta
dar îmi voi lua zborul
ca o căprioară decapitată
rîvnesc încă o dată
să mai fug.

marian drumur

o zi calitativă și cantitativă

Mai sosise cîțiva : Ștefan Traian, cu cleme la pantaloni, legîndu-și bicicleta de rastel, Toma Vereanu, trîntind portiera mașinii și așteptînd să coboare Silvia Leva, Kollar, grăbit și zîmbitor, purtînd o geantă mare care-i deforma mersul. Pe scări, se încrucișară cu secretara care cobora să ridice condica de prezență. La primul etaj, se opriseră să discute Roland Steiner cu Viorel Percea, voci tari și tinere. La capătul coridorului, apăruseră primele halate albe.

— Nea Ștefane, dă-mi o țigară, te rog !

— O iei așa de dimineață ?

— Lasă-mă, că m-am ambalat. Uite, poftim patruzeci de bani.

Ștefan Traian mai urcă un etaj, intră în a doua încăpere, unde își avea biroul, descuie sertarele și dulapul, își îmbracă halatul, se așează pe scaun și scoase o mapă voluminoasă : „Climatizarea complexului I.L.U.A. Pentei". Ușa se deschise brusc și intră Ioan Grozan, colegul său de birou.

— Am onoarea să vă salut ! La ce lucrați ? Pentei ? Aveți timp, nu acum evident, să ne ocupăm puțin de Floroaia ? Nu mai avem mult, știți, pînă la atingerea termenului contractual.

— Tov. Grozan, acum mă duc în laborator. La ora zece e bine ? De altfel, Floroaia nu ne-a trimis materiale la timp, legal ne putem decala cu același interval.

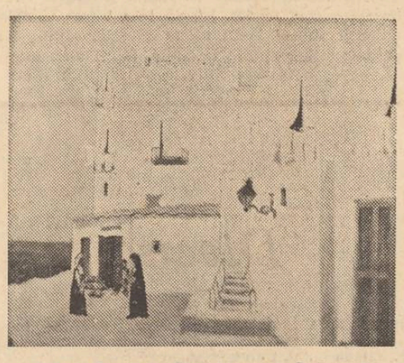

Iulian Olariu : „Peisaj auster. Baleare"

— Sigur, dar aici este eterna contradicție cu beneficiarii. Doresc o cercetare la timp, dar fără contribuții materiale care le-ar putea afecta producția curentă.

— Vedere scurtă ! Ați citit articolul din „Era socialistă" ? Sovieticii scot zece ruble aur dintr-o rublă investită în cercetare. E cea mai grozavă afacere — să vinzi materie cenușie.

— Am citit. În fine, contribuim și noi cum putem. Deci, ne întîlnim la zece, bine ? Am plecat la Kollar.

Ștefan Traian reluă studierea dosarului făcîndu-și notițe pe o foaie de hîrtie ; din cînd în cînd își privea ceasul. La ora opt scoase dintr-un sertar două borcănele, puse într-un pahar o linguriță de ness și două de zahăr, turnă apă din sticla de pe birou și începu să amestece. Bău cafeaua fumînd o țigară, apoi ieși luînd cu el hîrtia cu însemnările.

În laborator, standul mare funcționa, umplînd cu vîjîitul lui vasta incintă.

— Bade Costache, se adresă Traian mecanicului de sector, sînteți dispus să-mi legați aparatura la ventilatorul meu ?

— Nu pot acum dom' inginer, am ordin de la profesor să aranjez standul CV-ului. Mai tîrziu, viu eu pe la dumneavoastră, o facem și pe asta.

— Mai tîrziu nu pot. Se poate să vă folosesc trusa de scule ?

— Cum să nu.

— Și dacă-l vedeți pe Borbaly, trimiteți-l la mine.

Se ghemui lîngă conducta ventilatorului și începu să facă primele racorduri. La un moment dat, sesiză o mișcare, cu coada ochiului. Însoțit de doctorul Vasa și Kollar, venea profesorul, uscățiv, în halat strălucitor de alb. Se ridică.

— Să trăiți.

— Ce-i, Traiane ?

— Pregătesc încercările pentru ventilatorul de la Pentei...

Profesorul trecuse.

Își reluă activitatea, recapitulînd mintal probele pe care trebuia să le facă.

— M-ați chemat ?

Durduliu, Borbely stătea lîngă el, respirînd greu.

— Te-aș ruga să-mi faci legăturile electrice aici. Vezi că trusa wattmetrică a fost dusă la standul de pompe.

— Bine. Faceți azi încercări ?

— Da, mai tîrziu.

Privi la ceas : era ora nouă ; putea să-și aprindă o țigară.

Pe urmă, Ștefan Traian urcă înapoi la biroul său și începu să pregătească fișele pentru măsurători. Hîrtia milimetrică i se terminase. Cobori un etaj, bătu la ușa care scria „Șef de secție. Secretariat" și intră.

— Ce dorești ? îl întrebă doctorul Vasa, din fața dulapului de fier din prima încăpere. Secretara se opri din dactilografiat.

— V-aș ruga să-mi dați niște hîrtie milimetrică.

— Un moment !

Doctorul Vasa scoase un dosar și trecu în încăperea lui, de unde reveni cu o hîrtie în mînă.

— Dumneata ai ridicat acum două luni un bloc cu hîrtie milimetrică.

— S-a terminat, am avut un proiect de prototip.

— Îți dau cinci coli, ai auzit tovarășă Carpen ?

— Vă mulțumesc, îmi ajunge.

Secretara îi dădu colile. Pe coridor, Vereanu discuta cu Percea ; se opri lîngă ei.

— E o prostie, spunea Vereanu. Chiar și în orașul tău, trebuie să te asiguri ca și cum nu l-ai cunoaște.

— Vorbiți de accidentul de ieri ?

— Da. Nu se amendează destul, asta e.

— Fii serios, izbucni Percea. Mie pentru ce mi-a luat carnetul pe trei luni ? Pentru că n-am dat prioritate unuia care mergea ca nebunul !

— N-ai dreptate. Să știi, mie îmi pare bine cînd sînt amendat. Nu rîdeți, nu că dau bani ci fiindcă înseamnă că milițianul îmi atrage atenția asupra unei greșeli pe care eu nu știam că o fac, de asta !

Doctorul Vasa ieși în coridor și îi privi. Se despărțiră.

În birou îl găsi pe Grozan, amestecînd ceva într-un pahar.

— E pentru inimă, îi spune Grozan, văzîndu-l că se uită. L-am realizat după cartea de rețete de plante medicinale dar am modificat modul de fierbere inspirîndu-mă din „Ceaiuri, infuzii decocții". Doriți ?

— Nu, eu am ceaiul meu.

Ștefan Traian își scoase termosul din dulap și-și turnă un pahar. Apoi așteptă începutul discuției.

— V-ar deranja dacă v-aș cere să-mi cedați trei țigări ? Întîmplător, n-am luat pachetul cu mine.

— Nu, poftiți.

— Iată, un leu și douăzeci de bani. Dumneavoastră nu fumați ?

— Un moment, să vă dau restul. La ora asta, nu.

Apoi începură discuția despre contractul privind întreprinderea din Floroaia.

— Să ținem seama de faptul, adăugă Grozan, că și dumneavoastră și eu sîntem angrenați și în alte lucrări, care pot aduce prelungiri imprevizibile.

— În cel mai rău caz, facem o organizare locală de două schimburi.

— Asta e valabil pentru dumneavoastră. Eu intru în perioada examenelor pentru doctorat.

— Atunci eu ; dar aranjați să-l primesc pe Borbely.

— Evident.

— E douăsprezece și-ar fi cazul să mă reîntorc în laborator. Ce-ați zice de o țigară ? Sînteți invitatul meu.

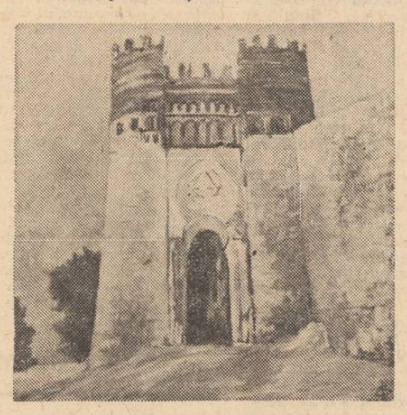

Iulian Olariu : „Toledo Puerta del Sol"

Fumară în tăcere, apoi Ștefan Traian coborî în laborator. Își aranjă fișele pe masa de comandă și conectă instalația. Uruitul ei și cifrele roșii ale numărătoarelor electronice îi anihilară celelalte percepții. Începea experimentul. La ora treisprezece și cincisprezece era sigur că parcursese suficient domeniul de măsurători. Deconectă instalația și-l căută pe mecanicul de sector.

— Bade Costache, eu am terminat. V-aș ruga să vă luați sculele și să puneți instrumentele în cutii.

— Mai lucrați aici ?

— Nu știu, să vedem ce spune prelucrarea datelor.

Cu fișele în mînă, urcă la primul etaj și intră pe ușa pe care scria „Sala calculatoare".

— Ai trecut și pe la noi ? îl întrebă Silvia Leva.

— Am ceva de calculat. Îmi dai instrucțiunile pentru „Felix CE-15" ?

Se așeză în fața claviaturii și cuplă calculatorul. Silvia se opri lîngă el, cu dosarul în mînă.

— Ești supărată ? o întrebă și-i atinse șoldul.

Ea zîmbi și-l sărută pe obraz.

— Vrei să-ți fac o limonadă ?

Fără să mai aștepte răspunsul se duse la chiuvetă, umplu un pahar cu apă, turnă trei linguriște de apă, stoarse o jumătate de lămîie și începu să amestece. Zgomotul carului de imprimat acoperea zăngănitul.

Ștefan Traian, absorbit de acționarea tastelor și apariția cifrelor, bău aproape automat limonada. Pe măsură ce se apropia de sfîrșit simțea că e copleșit de oboseală. Două erori făcute îi sporiră atenția. În fine, deconectă calculatorul și se întinse pe scaun.

— Totul e minunat, îi spuse Silviei, și limonada ta a fost minunată.

— Te-ai liniștit ?

— Dacă vrei, mergem după-masă la cinema.

— Vrei tu ?

— Haide, nu te supăra ; mă duc eu după lucru să iau bilete. Vrei să ne întîlnim diseară, la optsprezece treizeci, la „Feldioara" ?

— O să-mi pun rochia cea lungă.

Ștefan Traian ieși cu grijă și bătu la ușa „Șef de secție. Secretariat".

— Șeful e înăuntru ? o întrebă pe secretară.

— Da, se poate.

— Tovarășe doctor, spuse Traian intrînd, am terminat și cu ventilatorul pentru Pentei. Totul e foarte bine, priviți vă rog rezultatele.

Îi întinse pe masă fișele de calculator.

— Bravo ! Dă-i înainte.

— În curînd trec la contractul pentru Floroaia.

— Bine. Poți să-ți iei fișele, treci la redactarea materialelor. Profesorul dorește să fie totul în termen. Am trecut de teorie, acum acționăm.

— Am înțeles, la revedere.

Pe scări se încrucișă cu frau Vilma, femeia care făcea curățenie după-masa în clădire. Era ora paisprezece.

— Bună ziua, frau Vilma ; ați udat florile mele ?

— O, astăzi e tare, tare cald. Am udat ieri și astăzi. Eu am grijă.

— Mulțumesc, la revedere.

Pe coridor, Roland Steiner venea fluierînd și bătînd ritmul cu palmele.

— Să trăiască ursulețul Ștefan ! Cum o duce ursulețul Grozan ?

— Bine, bea ceai contra inimii.

— Ho, ho, ce simpatic îmi este. Tu ce faci ?

— Am terminat niște încercări și-au ieșit foarte bine.

— Așa e, ieșirea e totul ; te-am salutat !

În birou, nu era nimeni ; se așeză pe scaun, puse hîrtiile în ordine în dosar și se opri, gîndindu-se la cuprinsul textului final. Dar se simțea prea obosit să-l scrie ; renunță, deși știa că are să-l urmărească, azi și zilele următoare, la masă și în pat, amplificîndu-se și acaparîndu-l. Se uită la ceas : paisprezece treizeci. „Prea tîrziu pentru o țigară, își spuse, se apropie prînzul". Așa că luă cartea lui Oshorne, „Fans" și începu să citească. Pocnetul unei uși îl aduse la realitate : paisprezece cincizeci și cinci. Își prinse clemele la pantaloni, controlă dacă avea la îndemînă cheia lacătului cu care legase bicicleta, puse dosarul în birou și halatul în dulap, încuie sertarele și dulapul, apoi ieși.

Pe scări coborau și ceilalți, tinerii gălăgioși și veseli, virstnicii ponderați. Semnară pe rînd condica de prezență și se risipiră. Femeia de serviciu încuie în urma lor ușa de la intrare și dispăru în interiorul clădirii.

«la izvoarele grîului»

Nesfîrșit pămînt de flori

Se spune, iar cînd nu se spune, se scrie că rareori ajungi acolo unde ai mai fost cu mereu aceeași grabă de gazetar care-și caută exemplele fără dorința de a le repeta. A fi scris despre un sat cîndva este primul obstacol în calea unui condei cu diapazon, pentru că — de ce să n-o recunoaștem ? este destul de greu să repeți, fie și după cîțiva ani, o biografie limpede, dreaptă, fără meandre ascunse. De aceea, reintors în comuna Gheorghe Doja, una dintre cele mai avute și frumoase comune din Cîmpia Bărăganului, pe unul din drumurile albe ce încărunțesc pletele de grîu ale cîmpiei și însoțit, la fel ca și prima oară, o vreme, de cureaua bătută în copci de argint a Ialomiței, m-am întrebat, pe bună dreptate, cum aș putea scrie, dacă nu mai bine, mai mult — despre înfățișarea ei, înfățișare ale cărei trăsături îmi erau de-acuma cunoscute. Iată-le, puține și nu într-o anume ordine, așa cum le-am ținut eu minte de-atunci : înființată după primul război mondial pe loturile de pămînt cele mai rele ale lui Barbu Catargi, loturi date unor familii de luptători prahoveni din satele Rinari, Drajna de Sus, Drajna de Jos, Ciorani. Noii „proprietari" erau săraci între săraci, veneau an de an să-și muncească ruptura de pămînt, din primăvară pînă în toamnă, adăpostindu-se în bordeie sau sub coviltirele căruțelor. Pentru aceasta erau numiți și „coloniați", pînă cînd 200 de familii rămîn cînd dă bruma în 1922, în case de crengi împletite, lipite cu pămînt și acoperite cu stuf sau coceni, pe o margine a lacului Fundata. În jurul lor pîrul le înghite lacom recoltele care nu sînt mai mari de... 1 500 kg grîu la hectar ! De mers, merg în tîrlici cu talpă din pălării vechi care țineau pînă ce intrau pe mîriște și se găureau ca sita. De mîncat, mîncau mămăliguță prăjită cu sare, mîncare de care sigur prințesa Elena, care își dăduse numele satului, nu s-ar fi atins nici măcar cu privirea. De învățat învățau, în 1924, în casele învățătorilor și abia după mai bine de 10 ani li s-a făcut o școală : 2 clase și 1 coridor. Cînd se îmbrăcau, se îmbrăcau în petice adunate din generație în generație, petice tradiționale, care însumau „costumul" familiei. Iar de murit, mureau cu zile, blînzi și neputincioși, cu ochii țintă la cerul alb al Bărăganului care, numai el, le-ar fi putut trimite un doctor. Lor, acestor oameni necăjiți, cu obrazele arse de amărăciune și deznădejde, li se mai spunea și „coloniați", cu alte cuvinte „coloniști" cînd ei nu erau altceva decît niște umbre sărace ale pămîntului împinse de disperare din albia seacă în care se născuseră. Viața lor nouă de așa-ziși colonizatori era aidoma cu cea veche, sau poate, în lipsa speranței, mai rea, sub lumina de gutuie putredă a lămpii cu gaz. Este deci ușor de înțeles, și nu trebuie să ne mire, că la înființarea primei lor întovărășiri averea obștei număra... 12 600 lei. Cîți însă n-au uitat asta, cui îi place să-și amintească sărăcia ? Astăzi această avere n-ar putea plăti nici măcar casa lor de odihnă cumpărată la Poiana Țapului, ca să nu mai vorbim de milioanele de lei, milioane adunate cu stăruință și cu hărnicie recunoscute prin Ordinele Muncii clasa I primite. Astăzi această comună cu nume de martir are tot ceea ce îi putea minuna înainte pe locuitorii săi. „Cînd mi-au băgat lumina, îmi spune unul dintre ei, am pus bec mare afară, lumea trecea și se minuna de atîtă ziuă din curtea mea". Astăzi dojenii nu se mai minunează nici de casele lor noi, nici de școlile lor, nici de dispensar, nici de cămin, nici de grădiniță, nici de magazinul cu etaj de care se folosesc cît se poate de firesc de ani. Cifrele care le desenează cu contur ferm viața se schimbă mereu, cresc și de aceea nu le mai poți transcrie cu siguranța că, revenind, diferențele între cele vechi și cele noi nu vor fi prea mari. Ele sînt așa cum sînt și ei,oamenii, care le adună pe celălalt talger al unei balanțe care îi înalță tot mai sus. Pămîntul lor, mi se spune, arătîndu-mi-se, este la fel de bun ca untul cel mai gras. El poate fi întins pe pîine și mîncat chiar înainte de a rodi, mi se spune. Iar de minunat, dojenii se minunează numai de cei cărora, ca și mine, le vine greu să audă că tot ceea ce văd s-a întîmplat atît de repede, încît nici n-au mai apucat să uite ce au văzut în urmă cu numai cîțiva ani.

Iulian Neacșu

● Cenaclul revistei „Luceafărul" a fost nu demult prezent în mijlocul locuitorilor orașului Țăndărei și-al cooperatorilor din comuna „Gheorghe Doja", județul Ialomița. Ambele întîlniri s-au desfășurat în cadrul Festivalului național „Cîntarea României", fiind organizate în colaborare cu Comitetul județean de cultură și educație socialistă Ialomița, cu sprijinul secției de propagandă a Comitetului Central al U.T.C.

Prima ședătoare literar-artistică a cenaclului a început în grădina de vară a Casei de cultură a orașului Țăndărei, sub o ploaie de flori de salcîm. Poetul Mircea Dinescu a deschis ședătoarea cu „Balada veselă de dragoste pentru tristețea celui plecat în armată", apoi Anca Burlacu, tînără interpretă a cîntecului popular al acestor meleaguri, a cîntat o baladă, pe versurile poetului ialomițean Eugen Romeci. Frumoasele versuri ale poeziei lui Virgil Carianopol „Contraste" și-au găsit ton și ritmul în muzica compusă și interpretată de Adrian Antonescu. Actrița Sanda Maria Dandu, a recitat cu sensibilitate „Floare albastră"... Apoi, după cîteva minute de întrerupere, ședătoarea și-a schimbat sediul desfășurării — din cauza unei furtuni specifice Bărăganului — în sala Casei de cultură. Liliana Ursu, o mai veche musafiră a cîmpiei, citește poezia inedită „Noaptea în cîmpie". Actorul Ion Lemnaru face cunoscută spectatorilor poezia „Viața pe roți" a poetului Dan Verona. Și, poate pentru a continua ideea începută în poezia amintită, Dan Verona citește „O lume cu totul miraculoasă". Benedict Popescu, un foarte talentat interpret de muzică tînără, a cîntat mai întîi o baladă pe versurile poetului Luca Onu. Prezentat ca „un poet care reconstituie în vers mitologia românească", a citit din creația sa, poetul Ion Gheorghe... Programul cenaclului își continuă firul de poezie și muzică. Cîntă, din nou, Adrian Antonescu, citesc din versurile lor Veronica Galiș și Cornelia Djigola. În final, după o nouă rundă de cîntec cu Benedict Popescu, aplaudat îndelung, Cornel Chițuică, directorul Casei de cultură Țăndărei, încheie ședătoarea spunînd, printre altele : „Aceasta-i poezia, acesta-i cîntecul, acesta-i cenaclul revistei „Luceafărul". Vă mai așteptăm la noi".

Sanda Maria Dandu

Ion Lemnaru

Adrian Antonescu

Benedict Popescu

În comuna „Gheorghe-Doja", unde a avut loc a doua întîlnire, oamenii cîmpului veniseră la întîlnirea cu poezia și cîntecul după o lungă zi de muncă. Simoe Stelian, secretarul-adjunct cu probleme de propagandă, ne informează că sînt prezenți fruntași în producție, oameni deosebiți, oameni pe care i-au cunoscut și reporterii revistei noastre Iulian Neacșu, Ion Longin Popescu, Eugen Mihăescu, scriitori ce au fost în comună într-o documentare prealabilă, pentru că „a devenit deja o tradiție a revistei „Luceafărul", a spus Nicolae Dragoș, de a organiza astfel întîlnirile cenaclului cu prietenii săi."

În acea noapte, oamenii de la „Gheorghe-Doja" au stins luminile mult mai tîrziu decît se obișnuiseră. Avem speranța că își vor aminti de ea.

CRONICAR

Istoria e plină toată cu țărani

În acea zi din mai 1977, marea Cîmpie Română era udă de ploaie. Orizonturile ei, altădată largi, erau acum închise, apropiate. Cețuri subțiri, mai degrabă o perdea de ploaie fină și persistentă, cuprindeau oameni, sate, copaci, culturi agricole. Torentul căzuse mai de cu noapte și fusese caracterizat de către cei din „Gh. Doja" drept o ploaie „de milioane". Expresia a ajuns la cunoștința mea prin Ion Gulie, șeful brigăzii a doua vegetală. Că expresia este urmarea unui fapt real aveam să mă conving în cursul zilei.

La „Gh. Doja" plouă rar, aici natura are și acest obicei. Vara pămîntul, deși nădușește de gras ce e, pînă la urmă se usucă, devine țărînă fără viață. Or, o ploaie căzută în prag de vară înseamnă că peste anotimpul arșiței nu va călca seceta, ci va durui greu belșugul. Mai ales cînd ploaia este urmată de o atmosferă umedă și caldă, ceva între climă tropicală și subecuatorială. În acea zi de mai 1977 dojenii vedeau viitoarele milioane cum cresc, se-ndesesc, înverzesc, se-ndreaptă spre floare, ajung fruct. Erau munca lor, iar o ploaie venise să le dea bobîrnace spre ele.

Deci, în acea zi de mai, țăranii români socoteau milioane și v-o spun eu că nu le stătea deloc rău. Dimpotrivă. Arătau doar cumpătați și buni gospodari. Pe retinele lor se proiecta nu un fragment din marea cîmpie a existenței noastre ci chiar cîmpia întreagă. Am străbătut-o cu trenul, cu bicicleta, cu piciorul. Era o grădină care semăna cu paradisul. Sau poate că era chiar paradisul. Prea era totul solemn și sărbătoresc. Mirosea a crud, a ploaie, a pămînt.

■ CU VITEZA DE 25 KM PE ZI

Vreau să spun că această cîmpie are pentru noi aceeași semnificație pe care o au Carpații. Adică de a fi leagănul spiritualității noastre, dovada că noi sîntem pe aceste locuri de milenii. Ei, tocmai acest lucru vor să-l demonstreze și cei din satul „Gheorghe Doja", județul Ialomița. Și nu le este greu. Exemplele le stau la îndemînă cu droaia. Lor însă le place să le aleagă pe cele mai ușor verificabile și, de ce nu, chiar vizibile. Sînt oameni onești.

Moș Neculai Dumitrașcu știe din proprie experiență acest lucru, lucru care nu l-a încurcat deloc să se salte voiniceșe peste 80 de ani, să aspire la 150 și chiar la mai mulți. Îl cunoaște tot satul. Un bătrîn puternic, sănătos, cu încă destui dinți în gură pentru a vorbi clar, răspicat. De fapt, după cum spune lumea, răspicat a trăit acest om toată viața. E, într-un fel, unul dintre eroii lui John Wayne. Un pionier. Adică unul din eroii aceia care, în filmele americane, taie pădurea, seacă mlaștine, se luptă cu ursul Grizzly pentru a-și face loc de casă, de semănat și cules. La vîrsta pe care o am eu acum, Neculai Dumitrașcu, proaspăt întors din primul război mondial, se muta din Drajna-Prahova, satul său de munte, în crelerul cîmpiei. Nu tu brad, nu tu piatră. Pămînt și bălării cît vezii cu ochii. Vara, focurile Gheenei.

S-au petrecut 55 de ani de cînd în satul „Gh. Doja" cea mai arătoasă construcție era un bordei în care se afla prăvălia. Era singura construcție solidă și avea drept structură de rezistență bețe de lipan, care lipan se-nălța pînă la 2 m și era din belșug. Chiar prea mult. „Șase zile făceam cu boii din Drajna pînă aici. Ni se părea că venim foarte repede". Mai greu, mai ușor, noul sat s-a văzut în 1925 cu nume și titlu de comună. Îl locuiau cei care avuseseră lucrare grea cu nemții la Mărășești, Mărăști, Oituz, cu viața, cu moartea, cu răsuflarea rece a războiului.

Acum satul are 13 străzi drepte și serioase, mai c-ar putea fi numerotate ca la New-York.

Sînt deci 55 de ani de cînd satele prahovene Nucșoara, Drajna și Ciorani au roit. Oamenii, cai, vite, corturi, atelaje. Dar mos Neculai este convins că el și ai săi nu sînt pe aceste locuri de 55 de ani, ci de sute și mii. Cîndva, nici ei nu mai țin minte cînd (uită pînă și memoria colectivă, doar sîngele își înalță glasul și ca o busolă spune „aici"), istoria le-a întors spatele. Călăreți străini le-au călcat grînele, casele. I-a găzduit și i-a apărat muntele. Mulți s-au întors

VERSURI SCRISE PENTRU ÎNTÎLNIREA REVISTEI «LUCEAFĂRUL» CU PRIETENII POEZIEI DIN JUDEȚUL IALOMIȚA

Cîntec despre Bărăgan

Cît de mult muncește Bărăganul
De cu zori și pînă-n zori, tăcut,
Ca să scoată din pămînt, la soare,
Grîul ce îl are de crescut.

De abia l-au semănat în grabă
Feți Frumoșii duși spre-alte poveri
Ca să crească ei și-i dă să sugă
De la sinul țărinii puteri.

Cînd l-a scos afară dintre bezne
Îi dă soare, noaptea, cîte-o stea,
Cîte-o rază albă de lumină,
Ca să bea lumină cînd o vrea.

Toată ziua aleargă pe cît poate,
Fără somn, fără odihnă chiar
Iar atunci cînd l-a făcut de viață,
Îl întoarce oamenilor iar...

Să nu simtă însă, să nu-l doară
Cînd combina va veni să-l ia,
Bărăganu-l leagănă cu vîntul,
Ca să doarmă cînd îl va tăia.

Secerat, se odihnește-o clipă
Și de-abia așteaptă ca-ntr-o zi
Să-și înceapă iarăși munca sfîntă
Fără care n-ar putea trăi.

Cît de mult muncește Bărăganul
Pentru oameni, pentru țara lui !
Pentru cît dă Patriei de aur,
Trebuie trecut între statui !

VIRGIL CARIANOPOL

Poem

Țării noastre ce-i dorim ?
Soare veșnic în chilim
Soare veșnic strălucind
Meri ca prapuri de argint
Pe coline unduind.
Merele de ionatan
Fie-n meri ca într-un lan
Însorit frumos un an,
Ca fața lui Brîncovean
Ce-l sfidează pe sultan
Cu și fără iatagan.
Fie-i dulcele izvor
Ca ochiul de domnitor
Ce-a vegheat în foișor
Să nu dea pe ceruri nor
Și pe blînd pămînt mohor.
Fie-i cugetul senin
Cum visa pe-un cer velin
Într-o vreme de pelin
Aurită ca un crin
Mina lui Miron Costin.
Fie-i brazii luminați
Nu de moarte treierați
Cum au fost atîți bărbați
Ce-au voit munții Carpați
Munți întregi, nu munți-argați
Să stea-n vînt decapitați
Să cerșească la-mpărați.
Fie-i visul vulturesc
Vis de os cantemiresc
Vis de țară ce vrea soare
Și nu lespezi zăcătoare
Pe-ale lumii reci izvoare.

DAN VERONA

Noaptea în cîmpie

Noaptea în cîmpie
Dropiile, stele pămîntești
Mai luminează
Firava cărare
Din nesfîrșitele păduri
De grîu.
Mîinile muncite
Ale fiilor,
Ca niște păsări adormite
Tresar în vis
Sub amintirea soarelui,
A preacuratului miez,
Nenăscutul !
Doar cumpăna fîntînii
Încet coborînd
Și iar urcînd spre cer
Sfînt măsoară timpul,
La fiecare aplecare a ei
Inimile plecaților noștri
Zvicnesc în fragilele tulpini
De mac
Și cerul împușcat de alicele
Sevelor
Moare fericit
Îmbrățișînd Bărăganul.

LILIANA URSU

Murgule cu botul tînăr

În fereastra ochilor lumina bate
cum grîu-n pieptul morilor de grîu
mai aveau și ei pe-acasă
cîte-o mamă, cîte-un rîu.
Cei căzuți veneau în țară
cu piciorul prins în scară,
caii noștri, caii buni
nu-i lăsau prin alte lumi.

„Murgule, cu botul tînăr
smulge-mi schijele din umăr".

MARIN LUPȘANU

teatru t

Două ore de pace

Piesa lui D.R. Popescu „Două ore de pace" reprezintă, înainte de toate, încercarea de a reconstitui dramaticul eveniment al Războiului pentru Independență în spiritul semnificațiilor sale, al caracterului său modelator de destine omenești, o dezbatere, deci, la care iau parte nu numai două tabere aflate în fața unui moment hotărîtor al istoriei, cît mai ales două lumi, două concepții opuse asupra libertății și a adevărului. Confruntarea dintre căpitanul Andrei Dunărințu și Cahir, comandantul taberei adverse, care traversează întreaga piesă, capătă o încărcătură tragică atunci cînd căpitanul român trebuie să aleagă între viața unicului fiu, Constantin, luat ostatec de turci și folosit ca miză supremă într-un joc prin care aceștia speră să înlăture amenințarea dezastrului și demnitatea proprie și a poporului său. O cu totul altfel de luptă ia naștere astfel, o luptă în care forța armelor este înlocuită de aceea a sentimentelor și convingerilor și în care strategiile sînt pulverizate de șocul credinței. O luptă în care Cahir, personaj demonizat și abject, înzestrat cu trăsăturile definitorii ale asupritorului modern, va aduce în scenă un întreg complex de argumente cinice și mistificatoare în favoarea menținerii cu orice preț a puterii suzerane și a vidului conștiinței, argumente care nu vor rezista însă în fața dorinței de libertate și de adevărata pace care vine să încununeze o realitate izbăvită de pericolul fantomelor.

Construită astfel, piesa lui D.R. Popescu cîștigă în profunzime prin realismul psihologic cu care este conturată Crina Dunărințu, iar tabăra română, viu și pitoresc reprezentată prin soldații Stan, Mitru, Radu, Costache, etc., amplifică perspectiva, susținînd într-un fel ciocnirea surdă care se desfășoară între protagoniști și concretizînd dezbaterea ideologică la care participă atît în calitate de martori cît și de implicați.

Pusă în scenă la Teatrul Mic în regia Soranei Coroamă, spectacolul „Două ore de pace" reprezintă materializarea unei lecturi atente a sensurilor piesei, a acestui vibrant poem dramatic, la care își dau concursul Ion Marinescu în rolul căpitanului Dunărințu, Olga Tudorache în acela al Crinei Dunărințu, Dinu Ianculescu în interpretarea personajului Cahir, Vasile Nițulescu în rolul lui Ali, memorabil prin acuratețea echivalențelor scenice pe care le-au oferit și prin grija acordată detaliului semnificativ. Scenografia Adrianei Leonescu, poetică, ingenioasă, a structurat spațiul într-un mod funcțional, creînd o mică oază de liniște aparată de împletiturile ostrețelor care par să se deschidă spre un fundal larg, ca loc al înfruntării spirituale și ca o promisiune a apropiatei victorii. În spectacol există însă și momente de imobilism sau de mișcare convențională, care nu pot fi justificate prin duelul replicilor, tot așa cum există și împliniri demne de interes printre care sînt de menționat cina solemnă a familiei Dunărințu înaintea dureroasei despărțiri de Constantin, amintind de masa rituală din filmul „Pădurea spînzuraților", precum și relațiile dintre tată și fiu, reacția lor comună în fața tragediilor istoriei, a destrămării propriei familii pe care o poartă cu sine atitudinea lor de nezdruncinat. Reflectînd intențiile autorului, Sorana Coroamă face din personajul Crinei Dunărințu o expresie a revoltei și neîmpăcării născute din contactul tuburii cu absurdul unui timp care-și înghite copiii, echilibrînd astfel structura spectacolului și dînd consistență conflictului spiritual care îi delimitează pe eroi. La succesul spectacolului contribuie și interpreții ostașilor din tabăra română, printre care Vistrian Roman, Papii Panduru, Nicolae Pomoje, Mitică Popescu, etc, iar Olga Tudorache contribuie încă o dată la adecvarea și patosul atmosferei, prin interpretarea sensibilă a bocetelor și a cîntecelor de dor.

Valentin Dumitrescu

film f

„Gloria nu cîntă"

Filmul muzical renunță cu greu la formulele sale consacrate, fiind sau istoria unei cariere încununate de-o apoteoză finală, sau o poveste în care, cînd ți-e lumea mai dragă, eroii se opresc și se apucă să cînte lungi monoloage sau dialoguri lirice. Îndeobște, conflictul creat cu mijloace dramatice este punctat de intervenția muzicii care nu se mulțumește cu simplul rol de acompaniament discret.

Filmul lui Alexandru Bocănet este însă un spectacol — de la început pînă la sfîrșit — o generoasă explozie de muzică, dans și imagine în care gestul, cuvîntul, dorința abia exprimată, declanșează torente de sugestii vizuale și muzicale, văzul și auzul fiind primele care caută să fie convinse. Este o detronare a teatrului în favoarea înțelegerii prin sunet și imagine plastică, un mod de comunicare mai direct, mai afectiv. Cotidianul nu mai este doar un izvor de situații, ci o sursă inepuizabilă de ritmuri și armonie.

Regizor de televiziune, organizator de shaw-uri pline de vervă și ingeniozitate, Alexandru Bocănet a fost unul din acei pasionați pentru care lumea nu există decît dincolo de camera de luat vederi ; **Gloria nu cîntă** este expresia cea mai directă, mai sinceră, a acestei pasiuni — un film foarte personal.

Discursul artistic se sprijină mai ales pe aglomerarea miloacelor artistice, pe ritmul obținut din montaj, din imaginea deosebit de vie realizată de Stefan Fay, pe costumele inspirate create de Doina Levința. Trupa de balerini condusă de Cornel Patrichi cu talent și originalitate, este unul din cele două argumente de bază ale concepției regizorale : muzica ar fi trebuit să fie al doilea argument dar, din păcate, partitura muzicală este una oarecare, cu nimic mai bună decît producțiile cu care ne-am obișnuit, un oarecare acompaniament fără pretenții.

Actorii, luați și ei de șuvoiul de sunet, culoare și mișcare, au totuși rămas la nivelul unor scurte recitaluri care întreține o atmosferă caldă, intimă : Toma Caragiu în rolul unui savant candid, Tora Vasilescu și Horațiu Mălăele într-un cuplu îngenuu, Jean Constantin ale cărui calități de actor de film sînt luate în sfîrșit în serios, după atîtea roluri în care a fost folosit doar ca pată de culoare. Scenariul lui Dumitru Solomon are replică spirituală, situații firești, în perfectă concordanță cu intențiile regiei — unul din scenariile cele mai bune din ultima vreme. Numeroasele argumente de reușită ale filmului îl apropie de un adevărat eveniment artistic.

Nicolae Mateescu

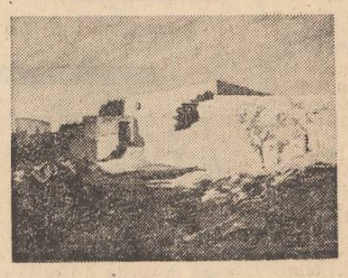

Iulian Olariu : „Alb și albastru în Baleare"

televiziune tv

Diverse

● Atît înainte cît și după Conferința națională a scriitorilor, redacția literară a televiziunii a organizat cîteva mese rotunde care propuneau încă din titlu teme de mare interes, în cadrul cărora cei invitați urmau să-și schițeze opiniile în ceea ce privește propria lor activitate într-un domeniu sau altul al literaturii. L-am putut astfel asculta, într-o discuție despre poezia patriotică, pe Nichita Stănescu care, cu inegalabila sa căldură sufletească, a vorbit despre înțelegerea pe care trebuie să le-o acordăm tinerilor care, cît se poate de firesc, își aleg teme poetice dintre cele mai grele și ambițioase, urmînd astfel destinul celor dinaintea lor care nu au făcut altfel. Cuvintele poetului au sunat cu atît mai convingător cu cît avem garanția versurilor patriotice scrise de el de-a lungul anilor, versuri care-i ilustrau într-adevăr ideile exprimate în emisiune. Pentru că se observă, din păcate, persistența unui mai vechi obicei al redacției literare TV de a nu invita întotdeauna la asemenea mese, să le zicem, cu titlu, tocmai pe aceia care pot ilustra titlul nu numai cu cele cîteva cuvinte spuse ad-hoc, ci și cu propriile lor cărți care le pot susține. Se creează astfel destule confuzii, din moment ce scriitorii invitați să susțină o idee sau alta sînt dintr-aceia care, în cel mai bun caz, le acceptă cu indiferența unui epigramist cînd se discută despre romanul istoric. De aceea ar fi de dorit ca, mergîndu-se în direcția permanentizării contactului scriitorilor cu cititorii lor și prin intermediul micului ecran, redacția literară TV să invite la mesele rotunde pe care le organizează autori care ilustrează prin activitatea lor literară și publicistică ideile despre care vorbesc, care militează pentru ele cu stăruință și nu ocazional, fără convingere.

● „Deși este luna mai și nu este prea cald, spunea reporterul, bere încă se mai găsește". Această simplă afirmație i-a nedumerit pe mulți dintre aceia care umblă cu sacoșele de la o alimentară la alta fără să găsească bere. Lucrurile însă s-au limpezit cînd camera, plecînd de pe chipul zîmbitor al reporterului, ne-a dezvăluit locul unde acesta descoperise că mai este bere : fabrica de bere **Griviția**. Cui îi comunica reporterul această constatare ? Directorului căruia urma să-i ia un interviu ! E bine totuși că se găsește bere în fabrica de bere și nu altceva.

● În „Viața economică a Capitalei", emisiune difuzată pe programul 2, am urmărit un timp cu interes întîlnirea anuală a comerțului cu fabricile de confecții și încălțăminte pentru încheierea noilor contracte prin care se va hotărî ce vom încălța și îmbrăca de-acum încolo. Aflați pe litoral, aceștia ne-au prezentat pe rînd scuzele pentru modelele care nu ne plac, învinovățindu-se pe rînd de inerție, lipsă de gust etc. Problema este veche, reprezentanții întîlnirii pretinzînd că nu li se comandă modelele noi, iar cei ai comerțului că nu li se prezintă asemenea modele. Reporterul, viol și incisiv, a surprins tocmai aceste neînțelegeri, deasupra cărora, în finalul emisiunii, au plutit zîmbind manechinele. Fiind o problemă de interes nu numai pentru bucureșteni, reportajul ar fi trebuit programat pe 1.

N. Iulian

în cîmpia soarelui»

la cîmpie încă de pe-atunci. Dar unii, printre care și cei reîntorși atunci, în vechime, și-au botezat noile sate cu numele de dinainte. Un sat a căpătat alt nume : Netoți. Denumirea ar stîrni hazul, dar se dovedește foarte gravă. Cei din sat nu erau neajunși de minte. Lipsea o parte dintre ei, cei care rămăseseră în umbra muntelui. Oamenii *nu erau toți* și-și botezaseră satul ca atare. În 1922 s-a reîntors ultimul val din cei plecați cîndva. Au întemeiat colonia „Valea lui Sinan". Se spune că un Sinan și-a lăsat oasele și soldații pe această vale, bătut de Mircea, Vlad, Mihai. Nu departe „de din vale", sînt mlaștinile de la Rovine. Colonia „Valea lui Sinan" se cheamă acum „Gh. Doja", iar strajă îi stau tumulii milenari. Chiar și numele satului îi leagă pe cei din Valea lui Sinan de înălțimile istoriei. Niște țărani au căutat în istorie un țăran. Le trebuia un nume pentru sat și l-au găsit la 1514. Spune Moș Neculai că n-au trebuit să caute mult. Istoria e plină toată cu țărani. Doar alegerea a fost grea.

Gheorghe Doja. În Republica Socialistă România sînt trei sate cu acest nume.

■ DE LA ÎNĂLȚIMEA BICICLETEI

În satul „Gheorghe Doja", bicicleta este un locuitor obișnuit. Nu este casă în care ea să nu fie prezentă. Nu face zgomot, deci nu trezește vecinii, nu scoate fum, deci nu orbește găinile, nu trebuie să-i dai fin, să rînești în urma ei, s-o păzești să nu intre în tarla. Pur și simplu îi dai două, trei pompe la roți — dacă sînt moi, încaleci și la drum tătuță.

Ion Gulie, brigadier, unul dintre cei patru „vegetali" ai cooperativei agricole are 42 de ani, doi copii și două biciclete. Mă însoțește la cîmp. Parc-ar fi un ghid într-o expoziție. Desigur e noroi, desigur e rouă mare. Desigur, desigur, în luna mai pe cîmpurile celor din „Gh. Doja"-Ialomița ai ce vedea. Iată : 19 Grîu, 24 Porumb, 9 Floarea soarelui, 10 Sfeclă de zahăr, 7 Orz, 9 Grădină, 1 Ricin, 1 Fasole, 3 Lucernă. Ai crede că e un sistem de notare de la 25 la 1. Eroare. Este numărul de loturi semănate cu fiecare cultură. Sînt multe, pentru că dojenii, deși au coborît de la munte, știu și fac agricultură la marea artă. Pămîntul lor este de două feluri : bun și ceva mai puțin bun. Cel mai puțin bun, situat în jurul satului, înalță în fiecare vară popoare de floarea soarelui și porumbiști. Grîul e ceva mai departe de sat, e mai boieros. Din toată cîmpia dojenilor singura plantă conștientă de sine la această oră este Grîul. Lanurile au acum un verde deschis, lucios. Spicele au mustăți, lapte și seve. Unduiesc. E deja în ele o idee de auriu. Pe cîmp e un zgomot încert. Ai senzația unei bătălii ciudate. Și bătălia chiar există. La nivelul spicelor. Acum se conturează boabele de grîu, piinea noastră de la anul. Am cunoscut această piine de la înălțimea unei biciclete și m-a durut inima că ploaia îi făcuse și-un dram de rîu. Culcase o parte din grîu la pămînt și doamne, în curînd, spicele vor fi grele. Un om care le veghează de ani și ani destinul, bunul meu prieten Ion Gulie, le învăluia încrezător cu privirea. Umăr la umăr, ciclișți fără pretenții, dezbăteam serioasa problemă a sfeclei de o jumătate de chil. Pe sub ochi ne trecea cîmpia : grîu, sfeclă, vie, grîu, orz, sfeclă, floare, grîu...

Eram doi oameni cunoscuți întîmplător, legați de firul subțire și rezistent al amintirii. Și poate nici nu ne dădeam seama că Marea Cîmpie aparține amîndorura și multor milioane ca noi.

■ TRĂIASCĂ OAMENII !

Din cei 4 miliarde de locuitori ai planetei Pămînt, 3.647 trăiesc, iubesc, speră, se împlinesc în satul „Gh. Doja" din Cîmpia Română. Una dintre cîmpiile pămîntului. Nu cea mai mare, nu cea mai mică. Un loc unde omul își obține hrana, se simte bine și stăpîn. De nicăieri nu vom aștepta mai multă mîncare și mai bună decît din partea cîmpiei. Și dacă avem cîmpie înseamnă că putem face și alte treburi decît cele numite cultivarea pămîntului și creșterea animalelor. Putem gîndi — cîmpia ne hrănește, putem visa cu folos — cîmpia ne hrănește, putem cînta — cîmpia ne hrănește, putem scrie, putem merge în excursie, putem lega prietenii, putem. Sînt adevăruri banale. Noi n-am putea scrie nici un rînd, iar orașul nostru n-ar fi atît de strălucitor, dacă la „Gheorghe Doja" sau în alte sate n-ar fi oameni vrednici, conduși de alți oameni vrednici, dacă oameni ca aceștia n-ar însemna somnul, nașterea, curgerea cosmică a semințelor, vietuitoarelor, însuși crugul vieții semenilor lor. Sînt țăranii noștri care vin din adîncurile vremii, de dincolo de primele diviziuni ale muncii. Viața lor e cît mileniile și de aceea cei 55 de ani împliniți la „Gheorghe Doja" sînt doar o fărîmă din existența celor care ne sînt părinți, bunici, străstră-bunici — oameni care au rezistat în vifornițele istoriei, oscilînd între munte și cîmpie, forme de relief extreme, preferîndu-le deopotrivă.

La mulți ani, prieteni ! Vreau să vă spun asta, măcar în gînd, în fiecare zi, mii de ani de-acum 'nainte !

Eugen Mihăescu

VERSURI SCRISE PENTRU ÎNTÎLNIREA REVISTEI «LUCEAFĂRUL» CU PRIETENII POEZIEI DIN JUDEȚUL IALOMIȚA

Fragii

les fragii din păduri pînă la margini
de drum
Rugîndu-se de mașini, de călători cu
grăbită privire:
— Vă rugăm, opriți-vă o clipă și ne culegeți
Luați în seamă și sfinta noastră menire.
Noi sîntem fragii, la palatele lumii
Am fost profesori cîndva de cadril,
Noi tămăduim cu secrete arome
Trupul subțire și bolnav de copil.
Noi sîntem fragii, păzitori de lumină
Ce ne tragem din vestiți alchimiști,
Altădată ne logodeam cu prințese

Și-nveseleam pe-mpărații cei triști.
Cu sfială eram așteptați pretutindeni
Din miază-noapte la miază-zi,
Pe mare călătoream cu corăbii,
Pe pămînt ne luminau drumul făclii.

Dar bucuria noastră cea mare
De cînd nimeni nu mai învață cadril
E să ne strecurăm ca-ntr-un templu
Pe limba cu cer norocos, de copil.

Opriți-vă, deci, cu mașinile voastre ciudate
Nu ne lăsați în fum și singurătate,
Dacă n-aduce bucurie și alinare
Seminția fragilor va dispare.

VERONICA GALIȘ

Metamorfoză

Am visat munți după ploaie
Brăzdați de ciudate canale
Și noi, în chip de țestoase
Purtîndu-ne carapacea
Încolo și-ncoace.

Ciudat cum nimeni
Nu se grăbea
Și nici nu dorea să se scalde
Căutînd poate — fără să vrea
Aceleași locuri înalte.

Cîtă răbdare aveam
Luînd sfîrșitul de la capăt
Urcînd dragostea și ura
Speranța și nesperanța
Mai sus de frunțile noastre.

MARIA MARINESCU

Poem ca o cumpănă

Griu, un exemplu de formă a timpului
sau sub forma unui mag timpul, cînd
se joacă ca un copil
Acest timp care a mai trecut și prin
viața lui
Pericle sau și mai demult prin viața
ursitei Pandora

Tatăl meu ție îți explic acest lucru
Fiindcă tu crezi că poezia se scrie
în afară de timp
Despre bostănării n-am să-ți vorbesc.
Nici despre cai
Pe acestea le știi și tu. Da ia aminte
că lumina
Curge. Și curge atît de tăcut.

Vinovată soartă. Cu gust de pelin.. Și cu fiere
Exact cum ți s-ar spune bună seara
la naștere

Pentru cine nu poate înțelege cum crește
din viață poezia.

În casa unui melc adesea cobor
ca într-un beci.
Cîte lucruri frumoase acolo
Prin coridoarele întortocheate
E atît de plăcut ! Și
De multe ori chiar te pierzi ca
Într-un labirint căutînd prin
Timpul răsucit în forma cochiliei groase.

NICOLAE SIRIU

Ecoul pădurii

transparentă, pură liniștea
răsfringea ecoul pădurii
de la marginea orașului

pașii merg scurt, arcuit
grăbind știute nostalgii
în pădurea de la marginea orașului

adun în palme
ecoul pădurii, ecouri
și te chem, și te chem, și te chem.

pleoapă obosită de-atîtea așteptări
frunza s-a așezat
pe ochiul de apă verde
oprit din loc în loc
de neprevăzute chemări
în pădurea de la marginea orașului

adun în palme
ecoul pădurii, ecouri
și te chem, și te chem, și te chem.

CORNELIA DJIGOLA

Pe cînd dăduse grîul în spic...

Precizez că țăranii care-mi răspund mai jos la unele întrebări nu au nimic din „sfătoșenia" și „înțelepciunea" idilică și edulcorată ce se mai întîlnește uneori în textele pe temă rurală. Ei sînt cooperatori agricoli a căror trăsătură dominantă este aceea că sînt **oameni de omenie.** Ideal milenar, vast cum e marea, cu nimic alterat vreodată, cei cu care stau de vorbă locuiesc în comuna **Gheorghe Doja** din județul Ialomița. Am, deci, în față oameni moderni, oameni ai celei mai bogate cîmpii din țară, care fac naveta cu autobuzul pînă la marginea tarlalelor cooperativei agricole, și comunică prin stații de radio portabile în vremea culesului cînd nu e timp să te întîlnești om cu om, specialiști în cultivarea sfeclei de zahăr și a florii-soarelui, proprietari de autoturisme, de tot felul de aparate electrocasnice devenite familiare cum erau odinioară albia și bătușul, căruța și caii, rișnița și războiul de țesut, consumatori de cafea, pacienți anuali ai stațiunilor de tratament și odihnă, abonați la „Cartea prin poștă", cursanți ai învățămîntului agro-zootehnic, depunători la C.E.C. (2 011 depunători din 3 600 de locuitori ai comunei !), oameni pentru care muntele, de unde au fost aduși la împroprietărirea din 1921, poveștile la gura sobei, expedientele specifice (comerțul cu cherestea, cu „mobilă" de bucătărie, cu flori de stîncă, cu mere pătule și poame afumate) au rămas simple amintiri, rosturile grele și esențiale ale cîmpiei absorbindu-le cu totul existența și modelîndu-le-o după criterii noi.

■ DESPRE NIȘTE OAMENI AMBIȚIOȘI

— Am auzit că brigada de la Zootehnie îngrijește vacile cu laptele cel mai dulce, nea Gheorghe Călin...

— Brigada mea pe care o conduc din 1967, eu fiind brigadier de cîmp înainte, face într-adevăr lucruri bune, este o brigadă la locul potrivit.

— Ce este acest sul de hîrtie ?

— Un afiș cu care să-i amuzez pe zootehniști să meargă la Slobozia la Clubul tineretului.

— Care sînt cei mai buni zootehniști din brigadă ?

— Tudose Niculae, Tudose Gheorghe și Praf Nicolae, acești tovarăși fiind zootehniști de 17 ani și cei mai vechi. Ei sînt singurii tovarăși din sector care depășesc vîrsta de 50 de ani.

— Cum conduci dumneata brigada, cum discuți cu oamenii ?

— Ca discutii cu ei găsesc mereu înțelegere și cuvinte bune. Toți au contribuit cu cîte 25 de norme, o normă fiind de minimum 80 de lei în **Gheorghe Doja,** la **Contul omeniei.** Toți sînt mulțumiți și nu avem neplăceri.

— Dar cu președintele Ion Spătărelu ?

— Lucrez cu președintele de la înființare pînă în prezent. Este un tovarăș impunător, care nu se complace cu nimeni, ne înțelegem din punctul de vedere al problemelor legate de sector. La etatea lui a reușit la facultate.

— Care sătean e cel mai respectat în sat ?

— Întîi președintele care gîndește eficient și a adus cooperativa de la o producție globală de 11 mii lei, la 4,5 milioane, apoi, îl numesc pe Dorobanțu Marin, șef de echipă la cultura mare, care a scos echipa în toamna trecută cu 90 de lei pentru o normă convențională. El personal a încasat 45 000 lei bani gheață plus cereale și alte produse. Fiind cel mai vechi șef de echipă, în prezent aflîndu-se la semănat în cîmp, e prea simpatic și simpatizat și nu știu ce metode folosește că cer mulți să lucreze cu el.

— Ce-ți dorești de la viață ?

— Îmi doresc de la viață să-mi duc copiii toți la gîndurile mele de împlinire și să pot lucra. Am încă multă putere de muncă și ambiție, citesc toate ziarele, studiez, particip la plenare și adunări generale.

— Primarul comunei e mai puțin cunoscut decît alții ?

— Acest lucru nu este adevărat. Eu am copilărit cu primarul Nicolae Mihăilă, am făcut cooperativizarea împreună. Comportarea, felul lui de a gîndi și lucra îl fac să fie apreciat. Cînd dă de necazuri se impune, cînd dă de bucurii le împărtășește. Noi îi ajutăm, iar dacă nu merge treaba îl criticăm La noi, poate fi profesor, director, primar, dacă merită îl criticăm.

■ TÎNĂR LA 91 DE ANI

— Eeh, moș Ștefane, s-a cam îndepărtat primăria de casa matale.

— Apoi, la 91 de ani se cheamă că duci în spinare 91 de kilograme. Mătăluță poți duce atîta greutate ?

— Nu pot, moș Ștefan. Eu nu pot nici să vorbesc în public, cum ai făcut dumneata la aniversarea a 50 de ani de la înființarea comunei.

— Nu vorbeam dacă n-aș fi întîlnit un tînăr la frizerie care n-a știut de unde sîntem și cînd am venit în Bărăgan. Mi-a răspuns cu umerii. De ce să-mi răspundă cu umerii ?

— Mergi des la frizerie ?

— Vinerea ; e ziua mea liberă. Mă bărbierește ori Cornel, ori Mișu, băieți buni care nu taie pe nimeni ; Cornel îmi e nepot și în timpul liber umflă un balon, îl săpunește și-l rade cu briciul să-și facă mînă, cum zice că face un frizer din Australia...

— Cum te vorbește lumea-n sat, moș Ștefane ? Cînd de rău sau cînd de bine ?

— De rău, lumea n-are de ce-l vorbi pe Ștefan Meirosu, pensionar C.A.P. care iubește satul și oamenii care se îngrijesc de el și care are cel puțin 50 de fii, nepoți, strănepoți, și străstrănepoți în **Gheorghe Doja.** Eu am o vorbă bună pentru toți și mereu îmi vine să-i dau la ziar, mai ales pe Ion Spătărelu, nepotu-meu, președintele cooperativei, de trei ori deputat în M.A.N., Erou al Muncii Socialiste și membru în Comitetul Central. Dar cînd văd că-l mai dau și alții, și televiziunea, îmi iau adio de la această ambiție și-l salut eu întîi pe stradă. „Bravo, nepoate", îi zic, ești tot ca taică-tău, mă, ca Toma care a pus plugul în bălăriile din satul lui Cocean și care vîntura grîul cu mașina în 1921 și cu caii în 1923. Om bun e și Andrei Stelian, contabilul șef al C.A.P.-ului, gineri-mio, care-mi cumpără lapte și piine albă de la Slobozie și-mi aduce apă cînd îl strig peste gard : Stelică, i-e sete găleții ! Fana, nevastă-sa, m-a plimbat în Slobozie pe la magazine și mi-a cumpărat o pălărie și un fiș, iar, Gică, al doilea ginere, m-a urcat în Trabant și mi-a arătat „Hanul privighetorilor" unde cînta unu din vioară ca la noi la Drajna și care semăna cu răposatul Mitică Viorea. Gică îmi aduce duminica suluri de brînză Timiș, la brutărie mă serveste bine Mitică Noaghe, iar la farmacie, unu Lie Mihăilă, fost sanitar.

— Sînteți mulți bătrîni în sat ?

— Nu mai sîntem mulți. Cam cîți încap în autobuzul cu care ne plimbă toamna pe tarlale președintele Spătărelu. Îi place să ne arate holdele, să ne vadă înclinîndu-se și țiițind din buze de mirare, apoi să ne întrebe de sănătate și să ne toarne țuică în pahărele cumpărate de la cooperativa comunală. Odată ne-a dus și la București, pe cînd dăduse grîul în floare...

Ion Longin Popescu

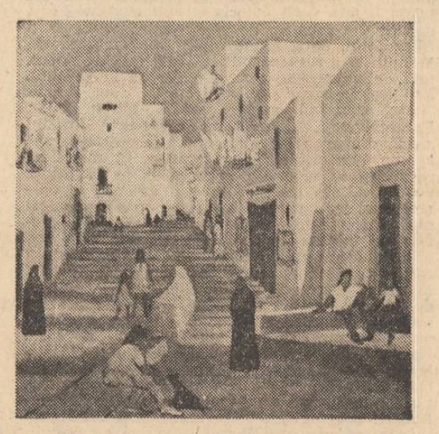

Iulian Olariu : „Orizont alb. Baleare"

radio **r**

Curioșii

Etichetată ca apanaj al copiilor și (mai ales) al femeilor, curiozitatea își are **legile** ei, situată fiind în vecinătatea senzaționalului (cu care uneori se confundă), dar și cu hazardul. Atunci cînd nu este constructivă, curiozitatea devine viciu (a se vedea clasicul caz al tragerii cu urechea și al privitului pe gaura cheii), dar fără îndoială : marile descoperiri ale omenirii s-au datorat și întrebării (legitime) : dar de ce ? De ce să cadă merele totdeauna în jos ? de ce unei corăbii ce se apropie de țărm i se vede mai întîi catargul ? de ce nu poate fi împușcat un pește în apă ? de ce s-o fi învîrtind soarele în jurul pămîntului și, așa în general, unde s-o fi ducînd el după ce apune ? Unele întrebări au primit răspuns, altele mai așteaptă încă. Important e că oamenii le-au formulat și au, cum se spune, la ce se gîndi.

Radioul i-a avut în vedere pe amatorii de întrebări, dedicîndu-le emisiuni de diverse nuanțe : de la mai vechiul imperativ „Vreau să știu" la „Biografia unei capodopere" (amatorii de curiozități nu evită nici domeniile artistice), ba mai mult le-a pus la dispoziție și un club (marțea, de la 3 la 4).

De la început trebuie spus că astfel de emisiuni sînt interesante. Sînt interesante pentru că ele lucrează cu fapte ce se opun obișnuitului, ce scapă de înseriere, sînt interesante pentru că ele produc ascultătorului o reacție firească : „Ia, uite, domnule !", simplă dar care conține și mirare și satisfacție și uimire. Ia, uite, domnule, și-a spus cronicarul marțea trecută, s-a mai descoperit un trib total necunoscut. Idiomul este necunoscut, afirmă specialiștii, topoarele de piatră, afirmă cei care i-au descoperit, nu păreau chiar total necunoscute ! În Caucaz se poate face foc și fără fum ! (e vorba de o nouă metodă de cocsificare). A apărut arheologia aeriană (nu, nu vom săpa în aer, ci tot în pămînt, dar noua ramură este frumoasă ca o poezie și utilă ca o știință). Rebusul heraldic al Basarabilor (trei capete de negri) ce încercase a fi explicat de Bogdan Petriceicu Hasdeu (1873) suscită și azi un viu interes. Dacă credeați că a fi vedetă înseamnă cîteva vocalize, concerte, aplauze (și remunerări) fabuloase, v-ați înșelat amarnic. Bogdan Dorneanu ne-a scos din cap iluziile acestea cu privire la vedetele de muzică ușoară. Cronica eroică — 1877, punct fix al emisiunii, ne-a pus în temă cu publicistica eminesciană referitoare la neatîrnare.

Așadar, o emisiune instructivă, bine rînduită, cu o partitură muzicală excelentă. Nu se poate spune că ea (emisiunea) ar rivaliza (în profunzime și înțelegere) cu alte emisiuni ce au același punct de pornire (sondarea unei realități mai puțin cunoscute), (la televiziune, tele-enciclopedia realizează sensuri majore etice, filosofice din prezentarea acestor aspecte), dar legeritatea, structura de magazin, adoptarea unuj limbaj specific curiozității (paradoxuri ce nu mai sînt paradoxuri : foc fără fum, galerii de mine pe piloni de aer etc. etc.) dau culoare și pot constitui deliciul unor tineri ascultători. „Clubul curioșilor" este o emisiune de duminică dimineață, plasată din întîmplare, marțea.

Constantin Stan

plastică **p**

Imagini sugestive)*

Ultima expoziție personală (de sculptură și grafică) a lui Iulian Olariu a fost organizată în 1966. De atunci, artistul a mai expus o dată un număr mai mare de lucrări (grafică și sculptură) în anul 1970, împreună cu alți cîțiva colegi de breaslă. Prezența ulterioară, destul de sporadică, la manifestări expoziționale de mai mare amploare a lăsat impresia că artistul nu este decis pe ce cale să-și orienteze, cu precădere, creația : a picturii, a sculpturii sau a graficii. Puțini știu că în spatele discreției acestui artist se ascunde un profesionist tenace, care lucrează cu o acurateță demnă de invidiat în domeniul sculpturii, preferînd un material a cărui folosire creează nenumărate probleme, legate nu doar de meșteșug, ca atare ci și de concepție : oțelul inoxidabil. Dar asupra acestui capitol vom reveni probabil altădată, atunci cînd artistul ne va da prilejul să-i vedem lucrările expuse. Oricum, faptul că Iulian Olariu nu este un simplu străbătător al genurilor artistice care are atenția îndreptată asupra unor tehnici și mijloace moderne de exprimare în domeniul sculpturii, ne-o demonstrează expoziția deschisă luna aceasta sub egida Institutului român pentru relațiile culturale cu străinătatea. **Impresii de călătorie din Spania** este titlul generic al grupajelor de pictură în ulei și monotipuri colorate, prezentate de artist. Niște note de călătorie, deci, la prima vedere, în care artistul a ținut să consemneze impresiile întipărite pe retină la Toledo, Campo de Criptana, Avila, Cuenca și în insulele Baleare. Contactul cu cerul peninsulei iberice și cu claritatea de cristal a văzduhului mediteranean a avut pentru pictor efectul unui veritabil șoc vizual. Volumele sînt decantate, sobrietatea caselor, piețelor, oamenilor se decupează fără echivoc pe orizont. Umbrele lipsite de griuri au acea culoare nefirească unde predomină violeturile și roșcaturile încerte. Într-un cuvînt, pictorul a încercat o transpunere fidelă, încărcată de emoție însă, a acelei game naturale coloristice, inimitabile, care aparține peisajului spaniol și numai lui. Fostul elev al lui Șirato — și amintesc nu întîmplător această descendență — arată că prin picturile sale poate să cenzureze senzația imediată și să o transforme într-o imagine sugestivă și deloc sofisticată a realității.

Partea cea mai interesantă a expoziției o constituie, fără îndoială, cele cinci-sprezece monotipuri colorate, remarcabile. Mă refer, mai ales, la **Perspectivă albă, Ritmuri albe, Orele albastre ale dimineții, Seara adormită,** toate marcate de o mare naturalețe a exprimării. Jocurile de albastru și violet, griurile roșcate, fundalurile verzui-viscoase devin elemente firești ale unor compoziții unde tendința de geometrizare a elementelor nu diminuează efectele aparent ciudate ale luminii Aparent ciudate, spun, deoarece artistul pare a fi înțeles că el nu trebuie să reinterpreteze prea mult ci doar să aibă înțelegere exactă pentru ceea ce există și pulsează în jurul lui.

Acest artist, care înțelege materia, ni se pare a fi excesiv de parcimonios.

Grigore Arbore

*) **Iulian Olariu, „Impresii de călătorie din Spania" — pictură. Sala de expoziții din Str. M. Eminescu 8, mai a.c.**

muzică **m**

Formații de trio și capodopere

Concertele de muzică de cameră instrumentală au în publicul bucureștean un auditoriu constant, pasionat de „domeniul nespusului" — cum numeau romanticii acest gen de creație muzicală care elimină în tot cuvîntul. Deși au loc cel puțin patru manifestări pe săptămînă, sălile rămîn pline, ceea ce înseamnă nu numai că interpreții știu să facă din concerte un eveniment, ci și că, datorită programărilor inspirate și judicioase, se răspîndește o anumită educație muzicală. Ciclul „Tineri muzicieni în fața capodoperelor" a prezentat pînă acum destule formații sau soliști cu un repertoriu de mari pretenții, abordînd partiturile extrem de grele cu un spirit inoitor, cu o prospețime și o putere de revelație care se află anume în tinerețe. (Printre aceste prezențe am amintit pînă acum cvartetele „Academica" sau „Brevis", interpretînd anul acesta jubiliar mai ales lucrări de Beethoven).

Simbătă 21 mai a avut loc la Sala Mică a Palatului al doilea concert cu trio-uri pentru pian, vioară și violoncel de Beethoven, în interpretarea **Luminiței Ghencea, Andei Petrovici** și a lui **Iosif Calef** — de data aceasta și cu participarea clarinetistului **Ștefan Korody.** Sudura, omogenitatea acestei formații pare cu totul neobișnuită, avînd în vedere vîrsta tînără a interpreților — însă aflăm că ei colaborează încă de pe băncile școlii și Conservatorului, avînd deci peste un deceniu de activitate ! Iată un model de seriozitate și pasiune pentru muzică, una din acele împliniri de idealuri care nu se lasă oprită de timp sau greutăți. Nu este deci o întîmplare coeziunea sonoră, frumoasa înrudire a frazelor, „răspunsurile" care păreau să se audă la același instrument, deși fiecare interpret a folosit toate mijloacele de a-și exprima personalitatea.

Trio-ul nr. 1 op. 1 în Mi bemol major, o lucrare ce depășește stilul „mozartian", pierzînd amabilitatea acestuia și căpătînd cîte ceva din bruscheța tipic beethoveniană, a fost condus cu strălucire de violonista Anda Petrovici, a cărei degajare e urmarea stăpînirii nu numai a arcușului, ci și a esențelor muzicale. Accentul înrudirii Trio-ului cu sonatele de pian s-a dovedit în exprimarea Luminiței Ghencea, de largă respirație și reliefare a valorilor interioare. Dar un cuvînt cu totul deosebit trebuie spus despre clarinetistul Ștefan Korody, care a reușit să facă din Trio-ul nr. 4 în Si bemol op. 11 o pagină de inițiativă solistică, de epuizare a fanteziei tematice; și despre violoncelistul Iosif Calef, incontestabil stăpîn al temelor lirice și al accentelor grave în partitură, datorită căruia părțile lente (Adagio din op. 11 și Largo din nr. 5 op. 70) ale lucrărilor au avut profunzime și aleasă sonoritate.

Am vrea de asemenea să semnalăm, pentru cei cărora timpul nu le permite întotdeauna să ia parte la astfel de frumoase seri muzicale, o apariție „înregistrată" în contextul trio-urilor de elită : cele două discuri ale formației „Collegium Musicum Academicum" din Cluj-Napoca, **„Integrala sonatelor pentru flaut"** de **I. S. Bach,** cu Gavril Costea la flaut, Ecaterina Botar la clavecin și Ilse Herbert la viola da gamba.

Grete Tartler

Fragmente critice

Poezia erotică

După frumoasa parafrază barbiană, **Cartea copilăriei** (1974), Horia Zilieru revine cu **Astralia** (Ed. Junimea, 1976) la tema lui privilegiată (erosul) pe care o tratează într-un vers mai concentrat, nu lipsit de anumite dificultăți. Emoția se închide într-o ornamentație grea și complicată, încît, pentru a ajunge la fondul sentimental al poemului, trebuie să treci prin mai multe rînduri de metafore, dublate, la rîndul lor, de savante sugestii muzicale. Versul curge, de la un punct, departe de albia ideii (simbolului) ce l-a pus în mișcare, liber și autonom, desfătat, mulțumit de propriile sonorități :

„Virginul val cu coamele-nspumate / în desperarea oarbă ne absoarbe / și ne lovim ca păsările oarbe / de zidurile nopții fulgerate. // Îngenunchem ca magii într-un laur / munciți în somn de nașterea-înțeleaptă / și alți zugravi făptura ne-o așteaptă / s-o treacă pe icoanele de aur. // În craniul meu ninsoarea senzuală / ca-ntr-un mormînt îngroapă după luptă / săgeata, arcul, teascul, visla ruptă / și magica betealǎ de vestală. // O rază între maluri ne învață / ce-i trecerea divină către astre / și-albina umple-n oase văi sihastre / cu mierea ei de smirnă și de ceață. // Iar nervii mei serafici ard afară / logodna lor smerită în feștile / și se ridică trestia-n pupile / prin care sună-o iarnă funerară."

Ninsoare senzuală, iarnă funerară, nervi serafici care ard etc. amintesc de Bacovia și de simboliști, mai puțin tonul ceremonios al poemului și tăietura severă a versului. Acestea din urmă vin, negreșit, de la Barbu și de la ermetici, pe care Horia Zilieru îi cultivă într-o manieră proprie. El nu conceptualizează simbolul poetic, îl răsfrînge numai într-un număr de imagini dificile alese cu precădere (și aici intervine a doua caracteristică a lirismului său) din sfera marii poezii. Poemul stă, în acest fel, departe de dramele spiritului și nu are a încifra o emoție abstractă, poemul caută, dimpotrivă, să ascundă ochiului comun efluviile elegiace ale unui trubadur care se rușinează să-și poarte bucuria și suferința pe față. Rezultă de aici o complicare, o artificializare (cum zice L. Raicu — **Critica, formă de viață**) a emoției directe, senzoriale, dar și complicarea, mistificarea sentimentului constituie un mod de a face poezie. În terminologia lui Ion Barbu s-ar putea zice că Horia Zilieru face, într-o tehnică cvasiermetică, o **poezie leneșă**, pur și orgolios sentimentală. Ea aduce în minte poza mai veche a poetului galant care contemplă sînii femeii iubite cu emoția cu care ar privi două catedrale. Această poză cunoscută ia în **Astralia o înfățișare neașteptată**. Poetul este, în continuare, încercat de voluptăți mari și trece prin extazuri împinse pînă la limita insuportabilului, însă în cîmpul lui de observație încep să pătrundă, într-un chip amenințător, făcliile de ceară, văile plîngătoare, amanții pali, corbii, cimitirele, nevrozele, cu alte vorbe, toate **figurile** simbolismului astenic. Iubirea devine, atunci, o suferință sfîntă. vegheată de o „clopotniță cu îngerii de pază" **(Posedat de foc)**, pe meterezele dragostei urcă „lumini trufașe" și laurii unei simțiri mîndre se transformă în cenușă. Bacovia este tradus într-un limbaj mai sofisticat, pus pe registrul unei retorici ceremonioase : „Ah, corbi în muțenie adastă, / în nupțiala lor singurătate ; / prin ochii reci curg bolțile surpate / și se-nfioară turle-n spuma castă. // Coroana albă lăcrimîndu-și spinii / îngheață-n vîrfuri magice vocale / și-amanții pali în parcuri siderale / ies dezgropați din lavele luminii. // Ca șerpii cu vaporii de otravă / cresc nervi în smintire și beție / și chipul supt de-o grea melancolie / visează pînza inului, suavă. // Pe lacrima de smirnă poartă patul / miresei în durere așteptată / și gura lor e-o urnă aplecată / ca un mormînt cîntînd în ierbi păcatul. // O bufniță bătrînă înconjoară / slăvita ardere în carnea vie / și sîngele hrănește cu vecie / azilul alb al crinului de ceară. // Dar șerbul tău își pune alte coarde / și în genunchi cu harfa mai rămîne, / cît sug din el albinele păgîne / puterea mierei ce în candeli arde. // Și vede ca-n pruncie lîngă vatră // căderea-aceea caldă de veșminte, / cu fumul mîinii atingînd fierbinte / melancolii cu sînii mari de piatră".

Sînt în versurile lui Horia Zilieru **și sugestii** ce trimit la Blaga (între ele o definiție a dragostei ca „blînda stare de orbire"), sau la Nichita Stănescu („os hiperboreean", îngerii care trec cu aortele deschise pe hotarul dintre zi și noapte) etc. de unde putem deduce că pentru împătimitul, cordialul poet ieșean comunicarea lirică începe printr-o **asumare** solemnă a emblemelor poetice tradiționale și moderne. E o umilință, e o trufie în această iubire de Poezie și de convențiile ei prestigioase, azi cînd orice poet face imposibilul pentru a scăpa de ele ? Oricum, Horia Zilieru poartă cu orgoliu insignele retoricii tradiționale și nu se sperie de a fi socotit un poet nesincronic. El pune la butoniera unei lirici frumos împodobite, o **roză putridă** și duce în mînă un **crin sfînt** urcînd, în acest timp, spre turlele albe, inaccesibile ale amorului. Cu toată invazia de imagini funerare („pierdut mormînt", „giulgiu cald", fluturi senzuali îndrăgostiți de „candeli și ruini", „pupila muribundă", castitatea sînilor care acoperă distanța de la „crin la un iertat mormînt", „nunți de cenușă" etc.), poemul erotic al lui Horia Zilieru nu-și pierde, totuși, caracterul feeric. Dragostea continuă să fie o sărbătoare a simțurilor chiar și atunci cînd prin fața ei trece un carnaval de imagini agonizante. Clinchetul de oase, paloarea fețelor, tristețea amanților tineri prin parcuri siderale nu reprezintă decît semnele și măștile unei pasiuni ce se răsfață în oboseală și boală, așa cum femeile frumoase își compun uneori o mină de suferință pentru a marca o încordare a spiritului. O **Doină pe calea robilor** sugerează o petrecere erotică într-un decor cosmic funest, cu asfințituri, porți ale neantului și.. sîni ce aprind în nopți crunte „roza sfîntă / crinul sfînt". Roza este „floarea de geniu" a poetului și, hrănită cu suflarea morților, ea dă o beție extatică albă. Fluturii aleargă în nebunie, coroanele de spini plîng pe „golgotha de carmin" și pe „carnale ruine" trec roiuri de albine rodnice.

Cum se vede, această **astralie natală** presărată cu cadavre și morminte este departe de a fi un tărîm al tristeții și suspinului. Erosul s-a plictisit de oglinzile clare și luminoase, de peisajele sărbătorești, vrea acum confruntări mai dure, spații mai accidentate, și Horia Zilieru, slujitorul lui devotat, fabrică decorurile trebuitoare. Însă, repet, decorurile nu pot ascunde temperamentul, în fond, idilic al poetului și nesățioasele lui bucurii livrești. Acestea sînt uneori puternice și acaparează, falsifică poemul. Ce poate să însemne „căldura gurii cu făclii de ceară / atomii de amant devoră-n spasme" dintr-un poem ce se cheamă **Hypnoza ?** ; dar crinul „mai ortoman" care locuiește într-un craniu, dar sînii care „încălzesc mistere", în timp ce **coapsele cu venicie, smirnă, fum** și **feciorie** s-au retras, neîntovărășite de vreun amant, în „alt neant" **(Elegie) ?!** Înseamnă o proliferare a simțului metaforic, un răsfăț în gratuitate, nu străin de temperamentul poetului și de idealul său despre artă, dar excesiv și paralizant aici. Acest trubadur în vremuri moderne pune uneori prea multe corzi la liră și, îmbătat de învelișul formal al muzicii, uită să spună ceea ce intenționa să spună. Însă, în asumarea totală, pasionantă a convențiilor poeziei stă, în fond, originalitatea și farmecul liricii sale. Horia Zilieru prelungește cu o remarcabilă abilitate tehnică imaginea și prestigiul bardului care întreține cu aspră loialitate lumina în candela suferinței erotice : „C-un veac în urmă m-a ucis o roză / cu vastele pupile de femeie. / Și-n visul mîinii moarte mai scînteie // nisipul din secreta ei nevroză".

Eugen Simion

Confruntări

Scriitorii și publicul

Cei mai mulți scriitori din toate timpurile și-au conceput operele ca un mod specific de comunicare cu publicul. Sînt extrem de rare cazurile cînd cititorul — destinatar al cărții literare — este constituit doar ca o negație sau ca o absență în intențiile scriitorului. Și în această ipostază, el rămîne un termen indirect de referință.

Atunci cînd se definește ca o prezență, ca un partener direct de dialog, cititorul este ispitit de autor prin prefețe prevenitoare, explicative sau pline de cuvinte de laudă, adresate unui public îndeobște cunoscut.

Așa au procedat numeroși scriitori clasici ca Racine, Corneille sau Molière. La fel se comporta Fielding, Lesage, Balzac, prefețele lor la volumele de teatru sau la diferite romane configurîndu-se ca niște programe literare veritabile. În toate aceste cazuri, scriitorii se adresau unor **cititori reali**, formați dintr-o categorie socială sau culturală relativ restrînsă, cu care autorii aveau un pact tacit prestabilit. Autorul putea intra într-o **fericită consonanță** cu acești destinatari pregătiți printr-o educație îndelungată să vină în întîmpinarea operei sale.

Indicii **succesului imediat** al unor opere de autentică valoare pot fi măcar în parte explicați și pe această cale. Este adevărat că pe parcursul epocii moderne prefețele au început să dispară, iar sfera publicului pregătit prin alte mijloace să recepteze într-un timp scurt anumite cărți, a crescut. Pactul fundamental dintre **scriitori** și **cititorii reali** rămîne însă același. De la **Suferințele tînărului Werther, Noua Heloiză, Nimic nou pe frontul de Vest, Răscoala, Baltagul, Întunecare, Delirul, Incognito** etc., cititorii s-au găsit de fiecare dată în fața unor opere așteptate, previzibile, dezirabile, sedimentate pe o sensibilitate și un gust literar existent.

Mult mai dificil de explicat este raportul dintre oamenii de litere și **cititorii posibili**, aderenții virtuali care trebuie cîștigați pentru un nou mesaj, chiar dacă discursul literar rămîne cel tradițional și nu are nimic șocant.

Toți scriitorii și cărturarii care au încercat în diferite perioade revoluționare să emancipeze cititorii prin cărțile lor au făcut apel la mijloace mult mai complexe pentru a realiza un climat favorabil înțelegerii și acceptării operelor lor.

În acest context se produce o largă alianță de idei între oamenii de cultură, se formează grupări literare, sînt elaborate manifeste, se face apel la solidaritatea umană, socială sau națională. Așa au procedat, rînd pe rînd, Diderot, Voltaire și Rousseau, Samuel Micu, Gheorghe Șincai și Ion Budai-Deleanu, Schiller și Goethe, Iorga, Brecht, Lion Feuchtwanger și Thomas Mann, Maxim Gorki și alții.

Comportamentul scriitorului față de **cititorul real** sau **cititorul posibil** este sensibil diferit față de atitudinea manifestată în raport cu **cititorul ideal**, la care J. P. Sartre și M. Blanchot s-au referit adeseori. Este incontestabil faptul că **cititorul ideal** este și el vizat ca un **cititor posibil** sau **virtual**. Diferența stabilită de noi are în vedere mai ales atitudinea scriitorilor față de acest public necunoscut, inexistent, în curs de formare, previzibil într-un timp mai îndepărtat.

Să nu uităm că în toate aceste ipostaze, opera literară apare ca un act de violentare a unui gust artistic perimat, ca o forță de șoc îndrumată împotriva unor prejudecăți, ca un text obscur adresat unei lumi necunoscute. În toate aceste cazuri, găsirea unor modalități de comunicare presupune un efort sensibil sporit, ca și un timp de așteptare mult mai îndelungat. De la **Tristan Shandy, Educația sentimentală, Ulise, Castelul, Absalom, Patul lui Procust, Rădăcini, Portretul unui necunoscut, Iosif și frații săi** pînă la **Păsările, Fețele tăcerii, Îngerul de gips, Vînătoarea regală** etc. se configurează o literatură înscrisă într-un orizont al așteptărilor epuizate sau viitoare.

A stabili un criteriu de egalitate între succesul rapid al unei opere foarte accesibile, situat într-o conjunctură favorabilă de receptare și alta, mult mai dificilă, care presupune un orizont informațional de așteptare mai îndelungat, ni se pare o eroare. De aceea, în **Sociologia literaturii** (1954), Robert Escarpit se referă la funcționalitatea operei prin actul de receptare, nu la valoarea sa. **„O operă este funcțională, cînd se produce o coincidență între publicul interlocutor și publicul spre care aceasta a fost lansată prin însăși publicarea sa."**

Funcționalitatea creației literare intrată în contact cu publicul odată cu lansarea sa este un evident indiciu al succesului, dar și al circumstanțelor extraestetice favorabile actului de lectură. Cînd intervin și circumstanțele estetice care susțin imediat opera, întîlnirea acesteia cu publicul poate fi considerată **fericită**, chiar dacă înțelegerea sa nu este încă deplină. De la **Un veac de singurătate** pînă la **Delirul, Incognito** etc. ipostazele favorabile de receptare rapidă a cărții literare pot căpăta o motivație foarte diferită. Dar într-un asemenea context, lansarea unor judecăți tranșante de valoare nu beneficiază întotdeauna de climatul cel mai adecvat. Criticul trebuie să distingă efectul senzațional al unei opere de valoarea sa intrinsecă, atunci cînd între acestea poate să nu existe o consonanță deplină. Cititorul nu este însă fericit atunci cînd i se distrug în mod rațional miturile statuate de gustul său literar sau de starea afectivă, care mărește aderența la o carte.

Nu putem trece cu vederea nici existența acelor **cititori cîștigați în timp**, capabili să transmită și altor generații preferințele lor literare. Funcția deschisă a acestui mecanism al gustului și al informațiilor instituționalizate face ca unele romane cu o valoare diferită ca **Vin ploile, Pe aripile vîntului, Obstacole** etc. să se bucure de un succes continuu, mult mai larg decît acela ce îl dețin unele cărți contemporane de o certă valoare ca **Miliardarul** de Michel de Saint-Pierre, **Onoarea pierdută a Katharinei Blum** de H. Böll, **Bat tobele pentru Rancas** de Manuel Scorza, **Ora de germană** de Siegfried Lenz etc. Evident că nu sînt excluse nici actele de uitare ale unor cărți lansate cu mult zgomot, susținute și de moda literară. Operele neoromancierilor francezi au intrat în ultima vreme într-un con de penumbră cu o durată nedeterminată.

Dinamica bursei valorilor este permanentă. Clasicii tuturor timpurilor trăiesc prin valoarea lor continuă, dar și prin întreținerea instituționalizată a interesului pentru opera lor. Cînd eforturile criticii didactice sînt stîngace, deviate sau puțin justificate, rezervele cititorilor tineri față de clasici apar ca o reacție de împotrivire tacită față de o literatură devenită **„oficială"** prin interpreții săi lipsiți de vocație.

Cînd critica didactică universitară sau critica explicativă cu un caracter mai general este funcțională și beneficiază de credit, operele clasicizate dar dificile, cîștigă în toate sferele de receptare. **Timpul de aclimatizare**, conjugat cu o critică explicativă adecvată reprezintă un auxiliar prețios al succesului cărții literare dificile. Romanele lui Joyce și Kafka, Thomas Mann și Robert Musil, Proust și Gide, ca și poeziile lui Mallarmé, Ion Barbu și Lucian Blaga beneficiază astăzi de un alt spațiu de receptare decît cu cîteva decenii în urmă.

De aceea, H. R. Jauss avea dreptate cînd afirma că **„Modul de constatare obiectivă a succesului literar, ca o congruență între intențiile operei și așteptarea unui grup social, îi pune pe sociologii literaturii într-o mare încurcătură, atunci cînd trebuie să explice un succes durabil sau întîrziat".**

Evident că este mult mai facil de demonstrat succesul rapid, dar superficial, al romanelor lui Fr. Sagan sau Erich Sagal decît înțelegerea tîrzie a lui Joyce, V. Woolf, Faulkner, Ezra Pound sau G. Grass ș.a.

Există însă și o **libertate compensativă**, care îi acordă atît cititorului, cît și scriitorului un drept de opțiune. Așa cum scriitorul își poate alege în principiu destinatarii imediați sau tîrzii ai operelor sale, la fel și cititorii au dreptul de preferință pentru cartea accesibilă, plăcută, care nu le cere eforturi uriașe de înțelegere sau opera dificilă, a cărei lectură oferă în final o compensație estetică și intelectuală mult mai mare.

Scriitorul autentic poate merge la fel de bine cu timpul său, așa cum poate fi un anticipator al gustului literar din vremea sa. El poate satisface cerințele **cititorului fericit**, nepreocupat de motivația preferințelor sale, așa cum are dreptul să-i violenteze prejudecățile, să-i creeze starea de **neliniște estetică, deschisă** spre înțelegerea noului.

În acest spațiu de inițiativă o singură ipostază ni se pare aberantă, ignorarea destinatarului în procesul de receptare a operei literare.

Romul Munteanu

Unde ești tu, „zglobia" mea generație ?

Urmare din pag. 1

virim tot mai mult prin „bisericuțe", sub epitropia unuia sau a altui mărunt potentat literar, bătrînii se retrag în pontificat.

Orice literatură năzuiește către capodopere. Dar pentru ca acestea să apară este nevoie ca prin filtrele selecției să treacă mult nisip aurifer pînă cînd să poată răsări o roză de aur. Este nevoie, pentru a avea un nou Eminescu, de mii și mii de poeți. Este nevoie de multă răbdare, de multă căldură, de multă înțelegere, de multă ocrotire și de cît mai puțină intoleranță. Este nevoie de respect față de cutezanță și, uneori chiar față de iconclastie, de folosirea dreptului elementar al oricărui artist adevărat de a putea aborda orice problematică, orice conflicte, orice trăiri omenești dacă acestea pot exprima și reprezenta problematica, trăirile, conflictele epocii în care ne ducem viața. Inimaginabil de crezut că ar fi posibil ca un adevărat om de creație, un real și respectabil talent să promoveze în scrisul său, un alfabet al vieții descompletat, un alfabet în care, anumite litere, să le fie rezervate spre rostire numai altora, lui revenindu-i doar o parte din unelte, doar o parte din viața — și anume cea care solicită mereu incantația — doar o parte din adevăr. Reala lui năzuință nu poate fi alta decît datoria și obligativitatea ce-i decurg din menire, de a înregistra totul, de a filtra totul, de a spune totul. După măsura talentului și a responsabilității sale față de popor, față de umanitate. Vorbeam despre intoleranță. Mai trebuie oare s-o explicăm ?

Așa cum îmi spunea odată Miron Radu Paraschivescu, „arta este caracter". Artistul asudă din greu nu atît asupra operei sale, cît asupra propriului său caracter. Și unica lui recunoaștere vine din intrarea sa în conștiința poporului, din trecerea greului examen al opiniei publice. Iar aceasta nu se poate decreta și nici statua prin ierarhizări conjuncturale dictate de intoleranță. „Mediocrația literară", cea atît de frecvent producătoare de maculatură manifestă însă o nevoie „vitală" de ierarhizări în cadrul cărora ei, și numai ei, să i se rezerve de „drept" locuri de frunte. Plină de suficiență pînă la debordarea de sine, ea emană numai automulțumire și este insațiabilă nu doar de lingușiri, de privilegii și aplauze, fie și ale galeriei, ci și de putere. Și, dacă se poate, de cît mai multă putere nu din cea asupra spiritelor, nu din cea dată de harul convingerii și emoționării prin cuvînt, al învățării prin înduioșare — cum spunea Geo Bogza — ci, pe cît posibil, asupra administrației. Păcat. Nu o dată, a trebuit să constat că printre cei mai activi confrați prin ședințe, mari amatori de intoleranță, sînt inactivii din literatură, iar ținta atacurilor lor o constituie activii din literatură. Oare așa am înțeles să fim curați și sobri ca niște preoți ai unei misiuni sacre ?

Cuprinși de pasiuni adeseori dezonorante, uităm domenii în care rămînem frustrați de drepturile noastre. Voi da un singur exemplu : cel pe care ni-l oferă cinematografia. Doar mai puțin de o treime din filmele care se fac la noi sînt scrise de scriitori. Această artă de penetrantă pătrundere în conștiința maselor este văduvită în bună măsură de aportul asanator pe care i l-ar putea da scriitorii. Abili făcători de filme, mulți recrutați dintre funcționarii producției cinematografice au o înduioșătoare grijă ca scriitorii să capete un cît mai restrins acces la cea de a 7-a artă, șicanîndu-i atunci cînd încearcă să se apropie de aceasta, speriindu-i cu „specificul" limbajului cinematografic, cu dificultățile urmăririi unui scenariu pînă la transpunerea lui pe ecran. Realitatea arată însă că, ori de cîte ori un adevărat scriitor și-a pus numele pe genericul unui film, acesta și-a asigurat cel puțin o calitate : acuratețea ținutei și a cuvîntului. 60 de milioane de spectatori vin în fiecare an la filmul românesc. Scriitori ca Titus Popovici, Marin Preda, Eugen Barbu, Petre Sălcudeanu, Horia Lovinescu, Paul Everac, Mihnea Gheorghiu au semnat filme la care numărul spectatorilor a trecut adeseori de 3—4 milioane. Nici-o carte, nici-o piesă de teatru nu pot întruni un asemenea auditoriu. Și totuși, multe din filmele noastre sînt scrise de neaveniți. Ba, unii se mai vîră cu dezarmantă candoare la ecranizarea marilor valori ale romanului sau dramaturgiei clasice românești, așa cum s-a petrecut cu literatura lui Caragiale.

L-am ascultat la deschiderea lucrărilor Conferinței naționale a scriitorilor, cu emoție pe tovarășul Nicolae Ceaușescu care ne reamintea de necesitatea adăpării direct de la izvor și nu de la ulcior. Da, acolo se află adevărata apă vie din poveste și noi o știm bine. A o afla, a o descoperi, a-i înmulți vadurile înseamnă a da sănătate nu numai actelor noastre, ci și sufletului poporului. Fără îndoială, există în breasla noastră destui creatori care știu bine pe ce drumuri se ajunge la astfel de izvoare. Au făcut-o înaintea lor toți marii intelectuali ai națiunii, toți cei ce-au știut să rămînă sobri și curați ca niște adevărați slujitori ai unei misiuni sacre. Putem scrie în mai multe limbi materne, dar așa cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, trebuie să rostim limba unică a sufletului poporului. Reprezentăm stiluri diverse, caractere diverse, temperamente diverse, sensibilități diverse, dar nu putem avea în viața breslei noastre decît o unică sensibilitate : cea care refuză intoleranța și unește spiritele.

Disensiunile nu ne sînt proprii și ele nu pot guverna viața obștei noastre. Dacă libertatea s-a născut din luptă, niciodată n-au răsărit capodopere din neantul intoleranței. Ci numai din sondarea sufletului poporului, din cunoașterea aspirațiilor lui, din dreptul sacru al scriitorului de a se putea sluji de toate literele alfabetului vieții, pentru a servi întregul adevăr, căci scriitorul nu este altceva decît un istoric al prezentului și al viitorului.

Nobila misiune

Urmare din pag. 1

promisiunilor debutului și nu dau satisfacție nici prin conținut nici prin forma lor. A fi scriitor tînăr nu înseamnă în concepția noastră a fi absolvit de exigența criticii. Tînărul scriitor este dator, la fel ca și mai vîrstnicul său confrate, să ofere revistelor, editurilor, cititorilor lucrări literare adînc meditate din punct de vedere al ideilor și formulei lor artistice. Literatura română actuală are o nobilă misiune. Revista noastră va fi preocupată de promovarea unei literaturi militante, patriotice, de apreciabilă valoare artistică. Din acest punct de vedere vom fi în continuare preocupați ca revista să reflecte activitatea cenaclurilor importante din întreaga țară, a valorilor literare indiferent de situarea lor geografică. Tineri scriitori nu se află doar în capitală și numărul lor nu se reduce doar la cei ce bat drumurile redacțiilor. Redacția va continua acțiunea de prospectare a talentelor, de încurajare a tinerilor de incontestabilă dotare literară. Nu vom limita deci activitatea revistei la un număr restrîns de tineri, la doi-trei care se erijează uneori, din proprie inițiativă, în mandatari ai unei generații de tineri scriitori a căror activitate și operă nu o cunosc. Nu cei mai insistenți sînt cei mai buni, nu cei mai zgomotoși sînt cei asupra cărora trebuie să ne oprim în primul rînd.

Cultivarea tinerilor și îndrumarea activității și a literaturii lor sub semnul nobilei misiuni dezvăluită de cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Conferința națională a scriitorilor este preocuparea cea mai de seamă a revistei noastre. Organizarea de dezbateri pe probleme de fond ale literaturii de azi, practică vizibilă în viața revistei, va avea un caracter mai viu, mai aplicat conform înaltelor sarcini care-i stau în față.

Doi poeți

Un romantic întîrziat este Mihai Ursachi. Peisajul este cel propice singurătății romantice : adîncul mării, vîrful munților, spațiile siderale, utopiile metafizice. Asemenea motive sînt aduse în contemporaneitate printr-o ironie solemnă. Limba e îngrijită, somptuoasă, de o muzicalitate excesivă. Poetul are patima demonstrației filozofice : „chipul tău mi se pare un gol / și ființînd mai adînc decît mine / îmi pari de esența inexistenței". Nu lipsește macabrul : „De cînd te aștept multiubite, acum sînt o babă / iar tu bag de seamă, aduci un schelet". E semnificativă tentația adîncurilor acvatice : „Acolo-s palaturi verzui și tăcute / cu turnuri de apă, statui de rusalce / făcliile ude și pletele ude, verzuile plete de alge". Iată o replică la Făt-Frumos din Tei : „cu o tijă de crin tu îmi faci semne / către domeniul imaculat unde caii / simbolici așteaptă cu șeile goale, să mergem / spui tu, către tine, către ținutul / Memoriei clare," o poezie muzical-erotică în stilul lui Bolintineanu : „Aegeus, Aegeus / Vino Aegeus / Dintre atoli"... „Iată beția de roze a zorilor / Clopote clare, glas de opal / Dorul de ducă al călătorilor / Sufletul meu vrea să vie la mal" sau o ironie epică, ascunsă între paranteze, în maniera lui M. Ivănescu : „Cît ai clipi înțelese că ultima-i frază / era de un echivoc scandalos, cu subsoluri hibride / și intențiuni refulate, ba chiar / de o vanitate absurdă (ca și cum domnișoara / i-ar datora cît de cît existența), că din aceasta reiese un fel autarhic / și solipsist de a fi, în sfîrșit, se făcuse ridicul". **(Din reveriile domnului R.)**.

Poetul suportă destinul unui personaj dintr-o altă istorie : „Eu sînt cruciatul căzut dintr-o țară / De peste tărîmuri de veacuri confuze" ; are amintiri seculare : „De la fereasta din turn mă uitam fără sine / Prin cetina neagră, zidirile negre / Pierdusem cît mai e ceasul, cît mai e veacul". Viața e îndeosebi nocturnă : un abur de subtilă metempsihoză confundă viziunile.

Cînd ironia lipsește, Ursachi e un sentimental : „Îți mai aduci aminte de casa noastră / Singuratică, nuci și castani ancestrali ascunzîndu-i / Zidirea imaculată"... Gestul narcisic a devenit un ritual : „Ca și mai înainte mă gîndesc în oglinzile lacului meu". Serafismul pozei — grația de bal lunar — dă poemului o artificialitate specifică. Poetul e paradoxal totuși ; iată vecinătatea lui Urmuz : „ — Vae vae cucu victis / Benedictus, Benedictus / toată moartea e un streptease !" sau o replică la Ion Barbu („Sfînt trup și hrană sieși hagi rupea din el"). „Și-n ceață văzui Pelicanul cît o mitropolie / cu ciocul enorm împlîntat ca o sabie-n sine".

„Rarele ei metafore nu sînt niciodată plasticizante", zice Al. Paleologu despre poezia lui Dan Verona. **(Nopțile migratoare**, 1972, Ed. Cartea Românească). Metaforele poetului sînt însă, de obicei, plasticizante și destul de dese. Imnurile lui Dan Verona sînt la origine la fel de teatrale ca imnurile lui Ioan Alexandru. Textul e plin de gesturi solemne. Ecleziastul se amestecă în Cîntarea Cîntărilor, în absența fanatismului biblic. De versuri excepționale atîrnă lungimi unde exaltarea mitologizantă nu se justifică. Viziunea unei lumi plină de mirodenii, tămîie, lapte, miere, sugerează invazia unui paradis cam searbăd. Poetul convinge acolo unde tonul apologetic glorifică forțele cosmice. Iată viziunea devenirii ca efect al sacrificiului : „Sub o cîmpie vei muri fecioara mea / ca pe pămînt să aibă loc o nouă zi... / Fecioarele de-ar geme în biserici / Și laptele lor de-ar fi să-l bea închipuiri albastre / În locul lor ar naște crinul / Marea, toamna / Ca pe pămînt să aibă loc o nouă zi". **(A doua noapte)**.

Poemele sînt pline de aluzii la Orfeu : „Acum dacă-aș avea o liră / Un popor de femei aș scoate din / Moarte. (...). Doar pleoapele să mi le trec pe corzile lirei / Și din lemnul mut al pustiei / I-aș chema pe cei dispăruți." etc. Poezia e un blestem ereditar : „Șansa mea este lira / Moartea pe care tu mamă mi-ai hărăzit-o / Vai, pînă și plînsul meu se transformă / În cîntec" **(Întîia noapte)**. Lira este deci o soluție existențială : „Și destinul gemînd se retrage în liră / din fața Neantului."

Textul depășește viața, natura este subordonată culturii, ca atare Dan Verona poetizează excesiv : „Mireasma limbajului vostru e asemenea mirtului / Cîntecele umblă prin noi ca fetele prin iarba înrourată". Poetul nu aduce o materie poetică nouă ; el prelucrează alături de alții dar totul se topește în țesătura poemului din pricina unui ton idolatru și unificator. De multe ori poezia se transformă în „dezbatere filozofică" **(Cine sîntem ? Cine sîntem ?)**. Întrebările retorice se hrănesc din locuri comune : „Clipa e o răscruce ? / (...) Atîtea căi sînt posibile. Cum să-ți alegi din toate / Acestea doar una ? (...) Aș putea spune vreodată : totul e bine / Aceasta e calea ? / Cît sînt eu în această lumină / Și cît nu sînt?" **(A șasea noapte)** Epopeea erotică se consumă în bibliotecă : „V-am iubit Andromeda, Briseis, Elena / Calypsa, Daphne, Antigona, Sapho. / Cu voi întîrziam prin poduri de internat / Prin grădini cu gutui, prin biblioteci". Dan Verona are și darul versului atotcuprinzător : „De coarnele berbecului atîrnă viitoarele turme" ; „Îndrăgostiții își aduc umbrele ca o tortură".

Luate-mpreună poemele lui alcătuiesc un elogiu purificator.

George Alboiu

Ion Bujor Pădureanu

Iarna promisiunilor

În iarna asta
s-au ascuns doi hulubi
în sîngele pămîntului.
Albi,
luminoși în tăcerea lor,
așteaptă zborul oamenilor.

În iarna asta
s-au ascuns doi hulubi
în sîngele pădurilor.
Albi.
Floare de gheață
ce naște din moarte, viață.

În iarna asta
s-au ascuns doi hulubi
în vinele oamenilor.
Albi.
Născuți din credințe străbune.
În lume, toți credem în gînduri mai bune.

În iarna asta
s-au ascuns doi hulubi
în sîngele viitorului.
Albi.
Printre chemările inimilor,
ei, neîncetat,
vor trece primii în zbor.

Vîntoasele

Vîntoasele
mi-au luat frunzele
și, din adîncimi
le-au alungat în volburi,
așteptînd în ploaie
Lumina.

Vîntoasele
mi-au luat frunzele
și le-au ascuns
sub ape,
adîncind izvorul
din care-mi fluier
cîntecul veșnic proaspăt.

Mîhnirile și bucuriile noastre

Urmare din pag. 1

Eu nu mă mîhnesc — dimpotrivă ! cînd îți întîlnesc semnătura în „România literară" sau în „Viața românească" sau în „Contemporanul". Nu-i colegial să facem reviste pe vîrste, să tragem gard între noi, să ne salutăm numai de la distanță. Și nu-i nici literar ! Nedreapta discriminare pe care însuți împotriva dumitale o faci, te scoate din competiția severă în care toți sîntem egal angajați, într-o disciplină făcută pentru eternitate, nu doar de la o generație la alta. Și jocul acesta ți se trage de mult, de pe vremea cînd în fiecare comitet și comisie a scriitorilor trebuia să existe și-un tînăr și-o femeie, de parcă interesele obștei s-ar divide pe vîrste și sexe. Și s-a păstrat această mentalitate — și dumneata cazi victimă ei, iubite scriitor tînăr.

★

Și te-am mai auzit, prietene tînăr, vorbind supărat la sfatul scriitorilor împotriva editurilor care te publică rar. Eu nu pot să mă plîng în această privință. Am tipărit trei cărți de poezie la patru ani distanță una față de alta — și tocmai în anii în care luna februarie avea 29 de zile. Glumind, aș putea zice că sînt un poet bisect — și mă socot un privilegiat pentru asta. Au tăcut însă la acea adunare blînzii noștri colegi, adică tocmai acei care ar fi trebuit să fie foarte supărați pe editurile respective. Lor li se tipărește cîte o carte pe an (ba și două pe an, ba și trei !). Ei sînt astfel zvîrliți ca din praștie direct în groapa cu **lei** (cu ghiare sau de metal, omonimul nu precizează) — fără a li se da timp să-și cugete cărțile decît după apariție, adică inutil de tîrziu. Și nu s-au revoltat pentru asta ! Volumele lor se vînd, ce e drept — sau se difuzează, ca să fiu mai exact, ceea ce pentru edituri e tot una. Dar pe cititori nu-i consultă nimeni după ce au citit cartea — iar critica strigă sau tace (vai, mai ales tace !), în aceeași ordine (sau neordine) de idei, contribuind la agravarea confuziei.

Nu te necăji pentru toate acestea, tînărul meu prieten. Nu pune la inimă nimic altceva decît eventuala dumitale insatisfacție în fața unor rînduri proprii nereușite, pe care ești tentat să le arzi după ce le-ai așternut pe hîrtie — și n-ai face rău !

Noi nu vom putea rămîne ai acestui timp, dacă nu vom încerca să ucidem tot ceea ce ne desparte de veșnicie. O, de-ar fi să reziste măcar o silabă de-a noastră — alta decît a vecinului nostru de scris ! Dincolo de această satisfacție imensă, toate celelalte pălesc.

★

Cuvinte mai sînt, vor mai fi. Noi doi — dumneata și cu mine — vom rămîne mai departe aici, cu manuscrisele noastre niciodată mulțumitoare, cu arderea noastră, cu cenușa sau cu diamantele noastre. Eu cu destule bucurii și mîhniri, dumneata cu ceva mai puține, deoarece actul dumitale de naștere este mai puțin vechi ca al meu.

Acesta e singura deosebire. Crede-mă și iubește-mă, tînărul meu prieten — și primește-mi această mînă, pe care ți-o întind atît de grăbit, încît nu mai am timp să mi-o curăț de cerneală.

sport Revanșe, revanșe, revanșe

● Și acum pentru că fotbalul românesc ne-a arătat pe lîngă „efectul Zagreb" și alte „efecte" (a se vedea miraculosul meci egal al constănțenilor la Craiova), vom trece la rugby. Astăzi, la orele 15,30 pe celebrul stadion parisian **Parc des princes**, echipa de rugby a României, proaspătă Campioană a Europei la rugby (mai exact cîștigătoarea Cupei F.I.R.A.), întîlnește cincisprezecele Franței — și el recent cîștigător al Turneului celor 5 națiuni. Cele mai puternice echipe de rugby ale Europei se întîlnesc într-un meci așteptat de toți iubitorii rugby-ului. El are și aspectul unei revanșe deoarece recent, la București, Franța pierdea într-un meci, memorabil ca desfășurare și răsturnare de scor, cu 15—12. Firesc ar fi ca XV-le galic să ne viziteze și el la anul de două ori. Factorul psihologic s-a arătat a fi foarte important în aceste întîlniri de tradiție și avantajul terenului nu e de neglijat într-o astfel de confruntare. Desigur francezii vor încerca să demonstreze ca de obicei că înfrîngerea de la București, a fost o întîmplare. Ei au o formație echilibrată, capabilă de un joc rațional și eficient. Echipa României, cu o înaintare excepțională, n-are încă acuratețea și eficiența jocului gazdelor. Pe un teren neutru sau românesc am fi considerat întîlnirea deschisă oricărui rezultat, o șansă în plus în aceste alte condiții avînd echipa României. Dat fiind avantajul jocului acasă acest pronostic, deși întîlnirea e deschisă oricărui rezultat, nu mai poate rămîne în picioare. Prima șansă aparține teoretic francezilor. Avem însă încredere în valoarea pachetului nostru de înaintași și credem că ei nu se vor mai lăsa antrenați ca în precedentul meci de la Bordeaux într-o evoluție care să convină echipei Franței. În condiții de arbitraj corect și de evoluție plenară a rugbiștilor noștri balanța poate înclina în favoarea noastră. Marin Ionescu, Murariu, Dărăban, Bucossy, Motrescu, Ortelecan, Băcioiu, Dinu, Constantin, Stoica, Pîntea și ceilalți au o clasă care le dă nu numai dreptul ci și datoria de a lupta convins și lucid pentru victorie. Pînă acum mergeam în Franța pentru a juca frumos. A venit vremea să mergem pentru a cîștiga.

Discobol

atelier literar
poșta redacției

TEODOR OPREA : Vagi semne ; ici-colo, cite o imagine, cite un sunet, pierdute, însă, într-o „plasmă" tulbure, incoerentă, fără „emisie".

M. : Început promițător, printre inerente naivități și stîngăcii. Mai bine, în „El", „Și mi-a strigat". Reveniți.

M. HAMZA : Cereți informații la secretariatul de redacție (eventual, prin telefon).

M. RADA : Predomină „făcătura", vorbirea „poetică", divagantă, „în dodii", mimînd poezia, un metaforism artificios, neconvingător, dulceag, uneori de gust îndoielnic (ex. : „munții sînt ramuri de măr / înflorite pe umerii lumii" sau : „Și fructele sînt stropi de luceferi / cu lumina înflorită pe ape", sau : „sub sălcii / poetul își sărută cuvintele / într-un gest / demiurg", etc., etc.).

A. ALBU : Scădere alarmantă de substanță, de nerv, de vibrație. Ceva, în „Palmele".

LUCIAN PETRESCU : Incoerență, delir verbal, extravagante dubioase, într-un suvoi de vorbe necontrolat, prin care, ici-colo, pare să lucească și cîte un cristal liric. Dar drumul e greșit, în general, și nu va putea duce decît la eșecuri și pierdere de vreme.

EM. GV : Cîteva pagini bune — și foarte bune parcă mai inspirate și lucrate mai „la meserie" : „Noapte" (cu ultimul vers prea uscat și brutal), „Luciditate", „Poem simplu".

FR. KOCSIS : Într-adevăr, par mai atent și sîrguincios dichisite și prelucrate. Dar și prea insistent, meșteșugărește, ceea ce, de multe ori, stinge iradiația și freamătul, usucă, simplifică și înțepenește expresia, imaginea. Ceva mai bine în „Povara singurătății" „Trepte celeste".

B. MARIAN : Mai multă limpezime și cursivitate ca de obicei, ajungînd uneori la întruchipări demne de interes („De

Cici Constantinescu : „Fetiță"

vrei", „Poeme" VIII și, oarecum, „Poeme" II, III, V, VI, „Salcimi"). Alteori, însă, lucrurile se rarefiază (poate și din cauza unor repetări insistente, fără efect de sugestie și potențare) și alunecă pe panta ușurinței, simplismului, banalității.

ALINA DAMIAN : Încă o dată, pentru dv. și pentru toți cei care ne cer răspunsuri acasă : nu putem trimite astfel de răspunsuri (motivele sînt ușor de înțeles — 1 / ar trebui nu numai să citim, dar să și scriem sute de scrisori săptămînal, ceea ce e de-a dreptul imposibil. 2 / ar trebui să transformăm această rubrică de interes public într-o treabă particulară, adică, de fapt, să desființăm „Atelierul literar" ca atare. Ceea ce ar fi păcat !...). Nu putem și nu vom face, pentru nimeni, nici o excepție de la această regulă (e ușor de presupus că solicitanții unor asemenea privilegiate excepții se vor situa într-o poziție cel puțin jenantă...). Pentru cei ce nu doresc să-și vadă numele pomenit la „Poșta redacției", există, însă — am mai precizat —, o cale simplă : un pseudonim „de lucru".

A. POPESCU : Sînt niște exerciții de începător, destul de stîngace și neglijente, care, din păcate, nu poartă nici un semn al vocației lirice.

Elena Seren, Albert, Slujeru Marin : sînt unele semne, merită să insistați.

Munteanu Iosif, Umanistul, Covrig Marin, Ionel Delacornu, Ion Arion, Ciucă Gheorghe, I. Pajureanu, Mihai Lormin, Ioan Bercea, M. Țelian (ceva, în „Țipătul păsării", „Porți de lemn") **Georgeta Dragomir :** Nimic nou !

Stan Gheorghe, Constantin Cotea, Ică Munteanu, Georgescu Pop Ristalp P. P. (pe viitor, mai citeț !), **Volbea Romeo, Sorin Ivașcu, Karol Ruzicska, George Lupuțan, Florin Nichita, Adrian Boccos, Riga, Șurghe Cornel, Puiu Nedea, Georgeta Ionescu, Viorica Jenei, V. A. Ianuș :** încercări modeste, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Oltule

Oltul cel care nu se scurge. Cel care
nu îngheață.
Oltul bătrînul luptător în ilegalitate,
urcînd căderile abrupte, cu noi în spinare,
îndemnîndu-ne mut :
— Haideți, trebuie s-ajungem la Dunăre !

Oltule, tu care cunoști potecile istoriei
toate —
astăzi neocolite drumuri —
tu, bătrîne partizan,
ca o limbă în ceasornicul țării,
ca șarpele casei,
așează trecătorile tale mereu înaintea
noastră,
oriîncotro,
du-ne la marea cea cu adevărat mare,
să fim delta strămoșilor noștri
ce îndulcesc apele nu atît de potabile
ale lumii.

Tu, Oltule, timpla noastră căruntă lipită
de pieptul pămîntului,
tu, izvorînd mereu din partea stîngă
a tuturor lucrurilor și ființelor
născute în valea ta,
tu, Oltule, numai tu și cu noi,
malurile tale abrupte...

BOGDAN GHIU

Cere-i poetului

— Cere-i măcelarului să-ți lucreze
o cămașă-nflorată, o iie ;
croitorului — o pirogravură,
brutarului — un plan de acțiune,
— De nu ți s-ar jena auzul,
privirea lor ți-ar spune totul.
— Nimic din toate-acestea
poetului să nu-i pretinzi,
chiar dacă întîmplarea
ades ne joacă farse.
— O dreaptă cumpănă ridicolul va ține.
— Dar lasă-i libertatea
cu haru-i de-a trăi în pielea tuturora,
cu forța de-a-mblînzi
și-un vis în miez de noapte,
pe sine-n graiul său să se exprime,
și n-o să te-mpresoare
tristețea sau singurătatea.
— Cere-i poetului, de-i ceri,
memoria să nu și-o piardă,
dar și atunci, adînca-i mistuire
memoria va să fecunde. —

PETRE VLAD

Anotimp tînăr

O, cum ne cheamă grîul sub cumpănă
de țară
în anotimpul tînăr de rod cînd curg izvoare
pecetluind pămîntul cu aur și lumină
unde se pleacă spicul ca pentru închinare.

Aici ne scriem rostul pe creștet de cîmpie
și giulgiul cald de rouă în palme
ni se-așterne
cînd păsările, oarbe, trag razele de soare
să-și țească cuiburi nalte, curate și eterne.

Aici cinstim țărîna prin tulnice rotunde
cînd vulturii amiezii de pe Carpați coboară
la ceas de împlinire, ca pentru închinare.
Aici culegem rodul în miez curat de Țară !

IOAN VASIU

Cici Constantinescu: „Luminița"

Vă rog

Eu sînt acela
vă rog să mă credeți
botul umed al umbrei vă
linge picioarele
tovarăș de arme cu roua
mă latră ciinii ca pe lună
eu sînt acela
pîinea și sarea ta
fără tine
viața mea este o buruiană
a timpului / dar
această duminică nu se va
sfîrși niciodată.

CRISTINEL PRICOP

Orașul se ridică

Orașul se ridică și cade
asemenea crengii de măr,
asemenea vîntului, în ochiul
copilului orașul pare nemișcat
și totuși orașele cad spre a face
loc altor orașe mai mîndre,
o primăvară crescută din trupul
unei alte primăveri îmbătrînite.
numai omul, omul e nemuritor.
În amintire există un riu cu ape limpezi
și pești multicolori,
brazii par veșnici
și omul e asemenea lor,
numai foșnetul frunzelor amintește
de trecerea timpului,
de-ar fi omul nemuritor.
Întunericul prinde spinarea omului
în cleștii de oțel,
spaima explodează în trupul lui
dar omul nu se prăbușește,
cad orașe, se sfarmă astri,
dar ochiul omului rămîne limpede
ca apa în iezer
și mîinile clădesc
cărămidă cu cărămidă
un nou parapet împotriva stihiei.

BORIS MARIAN

Povara singurătății

Să nu porniți singuri. Nopțile
sînt mai lungi și mai aspre încolo,
iar cerul uriaș de tot mai departe
îl veți privi cu ochi slăbiți prin dioptrii
cernînd nisip sticlos de perle sfărîmate.
Pe drumul acela hoții nu umblă călare
în cete înarmate și chiuind la pradă,
e doar unul, fără formă și nume,
hain și cutezător ca un lup flămînd,
avînd ca semn nobiliar clepsidra.

Bătrînii spun că dincolo de pădurea
cu cincizeci de copaci
umblă o stafie de-i spune singurătate
și bintuie în țara aceea veșnic albă
cumplite boli cum sînt tînguirea și regretul,
că mulți poeți îi cîntă-n versuri frumusețea,
virtuțile și austeritatea
de se-nspăimîntă trecătorii nînși
în nopțile de veghe și nesomn.

De-aceea să ne întovărășim, ca sufletul
să nu treacă niciodată dincolo
de pădurea cu cincizeci de copaci,
ci să rămînă cu copiii de-a pururi
în țara zilelor lungi și fericite.

FRANCISKO KOCSIS

cultura românească în lume

● **LITERATURNAIA GAZETA** dedică în nr. 19 din acest an o întreagă pagină traducerilor de poezie românească și unor comentarii semnate de critici din țara noastră. Versurile aparțin lui Mihai Beniuc, Virgil Teodorescu și Veronica Porumbacu. Gabriel Dimisianu tratează într-un articol probleme ale evoluției romanului românesc de astăzi, Aurel Martin se ocupă de unele aspecte ale valorificării moștenirii culturale, Ion Ianoși dezbate trăsături ale umanismului în literatură, iar Dan Hăulică se referă la prezența traducerilor din scriitori sovietici în paginile revistei **Secolul XX.**

● **CENTENARUL INDEPENDENȚEI DE STAT A ROMÂNIEI** continuă să anime interesul străinătății pentru realizările culturale românești, pentru țara noastră și personalitățile care au ilustrat destinul său luminos. În orașul peruan Cajamarca s-a desfășurat, sub egida universității din localitate, un festival dedicat filmului artistic și documentar românesc. De asemenea, a fost deschisă o expoziție de fotografii înfățișînd succese ale construcției socialiste în România, iar în cadrul unei mese rotunde a fost dezbătută politica internă și externă a țării noastre.

● **UN FRUMOS SUCCES** repurtează traducerea italiană a eseurilor lui Mircea Maliță, apărute sub titlul **Oro grigo.** Este vorba de o selecție din eseurile publicate în cele trei volume ale versiunii românești a **Aurului cenușiu,** însoțite de o prefață care prezintă cititorului italian personalitatea autorului și preocupările sale de analiză complexă a condiției umane în secolul nostru. **Aurul cenușiu** a fost, de asemenea, tradus în limba maghiară și urmează să apară într-o versiune poloneză. Cariera internațională a „eseurilor rostite", cum le subintitulează autorul, probează virtuțile unei gîndiri suple, cu o mare deschidere problematică și rigoare. Menționăm, de asemenea, faptul că volumul trei al **Aurului cenușiu** a fost prezentat în mod elogios în **Times Literary Supplement,** remarcîndu-se contribuția gînditorului român la dezbaterea celor mai semnificative probleme ale contemporaneității.

● **ÎN MAREA BRITANIE** a fost proiectat filmul **Independența — năzuință de veacuri a poporului român,** la Kington upon Hull. De asemenea, au fost prezentate aspecte ale luptei multiseculare a poporului nostru pentru uniune națională, trăsături ale vieții sociale și culturale românești, evidențiindu-se rolul deosebit de important pe care l-a avut Independența în afirmarea deplină a poporului nostru pe plan european.

● **AFLAT ÎN TURNEU LA VARȘOVIA,** corpul de balet al Operei Române din București, a dat o serie de spectacole cu **Lacul lebedelor** de Ceaikovski, o serată de muzică românească, cuprinzînd lucrări de Enescu, precum și **Timpul cerbilor** de Tiberiu Olah și **Căsătoria** de Doru Popovici, doi dintre cei mai reprezentativi compozitori români contemporani. Evoluția corpului de balet românesc s-a bucurat de adeziunea plină de căldură a publicului polonez.

● **ÎN CADRUL COOPERĂRII CULTURALE** cu teatrul Ludwik Solski din Tarnow, Polonia, Teatrul Național din Sibiu a prezentat în Polonia două spectacole. La Tarnow și Kracovia a fost prezentată comedia autorului sovietic Mihail Roșcin, **Tineri căsătoriți caută apartament,** pusă în scenă de Iulian Vișa, scenografia fiind semnată de Maria Adamska. La Kielce, cortina s-a ridicat pe replicile comediei satirice contemporane a dramaturgului român Aurel Baranga, **Opinia publică,** într-un cadru scenografic semnat de Judith Fekete-Kothay, spectacol în regia lui Dan Alexandrescu.

„Toate basmele s-adună"

Urmare din pag 1

rosimile miracole gimnastice. Pașii săi aveau zece metri fiecare, fără să fie sărituri, ci umblet cu continuitate de fluvii. Aveam în față, materială, adevărată, imaginea acelor legendare „cizme de o sută de leghe" ale lui Degețel din basmul lui Pérault. Zborurile lui căpătau ceva încă mai înaripat în momentele de imobilitate. De la o înălțime de 2 metri, el recădea, fix ca eternitatea, pe un singur picior, cu trupul frînt lateral, rupt în două, în unghi drept, partea orizontală spînzurînd, nemișcată, cu greutatea pierdută, nepăsătoare la pretențiile gravitației universale. Spuneam, adineauri, că scenele dansate nu aveau subiect. Da, însă în sensul că în loc de subiect aveau... subiecte. Multe și rapide. Mișcările dansului treceau de la o semnificație la alta cu acea armonioasă dezordine pe care o are „căderea pe gînduri", cum se zice așa de frumos în românește acelei hoinare visări. Mișcările balerinului nostru nu apucau să se înscrie într-un subiect, într-o temă cinetică, fiindcă fiecare atitudine începea o altă aventură pe care, imediat, o și lasă. Mișcări de mim. Mișcări care nasc obiecte, creează lucruri, fabricate din nevăzut, compuse din pur văzduh. Da, aci stă originalitatea acestui artist. El face operă de mim, cu, drept unealtă, cel mai fantastic, supranatural fel de a dansa. Un fel original de a face din trupul omenesc orice, și mai ales din a-l „face bucăți", din a-l demonta și monta la loc ca pe un puzzle. Dansul său (repet !) nu e „dans de caracter", nu povestește cu trupul o poveste, ci, tot mereu, începe și lasă ; ca o curgere de gînduri ; ca un fluviu de tilcuri trecătoare.

Mi-aduc aminte de dansatori americani ca Jene Kelly sau Fred Astaire. Ei, într-adevăr, povestesc. Istorisesc, cu picioarele o lungă istorie. Tălpile lor cu sunet de silabe, cu articulație de slove sonore care nu bat ca toaca, ci schimbă necontenit tonul, punctuația, alura audio-motrice, așa cum discursul unui povestitor modulează muzical tonul vorbirii sale. Este o căsătorie între litere și tălpi. Și este cu totul altceva decît face admirabilul balerin român Gheorghe Iancu. El nu spune basme cu trupul. El face altceva : gîndește ; pornește într-o lungă călătorie a minții, într-o lungă cădere pe gînduri, unind și dezunind toate părțile trupului său. Fragmente de anatomie sînt văzute despărțindu-se, împărțindu-se, reintîlnindu-se în figuri pe care pînă azi nu le mai văzusem făcute de nimeni și nici ne închipuiam a putea exista vreodată.

Desigur, jocul său, în ciuda perfecției, ne dă totuși speranța unor găsiri viitoare. Nici mai bune, nici mai rele, ci, simplu : altele.

Firește, el nu e singurul autor al șirurilor sale. Se întîmplă aci, așa cum se întîmplă aproape totdeauna în lumea dansului. Un coregraf de mare talent va compune bucata. De pildă „numerele" așa de originale ale lui Fred Astaire (cu excepția a numai două din ele)au fost compuse de diverși coregrafi talentați care nu numai că dădeau dansatorului, la început, ideea generală a „bucății" dar chiar și pe urmă : interveneau. Adică după ce dansatorul umplea cu pași sugestiile învățătorului, acesta zicea : „asta da !" : sau : „asta nu !", ratificînd sau anulînd fanteziile interpretului.

Dar încă n-am spus principalul. Încă nu am vorbit de frumusețea centrală a acestui recital de „Poezie și Dans". Acel centru de frumusețe este o tînără femeie care spune versuri. Unde și cum intervine aci poezia ? Versul ? Căci ceea ce surprinde e că, de cele mai multe ori, între picioarele versului și picioarele dansatului nu este nici o legătură de tramă dramaturgică. Versurile recitate de Adela Mărculescu nici nu explică, nici nu sînt explicate de cinematica corporală a dansatorilor. Dans și poezie pleacă, fiecare, într-o lungă călătorie proprie. Și totuși... Totuși cele două riuri sînt strîns legate, ca apele de sus cu apele freatice de subt ele.

Legate, așa cum și în viața de toate zilele două ființe se iubesc, dar fiecare își vede, cot la cot cu celălalt, își vede de treabă, simțind adînca dulce euforie de „a fi împreună". Adela Mărculescu are un fel delicat de a spune versul ca o confidență pe care și-ar face-o siesi. Este atita patetică simplicitate, atita delicată spiritualitate în versurile pe care le spune ea ! Versuri de Ana Blandiana, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Nina Cassian, Marin Sorescu, Nichita Stănescu... După cum vedeți, poeții aleși tot unu-și-unu. Alesi de cine ? Căci există o funcție de regizor în alegerea versurilor unui recital. Mai ales aci, unde regizorul este și personaj în poveste. Regizorul, aci, însăși grațioasa noastră spuitoare de versuri. Regizoare, protagonistă și... gazdă. Da. Amfitrioană care își privește musafirii și le zîmbește. Versurile —, ea le spune fie circulînd cu pași majestuoși prin vasta încăpere a casei sale, fie așezîndu-se jos, încet, pe podea, pentru a vorbi intim și afectuos fiecărui invitat. Versurile în gura ei parcă ar spune : vezi, aceste vorbe, care nu-s ale mele, ci ale adevărului ; aceste vorbe sînt tot atît de frumoase ca și pașii voștri cînd ei scriu povești direct pe zare, direct pe văzduh. Sînteți cu toții oaspeții mei și vreau să vă simțiți bine în mijlocul poeziei mele, așa cum această poezie se simte ea însăși bine alăturea de voi.

Miriam Răducanu a mai compus „bucăți" coregrafice și pentru o altă dansatoare : Raluca Ianegic. De data asta va fi „dans de caracter", cu tîlc precis, cum a fost de pildă alegoria coregrafică a ideii zborului din statuia lui Brâncuși. Tot astfel vom vedea cîteva „numere" sugerînd oboseala, istovirea, neputința, dezarticularea întregii ființe. Numere executate uneori de însăși coregrafă, autoarea bucății. Chiar și în timpul acestor reveniri la formule deja existente, formula cea nouă li se adaugă totuși prin însăși sosirea în scenă a „stăpînei casei", asemenea crăiesei lui Eminescu, în ai cărei ochi frumoși „toate basmele s-adună".

Acum mai bine de cincizeci de ani scrisesem un lung poem în proză intitulat „Despre și pentru patriotism". Acest sentiment, spuneam eu, înseamnă a te simți mîndru că faci parte dintr-o țară unde cutare lucru frumos a putut să se întîmple. Recitalul creat, regizat, prezentat de Adela Mărculescu este tocmai ceva din acel „cutare lucru frumos" care s-a petrecut deunăzi în țara noastră.

revista străină

● **IN TADJIKISTANUL DE SUD** arheologii au descoperit un mare complex de temple, aparținînd așa-numitei împărății Kușan, unul din statele cele mai vechi și mai puțin cunoscute din antichitate. Situat pe o insulă între riurile Vahș și Piandja, templul reprezintă un întreg orășel încercuit de ziduri. Galeriile interioare, locurile de exercitare a cultului, resturile de coloane atestă că templul a fost executat după un proiect arhitectonic complex. În interiorul templului s-a descoperit locul unde se păstrau obiectele de cult ale preoților. Printre ele s-au găsit statuetele unor divinități, țesături din fire de aur, arme, suluri de papirus, vase.

● **„POEȚI POLONEZI DIN EVUL MEDIU PÎNĂ LA BAROC"** este titlul unei antologii a vechii poezii poloneze din această perioadă, apărută de curînd sub îngrijirea scriitoarei Kazimiera Zukowska, în editura varșoviană P.I.W. Lucrarea este completată de un index al autorilor menționați, cu exemplificări din primele lor lucrări.

● **REVISTA LITERARĂ „SENS ȘI FORMĂ"** din R.D.G. a tipărit în cel mai recent număr al său corespondența încă nepublicată dintre Rainer Maria Rilke (1875—1926) și diplomatul și filologul Rolf Ungern-Sternberg (1880—1943). Corespondența, apropie în întregime uitată, a fost descoperită în timpul unor lucrări de inventariere a manuscriselor Bibliotecii Centrale a clasicismului german de la Weimar. Rolf Ungern-Sternberg predase această corespondență spre păstrare Bibliotecii de atunci a landului Turingia, în martie 1926.

● **CU PRILEJUL PRIMEI ANIVERSĂRI** a morții lui Konrad Swinarski, la Varșovia a fost decernat un premiu purtînd numele acestuia, premiu înființat de revista bilunară „Teatr". Laureatul acestui premiu este cunoscutul regizor polonez Andrzei Wajda, realizator al unui spectacol pe care juriul l-a recunoscut a fi drept cel mai bun din sesiunea 1975—76, spectacol pus în scenă la Teatr Nawoli din Varșovia, cu piesa „El sueño de la rezón" a dramaturgului Antonio Buero Vallejo.

● **LA MUZEUL CENTRAL DE STAT DE CULTURĂ MUZICALĂ „M. I. GLINKA"** din Moscova, s-a deschis o expoziție de autografe ale lui Beethoven, cu prilejul aniversării a 150 de ani de la nașterea marelui compozitor. Printre lucrări se pot vedea culegerea de ciorne ale Simfoniei a II-a, Eroica, Sonata Kreutzer și alte opere, precum și fotocopiile autografelor trimise la expoziție de Arhiva centrală de documente vechi a Bibliotecii universitare din Tartu. De asemenea, este expus și un portret al lui Beethoven executat de pictorul acad. Leonid Pasternak și o mască mortuară a compozitorului.

● **LA KULTUR FORUM BONN CENTER** din capitala R.F.G., a fost inaugurată o expoziție de artă contemporană și tradițională din Sierra Leone, care urmează a fi prezentată apoi și la Deutsches Museum din München, apoi la Mannheim. Această expoziție se situează pe linia unei serii de prezentări a artei africane, inaugurată în 1966 prin expoziții de artă senegaleză, ghaneză și tanzaniană. Arta contemporană este prezentă prin Hassan Bangurah și pictorița Olaynika Burney-Nikol. Obiectele, cu deosebire cele din cultura Africii occidentale (Mali) sînt împrumutate de către Muzeul Rautenstrauch-Joest din Köln.

● **DE CURÎND A IEȘIT DE SUB TIPAR,** sub auspiciile editurii L.S.W. din Varșovia o culegere de poeme ale poetului Szenwald Lucjan (1909-1944), militant revoluționar polonez, membru al Uniunii Tineretului Comunist și al Partidului Comunist Polonez, cronicar al Diviziei Kosciuszko. Volumul, intitulat „Poeme alese" și precedat de un cuvînt introductiv semnat de Stanislaw Dobrowolski — care a selecționat și poemele — cuprinde și cîteva traduceri din Szenwald.

● **TÎNĂRUL SCRIITOR FRANCEZ JEAN-LOUIS TERRADE,** născut în 1946, prezintă în Collection Blanche a editurii Gallimard, primul său roman, „Bleu algérien". Eroul, un tînăr francez, își împarte locuința cu un vechi militant al Tineretului Comunist Francez și un anglo-saxon, gazetar de agenție. El întreține o corespondență lunară cu doi prieteni rămași în Franța, vrînd prin aceasta să le explice secretul unei țări peste care trecuse un ciclon tropical, războiul și apoi proclamarea independenței. Ce ascunde de fapt acel albastru permanent al cerului algerian ? Mai întîi, primele consecințe ale naționalizării pămînturilor și ale Revoluției agrare, apoi rămășițele încă vii ale colonialismului, cît și tutela anacronică impusă fetelor și apăsarea nevăzută a puterii. Pe scurt, toate contradicțiile născute din șocul între tradiții și devoltare.

● **FRUMOSUL ORAȘ FLORENȚA** găzduiește între 21 mai și 28 iunie anul acesta ample manifestări culturale vieneze. În cadrul lor va fi prezentată, printre altele, o importantă expoziție grupînd următoarele teme : „Arta afișului vienez din anii douăzeci", o documentație despre „Arta Nouă la Viena" și „Artizanatul sticlei la Viena", o machetă a centrului Vienei și opera sculptorului italian Wander Bertoni, stabilit la Viena din 1943, „Coloane și simboluri". În paralel, se poate viziona și expoziția „Cum văd copiii italieni Austria". Pe de altă parte, între 21 și 28 iunie un ansamblu al operei din Viena va da, tot la Florența, mai multe reprezentații avînd în program „Intrigă și iubire" de Gottfried von Einem, și „Salomea" și „Ariana la Naxos" de Richard Strauss.

Poezie și implicare critică

Urmare din pag. 1

unde acestea încetează să-și exercite drepturile și prerogativele. I se deschide astfel larg sfera iraționalului, a emoției, a căutării miraculosului și a sublimului. Categoria ei privilegiată devine aceeă a expresiei, a «exprimării», a exteriorizării, activității care nu mai trebuie măsurate după etalonul unei adaptări mai mult sau mai puțin libere, mai mult sau mai puțin adecvate la obiecte preexistente și intenționat chemate în cauză, ci cu acela al intensității și al intimei coerențe atinse în acest proces de «exalație». Aceste considerații se referă la poezie, la modul în care aceasta trebuie „făcută" ; noi știm însă că orice poetică (teoretic precedentă poeziei) se află într-o relație de omologie cu actele critice de receptare (teoretic succesive).

În acest punct al discuției se cuvine să operăm o disociație între **concepția sacralizantă,** ce însumează aspecte teoretice, și **atitudinea sacralizantă,** ce este materializată în textele ce țin de demersul critic practic. Aceste două entități se află într-o relație de omologie, dar nu într-una de identitate. O poetică poate să stea perfect de bine în manualele de estetică, fără ca nimănui să-i treacă prin minte să-i conteste dreptul de existență, o aplicare a ei în texte de largă circulație este un fapt social. Din aceste motive, afirmațiile noastre cu nuanță polemică trebuie înțelese într-un dublu sens : în primul rînd, ca reacție strict teoretică, împotriva unui anumit punct de vedere, pe care îl considerăm ajuns în stadiul de prejudecată, în al doilea rînd, ca reacție față de un aspect al practicii critice, pe care îl considerăm neconcordant cu dezvoltarea actuală a conștiinței literare.

Atitudinea sacralizantă refuză orice tentativă de analizare rațională a poeziei. Lirismul este explicat prin lirism, comentariul de poezie tinde să își asume în întregime ambiguitatea poeziei însăși. Ea este sintetizată în mod sugestiv de către Dámaso Alonso în **Poesía espagñola** (1952) : „Unica modalitate de a intra în acest domeniu este un salt norocos, o intuiție. Orice intuiție este dragoste, este act de iubire, sau care presupune iubire [...] Esența ultimă a obiectului literar este cognoscibilă numai prin saltul orb și obscur".

Fără să pornească întotdeauna de la principii teoretice explicite, mulți dintre cei care scriu la noi despre poezie procedează la fel și, drept consecință, comentariile lor intuitive nu sînt altceva decît reconstituiri metaforice ale unor structuri poetice. Valoarea estetică nu este demonstrată prin argumente logice, ci este detectată prin intuiții bazate pe afinități. Rezultatele sînt uneori deosebit de reușite, în genul lor : ele conțin o poezie secundă, ce tinde să egaleze într-un mod confuz, dar cu o incontestabilă ener-

Secțiile și cenaclurile lor

Urmare din pag. 1

lor care trebuiesc citite, ca și prin modalitățile în care ele trebuiesc citite. Proză în lectura autorilor, proză citită dinainte de către participanți, în cenaclu avînd loc numai dezbaterile, proză scurtă, citită ad-hoc și romane ale căror probleme mai importante să le pună în discuție un referat ; formele sînt multiple și aici și cred că, de la caz la caz, de la situație la situație se pot găsi soluții cît mai ingenioase pentru organizarea în bune condițiuni a unor discuții cu caracter profesional cît mai înalt. Deoarece, esențialul acesta este : obștea de profesioniști ai prozei să dezbată cu competența pe care o garantează lucrările membrilor ei ; ochiul atent al colegului să te ajute la desăvîrșirea operei tale, căldura confratelui să te susțină și să te încurajeze pe linia exprimării celor mai îndrăznețe dintre ideile pe care le cauți, experiența profesională și de viață a unuia să se dăruiască și pentru împlinirea operei celuilalt.

De fapt, ceva mai puțin organizat, noi și acum facem acest lucru în mod prietenesc, atunci cînd ne citim unii altora cărțile. Cenaclul, însă, ar prezenta marele avantaj al unui cadru organizat în care să se exprime cele mai avizate opinii profesioniste, cele mai competente puncte de vedere, întrunindu-i pe cei care sînt singurii ce pot privi proza dinăuntrul creației ei, din interiorul muncii de desăvîrșire a ei.

Din aceste motive, pledez pentru un cenaclu al secției de proză, care să ne întrunească laolaltă pe cît mai mulți dintre noi și la care să-i invităm să vegheze cu obiectivitate la desfășurarea pasiunilor noastre pe colegii noștri care dau sarea pămîntului literar : criticii.

gie lirică, punctele sale de plecare. Nu este greu de observat, însă, că în asemenea texte intuiției i se acordă o prioritate iraționalistă.

Un exemplu relativ recent, de critică în care intuiției i se atribuie un rol preponderent, chiar exclusiv, este eseul **Poezia lui Eminescu** (1968) de I. Negoițescu. În el imaginea tradițională a marelui romantic este răsturnată printr-un proiect a cărei esență este lirică. Poezia eminesciană e este supusă unei cunoașteri intuitive, nu raționamentul este folosit drept instrument gnoseologic, ci construirea unui model concret. Faptul că I. Negoițescu pune la îndoială creațiile eminesciene în care pot fi decelate elemente ale unor demersuri logice, preferind acele bruioane în care crede a găsi rodul necorupt al unor pure intuiții, se răsfrînge în însăși structura cărții sale, ale cărei componente sînt logic contestabile, convingătoare fiind, în sens liric, doar totalitatea eseului. Cartea este un succedaneu metaforic, a cărui scriitură are drept principală calitate o putere de fascinație ce nu ține de forța demonstrației noționale, ci de darul liric al autorului, de capacitatea materializării unor intuiții critice în imagini poetice (intuiții greu sau, mai degrabă, imposibil de demonstrat). Dealtfel, însăși ideea centrală a cărții este aceea a existenței unei opoziții ireductibile între poezie și tot ceea ce autorul consideră că ține de domeniul nonexpresivității poetice. Eseul este șclipitor în felul lui, dar nu mai puțin îndoielnic pentru cei care gîndesc că, totuși, poezia este un domeniu inteligibil.

În critica românească de azi cartea amintită este cel mai semnificativ rezultat al atitudinii despre care discutăm. Desigur, în numeroase alte ocazii s-a pornit de la o atitudine similară. Aceasta și fiindcă ideea unui acces la esența poeziei exclusiv prin intermediul unor intuiții fulgurante nu generează numai un plăcut vertij metafizic, ci are și excelente consecințe practice pentru spiritele comode. S-a întîmplat, în felul acesta, să apară și să se consolideze un loc comun, care poate fi rezumat în felul următor : adevărata poezie nu poate fi înțeleasă decît de către o minoritate formată din spirite capabile să intre într-o rezonanță intuitivă specifică ; la rîndul ei, adevărata critică de poezie nu poate să aparțină decît tot unor reprezentanți ai acestor categorii privilegiate ; există critici foarte docți, dar care nu sînt capabili să înțeleagă poezia și, în consecință, nu reușesc să scrie o critică a poeziei care să îi convingă pe cititorii de elită ; cutare este un foarte bun critic, dar „nu are organ pentru poezie". Acestor afirmații li se potrivește foarte bine o butadă a lui Cocteau, poate prea crudă, dar exactă, care îi aseamănă pe anumiți poeți, cu niște mandarini, care stau ghemuiți unii lîngă alții și-și încredințează secretele la ureche. În cazul nostru, sintagma „anumiți poeți" trebuie înlocuită cu „anumiți critici".

Din punctul de vedere al sociologiei literaturii am putea să vorbim, în legătură cu atitudinea a cărei sumară fenomenologie o schițăm, despre expresia unui extrem egocentrism, cu rol bine determinat într-o specifică strategie a supraviețuirii literare. În condițiile micșorării relative a interesului marelui public pentru poezie și, implicit, pentru comentariul acesteia, acțiunea de mitizare tinde să îi confere criticului de poezie un statut misterios și incitant, ce năzuiește să-l ajungă din urmă pe cel al însuși poetului. O afirmație a lui Northrop Frye în legătură cu poeticile romantice („Criticii romantici dezvoltă adesea teorii poetice în care poezia este concepută ca o retorică a grandorii personale"), este de reținut nu numai ca adevăr teoretic, ci și ca justificare, prin extrapolare, a atitudinii pe care o urmărim. Într-adevăr, efortul vizibil al unor critici de a apărea cu orice preț într-o postură de maximă originalitate în comentariile lor de poezie poate fi calificat drept „o retorică a grandorii personale" : criticul nu este interesat atît de textul pe care îl comentează, cît de lumina în care va apărea el însuși în fața cititorilor. Dacă, însă, poetul reușește să sublimeze obsesiile sale autocontemplative în expresivitate validă din punct de vedere estetic, în schimb eforturile criticului de a transforma contemplarea unei poezii în expresivitate de tip liric sînt de cele mai multe ori sortite unui eșec explicabil : în poezie adevărurile subiective pot fi valide, în critică mai puțin, sau chiar deloc. Textele memorabile ale acestei categorii critice sînt rare și impun deobicei, în mod paradoxal, mai ales prin anvergura pătimașă a lansării unor afirmații discutabile.

Integrarea diferitelor idei și fenomene estetice în structuri mai largi, pe calea unor tentative totalizatoare este de o vie actualitate. Această necesitate a fost probată de cercetări interdisciplinare de cele mai diferite orientări. Accentele noastre polemice au tocmai sensul contestării unei atitudini ce tinde să păstreze poezia sub un statut de entitate inaccesibilă și inexplicabilă, și care împiedică valorificarea critică a unor sectoare poetice de mare interes. În măsura în care atitudinea pe care am descris-o este operatorie, o discuție despre poezia patriotică, de exemplu, nu poate să depășească nivelul enunțării unor clișee publicistice.

Cîntarea României

un festival al geniului creator popular

De vorbă cu CONSTANTIN MÎNDREANU vicepreședinte al Consiliului culturii și educației socialiste

— S-a încheiat Festivalul național „Cîntarea României". Ce a însemnat el pentru mișcarea artistică de amatori și, în general, pentru cultura noastră socialistă ?

— Festivalul s-a conturat drept cea mai grandioasă și reprezentativă sărbătoare a muncii și creației libere, independente. A fost un amplu poem eroic dedicat de artiștii profesioniști și amatori patriei noastre socialiste, trecutului ei glorios, cu care ne mîndrim, și prezentului nostru luminos, în care stă garanția succeselor viitoare, pe drumul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate. Faptul că la festival au participat circa 80 000 de formații artistice de amatori, cu aproape 2 000 000 de muncitori, își află explicația în democratismul larg și autentic al culturii noastre socialiste, în caracterul dinamic și în umanismul ei definitoriu, atribute care și-au pus amprenta pe întreaga și bogata gamă de manifestări artistice oferite de oamenii muncii români, maghiari, germani și de alte naționalități, înfrățiți prin muncă și talent, prin dragostea lor fierbinte pentru patrie, ce a imprimat festivalului un puternic spirit revoluționar, militant, patriotic. S-au întîlnit pe scena festivalului artiști din rîndul muncitorilor, țăranilor și intelectualilor, formații ale sindicatelor, ale așezămintelor culturale, ale cooperației meșteșugărești, ale tineretului și militarilor, cei mai buni oameni la locurile lor de muncă sau învățătură și cei mai talentați creatori ori interpreți amatori. Făuritorii valorilor materiale s-au afirmat plenar ca făuritori ai frumosului artistic, iar numărul impresionant de spectacole, expoziții, gale de filme etc. prezentate în fața celui mai larg public, ne îndreptățesc să considerăm că întregul popor a participat la acest festival al României socialiste.

Am fost, deci, martorii unei desfășurări de energie și virtuozitate fără precedent, în care s-au oglindit adînc valențele educative, puterea de convingere și maturitatea mișcării artistice de amatori, contribuția ei remarcabilă, alături de artiștii profesioniști, la afirmarea noilor valori ale culturii și artei socialiste.

— Care credeți că au fost elementele noi, definitorii ale festivalului, atît sub raportul repertoriului, cît și al calității artistice a manifestărilor ?

— Sub semnul înaltelor comandamente politico-educative, morale și civice ale întregului festival, artiștii amatori au abordat un repertoriu bogat și complex, în care și-au găsit locul atît valorile consacrate ale artei și culturii noastre contemporane, cît și creații noi, originale, semnate nu numai de artiști profesioniști, ci și de numeroși debutanți din rîndul amatorilor, autori ai unor remarcabile volume și culegeri de poezie, lucrări de artă plastică, filme, piese de teatru, lucrări corale, piese de muzică ușoară, librete de dans tematic, texte de brigadă artistică, montaje literar-muzicale, ș.a.m.d. Ele s-au constituit ca un minunat și emoționant omagiu adus luptei, jertfelor și victoriilor poporului român în cucerirea Independenței și dobîndirea unității naționale. Au evocat cu putere simbolică luptele țărănești din sîngerosul an 1907. Au evidențiat momente importante din istoria glorioasă a luptei partidului, a clasei muncitoare, pentru făurirea unei societăți noi, libere, suverane și independente.

Odată cu aceste impresionante pagini de epopee națională, de vibrant și amplu dialog cu trecutul, în repertoriul formațiilor artistice de amatori au ocupat un loc de frunte realitățile noastre socialiste, eroismul cotidian al oamenilor muncii, preocupările, năzuințele și împlinirile lor, efortul comun și profunda abnegație dovedită în înfăptuirea hotărîrilor Congresului al XI-lea al partidului și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste, în făurirea socialismului și comunismului pe pămînt românesc. Cu totul remarcabilă a fost preocuparea manifestată a protagoniștilor de a conferi pe scenă acestui repertoriu major o ținută artistică adecvată, fapt materializat prin înaltele calități regizorale și interpretative, prin sinceritatea și vigoarea creațiilor originale, prin capacitatea manifestărilor de a pătrunde în conștiința publicului și a prilejui meditații adînci, consistente și mobilizatoare, cu privire la răspunderile noastre, ale fiecăruia, față de patrie și popor. Aceste considerații nu vizează numai spectacolele, prezența pe scenă a artiștilor amatori. Pe parcursul festivalului au avut loc numeroase simpozioane, sesiuni, comunicări, dezbateri, întîlniri cu spectatorii — oameni ai muncii din întreprinderi și instituții, ori de pe ogoare, din facultăți și licee — la care, alături de artiștii amatori, au participat prestigioși reprezentanți ai vieții noastre cultural-artistice, ceea ce a întregit în chip armonios ideea de festival național al educației politice și culturii socialiste.

— După opinia dumneavoastră, în ce credeți că a constat caracterul competitiv al întrecerilor din cadrul festivalului ?

— Nu este o noutate că astăzi ne-am deprins să îmbinăm armonios ideea de întrecere socialistă cu aceea de prietenie și întrajutorare la locul de muncă. Pentru că această întrecere țintește obiective comune, exprimă năzuințele și idealurile întregii națiuni. Și pentru că este firesc să-i cunoaștem pe cei mai buni dintre noi, de la care fiecare are ceva de învățat. La fel trebuie înțeles și caracterul competitiv, deosebit de exigent și, totodată, mobilizator al festivalului. El a descoperit și valorificat minunate resurse, a declanșat ambițiile creatoare, atît ale formațiilor cu vechi stagii de activitate, cît și ale celor noi, tinere, înfățișate în preajma acestui festival și el tînăr. Finala a adus pe marile scene ale Capitalei 350 de formații cu aproape 14 000 de artiști amatori. Au venit, adică, cei mai buni dintre cei mai buni, așa cum era firesc într-o competiție severă și viguroasă, de o anvergură fără precedent. Aproape fiecare județ și fiecare localitate — firește, cu specificul, tradițiile și înnoirile lor în planul vieții economice, sociale și cultural-artistice — și-au dezvăluit, însă, în acest final, atributele de puternice centre ale mișcării artistice de amatori, ale literaturii, teatrului, folclorului, artei și culturii cinematografice, mișcării corale ș.a.m.d. Dincolo de prezența în finală ori pe podium, odată cu laurii cuceriți prin muncă, talent și perseverență, putem spune deci că festivalul a evidențiat însuși geniul creator al poporului român, permanența vocațiilor sale artistice și încununarea lor deplină în anii socialismului.

— Ce funcții distincte au avut juriile, alcătuite din specialiști, în această amplă și riguroasă competiție națională ?

— Într-adevăr, fiecare juriu a cuprins personalități de frunte ale vieții noastre cultural-artistice, specialiști pentru fiecare gen artistic, alături de numeroși oameni ai muncii, ca reprezentanți ai publicului larg — beneficiarul legitim al tuturor operelor noastre de artă izvorîte din popor și create în folosul poporului. Trebuie marcat însă că, spre deosebire de alți ani, prezența largă a artiștilor profesioniști, fie dramaturgi ori compozitori, critici, regizori, interpreți etc., nu s-a făcut simțită în mod deosebit numai în aceste jurii, ci pe tot parcursul festivalului. Iar prin efortul, competența și răspunderea manifestată de ei nu numai ca simpli „judecători", ci și ca factori de educație și de orientare a artistului amator, prezența acestor oameni de artă și cultură în fiecare juriu a reprezentat o minunată exprimare a colaborării tot mai adînci între artistul profesionist și amator, între instituțiile de artă profesioniste și formațiile de amatori de pe tot cuprinsul țării. Este și acesta un bun cîștigat pe scena festivalului național, menit să se impună cu forța unui autentic principiu în viață, în activitatea tuturor formațiilor artistice de amatori. Este spiritul unei largi conlucrări bizuită pe înțelegere și stimă reciprocă, pe răspunderea unanimă față de menirile politico-educative și de contribuția artei noastre socialiste la formarea omului nou. Iar acest spirit izvorît din umanismul politicii partidului nostru, din preocuparea permanentă pentru dezvoltarea multilaterală a personalității celor ce muncesc, călăuzește astăzi tot mai viu mișcarea artistică de amatori, conducînd-o pe noi trepte de progres în ceea ce privește varietatea genurilor, autenticitatea, bogăția și vigoarea repertoriului, înalta ținută artistică a manifestărilor și, nu mai puțin important, permanentizarea dialogului artiștilor amatori cu masele largi de oameni ai muncii din țara noastră.

Sânziana Pop

Ion Blebea : „Portul Constanța" (Din „Expoziția republicană de artă populară și artă fotografică de amatori deschisă la sala de marmură a Casei Scinteii)

Arta de a trăi

Cînd Alecu Russo și-a intitulat poemul despre țară „Cîntarea României" sînt convins că s-a gîndit la conținutul lui patriotic. De-atunci și pînă azi, s-au scris multe poezii patriotice în literatura română, străbătute de același sentiment, de aceeași dragoste de pămînt și de țară, exprimată mai profund și direct, sau mai puțin direct, după prioceperea fiecăruia. Cred, personal, că Eminescu și-a iubit cel mai mult patria deoarece i-a dedicat cele mai bune poezii.

Patriotismul este, cred, cea mai populară vocație, fără de care nu cred că s-a născut om pe pămînt. Ea poate fi dezvoltată sau poate pieri pe parcurs, ca un talent înăbușit în față, ceea ce nu înseamnă însă că de această pierdere nu este vinovat în primul rînd omul, ca individ, tot astfel cum și de manifestarea ei pozitivă tot el se bucură în primul rînd, avînd meritul de-a și-o fi pus în valoare.

Aceste gînduri mi-au venit în minte după ce am participat la desfășurarea etapei republicane a Festivalului național al culturii și educației socialiste „Cîntarea României", asistînd la programul formațiilor muzical-coregrafice și artistice de amatori din județele Cluj și Suceava. Sentimentul cu care am vizionat aceste manifestări a fost acela de reîntîlnire cu lumea fabuloasă a copilăriei, cu lumea străveche a satului (ca o comunitate indestructibilă) cu acea lume care, după vorba aceluiași mare patriot, Eminescu, „gîndea în basme și vorbea în poezii", a cărei structură morală și ingeniozitate (geniu artistic) estetică îmi e continuu izvor de uimire. Faptul că, de exemplu, Ilie Cazacu din Fundu Moldovei, cu un fluier nu mult mai mare decît un creion m-a făcut să văd la un moment dat cum pe scena sălii Ansamblului „Rapsodia Română" au năvălit toate dealurile cu turmele de oi ale copilăriei sau faptul că Orchestra de muzică populară „Someșul Napoca" a folosit ca instrument muzical zurgălăul din steagul de nuntă ori că nu știu care rapsod de pe meleagurile aceleiași copilării a fluierat „Ciocîrlia" în degete, a interpretat-o adică fără nici un instrument muzical, toate acestea m-au făcut să trăiesc sentimentul de patrie, de „Cîntarea României" la care s-a gîndit Alecu Russo, adică de mîndrie că aparțin unui popor care știe să se bucure de viață atît de ingenios și de simplu și atît de deplin.

Ceea ce mi se pare mai important, și decît stricta ierarhizare și decît strictul scop educativ, este în primul rînd autenticitatea acestor manifestări, adică acea energie de viață ce se descătușează odată cu ele, acea erupție de talente ce se pun în valoare, se risipesc și ard pe scenele unor săli arhipline care izbucnesc în aplauze sincere, viforoase.

În acest festival, poporul a ajuns să se cunoască mai bine pe sine și-aceasta mi se pare lucrul important. Mai important decît palmaresul, care, așa cum îmi spunea într-o pauză directorul „Institutului de cercetări entologice și dialectologice", **Nicolae Nistor**, va fi extrem de greu de stabilit tocmai din cauza nivelului ridicat al valorilor. Ca orice valori autentice, unice, cele folclorice sînt suverane. Ele nu pot fi comparate.

Matei Gavril

Maratonul estradei

Una dintre sălile arhipline — iubitori ai genului și mai ales suporteri — a fost cea a Teatrului satiric-muzical „Constantin Tănase", din Calea Victoriei 174, unde s-au desfășurat întrecerile „Formațiilor de estradă, brigăzi artistice, satiră și umor, orchestre și soliști de muzică ușoară". De la monologul satiric al micuței Elena Cioată, reprezentînd Casa de cultură din Negrești, județul Vaslui, pînă la mini-recitalul de-acum consacratului solist de muzică folk Adrian Ivanițki, reprezentînd Tesătoria de bumbac Sighișoara, de la Cvartetul vocal de muzică de jazz al Casei de cultură a tineretului din Sibiu pînă la Formația de estradă a Casei armatei din Cluj-Napoca, programul acestei secțiuni a festivalului s-a dovedit un maraton, pentru care juriul a trebuit să fie înarmat cu o bună condiție fizică și cu nu mai puțin necesara putere de-a cîntări calificativele acordate, uneori pînă la zecimi de punct.

Dacă ar fi un lucru de la care să poată începe comentariul privind calitatea recitalurile prezentate pe sus-amintita scenă, acesta este, fără îndoială, **entuziasmul de concurs** dovedit de concurenți. Chiar și atunci cînd partiturile — muzicale, satirice — ce le-au fost încredințate spre interpretare nu s-au ridicat la cote calitative mulțumitoare, artiștii amatori pe care i-am văzut aici păreau că săvîrșesc un lucru de suflet.

Decalajele valorice între concurenți, mai ales cele dintre orchestrele de estradă și muzică ușoară, n-au fost nici mici, nici neașteptate. Explicații pentru ele se pot invoca în serie, dar am găsit de cuviință să aflu opinia unuia din membrii juriului, pentru care nici muzica și nici munca îndelungată cu artiștii amatori nu sînt niște „necunoscute". Așadar, l-am întrebat pe compozitorul **Vasile Veselovschi** care ar fi prima explicație a diferenței de valoare între competitori. Răspunsul : „Prima și cea mai importantă cauză, dacă-i putem spune astfel, este felul în care fiecare a înțeles rostul unei brigăzi, să spunem, al unei orchestre de estradă. Unii concurenți s-au prezentat pe scenă cu ansambluri foarte numeroase, greu dirijabile, imobile, ceea ce a făcut aproape imposibilă o minimă mișcare scenică, atît de necesară în acest gen de spectacole. Apoi, s-a văzut foarte bine unde a pus mîna un artist profesionist și unde a lucrat un „urechist", cum le spunem noi celor care de ani de zile, eșuați din restaurante la brigăzi artistice, mai mult strică decît dau ajutor. Colaborarea unor ansambluri cu artiști profesioniști n-a făcut altceva decît să pună mai bine în valoare adevăratele calități ale colectivelor artistice respective, posibilitatea lor de a se subordona unei munci artistice cît mai apropiate de cerințele unui ansamblu profesionist. Mai mult, s-a simțit chiar și unde artistul profesionist a pus, cu adevărat, suflet, și unde el a îndeplinit numai o formalitate. Din punct de vedere muzical, vă pot spune că diferențele de valoare încep de la gradul de stăpînire a tehnicii interpretative ; mă gîndesc în primul rînd la instrumentiști, pînă la calificarea corepetitorilor. Chiar și felul în care s-au achiziționat instrumentele pentru aceste formații a fost o probă de responsabilitate artistică. Am văzut pe această scenă și multe instrumente care mai mult străluceau decît erau în stare să emită sunete cît de cît corecte. Oricum, vă mărturisesc, în deplină sinceritate, că acest festival a creat o emulație artistică greu de bănuit atunci cînd începeau primele pregătiri pentru realizarea lui. E, spun eu, marele cîștig".

Printre spectatorii cei mai credincioși ai spectacolelor prezentate în sala din Calea Victoriei 174 a fost și compozitorul **Horia Moculescu**. L-am urmărit în cîteva rînduri aplaudînd, comentînd, făcînd pronosticuri. Nu peste multă vreme aveam să-mi dau seama că e „parte interesată". Și, deși la ora cînd scriu aceste rînduri nu cunosc rezultatele concursului, pot spune că din tot ce am urmărit pe scena acestei secțiuni a festivalului, Formația de estradă a Casei de cultură a sindicatelor din Rîmnicu Vîlcea mi s-a părut a fi avut programul cel mai rotund, bine finisat, de frumoasă acuratețe muzicală. Instructor : Horia Moculescu. Este și motivul pentru care, într-una din pauzele zilei a patra i-am solicitat un scurt interviu :

— Din ce număr de artiști amatori i-ați selectionat pe cei adusi pe scena Festivalului ?

— Numărul exact nu-l mai știu ; pot să vă spun, doar, că mi-au trecut prin mînă 26 de formații.

— Artiștii prezenți în formația dumneavoastră sînt 100% amatori ?

— Fără nici o excepție. A fost una din devizele cu care am început această muncă.

— Altele ?

— Să urc pe scenă oameni care să înțeleagă absolut tot ceea ce fac. Știți ce-am făcut ? I-am luat pe fiecare în parte și i-am pus să-mi „traducă" textele pe care le aveau de interpretat. Pînă nu am avut siguranța că înțeleg, că simt ceea ce interpretează, nu i-am suit pe scenă. Ce artist poți fi — amator ori profesionist — dacă nu ai nici o legătură cu textul, cu muzica pe care trebuie să le transmiți ? Cum să transmiți dacă nu înțelegi ce ai de transmis ? Primul lucru pe care-l avem de făcut acum este să consolidăm acest început de drum, să nu lăsăm să pătrundă comoditatea, diletantismul, formalismul în acest angrenaj artistic tînăr.

N-aș vrea, nu pot să încheiu aceste cîteva rînduri fără a semnala incisivitatea unora din textele brigăzilor artistice. La faza finală a Festivalului s-au prezentat cu adevărate texte de satiră și umor. Adică : cu satire, spuse cu umor și, mai ales !, avînd o direcție sigură în care să se îndrepte săgețile critice. Un exemplu în acest sens l-a constituit Brigada artistică a Întreprinderii de autoturisme „Dacia" Pitești. Sigur, n-a lipsit nici acel gen de satiră în care îți vine greu să deosebești complimentul făcut directorului de eventuala critica.

Marele cîștig a fost, așa cum sugeram și la începutul acestor însemnări, **autenticul entuziasm de concurs.**

Dorin Tudoran

Moisei

Moisei, un sat din Maramureș în septembrie 1944. Hortiștii, în retragere, dau foc satului transformînd în scrum cîteva sute de case. Douăzecișinouă de partizani, bărbați din Moisei, Borșa, Săliștea, Birsana sînt prinși și închiși într-o casă de lemn. Aici vor fi executați în acel negru septembrie, apoi casa va fi nimicită de flăcări.

Piesa într-un act Moisei, *aparținînd lui Ion Ardeleanu-Pruncu, metodist la Casa de cultură din Sighetul Marmației și pusă în scenă de un grup de țărani din Valea Stejarului, evocă momentul de așteptare al celor 29 în acea casă devenită închisoare. Timpul este spus de expresia chipurilor, starea lor sufletească de corul celor trei femei :*

Săraca inima mé
Unde vede o fîntînè
O tulbură și apoi bè
Și zice c-așa-i tihnè.

Bărbații poartă un dialog natural, al treburilor diurne, uneori colorat de expresii locale care îi sporesc autenticitatea. Replicile au culorile aspre, precise de pe zadiile femeilor ; roșii, negre, oranj sau albastru de Maramureș. Sentința peste timp rostită de femei : „Moisei, Moisei, / Unde sînt bărbații tăi ? / Cu viață peste moarte !, / Cu viață pe moarte ; / Cu viață pre moarte călcînd" înalță victimele în structura monumentului cioplit de maestrul Vida Geza. Cei 11 bărbați — coloane se învîrt în sens invers acelor ceasornicului, făcliile primite în mîini de la cele ce poartă firul vieții simbolizează victoria sacrificiului și a suferinței care înnobilește. Ușa din decor are rolul unui personaj care poartă replici cu viața și cu moartea, ultima în vreme de pace, fiind împlinirea primei. Fiecare chip individualizează o idee, un caracter așa cum o fac măștile sculptorului maramureșan. Resemnarea se confruntă cu dorul de viață, cu risul, meditația trece prin istorie vizionar spre lumea contemporană ; lupta energică se așează în spațiul de pace, de creație, rîvnit dintotdeauna.

Știu, n-a fost în zadar ! — sugerează firul vieții care înalță umbrele lor și le rotește opus soarelui. Splendidă încheere de spectacol între ritual și teatru, reînviind un fragment de istorie contemporană.

Cine este autorul ? Un tînăr profesor și în același timp un tînăr poet, Ion Ardeleanu-Pruncu. Și tot el, împreună cu poetul Ion Bogdan, sînt regizorii spectacolului. Cine sînt actorii care au făcut ca sala în care a avut loc spectacolul să se umple de aplauze ? Un grup de țărani de toate vîrstele din Valea Stejarului. Laude tuturor ! Ce le-a adus succesul ? Adevărul vieții re-creat în adevăr artistic cu multiple semnificații.

„Mi-a plăcut ciudata împletire între bocet, descîntec și scenă ; prin cor se rosteau gîndurile nespuse ale personajelor și prin noutatea formei, a expresiei, autorul", spune scriitorul Franz Storch, unul din membrii juriului. Moisei, un sat de pe Valea Vișeului, astăzi rezidit din cărămidă și piatră, un sat în care peste o mie cinci sute de elevi, nepoți și strănepoți ai celor evocați în piesă, duc în fiecare primăvară flori de cîmp și de soare la chipurile celor căzuți în negrul septembrie din '44 și reînălțat astăzi în piatră sculptată pe una din colinele verzi ale comunei.

Ion Iuga

MAPAMOND

lirică din r.d. germană

VOLKER BRAUN

Descoperire decisivă

În dimineața asta strada-i plină
de pleoape deschise doar pe jumătate
Tumult de piepturi în halele magazinelor
Valuri de subțiori
Scări rulante, aglomerate de sentimente
La fiecare intersecție mi se destramă
Fibrele în patru direcții
Ale vieții, fiecare strălucitoare și simplă.
Brusc, oamenii înfloresc dinăuntrul lor
Ca un cîmp de maci, ca un cîmp
De gingașe gînduri ce-și întorc fața
Și se desăvîrșesc unul pe celălalt.
Iar capul meu
A rămas culcat
În iarba statornică din poala ta.

Introducere

Lăsați-i să-și culeagă în mănunchiuri
versurile pentru jocul gloriei postume
Lăsați-i din rime înflorite să-și facă
marcaje pe drumul cuvintelor goale
Poeziile noastre sînt porțile de ieșire
de sub înalta presiune din plasa
dorurilor
Poeziile noastre sînt sîrme de telegraf,

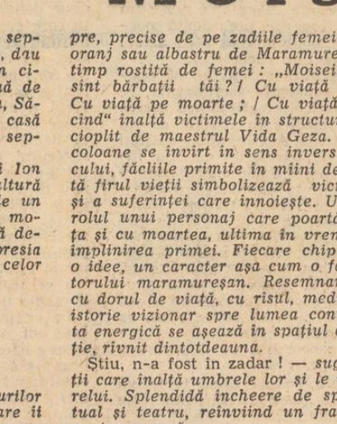

Max Linger : „Mama"

vibrînd continuu, pline de energie
Poeziile noastre înmuguresc ca niște
pomi
cu mii de rădăcini înfipte-n tainele
bătrînului pămînt, răsfirîndu-și
crengile
în mii de speranțe
Poeziile noastre să ne arate
poienile sub podurile gîndurilor
Poeziile noastre să soarbă visele
nopților
în bolta cerului
Poeziile noastre s-alunge din noi
fiorul fricii
Poeziile noastre să pună platoșă de
soare
piepturilor noastre !

Mica patrie

Iată asfaltul, descompus
Pe cîmpul întunecat. Cireșii
Mici și crispați.

Turnul de televiziune cu albe
Lumini străbate țara
Violete
Dungi — poduri pe cer
Peste bătrînele acoperișuri !

Mirosul cîmpurilor
Îl trag nervos în piept
— O amintire efemeră —

În prag stă mama
Trăiește !

În românește de
Mihaela Davidescu

lirică din filipine

GUILLERMO C. DE VEGA

Mare

Mare golită de alge
Moarte-a pescărușilor
Jeluire-a nisipului.

În sarea rănită, o femeie
Își spală fața senină :
Zîmbet al serii.

Golită de alge, marea visează
Cai fără călăreți :
Jeluire-a nisipului,
Moarte a pescărușilor.

Mîine, cînd s-o lumina de ziuă,
Urma unor oase va cînta
Fața ei senină :
Mare, femeie rănită.

EDITH L. TIEMPO

Iarba, simbol

Pe povîrniș trintită, măsoară cerul
Și ceru-o privește.
Întinderea-aceasta senină-i un răspuns ?
Chiar întrebarea-i un mister :

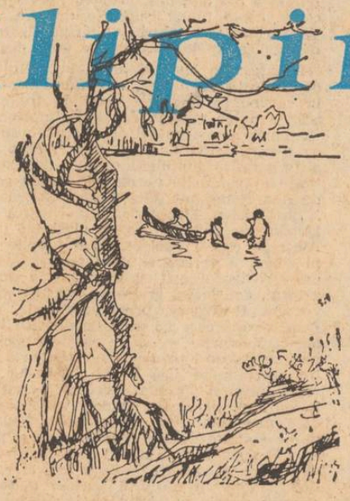

Alfredo R. Roces : „Pescuitori de scoici"

Cum oare să spunem că știm ce e lumea
Cînd nu vedem vîntul, și nici gîndul,
sau viața
Sporindu-și vigoarea, și nu putem zări
răcoarea
Din apă, care stinge setea și dă viață.
Cel mai mărunt lucru-i o taină.
Compasul păianjenului
Se-ngemănează cu astrele și
cu pămîntul,
Dar noi trebuie să calculăm cu degetul,
mereu :
Spațiu-i el însuși, n-are nevoie
de numere și liste,
Și timpu-i sămînță, e creștere, naștere,
Declin apoi, șiroind dincolo
de cadranele noastre.

Viață, moarte, dragoste pe care
le prindem sau
ne zboară, le conturăm
sau le-ocolim ;
Și spunem că moartea-s frunzele-uscate
și răsucite în
ultima lor curbă foetală,
sau cuțitul
Care retează mugurii cocotierului
pentru rezerva
Drenatelor seve ce urcă. Viața-i
cel dintîi
Strigăt ce urcă, viața-i foc sau e soare ;
Dragostea-i ființă, dragostea-i cellalt,
Dragostea-i Unul.

Ea se întoarce, și adevăr și lume
se ciocnesc,
Și simte iarba necesită-mpungînd-o
în coaste cu acele sale.

În românește de
Nina Stănculescu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
24
(789)
Sîmbătă
11 iunie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

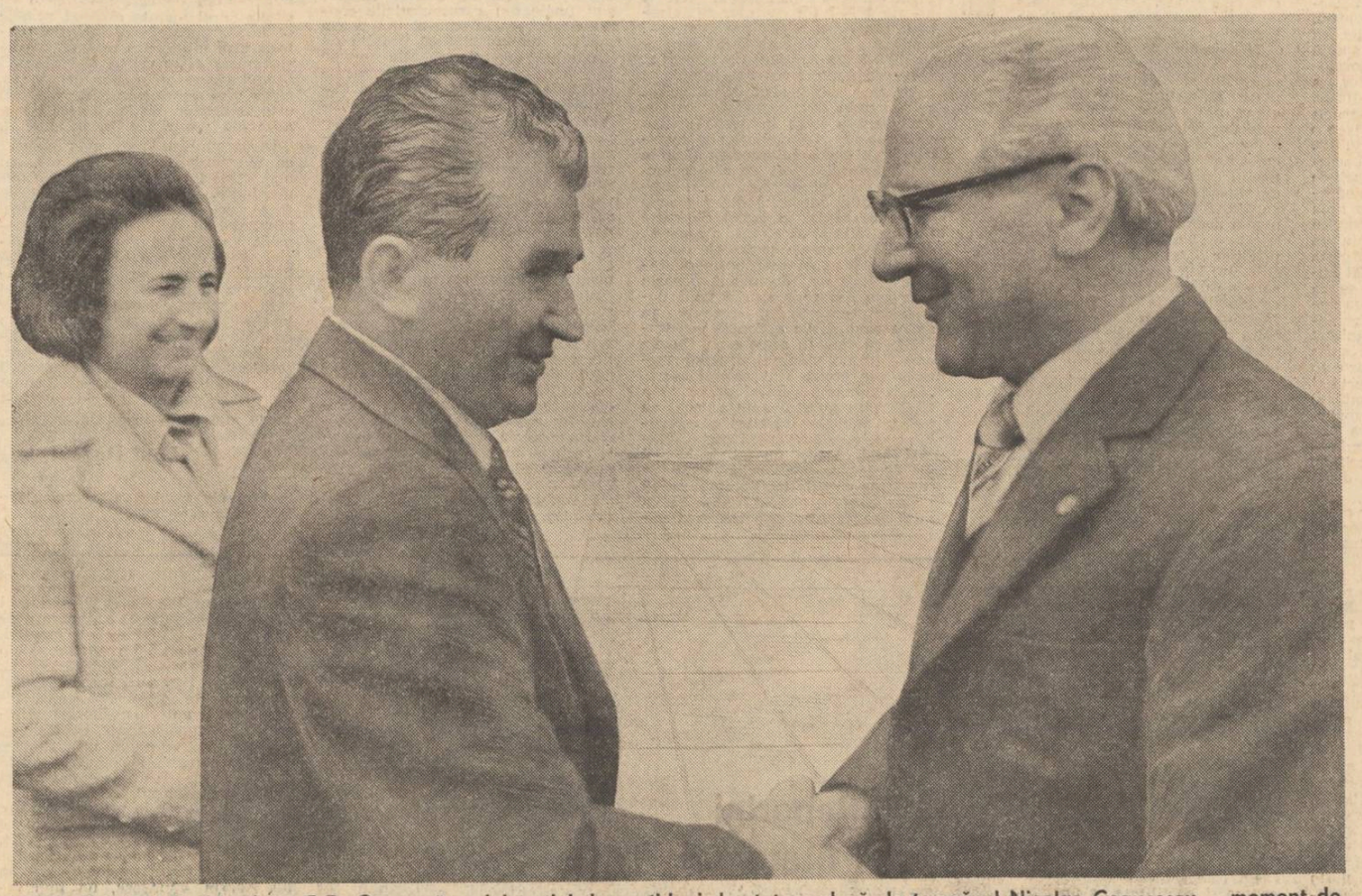

Vizita oficială de prietenie în R.D. Germană a delegației de partid și de stat condusă de tovarășul Nicolae Ceaușescu — moment de deosebită însemnătate în cronica relațiilor frățești dintre cele două partide și popoare

Sărbătoarea geniului popular

În cuvîntarea rostită la Congresul educației politice și al culturii socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu formula ideea unui **„Mare Festival național „Cîntarea României"** care **„să constituie cel mai larg cadru de intensificare a activității cultural-educative, a participării maselor largi populare la dezvoltarea valorilor spirituale noi ale patriei — o formă nouă de afirmare a talentului, sensibilității și geniului creator al poporului nostru".** Această generoasă idee a dat naștere unei mișcări culturale de masă fără precedent în trecutul artistic al țării ridicînd pe scene, în prezența entuziastă a unui public răsplătit cu spectacole de o frumusețe, originalitate și acuratețe remarcabile, nu mai puțin de două milioane de participanți, artiști amatori veniți în sinul acestui primitor festival din toate zonele țării. Iată însă că această uriașă cifră n-a împiedicat în nici un fel calitatea artistică să se manifeste: dimpotrivă, toți cei ce au vizionat spectacolele cuprinse în faza finală a festivalului au împărtășit părerea unanimă că acest prim Festival național „Cîntarea României" a depășit așteptările prin nivelul excepțional al manifestărilor pe care le-a găzduit. Oameni de cele mai diferite profesii, muncitori, țărani, intelectuali, elevi și studenți, profesioniști ai artei, scriitori, plasticieni, muzicieni și oameni de teatru, într-un efort admirabil de dăruire și invenție, de creație și organizare artistică, au hotărît ca, prin munca și prezența lor, acest festival să devină o veritabilă sărbătoare a geniului creator al poporului român.

Sub titluri mari, cotidienele au afirmat că Festivalul național „Cîntarea României" a fost cea mai amplă competiție a muncii și creației libere din istoria patriei „că el a demonstrat strălucit modul în care la noi, în România Socialistă, nu se precupețește nimic pentru formarea și afirmarea multilaterală a omului, a drepturilor lui la muncă și creație, pentru ca fiecare vocație să se împlinească și fiecare talent să rodească în folosul întregii societăți". Adăugăm acestor justificate afirmații și convingerea noastră că acest festival a fost radiografia exactă a spiritualității unui popor care n-a intrat niciodată-n conflict cu istoria și tradiția, cu respectarea valorilor umane, radiografia unei splendide continuități în aceeași vatră geografică, în pildele unei istorii perpetuu actualizate, în conștiința perpetuă a unității și independenței naționale. În cîntecele și dansurile înfățișate pe scenă, în spectacolele teatrelor țărănești nescrise și în formațiile de brigadă, tradiția și prezentul socialist al țării au vorbit lumii în forme de artă superioară, demonstrînd capacitatea poporului nostru de a cultiva, selecta și actualiza valoarea spirituală, artistică. Rezultatele concursului reliefează cu pregnanță, de altfel, locul pe care îl ocupă în cultura României contemporane arta amatoare, creația celor ce la capătul unei zile de muncă mai au acea divină putere de a aspira spre frumos. Și reliefează, cu aceeași pregnanță, colaborarea armonioasă, plină de bune urmări și de aci înainte, dintre amatori și profesioniști. Aducem mulțumirile noastre laureaților Festivalului național „Cîntarea României" pentru frumoasa serbare la care ne-au invitat și îi felicităm cu căldură pentru admirabila slujire, pe scenele țării, a creației și frumosului.

Luceafărul

ÎN SPIRITUL CONFERINȚEI NAȚIONALE A SCRIITORILOR

Cenaclu și climat literar

Stimulat de opiniile fertile puse în circulație și de lucrările Conferinței naționale a scriitorilor, prozatorul Corneliu Leu a publicat în numărul anterior al „Luceafărului" articolul **Secțiile și cenaclurile lor** în care, sincer și optimist, pledează pentru o cît mai grabnică reviviscență a momentului literar actual, privită din unghiul existenței cenacliere. Sînt și eu de acord — ca mulți alții, dealtminteri — că secțiile Asociației scriitorilor din București, în plan cu adevărat profesional, au șansa reală de a-și pune în practică prerogativele ce le revin și, în definitiv, de a-și justifica însăși existența, în primul rînd prin activitatea menită a instaura în interiorul lor atît de necesarul climat de efervescență creatoare și critică propriu unor cenacluri cu o activitate susținută, bine pusă la punct sub raport organizatoric etc. Nu sînt înarmat, precum Corneliu Leu, cu un deosebit dar în ceea ce privește, așa-zicînd, problemele de natură strict organizatorice care, fără îndoială, își au și ele importanța lor decisivă, în sensul putinței de a pune în mișcare mecanismul nu tocmai simplu al unui cenaclu ce funcționează sub egida unei organizații profesionale, alcătuită, cum se spune, din membri cu drepturi și obligații egale. Pornind însă chiar de la sintagma din urmă — **drepturi și obligații egale** —, în continuare, țin să dau curs cîtorva opinii care presupun că vor sugera întrucîtva modul cum poate și trebuie să fie „tradusă" respectiva sintagmă, raportată la viața propriu-zisă a unui cenaclu literar. În principal, două mi se par problemele ce merită a fi luate în considerare încă din faza începuturilor. Fiind vorba de cenacluri ce-și condiționează existența de o anumită instituție (asociația scriitorilor), pe de o parte, vital mi se pare tocmai factorul dezinstituționalizării stilului de lucru de aici. Am în vedere procesul sublimării cît mai convingătoare a tot ceea ce ține de „obligație" și „sarcini" în pasiunea autentică, al cărei atribut vital mi se pare a fi libertatea deplină a spiritului critic și, implicit, predominanța neabătută a libertății de opinie. Pentru ca un cenaclu să se constituie într-un resort viabil al mișcării literare în general, este nevoie ca el să fie un bun al tuturor și al fiecăruia în parte, ceea ce se poate realiza numai cu prețul dobîndirii unui atari atribut. Referindu-ne și la persoana celui care conduce un cenaclu, se cuvine să observăm (tot în continuarea pledoariei pentru dezinstituționalizarea stilului de lucru), că obligatoriul atribut al autorității sale nu poate fi decît emanația recunoașterii liber consimțite a atributului în cauză de către evasimajoritatea celor ce frecventează un cenaclu sau altul. Or, în această privință, așa cum de altfel ne învață și istoria literară, autoritatea unui conducător de cenaclu rezidă în aproape inanalizabilul „joc" dintre prestigiul literar al „mentorului" și vocația acestuia de a crea un climat cît mai propice, de manifestare creatoare, a spiritului critic colectiv, tradus în dialog sincer, deschis și responsabil, atît sub aspect estetic cît și sub aspect etic. Starea de suspiciune, tendințele tutelare și exclusiviste, senzația, fie ea și obscură, a depărtării celor care au întotdeauna dreptate de cei care, în cel mai bun caz, nu o au decît foarte rar, preferabil pentru ei fiind mai degrabă să „asculte" și să „învețe", escamotarea bunei-credințe și a spiritului de toleranță autocenzurată etc. sînt avataruri dintre cele mai grave și care,

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

Finalitate umanistă

În **Tezele unei filozofii a operei,** Tudor Vianu definește opera de artă ca „produsul finalist și înzestrat cu valoare al unui creator moral", precizînd că „omul de azi înțelege că principala lui misiune este să construiască opere, să refacă și să îmbogățească civilizația lui". Opinii asemănătoare are și Petre Andrei în **Filozofia valorii :** „Valoarea culturală supremă este umanitatea, adică realizarea conceptului celei mai desăvîrșite moralități și conștiințe a umanității".

În cuvîntarea rostită la Conferința națională a scriitorilor, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a referit la rolul umanizator al literaturii : „Literaturii, artei în general — ca formă de manifestare a conștiinței sociale — îi revine un rol important în realizarea programului de educare și formare a omului nou, în marile înfruntări ce se desfășoară în lumea de azi pentru progres, bunăstare, securitate și pace, pentru cauza libertății, demnității și fericirii omului". Este subliniată astfel, în mod pregnant, ideea că eforturile constructive, prin care poporul român, sub conducerea înțeleaptă a partidului său comunist, își făurește istoria, poartă pecetea unor finalități esențial umaniste.

Literatura (într-o măsură mai mare decît artele ce nu folosesc cuvîntul, datorită specificului ei estetic de îmbinare a expresivității emoționale cu persuasiunea logică) nu se poate disocia de sensul umanist adînc al evoluției societății noastre socialiste. Afirmația umanistă trebuie să îi fie criteriu fundamental.

Există scrieri care se disting însă prin faptul că nu exprimă această esențială afirmație umanistă (să amintim, de pildă, unele cărți de proză apărute la noi, care adoptau tehnici ale „noului roman" francez). În aprecierea lor nu sîntem în-

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 7-a

Paternitatea monumentului de la Adamclisi

După cum se știe, de curînd a avut loc, în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, inaugurarea noului muzeu de la Adamclisi și a monumentului restaurat „Tropaeum Traiani". În rîndurile ce urmează încercăm să reamintim frumoasa pledoarie asupra paternității acestui grandios document istoric, susținută, acum aproape 40 de ani, de **Alma Borelli,** de la „Reale Universita Torino" **(Il Monumento di Adam Klissi,** Bulet, Muz. militar național, nr. 5—6, 1939—1940, Buc. 1940).

Constantin Simionescu

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Iorga călător

Iorga, istoricul național al poporului nostru, pe lîngă opera științifică, ne-a lăsat o moștenire de neprețuit literară și din aceasta jurnalele sale de călătorie prin Patrie sînt pilduitoare. Și-a socotit ca datorie a sa, precum Eminescu, de a-și cunoaște în amănunt Patria, fiecare cetate și sanctuar, fiecare sat și schit, aproape nu-i drum pe harta României pe care Iorga să nu-l fi bătut cel mai adesea în trăsură, cu căruța și pe jos, prin satele Transilvaniei despre care a scris pagini nemuritoare dintr-o margină la alta a țării, de la Putna la Tismana, din Deltă pe vîrful Carpaților. Iorga a văzut și a știut și a consemnat totul. Este o mare bucurie pentru noi toți, pentru un scriitor cu precădere, să bați la porți și să înnoptezi pe colini în Apuseni sau în Bucovina în nu știu ce sat sau la umbra unei clopotnițe pe unde a trecut Iorga. Mai blînd și mai rodnic însoțitor pe drumurile noastre prin Patrie din primăvară pînă toamna tîrziu nu poate fi și mai sfătuitor decît cuvîntul părintesc al acestui Învățător martir al neamului nostru, această întrupare sfîntă a geniului generos și altruist profund și jertfitor al poporului român.

Prezența lui în natura și civilizația noastră, în acest fel nemijlocit, înalță așezările și ctitoriile noastre în epocă modernă la cinstirea vremilor noastre voievodale. Cum jubila Iorga la o nouă inscripție care putea mărturisi vechimea și lucrarea noastră în istorie ! Rîvna lui pentru fiecare pagină de sculptură română, pentru fiece cărămidă din zid arhaic așezat de mîna românească în istorie, este mărturisită de fiecare pagină a călătorului pelerin ca și Sadoveanu la locurile-document ale neamului nostru care sînt nu numai mormintele voievozilor și ctitoriile lor ci și pridvorul umil al unei case țărănești necunoscute de nimeni pe masa căreia însă se frînge pîinea sub puterea cuvîntului românesc, în vatra căreia se nasc și cresc pruncii. Numai într-o mare civilizație, numai acolo unde există o Patrie și o rînduială milenare, pot apărea astfel de oameni, astfel de cărți și se pot străbate cu atîta folos sufletesc atîtea drumuri. Pentru tinerii Patriei noastre, elevi sau studenți în vacanțele lor, jurnalele de călătorie prin Patrie ale lui Iorga, retipărite în tiraje de masă, unele dintre ele, sînt hrană spirituală, pîinea cea dulce a pămîntului românesc.

Ioan Alexandru

● **În acest număr :** ● „Prin artă spre prietenie" ● Biografia debuturilor : Virgil Gheorghiu ● Versuri de Aurelian Chivu, Dan Deșliu, Vasile Nicolescu, Marius Robescu ● Proză de Constantin Stan ● Cronica literară de M. Ungheanu ● Fragmente critice de Eugen Simion ● Cîntarea României ● Mapamond.

Recitindu-l pe Esenin

De o săptămînă citesc și iarăși citesc poeziile lui Esenin, primul poet pe care l-am știut pe dinafară, la vremea cînd mi-ar fi fost mai greu să mă apropii de Eminescu sau de Bacovia. Mă bucur că ele au apărut din nou în versiunea lui George Lesnea care ne-a făcut să le iubim încă din copilărie și să nu ni le putem imagina sunînd altfel de cum le-am citit atunci. Mă simt însă vinovată ca de o trădare a adolescenței că multă vreme n-am revenit la Esenin și că astfel am păstrat întreg nu numai suflul miraculos cu care m-a cucerit pentru poezie cînd nu pricepeam încă aproape nimic din mirajul ei, ci și înțelegerea copilărească a universului de neconfundat al acestui mare poet.

Singura scuză, dacă aceasta poate să fie o scuză și dacă invocînd-o nu mă acuz și mai grav că m-am lăsat cuprinsă de blazare este că am căzut în eroare ca vinovății fără vină, căutînd cu sfințenie marea poezie chiar și atunci cînd, fără să știu, mă îndepărtam de sursele ei primare și de cei care mi-au deschis drumul către ele.

Sau poate că pur și simplu așa a trebuit să fie. Că dacă am crezut în Esenin fără a cerceta trebuia să revin la el după ce uit tot ce am învățat între timp și pot să privesc poezia numai din apropierea de sursele ei esențiale. Poate că doar așa imi era îngăduit să înțeleg că a scrie cu propriul sînge „Ne despărțim" era un mod de a pune capăt sciziunii dureroase, care, în ciuda aparentei seninătăți a poetului existase în sine încă de cînd a plecat din Riazani și a început să fixeze în tiparele poeziei lumea sfîntă unde a trăit împăcat cu sine numai înainte de a-și fi asumat păcatul de a vrea să o cunoască.

Mărturisesc că, fără prefața lui Lucian Raicu, care, ca aproape tot ce scrie el te obligă să citești încă o dată și ceea ce știai pe dinafară, poate că ochiul meu nu s-ar fi deschis nici acum către adevăratul mister și adevărata dramă eseniniană.

Poate că aș fi șoptit iarăși în gînd : „Ah, voi, sănii, sănii ! Și voi cai, voi cai ! Numai dracul

Ileana Mălăncioiu

Continuare în pag. a 7-a

Eugen Jebeleanu
Arena

Soarta

Era atât de crăcănată
încât Caligula pe cal
trecea cu'ntreaga lui armată
sub ea în marșu-i triumfal

Era femeie ? vrăjitoare ?
Din toate, poate, câte-un pic.
Și o privire călătoare —
și fruntea ei era un dric.

ATITUDINI

A doua viață a lui Mihail Dragomirescu

Dreptatea făcută tardiv impresionează mai mult decît recunoașterea imediată : deoarece contrazicerea injustiției apare drept un spectacol mai „dramatic" decît calea liberă a recunoașterii. Recenta carte a colecției **Eminesciana** din editura ieșeană „Junimea", Mihail Dragomirescu, **Mihail Eminescu** (ediție de Leonida Maniu) înseamnă un nou pas în reabilitatea acelei figuri controversate, pe care diminutivul abuziv a pus o pecete de ridicul.

Cînd primii cercetători români contemporani au constatat prezența cărții teoretice a lui Mihail Dragomirescu, **La Science de la littérature,** 4 vol., Paris, 1928—1938 în bibliografia fundamentală **mondială** a celei mai cuprinzătoare sinteze de teorie literară, **Teoria literaturii** a lui R. Wellek și A. Warren, reacția a fost, probabil, de perplexitate ; unii dintre critici, cei mai naivi, au putut crede că cercetători americani incluseseră lucrarea lui M. Dragomirescu dintr-un precoce impuls către echilibrul geografic ! Dar lucrurile se prezintă cu mult mai simplu : ivirea cărții, ridiculizate sau uitate în România, într-o bibliografie de bază se datora faptului că acest critic literar depășit, cu stil bătrînesc, dezorientat în literatura modernă intuise — pe la 1920 — care va fi sensul evoluției teoriei literare și spre ce orizont metodologic se îndrepta gîndirea stilistică europeană. În ciuda stilului, cartea avea viziune.

Fără îndoială, lucrurile au evoluat în ultimii ani : cuprinzătoarea ediție a lui Z. Ornea și Gh. Stroia, **Scrieri critice și estetice,** cu studiu introductiv de Z. Ornea, 1969, reprezenta o primă breșă semnificativă în zidul incomprehensiunii. Reproducerea actuală a unor texte unitare tematic, cum sînt cele selectionate de Leonida Maniu, subliniază o originalitate neașteptată.

Culegerea denumită Mihai Eminescu grupează, fatal, texte de valori diferite : există și cîteva articole comemorative, cum ar fi cel intitulat **Caracterizarea lui Eminescu,** există și articole pur descriptive **(Proza epică a lui Mihai Eminescu),** semnificative doar la apariție ; dar ea cuprinde și texte de un interes excepțional. Poate cel mai revelator este cel mai vechi : **Critica „științifică" și Eminescu,** din 1894 : nu atît pentru luminile aduse în cazul lui Eminescu (deși adevăruri devenite, ulterior, curente sînt expuse aici pentru prima dată), cît spre a măsura modernitatea surprinzătoare a unei concepții estetice la finele secolului trecut în țara noastră.

Trebuie să precizăm că, în ultimii ani ai secolului trecut, și la începutul secolului nostru, iluzia „științifică" bîntuia cu furie teoria literaturii în succesiunea lui Sainte-Beuve (filiația stabilită de M. Dragomirescu se dovedește absolut reală). Taine, Guyot, Hennequin, Brandes și alții încercau demersul insolit al scientifizării inefabilului. Realizată cu inteligență sau cu brutalitate, operațiunea părea aproape de reușită și nu puțini au fost aceia care și-au imaginat că, finalmente, mensurabilul va explica misterul personalității artistice și misterul creațiunii. Esteticianul român respinge **de plano** o asemenea pretenție : în studiul citat, el nu combate numai pe Gherea sau N. Petrașcu, ci mentalitatea europeană dominantă și triumfătoare. Demonstrația psihologică întreprinsă de elevul lui Maiorescu pare astăzi greoaie, suferind de acea emfază a termenilor, comună psihologilor de atunci. Dar sensul ei rămîne clar : determinismul este imposibil de aplicat practic cîtă vreme nu personalitatea comună, jurnalieră a artistului prezidează la alcătuirea operei, ci personalitatea sa ascunsă, adîncă și esențială. Crezînd că „omul ar explica artistul" (p. 39), critica deterministă pleacă de la o premisă falsă ; partea vizibilă, „diurnă", a creatorului se poate afla în contradicție deschisă cu partea sa profundă, „nocturnă" — or, aceasta din urmă generează opera de artă.

„Operele de artă nu pot constitui partea superficială și tranzitorie din sufletul unui artist,

Mihai Zamfir

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Dinu Pillat: „Dostoievski în conștiința literară românească"

Lucian Raicu: „Nicolae Labiș"

O literatură se definește și prin felul în care se asimilează experiențe artistice din afara perimetrului ei. Deși s-a vorbit mult despre „influențe" studiile care să facă vădit rolul și adîncimea lor sînt la noi puține. Ele s-au redus de multe ori la simpla indicare de izvoare, de împrumuturi fără a urmări eventuala asimilare. O deschidere către ebuliția artistică a altor literaturi nu presupune o adoptare fără condiții a modelului. Același curent se exprimă diferit în literaturi diferite deși în linii generale el este același. Adesea gradul de împămîntenire sau de refuz al unui curent sau unui scriitor poate preciza nota definitorie a unei mișcări literare. În **Literatura română și expresionismul** Ov. S. Crohmălniceanu urmărește penetrația în literatura română a unei atitudini față de artă, complet neglijată pînă la acest studiu. Existența ecourilor expresioniste este însă demonstrată, dar odată cu ea și absența încetățenirii profunde a expresionismului. O tentativă de factură înrudită este lucrarea lui Dinu Pillat **Dostoievski în conștiința literară românească.** Aici nu mai e vorba de a căuta la noi întîpăririle unui curent ci influența unui scriitor care s-a afirmat nu numai ca un creator de geniu dar și ca o conștiință de amplă rezonanță europeană. Care a fost reacția literaților români la fenomenul Dostoievski ? Aceasta este întrebarea nerostită în jurul căreia se clădește investigația, din păcate neterminată, a lui Dinu Pillat. Lucrarea parcurge principalele etape ale receptării lui Dostoievski în România, dar e lipsită de capitolul pentru care a fost scrisă : concluziile lipsesc. Chiar lacunară, investigația lui Dinu Pillat nu-i lipsită însă de interes. Dinu Pillat caută nu numai o reacție de sensibilitate la literatura lui Dostoievski ci și una de conștiință. O indicație asupra orientării concluziilor ne e dată chiar din titlu. Nu atît prezența lui Dostoievski, cît înțelegerea lui este ceea ce caută Dinu Pillat, cu alte cuvinte dialogul spiritual dintre scriitorii români și marele lor confrate.

Bilanțul întreprins de Dinu Pillat nu indică traiectoria unei victorii rapide a scriitorului rus. Avem dovada că Dostoievski nu era străin nici lui Caragiale și nici lui Duiliu Zamfirescu. Dar ultimul închină un studiu lui Tolstoi, iar Caragiale nu lasă nici un document al afinității cu autorul „omului din subterană". Singurele pagini în care literatura de excepție a acestuia găsește un ecou cît de cît adecvat sînt cele ale lui C. Dobrogeanu-Gherea. Traducerile sînt și ele puține și întîmplătoare.

Etapa înțelegerii lui Dostoievski, 1920—1944, e mai bogată în ecouri critice, deși surprinzător, cercul literar al **Vieții românești,** permeabil în general la literatura rusă de marcă, nu se înscrie printre iubitorii prozei lui. Preferințele ieșene, nu ne-o spune Dinu Pillat o adăugăm noi, mergeau către Tolstoi. Cele mai interesante reacții critice sînt acum ale scriitorilor și abia în al doilea rînd ale criticilor. Lucian Blaga, B. Fundoianu, Cezar Petrescu, B. Solacolu, Leon Donici, F. Aderca, G. M. Zamfirescu, Al. Philippide, Nichifor Crainic, M. Sebastian, M. Eliade, Dan Petrașincu ne-au lăsat pagini în care Dostoievski devenea pentru ei o „experiență" de maxim interes. Criticii sînt în schimb interesați de dostoievskianismul scriitorilor noștri destul de întins după părerea lor. Interesat de reacția de conștiință, Dinu Pillat nu are în vedere însă și reacția artistică. Analiza modului concret în care prozatorii români au încercat să se înscrie în sfera dostoievskiană lipsește. Reconsiderarea lui Dostoievski după război, 1944—1974, etapă superioară a interpretării lui, nu e fără legătură cu transpunerea în românește a celor mai importante opere ale marelui prozator rus. Interesant este că acum numeroase sînt comentariile criticilor, iar între prozatori numărul „dostoievskienilor" a scăzut. Tot acum apar și reacții de rezervă sau fățiș refuz. Dacă expunerea detașată, obiectivă, fraza neutră nu-l face de obicei văzut pe autor cu acest prilej el își face simțită prezența. Prin conferința despre Dostoievski, G. Călinescu un „structural nereceptiv la genul romanului de psihologie abisală" „își denunță limitele înțelegerii", iar Eugen Barbu își exprimă rezerva „fără nici o șovăire, surprinzător de deschis". În textul atît de supravegheat al lui Dinu Pillat aceste formule explodează ca praful de pușcă. Stima autorului cărții pentru Dostoievski este enormă, iar investigația caută să descopere mai ales afinitățile cu Dostoievski nu și distanțarea de el.

Postfața lui Al. Paleologu rescrie sagace în versiune concentrată și personală cartea cu care intră în dialog completînd-o.

Poezia lui Nicolae Labiș risca și riscă în continuare să fie tocită fie de interpretări banale fie de repetiția unor locuri comune raportate insistent fie la poet, fie la poezia lui. Lucian Raicu a înfruntat dificultatea de a scrie despre poezia lui Nicolae Labiș conștient de primejdiile înaintării pe drumul bătătorit de comentariile superficiale, lipsite de finețea viziunii din interior. Autorul cărții intitulate semnificativ **Nicolae Labiș** și nu „Poezia lui Nicolae Labiș" știe că nu poate separa în acest caz opera de om și că o justă înțelegere a poeziilor lui Labiș nu se poate întreprinde făcînd abstracție de omul care le-a scris, de timpul care le-a condiționat. Comentariul critic va face permanent, de aceea, drumul de la poezie la autorul ei și de la acesta la propria-i operă. Este credem procedeul cel mai justificat în cazul lui Nicolae Labiș despre care se poate spune, lucru știut încă din timpul vieții lui, că se identifica indiscutabil cu poezia lui. Procedeul convine în mod special lui Lucian Raicu care ne-a arătat și în cărțile anterioare o pătrunzătoare capacitate de a fixa pe cît mai puțin bătute relația dintre scriitor și opera lui. „Caracterizăm personalitatea lui N. Labiș, ne spune el, analizîndu-i scrierile ; și ajungem la substratul acestora, făcînd o clipă abstracție de ele, așezîndu-le între paranteze, vorbind direct despre omul esențial Labiș. Am procedat în același fel, fără încenări metodologice și fără a pune în evidență **regia,** în cărțile despre Rebreanu și Gogol. Nu altfel se procedează aici, cu sublinierea că avem prima dată putința de a extrage cunoașterea **prezenței** unui scriitor, a personalității sale psiho-fizice, din experiență directă, întrucît am avut privilegiul de a trăi o vreme în intimitatea poetului". De aici s-ar putea trage concluzia că Lucian Raicu întreprinde adevărate incursiuni în biografia lui Nicolae Labiș. Cine vrea să citească biografia poetului nu trebuie însă s-o caute în cartea lui Lucian Raicu. Acesta folosește doar cîteva detalii sugerînd un portret la care se va raporta permanent întreaga interpretare. Portretul bizuit pe detaliul biografic va fi completat de cel spiritual extras din suita poeziilor și poemelor. Pentru un artist cu o viață atît de scurtă și cu o producție atît de bogată și atît de plenară s-a putut spune, fără a greși, că viața lui a fost chiar poezia pe care a scris-o. Făcînd portretul poeziei, criticul fece totodată și portretul omului.

Poezia datează mai sigur preocupările intime ale autorului decît ar putea-o face amintirile citorva martori oculari despre Nicolae Labiș. Niciodată pînă acum poetul nu ne-a fost restituit atît de întreg. Lucian Raicu nu ignoră, atunci cînd are prilejul, condițiile speciale ale apariției unei poezii și unghiul lecturii lui produce revelația unei atitudini pe care urmărirea fără un ghid avizat a poeziei autorului **Mortii căprioarei** n-o poate întotdeauna descoperi. Ceea ce evidențiază cartea lui Lucian Raicu este adîncul resort moral al poeziei lui Labiș, demnitatea și responsabilitatea ei politică și artistică, fără egal la vremea ei și credem în bună măsură și astăzi. Lectura pe care criticul o face poeziei **Lui Marx,** atît în versiunea veche cît și în textul sporit cu strofele absente la prima tipărire, înnoiește sensurile unui text peste care critica a trecut de obicei fără să insiste. Universul poeziei lui Labiș este străbătut mereu din interior, textul este citit cu un ochi care pornește de la motivații ce scapă privirii neavizate. Secretul interpretării lui Lucian Raicu stă într-o subtilă punere în relație a poeziei lui Labiș cu stările de spirit ale tînărului pe care l-a cunoscut. Atent la viața spiritului tînărului său confrate, criticul și-a ușurat accesul către semnificația inițială a poeziilor. Criticul nu se rezumă însă la revelațiile pe care i le produce cunoașterea din apropiere a poetului. Analiza propriu-zisă a operei lui Labiș e dintre cele mai moderne și mai acute care s-au făcut pînă acum. **Moartea căprioarei** e descompusă, termen neplăcut dar potrivit atitudinii analistului, în elementele ei cardinale care-i dau coerență și semnificație artistică. Criticul e preocupat de corespondența între nivelele diverse ale poemului. El constată că apariția **dramei morale** este anticipată de existența unui **mediu uscat.** Poemul începe într-adevăr într-o ambianță toridă. Materialitatea sufocantă a imaginii anunță, cum spune criticul, iminența problemei morale. „Legătura cu vietatea care va muri se face, deasemenea, prin **sete.** Căprioara se apropie de **apă** și intră în bătaia puștii chiar în momentul alinării, simbolizat de potolirea setei. Climatul torid se propagă pretutindeni. Compasiunea, sfișierea, remușcarea sînt simbolizate **fluid.** Rezolvarea o aduce o energie fluidă : plînsul". Instrumentele de lucru ale criticului sînt moderne. El deduce și **figura** poeziei lui Labiș, concentrată în imaginea unui galop precipitat fără putința opririi : „Tropotul lung și mereu al galopului meu".

Incursiunile pe verticală, cum sînt cele citate, sînt prezidate de o privire pe orizontala creației lui Labiș. Criticul distinge două faze ale poeziei lui Labiș, fără a fi obsedat de nevoia periodizărilor și fără a le numi ca atare. El distinge însă o primă etapă care este aceea a exaltării valorilor originare, naturale și o a doua, care a produs crisparea comentatorilor vremii, în care poetul înnoindu-se, preocupat de valorile morale, de valorile spiritului schimbă chiar fizionomia poemelor lui. Glosele lui Lucian Raicu pun în valoare, printr-o interpretare fidelă țînutei lor interioare, multe poezii care n-au fost frecventate de comentatorii lui Nicolae Labiș. Portretul pe care-l face el poetului mort de tînăr nu este al unui anume poet ci al poetului în genere, al creatorului liric de vaste orizonturi, conștient de vocația sa, de destinul lui, de datoria lui și de primejdiile care-l pîndesc. Caracterul de premoniție al unora din poeziile lui Labiș nu este trecut cu vederea de critic. Nu întîmplător Labiș dinaintea morții e comparat cu Eminescu cel de la 21 de ani. Creatorul adevărat, ne spune peste tot cartea lui Lucian Raicu, este împreună cu opera lui un tot. Labiș nu poate fi judecat desprins de operă, după cum opera lui nu poate fi desprinsă. de om. „Vrem să-i credem pe poeți, nu numai să le admirăm performanța, să-i credem pe cuvînt, în sensul cel mai simplu. Poezia este afirmarea unei anume nobleți spirituale, a unei superiorități morale. Dacă, **omul** care a scris-o nu este la înălțimea ei sau dacă, așa cum se întîmplă mai des, face totul spre a o submina, ea se lasă subminată pînă la urmă". Scriind cartea, bănuim că Lucian Raicu a intenționat să propună scriitorilor de azi și un model de trăire scriitoricească exemplară. Eseul este scris cu multă pricepere și subtilitate a analizei. Cum materialul acestei analize este dat de psihologia unui creator dedusă dintr-o operă, de fizionomia lui complexă, reconstituită cu o remarcabilă economie a limbajului, pagina critică se poate compara cu o bună pagină de proză analitică. Dacă adăugăm umorul discret dar ferm al autorului, care vizează mai ales ticurile unei epoci literare revolute, ne facem o idee mai exactă despre înfățișarea acestei cărți. Lucian Raicu verifică încă o dată fraza după care ne despărțim de trecut sub semnul ironiei.

M. Ungheanu

viața cărților

reportaj

Cartea ca o rană deschisă

În fața marilor dureri, în fața evenimentelor tragice cuvîntul este de multe ori insuficient, neputincios. În confruntarea cu realitatea suferinței, sensurile par a se evapora. Și totuși, singura modalitate de a păstra vie semnificația, intensitatea gestului uman în astfel de clipe hotărîtoare rămîne, paradoxal, memoria scrisului. Ce cuvinte, ne întrebăm, pot evoca furia oarbă a pămîntului din 4 martie 1977 ? Ce cuvinte, ne întrebăm, pot evoca zguduirea unei țări, durerea a mii de suflete din 4 martie 1977 ? Ce cuvinte, ne întrebăm, pot evoca, întoarcerea la lumină, a celor care sub dărîmături și ruine, salvați după zile întregi de cosmar, au crezut a intra în beznă pentru totdeauna ? Ce cuvinte, ne întrebăm, pot evoca întoarcerea țării la viață, uriașul efort de reconstrucție, victoria ei demnă, sobră, asupra teribilei încercări din 4 martie 1977 ? Și totuși, o astfel de carte este posibilă și ea există, o carte în care evenimentele și faptele oamenilor vorbesc, și mai puțin cuvintele. O carte document, o carte mărturie despre eroismul unui popor, despre forța sa, probată în atîtea rînduri, de a depăși vicisitudinile istoriei. În acest sens, frazele care deschid volumul **Secunde tragice, zile eroice** sînt semnificative. „În momentele grele prin care a trecut țara noastră s-au afirmat cu putere nobilele trăsături ale omului nou, constructor al socialismului. Cred că nici un fel de lucrări ale filozofilor, ale celor care se ocupă de caracterizarea omului nou nu ar fi putut pune în evidență cu atîta pregnanță aceste trăsături minunate pe care le-a demonstrat poporul nostru, omul nou stăpîn pe destinele sale, hotărît să înfrîngă orice greutăți, să-și făurească viitorul în mod liber, așa cum dorește el. Nu încerc să dau o caracterizare, pentru că ar fi aproape imposibil, dar trebuie să subliniez că dîrzenia, tenacitatea, curajul, răspunderea față de interesele generale ale națiunii, încrederea nestrămutată în cauza socialismului, în viitorul luminos al patriei noastre sînt unele din caracteristicile constructorilor socialismului din patria noastră, manifestate cu o forță de nebănuit în aceste zile grele" (Nicolae Ceaușescu, Din cuvîntul de închidere la ședința comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Marii Adunări Naționale, Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale și activului de partid și de stat). Subintitulat „Din cronica unui cutremur" volumul cuprinde, reportaje, mărturii, documente, (Decretul prezidențial, comunicate), instantanee, poezii, tablete literare, relatări ale agenților de presă internaționale, imagini, fotografii, frînturi de discuții surprinse pe stradă în timpul și imediat după cutremur, file din jurnalul unui actor, opinii ale savanților cu privire la seism, reacții și comentarii ale presei internaționale etc., într-un cuvînt, aproape tot ceea ce poate contribui la oglindirea evenimentului și consecințelor sale sub raport uman, social, economic, politic. Citind această carte — dincolo de tragismul experienței, dincolo de emoția profundă pentru cei dispăruți, impresionează ceea ce as putea numi sentimentul epopeic al acelor zile, de gigantica luptă cu moartea. Epopeea nu mai este doar un gen literar, a coborît în viață, s-a născut sub ochii noștri din efortul supraomenesc de salvare și apoi de refacere și reconstrucție, al oamenilor simpli, obișnuiți, deveniți dintr-o dată prin alchimia cuvîntului patrie, eroi de sagă. Din sutele, din miile de exemple ale eroilor anonimi, soldați, muncitori, doctori, scriitori și reporteri, studenți care zile și nopți în șir fără odihnă, fiecare la locul său, au închis rănile țării, voi aminti un singur exemplu. Cel al cascadorului Tudor Stavru, care murind a intrat „direct în legendă" cum spune scriitorul Eugen Barbu din a cărui elegie transcriu : „Avea un nume de erou al lui Panait Istrati : Stavru. Îl lega de destinul dunărean orașul Cernavodă, în pămîntul căruia se odihnește acum, după ce salvase cu un curaj nebunesc mai multe vieți, riscîndu-și de fiecare dată viața, tîrîndu-se sub tonele de moloz și fierărie pentru a întinde mîna sa salvatoare unor oameni aflați în tenebrele morții (...). I se spunea omul căruia i-a murit moartea, dar moartea îl chema cu un leagăn de copil, îl mințea și el s-a lăsat tras pe sfoară. Sfidînd orice prudență a urcat pînă la etajul opt al unei clădiri și așa subrezită de teribilul seism. Nu știu ce va fi simțit în acele ultime clipe, Stavru, minunatul om pe care-l văzusem cu cîteva nopți înainte pîndind ruinele de la Continental sub care mai băteau încă inimi, dar probabil că acest marș către cer a fost al unui beruvim care nu cobora în pămînt, ci se urca spre soare. Numele său este nepieritor. Și de cîte ori îl voi auzi mă voi ridica în picioare...".

Din trupul și jertfa unor oameni ca Stavru își înalță țara, asemeni mănăstirii lui Manole, temeliile nepieritoare. Din imensul ciocot de fapte, noi am surprins în spațiul inevitabil al cronicii, doar un moment, un gînd înfiorat. **Secunde tragice, Zile eroice** o carte ca o rană deschisă în care se vede însă, sîngele viu al patriei. Din păcate, cei care au vibrat cel mai adînc în fața tragicei realități, și au făcut din arta lor o harfă a durerii și mîntuirii în amintirea celor dispăruți, scriitorii, sînt insuficient prezentați în actualul volum. Din acest punct de vedere selecția textelor a fost poate mai puțin inspirată.

Paul Dugneanu

„Secunde tragice, zile eroice" — Ed. Junimea — 1977.

Reportaj și literatură

Excelentul reporter care este Ilie Purcaru ne oferă, de această dată prin **editura craioveană „Scrisul românesc",** „schițe la un portret al satului oltean" cum se subintitulează cartea *), alcătuită din trei părți principale : **Pămîntul, Satul și Țăranii, toate încadrate** între **Lămurire,** un fel de prefață și de confesiune și o **Nelămurire, de fapt o încercare** de a scruta perspectivele rurale oltenești. În **tiia parte. Pămîntul,** este un fel de istorie, nu atît documentară cît mai ales sentimentală, susținută de un puternic suport afectiv, a mișcărilor pentru pămînt din ținuturile oltenești. Și, cum este firesc, reporterul reînvie (nu reconstituie) cu ajutorul celor care încă mai trăiesc dar și al documentelor vremii, evenimentele lui 1907, atît de tragice în atîtea sate din Dolj, Gorj, Mehedinți ori Vîlcea. Reporterul îmbracă armura istoricului, cercetează probe de arhivă, statistici ale vremii, folclor, pentru ca afirmațiile să aibă temeiul necesar de verosimilitate. Tonul textului este, în aceste pagini, încărcat de tristețe, de o revoltă, de duhul răzvrătirii și al justiției. Ideea care se degajă, ca necesitate, este cea a inerentei schimbării unei asemenea stări de lucruri, inumane, a instaurării unei noi orînduieli. În contrast cu vremurile de acum șapte decenii ne este înfățișată situația tonică, înfloritoare, a satului în era socialistă. Următorul fragment, **Satul,** cel mai cuprinzător și cel mai izbutit, literar vorbind, încearcă să realizeze o hartă a localităților rurale din Oltenia, folosind variate criterii pentru ca în această hartă să fie prezentate toate părțile și ținuturile, toate formele de relief, toate locurile cu un bogat istoric și, desigur, toate satele care, astăzi sînt exemplare prin avîntul economic și spiritual. Autorul, ispitit de fascinația formulelor definitorii, încearcă să sugereze, chiar din titlu, specificul locurilor. Exemplificăm : Dioști — satul celor patru întemeieri ; Runcu, ireductibil unei lumi, Boișoara, leagăn de țară ; Spineni, un sat care așteaptă fîntînile ; Dăbuleni, o vamă a ordinei ; Arcani, un cuib al dragostei de cuib ; Bîrca, un loc deschis într-o vale a soarelui ; Maglavit, un popas al Dunării ; Hobița, vatra geniului ; Tismana, redescoperirea liniștii etc. Ultima diviziune, **Țăranii,** este alcătuită din portrete de oameni de ieri și de azi, realizate direct sau în dialog cu autorul.

Cartea lui Ilie Purcaru, el însuși fiu al meleagurilor zugrăvite, coborîtor din Cărbunești Gorjului, trebuie înțeleasă nu numai ca o simplă manifestare reportericeească, ci și ca un omagiu adus leagănului copilăriei. Se înțelege că, în această ipostază, autorul e liric, participativ, înclinat spre confesiune, transfigurînd adeseori, prin subiectivitate, peisajul și oamenii. Este explicabil de ce unele pagini, și mai ales începutul și finalul sînt adevărate poeme în proză. Ceva din lecția stilului lui Geo Bogza ni se pare a fi fost bine asimilată aici. Volumul se încheie, poate nu întîmplător, cu o excelentă poezie a lui Adrian Păunescu, un imn închinat satului.

Uneori, cum se știe, tocmai această transfigurare pe calea literaturizării, folosită fără măsură, poate deveni un procedeu discutabil la un reporter. Căci dacă nu totdeauna, de multe ori miezul viu al realității, ca și contururile ei concrete, adică ceea ce ne interesează în primul rînd, se pot încetoșa prin excesul liric și verbal, chiar dacă este vorba de o expresie literară încărcată de virtuți. Nu este, fireste, cazul cărții lui Ilie Purcaru, reporter experimentat și dotat, deși n-am putea, totuși, spune că autorul este total scutit de ispita literaturizării, a scrisului „frumos".

În linii generale, dar și în substanța ei concretă, **Încă 3 kilometri pînă la Apele vii** este o carte ce se citește cu folos și cu profit. Ea izbutește să se constituie într-un tablou elocvent al progresului aproape de necrezut pe care satul românesc din Oltenia, pînă de curînd rămas într-o încremenire secular, l-a atins în anii erei socialiste.

Pompiliu Marcea

*) **Ilie Purcaru : „Încă 3 kilometri pînă la Apele vii", Editura „Scrisul românesc", 1976.**

Istorie, civilizație, viață

Călătorul romantic era curios de culoare și senzațional. Călătorul modern, ostil declamației, deși caută la rîndul său ineditul, îl face să apară mai mult din jocul imaginilor și al notațiilor aparent obiective. El pleacă, apoi, la drum înarmat cu erudiția locurilor și a istoriei lor, pe care o plasează direct, în clipa oportună, dar nu fără a-i calcula bine efectele, încît, nu o dată reporterul contemporan substituie observației directe, un tablou văzut cu ochii livrescului.

Cartea lui Romulus Diaconescu *) se integrează, într-o latură a sa, manierei generale a literaturii contemporane de călătorie.

În Elvetia nu poate să nu-l invoce de cîteva ori pe Rousseau, pe Wagner, pe Voltaire, Goethe, Byron, Garibaldi, Lenin, pe Ptolemeu care punea Berna în centrul lumii etc. La Viena îi apare în memorie Congresul din 1815 și figura diplomatică jucată aici de Talleyrand care uimește mereu posteritatea ; în Boemia, Jan Hus și Jan Zizka ereticii etc. Imaginea locurilor se constituie prin contact direct, dar și prin literatură. La Ceska Budejovice, „primul contact îl realizasem prin aventurile bravului Svejk", mărturisește autorul, deși știe, cu Ergon Erwin Kish, că „nimic nu e mai frapant ca adevărul... nimic nu e mai fantastic decît lumea concretă".

La fel procedează Romulus Diaconescu și cu reportajele din țară, din România de astăzi, grupate în partea a 2-a a volumului ; de aici și unitatea de viziune și stil a reportajului său. Pentru Calafat se ajută de **România pitorească** a lui Vlahuță, de versurile lui Alecsandri, de jurnalul lui Ștefan Georgescu din războiul de independență, de poemul popular „Dunăre, Dunăre / Drum fără pulbere". Sibiul, Orșova veche, sînt privite mai întîi prin istorie, iar chipul lor actual i se relevă adesea din date și statistici economice.

Dar, trecînd prin istorie, prin literatură, Romulus Diaconescu ajunge în fața „lumii concrete". Mijloacele livrești epuizate, îi rămîne senzația directă, spectacolul viu, actual, peisajul geografic și uman, care-l impresionează cu deosebire. Natura de pretutindeni îi provoacă reacții de uimire, transpuse în metafore pregnante, revelatoare. O sensibilitate de poet îl însoțește permanent, astfel încît peisajul natural e surprins în desfășurări largi dar și în elementele specifice. Adesea, mai ales în fața peisajului autohton, descripția își asociază tonuri patetice. „Să urci în pădurile munților, să pătrunzi în mijlocul acelor cohorte fosnitoare, să te închizi în gravele și măiestrele orgi verzi trecînd mai întîi prin Tismana, acolo unde s-au ctitorit în văleaturi de început, cărțile neamului nostru".

Ar fi o simplificare să se creadă însă că autorul vibrează doar în atingere cu desfășurările vegetale, limitîndu-se la o clasică atitudine contemplativă. În realitate, Romulus Diaconescu e un adept al spiritului mobil și al devenirii lucrurilor și oamenilor. În paginile reportajelor sale, istoria vine să dea continuitate și justificare formelor noi de existență, relevînd ideea dominantă că atributul esențial al vieții și al civilizației autentice este progresul, creșterea, schimbarea, construcția, creația perpetuă.

Astfel, preferința scriitorului se îndreaptă către localitățile care simbolizează o civilizație în devenire, în modificare, cum sînt Orșova, orașul nou, construit da capo, Belgradul, renăscut în urma războiului, Balșul, ridicat din praful Olteniei la un puternic și viu centru industrial etc. Pretutindeni autorul caută și exaltă în fața noului : la Sofia ca și la Varșovia, la Lodz ca și la Bupapesta. Și cu insistență i se relevă progresul vieții în propria-i țară, la Sibiu și la Segarcea, în orașe și sate, în munții și cîmpiile patriei. Fermentul acestor schimbări al evoluției lucrurilor din jur este omul în continuă frămîntare, în acțiune și el stîrnește cu preponderență curiozitatea reporterului.

Dinamismul e o idee dar și un procedeu de artă, mișcarea lucrurilor ni se impune din fiecare frază și imagine. Natura însăși îi apare laborioasă și antropomorfică : „case se cațără cu îndărătnicie pe pante", „orașul ce curge în toate direcțiile", case „se adună compact alcătuind orășele și comune", „Balcanii se înlănțuiau asemenea unor bărbați vigurosi și gravi", străzile Lodzului „se avîntă drept uneori, alteori șerpuiesc domol" etc.

O viziune policromă a lucrurilor și oamenilor, o curiozitate deschisă tuturor evenimentelor, o sensibilitate discretă și un stil artistic dau specificul și farmecul reportajelor lui Romulus Diaconescu.

Vasile Marian

*) **Romulus Diaconescu : „Timpul din ziduri". Editura „Scrisul Românesc", 1976.**

cartea de debut

Bacovia — Grandea

În 1941, G. Călinescu nota în **Istoria literaturii române :** „Alex. Antohi, **Gr. H. Grandea,** excelentă antologie ms. cu introducere biobibliografică făcută din îndemnul nostru care n-a găsit încă editor". Respectiva lucrare dispărind, am încredințat în 1967 studiul vieții și operei lui Grigore H. Grandea, în cadrul unei teze de doctorat, lui Pavel Țugui. Trecînd cu succes examenul, Pavel Țugui a publicat în 1975 la Minerva, în colecția „Restitutio", o foarte bună antologie de **Scrieri** din Grigore H. Grandea, iar de curînd și-a tipărit și teza **Grigore H. Grandea (omul și opera)** la Editura „Scrisul românesc" din Craiova (1977).

G. Călinescu vedea în Grandea un Verhaeren prematur în poezie, wertherianism tardiv într-un roman, viziune arheologic-mitologică în altul, tipologie caricaturală cu procedee din romanul picaresc în opera cea mai reputată, **Vlăsia sau Ciocoii noi.** Reluînd toate aceste propoziții, Pavel Țugui le confirmă și îmbogățește printr-o cercetare exhaustivă, impresionantă.

Grandea, născut la 26 octombrie 1843, se lăuda a fi descendent din lord Byron și frumoasa voscopoleancă Ianta. Era de fapt fiul lui Haralambie Georgiu, negustor stabilit în București, aromân, fiu sau copil înfiat al lui George Grandea din Costopolis. Poetul s-a născut la Țăndărei în Ialomița. A urmat școala de mică chirurgie înființată de doctorul Carol Davila trei ani și a funcționat ca subchirurg întern la Spitalul Colțea, apoi ca subchirurg la un regiment de lăncieri și medic de batalion clasa a II-a, între timp terminîndu-și și studiile liceale, la Sf. Sava, la 29 de ani. „Lasă poezia și sînt sigur că vei deveni un Linné sau Humboldt pentru români !" — îi zicea doctorul Davila care punea mari speranțe în el. Grandea nu avea însă pasiune pentru medicină și la 20 de ani este degradat (era sublocotenent) și șters din controalele armatei, fiindcă, după același Davila, nu era „de nici un folos în serviciu". Ipotecîndu-și casele părintești din București, poetul pleacă în Belgia și se înscrie la Facultatea de litere și filozofie din Liége în 1865. Atrage atenția profesorului de metafizică Alphonse Le Roy, nu izbutește însă să-și treacă decît patru examene în cadrul unui doctorat și în 1867 revine în țară. Editează reviste și ziare **(Albina Pindului, Mozaicul român, Tribuna, Curierul Bucureștilor, Războiul, Războiul român** cu 12 foi satirice anexe etc.), e profesor la Școala Macedo-Română din București, revizor școlar în Mehedinți și Gorj, profesor suplinitor de franceză la Craiova și, din 1899, la Bacău, unde se căsătorește a treia oară și rămîne pînă la finele vieții (8 noiembrie 1897). Între 1894 și 1897 a fost profesorul lui G. Bacovia. Maiorescu, care-i respinsese scrierile de la premiul Academiei, acceptase să-i conducă teza de licență intitulată **Atomismul vechi față cu știința modernă,** dar candidatul n-a mai avut timp să și-o susțină, murind la 54 de ani.

Poeziile și romanele lui Gr. H. Grandea au fost foarte citite în vremea lor. Miosotul a făcut patru ediții pînă în 1885, **Fulga sau ideal și real** unsprezece ediții pînă în 1919 (nouă ediții în timpul vieții autorului). Poezia **Meusa** a apărut în traducere franceză în 1867 la Liége într-o broșură prefațată de Alphonse Le Roy. Pentru **Fulga,** în afară de modelele indicate de G. Călinescu, Pavel Țugui citează romanul din 1832 al lui Alphonse Karr, **Sous les tilleuls.** Eminescu va fi citit acest roman al lui Grandea (1872) în care, conform metempsihozei lui Pitagora, eroii au impresia că s-au cunoscut într-o existență anterioară. Grandea reia ideea reîncarnării în scopul de a dovedi continuitatea românilor în **Misterele românilor,** roman crezut de G. Călinescu neterminat, în realitate, cum descoperă Pavel Țugui care-i găsește și un model în **Les Mystères du peuple** (1866—1867) de Eugène Sue, refăcut și sfîrșit sub titlul **Din altă lume. Amintiri din războiul turco-român** apărut numai în **Universul literar** (1889). Eminescu l-ar fi putut citi numai în prima formă, publicată în ziarul **Bucegiu** (1879). Cît despre **Vlăsia sau ciocoii noi,** acesta era proiectat întîi sub titlul **Ipsilant și Tudor** ca roman istoric. Prima parte apare în altă formă sub titlul **Berlicoco** în **Războiul** din 1880, iar partea a doua, **Vlăsia,** în **Războiul român** din 1884. Versiunea completă a apărut în volum în 1887. A treia versiune, incompletă, sub titlul **Deșteptarea leului. Episod din revoluția de la 1848** a fost publicată în **Universul literar** în 1891. Grandea lua partea lui Eliade și a ideilor lui anticiocoiești din **Echilibru între antiteze** (1869), osîndind pe Baboi (C.A. Rosetti, Berlicoco) și Sclipici (I. Brătianu). Alte personaje cu numele lor real : I. Catină, Marin Național, Ana Ipătescu, Bibescu, Bălcescu, Tell, Magheru, căpitan Costache Chiorul. Înrudite ca tehnică cu **Vlăsia** sînt nuvelele **Oasele de la Mitropolie** (despre domnia lui Hangerliu), **Comoara de la Băneasa, Osîndiții la moarte** (Episod din revoluția lui Tudor Vladimirescu), **Luleaua sergentului Coman** (Episod din războiul de la 1877), **Zina Cepturei,** toate publicate în **Universul literar.** Autorul avea de gînd să editeze trei volume de nuvele. Gazetăria lui Grandea e strict legată de epocă, în descendența lui Eliade și a lui Bolintineanu. În estetică autorul era partizanul lui Victor Cousin și Charles Lévêque **(La Science du Beau).**

Date biobibliografice importante despre autorul **Lacustrei** se găsesc în cartea lui Gheorghe Pătrar **Bacovia și Bacăul** (Bacău, 1977), editată de Muzeul județean de istorie și artă. Poetul a trecut greu prin școală. În clasa I gimnazială a rămas corijent la limba română. În clasa a II-a a fost corijent la geografie și istorie, iar în clasa a III-a (1896—1897) a rămas repetent. E din nou repetent în clasa I de liceu (1899—1900), notat cu 4 și la oral și la scris pînă și de G. Ibrăileanu care probabil din această cauză nu-l va publica niciodată în **Viața românească,** deși din 1907 era în Iași student la drept. Absolvise liceul în 1903, încă o dată corijent.

Poezia lui G. Bacovia nu a fost îmbrățișată de la început de băcăoani. În **Curierul Bacăului** nr. 13 din 6 martie 1916 un anume Odin îl alinia la „școala cangrenată, ulceroasă și macabră a lui Macedonski" asemănîndu-l cu un scaun căruia îi lipsesc două picioare sau cu un violonist cîntînd cu stînga, cu „strunele inversate". Poetul i se părea nesincer, artificial, nesănătos, străin de sufletul nostru, naiv și neisprăvit. În **Ateneul literar** din 5 iulie 1925 Grigore Tăbăcaru, profesor de pedagogie, fost coleg cu Bacovia în școala primară, constată că poetul se află încă „în dispreț contemporanilor". În 1926, la apariția volumului **Scîntei galbene,** Agatha Grigorescu lansează aprecierea maximă : „D-l Bacovia e un mare, poate cel mai mare poet modern al nostru" pe care o repetă G. Craiovida, Dem. G. Berea și Paul Donici, totuși ziarul **Bacăul** din 3 octombrie 1927 îl situa alături de obscurul C. Ionescu-Olt. Abia în 1932 Bacovia obține o recunoaștere deplină din partea ziaristului I. Marius-Mircu, autorul unei biografii a micii vedete de cinema Shirley Temple **(Pantheonul Bacăului** în **Bacăul** din 3 octombrie 1932) : „Avocatul-poet G. V. Bacovia, deznădăjduitul poet baudelairean și poet timid, zbuciumat, sensibil, sfîșietor, simplu, cel mai umil și mai umilit poet român, admirat de mulți, dar înțeles de foarte puțini... Zugravul agoniei mucede a orașelor provinciale (orașul muced în agonie, al d-lui Bacovia știți că e Bacăul nostru!), cel care s-a zbuciumat și a știut să materializeze zbuciumul în scris. Cel care a dus o notă nu numai în țară, dar și în poezie (sic). Poet cu adevărat pesimist, nedecadent însă, cu o operă de mici dimensiuni, dar zguduit prin tristețea impresionată de apropierea morții, prin felul uimitor de emoționant în care cîntă sufletul stingher... jalea toamnei, moartea frunzelor... A doua personalitate băcăoană după Alecsandri...".

Al. Piru

11 IUNIE 1977

biografia debuturilor

Virgil Gheorghiu

„Cînd citeşti poezia acestei tinere generaţii, te simţi acasă“

■ **„De fapt, eu visam să colaborez la «Viaţa Românească», dar nu îndrăzneam să mă apropii de redacţie după atîtea năzbîtii pe care le făcusem“.**

— De ce în toate notele biografice **referitoare la dumneavoastră se menţionează c-aţi fi născut la 22 martie 1905, cînd, aşa cum îmi spuneaţi, sînteţi născut, la Roman, dar în 22 martie 1903 ?**

— Ştiu eu ? Poate în virtutea faptului că am fost şi modernist, unii vor să mă facă mai tînăr ; tinereţea moderniştilor...

— Pînă la tinereţea modernistului Virgil Gheorghiu, v-aş ruga să ne oprim puţin la Romanul copilăriei dumneavoastră. Cum arăta ?

— Oraş mititel, cu oameni de afaceri totdeauna grăbiţi, cu somnul lung de după-amiază ; eu parcă le cîntam Sonata patetică pentru a-i trezi. Un orăşel cu ceasuri mari cît luna.

— Despre copilul Virgil Gheorghiu, ce vă mai amintiţi ?

— În şcoala primară am fost premiant ; în liceu am rămas repetent de cîteva ori.

— Ce-a declanşat această modificare ? Ce fapt anume ? Ce întîmplare ?

— Motivele au fost trei : pianul, scrisul şi podul cu cărţi al mătuşii mele dinspre mamă. Aici era absorbit tot timpul meu.

— Părinţii cum au reacţionat ?

— Nu mai ştiu foarte exact, dar parcă bunica era mai supărată. Mă afurisea pentru că n-o lăsam să doarmă tot cîntînd la pian. Dar, pentru că a venit vorba de părinţi, să-ţi spun cîteva vorbe şi despre ei. Mama era institutoare şi-l avusese profesor, la Iaşi, pe vestitul Humppel, care, zice-se, era elevul lui Liszt. Tata — pe care îl chema Miltiade şi avea un frate Ahil, botezaţi fiind de un grec — era ofiţer. Făcuse liceul militar de la Bistriţa, prima şcoală militară înfiinţată la noi. Îmi povestea cum învăţau ei la lumina lunii. Să continui ?

— Vă rog.

— Stăteam într-o casă cu chirie. Apoi, din salariul tatii, părinţii mei au reuşit să-şi facă o căsuţă. Dar mama era o femeie cu **visuri mari,** ştii şi dumneata, „burghezia în ascensiune“... Aşa că au vîndut casa din Roman şi au cumpărat o vie la Iaşi. Nepricepîndu-se prea bine la viticultură, au trebuit să vîndă petecul de vie şi şi-au făcut o căsuţă în satul Ponaci. Tata a cumpărat un gater, dar nu se pricepea nici la asta... În 1942 a predat statului brădetul.

— Ce anume ?

— Brădetul. Era un fel de locomotivă.

— Cu şcoala cum aţi „rezolvat“ ?

— După trei ani de liceu în Bucureşti — la „Gh. Lazăr“, unde l-am întîlnit pe directorul Niculescu-Atilla (era cam aspru), care mă lăsa să studiez pianul, o oră pe zi, în locuinţa lui personală — m-am reîntors la Roman. Toată lumea mă certa, mai ales că făceau comparaţia cu fratele meu Cezar, elev eminent : „Nu mergi, deloc, pe urmele fratelui tău“. Aşa era. Mai mult, mi-aduc aminte cum, la un examen căzîndu-mi să vorbesc despre dinereză şi sinereză, am spus despre prima că este... un fel de deranjament la stomac. Firește, Aeţiu Hogaş — fiul lui Calistrat — m-a lăsat repetent. Mi-am luat, totuşi, bacalaureatul şi, după numai un an de Conservator la Bucureşti, am poposit la Iaşi.

— Ce făceaţi la Iaşi ?

— Nimic. Adică scoteam reviste suprarealiste şi cîntam la pian.

— Ce reviste scoteaţi la Iaşi şi împreună cu cine ?

— Am scos „Prospect“ şi „Secolul 20“. Erau mici, de cinci, şase file. Le scoteam cu Zaremba. Colaborau la ele Liviu Deleanu, Geo Bogza, Raul Iunian.

— Ce v-a împins spre suprarealism ?

— Începusem să mă plictisesc de atîta tradiţionalism îmbîcsit. Am încercat să fug de tradiţionalism, dar n-am reuşit s-o fac prea mult. Eu n-am fost niciodată un autentic avangardist; am rămas mereu un tradiţionalist inovator. Dar să lăsăm, deocamdată, asta. N-ai vrea să-ţi spun cîteva cuvinte despre Zaremba ?

— Oricum v-aş fi întrebat.

— Zaremba era un băiat extraordinar ; vital şi de-o mare mobilitate spirituală. Dădea şi „spectacole“. Adică : se suia pe o masă în restaurant şi striga „La poésie, ce n'est rien !“. Atît. Apoi cobora. Şi-ncă ceva. Toate poeziile sale aveau un singur nume — „Deschidere“.

— O, vasăzică moda e veche. Şi nu vă obosea acest obicei al lui Zaremba de-aşi intitula astfel poeziile ?

— Nu. Mă „călise“ muzica. Ştii, poate, că există acele bucăţi cu Obstinato.

— Dumneavoastră cum eraţi considerat în Iaşi ?

— Unii ziceau că sînt dement. Alţii — c-aş fi îndrăzneţ.

— În ceea ce vă priveşte, cum luptaţi împotriva tradiţionalismului în revistele „Prospect“ şi „Secolul 20“ ?

— Îi răstigneam pe tradiţionalişti.

— Cum adică ?

— Astfel : desenam o cruce şi pe ea scriam numele victimei. Sadoveanu, de exemplu. La prozatori răstignea Al. Dimitriu-Păuşeşti. La poezie, eu.

— Daţi-mi numele uneia din victimele dumneavoastră.

— Demostene Botez.

— Demostene Botez, care v-a scris prefaţa la primul dumneavoastră volum ?

— D-apăi care altul ? Chiar el. Ştii cum a fost cu prefaţa ? M-am dus la el cu nişte poezii foarte proaste — proză curată ! — şi el a fost atît de bun, încît mi-a scris prefaţa. Spunea printre altele „Autorul trăieşte în afara vieţii de toate zilele“.

— Cine a scris despre „Cîntecele Răsăritului“ ?

— Nimenea ! Era văzută precum cea a „poetului“ Ion Dafin...

— Vorbiţi foarte „rece“ despre debutul dumneavoastră ?

— N-am ţinut deloc la acea carte.

— Atunci de ce aţi publicat-o?

— Numai din plăcerea de-a mă vedea tipărit. Aşa-i adevărul !

— Ce scriitori de prestigiu trăiau atunci în Iaşi ? I-aţi cunoscut ?

— Trăia Ibrăileanu. M-am şi plimbat o dată cu el pe stradă. Îl urmăream cum îşi ardea cu chibritul cartonul de la ţigare. Ştiţi că avea mania de a dezinfecta totul.

— Ce părere avea Ibrăileanu despre poezia dumneavoastră, despre tot ce făceaţi dumneavoastră în Iaşi ?

— Nu s-a pronunţat niciodată.

— Dumneavoastră îl stimaţi ?

— Enorm. De fapt, eu visam să colaborez la „Viaţa Românească“, dar nu îndrăzneam să mă apropii de redacţie după atîtea năzbîtii pe care le făcusem.

— Cine mai trăia la Iaşi ?

— Topîrceanu. Mi se părea de o inteligenţă unică. Eram amici.

— El ce spunea despre poezia dumneavoastră ?

— Nici el nu mi-a spus niciodată nimic. Eu, de, mai nărăvaş i-am făcut şi-un catren : „Numai tocurile mele / îmi dau certitudinea, / Că-n momente foarte grele / Păstrez altitudinea“. Adevărul e că nu fiindcă purta tocuri foarte înalte era Topîrceanu atît de preţuit ; era, într-adevăr, un om minunat, de spirit.

— Dar dintre scriitorii de vîrsta dumneavoastră, în afară de Zaremba, cu cine eraţi prieten ?

— Cu George Lesnea.

— El ce credea despre poeziile dumnevoastră. Era foarte îndrăgit de cei de la „Viaţa Românească“. Nu v-a cerut poezii pentru revistă ? N-a încercat să vă deschidă drumul spre ea ?

— Nu. Mă considera un poet ciudat.

— Dar dumneavoastră ce credeaţi despre poetul Lesnea ?

— Mi se părea deosebit ; un mare tradiţionalist. Scria poeziile acelea cu „Bate toaca la arhondarih“. Scria despre mitoc, despre vinurile călugărilor.

— De citit, ce citeaţi ?

— Tot.

Nu l-am văzut pe Virgil Gheorghiu decît o singură dată în viaţa mea : cu trei zile înaintea acelui nefast 4 martie 1977. În timp ce realizam această convorbire pentru „Biografia debuturilor“ l-am văzut, în cîteva rînduri, lăcrimînd. Mi-a mărturisit, cu o jenă nesfîrşită, că e foarte bolnav şi că durerile bolii sale îl învinge cîteodată. Şi mă mai ruga să-l iert pentru această slăbiciune. La plecare, stabilisem să ne mai vedem, pentru a ne cunoaşte cu adevărat, după ce v a ieşi din spitalul în care dorea să se interneze. A doua zi, o epidemie banală m-a ţintuit şi pe mine la pat. Spre ora prînzului, Virgil Gheorghiu m-a sunat pentru a-mi spune că nu s-a internat şi dacă vreau ne putem vedea oricînd. Nu puteam, eram bolnav. Pînă la acel nenorocit 9,23 din 4 martie, Virgil Gheorghiu mi-a dat poate mai mult de o duzină de telefoane, pentru a-mi spune ce medicamente să iau, ce să fac şi ce nu pentru a-mi reveni. Mă păcălea spunîndu-mi că el se simte „spre bine“ şi că eu eram acum „problema“. Cînd am aflat, a doua zi după seism, că Virgil Gheorghiu nu mai este, nu ştiu dacă am putut scoate vreo vorbă. Vorbeam cu toţi despre o durere mai mare, care înghiţise în ea şi durerea dispariţiei unui om din care n-am putut apuca decît să descifrez o nesfîrşită, de neuitat delicateţe.

— Tot, dar mai ales ce ?

— Mallarmé, Rimbaud, Lautreamont şi Baudelaire.

— Dar dintre poeţii români ?

— Arghezi şi Pillat.

— Pillat nu era un tradiţionalist ?

— Da, dar unul mare, de excepţie cum se zice azi. Şi-apoi, eu, ca structură, cred că eram un tradiţionalist ; ca năzuinţă însă, eram modernist. Visam totdeauna să fac altceva decît ceilalţi. Toată viaţa am fost de o instabilitate extraordinară. Nu ştiam încotro s-o apuc. Dar, avangarda nu mă atrăgea cu totul. Ceva nu-mi convenea.

— Ce anume ?

— Drept să-ţi spun, simţeam sub ea (sau în ea) ceva fals.

— Era ceva anume ce nu vă plăcea în avangardă ?

— Da. Natura aluziv pornografică. N-am scăpat nici eu de acest păcat. Cunoşti, cred, avatarurile lui Bogza, Baranga şi-ale celorlalţi. Am plătit şi eu tribut, dar m-am trezit.

— Cînd şi unde ? Tîrziu ? Devreme ? La timp, vreau să zic ?

— La cenaclul lui Lovinescu. Dar despre asta, ceva mai tîrziu.

— Bun. Spuneţi-mi atunci ce vă plăcea, în mod deosebit, din avangardă ?

— Mă atrăgea imagistica extraordinară a lui Voronca ; şi cea a lui Roll.

— Vă mai amintiţi cum a sfîrşit aventura dumneavoastră avangardistă ?

— Cum să nu ? M-au expulzat. Într-un număr de revistă, în „unu“, au scris „Domnul Virgil Gheorghiu e aşteptat la redacţie pentru a primi un picior în...“. Şi asta după ce fusesem botezat de Roll.

— Adică ?

— Botezul pe care-l primea orice avangardist : în subsolul lăptăriei lui Roll ţi se turna un borcan de iaurt în cap.

— La botezul dumneavoastră cine a participat ?

— Roll, Saşa Pană, Al. Marius, Ernest Spirt — adică, devenit după anagramare, poetul Claude Sernet, Raul Iulian. Parcă ei au fost atunci.

— „Savuros“ botez ! Spuneţi-mi, ce fel de oameni erau avangardiştii pe care i-aţi cunoscut ?

— Extrem de simpli şi de... burghezi ! Cît se poate de normali.

— Care dintre ei vă inspira cea mai mare încredere — atît ca poet, cît şi ca om ? Vă întreb asta, tocmai pentru că-mi spuneaţi că simţeaţi ceva fals în simburele acestei avangarde pe care aţi cunoscut-o ?

— Fără nici o îndoială, cel mai autentic era Voronca. Om extrem de viu, natură pasională, proteic. De altfel, era aproape divinizat de către noi. Mi-amintesc de venirea lui, cam prin 1939, în Parcul Carol, azi Libertăţii. În frunte cu Victor Brauner, ne-am aşezat toţi moderniştii şi avangardiştii într-un şir de la parc şi pînă la rond. Practic, pe toată strada Nifon. Şi Voronca a sosit cum nu se poate mai potrivit.

— Cum anume ?

— În chip de locomotivă ! Alerga uşor, pufăia ca o locomotivă şi-şi mişca braţele în felul bielelor locomotivei.

— Dar despre Saşa Pană, ce-mi puteţi spune ?

— O mare natură animatoare, mobilizatoare. Şi Nisipeanu mi se părea un autentic, ca să nu mai vorbesc de Geo Bogza, şi el natură vie, dezlănţuită ; autentic modernist.

— V-a întristat expulzarea din mijlocul avangardiştilor ? Cărei vine i s-a datorat ?

— M-a întristat foarte tare ! Oricîtă suspiciune aş fi avut eu pentru un gest, o poezie avangardistă, pentru mine era o mare bucurie, cinste chiar, să-i aud vorbind despre artă. Roll era formidabil ! Ştia atîtea lucruri despre poezie, despre artă în general şi vorbea fascinant ! Nu ştiu cum a fost orînduită viaţa mea, dar mereu am fost în pierdere. Mai ales de prieteni. Unii mureau, alţii mă părăseau. Deşi căutam compania oamenilor, mereu mă trezeam în singurătate ; într-una care se năştea în jurul meu, creştea ca o pădure tînără şi puternică. De fiecare dată o luam de la cap ; să ies la lumină, spre oameni.

— Vă întrebasem de vina pentru care aţi fost repudiat de către cei de la „unu“.

— A, da. Revin la acea structură bivalentă a mea — în esenţă tradiţionalist ; cu aspiraţie — modernist ! Îţi închipui ce-a ieşit de-aici ?

— Încerc : v-aţi trezit scriind două feluri (cel puţin !) de poezie. Una spre care vă trăgea adevărata dumneavoastră vocaţie poetică, alta spre care vă împingeau aspiraţiile avangardiste.

■ **„Am iubit arta mai mult sub specie aeternitatis, decît sub forma îndrăznelilor, oricît de spectaculoase“.**

— Cum l-aţi cunoscut pe Arghezi ?

— M-am dus odată în pasajul Eforie, unde era redacţia. Eram îmbrăcat cu o pelerină lungă şi foarte bogată. Arghezi mi-a spus, cu vocea lui uşor nazală, „Să ştii că nu mă impresionezi !“.

— Dumneavoastră chiar aţi vrut să-l impresionaţi ?

— Nu ! Era ploaie şi se purta pelerină. Aveam şi eu una. Asta a fost.

— De poezie, ce v-a spus ?

— S-a uitat peste una, mi-a spus că o publică şi să-i trimit şi altele.

— În decursul vremii aţi stat de vorbă cu el despre poeziile dumneavoastră ?

— Nu. Întotdeauna însă mi le-a publicat. Sincer să fiu, n-am cunoscut bucurie mai mare, decît cea cînd îmi vedeam o poezie publicată în „Bilete de papagal“.

— Cam aceleaşi lucru mi-l mărturisea şi Aurel Baranga. Deci nu e doar o vorbă ceea ce se spune despre stimulentul pe care-l reprezentau „Biletele“ pentru tinerii literaţi români. Aş îndrăzni să vă întreb, cum vi se părea Arghezi în raport cu avangardiştii ?

— O, ca un munte faţă de un deluşor. N-am ce face, chiar dacă unii se vor mînhni, dar eu am iubit arta mai mult sub specie aeternitatis, decît sub forma îndrăznelilor, oricît de spectaculoase.

— Ce-mi puteţi spune despre istoria celui de-al doilea volum al dumneavoastră, „Febre“, 1933 ?

— Ce să-ţi spun ? Mai am un singur exemplar. Stai puţin... Iată-l ! Cum vezi „Febre — poeme, cu un desemn de Neagu — adică Neagu Rădulescu —. Rosenthal Gravor, Griviţei 141 — Bucureşti. Preţ, 60 de lei“. Povestea ar fi că am tipărit-o la o maşină care scotea invitaţii de nuntă. Era o mini-maşină, cum s-ar zice azi, acţionată printr-o pedală de picior.

— Cîte exemplare aţi scos ? S-au vîndut ?

— Am tipărit vreo sută cinzeci. Ce să se vîndă ? — le-am făcut eu cadou.

— Despre „Febre“ s-a scris ?

— Da. Au scris. Cel mai exact Pompiliu Constantinescu şi Şerban Cioculescu.

— Cred că a sosit momentul să ne întoarcem la „trezirea“ dumneavoastră în contact cu cenaclul condus de Lovinescu. Cum s-a întîmplat ? Ce v-a împins spre cenaclul marelui critic ?

— Vroiam să fiu între poeţi ! Cînd am sosit prima oară la Lovinescu, m-a întrebat de ce am părul galben (de fapt era roşcat). Conform obişnuinţei avangardiste, m-am simţit obligat să dau un răspuns neaşteptat. Am răspuns „Sînt la lună“. Aluzia mea, cam de prost gust, a rămas fără replică din partea marelui critic. M-a întrebat „Ei, ne citeşti ceva ?“. M-a dezarmat. Am citit poezii din volumul de mai tîrziu „Marea vînătoare“. Cînd am terminat, Lovinescu mi-a spus „Bravo, domnule Virgil !“.

Eugenia Parnica : „Stăpînul casei“

Din „Expoziţia republicană de artă populară, artă plastică şi fotografică de amatori“ deschisă la sala de marmoră a Casei Scinteii

— Ceilalţi v-au lăudat ?

— Acolo nu era cu laude. Spunea Lovinescu ceva, ceilalţi mai mult ascultau.

— Mă mir ! Ştiam că vorbeau şi alţii. Bebs Delavrancea, de pildă, dar mă rog. Mai degrabă aş vrea să vă citesc, şi nu doar pentru a vă trezi melancolii, ci pentru frumoasa lecţie de pedagogie pe care a săvîrşit-o Lovinescu neluînd în seamă obrăznicia dumneavoastră. Vă citesc, cum bine veţi vedea, din „Aquaforte“ : «Că îndrăzneala e una din armele timidităţii este un fenomen psihologic cunoscut ; dar că ea poate lua astfel de proporţii pentru a o masca, nu-mi puteam închipui. Pregătită de mult în vederea unor întrebări bănuite, replica nu răspundea de fapt, firii poetului, care recita o lecţie şi atît, căci, după cîteva minute, îşi şi intră în realitatea lui sufletească a unei totale, absolute timidităţi, rar întîlnite. Nu numai că n-aveam, aşadar, motive de a-mi regreta slăbiciunea, dar aş fi săvîrşit chiar o eroare de discernămînt psihologic dacă aş fi procedat sumar, cum voiam. Intrat repede pe matca lui retractată, tînărul îmi apăru aşa cum era osos, aproape numai oase, cu o figură lunguiaţă, brună-măslinie, orientală, cu un păr uşor creţ, ce avea să revină, mai tîrziu, la negrul lui natural, cu cărbunele ochilor adîncit în fundul orbitelor, cu un aer de suavă candoare, de sfiiciune, de delicateţă răspîndite pe întregul lui chip descărnat. (...). Într-o seară, îl întrebai dacă a scris şi sonete. Răspunzîndu-mi afirmativ, îi cerui să-mi transcrie unul. Trebuind să plec, îl rugai apoi să mă aştepte în birou pentru masă. Peste un ceas, îl găsii, în adevăr, cu vreo trei doamne venite în lipsă. Îi comunicai atunci că fusesem la întrunirea comisiei premiilor Societăţii Scriitorilor Români, ce-i acordase o mie de lei pentru sonetul transcris cu un ceas înainte. Muşchii feţei i se contractară bruse într-o rigiditate de stricnină, gîtlejul i se sugrumă. Rămase, astfel, cîteva minute lemnos, cu ochi halucinaţi de flăcări în vîlvătaie, pînă ce, la urmă muşchii i se destinseră, i se muiară, şi lacrimi abundente începură a-i stinge flăcările. Omul plîngea, acum tăcut, blînd, învins, copil lipsit de apărare. Un ceas se trudiră doamnele să-l îmbărbăteze, să-l readucă la realitate, să-l cerceteze. Zadarnic. Poetul continua să plîngă fără întrerupere, uşurat, moleom, satisfăcut. Mult mai tîrziu îi putui afla motivul emoţiei“...

— „...Oricît de extraordinar ar părea, îl dau cu scopul de a-i lumina firea : «pentru că i se întîmpla întîia oară în viaţă ca cineva să-i facă un bine fără să i-l fi cerut...». Iată psihologia tînărului ce mă înfruntase atît de necuviincios în debutul prezentării lui“. Ce să adaug ?

— Nici nu e nevoie. Spuneţi-mi, însă, pe Stelaru l-aţi cunoscut la Lovinescu ?

— Da. Era tocmai în seara de pomină, cînd a venit înfăşurat, peste trupul gol, doar cu o pelerină. Stelaru vorbea incoerent, cu cuvinte întretăiate, inegal, fantast. Era un poet foarte interesant.

— Am cam uitat de muzică.

— Să o luăm tot de la avangardişti. Într-o seară, m-au pus să cînt cu minuşi în mîini la o bodegă de lîngă „Leul şi cîrnatul“.

— În semn de sfidare a burgheziei ? Aţi avut succes ?

— Nu în semn de protest, ci pentru a dovedi cît de virtuoz eram. Ei m-au aplaudat ; oamenii de la celelalte mese nu.

— Ştiu c-aţi fost solist al orchestrei Radiodifuziunii Române.

— Da, numai că într-o bună zi accesul meu acolo s-a îngustat. După ce l-am cam beştelit pe Jora într-un articol...

— Întrăm, de-acum, în detalii ale activităţii dumneavoastră de gazetar. Numai despre muzică aţi scris ?

— Da. Eram articlerist la „Cuvîntul liber“, „Adevărul“, „Zodiac“, „Discobolul“. Hai să-ţi povestesc ceva amuzant din vremea cînd făceam cronica muzicală la „România“ lui Cezar Petrescu.

Într-o zi, îmi spune Carandino să mă duc la operă şi apoi să scriu despre debutul unei tinere soliste. N-am apucat să mă duc, dar articolul l-am scris. Vorbeam pînă şi despre rochia cu care era îmbrăcată solista. A doua zi, mare scandal : concertul n-avusese loc ! Cezar Petrescu m-a chemat la el în birou şi mi-a spus : „Dacă n-ar fi fost scrisă foarte bine, te dădeam pe scări la vale !“. Apoi a zîmbit. Era foarte cumsecade.

— Vă plăcea ca scriitor ?

— Nu l-am citit niciodată. Ca om însă, repet, era foarte generos.

— Ştiu că aţi cîntat şi cu George Enescu ?

— E adevărat. În 1940, pentru a nu participa la „războiul sfînt“ m-am internat la sanatoriul Moroieni pentru o „tuberculoză“. În 1943, Enescu m-a scos, mi-a trimis acasă un pian — ştia că n-am, că sînt sărac, că nu pot să exersez şi să progresez — iar apoi am cîntat împreună. Cu Enescu am studiat şi trioul de Haydn pe care l-am interpretat alături de Theodor Rogalschi. Enescu a venit la Ateneu. De unde la piesele ascultate înainte, îşi înfundase capul într-un ziar, de nu se mai vedea, la mine a fost foarte atent. După concert, a urcat pe scenă şi mi-a spus : „Victorie“. Mi-a venit, pur şi simplu, să îngenunchez. Aveam şi de ce.

— Aţi cîntat şi cu Dinu Lipatti. Este adevărat ce se susţine : că ar fi fost cel mai mare pianist al lumii moderne ; după Liszt, adică ?

— Neîndoielnic ! A fost cel mai mare ! Crede-mă, poete, am cîntat cu toţi marii pianişti ai lumii veniţi în Bucureşti ori întîlniţi în străinătate. Lipatti n-a avut egal.

— Ce avea inegalabil Dinu Lipatti ?

— Sensibilitatea — unică ! Şi-apoi, nu avea contribuţii „personale“. El intra în duhul compozitorului. Era acesta, îl cînta pe acesta. Nu avea orgoliul stupid să zică „Eu mi-s !“. Extraordinară fidelitate, care ar fi mulţumit pe orice compozitor al lumii.

Ce om ! A fost de-o generozitate fără margini. Aveai impresia că tot ce-şi dorea era să-i vadă pe ceilalţi mulţumiţi, fericiţi, dacă se poate. Cu el am cîntat „Coralul“ lui Bach. Mi l-a adus copiat de mînă, special pentru mine ! Cine-ar mai fi făcut asta ?

— Se pare că la un prim mare concurs, prin 1933, la care a participat la Viena, a fost nedreptăţit, luînd locul doi. Ştiţi ceva despre acest concurs ?

— Am fost acolo ! Am participat şi eu. Nu ştiu ce s-a întîmplat, dar aşa a fost. Boleslav Cohn, care a luat premiul întîi, a fost mult sub Lipatti ; şi era vicepreşedinte al concursului George Georgescu...

— Dumneavoastră cum v-aţi prezentat la concurs ?

— Deşi am luat o menţiune, am cîntat destul de prost. Eram insuficient pregătit, îmi lipsiseră condiţiile necesare unui studiu corespunzător.

— Ştiu că aţi studiat la Viena şi la Paris. Ce mari profesori aţi avut ?

— La Viena stăteam într-o cameră cu fratele meu. Dimineaţa, cînd el era la facultate, eu studiam. Stăteam în casa unei baronese ce crescuse pe genunchii lui Franz Ioszef. Într-una din camere, exista un pian la care cîntase marele pianist vienez Alfred Grünfeld. N-am ajuns să ating clapele acelui pian ! Profesori i-am avut, aici la Viena, pe Hugo Reinhold, elev al lui Franz Liszt şi pe Friedrich Vührer, de la Academie.

— La Paris cum aţi ajuns ?

— Graţie lui Minulescu. Mi-a dat o bursă ; de fapt, era mai mult un ajutor la care adăugind banii primiţi de la părinţii mei am putut sta un an şi jumătate la Paris. Aici am studiat cu Paul Braud, de la „Schola cantorum“. A fost prea puţin, pentru ceea ce visam eu să fac.

— Ce compozitor preferat aţi avut ?

— Am cîntat mult Chopin. Am cîntat, alături de Ionel Şoarec, cu Ionel Perlea, „Concertul pentru două piane“ de Bach. Dintre români, i-am interpretat în primă audiţie, pe Buiciliu, „Trio“, Nicolae Brînzeu, „Cuartet“.

— Ce-mi puteţi spune în legătură cu „problema spinoasă“ a legăturii dintre poezie şi muzică ?

— N-au nici o legătură ! Liszt a spus-o fără menajamente : „Unde se termină cuvîntul, începe sunetul !“. E vorba de epuizări ; separate. Eu am avut noroc : nu m-a „aranjat“ nimeni pe muzică !

— Stimate Virgil Gheorghiu, între cine v-aţi simţit mai bine ? Între muzicieni ori între scriitori ?

— Între poeţi ! Muzicienii sînt mai rigizi, mai puţin elastici. Poate şi datorită naturii, disciplinii muzicii, efortului zilnic şi intens, muncii fizice care o presupune ; uneori pînă la epuizare.

— Dintre mai tinerii poeţi români, poezia cui vă place ?

— Generaţia dumneavoastră, a mai tinerilor, este foarte bună ! Îmi plac foarte mult Constanţa Buzea, Ileana Mălăncioiu. Şi Blandiana mi se pare interesantă.

— Ce credeţi că are bun poezia mai tinerilor dumneavoastră confraţi ?

— Marea ei calitate este atmosfera românească. Cînd citeşti poezia acestei tinere generaţii te simţi acasă, nu mai ai impresia continuei peregrinări prin grădinile altei literaturi. Este ca şi cum ai intra în odaia ta şi ai spune : „Vai ce bine e !“. Cred că nu-i puţin lucru.

Dorin Tudoran

marius robescu

Ţinut

Suflet drept şi curat îmi intră în piept
ca sabia pe care o înghite un jongleur
martirizat sînt de o naştere nouă
în duminica floriilor în Moldova de Sus

treaz pare-mi că stau cu însuşi demiurgul
la jocul de cărţi al naturii
orbeşte mîna trage din pachet
numai dame şi cupe şi trefle şi rigi

ştiinţa mea jocul nu-l pricepe
dar ochiul exultă şi biata inimă bate
puternic
un ţipăt cade pe fiece culoare
ţipătul reamintirii nebănuite şi bruşte

bărbat — mă simt ca o mireasă
ameţită de buchetul ce-i împodobeşte rochia
albă
faţă de tot ce este în fericire ostil
cu teamă lucidă chem să mă apere somnul
într-un ţinut de candele aprinse.

Glasul pămîntului

Ceea ce este al pămîntului nu-i poate fi
luat
să încetăm prin urmare exerciţiile de levitaţie
altfel el ne poate clătina în trupurile noastre
ca într-o cutie
şi, doamne, greu ne vom răni călciiele
cînd pentru totdeauna spiritul va fi prefăcut
în cioburi

decît felurite chei pentru extaz
fie durerea (măcar ea creşte din acelaşi
trunchi)
animalul sfîrtecat de o gheară ascuţită în
viscere
îşi muşcă gheara geamănă să-i treacă
fiindcă durerea botează şi spală
iar lungimea pasului o măsoară după
străvechile urme

nu doar degeaba ni s-a înfăţişat tocmai nouă
porumbelul acela grăbit
bătînd repede din aripi spre cer
un suflet ducînd încă roşu
ca un cărbune încins arzîndu-i pliscul
totuşi răbdînd, făcîndu-şi pînă la capăt
drumul

fără întoarcere ; poate că himera lui
a trecut ca să ucidă o alta mai crudă
poate că haina de purpură pe care o probam
fără sfială
ne-ar fi strecurat otravă prin piele
şi morţi pierduţi am fi rămas
în faţa oglinzii cu cadră de argint

dar aşa ne-a deşteptat glasul pămîntului
ne-au pocnit timpanele
ca umilelor seminţe strivite de pantofi cu
talpă groasă
toamna pe bulevardele semănate cu tei

ţipătul lor amplificat de unică zeitate
de ne-ar întoarce să ne-ndurăm de soarta
noastră !

Doi sori

În fiecare zi urc scările unei clădiri imense
vegheată strașnic de doi sori
din încăpere în încăpere te caut
dar mereu pe noi amîndoi
alt soare — niciodată acelaşi — ne bate cu
varga

crud peste degete ne bate cu varga

în fiecare seară cobor în parcul obscur
(de la o vreme am crezut că
numai întunecosul e viu)
dar mă împiedic de resturile false ale zilei
ambalaje foşnitoare mucuri de ţigări

pînă şi lacul mi se pare de ţiplă

o dată însă am întîlnit un arici
animal tandru uşor de înşelat
singur îşi aşternea de somn
la rădăcina unui arbore pe cîteva paie
ca pe un pumn miraculos de raze

de atunci pentru sărăcie şi inocenţă mă rog.

Poezia

Pentru prefăcuţi poezia e un cub de gheaţă
adică un obiect totuşi solid
(deşi pînă la urmă incert)
care dă fiori pe şira spinării

cu înăscută ştiinţă o pescuiesc ei
din paharul tulbure — exact ca un cleştişor
apoi o aşează simplă şi unică
pe farfurie în toată splendoarea

eu însă pentru ca s-o întîlnesc
trebuie să umblu cu miinile oarbe
în cămara năduşită a singelui
neştiind dacă nu cumva o sugrum pe-ntuneric

zi de zi mă uit ca un fotograf
prin mineca hainei tatălui meu mort
unde roiesc de şapte ani furnicile
pîndind să-i imprim pe suflet imaginea

plîngindu-mi mie însumi de milă
uneori sînt silit s-o prind de urechi
ca pe un elev ascuns de teama pedepsei
sau ca pe o pradă

dar cruzimea şi riscul nu mă ruşinează
ci mă umplu cu un fel de dibăcie din
dragoste
nu e de mirare : i-aş fi croitorul
care şi legat la ochi îi coase veşmintele.

vasile nicolescu

Premoniție

Îmbătat de rouă ca un trandafir
într-o dimineață
am să atîrn peste gard privind
în lumea cealaltă.

Seisme

N-avusese halucinații cu cărți,
nu își închipuise cum vor arăta oamenii-cărți.
Pentru el cărțile erau pîinea și sarea,
cuibul rîndunicii
aerul din osul de pasăre, gravitația umbrei,
regatul speranței,
bucuria de a trăi și tîlcul
unei mari bucurii de a fi, de a trece
cu șoimul pe umăr
printre hotarele mișcătoare ale nepăsării
sau urii,
de a rămîne înfipt ca un țăruș de oțel
în miezul certitudinilor.
Dar după cutremur,
rupt pe dinăuntru, cutreierat și hăituit
de spaime,
savantul și-a vîndut cărțile :
De imitatio Christi, Utopia lui Morus,
pe Duns Scott și nominaliștii arabi,
eseurile lui Montaigne,
„Divanul" lui Cantemir
și multe altele.
Într-o noapte însă,
bîntuit de muzica unei idei
întinse mîna în raft după o carte.
Atunci golul
s-a prăbușit peste el ca un zid uriaș
izbit de moarte.

Expansiune

Ciudată expansiune au locurile în
închipuirea noastră
și cum își schimbă ele mereu însușirile,
proporția, numărul, calitatea,
cum puiul de ienupăr crește din cenușa
scoicii marine în creștetul stîncii
și inima mea umple mărgăritarul unei stele
care abia se va naște.

Vale cu greeri

Elfi tragici ai ierbii
greeri țes
văluri de sunete
fără-nțeles.

Minuscule rune
arse-n descînt
niciodată nu știu
cine, ce sînt.

Cu țitere-ascunse
țes veșnicii
și-n lutul albastru
morții sînt vii.

Pe un motiv irlandez

Mărunți pitici de ceară, guzgani,
hîrciogi țînură
sobor într-o cîrpită și veche geamandură.

Tirani ei se scălimbă și se-ndoiesc de toate
deșartă viermuială de măști, de bărbi
și coate.

Vor tronurile mării, paftalele-i de alge,
orașe scufundate, cadavre și cataarge.
Vor amfore cu smirnă, brățări cartagineze,
tingiri, lingure, pipe de fildeș, titireze,

vor ochii și centura, bretelele și dinții
corsarilor de faimă, sertarele și-arginții.

Sprinteni dresori de lene, dansînd
ca saltimbancii
vor din trapezul jalnic să prindă-n
gură francii.

Călări pe monocicle și cu-n ciorap pe față
cu verb de gumilastic și virgule de ață,

pociți, cu glasul rînced par scurși
din călimară
roși, spini pe dinăuntru, hirsuți pe dinafară.

Setoși de nemurire vor marea s-o usuce
și-n crengile veciei să-i prindă-n ris o cruce.

Dar marea iritată, cu-o singură rafală
plesnește geamandura și țărmii goi își spală.

Desen animat cu lup

Poartă un rău din vremi de piatră
și colți de cremene în gură.
Flămînd, cu unghiile latră
în picla viziunii, sură,

E-un asasin fără simbrie
pe-al morții rotitor perete.
Ar ține stelele-n sicrie,
le-ar pune paznic un erete.

Cu gîtul țeapăn parcă trage
un jug de nevăzute bube
pe-un cîmp cu brazde-sarcofage
sub nori, însingerate hrube.

Florian Gușă : „Meșterul Manole"

Vine o vreme

Vine o vreme cînd nu știi ce te doare mai
mult:
faptul că ești o margine de riu, o margine de
floare
și nu știi ce se întîmplă în inima lucrurilor
sau dimpotrivă că inima ta
e inima riului, e inima florii.

Stare

Stare a fierberii, stare a pietrei,
stare a vișinei care visează
— vijelie-a speranței —
în jocul anotimpurilor
sînt ca o notă foarte înaltă
rămasă
pe marginea frunzei
cînd cade.

Francisc Szabo : „Peisaj de iarnă"

singurătatea

constantin stan

LIANEI ABRUDEANU

Dincolo de căderea în apus orașul își întinde zgomotul uniform, plat, obsedant (etc. etc., după cum ar spune bunul meu prieten) interiorizîndu-l. Mă gîndesc la tot felul de timpenii : uite, de exemplu, de ce nu s-ar găsi o soluție miraculoasă ? Așadar, gîndindu-mă la miraculos, eu mă puteam gîndi la o aranjare (stupid cuvînt, nu ? m-ar apostrofa același bun prieten) care să mă scoată cît mai puțin vinovat (adică singur) din această (dar ce să mai vorbim ? parcă tu ai putea să o denumești ? același bun prieten).

Ca un copil cretin mă gîndesc că dacă o poartă e încuiată (bine încuiată, nu așa formal cum închid toți părinții porțile pentru ca odraslele lor să nu-și facă de cap pe maidan) și gardul imposibil de escaladat (și de aici poate și dorința din ce în ce mai aprigă a copilului de a evada dintr-o curte în care ar avea infinit mai multe de făcut) el, copilul adică, speră, agățat fiind de poartă, că, deși nimeni deocamdată nu se vede de-a lungul străzii, cineva i-ar putea deschide, înșelat de rugămințile pline de candoare și disperare, totuși mai e o speranță. El, copilul adică, nu are ce căuta dincolo, strada rămîne încă o vreme pustie dar, poate, se gîndește că e nedrept să privească lumea printre gratii, cînd foarte bine i-ar sta și lui și lumii, dincolo, față în față. De ce adică să nu poată intra și ieși după voie, pentru că oricum după un timp tot se va plictisi și înapoindu-se în curte va găsi o sumedenie de lucruri de făcut, adică, de distrat după bunul său plac.

Mă plimb de colo-colo, plaja e încă pustie, mă gîndesc la toate acestea sau, poate, chiar la mai multe, dar acum nu mi le mai amintesc, și apoi ce rost ar avea să mi le spun odată ce nu au legătură cu noi. Și, ca să fiu absolut sincer, nici nu bănui că rezolvarea e deja pregătită, am o vagă intenție să-ți spun atunci cînd vei cobori, că : da, eu știu
că tu ș.a.m.d., adică tot ceea ce-mi spusesem și pînă atunci, dar mi-era frig și silă și mă simțeam într-un anume fel singur. Mă întreb de ce mă obsedează că pînă la vîrsta asta nu am văzut crabi și-mi răspund: nu știu și nici nu mă interesează. Aud, văd, simt cum nisipul îmi intră în pantofi, toate acestea mă fac să mă simt liber. Nu vreau să mă gîndesc la nimic altceva, adică la ceea ce s-ar putea întîmpla cu mine, cu noi, cu ceilalți. Îmi spun mai departe : pentru că nu m-am gîndit nici cînd am plecat. **Și apoi : de fapt, ceea ce fac eu e lipsit de importanță, nu atît pentru mine cît, mai ales, pentru ceilalți.**

Te-aș fi putut îndemna : uită-te puțin în sus și, pentru o clipă, lasă prezentul să nu mai fie. Observă cu atenție, nu te forțez să te uiți chiar acolo printre crengile copacilor, cerul. Numai un moment nu te gîndi la nimic. Apoi vei simți în jurul tău că e toamnă, că acești copaci sînt desfrunziți, că asfaltul e umed, că lumina neonului te deranjează. Revenindu-ți, vei avea o ciudată senzație de neliniște, o vibrație a corpului asemănătoare celeia după ce ai băut o doză mare de cafea într-un interval scurt, sau, mai precis, cu acea stare care te cuprinde atunci cînd ai prea multe de făcut și timpul nu-ți permite.

Priviți invers acești pași duc undeva pe țărmul mării și par că nu ar veni de nicăieri. Din cînd în cînd opririle sînt marcate de semne exacte. Și dacă cineva s-ar întoarce (sau ar veni pe urmele mele) cred că și-ar da seama de ce sînt eu un om calm. Un om cu imaginație și-ar da seama și ce-mi spun în lungile mele plimbări de-a lungul plajei pustii, goale, golite. Și-ar mai spune apoi că uneori mă depărtez de mare, că am sărit peste o baltă (ei da, aici era bine dispus, nimeni nu sare peste o baltă, fără a-și asuma și riscurile, mai ales cînd la doi pași se putea ocoli). Dar cine să se găsească aici să facă asemenea seducătoare presupoziții și, mai ales, cu ce s-ar alege din asta ? Sigur că nimeni nu are interesul pe care eu îl bănuiesc dintr-un elevat (semnele prostiei sînt pe aproape, mă trage de mînecă bunul meu prieten foarte atent la prețiozitatea mea ridicolă) dar să nu-mi uit ideea : dintr-un spirit de fantazare.

Lumina neonului face și mai întunecat parcul ce se ghicește însoțind șoseaua. În mijlocul lui un bazin de înot, evident fără apă. În jurul bazinului bănci umezite și decolorate, pe bănci îndrăgostiți ș.a.m.d. Spre prînz copiii și bonele lor ies la plimbare. Habar n-am dacă m-aș fi simțit bine cu bona după mine, iar dacă stau să mă gîndesc bine cred că n-ar fi fost deloc interesantă o bătrînă cicălitoare, toate femeile bătrîne sînt după opinia mea cicălitoare, care nu m-ar fi lăsat să-mi murdăresc sosetele albe și mîinile, cu atîtea țipete spălate, jucîndu-mă în nisipul adunat din belșug pe fundul bazinului de ciment.

Ca și cum ți-aș scrie o scrisoare în care nimic nu se întîmplă și totul devine, o curgere masivă de ape prea tulburi și tu ai putea înțelege mai mult. Despre adunarea ceții în dimineți instabile, despre presupusele corăbii de care nu ți-am vorbit niciodată. Ascult. Văd din nou pescărușii (bineînțeles că ne inundă banalitățile, scump al meu prieten). Aș putea spune : mi-e teamă și frig, pînă mai ieri mi-a fost dor de tine ca de copilăria mea, regîndind astfel începutul unei alte lungi scrisori către tine. Nu mai ascult. Vreau să cîștig timp, noaptea se decolorează din ce în ce mai repede, timp pe care pînă acum l-am risipit generos prin toate colțurile lumii. Pe țărmul gol de mișcare, întins și sufocat de o cherhana (în care pescari tradiționali înjură sarea și oasele peștilor) timpul se dilată pînă la răsărit.

De aceea și spun : nu am văzut niciodată crabi. Eu sînt un om calm. **Toate fluviile curg în mare, dar marea nu se umple. Către locul de unde au pornit acolo ele vin ca să purceadă iar.** Sau : tocmai îmi imaginam ce frumos trebuie să fie avînd în jurul tău numai apă, apă ce-și schimbă culoarea la fiecare oră, sau, poate, la mai puțin, și nicăieri pămînt, și oamenii, legați între ei prin același sentiment (teamă sau tristețe), așteaptă fiecare reflux cu nespusă emoție și speranță.

Și din nou seara cade peste oraș.

Și iată și omul, poate venit pe urmele mele, care-mi spune : bună seara, și eu îi răspund respectuos și complice : bună seara, și nu-l las să mă întrebe pentru că el nu mi-ar spune nimic nou, după figura lui atoatestăpînitoare, rostul meu e de a-i cere lămuriri (în fond, omul e aproape de om și poate cu el să comunice, — așa spuneai bune al meu prieten) și urmîndu-mi netulburat ideea : de ce nu mai sînt crabi pe plajă ? Omul se uită lung la mine și rîde, rîde îndelung, voi rîde și eu, vom rîde așadar împreună, el se va opri, va privi marea. Privește marea : ehe, adică da, de ce n-ar mai fi ? asta ar fi o problemă, a doua : ai acte ? N-o fi înțeles despre ce-i vorba, dar mă trezesc rizînd prostește, încerc să-l imit : ehe, asta da, ar fi o întrebare, și dacă aș avea ? Brusc, prin cap îmi trece că nici pescărușii nu am văzut. Marea se ridică din noapte înghițindu-i liniștea și briza umedă. Poftim, îmi spune el. Și-mi bagă sub nas un carnețel, culoare indefinibilă, pe care-l cercetez cu o îndoială metodică și singurul lucru pe care-l reții este fularul (din fotografie, bineînțeles) strîns bine în jurul gîtului, ajungîndu-i pînă la bărbie. Adică da. E frumos p'acilea da' să vedem, zice, pe unde e milițianul ăla să verifice. Îl urmez, așadar, legat de el printr-o comuniune tainică, secretă : actul meu de existență

Eugen Kadar : „Lăutari"

concretă ca cetățean al acestei țări. Căutăm împreună, eu și paznicul mării, printre tonetele de dulciuri-răcoritoare, bere, BEER, Cazinou, articole sport-plajă și, în timp ce de dincolo suflă o briză caldă, sărată, omul îmi spune despre plicticosul servici de noapte, despre cei cinci băieți ai lui dintre care cel mai mare este de o seamă cu mine, despre cadavrele aruncate la țărm, sau găsite aici, despre starea de vomă care-l cuprinde la vederea oricăruia (îi e rușine, dar nu s-a obișnuit și nici nu se va obișnui, e om bătrîn !) despre binefacerile nămolului de la Techirghiol. Și soarele se înalță o sulită pe cer și stăm amîndoi pe dig și fumăm, fumul țigărilor e albastru, cerul e albastru și umed, numai aerul e în continuare sărat. Paznicul mării se uită la ceas, da, e adevărat s-a făcut tîrziu, milițianul trebuie să fie prin port, astăzi vine „Hunedoara" și are un băiat pe vas, el a terminat programul și se cam retrage, îi e somn și oarecum foame, ceea ce nu înseamnă că nu-mi urează o zi plăcută.

Piciorul mi se afundă în nisip, toate eforturile mele se îndreaptă acum spre acest fapt, eu sînt un om calm, urc treptele din apropiere, aud în spate vuietul mării, în minte îmi joacă toate versurile proaste pe care profesori docili mi le-au inoculat, caut ceva, uneori sînt foarte aproape, revin alte și alte imagini, niciodată nu aș fi crezut că sînt un depozit de versuri proaste (nu-i așa, bunule prieten ?) Aud însă zbuciumul mării, pulberea fină a nisipului îmi gîdilă tălpile, cei mai grăbiți au ieșit să prindă ultravioletele, dimineața se ridică aici ca oriunde, ca peste orașul nostru și bazinul lui de ciment peste aceleași bănci umede, ca peste strigătele noastre entuziaste în ritmul lopeților, și tot ceea ce este deprimant și clar, încă o treaptă, bazinul rămîne definitiv uitat, mă ridic peste mare asemenea ceții peste București recunosc o siluetă, revin niște versuri, pescărușii rari mi se par zboruri nedefinite, nu era o siluetă cunoscută, încă o treaptă. Și tot ceea ce mi se pare că va rămîne profund ascuns mi se ivește acum și versurile căutate sînt aceleași, cineva le-a scris fără a se gîndi la mine, bazinul de înot, evident fără apă, lumina rece a neonului și seara căzînd peste oraș : **Acum și mai tîrziu / Va crește depărtarea și spaima de safire.**

A spune acum despre singurătate, Liana, înseamnă mai puțin acești pescărași, acest țărm, acest vînt, înseamnă, poate, ochii tăi verzi și aducerile aminte, poate mai mult aceste coșuri de gunoi, nisipul infiltrat în pantofi și lungile tale tăceri, despărțirile noastre care nu au nimic comun cu noi, nefiind niciodată împreună, tăcerile mele, întîlnirile noastre întîmplătoare, de fiecare dimineață cît a durat concediul tău. Zilnic tu coborai pe plajă în aceeași melancolică amintire, zilnic tu coborai din adolescența mea cu aceeași rochie remodelată cu emblema „Lic. 16", cu aceleași mișcări de apropiere și depărtare, în toate întîlnirile noastre, în larma platformei pline de adolescenți, ce-și ascundeau timiditatea și coșurile de pe față, afișînd nonsalanță, în tot ceea ce azi înseamnă spălat și gătit, serviciu și migrenă, peregrinările mele și începutul de hepatită.

Ochii tăi mari, luciul lor tăios sub soarele unui iulie greu, în diminețile lui albastre și clare, adică, întîlnirile noastre zilnice, par hazard, tăcutele noastre întîlniri înainte de populareа plajei cu pleduri și cearceafuri, cu casetofoane sau, pur și simplu, transistoare, cu mingiile de volei, sau pur și simplu, însoțitorii acestora.

Aceeași mișcare, aceeași trecere, eu însumi de fiecare dată același, imposobilitatea noastră coborîtă în același pas cu tine.

Ce simplu ar fi să spun : în fiecare dimineață apăreai la plajă exact la un sfert de oră după ce eu întinsesem cearceaful. Dar (bune prietene, apără și îndură !) se întîmpla de jur-împrejurul meu o înșelare a simțurilor. Culoarea mării, nisipul ce începea să mă frigă, pașii uitați de ieri, apropierea ta și amintirea zăpezilor (de mirare sau de efect ? mă apostrofezi, dar nu ai dreptate după cum vom vedea amîndoi mai departe) așadar, a tainicelor zăpezi ce împodobeau altădată sărbătorile Bucureștiului, se întîmplau într-un iulie greu, decolorat. Era orașul și abia apoi înserarea ce cădea peste el. **(Și tu poate din politețe ai fi spus da.).**

Era dimineața noastră marină, atît demult visată, era depărtarea, între noi doi se lăsa liniștea orașului și a altor neștiute întîlniri, mereu din întîmplare, era fumul albastru, dulce al țigării (excepțional contrast, notai tu) și amintirile coborîte treaptă cu treaptă, în apropierea ta calmă și ușor indiferentă la privirile dimineții și strigătul scurt al pescărușilor. **Poate ai fi spus da**, politețea ta rece, mascată de ochii mari, clorofilici, excursia se urnea greu, fumam ascunzîndu-ne de profesoara de fizică, răsunase alb și neînțeles **elle était si jolie**, pe disc se lăsa o ceață deasă, persistentă, ea, ceața adică, era atît de departe, și, în fond, nu asta conta. Seara se lăsase și ea, ca niciodată, albă, totul era alb, fețele noastre de asemenea, cabana ne avea pentru prima oară oaspeți, se dansa în sala de mese, profesoara de fizică se dovedise a fi foarte înțelegătoare, **și poate din politețe tu ai fi spus da.**

Coborîrea egală, treaptă cu treaptă, o carte, o altă carte, mereu însă aceeași mișcare, aceleași clare dimineți cît a durat concediul tău, sub aceeași zodie a soarelui și a mării, a peregrinărilor mele și a grijilor tale casnice, a zăpezilor (ce aveau să ne întîmpine și în Gara de Nord și mai apoi în autobuz) și a cabanei, a lui **elle était si jolie** și a emblemei „Lic. 16".

Tu ai fost pe rînd : Mariana (și visurile mele de evadare din curtea largă și fără conținut), Ela (și parcul întunecat cu un bazin de ciment fără apă), Hilda (și orășelul B.), o altă Mariana și tot ceea ce poate fi adunat sub fraza înțeleaptă (nu-i așa că te copiez, prietene ?) **omul e aproape de om și poate cu el să comunice,**

teatru **t**

„Hotărîrea"

Recenta premieră orădeană vine să confirme realele calități ale lui Mircea Bradu ca investigator, cu uneltele dramaturgului, în domeniul istoriei României. Faptele legate de războiul de independență purtat de poporul nostru în urmă cu 100 de ani s-au constituit în sursă de inspirație pentru o piesă-document. Se remarcă de la bun început intenția de a judeca evenimentele într-un context mai larg, urmărind definirea unor sensuri de rezonanță internațională. Lupta României pentru obținerea independenței e prezentată ca avînd implicații vaste, afectînd nu doar trăinicia imperiului otoman.

Regizor ce și-a dovedit maturitatea, Alexandru Colpacci a pornit cu siguranță la realizarea unui spectacol de anvergură, avînd totodată grijă să ajungă la o îmbinare organică a celor trei planuri pe care se desfășoară acțiunea — situația politică europeană, frămîntările de care era cuprinsă viața politică românească și implicarea familiei Bălăceanu în aceste evenimente —, lucru care nu i-a reușit pe deplin autorului, așa cum desigur și-ar fi dorit-o. În acest sens, trebuia rezolvată delicata problemă a cursivității spectacolului — date fiind desele schimbări ale locului de desfășurare al acțiunii, ca și schimbări ale unghiului sub care sînt privite evenimentele. Gîndul regizorului a urmărit apoi relevarea acelor fapte, sentimente și stări de lucruri care au constituit **acumulările** ce au dus la luarea **istoricei hotăriri**, materializată prin intrarea în război. Al. Colpacci duce astfel mai departe intenția lui Mircea Bradu de a sublinia că acest act istoric pe de o parte, e rezultatul dorinței fierbinți de libertate a întregului popor român (cuprinse fiind aici toate clasele și categoriile sociale) și, pe de altă parte, una dintre cele mai concrete căi de manifestare a ființei naționale a popoarelor cuprinse în imperiile acelei epoci.

Înscris pe aceste coordonate, spectacolul orădean se remarcă, înainte de toate, prin folosirea cu succes a factorilor emoționali ce au dat viață și valori afective unei fabulații dense, ce ambiționa să devină un panoramic al situației social-politice și istorice a acelui an de răscruce 1877. Apoi a surprins ritmul alert, susținut de o distribuție în care s-au impus Eugen Tugulea, Jean Săndulescu și Dorel Urlăteanu ; și ar mai trebui amintite tipurile create de Marcel Segărceanu, Mircea Constantinescu, Ion Abrudan, Ion Mînea și Nicolae Toma.

Dar ar fi greșit să limităm discuția asupra acestui spectacol la valențele lui istorice, la modul în care e reconstituită sau sugerată epoca. Ar fi greșit, fiindcă tandemul Bradu-Colpacci a imprimat continuu rezonanțe contemporane (fie direct, fie doar prin aluzii), astfel tot timpul atrăgîndu-ne atenția asupra actualității problematicii aflată în dezbatere. Ne-a rămas, de exemplu, în memorie o scenă din final, cînd paralel cu desfășurarea acțiunii propriu-zise, în imediata apropiere a primei linii a frontului, îi vedem pe diplomații marilor puteri europene urmărind, de sub umbrele, desfășurarea evenimentelor din Balcani...

Radu Bădilă

film **f**

Farmecul unei anumite convenții

Filmele lui Luis Bunuel sînt cu adevărat uluitoare. Profunzimea emoțională reiese din aglomerarea de amănunte redate de imagini ce se succed dinamic, cu răsturnări neașteptate de situații, idei, dialoguri. În toate acestea accentul cade pe amănuntele ce ar putea trece cu neimportante dar care, în filmele lui Bunuel, capătă un impresionant grad de intensitate. Subiectul și acțiunea devin, astfel, subordonate efectului imaginii propriu-zise, ascunse de sugerări contradictorii, imposibil de cuprins într-o schemă. Diversitatea emoțională din filmele lui este difuză iar farmecul lor este inegalabil. **Farmecul discret al burgheziei** este o performanță de rafinament și concepție cinematografică.

Personajele par aproape nedefinite ca personalitate, ele se păstrează permanent într-o dubioasă mișcare ce oscilează între lumea percepută și cea imaginată, între viața banală, cotidiană, supraîncărcată de gesturi comune, ticuri, tabieturi, convenții și viața cu o impulsivitate accentuată a visului, care de fiecare dată degenerează în coșmar. În toate aceste oscilații predomină obsesiv teama sau aspirația spre moarte, chipurile fantomatice, costelive, sau însingerate. Întîmplările, reale sau introduse ca vis, au mereu încheieri, imblînziri ale pulsațiilor ce captivează și ascut atenția, în jurul unei mese decorate somptuos, simbol al convenției unei clase de fapt nu mai există decît prin gestica și parfumul desuet al ceremonialului mesei. S-ar părea că întreg filmul este făcut să redea acest ceremonial. În diferite momente ale zilei. În timpul mesei apar surprizele, speculațiile visului, comportamente șocante, care însă sînt asimilate de cele șase personaje centrale, trei femei și trei bărbați, cu normalitate, în virtutea aceleiași convenții prin care totul devine convenție, căci în afara ei, aceste personaje-simbol, n-ar mai exista. Fiecare masă dă loc unei noi stări psihice care dispare, se diluează, în fastul altei mese. Masa devine, astfel, în acest film un personaj la fel de important ca și cele umane. (De altfel, ospățul, masa întinsă cu bucate, este prezentă în toate filmele lui Bunuel, cu mai multă sau mai puțină capacitate de insinuare). Masa decorată cu argintărie scumpă și flori rare, la care forma paharului capătă o incredibilă importanță, la care flacăra luminărilor și frapiera cu șampanie sînt mai importante decît dialogul ce se întreține sub auspiciile unei desăvîrșite politeți și goliciuni de idei, motivează de fapt mișcarea acestor șase personaje care, din cînd în cînd sparg desfășurarea filmului, înaintînd pe un drum care nu se știe de unde vine și unde duce, motivează forma, conturul, gesturile, convențiile unei clase care nu mai există.

Cele șase manechine sînt supuse unor evenimente exterioare lor, devin victimile acestor evenimente și își reglează gesturile, comportamentul, mesele, în conformitate cu ele. Viața lor particulară n-are sens, ea e surprinsă sporadic, cu bogată ironie, doar ca să oprească plictisul și monotonia meselor. Nici măcar o umbră fină a mesajului filmului nu este trădată de cuvînt sau de vreo întîmplare. Totul este inclus, topit în imagine și transmis prin imagine și tocmai aceasta este performanța filmului, farmecul lui inegalabil și discret se leagă sub semnul genialității.

Corina Cristea

televiziune **tv**

„Bobul de aur al artei"

● Festivalul național „Cîntarea României" — faza republicană — adevărată paradă a mișcării artistice de amatori care a reunit pe scenele Bucureștiului talentele autentice și reprezentative din toate județele — s-a reflectat, cum era și firesc, și în programul televiziunii, redactorii săi străduindu-se să surprindă cele mai semnificative momente din desfășurarea sa. Dată fiind amploarea acestui festival este de la sine înțeles că selectarea lor a fost dificilă, presupunînd și omisiuni explicabile totuși prin limitarea spațiului de emisie. Ceea ce poate fi remarcat este dorința evidentă a realizatorilor de a prezenta acest festival în toată diversitatea sa, fragmentele selectate aparținînd tuturor genurilor și, cît a fost posibil, reprezentînd cît mai multe formații cu prestigiu în mișcarea artistică de amatori. Pentru a exemplifica, amintesc reportajul de miercuri, 8 iunie, reportaj care, în numai 20', a marcat prezența în acest mare concurs a unor formații de teatru, de cor și de brigadă artistică în realizările lor cele mai bune. Tot în cadrul acestei emisiuni, scriitorul Franz Storch a piedat frumos și convingător despre interdependența între arta profesionistă și arta amatoare, subliniind importanța festivalului „Cîntarea României", prilej de descătușare a unor energii creatoare, de real talent, care au astfel posibilitatea de a se afirma pe plan național, împunîndu-se.

● **Revista literar-artistică**, alcătuită de redactorul Marilena Rotaru, și-a afirmat în ultima sa emisiune dorința de a fi pentru telespectatori o deschidere spre șantierul literar-artistic în spiritul dezbaterilor de la Conferința națională a scriitorilor recent încheiată. O dorință frumoasă ale cărei prime semne de concretizare s-au putut vedea chiar în emisiunea susamintită, emisiune care și-a lărgit paleta preocupărilor, renunțînd în același timp la unele obiceiuri mai vechi care o umbreau. Iată, după confesiunea gravă a lui Ion Lăncrănjan, poeții Florența Albu, Tiberiu Utan, Marky Zoltan și Dan Mutașcu și-au citit poeziile, iar emoția lor ni s-a transmis, chiar dacă nu au avut cine știe ce dicție sau „mișcare scenică", dramaturgul Paul Everac, fără a fi neapărat la o **„masă rotundă"**, a fost alert și incitant polemizînd cu slăbiciunile teatrului contemporan, cu „piesele amiabile, confortabile, care nu dau bătaie de cap la nimeni" și și-a anunțat revenirea în stagiune cu două comedii, dintre care una, „Butoiul", „se adresează nu numai copiilor, părinților lor, ci poate și bunicilor", Petre Sălcudeanu a brodat pe seama paralelismului între scriitor și țăran o frumoasă metaforă, iar Radu Boureanu și-a mărturisit admirația necondiționată pentru domnitorul Petru Cercel, căruia i-a dedicat un roman. Sînt semne bune, desigur, ne gîndim însă că ar fi de dorit în continuare ca aria de selectie a invitaților să fie și mai mare, cuprinzătoare, iar scriitorii să fie filmați nu neapărat cu două-trei biblioteci în spate, stînd în picioare, nemișcați, sau rezemați de „masa lor de scris".

● Un moment aparte, emoționant, a fost „Biografia unei opere — Ion Jalea" în care acest mare maestru al plasticii românești a dat o lecție de modestie, mărturisind la vîrsta sa de 90 de ani că „mai bine de 60 de ani de activitate înseamnă totuși foarte puțin pentru un om, pentru un artist care vrea să facă tot ce poate", arătîndu-și cu căldură încrederea în tinerii săi colegi : „sînt foarte optimist pentru tinerii de astăzi. Mă gîndesc la acea Măgura... mai sînt și alte centre unde au lucrat... Sînt mulți, sigur, și e bine să fie mulți. Bobul de aur al artei se alege foarte greu dintr-o grămadă de nisip pe care trebuie s-o cerni. Așa este arta." Și așa este maestrul, adaug, gîndindu-mă la Ion Jalea.

Iulian Neacșu

nu are plural

vinind clipa în care celălalt se odihnește, sau nu **mai are ce spune și poate spune din politețe da.**

Atita doar, numai citeva minute, recunoșteam silueta ce se apropia, nu mă puteam înșela, cu mișcări egale, sigure, rochia de plajă (sau șortul), pălăriuța albă, ironic înclinată, singura preocupare a prinde cu exactitate treapta ce urma, o altă înclinare (a corpului), alt pas, fără efort, dimineața se lăsa clară, albastră, deprimantă, nici o mișcare nu se întîmpla în aerul dintre noi, soarele era mereu la o aceeași sulită pe cer, și tu treceai în aceeași parte stingă printre grupurile statuare ale doritorilor de ultraviolete. Nisipul începea să frigă, eu beam liniștit o cafea amară (din termos), scrutam depărtările, (mă gîndeam că ți-aș putea vorbi de sentimentul spațiului, de eternitate, de frumusețea nepătrunsului etc.) și cred că nimeni (nici măcar tu, prietene) n-ai fi putut bănui că pentru mine se apropiau sărbătorile, că Bucureștiul era nins și vesel, că, în timp ce stăteam la cozile interminabile ale sărbătorilor, scuturam, din întîmplare, crengi pline de zăpadă, pe paltonul ce-și purta cu aroganță emblema „Lic. 16.", iar mai tîrziu, poate o zi, poate cîteva ore, fumînd ascunsi de profesoara de fizică, în aceeași plăcută îndeletnicire, aveam să ascult glasul alb și neînțeles al cîntecului ce mă tulbura fără nici un motiv, toată imposibilitatea noastră de mai tîrziu a fost însoțită de absența motivului, ușor, discret, miros plăcut de brazi și răcoare : **elle était si jolie.** Melodie ce avea să se asocieze mereu cu imaginea profesoarei de fizică ce așteptase această excursie pentru a-și putea vedea fetița (ce rămăsese la tatăl ei), cu ochii tăi mari, clorofilici, cu peregrinările mele și începutul de hepatită, cu grijile tale casnice și rarele noastre întîlniri, par hasard.

În timp ce marea își schimbă culoarea și plaja se populează, te depărtezi și dispari, te regăsesc din ce în ce mai greu. E ca și cum plaja ar condesa toată vremea scursă între sărbătorile Bucureștiului și felicitările tale transmise prin Silvia (și întîile mele întrebări privind întoarcerea în acest oraș), e ca și cum ar fi atît de departe și eu te-aș putea pierde, chiar dacă **tu din politețe ai spune da.**

Adică : ce-ai făcut în tot timpul ăsta ?
Am alergat după o stea.
Și serios ?
Absolut serios.

Mai firesc chiar decît acest simplu fapt, decît ritmul lopeților, al strigătelor noastre entuziaste, al panoului scris cu păcură PROTECȚIA MUNCII și mai jos NU IARTA așteptînd să treacă momentul, prelungit, ca privirile disperate în lungul străzii ale copilului (deocamdată nimic nu se precizează). Trecerile tale, Liana, adică tot atîtea veniri și plecări suportate, eu nu eram altceva (și nu sînt nici acum) decît un șir nesfîrșit de gări și autogări (constat cu surprindere că n-am călătorit cu avionul, surprins dar nu ilogic, navetismul și lopata exclud avionul) de înghesuieli și certuri de blaturi și alte nesfîrșite delicii ale tinereții mele, adică pe vremea cînd tu ratai admiterea și, în disperare, după cum avea să-mi povestească Silvia (ea nu mai știa nimic despre tine, ce putea să facă ? se zvonise chiar că ai fi murit într-un accident) făceai o căsătorie de conveniență (aceeași sursă) și orele de birou și aducerile aminte (atît cît mai era timp) și **poate tu din politețe ai spus da.**

Ritmul lopeților (un, doi, trei și... entuziastul hei rup !, pentru douăsprezece sute, bani nu glumă atunci cînd ești tînăr și nu ai nimic altceva decît tinerețea) și din nou un, doi, trei și..., femeile goale (aiurea, poze colorate, cartoane) și alte nesfîrșite plecări și întoarceri, chiar dacă **din politețe cineva ar fi spus da.**

Astfel să asculți liniștea nisipului cărat de la țărm, albastrul pur al dimineților noastre, par hasard, atît cît a durat concediul tău, înaintea chiar a pescarilor tradiționali ce înjură sarea și oasele peștilor, înainte ca soarele să aureoleze grupurile statuare ale doritorilor de ultra-violete, ca marea să-și dea foc și timpul să se dilate pînă la răsărit în nespuse minute retrase din clepsidră și readuse aici și acum, prin alte și alte imagini, aceleași imagini, repetarea lor : șir de întîmplări.

Apoi marea și agitația obișnuită, popularea plajei și tu dispărînd încet, dar sigur, și de-abia apoi seara căzînd peste oraș.

Lumina rece a neonului, pașii sunînd pașnic în ploaia ce nu voia deloc să obosească, deși ziarele anunțau în continuare calamități în mai toate zonele țării, asfaltul umed, noaptea agonizînd, încă în nehotărîre dimineața, despărțirea noastră de aceeași profesoară de fizică, cîntece răsărite la colț de stradă, iubirile noastre renunțaseră definitiv și irevocabil la obsesivele cordelițe și sarafane, și, bineînțeles, spre casă, rochia ta remodelată cu emblema „Lic. 16", ochii tăi mari, colorofilici nu-mi purtaseră noroc, evidentele certuri într-un tramvai de noapte (singurul tramvai de noapte), pașii pierzîndu-se în asfaltul umed și în dimineața ce nu se hotăra. Ca un copil cretin mă gîndeam și atunci că o poartă oricît de bine încuiată ar fi, tot lasă o speranță, chiar dacă în lungul străzii nu se zărește nimeni și cineva **ar spune din politețe da.**

Și tot așa voi fi gîndit și cînd admiterea mea într-un institut superior este un fapt scriptic, legal și tratat așadar cu totală seriozitatea de cei în drept plus felicitările tuturor celor care participaseră la emoțiile mele (ce se reduseseră bătrîne, doar la gîndul că, dacă voi pica, voi avea precis chemare spre o altă zonă dulce a tinereții mele) și tu dădeai primele semne că trecerile mele, aparent inofensive, fuseseră remarcate de ochii tăi mari, clorofilici și poate **nu numai din politețe tu ai fi spus da.** Eram eu, același din totdeauna, mă gîndeam cu toată seriozitatea că pînă la acea vîrstă nu am văzut crabi și-mi închipuiam marea exact ca pe nesfîrșitele cîmpii ale copilăriei mele, poate mai umedă, dar, în mod sigur, mult mai sărată. Ceea ce nu înseamnă că nu participasem trup și suflet la sincerele tale felicitări și nu-mi compuneam acasă spontaneități verosimile în orice situație, atîta doar că starea mea euforică se altera în fața gardului imposibil de escaladat și a absenței unui binevoitor, oricît de disperat mă uit eu în lungul străzii. Și, oricum, abia mai tîrziu aveam să aflu că **omul e aproape de om și poate cu el să comunice,** ceea ce nu trebuia să conducă la ideea că nu mă bucur în fiecare dimineață recunoscînd în depărtarea albastră a închipuirii mele silueta adolescenței și tinereții mele generos risipite fie între zidurile „Bastiliei" (orice oraș își are liceul lui rece, închis și sever, după cum aici și aiurea elevii de liceu poreclesc totul, inclusiv clădirile), fie în nopțile palide, casnice cu lătrături subțiri, iritante sau cîntece de cocoși speriați și în profundă discordanță cu pendula și cucul său păzit într-una din zile, evident cu cele mai rele gînduri, de motanul meu alb și pufos), de genunchii mereu juliți în zgura școlii gen. nr. 40 (juliturii ce creșteau direct proportional cu numărul tenișilor (pantofilor de tenis, adică) rupți într-o lună), de porumbeii mei albi-voltați și alte nesfîrșite imagini ce pot trece și trec, rămînînd zăpada și cabana, profesoara de fizică și **elle était si jolie,** întîlnirile noastre de aici și acum, acolo și altădată, par hasard.

Urmam, așadar, logica, legitatea internă a unei existențe ce se va fi trebuit desfășurată limpede (chiar dacă ar mai fi fost o șansă, ea nu avea altceva de făcut, spunea Silvia), (adept al mișcării continue, al părului lung și al blue-jeans-ilor) (fără să fii măcar seama de tot ceea ce părinții tăi au făcut pentru tine, spunea un profesor) al existenței mele unice, singura și de care deplin sînt responsabil (e inadmisibil ca un om așa capabil să ne părăsească, spunea un alt profesor) chiar dacă pînă la urmă **din politețe cu toții vor fi spus da.**

Apoi noaptea se decolora încetul cu încetul și tu coborai treaptă cu treaptă exact cu un sfert de oră după ce eu întinsesem cearceaful așteptînd soarele să aprindă marea, un foc veșnic viu pînă la orizontul ușor curbat, punct al vederilor noastre mereu limitate.

aurelian chivu

Am de la strămoșii mei daci

Am de la strămoșii mei daci
cumințenia celor crescuți în rituri și ceremonii
răbdarea și stîngăcia
celor ce nu se ridicau să ucidă,
nu rîvneau la bunul altora,
nu migrau, nu cotropeau alte semințiI.
Am de la ei cultul pentru Șarpele Fantastic
statui de zei păminteni
ori stindarde în luptă
cu piei de animale și lighioane-mpodobind.
De la ei am moștenit patima și
adorația femeii,
erezia, graba în toate,
care mă fac adesea să cad în erori,
furia care m-aduce-n fața puterilor,
răpirea, patima pentru cal și ciine
prin care mi-am trecut adesea soarta,
adorația pietrei și-a porților deschise la
cina neamului –
Stăpînul Cetății Fără Somn

Credința geților

Credința geților în nemurire
întrecea cu mult stările, erorile și poftele,
patima pentru aur și prăzi,
adesea lepădînd în foc avuțiile.
Cinstitul lor trup
doar prin cina lăncilor
știa atingerea zeului –
de aici lăcomia de cer
puterile încercîndu-i cu aprinse săgeți,
de aici idolatria lighioanei
și-a himerei, de păzire a ereziei la porți.
între lumi ei ședeau eretici
la cina neamului
ca-n impietrirea Șarpelui Fantastic –
unde pe două limbi
zeul le da legi și porunci.

Cu drept de lege

Erezia roții trupul țăranului împărat
din Albac la vreme de răsmeriță sfîrtecînd,
erezia roții care-n mîna împilatorilor
stihie se voia,
șarpe sau himeră se voia,
erezia roții ca o cină de taină
cu trupul țăranului împărat decapitat
la Alba Iulia,
cu nenorocul lui în restriștea neamului
se înfrățea,
erezia țăranului împărat
tras pe roată
prin cei care se urmau
cu drept de lege se împlinea.

dan deșliu

Coșmar rutier

/CAMPIONULUI CICLIST MARIN NICULESCU

O cursă cu un număr nesigur de etape
fără traseu exact
fără zi de odihnă
gata de zbor în dimineața
tulburător de clară
cu vrăbii
lăcuite mai adineauri
muguri impudici
ochi sclipitori
de dorință
elan ignoranță invidie
sensibile oglinzi unde suspină
dorul de ducă.

Lumina
à la Fiesta Fluturi Fanioane
trîmbițe strigăte șoapte
Freamătul
zebrelor multicolore
sub vasta cortină vibrînd
în cupola albastră
velă la start
spre Terra Incognita

Demarăm
sarabandă metalică
ison de jucării teleghidate
pe o mie una
traiectorii posibile

Totul începe Nimic
nu-i încă ireversibil afară
de-afinitatea între noi și păsări
izvoare cringuri nori pribegitori
și de faptul
că miroase a nou
ca-ntr-o casă
în care vine mobila și mai
lucește vopseaua închegată
pe lemne cu duh de dumbravă

Plonjează-n abisul șoselei motarzii
scafandrii mărilor de bitum
stridente
sirene anunță infernul
viltori șerpuind la infinit
spre cerul care-abia mai albăstrește
printre atitea Scylle și Charibde
posomoriți balauri de bazalt

Galopăm
ridicați din șa
sub fantastele cetini
reminiscențe de copilărie
zine-n zale cu daruri
pentru cei silitori

Ne silim
să zburdăm pe Golgota în ciuda
trupului jalnic
să smulgem
admirative șuiere din stîncă

— o voi cristaline cascade —
martiri de bunăvoie
mîndri peste măsură
deși
acvile ancestrale planează
mult mai presus
reeditînd în cercuri
același text etern misterios

Picaj
în vidul verde-otrăvit
tobogan spre neant
zidul morții
scrîșnet de frîne
pulbere seacă
schije de silex
parapetul vărgat
tigru zvicnind la fiece viraj

Cine rîde sau plînge
acolo
cu hohote lungi
cu sughițuri
departe
în șalupta Salvării
Spițe seceră snopii de aer
printre molizi placizi
dulăi ovine
funcționari
sirene în vilegiatură
pe cînd claxoanele clamează-n gol
cale liberă pentru
caravana deșertăciunii

Dragonii de piatră se-ntorc în văzduh
undeva în urmă
nicăieri
niciodată
lunecă tainic asfaltul
sub anvelope
oarecum de la sine
ca lacrima
blînd readorm în peisaj
cabane coline comune
pelicule de vis străveziu
înfășurîndu-se la infinit
pe rolele roților silențioase
tainic alunecă
timpul pierdut cu noi
și-mpotrivă
borne săgeți ieroglife diverse
năluciri
pe capacul de sticlă
al clepsidrei solare
din care curge totul
fir cu fir

Tot mai frecvent
răsună-n porta-voce
Kilometrajul — media-orară
ordinea sensul zănaticei curse
la fel de importantă
cel puțin
ca un raid către Omega

Nimeni
nu spune capătul
limita
linia
albă sau neagră
hotar imuabil
cine știe pe unde
și dacă
și de ce
sub ultima velă
sleită de zbucium
a unei caravele rătăcite
pe care scrie parcă
Finister
Și tot mai neclare
etapele
cite-au rămas
tot mai slabă nădejde să zburzi
precum ai visat

Angrenaje rînjesc
într-o rece beție de fiare
inoxidabile
Mușchi inimi iluzii crispează
gata de salt

Bubuie-n coșul pieptului
o piesă
ruptă de rostul mașinăriei
Talazuri cu totul străine
clocotesc a pierzare

— o voi cantilene de păsări —
în strîmtori citadine
sub rafale sonore
sub grindina privirilor încinse
de soarele-n declin
al ultimei zile
hotărîtoare

Megafoane
placarde inscripții
anunță repetă
o dată și încă și încă
direcția unică

Finis

Și dacă
acolo în scoica arenei
mijind la orizont
ca un atol
într-un ocean demult evaporat
e numai amurgul

Elena Elirievici : „La prășit"

radio

Cinci sute de ani de poezie

Copleșitor de frumos este destinul poeziei. Fiindcă, indiferent de trecerea timpului, indiferent de formele ei, dincolo de împărțirea ei în cadrul diferitelor curente literare, ea rămîne aceeași, unică, de o mare frumusețe, exprimînd adevărul lumilor știute și neștiute, mai strălucitoare decît misterioasele stele care de mii de ani ne fascinează cu statornicia lor. Dacă ar fi să ignorăm formele fixe ale poeziei, urmărind numai conținutul lor și felul exprimării, ne-am trezi în fața unui univers fascinant, nicidecum haotic, ne-am găsi în fața unei lumi, soră bună cu lumea în care trăim, dar stufoasă de întîmplări ce par neverosimile prin frumusețea lor. Dacă, prin absurd, am pune cap la cap întreaga poezie a lumii, neținînd seama de timp, de loc, de autor ne-am trezi în fața unei lumi egală în bogăția ei cu lumile de stele.

Între secolele XI și XIV literatura Provenței s-a exprimat numai prin poezie. Dovadă limpede a complexității acestei specii literare. Totul se exprima prin poezie. De la cîntecul de dragoste pînă la glorificarea înaltelor fapte de arme, de la cîntecul de cruciadă pînă la cel compus în cinstea prințesei îndepărtate, tot ceea ce era important în viața omului se exprima în versuri. Poezia nu era nici pe departe un simplu meșteșug cum s-ar putea crede datorită multitudinii de forme fixe, ci dimpotrivă, o formă de viață.

În cadrul „Dicționarului de literatură universală" există de mai multi ani un ciclu de emisiuni dedicate **artei poetice.** Bazîndu-se pe specificul național al diferitelor literaturi aceste emisiuni alcătuite în întregime de Romulus Vulpescu sînt deosebit de importante tocmai prin unitatea lor în diversitatea formelor. De această dată, emisiunea este dedicată speciilor și formelor fixe în poezia occitană.

„Cursul" oral de poezie occitană sistematizează și concentrează în puține cuvinte, dar esențiale, pentru aproape cinci sute de ani de poezie, tot ceea ce era esențial. Sînt pomeniți în cadrul emisiunii poeți importanți ca : Guillaume IX, duce de Aquitania, Jaufré Rudel, erou aproape legendar închinînd nouă balade „prințesei de departe", Bertran de Born, cîntăreț al armelor.

Alcătuită cu mare rigoare de Romulus Vulpescu emisiunea „Dicționar de literatură universală" a dat nu numai o excelentă fișă literară ci mai ales acea „deschidere" a operei ; adică, deși era vorba de forme fixe, explicațiile combăteau tocmai îngustimea de vederi ce ar putea încorseta poezia de pretutindeni.

Exemplele — recitate cu multă sensibilitate de Gheorghe Oancea, Gina Petrini și Romulus Vulpescu. Redactorul emisiunii — Josetta Dan.

Ochiul atent al celui ce cunoaște nu poate fi înșelat. Și cu atît mai mult, vederea acestui ochi este de o impresionantă rigoare și în același timp, de o tulburătoare generozitate.

Ioana Diaconescu

plastică

Dorința de frumos

Cine a urmărit diferitele etape ale festivalului național „Cîntarea României" nu a putut să nu remarce faptul că un număr remarcabil de amatori abordează actualmente cu o măiestrie demnă de toată lauda diferitele domenii ale artelor figurative. Mulți dintre acești amatori, este drept, provin dintre foști cursanți ai școlilor populare de artă unde au deprins cunoștințele tehnice necesare minuirii corecte a pensulei, daltei, unde au cîștigat înțelegerea adecvată a sensului formelor și a necesității adecvării mijloacelor de expresie la o tematică anume. Nu puțini sînt încă și aceia care sînt autodidacți în sensul deplin al cuvîntului, care au învățat să se exprime în artă plecînd de la filtrarea observației nemijlocite. Apropierea de creație a fost și este stimulată, pe diferite căi, în societatea noastră iar reușita acestui proces ni se pare a fi pregnant pusă în evidență de expoziția de la Casa Scînteii, care reunește lucrările selecționate pentru faza finală republicană a festivalului „Cîntarea României".

Desigur ar constitui un exces critic judecarea pe plan estetic a acestor lucrări cu aceleași criterii cu care judecăm arta unor profesioniști, a unor artiști deja consacrați. Căci, în cazul de față, de multe ori, dorința generoasă de **a face** este temeiul operei. Ori, într-un asemenea caz, justificarea reușitei trebuie căutată în **aspirația** către frumos, în încercarea de a conferi operei dimensiunea interioară a sufletului creatorului. Din acest punct de vedere se poate afirma că expoziția republicană a artiștilor amatori constituie o veritabilă reușită ea ilustrînd din plin o generoasă aplecare asupra sensurilor însăși ale vieții. Lucrul este vizibil în tematica abordată atît în pictură cît și în sculptură și grafică. Temelor istorice, tratate de mulți expozanți cu o familiaritate ce vădește pătrunderea unui sens mai adînc al propriei noastre deveniri, li se suprapun jubilația în fața naturii, vibrația în fața unor aspecte ale realității contemporane, emoția pe care o dă reflectarea actului construcției. Un veritabil suflu de viață autentică răzbate din multe lucrări dînd o imagine elocventă asupra încercării de ancorare solidă în real a demersurilor artistice ale expozanților.

Interesante ni s-au părut a fi și lucrările de artă decorativă expuse, ele vădind preocuparea pentru înțelegerea adecvată a raportului formelor cu ambientul. Tot despre acest raport, despre modul cum l-a înțeles poporul nostru în scoarțele, costumele, țesăturile, obiectele traiului zilnic, ne vorbește și secțiunea de artă populară. În ansamblu, expoziția ne lasă sentimentul — și din acest punct de vedere reușita ei este indiscutabilă — că nu numai dorința de a înțelege ci și cea de a realiza, în operă, frumosul, are o difuziune capilară în straturile cele mai largi ale populației.

Grigore Arbore

muzică

Afirmarea muzicii autohtone

Recenzăm acum cele vreo douăsprezece prime audiții (în zece zile) rezervate fazei finale a Festivalului „Cîntarea României". Pentru că a fost în primul rînd un concurs interpretativ și fără voința de a concura juriul, să remarcăm că perindarea bucureșteană a mai multor colective din alte centre culturale a mărturisit ștergerea noțiunii de provincie în interpretarea muzicală, a certificat existența efectivă a orașelor muzicii, cu forțe artistice și public educat, în toate colțurile țării. În această ordine a acțiunilor educative, se cere menționată calitatea excepțională a programelor de sală, constituindu-se uneori în adevărate materiale biblio-analitice (Filarmonica din Brașov).

Piesele audiate se înscriu într-o arie destul de cuprinzătoare, de vreme ce are la un capăt oratoriul de mare respirație — „Un pămînt numit România" de Liviu Glodeanu, argumentat în sugestivitatea și siguranța mijloacelor, cu dezvoltări mai mult de ordin ideatic, servite muzical cu remarcabil profesionalism, sau tot în genul oratorial „Cîntare străbunilor" de Remus Georgescu, suită de momente de plasticitate quasi-filmică, restituiri imagistice versate, iar la celălalt capăt miniatura simfonică, preludiul entuziast, focul de artificii orchestrale („Chemări '77" de Dumitru Capoianu). Destinația lucrării se poate de asemenea constitui în criteriu operant de clasificare, panoramicul recent încheiat cuprinzînd și meditația simfonică restituind imagini cu o semantică netulburată, denotativă („Eminesciana III" de Pascal Bentoiu) și concertul instrumental de virtuozitate adîncă și penetrație intelectuală a meandrelor intervaliciI (Concertul pentru violă de Miriam Marbe) și muzica de origine filmică, strălucitor comentariu epic (suita „Mihai Viteazul" de Tiberiu Olah). Panorama stilistică a fost și ea destul de largă de vreme ce aflăm și cîntecul de cea mai autentică tradiție autohtonă, de melodicitate cuceritoare. (Vasile Donose) și piesa simfonică obtimizînd îndeminatic imagistica europeană a ultimilor două decenii (Iancu Dumitrescu), sau cantata întrospectivă, solid nespectaculoasă, poemul sobru (Vasile Herman — „Ecouri '77"). Finala festivalului ne-a informat despre stadiul, preocupările actuale ale unor compozitori de notorietate, pe care să-i judecăm astfel în raport cu propria lor devenire : Doru Popovici (Cantata „1877") consecvent cu sine însuși, distilînd procedee vechi de secole spre o expresivitate deplin convingătoare azi, Nicolae Brînduș (Cantata „Eroii de la Plevna") preocupat să-și actualizeze procedeele baladești într-un context declarativ brechtian, aplecat asupra relativizării semantice a limbajului, Mihai Moldovan (Cantata „România vremurilor înalte") sigur pe splendida construcție sonoră, cu imagini-personaje populînd leit-motivic o formă arcuită cu deplină autoritate.

Cîteva concluzii : etapa finală a festivalului, fără să eludeze complet aspectul investigator al componisticii noastre actuale a instituit și acreditat un nou tip, superior, de înțelegere a accesibilității.

Costin Cazaban

Prin artă spre prietenie

De mîine și pînă la 19 iunie, Bucureștiul va fi gazda **Festivalului european al prieteniei,** manifestare artistică de mare amploare, desfășurată sub egida Consiliului culturii și educației socialiste. Conceput ca un dialog artistic de mare diversitate, în care geniul creator și cel interpretativ vor da seamă, încă o dată, despre aportul de sensibilitate pe care popoarele lumii îl aduc în panteonul culturii universale, acest festival al muzicii și dansului, oferă artei autentice un bun prilej de a-și pune în valoare marea ei forță militantă, puterea nesfîrșită de-a apropia prin intermediul frumosului.

Așa cum este conceput, **Festivalul european al prieteniei** de la București reprezintă încă o expresie elocventă a modului în care România socialistă propune lumii contemporane un autentic dinamism în acțiunile de colaborare și cunoaștere reciprocă între statele de pretutindeni. În concepția românească asupra instaurării unui adevărat climat de pace și înțelegere între popoare, de destindere și securitate, rolul artei și culturii este bine definit: nu pasivitatea, chiar dacă strălucitoare, a creației artistice ne este proprie, ci puterea ei de-a vorbi oamenilor despre oameni, popoarelor despre popoare, idealurilor despre idealuri. Arta și cultura reprezintă pentru noi acele punți în care inefabilul întîlnește mesajul profund umanist, rafinamentul artistic nu ocolește angajamentul politic, semnificația finală a actului creator nu este niciodată străină de năzuința către o viață demnă, luminoasă. Altfel spus, sîntem convinși că arta și cultura pot aduce un inestimabil spor de comprehensiune între popoare, între națiuni. Exprimînd tocmai esența umanismului ce stă la baza politicii noastre, scoțind în relief rolul culturii și artei în cunoașterea și apropierea între popoare, în consolidarea unui climat de prietenie și respect reciproc, la Conferința de la Helsinki, tovarășul Nicolae Ceausescu spunea, printre altele: „Intensificarea schimburilor culturale și realizarea unei mai bune informări prin presă și prin alte mijloace ce trebuie să servească apropierii și prieteniei între popoare, să nu admită propagarea rasismului, a propagandei războiului a tot ceea ce poate învrăjbi popoarele. Dimpotrivă, această activitate trebuie să ducă la întărirea respectului pentru tradițiile și cultura fiecărui popor, să contribuie, totodată, la răspîndirea a tot ceea ce a creat mai bun omenirea în toate domeniile de activitate și ale cunoașterii umane".

Acum, cînd la Belgrad urmează să se întîlnească reprezentanții țărilor ce au semnat Actul final al Conferinței general-europene de la Helsinki pentru a face un prim bilanț al măsurilor întreprinse în spiritul acestui document de majoră importanță în viața lumii, România inițiază încă o acțiune de promovare a circulației valorilor umane. Căci, pe scenele **Festivalului european al prieteniei** vor fi descifrate, în **lecturi** de prestigiu, partiturile unora din capodoperele muzicii universale. Muzica lui Mozart și Sibelius, cea a lui Rahmaninov și Haendel, Vivaldi și Grieg, Beethoven și Enescu va reaminti miilor de spectatori și radio-telespectatori că aspirația, dintotdeauna, a spiritului uman a fost spre lumină și echilibru. Varietatea de expresie în care își propune acest festival să fie o tribună a înaltelor aspirații sintetizate prin muzică și dans — limbaje artistice fără granițe — se poate desluși fie și din simpla parcurgere a programului. Iată: spectacolul inaugural, 12 iunie, ora 11, Sala Mare a Palatului R.S.R., va fi susținut de prestigiosul „Madrigal" condus de Marin Constantin, alături de soliști consacrați ca balerina Magdalena Popa, violonistul și dirijorul Ion Voicu. Pe aceeași scenă vor urca însă și cîteva formații de cîntece și dansuri populare românești, laureate ale recent încheiatul Festival național „Cîntarea României". Fiecare zi a **Festivalului european al prieteniei** va fi cadrul de întîlnire al artei populare reprezentată de ansambluri folclorice din R.S.F. Iugoslavia, R.P. Ungară, R.F. Germania cu arta cultă reprezentată aici de soliști de faimă mondială ca Lola Bobescu, Silvia Marcovici, Fernande Kaser, Oliver Gardon ori dirijori cu faima unui Roberto Benzi. Nu vor lipsi concertele unor cunoscuți și îndrăgiți interpreți de muzică ușoară, care ne-au mai vizitat țara, unii dintre ei consacrați chiar pe scena altui festival organizat de România. Aici se pot aminti numele Helenei Vondrackova și Therèsei Steinmetz. Opereta — prin mesageri ca **Teatrul Academic de stat de operă și balet «T.G. Sevcenko» din Kiev,** dansul — prin reprezentanți ca **Baletul teatrului din Atena,** estrada — prin prezența apreciatei **Orchestre de estradă a radiodifuziunii române,** condusă de Sile Dinicu, marile orchestre simfonice — precum cea a **Academiei Naționale Santa Cecilia,** ansamblurile artistice — cum ar fi **Rapsodia română, Holsteabro Folkendansare,** orchestrele de cameră — **Ansamblul de coarde Eugène Ysaye, Quartetul de coarde din Berlin** (R.D. Germană), toate vor fi prezente în acest forum al sensibilității și cunoașterii prin frumos.

Așadar, prin acest Festival național al prieteniei, pe care-l organizează la București, România dorește să dovedească o dată în plus că ea militează pentru deschiderea schimburilor de valori ale artei și culturii popoarelor, stimulează receptivitatea față de mesajul operelor cu adevărat umaniste, capabile să contribuie la formarea omului prin frumos și pentru adevăr. Ne aflăm în pragul unei manifestări de amploare, una din șirul acelora pe care înțelegem să le destinăm promovării extinderii colaborărilor culturale, întîlnirilor dintre mesagerii cei mai autorizați ai artei și culturii de pretutindeni. Festivalul european al prieteniei este rodul acelor năzuințe ale României, care, în repetate rînduri, prin vocea președintelui ei, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a susținut lărgirea schimburilor de valori spirituale între națiunile lumii, așa cum a făcut-o și la Helsinki: „Este necesar să se desfășoare acțiuni de natură să stimuleze schimburile de valori spirituale între națiuni, trecîndu-se în acest scop la organizarea unor manifestări cultural-artistice, cum ar fi festivaluri și concursuri folclorice, de teatru, muzică, film ș.a., colocvii și alte reuniuni ale oamenilor de artă și știință, care să ducă la mai buna cunoaștere și prețuire reciprocă între toate popoarele, la intensificarea contactelor dintre cetățenii țărilor europene, la lărgirea accesului locuitorilor continentului la tezaurul civilizației umane".

Amfitrioană a acestui Festival european al prieteniei, România nu face altceva decît să demonstreze că între idealurile ei și ceea ce întreprinde spre a le realiza există o nestirbită unitate.

Reporter

FRAGMENTE CRITICE

Atenție la literatură...

Obligațiile profesionale mă pun deseori în situația de a face inspecții școlare. Situație imposibilă, să recunoaștem, pentru un critic literar. El poate fi judecător, avocat, etc., unii spun că un critic este și un jandarm în lumea literelor, dar critic-inspector, așa ceva este de neconceput! Însă norma-i normă și, sub apăsarea acestui gînd, intru în școli, asist la ore de limba română, urmăresc lecții despre propoziția subiectivă și, dacă am puțină șansă, dau și peste o oră de literatură. Șansa m-a ajutat în ultima vreme să asist la mai multe lecții despre literatura clasică și modernă, și, din observațiile mele, evident aspre (inspectorul trebuie să fie totdeauna nemulțumit, altfel autoritatea lui scade), din observațiile mele, zic, una poate interesa și critica literară. Este vorba de felul în care este **predată** sau **învățată** (doi termeni imposibili) literatura în școală. Chestiune veche, durere eternă. Ea interesează, remarc, și în alte părți. Citesc un gros volum despre **învățarea** (sau învățămîntul) **literaturii** unde dau, cine ar fi putut să se gîndească?, și peste numele lui Roland Barthes și al altor **critici noi,** preocupați în cel mai înalt grad de **pedagogia lecturii.** Serge Doubrovsky, Todorov, Michel Degui, Gérard Genette, Greimas etc., fac reflecții asupra manualelor și a metodei de a comunica valorile unui text literar. Unii cu un ochi pedagogic mai mohorît, alții cu detașare, grăbiți să ironizeze, ceea ce Barthes (veșnicul Barthes) numește concepția **clasico-centristă** a învățămîntului literar și metoda **paradigmatică,** aceea care vede literatura ca o structură de cupluri opoziționale: clasicism — **romantism,** tradiționalism — modernism etc. În durata și prestigiul acestor formule stereotipe, autorul **Mitologiilor** vede o sursă de alienare. Dacă structurile alienării economice au fost dezvăluite, zice malițiosul Barthes, acelea care definesc „l'alienation du savoir" rămîn încă în umbră. Între literatură ca practică și literatură ca învățămînt ar fi, dar, o ruptură și, ca prime măsuri de redresare, criticul propune: 1. renunțarea la sistemul clasico-centrist, 2. accentul pus pe **text** și nu pe **autor, școală, mișcare literară** și 3. instaurarea unei practici noi de lectură: **la lecture polisémique.** Ce înseamnă toate acestea? A răsturna sistemul clasico-centrist înseamnă a renunța la procedeul vechi de a privi istoria literaturii dintr-un punct de vedere pseudo-genetic, cu alte cuvinte: a renunța la cronologie și a studia istoria literaturii pornind de la **marea ruptură** modernă. Elevii, studenții n-ar mai fi, atunci, obligați să urmărească cronologia seacă a literaturii, să enumere operele și autorii ca mărgelele înșirate pe firul istoriei, izolați în acest timp de ceea ce se petrece în jurul lor, de atmosfera spirituală pe care, totuși, o respiră.

Ideea nu este rea, mulți gîndesc ca și Barthes la o istorie a literaturii pornind de la prezent spre origini. Care ar fi cîștigul? Dispariția sau, dacă nu, diminuarea acelui sentiment de alienare între-o istorie a faptelor literare moarte. O problemă la care se poate încă reflecta. **Substituirea textului** ar curma o altă eroare: aceea de a lega explicația unui text de o istorie a literaturii. Alt efect pozitiv ar fi transformarea textului literar dintr-un obiect **sacru** (obiectul unei filologii), cum este îndeobște socotit, într-o spetă de **limbaj, cod** cu infinite posibilități de interpretare. În fine, o lectură deschisă, **polisémique,** ar facilita operația de decodare a textului.

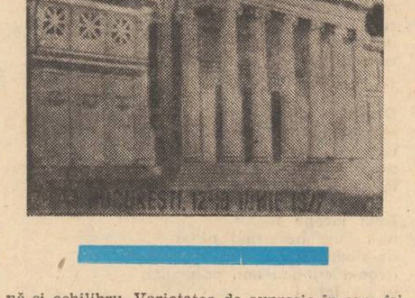

Ilie Mucea : „Rîmnicu Vîlcea"

Propunerile lui Barthes nu sînt absurde, mai puțin ideea că literatura trebuie separată de istorie. Opera, vrem, nu vrem, aparține unei istorii și, chiar dacă istoria nu poate explica opera în ceea ce are ea ireductibil, ea explică destule. A răsturna cronologia literaturii și a pune conștiința modernă la baza studiului refăcînd invers evoluția literaturii este posibil, însă nimic nu s-ar schimba în **transmission du savoir** dacă am face acest **voiaj à rebours** înconștiți de vechile, dreptele prejudecăți. Este ceea ce se întîmplă cu cîțiva comentatori români de azi care plachează pe o gîndire critică profund conservatoare o terminologie nouă. Rezultă de aici un limbaj păsăresc, variantă modernă a limbii folosite de Coana Chirița, în niște articole unde nu se spune, în fond, nimic esențial. Geaba îmi vorbești dumneata de Brecht și de noul roman într-o terminologie aiuritoare, dacă înțelegerea, gustul dumitale literar nu l-a depășit pe acela al lui Ilarie Chendi!

Cu aceasta mă întorc la **inspecțiile** mele. Am întîlnit profesori informați, inspirați, lecțiile lor au fost o încîntare. Am întîlnit însă alții (mulți) pentru care deosebirea dintre un text literar și un text istoric sau sociologic este insesizabilă. Asupra aspectului din urmă merită să discutăm, pentru că aici se ascunde, am impresia, primejdia. Ce se petrece? Un profesor de română are de predat, să zicem, poezia lui Vasile Alecsandri. El reproduce, mai întîi, biografia autorului, apoi trece la operă. Opera a fost, în prealabil, citită (fragmentar, evident) și, pentru a evita o expunere monotonă, profesorul folosește acum metoda dialogului. Asta vrea să spună că profesorul întreabă și elevii răspund. Prin interogație și speculație se ajunge la adevăr. Accept. Numai că interogația și speculația ocolesc ceea ce este esențial în operă și anume valoarea lui specific literară. Considerațiile despre așa-zisa artă literară a scriitorului se mențin la același nivel de generalități stereotipe. Scriitorul este realist, scriitorul folosește o limbă curată, scriitorul se inspiră din folclor. Analiza propriu-zisă este redusă tot așa la cîteva formule **(se inspiră** din trecut sau din **realitatea socială a vremii, este străbătută de un adînc sentiment...)** care, rostite la infinit, trecute de la un autor la altul, lasă o impresie de exasperantă uniformitate. Autorii seamănă între ei, Alecsandri este fratele geamăn al lui Cosbuc, marele nostru Eminescu își dă mîna cu marele nostru Goga ș.a.m.d. Asta se cheamă, răspund cei chestionați, educarea patriotică și estetică a elevilor.

Confuzia este, după opinia mea, gravă, elevii învață nu literatura ci o sumă de clișee, rămînînd, la sfîrșit, cu o idee cît se poate de falsă despre ce este opera literară și în ce constă valoarea ei estetică. Nu stau acum să analizez cauzele (manuale, pregătire insuficientă a profesorului, lipsă de vocație, număr extrem de redus de oră de română în școală!), observ doar o îndepărtare alarmantă de **specificul** literaturii, o ignorare aproape totală a naturii estetice a textului literar.

Sînt de părere că nu poate face elevului o educație patriotică bună profesorul care din comoditate sau neștiință nu formează și nu cultivă gustul estetic al elevului. Atenție, deci, la **literatură,** atenție la valorile ei specifice, atenție la **textul literar.** Educația prin literatură, fără conștiință estetică este un non sens.

Eugen Simion

Mihail Dragomirescu

Urmare din pag. 1

ele revelă, din contră, partea lui reală, partea lui adîncă și esențială" (p. 40).

„În ce constă materialul propriu al operei de artă? Răspundem: în niște elemente de cunoștință proprie, care revelă partea cea mai profundă a personalității noastre" (p. 46).

Psihologia epocii oferă argumentarea pentru o situație eternă. Comportarea individuală presupune o „activitate reflexă" sau comună și o „activitate sufletească spontană" (p. 48—50). Dacă cea dintîi determină comportamentul material, social, vizibil, cea de-a doua determină produsul excepțional, crearea operei de artă:

„Artistul poate fi, cum zice Sainte-Beuve, actor numai în faptele ce sînt în legătură cu personalitatea lui omenească, niciodată însă în faptele prin care se evidențiază personalitatea lui artistică. Căci faptele prin care se dă pe față această din urmă personalitate sînt operele de artă; iar adevăratele opere de artă nu pot exista fără sinceritate și fără adîncime" (p. 44).

Pe o asemenea bază, respingerea ideilor vulgarizatoare legate de Eminescu devine, pentru critic, o agreabilă operație de stil: locurile comune despre „imoralitatea" poetului, despre „reacționarismul" său, despre pesimismul eminescian (secretat, după M. Dragomirescu, de personalitatea profundă a lui Eminescu, pesimism cu nimic contrazis de activismul persoanei sale jurnaliere, al jurnalistului, de exemplu) sînt demolate pe rînd. Determinismul vulgar crease mituri precare: cel al contactului nefast între Eminescu și ideologia „Junimii" sau filosofia germană, cel al lui Eminescu — misogin din cauza insuccesele erotice etc. etc.; criticul le înlătură simplu, pe argumente de metodă, concluzînd cu aparentă naivitate: „Noi ținem mai mult la adevăr decît la eticheta de științific" (p. 63).

Dincolo de argumentele **pro** sau **contra** unei asemenea viziuni, frapează faptul esențial: la 1894, M. Dragomirescu vorbește deja **un alt limbaj** în legătură cu Eminescu decît critica vremii. Nu pare bizară, la prima vedere, această compunere a unui tratat **Contre Sainte-Beuve** (fiindcă așa s-ar putea intitula studiul **Critica „științifică" și Eminescu)** cu exact 15 ani înaintea celebrului **Contre Sainte-Beuve** scris de ilustrul compatriot al criticului? M. Dragomirescu merge, intuitiv, în același sens. Respingerea determinismului vulgar, în plină epocă de domnie necontestată a metodei, singularizează pe criticul român.

În culegerea de care ne ocupăm lipsesc alte contribuții teoretice de primă mînă — în afara celei amintite: din **Știința literaturii,** din **Teoria poeziei** sînt oferite numai cîteva fragmente de analize eminesciene. Dar ele probează o nouă metodologie: pentru un lector contemporan lipsit de prejudecăți, ironiile pe care aceste analize le-au produs par de-a dreptul incomprehensibile.

A stabili dominantele fonetice din **Somnoroase păsărele,** de exemplu, și a le încadra unei teorii de fonetică poetică este, astăzi, o operațiune elementară: de la Jakobson la Fónagy există sute de studii autorizate de fonetică poetică, unde demersul lui M. Dragomirescu ar fi un prim și timid pas. Dar ceea ce asigură acum un minimum de coerență filologică descrierii textului poetic a fost privit — cu cîteva decenii în urmă — drept pură extravaganță.

Să mai evocăm mult-hulita teorie a capodoperei? Spre hazul enorm al „voltairienilor noștri", dacă n-ar fi existat ar fi trebuit inventată? Și, totuși, M. Dragomirescu nu făcea altceva decît să enunțe, în mod rudimentar, postulatul lui Spitzer care, în aceeași epocă, inaugura o nouă eră în stilistică, pornind de la principiul „capodoperei acceptate", demonstrate printr-o analiză intrinsecă. Pentru a nu mai vorbi de stilistica pur cantitativă, dezvoltată în ritmul cunoscut după ultimul război...

Audiența lui M. Dragomirescu a fost împiedicată de limbajul crispat sau rebarbativ, aproape întotdeauna greoi, în care și-a dezvoltat teoriile. Psihologismul i-a grevat frazele. În fond, nu crearea de numiri personale pentru diferite entități poetico-semantice poate fi criticată (pretenția unui limbaj tehnic autonom este primordială în construirea unei teorii), ci crearea neinspirată, cu împrumuturi din prea multe domenii. Dacă vom căuta, însă, esența reformei metodologice a lui M. Dragomirescu dincolo de limbajul desuet, vom descoperi că acest estetician român intuise sensul viitoarelor analize literare: stabilirea unor categorii descriptive universale, cu ajutorul cărora să se facă **descrierea** verificabilă a textului operei, adică descompunerea ei în unități neutre, comune tuturor scrierilor din aceeași specie sau din aceeași epocă.

Încheiem subliniind că, pentru toate aceste motive, inițiativa editorială a lui Leonida Maniu reprezintă un eveniment. Prefața criticului ne pare subtilă și generoasă, indicînd cu prisosință strictul necesar pentru înțelegerea textelor. Tocmai de aceea se poate deplînge faptul că prefațatorul se arată uneori timid, timorat de mai vechi locuri comune de gîndire.

CONFRUNTĂRI

Experiment și valoare în creația literară

Cînd Zola pusese în circulație conceptul de **roman experimental,** el fusese primit de adversarii săi literari cu notabile rezerve, rezultate din faptul că experimentul ar fi doar un travaliu de laborator, în vreme ce creația literară reprezintă un act finit, nu o ipoteză de lucru sau o incertitudine.

Dar ca și în alte cazuri, după ce aceste rezerve inițiale au fost epuizate, conceptul s-a impus, intrînd în limbajul curent al criticilor și al scriitorilor. În ultimele trei decenii se poate însă constata că experimentul a fost integrat în mod programatic în actul de creație. Scriitura literară devine în felul acesta o **încercare,** o experimentare cu caracter public, textul construit, ca o ipoteză de lucru, fiind oferit cititorilor în această formă. Prozatori ca Maurice Roche, Michel Butor, Alain Robbe Grillet, Le Clézio scriu **romane experimentale,** Brecht a conceput un **teatru experimental,** mergînd pe calea deschisă de Piscator, teoreticienii **poeziei concrete,** ca Max Bense și Pierre Garnier, acreditează ideea de **lirică generativă,** bazată pe un discurs experimental **etc.**

Experimentul literar contemporan se situează între tentativa inovatoare fertilă, îndrăzneală estetică susținută de talente autentice și actul verbal ludic, jocul periculos cu impostura, uneori, greu verificabilă. De aceea, experimentul literar nu poate fi evaluat numai prin intenție. Valoarea sa rezultă din creditul estetic oferit de textul finit.

Experimentul literar nu reprezintă însă un procedeu uzitat doar în timpul nostru. Fără să fi fost enunțat în mod anticipat, el este evident în diferite perioade istorice, mai ales la scriitorii de factură cerebrală, capabili să-și construiască opera ca o machetă sau dornici să ajungă la un gen de creație, concepută ca un act ludic. Aventura asociațiilor libere din poezia lui Gongora, Quevedo sau Marino, explozia discursului liric, integrat de Apollinaire pe mai multe planuri grafice, libertatea pe care o lasă Mallarmé cititorului de a lectura unele enunțuri ale sale în mai multe feluri etc., reprezintă tot atîtea drumuri deschise spre **poezia-montaj** sau spre **poezia-generativă,** în care scriitorul îi oferă direct receptorului inițiat mai multe soluții de construcție a sintagmelor-lirice. Cartea lui Michel Butor, **Intervalle** (1973) este concepută în așa manieră încît scriitorul se dedublează programatic în **autor** și **cititor** al operei sale. Cultivat de Michel Butor, acest artificiu de lectură îi permite, de fapt, să-i ofere cititorului două partituri ale textului, bazate pe enunțuri de tip diferit. **Intervalle** este un **ciné-roman** bazat pe **poetica privirii.** Pe de o parte se cristalizează un nucleu narativ, susținut de două personaje în așteptarea unui tren, pe de altă parte, asistăm la confesiunea intertextuală a scriitorului, care devine un roman al romanului, un fragment de jurnal de creație a unei cărți.

Structura filmică a imaginii unifică nucleul narativ cu descripția puternic vizualizată, peste care se suprapun informațiile dialogate. **„Trenul de la Saint-Etienne sosește în gara de la Lyon-Perrache. Plouă. Are patruzeci de ani, o valiză mică, grăbit, coboară, se izbește de oameni, întreabă pe un controlor:**

— La ce oră vine proximul tren pentru Paris?
— La 12 și cinci.
— La 12 și cinci?
— Da domnule."

Stilul lui Michel Butor este în mod voit ascetic, intriga este și ea devitalizată, atenția cititorului fiind mereu solicitată de partitura dublă a cărții.

Cînd discursul narativ se întrerupe, intervine confesiunea directă. **„În sfîrșit, am început recopierea Intervalului, sper cel puțin ca aceasta să fie ultima. Operația aceasta nu trebuie să-mi ia mai mult de zece zile".**

Este limpede faptul că sensul cuvîntului **interval** este dublu. El reprezintă un gol de timp, marcat de prezența celor două personaje, dar semnifică și **distanța afectivă** dintre două lecturi, în care se înscrie reflecția autorului pe marginea operei sale.

Din păcate, în acest **interval** se înscrie un experiment literar facil, sortit eșecului.

În **Ilustrații III** (1973), experimentul literar practicat de Michel Butor este aplicat asupra forței de șoc a cuvîntului, ca și asupra iradiației sale în sfera imaginarului. **„Agit cuvintele mele în paragrafe, ca o pensulă într-un pahar. În jurul acestor imagini declanșez o mișcare iradiantă, încît fiecare imagine le cheamă pe celelalte din vecinătate în ajutor pentru a găsi mai ușor energia lor comună...".**

Tipul acesta de literatură a produs un gen de **lectură-supliciu.** Ea nu mai poate oferi nici o satisfacție estetică majoră. Ea înregistrează la Maurice Roche un grad de radicalizare și mai mare a procesului de incifrare a textului. Atît în **Compact** (1966), cît și în **Codex** (1974) ne izbește prezența unor fragmente de texte asemice, a unor colaje de cuvinte, imagini, note muzicale, enunțuri stereofonice în mai multe limbi.

Maurice Roche și-a propus în **Compact** să reconstituie modul de percepere a lumii de către un **orb-vizionar,** iar în **Codex** relatarea întîlnirii dintre conștiință și existență îi aparține unui **memoralist-amnezic.**

În **Codex,** enunțul experimental evoluează pe mai multe planuri, tehnica asociațiilor libere fiind dominantă. **Liberează acest strigăt pentru toți... a citi, a decripta.**

Bottin Cerului Marele,
Marea carte a Goethe Lumii

În numele experimentului, orice tip de scriitură își poate găsi o justificare. Genul acesta de experiment relevă însă o dramatică criză a literaturii, al cărei sens este redus la gradul zero.

Romul Munteanu

Cenaclu și climat literar

Urmare din pag. 1

în mod sigur, pot face dintr-un cenaclu o searbădă „formă fără fond".

Pledînd pentru dezinstituționalizarea stilului de lucru în cenaclurile noastre, pe de altă parte, doresc să arăt că efectele pozitive de natură strict practică ce decurg din faptul că această formă de existență a vieții literare se află sub egida unor instituții, în cazul nostru asociațiile de scriitori nu trebuiesc pierdute din atenție nici un moment. Firesc — uman de firesc! — este ca un cenaclu de real prestigiu să se constituie totodată într-o instituție cu depline drepturi și posibilități de a face cunoscute public rezultatele activității sale; în ultimă instanță, de a fi purtătorul de cuvînt al membrilor săi în raporturile acestora cu totalitatea mijloacelor de tipărire și difuzare a producției literare estetic validată în reuniunile proprii. Și de data aceasta, istoria literară ne arată că oricît de bine intenționat și oricît de ambițios în aspirațiile sale, un cenaclu literar profesionist nu izbutește niciodată să evite primejdia nevalorificării activității sale dacă nu beneficiază de atari posibilități de valorificare a producției literare realizată de membrii săi.

Declar iarăși că nu mă consider inițiat prea mult în chestiuni de această natură, nu cunosc așadar decît foarte superficial pîrghiile prin care se pot realiza legături viabile între cei doi factori. Dar sînt adînc pătruns de sentimentul că și-n această direcție, vitală pentru eficiența practică a activității din cenaclu, trebuie și se poate face mult mai mult decît s-a făcut pînă în momentul de față.

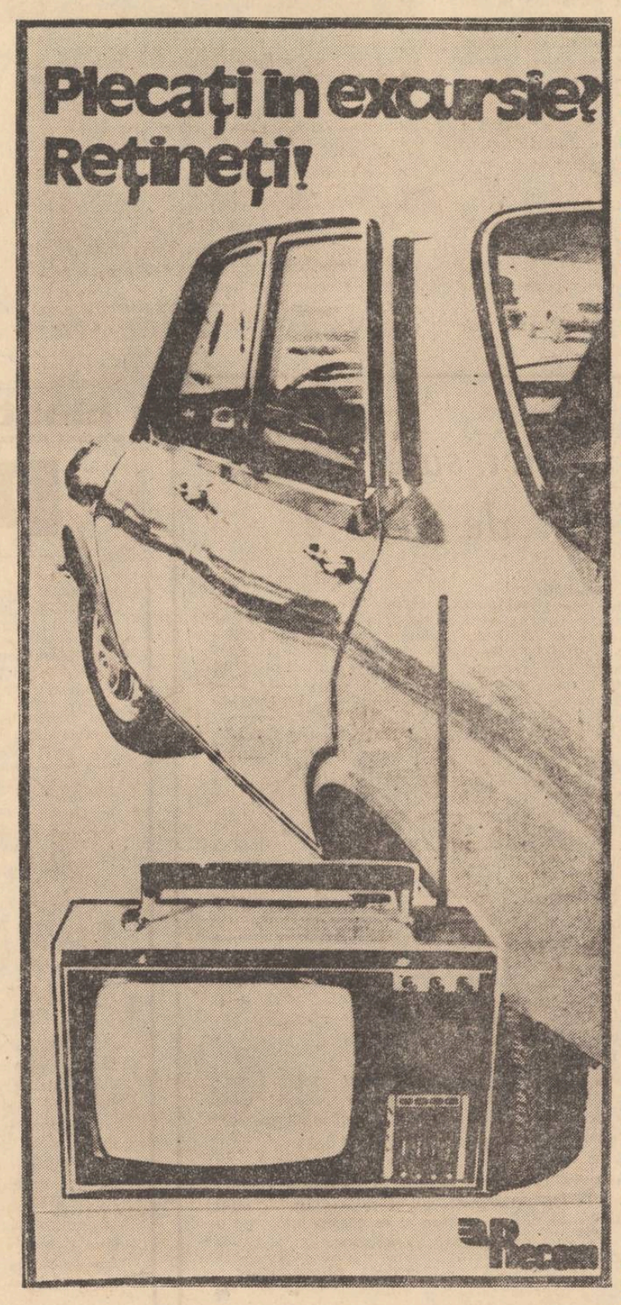

atelier literar
poșta redacției

I. MONORAN : E mai complicat, decît credeam, cazul dv. ! Mai intîi, pentru că aveți talent (chiar așa, zurbagiu, învălmășit și „negativist", cum se manifestă...). Pe urmă, întrucît frenezia și vehemența „teoriilor" și versurilor dv. se cam bat adesea cap în cap, astfel că, bunăoară, puteți ajunge să invocați în sprijinul ideii de libertate (idee pe care pe bună dreptate o adorați) preferința de tristă faimă a inlocuirii bibliotecilor (cu „clipocitul pur al robinetelor" sau cu „aroma uleiului de strung", etc.) deși versurile dv., în ansamblu, spun cu totul altceva, mărturisind mereu credința în valorile spiritului, între altele, în poezia marilor înaintași. Sperăm să fi fost vorba doar de o exprimare confuză, sub presiunea unor „puseuri" anarhice de temperament. Lucruri care — nici exprimarea confuză, nici „puseurile" — nu sînt deloc neglijabile, în textele dv. (cum sugeram și în răspunsul anterior) nici ca frecvență, nici prin efectele lor. Putem fi de acord, în general, cu scrisoarea dv. (dacă vreți neapărat, chiar și cu părerea obstinată a „taurului lichid" ; mă rog !...), dar nu și cu excesele ei „lichidatoriste" la adresa unor confrați de generație (sau chiar mai virstnici) cărora le opuneți „tînără generație bănățeană" deocamdată inexistentă (în formula pe care ne-o comunicați), spre sincerul nostru regret. Ne vom bucura, împreună cu dv., la fel de sincer, cînd numele pe care le pomeniți se vor afirma din plin în arena literară (sîntem siguri, totuși, că va rămîne loc destul și pentru confrații tineri pe care-i contestați și chiar pentru o eventuală generație tînără olteană, ardeleană, dobrogeană sau, de ce nu, ialomițeană ori ploieșteană, etc.) și ne place să sperăm că această afirmare va începe chiar cu dv. ! Căci, revenind la manuscrisele trimise, trebuie să spunem că sînt între ele destule pagini demne de atenție și demne de această bună perspectivă (de pildă, „Mă simt pătruns", „Orașule", „La 23 de ani", „Mă număr printre", „Am întîlnit o femeie", „Ivan Turbincă", „Trăim", „Țiței albastru", „Puțini sînt cei", „Sînt un optimist", „Dimineață", etc.).

C.M.M. : Fragmentul e cursiv, vioi, scris relativ curat, dar în-

Antal Pal : „Ulcior"

timplările sînt mărunte, banale, fără semnificații deosebite. Încă nu putem trage alte concluzii.

P. PAULESCU, MANOLE FLOREA : Mulțumiri cordiale.

A. ALBU : Nu sînt, din păcate, nici acum lucruri noi, de substanță și semnificație. Ceva, în „Copilăria", în „Patria".

MILODRAG K. : Cîteva lucruri ceva mai „dezlegate" ori ceva mai consistente : „Primăvara", „Există", „Nonfigurativ", „În zori".

NELU STANCIU : Început promițător, mai ales acolo unde versul e mai degajat, mai cursiv, mai puțin crispat și încolăcit în sine („Toma Alimoș", „Posada").

B. TIM. : O recoltă mai slabă (inexplicabil !), lucruri reci, uscate, fără iradiație. Ceva mai bine, în „Amintirile mele", „Dacă pling".

F. KOCSIS : Cîteva pagini greoaie, nebuloase ; altele, mai limpezi, mai inspirate : „Gînd de pace", „Stejarul" („pui ridicoli" ?). „Sufletul țăranilor", „Secolul 20" (alterată de unele prozaisme).

G. DORIAN : Mulțumiri (în rest, nimic nou, din păcate).

IONI : Nu sînt noutăți semnificative, în cele două plicuri. Predomină compoziția greoaie, incilcită, în general lipsită de ecou. Cîteva pagini ceva mai clare și mai fluente : „Calm", „Un fel de plictiseală", „Destin", „Pregătind o fotografie", „Ultima dată". Nici în proză nu se văd semne noi, demne de interes.

Grigore Ion Visu, Mitu Emil, C. Rodica, Caesar Dragoș, Iulian Talianu, Leia Ardin, Scinteia Gheorghe (e nevoie de studii superioare), **Popescu-Popești, Filip Rohan, Dan Dejos, Emil Tarmiliu, Nestor Ioanid, Boca Mihai, Ion Tălmaciu, Samoilă Maria, Dobre Gheorghe** (ceva, în „Mereu", „Litanie"), **Vasile Tarța, R. Cange, Nicușor Băgescu, Hasdrubal H. :** Nimic nou !

Luncu Târțopan (ceva, în „Aici"), **Natalia Gheorghiță, Antoana M. Alexe, George Amărandei, Florin Cernescu, Alexandru Udrea, G.B., Dumitra Gungescu, Augustin Alexandru, Nicolae D. Gheorghe, Donoea Ana, Camelia Predoaica, Nuku Bayu, Sinet, Maria Livadia, Mihalache Mihai, L.I.V., Rain Ioan, Ion Popp, Emil Achelăriței, Lucy, Ion Biriș, Geo Anton, Iaurum I. Nicolae, Constantin Petrila, Toader Gorbian, Doroftei Liviu, Popescu Constantin, Grigore Octavian Anchidin, Rotaru Grigore, Gheorghe Ioniță, M. Mannaș, Marian Morisena, Mihăiță Cristian :** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Doar un pămînt" ; „Frații copilului", „Plecarea". „Copilăria copilului bălai", „Curajul", „Devoi putea", „Degeaba mi-i îndrept", etc.

Geo Dumitrescu

Lumină de primăvară

Primăvara
fericirea cerului
se stringe într-o privighetoare
și aerul e proaspăt
ca un măr abia despicat
cînd ies pe poartă
mi-e rușine de atita lumină
parcă ies tuns zero
în fața lumii.

ALEXANDRU HORIA

Gînd de pace

E atita liniște că albesc orele
în dricul carului cosmic ;
gloanțe trasoare brăzdează infinitul,
alte civilizații cu focuri bengale
se-amuză-ntre două descoperiri epocale —
viața e o minune
ce trebuie descoperită cît mai grabnic
de fiecare și toți laolaltă
încă-n secolul acesta jubiliar ;

nu vreau să se-ntîmple minuni
care să-mi arunce prietenii
pe poarta de sticlă a amintirilor,
ci toți soldații
s-avem același azimut —
din țeava puștii să zboare hulubi.

FRANCISKO KOCSIS

Poem simplu

Trebuie să viu mai des, trebuie să viu în fiecare zi ?
Trebuie să viu cînd trebuie să viu !
Cînd îmi sărută degetele neliniștile
cu buze de-argint viu.

Cînd îmi ciocăne în geam depărtările
cu picioare de cal spinzurat,
cînd nu știu ce se-ntîmplă cu mine,
sau cînd am aflat.

Nimeni nu șade la poarta deschisă
să mă aștepte — pe mături venind,
cu vremea pe umeri : vulpe ucisă —
de somn cocăind.

Mă plimb prin aer, mă vir sub pămînt,
ființa mea are aripe și bot.
Vlăguit de drumuri mă-ntind pe hîrtie.
Asta e tot !

EMIL GAVRILIU

N-am știut

N-am știut niciodată limba tradafirilor,
mă înțelegeam cu ei
prin semne.
Niciodată n-am știut să vorbesc cu copacii,
ne iubeam simplu,
fără cuvinte.
N-am fost niciodată partenerul
de dans al ninsorilor.
Numai lacrimile mele se bucurau,
Ingenunchind ca niște păsări oarbe
în văzduh.
Am fost arlechinul mușteniei universale,
de aceea n-am știut
niciodată

Stelian Ogrezeanu : „Farfurii"

Să-ți spun „Te iubesc !"
Decît cu tăcerea melodioasă
a mîinilor.

LUCIAN CODRIN MĂNĂILESCU

Primăvara

Cronos
își scutură trupul jilav
de făptură acvatică
stelele-cu gesturi măsurate de
gentlemeni-își consultă ceasurile
și spun
da e timpul să ascultăm
povestea poeților
despre nemurire

MILODRAG KOSTANTINOVICI

Posada

Săgeata asta a pornit din cer
— se vede umbra mîinii care întinde arcul —
ah, fără ură, cineva de sus,
în trecători, de-a valma îi vinează.

Un riu de cai,
de capete și mîini,
nevolnice unelte ale groazei
Vărsîndu-se umbrit în ochiul meu.

Posadele-clepsidre ne-au măsurat bărbații.

Și, iată, mă trezesc într-o dimineață
cu barba lor pe față.
Și, iată, acolo-n cer, pe nesimțite
aceeași mînă blîndă a încordat un arc.

NELU STANCIU

Cerul

Cerul
ca pe un orfan l-am crescut ;
îmi cumpăr într-un an
o singură pereche de pantofi
ca să-i pot lua cele trebuincioase
și să-l văd mare
încît să reușească să facă primii pași
încercînd să afle
mîna pe care i-o întind...
Ei, da, cerul să-l crești
ca pe un orfan...
Să-ți rupi de la gură
numai ca el să aibă
măcar o cămașă curată
de îmbrăcat duminica...

ION TEODORESCU

Din mine luînd

Din mine luînd cu brațele amîndouă,
cu buzele și trupul și partea ascunsă
a privirii în care o balanță e veșnic
în balans, de-abia atunci rămîn
eu cel întreg,
conturul trupului tău subțire
pe pieptul meu larg cît urma de
talpă a soarelui în cîmpii rămîne
cînd trupul ți se desprinde cu inima-mi
în palme peste valuri pășind...

Înconjurată de albi pescărușî și delfini
dragostea, — palat domnesc,
noapte de noapte, se ruinează,
chiar dacă palmele tale inima-mi poartă
și buzele-ți o ating ca pe-un
pahar de argint...

TEODOR PURICE

Finalitate umanistă

Urmare din pag. 1

dreptății să supraevaluăm anumite caracteristici ale scriiturii, urmînd să ținem seama în primul rînd de realitățile sociale pe fundalul cărora ele au apărut. Într-o realitate socială ca a noastră, în care sensul esențial al dezvoltării este cel al afirmării umane, astfel de scrieri își pot găsi o justificare cel mult sub raportul limitat al experimentului în planul tehnicii literare. Cele cîteva producții care au cultivat, într-un mod vădit mimetic, procedee ale literaturii de negare a posibilităților umane, de pulverizare a omenescului, pot fi considerate simple experimente, elemente de contrast în definirea marii literaturi românești.

Literatura românească s-a caracterizat în toate etapele ei de evoluție printr-un spirit larg raționalist, prin umanismul ei echilibrat, care îmbină încrederea nelimitată în puterile logosului cu aceea acordată individului ginditor, modificator al naturii și arhitect al personalității sale. Valorile ei rezistente sînt strîns legate de coordonatele fundamental umaniste ale spiritualității românești. Opera literară românească are drept esențială permanentă atitudinea încrezătoare în om și în posibilitățile lui. Raționalismul, atitudinea clasică (care trebuie interpretată în sens structural, ca o înclinare spre luciditate și echilibru), umanismul — afirmativ prin esența sa — sînt trăsături distinctive, ce se pot regăsi în toate marile realizări ale literaturii noastre. Excesele, în orice direcție s-ar fi exercitat, n-au avut șanse de supraviețuire. Această orientare se află într-o strînsă legătură cu o altă caracteristică fundamentală a literaturii noastre și anume preocuparea pentru social. Meditația asupra destinelor omului a fost întotdeauna însoțită în operele marilor noștri scriitori de o sondare a concretului social-istoric.

Scrierile autorilor contemporani, situate la un nivel ce ne îndreptățește să le considerăm opere, nu se abat de la această orientare fundamentală. Faptul este la fel de vizibil în privința poeziei, cît și a prozei. Înfrîngerea nu alterează forța de viață și acțiune a personajului principal din romanul **Intrusul** de Marin Preda. El găsește resurse să înceapă o nouă viață, are puterea să ia totul de la început. Mare roman românesc al condiției umane, **Intrusul** exprimă o stenică încredere în infinitele forțe regeneratoare ale omului. Romanele lui Zaharia Stancu sînt la fel de semnificative, din acest punct de vedere. Să ne amintim, de pildă, de personajul din **Jocul cu moartea,** fermecătorul „picaro", care trece prin felurite întîmplări la vreme de război. Peste disponibilitatea pentru aventură, pe care el o dovedește, peste diferitele episoade palpitante și primejdioase pe care le parcurge, evoluția sa are sensul profund al unei parabole a purității și a forțelor infinite de rezistență ale omului. Războiul cedează în fața vitalității tînărului călător. Notația realistă lasă, astfel, să se ridice dintre rîndurile ei, ca un abur, o impresionantă parabolă a posibilităților nesfîrșite ale omului. **Ce mult te-am iubit,** un alt roman al lui Zaharia Stancu, ce poate fi considerat în mare măsură un poem în proză, este la fel de semnificativ. În fața ineluctabilului, romancierul înalță vieții un impresionant imn.

Un alt exemplu, furnizat de data aceasta de către poezie, îl constituie lirica lui Al. Philippide. Meditațiile acestui poet asupra destinului cosmic al omului sînt o desăvîrșită ilustrare a unei aspirații umaniste spre ideal. Lirica lui Nichita Stănescu exprimă, deasemenea, prin lupta poetului cu cuvintele, expresie a eforturilor de a rosti indicibilul, o permanentă tensiune spre ideal ; ca și încrîncenata căutare a adevărurilor existenței din lirica lui Ioan Alexandru. În toate aceste ipostaze afirmația umanistă este prezentă ca un amplu curent unificator.

Adamclisi

Urmare din pag. 1

Pe atunci, monumentul era o simplă, dar impunătoare movilă rotundă, înaltă de aproape 12 m, cu un diametru de 30 m, alcătuită din mici bucăți de calcar numulitic — sudate între ele cu un mortar dur — provenite din jurul localității traco-romane Civitas Ausdecensis din Scythia Minor, devenită ulterior satul Azarlic din Dobrogea de Sud.

Metopele înconjurătoare, în număr de 49 din 54 cîte au existat inițial, se aflau — încă dinainte de 1898 — la București, în Parcul Carol, astăzi Parcul Libertății, de unde au fost luate și așezate pe un postament de beton, construit în spatele Muzeului de istorie a Partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România, pentru ca de acolo să fie transportate înapoi la Adamclisi.

Ocupîndu-se de paternitatea acestui monument, încă de la începuț Alma scrie că el „a fost obiectul unei aprigi și infocate polemici între savanții istorici" dar, în urma cercetărilor lui Gr. Tocilescu, directorul Muzeului de antichități din București, în monument „trebuia să se recunoască un trofeu de victorie, ridicat în jurul anilor 108—109, de către învingătorul Daciei, împăratul Traian".

Apoi arată motivele, bine întemeiate, care au dus la această concluzie, și „abia publicat volumul lui Tocilescu **(Monumentul de la Adamklissi — Tropaeum Traiani,** apărut la Viena, în 1895, în versiune română și germană, autori Gr. Tocilescu, Otto Benndorf și Georg Niemann, n.n.), se și ridică o voce discordantă, care contesta că trofeul ar aparține epocii lui Traian. Cel ce reacționa era Adolf Furtwängler, unul dintre cele mai mari nume din lumea arheologică de atunci (...). El așeza monumentul roman cu mult mai în urmă, atribuindu-l primei epoci a imperiului, epocii lui August și expediției lui Crassus în Tracia. Însă astfel de ipoteze, impuse numai de o nețărmurită dorință de a fi original, purtau în sine, încă de la început, semnul caducității" deoarece „este imposibil a deduce din stilul unui monument din provincie anul în care a fost ridicat. În cazul monumentului de la Adam Klissi, acel stil, care lui Furtwängler îi părea să indice epoca lui August, apăru la un alt savant, nu mai puțin însemnat și interesat în această chestiune, Corrado Cichorius, ca fiind din epoca decadentă (...). A revenit unui român, Teohari Antonescu, sarcina să demonstreze că ipoteza lui Cichorius nu rezistă (...). Datorită lui Antonescu care, printr-o reconstituire organică de reliefuri, a făcut din trofeul de la Adam Klissi un frate mai mic al columnei lui Traian, orice dubiu relativ la acceptarea teoriei lui Tocilescu părea lipsit de miez ; originea traiană se impunea ca singura acceptabilă. Așa s-a închis lunga și amara polemică în jurul monumentului (...). Iată însă că, în epoca cea mai recentă — continuă Alma — se vorbește din nou despre Adam Klissi ; problema a ridicat-o din uitare un savant italian, primul printre italieni care și-a întors atenția către monument : Silvio Ferri. El se exprimă cu hotărîre contra originei traiane a trofeului (...), însă nu spune cu precizie numele împăratului care ar fi ridicat trofeul, nici cărui eveniment istoric i se datorește originea".

Și, în final, Alma susține că „astăzi (1939, n.n.) încă, cu toată înflăcărarea discuțiilor, ipoteza lui Tocilescu pare cea mai sigură", argumentînd că „lui Traian i s-a luat trofeul de către numeroși savanți, din cauză că sculpturile barbare introduceau, după părerea lor, o notă discordantă în armonia construcției (...). Examinîndu-le, doar un ochi rece și indiferent va vedea numai urîțeniile și imperfecțiunile lor, numai aspectele greșite, profiluri de corpuri disgrațioase, mișcări neindeminatice și nu va înțelege limbajul lor simplu și frumusețea lor sugestivă" care, „pentru a fi înțeleasă și prețuită, este nevoie să dezbrăcăm haina indiferenții, trebuie să te apleci, să le întrebi cu dragoste pe fiecare în parte. Aceasta o afirm — continuă Alma — bazîndu-mă pe propria mea experiență (...). Atunci cînd îndeplinind un lung vis, mingîiat în timp de trei ani de studii universitare, m-am găsit înaintea metopelor trofeului, îmi înflori pe buze această întrebare : Sunt într-adevăr aceste sculpturi expresia unei arte decadente ? Răspunsul este : nu !".

La acest răspuns negativ, Alma a ajuns „după un studiu făcut cu o dragoste imensă, care îmi permitea — mărturisește ea — să constat că, dacă reliefurile lăsau de dorit cîteodată relativ la execuție, erau în schimb perfecte în compoziție și am terminat prin a fi de acord cu cei ce credeau că un mare maestru a schițat desigur desenul scenelor pe care apoi soldații le-au redat în piatră (...). Soldații deci au fost și la Adam Klissi sculptorii și, fiindcă nu toți erau egal dotați, rezultă că fiecare metopă aduce în sine amprenta personală a sculptorului. Echilibrul însă domină în toate scenele, cu atît mai armonios, cu cît ele sunt mai complexe ; liniile arcate sau drepte se alternează, se adună și se contopesc într-un fericit complex organic (...). Imperfecțiunile dispar față de ceea ce constituie adevărata, profunda și sugestiva frumusețe a monumentului de la Adam Klissi, prospețimea și vivacitatea lor. Va fi ea naivă și primitivă această artă, se poate, dar nu este artă decadentă bizantinizată. Și mie îmi place să cred — admite Alma — că Apolodor din Damasc ar fi făcut schița reliefurilor trofeului, cum a executat și pe aceea a Columnei. La Roma artiștii cei mai destoinici au pus în lucru desenul marelui maestru ; la Adam Klissi artiști nu erau, în schimb erau soldații care s-au apucat să sculpteze cu mai multă bunăvoință decît cu experiență (...).

Mai înainte de a încheia documentata sa pledoarie, însoțită, poate, de cea mai justă interpretare a execuției artistice a scenelor de pe metope, unde a pus mult suflet și sensibilitate feminină, Alma scrie : „Să restituim lui Traian trofeul de la Adam Klissi" și „să-l privim ca pe un act de naștere a poporului român".

Dacă istoriografa italiană ar mai fi în viață — și este posibil — și ar fi asistat la inaugurarea monumentului reconstituit, urmărind suita celor 49 de simili ai metopelor originale, i-ar fi înflorit din nou pe buze întrebarea : „Sunt într-adevăr aceste sculpturi expresia unei arte decadente ?" sau s-ar fi întrebat : „Sunt ele opere modeste, grosolan executate, după cum au fost calificate mai recent ?" Răspunsul la ambele întrebări este : nu !

Esenin

Urmare din pag. 1

v-a scornit, mișelul ! / Peste stepă-n goană cu alai, / Ride pin' la lacrimi clopoțelul", cu bucuria că trăiesc încă și cu convingerea că aceste cuvinte au țîșnit cîndva din aceeași bucurie simplă de a trăi pe care o încerc eu recitindu-le și reacomodîndu-mă prin ele cu viața mea dinainte de a fi presimțit tăcerea.

Desigur nu le-aș fi repetat chiar cu aceeași înțelegere copilărească cu care le spuneam altădată. Între timp, am ajuns la ideea că falsul pastel, acela care nu descrie de fapt o lume așa cum pare, ci o repune în tipare mai sigure spre a fi păstrată împotriva a tot ce o năruiește, este poate cea mai mare poezie. Că prin urmare Esenin este un poet profund și modern nu numai cînd spune : „Eu n-am văzut, persane, Bosforul niciodată / Să nu mă-ntrebi de dînsul că nu știu să răspund. / În ochii tăi văd marea pentru întîiași dată / Cum flacăra albastră și-o pilpiie la fund," sau „Ca o pasăre din aripi, / Capul din urechi vibrează. / El picioarele trudite / Să-și mai poarte n-are cum. / Un om negru, / Un om negru, / Un om negru / Vine și pe pat s-așează. / Un om negru / Nu mă lasă s-adorm noaptea nicidecum."

Că în el conflictul tragic exista încă din primele pasteluri prin care de fapt reconstituia lumea unui vis situat în trecutul ireversibil. Că nu întîmplător, la douăzeci și unu de ani, scria deja : „Potopul ploi s-a topit în sine / Furtuna toată s-a făcut nimic / Serghei Esenin mi-i urît cu tine / Și silă mi-i privirea să-mi ridic // Printre copacii cerului se cască / Mari aripi neauzite de urechi / Cîntarea ta nu poate să trezească / Strămoșii, din mormintele lor vechi / (...) / Pentru vecie, brațele și anii / Și-a desfăcut stelarul tău Pillat... / O, Eli, Eli, Lama Sabachtani / În asfințit coboară-mă treptat".

Acest „Serghei Esenin, mi-i urît cu tine" m-a obsedat încă din copilărie fără a-i înțelege exact sensul.

Acum, plecînd într-un fel și de la acest vers de început și de la tot ce a urmat știu că misterul lui Esenin nu poate fi cît de cît descifrat fără a înțelege că Poetul avea în sine și puterea de a-și rosti numele cu siguranța că el există și că poate să și-l pună fără să greșească lîngă numele țării sale, dar, și durerea că acest nume mai coincide doar întîmplător cu numele tînărului din Riazani care iubea viața și ar fi putut să fie fericit dacă nu ajungea să-i caute sensul primar pierdut.

Acest obsedant „Serghei Esenin, mi-i urît cu tine", în ciuda tuturor deosebirilor, mi-l asociază pe Esenin cu Tolstoi care nota în jurnalul său : „Sufletește nu-mi mai e atît de bine cum îmi fusese" (din context se înțelege : ca atunci cînd speram că alter-egoul meu poate cădea de acord cu mine)... „Eu, Eu, exist numai eu, iar Tolstoi e un vis scîrbos și prostesc", cu aceeași dureroasă conștiință de sine și de sciziunea produsă prin identificarea cu un vis care nu poate fi împlinit. Sau, prin identificarea cu un vis care poate fi împlinit doar cînd totul va fi fost plătit într-un fel sau altul și cînd astfel dedublarea de nesuportat va fi încetat.

Cîndva, stînd cîteva clipe tăcută în fața mormîntului lui Esenin acoperit ca întotdeauna cu flori, am fost cuprinsă de acea religiozitate cu care era căutat locul unde pămîntul unei țări s-a deschis să-și primească poetul cel mai iubit. Nu înțelegeam bine ce vorbesc oamenii între ei dar simțeam că priveau către chipul lui Esenin ca și cum el nu este mort ci numai dus. Am uitat că nu îmi este îngăduit și fără să vreau am repetat în gînd, cu emoția cu care spuneam pe atunci cînd credeam cu adevărat că nu murim de tot : în mormînt viață ai fost pus...

Distincțiile Festivalului național „Cîntarea României"

În domeniul creației artistice
(Pentru artiștii profesioniști)

CONCURSUL DE POEZIE

– Se acordă diplomă următorilor tovarăși :
Ioan Alexandru – „Imnele Transilvaniei".
Adrian Păunescu – „Pămîntul deocamdată".
Gheorghe Tomozei – „Poema patriei".
Szemlér Ferenc – „Az álom tulsó partján" (Pe malul visului).
Nikolaus Berwanger – „Ich häng mei Gsicht net an de Nagel" (Poezii șvăbești).

CONCURSUL DE PROZĂ

– Se acordă diplomă următorilor tovarăși :
Corneliu Leu – „Plîngerea lui Dracula".
Dinu Săraru – „Clipa".
Eugen Uricaru – „Rug și flacără".
Majtényi Erik – „Hajóharang a hold utcában" (Clopot de bord).
Joachim Wittstock – „Blockvermerke" (Insemnări).

CONCURSUL DE DRAMATURGIE

– Se acordă diplomă următorilor tovarăși :
Mihnea Gheorghiu – „Patetica '77"
Horia Lovinescu – „Singele".
Dumitru Radu Popescu – „Două ore de pace".

cultura românească în lume

● **ARTA ȘI LITERATURA** unei țări se află în strînsă legătură în destinul național exprimînd vocația pentru creația istorică, amploarea deschiderii către lume și marile coordonate pe care se dezvoltă în contemporaneitate. De aceea, manifestările consacrate aniversării centenarului Independenței naționale au însemnat tot atîtea evenimente culturale, menite să conducă la o mai bună cunoaștere reciprocă, la promovarea unui spirit de înțelegere și colaborare.

● **LA GALERIILE DE ARTĂ DIN BERLIN** a fost vernisată o expoziție de artă românească. Lucrările sînt semnate de nume prestigioase ale plasticii contemporane: Corneliu Baba, Alexandru Ciucurencu, Aurel Ciupe, Constantin Piliuță, Ion Musceleanu, Ligia Macovei și alții. Cea mai mare parte a operelor expuse sînt inspirate din evenimentele legate de independența de stat a României, de răscoala din 1907 și de alte momente ale luptei pentru libertate națională și socială.

● **ÎN ORAȘUL ITALIAN VITERBO** a fost organizată o săptămînă culturală, sub patronajul Institutului pentru istorie „Risorgimento" și al Academiei di Romania din Roma. În cadrul săptămînii culturale a fost inaugurată o expoziție consacrată centenarului Independenței României, o expoziție de carte artistică și social-politică, o expoziție de artă populară, precum și una de grafică și pictură a artistei Mariana Petrașcu. Manifestările au fost încununate de un frumos succes de public.

● **TOT ÎN ITALIA, LA ROMA,** profesorul Dan Berindei a conferențiat despre condițiile istorice ale realizării Independenței, aspirația cea mai constantă a poporului român timp de mai multe veacuri. De asemenea au fost proiectate filmele documentare **Mănăstirile din Bucovina** și **Delta Dunării,** realizate de Dr. Flavia Rimassa dei Giordani. Comentariul a subliniat rolul istoric al Independenței în viața poporului român, perspectivele luminoase ale dezvoltării sale.

● **ÎN DANEMARCA, ÎN ORAȘUL RINGSTED,** s-a deschis o expoziție de artă populară. Cu prilejul vernisajului, la care au participat numeroși oameni de artă și cultură, în frunte cu autoritățile municipale și cu președintele Cercului de artă din localitate, Ansamblul danez Herstendenes Folkeansamble a prezentat un program de dansuri populare românești, care s-au bucurat de aplauzele publicului.

● **ÎN FRANȚA, ASOCIAȚIA „MIHAI EMINESCU"** a organizat la Saint Nazaire expoziție Centenarul Independenței de stat a României. Lupta poporului român pentru unitate și independență națională și o expoziție de artă plastică românească. Cu acest prilej, profesorul Virgil Cândea a vorbit despre semnificațiile actului istoric al cuceririi independenței și despre tradiționalele relații de prietenie româno-franceze.

prezențe

● Desfășurată în anii precedenți la Tg. Jiu, Motru și Țicleni, cea de a IV-a ediție a șezătorii dezbatere **„Artă și actualitate",** organizată de Centrul de îndrumare a creației populare și mișcării artistice de masă din județul Gorj a avut loc, pentru a doua oară, în orașul Țicleni. Au participat poeții : Constantin Nisipeanu, Nicolae Dragoș, Nicolae Diaconu, Ioana Dinulescu, Doina Uricariu precum și membri ai cenaclurilor literare din Tg. Jiu, Novaci, Motru, Tîrgu-Cărbunești, formații artistice de amatori din Tg. Jiu.

● Luni 13 iunie a.c., seara de amintiri literare a Muzeului literaturii române „Rotonda 13" va fi dedicată lui Pavel Dan, de la a cărui naștere se vor împlini 70 de ani. Despre personalitatea și opera scriitorului vor vorbi Mihai Beniuc, Al. Dima, Dimitrie Macrea, Ov. Papadima, Grigore Popa, Ion Vlasiu. Prezintă Șerban Cioculescu. Manifestarea va avea loc la sediul muzeului, la orele 19.

● La Casa de cultură din Rîmnicu Vîlcea, Teatrul „Lucia Sturza Bulandra" va prezenta astăzi și mîine la orele 19,30 spectacolul cu piesa „Undeva, o lumină", aparținînd tînărului dramaturg Doru Moțoc.

● O seară de poezie dedicată lui Tudor Arghezi a avut loc la Casa de cultură din Tg. Cărbunești, jud. Gorj, cu prilejul împlinirii a 97 de ani de la nașterea scriitorului. La reușita manifestării și-au adus contribuția cenaclurile „Mihail Eminescu" și „Interferențe" din localitate, „Flacăra" din Țicleni precum și eleve ale liceului „Tudor Arghezi" din Tg. Cărbunești și o formație de muzică a casei de cultură.

● În comuna Teiu-Argeș a avut loc o manifestare omagială prilejuită de împlinirea a 75 de ani de la nașterea lui Vladimir Streinu. Viața și operele criticului au fost evocate de Șerban Cioculescu, Mihail Novicov, Eugen Simion, de profesorii V. Fălcescu și N. Cană.

sport

Box prin corespondență și rugby indulgent

Recentele campionate europene de box nu s-au deosebit prea mult de cele de la Katowicze și cele de la Madrid. Ele au avut și calitățile și defectele precedentelor. În plus, ni s-a părut că a prevalat boxul de vitalitate și forță, înaintea boxului tehnic. Ceea ce a caracterizat însă și aceste campionate au fost campionii fabricați. Mulți boxeri au fost abandonați fără motive serioase, vicecampionul olimpic, iugoslavul Kaçar și boxerul român Chiracu, alții descalificați prin avertismente nemeritate. Printre deciziile violent injuste, a fost și aceea prin care a fost declarat învins în fața lui Nowakovski boxerul sovietic Ribacov, care și-a anulat pur și simplu adversarul dovedindu-se, de departe cel mai bun om al categoriei lui. Medalia a revenit totuși lui Nowakovski. Un medic sportiv român cita cu îndreptățire opinia specialiștilor americani despre boxul european, care, ziceau ei, va ajunge să se desfășoare prin corespondență. Asta viza atît numeroasele intervenții în ring ale arbitrilor și ale medicilor cît și faptul că adesea adevăratii mari competitori ai categoriilor nu mai ajung să se întîlnească. Boxul european iese în pierdere datorită calității slabe a arbitrajului. Mai mult, în boxul european a ajuns o tradiție porunca „rămîi în picioare și cîștigi". Atît la Madrid cît și la Katowicze cît și la Halle a funcționat această normă a falsei valori. Am văzut adesea sportivi menținuți cu încăpățînare în ring deși ei ar fi trebuit abandonați de proprii lor antrenori ca în cele din urmă să li se atribuie și victoria. Din acest unghi de vedere meciul Ribacov — Nowakovski ne reamintește meciurile lui Năstac cu Rișkiev la Madrid și Havana în care deși cîștigător clar în ring, boxerul român a fost frustat de satisfacția medaliilor de aur.

Și acum rugbyul. Echipa Franței și-a luat revanșa asupra celei a României, dar într-un mod neconvingător. Nu este vorba numai de scor, 9—6, ci de aspectul jocului din teren care ar fi cerut, firesc, un rezultat de egalitate. Românii au jucat acest meci fără complexe, și deschiderea scorului de către francezi, 3—0, s-a datorat mai mult arbitrului decît jocului gazdelor. Echipa română se impune însă de aici înainte și prin două lovituri libere executate de la mare distanță (45 și 40 m), Bucossy aduce echipa noastră în avantaj. De aici înainte meciul degenerează. Înaintarea franceză înțelege să tranșeze altfel duelul sportiv și începe martelarea lui Băcioiu, care se va dovedi sistematică pînă la sfîrșitul partidei. Puternicul și excelentul nostru pilier a părăsit după circa 5 adevărate K.O.-uri terenul. Șansele unui meci frumos, deschis au fost astfel compromise. În repriza a doua XV-le francez forțează fără rezultat, deoarece rugbyștii noștri se regrupează excelent. Gazdele nu reușesc tot meciul decît două faze de eseu, amîndouă bine stopate de apărarea românilor. Forțînd cu adevărat, echipa României ar fi putut înscrie, dar sportivii noștri au tratat meciul drept ceea ce și era. Și n-au dat întîlnirii nota acerbă pe care i-au imprimat-o gazdele, jucînd cu o relaxare care arată că XV-le românesc a început să aibă conștiința valorii lui și că știe să-și dozeze eforturile în funcție de importanța întîlnirii. Punctele victoriei franceze sînt rodul uneia din multele lovituri libere acordate cu larghețe de arbitru echipei gazdă. Ne-a plăcut calmul și siguranța echipei noastre și ne pare rău că XV-le românesc s-a dus în Franța pentru a juca indulgent o partidă pe care gazdele au înțeles-o ca o revanșă totală.

Discobol

Cîntarea României

Dincolo de gesturi

Imaginile s-au succedat rapid, formații profesioniste, formații de amatori, tineri, mai vîrstnici, animați de dragostea pentru frumos și glia străbună. Călușarii deveni erau elevi ai Liceului pedagogic, pe unii îi știam de mici, iubeau învîrtita și lina de pe Mureș, jocul nostru simplu și fără de egal. Aveau „cămeși crețe", alb imaculat, cusute cu arnici negru din plin, dovedind măiestria unor mîini de mamă, pentru care „lucrul de mîntuială mai bine n-ar fi, iar cămeșa se cade să fie ca lumea", c-așa au apucat și ele, și mamele lor, și mamele mamelor lor. Portul are rădăcini adînci în istoria locului și dacă vrem să cinstim cum se cuvine istoria, apoi musai slăvirea portului tău țărănesc. Peste albul cămășii, ca o platoșă fără de moarte, culorile acestui pămînt.

Fiecare gest, fiecare pas săltat în clinchetul zurgălăilor de la picioare, chiar dacă totul a durat cîteva secunde, amintea ceva foarte precis. Dincolo de ritm, fremăta grîul holdelor noastre. Puteau simți răcoarea Grădiștei, tăcerea ei majestuoasă, de stăpînă. Pe aici a trecut Decebal. Aici s-a născut „Palia". De aici pleacă blănuri moi, neverosimil de frumoase, spre toate zările lumii. De aici a început viața noastră de oameni ai locului. Dincolo de jocul propriu-zis mustea istoria.

Călușarii din Boiu au evoluat pe scena căminului cultural. Cu ani în urmă, acești țărani au luat „cu asalt" scena unui festival din Polonia. Erau încîntați ca niște copii. Unii nu văzuseră decît Rodna, Dealul Coposului și Piața din Orăștie. „Nicăieri nu-i ca acasă, au spus premianții pentru care s-a aplaudat într-o țară străină, minunată-i lumea, de necrezut, dar pămîntul ăsta miroase altfel, a miere...".

Călușarii din Romos (români și germani) au cămăși albe cu tricolor, joacă și cîntă românește, trăiesc românește, adică așa cum se cade să trăiască cel ce-a văzut lumina soarelui în bogata, dulcea și fremătătoarea Cîmpie a Piinii.

Dincolo de muzica lui Relu de la Căstău, autentica, cu iz local, simți foșnetul pădurii de stejar, pulsația timpului, dărnicia naturii. Cîntec simplu, curat, de inimă.

Festivalul „Cîntarea României" a fost, în primul rînd, rampa de lansare a ceea ce strigă în noi frumosul, dragostea de țară și oamenii. Pentru că dincolo de gesturi, oscilînd între bărbăție și fragilitate, toți cei prezenți, indiferent de vîrstă și naționalitate, ne-au adus, chiar și pentru cîteva secunde, istoria pămîntului în casă.

Letiția Vladislav

Omagii emoționante

Bicalatul aparține salbei de sate de pe Călățele, vatră folclorică vestită prin bogata sa artă populară, prin portul mîndru, cîntecele neasemuite ca și prin hărnicia oamenilor. Formația complexă de cîntec, dans și recitări din Bicalat a ajuns în finala Festivalului Cîntarea României, *cu un montaj muzical-literar despre iubirea de patrie. Formația de însemnată tradiție, beneficiază de îndrumarea muzicală a pianistului Búzás Pál, originar de pe meleagurile Călățelor, care frecventează cu recitalurile sale de muzică clasică, meleagurile natale și celelalte sate ale județului Cluj, și, pe deasupra, dirijează corul din Bicalat și acompaniază la pian tot spectacolul, îmbrăcat în portul local, ca și membrii formațiilor. Emoționantul program prezentat în finală cuprinde poezii ale clasicilor români și maghiari, despre suferințele și luptele țărănimii pentru pămînt, pentru dreptate, străvechi cîntece revoluționare, o mică inscenare care evocă tragicele evenimente din 1907 și un bocet al țărancelor maghiare pentru victimele represaliilor din acel an înroșit în sînge. Cu cîntec, poezie, pantomimă și dans, formațiile din Bicalat pledează pentru puternica și tradiționala prietenie între poporul român și naționalitățile conlocuitoare. Formația de copii cîntă și joacă în românește. Iar în scena de nuntă din final, cînd fetele din echipa de dans, cu cununi de mărgele pe cap, intră cu niște coșuri pline de cozonaci legați cu ștergare brodate, o femeie mai în vîrstă pune în brațele mirilor o fetiță îmbrăcată cu ie și catrință românească. Increderea sinceră în reciprocitatea și întrajutorarea românilor și maghiarilor, înfrățiți în luptele pentru libertate și dreptate, caracterizează frumosul spectacol al formațiilor din Bicalat.*

★

Piesa lui D. R. Popescu, Două ore de pace, *a fost reprezentată de trei trupe în etapa finală a festivalului: de Naționalul din Cluj-Napoca, de Teatrul mic din Capitală și de secția maghiară a Teatrului de Stat din Tîrgu-Mureș. Trupa vestită și prestigioasă a repurtat numeroase premii la decada dramaturgiei originale în 1971, cînd a jucat cu un răsunător succes în țară și în Capitală. Înainte de potop de Nagy István. După o pauză de șase ani, Capitala și juriul festivalului* Cîntarea României *revăd actorii Tîrgu-mureșeni într-un spectacol de înaltă clasă, semnat de un tînăr regizor, Kincses Elemér; (Harag reprezintă în concursul de față culorile Cluj-Napocăi, cu varianta maghiară a poemului scenic semnat de Mihnea Gheorghiu,* Patetica 77). *Mult ajutat de scenografia lui Romulus Peneș — un spațiu de joc dinamic, urcînd spre o culme printre metereze, — spectacolul patetic în mișcarea de masă (soldații lui Dunărințu, ca un cor antic, creează un cadru plin de însuflețire și avînt), este cu atît mai reținut și mai interiorizat în privința dramei protagoniștilor.*

★

Varga Vilmos și Kiss Török Ildikó, actori orădeni, în repetate rînduri laureați ai festivalurilor de recital poetic de la Bacău și ai decadelor dramaturgiei originale, interpreți și protagoniști apreciați ai poeziei moderne, s-au prezentat cu un original și interesant spectacol Eminescu. *În traducere se pierde mult din muzicalitatea fără seamăn a poeziei eminesciene, deci, cei doi interpreți sînt călăuziți în selectarea programului lor, în primul rînd de ideile sociale ale poetului, de luciditatea sa în judecarea societății epocii sale, de demnitatea de om și intelectual într-un mediu care nu-i cunoaște și nu-i recunoaște valoarea. Adică, ei nu caută frumusețea la Eminescu, ci adevărul. Nu caută în primul rînd valorile estetice mingiietoare, ci pe cele de interes revoluționar și politic. Astfel, Eminescu indrăgit și afirmat de cuplul de actori maghiari este un poet mare și veșnic tînăr, neliniștit și neliniștitor, tovarăș de idei și de luptă, al năzuințelor celor mai nobile ale omului din secolul XX. Pe lîngă poezii, ei ne citesc scrisori și articole, confesiuni și manifeste pătimașe ale poetului, omului și luptătorului social. Recitalul-dialog între cei doi interpreți ne prezintă unele poezii în formă de micro-dramă, ca de exemplu ingenioasa și emoționanta inscenare a Luceafărului. O chitară — al treilea partener. Ca unic element decorativ simbolic,* Floarea albastră, *pictată pe un fundal alb. Două voci: un bariton pătimaș cu reflexe provocator ironice și o soprană cultă, spirituală, două inteligențe însetate și îndrăznețe contribuie la acest recital Eminescu, urmărit cu un justificat interes.*

Anna Halász

„Educația socialistă, dezvoltarea culturii revoluționare, constituie o problemă de cea mai mare importanță pentru întreaga societate și ea poate fi soluționată numai cu participarea activă a maselor populare a întregului nostru popor".

NICOLAE CEAUȘESCU

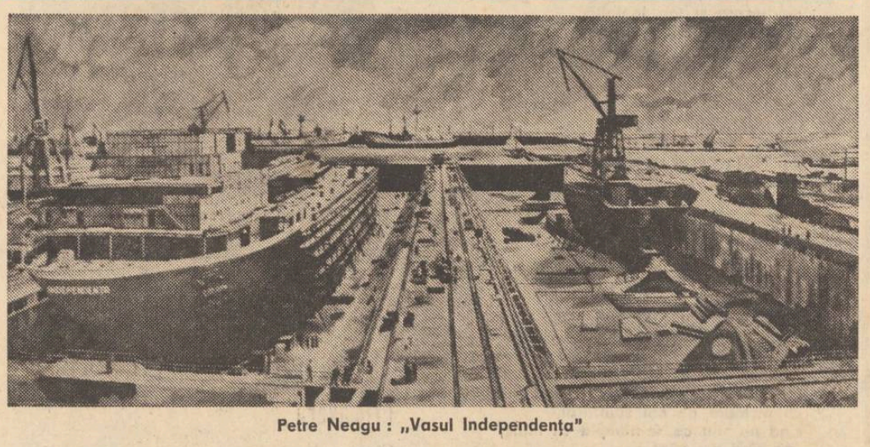

Petre Neagu: „Vasul Independența"

Festivalul național „Cîntarea României" a antrenat 80 000 de formații și un număr de 2 000 000 artiști amatori. S-au înscris 6 500 formații de teatru, 5 100 coruri, 8 400 brigăzi artistice, 2 557 formații de muzică populară, 5 185 echipe de dansuri populare, 535 formații de fanfară, 106 formații de muzică de cameră, 1 757 formații de muzică ușoară.

Jocul de-a culorile

Mărturisesc că n-am auzit niciodată de Alex. Savu din Ulmi și cînd am căutat pe hartă locul pe unde s-ar afla satul acesta am dat de cîteva, unele în cîmpie, altele ascunse pe povîrnișuri, cam pe acolo pe unde munții sînt numai o adiere. Nu știu dacă e un mare artist, nu pot să-l judec, dar, deși nu ne-a fost dat să schimbăm măcar cîteva cuvinte, trebuie să fie un om nu prea înalt, aproape bătrîn, un bătrîn căruia îi place să se joace de-a culorile. Jocul nu pare a fi învățat în școli (care sînt școlile care pot da omului bucuria jocului?) căci se vede a fi departe de toate canoanele. Că îi sînt străine se vede și după cum scrie. Jumătate din tabloul său se numește **Alexandru. și. Unirea.** Adică Alexandru, punct, și, punct, Unirea, punct. Pentru el fiecare cuvînt se sfîrșește cu ultima literă și asta trebuie să se vadă limpede. Cuvîntul e cuvînt, îți spune ce trebuie să-ți spună și cu asta gata. După punct nu mai vine nimic. Tot așa și cu culorile. O culoare este o culoare, care îți place ori ba, cum un măr încărcat de fructe te încîntă sau ba, dar nu poate fi în nici un caz altceva. Iar jocul de-a culorile îl știi sau nu, îți place sau te lasă nepăsător și, de vreme ce pe el îl farmecă, e greu de spus la ce ține mai mult: la viață sau la culorile ei. Pictează cînd soarele se înfierbîntă și întărește nuanțele, cînd în preajmă stăpînește tăcerea. Nu duce lipsă de ani și nu se sperie de ei, pentru că numai un om bătrîn poate descoperi cu atîta uimire copacii, numai el poate vedea că mai presus decît măreția copacilor poate sta doar omul. Lui Alexandru Ioan Cuza cîțiva copaci abia îi ajung pînă la genunchi. Iar Unirea, cu siguranță că a fost împlinită într-o grădină exact cu cea din spatele casei sale. De aceea și-a imaginat o masă cu o hîrtie pe care scrie clar „Unirea românilor", nu cumva să vină un vecin, să-l întrebe la ce lucrează și să nu pricepă. Pe alta scrie „Proiect", adică ăsta a fost proiectul și ăsta e actul semnat, că doar nu se putea semna pe proiect, și vecinul, după două clipe de gîndire să-i spună, așa-i și să-și frece barba. A pictat apoi ofițerul, dar cum nu văzuse niciodată ofițeri de pe vremea colonelului s-a gîndit cum arată un nepot de-al său și l-a pictat cum și l-a adus aminte, cu cașchetă și epoleți, în poziție de drepți (alături de unul ca EL nu puteai sta oricum). Unirea nu se poate face în doi, s-a gîndit bătrînul, or mai fi fost și alții, iar în tablou cine să fie „alții", dacă nu țăranii. Și a pictat un țăran, exact ca un țăran și l-a privit lung, poate spre seară, cînd, pentru a cine știe cîta oară, nevasta l-a strigat, mai ai mă? dar de formă, știind că oricît ar striga n-o să-l poată mișca de la acest joc de-a culorile.

Un țăran din Ulmi l-a pictat pe Alexandru Ioan Cuza exact așa cum l-ar picta toți țăranii din România. Și-a văzut de treabă cine știe cîte zile pînă s-a întors la culorile lui și i s-a părut că pomii seamănă mult prea mult cu toți pomii. Nu pentru că s-ar fi săturat să-i vadă la fel, ci pentru că ar fi vrut să adune toți prunii, merii și piersicii în cei cîțiva care îi încăpeau, să-i schimbe în numai culoare. Și a pus în vîrful crengilor să atîrne flori, a făcut pămîntul de la picioarele colonelului să se vadă albastru și orizontul roșu. Un soare care aprinde orizontul unei grădini dacă nu varsă culoarea focului peste toate atunci nu mai merită să fie privit.

Alex. Savu din Ulmi trebuie să fie un om bătrîn, să fi văzut multe răsărituri și să fi citit cu sfințenie cartea de citire în care Alexandru Ioan Cuza arată așa cum îl știu toți țăranii din România. A tăiat de zeci de ori crengile merilor porniți spre primăvară, mai știe cînd finul se taie ușor, dar nu s-a gîndit niciodată că jocul său de-a culorile va ajunge în săli de expoziții. El se crede țăran, și este, altfel n-ar putea să vadă pămîntul albastru și o masă într-o grădină la care s-a împlinit Unirea.

Dacă Alex. Savu este altfel, acest „joc" în fața jocului său de-a culorile a eșuat în întregime pentru cei care îl cunosc. Doar el ar putea înțelege că fiecare avem dreptul să ne imaginăm ce ne stă foarte aproape de suflet așa cum credem că va prilejui celorlalți încîntare.

C. Nistorescu

Tînărul actor

Prima oară l-am văzut — țin minte — în rolul gemenilor din „Fata morgana", la Teatrul de Comedie. Era atunci — de nu mă înșel — încă student. Despre Mircea Diaconu este vorba, despre cine credeți că ar putea fi vorba decît despre Mircea Diaconu?

Băiatul acesta (nu te supăra, Mircea, că îți spun așa) vine în fața mea sau în fața dumneavoastră și ne poate convinge oricînd pe toți că este cutare sau cutare personaj. Norocul, marele său noroc, este acela de a găsi mereu calea firescului — ceea ce nu se întîmplă oricui, să recunoaștem. Mircea Diaconu a jucat, din păcate, prea puțin în teatru. De fiecare dată însă cînd a făcut-o a apărut în rolurile sale (mici — de ce oare? mister!) cu aceeași și aceeași, aproape exasperantă, *seriozitate*. Cred că Mircea Diaconu este unul din cei mai serioși actori pe care îi avem. E tînăr și serios — iată o ecuație ideală...

Ce ne propune, prin urmare, Mircea Diaconu ca actor? El ne propune calm și echilibru, o cumpănire ardelenească a tuturor lucrurilor (chiar dacă nu va fi fiind ardelean...). Mircea Diaconu se apropie cu liniște — zic eu — de orice text, efortul său mergînd de fiecare dată în direcția vieții „așa cum este ea". Nu-l văd pe Mircea Diaconu chiar în orice rol. I se potrivește partitura de comedie, e drept, i se potrivește și partitura încărcată de dramatism, dar — repet — nu orice rol i se potrivește. Băiatul acesta (iartă-mă, din nou, Mircea, dar fără a te cunoaște simt nevoia să te bat pe umăr ca pe un bun prieten) poate trece, ca actor, în orice clipă de la o stare la alta. În plus, spre deosebire de mulți alți confrați, el se află și în posesia acelui simț atît de rar numit simțul umorului. Umor de la „umoare" — pentru ca lucrurile să fie clare... În *Răceala*, de Marin Sorescu, la Teatrul „Bulandra", omul meu, Mircea Diaconu pre nume, este absolut senzațional. E Diaconu pe care îl cunosc de atîta vreme fără a fi schimbat vreodată o vorbă cu el. Vine, își face rolul și pleacă, dar e tulburător, mă zguduie pe mine ca spectator, mă obligă să mă ridic în picioare și să îl aplaud.

Sînt cam de o vîrstă cu tine, Mircea Diaconu, și am mai scris despre tine. Poate ți se pare că fac literatură acum, dar vreau să-ți spun totuși un lucru: nu renunța la drumul pe care ai apucat. Un sfat ca de la tînăr la tînăr. Eu sînt un cronicar, tu ești actorul despre care cronicarul trebuie să scrie. M-ai obligat pînă acum să scriu frumos despre tine. Ai debutat cu un spectaculos dublu rol, cum spuneam, și zău dacă nu ți-a prins bine. În această primă izbîndă a ta, intrai pe o ușă, ieșeai și intrai pe aceeași ușă dar cu alt aer — împrejurare în care pălăria mea se ridica în fața hazului și abilității de care dădeai dovadă. Acum îmi scot din nou preasimbolica mea pălărie în fața creației din *Răceala*. Distanța e mai mare decît cîțiva ani și cîteva roluri, mult mai mare decît îți închipui... Mai știu că scrii, și ți-am citit rîndurile în paginile acestei reviste. După părerea mea, orice ai face, Mircea Diaconu, oricîtă proză ai scrie, rămîi totuși unul din cei mai importanți tineri actori ai noștri. Nu mi-e frică de loc de acest cuvînt: ești important, într-adevăr, cît se poate de important, de vreme ce izbutești a fi în același timp simplu dar nu simplist, clar dar nu naiv, complex dar nu „misterios", sigur pe tine fără a avea nevoie de altceva... Ești un Actor, Mircea Diaconu. Așa s-a întîmplat...

Aurel Bădescu

Opinia publică în comuna Șanț

Stau în sală, ascult, îmi place, aplaud, rid și mă minunez apropos de mai vechile și mai noile noastre discuții despre modern și despre modernitate.

Pe scenă, pe scena fazei republicane a „Cîntării României" sînt vreo douăzeci de țărani îmbrăcați în hainele lor obișnuite, haine de țară, care se mișcă, gesticulează și vorbesc aidoma personajelor pe care le întruchipează. Personajele, bineînțeles, consăteni de-ai lor. De ce bineînțeles, se va vedea mai încolo.

Pentru ca cele ce urmează să fie cît mai limpede exprimate, iată, mă văd nevoit să fac o mărturisire: am văzut în ultimii ani cam o duzină de spectacole de teatru. Montări diferite, concepții diferite, de la spectacolul care respectă litera textului și pînă la cel care nu mai respectă nimic, de la spectacolele în care actorul umple scena și pînă la cele în care fiecare actor e o idee. Ați înțeles, desigur, că mă refer la spectacolele unor teatre profesioniste, de la noi sau din altă parte. Am văzut chiar și o variantă modernizată a commèdiei dell'arte.

Pe scenă, continuă spectacolul formației de teatru nescris din comuna Șanț, județul Bistrița-Năsăud, spectacol care nu seamănă cu nici unul din cele pe care le-am văzut. Sătenii se mișcă pe scenă ca la ei în sat, cu dezinvoltură și naturalețe: dar ceea ce-mi place foarte mult este că acești amatori ardeleni știu să speculeze pînă la ultima limită replica de efect, știu să apese, să accentueze exact pe acele cuvinte care exprimă totul. Și fac toate acestea fără un text scris, și fără nici o repetiție.

Încerc, din nou, să fac comparații între ceea ce văd și ceea ce-am mai văzut. Întreprinderea n-are însă nici un sens: ceea ce văd este foarte nou, foarte original, foarte adevărat.

Cine sînt și ce vor țăranii din comuna Șanț? Sînt cei mai gospodari și cei mai cinstiți din sat, pentru că în această formație de teatru nu pot intra decît astfel de oameni. Condiția aceasta n-a impus-o vreun puritan: formația de teatru nescris este **vocea opiniei publice, ori ca să fii vocea opiniei publice trebuie să ai neapărat calitatea de „exemplu".** Ce vor, se înțelege de la sine. Discutînd treburile bune și mai puțin bune din sat, ei vor să le facă pe cele bune cunoscute și pe cele mai puțin bune să nu mai existe. Dar nu e un teatru moralizator, pentru că bunul simț al acestor țărani iubitori de teatru a găsit soluția și formula cea mai potrivită pentru a evita simpla morală. Textul e improvizat, acolo, pe scenă, dar ideea se discută înainte, la fel cum se discută nuanțele și sensurile dialogului. Totul se face „în echipă", și se face în așa fel încît adevărul și firescul să se poată conjuga într-o formulă de spectacol. Și întotdeauna se conjugă bine, grație efortului colectiv și mai ales grație înțelepciunii și experienței „dramatice" a șefului acestei formații. Constantin Iugan, un bătrîn de peste 70 de ani.

Aici, la faza republicană a marelui festival, țăranii din comuna Șanț au cîștigat un titlu de laureat. Nu numai pentru măiestria jocului lor, nu numai pentru adevărurile spuse, ci și pentru că prin ei se exprimă cel mai bine, poate, esența acestui mare festival al muncii și generozității creatoare. Cei douăzeci de săteni din comuna Șanț nu fac teatru din ambiția de a deveni vedete, ci din plăcere, nu pentru că au simțit că au talent și vor să-și facă viața mai ușoară, ci pentru că vor să se implice în „treburile" satului și altfel decît muncind. Aceasta s-ar putea numi **implicarea creatoare,** și s-ar mai putea numi **implicarea nouă, originală.**

La sfîrșitul spectacolului, l-am întrebat pe Constantin Iugan ce vor face după acest succes. Nu vă opriți la stereotipia întrebării, răspunsul contează: păi, noi o să ne întoarcem acasă bucuroși și o să ne apucăm de treabă, fiindcă noi n-am lăsat pe nimeni să ne facă normele, și dacă nu muncim bine ne-o fi rușine să mai jucăm teatru.

Mihai Tatulici

MAPAMOND

tineri poeți italieni

FLEANA MARONCELLI

Cotidiana speranță de doi bani jumate

De somn se desprinde neliniștea
fir ce se prelungește la nesfîrșit.
Cînd ajungem din urmă strigătul îndepărtat
ecou de-nfrigurate ritmuri
și umedă pupilă se retrage
în scoc de jilav destin, astfel se-înalță
cotidiana speranță de doi bani jumate
cu scămoasele-i adevăruri, cu-încrincenări
deșelate, apatice
de neputințe aeriene.

Astfel și-n anul O mie

Duhurile pagine
zurlii, dansînd
liberate de greutatea cărnii
revin să se-îndrăgostească iarăși
de epocile ancestrale; în mingiierea
degetelor aplecate asupra muzicii
langurie de jad transparent,
în verdele sălciilor îmbrățișate
să susure o melodie, al pinilor

Renato Guttuso: „Săpător"

ce cot la cot își leapădă acele
De-alungul riului
cu rumoare de frunzișuri adînci...
Astfel fu și-in anul O mie
astfel fu"n Mediul Ev...

ANNA NULLO

Iluminare

Lunii dulci
suprapunîndu-se firelor luminii.
Căsoaie întunecate strălucesc
aproape orbite de lumina acestui soare
imposibil.
O boare ciudată
încălzește totul
chiar și dezlinatele „euri"
care, încantate parcă
devin „noi".

Și-atunci, împreună, zărim
ochii întristați ai unui copil
plîngînd;
spendoarea cîmpului înconjurător
distrusă de noi înșine
și dincolo de zi
ne dăm seama, în fine, cine ne stă alături.

Iluzie: era doar o rază de soare,
într-aceastăzi minunată
atingîndu-mi privirea.

În românește de
Dan Ciachir

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN BIBLIOTECA DE STAT V.I. LENIN** sînt păstrate în mod excepțional, în rafturi separate, constituind o bibliotecă de sine stătătoare, circa 100 000 volume dăruite de N. Rubakin, cunoscut iluminist, bibliograf și scriitor rus. El a fost primul care a inițiat în Rusia editarea, în anii 1906, 1911—1915 a dicționarului „Printre cărți". În ultima ediție în 3 volume a acestui dicționar au fost cuprinse 20 000 titluri de cărți din toate domeniile cunoașterii. V.I. Lenin era prieten cu N. Rubakin, corespondau și îi aprecia activitatea de iluminist. La cererea lui Rubakin, V.I. Lenin i-a trimis o listă cu cărți marxiste. Lista a fost publicată în volumul al doilea, „Printre cărți", în anul 1913.

● **LA STORIA** se intitulează romanul lui Elsa Morante, socotit de criticul Angelo Rinaldi „...un eveniment în istoria romanului european, pe care l-a smuls din mlaștina avangardismului experimental, ilustrînd resurecția unui gen în care contează numai oamenii, sentimentele și lucrurile. Acest roman marchează o revenire puternică a epicului și a frescei sociale". Este o evocare a unor tragice întîmplări din timpul celui de-al doilea război mondial, petrecute la Roma. Acest roman a fost tradus în limba franceză de către Editura Gallimard.

● **PREMIUL GREIF,** — fondat în 1951, a fost decernat anul acesta pentru a 26-a oară, odată cu comemorarea lui Heinrich Greif, actor antifascist din Berlin, decedat în 1946. Premiul clasa I, pentru realizări în arta cinematografică i-a revenit regizorului Joachim Kunert, pentru filmele sale TV „Trestia" și „Marea călătorie a Agathei Schweigert" după povestirile Annei Seghers. Una dintre laureate este și actrița Lotte Löbinger, apreciindu-se astfel realizările actoricești în redarea personajelor feminine aparținînd clasei muncitoare cît și pentru activitatea sa cultural-politică în spiritul lui Heinrich Greif.

● **GUILLAUME APOLLINAIRE-OEUVRES EN PROSE, TOME I** — operele în proză ale poetului (1880—1918) au apărut de curînd în editura Gallimard (coll. La Pléiade). În culegerea, prezentarea și adnotările lui Michel Décaudin găsim în acest prim volum: 1) Marile lucrări în proză — în ordinea cronologică a publicării lor — de la „L'Enchanteur pourrissant" la postuma „Femme assise". Povestirile din „Le Poéte assassiné" sînt înserate la sfîrșitul acestei culegeri alături de povestirile găsite în reviste și jurnale. 2) Titluri din seria „L'Histoire romanesque": „La fin de Babylone", „Les Trois Don Juan" și fragmentul unui manuscris socotit pierdut, „La Femme blanche des Hohenzolern". Povestirea „La Rome des Borgia", apărută anterior, dar pe care Apollinaire nu a recunoscut-o ca fiind a sa, nu a fost inclusă în acest volum. 3) Cîteva fragmente sau proiecte manuscrise.

● **ÎMPLINIREA A 150 DE ANI DE LA MOARTEA LUI LUDWIG VAN BEETHOVEN** a fost marcată în capitala R.F.G., Bonn, orașul său natal, mai întîi prin lucrări de renovare a casei compozitorului. Aniversarea va prilejui de asemenea în luna septembrie o manifestare omagială în viața orașului, cînd o orchestră formată din tineri din Marea Britanie, Japonia și R.F.G. vor cînta „Simfonia IX-a". Concertul se va putea asculta de întreg orașul prin difuzoare. La Paris au avut loc două concerte cu „Simfonia IX-a" și „Missa solemnis", iar postul de radio Pekin a difuzat muzică de Beethoven.

● **MARLENE DIETRICH** a încheiat un contract cu editura americană Putnam, pentru publicarea memoriilor sale. Robert Lanz, agentul ei de presă, a declarat că binecunoscuta actriță va scrie „întîmplări din viața ei, așa cum le-a trăit și văzut", evocînd printre alții personalitatea lui Ernest Hammingway, Erich Maria-Remarque și a regizorului de film Josef von Sternberg, în paralel cu viața, începuturile și ascensiunea carierei sale actoricești.

● **SCRIITORUL POLONEZ STAWINSKI JERZY ȘTEFAN** semnează un roman inspirat din dramaticele evenimente ale anului '39, apărut în editura Czytelnik din Varșovia, sub titlul „Un tînăr varșovian începînd din ziua sa de naștere". Scris sub formă de note, acest roman zugrăvește un tablou al vieții Varșoviei ocupate și răsculate — apărarea capitalei poloneze în 1939, lupta clandestină, raziile și lupta răsculaților.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef: Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei: 6 luni — 26 lei: 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
25
(790)
Simbătă
18 iunie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Literatura actualității și critica ei

Inerția etichetărilor ne face să folosim caracterizări nepotrivite unor cărți care ar cere o altfel de prezentare. Vorbim des de romane ale actualității atunci cînd ne referim la cărțile cele mai citite, cele mai semnificative ale ultimilor ani. Dar este **Galeria cu viță sălbatică**, integral un roman al actualității ? Este **Fețele tăcerii** și el un roman al actualității? După cum trebuie să ne întrebăm dacă răspund aceleași cerințe **Niște țărani** sau romanele lui D.R. Popescu din ciclul **F**-ului. Interesul pe care l-au stîrnit aceste cărți și altele pe care nu le mai pomenim aici este incontestabil. Dar sînt ele într-adevăr romane ale actualității, adică ale acelei realități care se preface necontenit sub ochii noștri ? Dintr-un punct de vedere se poate răspunde afirmativ, dintr-altul negativ. Aceste romane sînt actuale prin concepție și prin spirit, altfel succesul lor ar fi inexplicabil, dar evenimentele de care ele se ocupă au devenit în bună măsură inactuale.

Majoritatea cărților de proză care s-au impus atenției își trag substanța din împrejurările sociale și politice ale anilor '50. Reporterul lui Augustin Buzura încearcă să reconstituie faptele de mult petrecute pentru a ajunge la adevăr. Procurorul lui D.R. Popescu caută și el să dea de capăt unor dispariții sau crime misterioase care fixează interesul nostru într-o etapă revolută. Redactorul de editură al lui Constantin Țoiu evoluează derutat în mijlocul unor evenimente pe care le putem data cu ușurință ca fiind cele de acum peste 15 ani. Materia lor, miezul lor problematic este procurat de o etapă mai veche a vieții noastre sociale și politice. Interesul pentru această etapă este justificat. Documentele de partid au analizat-o în termeni responsabili și exigenți disociind realizările de erori, trăgînd concluzii pentru viitor din experiența acumulată. Proza contemporană se întemeiază în demersul ei problematic în egală măsură pe cunoașterea acestor realități și totodată pe concluziile documentelor de partid asupra acestor evenimente. Observăm cu acest prilej un fel de expectativă a prozei de astăzi. Ea se ocupă mai rar de fenomenul care se desfășoară sub ochii ei, de faptul de strictă actualitate, așteptînd mai curînd ca el să se „clasicizeze", să fie, adică, consacrat de manualul școlar, de documentul oficial. Romanele actualității sînt practic o raritate. Puține cărți dintre cele apărute în ultimii ani pot fi numite pe drept cuvînt romane ale actualității. A face procesul unui moment revolut atunci cînd acel moment pune importante probleme de ordin moral, social, politic este desigur un act literar de o însemnătate neîndoielnică. Dar firesc este să extindem uneltele acum exersate ale prozatorului și asupra actualității propriu-zise. Romane în care să se trateze exclusiv aspecte caracteristice ale actualității cum este romanul **Navetiștii** de N. Țic sînt foarte rare.

Prozatorul de azi a arătat nu numai că știe să respingă o formulă literară falsă, ci și că poate să asimileze bine o formulă romanescă modernă subordonînd-o intențiilor lui. Perspectiva prezentului, actualității nu lipsește din ele, ea oferă chiar modelul interior și exterior al romanelor în care adesea personajul e văzut nu numai în mișcarea lui de atunci, ci și în cea de acum. Aceste romane vor să marcheze o evoluție, cîștigurile unui drum parcurs în condiții dificile care au cerut adesea sacrificiul și pentru a o sublinia au nevoie de reperul trecutului. O antiteză secretă le stăpînește, o satisfacție firească le străbate în adîncuri, dar aceste trăsături nu sînt menite să apere complexitatea lor integrală. Nu întîmplător personajele cele mai marcante ale acestor cărți, personajele, cu alte cuvinte, memorabile sînt cele pe care le numim, cu un cuvînt a cărui semnificație e astăzi mai bogată, negative. În ciclul lui D.R. Popescu, Moise străbate cartea ca o intruchipare a răului fără a putea fi nici prins, nici pedepsit. Activistul abuziv din **Fețele tăcerii** e surprins nu numai în ipostaza sa pragmatică ci și în cea ultimă, dubitativă, cînd personajul e mai umanizat. I-a absolvit trecerea timpului ? Înțelegerea noastră trebuie să fie alta ? Cum este și firesc într-o carte de ficțiune soluția nu este expusă deschis. Ea este doar sugerată. Traversînd majoritatea cărților cu același izvor de inspirație și cu aceeași tematică, hrănită de aceleași probleme, databile toate cu peste 15 ani înapoi, nu poți să nu observi cît de deosebită este, ca nivel ideatic și artistic, această proză de literatura anilor pe care ea îi rememorează. Ele pun un hotar în dezvoltarea prozei contemporane deschizînd o etapă literară nouă. Este poate etapa pregătirii și apariției cărților de adevărată actualitate, a cărților inspirate de cele mai atingătoare, cele mai vii evenimente cotidiene. Critica literară din vremea evocată de aceste romane avea o expresie preferată : confruntarea cu viața. Confruntarea cu viața era după ea decisivă pentru viața operei. Dar adesea critica a confruntat opera nu cu viața ci cu o falsă imagine a ei. Criteriul cărții de actualitate este însă chiar viața, contactul cel mai direct cu ea și nu contrafacerea realităților după o formulă de cabinet.

Luceafărul

Întîlnirea prietenească dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și János Kádár a evidențiat, o dată în plus, largile posibilități pentru dezvoltarea colaborării româno-ungare pe multiple planuri.

«Din mite vechi ca lumea»

După alte file inedite din ms. 2287 pe care le-am publicat (v. **Luceafărul** din 11 ian. 1975 și **Almanahul literar** 1976), încredințez acum tiparului, din același caiet, cîteva noi fragmente. Este vorba de niște bruioane aparținînd grandiosului plan dramatic închinat de poet istoriei dacice. Aceste texte n-au fost reproduse de Perpessicius și nici asociate vreunei antume ori postume, dovadă că editorul le rezerva volumelor de teatru.

Din nefericire, studiile despre teatrul eminescian sînt rare și o judecată globală asupra acestui vast și stăruitor domeniu de preocupare din opera poetului nu s-a făcut încă. În febrilitatea cuprinderii întregii creații a poetului, Călinescu a cercetat, între cei dintîi, și proiectele dramatice (transcriind lungi extrase dar lăsînd deoparte, fatalmente, și mai multe și nu în ultimul rînd datorită lecțiunilor dificile), însă concluziile lui nu sînt totdeauna și cele mai potrivite. În primul rînd, marele exeget nu acordă acestui domeniu importanța care i se cuvine, discutîndu-l oarecum izolat și ferindu-se, de cele mai multe ori, să scoată și **de aici** judecăți de ordin estetic. Acum în urmă **(Caietele Mihai Eminescu,** II, 1974), Marin Bucur ne-a dat unul din cele mai bune studii asupra teatrului eminescian, proba-

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 7-a

● **În acest număr :** ● **Poezii de Angela Marinescu, Adrian Păunescu și Aurel Dragoș Munteanu** ● **„Dosarul" Scrinului negru de Al. Piru** ● **Profil : Lupta cu tentațiile (Bujor Nedelcovici) de Sultana Craia** ● **Lirica feminină (Constanța Buzea) de Eugen Simion** ● **Observație morală (Arnold Hauser) de Dan Cristea** ● **Cronica literară de M. Ungheanu** ● **Cartea de debut : „Cer cuvîntul" de Dragomir Horomnea, de N. Ciobanu.**

JURNAL DE POET

Eminescul generației mele

Se împlinesc astăzi optzeci și opt de ani de cînd trupul lui Eminescu, după trei zile de odihnă pe catafalc sub candelă în Biserica Sf. Gheorghe cel Nou, alături de osemintele fericitului Brâncoveanu și ale soției sale Maria, a fost pogorît într-un veșnică păstrare în sînul pămîntului românesc, sub teiul ce-și scutura floarea în acest iunie solar al holdelor gata de seceriș.

Apariția lui Eminescu în conștiința noastră corespunde cu dobîndirea Independenței de stat a României, cu afirmarea în toate instituțiile sociale, după domnia fanariotă cosmopolită, a specificului nostru național. Pe urmele lui Tudor, ale lui Bălcescu și Alecsandri, Eminescu va fi o sinteză de cuget și simțire românească exemplară în vizionarismul căruia România unită în granițele sale firești are de împlinit o misiune istorică de civilizație aici în jurul Carpaților. Încredințat din tinerețe de trăinicia poporului nostru, Eminescu și-a înțeles menirea de scriitor patriot de la început. „Singurul nostru scop, spunea marele poet, este de a da tărie așezămintelor pe care le avem și conștiinței de demnitate poporului român".

Două din principiile vieții și creației lui Eminescu mi se par astăzi de-o adîncă semnificație și actualitate, anume atitudinea față de rostul scriitorului în poporul său și atitudinea față de muncă.

Eminescu a înțeles poesia ca slujire a neamului, după Eminescu nu poți fi poet adevărat dacă nu te solidarizezi cu trecutul neamului tău, cu ființa istorică a poporului român.

Iată o frază celebră din Timpul, *1882, semnată de marele poet : „Fără îndoială există talente individuale, dar ele trebuie să intre cu rădăcinile în pămîntul, în modul de a fi al poporului lor, pentru a produce ceva permanent". și mai departe spune Eminescu : „Credem că nici o literatură puternică și sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decît determinată ea însăși la rîndul ei de spiritul acelui popor, întemeiată adecă pe baza largă a geniului național". Fără acest angajament în sufletul istoric al neamului nu poate exista o literatură de durată, ci una mediocră slujită de un om, de asemeni mediocru, spune Eminescu.*

În ce privește cel de-al doilea principiu scump nouă care se referă la întreaga noastră națiune de care depinde însăși ființa poporului român, anume Munca, *Eminescu are un înțeles demn de geniul ce l-a slujit. Iată ce spune în* Timpul, *1883 :*

„Nu trebuie uitat că orice bun, de care ne bucurăm în lume, e în mare parte fapta altora și că posesiunea lui trebuie răscumpărată printr-un echivalent de muncă", anume, „fiecine trebuie să caute a compensa prin muncă și prin sacrificiu bunurile de care se bucură". Acolo unde nu-i muncă efectivă este corupție și ființa națiunii este amenințată. Acesta este testamentul eroic al genialului slujitor al neamului nostru. Literă de foc pentru fiecare generație.

Pe acest edificiu se înalță opera lui Eminescu din stinca Patriei prin sacrificiul propriei persoane, prin munca iubirii de zi cu zi jertfitoare de sine între propășirea ființei neamului românesc.

Ioan Alexandru

RESPIRĂRI

Aripa și roata

În exercitarea poeziei e ceva care se poate învăța și ceva ce nu se poate învăța. Aripa o ai sau nu o ai. Poți să zbori sau să nu zbori cu ea. Depinde de aer, de înălțime, de alizeu sau de crivăț. Rare, păsările zburînd pe ploaie și încă și mai rare cele care zboară noaptea. Aripa este forma naturală a roții.

Aripa nu poate fi învățată, însă roata poate fi învățată. Îngereasca o știi sau n-o știi, lumeasca se învață.

Adeseori am contemplat cu minunată mirare celebrul crochiu al lui Leonardo Da Vinci, acela în care inscrie omul într-un cerc. M-am întrebat de ce se înscrie omul într-un cerc ? Cu o pornire juvenilă, am refuzat să-mi imaginez că omul poate fi înscris într-un cerc. Și totuși ce frumos stă cu brațele desfăcute și cu spițele picioarelor, acel om ideal al lui Leonardo Da Vinci înscris într-o roată.

Cu patru mîini sau mai precis cu sugestia a patru mîini, cele două dau sentimentul aripei. Măreția zborului s-a mutat din spinare în brațe. Nu aștepți decît învîrtirea în jurul axei, ca într-o relativă egalitate, spițele mîinilor și ale picioarelor să o pornească pe drumul cel lung al roții gîndite și învățate. Înaintarea roții reprezintă un sens al ascensiunii umane. Subsumarea aripei roții ne duce cu gîndul la artifex, la semnificația constructivă a ființei umane.

Dar dacă am refuza imaginea lui Leonardo Da Vinci și n-am mai înscrie omul într-o roată ? Dacă am zice că omul nu e tocmai identic cu propriile sale părți, că jumătatea de sus a lui, deși se aseamănă cu jumătatea lui de jos, semnificațiile celor două jumătăți se despart în mod radical.

Ce ar fi dacă am înscrie omul între două paralele ? Ce am observa ? Am vedea că finele paralele ale mîinilor amintind mai degrabă de aripă, deși asemănătoare, totuși sînt cu totul altceva decît vigoarea de spițe de roată ale paralelelor picioarelor. Am mai vedea că între rădăcinile mîinilor apare ceva pe care natura l-a făcut măreț, sferic, și extrem de dezvoltat : calota craniană cu întregul chip de sub ea. Cui vom da curs, cui îi vom acorda sens, cui îi vom acorda semn primordial decît acestei forme pe care natura a exagerat-o din excesul de conținut și de semnificat pe care-l are !

Nu știu dacă a înscrie un om între două paralele, e o fericită viziune asupra omului. Dar oricum, alăturînd-o celei de a înscrie omul într-o roată, din nou ne revine ideea că îngereasca nu se poate învăța, dar roata da.

Nichita Stănescu

«Pi – tu – pi»

Pi=tu, pi=tu, nu te întoarce,
mă ruga zburătoarea,
nevăzut mă ruga zburătoarea,
Muma=Pădurii nu te așteaptă,
Al=Mare=i la zmeură, nu te așteaptă,
stinci în prăvale nu te așteaptă,
pi=tu.

Pi=tu, pi=tu, pi=tu, pi ! –
disperat mă ruga zburătoarea,
aleagă=se pulberea,
ingroapă=te pietrele,
stringă=te=n brațe Al=Mare
și Muma=Pădurii
de nu vei sui mai departe.

În virful muntelui
stă o fată frumoasă frumoasă
singură singură.

Nevăzut mă ruga zburătoarea.

Tiberiu Utan

Sahia
3 mai 1977

Eugen Jebeleanu
Arena

Cât de...

In amintirea dragului meu
F. Brunea-Fox

Cât de mahmură-i bătrânețea
și mai ales atuncia cînd
ce-ți mai surîde din tot ce ți-a
surâs e-o buză de mormânt...

Să spui ce-a fost mai poți prin două
sau trei cuvinte tremurate
cînd Marea scapără de rouă
sub norii ce clădesc palate...

Iunie 1977

A PATRIEI CINSTIRE

Încrederea în firea lucrurilor

„Poate că de mine va rămîne / Doar iubirea pentru țara mea"... Aceste versuri, cu care se deschide poemul **Inima bătrînului Vezuv** din volumul cu același titlu publicat în 1957, nu sînt, la Mihai Beniuc, o simplă improvizație retorică. Chiar dacă par astfel, din cauza emfazei cu care autorul **Mărului de lîngă drum** face orice mărturisire, sensul lor corespunde unei anumite particularități a întregii opere. Indiferent de circumstanța tematică în care se înscrie — condiția de deschizător de drumuri, ipostaza de „bătrîn" melancolizat de trecerea ireversibilă a timpului, rolul de îndrăgostit acuzîndu-și iubita, ca pe o nouă Cătălină, de terestritate etc. —, Mihai Beniuc trăiește sentimentul de apartenență la o realitate etnică determinată. Chiar și în pasteluri, adică într-o categorie de poeme pe care o asociem în mod reflex cu pitorescul, descriptivismul și „obiectivitatea", există **ceva** care ne face să simțim, cu o intensitate uneori tulburătoare, prezența spiritului românesc. Iată, ca exemplu, pastelul **Pe colinele cu lanuri** (din **Cîntece noui**, 1940): „Pe colinele cu lanuri / Lin lumina plouă-n ore. / Vîntul iscă vechi aleanuri / Prin ovesele sonore. // Din pămînt, din vis, din vremuri / A țîșnit o ciocîrlie; / Frunză-inimă, iar tremuri / Între dor și bucurie. // Vaci mugind colindă runcul. / Mișcă ierbile cu șuier; / Tolănit pe-o șubă pruncul / Își cioplește-ncet un fluier. // Soarele dorind să vază / Pruncul meșter ce direge, / Pe furiș, cu mîini de rază / Frunza-n lături mi-o alege. // Și sub ulmii plini de șoaptă / Vede, gata de mister, / Pruncul năzdrăvan ce-ndreaptă / Fluierul vrăjit spre cer." Din punct de vedere strict material, în toate aceste versuri nu găsim nici un indiciu pentru a identifica locul pe hartă al peisajului; cel mult, unele „informații" privind flora și fauna ne-ar putea sugera că este vorba de o zonă cu ...climă temperată. Această imprecizie geografică este compensată însă de o maximă precizie afectivă. Starea sufletească pe care o iradiază priveliștea — remarcabil definită în versurile „Frunză-inimă iar tremuri / Între dor și bucurie" — amintește de aceea din **Miorița** sau **Sara pe deal.** În orice caz, **o recunoaștem.** Poetul ne creează puternica impresie de-a ne

Alex. Ștefănescu

Continuare în pag. a 3-a

ATITUDINI

Vă mulțumesc că existați

Conferința națională a scriitorilor a scos în evidență existența unei noi generații de scriitori, afirmată după 1970, generație în cadrul căreia personalitățile au început să se contureze, cîteva nume de poeți și prozatori intrînd deja în circuitul literaturii contemporane.

Nu trebuia, desigur, o conferință națională ca să se demonstreze faptul că literatura noastră este un izvor nesecat de talente, că tabloul general al literaturii nu este unul osificat, să se demonstreze că în planul valorilor au loc mutații spectaculoase, că în fiecare an apar cărți de excepție care vin să întărească ideea vitalității literaturii române actuale.

Conferința a legitimat în schimb existența unei generații noi de scriitori, cu problemele ei specifice de creație și viață literară, cu întrebările ei la care au căutat să răspundă scriitori din toate generațiile, literatura tinerilor nefiind doar o problemă a tinerilor.

Întrebările cu privire la literatura tînără nu vor înceta să se pună, să constituie motivul unor noi dezbateri atîta timp cît ea însăși este generatoare de întrebări, de enigme, atîta timp cît de această literatură s-au legat întotdeauna mari speranțe, menirea ei fiind de-a întreține prospețimea unei culturi.

Conferința a demonstrat viabilitatea dialogului continuu între generații. Literatura tinerilor nu are orgoliul nesăbuit de a se opune literaturii maeștrilor. Literatura română n-a cunoscut contestarea în

Dan Verona

Continuare în pag. a 7-a

Invitație la o dezbatere

Scrisoare unui tînăr prieten

Dragă prietene,

Se pare că termenul de generație literară trezește în ultima vreme din nou interes. Crezi că e adevărat? Formăm într-adevăr o generație literară? — La cine mă refer? Ei, desigur, la scriitori ceva mai tineri decît Marin Preda, Eugen Jebeleanu, Geo Bogza, Eugen Barbu, Șerban Cioculescu..., sau decît Nichita Stănescu, Fănuș Neagu, D.R. Popescu, Augustin Buzura, Nicolae Manolescu, Marin Sorescu ori Ioan Alexandru. Mă gîndesc, de pildă, la Eugen Uricaru și Adrian Popescu, Mihai Ursachi și Cezar Ivănescu, Mircea Dinescu, Dinu Flămând, Laurențiu Ulici, Carolina Ilica, Mircea Iorgulescu, Dan Verona, Florica Mitroi, Dorin Tudoran și Petre Poantă, Al. Monciu-Sudinski și Gheorghe Schwartz, Cornel Ungureanu și Dan Culcer, Daniela Crăsnaru și Dumitru M. Ion... Și ar mai fi! — Formăm oare o generație sau nu? Ne leagă anumite caracteristici comune? Avem să aducem ceva nou în viața spirituală a țării?

Se pare că da. — Dar ce anume?

După opinia mea, aplecarea unui autor către problemele pe care le poate exprima mai bine este inevitabilă; deci, foarte scurt, e vorba de o specifică înțelegere a timpului pe care îl trăim. Și tocmai despre aceste probleme, despre aceste aspecte ale realității aș dori să stăm de vorbă serios, pe îndelete, aprofundat și rodnic. Îți adresez această invitație, prietene, în orice parte a țării te-ai afla, cu dorința de a găsi în textele semnate de dumneata — în oricare dintre revistele la care colaborezi — problemele pe care le socotești cu adevărat importante pentru dezvoltarea noastră spirituală, pentru ridicarea la parametri de înaltă rezonanță europeană și universală a literaturii românești contemporane. A sosit vremea să adîncim toate

Alexandru Papilian

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Marius Tupan: „CRISALIDE"

●

Al. Papilian: „O SEARĂ DE NOIEMBRIE"

●

Monica Săvulescu: „LUMEA TOATĂ SLOBODĂ"

În cărțile unor tineri proza actualității încearcă să depășească registrul tematic și proza actualității îndeobște.

Cea de a doua carte a lui Marius Tupan, **Crisalide**, dovedește un mai larg evantai de posibilități decît prima. În **Mezareea** preocuparea pentru stilul artist, modelul imediat fiind Fănuș Neagu, îi paraliza orice altă preocupare. Povestirile erau greu localizabile și descifrabile, interesul prim și ultim stînd în limba minuită de autor. **Crisalide** e un roman cu un program mai explicit, mai complet. E limpede că autorul vrea să scrie un roman al actualității, mai precis un roman al șantierului, și că primelor lui mijloace artistice le adaugă altele. Primul episod al cărții este plin de ironie. La Porțile de Sus, localitatea imaginară a romanului, sosește o echipă de filmare a televiziunii care cere muncitorilor ajutorul neprecupețit pentru realizarea unui film despre oamenii muncii așa cum sînt ei, la locul de muncă și în timpul liber. Filmul ar urma să se numească **Tango** și cheia titlului urma s-o dea un bal al șantieriștilor în care se va dansa tango. Lumea șantierului intră în fierbere, echipa de filmare se deplasează, se agită, vine și seara memorabilului bal, au loc și aici obositoare filmări cu transpirația de rigoare etc. La televizor însă din toată truda generală nu apar decît cîteva scene șablon de ședință sau muncă iar șantieriștii nu recunosc nimic din ceea ce au făcut și ce li s-a promis să fie. Un episod de mare autenticitate, nu lipsit de grotesc e acela al înmormîntării unui lucrător, Pirneagu, mort într-un accident de cale ferată. Deși șantierul e o lume nouă, în orice caz prefața acestei viitoare lumi, înmormîntarea se face după ritualuri străvechi, alterate de prea mult uz. Situația e pe gustul autorului amator de pastă groasă, de culoare lexicală violentă, de grotesc. La praznic femeile poftesc mesenii cu aceste cuvinte : „Luați și beți ! Luați și mîncați! îi îndeamnă femeile. Luați fără sfială, că tot dăm la porci". Alt episod promițător privește dezgroparea unei statui. Grăbit să obțină onorurile marii descoperiri Atila Șaro, șeful sindicatului de pe șantier, cere venirea specialiștilor. Aceștia vin și pleacă cum au venit propunîndu-i descoperitorului să lase puțin statuia în ploaie ca să-și dea seama de vechimea ei. Ploaia spală o Veneră de dată recentă spre rușinea lui Șaro care sperase într-o statuie antică. În continuare autorul forțează nota. Un muncitor de la agregate se îndrăgostește de statuie și atunci cînd de rușine Șaro o aruncă în baltă pentru a scăpa de năpastă, Iosub plonjează disperat după ea, acceptînd mai degrabă înnecul decît despărțirea de imaginea Venerei. Finalul episodului este forțat. Înșirînd fragmentele de indiscutabilă reușită ne îndepărtăm de la firul principal al cărții. Personajul ei central e un tînăr inexperimentat care sosit pe șantier ca bibliotecar descoperă treptat universul de aici. Laurențiu Roiban trece prin cîteva peripeții de natură să-l trezească la realitate. Este lovit de un muncitor care i-a citit reportajele premiate și nu suportă lipsa lor de realism. Descoperă fără să vrea pe tăinuitorul cuprului furat pe șantier și are în mînă firele unei crime petrecute pe calea ferată pe care n-are curaj să le folosească. Intră în conflict cu Atila Șaro care se poartă tiranic cu oamenii, dar nu știe cum să lupte cu el. Ajunge în fața conducerii de partid a șantierului fără să știe de ce, nici autorul nu ne-o spune, și pleacă de acolo întărit în credința că s-a purtat bine. În sfîrșit, salvează din incendiu un șofer a cărui mașină luase foc. Ideea cărții sugerată de titlu este că orice tînăr pînă la experiențele decisive este doar o „crisalidă" și că numai acte de autentică trăire îi dau dreptul să devină „fluture". Șantierul este perioada uceniciei lui Laurențiu Roiban, prilejul de a descoperi viața. Tocmai partea care-l privește exclusiv pe Roiban nu este cea mai bine clădită. **Crisalide** se compune din episoade puse cap la cap fără ca această alăturare să dea sentimentul unui roman închegat. Evident, povestirile din **Mezareea** sînt departe în urmă, capacitatea autorului de a concepe și de a scrie un roman fiind dovedită, dar atracția veche către culoare, lexic căutat, aspect senzațional se manifestă și aici destul de puternic. Ele nu-s cu totul absorbite în mod funcțional de romanul său. De aceea anume episoade se detașează pe fundalul celorlalte și problema cărții, formarea lui Laurențiu Roiban, iese dezavantajată din această competiție. Conflictele propriu-zise sînt ocolite în **Crisalide** sau înfățișate estompat. Ședințele de analiză din final, ședințe clarificatoare, rămîn misterioase, cititorul le privește printr-o perdea de fum și nu pricepe rostul lui Roiban în ele și nici legătura lor cu dispariția de pe șantier a lui Atila Șaro. Predilecția autorului pentru expresia înflorată face loc unor eșantioane pe care se simte pecetea modelului („Ispas, Liturghie, Ispas, continuă el, șeful pazei și pompierilor s-a îmbrăcat în cămașă de drac. Își caută moartea cu luminarea") sau a unor formulări emfatice pe care autorul le dă drept mod de a vorbi al personajelor lui : „În fața porților, ridică Spirea paharul, tăind pentru cîteva clipe toate cununiile vocilor, închinați-vă îndelung ! Singurătatea asta ne dă tărie, dar și rost și viață multă" etc., etc... O tînără știe că „la Dunărea de sus, noaptea fără ochi e ca o scoică fără vuietul mării". „Seara se apropia tiptil, scrie autorul în altă parte, ca o cățea perfidă, rănită în cerul gurii". E sugestiv, dar goana după comparații insolite sărăcește proza de un conținut ideatic profund. **Crisalide** reflectă stadiul trecerii de la reportaj la roman al unui autor atras de pitoresc și de o variantă recentă a stilului artist.

Tematica lui Al. Papilian este tranșantă în primele două povestiri ale volumului **O seară de noiembrie. Un singur drum** se petrece într-o uzină. **Fiul** într-o mare întreprindere. **O seară de noiembrie**, cea mai lungă dintre ele, confruntă mai multe mentalități și stări de spirit. Interesante sînt mai ales primele două. Un singur drum își propune să definească patru personaje prezentate direct cititorului prin atitudinea față de un al patrulea care apare doar în discuțiile lor. Este vorba de trei activiști U.T.C. ai fabricii care discută cazul unui tînăr cu directorul fabricii. Situația este convențională, chiar uzată de o prea mare frecvență, fără rezultate artistice notabile. Autorul nu este însă interesat de lozinci ci de oameni, de definirea și confruntarea caracterelor, de reconstituirea cu ajutorul lor a unei atmosfere care e aceea a uzinei. Mutoi a stricat o piesă. Tifnea, Mioara și Costel, fiecare cu opiniile lui privind dezlegarea situației se adresează directorului Barabancea ca unui arbitru. Situație de piesă într-un act pentru amatori pe care însă autorul o conduce cu siguranță, cu economie de limbaj, cu simț al autenticității dialogului. Soluția acceptată de cei trei mușchetari e de compromis sub influența directorului. Cea mai avantajoasă privire asupra povestirii **Un singur drum** este de a-i acorda intenția parodiei. Cu alte cuvinte, s-ar putea spune că autorul se instalează cu deliberare într-o schemă dramatică cunoscută, de aspect schematic, căutînd s-o implanteze în realitate și să-i dinamiteze idilismul. Fără a sfărîma integral granițele schemei cu care coabitează **Un singur drum** oferă sugestia unei lumi mult mai complicate psihologic decît o arată lucrările cu astfel de teme și conflicte.

Fiul și **O seară de noiembrie** se hrănesc din filonul care a dat și materia **Dihorului**. Personajul lor principal este omul comun, fără însușiri deosebite, în veșnică incertitudine și derută. Mai concentrată, mai coerentă, încercînd să impună cititorului un portret este **Fiul**. Mult miez are prezentarea scandalului stîrnit în jurul unei tinere muncitoare pe care o emisiune de televiziune întîrziată o compromite în mod nedrept. Autorul nu exploatează nucleul pomenit, deși în această direcție proza lui devine interesantă. **O seară de noiembrie**, din aceeași serie tematică, suferă din pricina polixității și a unui limbaj pretențios și șovăielnic. Personajele și, alături de ele, naratorul se pierd în digresiuni sterile artisticește, plate ca limbaj, în care confuzia vocilor ne face să nu mai deosebim pe autor de personajele lui.

E de reținut în proza lui Al. Papilian o înclinare către confesiunea necontrolată de prejudecăți și pudoare, puțin caracteristică scriitorului român, dar care își are riscurile ei. Fără un limbaj adecvat aceste confesiuni aflate pe muche de cuțit pot să ducă la efecte contrare celor voite de autor. Improprietățile de limbaj, numeroase, deoarece autorul se dezinteresează de stil, măresc acest risc. **O seară de noiembrie** e cartea unui prozator în formare.

La a doua carte se află și Monica Săvulescu cu **Lumea toată slobodă**. Autoarea face monografia teritoriului imaginar din **Tulburi apele Crasnei**. Sîntem în timpul ultimului război mondial într-o comunitate unde trăiesc alături români, sași, evrei. Se urmărește mai ales cum se repercutează asupra unei comunități izolate marile evenimente ale lumii. Oricît de separată de lume, comunitatea trăiește din plin convulsiile caracteristice ale epocii. Bărbații pleacă pe front, evreii sînt deportați, războiul încetează, bărbații și evreii se întorc, bineînțeles cei care au rămas în viață. Prilej pentru autoare de a caracteriza, vorbind de cei dispăruți pe front și despre aspectul evreilor întorși, odioasa epocă. Specialitatea ei sînt portretele. Lumea e compusă aici ca peste tot din familii, satul își are personalitățile și întîmplările lui. Monica Săvulescu creionează cu siguranță cîteva figuri caracteristice ale locului. Una din ele e a doctorului care înțelege să nu facă nici o deosebire între pacienții lui, indiferent de rasa și naționalitatea lor. Interesant este și învățătorul, care alături de doctor concentrează suma de inteligență și umanitate a satului. Nu lipsesc, ca într-o monografie, momentele cruciale ale vieții unei comunități : nașterea, moartea etc. Universul inventat de Monica Săvulescu este plauzibil, atrăgător, convingător. Cărții îi lipsește însă o idee mai adîncă care să coaguleze totul. Faptul că rănile se cicatrizează și viața învinge e general uman și este prea puțin pentru o povestire bine articulată.

O idee insuficient prelucrată artistic există în **Toată lumea slobodă** : ea ar fi putut fi scoasă în evidență printr-o urmărire mai acută a felului cum o așezare mărginașă suferă presiunea marilor evenimente a centrului. După război localitatea de pe Crasna, cu toată singurătatea ei, beneficiază de pe urma transformării sociale și politice a întregii țări. De aici-încolo autoarea cade în idilism. Pentru a-l corecta ea introduce un activist politic care face legătura dintre centru și îndepărtata localitate. Acesta e agentul noului, al viitorului, al schimbărilor la fața ale comunei. Cu trecerea timpului activistul se dovedește mai puțin interesat de politică și mai mult de afaceri. El va fi dat pe mîna miliției. În acest chip așezarea de pe Crasna se integrează complet noii societăți. Apariția acestui personaj, „demascarea" și pedepsirea lui sînt tributul pe care autoarea îl plătește prozei inspirată de anii '50. E nota de actualitate a cărții, dar o notă livrescă. **Lumea toată slobodă** nu infirmă talentul și dexteritatea Monicăi Săvulescu, ne-o arată doar într-un impas de invenție și problematizare. Dincolo de toate aceste observații micul ei roman scris cu intuiție și aplicație rămîne o carte agreabilă.

M. Ungheanu

viața cărților

proză

Proză și cultură

Fiecare dintre cărțile lui Mircea Horia Simionescu le continuă organic pe celelalte, în asemenea măsură încît toate par fragmente ale aceleiași lucrări. **Jumătate plus unu** (Albatros, 1976) face să răsară, la lectură, aceeași întrebare : Literatura livrescă mai are vreo șansă ? Melancolia pe care o închid multe dintre articolele acestui „dicționar" sugerează, mai degrabă, un răspuns negativ. Aprehensiuni contra „cultismului" și belestristicii au existat dintotdeauna, dar acum ele au luat forme mai grave : literatura livrescă a devenit suspectă. Motivele rămîn vagi, dar la baza tuturor se află — poate — ideea că acumularea de cultură în sine nu poate provoca o literatură de bună calitate.

Proze ca cea a lui Mircea Horia Simionescu iau naștere după ce s-a epuizat realismul relatării directe : glosarea culturală frenetică întreprinsă de autor plasează întreprinderile sale în specia aventurilor verbale. La o primă privire, **Jumătate plus unu**, continuare perfectă a metodei din **Ingeniosul bine temperat** și uzînd de aceeași scriitură în filigran, înseamnă o operațiune de moralist tardiv. Dar aceasta numai la prima vedere. Pentru că lectura atentă descoperă o substanță literară infuză de mare concentrație, rezumări de nuvele și romane — mai interesante în rezumat decît **in extenso** — tragice sau comice, într-un decor care este cel al secolului nostru. Definim demersul estetic al tuturor cărților lui Mircea Horia Simionescu drept încercarea reușită de a crea literatură din materiale reputate non-literare.

Literatura științifică, **geografia**, istoria, jurnalismul, istoria artei, toate îmbinate cu obsesiile cotidiene ale unui bucureștean din deceniul al optulea concură la oferirea unei imagini **à l'envers** a epocii noastre. Este adevărat că **litera** textului lui Mircea Horia Simionescu nu poate fi descifrată fără un fond inițial de cultură (cînd el își intitulează un articol **Lafcadia** și îl definește drept „nume zurbagiu, întîlnit într-un ziar italian" sau „Parsival Iorgulescu, poet excelînd în genul plicticos", se presupune un punct de referință identificabil), dar **spiritul** acestui text poate fi sesizat de oricare lector lipsit de prejudecăți.

Să ne hazardăm o clipă în a explica modul pur literar în care au luat naștere aceste sclipitoare glose. La început a fost Geografia — a orășelului natal, a regiunii, dar și geografia mirifică a copilului care se ascunde în pod, înconjurat de cărți. Geografie înseamnă o imensitate de nume proprii care trebuie organizate într-un fel — dispunerea lor vagă, pe continente, cuprinzînd doar un embrion de clasificare. Unele nume erau atît de ciudate, atît de ridicole sau grave încît păreau inventate (sugestie demnă de reținut !). Inventarea de noi nume și apoi clasificarea lor pe baze proprii, arbitrar, s-a născut de la sine — și odată cu această descoperire infinitul se așternea în față. A urmat Istoria — devenită, prin intermediul literaturii, o istorie de fantezie. Din întretăierea Geografiei cu Istoria, **astfel** metamorfozate, s-a născut vasta faună umană care populează cărțile autorului.

Să ne oprim la **o** singură literă, la J. Reținem pe colonelul Andane din „schița" **Jesualda**, omul care transformă lumea din jur și al cărui tragic sinistru rămîne doar sugerat ; pe **Jesus**, „dublul de peste mări" al autorului, proiecție nostalgic-ironică a propriilor vise de călătorie neîngrădită ; auto-ironia enormă din **Julie** sau **Despre operă**, în care propriul detaliu anti-biografic capătă dimensiuni universale. Aici, ca și pretutindeni în „dicționarul onomastic", cea mai sigură ipostază de inventivitate comică o reprezintă aducerea la dimensiuni umane a livrescului celebru : Platon, Goethe, Manet, Moise, Giraudoux însuși apar în contexte fantastice. Citatele autentice, dar căutat-intempestive din diferiți autori celebri participă la aceeași elucubrantă punere în scenă, unde nu este disprețuit nici calamburul.

Istorii burlești sau tragice, romane sentimentale sau umor negru (episodul edițiilor succesive ale enciclopediei Meyerhoff la articolul **Leandru** rămîne antologic) — totul se aplatizează în uniformitatea articolelor de dicționar și în conversațiile bonom-benigne ale familiei Precup. **Dicționarul**, ca entitate, a ajuns să exprime o viziune asupra lumii și o filozofie a istoriei. Estetic vorbind, caleidoscopul uman al scriitorului, sclipitor în detaliu, definește un nou tip de ironie prozastică nemenționată ca **atare** în vreun tratat, **ironia aglomerării.**

Desigur, exploatarea **aceleiași** formule stilistice presupune pericolul repetării : modulațiile noi, literatura mai bogată intim din această carte păstrează intactă schema din **Ingeniosul bine temperat.** Dar parodia plictiselii nu poate fi în nici un caz o bucată plictisitoare ! Se pare că scrisul lui Mircea Horia Simionescu a ajuns la limita epuizării savante a unei formule, dincolo de care trebuie să se găsească **altceva.** Nu ne îndoim că subtilul moralist a găsit deja poarta spre noile sale adevăruri eterne.

Veșnica ispită și veșnica consolare a bibliotecii înseamnă doar o jumătate de răspuns. Tristețea subterană, imposibil de ocolit, stă în spatele multor articole din **Jumătate plus unu.** În fond, este tristețea erudiției contemporane. În peisajul prozei noastre, Mircea Horia Simionescu se află izolat nu numai prin inteligență și cultură precis orientate. Melancolia unei formule ce a strălucit în secolul **al XVIII-lea, dar pe care tot mai puțini o apreciază, se concentrează** în paginile atît de universale, dar și atît de bucureștene ale autorului. Ce fericire, totuși, că spiritul muntean (autorul s-a născut la Tîrgoviște) este prea puțin aplecat spre desperare și că salvarea ironiei de cea mai bună calitate modelează spectacolul lumii !

Mihai Zamfir

***) Mircea Horia Simionescu : „Jumătate plus unu", Editura „Albatros", 1976.**

Proiectul unui roman

Lectura primelor pagini ale cărții * lui Ion Marin Almăjan trimite cu gîndul la formula clasică de narațiune, construită după canonul celor cinci momente ale subiectului. Prin urmare, mai întîi expozițiunea, cu prezentarea cadrului și a personajelor. Ne aflăm în redacția unui cotidian județean formată din patru redactori și redactorul șef „domnind absolut, cu toate prerogativele conferite de funcție, cu primul și ultimul cuvînt, chiar dacă le cerea părerea, îi manevra, le crea sentimentul că opiniile lor contează, au greutate, că se respectă întocmai principiul conducerii colective". O atmosferă dominată de rutină și închistare, în mijlocul căreia pătrunde tînărul și ambițiosul Petru, noul angajat al ziarului. Petru își ia atribuțiile în serios, colindă județul, scrie articole și reportaje pe ton critic, din dorința sinceră de a restabili, acolo unde este cazul, moralitatea și adevărul. Dreptatea îi aparține, dar tentativele sale se lovesc de suspiciunea colegilor și de interesele redactorului șef. Iată, așadar, și intriga, care ar putea să direcționeze fluxul evenimentelor, constituind coloana vertebrală a romanului. Ar putea, dar nu o face. Pentru că, de aici încolo, cartea părăsește formula tradițională, renunță la premise și la o parte din personajele schițate inițial. Scăpat de rigorile clasice, autorul se mișcă cu mai multă dezinvoltură, romanul cîștigă în dinamism, dar pierde din coerență. Mereu alte și alte personaje se adaugă cu fiecare secvență, noi conflicte se prefigurează, dar, fie că rămîn nedezvoltate, fie că sînt expediate superficial. Autorul se grăbește, vrea să cuprindă mult, tot, colecționează evenimente și personaje, vrea să construiască, dar nu reușește decît să inventarieze. Intenția este de a sugera complexitatea vieții. De aceea, poate cadrul se schimbă foarte des. Din redacție la hotelul unde locuiește Petru, păzit de un portar bănuitor și indiscret, apoi în biroul unui director autocrat, în culisele vieții de familie a lui Artur Drăghici, pe teren, în campania de recoltare a porumbului, cu un simpatic președinte de gospodărie, la o cafea în tutungeria bătrînului Friedmann, în uzina unde se lucrează la o inovație și apoi la directorul care și-a însușit-o fără reticențe, la o discuție sinceră cu primul secretar al județului, la bar cu Ana Maria, la ștrand cu Ana Maria etc.

Luată în parte, fiecare secvență este bine scrisă, fără lungimi parazitare. Autorul portretizează cu precizie, dialoghează firesc, povestește cu talent. Pe ansamblu, cartea, cu mai puțin de două sute de pagini, dar cu patruzeci de capitole, este saturată de evenimente. Explicația acestei supraabundențe o poate da specificul meseriei lui Petru, obligat să pătrundă în medii dintre cele mai diverse. Fragmentele de viață astfel detașate ar trebui să recompună, la nivelul întregului, un „desen" semnificativ. Scriitorul are la îndemînă toate „materialele" trebuincioase „construcției", în cantități îndestulătoare și de calitate corespunzătoare.

Pentru ca **Sentimentul puterii** să fie în totul un roman, așa cum ambiționează, și nu doar un proiect interesant, așa cum este, a lipsit uneori arhitectul.

Valentin F. Mihăescu

***) Ion Marin Almăjan : „Sentimentul puterii" — roman, Editura „Eminescu", 1976.**

critică

Romanul lecturii

Interesat de „problema lecturii ca act", de latura receptării, dintr-o perspectivă proprie nu numai socio-dinamicii culturii ci și maieuticii, Gelu Ionescu își concepe propria exegeză ca un „roman al operelor", construit din „cîteva tipuri de mici romane ale lecturii". Nu numai scriitorul este „eroul unui roman al lecturilor" în fața criticului sau a istoricului literar. Orice creație implică un „roman al lecturilor" și parcurge o „cale fatală a livreștilor". Cu atît mai mult criticul este eroul unui roman al lecturilor. Toate aceste observații derivă firesc din cunoașterea și recunoașterea unei apartenențe : „sîntem... fiii romanului". Ele sînt formulate și exploatate fără exces în eseurile despre literatura română și universală cuprinse în volumul **Romanul lecturii*** publicat de Gelu Ionescu. Luate în litera lor, aceste premize ne pot duce la o falsă concluzie despre epico-centrismul perspectivei critice instaurate de Gelu Ionescu, așa cum s-a întîmplat în cîteva comentarii care s-au lăsat subjugate de enunțul tezei ca atare, neobservînd că ea își conține și antiteza. Or, **Romanul lecturii** ascunde un substrat ironic profund, astfel că lectura modelată de roman e simultan afirmată și infirmată de fiecare eseu al cărții printr-o permanentă și necesară distanțare a criticului de propria-i ipoteză fertilă. La Gelu Ionescu, romanul lecturii se transformă în poezia lecturii, supus fiind la tensiunea pe care o generează năzuința „de a citi definitiv", ce ascunde acea iluzie a cititorului activ de a transpune dialogul său cu operele într-o memorare a lor, de parcă acestea ar fi, indiferent de gen, niște poeme. Dacă Gelu Ionescu a optat în acest volum pentru apropierea de creație dintr-o perspectivă modelată de epic, gestul său nu este ireversibil sau definitiv. El ni se pare în primul rînd polemic. Polemic față de „paradisul" liricii ce tentează pe romancierii sau criticii români, care înclină de partea poeziei în alternativa „a fi sau a nu fi liric". Polemic și ironic în eseul despre „Urmuz amăgitorul", scriitor transformat de critică într-un mit și devenit obiectul unor studii complexe, în timp ce Caragiale sau Călinescu sînt lipsiți de o asemenea abordare, deși cu mult mai îndreptățiți să constituie suportul unor exegeze. „Mărturisesc că am prejudecata **operei** (s.a.), a respirației vaste, neamăgitoare"... „Gloria de azi a lui Mitică Urmuz... e ca un fel de bovarism al literaturii noastre", scrie Gelu Ionescu. Nu e vorba de o prejudecată, ci de un criteriu statornic al judecăților sale de valoare. Ținînd seama de modul în care se constituie arhitectura operei, Gelu Ionescu stabilește calitatea ei de erou principal sau secundar al unui „roman al lecturii" în eseurile despre Ion Vinea, V. Voiculescu, Tudor Vianu, Màrquez, Marin Preda sau Thomas Mann. Opera primează în procesul evaluării. **Cazul Ion Vinea** sau cel al lui V. Voiculescu, analizează de fapt cazul operei lor. Gelu Ionescu observă la un moment dat că orice carte de valoare își conține critica ca pe o conștiință lăuntrică, „umbra" care-i „urmează pașii", cum ar spune Gaetan Picon. **Romanul lecturii** este fața unei medalii interpretative căreia nu-i lipsește reversul, **poezia lecturii.** Remarcabilele eseuri despre **Vorbirea Morometilor, Thomas Mann și vraja ironiei** și **Călătoriile cu Odisseu** luminează echivalențe și nu succesiuni în istoria literaturii, depășind hotarele lecturii ca roman. Diferitele tipuri de „romane ale lecturii" practicate în acest volum sînt ipoteze de lucru depășite de autorul lor. Gelu Ionescu a ales ca modalitate a interpretării romanul din „orgoliul ironiei" și din fascinația reală și necesară a criticului trezită de întîlnirea acestuia cu o operă de vastă respirație (romanul). Această fascinație se potențează într-un mod specific, proiectată pe fundalul devenirii literaturii române. Opțiunea sa pentru romanul lecturii este relativizată de fiecare pagină și dezvăluie în ultimă instanță o utopie critică, un joc al autocenzurii, un mod ironic profund și polemic de a statua lectura ca poezie a gîndirii, ca punct de întîlnire al unor metafore critice revelatoare.

Doina Uricariu

***) Gelu Ionescu : „Romanul lecturii", Editura „Cartea Românească", 1976.**

prezențe

TIPĂRITURI LITERARE REȘIȚENE

● Consecvenți unei tradiții deja consolidate, iubitorii de cultură, literatură și artă din Reșița ne surprind și acuma în chip deosebit cu cele trei volume recent apărute, de curînd sosite la redacția noastră. Mai întîi este vorba de masivul tom **Studii de limbă, literatură și folclor** (volumul al treilea), apărut sub egida Filialei Reșița a Societății de științe filologice din R.S.R., al cărui sumar bogat, divers, propune reale contribuții științifice axate pe probleme de limbă și literatură, etnografie și folclor, istorie și artă populară etc., specifice ținuturilor din vestul țării. Apoi reținem apariția unui nou „caiet" al publicației **Semenicul**, în care sînt prezenți cu poezii, schițe, reportaje, cronici și articole sau în cadrul unor anchete și dezbateri, atît membrii Cenaclului literar din Reșița, „Semenicul", cît și un însemnat număr de invitați de prestigiu precum Ioan Alexandru, Catul Bogdan, Anton Breitenhofer, Virgil Carianopol, Ion Cocora, Cezar Ivănescu, Ion Stendl, Laurențiu Ulici. În fine, în cadrul Festivalului național „Cîntarea României", Consiliul județean al sindicatelor Caraș-Severin tipărește culegerea de versuri **Patria de lîngă inimă,** în care sînt prezenți cu ample cicluri pătrunse de un sincer și vibrant mesaj patriotic următorii poeți reșițeni : Nicolae Irimia, Cucu M. Murgu, Cornel Oțelaru, Nicolae Sîrbu, Ion George Șeitan și Gheorghe Zincescu.

Antal Pal : „Ulcior"

cartea de debut

Epicul documentar

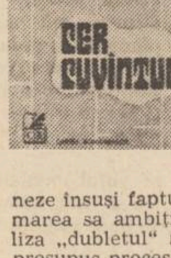

Recomandînd cititorilor romanul lui Dragomir Horomnea *), Marin Preda atrage atenția în chip special asupra autenticității nemijlocit realiste a imaginilor de viață ce-i asigură substanța. „Romanul său — apreciază cu deplină îndreptățire autorul **Delirului** — e smuls din miezul vieții noastre contemporane, optimist fără să fie idilic și fără să evite umbrele care apar adesea în existența noastră". În totul, romanul **Cer cuvîntul** lasă stăruitor impresia că rezultă din retranscrierea unui proces verbal în care este consemnată cu maximă fidelitate desfășurarea unei ședințe de partid de la un șantier de construcție, ședință al cărei punct de pe ordinea de zi îl constituie primirea în rîndurile membrilor organizației de aici a inginerului Nicolae Păun. De-a dreptul impresionantă, în romanul lui Dragomir Horomnea, este deci senzația că, pur și simplu, această operație de retranscriere a respectivului proces verbal a fost întreprinsă în modul cel mai dezinteresat cu putință. Rar ne-a fost dat să întîlnim în proza noastră în ultimii ani pagini de epică sublimat reportericească, precum în această carte, în care să ne urmărească cu o asemenea intensitate sentimentul că refuzul imaginarului atinge, cum se spune, gradul zero. Și totuși, la o analiză mai atentă a textului, se constată că amintita operație de retranscriere reprezintă în fond marea și tiranica iluzie a cititorului realmente subjugat de concretetea materiei epice. În realitate, **Cer cuvîntul** este un roman abil elaborat. Am risca chiar afirmația că autorul nu e străin de o anumită tentație pentru experiment, căci ce altceva poate să însemneze însuși faptul că, artisticește, marea sa ambiție este de a realiza „dubletul" romanesc al unui presupus proces verbal? Indiscutabila performanță al lui Dragomir Horomnea este însă aceea de a fi reușit să valorifice o asemenea formulă (a romanului-anchetă, cum se știe, mai frecvent utilizată în teatru) în totalitatea ei, adică nu ca pe un simplu artificiu de compoziție, ci prin deplina ei resorbție narativă. În felul acesta, operația de retranscriere a materialului reportericesc, imperceptibil dar pregnant, se transformă în act de reelaborare artistică a acesteia. Așa se explică, desigur, revelatoarea trecere a dialogului „stenografiat" în scena epică, în măsură să arate „pe viu" ce se petrece în ședința de partid, dar, totodată, să și creeze spațiul necesar ivirii acelui atît de dificil joc dintre ceea ce numim dimensiunea textuală, de o parte, și dimensiunea subtextuală, de alta, a oricărei elaborații narative sieși suficientă. Un schimb de replici precum cel ce urmează, fără îndoială, n-ar fi putut dobîndi un asemenea atribut dacă „mîna" autorului, cum se poate lesne observa, nu ar fi intervenit exact cînd trebuie:

„— Aș dori să mă înscrieți și pe mine !

Vorbise tehniciana cea nouă și drăguță, din stînga lui Manole Șircă. Glasul îi era neașteptat de răgușit. Un glas care, ascultat cu ochii închiși, sugera imaginea unui bătrîn și înrăit fumător. Se auziră, din cîteva părți, sisîituri enervate. În sfîrșit, ca s-o poată asculta, cei prezenți făcură liniște.

— Vă numiți parcă... tovarășa Otopei? încercă să-și amintească Săucan. Vă țin minte mai ales după figură. Otopei?

— Cam, zîmbi răgușit tehniciana cea nouă. Mai puneți un hi și-un ri. Hortopei, mă cheamă. Viorica Hortopei.

— Poftiți, tovarășa Viorica... Poftiți...

Aproape toți cei de față sesizară, fără să se mire, curtea lui Săucan. Omul îi spusese tehnicianei celei noi pe numele mic, din capul locului. Asta n-ar fi fost nimic, dar cu ce ton îi spusese! Parcă mîncase miere de albine. Cei din sală înregistrară asta, pe urmă ascultară. Căci începuse să vorbească Viorica Hortopei:

— Eu locuiesc într-un bloc de familiști, împreună cu o colegă...

— Mai tare! se auzi un glas.

— Nu se poate, domle, ce mai vrei! se supără Săucan, dintr-odată. Dacă-i liniște, se-aude... Faceți liniște!"

Preocupați de expunerea puțin obișnuitului dar al lui Dragomir Horomnea de a sublima documentul de viață în substanță narativă autentică, ne dăm seama însă că riscăm să pierdem din atenție tocmai problematica romanului său. Or, **Cer cuvîntul** propune una dintre cele mai incitante dezbateri axate pe teme de stringentă actualitate. Luările de cuvînt ale participanților la ședința de primire în partid a inginerului Nicolae Păun, pe care se grefează frecventele racursiuri epice chemate să recompună biografia protagonistului, dau conținut unei pledoarii de un patetism sobru, strîns argumentată din unghi strict faptic, pentru instaurarea unui climat moral de profundă și lucidă încredere între oameni aflați în relații social-morale atît de complexe cum sînt acelea specifice societății noastre de azi.

Asemenea lui Marin Preda, sîntem și noi convinși că Dragomir Horomnea e într-adevăr „un prozator de viitor". Sperăm totuși că documentele de viață din viitoarele sale cărți vor purta pecetea transfigurării romanești într-o măsură mai mare decît în **Cer cuvîntul** și în ceea ce privește tema individual-psihologică, caracterologia personajului, inculcată, se înțelege, celei social-umane în general.

Nicolae Ciobanu

***) Dragomir Horomnea „Cer cuvîntul" — roman, Editura „Cartea Românească", 1977.**

„Dosarul“ Scrinului negru

VARIA

Noua ediție a romanului **Scrinul negru** de G. Călinescu (Editura Eminescu, 1977, 701 p.) este însoțită de un volum inedit, intitulat **„Dosarul“ Scrinului negru, documentație materială cu personaje imaginare** (470 p.) cu un studiu introductiv (73 p.) de Cornelia Ștefănescu.

Într-adevăr, G. Călinescu a făcut o asemenea documentație înainte de a-și scrie romanul pe care avusese intenția de a o oferi unui Muzeu literar și care a rămas în arhiva păstrată de soția sa, Alice Vera Călinescu. „Fapt este că autorul însuși, declară el în niște observații la un articol critic de Marin Preda, a (găsit) cumpărat un astfel de scrin exact în condițiile din roman (de unde a și imaginat intriga generală) găsind în el documente dintre cele mai paradoxale... Bineînțeles, autorul n-a copiat acele documente, ci a (născocit) inventat altele“.

Am arătat încă din 1963 **(Direcții actuale în romanul românesc** în **Gazeta literară** din decembrie) că G. Călinescu s-a servit în realitate de un truc folosit în 1896 și de Caragiale în proiectul de roman **Scrisorile unui egoist.** Ca și G. Călinescu, Caragiale cumpără la o licitație publică un scrin vechi de stil rococo, original, Louis XV. Trăgind un sertar acasă, găsește o ascunzătoare obișnuită la mobilele din veacul al XVIII-lea. Deschide și dă de un pachet prăfuit de hirtii — **Scrisorile unui egoist.** Iarăși ca și G. Călinescu, Caragiale își denunță singur trucul. „Dar nu ! nu e adevărat nimic din toate astea !... Și pentru ce n-aș spune-o drept ? **Scrisorile unui egoist** sînt de mine scrise.“

Faptul că G. Călinescu a cumpărat (ezitarea „găsit“ nu e întîmplătoare) un scrin negru nu înseamnă neapărat că dăduse în el cu adevărat peste documentația romanului. De altfel, într-un inventar de mobilier aparținînd persoanei în jurul căreia se adună documentația se află o masă dreptunghiulară autentică, stil Ludovic XV, un bahut Biedemaier, garnituri Aubusson etc., dar nici o comodă. Ideea cu scrinul apare în fișele de organizare a materialului abia după ce întreaga documentație e rezumată (fișa 28: „Talcioc, Ioanide cumpără scrinul“; fișa 35: „Scrinul negru“; fișa 50: „Prințesa Hangerliu caută pe nepotul ei făcut cu Caty, micul prinț Hangerliu“. „Familiarii ei strînși pe iarbă. Unul aduce știrea că Ioanide a găsit un scrin negru semn că Caty l-a vîndut.“) Printre alte fișe ale autorului se află o scrisoare „răspuns pe puncte asupra rezultatului diferitelor investigații executate la solicitarea romancierului și sub directa sa îndrumare“, investigații întreprinse desigur și în vederea achiziționării scrisorilor, actelor și fotografiilor privitoare la personajul real care a servit ca punct de plecare pentru Caty Zănoagă-Ciocirlan-Gavrilcea din roman.

Ce cuprinde dosarul **Scrinului negru ?**

Mai întîi două **agende-jurnal** din 1919 și 1939 ale Ettei D., apoi B., însemnînd mici întîmplări, lecturi (foarte puține), vizite, cheltuieli mărunte. De aici G. Călinescu nu a reținut decît cîteva nume: Cucly (Iosephidis), Cherica

(Sturdza), Filip (fiul văduvei Etta), „un carpe diem deviză“ : „to live in the present and make the most' of it“ și o autodefiniție: „beautiful, hard and selphish“. Însemnările sînt în limba franceză.

Din schimbul de scrisori între Etta D. și Alexandru B. care urmează se deduc alte fapte decît cele din **Scrinul negru.** Alexandru Buzdugan, fiul regentului George Buzdugan, modelul lui Gigi Ciocîrlan, se născuse în 1896. „Sînt mult mai mare, de ani, ca tine“ o previne el pe Etta, mai mică decît el cu șapte ani (născută în 1903). O cunoscuse prin 1927, căci în ianuarie 1934 îl întreabă: „Pourqui alors salis-tu ce marveilleux amour que depuis six ans a résisté à tout, pourqui fuis-tu que ma vie morale soit un enfer depuis bientôt une année et demie ?“ Așadar, de prin vara lui 1932, Etta era agasată de o rivală, Constanța A... pe care Alexandru o urmărea cu asiduitățile la sanatoriul Amza-Jianu, făcîndu-se „la fable du docteur Amza-Jianu et de tout le sanatorium de même que la risée de la maison où elle habite, maitres et domestiques“. Alexandru nega, dar au rămas scrisori trădătoare de la Constanța (Tanți, Poussy) către el din intervalul 14 octombrie 1932 — 24 iunie 1933, cînd era ministru la Tirana. Tot acolo îi scria și Etta informîndu-l în iunie 1933 că nevastă-sa (Florica) a plecat la Paris. Atît Constanța, cît și Etta sperau să-l divorțeze și la 16 ianuarie 1934 Etta mărturisea a i se fi născut ideea că „le seul obstacle à ton divorce est la singe (Constanța !), car tu lui a promis pêut-être de l'épouser“. Îl vizitau amîndouă la legația albaneză, Etta fiind o parteneră mai veche („il y a cinq ans depuis que la petite pisie t'appartient“, îi scrie ea la 25 ianuarie 1933). Alexandru divorțează, se însoară cu Etta și în septembrie 1934 e numit ministru la Buenos Aires în Argentina. La 14 martie 1935 soția îl informează din țară despre predecesoarea și rivala sa: „Ici il y a un tas de potins amusants que je vous raconterai en arrivant; ta charmante ex-femme raconte partout qu'elle n-a jamais été aussi heureuse que maintenant tandis que sa fille est devenue la grue sans l'ombre de talent pour le théâtre. Quant à la maimuța s-a dat complet la fund on m'a dit suelement qu'elle a veilli et qu'elle est moche et négligée à fair peur.“ Alexandru avea mari datorii și Etta se zbătea în țară să i le plătească. N-ar fi vrut să descopere ceva la întoarcere, ar fi fost rău recompensată ea, „le pauvre chou-chou,.. qui court toute la journée aprè les inamici du motan“. Alexandru se numea el însuși „motanul tău“, alintînd-o pe ea cu Pussy, Catușa (după numele unei vii), chérie și „mon chou-chou aimée“, în vreme ce ea îi spune „mon Cat adoré“, „mon amour chéri“, „mon pisic adoré“, „mon amour à moi“, „mon amour aimé“, „mon Miau-miau adoré“, „Mon Tom Cat adoré“ și tot așa de la 8 octombrie 1932 pînă la 18 august 1937. „J'ai toujours été la voix de la raison“ îi scrie ea la această din urmă dată, cînd, după ce la 17 iulie 1937 i se aprobase demisia de la legație, urma să revină în țară. Etta îi cerea să-i aducă o chitară și multe cîntece argentiniene, tangouri și „rancheras“. (I-a adus serenada creolă **Ay-ay-ay** de Osman Perez Fereire, aflată printre documente). Din alte hîrtii aflăm că Jorge (nu Francisco) Oster fusese numit, la propunerea lui Alexandru, atașat comercial pe lîngă legația română din Argentina, că Alexandru Duiliu Zamfirescu (pe care Etta îl întîlnește la Rio, incorigibilul crai, i-a oferit un coș cu orhidee) avea apartamente mai mari la Buenos Aires (vezi și articolul lui G. Călinescu cu referințe la Alexandru Duiliu Zamfirescu **Diplomații burgheziei** în **Contemporanul** din 11 mai 1962), că în fond cheltuielile de reprezentare ale lui Alexandru Buzdugan nu erau așa de mari, dar țara n-a vrut să i le aprobe și a trimis în locul său pe Fred(eric) Nanu. Este mai mult ca sigur că romancierul și-a procurat singur alte documente privitoare la viața de pe la 1934 din Argentina precum și-a scos data înmormîntării lui Alexandru Buzdugan din ziare (6 aprilie 1933). Nu rezultă din documente că ministrul plenipotențiar s-ar fi sinucis, că ar fi fost în rivalitate cu Fred Tilibiliu și că vina sinuciderii ar purta-o soția. Dimpotrivă, aceasta din urmă apare din documente ca extrem de devotată, chiar ireproșabilă sub raportul onestității, tandră, suferind de un oarecare snobism. Abilitatea ei în exheredarea fraților și a mamei vitrege trebuie pusă pe seama avocaților la care a apelat. Dintr-o scrisoare a mamei sale, Elena Codin Ștefănescu, născută B., rezultă că la 18 noiembrie 1936, Filip, copilul Ettei, exista. E cel cu care o vedem în 1939 văduvă, dar nu mai aflăm nimic în continuare despre el.

Etta se remărită la 2 martie 1941 cu maiorul Mircea Clim despre care Elena Codin o informa încă de la 20 septembrie 1936 că e „très gentil“. Din schimbul de scrisori între Etta și Mircea, urmat între 23 decembrie 1940 și 24 mai 1942, în roman a trecut foarte puțin. De pe zonă (unde era din 1939) și de pe front Mircea o roagă tot timpul pe Etta să facă tot posibilul pentru avansarea lui, eventual să-l aducă la București. „Lucrează puiule intensiv în această chestiune“, se exprimă el la 27 octombrie 1941. Lui îi plăcea viața de familie (nevasta e pentru el „lucrul cel mai principal“) și sprițul („mi se usucă gîtul de un spritz“, „singura mea băutură e spritzul“). Se considera „leu tînăr“, foarte onest în dragoste: „Puiule scump, răspunde el la o întrebare, cred că nu ți-am dat dovadă de lichelism și falșitate, caracterul nu-mi permite“. Era mai bucuros de scrisori, decît de daruri, nerăbdător să se întoarcă acasă. Silită să-i scrie în românește, Etta începe cu „iubitul meu pui“ sau „puiul meu adorat“ ori „puișorul meu scump“, dar continuă dificil, aproape agramat: „îți am trimis“, „îmi a promis“, „îmi a spus“, „îți am scris“, „îmi a confirmat“, „îmi a dat“, „îmi a telefonat“. A invitat o dată două prietene cu George Mavrocordat („nu te încrunta puișorul meu căci nu este nici tinerel nici frumușel“), a fost la nunta lui Costi Brancovan cu Marina Știrbey la Mogoșoaia, la Marta Bibescu, unde Demetre Sturdza, fiul lui Grigore, a comparat-o cu un trandafir, a slăbit trei kg. deoarece se făcuse cam durdulie („fericită, mulțumită, stropită“). Un anume Gogușor l-a poreclit „tigrul din Eșnapur“ („tigrul meu iubit ce n-aș da să mă găsesc acum între ghierutele tale și să mă mănînci din cap pînă în picioare.“). Etta primește de la Mircea între 9000—26 000 lei lunar și-i trimite țigări, băuturi (vin, șampanie, coniac), îi cumpără cămăși și stofe de haine. Atît. El se plînge de viața dusă pe front, că e răcit, că e frig, că au fost inundații și trebuie să puie cîrmă la pat, că merge greu cu avansarea în grad. Leul e un tigru bonom, ușor fanfaron, pacific, cu totul altceva decît Remus Gavrilcea. Cît despre Etta, ea e o soție model, grijulie pentru soț și pentru mama ei devorată de un cancer, cu totul altceva decît Caty Zănoagă din roman.

Putem spune în concluzie că G. Călinescu a pornit de la aceste documente, dar și-a ales ca model pe eroina lui Flaubert, madame Bovary, în virtutea principiului că „viața este mai inventivă în întîmplări extraordinare decît scriitorul, dar scriitorul le rezolvă mai bine decît oamenii“ sau și mai bine, că viața brută e lipsită de semnificație, aceasta rezultînd din transfigurarea autorului, din absorbirea realității în ficțiune. Mult mai importante decît documentele reale sînt fișele de lucru ale autorului. Dacă trimiterile din ediția romanului la acestea din urmă este admisibilă, trimiterile la celelalte reprezintă un abuz, fiindcă niciodată G. Călinescu nu le-a transcris tale quale, ci totdeauna transformîndu-le, fie și numai prin introducerea într-un context diferit. În roman G. Călinescu nu e numai Ioanide, ci toate personajele și în primul rînd Caty. Ca și Flaubert ar fi putut spune: „Caty c'est moi !“.

Al. Piru

PROFIL

Lupta cu tentațiile

Deși autorul a grupat, ulterior apariției lor, romanele Ultimii *și* Fără visle *împreună cu* Noaptea *în același ciclu,* Moștenitorii, *primul roman rămîne izolat față de cel de-al doilea (pentru că* Noaptea *este, de fapt, volumul al doilea al romanului* Fără visle).

Romanul Ultimii, *carte de debut a lui Bujor Nedelcovici, apărut în 1970, poartă, mai mult decît* Fără visle *și* Noaptea, *pecetea acelei epoci de experimente și de realizări în care a fost conceput. Cu acest roman prozatorul a făcut dovada înzestrării sale pentru analiza subtilă și s-a afirmat ca un fin creator de atmosferă. În primul său roman, mai mult decît în următoarele, scriitorul cultivă o ambiguitate care tensionează romanul, planînd consecvent asupra unor personaje, pe care autorul evită să le descifreze. Tot această ambiguitate determină și preferința pentru finalul deschis și pentru nerezolvarea totală a conflictului.*

Personajele romanului Ultimii *își conservă astfel enigma, actele lor, chiar cele de o extremă gravitate, păstrînd pînă la sfîrșit o aparență de gratuitate. Mărturisirea, silnică sau spontană, este una dintre modalitățile lor de existență. S-ar putea crede că personajele încearcă prin mărturisire, fie că o smulg, fie că sînt constrînse să o asculte, o exorcizare a greșelilor comise. În romanul* Ultimii, *mărturisirea nu aduce însă decît în parte lumina edificatoare asupra personajelor. Rămîne întotdeauna ceva misterios, inexplicabil. Iar Petran, cel mai straniu personaj al cărții, depozitarul involuntar al mărturisirilor celorlalți, păstrează o tăcere obstinată asupra lui însuși, actele lui părînd dictate dacă nu de o generozitate supraumană, atunci de un orgoliu nemăsurat ; dar nici una dintre aceste soluții (și multe altele) pentru descifrarea personajului nu-l poate sustrage ambiguității.*

De fapt, personajele romanului Ultimii *sînt niște „animale bolnave“, deopotrivă lucide și visătoare, puternice și neajutorate, egoiste și generoase, curajoase și lașe.*

Visarea, nostalgia trecutului este ea însăși ambiguă, farmecul ei înșelător putînd deveni destructiv, ca în cazul doamnei Rujinski. Retragerea din viață, o retragere voluntară, deopotrivă refugiu și act de orgoliu, refuzul viitorului este o tentație malignă în romanul Ultimii, *căreia impenetrabilul Petran i se va smulge în ultima clipă, grație iubirii, care are întotdeauna un sens purificator, pentru ca romanul să se sfîrșească pe nota mai luminoasă a speranței.*

Ambiguitatea atinge totul: personajele, timpul, spațiul chiar, de unde atmosfera cețoasă, apăsătoare, a romanului.

O tentație pe care o resimt toate, sau aproape toate personajele lui Bujor Nedelcovici este tentația suferinței, cu orgoliul ei și obscurele ei voluptăți. Determinată uneori de schimbări sociale, exterioare, de condiția de „ultimi“ dintr-o lume dispărută, suferința este amplificată subiectiv. Dar sursa ei cea mai viguroasă este internă și este surprinzătoare capacitatea de a se chinui a unor personaje. De a se chinui și de a chinui. Inexplicabilă în cazul lui Petran, tentația aceasta căreia el pare să i se sustragă, îl marchează profund pe Iustin Arghir, eroul romanelor (sau romanului) Fără visle *(1972) și* Noaptea *(1974). Aceste romane nu mai au în aceeași măsură ambiguitatea celui dintîi. De altfel, Iustin suferă pentru a se mîntui prin luciditate și luptă, în fond, cu sine însuși și cu cei pe care îi iubește pentru a se elibera prin înțelegere și asumare, dar pentru a dobîndi „o libertate alături de ceilalți“. El își va căuta propria identitate, pe care cei din jur îl ajută să o înțeleagă.*

Trecutul care îl marchează social, într-o epocă dată, pe Iustin Arghir echivalează cu o vinovăție pe care el este dispus să și-o asume pentru a se elibera de ea prin înțelegere. De fapt, ceea ce trebuie să realizeze personajul este o înțelegere totală nu a determinărilor exterioare, ci a propriului său suflet. Aceasta va face din el un aparent inchizitor pentru ceilalți, ultimii, un inchizitor care nu vrea decît să înțeleagă și să ierte, dar care refuză pentru sine condiția de „ultim“.

În construcția romanescă a lui Bujor Nedelcovici flash-back-ul are o pondere deosebită. Iustin este cel care declanșează rememorarea, la început prin constrîngere morală, pînă cînd ea devine un mod de eliberare, un exorcism lucid.

Toate personajele au orgoliul suferinței lor, pe care și-o apără. Tocmai acest orgoliu al suferinței stă în calea limpezirii lui Iustin Arghir, care va fi silit să caute lumina trecînd prin abisuri, străbătînd „noaptea“.

S-a remarcat subtilitatea cu care Bujor Nedelcovici creează atmosfera romanelor sale. S-a remarcat și soliditatea acestor construcții complexe. Probabil că ceea ce susține totul este tensiunea. Tensiunea ambiguității în romanul Ultimii. *Tensiunea conflictului. Tensiunea dialogului, care este deseori o pîndă. Tensiunea relațiilor dintre personaje, care dăinuie după generații și-și regăsește puterea prin rememorare.*

Dialogul, în care o parte mai întinsă revine celui constrîns la mărturisire este domeniul de maximă tensiune al romanelor. Personajele se pîndesc, se înfruntă, își rezistă reciproc. Este domeniul în care romancierul își dovedește finețea și capacitatea de a sugera fiecare reacție, de a crea o atmosferă sensibilă.

În dialog personajele încearcă să se domine unul pe celălalt. Legea dominației și a înfruntării este, de altfel, un dat ereditar în familiile Orleanu — Arghir. Pentru un personaj, libertatea și puterea reprezintă ținta oricărei aspirații umane. Multe dintre personaje au putere asupra celorlalte, dar nu și asupra lor însele. Este ceea ce se întîmplă cu Iustin Arghir, care nu reușește să se domine nici atît cît să se înțeleagă pe sine însuși.

Orice dialog este deci o înfruntare în raport cu adevăruri și vinovății. Iustin înfruntă și este înfruntat. În calvarul unor asemenea confruntări cu cei care îi sînt apropiați, în chinul rememorării, între rolul de judecător și de acuzat este posibilă adevărata înțelegere pentru acest personaj torturat de obsesii, de tăceri vinovate, de vini reale și imaginare, de sentimente contradictorii, datorii morale și ele reale sau imaginate.

Sentimentul de derivă care îl stăpînește pe acest personaj complicat și cu atît mai uman determină de la început atmosfera romanelor Fără visle *și* Noaptea. *O derivă plină de tentații maligne : abandon, declasare, izolare, sinucidere morală și chiar fizică, dar indirectă, acceptarea condiției de victimă. Romanul lui Iustin Arghir este povestea luptei cu tentațiile, o trecere prin purgatoriu, prin abisuri, spre înțelegere și luminare, o dobîndire în chin a libertății morale, regăsirea unei identități.*

Este, la un mod mai explicit și mai complex, drumul spre licărirea de speranță întrevăzută în finalul romanului Ultimii, *refuzul tentațiilor obscure, opțiunea pentru luciditate greu plătită, refuzul condiției de victimă, refuzul tenebrelor, care implică însă cunoașterea lor.*

Se pare că Bujor Nedelcovici, acest prozator inteligent, înzestrat pentru construcția epică amplă, în ale cărui pagini tensiunea îneacă eventualele neajunsuri stilistice, tinde spre o înseninare ce va marca probabil următoarele sale romane, a căror așteptare cu interes este perfect legitimată de lectura cărților de pînă acum.

Sultana Craia

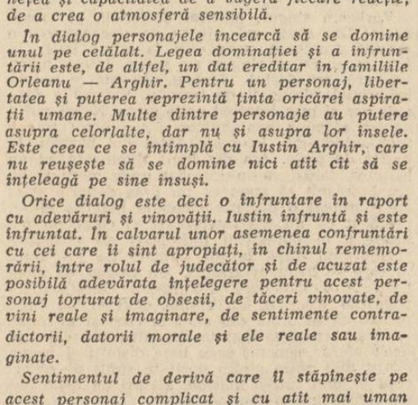

Dumitru Bucur : „Pentru patrie“

Vasile Vicol : „Eroi au fost, eroi sînt încă“
Din Expoziția de artă populară, plastică și fotografică de amatori, deschisă la Sala de marmoră a Casei Scînteii

Încrederea în firea lucrurilor

Urmare din pag. 1

afla **acasă,** într-un spațiu în care există un atît de fericit consens încît cuvintele devin aproape inutile. Ce ne-am mai putea spune cînd privim, împreună, aceeași scenă a libertății firești, „naturale“, a familiarității milenare cu lumea: „Tolănit pe-o șubă pruncul / Își cioplește-ncet un fluier. “?

Orgoliul, însuși, la Mihai Beniuc, nu este nici de om al naturii dezamăgit de „anemia“ orășenilor și nici de cetățean al lumii care privește totul de sus, din perspectiva universalității, ci de țăran, adică de reprezentant al unei comunități străvechi, cu practici ritualizate. Sedus de mitul — de provenință romantică, „artistică“ — al originalității, poetul profesează, e adevărat, oroarea de „serie“ („Nu mai umblați mereu după exemple, / Exemplele-s făcute pentru proști. / Din serie de vrei să te cunoști. / Fugi de cărări și nu intra în temple.“ **— Cu dumnezeu la cot,** în **Cintece de pierzanie,** 1938), dar o face, în mod contradictoriu, de pe poziția unui adept al anonimatului muncii, al unei vieți „mănoase“, în sens lucrețian : „Ca țăranul printre snopi de grîu / Voi intra masiv și greu în vreme. / Cu un car cît dealul de poeme“ **(Intrare,** idem). Este o contradicție rezultată din stratificarea, peste un fond de sensibilitate țărănească, a culturii.

O componentă a spiritului românesc transpare și în jocurile erotice, cultivate cu o mare exuberanță în volumul de debut și evocate nostalgic în cărțile de mai tîrziu. Acea tandrețe echivocă din cîntecul nostru popular de dragoste, manifestată prin sfioase agresiuni și provocatoare refuzuri și rezumată în versurile de un desăvîrșit rafinament „Du-te-ncolo, vino-ncoace, / Lasă-mă și nu-mi da pace !“, este interpretată, în diferite variante, și de „flăcăul de pe Crișuri“. Chiar și la vîrsta înțeleptei seninătăți, cînd iubirea s-a purificat de „patimă“ și a devenit un discurs compus cu artă, poetul încă descrie hărțuiala, hîrjoana: „Sînt ursul desișului negru. / Cine pe sini zmeura ți-a pus ? / Sînt scafandrul adîncelor oceane. / Am să-ți răpesc coralul de pe buze !“ **(Patimă,** în **Pe coardele timpului,** 1963).

Această încredere în „firea lucrurilor“ este revelată cu și mai mare autenticitate — tragismul întotdeauna autentifică — în momentele de prefigurare a extincției. Reintegrarea în natură are, în viziunea lui Mihai Beniuc, o solemnitate simplă: „Voi intra în apa fără fund, / Apa-n cercuri s-o izbi de maluri; / Lin apoi s-o-ntinde peste valuri / Pace-naltă: semn că nu mai sunt. // Sălciile despletite vor / Plînge peste recile oglinzi; / Luna învelită într-un nor / Trist va cerne colb de aur stins“. **(Plecare,** în **Cintece de pierzanie).** Dar aceasta nu este singura atitudine. Imaginată de poet, moartea apare uneori și ca un prilej de amuzament malițios. Ceremonialul funebru se transformă astfel într-un spectacol plin de culoare, într-o pantomimă veselă avînd ceva din stîngăcia simpatică, de efect, a desenelor din cimitirul de la Săpînța: „Apare-n ușă popa, și toți se dau în lături; / Bătrînul are-o barbă de poți cu ea să mături. / Și-ncepe comedia: tămîie, plîns și cînt — / «Pămînt sîntem și iarăși ne-ntoarcem în pămînt». / Eu stau în nemișcare, de parcă-as asculta / Cu mare atențiune prohodul altuia, / Și, de-aș fi viu oleacă, aș fierbe de necaz / Că nu pot prinde musca ce-mi umblă pe obraz“. **(Perspectivă,** în **Cintece noui).** Asemenea versuri, deși facile, frivole la suprafață, ascund prin urmare un adînc sens etnic. Este exact ceea ce se întîmplă și în atît de frecventele poeme-parabolă sau pur și simplu moralizatoare: dincolo de aerul lor pedagogic, descifrăm vocația gnomică și paremiologică a spiritului românesc.

Pe fondul acestui autohtonism imanent întregii opere, poezia propriu-zis patriotică, adică aceea care are patriotismul drept temă declarată, se reliefează cu pregnanță. Pentru Mihai Beniuc patria este întotdeauna o realitate concretă, identificabilă cu spațiul care l-a modelat ireversibil în anii copilăriei — Ardealul — și avînd puterea de-a emoționa prin simpla invocare. Poetul se limitează să **enumere** elementele geografice („Mi se făcuse dor de Sebiș, / De apa sonoră și limpede a Desnei, / De culmile cu păduri ale Dealului Mare“ **— Tovarășii copilăriei,** în **Cintece de pierzanie)** sau personajele istorice („Aicea printre Ardeleni mă simt acasă / În fiecare văd un nepot de-al lui Horia, de-al lui Iancu“. **— Aicea printre Ardeleni...,** idem) mizînd pe rezonanța afectivă pe care o provoacă în conștiința compatrioților.

Acest mod direct de reprezentare a țării este expresia unei iubiri imediate, țărănești și explică, printre altele, persistentul ton elegiac din poemele consacrate Clujului în anii cînd o hotărîre arbitrară ni-l înstrăinase: „Îmi tot revine-n minte / Orașul pierdut. / Zadarnic am suflat orice lumină, / Zadarnic am tăiat din rădăcină / Plecatele sălcii de aducere aminte. / Zăvoiul de tristețe a crescut / Mai negru ca-nainte. / Și peste apa sufletului meu / Își cerne frunza galbenă mereu“. **(Orașul pierdut,** în volumul cu același titlu apărut în 1943). Tonul este cu atît mai impresionant cu cît în nici o altă împrejurare poetul — de un profund optimism popular — n-a mai arătat lumii o asemenea grimasă de suferință.

Patria de azi, cu marele proces de emancipare care o animă, este înfățișată în versuri maiestuoase, străbătute de acel freamăt de vitalitate care a caracterizat întotdeauna momentele de inspirație ale lui Mihai Beniuc („Mă-nscriu în codrul tău ca frunza doară, / Vestind că, iată, iar e primăvară“ **— Sînt frunza ta...,** în **Arderi,** 1972). Conveționalismul, grandilocvența își fac adeseori loc („Văd noile lumini ce te-ncunună, / Și steaua sub cupola ta de vis, / Aud cum doina omului nou sună / Pe drumul către viitor deschis“ **— Pe tot cuprinsul tău...,** idem), însă dominant rămîne patosul autentic. Mihai Beniuc este, de altfel, unul dintre acei poeți care stăpînesc arta de a transforma ardoarea convingerilor în mijloc de expresie.

angela marinescu

Cîntec după război

Vine un cal jigărit și coastele lui vorbesc
Ca niște flăcări : unde e puterea, sau care
Este puterea și certitudinea ta că ești,
Pretutindeni ridici zidul meschin,
Nu știi ce este bine și fierul te înconjoară,
Trimbițe triste, prea grele trimbițe,
Glasul lor spart și răgușit îl iei drept
Lipsa ta de sfințenie și nu mai poți asculta nimic.
Vine oaia, eu îmi desfac baierele pungii,
imi dau drumul
La vale ; ține, zic eu, și tu, și tu,
Atît cît mai sînteți în stare,
Cît mai rătăciți pe aici, deși lumina mea
Este prea puternică și orbii vin aici mereu.
Vine vulturul,
Eu mă arunc drept în șeaua lui și plec.

Clujul vechi

Turnurile inumane ale bisericilor, aceste pliscuri gotice înhămate
Pretutindeni și Dealul Însorit.
Sensul lor odihnindu-se.
O speranță pe o rădăcină de cuvînt.
Fugi inutile insprre zări pline de fum.
Senzația de spațiu pe care numai Dealul Însorit mi-o putea dărui.
Contemplații sterile. Limita acelor ani — lumină a nemulțumirii.
Drumul pe care mă arunc, întrunericul care se aude.
Ploaia zădărnicind, iar și iar, cuiburi neterminate.
Nu pot să mă ascund.
Nu mai pot să mă ascund.
Trilurile ciocîrliei umplu colina însorită
Și străveziul ei glas rătăcește pe cer
Aidoma ultimului semn gîndit.

Clovn ireal

Tu vii în fiecare zi, să-mi încerci puterea.
În fiecare zi, piedici înalte, ziduri de nepătruns apar în fața mea.
Zi de zi îmi aduci ca prieten rugul fierbinte ; singele,
Oricît m-aș tîri pe treptele zdrențuite,
Piere ca fumul.
O coroană de jar îmi încinge fruntea.
Mereu, tu crezi că eu pot răbda
Umbra neagră de clovn ireal să-mi dea tîrcoale în zadar.

Poem

Ar trebui să mă șterg pe chip cu suferința asta.
Tu ești calul acela jigărit ce mănîncă jar.
Tu ești frigul nopții — ireală noapte —
O vale plină de fum, un altar strîmt.
Ar trebui să-mi spăl mîinile în lacul tău înghețat
Ar trebui să mă aplec deasupra ta.
Sînt o ființă inutilă ; în spațiul tău pur
Rămîne, pierdută, cutezanța.
Doar deșertul paradisului se umflă în inchipuirea mea
Și se zbate prelung.
Tu ești poemul meu fără chip.
Ești chipul meu fără mască.
Ce imn, ce iubire, ce jertfă ceri tu,
Ramură de măslin, pace adîncă, infern al creerului meu vast.
Dar ce infern, moral și rațional,
Crud și adînc, transparent și rece.
Îmbrățișare pătimașă, sau vis ?
Ar trebui să mă arunc lîngă tine.
Ar trebui să adorm lîngă tine.
Dar lasă-mă, mai întîi, să te acopăr cu un văl negru.

Muntele

Pleacă de aici, abia îndrăznesc să-mi spun,
Noaptea, în șoaptă, părăsește-ți cuibul
Și amărăciunea și urcă-te încet pe zidul
Care străjuiește orașul.
Sau fă-ți drum spre muntele care
Abia se zărește.
Pleacă undeva, ia-ți hainele
Cele mai strînse pe corp și mai zdravene,
Fugi cît mai repede, pe întuneric,
Cei din casă nu vor ști nimic.
Acum, către sfîrșitul vieții știi totul
Despre nimic. Nu știi nimic despre viață.
Mai firesc decît firescul este nefirescul.
Țipătul păunului, concret rătăcitor.
Uită de tine. Uită de ei. Uită-ți locul și grădina,
Uită blocurile care te înconjoară ca niște păsări negre,
Ieși de acolo. Stringe-ți hirtiile și tot ce-ți aparține.
Știu că iubești cerul și marea.
Urcă-te pe zid și mori.
Cranț.

sentiment de vînătoare

Fragment din romanul „Salvatorul"

mihai tatulici

am ieșit în vîrful picioarelor, închizînd încet ușa, să n-o trezesc, să nu mă audă, să nu mă întrebe iar „nu mă mai aperi ?" și eu să trebuiască să răspund, același răspuns, „dar nu te-am apărat niciodată" și ea să nege, să încerce să mă convingă, să mă roage și eu să nu pot rezista, cum se mai întîmplase de atîtea ori. Depărtîndu-mă de casă, am avut sezația că ea s-a trezit, e la geam și mă vede cum plec, dar n-am avut curajul să întorc capul. Mai apoi am zis că, de fapt, am avut curajul de a nu întoarce capul, de a merge drept înainte, dar totul nu era decît un fel de a mă înșela, de a-mi da siguranța pe care n-o aveam. Nu era prima dată cînd mă ajutam cu iluzii. Ca de obicei, ajutorul nu slujea la nimic.

Nu fugeam, dac-aș fi fugit mi-ar fi fost rușine. Dar mă simțeam vinovat, fără să existe totuși o vinovăție : îi spusesem și ea ar fi trebuit să se împace cu ideea. Vroiam să cred că se împăcase. Dar dacă s-ar fi trezit, sigur m-ar fi întrebat, „nu mă mai aperi ?" și eu aș fi dat același răspuns „dar nu te-am apărat niciodată" și ea ar fi spus ceva despre cruzime și eu m-aș fi simțit doar nenorocit și slab, fără scăpare. Ca de obicei, ar fi mințit, s-ar fi mințit și ar fi încercat să mă mintă și pe mine, ar fi încercat să mă facă să cred că altul e adevărul, că eu sînt apărătorul ei, salvatorul ei. Ar fi revenit acea întîmplare de vară de care acum mă feream. Deși nu făcusem nimic rău, nimic condamnabil.

Își aminti...

Scîndurile debarcaderului, negre și umflate de apă, vibrau adînc, înfundat. Oamenii treceau cîte doi, cîte trei, în grupuri mari, spre malul de nisip. Soarele bătea din partea opusă, încît ei, trecînd prin lumină, erau aproape numai contrast, profiluri întunecate cu marginile zdrențuite de izbucnirea razelor.

Întins pe debarcader, cu bărbia în miini, priveam. Treceau din cînd în cînd fete frumoase, și, rar de tot, singure. Scîndurile erau calde și moi. Am adormit. M-a trezit un băiat, de vreo șase ani, cam grăsuț, cu un slip albastru pe care-l ținea cu mîna într-o parte.

— Nene, hei, nene, îmi zice.

— Ce vrei, mă ?

— S-a înecat cineva...

— Zău ?

Cunoșteam eu farsele astea.

— Cine te-a trimis, ia spune ?

— Păi, nu m-a trimis nimeni. Dar dacă fata s-a înecat, ce mi-am spus eu ?

— Ei, ce ți-ai spus ?

— Ea puterezește și mor peștii. Și apoi, nici noi, ceilalți cetățeni, nu mai putem face baie.

— Mă, tu ești un tip serios ?

Băiatul s-a uitat speriat la mine, l-am ghicit că ar fi vrut să plîngă. Nu-mi răspunse, mișcă numai din buzele lui subțiri.

— Și unde spui că s-a înecat ?

Băiatul îmi arătă cu mîna undeva, în stînga, lîngă tobogan.

L-am luat de mînă și l-am dus lîngă maică-sa, o femeie grasă, cu mustăți, care mînca salam cu roșii și bea bere. Nu prea eram convins de ce-mi spusese băiatul și, oricum, faptul era împlinit. Dacă se înecase, se înecase. Îmi displăcea să scot morții din apă. M-am urcat totuși în barcă și am luat-o, cam leneș, spre tobogan. Mi-am dat drumul încet, foarte încet și tremurînd, pentru că apa era încă rece. Am deschis ochii. Înaintam fără un țel anume, numai pentru plăcerea de a simți apropierea lichidului. Am zărit întîi pe nisipul galben o pată, apoi am deslușit contururile unui trup. Ea dormea așezată pe spate, cu părul despletit și răsfirat prin apă.

Am întins încet mîna dreaptă, am apucat-o de umăr și m-am avîntat în sus. Era foarte ușoară, poate din cauza apei, și din părul ei lung izvorau mereu bule de aer.

Cînd am întins-o în barcă, i-am văzut fața : nu era o fată frumoasă, să fi avut vreo 20 de ani.

Am pus mîna pe vîsle și am luat-o încetișor spre mal. Nu prea mă simțeam bine în prezența unei moarte, fie ea și o fată de douăzeci de ani. N-o priveam.

La un moment dat am simțit că barca se apleacă spre stînga și am crezut că s-a agățat vreun înotător. Ea se întinsese peste bord și vărsa apa înghițită. Foarte calmă, puțin palidă.

Tîrziu, s-a uitat la mine într-un fel care voia să spună „tu de unde ai mai răsărit ?" și eu m-am simțit dator să debitez cea mai tîmpită propoziție simplă din lume :

— Eu sînt Salvatorul.

S-a mai uitat odată la mine, cu cel mai profund dispreț și apoi mi-a arătat cu mîna spre mal.

Eu, ascultător, am întors barca. Am ajutat-o să coboare și m-am uitat după ea pînă s-a întins pe pătură. Surprins, am zărit-o alături pe femeia cu mustăți care continua să mănînce și să bea bere. De pe mal, băiatul mă privea foarte serios, ținîndu-și cu o mînă slipul albastru.

După aceea am plimbat cu barca niște fete frumoase. Afară era foarte cald.

M-am plictisit după un timp și m-am întors la debarcader. Scîndurile negre erau acum foarte calde și am adormit. Am visat că vine iar băiatul la mine și-mi spune :

— Nene, fata aceea iar s-a înecat...

M-am trezit. Lîngă mine stătea băiatul cu slipul albastru. Am urlat la el :

— Ce vrei, mă ? Ce vrei ? Cine s-a mai înecat ?

— Tot fata aceea, nene...

L-am lăsat acolo, pe scîndurile negre ale debarcaderului, ținîndu-și cu o mînă slipul albastru. Într-un minut am fost la tobogan. Am plonjat în apă. Cînd am deschis ochii am zărit-o imediat, aproape în aceeași poziție ca și prima dată. Am prins-o brutal de păr și am tras-o în sus. Am împins-o în barcă și apoi am urcat și eu. Obosisem sau, poate, eram numai enervat. Iarăși, a deschis ochii. Am crezut, un moment, că-și bate joc de mine, dar nu era adevărat. Fata înghițise apă, era aproape vlăguită.

— Ascultă, domnișoară, i-am spus, începi să mă plictisești.

S-a uitat la mine, neutră, fără să spună nimic.

— Zău, nu mai are nici un haz.

N-a deschis gura. Am ridicat vocea.

— Domnișoară, ți-am făcut eu ceva ? Te-am supărat cu ceva ? Nu, sigur că nu te-am supărat. Atunci de ce să-mi faci, matale, greutăți ? Te rog, să nu se mai repete.

Ea zîmbi numai și-mi arătă cu mîna spre mal. Am dus-o din nou lîngă femeia aceea. L-am luat pe băiat de o parte.

— Tinere, ești un om de încredere ?

El a înclinat, serios, din cap.

— Te-aș ruga mult, dacă vrei, nu e nici o obligație, să ai grijă ca dumneaei de alături, să nu se mai înece.

— Păi, nene, eu nu pot să fac nimic, dacă ea vrea.

M-am înfuriat.

— Ține-o, domnule, de mînă, de păr. N-o lăsa.

— Zău, n-am nici o șansă ; îmi este superioară din punct de vedere fizic.

Am sărit în barcă și am început să vîslesc spre debarcader. Fata se așezase într-un cot pe pătură și mă privea cu ochii puțin închiși din cauza soarelui. I-am arătat cu degetul că e tîmpită și a rîs.

Ceasul de la debarcader arăta aproape unu. M-am dus în cabina mea, mi-am luat fluierul, binoclul și sacoșa cu mîncare. M-am așezat în barcă și am desfăcut pachetul. Mă uitam cu binoclul și mîncam. Frumoasă treabă.

Ce m-a intrigat era că și ea mînca. Foarte liniștită, ba aș putea spune, cu poftă. Pe urmă s-a apropiat femeia grasă și i-a întins o sticlă de bere.

La o asemenea distanță, mai ales că nici nu mă vedea, era presupus că nu-și bătea joc de mine.

Mi-am terminat și eu prînzul, cam printre picături, și mi-am dus sacoșa în cabină. Cînd am revenit în barcă și am dus binoclul la ochi fata nu mai era. Numai în lentila stîngă femeia infometată, acum îngrozitor de grasă și cu mustățile stufoase, mînca brînză cu roșii și după ce punea sticla de bere la gură o azvîrlea în iarbă. Era de presupus că o golea dintr-un foc.

Am îndreptat binoclul puțin spre stînga. Întîi l-am zărit pe băiat. Mergea cu o mînă la spate și cu cealaltă își ținea slipul albastru.

Era foarte serios, din cîte am putut să-mi dau seama, poate puțin ironic și detașat. În fața lui mergea sinucigașa, foarte calmă. Pletele îi fluturau în vînt. Am recunoscut imediat că avea un corp frumos și bronzat, ceea ce însă nu m-a împiedicat să-mi închipui că va sări din nou în apă.

Am pus mîna pe vîsle, luînd-o pe lîngă mal. S-a oprit abia în partea cealaltă a lacului, s-a uitat în toate părțile și, după aceea cu o frumoasă săritură, a dispărut în apă.

Băiatul a privit cîteva secunde cercurile stîrnite și apoi, scîrbit, a scuipat în apă, un scuipat mic și alb. S-a întors Cred că venea să mă anunțe. Eu sărisem pe mal și alergam spre el. M-a văzut și nici măcar nu s-a mirat.

— Nene, mi-a zis, fata iar...

Am sărit în apă și am deschis imediat ochii. Ea era foarte aproape de mine, puțin aplecată într-o parte, poate plutind, cu gura întredeschisă și miinile încleștate. Am apucat-o de un braț și am tras-o în sus. Pe mal, nu s-a trezit sau n-a vrut să se trezească. I-am tras cîteva palme, cît am putut și cu toată sinceritatea și ura de care eram în stare.

Cînd a deschis ochii avea lacrimi și cu palmele amîndouă și-a prins obrajii roșii și uzi. Se prind bine palmele de obrazul ud. La cîțiva pași stătea băiatul. Nu se uita la noi, mișca cu piciorul o trestie, o înclina, o lăsa să-și revină.

Am ajuns la pătura ei, am așteptat să se întindă, m-am apropiat și, pentru că nu voiam să mă audă cealaltă femeie, i-am spus la ureche :

— Domnișoară, ți-am făcut eu ceva ? Spune-mi, dacă ți-am făcut, ce ți-am făcut ? Și dacă nu sînt vinovat, ce mama dracului ai cu mine ? Nu te cunosc, nu mă cunoști, de ce-mi faci necazuri ? Azvîrle-te în altă parte, n-am nimic împotrivă, ce ăsta e singurul lac de pe lume ?

Nu mi-a spus nimic, a zîmbit numai și, deși aș fi vrut să pufnesc în rîs, am urlat.

— Te uiți la mine ca bleaga ! Ești mută, surdă ? Dacă te mai prind o singură dată că te bagi în apă, te duc la miliție.

A început să rîdă tare și lacrimi mari, sărate, au trecut pe obrazul ei. N-am știut cu ce-o supărasem. Surdă nu era, poate mută.

I-am întors spatele și am coborît în barcă. De pe mal băiatul mă privea indiferent, puțin dezaprobator, ținîndu-și cu mîna slipul albastru.

Mama lui mînca în continuare.

Mi-a venit o idee, am sărit din nou pe mal și am alergat spre ea. Satisfăcut, ce mai, fericit, i-am șoptit la ureche :

— La ora șapte termin slujba. Poți să te îneci după aceea cît poftești.

N-am mai stat s-o privesc, i-am întors spatele și m-am îndreptat spre debarcader. Obosit și enervat am adormit pe scîndurile negre și moi de apă. Bineînțeles, iar am avut un vis, aproape același vis. Venea băiatul :

— Nene, nene, striga el de departe, fata iar s-a înecat.

Cînd am deschis ochii, știam că e el, el era, m-am repezit la barcă.

— E o recalcitrantă, nene, asta e, nu mai poate fi cîștigată pentru societate, l-am auzit pe băiat boscorodind în spatele meu.

Mi-a arătat cu mîna toboganul, am pornit-o într-acolo și am sărit în apă. Ea ținea ochii deschiși, respira regulat și mă aștepta. Cînd am vrut s-o prind, s-a ferit. Părul lung făcea valuri-valuri și cînd m-a atins nici n-am simțit, era aproape ca apa. Cînd am reușit să pun mîna pe ea, terminasem provizia de aer și inima îmi bătea nebunește, mă dureau și tîmplele. Am urcat-o în barcă și am dus-o pe mal. Ce să-i mai dau palme, nu mai avea nici un rost, cui ar fi folosit ? Băiatul venea în urma noastră, cu o mînă pe slip și cu una la spate. Era serios, ca un om de cincizeci de ani și cred că medita la necunoscutele drumuri ale minții noastre. Și ea obosise, gîfîia, s-a întins pe pătură. I-am dat drumul la mînă. În locul de care o ținusem avea o pată roșie, așa de tare o strînsesem. Nu mai era nimeni pe plajă, numai noi patru, femeia cu mustăți, băiatul, eu și ea. Și paznicul care lega cu un lanț bărcile. M-am uitat la ceas. Trecuse de șapte, cu vreo cîteva minute. Am început să rîd, ca un nebun, i-am băut femeii o sticlă de bere și am luat-o la fugă.

Aceasta era toată povestea la sfîrșitul căreia el nu mai era singur...

Numai că ceea ce pentru mine era un fapt obișnuit, pentru ea era semnificativ și extraordinar. Eram plătit să străbat lacul într-o barcă, de dimineață și pînă seara tîrziu, să ajut eventualii imprudenți, să salvez pe cineva fără voință, dar mi se părea absurd să mi se ceară ca după ce am salvat pe cineva, făcîndu-mi obișnuita datorie, să mai trebuiască să-l și apăr; mai multă vreme, poate o viață. Era peste puterile mele și împotriva a tot ceea ce mi se pă-

Anton Ciobanu : „Un satelit, o floare pe cer"

rea firesc. Blestemam adesea ideea nefericită a salvatorului de a pleca împreună cu cel salvat, dar și atunci lucrurile se petrecuseră împotriva voinței mele : plecînd spre casă, ea mă urmase.

Sensul acelei plecări în doi a fost altul atunci și este altul acum. Mai bine spus, a devenit altul, așa cum se schimbă lucrurile prin trecerea de la euforie la luciditate, de la vis la viața de fiecare zi. Cred că atunci am înțeles, pentru prima dată, că una este un om, pur și simplu, un om la prima impresie, și alta un om cu întreaga lui identitate, cu toată biografia lui, cu trecutul, păcatele și fericirile foste sau prezente. Mi se pare că nu greșesc afirmînd că deosebirea între aceste două situații este cam deosebirea între a iubi statuia de o clipă a unui om și omul viu, în mișcare.

Cartierul ei este ca o prelungire a orașului în cîmpie. Am ieșit la drum lăsînd în urmă ultimele case, am mers drept înainte, fără să știu dacă merg bine, dar faptul că plecasem era un lucru bun, așa credeam, un lucru care trebuia făcut.

Ce așteptase de la mine nu știu ; nici n-am întrebat-o vreodată ce anume o făcuse să încerce prostia aceea, necugetarea unei zile de vară, probabil existase înainte o poveste pe care n-o știam, sigur existase. Copilul era semnul acelei povești despre care nu întrebasem nimic, aveam viața mea, măruntă mea biografie zbuciumată, îmi era de ajuns.

Nu știu ce anume vroia de la mine și bănuiesc că am făcut bine că n-am încercat să aflu. Din ziua aceea — ziua salvării ei — relațiile noastre deveniseră prietenești, dar nimic mai mult și suportam din ce în ce mai greu recunoștința de a o fi salvat. Eram permanent în apărare, simțind că așteaptă doar momentul potrivit pentru a-mi spune lucruri importante, decisive, pe care nu le vroiam.

Rămînînd chiriaș cinstit și liniștit, a renunțat o vreme să mai știe de mine. Era un fel de sancțiune, dar mie îmi făcea bine, pentru că mă lăsa cu ale mele, cu treburile de fiecare zi. Apoi, după un timp, revenise, ușor insistentă, bănuitoare, schimbînd formulele. Din salvator devenisem apărătorul ei, de parcă timiditatea mea ar fi fost cine știe ce formă extraordinară de a apăra o femeie și un copil ciudat de cinci ani. Dar n-am spus nimic, m-am prefăcut că accept, că sînt protectorul ei, să n-o supăr și să-i pot plăti în liniște chiria lunară. Între timp, îmi rugasem colegii de pe șantier să-mi caute o gazdă, dar cele care mi se propuseseră erau neconvenabile, fie din cauza prețului, fie pentru că trebuia să mai stau cu cineva în aceeași cameră și eu nu vroiam decît singur.

Veneam la masă duminica, invitat, ea îmi povestea ce necazuri are, eu mă plîngeam ce obositor e să lucrezi ziua și să faci liceul la seral (dar în gîndul meu binecuvîntam faptul că trebuie să vin foarte tîrziu și nu mai dădeam ochii cu ea), ciufuleam părul băiatului, Patrocle, ce nume ciudat, mai ziceam „da", mai ziceam „ei, nu se poate, cum așa ?", treceau cîteva ore, apoi mulțumeam și plecam în camera mea, eu însumi mirat că nu se întîmplase nimic, că rezistasem și de data asta, dar meritul era mai mult al lui Patrocle decît al meu. Prezența copilului era un lucru minunat și binefăcător și nu știu dacă adevăratul salvator, al ei și al meu, nu era acest puști, care nu pricepea nimic sau se făcea că nu pricepe. Dar era bine că exista.

Apoi, la prima mea intenție mărturisită de a pleca, m-a întrebat „nu mă mai aperi ?" și eu am răspuns „dar nu te-am apărat niciodată" și ea a plîns o după-amiază întreagă, singură în camera ei, strigînd cu glas tare ceea ce nu îndrăznise să-mi spună mie.

Un an și ceva de chin, un an și ceva aceeași întrebare, zile de gheață și multe alte încercări repetate de a primi de la mine un alt răspuns. Veneam tîrziu, o ocoleam, vorbeam puțin, citeam înfricoșat la mine în cameră, nu ceream nimic, deși uneori aveam nevoie de o cafea, de un fier de călcat, de cine știe ce alte mărunțișuri.

— Plăteam, și plăteam fără să crîcnesc. Era partea de adevăr care mi se cuvenea în schimbul părții de vis. Prea fusese simplu și prea neașteptată și surprinzătoare acea plecare împreună, fără o vorbă, fără o înțelegere prin cuvintele obișnuite, care demască vraja. După aceea am realizat, mult după aceea, că băiatul Patrocle și mama lor ciudată dispăruseră ca într-o poveste și că trebuia să fiu atent, atent la ciudățenia asta, la acest prim neadevăr.

În autobuzul acela aburit de vară, care ne-a dus de la ștrand în oraș, eu am visat și salvarea mea a existat în vis. Atunci am spus : sîntem doi, atît cît trebuie pentru a începe. Greșeam, proiectat în euforie de revelația unei vieți normale, de încrederea într-o cauză care mi se părea pierdută.

Cînd m-am întors din vis, ea a vorbit și primele ei cuvinte au distrus acest fragil timpan, iluzia pe care mi-o făcusem, realitatea l-a readus și pe Patrocle, au venit apoi și celelalte lucruri și s-au așezat în această casă, am venit și eu.

Nimic nu mai era frumos, nimic nu mai era adevărat, chiar eu devenisem altul, trezit la realitate și, din nou, încăpățînat, retras în salvarea mea înceată, neîncrezător și suspicios la repetate învăluiri, atacuri.

Nu știu în ce situație aș fi ajuns dac-aș mai fi stat. Dar, iată, am avut curajul să plec, curaj ajutat de o măruntă lașitate, aceea de a pleca dis-de-dimineață, înainte de a se trezi, înainte de a-și da seama că plec, înainte de a mă putea opri cu aceeași întrebare, veșnic aceeași, „nu mă mai aperi ?".

„Nu te mai apăr, doamnă, nici pe tine, nici pe Patrocle, adio, nu-mi pare rău, am alte treburi mai importante, s-a întîmplat odată să fiu salvator pe un lac, cam asta e tot și nimic mai mult nu se poate, eu am alte treburi și ce rost ar avea să faci dintr-un chiriaș altceva decît un chiriaș ?".

Vorbeam singur, eliberat și fericit, și mergeam. Din spate mă ajunse un imeseu nou, o mașină frumoasă, care opri la cîțiva pași, în fața mea. Eram singur pe șosea, într-o haină de vară, era destul de frig, așa cum e uneori în primele dimineți de toamnă. Șoferul a deschis ușa și m-a întrebat unde merg. N-am putut da un răspuns convingător. Am urcat totuși, înghesuindu-mă, în spate, între doi bărbați în scurte de piele. Am dat bună dimineața, ei au răspuns, iarăși m-au întrebat unde merg și eu am îndrăznit să spun că nu prea departe și ei au continuat o discuție începută înainte. M-am prefăcut că nu mă interesează și chiar nu mă interesa, ei povesteau întîmplări de vînătoare și judecînd după husele aliniate pe jos, huse în care se bănuiau armele, am înțeles că mergeau la o vînătoare. Nu m-am amestecat în poveștile lor, dar am zîmbit cînd ei au rîs, pentru că se uitau din cînd în cînd și la mine, și mașina mergea înainte, înăuntru era mai cald decît afară, oamenii erau bine dispuși și m-am simțit mai puțin străin decît te simți de obicei cînd te urci într-o mașină, alături de niște necunoscuți, într-o dimineață.

Nu fusesem niciodată la o vînătoare, dar făcusem armata, așa că la un moment dat, cînd ei vorbeau de ochit, am zis și eu ceva despre cum se ochește o țintă în mișcare. Au rîs cu toții și m-au întrebat de unde știu și eu am zis că din armată ; erau bine dispuși și rîdeau de orice, am rîs și eu, iar unul din ei mi-a spus că armata e una și vînătoarea e alta, judecată pe care eu am aprobat-o imediat, pentru că era adevărată. Mai mult, eram un străin care călătorea în mașina lor numai pentru că fuseseră ei amabili, toți împreună sau măcar unul, trebuia să fiu amabil și la locul meu. De altfel, nu era nimic împotriva firii mele.

Cînd am ajuns la marginea pădurii, eu am vrut să plec mai departe, așa se cuvenea, cel puțin ca să dau impresia că atunci cînd m-au găsit ei pe șosea eu mergeam cu o treabă serioasă, undeva, înainte, dar cred că n-am reușit să fiu convingător și, de fapt, ce motive aveam să fiu ? Așa că am rămas cu ei, să văd și eu o vînătoare, mărturisind cu oarecare rușine că nu mă grăbeam.

Stăteam deoparte și mă uitam la pregătirile lor, obișnuitele pregătiri dinaintea vînătorii și, drept să fiu, mă interesa mai puțin ceea ce avea să se întîmple aici, cît ce avea să se întîmple cu mine, după ziua de azi, în altă parte.

Iată — și priveam detașat mișcarea străinilor — am mai pierdut o zi, acest început se dovedește iarăși prost pregătit, fără sens, fără obiect. Trecutul, nedespărțit de mine, ca și vocea ei în auz, vocea ei rugătoare, „nu mă mai aperi ?", aparent intransigentul meu răspuns „dar nu te-am apărat niciodată" — totul părea o vînătoare abia uitată, o vînătoare neîncheiată încă, datorită unei dimineți de toamnă și unei înșelătoare plecări. Eram singur, puținul ajutor pe care mi-l puteam da sta în acele cuvinte alcătuitoare ale unui răspuns, curajul meu nu mergea mai încolo de primul gest, restul se compromitea de la sine. Și totuși, acum nu altădată trebuia să plec.

A început vînătoarea. Au pornit răsfirați, la o oarecare depărtare unul de celălalt și eu mergeam în urma lor, individ ciudat, în haină și sandale, călcînd cu grijă să nu fac zgomot și așteptînd timorat să aud prima împușcătură, să văd prima victimă. Dar nu se întîmpla nimic, înaintam în liniște și mi-am zis că așa putem traversa toată pădurea ; deodată, am auzit pe cineva fluierînd, era gonaciul care plecase înainte, și imediat am auzit un zgomot ciudat, omul bătea cu o creangă într-un trunchi de copac și apoi alt zgomot ciudat, mai multe, ca și cum cineva se rostogolea prin frunzișul căzut.

Apoi, deodată, din stînga, dintr-un zmeuriș încîlcit au țîșnit doi mistreți. Veneau, mi s-a părut, exact spre mine, și în momentul în care, instinctiv, am vrut să strig, „iată mistreții !", am auzit o împușcătură, prima. Mistrețul din față s-a oprit o fracțiune de secundă, s-a oprit și al doilea, care venea mai în urmă, apoi cel mai mare a țîșnit înapoi, dar era prea tîrziu, altă împușcătură, și încă una, două-trei, una după alta. Mistrețul s-a poticnit și ultima lui mișcare, care trebuia să fie o săritură lungă și salvatoare, pentru că ar fi dispărut în zmeuriș, n-a fost decît o cădere bruscă, așa, ca un pas greșit, ca o prăbușire.

În clipa aceea uitasem povestea mea complicată, povestea plecării mele și uitasem chiar cum ajunsesem în pădurea aceea. Priveam căderea unui mistreț, eram privitor la o vînătoare și încordarea mea, mai intensă, cred, decît încordarea celor care apăsau pe trăgaci, ochind, era încordarea unui om care n-ar fi putut fi niciodată un vînător. Probabil că am avut revelația că sînt un om bun, un suflet bun și slab, dar nici ceilalți nu cred că erau oameni răi, ne deosebea numai puterea de stăpînire, curajul, părerile și ocupațiile noastre. Și apoi, eu eram mult mai tînăr.

Era o tăcere adîncă, liniștea profundă care urmează zgomotului. Pierdusem șirul, am revenit, așteptam să se întîmple ceva și atunci am privit atent scena aceea : un mistreț mort, ucis, și celălalt, care nu fugise, care aștepta alături, mirosind, încordat, simțind primejdia, dar refuzînd să fugă. Era neverosimil, instinctul ar fi trebuit să acționeze, dar mistrețul nu se mișca, era tot acolo, ca o halucinație. Atunci cineva a strigat, era gonaciul, tocmai din partea cealaltă a luminișului, ascuns, a strigat din nou, nu înțelegeam ce, unul din vînători a răspuns și armele, am bănuit armele țintind mistrețul viu, neatins. Era un exemplar frumos, zvelt, cu păr cenușiu înspicat.

Am sperat, o clipă, să se întîmple ceea ce vroiam, am sperat în salvarea acelui mistreț nepăsător la moarte, inconștient de curajos, dar s-a mai auzit o împușcătură, o singură împușcătură, bine țintită, și al doilea mistreț, ciudatul mistreț, s-a prăbușit alături de celălalt.

Totul se terminase, n-aveam nici o parte la sfîrșitul acelei vînători.

Cînd ne-am întors, trecuseră aproape toate orele zilei.

Între noi, pe podeaua mașinii, cei doi mistreți, pe care eu îi văzusem, cu cîtva timp înainte, alergînd, alergînd în bătaia armelor. Vînătorii vorbeau despre întîmplarea ciudată pe care eu o văzusem de departe fără s-o înțeleg. Cel de-al doilea mistreț era orb, vezi, de aia s-a oprit, că el mergea numai după mirosul fratelui său, altfel era un neajutorat și mi-a arătat care din ei este, dar eu am zis că-l știu, fără să mă uit totuși. Îl știam, îl văzusem așteptînd, așteptînd orb glonțele care trebuia să pornească, acela era mistrețul despre care-mi vorbeau ei.

Vînătoarea se terminase de mult, acum toate erau povești. Numai neliniștea mea era prezentă, dominatoare, în așteptarea reluării acelui joc obositor, „nu mă mai aperi", „nu mă mai aperi ?" „nu mă mai aperi ?".

Cînd am ajuns în cartierul prin care orașul intra în cîmpie, l-am rugat pe șofer să oprească. El a oprit, am coborît și am mulțumit pentru toată ziua aceea și mașina a plecat.

În apropierea casei mi-a ieșit înainte Patrocle, și ea mă aștepta, bănuiam, și de departe băiatul mi-a strigat : „nene, nene, unde ai fost azi ?" și eu, obosit după acea plecare, și mai obosit de această întoarcere, i-am spus, ca și cum fusesem plecat pentru o treabă oarecare, „la o vînătoare, băiete, la o vînătoare".

teatru

t

Dublu recital

Teatrul „Ion Vasilescu", instituție harnică și — în ultima vreme — cu idei și-a deschis recent, prin amenajarea foyerului, studioul. Iată un prilej de a-i ura acestui nou-născut longevitate, inspirație și fermitate în stabilirea unui program artistic. Cadrul său intim oferă instituției posibilitatea elaborării unor reprezentații nu neapărat „experimentale", ci mai ales elevate, dense în idei, complementare celorlalte, de pe afișul curent.

Începutul mi se pare de bun augur, deoarece textul lui Cristian Munteanu **Recitindu-l pe Shakespeare** (premiat și în țară, și peste hotare) corespunde cum nu se poate mai bine exigențelor și specificului unui Studio. Poezia de bună calitate a piesei, grefată pe un story încordat, deloc facil, partiturile generoase ale celor doi interpreți, sînt puncte de atractivitate certe. Și, pentru ca spectacolul să nu pară prea scurt (existînd încă la noi, prejudecata că orice reprezentație serioasă nu poate dura sub un ceas) el s-a deschis cu lectura „Sonetelor imaginare" ale lui Vasile Voiculescu. Idee salutară nu numai sub aspectul prelungirii montării : ci și pentru că, Voiculescu — asemeni eroilor piesei, l-a recitit pe Shakespeare ; firește, nu **Romeo și Julieta**, ci **Sonetele**, într-o lectură însă, nu mai puțin profundă. Spunîndu-ne aceste frumoase versuri, actorii Mariana Cercel și Ion Lemnaru ne-au introdus în atmosfera diafan-dramatică a piesei. Și tot ei, sub îndrumarea regizorului Radu Boroianu, în ambianța muzicală creată de Adrian Enescu, au reușit să concretizeze bine ideile, stările, mesajul textului lui Cristian Munteanu, reușind cele mai bune roluri ale lor de pînă acum, de pe această scenă. **Meritul tuturor mi se pare că ar consta într-o esențializare, o simplificare categorică a mijloacelor de expresie, înlocuind decorul exterior (gratii de închisoare, baracă de bîlci, parc, casă, etc.) cu unul... interior ; au substituit gesturile banale, nesemnificative, cu unele plurivoce ;** au trăit cu naturalețe drama eroilor, încît ne-au convins că într-adevăr, acest **Studio** merita înființat.

Să sperăm că îi vor mai convinge și pe alți colegi (actori, regizori, scenografi, chiar dramaturgi), pentru că teatrul, lipsit de pasiune și entuziasm, de căutări și satisfacții particulare ar rămîne o instituție pur birocratică. Spectacolelor de poezie (și dans) de la Atelierul Naționalului, ori celor — diverse — de la Studioul giuleștean, li se alătură acum **Recitindu-l pe Shakespeare**, într-un nobil și binevenit efort creator.

Bogdan Ulmu

film

f

Intrarea în coșmar

A mai face astăzi un film de război „cu nemți" este o întreprindere riscantă pe care regizorul Robert Enrico o duce la capăt cu succes în **Pușca veche.** Iată că șablonul a fost depășit, unghiul de interpretare regizorală a scenariului dovedindu-se pe cît de original pe atît de impresionant și convingător.

Ne aflăm în Franța, în localitatea Mobaudan, în toamna aurie a anului 1944, în ultimele săptămîni ale ocupației hitleriste, perioadă în care în gărzile fasciste domneau debandada și o disperare motivată de pierderea războiului, care se manifestau printr-un spor de teroare și acte criminale. Chirurgul Dandieu își împarte viața între spital și familie, cu speranța că totul va intra curînd în normal. Încercările lui de a salva din miinile fasciștilor pe partizanii rezistenței — răniți ce ajungeau la spital, cunosc și eșecuri. Pentru liniștea sa sufletească își trimite soția și fetița în provincie, în satul în care lucrase în primii ani ca medic, în care copilărise, în care cunoștea fiecare colțișor, în care se afla încă o casă veche și spațioasă, fără secrete pentru el. Plecînd să-și viziteze ființele dragi întîlnește atrocitățile războiului altfel decît le întîlnise pînă atunci. Întreg satul este ocupat de o gardă nazistă, dezordonată și bestială, întreaga populație ucisă, fetița sa, Flo, împușcată, iar soția, carbonizată. Are loc, pentru Dandieu, intrarea în coșmarul criminal al războiului, al mecanismului său terorizant, al mobilului său inuman. Transformarea psihologică este bruscă, durerea naște o putere de acțiune neașteptată, setea de răzbunare capătă aspectul unei maladii, a unui delir în care prezentul este inundat de un trecut ce parcă povestește un alt film, un alt zbucium, o altă îndoială. Din acest trecut ce intervine chinuitor în memoria lui Dandieu, își extrage el forța necesară lichidării ucigașilor familiei sale. Pușca veche, care aparținuse tatălui sau bunicului său, pușca veche cu care se împușcaseră mistreții din pădurile înconjurătoare, devine arma răzbunătoare. Eficacitatea ei în mîna eroului este atît de mare și derutantă încît soldații inamici se cred înconjurați de partizani. Dandieu refuză ajutorul partizanilor, pentru el singurătatea gestului este esențială, de aceea el îi minte că nu mai este nimeni în sat, îi depărtează ca să-și îndeplinească singur răzbunarea. Efortul este imens, șansele minime și tocmai în acest contrast stă captivantul acestor scene din film. Victoria lui rămîne însă măruntă, lipsită de satisfacție, coșmarul va continua să-l tortureze întreaga viață, cu desfășurarea lui capricioasă, în încîlceala lui nestatornică între trecut și prezent, între realitatea obiectivă și cea psihologică. La întrebarea : „Tu cînd ai să dormi ?" nu va putea răspunde niciodată ca prietenul său apropiat : „După război !" căci Dandieu este victima unor imagini amestecate de fericire și groază, de soare și sînge. „Nu știu ce am" suspină el, încercînd să-și păstreze calmul, în timp ce printre lacrimi memoria derulează un drum, într-o toamnă aurie, pe care el, Flo și Clara pedalează veseli pe biciclete. Desăvîrșita interpretare a rolurilor principale, Rommy Schneider — Clara, Philippe Noiret — Dandieu, asigură o calitate în plus acestui film de o veritabilă emoție artistică și morală.

Corina Cristea

televiziune

tv

O săptămînă a prieteniei

● Conformîndu-ne propriilor promisiuni de a fi prezente zi de zi în sălile de concerte și spectacole pentru ca și noi, telespectatorii, să putem urmări momentele cele mai semnificative din desfășurarea **Festivalului european al prieteniei**, redacțiile de specialitate ale televiziunii au depus un efort apreciabil care trebuie subliniat și de noi, cum s-ar spune, beneficiarii lui. Perindarea pe micul ecran a unor formații și artiști de înaltă ținută din țară și din străinătate, interviurile și declarațiile unor personalități ale culturii muzicale internaționale, prezente la București, însăși spiritul de prietenie frățească în care s-a desfășurat festivalul au constituit momentele de mare căldură și adîncă umanitate, resimțite atît de participanți, cît și de spectatori și telespectatori.

● Scriem cam tîrziu, dar scriem cu plăcere, despre o excelentă anchetă a Ancăi Arion, în care craii de ghindă s-au amestecat cu boabele de mercur înghițite de naivi pentru a nu suferi sau, cine știe ?, pentru a suferi chiar, din dragoste. Uitîndu-ne la ei, „plătitorii" și la ele, vrăjitoarele care „prestează" asemenea servicii pentru proști, îți este greu să înțelegi caruselul suitelor și miilor trecute dintr-o parte într-alta pe deasupra fierturii de buruiană. Asupra tuturor apăsa însă vicleanul cioban care, dedublîndu-se, vorbea cu atît dispreț despre propriile „vrăjeli", încît părea gata să se ia și la palme ca să ne arate cît este de nevinovat. Nemaivorbind că victima își cunoscuse înșelătorul cu „bilet prin sindicat", la băi, ceea ce este de tot hazul, nu ?

● După un serial — **Din tainele mărilor** — care ne-a luminat duminicile cu ideile sale atît de generoase, de caldă solidaritate cu o lume pe care riscăm să o distrugem din nepăsare și din ignoranță, a urmat incredibila traversare a Atlanticului, la bordul unei bărci de papirus — Ra. Oameni care reprezentau tot atîtea țări cîți erau, avînd deasupra privirea de veghe a marelui explorator Thor Heyrdhal. Barca aceea de papirus, ivită parcă de sub piramidele faraonilor, plutea pe ocean ca amintirea altei lumi și dacă n-am fi știut, sau unii dintre noi n-am fi fost convinși, că această expediție s-a întîmplat cu adevărat, am fi crezut, privind-o, că este doar o secvență de superproducție. Ca gest, însă, de curaj și de tenacitate — cînd ți se spune că papirusul se scufundă după nici 14 zile, cînd ți se arată imposibilul unei asemenea traversări — ei bine, da, ca gest am fost în fața unei superproducții.

● Aristide Buhoiu, un reporter căruia nu-i lipsesc ideile, tinde, din prolificitate, să ajungă un fel de „aflătot-știe tot" al televiziunii, trecînd cu prea mare ușurință și „peste" ceea ce dorește să facă. O minimă specializare, ca să zic asa, i se impune, mai ales că nici A.B. nu este chiar atît de atotștiutor și nici noi nu credem că este.

● Revista literar-artistică, acum intitulată **Atelier de creație literar-artistică**, își caută încă „ora de apariție", schimbarea acesteia dezavantajînd-o în fața telecititorilor săi și alăturînd-o automat emisiunilor care pot fi „plimbate" în program. În sfîrșit... Sperăm totuși că fată de schimbările de titlu, de oră și chiar de arie geografică (miercuri a fost la Timișoara), schimbările de fond necesare vor continua să-i preocupe pe redactorii săi.

Iulian Neacșu

„... ca un neam ce s-ar compune pururea din rădăcini“

poeme de adrian păunescu

Dor de scufundare

Cind e toamnă și copacii nu mai au nimic
de spus,
Și cind boabele de struguri dinăuntru viei sar,
Din Săliște, din Tilișca, de la Rod și de mai sus
Dă-mi un sunet, Hașegane, s-aruncăm un miel
pe jar.

Să se facă noapte bine, pentru douăzeci de ani,
Să ne bată pulsul dulce al tălăngilor de oi,
Să ne latre ciinii aspri ai miloșilor ciobani
Nimeni să nu ne mai tragă inspre lume inapoi.

De intregul fruct al morții pomii cerului sint plini,
Ori ne scufundăm in toamnă ori decade ea pe noi,
Am trăit această viață fără floare și altoi,
Ca un neam ce s-ar compune pururea
din rădăcini.

Oamenii impacă toamna cu ce au și ei in ei,
Cită toamnă și cit galben intr-un rece univers,
Cheamă-mă, cit nu e iarnă, dintre toți
dușmanii mei,
Să-mi dai piine cu slănină, eu să-ți dau
in schimb un vers.

Să ne bată luna-n creștet și să sape gropi in noi,
Gropi de galben pentru toamnă, galbenă
plutind pe vint,
Nici cu plase, nici cu sănii nu ne tragă inapoi
Să ne scufundăm incetul, cu incetul in pămint.

Să vorbim de una alta, de noroc și nenoroc,
Și să pierdem, la al vieții repetat și trist pariu,
Cheamă-mă-n această toamnă, s-aruncăm
un miel pe foc,
Cheamă-mă cit mai e toamnă, cheamă-mă
cit mai sint viu.

Detalii

Discuția despre crucificat continuă.
Unii se nasc să-l acuze, alții se nasc să-l apere,
De două milenii situația e tulbure
La inceput și-au intins corturi, și-au făcut
tabere.

Pe urmă, și-au făcut orașe, și adoratorii, și
denigratorii :
Slavă ție crucificatule, rușine ție – rosteau
impreună –
Religii și nuanțe la religii și tot felul de
complicații,
Adversari și prieteni trăiau, in această idee
comună.

Au tipărit cărți pentru, au tipărit altele contra,
Au deschis școli, cu invățători contra și pentru,
Universități, doctorate, academii, societăți de
binefacere,
Toate, avind problema crucificatului in centru.

S-a mincat și s-a stricat piine multă.
Lefurile, premiile, nedreptățile, amintirea și
păcatul,
Există pentru că a existat, nu el neapărat,
Ci discuția despre el, crucificatul.

Atita doar, au pierdut cu toții din vedere,
In vremurile tulburi, in negările și afirmările
năuce,
Nu s-au mai gîndit la crucificatul propriu-zis
Și au uitat să-l mai coboare de pe cruce.

Vînătoare de gală

Va ninge pe toți munții cu poftă și la fel
va ninge pe căderea izvoarelor pustii,
va ninge peste haita de lupi, pe care-o știi,
va ninge cu albastru și căpățini de miel.

Decembrie să vină, să-ți spun ce am să-ți spun,
intr-un troian al lumii să stăm, să afli-ncet
din nou repovestirea aceluiași secret,
că te iubesc, iubito, cu tot ce am mai bun.

Să ningă, deci, să fie măcel de ciocirlii,
de sub izvor să sară jertfitul tău inel.
Să ningă peste lumea de lupi pe care-o știi
să ningă fără milă, cu căpățini de miel.

Dangătul

Un dangăt viu de clopot de nu mai poți să treci,
Bate pină departe intinsul zilei reci
Și răsfoiește cărțile in biblioteci.

Biserica aceasta, de-al cărei glas tresari,
Umple acum Ardealul cu dangătele-i mari,
Și pe pereți ea are nu sfinți ci domni plugari.

Uscată este iarba in valuri mici, gălbui,
Și, ca să vezi mormintul poetului, te sui
Și pingărești o cruce – a cui ? – a nimănui.

Ce suflet e in clopot de bate și acum,
Și umple incăperea clopotniței de fum,
Cu sufletele noastre de-un dor ciudat, postum ?

Poetul zace-n moarte la fel de interzis,
Ce-a fost urit uitarăm, ce-a fost frumos e vis.
Durerea lui nu doare, ne doare doar ce-a scris.

Și dangătul se-aude, dulceag și-amar, hazard,
Cuvintele lui Blaga in acest dangăt ard,
Sucind melancolia sonor și revanșard.

Voi, oameni care faceți traiul mai rău, mai bun,
Va mai veni un dangăt pe lume, eu vă spun,
E poezia șoaptă, dar șoapta unui tun.

Și o să se răzbune pămintul surdo-mut,
Pentru aceia care au plins și au tăcut,
Și pentru-atitea pagini scrise abia in lut.

Un dangăt se aude, de nu mai poți să treci,
El cotropește, silnic, cuprinsul zilei reci,
Și răsfoiește cărțile-n biblioteci.
Instigă umilitele biblioteci.

Un dangăt este cerul și un vehicol greu,
Răzbunător cit poate, intrebător mereu,
Sub clopot este Blaga, deasupra dumnezeu.

Moștenirea în hohote

Pentru voi, fiii mei blonzi,
Moara mea macină bronz

Să aveți ce să mincați
Fără saț și-apoi cu saț.

Că sinteți ai nimănui
Luați făină de statui

Doborite in noroi
Măcinate pentru voi

Și trecute dur prin ciur
Să vă fie prinzul pur

Voi nu sinteți părăsiți
Spuneți-mi ce mai doriți

Cit sint viu și cit mai pot
Cereți-mi și vă dau tot

Pentru voi, fiii mei blonzi,
Frămint aluat de bronz

Ingenunchi și pling de dor
Vinovat și lăsător

Nu știu ce să vă mai spun
Să nu credeți că-s nebun

Tatăl vostru e-un om drept
Chiar dacă nu-i stați la piept

Iertătorii mei copii
Nu aveți de ce boci

Tata-i viu, tata-i aici
Voi sinteți incă prea mici

De cind ca un vrej sint strins
Tac și izbucnesc in plins

Incă-odată vă mai spun
Tata-i bun, nu e nebun,

Drumul el și l-a ales
Il aveți de înțeles.

Pină-atunci, cind veți fi mari,
Și veți fi și voi bizari

Tata vă dă viața lui
Și făină de statui

Tot ce-a vrut și tot ce-a strins
Și acest hohot de plins.

Apa

Armata se-ntinsese pe nisip,
Nisipul secetei și al planetei,
Oștenii toți purtau același chip,
Albit și zgrunțuros, sub steaua setei.

Armata sta ca un burete gol,
Răcoare din necunoscut s-absoarbă,
Dușmanii ii dădeau rizind ocol,
Și toți visau umed miros de iarbă.

Intr-un balet absurd și convulsiv,
Ostașii lunecau, urlind, spre moarte,
Plingeau, rideau, tăceau fără motiv
Apoi visau niște pahare sparte.

Anton Ciobanu : „Neodihnă"

Era sfirșitul, cel mai crud sfirșit,
Să mori intr-un pustiu, topit de sete,
Cind in ureche ai și auzit
Riuri trecind pe marile planete.

Nici rugăciuni nu mai erau, atit :
Vedenii scirțiiau ca-n spectrul ciumii
Și peste toate atirna urit
Deshidratatul dumnezeu al lumii.

Iar cei care mureau, mureau zicind :
Ce căutăm aicea, impărate,
De ce nu ne-ai avertizat nicicind
Că noi cu setea setei ne vom bate ?

Și, doamne, dă-ne pe dușmanul viu,
Să ne ațițe și să ne acuze,
Că-n setea ne-nduratului pustiu
Noi i-am sorbi sudoarea de pe buze.

Incetineau cu toți ca niște orbi,
Se scofilceau, parcă-i rotea burghiul,
Armata se stingea ca niște lămpi
In care leneș a suflat pustiul.

Pe un pămint, și el aproape mort,
Crescuse luna, cinică și pură,
Iar impăratul sta și el in cort,
Cu plumb in ochi și cu nisip in gură.

Și sfetnicii, tirindu-se spre el,
Ii spuseră cu poticneli incete
O, impărate, sceptru și drapel,
Simțim și-am ințeles că vă e sete.

Noi v-am păstrat citeva picături
De apă bună și intremătoare,
Că buzele stimatei voastre guri
Inseamnă cit armata, fiecare,

Că dinții voștri, bune impărat,
Cit o planetă-ntreagă valorează,
Că limba voastră sună minunat
Și-ar merita, numai și ea, o oază.

Desigur, apa noastră s-a sfirșit,
Dar cea care mai e pe fundul ploștii
E pentru dumneavoastră, domn iubit,
De sete e normal să moară proștii.

Luați și beți, prea bunul nostru domn,
Spre-a ne putea conduce cu putere,
Curajul nostru să nu treacă-n somn ;
Da, noi vă dăm, dar patria vă cere.

Și il priveau uscați și fără glas,
Totuși lingușitor și totuși tandru,
Și i-au intins neprețuitul vas
Și-atunci a zis spre dinșii Alexandru :

„Mi-e sete pină dincolo de cer,
Mi-e sete de abia rostesc răspunsu-mi,
Mi-e sete de mă pierd, intr-adevăr,
Mi-e sete de m-aș bea pe mine insumi

Aș linge tălpile unui pescar,
M-aș sinucide intr-o ploaie bună,
Mi-e cerul gurii un pămint amar,
In care-a provocare norii tună.

De dincolo de vreme și de voi,
Imi vine setea ca o datorie
Care-mi sucește mațele-napoi
Și mintea mi-o aprinde și-o sfișie.

Picioarele ca stilpi de pod imi sint,
Pe unde nu mai trece nici-o apă,
Și aș pleca in buze pe pămint
Spre jgheabul unde boii se adapă.

Să mergem toți pe-aicea prin pustiu,
Cu setea-n suflet și cu arma-n mină,
Și să vinăm vinatul cel mai viu,
Un limpede izvor sau o fintină.

Mi-e sete, zic, și nu mai pot să zic,
Că mi se face sete și mai multă,
Și nu mai pot și nu mai vreau nimic,
Nu-i merit pe acei care mă ascultă.

Știu bine, mai cu seamă simt că știu,
Că merit apa, dacă mi-ați păstrat-o,
Și pentru că in marele pustiu
Mi-aș da o mină, stinga, dreapta, iat-o,

Sint comandantul vostru azi și-n veac,
Dați vasul prețios ca diamantul,
Să vă arăt ce trebuie să fac
Eu, insetat și mindru, comandantul".

El duse vasul pină către chip,
Spre ochii arși, spre buzele lui arse,
Se-ntoarse dintr-o dată spre nisip
Și-apoi de dragul cortului il sparse.

Cîrjele planetei

Și, doamne, de atitea războaie cumplite,
Ce nici nu sfirșesc că pe loc se repetă,
Un biet dirijor trist simbol ne trimite,
Cu o cirjă in mină, in loc de baghetă.

Cind axa planetei o rid toți oxizii
Și roua nu-i rouă, ci e igrasie,
Se-aude prin secol cum trec invalizii
In alt ritm mai tragic, fir-ar ritmul să fie.

Deschideți hotarele muzicii voastre,
Și frați devenind cu toți morții, postumii,
Vă ducă protestul curat pin-la astre,
Simfonic, in marșuri de bilci, șchiopii lumii.

In zbor năpirlească și șoimii și sturzii
Și facă-se voia atitor blesteme –
Să-și joace urechile tragice surzii
Și morții cu moartele guri să se cheme.

Orașele lumii murdar-somnolente
Pindite de-a cerului ultimă virșă,
Ca spartele tobe de eșapamente
Sint pline de marele zgomot de cirjă.

Pămintu-i ticsit de o rasă străină,
De oameni frigizi, ce-și iau chip de idee,
Și-n tragi-ridicola lor epopee,
De cei neintregi sint intregii de vină.

Cind ultimii joacă popice cu primii
Și-n joc se pun vieți, nu popice in joacă,
De o să vă placă, de n-o să vă placă,
Veți grădinări orice pas cu infirmii.

In frunze dospește lucrarea omizii
Picioare și miini trec cu larmă sub stele,
Dar crimele lumii cum pot să se spele
Cind drumul abia-l mai străbat invalizii,

De cirje ținindu-se ca de drapele,
Cind munții nu vor să-și impartă molizii
Noi – cirje să facem – la toți invalizii
Cu piinile lor, invalide și ele.

Pădurile lumii atit de severe,
Spre cerul uscat nu vor creangă să-și urce,
Și cu de la ele absurdă putere,
Dau muguri infirmi, și nu ramuri, pe cirje.

Sincopă, sincopă o cirjă pe lume
Destul cu războaiele, gata cu ciungii,
Ce sfint e un om fără semne postume,
Ce dulce sug laptele mumelor pruncii.

Intregule om cu picioare și brațe,
Privește-i atent, ei sint oameni nu turmă,
De tine, infirmii se-ntind să se-agațe,
Tu, omule-ntreg le ești cirja din urmă.

Inutilul compromis

Pe lungile și tristele șosele
Pe care iarna iși azvirle ceara
Copacii goi așteaptă primăvara,
Privind fără de frunze către stele.

S-au curățat de crengile uscate,
Dar și de celelalte cu migală,
Și ei așteaptă ora nupțială
Să infloreascâ iarăși, cit se poate.

Dar ei nu știu că miinile profane,
Care i-au tuns in cinic sacrificiu,
Aveau de implinit obștescul viciu
De-a-ndepărta acele mari coroane.

Ca miine, cind ii vor tăia cu briciul,
Să-ncapă cit mai mulți in camioane.

Om de hîrtie

Atita tot. O lume de scrisori
O lume de hirtie și de cretă,
Foșnesc mărunt ca banii pe planetă,
Vai, oamenii atit de muritori.

Pe care ii urim de-atitea ori,
Iar inima la moarte ii regretă,
Eu insumi sint scrisoarea ta secretă,
Copil ce-am fost, in care scrii cum mori.

Mi-e dor să curgă mustul dintr-un strugur
Ca dintr-o rană de gitlej de urs,
Aș vrea să uit mai tot ce am parcurs
Și de lumina lumii să mă bucur.

Și nu mai pot, n-aud, nu-mi mai miroase...
Hirtie veche intr-un plic de oase.

---

radio

r

Unda veselă

Avem actori de comedie, excelenți actori chiar, folosiți din păcate pe partituri sărace, unele fără sare și piper, altele mizind pe farmecul personal al actorului. Pentru a se salva comedia, pentru a se salva actorii s-a ales, deseori, soluția textelor clasice (a se vedea montările excelente Caragiale).

Silviu Georgescu a realizat însă duminică o foarte bună emisiune de umor apelind la texte contemporane și la un binecunoscut (și îndrăgit) actor : Jean Constantin. A fost o emisiune-portret, a fost o emisiune-recital in care imaginea clasică, putem spune, a lui Jean Constantin nu a fost negată, ci pusă în valoare cu ajutorul textelor parcă scrise special pentru acest actor. Iată un moment in care mijloacele clasice ale comicului au fost folosite din plin : un gestionar, specializat in a folosi banii altora in interese personale, este confundat de-un avocat cu un marinar. Dialogul purtat in jurul „intrării la apă“ și a plecărilor (de șase luni, de doi ani, după caz) a fost savuros : „Și dumneata nu mai vrei să pleci“, „Păi, cum să vreau, domnule“, „Atunci, anunță căpitanul că-ți dai demisia“, „Nu se poate, că vin ei după mine și mă iau cu forța“, „Păi, n-au dreptul“, „Căpitanul are, știu eu, la fără frecvență“ etc. etc.

Partitura muzicală a încercat și ea să fie veselă, dar din păcate s-a lovit de stupiditatea textelor de muzică ușoară : „Uite fata / Repede / Trece strada / Repede / El îi spune / Repede / C-o iubește / Repede / Ea suride / Repede... Și chiar nunta au făcut-o repede /“ dar „iubirea repede se uită / se uită, se uită / se uită“ bineînțeles că tot repede. Puține șanse să se amuze cineva de un asemenea text.

În postură de șofer, evident aflat sub influența alcoolului, Jean Constantin a realizat un rol magistral „Actele“ „Pentru ce ?“ „Pentru control !“ „Lăsați că vă spun eu !“ „Tovarășe, dumneata miroși a alcool“, „Da? Cit mai costă la dumneavoastră mirosul ?“ „Două mii.“ „Și dă lumea, dă ?“

Se apropie (s-a apropiat de fapt) sezonul estival și problema camerelor de închiriat (evident și a prețurilor) a stat în atenția satiricilor noștri. Aurel Felea cunoaște problema și-a știut s-o pună pe portativ, îmbinind verva negustorească a celui ce oferă cu calmul celui ce-a mai fost tras pe sfoară.

În sfirșit, martorul de profesie, Mișu Trandafir, zis Gura-Leului, cel care are notate procesele pe zile (în genul „dacă e marți, e Belgia“) și care-și începe pledoaria în favoarea inculpatului pornind de la izvoare „eu încă din copilărie il cunosc“, n-a lipsit (ba, putem spune, că nici nu putea să lipsească). Dialogul este cel îndeobște cunoscut, dar poate tocmai de aceea plin de haz. Volubilitatea celui care minte este înduioșătoare, afișind candoarea : „Știți că s-a găsit niște talpă la tovarășu' ?“ „Sigur, tovarășu', sigur că el de mic își repara singur ghetele“, „Da, dar s-au găsit 30 de kg“ „Are familie mare, tovarășu !“

A fost o emisiune reușită „Unda veselă“, o emisiune nespectaculoasă, dar necesară, de destindere, de ris lipsit de complexe, speculind cu maximum de profit prezența unui actor căruia i se potrivesc numai anumite roluri, dar pe care le realizează cu mult nerv, cu mult talent.

Constantin Stan

---

plastică

p

Preferințe personale

Am fost, firește, tentați, după lectura distincțiilor acordate in etapa finală a festivalului „Cîntarea României“, să examinăm cronicile publicate in acest colț de pagină și să confruntăm opiniile exprimate in ele cu cele ale juriului. Am constatat, nu fără oarecare plăcere, pe care chiar o mărturisim, că in linii mari configurația listei premiaților la concursul de artă plastică coincide cu anume „priorități“ acordate unor artiști in cronicile noastre. Să ne ierte acei premianți la care nu ne vom referi. Acest articol este doar o succintă trecere în revistă a „punctelor de convergență“ cu juriul care fiind, oricum, format din mai multe persoane a lucrat, desigur, in condițiile unei fertile complectări reciproce a părerilor. Cronicile noastre au fost în acord cu el cind a oferit premiile la pictură lui **Constantin Piliuță, Traian Brădean, Viorel Mărgineanu, Sabin Bălașa, Marius Cilievici** (citați aici in ordinea din lista distincțiilor). Lucrările lor s-au susținut atit tematic cit și artistic. Aceleași cuvinte se pot spune și despre premianții pentru sculptură a căror listă o deschide venerabilul maestru **Ion Irimescu**. Despre **Apostu, Mihai Buculei, Florin Codre, Paul Vasilescu** (citați aici alfabetic și nu in ordinea premiilor și nici a preferințelor noastre) am scris in repetate rinduri. Este pentru noi o bucurie să constatăm că demersurile artistice a doi sculptori tineri, pe talentul cărora am mizat în repetate rinduri — mă refer la Codre și Buculei — primesc acum o confirmare de o asemenea pondere. În ceea ce privește grafica am remarcat la ultimele expoziții, puse sub egida festivalului „Cintarea României“, lucrările **Lidiei Ciolac, Paul Erdös, Napoleon Zamfir, Marcel Chirnoagă, Hildegard Klepper**, citați aici in ordinea de pe lista premiaților, ordine care, trebuie să o mărturisim, este doar aproximativ aceeași cu cea pe care am scontat.

La artă decorativă, in general, ni se pare a fi avut aceeași viziune cu juriul, așa cum de altfel se poate vedea dintr-un recent articol al nostru publicat intr-un organ central de presă. **Elena Haschke-Marinescu, Ana Tamas, Ileana Balotă, Lucreția Pacea, Costel Badea, Maria** și **Constantin Blendea, Cornelia Ionescu-Drăgușin, Carmen Groza, Marin State Minea, Ion Cadar**, au prezentat in cadrul festivalului lucrări cu adevărat remarcabile, de o măiestrie ce face dificilă o clasificare complet obiectivă. După opinia noastră ordinea de mai sus era la fel de valabilă și dacă soții **Blendea** și **Costel Badea** erau citați ceva mai inainte. Revelația ultimei mari expoziții bucureștene premergătoare acesteia care reunește actualmente lucrările premiaților, au fost lucrările Elenei Haschke-Marinescu, și celor doi Blendea și asupra acestui fapt, mi se pare, nu există indoieli.

Nu pot să nu remarc faptul că, in ansamblu, premiile acordate artiștilor la care ne-am referit mai sus reflectă poziția proeminentă a artei lor în contextul general de emulație creatoare pe care expozițiile din cadrul festivalului național „Cintarea României“ s-au străduit să-l ilustreze cit mai pregnant.

Grigore Arbore

---

muzică

m

Dialog al prieteniei

Ca un dialog mai presus de sensibilitățile, de tradițiile muzicale diferite, „Festivalul european al prieteniei“ prilejuiește un flux, o intensă legătură intre sălile noastre de concerte. Chiar dacă e greu de ales intre atitea manifestări de prestigiu, afluența publicului dovedește că viața muzicală, mult stimulată in această primăvară, este in continuă creștere. Am semnala deci, ca niște puncte de reper strălucitoare prin semnificația mesajului și a măiestriei programului abordat, citeva din concertele primelor zile : prima audiție a oratoriului „Soarele neatirnării“ de **Gheorghe Dumitrescu**, o baladă închegată din versurile celor mai mari clasici ai noștri intr-o structură simfonică neoclasică (beneficiind de o aleasă prezentare sub bagheta lui **Mihai Brediceanu)** ; recitalul corului bărbătesc din Steyern — Austria, radiind o atmosferă amabilă de intoarcere la vechi melodii populare (multe in prelucrarea dirijorului, **Gerald Reiter)** printre cintece de Dvorak, Schubert și alți promotori ai școlilor naționale ; concertul de arii și uverturi dirijat de Carol Litvin la Radiodifuziune, in care am remarca îndeosebi interpretarea Silviei Voinea la „Doina Stăncuței“ de Tiberiu Brediceanu ; precum și recitalul Sibelius oferit de soprana finlandeză **Rita Auvinen (la pian Erro Heinonen)**.

O impresie cu totul deosebită ne-a lăsat violonistul **Tunc Ünver**, Turcia, adevărată revelație a unui stil interpretativ de mare finețe și debordantă sensibilitate. Sunetul acestui tinăr solist al filarmonicii din Ankara a uimit prin căldura, culoarea, timbrul cu totul personal imprimat „Suitei de dansuri populare turcești“ de Adnan Saygun și „Dansurilor românești“ de Béla Bartok. Ne-a impresionat, de asemenea, felul in care interpretul, deși pentru prima oară în România, a știut să-și compună un repertoriu pe gustul publicului al cărui oaspete se afla, un frumos și ințeles semn de prietenie.

Am lăsat la urmă recitalul orchestrei de cameră din Wallonia, condusă de **Lola Bobescu** tocmai pentru că a dovedit și mai bine această dorință de integrare în spiritualitatea românească pe care am simțit-o la atiția alți interpreți. Lola Bobescu a alcătuit un program de muzică preclasică sau in stil preclasic (chiar dacă autorii se numeau Grieg sau Barber) a cărui forță de expresie, inteligență a conducerii frazei muzicale putea să satisfacă intr-adevăr cele mai mari exigențe ; a cintat ea insăși Vivaldi și Mozart, cu o strălucire și degajare de solist ideal, pentru care nu există efort sau incorsetare ; a antrenat intregul ansamblu la virtuozități solistice surprinzătoare in „Variațiunile pe o temă de Paganini“ de Eugène Ysaye, transpuse pentru orchestră la cererea ei de către Jacques Ysaye (și trebuie să subliniem aici inaltul nivel artistic al tuturor membrilor orchestrei, în special al compartimentului de corzi grave) — dar, mai presus de toate acestea, a ținut — după cum a anunțat chiar ea pe podium — „să ofere un omagiu al poporului belgian pentru poporul român“. Acesta este orchestrarea melodiei „Ciobănaș cu trei sute de oi“, a cărei temă doinită, reluată la violă și, din ce in ce mai dramatic, la violoncel, ne-a emoționat ca o incoronare a limbajului nescris al muzicii.

Grete Tartler

aurel-dragoș munteanu

Amintire

Unde sînt zilele bucuriei,
Iubito,
Părul tău a crescut ca un văl
Între mine și tine
S-a ridicat timpul
Ca un dragon
O liniște prea mare
Ne-a copleșit
Cu o tăcere
Asurzitoare
Lăsîndu-ne înfiorați
Și uimiți
La malul acesta
De sare

Stampă veche

Iubita mea, te pierzi în Orient
Mulțimi fără număr acoperă chipul
Pe care l-am văzut
În aura visului meu răsăritean
Înconjurat de enigme
Cu zîmbetul tăcut
Al lui Buddha.
Pe fața lacului se adună
Cercuri de sticlă și frig
Suntem, nu suntem
Am fost, vom mai fi, venim și ne ducem
Atîtea întrebări citesc în ochii tăi
De departe
În privirea ce caută
Silueta de fum
A timpului
Dintre noi

Trăind

Ce greu se vine înapoi...
Ți-e teamă,
Drumul e știut ?
Pășești ușor,
Mai poate fi ?
Se deapănă al visului fuior
Din spaima de a deveni.
Aici o boare matinală
Adună chipuri după chipuri,
Dar aurora boreală
Își pilpiie din nou lumina din adîncuri

Egal

Iubito, îți spun,
Totul e iluzie,
Un văl de abur este dragostea noastră,
Visarea tulburată a unui vis ce o să fie visat
Pe o pînză subțire
Și ne ține supuși
La cumpăna veacului,
Nimic nu e adevărat !
Tot ceea ce umple simțurile tale
Este un zvon dinăuntrul gol al lucrurilor
Pe care nu le înțelegi
Deși ți se pare.
Deschide ochii mari !
Nu vezi...
Ascultă !
Nu auzi nimic...
Ne-nvăluie lumina
Puternică
A unui soare ascuns

Avram Iancu

Fiului meu, Tudor

O, doamne,
Puterea oamenilor se află
În foc și sabie,
Iar virtutea
Spune să-ți ierți aproapele
Și să-l ucizi
Pentru ca surîsul lui răbdător să nu mai ascundă
Ipocrizia stăpînilor de tot felul.
Numai neamul blind
Al poporului meu din Ardeal
A pus în altar melancolia,
Închinîndu-se unui tînăr zeu
Rătăcitor.
Ce plin de rod e norul ce apasă
Fruntea de cristal a marelui bărbat !
Din fluier picură
Boabele de rouă ale veșniciei
Și sufletele noastre se deschid
Către cer

Invitație la o dezbatere

Urmare din pag. 1

acestea în dezbateri temeinice, așa cum de altfel am început să facem — urmînd îndemnul secretarului general al partidului, președintele republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, — la recenta Conferință națională a scriitorilor. Avem datoria să afirmăm, să susținem și să fructificăm acele idei generoase care, transfigurate artistic, ne vor impune în conștiința publicului nostru și în circuitul cultural universal.

Te voi ruga, dragă prietene, să nu iei în seamă fenomenele colaterale, mărginașe, uneori stinjenitoare care apar pe ici pe colo ; să ignori idiosincrasiile și alergiile unora care ar încerca să impună dezbaterii, firește infecund, dileme false ori cu totul neimportante. Să ne arătăm intoleranți, — prin accentuarea efortului nostru de autoperfecționare, prin promovarea creației.

După cum probabil ai observat, cîteva articole din numărul din 4 iunie 1977, al revistei Luceafărul, pot ridica scriitorului tînăr — Luceafărul fiind o revistă „dedicată cu precădere tinerilor creatori", cum se spune în editorial — întrebări care deocamdată nu-și găsesc răspuns, sau, dacă acest răspuns nu sosește, chiar confuzie.

Probabil că ai citit și dumneata editorialul acestui număr. Și nu se poate să nu te fi declarat de acord cu ideile juste, generoase, adoptate de întreaga obște scriitoricească, formulate în prima parte a articolului. Probabil însă că ai fost nedumerit ca și mine cînd, în a doua parte a editorialului, ai citit cuvinte ca acestea : „revista va trebui (s.n.) să se preocupe și (s.n.) de tinerii scriitori care se află la a doua, a treia carte după debut, comentînd cu solicitudine și exigență lucrările care nu (s.n.) sînt la înălțimea promisiunilor debutului și nu dau satisfacție nici prin conținut nici prin forma lor". Consider că acest fel de a privi lucrurile este doar unul dintre cele posibile, și nu tocmai cel cuvenit. Revista își propune în primul rînd descoperirea de noi talente, iar nu promovarea acelor date noi, ideatice și estetice, proprii preocupărilor scriitorilor tineri de talent, indiferent de faptul că aceștia au primit sau nu botezul confruntării cu publicul, prin intermediul cărților. O asemenea împărțire, poate îndreptățită de numărul tinerilor talentați care au publicat pînă acum volume de poezie, proză ori critică, ar fi, după opinia mea, inoperantă în raport cu menirea ei de stimulator real, de ferment cultural.

M-a surprins apoi faptul că editorialul denunță o stare de lucruri care, dacă e adevărat, e cel puțin stranie ; căci revista respinge cu hotărîre să se limiteze „la un număr restrîns de tineri, la doi-trei care se erijează uneori, din proprie inițiativă, în mandatari ai unei generații de tineri scriitori a căror activitate și operă nu o cunosc". Dacă există numai „doi-trei" asemenea scriitori tineri, nu văd de ce nu i-am putea ignora. Sau, dacă vrem într-adevăr să îndreptăm lucrurile, nu văd de ce nu i-am nominaliza. Să știe toată lumea cine sînt aceia care se erijează în mandatari ai generației din care facem parte, fără ca operele noastre (și nu opera, cum spune editorialul) să le fie cunoscute. Și, în fine, îmi par puțin fericite formulări ca acestea : „lucrări adînc meditate din punct de vedere al ideilor și formulei artistice" — în loc de, să zicem, „lucrări gîndite profund" sau „temeinic", ceea ce implică și meditația asupra ideilor cuprinse în lucrările respective precum și asupra formulelor artistice utilizate.

Tot pe prima pagină a acestui număr se află un articol, ceva mai mare, al cărui autor încearcă un soi de împărțire a scriitorilor în generații. Cel ce semnează articolul cu pricina, pare să susțină entuziasmat că între Sadoveanu și Ioan Grigorescu, istoria literaturii române nu mai consemnează nimic, uitînd — cum e oare posibil ? — de Marin Preda, Eugen Jebeleanu, Al. Philippide sau de Eugen Barbu, ori de Ion Caraion.

Și tot pe prima pagină — probabil pentru a respecta spusa după care „alle gute Dinge sind drei" —, se află un al treilea articol, semnat de un scriitor de o factură extrem de discretă, căruia nu-i place să se stîrnească vîlvă în jurul numelui său. Acest scriitor, care tipărește cărți numai în anii bisecți, deoarece d-sa nu e dintr-aceia „zvîrliți cu praștia direct în groapa cu lei", după cum sună propria sa mărturisire, ne întinde — mie și dumitale, tînărul meu prieten — o mînă murdară de cerneală. M-am decis să i-o string. Am trecut peste tonul povățuitor al articolului, și l-am pus pe seama emoției cu care, totuși, la data de 4 iunie scriitorul respectiv s-a hotărît să se azvîrle singur în groapa cu lei. M-am decis să-i string mîna, și te rog și pe dumneata să faci la fel, pentru că scriitorul despre care-ți vorbesc este parte din categoria acelora care, după opinia mea, s-au aflat întotdeauna în literatură, pregătind — cu sau fără vrerea lor — terenul pentru viitoarele mari personalități, spre exemplu pentru tînărul Eminescu, tînărul Caragiale ori tînărul Sadoveanu; este parte dintr-o categorie care, oricît de discretă va fi poziția sa în viitoarea istorie a literaturii, pare pentru moment utilă.

Lăsînd gluma la o parte, îmi este totuși nelimpede de ce se publică simultan aceste trei articole ? În ce fel este îndemnat cititorul să caute o semnificație a programului pe care revista și-l propune pentru viitor ? Un răspuns al revistei devine necesar.

Spune-mi mai bine, așadar — dacă se poate chiar prin intermediul revistei Luceafărul *(ceea ce s-ar putea transforma în răspunsul despre care vorbeam) —, ce probleme te frămîntă azi, la ce carte lucrezi acum ?*

FRAGMENTE CRITICE

Lirică feminină

Am scris, nu demult, despre versurile de început ale Constanței Buzea, o poetă harnică și discretă, îndepărtată de agitația vieții literare. Critica se pronunță rar despre ea, din convingerea, probabil, că un poet, odată fixat într-o formulă, produce la infinit aceleași versuri. Idee rea, pentru că schimbarea temelor și a limbajului liric de la o carte la alta nu constituie totdeauna semnul profunzimii și al originalității. Cine are prea multe disponibilități riscă să nu aibă, pînă la urmă, nici o notă personală. O mitologie lirică se constituie dintr-un număr relativ restrîns de obsesii, simboluri ce trec sub alte forme de la un volum la altul. Cazul tipic pentru literatura română este acela al lui Tudor Arghezi care scrie la 85 de ani despre temele pe care le-a tratat și la 30 și la 50 de ani. Prostul gust numește monotonie, repetiție, această persistență într-o obsesie unică. Însă, reluată, amplificată, obsesia duce la o mitologie poetică impresionantă. În timpul acesta alți poeți au încercat toate formele lirice posibile, ambiționînd să fie mereu noi și nereușind să fie decît plicticoși în varietate.

Citesc cu aceste sentimente noile culegeri de versuri ale Constanței Buzea, moralista severă, mustrătoare pe care o știm. **Apa cu plute** (1975) reia firul suferinței vechi cu mai puține, parcă, împleticiri în sintaxa versurilor și cu o mînie mai rafinată. Fantezia distilează cu mai mare răbdare durerea pornită de undeva din zonele obscure ale spiritului și dă propozițiilor acea intransigență impersonală (dar teribilă) a versetelor biblice :

„Agită pomii păsări mari / Și vie sîngele divin, / Pînă la mine este mult / Pînă la moarte mai puțin".

Cu gustul cenușii pe buze. Constanța Buzea caută pentru neliniștile ei nu o metaforă, ci o pădure de simboluri care agresează din toate părțile ideea. Poezia devine un discurs arborescent unde blestemul se unește cu o confesiune de o personalitate rece și tăioasă :

„Același vis uscat, de sticlă, port. / Cum și tu porți, dorind să te păstreze / Vina de-a vieții aproape mort / Trupul jertfit zadarnicei asceze. / Iubirea pîngărită de avort. / Riscul fricos rizînd în paranteze. / Și un destin de barcă fără port / Și de cetate fără metereze."

Poezia capătă o funcție exorcizantă : ea vrea să îndepărteze răul ce continuă să crească și să se manifeste. Amintirea, lucrurile din jur, cărțile răsfoite odată împreună, readuc acești demoni de care ființa spiritului vrea să se elibereze. Însă, cum putem afla din mărturisirile sfinților care voiau să îndepărteze diavolul din preajma lor, exercițiul exorcizării nu face decît să sporească prezența **răului.** Diavolul trăiește prin efortul celor care vor să se lepede de el cu inversunată intoleranță. Tot așa, în versurile Constanței Buzea, eroarea, supusă unui lung exercițiu de negație, în loc să dispară sau, oricum, să se diminueze pe măsură ce este exprimată, ea continuă să existe și să umple întreaga suprafață a liricii. Fabricăm, așadar, mituri, nu numai prin iubirile, dar și prin urîle noastre.

Eroarea de care vorbește mereu Constanța Buzea nu are o identitate precisă. Prin repetiție, ea capătă o amplitudine și o indeterminare biblică. Cineva a trădat, dar cum, în versuri, vina nu este numită cu vorbe clare, trădarea se întinde de la iubire (sentiment) la ideea de existență în sens larg. Universul se ordonează, oricum, în funcție de această culpă teribilă, așa cum la poeții mistici existența materială și spirituală n-are consistență decît prin raportare la ideea de divinitate.

Lirismul Constanței Buzea se construiește, ca la Arghezi, pe ezitarea între tăgăduința aspră și spaima de uitare :

„Mi-e milă și să-mi amintesc / Dar nici să uit nu mă îndur / Cîtă părere-i în destin. / Cîtă greșeală-i împrejur" **(Acolo unde cred că ești)**

Limanul orei (1976) aduce în prim plan tema cuvîntului care trădează. Eroarea fatală a început printr-o mistificare a vorbelor. Destinul atîrnă, spune poeta în altă parte, de cîteva cuvinte, dar cuvintele, în loc să comunice, să apropie, înstrăinează și distrug. Ele sînt „semnele morții". Un poem **(Dedicație)** concentrează această neîncredere în limbaj, mai generală, cum s-a putut vedea, la poeții unei promoții : „Cuvintele sunt boala de care suferi, oare ? / Frenetice de silă, anemice de sete. / Maidane pustiite cu cîini mișcați în cete. / Cuvintele fac, toate, o lume de turbare."

Totul este văzut de aici înainte prin „vamagri a vorbei pieritoare", dincolo de cuvinte se întinde o realitate sumbră :

„Mizerii, și măști, și dezastre / Pun negura-n pure fîntîni" —

timpul seacă, pe cer plutesc „răni mari", în somn viperele își clatină veninul, frunzele se sinucid, un peisaj, pe scurt, dezolant, comparabil (prin intenție) cu acela din **Lauda somnului,** dar fără implicațiile metafizice de acolo. Deși Constanța Buzea se numește, într-un loc, „unul din fiorii lui Dumnezeu" **(Nor)** și declară (tot în poezie) a purta îngeri triști pe umeri sau a sta la masă cu îngerul singurătății, suferința ei nu trece dincolo de o limită perceptibil umană. Cine nu ghicește imediat simbolul păsării rănite „fără satîr" sau pe acela al sufletului „întins pe cline", al norului îndepărtat și sterp, al cerbului văduv, rătăcitor năuc prin codri ? Constanța Buzea nu scrie, în fond, decît un singur poem, un lung, dramatic poem în care concretizează, în jurul unui sentiment profund, o mică mitologie a trădării și a absenței, de o indiscutabilă originalitate. Cuvintele de care se teme o slujesc, totuși, cu credință, vorbele „se îmbulzesc" în poem, exprimînd, uneori, și tristeți mai calme, iertătoare, ca în acest frumos **Dor de veghe :** „Dorul de veghe, melancolie, / Urme-n zăpadă, crengile stînd, / Și în adînc muritorul pămînt / Pentru iubirea ca o stafie. // Rănită pasăre fără soție, / Te va petrece pe lîngă mine / Gîndul, limanul orei senine / Din libertate către robie. // Numai căldura să ni se lase, / Întru norocul fără podoabe, / În via rece cîteva boabe, / În depărtare cîteva case. // Numai căldură și întristare, / Și o grădină călătorind. / În vrăjmășie vine de-argint / Bat timpla noastră cu nepăsare. // Nins și lunatec să te primesc, / Vino sărac într-o zi fără sir, / Singur ca vinul într-un potir / Cu trupul dulce, mînăstiresc. // Aruncă lumii tot ce îți minte, / Numai căldura să ne rămîie / Abur pe gura ca de tămîie, / Vino tu singur, fără cuvinte".

Eugen Simion

Observație morală

O atracție irezistibilă către grotesc marchează multe din povestirile prozatorului de limbă germană Arnold Hauser, cuprinse în volumul **Ales**ț**eul** (apărut la editura „Cartea românească", în traducerea lui Alexandru Al. Șahighian). Este, în asta, atît particularitatea propriei viziuni a scriitorului, deloc dispus să ia realitatea așa cum se prezintă, la prima vedere, întovărășită de adevăruri aparente și confortabile, cît și semnul unui timp de criză pe care îl traversează majoritatea eroilor săi ; al unui timp de criză rezultat fie din împrejurări exterioare, de natură politică și socială, fie din împrejurările conștiinței lor lăuntrice. Ceea ce caracterizează grotescul profesat de prozator este, astfel, învăluirea lui firească, detașată și aproape cordială, ruptura iperceptibilă dintre situații pe care o conțin cele mai bune bucăți din volum, cu un cuvînt, senzația dominantă pe care o lasă acestea, de necontrafacere și de conducere obstinată spre un final ușor previzibil. Lucruri voit alese fără prea mare însemnătate sau fără acea greutate de semnificații bătătoare la ochi prin încărcătura lor simbolică se acumulează în deznodăminte pe deplin probante pentru adevărurile umane simple și esențiale pe care ține să ni le comunice scriitorul.

O povestire **(Pisici),** prima din culegerea de față, debutează domol și parcă în linia cunoscutelor narațiuni de „inițiere" cinegetică din London, Faulkner sau Sadoveanu. Însoțit de bătrînul vînător Wilm, un adolescent de cincisprezece ani participă la întîia lui aventură vînătorească și împușcă un căprior. Dar cum e vreme de război, autoritățile din sat decid să-i retragă bătrînului Wilm dreptul de a purta armă. Un fapt ce poate părea cu totul și cu totul minor și lipsit de consecințe. Lucrurile se precipită, însă, și printr-o întîmplare, satul e invadat și terorizat de o haită de pisici sălbatice împotriva cărora oamenii locului luptă zadarnic. Iată, așadar, o situație grotescă ivită dintr-un fapt care, nesemnificativ în aparență, ascundea în realitate un act de **constrîngere :** un vînător fără armă este un om lipsit de însuși însemnul menirii și vocației sale. Această constrîngere, această imixtiune brutală în destinul unui om se răzbună în cele din urmă născînd absurditatea, și chiar bătrînul vînător va decade într-o postură grotescă în finalul narațiunii, înlocuind patima vînătorii cu patima jocului de cărți.

În dezbaterea consecințelor dezastruoase determinate de gesturi constrîngătoare, de abuzul și de orgoliul puterii, a atitudinilor arbitrare ce nesocotesc sau încalcă statutul și individualitatea inconfundabilă a ființei umane se înscrie, cu mai multă acuitate și profunzime, nuvela care împrumută titlul întregului volum și pe care, personal, o socotesc și drept cea mai reprezentativă pentru tipul de proză abordat de Arnold Hauser. Asemănătoare cu multe din prozele de astăzi care încearcă recuperarea adevărului unor evenimente trecute, asemănătoare, de pildă, cu unele din narațiunile lui D. R. Popescu, **Ales**ț**eul** lui Arnold Hauser este, totuși, prin însăși materia ei epică, ca și prin felul cum e dirijată aceasta, o povestire puternică, precisă, cu o demonstrație eficientă prin decupajul bine marcat al faptelor narate. Asistăm aici la un monolog obiectiv și rece, în ciuda unor false aparențe afective, fluent și tranșant, în ciuda meandrelor de memorie prin care pare să se desfășoare. Din el se desprinde, pe de o parte, imaginea polemică a unui „înțelept" care știe că nu trebuie să „decizi" cu tot dinadinsul asupra sorții altora și, pe de altă parte, imaginea unui om ametit de ambiția puterii coercitive, Georg Salmen, fostul președinte al unui sfat comunal, găsit mort pe fundul unui eleșteu (între altele, fie spus Arnold Hauser manifestă o adevărată predilecție pentru sfîrșiturile degradate, semn încă o dată al registrului grotesc pe care îl are în vedere proza sa).

Personajul în discuție, din exces de zel și cu de la sine putere, sfidînd posibilele afecțiuni ale oamenilor, hotărîse în preziua morții sale

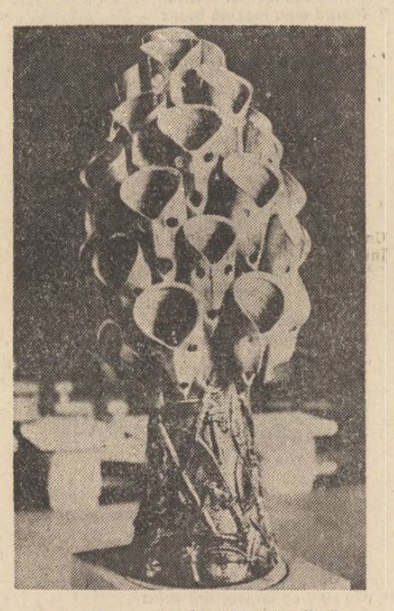

Anton Ciobanu : „Imnul luptătorilor"

ca toți cîinii din sat („de fiecare gospodărie — un cîine") să fie strînși la sfat pentru a fi trimiși unei fabrici de mănuși aflată în deficit de plan. O hotărîre clar abuzivă, dar care pare, după toate indiciile, să nu afecteze prea tare pe săteni. Toată lumea știe că la țară animalele au mai mult o valoare de întrebuințare, nemanifestîndu-se în privința lor prea multă sentimentalitate. Acesta ar fi adevărul de suprafață, însă nu poate exista și un adevăr secret, mai profund, care să deslușească pricina reală a morții președintelui și care să fie în directă legătură cu decizia lui inumană ? Oare toți oamenii trebuie să semene între ei și să aibă reacții egale în fața aceleiași întîmplări ? Moartea președintelui poate fi un accident, după cum poate fi, la fel de bine, o răzbunare. Autorul are meritul, și aici, de a nu forța răspunsul și, implicit, realitatea lucrurilor, tot astfel cum nu forțează nici în negativ, nici în pozitiv imaginea acestui personaj, deslușită treptat prin cîte o nuanță de comportament pe cît de întîmplător revelată, pe atît de semnificativă în planul valorilor umane. În fine, cu o tensiune polemică abil răspîndită în substanța relatării, întreaga nuvelă poate fi citită ca o pledoarie pentru respectul tuturor acelor trăsături care compun și definesc unicitatea fiecărei făpturi omenești.

Se poate observa cu ușurință, chiar și din rezumatul nostru, că multe din narațiunile lui Arnold Hauser sînt populate cu animale care joacă, netăgăduit, un anume rol în destinul eroilor. Adesea sînt o prefigurare a sorții ce le este rezervată. Însăși această relație și întrepătrundere, om-animal, se constituie într-un indiciu al vocației grotești pe care o manifestă prozatorul, după cum, totodată, comportarea față de animal, reprezentare a puterii, a libertății și a neconstringerii, definește uneori umanitatea și mesajul nealterat al ființei interioare la care se referă personajul respectiv.

Nu întîmplător astfel, personajul tutelar din narațiunea **Straniul caz al lui Hasso Werbes,** povestire scrisă într-o tehnică a relatării complementare pe care autorul a mai folosit-o și în scrieri anterioare, este un contabil pensionar, crescător de canari și care experimentează pe comportamentul acestora „adaptarea la libertate a păsărilor de casă". Umilul erou, rob al unei pasiuni științifice nepractice și inofensive, dar totuși pasiune și trăită ca tare, devine un purtător de cuvînt nu numai al intențiilor dar și al temelor preferate, în jurul cărora gravitează proza lui Arnold Hauser, pe seama sus-numitului personaj fiind puse cugetările : „Nu e drept să judeci pe cineva, așa după cum gîndim noi despre dînsul, și nici după ceea ce spunem noi despre el ; căci ar fi posibil ca noi să nu simțim întocmai ceea ce spunem despre dînsul și ca noi să nu gîndim chiar așa, cum credem că o facem".

Întreaga povestire, de altfel, subtil construită și bine susținută, dezvăluie relativitatea și echivocul profund al unor noțiuni acceptate, dar tocmai această echivocitate de perspective este ceea ce ne îndeamnă și mai mult, pare a ne spune la tot pasul autorul, să respectăm căutarea și pasiunea adevărului, formele particulare pe care ele le pot căpăta, libertatea de manifestare a ființei lăuntrice ori intima aspirație la fericire. Insignifiantul personaj moare derizoriu, însă moartea lui, chiar astfel degradată cum apare, nu-i mai puțin o moarte din credința și din pasiunea ce sălășluiesc, uneori nedescoperite sau trecute cu vederea, în orice ființă umană. Povestire parabolică, **Straniul caz al lui Hasso Werbes** își imparte înțelesurile de bază într-o serie de alte mici alegorii care completează volumul. Chiar insistînd, însă, aici numai asupra a trei din narațiunile care îl compun, cele mai pregnante, după părerea noastră, se poate vedea în Arnold Hauser un prozator original, de o acută observație morală.

Dan Cristea

Avantajele asigurărilor mixte de viață

Printre numeroasele forme de asigurări facultative puse la dispoziția cetățenilor de către ADAS este și „asigurarea mixtă de viață".

Această asigurare constituie un sprijin bănesc pentru cel care o contractează sau pentru familia sa în cazul survenirii unor evenimente neprevăzute asigurate și, totodată, dă posibilitatea asiguratului să economisească în mod planificat o anumită sumă de bani pe care o va primi la expirarea poliței.

Asigurarea mixtă de viață se practică și în alte trei variante, realizate prin extinderea protecției asupra unui număr mai mare de persoane, prin majorarea cuantumului sumei asigurate în cazul survenirii unor anumite evenimente asigurate, ori prin prelungirea în timp a prestațiilor ADAS.

Astfel, în **„asigurarea familială mixtă de viață"** se cuprind toți membrii familiei în vîrstă de la 5 ani la 60 de ani, oricare dintre aceștia putînd încasa suma asigurată.

Prin **„asigurarea mixtă de viață și suplimentară de accidente",** în cazul urmărilor accidentelor cuprinse în asigurare, suma înscrisă în poliță se plătește majorată de 6 ori.

Prin **„asigurarea mixtă de viață cu pensie pentru urmași"** se garantează primirea eșalonată a unor sume de bani de către urmașii asiguratului.

adas
ADMINISTRAȚIA ASIGURĂRILOR DE STAT

Asigurările menționate prezintă o serie de avantaje, dintre care enumerăm:

- Sînt accesibile tuturor persoanelor în vîrstă de la 16 ani pînă la 60 de ani.
- Se pot contracta pe termene de la 5 la 20 de ani.
- Primele de asigurare sînt convenabile, diferențiate în funcție de vîrsta persoanei ce se asigură, de durata asigurării și de suma asigurată și pot fi achitate și în rate.
- La expirarea asigurărilor la care primele au fost plătite pentru întreaga durată prevăzută în poliță, sumele asigurate se majorează cu 10%.
- Asigurările participă la tragerile de amortizare lunare și speciale.
- Sumele cuvenite pentru cazurile de invaliditate permanentă parțială se plătesc majorate cu 25%.

Pentru a beneficia neîntrerupt de toate foloasele ce le oferă asigurările, este necesar ca ratele de primă să fie achitate la termenele stabilite.

Pentru relații suplimentare și contractarea de asigurări cei interesați se pot adresa responsabililor cu asigurările din unitățile socialiste, agenților și inspectorilor de asigurare sau, direct, oricărei unități ADAS.

atelier literar
poșta redacției

A. HORIA : Foarte frumoasă și intemeiată scrisoarea dv., pe care o putem subscrie fără rezerve. Dar numai pînă acolo unde deschide ușa, cel puțin potențial, unor primejdii considerabile : sterilitatea lucioasă, inerția glacială, emascularea cuvîntului și a metaforei, uciderea freamătului și a reverberației, etc. Dintre versuri, mai substanțiale ni s-au părut : „Inspirație", „Cronologie", „Lumină de primăvară" ; de asemeni, „Descoperire", „Tăcerea".

M. L. CODRIN : În „Discursul copacilor", o idee interesantă, care se pierde în mărunțișuri și neîndeminări. Idem, în „Timp minat", „Atenție". Mai bine, în „Echilibristică", „Joc", „Proiect de casă". În rest, multă confecție, mai multă ca deobicei. (Folosiți, pe viitor, o singură față a hîrtiei și iscăliți-vă românește și civil, cu numele mic în față, așa cum vedeți că iscălește toată lumea prin publicații).

I. V. PERIAM : Nici acum nu se poate zări nici un indiciu al vreunei încercări de înnoire, de depășire a unei inerții minor-meșteșugărești, a unui plafon modest, convențional, diletant. E păcat că nu depuneți interesul și eforturile necesare pentru a vă completa și aprofunda cunoștințele în domeniul poeziei, pentru a vă confrunta creator cu marile și feluritele ei intruchipări, modalități, experiențe. În curînd, va fi prea tîrziu.

V. DRUMEȘ : Din nou, compuneri modeste, didactice, într-o inerție nezdruncinată, care face ca răspunsul de mai sus (pentru I.V. Periam) să vi se potrivească că în egală măsură.

V. SOFINETI : Prozele indică un stadiu de început, cu multe nesiguranțe și stîngăcii, mai ales în ce privește expresia, stilul. „Obsesia", prea vorbăreață, monotonă, fără substanță și semnificație. „O oră", încercare de definire a unei stări de spirit, nu lipsită de unele nuanțe și subtilități, dar, în ansamblu, vagă, ambiguă. Interesantă, problema din „Paralele", dar nesusținută cu mijloace adecvate, tranzițiile între planuri (real-fantastic) rămînînd stîngace, neconvingătoare.

V. GHIOLDUM : Regretăm, nu ne-au convins textele trimise. Ni s-au părut mai de grabă niște combinații mimetice, de oarecare acurateță, jocuri de cuvinte evazive, „în doi peri", vorbe legănate și înșirate, cu „șunet în coadă", fără direcție și semnificație, dar uneori reușind să reconstituie un vag zvon

Anton Ciobanu : „Stăpîn, Omul"

înșelător care poate fi luat drept poezie („Arsenalul" metaforic, cu destule ecouri din poezia actuală și cu „Fintîni călărind niște cai" (? !) sau „o ceață de fulger" (?) care devine, în alt text, „o ceață clară", etc. desminte, însă, la o lectură mai atentă, această impresie înșelătoare).

V. DRĂGUȘANU : Regretabilă întoarcere (netă, masivă) la o formulă depășită (despre care am mai vorbit anterior), în care poezia e diluată, cînd nu sufocată, într-o frazeologie delirantă de gen suprarealist, dar trucată, confecționată, lipsită de spontaneitate. Ceva mai bine, în „Spectacol", „Întoarcere", „Cîntat de mire", „Tînăr în zi".

P. CERNAT : Felicitări pentru succesele semnalate. Versurile, însă, nu sînt la nivelul celor mai bune pagini anterioare.

M. CR. : Mai slabă recoltă, de data asta. S-a pierdut ceva din cursivitate, din spontaneitate, cîștigînd teren, în schimb, compunerea programatică, greoaie, elementele calofiliei și chiar, uneori („Frumusețea", etc.) un balast declarativ-retoric. În unele pagini, răzbat totuși semnele adevăratei poezii, cu care ne-ați obișnuit de mai multă vreme : „Glie vie" și, parțial, „Frumusețea", „Impact", „Ajuns aici omul...", „Sănătatea pămîntului".

A. DERLEA : Pe lîngă o serie de pagini în nota obișnuită (inconsistență, lipsă de nerv, nebulozitate), se ivesc altele, mai pregnante, mai limpezi și substanțiale : „Tinerețe", „Uneori zilele", „Pe piatră", „Sub talpa", „Graba de a trece", etc. („Pact", pe o idee frumoasă și justă, rămîne într-un stadiu schematic, uscat, fără vibrație). Care ne dau speranța unei evoluții hotărîtoare.

D. CALIS : O serie de lucruri bune : „Drumul", „Clipele existenței", „Drumul din față", „Ce nu se poate", „Spuneau adevărul", „Plînea de sub braț", „Agonie", „Frumusețe".

Pașca Paul, D. I. Orăvițeanu, Maxim Dumitru, Apostol I. Gheorghe, Rodica Botez, Paul David, Magda Anton, Constantin Smulți, Dincă Costel, Nicolae Marian, Florian Florea : Pagini de nivel modest, fără semne clare de talent.

Geo Dumitrescu

Proverbul

Ori de cîte ori mîinile mele
macină spini sau trandafiri,
tremură de poftă :
ele nu au un viitor de apărat
pot fi foarte naturale.
sufletul meu însă, cu cei o mie
de ochi pe care-i are
nu trebuie să vadă decît ce-i frumos,
nu trebuie să clipească nici
cînd plouă cu nisip în fîntînile lor,
dar cuvintele nu cunosc acest
alfabet simplist — ele pot fi și reci
și calde
și mincinoă, și adevăr
se pot cumpăra sau vinde
fără să te doară imediat.
și tu, prietene, îmi evoci proverbul
„fă-te frate cu dracul pînă treci puntea"
neștiind sărmane, neștiind
că dracul știe aceasta !

VALERIU PRUTEANU

Uneori zilele

Uneori zilele nu-mi sînt pe măsură
prea colorate
ori prea lungi pentru nevoia mea de liniște
oricum ele sînt flăcări mistuitoare
creuzet al viselor mele cele mai secrete :
iau un cuvînt și fac din el un spațiu vital
iau un cuvînt și-l încerc pînă mi se potrivește
îl îmbrac la sărbători
și cînd vorbesc despre mine

ADRIAN DERLEA

Plînea de sub braț

M-am născut strigînd
un strigăt e viața
un soare mărunt
încălzește inima
roșie de dragoste
casa speranței
nu o terminăm nimeni
ceva drag am zidit
zi de zi
pe vreme rea
nu lăsăm lucrul
o colibă tot o să iasă

un soare mărunt
duceam seara sub braț
orașul
plin de zgomot
și lumini
rămînea în urmă.

DAN CALIS

Țărînă

E plină glia țării mele
de morți glorioși
de aceea :
oriunde oi săruta țărîna
buzele ți se vor uni
cu fruntea cuiva
de aceea :
oriunde ai pipăi fața
acestui pămînt
afla-vei o cută și-o arsură:

un trup îngropat
alături cu fulgerul lui

MIHAI CRĂIESCU

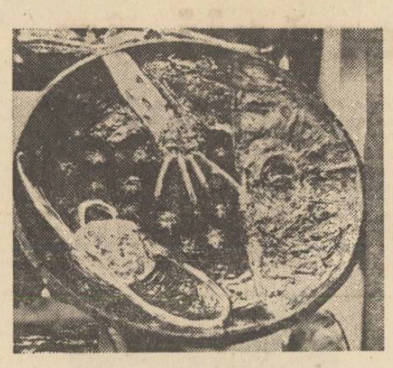

Anton Ciobanu : „Spre alte lumi"

Tînăr în zi

Sînt tînăr,
în numele acestor clădiri,
mă încumet să iau linia de ochire a
timpului,
chiar dacă dormi, în fiecare noapte,
pe leșul unui cerb
încă nu te poți declara cel mai mare
vînător al lumii.
sub cămașa încinsă nu poți ascunde
chipul de brad al mamei,
e-atît de grea lacrima ce înfruntă
plînsul viorilor îngropate.
Sînt tînăr.
ochiul meu scrutează viile veacului,
unde culegătorii au înălțat steaguri
de pace.

VALERIU DRĂGUȘANU

Tîrziu

poetului Ion VINEA

E tîrziu...
Poemul acesta
nu vreau să fie
un sul de hîrtie creponată
din care
după bunul plac să se taie
fișii lungi pentru
împodobirea sălilor de bal...
E tîrziu ;
pe țărm valurile au aruncat
meduza orei...
Pescarii
se grăbesc să termine
cusutul năvoadelor,
marea este
monastire albastră deslușită privirii
...e tîrziu...
și păsări se desprind din lună
cum frunzele
dintr-un plop argintiu...

ION TEODORESCU

Poezie pentru bărbații lumii

La ora douăzeci și trei
intră tiptil, în camera mea
prietenul Johann Sebastian Bach
se-așează la geam
prietenul Johann Sebastian Bach

El face orgă din sufletul meu
cînd se-așează la geam
și eu sunt atît de fericit
că sufletul omului mai poate să cînte
o, și ce frumos mai poate să cînte
acest instrument plin de praf !

Nu se vede mizeria lumii ; e întuneric
și nu falsează goarna

Stau în stînga lui Johann Sebastian Bach
întorc pagini de partituri
și plîng și de-odată mă bucur :
ce gingașe pot fi degetele noastre
născute pe trăgaciul automatelor !

La ora douăzecișitrei
cînd bărbații lumii dorm
cu armele sub cap în catedrale
Johann Sebastian Bach intră în căzărmi
cu vioara sub braț ;
și ce vis frumos aceste cîteva
ceasuri-secunde
pentrucă în zori el pleacă și ridică
jaluzelele.

PETRE CERNAT

„Din mite vechi ca lumea"

Urmare din pag. 1

bil un fragment din prefața ce va însoți cele două volume anunțate, conținînd opera dramatică. „Proiectul dacic al lui Eminescu din teatru — zice exegetul — se înfățișează cu o gravitate sacerdotală a gesturilor, cu o economie maximă a exteriorizărilor. Fragmentele, ca și cele ale statuilor antice din muzee, evocă un tot al prototipului imaginat de poet. Scenele nu sînt cu titani și eroi ci cu destine și lumi".

Poate că nicăieri ca din șantierul dramatic al manuscriselor nu putem observa mai bine lungul și necontenitul proces al asimilării lecției „marelui Brit", aspirația supremă, încă din adolescență, a poetului, dar demonstrația deplină a acestui fapt nu va putea fi, totuși, făcută decît după ce vom avea strînse laolaltă și pe cît posibil ordonate toate tatonările în domeniu risipite prin manuscrise.

Fragmentele pe care le publicăm acum, ținînd cont de specificul revistei în care apar, nu vor putea fi însoțite de considerațiile filologice care se impun. Cu asterisc am însemnat lecțiunile probabile, iar punctele între paranteze mici marchează cuvîntul sau cuvintele ilizibile.

Fila 16r.

Mă-ntrebi de ce sunt surd... Cum să fiu dară ?
Pot să fiu altfel ? Dacă aș puté...
Nu, nu ! Un demon inima mi-o strînge
Prin aste singiuri *, prin aste ruine
În lupta mare... în furtune-oceanici
Caut iară să renasc departe
Măcar cu acea turbare, ce consumă *
Sufletul meu... și fără ca să-l stingă
Este nestins... vai mie ! e etern !
De aceea min popor contra popor
De aceea sdrobesc țară în de țară
Și secol sfarm de scol. Poate că speriat
Sufletul lumei — orcit de crud ar fi
Orcît de ne-nduplecat, orcît de rece
M-a rempinge-n vecinicul nimic
Ca nici odat' să nu mai reapar.
Ah ! nu știi... nu poți și ce îmi lipsește...
Căci dac-aș ține-n mînă toată lumea
Toată lumea nu mi-ar ajunge... Și să simți
Să știi mai dinainte că etern
Etern avea să ție astă dorință...
Că etern (...) un demon ! lumea
Că chiar atunci cînd vei vedea-o aprinsă
Totuși arderea ei nu va întrece
Focul ce surd din sufletul tău propriu...
Asta-i cumplit... asta e prea cumplit

Fila 17r.

O nebunie

A generații și popoară, Roma !
În multe chipuri nebunia lor
Ai zugrăvit pe pînza istoriei
Visul mărirei omenești... Ș-aspiră
Orcare din noaptea vieței sale
Din codri, din visele-i antice
Din religiuri * cu zei cu șapte ceruri
Din mite vechi ca lumea — fericate *
Peste putință...
Acum aspiră l-acea șemă * care
Realisat-a fost pe-acest pămînt.
S-orcît de cît de mare — orcît de mic ar fi
Un popol... totuși tu rămîi măsura
Întunecatei lui aspirațiuni, o Roma !
De-aceea superbo — fii-mi blestemată
Tu măr de ceartă-n istoria lumei
A cărei glorie chiar e măr de ceartă.
Dacă v-odată din negurile vremei
S-or (...) popoarele barbare
Imperiile ce or fonda orcari *
Le vor numi imperie romane.
Ginte cu ginte s-or certa mereu
Care din ele-ți samănă mai mult
Măsura răutății tale Roma
Va fi măsura lor de înmăsurare.
Fii blestemată, tu fata-morgana
Al crudului neam omenesc... oraș de demoni
Ce-ai înfrumusețat atîta Răul, lupta
Cît chiar popoare pîn-acum pacifici

Fila 17v.

Au nebunit * la faima mare-a ta
Și-au întors sufletul din bine-n rău
Spre-a deveni tot așa răi ca tine
Nu așa mari ca tine
Dar spre pedeapsa Omenirei acestei
Fii condamnată de a fi eternă...
Tu ești oglinda demonului Roma.
Toate frumoase par la tine... toate
Din desperare... din dureri zidite-s
Ei nu știu că vrînd mărirea ta
Trebuie să guste crudele-ți dureri...
Și cînd întreabă ce-nseamnă epopeea
De lungi războaie, răsturnări mărețe,
De lacrămi și de chin... de desperare
Ce e răspunsul ?... iar o întrebare :
La ce ?

Fila 18r.

Fii blestemată și atît de crud
Cît apa-n timp * să porți blestemul tău
Să fi eternă ! O Niobe gigantă
Sunt spre- a se-mplini blestemul tău
S-ajungi eternitatea (...) Să fi eternă !

Anton Ciobanu : „Victoria"

AQUA FORTE

● Revista **Manuscriptum** continuă să fie o revistă interesantă. Numărul 2 din anul acesta pune în circulație texte mai puțin sau deloc cunoscute din Mihai Eminescu, Dimitrie Cantemir, Dimitrie Bolintineanu, Ioan Slavici, G. Coșbuc. Alexandru Hașdeu și alții, ale căror texte — evidențiază ideea de independență ca o constantă a gîndirii românești, ca o constantă spirituală a activității scriitorilor români.

● Dintr-o rubrică sport a revistei **Viața studențească** intitulată **Minut cu minut** aflăm următoarele știri : cum că portarul Ștefan abandonează fotbalul ; cum că rubrica Discobolului din **Luceafărul** e complet neinteresantă, cum că semnătura autografă a lui Eugen Barbu s-ar fi demonetizat îngrijorător, iar poezia lui Dan Deșliu, publicată tot în **Luceafărul**, ar fi nu o operă literară ci una... ciclistă. Că un atît de cunoscut comentator sportiv cum este C. Nistorescu se interesează de soarta echipei **Dinamo** nu ne mirăm, date fiind afinitățile lui cu lumea balonului rotund. După cum nu ne mirăm nici calificarea rubricii de **Sport** a revistei **Luceafărul** ca neinteresantă. Dacă semnatarul rubricii **Minut cu minut** atras, se vede, de plonjoanele în lumea sportului s-ar mărgini doar la aceste pasiuni n-ar fi nimic grav. Grave ni se par minimalizările unor scriitori cunoscuți la o rubrică cu precisă destinație a unei reviste studențești. Să înlocuim numele lui Eugen Barbu cu orice alt nume de scriitor prestigios pentru a realiza pînă la capăt ireverența. Și mai gravă ni se pare nonșalanța cu care semnatarul, proaspăt racolat la viața sportivă, se încumetă a persifla poemele lui Dan Deșliu într-o colonetă care pare a avea totuși în atenție fotbalul.

A confunda cavalcadele în lumea fotbalului cu cavalcadele în lumea literară, confuzie ale cărei resorturi ne scapă, poate caracteriza o mentalitate dar nu și o publicație cum este **Viața studențească.** Socotim această ieșire... nesportivă drept un accident căreia cei în drept îi vor arăta un cartonaș galben.

IN MEMORIAM

„...însuși reporterul"

Anul era 1931. Într-unul din acele vitriolante proteste ale avangardiștilor împotriva literaturizării se putea citi : **„Jos cu poeții ! Jos zidurile ! Să vie cel cu o mie de ochi, o mie de urechi, o mie de picioare, o mie de telegrame, o mie de condeie, o mie de expresii, o mie de pistoale, să vie adevăratul poet. SĂ VIE REPORTERUL".**

Deși nu știu dacă sosea exact cum și-l doreau avangardiștii de la **unu**, reporterul a venit. În fapt, fizic adică, sosise mai de mult în București — împreună cu Fundoianu — „adus de primul tren al armistițiului", cum îi plăcea să-și reamintească. Nu știu dacă avea pregătite cele o mie de expresii, nu știu dacă bănuia că, peste ani, se va ridica împotriva vitezei cu care oamenii trec unii pe lîngă alții, dar știu că scria într-un poem (reporterii încă de pe atunci scriau și poeme) : „Suflet nu lua expresul". Nu știu dacă avea o mie de condeie, nici o mie de ochi, dar, a repetat-o în cîteva rînduri, credea că reporterul trebuie să aibă „un ochi și în ceafă". El l-a avut. Cu el a putut vedea nu doar „poezia" realității, dar și realitatea poeziei : **„Femei beau marea cu paiul / Toți delfinii sînt în haină de seară / În oglinzi chelnării își oferă reciproc Malaga / Pe terasă, farul fricționează timpla baronului".** Nu știu dacă a ținut vreodată în mînă un pistol, ceea ce știu însă e că a ochit întotdeauna în cei care au făcut din bani pistol, din putere pistol, din funcții pistol, din mizeria celor mulți pistoalele celor foarte puțini. Așadar, reporterul sosise ! Venea din Moldova și se prezentase : **F. Brunea-Fox.** Și n-a trebuit să treacă prea multă vreme, anul era acum 1934, pentru ca Geo Bogza să scrie : **„A sta de vorbă cu domnul Brunea este în bună măsură a sta de vorbă cu însuși reporterul, într-atît în presa noastră contemporană noțiunea de reportaj este legată de numele dumisale".**

...Însuși reporterul, însuși reporterul ! Ce om — fie el și scriitor — care a semnat măcar un singur reportaj în viața lui, nu a visat, dacă nu să fie **însuși reporterul,** măcar să-l cunoască ? Eu mi-am dorit și l-am și întîlnit : i-am fost, în două rînduri, oaspete în Schitu Măgureanu 25. Așadar, am stat față în față cu **însuși reporterul :** cel de atunci, adică din 1975, și cel **de mai atunci,** adică priveam, pe peretele din fața mea, o fotografie a lui Brunea-Fox. Reporterul era tocmai cum ni-l descrie Geo Bogza: **„Înalt și blond, de parcă ar fi descins din vikingi, masiv și statuar de parcă ar fi din Oaș".** În fotografie, dar reporterul din fața mea ? Înalt, subțire, îmbrăcat în blue-jeansi. Umerii largi nu-l trădau nici acum.

Îmi spusese de la bun început : „Nu prea mai am ce vinde ; am spus totul. Ai face bine să-mi citești reportajele". I-am răspuns „c-am făcut bine", că-l citisem ; altfel n-aș fi îndrăznit să-i trec pragul. „Bine, mi-a răspuns, atunci află că tot n-am ce să-ți spun. Eu nici nu-mi scriu și nici nu-mi povestesc memoriile. Memoriile mele sînt reportajele pe care le-am scris".

O să vă întrebați atunci, de ce m-am mai dus încă o dată la Brunea-Fox. Speram, totuși, să obțin un interviu ? Nu. Deși îmi lăsase o portiță : „Dă-mi un telefon săptămîna viitoare, pe miercuri. Dacă mai m-o lăsa gripa asta, vii încoace și mai stăm de vorbă. Dacă iese ceva, bine. Poate să fie și un interviu ; numai să iasă. Dacă nu, tot bine, că mie unuia îmi place, încă îmi mai place să stau de vorbă cu oamenii".

Miercurea viitoare am sunat. Gripa nu dispăruse cu totul, dar am fost invitat : „La 10. E bine ?". La 10 a fost foarte bine. M-am așezat în același fotoliu, în fața omului și a fotografiei. La un moment dat, tocmai cînd notam mai cu sîrg, Brunea-Fox a sărit ca ars : „Păi, ce faci dumneata acolo ? Notezi ?". „Da", i-am răspuns nedumerit. „Măi băiete, știi de ce ți-am spus data trecută să mai vii pe-aici ? Te-am văzut că mă asculți, că nu umbli cu prostii de-astea, magnetofoane, reportofoane, carnete. Uite ce e, noi stăm de vorbă, iar dumneata nu te atingi de creion. Ne-am înțeles ?". Cred că n-am răspuns în nici un fel. Brunea-Fox a continuat : „Hai, lasă, te-am luat un pic cam tare ; așa am pățit și eu. Invitasem un muncitor să stau de vorbă cu el, adică să fac un reportaj-interviu. Cînd m-a văzut că notez de zor, mi-a spus cam așa : «Domne', ce facem aici ? Stăm de vorbă ori scrii ? De-asta ne-ntîlnirăm noi ?». De-atunci, n-am mai notat niciodată decît nume proprii. Sprijineam carnetul, ori foile, de vreun zid, de vreun pom și notam două, trei lucruri. Alteori, n-apucam nici atît. Dictam reportajul direct de la un telefon public".

N-am mai notat nici eu, decît din vreme în vreme. După două ore, Brunea-Fox mă conducea spre ușă. Rămăsese să-l sun iarăși peste o săptămînă : „Vii, mai stăm de vorbă...". I-am mulțumit, am făcut încă doi, trei pași spre ușă. Brunea-Fox, parcă așa, într-o doară, m-a întrebat : „Măi băiete, spune-mi drept, nu te aștepta să-ți spun că am citit cîte ceva din isprăvile dumitale de gazetar ? Vrei să știi dacă ai talent ? Bine : ai ! Și ce-i cu asta ? De-abia după ce-o să uiți că-l ai, poți deveni reporter cu adevărat. Pînă atunci, mai vii pe-aici, mai stăm de vorbă. Acum, du-te și ține minte : uită că ai talent și uite-te la oameni. Vezi ce e cu ei. Hai, la revedere".

Am tăiat Cișmigiul fără să respir parcă, am ieșit sus, la Conservator. În stația lui 37 mi-am dat seama că nu mă uitasem la nimeni. Nici în mașină n-am făcut-o. Ajuns acasă, am recitit ce notasem în carnet. Apoi l-am pus într-un sertar, unde a rămas nerăsfoit pînă azi, 14 iunie 1977. Nu mai urmase „săptămîna viitoare". Venise vara, Brunea-Fox plecase nu știu pe unde. Apoi, cînd am reușit să-l găsesc, mi-a mărturisit că nu se simte prea grozav, („așa e cu ăia care n-au avut toată viața nimic, îi apucă așa, deodată, și nu mai scapă") dar că o să ne vedem. O să ne vedem neapărat. Să-mi văd de treabă, că de văzut ne vedem noi. De-atunci și pînă azi s-au tot întîmplat lucruri de toate felurile. Cînd am auzit că Brunea-Fox a murit, era aproape noapte. Am ajuns acasă, am căutat carnetul. Acum îl am în față, l-am recitit și-mi dau seama că în filele lui se află chiar un interviu. Deși el există, „n-a ieșit". Nici nu se putea altfel : avînd privilegiul să-l cunosc pe **însuși reporterul,** am „ratat" interviul cu el. A fost o probă la care m-a supus ? O puteam trece ?

Însuși reporterul a plecat. În urma lui a rămas Realitatea, muza căreia ne-a învățat să ne închinăm.

Dorin Tudoran

Vă mulțumesc că existați

Urmare din pag. 1

bloc a unor generații, rarele izbucniri consumîndu-se la nivelul unor vanități efemere.

Este demn de asemeni de semnalat că nici un tînăr n-a contestat valoarea unui maestru, micul „poligon" creîndu-se de obicei chiar în sînul unei generații, sau între doi mari creatori, personalități distincte, generatoare de cîmpuri electrice cu sarcini opuse. Cazul Arghezi — Ion Barbu este edificator.

Dacă literatura tînără are dreptul la vreun orgoliu, apoi acela să fie de a aduce noi nuanțe unei literaturi atît de complexe cum este literatura română în prezent, de-a se înscrie cu toate visele și speranțele în marele efort creator general, hotărîtă de a nu face nici o concesie cuvîntului comod, gîndirii lenețe.

Personal, am nostalgia marilor cenacluri de odinioară sau de o dată mai recentă, am nostalgia cenaclurilor nu exaltante, nu artificiale, nu formale, nu cu scopuri mai mult sau mai puțin ale literaturii. Am nostalgia cenaclului ideal în care discipolii pot să-și atingă maeștrii, un cenaclu al scriitorilor ca o sărbătoare a spiritului, în care să simți pulsul miraculos al unei mari culturi, cum este cea românească, un cenaclu ca un elogiu suprem al limbii române.

Orice mare cultură are nevoie de asemenea sărbători.

Orice mare cultură ar fi mîndră de Măria-Voastră, Alexandru Philippide, și vă mulțumesc că existați.

Vă mulțumesc că existați Măria-Voastră, Geo Bogza. Dacă Domnia-Voastră nu v-ați fi născut, în memoria mea ar fi fost un gol imens.

Vă mulțumesc că existați Măria-Voastră, Eugen Jebeleanu. Fără Domnia-Voastră poeții tineri de astăzi ar fi ca niște copii vagabonzi.

Vă mulțumesc că existați Voi, frumoșii voievozi de azi ai limbii române, Marin Preda și Eugen Barbu și Fănuș Neagu. Pe fiecare în parte vă iubesc în egală măsură, pentru că fiecare dintre Domniile-Voastre este unic, o sărbătoare care nu se poate repeta. Niciodată nu m-am gîndit la Domniile-Voastre decît ca la niște fascinante Stele Polare.

Vă mulțumesc că existați vouă tuturor care ați depășit 40 de ani (dacă luăm în seamă bizarele clasificări ale Comisiei de validare tinerețea Voastră s-a dus).

Vă mulțumesc că existați
și vă rog
rămîneți în fruntea noastră, a celor tineri,
celestă ariergardă ;
priviți-ne ca pe copiii de mîine ai limbii române ;
nu vă transformați într-un munte inaccesibil ;
nu ne folosiți ca soldați de plumb ;
Deci nu lăsați la vederea celor tineri poligonul de tragere /
în care vă mai pierdeți viețile Domniile-Voastre. Cei tineri lesne își vor pierde capul / crezînd că-n acest poligon / gloria se vinde la kilogram / doar executînd salt înainte sau mersul pe burtă.
Vă rog, deci,
rămîneți în fruntea noastră. Fără Domniile-Voastre / am trece în văzul lumii drept niște fanfaroni.
Avem nevoie de Domniile-Voastre ;
Lăsați-ne dreptul de a vă folosi ca amulete
și dați-ne certitudinea metalului pur /
pentru că noi sîntem de fapt
trăpașii de la quadriga gloriei Domniilor-Voastre / și Domniile-Voastre veți trăi și prin noi /
și numai atît / cît nobil metal moral ați investit /
în temeliile noastre.

sport

Minipasiuni sportive și tenis

● O eroare comună multora este de a confunda fotbalul cu sportul. Sportul nu se reduce însă la fotbal și pasiunea unora pentru partide de fotbal mediocre și amănunte privind certificatele de naștere și căsătorie ale jucătorilor pe lîngă caracterul ei deplorabil mai are și dezavantajul că ne scoate în afara vieții sportive reale. În fața unei întîlniri de tenis Cehoslovacia — România sau România — Anglia multe din partidele noastre de fotbal sînt insignifiante. După cum a urmări înfrigurat ieșirea din viața sportivă a unui fotbalist oarecare, cînd România e angajată în meciuri sau competiții de anvergură e tot semn de obtuzitate sportivă. Un meci de rugby, cum e cel dintre Franța și România, indiferent de pronosticuri sau de concluziile postfestum este un eveniment sportiv care nu suportă comparația cu penibilele evoluții ale Progresului sau F.C. Constanța. Îngustarea de orizont proprie chibițului n-are ce căuta în paginile comentatorului sportiv.

Admirăm fotbalul de mare performanță și nu pe cel de mică performanță. Victoria de la Belgrad e un mare eveniment sportiv despre care credem că s-a scris prea puțin. După cum instalarea lui Dudu Georgescu pentru a doua oară în vîrful clasamentului golgeterilor europeni e un fapt care cere mai mult decît o consemnare oarecare. Vorbim adesea în paginile publicațiilor noastre despre fotbalul mărunt și adesea despre fapte străine fotbalului și prea puțin despre ce este cu adevărat superb în acest sport. Finalul campionatului nostru de fotbal lasă un gust amar cîtorva comentatori sportivi. Pe drept cuvînt. Performanța de la Belgrad trebuie susținută, primul loc în clasamentul grupei preliminare trebuie apărat. Condițiile în care se dispută campionatul intern nu sînt însă promițătoare în această direcție.

★

Năstase, Țiriac, Hărădău ne-au oferit satisfacția unei victorii nete asupra echipei Angliei în Cupa Davis. Este pentru a doua oară cînd echipa lui Năstase și Țiriac învinge echipa anglo-saxonă în Cupa Davis. Dacă prima dată englezii au consemnat faptul ca o surpriză scriind despre talentul unui cioban din Carpați, e vorba de Ilie Năstase, de data aceasta surpriza a oferit-o Hărădău autor a două puncte prin victoriile împotriva lui John Loyd și John Feaver. Dumitru Hărădău nu e un jucător spectaculos și nu e nici la fel de înzestrat pentru toate loviturile. Jocul său la plasă e încă deficitar, dar numărul 2 al echipei noastre a arătat o tenacitate exemplară și o bună orientare tactică. John Feaver e un tenisman care a produs dificultăți mari lui Ilie Năstase. Mai ales victoria lui Hărădău asupra lui Feaver e de salutat.

Întîlnirea de dublu a fost foarte strînsă și foarte spectaculoasă. Cuplul englez a fost mai bine sincronizat decît cel al românilor, a avut un joc la plasă cu soluții și procedee bine puse la punct, dar cîștigul de cauză l-au avut măiestria și experiența românilor. Întîlnirea cu echipa Franței pe terenul acesteia nu va fi ușoară. Echipele au șanse egale deoarece dublul francez e un dublu cu bune rezultate. De felul cum va funcționa cuplul Țiriac — Năstase depinde calificarea în turul următor al competiției. O victorie la dublu în Franța ne poate trimite chiar în finala Cupei Davis. Dintre cele patru echipe (Ungaria, Spania, Suedia, Italia) care vor da finalista interzonală, calificarea cea mai probabilă pare să fie aceea a Italiei, iar meciul Italia — România, dacă se va ajunge aici, se va juca la București. Echipa care cîștigă aici merge în finală.

Nici Ilie Năstase, nici Ion Țiriac nu mai au vîrsta marilor promisiuni. Performanța nu este însă exclusă. Chiar dacă jocul lui Ilie Năstase la simplu n-a fost convingător, el poate redeveni convingător. Avertismentul primit ne-a arătat dincolo de alte lucruri că Ilie Năstase refuză să fie un jucător robot. Că pentru ei tenisul nu e o întîlnire oarbă, mecanică, un spațiu al automatizării și al dezumanizării. Năstase și-a permis să fie în această întîlnire din nou Năstase. Ceea ce i-a obligat și pe oaspeți să iasă din sfera de izolare, mai ales David Loyd. Dar spectatorii au văzut cu ochii lor că nervozitatea, iritabilitatea, gesticulația teatrală nu-s în tenis apanajul unui singur jucător.

Discobol

FESTIVALUL EUROPEAN AL PRIETENIEI

Cultura — mijloc important de promovare a înțelegerii și cooperării în Europa

Festivalul european al prieteniei, desfășurat la București, reprezintă o inițiativă profund semnificativă, pe linia întregii politici externe promovate de statul nostru, menită să contribuie la realizarea unității adînci a continentului și la instaurarea unor relații noi, bazate pe respectul suveranității și independenței naționale, a aportului fiecărui popor la cultura universală. Multimea contactelor la cel mai înalt nivel, activitatea neobosită a Președintelui Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, sînt pilduitoare pentru caracterul militant al politicii noastre externe, pentru încrederea că unitatea continentului poate fi realizată, în spiritul unor relații echitabile. Această trăsătură a fost evidențiată și cu prilejul vizitei delegației de partid și de stat române, efectuată în R.D. Germană, în convorbirile dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și Erich Honecker, precum și în convorbirile dintre tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășul János Kádár, încheiate cu rezultate rodnice, în spiritul acordului de la Helsinki și al relațiilor tovărășești dintre țările socialiste.

Festivalul european al prieteniei constituie un moment de artă autentică, la care au participat formațiuni prestigioase din întreaga lume, reputate pentru strălucirea cu care dau viață marilor valori ale muzicii și dansului. Se poate spune că Bucureștiul a fost în aceste zile orașul prieteniei, găzduind cea mai semnificativă manifestare culturală a continentului, în preajma întîlnirii pregătitoare a reuniunii general europene de la Belgrad, menită să contribuie la realizarea deziderateloг și recomandărilor Actului final de la Helsinki. Este o dovadă a faptului că țara noastră înțelege să dea viață angajamentelor sale, să contribuie în mod real la o mai bună cunoaștere și la promovarea unor susținute relații culturale, a ideilor umaniste care animă operele cele mai de seamă ale continentului european. România s-a pronunțat întotdeauna și se pronunță pentru contacte culturale cît mai ample, pentru întărirea filonului umanist al artei, împotriva manifestărilor care mai fac loc spiritului șovin și a tendințelor de a crea antagonisme între națiuni. Așa cum au demonstrat și manifestările culturale de la București, arta este un element de sănătate morală, iar nu unul de poluare. Convulsiile răului nu-și pot găsi locul în marele symposion al valorilor prieteniei și apropierii între oameni. Dacă s-a putut spune că muzele tac atunci cînd apare dezbinarea extremă, este cu atît mai justificat să constatăm cît de profundă apare înțelegerea și ce atenuate devin disputele atunci cînd muzele se manifestă în toată plenitudinea lor !

evenimentul

O manifestare culturală de asemenea amploare înseamnă și recunoașterea europeană a contribuției artistice românești. Anul acesta se desfășoară manifestările prilejuite de aniversarea centenarului Independenței naționale și a avut loc primul Festival național „Cîntarea României". Ele afirmă vitalitatea culturală a unui popor liber, fără de care nu poate fi concepută armonia și unitatea continentului. Existența statului român a fost una din trăsăturile care au definit Europa modernă, Europa națiunilor și a patriilor libere, chemate la un destin istoric mai activ. Împreună cu alte țări de dimensiuni mici și mijlocii, țara noastră a adus pe scena politică și social-culturală a continentului un suflet mare și o autentică vocație creatoare. Numai independența asigură posibilitatea de cooperare adevărată, numai libertatea popoarelor este terenul unității și armoniei europene. În momentele cînd se construiește o Europă a păcii și cooperării, acesta este un adevăr care trebuie reamintit cu și mai multă pregnanță. Sperantele popoarelor sînt legate de încrederea lor în faptul că nici unul dintre ele nu-și va mai vedea identitatea pusă în discuție, că realitățile vieții istorice sînt pentru totdeauna recunoscute.

Festivalul european al prieteniei a reunit personalități artistice și formații de prim rang, devenind în același timp o manifestare de înaltă ținută culturală. Prezența pe scena sa a unor artiști cum sînt dirijorul Roberto Benzi, a soliștilor Olivier Gardon din Franța, Heinrich Schift din Austria, Ritva Auvinen din Finlanda, Fernande Kaeser din Elveția, concertele Madrigalului bucureștean și ale Madrigaliștilor din Bratislava, spectacolele formației de jazz din Statele Unite, The Red Clay Ramblers, cele de muzică ușoară, precum și ale ansamblurilor folklorice din țara noastră, din Iugoslavia, Ungaria, Danemarca și R.F. Germania, ale teatrului de operă și balet din Kiev, ale baletului Teatrului din Atena și toate celelalte manifestări au constituit, de asemenea, expresii ale vieții artistice de valoare, puse în slujba idealurilor înaintate ale prieteniei, exprimînd aspirația oamenilor de artă pentru cooperare culturală în numele idealurilor de pace și prietenie între popoare. România a demonstrat încă o dată că face totul pentru a promova cooperarea culturală, pentru afirmarea culturii progresiste.

M. Teodoru

DIN PRESA FfestivalULUI

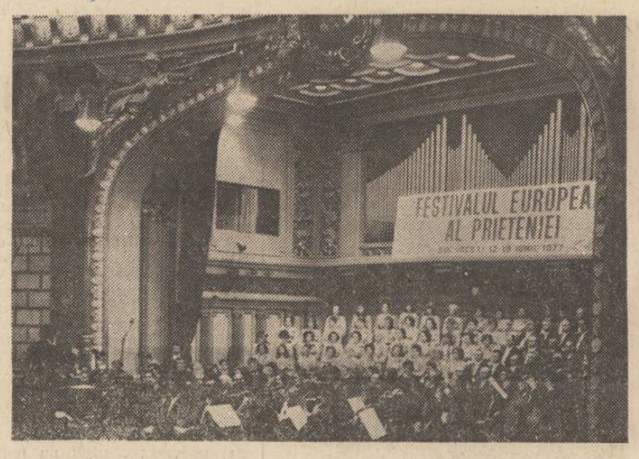

● Igor Andreevici Engstrem, **director adjunct al Teatrului Academic de Stat de Operă și Balet „T.G Șevcenko", Kiev (U.R.S.S.). Organizarea acestui Festival în capitala României constituie un eveniment cultural remarcabil și, totodată, un moment cu profunde semnificații politice, prin aceea că el are loc cu cîteva zile înainte de reuniunea de la Belgrad a țărilor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa. Cuvîntul prietenie prezent în însăși denumirea Festivalului decurge atît din spiritul Actului final de la Helsinki, cît și din menirea fundamentală a culturii și artei de a da expresie năzuințelor țărilor socialiste, ale tuturor statelor și popoarelor europene spre pace, prietenie și cooperare. Prin manifestările pe care le programează, Festivalul european al prieteniei de la București va marca o nouă afirmare a schimbului de autentice valori culturale între statele participante la Conferința general europeană, a artei și culturii cu un profund mesaj umanist ca factor de apropiere între popoare, de stimulare a respectului și înțelegerii reciproce.**

● Dragomir Vuković, **director și coregraf al Ansamblului folcloric „Kolo", Iugoslavia : Cred că dacă fiecare dintre noi, din fiecare țară, vom prezenta altor popoare felul de a gîndi, de a simți, acesta e într-adevăr nu progres în cultivarea bunelor relații dintre țări, a prieteniei, a fraternității, Iugoslavia și România mi se par un bun exemplu în această privință.**

● Tunc Unver, **violonist, solist al Orchestrei Președinției Republicii Turcia : Sînt convins că asemenea manifestări și evenimente artistice permit o mai bună cunoaștere, o mai mare apropiere între țări, între popoare, și sper că apropiata reuniune de la Belgrad va contribui la amplificarea cursului pozitiv în relațiile culturale internaționale. Luînd în considerare participarea la festival, cred că el reprezintă atît un remarcabil act de cultură, ca și un pas important, poate primul de acest gen, pentru stringerea legăturilor spirituale dintre țările situate în zona balcanică, așa cum sînt România și Turcia, și dintre cele europene, în ansamblu.**

● Ivan Kostov Pișev **(conducătorul ansamblului „Prietenia" din Plevna, R. P. Bulgaria) : Sîntem un ansamblu de amatori, de muncitori și de țărani, care își dedică timpul lor liber artei, frumosului. Dăm de aceea o semnificație deosebită participării noastre la Festivalul european al prieteniei, pentru că sperăm că în felul acesta putem contribui și noi la întărirea prieteniei între popoare. (...) Cred că asemenea festivaluri pot și trebuie să aibă loc și în alte țări, consider că este o inițiativă foarte utilă să ne întîlnim și să ne cunoaștem cît mai bine.**

● Roberto Benzi, **dirijor, Italia : Am făcut tot posibilul să fim prezenți aici, la București, unde doream să participăm la această manifestare de amploare, demonstrație clară a ceea ce înseamnă opțiune pentru arta adevărată, capabilă să înlesnească cunoașterea între oameni, apropierea lor într-un climat de pace și colaborare. Consider că Festivalul prieteniei este o inițiativă de mare anvergură și însemnătate internațională.**

● Lola Bobescu, **violonistă, Belgia : Întîlnirea pe care ne-o prilejuiește Festivalul organizat de România se realizează, cred, pentru prima oară în lume. Particip la un festival la care este prezentă și muzica cultă, și muzica simfonică, și baletul, și folclorul. Este un nobil act de cultură, o acțiune care demonstrează clar poziția României în lume, poziția unei țări care militează pentru pace, pentru cunoașterea între popoare.**

Cultura românească în lume

O importantă cercetare a baladei populare românești

● **Colecția „Centrului de cercetări semiotice" din Torino a publicat recent** I canti narrativi romeni. Analisi semiologica, **semnată de Marin Mincu și Marco Cugno. Prezența pe foaia de titlu a unui tînăr critic român, alături de un nume cu rezonanța lui Marco Cugno, este un certificat de autoritate și contribuie la promovarea europeană a cercetărilor românești în domeniul atît de nou al semiologiei folclorice. Menționăm de altfel, că lucrarea lui Marin Mincu și Marco Cugno apare într-o serie prestigioasă, care cuprinde deja cercetări importante, cum sînt** Il senso litterario, Note e lessico di semiotica della letteratura, **de Dario,** Strutture dei testi e modelli della cultura. Su allegoria e simbolo, **de Gian Paolo Caprettini, și** Scrittura e teoria della comunicazione, **de Enrico Borello. Punînd la contribuție o impresionantă bibliografie românească și străină, cei doi autori întreprind o analiză minuțioasă a baladei românești susținîndu-și ipotezele cu exemple revelatoare, citate din ediții originale. Incursiunile în cercetări anterioare subliniază întotdeauna contribuția criticii românești la elucidarea problemelor, precum și necesitatea de a aplica cele mai noi și prestigioase cercetări metodologice pentru ordonarea unui atît de valoros material cum este cel oferit de cîntecul narativ românesc. Analiza lui Marin Mincu și Marco Cugno oferă în anexă traducerea celor mai importante balade populare românești :** Miorița, Soarele și luna, Toma Alimoș, Dămean și Sîla, Meșterul Manole și Corbea, **în versiuni de o mare frumusețe, care pot fi consultate chiar și numai pentru valoarea lor estetică. Prin toate acestea, lucrarea publicată de „Centrul de cercetări semiotice" de la Torino este o apariție importantă, aducînd o nouă contribuție la clasificarea „cîntecelor bătrînești", la analiza lor tipologică și funcțională, promovînd valorile eposului popular românesc într-o limbă de circulație europeană, făcîndu-i cunoscute valorile excepționale și revelîndu-i posibilitățile de studiu, în lumina celor mai recente metode de cercetare pe plan mondial. Cercetările de semiotică aplicată sînt astăzi unul din filoanele de studiu aprofundat al realității culturii folclorice, evidențiind structura adîncă a sufletului popular, exprimat în opere nemuritoare. Contribuția unui tînăr critic român, împreună cu nume de autoritate pe plan european, relevă, de asemenea, posibilități de afirmare, încă insuficient explorate, pentru a promova studiile românești la cel mai înalt nivel al prestigiului intelectual.**

revista străină

● **EDITURA M.O.N.** (Ministerul Apărării Naționale) din Varșovia a tipărit lucrarea lui Koseski Adam, „Societatea socialistă avansată" — o vedere de ansamblu asupra unor probleme ale teoriei și practicii acestei societăți. Autorul descrie geneza și evoluția termenului „societate socialistă avansată", prezentînd esența, rolul și locul în realizarea alcătuirii unei societăți comuniste.

● **GÉRARD MACÉ,** născut la Paris în 1946, autor al unei culegeri de poeme „Le Jardin des langus" (1974) publică în colecția „Le chemin" a editurii Gallimard un poem în proză „Les balcons de Babel". Babelul ar fi confuzia genurilor, a epocilor, a culturilor ; și în utopia ei, căutarea unei limbi și mod de o vorbi pentru a cuprinde ansamblul dorințelor, spaimelor și nesiguranței oamenilor : cîntecul care începe acolo unde ia sfîrșit povestirea. Inspirat din lectura vechiului mit asupra originii graiurilor, acest vast poem este expresia neliniștii omului într-o societate a haosului moral, a dezordinii absolute ce animă eforturile îndreptate către scopuri ce nu mai pot fi precizate, cu valori depășite de istorie. Criza societății occidentale de azi este în egală măsură socială cît și intelectuală și morală, pare a spune Gérard Macé.

● **TOT ÎN EDITURA GALLIMARD** (col. Blanche) a apărut de curînd volumul „Jacques Rivière : Rimbaud, dossier 1905—1925", întocmit și adnotat de Roger Lefèvre ; lucrările sînt prezentate în ordinea cronologică, așa cum au fost publicate în reviste sau ediții vechi, în acest volum fiind incluse și texte inedite provenind din colecțiile personale ale lui Jacques Rivière, eseist și romancier (1886—1925), mare admirator al lui Rimbaud (1854—1891).

● **ÎN ANUL 300 e.n.** popoarele mediteraneene recunoscuseră vastul imperiu unificat pe care Augustus Caesar îl lăsase de trei secole moștenire urmașilor lui ; — Împăratul Constantin care trecuse la creștinism după victoria asupra lui Maxențiu, în 312, mută capitala de la Roma la Constantinopole. Bizanțul va avea de înfruntat acum rivali puternici, cum ar fi imperiul Sassanian din Persia și Mesopotamia și însuși Islamul. De atunci pînă în anul 700, cînd Europa modernă era pe cale de a se naște, iar imperiul roman se rupea în bucăți, iscusința și meșteșugul oamenilor acelei „epoci întunecate" nu s-au pierdut. Obiectele de artă făurite în aceste patru secole, supraviețuind timpului, sînt mărturiile unei bogate expoziții deschisă între 1 aprilie și 1 octombrie la British Museum sub titlul „Wealth of Roman World, Gold and Silver, A.D. 300—700" (Bogăția imperiului roman, aur și argint, anii 300—700 e.n.). Majoritatea obiectelor provin chiar de la British Museum, care a expus cca. 550 monede din propria colecție și 245 de alte exponate, printre care o tavă bizantină de argint din secolul VII care a rătăcit prin Europa pînă la curtea regelui Redwald al poporului germanic/East Angles, invadatorul Angliei de azi (dîndu-i și numele), și, printre cele 15 piese importante împrumutate de Metropolitan Museum din New-York, un cap de rege, din aur, lucrat în secolul IV Sassanian.

● **PRIMUL CENTRU CULTURAL DIN SEC. IV ȘI V,** aflat pe teritoriul polonez, a fost identificat de arheologii varșovieni, după îndelungate săpături la Otalazec pe malul riului Magielanca. Ansamblul se compune din cercuri de piatră, vestigii de vetre și de palisade, în interiorul cărora s-au găsit oase de animale domestice — boi, porci și oi, alături de bucăți de vase de pămînt. Pe călăiat mai se vede o movilă care, după toate probabilitățile, a servit drept altar. Arheologii au stabilit caracterul obiceiurilor de cult din epoca respectivă după care, rămășițele vacilor erau legate de cultul lunii, cele de cerb, zeiței morții, iar cultul fecundității rămășițelor rației. Cît despre situația acestui centru cultural, el ar confirma o legătură cu cultul apei.

● **PREMIUL INTERNAȚIONAL AL CĂRȚII 1977** din cadrul UNESCO a fost atribuit lui Julian Behrstock, pentru remarcabile servicii aduse cauzei cărții. Originar din Statele Unite, laureatul a aparținut Secretariatului UNESCO timp de 28 de ani, conducînd din 1964 pînă în 1976 programul de promovare a tipăriturilor în țările în dezvoltare și de încurajare a cooperării internaționale în lumea cărților, depunînd și o susținută activitate în favoarea Anului Internațional al cărții în 1972, patronat de UNESCO.

● **DE LA 1 PÎNĂ LA 16 IULIE 1977** orașul Viena va găzdui a șasea oară concursul „Tinerii și muzica", la care participă tineri muzicieni și cîntăreți din lumea întreagă. Manifestările vor începe prin „Săptămîna fanfarelor de tineri", care se va inaugura la 2 iulie în fața castelului Schönbrunn. 800 de muzicieni din 9 țări vor da în total 45 de concerte, cuprinzînd și marile concerte de pe Ring, în fața primăriei și în parcul Schönbrunn, cît și un concurs la închiderea căruia cel mai bun ansamblu al grupurilor va primi „Premiul orașului Viena". În timpul celei de-a doua săptămîni (8—16 iulie), rezervată corurilor și orchestrelor, vor fi audiați 750 de muzicieni și cîntăreți din 12 țări, în cadrul a 16 orchestre, ansambluri de corzi și coruri, care vor da în total 50 de concerte la Viena și în împrejurimi.

confruntări

Circulația ideilor și spiritul critic (I)

În toate epocile, ideile mari au avut o imensă forță de iradiație. Mediate de scrieri de filosofie teoretică sau social-politică, răspîndite cu ajutorul cărților literare sau științifice, ideile mari și-au găsit mai repede sau mai încet căile de acces spre diferite popoare, situate adeseori la mari distanțe de centrele inițiale de emitere.

Oricine cercetează factorii determinanți în procesul evolutiv al civilizației și al culturii poate constata cu ușurință rolul pe care l-a deținut întotdeauna, și pe acest plan, schimbul de idei. Oricît de înzestrat ar fi un popor, el nu-și poate realiza singur, pe parcursul timpului, toate instrumentele de cunoaștere, așa cum nu poate deține singur toate informațiile menite să fie transformate în acte de civilizație sau bunuri culturale. De altfel, chiar dacă ar fi realizabil, un asemenea deziderat nu ar avea o justificare practică, rațională. Fenomenele de civilizație, ca și unele acte de cultură pot fi fapte de creație, dar ele se bazează și pe un mare coeficient de informații care se repetă. Tentativa utopică de a face singur totul de la început, l-ar aduce pe fiecare individ sau popor în ipostaza unui nou Robinson, nevoit să refacă cicluri cunoscute de civilizație. Să nu uităm apoi că pînă și legendarul Robinson fusese aruncat pe o insulă pustie cu un notabil bagaj de informații, precum și cu cîteva instrumente ale unei civilizații existente.

Situată între imitația repetitivă și invenția creatoare, știința, filozofia, arta, literatura etc. reprezintă un bun al omenirii întregi. În acest urias concert de eforturi spre progres, la care participă toate popoarele, fiecare țară își aduce propria contribuție care, transformată în praxis, devine un bun utilizabil în lumea întreagă, un **model** demn de examinat și, eventual, de urmat. Atît în planul culturii, cît și în acela al civilizației, asistăm la **împrumuturi** și, totodată, la **emisiuni de idei originale.**

Desigur, că în epocile mai îndepărtate, schimbul de informații era mai complicat și mai greoi. El dura mai mult, dar niciodată, popoarele ajunse la un anume stadiu de civilizație, n-au fost lipsite de asemenea contacte fertile, stimulatoare.

Bătrînii greci dețineau o mulțime de informații despre literatura și arta persană sau indiană. Învățătura filologilor de la Alexandria nu era necunoscută de înțelepții de la Atena. Romanii care cuprinseseră o mare parte a Europei fuseseră la rîndul lor cuceriți de arta și filozofia greacă. În fabulele legendarului Esop descifrăm motive persane și indiene. Pildele sale trec la Fedru pentru a ajunge, unele, la La Fontaine și, în cele din urmă, la poetul român Grigore Alexandrescu. Condamnată de biserică, învățătura lui Galileo Galilei a cîștigat în scurtă vreme teren în Europa. Teoriile lui Hobbes și Grotius despre sistemele de guvernare îl seduc pe Rousseau, apoi cărturari români ca Ion Budai-Deleanu, Simion Bărnuțiu și alții le folosesc ca argumente în lupta de emancipare socială și politică a poporului nostru.

Civilizația și cultura creează, așadar, **modele** care se transmit, se adaptează, sînt asimilate în funcție de etosul specific al fiecărui popor.

În evoluția lor istorică, popoarele nu se găsesc niciodată, în totalitatea lor, la aceeași vîrstă intelectuală sau în același stadiu de civilizație. De aceea, pe parcursul timpului, în Europa au existat mereu noi centre de emitere a unor idei primordiale, așa cum au apărut în permanență alte arii de recepție. Circuitul de informație dintre cele două tipuri de centre nu se baza însă niciodată pe **o acceptare impusă** cu forța, dinafară, a unui model de civilizație sau de cultură. Ideile noi, concepute de iluminiști francezi ca Voltaire sau Diderot, au fost acceptate de cărturarii români pentru că în acel stadiu slujeau, prin prestigiul lor, unui ideal de progres. Simpatia stîrnită de operele lui Michelet sau Quinet, în rîndurile revoluționarilor români de la 1848, se explică prin existența unor năzuințe comune.

Pătrunderea ideilor socialiste marxiste în presa noastră politică și literară din veacul trecut era fundamentată pe un nou climat revoluționar, rezultat dintr-un nou mod de gîndire.

Dacă în antichitatea europeană, centrele mari de emisie a noilor idei erau Atena și Roma, în istoria societății europene au apărut mereu altele, deplasarea lor dintr-o țară în alta fiind explicabilă prin cristalizarea unor noi spații favorabile progresului științific și artistic sau climatului liberal de gîndire.

Descartes și Spinoza au preferat să trăiască într-o țară mică, vreme îndelungată, pentru a-și putea făuri opera în deplină libertate. Filozofii și scriitorii germani din veacul al XVIII-lea se mutau dintr-un ducat în altul sau de la o universitate la alta, căutînd de asemenea acel climat prielnic de propagare a ideilor lor. Gheorghe Lazăr a venit la București, Ion Maiorescu la Craiova și Simion Bărnuțiu la Iași, considerînd că pot fi astfel mai utili în procesul de emancipare culturală și politică a poporului român.

Adeseori, artiștii italieni veneau pentru o vreme la Paris pentru a-și împlini opera, învățații francezi s-au dus la curtea lui Frederic al II-lea la Berlin, iar Diderot și D'Alembert erau consilierii Ecaterinei a II-a. Niciunul dintre aceștia nu și-a trădat țara, chiar în momente de criză sau tensiune cu autoritățile din patria lor. Ei erau animați doar de idealul general al progresului culturii, al științei și al artei. Epoca modernă a ieșit de multă vreme de sub zodia monocentrismului cultural sau politic. Caracteristica timpului nostru rezultă din existența firească a policentrismului cultural, artistic și științific. În Europa, vîrsta intelectuală a popoarelor s-a apropiat atît de mult, încît nici o țară nu mai poate impune modele unice de cultură. În 1938, Louis Réau publicase o carte ce se cheamă **L'Europe française au siècle des lumières,** în care încerca să explice o întreagă epocă printr-un singur model de cultură, cel francez. Pe o cale asemănătoare a mers și Fritz Valjavec în **Geschichte der deutschen Kulturbeziehungen zu Südosteuropa,** supralicitînd excesiv influența germană în procesul de formare a primei etape moderne din cultura română.

Or, raportul dintre un centru de emisie a unor idei și zona de recepție nu se bazează pe simple acte de mimetism, ci pe o asimilare critică, existentă în fiecare etapă de dezvoltare a culturii. Cine cercetează evoluția ideilor literare în cultura română poate constata cum în fiecare perioadă a funcționat un acut spirit critic în aprecierea unor modele literare sau culturale de prestigiu.

Romul Munteanu

repere

Dicționar cronologic de literatură americană

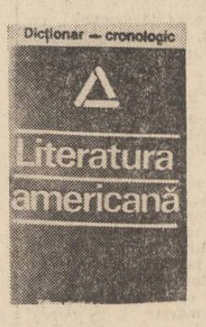

Dan Grigorescu este un reputat autor de lucrări specializate, cu o amplă deschidere problematică și lipsite de pedanteria care mascheză, de obicei, insuficienta explorare a obiectului. Buna cunoaștere a fenomenului literar de limbă engleză i-a favorizat înțelegerea apropriată a romanului contemporan, de pildă, și i-a deschis perspectiva cea mai adecvată unei cercetări monografice, aplicată manifestărilor de pop-art. Într-un cuvînt, autorul recentului **Dicționar cronologic** al literaturii americane este o personalitate în domeniul studiilor de literatură universală și de artă plastică, exersat cu predilecție în spațiul anglo-saxon, pe care îl cunoaște în profunzime. **Dicționarul** ilustrează o preocupare consecventă și este, prin rigoarea informației și prin cuprinderea sa, o adevărată istorie literară. Caracterul succint este compensat de senzația extraordinară a vieții genuine, sugerată de montajul ingenios al citatelor din presa vremii, precum și de varietatea comentariilor. Într-un cuvînt, **Dicționarul** lui Dan Grigorescu reprezintă un eveniment, capabil să suscite interes și eventualilor cititori de peste ocean. Dacă nu ne înșelăm, inițiativa criticului român este unică în felul ei. Necesitățile de informare sînt depășite, iar articolul de dicționar face adesea loc plăcerii asociative și fervorii eseistice, cu toate că aceste trăsături sînt atenuate prin scopul niciodată neglijat al dicționarului, acela de a prezenta informații utile și cît mai amănunțite asupra literaturii americane.

Dicționarul este precedat de o **Introducere** pe care am fi dorit-o mai amplă și în care autorul ar fi putut să-și valorifice concluziile izvorîte din „fresca" sa cronologică, dacă ne putem exprima în acest fel. Iată, de pildă, evidențierea trăsăturii polemice a literaturii americane, a militantismului ei și a subordonării față de idee, conjugată cu încredere în vocația pentru realism, putea să fie gîndită în raport cu procesul său de americanizare, adică de adîncire a specificului continental. În faza de ecloziune a literaturii propriu-zis americane, cînd exista încă o dependență vizibilă față de modelul european, dominanta ideatică era mai pregnantă, provocînd o literatură „deductivă", ilustrativă pentru filozofia romantică și naturistă a epocii. Mai tîrziu, caracterul „american" va orienta în alt fel procesul de creație, scoțînd realitatea socială în prim plan, creînd o literatură pe care am putea-o numi „inductivă", deși termenul este prea scientist. Este o literatură viguroasă, cea care a dat romanul american de după primul război mondial, un fenomen de importanță majoră în literatura universală contemporană. După cel de al doilea război, s-a favorizat dorința de „sincronizare" cu marile curente europene, dar de data aceasta din punctul de vedere al unei literaturi constituite. Tot acum se exercită și influențe profitabile din partea gîndirii și artei asiate. Rezultatul va fi un ciclu cultural de o luxurianță și o adîncime fără precedent, cu o tensiune ideatică și un radicalism care au un cuvînt de spus în refacerea morală a omului. Mi s-a părut că această realitate este ușor eludată chiar în articolele dicționarului. Secolele XVIII și XIX, precum și perioada dintre cele două războaie sînt mai limpede tratate, cu o înțelegere evidentă a proceselor literare și cu deplina adeziune a autorului. Opțiunile sînt desigur, mai greu de făcut în hățișul orientărilor contemporane, dar cît de fertile pot fi chiar erorile de care bănuim că se teme autorul. Acuma se petrece cea de a treia revoluție americană, cum o numește Charles Reich în **The Greening of America,** o revoluție pe planul conștiinței, care a zguduit ființa morală a omului de peste ocean. Ea poate să-l înzestreze cu noi idealuri, după cum este sigur că i-a dat o nouă dimensiune a realității. Literatura a jucat un rol foarte important în această revoluție culturală americană. Înțelegem din **Dicționar** ce rol a avuț în timpul Războiului pentru independență, dar mai puțin ce rol joacă astăzi, cînd este atît de cultivată în leagănele celei de a treia revoluții, adică în universități. Abia acum s-a realizat sinteza deplină între cele două trăsături enunțate în Introducerea lui Dan Grigorescu : între „idealismul" acestei literaturi și „pragmatismul" ei, deodată cu rolul uriaș pe care îl joacă în conștiința americană și universală.

Dincolo de interesul pur pentru literatura americană, **Dicționarul cronologic** al lui Dan Grigorescu este o lectură plină de interes pentru oricine caută să urmărească viața cărților și ciocnirile de idei literare. Apariția în 1954 a romanului **A Fable** al lui Faulkner nu este propriu-zis o dată de istorie literară, chiar dacă aceasta poate fi considerată drept cartea cea mai mare a unuia dintre cei mai importanți scriitori ai literaturii universale. Influența ei asupra mediului literar și asupra conștiinței artistice în genere este mai mică decît cea exercitată de cărțile deceniului al patrulea din creația aceluiași prozator. În schimb, o antologie ca **The New American Poetry** a lui Donald M. Allen, din 1960, a avut un impact deosebit cu publicul, marcînd o dată în evoluția poeziei americane și a felului cum este receptată de cititorii avizați. Pe plan absolut, semnificație are însă numai **A Fable,** antologia lui Allen nici nu intră în ordinea creației majore, iar opera poeților antologați rămîne circumscrisă epocii. Mergînd și mai înapoi în timp, este fascinant procesul de constituire a opiniei în jurul celebrului roman al lui Melville, **Moby Dick,** de la contestația violentă, pînă la recunoașterea bogăției de sensuri, și a transformării narațiunii realiste în comentariu parabolic pe marginea destinului omului și a poziției sale în lume. Modul în care s-a constituit cartea **Firelor de iarbă** a lui Whitman, de la ediție la ediție, sau intrarea în conștiința cititorilor a operei lui Emily Dickinson iată numai cîteva piste pe care poate fi descifrată existența miraculoasă a cărților într-o mare literatură.

Dacă ar fi să insistăm asupra valorii pur funcționale, am spune că **Dicționarul** lui Dan Grigorescu ține locul unui întreg raft de bibliotecă. Avem informații asupra institutelor de învățămînt cu pondere în viața culturală a Statelor Unite, asupra publicațiilor literare, asupra manifestelor și programelor artistice, asupra evenimentelor ce au influențat viața literară, asupra premiilor literare, etc. Un Tablou sinoptic, o Bibliografie critică selectivă și un Indice de autor completează această carte, constituind auxiliare prețioase de lucru pentru cel doritor să o folosească în modul cel mai profitabil. S-ar putea face adesea obiecții de amănunt, dar ele nu ar avea alt rost decît să întărească impresia că ne aflăm în fața unei cărți cu totul remarcabile.

A.-D. M.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
26
(791)
Sîmbătă
25 iunie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Spirit și viziune înnoitoare

Agenda bogată și diversă a evenimentelor politice și social-culturale ce au avut loc, și în această lună, în viața patriei, constituie pentru omul de astăzi temeiuri de adînci și rodnice meditații. Abordarea complexă, mereu cu o înaltă preocupare pentru finalitatea și eficiența demersurilor politice sau sociale, argumentează în mod strălucit adevărul că idealul perfecționării, al parcurgerii necontenite a drumului spre împliniri tot mai semnificative nu este niciodată cantonat în zonele dezideratelor abstracte ci vizează consecințe pozitive pentru existența și devenirea umană.

Recenta ședință a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. a pus încă o dată în lumină spiritul creator, revoluționar cu care sînt abordate și soluționate probleme majore ale țării, ale contemporaneității. Astfel, Comitetul Politic Executiv a dat o înaltă apreciere activității desfășurate de secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în cadrul vizitei oficiale de prietenie pe care a întreprins-o, în fruntea unei delegații de partid și de stat, în Republica Democrată Germană, la invitația tovarășului Erich Honecker, secretar general al Comitetului Central al Partidului Socialist din Germania, președintele Consiliului de Stat al R. D. Germane, a Comitetului Central al P.S.U.G. și Consiliului de Miniștri, precum și la întîlnirea prietenească cu tovarășul János Kádár, prim secretar al C.C. al P.M.S. Ungar. Aceste acțiuni de largă rezonanță politică exprimă în mod elocvent aspirația și hotărîrea României de a dezvolta continuu colaborarea cu țările socialiste, în strînsă concordanță cu cerințele construcției socialiste, cu aspirațiile de pace, bunăstare, independență și libertate, ale umanității. Realitate de esență a politicii noastre internaționale, ilustrată, de asemenea, cu pregnanță de desfășurarea vizitei delegației de partid și guvernamentale a Republicii Socialiste Cehoslovace, condusă de tovarășul Gustav Husak, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist din Cehoslovacia, președintele Republicii Socialiste Cehoslovace, care — desfășurată într-o ambianță de caldă prietenie — constituie un nou și important moment în dezvoltarea colaborării româno-cehoslovace, în folosul ambelor țări și popoare, ale socialismului și păcii.

În cadrul aceleiași ședințe au fost dezbătute și aprobate proiectele **Decretului privind organizarea și funcționarea învățămîntului liceal,** ale **Decretului cu privire la organizarea și funcționarea învățămîntului profesional,** măsuri de **perfecționare a învățămîntului superior** — toate acestea dovedind atenția ce se acordă în țara noastră învățămîntului, pregătirii și formării de noi cadre de specialitate, asigurării unui viitor de demnitate și certitudini tinerelor generații. Pornind de la experiența și tradițiile învățămîntului românesc, de la cerințele actuale și de perspectivă, hotărîrile adoptate în domeniul învățămîntului evidențiază modul unitar, concepția nouă, revoluționară în care sînt gîndite structura, organizarea și conținutul învățămîntului, în strînsă legătură cu dezvoltarea economico-socială a țării, cu progresul științei și culturii, cu cerințele actuale și de perspectivă ale dezvoltării multilaterale a patriei. Dezvoltare multilaterală care vizează nemijlocit asigurarea unui complex de condiții menit să creeze tineretului cadrul corespunzător de valorificare a aptitudinilor și energiilor sale. Semn al grijii și atenției permanente cu care partidul și statul înconjoară tineretul, viitorul țării. Grijă și prețuire față de care, într-un emoționant spectacol prilejuit de **Ziua pionierilor,** generațiile tinere și-au manifestat înalta lor mulțumire și recunoștință, aducînd omagiul înflăcărat partidului și patriei socialiste.

Comentînd evenimentele acestei ultime perioade este firesc să subliniem profundele semnificații ale vizitei tovarășului Nicolae Ceaușescu la **Expoziția republicană de artă populară, artă plastică și fotografică de amatori** și la **Expoziția republicană de pictură și sculptură a artiștilor plastici profesioniști.** Faptul că această vizită — desfășurată nu la multă vreme după ce secretarul general al partidului a adresat cuvinte de apreciere creatorilor de literatură și îndemnuri de generoasă noblețe la Conferința națională a scriitorilor — a prilejuit o nouă evidențiere a perenității creației artistice, a integrării ei în contemporaneitate, a dezvoltării ei în forme noi, superioare a marelui proces național de creație, constituie pentru făuritorul de artă un motiv de demnă satisfacție. Într-adevăr, oamenii de artă ai României socialiste creează în condițiile unei depline libertăți, potrivit talentului și inclinațiilor, într-o diversitate crescîndă de stiluri, conștienți de responsabilitățile actului artistic, animați de dorința de a propune oamenilor muncii, poporului, opere valoroase, optimiste, cu un mesaj exprimat cu claritate, cu semnificații majore, a unor opere al căror conținut să ilustreze realitățile esențiale ale istoriei și vieții poporului român. Ni se pare deosebit de semnificativ faptul că, aprecîndu-se cele mai valoroase și îndrăznețe lucrări aflate în expoziție, s-a relevat totodată necesitatea de a se oferi o imagine mai cuprinzătoare a creației artiștilor plastici, a diversității de teme abordate, a stilurilor de tratare, îndicîndu-se în acest scop organizarea unei noi și ample expoziții, cu participarea fiecărui artist plastic, urmînd ca — pentru evitarea subiectivismului în selecție — alegerea operelor să rămînă la latitudinea creatorului însuși. Aceasta reprezintă o nouă și vie dovadă a încrederii partidului în oamenii de artă, în gradul înalt al conștiinței lor politice și estetice, în discernămîntul fiecăruia, în justețea și permanența opțiunilor pentru o artă inspirată de popor, destinată poporului. O încredere care înnobilează și obligă totodată.

Luceafărul

Tovarășii Nicolae Ceaușescu și Gustav Husak întîmpinați cu căldură de tinerețea țării

În pagina a 3-a
«Colocviile Luceafărului»
PERSONAJ ȘI SEMNIFICAȚIE
ÎN ROMANUL DE AZI
● Articole despre : ● „Galeria cu viță sălbatică" de Constantin Țoiu ● „De-ar fi pușca iarbă verde" de Gheorghe Suciu ● „Clipa" de Dinu Săraru ● „Navetiștii" de Nicolae Țic, semnate de ● Voicu Bugariu ● Nicolae Ciobanu ● Sultana Craia ● Alex. Ștefănescu

JURNAL DE POET

Oda Bucuriei

Am ascultat Simfonia a noua *cu Roberto Benzi în fruntea Filarmonicii „George Enescu", care, alături de* Missa Solemnis, *este testamentul marelui componist.*

În plină epocă modernă, Beethoven reia celebrul Cuvînt al bucuriei nemuritoare ; bucurați-vă, bucurați-vă, viața este mai presus de moarte, a fi de acum este cea mai mare bucurie din univers, noaptea a trecut, întunericul s-a destrămat, stelele pălesc, se arată zorii purpurii ai zilei fără sfîrșit, aurora îmbujorează răsăritul, soarele biruitor pune stăpînire peste lume. Schiller, poetul de la Weimar, alcătuind acest Imn al bucuriei, la această biruință a lumii se referă, ea fiind temelia jertfitoare a înfrățirii omenirii.

Alcătuită din patru părți, simfonia, în primele trei vorbesc numai instrumentele. Este întruchipată astfel

Ioan Alexandru

Continuare din pag. a 2-a

Manifestări de tinerețe creatoare

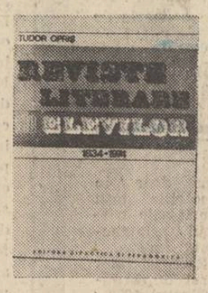

Cine, amintindu-și anii de școală, ambianța spirituală a „anilor de ucenicie", nu încearcă cele mai delicate emoții ? Celor seduși, la vremea respectivă, de cîntecul sirenelor literaturii le provoacă, în chip firesc, tulburătoare nostalgii mai ales amintirea propriilor debuturi literare, ocrotite în numeroase cazuri, de publicații școlare de către elevi sau binevoitoare față de aceștia. Unor asemenea periodice le este consacrată cartea, recent apărută, **Reviste literare ale elevilor,** scrisă de un eminent și entuziast dascăl, profesorul Tudor Opriș. Descriind periodicele școlare apărute din 1834 pînă în 1974, ea restaurează implicit întregul climat intelectual și sufletesc al școlii românești în diverse etape istorice și astfel transpune pe oricine o citește în variate medii care, într-un mod sau altul, prin analogie sau prin contrast, îi evocă mediul propriei formări.

Revistelor școlare le revine, incontestabil, meritul de a fi contribuit, în decursul timpului, efectiv la conlucrarea intelectuală a diferitelor generații, la asigurarea continuității eforturilor creatoare și totodată la promovarea spiritului de înnoire. Ele — scrie cu dreptate autorul cărții citate — „au luat parte activă la uimitorul salt făcut de literatura noastră modernă, care a reușit, într-un timp scurt, (...) să se sincronizeze cu marile curente europene...". Peste 60 la sută dintre scriitorii români (dintre poeții de după 1900, peste 80 la sută) au debutat editorial între 17 și 22 de ani, datorită tocmai „existenței unei ambianțe de încurajare și cultivare a talentelor", marcată decisiv de apariția unor publicații școa-

Dumitru Micu

Continuare în pag. a 7-a

ÎN SPIRITUL CONFERINȚEI NAȚIONALE A SCRIITORILOR

A ajunge și a porni de la o parabolă

Legătura cu viața... Cuvinte care s-au îmbogățit, în zilele Conferinței naționale a scriitorilor, cu semnificații de un acut interes social. În fapt, scriitorul nu se poate despărți niciodată de viață, cărțile însele, după trecerea în ființă a celui ce le-a zămislit, retrăiesc nu o dată o viață imprevizibilă și spectaculoasă, subordonată unei zodii aleatorii. Și însăși uitarea, uneori, se poate constitui într-o formă de existență explicabilă în toate detaliile ei. Este vorba, însă, despre legătura cu viața a omului viu, despre o relație în care se investește pasiune și care este direcționată spre o finalitate precisă. Și atunci întrebarea cu ce fel de viață păstrăm legătura nu este numai legitimă, și inevitabilă.

În acest sens, reportajul poate fi o cale de acces a scriitorului spre acele lumini ale vieții în contact cu care talentul rodește constructiv și durabil. Și căile însele ale reportajului sînt nenumărate, dar, ceea ce este mai important, mai devreme sau mai tîrziu toate sau aproape toate converg spre zonele demnității și altitudinii sufletești. Un exemplu, din acest punct de vedere, mi se pare edificator. Cunosc un tînăr scriitor, îmi place să cred, că sîntem buni prieteni, care timp de cîțiva ani buni ca reporter al unui săptămînal de mare tiraj a investigat cu minuție și probitate profesională mediile sordide ale afaceriștilor mărunți și verosi. Mi se părea într-adevăr, într-un cerc vicios. Astăzi sînt în măsură să recunosc faptul că am greșit considerîndu-l intrat într-un cerc vicios. Evident, și prin contactul cu acele medii sordide prietenul meu capitaliza experiență, dar pur și simplu nu puteam înțelege la ce-o să-i folosească și spre ce-l va conduce o astfel de experiență. Răspunsul el însuși mi l-a oferit. După toate — mi-a spus — te cuprinde un dor fără seamăn de a deschide și poarta unei vaste uzine. Și curînd, într-adevăr, prietenul meu a deschis nu numai poarta unei uzine, ci și porțile grădinilor în incinta cărora germinează recoltele țării. Acumulează și acum experiență, fundamental deosebită de cea pe care i-o puteau furniza cafeneaua domnească (?) sau străzile Covaci și Labirint. Și, ceea ce nu este de ignorat, acum dispune de termeni de comparație în aria însăși a experienței sale de viață.

Apoi, poate fi despărțită experiența acumulată în exterior, prin reportaj sau într-un alt fel, de experiența interioară a scriitorului ? Nu încape nici o îndoială că faptele de viață, ele însele, acolo, în spațiul eterat în care le rînduiește memoria, își trăiesc propria lor viață, fascinantă uneori, alteori inexpresivă și ternă. Există, cu alte cuvinte, fapte de viață pe care se poate clădi temeinic și fapte de viață care, fatal, se dovedesc a fi orea friabile și prea incerte ca semnificație. Pentru a suporta o construcție spirituală, sau pentru a fi înglobate într-un edificiu literar. Și ce altă experiență interioară a scriitorului îi poate fortifica mai temeinic discernămîntul decît chiar această operație delicată și responsabilă de sortare a întîmplărilor menite să se înlănțuie într-un roman. Adică la o experiență interioară veritabilă mă refer, imposibilă în afara unui contact cu comunitatea și nu la o aventură interioară care, de pildă ori, nu semnifică altceva decît o rotire lipsită de sens în jurul unei inimi din care s-a autoexilat singele.

Și revenind inerent la parabola cu ulciorul și cu izvorul, pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a reamintit-o în deschiderea Conferinței noastre, aceasta nu este o parabolă de la care pornim, ci o parabolă la care ajungem atît prin experiența noastră exterioară, cît și prin cea interioară. Dar, de vreme ce am ajuns la ea, de vreme ce ea exprimă înțelepciunea poporului nostru, desigur, sîntem datori să și pornim de la ea dacă vrem cu adevărat să pătrundem într-o nouă etapă a literaturii române.

Mihai Pelin

● ÎN ACEST NUMĂR : ● Versuri de Gheorghe Istrate ● Constantin Nisipeanu ● Adrian Popescu ● Dumitru Udrea ● Proză de Dragomir Horomnea ● Cronica literară de M. Ungheanu ● Cartea de debut de Al. Piru ● Viața cărților Semnează ● Ov. Papadima ● Dorin Tudoran ● Dan Cristea ● Teatru ● Film ● TV. ● Radio Plastică ● Muzică ● Fragmente critice de Eugen Simion ● Profil : Nicolae Damian de Doina Uricariu ● Dreptul la replică ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Lirică din R.S. Cehoslovacă ● Mapamond : „Poema ex Ponto" de Gerald Bisinger în traducerea lui Gheorghe Pituț ● Confruntări de Romul Munteanu ● Repere de Aurel-Dragoș Munteanu ● Cultura românească în lume ● Revista străină ● Sport.

Eugen Jebeleanu
Arena

Clara

lui Joska M.

Oh, o văd spînzurată
Dar nu s'a spînzurat
deși poate ar fi fost mai bine,
ar fi rămas frumoasă
precum era
mai înainte :
măr domnesc
sub un pom
cu obrajii ei atît de curați
atît de transparenți
rotundă flacără a vieții.
Unde-și arunca ochii
crește iarba,
cartofii își comunicau complice
priviri fericite,
grîul își sălta sprînceana
chiar și pe vremuri de secetă.
Dar nu s'a spînzurat
Nu atîrnă nici de creanga unui pom,
nici de semnul de întrebare al unui
cîrlig.
Nu s'a spînzurat
A sburat, s'a aruncat din pupila unui
etaj
spre pămîntul pe care-l făcea să
rodească
N'a vrut să rămînă nici în aer
nici pe pămîntul pe care-l iubea
A vrut să nu mai fie nimic
Nici măr, nici flacără rotundă,
nici nimic.
Nimic.
Și nu era vinovată cu nimic.

TINEREȚEA CLASICILOR

Ritualul călătoriilor ironice la Caragiale

Pe lîngă localul „de consumațiune", cadrul pe care îl întîlnim frecvent în povestirile lui Caragiale, codul topologic caragialian cunoaște și alte ipostaze „spațiale" dintre care iese în evidență, prin implicațiile și semnificațiile lui, compartimentul de tren. Natura sa e dublă : pe de o parte, ca și cafeneaua, e un spațiu închis, (de)limitat, permițînd conversațiile și contactele umane, fie ele și efemere ; pe de altă parte, compartimentul este integrat unui ansamblu **în mișcare,** ceea ce face ca el să fie în același timp cadru fix și cadru mobil (situație pe care a exploatat-o în roman, cu rezultatele cunoscute, Michel Butor în **La Modification**). La Caragiale, compartimentul de tren este mai întîi o „prelungire" firească a cafenelei. Amicul X. continuă în vagonul de clasa a treia al trenului de plăcere pentru Sinaia, în fața unor negustori „cari îi sorb cu mult nesațiu vorbele prețioase", confidențele despre Take, Nicu, Barbu etc. și discuțiile politice pe care le poartă la Capșa sau la Gambrinus. Regăsim și conversația mondenă, favorizată de prezența în compartiment a unei „coconițe" volubile : **Întîrziere, Bubico.** Și la Cehov, observă Șklovski, compartimentul de clasa întîi este un decor tradițional „pentru a introduce o eroină mondenă" **(Despre teoria prozei** 1929 ; tr. fr., 1973, p. 91). Dar în ceea ce privește relația dintre cele două cadre narative, cu siguranță că **C.F.R.** este textul exemplar : discuția din berărie dintre Niță, Ghiță și „Amicul" jovial este generată și punctată de etapele călătoriei pe care o fac, în cupeu de serviciu, Mița și „șeful" cel chipeș ; urmărirea imaginară a călătoriei celor doi dă „mișcare" și tensiune echivocă acestei schițe ce se petrece într-un cadru fix.

Dar trenul intră, la Caragiale, într-o rețea tematică și simbolică mult mai complexă. În **25 de minute...,** oprirea trenului domnesc în gara orășelului Z. devine un eveniment memorabil, mobilizînd energiile și zgîndărind orgoliile locale. Pentru entuziastul primar Leonida Condeescu, oprirea în urbea sa a expresului București—Berlin reprezintă o chestiune vitală, semnificînd intrarea orașului într-un circuit european. Cîteva povestiri, pe care editorii lui Caragiale le includ, cu umor, în „ciclul literaturii ceferiste" **(Opere,** II, p. 708), și anume **Identitate, Poveste dă contrabandă, Acceleratul No. 17** sînt adevărate istorii polițiste, cu anarhiști ce procură pașapoarte false, cu contrabandiști de dantele de Bruxelles și cu pungași ce s-au specializat „operînd" în trenuri. **Luna de miere** și, mai ales, „anecdota realistă" **În tren accelerat** sînt istorisiri ce cultivă echivocul, aluzia licențioasă (compartimentul de tren pare să faciliteze încălcarea unor vechi tabu-uri și convenințe morale).

Al. Călinescu

Continuare în pag. a 4-a

Scrisoare unui tînăr prieten

Dialog neîntrerupt

Nefiind prea bătrîn, nu voi putea să-ți spun prea multe lucruri. Nu te voi dădăci, în orice caz. Știu că tinereții nu-i place să fie dădăcită. Scriitorului, în genere, nu-i place să fie dădăcit, scriitorului autentic, desigur. Îmi îngădui totuși să-ți spun, să te îndemn, nu să te sfătuiesc, să nu confunzi agresivitatea cu combativitatea, să nu devii un campion al dărîmărilor („dărîmările" vin de la sine, dacă literatura dumitale este exemplară). Nu aborda literatura din punctul de vedere al funcțiilor și al posturilor administrativ-literare. Abordeaz-o din punctul de vedere al dăruirii, al muncii, singurul punct de vedere fertil, singura posibilitate reală de a te realiza pe deplin, oricît ar fi ea de dificilă.

Există scriitori care s-au realizat altcum (e un fel de a zice că s-au realizat). Există și „clasici ai imposturii", nu numai „clasici în viață". Există un anumit tip de scriitor, care a fost frate cu toate conjuncturile, fiind, în același timp, astăzi ca și ieri, un fel de „opozant", lăfăindu-se, pe de o parte, în onoruri și în *beneficii*, creînd, pe de altă parte, impresia că ar avea rezerve față de „anumite lucruri", amenințînd la nevoie, pentru ca după aceea, dacă vede că interesele îi sînt satisfăcute, să se domolească, păstrîndu-și „revoltele" pentru altă ocazie, păzindu-și totodată, cu strășnicie, avantajele și *dobînzile*.

Nu-l urma, nu merge pe această cale, deoarece duplicitatea a născut și naște monștri, a preschimbat în simple sălbăticiuni oameni care ar fi putut evolua firesc și frumos, dacă nu s-ar fi robit satisfacțiilor de moment, dacă n-ar fi intrat în *cursa* realizărilor extra și anti-literare.

Nu urma pe nimeni, aș îndrăzni eu să mai spun, urmează-ți propria chemare. Ia de la alții ceea ce e bun, indiferent cine sînt ei. Învață de la cei ce s-au edificat pe ei înșiși, edificînd totodată o *operă*, nu te uita însă cu dispreț nici la cei ce n-au reușit, pentru că eșecurile pot fi citeodată mai pilduitoare decît izbînzile. Urmează-i, cu fapta dumitale și cu gîndul dumitale pe cei buni și puternici, pe cei ce n-au cunoscut altă satisfacție în viață, în afara *dăruirii*, nu-i uita însă nici pe netrebnici, pe cei ce s-au încurcat în fel de fel de hățișuri, pe cei ce și-au îmbrăcat talentul (crispat și slab) în armurile zornăitoare ale agresivității, pe cei ce s-au preocupat, în

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

Adrian Popescu: „Cîmpiile magnetice"

Un elegiac subtil și suav este Adrian Popescu și în **Cîmpiile magnetice.** El scria în **Focul și sărbătoarea** despre Vara decimată, despre puterea Nopții, despre Zmeura care arde ca o luminare cu o nostalgie vibrantă care acordă poeziei lui un subtext sugestiv. Vara, Noaptea, Zmeura sînt mai mult decît spun cuvintele și, pentru a le marca semnificația, poetul folosește majuscula. „Vara e scurtă în munți, ne aruncă / Rizînd, odată stăpîneam și în Lunca. / Pe fratele meu pe mine pe nume ne strigă" **(Zmeura, Focul și sărbătoarea).** În **Cîmpiile magnetice** teritoriul scris cu majusculă e Valea Copilăriei : „Să desfaci piatră cu piatră încheieturile unui castel / Din Valea Copilăriei, cu mușchiul prins la crăpături / În volbura și iedera sa, cu turle și tainițe, cu fantasme, / Nu e numai nebunie de milionar plictisit / Cum seamănă cu nebunia poetului. / Drumul de acolo pînă acolo trece peste Ocean. / Iar să zidești din nou e numai un fel de a spune. / O, piatra din capul unghiului, căprioriî zăpeziți. Temelia / Și noi rîuri de lapte și miere, curgînd în somn. / Decembrie ninge în iulie și cei dusi se întorc" **(Din Valea Copilăriei).** Valea Copilăriei e aici un spațiu simbolic, cum simbolice sînt și Vara și Zmeura și Noaptea și Lunca, către care se întoarce sufletul poetului. Trecutul poate fi doar evocat, recompus din detalii la fel de simbolice ca și Valea Copilăriei. Vara decimată și celelalte, pentru că „să zidești din nou e un fel de a spune". Regretul după vîrsta paradisiacă răsună și în următoarele versuri : „Vara-n declin ca o roză / August luminînd / albastrele ripi ale copilăriei // Pelinul strivit pe coaste / și morminții soldatului / un ou de privighetoare / între ierburi înalte și frunze. // Cît un pumn de urias. / Pe aici le-a fost țara / numai că neamul lor / s-a fost stins de mult. // Mierea copilăriei mele : / i-o mai amintește / Așa cum soldatul / îngropat în pămîntul strămoșilor / își amintește patria" **(Vara-n declin ca o roză).** Adrian Popescu glorifică blînd un spațiu al ființei fără vîrstă în care vecini îi sînt un „Hrib sfios, o Mînătarcă", unde pajiștile semănau cu un fiord, iar grîul făcea părul să lumineze mai blond. Tema e în fond a trecerii timpului : „Da, vocile ne-ntorc pe mal de riu / Urzici și mure. Altă dată-n grîu, / Mai blonzi ca azi. Hotar neabătut, / Pe care fără veste l-am trecut" **(Aveam ferestre spre soare apune).** Poezia lui Adrian Popescu afirmă prin toate canalele ei că universul poetului e altul decît al realității, că în acest univers liric realitatea se distilează, capătă alt chip, se înnobilează de un aer nou vorbind despre ceea ce e etern. Altundeva, plecînd de la despicarea unui pește, imaginația poetului călătorește fără oprire : „Lanțeta despică un pește fabulos / numai icre, mărgele, inele ; / Ochiul sticlos / e plin de corăbii din Țările de jos. // Orvieto, Ragusa, Firenze. / Colinele dulci, suave absențe, / terasele, oleandrii, golful albastru, / șoseaua de calcar / drept înainte / semn că poetul își aduce/ pururi aminte". Poezia se numește **Călătorii imaginare** și titlul s-ar potrivi tuturor poeziilor scrise pînă acum de Adrian Popescu. Nu e vorba de setea după teritorii exotice, ci după ascunsele spații interioare în care pulsează sensibilă armonia sublimă a vieții.

O definiție a poeziei găsim în **Dicționar intredeschis.** Vintul întoarce paginile cărții. Vara citește. De aici încolo poetul proiectează imaginea pe un ecran imens : „Vara citește. Stele se aprind pe o axă. / Finul celest din pajiști alpine / Trimite în lume sublima sintaxă. // Ochiul iazului vede pentru noi, / O codobatură lîngă axioma celebră / Platon între plante mediteranee / Un turn himeric naște o zebră. // Totul se declină ușor, cuvinte poroase, / Bureții de mare, / Un cazinou în stînca unui Ou, / Un substantiv apune, altul răsare". Aici facultatea de a citi nu mai aparține omului și înseamnă descifrare a universului de către sine. Sintaxa o face finul pajiștilor alpine, universul e văzut și înțeles cu globii enormi ai lacurilor, cuvintele cu concretețea materiei pe care o semnifică, declinările sînt usoare în natură unde totul se află într-o eternă mișcare. Substantivele fiind aici vii : unele mor, altele răsar. Semnificația elegiacă este mai puternică decît acolo unde poetul pare a rîvni edenul copilăriei. În **Dicționar deschis** este cîntat un teritoriu în care cuvintele, limba nu și-au pierdut funcția originară, în care natura, materia nu mai trec pe lîngă cuvinte ca pe lîngă o realitate străină lor, ci le emană, le trăiesc. Dar și acest univers originar al marii comuniuni dintre cuvinte și viață este un paradis pierdut. „Totdeauna pe ploaie ți-am scris / Sporii ciupercii primare țes fire, / Nevăzute, măreție / micelii din vis, / Răzbat în cristalul numit Amintire. // Ca stolul de păsări țîșnit în văzduh, / Din joasele ierburi, din tufișuri ascunse, / Răscolite de piciorul desculț, cuvintele-s duh / a întregului, superbele-i frunze". Rostul poetului este să refacă această comuniune primară dintre întreg și cuvinte, să realizeze cu alte cuvinte poezia.

„Dacă am vedea cu lacurile, / stelele s-ar apropia / întîmpinîndu-ne la drumul jumătate" scria Lucian Blaga. Recunoaștem în versurile lui Adrian Popescu aspirația care străbate poezia lui Lucian Blaga. Dincolo de coincidențe se impune însă atmosfera din **Cîmpiile magnetice,** carte saturată atît de sensibilitate cît și de lirism, trecut, de cele mai multe ori, printr-un filtru livresc. Un răsunet blagian găsim chiar în **Cîmpiile magnetice :** „Sîntem în Cîmpiile magnetice unde dorm / Strămoșii noștri somnul de veci / Spiritul și armele noastre se lipesc de ei / cu o dragoste mai presus de fire". Distanța dintre sîngele care ne trage înapoi în părinți și dintre forța magnetică care ne ține aproape de ei ne dă și deosebirea de esență dintre tînărul emul și marele său maestru. La Lucian Blaga comuniunea cu spațiile originare există în forme plenare. În **Cîmpiile magnetice** ea este enunțul conștient al unei aspirații. Între poet și grădina rîvnită se află pădurile poeziei care i l-au revelat și care i l-au descris. Poetul suferă de presiunea lecturilor și înaintează către visata comuniune, conștient de asediul cărților. Miracolele sînt tot mai înlănțuite de un spațiu care a distrus miracolul. Acesta se retrage în lunci izolate, lăsîndu-se minuit de ființe care nu și-au pierdut copilăria, dar care comercializează minunile naturii. Tema declarată de la început e aceea a „mașinilor veacului" pe care le găsim și la Blaga : „Pe serpentinele muntelui mașinile veacului / la Poiana Stampei, în Luncile Tiparului etern, / rulote bombate, broaște agile, carapace / străinii cu plete aurii se miră mai mult / coama noastră neagră-n rășini e mai învățată. // De unde începe urcușul eziți. / Ființa Zmeurei clipocind, chemînd, captivă / în străvezii închisori de sticlă. / Streinii îi murmură greu, poticnit / silabele numelui : / smîrt, smeüa, meur, // Oprești. O iei în mașină. Aroma te smulge-n văzduh / barbară, arhaică, / Singele bolborosește grăbit / într-o limbă necunoscută. // De-a dreapta și de-a stînga Drumului / semnalind cu magice lanterne de zmeurăuș băietani cu părul de cinepă ; / în mîna lor aspră se topește fierbinte moneda. // Gustă încet, gust cu frică, vopsește-ți mîinile, / sîngele său pătează / și nimic nu-l poate îndepărta / ia aminte, călătorul, învață-i bine silabele, / la Poiana Stampei, în luncile Tiparului etern" **(La Poiana Stampei).** Elegiacă în stil villonesc este **Închinare lui Mihai Eminescu :** „Oh, cine știe unde-s verii / mei dulci, giullarii și truverii, / pe care drum au minecat, / pe ce cărări s-au depărtat ? / Eu, cîntăreț, cu aspru grai, / dup-a lor ceată mă luai, / pe jos umblau, nu aveau cai ; oh, era unul mai bălai, / cînd murmura trezea un rai / cu toții îl strigau : Mihai ! // El se plimba din veac în veac / numa-ntr-o haină de șiac, / scria pe-o scoarță de copac, / în stele sta, în lan de mac, / și paseri îi cîntau pe plac, / privighetori, un pitpalac. // Oh, doamne, tare am mai rîs, / cînd două vulpi și domnul Rîs, / i-au pus pe creștet o cunună / de laur antic și arvună / i-au dat în pungă o alună. / El s-a-nchinat cu voie bună. // Oh, cine-mi spune, unde-s verii / mei dulci, giullarii și truverii, / cum s-au pierdut ciorchini, puzderii, / duși de noroc, de vîntul verii". Imaginea poetului e neconvențională și e depărtată de locul comun. Adrian Popescu închipuie un Eminescu al poeziilor fremătînd de ierburi, de vietăți ale pădurii, mediu în care se încadrează firesc și copilul care bate pădurile și bărbatul care refuză convențiile din castelul Dalilei. Autorul **Cîmpiilor magnetice** extrage din personalitatea și poezia lui Eminescu o imagine care să poată prezida lirismul Văii Copilăriei, a Verii decimate, a Zmeurei, a Hribului și a Mînătarcii : „Și dintre toți era ales / căci nu iubea cum nu iubesc mătăsuri grele și învoalte / castele, bani și celelalte / ci lacuri, stele și dumbrăvi / și vulturul ce piere-n slăvi". Ca la aproape toți poeții de excepție ai literaturii de azi, spiritele tutelare ale poeziei lui Adrian Popescu sînt Mihai Eminescu și Lucian Blaga. Alte influențe s-au dovedit trecătoare, fără o înrîurire profundă în poezia contemporană. Dacă s-a zis că poezia anilor '60 a restabilit contactul cu poezia românească din perioada interbelică, putem adăuga că o adevărată reîntoarcere la izvoarele poeziei românești se petrece și sub ochii noștri printr-o mai profundă asimilare a liricii lui Eminescu și Blaga. Admirator al poeziei lui Mihai Eminescu, Adrian Popescu evocă și el un teritoriu arhaic, al strămoșilor care ne cheamă „magnetic" către spiritul lor : „În mine-un grai uitat sălbătăcește / ca vinul vechi din amforă deschis / într-o lumină crudă, ce-l aspreste / în Umbria mă-ntorc numai în vis. // Vorbesc o limbă aspră nu prea dulce, / cum o știură vreo ciliva semizei. / Donaris, maica mea, așteaptă să se culce / în mare soarele, acolo-s frații mei. // Sînt pămîntean, păstor de albe turme / nu meșter blînd de fresce daurite, / păduri în sînge am, nu turle / dar carte-n umbră cineva-mi trimite / / Îmi amintesc de vorbe depărtate / la trei cuvinte unu-l dibuiește / vreo amintire fragedă, dintr-o cetate / dar limba mea acuma le stilcește. // O, muri de marmuri, albe contrafeturi, / în umbra voastră eu treceam, ades / lucea în zări păienjeniș de corturi / femei cu chip de înger mă agrăiau ades. // Sînt pămîntean, păstor de albe turme / nu meșter blînd de fresce aurii, / păduri în sînge am, nu turle, / Donaris, maică bună și tată din Umbrii". Adrian Popescu scrie o poezie de o mare puritate a tonului.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

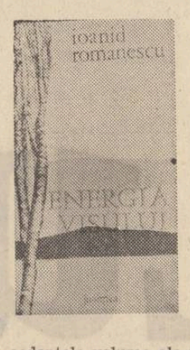

Poezia ca viață

Cu volumul de-acum *), Ioanid Romanescu se află la cea de-a zecea carte a sa de poezii. **Energia visului** seamănă și se deosebește de toate celelalte volume ale poetului. Proporțiile nefiind însă ușor de stabilit, nu ne-am grăbi să spunem că e vorba de o **ruptură.** Aparent, s-ar zice că Ioanid Romanescu concede la o împăcare cu sine (cu și prin cuvînt, cu și în interiorul condiției poeziei și poetului, așa cum le-a „acuzat" de-atita vreme) dar, mai degrabă, s-ar putea ca poetul să ne întindă o „cursă" și scriind astfel să ne „distragă" atenția pentru a avea vreme să-și ascută în taină armele : „Am devenit și eu bătrînul înțelept / nu mai regret nimic nu mai astept // mă las purtat de ziua care vine / și tuturor le spun că-mi este bine // dorm în oricare clipă de răgaz / ca și cum numai somnul mi-a rămas // din tot ce am iubit dumnezeiesc / doar numele cuiva mi-l amintesc // azi fluviul e adînc și curge lent / prin marele pustiu din Orient".

Dacă n-ar fi poetul autentic și viforos, polemic și totdeauna minuind proteste împotriva existenței prin conformism, Ioanid Romanescu ar fi putut fi bănuit, de mult, drept autor de „poezie a poeziei", într-atît de mult cărțile sale își aleg ca **temă** poezia ca mod de viață și poezia ca producătoare de viață ; ca viață în sine, adică. Așadar, nu doar acest volum se vrea un mic tratat liric despre poezie, ci, mai degrabă, superioritatea **Energiei visului** — dacă ea există în absolut — față de precedentele volume ale poetului stă în plusul de rigoare cu care Ioanid Romanescu își urmărește tema, în răbdarea de-a nu arunca o petardă prin fiecare vers al său. A nu se înțelege de aici că fronda s-a clasicizat, mușcătura versului s-a transformat într-un blînd și resemnat suris, strigătul împotriva alienării ar fi devenit o confesiune cvasi-sentimentală, depănată la „gura sobei".

Sigur, cartea de-acum este un bilanț, o trecere în revistă a propriei metode de-a înțelege viața și poezia, dar ea nu respinge nimic din virulențele „de altădată". Numai că, de astă dată, incendiile nu mai sînt produse de praful de pușcă așezat pe creștetul fiecărui cuvînt, ci spectacolul se mută spre interiorul cuvîntului. Poetul pare a fi prins urma acelui fir de apă subteran, care poate mina liniștea „burgheză" mai puternic decît fluviile de sfidare trimise de-atitea ori împotriva confortului sufletesc. Imaginile cheie rămîn aceleași, multe din ele de origine romantică, altele trecute prin filiera generațiilor moderniste și modernizante (poetul ca soare al nopții, poetul îmbrăcat mereu în cămașa poeziei, poetul care nu scrie poezia, ci poezia-l scrie pe el, anticalofilia declarată și declamată, prezentă acum prin „deosebirea dintre cel ce gîndește și cel care caligrafiază", poetul răspunzînd în fața vieții nu prin poezie, ci prin viață, etc., etc.) Ioanid Romanescu cîștigînd acum în răbdarea de-a le lansa și exploata.

În **Energia visului** poetul nu-și mai biciuie, la tot pasul, imaginația pentru a obține efecte imediate, șocante. Poemului programatic, **Drumul** (frumoasă justificare a existenței poetice prin fațetele cristalului „biografic"), i se alătură, cu mai mult firesc decît altădată, un cîntec „naiv". **Splendoare pe tema cartofului roz.** Strigătul împotriva singurătății. **De-a surda,** cheamă, parcă, acele cîteva erotice de nobilă gravitate. **Împovărat ca un fluviu, Ninsoarea mea cu fluturi dulci,** etc. Gradul mai ridicat de rigoare înregistrat de economia acestui volum nu face să rămînă la o parte poezii vorbind despre constanta plăcere a poetului de-a îmbina ironia cu auto-persiflarea, orgoliul egocentric cu o crîncenă îndoială față de sine. **Suprapoemul** este una din aceste poezii : „Parcă aș fi un suprapeu / — încă vă spun supracuvinte — / în supranoapte îmi înfig / privirea ca un supradinte /.../ căci numai suprapoezia / a ars cămașa mea de mire, / predestinînd singurătății / un loc de supraviețuire".

Sigur, nu lipsesc cu desăvîrșire nici acum ostentațiile, excesele, voluptatea versului „decisiv-aforistic", numai că, așa cum o probează un poem, și el programatic, **Casa vîntului,** de data aceasta, poetul știe să țină mai dreaptă cumpăna cuvîntului.

Ioanid Romanescu a optat decisiv încă de la bun început pentru un mod de a scrie și trăi poezia. De aceea, o ruptură, o răscruce adîncă îmi par puțin probabile în cazul său. Este evident însă că **Energia visului** reprezintă credo-ul cel mai explicit (tocmai datorită suprimării verbozității), cel mai rotund exprimat (tocmai datorită impunerii unei autocenzuri ce nu trădează cu nimic esența poeziei) al unui poet terorizat nu doar de realitate, ci și de puterea visului (imaginației) de-a construi realități, de a compara realități : „o, prag de sus, realitate lentă / a ceea ce împiedică visul ! / sînt energii ce nu încap pe nici o ușă. / căci visul se naște indiferent de mărimea ușii // dezlănțuite sînt energiile visului / și orice opreliste nu face decît să-l sporească — / pentru că nu există o mai mare forță / decît coborîrea în realitate a visului".

Dorin Tudoran

*) **Ioanid Romanescu, „Energia visului", Editura „Junimea", 1977.**

Antologia unui ritual

Pentru **Nunta la români,** apărută recent, îi sîntem datori autorului — tînărul și merituosul folclorist Ion Moanță. De asemenea, și prefațatorului ei, poetul Mihai Beniuc — pe care îl știm legat prin multe fibre cu viața și creația populară — ca și ilustratorului ei, pictorul C. Dipșe. Nu mai puțin conducerii Editurii **Minerva,** celor doi lectori ai cărții — Victor Iova și Ioan Șerbca și tehnoredactorului Dumitru Verdeș, care cu toții s-au ostenit să-i dea cărții sărbătoreasca înfățișare grafică pe care o merita. N-aș putea spune nici că e cea dintîi carte a nunții românești, nici cea mai bună. Complexul de obiceiuri al nunții — care a generat o poezie tot atît de complexă, în a cărei desfășurare întîlnim adeseori scînteieri de mare artă — a atras de mult atenția etnografilor și a folcloriștilor. Dacă ar fi să cităm aici numai titlurile culegerilor și monografiilor cu acest subiect — începînd cu masiva monografie, devenită clasică, a lui Simeon Florea Marian, **Nunta la români,** apărută în 1890, pînă la monografia lui Ioan Meițoiu, **Spectacolul nunților,** dată la lumină în 1969 — am epuiza mult din spațiul prezentării noastre de acum. Cît despre numărul culegerilor care cuprind masiv și folclorul nunții la noi, el este de ordinul zecilor. Atunci, — care e noutatea pe care o aduce cartea lui Ion Moanță ? Ea nu e nici culegere, nici studiu monografic, — ci o antologie din poezia nunții românești. Însuși bimilenarul concept de **antologie** include obligația unei selecții riguroase a textelor, sub semnul valorii estetice. Nu s-ar putea spune că antologia realizată de Ion Moanță este absolut ireproșabilă din acest punct de vedere, — că textele alese de autor din diverse culegeri și monografii ar fi toate egale ca nivel de artă și că ar cuprinde toate aspectele folclorului poetic al nunții. Așa ceva ar fi cvasiimposibil, — unele momente ale ceremonialului nunții generînd simple dialoguri în proză ; iar altele, versuri de factură artistică mai puțin memorabilă. Ceea ce se poate însă afirma cu certitudine e faptul că Ion Moanță a căutat să aleagă și să includă — într-un volum ale cărui dimensiuni nu trebuiau să fie prea mari — ceea ce i s-a părut mai frumos ca artă poetică și mai valoros ca ținută etică. Pentru a realiza acest volum, autorul a parcurs răbdător o bogată literatură a subiectului — dovadă, bibliografia de la sfîrșitul volumului, incluzînd culegeri de la cele mai vechi, precum cea a lui Pauleti, din 1838, pînă la aceea a lui C. Mohanu, din 1975. Iar aceste culegeri acoperă toată suprafața pămîntului românesc. Ion Moanță nu s-a sfiit să lase la o parte ceea ce nu era o reușită artistică, precum nu s-a sfiit să includă texte ilustrînd același moment al nunții, adeseori cu identități de structură atît de accentuate, încît ele nu ar putea fi considerate nici ca variante. Și bine a făcut. Întîi, pentru că textele acestea sînt egale în fața gustului său pentru frumos. În al doilea rînd — și mai important — pentru că identitățile și asemănările acestor texte, venind din diferite zone folclorice ale patriei noastre, atestă unitatea profundă și străveche a culturii noastre populare, cu toată recunoscuta ei bogăție de nuanțe, indubitabil semn al vitalității ei.

Un alt merit al antologiei de față este faptul că autorul ei a știut să reziste falsei idei — devenită modă în ultimul timp — că nunta ar fi în primul rînd **un spectacol,** bun de adus pe scenă. Poporul român a considerat întotdeauna nunta ca un eveniment decisiv, de o mare gravitate în viața omului. E adevărat că vitalitatea și optimismul poporului român impuneau nunta și ca un rar prilej de petrecere, de explozie a acestei vitalități în veselie. E tot atît de adevărat că, în zilele noastre, schimbările în bine din viața satelor au atenuat mult momentele de jale ale ceremonialului nunții. Dar caracterul grav, exemplar, al acestui ceremonial se perpetuează cu noi nuanțe. Unul din meritele antologiei realizate de Ion Moanță este și acela de a fi o expresie fidelă a acestui profil grav și exemplar, chiar în momentele de veselie ale nunții. Urmîndu-i fidel desfășurarea, a demonstrat — prin însăși alegerea și gruparea textelor — că nunta nu este **spectacol.**

Ovidiu Papadima

cartea de debut

Copilul și Patria

Citesc rar literatură scrisă pentru copii de autori care nu fac și altfel de cărți, ca Arghezi. După mine literatura e fără vîrstă și cine scrie bine poate să scrie cărți bune și pentru copii, dacă nu le dedică exclusiv copiilor. Nu există o literatură bună pentru copii și rea pentru maturi, cărți care plac copiilor, dar nu plac adulților. Am văzut un copil foarte supărat pe cartea **Piuici și frații lui mici.** Nu-i plăcuse nici **Ce o să fie Bondocel,** fiind și el puțin bondoc, lucru care-l afecta.

Vasile Versavia, redactor la revista **Orizont,** îmi trimite cartea sa de debut, **Jucăria mea cea dragă,** cu ilustrații de Tatiana Apahideanu, publicată de Editura „Facla" din Timișoara. Volumul se începe cu poezia **Țara mea,** onorabilă ca intenție, dar prea complicată metaforic pentru copii. Mai simplă e poezia **Mama :** „Sus pe cerul țării mele / arde chipul unei stele. // Chipul mamei drag și sfînt / luminează pe pămînt".

Jucăria cea dragă a copilului e bunicul dinspre tată cu ochelari („sticle cu lumini"), mustață și lulea scoțînd nori, căciulă ca o cioară, iarna, și pălărie cît o pitulice, vara. Descrierea e săracă. Copiii sînt atrași mai mult de epică, decît de lirism, desigur, de povești. Vasile Versavia spune despre un moș și-o babă care neavînd copii iau de suflet un șoarece, însă acesta, lacom, se bagă în sacul cu făină și e fiert în mămăligă. Cam dizgrațios! Mai reușită e consecința dedusă din fabula **Greierele și furnica :** „Greier drag, cînd iarna vine / și cînd știi că-i rea furnica, / vină să mănînci la mine, am vorbit eu cu mămica". Se pot face variații pe aceeași temă și în povești. La Vasile Versavia capra merge să aducă de mîncare iedului Luchi. Lupul o sfîșie, iar iedul e salvat de un pădurar care împușcă lupul. Melcul ajunge la școală abia cînd se dă vacanță. **Mica publicitate** conține un fel de cimilituri : „Doamnă serioasă, fină / îngrijesc pui de găină, / predau și-o limbă străină, / treceți pe la vizuină" **(Vulpea) :** „Specialist apicultor, / telefon : mîr-mîr-mormor, / fără bani, doar din plăcere / vă-nvăț cum se gustă miere ; predau ore orișicui / dar cu mierea clientului" **(Ursul).**

Cum să învățăm copiii să nu mintă ? Arătîndu-le ce s-ar întîmpla dacă natura ar proceda la fel : „Ce-ar fi dacă-n loc de prună / pruna-ar face mătrăgună, / părul ar rodi scaieți / și caisul castraveți ?"

Mielul, puiul de rîndunică, iepurii atrag pe copii, dar pentru a-i fixa în mintea lor nu-i deajuns a-i descrie (lucru pe care-l fac mai bine pozele), trebuie să-i implicăm în mici întîmplări. Acestea lipsesc la Vasile Versavia, poet liric, mai preocupat în continuare să vorbească despre cele patru anotimpuri.

Radu Felix debutează la Editura Militară cu un volum de poezii patriotice **Memoria lirei.** Nu este vorba de confecție facilă, ci de lucru luat foarte în serios, de încercarea de înălțurare a clișeelor și de voința de exprimare a unor sentimente sincere. Autorul retrăiește marile momente istorice, vremea dacilor **(Daci inhaerent montibus, De bello dacico),** vremea lui Ștefan cel Mare **(Ghenar. 1475),** a lui Dimitrie Cantemir, a lui Tudor Vladimirescu, anul 1848, anul 1877, anul 1907, primăvara lui 1945. Interesantă ni s-a părut redescoperirea versului lui Alecsandri pentru a cinta **Cugetul lui 1843:** „Se prevăl imperii sumbre. Europa e-n mișcare, / sorii lumilor trecute pilpiie cu felinare. / Într-a timpilor ursită și perpetuă lucrare / se ivește-un timp al nostru, se-arată al nostru soare".

Radu Felix e în situația pianistului care trebuie să interpreteze corect o partitură veche. Ceea ce nu înseamnă că nu știe să cînte și după stilul modern, liber **(Avram Iancu) :** „El a fost cîntăreț vizionar / despre care se știu puține lucruri, / dar foarte multe poeme. / Cel mai important lucru a fost / fluierul acela de lemn pe care / ascultîndu-l iuncărul Bălcescu, / a lăcrimat. / A făcut multe drumuri pe jos / către inima de apus a împărăției, / de unde nu o dată am așteptat zăbavnice ajutoare. / A fost tribun al românilor / refuzat de împărăție pentru că vorbea / în limba sfîntă a adevărului / și nu-și purta înțelepciunea doar / în traița cuprinzînd cărțile întîi românești. / A murit de tristețe, așa cum numai / privighetorile mor cel mai adesea, / după ce, pentru fericirea alor săi, / au fost lucrat după puteri / pînă către văleatul 1850, / rămînînd țara săracă de dînsul".

Cum arată, după Radu Felix, portretul generației tinere de poeți ? Frumusețea a rodit în inima ei „columnă rotundă de aur și soare", după exemplul înaintașilor rămași veșnic tineri, vizionari : „Tineri sîntem acum în zorii de ziuă / gîndul florii de rouă și de rază e locuit, / pentru noi geometria de mîine e-o nouă / știință-a zidirii de care ne-am îndrăgostit". Poeții de astăzi se adapă din numele țării ca dintr-o „gură de miere", cunosc semnificația cuvîntului patrie, întonează cu demnitate noua Cîntare a României : „Noi am știut să făurim o țară / cu o istorie grea străjuită de aștri / peste care răsar tei luminați de o lacrimă / călătorind într-un soare, într-o pădure de brațe. / La chipul ei am ales flori și culori și cuvinte / și i-am țesut cîntece și vestminte de dor. / Noi am știut să rămînem curați / în lacrima pură a acestui popor. / Dar, mai ales, noi am știut să alegem / lumina. Lumina în care / țara aceasta și mică și mare / își rînduiește sărbătorile, anotimpurile, istoria". Alte accente aduc aminte de Blaga : „Fericită bucuria verde-a pădurii, / fericită țara pădurilor, / pămîntul acesta prin vîrste rodește / păsări măiastre în zarea minunii".

Al. Piru

Oda bucuriei

Urmare din pag. 1

istoria în cele trei faze lucrătoare ale ei: trecutul, prezentul și viitorul, este truda istoriei, lucrarea pe firea lumii în care sînt descifrate rațiunile mai adînci în stare de cîntec.

Partea a patra, simbolul timpului ieșit în odihna sărbătorii, transfigurînd sbuciumul istoriei într-o strălucătoare înnoire, este expresia încoronării ființei omenești ca podoabă a universului. Ceea ce instrumentele, simbolizînd natura, murmurau nedeslușit, acest cosmic instrument al iubirii, care este omul, va vesti de pe acoperișe: bucurie, bucurie de la prunc la vîrstnic, tînăr și bărbat, fecioară și femeie, toată suflarea este cuprinsă în această doxologie a laudei, în această ofrandă a buzelor împurpurate de biruința cuvîntului. Spre cuvînt tind toate în univers, în el își află odihna toate făpturile, el este începătura și împlinirea tuturor, și numai dincolo de cuvînt poate începe odihna tăcerii, muta adoratorie vedere față către față.

Întîi este natura, ajunsă în stare de cîntec. Lemnul devenit, prin mîna înțeleaptă a omului, instrument al armoniei, făptură a luminii, gard ocrotitor, grădină unde omul își poate afla odihna vederii, apoi apare acest crin desăvîrșit, trandafirul purpuriu al graiului omenesc împlinînd lucrarea naturii, înveșnicindu-i potențele creatoare în bucuria cuvîntului. În acest sens, Simfonia a noua *este o cosmologie, dincolo de epoci și curente, mereu de-o vitală actualitate pe care omenirea o va primi ca pe o mărturisire nemuritoare a adevărului existenței cît vor fi veacurile.*

critică

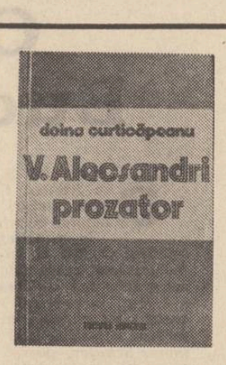

Alecsandri — portret interior

O critică eseistică, adeseori subtilă și imaginativă în propunerile de lectură, pe de o parte, și o critică de specialitate, burdușită de citate, de surse, de filiații și paralelisme, pe de altă parte, își disputa terenul în noua carte a Doinei Curticăpeanu *), care, pornind de la datele oferite de proza și corespondența scriitorului, își propune, de fapt, conturarea unui Alecsandri *par lui-même.*

Firește, și sperăm să nu se înțeleagă altfel, că nu pledăm pentru un eseu rupt de baza lui materială, constructie hazardată și în gol, dar există, cu toate astea, o limpiditate și o suplețe a eseului, absolut necesare și care, în lucrarea de față, riscă să fie de multe ori înăbușite de vegetația stufoasă a dovezilor de tot soiul întîlnite în cale și atunci cînd trebuie, și atunci cînd nu trebuie, mai ales. Pe marginea sau în atingere cu subiectul propus, autoarea spune multe lucruri interesante și de certă nuanță, unele din ele putînd fi chiar dezvoltate în studii aparte, însă tocmai crisparea de a spune tot ceea ce știe și tot ceea ce a fișat sîrguincios, constringerea de a nu uita nici un detaliu pe drum și probabila timiditate de a nu nedreptăți pe nimeni și nimic prin omitere fac ca textul să sufere de o excesivă dilatare. Cu atenția prea absorbită de aspectele și de datele pe care le are în față, Doina Curticăpeanu ne poartă prin numeroase meandre pînă la a pune punctul pe i și pînă la a prinde firul conducător al ideii. Din această imposibilitate de a renunța la tot ceea ce îți sugerează un text și lecturile colaterale lui — și eseul este, în definitiv, o astfel de renunțare — rezultă o analiză cam greoaie, și stilistic greoaie, deși autoarea a făcut și face chiar și acum, citeodată, dovada unei remarcabile putințe de a formula fericit și sugestiv, ca, de pildă : „Spre deosebire de Golescu, scriitorul a cărui perspectivă deficientă face ca lucrurile să se scufunde în „mărunta materialitate a detaliilor". Alecsandri introduce în proză *dimensiunea infinită* ; „Cu Alecsandri și Kogălniceanu, norii, avînd deja o zestre de „amintiri", pătrund în proza noastră..." : „Cu Alecsandri ne găsim înaintea scriitorului pentru care lumea este în chip esențial *priveliște.* Propensiunea ființei spre „albastra și mult măreața întindere a mării", contemplarea statornică a „tainicei nemărginiri a cerului" determină un *regim al privirii,* hotărît astfel încă din primii ani ai copilăriei scriitorului" ; și, în fine : „Dacă proza lui Dinicu Golescu este, în aglomerarea detaliilor ce ne întîmpină pretutindeni în paginile *Însemnării,* efectul unui mod meticulos al căutăturii acestui scriitor obsedat de numărătoarea pasilor proprii, stîniențiți încă de poalele străiului turcesc, la Alecsandri privirea — descătușată, mobilă — trasează rapid desenul lumii, esențiale fiind linia, conturul, pata de culoare".

Acuzînd eseul Doinei Curticăpeanu de lipsă de decantare și de un prea apăsat zigzag al analizei la text, temător de a nu pierde din vedere nici ultima virgulă, nu înseamnă totodată că, pe porțiuni, acesta nu cuprinde observații din cele mai pertinente. Ca o probă că necesitatea de a generaliza amănuntele dă, în cazul autoarei, rezultate bune, iată că tocmai partea introductivă a lucrării, punerea în temă cu alte cuvinte este și cea mai generoasă în asemenea observații. Remarcile autoarei cu privire la „modul conversativ de existență" al generației lui Alecsandri, cele în legătură cu caracterul eminamente cordial și sociabil al prozei practicate atît de bardul de la Mircești, cît și de congenerii săi, tabloul climatului afectiv și spiritual al tinerilor de la 1840, al felului lor de a fi în care sentimentul prieteniei sau acela al apartenenței la o generație joacă un rol deosebit și care, pe alte planuri, duc la instaurarea unui nou umanism românesc, toate acestea, bine formulate și nuanțat susținute, atrag fără îndoială luarea aminte.

Partea dedicată portretului interior al lui Alecsandri („profilul memorialistului", precizează autoarea) pleacă, în genere, așa cum se și recunoaște de altfel, de la afirmații deja intrate, în mare parte, într-un consens unanim, atît în ceea ce privește structura sufletească a scriitorului, cît și în privința trăsăturilor distinctive ale prozei sale. Nu-i mai puțin adevărat că Doina Curticăpeanu supune aceste afirmații unor migăloase verificări și confruntări, descifrînd „semnele esențiale", „metaforele primordiale", ca și „seriile sufletești" în care poate intra autorul *Călătoriei în Africa.* Operația, ținînd în sensul ei principal de o critică tematică, nu e lipsită de interes, dovedind gust și pricepere, atunci mai ales cînd e ajutată și de imaginația formulării critice, dar, cum spuneam, apare pulverizată și cam fără nerv. Parcă de acum înainte ar trebui scrisă o nouă carte despre același subiect și preferințele autoarei, ca și tipul de sensibilitate la care aderă, întrupat de Alecsandri și generația sa, ne îndeamnă să credem că dacă nu chiar aceasta, o alta asemănătoare îi stă în față.

Dan Cristea

*) **Doina Curticăpeanu : „Vasile Alecsandri prozator" (Profilul memorialistului), Editura „Minerva", — 1977.**

personaj și semnificație în romanul de azi

„...senzația vie că face parte dintr-un tot...“

În romanele românești, aparițiile unor mentalități de intelectuali sînt mult mai numeroase decît personajele cu formații și profesii intelectuale. Aceasta fiindcă înșiși autori de romane au exprimat, de cele mai multe ori, mentalități proprii intelectualității, indiferent de atitudinea mai mult sau mai puțin obiectivă pe care au adoptat-o față de personajele și conflictele lor. Analizarea acestor mentalități relevă prezența unei coerențe și a unei unități care ne determină să admitem existența unei viziuni a lumii proprii acestei categorii sociale. Compararea proiectului teoretic al acestei viziuni cu punctele sale de plecare — procedeu caracteristic pentru cercetarea modernă a literaturii, ce folosește ipoteza de lucru doar pentru a o compara în permanență cu aspectele concrete pe care încearcă să le sintetizeze — este un demers critic dintre cele mai tentante.

Preambulul nostru își are o vădită justificare în problematică și caracterele romanului **Galeria cu viță sălbatică** de Constantin Țoiu, unde evoluția personajului principal, redactorul de editură Chiril Merișor, are o certă autenticitate, fiind, în același timp, și caracteristică pentru o categorie umană mai largă. Una dintre intuițiile remarcabile ale autorului tocmai aceasta și este: intelectualii formează o entitate umană distinctă, care se caracterizează printr-o serie de note psihologice și comportamentale comune. Consecința acestei intuiții este imaginarea citorva personaje cu formații și psihologii asemănătoare. Majoritatea celorlalți intelectuali din roman sînt, pînă la un punct, variante ale personajului principal, convingătoare, în mod aparent paradoxal, tocmai prin certa lor apartenență la o categorie umană distinctă.

Galeria cu viță sălbatică este istoria unui eșec, dar și a unor succese. Personajul central este cel care suferă, în înfățișarea lui autorul dovedind o bună știință a numirii motivațiilor psihice. Din autocaracterizări, dialoguri și opinii ale altora, Chiril Merișor ni se înfățișează ca un intelectual aflat într-o ipostază de tranziție, pe care nu reușește să o depășească. El nu își rezolvă tribulațiile morale și filozofice, nici prin sofismele cinice ale înlocuirii regulilor etice prin propoziții pragmatice, dar nici prin adoptarea unei atitudini de participare echilibrată la acțiunile ce țintesc progresul. Pentru el diferențele dintre cuvinte și fapte sînt imposibil de suportat: „credea într-o lume riguroasă de condiționări ce nu-ți lăsau alegere“. Unul dintre prietenii săi este îndreptățit să-l caracterizeze în felul următor: „...inamica noastră principală rămîne imaginația... Infernul este imaginația (...), iar imaginație are numai cine are și conștiință, cinicii sau timpiții n-au nici una, nici alta — de unde deduc că iadul este sala proceselor de conștiință pe care ni le intentăm singuri !... Tu, aici, ești un specialist !...“ Chiril are un comportament tipic de ezitant, cu o nuanță masochistă: „La Chiril, dorința secretă și inconștientă de distrugere. Un caracter ferm în aparență, purtînd în el o tainică și invizibilă spărtură. O vesnică eschivă în fața obstacolului (...) O stare curioasă, în care eroul evită să înfrunte un anumit aspect al realității, sau toată realitatea la un loc. De aceea, el se arată oricînd gata să-și agraveze poziția în existență, făcînd acest lucru chiar cu o senzație de eliberare plăcută. Iertarea nefiind posibilă, el se pedepsește singur ca să se răscumpere pentru o vină de cele mai multe ori imaginară“. Pătrunderea autorului este remarcabilă. În planul faptelor, Chiril Merișor este un abulic, decisive pentru el sînt doar vorbele pe care le notează în jurnalul său sau cele pe care le rostește în lungile sale convorbiri cu prietenii. Într-atît este de înclinat către ruminația interminabilă, încît nici succesul nu este o alternativă perfect acceptabilă pentru el: „Dar i se potrivea lui succesul ? S-ar fi simțit el bine în pielea aurie a reușitei ? Sînt oameni pe care izbînzile îi întristează sau îi pun pe gînduri mai repede decît un eșec. Într-o înfrîngere îți mai rămîne o motivare tonică a existenței, un dor, aminat, de revanșă...“

După cum se vede, comportamentul personajului nu are aproape nimic șocant. Clasica dramă a inadaptabilității intelectualului în lumea modernă (și nu numai în cea modernă, dar mai ales în ea datorită consolidării relațiilor moderne de producție) este unul dintre marile locuri comune ale romanului, sintetizînd o realitate incontestabilă a vieții sociale. Chiril Merișor trăiește, în fond, una dintre variantele posibile ale acestei drame. El nu intuiește specificul epocii de tranziție prin care trece (acțiunea romanului lui Constantin Țoiu are loc în deceniul al cincilea) și se lasă prins într-o capcană inițial abstractă, aceea a inadecvării dintre cuvintele care teoretizează ideologia unei epoci și mijloacele concrete prin care societatea pune în practică această ideologie. Chiril visează „omul scăpat de orice fel de servituți, chiar și de obsesia chinuitoare a propriei sale libertăți“. Ceea ce nu înțelege personajul și ceea ce constituie simburele generator al dramei sale este însă faptul că teoretizarea unei epoci este întotdeauna mult mai coerentă, infinit mai coerentă, decît manifestările concrete ale acesteia pe tărîmul practicii sociale.

Arătam că autorul recurge la înfățișarea evoluțiilor unor intelectuali care pot fi considerați omologii lui Chiril Merișor. Eșecul acestuia este contrapus atitudinii celorlalți intelectuali, rezultatele fiind interesante. Astfel, bătrînul anticar Brummer este inteligent și demn, dar comportamentul său are în permanență o surdină a înțelepciunii, ce îl ajută să înțeleagă relativitatea tuturor lucrurilor, consecința fiind supletea comportamentului său social, care îl scutește de orice neajuns major. Cel de al doilea personaj care poate fi comparat cu Chiril Merișor este scriitorul Cavadia, un posibil **alter ego** al lui Chiril. Fără să fie propriu-zis cinic, dar și fără să fie cu totul lipsit de această dimensiune morală, Cavadia are idei oarecum asemănătoare cu cele ale lui Merișor, dar interpretează mai exact decît această relativă neputință a cuvintelor în fața realității obiective. Brummer reușește să-și salveze liniștea bătrînești, Cavadia parcurge fără dificultăți o epocă de exagerări politice, finalul romanului prezentîndu-ni-l perfect realizat din punct de vedere profesional. În schimb, Chiril Merișor este arestat și se sinucide în închisoare.

Înțelepciunea adîncă a poveștii eșecului lui Chiril Merișor este, în cele din urmă, aceea a unui caz extrem, purificat de patosul moralist al autorului. Chiril Merișor are o certă accenturare a personalității. Această structură psihică poate fi eventual echivalată psihasteniei. Nu vom recurge însă la acest temen ce ține de domeniul psihiatriei, nevrînd cu nici un preț să lăsăm să se înțeleagă că îl considerăm pe personajul lui Constantin Țoiu un nevropat. Vom afirma deci că nota definitorie a lui Chiril Merișor este absența instinctului de conservare, asociată cu o activitate intelectuală febrilă, dominată de un sentiment al echității morale. Personajul este transformat într-un simbol de umanitate. Citatul următor este edificator în acest sens : „Ce putea să spună el, încercînd să dea la o parte frazele umanitariste care nu costă nimic, fiind bune pentru victime și pentru scelerați, era mai mult o senzație... starea lui, accentuată în momentele de oboseală, cînd lupta unuia contra celuilalt pare să se estompeze... dar senzația, senzația vie că face parte dintr-un tot ; că e un însoțitor al tuturor celorlalți...“.

Voicu Bugariu

Elena Greculesi : **1877 — România independentă**

Realitatea „secundă“ a istoriei

Despovărat de orgoliul însușirii demiurgice de a stăpîni și dirija cu imperturbabilă siguranță de sine amplul, tumultosul și complexul flux al istoriei aflată în momente de răscruce, tot mai frecvent, prozatorul de azi pare a fi conștient de faptul că una din șansele sale de a mai putea „concura“ cu evenimente de o asemenea anvergură este aceea de a le percepe și investiga din perspectiva realității lor „secunde“, adică din perspectiva a ceea ce se răsfrînge în conștiința, la urma urmei, în destinul „omului de rînd“, a acelui participant din sinul masei, care, de obicei, în marele romane frescă sau în marele romane fluviu de altădată parvenea cel mult la ipostaza de personaj episodic. Evident, la baza acestei schimbări de optică stă în primul rînd însăși schimbarea viziunii asupra raportului dintre evenimentul istoric ca atare și cei care îl săvîrșesc, în sensul punerii în drepturile lor legitime a mulțimilor privite prin prisma individualităților umane reprezentative. În același timp, nu se poate nega însă că însușindu-și această nouă dialectică a istoriei prozatorul contemporan e mai aproape de captarea surselor intim-umane care pun în mișcare marile evenimente și care îi conferă o anume finalitate morală. Cu alte cuvinte, monumentalitatea epopeică de altădată este tot mai mult sacrificată în favoarea detaliului revelator din unghi autentic existențial. Ceea ce interesează într-un asemenea nou context este interpretarea evenimentului de anvergură istorică prin prisma a ceea ce acesta reprezintă ca circumstanță de viață individuală, capabilă a dezvălui **în întregime** personalitatea personajului. Analizate dintr-o astfel de perspectivă critică, de pildă, romane precum **Alexandra și Infernul** de Laurențiu Fulga și **Delirul** de Marin Preda, ori o seamă dintre importantele nuvele ale lui D.R. Popescu, Ștefan Bănulescu, Eugen Barbu și Titus Popovici inspirate de evenimentele ultimului război mondial, pot arăta în chip cu totul convingător în ce anume constă mutația respectivă.

Pe deplin apță a fi evaluată în termeni similari, indiscutabil, este și ultima scriere a lui Gheorghe Suciu, scurtul și densul roman **De-ar fi pusca iarbă verde.** Este adevărat, în romanul lui Gheorghe Suciu evenimentul istoric propriu-zis, fie el surprins și fragmentar, nu alcătuiește doar un cadru, nu este privit doar ca un element de atmosferă, ci pur și simplu se desfășoară în chip complet, ca într-un scenariu de film. Cu toate acestea, reala lui forță epică, substanța lui romanescă e de căutat în altă parte, anume în procesul de sublimare a amintitului scenariu în eveniment de viață individual, circumscris biografiei personajului. În felul acesta, tema istorică, retrăită și asumată de personaj, devine temă moral-psihologică individuală, chemată să arate prin ce anume se definește umanitatea personajului. În cazul romanului **De-ar fi pusca iarbă verde,** se înțelege, ne referim la soldatul Mitru Fîntînă, atît de originalul erou central al scrierii. Întreg interesul cărții lui Gheorghe Suciu este asigurat de captivanta „cursă de urmărire“ la care este supus un alt personaj — cel cu funcție de narator, în același timp, declarat alter-ego al prozatorului —, personaj devorat de curiozitatea identificării adevăratului mod de a fi al lui Mitru Fîntînă. Usurzenia și însingurarea aparent amenințătoare a tînărului țăran din comuna Luna, aflată undeva în cîmpia Ardealului, acum, în viltoarea războiului, capătă forme de exteriorizare cu totul neașteptate chiar și pentru cei care-l cunosc de multă vreme, în primul rînd, pentru personajul narator. Din familia de țărani aspri și înfrînduri ai lui Rebreanu, ai lui Pavel Dan și ai lui Ion Lăncrănjan, Mitru Fîntînă este „posedat“ de un cod moral mostenit din veacuri. Întîmplările care îi ies în cale și al căror protagonist devine fără voia sa în decursul campaniei pe frontul de vest nu fac altceva decît să pună în valoare preceptele acestui cod. Straniu pentru cei din jur, gestul de a căuta corpul soldatului dușman (pe care el însuși fusese constrîns a-l ucide), spre a-l înmormînta, sau gestul de a salva de la pieire pe cele două femei străine cu prețul unor eforturi deosebite și al unei strategii a faptelor absolut derutantă, în fond, reprezintă emanația unei structuri de caracter riguros constituită dar care își dezvăluie capacitățile practice de-abia în împrejurări excepționale precum acelea ale războiului.

Paradoxal, dar sub aspectul tehnicii literare, inclusiv în ceea ce privește investigația psihologică, romanul lui Gheorghe Suciu amintește nu numai de tradițiile prozei ardelenești, ci și de nuvelele de război ale lui Gib Mihăescu. Ne referim la atmosfera adeseori bizară, fantastă, la stările de spirit halucinante prin care trec eroii, în general, la accentul pus pe „cazuistica“ morală a acestora. O astfel de tentativă de „psihologizare“ a epicului de tradiție ardelenească merită fără îndoială cea mai mare atenție și sîntem curioși să vedem cum vor evolua lucrurile în următoarele cărți ale acestui atît de interesant prozator.

Nicolae Ciobanu

Un personaj simbol

Romanul **Niște țărani** pare să fie pentru Dinu Săraru operă primă, de referință, cheia creației ulterioare. Astfel se și explică faptul că la apariția romanului **Clipa** critica s-a referit în mod frecvent și substanțial la primul roman al autorului. **Clipa** se leagă de **Niște țărani** nu numai prin personajele urmărite în continuare și prin reluarea unor situații, din altă perspectivă, ci prin însăși substanța universului romanesc. De altfel nu întîmplător scena „răzmeriței“ de la Cornu-Caprei, cu mișcarea și jocurile de umbră și lumină cu efecte cinematografice, expresivă, plină de forță, este una din zonele cele mai rezistente ale cărții sub raport estetic. Universul țărănesc este zugrăvit cu vigoare și autenticitate și este probabil că acest filon va alimenta valorile perene ale scrisului lui Dinu Săraru.

Cu toate acestea, în **Clipa,** romancierul încearcă o desprindere de mediul predilect, desprindere ce nu trebuie înțeleasă ca o îndepărtare afectivă sau socială. În ce măsură se realizează ea, o ilustrează personajul principal al cărții, Dumitru Dumitru.

„Am rămas țăran“, gîndește acesta în una din situațiile de mare tensiune ale romanului. Acest personaj care este simbolul fundamental al cărții încearcă o desprindere de propria sa condiție și sensul acestei desprinderi este formulat fără nici un echivoc : „...avea datoria să se ridice deasupra propriei lui condiții și apartenențe, ca să judece și să acționeze obiectiv și imparțial și să poată fi instrumentul de cristal al revoluției și al istoriei pe care o determina această revoluție“.

Dumitru Dumitru este prototipul realizat de suma aspirațiilor morale și politice ale unui scriitor, care la rîndul său exprimă aspirațiile unei societăți. Simbolul oferit de acest personaj susține întregul roman, aflat sub semnul exemplificării morale și în care esteticul apare în mod preponderent la confluența cu eticul și în sfera acestuia.

Fiecare epocă proiectează în ideal un anume prototip uman în a cărui structură se întîlnesc principalele deziderate morale și estetice cristalizate la un moment dat. În evoluția acestor prototipuri umane conținute în filosofie și literatură unele trăsături se perpetuează — acelea numite „general-umane“ — , dar cu modificări determinate de caracteristicile gîndirii morale proprii fiecărei epoci. Prin eroul său exemplar, Dinu Săraru construiește în mod deliberat un asemenea prototip.

De altfel caracterul simbolic pe care i-l conferă romancierul, dă personajului un anumit hieratism și o anume rigiditate : „Sînt un om limitat la datele realității controlabile prin fapte (...). Trăim un timp mai rigid, mai aspru, mai bărbătesc, nu ne găsim, din nefericire, timp pentru meandrele sufletești“, îi spune Dumitru lui Tudor Cernat.

Tot caracterul voit exemplar al eroului îi conferă acestuia și egalitatea cu sine, „credința lui întreagă și neclintită de comunist pentru care niciodată nu existase altă alternativă și un alt mod de a-și concepe existența“.

Firește, „hieratismul“ determinat de exemplaritate și de consecvența față de sine însuși nu exclude suferința, dimpotrivă, o asumă ca pe o condiție. Dumitru a suferit și a învățat că „istoria se plătește“, a iertat și a înțeles pe cei care prin lașitatea lor l-au făcut să sufere. Structura lui morală n-a suferit însă, în timp, mutații esențiale. Într-o vreme prietenii săi observaseră că era „mereu grăbit și mereu nerăbdător și mereu crezînd că timpul trece degeaba“, că „se duce mereu înaintea timpului, prea grăbit“. Acestei neliniști, acestei înfrigurări, îi urmează calmul și încrederea în timpul fiecărui lucru, ca și înțelegerea necesității de a se desprinde, pentru obiectivitate, de propria condiție țărănească. Aceasta însă, sublimată, în ceea ce are mai bun, marchează personajul în mod definitiv, înzestrîndu-l cu forță, cu calm și cu încredere, cu conștiința că făurește o „o lume nouă dar nu construită în deșert“. Prin înălțarea deasupra suferinței și deasupra condiției sale Dumitru dobîndește o mai adîncă putere de înțelegere. El este un luptător, un spirit constructiv prin excelență, un revoluționar luminat care refuză puterea „ca act inchizitorial“, este concretizarea literară a problematicii romanului, în care ideea eliberării de frica distrugătoare și afirmarea demnității reprezintă o parte esențială.

Funcția sa fundamentală în construcția cărții, caracterul său exemplar, rolul său de simbol cu semnificații politice și morale determină în bună măsură forța personajului. Dar, în mod paradoxal, tot de aici decurge și tendința de abstractizare, de devitalizare a personajului prin exces de încărcătură simbolică.

Este pericolul care urmărește în genere personajele-simbol. Dumitru este și el, într-un fel, un Șun ce urmează o „cale neturburată“ cu aceeași încredere în sensul ei, în același mod constructiv, deasupra suferinței, la fel de inflexibil și înstrăinat de pasiuni, cu alte cuvinte la fel de hieratic. Pericolul acesta al devitalizării prin abstractizare și simbolizare îl intuiește autorul, și unele personaje îi opun lui Dumitru replici în acest sens : „Ai ajuns un schimnic, Dumitre, și nu e bine. Inima schimnicilor se usucă, ei nu mai ajung să înțeleagă greșelile oamenilor, și cine ajunge să nu mai înțeleagă greșelile ajunge și să nu mai poată iubi“, îl avertizează sora sa.

Iar Petre Nobilu, personaj mai viguros, în sens vital nu în sensul simbolic, înzestrat cu o mare generozitate și care îl concurează pe alt plan pe Dumitru în economia romanului, îi amintește cu ocazia unei revederi : „noi nu construim lumea cu călugări și nici cu schimnici, ci cu oameni sănătoși și puternici“.

De altfel Dumitru însuși este conștient de datoria sa de a lupta cu sine însuși împotriva anchilozei sufletești, împotriva rutinei. Prezența secretarului său, ireproșabil pînă la inuman, îi dă senzația că aerul se usucă în jur și îl avertizează împotriva primejdiei stingerii pasiunilor.

Dincolo de tendința de schematizare, inerentă personajelor cărora li se atribuie în mod prea evident funcția de simbol și exemplificare morală, Dumitru este un generos care se dăruiește și care înțelege că lupta nu încetează odată cu asumarea puterii, ci dimpotrivă. Lecția morală pe care o oferă el se răsfrînge pe multiple planuri în întreaga problematică a cărții. **Clipa** este o paranteză ilustrativă care opune două concluzii existențiale : cea cu care începe romanul și cea cu care se încheie. „Domnilor, — spune un personaj în prima pagină a cărții —, am ratat clipa în favoarea eternității, iar eternitatea nu ne aparține“.

Iar Dumitru îi opune de-a lungul romanului o convingere fermă : „N-am ratat clipa, n-am ratat nimic, clipa a fost a noastră, a făcut parte din țelul nostru, din idealul nostru, din conștiința noastră, (...). Noi nu putem fi învinși, noi nu putem rata clipa, noi nu putem abdica“.

Epilogul romanului se încheie cu un ultim act simbolic pe măsura personajului exemplar care „cu un gest țărănesc, de om așezat, pe care nimic nu-l poate clinti din liniștea lui în fața vieții și din credința lui, ridica din mîlul care acoperise totul în jur prima cărămidă și o punea la locul ei, de unde fusese smulsă de ape“. Este ultima frază a romanului, că cărei semnificație rezumă atitudinea morală a autorului.

Sultana Craia

Cartea unor expresive mutații sociale

Romanul **Navetiștii,** publicat de Nicolae Țic în 1974, este un „studiu“ de psihologie sau unul de sociologie?

Există destule argumente care tind să încline balanța spre cea de-a doua alternativă. Astfel, este ușor de sesizat că autorul urmărește, în mod sistematic, să ne dezvăluie partea ascunsă, de aisberg, a unui fenomen social pe care nu-l cunoaștem decît la suprafață : transformarea rapidă, aproape spectaculoasă, a țăranilor în muncitori sau, mai cuprinzător formulat, a sătenilor în orășeni, prin atragerea lor în activitatea industrială.

„Navetiștii“, care, prin urmare, nu reprezintă atît o categorie socială aparte (cum gîndește unul dintre personaje, Mihai Aldea), cît o stare provizorie, de **trecere** de la un mod de viață la altul, poartă în carte nume distinctive, dar se simte imediat că acestea ar putea fi înlocuite și cu cifre sau cuvinte latinești, ca într-un nomenclator de botanică. Scriitorul însuși le consideră substituibile : „Intrînd în casă, Vasile, ori Ilie, ori Marin cerea de mîncare, nu-i plăcea mîncarea, nevasta îi striga să se ducă la alta, să-i dea de mîncare mai pe alese, și-atunci omul mînca, fără să mai aleagă“. Tipurile care se configurează nu sînt mai mult decît tipuri (deși, cum vom vedea, aceste portrete-robot par, uneori, să clipească și să prindă viață). Mihai Aldea, de exemplu, este țăranul care începe să vadă lucrurile **altfel** decît tovarășii săi, ajungînd pînă la urmă la o conștiință clară a responsabilității sociale, Ilie Huhui — naivul obsedat de tot felul de „afaceri“, fabuloase, dar cu nimic mai avantajoase decît cele ale lui Dănilă Prepeleac, Vasile Calmare — bărbatul de-o integritate morală de adolescent, predispus să trăiască orice sentiment adînc, pînă la capăt, și mirat apoi că el, spre deosebire de alții, trebuie mereu să plătească totul, Miluță Uiuiu — palavragiul inițial simpatic și pitoresc, variantă rurală a lui Mitică, iar, în final, cameleonic, dezagreabil și chiar malefic, și așa mai departe.

Aceste personaje generice, categoriale nu sînt descrise izolat, ca în vechile „fiziologii“ sau mai noile „fișe“, ci, dimpotrivă, li se reconstituie și mediul din care fac parte, într-un fel de „umanorame“ deosebit de bogate în detalii și dovedind o cunoaștere sigură, de expert, a domeniului. Scriitorul surprinde, printre altele, situații insolite, rezultate din fluxul și refluxul de etnografie. Astfel, în sat, oamenii s-au obișnuit ca, pe lîngă nunți și botezuri, să sărbătorească și ...instalarea antenei de televizor, ba chiar să dea întîietate acestui eveniment, pe care îl consideră mai „monden“. Tot în sat pot fi văzuți motocicliști cu cîte o coasă sub braț, bătrîni însoțiți de aparate de radio cu tranzistori, localnici care își petrec duminica într-un „pavilion“ construit în grădina unuia dintre ei și jucînd pocher. Pe de altă parte, la oraș, pe șantierele pe care lucrează navetiștii, dar și pe străzile și în magazinele asaltate de către ei în fiecare zi, pătrund anumite obiceiuri țărănești. În primul rînd, desigur, obiceiul păstrat cu sfințenie de-a se saluta unul pe altul, de-a se considera „de-ai lor“, de-a participa, fie și numai afectiv, la viața micii lor comunități. Treptat, însă, aceste elemente ale unei morale străvechi se dizolvă în efervescența existență citadină.

Încercînd acum să evidențiem ceea ce este roman în romanul **Navetiștii,** să precizăm mai întîi că această calitate este generată, în mod paradoxal, tocmai de natura lui documentară. Ca dovadă, acolo unde scriitorul își neglijează îndatoririle „științifice“ și se lasă absorbit de farmecul ficțiunii pure (de exemplu, toată istoria înlocuirii directorului general al șantierului, Anghel Simedrea sau chiar povestea cam melodramatică, a sinuciderii soției lui Mitru Păun, în timp ce acesta se află în închisoare), personajele și întîmplările încep să semene izbitor de mult cu cele din cărțile lui Dumitru Radu Popescu.

Nicolae Țic, se pare, nu poate inventa. În schimb, „reconstituirile“ sale — cum se întîmplă și în cartea mai recentă, **Roșu pe alb,** în care ne înfățișează mediul muncitoresc de la Lupeni în preajma grevei din 1929 — au pregnanță și, mai mult decît atît, suflu dramatic. Realizate de obicei în alb-negru, cu o sobrietate care inspiră încredere și care pune în valoare orice exuberanță, oricît de reținută, pe care și-o îngăduie scriitorul, aceste reconstituiri aduc, în literatura noastră actuală, ceva din gravitatea, nu lipsită de o anumită poezie, a cine-verității. În **Navetiștii** există multe asemenea secvențe în care priceperea „operatorului“ de a se apropia nevăzut de personaje și de a le filma în starea lor „naturală“ duce la obținerea unor scene de viață dense, avînd capacitatea de a-l captiva pe cititor. Iată, ca exemplu, momentul în care Vasile n-are curaj să se ridice din pat, ca să nu-și trezească iubita și, drept urmare cu firea lui activă, de țăran, se simte captiv lîngă o femeie care începe să întruchipeze pentru el însăși ideea de anemie și somnolență : „De aproape două ore, Vasile stătea întins pe spate, întepenit, cu ochii pironiți în tavan. În cîteva rînduri încercase să se dea jos din pat fără să facă zgomot, și tot de atîtea ori renunțase, îngrozit. Abia se răsucea spre dreapta, și patul începea să scîrțîie. Se ridica într-o rînă, era și mai rău, pocneau toate arcurile, pe rînd, înăbușit. Prizonier. Prietena lui de la oraș îl avertizase că o să-i scoată ochii dacă îndrăznește să o trezească înainte de ora zece. Era abia opt fără un sfert, Ardea arșternutul sub el. Îi amorțise piciorul drept. Vru să-l miște puțin, pocnără trei arcuri. Și iar trebui să se cumințească“.

Un alt moment remarcabil este acela în care Stroe, vecinul lui Mihai, se lasă în voia inspirației, povestind cu tot mai multă frenezie — și, desigur, pretinzînd că totul s-a întîmplat cu adevărat — cum cu o zi în urmă, la cheful a doi prieteni, Măzăgran și Maieruș, s-au asociat, rînd pe rînd, toți cunoscuții lor, astfel încît pînă la urmă aproape întregul sat a fost cuprins de o veselie fără seamăn, de o plăcere pantagruelică de a petrece. De fapt, și în acest caz, scriitorul n-a urmărit decît să înfățișeze cît mai fidel, cu consecvență metodică, psihologia personajului său. Însă tocmai această fidelitate excesivă provoacă alunecarea în fantastic, ca enumerările interminabile de bucate din **Chef la mînăstire** de Vasile Voiculescu.

Romanul lui Nicolae Țic inclasificabil, din cauza unei anumite indecizii între investigația directă și ficțiune, este deosebit de interesant ca experiență, atît pentru că propune atenției publicului o zonă de existență socială încă insuficient explorată — geneza spiritului muncitoresc — cît și fiindcă demonstrează clar că adevărata sursă a așa-numitei proze de actualitate nu o constituie vreo idee preconcepută, ci, pur și simplu, actualitatea.

Al. Ștefănescu

gheorghe istrate

Ritual

sfîrșim o floare și ni-e dor de flori
sfîrșim un cer și-ncepem iar o zare
în anul care trece sînt ninsori
în anul care vine i-o ninsoare

să nu te miri copilule curat
că iar te-așez lîngă-o fereastră nouă
cu tine trec prin timp nevindecat
cu tine-mpart paharele cu rouă

cu tine-ncep copilărie iar
aceste drumuri ninse cu lumină
cu tine-ncep să-not prin calendar
prin apa amurgită și puțină

copilule fereastra mea respiră
catargul alb și veacurile noi
la pragul lumii moartea-ncet deșiră
secunda care vine către noi

Timp

Se-arată pasărea dintre cuvinte
cu limbile-nghețate și orbind
pe trupul meu mingiietor să-și zvinte
răsufletul și-aripile de-argint.

De unde vii ? aș vrea s-o-ntreb, dar trece
lumina vinovată pe pămînt ;
mătasea somnului e-atît de rece
c-aud cum singele se face gînd...

Vai, singele în somn mereu mă vinde !
se rup în urmă punțile ; presimt
cum pruncul piere risipind cuvinte —
zăpada timpului se face timp...

Pur

mirosul lumii l-am uitat
jur-mprejur cat amintiri
precum un trup decapitat
lumina pleoapelor subțiri

din treaptă-n treaptă mă cobor
absent la tropote la glasuri
și-abia ating nepăsător
zăpada putrezind pe ceasuri

aștept să-mi ardă-n carne spinii
s-ajung curat la cel ce sînt
să bat la ușile luminii
cu piatra unui mut cuvînt

Calul

va trebui să inventăm candori
acestui suflet fără primăvară
neștiutor de zîmbet, de culori
om-jumătate jumătate-fiară

el vine pur din noaptea lui și mut
e-o piatră veche veșnic umblătoare
se tulbură călcînd pe-atîta lut
de parcă-ar vrea smulgîndu-se să zboare

noi cei ce creștem cearcănul precoci
și derulăm lumina dintre astre
va trebui să-i așezăm sub roți
cărnoase drumuri cu nisipuri aspre

va trebui să-l umilim pe rînd
să-i țintuim copitele-n puhoaie
să-i lingă flăcările hățul blînd
să-l hăituiască tropote de ploaie

și-ajuns în grajdurile lui jilave
în pătura-i de spumă și noroi
cînd va privi-n oglinzile-i bolnave
să-și vadă chipul semănînd cu noi

Ritual

învață-te cu fapta care riscă
ea rupe colții putrezi și stricați
învață-te că lumea nu există
fără această lege de bărbați

la ceasul tainei toarnă lut în căni :
— țărina bea otrava și-o destramă —
înalță calu-n vîntul dintre vămi
și-nhamă-l la durerile din rană

hai să-ncercăm cuvintele din nou
puterea lor renaște în toiage
eu am privit în față un erou :
din nimbul lui părea că se retrage

să prindem cai sălbatici așadară
și să arăm tot veacul de acum
pădurea lumii murmură o fiară
securea-n arbori strălucește-a fum

Prag

aici rămîne-va tiparul meu :
o urnă-n care fumegă mereu
copilăroase oasele de zeu

alaiul vieții îl opresc la prag
un clopot orb deasupră-mi am să trag
în spaima lui mă férec ca un mag

noi ne petrecem singuri singerînd
pe vreascurile unui veac de rînd
minjindu-ne-n vitraliul unui gînd

vai gura mea-i un vultur ce se stringe
înfrigurat pe cuibul lui de singe
vai sînt un vultur ce nu știe-a plînge

Ritual

de-acum copile soarele e gol
o rază-n scutul tău mirat se frînge
culoarea florii tale iarăși plînge
pe malurile zilei de nomol

și iată lumea pentru-o clipă piere
din pleoapa ta rănită și uscată
prea te-ai lovit în fructele de vată
albina ta prea s-a scîrbit de miere

vei zăvori o floare-n univers
prin nopți surpate să ne lumineze
să te-ascultăm suiți pe metereze
cum treci prin cer cu uriașul mers

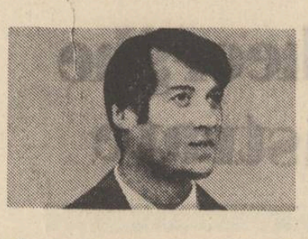

adrian popescu

Frunza

„să uiți pedepsele
și recompensele"
(Cummings)

Frunza ta poete din Lumea
Nouă pe care-ai descris-o
abil plutind căzind
intr-un poem celebru

nu e rudă cu a pădurii
mele chiar dacă pe amin-
douâ le așteaptă putreziciunea
se-ngrașă-mpreună pământul

iar în mileniul ce vine
nu știu cîți vor păși fără
grabă pe foile dulci de arțar
filtrînd a soarelui miere

răbdătoare le-așteaptă țărina
le-așteaptă țărina cuminte
ele-ntîrzie-o clipă în aer
și cad istovite pe acoperișe

de ranch pe capota mașinii
pe creștetul unui copil
pe autostrada cu 9 benzi
pe ochii unui iepure ucis

pe țiglele unui șopron în
plasă de camuflaj pe antenele
unui depozit de muniții
sau într-un viespar

pe mîna lui cu degetele
ingroșate de reumatism pe
umerii ascuțiți ai altui
copil, în curtea spitalului

în părul unei adolescente
grăbind la oraș pe poteci
o agrafă de aur
își mîngîie părul negru

și brusc surîde altfel
uită bidoanele cu lapte la
rădăcina stejarului
aleargă-n neștire, nebună

se leagănă frunza ta se
leagănă frunza mea cad
pe coșul unei topitorii
într-o piscină de beton

într-un riu de munte
pe tejgheaua farmaciei
de țară între borcanele
verzi-gălbui de sticlă groasă

le gonește cineva din bar
sau dintr-o casă ascunsă
de mari tufe de șoc
și plante binevoitoare

cînd familia stă la cină
și ea se așează pe masă
exact lîngă piinea abea
tăiată și rachiul de brad

o frunză cade în ceaiul
meteorologului care tresare
în jgheabul unde beau vitele
în jarul cuptorului de var

dar frunza ta poate din
Lumea Nouă nu e rudă
cu a pădurilor mele chiar
dacă vorbesc uneori împreună
eu nu-ți pot urma sfatul și
„uita pedepsele și recompensele
așa-numitele datorii și răspunderi"
frunza mea nu e rudă cu a ta

eu nu-mi bat poemele direct
la mașina de scris eu am
un stol de creioane răcoroase
unul e mai agil, altul leneș

vreau să spun că are mai
multe viteze dar niciodată
n-are să mă facă
invidiat și celebru

eu iubesc piinea de secară
și cămeșile de în tufișurile
de mure și mînăstirile noastre
albastre în turla înaltă

cine poate traduce dansul
frunzei care-i mai voluptos
mai trist mai diafan
spune-mi în care ținut

și care-i mai bucuroasă din ele
din care pădure de pe pămînt
de a fi cîntat o vară întreagă
în razele soarelui incoruptibil

răbdătoare așteaptă țărîna
frunzele verii atît de fierbinte
eu mai cred în această bătrînă
europă domnișoară inspirația

ironizată mereu care face nazuri
are ticuri vetuste și îi sărut
degetele palide subțiri parfumate
și-i dărui iată un coș de frunze.

Ritualul călătoriilor ironice la Caragiale

Urmare din pag. 1

Trenul poate apărea ca element integrat existenței bucureșteanului mediu, semnificînd atît dorința de a evada din monotonia cotidiană cît și supunerea la un alt cod al rutinei : este „trenul de plăcere" către Sinaia, luat cu asalt la sfîrșit de săptămînă **(Tren de plăcere, Gazometru)** — cît și ca element-surpriză, „modificînd" — în viziunea ironică a lui Caragiale — însuși mersul evenimentelor istorice : în **Boborul !** „Reacțiunea, cu tot ce are mai oribil și mai hidos" sosește „în vagoanele de material ale liniei ferate București—Ploiești, atunci încă-n construcție". În fine, să notăm că el poate stimula imaginația creatoare și aptitudinile reportericești înnăscute ale personajului caragialian: de 1 aprilie, Costică Petrăchescu redactează pentru un ziar o emoționantă relatare, în care, neuitînd să prezinte condoleanțe neconsolatului ginere, povestește cu lux de amănunte cum soacra acestuia a fost călcată de tren și transformată într-o „masă de carne informă". Dar poate că d-l Goe, în răzgîiata lui candoare, este personajul care trăiește la modul cel mai autentic și mai plenar atracția pe care o exercită această „mașinărie" fascinantă care este trenul, ale cărui secrete le descoperă (așa cum observa și G. Călinescu) cu delicioase voluptăți și spaime : voluptatea de a scoate capul pe fereastră în timpul mersului, voluptatea de a trage acel „miner" ce se dovedește miraculos, spaima de a constata că încuietoarea dintr-un anumit loc nu funcționează ca toate încuietorile etc.

Naratorul are și el **voluptățile** lui, pe care de altfel nu le ascunde. Una din ele este de a nota cu scrupulozitate indicațiile din Mersul trenurilor și de a puncta cu ele evoluția evenimentelor. Din **Întîrziere** aflăm că trenul 14 pleacă din Sinaia la 6 și 8 minute, ajunge la Periș la 8 și 38 iar la București la 9 și 10. În **Monopol,** naratorul, venind din străinătate, ajunge la Pașcani la 12.30 p.m. unde are un tren spre Iași la 4.10 cu sosire la 6.5 (memorabilă descriere aici a Pașcanilor și a drumului „tica-taca" pînă la Iași), Un fanatic al exactității era și eroul din **C.F.R.** : la unu făr un sfert trenul 163 se afla între Ghergani și Conțești, la două și un sfert intra în Leordeni, la trei fix în Pitești, unde trebuia să stea 33 de minute etc. Această dorință de a se simți protejat de indicații precise, de a dubla călătoria cu parcurgerea universului parcelat, codificat și schematizat al Mersului trenurilor, coexistă la narator cu mici și inocente perversități : „Am găsit, din norocire, un vagon de clasa a doua la coada trenului. E adevărat că vagonul din urmă al unui tren se clatină mai mult ; în schimb însă, nu e priveliște mai plăcută într-o călătorie cu drumul de fier, decît la fereastra din spatele trenului, lucru de care un amator se poate bucura foarte rar, fiindcă orice tren trebuie să aibă la coadă un frînar de siguranță, și puține vagoane de călători sunt prevăzute cu frînă de mînă. **Trenul a plecat din Sinaia la ora regulată și a ținut strict mersul reglementar pînă la Ploiești. Am putut dar să mă bucur de o minunată privelițte"** (s.n.). Dar, la Ploiești, fatalitatea !, trenul își schimbă direcția și locomotiva se pune la celălalt capăt : „Am voit să găsesc un vagon la capătul celălalt, care acum rămăsese coadă ; n-am mai avut noroc ; cea din urmă trăsură era un furgon de bagaje. M-am resemnat și m-am suit în același vagon în care gustasem destulă plăcere, și am făcut bine. Vagonul nemaifiind în coadă, frînarul de siguranță îl părăsise, iar locul de la paviionul de observație, unde e frîna, era acum gol. M-am suit acolo și am putut vedea, pe deasupra vagonului înaintaș și a locomotivei, linia în depărtare" **(Întîrziere).** Călătoria devine rituală, „explorează" trenul cu răbdare și cu un soi de tandrețe, între ei se stabilește o voluptoasă complicitate. Intrusul care distruge această armonie e aspru pedepsit : precum Lafcadio al lui Gide, naratorul comite crima absurdă, aruncîndu-l pe fereastră pe nevinovatul Bubico, acesta din urmă pe post de Amédée Fleurissoire (aceste paranteze comparatiste sînt, firește, simple sugestii, ele ar putea fi adîncite prin consultarea lucrărilor fundamentale în materie, precum teza lui M. Bartoli, **Le train dans la littérature française,** Paris, 1963). Există, prin urmare, o poezie a trenului la Caragiale. O poezie din care nu lipsesc nici viziunile neliniștitoare, în care trenul apare ca exponent al unei civilizații tehniciste agresive. Aminteam mai înainte insistența, în **1 aprilie,** în a prezenta detaliile macabre ale accidentului. Iată și o descriere a unui peisaj dezolant (urmările unei deraieri) pe care naratorul îl privește curios și îl admiră pentru monstruoasa lui frumusețe : „E o **priveliște destul de interesantă** (sic., s.n.) la locul catastrofei. Mormanul acela fantastic la lumina torțelor, activitatea personalului tehnic pentru curățirea liniei de cadravrele îngrozitor de mutilate ale vagoanelor, și restabilirea ei, forfoteala aceea, mișcările febrile ale luminilor de deosebite culori, **toate acestea fac un minunat efect pitoresc"** (re-sic ! s.n.). Sau această apariție impozant-amenințătoare : „Pieptul lat al locomotivei s-arată la cotitura liniei. Arătarea crește, crește mereu, sforăind semeață și alunecînd cu eleganță maiestoasă către peron. Cazanul fierbe..." ; și mai departe : „clocotitura norului fierbinte care se smacină captiv în pîntecele mașinii...". Și, în sfîrșit, această notație a cărei poeticitate este evidentă : „...suflarea de monstru astmatic a locomotivei și țăcănitul din ce în ce mai obosit al roatelor...". Poezia de care vorbeam mai sus nu este deci doar aceea a jubilației în fața unei reușite tehnice care îți dă în același timp sentimentul confortului, răgazul cozeriei și iluzia că poți lua în stăpînire spațiul și timpul, trenul, hotărît lucru. Caragiale îl presimțea enorm și îl întrevedea monstruos.

dragomir horomnea:

Pe la jumătatea lui februarie, la postul de miliție din Pîrloaga își făcu apariția un bătrîn. Înalt, puțin adus din spate, îmbrăcat într-un loden demodat, omul purta cu el o valijoară de carton maro, roasă de frecarea îndelungată cu stofa pantalonilor. Își scoase respectuos căciula cu urechi, dădu bunăziua și ceru să vorbească cu șeful de post.

— Eu sînt, răspunse plutonierul Iftode, ridicîndu-și pentru o clipă privirile de pe hîrtiile în care încerca să pună rînduială. Care-i problema ? mai întreabă el, văzînd că noul venit încremenise lîngă ușă.

— M-am prezentat la dumneavoastră, zise omul, cu voce spartă.

— Văd. Și care-i problema ? își repetă Iftode întrebarea.

Îl privi pe bătrîn cu atenție. Nu-l cunoștea. Omul avea o față uscățivă, împînzită de riduri, ochi de un albastru spălăcit și nas îngust, care, tocmai din acest motiv, părea și mai lung decît era în realitate. Capul, cu desăvîrșire chel, strălucea. De pe pantofii cu rama îngroșată de pingelitul repetat, zăpada începea să se topească. adunîndu-i-se băltoacă la picioare. Cu siguranță că și ciorapii îi erau uzi, buni de stors.

— Dar luați loc, îl îmbie Iftode, oarecum încurcat de faptul că bătrînul rămăsese în prag, cu valiza în mînă. Ziceți-mi ce vînt v-a adus tocmai la mine, iar în vremea asta eu îmi aranjez hîrtogăria. Termin repede. Cu ce-ați venit ? mai întreabă plutonierul.

— Cu trenul.

— Bineînțeles. Dar de la haltă încoace, ăți fi găsit vreo ocazie. Că Răgacii e departe.

— Din păcate, nu, zise bătrînul, așezîndu-se pe un scaun, lîngă perete. Am venit pe jos. Dar n-are a face. Mă bucur că am ajuns. Slavă Domnului ! adaugă el, cu un oftat de ușurare ; respira greu, Iftode îi dădea șaptezeci, șaptezeci și cinci de ani.

— Cale prea lungă pentru vîrsta dumneavoastră, își dădu cu părerea milițianul, umezindu-și pe limbă buricele degetelor, după care luă la răsfoit un bonier cu procese verbale de contravenție.

— Eh, lungă a fost pînă acu, dădu din mînă bătrînul. Tare lungă. Bine c-a trecut. Am ajuns acasă.

Brusc, Iftode deveni atent. Îl privi scrutător.

— Altfel, cum să-i zic ? continuă bătrînul, remarcînd sporul de atenție din partea milițianului. Orice s-ar fi întîmplat, tot aici mi-e casa. Măcar simbolic vorbind...

— Cum ?

— Simbolic.

— Îmi pare rău, nu vă cunosc, zise Iftode, cu siguranță. Nu puteți fi de-aici. Lucrez la Pîrloaga de cîn'spce ani, acuș se fac chiar șaispce.

— Eeee, eu am plecat și mai de mult...

— Așa, da, se liniști Iftode, apoi rise : Credeam că nu mai am ținere de minte, tovarășe... He-he-he, se amuză în continuare șeful de post, cu gîndul oprit într-un cuvînt al musafirului. Auzi : „vorbind sim-bolic" ! Frumos spus !

— Am plecat în o mie nouă sute patru's nouă. În domiciliu forțat. Cînd cu expropierile.

Iftode se crispă. Deveni foarte serios. Își încheie vestonul la gît și, discret, și-l trase de poale, să-i cadă bine cutele sub centură.

— Chm ! zise.

— Mă numesc Cavaleru. Pericle Cavaleru, se recomandă bătrînul. Vă dați seama, era normal să mă prezint la dumneavoastră...

Iftode își drese glasul și-și îngustă ochii. Auzise destule despre familia boierilor Cavaleru, mai găsise cîte ceva și în arhiva postului, ordine de urmărire din săptămînile premergătoare expropierii... Personal, n-avea o părere bună despre foștii bogătași, așa că se socotea îndreptățit, ba chiar dator să adopte o atitudine severă. Îi fu rușine, de necaz : cu cîteva clipe mai înainte i se adresase cu „tovarășe".

— Mda, rosti el, țeapăn. Și care-i statutul dumitale în prezent ?

— Ca al oricui. Cetățean, ca toți cetățenii.

— Mdaaa... Ia dă-ncoa buletinul ! Să văd.

— M-am prezentat la miliție... poate și din obișnuință... Dar puteam să mă prezint și direct la autoritățile administrative și politice, adăugă Pericle Cavaleru, observînd schimbarea de atitudine a milițianului. Poate era mai bine ?

— Nu se știe, nu se știe, făcu Iftode, oarecum jignit, cercetîndu-i cu luare aminte actul de identitate. Ca-va-leru Peric-Pericle, citi el. Ce nume ! Pericle ! O fi nemțesc ? He ! Șaizeci și patru de ani. He ! Pari mai în vîrstă, domnule... Și, în definitiv, ce pacoste te-a mai adus pe dumneata la Pîrloaga ? Ce anume te-a mai adus, după atîta amar de vreme ?

Bătrînul nu răspunse imediat. Își mototolea căciula în mînă. Genunchiul drept îi tremura mărunt. Înghiți în sec, se vedea că-l copleșește emoția.

— Aș dori... aș dori... dacă se poate... să mă... să mă stabilesc aici, zise el, în sfîrșit. M-am săturat să tot stau printre străini... Și sînt singur. Nu mai am pe nimeni.

— Asta, cu singurătatea e problema dumitale personală, constată Iftode, înapoindu-i buletinul. Nici aici n-ai pe careva. Și pe urmă, de ce zici că ai stat printre străini ? Ai stat în țară, nu printre străini. Deși, mă rog, sînt convins că ți-ar fi convenit mult mai mult să fi trăit printre străini adevărați... Dincolo de granță, vreau să zic...

— Domnule plutonier, eu n-am venit să... încercă să protesteze bătrînul.

— Oricum, ai venit...

— Da...

— Va să zică, asta e ! zise Iftode, lovind cu ambele palme hîrtiile răvășite pe birou. Și de la mine ce dorești ? Ca să limpezim odată problema. Nu-mi place s-o frec prea mult.

Pericle Cavaleru se gîndi un timp, apoi se ridică și, cu mîna tremurîndă, apucă minerul valizei. Capul chel i se bițîia, în sus și-n jos.

— Venisem așa, ca să știți că mă aflu în comună, spuse. Hotărîrea dacă să rămîn sau nu o vor lua, desigur, alții. Și-mi mai permit să vă precizez, domnule plutonier, că nu sînt pus în afara legii, că nu mă aflu sub nici un fel de urmărire, că mi s-a ridicat de mult domiciliul forțat. Am învățat o meserie pe care am profesat-o cinstit un număr de ani, am căpătat o pensie la fel de cinstită, pentru limită de vîrstă, așa că aici n-aș sta pe spinarea nimănui... V-aș ruga să-mi spuneți cum ajung la președintele consiliului popular...

— Poftim, poftim, zise Iftode, făcînd pe amabilul. Dacă dorești neapărat... Uite, te și însoțesc. Dar ascultă un sfat : în locul dumitale, m-aș duce oriunde să-mi dau duhul, numai la Pîrloaga nu. Mai ai timp să te răzgîndești. Aici n-ai prieteni, domnule Cavaleru. N-ai nici rude, după cîte știu. Am analizat destul problema asta, nici măcar celelalte familii Cavaleru nu-ți sînt neamuri, după cum spun actele din arhivă... Ați ținut să vă aduceți neveste de prin alte părți, neveste cu moț, pîrlogencele nu vă mai erau pe gust decît așa, pentru vreo aventură, pentru vreun copil din flori de care nu voiați să știți nici cu spatele ! Așa e ?

. . . . . .

Primarul Ionete nu-i întinsese mîna. Dealtfel, Pericle Cavaleru nici nu sesiză aceasta. De-a lungul unui șir de ani, pe vremea domiciliului forțat, apoi în penitenciarul unde nimerise pentru citva timp, se obișnuise să nu i se mai dea mîna, iar după ce fusese repus în libertate deplină se jenase el însuși s-o mai stringă cuiva.

Înăuntru era cald. Omul de servici al primăriei făcuse din timp în sobița din birou un foc mocnit, pe care-l mai hrănise din cînd în cînd, știind că președintelui nu-i plăcea frigul. Mirosea puternic a mere.

— Luați loc, domnule Cavaleru, își invită Ionete oaspetele nedorit. Luați loc, luați loc, îl mai pofti el, în timp ce-și atîrna scurta în cuier. Puteți să vă dați jos lodenul. Bănuiesc că vom cam zăbovi aici... Găsește-ți și tu un scaun, se adresă Ionete plutonierului. Mda, mhe, aud că ați luat o hotărîre care ne privește și pe noi, îi mai spuse el fostului stăpîn al conacelor din Pîrloaga. Să vedem ce se poate face. Și cum anume. Și dacă se poate. Dacă. Vă rog, aveți cuvîntul. Ascult.

Mai întîi, Pericle Cavaleru privi în jur. Biroul primarului nu era prea mare. În colțul de lîngă soba de teracotă albăstruie fusese așezată masa de lucru, îndărătul căreia se afla un scaun franțuzesc cu spătar înalt, sculptat măiestru, prevăzut cu rezemătoare pentru brațe în chip de tron imperial. Scaunul primarului. Pericle Cavaleru îl recunoscu, era unul din scaunele din holul de primire al conacului alb, pe care nu-i plăcuse niciodată să stea, fiind prea tare. Un capriciu al soției, mare amatoare de mobilier cu iz străin. Deasupra mesei de lucru, pe peretele zugrăvit cu floricele de cîmp stilizate, maronii, un portret al șefului statului, în ramă vișinie. Mai sus, o lozincă lungă, alb pe roșu. În dreapta portretului, graficul adunărilor de partid pe trimestrul întîi. În alt colț al camerei, un cuierpom, închesuit între două fișete, unul din lemn, celălalt din metal, iar în ferestra largă, care nu dădea spre stradă, ci spre curtea primăriei, mai precis către grajdul celor doi cai de la docarul lui Ionete, trei ghivece cu muscate înflorite. Pe peretele opus, o policioară de lemn, pe care tronau, roșii-aurii, niște mere. Tot mere se aflau și sus, pe fișetul de lemn, niște mere mari, frumoase, mere de Voinești. Răspîndeau un miros puternic, îmbietor, parfumul livezilor coapte, din nopțile de vară calde și liniștite, cînd aerul încremenește, îmbibîndu-se de miresme.

— Mere de-ale noastre, de Pîrloaga, zîmbi Ionete, prinzînd privirea fostului moșier. Anul trecut am avut prima recoltă. Deocamdată, șase hectare. Dacă vă mai amintiți, pe locul numit Siliștea... Un loc sărăturat, neproductiv... Adică, fost sărăturat. L-am redat agriculturii, s-au efectuat acolo vreo două sute de mii de ore-om. Muncă patriotică, cu tineretul... Chiar pe locul acela ne-am sădit livada. La drept vorbind, sînt mere de Voinești, dacă ar fi să respectăm adevărul. Oamenii noștri acolo au plecat după puieți, da, tocmai în județul Dîmbovița... Și uite, domnule, că merg și-aici, tot atît de bine ! Am primit și felicitări. Hai, spuneți, vă ascult, își aminti el rostul vizitei lui Pericle Cavaleru. Mai întîi, de ce țineți să vă stabiliți aici ? Dar... chiar țineți ? Cu tot dinadinsul ?

— Țin, domnule primar, zise bătrînul, cu speranță. Am făcut atîta drum...

— Cum de v-ați hotărît ?

— Păi... cum să vă spun... gîndul mă bătea mai de mult. Dar am ezitat. Am ezitat mereu. De data asta, mi-am luat inima în dinți... Eu aici m-am născut, aici am crescut, permiteți-mi să și mor aici...

— Ei, ei, n-o luați și dumneavoastră în tragic, zise Ionete. Numai că, ce să vă spun, nu-i prea bine să uităm cine-ați fost cînd v-ați născut, cînd ați crescut și cînd ați mai trăit pe locurile astea... Ce-or să zică oamenii ? Vă dați oare seama că mie, de exemplu, s-ar putea să-mi sară jumătate de sat în cap ? Sau chiar mai mult, sau chiar mai mult...

— Nu văd ce obstacol aș mai constitui eu în calea sătenilor din Pîrloaga, îndrăzni Pericle Cavaleru. Și apoi... multe s-au schimbat între timp și în viața mea, în mintea mea... În afară de asta, de vreo cincisprezece ani am permisiunea autorităților de a mă stabili în oricare parte a țării. Nu mi s-a precizat că la Pîrloaga n-aș avea voie...

— Problema o vom preciza noi, se amestecă Iftode. Păi, avem și dreptul. Sîntem și noi autorități. Chiar locale !

Iftode privea încruntat spre policioara cu mere. Se vedea de la o poștă că nu-i convenea stabilirea în Pîrloaga a nepotitului.

— Aș mai adăuga că, într-un fel, am devenit și eu om al muncii, mai încercă Pericle Cavaleru o portiță a înțelegerii. M-am calificat lăcătuș mecanic. Am lucrat un număr de ani într-un depou de locomotive. Acum sînt pensionar. Priviți, am aici acte. Profesia e de lăcătuș, nu de exmoșier...

— Unde anume ați lucrat ? În care depou ? întrebă Ionete.

Pericle Cavaleru îi spuse.

— Bun, făcu primarul. Am mai vrea să știm, așa în mare, ce-ați făcut și pe unde anume ați mai umblat după expropriere...

Pericle Cavaleru își prinse din nou între genunchi palmele împreunate și începu :

— Patru ani de domiciliu forțat. Eu într-o parte a țării, soția în alta. Apoi, doi ani de închisoare.

— La politici ?

— Nu.

— Pentru ce anume ?

— Să vedeți, nici pînă astăzi nu știu precis... Cred că dintr-o eroare.

— Bine, vom mai discuta despre asta, promise Ionete.

— E drept, vreo trei săptămîni m-au ținut mai întîi la politici — își aminti Pericle Cavaleru. Un deținut se afla acolo pentru că cineva depusese mărturie cum că îl văzuse lipind un afiș electoral, în 1946, pe un transformator de înaltă tensiune. Un afiș din acelea, cu Soarele...

— Și ce-i cu asta ? nu înțelese Ionete.

— Păi... afișul îndemna să se voteze cu Soarele, iar deasupra, pe metalul transformatorului, scria „Pericol de moarte"... Și încă ceva : știți, avertismentul de pe transformator e însoțit întotdeauna de o săgeată zigzagată...

— Ce fel ? își lungi Iftode gîtul. Zigza.. cum ?

— Zigzagată, repetă Pericle Cavaleru.

— Adică în zig-zag, îi șopti Ionete milițianului. Clar. Așa-i și pe transformatoarele noastre, din comună...

— Și vîrful săgetii — continuă gîfîit bătrînul — să vedeți — oftă el — vîrful săgetii arăta exact spre afișul electoral. S-a considerat că plasarea afișului acolo fusese premeditată...

Ionete rise strîmb, clătinînd din cap.

— Un an din cei doi l-am petrecut la Canal. Cînd am fost eliberat, am căutat să aflu pe unde-mi mai era soția... Mi s-a spus că divorțase, că nu-mi mai purta numele... I se ridicase și domiciliul forțat, probabil s-a ținut seama de proveniența ei țărănească... Știți că era fiică de țărani ?

— Nu, recunoscu Ionete.

— Din Potirești, Dobrogea, zise cu oarecare mîndrie Iftode, etalîndu-și cunoștințele. Dar o familie de țărani înstăriți de-a binelea. Altfel, fata n-ar mai fi izbutit să urmeze și liceul... Că avea liceul, tovarășe președinte ! Liceul și un an sau doi de facultate, în Franța ! Belea arte! Naiba știe cum !

— Apoi, am mai făcut încă trei ani de domiciliu, continuă Pericle Cavaleru. Dar între timp mă calificasem lăcătuș... Cînd am redevenit liber, m-am angajat la depoul acela... Am muncit bine. Am fost prețuit. N-am avut nici o abatere. N-am mai fost niciodată în fața organelor de stat și nici ele nu m-au căutat. Puteți cere și relații, puteți cere referințe... Am pus și ceva bani deoparte, am pe CEC vreo patruzeci de mii... Nu-s bani de furat, domnule primar... Sînt banii cu care visam s-o mai duc cîtiva ani, aici, la Pîrloaga, fără a constitui o povară pentru nimeni... Dar, în aceeași ordine de idei, susțin că aș mai putea fi folosit și de acum înainte... Ca lăcătuș sau chiar ca electrician. Încă mai pot ține în mînă o șurubelniță sau un ciocan, n-aș sta degeaba, aș munci...

teatru

t

Nuntă cu dar

Iată și o comedie în trei acte și trei autori — Ion Dinu Grigorescu, Radu Aneste Petrescu și Tudor Popescu, toți trei cu antecedente literare — semnînd acum, pentru prima dată, cu inspiratul pseudonim Bogdan B. Bogdan ! În sfîrșit, avem și noi, kukrinicșii noștri ! Satira la adresa bacșișului și a cîștigurilor ilicite, piesa evident că nu strică, dar putea „să folosească" mai mult. Așa cum e, nu pare să-și fi dorit să înfrunte timpul, ci mai curînd să țină afișul cîtorva stagiuni. O s-o și facă ! E mult ? E puțin?

Dar, chiar dacă pare la început „fără pretenții", piesa nu e pînă la urmă și „fără probleme". Autorii s-au priceput să le servească într-un „ambalaj" deconectant, agreabil, făcîndu-ne să ne gîndim la ele de abia după terminarea reprezentației. Spre sfîrșitul ei hazul încetează să mai fie spumos și atîta tot. Critica „începe" să vizeze nu numai faptul în sine ci și repercusiunile lui morale, mutilarea conștiinței umane și pierderea libertății de sine la care poate să ducă o concepție de viață a agoniselii cu orice preț.

De ce e totuși puțin ? Tocmai pentru că autorii nu și-au propus mai mult, iar posibilitățile lor reale i-ar fi îndreptățit să năzuiască la o parabolă mai acidă și mai cuprinzătoare, dîndu-ne nu doar o piesă de succes, ci și una importantă. **Nuntă cu dar** e o comedie veselă, dar simburele ei e amar. Din păcate însă, dimensiunea tragică a personajelor comice, intenționate de autori, este prea sumar schițată și nici spectacolul Teatrului Dramatic din Brașov nu ajunge la ea decît cu greu și foarte tîrziu. Pe de altă parte, autorii au replică, știu să scrie, dar nu știu încă să „taie", să selecteze materia comică și să renunțe la ceea ce nu e neapărat necesar. Spre finalul piesei autorii hotărăsc brusc să se autocenzureze și să înlocuiască mijloacele specifice farsei cu cîteva sentințe declarative. Dar, dincolo de scăderile ei — inerente pînă la un punct debutului, și încă unui debut colectiv ! — piesa este mai mult decît promițătoare, iar spectacolul se urmărește cu plăcere.

Dintre interpreți sîntem datori să remarcăm un excelent cuplu comic în persoana actorilor E. Mihăilă Brașoveanu (croitorul Ciobonea) și Geta Grapă (Chira, soția sa). Ne-au mai interesat — parțial — Nicolae C. Nicolae (mai ales în prima parte a rolului Dumitrescu), Mihai Bălaș — Juncă (în pozitivul Gică, neconsolat și incoruptibil, dar nu tocmai ușor de crezut) și Flavius Constantinescu (al cărui umor natural n-ar fi avut nevoie chiar de toată colecția de „cîrlige"). Joacă bine în spectacol și scenografia lui Ion Cristodulo, decorurile și costumele sale caracterizînd de la prima vedere personajele și universul lor spiritual.

Tînărul regizor Florin Fătulescu — și el debutant ! — și-a îndrumat cu ingeniozitate și vervă actorii, mai ales în bogatele situații comice ale piesei, dar i-a și lăsat uneori să facă ce vor, nu numai cu ei, ci și cu textul.

Nu știm care va fi în continuare „cariera" lui Bogdan B. Bogdan. Între cei trei autori ai piesei **Nuntă cu dar** se ascunde cel puțin unul cu har.

Victor Parhon

film

f

Dick Turpin

Cine n-a ieșit măcar odată de la un film hotărît să se facă văcar sau haiduc, pentru ca în felul acesta să poată salva domnițe răpite, înseamnă că n-a avut copilărie — sau se preface că n-a avut —, ceea ce e destul de primejdios. Nu vom obosi niciodată să-i ascultăm pe cei care ne spun că binele învinge. E o slăbiciune cît se poate de omenească și, în numele acestei dorințe, sîntem gata să trecem cu vederea adevăruri de care, altfel, trebuie să ținem seamă.

Fernando Marena, regizorul acestui **Dick Turpin,** ne știe slăbiciunile de spectatori, sau ni le bănuie, așa că ne lasă să credem că răul poate fi învins mult mai ușor decît ne închipuim. Pare că e de-ajuns să vrei pentru ca totul să se poată și ce suflet de piatră trebuie să ai, ca să nu te încînte asemenea scamatorie ?

Sigur că Dick Turpin, care de multă vreme nu mai e decît o legendă în toată puterea cuvîntului, nu va fi fost în realitate un băiat chiar atît de strălucitor, un play-boy superb ca o cratiță nichelată, și n-o fi mirosit el chiar așa, numai a rufărie proaspătă, a deodorant și praf de pușcă, precum îl bănuim aici. Dar cît mai contează adevărul despre haiducii de altădată, cînd ți se oferă satisfacția să vezi o victorie a binelui obținută fără opinteli, fără sudoare și fără pic de sînge ? Deși sînt duzine întregi de morți, „dintr-ai nostri" nu moare nimeni, iar răposații au bunul simț să cadă afară din cadru, ca să nu ne mai încarce memoria cu suferințele lor. În scenele aranjate de Fernando Marena e o veșnică primăvară, iarbă verde și flori ca la tropice, iar cei răi sînt și ei mai curînd niște răutăcioși decît personaje care să te facă să tremuri.

Filmul de capă și spadă și-a scris de mult legile pe generice celebre, așa că unui nou venit fără ambiții prea mari, nu-i rămîne altceva de făcut decît să mai spună odată, pe nerăsuflate, aceleași atît de bine știute refrene. Fernando Marena preia și el cu seninătate cam tot ce s-a făcut mai bun pînă acum în gen, principiul produsului de serie funcționînd aici admirabil. Atîta doar că, dincolo de imaginea aproape perfectă, dincolo de brevetele de sentimente însușite temeinic, simți lipsa poftei și entuziasmului. Totul e căldut, aseptic — nici dragoste prea înflăcărată, nici ură prea mare, nici suferințe din cale-afară... Ca și cum, punîndu-se pe treabă, regizorul s-a temut că prea mult entuziasm ar strica filmului său, făcînd să-i sară smaltul.

În orice caz, Dick Turpin nu e unul din filmele de la care pleci cu sentimentul că viața e o fundătură, chiar dacă filmul în sine nu duce nicăieri. Și conștiința noastră are nevoie, se vede treaba, de cîte-un somn, după atîta veghe. Doar așa se poate explica de ce mai vrem și cîte-un film care ne închide ochii cu basme de tot felul. E odihnitor, din cînd în cînd, să ți se spună că toate sînt bune și frumoase și că viața e ca-n filme.

Nicolae Mateescu

televiziune

tv

Lecția de citire

● Miercuri, pe programul I, o oră destul de tîrzie, 22, am văzut „Meridiane culturale". Într-un spațiu mic, „meridianele culturale" au cuprins un reportaj de la Tîrgul Internațional de carte de la Leipzig, un interviu cu Al. Balaci în calitatea sa de traducător distins cu premiul „Etna Taormina" 1977, un reportaj de la a treia ediție a Festivalului de poezie de la Piatra Neamț, reportaj programat după aproape... 2 luni (!) de la data deschiderii lui și un interviu cu Marin Constantin, dirijorul corului „Madrigal", laureat al festivalului „Cîntarea României" și premiat cu premiul internațional „Una vita per l'arte — Michelangelo", 1977. Față de titlul său, emisiunea, a avut credem meridiane prea puține și ni s-a părut pe alocuri depășită de actualitate.

● Un muncitor, un formator, se duce sau vine de la uzină, seara, abia plouase, pe stradă nimeni, doar un tranzistor uitat pe o bancă. Și ce face acest muncitor ? Ia aparatul și-l predă miliției, iar aceasta îl înștiințează că păgubașul a fost găsit. Atît ? „Știți al cui era tranzistorul ?", întreabă reporterul. Nu știe, nici nu-l interesează. „Al unui cioban care"... i se spune. Și ce dacă, se miră muncitorul, nu era al lui, limpede, știa că era al altuia care muncise să și-l cumpere, așa este și la el în casă, cînd i-a venit copilul de la școală cu un stilou l-a trimis înapoi, la profesor, să întrebe cine l-a pierdut, pentru stiloul acela munciseră părinții celui care l-a pierdut... Și cît de firesc vorbea el despre cinstea lui, cu atît mai mult cu cît în aceeași anchetă („Nu numai un fapt divers") apăreau destui care-și pierduseră cinstea pe nimica. Cît de frumos și de convingător este un astfel de om care nu trebuie învățat ce să spună, pentru că, prin exemplul lui, îi învață pe alții ce să facă.

● Duminică, în „albumul duminical" s-a lansat un „show" numit „Parada șlagărelor" care va fi făcut, am înțeles, cu cîntece cerute de telespectatori. Prezintă chiar redactorul emisiunii, Ioana Bogdan, idee care nu e rea, deoarece uneori, cînd vedem emisiuni, bune sau rele, simțim nevoia de a-l vedea, fie și o clipă, pe cel de care depinde buna sau reaua noastră dispoziție de moment. De exemplu, la „varietățile" de duminică aș fi vrut să-i văd și pe realizatorii emisiunii, pentru a ghici unde și-au plasat camerele de luat vederi în așa fel încît unii artiști își încheiau numerele cu spatele la noi. Rondă-rondă, dar micul ecran este încă pătrat.

● Cu Peter O'Toole și Katherine Hepburn „Leul în iarnă" de la telecinematecă nu se putea bucura decît de toată admirația noastră. Doi mari actori au dialogat miercuri seara despre puterea care le-a destrămat personajele, despre chinurile unei coroane rivnite cu pumnalul de chiar proprii copii.

Iulian Neacșu

întoarcerea

— Văd, asta o văd, domnule Cavaleru, se necăji Ionete. Dar hai să stăm strimb și să judecăm drept. Ați stăpînit aici mai mult de jumătate din pămîntul de azi al pîrlogenilor. Conacele tot ale dumneavoastră au fost. Moara, așijderea. Ca și multe altele, dealtfel. Să privim lucrurile omenește, dacă nu de pe poziții de clasă. Mai întîi, de pe poziția dumneavoastră. Va să zică, va să zică...

Aici, Ionete se ridică și, căutîndu-și cuvintele, începu să se plimbe de colo, colo prin birou. Se opri lîngă sobă și se sprijini de ea cu palma, pe care și-o retrase fulgerător.

— Fui! zise. Frige. Va să zică, admițînd că am aproba revenirea dumneavoastră la Pîrloaga, cu ce ochi ar trece Pericle Cavaleru pe lîngă fostele lui domenii ? continuă el, examinîndu-și degetele. Ce sentimente ar avea pentru proprietarii lor actuali ? Cum ar răspunde la binețele celor care au luat parte la expropriere, dacă s-ar întîmpla să-i salute ? Sau, mă mai întreb, le-ar da el vreodată binețe, din proprie inițiativă ? N-ar fi pentru Pericle Cavaleru un chin viața la Pîrloaga, nu și-ar consuma fără încetare nervii, încercînd să pară insensibil, străduindu-se să joace cît mai bine teatru, în fiecare clipă care i-a mai rămas de trăit ? Judec drept ? Vă rog să-mi spuneți.

Bătrînul deschise gura, falca de jos îi tremura, dar răspunsul nu veni.

— Înțeleg, e dificil, constată Ionete. Dar nici nu e nevoie să-mi răspundeți, cred că recunoașteți justețea argumentelor mele... S-o luăm însă și pe cealaltă parte: cum îl vor accepta sătenii pe Pericle Cavaleru în mijlocul lor ? Bănuiesc că nu întotdeauna v-ați purtat cu ei ca un adevărat consătean, adică omenește. Eu n-am cum să-mi amintesc, nu mă aflam pe-aici... Și, chiar admițînd că n-ați sărît prea mult peste cal, nu se poate ca pîrlogenii să fi rămas nesimțitori la uriașa disproporție dintre avutul lor și averea dumneavoastră, dintre truda lor și huzurul dumneavoastră, etici, etici, etici. Au rumegat destul mînia, nu-i așa ? Au rumegat-o. Ba, unii poate i-au păstrat gustul amar chiar pînă acum. E dreptul lor, nu li-l putem lua. Și nici nu vrem să-l luăm, e bine să se știe treaba asta. Probabil nici nu v-ați întrebat vreodată cîți din săracii satului n-aveau cu ce să potolească foamea copiilor, în vreme ce la conacul dumneavoastră se dănțuia, în fața meselor cu bunătățuri... Cu bunătățuri din care jumătate se dădeau apoi cîinilor și porcilor... Iar în această situație... în această situație.. cum vreți, domnule Cavaleru, să vă integrați în colectivitatea satului, în viața ei ?

— Ce să mai chibzuim ? dădu Iftode din mînă, ridicîndu-se de pe scaun. E limpede, nu-l putem primi. Dacă vrea neapărat să nu fie singur, să se ducă la un azil de bătrîni. Sînt destule în țară. Tot zice că are bani adunați... Plus pensia, nu-i așa ? Acolo ar trăi ca-n rai. Dacă le-ar da și niște bacșișuri infirmierelor, ar fi domnul domnilor ! Să privim lucrurile din punct de vedere umanitar. Aici s-ar oftica de nouă'ș nouă de mii de ori pe zi ! Asta-i problema, mai zise el, întorcîndu-se către Pericle Cavaleru. Scurt : n-are rost să ne negustorim, înțelege și dumneata, ce dracu ! Și-apoi, orișicît, la Pîrloaga încă nu umblă cîinii cu colaci în coadă. De ce să cazi tocmai pe capul nostru ? Asta nu mai e satul dumitale. Gata. Du-te în altă parte. Unde nu te știe nimeni. Țara-i mare. E spre binele dumitale !

— Stai, bre, stai ! se supără primarul. Nu te înfierbînta ! Doar ți-am spus ! Încă n-am terminat ! Să chibzuim ! Ian du-te tu pînă dincolo și-ncearcă telefonul, pe derivație... Poate găsești pe careva.

După ce șeful de post plecă spre camera din capătul coridorului, unde se afla telefonul de serviciu, în biroul primarului se lăsă o tăcere stînjenitoare. Ionete se ridicase din nou și, încruntat, reîncepuse să măsoare încăperea cu pași largi, de la fereastră la sobă și de la sobă la fereastră.

Pericle Cavaleru îi urmărea mersul, ținîndu-și mai departe palmele între genunchii strînși. Părea că suferă de frig, în ciuda dogoarei care năvălea dinspre soba de teracotă.

— Știți cum a venit problema asta a dumneavoastră pe capul meu ? se hotărî în sfîrșit Ionete să rupă tăcerea. Știți cum ? Ca un colac peste pupăză. Să fiu drept, nu-mi dau seama cam cum ar sta un colac peste o pupăză, dar, în orice caz, cred că asta e cea mai a dracului situație din cîte pot exista. Aici primarul surise necăjit și adăugă, fără să se oprească din plimbat: Munca mea de președinte al comitetului executiv, îmbinată cu sarcina de partid pe care o am, de organ ales vreau să zic, înseamnă mult, chiar și într-o comună ca Pîrloaga : treburile obișnuite, administrative și politice, despre care unii poate au impresia că merg de la sine, dar aflați că nu merg de la sine ; întocmirea hîrtogăraiei obligatorii, care mă-nnebunește ; rezolvarea nu știu cărei neînțelegeri între cutare și cutăriță ; elucidarea cazului Ics, de la cooperativă de pildă, semnalat verbal de alt cutare ; controlarea responsabilă, adică la singe, a ceapeurilor din comună, a școlilor, a căminelor culturale, a cooperativei de consum, a organizației de tineret, a postului de miliție și a cultelor de pocăiți, noroc că n-avem prea multe, a dispensarului uman și a celui veterinar, ținerea legăturii pe diverse probleme la zi cu eșaloanele superioare, primirea cîte unui șef de mai sus, învîrtirea adesea inutilă în jurul lui, explicații, primirea criticii sau a laudelor, zăbovirea la masă cu el, apoi discuțiile de la om la om cu pîrlogenii mei, că doar cu ei trăiesc și muncesc ; eh, cam astea ar fi, în mare, ocupațiile mele. În plus, ca alte colace peste pupăză ceea, ar fi problemele de campanie. Campanie de primăvară, campanie de vară, campanie de toamnă, numără Ionete, îndoindu-și pe rînd trei degete de la stînga. Plus alte campanii, de care nu ducem lipsă. Și aflați că treburile de campanie sînt cele care te solicită mai mult, cele mai grele. Trebuie pus osul, nu-i de glumit cu ele. Osul, din gros !

— Da, așa, înghină Pericle Cavaleru, cu aerul că nu auzise absolut nimic.

— Uite, și sistematizarea comunei, tot treabă de campanie-i, continuă Ionete. Dar de campanie mai îndelungată. Sîntem chiar la început. Lucru mai greu ca ăsta n-am văzut, n-am apucat, trebuie să recunosc. Bineînțeles, e așa numai atunci cînd vrem să-l facem cu cap, adică temeinic... Că altfel, dacă ții să expediezi problema sistematizării ușurel, o poți face și-n alt chip, de ce nu ; nu te oprește nimeni, în afară de conștiința ta ; poți să susții niște treburi de-ale comunei fugind de lucrurile complicate, păi ce credeți ? Numai că, pentru că veni vorba, noi vrem să ne modernizăm, să ne apropiem de condițiile de viață ale orașului nu doar prin expuneri scrise de motive și prin afișarea la vedere a schiței de sistematizare. Noi vrem să facem treaba asta cît mai judicios și, pînă om porni-o, ne stoarcem creierii, ne spargem bojocii, facem din noapte zi, pentru fel de fel de îmbunătățiri ale ideii... Muncă ! Nu ? Grijă ! Nu ? Oboseală ! Nu ? Ei bine, și uite colacul colacului, peste pupăza pupezelor : sosirea dumneavoastră ! Păi, de asta ne mai ardea ? Drept să fiu, în sinea mea cam sînt de partea lui Iftode. A milițianului, îl lămuri primarul. Și cu toate astea, uite, da, uite domnule Cavaleru, că nu pot trece cu ușurință peste dorința dumneavoastră... Trebuie s-o rumeg, mai întîi singur, apoi s-o dezbat și cu alții, doar și dumneavoastră sînteți om, nu ? Chiar dacă ați avut moșii. Vreți un măr ?

Desene de Tudor Jebeleanu

Pericle Cavaleru nu răspunse. Tot timpul stătuse cu un aer absent și numai cvasiimperceptibilele încuviințări ale capului dovedeau că totuși ascultase spovedania primarului. Ionete întinse mîna către policioara din perete, alese un măr, îl frecă de flanelă, să lucească, apoi i-l oferi încruntat :

— E bun. Să-mi spuneți. Este ?

Pericle Cavaleru mușcă atent. Nu mai avea prea mulți dinți.

— Da, foarte bun, zise.

— Parcă l-aș fi cules adineauri, nu ? păru că se bucură Ionete.

— Parcă, confirmă Pericle Cavaleru, mestecînd cu grijă.

— Și asta, în condițiile cînd în biroul meu te coci de căldură, se crezu dator să precizeze Ionete. Dar ian să fie păstrate în toată regula, ca la carte ! Ai putea zice că gusti chiar din pomul oprit, probabil or fi foarte bune merele celea, altfel n-ar fi rămas în gura fiecărui popă care ne vorbește despre rai, he-he-he, mhe ! Cînd om face aici la Pîrloaga raiul, noi n-o s-avem nici un pom oprit, cît o fi el de bun și de înalt...

— Da, poate...

— Am și scos firma de pe pomii opriți. V-ați convins de asta ? Mă iertați, dacă sînt prea curios...

— Depinde de unghiul de vedere, murmură Pericle Cavaleru, cu ochii la măr. Pentru unii, poate mai există și pomi opriți. Pentru mine, de pildă. Stabilirea aici...

— Așa, de unghiul de vedere, se încruntă Ionete. Ei, vedeți ? Tocmai de asta stau la îndoială, dacă să pledez sau nu pentru aprobarea reîntoarcerii dumneavoastră definitive aici. Băga-l-aș în mă-sa de unghi, cît o fi el de ascuțit ! Că doar n-o să priviți în jur cu ochii mei, nu ? Sau cu ochii altuia dintre pîrlogeni ! Priviți tot cu ochii dumneavoastră ! E normal ! Și-atunci, de ce dracu să nu sacrificăm plăcerea unuia, adică a dumneavoastră, de dragul plăcerii mai multora, adică a celor opt mii de oameni din comună ?

Șeful de post se întoarse după vreun sfert de oră. Indispus, se apropie de Ionete, care luase din nou loc în spatele biroului, și-i șopti ceva la ureche. Acesta dădu din cap, în semn că înțelege. Apoi, milițianul mai spuse ceva și-și dădu brațele în lături, a neputință.

Pericle Cavaleru îi privea, cu palmele între genunchi. Terminase mărul. Îi mîncase și cotorul. În domiciliul forțat, apoi în închisoare și din nou în domiciliul forțat, dusese într-atîta dorul fructelor, încît ajunsese să se jure că nu va mai arunca nici o fărîmiță cînd îi vor cădea în mînă asemenea bunătăți.

— Nu, continuă Ionete. Una ca asta se rezolvă analizînd-o bucățică cu bucățică. Eu unul, mi-oi întreba și oamenii. Pîrlogenii. Să văd ce părere au. Că trebuie să atîrne și părerea lor, nu ? N-are rost să ne pripim.

— Da, își manifestă acordul Iftode. Trebuie.

— Iar dacă oamenii or zice nu, apoi o fi nu. M-oi pune chiar și împotriva județului, în caz că, cine știe cum, cei de-acolo or să hotărască peste capul nostru să vă îndeplinim dorința... Bine ? Judec drept ? Vă rog să-mi răspundeți, îi ceru primarul lui Pericle Cavaleru. Ca să n-avem vorbe, mai tîrziu...

— Aveți dreptate, recunoscu abătut omul.

— Așa că, mde, ce să zic, vor stabili oamenii comunei ce-i de făcut, continuă primarul. Firește, n-oi convoca pentru treaba asta o adunare generală. Oi face numai un sondaj. Un sondaj mai larg. Mhe, mde, complicată poveste ! mai zise el, scărpinîndu-se după ureche. Și unde veți locui, dacă s-o hotărî să rămîneți ? La conace, exclus. Nu mai sînt ale dumneavoastră. Le-am dat altă destinație. Aveți cumva o sugestie ? O propunere ? S-o auzim din timp.

— Pînă una, alta, mă gîndisem la vreo gazdă...

— Să vedem cine v-ar primi, mirii neîncrezători Iftode.

— Zic pînă una, alta — continuă Pericle Cavaleru — pentru că v-aș cere permisiunea să-mi clădesc și o casă, în perimetrul satului, unde veți crede de cuviință...

— Tot conac? întrebă Iftode, cu ironie. Tot conac?

Pericle Cavaleru înghiți în sec și tăcu.

— Bre, tovarășe Vasile, ce dracu! îl mustră primarul pe milițian. Mde, zise el apoi, către Pericle Cavaleru. Poate nu s-ar opune prea mulți la varianta asta... O căsuță modestă, la o margine de sat....

— Da, făcu Pericle Cavaleru, visător. Bani am. Doar v-am spus. Patruzeci de mii. Ajunge.

— Deocamdată, să vedem ce se hotărăște mîine, zise Ionete, ridicîndu-se. Dar, ca să fiu sincer, eu n-aș prea fi de acord. Prea ar aduce a pactizare...

— Sigur, așa! se agită plutonierul.

— Iar asemenea pactizări, fie chiar și aparente, nu-s bune, continuă Ionete. Doar atîta, că sînteți bătrîn. Nu mai contați mult nici ca „fost"... Mda, așa, pe undeva trebuie să vă aciuați, de vreme ce nu mai aveți domiciliu forțat... Să vedem, să vedem... Prin urmare, rămîne cum am stabilit: hotărîm mîine. Dar în noaptea asta unde veți dormi ?

La așa ceva, Pericle Cavaleru nu se gîndise. Prea mult îl preocupase, pînă în clipa aceea, răspunsul în legătură cu stabilirea definitivă la Pîrloaga, pentru a se mai întreba unde va dormi o noapte.

— Dacă mi-ați da voie, m-aș putea culca foarte bine pe-o bancă, în coridorul primăriei, zise el. Sau pe-o masă...

— Nu se poate, se împotrivi Ionete. Păi, ce sîntem noi? La camera oficială cine mai e? se întoarse el către milițian. Revizorul de la Centrocoop o fi plecat?

— Azi dimineață, răspunse Iftode. Dar mai e acolo ziaristul de la București...

— Și ce-i cu asta? dădu Ionete dintr-un umăr. Și-așa sînt acolo trei paturi...

— Ziariștii sînt oamenii dracului, spuse foarte sigur plutonierul. O să-l tragă pe dumnealui de limbă, o să afle că-i pe cale să ne devină consătean, iar p'ormă ne coace un articol, de să-ți bagi unghiile-n git! Un articol despre întransigență și despre vigilență revoluționară. Dar pe invers, în ce ne privește... E periculos!

— Periculos! se strîmbă primarul. Dacă ziaristul are cît de cît cap, o să cate să vorbească și cu mine, înainte de a se așterne pe scris... Iar eu i-oi explica. Și-o să înțeleagă. Nu săvîrșim nici o ilegalitate, sîntem acoperiți din toate părțile, n-are ziaristul de unde mușca. Și la urma urmei, nu cred că ziariștii sînt puși pe mușcat, pe dat cu maiul în capul oamenilor...

— Nu se știe, nu se dădu bătut Iftode. Dacă i se servește omului ocazia, uite că dă. Paza bună, trece primejdia...

— Am hotărît îl întrerupse primarul, plictisit. Destulă vorbărie, măi tovarășe Vasile. Îl culcăm și pe dumnealui în camera oficială. Gata. O noapte. Atît. Sau te gîndești că odaia ceea-i pentru cazarea activiștilor și-a altor tovarăși veniți în interes de serviciu? Ei, de data asta facem o derogare. Nu-l putem lăsa pe dinafară. Uite ce-i, domnule Cavaleru, se întoarse el către bătrîn. O să v-arate drumul tovarășul plutonier. N-o să găsiți un cazarmament prea curat, poate vă vor deranja și niscai purici, dar cu un pat omenesc sub șale și cu ceva căldurică împrejur, celelalte pot fi trecute cu vederea. Așa că ne-ntîlnim mîine. O să puteți vizita și satul, pe lumină, chit că veți rămîne la noi, chit că nu. Eu vă zic noapte bună.

. . . . . .

(Fragment din romanul „Drumul Cavalerilor", în pregătire la Editura „Cartea Românească").

constantin nisipeanu

Fetița pădurarului

Fetița pădurarului aflase de la cei mari
că pămîntul e rotund, de aceea de cîte ori
o prindea inserarea pe drumul șerpuit
din pădure, se întorcea acasă pe furiș, să nu-i
afle nimeni gîndurile, nici chiar arborii.
Vezi, zicea, dacă pămîntul e rotund
ca pepenii din vrej, e plin de simburi.
Cînd tai cu lama cuțitului un pepene
sau îl despici în două cu barda, înăuntru
găsești miezul, care e dulce și-ți umple
gura de zeamă. Pămîntul, desigur, tot așa
trebuie să fie, dincolo de coajă, e miezul,
nu mai trebuie să ne spetim toată ziua
cu sapa ca să prășim pepenii din grădină,
ne putem hrăni cu miezul pămîntului, care
trebuie să fie la fel de gustos, de zămos,
și cu simburi, pe care îi și putem răsădi.

Fetița pădurarului pretindea că noaptea
în arbori pisicile se întîlnesc în secret
cu luna, au o taină, pe care trebuie s-o aflăm
de la arborii din pădure, ei nu au unde
să-și păstreze gîndurile lor ascunse, frunzele
nu sînt bune pentru așa ceva pentru că
le ia vîntul și luna nu-și poate încredința
taina unor ființe atît de nesigure cum sînt
frunzele, tot în pisici are încredere, dar vezi
că frunzele aud totul și sînt niște guralive.
Pisicile, e drept, au ghiare, miaună, și,
întocmai
ca boii, au gînduri, numai că boii, mai lacomi,
își rumegă neîncetat gîndurile, ele, mai
indeminatice,
își torc gîndurile ; dacă ai da vreodată
de firul tors noapte de noapte, numai atunci
ai găsi în el toate tainele, și ale lunii chiar.
Dar cine poate da vreodată de firul tors
de pisici ?

Geneză

Mi-ar fi plăcut ca omul să fi fost o
floare, cu trupul întocmai ca acum,
numai că pe umeri ce bine ar fi fost
să-i fi crescut ceva frumos, un fel
de corolă cu petale predestinate
să prindă culoarea pe care de fapt
și acum sufletul fiecăruia o are.

Atunci numele nostru s-ar fi născut
odată cu noi, pentru că noul născut
ar fi venit pe lume cu floarea lui,
una mai frumoasă ca alta.
Poate în depărtata geneză a lumii
oamenii și animalele s-au născut
crescînd din pămînt ca plantele
și ca mările, dar a venit o zi
cînd pămîntul sărăcit de sevă nu mai
era apt să-i hrănească pe toți
și, înfometați, oamenii și animalele
s-au desprins din pămînt
și au început să lupte cu depărtările
pentru a cuceri hrana cea de toate zilele
și de atunci, din depărtata geneză,
în firea omului s-a născut necesitatea
de a lupta și de-a învinge greutățile.

Ce mult mi-ar fi plăcut ca omului să-i
crească pe umeri cîte o grădină de flori.

O goarnă de umbre

Unele frunze din pădure și-au plăsmuit din
răcoarea de pe fundul riului o goarnă de
umbre
și cum se crapă de ziuă își ating buzele
cu timiditate de ea apoi, încurajate de
o ușoară
adiere, încep să sufle puternic făcînd să se
ridice
în aer o melodie ale cărei sunete se
transformă
instantaneu în oglinzi care te urmăresc
pas cu pas
și oricum te-ai întoarce îți ies mereu în față
obligîndu-te să te privești clipă de clipă,
oglindindu-ți pînă și cele mai intime gînduri
pe care numai în fața unei astfel de oglinzi
ai izbutit să ți le cunoști mai profund.

Sînt unele frunze care nu pot să înțeleagă
o astfel de melodie, nici nu vor să înțeleagă
nimic despre oglinzi. Preferă să deschidă
în riu
o fereastră și rezemîndu-se de pervaz să
privească
prin sticla de apă de la suprafață cum
malul abrupt
răstoarnă pădurea în apă făcînd-o să atingă
cu fruntea cerul care plutește în adînc.

Uneori mă apropii de unele frunze să
împrumut
măcar pentru o clipă teribila goarnă de
umbre
pentru că s-a născut în mine dorința să cînt
pe ea o melodie care să-mi răstoarne
gîndurile în oglinzi.

dumitru udrea

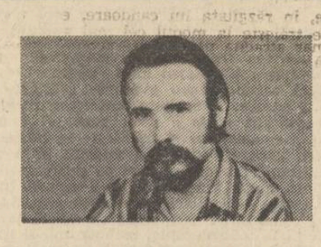

Anotimp de slavă

Un Bărăgan ne cheamă cu grîul prins în
steme
Spre dreptul la lumină ce-n verde se-nfășoară
Și ochiul de răcoare din toamna ca o fructă
Ne mîngîie cu frunze în zbatere ușoară.

Garoafele din suflet în rouă ne-npresoară
În dimineți de țară cioplite din iubire
Și sună peste lume un corn de biruință,
Ce-n antotimp de slavă presimte împlinire.

Drumuri neumblate

Arzînd, zăpada suie pe trupul meu înalt
Cînd pleacă să se culce iubirile-n femei
Și somnul lor albastru închis în cristalide
Va răzbuna fecioare cu zîmbete de zei.

Întors către lumină, eu no-i privi în urmă
Chiar dacă peste noapte va mai cădea o
stea,
Departe mult în suflet voi rătăci pesemne
În drumuri neumblate subțiri ca o nuia.

Cercuri desenate

În arbori suie vremea prin cercuri desenate
Cu nopți albite-n lampă la ceasul din cocoși
Și păsări de iubire pornesc spre-o altă vatră,
Cum fiul cel din mine coboară în strămoși.

Un clopot de miresme cu tremurul subțire
Visează o fîntînă spre margine de tot,
Din care curge luna la fluturi să se spele
Cînd inima mea arsă s-o vindece nu pot.

radio

r

Acele voci de aur

Acea voce care prin dramatismul său, prin subtilele nuanțe acordate ariei, contribuie la re-crearea operei muzicale este, desigur, aproape de geniu. E simplu să împarți, ca spectator, muzica de operă în „muzică facilă" și „muzică grea". Dar interpretul poate da, prin accentele vocii sale, acel inedit, acea senzație de noutate unei lucrări muzicale pe care, ascultînd-o — a cîta oară? — îți pare că o asculți pentru prima dată.

Desigur, nu este o simplă coincidență așezarea în cadrul aceleiași emisiuni a două voci de o excepțională valoare, și, mai ales, de un dramatism care înfioară. Este vorba de glasul sopranei italiene **Mirella Freni** și de vocea aceluia pe care presa internațională îl numise „al doilea Gigli", tenorul român **Ludovic Spiess.**

În amîndouă cazurile, exemplificările au fost edificatoare. Același glas, al Mirellei Freni, dramaticul glas cu tragice accente interpretează cavatina Adinei din opera „Elixirul dragostei" de Donizetti, cavatină sortită de obicei muzicii de operă „facilă". Și cu același glas, cu tragice accente, ascultăm o cavatină nicidecum ușoară, nicidecum voioasă, ci de o mare virtuozitate și de o mare tensiune.

Cele două arii interpretate de Ludovic Spiess au fost o adevărată revelație. L-am ascultat interpretînd o arie din „Turandot" de Puccini, compozitor ce a dat caracterului tragic al unui anume gen de operă un anumit grad de detașare și, parcă, și de abstractizare (deci, foarte greu de interpretat). Dar uluirea mea a fost ascultînd acea faimoasă arie a ducelui din actul III al operei „Rigoletto" de Verdi. În interpretarea lui Spiess, ducele de Mantua devine uman, iubirea lui chiar dacă durează o clipă, este scînteietoare, iar iubita pe care n-o mai găsește este asemănătoare îndepărtatelor stele. Pentru o clipă, personajul devine pur iar sentimentul lui, unic pe lume. Și toate acestea prin inflexiunile dramatice ale unui glas care trece în absolut, dincolo de notele unei partituri.

Interpretul creator, interpretul ce perfecționează o operă muzicală — aceasta pare a fi fost ideea principală ce a condus rubrica „Vocile operei", din cadrul emisiunii „Zig-zag muzical" (emisiune cu caracter permanent, deosebit de interesantă prin varietatea genurilor muzicale ce sînt abordate în cadrul ei), emisiune comentată de această dată de Marioara Murărescu.

Rubrica aceasta ne-a amintit de acele voci de aur ce niciodată nu se pierd, ci rămîn pentru eternitate întrînd, desigur, în muzica sferelor.

Ioana Diaconescu

plastică

p

O restituire necesară)*

Despre poziția singulară a operei lui Dumitru Ghiață în contextul artei românești din perioada interbelică și din ultimele trei decenii se poate vorbi astăzi dacă nu cu un surplus de informație cel puțin cu un surplus de detașare. Din perspectiva timpului, locul ocupat de el în istoria picturii românești a devenit mai clar, în bună măsură și datorită confirmării — produsă în mare măsură încă din timpul vieții pictorului — valabilității experienței sale pe plan artistic și implicit uman. Pictura sa a respirat permanent o stare de echilibru interioară care grefată pe efortul permanent, conștient de menținere a contactului cu aspecte diverse ale realității a avut drept rezultat o mare concretețe plastică. Aceasta s-a tradus, pe planul limbajului artistic, printr-o exprimare sintetică, caracterizată de pregnanța formei într-un ansamblu unde materialitatea culorii a încercat să marcheze dar și să precizeze raporturile de convergență dintre lucruri, în cadrul propriului univers pictural. O carte *) despre Ghiață trebuie să analizeze, în mod necesar, în ce măsură dialectica internă a operei pictorului pusă în evidență de permanenta tendință de disciplinare a fiecărui element al compoziției, prin intermediul culorii, a avut manifestările sale specifice în diferite etape de creație. Această sarcină și-a asumat-o Marina Preutu, neîndoielnic cea mai avizată cunoscătoare a operei maestrului. Pleçînd de la premisa că evoluția artistică a lui Ghiață, deși în aparență destul de liniară, a cunoscut permanente cristalizări și edificări, Marina Preutu le pune în evidență cu discreție, punctînd anumite momente esențiale. Ele nu coincid cu schimbări de atitudine pe plan teoretic sau cu o nouă și determinantă voință de *a face* într-un anume fel. Sînt pur și simplu rezultatul unor acumulări afective care dobîndesc o pondere a lor în procesul de creație, determinînd nu opțiuni pe plan formal ci afinități noi cu locurile. Relevantă în acest sens este observația lui O. W. Cisek, cu ocazia expoziției din februarie 1927 de la sala „Cartea Românească" : „Ghiață este stăpînul unei sensibilități curate, care prinde aspectul peisajului cu o dragoste rară pentru tot ce este apropiere de pămînt, asprime de glie și duritate de lumină". Intuind că o carte despre Ghiață trebuie să fie în fond istoria fluxului acestei sensibilități, Marina Preutu nu a uitat să încerce o determinare a poziției operei maestrului într-un context mai larg. Observațiile sale, totdeauna temeinice, aduc un spor real în înțelegerea operei uneia dintre personalitățile de seamă ale artei noastre, în pînzele căreia pulsează cu generozitate o inefabilă dragoste pentru tot ceea ce privirea pictorului a mîngîiat printre colinele, lanurile, străzile, apele unor iluminate ținuturi îndrăgite de el și transpuse în imagini de o blîndă poezie, realizate totdeauna cu o înțeleaptă lipsă de ostentație. Cred că nu greșesc afirmînd că această carte este una dintre cele mai bune scrise în ultima vreme despre un pictor român. În loc să fie, conform unor mai vechi obișnuințe, o glossă, ea este o restituire. Care deja era necesară.

Grigore Arbore

*) Marina Preutu : „D. Ghiață". Ed. Meridiane, Buc. 1977.

muzică

m

Prin intermediul muzicii

Dacă ne imaginăm că un astfel de festival ca acela al Prieteniei, de curînd încheiat, ar fi fost organizat în urmă cu douăzeci de ani, el ar fi avut mai mult aspectul unui monolog, sau dacă vreți, al unei expoziții: am fi contemplat valorile muzicale pe care lumea ni le-ar fi trimis. Astăzi, România poate participa efectiv la un schimb de valori muzicale cu orice națiune, talentul și instrucția muzicală nu sînt accidente ci simptome ale unei situații statistice.

Contribuția interpretativă românească în festival a ilustrat reprezentativ categoriile de tălmăcitori ai muzicii care fac faima țării. Și-au alăturat cîntul soliști celebri (Ion Voicu, Gheorghe Crăsnaru, Martha Kessler, Varujan Cozighian) și arcușe tinere, acoperite de distincții internaționale (Mihaela Martin, Lenuța Ciulei). Poate programarea unor recitaluri individuale, la ore diferite de ale marilor festivități, ar fi detaliat imaginea solisticii autohtone, ar fi făcut-o cunoscută îndeosebi pe cea tînără. Formațiile de cameră au fost adecvat reprezentate, într-un dublu recital, de Cvartetul Academica al Conservatorului și Cvartetul Filarmonicii din Cluj-Napoca, ambele distinse în Festivalul Cîntarea României, contribuții elocvente pentru atenția de care se bucură genul cameral din partea interpreților și a publicului. Și marile ansambluri simfonice, Orchestra Filarmonicii și a R.T.V. și-au demonstrat ținuta europeană colaborînd cu oaspeți de prestigiu ca Roberto Benzi și Enrique Garcia Asensio.

Participarea componistică, sub raportul primelor audiții, s-a concentrat asupra oratoriului „Soarele neatîrnării" de Gheorghe Dumitrescu, o lucrare de maestru, pagină de antologie românească a genului, și asupra poemului simfonic „Pintea Viteazul" de Liviu Glodeanu, de ales profesionalism, captivant în persuasiunea ritmică și în siguranța mijloacelor orchestrale.

Din participarea străină menționăm acum, în continuarea rubricii din numărul trecut, trei evenimente: „Hovanscina" adusă la rampă de Teatrul Academic din Kiev, orchestra Academiei Santa Cecilia din Roma și recitalul violoncelistului Heinrich Schiff din Austria. Spectacolul oaspeților ucrainieni poate fi comentat doar ca o entitate, ca un fapt artistic global, de o calitate excepțională provenită din abordarea la un nivel superior conceptual, de devotiune artistică, a tuturor compartimentelor unei montări de operă. Orchestra Academiei Santa Cecilia impune prin incandescența participării instrumentale, prin fantezia și mobilitatea jocului său, iar Carlo Maria Giulini și-a confirmat cota înaltă care-l plasează printre primele baghete ale lumii. Am alăturat acestor mari ansambluri pe violoncelistul Heinrich Schiff, semnatarul unui recital care-l recomandă ca mare artist, argumentat în tehnica epatantă, în profunzimea frazării elegante, în timbrul mereu nobil.

Este îmbucurător că muzica a fost aleasă să patroneze o astfel de întîlnire a colaborării între frumos, dar nu este întîmplător, muzica este la noi, în actualul distribuție a forțelor productive artistice un strălucitor domeniu al fructificării talentelor și o emblemă a civilizației.

Costin Cazaban

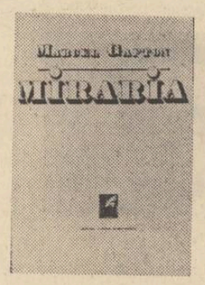

Cunoscut mai ales ca traducător, Marcel Gafton este și un poet original, printre ultimii recuperați, dacă nu mă însel, din naufragiul unei generații. El a avut tăria să revină la poezie după ce cîteva decenii n-a scris (sau n-a publicat) nici un vers. Dovadă că acolo unde există talent există și putința unei întoarceri. **Miraria** (C.R., 1977), primită cu metafore sărbătorești de Nichita Stănescu, este o carte de poeme situată la jumătatea drumului dintre lirismul pur al lui Ion Barbu și jocul verbal al lui Leonid Dimov. Marcel Gafton nu-i, totuși, un iubitor de concepte și nici un ermetic în înțelesul adevărat al termenului, deși versul lui este adeseori cu premeditare dificil. Îi lipsește și simțul pentru universurile aglomerate, culoarea lui este subțire, transparentă, peisajele n-au nimic din onirismul baroc al lui Dimov. Îl leagă, totuși, de această plăcerea invenției verbale, răsfățul cuvintului rar, artificial, tăietura precisă a versului. Marcel Gafton zice „pămînte", „mafoamele spaimei", „tăceruri", „bunicime", „mă purpuri", „se galeșă", „întocmitoare", „fricoșesc", „bâbărească vorbă zimboasă", „copacal", „cosorogească", „scirstie", „tristuește", „belsugînd", „visuiască" etc., răsucind cuvîntul ca o sîrmă subțire și moale, inventînd verbe din placide substantive, silind, în fine, versul să primească o vocabulă rară, frumos sunătoare. Poezia este, în acest fel, o confesiune, dar și un joc cu silabele, un cîntec dar și un descîntec, o petrecere cu metafore care ne înveselesc ochiul și ne sucesc mintea : „Bâbărească vorbă zimboasă / untdelemnoasă, / pe jos și de-a călare / pritocitoare, / zi, vorbă zimboasă, / ori, mai bine, lasă ! // De doi piepți scoabă / mereu în treabă, / tu, paparudă, / ciudă și iudă, / vesti o țarcă / speranței, parcă, / oaspe de marcă / de-amore leoarcă, // Di mai la deal / că tot ai cal, / di mai la vale / alde matale, / ceasul încui / du-te haihui, // tu ție meșteră / știe-te meșteră, / tu mie maștеră / știu-te maș-teră !".

Cînd vrea să fie patetic și demonstrativ **(Doamna poluare, Puntea)** Marcel Gafton nu reușește poemul, își pierde ritmul, devine o succesiune de imprecări de vorbe piezișe („tanțoșe zglobii neprihane", „taman două nițele turturei" etc.) agreabile, scăpărătoare judecate,

FRAGMENTE CRITICE

Miraria

obositoare și ineficiente dacă le luăm împreună. Genul lui este mica **scenetă** lirică, aceea în care lirismul profund apare disimulat, coborît în lumea faptelor banale și exprimat într-un stil (stilul generației !) plin de delicioase impertinențe: „De la flăcăruia unui primus era paltonul cald / oală de tuci deasupra / în oala de tuci valuta forte a făinii de păpușoi / cocoloașe sub fericirea nerăbdătoare a lingurii de lemn / cîrmaci la capătul mestecării / o mînă cu bătătură țeapănă pe degetul vecin de-arătător / scînteierea ochelarilor de foame tinără / păi cam așa e — să te organizezi / fireasca închinăciune a dumicatului / o parcă fugară îngrijorare / lasă tu ia paltonul / vezi de stai într-un fel de vorbă cu iarna — / mi-a murit mie un salcîm..." sau, în altă parte **(Săptămîna-n creion) :** „și căpcăunoaia din buzunarul de la piept își scoate batista / cu un gest rotund, aproape cerc / l-a văzut ea pe Dumnezeu jucîndu-se cu cerul, / de atunci are acest năravi rotund;".

Se înțelege că acest stil poetic în care intră, lingă înfumurare și o notă de ironie inteligentă, poate aborda fără complexe tema erotică. Marcel Gafton n-o ocoleste si nici n-o coboară (îndepărtîndu-se, aici, de Geo Dumitrescu și de lirismul desacralizant al generației) în comentarii bagatelizante, inventează, doar, o poveste simplă **(povestea** fiind o formă de detașare) prin care sentimentul trece discret, urmat de inevitabila ironie. **De ce să dăm vina pe vin** este scris în acest fel, alte poeme sînt mai apropiate de maniera madrigalului ca aceste **chihlimbare incendiate** pe care poetul le complică prin mici sugestii expresioniste : pădurea ce „puhoaie" liniști buimăcite, sîngerate orgolii de vulpi, vînători, pîndă, „pălălaia" ce se schimbă în abur, „dantela stranie a destrămării", „creștetul văpăierii", de unde se vede că lui Marcel Gafton îi este rușine să se exprime pe față, versul complică emoția, poemul stringe în jurul lui o vegetație deasă și inextricabilă de imagini ocrotitoare. Privirea trebuie să taie o cărare spre ideia ascunsă în iedera acestor metafore îndelung studiate : „Priveam în gheața incendiată a ochilor tăi amîndoi / în perechea de chihlimbare incendiate / tresărît semnul arătării fără oprire. / scrierea-i mare zorită de cuvinte simple / aburul strigăt mut mai departe, //mă priveam în chihlimbarele incendiate ale ochilor tăi — / nu vedeam decît clipa ca o gîză incremenită păstrării. / în otelia gheții ripă / colorile zilei deapoi — zîmbet misterios".

Însă **studiul, deschiderea** pot provoca o altă emoție. Voind să acopere confesiunea, poetul scrie un alt poem, mai autentic uneori decît acela pe care ar dori să-l sugereze. Impresia mea este că Marcel Gafton se epuizează în aceste **pregătiri** lungi și labirintice unde el caută tonul potrivit al unei confesiuni ce întîrzie să vină. În așteptarea poemului (două piese din **Miraria** se intitulează chiar așa), el își notează incertitudinile, caută o definiție și-o găsește („tors în piezișuri și-ciulini / un tors lăptos, mai mult părere"), încearcă, pe scurt, să exprime neputința de a se exprima. Silindu-se să arate de ce nu poate formula o idee, poetul își compune, în fapt, poemul adevărat, crescut pe acest sentiment al vidului, al neputinței de **a începe.** Am putea spune, atunci, că Marcel Gafton ajunge la poezie avînd sentimentul de a nu o putea cuprinde și exprima. Tehnică premeditată, rătăcire involuntară într-un deșert al cuvintelor ? Indiferent de natura acestei **întîrzieri,** poetul nu stă degeaba, imaginația lui lucrează în așteptarea inspirației mari, regale, imaginația născocește și mintea ageră concentrează, complică. Efectul nu este totdeauna satisfăcător, în poemele rămuroase ale lui Marcel Gafton sînt și versuri care nu spun, în fond, nimic. Poema se învesmîntă, în astfel de clipe, are dreptate, Marcel Gafton „în nesăbuințe".

În ciclul **Arheologie,** un „peisaj dunărean" și o „stampă belică" amintesc de inconformismul poetilor de la 1945 și de gustul lor pentru metafora tăioasă, construită pe contestația retoricii vechi. „Veacul acesta cu miros de pucioasă și zgomot de puști / se tocmește cu moartea în preajma unei bătălii foarte grele ; / din zoile vinelor noastre, Doamne, să guști / și granatele să ni le înghiți ca pe acadele / în preajma acestei bătălii foarte grele...".

Miraria reconfirmă un talent original, inventiv din speța creatorului **artifex,** degustător de licori verbale alese, în stare să moară de trei ori în poem pentru plăcerea unui sunet necunoscut, deși era suficient o singură dată pentru a ne sugera ideea.

Eugen Simion

Dreptul la replică

Stimate tovarășe redactor șef,

în virtutea dreptului la replică, vă rog să binevoiți a publica scrisoarea care urmează :

1. În **Luceafărul** din 14 mai a.c., sub titlul **O punere în cauză,** Vasile Florescu ne face deosebita cinste de a se ocupa de volumul **Retorica literară românească,** apărut la Editura Minerva (1976). Titlul însuși arată că studiul avea un caracter declarat polemic „încercînd să demonstreze că filozofia nu poate fi considerată, așa cum se insinuează, unica posibilitate de valorificare a vechii retorici". Literaritatea ar fi deci un fenomen care însoțește disciplina chiar de la începuturile sale. În primele capitole ale cărții, unele obiecții, mărturisit sau nu, aveau în vedere și afirmații ale lui Vasile Florescu din **Retorica și neoretorica** (versiune ameliorată și dezvoltată a eseului din 1969). Orice lucrare de natura aceasta ridică probleme dintre cele mai dificile, imposibil de rezolvat în limitele a cîteva sute de pagini ; de la aspectele metodologice, pînă la rezultatele practice ale cercetării orice contribuții, parțiale sau nu, sînt necesare. Vasile Florescu amintește el însuși de piedicele întîmpinate în documentare și mărturisește cinstit că unele lucrări le cunoaște din surse de mîna a doua. Surprind de aceea cu atît mai mult spiritul minor revindicativ și iritarea autorului (o polemică mai veche a domniei sale cu un cercetător ieșean s-a desfășurat în aceeași termeni). Am citat din Cicero ? Vasile Florescu ține imediat să precizeze : „d-sa dă un citat din Cicero, pe care l-am dat și noi". Am folosit traducerea lui Quintilian din **Biblioteca pentru toți ?** Dar aceasta este o „nefericită traducere". Există o ediție accesibilă a **Retoricii** lui Aristotel.? E inutilizabilă pentru că nu are „diviziunile moderne ale textului". E numit traducătorul unui fragment pe care l-a tradus și Vasile Florescu ? Lucrul acesta trebuie neapărat menționat. Aducem exemple din noua critică franceză? Acestea sînt argumentele lui Vasile Florescu. Amintim o carte ? Dar e tocmai cea la care „noi am trimis". Am citat din H.I. Marrou, indicînd ediția și pagina (nu într-un singur loc) ? Nu are importanță, Vasile Florescu repetă : „traducerea este a noastră". Se întîlnește o informație în mai multe lucrări ? Ea nu putea fi luată decît din **Retorica și neoretorica.**

2. Ni se obiectează că textele autorilor francezi sînt redate în original, pe cînd cele latine, englezești și germane în românește. Deschidem la întîmplare **Retorica și neoretorica :** textele autorilor francezi sînt redate uneori în original, alteori în traducere ; cele latine la fel. Se poate trage de aici o concluzie ? Pentru cel care nu vede în fiecare pagină un delict, niciuna.

3. Ediția franceză după care l-am consultat pe Aristotel e într-adevăr a lui Ruelle, cum presupune Vasile Florescu ; dar cum pe noi nu ne-au interesat „diviziunile moderne ale textului", ci numai textul, am considerat că poate fi consultată cu folos (în lipsa altora).

4. Vasile Florescu (cercetător) crede că nu poate exista „teză de doctorat sau lucrare cît de cît științifică" fără **apud, cf., citat de...** Printre atîtea altele, este și aceasta o părere.

5. Dacă o ediție franceză din **Retorica** lui Aristotel este „demult ieșită din uz" și dacă traducerea lui Quintilian este o „nefericită traducere", nu vedem în ce constă vina altora. Cît ne privește, am consultat traducerea românească din Quintilian paralel cu ediția din 1766 (cu notele lui Ch. Rollin) și nu ni s-a părut chiar atît de „nefericită".

6. Vasile Florescu vede un „n.n." (nota noastră) într-o propoziție a autorului, nu într-un citat deci, prilej de a consemna cu voluptate încă o „neglijență", care să pună în cauză „calificarea ca cercetare" a lucrării. O simplă întîmplare ; cu trei rînduri înaintea locului incriminat era o altă intercalare în text (de aceeași natură), cu scopul de a limpezi noțiunea și nu de a corecta fraza.

7. Sînt semnalate, între altele, și „numeroase contradicții". Scriem noi că „de la Aristotel nu s-a mai spus nimic nou" în retorică ? D-sa descoperă imediat inconsecvența : „Dar la p. 81 notează că s-a produs totuși ceva profund nou, anume «direcția literară» în retorică, reprezentată de Cicero și Quintilian, care se opune vechii «direcții filozofice» a lui Aristotel". Că urmăream procesul de literaturizare a disciplinei e adevărat ; dar deschidem la p. 81 și citim : „Oricîte definiții am adăuga între secolele al XVI—XVIII-lea, retorica ezită încă între direcția filozofică (Aristotel), **persuadere** și cea literară (Quintilian și Cicero), **bene dicendi".** Era vorba deci numai de această ezitare și nu de producerea a ceva „profund nou" ; direcția literară n-a însemnat invenția unor definiții, reguli și diviziuni, ci „degradarea" celor vechi, paralel cu o subtilă cultivare a ficțiunii și imaginarului.

8. Nu există nici o frază la p. 14 în care se „contestă afirmația, privind aportul neconcludent al unor critici, mai precis al noilor critici francezi". Am scris, în schimb, la p. 288 : „E o pură iluzie că spunem mai mult, dar e un adevăr că spunem altfel. T. Todorov încearcă să salveze din vechea retorică **topografia** (descrierea locului), **chronografia** (descrierea timpului), **etopeea** (descrierea morală) ; alții propun în glumă **cephalografia** (sau descrierea capului), **podografia** (descrierea piciorului) etc." În două pagini și jumătate, dedicate interesului pentru retorică în Europa, Vasile Florescu îi amintește pe Barthes, Genette, Todorov și Blanchot. „Nu credem că exagerăm, încheie d-sa, dacă vedem în noii critici niște aliați, care mai mult încurcă decît descurcă țițele neoretoricii". Rezervele noastre erau departe de înțelesul pe care-l dă autorul întregii acțiuni a criticilor amintiți : „a scandaliza pentru a forța succesul". Acestea sînt „argumentele" pe care Vasile Florescu se plînge că le-am folosit, fără să le dăm în vileag paternitatea. O facem cu această ocazie, despărțindu-ne categoric de morală.

9. Sîntem acuzați că ne-am folosit de argumentele **grupului de la Liège** la care a trimis, evident, și Vasile Florescu. Nu numai că nu le-am folosit, dar nici nu le-am acceptat în totalitate sub forma rezultatelor din **Rhétorique générale.** Pentru cine cunoaște lucrarea, atitudinea noastră e ușor de descoperit în cîteva fraze de la p. 283.

10. Nicăieri nu se pune „sub semnul îndoielii afirmația că Miron Costin ar fi autorul tratatului de retorică", așa cum susține Vasile Florescu. La p. 79 reproducem pur și simplu părerile altora în legătură cu paternitatea manuscrisului. Deci nu e vorba de nici o contradicție. Noi am susținut altceva : că pentru o istorie a retoricii românești nu e importantă nici aventura tratatului, nici descoperirea modelului. Între **încercarea de a scrie** și **a scrie** diferența este, în cazul acesta, cea dintre lucrarea neîncheiată și existența fragmentului.

11. Nicăieri nu se afirmă că Baumgarten ar fi un autor renascentist. Pe Vasile Florescu nimeni nu-l consideră un autor medieval numai fiindcă este citat, avînd în secolul XX o opinie despre retorica secolului XII.

12. Studiul nostru nu are decît 332 de pagini ; la p. 414 nu puteam, așadar, vorbi despre „neoretorica contemporană". Și chiar de-ar fi fost așa, am spus-o și cu alte prilejuri : „Prea se vîntură ideea că neoretorica ar fi într-adevăr o **nouă retorică,** atunci cînd de fapt singurele care se schimbă sînt cuvintele". Și Crevier era convins, în secolul trecut, că scrie o „neoretorică". Alte două observații de natură stilistică : 1. „retorica înțeleasă ca ars ornandi" — expresia nu se află nici la p. 242, nici la p. 249. **Retorica ornamentală** e o formulă des folosită ; ea marchează trecerea disciplinei înspre o stilistică a faptului literar. 2. „fenomen de fapt" ; la p. 288 propoziția exactă este aceasta : „Vechiul fenomen, de fapt, al adeziunii mecanice, automate și indiferente străin umanismului societății noastre", ceea ce e cu totul altceva.

13. În ce privește etica noastră, oferim numai două exemple : „Lucrările, cîte se pot cita, cu excepția remarcabilului volum al lui V. Florescu, **Retorica și neoretorica** (1973), nu au în vedere disciplina în sine, ci numai varii aspecte amintite în treacăt în contextul unor preocupări de altă natură" (p. 5). Și : „Nu ne-am propus să facem istoria neoretoricii, nici să enumerăm toate tendințele acestei agitate reabilitări. Amîndouă au fost realizate exemplar de V. Florescu" (p. 208).

Cu stimă,

Aurel Sasu

P.S. O scrisoare trimisă de Vasile Florescu, în 27 iulie 1976, lui... Aurel Sasu, deci după apariția **Retoricii literare românești,** se încheie astfel : „Vă felicit călduros și vă doresc tot succesul pe care îl meritați !". Cititorul este rugat să rețină singur concluziile.

A. S.

PROFIL

Romanul cu un singur personaj

Prozatorul Nicolae Damian a publicat pînă acum patru cărți. După debutul cu volumul de povestiri *Diminețile bătrîne* (1969), a urmat, ca un interludiu o carte mai puțin ambițioasă, scrisă pentru copii *Fete și băieți* (1971). Concepute pentru „bucuria jocului", utile exercițiilor de stil și, în primul rînd, păstrării unei prospetimi a construcției imaginare „aidoma copiilor", povestirile despre fete și băieți, oricît de simple, nu puteau să ascundă nostalgia purității și uimirii în fața lumii și nici să estompeze tentația jocului. Ele au anunțat clar oricărui critic, ce nu le-a ocolit, din orgoliu sau lipsă de timp, o temă și un univers de predilecție, o obsesie epică subterană — copilăria — cu mult mai profundă decît leitmotivul geloziei și în orice caz mai fertilă decît orice cazuistică a puterii, despre care, oricum, nu credem să fie vorba nici în ultimul roman *Vara* (1976) și nici în ciclul ce-l va continua. În genere s-a observat că prezentul are, în cărțile lui Nicolae Damian funcția de „rampă de lansare către trecut" (M. Ungheanu). *Cucerirea trecutului,* (a memoriei) reprezintă *cucerirea identității* unui personaj, imposibilă fără retrăirea sau evocarea copilăriei acestuia. Cu aceeași intensitate, cucerirea *realului* sau a *identității reale* a unui personaj e imposibilă, fără cunoașterea și frecventarea misterului, fără întîlnirea cu visele și basmul, fără împletirea întîmplărilor din prezent cu amintirea. Ignorarea unei teme fundamentale a prozei lui Nicolae Damian — copilăria — și necunoașterea scriiturii și compoziției sale epice specifice, bazate pe apelul la teatroterapie, psihodramă și sociodramă, avînd ca efect transformarea imaginației și ficțiunii într-un instrument de dezvăluire a realului, se soldează cu o lectură de suprafață. Din același motiv romanul *Vara* a fost uneori analizat dintr-un unghi incorect atît în privința calităților cît și a defectelor sale.

Cei ce salutaseră în *Diminețile bătrîne* sau în romanul de debut, *Pribegi, noi visam* (1973) realismul imaginii, puterea simbolurilor și a parabolei, forța picturii aproape hiperrealiste, deci și fantasticul, lirismul și meditația, dialogul (de fapt monologul interior), acuzau în romanul al doilea lipsa de compoziție și fragmentarismul, pseudomotivația, pastișa sau lipsa de conținut, taxînd cartea dintîi, din ciclul proiectat *Viața lui Martin* drept artificială sau expozitivă. Dincolo de viciile romanului *Vara,* semnalate sau nu persistă în receptarea lui critică un viciu de interpretare. Nicolae Damian scrie o *proză a ipostazelor* unui singur personaj, văzute cu încetinitorul. Celelalte prezențe umane au rolul de oglinzi, auditoriu sau destinatar, sînt un fel de cutii de rezonanță. Citite ca niște construcții epice cu mai mulți eroi, romanele *Pribegi, noi visam* sau *Vara* ni se par prea fluide sau, dimpotrivă, stufoase. De fapt femeia iubită din *Pribegi, noi visam* ori imaginea ei, luminată în chipul altor femei, e mai mult o fantasmă asemănătoare „frumoasei fără corp". Confesiunea, deși o invocă, dialogul înlocuit de monologul, ce se transformă într-un roman-scrisoare, reduc iubita la un destinatar, care nu va răspunde niciodată. Adevăratul și unicul personaj e bărbatul cu toate ipostazele și proiecțiile sale. Dacă în *Pribegi, noi visam* asistam la o psihodramă, în *Vara,* spațiul epic e dominat de sociodramă. Deși diferită ca formulă epică, ambele cărți sînt în fond două portrete. Fiecare dintre ele e construit după imperativul „cunoaște-te pe tine însuți" de unde concluzia că sînt autoportrete. La Nicolae Damian salvarea personajului e legată de cunoașterea de sine. Pe prozator îl interesează mentinerea echilibrului unui unic personaj. Refuză schema lui sau etichetarea unui destin. Nu face din eroul său un caz precum Rebreanu în *Ciuleandra,* nu transformă un personaj normal într-un caz ireversibil. Psihiatrul e interesat de reversibilitate, de revenire la normal, de ieșirea din criză. Nicolae Damian refuză să dea eroilor săi traiectoria epică a unui caz și nu-i subordonează unei singure perspective. Martin din *Vara* nu ne apare doar ca sot, tată, astenic, savant strălucit dar neînțeles, sau înțeles dar neajutat, nici numai ca om de valoare strivit de altul despotic, neinteresat decît de hegemonia lui. Nu problema puterii sau abuzului îl interesează pe autor, nici cea a remușcării față de Demetra sau Vania, nici evaziunea în basm sau vis. Iar revelația nu e căutată nici măcar în acea saga despre strămoșii lui Martin, derulată cu repeziciune. Pe Nicolae Damian îl interesează cum și în ce măsură e puternic Martin, iubește sau urăște, se teme sau are curaj, își aminteste sau caută complicitatea uitării, e vulnerabil sau sigur de sine, orb sau precaut, vigilent ori irresponsabil. Vrea să știe și să vadă dacă Martin *există* și dacă există *gîndind.* Nici *Pribegi, noi visam* nu e o carte despre gelozie sau susceptibilitate, despre egoism sau generozitate, despre esec afectiv sau despre pierderea „funcției realului". Proza lui Nicolae Damian refuză să se angajeze eseistic în jurul unor probleme impersonale. Indiferent de faptul că în *Pribegi, noi visam* sau în *Vara* există persoana întîi, a doua și a treia la singular și plural, verbul conjugat *a putea, a iubi, a bănui, a vindeca, a salva* definește un singur personaj, pe bărbatul iubind și bănuind în primul roman și pe Martin în cel de-al doilea. Cei doi freamătă și respiră atît de intens încît consumă și oxigenul celorlalți. Sînt vigilenti, stau la pîndă, se autoveghează, nu-și iau precauții. Ne povestesc visele lor, vise prin care nu-și cheamă somnul, ci și-l alungă, trezindu-se. Opțiunea pentru mobilitate și veghe e deviza prozei lui Nicolae Damian, adevărată fotografie mișcată, portret compus într-o mișcare cu încetinitorul. Trecutul și prezentul se luminează reciproc, existînd ca perspective, reversibile și nu ca felii independente ale timpului. Romanele sînt cărți cu un singur personaj, scrise pentru el, nu pentru probleme sau idei din afara lui. Totuși, ele nu sînt universuri în care se cuibărește solitudinea. Eroul se retrage inventariind lumea de la distanță, contabilizînd-o, plimbîndu-și ochiul în fața ei ca în fața unui spectacol exterior al obiectelor descrise, posedate. Nimic din ochiul rece al noului roman, nimic dintr-o privire ce s-ar vrea înghețată, îndosariind obiectele și transformîndu-le în natură moartă, golind pămîntul, de ființe și oameni, de subiectivitate. Ochiul vede lumea, o recepteaza, o primește la sine, dar e în același timp lumina ce luminează această lume, încălzind-o. Personajul devine un drum sinuos spre sine, cu digresiuni și paranteze, cu popasuri și fugi cu respirația la gură. Deloc static, în nici-un caz schematic, el se înscrie aproape într-un program existentialist. Nicolae Damian scrie o proză, în care acțiunea de a construi e înlocuită cu aceea de a fora. Gestul defrișării îl domină pe cel al ascensiunii. Nimic mai evident decît acest refuz al drumului marcat, complex al culturii, poate, dar și refuz al generalizării și absolutizării — filozofiei de dragul filozofiei și nu al omului. Proza lui Nicolae Damian, cu un evident program relativist și cu un clar interes pentru dinamică, construiește după modelul dictonului „nu există boli, ci bolnavi", un principiu, care spune că nu există idei și sentimente ci oameni care le cugetă și le trăiesc. Cu riscul de a se pierde în lirism și picturalitate, povestitorul sau romancierul nu obnubilează misterul. Nu elucidează îndoiala ci, pe un drum mai vechi, o supralicitează. Rezultă un epic sincopat, o fluență cratyliană, meandre, flux și reflux, eșec și victorie, un text a cărui ordine lineară nu ni se pare deloc obligatorie, capitolele din *Vara* putîndu-și schimba ordinea. Un mod specific de a face aluzie la real, ca la ceva extrem de familiar, deși tainic, și de a transforma senzația retiniană în conștiință, e definitoriu pentru acest univers, ce refuză fenomenele de constanță ale reprezentării. Prozatorul dizolvă în paginile cele mai bune impermeabilitatea ochiului față de variabilitatea lumii înconjurătoare, descoperind „ochiul novice" al lui Ruskin. Lumea interioară sau cea din afară se dezvăluie proaspete, crude, nefalsificate. Proza aceasta o înțelegem mai bine dacă știm limbajul poeziei. Tainele valorii romanului *Pribegi, noi visam* ne sînt mai bine relevate prin neîmplinirile din *Vara* sau prin ceea ce lipsește din portretul lui Martin. *Pribegi, noi visam,* este o monodie, un monolog liric închis în proză. *Viața lui Martin* va rămîne probabil, după terminarea ciclului deschis de volumul *Vara,* o monodramă, o dramă cu un singur personaj, aproape un monolog dramatic din cînd în cînd întrerupt de cor. În *Vara* se aud prea multe voci care, deodată domină corul. Jocul existențial atît de specific copilăriei e psihic în *Pribegi, noi visam* și social în *Vara.* El nu se lasă acoperit de partiturile și rolurile celelalte. Prin el se dezvăluie, se lasă luminat un personaj ca printr-un fel de test sau expunere a negativismului fotografic. În urma lui eroul se simte parcă salvat, eliberat de teama de a nu se cunoaște. Ambiția de a juca mai multe roluri, de a vorbi mai multe idiomuri firească în epică, ba mai mult necesară, creează în cazul lui Nicolae Damian, veritabil artist al stilului, sentimentul artificiului, al facilității. Prezentul ca rampă de lansare spre mai multe trecuturi, spre mai multe copilării devine abstrus. Prea multe puncte de fugă interioare nu mai descriu drumuri spre sine ci linii abstracte. Cerînd, totodată, prozei lui Nicolae Damian mai multe personaje egal de vii n-ar trebui să uităm ca în cazul său înseamnă să-i cerem să cuprindă-n-tr-o carte mai multe copilării (nu există identitate reală fără evocarea copilăriei). Numind problemele prozei sale și considerîndu-le nici noi, nici semnificative vom opaciza și abstractiza un text transparent și viu, căutînd așa-zise esente acolo unde importantă este existența.

Va fi destul de simplu să confundăm oglinzile cu cel ce se privește în ele. Vom considera o fereastră deschisă spre semnificatiile cărților geamul pictat în trompe l'oeil și nu cel real. După *Vara* nici prozatorul și nici criticul nu mai au, într-un anume sens, voie să greșească. Romanul acesta recent a arătat, a limpezit calea și șansa scrisului lui Nicolae Damian. Paradoxal prozatorul nu trebuie să-și piardă ochiul novice, adică copilăria. Se poate juca de-a realitatea, nu și de-a arta. Scrisul său e autentic și are forță cu cît e mai mult un cîntec despre sine al personajului, cîntec într-o accepție withmanniană, adică, dialog, invocație, povestire, „călătorie împrejurul lumii sau cel mai scurt și adevărat drum spre tine însuși".

Doina Uricariu

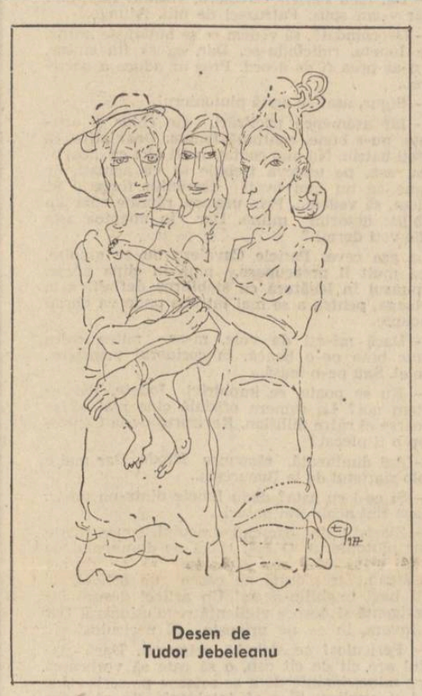

Desen de
Tudor Jebeleanu

atelier literar

poșta redacției

M. MLADIAN : Sînt elemente promițătoare de poezie, încă nu tocmai bine puse în valoare, datorită unei discursivități insuficient strunite, unei risipe de vorbe, parazitare, etc. Mai puțin discontinuă, ceva mai bine „organizată", „Pentru cei ce-au purtat" păcătuiește, însă, printr-un exces retoric. Dintre celelalte, ceva mai bune ni s-au părut (fie chiar parțial) „Colorind vise", „Să-ți spui rugăciunea" și pagina care începe cu „fără risipă". Să vedem ce mai urmează.

EMA VALERIA : Versurile n-aduc nimic nou, față de cele trimise anterior. Scrisoarea aduce, în schimb, destule confuzii. „Nu pot suferi — spuneți — cînd se zice : n-are rost să (n.n. corect : să-i !...) întreținem iluzia că are talent"... etc. Și ce-ar avea de cîștigat, pe termen lung, cel în cauză, din întreținerea (nemotivată) a acestei iluzii — v-ați gîndit oare? (...inevitabil o deziluzie, care uneori capătă adevărate proporții de tragedie !). În ce privește îndemnul la lectură, adresat adesea celor ce se află la primele lor încercări, nici în această privință părerea dv. nu e mai judicioasă. Chiar această „subiectivitate inerentă", de care vorbiți (aprecierea disproporționat de favorabilă a propriilor lucrări) poate fi, în multe cazuri, amendată, corectată, supusă educării, în timp, prin lectură și studiu (care fac ca elementele de comparație să se înmulțească, criteriile, gustul, capacitatea gîndirii și spiritul critic, etc. să se amelioreze). Ca să nu mai vorbim de alte, nenumărate, efecte favorabile ! (lectura și studiul mai pot corecta, bunăoară, și neajunsurile unei școlarități superficiale sau incomplete, lacune de informație sau deprinderi greșite — cum ar fi, de pildă, în domeniul ortografiei, folosirea formei agramate „expediator", în loc de expeditor, și așa mai departe...).

ADRIAN ALUI GHEORGHE: Alunecări spre un metaforism dezordonat, în căutare de „efecte" ostentative (în dauna substanței lirice și a semnificației).

D. HRENCIUC : N-avem nici acum, din păcate, prilejul să vă dăm un răspuns mai bun. Cele două plicuri nu ne-aduc lucruri noi, deși o anumită schimbare în bine se simte pe undeva. Predomină, însă, și acum, dezlănțuirea delirantă a vorbelor și imaginilor, înfrigurarea, lipsa de atenție asupra

condeiului, metaforismul aglomerat și încîlcit, uneori fără sens (de pildă : „Pămîntul / E fîntîna în care / Ochiul cerbului / netezit / Doarme-n ulciorul / Neîmbătat de gura / Drumețului" (? !)... etc.). Două lucruri sînt ceva mai limpezi, mai coerente, mai aproape de poezie : „Definiție", „Iubirii".

PROF. P. P. MILU : Felicitări pentru buna inițiativă și mulțumiri pentru invitație. Poate că sprijinul cel mai calificat l-ați putea obține din partea Muzeului literaturii române.

ST. VERGU : Sînt lucruri demne de atenție și pline de promisiuni (mai ales I și II). Să vedem ce mai urmează.

I. DIACONU : Sînt paginile unui om inteligent, sensibil și, după toate semnele, talentat (chiar dacă, în acest sens, „mostrele" sînt cam puține și nu definitiv concludente). „Poveste" e, desigur, la nivelul vîrstei, dar isteață, insolită cumva. Fragmentul, însă, „umblă" destul de bine (deși finalul într-adevăr cam scîrțîie, cum ziceți). Dar nu trebuie să vă luați sută la sută după „Anexă", care, deși subtilă și judicioasă, în general, e, totuși, de multe ori, prea aspră, în căutare de noduri în papură. Nu trebuie nici să vă pară rău — cum spuneți — pentru acest demers (mai de grabă, pentru prea multele suspensii și jumătăți de vorbe, care-l fac uneori greu, sau chiar imposibil de înțeles) : dați-i înainte cu curaj și contați pe „asistența" noastră amicală.

ALDO PAMORO : Lucrurile merg pe o cale greșită, alunecînd spre un joc metaforic delirant, spre o frenezie verbală incoerentă, cu performanțe uneori triste (dacă nu comice) de genul : „Jefuiți-mi carnea din pletele minții / ce-atîrnă sub arterele tălpilor / aidoma unui pește-n năvod" (? !), etc., etc. Rugămintea dv. nu e actuală (sperăm să fie, într-o bună zi, dar numai în funcție de calitatea manuscriselor pe care ni le veți mai trimite).

DAN ANTOHI : Nu sînt lucruri noi — observațiile anterioare rămîn valabile. Plicurile adresate „Atelierului", sau „Poștei", sau nominal poștașului, ajung la noi nedesfăcute ; încurcătura, deci, vă aparține în întregime. Pe viitor, vă rugăm să nu ne mai trimiteți tot ce scrieți, ci maximum 10 poezii, alese cu toată exigența și scrise citeț, de preferință la mașină.

MARIN ION : Lucruri interesante, promițătoare : „Prima elegie", „Ars poetica".

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se restituie.

Pămîntul viu

Balsamuri prelungi
Se zvîntă sărat sub pleoapa bolnavă
De țipăt, nesomn,
Și strigătul orei
Ce-abia se mai rabdă
Uitată-n fertilul miracol !
Scincește o gură flămîndă
Planeta leagănă-ncet
Femeia înflorescentă,
Laptele se ațiță
În forma rotundă !...

ANGELA NACHE

Joc

Să poți spune :
Mai împușcă-mă
Nițel, nu am
Murit destul, nu
Am murit pentru
Toate lucrurile,
Pentru toate speranțele,
Pentru focul cu
Cenușă albastră.
Să poți să repeți
Moartea aceea copilărească :
„Pac-pac, tu ești mort !"
Și el să răspundă :
„Pac-pac, am avut
Cerul în dreptul inimii !"
Să poți spune :
„Pac-pac, prietene,
Hai mai bine să
Facem baie în rîu !"
Și el să-ți răspundă,
Ridicîndu-se glorios
Din tranșeea memoriei :
„Acum sînt călare
Pe calul înaripat
Și mă duc puțin
Pînă-n soare !"

LUCIAN CODRIN MĂNĂILESCU

Floarea de colț

Îți trimiteam uneori
Sufletul meu printre
Rîndurile unei coli de hîrtie
Încă îți mai puteam scrie
Draga mea
Iubirea ta încă era
Un fel de seară solidă
Noapte de noapte urcam
Cele mai înalte piscuri
Un fel de alpinist căutînd
Mereu inima ta
Rivnită floare de colț.

MARIAN VITIUC

Descoperire

Cobor în adîncul
lucrurilor
pe o scară de frînghii
dibuind
din cauză în cauză
pînă descopăr
gălbenușul de viață
și-l aduc la lumină
cum scoți inima aburindă
din trupul unui animal
abia tăiat.

ALEXANDRU HORIA

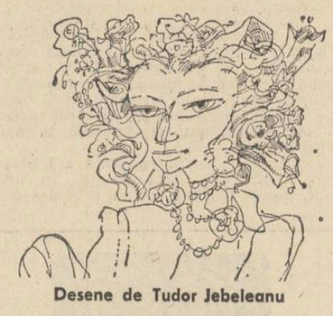

Desene de Tudor Jebeleanu

Lecție

Învață tu rodul, iubirea
tăcerea țese stele reci
sub poduri apa este un
animal blînd
noaptea umblă ca un paznic
prin oraș
mai rămîne mecanica pură
a visului
cineva îmi pipăie sufletul
cu degete invizibile
tu ești o răsuflare
un abur abia al sîngelui
meu în mirare.

CRISTINEL PRICOP

Există

O ușoară adiere cuvintele
prin sînge
navigînd blînd mimetism
un cîntec există
deasupra tăcerii
cum deasupra florii mireasma
există

MILODRAG KONSTANTINOVICI

Ivan Turbincă

A venit la mine într-o seară.
Nu am fost acasă, nu i-am putut deschide.
Prin grădină trecea moartea călare.
Nu am fost acasă, nu i-am putut deschide.
Dumnezeu trecea strada, urma să vină.
Nu am fost acasă, nu i-am putut deschide.
Noaptea scutura prunii din grădină.
Părintele făcea mătănii ceva mai încolo.
Miezul nopții întîrzia ca întotdeauna.

ION MONORAN

Prima elegie

Frați de cruce să fim
Copac singuratic
Părăsit într-o noapte
De mierla ta,
Proprietate privată.

Cruce și raclă să-mi fii
Copac singuratic
De nimeni iubit
Părăsit la marginea firii,
Tu ce toate le știi
Inabordabil
Ca steaua Polară.

MARIN ION

Călugăreni

Mlaștina se lățește pe lacrima
neistovită a nopții.
Soarele ascute piramida
cu temeliile-n moarte.

Ei se mai caută pe fața cîmpiei, mirați.

Cine-s tăiații, împunșii, striviții,
călugării și profeții acestor pîini
care-și desfac rănile stinse
ridicînd răsărituri de sînge prin urzelile
ierbii ?

Un aer deja răspirat inventează oglinzi,
născocește icoane,
le fură chipurile,
îi ridică la cer.

În firidele beznei Tu încă-i dezbraci
și le mai măsori poate carnea
dar privește-mă, Doamnă,
prin frigul tău
însumata vigoare a vîrstei mele
îi recunoaște unul cîte unul
îi îmbrățișează
îi acoperă
se încolăcește pe oasele lor

NELU STANCIU

Lirică din R.S.Cehoslovacă

JIRI TAUFER

Fiecare atom al lumii noastre

Fiecare atom al lumii noastre aparține mîinilor,
care nu sînt doar extremități ce se leagănă-n vînt.

Care au făcut din capul omului un stup de idei,
din ochi speriați, ochi veseli ce-ntreabă,
din guri bune de mestecat, guri care cîntă.

Care i-a dat omului aripi
și cuvîntul.

Mîinilor care sporesc binele,
care prelucrează și seamănă,
care știu să apropie ochii de stele
și moartea s-o scoată din inimi
în superbe bătălii pe mese de-operații.

Mîinilor
modelate de un sculptor genial :
MUNCA.

MILOSLAV BUREŠ

Deschiderea pietrei

Întocmai unui sculptor iscusit
deschide piatra
și însuflețește lutul
îndepărtează straturi vechi
și ascultă bătăile inimii
și simte pulsul
îmbătrînitei pietre
care, cîndva, visase
să devină fier.

VLADIMIR BRANDEJS

Mărul

În sămînță
doarme vîntul cald,
zumzetul albinelor,
năpraznice furtuni de vară.

Gustul sîmburelui
vine din răcoarea izvoarelor,
din zori și asfințituri,
din toate darurile pămîntului.

JAN ŠNOBR

Destin simplu

Să numeri poți valurile mării
grăunțele nisipului
stelele de pe cer —
nu vei ajunge la capăt nicicînd !

Și vei începe din nou și mereu
ca-n dragoste
ca-n viață
vei arde cu flacără curată
sub veghea constelațiilor
pentru mîine
pentru veșnicia a tot ce porți în tine
ce e-n voința ta de-a ști și-a cunoaște
de-a fi în tot
ce curge înainte și trăiește plenar
ca valul, ca nisipul, ca praful stelar
ca sămînța de brazi din ținutul natal.

În românește de
Nicolae Nicoară

Manifestări de tinerețe creatoare

Urmare din pag. 1

se de către elevi. Aceste publicații, în număr de aproape 2 000, reprezintă o extrem de prețioasă sursă documentară pentru temperatura spirituală a tineretului studios în decursul timpului, în cuprinsul lor găsindu-și reflectarea atitudinile, reacțiile specifice ale celor mai tinere generații intelectuale față de problemele culturii și ale vieții social-istorice, față de curentele de idei, față de punctele de vedere exprimate în cadrul unor discuții, al marilor polemici care au mobilizat în anumite momente conștiințele.

Presa școlară românească, stabilește Tudor Opriș, își are leagănul la Blaj, prima publicație fiind Aurora (1834—1836), redactată de elevul Nicolae Pauletti, același cu alcătuitorul (tot în 1834) al unei antologii (rămasă în manuscris) de poezii recoltate din revistele și din volumele unor scriitori ai timpului, un fel (zice Dan Simonescu) de **Floare a darurilor.** Descriind și analizînd minuțios revistele scoase de elevi, sub îndrumarea, de regulă, a profesorilor și cu sprijinul susținut al directorilor de școli **(Zefirul, Speranța, Dacia ferice, Filomela, Steluța, Diorile pentru Minte și Inimă, Viața, Conversațiuni, Deprinderea, Chemarea, Musa someșană, Progresul** ș.a.), profesorul Tudor Opriș își extinde cercetarea și asupra altor publicațiuni, precum antologia **Versuințe romane adeca : culesiune versuaria din foile nationale de la anul 1838** sau almanahurile **Diorile Bihorului și Fenicele,** nu fără a comunica interesante date despre diferitele societăți culturale școlare, în cadrul cărora au fost elaborate periodicele în cauză, și în general despre viața culturală din Transilvania și din toate ținuturile românești cuprinse în imperiul austro-ungar. Avem, de fapt, în **Reviste literare ale elevilor,** o diagramă a spiritualității românești ardelene, bănățene și bucovinene, axată pe studiul periodicelor școlare.

Trecînd la publicațiile din Principate, cercetătorul își începe expunerea cu specificarea că aici situația a fost, pînă la reforma lui Haret din 1901, cu totul alta decît în Transilvania. Departe de a încuraja, sprijini și orienta manifestările publicistice ale elevilor, direcțiile școlilor din vechea Românie (cu puține onorabile excepții) le-au considerat, vreme îndelungată, abateri de la disciplina instituțională și le-au tratat ca atare. Drept consecință, reviste ca **Zig-zag** a lui Grigore Pișculescu (viitorul Gala Galaction) au fost redactate și difuzate clandestin, iar Ibrăileanu și Raicu Ionescu au fost nevoiți să se ascundă, în **Școala nouă,** publicație scoasă de ei și de Eugen Vaian în 1889—1890, sub pseudonime. De existența celor mai multe asemenea periodice avem cunoștință doar din rememorările celor ce le-au întemeiat sau au scris în paginile lor. Publicațiile „legale" n-au lipsit, totuși, nici înainte de 1901, și în cuprinsul cărții sînt descrise **Revista societății Tinerimea română,** apărută în 1882, **Revista școalei** (1891), la care au colaborat Macedonski și Traian Demetrescu și a debutat Șt. O. Iosif, **Revista „Societății elevilor institutori", Școală nouă** aceasta din urmă ghidată de principiile mișcării socialiste. După reforma înfăptuită de Spiru Haret încep să apară publicații școlare în toată țara, unele sub conducerea unor viitori scriitori de notorietate. Astfel, **Din liceu** (1906), publică „ghidușiile elevului Horia Furtună", **Costache Negruzzi,** revista lunară „științifico-literară" a Liceului internat din Iași, găzduiește debutul lui I. I. Mironescu, **Spre lumină** (1903—1906) lansează pe I. M. Rașcu și N. I. Apostolescu, la **Revista noastră 1912—1913** din Focșani debutează Victor Ion Popa, **Colnicul Hora** (1906) din Tulcea, numără printre colaboratori pe Alice Călugăru, Tudor Pamfile, C. Riuleț, O. Tafrali, în **Curierul liceului Sf. Petru și Pavel** din Ploiești întîlnim semnătura lui Alexandru Cosbuc, **Speranța** (1904—1905) e scoasă de Victor Eftimiu, în fine, trecînd peste alte apariții, redactorii **Simbolului** din 1912, Tristan Tzara, Ion Vinea (pe atunci Samy Rosenstock, I. Iovanschi) și Marcel Iancu, erau la data respectivă elevi.

Pe tot cuprinsul României, presa școlară a luat avînt în perioada interbelică. Reconstituind faptele, cu minuție, cercetătorul proiectează (ca de altfel și în precedentele pagini ale lucrării sale) analiza obiectului de studiu pe fondul realităților istorico-sociale și al creației culturale specifice respectivei perioade, înfățișînd „factorii de emulație și formare culturală", urmărind ecourile și manifestările în școli ale ideologiei și luptei clasei muncitoare, menționînd participarea revistelor scrise de elevi la disputele literare din epocă.

Dintre periodicele școlare din deceniile interbelice, cîteva beneficiază, pe bună dreptate, de prezentări detaliate. E vorba, îndeosebi, de **Revista literară** (1927—1941) a liceului **Sf. Sava,** „adevărată pepinieră de personalități literare", loc al debuturilor lui Eugen Ionescu, Octav Șuluțiu, C. Fintineru, G. Macovescu, găzduitoare a scrisului juvenil al lui C. Noica, Mihail Steriade, Mircea Ștefănescu, de **Vlăstarul,** revista liceului **Spiru Haret,** scrisă în bună parte de Mircea Eliade și în al cărui spațiu se mai remarcă, între alții, Al. Ciorănescu, Barbu Brezianu, Al. Elian, C. Noica, mai tîrziu Dinu Pillat, de un alt **Vlăstar,** apărut în 1919—1922 și 1925 la Tîrgoviște, cu colaborarea lui Ioan Ciorănescu și Cicerone Theodorescu, de **Sabarul** (1935—1937) din Găiești, animat de Mihail Ilovici, de **Anuarul Societății literare „Gr. Alexandrescu" a elevilor de curs superior din liceul „Unirea", Focșani** (1919—1922), alcătuit de I. M. Rașcu și Virgil Huzum, de **Luceafărul** clujan (1938), la care colaborează F. Păcurariu și I. Negoițescu, de **Îndemnul** de la Tîrgu-Mureș (1924—1927), animat în special de elevul Ovidiu Papadima, de, în sfîrșit, (lăsînd multe altele la o parte), **Primăvara Banatului** (1928—1930, 1941—1944), legată de numele lui Al. Bistrițeanu. Doar menționată e, deși merita, poate, o descriere, **Laboremus,** revista liceului „Moise Nicoară" din Arad, în care a debutat M. Beniuc. Înfățișînd revistele, fie din deceniile interbelice, fie din alte perioade, Tudor Opriș nu se limitează la expunerea de date. Analitic și interpretativ, demersul său este punctat de caracterizări substanțiale, se stabilesc ponderea și profilul specific al fiecărei publicații în miscarea culturală a epocii.

Un larg spațiu se acordă în lucrare publicațiilor școlare de după 1944, cercetate, și acestea, natural, în strînsă relație cu evoluția întregii culturi, pe coordonatele create de revoluția socialistă. Studiul delimitează etapele parcurse de națiunea noastră pe calea edificării noii societăți, dezvăluind implicit situația revistelor în fiecare etapă. Un nou reviriment se produce după această dată și, în anii ce urmează, asistăm la o eflorescență revuistică fără precedent, marcată de titluri ca **Țara visurilor noastre** (Oradea), **Revista noastră** (Focșani), **Licăriri** (Craiova), **Muguri Adolescența, Speranța, Luceafărul** (București), **Generații** (Tg. Mureș), **Zorile** (Cluj) și multe altele. În acești ani apar de asemenea o seamă de antologii **(Copii-poeți, Din prag, Crisalida, Excelsior** ș.a.), iar **Scînteia tineretului** scoate un supliment pentru elevi, **Preludiu.**

Lucrare unică în genul ei nu numai la noi, dar, aproape sigur, și pe plan internațional, cartea lui Tudor Opriș, rodul unei îndelungate și complexe munci de cercetare științifică, implicînd traversarea a peste 1 400 de periodice, pentru a căror consultare au fost necesare deplasări la biblioteci și arhive dispersate pe tot întinsul țării, luminează un teritoriu aproape deloc cercetat al patrimoniului nostru cultural, făcînd cunoscute eforturi de creație ce n-au rămas fără urmări. Ea va constitui, fără îndoială, un stimul pentru numeroși cercetători virtuali : un stimul ce merită a fi sprijinit. Căci a sufla colbul de pe orice filă ce atestă sforțări de a spori zestrea spirituală a națiunii este un act patriotic.

Dialog neîntrerupt

Urmare din pag. 1

primul rînd, de cariera lor literară, nu de *operă,* pentru că se poate învăța enorm de mult și din aceste substituiri, din înscenările acestea gălăgioase și pustiitoare.

Fă tot posibilul, oricît ți-ar fi de greu, să nu intri în nici o „gașcă". Nu uita că polarizările care se petrec în viața literară nu se mai sprijină demult pe afinități, au la bază, cel mai adesea, altfel de pricini, mai pămîntești, fapt care a dus și duce la înlocuirea luptei de idei cu lupta pentru *altceva* — pentru posturi și pentru dominarea administrativă a literaturii, pentru un anumit fel de supremație. Vei vedea, dacă te vei „documenta" puțin, că tineretul a fost preschimbat în anumite perioade ale evoluției vieții literare în simplă „masă de manevră", fiind pus să ceară și să facă ceea ce doreau alții, fiind lăsat apoi să se descurce cum o putea, după ce campionii dislocărilor și ai „demolărilor" și-au atins idealurile estetice pe care le aveau, ajungînd, așadar, la un scaun mai impunător și la avantaje mai mari, de unde se poate deduce că vechea tagmă a fripturistilor nu a dispărut încă de pe lume.

Nu te rupe de „viața literară", dar nici nu te izola în perimetrul ei, destul de îngust, din păcate, limitat nu o dată la ce „a zis" unul despre altul, ce a spus celălalt despre un al patrulea, la faptul că unul e „văzut bine" (i-au crescut *acțiunile*), iar altul „e văzut prost" (s-a terminat cu el), etc., etc. Stai cu fața către viață, în primul rînd, către viața cea mare și adevărată a poporului, fiindcă izvoarele literaturii numai acolo se află, numai de acolo poate veni prospețimea. Mai mult decît atîta, cred că numai de acolo poate veni către noi adevărata lecție de etică. Fiindcă dacă noi scriitorii am ști mai mult și mai multe despre viață, am nutri preocupări mai intense în acest sens, am fi mai concesivi unii față de alții (în sensul bun și superior al acestui cuvînt), nu am avea senzația pe care o au acum unii dintre noi, de înghesuială, de aglomerație mare (e adevărat că această senzație nu crește decît acolo unde lipsește înzestrarea, dar asta e altceva).

Nu fi prea modest, fiindcă modestia poate fi egală cu sinuciderea, într-un context în care apucăturile de un anumit tip au încă o pondere destul de mare. Dar nu fi nici prea impetuos, nu sfida pe nimeni, cu vorba sau cu fapta. Cere tuturor respect și considerație, onestitate și sinceritate, oferind tuturor ceea ce le ceri, în chip constant însă, nu numai la anumite date, în preajma unor conferințe, ori cînd au loc altfel de „schimbări de temperatură" în jurul unui om. Numai în felul acesta poate fi rupt și aruncat la gunoi, o dată și pentru totdeauna, lanțul *revanșelor* de un anumit fel, șirul acela aproape sinistru al „dărîmărilor" și al „demolărilor", de pe urma cărora au profitat, de fiecare dată, oamenii fără talent sau cu talent puțin, nonvalorile care s-au înțitulat, singure, mari valori, carieriștii care și-au atribuit, singuri, titlurile răsunătoare de reformatori și de creatori de climat.

Nu e bine, să știi, dacă un scriitor domină o adunare a obștei, vorbind de cinci sau de zece ori, de cîte ori vrea, în timp ce altul nu se poate apropia de adunarea respectivă. „Excluderile" din literatură, nu a nonvalorilor (nonvalorile triumfă în asemenea împrejurări, se lățesc și se îngrașă), ci a unor scriitori peste care nu se poate, „trece nici cu tancul", sînt o rămășiță a anilor 1950—1960, cu deosebirea că atunci ele erau practicate în numele unor „foruri", iar acum sînt realizate de către „confrați". Dar tot nedrepte sînt, tot aberante, pentru că e absurd și aberant să crezi că un scriitor nu mai există, dacă nu-l recunoști, dacă ai reușit să-l „scoți" dintr-o sală, dacă i-ai luat locul într-un prezidiu. Așa credeau și cei care l-au interzis pe Blaga și i-au făcut zile fripte lui Arghezi (unii dintre campionii de astăzi ai acestor obiceiuri erau „mari" și atunci), așa gîndeau cei care au jucat rolul principal în realizarea acestor excluderi. Iar cei ce îi sprijineau, fiindcă a existat și atunci un fel de majoritate, ca și astăzi, tot cam așa ziceau, sperînd, ba chiar crezînd unii dintre ei, că sînt mari și că locurile pe care le-au ocupat prin contrafacere îi se cuvin cu adevărat, după dreptate. Istoria i-a contrazis, arucindu-i pe vreo ciția în neantul uitării, lăsîndu-i pe alții să trăiască (uneori e foarte îngăduitoare această *istorie*), fără a-i zgudui suficient, drept pentru care ei au crezut și cred că pot să învîrtească la infinit *caruselul intoleranței*, „torpilînd" astăzi pe unul, „dărîmînd" mîine pe altul, nemaiputînd trăi dacă nu au măcar „o victimă", dacă nu au băgat pe cineva în „moara erodărilor".

Nu e cazul, îmi vei spune dumneata, astăzi nu mai avem asemenea situații. Nu trebuie să mai avem, aș spune eu, nu e voie să mai avem, nu e bine să perpetuăm la infinit situații și împrejurări din care literatura și cultura au ieșit sărăcite. Tendința lor firească este să stăruie și să se perpetueze, adaptîndu-se noilor cerințe, împreună cu cei ce le creează, împreună cu promotorii falselor dispute. Datoria noastră, însă, a dumitale, în primul rînd, e de a întrerupe și de a rupe lanțul acesta de „dărîmări" și de erodări și de a-l azvîrli la gunoi, cum ziceam mai înainte. Creația și numai creația trebuie să stea în prim-planul preocupărilor noastre.

Nu fi zgîrcit deloc în privința aceasta, nu-ți drămui forțele și nu-ți irosi timpul de pomană. Gîndește-te de acum că nu ai la dispoziție, pentru scris, decît un anumit număr de ani și că dacă nu folosești „din plin" acești ani nu-i vei mai întîlni niciodată. Gîndește-te, pe de altă parte, că nimeni nu va putea scrie cărțile pe care le vei scrie dumneata, că realizarea *operei* la care visezi uneori stă numai și numai în puterile dumitale, depinde de felul cum îți vei orîndui timpul, depinde de felul cum vei trăi și cum vei fi, fiindcă nu om neisprăvit nu va putea da la iveală un lucru „finit" — o *operă*, să zicem — un om imoral nu va putea răspîndi moralitate în jurul lui, nu va putea face literatură, deoarece literatura, arta, în genere, are un caracter profund moral, oricît ar fi de sublimată, oricît ar fi de ascuns în miezul imaginii germenele acesta de uraniu, al moralității.

Nici nu-i nevoie, la urma-urmei, să iei exemplu de la alții, mai „bătrîni", vei găsi chiar în generația dumitale oameni excepționali, direcționați de timpuriu spre muncă și spre dăruire, gravi și temerari. Poate că și dumneata faci parte dintre ei, dar nu te considera ca atare. Gîndește-te, asumă-ți gravitatea răspunderii, nu amîna sorocul hotărîrilor capitale. Ține cont de faptul că nu vei avea mereu douăzeci sau treizeci de ani. Nu socoti însă *angajarea* ca pe un lucru rezolvat odată și pentru totdeauna, într-o anumită zi și la un anumit ceas al vieții dumitale. Socotește-o, dimpotrivă, ca pe un lucru de durată, deschis înnoirilor, deschis noilor cerințe ce se vor ivi, al cărui număr îl vei spori chiar dumneata, fiindcă odată intrat în apa limpede și profund generatoare a gravitații, îți vei cere din ce în ce mai mult și mai multe, sporindu-ți, singur, povara răspunderilor, călindu-te în muncă.

Aceasta este, după socotința mea, adevărata *angajare :* cea care stă mereu cu fața către viață, împrospătîndu-se și înviorîndu-se în permanență ; cea care nu se limitează la însușirea școlărească a unei *idei;* cea care se adapă cu o sete crescîndă din viața de ieri și de azi a poporului ; cea care a palpitat și palpită alături de destinul miraculos al poporului, și nu alături, de fapt, ci în miezul de foc al acestui destin, fiind parte dintr-un întreg de nedesfăcut ; cea care nu a rămas la stadiul juvenil al entuziasmelor de suprafață, trecînd prin sita luciditații tot ce se întîmplă în jur, căutînd sensurile de profunzime ale schimbărilor și transformărilor în care sîntem angrenați.

Dacă îți va fi greu vreodată, gîndește-te la cei care s-au sacrificat efectiv pentru ca literatura română și cultura română să aibă strălucirea pe care o au astăzi. Iar dacă îți va fi ușor, dacă vei vedea că îți merg toate din plin și mult prea repede, întreabă-te dacă n-ai luat-o pe alături de drum, dacă nu mergi cumva pe cărări bătute și înguste, dacă nu ești cumva un simplu și cam desuet „făcător de literatură". Să nu uiți nici o clipă că ai în spatele dumitale o mare și glorioasă literatură (o spun fără a avea sentimentul unei supraliciări, dimpotrivă) și că înaintea dumitale se deschid orizonturi nebănuite. Sfințește-le și cucerește-le, sfințește tradiția și cucerește-ți orizonturile proprii, care vor deveni, sînt sigur de asta, noi deschideri și noi pîrtii de glorii stelare pentru poporul din care te tragi.

Apoi, cînd vei fi bătrîn, mai bătrîn decît sînt eu acum, mai cumpănit și mai înțelept, pune mîna pe condei și lasă cîteva rînduri pentru un alt confrate, care s-ar putea să fie mai înzestrat decît dumneata și decît mine, decît noi toți. Trebuie să te gîndești și la acest aspect, trebuie să admiți că lumea nu începe cu dumneata (nici literatura) și că nu ești „capăt de linie". — nu e voie să fii așa ceva, dacă ești sortit cu adevărat marilor dăruiri.

Acesta să-ți fie crezul, acesta să-ți fie idealul !

sport

Ce se întîmplă cu Rapidul ?

● După partida de duminică terminată la egalitate (1—1) cu **Sportul studențesc,** rapidiștii, jucători, antrenori și suporteri, nu mai speră decît într-o minune care să-i salveze de la retrogradare. De ce ? La această întrebare răspunsurile pot fi nenumărate, de la cele mai argumentate pînă la cele mai fanteziste. O echipă de „inimă" a bucureștenilor, reprezentantă a unui centru muncitoresc de mare tradiție în sportul nostru, cu jucători de valoare ca Ioniță, Manea, Neagu, Marin Stelian și proaspătul Cojocaru și cu mari speranțe într-o vreme ca Ad. Dumitru Grigoraș și Rișniță trădează încă o dată ambițiile susținătorilor săi, aruncîndu-i în deznădejdea cea mai neagră. Garnitura **Rapidului** dacă nu este cea mai bună din divizie, nu este, după părerea noastră nici cea mai slabă, astfel încît motivele eșecului trebuiesc căutate în altă parte decît în valoarea ei intrinsecă. Neputința echipei de a juca de la o săptămînă la alta cu aceeași consecvență, „ululitoarele" sale contraperformanțe, ca și surprizele, destule, pe care le-a făcut unor echipe cu pretenții, au creat „mitul" acestei formații specializată în încuietorile Pronosportului, făcînd din ea un copil teribil al fotbalului nostru, alintat, răzgîiat chiar, căruia i se iartă orice din moment ce mai devreme sau mai tîrziu, se pedepsește singur. Antrenorul din ultimii ani, Motroc, nu este nici el însuși departe de această imagine, declarațiile și „schemele" sale tactice, cîte au fost, fiind cel puțin surprinzătoare. Nu întîmplător, poate, acestea sînt contrazise de golaverajul echipei atît de slab datorat apărării, compartiment care era de bănuit că va merge bine din moment ce Motroc a jucat atîția ani de zile, și bine, ca fundaș central, iar apărători la echipă nu i-au lipsit, gîndindu-ne numai la Pîrvu, Ad. Dumitru, Zalupca, Pop, Niță, Grigoraș și Ioniță. Sînt apoi bizarerii ca retragerea lui Teleșpan fundaș, și dispariția lui Șutru din atac. A încălzi rezervele „pînă dau în clocot", cum zice tribuna, a introduce în teren mulți apărători cînd evoluezi acasă și ai nevoie de victorie, a schimba posturile jucătorilor la întîmplare și a te agita pe marginea terenului sînt, în sine, gesturi spectaculoase, fără rezultatele așteptate. De aceea susținem că echipei giuleștene i-a lipsit în acest campionat fermitatea, forța de a-și învinge prin voință și dăruire echipele de formă și, nu în ultimul rînd, previziunea finalului de campionat în care punctele nu numai se adună, dar se și împart.

Discobol

Circulaţia ideilor şi spiritul critic (II)

confruntări

Nevoia stimulului cultural, mediat de cărţile traduse, de şcoală, de dascălii de mare prestigiu, reprezintă o trăsătură constantă a istoriei vieţii noastre spirituale. In **Inştiinţarea** din 1975, de la Sibiu, care era prospectul unei publicaţii ce n-a apărut, intilnim un adevărat elogiu al puterii exemplului în cultură : **„După cum cetim că vestesc istoriile cele vechi, mai virtos toate neamurile au avut sirguinta ca să-şi impodobească stilul limbii sale cu usebită şi intocmită cuvintare, cit putem zice că prin polirea stilului si deprinderea in invăţături s-au inălţat firea, a mai multor neamuri, pină la cea mai inaltă stare a nemuririi".**

Nevoia de luminare a oamenilor prin cultură apare astfel ca o cerinţă firească. Invăţatii **Scolii ardelene** care au pus temeliile culturii române moderne făceau traduceri de opere stiintifice şi filozofice. Ion Heliade Rădulescu pusese temeliile unui program al **Bibliotecii româneşti** care urma să insumeze traduceri de la Homer pină la Balzac şi Hegel.

Ostil fată de orice imitatii facile, Titu Maiorescu releva valoarea literaturii române din acea vreme prin însăsi originalitatea ei specifică. In cultura noastră, traducerile au deţinut intotdeauna un loc de seamă în procesul de formare a gustului public. Marii poeti ca St. O. Iosif, Ion Pillat, Lucian Blaga, Alexandru Philippide ş.a. au fost intotdeauna şi niste entuziasti traducători ai scriitorilor de pe diferite meridiane ale globului. Scriitorii şi criticii din perioada interbelică, ca N. Davidescu, P. Zarifopol, M. Ralea, Vladimir Streinu, Camil Petrescu, au fost, în acelasi timp, excelenti comentatori ai scriitorilor străini ce se afirmau în diferite tări. Proust, Gide, Rilke au beneficiat de studii subtile, scrise încă în perioada în care acestia se afirmau pe plan european.

In ultimele decenii, spatiul acesta de informare s-a lărgit în mod sensibil. Fenomenul este de altfel firesc. Orice om stie că astăzi trăim intr-o eră de explozie a informatiilor. Orice individ, conectat la mijloacele moderne de comunicare, are sentimentul unei participări la o adevărată constiintă planetară. Putem spune că, în această eră de competitie între civilizatia scrisului si civilizatia imaginii, traducerile imense indică semnul major al comunicării mondiale dintre oameni, a posibilităţii fiecărui individ de a sti tot ce se întâptuieste în lume, în cele mai diferite domenii.

Cine urmăreste harta culturală a traducerilor literare, realizate în tara noastră în ultimele decenii, poate constata că nu a rămas nici un scriitor de valoare de pe nici un meridian al globului care să nu vadă lumina tiparului în editurile româneşti.

In această etapă a policentrismului cultural, valorile literare nu mai pot fi căutate doar în zonele europene cu îndelungate tradiţii literare. Bursa valorilor artistice se modifică mereu. Evoluţia civilizaţiei, accesul tot mai larg la cultură a unor popoare, care pînă nu demult au fost colonii, fac ca noi scriitori de seamă să apară în unele arii geografice, pînă nu de multă vreme, neexplorate. Se aud tot mai pregnant vocile unor poeti africani, tările din America latină au impus un gen de roman care tinde să obtină primatul pe glob, în tările socialiste s-au afirmat poeti si romancieri de talie universală.

Scriitorii mari nu mai apar de multă vreme doar în tările cu spatii geografice foarte intinse sau în centrele artistice cu străvechi tradiţii de artă. In stadiul actual al civilizatiei, talentul unui scriitor nu mai poate fi determinat de dimensiunile mici ale tării. Elvetia a dat scriitori de talie mondială. România socialistă are poeţi şi romancieri de valoare universală.

In acest concert universal al valorilor si context al vitezei uriase a informatiilor, ideile nu mai vin doar din anumite directii, iar modèle literare unice nu se mai formează doar în unele tări, supraevaluate din cauza modei si a prejudecătilor pe scara valorilor.

Schimbul de idei si de valori urmează, din păcate, în numeroase cazuri, o cale învechită si, în mare măsură, unilaterală. In vreme ce noi traducem enorm de mult, scriitorilor nostri nu li se acordă aceeasi sansă de editurile străine. In unele tări occidentale, interesează mai mult biografia **„spectaculară"** sau **„publicitară"** a unor scriitori din tările socialiste, decit opera de autentică valoare. Optiunile unor editori occidentali merg cu precădere spre un gen unic de carte asa-zis contestatară din tările socialiste, spre romanul cu implicatii politice de **„scandal"** imaginar, declarîndu-se capodopere niste cărti ce nu depăsesc locurile comune, iar asupra unor scriitori mari se îndreaptă arareori o privire binevoitoare.

Complexul fals de superioritate al unor tări saturate de informatie în mod artificial le face opace, impermeabile fată de valorile artistice ale unor popoare cu o cultură mai tinără, în vreme ce scriitori minori, din tări cu un prestigiu artistic cistigat de multă vreme, sint răspînditi doar datorită modei si prejudecătilor.

Intr-o democratie reală în viata culturală universală, circuitul valorilor trebuie să beneficieze de dreptul reciprocitătii. Iesirea din climatul local si integrarea în această constiintă planetară nu se pot înfăptui decît printr-o liberă si largă circulatie a tuturor valorilor artistice, progresiste, nu prin mentinerea artificială a unor bariere si hegemonii culturale, aberante pentru spiritul epocii în care trăim.

Romul Munteanu

cultura românească în lume

● La Dortmund s-au deschis **„Zilele culturii româneşti"**, amplă manifestare culturală, pusă sub patronajul primului ministru al guvernului român, Manea Mănescu, şi a cancelarului federal Helmut Schmidt. Manifestarea este închinată aniversării în acest an a centenarului Independenţei naţionale a statului român şi înscrie în programul său momente artistice, economice şi sportive.

Festivitatea inaugurală a avut loc miercuri, într-un cadru festiv, în prezenţa preşedintelui Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste, Miu Dobrescu, şi a lui Heinz Kühn, primul ministru al landului Renania de Nord — Westfalia, care au evidenţiat, în alocuţiunile rostite, marea importanţă pe care trebuie să o aibă zilele culturii româneşti pentru mai buna cunoaştere între popoarele celor două ţări, pentru promovarea spiritului de prietenie şi a cooperării în multiple domenii. Au mai luat de asemenea cuvîntul Guenter Samtlebe, primarul general al oraşului Dortmund, şi Ioan Morega, ambasadorul ţării noastre la Bonn.

Zilele culturii româneşti vor dura o săptămînă şi vor programa peste 130 de acţiuni cultural-sportive. Între acestea se remarcă spectacolele baletului Operei române, cu **Poemul bizantin** de Doru Popovici, **Nunta în Carpaţi** de Paul Constantinescu şi **Lacul Lebedelor** de Ceaikovski. Teatrul Lucia Sturdza Bulandra va prezenta spectacolele cu piesa **Interviu** de Ecaterina Oproiu şi **Leonce şi Lena** de Büchner. Dinu Cernescu montează piesa **Matca** de Marin Sorescu la Teatrul Municipal din Dortmund, iar teatrul de copii din Brăila prezintă spectacole cu **Călina — Făt Frumos**, după **Niculina — Făt Frumos** de Titel Constantinescu. Sînt programate de asemenea manifestări muzicale cu ansamblul Ciprian Porumbescu din Suceava, ansamblul de estradă al Teatrului muzical din Braşov şi altele. S-au deschis numeroase expoziţii: **Chipuri şi peisaje în acuarela românească contemporană, Tineri artişti plastici români, Expoziţie de grafică, Expoziţie de tapiserie, Trei graficieni: Vasile Kazar, Octav Grigorescu, Wandha Mihuleac, Expoziţie de sculptură românească contemporană, Expoziţie Gh. Vrăneanţu.** Vor fi prezentate cinci filme de lung metraj, unul de scurt metraj şi două documentare (unul dedicat Independenţei, iar celălalt lui Constantin Brâncuşi). Zilele culturii româneşti de la Dortmund sînt un prilej de cunoaştere a valorilor româneşti, o expresie a potenţialului creator al poporului nostru, exprimat în valori reprezentative.

repere

Mişcarea eternă

Volumul de memorii al marelui genetician sovietic, N. P. Dubinin, poartă un subtitlu, **Eroul cărţii mele: genetica.** Iată o imprejurare ce dă de gîndit. Autorul se retrage, ca un romancier obiectiv, în spatele istoriei pe care o relatează, îşi îngustează pe cît posibil unghiul subiectivităţii, făcînd loc mişcării ample a lucrurilor, curgerii firesti, pe care o trăieaza „sine ira et studio". Cine cunoaşte cît de cît împrejurările dramatice ale dezvoltării geneticii, într-o anume perioadă, va înţelege valoarea unei asemenea perspective şi va preţui cu atît mai mult atitudinea lui Nikolai Petrovici Dubinin, un mare savant şi în acelaşi timp un profund gînditor, capabil să înţeleagă istoria, chiar atunci cînd zbaterile el aduc indivizilor atitea dezamăgiri şi suferinţe. Un optimism robust se degajă din rîndurile volumului tradus la **Editura politică,** încrederea nestrămutată a savantului în puterea adevărului, în triumful binelui şi în capacitatea oamenilor de a-şi recunoaşte greşelile pentru a nu le mai repeta.

„Istoria" personală a lui N. P. Dubinin este turbulentă şi pare scoasă dintr-un roman de Dickens. Provenind din marea masă a copiilor vagabonzi de după primul război mondial, beneficiind de noile condiţii oferite de statul sovietic pentru integrarea lor în viaţă, Dubinin a ajuns unul dintre cei mai reputaţi geneticieni ai lumii, membru al Academiei de ştiinţe, o personalitate de prim rang a vieţii publice din ţara sa. Dincolo de rezultatele obţinute de el în cercetarea fundamentală, recunoscute încă din deceniul al patrulea drept contribuţii importante în domeniul biologiei, Nikolai Petrovici Dubinin a fost în acelaşi timp, de-a lungul întregii sale cariere ştiinţifice, un model de conduită morală, slujind cu abnegaţie, atît adevărul pe care-l descifra în natură, cît şi idealul uman pe care şi l-a compus din moştenirea culturală a ţării sale. Pentru Dubinin, omul unei profesiuni riguroase, Puşkin a fost o sursă permanentă de lumină, unul din izvoarele de încredere în anii aceia foarte dificili: „Cînd sufletul ţi se deschide pentru înţelegerea lui Puşkin, ţi se pare că în el se pirguieşc lanuri de lumină, că binele, devenit sunet, lumină, frumuseţe, se revarsă asupra-i şi îl îmbibă. E ca şi cum însăşi divinitatea binelui, gingaşă, plină de sensibilitate pentru tot ce e frumos, şi-ar fi găsit lăcaş în propria ta fiinţă. (...) Cînd vor sosi momentele marilor hotăriri, vei şti: Puşkin este prezent, el te priveşte, te judecă, el nu e undeva afară, ci aici, în însăşi viaţa ta". Cultura, pare a spune Dubinin, respectul valorilor, adînca integrare în tradiţiile comunităţii intelectuale care te-a produs, devin jalone pe drumul adevărului şi al dreptăţii. Trecînd în revistă evenimentele legate de impunerea geneticii ca ştiinţă, Dubinin contemplă succese personale, înălţări şi căderi, tragice erori ale unor personaje strălucite ale geneticii, ca într-un adevărat roman. Niciodată ochiul său nu se tulburâ, niciodată judecata sa nu apleacă, părtinitor, balanţa, în favoarea unuia sau altuia dintre participanţii la acest moment de istorie. Am să dau numai două exemple ! Mai întîi, portretul lui N. K. Koltov, mare savant, intelectual cu propensiune aristocratică, generos şi liberal în conduită, avînd mari merite în dezvoltarea biologiei sovietice. In creionarea lui, Dubinin a dat întreaga măsură a puterii sale de înţelegere. Rigoarea lui Koltov devenea de multe ori închistare şi prejudecată aristocratică, liberalismul se transforma în aventurism, iar distincţia sa naturală era uneori trufie şi imposibilitate de comunicare. Inaltul său respect pentru poziţia savantului şi cultul pentru adevăr se transformau în ignorarea condiţiilor social-istorice şi în izolare. Aceste contradicţii care deveneau fascinante prin calitatea personajului l-au condus în cele din urmă la o mare tragedie personală. Dubinin nu-l condamnă şi nici nu-l exaltă; nu trece cu vederea nici una din marile sale calităţi, după cum nu uită nici alunecările sale. Scriind despre Koltov, el vrea să înţeleagă : „Acest caracter contradictoriu reflecta complexele contradicţii sociale care au frămîntat republica sovietică în primii ani ai construcţiei socialiste" (pag. 82). Al doilea exemplu demn de studiat este portretul lui Lisenko. S-ar putea spune că Lisenko a fost autorul campaniei care a dus la persecuţiile împotriva cercetătorilor, la desfiinţarea laboratoarelor şi scoaterea geneticii din nomenclatorul oficial al ştiinţelor, la un moment dat. Dubinin refuză, totuşi, să adopte o asemenea explicaţie exclusivă. Relatînd cu lux de amănunte, în lumina tare a documentelor reproduse cu scrupulozitate, toate bătăliile succesive, timp de aproape trei decenii, cu Lisenko şi cu alţii (mai ales Isai Israilevici Prezent), Dubinin recunoaşte trăsăturile remarcabile din activitatea adversarului său, voinţa acestuia de a răspunde sarcinilor imediate ridicate de societate, succesele obţinute în prima fază a cercetărilor de la Odesa, precum şi eroarea teoretică, autoritarismul dus pînă la abuz. Marele genetician îi datorează lui Lisenko o lungă perioadă petrecută la perdelele forestiere, cînd s-a ocupat cu ornitologia şi a avut drept hobby conducerea camioanelor grele, de caravană pentru împăduriri. Ceea ce nu l-a făcut deloc pătimaş. Analizînd greşelile acelei epoci, Dubinin incriminează însă şi tendinţa de a fugi de comandamentele epocii, voinţa de a ignora cadrul socio-politic în care se manifestă omul de ştiinţă.

Mişcarea eternă este un „roman" trăit şi scris cu o mare înţelegere a lumii şi a oamenilor, o carte în care adevărul se confundă cu poezia vieţii, cu intensitatea ei extraordinară.

Aurel-Dragoş Munteanu

revista străină

● **UN MARE SUCCES** repurtează piesa dramaturgului sovietic Mihail Şatrov, **Sfîrşitul,** inspirată din evenimentele legate de prăbuşirea celui de al treilea Reich. Este vorba de o lucrare documentară, pentru elaborarea căreia autorul a consultat un număr imens de documente. Acţiunea se desfăşoară între 20 şi 30 aprilie 1945, la Marele Cartier General al lui Hitler şi înfăţişează descompunerea morală a principalelor căpetenii naziste. Şatrov declara într-un interviu prilejuit de reprezentarea lucrării sale : „Să nu uităm că Hitler a început cu numai 250 de adepţi, iar războiul dezlănţuit de clica sa în 1939 s-a transformat în război mondial şi că victoria asupra coaliţiei hitleriste a costat 50 milioane de vieţi omeneşti".

● **PROBLEMELE SPECIFICE DEZVOLTĂRII** continentului asiatic sînt tratate în lucrarea lui Ralph Pieris, **Asian Development Styles,** recenzată foarte călduros în presa multor ţări în curs de dezvoltare. Autorul este un cunoscut specialist, sociolog din Sri Lanka şi unul din membrii Institutului pentru dezvoltare al O.N.U. din Bangkok. Ralph Pieris consideră că modelul european, propus de ţările dezvoltate, care pînă mai ieri se identificau cu puterile coloniale, nu este de loc obligatoriu, şi că popoarele din Asia şi-au elaborat după cel de al doilea război mondial propriul lor stil de evoluţie economică, avînd o serie de trăsături particulare. De pildă, o ţară cu un sistem avansat de servicii va intra, după opinia autorului, în categoria post-industrială, chiar dacă nivelul său de dezvoltare este mai scăzut din punctul de vedere al mijloacelor de producţie. Problematizînd o realitate nouă, controversabilă prin însăsi natura ei, cartea lui Pieris este un efort de înţelegere a problemelor actuale din lumea a treia.

● **IN BULGARIA** a fost adoptat Programul complex privind educaţia estetică a poporului în condiţiile făuririi socetăţii socialiste dezvoltate, un amplu sistem de măsuri ce vizează ridicare nivelului general de cultură a poporului. Este vorba de trei programe naţionale : primul urmăreşte ridicarea rolului culturii artistice şi a mijloacelor de informare în masă în domeniul educaţiei estetice. Aici sînt definitivate sarcinile din domeniul literaturii, artelor plastice, teatrului, muzicii, cinematografiei, baletului, etc., precum şi activitatea din domeniul presei şi radioteleviziunii. Al doilea program urmăreşte creşterea rolului educaţiei estetice în celelalte sfere ale activităţii sociale: în fabrici şi şcoli, în familie, etc. Al treilea program urmăreşte creşterea rolului educaţiei în protecţia factorilor de mediu şi a monumentelor naturii. Programul complex analizează procesul educaţiei nu numai ca mijloc de dezvoltare a culturii generale, de însuşire a valorilor estetice, dar şi ca unul dintre principalii factori de ridicare a capacităţii de muncă şi de înflorire a talentelor oamenilor muncii.

● **TEODOR PARNICKI,** scriitorul polonez de reputaţie internaţională, a publicat recent un nou roman, **Am să ies fără arme,** inspirat din evenimente legate de sfîrşitul imperiului roman, în secolul IV al erei noastre. Parnicki s-a impus publicului ca un autor de romane istorice, publicînd pînă acum douăzeci şi cinci de titluri de succes între care celebrul **Cuvintele şi trupul.** De curînd, adaptarea pentru televiziune a cărţii sale **Numai Beatrice,** realizată de Ştefan Szlachtycz, a primit premiul celui dintîi Festival al filmului şi spectacolelor de televiziune de la Olsztyn.

● **REPUBLICAREA UNEI TRADUCERI** a celebrului roman faulknerian, **Sartoris,** aduce din nou în actualitate lumea atît de specifică a sudului american, care a fost mai bine înţeleasă, la apariţia primelor romane din ciclul „Jefferson, Mississipi", de către publicul francez, decît de acela din patria autorului. Cum scrie Michel Mohrt: „Vom regăsi personajele din **Sartoris** în celelalte romane ale scriitorului. Este acelaşi Sud neînvins care trăieşte din nou această operă de un romantism admirabil. Ea a fost rău primită de criticii care n-au ştiut să o înţeleagă. Rămîne însă unul din marile romane ale lui Faulkner.

● **DIN NOU CĂRŢILE DOCUMENT** sînt în mare actualitate! Un exemplu convingător îl constituie **Vorbeşte pentru Anglia** de Melvyn Bragg, o lucrare amplă, de peste cinci sute de pagini, cu remarcabile fotografii, realizată de un autor cunoscut pentru activitatea sa de scenarist şi de redactor radio. Sînt adunate mărturii ale unor reprezentanţi specifici ai claselor mai puţin frecventate de autorii establishmentului dar cu atît mai semnificative pentru continuitatea de muncă şi de aspiraţii care defineşte o ţară cu istorie bogată. Autorul pare a sugera vocaţia istorică a claselor pozitive, adînca responsabilitate şi rolul istoric al oamenilor care muncesc.

● **COLECŢIA PALATULUI CĂRŢII** „V. I. Lenin" din Ulianovsk a fost îmbogăţită cu portrete rare ale lui L. N. Tolstoi şi lui A. P. Cehov, dăruite muzeului de M. Ruzanov, unul din vechii locuitori ai oraşului. Tablourile au fost executate de un pictor local dinainte de revoluţie, S. Hazin. Privite mai atent, se poate observa că tablourile nu sînt pictate, ci compuse din textele unor opere ale celor doi scriitori. Textele respective sînt scrise de mînă cu litere extrem de mici. Prin apăsări mai slabe sau mai puternice, pictorul a reuşit să realizeze jocul de lumini. Executarea portretelor a necesitat foarte multă muncă. Astfel, pentru portretul lui Cehov de 40×60 cm au fost întrebuinţate textele unui număr de patru povestiri: „Sirena", „La baie", „Roman cu contrabas", „Băiat rău". Pentru tabloul lui Tolstoi a fost transcrisă doar „Sonata Kreuzer". Operele respective transcrise pot fi citite în întregime.

Gerald Bisinger: Poema ex Ponto

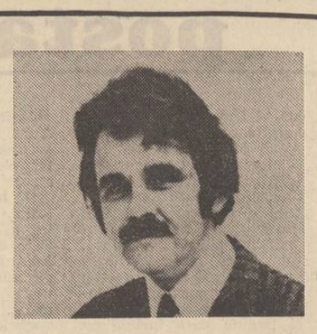

Gerald Bisinger *s-a născut în 1936 la Viena ; a făcut studii de psihologie şi italiană la universitatea din Viena, s-a ocupat din 1962 pînă în 1970 de redacţia de poezie a culturalului vienez „Neue Weg". Rezident din 1964 în Berlinul occidental, este colaborator permanent al „Colocviului literar". A publicat „Zikaden und Genever" (Greieri şi rachiu de ienupăr), Viena 1963, „7 Gedichte zum Vorlesen" (Şapte poeme pentru a se citi dinainte), Berlin 1968, „Ein Drachenteufel & hinterhältig" (O coadă de diavol ascunsă), Berlin, 1968, „7 neue Gedichte / 7 nuove poesie", Turin, 1971. Poeziile din ciclul „EX PONTO" au fost publicate pentru prima dată în „Neue Literatur", Bucureşti, 1976 ; ciclu din care propunem cîteva echivalenţe româneşti:*

G. P.

Dintr-un ciclu

scribere saepe aliud cupiens delabor eodem :
ipsa locum per se littera nostra rogat
Publius Ovidius Naso

V.

turba Tomitanae quae sit regiones et inter
quos habitem mores, discere cura tibi est ?

Foarte aproape de piaţă însfîrşit în Mangalia
am găsit
un local excelent cu ţuică şi vin şi cu bere
nu se vorbeşte nici o limbă din vest
după ce m-am servit
am rămas sub cerul liber vîntul îmi
intră în păr violent
acesta e altfel decît în mediterana
spaniolă undeva la Formentera
în august cerul nu e albastru
întruna niciodată albastru
profund şi-ţi oferă un joc al privirii cu norii
marea se ridică spumegînd în soare
plouă totuşi verzui
în umbre cenuşii ca oţelul soarele
abia dacă are puterea

Abia cu puţini ani înainte aşa a povestit
pe scurt un ghid
de excursii ţinutul dur de dincolo
de ţărmul mării a-nceput
să rodească în Dobrogea ploile sînt artificiale
aici podgoriilor le priveşte am văzut
floarea soarelui
şi porumbul sărăcia a scăzut scade în România
moscheele amintesc de vremea turcilor
şi numele şi
oamenii care vorbesc turceşte şi trăiesc mai
departe
pe lîngă ţărm eu am văzut
şi auzit asemenea oameni
moscheile aici în Mangalia mai oficiază
serviciul divin
noul cimitir turcesc se află pe aproape

De data aceasta scriu într-un tren
încă o strofă a treia
în onoarea deosebitei Venus ce s-a găsit aici
văzută de mine pe acest binecuvîntat
pămînt numind mai întîi Callatis
cucerirea romană
zeiţa a ajuns numai un tors lîngă talia
frîntă atîrnă capul bustul
ridică totuşi o mînă vestmîntul de marmoră
peste pintece
demonstrează mai degrabă farmec
decît goliciune ascunsă
îmi lipseşte o băutură pe asemenea caniculă
în grădina de vară
trebuie să mă ridic brusc să-mi
scotocesc mărunţişul
pentru a şti ce pot lua de la bar şi să mă
servesc
singur la această masă cu faţa de un albastru
adînc

(Mangalia la 11 august 1975)

Intermezzo : la prinz în cafeneaua-bazar

Cerul devine negru
din cauza soarelui
ochii mei închişi se acoperă
de nori întunecaţi
în fundal
muzică turcească
soarele îmi arde
faţa şi
aproape adorm

VI.

Poate,
Nu vom fi nici noi !...
Ion Minulescu

Mereu întrebarea despre iubire
ce este aceasta mereu şi iarăşi
căutarea identităţii cu altul la alţii ea nu există
ea rămîne un dor sau trebuie să fie chiar
moartea
absolut unică sau **unio mystica** (împreună)
cu unicul partener posibil
sfîrşit al oricărei conştiinţe astfel că fiecare
e un partener şi
veritabil ca trîndavă hrană pentru
viermi sau cenuşă
cenuşă din cenuşă e devenire amforă
a trăi e un compromis
provizoriu pînă la moarte singurul
lucru absolut
astfel am rescris în germană acest
poem pe care Minulescu
l-a publicat prima oară în 1913 în limba
română eu îl citez
aici spre a fi citit încă o dată

(Neptun la 12 august 1975)

VII.

saepe piget (quid enim dubitem tibi vera fateri?)
corrigere et longi ferre laboris onus.
seribentem iuvat ipse labor minuitque laborem,
cumque suo crescens pectore fervet opus

Nu recitesc ce-am scris înainte
vîntul bate violent
mînă perdelele încolo şi încoace
sînt iarăşi la restaurant
am mîncat cîrnaţi foarte gustoşi cu boia
şi gogonele mă aflu
la Adamclisi lîngă biserica turcilor
numită de oameni astfel
am văzut de asemeni ruinele de la
Tropaeum Traiani mă gîndesc
la Roma la Columna lui Traian la Flavia
care trebuie să fie
acum la Berlin am văzut reliefuri
cu daci înlănţuiţi
rece vîntul la marginea lumii cunoscute
cîndva ea nu s-a
scufundat (e) prezentă în limba vorbită
de jur împrejur Tropaeum Traiani
visător va fi îmbrăcat ca un munte artistic
cu multă iarbă deasupra
Sic transit gloria mundi ar fi ieftin
să spunem din contra
cresc noi figuri în relief iar cele
originale avînd încă

În româneşte de Gheorghe Pituţ

pînă sus imaginea clară stau alături
apărate de sticlă
fără cap lîngă birt cîntă iarăşi prelung
un cocoş pe străzile
satului trec cîrduri de gîşte încolo am
văzut un porc
plimbîndu-se beau vin alb vîntul
mi-a spulberat
nisip în toate buzunarele şi pe sub haină
perdelele se umflă mereu cocoşul nu mai cîntă
iar eu îmi privesc ceasul ca să nu pierd ultimul
autobuz
de azi spre Constanţa

(Adamclisi la 13 august 1975)

IX.

Aproape tot ce am scris mi-am povestit dinainte
pentru viitorul **Ex Ponto** am scris oriunde sub
soarele
asurzitor şi sînt deja relaxat aşa cum (aceasta)
se poate citi
în clarobscurul camerei fapt neobişnuit în nord
moale tişneşte pasta pixului meu şi sclipeşte
uneori pe
hîrtia albă eu scriu pentru a genera continuitate
pentru ca viaţa mea să nu se irosească întruna
o dată
în Berlin o dată în Viena o dată aici sau în
Roma ori
în altă parte eu scriu despre ceva ce-mi unifică
viaţa
chiar de-ar fi numai fictive ipoteze ficţiuni teorii
ele ajută ca viaţa să favorizeze
pe mai departe aşa numita evoluţie

Mă gîndesc la Ovidiu socot că motive
asemănătoare
l-au determinat să scrie deşi el neapărat ca şi
mine
încă din alte motive a fost îndemnat spre
exerciţiul
de-a aşterne versuri pe hîrtie sub cerul
de-un albastru fin ori sub norii întunecaţi sau
în lumina cetoasă ce ochii fără apărare i-nchide
cu durere
eu nu cunosc iarna de-aici nici celelalte
anotimpuri
azi cerul e albastru şi fără nici o pată mă
gîndesc
la furtuna de la Adamclisi şi la strada lutoasă
ce-am ales-o dinspre Tropaeum Traiani prin satul
în care-am găsit o potcoavă şi-am luat-o cu
mine

(Neptun la 15 august 1975, înainte de masă)

X.

La Constanţa din nou beau o bere-n bătrînul
casino
am ocolit fruntea peninsulei dincolo de care se
ridică centrul
oraşului în vîntul deschis cel mai sus se află
statuia
lui Eminescu un bust al poetului orientat
romantic spre mare
cu părul metalic totuşi în vînt stilul arhitectonic
cam din
secolul optsprezece sau de la sfîrşitul lui al
acestui casino
aminteşte de Franţa de Coasta de-azur la fel
promenadele lungi
candelabrele de demult şi hotelul Palace
totuşi aspră e clima de-aici şi vîntul în spate
e rece
beau bere sub cerul liber într-un portic începe
să fie
tot mai frig sorb ultima picătură pripit.

(Constanţa la 15 august 1975, după masă)

XI.

Poimine plec dar încă mai sînt aici sub razele
soarelui
în Neptun la Cafeneaua-bazar ieri am fost
pentru ultima
oară-n Constanţa cel puţin în această vară şi
foarte probabil
cel puţin în acest an l-am căutat pe aşa numitul
Ginditor
această figură din pămînt ars în vîrstă de cinci
pînă la şase milenii
pe cel ce depune o mărturie despre om despre
arta şi creaţia
unui atît de lung timp aici în Dobrogea această
figură înaltă
de o mie pînă la o mie cinci sute de metri mie
nu-mi aminteşte
deloc de Rodin de omonima lui plastică ci mult
mai mult
de sculptura lui Barlach

Ginditorul din Cernavodă cum e numită lucrarea (...)

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Redactor şef : Nicolae Dragoş
Ioan Alexandru, Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion